कविकुलगुरू - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit. The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

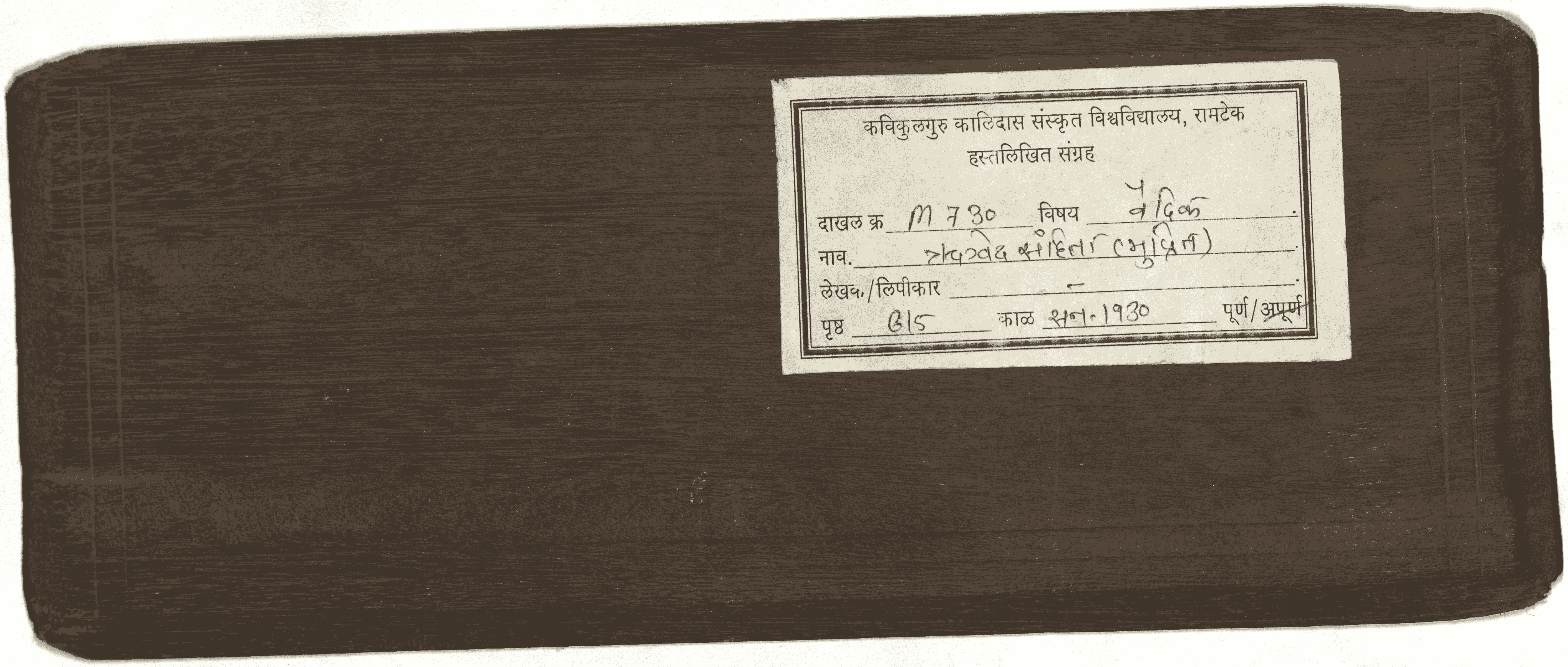

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 730 विषय वैदिक
नाव. अथर्ववेद संहिता (मुद्रित)
लेखक./लिपीकार –
पृष्ठ 615 काळ सन. 1930 पूर्ण/~~अपूर्ण~~

सस्वाहाकारप्रयोगनिर्णयः समंत्रकोशश्च

॥ ऋक्संहिताप्रारभ्यते ॥

ऋक्संहितास्थपरिशिष्टविषयानुक्रमणिका ।

विषयाः पत्रं
वेदप्रास्ताविकम् १
संहिताहोमेप्रमाणम् ३
मंत्रर्षिनिर्णयः ५
ऋषिदैवतच्छंदऊहनिर्णयः ६
छंदोनिर्णयः ८
देवतास्थानभक्तिरूपगुणविचारः ८
स्थानादीनामनुत्कीर्तनेफलाभावः ९
गणत्रयानुक्तदेवतास्थानादिविचारः ११
सर्वानुक्रमण्युक्तस्थानादिकादेवताः १२
देवतास्वरूपविचारः १२
लिंगोक्तदेवतानांनिर्णयः १३
लिंगोक्तदेवतास्थाननिर्देशः १३

विषयाः पत्रं
देवताविशेषेदेवतांतरसमुच्चयः १४
इंद्रासोमादिविचारः १५
भाववृत्तविचारः १५
प्रक्रांतदेवतासुदेवतांतरप्राप्तौ १६
ऋभुगणस्थलिंगोक्तदेवताः १६
रोदःशब्दविचारः १६
संहितास्थगायत्र्यादिच्छंदइयत्ता १७
गायत्र्यादिछंदोभेदपरिगणनम् १७
स्वाहावत्यृचः १८
स्वाहावन्मंत्रविचारः १८
वासिष्ठविषयेविशेषः १९
पारायणहोमाद्यारंभकालः १९

विषयाः पत्रं
वेदपारायणप्रयोगः २०
ऋक्संहिताहोमपद्धतिः २१
ऋक्संहिताहोमप्रयोगः २४
संहिताहोमांगमृषितर्पणम् ३४
संहिताहोमांगंदेवतर्पणम् ३५
देवताभेदपक्षेणऋग्घोमान्वाधानम् ३६
अनुवाकाद्यृग्देवतान्वाधानम् ४५
अनुवाकाद्यृचामृष्यादयः ४५
ऋग्विधानम् ४७—६६
ऋक्संहितासंपूर्णा–अष्टमाष्टकांते–
निविदाध्यायः ६५ कुंतापाध्यायः ६७
संहितास्थमंत्राणांवर्णक्रमकोशः

तथात्वमनुमानगम्यम् । एवंतर्हि भाविजन्मगतमप्यनुमानगम्यमितिचेन्न । तद्विशेषस्यानवगमात् । नखलु ज्योतिष्टोमादिरिष्टप्राप्तिहेतुः कलंजभक्षणवर्जनादिरनिष्टपरिहारहेतुरित्यमुमर्थं वेदव्यतिरेकेणानुमानसहस्रेणापि तार्किकशिरोमणिरप्यवगंतुंशक्नोति । तस्माद्लौकिकोपायबोधकोवेदइतिलक्षणस्यनातिव्याप्तिः । अतएवोक्तं—'प्रत्यक्षेणानुमित्यावायस्तूपायोनबुध्यते । एनंवदंतिवेदेनतस्माद्वेदस्य वेदता ॥' इति । सएवोपायो वेदस्यविषयः तद्बोधएव प्रयोजनं तद्बोधार्थी चाधिकारी तेनसहोपकार्योपकारकभावः संबंधः ।

अथवेदानामपौरुषेयत्वेनस्वतःप्रामाण्यमनूद्यते—वेदांश्चैकेसंनिकर्षंपुरुषाख्याः । नन्वस्तुपदानांपदपदार्थसंबंधस्यचनित्यत्वं, वाक्यार्थप्रमितेश्चवाक्यजन्यतयाविधीनांप्रामाण्यं, तथाप्यानुपूर्वीरूपवेदानांनित्यत्वासंभवात्काठकादिसमाख्ययातत्कर्तृकत्वनिश्चयाच्च पौरुषेयत्वंसंभवति । पुरुषेचदोषसंबंधसंभावनयानप्रामाण्यंसंभवति । तथाहि । वेदःप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकधर्मवान् वाक्यत्वात् भारतवदित्यनुमानेनपौरुषेयत्वम् । नचसामान्यधर्मस्यप्रागभावप्रतियोगितानवच्छेदकत्वेनवेदत्वस्यातथात्वादसिद्धिरितिवाच्यम् । वेदत्वस्याताद्दशत्वेपिइदानींतनवेदत्वादीनांतदवच्छेदकतयानासिद्धिः । अन्यथाघटादीनामपौरुषेयत्वप्रसंगः । वस्तुतोवेदत्वंप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकं कार्यधर्मवृत्तित्वात् घटत्ववदित्यनुमानेनवेदत्वस्यापितथात्वात् । अतोवेदानांपौरुषेयत्वम् । एवंचकाठककालापकादिसमाख्या, बर्बरःप्रावाहणिरकामयतेत्याद्यनित्यसंयोगोप्युपपद्यते । तदुक्तं संनिकृष्टकालावेदाइदानींतनाइति । तत्रचास्मदादीनांकर्तृत्वासंभवाद्व्यासादिवदीश्वरएवकर्ता । एवंच 'त्रयोवेदाअजायंतेत्यग्नेर्ऋग्वेदोवायोर्यजुर्वेदः' इत्यादिदर्शनमुपपद्यते । अतोनस्वतःप्रामाण्यमितिचेत् । न । उक्तानुमानस्य वेदत्वंनप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकं सामान्यधर्मत्वादित्यनुमानेनसत्प्रतिपक्षितत्वात् । प्रतियोगिताव-

॥ विद्वद्भ्यर्थनम् ॥

ऋग्वेदकल्पद्रुमशौनकादिप्राच्यद्रुपुष्पाणिधियाविविच्य ।
ऋक्संहिताख्यांपरिकल्प्यमालांसमर्पयेवैदिककंठदेशे ॥ १ ॥

वेदप्रास्ताविकम् ।

श्रीः ॥ प्रणम्यवेदपुरुषंवेदज्ञान्पारिकांक्षिणः ॥ ऋक्संहितायाहोमादेःकुर्वेप्रास्ताविकंक्वचित् ॥

ननु कोऽयंवेदोनाम । कथंवातस्यापौरुषेयत्वेनप्रामाण्यम् । केवातस्यविषयप्रयोजनसंबंधाधिकारिणः । नखल्वेतस्मिन्सर्वस्मिन्नसति वेदेप्रवृत्तिः । अत्रोच्यते—इष्टप्राप्त्यनिष्टपरिहारयोरलौकिकमुपायंयोग्रंथोवेदयतिसवेदः । अलौकिकपदेनप्रत्यक्षानुमानेव्यावर्त्यैते । अनुभूयमानस्यस्रक्चंदनवनितादेरिष्टप्राप्तिहेतुत्वमौषधादेरनिष्टपरिहारहेतुत्वंच प्रत्यक्षतःसिद्धम् । स्वेनानुभविष्यमाणस्य पुरुषांतरगतस्यच

च्छेदकभेदाभावेन सकलघटप्रागभावैक्येप्रतियोग्युत्पत्तिनाश्यत्वासंभवेनचनित्यत्वापत्तेः । इष्टापत्तौतूत्पन्नस्यपुनरुत्पत्तिप्रसंगः, प्रागभावनाशस्वीकारेघटानुत्पत्तिप्रसंगः । अवयवशस्तन्नाशस्वीकारोनिरवयवत्वाद्वायुक्तः । प्रतियोगिभेदेनाभावनानात्वकल्पनेसंसर्गाभावान्योन्याभावयोरैक्यप्रसंगः ।अतोनसामान्यधर्मस्यप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकत्वम् । प्रथमानुमानमपि—वेदाःप्रागभावप्रतियोगितावच्छेदकधर्माभाववंतोऽस्मर्यमाणकर्तृकत्वादात्मवदित्यन्वयिना, अस्मर्यमाणकर्तृकवाक्यत्वादितिव्यतिरेकिणाचसत्प्रतिपक्षितम् । वेदशून्यकालाभावेनवेदप्रागभावासिद्धेश्च । तथाहि । पूर्वकालोनवेदशून्यःकालत्वाद्वर्तमानकालवत् । पूर्वकालीनंवेदाध्ययनंगुर्वध्ययनपूर्वकं वेदाध्ययनत्वादिदानींतनवेदाध्ययनवत् । वेदानपौरुषेयाःअस्मर्यमाणकर्तृकत्वादित्यनुमानेनापौरुषेयत्वसिद्धेश्च । एवं 'वाचाविरूपनित्यया' इतिश्रुतिः । 'स्वयंभूरेषभगवान्वेदोगीतस्त्वयापुरा । शिवाद्याऋषिपर्यंताःस्मर्तारोऽस्यनकारकाः ॥' इतिस्मृतिश्चोपपद्यते । काठकादिसमाख्यातु श्रुतिस्मृतिविरोधात्प्रवचननिमित्तत्वेनोपपादनीया । 'अग्नेर्ऋग्वेदः' इत्यादिश्रुतिरप्यग्निनाज्ञापितइतिव्याख्येया । अनित्यसंयोगोऽपि प्रवाहनित्यतामादायोपपादनीयः । प्रवाहनित्यत्वंचसजातीयप्रागभावसमव्याप्तसजातीयध्वंसकत्वरूपम् । यद्वाबहुक्षीरादिवाक्यवदसत्यकथादिनाविधेयस्तुतिपरत्वेनोपपादनीया । अतोऽपौरुषेयावेदाइतिसिद्धंवेदानांस्वतःप्रामाण्यम् । इतिगागाभट्टः ।

स्वाध्यायविषयेकिंचित्प्रस्तूयते—स्वाध्यायोऽध्येतव्यः । अत्रस्वाध्यायत्वं स्वशाखात्वम् । तत्र स्वत्वंचपरंपरयाध्ययनविषयत्वमनुष्ठानविषयत्वंच । तेन वेदत्रयांतर्गतैकैकशाखापरःस्वाध्यायशब्दः । तेनाध्ययनानुष्ठानयोः स्वपरंपरापरिगृहीताध्ययनानुष्ठानविषयत्वोपपत्तिः । अधीतवेदस्यप्रयोजनवत्त्वंचेत्थमवसेयम् । विधीनां प्रवृत्तिजनकप्रवर्तनाज्ञानम्, अर्थवादानां प्राशस्त्यज्ञानं, मंत्राणां

विशिष्टार्थस्मरणं, **नाम्नां** कर्मभेदो गुणफलोपबंधः संकल्पलाघवंच, **साम्ना**मक्षराभिव्यक्तिः, **स्तोभानां** सामकालपूर्तिः, **उपनिषदां** पारलौकिकफलककर्मप्रवृत्तिजनकशरीरव्यतिरिक्तजीवात्मज्ञानं, क्रमज्ञानादिच यथेष्टमूहनीयम् । एवमंगानामपिवेदोपकारकत्वम् । तच्च **शिक्षायाः** स्वरादिनिश्चयद्वारा,**कल्पस्य** शाखांतरसंदिग्धविध्युपसंहारद्वारा-न्यायलब्धार्थतात्पर्यनिर्णयद्वाराच,**व्याकरणस्य** वैदिकोहविज्ञानद्वारा, **निरुक्तनिघण्ट्वो**र्वैदिकशब्दज्ञानद्वारा, **छंदसां** वैदिकवाक्यपरिमाणद्वारा,**ज्यौतिषस्य** वैदिककर्मप्रयोगोपयोगितिथ्यर्क्षादिज्ञानद्वारा, अधीतवेदजन्यार्थज्ञानोपयोगित्वात्सिद्धं सांगोवेदोऽध्येयोनुष्ठेयानितदुदितानिकर्माणीति । तथाच ऋग्वेदस्यैवाखिलवेदाद्यत्वेनाभ्यर्हितत्वात्तदंतर्गतशाकलसंहितामधिकृत्याध्ययनाध्यापनस्वाहाकाराद्युपकर्त्रीयंभूयादितिनैकशोविद्वत्साहाय्येनप्रयतितंमयाऽस्याःशोधनादिसंस्करणाय । योजितानिचार्षिदैवतच्छंदांसिआमूलांतंतत्तत्सूक्तपत्राधःप्रदेशेषु()धनुश्चिह्नांतर्गततत्तच्छास्त्रार्थविलासभांजि । प्रत्यध्यायमंतेतत्तदंतर्गतदेवतात्यागाःसूक्तपक्षेणभेदपक्षेणचदर्शिताः । तथाऋग्वेदकल्पद्रुमादिग्रंथेभ्योविद्वद्भ्यश्च यथावगतंस्वाहाकारनिर्णयप्रयोगाद्यपि प्रस्तावनाव्यवहितत्वेनसंग्रथितमत्र । अंतेशाकलसंहितावर्तिनामृचामकारादिवर्णक्रमकोशोऽप्यनल्पपरिश्रमेणप्रणीयसमयोजीतिपुस्तकंयावच्छेमुषिपरिष्कृत्यसंशोधितम् । स्वाहाशब्दयोगेऋगंतस्वरस्योदात्तानुदात्तस्वरितत्वप्रतिपत्तिसौकर्यार्थमृगंते +एतादृगुदात्तचिह्नं *एतादृशंचस्वरितचिह्नंकल्पितंतत्रतत्र । तेनैतादृशचिह्नद्वयहीनाःकेवल-॥-रेखाद्वययुजःशेषाऋचोऽनुदात्तान्ताभवन्ति । अर्धर्चादावेकैवरेखेतिकल्पितास्त्यत्रपरिपाटी । एवंविहितेप्यत्यंतश्रमपुरःसरंशोधने शरीरिमात्रसाधारणभ्रान्त्यादिसमुत्थंदोषजातं सौजन्यधुरीणैः सारस्पृहयालुभिः परिशीलितमरालचातुरीकैर्विपश्चिद्वरैरुपेक्ष्यमाणं कृतशोधनंचाशासानः सकलाध्येत्रध्यापकप्रयोजकादिसौकर्यमेतद्ग्रंथात्संभावयन्गुणिजनचक्षुर्घंटापथगामितयैवसार्थकतांमन्यमानोगुणिजनपरितोषमेवैतद्व्यापारात्प्रीयमाणोऽखिलजगन्नायकोविदधातु-

प्रमाणसिद्धांतविरुद्धमत्रयत्किंचनाभून्मतिमांद्यदोषात् । मात्सर्यमुत्सार्यतदार्यचित्ताःप्रसादमाधायविशोधयंतु ॥ इत्याशास्ते

विद्वदेकांतवशंवदः—

वा. ल. पणशीकरः ।

अत्रादर्शपुस्तकदातृनिर्देशः ।

१ वे ॥ शा ॥ सं ॥ गणेशभट्टआठल्ये आलीबागइत्येतैर्दत्तंमहतापरिश्रमेणतैरेवनिर्मितंस्वाहाकारपुस्तकमेकं ।
२ वे ॥ शा ॥ सं ॥ आत्मारामभटजी अळवणी सावंतवाडीइत्येतैर्दत्तंस्वीयसंग्रहस्थंकाशीस्थजड्येप्रणीतं ।
३ वे ॥ शा ॥ सं ॥ रामचंद्र(बाबा)पाध्ये गुर्जरभालावलीइत्येतैः महामहोपाध्यायगोपालोपाध्यायप्रणीतंसंपाद्यदत्तं ।
४ वे ॥ शा ॥ सं ॥ बाबुरामचंद्रदीक्षितजडेबनारसइत्येतैःप्रहितऋग्वेदकल्पद्रुमादिकोशान्शौनकीयांश्चाकलय्यमुद्रितमासीत्

तच्चद्वैतीयीकेऽस्मिन्संस्करणे—

तदंतर्वर्तिमंत्रभागं वे ॥ रा ॥ गणेशभटजीआठल्येइत्येतेषांसाहाय्येनसर्वानुक्रमभाष्येणचपुनःसंशोध्यप्रकाशितोऽयंग्रंथइतिशम् ।

संहिताहोमेप्रमाणम् । तत्रादौसंहिताहोमेप्रमाणंफलंचप्रायश्चित्तप्रकरणे**बृहदाश्वलायनस्मृतौ**–‘श्रौताग्निरपिस्मार्ताग्नौप्रायश्चित्ताहुतीर्हुनेत् । संहितागणकूष्मांडपावमान्यादिभिर्द्विजः ॥स्मार्ताभावेतुकृत्वाग्निंकुर्यादुत्तपनीयकमि’ति ॥श्रौताग्निरपीत्यपिनास्मार्ताग्निमानपिस्मार्ताग्नौकुर्यादितिप्रतीयते । प्रायश्चित्ताहुतीरित्यनेनपापनिवृत्तिफलकत्वंबोध्यते । उत्तपनीयकोनाम**आधानसुबोधिन्यां**–‘दर्भेष्वग्निंसमारोप्यपुनर्दर्भेषुसंयुतं । पुनस्तद्वत्तृतीयोग्निःसएवोत्तपनीयकः’॥ इति । लौकिकमग्निंसंस्कारविशिष्टंकृत्वाकुर्याद्धोममितिशेषः । **श्रुतावपि**–‘यःसमिधायऽआहुतीयोवेदेनददाशमर्तोऽअग्नये। योनमसास्वध्वरः’॥ इतिमंत्रेस्वातंत्र्येणसंहिताहोमःप्रतीयते । **तथाचमंत्रार्थः**—अग्नये अग्न्यर्थं । यः मर्तः—मनुष्यः । समिधा—पालाश्यादिसमिदाधानेन । आहुती—आहुत्या आज्यादिसाध्यया । यो वेदेन—संहितया तदंतर्गतसर्वमंत्रकरणकहोमेनच । ददाश—परिचरतीति ॥ यद्यपीयंश्रुतिर्वेदेनेत्यस्यब्रह्मयज्ञाध्ययनेनेत्यर्थकरणेनपाकयज्ञप्रशंसाकरणपरतयायोजिता तथाप्युक्तार्थपरतयापियोजयितुंशक्यते बाधकाभावात्, वेदेनाग्नयेददाशेतिसमभिव्याहृतपदस्वारस्याच्चअथचश्रुतीनांविश्वतोमुखत्वात् । तेनोक्तार्थतात्पर्यनिर्णायिकापूर्वोदाहृताश्वलायनस्मृतिरप्यनुगृहीताभवति । एतच्छ्रुतिविहितसमिदाधानाद्युक्तकर्मफलं‘तस्येदर्वंत’इत्यग्रिमश्रुतौस्फुटं । **तथाहि**—‘तस्येदर्वंतोरंहयंतऽआशवस्तस्यद्युम्नितंमयशः । नतमंहोदेवकृतंकुतश्चननमर्त्यकृतंनशत्’ ॥ इति । **मंत्रार्थः**—तस्यैव आशवः—शीघ्रगंतारः । अर्वंतः—अश्वाः । रंहयंते—वेगंकुर्वंति । शत्रून्प्रसहंतइत्यर्थः । तस्यैवद्युम्नितमंयशः—दीप्ततमाकीर्तिश्चभवति । अपिच । तं देवकृतं—देवेषुविहिताकरणेनयत्कृतं । अंहः—पापं । कुतश्चन—कस्मादपिहेतोः । ननशत्—नव्याप्नोति । अशत् नशत् इतितन्नाम । नचमर्त्यकृतं—मनुष्येषुहिंसादितन्न । इत्येवंपापक्षयकामेनाग्निशुश्रूषाकार्येत्युक्तंभवति । अतःपापक्षयकामेनापिसंहिताहोमो विधेयइतियावत् । किंचोपाकर्मांगत्वेनापि**सांख्यायनसूत्रे**‘प्रत्यृचंवेदेनजुहुयादित्यादिनाऽनेकेहोमविधयोऽभिहिताः । **तथाचसूत्रं**—‘अक्षतसक्तूनांधानानांदधिघृतमिश्राणांप्रत्यृचंवेदेनजुहुयादितिहैकआहुःसूक्तानुवाकाद्याभिरितिवाध्यायार्षेयाद्यादिभिरितिमांडूकेयोऽथहस्माहकौषीतकिरग्निमीळेपुरोहितमित्येकाकुषुंभकस्तदब्रवीदावदंस्त्वंशकुनेगृणानाजमग्निनाधामंतेविश्वंगंतानोयज्ञंयज्ञियायोनःस्वोअरणः प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वाग्नेयाहिमरुत्सखायत्तेराजन्छृतंहविरितिव्यृचास्तच्छंयोरावृणीमहइत्येकाहुतशेषाद्धविःप्राश्नंती’ति ॥

एवंपराशरस्मृतौप्रायश्चित्तप्रकरणेद्वितीयाध्यायेपारायणांगत्वेनदशांशहोमोऽभिहितः । **तथाहि**—‘ब्रह्महानरकस्यांतेपांडुकुष्ठीप्रजायते । प्रायश्चित्तंप्रकुर्वीतसयत्पातकशांतये ॥ चत्वारःकलशाःकार्याःपंचरत्नसमन्विताः । पंचपल्लवसंयुक्ताःसितवस्त्रेणवेष्टिताः । कषायपंचकोपेतानानाविधफलान्विताः।सर्वौषधिसमायुक्ताःस्थाप्याःप्रतिदिशंदिशं ॥ रूप्यमष्टदलंपद्मंमध्यकुंभोपरिन्यसेत् । तस्योपरिन्यसेद्देवं ब्रह्माणंचचतुर्मुखं ॥ पलार्धार्धप्रमाणेनसुवर्णेनविनिर्मितं । अर्चयेत्पुरुषसूक्तेनत्रिकालंप्रतिवासरं ॥ यजमानःशुभैर्गंधैःपुष्पैर्धूपैर्यथाविधि । पूर्वादिकुंभेषुततोब्राह्मणाब्रह्मचारिणः ॥ पाठयेयुःस्वकान्वेदानृग्वेदप्रभृतीन्शनैः । दशांशेनततोहोमोग्रहशांतिपुरःसरः ॥ मध्येकुंडेविधातव्योघृताक्तैस्तिलव्रीहिभिः । द्वादशाहमिदंकर्मसमाप्यद्विजपुंगवः ॥ भद्रेपीठेयजमानमभिषिंचेद्यथाविधि । ततोदद्याद्यथाशक्तिगोभूहेमतिलादिकं ॥ ब्राह्मणेभ्यस्ततोदेयमाचार्याययथाविधि । आदित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ प्रीताःसर्वेव्यपोहंतुममपापंसुदारुणं । इत्युदीर्यमुहुर्भक्त्यातमाचार्यंक्षमापयेत् ॥ एवंविधानेविहितेश्वेतकुष्ठंविनश्यति’ ॥ इति ॥ यद्यपि**रुद्रकल्पद्रुमे**लिखित**कालिकापुराणे**—

‘जपाद्दशांशतोहोमस्तथाहोमात्तुतर्पणं । तर्पणस्यदशांशेनमार्जनंकथितंकिल ॥ मार्जनस्यदशांशेनब्राह्मणानपिभोजयेत् ॥ जपोर्चापूर्वकोहोमस्तर्पणंचाभिषेचनं ॥ भूदेवपूजनंपंचप्रकारोक्ता[१]पुरस्क्रियेति ॥ होमाशक्तौजपंकुर्याद्धोमसंख्याचतुर्गुणं । एवंकृतेतुमंत्रस्यजायतेसिद्धिरुत्तमा’ ॥ इतिवचनैःपुरश्चरणांगजपसामान्यदशांशहोमःकर्तव्यइतिप्रतीयते तथापि—‘पाठयेयुःस्वकान्वेदानृग्वेदप्रभृतीन्शनैः । दशांशेन ततोहोमोग्रहशांतिपुरःसरः’ ॥ इतिप्रकृतप्रायश्चित्तप्रकरणस्थस्मृतिवचनेनविशिष्यदशांशहोमस्यविहितत्वाद्दशांशहोमोविधेयः । तत्संभवश्चदशावृत्तिपारायणेष्वेवैकावृत्तिरूपदशांशेनेतिफलितम् ॥ केचित्तुमहार्णवादिग्रंथेषु‘रूपरुद्रजपांशेषोडशधामंत्रविभागपक्षेष्वाद्यमंत्रैराद्यंतमंत्रैर्वादशांशसंख्यापूरणवदेकसंख्याकादिपारायणपक्षेप्याद्यादिमंत्रैस्तद्दशांशसंख्यापूरणीया । एवंकल्पनायांतत्रयन्मूलंतदेवात्रान्वेषणीयमि’तिवदंति । महार्णवेतु ‘चतुर्षुब्राह्मणेषुऋग्वेदप्रभृतिमंत्रब्राह्मणात्मकवेदचतुष्टयपारायणंकुर्वत्सुप्रतिदिनंपठितवेदभागदशांशसंख्ययाव्याहृतिभिर्होमःकार्य’इत्युक्तं । कैश्चित्तुसंहिताहोमांशेसाधकतयोपन्यस्तानिऋग्विधानस्थानि—‘एषाहिसंहितावेदैःसर्वब्रह्ममयी निचृत् । उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वीतवैतया’ इत्यादीनिवचनानितान्युपक्रमोपसंहाराभ्यांगायत्रीमंत्रहोमपराण्येवनतुसंहिताहोमपराणि । कृत्स्नसंहितायाविश्वामित्रदृष्टत्वेनकाप्यनुपलंभात्गायत्र्यास्तद्दृष्टत्वाच्च निचृदितिविशेषणस्यसकलसंहितायामसंभवात् न्यूनाक्षरत्वेनगायत्र्यंशएवतत्संभवाच्च वेदैश्चतुर्भिर्वेदैःसंहितासम्यग्धृतेतिस्मृत्यक्षरार्थः । एवंचसंहितेतिपदश्रवणमात्रेणकृत्स्नसंहिताहोमपरतयापूर्वोक्तवचनानियोजयतांप्रमादएवेतिसुधियोविभावयंतु ॥ इतिऋग्वेदकल्पद्रुमः ॥ ॥

---

[१] पुरस्क्रिया—पुरश्चरणम् ।

प्रासंगिकविविधविषयनिर्णयसंग्रहः ।

मंत्रर्षिनिर्णयः ‘ऋषिदैवतच्छंदांस्यनुक्रमिष्याम’इतिसर्वानुक्रमपरिभाषायामृषीणांप्रथमनिर्देशात्तदुल्लिख्यते । ननुमंत्रब्राह्मणयोर्वेदाभिधेयत्वात्सर्वानुक्रमण्यां‘नह्येतज्ज्ञानमृते’ इत्यादिज्ञानस्यमंत्रादावेवावश्यकत्वबोधनादैतरेयब्राह्मणेमंत्रभागसत्त्वेपितत्प्रतीकोपादानेनर्ष्यादिकथनस्याकरणाच्चात्रनैवर्ष्यादिज्ञानस्योपयोगइतिचेन्न सर्वानुक्रमण्यांब्राह्मणांतर्गतमंत्राणामृष्याद्यकथनेपि ‘अज्ञातर्ष्यादिकोमंत्रोदोषावहइतिश्रुतिः’ इतिकल्पसारोक्त्या बृहद्देवतायां ‘सौर्याणिचैवसामानिसर्वाणिब्राह्मणानिचे’त्यनेनदेवतोक्त्याच छंदसस्तुस्वरूपसिद्धत्वेनचर्ष्यादिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ब्राह्मणस्यानेकभागघटितत्वेनमंत्रभागस्यापितदंतर्भूतत्वात् तत्रर्ष्यादिज्ञानस्योपयोगः । ‘मंत्रातिरिक्तं ब्राह्मण’मितिभेदव्यवहारस्तुसमुदायनिबंधनइत्यदोषात् एवंबृहद्देवतायां ‘सर्वाणिब्राह्मणानी’तिसामान्योक्त्यामंत्रातिरिक्तब्राह्मणस्यापिसूर्यदेवताकत्वंसिद्धम् । ऋषिस्तुतद्द्रष्टृत्वादैतरेयउक्तप्रायएव । छंदस्तुलक्षणाक्रांतेतदेव । अनाक्रांतेतु ‘अत्रानुक्तंगाथे’तिसूत्रात्गाथैवेति । मंत्रविषयेतुविनियोजकवाक्यानुरोधेनदेवताकल्पनीयैव । तदुक्तं निरुक्तोत्तरषट्कप्रथमाध्यायचतुर्थखंडे—‘तद्येनादिष्टदेवतामंत्रास्तेषु देवतोपपरीक्षायद्देवतःसयज्ञोवायज्ञांगंवातद्देवताभवंत्यथान्यत्रयज्ञात्प्राजापत्यइतियाज्ञिका—नाराशंस्यइतिनैरुक्ता—अपिवासाकामदेवता स्यात्—प्रायोदेवतावाऽस्तिह्याचारोबहुलंलोके देवदेवत्य—मतिथिदेवत्यं—पितृदेवत्यंयद्दैवतोमंत्र’इति । एतदर्थस्तद्भाष्यादवगंतव्यः । अत्रापिसंदेहेतु ‘अनिरुक्तोवैप्रजापति’रितिब्राह्मणात्,—‘मंत्रेषुह्यनिरुक्तेषुदेवतांकर्मतोवदेत् । मंत्रतःकर्मतश्चैवप्रजापतिरसंभवे’ इति बृहद्देवतास्थवचनाच्च प्रजापतिरेवेतिसिद्धमिष्टम् ॥ ॥ विशेषरूपेणर्ष्यादीनामज्ञानेऽनुकल्पमाहकल्पसारः—‘ऋष्यादीनामविज्ञानेवाम-

देवादिकानृषीन् । गायत्र्यादीनिच्छंदांसिविष्णुंदेवंचसंस्मरेदि'ति । तत्रऋषिज्ञानप्राथम्येउदाहरिष्यमाणसर्ववाक्यसंप्रतिपत्तेर्नास्त्येवसंशयः । तत्रसूक्तविशेषे**सर्वानुक्रमणी**व्याख्यातृवचनद्वैधेनर्षीणामनियमेप्राप्तेतन्निर्णयःक्रियते—'प्रतआशव' इतिसूक्ते 'प्रतेष्टाचत्वारिंशदृषिगणादशर्चाअकृष्टामाषाःप्रथमे–सिकतानिवावरीद्वितीये–पृश्नयोजास्तृतीयेत्रयश्चतुर्थे' इत्यत्रचतुर्थेदशर्चेपूर्वोक्ताऋषिगणास्त्रयइतियोजना । आर्षानुक्रमण्यां–'प्रतेहिसूक्तंप्रथमंदशर्चमकृष्टमाषाऋषयोविदुस्ते । निवावरीस्तुसिकताद्वितीयंतृतीयमेतेखलुपृश्नयोजाः । गणास्त्रयोऽमीकथिताश्चतुर्थमेषांतुगोत्रंक्वचिदप्रसिद्धम् । शिष्टासुपंचस्वृषिरत्रिरेवत्वंत्येतृचेगृत्समदःप्रसिद्धः'इत्युक्तत्वात् **सर्वानुक्रमभाष्ये**पित्रयइतिपदच्छेदेनव्याख्यानाच्च । **वृत्तिकृतातु** अत्रयइतिपदच्छेदंकृत्वाचतुर्थेदशर्चेअत्रयइतिनामानइतिव्याख्यातं तत्तुप्रमाणाभावादुपेक्ष्यम् । तथा 'माप्रगामे'तिसूक्तेसर्वानुक्रमण्यां 'पराणिचत्वारिसूक्तान्युक्ताऋषय' इत्युक्तम् । अस्यार्थः—सुबन्धुमित्रा–बंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुस्त्रयऋषयः । तेगौपायनाएवनलौपायनाः सुबंधोस्तत्कालमृतत्वेनाद्रष्टृत्वात् । अतएव सर्वानुक्रमण्यांच 'गौपायनान्बंध्वादीन्पुरोहितांस्त्यक्त्वान्यौमायाविनौश्रेष्ठतमौमत्वापुरोदधेतमितरेक्रुद्धाअभिचेरुरथतौमायाविनौसुबंधोःप्राणानाचिक्षिपतुरथहास्यभ्रातरस्त्रयोमाप्रगामेतिषट्कंगायत्रंस्वस्त्ययनंजप्त्वा' इति–'माप्रगामेत्युपक्रम्यचतुःसूक्तेष्वतःपरम् । बंध्वाद्याऋषयोज्ञेयागौपायनसुतास्त्रय' इति । **सर्वानुक्रमवृत्तिकारेण**–अपरेत्वित्यादिनाचतुर्णांद्रष्टृत्वमुक्तंतन्मूलविरोधादसंगतमितिस्पष्टमेव । तथाचतुर्थाष्टकेप्रथमाध्यायेऽनस्वंतेतिसूक्ते 'अनस्वंताषट्त्रैवृष्णपौरुकुत्स्यौद्वौत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौभारतश्चाश्वमेधोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभ'इति**सर्वानुक्रमणी** । अस्यार्थः—षडृचात्मकंसूक्तं एतत्त्रयंव्यवस्थयाअपश्यत् । तत्रेयंव्यवस्था–आद्यानांतिसृणामित्यध्याहृत्यत्रैवृष्णपौरुकुत्स्यौत्र्यरुणत्रसदस्यूद्वौसंभूयद्रष्टारौ अंत्यास्तिस्रइत्यावर्त्य द्वितीयांतत्वेनविपरिणमय्य ताःभारतोश्वमेधोऽपश्यदितियोजना । अंत्यास्तिस्रइत्यपरंप्रथमांतं अनुष्टुभइत्यत्रान्वेतीति । तथाच**शौनकः** आर्षानुक्रमण्यां–'अनस्वंतेतिसूक्तस्यत्रिवृष्णपुरुकुत्सजौ । त्र्यरुणत्रसदस्यूद्वावश्वमेधश्चभारतः । अंत्यानांतिसृणामासांपूर्वासामितरौसहे'ति । अतएवोभयत्रापिद्वावित्युक्तिरपिचरितार्था । यत्तु तद्वृत्तौ षण्णामपिऋषित्रयमितिव्याख्यातं–यच्च तद्भाष्ये द्वेद्वेऋचौएकैकऋषिक्रमेणापश्यदिति–व्याख्यातं तत्तुस्फुटतरमूलभूतशौनकोक्तऋष्यनुक्रमणीविरोधात् मंत्रलिंगविरोधात् द्वावित्युक्तिविरोधात् इतरौसहेत्युक्तिविरोधाच्चानादेयम् । (ऋ. क.) इतिऋषिनिर्णयः ॥

ऋषिदैवतछंदऊहनिर्णयः । तत्रजपहोमादौप्रयुज्यमानेषुसूक्तर्क्षुपूर्वंदेवतोहःकार्यउतछंदऊहतिविमर्शे**सर्वानुक्रमपरिभाषा**रंभएव—'ऋषिदैवतच्छंदांस्यनुक्रमिष्यामः' इत्यनुक्रमपरिग्रहाद्, **बह्वृचगृह्यपरिशिष्टेपि**—'अथास्यमंत्राणामृषिदैवतच्छंदांसि' इतितथैवांगीकारात्, तथा**सांख्यायनसूत्रे**–'ऋषेर्यस्ययोयोमंत्रोयद्दैवत्योयच्छंदस्तथातथातंतंमंत्रमनुब्रूयात्' इतिक्रमनिर्देशात्, एवमाधुनिकयाज्ञिकाचाराच्च 'यद्यपिस्यात्स्वयंब्रह्मात्रैलोक्याकर्षणक्षमः । तथापिलौकिकाचारंमनसापिनलंघयेत् ॥' इतिवचनाद्याज्ञिकाचारानुगृहीतदेवताप्राथम्यबोधकवचनानांकर्मकांडविषयेप्राबल्याद्देवतायाःफलदातृत्वेनाभ्यर्हितत्वात्तत्प्राथम्यंयुक्तंमत्वा । तथाश्रौतस्मार्तकर्मकांडोदधिपारदृश्वभिर्भट्टनारायणकौस्तुभकारशांतिरत्नहेमाद्रिपूर्तकमलाकरादिमहानिबंधकारधुरीणैर्लोकोद्दिधीर्षयानैकशःप्रणीतप्रयोग-धर्मशास्त्रादिग्रंथेष्वासेतुहिमालयंप्रथितेषु प्रसंगतःसूक्तमंत्रादिप्रयोगावसरेऋषिदैवतछंदःक्रमेणैवसूक्तादीनांविनियोगादत्रसंहितायामस्माभिरपिसएवक्रमआदृतोऽस्ति ॥ **इमंपक्षंप्राचीनानसहंते**–तेषांमतेछंदःप्राथम्यएवादरः । तथाच**ऋग्वेदकल्पद्रुमे**–छंदःप्राथम्ये 'आर्षेय-

छंदोदैवतवित्’ इतिसर्वानुक्रमउदाहृतएव । अन्यान्युदाहरिष्यंते । तथाहि**निरुक्तभाष्योदाहृतसामवेदब्राह्मणे**—‘योहवाअविदितार्षेयछंदोदैवतब्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाध्यापयतिवास्थाणुंवर्च्छतिगर्तेवापात्यतेप्रमीयतेवापापीयान्भवति’ इति । **अथर्ववेदे**—‘गणकऋषिः निचृद्गायत्रीछंदः गणपतिर्देवता’ इत्यादि । **पारिजाते**—‘आर्षंछंदोदैवतंचविनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनब्राह्मणेनविपश्चिता’ इति । **गोभिलोप्येवमाह**—‘आयात्वित्यनुवाकस्यवामदेवऋषिःस्मृतः । आनुष्टुभंभवेच्छंदोवाग्देवीदेवतास्मृता’ इति । **मदनरत्नेकात्यायनः**—‘आर्षंछंदश्चदैवत्यंविनियोगस्तथैवच । वेदितव्यंप्रयत्नेनब्राह्मणेनविशेषतः’ इति । **सांख्यायनसूत्रे**—‘ऋषीञ्छंदांसिदेवताःश्रद्धामेधेचतर्पयित्वे’ति सर्वत्रछंदःपूर्वमभिहितमितिकृत्वाछंदःप्राथम्यमेवन्याय्यं उदाहृतश्रुतिस्मृतिप्रामाण्यात्,तत्रश्रुतक्रमपरित्यागेबीजाभावात्तासांक्रमबोधनएवतात्पर्याच्च । तथा**बृहद्देवतायां**—‘नियमोयंजपेहोमेऋषिश्छंदोथदैवतं । अन्यथाचेत्प्रयुंजानस्तत्फलंचात्रहीयते ॥ अर्थेप्सवःखल्वृषयश्छंदोभिर्देवताःपुरा । अभ्यधावन्नितिछंदोमध्येत्वाहुर्मनीषिणः ॥ ऋषिंतुप्रथमंब्रूयाच्छंदस्तुतदनंतरं । देवतामथमंत्राणांकर्मस्वेवमितिश्रुतिः’ इति ॥ **आचार्यखंडेगृह्याधानप्रस्तावे**—‘ऋषिंछंदोदैवतंचविनियोगमनुक्रमात् । अस्मृत्वार्षादिकंविप्रोजुहुयाद्वाजपेदपि ॥ यजेद्वाध्यापयेद्वापिनलभेत्कर्मणांफलम्’ इति । तथा **रामवाजपेय्यांगृह्यकारोपि**—‘ऋषिमादौप्रयुंजीतछंदोमध्येनियोजयेत् । देवतामवसानेचमंत्रज्ञोमंत्रसिद्धय’इति । तथाश्रीवत्सगोत्रभास्करकृत**महारुद्रपद्धत्यांछंदोभाषायां**—‘वक्तव्यंछंदआदौतुततश्चर्षिःप्रकीर्तितः । देवताविनियोगश्चतैत्तिरीयकपाठकैः’ ॥ आश्वलायनानांतु ऋषिच्छंदोदैवतपूर्वकोविनियोगः । तथाच**परिभाषायां**—‘आर्षेयच्छंदोदैवतविद्याजनाध्यापनाभ्यांश्रेयोधिगच्छती’ति ॥ तथावेदभाष्यकारै**र्माधवाचार्यै**रपिऋग्भाष्योपोद्घातांतेऋषिच्छंदोदेवताविचारःकृतः सुरूपकृत्नुमितिसूक्तेतेएवऋषिच्छंदसी इंद्रंपृच्छेतिचतुर्थ्यामृचिलिंगदर्शनादिंद्रोदेवतेतिछंदएवपूर्वमुदाहृतम् । आत्वेतिसूक्तेऋषिच्छंदोदेवताविनियोगाःपूर्ववत् । इत्यादिषुबहुषुस्थलेषुछंदएवपूर्वंधृतम् । निरुक्तभाष्यकारोप्येवमेवाह ॥

अत्रेदंविचार्यते—किंश्रुतिस्मृत्यादीनांद्वैविध्यदर्शनाद्विकल्पः । सोपिशाखाभेदेनकांडभेदेनवाव्यवस्थितउतसर्वत्र । **नतावदाद्यः** । शाखांतरेतैत्तिरीयशाखायां**नारायणोपनिषत्सु**—‘गायत्र्यागायत्रीछंदोविश्वामित्रऋषिःसवितादेवता’इति । **छंदोभाषायां**—‘वक्तव्यंछंदआदौतुततश्चर्षिःप्रकीर्तितः । देवताविनियोगश्चतैत्तिरीयकपाठकैः’ इतिविशिष्यक्रमबोधकश्रुतिस्मृत्यादिप्रमाणदर्शनेनसंदेहस्यैवाभावात् । **नद्वितीयः** । ‘योहवाअविदितार्षेयच्छंदोदैवतब्राह्मणेनमंत्रेणयाजयतिवाध्यापयतिवा’ इत्यादिनाकर्मकांडएवर्ष्यादिज्ञानेफलस्य—तदज्ञानेप्रत्यवायस्यचाभिधानात्कांडांतरस्यानुपस्थितेः । **नतृतीयः** । विरुद्धार्थकानांनिरवकाशानांप्रमाणानांषोडशिग्रहणाग्रहणवद्वैकल्पिकत्वस्यवक्तुंशक्यत्वेपिविरुद्धार्थकपदरहितानांप्रकृतेतथावक्तुमशक्यत्वात् । अतश्छंदःप्राथम्यबोधकश्रुत्यादीनांप्रमाणांतराणामपिसंग्राहकत्वपरतया एकवाक्यत्वलाभाच्छंदःप्राथम्यमेवोचितं । सर्वानुक्रमस्थं—‘अनुक्रमिष्याम’इत्यंतं सूक्तप्रतीकादीनिप्रदर्शयिष्यामइतिव्याख्येयं । अतएव **सर्वानुक्रमभाष्यकारेणापि** ‘एताननुक्रमिष्यामोव्याख्यास्याम’इतिव्याख्यायअनेकार्थत्वाद्धातूनामित्युक्तं । देवतास्मरणमंतेवाकुर्यादितिबह्वृचगृह्यपरिशिष्टवाक्यस्यकेषुचित्पुस्तकेष्वदर्शनात् । केषुचित्तुदेवतास्मरणमेववाकुर्यादितिपाठदर्शनेनतस्यापिदेवताप्राथम्येअसाधकत्वात् । नचैवंविनिगमनाविरहः देवताप्राथम्यावगत्यविशेषेपिछंदोविषयेहेतुनिर्देशपूर्वकप्रथमादिपदघटितस्मृत्यवधृततात्पर्यकक्रमबोधकोक्तश्रुतेरेवविनिगमकत्वात् । ‘श्रुतिस्मृतिविरोधेतुस्मृतेस्त्यागोविधीयते । तथैवलौकिकंवाक्यंस्मृतिबाधेपरित्यजेत्’ इतिस्मृत्य-

पेक्षयाश्रुतेर्बलवत्त्वात् देवताप्राथम्यबोधकश्रुत्यनुपलब्धेश्च । देवताप्राथम्याभासकप्रमाणानांसंग्रहपरतयोन्नीतत्वात् । द्विविधाचारदर्शनेपि श्रुत्यविरुद्धाचारस्यप्रामाणिकत्वेन‘अंधस्येवांधलग्नस्ये’तिन्यायेनपरंपरागताचारांतरस्याश्रद्धेयत्वात् । सर्वानुक्रमण्यांदेवताप्राथम्यव्यवहार दर्शनेपि ‘तुहिहवैतच्छब्दविशिष्टान्यृषिदैवतच्छंदांसिद्वित्रिचतुःपंचषट्सूक्तभांजियथासंख्यम्’ इतिपरिभाषानुसारेणक्वचित्पूर्वसूक्तसाहचर्यात्प्रथमंदेवताउत्तरत्रऋषिः । क्वचित्पूर्वत्रछंदःउत्तरत्रदेवताइतिच । तदुदाहरणानितु—‘प्राग्नयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंतुप्रनूनंतृचमाग्नेयःश्येनः’, ‘अग्निर्होतागायत्रंत्विंद्राग्नीऐंद्राग्नं’ इत्यादीनि । तुह्यादिशब्दाभावेपियथा—‘परंगायत्रंप्रागवत्सप्रेर्ऋषिश्चानुक्तगोत्रःप्राग्नत्स्यात्काण्वोऽष्टमंमंडलंमाचिद्वतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथी’ । ‘जागतमूर्ध्वंप्रागुशनसःप्रदेवंदशवत्सप्रिर्भालंदनः’ ‘नवमंमंडलंपावमानंसौम्यंस्वादिष्टयादशमधुच्छंदाः’ इत्यादिबहुषुस्थलेषुव्युत्क्रमदर्शनात् । साहचर्योक्तेरबाधकत्वांगीकारेपि—‘अस्यमेष्टौजागतंत्र्यनुष्टुबंतंद्यावापृथिव्येकाद्वेऐंद्र्यौत्वाष्ट्र्यौवाद्वेद्वेराकासिनीवाल्योरंत्यालिंगोक्तदेवता’ । ‘ऋतमेकादशंजगत्यंतंषष्ठ्यैंद्रासोमीसरस्वतित्वमितिसारस्वतोर्धर्चो योनोबार्हस्पत्येतंवोमारुती’ । ‘वायोसैकागायत्रमुक्तादेवताःप्रउगेणाद्येतुतृचेत्यैंद्रवायवीद्यावापृथिव्योंत्यस्तृचोहाविर्धानोवातृतीयःपादोवाग्नेयोंबितमेनुष्टुभौबृहतीच’ । ‘कनिक्रदत्तृचंप्रदक्षिणिज्जागतंमध्येतिशक्वर्यष्टिर्वैताभ्यामृषिरध्वनिवाश्यमानंशकुंतंतुष्टाव’ इति । ‘अयंसउपांत्यानुष्टुप्पूपुरीष्येभ्योग्निभ्यः’ इति । ‘तिस्रःषट्पार्जन्यंतुपर्जन्यायतृचंगायत्रमेतेकुमारआग्नेयोऽपश्यत्’ इत्यादिबहुस्थलेषुतत्रैवव्यभिचारदर्शनात् ऋषिदैवतच्छंदांसीत्यस्यसंग्राहकत्वमेवन्याय्यं । यत्तु आश्वलायनानांदेवताप्राथम्याभासकाथर्वणसर्वानुक्रमण्यां ‘आश्वलायनानुक्रमानुसारेणानुक्रमिष्यामः खिलान्वर्जयित्वे’ तिप्रतिज्ञाय ‘इंद्रत्वातृचंविश्वामित्रगोतमविरूपाःप्रत्यृचमिंद्रमरुदग्नयोपिगायत्रम्’

इत्यादीनां एकादशपटलेविंशतितमकांडस्याव्यभिचारेणर्षिदैवतछंदांसिप्रदर्शितानीतितद्बह्वृचानांश्रौतस्मार्तसूत्रकृदाश्वलायनभिन्नाश्वलायनपरंनतुबह्वृचश्रौतस्मार्तसूत्रकृद्बह्वृचाश्वलायनपरं॥तथाचबृहदाश्वलायनस्मृतौ—‘तपसाविदितंविप्रामयातावत्क्षणादिव । श्रौतस्यकर्मणः सिद्ध्यैश्रौतसूत्रंमयाकृतम् ॥ तएतंमृदुगंभीरेगंभीरार्थशिवप्रदे । सुदुर्ज्ञेयेषुविदुषांमनसःप्रीतिवर्धने ॥ श्रौतस्येवचयद्भाष्यंमयैवचकृतं द्विजाः । गृह्यभाष्यंकरिष्यंतिद्विजाइतिनमेकृतं॥’ इति । उपनयनप्रकरणेयज्ञोपवीतविधिप्रकरणेच । ‘प्रत्यक्षरस्त्रिर्षिछंदोदैवांगान्यक्षराणिच । भूतेतत्वात्मवर्णांश्चस्थानंज्ञात्वाजपेत्सदा’ ॥ तथा । ‘ऋष्यादिसर्वंविज्ञायतंत्रविन्मंत्रसूक्तयोः । यज्ञोपवीतमंत्रेणकुर्याद्यज्ञोपवीतिनम् ॥ ब्रह्मास्याद्यज्ञसूत्रस्यमुनिर्गायत्रमीरितं । छंदःप्रजापतिर्देवओंकारोप्यथवात्रिवृत्’ इति । एतेनसर्वानुक्रमण्यांभूयसाव्यपदेशेनाव्यभिचारेणचदेवताप्राथम्योक्त्याछंदोपेक्षयादेवतायाःप्राथम्यमितिवदंतोनिरस्ताः । सत्येकस्मिन्बाधकेसाधकसहस्रस्याप्यकिंचित्करत्वमितिन्यायेनभूयसाव्यपदेशस्यासाधकत्वात् । श्रुतिरूपसाधकस्यप्रमाणांतरानपेक्षस्यप्रागेवाभिहितत्वादित्यलंविस्तरेण ॥ श्रुतिस्मृतिप्रमाणानामेकवाक्यत्वकल्पनात् । सर्वेषांचाविरोधेनछंदःप्राथम्यमीरितम् ॥ १ ॥ इति ऋ. क. छंदोदेवतोहक्रमनिर्णयः ॥

छन्दोनिर्णयः।इदानींऋग्विशेषेष्वधिकाक्षरन्यूनत्वे**छंदोनिर्णयः**—ननुछंदःप्रकरणे ‘गायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यतिजगतीशक्वर्यतिशक्वर्यष्ट्यत्यष्टीधृत्यतिधृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादीनिचतुरुत्तराण्यूनाधिकेनैकेननिचृद्भुरिजौद्वाभ्यांविराट्स्वराजा’वित्युक्तंसर्वानुक्रमण्याम्। अस्यार्थः—चतुर्विंशत्यक्षरादिगायत्र्यादिछंदःसु एकेनाक्षरेणन्यूनेननिचृत्-एकेनाधिकेनभुरिक् द्वाभ्यांन्यूनेविराट्-अधिकेनस्वराट् इति । तत्रद्वाभ्यांन्यूनेविराडित्यत्रद्वित्वविवक्षायां ‘वयंहितेअमन्मही’ त्यत्रगायत्रीछंदस्त्र्यक्षरैः,—‘यत्रद्वाविवजघने’ त्यत्रानुष्टुप्-

छंदसिचतुरक्षरैः,–‘इंद्रःसहस्रदाव्ना’मित्यत्रगायत्रीछंदसिपंचाक्षरैः,–‘अस्माइदुत्यमुपमंस्वर्षा’ मित्यत्रजगत्यांषड्भिः,–‘रायस्पूर्धिस्वधाव’ इतिसतोबृहतीपंक्तौसप्तभिः,–‘त्वमग्नेद्युभि’ रितिजगत्यामष्टाक्षरैः,–‘सिषक्तुन’ इत्यादिषुत्र्यक्षरैर्न्यूनत्वेउक्तविराट्लक्षणानाक्रांतत्वेनछंदोहानिरितिचेन्न । द्वाभ्यामितिद्वित्वस्यत्र्याद्युपलक्षणत्वेनादोषात् । एवंचत्रिप्रभृतिभिरक्षरैर्न्यूनत्वेपिविराट्त्वसिद्धिः । तथाचशौनकः **छंदोनुक्रमण्याम्**–‘अस्यवामस्यसूक्तस्यजगत्यःषळिमाऋचः । पंचपादंसाकंजानांयद्गायत्रेयमेव । सप्तार्धगर्भागौरीश्चतस्यानुष्टुबनुत्तमा । प्रस्तारपंक्तिस्तुविराड्द्वाचत्वारिंश्यृगस्यया’ । साचऋक् ‘तस्याःसमुद्रा०मुपजीवती’ तिसप्तत्रिंशदक्षराविराट्प्रस्तारपंक्तिरित्याह । चत्वारिंशदक्षरातुकेवलापंक्तिरितिप्रातिशाख्यभाष्ये । **सर्वानुक्रमभाष्ये**प्येवमेवोक्तंतत्रप्रातिशाख्यभाष्ये–‘याःकाश्चिद्बहुपादास्तुगायत्र्योहीनतांगताः।अक्षरैर्बहुभिस्तास्तुगायत्र्यउपधारये’ दित्यभियुक्तोक्तिरप्यत्रानुकूला । आधिक्यांशेतुनोपलक्षणंतथाविधछंदसोभावादितिदिक् ॥

अथदेवतास्तुत्युपयोगिस्थानभक्तिरूपगुणनिर्णयः–(सचायमस्माभिरयोजितोपिनिर्दिश्यते) तथाहिदेवतास्तुतौकर्मणिचऋष्यादिवद्देवतासंबंधिस्थाननामभक्तीनामनुसंधानंकर्तव्यम् । तथा**बृहद्देवतायाम्**–‘स्थानंनामानिभक्तीश्चदेवतायाःस्तुतौस्तुतौ । संपादयन्नुपेक्षेतयांकांचिदिहसंपद’ मित्यत्रस्तुतौस्तुतावितिद्विर्निर्देशेनसूक्तभाजो–हविर्भाज–ऋग्भाजश्चभूयिष्ठाःकाश्चिन्निपातभाजइति । ‘प्रातःसवनंवसंतोगायत्रीत्रिवृत्स्तोमोरथंतरंसामे’ त्यग्निसंपत्सु—‘माध्यंदिनंसवनंग्रीष्मस्त्रिष्टुप्पंचदशस्तोमोबृहत्सामे’त्यादींद्रसंपत्सु–‘तृतीयसवनंवर्षाजगतीसप्तदशस्तोमोवैराजंसामयेचदेवगणाःसमाम्नाताउत्तमेस्थान’इत्यादित्यसंपत्सु–यांकांचित्संपदमुपेक्ष्यापिस्थानभक्तिरूपसंपत्तिसंपादनबोधकसंपादयन्नित्यनेनचतत्तद्देवतास्थानादीनामनुसंधानस्यस्तुत्यादिकर्ममात्रेआवश्यकत्वंबोध्यते । तत्रचस्तुतिर्नाम गुण्यवच्छिन्नगुणकीर्तनम् । गुण्यवच्छिन्नत्वंचगुणिनिवस्तुतोविद्यमानत्वम् । **बृहद्देवतायांतु**–‘स्तुतिस्तुनाम्नारूपेणकर्मणाबांधवेनचे’त्युक्तम् । ननुस्तुतौस्तुतावित्युक्त्यास्तुतिमात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्यावश्यकत्वेपि कर्ममात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्यनोपयोगइतिचेन्न । **बृहद्देवतायामेवाग्रे**–‘विभागमिममेतेषांविभूतिस्थानसंभवम् । सम्यग्विज्ञायमंत्रेषुतंतुकर्मसुयोजयेत् । अध्यापयन्नधीयानोमंत्रंचैवानुकीर्तयन् । स्थानंसालोक्यसायुज्यमेतेषामेवगच्छति’ इत्युक्त्याकर्ममात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्यफलकथनेन स्तुतिपदस्यकर्ममात्रोपलक्षणत्वेन कर्ममात्रेस्थानाद्युत्कीर्तनस्यावश्यकत्वात् । एतेनस्तुतावित्यस्योपलक्षणत्वंनेतिवदंतोनिरस्ताः ।

स्थानादीनामनुत्कीर्तनेफलाभावउक्तो**बृहद्देवतायाम्**–‘नहिकश्चिदविज्ञाययाथातथ्येनदैवतम् । लौक्यानांवैदिकानांचकर्मणांफलमश्नुते’ इति । याथातथ्यंनामदेवतायाःस्थानभक्तिरूपगुणोत्कीर्तनपूर्वकमनुसंधीयमानत्वम् । तत्रैव–‘तत्रतत्रयथावच्चमंत्रान्कर्मसुयोजयेत् । देवतायाःपरिज्ञानात्तद्धिकर्मसमृद्ध्यत’ इति । अत्रयथावदित्यस्यस्थानभक्तिगुणपुरस्कारेणेत्यर्थः । तथाचोक्तप्रकारेणदेवतोत्कीर्तनेनैवफलसिद्धिरितिनिष्कर्षः । अतएवच **वेदभाष्ये**प्रथमाष्टकेसप्तमाध्याये ‘आमनीषेति’ ऋग्व्याख्यावसरेमध्यमस्थानसंबंधिनऋभवइत्युक्तम् । तथा ‘आग्नेगिरोदिव’ इतिमंत्रव्याख्यायांपृथिवीस्थानोग्निरितिचोक्तं **सर्वानुक्रमण्यां**–‘हिरण्यकेशोद्वादशाद्यौतृचौत्रैष्टुभोष्णिहौपूर्वोग्नयेवामध्यमाये’ ति । ‘हिरण्यकेशोरजसोविसार’ इतितृचस्याऽग्नयेवामध्यमायेत्यनेनमध्यमस्थानविशेषणोत्कीर्तनेनान्यस्थानगतोग्निर्व्यावर्तितः । तस्मात्स्थानाद्युत्कीर्तनंश्रुत्यादिसंमतमिति नात्रतदुत्कीर्तनेविप्रतिपत्तव्यम् । **तत्प्रकारश्च**–‘भवद्भूतस्यभव्यस्यजंगमस्थावरस्यच । अस्यैकेसूर्यमेवैकंप्रभवंप्रलयंविदुः १ असतश्चसतश्चैवयोनिरेषाप्रजापतिः । यदक्षरंचवाच्यंचयथैतद्ब्रह्मशाश्वतम् २

कृत्वैषहित्रिधात्मानमेषुलोकेषुतिष्ठति । देवान्यथायथंसर्वान्निवेश्यस्वेषुरश्मिषु ३ एतद्भूतेषुलोकेषुअग्निभूतंस्थितंत्रिधा । ऋषयोगीर्भि-
रर्चंतिव्यंजितंनामभिस्त्रिभिः ४ तिष्ठत्येवहिभूतानांजठरेजठरेज्वलन् । त्रिस्थानंचैवमर्चंतिहोत्रायांवृक्तबर्हिषः ५ इहैषपचमानोग्निर्मध्य-
मोग्निर्वनस्पतिः । अमुष्मिन्नेवविप्रैस्तुलोकेग्निःशुचिरुच्यते ६ इहाग्निभूतस्त्वृषिभिर्लोकेस्तुतिभिरीडितः । जातवेदाःस्तुतोमध्येस्तुतो
वैश्वानरोदिवि ७ रसान्रश्मिभिरादायवायुनासंगतःसह । वर्षत्येषचयल्लोकेतेनेंद्रइतिसस्मृतः ८ अग्निरस्मिन्नथेंद्रस्तुमध्यमोवायुरेवच ।
सूर्योदिवीतिविज्ञेयास्तिस्रएवेहदेवताः ९ एतासामेवमाहात्म्यान्नामान्यत्वंविधीयते । तत्तत्स्थानविभागेनतत्रतत्रेहदृश्यते १० तासामि-
यंविभूतिर्हिनामानियदनेकशः । आहुस्तासांतुमंत्रेषुकवयोन्योन्ययोनिताम् ११ यथास्थानंप्रतिष्ठास्तानामान्यत्वेनदेवताः । तद्भक्तास्त-
त्प्रधानाश्चकेचिदेवंवदंतिताः १२ पृथक्पुरस्ताद्येतूक्तालोकादिपतयस्त्रयः । तेषामात्मैवतत्सर्वंयद्यद्भक्तिःप्रकीर्त्यते १३ तेजस्तेवयवाः
प्राहुर्वाहनंचैवयस्ययत् । इमामैंद्रींचदिव्यांचवाचमेवपृथक्स्तुताम् १४ बहुदेवायाःस्तुतयोद्विवत्संस्तुतयश्चयाः । प्राधान्यमेवसर्वासु-
पतीनामिवतास्वपि १५ स्थानंनामानिभक्तीश्चदेवतायाःस्तुतौस्तुतौ । संपादयन्नुपेक्षेतयांकांचिदिहसंपदम् १६ अग्निभक्तिस्तुतान्सर्वा-
नग्नावेवसमर्पयेत् । यदिंद्रभक्तितश्चेंद्रेसूर्येसूर्यानुगंचयत् १७ निरुप्यतेहविर्यस्मैयत्सूक्तंभजतेचया । सैवतत्रप्रधानंस्यान्ननिपातेनसंस्तुता:
१८ इतित्रयाणामेतेषामुक्तःसामासिकोविधिः । समासेनैवमुक्तस्तुविस्तरेणत्वनुक्रमः १९ इतिबृहद्देवतायाम् ।

तथा–‘महाभाग्याद्देवतायाएकआत्माबहुधास्तूयतएकस्यात्मनोन्येदेवाःप्रत्यंगानिभवंत्यपिचसत्वानांप्रकृतिभूमभिर्ऋषयःस्तुवंतीत्याहु’-रित्यादि, तत्रैव–‘तिस्रएवदेवताइतिनैरुक्ताअग्निःपृथिवीस्थानो–वायुर्वेंद्रोवांतरिक्षस्थानः–सूर्योद्युस्थानस्तासांमाहाभाग्यादेकैकस्याअपि-बहूनिनामधेयानिभवंती’ति, तत्रैव–‘तिस्रएवदेवताइत्युक्तंपुरस्तात्तासांभक्तिसाहचर्यंव्याख्यास्यामोथैनान्यग्निभक्तीनी’ त्यादि, ‘अथैतानींद्रभक्तीन्यंतरिक्षलोक’ इत्यादि, ‘अथैतान्यादित्यभक्तीन्यसौलोकस्तृतीयसवनमि’ त्यादि, ‘अथातोऽनुक्रमिष्यामोऽग्निःपृथिवीस्थानस्तंप्रथमंव्याख्यास्याम’ इत्यादि, ‘अथातोमध्यमस्थानादेवतास्तासांवायुःप्रथमागामीभवती’ त्यादि, ‘अथातोद्युस्थानादेवतास्तासामश्विनौप्रथमागामिनौभवत’ इतिनिरुक्ते ‘तिस्रएवदेवताःक्षित्यंतरिक्षद्युस्थानाअग्निर्वायुःसूर्यइतितत्तत्स्थानाअन्यास्तद्विभूतयःकर्मपृथक्त्वाद्धिपृथगभिधानस्तुतयोभवंत्येकैववामहानात्मादेवतासस्सूर्यइत्याचक्षतेसहिसर्वभूतात्मा तदुक्तमृषिणासूर्यआत्माजगतस्तस्थुषश्चेति तद्विभूतयोन्यादेवतास्तदप्येतदृचोक्तमिंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरितियथाभिधानंत्वनुक्रमिष्याम’ इतिसर्वानुक्रमण्यांचदर्शितःसएवस्फुटतरंप्रदर्श्यते । तथाहि–एकएवमहानात्मामूलभूतादेवता तस्याअग्निवायुसूर्यरूपास्तिस्रएवांगभूतादेवताः क्रमेणपृथिव्यंतरिक्षद्युस्थानास्तासांतिसृणामितराःसर्वादेवताविभूतयःताश्चसर्वानुक्रमणीवृत्तिकारसंगृहीतश्लोकेषुप्रदर्शिताः । तेच–‘अग्न्यादिदेवपत्न्यंतंदेवताकांडमुच्यते’ तत्रच–‘अग्न्यादिदेवीऊर्जाहुत्यंतःक्षितिगतोगणः । वाय्वादयोभगांताःस्युरंतरिक्षस्थदेवताः । सूर्यादिदेवपत्न्यंताद्युस्थानादेवताइति’ । तत्र अग्न्यादिदेवीऊर्जाहुत्यंतोऽग्निगणःपृथिवीस्थानोऽग्निभक्तिः, वाय्वादिभगांतोवायुगणोंऽतरिक्षस्थानोवायुभक्तिः, सूर्यादिदेवपत्न्यंतः सूर्यगणोद्युस्थानःसूर्यभक्तिः, यमदेवतायास्तुगणद्वयांतर्भूतत्वेनसर्वत्रस्थानद्वयप्राप्तावपिबृहद्देवतायां–‘यस्मिन्वृक्षइतित्वस्मिन्द्युस्थानःस्तूयतेयमः’ इत्यनेन ‘यस्मिन्वृक्ष’ इतिसूक्तस्ययमदेवतायाःद्युस्थानस्यविशिष्योक्त्यासूक्तांतरसंबंधयमदेवतायाअंतरिक्षस्थानमर्थात्सिद्धमिति । इत्थंचसर्वानुक्रमणीभाष्यकारोक्तदिशाबृहद्देवता–निरुक्त–सर्वानुक्रमण्युक्तानामेकवाक्यत्वंलभ्यतइतिनपक्षान्तरावसरः ।

सर्वानुक्रमण्युक्त ‘एकैववामहानात्मे’ तिवाशब्दस्यपक्षान्तरनिरासार्थंभाष्यकारेणोक्तत्वात् । एतेनवाशब्दस्यविकल्पार्थकत्वेनद्वयोःपक्षयोःसमत्वात् अंतिमपक्षाश्रयणेस्थानादीनांनोपयोगइतिवदंतोनिरस्ताः । **निरुक्ता**दिषुदेवताकांडोक्तस्थानादिकथनवैयर्थ्यापत्तेश्च । एतद्गणत्रयबहिर्भूतानामितरदेवतानांतु समासासमासनिर्दिष्टदेवताकेमंत्रेयाभिःसहयास्तूयतेतस्याःप्राधान्यात्प्रथमोपात्तत्वाच्च तदनुरोधेन संस्तविकदेवतानांस्थानादिनिर्णयः । तथाचोक्तं**निरुक्ते**—‘अथास्यसंस्तविकादेवाइंद्रःसोमोवरुणःपर्जन्यऋतवआग्नावैष्णवंहविर्नत्वृक्संस्तविकीदाशतयीषुविद्यतेऽथाप्याग्नापौष्णंहविर्नतुसंस्तवस्तत्रैतांविभक्तिस्तुतिमृचमुदाहरंति’ । **अत्रभाष्यम्**—यैःसहाग्निःस्तूयते तद्यथा—‘इंद्रःसोम’ इत्येवमादयोमंत्राःस्वभावोपप्रदर्शनायसंस्तवोदाहरणम् । अग्नेःपूर्वनिपाताद्देवताद्वंद्वेमुख्यता । ‘अग्नइंद्रश्चदाशुषोदुरोणे’ इतींद्रेणसहाग्निःस्तूयते । ‘अग्नीषोमाविमंसुमे’ इतिसोमेनसहसंस्तवः । ‘त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्’ इतिवरुणेनसहसंस्तवः । ‘अग्नीपर्जन्याववतंधियंमे’ इतिपर्जन्येनसहसंस्तवः । ‘अग्नेदेवाँइहावह’ इत्यृतुभिःसहसंस्तवः । ‘अग्नाविष्णूसजोषसे० ०वाजेभिरागतं’ इतिआग्नावैष्णवंहविः । हविर्ग्रहणाद्धविषएवसंप्रदानार्थंयाऋचस्ताःसंस्तवेनाग्नाविष्णोःसंति नतुऋक्संस्तविकीदाशतयीषुविद्यते । नेतिप्रतिषेधः । तुशब्दोऽवधारणार्थः । ऋक्संस्तविकीसंस्तवयुक्ता । दाशतयीषु—दशमंडलावयवप्रविभागेनतायतइतिदशतयोऋग्वेदः तस्यशाखादाशतय्यः तासुसर्वास्वेकापिहविष्यविनियुक्ता शस्त्रमध्यपातिन्यृगग्नाविष्णोःसंस्तविकीनास्ति । स्यादप्यन्यत्रसंस्तविकीनतुदाशतयीषु । असंस्तवेनवा दाशतयीष्वपीत्युत्सर्गंदर्शयति—‘एवमेतन्मयानिपुणमन्विष्यन्त’ इति । अथाप्ययमपरउत्सर्गः—अथाप्याग्नापौष्णंहविरेवनतुसंस्तवः तस्मिंस्तुहविषि, किंतुपृथक्पृथगेवाग्निःस्तूयतेपूषाच । तत्रतस्मिन्संस्तवेऽग्निपूष्णोरेतंविभक्तिस्तुतिमृचमुदाहरंतिनैरुक्ताः—‘पूषात्वेतश्च्यावयतु० ०सुविदत्रियेभ्यः’, एवमिंद्रविषये ‘अथैतानींद्रभक्तीनि’ इत्यादि । अथसंस्तविकादेवताअग्निःसोमोवरुणइत्यादि । तद्यथा—‘इंद्राग्नीअव’ इत्यग्निनासहसंस्तवः । ‘इंद्रासोमासमघशंसं’ इतिसोमेनसहसंस्तवः । ‘इंद्रावरुणायुवं’ इतिवरुणेनसहसंस्तवः । ‘इंद्रानुपूषणावय’ मितिपूष्णासहसंस्तवः । ‘इदंवामास्येहवि’रितिबृहस्पतिनासहसंस्तवः । ‘विश्वंसत्यंमघवाना’ इतिब्रह्मणस्पतिनासहसंस्तवः । ‘इंद्रापर्वताबृहते’ति पर्वतेनसहसंस्तवः । ‘इंद्राकुत्सावहमाने’ तिकुत्सेनसहसंस्तवः । ‘इंद्राविष्णूदृंहिता’ इतिविष्णुनासहसंस्तवः । ‘इंद्रवायूइमेसुता’ इतिवायुनासहसंस्तवः । मित्रावरुणेत्येवमादिषुयाप्रथमयानिर्दिश्यतेसामुख्यास्तुतिः । यातृतीययानिर्दिष्टासाऽमुख्या । ‘आनोमित्रावरुणा’,‘सोमापूषणाजनना’,‘सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मे’ अग्निनाचपूष्णा मध्यस्थानेनचद्युस्थानेनचसंस्तवइतिपार्थिवेनप्रतिषेधात्ऋचंनोदाहरति मृग्यमुदाहरणम् । ‘धर्तारोदिवऋभव’ इतिपर्जन्येनसहसंस्तवः । एवंसूर्यविषये ‘अथैतान्यादित्यभक्तीनीत्यादियच्चकिंचित्प्रवह्लितमादित्यकर्मैवतच्चंद्रमसावायुनासंवत्सरेणे’ति संस्तवः । ‘पूर्वापरंचरतोमाययैता’ वितिचंद्रमसासहसंस्तवः । ‘सप्तऋषयःप्रतिहिता’ इतिवायुनासहसंस्तवः । ‘पंचपादंपितर’ मितिसंवत्सरेणसहसंस्तवः । इत्यादिनातत्रैवोक्तम् ।

गणत्रयानुक्तदेवतास्थानादिविचारः ।

याश्चोक्तगणत्रयबहिर्भूतादेवताःस्वातंत्र्येणस्तूयंते नेतरदेवताभिःसहतासांस्थानादिनिर्णयस्तु **निरुक्ते**सप्तमाध्यायेएकादशखंडे—‘एतेष्वेवस्थानव्यूहेष्वृतुछंदःस्तोमपृष्ठस्यभक्तिशेषमनुकल्पयीत शरदनुष्टुबेकविंशस्तोमोवैराजंसामेतिपृथिव्यायतनानि, हेमंतःपंक्तिस्त्रिणवस्तोमःशाकरंसामेत्यंतरिक्षायतनानि, शिशिरोतिच्छंदास्त्रयस्त्रिंशस्तोमोरैवतंसामेतिद्युभक्तीनि’ । **अस्यार्थः**—ऋतवश्चछंदांसिचस्तोमाश्चपृष्ठा-

निचऋतुछंदस्तोमपृष्ठंतस्य ऋतुभक्तिशेषंछंदोभक्तिशेषंस्तोमभक्तिशेषंपृष्ठभक्तिशेषंच । तद्यथा—शरदनुष्टुबेकविंशस्तोमोवैराजंसामेतिपृथिव्यायतनानि। अनग्निलिङ्गोपिचेन्मंत्रएतेषामन्यतमःस्यात्सआग्नेयइतिप्रतिपत्तव्यम् । एवमेवोत्तरयोरपिस्थानव्यूहयोः। व्यूहोनामविस्तरः। द्यांभजंतइतिद्युभक्तीनि । भक्तिग्रहणंप्रणालिकोपप्रदर्शनार्थम् । याएतेषांस्तुतिःसास्तुतिसंक्रमणन्यायेनस्थानाधिपतेःसूर्यस्यस्तुतिरिति । तत्रैवत्रयोदशेखंडेपि 'ऋग्भाजश्चभूयिष्ठा' इत्युक्तम् । तत्र भूयिष्ठग्रहणाच्चदर्शयति याअसमाम्नाताःसंतिताअप्युपेक्षितव्याइति । ताश्चयथालक्षणंत्रिषुस्थानेषुकल्प्याः । तद्यथा—'परमेष्ठिग्रहनक्षत्रसर्पलांगलकुसुंभकप्रभृतीनी' तितद्भाष्यकृताव्याख्यातम् । तत्रैवनवमाध्याये 'अथयानिपृथिव्यायतनानिसत्वानिस्तुतिंलभंतेतान्यतोऽनुक्रमिष्याम' इत्युक्तम् । **अस्यार्थः**—अथेतिविशेषाधिकारेप्रकृतार्थादनन्तरमधिकरोति । पृथिव्यायतनानिपृथिव्याश्रयाणिसत्वानिद्रष्टव्यानिच तेषामप्यत्रविवक्षितत्वात्स्तुतिंलभंतइतिसमाम्नातानितान्यतःपरमनुक्रमिष्यामोव्याख्यास्यामइतिशेषः । पूर्वस्मादाग्नीगणाद्विलक्षणोऽयमश्वादिगणइतिपृथगधिकारवचनंपृथिव्यायतनत्वाविशेषात् । सर्पलांगलकुसुंभकप्रभृतीनामप्यत्रैवांतर्भावः । तान्यपिस्तुतिंलभंतेलक्षणंचेदमिति । तस्मिन्नेवाष्टमाध्यायेषष्ठेखंडेनिघंटुस्थप्रथमोपात्तद्वाद्यंतर्गत—नाराशंसपदं 'नराशंसोयज्ञइतिकात्थक्योनराअस्मिन्नासीनाःशंसंत्यग्निरितिशाकपूणि' रितिव्याख्याय नवमाध्याये नवमेखंडेपृथिवीस्थानांतर्गतद्वितीयनराशंसपदार्थमाह—'येननराःप्रशस्यंतेसनाराशंसोमंत्रस्तस्यैषाभवती'ति । अत्रभाष्यम्—किमत्रमंत्रःस्तूयते ? नेत्युच्यते—लक्षणंमंत्रः नराःस्तूयंते । एवंतर्हिनराणामेवसमाम्नानंप्राप्तमासीत् न, तेषांसामान्यस्तुत्यभावात् राज्ञांचस्तुत्युपपत्तेः तेषामपिचसामान्यस्तुतिर्नास्ति अस्तित्वेकैकश्येनकेषांचित् । यतोभावयव्यंलक्षणीकृत्य नाराशंसोमंत्रउदाहियते तस्योदाहरणं 'तस्यभावयव्यप्राधान्यस्तुतिरेषाऋग्भवती'ति । बृहद्देवतायामपि—'कर्माणियाभिःकथितानिराज्ञांदानानिचोच्चावचमध्यमानि । नाराशंसीरित्यृचस्ताःप्रतीयाद्याभिःस्तुतिर्दाशतयीषुराज्ञाम्' । तत्रैव—'आदावंतेतुह्यृषयःकीर्तयंतिप्रसंगतः । सूक्तेस्मिन्देवतात्वन्याअन्यास्त्वत्रभवंतिच । सालोक्यात्साहचर्याद्वासंस्तवादथवापुनः । गणस्थानाद्भक्तितोवाकीर्त्यंतेतास्तुदेवता' इति । एवंनिरुक्तभाष्यबृहद्देवतादिप्रमाणैर्निर्णयःकल्पनीयः । इत्थंचगणत्रयानुक्तदेवतानांकासांचित्प्रथमोपात्तदेवतानुरोधेन—कासांचिदनुष्टुबादिछंदःपर्यालोचनेन—कासांचित्पृथिव्याश्रयत्वेनाग्निभक्तित्वात्तदनुरोधेन—कासांचिन्नराशंसमंत्रस्तूयमानराजप्रभृतीनांभावयव्यादितत्तद्रूपेण—गणत्रयानुक्तानां सामान्यनराशंसपदेनाग्निगणान्तर्भूतत्वात्तदनुरोधेन—कासांचित्साहचर्येणसूक्तदेवतानुरोधेनचयथायथंस्थानादिद्रष्टव्यमितिफलितम् । अत्रापिच—'अवशिष्टंहिदेवतात्वमग्नावेव सर्वदेवताभिवादात्—अग्निर्वैसर्वादेवताइतिहविज्ञायते', 'अग्निर्वैदेवतानांभूयिष्ठभागि'तिच—'अपरिग्रहंचप्रधानगामि' इतिन्यायइतिसप्तमाध्यायस्थनिरुक्तभाष्यकारेणसर्वदेवतानामग्निरूपत्वबोधनात्प्रायोग्निभक्तित्वंदेवतानां इंद्रादित्यभक्तित्वंचाल्पशइतिविवेकः ।

सर्वानुक्रमणीप्रोक्तस्थानादिकादेवताः । ताश्चगणत्रयानुक्ताःसर्वानुक्रमणीप्रोक्ताःस्थानादिज्ञानार्थंतत्कथनपुरःसरंसंक्षेपेण
संगृह्यन्ते । तथाहि—'गणत्रयेनिघंटूक्तेनोक्तोयोदेवतागणः । सर्वानुक्रमणीप्रोक्तस्तत्स्थानंभक्तिरुच्यते १ अविदित्वास्थानभक्तीनाममंत्र-
मुदीरयेत् । यदितत्सकलंकर्मवैयर्थ्यंयातिनिश्चितम् २ अतःस्थानंचभक्तिश्चनामचप्रोच्यतेमया । पृथ्वीस्थानाअग्निभागाःकथ्यंतेदेवताःपुरा
३ निर्मन्थ्याहवनीयाग्नीदक्षिणासदसस्पतिः । रोमशावरुणानीचगुंगूरन्नंचदेवता ४ उपाध्यायस्तथायूपोवामदेवःशुनोपिच । अत्रि-

श्चैवतथातक्षाबृबुर्म्नाश्वशशीयसी ५ ऋभुक्षाश्ववसिष्ठश्चतथाचैवोपमश्रवाः । अध्येतारःपावमान्यौयजमानश्चदंपती ६ श्वानोवसुक्रोनिर्ऋतिः
सुबंधोर्जीवइत्यपि । वधूवासोयक्ष्मनाशःपुरुषःपणयस्तथा ७ धनदाताचैंद्रलवःसपत्नीनाशनस्तथा । अलक्ष्मीनाशदुःस्वप्ननाशौद्धौचाथमायवः
८ द्रुघणोरथगोपाश्वहस्तत्राणंतथाकराः । अथराज्ञःप्रवक्ष्यामिदेवतात्वमुपागतान् ९ स्वनयःसोमकोराजात्रसदस्युर्ऋणंचयः
। तरंतपुरुमीह्लौचतथैवौशनसोनृपः १० रथवीतिश्चायमानःसुदासासंगकावुभौ । ऋक्षाश्वमेधौराजानौकुरुश्रवणइत्यपि ११ पुरुरवाश्वासमातिःकशश्चाथतिरिंदिरः
। पाकस्थामाभिषिक्तश्चकुरंगश्चनृपःस्मृतः १२ अंतरिक्षस्थितान्देवान्वायुभक्तीन्समासतः । प्रवक्ष्यामियतःकर्मसफलंतद्विनानहि
१३ अर्यमाचऋतश्छंदअंतरिक्षंचतुर्थकम् । स्वर्गस्थानान्सूर्यभक्तीन्प्रवक्ष्यामिविशेषतः १४ आत्माचपरमात्माचपृश्निर्यज्ञस्तथाक्षरम्
। मायाभेदोभाववृत्तोद्युःसंज्ञानंतथैवच १५ इतिगणत्रयानुक्तदेवतानांस्थानादिविचारः ॥

अथदेवतास्वरूपविचारः । तासांरूपंचतुर्विधं–पौरुषविध्यं–अपौरुषविध्यं–कर्मार्थात्मोभयविध्यं–सत्यमौभयविध्यंचेति सर्वंचैतदुपपद्यतेमहाभाग्यसत्यैश्वर्यादेव । स्पष्टंचेदं**निरुक्तो**त्तरषट्केप्रथमाध्याये–'अथाकारचिंतनंदेवताना' मित्यादि । ताअपिपुनरनेकप्रकारैर्भिद्यंते । तेचप्रकाराः–सूक्तभाक्त्व–हविर्भाक्त्व–सूक्तहविरुभयभाक्त्व–निपातभाक्त्वरूपाः । तत्रैव**निरुक्ते**तद्भाष्येचत्रयोदशखंडेऽभिहिताः । याचसूक्तमेवभजतेनहविःसासूक्तभागिनी । तथाचबृहद्देवतायाम्–'यस्यांवदत्यर्थवादात्साज्ञेयासूक्तभागिनी' इति । तदुदाहरणानि–'अयंवेनश्चोदयत्' इतिवेनदेवताकंअहविर्भागित्यादि । 'असुनीते' इतिद्वयोःअसुनीतिः । 'ऋतस्यहिशुरुधः' इतितृचस्यऋतोदेवताः इतिद्वेदेवतेनसूक्तभागिन्यौनहविर्भागिन्यौतयोस्तुयथानुगुणंसूक्तभागिनीष्वंतर्भावः । वाय्वादयःसूक्तभाजोहविर्भाजश्च एताःसूक्तंभजंतेहविश्चेत्युभयभाजः । याश्चऋचं–अर्धर्चं–पादंत्र्यृचादिकंचप्राधान्येनभजंतेताःसर्वाऋग्भाजःप्रायेणेत्यर्थः । तानसूक्तभाजःकिंतुहविर्भाजएव । निपातभाजस्त्वनेकदेवतायामृचिसंभवंति । ताश्चक्वचित्समप्रधानाउपादीयंते क्वचित्प्राधान्येन क्वचिदप्राधान्येनेत्येवमनेकविधानिपातभाजोज्ञेयाः । तथाचबृहद्देवतायाम्–'यांतुस्तौतिप्रसंगेनसाविज्ञेयानिपातिनी' ति । विस्तरस्तुनिरुक्तभाष्यादवगन्तव्यः ॥

लिंगोक्तदेवतानांनिर्णयः । तत्रलिंगंनामऋगर्थः **सर्वानुक्रमणीवृत्तौ**तथैवोक्तत्वात् । तेनउक्ताज्ञाता तात्पर्यानुरोधेनकल्प्येतियावत् । तात्पर्यंहिक्वचित्साक्षात्–क्वचिद्विनियोगवशात्–तदनुगुणार्थकल्पनयावगंतव्यम् । एतन्निर्वचनफलंतुवैश्वदेवादिसूक्तेषुसूक्तभेदप्रयोगेसर्वानुक्रमण्यांलिंगोक्तदेवताकत्वोक्तावधिकारप्राप्तदेवताबाधनमेव । अन्यथोक्तलिंगोक्तदेवतालक्षणस्याऽव्यावर्तकत्वेनतत्रतत्रलिंगोक्तदेवतोक्तिवैयर्थ्यापत्तेः । ताश्चद्विविधाः–देवताकांडपठिताः तद्बहिर्भूताश्च निपातभाक्त्वाद्बृहद्देवतायांवैश्वदेवसूक्ते देवताकांडपठिताश्चतदानुपूर्वीकाएव नतुमंत्रपठिताःपर्यायभूताः । यथा–'वह्निंयशस' मितिमंत्रेवह्नेरुपादानेपिदेवताकांडेऽग्नित्वेनैवोपादानात्तदनुरोधेनसर्वानुक्रमण्यामग्निरेवोपात्तोनतुवह्न्यादिरूपेण । एवमन्यत्राप्यूह्यम् । तद्बहिर्भूताअपिद्विविधाः–गणविशिष्टाःकेवलाश्च ।
ताश्चसूक्तभाजोनसंति । अन्येनिपातभाक्त्वादयःसर्वेधर्माःसंभवंति । तथाचबृहद्देवतायाम्–'सप्तर्षयोवसवश्चापिदेवाअथर्वाणोभृगवःसोमसूर्याः
। पथ्यास्वस्तीरोदसीचोक्तमंत्रेकुहूगुंगूरदितिर्धेनुरघ्न्या १ असुनीतिरिळाचाप्त्याविधातानुमतिर्ह्रिया । अंगिरोभिःसहैताःस्युरुक्तमंत्राश्चदेवताः
२ वैश्वानरोहिसुपर्णोविवस्वान्प्रजापतिर्द्यौःसुधन्वानगोह्यः । अपान्नपादर्यमावातजूतिरिळस्पतिश्चापिरथस्पतिश्च ३ ऋभवः
पर्जन्यःपर्वताग्नाश्च (पत्नी) दक्षोभगोदेवपत्नीर्दिशश्च । आदित्यारुद्राःपितरोश्वसाध्यानिपातिनोवैश्वदेवेषुसर्वे ४ इति ।

लिंगोक्तदेवतास्थलनिर्देशः ।

१।३।६। ह्वयामि—आद्यालिंगोक्तदैवतपादा
१।६।१२। इमंषोळश—तन्नोमित्रोऽर्धर्चोलिंगोक्तदेवतः
१।७।३३। ईळेपंचाधिकाश्विनमाद्यौपादौलिंगोक्तदेवतौ
२।१।२६। प्रसुसप्तमैत्रावरुणंत्वंत्येलिंगोक्तदेवत्ये
२।२।३। अस्तुश्रौषळेकादश—वैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगेवैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगेयल्लिंगंसादेवता
२।६।२९। गणानामेकोना—बार्हस्पत्यास्तुदृष्टलिंगाः
२।७।१५। अस्यमेऽष्टौ—अंत्यालिंगोक्तदेवता
३।५।१३। प्रत्यग्निःपंचलिंगोक्तदैवतंत्वेके
४।१।२०। अग्ने(पावक)गायत्रमंत्यालिंगोक्तदेवता
४।२।२३। तंप्रत्नथा—अन्येचऋषयोत्रदृष्टलिंगाः [देवतः
४।७।३०। स्वादुरेकत्रिंशद्वर्गःपंचादौसौम्योऽगव्यूत्यर्धर्चौलिंगोक्त-

४।८।४। यज्ञायज्ञाद्व्यधिका-मारुत्योंत्यास्तिस्रोवासांलिंगोक्त- [देवताः
५।१।२२। जीमूतस्येवैकोना—रथगोपान्जगत्यांलिंगोक्तदेवता
५।१।२३। पराःपंक्त्यादयोलिंगोक्तदेवताः
५।४। ८। प्रातर्भागंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवता
५।४।११। दधिक्रांदाधिक्रंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवता
७।५।१५। परेयिवांसंषोळशयमोयामंषष्ठीलिंगोक्तदेवता
८।१।२३। प्रतारीतिदशर्चे—सप्तम्यांलिंगोक्तदेवताः
८।७। ९। इमंनोनव-आद्यास्तिस्रश्चाग्नेरात्मस्तवःशिष्टायथानिपातं
८।७।२०। ईजानंशकपूतो—आद्यालिंगोक्तदेवता
८।८।२४। तुभ्येदंचतुष्कं—तृतीयालिंगोक्तदेवता
८।८।४२। विष्णुस्त्वष्टागर्भार्थाशीलिंगोक्तदैवतं

देवताविशेषेदेवतांतरसमुच्चयः। अयंचपरिभाषयाप्राप्तः । तथाहि—‘प्रायेणैंद्रेमरुतोराज्ञांचदानस्तुतयः’ इतिसर्वानुक्रमणी। अस्यार्थः—इंद्रदेवताकसूक्तघटकबहुमंत्राणां दानादिदेवताकमंत्रान्विहायप्रायेणमरुद्देवताकत्वम् । तत्फलंतुसर्वत्रैंद्रदेवताकमंत्राणांमरुद्द्वितीयप्रापणम्—तदप्युक्तंसर्वानुक्रमणीभाष्ये—प्रायेणैंद्रेमरुतःस्तूयंतइतिवाक्यशेषः । परिभाषेयं मरुद्द्वितीयप्रापणार्थमंतरेणापिवचनं, तेन ‘सुरूपकृत्नुमूतये’ ‘इंद्रायाहिचित्रभानो’ ‘योयजातियजातइत्’ ‘यज्ञेदिवोनृषदनेपृथिव्याः’ इत्यादींद्रदेवताकेषुपरिभाषाप्राप्तमरुद्देवतापिसिद्धा । प्रायेणेत्यनेनैंद्रमात्रदेवताबोधकोक्तिसत्त्वे गुणविशिष्टोपादानेचमरुदभावःसूच्यते । तद्यथा—‘तन्वगस्त्योमारुतंहीं’तिहिशब्दप्रापितमरुद्देवताकसूक्तत्रयांतर्गतसहस्रंतइतिद्वितीयसूक्तस्याद्यैंद्रीत्यनेनइंद्रदेवताकत्वंबोधितं तत्रसमुच्चायकचशब्दाभावेनमरुदभावः । अतएव ‘आदहेत्येताःषण्मारुत्योवीळुचिदिंद्रेणेत्यैंद्र्यौचे’तिमरुत्समुच्चायकचशब्दोपादानंसंगच्छते । एवं ‘जगृभ्माष्टौसप्तगुर्वैंकुंठमिंद्रंतुष्टावविकुंठानामासुरींद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंतीमहत्तपस्तेपेतस्याःस्वयमेवेंद्रःपुत्रोजज्ञे’ इतिसर्वानुक्रमणीतिहासेवैकुंठेंद्रेमरुत्वादिंद्रेचमरुद्द्वितीयदेवताभावःसिध्यति । अतएव ब्राह्मणतृतीयपंचिकायांषोडशखंडे ‘इंद्रंवैवृत्रंजघ्निवांसंनास्तृतेतिमन्यमानाःसर्वादेवताआजहुस्तंमरुतएवस्वापयोनाजहुःप्राणावैमरुतःस्वापयःप्राणाहैवैनंनाजहुस्तस्मादेषोच्युतःस्वापिमान्प्रगाथःशस्यतआस्वापेस्वापिभिरिती’ति । तदर्थोभाष्येदर्शितः—तथाहि—इंद्रोयदावृत्रंहतवान् तांमिंद्रंसर्वादेवताअजहुःपरित्यक्तवत्यः । कीदृश्योदेवताः? नास्तृतेति नहिंसितवानिंद्रइतिमन्यमानाः । वृत्रस्यातिप्रौढशरीरत्वात्प्रहारमात्रेणासौनमृतइतिदेवानांभीतिः । इतरदेवताभिःपरित्यक्तंतमिंद्रंमरुतएवाऽजहुःनपरित्यक्तवंतः तद्विशेषणंस्वापयइति । सुषुप्तिकालेपिवर्तमानाइत्यर्थः । स्वापिशब्दार्थःश्रुत्यैवप्रदर्श्यते—‘प्राणावैदेहमध्येवर्तमानाः

प्राणाएवस्वापयोमरुतःस्वापकालानुवर्तिनोवायवः' । प्राणानांतत्कालानुवृत्तिमाथर्वणिकाःप्रश्नोत्तराभ्यामामनंति–'भगवन्नेतस्मिन्पुरुषकानिस्वपंतिकान्यस्मिन्जाग्रती'तिप्रश्नः 'प्राणाग्नयएवैतस्मिन्पुरेजाग्रती'त्युत्तरं एवंविधायस्मात्प्राणरूपामरुतएवैनमिंद्रंतदानींनपरित्यक्तवंतस्तस्मात्कारणादेष'इंद्रनेदीय'इत्यादिकः स्वापिमान्प्रगाथोच्युतोमरुत्वतीयशस्त्रेसर्वथाप्यपरित्यक्तःशस्यते । स्वापिशब्दोयस्मिन्प्रगाथेस्तिसोयंस्वापिमान् 'आस्वापेस्वापिभि'रित्ययंपादोस्मिन्प्रगाथेआम्नायते तस्मादयंस्वापिमान् । इत्थंइन्द्रनिहवाख्यंप्रगाथंप्रशस्य पुनरपिप्रकारांतरेणप्रशंसति । अपिह अपिच । अतः एतत्प्रगाथशंसनादूर्ध्वंअस्मिन्मरुत्वतीयशस्त्रे यद्यैंद्रमेवछंदःइंद्रसंबंध्येवछंदःशब्दोपलक्षितोमन्त्रःशंस्यतेतद्धसर्वं तदपिजातंमरुत्वतीयशस्त्रंभवति । एषचेत्यादिनातत्रयुक्तिरुच्यते 'आस्वापेस्वापिभि'रितिपादोपेतत्वेनस्वापिमानेषप्रगाथोच्युतश्चेदपरित्यक्तश्चेत्तदामरुत्वतीयंभवति । स्वापिशब्दवाच्यानांमरुतांप्रतिपादकत्वादित्यर्थः । सोयंप्रगाथः शाखांतरेद्रष्टव्यः । **बृहद्देवतायामपि**–'इरांदृणातियत्कालेमरुद्भिःसहितोंबरे । रवेणमहतायुक्तस्तेनेंद्रमृषयोब्रुवन्' । **अस्यार्थः**–अंबरे मरुद्भिर्वायुभिःसहितः महतारवेणशब्देनयुक्तः इरामुदकंदृणातिवर्षतितेनकारणेनर्षयइंद्रमब्रुवन् । तथातत्रैव–'रसान्रश्मिभिरादायवायुनायंगतःसह । वर्षत्येवचयल्लोकेतेनेन्द्रइतिचस्मृतः' इति । **निरुक्तेपि**–'यदेनंप्राणैःसमैंधंस्तदिंद्रस्येंद्रत्वमितिविज्ञायते' । **अस्यार्थः**–तदिदमपरमिन्द्रस्येंद्रत्वं**ब्राह्मण**उच्यते–यदेनंमध्यतोवस्थितंशरीरस्यप्राणभावेनविष्टभ्येतरान्प्राणान्वागादीनितरप्राणवृत्तिमाहाभाग्यसंप्रदानेनयदहंविशिष्टोस्मित्वंतद्विशिष्टोसीत्येवमादिनाप्राणाधिदेवताःसमैंधन्समदीपयन्संतानार्थंतदिंद्रस्येंद्रत्वमितिविज्ञायते । इंधेभूतानीतिकर्तरि प्राणैरेनंसमिंधतेतिकर्मणि इत्यनेनेंद्रपदव्युत्पत्त्याइंद्रस्यमरुदवियोगएवयुक्तः । एवंचमरुतामिंद्रस्यप्रीत्याऽपरित्यक्तत्वात्प्राणिमात्रस्यजीवनहेतुत्वेनाप्यायकत्वात् इंद्रपदव्युत्पत्त्यातदवियोगबोधनाच्चइंद्रदेवताकमंत्राणांद्वितीयामरुद्देवतानियतेतिसर्वमनवद्यम् । अन्यत्रतुविधिबोधितेंद्रातिरिक्तदेवताकसूक्तघटकानांकेषांचिदेवमंत्राणांमरुद्देवताकत्वमाचार्योक्तमेव 'प्रतित्यमाग्निमारुत'मित्यादि । **दानस्तुतिस्तुराज्ञामेव**नेतरेषाम् । तेनयत्किंचित्संबंधितयादानस्तुत्युक्तौतत्तन्नामकराजस्यदानस्तूयमानत्वाद्देवता । इतिपरिभाषाप्राप्तद्वितीयामरुद्देवताविचारः ।

इंद्रासोमादिविचारः। एवमिंद्रासोमदेवताकेराक्षोघ्नसूक्तेपि इंद्रादिदेवताभिरिंद्रासोमयोर्बाधेपिरक्षोघ्नत्वगुणस्याबाधात्तद्गुणकत्वमिंद्रादिदेवतानांनिर्विवादम् । अतएवबृहद्देवतायां–'पिबेंद्रंस्तौतिनेत्यंतंरक्षोघ्नाग्नेयमुत्तरम् । रक्षोघ्नाग्नेयमित्युक्तंयत्त्वेतद्ब्रह्मणेतितु' इत्यादिवचनैर्गुणाभिधानंसंगच्छते । ननु 'इंद्रासोमातपत'मितिपंचविंशत्यृचात्मकेइंद्रसोमदेवताकराक्षोघ्नसूक्ते 'प्रवर्तयदिवोअश्मान'मित्यारभ्यपंचानां 'प्रवर्तयेतिपंचैंद्र्य' इत्यनेनेंद्रदेवताकत्वमुक्तं तत्रपंचम्याः पूर्वार्धर्चस्यवसिष्ठाशीर्देवताकत्वंउत्तरार्धर्चस्यपृथिव्यंतरिक्षदेवताकत्वस्यविशिष्योक्त्याबाधात् इंद्रदेवताकत्वविरहेणक्रमेणपंचत्वानुपपत्तिरितिचेन्न 'मानोरक्ष' इतिपंचमींविहाय 'इंद्रजही' त्यग्रिमायाःषष्ठ्याग्रहणेनपंचत्वोपपादनेनाक्षतेः । अतएवैतत्प्रकरणस्थसर्वानुक्रमण्यां 'अष्टमीषोळश्यावैंद्र्यौ' इत्युक्त्वापुनश्च 'मानोरक्ष' इतिपंचमींविहाय व्यवधानेन 'इंद्रजही' त्यग्रिमषष्ठीग्रहणरूपवैचित्र्यप्रदर्शनार्थं 'प्रवर्तयेतिपंचैंद्र्य' इतिइंद्रदेवताकत्वोक्तिःसंगच्छते । अन्यथाऋचांक्रमस्यविवक्षितत्वेलाघवात्स्थलांतरवत्सकृदुपादानमात्रेणैवतद्देवताकत्वेसिद्धेपुनरुपादानमसंगतंस्यात् । अतएव 'अस्तीदंषोळशाद्याचतुर्थीदशमीद्वादश्योनुष्टुभः षष्ठ्येकादश्युपांत्येचजगत्यःपंचम्यृत्विग्भ्योवा' । चतुर्विंशतितमेखंडे 'उपांत्येसीतायैतेचानुष्टुभावाद्याचतुर्थीचेति' । पंचविंशतितमेखंडे 'त्वामग्नेगयोंत्यापंचम्यौपंक्तीअग्नओजिष्ठमंत्याचतुर्थ्यौंचे' त्यादिस्थलांतरेउक्तवैचित्र्यस्यक्वाप्यभावेनपुनरुपादानाभावः ।

अतएवच**बृहद्देवतायां**—'प्रवर्तयेतिपंचैंद्र्यऐंद्रासोमीत्वृगुत्तमा । ऋषिस्त्वाशिषआशास्तेमानोरक्षइतित्वृचि । दिविचैवपृथिव्यांचतथापालनमात्मनः' इत्युक्तम् । अत्रहिपंचानामिंद्रदेवताकत्वं 'मानोरक्ष' इत्यस्याःपंचम्याःवसिष्ठाशीरादिदेवताकत्वंचोक्तंतस्या इंद्रदेवताकत्वंतुन विशेषोक्त्यात्वंतत्वेनचेंद्रदेवतासंबंधाभावत् इंद्रजहीत्यस्याइंद्रासोमदेवताकत्वमस्त्वितिवाच्यम् । तत्रैव 'ऐंद्रासोमीत्वृगुत्तमे' त्यनेनोत्तमायाःसप्तम्याएवेंद्रासोमदेवताकत्वविधानात् । 'प्रवर्तयेतिचतस्रऐंद्र्य' इतित्वपपाठः बहुषुपुस्तकेष्वदर्शनात् उक्तबृहद्देवतावाक्यविरोधात्साधकाभावाच्चेतिसर्वमनवद्यम् ।

भाववृत्तविचारः । अथ'नासदासी'दित्यादिसूक्तेषुभाववृत्तदेवताऽभिहितातस्याःस्वरूपंविचार्यते—'नासत्सप्तप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तंतु'इतिसर्वानुक्रमण्यांभाववृत्तशब्दःभावानांपदार्थानांवृत्तिः[१]सृष्ट्यादिप्रवृत्तिर्यस्मादितिव्युत्पत्त्याजगदुत्पत्तिस्थितिलयकर्तृपरः । सचविशेष्यनिघ्नः । तथाच ब्रह्मणोयदाविशेष्यत्वंतदानपुंसकत्वम् । हरेर्यदाविशेष्यत्वंतदापुंस्त्वम् । अतएव**बृहद्देवतायां**—'यथेदमग्रेनैवासीदसदप्यथवापिसत् । जज्ञेयथेदंसर्वंतद्भाववृत्तंवदंतितु' इतिनपुंसकनिर्देशः । तत्रैवचान्यत्र—'मायाभेदोभाववृत्तोद्युःसंज्ञानंतथैवचे'ति । **अग्निपुराणे**आचाराध्याये—'गायत्रीतुविशेषेणअघमर्षणसूक्तके । देवताभाववृत्तस्तुऋषिश्चैवाघमर्षणः । छंदश्चानुष्टुभंतस्यभाववृत्तोहरिःस्मृतः'इतिपुंनिर्देशश्चसंगच्छते । सूक्तेतुभाववृत्तशब्दोऽर्शआद्यजंतोनित्यनपुंसकः इतिनकुत्रापिलिंगानुपपत्तिरितिदिक् ।

---

१ वृत्तिशब्देनविग्रहेभाववृत्तीतिस्यात् । वृत्तशब्देनविग्रहेतुभाववृत्तेतिस्यात् ।

अथप्रक्रांतगुणविशिष्टदेवताकसूक्तेदेवतांतरप्राप्तौगुणोच्चारणविचारः । तत्र 'नवमंमंडलंपावमानंसौम्य'मितिसर्वानुक्रमणी तस्याअयमर्थः—सोमःपवमानगुणकः । पृथक्पदोपादानंमंडलांतर्गतसोमापवादभूतदेवतांतरस्यापितद्गुणलाभार्थंनतुमंडलांतर्गतआप्रीसूक्तस्य गुणांतरयुक्तदेवताकत्वेनकथंपवमानगुणकत्वमितिचेन्न गुणांतरयुक्तत्वेपिपवमानगुणकत्वकल्पनेबाधकाभावात् तद्गुणाभावकल्पनेदृढतरप्रमाणाभावात् मंत्रलिंगविरोधाच्च । नह्येकदेवतायाएकएवगुणइतिनियमः । 'दैव्यौहोतारौप्रचेतसौतिस्रोदेव्यःसरस्वतीळाभारत्य'इत्यादावेकस्याअप्यनेकगुणदर्शनात् । तथाच**बृहद्देवतायां**—'पवमानःस्तुतःसोमोनवमेमंडलर्षिभिः । पवमानवदाप्र्यस्तुसमिद्धइतिसंस्तुताः' इत्युक्तम् । पवमानवत्यश्चताआप्र्यश्चेतिविग्रहः समिद्धइत्याद्यृग्भिःसंस्तुताइत्यर्थः । तेनआप्रीदेवतानांपवमानगुणकत्वंस्पष्टमेवलभ्यते । तेनपवमानवदितिवतिप्रत्ययांतमंगीकृत्यसोमोयथापवमानमात्रगुणकः, एवमाप्रीदेवताअपीध्मादिमात्रगुणवत्यइतिदृष्टांतपरतयाव्याख्यानंकुर्वंतोनिरस्ताः । गुणानामुक्त्यैवसिद्धत्वेनात्रपवमानवदितिदृष्टांतकथनवैयर्थ्यात्**सर्वानुक्रमणी**वृत्तिकृत्कृतंपवमानगुणकत्वाभावपरंव्याख्यानंतुप्रमाणाभावान्निर्युक्तिकत्वाच्चोपेक्ष्यम् । इतिपवमानविशिष्टदेवताविचारः ।

अथऋभुगणस्थलिंगोक्तदेवतावाचकविभ्वशब्दस्वरूपविचारः । निघंटुस्थदेवताकांडेऋभुपदव्याख्यावसरेनिरुक्तोत्तरषट्केपंचमाध्यायेषोडशखंडेविष्ट्वीशमीतिमंत्रघटकऋभुपदव्याख्यावसरे'ऋभुर्विभ्वावाजइतिसुधन्वनआंगिरसस्यत्रयःपुत्राबभूवु'रित्यत्रविभ्वाइतिनांतःशब्दः । तथाचाष्टमाष्टकेतृतीयाध्यायेऽष्टमेवर्गे'दिवश्चिदावोमवत्तरेभ्य'इतिमंत्रेविभ्वनाचिदितितृतीयांतपददर्शनात् । अतएव तृतीयाष्टकेसप्तमाध्याये'ऋभुतोरयिःप्रथमश्रवस्तम'इतिमंत्रव्याख्यावसरेविभ्वभिस्तष्टःविभ्वतष्टइतिव्याख्यातंवेदभाष्ये । एवंविभ्वाइति·

प्रथमांतं विभ्वानमितिद्वितीयांतं विभ्वनइतिचतुर्थ्यंतंयथायथंतत्रतत्रोह्यम् । एतेनदुर्गप्रणीतनिरुक्तभाष्ये‘तेषांप्रथमोत्तमाभ्यांबहुवन्निगमाभवंतिनमध्यमेनविभ्वा’इतितृतीयांतसमानाधिकरणनिर्देशेनविभ्वाशब्दआकारांतइतिलभ्यतेसतुलेखकप्रमादइतिस्पष्टमेवप्रतीयते । आकारांतत्वेहिउक्तविभ्वनेतिपदविरोधःविभ्वमिस्तष्टइत्येवविग्रहप्रदर्शनपरउक्तभाष्यविरोधश्चेति । इतिविभ्वशब्दस्वरूपविचारः ॥

अथरोदःशब्दविचारः । अथरोदःशब्दरोदसीशब्दयोर्नपुंसकस्त्रीलिंगयोर्विचारःक्रियते । रुदधातुप्रकृतिकअसुन्प्रत्ययांतःसांतोनपुंसकएकः । तत्प्रकृतिकगौरादिङीषंतस्त्वपरःस्त्रीलिंगः । वेदेकोशेचोभयोरपितथादर्शनात् । तथाहि । ‘नहित्वारोदसीउभे’–‘वित्तंमेअस्यरोदसी’–‘नरोदसीअपनुदंतघोराः’—इत्यादिमंत्रेषुद्यावापृथिवीवाचकःसांतोनपुंसकः । अतएवपदकालेद्विवचनांतत्वेनप्रगृह्यत्वादितिशब्दप्रयोगःसंगच्छते । तस्यचद्यावापृथिवीदेवतावाचकस्यदेवतोच्चारणकालेप्रथमांतस्यरोदसीइतिस्वरूपं–अन्वाधानकालेतुद्वितीयांतस्यरोदसीइति । हौम्यादिद्रव्यत्यागकालेचतुर्थ्यंतस्यरोदोभ्यामिति । अतएवचएतेपृष्टानीतिमंत्रेरोदसोरितिसप्तमीद्विवचनांतमुपपद्यते । ङीषंतेतत्रतत्रांतोदात्तस्वरव्यत्ययकल्पनाछांदसत्वेनपूर्वसवर्णादिकंरोदसोरित्यत्रईकारलोपकल्पनंचस्यादितिमहदेवगौरवम् । सांताश्रयणेतुनकिंचित्कल्पनीयमितिमहदेवलाघवम् । **अमरकोशे**पितृतीयकांडेनानार्थवर्गेएकोनत्रिंशदधिकद्विशतश्लोके–‘प्रसूरश्वापिभूद्यावौरौदस्यौरोदसीचते’इति, । **रामाश्रमकृततट्टीकाया**मपि–‘द्यावापृथिव्यौरोदस्यौद्यावाभूमीचरोदसी’ । ‘रोदश्चरोदसीचापिदिविभूमौपृथक्पृथक् । सहप्रयोगेप्युभयोरोदःस्यादपिरोदसी’इतिविश्वः–इतिदर्शनाच्चसांतएवग्राह्यः । यत्तु । ‘जोषद्यदीमसुर्यासचध्यैविषितस्तुकारोदसी’–‘सचामरुत्सुरोदसी’–‘मिम्यक्षयेषुरोदसी’–‘अधस्मैषुरोदसी’–इतिचतुर्षूदाहरणेषुईकारांतएकवचनांतःसतुमरुत्स्त्रीवाचकः–रुद्रस्त्रीवाचकः-विद्युद्वाचकश्चेतिनकाप्यनुपपत्तिः । स्पष्टंचेदंवेदभाष्ये–‘जोषद्यदीमसुर्यासचध्यै’इतिमंत्रव्याख्यावसरे‘पराशुभ्राअयास’इतिमंत्रेरोदसीइत्यत्रद्यावापृथिवीवाचकत्वेङीषंतस्यांतोदात्तस्यवाछंदसीत्यनेनपूर्वसवर्णदीर्घेद्विवचनांतत्वेनप्रकृतिभावः । मरुत्स्त्रियादिवाचकत्वेतुलुप्तसप्तम्यंतं‘ईदूतौचसप्तम्यर्थे’इतिप्रगृह्यंद्रष्टव्यमितिसुधीभिर्विभावनीयं । इतिऋग्वेदकल्पद्रुमेरोदःशब्दनिर्णयः ॥

संहितास्थगायत्र्यादिच्छंदांसि । अथास्यांशाकलसंहितायांगायत्र्यादिच्छंदसामृगियत्ताबुभुत्सूनांप्रीत्यैतत्तत्संख्यानियमंदर्शयिष्ये । तत्रतावत्–**गायत्र्य**एकोनपंचाशदधिकचतुर्विंशतिशतानि २४४९ । **उष्णिह**एकचत्वारिंशदधिकंशतत्रयं ३४१ । **अनुष्टुभः**पंचपंचाशदधिकान्यष्टौशतानि ८५५ । **बृहत्य**एकाशीत्यधिकंशतं १८१ । **पंक्तयो**द्वादशाधिकंशतत्रयं ३१२ । **त्रिष्टुभ**स्त्रिपंचाशदधिकद्विचत्वारिंशच्छतानि ४२५३ । **जगत्यो**ऽष्टाचत्वारिंशदुत्तरत्रिशताधिकंसहस्रं १३४८ । **अतिजगत्यः**सप्तदश १७ । **शक्वर्य**एकोनविंशतिः १९ । **अतिशक्वर्यो**नव ९ । **अष्ट्यः**षट् ६ । **अत्यष्ट्य**श्चतुरशीतिः ८४ । **धृती**द्वे २ । **अतिधृति**रेका १ । **एकपदाः**षट् ६ । **द्विपदाः**सप्ताशीतिः ८७ । ‘**बार्हताःप्रगाथाः**शतं १०० । **विपरीतोत्तरा**श्चतुरधिकानवतिः ९४ । **ककुभः**पंचपंचाशत् ५५ । **महाबार्हत**एकः’ १ । एवंसर्वेमिलित्वा सार्धशतद्वयं २५० । एतेद्वृचाद्वृचाइतिकृत्वातएताद्विगुणाऋचः पंचशतानि ५०० ॥ एवंसकलाःशाकलसंहितायांखिलरहितायामृचो द्व्युत्तरसप्तत्यधिकचतुःशताधिकदशसहस्राणि १०४७२ संख्येति ॥ यत्तु ‘ऋचांदशसहस्राणिऋचांपंचशतानिच ॥ ऋचामशीतिःपादश्चैतत्पारायणमुच्यते ॥’ इतिकस्यचिद्वचनं तद्वालखिल्याध्यायादि-

खिलसहितशाकलसंहिताविषयमितिज्ञेयम् ॥ खिलरहितायास्तुपूर्वोक्तायाएवसंख्यायाःप्रतीतेः ॥ एवमत्रप्रथमाष्टकेऋचः १३७० द्वितीये ११५७ तृतीये १२०९ चतुर्थे १२६९ पंचमे १२६३ षष्ठे १६५० सप्तमे १२६३ अष्टमे १२९३ । एतत्संकलनंपूर्वोक्तमेव । सूक्तसंख्यात्वनुक्रमण्यामेव ‘तदेतत्सूक्तसहस्रं’ इत्यादिनापठिता सापिवालखिल्यरहितायाएवघटते । तदित्थं–प्रथमाष्टके सूक्तानि १२१ द्वितीये ११९ तृतीये १२२ चतुर्थे १४० पंचमे १२९ षष्ठे १२४ सप्तमे ११६ अष्टमे १४६ एतत्संकलनंप्रागुक्तमेव ।

गायत्र्यादिछंदोभेदपरिगणनं–गायत्री ८ पदपंक्तिः–उष्णिग्गर्भा–पादनिचृत्–अतिनिचृत्–यवमध्या–वर्धमाना–प्रतिष्ठा–ह्रसीयसी । उष्णिक् ७ पुरउष्णिक्–ककुप्–ककुम्न्यंकुशिरा–तनुशिरा–पिपीलिकमध्या–अनुष्टुब्गर्भा–उष्णिक् । अनुष्टुप् ६ महापदपंक्तिः–कृतिः–पिपीलिकमध्या–काविराजः–नष्टरूपीविराजः । बृहती १० पुरस्ताद्बृहती–न्यंकुसारिणी–उरोबृहती–स्कंधोग्रीवी–उपरिष्टाद्बृहती–विष्टारबृहती–ऊर्ध्वबृहती–पिपीलिकमध्या–विषमपदा–बृहती । पंक्तिः ७ विराट्–सतोबृहती–विपरीता–प्रस्तारपंक्तिः–आस्तारपंक्तिः–संस्तारपंक्तिः–विष्टारपंक्तिः । त्रिष्टुप् १२ जगती–अभिसारिणी–विराट्स्थाना–विराड्रूपा–ज्योतिष्मती–पुरस्ताज्ज्योतिः–मध्येज्योतिः–उपरिष्टाज्ज्योतिः–महाबृहती–यवमध्या–पंक्त्युत्तरा–विराट्पूर्वा । जगती ३ त्रिष्टुप्–महासतोबृहती–महापंक्तिः । प्रगाथाः ६ बार्हतः–काकुभः–महाबार्हतः–विपरीतोत्तरः–आनुष्टुभः–आनुष्टुम्मुखास्तृचाः इति ।

स्वाहावत्यऋचः ।

मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गाः			मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गाः			मंत्रप्रतीकं.	अष्टकाध्यायवर्गाः		
स्वाहायज्ञंकृणोतन	१	१	२५	आपूर्णोऽअस्यकलशः*	३	२	११	आयाह्यर्वऽआपरि* ०	६	३	१२
ततंमेअपस्तदुतायते	१	७	३०	तिष्ठाहरीरथआ	३	२	१७	स्वाहाकृतस्यतृंपतं०	६	३	१७
पूषण्वतेम*रुत्वते०	२	२	११	इंद्रःस्वाहापिबतु*०	३	३	१४	आदूनुतेऽअनु०	६	४	४२
स्वाहाकृतान्याग०	२	२	११	स्वाहाग्नयेवरुणा*०	३	८	२१	विश्वेदेवाःस्वाहाकृतं०	६	७	२९
पुरोगाऽअग्निर्दे०	२	५	९	आयाह्यग्नेस०	५	२	२	वेर्षिहोत्रमुत*पोत्रं०	७	५	३०
घृतंमिमिक्षेघृतमस्य	२	५	२३	यथावःस्वाहा*०	५	२	४	मार्तलीकव्यैर्यमो०	७	६	१४
तुभ्यंहिन्वानोव०	२	७	२५	आचनोबर्हिः०	५	४	२९	आग्नेवहवरुण०	८	२	२२
आयाह्यग्नेसमि०	२	८	२३	आनोयातमुप०	५	८	२५	सद्योजातोव्यमिमीत०	८	६	९

निर्दिष्टेषुस्वाहावन्मंत्रेष्वपिप्रदानाप्रदानार्थकस्वाहाकारभेदेनद्वैविध्यंपरिकल्प्य–प्रदानार्थकस्वाहाकारवत्स्वेवांतेपुनःस्वाहाकारोमास्त्वन्यत्रापेक्षितएवेतिनिर्णीयजुह्वतिकेचनशिष्टास्तन्मतेनप्रदानार्थकस्वाहाकारघटितमंत्रप्रतीकमूर्ध्नि * ईदृक्पुष्पविन्यासःकृतः । तेष्वपि–स्वाहाग्नयेवरुणाय ३।८।२१ आयाह्यर्यआपरि ६।३।१२ वेर्षिहोत्रमुतपोत्रं ७।५।३० इतिमंत्रत्रयमेवप्रदानार्थकस्वाहाकारवत् तत्राप्याद्योवैकल्पिकइतिवदन्ति । तस्मादत्रतत्त्वनिर्णयाय–एकसंबेकरोपाह्वनारायणशास्त्रिदर्शितप्रयोगलाघवानुसारेणविचारःक्रियते ।

स्वाहाकारवन्मंत्रविचारः । अथऋगाम्नायेकतिपयेमंत्राःस्वाहाकारवंतआम्नातास्तत्रसंशयः—किमेतेषांहोमेविनियोगःप्रदानार्थकस्वाहाकारांतरयुतानामुतकेवलानामिति । किंतावत्प्राप्तम् । नकेवलानांहोमेविनियोगःसंभवति । होमस्यत्यागात्मकतया, मंत्रमध्यपठितस्यचस्वाहाकारस्यमंत्रावयवतया प्रदानार्थत्वाभावादंतेपुनःप्रदानार्थकस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । अतएवभगवान्**जैमिनिः**संकर्षकांडे ‘स्वाहाकृत्य’ (अ. १४ पा. ४ सू. १८) ‘वषट्’ (१४।४।१९) इतिसूत्राभ्यांक्रमेण ‘स्वाहाकृत्यब्रह्मणातेजुहोमि’ ‘स्वाहाकृतमिंद्रायतेजुहोमि’ इत्यादावुपसर्जनत्वेनान्वितानांस्वाहाकाराणांमुख्यविशेष्यत्वाभावात् द्रव्यस्तुतिद्वारैववाक्यार्थसमन्वयादप्रदानार्थत्वम् । ‘वषट्तेविष्णवासआकृणोमी’ त्यत्रवषट्पदस्य स्वाहाकृतशब्दवत्समासाभावेनस्वतंत्रतयाप्रदानार्थत्वेप्राप्ते ‘आकृणोमि’ इत्यत्रतदन्वयेनास्वातंत्र्याविशेषादप्रदानार्थत्वंनिर्णीय तत्रतत्रप्रदानार्थकस्वाहाकारांतरप्रयोगंब्रूते । इतिप्राप्तेब्रूमः—नऋगाम्नायपठितेषुस्वाहाकारवत्सुमंत्रेषुहोमकालेपुनरन्यःस्वाहाकारःप्रयोक्तव्यइति । कुतः । पठतिहि**भगवानाश्वलायनः**श्रौतसूत्रप्रथमाध्यायस्यैकादश्यांकंडिकायां—‘स्वाहाकारांतैर्मंत्रैर्नचेन्मंत्रेपठितः’ इति । व्याचख्यौ चैतद्**वृत्तिकृन्नारायणः**—‘यत्रक्वापिस्वाहाकारोनपठितस्तदांतेस्वाहाकारःकर्तव्यः । यत्रक्वापिपठितश्चेत्सएवप्रदानार्थकोभवति’ इति । **कारिकाकार-मंचनाचार्य**प्रभृतिप्राचीनप्रयोगकाराश्चैवमेवप्रतिपादयंति । **शौनकोपि**—‘यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि । स्वाहांतश्चप्रयोक्तव्योहोमेषुप्रणवादिना’ इति । अत्रवचनद्वयेपियद्यपूर्वविधिरंगीक्रियते तदापर्युदासन्यायेनस्वाहाकारघटितान्यहोमसाधनीभूतमंत्रत्वावच्छेदेनांतेस्वाहाकारविधिरितिवक्तव्यम् । अथहोमसाधनीभूतमंत्रेष्वंतेस्वाहाकारोवचनांतरेणप्राप्तइत्युच्यतेतदानेनवचनेन स्वाहाकारवत्सुमंत्रेषुसप्रतिषिध्यतइत्यापतति । अन्यथावचनवैयर्थ्यापत्तिर्दुर्वारा । नन्वेवं ‘स्वाहाकृत्य’ ‘वषट्’ इतिसंकर्षकांडस्थाधिकरणद्वयविरोधः । तत्रहीतरविशेषणतयान्वितार्थकस्वाहापदस्यप्रदानार्थत्वंनिरस्यांतेपुनःस्वाहापदप्रयोगव्यवस्थापनात् । न । तस्याश्वलायनोक्तकर्मातिरिक्तकर्मविषयत्वात् । आश्वलायनप्रोक्तकर्मसूक्तसूत्रेणतद्बाधात् । अतएवाग्निष्टोमस्यसौत्येहनि**होत्रकांड**पठितप्रवृत्ताहुतिहोमे ‘स्वाहावाचे’ इत्येकोमंत्रः । ‘स्वाहावाचस्पतये’ इतिद्वितीयः । एवमन्येपिबहवोमंत्राःसंति तत्रापिमंत्रपठितस्वाहाकारएवप्रदानार्थकइति मंत्रांतेप्रदानार्थकान्यस्वाहाकारंनप्रयुंजंति । एवमयाश्चेतिमंत्रेपि । **अध्वर्युकांड**पठितप्रवृत्ताहुतिहोमेतु ‘जुष्टोवाचोभूयासं’ इतिमंत्रे स्वाहाकारसत्वेपि ‘तस्मिन्माधाःस्वाहा—सरस्वत्या’ इतिमंत्रांतेपुनःस्वाहाकारयोजनादरीदृश्यते**केशवादि**प्राचीनप्रयोगेषु । एवंबगलामुख्यादितांत्रिकमंत्रेष्वपि—मंत्रमध्येस्वाहाकारसत्वेपिमंत्रांतेपुनःस्वाहाकारःप्रयोज्यइतितंत्रविद्भिरुक्तत्वात् । नचानंत्यस्वाहाकारस्यस्वस्थानच्युतनखकुंडलादीनांकंडूयनालंकरणादिकार्याक्षमत्ववत्प्रदानार्थत्वम् । अतएवयज्ञायज्ञीयेसामनि इरापदस्यगिरापदस्थानएवनिवेशआवृत्तिश्चकल्प्यतइतिशंक्यम् । यत्रक्वापिस्थितस्यदीपस्येवपदस्याप्यर्थप्रकाशकत्वानपायात्, देहिब्राह्मणाय—ब्राह्मणायदेहीत्यादिवाक्याभ्यामविशेषेणबोधानुभवाच्च । अतएव ‘पुरस्तात्स्वाहाकारावाअन्येदेवाउपरिष्टात्स्वाहाकारावाअन्ये’ इतिश्रुत्याउभयोरपिप्रदानार्थत्वमनूद्यते । एतेनमंत्रघटकादिमध्यपठितस्वाहाकारांतेहुत्वाशेषमंत्रोनिगदेनोच्चारणीयइतिकेषांचित्प्रलापोनिरस्तः । नचसकृच्छ्रुतस्येतरविशेषणतयोपस्थितार्थकस्यस्वाहाशब्दस्यकथंप्रधानतयाप्रदानार्थावबोधकत्वमितिवाच्यम् । ‘नचेन्मंत्रेपठित’ इतिसूत्रबलादेवतादृशस्वाहाकारघटितमंत्रेषुस्वाहापदस्यावृत्त्याप्रदानार्थावबोधःकल्पनीयइतिदिक् ॥

वासिष्ठविषयेविशेषः । इंद्रोतिभिरितीमंवर्गंवासिष्ठानाधीयीरन्सर्वानुक्रमेवासिष्ठान्प्रतितच्छ्रवणनिषेधमुखेनोपेयभूततदध्ययनप्रतिषेधात् । तथाहि–'अंत्याअभिशापार्थास्तावसिष्ठद्वेषिण्योनवसिष्ठाःशृण्वंति' इति । अत्रभाष्यम्–इंद्रापर्वतेतिसूक्तस्य अंत्याइंद्रोतिभिरित्याद्याश्चतस्रऋचोऽभिशापार्थाः । अभिशापोनामाऽप्रियशंसनरूपोऽर्थःप्रयोजनंयासां । ताश्चवसिष्ठद्वेषकर्त्र्यः । अतोवसिष्ठगोत्रोत्पन्नास्तानशृण्वंति । लिङर्थेलोटोरूपं । यदिशृणुयुस्तदातेषांशिरःशतधाभिद्येत । तदुक्तंबृहद्देवतायां–'शतधाभिद्यतेमूर्धाकीर्तितेनश्रुतेनवा । तेषांबालाःप्रमीयंते' इतीति । सकलसंहिताध्ययनादिकर्मफलसिद्धिस्त्वेषामेतद्वर्गविकलसंहिताध्ययनादिनैवभवति । अतएवचरणव्यूहे—एकंशतसहस्रंवाद्विपंचाशत्सहस्रार्धमेतानिचतुर्दशपदानिवासिष्ठानांतद्व्यतिरिक्तानांतुएकंशतेत्यादिचतुर्दशांतानिपदानिगृहीत्वाइंद्रोतिभिरित्याद्येकसप्ततिपदानिमिलित्वेतरेषांपंचाशीतिरितिपदसंख्याविभागःसंगच्छतइतिदिक् ॥

पारायणहोमाद्यारंभकालः । श्रीः ॥ जपाद्यारंभकालस्तुपरशुरामेणोक्तः–'वैशाखेश्रावणेमासेचाश्विनेमार्गशीर्षके । माघफाल्गुनयोर्वापिसितेपक्षेशुभेदिने ॥ वेदारंभःप्रकर्तव्यःपुत्रपौत्रादिवृद्धये' ॥ इति । 'कार्तिकेस्वर्णलाभःस्यादि'तिकेचित् । **वर्ज्याणितुसंग्रहे**–'अनध्यायतिथीन्सर्वान्रिक्ताष्टम्यौविहायच । इतरासुचकर्तव्योवेदारंभःशुभप्रदः ॥ अनध्यायेचसंध्यायामपराह्णेकथंचन । स्त्रियांरजस्वलायांतुवेदारंभोनसिद्धिदः' ॥ इति ॥ **रत्नमालायां**—'सोमसौम्यगुरुशुक्रवासराःसर्वकर्मसुभवंतिसिद्धिदा'इति ॥ निष्कामतयावेदाद्यनुष्ठानेतुयदाश्रद्धोत्पद्यतेतदैवारंभःकार्यः । 'नश्वःश्वमुपासीतकोहिमनुष्यस्यश्वोवेदे'तिश्रुतेः श्वःकरवाणीत्येवमुपासनाकालांतरप्रतीक्षानकार्या । हियस्मान्मनुष्यस्यश्वःकालसंबंधिजीवनंकोवेद–कोजानीयात् आयुषोऽस्थिरत्वादितिश्रुत्यर्थः । परशुरामोपि—'यदैवजायतेवित्तंचित्तंश्रद्धासमन्वितम् । तदैवपुण्यकालोयंयतोऽनित्यंहिजीवितम् ॥ अतःसर्वेषुकालेषुजपस्यारंभणंशुभम्' इति ॥ **दीपिकायामपि**—'ईश्वराराधनार्थंवाअथवापापनुत्तये । यदिरुद्राद्यनुष्ठानंनमुहूर्तादिचिंतयेदि'ति ॥ काम्येतुदिनंसंशोध्यमेव ॥ एवमारंभोत्तरंमध्येनध्यायपातेपिजपहोमाभिषेकादिकर्तव्यमेव । 'ततोवेदादिमारभ्यसंततमधीयीतनास्यांतरानध्यायोनास्यांतराजननमरणमशुचि (अशौचंनेत्यर्थः) नांतराव्याहरेन्नांतराविरमेत्त्रिःप्राणानायम्याचम्याप्रणवंवाप्रविधाययावत्कालमधीयीतततःसर्वेनिशांनिशांतरंसलिलंलोप्यपरिदध्यात्' । निशांतरं–संध्यांनिशादीन्लोप्य–विहायसमापयेदित्यर्थः । इत्यादिविशेषोज्ञेयः ॥

वेदपारायणप्रयोगः । श्रीः ॥ पूर्वोक्तशुभेकालेपारायणदिनंनिश्चित्यतत्प्राग्दिनेकृतनित्यक्रियःशुक्लवासाःसपत्नीकोयजमानःपूजितेष्टदेवतोगोमयलिप्तेशुचौदेशेप्राङ्मुखउपविश्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममकायिकादिसमस्तदोषनिबर्हणद्वाराऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थंषडब्दचतुरब्दद्व्यब्दैकाब्दान्यतमंपूर्वोत्तरांगसहितंसर्वप्रायश्चित्तंप्रतिकृच्छ्रंगोमूल्यरजतनिष्कपादप्रत्याम्नायेनकार्षापणैकगोमूल्यप्रत्याम्नायेनवाहमाचरिष्यामि इतिसंकल्प्योक्तप्रकारेणसर्वप्रायश्चित्तमाचरेत् ॥ पुनर्देशकालावुत्कीर्त्यममसमस्तपापक्षयद्वाराऋग्वेदांतर्गतसब्राह्मणशाकलसंहितापारायणाधिकारार्थमृग्विधानोक्तक्रमेणप्रणवादिजपमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागायत्रीव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहतीगायत्र्या० ॥ आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठाअंत्येद्वेअनुष्टुभौ ॥ एतोन्विंद्रमितितिसृणामांगिरसस्तिरश्चीइंद्रोऽनुष्टुप् ॥ ऋतंचेतितृचस्यमाधुच्छंदसोघमर्षणोभाववृत्तिरनुष्टुप् ॥ शंनइंद्राग्नीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ॥

स्वस्तिनोमिमीतेतिपंचानांस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुबंत्येद्वेअनुष्टुभौ । पावमानीनांछंदर्ष्यादिनवमेमंडलेआलोचनीयम् । शंवत्यादीनांपाठःकपिंजलाधिकरणन्यायेनतिसृणांतिसृणामेवेतिकेचित् ॥ ऋग्विधाने—तर्पयित्वाङ्गिराचार्यानृषींश्छंदांसिदेवताइत्यनेनाचार्यादीनांतर्पणमभिहितं तत्राचार्यादीनांविशेषरूपेणानुपादानात्सामान्यरूपेणेतिगम्यते । तद्यथा । आचार्यास्तृप्यंतु । ऋषयस्तृप्यंतु । छंदांसिस्तृप्यंतु । देवतास्तृप्यंत्विति । ततोरौद्रमंत्राञ्जपेत् ॥ कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यघौरःकण्वोरुद्रोगायत्र्यंत्यानुष्टुप्तृतीयामैत्रावरुणी । इमारुद्रायतवसइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकुत्सोरुद्रोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ । आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रस्त्रिष्टुप् । इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतुर्ऋचस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । ततोयुतसहस्रशतदशान्यतमयासंख्ययागायत्रींजपेत् ॥ पुनर्देशकालौसंकीर्त्यऋग्वेदांतर्गतब्राह्मणशाकलसंहितापारायणांगत्वेनगणपतिपूजनंस्वस्तिवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंग्रहयज्ञंचकरिष्य इतिसंकल्प्योक्तप्रकारेणकुर्यात् । एवंपूतोधिकारीभवति ॥ ॥ ततःपारायणदिनेकर्ताकृतनित्यक्रियोदर्भासनेप्राङ्मुखउपविश्यपवित्रपाणिःप्राणानायम्यदेशकालौनिर्दिश्य अमुकगोत्रस्यशर्मणोममकायिकादिसमस्तदुरितक्षयपूर्वकंश्रीवेदपुरुषप्रीतिद्वाराअमृतत्वप्राप्त्यर्थंआदौप्रणवसमस्तव्याहृतिसहितायाःअंतेमहानाम्न्युपनिषत्सहितायाऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाःपारायणमहंकरिष्ये । ऋत्विग्द्वाराकरणेतुऋत्विजंवृत्वातंमधुपर्केणार्हयेत् । ततःपारायणकर्तादेवालयेस्वगृहेवागोमयोपलिप्तभूमौहस्तायामविस्तारोच्चांवेदिंकृत्वातदुपरियवसंमिश्रांमृत्तिकांसंस्थाप्यतत्रमहीद्यौरित्यादिविधिनासुदृढंकलशंसुप्रक्षालितंपुष्पपल्लवमालाचंदनकुंकुमादिभूषितंप्रतिष्ठाप्यतत्त्वायामीतितत्रवरुणमावाह्यसंपूज्य ॥ ततउत्तराग्रकुशकृतंवत्सजान्वाकृतिंवेदंब्रह्मणःशिरउपधानत्वेनकलशोपरिनिधायस्वस्त्ययनंपठेत् । स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमितिद्वयोःस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्इतिऋग्द्वयंपठेत् ॥ ततऊर्ध्वाग्रपंचाशत्कुशनिर्मितंकूर्चंप्रत्यगग्रंवेदोपरिप्रतिष्ठाप्यप्राणप्रतिष्ठापूर्वकंब्रह्मजज्ञानमितिमंत्रेणावाहनाद्युपचारैःपूजयेत् । ब्रह्मदक्षिणभागेद्वितीयकलशोपरिप्रतिमायांसावित्रीपूजनमुक्तंकैश्चित्तन्मूलाभावादुपेक्ष्यं । ततोगुरुंब्राह्मणांश्चसंपूज्यविष्णुंस्मरेत् ॥ ततोदेवतासंनिधौदर्भासनेदर्भपाणिःप्राङ्मुखउपविश्याचम्य । प्रणवस्यपरब्रह्मपरमात्मागायत्रीव्याहृतीनांपरमेष्ठीप्रजापतिःप्रजापतिर्बृहतीजपेवि० । ॐ भूर्भुवःस्वःइतिजपित्वाऋषिछंदआद्युच्चारणपूर्वकंअग्निमीळइत्यादिपारायणमारभेत । पूर्वोक्तविरामस्थलेविरमेत् । प्रत्यहंप्रहरद्वयपर्यंतंपठेत् । त्वरयासमापनेच्छायांसार्धप्रहरद्वयपर्यंतंपठेत् । कर्मसमाप्त्यंतंब्रह्मचर्यमधःशयनंस्वल्पंहविष्याशनंचकार्यं । शक्तौसत्यामुपोषणंब्रह्मपूजनंचप्रत्यहंसमाप्त्यंतंकार्यं । पतितरजस्वलादिसंभाषणंतत्समक्षमध्ययनंचनकुर्यात् । आसमाप्तेर्नाश्रीयाद्यथाशक्तिवापःफलान्योदनंहविष्यमात्रमल्पंभुंजीत नोपरिशयीतनमैथुनंचरेत्पतिताद्यैर्नसंभाषेतनैतत्समीपेधीयीतेतिबाधायनोक्तेः । ऋत्विक्कर्तृकपारायणेपारायणकारयित्राप्येतेनियमाःकार्याः । संहितांसमाप्यमहानाम्नीःपठित्वाब्राह्मणंपठेत् । केवलसंहितापारायणेमहानाम्नीरेवपठेत् । आरण्यपंचकमध्येप्रथमारण्यकत्रयस्यब्राह्मणांतर्गतत्वाद्ब्राह्मणसमाप्त्यनंतरंपाठः । महानाम्नीसंज्ञकंचतुर्थारण्यकंपूर्वोक्तऋग्विधानवचनादेवसंहितासमाप्त्यनंतरमेवपठेत् । पंचमारण्यकस्यमहाव्रतयज्ञसूत्ररूपत्वादारण्यकत्रयानंतरंपाठः॥इतिपारायणविधिः॥

ऋक्संहिताहोमपद्धतिः । श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ श्रौतस्मार्तेषुकर्मस्वखिलविगुणतानाशनेनेष्टसिद्ध्यैरुद्रैंद्रब्रह्मवंधंसकलविधिविदःकर्मिणोयंस्मरंति । प्रज्ञानानंददेहःसकलमुनिजनध्येयरूपःपरेशोविष्णुस्त्रैमात्रवाच्योनिखिलजनहितःसर्वगःसर्वतोऽव्यात् ॥ १ ॥ ऋग्वेदेयाशाकलाख्यास्तिशाखातस्याःकुर्वेगुर्जरोपाह्वयोहम् । गोपालाख्यःपद्धतिंशोनकीयान्ग्रंथान्दृष्ट्वाहोमजांशालिनींच ॥ २ ॥ तत्रतावद्वेदपारायणफलमाहशौनकः—पारायणाभ्यांद्वाभ्यांवाऽनश्नन्यःसततंपठेत् । अनृतेभ्यःपातकेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १ ॥ त्रिभिःपारायणैःशूद्रीगमनात्पातकान्नरः । गंगाप्सुमज्जनाच्चैवमुच्यतेनात्रसंशयः ॥२॥ चतुर्भिःशूद्रीगमनात्तदन्नाशनपातकात् । पंचभिश्चायाज्ययाजैरग्राह्यग्रहणात्तथा ॥ ३ ॥ षड्भिःपारायणैःस्वर्णस्तेयस्त्रीपशुघातनात् । सप्तभिःप्राजापत्यस्यहीनाचाराच्चबंधनात् ॥ ४ ॥ अष्टभिश्चांद्रायणाच्चगुरुतल्पगमात्तथा । रजस्वलासंगमाच्चमुच्यतेपातकान्नरः ॥ ५ ॥ नवभिस्तुसुरापानात्पातकान्मुच्यतेतथा । असोमपानाद्दशभिरेकादशभिर्ब्रह्महा ॥ ६ ॥ द्वादशभिःपूर्वजन्मकृतादिहापिजन्मनि ॥ पातकान्मुच्यतेस्वर्गलोकंगच्छतिशाश्वतम् ॥ ७ ॥ अग्निष्टोमादिक्रतुभिरिष्टंभवतितेनवै । वेदाध्यायीसदैवस्यादपाप्मासत्यवाक्शुचिः ॥ ८ ॥ यंयंकामयतेकामंतंतंवेदेनसाधयेत् । असाध्यंनास्तियत्किंचिद्ब्रह्मणोहिफलंमहत् ॥ ९ ॥ इतिवेदपारायणमहिमानंप्रदर्श्येदानींस्वाध्यायाभ्यासलक्षणानिवदन्तदंतरंगभूतंहोमविधिमाह—तत्रादौशरीरशुद्ध्यादिकमाह ॥ सिद्धमंत्रविधानेनजपैर्होमैर्द्विजोत्तमः । तपसास्वर्गमाप्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥ १ ॥ तपोयुक्तस्यसिध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः । विद्वेषणंसंवननंविषघ्नंरोगनाशनम् ॥ २ ॥ (विद्वेषणंइमांखनामीत्याद्यं इंद्रोतिभिरित्यादिसूक्तखंडंच । संवननंसंसमिदित्यादि । विषघ्नंकंकतोनकंकतइत्यादि । रोगनाशनंअक्षीभ्यांतइत्यादि । उपलक्षणत्वादन्यान्यप्यलक्ष्मीनाशनादीन्यूह्यानि) ॥ येनयेनार्थमृषिणायदर्थंदेवताःस्तुताः । ससकामःसमृद्धश्चतेषांतेषांयथातथा ॥ ३ ॥ तानिकर्माणिवक्ष्यामिविविधानिचकर्मणाम् । पुरश्चरणमादौतुकर्मणांसिद्धिकारणम् ॥ ४ ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौप्राजापत्यंचरेद्द्विजः । केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वाप्लुतःशुचिः ॥ ५ ॥ तिष्ठेदहनिरात्रौतुशुचिरासीतवाग्यतः । सत्यवादीपवित्राणिजपेद्व्याहृतयस्तथा ॥ ६ ॥ ॐकाराद्यास्तुताजस्वासावित्रींचतदित्यृचम् । आपोहिष्ठेतिसूक्तंतुशुद्धवत्योघमर्षणम् ॥ ७ ॥ शंवत्यःस्वस्तिमत्यश्चपावमान्यस्तथैव च । सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंतेचकर्मणाम् ॥ ८ ॥ (शुद्धवत्यःशुचीवोहव्येत्यादयः । अघमर्षणमृतंचेतिसूक्तम् । शंवत्यःशंनइंद्राग्नीत्यादयः । स्वस्तिमत्यःस्वस्तिनोमिमीतामित्यादयः । पावमान्यःस्वादिष्ठयेत्यादयः) ॥ आसहस्रादाशताद्वादशांतमथवाजपेत् । ॐकारव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रीमथवाऽयुतम् ॥ ९ ॥ (आपोहिष्ठेत्यादिजप्यमंत्राणांशक्त्यपेक्षयासहस्रशतदशेत्यावृत्तिसंख्यावेदितव्याः । यद्वौंकारव्याहृतिपूर्विकांसावित्रीमयुतसंख्ययाजस्वाऽनंतरंकिंकर्तव्यंतदाह) ॥ तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृषीन्छंदांसिदेवताः । प्रपद्येतविरूपाक्षंरौद्रमंत्रगणंजपेत् ॥ १० ॥ अनार्यैर्नाभिभाषेतनशूद्रैर्नापिगर्हितैः । नरजस्वलयानार्यापतितैर्नांत्यजैर्नृभिः ॥ ११ ॥ नदेवब्राह्मणद्वेष्ट्रानाचार्यगुरुनिंदकैः । नमातापितृविद्विष्टैर्नावमन्येतकंचन ॥ १२ ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेदादितःसर्वकर्मणाम् । त्रीणिनक्तानिवाकुर्यात्ततःकर्मसमारभेत् ॥ १३ ॥ नित्यंप्रयोगिणांचैवप्रयोगादौव्रतंत्र्यहम् । उपरिष्टादुपवसेत्कृत्वासांतपनादिकम् ॥ १४ ॥ आयुष्याण्येव-

कर्माणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् । सवासाःसशिरस्कोप्सुस्नात्वाभ्युक्ष्यजपेद्द्विजः ॥ १५ ॥ शुद्धवत्यस्तथाब्वत्यःपावमान्योऽघमर्षणम् । एवंत्रिराप्लुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ १६ ॥ 'अब्वत्यआपोहिष्ठेत्यादयः' । त्रीन्षडष्टौद्वादशवाषोडशाष्टादशापिवा । आशताद्वायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्माघमर्षणम् ॥ १७ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषःशुक्लांबरधरःशुचिः । यथाविध्यपआचम्यारोहेद्वैदर्भप्रस्तरम् ॥ १८ ॥ पवित्रपाणिःकृत्वातुउपस्थंदक्षिणोत्तरम् । दिशोरेवांतरंप्रेक्ष्यानिमिषंछाद्यचक्षुषी ॥ १९ ॥ ॐकारव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रींचतदित्यृचम् । मनसैताअनुद्धुत्यवेदादिंसमुपक्रमेत् ॥ २० ॥ मंद्रमेवपठेत्प्रातरुच्चैर्मध्यंदिनेपठेत् । सोच्चैरेवापराह्णेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥ २१ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायत्रिराप्लुत्यपठेद्द्विजः । मध्यमांवृत्तिमास्थायनद्रुतांनविलंबिताम् ॥ २२ ॥ पूर्वांसंध्यांजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमाम् । नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥ २३ ॥ विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्तेकामंतेनतुसंवदेत् । शूद्रंदृष्ट्वैवसंप्राप्तंनाधीयीतकदाचन ॥ २४ ॥ ऋष्यादिसर्वंविज्ञायपठेत्सुनियतःशुचिः । सर्वान्कामानवाप्नोतिपापैश्चपरिमुच्यते ॥ २५ ॥ अनश्नन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने । आयुर्विद्यांधनंपुत्रान्गृहांश्चाप्नोत्यनुत्तमान् ॥२६॥ एतद्ब्रह्मजपञ्छूद्रान्नेक्षेतान्यांश्चतद्विधान् । प्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपश्येद्वामग्निभास्करौ ॥२७॥ (इत्थंसाधारण्येनस्वाध्यायधर्मानभिधायसंप्रतिहोमधर्मान्वक्तुमुपक्रमते) ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये । पुष्टयेधनलाभायपशुलाभायभूतये ॥ २८ ॥ एषाहिसंहितादेवैःसर्वब्रह्ममयीनिचृत् । उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ २९ ॥ होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वीतवैतया । आज्यंद्रव्यमनादेशेजुहोतिषुविधीयते ॥ ३० ॥ सर्वपापहरोहोमःप्रत्यृचंचतिलैःस्मृतः । गृह्योक्तविधिनासर्वंकर्मकुर्वीततत्त्ववित् ॥ ३१ ॥ शक्त्यातुविप्राःसंभोज्याऋक्सूक्तसमसंख्यया । वर्गाध्यायप्रसंख्यावामंडलावधिवापुनः ॥ ३२ ॥

अथैतस्यविवरणमित्थं—अनादेशेआज्यद्रव्यमित्यनेनास्मिन्संहिताहोमेआज्यंहौम्यद्रव्यंप्रकृतमितिसिद्धम् ॥ सर्वपापहरोहोमस्तिलैःस्मृतइतितिलहोमस्यसर्वपापहर्तृत्ववर्णनात्तिलद्रव्यंकाम्यमित्यपिसिद्धंस्यात् तथापिपापनाशनस्यसर्वस्याप्यपेक्षितत्वात्तिलाअपिनित्यप्रायाएव ॥ तिलैराज्येनचहोतव्यमित्यर्थः ॥ प्रत्यृचमितिवदतामंत्रविभागोज्ञापितएव ॥ ऋक्शब्दश्चात्रछंदोवाची ॥ तेनयस्यछंदसोयानिर्दिष्टाक्षरसंख्यासायस्मिन्नवसानेपूर्यतेतावत्यृक्यथाग्निमीळइतिगायत्रीऋक् ॥ गायत्रीछंदसस्तुचतुर्विंशत्यक्षराणि तान्यग्निमीळइत्यारभ्यरत्नधातममित्यवसानेपूर्यंते तस्माज्जातात्रैकऋक् ॥ एवमुष्णिगादिष्वपिद्रष्टव्यम् ॥ ऋचोपिक्वचिदेकावसानाभवंति—क्वचिद्द्व्यवसानाः—क्वचित्र्यवसानाअपि ॥ तत्रैकपदाद्विपदाश्चैकावसानाः—गायत्र्यादिशक्वर्यंताःसर्वाद्व्यवसानाः—अतिशक्वर्याद्याःप्रायःसर्वात्र्यवसानाइति ॥ सर्वत्रऋगंतेस्वाहाकारंपठित्वाहोतव्यंनचेन्मंत्रेपठितइत्याद्याश्वलायनेनोक्तत्वात् ॥ यस्मिन्मंत्रेनपठितःस्वाहाकारोभवेद्यदि ॥ स्वाहांतःसप्रयोक्तव्योहोमेषुप्रणवादिनाइतिकारिकोक्तेश्च प्रतिमंत्रमादौप्रणवःपठ्यएव ॥ होमविधेरुपसाधनीभूतंकुंडकरणादिप्राचीनंतंत्रंस्विष्टकृदादिप्रतीचीनंचगृह्योक्तविधि-

---

[1] प्रयोगपद्धतिकर्तृभिस्तिलाज्ययोर्नित्यकाम्यत्वेनप्राधान्येनावश्यकत्वेनचसूपपादितेपि घृताक्ततिलाएवग्राह्याइतिमुख्यःपक्षः । लभ्यतेचात्रलेखसंवादःप्राचीनप्रयोगपुस्तकेषुयाज्ञिकमहाशयांतरनिर्मितेषु । किंचसौकर्यंसौलभ्यंसुशकंचेति । अन्वाधानत्यागादौतथैवकीर्तनीयम् । अत्रयुक्तायुक्तविचारःपरंपराधिगतश्रुतिसिद्धाचारविज्ञैर्याज्ञिकमंडनैःपंडितैर्हृदयालुभिःकार्यः ।

नैवकुर्यात् ॥ तत्त्वविदित्यनेनास्यहोमस्याधिकारिणंदर्शयति—योवेदस्यलक्षणतोर्थतश्चतत्त्वंजानातिसएवात्राधिकारीनान्य-
इति ॥ ततःकर्मविरामेविप्राभोज्याः ॥ तेचशक्त्यपेक्षयाऋक्सूक्तवर्गाध्यायमंडलसमसंख्याः ॥ ऋगादीनांसंख्यातवन्यत्रज्ञे-
येति ॥ ॥ अथहोमकर्तुःफलंनिरूपयन्नभिचारणेविधिविशेषमाह—सर्वकामसमृद्ध्यर्थंपरंब्रह्मेदमुच्यते ॥ १ ॥
एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी । अक्षरप्रतिलोमेयमभिचारेषुशस्यते ॥ २ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयंयस्मिन्युज्येतकर्मणि ।
तदमोघंविजानीयादेतद्वैब्रह्मणोबलम् ॥ ३ ॥ व्याघातकेध्मासमिधोप्यक्षरप्रतिलोमया । जुहुयात्सार्षपंतैलंबिभीतक-
कृतस्रुवः ॥४॥ यइच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोच्चाटनंपुनः । पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्चप्रमापयेदिति ॥ ५ ॥ ॐकारपूर्वाव्याहृत-
योमधुच्छंदसआदितः । सूक्तान्यंतेमहानाम्न्यःसंहितासाऽमृतास्मृता ॥ १ ॥ अमृतत्वंययुर्देवाःपूर्वंसंहितयानया । जपेदेनं-
शुचिर्नित्यममृतत्वंचगच्छति ॥ २ ॥ अत्रैवतुजपेन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकशः । पित्र्यांतांसंहितांविद्यात्पितॄन्प्रीणातिचैतया ॥३॥
एवमेवसमाहृत्यवायवीसंहिताभवेत् । रौद्यादित्यावैश्वदेवीयद्दैवत्यांचकामयेत् ॥ ४ ॥ कुर्वीतवास्तुशमनंमध्येगोष्ठस्यधर्मवित् ।
पुष्पैर्गंधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः ॥ ५ ॥ वास्तुसर्वंप्रतिकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैवच । वास्तोष्पतिंयजेच्चात्रपायसेनबृहस्पतिम्
॥ ६ ॥ औदुंबरपलाशैश्चबलिंप्रतिदिशंहरेत् । सूर्योवायुर्यमःपितरोनिर्ऋतिर्वरुणस्तथा ॥ ७ ॥ सोमोमहेंद्रइत्येतादिक्षुदिग्देव-
ताःस्मृताः । दद्याद्दानंब्राह्मणेभ्यःशिवंभवतुवास्त्विति ॥ (भवतिवास्तुनिइतिपाठः) ॥ ३३ ॥ ऋषीणांमंत्रदृष्टेनप्रत्यक्षात्सि-
द्धिरिष्यते । सर्वत्रदक्षिणांदद्याद्धनंवाकर्मसिद्धये ॥ ३४ ॥ नत्वेवादक्षिणंकर्मकिंचिदस्तीतिशौनकः । भक्त्याहिपूर्णपात्रेणसंमि-

ताप्यंततोभवेत् ॥ ३५ ॥ तस्मात्स्वल्पापिदातव्यादक्षिणाकर्मसिद्धये । ऋषभैकादशाद्याद्येनवातुष्यतेगुरुः ॥ ३६ ॥ धर्मज्ञेस-
त्यवादिनिब्रह्मदानंचदीयते । तदिदंपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतम् ॥३७॥ नाप्रशांतायदातव्यंनापुत्रायातपस्विने । नासंवत्सरोषि-
तायनाशिष्यायाहितायच ॥ ३८ ॥ यएतेनैवविधिनावेदमभ्यस्यतेद्विजः । सनरःसर्वदापूतोमनःशुद्धिश्चजायते ॥ ३९॥ इति ॥

ऋक्संहिताहोमप्रयोगः ॥ अथैतत्प्राचीनप्रयोगान्साधारणींपरिभाषांचानुसृत्यप्रयोगोलिख्यते ॥ तत्रवेदतत्त्ववित्तपो-
निष्ठःसंहिताहोमचिकीर्षुर्ब्राह्मणोहोमदिनात्पूर्वंचतुर्थेदिनेनित्यकर्माणिनिर्वर्त्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यकरिष्यमा-
णऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमेशरीरशुद्धिद्वाराधिकारसिद्ध्येप्राजापत्यकृच्छ्रंतत्प्रत्याम्नायगोनिष्क्रयीभूतामुकपरिमाणद्रव्य-
दानेनाहमाचरिष्येइतिसंकल्पयेत् ॥ प्राजापत्यस्यगोभिन्नप्रत्याम्नायचिकीर्षायांतंवाऊहयेत्॥ततोयानिकानीतिमंत्रेणकेशश्मश्रु-
लोमनखानिवापयित्वाविधिनास्नायात् ॥ ततोब्रह्मकूर्चविधिनापंचगव्यंपिबेदितिकेचिदाहुः ॥ ततस्तद्दिनंवाग्यतःशुचिस्तिष्ठ-
न्नीत्वातथाविधआसीनोरात्रिंनयेत् ॥ ततःश्वोभूतेस्नानादिकृतनित्यक्रियःप्रणवव्याहृतिपूर्विकांसावित्रींजप्त्वावक्ष्यमाणान्मंत्रा-
न्जपेत् ॥ तेच आपोहिष्ठेतिसूक्तं शुचीवोहव्या अग्निःशुचिव्रततमः उदग्नेशुचय इत्येवंतिस्रःएतोन्विंद्रमितितिस्रश्च ऋतंचेतिसूक्तं
शंनइंद्राग्नीतिसूक्तं स्वस्तिनोमिमीतेतिसूक्तशेषं स्वादिष्ठयेत्यारभ्य क्षीरंसर्पिर्मधूदकमित्यंताःपावमान्योदशोत्तरषट्शतान्यृचइति
एतेमंत्राः शक्तेनसहस्रावृत्त्याजप्याः तावदशक्तेनतुशतावृत्त्या तत्राप्यशक्तेनपुनर्दशावृत्त्येति ॥ एवमशक्तौप्रणवव्याहृतिपूर्विकां
[illegible]यत्रीमयुतसंख्ययाजपेत् ॥ केचिन्मंत्रजपगायत्रीजपयोःसमुच्चयमाहुः ॥ तन्न ॥ वाक्यमूलेऽथवेतिपदेनगायत्रीजपस्य-

पाक्षिकत्वद्योतनात् ॥ ततःआचार्यांस्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीतिजलेनतर्पयित्वा रुद्रंशरणागतोस्मीतिभावयन्रुद्रदैवत्यमंत्रगणंजपेत् ॥ तेचमंत्राःकद्रुद्रायेतिनवर्चंसूक्तं इमारुद्रायेत्येकादशर्चंसूक्तं आतेपितरितिपंचदशर्चंसूक्तं इमारुद्रायस्थिरधन्वनइतिचतुष्कंसूक्तं आवोराजानं तमुष्टुहि भुवनस्यपितरं त्र्यंबकमित्येताश्चतस्रऋचइत्येतान्मंत्रान्जपित्वाऽनार्यशूद्रगर्हितरजस्वलास्त्रीपतितांत्यजदेवब्राह्मणद्वेष्टृगुर्वाचार्यनिंदकमातापितृद्वेष्टृभिःसहसंभाषणादिवर्जयेत्नचकमप्यवमन्येत ॥ अत्रत्रिरात्रंशक्तस्योपवासाःअशक्तस्यनक्तानि ॥ एतावान्विधिर्वेदपारायणहोमयोःसमानः ॥ इतऊर्ध्वंपारायणविधौविशेषोविधिर्मूलतएवबोध्यः होमविधानस्यैवात्रप्रतिज्ञातत्वात्तंनलिखितवंतोवयम् ॥

एवंत्रिरात्राचीर्णव्रतश्चंद्रतारानुकूल्यादिनिर्णीतेपुण्येदिनेसंभृतसंभारःकर्तास्वासनेशुचौदेशेचोपविश्याचमनप्राणायामान्कृत्वादेशकालौसंकीर्त्याऽमुकगोत्रस्यामुकशर्मणोममपूर्वजन्मेहजन्मसंचितसकलपापनिबर्हणद्वाराभीष्टकामसिद्ध्यर्थं श्रीवेदपुरुषांतर्गतसावित्रीप्रजापतिप्रीत्यर्थंचऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहितायाःप्रत्यृचंतिलाज्यद्रव्यहोमंकरिष्यइतिसंकल्प्य तदंगंगणपतिपूजनंपुण्याहवाचनंमातृकापूजनंनांदीश्राद्धंचकरिष्ये । ग्रहानुकूल्यार्थंग्रहयज्ञंआचार्यादिवरणंचकरिष्यइतिसंकल्पयेत् ॥ स्वयंहोमचिकीर्षायांब्रह्मादीनेववृणुयान्नत्वाचार्यं ॥ किंच॥श्रीकामःशांतिकामोवाग्रहयज्ञंसमाचरेत् ॥ तथा नैतदृतेविसिध्यंतिकर्माणिनिखिलान्यपीतिवचनाद्ग्रहयज्ञसमुच्चयेच्छायांप्रजापतिप्रीत्यर्थमित्यंतेग्रहयज्ञपुरःसरमितिसंकल्पवाक्येऊहयेत् ॥ ततोगणेशपूजनादिनांदीश्राद्धांतंकृत्वाआचार्यादीन्वृत्वा स्वयंहोमपक्षेब्रह्मादीनेववावृत्वामधुपर्कादिनापूजयेत् ॥ ततआचार्यःपवनपावनभूशुद्ध्यादिविधिनात्मानंपावयित्वामंगलतूर्यादिघोषेणहोममंडपंप्रविश्यसर्षपविकिरणपंचगव्यप्रोक्षणादिदेवयजनंरक्षस्वेत्यंते हेमाद्र्याद्युक्तरीत्यामंडपपूजांकुर्यात् ॥ यथोक्तमंडपाभावपक्षेमंडपपूजापिनविधेया ॥ ततोद्विहस्तपरिमितनिर्मितकुंडात्स्थंडिलाद्वाप्राच्यांनिर्मितचतुरस्रवेद्यांसर्वतोभद्रमंडलंविरच्यतस्मिन्ब्रह्मादिमंडलदेवताआवाह्यतदुपरिमहीद्यौरित्यादिविधिनाकलशौसंस्थाप्यप्रथमकलशोपर्यापलान्माषावधिहेमनिर्मितायांसावित्रीप्रतिमायामभ्युत्तारणविधिसंस्कृतायांसावित्रीमावाहयेदेवं ॥ तत्सवितुर्विश्वामित्रःसवितागायत्रीसावित्र्यावाहनेविनियोगः ॐतत्सवितु० प्रचोदयात् भूर्भुवःस्वःसावित्रींसांगांसपरिवारांसायुधांसशक्तिकामस्यांसुवर्णप्रतिमायामावाहयामीत्यावाह्य तदस्त्वित्यादिनाप्रतिष्ठापयेत् ॥ ततोद्वितीयकलशेपंचाशद्भिःकुशैर्वत्सजानुसदृशंवेदंकृत्वातंनिधायतदुपरिप्रागुक्तपरिमाणांसौवर्णींब्रह्मप्रतिमामवस्थाप्यतत्रब्रह्माणमावाहयेदनेनमंत्रेण ॥ ब्रह्म-

---

१ देवताछंदःशब्दयोःप्रथमाविभक्तिस्वीकारेतृप्यंत्वितिक्रियाविज्ञेया ।

---

१ ग्रहयज्ञेसमिच्चर्वाज्यहोमस्यमुख्यत्वात् हुतशिष्टचरोःप्रधानयागादूर्ध्वंकर्तव्यस्विष्टकृदर्थमवश्यत्वात् तस्यच यावद्यागसमाप्तिपर्युषितत्वेनाधार्यत्वाद्ग्रहयज्ञस्य पार्थक्यमुचितम् । यद्वाऽन्वाधानवाक्ये समित्तिलाज्यैरितिवदेत् । अथवा लक्षहोमकोटिहोमादाविवग्रहहोमोत्तरंचरोःस्विष्टकृतंहुनेत् । अंतेपितिलैःस्विष्टकृद्धोमो भिन्नः । एतत्सर्वं श्रीभट्टकमलाकरचरणैःशांतिरत्नेऽयुतहोमप्रयोगेसुस्पष्टमुपपादितम् । किंच यथोक्तमंडपे कूटमंडपेवाग्रहयज्ञेवास्तुहोमादौचपार्थक्येनसंपादितेग्रहदिक्पालबलिदानादौ हुतशिष्टग्रहणाचारावलंबनमपिस्यात् । पौष्टिकत्वादस्यकर्मणोबलिदानाभावेपिनक्षतिः ।

जज्ञानंगौतमोवामदेवोब्रह्मात्रिष्टुप् ब्रह्मावाहनेविनियोगः ॐब्रह्मजज्ञानंप्रथमं०विवः भूर्भुवःस्वःब्रह्माणंसांगंसपरिवारमित्याद्यावाह्यध्यायेत् ॥ यथा ॥ एह्येहिसर्वाधिपतेसुरेंद्रलोकेनसार्धंपितृदेवताभिः । सर्वस्यधातास्यमितप्रभावोविशाध्वरंनःसततंहिताय ॥ १ ॥ हंसारूढंचतुर्वक्त्रंश्मश्रुलंरक्तवर्णकं । लंबोदरंचजटिलंचतुर्बाहुंप्रजापतिं ॥ २ ॥ अक्षमालांदर्भमुष्टिमूर्ध्वाधोदक्षिणेकरे । स्रुवंकमंडलुंवामकरेसावित्रिसंयुतं ॥ ३ ॥ पद्मयोनिंचतुर्मूर्तिंवेदावासंपितामहं । यज्ञाध्यक्षंचतुर्वक्त्रंतस्मैतुभ्यंनमोनमः ॥ ४ ॥ इत्थंध्यात्वासावित्रींब्रह्माणंचकांडानुसमयेनपदार्थानुसमयेनवाषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ एतावत्कर्माचार्यसद्भावेपि यजमानएवकुर्यादितिकेषांचिदाशयः ॥ अथाचार्यःकुंडेस्थंडिलेवातत्तदुक्तसंस्कारकरणपूर्वकमग्निस्थापनाग्निसंस्काराग्निध्यानान्युक्तमार्गेणकृत्वाग्रहयज्ञपक्षेकुंडादीशान्यामुक्तलक्षणायांग्रहवेद्यांसूर्यादिग्रहान्तदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताःक्रतुसाद्गुण्यदेवताःक्रतुसंरक्षकदेवताश्चावाह्यसंपूज्यतदीशान्यांकलशेवरुणंस्थापनपूर्वकंसंपूज्याग्नेरंतिकमागत्यान्वादध्यात् ॥ तद्यथा ॥ समिद्धयंत्रयंवादायदेशकालौस्मृत्वासनवग्रहमखऋग्वेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमेदेवतापरिग्रहार्थमन्वाधानंकरिष्ये ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षेसनवग्रहमखइतिनोच्चार्यं किंतुऋग्वेदांतर्गतेत्यादिकरिष्यइत्यंतमेवोच्चारयेत् ॥ ततोस्मिन्नन्वाहितेग्नावित्यादिचक्षुषीआज्येनेत्यंतमुक्त्वा ग्रहयज्ञपक्षेसूर्यादिग्रहान्अष्टोत्तरशताष्टाविंशत्यष्टान्यतमसंख्याभिःअर्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्याहुतिभिःतदधिदेवतास्तत्प्रत्यधिदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःतन्न्यूनसंख्याहुतिभिःगणपत्यादिक्रतुसाद्गुण्यदेवताःइंद्रादिक्रतुसंरक्षकदेवताश्चतैरेवद्रव्यैःततोपिन्यूनसंख्याहुतिभिरिति ॥ ग्रहयज्ञाकरणपक्षेत्वेतदनिर्दिश्यैवात्रप्रधानं—अग्निं १ सोमं २ विश्वान्देवान् ३ ब्रह्माणं ४ ऋषीन् ५ ऋग्वेदं ६ यजुर्वेदं ७ सामवेदं ८ सावित्रीं ९ ब्रह्माणं १० श्रद्धां ११ मेधां १२ प्रज्ञां १३ धारणां १४ सदसस्पतिं १५ अनुमतिं १६ छंदांस्यृषीन् १७ श्रियं १८ ह्रियं १९ सवितारं २० शतर्चिनः २१ माध्यमान् २२ गृत्समदं २३ विश्वामित्रं २४ वामदेवं २५ अत्रिं २६ भरद्वाजं २७ जामदग्न्यं २८ गौतमं २९ वसिष्ठं ३० प्रगाथान् ३१ पावमानीः ३२ क्षुद्रसूक्तान् ३३ महासूक्तान् ३४ महानाम्नीं ३५ उपनिषदं ३६ हव्यवाहं ३७ एतादेवतास्तिलाज्याभ्यामेकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्र[1]प्रधानं—अग्निंनववारं ९ वायुं २ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ २ अश्विनौ २ इंद्रं २ विश्वान्देवान् २ सरस्वतीं २ इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः १ इंद्रमरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१ अग्निं ५ निर्मथ्याहवनीयावग्नी १ अग्निं ६ [2]समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ विश्वान्देवान्[3] १२ इंद्रं १ मरुतः १ त्वष्टारं १ अग्निं १ इंद्रं १ मित्रावरुणौ १ द्रविणोदसमग्निं ४ अश्विनौ १ अग्निं १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ सदसस्पतिं[4] २ नराशंसं १ अग्नामरुतः ९ [१] ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १

१–अत्रान्वाधाने ऐभिरग्नइत्यादिवैश्वदेवसूक्तेषु ‘वैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयोगे’इतिसर्वानुक्रममवष्टभ्यदेवताविभागंकेचिदिच्छंतितस्यपाक्षिकत्वाद्बहुविस्तृतिशंकयाचनास्माभिर्मध्येसमावेशःकृतः । अथचेद्भेदप्रयोगएवसौरस्यंमन्यमानास्तदाटिप्पनेनिवेशितादेवताआलोच्यतत्रतत्रान्वाधानेसंबध्योह्याः । २–इध्मंवा । ३–भेदपक्षे अग्निं २ विश्वान्देवान् १ अग्निं ९ (एवं १२) । ४–इतश्चतुर्णामपिवासदसस्पतिः ।

इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथिव्यौ २ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ मरुतः[१] ३ विश्वान्देवान् २ पूषणं ३ अपः ७ अग्न्यपः १ अग्निं १ कम् १ अग्निं १ सवितारं[२] ३ वरुणं ३१ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उलूखलं २ उलूखलमुसले २ प्रजापतिंहरिश्चंद्रं[३] १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उषसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० [$\frac{१५}{१५}$ ।२] अश्विनौ १२ अग्निमित्रवरुणरात्रिसवितॄन् १ सवितारं १ अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुणमित्रार्यम्णः ३ पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अग्न्यश्व्युषसः २ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अश्विनौ २५ [$\frac{१५}{१०}$ ।३] उषसं २० सूर्यं १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ वैश्वानरमग्निं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ [$\frac{१६}{२२}$ ।४] मरुतः १५ अग्निं १३२ इंद्रं ५७ [$\frac{१६}{४१}$ ।५] मरुतः ३४ विश्वान्देवान्[४] १९ सोमं २३ उषसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमौ १२ अग्निं ७ देवाग्नीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः[५] १ [६] उषसमग्निं[६] ११ द्रविणोदसमग्निं ९ शुचिमग्निं ८ वैश्वानरमग्निं ३ जातवेदसमग्निं १ इंद्रं ५८ विश्वान्देवान्[७] २९ इंद्राग्नी २१ ऋभून् १४ द्यावापृथिव्यग्न्याश्विनः १ अश्विनौ २४

१–मरुत्वानिंद्रइतिकेचित्। २–भगभक्तस्येत्यस्याभगोवा । ३–अधिषवणचर्मदेवतावा । ४–मे. प. विश्वान्देवान् ४ इंद्रापूषणौ १ विश्वान्देवान् ४ अदितिं १ विश्वान्देवान् ९ (एवं१९)। ५–यद्दैवत्यंवासूक्तमितिपक्षेग्निरेवदेवता। ६–द्वेविरूपइत्यारभ्यजातवेदसइत्यंतंशुद्धोग्निर्विकल्पेन। ७–मे. प. विश्वान्देवान् १ रोदसी १ विश्वान्देवान् १ अग्निरोदसीः १ विश्वान्देवान् ३ इंद्ररोदसीः १ सूर्यरश्मिरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ सूर्यरश्मिरोदसीः १ विश्वान्देवान् १ रोदस्यौ २ वरुणरोदसीः १ विश्वान्देवान् २ रोदसी १ विश्वदेवान् ११ (एवं २९)।

[७] उषोरात्री १ उषसं १९ रुद्रं ११ सूर्यं ६ अश्विनौ ८३ इंद्रं १५ [८] विश्वान्देवान्[१] १५ उषसं २६ स्वनयं ७ भावयव्यं ५ रोमशां १ भावयव्यं १ अग्निं १५ इंद्रं ५ इंदुं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतेंद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रेंद्राग्न्यर्यमभगसोमान् १ देवमरुदग्निमित्रवरुणमघवतः १ [९] मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ अश्विनौ १२ [$\frac{६}{६}$ ।१०] द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अश्वं ३५ विश्वान्देवान् ४१ वाक्समुद्राक्षरापः १ शकधूमसोमौ १ अग्निवायुसूर्यान् १ वाचं ९ सूर्यं २ कालचक्रं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ सूर्यं[२] १ सरस्वंतं १ मरुत्वंतमिंद्रं १५ [११] मरुतः १५ इंद्रं १ मरुतः २० इंद्रं १३ मरुतः २ मरुत्वंतमिंद्रं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अश्विनौ ३९ [$\frac{३३}{६}$ ।१२] द्यावापृथिव्यौ ११ विश्वान्देवान्[३] ११ अन्नं ११ समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८

१–मे. प. रुद्रमरुतः १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मित्रवरुणसिंधून् १ विश्वान्देवान् २ मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५)। २–पर्जन्याग्नीवा । ३–मे. प. विश्वान्देवान् ४ अहिर्बुध्न्यं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ मरुतः २ विश्वान्देवान् २ (एवं ११)।

बृहस्पतिं ८ अप्तृणसूर्यान् १६ अग्निं २९ समिद्धमग्निं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ४९ [$^{३७}_{१२}$।१३] इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं २ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ३ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं ५ ब्रह्मणस्पतिं १ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ [१४] बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं ८ बृहस्पतिं १ ब्रह्मणस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १२ आदित्यान् १७ वरुणं ११ विश्वान्देवान्[1] ७ इंद्रं ५ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतींद्रौ १ बृहस्पतिं १ इंद्रं १ मरुतः १ विश्वान्देवान्[2] ७ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं २ राकां २ सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १५ मरुतः १५ अपान्नपातं १५ इंद्रं[3] १ मरुतः १ त्वष्टारं १ अग्निं १ इंद्रं १ मित्रावरुणौ १ [१५] द्रविणोदसं ४ अश्विनौ १ अग्निं १ सवितारं ११ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ ५ सोमापूषणादितीः १ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ २ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ[4] ३ शकुंतं ६ अग्निं २३ वैश्वानरमग्निं २६ समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं[5] ३३ [$^{२२}_{११}$।१६] यूपं ५ यूपान्[6] ५ व्रश्चनं १ अग्निं २७ इंद्राग्नी ९ अग्निं ४२ विश्वान्देवान् १

१–मे. प. विश्वान्देवान् ६ वरुणं १ (एवं ७)। २–मे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ इंद्रं १(एवं ७)। ३–इंद्रमित्यादीनांषण्णामृतुविशेषणंवा। ४–हविर्धानावा। ५–प्रत्यग्निःप्रकारवेसूक्तयोरन्यासांद्यावापृथिव्यादीनांनिपाताद्दृश्यंतेअतस्तयोर्लिंगोक्तादेवताःपाक्षिकाः। ६–अत्रसूक्तेऽष्टम्याविश्वेदेवावा।

अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अग्निं ८ पुरीष्याग्नीन् १ अग्निं १४ अग्नींद्रौ १ अग्निं १ वैश्वानरमग्निं २ मरुतः २ आत्मानं २ उपाध्यायं १ अग्निं[1] ३७ [१७] इंद्रं ६१ नदीः ३ विश्वामित्रं १ नदीः १ इंद्रं २ विश्वामित्रं १ नदीः १ विश्वामित्रं १ नदीः ३ इंद्रं १५३ [$^{६३}_{१०}$।१८] इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १ ससर्परीवाचं २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ विश्वान्देवान्[2] ५८ [$^{४४}_{१४}$।१९] अश्विनौ ९ मित्रं ९ ऋभून् ४ इंद्रर्भून् ३ उषसं ७ इंद्रावरुणौ ३ बृहस्पतिं ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्निवरुणौ ४ अग्निं ३५ रुद्रं १ अग्निं १५ रक्षोहणमग्निं १५ [२०] वैश्वानरमग्निं १५ अग्निं[3] ७४ सोमकं २ अश्विनौ २ इंद्रं ४२ वामदेवं १ इंद्रं २ इंद्रवामदेवौ १ वामदेवं ३ इंद्रं ८० [$^{६}_{७४}$।२१] इंद्रं[4]मात्मानं ३ श्येनं[5] ९ इंद्रं[6] १८ इंद्रोषसौ ३ इंद्रं ५० इंद्राश्वौ २ [२२] ऋभून् ४८ द्यावापृथिव्यौ १ दधिक्रावाणं १९ सूर्यं १ इंद्रावरुणौ ११ त्रसदस्युं ६ इंद्रावरुणौ ४ अश्विनौ २१ वायुं १ इंद्रवायू ६ वायुं १ इंद्रवायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ [२३] उषसं १८

१–प्रवोवाजाइत्यस्याआद्यायाअयंतेयोनिरित्यस्याश्चऋत्विजोवा। २–मे. प. अग्निं १ विश्वान्देवान् २ द्यावापृथिवी १ विश्वान्देवान् १ सूर्यद्यावापृथिवीः १ द्यावापृथिवी २ द्यां १ विश्वान्देवान् १ सवितारं १ विश्वान्देवान् २ विष्णुं १ इंद्रं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ५ अग्निं १ विश्वान्देवान् २२ संवत्सरादित्यान् ३ सिंधून् १ सवितारं १ विश्वान्देवान् ६ अग्निं २ (एवं ५८)। ३–मे. प. अग्निं ३ सवितृवरुणमित्रान् १ सूर्यं १ (एवं ५)। अभ्यश्विनः १ सूर्यं १ उषसं १ अश्व्युषसः १ सूर्यं १ प्रत्यग्नीतिसूक्तद्वयेत्रायंपाक्षिकोदेवताविभागः। ४–कथामहामितिसूक्तेंत्यतिसृणांऋतंवादेवता। ५–श्येनदेवतायाअष्टर्चत्वेअधश्वेतमित्यस्यांइंद्रदेवतापाक्षिकी। ६–अत्रत्वायुजेतिपंचर्चेसूक्तेइंद्रासोमौवादेवते।

सवितारं१२ विश्वान्देवान्[1] १० द्यावापृथिव्यौ ७ क्षेत्रपतिं २ शुनं १ शुनासीरौ१सीतां १ शुनासीरौ१अग्निं ३७ मरुद्रुद्रविष्णून्१ अग्निं २० समिद्धमग्निं १ नाराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः१ अग्निं १२७ [$\frac{२०}{११०}$।२४] विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६ इंद्रं २६ ऋणंचयेंद्रौ ४ इंद्रं ८ इंद्राकुत्सौ[2] १ इंद्रं ६८ [$\frac{१६}{५२}$ । २५] सूर्यं १ अत्रिं ४ विश्वान्देवान्[3] ३० रुद्रं १ विश्वान्देवान् ५६ देवपत्नीः २ [२६] विश्वान्देवान्[4] २५ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ विश्वान्देवान् ८ मरुतः ९१ अग्ना-

---

१–मे. प. विश्वान्देवान् ७ अग्निं १ उषसं १ विश्वान्देवान् १ (एवं १०)। २–उग्रमयातमित्यादिपादौकुत्सदैवत्यौउशनोदैवत्यौवा । उशनायत्सहस्यैरितिपादस्योशनादेवतावा । ३–मे. प. मित्रावरुणौ १ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ उषासानक्ते १ विश्वान्देवान् २ अग्निं १ विश्वान्देवान् २ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ भूमिं १ विश्वान्देवान् २ भूमिं १ विश्वान्देवान् १ (एवं २०)–विश्वान्देवान् २ सवितारं १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ बृहस्पतिं ३ मरुतः १ रुद्रं १ विश्वान्देवान् १ पर्जन्यं २ मरुतः १ विश्वान्देवान् २ अश्विनौ १ (एवं १८)–नदीं १ द्यावापृथिवी १ वायुं १ सोमं १ इंद्रं १ अग्निं १ घर्मं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् २ सरस्वतीं १ बृहस्पतिं १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ अश्विनौ १ (एवं १७)–इंद्रं २ अग्निं १ सूर्यं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं १ सूर्यं २ विश्वान्देवान् २ सुतंभरं १ अग्निं २ (एवं १५)–इंद्रसूर्यौ १ विश्वान्देवान् २ इंद्राग्नी १ विश्वान्देवान् ६ अपः १ (एवं ११)–विश्वान्देवान् ६ देवपत्नीः २ (एवं ८)। ४–मे. प. उषसं १ सूर्यरश्मीन् १ सूर्यं ३ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणाग्नीन् १ (एवं ७)–वैद्युतमग्निं १ उषसं १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निं २ (एवं ५)–विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ विश्वान्देवान् ३ (एवं ५)–सवितारं २ विश्वान्देवान् १ सवितारं २ (एवं ५)–अग्निं २ विश्वान्देवान् १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५)।

मरुतः ८ मरुतः ४ तरंतमहिषींशशीयसीं ४ पुरुमीळ्हं १ तरंतं १ मरुतः ६ रथवीतिं ३ मित्रावरुणौ ५९ [$\frac{९}{५०}$ । २७] अश्विनौ ४८ उषसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १० पृथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ५४ [$\frac{१३}{४१}$।२८] वैश्वानरमग्निं २१ अग्निं ९८ [२९] इंद्रं ६४ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं ५५ चायमानं १ गाः १ गवेंद्रौ १ गाः ५ गवेंद्रौ १ [३०] इंद्रं १२८ बृबुंतक्षाणं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं १४ देवभूमींद्रान् १ इंद्रं १ प्रस्तोकं ४ रथं ३ दुंदुभिं २ दुंदुभींद्रौ १ [३१] अग्निं १० मरुतः ५ पूषणं ४ मरुतः ३ विश्वान्देवान्[1] ६२ पूषणं ३२ इंद्रापूषणौ ६ पूषणं ४ इंद्राग्नी २५ सरस्वतीं १४ [३२] अश्विनौ २२ उषसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११ इंद्राविष्णू ८ द्यावापृथिव्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ बृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ धनुः १ ज्यां १ धनुःकोटिं १ इषुधिं १ सारथिरश्मीन् १ अश्वान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोमद्यावापृथिवीपूष्णः १ इषून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ इषून् २ युद्धभूमिकवचब्रह्मणस्पत्यदितीः १ वर्मसोमवरुणान् १ देवब्रह्माणि १ अग्निं २५ [३३] समिद्धमग्निं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं २०

१–मे. प. विश्वान्देवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायुं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् १ सरस्वतीं १ पूषणं १ अग्नित्वष्टारौ १ रुद्रं १ मरुतः २ विष्णुं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १५)–विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ द्यावापृथिवी १ मरुतः २ इंद्रं १ अपः १ सवितारं १ अग्निं १ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं १५)–सूर्यं २ विश्वान्देवान् १० अग्निं १ सोमं १ विश्वान्देवान् २ (एवं १६)–विश्वान्देवान् २ सोमं १ विश्वान्देवान् ८ अग्निं १ विश्वान्देवान् ३ अग्निपर्जन्यौ १ विश्वान्देवान् १ (एवं १७)।

वैश्वानरमग्निं १६ अग्निं ३३ वैश्वानरमग्निं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ सुदासं ४ इंद्रं १२२ [$^{११}_{१११}$ । ३४] वसिष्ठपुत्रान् ९ वसिष्ठं ५ विश्वान्देवान् १५ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं[1] १ विश्वान्देवान्[2] ४० [$^{२३}_{१७}$ । ३५] सवितारं ६ वाजिनः २ विश्वान्देवान् १४ अग्नींद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १ भगं ५ उषसं १ विश्वान्देवान् ११ दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यपः १ दधिक्रां ४ सवितारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ४ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृथिव्यौ ३ वास्तोष्पतिं ४ प्रस्वापिनीं ७ मरुतः ४९ रुद्रं १ [३६] सूर्यं १ मित्रावरुणौ १८ सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ सूर्यं ४ सूर्यमित्रावरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ आदित्यान् १० सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उषसं ४० [$^{३४}_{६}$ । ३७] इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वंतं १ सरस्वतीं ६ सरस्वंतं ३ इंद्रं १ बृहस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ बृहस्पतिं ५ इंद्राब्रह्मणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १

१–मे. प. देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं १ देवान् ३ अग्निं १ अपांनपातं १ अहिं १ अहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टारः १ त्वष्टारं १ विश्वान्देवान् ४ (एवं २५)। २–मे. प. विश्वान्देवान् ३ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रं १ नदीः १ मरुतः १ विश्वान्देवान् १ विष्णुमरुतः १ (एवं ९)–ऋभून् २ इंद्रं ६ (एवं ८)–विश्वान्देवान् १ वायुपूषणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ७)–विश्वान्देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं ३ (एवं ६)–विश्वान्देवान् १ यज्ञं १ विश्वान्देवान् ३ अग्निं १ दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यपः १ (एवं ६)।

विष्णुं ३ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ [३८] पर्जन्यं ९ मंडूकान् १० इंद्रासोमौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ सोमं २ अग्निं १ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ ग्राव्णः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रासोमौ २ इंद्रं २९ आसंगमात्मानं ४ आसंगं १ इंद्रं ४० विभिंदुं २ इंद्रं २० पाकस्थामानं ४ इंद्रं १८ कुरुंगं ३ [३९] अश्विनौ ३६ अश्विकशून् १ कशुं २ इंद्रं ४५ तिरिंदिरं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं १० [४०] इंद्रं[1] १२१ आदित्यान् ३ अदितिं १ आदित्यान् १ अदितिं २ अश्विनौ १ अग्निसूर्यानिलान् १ आदित्यान् १३ अग्निं ३३ आदित्यान् २ त्रसदस्युं २ मरुतः २६ [४१] इंद्रं १६ चित्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ वरुं ३ मित्रावरुणौ ९ विश्वान्देवान्[2] ३ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ १९ वायुं ६ विश्वान्देवान् ४१ यज्ञं[3] २ यजमानं २ दंपती ५ दंपत्याशिषः ९ [४२] इंद्रं ६७ अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १३ अश्विनौ ३ अग्निं ६३ अग्नींद्रौ १ इंद्रं ६१ [$^{४१}_{२०}$ । ४३] पृथुश्रवसं ४ वायुं ४ पृथुश्रवसं ३ वायुं १ पृथुश्रवसं १ आदित्यान् १३ आदित्योषसः ५ सोमं[4] १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १ इंद्रं ३९ आदित्यान् ९

१–शौनकीयमतेतु इंद्रं ११९ वास्तोष्पतींद्रौ १ इंद्रं १ इतिविशेषः। २–अत्र २५ विश्वोत्तरं बभ्रुसूक्ते मे. प. सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ पूषणं १ विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ (एवं १०)। ३–मे. प. इंद्रं २ यजमानं ३ दंपती ५ यजमानपत्न्याशिषः १ पूषणं २ मित्रार्यमवरुणान् १ अग्निं १ यजमानं ४ (एवं १८)। ४–अत्रैकादशसूक्तात्मकवालखिल्याध्यायस्यदेवतान्वाधानबुभुत्सायां इंद्रं ५० विश्वान्देवान् २ इंद्रं १३ अग्निसूर्यौ १ अश्विनौ ४ विश्वान्देवान् २ इंद्रावरुणौ ७ इतिक्रमः। परमभियुक्ताःस्वाहाकारेनेमसुपयुंजंति।

अदितिं २ आदित्यान् ९ [४४] इंद्रं १३ ऋक्षाश्वमेधौ ६ इंद्रं १० विश्वदेववरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३ अश्विनौ १८ अग्निं १२ श्रुतर्वणं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ [$^{१}_{१}$ ।४५] विश्वान्देवान्[१] ९ अग्निं ९ अश्विनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रर्भून् १ मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ४८ [$^{२१}_{२७}$ । ४६] सुपर्णं १ वज्रं १ वाचं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रावरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उषसं १ पवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नामरुतः १ पवमानसोमं ४० समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ पवमानसोमं ५१५ [४७।४८।४९] अग्निंपवमानं ३ पवमानसोमं ३१ अग्निंपवमानं ५ पवमानसोमं ३ पावमान्यध्येतारं २ पवमानसोमं ४९८ [५०।५१।५२] अग्निं ५५ [$^{३५}_{२०}$ । ५३] इंद्रं ३ अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ हविर्धानं ५ यमं ५ अंगिरःपित्रथर्वभृगुसोमान् १ यमं ३ यमश्वानौ ३ यमं ४ पितॄन् १४ अग्निं १४ सरण्युं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ धातारं १ त्वष्टारं १ पितृमेधं ८ [५४] अबग्नीषोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं २५ वसुक्रं १ इंद्रं ३ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं १ वसुक्रं १ इंद्रं ८ अपः १५ विश्वान्देवान्[२] ११ इंद्रं ९ [५५] विश्वान्देवान् १ इंद्रं २

---

[१]–मे. प. विश्वान्देवान् ३ अर्यमवरुणौ १ विश्वान्देवान् ५ (एवं ९)। [२]–मे. प. विश्वान्देवान् ९ अश्वत्थगर्भांशमीं १ उषोग्नी १ (एवं ११)।

कुरुश्रवणं २ उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ अक्षकितवं ५ अक्षान् १ अक्षकितवं १ अक्षान् १ अक्षकितवं २ अक्षान् १ कृषिं १ अक्षकितवं १ विश्वान्देवान्[१] २८ सूर्यं १२ इंद्रं ५ अश्विनौ ३१ इंद्रं ३३ अग्निं २२ [$^{१२}_{१०}$ । ५६] वैकुंठमिंद्रं ३७ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् १ अग्निं १ देवान् ६ अग्निं ३ देवान् २ अग्निं ६ इंद्रं १४ विश्वान्देवान्[२] १३ मनः १२ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ असुनीतिं २ पृथिवीद्व्वंतरिक्षसोमपूषपथ्यास्वस्तीः १ द्यावापृथिव्यौ २ इंद्रद्यावापृथिवी १ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ जीवं ५ हस्तं १ विश्वान्देवान्[३] ३४ [$^{२७}_{७}$ । ५७] सावर्णिं ४ विश्वान्देवान्[४] १४ पथ्यास्वस्तिनी २ विश्वान्देवान्[५] ४८ बृहस्पतिं २४ अग्निं १२ समिद्धमग्निं १ नराशंसं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ [५८] देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ ग्राव्णः ८ मरुतः १६ अग्निं १४ विश्वकर्माणं १४ मन्युं १४ सोमं ५ सूर्याविवाहं ११ देवान् १ सोमार्कौ १ चंद्रमसं १ सूर्यासावित्रीं ९ वधूवासः २ दंपतीराजयक्ष्महणं १ सूर्यासावित्री १६ [५९]

---

[१]–मे. प. विश्वान्देवान् ३ उषासमग्निं २ विश्वान्देवान् ९ (एवं १४)। विश्वान्देवान् १३ सवितारं १ (एवं १४)। [२]–अत्र ७ विश्वोतरं मे. प. इंद्रं १ अग्निंतंतुं १ विश्वान्देवान् ३ सोमं १ (एवं १३)। [३]–रुद्रं २ अश्विनौ २ रुद्रं २ विश्वान्देवान् १ वास्तोष्पतिरुद्रौ १ वास्तोष्पत्यग्नी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येंद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यनाभानेदिष्ठौ १ नाभानेदिष्ठधेनू १ अग्निं १ इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मित्रावरुणनाभानेदिष्ठान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ २ देवान् १ (एवं २७)॥ [४]–मे. प. अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १ सावर्णिं ४ (एवं ११)। [५]–विश्वान्देवान् ९ द्यां १ विश्वान्देवान् ४

इंद्रं[1] २२ रक्षोहणमग्निं २५ सूर्यवैश्वानरौ १९ इंद्रं ४ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १२ पुरुषं १६ अग्निं १५ विश्वान्देवान्[2] ३० ग्राव्णः १४ [६०] उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं ३ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ इंद्रं १२ ओषधीः २३ देवान्[3] १२ इंद्रं १२ विश्वान्देवान्[4] २४ द्रुघणं १२ इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ अप्वांदेवीं १ मरुतः १ इंद्रं २२ [६१] अश्विनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् १ सरमां १ पणीन् २ विश्वान्देवान् ७ समिद्धमग्निं १ तनूनपातं १ इळं १ बर्हिषं १ देवीर्द्वारः १ उषासानक्ते १ दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ सरस्वतीळाभारतीः १ त्वष्टारं १ वनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १

पथ्यास्वस्तिं २ विश्वान्देवान् १ (एवं १७)। विश्वान्देवान् ४ आदित्यार्यमणः १ विश्वान्देवान् ३ नदीः १ विश्वान्देवान् ४ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १७)। विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ गां १ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ विश्वान्देवान् ३ अश्विनौ १ विश्वान्देवान् ३ (एवं १५)। विश्वान्देवान् ६ अग्नीषोमौ १ विश्वान्देवान् ८ (एवं १५)। [1]–इंद्रंद्राणीवृषाकपीनांदेवतात्वेत्वित्थं–इंद्राणीं १ इंद्रं ५ इंद्राणीं २ इंद्रं २ इंद्राणीं २ इंद्रं १ वृषाकपिं १ इंद्रं ४ वृषाकपिं ४ इंद्रं १ एवंविभजंति तद्भाष्यविरुद्धं। [2]–विश्वान्देवान् १ अग्निं ३ विश्वान्देवान् ३ इंद्रं १ विश्वान्देवान् ७ द्यावापृथिवी १ विश्वान्देवान् ६ इंद्रं १ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिवी १ इंद्रं १ विश्वान्देवान् ४ (एवं ३०)। [3]–मे. प. बृहस्पतिं ३ देवान्० ४ अग्निं ५ (एवं १२)। [4]–मे. प. विश्वान्देवान् १० इंद्रादिती० १ इंद्रं० १ ऋत्विज १२ (एवं २४)।

इंद्रं ३० विश्वान्देवान्[1] १० अग्निं ९ इंद्रं ९ धनान्नदानं ९ रक्षोहणमग्निं ९ ऐंद्रंलबं १३ [६२] इंद्रं ९ प्रजापतिं १० अग्निं ८ वेनं ८ अग्निं ४ वरुणं १ सोमं १ वरुणं २ सोमेंद्रौ १ आंभृणींवाचं ८ विश्वान्देवान् ८ रात्रिं ८ विश्वान्देवान्[2] ९ भाववृत्तिं १४ इंद्रं ३ अश्विनौ २ इंद्रं २ द्युभूम्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं ११ गोधेंद्रं ३ यमं ७ केश्यग्निसूर्यवायून् ७ विश्वान्देवान्[3] ७ इंद्रं ६ सवितारं ३ देवगंधर्वं १ विश्वावसुं ३ अग्निं ७ विश्वान्देवान् ५ अग्निं ८ [६३] अश्विनौ ६ इंद्रं ६ सपत्नीनाशनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्निं ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्तिं ५ अलक्ष्मीनाशनं १ ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ विश्वान्देवान् ५ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं ५ इंद्राग्नी ५ प्रजापतिं ६ यक्ष्महणं ६ दुःस्वप्ननाशनं ५ विश्वान्देवान्[4] ५ सपत्ननाशनं ५ इंद्रं २ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातॄन् १ इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उषसं ४ राजानं ११ ग्राव्णः ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायाभेदं ३ तार्क्ष्यं ३ इंद्रं ६ विश्वान्देवान् ३ बृहस्पतिं ३ यजमानं १ यजमानपत्नीं १ होतारं १ विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातॄन् १ सिनीवालिसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ आदित्यान् ३ वायुं ३ अग्निं ५ जातवेदसमग्निं ३ सूर्यं ३ भाववृत्तिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ (एवमत्रसकलाऋचः १०४७२ द्विसप्तत्युत्तर-

---

[1]–मे. प. विश्वान्देवान् ३ परमात्मानमिंद्रं २ यज्ञंपरमात्मानं० २ मध्यमांवाचं १ गायत्र्यादिछंदांसि १ विश्वान्देवान् १ (एवं १०)। [2]–मे. प. अग्निं १ विश्वान्देवान् ४ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ इंद्रं १ विश्वान्देवान १ (एवं ९)। [3]–मे. प. देवान् १ वातं ३ विश्वान्देवान् १ अपः २ (एवं ७)। [4]–मे. प. विश्वान्देवान् ३ यमं १ विश्वान्देवान् १ (एवं ५)।

चतुःशताधिकदशसहस्राणि)अग्निंनववारमित्यादिसंज्ञानंत्रिवारंचतिलाज्याभ्यां (घृताक्ततिलैर्वा) अद्यप्रभृत्यष्टदिनावधिदिनक्रमेणप्रतिदिनंशाकलसंहिताप्रथमद्वितीयाद्यष्टकक्रमेणाष्टाध्यायमंत्रैर्यक्ष्ये ॥ ब्रह्मादिमंडलदेवताश्चदशदशाहुतिभिस्तैरेवद्रव्यैः ॥ सर्वहोमांतेशेषेणस्विष्टकृतमग्निमिध्मसन्नहनेनरुद्रमित्यादियक्ष्यइत्यंतेसमिधावग्नावादध्यात् ॥ सकलहोमदिनावध्यंतरापेक्षायांतमेववान्वाधानवाक्येकीर्तयेत् ॥ ततःपरिसमूहनाद्यभ्यर्चनांतंविधायेध्माधानादिकुर्यात् ॥ आचार्यस्यहोमकर्तृत्वेत्यागं यजमानःकुर्यात् ॥ एवंचक्षुषीहुत्वाकरिष्यमाणहोमेप्रत्याहुतित्यागंकर्तुमसमर्थोयजमानश्चेदिहैवत्यागंकुर्यात् ॥ सचैवम् ॥ इमउपकल्पितेतिलाज्यद्रव्येऽन्वाधानोक्तसंख्यावदानपर्याप्तेऽन्वाधानोक्तदेवताभ्योनममेतिपुष्पाक्षतजलमुत्सृजेदिति ॥ प्रत्यवदानंत्यागकरणेशक्तश्चेत्तत्रतत्रैवतत्तद्देवतानामचतुर्थ्याविभक्त्यात्यजेदिति ॥ अथाचार्योन्यश्चैकऋत्विगित्येवमुभौतिलाज्ययोः प्रतिद्रव्यमेकावदानंप्रणवाद्येनस्वाहाकारांतेनमंत्रेणप्रतिमंत्रंजुहुयाताम् ॥ तत्राज्यंस्रुवबिलपरिमितमाचार्येणहोतव्यं ॥ अन्येनऋत्विजामध्यमानामिकांगुष्ठयोगलक्षणयामृगीमुद्रयातिलाहोतव्याः ॥ ग्रहयज्ञसमुच्चयपक्षेसूर्याद्युद्देशेनार्कादिजातीयसमिच्चर्वाज्यान्यन्वाधानोक्तसंख्ययात्यक्त्वातद्धोमेऋत्विजोयोजयेत् ॥ ग्रहहोमांतेआचार्यर्त्विजौतिलाज्येअग्न्यादिहव्यवाहांतसप्तत्रिंशद्देवताभ्यःप्रणवाद्यैःस्वाहांतैर्नाममंत्रैर्हुत्वाग्निमीळइत्यादिशाकलसंहितामंत्रैर्मंत्राणामृषिदैवतच्छंदोर्थान्जानंतौशुचीप्रसन्नात्मानौजुहुयाताम् ॥ तत्रापिवेदार्थानामनभ्यस्तशास्त्रस्यदुर्ज्ञेयत्वादर्थज्ञानाभावेपियाजनाध्यापनादौप्रत्यवायाभावः किंतुमंत्रोक्तफलाल्पत्वमेव ॥ ऋषिदैवतच्छन्दसामपरिज्ञानेतुमंत्रोक्तफलहानिर्दोषश्चश्रूयते–एताभ्यामेवानेवंविदोयातयामानिछंदांसिभवंतिस्थाणुंवर्च्छतिगर्तेवापात्यतेप्रमीयतेवापापीयान्भवतीतिविज्ञायतइति ॥ तथामंत्रदेवताविदएवहविर्देवाअपिस्वीकुर्वतिनत्वतथाविधस्येत्याहशौनकः ॥ मंत्राणांदेवताविद्यःप्रयुंक्तेकर्मकर्हिंचित् ॥ जुषंतेतस्यदेवासोहविर्नादेवताविदः ॥ इत्यादि ॥ देवताविदइत्यृषिच्छंदसोरप्युपलक्षणं तयोरपिज्ञानस्यावश्यकत्वात् ॥ आकरेप्यृष्यादिसर्वंविज्ञायेत्यादिस्पष्टं ॥ तस्मादृषिदैवतच्छंदसांपरिज्ञानमवश्यतयाकर्तव्यं ॥ ऋष्यादिपरिज्ञानंचसर्वानुक्रमविदांसुलभं ॥ सर्वानुक्रमण्यविदांतुमत्कृतसर्वानुक्रमाद्यनुयायिसूक्तप्रतीकऋक्संख्यऋषिदैवतच्छंदःप्रयोगावलोकनवतांसुगममेवेति ॥ एवमग्निमीळइत्यारभ्यसमानीवइत्यंतंप्रत्यृचमुक्तद्रव्याभ्यांहोमंकुर्याताम् ॥ ऋक्स्वरूपंतुप्रागेवदर्शितमितिनपुनरिहलिख्यतइति ॥ इत्थंचप्रतिदिनंनियमिताध्यायमंत्रैर्होमंकृत्वामूर्धानंदिवइत्यनेन(धामंतइत्यनयाऋचावा) पूर्णाहुतिंचहुत्वाग्नेःपरिसमूहनपर्युक्षणार्चनानिकृत्वायजमानऋत्विजश्चहविष्याशनादिव्रतिनोभवेयुः ॥ शक्ताश्चेदुपवसेयुरपि ॥ ततःश्वोभूतेस्नानादिनित्यकर्माणिविधायावाहितदेवताःसंपूज्याग्नेःसमीपमागत्याचम्यप्राणानायम्यदेशकालौस्मृत्वास्मिन्नृग्वेदांतर्गतशाकलसंहिताहोमकर्मण्यद्यपूर्वक्रमागताष्टाध्यायमंत्रैर्विहितहोमं करिष्यइतिसंकल्प्याग्निंध्यात्वापरिसमूहनपर्युक्षणाद्यर्चनानिकृत्वा क्रमप्राप्ताष्टाध्यायमंत्रैरुक्तद्रव्यहोमंकृत्वावशिष्टंपूर्वदिनवत्कुर्यात् ॥ एवमनुदिनंयावच्छाकलसंहिताहोमसमाप्तिदिनमूह्यम् ॥ सकलहोमसमाप्तौशेषेणस्विष्टकृतंहुत्वारज्जुप्रहरणादिप्रायश्चित्तहोमांतेइंद्रादिलोकपालेभ्यःपलाशपर्णेष्वौदुंबरपर्णेषुवाबलीन्दत्त्वाऽऽवाहितदेवताभ्यःक्षेत्रपालायचबलीन्दद्यात् ॥ ततःसमुद्रादूर्मिरित्यादिमंत्रैःपूर्णाहुतिंहुत्वाऋद्धिकामउक्तमंत्रैर्वसोर्धारांचहुत्वापूर्णपात्रविमोकाद्युपस्थानविभूतिवंदनांतेसा-

वित्रीप्रजापत्याद्यावाहितदेवतास्तत्तन्मंत्रैर्यथाविभवंसंपूज्यसंप्रार्थ्याग्नेःपश्चिमतआचार्यसंपूज्यगोरूपांतत्तुष्टिकरद्रव्यरूपांवादक्षिणांदत्त्वातथैवब्रह्मादीन्यथाविभवंसंपूज्यतत्तदनुरूपांदक्षिणांदत्त्वातत्तदुचितस्तुतिवाक्यैःक्षमापयेत् ॥ ततोऽग्निंसंपूज्यसावित्र्यादिदेवतापीठान्याचार्यादिहस्तेप्रतिपाद्याग्निंविसृज्यशाकलसंहिताऋक्सूक्तवर्गाध्यायमंडलसंख्यान्यतमसंख्ययास्वशक्त्यनुसृतयाब्राह्मणभोजनंसंकल्प्यकर्मसाद्गुण्यतायैविष्णुंसंस्मृत्यसकलंकर्मेश्वरार्पणंकुर्यात् ॥ इतिसंहिताहोमप्रयोगः ॥ ॥

अथाभिचारादिकर्मणिप्रतिलोमाक्षरोच्चारणमंत्रैर्विभीतकस्रुवेणसर्षपतैलहोमादिविधिप्रयोगोमूलएवस्फुटतरोतोत्रमयानविविच्यतइतिदिक् ॥ ॥ अथसंहिताहोमकरणाशक्तस्यानुकल्पाःकैश्चिदुच्यंते ॥ तेच यथा ॥ सूक्तादिभूताभिर्ऋग्भिर्जुहुयादित्येकः १ अनुवाकाद्याभिर्जुहुयादितिद्वितीयः २ अध्यायाद्याभिर्जुहुयादितितृतीयः ३ मंडलाद्याद्यंत्यभूताभिर्ऋग्भिर्वाहोतव्यमितिचतुर्थः ४ इत्येवंचत्वारोनुकल्पाअशक्तंप्रत्युपतिष्ठंते ॥ अत्रमूलानिमांडूकेयसांख्यायनादिसूत्राण्याकरादेवोपलभ्यानिविस्तरभीत्यानात्रलिखामहे ॥ सूक्तादिज्ञानंतदियत्ताज्ञानंचसर्वानुक्रमपरिश्रमवतांसुलभतरं ॥ सूक्तानुवाकादिभूतऋग्घोमप्रयोगोपिप्राग्वदुन्नेयइत्यलंविस्तरेण ॥ प्राचांमार्गान्स्वीयबुद्ध्यावबुध्यप्रोक्तंत्वस्मिन्वस्त्ववस्तुप्रबुद्ध्वा ॥ सद्भिःसारंग्राह्यमत्राप्यसारंहेयंयस्मादेषसद्धर्मएव ॥१॥ धृत्वामनसीष्टदुहंशरणंचरणांबुजन्मकंसारेः ॥गुर्जरगोपालाख्योप्यकार्षमेतन्मुदर्थमार्याणाम् ॥ २ ॥

॥ इतिऋक्संहिताहोमपद्धतिःसमाप्ता ॥

संहिताहोमांगमृषितर्पणं । तत्र 'तर्पयित्वाद्भिराचार्यानृषीन्छंदांसिदेवताः' इतिशौनकीयपरिभाषातो विशेषविधानाभावाच्च आचार्यांस्तर्पयामि ऋषींस्तर्पयामि देवतास्तर्पयामि छंदांसितर्पयामीत्येवतर्पणंकुर्वंतिशिष्टास्तद्वदेवास्माभिरप्यकारिप्रयोगे ॥ अथकेचननिर्दिष्टप्रमाणतएवसंहितर्षिदैवतछंदांसितर्पयंति तदर्थमयमुपन्यासः ॥ तत्रादौसुमंतुजैमिनीत्यादियेचान्येआचार्यास्तइत्यंतानाचार्यांस्तर्पयित्वा ॥ ऋषितर्पणंकुर्यात् । मधुछंदसंतर्पयामि । जेतारं । मेधातिथिं ॥१॥ शुनःशेपं । हिरण्यस्तूपं ॥ २ ॥ कण्वं । प्रस्कण्वं ॥ ३ ॥ सव्यं । नोधां ॥ ४ ॥ पराशरं । गोतमं ॥५॥ कुत्सं ॥ ६ ॥ कश्यपं । ऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसः । त्रितं ॥ ७ ॥ कक्षीवंतं ॥८॥ (प्रथमाष्टकः) ॥ ॥ भावयव्यं । रोमशां । परुच्छेपं ॥ १ ॥ दीर्घतमसं ॥ २ ॥ इंद्रं । मरुतः । अगस्त्यं ॥ ३ ॥ लोपामुद्रां । ब्रह्मचारिणं ॥ ४ ॥ गृत्समदं । सोमाहुतिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ कूर्मं ॥ ७ ॥ विश्वामित्रं ॥८॥ (द्वितीयाष्टकः) ॥ ॥ ऋषभं । अत्कीलं । कतं । गाथिनं । देवश्रवादेववातौ । ॥ १ ॥ कुशिकं । नदीं । घोरं । प्रजापतिं ॥ २ ॥ ३ ॥ जमदग्निं । वामदेवं ॥ ४ ॥ अदितिं ॥ ५ ॥ ६ ॥ त्रसदस्युं । पुरुमीह्लाजमीह्लौ ॥ ७ ॥ बुधगविष्ठिरौ । कुमारं । वृशं । वसुश्रुतं । इषं ॥ ८ ॥ (तृतीयाष्टकः) ॥ ॥ गयं । सुतंभरं । धरुणं । पुरुं । द्वितंमृक्तवाहसं । वव्रिं । प्रयस्वंतं । ससं । विश्वसामानं । द्युम्नं । विश्वचर्षणिं । बंधुं । सुबंधुं । श्रुतबंधुं । विप्रबंधुं । वसूयून् । अत्रिं । विश्वबारां । गौरिवीतिं । बभ्रुं । अवस्युं । गातुं ॥ १ ॥ संवरणं । प्रभूवसुं । अवत्सारंसदापृणं । प्रतिक्षत्रं ॥ २ ॥ प्रतिरथं । प्रतिभानुं । प्रतिप्रभं । स्वस्त्यात्रेयं । श्यावाश्वं । श्रुतविदं ॥ ३ ॥ अर्चनानसं । रातहव्यं । यजतं । उरुचक्रिं । बाहुवृक्तं । पौरं ।

अवस्युं । सप्तवध्रिं । सत्यश्रवसं । एवयामरुतं । भरद्वाजं ॥ ४ ॥ वीतहव्यं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुहोत्रं । शुनहोत्रं । नरं । शंयुं । गर्गं ॥ ७ ॥ ऋजिश्वानं ॥ ८ ॥ (चतुर्थाष्टकः) ॥ ॥ पायुं । वसिष्ठं ॥ १ ॥ २ ॥ शक्तिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मेध्यातिथिं । आसंगं । शश्वतीं । प्रियमेधं । देवातिथिं ॥ ७ ॥ ब्रह्मातिथिं । वत्सं । पुनर्वत्सं । सध्वंसं । शशकर्णं । प्रगाथं ॥ ८ ॥ (पंचमाष्टकः) ॥ ॥ पर्वतं । नारदं । गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ । इरिंबिठिं । सोभरिं ॥ १ ॥ विश्वमनसं । व्यश्वं । मनुं ॥ २ ॥ नीपातिथिं । सहस्रंवसुरोचिषं । नाभाकं । विरूपं । त्रिशोकं ॥ ३ ॥ वशं । भर्गं । कलिं । मत्स्यं । मान्यं । मत्स्यान्जालनद्धान् ॥ ४ ॥ पुरुहन्मानं । सुदीतिं । हर्यतं । गौपवनं । कुरुसुतिं । कृत्नुं । एकद्यून् । कुसीदिं ॥ ५ ॥ उशनसं । कृष्णं । विश्वकं । द्युम्नीकं । नृमेधपुरुमेधौ । अपालां । श्रुतकक्षं । सुकक्षं । बिंदुं । पूतदक्षं । तिरश्चीं । द्युतानं । रेभं ॥ ६ ॥ नृमेधं । नेमं । प्रयोगं । अग्निपावकं । अग्नीगृहपतियविष्ठौ । असितं । देवलं ॥ ७ ॥ दृह्लच्युतं । इध्मवाहं । राहूगणं । बृहन्मतिं ॥ ८ ॥ (षष्ठाष्टकः) ॥ ॥ अयास्यं । कविं । उचथ्यं । अमहीयुं । निध्रुविं ॥ १ ॥ भृगुं । शतंवैखानसान् । पवित्रं । वत्सप्रिं । रेणुं । ऋषभं । हरिमंतं ॥ २ ॥ वसुं । वेनं । अकृष्टान्माषान् । सिकतांनिवावरीं । पृश्नियोजान् ॥ ३ ॥ प्रतर्दनं । इंद्रप्रमतिं । वृषगणं । मन्युं । उपमन्युं । व्याघ्रपदं । कर्णश्रुतं । मृळीकं । वसुक्रं ॥ ४ ॥ अंधीगुं । ययातिं । नहुषं । मनुं । द्वितं । शिखंडिन्यावप्सरसौ । अग्निं । चक्षुं । ऊरुं । ऊर्ध्वसद्मानं । कृतयशसं । ऋणंचयं । अग्नीन्धिष्ण्यान् । त्र्यरुणत्रसदस्यून् । अनानतं । शिशुं ॥ ५ ॥ त्रिशिरसं । सिंधुद्वीपं । यमीं । यमं । हविर्धाने । विवस्वंतं । शंखं । दमतं । संकुसुकं ॥ ६ ॥ मथितं । च्यवनं । विमदं । वसुकृतं । वसुक्रपत्नीं । कवषं ॥ ७ ॥ अक्षं । लुशं । अत्रितपसं ।

इंद्रंमुष्कवंतं । घोषां । सुहस्त्यं ॥ ८ ॥ (सप्तमाष्टकः) ॥ ॥ सप्तगुं । वैकुंठमिंद्रं । देवान् । अग्निंसौचीकं । बृहदुक्थं । अगस्त्यस्यस्वसारं । नाभानेदिष्ठं ॥ १ ॥ गयं । वसुकर्णं । सुमित्रं ॥ २ ॥ बृहस्पतिं । अदितिं । सिंधुदक्षं । जरत्कर्णसर्पं । स्यूमरश्मिं । अग्निंवैश्वानरं । सप्तिं । विश्वकर्माणं । सूर्यांसावित्रीं ॥ ३ ॥ इंद्राणीं । वृषाकपिं । मूर्धन्वंतं । नारायणं । अरुणं । शार्यातं । तान्वं । अर्बुदंसर्पं ॥ ४ ॥ पुरूरवसं । उर्वशीं । बरुं । सर्वहरिं । भिषजं । देवापिं । वम्रं । दुवस्युं । बुधं । मुद्गलं । अप्रतिरथं । अष्टकं । दुर्मित्रंसुमित्रगुणं । सुमित्रंदुर्मित्रगुणं ॥ ५ ॥ भूतांशं । दिव्यं । दक्षिणां । पणीन् । सरमांदेवशुनीं । जुहूंब्रह्मजायां । ऊर्ध्वनाभानं । परशुरामं । अष्टादंष्ट्रं । नभप्रभेदनं । शतप्रभेदनं । सध्रिं । घर्मं । उपस्तुतं । अग्नियुतं । अग्नियूपं । भिक्षुं । उरुक्षयं । इंद्रंलबं ॥ ६ ॥ बृहद्दिवं । हिरण्यगर्भं । चित्रमहसं । अग्निवरुणसोमान् । वाचं । कुल्मलबर्हिषं । अंहोमुचं । रात्रिं । विहव्यं । प्रजापतिंपरमेष्ठिनं । यज्ञं । सुकीर्तिं । शकपूतं । सुदासं । मांधातारं । गोधां । जूतिं । वातजूतिं । विप्रजूतिं । वृषाणकं । करिक्रतं । अग्नियुतं । एतशां । ऋष्यश्रृंगं । अंगं । विश्वावसुंदेवगंधर्वं । अग्नितापसं । जरितारं । द्रोणं । सारिसृक्कं । स्तंबमित्रं ॥ ७ ॥ सुपर्णं । ऊर्ध्वकृशनं । देवमुनिं । सुवेदसं । पृथुं । अर्चंतं । श्रद्धां । शासं । इंद्रमातरं । शिरिंबिठं । केतुं । भुवनं । साधनं । शचीं । पूरणं । यक्ष्मनाशनं । रक्षोहणं । विवृहणं । प्रचेतसं । कपोतं । अनिलं । शबरं । विभ्राजं । इटतं । संवर्तं । ध्रुवं । अभीवर्तं । ऊर्ध्वग्रावाणं । सूनुं । पतंगं । अरिष्टनेमिं । शिबिं । काशिराजं । प्रतर्दनं । वसुमनसं । जयं । प्रथं । सप्रथं । तपुर्मूर्धानं । प्रजावंतं । त्वष्टारं । विष्णुं । सत्यधृतिं । उलं । श्येनं । सर्पराज्ञीं । अघमर्षणं । संवननं ॥ ८ ॥ (अष्टमाष्टकः) ॥ इत्यृषितर्पणं ॥ ॥

संहिताहोमांगंदेवतर्पणम् ॥ तत्रेत्थं ॥ अग्निंतर्पयामि । सोमं । विश्वान्देवान् । ब्रह्माणं । ऋषीन् । ऋग्वेदं । यजुर्वेदं । सामवेदं । सावित्रीं । ब्रह्माणं । श्रद्धां । मेधां । प्रज्ञां । धारणां । सदसस्पतिं । अनुमतिं । छंदांस्यृषीन् । श्रियं । ह्रियं । सवितारं । शतर्चिनः । माध्यमान् । गृत्समदं । विश्वामित्रं । वामदेवं । अत्रिं । भरद्वाजं । जामदग्न्यं । गौतमं । वसिष्ठं । प्रगाथान् । पावमानीः । क्षुद्रसूक्तान् । महासूक्तान् । महानाम्नीं । उपनिषदं । हव्यवाहं । इति ३७ देवतास्तर्पयित्वा । ततःसंहितास्थादेवतास्तर्पयेत् ॥ ॥ ताश्च—अग्निंतर्पयामि । वायुं । इंद्रावायू । मित्रावरुणौ । अश्विनौ । इंद्रं । विश्वान्देवान् । सरस्वतीं । मरुतः । अग्नीनिर्मंथ्याहवनीयौ । अग्निमिध्मं (समिद्धंवा) । तनूनपातं । नराशंसं । इळं । बर्हिषं । देवीर्द्वारः । उषासानक्ते । दैव्यौहोतारौप्रचेतसौ । सरस्वतीळाभारतीः । त्वष्टारं । वनस्पतिं । स्वाहाकृतीः । अग्निंद्रविणोदसं । इंद्रावरुणौ । ब्रह्मणस्पतिं । सोमं । दक्षिणां । सदसस्पतिं । अग्नामरुतः ॥ १ ॥ ऋभून् । सवितारं । देवीः । इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः । द्यावापृथिव्यौ । पृथिवीं । देवान् (विष्णुंवा) । इंद्रंमरुत्वंतं । पूषणं । अपः । कं । भगं । उलूखलं । मुसलं । हरिश्चंद्रंप्रजापतिंचर्मंवा । उषसं ॥ २ ॥ रात्रिं । यूपं । अर्यमणं । आदित्यान् । रुद्रं ॥ ३ ॥ सूर्यं । अग्निंवैश्वानरं ॥ ४ ॥ अग्निंमध्यमं ॥ ५ ॥ अदितिं । सिंधुं । द्यां ॥ ६ ॥ अग्निमुषसं । अग्निंशुचिं । अग्निंजातवेदसं ॥ ७ ॥ सूर्यरश्मीन् । घर्मं ॥ ८ ॥ **प्रथमाष्टकः** ॥ ॥ रोमशां इंदुं । पर्वतं ॥ १ ॥ बृहस्पतिं ॥ २ ॥ अश्वं । वाक्समुद्राऽबक्षरान् । शकधूमं । संवत्सरसंस्थंकालचक्रं । साध्यान् । पर्जन्यं । सरस्वंतं ॥ ३ ॥ रतिं ॥ ४ ॥ अहिर्बुध्न्यं । अन्नं । तृणं ॥ ५ ॥ ६ ॥ राकां । सिनीवालीं । गुंग्वादिदेवताः । अपोनपातं ॥ ७ ॥ हविर्धानं । शकुंतं ॥ ८ ॥ **द्वितीयाष्टकः** ॥

॥ यूपान् । व्रश्चनं । अग्नीन्पुरीष्यान् । उपाध्यायं । ऋत्विजः ॥ १ ॥ नदीः । विश्वामित्रं ॥ २ ॥ ससर्परींवाचं । रथांगानि ॥ ३ ॥ संवत्सरं । अग्निंरक्षोहणं ॥ ४ ॥ ५ ॥ आशिषः । वामदेवं । ऋतं । इंद्रमिवात्मानंवामदेवं । सुपर्णात्मानंवामदेवं ॥ ६ ॥ दधिक्रां । त्रसदस्युं ॥ ७ ॥ क्षेत्रपतिं । शुनं । शुनासीरौ । सीतां । गां । घृतं ॥ ८ ॥ **तृतीयाष्टकः** ॥ ॥ उशनसं । ऋणंचयं । कुत्सं ॥ १ ॥ अत्रिं । भूमिं । सुतंभरं । देवपत्नीः ॥ २ ॥ अग्निंवैद्युतं । शशीयसीं । पुरुमीह्ळं । तरंतं । रथवीतिं ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ चायमानमभ्यावर्तिनं । गाः ॥ ६ ॥ बृबुंतक्षाणं । प्रस्तोकं । रथं । दुंदुभिं ॥ ७ ॥ धेन्विषू । पृश्निं । अहोरात्री ॥ ८ ॥ **चतुर्थाष्टकः** ॥ ॥ वर्म । धनुः । ज्यां । आर्त्नीं । इषुधिं । सारथिं । रथगोपान् । ब्राह्मणपितॄन् । प्रतोदं । हस्तघ्नं । युद्धभूमिकवचानि ॥ १ ॥ सुदासं ॥ २ ॥ वसिष्ठपुत्रपौत्रान् । वसिष्ठं ॥ ३ ॥ वाजिनः । वास्तोष्पतिं । प्रस्वापिनीं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ मंडूकान् । वसिष्ठाशिषः । अंतरिक्षं । इंद्रासोमौरक्षोहणौ । ग्रावाणं । अनिलं । आसंगं । विभिंदुं । पाकस्थामानं । कुरुंगं ॥ ७ ॥ अश्विकशून् । तिरिंदिरं । बरुं ॥ ८ ॥ **पंचमाष्टकः** ॥ ॥ १ ॥ यजमानं । दंपती ॥ २ ॥ ३ ॥ पृथुश्रवसं ॥ ४ ॥ ऋक्षाश्वमेधौ । हविषं । श्रुतर्वणं ॥ ५ ॥ ६ ॥ सुपर्णं । सूर्यप्रभां । पवमानं । पवमानसोमं ॥ ७ ॥ ८ ॥ **षष्ठाष्टकः** ॥ ॥ १ ॥ पवमानमग्निं । पावमान्यध्येतारं ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ यमं । यमीं । अंगिरःपित्रथर्वभृगून् । श्वानौ । सरण्यूं । मृत्युं । धातारं । पितृमेधं ॥ ६ ॥ वसुक्रं । अश्वत्थगर्भांशमीं ॥ ७ ॥ कुरुश्रवणं । उपमश्रवसं । अक्षकृषिंअक्षकितवंच । अक्षान् ॥ ८ ॥ **सप्तमाष्टकः** ॥ ॥ वैकुंठमिंद्रं । अघ्न्याख्यतंतुं । मनः । निर्ऋतिं । असुनीतिं । पथ्यांस्वस्तिं । असमातिं । जीवं । हस्तं । नासत्यौ । नाभानेदिष्ठान् ॥ १ ॥ सावर्णिं ।

नौरूपांदिवं । ज्ञानं ॥ २ ॥ विश्वकर्माणं । मन्युं । सूर्याविवाहं । अर्कं । चंद्रमसं । मनुष्यविवाहाशिषः । वासः । यक्ष्महणं । सूर्यासावित्रीं ॥ ३ ॥ वृषाकपिं । पुरुषं ॥ ४ ॥ उर्वशीं । पुरूरवसं । ओषधीः । द्रुघणं । अप्वां ॥ ५ ॥ यजमानान् । सरमांदेवशुनीं । पणीन् । परमात्मानमिंद्रं । यज्ञंपरमात्मानं । वाचंमध्यमां । गायत्र्यादिछंदांसि । धनान्नदानं । इंद्रंलबं ॥ ६ ॥ वेनं । आंभृणींवाचं । भववृत्तं । वातं । विश्वावसुंदेवगंधर्वं ॥ ७ ॥ सपत्ननाशिनीं । अरण्यानीं । श्रद्धां । अलक्ष्मीनाशिनीं । शचीं । दुःस्वप्नहनं । इंद्रंसपत्नहनं । अनुमतिमघवद्धातृविधातॄन् । राजानमभिषिक्तं । मयाभेदं । तार्क्ष्यं । यजमानाशिषः । पत्न्याशिषं । होत्राशिषः । सर्पराज्ञीं । संज्ञानं ॥८॥ अष्टमाष्टकः ॥ इतिसंहितास्थदेवतातर्पणं ॥ **ततश्छंदसांतर्पणं** ॥ गायत्रींतर्पयामि । उष्णिहं । अनुष्टुभं । बृहतीं । पंक्तिं । त्रिष्टुभं । जगतीं । अतिजगतीं । शक्करीं । अतिशक्करीं । अष्टिं । अत्यष्टिं । धृतिं । अतिधृतिं । इतिछंदस्तर्पणं ॥ अत्र 'तर्पयित्वाङ्गिराचार्यानृषींश्छंदांसिदेवताः' इतिशौनकाच्छंदस्तर्पणोत्तरंवादेवतातर्पणंकार्यम् ॥ ॥

देवताभेदपक्षेणऋग्घोमान्वाधानम् । अथविधांतरेण[1]सूक्तभेदपक्षविभक्तदेवतान्वाधानं ॥ अत्रप्रधानं ॥ आदित्यादिनवग्रहान् अमुकद्रव्यैरमुकसंख्याकाभिः ॥ पुनरत्रप्रधानं ॥ अग्निं सोमं विश्वान्देवान् ब्रह्माणं ऋषीन् ऋग्वेदं यजुर्वेदं सामवेदं सावित्रीं ब्रह्माणं श्रद्धां मेधां प्रज्ञां धारणां सदसस्पतिं अनुमतिं छंदांस्यृषीन् श्रियं ह्रियं सवितारं शतर्चिनः माध्यमान् गृत्समदं विश्वामित्रं वामदेवं अत्रिं भरद्वाजं जमदग्निं गौतमं वसिष्ठं प्रगाथान् पावमानीः क्षुद्रसूक्तान् महासूक्तान् महानाम्नीः उपनिषदं हव्यवाहं एताःसप्तत्रिंशत् ३७ प्रधानांगदेवताः घृतप्लुततिलद्रव्येण एकैकयाहुत्यायक्ष्ये ॥ पुनरत्रप्रधानं ॥ अग्निंनववारं ९ वायुं ३ इंद्रवायू ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ इंद्रं २३ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः १ इंद्रामरुतः १ मरुतः २ इंद्रं ५१ अग्निं ५ अग्नीनिर्मंथ्याहवनीयौ १ अग्निं ६ अग्निंसमिद्धं (इध्मंवा) १ अग्निंतनूनपातं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीदेवीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः (विश्वान्देवान्) १ अग्निदेवान् २ अग्नींद्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमारुतगणान् १ देवान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् ४ देवाग्नींद्रवायुमित्रमूर्तिविशेषान् १ अग्निं १ अग्निदेवान् १ इंद्रर्तू १ मरुदृतून् १ त्वष्टृऋतून् १ अग्न्यृतून् १ इंद्रर्तू १ मित्रावरुणर्तून् १ अग्निंद्रविणोदसमृतुंच १ अश्व्यृतून् १ अग्न्यृतून् १ इंद्रं ९ इंद्रावरुणौ ९ ब्रह्मणस्पतिं ३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतीन् १ सदसस्पतिं ३ नराशंसं (सदसस्पतिंवा) १ अग्नामरुतः ९ ॥ १ ॥ ऋभून् ८ इंद्राग्नी ६ अश्विनौ ४ सवितारं ४ अग्निं २ देवीः १ इंद्राणीवरुणान्यग्नायीः १ द्यावापृथिव्यौ २ पृथिवीं १ विष्णुं ६ वायुं १ इंद्रवायू २ मित्रावरुणौ ३ इंद्रंमरुत्वंतं ३ विश्वान्देवान् ३ पूषणं ३ अपः ७ अबग्नीन् १ अग्निं १ कं १ अग्निं १ सवितारं २ भगं १ वरुणं ३१ अग्निं २२ देवान् १ इंद्रं ४ उलूखलं २ उलूखलमुसले २ हरिश्चंद्रंप्रजापतिं १ इंद्रं २३ अश्विनौ ३ उषसं ३ अग्निं १८ इंद्रं ३० $\left[\begin{smallmatrix}१५\\१५\end{smallmatrix}\right]$ ॥२॥ अश्विनौ १२ अग्निमित्रवरुणरात्रिसवितॄन् १ सवितारं १ अग्निं १२ यूपं २ अग्निं ६ मरुतः ४० ब्रह्मणस्पतिं ८ वरुणमित्रार्यम्णः ३ आदित्यान् ३ वरुणमित्रार्यम्णः ३ पूषणं १० रुद्रं २ रुद्रमित्रवरुणान् १ रुद्रं ३ सोमं ३ अग्न्यश्व्युषसः ३ अग्निं २१ अग्निदेवान् १ अश्विनौ २५ $\left[\begin{smallmatrix}१५\\१०\end{smallmatrix}\right]$ ॥३॥

---

[1] महामहिमामियुक्तोद्धृतविधांतरसूक्तभेदपक्षेणानेनप्रयोगादरपरैरस्त्यागावसरेप्यनेनैवप्रयोगआदरणीयः ।

उषसं २० सूर्यं १३ इंद्रं ७२ अग्निं ९ अग्निंवैश्वानरं ७ अग्निं ५ इंद्रं ३८ [$\substack{१६\\२२}$] ॥ ४ ॥ मरुतः १५ अग्निं १२० अग्निमध्यमं ३ अग्निं ९ इंद्रं ५७ [$\substack{१६\\४१}$] ॥५॥ मरुतः ३४ ऋतुदेवान् १ देवान् १ भगमित्रादितिदक्षमरुद्गणार्यमवरुणसोमाश्विसरस्वतीः १ वायुपृथिवीद्युग्रावाश्विनः १ इंद्रापूषणौ १ इंद्रपूषताक्ष्र्यबृहस्पतीन् १ मरुतः १ देवान् २ अदितिं १ वरुणमित्रार्यम्णः ३ इंद्रमरुत्पूषभगान् १ पूषविष्णुमरुद्गणान् १ वायुसिंध्वोषधीः १ रात्र्यहर्लोकद्याः १ वनस्पतिसूर्यगाः १ मित्रवरुणार्यमेंद्रबृहस्पतिविष्णून् १ सोमं २३ उषसं १५ अश्विनौ ३ अग्नीषोमौ १२ अग्निं ७ देवाग्नीन् १ अग्निं ७ अग्निमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः (अग्निंवा) १ ॥ ६ ॥ अग्निमौषसं ११ अग्निंद्रविणोदसं ९ अग्निंशुचिं ८ अग्निंवैश्वानरं ३ अग्निंजातवेदसं १ इंद्रंमरुत्वंतं ३० इंद्रं २८ चंद्ररश्मिरोदांसि १ रोदसी १ देवरोदांसि १ अग्नारोदांसि १ देवरोदांसि १ देववरुणार्यमरोदांसि १ देवरोदांसि १ इंद्रारोदांसि १ सूर्यरश्मिरोदांसि १ इंद्रवरुणाग्न्यर्यमसवितृरोदांसि १ सूर्यरश्मिरोदांसि १ देवरोदांसि १ अग्नारोदांसि १ वरुणारोदांसि १ आदित्यरोदांसि १ बृहस्पतिरोदांसि १ रोदसी १ मित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ इंद्रमित्रवरुणाग्निमारुतशर्धोदितीः १ देवान् १ पितृद्यावापृथिवीः १ नराशंसापूषणौ १ बृहस्पतिं १ इंद्रं १ सवितृमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ आदित्यसुमतीः १ देवेंद्रमरुददितीः १ इंद्राग्न्यर्यमसवितृमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ इंद्राग्नी २१ ऋभून् १४ द्युपृथिव्यह्न्यश्विमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ अश्विनौ २४ ॥ ७ ॥ उषासारात्री १ उषसं १८ उषोमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्याः १ रुद्रं ११ सूर्यं ६ अश्विनौ ८२ दुःस्वप्ननाशनं १ इंद्रं १५ ॥ ८ ॥ रुद्रामरुतः १ उषासानक्ते १ अग्निवाय्विंद्रपर्वतदेवान् १ अश्व्यपांनपादहोरात्राणि १ देवपूषाग्नीन् १ मित्रवरुणसिंधून् १ मित्रवरुणदेवान् १ देवसंघं १

मित्रावरुणौ २ विश्वान्देवान् ४ मित्रावरुणौ १ उषसं २६ स्वनयदानं ७ स्वनयंभावयव्यं ५ रोमशां १ स्वनयंभावयव्यं १ अग्निं १९ इंद्रं ५ इंदुं १ इंद्रं २७ इंद्रापर्वतेंद्रान् १ इंद्रं ७ वायुं ९ इंद्रवायू ५ वायुं १ मित्रावरुणौ ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रेंद्राग्न्यर्यमभगसोमान् १ देवेंद्रमरुदग्निमित्रवरुणान् १ ॥ ९ ॥ मित्रावरुणौ ३ पूषणं ४ विश्वान्देवान् १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ ३ इंद्रं १ अग्निं १ मरुतः १ इंद्राग्नी १ बृहस्पतिं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं २६ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंतनूनपातं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं १ अग्निं ४३ मित्रं १ मित्रावरुणौ १९ विष्णुं ६ इंद्राविष्णू ३ विष्णुं ८ अश्विनौ १२ [$\substack{६\\६}$] ॥१०॥ द्यावापृथिव्यौ १० ऋभून् १४ अश्वं ३५ आदित्यवाय्वग्नीन् १ सूर्यरथचक्राश्वान् १ आदित्यमंडलसप्तरश्मीन् १ परमेश्वरदुर्ज्ञेयतां २ संशयोत्थापनं १ प्रश्नमादित्यविषयकं १ पृथिव्यादित्यवृष्टिहविरुत्पत्तीः १ द्युपृथिवीवृष्टीः १ आदित्यदेवान् १ आदित्यचक्रं १ संवत्सरचक्रं ३ सप्तर्तून् १ सूर्यरश्मीनांस्त्रीत्वपुरुषत्वज्ञानं १ आहुतिंगोरूपां १ अभ्यादित्यव्यतिहारोपासकदुर्लभतां १ सोमसूर्यमंडलपरिभ्रमणानि १ जीवपरमात्मानौ १ आदित्यतद्रश्मीन् १ आदित्योपासनानुपासनप्रशंसानिंदे १ अग्निवाय्वादित्यानांभ्वंतरिक्षद्युवाधानज्ञानप्रशंसां १ अक्षरप्रशंसां १ सूर्यगायत्रसामनी १ गोसवितृधर्मान् १ गां २ वत्सगावौ १ शरीरजीवौ १ ब्रह्मसाक्षात्कारं १ ज्ञानं १ द्युपृथिव्यादित्यवृष्टीः १ प्रश्नंपृथिव्याद्यंतादिविषयकं १ प्रतिवाक्यं १ आदित्यरश्मीन् १ परिदेवनंब्रह्मात्माननुभवनिमित्तं १ देहात्मजीवात्मानौ १ ब्रह्मात्मज्ञानाज्ञानप्रशंसानिंदे १ गां १ वाचंमाध्यमिकां १ वागपाः १ शकधूमासोमौ १ अग्निसूर्यवायून् १ वाचं १ सूर्यं २

काळचक्रंसंवत्सरसंस्थं १ सरस्वतीं १ साध्यान् १ पर्जन्याग्नीन् १ सरस्वंतं १ इंद्रंमरुत्वंतं १५॥११॥ मरुतः १५ इंद्रं १ मरुतः २०
इंद्रं१३ मरुतः२ इंद्रंमरुत्वंतं ४ मरुतः ३ इंद्रं ४५ रतिं ६ अश्विनौ ३९ [$\genfrac{}{}{0pt}{}{३३}{६}$]॥१२॥ द्यावापृथिव्यौ ११ अग्निसवितृदेवान् १
मित्रार्यमवरुणदेवान् १ देवाग्निवरुणान् १ देव्यउषासानक्ताः १ अहिर्बुध्न्यसिंध्वपांनपातः १ त्वष्टेंद्रौ १ इंद्रं १ मरुद्द्यावापृथिवीः १
मरुत्सेनाः १ अश्विपूषविष्णुवाय्विंद्रान् १ देवदीधितिं १ अन्नं ११ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंतनूनपातं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं
१ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्नीमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १
अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं ८ बृहस्पतिं ८ अप्तृणसूर्यान् १६ अग्निं २९ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं१
अग्निंबर्हिषं१ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः१ अग्निमूर्तीउषासानक्ते१ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ१ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः१ अग्निंत्वष्टारं१
अग्निंवनस्पतिं१ स्वाहाकृतीः१ अग्निं४९ [$\genfrac{}{}{0pt}{}{३७}{१२}$]॥१३॥ इंद्रं १२६ ब्रह्मणस्पतिं१ बृहस्पतिं३ ब्रह्मणस्पतिं१ बृहस्पतिं३ ब्रह्मणस्पतिं१
बृहस्पतिं१ ब्रह्मणस्पतिं१ बृहस्पतिं५ ब्रह्मणस्पतिं१ बृहस्पतिं१ ब्रह्मणस्पतिं१ ॥१४॥ बृहस्पतिं१ ब्रह्मणस्पतिं८ बृहस्पतिं१ ब्रह्मणस्पतिं
१ इंद्राब्रह्मणस्पती १ ब्रह्मणस्पतिं १३ आदित्यान् १७ वरुणं ११ आदित्यमित्रावरुणान् १ देवान् १ देववसुमित्रवरुणादितींद्रमरुतः
१ देवान् ३ वरुणं १ इंद्रं ५ इंद्रासोमौ १ इंद्रं १ सरस्वतींद्रौ १ बृहस्पतिं १ मरुतः १ मित्रावरुणौ १ देवान् १ इंद्रं १ त्वष्ट्रिळाभगरोदःपूषाश्विनः
१ उषासानक्ताद्यावापृथिवीः १ देवाहिर्बुध्न्याजैकपादिंद्रान्१ विश्वान्देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं २ राकां २
सिनीवालीं २ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीः १ रुद्रं १५ मरुतः १५ अपांनपातं १५ इंद्रामधू १ मरुन्माधवान् १

त्वष्टृशुक्रौ१ अग्निशुची१ इंद्रानभसौ१ मित्रवरुणनभस्यान्१ ॥१५॥ अग्निंद्रविणोदसमिषंच१ अग्निंद्रविणोदसमूर्जंच १ अग्निंद्रविणोदसंसहंच
१ अग्निंद्रविणोदसंसहस्यंच १ अश्वितपान् १ अग्नितपस्यौ १ सवितारं ११ अश्विनौ ८ सोमापूषणौ ५ सोमपूषादितीः
१ वायुं २ इंद्रवायू १ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ३ इंद्रं ३ विश्वान्देवान् ३ सरस्वतीं ३ द्यावापृथिव्यौ ३ शकुंतं ६ अग्निं २३
अग्निंवैश्वानरं २६ अग्निंसमिद्धं १ अग्नितनूनपातं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ आग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १
अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ१ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः१ अग्नित्वष्टारं१ अग्निंवनस्पतिं१ स्वाहाकृतीः१ अग्निं२३ [$\genfrac{}{}{0pt}{}{२२}{११}$]॥१६॥
यूपं ५ यूपान् २ विश्वान्देवान् १ यूपान् २ स्थाणुंछिन्नयूपमूलं १ अग्निं २७ इंद्राग्नी ९ अग्निं ४२ अग्न्युषोश्विदधिक्राः १ अग्निं ३
दधिक्राग्न्युषोबृहस्पतिसवित्रश्विमित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्यान्१ अग्निं८ अग्नीन्पुरीष्यान्१ अग्निं१४ अग्नींद्रौ१ अग्निं१ अग्निंवैश्वानरं ३
मरुतः३ परब्रह्म २ उपाध्यायंवैश्वामित्रं१ अग्निं २५ ऋत्विजः १ अग्निं ११॥१७॥ इंद्रं २२७ [$\genfrac{}{}{0pt}{}{१३७}{९०}$] ॥१८॥ इंद्रापर्वतौ १ इंद्रं १
वाचंससर्परीं २ रथांगानि ४ इंद्रं ४ अग्निं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ ३ दिवं १ द्यावापृथिव्यौ १ सवितारं १
त्वष्टृभून् १ मरुत्सरस्वतीः १ विष्णुं १ इंद्रं १ अश्विनौ १ देवेंद्रर्भून् १ अर्यमादितिदेववरुणान् १ अग्निपृथिवीद्ववप्सूर्यांतरिक्षाणि
१ पर्वतादितिमरुतः१ अग्निदेवान्१ अग्निं१ उषासाहनी१ अग्निं९ अहोरात्रे१ द्यावापृथिव्यौ४ दिशः १ इंद्रंवर्षंतं ६ ॥१९॥ देवान्
१ संवत्सरं २ संवत्सरादित्यान् १ सिंधुसंवत्सरेळासरस्वतीभारतीः १ सवितृधिषणे १ सवितृमित्रवरुणाब्रोदांसि १ अग्निवायुसूर्यान् १ इंद्राग्निदेवान् १ इंद्रपूषाश्विदेवान् १ ओषधींद्रान् १ रोदोग्निदीप्तीः १ अग्निजिह्वाविश्वदेवान् १ अग्निंप्रमतिं १ अश्विनौ ९

मित्रं ९ ऋभून् ४ इंद्रर्भून् ३ उषसं ७ इंद्रावरुणौ ३ बृहस्पतिं ३ पूषणं ३ सवितारं ३ सोमं ३ मित्रावरुणौ ३ अग्निं १ अग्नीवरुणौ४ अग्निं५१ अग्निंरक्षोहणं१५ ॥२०॥ अग्निंवैश्वानरं१५ अग्निं ५८ उषोश्व्यश्विसूर्यान्१ सवितृवरुणमित्रदेवान् १ देवसूर्यान् १ सूर्यं २ उषोश्व्यश्विनः १ सूर्यं १ उषसं १ अश्व्युषसः १ सूर्यं १ अग्निं ६ सोमकंसाहदेव्यं २ अश्विनौ २ इंद्रं ४२ वामदेवं १ इंद्रं ६३ ॥२१॥ ऋतदेवं ३ इंद्रं २३ श्येनंसुपर्णात्मानं ८ इंद्रं १ इंद्रासोमौ ५ इंद्रं१३ इंद्रोषसौ३ इंद्रं ४० इंद्राश्वौ २ ॥२२॥ ऋभून् ४८ द्यावापृथिव्यौ १ दधिक्रां १९ सूर्यं १ इंद्रावरुणौ ११ आत्मानं ६ इंद्रावरुणौ ४ अश्विनौ २१ वायुं १ इंद्रवायू ६ वायुं १ इंद्रवायू ३ वायुं ५ इंद्राबृहस्पती ६ बृहस्पतिं ९ इंद्राबृहस्पती २ ॥२३॥ उषसं १८ सवितारं १३ देवद्युभूमिवरुणमित्रान् १ देवान् १ अदितिसिंधुस्वस्त्युषासानक्ताः १ अर्यमवरुणाग्नींद्रविष्णून् १ पर्वतमरुद्भगवरुणमित्रान्१ रोदोहिर्बुध्न्यान् १ देवादितींद्रमित्रवरुणान् १ अग्निं १ उषसं १ सवितृभगवरुणमित्रार्यमेंद्रान् ७ द्यावापृथिव्यौ १ क्षेत्रपतिं ३ शुनं १ शुनासीरौ १ सीतां २ शुनासीरौ १ अग्निं ३७ मरुद्रुद्राविष्णून् १ अग्निं २० अग्निंसमिद्धं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ अग्निं १२७ [$^{२७}_{१००}$] ॥२४॥ मरुदश्विमित्रवरुणान् १ अग्निं ५ इंद्राग्नी १ अग्निं ६ इंद्रं ८ उशनइंद्रौ १ इंद्रं १७ ऋणंचयौ ४ इंद्रं ७ इंद्रकुत्सौशनसः१ इंद्राकुत्सौ १ इंद्रं६८ [$^{१६}_{५२}$] ॥२५॥ सूर्यं१ अत्रिं४ मित्रावरुणौ१ मित्रवरुणार्यमवाय्विंद्रमरुद्रुद्रान्१ अश्विरुद्रान् १ वाय्वग्निपूषभगान् १ मरुतः १ वायुदेवपत्नीः १ उषासानक्ते १ वास्तोष्पतित्वष्टृवाग्वनस्पत्योषधीः १ मेधादित्यान् १ अग्निंवैद्युतं १

मरुद्गणभगोषधीद्युवनगिरीन् १ वाय्वपाः १ मरुतः १ मरुद्गणं १ भूमिं १ मरुदहिर्बुध्न्यान् १ देवनिर्ऋतीन् १ देवेषं १ भूम्युर्वश्यौ १ देवसंघं १ वरुणमित्रभगादितिवायून् १ अदितिमित्रवरुणान् १ सवितारं १ इंद्रं १ भगसवित्रिंद्रान् १ इंद्रंमरुत्वंतं १ बृहस्पतिं ३ मरुतः १ रुद्रं १ ऋभ्विंद्रपत्नीनदीसरस्वतीराकाः १ पर्जन्यं २ मरुतः १ पृथिव्यंतरिक्षवनस्पत्योषधीः १ देवान् १ अश्विनौ १ नदीः १ द्यावापृथिव्यौ १ वायुं १ सोमं २ इंद्रं १ ग्नां (अग्निंवा) १ धर्मं १ अश्विनौ १ पूषवायू १ अग्निंजातवेदसंमरुतश्च १ सरस्वतीं १ बृहस्पतिं (अग्निंवा) १ अग्निं ३ देवान् १ अश्विनौ १ इंद्रं २ अग्निं ३ विश्वान्देवान् १ सूर्यं १ अग्निं (सूर्यंवा) १ सूर्यं २ मदं १ देवसंघं १ सुतंभरं १ अग्निं २ इंद्रोषआदित्यान् १ सूर्योषोनदीद्याः १ मेघदवंगिरसः १ इंद्राग्नी १ अंगिरसः २ अंगिरःसरमाः २ सूर्यं २ देवान् १ अंतर्यामिणं १ अग्नींद्रवरुणमित्रदेवमारुतबलविष्णवश्विरुद्रदेवपत्नीपूषभगसरस्वतीः १ इंद्राग्निमित्रवरुणादित्यादित्यपृथिवीद्युमरुत्पर्वताब्विष्णुपूषब्रह्मणस्पतिभगसवितॄन् १ विष्णुवायुसोमभर्वश्वित्वष्टॄन् १ मरुतबलबृहस्पतिपूषवरुणमित्रार्यम्णः १ पर्वतनदीभगादितीः १ देवपत्नीः २ ॥२६॥ उषसं १ सूर्यरश्मीन् १ सूर्यं ३ सूर्योषःसूर्यरश्मीन् १ मित्रवरुणाग्नीन् १ अग्निंवैद्युतं १ उषसः १ इंद्रेंद्रात्मसूर्यौ १ अग्निं १ अग्नासवितारौ १ सवितृभगाश्विनः १ सवितृभगौ १ पूषभगादितिसूर्येंद्रविष्णुवरुणमित्राग्नीन् १ सवितृनदीः १ देवमित्रवरुणान् १ सूर्यं २ देवदेवपत्नीः १ अग्नासवितारौ १ सवितारं १ अग्निदेवान् ३ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू २ देवाश्व्युषोग्नीन् १ मित्रवरुणसोमविष्णवग्नीन् १ आदित्यवस्विंद्रवाय्वग्नीन् १ अश्विभगादितिपूषद्यावापृथिवीः १ वायुसोमबृहस्पत्यादित्यान् १ देवाग्न्यृभुरुद्रान् १ मित्रवरुणरेवतींद्राग्न्यदितीः १ सूर्याचंद्रमसौ १ मरुतः ९१ अग्नामरुतः ८ मरुतः ४

शसीयसीं ४ पुरुमीह्ळवैददश्विं १ तरंतंवैददश्विं १ मरुतः ६ रथवीतिंदाल्भ्यं ३ मित्रावरुणौ ५९ [$^{६}_{५०}$] ॥२७॥ अश्विनौ ४८ उषसं १६ सवितारं १४ पर्जन्यं १० पृथिवीं ३ वरुणं ८ इंद्राग्नी ६ मरुतः ९ अग्निं ५४ [$^{१३}_{४१}$] ॥२८॥ अग्निंवैश्वानरं २१ अग्निं ९८ ॥ २९ ॥ इंद्रं ६४ वरुणमित्रेंद्रपूषविष्णवग्निसवित्रोषधिपर्वतान् १ इंद्रं १ इंद्रदेवान् २१ इंद्रं ५५ दानंचायमानीयं १ गाः १ इंद्रं १ गाः ५ गवेंद्रान् १ ॥ ३० ॥ इंद्रं १२८ बृबुंतक्षाणं ३ इंद्रं १४ सोमं ५ इंद्रं १४ देवभूमिबृहस्पतींद्रान् १ इंद्रं १ दानंप्रास्तोकं ४ रथं ३ दुंदुभिं २ दुंदुभींद्रौ १ ॥ ३१ ॥ अग्निं १० मरुतः २ धेन्विषे १ इंद्रवरुणार्यमविष्णून् १ पूषणं ५ मरुतः २ द्यावाभूमी १ मित्रवरुणाग्निविश्वदेवान् १ अग्निं १ अहोरात्रे १ वायुं १ अश्विरथाश्विनः १ पर्जन्यवायुमरुतः १ सरस्वतीं १ पूषणं १ त्वष्ट्रग्नी १ रुद्रं १ मरुतः १ मरुद्रणं १ विष्णुं १ अहिर्बुध्न्यपर्वतसवितृविश्वदेवभगान् १ विश्वान्देवान् १ देवादितिवरुणमित्राग्न्यर्यमसवितृभगान् १ सूर्यदेवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ मरुतः २ इंद्रं १ अपः १ सवितारं १ अग्निदेवान् १ अश्विनौ १ आदित्यवसुमरुद्रुद्रान् १ रुद्रसरस्वतीविष्णुवाय्वृभुविश्ववाजविधातृपर्जन्यान् १ सवित्रभगापांनपात्त्वष्टृद्युपृथिवीः १ अहिर्बुध्न्याजैकपात्पृथिवीसमुद्रविश्वदेवान् १ देवपत्नीविश्वदेवान् १ सूर्यं २ अदितिवरुणमित्रार्यमभगान् १ आदित्यादितीः १ द्युपृथिव्यग्निवस्वादित्यादितीः १ देवान् ४ वरुणमित्राग्नीन् १ इंद्रपृथिवीपूषभगादितिपंचजनान् १ देवान् १ अग्निं १ सोमं १ इंद्रादिदेवान् १ पंथानं १ अतियाजयागनिराकृतिं १ मरुदादित्यान् १ सोमं १ उषःसिंधुपर्वतपितॄन् १ देवसूर्याग्नीन् १ इंद्रसरस्वतीपर्जन्योषध्यग्नीन् १ विश्वान्देवान् ४ पूषणं ३२ इंद्रापूषणौ ६ पूषणं ४ इंद्राग्नी २५ सरस्वतीं १४ ॥ ३२ ॥ अश्विनौ २२ उषसं १२ मरुतः ११ मित्रावरुणौ ११ इंद्रावरुणौ ११

इंद्राविष्णू ८ द्यावापृथिव्यौ ६ सवितारं ६ इंद्रासोमौ ५ बृहस्पतिं ३ सोमारुद्रौ ४ वर्म १ धनुः १ ज्यां १ आर्त्नी १ इषुधिं १ सारथिरश्मीन् १ अश्वान् १ रथं १ रथगोपान् १ ब्राह्मणपितृसोम्यद्युपृथिवीपूष्णः १ इषून् २ प्रतोदं १ हस्तत्राणं १ विषाक्तमुखबाणं २ युद्धभूमिब्रह्मणस्पत्यदितीः १ कवचसोमवरुणदेवान् १ देवब्रह्माणि १ अग्निं २५ ॥ ३३ ॥ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ अग्निमूर्तीःस्वाहाकृतीः १ अग्निं २० अग्निंवैश्वानरं १६ अग्निं ३३ अग्निंवैश्वानरं ३ अग्निं ३७ इंद्रं २१ दानंसौदासं ४ इंद्रं १२२ [$^{११}_{१११}$] ॥३४॥ वसिष्ठपुत्रान् १ वसिष्ठं ५ देवान् १ अपः १ इंद्रं २ यज्ञं ३ देवान् २ वरुणं २ देवान् २ अग्निं १ अग्निमपांनपातं १ अग्निमहिं १ अग्निमहिर्बुध्न्यं १ देवान् २ देवपत्नीत्वष्टॄन् १ त्वष्टारं १ देवपत्नीद्युपृथिवीवरुणायीत्वष्टॄन् १ पर्वताब्देवपत्न्योषधीद्युवनस्पत्यंतरिक्षद्यावापृथिवीः १ द्युपृथिवीवरुणमरुतः १ इंद्रवरुणमित्राग्न्यबोषधीवृक्षान् १ इंद्राग्निवरुणसोमपूषभगनराशंसपुरंधिरैसत्यशंसार्यम्णः १ धातृवरुणद्युपृथिव्यद्रिदेवस्तुतीः १ अग्निमित्रवरुणाश्विपुण्यकर्मवायून् १ द्युपृथिव्यंतरिक्षौषधिवृक्षेंद्रान् १ इंद्रवसुवरुणादित्यरुद्रत्वष्टृदेवपत्नीः १ सोमब्रह्मग्रावयज्ञयूपमित्योषधिवेदीः १ सूर्यचतुर्दिक्पर्वतनद्यपाः १ अदितिमरुद्विष्णुपूषभवित्रवायून् १ सवित्रुषःपर्जन्यक्षेत्रपतीन् १ देवसरस्वतीध्यभिषाड्रातिषाद्दिव्यपार्थिवाप्यान् १ सत्यपत्यश्वगोऋभुपितॄन् १ अजैकपादहिर्बुध्न्यसमुद्रापांनपात्पृश्नीः १ आदित्यरुद्रवसुदेवान् १ देवयज्ञियमनुयजनदेवान् १ ॥ ३५ ॥ सूर्यपृथिव्यग्नीन् १ मित्रावरुणौ १ वायुधेनुपर्जन्यान् १ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रं १ सरस्वतीनदीः १ मरुद्वाचः १ भूमिपूषभगवाजान् १ मरुद्विष्णून् १ ऋभून् १ इंद्रं ५ सवितृपर्व-

तेंद्रदेवान् १ सवितारं ६ वाजिनः २ अध्वर्युषःपत्नीयजमानहोतॄन् १ बर्हिर्वायुपूष्णः १ वसून् १ विश्वदेवाग्निभगाश्वींद्रान् १ मित्रवरुणेंद्राग्न्यर्यमादितिविष्णुसरस्वतीमरुतः १ देवान् १ द्युपृथिवीवरुणमित्राग्निदेवान् १ देवसवितॄन् १ मित्रवरुणद्युपृथिवींद्रार्यमादितिविष्णुसरस्वतीः १ वरुणमित्रार्यमादितीः १ विष्णुरुद्राश्विनः १ पूषसरस्वतीदेवपत्नीवायून् १ द्युपृथिवीवरुणमित्राग्निदेवान् १
अग्नींद्रमित्रवरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रान् १ भगं ५ उषसं १ अंगिरःपर्जन्यनदीपत्नीयजमानान् १ अग्निं १ देवहोतृयजमानान् १ अग्निं १ अग्निमरुदिंद्ररात्र्युषोमित्रवरुणान् १ अग्निदेवान् १ देवद्यावापृथिवीः १ यज्ञर्त्विगग्नीन् १ देवाग्नीन् १ देवान् १
अग्निदेवान् १ दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्युपृथिव्यप्सूर्यान् १ दधिक्रां ४ सवितारं ४ रुद्रं ४ अपः ४ ऋभून् ३
विश्वान्देवान् १ अपः ४ मित्रावरुणौ १ अग्निं १ विश्वान्देवान् १ नदीः १ आदित्यान् ६ द्यावापृथिव्यौ ३ वास्तोष्पतिं ४ इंद्रं ७
मरुतः ४९ रुद्रं १ ॥३६॥ सूर्यं १ मित्रावरुणौ १८ सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ सूर्यं ४ सूर्यमित्रवरुणान् १ मित्रावरुणौ १४ अदितिं
१० सूर्यं ३ मित्रावरुणौ ३ अश्विनौ ५६ उषसं ४० [$\genfrac{}{}{0pt}{}{३४}{६}$] ॥३७॥ इंद्रावरुणौ ३० वरुणं २७ वायुं ४ इंद्रवायू ३ वायुं १ इंद्रवायू
१ वायुं १ इंद्रवायू ४ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्रवायू १ वायुं १ इंद्राग्नी २० सरस्वतीं २ सरस्वंतं १ सरस्वतीं ६ सरस्वंतं ३
इंद्रं १ बृहस्पतिं १ इंद्राब्रह्मणस्पती १ बृहस्पतिं ५ इंद्राब्रह्मणस्पती १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ६ इंद्राबृहस्पती १ विष्णुं ३ इंद्राविष्णू
३ विष्णुं ८ ॥३८॥ पर्जन्यं ९ मंडूकान् १० इंद्रासोमौरक्षोहणौ ७ इंद्रं १ सोमं १ अग्निं १ देवान् १ सोमं २ अग्निं १ इंद्रासोमौरक्षोहणौ १ इंद्रं १ ग्राव्णः १ मरुतः १ इंद्रं ४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि १ इंद्रं १ इंद्रासोमौरक्षोहणौ २ इंद्रं २९

आसंगं ५ इंद्रं ४० दानंवैभिंदवं २ इंद्रं २० दानंपाकस्थामीयंकौरयाणीयं ४ इंद्रं १४ पूषणं ४ दानंकौरंगं ३ ॥ ३९ ॥ अश्विनौ
३६ अश्विनौदानंकाशवंचैदीयंच १ दानंकाशवं २ इंद्रं ४५ दानंतैरिंदिरंपार्शवीयं ३ मरुतः ३६ अश्विनौ ५० अग्निं १० ॥४०॥
इंद्रं १२१ आदित्यान् ७ अश्विनौ १ अग्निसूर्यवायून् १ आदित्यान् १३ अग्निं ३३ आदित्यान् २ दानंत्रासदस्यवं २ मरुतः २६
॥ ४१ ॥ इंद्रं १६ दानंचैत्रं २ अश्विनौ १८ अग्निं ३० इंद्रं २७ दानंवारवंसौषामीयं ३ मित्रावरुणौ ९ आदित्यश्विमरुतः १
मरुतः १ विष्णुं १ मित्रावरुणौ १२ अश्विनौ १९ वायुं ६ मरुद्ब्रह्मणस्पतिदेवान् १ अग्निदेवान् १ यज्ञं १ देवान् १ देवमरुददितीः १ मरुदिंद्रावरुणादित्यान् १ वरुणादिदेवान् १ मरुद्विष्णवश्विपूषइंद्रान् ४ मरुत्सवितॄन् १ मरुदादिदेवान् ४ अर्यममित्रवरुणान् १ देवान् ५ त्रयस्त्रिंशद्देवान् १ वरुणमित्रार्यमदेवपत्न्यग्नीन् ३ मरुतः १ सोमं १ अग्निं १ त्वष्टारं १ इंद्रं १ रुद्रं १ पूषणं १
विष्णुं १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अत्रीन् १ विश्वान्देवान् ४ यज्ञयजमानौ ४ दंपती ५ दंपत्याशिषः ९ ॥ ४२ ॥ इंद्रं ६७
अश्विनौ २४ इंद्रं १४ इंद्राग्नी १० अग्निं १० इंद्राग्नी १२ वरुणं १३ अश्विनौ ३ अग्निं ६३ अग्नींद्रौ १ इंद्रं ६१ [$\genfrac{}{}{0pt}{}{४१}{२०}$] ॥४३॥
दानंपार्थुश्रवसं ४ वायुं ४ इंद्रं ३ वायुं १ इंद्रं १ आदित्यान् १३ आदित्योषसः ५ सोमं १५ अग्निं २० इंद्रं ४१ देवान् १
इंद्रं ३९ आदित्यान् २१ ॥ ४४ ॥ इंद्रं १३ दानमार्क्षाश्वमेधीयं ६ इंद्रं १० इंद्राग्निविश्वदेववरुणान् १ वरुणं १ इंद्रं २१ अग्निं ३३
अश्विनौ १८ अग्निं १२ दानंश्रौतर्वणमार्क्षीयं ३ अग्निं १६ इंद्रं ३३ सोमं ९ इंद्रं ९ देवान् १ इंद्रं १८ [$\genfrac{}{}{0pt}{}{९}{९}$] ॥४५॥ देवान् १
वरुणमित्रार्यम्णः १ देवान् १ अर्यमवरुणौ १ देवान् २ इंद्रविष्णुमरुदश्विनः १ देवान् २ अग्निं ९ अश्विनौ २० इंद्रं ९२ इंद्रभून् १

मरुतः १२ इंद्रं २२ इंद्रामरुतः १ इंद्राबृहस्पती १ इंद्रं ५० [२६/२९] ॥ ४६ ॥ वाचंदेवीं २ इंद्रं १ मित्रावरुणौ ४ मित्रवरुणादित्यान् १ आदित्यान् १ अश्विनौ २ वायुं २ सूर्यं २ उषसं १ सोमंपवमानं १ गां २ अग्निं ३५ अग्नामरुतः १ सोमंपवमानं ४० [१]अग्निंसमिद्धंपवमानं १ अग्निंतनूनपातंपवमानं १ अग्निमिळंपवमानं १ अग्निंबर्हिषंपवमानं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारःपवमानं १ अग्निमूर्तीउषासानक्तेपवमानं १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौपवमानं १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीःपवमानं १ अग्निंत्वष्टारंपवमानं १ अग्निंवनस्पतिंपवमानं १ स्वाहाकृतीः १ सोमंपवमानं ५१५ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ अग्निंपवमानं ३ सोमंपवमानं १८ पूषणंपवमानं ३ सोमंपवमानं १० अग्निंपवमानं २ सवितारंपवमानं १ अग्निसवितारौपवमानौ १ विश्वान्देवान्पवमानान् १ सोमंपवमानं ३ पावमान्यध्येतॄन्पवमानान् २ सोमंपवमानं ४९८ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ अग्निं ५५ [३५/२०] ॥ ५३ ॥ इंद्रं ३ अपः ९ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ यमं ३ यमीं ३ यमं १ यमीं १ यमं १ यमीं १ अग्निं १८ शकटेहविर्धानाख्ये ५ यमं ५ पितॄनंगिरोथर्वभृगुनामकान् १ पितॄन् ३ श्वानौसारमेयौ ३ यमं ४ पितॄन् १४ अग्निं १४ सरण्यूं २ पूषणं ४ सरस्वतीं ३ अपः ५ मृत्युं ४ धातारं १ त्वष्टारं १ पितृमेधं ७ प्रजापतिं १ ॥ ५४ ॥ अबग्नीषोमान् १ अपः ७ अग्निं १८ इंद्रं २५ अश्विनौ ३ सोमं ११ पूषणं ९ इंद्रं ४४ अग्निमपांनपातं १५ इंद्रामरुतः १ विश्वान्देवान् १ देवसंघं १ सवितृभगार्यमदेवान् १ देवभुविभ्ववाजान् १ देवान् १ हिरण्यगर्भं २ शमीमरणिकारणभूतां १ कण्वं २ इंद्रं ९ ॥५५॥ विश्वान्देवान् १ इंद्रं २ दानंकौरुश्रवणंत्रासदस्यवीयं २

---

[१] अस्मिन्नाप्रियेपवमानोगुणः ।

उपमश्रवसं ४ अक्षान् १ कितवनिंदां ४ कितवाक्षनिंदां १ अक्षनिंदां १ अक्षान् २ कितवनिंदां २ अक्षान् १ कृषिं १ अक्षनिंदां १ अग्निद्युपृथिवीदेवावनानि १ द्युपृथिवीसिंधुपर्वतसूर्योषःसोमान् १ द्युपृथिव्युषोग्नीन् १ उषासाग्नी १ उषासाग्नीन् १ उषोग्न्यश्विनः १ सवितृधिषणाग्नीन् १ देवस्तोत्रसूर्याग्नीन् १ आदित्याग्नीन् १ इंद्रमित्रवरुणभगाग्निदेवान् १ आदित्यबृहस्पतिपूषाश्विभगाग्नीन् १ आदित्याग्नीन् १ मरुद्रुद्राग्निदेवान् १ देवान् १ उषोनक्ताद्युपृथिवीवरुणमित्रार्यमेंद्रमरुत्पर्वताबादित्यांतरिक्षस्वर्गान् १ द्युपृथिवीनिर्ऋतीः १ अदितिदेवावनानि १ ग्रावदेवावनानि १ इंद्रेळाबृहस्पती १ अश्विनौ १ मरुद्गणं १ सोमं १ देवान् ३ अग्निमित्रवरुणसवितॄन् १ देवान् १ सवितारं १ सूर्यं १२ इंद्रं ५ अश्विनौ ३१ इंद्रं ३३ अग्निं २२ [१२/१०] ॥५६॥ इंद्रंवैकुंठं ३७ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् १ अग्निंसौचीकं १ देवान् ६ अग्निंसौचीकं ३ देवान् २ अग्निंसौचीकं ६ इंद्रं १४ अग्निवायुसूर्यान् १ पृथिवीदेवसूर्यान् १ स्तोमाभिमानिदेवद्युधर्मदेवादित्यान् १ अंगिरसः ३ बृहदुक्थं १ इंद्रं १ तंतुमग्न्याख्यं १ मनआवर्तनं ३ सोमं १ मनआवर्तनं १२ निर्ऋतिं ३ निर्ऋतिसोमौ १ देवीमसुनीतिं २ पृथिवीद्यवंतरिक्षसोमपूषस्वस्तीः १ द्यावापृथिव्यौ २ इंद्रद्यावापृथिवीः १ असमातिं ४ इंद्रं १ असमातिं १ अर्थंसुबंधोर्जीवितात्द्वानरूपं ५ सुबंधोःस्पर्शनहेतुभूतांदेवतां १ रुद्रं २ अश्विनौ २ वास्तोष्पतिरुद्रसृष्टिं ३ रुद्रंवास्तोष्पतिं १ वास्तोष्पत्यग्नी १ अंगिरसः १ इंद्रं ३ अग्निं १ नासत्येंद्रान् १ सोमं १ अग्निं १ आदित्यद्याः १ नाभानेदिष्ठधेनू १ अग्निं १ इंद्राग्नी १ इंद्रं १ मित्रवरुणनाभानेदिष्ठान् १ वरुणं १ मित्रावरुणौ १ वरुणं १ देवान् १ ॥५७॥ अंगिरसः ६ विश्वान्देवान् १ दानंसावर्णीयं ४ देवान् ८ इंद्राग्निमित्रवरुणभगद्युपृथिवीमरुतः १ द्यां १

देवान् ४ पथ्यास्वस्तिं २ विश्वदेवादितीः १ देवान् २ नराशंसपूषाग्निसूर्यचंद्रमोयमेंद्रवायूषोरात्र्यश्विनः १ अग्निबृहस्पत्यजैकपादहिर्बुध्न्यान् १ पृथिव्यर्यमणौ १ अश्वान् १ वाय्विंद्रपूष्णः १ एकविंशतिनद्यृभुवनस्पतिपर्वताग्निकृशान्वस्त्रतिष्यरुद्रान् १ नदीसरस्वतीसरयुसिंध्वाद्याः १ देवमातृदेवपत्नीत्वष्ट्रिंद्रवाजभगमरुतः १ मरुतः १ मरुदिंद्रादिदेववरुणमित्रान् १ मरुददितीः १ द्यावापृथिव्यौ १ होत्रायज्ञौ १ गयं १ विश्वदेवादितीः १ अग्नींद्रवरुणमित्रार्यमवायुपूषसरस्वत्यादित्यविष्णुमरुद्द्युसोमरुद्रादितिब्रह्मणस्पतीन् १ इंद्राग्नीषोमान् १ देवान् २ मित्रावरुणौ १ गां १ देवान् १ द्यावापृथिव्यौ १ पर्जन्येंद्रवायुवरुणमित्रार्यमादितिपार्थिवदिव्यांतरिक्षदेवान् १ ऋभुसोमान् १ देवान् १ अश्विनौ १ माध्यमिकवागजैकपात्सिंध्वद्विश्वदेवसरस्वतीः १ देवान् १ देवानिंद्रज्येष्ठान् १ मरुतः १ इंद्रवस्वादित्यादितिरुद्रमरुत्त्वष्टृदेवपत्नीः १ अदितिद्युपृथिव्यग्नींद्रविष्णुमरुदादित्यवसुरुद्रसवितॄन् १ सरस्वद्वरुणपूषविष्णुवाय्वश्विनः १ यज्ञदेवर्त्विगध्वर्य्वादिद्युपृथिवींद्रान् १ अग्नीषोमौ १ देवान् २ देववातपर्जन्यावोषध्यर्यमाग्निवायुसूर्यान् १ सिंध्वंतरिक्षाजैकपान्मेधाहिर्बुध्न्यदेवान् १ देवान् १ अघ्न्यादित्यक्षेत्रपतीन् १ देवान् २ बृहस्पतिं २४ अग्निं १२ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंनराशंसं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्निंत्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ ज्ञानं ११ ॥५८॥ देवान् ९ इंद्रं १७ नदीः ९ ग्राव्णः ८ मरुतः १६ अग्निं १४ विश्वकर्माणं १४ मन्युं १४ सोमं ५ सूर्याविवाहं ११ देवान् १ सोमार्कौ १ चंद्रमसं १ विवाहमंत्राशिषः ९ वधूवासःसंस्पर्शनिंदां २ दंपतियक्ष्मनाशं १ सूर्यासावित्रीं १६ ॥५९॥ इंद्रं २३ अग्निंरक्षोहणं २५ सूर्यमग्निंवैश्वानरंच १९

इंद्रं ४ सोमेंद्रौ १ इंद्रं १३ पुरुषं १६ अग्निं १५ देवान् १ अग्निं ३ अस्मरुदिंद्रान् १ मरुद्वरुणमित्रार्यमेंद्रान् १ इंद्रासूर्यौ १ इंद्रं १ रुद्रं १ बृहस्पतिसोमजाम्यथर्वदेवभृगून् १ द्युपृथिवीनराशंसयमादितित्वष्टृद्रविणोदऋभुरोदसीमरुद्विष्णून् १ अहिर्बुध्न्यसूर्यचंद्रमोद्युपृथिवीः १ पूषापांनपाद्वाय्वश्विनः १ अग्निदेवपत्न्यदितिचंद्रसूर्येंद्रान् १ अंगिरोग्रावेंद्रवस्वदितीः १ द्यावापृथिव्यौ १ देवान् २ अर्यममित्रवरुणदेवजनरुद्रमरुद्गणान् १ सूर्यचंद्रमोहिर्बुध्न्याश्विनः १ मित्रवरुणाश्विनः १ अश्विपूषभगभ्वादिब्रह्मादीन् १ इंद्रं १ सवित्रिंद्रमरुतः १ द्यावापृथिव्यौ १ इंद्रं १ देवस्तोत्रं १ गोयाच्ञां १ ग्राव्णः १४ ॥ ६० ॥ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वश्याद्यप्सरसः १ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ उर्वशीं १ पुरूरवसं २ उर्वशीं १ पुरूरवसं १ इंद्राश्वौ १३ औषधीः २३ बृहस्पतिमित्रवरुणपूषादित्यवस्विंद्रान् १ बृहस्पतिं ३ देवान् २ बृहस्पतिं १ अग्निं ५ इंद्रं १२ इंद्रदेवसवित्रदितीः १ गवादितीः १ इंद्रादिती २ ऋत्विजः १२ द्रुघणं १२ इंद्रं ३ बृहस्पतिं १ इंद्रं ७ देवीमप्वां १ मरुतः १ इंद्रं २२ ॥ ६१ ॥ अश्विनौ ११ दक्षिणां ११ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ सरमां १ पणीनसुरान् १ आदित्यवरुणवाय्वग्निसोमापाः १ सोमवरुणमित्राग्निबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवसप्तर्षिबृहस्पतिब्रह्मजायाः १ देवजुहूबृहस्पतीन् १ देवमनुष्यराजबृहस्पतिब्रह्मजायादानानि १ देवबृहस्पतिब्रह्मजायाबार्हस्पत्ययज्ञान् १ अग्निंसमिद्धं १ अग्निंतनूनपातं १ अग्निमिळं १ अग्निंबर्हिषं १ अग्निमूर्तीर्देवीर्द्वारः १ अग्निमूर्तीउषासानक्ते १ अग्नीदैव्यौहोतारौप्रचेतसौ १ अग्निमूर्तीःसरस्वतीळाभारतीः १ अग्नि-

त्वष्टारं १ अग्निंवनस्पतिं १ स्वाहाकृतीः १ इंद्रं ३० अग्न्यादित्यवायुसूर्यरश्मीन् १ अग्निवायुसूर्यान् १ वेदिजायापतिदेवान् १ देवंमध्यमस्थानं १ वाचंमाध्यमिकांचपरमात्मछंदःसोमग्रहान् १ यज्ञं २ ब्रह्मसर्वरूपांवाचं १ छंदोयोगधिष्ण्यवागृत्विगिंद्राश्वान् १ सप्ताश्वसूर्यान् १ अग्निं ९ इंद्रं ९ धनान्नदानं ९ अग्निंरक्षोहणं ९ इंद्रं २२ [१ ३ ९] ॥ ६२ ॥ प्रजापतिं १० अग्निं ८ वेनं ८ आग्निं ४ वरुणं १ सोमं १ वरुणापाः २ इंद्रं १ वाचमांभृणीं ८ देवार्यममित्रवरुणान् १ वरुणमित्रार्यम्णः ३ वरुणमित्रार्यममरुद्रुद्रेंद्रान् १ वरुणमित्रार्यम्णः १ वरुणमित्रार्यमादित्यान् १ वसुमित्रवरुणार्यमाग्नीन् १ रात्रिं ८ अग्निं १ इंद्रमरुद्विष्णवद्र्यंतरिक्षवायून् १ देवान् २ द्युपृथिव्यहोरात्र्यबोषधिदेवसोमान् १ अग्निं १ इंद्राश्विबृहस्पतिदेवान् १ इंद्रं १ इंद्राग्निवसुरुद्रादित्यान् १ भाववृत्तिं १४ इंद्रं ३ अश्विनौ २ इंद्रं २ द्युभूम्यश्विनः १ मित्रावरुणौ ६ इंद्रं १४ यमं ७ अग्निसूर्यवायून् ७ देवान् १ वातौ १ वातं २ देवमरुद्भूतानि १ अपः १ जिह्वां १ इंद्रं ६ सवितारं ३ विश्वावसुं ३ अग्निं ७ अर्यमभगबृहस्पतिदेववाग्देवीः १ सोमाग्न्यादित्यविष्णुसूर्यब्रह्मबृहस्पतीन् १ इंद्रवायुबृहस्पतीन् १ अर्यमबृहस्पतींद्रवायुविष्णुसरस्वतीसवितृन् १ अग्निं ९ ॥ ६३ ॥ अश्विनौ ६ इंद्रं ६ सपत्नीबाधनं ६ अरण्यानीं ६ इंद्रं १० सवितारं ५ अग्निं ५ श्रद्धां ५ इंद्रं १० भाववृत्तं ५ अलक्ष्मीनाशनं १ ब्रह्मणस्पतिं २ अलक्ष्मीनाशनं १ विश्वान्देवान् १ अग्निं ५ इंद्रदेवान् २ इंद्रमरुद्देवान् १ देवान् २ सूर्यं ५ शचीं ६ इंद्रं १० गर्भसमाधानं ६ यक्ष्मनाशनं ६ दुःस्वप्रनाशनं ५ देवान् ३ यमं १ देवान् १ सपत्ननाशनं ५ इंद्रं २ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतींद्रधातृविधातृन् १ इंद्रं १ वायुं ४ गाः ४ सूर्यं ४ इंद्रं ४ उषसं ४ अभिषिक्तराजस्तुतिं ११ ग्राव्णः ४ ऋभून् १ अग्निं ३ मायाभेदं ३ ताक्ष्यं ३ इंद्रं ६ धातृसवितृविष्णून् १

धातृसवितृविष्ण्वग्नीन् १ धातृसवितृविष्णुसूर्यान् १ बृहस्पतिं ३ पुत्रकामयजमानाशिषः १ पुत्रकामपत्न्याशिषः १ होत्राशिषः १ विष्णुत्वष्टृप्रजाविधातृन् १ सिनीवालीसरस्वत्यश्विनः १ अश्विनौ १ अदितिं ३ वायुं ३ अग्निं ५ अग्निंजातवेदसं ३ सूर्यं ३ भाववृत्तिं ३ अग्निं १ संज्ञानं ३ ॥ ६४ ॥ इतिशाकलसंहितामंत्रदेवतान्वाधानम् ॥

अनुवाकाद्यृग्देवतान्वाधानम् ।

श्रीः ॥ अग्निं १ इंद्रंद्विः ३ अग्निं ४ ब्रह्मणस्पतिं ५ कं ६ अग्निंद्विः ८ अग्न्यश्व्युषसः ९ इंद्रं १० अग्निंत्रिः १३ मरुतः १४ अग्निं १५ इंद्रं १६ अश्विनौ १७ इंद्रं १८ अग्निं १९ वायुं २० अग्निं २१ अश्विनौ २२ इंद्रंमरुत्वंतं २३ अश्विनौ २४ अग्निं २५ इंद्रं २६ ब्रह्मणस्पतिं २७ रुद्रं २८ अग्निंद्विः ३० इंद्रंद्विः ३२ अग्निंत्रिः ३५ इंद्रं ३६ ऋभून् ३७ वायुं ३८ अग्निंद्विः ४० इंद्रं ४१ इंद्रसूर्यौ ४२ मरुतः ४३ अश्विनौ ४४ अग्निंद्विः ४६ इंद्रंद्विः ४८ विश्वान्देवान् ४९ अश्विनौ ५० अग्निं ५१ इंद्रं ५२ देवान् ५३ मरुतः ५४ अश्विनौ ५५ इंद्रवायू ५६ इंद्रंचतुः ६० यज्ञयजमानौ ६१ आग्निंद्विः ६३ इंद्रंद्विः ६५ मरुतः ६६ सोमंपवमानंसप्त ७३ अग्निं ७४ सरण्यूः ७५ अपोपोनपातंवा ७६ इंद्रं ७७ रुद्रं ७८ अग्निं ७९ सोमं ८० अग्निं ८१ विश्वान्देवान् ८२ इंद्रं ८३ भाववृत्तिं ८४ इंद्रं ८५ ॥ इत्यनुवाकदेवताःपंचाशीतिः ॥

अनुवाकाद्यृचामृष्यादयः ।

श्रीः ॥ अग्निमीळ्इत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री १ सुरूपकृत्नुमित्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री २ एंद्रसानसिमित्यस्य

वैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ३ अग्निंदूतमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्री ४ सोमानमित्यस्यकाण्वोमेधातिथिर्ब्रह्मणस्पतिर्गायत्री ५
कस्यनूनमित्यस्याजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातःकस्त्रिष्टुप् ६ त्वमग्नेप्रथमइत्यस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोग्निर्जगती ७ प्रवोयह्वमित्यस्य
घौरःकण्वोग्निर्बृहती ८ अग्नेविवस्वदित्यस्यकाण्वःप्रस्कण्वोग्न्यश्व्युषसोबृहती ९ अभित्यंमेषमित्यस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगती १०
नूचित्सहोजाइत्यस्यगौतमोनोधाअग्निर्जगती ११ पश्वानतायुमित्यस्यशाक्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् १२ उपप्रयंतइत्यस्यराहूगणोगोतमोग्निर्गायत्री
१३ प्रयेशुंभंतइत्यस्यराहूगणोगोतमोमरुतोजगती १४ इमंस्तोममित्यस्यांगिरसःकुत्सोग्निर्जगती १५ इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमूतयइत्यस्यांगिरसः
कुत्सइंद्रोजगती १६ नासत्याभ्यामित्यस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् १७ कदित्थानॄनित्यस्यदैर्घतमसःकक्षीवानिंद्रस्त्रिष्टुप्
१८ अग्निंहोतारमित्यस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोग्निरत्यष्टिः १९ आत्वाजुवइत्यस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोवायुरत्यष्टिः २० वेदिषदइत्यस्यौचथ्यो
दीर्घतमाअग्निर्जगती २१ अबोध्यग्निरित्यस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्विनौजगती २२ कयाशुभेत्यस्यैंद्रइंद्रोमरुत्वांस्त्रिष्टुप् २३ युवोरजांसीत्यस्य
मैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् २४ त्वमग्नेद्युभिरित्यस्यशौनकोगृत्समदोग्निर्जगती २५ योजातएवेत्यस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप्
२६ गणानांत्वेत्यस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती २७ आतेपितरित्यस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोनिचृत्त्रिष्टुप् २८ सोमस्यमेत्यस्य
गाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् २९ प्रवोदेवायेत्यस्यवैश्वामित्रऋषभोग्निरनुष्टुप् ३० इच्छंतिःत्वेत्यस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ३१ इंद्रंमतिरित्यस्य
गाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ३२ इमंमहइत्यस्यवैश्वामित्रोवाच्योवाप्रजापतिरग्निस्त्रिष्टुप् ३३ त्वांह्यग्नइत्यस्यगौतमोवामदेवोग्निरष्टिः
३४ भद्रंतेअग्नइत्यस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ३५ यन्नइंद्रइत्यस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ३६ प्रऋभुभ्यइत्यस्यगौतमोवामदेवऋभव

स्त्रिष्टुप् ३७ अग्रंपिबेत्यस्यगौतमोवामदेवोवायुर्गायत्री ३८ अबोध्यग्निरित्यस्यात्रेयौबुधगविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् ३९ प्रवेधसइत्यस्यांगिरसो
धरुणोग्निस्त्रिष्टुप् ४० महिमहइत्यस्यप्राजापत्यःसंवरणइंद्रस्त्रिष्टुप् ४१ विदादिवइत्यस्यात्रेयःसदापृणइंद्रसूर्यौत्रिष्टुप् ४२ आरुद्रासइत्यस्य
आत्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगती ४३ यदद्यस्थइत्यस्यात्रेयःपौरोश्विनावनुष्टुप् ४४ त्वंह्यग्नइत्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निस्त्रिष्टुप् ४५ त्वमग्नेयज्ञानामित्यस्य
बार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निर्गायत्री ४६ वृषामहइत्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ४७ योरयिवइत्यस्यबार्हस्पत्यःशंयुरिंद्रोनुष्टुप्
४८ हुवेवोदेवीमित्यस्यभारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ४९ स्तुषेनरेत्यस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुप् ५० अग्निंनरइत्यस्यमैत्रावरुणिः
र्वसिष्ठोग्निर्विराळनुष्टुप् ५१ त्वेहयदित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ५२ प्रशुक्रैत्वित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोदेवाविराड्द्विपदा ५३
कईंव्यक्ताइत्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतोविराड्द्विपदा ५४ अपस्वसुरित्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ५५ प्रवीरयेत्यस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठ
इंद्रवायूत्रिष्टुप् ५६ माचिदन्यदित्यस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रोबृहती ५७ महाँइंद्रयइत्यस्यकाण्वोवत्सइंद्रोगायत्री ५८ इंद्रःसुतेष्वित्यस्य
काण्वोनारदइंद्रउष्णिक् ५९ वयमुत्वामपूर्व्येत्यस्यकाण्वःसोभरिरिंद्रःककुबुष्णिक् ६० योयजातीत्यस्यवैवस्वतोमनुर्यज्ञयजमानौगायत्री ६१
इमेविप्रस्येत्यस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ६२ अग्नआयाहीत्यस्यप्रागाथोभर्गोग्निर्बृहती ६३ योराजेत्यस्यांगिरसःपुरुहन्मेंद्रोबृहती ६४
आतूनइंद्रेत्यस्यकाण्वःकुसीदींद्रोगायत्री ६५ गौर्धयतीत्यस्यांगिरसोबिंदुर्मरुतोगायत्री ६६ स्वादिष्ठयेत्यस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाःपवमानः
सोमोगायत्री ६७ पवस्वदक्षसाधनइत्यस्यागस्त्योदृढच्युतःपवमानःसोमोगायत्री ६८ अयावीतीत्यस्यांगिरसोमहीयुःपवमानःसोमोगायत्री
६९ प्रदेवमच्छेत्यस्यभालंदनोवत्सप्रिःपवमानःसोमोजगती ७० प्रतआशवइत्यस्याकृष्टामाषाःपवमानःसोमोजगती ७१ अस्यप्रेषेत्यस्यमै-

त्रावरुणिर्वसिष्ठःपवमानःसोमस्त्रिष्टुप् ७२सखायआनीत्यस्यकाण्वौपर्वतनारदौद्वेशिखंडिन्यावप्सरसावृषिकेवापवमानःसोमउष्णिक् ७३
अग्नेबृहन्नित्यस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ७४ त्वष्टादुहित्रइत्यस्ययामायनोदेवश्रवासरण्यूत्रिष्टुप् ७५ प्रदेवत्रेत्यस्यैलूषःकवषआपोपोनपात्रिष्टुप्
७६ अच्छामइंद्रमित्यस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगती ७७ इदमित्थेत्यस्यमानवोनाभानेदिष्ठोरुद्रस्त्रिष्टुप् ७८ भद्राअग्नेरित्यस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रो
ग्निर्जगती ७९ सत्येनोत्तभितेत्यस्यसूर्यासावित्रीसोमोनुष्टुप् ८० संजागृवद्भिरित्यस्यवैतहव्योरुणोग्निर्जगती ८१ इंद्रदृह्येत्यस्यवांदनोदुवस्यु
र्विश्वेदेवाजगती ८२ तमस्यद्यावापृथिवीइत्यस्यवैरूपःशतप्रभेदनइंद्रोजगती ८३ नासदासीदित्यस्यप्रजापतिःपरमेष्ठीभाववृत्तिस्त्रिष्टुप्
८४ शासइत्थेत्यस्यभारद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् ८५ ॥ इत्यनुवाकाद्यृचामृष्यादयः ॥

॥ अथऋग्विधानम् ॥

श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ ॐस्वयंभुवेब्रह्मणेविश्वगोप्त्रेनमस्कृत्वामंत्रदृग्भ्यस्तथैव ॥ विवक्षुरस्म्यृग्विधानंपुराणंपुरादृष्टमृषिभिर्मंत्रदृग्भिः ॥१॥
मंत्रेभ्योमंत्रदृग्भ्यश्चसमाम्नायानुपूर्वशः ॥ कर्मणामृषिदृष्टानांविधिंप्रोवाचशौनकः ॥२॥ ऋषिभिर्विविधामंत्रादृष्टादृष्टप्रयोजनाः ॥ प्रयोजनाय
चोद्दिष्टास्तास्मिंस्तस्मिन्प्रदर्शिताः ॥ ३ ॥ नानार्थानिचकर्माणिशांतिपुष्ट्याश्रयाणिच ॥ सिद्धयश्चतपोमूलाःश्रद्दधानस्यकुर्वतः ॥ ४ ॥
स्तुत्यादयोयेविकाराःप्रदिष्टास्तथार्थवादाऋक्षुसूक्तेषुचैव ॥ यैर्यैःकामैर्ऋषिभिर्देवताश्चतुष्टूयंतेतान्छृणुष्वोच्यमानान् ॥ ५ ॥ आयुःस्वर्गो
द्रविणंसूनवश्चचतुर्विधंप्रोक्तमाशास्यमग्रे ॥ अन्येकामाःशतशःसंप्रदिष्टाःसंस्तुवद्भिर्ऋषिभिर्देवताश्च ॥ ६ ॥ सिद्धामंत्राविविधाब्राह्मणस्य
फलंयच्छंतिविधिवत्प्रयुक्ताः ॥ सत्यंतेषांसाधनंसंयमश्चशमस्तितिक्षानसूयादमश्च ॥ ७ ॥ तस्माद्द्विजःप्रशांतात्माजपहोमपरायणः ॥
तपस्यध्ययनेयुक्तोभवेद्भूतानुकंपकः ॥ ८ ॥ क्षत्रियोबाहुवीर्येणतरेदापदमात्मनः ॥ धनेनवैश्यःशूद्रस्तुजपहोमैर्द्विजोत्तमः ॥९॥ तपसा
स्वर्गमाप्नोतितपसाविंदतेमहत् ॥ तपोयुक्तस्यसिध्यंतिकर्माणिनियतात्मनः ॥१०॥ विद्वेषणंसंवननंविषघ्नंरोगनाशनं ॥ येनयेनार्थमृषिणा
यदर्थंदेवताःस्तुताः ॥ ११ ॥ ससकामःसमृद्धश्चतेषांतेषांतथातथा ॥ तानिकर्माणिवक्ष्यामिविविधानिचकर्मणाम् ॥ १२ ॥ पुरश्चरण
मादौतुकर्मणांसिद्धिकारकम् ॥ स्वाध्यायाभ्यसनस्यादौप्राजापत्यंचरेद्द्विजः ॥१३॥ केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वाप्लुतःशुचिः ॥ तिष्ठेद
हनिरात्रौतुशुचिरासीतवाग्यतः ॥ १४ ॥ सत्यवादीपवित्राणिजपेद्व्याहृतयस्तथा ॥ ॐकाराद्यास्तुताजप्त्वासावित्रींचतदित्यृचम् ॥१५॥
आपोहिष्ठेतिसूक्तंतुशुद्धवत्योऽघमर्षणम् ॥ शंवत्यःस्वस्तिमत्यश्चपावमान्यस्तथैवच ॥ १६ ॥ सर्वत्रैतत्प्रयोक्तव्यमादावंतेचकर्मणाम् ॥

आसहस्रादाशताद्वादशांतमथवाजपेत् ॥ १७ ॥ ॐकारंव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रीमथवायुतम् ॥ तर्पयित्वाद्भिराचार्यान्नृषींश्छंदांसिदेवताः
॥ १८ ॥ प्रपद्येतविरूपाक्षंरौद्रमंत्रगणंजपन् ॥ अनार्यैर्नचभाषेतनशूद्रैर्नापिगर्हितैः ॥ १९ ॥ नरजस्वलयानार्यापतितैर्नात्यजैर्नृभिः ॥
नदेवब्राह्मणद्विष्टैर्नाचार्यगुरुनिंदकैः ॥ २० ॥ नमातृपितृविद्विष्टैर्नावमन्येतकंचन ॥ मंगलाचारयुक्तःस्यात्रिरह्नोभ्युदयादपः (?) ॥२१॥
अंतेद्वादशरात्रस्यस्थालीपाकंप्रकल्पयेत् ॥ अग्नयेचाथसोमायतृतीयाचतयोःसह ॥ २२ ॥ वैश्वदेवीचरौद्रीचजुहुयादुत्तरेततः ॥ अवसा-
नस्पतयेतथानुमतयेपिच ॥ २३ ॥ धन्वंतरयइत्यन्यागंधर्वाप्सरसामपि ॥ दशमीब्राह्मणस्पत्यापरातुब्रह्मणेस्मृता ॥२४॥ सरस्वत्यैत-
थाविष्णोरंत्यासौविष्टकृत्यपि ॥ आज्याहुतयएवादौस्थालीपाकेहुतेपुनः ॥ २५ ॥ हुत्वाग्निंतर्पयेद्विद्वान्पितृभ्यश्चप्रकल्पयेत् ॥ ततःशेषं
विधानेनशुचिर्भुंजीतवाग्यतः ॥ २६ ॥ कृच्छ्राणामेषसर्वेषांविधिरुक्तोऽनुपूर्वशः ॥ प्राजापत्यातिकृच्छ्रस्यतथासांतपनस्यच ॥ २७ ॥
पराकस्यचकृच्छ्रस्यविधिंचांद्रायणस्यच ॥ एकेनशुद्धिमाप्नोतिद्वाभ्यांपापैःप्रमुच्यते ॥२८॥ त्रिभिःसिध्यंतिमंत्राश्चमुच्यतेचोपपातकैः ॥
चतुर्भिर्भ्रूणहत्यायास्तथैवायाज्ययाजनात् ॥२९॥ पंचभिःपातकैःसर्वैर्दुष्कृतैश्चप्रमुच्यते ॥ तप्तकृच्छ्रेणसर्वाणिपापानिप्रतिबाधते ॥३०॥
चांद्रायणंसहाद्यंतमेभिःकृच्छ्रैःसमंस्मृतम् ॥ त्रिभिश्चांद्रायणैःपूतोब्रह्मलोकंसमश्नुते ॥ ३१ ॥ अष्टाभिर्देवताःसाक्षात्पश्येतवरदास्तथा ॥
छंदांसिदशभिर्ज्ञात्वासर्वान्कामान्समश्नुते ॥ ३२ ॥ त्र्यहंप्रातस्त्र्यहंसायंत्र्यहमद्यादयाचितम् ॥ त्र्यहंपरंचनाश्नीयात्प्राजापत्यंचरन्द्विजः
॥ ३३ ॥ एकैकंग्रासमश्नीयात्त्र्यहानित्रीणिपूर्ववत् ॥ त्र्यहंचोपवसेदंत्यमतिकृच्छ्रंचरन्द्विजः ॥ ३४ ॥ अमावास्यांनभुंजीतह्येषचांद्राय-
णोविधिः ॥ कुक्कुटांडप्रमाणंतुग्रासंकुर्यादतंद्रितः ॥३५॥ गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् ॥ एकरात्रोपवासश्चकृच्छ्रःसांतपनःस्मृ-

तः ॥ ३६ ॥ एवमेतत्त्र्यहैर्युक्तंमहासांतपनंविदुः ॥ उपवासस्तुसप्ताहंशिशुसांतपनंस्मृतम् ॥ ३७ ॥ तप्तकृच्छ्रंचरन्विप्रोजलक्षीरघृतानि-
लान् ॥ प्रतित्र्यहंपिबेदुष्णान्सकृत्स्नायीसमाहितः ॥ ३८ ॥ नियतस्तुपिबेदापःप्राजापत्यविधिःस्मृतः ॥ यतिकृच्छ्रंवदंत्येतद्रहसामपनो-
दनम् ॥ ३९ ॥ यतात्मनोऽप्रमत्तस्यद्वादशाहमभोजनम् ॥ पराकोनामकृच्छ्रोयंसर्वपापप्रणोदनः ॥ ४० ॥ एकैकंह्रासयेत्पिंडंकृष्णेशुक्लेच
वर्धयेत् ॥ उपस्पृशंस्त्रिषवणमेतच्चांद्रायणंस्मृतम् ॥ ४१ ॥ एतमेवविधिंकृत्स्नमाचरेद्यवमध्यमे ॥ शुक्लपक्षादिनियतश्चरंश्चांद्रायणव्रतम्
॥ ४२ ॥ चतुरःप्रातरश्नीयाद्विप्रःपिंडान्कृताह्निकः ॥ चतुरोऽस्तमितेसूर्येशिशुचांद्रायणंस्मृतम् ॥ ४३ ॥ अष्टावष्टौसमश्नीयात्पिंडान्म-
ध्यंदिनेस्थिते ॥ नियतात्माहविष्यस्ययतिचांद्रायणव्रतम् ॥४४॥ यथाकथंचित्पिंडानांतिस्रोऽशीतीःसमाहितः ॥ मासेनाश्नन्हविष्यस्यचं-
द्रस्यैतिसलोकताम् ॥ ४५ ॥ एतद्रुद्रास्तथादित्यावसवश्चाचरन्व्रतम् ॥ सर्वेकुशलमोक्षायमरुतश्चर्तुभिःसह ॥४६॥ यावकःसप्तरात्रेणपा-
तव्योनियतात्मना ॥ स्थानासनत्रिषवणैर्जपतापावमान्यृचः ॥४७॥ एकैकंसप्तरात्रेणपुनातिविधिवत्कृतः ॥ त्वगसृक्पिशितास्थीनिमेदोमज्जा-
नमेवच ॥ ४८ ॥ एकैकंसप्तरात्रंतुत्वगादीनांविशोधनम् ॥ एभिर्व्रतैर्विपूतात्माकुर्यात्कर्माण्यतंद्रितः ॥ ४९ ॥ इष्यन्कामांस्ततःसर्वानवाप्नो-
तिनसंशयः ॥ कणपिण्याकतक्राणामेकैकंशोधनंभवेत् ॥ ५० ॥ शुद्धात्माकर्मकुर्वीतसत्यवादीजितेंद्रियः ॥ एवंशुद्धस्यकर्माणिमंत्रैर्वक्ष्या-
मितद्यथा ॥ ५१ ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेदादितःसर्वकर्मणाम् ॥ त्रीणिनक्तानिवाकुर्यात्ततःकर्मसमारभेत् ॥ ५२ ॥ नित्यप्रयोगिणांचैवप्रयो-
गादौव्रतंत्र्यहम् ॥ उपरिष्टादुपवसेत्कृत्वावासांनिपातिकम् ॥५३॥ आयुष्याण्येवकर्माणिमंत्रयुक्तःसमारभेत् ॥ शंवत्यःस्वस्तिमत्यश्चजपेत
त्रिवृताऋचः ॥ ५४ ॥ अरण्येवोदितेसूर्येदिशंप्राप्यापराजिताम् ॥ प्राचीमथोत्तरांवापिशुचौदेशेसमाहितः ॥ ५५ ॥ सवासाःसशिरस्को-

प्सुस्नात्वाभ्युक्ष्यजपेद्द्विजः ॥ शुद्धवत्यस्तथांब्वत्यःपावमान्योऽघमर्षणम् ॥५६॥ एवंत्रिराप्लुत्यशुचिःप्राणायामान्समाचरेत् ॥ त्रीन्षडष्टौद्वादशवाषोडशाष्टादशापिवा ॥ ५७ ॥ आशताद्वायमेत्प्राणान्जपन्ब्रह्माघमर्षणम् ॥ यावद्वामनसस्तुष्टिस्तावत्प्राणान्समायमेत् ॥ ५८ ॥ यथायथामनस्तस्यदुष्कृतंकर्मगर्हति ॥ तथातथाशरीरंतत्तेनाधर्मेणमुच्यते ॥ ५९ ॥ प्राणायामैर्दग्धदोषःशुक्लांबरधरःशुचिः ॥ यथाविध्यपआचम्यआरोहेद्दर्भप्रस्तरम् ॥ ६० ॥ पवित्रपाणिःकृत्वातूपस्थंवैदक्षिणोत्तरम् ॥ दिशोरेवांतरंप्रेक्ष्यानिमिषंछाद्यचक्षुषी ॥ ६१ ॥ ओँकारंव्याहृतीस्तिस्रःसावित्रींचतदित्यृचम् ॥ मनसैताअनुद्रुत्यवेदादिंसमुपक्रमेत् ॥ ६२ ॥ मंद्रमेवपठेत्प्रातरुच्चैर्मध्यंदिनेपठेत् ॥ सोच्चैरेवापराह्णेतुसंध्याकालउपारमेत् ॥ ६३ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायत्रिराप्लुत्यपठेद्द्विजः ॥ मध्यमांवृत्तिमास्थायनद्रुतांनविलंबिताम् ॥ ६४ ॥ पूर्वांसंध्यांजपंस्तिष्ठेदुपासीतचपश्चिमाम् ॥ नचांतराव्याहरेतविरमेद्वाकथंचन ॥६५॥ विरमेद्ब्राह्मणेप्राप्तेकामंतेनतुसंवदेत् ॥ शूद्रंदृष्ट्वैवसंप्राप्तंनाधीयीतकथंचन ॥ ६६ ॥ आग्नेयंसूक्तमाद्यंतुमुख्यंब्रह्मर्षिसंमतम् ॥ रायस्पोषंधुरंधन्यंजपन्विप्रोऽर्थमाप्नुयात् ॥ ६७ ॥ ऋर्षिंसर्वमिदंजप्त्वासपुत्रंनियतःशुचिः ॥ संहिताफलमाप्नोतिऋग्वेदस्यनसंशयः ॥ ६८ ॥ एकादशगुणंह्येतज्जपन्ब्रह्मसनातनम् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपापैश्चपरिमुच्यते ॥ ६९ ॥ अनश्नन्संहितामेतांप्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ आयुर्विद्यांधनंपुत्रान्गृहांश्चाप्नोत्यनामयान् ॥ ७० ॥ एतद्ब्रह्मजपन्शूद्रान्नेक्षेतान्यांश्चतद्विधान् ॥ प्रेक्ष्याचम्योदकंपूतःपश्येद्वामग्निभास्करौ ॥ ७१ ॥ मंद्रंजपोदशगुणउपांशुस्याच्छतान्वितः ॥ सहस्रंमानसंविद्यादेषजप्यविधिःस्मृतः ॥ ७२ ॥ आदावेवतुसावित्र्याकर्मकुर्वीतशांतये ॥ पुष्ट्येधनलाभायपशुकामायभूतये ॥ ७३ ॥ एषाहिसंहितादेवैःसर्वब्रह्ममयीनिचृत् ॥ उग्रेणतपसादृष्टाविश्वामित्रेणधीमता ॥ ७४ ॥ होमांश्चजपयज्ञांश्चनित्यंकुर्वीतचैतया ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थंपरब्रह्मेदमुच्यते ॥ ७५ ॥ एषैवप्रतिलोमोक्तापच्छःशत्रुविनाशिनी ॥ अक्षरप्रतिलोमेयमभिचारेषुशस्यते ॥ ७६ ॥ अक्षरप्रतिलोमेयंयस्मिन्युज्येतकर्मणि ॥ तदमोघंविजानीयादेतद्वैब्रह्मणोबलम् ॥ ७७ ॥ व्याघातकेध्मसमिधोह्यक्षरप्रतिलोमया ॥ जुहुयात्सार्षपंतैलंवैभीतककृतस्रुचः ॥ ७८ ॥ यइच्छेत्पीडनंशत्रोरपिवोच्चाटनंपुनः ॥ पच्छःसंपीडयेच्छत्रून्वर्णशश्चप्रमापयेत् ॥ ७९ ॥ इतिपरिभाषा ॥ ॥

ऋग्वेदाद्यस्यसूक्तस्यविधिंवक्ष्याम्यतःपरम् ॥ यथाऋषिर्मधुच्छंदाःकर्मैतेनाकरोत्पुरा ॥ ८० ॥ शिरसाधारयेदग्निंनियतःपरिवत्सरम् ॥ चतुर्थप्राणकालीयोहुतशिष्टमदन्हविः ॥ ८१ ॥ जुहूंत्रिरुपतिष्ठंश्चसत्यवादीदिनेदिने ॥ व्रतकालेतुसंप्राप्तेआग्नेयंनिर्वपेच्चरुम् ॥ ८२ ॥ अनग्नोध्यानमात्रोऽग्निर्व्रतांतेऽस्योपतिष्ठति ॥ दहेयमितियंचेच्छेत्तंदहत्येवपावकः ॥ ८३ ॥ अप्स्वप्यग्निर्ज्वलत्येवतद्व्रतस्यमहात्मनः ॥ समर्धयतितंचेष्टैःकामैर्वह्निःप्रयत्नतः ॥ ८४ ॥ अतःपरंतृचाःसप्तवाय्वाद्यायेप्रकीर्तिताः ॥ तान्जपन्प्रयतोनित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ८५ ॥ मेधातिथावृषौपुनःसदसस्पतिमित्यृचम् ॥ मेधाकामोजपेन्नित्यंजुहुयाच्चाज्यमेतया ॥८६॥ स्योनेतिपृथिवीनित्यंस्नात्वाविप्रःशुचिर्जपेत् ॥ विंदतेमहतींभूमिमसपत्नामकंटकाम् ॥ ८७ ॥ इदंविष्णुरितीमाभिःपंचभिःश्राद्धकर्मणि ॥ अंगुष्ठमन्नेऽवगाह्येत्तेनरक्षांसिबाधते ॥८८॥ अंगुष्ठमात्रोभगवान्विष्णुःपर्यटतेमहीं ॥ राक्षसानांवधार्थायतच्छ्राद्धेप्रहरिष्यति ॥ ८९॥ अक्षय्यंचभवेदन्नंश्रद्धाभक्तिसमन्वितम् ॥ तस्माच्छ्राद्धेषुसर्वेष्वप्यंगुष्ठग्रहणंस्मृतम् ॥ ९० ॥ सप्तजन्मकृतंपापंकृत्वाचाभक्ष्यभक्षणम् ॥ तद्विष्णोरित्यपांमध्येसकृज्जप्त्वाविशुद्ध्यति ॥९१॥ अंबयोयंतियाःप्रोक्तानवर्चस्त्वाभिषेचनीः॥ आयुष्यस्ताःपरिप्रोक्ताभैषज्यःपापमोचनीः ॥९२॥ शुनःशेपमृषिंबद्धःसंनिरुद्धोथवाजपेत् ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योगदीचाप्यगदोभवेत् ॥ ९३ ॥ यइच्छेच्छाश्वतान्कामानिंद्रात्प्राप्स्येपुरंदरात् ॥ सषोडशभिरेवर्ग्भिरिंद्रंस्तूयाद्दिनेदिने

॥९४॥ हैरण्यस्तूपइंद्रस्यसूक्तंकर्माभिसंस्तवम् ॥ तज्जपन्प्रयतःशत्रूनयत्नात्प्रतिबाध्यते ॥९५॥ आकृष्णेनेत्यृचात्वेवयोनित्यंसूर्यमर्चति ॥
प्रातर्मध्येऽस्तगंवापिसजीवेदगदःसुखी ॥ ९६ ॥ आकृष्णेनेत्यृचंत्वेतांध्यायन्निशिदिवौकसः ॥ अग्नौहुत्वैतयाचाज्यंदीर्घमायुरवाप्नुयात्
॥ ९७ ॥ येतेपंथाइतीमांतुसावित्रीमध्वगोऽभ्यसेत् ॥ स्वस्तिमान्व्रजतेऽध्वानंगृहांश्चाप्नोत्यनामयान् ॥ ९८ ॥ संपूषन्नितियत्सूक्तंघौरःकण्वोजगावृषिः
॥ अध्वन्यमेतद्विज्ञेयंपरिपंथ्यपसेधनम् ॥ ९९ ॥ रौद्रीभिःषड्भिरीशानंतुष्टूयाद्योदिनेदिने ॥ सनारीसहितःशांतिंशंकरात्प्राप्नुयात्सदा
॥ १०० ॥ एतेनैवषडर्चेनजुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ चरुंचकल्पयेद्रौद्रंभूतिकामोऽथपर्वसु ॥ १ ॥ उदित्युद्यंतमादित्यमुपतिष्ठेद्दिनेदिने
॥ हृद्रोगनाशनंह्येतत्परमारोग्यवर्धनम् ॥ २ ॥ द्विषंतमित्यथार्धर्चंयंद्विष्यात्तंजपन्स्मरेत् ॥ आगस्कृत्सप्तरात्रेणविद्वेषमधिगच्छति
॥ ३ ॥ रोगैर्गृहीतोरोगीचप्रस्कण्वस्योत्तमंतृचम् ॥ आरोग्यमेतत्प्रयतोजपेन्नित्यमनेकशः ॥ ४ ॥ उत्तमस्तस्यचार्धर्चोद्विषद्द्वेषइतिस्मृतः ॥
यंद्विष्यात्तमभिध्यायेद्दृष्ट्वाचैनंजपेदिदम् ॥ ५ ॥ आगस्कृच्चेत्रिरात्रेणविद्वेषंसंनियच्छति ॥ उदयत्यायुरक्षय्यंतेजोमध्यंदिनेजपन् ॥ ६ ॥
अस्तंव्रजतिसूर्येतुद्विषंतंप्रतिबाध्यते ॥ ओजस्तेजस्तथारोग्यंद्विषद्द्वेषंप्रकीर्तितम् ॥ ७ ॥ नवपश्चेतिसूक्तानियानिगर्भेपराशरः ॥ अरातीनां
हरेत्प्राणान्छत्रूंश्चैवनियच्छति ॥ ८ ॥ सौपर्णानिपवित्राणिसूक्तान्येकादशाभ्यसेत् ॥ वांच्छन्पुत्रान्पशून्वित्तंस्वर्गमायुरनंधताम् ॥ ९ ॥
आध्यात्मिकीःकइत्येताजपंस्तुसुसमाहितः ॥ प्राप्नुयात्सपरंधामविश्वंज्योतिःसनातनम् ॥११०॥ आनोभद्रीयमायुष्यंवैश्वदेवंजपन्मुनिः ॥
मुमूर्षुरपिजप्त्वैतद्दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ११ ॥ पितॄणांश्राद्धकालेतुमध्वित्येतत्तृचंपठेत् ॥ अघोराःपितरस्तस्यविशंतिज्योतिरुत्तमम् ॥ १२ ॥
त्वंसोमेतिचसूक्तेनपश्येच्चंद्रमुपोदितम् ॥ उपतिष्ठेत्समित्पाणिर्मासिमासिनवंनवम् ॥ १३ ॥ तन्मासंतस्यदुःखंहिनजातुत्रिविधंभवेत् ॥ गौतमेन

पुराद्दृष्टंमृत्योर्नाशनमात्मनः ॥ १४ ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतपूर्णंचैतत्समाहितः ॥ वासांस्यपिसविंदेतचंद्रस्यैतिसलोकताम् ॥ १५ ॥ धनकामो
जपेन्नित्यमेताइतितुनित्यशः ॥ स्नात्वाशुचिस्तुनियतइष्टंधनमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ आयुरीप्सन्निसमितिकौत्संसूक्तंसदाभ्यसेत् ॥ आज्याहुतीश्चजुहुयात्प्रत्यृचंवाग्यतःशुचिः
॥ १७ ॥ जपेदाप्लुत्यनियतःससाक्षादापदंतरेत् ॥ अपनःशोशुचदितिस्नात्वामध्यंदिनेरवौ ॥ १८ ॥
शुचिकामोजिताहारःप्रत्यृचंजुहुयाद्घृतम् ॥ समिधोऽन्वहमिष्टौवासूक्तमेतदघापहम् ॥१९॥ यथामुंजादिवेषीकातथापापात्प्रमुच्यते ॥ जातवेदसइत्यादिसदास्वस्त्ययनेजपेत्
॥ १२० ॥ दुर्गेपथिप्रयातस्यनास्यारिभ्योभयंभवेत् ॥ राजकार्येश्वयूथेवाअभिशस्तोऽप्यनेकधा ॥ २१ ॥
अशक्तोऽप्रतिभाकार्येभयेप्राणांतिकेथवा ॥ जातवेदसइत्येतांजपंस्तेभ्यःप्रमुच्यते ॥ २२ ॥ सिषाधयिषुरर्थंतुप्रस्थितोमनसाजपेत् ॥
सिद्धार्थःस्वस्तिमानेतिप्रमीयेतनचाध्वनि ॥ २३ ॥ कृतार्थःस्वगृहान्गच्छन्नेतामेवसदाभ्यसेत् ॥ उदितेसवितर्येतांजपेदस्तंगतेतथा
॥ २४ ॥ अहःस्वस्त्ययनंप्रातारात्रिस्वस्त्ययनंनिशि ॥ व्युष्टायांचजपेन्नित्यमेतांदुःस्वप्ननाशिनीम् ॥ २५ ॥ प्रमंदिनेप्रसूयंत्यांजपेद्गर्भप्रमोचनीम्
॥ इंद्रंचमनसाध्यायेन्नारीगर्भंप्रमुंचति ॥२६॥ आपत्सुसर्वकामोवात्रितंनित्यंजपेदृषिम् ॥ जपन्निंद्रमितिस्नातोवैश्वदेवंतुसप्तकम्
॥ २७ ॥ मुच्यतेजुहुयादाज्यंविश्वस्मादेवसोंऽहसः ॥ शंतातीयंपरंसूक्तंपंचविंशकमुत्तमम् ॥ २८ ॥ नासत्यौतुनमस्कृत्यपरामृद्धिमवाप्नुयात्
॥ घर्मसंस्तवनंसूक्तंसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २९ ॥ इमाइतिजपेच्छश्वद्रौद्रसूक्तंद्विजःशुचिः ॥ आयुर्विद्यांधनंपुत्रान्गृहांश्चाप्नोत्यनामयान्
॥ १३० ॥ वीतेष्वपत्यगोष्ठेषुदुःस्वप्नेतित्र(?)मात्मनः ॥ मानोमहांतमित्याभ्यांत्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥३१॥ औदुंबरीश्चजुहुयाद्दधिमध्वाज्यसंस्कृताः
॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यमादावंतेचकर्मणाम् ॥ ३२ ॥ ऊर्ध्वबाहुस्तुसूक्तेनतुष्टावशतशोभवम् ॥ छित्त्वासर्वान्मृ-

त्युपाशान्जीवेद्रोगैर्विवर्जितः ॥ ३३ ॥ तिष्ठन्नुद्यंतमादित्यंसमित्पाणिःशुचिःसदा ॥ चित्रमित्युपतिष्ठेतसूक्तेनानेनभास्करम् ॥ ३४ ॥
अतिस्तवेनचैतेननित्यंमध्यंदिनेरविम् ॥ गृणानोपोहतेक्षिप्रंप्राप्नोतिचधनायुषी ॥ ३५ ॥ अधःस्वप्नस्येतिजपेत्प्रातःप्रातर्दिनेदिने ॥ दुःस्वप्नं
नुदतेक्षिप्रंनचास्याभोजनाद्भयम् ॥ ३६ ॥ उभेपुनामीतिपरारिपुघ्नयस्तुप्रकीर्तिताः ॥ ताजपन्हंतिरक्षांसिसपत्नांश्चनियच्छति ॥ ३७ ॥
निवर्त्यपंचयज्ञांश्चहुत्वाचाग्निंकृताह्निकः ॥ येदेवासोदिव्यनयाजपन्कामानवाप्नुयात् ॥ ३८ ॥ इंद्राविष्णूनमस्कृत्यविष्णोर्नुकमितित्रिभिः ॥
समित्पाणिःशुचिर्भूत्वोपतिष्ठेत्तुदिनेदिने ॥ ३९ ॥ धर्मंबुद्धिंधनंपुत्रानारोग्यंधर्मवर्धनम् ॥ प्राप्नोतिचपरंस्थानंज्योतीरूपंसनातनम् ॥ १४० ॥
आततायिनमायांतंदृष्ट्वाव्याघ्रमथोवृकम् ॥ नमागरन्नितिजपंस्तेभ्यएवप्रमुच्यते ॥ ४१ ॥ त्रिरात्रोपोषितोरात्रौजपेदासूर्यदर्शनात् ॥ आप्लु-
त्यप्रयतःसौरीरुपतिष्ठेद्दिवाकरम् ॥ ४२ ॥ पश्यंतितस्करानैनंनचान्येपापवृत्तयः ॥ एकशतानित्रायेततस्करेभ्यश्चरन्पथि ॥ ४३ ॥ स्तेयं
कृत्वाद्विजोमोहात्त्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ सूक्तंजप्त्वास्यवामीयंक्षिप्रंमुच्येतकिल्बिषात् ॥ ४४ ॥ ज्ञातिपुत्रसुहृन्मित्रैर्यश्चराज्यंचिकीर्षति ॥
नित्यंसनियतोभूत्वासूक्तंतुमनसाजपेत् ॥ ४५ ॥ कयाशुभेतिपैशुन्यंकृत्वाचार्यनृपद्विजैः ॥ श्रुत्वापरंरहस्यंतुगुरोरप्याहशौनकः ॥ ४६ ॥
इमंनुसोममित्येतेद्वेऋचौप्रयतोजपेत् ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिनकिंचित्पातकंभवेत् ॥ ४७ ॥ पितुंन्वित्युपतिष्ठेतनित्यमन्नमुपस्थितम् ॥ पूज-
येदशनंनित्यंभुंजीयादविकुत्सितम् ॥ ४८ ॥ नास्यस्यादन्नजोव्याधिर्विषमप्यन्नतामियात् ॥ विषंचपीत्वैतत्सूक्तंजपेतविषनाशनम् ॥ ४९ ॥
नावाग्यतस्तुभुंजीतनाशुचिर्नजुगुप्सितम् ॥ दद्याच्चपूजयेच्चैवजुहुयाच्चशुचिःसदा ॥ १५० ॥ क्षुद्भयंनास्यकिंचित्स्यान्नान्नजंव्याधिमाप्नुयात् ॥
उत्पथप्रतिपन्नोयोभ्रष्टोवापिपथःक्वचित् ॥ ५१ ॥ पंथानंप्रतिपद्येतकृत्वावाकर्मगर्हितम् ॥ अग्नेनयेतिसूक्तेनप्रत्यृचंजुहुयाद्घृतम् ॥ ५२ ॥

जपंश्चप्रयतोनित्यमुपतिष्ठेतचानलम् ॥ स्नात्वाजपेदनर्वाणंनमस्कृत्यबृहस्पतिम् ॥ ५३ ॥ वीरान्धनंचप्राप्नोतिसुश्लोक्यांकीर्तिमृच्छति ॥
कंकतोनेतियत्सूक्तंविषार्तःप्रयतोजपेत् ॥ ५४ ॥ विषंनक्रमतेचास्यसर्पाद्दृष्टिविषादपि ॥ यत्कीटलूतासुविषंदंष्ट्रिवृश्चिकजंचयत् ॥ ५५ ॥
मौलंचकृत्रिमंचैवजपन्सर्वंव्यपोहति ॥ धर्मंबुद्धिंधनंपुत्रान्सौभाग्यंधनवर्धनम् ॥ ५६ ॥ आरोग्यंपुष्टिमायुष्यंपशून्विद्यांमहद्यशः ॥ त्रिरात्रेपो-
षितःस्नातःप्रयतश्चरितव्रतः ॥ ५७ ॥ प्राणायामशतंकृत्वोपतिष्ठेतशतक्रतुम् ॥ एकाहंकरसंयुक्तःपादौसंधायवाग्यतः ॥ ५८ ॥ योजातइ-
तिसूक्तेनऋषिंगृत्समदंस्मरन् ॥ शतकृत्वोजपेदिंद्रमिंद्रश्रेष्ठानिचांततः ॥ ५९ ॥ एकाहाल्लभतेवित्तंत्र्यहात्सिद्धिमनुत्तमाम् ॥ अहोभि-
स्त्रिभिरारोग्यंचतुर्भिरशनंबहु ॥ १६० ॥ पंचभिर्ब्रह्मवर्चस्यंषड्भिरायुःसुखावहम् ॥ सप्तभिस्तनयान्पुष्टिमष्टभिःप्राप्नुयात्सदा ॥ ६१ ॥
प्रियोभवतिचेंद्रस्यप्रियंधामसगच्छति ॥ रिपुघ्नंदस्युशमनंरायस्पोषकरंपरम् ॥ ६२ ॥ गणानामितियत्सूक्तंतज्जपेत्सुखवर्धनम् ॥ संध्ययोः
प्रयतस्त्वेतज्जपेन्नित्यंबृहस्पतिम् ॥ ६३ ॥ उपतिष्ठेतसूक्तेनसर्वकामसमृद्धये ॥ योमेराजन्नितीमांतुदुःस्वप्नशमनीमृचम् ॥ ६४ ॥ जप्त्वाना-
शयतिक्षिप्रंदुःस्वप्नंब्राह्मणःशुचिः ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंनियतोब्रह्मवित्तमः ॥ ६५ ॥ प्रजार्थंजुहुयादाज्यंचरुंवापयसिश्रृतम् ॥ राकामहमि-
तीमाभिःषष्ट्याशुक्लस्यपंचभिः ॥ ६६ ॥ हविःशेषंस्वयंप्राश्याविंदतेमहतींप्रजाम् ॥ व्याधिनायोऽभिभूतःस्याद्घोरेणप्राणहारिणा ॥ ६७ ॥
चतुर्दशीमुपोष्यैकांकृष्णस्यजुहुयाच्चरुम् ॥ आतेसूक्तेनरौद्रेणप्रत्यृचंवाग्यतःशुचिः ॥ ६८ ॥ पूर्वमाज्याहुतीर्हुत्वाअथोपस्थायशंकरम् ॥
हविःशेषेणवर्तेतएकांतरमतंद्रितः ॥ ६९ ॥ पूर्णमासिजयेन्मृत्युंरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥ अभिशस्येतयोमोहात्कुर्याद्वाकर्मगर्हितम् ॥ १७० ॥
स्नात्वाभुंजन्जपेदप्सुअंबीत्यृचमतंद्रितः ॥ अध्वनिप्रस्थितोयस्तुपश्येच्छकुनिमुत्थितम् ॥ ७१ ॥ अप्रशस्तंप्रशस्तंवास्थित्वेक्ष्यप्रयतोजपेत् ॥

कनिक्रदद्दिसूक्ताभ्यामुपतिष्ठेत्कृतस्वरम् ॥ ७२ ॥ शकुनिंवायसंवापिमृगंदंष्ट्रिणमेववा ॥ अथदृष्ट्वैवजप्तव्यमेतत्तस्करमोहनम् ॥ १७३ ॥ इत्यृग्विधानेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ कल्याणवादीवान्योवानवारौतिनदृश्यते ॥ जपेदेवनमस्कृत्यसिद्धार्थःसनिवर्तते ॥१७४॥ नतस्यास्तिभयंकिंचिद्दस्युभ्योऽध्वनिनक्वचित् ॥ तरत्यपिचदुर्गाणिस्वस्तिमांश्चसुखीभवेत् ॥ ७५ ॥ यस्यभुक्तंनजीर्येतनतिष्ठेद्वाकथंचन ॥ ध्यात्वासौंऽतरमन्नस्याप्यग्निरस्मीत्यृचंजपेत् ॥७६॥ विश्वामित्रस्यसंवादंनद्यतिक्रमणेजपेत् ॥ आप्लुत्याचम्यविधिवदुदकस्यांजलिंक्षिपेत् ॥ ७७ ॥ नमःस्रवन्त्यइत्येतद्योनित्यंहिसमाचरेत् ॥ तंनद्यःस्रोतसःपांतिस्वंपुत्रमिवमातरः ॥ ७८ ॥ भयंचास्यनविद्येतनदीतीरेवनेष्वपि ॥ जलचरेभ्योभूतेभ्यःशीतोष्णैर्नचबाध्यते ॥ ७९ ॥ पूर्णांतितीर्षुःसरितंरमध्वमितिसंस्मरेत् ॥ ओष्वित्यृचमपांमध्येजपेद्योवैनदींतरन् ॥ १८० ॥ सशीघ्रंतीरमाप्नोतिगाधंवाविंदतेद्विजः ॥ युक्तेनैवरथेनाशुयोपांपारंतितीर्षति ॥८१॥ उद्वऊर्मिरितीमांतुजपेतनियतःस्वयम् ॥ अध्वानंप्रस्थितश्चैवमामंद्रैरितिसंस्मरेत् ॥ ८२ ॥ कार्याण्यशेषतःकृत्वापुनरायातिवैगृहम् ॥ अदातारंसुपुष्टार्थंसर्वदाविष्टचेतनम् ॥ ८३ ॥ हत्वातद्धनमन्विच्छन्किंतेकृण्वंत्यृचंजपेत् ॥ इंद्रापर्वतेतिसूक्तमायुष्यंद्राविणंस्मृतम् ॥ ८४ ॥ वागिंद्रियप्रमूढोयोनविद्यांप्रतिपद्यते ॥ इंद्रियार्थान्यथार्थान्वायोनवेत्तिकथंचन ॥ ८५ ॥ विद्यावाधिगतायस्यप्रणश्येतपुनःपुनः ॥ ससर्परीर्क्षचौजस्वाद्धौमासौप्रतिपद्यते ॥ ८६ ॥ अनसासंप्रयातस्तुस्थिरौगावावितिस्मरेत् ॥ चतस्रःकुशलेनैतिसिद्धार्थःस्थिरयानगः ॥ ८७ ॥ यानाक्षमपभग्नंतंदृष्ट्वादुर्गेपथिद्विजः ॥ अभिव्ययस्वेतिजपेदृचमक्षबलंदधत् ॥८८॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांत्रिरात्रोपोषितःशुचिः ॥ दक्षिणप्रवणेदेशेश्मशानस्थःसमाहितः ॥८९॥ रक्तोष्णीष्यसिपाणिश्चबैल्वकेध्मोऽनिलाशनः ॥ सप्ताहंजुहुयात्तैलंसार्षपंलवणान्वितम् ॥१९०॥ समिधोराजवृक्षस्यवसिष्ठद्वेषिणीःपठन् ॥

यंद्विष्यात्तस्यकृत्वातुशम्याकेनाकृतिंनिशि ॥९१॥ अधिष्ठायचतांकुर्याद्दग्भिश्चतसृभिर्द्विजः ॥ उद्दिश्यनामहोमोयंसप्तरात्रंनजीवति॥९२॥ वसिष्ठानांततोहंतिब्रह्मतत्कुशिकोदितम् ॥ नास्यकश्चिदवध्योऽस्तिजपतोजुह्वतोपिवा ॥ ९३ ॥ द्वाविंशकंजपेत्सूक्तमाध्यात्मिकमनुत्तमम् ॥ पर्वसुप्रयतोनित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥ ९४ ॥ बृहस्पतिमजाश्वंसवितारंबभ्रुमेवच ॥ ऋतावृतौदिनेदिनेत्यृचैःपंचभिरन्वहम् ॥ ९५ ॥ बृहस्पतइतिपंचाहंप्रत्यृचंजुहुयाद्घृतम् ॥ हुत्वाग्निमर्चयित्वातुगंधमाल्यैःसुधूपकैः ॥९६॥ एतावद्देवताःपंचकामैरर्चंतिपंचभिः ॥ रत्नैरपत्यैःपशुभिर्मखैर्दीर्घेणचायुषा ॥९७॥ अथवेदादिगीतायाःप्रसारजननंविधिम् ॥ गायत्र्याःसंप्रवक्ष्यामिधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ ९८ ॥ नित्येनैमित्तिकेकाम्येत्रितयेतुपरायणम् ॥ गायत्र्याश्चपरंनास्तिइहलोकेपरत्रच ॥ ९९ ॥ मेध्यान्नमितभुङ्मौनीत्रिःस्नानार्चनतत्परः ॥ जपेल्लक्षत्रयंधीमाननन्यमानसक्रियः ॥ २०० ॥ कर्मभिर्योजयेत्पश्चात्क्रमशःस्वेच्छयापिवा ॥ यावत्कार्यंनकुर्वीततावल्लुंपेन्नतद्व्रतम् ॥ १ ॥ आदित्यस्योदयेस्नात्वासहस्रंप्रत्यहंजपेत् ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यंधनंचलभतेध्रुवम् ॥२॥ त्रिरात्रोपोषितःसम्यग्घृतंहुत्वासहस्रशः ॥ सहस्रंलाभमाप्नोतिराहुसूर्यसमागमे ॥ ३ ॥ पालाशसमिधांचैवघृताक्तानांहुताशने ॥ सहस्रंलाभमाप्नोतिराहुसूर्यसमागमे ॥ ४ ॥ हुत्वातुखादिरंवह्नौसघृतंरक्तचंदनम् ॥ सहस्रंहैमचाप्नोतिराहुचंद्रसमागमे ॥ ५ ॥ रक्तचंदनमिश्रंतुसघृतंहव्यवाहने ॥ हुत्वागोमयमाप्नोतिसहस्रंगोधनंद्विजः ॥ ६ ॥ यस्यास्तुगोर्गोमयेनगुटिकानांसहस्रशः ॥ हुत्वातांगामवाप्नोतिघृताक्तानांहुताशने ॥ ७ ॥ यवैरश्वांस्तिलैर्गजान्महिषीर्यावकैस्तथा ॥ शालितंडुलहोमेनकन्यालाभमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥ जातीचंपकरक्तार्ककुसुमानांसहस्रशः ॥ हुत्वावस्त्राण्यवाप्नोतिघृताक्तानांहुताशने ॥ ९ ॥ सूर्यबिंबेजलमध्येतोयंहुत्वासहस्रशः ॥ सहस्रंप्राप्नुयाद्धैमंरौप्यमिंदुमयेहुते ॥ २१० ॥ अलक्ष्मीपापसंयुक्तोमलव्याधिविनाशकैः ॥

मुच्येत्सहस्रजप्तेनस्नायाद्यस्तुजलेनवै ॥ ११ ॥ यांदिशंसप्तजप्तेनलोष्टेनसंप्रचारयेत् ॥ चौराग्निमारुतोत्थानिभयानिनभवंतिवै ॥ १२ ॥
क्षीराहारोजपेल्लक्षमपमृत्युंव्यपोहति ॥ घृताशीप्राप्नुयान्मेधांबहुविज्ञानसंचयम् ॥ १३ ॥ हुत्वावेतसपत्राणिघृताक्तानिहुताशने ॥ लक्षाद्वर्षापयद्देवंसार्वभौमंनसंशयः ॥ १४ ॥ लक्षेणभस्महोमस्यकृत्याह्युत्तिष्ठतेजलात् ॥ आदित्याभिमुखःस्थित्वानाभिमात्रेजलेशुचिः ॥ १५ ॥
तिलानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ यवानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ सर्वकामसमृद्धात्मापरंस्थानमवाप्नुयात् ॥ १७ ॥ घृतस्याहुतिलक्षेणसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ पंचगव्याशनोलक्षंजपन्जातिस्मरोभवेत् ॥ १८ ॥
तद्देवह्यनलेहुत्वाप्राप्नोतिबहुशोधनम् ॥ अन्नाद्यहवनान्नित्यमन्नाद्यंचभवेत्सदा ॥ १९ ॥ जुहुयात्सर्वसाध्यानामाहुत्ययुतसंख्यया ॥ रक्तसिद्धार्थकान्हुत्वासर्वान्साधयतेरिपून् ॥ २२० ॥ लवणंमधुसंयुक्तंहुत्वासर्वंवशीभवेत् ॥ हुत्वातुकरवीराणिरक्तानिजनयेज्ज्वरम् ॥ २१ ॥
हुत्वाबैभीतकंतैलंद्देशादेवप्रचारयेत् ॥ हुत्वातुनिंबपत्राणिविद्वेषंजनयेन्नृणाम् ॥२२॥ रक्तानांतंडुलानांतुघृताक्तानांहुताशने ॥ हुत्वाबलमवाप्नोतिशत्रुभिर्नसजीयते ॥ २३ ॥ प्रत्यानयनसिद्ध्यर्थंमधुसर्पिःसमन्वितम् ॥ गव्यंक्षीरंप्रदीप्तेग्नौजुहृतस्तत्प्रशाम्यति ॥ २४ ॥ ब्रह्मचारीमिताहारोयःसहस्रत्रयंजपेत् ॥ संवत्सरेणलभतेधनैश्वर्यंनसंशयः ॥ २५ ॥ शमीबिल्वपलाशानामर्कस्यतुविशेषतः ॥ पुष्पाणांसमिधां
चैवहुत्वाहेममवाप्नुयात् ॥ २६ ॥ अब्रह्मत्र्यंबकादीनांयस्यायतनमाश्रितः ॥ जपेल्लक्षंनिराहारःसतस्यवरदोभवेत् ॥ २७ ॥ बिल्वानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ परांश्रियमवाप्नोतियदिनभ्रूणहाभवेत् ॥ २८॥ पद्मानांलक्षहोमेनघृताक्तानांहुताशने ॥ प्राप्नोतिराज्यमखिलमसपत्नमकंटकम् ॥ २९ ॥ पंचविंशतिलक्षेणदधिक्षीरघृताशनः ॥ स्वदेहेसिद्ध्यतेजंतुःकौशिकस्यमतंयथा ॥ २३० ॥ एकाहंपंचगव्याशीह्येकाहंमारुताशनः ॥ एकाहंब्राह्मणान्नाशीगायत्रीजपउच्यते ॥ ३१ ॥ शतेनगायत्र्यास्नात्वाशतमंतर्जलेजपेत् ॥ शतेनापस्ततः
पीत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ३२ ॥ गोघ्नःपितृघ्नोमातृघ्नोब्रह्महागुरुतल्पगः ॥ सुवर्णरत्नहारीचयश्चविप्रःसुरांपिबेत् ॥ ३३ ॥ अयाज्ययाजनंकृत्वाकृत्वावाकर्मगर्हितम् ॥ नसीदेत्प्रतिगृह्णानोमहीमपिससागराम् ॥३४॥येचास्यदुःस्थितालोकेग्रहाःसूर्यादयोभुवि ॥ तेयांतिसौम्यतांसर्वेशिवायेतिनसंशयः ॥३५॥ कृणुष्वेतिजपन्सूक्तंरक्षोघ्नंदस्युभिर्वृतः ॥ अरातीनांहरेत्प्राणान्रक्षांस्यपिचनाशयेत् ॥३६॥ उपतिष्ठेतयोवह्निंपरीत्यृचादिनेदिने ॥ तंरक्षतिस्वयंवह्निर्विश्वतोविश्वतोमुखः ॥३७॥ कोअद्येतितुसूक्तेनयोनित्यंशक्तिमर्चति ॥ जपेद्वाथनमस्कारैःशक्तितोलभतेवरान् ॥३८॥ कयेतिवामदेव्येनकुर्यात्स्वस्त्ययनंनिशि ॥ जपेद्वासंधिवेलासुब्रह्मैतत्कुशिकोदितम् ॥ ३९ ॥ हंसःशुचिषदित्यृचाशुचिरीक्षेद्दिवाकरम् ॥ अंतकालेजपन्नेतिब्रह्मणःसद्मशाश्वतम् ॥२४०॥ कृषिंप्रपद्यमानस्तुस्थालीपाकंयथाविधि ॥ जुहुयात्क्षेत्रमध्येतुशुनंवाहास्तुपंचभिः ॥ ४१ ॥ यथालिंगंतुविहरेल्लांगलंचकृषीवलः ॥ इंद्रायचमरुद्भ्यश्चपर्जन्यायभगायच ॥ ४२ ॥ पूष्णेधान्यायसीतायैशुनासीरमथोत्तरम् ॥ हुत्वातुपृथगेतानियजेद्देताश्चदेवताः ॥ ४३ ॥ गंधमाल्योपहारैश्चफललाजासुरासवैः ॥ प्रलापनेप्रणयनेखलसीतोपहारयोः ॥ ४४ ॥ एताएवजपेन्नित्यंदेवताविधिनाशुचिः ॥ अमोघंकर्मभवतिकृषिर्वर्धतिसर्वदा ॥ ४५ ॥ क्षेत्रस्यपतिनेत्येतत्क्षेत्रपत्यंतृचं
जपेत् ॥ ईक्षेत्सूर्यंद्विजोनित्यंविंदतेक्षेत्रमुत्तमम् ॥ ४६ ॥ आखूत्करेषुचरुणायजेद्देतानमूषकान् ॥ चित्रइद्राजेत्यनयास्तुत्वाचाखुपतिंसदा
॥ ४७ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेदत्रकीनाशांश्चैवभोजयेत् ॥ अप्रमत्तःशांतिपरःस्वयमेवकृषिंव्रजेत् ॥ ४८ ॥ भूमिभंगेगवांहिंसातृणकीटादिनाशनम् ॥ एतेषुयत्कृतंपापंखलदानेनशुद्ध्यति ॥ ४९ ॥ धान्यानांविंशकंभागंश्रोत्रियेभ्योनिवेदयेत् ॥ विंशकस्यहिदानेनकृषिदोषात्प्रमु-

च्यते ॥ २५० ॥ समुद्राद्धितिसूक्तेनयःसदाजुहुयाद्घृतम् ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनसंयतात्माजितेंद्रियः ॥ ५१ ॥ विज्योतिषेतिज्वलयेद्यत्रे-
च्छेज्जातवेदसि ॥ तमग्निःसर्वतःपातिभद्रेणद्रविणेनच ॥ ५२ ॥ विश्वानिनइतिद्वाभ्यामृग्भ्यांयोवह्निमर्चति ॥ सतरत्यापदःसर्वायशः
प्राप्नोतिचाक्षयम् ॥५३॥ हुत्वावह्निमुपस्थायप्राणार्थंहव्यवाहनम् ॥ अग्नेत्वमितिसूक्तेनधनमायुश्चवांछता ॥५४॥ यइच्छेद्विविधंवित्तंस-
त्वंचानुपमंमहत् ॥ उरोष्टइतिसूक्तेनह्युपतिष्ठेच्छतक्रतुम् ॥५५॥ प्रजाकामोयजेन्नित्यंचरुणादेवपत्नयः ॥ उपहृत्योपहारंचशेषंभुंजीतवा-
ग्यतः ॥५६॥ उच्छिष्टंचप्रदातव्यंभार्यायैपुत्रमिच्छता ॥ धेन्वाःसरूपवत्सायाःपयसासाधयेच्चरुम् ॥५७॥ अनुरूपांप्रजामस्यांलभतेना-
त्रसंशयः ॥ स्वस्त्यात्रेयंजपेन्नित्यंप्रातःप्रातःशुचिर्द्विजः ॥५८॥ एतत्स्वस्त्ययनंपुण्यंसर्वकल्मषनाशनम् ॥ सुहृदंज्ञातिजंचैवगच्छंतमनुमं-
त्रयेत्॥५९॥स्वस्तिपंथामितिप्रोच्यस्वस्तिमान्व्रजतेऽध्वनि॥विजिहीर्ष्वंवनस्पतेतदिदंच्यावनंस्मृतम्॥२६०॥ यश्च्यावयितुकामःस्याच्च्याव-
येत्तदिदंजपन् ॥ द्विषंतंवापदाक्रम्यभूमौपांसुमयींकृतिं॥६१॥निष्पिषन्निवसंग्रामाच्च्यवतेनात्रसंशयः॥ स्त्रियंगर्भप्रमूढांवापाययेदनुमंत्रितं
॥६२॥ उदकंच्यावयेन्नैवगर्भोऽधश्च्यवतेसुखम् ॥ अच्छावदेतिसूक्तंतुवृष्टिकामःप्रयोजयेत् ॥६३॥ निराहारःक्लिन्नवासाह्यचिरेणप्रवर्षति॥
हुत्वायुतंवैतसीनांक्षीराक्तानांहुताशने ॥ ६४ ॥ महद्वर्षमवाप्नोतिसूक्तेनाच्छावदेनहि ॥ यइच्छेद्वरदांदेवींश्रियंनित्यंकुलेस्थिताम् ॥ ६५ ॥
सशुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहम्॥श्रियःपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत्॥६६॥आवाहयेच्छ्रियंपद्मेपंचभिःक(न)न्यकेपिवा(?) ॥
उपहारानुपहरेच्छुक्लान्भक्ष्यान्पयोदधि ॥६७॥ स्थालीपाचितशालीनांपयसासंप्रकल्पयेत्॥चांद्रायणकृतात्मातुप्रपद्येत्प्रयतःश्रियम्॥६८॥
सर्वौषधीभिःफांटाभिःस्नात्वाद्भिःपावनैरपि॥उपैतुमांदेवसखइतिराज्ञोऽभिषेचनी॥६९॥मनसःकाममित्येषापशुकामाभिषेचनी॥ कर्दमेने-

तियःस्नायात्प्रजाकामःशुचिर्व्रतः ॥२७०॥ अश्वपूर्वामितिस्नायाद्राज्यकामःशुचिव्रतः ॥ लोहितेचर्मणिस्नायाद्ब्राह्मणस्तुयथाविधि ॥७१॥
राजकर्मणिवैयाघ्रेक्षत्रियस्त्वथरौरवे ॥ वस्तचर्मणिवैश्यस्तुहोमःकार्यस्त्वनंतरम् ॥७२॥ चंद्रामितितुपद्मानिजुहुयात्सर्पिषाद्विजः ॥ आदि-
त्यवर्णइत्यनयाबिल्वहोमोविधीयते ॥ ७३ ॥ बिल्वेध्मएववाग्निःस्यात्स्थालीश्चजुहुयाद्द्विजः ॥ दशसाहस्रिकोहोमःश्रीकामःप्रथमोविधिः
॥ ७४ ॥ हुत्वातुप्रयुतंसम्यगनंतांविंदतेश्रियम् ॥ अयुतंशतकृत्वंस्तुहुत्वाशुक्लानिसर्पिषा ॥ ७५ ॥ अनंतामव्यवच्छिन्नांशाश्वतींविंदते
श्रियम् ॥ अशक्तौजपएवोक्तोदशसाहस्रिकावरः ॥ ७६ ॥ जप्त्वातुप्रयुतंसम्यगनंतांविंदतेश्रियम् ॥ अयुतंशतकृत्वस्तुजप्त्वाश्रियमुपाश्नुते
॥७७॥अप्स्वेवजुहुयान्नित्यंपद्मान्ययुतशोनिशि ॥ दृष्ट्वाश्रियंतूपरमेत्किलासत्वाद्बिभेतवै ॥ ७८ ॥ बिल्वाशीबिल्वनिलयोजुह्वन्बिल्वानिस-
र्पिषा ॥ एकविंशतिरात्रेणपरांसिद्धिंनियच्छति ॥ ७९ ॥ येनयेनचकामेनजुहोतिप्रयतःश्रियै ॥ पद्मान्यथापिबिल्वानिससकामःसमृध्यति
॥ २८० ॥ नजातुकृपणोऽर्थायश्रियमावाहयेत्क्वचित् ॥ नयत्किंचनकामेनहोमःकार्यःकथंचन ॥ ८१ ॥ महद्वाप्रार्थ्यमानेनराज्यकामेनवा
पुनः ॥ वाचःपरंप्रार्थयितायत्नाद्युक्तःश्रियंयजेत् ॥ ८२ ॥ अग्नेत्वष्टर्चसूक्तेनजुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ ओजस्विनीमवाप्नोतिप्रजांधर्मवतींशुभां
॥८३॥ अच्छानइत्यृचादीप्तमुपतिष्ठेद्विभावसुम् ॥ प्रजांप्राप्यजयेच्छत्रूंस्तरतेदुरितानिच ॥ ८४ ॥ आगावइतिसूक्तेनगोत्रगालोकमातरः ॥
उपतिष्ठेद्व्रजंतीश्चयइच्छेत्ताःसदाक्षयाः ॥८५॥ त्वामिद्धीतिप्रगाथेनह्युपतिष्ठेच्छतक्रतुम् ॥ मध्याह्नेसंध्ययोश्चैवजपन्धनमवाप्नुयात् ॥८६॥
उपेतितिसृभीराज्ञोदुंदुभीन्संस्पृशेद्रणे ॥ ओजोबलमवाप्नोतिशत्रूंश्चैवनियच्छति ॥ ८७ ॥ पाणिनातृणमादाययज्ञायज्ञेतियोऽभ्यसेत् ॥
सोऽधीतस्यास्यसूक्तस्यफलंप्राप्नोतिनातृणः॥८८॥सूक्तांतेचतृणंत्वग्नाविरिणेचोदकेपिवा ॥ निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेनत्यक्तेऽन्यत्रभयावहम्॥८९॥

तृणपाणिंजपन्सूक्तंरक्षोघ्नंदस्युभिर्वृतः ॥ नभयंविंदतेकिंचिद्रक्षोभ्योऽरिभ्यएवच ॥ २९० ॥ गृहात्प्रपद्यमानस्तुपंथानंधनकाम्यया ॥ जपेत्सोध्वनियत्नेननापिपंथामितिव्रजन् ॥९१॥ येकेचज्मेत्यृचंत्वेतांध्यायन्निशिदिवौकसः ॥ अग्नौहुत्वातयाचाज्यंदीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥९२॥ वयमुत्वेतिसूक्तंतुपौष्णंद्रविणवर्धनम् ॥ नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वाधनंविंदत्यभीप्सितम् ॥९३॥ यस्यनष्टंभवेत्किंचिद्द्रव्यंगोद्विपदंधनम् ॥ नश्येद्वाध्वनियोमोहात्संपूषन्सजपेन्निशि ॥९४॥ इयमित्येतदाद्यंतंसूक्तंसारस्वतंद्विजः ॥ नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वावाग्मीभवतिबुद्धिमान् ॥ ९५ ॥ संवामितितुयत्सूक्तमष्टर्चंत्रैष्टुभंमतम् ॥ तज्जपन्प्रयतोनित्यमिष्टान्कामान्समश्नुते ॥९६॥ योअद्रिभित्तुयत्सूक्तंतत्सपत्ननिबर्हणम् ॥ बृहस्पतिंनमस्कृत्वासपत्नांस्तृणुतेबहून् ॥९७॥ एनस्वीवाभिशस्तोवाकृत्वाकर्मविगर्हितं ॥ सोमारौद्रंजपेत्सूक्तंकृत्स्नमेनोव्यपोहति ॥९८॥ जीमूतसूक्तस्यविधिंयथालिंगमवेक्ष्यवै ॥ ऋग्भिःकर्माणिकुर्वीतस्वस्यांगानांयथाविधि ॥९९॥ संग्रामंतुप्रयातस्यराज्ञश्चैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वाण्यंगानिरथ्याश्वसदश्वांश्चानुमंत्रयेत् ॥३००॥ यमेवदेशंगच्छेतशत्रून्वाप्यनुमंत्रितः ॥ नाजित्वाविनिवर्तेतपरंहिब्रह्मणोबलम् ॥१॥ पुत्रानायुरथारोग्यंयइच्छेदव्ययंसुखम् ॥ सोग्निंनरइतिसूक्तेनजुहुयादाज्यमन्वहम् ॥२॥ प्राग्नयेथत्रिभिःसूक्तैःसंध्ययोर्जपमारभेत् ॥ नरक्षोभ्योभयंवैतिधनंप्राप्नोतिचाक्षयम् ॥३॥ अभित्वायःप्रगाथेननित्यमर्चतिवज्रिणम् ॥ सश्रियंविपुलांभुंक्तेप्राप्नोतिचधनायुषी ॥४॥ शंवतीःशंनइंद्राग्नीइत्येतांसततंजपेत् ॥ नरक्षोभ्योनभूतेभ्योव्याधिभ्योनभयंभवेत् ॥५॥ निर्वेष्टुकामोरोगार्तोभगसूक्तंसदाभ्यसेत् ॥ निवेशंविंदतेक्षिप्रंरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥६॥ इमाइतिजपेन्नित्यंरौद्रंसूक्तंद्विजःशुचिः ॥ तज्जपन्प्रजयावित्तैःस्वयंचैवतरिष्यति ॥७॥ उत्तितीर्षुरथोयस्तुशंकेत्स्रोत्याःसमागमे ॥ समुद्रज्येष्ठाइत्येतज्जपेत्सूक्तंभयापहम् ॥८॥ आदित्यदैवतेसूक्तेरिपुघ्नेरोगनाशने ॥ पठेत्प्रातःशुचिर्भूत्वारिपुरोगैःप्रमुच्यते ॥९॥ वास्तोष्पतेप्रतीत्येतत्सूक्तंवास्तोष्पतिंजपन् ॥ स्नातःकृत्वावैश्वदेवंपरंब्रह्मेदमुच्यते ॥ ३१० ॥ अमीवहेतिसूक्तेनभूतानिस्वापयेन्निशि ॥ नहिप्रस्वापनंकिंचिदीदृशंविद्यतेक्वचित् ॥ ११ ॥ संबाधेविषमेदुर्गेबद्धोवानिर्गतःक्वचित् ॥ पलायन्वागृहीतोवातस्करैःसंजपेदिदम् ॥ १२ ॥ अमीवहाविश्ववतीमुद्धृत्यान्याःप्रयोजयेत् ॥ सूक्तमेतज्जपेत्सर्वमितिमन्वेतिशौनकः ॥१३॥ त्रिरात्रंनियतोऽनश्नन्छ्रपयेत्पायसंचरुम् ॥ तेनाहुतिशतंपूर्णंजुहुयात्सर्पिषाद्विजः ॥१४॥ समुद्दिश्यमहादेवंत्र्यंबकंत्र्यंबकेत्यृचा ॥ एतत्पर्वशतंकृत्वाजीवेदब्दशतंसुखी ॥१५॥ तच्चक्षुरित्यृचास्नातउपतिष्ठेद्दिवाकरम् ॥ उद्यंतंमध्यगंचैवदीर्घमायुर्जिजीविषुः ॥ १६ ॥ रात्र्याअपरकालेयउत्थायप्रयतःशुचिः ॥ व्युषाइत्युपतिष्ठेतषड्भिःसूक्तैःकृतांजलिः ॥१७॥ प्राप्नुयात्सहिरण्यादिनानारूपंधनंबहु ॥ अश्वांश्चपुरुषान्धान्यंस्त्रियोवासांस्यजाविकान् ॥१८॥ ध्रुवासुत्वासुक्षितिषुजपन्बद्धःप्रमुच्यते ॥ तिष्ठन्रात्रौजपेदेनाविपाशःसन्प्रमुच्यते ॥१९॥ अहोरात्रंस्थितश्चैवमनश्नन्स्याद्विचेष्टितः ॥ अयःपाशाःस्फुटंत्यस्यदारुपाशास्तथैवच ॥ ३२० ॥ स्योनेतिपृथिवींदेवींप्रपद्येन्नियतःसदा ॥ जपेदेनांचतत्रापिभूमिपाशात्प्रमुच्यते ॥२१॥ अगम्यागमनेचैतत्प्रायश्चित्तंविधीयते ॥ अन्यत्रगुरुतल्पाच्चतस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥२२॥ द्वादशाहमभुंजानःस्वगोत्रागमनेजपेत् ॥ अर्धमासमभुंजानःसखिदारेषुसंविशन् ॥२३॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचेदमृचंपुनः ॥ इतिचैताजपेदापःप्रविश्यैतेषुकर्मसु ॥ २४ ॥ इंद्राविष्णूनमस्कृत्यजुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ सूक्ताभ्यांपरएताभ्यांयइच्छेद्भूमिमात्मनः ॥२५॥ आस्यदघ्नंविगाह्यांभःप्राङ्मुखःप्रयतःशुचिः ॥ सूक्ताभ्यांतिस्रएताभ्यामुपतिष्ठेद्दिवाकरम् ॥२६॥ अनश्नतातुजप्तव्यंवृष्टिकामेनयत्नतः ॥ पंचरात्रेव्यतीतेतुमहद्वर्षमवाप्नुयात् ॥२७॥ योऽरिभिःसंप्रपद्येतअभिशस्तेतवामृषा ॥ उपोष्यैवंत्रिरात्रंसजुहुयादाज्यमन्वहम् ॥ २८ ॥ इंद्रासोमेतिसूक्तंतुजपेच्चैतच्छतावरम् ॥ किंचिद्दद्याद्द्विजेभ्योंतेस्तृणु-

तेसर्वंशात्रवान् ॥ २९ ॥ यस्यलुप्येद्व्रतंमोहाद्व्रात्यैर्वासंस्पृशेद्द्विजः ॥ उपोष्याज्यंचजुहुयात्त्वमग्नेव्रतपाइति ॥३३०॥ प्रसम्राजमितित्वे-
तज्जपन्नीक्षेद्दिवाकरम् ॥ उद्यंतमुपतिष्ठेतस्नात्वास्नात्वादिनेदिने ॥३१॥ अभियुक्तोभवेद्यस्तुविवदेद्वापिकेनचित् ॥ निर्जित्यसगणान्शत्रू-
न्क्षिप्रंवादंपराजयेत् ॥ ३२ ॥ शमग्निरग्निभिश्चेतिप्रपद्येद्वायुभास्करौ ॥ अग्निंप्रथमतःस्तुत्वामहाकृच्छ्रात्प्रमुच्यते ॥ ३३ ॥ नहीतियश्च-
तुष्केणस्नात्वावैप्रातरुत्थितः ॥ द्यौर्भूमावुपतिष्ठेतसत्रायतिभयात्स्वयम्॥३४॥तृचंजप्त्वायदित्येतत्स्नात्वाभ्यर्च्यपुरंदरम् ॥ प्राप्नुयान्मान-
सान्कामान्संपूज्यवसुरोचिषः ॥३५॥ आद्यानित्रीणिसूक्तानिपंचचाग्नेबृहन्निति ॥ षद्रतथान्यानिसूक्तानिअग्निंनरइतीतिच॥३६॥प्रकृता-
नितिचाध्यायंभोजनात्प्राक्पठेदिदम्॥सर्वान्कामानवाप्नोतिमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः ॥३७॥ प्राग्भोजनमिदंब्रह्मन्मानवात्तुमहर्षिणाम्॥पूर्वा-
ह्णेजपतोनित्यमर्थसिद्धिःसदाभवेत् ॥३८॥ अग्निनेत्याश्विनंसूक्तंचतुर्विंशकमुत्तमम् ॥ जपेत्प्रातःशुचिर्भूत्वानासत्यावर्च्यसुव्रतः ॥३९॥
सप्राप्नुयात्परामृद्धिंद्रविणंचोर्जमेवच ॥ समिधेतिजुहोत्यग्नौसूक्तेनप्रत्यृचंघृतम् ॥१४०॥ समृद्धिमतुलांप्राप्यसमानांजीवतेशतम् ॥ द्विच-
त्वारिंशकेनेदंशुक्रेनाद्येतिवज्रिणम् ॥ ४१ ॥ सख्यंलब्ध्वामहेंद्रेणसपत्नांस्तृणुतेबहून् ॥ प्राश्नीयाज्जपतोत्रास्तिप्रश्नंकृत्वाविधानतः ॥ ४२ ॥
तस्मात्पूर्वाह्णिकोध्यायःस्मृतोयंरिप्रनाशनः ॥ वाशंमहीतिजप्त्वाचप्राप्नोत्यारोग्यमेवच ॥४३॥ दुःस्वप्नघ्नीःपराजप्त्वाप्रातःपापैःप्रमुच्यते ॥
शंनोभवेतिद्वाभ्यांतुभुक्त्वान्नंप्रयतःशुचिः ॥ ४४ ॥ हृदयेपाणिनास्पृष्ट्वाज्योग्जीवेदगदःसुखी ॥ यतोभयंविजानीयात्तस्यांदिशियतव्रतः
॥ ४५ ॥ शुचौदेशेग्निमाधायजुहुयादिंद्रमर्च्यच ॥ यतइत्याज्यमुत्पूतंषड्भिर्गंधान्निवेद्यच ॥४६॥ पायसंदधिमंथंवायूषान्वाभ्युपहार-
येत् ॥ अहोरात्रमुपोष्यैकंतिलान्वाघृतमेववा ॥४७॥ उत्वामंदंत्वितिस्नातोहुत्वाशत्रून्प्रमापयेत् ॥ बद्धोवाप्यवरुद्धोवावाग्यतःप्रयतोजपेत्

॥ ४८ ॥ त्यान्वित्यादित्यदैवत्यंसद्योमुच्येतबंधनात् ॥ यद्व्यावस्तुजपेन्नित्यंप्रगाथंनियतःशुचिः ॥ ४९ ॥ सकीर्तिमतुलांप्राप्यसर्वान्कामा-
न्समश्नुते ॥ त्वंनोअग्नइतिसूक्तेनहुत्वार्च्याग्निंघृतेनतु ॥ ३५० ॥ पालितोविश्वतोदीप्तात्प्राप्नुयाद्बह्वितोरयिम् ॥ आतुसूक्तेनसततंधनंयाचे-
त्पुरंदरम् ॥ ५१ ॥ प्रसमित्पाणयेतस्मैधनंयच्छतिवृत्रहा ॥ कन्यावारितिसूक्तंतुसततंनियतोजपेत् ॥ ५२ ॥ त्वग्दोषिणींतथालोम्नींक्षिप्रंत-
स्मात्प्रमोचयेत् ॥ यदद्यकच्चेत्युदितेरवौस्तुत्वापुरंदरम् ॥५३॥ गृणन्नपोहतेरिप्रंवश्यंवाकुरुतेजगत् ॥ यद्वागितिद्वृचेनैत्यगौरींयोऽर्चतिसुव्र-
तः ॥ ५४ ॥ तस्यनासंस्कृतावाणीमुखादुच्चार्यतेकचित् ॥ बण्महानितिदृष्ट्वार्कमुपतिष्ठेद्दृचंपठन् ॥ ५५ ॥ ब्रुवन्नप्यनृतांवाणींनलिंपेदनृते-
नसः ॥ पूर्णेचंद्रमसिज्योत्स्नामियंयेत्यनुसेवयेत् ॥ ५६ ॥ चंद्रदृष्टिस्त्वनिमिषोवर्चस्वीदृष्टिमान्भवेत् ॥ प्रजाहेतिजपन्स्नात्वानयोनिंप्रति-
जायते ॥ ५७ ॥ मातेतिगामुपस्पृश्यजपन्मास्तुसमश्नुते ॥ वचोविदमितित्वेतांजपन्वाचंसमश्नुते ॥ ५८ ॥ पावमानंपरंह्येतन्नवमंमंडलं
पठेत् ॥ स्नात्वाशुचिःशुचौदेशेसपवित्रःसकांचनः ॥ ५९ ॥ इत्यृग्विधानेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ स्वादिष्ठयेतिगायत्रीःपावमानी-
र्जपेद्द्विजः ॥ पवित्राणांपवित्रंतुपावमानीर्ऋचोजपेत् ॥ ३६० ॥ प्रयतोऽप्सुनिमज्ज्याशुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ एतासांकीर्तनंपुण्यंस्मरणंधार-
णंतथा ॥ ६१ ॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मलोकंसमश्नुते ॥ एतेषांतुयथोक्तानांगुणवद्यद्यदुत्तरम् ॥ ६२ ॥ कीर्तनात्तुभवेत्पूतःस्मरणात्स्मर-
तेपरम् ॥ धारणाद्ब्राह्मणमेतिपूतात्माविजितेंद्रियः ॥६३॥ याथातथ्येनचज्ञात्वाब्रह्मणोविंदतेपदम् ॥श्रावयेद्देवताकृत्येब्राह्मणान्भुंजतोऽग्रतः
॥ ६४ ॥ प्रीणातिदेवतांशश्वत्समर्धयतिकर्मवा ॥ पित्र्येपितॄन्प्रीणयंतिश्राविताःप्रयतात्मना ॥ ६५ ॥ कृत्वादोषान्सुमहतोप्यपेयादीन्प्रपी-
यच ॥ जप्त्वातरत्समंदीयंप्रविश्यापस्त्र्यहाच्छुचिः ॥ ६६॥ अक्षय्यंचभवेदन्नंपितृभ्यःपरमंमधु ॥ यःपावमानीरध्येतिपूतात्माविजितेंद्रियः

॥ ६७ ॥ तस्यकामदुघाभूत्वोपतिष्ठंतिचधेनवः॥आयुर्बलंयशोवित्तंप्रजांकीर्तिमनामयम् ॥६८॥ स्वाध्यायंपुण्यमतुलंपूतःप्राप्नोतिचाक्षयं ॥
अशक्तस्तुजपद्युक्तास्त्रिंशद्वैखानसीर्ऋचः ॥ ६९ ॥ सप्तर्षिभिश्चयाःप्रोक्ताःपवित्रस्यचयाःपराः ॥ ऋचांद्विषष्टिःप्रोक्तेयंपवस्वेत्यृषिसत्तमैः
॥ ३७० ॥ सर्वकल्मषनाशायपावनायशिवायच ॥ स्वादिष्ठयेतिसूक्तानांसप्तषष्टिरिहोदिताः ॥ ७१ ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःशतानिषट् ॥
एतज्जुह्वन्जपेन्मंत्रंघोरंमृत्युभयंहरेत् ॥७२॥ व्याधिभ्यःपरिमोक्षंचलभतेनात्रसंशयः ॥ प्रतिगृह्याप्रतिग्राह्यंभुक्त्वाचान्नंविगर्हितम् ॥
॥७३॥ जपंस्तरत्समंदीयंप्रविश्याप्सुत्र्यहाच्छुचिः ॥ पावमानंपरंह्येतद्रहसामपनोदनम् ॥७४॥ प्राणानायम्यचध्यायेदंतेदेवान्पितॄनृषीन् ॥
उपोष्याज्यंचजुहुयादग्निंसोमंचपूजयेत् ॥७५॥ सरस्वतींचार्चयेतपयोंबुमधुसर्पिषा ॥ अध्यात्मकंपवित्रंतेसूक्तंजप्त्वापुनःशुचिः
॥ ७६ ॥ गतिमिष्टामवाप्नोतिविंदतेचेहसिद्धयः ॥ नानानमितिसूक्तान्यत्तत्कालेचजपेत्सकृत् ॥ ७७ ॥ जप्त्वाचैवपरंस्थानममृतत्वंचगच्छति ॥
आपोहिष्ठेतिनियतःप्रयुंजीतसदाद्विजः ॥७८॥ स्नानार्थंशुद्धिकामस्तुजपेतत्रिःसमाहितः ॥ अप्सुचैवनिमज्जित्वात्रिःपठेत्तुसमाहितः ॥
॥ ७९ ॥ ब्रह्महातुकपालेनखट्वांगीचीरसंवृतः ॥ चरेद्द्वादशवर्षाणिस्वकर्मपरिकीर्तयन् ॥३८०॥ अजपन्मनसैवैतदापोहिष्ठेति
संस्मरेत् ॥ ऊर्ध्वंतुपंचमाद्वर्षाज्जपेदेवसहस्रशः ॥ ८१ ॥ अपरस्तुत्रिसहस्रोजपःस्यात्प्रत्यहंसदा ॥ पूर्णेतुद्वादशेवर्षेब्राह्मणोविप्रमुच्यते
॥८२॥ समेत्यब्राह्मणाब्रूयुरथतंचरितव्रतम् ॥ आचरितंभवेत्किंचिन्मिथ्यावादीपतेत्पुनः ॥८३॥ दशावरान्दशपरान्हन्यात्स्वमनृतंवदन् ॥
ॐभोइतिवदेद्विप्रैरनुज्ञातःशुचिर्जपेत् ॥ ८४ ॥ स्थालीपाकंचकुर्वीतसोग्नयेव्रतचारिणे ॥ एवंसमुच्यतेपापात्सावित्रींप्रतिपद्यच ॥८५॥
ब्रह्महातुपुराशक्रस्त्वाष्ट्रंहत्वात्वृषिंप्रभुं ॥ सिंधुद्वीपस्तमेताभिरभिषिच्यव्यमोचयत् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मस्वंचगुरुद्रव्यंस्तेयंकृत्वाजपन्निमाः ॥

अनेनैवविधानेनषड्भिर्वर्षैःप्रमुच्यते ॥ ८७ ॥ ब्रह्महाचसुरापश्चनियमेनजपन्निमाः ॥ अनेनैवोपचारेणब्रह्मघ्नइवमुच्यते ॥ ८८ ॥
ब्राह्मणस्यरुषोद्यम्यजयेदेतान्निपात्यच ॥ त्र्यहंनिपात्योषवसेदेकाहमवगूर्यच ॥ ८९ ॥ शोणितंतुप्रहारेणोत्पाद्यसकथंचन ॥ त्रिरात्रमेवोपवसेज्जपेतापिप्रसाद्यतम् ॥
॥३९०॥ प्रातरुत्थायसततंकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥ रात्रौकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥९१॥ सायंचनित्यमेताभिःकुर्यान्मार्जनमात्मनः ॥
दिवाकृतस्यपापस्याविज्ञातस्यापिनिष्कृतिः ॥९२॥ उपतिष्ठेतराजानंयमसूक्तेनवैद्विजः ॥ स्थालीपाकंतुकुर्वीतपक्षयोर्यमदैवतम् ॥
॥९३॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांयजेतहविषायमम् ॥ परेयिवांसमित्येतत्सूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥९४॥ पुरायुषःप्रमीयेतनजातुसकथंचन ॥
प्रीयेत्तस्ययमोराजामूर्तिंचांतेप्रयच्छति ॥९५॥ धर्मराजायस्वाहेतिमंत्रांतेजुहुयाद्धविः ॥ वैशाखपौर्णमास्यांतु
कर्मनित्यंप्रयोजयेत् ॥९६॥ अयनेपर्वसुस्नात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकम् ॥ यमायसगणायैवतद्भयंनसविंदति ॥९७॥ नित्यमेवप्रपद्येतपरंमृत्योजपन्द्विजः ॥
नक्तभोजीमिताहारःपरिसंवत्सरंसदा॥९८॥ नैनंपुरायुषान्मृत्युर्नयतेससुतप्रजम् ॥ फलाहारोजपन्मृत्युंत्रिभिर्वरमिताशनः ॥
॥ ९९ ॥ षष्ठेकालेतुभुंजीतफलमूलमथापिवा ॥ स्थानासनाभ्यांविहरेदुदकेशिशिरेवसन् ॥४००॥ ग्रीष्मेपंचतपास्तुस्याद्वर्षास्वभ्रावकाशकः ॥
एवंयुक्तोजयेन्मृत्युंरोगेभ्यश्चप्रमुच्यते ॥१॥ भ्रातुर्भार्यामपुत्रस्यसंतानार्थंमृतेपतौ ॥ देवरोन्वारुरुक्षंतीमुदीर्ष्वेतिनिवर्तयेत् ॥
॥२॥ ऋतुकालेतुसंप्राप्तेघृताभ्यक्तोऽथवाग्यतः ॥ एकमुत्पादयेत्पुत्रंनद्वितीयंकथंचन ॥ ३ ॥ दशारक्षंतुशांत्यर्थंभद्रंनइतिसंस्मरेत् ॥
नित्यंजपेच्छुचिर्भूत्वामानसंविंदतेसुखम् ॥ ४ ॥ फलाहारोभवेन्मासंमासंचापःपिबेत्ततः ॥ वायुभक्षोभवेन्मासंजपन्नेतत्सहस्रशः ॥ ५ ॥
मनस्यैवास्यसिध्यंतिसर्वेकामाःसमीहिताः ॥दिव्यान्पश्यतिगंधर्वान्सिद्धान्पश्यतिचारणान् ॥६॥ अंतर्धानंव्रजत्यस्माल्लोकादाकाशगोभवे-

त् ॥ दूरात्पश्यतिदूराच्चशृणोतिपरमेष्ठिवत् ॥ ७ ॥ प्रदेवत्रेतिनियतोजपेतमरुधन्वसु ॥ प्राणांतिकेभयेप्राप्तेक्षिप्रमंभःसविंदति ॥८॥
बैभीतकांस्तुत्रीनक्षान्गंधैःसमभिवासयेत् ॥ पुष्पैरवकिरेच्चैवंस्थापयित्वाविहायसि ॥९॥ संहत्यपादौतांरात्रिंतिष्ठन्नक्षस्तुतिंजपेत् ॥ प्रावे-
पामेत्यृचंत्वेतांमनसैवजपेन्निशि ॥ ४१० ॥ व्युषायामृदितेसूर्येजपन्नादेवनंव्रजेत् ॥ एतामेवजपेन्नित्यंजयत्यन्नैर्नजीयते ॥११॥ यमेव
जेतुमिच्छेतस्पृष्ट्वामूर्धनितंजपेत् ॥ सूक्तशेषंजयत्यन्यान्जीयतेनसकेनचित् ॥१२॥ अबुध्नमुषासानक्तेत्येतेस्वस्त्ययनेजपेत् ॥ नमोमित्रस्य
वरुणस्यचक्षसइतिनित्यशः ॥ १३ ॥ अस्यैवचोत्तमर्गेकाययैनोभ्यःप्रमुच्यते ॥ तयाज्यंजुहुयान्नित्यमेनोभ्योविप्रमुच्यते ॥ १४ ॥ दिव-
स्परीतिसूक्तंतुजपेच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ सर्वत्रलभतेश्रद्धांश्रद्धाकामःसमाहितः ॥ १५ ॥ माप्रगामेतिचजपेत्समूढोगहनेपथि ॥ स्वस्तिमा-
न्व्रजतेऽध्वानंविंदतेचपरंसुखम् ॥१६॥ क्षीणायुरितिमन्येतयंकंचित्सुहृदंप्रियम् ॥ यत्तेयममितिस्नातस्तस्यमूर्धानमालभेत् ॥१७॥ सह-
स्रकृत्वःपंचाहंजपेदायुर्लभेतसः ॥ घृतेनसिंधुद्वीपस्यसूक्तेनैनंचलेपयेत् ॥१८॥ संविशन्शयनेनित्यमेतन्मंत्रंजपेतवै ॥ पुत्रान्भार्यांप्रियं
चान्यमात्मानंचसमालभेत् ॥१९॥ जीवावृत्तिंप्रयुंजीतनित्यमेतांघृतेनतु ॥ स्रोतांस्यभज्यसर्वाणिसुखीभवतिविज्वरः ॥ ४२० ॥ इद-
मित्थेतिमंत्रोयंसहस्रसनिरुच्यते ॥ अर्धमासंहविष्यान्नमर्धमासंपयःपिबेत् ॥२१॥ उपोष्यचापरंपक्षमरण्येस्थंडिलेशुचौ ॥ औदुंबरेध्मं
प्रज्वाल्यजुहुयात्पावकेघृतम् ॥२२॥ स्रुक्स्रुचौचमसाश्चैवसर्वमौदुंबरंभवेत् ॥ हुत्वाहुतिसहस्रंतुतेनकामेनयुज्यते ॥ २३ ॥ आभोगमेव
कर्मैतज्जानीयात्सिद्धिमेवतु ॥ व्यर्थमव्यर्थमेवैतत्फलंचास्यप्रयच्छति ॥२४॥ चतुष्पथेचान्नकामआदित्याभिमुखोघृतम् ॥ जुहुयाद्धनकाम-
स्तुसहस्रंभोजयेद्द्विजान् ॥२५॥ पशुकामोजपेद्गोष्ठेजुहुयाद्वाप्युपोषितः ॥ विधिनातेननियतःसहस्रंविंदतेपशून् ॥ २६ ॥ लोहलोहित-

हेमानांकारयेत्त्रिवृतंमणिम् ॥ सहस्रसमिधांचैवसंपाताभिहुतोभवेत् ॥२७॥ हुत्वासहस्रसंपातंशिरसाधारयेततम् ॥ पाणिनावाशुचिर्नित्यंस-
हस्रानुचरोभवेत् ॥२८॥ परावतःस्वस्त्ययनंस्नातकस्यविधीयते ॥ स्वर्गकामश्चतंनित्यंजपेतनियतव्रतः ॥ २९ ॥ बृहस्पतेप्रथममितिनि-
त्यंज्ञानस्तुतिंजपेत् ॥ ज्ञानवान्भवतिश्रीमाननंतांविंदतेश्रियम् ॥४३०॥ अलक्ष्मीनाशनार्थंतुपयोभक्षोभवेन्नरः ॥ वयःसुपर्णाइत्येतांजप-
न्वैविंदतेश्रियम् ॥३१॥ तमसाप्रावृतोयस्तुमन्येतात्मानमात्मनि ॥ अश्रियावापिसंयुक्तोजपन्नेतांप्रमुच्यते ॥३२॥ अक्षिणीप्रातरुत्थाय
विमृजीतैतयासदा ॥ चक्षुष्मान्भवतिश्रीमाँल्लक्ष्मीश्चापिप्रवर्धते ॥३३॥ नतंविदाथेत्येतांचजपन्विप्रःसमाहितः ॥ विहायकल्मषंसर्वंब्रह्मा-
भ्येतिसनातनम् ॥३४॥ अनयापर्वसुस्नात्वायःप्रदद्यात्तिलोदकम् ॥ यमायसगणायैवतद्भूयंसनविंदति ॥३५॥ यस्तेमन्योइतिसदासपत्न-
घ्नेत्विमेजपेत् ॥ घृतेनाभिहुतंद्वाभ्यांधारयेदायसंमणिम् ॥३६॥ जुहुयादायसंशंकुमाभ्यामेवचतुर्दशीम् ॥ खादिरेध्मसमिद्धेग्नौसपत्नान्प्रति-
बाधते ॥३७॥ यथाहिपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतम् ॥ तथासंवननंहृद्यंनह्यस्माद्विद्यतेपरम् ॥३८॥ उपोष्यद्वादशाहानिजपन्नेतमृषिंमुनिः ॥
तन्मनाप्रयतःसस्यात्त्रिरह्नोभ्युदयादपः ॥३९॥ अंतेतुद्वादशाहस्यशुचौदेशेसमाहितः ॥ पुंसःप्रतिकृतिंकुर्याद्भूमौपांसुमयींकृती ॥४४०॥
तस्याहृदयदेशंतुसमाक्रम्यजपेदृषिम् ॥ अमोघंकर्मजानीयादहोरात्रेगतेसति ॥४१॥ त्र्यहेणधनिनंवैश्यंचतूरात्रेणक्षत्रियम् ॥ राजानंपंचरा-
त्रेणषड्रात्रेणद्विजोत्तमम् ॥४२॥ तपस्विनःसप्तरात्राज्जपेद्भुंजीतचैवतम् ॥ अपिवोपोषितःस्नातोजपेदेतत्सदास्थितः ॥४३॥ यइच्छेद्वशमा-
नेतुंहीनंतुपरिवर्जयेत् ॥ सहस्रसंपातहुतंबिल्वानांचूर्णमावपेत् ॥ ४४ ॥ उदपानेवशंनेतुंतंजनंक्षिप्रमानयेत् ॥ मातर्यात्मनिपुत्रेषुपितृभ्रा-
तृसुहृत्सुच ॥४५॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशिरसाधारयेततम् ॥ सुमित्रंतुपरिष्वज्यमूर्धन्याघ्रायचात्मजम् ॥ ४६ ॥ हृद्यमेतत्प्रयुंजीतशांत्यर्थाय

सुखायच ॥ असंसिद्धेसंवननेपांसुप्रतिकृतिंपथि ॥४७॥ प्रज्वाल्यजुहुयादग्निंघृतेनब्राह्मणोयदि ॥ क्षत्रियस्त्वथतैलेनसार्षपेणविशोपिच
॥ ४८ ॥ आयसींवाप्रतिकृतिमग्निमध्येनिधापयेत् ॥ तांचप्रज्वलितांमत्वाजुहुयात्तन्मनाःशुचिः ॥४९॥ उग्रेणमहसाहन्यात्क्रुद्धश्चजुहुयाद्धृतम्
॥ यथायथाप्रज्वलितेहूयतेजातवेदसि ॥४५०॥ दीप्तांप्रतिकृतिंविप्रस्तथासवशमेष्यति ॥ श्मशानदग्धपांसूनांकुर्याद्वेदिंविलक्षणाम्
॥५१॥ बैभीतकेध्मज्वलितेलोहप्रतिकृतिंन्यसेत् ॥ अर्धरात्रेस्थितेतैलंसार्षपंलवणान्वितम् ॥ ५२ ॥ तत्रशरमयंकुर्यात्प्रस्तरंप्रतिलोमतः
॥ त्रिषुशंकुषुचासीनोजुहुयादुग्रदर्शनः ॥ ५३ ॥ मुक्तकेशोवधंप्रेप्सुरचिरेणप्रसाधयेत् ॥ अथवाभिचरेदेनंजुहुयादात्मशोणितम्
॥५४॥ वशंनयतिराजानंक्षिप्रंजनपदंपुरम् ॥ पुष्टिकर्मापिकर्तव्यंहृद्येनैवयतात्मना ॥ ५५ ॥ अनागसिनकुर्वीतब्राह्मणोवधसंयुतम्॥सरूपवत्सायागोश्चपयसासाधयेच्चरुम्
॥५६॥ सहस्रसंपातहुतंपायसेवत्समग्रजम् ॥ सहस्रानुचरोवत्सःसस्याद्रोगैर्विवर्जितः ॥५७॥ गाश्चैव
पाययेत्ताश्चभवंतिव्याधिवर्जिताः ॥ पुत्रांश्चप्रार्थयेन्नित्यंप्रियानन्यांश्चसज्जनान् ॥५८॥ निरामयाश्चस्निग्धाश्चभवंतिविगतज्वराः ॥ स्त्रियं
चेदभिमन्येततस्याःसंवननंमहत् ॥ ५९ ॥ व्रीहीणांनखभिन्नानांतंडुलान्सूक्ष्मचूर्णितान् ॥ सहस्रसंपातहुतान्स्वेदयेत्कुशलोग्निना ॥४६०॥
तेनप्रतिकृतिंकुर्यात्तांध्यात्वामनसास्त्रियम् ॥ अक्तांसर्षपतैलेनजुहुयादंगशश्चताम् ॥६१॥ पादौप्रथमतश्छिंद्यात्फडित्यग्नौनिधापयेत् ॥ अथ
जंघेजानुजीचऊरूबाहूततःशिरः ॥ ६२ ॥ छित्त्वाहृदयदेशंतुहृदयेस्वेनिवेशयेत् ॥ जपन्नेतमृषिंविप्रस्त्रीवशंसाधिगच्छति ॥ ६३ ॥
नैतत्परगृहीतासुनसाध्वीषुकथंचन ॥ नधर्मव्रतशीलासुकुर्वीतद्विजसत्तमः ॥६४॥ कामंपरिगृहीतासुहीनवर्णासुयश्चरेत् ॥ पतिमस्यागुणीकुर्वन्
पूर्वंपश्चात्तुतांस्त्रियम् ॥६५॥ भुक्तांवापायसंसद्यश्छर्दयित्वानिधापयेत् ॥ तच्चूर्णंकृत्यजायायैदेयंसंवननंस्मृतम् ॥ ६६ ॥ महावृक्षफलान्येवमयुग्मान्यभिमंत्रयेत्

॥ तेषांयुग्मानिभंजीतस्वयमर्धानिशेषयेत् ॥६७॥ तानिदद्याद्यमिच्छेत्तुवशीकर्तुंजपन्नृषिम् ॥ सुहृद्भूत्वासुहृद्यस्यदेयंसंवननंस्मृतम्
॥६८॥ एकैकमभिरूपंतुहृद्यसूक्ताद्यतःपुनः ॥ कर्माणित्वभिरूपाणिकुर्याद्यस्तुयथेच्छति ॥ ६९ ॥ पराकदासस्यविधिंहृद्येनोक्तंविदुर्बुधाः
॥ स्त्रीणांसंवननंचैतत्पुंसामपिविधीयते ॥४७०॥ द्वेष्येतुज्ञातिनामेवजपेच्चैवसदायुधि ॥ खादिरंकारयेच्छंकुंहृदितंसंनिवेशयेत्
॥ ७१ ॥ कृत्वाप्रतिकृतिंपूर्वंपांसुभिर्वाथवातुषैः ॥ इषुमप्यनुमंत्र्यैवसंग्रामंसंप्रकल्पयेत् ॥७२॥ रिपुघ्नमेतज्जानीयात्प्रयुक्तमपराजितम्
॥ पराकदासप्रेष्यार्थंहृद्यंसंवननंस्मृतम् ॥७३॥ चिंतयन्मनसैवैतत्सूक्तंसिद्धिंनियच्छति ॥ सूर्यायैभाववृत्तंतुश्रावयेत्कन्यकापिता
॥७४॥ अनुरूपंसुसदृशंभर्तारंतेनविंदति ॥ इमामितिजपेत्कन्यानाभिमालभ्यनित्यशः ॥ ७५ ॥ एवमेवजपेद्भर्तादीर्घायुःसभवेत्ततः
॥ स्नापयेदभिरूपैश्चभ्राताकन्यापितापिवा ॥७६॥ शतंपुत्रवतीयावन्नचभर्त्रावियुज्यते ॥ सम्राज्ञीतिजपेन्मूर्ध्निकन्यामालभ्य
नित्यशः॥७७॥श्वश्रूश्वशुरदेवरैर्ननांद्राचापिपूज्यते ॥ इंद्राण्याकृतसंवादंस्नानेसूक्तंप्रयोजयेत् ॥७८॥ नववर्गोत्तमयुतंपतिसौभाग्यपुत्रदम् ॥
जलपुष्पोत्करयुतेचित्रकुंभसमावृते ॥७९॥ कर्तव्योऽत्रतथायोगःसोमगंधर्ववह्निनाम् ॥ भगायाप्सरसांचैवयक्षाधिपतयेपिच ॥४८०॥
इंद्राण्यैदेवपत्नीनांरतिप्रद्युम्नयोस्तथा ॥ नदीसलिलसंपूर्णेपंचगव्यसमायुते ॥८१॥ हुत्वाग्निंस्नापयेत्कन्यांस्थितांदेशेतुदक्षिणे॥ प्रियंगुवटनागानांकषायोद्धृष्टकेरसम्
॥८२॥संपाताभिहुतंकृत्वासर्वौषधिसमन्वितम्॥अभिमंत्र्यचसूक्तांतेनवभिश्चस्तुवीतवै ॥८३॥ एताभिरद्भिःपूर्णेनअभिषिंचेदुपोषिताम्
॥याःपतिघ्न्यःस्त्रियस्तन्व्यःशाम्यंतेनास्थितेनवै ॥८४॥ स्नापयेदाहनस्याद्भिर्विद्यायांविप्रवादिनीम्॥ सूक्तादुपोद्धरेदेनं
नसेशइतितुद्वृचम्॥८५॥उपदिष्टेयमेकेषांपुंसःकर्मणिपौरुषे॥रक्षोहणंवाजिनमित्येतद्रक्षोहणंजपेत्॥८६॥अग्निंप्रज्वाल्यचैतेनउपतिष्ठेतनि

त्यशः ॥ आज्याहुतीश्चजुहुयात्तेनरक्षांसिबाधते॥८७॥एतद्रक्षोहणंशांतिःपरमैषाप्रकीर्तिता॥हविष्पांतीयमेतत्तुसूक्तमत्रप्रयोजयेत् ॥८८॥
गर्हितान्नात्तृयोगेचहविष्पांतीयमभ्यसेत् ॥ पवित्रंपरमंह्येतद्ध्यातव्यंचाप्यभीक्ष्णशः ॥८९॥ आदित्येदृष्टिमास्थायषण्मासान्नियतोभवेत्॥
देवयानंसपंथानंपश्यत्यादित्यमंडले ॥४९०॥ विद्यावैश्वानरीचास्यस्वकायस्थाप्रकाशते ॥ हविष्पांतीयमभ्यस्यसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥९१॥
इंद्रंस्तवेतिसूक्तंतुजपेच्छत्रुनिबर्हणम्॥पवित्राणांपवित्रंचगुह्यंपावनमद्भुतम् ॥९२॥ शुक्लपक्षेशुभेवारेसुनक्षत्रेसुगोचरे ॥द्वादश्यांपुत्रकामाय
चरुंकुर्वीतवैष्णवम्॥९३॥दंपत्योरुपवासःस्यादेकादश्यांसुरालये॥ऋग्भिःषोडशभिःसम्यगर्चयित्वाजनार्दनम् ॥९४॥चरुंपुरुषसूक्तेनश्रप-
येत्पुत्रकाम्यया॥प्राप्नुयाद्वैष्णवंपुत्रमचिरात्संततिक्षमम्॥९५॥द्वादशद्वादशीःसम्यक्पयसानिर्वपेच्चरुम् ॥ यःकरोतिहयस्थस्याद्यातिविष्णोः
परंपदम् ॥ ९६ ॥ हुत्वाग्निंविधिवत्सम्यगृग्भिःषोडशभिर्बुधः ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वास्तवंताभिःप्रयोजयेत् ॥ ९७ ॥ केशवंमार्गशीर्षेतुपौ-
षेनारायणंतथा ॥ माधवंमाघमासेतुगोविंदंफाल्गुनेपुनः ॥९८॥ चैत्रेचैवतथाविष्णुंवैशाखेमधुसूदनम् ॥ ज्येष्ठेत्रिविक्रमंविद्यादाषाढेवाम-
नंविदुः ॥ ९९ ॥ श्रावणेश्रीधरंविद्याद्धृषीकेशंततःपरे ॥ आश्विनेपद्मनाभंतुदामोदरंचकार्तिके ॥ ५०० ॥ द्वादशैतानिनामानिऋष्यश्रृं-
गोऽब्रवीन्मुनिः ॥ पूजयेन्मासनामभिःसर्वान्कामान्समश्नुते ॥१॥ आयुष्मंतंसुतंसूतेपरामेधासमन्वितम्॥धनवंतंप्रजावंतंधार्मिकंसात्विकं
तथा ॥२॥ समिधोश्वत्थवृक्षस्यहुत्वाग्निंजुहुयात्पुनः ॥ उपस्थानंहुताशस्यध्यात्वार्च्यमधुसूदनम् ॥ ३ ॥ हविर्होमंततःकुर्यात्प्रत्यृचंवाग्य-
तःशुचिः ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यमादावंतेचपूर्ववत् ॥ ४ ॥ हविःशेषंनमस्कृत्वानारीनारायणंपतिम् ॥ भक्षयित्वाहविःशेषंलब्धाशीःसंवि-
शेत्क्षणम् ॥५॥ ततस्तुकृत्वेदंकर्मकर्तव्यंद्विजतर्पणम् ॥ द्वितीयंस्त्रीनिवर्तेतयावद्गर्भंचविंदति ॥६॥ अपुत्रामृतपुत्रावायाचकन्याःप्रसूयते॥

क्षिप्रंसाजनयेत्पुत्रमृष्यश्रृंगोयथाब्रवीत् ॥ ७ ॥ अर्चनंसंप्रवक्ष्यामिविष्णोरमिततेजसः ॥ यत्कृत्वामुनयःसर्वेब्रह्मनिर्वाणमाप्नुयुः ॥ ८ ॥
अप्स्वग्नौहृदयेसूर्येस्थंडिलेप्रतिमासुच ॥ षट्स्वेतेषुहरेःसम्यगर्चनंमुनिभिःस्मृतम् ॥ ९ ॥ अग्नौक्रियावतांदेवोदिविदेवोमनीषिणाम् ॥
प्रतिमास्वल्पबुद्धीनांयोगिनांहृदयेहरिः ॥५१०॥ आपोह्यायतनंतस्यतस्मात्तासुसदाहरिः ॥तस्यसर्वगतत्वाच्चस्थंडिलेभावितात्मनाम्॥११॥
दद्यात्पुरुषसूक्तेनयःपुष्पाण्यपएववा ॥ अर्चितंस्याज्जगदिदंतेनसर्वंचराचरम् ॥१२॥ आनुष्टुभस्यसूक्तस्यत्रिष्टुबंतस्यदेवता ॥ पुरुषोऽथजग-
द्बीजमृषिर्नारायणःस्मृतः ॥ १३ ॥ नारायणमहाबाहोश्रृणुष्वैकंमहाप्रभो ॥ वक्ष्येपुरुषसूक्तस्यविधानंत्वर्चनंप्रति ॥१४॥ अग्निकार्यंज-
पविधिंस्तोत्रंचैवतदात्मकम् ॥ स्नात्वायथोक्तविधिनाप्राङ्मुखःशुद्धमानसः ॥१५॥ प्रथमांविन्यसेद्वामेद्वितीयांदक्षिणेकरे ॥ तृतीयांवाम-
पादेतुचतुर्थींदक्षिणेन्यसेत् ॥ १६ ॥ पंचमींवामजानुनिषष्ठींवैदक्षिणेन्यसेत् ॥ सप्तमींवामकुक्षौतुअष्टमींदक्षिणेन्यसेत् ॥१७॥ नवमीं
नाभिदेशेतुदशमींहृदयेन्यसेत् ॥ एकादशींकंठदेशेद्वादशींवामबाहुके ॥१८॥ त्रयोदशींदक्षिणेचआस्येचैवचतुर्दशीम् ॥ अक्ष्णोःपंचदशीं
चैवषोडशींमूर्ध्निविन्यसेत् ॥१९॥ एवंन्यासविधिंकृत्वापश्चात्पूजांसमारभेत् ॥ यथादेहेतथादेवेन्यासंकृत्वाविधानतः ॥५२०॥ आद्य-
यावाहयेद्देवमृचातुपुरुषोत्तमम् ॥ द्वितीययासनंदद्यात्पाद्यंचैवतृतीयया ॥२१॥ अर्घ्यंचतुर्थ्यादातव्यंपंचम्याचमनीयकम् ॥ षष्ठ्यास्नानं
प्रकुर्वीतसप्तम्यामवस्त्रमेवतु ॥२२॥ यज्ञोपवीतमष्टम्यानवम्याचानुलेपनम् ॥ पुष्पंदशम्यादातव्यमेकादश्यातुधूपकम् ॥ २६ ॥ द्वादश्या
दीपकंदद्यात्त्रयोदश्यानिवेदनम् ॥ चतुर्दश्यानमस्कारंपंचदश्याप्रदक्षिणाम् ॥२४॥ दक्षिणातुयथाशक्तिषोडश्याचप्रदापयेत् ॥ स्नानेवस्त्रेच-
नैवेद्येदद्यादाचमनीयकम् ॥२५॥ ततःप्रदक्षिणांकृत्वाजपंकुर्यात्समाहितः ॥ यथाशक्तिजपित्वातुसूक्तंतस्मैनिवेदयेत् ॥ २६ ॥ देवस्यद-

क्षिणेपार्श्वेकुंडंस्थंडिलमेववा ॥ कारयेत्प्रथमेनैवद्वितीयेनतुप्रोक्षणम् ॥२७॥ तृतीययाग्निमादध्याच्चतुर्थ्याचसमिंधनम् ॥ पंचम्याज्यस्यश्रपणंचरोश्चश्रपणंतथा ॥ २८ ॥ षष्ठेनैवाग्निमध्येतुकल्पयेत्पद्ममासनम् ॥ चिंतयेद्देवदेवेशंकालानलसमप्रभम् ॥२९॥ ततोगंधंचपुष्पंचधूपदीपनिवेदनम् ॥ अनुज्ञाप्यततःकुर्यात्सप्तम्यादियथाक्रमम् ॥५३०॥ समिधस्तावतीःपूर्वंजुहुयादभिघारिताः ॥ ततोघृतेनजुहुयाच्चरुणाचततःपुनः ॥३१॥ एवंहुत्वाततश्चैवमनुज्ञाप्ययथाक्रमम् ॥ अग्नेर्भगवतस्तस्यसमीपेस्तोत्रमुच्चरेत् ॥३२॥ जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेस्तुमहापुरुषपूर्वज ॥ ३३ ॥ नमोहिरण्यगर्भायप्रधानाव्यक्तरूपिणे ॥ ॐनमोवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ ३४ ॥ देवानांदानवानांचसामान्यमसिदैवतम् ॥ सर्वदाचरणद्वंद्वंव्रजामिशरणंतव ॥३५॥ एकस्त्वमसिलोकस्यस्रष्टासंहारकस्तथा ॥ अध्यक्षश्चानुमंताचगुणमायासमावृतः ॥३६॥ संसारसागरंघोरमनंतंक्लेशभाजनम् ॥ त्वामेवशरणंप्राप्यनिस्तरंतिमनीषिणः ॥३७॥ नतेरूपंनचाकारोनायुधानिनचास्पदम् ॥ तथापिपुरुषाकारोभक्तानांत्वंप्रकाशसे ॥३८॥ नैवकिंचित्परोक्षंतेनप्रत्यक्षोसिकस्यचित् ॥ नैवकिंचिदसाध्यंतेनचसाध्योसिकस्यचित् ॥ ३९ ॥ कार्याणांकारणंपूर्णंवचसांवाच्यमुत्तमम् ॥ योगिनांपरमांसिद्धिंविदंतिपरमंविदः ॥५४०॥ अहंभीतोस्मिदेवेशसंसारेस्मिन्महाभये ॥ त्राहिमांपुंडरीकाक्षनजानेशरणंपरम् ॥ ४१ ॥ कालेष्वपिचसर्वेषुदिक्षुसर्वासुचाच्युत ॥ शरीरेविगतेवापिवर्ततेमेमहद्भयम् ॥४२॥ त्वत्पादकमलादन्यन्नमेजन्मांतरेष्वपि ॥ निमित्तंकुशलस्यास्तियेनगच्छामिसद्गतिम् ॥ ४३ ॥ विज्ञानंयदिदंप्राप्तंयदिदंज्ञानमर्जितम् ॥ जन्मांतरेपिमेदेवमाभूदस्यपरिक्षयः ॥४४॥ दुर्गतावपिजातस्यत्वद्गतोमेमनोरथः ॥ यदिनाथंचविंदेयतावतास्मिकृतीसदा ॥४५॥ अकामकलुषंचित्तंममतेपादयोःस्थितम् ॥ कामयेविष्णुपादौतुसर्वजन्मसुकेवलम् ॥ ४६ ॥ पुरुषस्यहरेःसूक्तंस्वर्ग्यंधन्यंयशस्करम् ॥ आत्मज्ञानमिदंपुण्यंयोगज्ञानमिदंपरम् ॥ ४७ ॥ इत्येवमनयास्तुत्यास्तुत्वादेवंदिनेदिने ॥ किंकरोस्मीतिचात्मानंदेवायैवनिवेदयेत् ॥ ४८ ॥ फलाहारोभवेन्मासंपश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ ४९ ॥ फलानिभुक्त्वोपवसेन्मासमद्भिश्चवर्तयेत् ॥ अरण्येनिवसेन्नित्यंजपन्नेतमृषिंसदा ॥ ५५० ॥ त्रिस्त्रिषवणकालेषुस्नायादप्सुसमाहितः ॥ आदित्यमुपतिष्ठेतसूक्तेनानेननित्यशः ॥ ५१ ॥ आज्याहुतीरनेनैवहुत्वैतंचिंतयेदृषिम् ॥ ऊर्ध्वंमासात्फलाहारस्त्रिभिर्वर्षैर्जयेद्दिवम् ॥ ५२ ॥ तद्भक्तस्तन्मनायुक्तोदशवर्षाण्यनन्यभाक् ॥ साक्षात्पश्यतितंदेवंनारायणमनामयम् ॥ ५३ ॥ ग्राह्यमत्यंतयत्नेनत्वष्टारंजगतोऽव्ययम् ॥ गृहस्थधर्मेवर्तेतन्यायवृत्तःसमाहितः ॥५४॥ एतदेवंचिंतयेतनारायणमनामयम् ॥ अर्धरात्रेत्यक्तनिद्रउत्थायशुचिवाग्यतः ॥५५॥ संप्रसुप्तेषुसूतेषुयोगंयुंजीतयोगवित् ॥ ऋज्वासीनःसमेदेशेनिर्वातेशब्दवर्जिते ॥ ५६ ॥ सव्यंपादंदक्षिणस्यांजानुनिश्लेषयेत्ततः ॥ संहृत्यदक्षिणंपादंसव्येजानुनियच्छति ॥५७॥ ब्रह्मांजलिकृतःस्वस्थोयोगसंमीलितेक्षणः ॥ ॐमित्युक्त्वास्वहृदयंचिंतयेदविकुत्सितः ॥५८॥ तत्रात्मानंसमादध्यादिंद्रियाणिमनस्तथा ॥ नचबुध्येतकिंचान्यन्नपश्येच्छृणुयान्नच ॥ ५९ ॥ ननमस्येत्सदायोगंतदाप्राप्तःसउच्यते ॥ हृद्येतमृषिमभ्यस्येत्पश्यन्नेवयथाश्रुति ॥ ५६० ॥ प्राणानायम्यचासीनोयावच्चित्तंतदर्पितम् ॥ उच्छ्वसिष्यत्यधोनाभिगमयित्वामनस्तथा ॥ ६१ ॥ उच्छ्वसेदेवमसकृत्तन्मनायोगमुन्नयेत् ॥ एवंहियुंज्यात्सामान्यंनपश्येच्छृणुयान्नच ॥६२॥ तदाशनैर्नियच्छेतहृदयादूर्ध्वमेवतु ॥ समौतुजानूचास्यंचनासिकानयनेभ्रुवौ ॥६३॥ भ्रुवोर्मध्येपरंस्थानंतत्रैतद्धारयेत्स्थिरम् ॥ ललाटदेशेधार्याथमूर्धानंगमयेत्ततः ॥६४॥ उच्छ्वसंश्चयथाकालंनाभितश्चोच्छ्वसेत्पुनः ॥ एतत्परंस्थानमुक्तंब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ ६५ ॥ एवंयुक्तोमहात्मासन्महात्मानंप्रपद्यते ॥ यदिस्यात्सुकृतीशुद्धोयदिवापापकृत्तमः ॥६६॥ उप-

लभ्यपरंब्रह्मगतिंज्ञात्वाभवेच्छुचिः ॥ सर्वपापावबद्धश्चेद्बुद्ध्वैतत्प्रयतोजपेत् ॥६७॥ अपिजिज्ञासनादेवगच्छेतपरमांगतिम् ॥ धारणात्तुपृ-
थक्कुर्याद्धर्मेणानेननित्यशः ॥ ६८ ॥ आदित्येग्नौचंद्रमसिवृक्षाग्रेषुचधारयेत् ॥ पर्वताग्रेसमुद्रेवायत्रवापिमनोरमेत् ॥ ६९ ॥ नत्वेवविष-
यान्प्राप्यधारयीतकथंचन ॥ बह्वत्रदुःखंजानीयात्प्रध्वसेन्मरणेसति ॥५७०॥ धार्मिकाणांकुलेशुद्धेयोगभ्रष्टोभिजायते ॥ मूर्ध्निब्रह्मसविं-
देतसएवऋषिसत्तमः ॥ ७१ ॥ तदामूर्ध्नःपरंज्योतिर्नक्षत्रपथमुन्नयेत् ॥ योगीयोगेश्वरंप्राप्यनिर्द्वंद्वःपरमात्मवित् ॥ ७२ ॥ सर्वत्रैवात्मना-
त्मानंपश्येदृषिपरायणः ॥ जपेच्चैवसदास्नातःपवित्रमिदमुत्तमम् ॥७३॥ अपिपातकसंयुक्तःकालेनसुकृतीभवेत् ॥ येनयेनचकामेनजपेदि-
ममृषिंसदा ॥ ७४ ॥ ससकामःसमृद्धःस्याच्छ्रद्दधानस्यकुर्वतः ॥ होमंवाप्यथवाजाप्यमुपहारमथोचरुम् ॥ ७५ ॥ कुर्वीतयेनकामेनतत्सि-
द्धिमवधारयेत् ॥ ज्ञातिश्रैष्ठ्यंमहद्वित्तंयशोलोकेपरांगतिम् ॥ ७६ ॥ पापेनविप्रमोक्षस्तुतत्सिद्धिमवधारयेत् ॥ ज्ञानगम्यंपरंसूक्ष्मंव्याप्यसर्वं
व्यवस्थितम् ॥७७॥ ग्राह्यमत्यंतयत्नेनब्रह्माभ्येतिसनातनम् ॥ सहस्रशीर्षेतिसूक्तंसर्वकामफलप्रदम् ॥ ७८ ॥ वेदगर्भशरीरेणसवैनारायणः
स्मृतः ॥ ब्रह्मेंद्ररुद्रपर्जन्याअत्रसूक्तेव्यवस्थिताः ॥ ७९ ॥ अत्रस्थमेतद्द्रष्टव्यंजगत्स्थावरजंगमम् ॥ अतःसंपठमानोपिभक्तिंनपरिहारयेत्
॥५८०॥ भक्तानुकंपीभगवान्श्रूयतेपुरुषोत्तमः ॥ पूजार्थंतस्यदेवस्यवनात्स्वयमुपाहृतात् ॥ ८१ ॥ आरण्यकविधानेननिर्वपेत्प्रत्यहंचरुम् ॥
नारायणायस्वाहेतिमंत्रांतेजुहुयाद्धविः ॥ ८२ ॥ आसहस्रात्ततश्चक्षुर्दिव्यंहोतुर्ददातिसः ॥ अपिवाचरुसाहस्रंतंत्रेणैकेननिर्वपेत् ॥ ८३ ॥
यावंतोवापिशक्यंतेअह्नासर्वान्समापयेत् ॥ सहस्रस्येप्सितानांचकामानांलभतेफलम् ॥८४॥ पुरुषायुःसमायुक्तःसिद्धोवाविचरेन्महीम् ॥
ध्येयःसदासवितृमंडलमध्यवर्तीनारायणःसरसिजासनसंनिविष्टः॥केयूरवान्मकरकुंडलवान्किरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः ॥८५॥

एतत्तुयःपठतिकेवलमेवसूक्तंनारायणस्यचरणावभिवंद्यवंद्यौ ॥ पाठेनतेनपरमेणसनातनस्यस्थानंजरामरणवर्जितमेतिविष्णोः ॥ ८६ ॥
हविषाग्नौजलेपुष्पैर्ध्यानेनहृदयेहरिम् ॥ यजंतिसूरयोनित्यंजपंतिरविमंडले ॥ ८७ ॥ बिल्वपत्रंशमीपत्रंपत्रंभृंगारकस्यच ॥ मालतीकुशपद्मं
चसद्यस्तुष्टिकरंहरेः ॥ ८८ ॥ यत्रैतत्पठ्यतेकिंचित्तद्ध्यायन्मनसैवतु ॥ संपाद्यतत्प्रसादाच्चदेवदेवस्यचक्रिणः ॥ ८९ ॥ पत्रैश्चपुष्पैश्चफलैश्च
तोयैरक्रीतलब्धैश्चसदैवसत्सु ॥ भक्त्यैकलभ्येपुरुषेपुराणेमुक्त्यैकिमर्थंक्रियतेतुयत्नः ॥५९०॥ इत्येवमुक्तःपुरुषस्यविष्णोरर्चाविधिर्विष्णु-
कुमारनाम्ना ॥ मुक्त्येकमार्गप्रतिबोधनायदृष्टाविधानंत्विहनारदोक्तम् ॥९१॥ इत्यृग्विधानेतृतीयोध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ याओषधीःस्वस्त्य-
यनंजपेतनियतव्रतः ॥ ओषधीश्चयजेन्नित्यंषण्मासानेवनित्यशः ॥ ९२ ॥ दृष्ट्वाशरदिवैरुद्रमोषधीश्चयजेत्तथा ॥ नभवंत्यामयास्तस्यत-
थाजीर्णादिकानिच ॥ ९३ ॥ क्रियांतुसप्तरात्रेणसप्तकृत्वःसमाहितः ॥ प्रपद्येतौषधीर्विप्रःसूक्तमेतज्जपन्सदा ॥ ९४ ॥ द्विषत्क्षेत्रादिहाल-
ब्ध्वामितिविज्ञापयेतच ॥ स्वक्षेत्रेचरुणेवेष्ट्वाविंदतेद्विषदोषधीः ॥९५॥ वृष्टिकामोजिताहारःप्रपद्येतबृहस्पतिम् ॥ पायसेनोपहारेणहोमेनच
समन्वितः ॥ ९६ ॥ बृहस्पतेप्रतीत्येतद्वृष्टिकामःप्रयोजयेत् ॥ पर्जन्यंचनमस्कृत्वावृष्टिंविंदतिशोभनाम् ॥ ९७ ॥ सर्वत्रतुपराशांतिर्ज्ञेयो-
प्रतिरथस्त्वृषिः ॥ यमेवदेशंगच्छेतशत्रुंवाप्यनुमंत्रितः ॥९८॥ नाजित्वाविनिवर्तेतपरंहिब्रह्मणोबलं ॥ सर्वकामैर्जपेदेतत्सर्वकामसमृद्धये
॥ ९९ ॥ संग्राममभ्युद्यातोवाराजाचैतत्प्रयोजयेत् ॥ सर्वान्विजयतेशत्रून्नपराजीयतेपरैः ॥ ६०० ॥ पथिस्वस्त्ययनंचैतत्तस्करेभ्यश्चर-
न्पथि ॥ भूतोरगपिशाचेभ्यःसर्वेभ्यःपरिरक्षति ॥ १ ॥ भूतांशस्यऋषेःसूक्तंप्रजाकामःशुचिर्जपन् ॥ अनुरूपांप्रजामाशुलभतेनात्रसंशयः
॥ २ ॥ स्थालीपाकेननासत्यावश्विनौतुयजेद्द्विजः ॥ अनेनैवतुसूक्तेनहुत्वाश्वाननुमंत्रयेत् ॥ ३ ॥ पायसंकृसरंमांसमोदनंदधिसक्तुकान् ॥

कुल्माषांश्चकरंभांश्चफलानिविविधानिच ॥ ४ ॥ चित्रमाल्यशुभान्गधानन्नपानानियानिच ॥ भक्ष्यंभोज्यंचपेयंचसमाहृत्योदितेरवौ ॥
भूतांशमभ्यसेत्तावद्यावदस्तमितोरविः ॥ ५ ॥ अर्धरात्रेत्वतिक्रांतेततोऽश्विभ्यांनिवेदयेत् ॥ दीर्घायुषंसुरूपंचलभेत्पुत्रंसुवर्चसम् ॥ ६ ॥
रूपवांश्चभवेन्नित्यंभूतांशंयोऽभ्यसेत्सदा ॥ सार्वकामिकमप्येनमृषिंविद्याद्विचक्षणः ॥ ७ ॥ नवाउदेवाइत्येतज्जपेतनियतव्रतः ॥ अन्नंविंदतिसर्वत्रयत्रयत्रोपतिष्ठति
॥ ८ ॥ पाप्मोपहतमात्मानंयोमन्येतविचक्षणः ॥ सजपेन्नियतोभूत्वालघुमन्येतपाप्मना ॥ ९ ॥ वाचंप्रपद्येद्वाकामोहुनेदाशुजपन्निमाः
॥ अहंरुद्रेभिरित्येतद्वाग्मीभवतिपूजितः ॥ ६१० ॥ नतमित्यष्टकंसूक्तंवैश्वदेवंजपन्मुनिः ॥ कृत्स्नंतुकल्मषं
हत्वाविश्वैर्देवैःसहासते ॥ ११ ॥ रात्रींप्रपद्येमनसाशुचिःपर्णव्रतोनिशि ॥ यःकामयेतनपुनर्जायेयमितियोनिषु ॥ १२ ॥ सहस्रकृत्वोमनसाजपेद्रात्रीतिरात्रिषु
॥ स्थालीपाकेनरात्रिंचयजेताहरहर्निशि ॥ तन्मनानिशिचासीनस्तिष्ठेदहनिधार्मिकः ॥ १३ ॥ ऊर्ध्वंसंवत्सराच्चैवचरुंपयसिसंस्कृतम्
॥ सहस्रकृत्वस्त्वेतेनदिवाहोमोविधीयते ॥ १४ ॥ जुहुयान्निशिपूर्वस्मिन्भागेरात्रौसमाहितः ॥ दिवाचाविश्पतिंकार्यं
छायायामंशुतेजसा ॥ १५ ॥ प्रतिप्रयतआत्मवान्सूक्तंतुमनसाजपेत् ॥ संवत्सरेतृतीयेतुसर्पिषासाधयेच्चरुम् ॥१६॥ अथास्यवरदादेवी
रात्रिर्भवतिशर्वरी ॥ विज्ञापयीततांदेवींवरदांस्वयमागतां ॥१७॥ संवत्सरेऋतौमासिदिवसेस्मिन्क्षणेपिवा॥प्रयाणकालेभवितातववत्सेति
वत्सला ॥ १८ ॥ रात्रिसूक्तंजपन्नेवतंकालंप्रतिपद्यते ॥ नयोनिंपुनरायातिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १९ ॥ ममाग्नेवर्चइत्येतत्सर्वकामैर्जपेद्विजः
॥ जुह्वन्नाज्यमनेनैवसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ ६२० ॥ यांकल्पयंतीतिसदाजपेतनियतव्रतः ॥ नैनंकृत्यानिहिंसंतिक्रुद्धाभिचरितानि
च ॥ २१ ॥ यमांगिरसकल्पैस्तुतद्विदोभिचरेतसः ॥ प्रत्यंगिरसकल्पेनसर्वांस्तान्प्रतिबाधते ॥ २२ ॥ प्रत्यंगिरसविद्वांस्तुनरिष्येतकदाचन

॥ नैनंकृत्यानिहिंसंतिज्ञाताज्ञातानिवाक्वचित् ॥ २३ ॥ अजानताजानतावाक्रुद्धेनाधर्षितेनवा ॥ आक्रुष्टंवादुरुक्तंवानैनोविंदतितद्विदम्
॥ २४ ॥ एवमेवजपेन्नित्यमृषिंस्वस्त्ययनायवै ॥ सर्वप्रायश्चित्तमेतदभाषतऋषिःस्वयम् ॥ २५ ॥ स्थावराणांनिवेशेषुनगराणांतथैवच ॥
ग्रामाणांचगृहाणांचजपेततमृषिंसदा ॥ २६ ॥ जातरूपमयंविद्वान्कारयेत्त्रिवृतंमणिम् ॥ सहस्रसंपातहुतमृषिणातेनतंततः ॥ २७ ॥ प्रतिमुच्येत
शिरसिग्रीवायामथवोरसि ॥ नैनंकृत्यानिहिंसंतिज्ञाताज्ञातानियानिच ॥ २८ ॥ अनेनैवतुसूक्तेनराज्ञांतुसमलोहितम् ॥ कारयेत
मणिंविद्वांस्तावदेवानुमंत्रणम् ॥ २९ ॥ संग्रामेषुध्वजाग्राणिवादित्राण्यनुमंत्रयेत् ॥ आसनानिचशय्याश्चयानानिविविधानिच ॥ ६३० ॥
तस्याभिचरतेसाक्षादंगिरर्षिरपिस्वयम् ॥ प्रत्यंगिरसकल्पेनसर्वंतत्प्रतिबाधते ॥३१॥ अमानुषीरभिचरेत्कृत्याःसूक्तंजपन्निदम् ॥ मुच्यतेसर्वतो
निष्टात्किंपुनर्मानुषाद्भयम् ॥३२॥ तपस्वीनियतोदांतःप्रयोक्ताचेद्भवेदृषिः ॥ सर्वंतरतिशांतात्मातपोहिसुमहद्बलम् ॥३३॥ आयुष्यमायुर्वर्चस्यंसूक्तंदाक्षायणंमहत्
॥ अलंकारंहिरण्यंवाप्राप्यदाक्षायणंजपेत् ॥ प्राप्तांसःश्रियमादत्तेबहुचान्नंसमश्नुते ॥ ३४ ॥ नासदासीदितिजपेज्जुहुयाद्योगतत्परः
॥ प्रजापतेस्तुसायुज्यंद्वादशाब्दैःसमश्नुते ॥ ३५ ॥ उतदेवाइतिजपेदामयावीयतव्रतः ॥ घृतकुंभंनिधायाथजुहुयाज्जातवेदसि
॥ ३६ ॥ कुंभसंपातमन्यस्मिन्कांस्यपात्रेनिधापयेत् ॥ योऽन्नार्ध्यलंनचान्नंस्यात्सइदंसंप्रकाशयेत् ॥ ३७ ॥ तेनाज्येनांगमभ्यज्यशनकैरन्नभाग्भवेत्
॥ रोगार्तस्याप्यनेनैवगात्रमंक्त्वाजपेदिदम् ॥ अजीर्णान्नोत्थंजयीतसुखीभवतिविज्वरः ॥३८॥ अग्नेअच्छावदेत्येतद्धनकामःप्रयोजयेत्
॥ नियतःसर्पिषाहुत्वाजपेदयुतशःपुनः ॥ ३९ ॥ खादिराणांहिसमिधांजुहुयाद्दशतीर्दश ॥ दशकृत्वःसदारेण
रायस्पोषेणपुष्यति ॥ ६४० ॥ बिल्वोदुंबरपालाशैस्तथारौहितकैश्चयः ॥ जुहुयाद्धनकामस्तुरायस्पोषेणपुष्यति ॥ ४१ ॥ बैभीतकेध्मै-

बैल्वैश्चजुहुयादर्धमासकम् ॥ द्विषद्द्वेषणंतस्यांतेसूक्तमेतत्प्रयोजयेत् ॥४२॥ द्विषंतंधनिनंहत्वाद्विषतोविंदतेधनम् ॥ अथवाजप्यमेवस्याद्राय-
स्पोषधनार्थिना ॥ ४३ ॥ अयमग्नेजरितेतिजपेदग्निभयेसति ॥ विधिनातर्पयित्वाग्निंपयोदधिघृतादिभिः ॥ ४४ ॥ स्वयंपातुंयावदिच्छेत्ता-
वद्धुत्वाचतुर्दिशम् ॥ अपामिदंपरिणयेत्संततोदकधारया॥४५॥उतहृदइवभूत्वाप्यग्नेर्भेषजमंतिकात् ॥ अरण्यमेत्यपाठांतुक्रीणीयाद्यवमुष्टि-
ना ॥ ४६ ॥ यदिसौम्यसिसोमायत्वांपरिक्रीणाम्योषधिम् ॥ यदिवारुण्यसिवरुणायत्वांपरिक्रीणाम्यहंततः ॥ ४७ ॥ वसुभ्यश्चाथरुद्रेभ्य
आदित्येभ्योथवापुनः ॥ वैश्वदेव्यसिविश्वेभ्यःपरिक्रीणाम्यहंततः ॥ ४८ ॥ क्षिस्वासुमनसःपूर्वमोषध्यासहवीरुधैः ॥ तस्यवीर्यंसमादत्ते
कर्मयत्रकरिष्यति ॥ ४९ ॥ तांतुमध्येसंदधीतौषधीनांचविहायसि ॥ ग्रहणेत्वौषधीनांचसर्वत्रैषविधिर्भवेत् ॥ ६५० ॥ उत्खापयीताथपा-
ठांत्विमामितिजपन्निह ॥ प्रातश्चपेषयेदेनांसंसदिब्रह्मचारिणाम् ॥५१॥ तदलाभेव्रतवताकन्ययाब्राह्मणेनवा ॥ प्रातःशुचिस्तांघृतेनत्रिःपि-
बेदनुमंत्रिताम् ॥ ५२ ॥ इमामितितुसूक्तेनशतकृत्वोदशावरम् ॥ सपत्नींबाधतेतेनपतिश्चातीवमन्यते ॥ ५३ ॥ पतिस्तुपरिजप्यैनांपाठामे-
तेनवैपिबेत् ॥ पयसासप्तरात्रेणसपत्नान्प्रतिबाधते ॥ ५४ ॥ मूलमंत्रजपैरन्यैर्यापतिंजेतुमिच्छति ॥ अलोकायमलोकस्थामज्ञतेनरकेहिसा
॥ ५५ ॥ अन्यथाचोपनीतानिचूर्णमूलौषधान्यपि ॥ विनाशयेयुःपुरुषंतस्मान्नान्यत्समाचरेत् ॥ ५६ ॥ प्रियंवदाभर्तरियाभर्तायस्याःपरा-
यणम् ॥ वाक्चैवमधुरायस्याःपत्युःसंवननंमहत् ॥ प्रियंभर्तारमासाद्यपिबेदेवौषधीमिमाम् ॥५७॥ प्रियंवदांसुशीलांचधर्मपत्नीमनिंदितां ॥
अवमन्येतयोमोहात्तमाहुःपुरुषाधमम् ॥५८॥ अरण्यानीत्यरण्येषुजपेत्सूक्तमनेकशः ॥ आरण्यानींनमस्कृत्वाआरण्यान्प्रतिबाधते ॥५९॥
श्रद्धासूक्तंजपेन्नित्यंश्रद्धाकामःसमाहितः ॥ सर्वत्रलभतेश्रद्धांमेधासूक्तंतथैवच ॥ ६६० ॥ ब्राह्मीमासाद्यसूक्तेद्वेजपेतनियतव्रतः ॥ तांपि-

---

बेतयथाशक्त्याञ्यहात्सिद्धिंनियच्छति ॥ ६१ ॥ शंखपुष्पींतुपयसाब्राह्मीपुष्पाणिसर्पिषा ॥ शतावरींचपयसावचामद्भिर्घृतेनवा ॥ ६२ ॥
सूक्ताभ्यामनुमंत्राभ्यामेकैकांतुत्र्यहंपिबेत् ॥ श्रद्धांमेधांस्मृतिंपुष्टिंबलंलक्ष्मींचविंदति ॥ ६३ ॥ सिद्धिंप्राप्नोतिपरमांदीर्घमायुःसमश्नुते ॥
अथवामनसाध्यायेत्सूक्तंसिद्धिंनियच्छति ॥६४॥ शासइत्थासपत्नघ्नंसंग्रामेविजिगीषतः ॥ प्रयोक्तव्यंतुशुचिनाजुहुयात्तत्रसिद्धयः ॥६५॥
अथवाजप्यमेवस्यात्संग्राममभिगच्छतः ॥ शासइत्थेतियोहंतुंशत्रूंस्तांस्तुविबाधते ॥ ६६ ॥ अलक्ष्मीनाशनार्थंतुजपेन्नित्यंशिरिंबिठम् ॥
अपामार्गमयींशाखांसदर्भांसहवीरुधैः ॥६७॥ गृहीत्वात्मानंपावयेदधश्चोर्ध्वंचनित्यशः ॥ आज्यंवानेनजुहुयात्सहस्रंदशतीर्दश ॥ त्र्यहेणनु-
दतेदेहादलक्ष्मींशतवार्षिकीम् ॥ ६८ ॥ चांद्रायणंचरन्नेतत्सूक्तंसिद्धिकरंजपेत् ॥ अलक्ष्मीर्नुदतेदेहादपिवर्षसहस्रिकी ॥ ६९ ॥ गृहीतंय-
क्ष्मणादर्भान्गृहीत्वासंस्पृशन्जपेत् ॥ मुंचामित्वाहविषेतियक्ष्माणमपकर्षति ॥ ६७० ॥ समिद्धमग्निंजुहुयादाज्येनैवयथाविधि ॥ संपात-
माज्येनिनयेत्संपातैश्चपयःपिबेत् ॥ ७१ ॥ संपातभाजनेसर्पिश्चूर्णंतत्रनिधापयेत् ॥ तत्रास्यभोजनीयंस्यात्पानीयंचानुमंत्रितम् ॥ ७२ ॥
खादिराणिचकाष्ठानिचूर्णंकृत्वासहांबुभिः ॥ साधयीतरसंचैषांमध्वाज्याभ्यांपिबेत्सह ॥ ७३ ॥ मुंचामित्वाहविषेतितत्रतत्रप्रयोजयेत् ॥
यक्ष्माणमपकर्षतिशरीरारोग्यकर्मणा ॥ ७४ ॥ यस्यागर्भःप्रमीयेतत्राग्नौजुहुयाद्धविः ॥ ब्रह्मणाग्निःसंविदानइत्याज्येनयथाविधि ॥ ७५ ॥
आज्यशेषेणचाभ्यज्यगर्भिणीप्रसवेत्ततः ॥ पिबेदेवाज्यशेषंतुजीवन्तस्याःप्रजायते ॥ ७६ ॥ जातानिचेत्प्रमीयेरन्नाज्यंकृत्वानुमंत्रितम् ॥
जुहुयाद्ब्रह्माग्निरितिसंपातान्निनयेन्मणौ ॥ ७७ ॥ मणिंतुत्रिवृतेसूत्रेवासयेद्वाससासह ॥ न्यग्रोधशुंगयातत्रशुक्ललोहितवेष्टितम् ॥ ७८ ॥
तंसावित्र्ययुतेनैवानुमंत्र्याथयथाविधि॥संपातैरयुतेनैवब्रह्मणेतिचसंस्तुतम् ॥७९॥उपरिष्टाच्चसावित्र्यातावदेवानुमंत्रणम्॥सर्वैःस्वस्त्ययनै-

श्चैवजपेदभिहुतंमणिम् ॥६८०॥ शिरसाधारयेन्नारीप्रयतागर्भिणीसती ॥ तृतीयेगर्भमासेतुमणिमेतंसमासजेत् ॥ पुष्पवतीपरंनारीगौःसवत्साचरेद्यथा ॥ ८१ ॥ बहुपानीययवसान्वत्सेनपिबतासह ॥ जातस्यतुकुमारस्यकंठेतंमणिमासजेत् ॥ ८२ ॥ आज्यशेषंपुरस्कृत्यतमभ्यज्यकुमारकम् ॥ हुत्वास्वस्त्ययनैरेवस्त्रीपुमांसंप्रसूयते ॥ ८३ ॥ ऊर्ध्वंवर्षात्स्वस्त्ययनंपुनरेवविधीयते ॥ पुनःस्तनप्रदानार्थंश्रद्धासूक्तेनपाययेत् ॥ ८४ ॥ मेधासूक्तेनचैवैतत्पिष्टंव्रीहिमयंकृतम् ॥ मधुमिश्रंजातरूपंमेधावीतेनजायते ॥ ८५ ॥ शतंवर्षाणिजीवेतम्रियतेनपुरायुषः ॥ स्मृतमेवचतस्यस्यात्षण्मासाच्चततःपरं ॥ ८६ ॥ आज्यंसंस्कृत्यजुहुयादक्षीभ्यांतइतिद्विजः ॥ पाणिनातुघृताक्तेनमूर्धानंसंस्पृशेत्ततः ॥ ८७ ॥ कर्णौनेत्रेचचुबुकंनासिकांचैवसंस्पृशेत् ॥ एवमेवजपेन्नित्यंयक्ष्मणोविप्रमुच्यते ॥ ८८ ॥ पूर्वोक्तेनैवकल्पेनयक्ष्मनाशनमाचरेत् ॥ होमैश्चैवजपैश्चैवयक्ष्मनाशनमाचरेत् ॥ ८९ ॥ अपेहीतिजपेत्सूक्तंशुचिर्दुःस्वप्ननाशनम् ॥ देवाःकपोतइतितुकपोतस्यप्रवेशने ॥ ६९० ॥ सूक्तेनजुहुयादाज्यंयमदूतंहतंविदुः ॥ सपत्नघ्नंप्रयुंजीतऋषभंजपहोमयोः ॥ ९१ ॥ येनेदमितिवैनित्यंजपेतनियतव्रतः ॥ समाधिंमनसस्तेनविंदतेनैवमुह्यति ॥ ९२ ॥ मयोभूर्वातइतितुगवांस्वस्त्ययनंजपेत् ॥ यवानांतुघृताक्तानांकारीषेग्नौसमाहितः ॥ ९३ ॥ जुहुयाद्गोष्ठमध्येतुदधिमध्वाज्यसंस्कृतान् ॥ राजानमभिषिच्येतपुष्येणश्रवणेनवा ॥ ९४ ॥ पौष्णसावित्रसौम्याश्विरोहिण्यामुत्तरासुच ॥ हुत्वाग्निंराजलिंगाभिःसावित्र्याप्रयतःशुचिः ॥ ९५ ॥ महाव्याहृतिभिश्चैवसंपाताभिहुतोभवेत् ॥ सर्वौषधिरसैःश्लक्ष्णैर्नदीनांसलिलेनच ॥९६॥ व्याघ्रचर्मण्यथासीनमासंद्यामभिषिच्यच ॥ तिष्ठन्प्रत्यङ्मुखोब्रूयाज्जयत्वंपृथिवीमिमाम् ॥९७॥ धर्मस्तेनिखिलोराजन्वर्धतांपालयप्रजाः ॥ वर्धत्वंचश्रियैपुष्ट्यैजयायाभ्युदयायच ॥ ९८ ॥ राजानःसंतुतेगोत्रेततोऽप्रतिरथंजपेत् ॥ वैयाघ्रंतुभवेच्चर्मसमिदौदुंबरीभवेत्

॥ ९९ ॥ त्रिरेनमभिषिच्यैवंदुंदुभीनभिमंत्रयेत् ॥ प्राच्यांत्वादिशिवसवोह्यभिषिंचंतुतेजसे ॥ ७०० ॥ दक्षिणस्यांत्वादिशिरुद्राअभिषिंचंतुवृद्धये ॥ प्रतीच्यांत्वादिश्यादित्याअभिषिंचंतुपुष्टये ॥ १ ॥ विश्वेदेवाउदीच्यांत्वाअभिषिंचंतुश्रेयसे ॥ अभिषिच्यचराजानमाशीर्भिरभिनंद्यच ॥ २ ॥ आत्वाहार्षमंतरेधीत्यथैनमभिमंत्रयेत् ॥ पतंगमितिवैनित्यंजपेदज्ञानभेदनम् ॥ ३ ॥ मायाभेदनमेतद्धिसर्वामायाःप्रबाधते ॥ शांबरीमिंद्रजालांवामायामेतेनवारयेत् ॥ ४ ॥ अदृष्टानांचसत्वानांमायामेतेनबाधते ॥ त्यमूष्वितिस्वस्त्ययनंजपेतनियतव्रतः ॥ ५ ॥ पुष्पंदृष्ट्वातुयागर्भंनगृह्णीयाद्वयोन्विता ॥ विष्णुर्योनिंनिनेजमेषयोनिंस्पृष्ट्वाततोजपेत् ॥ ६ ॥ महित्रीणामवोस्त्वितिपथिस्वस्त्ययनंजपेत् ॥ प्राग्नयेथद्विषद्वेष्यंजपेद्विष्यस्यनिष्कृतिम् ॥ ७ ॥ आयंगौःसार्पराज्ञीतुसर्पानेतेनबाधते ॥ पवित्राणांपवित्रंतुजपेदेवाघमर्षणम् ॥ ८ ॥ आपःप्रविश्ययश्चैतत्रिःपठेतसमाहितः ॥ अथाश्वमेधावभृथस्तादृशंमनुरब्रवीत् ॥ ९ ॥ अशुच्येवन्निमज्जित्वात्रिःपठेदघमर्षणम् ॥ अथाश्वमेधावभृथाएवंतदृषिरब्रवीत् ॥ ७१० ॥ यथाश्वमेधःक्रतुराट्सर्वपापप्रणोदनः ॥ तथाघमर्षणंसूक्तंसर्वपापप्रणोदनम् ॥ ११ ॥ सेनादारणमेतत्स्यान्नैर्हस्त्यमितिशौनकः ॥ मनसाध्येयमेतत्तुमन्यतेशौनकस्त्वृषिः ॥ १२ ॥ संसमिद्युवसेवृषन्सौभ्रातृकरणंमहत् ॥ ज्ञातिभेदेप्रयुंजीतनभिद्यंतेकदाचन ॥ १३ ॥ कृतेभेदेतुसंज्ञानमेतत्संधिकरंजपेत् ॥ नतत्रभेदोभूयःस्याद्यत्रैतत्सततंजपेत् ॥ १४ ॥ तच्छंयोरावृणीमहइतिस्वस्त्ययनंजपेत् ॥ महानाम्न्यःपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनम् ॥ १५ ॥ सपत्नघ्न्यश्चपुण्याश्चपावमान्यःपराःस्मृताः ॥ वृष्टिकामोजपेच्चैताआपोहैताःसनातनाः ॥ १६ ॥ ॐकारपूर्वाव्याहृतयोमधुच्छंदसआदितः ॥ सूक्तान्यंतेमहानाम्न्यःसंहितासाऽमृतास्मृता ॥ १७ ॥ अमृतत्वंययुर्वेदाःपूर्वंसंहितयानया ॥ जपेदेनांशुचिर्नित्यममृतत्वंसगच्छति ॥ १८ ॥

अत्रैवतुजपेन्मध्येपितृसूक्तान्यनेकशः ॥ पित्र्यांतांसंहितांविद्यात्पितॄन्प्रीणातिचैतया ॥ १९ ॥ एवमेवसमाहृत्यवाससीसंहिताभवेत् ॥ रौद्र्यादित्यावैश्वदेवीयद्देवत्यांचकामयेत् ॥ ७२० ॥ कुर्वीतवास्तुशमनंमध्येगोष्ठस्यधर्मवित् ॥ पुष्पैर्गंधैश्चमाल्यैश्चवानस्पत्यैस्तथौषधैः ॥ २१ ॥ वास्तुसर्वंप्रविकिरेत्सप्तधान्यैस्तथैवच ॥ वास्तोष्पतिंयजेच्चात्रपायसेनबृहस्पतिम् ॥ २२ ॥ औदुंबरपलाशैश्चबलिंप्रतिदिशंहरेत् ॥ सूर्योवायुर्यमःपितरोवरुणोनिर्ऋतिस्तथा ॥ २३ ॥ सोमोमहेंद्रइत्येतादिक्षुदिग्देवताःस्मृताः ॥ दद्याद्दानंब्राह्मणेभ्यःशिवंभवतुवास्त्विति ॥ २४ ॥ प्रतिसंवत्सरंकार्यंगृहेवैगृहमेधिना ॥ यद्येवंसविधंनान्यदनुक्तमपिकिंचन ॥ २५ ॥ अग्निमिंद्रमथोवायुंसूर्यमन्याश्चदेवताः ॥ आराधयिषुर्योयोयामभिधत्तेतथात्रताम् ॥ २६ ॥ अभिरूपेणसूक्तेनयथादिष्टंप्रयोजनम् ॥ ऋषीणांमंत्रदृष्टेनप्रत्यक्षात्सिद्धिरिष्यते ॥ २७ ॥ सर्वत्रदक्षिणांदद्याद्धनंवाकर्मसिद्धये ॥ नत्वेवादक्षिणंकर्मकिंचिदस्तीतिशौनकः ॥ २८ ॥ शत्त्याहिपूर्णपात्रेणसंमिताप्यंततोभवेत् ॥ तस्मात्स्वल्पापिदातव्यादक्षिणाकर्मसिद्धये ॥ २९ ॥ ऋषभैकादशादद्याद्येनवातुष्यतेगुरुः ॥ धर्मज्ञेसत्यवादिनिब्रह्मदानंप्रदीयते ॥ ७३० ॥ तदिदंपरमंब्रह्मगुह्यंपावनमद्भुतम् ॥ नाप्रशांतायदातव्यंनापुत्रायातपस्विने ॥ नासंवत्सरोषितायनाशिष्यायाहितायच ॥ ३१ ॥ इत्यृग्विधानेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ नराणांभाग्यहीनानामृग्विधानमजानताम् ॥ ऋग्वेदःकल्पवृक्षोयंफलंनैवप्रयच्छति ॥ ३२ ॥ रत्नगर्भइवावासऋग्वेदःप्रतिभातिमे ॥ ऋग्विधानप्रदीपेनविनानैवप्रकाशते ॥ ३३ ॥ रत्नाकरइवोदारऋग्वेदोत्यंतदुस्तरः ॥ ऋग्विधानंमहापूतंविनानैवफलप्रदम् ॥ ३४ ॥ निधानंसर्वरत्नानामृग्वेदोब्रह्ममंदिरम् ॥ ऋग्विधानविधानेनध्रुवमेतदवाप्यते ॥ ३५ ॥ ऋग्वेदःपठितोप्येषनृणांभवतिनिष्फलः ॥ ऋग्विधानंविनातस्मादध्येयंतत्प्रयत्नतः ॥ ३६ ॥ सूक्ततत्त्वार्थकथनमृग्विधानमवैतियः ॥ ऋग्वेदोजायतेतस्यप्रसादोत्फुल्लमानसः ॥ ३७ ॥ आयुष्यंसंपदोमूलंसद्यःकल्मषनाशनम् ॥ ऋग्विधानाभ्यनुष्ठानंशुभंकीर्तिकरंपरम् ॥ ३८ ॥ ऋग्विधानेनसंयुक्तमृग्वेदंवेत्तियोद्विजः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणामाश्रयःसभवेद्ध्रुवम् ॥ ३९ ॥ वेदेषुप्रथमोवेदआयुर्वेदनिधिःप्रभुः ॥ ऋग्विधानस्यचाभ्यासादतीवपरितुष्यति ॥ ७४० ॥ शत्रुनाशमनस्तुष्टिसुहृज्जनसमागमान् ॥ ऋग्वेदःकुरुतेनित्यमृग्विधानेनतोषितः ॥ ४१ ॥ ऋग्वेदंवेत्तियःसांगमृग्विधानरतःसदा ॥ मनोरथादप्यधिकंभवेत्तस्यसमीहितम् ॥ ४२ ॥ कुलेजन्मनिशीलेवाप्रज्ञायामुद्यमेपिवा ॥ ऋग्विधानपरिज्ञानादुशंतिचरितार्थताम् ॥ ४३ ॥ तुष्यंतिदेवताःसर्वाःसंपद्यंतेविभूतयः ॥ दुराधयःप्रणश्यंतिनित्यमृग्विधिपाठिनाम् ॥ ७४४ ॥ नमःशौनकायनमःशौनकाय ॥ इत्यृग्विधानफलश्रुतिः ॥ ॥ ऋग्विधानंसमाप्तम् ॥

अथयामलाष्टकतंत्रेखिलोपनिषन्मंत्रसंहितास्वरूपम् ।

श्रीः ॥ पार्वत्युवाच ॥ शिवशंकरदेवेशपंचकृत्यपरायण ॥ स्वरूपमंगवेदानांश्रुतंत्वन्मुखतोमया ॥ १ ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिखिलान्युपखिलानिच ॥ महोपनिषदश्चैवयाश्चान्यामंत्रसंहिताः ॥ २ ॥ वेदानांसारभूतास्तुवदमेकरुणानिधे ॥ श्रीशिवउवाच ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामिखिलान्युपखिलानिच ॥ महोपनिषदोमंत्रसंहिताःसकलार्थदाः ॥ ३ ॥ पुराव्यासेनवेदेषुसंक्षिप्तेषुचतुर्ष्वपि ॥ अनुवाकाष्टकाध्यायसूक्तवाक्यपदात्मसु ॥ ४ ॥ तत्रतत्रतुशिष्टानियानिवाक्यानिसंतिहि ॥ खिलानितानिचोच्यंतेखिलशिष्टानियानिच ॥ ५ ॥ वाक्यान्युपखिलानीतिकथ्यंतेतानिभामिनि ॥ वालखिल्यंचराजन्यंलक्ष्मीसूक्तंचगारुडम् ॥ ६ ॥ स्वास्तिकंभौतिकंभौममायुष्यंप्राहमेवच ॥ ऋक्खिलानिप्रकीर्त्यंतेमहांतिवरवर्णिनि ॥ ७ ॥ पैशाचंरात्रिकांडंचत्रैवेण्यंस्वाप्नमेवच ॥ ऋक्संभूतान्युपखि-

लान्युदीर्यंतिमहांतिवै ॥ ८ ॥ सत्याषाढ्यंप्राच्यकाठ्यंकाठ्यंमौद्गल्यमेवच ॥ वैत्रषोडशकर्माण्यंनागबल्यंयजुःखिलम् ॥ ९ ॥ औधेयमापस्तंबीयमाप्तोर्यामीयमेवच ॥ यजुर्वेदस्योपखिलान्युच्यंतेवरवर्णिनि ॥ १० ॥ कौथुम्यंगौतमीयंचवानस्पत्यंरथंतरम् ॥ वैराज्यं सश्रियंसामखिलंचोपखिलंमहत् ॥ ११ ॥ बृहदाय्यंबृहद्ब्रह्मसामवेदेप्रकीर्त्यते ॥ आंगिरसमथर्वाख्यशिरसौल्क्यमरिग्रहम् ॥ १२ ॥ महासंमोहनंचैत्यमथर्वणखिलंस्मृतम् ॥ पाठ्यंसुसाध्यमधिककर्षणंबलिकल्पनम् ॥ १३ ॥ अथर्वोपखिलान्येतान्युच्यंतेसुमहांतिच ॥ तथाचैवोपनिषदोद्वात्रिंशत्परिकीर्तिताः ॥ १४ ॥ ईशावास्यंचकेनाख्यंकठवह्ल्याह्वयंततः ॥ मुंडकंमांडुकंचैवछांदोग्यंतैत्तिरीयकम् ॥ १५ ॥ प्रश्नाख्यंबृहदारण्यमैतरेयंतथैवच ॥ गर्भाख्यंचैवकैवल्यंश्वेताश्वतरमेवच ॥ १६ ॥ कालाग्निरुद्रहंसंचनारायणमतःपरम् ॥ शारीरंनादबिंद्वाख्यंमंत्रंचामृतबिंदुकम् ॥ १७ ॥ ब्रह्माख्यंचैवजाबालमथर्वशिरसंज्ञकम् ॥ बृहज्जाबालकंचैवसुबालकमतःपरम् ॥१८॥ मैत्रेयंपरमंहंसंछुरिकासंज्ञकंतथा ॥ कौषीतकंतापनीयमारुणीनामकंततः ॥ १९ ॥ मैत्रायणीयमाथर्वशिखासंज्ञंततःपरम् ॥ एतान्युपनिषच्छब्दवाच्यानितुहिमाद्रिजे ॥ २० ॥ मोक्षैकहेतुभूतानिनृणांश्रवणमात्रतः ॥ चतुर्वेदामृतोदन्वत्सुधारसनिबंधनात् ॥ २१ ॥ समुद्धृतान्युपनिषद्रत्नानिगिरिकन्यके ॥ संसारदुःखसंतापसंतप्ताखिलदेहिनाम् ॥ २२ ॥ महत्युपनिषत्प्रोक्ताजीवनौषधमालिका ॥ अज्ञानांधतमोयुक्तसर्वलोकगृहस्थितम् ॥ २३ ॥ दीपिकोपनिषत्प्रोक्तामुक्तिरत्नंप्रमार्गितुम् ॥ द्वात्रिंशदेवतादेविमहोपनिषदःशुभाः ॥ २४ ॥ महत्यःसर्ववेदानांमातरःपरिकीर्तिताः ॥ यान्येवकीर्त्यंतेब्रह्मतत्त्वंतत्त्वविदांवरे ॥ २५ ॥ अपूर्णं ॥ इत्यादिसंक्षेपः ॥

इतिश्रीमद्यामलाष्टकतंत्रेखिलोपनिषन्मंत्रसंहितास्वरूपकथनंनामत्रयोदशःपटलः ॥

॥ अथ प्रथमाष्टकप्रारंभः ॥

॥ अथ सर्वानुक्रमपरिभाषा ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥ हरिः ॐम् ॥ अथऋग्वेदाम्नायेशाकलकेंसूक्तप्रतीकऋक्संख्यंऋषिदैवतच्छंदांस्यनुक्रमिष्यामोंयथोपदेशं नह्येतज्ज्ञानमृतेंश्रौतस्मार्तकर्मप्रसिद्धिर्मंत्राणांब्राह्मणार्षेयंच्छंदोदैवतविद्याजनाध्यापनाभ्यांश्रेयोधिगच्छंत्येताभ्यामेवानेवंविदोंयातयामानिच्छंदांसिभवंतिस्थाणुंवर्च्छतिगर्तंवापात्यतेंप्रमीयतेवापापीयान्भवतीतिविज्ञायते॥१॥अथऋषयःशतर्चिनआद्येमंडलेंत्येक्षुद्रसूक्तामहासूक्तांमध्यमेषुमाध्यमाःक्वचित्कथंचिदविशेषितंब्रह्मऋषिमस्त्रियमनुक्तगोत्रंमांगिरसंविद्याद्यस्यवाक्यंसऋषिर्यातेनोच्यतेसादेवतायदक्षरपरिमाणंतच्छंदोऽर्थेप्सवऋषयोदेवताश्छंदोभिरभ्यधावँस्तिस्रऽएवदेवताःक्षित्यंतरिक्षद्युस्थानाऽअग्निर्वायुःसूर्यइत्येवंव्याहृतयःप्रोक्ताव्यस्ताःसमस्तानांप्रजापतिं (राषंतुप्रजापति) रोंकारःसर्वदेवत्यःपारमेष्ठ्योवाब्राह्मोदैवआध्यात्मिकस्तत्तत्स्थानाऽअन्यास्तद्विभूतयःकर्मपृथक्त्वाद्धिंपृथगभिधानस्तुतयोभवंत्येकैववामहानात्मादेवतासमूर्यइत्याचक्षते सहिसर्वभूतात्मातदुक्तमृषिणा—सूर्यऽआत्माजगतस्थुषश्चेतितद्विभूतयोऽन्यादेवतास्तदप्येतदृचोक्तमिंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरितियथाभिधानंत्वनुक्रमिष्यामः प्रायेणैंद्रेमरुतौराज्ञांचदानस्तुतयः ॥ २ ॥ अथच्छंदांसिगायत्र्युष्णिगनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुप्जगत्यतिजगतीशक्वर्यतिशक्वर्यष्ट्यत्यष्टीधृत्यतिधृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादीनिचतुरुत्तराण्यूनाधिकेनैकेननिचृद्भुरिजौद्वाभ्यांविराट्स्वराजौपादपूर

णार्थंतुक्षैप्रसंयोगैकाक्षरीभावान्व्यूहेदाद्येतुसप्तवर्गें पादविशेषात्संज्ञाविशेषांस्ताननुक्रामंतएवोदाहरिष्यामोंविराड्रूपा
विराट्स्थानाश्चबहूनाऽअपित्रिष्टुभऽएवेत्युद्देशंस्तत्रदशैकादशद्वादशाक्षराणां वैराजत्रैष्टुभजागताइतिसंज्ञांअनादेशे
ष्टाक्षराःपादांश्चतुष्पदाश्चर्चः ॥ ३ ॥ प्रथमंछंदस्त्रिपदागायत्रींपंचकाश्चत्वारंःषट्कश्चैकश्चतुर्थंश्चतुष्कोवापदपंक्तिःषट्सप्तै
कादशाउष्णिग्गर्भांस्त्रयःसप्तकाःपादनिचृन्मध्यमःषट्कश्चेदतिनिचृद्दशकश्चेद्यवमध्या यस्यास्तुषट्कसप्तकाष्टकाःसावर्ध
मानांविपरीताप्रतिष्ठांद्वौषट्कौसप्तकश्चह्रसीयसी ॥ ४ ॥ द्वितीयमुष्णिक्त्रिपदांत्यौद्वादशकआद्यश्चेत्पुरउष्णिङ्म
ध्यमश्चेत्ककुप्त्रैष्टुभजागतचतुष्कांःककुबन्यंकुशिरैकादशिनौंःपरःषट्कस्तनुशिरा मध्येचेत्पिपीलिकमध्यांऽऽद्यःपंच
कस्त्रयोष्टकाऽअनुष्टुब्गर्भांचतुःसप्तकोष्णिगेव ॥ ५ ॥ तृतीयमनुष्टुप्पंचपंचकांःषट्कश्चैकोमहापदपंक्तिर्जागतावष्टकश्च
कृतिर्मध्येचेदष्टकःपिपीलिकमध्यांनवकयोर्मध्येजागतंः काविराण्नववैराजंत्रयोदशैर्नष्टरूपांदशकास्त्रयोविराळेकादश
कावा ॥ ६ ॥ चतुर्थंबृहतीतृतीयोद्वादशांद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहतींद्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिंण्युरोबृहतीवास्कंधोग्रीवीवांत्यश्चेदु
परिष्टाद्बृहत्यंष्टिनोर्मध्येदशकौविष्टारबृहतींत्रिजागतोर्ध्वबृहतींत्रयोदशिनोर्मध्येष्टकःपिपीलिकमध्यांनवकाष्येकादश्य
ष्टिनोविषमपदांचतुर्नवकाबृहत्येव ॥ ७ ॥ पंचमंपंक्तिःपंचपदांथचतुष्पदाविराड्दशकैरयुजौजागतौसतोबृहतीयुजौचे
द्विपरीतांद्यौचेत्प्रस्तारपंक्तिरंत्यौचेदास्तारपंक्तिराद्यांत्यौचेत्संस्तारपंक्तिर्मध्यमौचेद्विष्टारपंक्तिः ॥ ८ ॥ षष्ठंत्रिष्टुप्त्रैष्टु

भपदांद्वौतुजागतौयस्याःसांजागतेजगतीत्रैष्टुभेत्रिष्टुब्वैराजौजागतौचाभिसारिणींनवकौवैराजस्त्रैष्टुभश्चंद्वौवावैराजौ
नवकस्त्रैष्टुभश्चविराट्स्थानैकादशिनस्त्रयोष्टकश्चंविराड्रूपाद्वादशिनस्त्रयोष्टकश्चज्योतिष्मतींयतोष्टकस्ततोज्योतिंश्चत्वा
रोष्टकाजागतश्चमहाबृहतींमध्येचेद्यवमध्यांद्यौदशकावष्टकास्त्रयंःपंक्त्युत्तराविराट्पूर्वावा ॥ ९ ॥ सप्तमंजगतींजागतप
दाष्टिनस्त्रयंःस्वौचद्वौमहासतोबृहत्यष्टकौसप्तकःषट्कौदशकोनवकश्चंषळष्टकावामहापंक्तिः ॥ १० ॥ अथप्रगाथाबृह
तींसतोबृहत्यौबार्हतंःककुप्चेत्पूर्वांकाकुभोंमहाबृहतीमहासतोबृहत्यौंमहाबार्हतोबृहतीविपरीतैंविपरीतोत्तरोनुष्टुब्गा
यत्र्यौचानुष्टुभोंऽनुष्टुम्मुखास्तृचाइत्युक्तेः ॥ ११ ॥ सूक्तसंख्यानुवर्ततंआन्यस्याःसूक्तसंख्यायांऋषिश्चान्यस्मादृषेरवा
विशिष्टंस्तुहिहवैतच्छब्दविशिष्टान्यृषिदैवतच्छंदांसिंद्वित्रिचतुःपंचषट्सूक्तभांजि यथासंख्यमनिरुक्तासंख्याविंशतिं
रनादेशेत्विंद्रोदेवतांत्रिष्टुप्छंदःप्रगाथाबार्हताविंशिकांद्विपदाविराजस्तदर्धमेकपदांद्विर्द्विंपदास्त्वृचःसमामनंत्ययुक्ष्वं
त्याद्विपदैवंमंडलादिष्वाग्नेयमैंद्रांत्रिष्टुबंतस्यसूक्तस्यंशेषाजगत्यआदौगायत्रंप्राग्घिरण्यस्तूपात् ॥ १२ ॥ (गोधाघो
षाविश्ववारांपालोपनिषन्निषत् । ब्रह्मजायाजुहूर्नामागस्त्यस्यस्वसादितिः ॥ इंद्राणीचेंद्रमाताचंसरमारोमशोर्वशी ।
लोपामुद्राचनद्यश्चंयमीनारीचशश्वती ॥ श्रीर्लाक्षासार्पराज्ञीवाक्श्रद्धामेधाचदक्षिणा । रात्रीसूर्याचसावित्रींब्रह्मवादि
न्यईरिताः ॥ १३ ॥ पादाअतिजगत्यांतुत्रयोद्वादशकाःपरौ । अष्टकौशक्वरीपादांःसप्तैवाष्टाक्षराश्चते ॥ अतिशाक्वर

पादौद्वावादितःषोळशाक्षरौ । जागतश्चाष्टकावष्टिपादाःषोळशकास्त्रयः ॥ अष्टकौचात्यष्टिपादौजागतौचाष्टकास्त्रयः । जागतश्चाष्टकश्चार्थधृतिपादौतुजागतौ ॥ पादास्त्रयोष्टकाश्चार्थषोळशाक्षरएवच । अष्टकश्चाथातिधृतौजागतःषोळशाक्षरः ॥ त्रयोष्टकाजागतश्चतथैवाष्टकइत्यपि । परःसप्तकपादास्तुप्रसंगात्स्वयमीरिताः) ॥ १४ ॥ इतिपरिभाषा ॥

अग्निंनवमधुच्छंदावैश्वामित्रोवायोवायव्यैंद्रवायवंमैत्रावरुणास्तृचाअश्विनाद्वादशाश्विनैंद्रवैश्वदेवसारस्वतास्तृचाःसप्तैताःप्रउगदेवताःसुरूपकृत्नुंदशैंद्रमातुयुंजंत्यादहेत्येताःषण्मारुत्योवीळुचिदिंद्रेणेत्यैंद्र्यौचैंद्रमिदंद्रसानसिमिंद्रेहिगायंतिद्वादशानुष्टुभंत्विंद्रमष्टौजेतामाधुच्छंदसोग्निंद्वादशमेधातिथिःकाण्वआग्नेयमग्निनेतिपादोव्यग्निदैवतोनिर्मंथ्याहवनीयाभ्यांसुसमिद्धइतीध्मःसमिद्धोवाग्निस्तनूनपान्नराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौप्रचेतसौतिस्रोदेव्यःसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयइतिप्रत्यृचंदेवताएतदाप्रीसूक्तमेतेनान्यान्युक्तदेवतान्येकादशकानित्वंनाराशंसान्याप्रशब्दोक्तानित्वंतनूनपांत्यैभिर्वैश्वदेवमिंद्रसोममृतव्यंतत्रैंद्रीमारुतीत्वाष्ट्र्याग्नेय्यैंद्रीमैत्रावरुणीचतस्रोद्रविणोदसआश्विन्याग्नेयृतुदेवताःसर्वत्रात्वानवेंद्रावरुणयोरैंद्रावरुणंयुवाकुपादनिचृतौ(इंद्रोह्वसीयसीवा)सोमानमितिपंचब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्थ्यामिंद्रश्चसोमश्चपंचम्यांदक्षिणाचान्याःसादसस्पत्यानाराशंसीवांत्याप्रतित्यमाग्निमारुतं ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीवेदपुरुषायनमः ॥

हरिःओ३म् ॥ (मं. १ अ. १ सू. १) अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं । होतारंरत्नधातमं ॥ अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिरीड्योनूतनैरुत । सदेवाँऽएहवक्षति ॥ अग्निनारयिमश्नवत्पोषमेवदिवेदिवे । यशसंवीरवत्तमं ॥ अग्नेयंयज्ञमध्वरंविश्वतःपरिभूरसि । सऽइद्देवेषुगच्छति ॥ अग्निर्होताकविक्रतुःसत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवोदेवेभिरागमत् ॥ १ ॥ यदंगदाशुषेत्वमग्नेभद्रंकरिष्यसि । तवेत्तत्सत्यमंगिरः ॥ उपत्वाग्नेदिवेदिवेदोषावस्तर्धियावयं । नमोभरंतऽएमसि ॥ राजंतमध्वराणांगोपामृतस्यदीदिविं । वर्धमानंस्वेदमे ॥ सनःपितेवसूनवेग्नेसूपायनोभव । सचस्वानःस्वस्तये ॥ २ ॥(१।१।२) वायवायाहिदर्शतेमेसोमाऽअरंकृताः । तेषांपाहिश्रुधीहवं ॥ वायउक्थेभिर्जरंतेत्वामच्छाजरितारः । सुतसोमाऽअहर्विदः ॥ वायोतवप्रपृंचतीधेनाजिगातिदाशुषे । उरूचीसोमपीतये ॥ इंद्रवायूइमेसुताऽउपप्रयोभिरागतं । इंदवोवामुशंतिहि+ ॥ वायविंद्रश्चचेतथःसुतानांवाजिनीवसू । तावायातमुपद्रवत्+ ॥ ३ ॥ वायविंद्रश्चसुन्वतऽआयातमुपनिष्कृतं । मक्ष्वि१त्थाधियानरा ॥ मित्रंहुवेपूतदक्षंवरुणंचरिशादसं । धियंघृताचींसाधंता ॥ ऋतेनमित्रावरुणावृ

(१।१।१) अग्निमीळइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाअग्निर्गायत्री । (१।१।२) वायवायाहीतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाःआद्यतृचस्यवायुःद्वितीयतृचस्यैंद्रवायूतृतीयतृचस्यमित्रावरुणौगायत्री ।

तावृधावृतस्पृशा। क्रतुं॑बृ॒हंत॑माशाथे ॥ क॒वीनो॑मि॒त्रावरु॑णातुवि॒जाताऽउ॑रु॒क्षया॑। दक्षं॑दधातेऽअ॒पसं॑ ॥४॥ (१।१।३)
अश्वि॑ना॒यज्व॑री॒रिषो॒द्रव॑त्पाणी॒शुभ॑स्पती। पुरु॑भुजाचन॒स्यतं॑ ॥ अश्वि॑ना॒पुरु॑दंससा॒नरा॒शवी॑रयाधि॒या। धिष्ण्या॒वनं॑
तं॒गिरः॑ ॥ दस्रा॑युवाक॑वःसु॒ताना॑सत्या॒वृक्त॑बर्हिषः ॥ आया॑तंरुद्रवर्तनी ॥ इंद्राया॑हिचित्रभानोसु॒ताऽइ॒मेत्वा॒यवः॑।
अण्वी॑भि॒स्तना॑पू॒तासः॑ ॥ इंद्राया॑हिधि॒येषि॒तोविप्र॑जूतःसु॒ताव॑तः। उप॒ब्रह्मा॑णिवा॒घतः॑ ॥ इंद्राया॑हि॒तूतु॑जान॒ऽउप॒ब्रह्मा॑
णिहरिवः। सु॒तेद॑धिष्वन॒श्चनः॑ ॥५॥ ओमा॑सश्चर्षणीधृ॒तोविश्वे॑देवास॒ऽआगं॑त। दा॒श्वांसो॑दा॒शुषः॑सु॒तं+ ॥ विश्वे॑दे॒
वासो॑ऽअ॒प्तुरः॑सु॒तमागं॑त॒तूर्ण॑यः। उ॒स्राऽइ॑व॒स्वस॑राणि ॥ विश्वे॑दे॒वासो॑ऽअ॒स्रिध॒ऽएहि॑मायासो॒ऽअ॒द्रुहः॑। मेधं॑जुषंत॒
वह्न॑यः। पा॒व॒कानः॒सर॑स्वती॒वाजे॑भिर्वा॒जिनी॑वती। य॒ज्ञंव॑ष्टुधि॒याव॑सुः ॥ चो॒द॒यि॒त्रीसू॒नृता॑नां॒चेतं॑तीसुम॒तीनां॑। य॒ज्ञं
द॑धे॒सर॑स्वती ॥ म॒होऽअर्णः॒सर॑स्वती॒प्रचे॑तयतिके॒तुना॑। धियो॒विश्वा॒विरा॑जति ॥६॥ (१।२।१) सु॒रू॒प॒कृ॒त्नुमू॒तये॑सु॒दुघा॑मिव
गो॒दुहे॑। जु॒हू॒मसि॒द्यवि॑द्यवि ॥ उप॑नः॒सव॒नाग॑हि॒सोम॑स्यसोमपाःपिब। गो॒दाऽइद्रे॒वतो॒मदः॑ ॥ अथा॑ते॒ऽअंत॑मानांवि॒
द्याम॑सुम॒तीनां॑। मानो॒ऽअति॑ख्य॒ऽआग॑हि ॥ परे॑हि॒विग्र॒मस्तृ॑त॒मिंद्रं॑पृच्छाविप॒श्चितं॑। यस्ते॒सखि॑भ्य॒ऽआवरं॑ ॥ उ॒तब्रु॒

(१।१।३) अश्विनायज्वरीरितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाःआद्यतृचस्याश्विनौद्वितीयतृचस्येंद्रःतृतीयतृचस्यविश्वेदेवाः चतुर्थतृचस्यसरस्वतीगायत्री। (१।२।१) सुरूपकृत्नुमितिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री।

वं॑तु॒नो॒नि॒दो॒निर॒न्यत॑श्चिदारत। दधा॑ना॒इंद्र॒इद्दुवः॑ ॥७॥ उ॒तनः॑सु॒भगाँ॑ऽअ॒रिर्वो॒चेयु॑र्दस्मकृ॒ष्टयः॑। स्यामेदिंद्र॑स्य॒श
र्म॑णि ॥ एमा॒शुमा॒शवे॑भरयज्ञ॒श्रियं॑नृ॒माद॑नं। प॒त॒यन्मं॑द॒यत्स॑खं ॥ अ॒स्यपी॒त्वाश॑तक्रतोघ॒नोवृ॒त्राणा॑मभवः। प्रावो॒
वाजे॑षुवा॒जिनं॑ ॥ तंत्वा॒वाजे॑षुवा॒जिनं॑वा॒जया॑मःशतक्रतो। धना॑नामिंद्रसा॒तये॑ ॥ योरा॒यो॒३॒वनि॑र्म॒हान्त्सु॑पा॒रःसु॑न्व॒तः
सखा॑। तस्मा॒ऽइंद्रा॑यगायत ॥८॥ (१।२।२) आत्वे॒तानिषी॑द॒तेंद्र॑म॒भिप्रगा॑यत। सखा॑य॒ःस्तोम॑वाहसः ॥ पु॒रू॒तमं॑पुरू॒णामी
शा॑नं॒वार्या॑णां। इंद्रं॒सोमे॒सचा॑सु॒ते+ ॥ सघा॑नो॒योग॒ऽआभु॑व॒त्सरा॒येसपुरं॑ध्यां। गम॒द्वाजे॑भि॒रासनः॑ ॥ यस्य॑सं॒स्थेनवृ॒ण्वते॒ह
री॑स॒मत्सु॒शत्र॑वः। तस्मा॒ऽइंद्रा॑यगायत ॥ सु॒त॒पाव्ने॑सु॒ताऽइ॒मेशुच॑यो॒यंतिवी॒तये॑। सोमा॑सो॒दध्या॑शिरः ॥९॥ त्वंसु॒
तस्य॑पी॒तये॑स॒द्योवृ॒द्धोऽअ॑जायथाः। इंद्र॒ज्यैष्ठ्या॑यसुक्रतो ॥ आत्वा॑विशंत्वा॒शवः॒सोमा॑सऽइंद्रगिर्वणः। शंते॑संतु॒प्रचे॑त
से ॥ त्वांस्तोमा॑ऽअवीवृध॒न्त्वामु॒क्थाश॑तक्रतो। त्वांव॑र्धंतु॒नोगिरः॑ ॥ अक्षि॑तोतिःसनेदि॒मंवाज॒मिंद्रः॑सह॒स्रिणं॑। यस्मि॒
न्विश्वा॑नि॒पौंस्या॑ ॥ मानो॒मर्ता॑ऽअ॒भिद्रु॑हन्त॒नूना॑मिंद्रगिर्वणः। ईशा॑नोयवयाव॒धं+ ॥१०॥ (१।२।३) युं॒जंति॑ब्र॒ध्नम॑रु॒षं
चरं॑तं॒परि॑त॒स्थुषः॑। रोचं॑तेरोच॒नादि॒वि+ ॥ युं॒जंत्य॑स्य॒काम्या॒हरी॒विप॑क्षसा॒रथे॑। शोणा॑धृ॒ष्णूनृ॒वाह॑सा ॥ के॒तुंकृ॒ण्वन्न॑के॒

(१।२।२) आत्वेतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाइंद्रोगायत्री। (१।२।३) युंजंतीतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाः आद्यानांतिसृणामिंद्रःततःषण्णांमरुतः (वीलुचिदिंद्रेणेतिद्वयोरिंद्रश्चवा) दशम्याइंद्रोगायत्री।

तवेपेशोमर्याऽअपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥ आदहस्वधामनुपुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधानानामयज्ञियं ॥ वीळुचिदा
रुजत्नुभिर्गुहाचिदिंद्रवह्निभिः । अविंदऽउस्रियाऽअनु ॥ ११ ॥ देवयंतोयथामतिमच्छाविदद्वसुंगिरः । महामनू
षतश्रुतं+ ॥ इंद्रेणसंहिदृक्षसेसंजग्मानोऽअबिभ्युषा । मंदूसमानवर्चसा ॥ अनवद्यैरभिद्युभिर्मखःसहस्वदर्चति । ग
णैरिंद्रस्यकाम्यैः ॥ अतःपरिज्मन्नागहिदिवोवारोचनादधि । समस्मिन्नृंजतेगिरः ॥ इतोवासातिमीमहेदिवोवापा
र्थिवादधि । इंद्रंमहोवारजसः ॥ १२ ॥ (१।२।४) इंद्रमिद्गाथिनोबृहदिंद्रमर्केभिरर्किणः । इंद्रंवाणीरनूषत ॥ इंद्रऽइद्ध
र्योःसचासंमिश्लऽआवचोयुजा । इंद्रोवज्रीहिरण्ययः ॥ इंद्रोदीर्घायचक्षसऽआसूर्यंरोहयद्दिवि । विगोभिरद्रिमैरय
त् ॥ इंद्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषुच । उग्रऽउग्राभिरूतिभिः ॥ इंद्रंवयंमहाधनऽइंद्रमर्भेहवामहे । युजंवृत्रेषुवज्रिणं
॥ १३ ॥ सनोवृषन्नमुंचरुंसत्रादावन्नपावृधि । अस्मभ्यमप्रतिष्कुतः ॥ तुंजेतुंजेयऽउत्तरेस्तोमाऽइंद्रस्यवज्रिणः । न
विंधेऽअस्यसुष्टुतिं+ ॥ वृषायूथेववंसगःकृष्टीरियर्त्योजसा । ईशानोऽअप्रतिष्कुतः ॥ यऽएकश्चर्षणीनांवसूनामिरज्य
ति । इंद्रःपंचक्षितीनां+ ॥ इंद्रंवोविश्वतस्परिहवामहेजनेभ्यः । अस्माकमस्तुकेवलः ॥ १४ ॥ (१।३।१) एंद्रसानसिं
रयिंसजित्वानंसदासहं । वर्षिष्ठमूतयेभर ॥ नियेनमुष्टिहत्ययानिवृत्रारुणधामहै । त्वोतासोन्यर्वता ॥ इंद्रत्वोतास

---

१ (१।२।४) इंद्रमिदितिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वा०मधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।३।१) एंद्रेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वा०मधुच्छंदाइंद्रोगायत्री ।

ऽआवयंवज्रंघनाददीमहि । जयेमसंयुधिस्पृधः ॥ वयंशूरेभिरस्तृभिरिंद्रत्वयायुजावयं । सासह्यामपृतन्यतः+ ॥ म
हाँऽइंद्रःपरश्चनुमहित्वमस्तुवज्रिणे । द्यौर्नप्रथिनाशवः ॥ १५ ॥ समोहेवायऽआशतनरःस्तोकस्यसनितौ । विप्रा
सोवाधियायवः ॥ यःकुक्षिःसोमपातमःसमुद्रऽइवपिन्वते । उर्वीरापोनकाकुदः ॥ एवाह्यस्यसूनृताविरप्शीगोमती
मही । पक्काशाखानदाशुषे ॥ एवाहितेविभूतयऽऊतयऽइंद्रमावते । सद्यश्चित्संतिदाशुषे ॥ एवाह्यस्यकाम्यास्तोम
ऽउक्थंचशंस्या । इंद्रायसोमपीतये ॥ १६ ॥ (१।३।२) इंद्रेहिमत्स्यंधसोविश्वेभिःसोमपर्वभिः । महाँऽअभिष्टिरोजसा ॥
एमेनंसृजतासुतेमंदिमिंद्रायमंदिने । चक्रिंविश्वानिचक्रये ॥ मत्स्वासुशिप्रमंदिभिःस्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषुसव
नेष्वा+ ॥ असृग्रमिंद्रतेगिरःप्रतित्वामुदहासत । अजोषावृषभंपतिं ॥ संचोदयचित्रमर्वाग्राधऽइंद्रवरेण्यं । असदित्ते
विभुप्रभु+ ॥ १७ ॥ अस्मान्त्सुतत्रचोदयेंद्ररायेरभस्वतः । तुविद्युम्नयशस्वतः ॥ संगोमदिंद्रवाजवदस्मेपृथुश्रवोबृह
त् । विश्वायुर्धेह्यक्षितं ॥ अस्मेधेहिश्रवोबृहद्द्युम्नंसहस्रसातमं । इंद्रतारथिनीरिषः ॥ वसोरिंद्रंवसुपतिंगीर्भिर्गृणंत
ऋग्मियं । होमगंतारमूतये ॥ सुतेसुतेन्योकसेबृहद्बृहतऽएदरिः । इंद्रायशूषमर्चति ॥ १८ ॥ (१।३।३) गायंतित्वा
ऽगायत्रिणोर्चंत्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वाशतक्रतऽउद्वंशमिवयेमिरे ॥ यत्सानोःसानुमारुहद्भूर्यस्पष्टकर्त्वं । तदिंद्रो

(१।३।२) इंद्रेहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वा०मधुच्छंदाइंद्रोगायत्री । (१।३।३) गायंतीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वा०मधुच्छंदाइंद्रोनुष्टुप् ।

ऽअर्थंचेततियूथेनवृष्णिरेजति ॥ युक्ष्वाहिकेशिनाहरीवृषणाकक्ष्यप्रा । अथानऽइंद्रसोमपागिरामुपश्रुतिंचर ॥ एहि
स्तोमाँऽअभिस्वराभिगृणीह्यारुव । ब्रह्मचनोवसोसचेंद्रयज्ञंचवर्धय ॥ उक्थमिंद्रायशंस्यंवर्धनंपुरुनिष्षिधे । शक्रोय
थासुतेषुणोरारणत्सख्येषुच ॥ तमित्सखित्वईमहेतंरायेतंसुवीर्ये । सशक्रऽउतनःशकदिंद्रोवसुदयमानः ॥ १९ ॥
सुविवृतंसुनिरजमिंद्रत्वादातमिद्यशः । गवामपव्रजंवृधिकृणुष्वराधोऽअद्रिवः ॥ नहित्वारोदसीऽउभेऽऋघायमाण
मिन्वतः । जेषःस्वर्वतीरपःसंगाऽअस्मभ्यंधूनुहि ॥ आश्रुत्कर्णश्रुधीहवंनूचिद्दधिष्वमेगिरः । इंद्रस्तोममिमंममकृ
ष्वायुजश्चिदंतरं ॥ विद्माहित्वावृषंतमंवाजेषुहवनश्रुतं । वृषंतमस्यहूमहऊतिंसहस्रसातमां ॥ आतूनऽइंद्रकौशिकमं
दसानःसुतंपिब । नव्यमायुःप्रसूतिरकृधीसहस्रसामृषिं ॥ परित्वागिर्वणोगिरइमाभवंतुविश्वतः । वृद्धायुमनुवृद्ध
योजुष्टाभवंतुजुष्टयः ॥ २० ॥ (१।३।४) इंद्रंविश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसंगिरः । रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पतिंप
तिं ॥ सख्येतऽइंद्रवाजिनोमाभेमशवसस्पते । त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपराजितं ॥ पूर्वीरिंद्रस्यरातयोनविदस्यंत्यू
तयः । यदीवाजस्यगोमतःस्तोतृभ्योमंहतेमघं+ ॥ पुरांभिंदुर्युवाकविरमितौजाऽअजायत । इंद्रोविश्वस्यकर्मणोधर्ता
वज्रीपुरुष्टुतः+ ॥ त्वंवलस्यगोमतोपावरद्रिवोबिलं । त्वांदेवाऽअबिभ्युषस्तुज्यमानासऽआविषुः ॥ तवाहंशूरराति

(१।३।४) इंद्रंविश्वाइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यजेतामाधुच्छंदसइंद्रोनुष्टुप् ।

भिःप्रत्यायंसिंधुमावदन् । उपातिष्ठंतगिर्वणोविदुष्टेतस्यकारवः ॥ मायाभिरिंद्रमायिनंत्वंशुष्णमवातिरः । विदुष्टेत
स्यमेधिरास्तेषांश्रवांस्युत्तिर ॥ इंद्रमीशानमोजसाभिस्तोमाऽअनूषत । सहस्रंयस्यरातयऽउतवासंतिभूयसीः ॥ २१ ॥
(१।४।१) अग्निंदूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं । अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ अग्निमग्निंहवीमभिःसदाहवंतविश्पतिम् ।
हव्यवाहंपुरुप्रियं+ ॥ अग्नेदेवाँऽइहावहजज्ञानोवृक्तबर्हिषे । असिहोतानऽईड्यः ॥ ताँऽउशतोविबोधययदग्नेयासिदू
त्यं । देवैरासत्सिबर्हिषि ॥ घृताहवनदीदिवःप्रतिष्मरिषतोदह । अग्नेत्वंरक्षस्विनः ॥ अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृह
पतिर्युवा । हव्यवाड्जुह्वास्यः ॥ २२ ॥ कविमग्निमुपस्तुहिसत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचातनं ॥ यस्त्वामग्नेहविष्प
तिर्दूतंदेवसपर्यति । तस्यस्मप्राविताभव ॥ योऽअग्निंदेववीतयेहविष्माँऽआविवासति । तस्मैपावकमृळय ॥ सनः
पावकदीदिवोग्नेदेवाँऽइहावह । उपयज्ञंहविश्चनः ॥ सनःस्तवानऽआभरगायत्रेणनवीयसा । रयिंवीरवतीमिषं ॥ अग्ने
शुक्रेणशोचिषाविश्वाभिर्देवहूतिभिः । इमंस्तोमंजुषस्वनः ॥ २३ ॥ (१।४।२) सुसमिद्धोनआवहदेवाँऽअग्नेहविष्मे

(१।४।१) अग्निंदूतमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्निनाग्निरित्यस्यनिर्मथ्याहवनीयावग्नीदेवते । (१।४।२) सुसमिद्धइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिःप्रथमायाइध्मः (समिद्धोग्निर्वा) द्वितीयायास्तनूनपात्तृतीयायानराशंसःचतुर्थ्याइळःपंचम्याबर्हिःषष्ठ्यादेव्योद्वारःसप्तम्याउषासानक्ताअष्टम्यादैव्यौहोतारौ(प्रचेतसावितिगुणः) नवम्याःसरस्वतीळाभारत्यःदशम्यास्त्वष्टाएकाद

ते । होतःपावकयक्षिच ॥ मधुमंतंतनूनपाद्यज्ञंदेवेषुनःकवे । अद्याकृणुहिवीतये ॥ नराशंसमिहप्रियमस्मिन्यज्ञऽउप
ह्वये । मधुजिह्वंहविष्कृतं ॥ अग्नेसुखतमेरथेदेवाँऽईळितऽआवह । असिहोतामनुर्हितः । स्तृणीतबर्हिरानुषग्घृतपृ
ष्ठंमनीषिणः । यत्रामृतस्यचक्षणं ॥ विश्रयंतामृतावृधोद्वारोदेवीरसश्चतः । अद्यानूनंचयष्टवे ॥ २४ ॥ नक्तोषासा
सुपेशसास्मिन्यज्ञऽउपह्वये । इदंनोबर्हिरासदे ॥ तासुजिह्वाऽउपह्वयेहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोयक्षतामिमम्+ ॥ इ
ळासरस्वतीमहीतिस्रोदेवीर्मयोभुवः । बर्हिःसीदंत्वस्रिधः ॥ इहत्वष्टारमग्रियंविश्वरूपमुपह्वये । अस्माकमस्तुकेव
लः ॥ अवसृजावनस्पतेदेवदेवेभ्योहविः । प्रदातुरस्तुचेतनं ॥ स्वाहायज्ञंकृणोतनेंद्राययज्वनोगृहे । तत्रदेवाँऽउप
ह्वये ॥ २५ ॥ (१।४।२) ऐभिरग्नेदुवोगिरोविश्वेभिःसोमपीतये । देवेभिर्याहियक्षिच ॥ आत्वाकण्वाऽअहूषतगृणं
तिविप्रतेधियः । देवेभिरग्नऽआगहि ॥ इंद्रवायूबृहस्पतिंमित्राग्निंपूषणंभगं । आदित्यान्मारुतंगणं+ ॥ प्रवोभ्रियंत
ऽइंदवोमत्सरामादयिष्णवः । द्रप्सामध्वश्चमूषदः ॥ ईळतेत्वामवस्यवःकण्वासोवृक्तबर्हिषः । हविष्मंतोऽअरंकृतः ॥
घृतपृष्ठामनोयुजोयेत्वावहंतिवह्नयः । आदेवान्त्सोमपीतये ॥ २६ ॥ तान्यजत्राँऽऋतावृधोग्नेपत्नीवतस्कृधि । मध्वः

श्यावनस्पतिःद्वादश्याःस्वाहाकृतयोदेवताःगायत्रीछंदः (एतदाप्रीसूक्तं)। (१।४।२) ऐभिरग्नइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिर्विश्वे
देवागायत्री । (वैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयोगेयल्लिंगंसादेवतेतिपक्षेआद्ययोर्द्वयोरग्निः तृतीयाद्याविश्वेदेवाः ततोनवानामग्निः एवंद्वादशर्चं) ।

सुजिह्वपायय ॥ येयजत्रायऽईड्यास्तेतेपिबंतुजिह्वया । मधोरग्नेवषट्कृति ॥ आकींसूर्यस्यरोचनाद्विश्वान्देवाँऽउषर्बुधः ।
विप्रोहोतेहवक्षति ॥ विश्वेभिःसोम्यंमध्वग्नऽइंद्रेणवायुना । पिबामित्रस्यधामभिः ॥ त्वंहोतामनुर्हितोग्नेयज्ञेषुसी
दसि । सेमंनोऽअध्वरंयज ॥ युक्ष्वाह्यरुषीरथेहरितोदेवरोहितः । ताभिर्देवाँऽइहावह ॥ २७ ॥ (१।४।४) इंद्रसो
मंपिबऽऋतुनात्वाविशंत्विंदवः । मत्सरासस्तदोकसः ॥ मरुतःपिबतऽऋतुनापोत्राद्यज्ञंपुनीतन । यूयंहिष्ठासुदानवः ॥
अभियज्ञंगृणीहिनोग्नावोनेष्टःपिबऽऋतुना । त्वंहिरत्नधाऽअसि ॥ अग्नेदेवाँऽइहावहसादयायोनिषुत्रिषु । परिभूषपि
बऽऋतुना ॥ ब्राह्मणादिंद्रराधसःपिबासोममृतूँरनु । तवेद्धिसख्यमस्तृतं ॥ युवंदक्षंधृतव्रतमित्रावरुणदूळभं ।
ऋतुनायज्ञमाशाथे ॥ २८ ॥ द्रविणोदाद्रविणसोग्रावहस्तासोऽअध्वरे । यज्ञेषुदेवमीळते ॥ द्रविणोदादंदातुनोवसू
नियानिशृण्विरे । देवेषुतावनामहे ॥ द्रविणोदाःपिपीषतिजुहोतप्रचतिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्यत ॥ यत्त्वातुरीयमृतु
भिर्द्रविणोदोयजामहे । अधस्मानोददिर्भव ॥ अश्विनापिबतंमधुदीद्यग्नीशुचिव्रता । ऋतुनायज्ञवाहसा ॥ गार्हपत्ये
नसंत्यऽऋतुनायज्ञनीरसि । देवान्देवयतेयज ॥ २९ ॥ (१।४।५) आत्वावहंतुहरयोवृषणंसोमपीतये । इंद्रत्वासूर

(१।४।४) इंद्रसोममितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिःआद्यानांषण्णांइंद्रोमरुतस्त्वष्टाग्निरिंद्रोमित्रावरुणौततश्चतसृणांद्रविणोदा
अग्निःएकादश्याअश्विनौद्वादश्याअग्निर्गायत्री (ऋतुदेवताएताः)।(१।४।५) आत्वावहंत्वितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिंद्रोगायत्री ।

चक्षसः ॥ इमाधानाघृतस्नुवोहरीऽइहोपवक्षतः । इंद्रंसुखतमेरथे ॥ इंद्रंप्रातर्हवामहऽइंद्रंप्रयत्यध्वरे । इंद्रंसोमस्य
पीतये ॥ उपनःसुतमागहिहरिभिरिंद्रकेशिभिः । सुतेहित्वाहवामहे ॥ सेमंनःस्तोममागह्युपेदंसवनंसुतं । गौरोनतृषितः
पिब ॥ ३० ॥ इमेसोमासऽइंदवःसुतासोऽअधिबर्हिषि । ताँऽइंद्रसहसेपिब ॥ अयंतेस्तोमोऽअग्रियोहृदिस्पृगस्तुशंतमः ।
अथासोमंसुतंपिब ॥ विश्वमित्सवनंसुतमिंद्रोमदायगच्छति । वृत्रहासोमपीतये ॥ सेमंनःकाममापृणगोभिरश्वैःशतक्र
तो । स्तवामत्वास्वाध्यः* ॥ ३१ ॥ (१।४।६) इंद्रावरुणयोरहंसम्राजोरवऽआवृणे । तानोमृळातऽईदृशे ॥ गंतारा
हिस्थोवसेहवंविप्रस्यमावतः । धर्तारांचर्षणीनां+ ॥ अनुकामंतर्पयेथामिंद्रावरुणरायऽआ । तावांनेदिष्ठमीमहे ॥ यु
वाकुहिशचीनांयुवाकुसुमतीनां । भूयामवाजदाव्नां ॥ इंद्रःसहस्रदाव्नांवरुणःशंस्यानां । क्रतुर्भवत्युक्थ्यः* ॥ ३२ ॥
तयोरिदवसावयंसनेमनिचधीमहि । स्यादुतप्ररेचनं ॥ इंद्रावरुणवामहंहुवेचित्रायराधसे । अस्मान्त्सुजिग्युषस्कृतं ॥
इंद्रावरुणनूनुवांसिषासंतीषुधीष्वा । अस्मभ्यंशर्मयच्छतं ॥ प्रवामश्नोतुसुष्टुतिरिंद्रावरुणयांहुवे । यामृधाथेसधस्तु
तिं ॥ ३३ ॥ (१।५।१) सोमानंस्वरणंकृणुहिब्रह्मणस्पते । कक्षीवंतंयऽऔशिजः+ ॥ योरेवान्योऽअमीवहावसुवि

(१।४।६) इंद्रावरुणयोरितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिंद्रावरुणौगायत्री । युवाकुहिद्वृचौपादनिचृतौ (इंद्रःसहस्रेतिह्रसीयसी
वा)।(१।५।१) सोमानमितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिःआद्यानांतिसृणांब्रह्मणस्पतिःचतुर्थ्याइंद्रसोमब्रह्मणस्पतयःपंचम्याइंद्रसोम

त्पुष्टिवर्धनः । सनःसिषक्तुयस्तुरः+ ॥ मानःशंसोऽअररुषोधूर्तिःप्रणङ्मर्त्यस्य । रक्षाणोब्रह्मणस्पते ॥ सघावीरोनरि
ष्यतियमिंद्रोब्रह्मणस्पतिः । सोमोहिनोतिमर्त्यं ॥ त्वंतंब्रह्मणस्पतेसोमऽइंद्रश्चमर्त्यं । दक्षिणापात्वंहसः ॥ ३४ ॥
सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । सनिंमेधामयासिषं ॥ यस्मादृतेनसिध्यतियज्ञोविपश्चितश्चन । सधीनांयोगमि
न्वति ॥ आदृध्नोतिहविष्कृतिंप्रांचंकृणोत्यध्वरं । होत्रादेवेषुगच्छति ॥ नराशंसंसुधृष्टममपश्यंसप्रथस्तमं । दिवोन
सद्ममखसं ॥ ३५ ॥ (१।५।२) प्रतित्यंचारुमध्वरंगोपीथायप्रहूयसे । मरुद्भिरग्नऽआगहि ॥ नहिदेवोनमर्त्योमहस्त
वक्रतुंपरः । मरुद्भि० ॥ येमहोरजसोविदुर्विश्वेदेवासोऽअद्रुहः । मरुद्भि० ॥ यऽउग्राऽअर्कमानृचुरनाधृष्टासऽओज
सा । मरुद्भि० ॥ येशुभ्राघोरवर्पसःसुक्षत्रासोरिशादसः । मरुद्भि० ॥ ३६ ॥ येनाकस्याधिरोचनेदिविदेवासऽआस
ते । मरुद्भि० ॥ यऽईंखयंतिपर्वतान्तिरःसमुद्रमर्णवं । मरुद्भि० ॥ आयेतन्वंतिरश्मिभिस्तिरःसमुद्रमोजसा । मरु
द्भि० ॥ अभित्वापूर्वपीतयेसृजामिसोम्यंमधु । मरुद्भि० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

ब्रह्मणस्पतयोदक्षिणाचततश्चतसृणांसदसस्पतिः (अंत्यायानराशंसोवा) गायत्री । (१।५।२) प्रतित्यमितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधाति
थिरग्नामरुतोगायत्री । इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥ अथ प्रत्यध्यायगतदैवतत्यागसंग्रहः ॥

प्रथमाष्टके सूक्तसंख्या १२१ ऋचः १३७०

प्रथमाध्याये वर्गाः ३७ सूक्तानि १९ ऋचः १९४ ॥ अथ त्यागः ॥ अग्नयइदंनमम ९ वायवइदं०३ इंद्रवायुभ्यामिदं०३ मित्रावरुणाभ्यामिदं०३ अश्विभ्यामिदं०३ इंद्रायेदं०३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं०३ सरस्वत्याइदं०३ इंद्रायेदं०२३ मरुद्भ्यइदं० इंद्रमरुद्भ्यइदं० मरुद्भ्यइदं० इंद्रमरुद्भ्यइदं० मरुद्भ्यइदं० २ इंद्रायेदं० ५१ अग्नयइदं० ५ निर्मंथ्याहवनीयाभ्यामग्निभ्यामिदं० अग्नयइदं०६ इध्माय(समिद्धायवा)ग्नयइदं० तनूनपातइदं० नराशंसायेदं० इळायेदं० बर्हिषइदं० देवीभ्योद्वार्भ्यइदं० उषासानक्ताभ्यामिदं० दैवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं० सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं० त्वष्ट्रइदं० वनस्पतयइदं० स्वाहाकृतिभ्यइदं० विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० १२ (अग्नयइदं०२ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं० अग्नयइदं० ९) इंद्रायेदं[१]० मरुद्भ्यइदं० त्वष्ट्रइदं० अग्नयइदं० इंद्रायेदं० मित्रावरुणाभ्यामिदं० द्रविणोदसेग्नयइदं० ४ अश्विभ्यामिदं० अग्नयइदं० इंद्रायेदं०९ इंद्रावरुणाभ्यामिदं०९ ब्रह्मणस्पतयइदं०३ इंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० दक्षिणेंद्रसोमब्रह्मणस्पतिभ्यइदं० सदसस्पतयइदं० ३ नराशंसाये (सदसस्पतयेवे)दं० अग्नामरुद्भ्यइदं० ९ ॥ इतिप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

---

[१] इंद्रायग्न्यंताऋतुदेवताद्वादश।

अयमष्टावार्भवमिहषळैंद्राग्नंप्रातर्युजासैकांचतस्रआश्विन्यस्तथासावित्र्यंआग्नेय्यौद्वेदेवीनामेकैकेंद्राणीवरुणान्यग्नायीनांद्यावापृथिव्येपार्थिवीषड्वैष्णव्यौऽतोदेवादैवीर्वातीत्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैकैंद्रवायव्यौमैत्रावरुणमरुत्वतीयंवैश्वदेवपौष्णास्तृचाःशिष्टाआप्योंत्याध्यर्धाग्नेय्यंप्स्वंतःपुरउष्णिक्परानुष्टुप्प्रतिस्रश्चांत्याएकविंशीप्रतिष्ठाकस्यपंचोनाजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोंदेवरातोवारुणंतुत्रैष्टुभंमादौकाय्याग्नेय्यौसावित्रस्तृचोगायत्रौस्यांत्याभागीर्वायच्चित्सैकावसिष्वदशाग्नेयंत्वंश्वंसप्तोनागायत्रंत्यादैवीत्रिष्टुब्यत्रग्रावानवषळनुष्टुबादियच्चिद्यौलूखल्यौपरेमौसल्यौचंप्रजापतेर्हरिश्चंद्रस्यांत्याचर्मप्रशंसावायच्चित्सप्तपांक्तमावोद्व्यधिकांस्माकंपादनिचृच्छ्वत्रिष्टुप्परौतृचावाश्विनौषस्यौत्वमग्नेद्व्यूनांहिरण्यस्तूपआग्नेयंत्रिष्टुबंत्याष्टमीषोळश्यौचैंद्रस्यपंचोना ॥ २ ॥

हरिः ॐ ॥ (१।५।३) अयंदेवायजन्मनेस्तोमोविप्रेभिरासया। अकारिरत्नधातमः ॥ यइंद्रायवचोयुजाततक्षुर्मनसाहरी। शमीभिर्यज्ञमाशत ॥ तक्षन्नासत्याभ्यांपरिज्मानंसुखंरथं। तक्षन्धेनुंसबर्दुघाम् ॥ युवानापितरापुनःसत्यमंत्राऽऋजूयवः। ऋभवोविष्ट्यक्रत ॥ संवोमदासोऽअग्मतेंद्रेणचमरुत्वता। आदित्येभिश्चराजभिः ॥ १ ॥ उतत्यंचमसंनवंत्वष्टुर्देवस्यनिष्कृतं। अकर्तचतुरःपुनः ॥ तेनोरत्नानिधत्तनत्रिरासाप्तानिसुन्वते। एकमेकंसुशस्तिभिः ॥ अधारयंतवह्न

(१।५।३) अयंदेवायेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिर्ऋभवोगायत्री।

योभजंतसुकृत्यया । भागंदेवेषुयज्ञियम् ॥ २ ॥ (१।५।४) इहेंद्राग्नीऽउपह्वयेतयोरित्स्तोममुश्मसि । तासोमंसोम
पातमा ॥ तायज्ञेषुप्रशंसतेंद्राग्नीशुंभतानरः । तागायत्रेषुगायत ॥ तामित्रस्यप्रशस्तयऽइंद्राग्नीताहवामहे । सोमपा
सोमपीतये ॥ उग्रासंताहवामहऽउपेदंसवनंसुतम् । इंद्राग्नीऽएहगच्छतां ॥ तामहांतासदस्पतीऽइंद्राग्नीरक्षउब्जतं ।
अप्रजाःसंत्वत्रिणः ॥ तेनसत्येनजागृतमधिप्रचेतुनेपदे । इंद्राग्नीशर्मयच्छतम् ॥ ३ ॥ (१।५।५) प्रातर्युजाविबोधया
श्विनावेहगच्छताम् । अस्यसोमस्यपीतये ॥ यासुरथारथीतमोभादेवादिविस्पृशा । अश्विनाताहवामहे ॥ यावांक
शामधुमत्यश्विनासूनृतावती । तयायज्ञंमिमिक्षतम् ॥ नहिवामस्तिदूरकेयत्रारथेनगच्छथः । अश्विनासोमिनोगृ
हम्+ ॥ हिरण्यपाणिमूतयेसवितारमुपह्वये । सचेत्तादेवतापदं+ ॥ ४ ॥ अपांनपातमवसेसवितारमुपस्तुहि । तस्यव्र
तान्युश्मसि ॥ विभक्तारंहवामहेवसोश्चित्रस्यराधसः ॥ सवितारंनृचक्षसम् ॥ सखायऽआनिषीदतसवितास्तोम्योनु
नः । दाताराधांसिशुंभति । अग्नेपत्नीरिहावहदेवानामुशतीरुप । त्वष्टारंसोमपीतये ॥ आग्नाऽअग्नऽइहावसेहोत्रां

(१।५।४) इहेंद्राग्नीइतिषळर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिंद्राग्नीगायत्री । (१।५।५) प्रातर्युजेत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधा
तिथिःआद्यानां चतसृणामश्विनौततश्चतसृणांसविताततोद्वयोरग्निःततएकस्यादेव्यःततएकस्याइंद्राणीवरुणान्यग्नाय्यःततोद्वयोर्द्यावापृथि
व्यौततएकस्याःपृथिवीततःषण्णांविष्णुः(अतोदेवाइत्यस्यादेवावा)गायत्री ।

यविष्ठभारतीम् । वरूत्रींधिषणांवह ॥ ५ ॥ अभिनोदेवीरवसामहःशर्मणानृपत्नीः । अच्छिन्नपत्राःसचंतां ॥ इहें
द्राणीमुपह्वयेवरुणानींस्वस्तये । अग्नायींसोमपीतये ॥ महीद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञंमिमिक्षतां । पिपृतांनोभरीम
भिः ॥ तयोरिद्घृतवत्पयोविप्रारिहंतिधीतिभिः । गंधर्वस्यध्रुवेपदे+ ॥ स्योनापृथिविभवानृक्षरानिवेशनी । यच्छानः
शर्मसप्रथः ॥ ६ ॥ अतोदेवाऽअवंतुनोयतोविष्णुर्विचक्रमे । पृथिव्याःसप्तधामभिः ॥ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिद
धेपदम् । समूह्ळमस्यपांसुरे+ ॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गोपाऽअदाभ्यः । अतोधर्माणिधारयन् ॥ विष्णोःकर्माणि
पश्यतयतोव्रतानिपस्पशे । इंद्रस्ययुज्यःसखा ॥ तद्विष्णोःपरमंपदंसदापश्यंतिसूरयः । दिवीवचक्षुराततम् ॥ तद्वि
प्रासोविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते । विष्णोर्यत्परमंपदं+ ॥ ७ ॥ (१।५।६) तीव्राःसोमासऽआगह्याशीर्वंतःसुताऽइमे ।
वायोतान्प्रस्थितान्पिब ॥ उभादेवादिविस्पृशेंद्रवायूहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ इंद्रवायूमनोजुवाविप्राहवंतऽऊ

(१।५।६) तीव्राःसोमासइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिःआद्यायावायुःततोद्वयोरिंद्रवायूततस्तिसृणांमित्रावरुणौतत
स्तिसृणांमरुतः (मरुत्वानिंद्रइतिकेचित्)ततस्तिसृणांविश्वेदेवाःततस्तिसृणांपूषाततःसप्तानामापःततएकस्याअग्न्यापःततएकस्याअग्निःअ
प्स्वंतरितिपुरउष्णिक्अप्सुमइत्यनुष्टुप्इदमापइत्याद्यास्तिस्रोनुष्टुभःआपःपृणीतेतिप्रतिष्ठाशेषागायत्र्यः । (अग्न्यापइत्यत्राप्शब्दस्यपूर्वनि
पातेप्राप्तेद्वंद्वेघिइतिसूत्रादग्निशब्दस्यपूर्वनिपातःकृतः) ।

तये । सहस्राक्षाधियस्पती ॥ मित्रंवयंहवामहेवरुणंसोमपीतये । जज्ञानापूतदक्षसा ॥ ऋतेनयावृतावृधावृतस्यज्यो
तिषस्पती । तामित्रावरुणाहुवे ॥ ८ ॥ वरुणःप्राविताभुवन्मित्रोविश्वाभिरूतिभिः । करतांनःसुराधसः ॥ मरुत्वं
तंहवामहऽइंद्रमासोमपीतये । सजूर्गणेनतृंपतु ॥ इंद्रज्येष्ठामरुद्गणादेवासःपूषरातयः । विश्वेममश्रुताहवम् ॥ हत
वृत्रंसुदानवऽइंद्रेणसहसायुजा । मानोदुःशंसऽईशत ॥ विश्वान्देवान्हवामहेमरुतःसोमपीतये । उग्राहिपृश्निमातरः
॥ ९ ॥ जयतामिवतन्यतुर्मरुतामेतिधृष्णुया । यच्छुभंयाथनानरः ॥ हस्काराद्विद्युतस्पर्यतोजाताऽअवंतुनः ।
मरुतोमृळयंतुनः ॥ आपूषंचित्रबर्हिषमाघृणेधरुणंदिवः । आजानष्टंयथापशुम्+ ॥ पूषाराजानमाघृणिरपगूळ्हंगुहाहि
तं । अविंदच्चित्रबर्हिषम् ॥ उतोसमह्यमिंदुभिःषड्युक्ताँऽअनुसेषिधत् । गोभिर्यवंनचर्कृषत् ॥ १० ॥ अंबयोयंत्य
ध्वभिर्जामयोऽअध्वरीयतां । पृंचतीर्मधुनापयः ॥ अमूर्याऽउपसूर्येयाभिर्वासूर्यःसह । तानोहिन्वंत्वध्वरम्+ ॥
अपोदेवीरुपह्वयेयत्रगावःपिबंतिनः । सिंधुभ्यःकर्त्वंहविः+ ॥ अप्स्वं१तरमृतमप्सुभेषजमपामुतप्रशस्तये । देवाभ
वतवाजिनः ॥ अप्सुमेसोमोऽअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा । अग्निंचविश्वशंभुवमापश्चविश्वभेषजीः ॥ ११ ॥ आपः
पृणीतभेषजंवरूथंतन्वे३मम । ज्योक्चसूर्यंदृशे+ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि । यद्वाहमभिदुद्रोहयद्वा
शेपऽउतानृतम् ॥ आपोऽअद्यान्वचारिषंरसेनसमगस्महि । पयस्वानग्नऽआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ संमाग्ने

वर्चसासृजसंप्रजयासमायुषा । विद्युर्मेऽअस्यदेवाऽइंद्रोविद्यात्सहऽऋषिभिः ॥ १२ ॥ (१।६।१) कस्यनूनं
कतमस्यामृतानांमनामहेचारुदेवस्यनाम । कोनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेयंमातरंच ॥ अग्नेर्वयंप्रथमस्या
मृतानांमनामहेचारुदेवस्यनाम । सनोमह्याऽअदितयेपुनर्दात्पितरंचदृशेयंमातरंच ॥ अभित्वादेवसवितरीशानंवा
र्याणां । सदावन्भागमीमहे ॥ यश्चिद्धितइत्थाभगःशशमानःपुरानिदः । अद्वेषोहस्तयोर्दधे+ ॥ भगभक्तस्यतेवयमु
दशेमतवावसा । मूर्धानंरायऽआरभे ॥ १३ ॥ नहितेक्षत्रंनसहोनमन्युंवयश्चनामीपतयंतऽआपुः । नेमाऽआपो
ऽअनिमिषंचरंतीर्नयेवातस्यप्रमिनंत्यभ्वं ॥ अबुध्नेराजावरुणोवनस्योर्ध्वंस्तूपंददतेपूतदक्षः । नीचीनाःस्थुरुपरिबुध्नऽ
एषामस्मेऽअंतर्निहिताःकेतवःस्युः ॥ उरुंहिराजावरुणश्चकारसूर्यायपंथामन्वेतवाऽउ । अपदेपादाप्रतिधातवेकरुताप
वक्ताहृदयाविधश्चित् ॥ शतंतेराजन्भिषजःसहस्रमुर्वीगंभीरासुमतिष्टेऽअस्तु । बाधस्वदूरेनिर्ऋतिंपराचैःकृतंचिदेनः
प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ अमीयऽऋक्षानिहितासऽउच्चानक्तंददृश्रेकुहचिद्दिवेयुः । अदब्धानिवरुणस्यव्रतानिविचाकशच्चंद्र
मानक्तमेति ॥ १४ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः । अहेळमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमान

(१।६।१) कस्यनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातः आद्यायाःकःद्वितीयायाअग्निस्ततस्तिसृणांसविता (भगभक्तस्येत्यस्याभगोवा) नहितेक्षत्रमित्याद्यानांवरुणस्त्रिष्टुप् अभित्वेत्यादितिस्रोगायत्र्यः ।

ऽआयुःप्रमोषीः ॥ तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुस्तदयंकेतोहृदऽआविचष्टे । शुनःशेपोयमह्वद्गृभीतःसोऽअस्मान्राजावरुणोमुमोक्तु ॥ शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतस्त्रिष्वादित्यंद्रुपदेषुबद्धः । अवैनंराजावरुणःससृज्याद्विद्वाँऽअदब्धोविमुमोक्तुपाशान् ॥ अवतेहेळोवरुणनमोभिरवयज्ञेभिरीमहेहविर्भिः । क्षयन्नस्मभ्यमसुरप्रचेताराजन्नेनांसिशिश्रथःकृतानि ॥ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमंश्रथाय । अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्याम॥१५॥ (१।६।२) यच्चिद्धितेविशोयथाप्रदेववरुणव्रतं । मिनीमसिद्यविद्यवि ॥ मानोवधायहत्नवेजिहीळानस्यरीरधः । माहृणानस्यमन्यवे ॥ विमृळीकायतेमनोरथीरश्वंनसंदितं । गीर्भिर्वरुणसीमहि ॥ पराहिमेविमन्यवःपतंतिवस्यऽइष्टये । वयोनवसतीरुप ॥ कदाक्षत्रश्रियंनरमावरुणंकरामहे । मृळीकायोरुचक्षसं ॥ १६ ॥ तदित्समानमाशातेवेनंतानप्रयुच्छतः । धृतव्रतायदाशुषे ॥ वेदायोवीनांपदमंतरिक्षेणपततां । वेदनावःसमुद्रियः ॥ वेदमासोधृतव्रतोद्वादशप्रजावतः । वेदायऽउपजायते ॥ वेदवातस्यवर्तनिमुरोर्ऋष्वस्यबृहतः । वेदायेऽअध्यासते ॥ निषसादधृतव्रतोवरुणःपस्त्या३स्वा । साम्राज्यायसुक्रतुः ॥ १७ ॥ अतोविश्वान्यद्भुताचिकित्वाँऽअभिपश्यति । कृतानियाचकर्त्वा ॥ सनोविश्वाहासुक्रतुरादित्यःसुपथाकरत् । प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ बिभ्रद्द्रापिंहिरण्ययंवरुणोवस्तनिर्णिजं । परिस्पशोनिषेदिरे ॥ नयं

(१।६।२) यच्चिद्धितइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपोवरुणोगायत्री ।

दिप्संतिदिप्सवोनद्रुह्वाणोजनानां । नदेवमभिमातयः । उतयोमानुषेष्वायशश्चक्रेऽअसाम्या । अस्माकमुदरेष्वा ॥ १८ ॥ परामेयंतिधीतयोगावोनगव्यूतीरनु । इच्छंतीरुरुचक्षसं ॥ संनुवोचावहैपुनर्यतोमेमध्वाभृतं । होतेवक्षदसेप्रियं+ ॥ दर्शंनुविश्वदर्शतंदर्शंरथमधिक्षमि । एताजुषतमेगिरः ॥ इमंमेवरुणश्रुधीहवमद्याचमृळय । त्वामवस्युराचके ॥ त्वंविश्वस्यमेधिरदिवश्चग्मश्चराजसि । सयामनिप्रतिश्रुधि ॥ उदुत्तमंमुमुग्धिनोविपाशंमध्यमंचृत । अवाधमानिजीवसे ॥ १९ ॥ (१।६।३) वसिष्वाहिमियेध्यवस्त्राण्यूर्जांपते । सेमंनोऽअध्वरंयज ॥ निनोहोतावरेण्यःसदायविष्ठमन्मभिः । अग्नेदिवित्मतावचः ॥ आहिष्मासूनवेपितापिर्यजत्यापये । सखासख्येवरेण्यः ॥ आनोबर्हीरिशादसोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । सीदंतुमनुषोयथा ॥ पूर्व्यहोतरस्यनोमंदस्वसख्यस्यच । इमाऽउषुश्रुधीगिरः ॥ २० ॥ यच्चिद्धिशश्वतातनादेवंदेवंयजामहे । त्वेऽइद्धूयतेहविः ॥ प्रियोनोऽअस्तुविश्पतिर्होतामंद्रोवरेण्यः । प्रियाःस्वग्नयोवयं+ ॥ स्वग्नयोहिवार्यंदेवासोदधिरेचनः । स्वग्नयोमनामहे ॥ अथानऽउभयेषाममृतमर्त्यानां । मिथःसंतुप्रशस्तयः ॥ विश्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिमंयज्ञमिदंवचः । चनोधाःसहसोयहो ॥ २१ ॥ (१।६।४) अश्वंनत्वावारवंतंवंदध्याऽअग्निंनमो

(१।६।३) वसिष्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपोग्निर्गायत्री । (१।६।४) अश्वंनत्वेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपोऽग्निर्गायत्री । नमोमहद्भ्यइत्यस्यादेवास्त्रिष्टुप् ।

भिः । सम्राजंतमध्वराणां ॥ सघानःसूनुःशवसापृथुप्रगामासुशेवः । मीढ्वाँऽअस्माकंबभूयात् ॥ सनोदूराच्चासाच्चनि
मर्त्यादघायोः । पाहिसदमिद्विश्वायुः ॥ इममूषुत्वमस्माकंसनिंगायत्रंनव्यांसं । अग्नेदेवेषुप्रवोचः ॥ आनोभजपर
मेष्वावाजेषुमध्यमेषु । शिक्षावस्वोऽअंतमस्य ॥ २२ ॥ विभक्तासिचित्रभानोसिंधोरूर्माऽउपाकऽआ । सद्योदाशुषे
क्षरसि ॥ यमग्नेपृत्सुमर्त्यमवावाजेषुयंजुनाः । सयंताशश्वतीरिषः ॥ नकिरस्यसहंत्यपर्येताकयस्यचित् । वाजोऽअ
स्तिश्रवाय्यः ॥ सवाजंविश्वचर्षणिरर्वद्भिरस्तुतरुता । विप्रेभिरस्तुसनिता ॥ जराबोधतद्विविड्ढिविशेविशेयज्ञियाय ।
स्तोमंरुद्रायदृशीकं ॥ २३ ॥ सनोमहाँऽअनिमानोधूमकेतुःपुरुश्चंद्रः । धियेवाजायहिन्वतु ॥ सरेवाँऽइवविश्पतिर्दै
व्यःकेतुःशृणोतुनः । उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ॥ नमोमहद्भ्योनमोऽअर्भकेभ्योनमोयुवभ्योनमऽआशिनेभ्यः । यजामदे
वान्यदिशक्नवाममाज्यायसःशंसमावृक्षिदेवाः ॥ २४ ॥ (१।६।५) यत्रग्रावापृथुबुध्नऽऊर्ध्वोभवतिसोतवे । उलूखलसु
तानामवेद्विंद्रजल्गुलः ॥ यत्रद्वाविवजघनाधिषवण्याकृता । उलूखल० ॥ यत्रनार्यपच्यवमुपच्यवंचशिक्षते । उलूख
ल० ॥ यत्रमंथांविबध्नतेरश्मीन्यमितवाऽइव । उलूखल० ॥ यच्चिद्धित्वंगृहेगृहऽउलूखलकयुज्यसे । इहद्युमत्तमं

(१।६।५) यत्रग्रावेतिनवर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपःआद्यानांचतसृणामिंद्रःततोद्वयोरुलूखलंततोद्वयोरुलूखलमुसलेअंत्यायाः प्रजापतिर्हरिश्चंद्रः (अधिषवणचर्मदेवतावा) आद्याःषळनुष्टुभःअंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

वदजयतामिवदुंदुभिः+ ॥ २५ ॥ उतस्मतेवनस्पतेवातोविवात्यग्रमित् । अथोऽइंद्रायपातवेसुनुसोममुलूखल ॥
आयजीवाजसातमाताह्यु१च्चाविजर्भृतः । हरीऽइवांधांसिबप्सता ॥ तानोऽअद्यवनस्पतीऽऋष्वावृष्वेभिःसोतृ
भिः । इंद्रायमधुमत्सुतम् ॥ उच्छिष्टंचम्वोर्भरसोमंपवित्रऽआसृज । निधेहिगोरधित्वचि+ ॥ २६ ॥ (१।६।६)
यच्चिद्धिसत्यसोमपाऽअनाशस्ताऽइवस्मसि । आतूनऽइंद्रशंसयगोष्वश्वेषुशुभ्रिषुसहस्रेषुतुवीमघ ॥ शिप्रिन्वाजा
नांपतेशचीवस्तवदंसना । आतून० ॥ निष्वापयामिथूदृशासस्तामबुध्यमाने ॥ आतून० ॥ ससंतुत्याऽअरा
तयोबोधंतुशूररातयः । आतून० ॥ समिंद्रगर्दभंमृणनुवंतंपापयामुया । आतून० ॥ पतातिकुंडृणाच्यादूरं
वातोवनादधि । आतून० ॥ सर्वंपरिक्रोशंजहिजंभयाकृकदाश्वं । आतून० ॥ २७ ॥ (१।६।७) आव
ऽइंद्रंक्रिविंयथावाजयंतःशतक्रतुं । मंहिष्ठंसिंचऽइंदुभिः ॥ शतंवायःशुचीनांसहस्रंवासमाशिरां । एदुनिम्नं
नरीयते ॥ संयन्मदायशुष्मिणऽएनाह्यस्योदरे । समुद्रोनव्यचोदधे ॥ अयमुतेसमतसिकपोतऽइवगर्भधिं ।
वचस्तच्चिन्नऽओहसे ॥ स्तोत्रंराधानांपतेगिर्वाहोवीरयस्यते । विभूतिरस्तुसूनृता ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वस्तिष्ठानऽऊतयेस्मि

(१।६।६) यच्चिद्धिसत्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपइंद्रःपंक्तिः । (१।६।७) आवइंद्रमितिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्याजीगर्तिःशुनःशेपइंद्रःसप्तदश्यादितिसृणामश्विनौततस्तिसृणामुषागायत्रीअस्माकमितिपादनिचृत्शश्वदिंद्रइतित्रिष्टुप् ।

न्वाजैंशतक्रतो । समन्येषुंब्रवावहै ॥ योगेयोगेतवस्तरंवाजेंवाजेहवामहे । सखायऽइंद्रंमूतयें ॥ आघागमद्यदिश्रवं
त्सहस्रिणींभिरूतिभिः । वाजेंभिरुपनोहवं ॥ अनुप्रत्नस्यौकसोहुवेतुविप्रतिंनरं । यंतेपूर्वंपिताहुवे+ ॥ तंत्वांवयंविश्व
वाराशास्महेपुरुहूत । सखेंवसोजरितृभ्यंः ॥ २९ ॥ अस्माकंशिप्रिणीनांसोमपाःसोमपाव्नां । सखेंवज्रिन्त्सखीना
म् ॥ तथातदस्तुसोमपाःसखेंवज्रिन्तथाकृणु । यथांतऽउश्मसीष्टयें ॥ रेवतींर्नःसधमादऽइंद्रेसंतुतुविवाजाः । क्षुमं
तोयाभिर्मदेम ॥ आघत्वावान्त्मनाप्तःस्तोतृभ्योंधृष्णवियानः । ऋणोरक्षंनचक्र्योंः* ॥ आयद्दुवःशतक्रतवाकामंजरि
तॄणां । ऋणोरक्षंनशचींभिः ॥ ३० ॥ शश्वदिंद्रःपोप्रुथद्भिर्जिगायनानदद्भिःशाश्वसद्भिर्धनानि । सनोहिरण्यरथंद
संनावान्त्सनःसनितासनयेसनोदात् ॥ आश्विनावश्वावत्येषायातंशवीरया । गोमद्दस्राहिरण्यवत् ॥ समानयोज
नोहिवांरथोंदस्रावमर्त्यः । समुद्रेऽअश्विनेयते ॥ न्यं१घ्न्यस्यमूर्धनिचक्रंरथस्ययेमथुः । परिद्यामन्यदीयते ॥ कस्तऽ
उषःकधप्रियेभुजेमर्तोंऽअमर्त्ये । कंनक्षसेविभावरि ॥ वयंहितेऽअमन्मह्यान्तादापराकात् । अश्वेनचित्रेऽअरुषि ॥
त्वंत्येभिरागहिवाजेंभिर्दुहितर्दिवः । अस्मेरयिंनिधारय ॥ ३१ ॥ (१।७।१) त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिराऽऋषिर्देवोदे
वानामभवःशिवःसखा । तवव्रतेकवयोंविद्मनापसोजायंतमरुतोभ्राजदृष्टयः । त्वमग्नेप्रथमोऽअंगिरस्तमःकविर्देवा

(१।७।१) त्वमग्नइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोग्निर्जगतीअष्टमीषोळश्यंत्यास्त्रिष्टुभः ।

नांपरिभूषसिव्रतं । विभुर्विश्वस्मैभुवनायमेधिरोद्विमाताशयुःकतिधाचिदायवें ॥ त्वमग्नेप्रथमोमातरिश्वनऽआविर्भ
वसुक्रतूयाविवस्वते । अरेजेतांरोदसीहोतृवूर्येसघ्नोर्भारमयजोमहोवसो ॥ त्वमग्नेमनवेद्यामवाशयःपुरूरवसेसुकृतेसु
कृत्तरः । श्वात्रेणयत्पित्रोर्मुच्यसेपर्यात्वापूर्वमनयन्नापरंपुनः ॥ त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनऽउद्यतस्रुचेभवसिश्रवाय्यः ।
यऽआहुतिंपरिवेदावषट्कृतिमेकायुरग्रेविशऽआविवाससि ॥ ३२ ॥ त्वमग्नेवृजिनवर्तनिंनरंसक्मन्पिपर्षिविदथेवि
चर्षणे । यःशूरसातापरितक्म्येधनेदभ्रेभिश्चित्समृताहंसिभूयसः ॥ त्वंतमग्नेऽअमृतत्वउत्तमेमर्तंदधासिश्रवसेदिवे
दिवे । यस्तातृषाणऽउभयायजन्मनेमयःकृणोषिप्रयऽआचसूरयें ॥ त्वंनोऽअग्नेसनयेधनानांयशसंकारुंकृणुहिस्तवा
नः । ऋध्यामकर्मापसानवेनदेवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः ॥ त्वंनोऽअग्नेपित्रोरुपस्थऽआदेवोदेवेष्वनवद्यजागृविः । तनू
कृद्बोधिप्रमतिश्चकारवेत्वंकल्याणवसुविश्वमोपिषे ॥ त्वमग्नेप्रमतिस्त्वंपितासिनस्त्वंवयस्कृत्तवजामयोवयं । संत्वारा
यःशतिनःसंसहस्रिणःसुवीरंयंतिव्रतपामदाभ्य ॥ ३३ ॥ त्वामग्नेप्रथममायुमायवेदेवाऽअकृण्वन्नहुषस्यविश्पतिम् ।
इळामकृण्वन्मनुषस्यशासनींपितुर्यत्पुत्रोममकस्यजायते ॥ त्वंनोऽअग्नेतवदेवपायुभिर्मघोनोरक्षतन्वश्चवंद्य । त्राता
तोकस्यतनयेगवामस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रते+ ॥ त्वमग्नेयज्यंवेपायुरंतरोनिषंगायचतुरक्षऽइध्यसे । योरातहव्योवृ
कायधायसेकीरेश्चिन्मंत्रंमनसावनोषितं+ ॥ त्वमग्नऽउरुशंसायवाघतेस्पार्हंयद्रेक्णःपरमंवनोषितत् । आध्रस्यचित्प्र

मतिरुच्यसेपिताप्रपाकंशास्सिप्रदिशोविदुष्टरः ॥ त्वमग्नेप्रयतदक्षिणंनरंवर्मेवस्यूतंपरिपासिविश्वतः । स्वादुक्षद्मायो
वसतौस्योनकृज्जीवयाजंयजतेसोपमादिवः+ ॥ ३४ ॥ इमामग्नेशरणिंमीमृषोनऽइममध्वानंयमगामदूरात् । आपिः
पिताप्रमतिःसोम्यानांभृमिरस्यृषिकृन्मर्त्यानां ॥ मनुष्वदग्नेऽअंगिरस्वदंगिरोययातिवत्सदनेपूर्ववच्छुचे । अच्छया
ह्यावहादैव्यंजनमासादयबर्हिषियक्षिचप्रियं+ ॥ एतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वशक्तीवायत्तेचकृमाविदावा । उतप्रणेष्यभि
वस्योऽअस्मान्त्संनःसृजसुमत्यावाजवत्या ॥ ३५ ॥ (१।७।२) इंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचंयानिचकारप्रथमानिवज्री ।
अहन्नहिमन्वपस्ततर्दप्रवक्षणाऽअभिनत्पर्वतानां ॥ अहन्नहिंपर्वतेशिश्रियाणंत्वष्टास्मैवज्रंस्वर्यंततक्ष । वाश्राऽइवधेनवः
स्यंदमानाऽअंजःसमुद्रमवजग्मुरापः ॥ वृषायमाणोवृणीतसोमंत्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य ॥ आसायकंमघवादत्तवज्रम
हन्नेनंप्रथमजामहीनां ॥ यदिंद्राहन्प्रथमजामहीनामान्मायिनाममिनाःप्रोतमायाः । आत्सूर्यंजनयन्द्यामुषासंतादी
त्नाशत्रुंनकिलाविवित्से ॥ अहन्वृत्रंवृत्रतरंव्यंसमिंद्रोवज्रेणमहतावधेन । स्कंधांसीवकुलिशेनाविवृक्णाहिःशयतऽउ
पपृक्पृथिव्याः+ ॥ ३६ ॥ अयोद्धेवदुर्मदऽआहिजुह्वेमहावीरंतुविबाधमृजीषं । नातारीदस्यसमृतिंवधानांसंरुजानाः
पिपिषऽइंद्रशत्रुः ॥ अपादहस्तोऽअपृतन्यदिंद्रमास्यवज्रमधिसानौजघान । वृष्णोवध्रिःप्रतिमानंबुभूषन्पुरुत्रावृत्रोऽअ

(१।७।२।) इंद्रस्यन्वितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

शयद्व्यस्तः ॥ नदंनभिन्नममुयाशयानंमनोरुहाणाऽअतियंत्यापः । याश्चिद्वृत्रोमहिनापर्यतिष्ठत्तासामहिःपत्सुतःशीर्ब
भूव ॥ नीचावयाऽअभवद्वृत्रपुत्रेंद्रोऽअस्याऽअववधर्जभार । उत्तरासूरधरःपुत्रऽआसीद्दानुःशयेसहवत्सानधेनुः+ ॥
अतिष्ठंतीनामनिवेशनानांकाष्ठानांमध्येनिहितंशरीरं । वृत्रस्यनिण्यंविचरंत्यापोदीर्घंतमऽआशयदिंद्रशत्रुः ॥ ३७ ॥
दासपत्नीरहिगोपाऽअतिष्ठन्निरुद्धाऽआपःपणिनेवगावः । अपांबिलमपिहितंयदासीद्वृत्रंजघन्वाँऽअपतद्ववार ॥
अश्व्योवारोऽअभवस्तदिंद्रसृकेयत्त्वाप्रत्यहन्देवऽएकः । अजयोगाऽअजयःशूरसोममवासृजःसर्तवेसप्तसिंधून् ॥ ना
स्मैविद्युन्नतन्यतुःसिषेधनयांमिहमकिरद्ध्रादुनिंच । इंद्रश्चयद्युयुधातेऽअहिश्चोतापरीभ्योमघवाविजिग्ये ॥ अहेर्या
तारंकमपश्यऽइंद्रहृदियत्तेजघ्नुषोभीरगच्छत् । नवचयन्नवतिंचस्रवंतीःश्येनोनभीतोऽअतरोरजांसि ॥ इंद्रोयातोव
सितस्यराजाशमस्यचशृंगिणोवज्रबाहुः । सेदुराजाक्षयतिचर्षणीनामरान्ननेमिःपरिताबभूव ॥ ३८ ॥ इतिप्रथमाष्टके
द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्वितीयाध्याये वर्गाः ३८ सूक्तानि १३ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ ऋभुभ्यइदं.८ इंद्राग्निभ्यामिदं.६ अश्विभ्यामिदं.४ सवित्रइदं.४ अग्नयइदं.२ देवीभ्यइदं. इंद्राणीवरुणान्यग्नायीभ्यइदं. द्यावापृथिवीभ्यामिदं.२ पृथिव्याइदं. विष्णवइदं. (प्रथमायादेवेभ्योवा)६ वायवइदं. इंद्रवायुभ्यामिदं.२ मित्रावरुणाभ्यामिदं.३ मरुद्भ्यः(मरुत्वतइंद्रायवा)इदं.३ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं.३ पूष्णइदं.३

अग्न्यइदं.७ अग्न्यग्न्यइदं. अग्नयइदं. कायेदं. अग्न्यइदं. सवित्रइदं.३ (अंत्यायाभगायवा) वरुणायेदं.३१ अग्नयइदं.२२ देवेभ्यइदं.
इंद्रायेदं.४ उलूखलायेदं.२ उलूखलमुसलाभ्यामिदं.२ प्रजापतयेहरिश्चंद्राय (अधिषवणचर्मणे) वेदं. इंद्रायेदं.२३ अश्विभ्यामिदं.३
उषसइदं.३ अग्नयइदं.१८ इंद्रायेदं.१५ ॥ इतिद्वितीयोऽध्यायः ॥

एतत्रिंश्विद्वादशाश्विनंनवम्यंत्येत्रिष्टुभौह्वयाम्येकादशसावित्रंनवमीजगत्याद्याचसालिंगोक्तदैवतपादाप्रवोविं
शतिःकण्वोघौरआग्नेयंप्रागाथंमूर्ध्वऊषुयौप्यौक्रीळंपंचोनामारुतंहिगायत्रंतुकद्धप्रयदशप्रागाथंतूत्तिष्ठाष्टौब्रा
ह्मणस्पत्यंयंरक्षंतिनववरुणमित्रार्यम्णांमध्येतृचआदित्येभ्योगायत्रंहिंसंपूषन्दशपौष्णंकद्रुद्रायनवरौद्रंतृतीयामै
त्रावरुणीचांत्यस्तृचःसौम्योंत्यानुष्टुबग्नेषळूनाप्रस्कण्वःकाण्वआग्नेयंतुप्रागाथमाद्योद्वृचोश्व्युषसांचत्वमग्नेदशा
नुष्टुभमर्धर्चांत्योदैवएषोपंचोनाश्विनंतुगायत्रं ॥ ३ ॥

हरिःओ३म्॥(१।७।३)एतायामोपगव्यंतऽइंद्रमस्माकंसुप्रमतिंवावृधाति । अनामृणःकुविदादस्यरायोगवांकेतंपर
मावर्जतेनः ॥ उपेदहंधनदामप्रतीतंजुष्टांनश्येनोवसतिंपतामि । इंद्रंनमस्यन्नुपमेभिरर्कैर्यःस्तोतृभ्योहव्योऽअस्तिया
मन् ॥ निसर्वसेनऽइषुधींऽरसक्तसमर्योगाऽअजतियस्यवष्टि । चोष्कूयमाणऽइंद्रभूरिवामंमापणिर्भूरस्मदधिप्रवृद्ध ॥

(१।७।३) एतायामेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

वधीर्हिंदस्युंधनिनंघनेनँऽएकश्चरन्नुपशाकेभिरिंद्र । धनोरधिविषुणक्तेव्यायन्नयज्वानःसनकाःप्रेतिमीयुः ॥ पराचि
च्छीर्षाववृजुस्तइंद्रायज्वानोयज्वभिःस्पर्धमानाः । प्रयद्दिवोहरिवःस्थातरुग्रनिरव्रताँऽअधमोरोदस्योः ॥ १ ॥ अयु
युत्सन्ननवद्यस्यसेनामयातयंतक्षितयोनवग्वाः । वृषायुधोनवध्र्योनिरष्टाःप्रवद्भिरिंद्राच्चितयंतऽआयन् ॥ त्वमेतान्रुद
तोजक्षतश्चायोधयोरजसऽइंद्रपारे । अवादहोदिवऽआदस्युमुच्चाप्रसुन्वतःस्तुवतःशंसमावः ॥ चक्राणासःपरीणहंपृथि
व्याहिरण्येनमणिनाशुंभमानाः । नहिन्वानासस्तितिरुस्तऽइंद्रंपरिस्पशोऽअदधात्सूर्येण ॥ परियदिंद्ररोदसीऽउभेऽअबु
भोजीर्महिनाविश्वतःसीम् । अमन्यमानाँऽअभिमन्यमानैर्निर्ब्रह्मभिरधमोदस्युमिंद्र ॥ नयेदिवःपृथिव्याऽअंतमापुर्न
मायाभिर्धनदांपर्यभूवन् । युजंवज्रंवृषभश्चक्रऽइंद्रोनिर्ज्योतिषातमसोगाऽअधुक्षत् ॥ २ ॥ अनुस्वधामक्षरन्नापो
ऽअस्यावर्धतमध्यऽआनाव्यानां । सध्रीचीनेनमनसातमिंद्रऽओजिष्ठेनहन्मनाहन्नभिद्यून्+ ॥ न्याविध्यदिलीबिशस्य
दृह्लाविशृंगिणमभिनच्छुष्णमिंद्रः । यावत्तरोमघवन्यावदोजोवज्रेणशत्रुमवधीःपृतन्युं+ ॥ अभिसिध्मोऽअजिगादस्यश
त्रून्वितिग्मेनवृषभेणापुरोभेत् । संवज्रेणासृजद्वृत्रमिंद्रःप्रस्वांमतिमतिरच्छाशदानः ॥ आवःकुत्समिंद्रयस्मिन्चाक
न्प्रावोयुध्यंतंवृषभंदशद्युं । शफच्युतोरेणुर्नक्षतद्यामुच्छ्वैत्रेयोनृषाह्यायतस्थौ ॥ आवःशमंवृषभंतुग्र्यासुक्षेत्रजेषेमघव

न्छ्वित्र्यंगां ॥ ज्योक्चिदत्रतस्थिवांसोऽअक्रन्छत्रूयतामधरावेदनाकः ॥ ३ ॥ (१।७।४) त्रिश्चिन्नोऽअद्याभवतंनवेदसावि
भुर्वांयामंऽउतरातिरश्विना । युवोर्हियंत्रंहिम्येववासंसोभ्यायंसेन्याभवतंमनीषिभिः ॥ त्रयःपवयोमधुवाहनेरथेसोम
स्यवेनामनुविश्वइद्विदुः । त्रयःस्कंभासःस्कभितासऽआरभेत्रिर्नक्तंयाथस्त्रिर्वश्विनादिवा ॥ समानेऽअहंत्रिरवद्यगो
हनात्रिरद्ययज्ञंमधुनामिमिक्षतं । त्रिर्वाजवतीरिषोऽअश्विनायुवंदोषाऽअस्मभ्यमुषसश्चपिन्वतं ॥ त्रिर्वर्तियातंत्रिरनु
व्रतेजनेत्रिःसुप्राव्येत्रेधेवशिक्षतं । त्रिर्नांद्यंवहतमश्विनायुवंत्रिःपृक्षोऽअस्मेऽअक्षरेवपिन्वतं ॥ त्रिर्नोरयिंवहतमश्वि
नायुवंत्रिर्देवतातात्रिरुतावतंधियः । त्रिःसौभगत्वंत्रिरुतश्रवांसिनस्त्रिष्ठंवांसूरेदुहितारुहद्रथं ॥ त्रिर्नोऽअश्वि
नादिव्यानिभेषजात्रिःपार्थिवानित्रिरुदत्तमद्भ्यः । ओमानंशंयोर्ममकायसूनवेत्रिधातुशर्मवहतंशुभस्पती ॥ ४ ॥ त्रि
र्नोऽअश्विनायजतादिवेदिवेपरित्रिधातुपृथिवीमशायतं । तिस्रोनासत्यारथ्यापरावतऽआत्मेववातःस्वसराणिगच्छ
तं ॥ त्रिरश्विनासिंधुभिःसप्तमातृभिस्त्रयऽआहावास्त्रेधाहविष्कृतं । तिस्रःपृथिवीरुपरिप्रवादिवोनाकंरक्षेथेद्युभिर
क्तुभिर्हितं+ ॥ क्व१त्रीचक्रात्रिवृतोरथस्यक्व१त्रयोवंधुरोयेसनीळाः । कदायोगोवाजिनोरासभस्ययेनयज्ञंनासत्योपया
थः+ ॥ आनासत्यागच्छतंहूयतेहविर्मध्वःपिबतंमधुपेभिरासभिः । युवोर्हिपूर्वंसवितोषसोरथमृतायचित्रंघृतवंतमि

(१।७।४) त्रिश्चिदितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपोश्विनौजगतीनवम्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

ष्यति ॥ आनासत्यात्रिभिरेकादशैरिहदेवेभिर्यातंमधुपेयमश्विना । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृक्षतंसेधतंद्वेषोभवतंसचा
भुवा ॥ आनोऽअश्विनात्रिवृतारथेनावांचंरयिंवहतंसुवीरं । शृण्वंतावामवसेजोहवीमिवृधेचनोभवतंवाजसातौ
॥५॥ (१।७।५) ह्वयाम्यग्निंप्रथमंस्वस्तयेह्वयामिमित्रावरुणाविहावसे । ह्वयामिरात्रींजगतोनिवेशनींह्वयामिदेवंसवि
तारमूतये ॥ आकृष्णेनरजसावर्तमानोनिवेशयन्नमृतंमर्त्यंच । हिरण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ॥
यातिदेवःप्रवतायात्युद्वतायातिशुभ्राभ्यांयजतोहरिभ्यां । आदेवोयातिसवितापरावतोपविश्वादुरिताबाधमानः ॥
अभीवृतंकृशनैर्विश्वरूपंहिरण्यशम्यंयजतोबृहंतं । आस्थाद्रथंसविताचित्रभानुःकृष्णारजांसितविषींदधानः ॥ वि
जनान्छ्यावाःशितिपादोऽअख्यन्रथंहिरण्यप्रउगंवहंतः । शश्वद्विशःसवितुर्दैव्यस्योपस्थेविश्वाभुवनानितस्थुः ॥
तिस्रोद्यावःसवितुर्द्वाऽउपस्थाँऽएकायमस्यभुवनेविराषाट् । आणिंनरथ्यममृताधितस्थुरिहब्रवीतुयऽउतच्चिकेतत्
॥ ६ ॥ विसुपर्णोऽअंतरिक्षाण्यख्यद्गभीरवेपाऽअसुरःसुनीथः । क्वे३दानींसूर्यःकश्चिकेतकतमांद्यांरश्मिरस्याततान ॥
अष्टौव्यख्यत्ककुभःपृथिव्यास्त्रीधन्वयोजनासप्तसिंधून् । हिरण्याक्षःसवितादेवऽआगाद्दधद्रत्नादाशुषेवार्याणि ॥

(१।७।५) ह्वयामीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपःसवितात्रिष्टुप् । आद्यायाश्चतुर्षुपादेषुक्रमेणाग्निमित्रावरुणरात्रिसविता-
रोदेवताःआद्यानवम्यौजगत्यौ ।

हिरण्यपाणिःसविताविचर्षणिरुभेद्यावापृथिवीऽअंतरीयते । अपामीवांबाधतेवेतिसूर्यमभिकृष्णेनरजसाद्यामृणोति ॥
हिरण्यहस्तोअसुरःसुनीथःसुमृळीकःस्ववांयात्वर्वाङ् । अपसेधन्रक्षसोयातुधानानस्थाद्देवःप्रतिदोषंगृणानः+ ॥ येतेपं
थाःसवितःपूर्व्यासोरेणवःसुकृताऽअंतरिक्षे ॥ तेभिर्नोऽअद्यपथिभिःसुगेभीरक्षाचनोऽअधिचब्रूहिदेव ॥७॥ (१।८।१)
प्रवोयह्वंपुरूणांविशांदेवयतीनां । अग्निंसूक्तेभिर्वचोभिरीमहेयंसीमिदन्यईळते ॥ जनासोऽअग्निंदधिरेसहोवृधंहविष्मं
तोविधेमते । सत्वंनोऽअद्यसुमनाऽइहाविताभवावाजेषुसंत्य ॥ प्रत्वादूतंवृणीमहेहोतारंविश्ववेदसं । महस्तेसतोवि
चरंत्यर्चयोदिविस्पृशंतिभानवः ॥ देवासस्त्वावरुणोमित्रोऽअर्यमासंदूतंप्रत्नमिंधते । विश्वंसोऽअग्नेजयतित्वयाधनंय
स्तेददाशमर्त्यः ॥ मंद्रोहोतागृहपतिरग्नेदूतोविशामसि । त्वेविश्वासंगतानिव्रताध्रुवायानिदेवाऽअकृण्वत ॥ ८ ॥ त्वे
ऽइदग्नेसुभगेयविष्ठ्यविश्वमाहूयतेहविः । सत्वंनोऽअद्यसुमनाऽउतापरंयक्षिदेवान्त्सुवीर्या ॥ तंघेमित्थानमस्विनऽउप
स्वराजमासते । होत्राभिरग्निंमनुषःसमिंधतेतितिर्वांसोऽअतिस्रिधः ॥ घ्नंतोवृत्रमतरन्रोदसीऽअपऽउरुक्षयायचक्रिरे ।
भुवत्कण्वेवृषाद्युम्न्याहुतःक्रंददश्वोगविष्टिषु ॥ संसीदस्वमहाँऽअसिशोचस्वदेववीतमः ॥ विधूममग्नेऽअरुषंमियेध्यसृ
जप्रशस्तदर्शतं+ ॥ यंत्वादेवासोमनवेदधुरिहयजिष्ठंहव्यवाहन । यंकण्वोमेध्यातिथिर्धनस्पृतंयंवृषायमुपस्तुतः+ ॥९॥

(१।८।१) प्रवोयह्वमितिविंशत्यचस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोग्निःऊर्ध्वऊषुणइतिद्वयोर्यूपःप्रगाथः (अयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यइत्यर्थः)

यमग्निंमेध्यातिथिःकण्वईधऽऋतादधि ॥ तस्यप्रेषोदीदियुस्तमिमाऽऋचस्तमग्निंवर्धयामसि ॥ रायस्पूर्धिस्वधावो
स्तिहितेग्नेदेवेष्वाप्यं ॥ त्वंवाजस्यश्रुत्यस्यराजसिसनोमृळमहाँऽअसि ॥ ऊर्ध्वऽऊषुणऽऊतयेतिष्ठादेवोनसविता ।
ऊर्ध्वोवाजस्यसनितायदंजिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे ॥ ऊर्ध्वोनःपाह्यंहसोनिकेतुनाविश्वंसमत्रिणंदह । कृधीनऽऊर्ध्वा
चरथायजीवसेविदादेवेषुनोदुवः ॥ पाहिनोऽअग्नेरक्षसःपाहिधूर्तेरराव्णः । पाहिरीषतऽउतवाजिघांसतोबृहद्भानो
यविष्ठ्य ॥ १० ॥ घनेवविष्वग्विजह्यराव्णस्तपुर्जंभयोऽअस्मध्रुक् । योमर्त्यःशिशीतेऽअत्यक्तुभिर्मानःसरिपुरीशत ॥
अग्निर्वव्नेसुवीर्यमग्निःकण्वायसौभगं । अग्निःप्रावन्मित्रोतमेध्यातिथिमग्निःसाताऽउपस्तुतं+ ॥ अग्निनातुर्वशंयदुं
परावतऽउग्रादेवंहवामहे ॥ अग्निर्नयन्नववास्त्वंबृहद्रथंतुर्वीतिंदस्यवेसहः ॥ नित्वामग्नेमनुर्दधेज्योतिर्जनायशश्वं
ते ॥ दीदेथकण्वऽऋतजातऽउक्षितोयन्नमस्यंतिकृष्टयः ॥ त्वेषासोऽअग्नेरमवंतोऽअर्चयोभीमासोनप्रतीतये ॥ रक्षस्वि
नःसदमिद्यातुमावतोविश्वंसमत्रिणंदह ॥ ११ ॥ (१।८।२) क्रीळंवःशर्धोमारुतमनर्वाणंरथेशुभं । कण्वाऽअभिप्र
गायत ॥ येपृषतीभिर्ऋष्टिभिःसाकंवाशीभिरंजिभिः । अजायंतस्वभानवः ॥ इहेवशृण्वऽएषांकशाहस्तेषुयद्वदान् ।
नियामन्चित्रमृंजते ॥ प्रवःशर्धायघृष्वयेत्वेषद्युम्नायशुष्मिणे । देवत्तंब्रह्मगायत ॥ प्रशंसागोष्वघ्न्यंक्रीळंयच्छर्धोमारुतं ।

(१।८।२) क्रीळंवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोमरुतोगायत्री ।

जंभेरसंस्यवावृधे ॥ १२ ॥ कोवोवर्षिष्ठऽआनरोदिवश्चग्मश्चधूतयः । यत्सीमंतंनधूनुथ+ ॥ निवोयामायमानुषोदध्रऽउ
ग्रायमन्यवे । जिहीतपर्वतोगिरिः+ ॥ येषामज्मेषुपृथिवीजुजुर्वाँऽइवविश्पतिः ॥ भियायामेषुरेजते । स्थिरंहिजानमेषां
वयोमातुर्निरेतवे । यत्सीमनुद्विताशवः ॥ उदुत्येसूनवोगिरःकाष्ठाऽअज्मेष्वत्नत । वाश्राऽअभिज्ञुयातवे ॥ १३ ॥ त्यं
चिद्धादीर्घंपृथुंमिहोनपातममृध्रं । प्रच्यावयंतियामभिः ॥ मरुतोयद्धवोबलंजनाँऽअचुच्यवीतन । गिरीँरचुच्यवीत
न ॥ यद्धयांतिमरुतःसंहब्रुवतेध्वन्ना ॥ शृणोतिकश्चिदेषां ॥ प्रयातशीभमाशुभिःसंतिकण्वेषुवोदुवः ॥ तत्रोषुमादया
ध्वै ॥ अस्तिहिष्मामदायवःस्मसिष्मावयमेषां । विश्वंचिदायुर्जीवसे ॥ १४ ॥ (१।८।३) कद्धनूनंकधप्रियःपितापुत्रं
नहस्तयोः । दधिध्वेवृक्तबर्हिषः ॥ क्वनूनंकद्वोऽअर्थंगंतादिवोनपृथिव्याः । क्ववोगावोनरण्यंति ॥ क्ववःसुम्नानव्यांसि
मरुतःक्वसुविता । क्वोविश्वानिसौभगा ॥ यद्यूयंपृश्निमातरोमर्तासःस्यातन । स्तोतावोऽअमृतःस्यात् ॥ मावोमृगोन
यवसेजरिताभूदजोष्यः । पथायमस्यगादुप ॥ १५ ॥ मोषुणःपरापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् । पदीष्टतृष्णयासह+ ॥
सत्यंत्वेषाऽअमवंतोधन्वन्चिदारुद्रियासः । मिहंकृण्वंत्यवातां+ ॥ वाश्रेवविद्युन्मिमातिवत्संनमातासिषक्ति । यदेषां
वृष्टिरसर्जि ॥ दिवाचित्तमःकृण्वंतिपर्जन्येनोदवाहेन । यत्पृथिवींव्युंदंति ॥ अधस्वनान्मरुतांविश्वमासद्मपार्थिवं ।

(१।८।३) कद्धनूनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोमरुतोगायत्री ।

अरेजंतप्रमानुषाः ॥ १६ ॥ मरुतोवीळुपाणिभिश्चित्रारोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः ॥ स्थिरावःसंतुनेमयोर
थाऽअश्वासऽएषां । सुसंस्कृताऽअभीशवः ॥ अच्छावदातनागिराजरायैब्रह्मणस्पतिं । अग्निंमित्रंनदर्शतं+ ॥ मिमी
हिश्लोकमास्येपर्जन्यऽइवततनः । गायगायत्रमुक्थ्यं* ॥ वंदस्वमारुतंगणंत्वेषंपनस्युमर्किणं । अस्मेवृद्धाऽअसन्निह+
॥ १७ ॥ (१।८।४) प्रयदित्थापरावतःशोचिर्नमानमस्यथ । कस्यक्रत्वामरुतःकस्यवर्पसाकंयाथकंहधूतयः ॥
स्थिरावःसंत्वायुधापराणुदेवीळूऽउतप्रतिष्कभे । युष्माकमस्तुतविषीपनीयसीमामर्त्यस्यमायिनः ॥ पराहयत्स्थिरंह
थनरोवर्तयथागुरु । वियाथनवनिनःपृथिव्याव्याशाःपर्वतानां ॥ नहिवःशत्रुर्विविदेऽअधिद्यविनभूम्यांरिशादसः ।
युष्माकमस्तुतविषीतनायुजारुद्रासोनूचिदाधृषे ॥ प्रवेपयंतिपर्वतान्विविंचंतिवनस्पतीन् । प्रोऽआरतमरुतोदुर्मदा
ऽइवदेवासःसर्वयाविशा+ ॥ १८ ॥ उपोरथेषुपृषतीरयुग्ध्वंप्रष्टिर्वहतिरोहितः । आवोयामायपृथिवीचिदश्रोदबीभयं
तमानुषाः ॥ आवोमक्षूतनायकंरुद्राऽअवोवृणीमहे । गंतानूनंनोवसायथापुरेत्थाकण्वायबिभ्युषे ॥ युष्मेषितोमरु
तोमर्त्येषितऽआयोनोऽअभ्वऽईषते । वितंयुयोतशवसाव्योजसावियुष्माकाभिरूतिभिः ॥ असामिहिप्रयज्यवःकण्वंद
दप्रचेतसः । असामिभिर्मरुतऽआनऽऊतिभिर्गंतावृष्टिंनविद्युतः ॥ असाम्योजोबिभृथासुदानवोसामिधूतयःशवः ।

(१।८।४) प्रयदित्थेतिदशर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोमरुतोबार्हतप्रगाथः (अयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः) ।

ऋषिद्विषेमरुतःपरिमन्यवऽइषुंनसृजतद्विषं ॥ १९ ॥ (१।८।५) उत्तिष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयंतस्त्वेमहे । उपप्रयंतुमरुतःसुदानवऽइंद्रप्राशूर्भवासचा । त्वामिद्धिसहसस्पुत्रमर्त्यऽउपब्रूतेधनेहिते । सुवीर्यंमरुतऽआस्वश्व्यंदधीतयोवऽआचके+ ॥ प्रैतुब्रह्मणस्पतिःप्रदेव्येतुसूनृता । अच्छावीरंनर्यंपंक्तिराधसंदेवायज्ञंनयंतुनः ॥ योवाघतेददातिसूनरंवसुसधत्तेऽअक्षितिश्रवः । तस्माऽइळांसुवीरामायजामहेसुप्रतूर्तिमनेहसं ॥ प्रनूनंब्रह्मणस्पतिर्मंत्रंवदत्युक्थ्यं । यस्मिन्निंद्रोवरुणोमित्रोऽअर्यमादेवाऽओकांसिचक्रिरे+ ॥ २० ॥ तमिद्वोचेमाविदथेषुशंभुवंमंत्रंदेवाऽअनेहसं । इमांचवाचंप्रतिहर्यथानरोविश्वेद्वामावोऽअश्नवत् ॥ कोदेवयंतमश्नवज्जनंकोवृक्तबर्हिषं । प्रप्रदाश्वान्पस्त्याभिरस्थितांतर्वावत्क्षयंदधे ॥ उपक्षत्रंपृंचीतहंतिराजभिर्भयेचित्सुक्षितिंदधे । नास्यवर्तानतरुतामहाधनेनार्भेऽअस्तिवज्रिणः ॥ २१ ॥ (१।८।६) यंरक्षंतिप्रचेतसोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । नूचित्सदभ्यतेजनः ॥ यंबाहुतेवपिप्रतिपांतिमर्त्यंरिषः । अरिष्टःसर्वऽएधते ॥ विदुर्गाविद्विषःपुरोघ्नंतिराजानऽएषां । नयंतिदुरितातिरः+ ॥ सुगःपंथाऽअनृक्षरऽआदित्यासऽऋतंयते । नात्रावखादोऽअस्तिवः ॥ यंयज्ञंनयथानरऽआदित्याऽऋजुनापथा । प्रवःसधीतयेनशत् ॥ २२ ॥ सरत्नंमर्त्योवसु

(१।८।५) उत्तिष्ठेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोब्रह्मणस्पतिःप्रगाथः (अयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः) । (१।८।६) यंरक्षन्तीतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वःआद्यानांतिसृणामंत्यानांतिसृणांचवरुणमित्रार्यमणस्तृतीयादितिसृणामादित्यागायत्री ।

विश्वंतोकमुतत्मना ॥ अच्छागच्छत्यस्तृतः ॥ कुथाराधामसखायःस्तोमंमित्रस्यार्यम्णः । महिप्सरोवरुणस्य ॥ मावोघ्नंतंमाशपंतंप्रतिवोचेदेवयंतं । सुम्नैरिद्वऽआविवासे ॥ चतुरश्चिद्ददमानाद्बिभीयादानिधातोः । नदुरुक्तायस्पृहयेत् ॥ २३ ॥ (१।८।७) संपूषन्नध्वनस्तिरव्यंहोविमुचोनपात् । सक्ष्वादेवप्रणस्पुरः+ ॥ योनःपूषन्नघोवृकोदुःशेवऽआदिदेशति । अपस्मतंपथोजहि ॥ अपत्यंपरिपंथिनंमुषीवाणंहुरश्चितं । दूरमधिस्रुतेरज ॥ त्वंतस्यद्वयाविनोघशंसस्यकस्यचित् । पदाभितिष्ठतपुषिं ॥ आतत्तेदस्रमंतुमःपूषन्नवोवृणीमहे । येनपितृनचोदयः ॥ २४ ॥ अधानोविश्वसौभगहिरण्यवाशीमत्तम । धनानिसुषणाकृधि ॥ अतिनःसश्चतोनयसुगानःसुपथाकृणु । पूषन्निहक्रतुंविदः ॥ अभिसूयवसंनयनवज्वारोऽअध्वने । पूषन्निहक्रतुं० ॥ शग्धिपूर्धिप्रयंसिचशिशीहिप्रास्युदरं । पूषन्निहक्रतुं० ॥ नपूषणंमेथामसिसूक्तैरभिगृणीमसि । वसूनिदस्ममीमहे ॥ २५ ॥ (१।८।८) कद्रुद्रायप्रचेतसेमीह्ळुष्टमायतव्यसे । वोचेमशंतमंहृदे+ ॥ यथानोऽअदितिःकरत्पश्वेनृभ्योयथागवे । यथातोकायरुद्रियं ॥ यथानोमित्रोवरुणोयथारुद्रश्चिकेतति । यथाविश्वेसजोषसः ॥ गाथपतिंमेधपतिंरुद्रंजलाषभेषजं । तच्छंयोःसुम्नमीमहे ॥ यःशुक्रऽइवसूर्योहि

(१।८।७) संपूषन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वःपूषागायत्री । (१।८।८) कद्रुद्रायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यघौरःकण्वोरुद्रस्तृतीयायामित्रावरुणौचसप्तम्यादितृचस्यसोमोगायत्र्यन्त्यानुष्टुप् ।

रण्यमिवरोचते । श्रेष्ठोदेवानांवसुः ॥ २६ ॥ शंनःकरत्यर्वतेसुगंमेषायमेष्ये । नृभ्योनारिभ्योगवे ॥ अस्मेसोमश्रिय
मधिनिधेहिशतस्यनृणां । महिश्रवस्तुविनृम्णं+ ॥ मानःसोमपरिबाधोमारातयोजुहुरंत । आनऽइंदोवाजेभज ॥
यास्तेप्रजाऽअमृतस्यपरस्मिन्धामन्नृतस्य । मूर्धानाभासोमवेनऽआभूषंतीःसोमवेदः ॥ २७ ॥ (१।९।१) अग्नेविव
स्वदुषसश्चित्रंराधोऽअमर्त्य । आदाशुषेजातवेदोवहात्वमद्यादेवाँऽउषर्बुधः ॥ जुष्टोहिदूतोऽअसिहव्यवाहनोग्नेरथीर
ध्वराणां । सजूरश्विभ्यामुषसासुवीर्यमस्मेधेहिश्रवोबृहत्+ ॥ अद्यादूतंवृणीमहेवसुमग्निंपुरुप्रियं । धूमकेतुंभाऽऋजीकं
व्युष्टिषुयज्ञानामध्वरश्रियं ॥ श्रेष्ठंयविष्ठमतिथिंस्वाहुतंजुष्टंजनायदाशुषे । देवाँऽअच्छायातवेजातवेदसमग्निमीळेव्यु
ष्टिषु ॥ स्तविष्यामित्वामहंविश्वस्यामृतभोजन । अग्नेत्रातारममृतंमियेध्ययजिष्ठंहव्यवाहन ॥ २८ ॥ सुशंसोबोधि
गृणतेयविष्ठ्यमधुजिह्वःस्वाहुतः । प्रस्कण्वस्यप्रतिरन्नायुर्जीवसेनमस्यादैव्यंजनं ॥ होतारंविश्ववेदसंसंहित्वाविशऽ
इंधते । सऽआवहपुरुहूतप्रचेतसोग्नेदेवाँऽइहद्रवत्+ ॥ सवितारमुषसमश्विनाभगमग्निंव्युष्टिषुक्षपः । कण्वासस्त्वासु
तसोमासऽइंधतेहव्यवाहंस्वध्वर ॥ पतिर्ह्यध्वराणामग्नेदूतोविशामसि । उषर्बुधऽआवहसोमपीतयेदेवाँऽअद्यस्वर्दृशः ॥
अग्नेपूर्वाऽअनूषसोविभावसोदीदेथविश्वदर्शतः । असिग्रामेष्ववितापुरोहितोसियज्ञेषुमानुषः ॥ २९ ॥ नित्वायज्ञस्य

(१।९।१) अग्नेविवस्वदितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वोग्निराद्येअश्व्युषश्चप्रगाथः (अयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः)

साधनमग्नेहोतारमृत्विजं । मनुष्वद्देवधीमहिप्रचेतसंजीरंदूतममर्त्यं ॥ यद्देवानांमित्रमहःपुरोहितोंतरोयासिदूत्यं ।
सिंधोरिवप्रस्वनितासऽऊर्मयोग्नेर्भ्राजंतेऽअर्चयः ॥ श्रुधिश्रुत्कर्णवह्निभिर्देवैरग्नेसयावभिः । आसीदंतुबर्हिषिमित्रोऽ
अर्यमाप्रातर्यावाणोऽअध्वरं+ ॥ शृण्वंतुस्तोमंमरुतःसुदानवोग्निजिह्वाऽऋतावृधः । पिबंतुसोमंवरुणोधृतव्रतोश्विभ्या
मुषसासजूः+ ॥ ३० ॥ (१।९।२) त्वमग्नेवसूँऽरिहरुद्राँऽआदित्याँऽउत । यजास्वध्वरंजनंमनुजातंघृतप्रुषं ॥ श्रु
ष्टीवानोहिदाशुषेदेवाऽअग्नेविचेतसः । तान्रोहिदश्वगिर्वणस्त्रयस्त्रिंशतमावह ॥ प्रियमेधवदत्रिवज्जातवेदोविरूपव
त् । अंगिरस्वन्महिव्रतप्रस्कण्वस्यश्रुधीहवं ॥ महिकेरवऽऊतयेप्रियमेधाऽअहूषत । राजंतमध्वराणामग्निंशुक्रेणशो
चिषा ॥ घृताहवनसंत्येमाऽउषुश्रुधीगिरः । याभिःकण्वस्यसूनवोहवंतेवसेत्वा ॥ ३१ ॥ त्वांचित्रश्रवस्तमहवंतेविक्षु
जंतवः । शोचिष्केशंपुरुप्रियाग्नेहव्यायवोळ्हवे ॥ नित्वाहोतारमृत्विजंदधिरेवसुवित्तमं । श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमंविप्राऽअग्ने
दिविष्टिषु ॥ आत्वाविप्राऽअचुच्यवुःसुतसोमाऽअभिप्रयः । बृहद्भाबिभ्रतोहविरग्नेमर्तायदाशुषे ॥ प्रातर्याव्णःसह
स्कृतसोमपेयायसंत्य । इहाद्यदैव्यंजनंबर्हिरासादयावसो ॥ अर्वांचंदैव्यंजनमग्नेयक्ष्वसहूतिभिः । अयंसोमःसुदान

(१।९।२) त्वमग्नेवसूनितिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वोग्निरन्त्यायादेवाश्चानुष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.१अ.३
॥ २२ ॥

वस्तंपाततिरोऽअह्न्यम् ॥ ३२ ॥ (१।९।३) एषोऽउषाऽअपूर्व्याव्युच्छतिप्रियादिवः । स्तुषेवामश्विनाबृहत्+ ॥
यादस्राासिंधुमातरामनोतरारयीणां । धियादेवावसुविदा ॥ वच्यंतेवांककुहासोजूर्णायामधिविष्टपि । यद्वांरथोवि
भिष्पतात् ॥ हविषाजारोऽअपांपिपर्तिपपुरिर्नरा । पिताकुटस्यचर्षणिः+ ॥ आदारोवांमतीनांनासत्यामतवचसा ।
पातंसोमस्यधृष्णुया+ ॥ ३३ ॥ यानःपीपरदश्विनाज्योतिष्मतीतमस्तिरः । तामस्मेरासाथामिषं ॥ आनोनावामं
तीनांयातंपारायगंतवे । युंजाथामश्विनारथं ॥ अरित्रंवांदिवस्पृथुतीर्थेसिंधूनांरथः । धियायुयुज्रऽइंदवः ॥ दिवस्कं
ण्वासऽइंदवोवसुसिंधूनांपदे । स्वंवव्रिंकुहधित्सथः ॥ अभूदुभाऽउंऽअंशवेहिरण्यंप्रतिसूर्यः । व्यख्यज्जिह्वयासितः
॥ ३४ ॥ अभूदुपारमेतवेपंथाऽऋतस्यसाधुया । अदर्शिविस्रुतिर्दिवः+ ॥ तत्तदिदश्विनोरवोजरिताप्रतिभूषति ।
मदेसोमस्यपिप्रतोः ॥ वावसानाविवस्वतिसोमस्यपीत्यागिरा । मनुष्वच्छंभूऽआगतं ॥ युवोरुषाऽअनुश्रियंपरिज्मनो
रुपाचरत् । ऋतावनथोऽअक्तुभिः ॥ उभापिबतमश्विनोभानःशर्मयच्छतं । अविद्रियाभिरूतिभिः ॥ ३५ ॥ इतिप्रथमा
ष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

(१।९।३) एषोउषाइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वोश्विनौगायत्री ।

मंडलं. १
अनु. ९
॥ २२ ॥

तृतीयाध्याये वर्गाः ३५ सूक्तानि १४ ऋचः १७३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं.१५ अश्विभ्यामिदं.१२ अग्निमित्रावरुणरात्रिसवितृभ्यइदं.१
सवित्रइदं.१० अग्नयइदं.१२ यूपायेदं.२ अग्नयइदं.६ मरुद्भ्यइदं.४० ब्रह्मणस्पतयइदं.८ वरुणमित्रार्यमभ्यइदं.३ आदित्येभ्यइदं.३ वरुण-
मित्रार्यमभ्यइदं.३ पूष्णइदं.१० रुद्रायेदं.२ मित्रावरुणरुद्रेभ्यइदं. रुद्रायेदं.३ सोमायेदं.३ अग्न्यश्व्युषोभ्यइदं.२ अग्नयइदं.२१ अग्निदेवे-
भ्यइदं. अश्विभ्यामिदं.१५ ॥ इतिप्रथमेतृतीयोऽध्यायः ॥

अयंदशप्रागाथंतुसहषोळशोषस्यंतूषश्चतुष्कमानुष्टुभंतूदुत्यंसप्तोनासौर्यंनवाद्यागायत्र्यौत्यस्तृचोरोगघ्नंउपनिष
दंत्योर्धर्चोद्विषघ्नोऽभित्यंपंचोनासव्योद्वित्रिष्टुबंतंमंगिराइंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंन्नभ्यध्यायत्सव्यइतींद्रएवास्यपुत्रो
जायतंत्यंसुत्रयोदश्यंत्येत्रिष्टुभौन्यूष्वेकादशांत्येत्रिष्टुभौमानोत्यात्रिष्टुप्षष्ठ्यष्टमीनवमीचदिवश्चिदष्टौजागतंह्ये
षप्रषट्प्रमंहिष्ठायनूचिन्नवनोधागौतमआग्नेयंहिचतुस्त्रिष्टुबंतंवयाइत्सप्तवैश्वानरीयंवह्निंपंचास्माइदुषोळश ॥४॥
हरिः ॐ३म् ॥ (१।९।४) अयंवांमधुमत्तमःसुतःसोमऽऋतावृधा । तमश्विनापिबतंतिरोऽअह्न्यंधत्तंरत्नानि
दाशुषे ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतासुपेशसारथेनायातमश्विना । कण्वासोवांब्रह्मकृण्वंत्यध्वरेतेषांसुशृणुतंहवं ॥ अश्विनाम
धुमत्तमंपातंसोममृतावृधा । अथाद्यदस्रावसुबिभ्रतारथेदाश्वांसमुपगच्छतं ॥ त्रिषधस्थेबर्हिषिविश्ववेदसामध्वायज्ञं

(१।९।४) अयंवामितिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वोश्विनौप्रगाथः (अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः) ।

मिमिक्षतं । कण्वासोवांसुतसोमाऽअभिद्यवोयुवांहवंतेऽअश्विना ॥ याभिःकण्वमभिष्टिभिःप्रावतंयुवमश्विना । ताभिःष्व१स्माँऽअवतंशुभस्पतीपातंसोममृतावृधा ॥ १ ॥ सुदासेदस्रावसुबिभ्रतारथेपृक्षोवहतमश्विना । रयिंसमुद्रादुतवादिवस्पर्यस्मेधत्तंपुरुस्पृहं ॥ यन्नासत्यापरावतियद्वास्थोऽअधितुर्वशे । अतोरथेनसुवृताऽआगतंसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ अर्वांचावांसप्तयोध्वरश्रियोवहंतुसवनेदुप । इषंपृंचंतासुकृतेसुदानवऽआबर्हिःसीदतंनरा ॥ तेननासत्यागतंरथेनसूर्यत्वचा । येनशश्वदूहथुर्दाशुषेवसुमध्वःसोमस्यपीतये ॥ उक्थेभिरर्वागवसेपुरूवसूऽअर्कैश्चनिह्वयामहे । शश्वत्कण्वानांसदसिप्रियेहिकंसोमंपपथुरश्विना ॥ २ ॥ (१।९।५) सहवामेननऽउषोव्युच्छादुहितर्दिवः । सहद्युम्नेनबृहताविभावरिरायादेविदास्वती ॥ अश्वावतीर्गोमतीर्विश्वसुविदोभूरिच्यवंतवस्तवे । उदीरयप्रतिमासूनृताऽउषश्चोदराधोमघोनां ॥ उवासोषाऽउच्छाच्चनुदेवीजीरारथानां । येऽअस्याऽआचरणेषुदध्रिरेसमुद्रेनश्रवस्यवः ॥ उषोयेतेप्रयामेषुयुंजतेमनोदानायसूरयः । अत्राहतत्कण्वऽएषांकण्वतमोनामगृणातिनृणां+ ॥ आघायोषेवसूनर्युषायातिप्रभुंजती । जरयंतीवृजनंपद्वदीयतऽउत्पातयतिपक्षिणः ॥ ३ ॥ वियासृजतिसमनंव्य१र्थिनःपदंनवेत्योदती । वयोनकिष्टेपप्तिवांसऽआसतेव्युष्टौवाजिनीवति ॥ एषायुक्तपरावतःसूर्यस्योदयनादधि । शतंरथेभिःसुभगोषाऽइयंवियात्यभिमानुषान् ॥ विश्वमस्यानानामचक्षसेजगज्ज्योतिष्कृणोतिसूनरी । अपद्वेषोमघोनीदुहितादिवऽउषाऽउच्छदपस्रिधः ॥ उषऽआभाहिभानुनाचंद्रेणदुहितर्दिवः । आवहंतीभूर्यस्मभ्यंसौभगंव्युच्छंतीदिविष्टिषु ॥ विश्वस्यहिप्राणनंजीवनंत्वेवियदुच्छसिसूनरि । सानोरथेनबृहताविभावरिश्रुधिचित्रामघेहवं ॥ ४ ॥ उषोवाजंहिवंस्वयश्चित्रोमानुषेजने । तेनावहसुकृतोऽअध्वराँऽउपयेत्वागृणंतिवह्नयः ॥ विश्वान्देवाँऽआवहसोमपीतयेंतरिक्षादुषस्त्वं । सास्मासुधागोमदश्वावदुक्थ्य१मुषोवाजंसुवीर्यम् ॥ यस्यारुशंतोऽअर्चयःप्रतिभद्राऽअदृक्षत । सानोरयिंविश्ववारंसुपेशसमुषाददातुसुग्म्यं ॥ येचिद्धित्वामृषयःपूर्वऽऊतयेजुहूरेवसेमहि । सानःस्तोमाँऽअभिगृणीहिराधसोषःशुक्रेणशोचिषा ॥ उषोयदद्यभानुनाविद्वारावृणवोदिवः । प्रनोयच्छतादवृकंपृथुच्छर्दिःप्रदेविगोमतीरिषः ॥ संनोरायाबृहताविश्वपेशसामिमिक्ष्वासमिळाभिरा । संद्युम्नेनविश्वतुरोषोमहिसंवाजैर्वाजिनीवति ॥ ५ ॥ (१।९।६) उषोभद्रेभिरागहिदिवश्चिद्रोचनादधि । वहंत्वरुणप्सवऽउपत्वासोमिनोगृहं+ ॥ सुपेशसंसुखंरथंयमध्यस्थाऽउषस्त्वं । तेनासुश्रवसंजनंप्रावाद्यदुहितर्दिवः ॥ वयश्चित्तेपतत्रिणोद्विपच्चतुष्पदर्जुनि । उषःप्रारन्नृतूँरनुदिवोऽअंतेभ्यस्परि ॥ व्युच्छंतीहिरश्मि

(१।९।५) सहवामेनेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वउषाःप्रगाथः(अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः) ।

(१।९।६) उषोभद्रेभिरितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वउषाअनुष्टुप् ।

भिर्विश्वमाभासिरोचनं । तांत्वामुषर्वसूयवोगीर्भिःकण्वाऽअहूषत ॥ ६ ॥ (१।९।७) उदुत्यंजातवेदसंदेववंहंतिके
तवः । दृशेविश्वायसूर्यम् ॥ अपत्येतायवोयथानक्षत्रायंत्यक्तुभिः । सूरायविश्वचक्षसे ॥ अदृश्रमस्यकेतवोविरश्मयो
जनाँऽअनु । भ्राजंतोऽअग्नयोयथा ॥ तरणिर्विश्वदर्शतोज्योतिष्कृदसिसूर्य । विश्वमाभासिरोचनं+ ॥ प्रत्यङ्देवा
नांविशःप्रत्यङ्ङुदेषिमानुषान् ॥ प्रत्यङ्विश्वंस्वर्दृशे+ ॥ ७ ॥ येनापावकचक्षसाभुरण्यंतंजनाँऽअनु । त्वंवरुणपश्यसि ॥
विद्यामेषिरजस्पृथ्वहामिमानोऽअक्तुभिः । पश्यन्जन्मानिसूर्य ॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहंतिदेवसूर्य । शोचिष्केशंविचक्ष
ण ॥ अयुक्तसप्तशुंध्युवःसूरोरथस्यनप्त्यः । ताभिर्यातिस्वयुक्तिभिः ॥ उद्वयंतमसस्परिज्योतिष्पश्यंतऽउत्तरं । देवं
देवत्रासूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमं+ ॥ उद्यन्नद्यमित्रमहऽआरोहन्नुत्तरांदिवं । हृद्रोगंममसूर्यहरिमाणंचनाशय ॥ शुकेषु
मेहरिमाणंरोपणाकासुदध्मसि । अथोहारिद्रवेषुमेहरिमाणंनिदध्मसि ॥ उदगादयमादित्योविश्वेनसहसासह । द्वि
षंतंमह्यंरंधयन्मोऽअहंद्विषतेरधं ॥ ८ ॥ (१।१०।१) अभित्यंमेषंपुरुहूतमृग्मियमिंद्रंगीर्भिर्मदतावस्वोऽअर्णवं ।
यस्यद्यावोनविचरंतिमानुषाभुजेमंहिष्ठमभिविप्रमर्चत ॥ अभीमवन्वन्त्स्वभिष्टिमूतयोंतरिक्षप्रांतविषीभिरावृतं । इंद्रं

(१।९।७) उदुत्यमितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वःसूर्योगायत्रीअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः (अंत्यस्तृचोरोगघ्नउपनिषदंत्योर्धर्चोद्विषघ्न इतिगुणः)। (१।१०।१) अभित्यमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यआंगिरसःसव्यइंद्रोजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

दक्षासऽऋभवोमदच्युतंशतक्रतुंजवनीसूनृतारुहत् ॥ त्वंगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरपोतात्रयेशतदुरेषुगातुवित् । ससेनंचि
द्विमदायावहोवस्वाजावद्रिंवावसानस्यनर्तयन् ॥ त्वमपामपिधानावृणोरपाधारयःपर्वतेदानुमद्वसु । वृत्रंयदिंद्रशव
सावधीरहिमादित्सूर्यंदिव्यारोहयोदृशे+ ॥ त्वंमायाभिरपमायिनोधमःस्वधाभिर्येऽअधिशुप्तावजुह्वत । त्वंपिप्रोर्नृम
णःप्रारुजःपुरःप्रऽऋजिश्वानंदस्युहत्येष्वाविथ ॥ ९ ॥ त्वंकुत्संशुष्णहत्येष्वाविथारंधयोतिथिग्वायशंबरम् । महांतंचि
दर्बुदंनिक्रमीःपदासनादेवदस्युहत्यायजज्ञिषे ॥ त्वेविश्वातविषीसध्र्यग्घितातवराधःसोमपीथायहर्षते । तववज्रश्चि
कितेबाह्वोर्हितोवृश्चाशत्रोरवविश्वानिवृष्ण्या ॥ विजानीह्यार्यान्येचदस्यवोबर्हिष्मतेरंधयाशासदव्रतान् । शाकीभव
यजमानस्यचोदिताविश्वेत्तातेसधमादेषुचाकन ॥ अनुव्रतायरंधयन्नपव्रतानाभूभिरिंद्रःश्नथयन्ननाभुवः । वृद्धस्य
चिद्वर्धतोद्यामिनक्षतःस्तवानोवम्रोविजघानसंदिहः ॥ तक्षद्यत्तऽउशनासहसासहोविरोदसीमज्मनाबाधतेशवः ।
आत्वावातस्यनृमणोमनोयुजऽआपूर्यमाणमवहन्नभिश्रवः ॥ १० ॥ मंदिष्टयदुशनेकाव्येसचाँऽइंद्रोवंकूवंकुतराधिति
ष्ठति । उग्रोययिंनिरपःस्रोतसासृजद्विशुष्णस्यदृंहिताऽऐरयत्पुरः ॥ आस्मारथंवृषपाणेषुतिष्ठसिशार्यातस्यप्रभृतायेषु
मंदसे । इंद्रयथासुतसोमेषुचाकनोनर्वाणंश्लोकमारोहसेदिवि+ ॥ अददाऽअर्भांमहतेवचस्यवेकक्षीवतेवृचयामिंद्रसु
न्वते । मेनाभवोवृषणश्वस्यसुक्रतोविश्वेत्तातेसवनेषुप्रवाच्या ॥ इंद्रोऽअश्रायिसुध्योनिरेकेपज्रेषुस्तोमोदुर्योनयूपः ।

अश्वयुर्गव्यूरथयुर्वसूयुरिंद्रऽइंद्रायःक्षयतिप्रयंता+ ॥ इदंनमोवृषभायस्वराजेसत्यशुष्मायतवसेवाचि । अस्मिन्निंद्रवृज
नेसर्ववीराःस्मत्सूरिभिस्तवशर्मन्स्याम ॥ ११ ॥ (१।१०।२) त्वंसुमेषंमहयास्वर्विदंशतंयस्यसुभ्वःसाकमीरते ।
अत्यंनवाजंहवनस्यदंरथमेंद्रंववृत्यामवसेसुवृक्तिभिः ॥ सपर्वतोनधरुणेष्वच्युतःसहस्रमूतिस्तविषीषुवावृधे । इंद्रोय
द्वृत्रमवधीन्नदीवृतमुब्जंनर्णांसिजर्हृषाणोऽअंधसा ॥ सहिद्वरोद्वरिषुवव्रऽऊधनिचंद्रबुध्नोमदवृद्धोमनीषिभिः । इंद्रंत
मह्वेस्वपस्ययाधियामंहिष्ठरातिंसहिपप्रिरंधसः ॥ आयंपृणंतिदिविसद्मबर्हिषःसमुद्रंनसुभ्वः१स्वाऽअभिष्टयः । तंवृत्र
हत्यऽअनुतस्थुरूतयःशुष्माऽइंद्रमवाताऽअह्रुतप्सवः ॥ अभिस्ववृष्टिंमदेऽअस्ययुध्यतोरघ्वीरिवप्रवणेसस्रुरूतयः । इंद्रो
यद्वज्रीधृषमाणोऽअंधसाभिनद्वलस्यपरिधींऽरिवत्रितः+ ॥ १२ ॥ परींघृणाचरतितित्विषेशवोपोवृत्वीरजसोबुध्नमाश
यत् । वृत्रस्ययत्प्रवणेदुर्गृभिश्वनोनिजघंथहन्वोरिंद्रतन्यतुं+ ॥ ह्रदंनहित्वान्यृषंत्यूर्मयोब्रह्माणींद्रतवयानिवर्धना ।
त्वष्टाचित्तेयुज्यंवावृधेशवस्ततक्षवज्रमभिभूत्योजसं ॥ जघन्वाँऽउहरिभिःसंभृतक्रतविंद्रवृत्रंमनुषेगातुयन्नपः । अय
च्छथाबाह्वोर्वज्रमायसमधारयोदिव्यासूर्यंदृशे+ ॥ बृहत्स्वश्चंद्रममवद्यदुक्थ्य१मकृण्वतभियसारोहणंदिवः । यन्मानु
षप्रधनाऽइंद्रमूतयःस्वर्नृषाचोमरुतोमदन्ननु ॥ द्यौश्चिदस्यामवाँऽअहेःस्वनादयोयवीद्भियसावज्रऽइंद्रते । वृत्रस्ययद्ब

(१।१०।२) त्वंसुमेषमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगतीत्रयोदश्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

द्बधानस्यरोदसीमदेसुतस्यशवसाभिनच्छिरः ॥ १३ ॥ यदिन्न्विंद्रपृथिवीदशभुजिरहानिविश्वाततनंतकृष्टयः । अ
त्राहतेमघवन्विश्रुतंसहोद्यामनुशवसाबर्हणाभुवत् ॥ त्वमस्यपारेरजसोव्योमनःस्वभूत्योजाऽअवसेधृषन्मनः । चकृषे
भूमिंप्रतिमानमोजसोपःस्वःपरिभूरेष्यादिवं ॥ त्वंभुवःप्रतिमानंपृथिव्याऽऋष्ववीरस्यबृहतःपतिर्भूः । विश्वमाप्राऽ
अंतरिक्षंमहित्वासत्यमद्धानकिरन्यस्त्वावान् ॥ नयस्यद्यावापृथिवीऽअनुव्यचोनसिंधवोरजसोऽअंतमानशुः । नोत
स्ववृष्टिंमदेऽअस्ययुध्यतऽएकोऽअन्यच्चकृषेविश्वमानुषक्+ ॥ आर्चन्नत्रमरुतःसस्मिन्नाजौविश्वेदेवासोऽअमदन्ननुत्वा ।
वृत्रस्ययद्भृष्टिमतावधेननित्वमिंद्रप्रत्यानंजघंथ ॥ १४ ॥ (१।१०।३) न्यू३षुवाचंप्रमहेभरामहेगिरऽइंद्रायसदने
विवस्वतः । नूचिद्धिरत्नंससतामिवाविदन्नदुष्टुतिर्द्रविणोदेषुशस्यते ॥ दुरोऽअश्वस्यदुरऽइंद्रगोरसिदुरोयवस्यवसुनऽइ
नस्पतिः । शिक्षानरःप्रदिवोऽअकामकर्शनःसखासखिभ्यस्तमिदंगृणीमसि ॥ शचीवऽइंद्रपुरुकृद्द्युमत्तमतवेदिदमभि
तश्चेकितेवसु । अतःसंगृभ्याभिभूतऽआभरमात्वायतोजरितुःकाममूनयीः ॥ एभिर्द्युभिःसुमनाऽएभिरिंदुभिर्निरुंधा
नोऽअमतिंगोभिरश्विना । इंद्रेणदस्युंदरयंतऽइंदुभिर्युतद्वेषसःसमिषारभेमहि ॥ समिंद्ररायासमिषारभेमहिसंवाजे
भिःपुरुश्चंद्रैरभिद्युभिः । संदेव्याप्रमत्यावीरशुष्मयागोऽअग्रयाश्वावत्यारभेमहि ॥ १५ ॥ तेत्वामदाऽअमदन्तानिवृ

(१।१०।३) न्यूषुवाचमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

ष्ण्यातेसोमासोवृत्रहत्येषुसत्पते ॥ यत्कारवेदशवृत्राण्यप्रतिबर्हिष्मतेनिसहस्राणिबर्हयः ॥ युधायुधमुपघेदेषिधृष्णुया
पुरापुरंसमिदंहंस्योजसा । नम्यायदिंद्रसख्यापरावतिनिबर्हयोनमुचिंनाममायिनं ॥ त्वंकरंजमुतपर्णयंवधीस्तेजिष्ठया
तिथिग्वस्यवर्तनी । त्वंशतावंगृदस्याभिनत्पुरोनानुदःपरिषूताऽऋजिश्वना ॥ त्वमेतान्जनराज्ञोद्विर्दशाबंधुनासुश्रव
सोपजग्मुषः । षष्टिंसहस्रानवतिंनवश्रुतोनिचक्रेणरथ्यादुष्पदावृणक् ॥ त्वमाविथसुश्रवसंतवोतिभिस्तवत्रामभिरिंद्र
तूर्वयाणं । त्वमस्मैकुत्समतिथिग्वमायुंमहेराज्ञेयूनेऽअरंधनायः ॥ यऽउदृचींद्रदेवगोपाःसखायस्तेशिवतमाऽअसा
म । त्वांस्तोषामत्वयासुवीराद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ १६ ॥ (१।१०।४) मानोऽअस्मिन्मघवन्पृत्स्वंहसिन
हितेऽअंतःशवसःपरीणशे । अक्रंदयोनद्यो३रोरुवद्वनाकथानक्षोणीभियसासमारत ॥ अर्चाशक्रायशाकिनेशचीवते
शृण्वंतमिंद्रमहयन्नभिष्टुहि । योधृष्णुनाशवसारोदसीऽउभेवृषावृषत्वावृषभोन्यृंजते ॥ अर्चादिवेबृहतेशूष्यं१वचःस्वक्ष
त्रंयस्यधृषतोधृषन्मनः । बृहच्छ्रवाऽअसुरोबर्हणाकृतःपुरोहरिभ्यांवृषभोरथोहिषः+ ॥ त्वंदिवोबृहतःसानुकोपयोवत्मना
धृषताशंबरंभिनत् । यन्मायिनोव्रंदिनोमंदिनाधृषच्छितांगभस्तिमशनिंपृतन्यसि । नियद्वृणक्षिश्वसनस्यमूर्धनिशुष्ण
स्यचिद्व्रंदिनोरोरुवद्वना । प्राचीनेनमनसाबर्हणावतायदद्याचित्कृणवःकस्त्वापरि ॥ १७ ॥ त्वमाविथनर्यंतुर्व

(१।१०।४) मानोअस्मिन्नित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगतीषष्ठ्यष्टमीनवम्येकादश्यस्त्रिष्टुभः ।

शंयदुंत्वंतुर्वीतिंवय्यंशतक्रतो । त्वंरथमेतशंकृत्व्येधनेत्वंपुरोनवतिंदंभयोनव ॥ सघाराजासत्पतिःशूशुवज्जनोरातह
व्यःप्रतियःशासमिन्वति । उक्थावायोऽअभिगृणातिराधसादानुरस्माऽउपरापिन्वतेदिवः+ ॥ असमंक्षत्रमसमामनी
षाप्रसोमपाऽअपसासंतुनेमे । येतऽइंद्रददुषोवर्धयंतिमहिक्षत्रंस्थविरंवृष्ण्यंच ॥ तुभ्येदेतेबहुलाऽअद्रिदुग्धाश्चमूषद
श्चमसाऽइंद्रपानाः । व्यश्नुहितर्पयाकाममेषामथामनोवसुदेयायकृष्व ॥ अपामतिष्ठद्धरुणह्वरंतमोंतर्वृत्रस्यजठरेषुप
र्वतः ॥ अभीमिंद्रोनद्योवव्रिणाहिताविश्वाऽअनुष्ठाःप्रवणेषुजिघ्नते ॥ सशेवृधमधिधाद्युम्नमस्मेमहिक्षत्रंजनाषाळिंद्रत
व्यं ॥ रक्षाचनोमघोनःपाहिसूरीन्रायेचनःस्वपत्याऽइषेधाः ॥ १८ ॥ (१।१०।५) दिवश्चिदस्यवरिमाविपप्रथऽइंद्रं
नमह्नापृथिवीचनप्रति । भीमस्तुविष्मान्चर्षणिभ्यऽआतपःशिशीतेवज्रंतेजसेनवंसगः ॥ सोऽअर्णवोननद्यःसमुद्रियः
प्रतिगृभ्णातिविश्रितावरीमभिः । इंद्रःसोमस्यपीतयेवृषायतेसनात्सयुध्मऽओजसापनस्यते ॥ त्वंतमिंद्रपर्वतंनभोज
सेमहोनृम्णस्यधर्मणामिरज्यसि । प्रवीर्येणदेवतातिचेकितेविश्वस्माऽउग्रःकर्मणेपुरोहितः ॥ सऽइद्वनेनमस्युभिर्वच
स्यतेचारुजनेषुप्रब्रुवाणऽइंद्रियं । वृषाछंदुर्भवतिहर्यतोवृषाक्षेमेणधेनांमघवायदिन्वति ॥ सऽइन्महानिसमिथानिम
ज्मनाकृणोतियुध्मऽओजसाजनेभ्यः । अधाचनश्रद्दधतित्विषीमतऽइंद्रायवज्रंनिघनिघ्नतेवधं+ ॥ १९ ॥ सहिश्रव

(१।१०।५) दिवश्चिदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगती ।

स्युःसदनानिकृत्रिमाक्ष्मयावृधानऽओजसाविनाशयन् । ज्योतींषिकृण्वन्नवृकाणियज्यवेवसुक्रतुःसर्तवाऽअपःसृजत् ॥
दानायमनःसोमपावन्नस्तुतेर्वांचाहरीवंदनश्रुदाकृधि । यमिष्ठासःसारथयोयऽइंद्रतेनत्वाकेताऽआदभ्नुवंतिभूर्णयः ॥
अप्रक्षितंवसुबिभर्षिहस्तयोरषाळ्हंसहस्तन्विश्रुतोदधे । आवृतासोवतासोनकर्तृभिस्तनूषुतेक्रतवऽइंद्रभूरयः ॥ २० ॥
(१।१०।६) एषप्रपूर्वीरवतस्यचम्रिषोत्योनयोषामुदयंस्तभुर्वणिः । दक्षंमहेपाययतेहिरण्ययंरथमावृत्याहरियोगमृ
भ्वसं ॥ तंगूर्तयोनेमन्निषःपरीणसःसमुद्रंनसंचरणेसनिष्यवः । पतिंदक्षस्यविदथस्यनूसहोगिरिंनवेनाऽअधिरोहतेज
सा ॥ सतुर्वणिर्महाँऽअरेणुपौंस्येगिरेर्भृष्टिर्नभ्राजतेतुजाशवः । येनशुष्णंमायिनमायसोमदेदुध्रऽआभूषुरामयन्निदाम
नि ॥ देवीयदितविषीत्वावृधोतयऽइंद्रंसिषक्त्युषसंनसूर्यः । योधृष्णुनाशवसाबाधतेतमऽइयर्तिरेणुंबृहदर्हरिष्वणिः ॥
वियत्तिरोधरुणमच्युतंरजोतिष्ठिपोदिवऽआतासुबर्हणा । स्वर्मीळ्हेयन्मदऽइंद्रहर्ष्याहन्वृत्रंनिरपामौब्जोऽअर्णवं+ ॥
त्वंदिवोधरुणंधिषऽओजसापृथिव्याऽइंद्रसदनेषुमाहिनः । त्वंसुतस्यमदेऽअरिणाऽअपोविवृत्रस्यसमयापाष्यारुजः
॥ २१ ॥ (१।१०।७) प्रमंहिष्ठायबृहतेबृहद्रयेसत्यशुष्मायतवसेमतिंभरे । अपामिवप्रवणेयस्यदुर्धरंराधोविश्वायु
शवसेऽअपावृतं ॥ अधतेविश्वमनुहासदिष्टयऽआपोनिम्नेवसवनाहविष्मतः । यत्पर्वतेनसमशीतहर्यतऽइंद्रस्यवज्रः

(१।१०।६) एषप्रपूर्वीरितिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःसव्यइंद्रोजगती । (१।१०।७) प्रमंहिष्ठायेतिषळर्चस्यसूक्तस्यांगिरसः

श्नथिताहिरण्ययः ॥ अस्मैभीमायनमसासमध्वरऽउषोनशुभ्रऽआभरापनीयसे । यस्यधामश्रवसेनामेंद्रियंज्योतिर
कारिहरितोनायसे ॥ इमेतऽइंद्रतेवयंपुरुष्टुतयेत्वारभ्यचरामसिप्रभूवसो । नहित्वदन्योगिर्वणोगिरःसघत्क्षोणीरिव
प्रतिनोहर्यतद्वचः ॥ भूरितऽइंद्रवीर्यं१तवस्मस्यस्यस्तोतुर्मघवन्काममापृण । अनुतेद्यौर्बृहतीवीर्यंममऽइयंचतेपृथिवी
नेमऽओजसे ॥ त्वंतमिंद्रपर्वतंमहामुरुंवज्रेणवज्रिन्पर्वशश्चकर्तिथ । अवासृजोनिवृताःसर्तवाऽअपःसत्राविश्वंदधिषे
केवलंसहः ॥ २२ ॥ (इतिप्रथमेमण्डलेदशमोनुवाकः) ॥ (१।११।१) नूचित्सहोजाऽअमृतोनितुंदतेहोतायद्दूतोऽअ
भवद्विवस्वतः । विसाधिष्ठेभिःपथिभीरजोममऽआदेवताताहविषाविवासति ॥ आस्वमद्मयुवमानोऽअजरस्तृष्व
विष्यन्नतसेषुतिष्ठति । अत्योनपृष्ठंप्रुषितस्यरोचतेदिवोनसानुस्तनयन्नचिक्रदत् । क्राणारुद्रेभिर्वसुभिःपुरोहितोहोता
निषत्तोरयिषाळमर्त्यः । रथोनविक्ष्वृंजसानऽआयुषुव्यानुषग्वार्यादेवऽऋण्वति ॥ विवातजूतोऽअतसेषुतिष्ठतेवृथाजु
हूभिःसृण्यातुविष्वणिः । तृषुयदग्नेवनिनोवृषायसेकृष्णंतऽएमरुशदूर्मेऽअजर ॥ तपुर्जंभोवनऽआवातचोदितोयूथेन
साह्वाँऽअववातिवंसगः । अभिव्रजन्नक्षितंपाजसारजःस्थातुश्चरथंभयतेपतत्रिणः ॥ २३ ॥ दधुष्ट्वाभृगवोमानुषेष्वार
यिंनचारुंसुहवंजनेभ्यः । होतारमग्नेऽअतिथिंवरेण्यंमित्रंनशेवंदिव्यायजन्मने ॥ होतारंसप्तजुह्वो३यजिष्ठंयंवाघतोवृ

सव्यइंद्रोजगती । (१।११।१) नूचिदितिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाअग्निर्जगतीअंत्याश्चतस्रस्त्रिष्टुभः ।

णते॑ऽअध्व॒रेषु॑ । अ॒ग्निंविश्वे॑षामर॒तिंवसू॑नांसप॒र्यामि॒प्रय॑सा॒यामि॒रत्नं॑ ॥ अच्छि॑द्रासूनोसहसोनोऽअ॒द्यस्तो॒तृभ्यो॑मित्रमह॒ः
शर्म॑यच्छ । अग्ने॑गृ॒णंत॒मंह॑सऽउरु॒ष्योर्जो॑नपात्पू॒र्भिरा॑यसीभिः ॥ भवा॒वरू॑थंगृण॒तेवि॑भावो॒भवा॑मघवन्म॒घव॑द्भ्य॒ःशर्म॑ । उ॒रु॒
ष्या॑ग्ने॒ऽअंह॑सोगृ॒णंतं॑प्रा॒तर्म॒क्षू॒धि॒याव॑सुर्जगम्यात् ॥ २४ ॥ (१।११।२) व॒याऽइद॑ग्ने॒ऽअ॒ग्नय॑स्तेऽअ॒न्येत्वेविश्वे॑ऽअ॒मृता॑
मादयंते । वैश्वा॑नर॒नाभि॑रसिक्षि॒तीनां॑स्थूणे॑व॒जनाँ॑ऽउप॒मिद्य॑यंथ । मू॒र्धादि॒वोनाभि॑र॒ग्निःपृ॑थि॒व्याऽअथा॑भवदर॒तीरोद॑
स्योः । तंत्वा॑दे॒वासो॑जनयंतदे॒वंवैश्वा॑नर॒ज्योति॒रिदार्या॑य ॥ आसूर्ये॒नर॒श्मयो॑ध्रु॒वासो॑वैश्वान॒रेद॑धि॒रे॒ग्नावसू॑नि । यापर्व॑
ते॒ष्वोष॑धीष्व॒प्सुयामानु॑षे॒ष्वसि॒तस्य॒राजा॑ ॥ बृ॒ह॒तीऽइ॑वसू॒नवे॒रोद॑सी॒गिरो॒होता॑मनु॒ष्यो॒३॑नदक्षः॑ ॥ स्व॑र्वते॒सत्यशु॑ष्माय॒पू॒
र्वीर्वैश्वा॑न॒राय॒नृत॑माय॒यह्वीः+ ॥ दि॒वश्चि॑त्तेबृह॒तोजा॑तवेदो॒वैश्वा॑नर॒प्ररि॑रिचेमहि॒त्वं । राजा॑कृष्टी॒नाम॑सि॒मानु॑षीणांयु॒
धादे॒वेभ्यो॒वरि॑वश्चकर्थ ॥ प्रनूम॑हि॒त्वंवृ॑ष॒भस्य॑वोचं॒यंपू॒रवो॑वृत्र॒हणं॒सचं॑ते । वै॒श्वा॒न॒रोदस्यु॑म॒ग्निर्ज॑घ॒न्वाँऽअधू॑नो॒त्का
ष्ठा॒ऽअव॒शंब॑रंभेत् ॥ वै॒श्वा॒न॒रोम॑हि॒म्नावि॒श्वकृ॑ष्टिर्भ॒रद्वा॑जेषुयज॒तोवि॒भावा॑ । शा॒त॒व॒नेये॑श॒तिनी॑भिर॒ग्निःपु॑रुणी॒थेज॑रते
सू॒नृता॑वान् ॥ २५ ॥ (१।११।३) वह्निं॑य॒शसं॑वि॒दथ॑स्यके॒तुंसु॑प्रा॒व्यं॑दू॒तंस॒द्योऽअर्थं॑ । द्वि॒जन्मा॑नंर॒यिमि॑वप्रश॒स्तंरा॒
तिंभ॑र॒द्भृग॑वेमा॒तरि॑श्वा ॥ अ॒स्यशासु॑रु॒भया॑सःसचंतेह॒विष्मं॑तऽउ॒शिजो॒येच॒मर्ताः॑ । दि॒वश्चि॒त्पूर्वो॒न्य॑सादि॒होता॒पृच्छ्यो॑

(१।११।२) वयाइदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधावैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् । (१।११।३) वह्निंयशसमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमो

वि॒श्पति॑र्वि॒क्षुवे॒धाः+ ॥ तंनव्य॑सीहृ॒दऽआजाय॑मानम॒स्मत्सु॑की॒र्तिर्मधु॑जिह्वमश्याः । यमृ॒त्विजो॑वृ॒जने॒मानु॑षास॒ःप्रय॑स्वं
तऽआ॒यवो॒जीजं॑नंत ॥ उ॒शिक्पा॑व॒कोवसु॒र्मानु॑षेषु॒वरे॑ण्यो॒होता॑धायिवि॒क्षु । दमू॑नागृ॒हप॑ति॒र्दम॒ऽआँऽअ॒ग्निर्भु॑वद्रयि॒पती॑
र॒यीणां+ ॥ तंत्वा॑व॒यंपति॑मग्नेर॒यीणांप्रशं॑सामोम॒तिभि॒र्गोत॑मासः । आ॒शुंनवा॒जंभ॒रंम॒र्जयं॑तःप्रा॒तर्म॒क्षू॒धि॒याव॑सुर्जग
म्यात् ॥ २६ ॥ (१।११।४) अ॒स्माऽइदु॒प्रत॒वसे॑तु॒राय॒प्रयो॒नह॑र्मि॒स्तोमं॒माहि॑नाय । ऋची॑षमा॒याध्रि॑गव॒ऽओह॒मिंद्रा॑य॒ब्र
ह्मा॑णिरा॒तत॑मा ॥ अ॒स्माऽइदु॒प्रय॑ऽइव॒प्रयं॑सि॒भरा॑म्यांगू॒षंबाधे॑सुवृ॒क्ति । इंद्रा॑यहृ॒दामन॑सामनी॒षाप्र॒त्नाय॒पत्ये॒धियो॑मर्जयं
त ॥ अ॒स्माऽइदु॒त्यमु॑प॒मंस्व॒र्षांभरा॑म्यांगू॒षमा॒स्ये॑न । मंहि॑ष्ठ॒मच्छो॑क्तिभिर्मती॒नांसु॑वृ॒क्तिभि॑ःसू॒रिंवा॑वृ॒धध्यै॑ ॥ अ॒स्माऽइदु॒
स्तोमं॒संहि॑नोमि॒रथं॒नतष्टे॑व॒तत्सि॑नाय । गिर॑श्च॒गिर्वा॑हसेसुवृ॒क्तींद्रा॑यविश्वमि॒न्वंमेधि॑राय ॥ अ॒स्माऽइदु॒सप्ति॑मिवश्रव॒स्येंद्रा॑
या॒र्कंजु॒ह्वा॒३॑सम॑ंजे । वी॒रंदा॒नौक॑सं॒वंद॒ध्यै॑पु॒रांगू॒र्तश्र॑वसंद॒र्माणं॑ ॥ २७ ॥ अ॒स्माऽइदु॒त्वष्टा॑तक्ष॒द्वज्रं॒स्वप॑स्तमंस्व॒र्यं१॒॑रणा॑
य । वृ॒त्रस्य॑चिद्वि॒दद्येन॒मर्म॑तु॒जन्नीशा॑नस्तुज॒ता॑कि॒येधाः+ ॥ अ॒स्येदु॑मा॒तुःसव॑नेषुस॒द्योम॒हःपि॒तुंप॑पि॒वाञ्चार्वन्ना॑ । मु॒षा॒
य॒द्विष्णुः॑पच॒तंस॒हीया॒न्विध्य॑द्व॒राहं॑ति॒रोऽअद्रि॒मस्ता॑ । अ॒स्माऽइदु॒ग्नाश्चि॑द्दे॒वप॑त्नी॒रिंद्रा॑या॒र्कम॑हि॒हत्य॑ऽऊवुः । परि॒द्या
वा॑पृथि॒वीज॑भ्रऽउ॒र्वीना॑स्य॒तेम॑हि॒मानं॒परि॑ष्टः ॥ अ॒स्येदे॒वप॒रि॑रिचेमहि॒त्वंदि॒वस्पृ॑थि॒व्याःपर्य॒तरि॑क्षात् । स्व॒राळिंद्रो॒दम॒ऽ

नोधाअग्निस्त्रिष्टुप् । (१।११।४) अस्माइद्वितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

आविश्वगूर्तःस्वरिरमंत्रोववक्षेरणाय ॥ अस्येदेवशवसाशुषंतंविवृश्चद्वज्रेणवृत्रमिंद्रः । गानत्राणाऽअवनीरमुंचदभिश्र
वोदावनेसचेताः ॥ २८ ॥ अस्येदुत्वेषसारंतसिंधवःपरियद्वज्रेणसीमयच्छत् । ईशानकृद्दाशुषेदशस्यन्तुर्वीतयेगाधं
तुर्वणिःकः ॥ अस्माऽइदुप्रभरातूतुजानोवृत्रायवज्रमीशानःकियेधाः । गोर्नपर्वविरदातिरश्चेष्यन्नर्णांस्यपांचरध्यै ॥
अस्येदुप्रब्रूहिपूर्व्याणितुरस्यकर्माणिनव्यऽउक्थैः । युधेयदिष्णानऽआयुधान्यृघायमाणोनिरिणातिशत्रून् ॥ अस्येदु
भियागिरयश्चदृह्ळाद्यावाचभूमाजनुषस्तुजेते । उपोवेनस्यजोगुवानऽओणिंसद्योभुवद्वीर्यायनोधाः ॥ अस्माऽइदुत्यद
नुदाय्येषामेकोयद्वव्नेभूरेरीशानः । प्रैतशंसूर्येपस्पृधानंसौवश्व्येसुष्विमावदिंद्रः ॥ एवातेहारियोजनासुवृक्तींद्रब्रह्माणि
गोतमासोऽअक्रन् । ऐषुविश्वपेशसंधियंधाःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ २९ ॥ इतिप्रथमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

चतुर्थाध्यायेवर्गाः २९ सूक्तानि १५ ऋचः १५२ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं. १० उषसइदं. २० सूर्यायेदं. १३ इंद्रायेदं. ७२
अग्नयइदं. ९ अग्नयेवैश्वानरायेदं. ७ अग्नयइदं. ५ इंद्रायेदं. १६ ॥ इतिप्रथमेचतुर्थः ॥

प्रससोनात्वंनववृष्णेपञ्चोनामारुतंत्रिष्टुबंतंपरमाग्नेयमैंद्रात्पश्चादशपराशरःशाक्त्योद्वैपदंतद्रयिर्वनेषुश्रीणन्छुक्रोवने
मैकादशोपप्रदशनिकाव्यारयिर्नोपप्रयंतोनवगोतमोराहूगणोगायत्रंतुंजुषस्वपंचकातेकथाभित्वागायत्रंतुहिरण्यकेशो
द्वादशाद्यौतृचौत्रैष्टुभौष्णिहौपूर्वोग्नयेवामध्यमायैत्थाषोळशैंद्रंपांक्तंहियामित्यस्यांनिपातिनोदध्यङ्ङनुरथर्वाचेति ५

हरिः ओ३म् ॥ (१।११।५) प्रमन्महेशवसानायशूषमांगूषंगिर्वणसेऽअंगिरस्वत् । सुवृक्तिभिःस्तुवतऽऋग्मि
यायार्चामार्कंनरेविश्रुताय ॥ प्रवोमहेमहिनमोभरध्वमांगूष्यंशवसानायसाम । येनानःपूर्वेपितरःपदज्ञाऽअर्चंतोऽ
अंगिरसोगाऽअविंदन् ॥ इंद्रस्यांगिरसांचेष्टौविदत्सरमातनयायधासिं । बृहस्पतिर्भिनदद्रिंविदद्गाःसमुस्त्रियाभिर्वाव
शंतनरः ॥ ससुष्टुभासस्तुभासप्तविप्रैःस्वरेणाद्रिंस्वर्यो३नवग्वैः । सरण्युभिःफलिगमिंद्रशक्रवलंरवेणदरयोदशग्वैः ॥
गृणानोऽअंगिरोभिर्दस्मविवरुषसासूर्येणगोभिरंधः । विभूम्याऽअप्रथयऽइंद्रसानुदिवोरजऽउपरमस्तभायः ॥ १ ॥
तदुप्रयक्षतममस्यकर्मदस्मस्यचारुतममस्तिदंसः । उपह्वरेयदुपराऽअपिन्वन्मध्वर्णसोनद्य१श्चतस्रः ॥ द्विताविवव्रेसन
जासनीळेऽअयास्यस्तवमानेभिरर्कैः । भगोनमेनेपरमेव्योमन्नधारयद्रोदसीसुदंसाः ॥ सनाद्दिवंपरिभूमाविरूपेपुनर्भु
वायुवतीस्वेभिरेवैः । कृष्णेभिरक्तोषारुशद्भिर्वपुर्भिराचरतोऽअन्यान्या ॥ सनेमिसख्यंस्वपस्यमानःसूनुर्दाधारशव
सासुदंसाः । आमासुचिद्दधिषेपक्वमंतःपयःकृष्णासुरुशद्रोहिणीषु ॥ सनात्सनीळाऽअवनीरवाताव्रतारक्षंतेऽअमृताः
सहोभिः । पुरूसहस्राजनयोनपत्नीर्दुवस्यंतिस्वसारोऽअह्रयाणं ॥ २ ॥ सनायुवोनमसानव्योऽअर्कैर्वसूयवोमतयोद
स्मदद्रुः । पतिंनपत्नीरुशतीरुशंतंस्पृशंतित्वाशवसावन्मनीषाः+ ॥ सनादेवतवरायोगभस्तौनक्षीयंतेनोपदस्यंतिदस्म ।

(१।११।५) प्रमन्महइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

द्युमाँऽअसिक्रतुमाँऽइंद्रधीरःशिक्षाशचीवस्तवनःशचीभिः ॥ सनायतेगोतमऽइंद्रनव्यमतक्षद्ब्रह्महरियोजनाय । सुनीथायनःशवसाननोधाःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३ ॥ (१।११।६) त्वंमहाँऽइंद्रयोहशुष्मैर्द्यावाजज्ञानःपृथिवीऽअमेधाः । यद्धतेविश्वागिरयश्चिदभ्वाभियादृह्ळासःकिरणानैजन् ॥ आयद्धरीऽइंद्रविव्रतावेरातेवज्रंजरिताबाह्वोर्धात् । येनाविहर्यतक्रतोऽअमित्रान्पुरऽइष्णासिपुरुहूतपूर्वीः+ ॥ त्वंसत्यऽइंद्रधृष्णुरेतान्त्वमृभुक्षानर्यस्त्वंषाट् । त्वंशुष्णंवृजनेपृक्षऽआणौयूनेकुत्सायद्युमतेसचाहन् ॥ त्वंहत्यदिंद्रचोदीःसखावृत्रंयद्वज्रिन्वृषकर्मन्नुभ्नाः । यद्धशूरवृषमणःपराचैर्विदस्यूँर्योनावकृतोवृथाषाट्+ ॥ त्वंहत्यदिंद्रारिषण्यन्दृह्ळस्यचिन्मर्तानामजुष्टौ । व्य१स्मदाकाष्ठाऽअर्वतेवर्घनेववज्रिच्छ्नथिह्यमित्रान् ॥ ४ ॥ त्वांहत्यदिंद्रार्णसातौस्वर्मीह्ळेनरऽआजाहवंते ॥ तवस्वधावऽइयमासमर्यऽऊतिर्वाजेष्ववतसाय्याभूत् । त्वंहत्यदिंद्रसप्तयुध्यन्पुरोवज्रिन्पुरुकुत्सायदर्दः । बर्हिर्नयत्सुदासेवृथावर्गंहोराजन्वरिवःपूरवेकः । त्वंत्यान्नऽइंद्रदेवचित्रामिषमापोनपीपयःपरिज्मन् । ययाशूरप्रत्यस्मभ्यंयंसित्मनमूर्जंनविश्वधक्षरध्यै ॥ अकारितऽइंद्रगोतमेभिर्ब्रह्माण्योक्तानमसाहरिभ्यां । सुपेशसंवाजमाभरानःप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ५ ॥ (१।११।७) वृष्णेशर्धायसुमखायवेधसेनोधःसुवृक्तिंप्रभरामरुद्भ्यः । अपोनधीरोमनसासुहस्त्योगिरःसमंजेविदथे

(१।११।६) त्वंमहानितिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।११।७) वृष्णेशर्धायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधामरुतोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

ष्वाभुवः ॥ तेजज्ञिरेदिवऽऋष्वासऽउक्षणोरुद्रस्यमर्याऽअसुराऽअरेपसः । पावकासःशुचयःसूर्याऽइवसत्वानोनद्रप्सिनोघोरवर्पसः ॥ युवानोरुद्राऽअजराऽअभोग्घनोववक्षुरध्रिगावःपर्वताऽइव । दृह्ळाचिद्विश्वाभुवनानिपार्थिवाप्रच्यावयंतिदिव्यानिमज्मना ॥ चित्रैरंजिभिर्वपुषेव्यंजतेवक्षःसुरुक्माँऽअधियेतिरेशुभे । अंसेष्वेषांनिमिमृक्षुऽऋष्टयःसाकंजज्ञिरेस्वधयादिवोनरः ॥ ईशानकृतोधुनयोरिशादसोवातान्विद्युतस्तविषीभिरक्रत । दुहंत्यूधर्दिव्यानिधूतयोभूमिंपिन्वंतिपयसापरिज्रयः ॥ ६ ॥ पिन्वंत्यपोमरुतःसुदानवःपयोघृतवद्विदथेष्वाभुवः । अत्यंनमिहेविनयंतिवाजिनमुत्संदुहंतिस्तनयंतमक्षितं ॥ महिषासोमायिनश्चित्रभानवोगिरयोनस्वतवसोरघुष्यदः । मृगाऽइवहस्तिनःखादथावनायदारुणीषुतविषीरयुग्ध्वं ॥ सिंहाऽइवनानदतिप्रचेतसःपिशाऽइवसुपिशोविश्ववेदसः । क्षपोजिन्वंतःपृषतीभिऽर्ऋष्टिभिःसमित्सबाधःशवसाहिमन्यवः ॥ रोदसीऽआवदतागणश्रियोनृषाचःशूराःशवसाहिमन्यवः ॥ आवंधुरेष्वमतिर्नदर्शताविद्युन्नतस्थौमरुतोरथेषुवः ॥ विश्ववेदसोरयिभिःसमोकसःसंमिश्लासस्तविषीभिर्विरप्शिनः । अस्तारऽइषुंदधिरेगभस्त्योरनंतशुष्मावृषखादयोनरः ॥ ७ ॥ हिरण्ययेभिःपविभिःपयोवृधऽउज्जिघ्नंतऽआपथ्यो१नपर्वतान् । मखाऽअयासःस्वसृतोध्रुवच्युतोदुध्रकृतोमरुतोभ्राजदृष्टयः ॥ घृषुंपावकंवनिनंविचर्षणिंरुद्रस्यसूनुंहवसागृणीमसि । रजस्तुरंतवसंमारुतंगणमृजीषिणंवृषणंसश्चतश्रिये+ ॥ प्रनूसमर्तःशवसाजनाँऽअतितस्थौवऽऊतीमरुतो

यमावत । अर्वद्भिर्वाजंभरतेधनानृभिरापृच्छ्यंक्रतुमाक्षेतिपुष्यति ॥ चर्कृत्यंमरुतःपृत्सुदुष्टरंद्युमंतंशुष्मंमघवत्सुधत्तन ।
धनस्पृतमुक्थ्यंविश्वचर्षणिंतोकंपुष्येमतनयंशतंहिमाः । नूष्ठिरंमरुतोवीरवंतमृतीषाहंरयिमस्मासुधत्त । सहस्रिणंशति
नंशूशुवांसंप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ८ ॥ (१।१२।१) पश्वानतायुंगुहाचतंतंनमोयुजानंनमोवहंतं ॥ सजोषाधीराः
पदैरनुग्मन्नुपत्वासीदन्विश्वेयजत्राः ॥ ऋतस्यदेवाऽअनुव्रतागुर्भुवत्परिष्टिर्द्यौर्नभूम ॥ वर्धंतीमापःपन्वासुशिश्विमृतस्य
योनागर्भेसुजातं ॥ पुष्टिर्नरण्वाक्षितिर्नपृथ्वीगिरिर्नभुज्मक्षोदोनशंभु ॥ अत्योनाज्मन्त्सर्गप्रतक्तःसिंधुर्नक्षोदःकऽ
ईंवराते ॥ जामिःसिंधूनांभ्रातेवस्वस्रामिभ्यान्नराजावनान्यत्ति ॥ यद्वातजूतोवनाव्यस्थादग्निर्हदातिरोमापृथिव्याः ॥
श्वसित्यप्सुहंसोनसीदन्क्रत्वाचेतिष्ठोविशामुषर्भुत् ॥ सोमोनवेधाऽऋतप्रजातःपशुर्नशिश्वाविभुर्दूरेभाः ॥ ९ ॥
(१।१२।२) रयिर्नचित्रासूरोनसंदृगायुर्नप्राणोनित्योनसूनुः ॥ तक्वानभूर्णिर्वनासिषक्तिपयोनधेनुःशुचिर्विभावा ॥
दाधारक्षेममोकोनरण्वोयवोनपक्वोजेताजनानां ॥ ऋषिर्नस्तुभ्वाविक्षुप्रशस्तोवाजीनप्रीतोवयोदधाति ॥ दुरोकशोचिः
क्रतुर्ननित्योजायेवयोनावरंविश्वस्मै ॥ चित्रोयदभ्राट्श्वेतोनविक्षुरथोनरुक्मीत्वेषःसमत्सु ॥ सेनेवसृष्टामंदधात्यस्तुर्न
दिद्युत्त्वेषप्रतीका ॥ यमोहजातोयमोजनित्वंजारःकनीनांपतिर्जनीनां ॥ तंवश्चराथावयंवसत्यास्तंनगावोनक्षंतऽइद्धं ॥

(१।१२।१)पश्वानेतिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट्(१।१२।२)रयिर्नेतिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट्

सिंधुर्नक्षोदःप्रनीचीरैनोन्नवंतगावःस्व१र्दृशीके ॥ १० ॥ (१।१२।३) वनेषुजायुर्मर्तेषुमित्रोवृणीतेश्रुष्टिंराजेवाजु
र्यं ॥ क्षेमोनसाधुःक्रतुर्नभद्रोभुवत्स्वाधीर्होताहव्यवाट् ॥ हस्तेदधानोनृम्णाविश्वान्यमेदेवान्धाद्गुहानिषीदन् ॥ विदं
तीमत्रनरोधियंधाहृदायत्तष्टान्मंत्राँऽअशंसन् ॥ अजोनक्षांदाधारपृथिवींतस्तंभद्यांमंत्रेभिःसत्यैः ॥ प्रियापदानिपश्वो
निपाहिविश्वायुरग्नेगुहागुहंगाः ॥ यऽईंचिकेतगुहाभवंतमायःससादधारामृतस्य ॥ वियेचृतंत्यृतासपंतऽआदिद्वसू
निप्रववाचास्मै ॥ वियोवीरुत्सुरोधन्महित्वोतप्रजाऽउतप्रसूष्वंतः+ ॥ चित्तिरपांदमेविश्वायुःसद्मेवधीराःसंमायचक्रुः
॥ ११ ॥ (१।१२।४) श्रीणन्नुपस्थाद्दिवंभुरण्युःस्थातुश्चरथमक्तून्व्यूर्णोत् ॥ परियदेषामेकोविश्वेषांभुवद्देवोदेवानां
महित्वा+ ॥ आदित्तेविश्वेक्रतुंजुषंतशुष्काद्यद्देवजीवोजनिष्ठाः ॥ भजंतविश्वेदेवत्वंनामऽऋतंसपंतोऽअमृतमेवैः ॥
ऋतस्यप्रेषाऽऋतस्यधीतिर्विश्वायुर्विश्वेऽअपांसिचक्रुः ॥ यस्तुभ्यंदाशाद्योवातेशिक्षात्तस्मैचिकित्वान्रयिंदयस्व ॥
होतानिषत्तोमनोरपत्येसचिन्न्वासांपतीरयीणां+ ॥ इच्छंतरेतोमिथस्तनूषुसंजानतस्वैर्दक्षैरमूराः ॥ पितुर्नपुत्राःक्रतुंजुषंत
श्रोषन्येऽअस्यशासंतुरासः ॥ विरायऽऔर्णोद्दुरःपुरुक्षुःपिपेशनाकंस्तृभिर्दमूनाः ॥ १२ ॥ (१।१२।५) शुक्रःशुशु

(१।१२।३) वनेष्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् । (१।१२।४) श्रीणन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् । (१।१२।५) शुक्रइतिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् ।

क्राँऽउषोनजारःपप्रासमीचोदिवोनज्योतिः ॥ परिप्रजातःक्रत्वाबभूथभुवोदेवानांपितापुत्रःसन् ॥ वेधाऽअदृप्तोऽ
अग्निर्विजानन्नूधर्नगोनांस्वाद्मापितूनां+ ॥ जनेनशेवऽआहूर्यःसन्मध्येनिषत्तोरण्वोदुरोणे+ ॥ पुत्रोनजातोरण्वोदुरो
णेवाजीनप्रीतोविशोवितारीत् ॥ विशोयदह्वेनृभिःसनीळाऽअग्निर्देवत्वाविश्वान्यश्याः ॥ नकिष्टऽएताव्रतामिनंतिनृ
भ्योयदेभ्यःश्रुष्टिंचकर्थ ॥ तत्तुतेदंसोयदहन्त्समानैर्नृभिर्यद्युक्तोविवेरपांसि ॥ उषोनजारोविभावोस्रःसंज्ञातरूपश्चिके
तदस्मै ॥ त्मनावहंतोदुरोव्यृण्वन्नवंतविश्वेस्व१र्दृशीके ॥ १३ ॥ (१।१२।६) वनेमपूर्वीरर्योमनीषाऽअग्निःसुशो
कोविश्वान्यश्याः ॥ आदैव्यानिव्रताचिकित्वानामानुषस्यजनस्यजन्म ॥ गर्भोयोऽअपांगर्भोवनानांगर्भश्चस्थातांगर्भ
श्चरथां ॥ अद्रौचिदस्माऽअंतर्दुरोणेविशांनविश्वोऽअमृतःस्वाधीः+ ॥ सहिक्षपावाँऽअग्नीरयीणांदाशद्योऽअस्माऽअ
रंसूक्तैः+ ॥ एताचिकित्वोभूमानिपाहिदेवानांजन्ममर्ताँश्चविद्वान्+ ॥ वर्धान्यंपूर्वीःक्षपोविरूपाःस्थातुश्चरथमृतप्र
वीतं ॥ अराधिहोतास्व१र्निषत्तःकृण्वन्विश्वान्यपांसिसत्या+ ॥ गोषुप्रशस्तिंवनेषुधिषेभरंतविश्वेबलिंस्वर्णः ॥ वित्वा
नरःपुरुत्रासपर्यन्पितुर्नजिव्रेर्विवेदोभरंत ॥ साधुर्नगृध्नुरस्तेवशूरोयातेवभीमस्त्वेषःसमत्सु ॥ १४ ॥ (१।१२।७)
उपप्रजिन्वन्नुशतीरुशंतंपतिंननित्यंजनयःसनीळाः । स्वसारःश्यावीमरुषीमजुष्रन्चित्रमुच्छंतीमुषसंनगावः ॥ वीळुचि

(१।१२।६) वनेमेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निर्द्विपदाविराट् । (१।१२।७) उपप्रजिन्वन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यः

दृह्वापितरोनऽउक्थैरद्रिंरुजन्नंगिरसोरवेण । चक्रुर्दिवोबृहतोगातुमस्मेऽअहःस्वर्विविदुःकेतुमुस्राः+ ॥ दधन्नृतंधन
यन्नस्यधीतिमादिदर्योदिधिष्वो३विभृत्राः । अतृष्यंतीरपसोयंत्यच्छादेवान्जन्मप्रयसावर्धयंतीः ॥ मथीद्यदींविभृतो
मातरिश्वागृहेगृहेश्येतोजेन्योभूत् । आदींराज्ञेनसहीयसेसचासन्नादूत्यं१भृगवाणोविवाय ॥ महेयत्पित्रऽईंरसंदिवे
करवत्सरत्पृशन्यश्चिकित्वान् । सृजदस्ताधृषतादिद्युमस्मैस्वायांदेवोदुहितरित्विषिंधात् ॥ १५ ॥ स्वऽआयस्तुभ्यंद
मऽआविभातिनमोवादाशादुशतोऽअनुद्यून् । वर्धोऽअग्नेवयोऽअस्यद्विबर्हायासद्रायासरथंयंजुनासि ॥ अग्निंविश्वा
ऽअभिपृक्षःसचंतेसमुद्रंनस्रवतःसप्तयह्वीः । नजामिभिर्विचिकितेवयोनोविदादेवेषुप्रमतिंचिकित्वान्+ ॥ आयदिषे
नृपतिंतेजऽआनट्छुचिरेतोनिषिक्तंद्यौरभीके । अग्निःशर्धमनवद्यंयुवानंस्वाध्यंजनयत्सूदयच्च ॥ मनोनयोध्वनःसद्य
ऽएत्येकःसत्रासूरोवस्वऽईशे । राजानामित्रावरुणासुपाणीगोषुप्रियममृतंरक्षमाणा ॥ मानोऽअग्नेसख्यापित्र्याणिप्र
मर्षिष्ठाऽअभिविदुष्कविःसन् । नभोनरूपंजरिमामिनातिपुरातस्याऽअभिशस्तेरधीहि ॥ १६ ॥ (१।१२।८)
निकाव्यावेधसःशश्वतस्कर्हस्तेदधानोनर्यापुरूणि । अग्निर्भुवद्रयिपतीरयीणांसत्राचक्राणोऽअमृतानिविश्वा ॥ अस्मे
वत्संपरिषंतंनविंदन्निच्छंतोविश्वेऽअमृताऽअमूराः । श्रमयुवःपदव्योधियंधास्तस्थुःपदेपरमेचार्वग्नेः+ ॥ तिस्रोयदग्ने

पराशरोग्निस्त्रिष्टुप् । (१।१२।८) निकाव्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यशात्त्यःपराशरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

शरदस्त्वामिच्छुचिंघृतेनशुचयःसपर्यान् । नामानिचिद्दधिरेयज्ञियान्यसूदयंततन्वः१सुजाताः ॥ आरोदसीबृहती
वेविदानाःप्ररुद्रियाजभ्रिरेयज्ञियासः । विदन्मर्तोनेमधिताचिकित्वानग्निंपदेपरमेतस्थिवांसं ॥ संजानानाऽउपसीद
न्नभिज्ञुपत्नीवंतोनमस्यंन्नमस्यन् । रिरिक्वांसस्तन्वःकृण्वतस्वाःसखासख्युर्निमिषिरक्षमाणाः ॥ १७ ॥ त्रिःसप्तयद्गु
ह्यानित्वेऽइत्पदाविदन्निहितायज्ञियासः । तेभीरक्षंतेऽअमृतंसजोषाःपशून्चस्थातॄन्चरथंचपाहि ॥ विद्वाँऽअग्नेवयुना
निक्षितीनांव्यानुषक्छुरुधोजीवसेधाः । अंतर्विद्वाँऽअध्वनोदेवयानानतंद्रोदूतोऽअभवोहविर्वाट्+ ॥ स्वाध्योदिवऽ
आसप्तयह्वीरायोदुरोव्यृतज्ञाऽअजानन् । विदद्गव्यंसरमादृळ्हमूर्वंयेनानुकंमानुषीभोजतेविट्+ ॥ आयेविश्वास्वपत्या
नितस्थुःकृण्वानासोऽअमृतत्वायगातुं । मह्नामहद्भिःपृथिवीवितस्थेमातापुत्रैरदितिर्धायसेवेः+ ॥ अधिश्रियंनिदधु
श्चारुमस्मिन्दिवोयदक्षीऽअमृताऽअकृण्वन् । अधक्षरंतिसिंधवोनसृष्टाःप्रनीचीरग्नेऽअरुषीरजानन् ॥ १८ ॥
(१।१२।९) रयिर्नयःपितृवित्तोवयोधाःसुप्रणीतिश्चिकितुषोनशासुः । स्योनशीरतिथिर्नप्रीणानोहोतेवसद्मविधतो
वितारीत् ॥ देवोनयःसवितासत्यमन्माक्रत्वानिपातिवृजनानिविश्वा । पुरुप्रशस्तोऽअमतिर्नसत्यऽआत्मेवशेवोदिधि
षाय्योभूत् ॥ देवोनयःपृथिवींविश्वधायाऽउपक्षेतिहितमित्रोनराजा । पुरःसदःशर्मसदोनवीराऽअनवद्यापतिजुष्टेव

(१।१२।९) रयिर्नेतिदशर्चस्यसूक्तस्यशाक्त्यःपराशरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

नारी ॥ तंत्वानरोदमऽआनित्यमिद्धमग्नेसचंतक्षितिषुध्रुवासु । अधिद्युम्नंनिदधुर्भूर्यस्मिन्भवाविश्वायुर्धरुणोरयीणां+ ॥
विपृक्षोऽअग्नेमघवानोऽअश्युर्विसूरयोददतोविश्वमायुः । सनेमवाजंसमिथेष्वर्योभागंदेवेषुश्रवसेदधानाः ॥ १९ ॥ ऋ
तस्यहिधेनवोवावशानाःस्मदूध्नीःपीपयंतद्युभक्ताः । परावतःसुमतिंभिक्षमाणाविसिंधवःसमयासस्रुरद्रिं ॥ त्वेऽअग्ने
सुमतिंभिक्षमाणादिविश्रवोदधिरेयज्ञियासः । नक्ताचचक्रुरुषसाविरूपेकृष्णंचवर्णमरुणंचसंधुः ॥ यान्रायेमर्तान्त्सु
षूदोऽअग्नेतेस्याममघवानोवयंच । छायेवविश्वंभुवनंसिसक्ष्यापप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं ॥ अर्वद्भिरग्नेऽअर्वतोनृभिर्नॄ
न्वीरैर्वीरान्वनुयामात्वोताः । ईशानासःपितृवित्तस्यरायोविसूरयःशतहिमानोऽअश्युः । एतातेऽअग्नऽउचथानिवे
धोजुष्टानिसंतुमनसेहृदेच । शकेमरायःसुधुरोयमंतेधिश्रवोदेवभक्तंदधानाः ॥ २० ॥ (१।१३।१) उपप्रयंतोऽअध्वरं
मंत्रंवोचेमाग्नये । आरेऽअस्मेचशृण्वते+ ॥ यःस्नीहितीषुपूर्व्यःसंजग्मानासुकृष्टिषु । अरक्षद्दाशुषेगयं ॥ उतब्रुवंतुजं
तवऽउदग्निर्वृत्रहाजनि । धनंजयोरणेरणे ॥ यस्यदूतोऽअसिक्षयेवेषिहव्यानिवीतये । दस्मत्कृणोष्यध्वरम्+ ॥ तमि
त्सुहव्यमंगिरःसुदेवंसहसोयहो । जनाऽआहुःसुबर्हिषं ॥ २१ ॥ आचवहासिताँऽइहदेवाँऽउपप्रशस्तये । हव्यासुश्चं
द्रवीतये ॥ नयोरुपब्दिरश्व्यःशृण्वेरथस्यकच्चन । यदग्नेयासिदूत्यं* ॥ त्वोतोवाज्यह्रयोभिपूर्वस्मादपरः । प्रदाश्वाँ

(१।१३।१) उपप्रयंतइतिनवर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोग्निर्गायत्री ।

ऽअग्नेऽअस्थात् ॥ उतद्युमत्सुवीर्यंबृहदग्नेविवाससि । देवेभ्योदेवदाशुषे ॥ २२ ॥ (१।१३।२) जुषस्वसप्रथस्तमंवचोदेवप्सरस्तमं । हव्याजुह्वानऽआसनि ॥ अथातेऽअंगिरस्तमाग्नेवेधस्तमप्रियं । वोचेमब्रह्मसानसि+ ॥ कस्तेजामिर्जनानामग्नेकोदाश्वध्वरः । कोहकस्मिन्नसिश्रितः+ ॥ त्वंजामिर्जनानामग्नेमित्रोऽअसिप्रियः । सखासखिभ्यऽईड्यः ॥ यजानोमित्रावरुणायजादेवाँऽऋतंबृहत् । अग्नेयक्षिस्वंदमं ॥ २३ ॥ (१।१३।३) कातऽउपेतिर्मनसोवरायभुवदग्नेशंतमाकामनीषा । कोवायज्ञैःपरिदक्षंतऽआपकेनवातेमनसादाशेम । एह्यग्नऽइहहोतानिषीदादब्धःसुपुरऽएताभवानः । अवतांत्वारोदसीविश्वमिन्वेयजामहेसौमनसायदेवान्+ ॥ प्रसुविश्वान्रक्षसोधक्ष्यग्नेभवायज्ञानामभिशस्तिपावा । अथावहसोमपतिंहरिभ्यामातिथ्यमस्मैचकृमासुदाव्ने ॥ प्रजावतावचसावह्निरासाचहुवेनिचसत्सीहदेवैः । वेषिहोत्रमुतपोत्रंयजत्रबोधिप्रयंतर्जनितर्वसूनां ॥ यथाविप्रस्यमनुषोहविर्भिर्देवाँऽअयजःकविभिःकविःसन् । एवाहोतःसत्यतरत्वमद्याग्नेमंद्रयाजुह्वायजस्व ॥ २४ ॥ (१।१३।४) कथादाशेमाग्नयेकास्मैदेवजुष्टोच्यतेभामिनेगीः । योमर्त्येष्वमृतऽऋतावाहोतायजिष्ठऽइत्कृणोतिदेवान्+ ॥ योऽअध्वरेषुशंतमऽऋतावाहोतातमूनमोभिराकृणुध्वं । अग्निर्यद्वेर्मर्तायदेवान्त्सचाबोधातिमनसायजाति ॥ सहिक्रतुःसमर्यःससाधुर्मित्रोनभूदद्भुतस्यरथीः । तंमेधेषुप्रथमंदेवयंतीर्विशऽउपब्रुवतेदस्ममारीः ॥ सनोनृणांनृतमोरिशादाऽअग्निर्गिरोवसावेतुधीतिं । तनाचयेमघवानःशविष्ठावाजप्रसूताऽइषयंतमन्म ॥ एवाग्निर्गोतमेभिऽऋतावाविप्रेभिरस्तोष्टजातवेदाः । सऽएषुद्युम्नंपीपयत्सवाजंसपुष्टिंयातिजोषमाचिकित्वान्+ ॥ २५ ॥ (१।१३।५) अभित्वागोतमागिराजातवेदोविचर्षणे । द्युम्नैरभिप्रणोनुमः ॥ तमुत्वागोतमोगिरारायस्कामोदुवस्यति । द्युम्नै॰ ॥ तमुत्वावाजसातममंगिरस्वद्धवामहे । द्युम्नै॰ ॥ तमुत्वावृत्रहंतमंयोदस्यूँरवधूनुषे । द्युम्नै॰ ॥ अवोचामरहूगणाऽअग्नयेमधुमद्वचः । द्युम्नै॰ ॥ २६ ॥ (१।१३।६) हिरण्यकेशोरजसोविसारेहिर्धुनिर्वातऽइवध्रजीमान् । शुचिभ्राजाऽउषसोनवेदायशस्वतीरपस्युवोनसत्याः+ ॥ आतेसुपर्णाऽअमिनंतँऽएवैःकृष्णोनोनाववृषभोयदीदं । शिवाभिर्नस्मयमानाभिरागात्पतंतिमिहःस्तनयंत्यभ्रा+ ॥ यदीमृतस्यपयसापियानोनयन्नृतस्यपथिभीरजिष्ठैः । अर्यमामित्रोवरुणःपरिज्मात्वचंपृंचंत्युपरस्ययोनौ । अग्नेवाजस्यगोमतऽईशानःसहसोयहो । अस्मेधेहिजातवेदोमहिश्रवः ॥ सऽइधानोवसुष्कविरग्निरीळेन्योगिरा । रेवदस्मभ्यंपुर्वणीकदी

(१।१३।२) जुषस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोग्निर्गायत्री । (१।१३।३) कातइतिपंचर्चस्यसूक्तराहूगणोगोतमोग्निस्त्रिष्टुप् । (१।१३।४) कथादाशेमेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोग्निस्त्रिष्टुप् ।

(१।१३।५) अभित्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोग्निर्गायत्री । (१।१३।६) हिरण्यकेशइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोग्निर्गायत्रीआद्यास्तिस्रोनुष्टुभःततस्तिस्रउष्णिहः (आद्यानांतिसृणांमध्यमोग्निःपार्थिवोवा) ।

दिहि ॥ क्षपोराजन्नुतत्मनाग्नेवस्तोरुतोषसः । सतिग्मजंभरक्षसोदहप्रति ॥ २७ ॥ अवानोऽअग्नऽऊतिभिर्गायत्रस्य
प्रभर्मणि । विश्वासुधीषुवंद्य ॥ आनोऽअग्नेरयिंभरसत्रासाहंवरेण्यं । विश्वासुपृत्सुदुष्टरं ॥ आनोऽअग्नेसुचेतुनार
यिंविश्वायुपोषसं ॥ मार्डीकंधेहिजीवसे ॥ प्रपूतास्तिग्मशोचिषेवाचोगोतमाग्नये । भरस्वसुम्नयुर्गिरः ॥ योनोऽअग्ने
भिदासत्यंतिदूरेपदीष्टसः । अस्माकमिद्वृधेभव ॥ सहस्राक्षोविचर्षणिरग्नीरक्षांसिसेधति । होतागृणीतऽउक्थ्यः*
॥ २८ ॥ (१।१३।७) इत्थाहिसोमऽइन्मदेब्रह्माचकारवर्धनं । शविष्ठवज्रिन्नोजसापृथिव्यानिःशशाऽअहिमर्चन्न
नुस्वराज्यं ॥ सत्वामदद्वृषामदःसोमःश्येनाभृतःसुतः । येनावृत्रंनिरद्भ्योजघंथवज्रिन्नोजसार्चन्ननु० ॥ प्रेह्यभीहिधृ
ष्णुहिनतेवज्रोनियंसते । इंद्रनृम्णंहितेशवोहनोवृत्रंजयाऽअपोर्चन्ननु० ॥ निरिंद्रभूम्याऽअधिवृत्रंजघंथनिर्दिवः । सृ
जामरुत्वतीरवजीवधन्याऽइमाऽअपोर्चन्न० ॥ इंद्रोवृत्रस्यदोधतःसानुंवज्रेणहीळितः । अभिक्रम्यावजिघ्नतेपःसर्मायचो
दयन्नर्चन्ननु० ॥ २९ ॥ अधिसानौनिजिघ्नतेवज्रेणशतपर्वणा । मंदानऽइंद्रोऽअंधसःसखिभ्योगातुमिच्छत्यर्चन्ननु० ॥
इंद्रतुभ्यमिदद्रिवोनुत्तंवज्रिन्वीर्यं । यद्धत्यंमायिनंमृगंतमुत्वंमाययावधीरर्चन्ननु० ॥ वितेवज्रासोऽअस्थिरन्नवतिंना
व्या३अनु । महत्तऽइंद्रवीर्यंबाह्वोस्तेबलंहितमर्चन्ननु० ॥ सहस्रंसाकमर्चतपरिष्टोभतविंशतिः ॥ शतैनमन्वनोनवुरिंद्रा

(१।१३।७) इत्थाहीतिषोडशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमइंद्रोंत्यायादध्यङ्ङनुरथर्वाचपंक्तिः ।

यब्रह्मोद्यतमर्चन्ननु० ॥ इंद्रोवृत्रस्यतविषींनिरहन्त्सहसासहः । महत्तदस्यपौंस्यंवृत्रंजघन्वाँऽअसृजदर्चन्ननु० ॥ ३० ॥
इमेचित्तवमन्यवेवेपेतेभियसामही । यदिंद्रवज्रिन्नोजसावृत्रंमरुत्वाँऽअवधीरर्चन्ननु० ॥ नवेपसानतन्यतेंद्रंवृत्रोविबी
भयत् । अभ्येनंवज्रऽआयसःसहस्रभृष्टिरायतार्चन्ननु० ॥ यद्वृत्रंतवचाशनिंवज्रेणसमयोधयः । अहिमिंद्रजिघांसतो
दिवितेबद्बधेशवोर्चन्ननु० ॥ अभिष्टनेतेऽअद्रिवोयत्स्थाजगच्चरेजते । त्वष्टाचित्तवमन्यवऽइंद्रवेविज्यतेभियार्चन्ननु० ॥
नहिनुयादधीमसींद्रंकोवीर्यापरः । तस्मिन्नृम्णमुतक्रतुंदेवाऽओजांसिसंदधुरर्चन्ननु० ॥ यामथर्वामनुष्पितादध्यङ्धिय
मत्नत । तस्मिन्ब्रह्माणिपूर्वथेंद्रऽउक्थासमग्मतार्चन्ननु० ॥ ३१ ॥ इतिप्रथमाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

पंचमाध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि १९ ऋचः १८५॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. २२ मरुद्भ्यइदं. १५ अग्नयइदं. १२९ मध्यमायाग्नयइदं. ३
अग्नयइदं. ९ इंद्रायेदं १६ ॥ इतिप्रथमेपंचमोऽध्यायः ॥

**इंद्रोनवोपोषुषड्जगत्यंतमश्वावतिजागतमसाविविंशतिःषळनुष्टुभंऽऔष्णिहपांक्तगायत्रंत्रैष्टुभास्तृचाःप्रगार्थः
प्रयेद्वादशमारुतंहंपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौमरुतोदशगायत्रंप्रत्वक्षसःषड्जागतंमाविद्युन्मद्भिराद्यांत्येप्रस्तारपंक्तींपंच
मीविराड्रूपानोदशवैश्वदेवंतुपंचाद्याःसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थानंऋजुनीतीनवगायत्रंमंत्यानुष्टुप्त्वंसोम
त्र्यधिकासौम्यंपंचम्यादिगायत्र्योद्वादशोष्णिकूचैताउत्याद्यूनोषस्यंचतुर्जगत्यादिषळुष्णिगंतंतृचोंत्यऽआश्वि**

नोऽग्नीषोमौद्वादशाग्नीषोमीयमाद्यास्तिस्रोनुष्टुभः उपांत्यास्तिस्रोगायत्र्योऽष्टमीजगतीवेमंषोळशंकुत्सआग्नेयंतद्धित्रि
ष्टुबंतंपूर्वोदेवास्त्रयःपादादेवास्तन्नोमित्रोर्धर्चोलिंगोक्तदेवतोयद्दैवत्यंवासूक्तम् ॥ ६ ॥
हरिःओ३म् ॥ (१।१३।८) इंद्रोमदायवावृधेशवसेवृत्रहानृभिः । तमिन्महत्स्वाजिषूतेमर्भेहवामहेसवाजेषुप्र
नोऽविषत् ॥ असिहिवीरसेन्योसिभूरिपरादुदिः ॥ असिदभ्रस्यचिद्वृधोयजमानायशिक्षसिसुन्वतेभूरितेवसु ॥ यदुदीर
तऽआजयोधृष्णवेधीयतेधना । युक्ष्वामदच्युताहरीकंहनःकंवसौदधोस्माँऽइंद्रवसौदधः ॥ ऋत्वामहाँऽअनुष्वधंभी
मऽआवावृधेशवः । श्रियऽऋष्वऽउपाकयोर्निशिप्रीहरिवान्दधेहस्तयोर्वज्रमायसं+ ॥ आपप्रौपार्थिवंरजोबद्बधेरोच
नादिवि । नत्वावाँऽइंद्रकश्चननजातोनजनिष्यतेतिविश्वंववक्षिथ ॥ १ ॥ योऽअर्योमर्तभोजनंपराददातिदाशुषे ।
इंद्रोऽअस्मभ्यंशिक्षतुविभजाभूरितेवसुभक्षीयतवराधसः ॥ मदेमदेहिनोददिर्यूथागवामृजुक्रतुः । संगृभायपुरूशतो
भयाहस्त्यावसुशिशीहिरायऽआभर ॥ मादयस्वसुतेसचाशवसेशूरराधसे । विद्माहित्वापुरूवसुमुपकामान्त्ससृज्महे
थानोविताभव ॥ एतेतऽइंद्रजंतवोविश्वंपुष्यंतिवार्यं । अंतर्हिख्योजनानामर्योवेदोऽअदाशुषांतेषांनोवेदऽआभर
॥ २ ॥ (१।१३।९) उपोषुशृणुहीगिरोमघवन्मातथाऽइव । यदानःसूनृतावतःकरऽआदर्थयासऽइद्योजान्विंद्रते

(१।१३।८) इंद्रोमदायेतिनवर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमइंद्रःपंक्तिः(१।१३।९)उपोष्विति षळृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमइंद्रःपंक्तिरंत्याजगती

हरी ॥ अक्षन्नमीमदंतह्यवप्रियाऽअधूषत । अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयोजा० ॥ सुसंदृशंत्वावयंमघवन्वं
दिषीमहि । प्रनूनंपूर्णवंधुरःस्तुतोयाहिवशाँऽअनुयोजा० ॥ सघातंवृषणंरथमधितिष्ठातिगोविदं । यःपात्रंहारियोज
नंपूर्णमिंद्रचिकेततियोजा० ॥ युक्तस्तेऽअस्तुदक्षिणऽउतसव्यःशतक्रतो । तेनजायामुपप्रियांमंदानोयाह्यंधसोयोजा० ॥
युनज्मितेब्रह्मणाकेशिनाहरीऽउपप्रयाहिदधिषेगभस्त्योः । उत्त्वासुतासोरभसाऽअमंदिषुःपूषण्वान्वज्रिन्त्समुपत्न्या
मदः ॥ ३ ॥ (१।१३।१०) अश्वावतिप्रथमोगोषुगच्छतिसुप्रावीरिंद्रमर्त्यस्तवोतिभिः । तमित्पृणक्षिवसुनाभवी
यसासिंधुमापोयथाभितोविचेतसः ॥ आपोनदेवीरुपयंतिहोत्रियमवःपश्यंतिविततंयथारजः । प्राचैर्देवासःप्रणयंति
देवयुंब्रह्मप्रियंजोषयंतेवराऽइव ॥ अधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यं१वचोयतस्रुचामिथुनायासपर्यतः । असंयत्तोव्रतेतेक्षेति
पुष्यतिभद्राशक्तिर्यजमानायसुन्वते+ ॥ आदंगिराःप्रथमंदधिरेवयऽइद्धाग्नयःशम्यायेसुकृत्यया । सर्वंपणेःसमविंदं
तभोजनमश्वावंतंगोमंतमापशुंनरः ॥ यज्ञैरथर्वाप्रथमःपथस्तेतेततःसूर्योव्रतपावेनऽआजनि । आगाऽआजदुशनाका
व्यःसचायमस्यजातममृतंयजामहे ॥ बर्हिर्वायत्स्वपत्यायवृज्यतेर्कोवाश्लोकमाघोषतेदिवि । ग्रावायत्रवदतिकारुरु
क्थ्य१स्तस्येदिंद्रोऽअभिपित्वेषुरण्यति ॥ ४ ॥ (१।१३।११) असाविसोमऽइंद्रतेशविष्ठधृष्णवागहि । आत्वापृण

(१।१३।१०)अश्वावतीतिषडृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमइंद्रोजगती। (१।१३।११)असावीतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमइंद्रआद्याः

क्विद्रियंरजःसूर्योनरश्मिभिः ॥ इंद्रमिद्धरीवहतोप्रतिधृष्टशवसं । ऋषीणांचस्तुतीरुपयज्ञंचमानुषाणां ॥ आतिष्ठ
वृत्रहन्रथंयुक्ताते ब्रह्मणाहरी । अर्वाचीनंसुतेमनोग्रावांकृणोतुवग्नुना ॥ इममिंद्रसुतंपिबज्येष्ठमर्मर्त्यमदं । शुक्रस्यत्वा
भ्यक्षरन्धाराऽऋतस्यसादने ॥ इंद्रायनूनमर्चतोक्थानिचब्रवीतन । सुताऽअंमत्सुरिंदवोज्येष्ठंनमस्यतासहः ॥ ५ ॥
नकिष्ट्वद्रथीतरोहरीयदिंद्रयच्छंसे । नकिष्ट्वानुमज्मनानकिःस्वश्वऽआनशे ॥ यऽएकऽइद्विदयतेवसुमर्तायदाशुषे ।
ईशानोऽअप्रतिष्कुतऽइंद्रोऽअंग+ ॥ कदामर्तमराधसंपदाक्षुंपमिवस्फुरत् । कदानःशुश्रवद्गिरऽइंद्रो० ॥ यश्चिद्धित्वा
बहुभ्यऽआसुतावाँऽआविवासति । उग्रंतत्पत्यतेशवऽइंद्रो० ॥ स्वादोरित्थाविषूवतोमध्वःपिबंतिगौर्यः । याऽइंद्रेण
सयावरीर्वृष्णामदंतिशोभसेवस्वीरनुस्वराज्यं ॥ ६ ॥ ताऽअस्यपृशनायुवःसोमंश्रीणंतिपृश्नयः । प्रियाऽइंद्रस्यधेनवो
वज्रंहिन्वंतिसायकंवस्वी० ॥ ताऽअस्यनमसासहःसपर्यंतिप्रचेतसः । व्रतान्यस्यसश्चिरेपुरूणिपूर्वचित्तयेवस्वी० ॥
इंद्रोदधीचोऽअस्थभिर्वृत्राण्यप्रतिष्कुतः । जघाननवतीर्नव ॥ इच्छन्नश्वस्ययच्छिरःपर्वतेष्वपश्रितं । तद्विदच्छर्यणा
वति ॥ अत्राहगोरमन्वतनामत्वष्टुरपीच्यं । इत्थाचंद्रमसोगृहे+ ॥ ७ ॥ कोऽअद्ययुंक्ते धुरिगाऽऋतस्यशिमीवतोभा
मिनोदुर्हृणायून् । आसन्निषून्हृत्स्वसोमयोभून्यऽएषांभृत्यामृणधत्सजीवात् ॥ कऽईषतेतुज्यतेकोबिभायकोमंसते

षळनुष्टुभःसप्तम्याद्यास्तिस्रउष्णिहःदशम्याद्यास्तिस्रःपंक्तयःत्रयोदशाद्यास्तिस्रोगायत्र्यःषोळश्याद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभःअंत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यौ।

संतमिंद्रंकोऽअंति । कस्तोकायकऽइभायोतरायेधिब्रवत्तन्वे३कोजनाय ॥ कोऽअग्निमीट्टेहविषाघृतेनस्रुचायजाताऽऋ
तुभिर्ध्रुवेभिः । कस्मैदेवाऽआवहानाशुहोमकोमंसतेवीतिहोत्रःसुदेवः+ ॥ त्वमंगप्रशंसिषोदेवःशविष्ठमर्त्यं । नत्वद
न्योमघवन्नस्तिमर्डितेंद्रब्रवीमितेवचः ॥ मातेराधांसिमातऽऊतयोवसोस्मान्कदाचनादभन् । विश्वाचनऽउपमिमी
हिमानुषवसूनिचर्षणिभ्यऽआ+ ॥ ८ ॥ (१।१४।१) प्रयेशुंभंतेजनयोनसप्तयोयामन्रुद्रस्यसूनवःसुदंससः । रो
दसीहिमरुतश्चक्रिरेवृधेमदंतिवीराविदथेषुघृष्वयः ॥ तऽउक्षितासोमहिमानमाशतदिविरुद्रासोऽअधिचक्रिरेसदः ।
अर्चंतोऽअर्कंजनयंतऽइंद्रियमधिश्रियोदधिरेपृश्निमातरः ॥ गोमातरोयच्छुभयंतेऽअंजिभिस्तनूषुशुभ्राददधिरेविरु
क्मतः । बाधंतेविश्वमभिमातिनमपवर्त्मान्येषामनुरीयतेघृतं+ ॥ वियेभ्राजंतेसुमखासऽऋष्टिभिःप्रच्यावयंतोऽअच्यु
ताचिदोजसा । मनोजुवोयन्मरुतोरथेष्वावृषव्रातासःपृषतीरयुग्ध्वं ॥ प्रयद्रथेषुपृषतीरयुग्ध्वंवाजेऽअद्रिंमरुतोरंहयं
तः । उतारुषस्यविष्यंतिधाराश्चर्मेवोदभिर्व्युंदंतिभूम ॥ आवोवहंतुसप्तयोरघुष्यदोरघुपत्वानःप्रजिगातबाहुभिः ।
सीदताबर्हिरुरुवःसदस्कृतंमादयध्वंमरुतोमध्वोऽअंधसः ॥ ९ ॥ तेवर्धंतस्वतवसोमहित्वनानाकंतस्थुरुरुचक्रिरेसदः ।
विष्णुर्यद्धावद्वृषणंमदच्युतंवयोनसीदन्नधिबर्हिषिप्रिये+ ॥ शूराऽइवेद्युयुधयोनजग्मयःश्रवस्यवोनपृतनासुयेतिरे ।

(१।१४।१) प्रयेशुंभंतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोमरुतोजगतीपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

भयंतेविश्वाभुवनामरुद्भ्योराजानऽइवत्वेषसंदृशोनरः ॥ त्वष्टायद्वज्रंसुकृतंहिरण्ययंसहस्रभृष्टिंस्वपाऽअवर्तयत् ।
धत्तऽइंद्रोनर्यपांसिकर्तवेहन्वृत्रंनिरपामौब्जदर्णवं+ ॥ ऊर्ध्वंनुनुद्रेवतंतऽओजसादादृहाणंचिद्बिभिदुर्विपर्वतं । धमं
तोवाणंमरुतःसुदानवोमदेसोमस्यरण्यानिचक्रिरे ॥ जिह्मंनुनुद्रेवतंतयादिशासिंचन्नुत्संगोतमायतृष्णजे । आगच्छं
तीमवसाचित्रभानवःकामंविप्रस्यतर्पयंतधामभिः ॥ यावःशर्मशशमानायसंतित्रिधातूनिदाशुषेयच्छताधि । अस्म
भ्यंतानिमरुतोवियंतरयिंनोधत्तवृषणःसुवीरं ॥ १० ॥ (१।१४।२) मरुतोयस्यहिक्षयेपाथादिवोविमहसः । ससु
गोपातमोजनः ॥ यज्ञैर्वायज्ञवाहसोविप्रस्यवामतीनां । मरुतःशृणुताहवं ॥ उतवायस्यवाजिनोनुविप्रमतक्षत । सगं
तागोमतिव्रजे+ ॥ अस्यवीरस्यबर्हिषिसुतःसोमोदिविष्टिषु । उक्थंमदश्चशस्यते ॥ अस्यश्रोषंत्वाभुवोविश्वायश्चर्षणी
रभि । सूरंचित्सस्रुषीरिषः ॥ ११ ॥ पूर्वीभिर्हिददाशिमशरद्भिर्मरुतोवयं । अवोभिश्चर्षणीनां+ ॥ सुभगःसप्रयज्य
वोमरुतोऽअस्तुमर्त्यः । यस्यप्रयांसिपर्षथ ॥ शशमानस्यवानरःस्वेदस्यसत्यशवसः । विदाकामस्यवेनतः ॥ यूयंत
त्सत्यशवसऽआविष्कर्तमहित्वना । विध्यताविद्युतारक्षः ॥ गूहतागुह्यंतमोवियातविश्वमत्रिणं । ज्योतिष्कर्तायदु
श्मसि ॥ १२ ॥ (१।१४।३) प्रत्वक्षसःप्रतवसोविरप्शिनोनानताऽअविथुराऽऋजीषिणः । जुष्टतमासोनृतमासो

(१।१४।२) मरुतोयस्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोमरुतोगायत्री । (१।१४।३) प्रत्वक्षसइतिषडृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमो

ऽअंजिभिर्व्यानज्रेकेचिदुस्राऽइवस्तृभिः ॥ उपह्वरेषुयदचिध्वंययिंवयऽइवमरुतःकेनचित्पथा । श्चोतंतिकोशाऽउप
वोरथेष्वाघृतमुक्षतामधुवर्णमर्चते ॥ प्रैषामज्मेषुविथुरेवरेजतेभूमिर्यामेषुयद्धयुंजतेशुभे । तेक्रीळयोधुनयोभ्राजदृष्टयः
स्वयंमहित्वंपनयंतधूतयः ॥ सहिस्वसृत्पृषदश्वोयुवागणो३याऽईशानस्तविषीभिरावृतः । असिसत्यऽऋणयावानेद्यो
स्याधियःप्राविताथावृषागणः+ ॥ पितुःप्रत्नस्यजन्मनावदामसिसोमस्यजिह्वाप्रजिगातिचक्षसा । यदीमिंद्रंशम्यृक्वा
णऽआशतादिन्नामानियज्ञियानिदधिरे ॥ श्रियसेकंभानुभिःसंमिमिक्षिरेतेरश्मिभिस्तऽऋक्वभिःसुखादयः । तेवाशी
मंतऽइष्मिणोऽअभीरवोविद्रेप्रियस्यमारुतस्यधाम्नः ॥ १३ ॥ (१।१४।४) आविद्युन्मद्भिर्मरुतःस्वर्कैरथेभिर्यातऽ
ऋष्टिमद्भिरश्वपर्णैः । आवर्षिष्ठयानऽइषावयोनपप्ततासुमायाः ॥ तेरुणेभिर्वरमापिशंगैःशुभेकंयांतिरथतूर्भिरश्वैः ।
रुक्मोनचित्रःस्वधितीवान्पव्यारथस्यजंघनंतभूम ॥ श्रियेकंवोऽअधितनूषुवाशीर्मेधावनानकृणवंतऽऊर्ध्वा । युष्म
भ्यंकंमरुतःसुजातास्तुविद्युम्नासोधनयंतेऽअद्रिं ॥ अहानिगृध्राःपर्यावऽआगुरिमांधियंवार्कार्यांचदेवीं । ब्रह्मकृण्वं
तोगोतमासोऽअर्कैरूर्ध्वंनुनुद्रऽउत्सधिंपिबध्यै ॥ एतत्त्यन्नयोजनमचेतिसस्वर्हयन्मरुतोगोतमोवः । पश्यन्हिरण्यच
क्रानयोदंष्ट्रान्विधावतोवराहून् ॥ एषास्यावोमरुतोनुभर्त्रीप्रतिष्टोभतिवाघतोनवाणी । अस्तोभयद्वृथासामनुस्वधांग

मरुतोजगती । (१।१४।४) आविद्युन्मद्भिरितिषडृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोमरुतस्त्रिष्टुप्आद्यांत्येप्रस्तारपंक्तीपंचमीविराड्रूपा ।

भंस्त्योः ॥ १४ ॥ (१।१४।५) आनोभद्राःक्रतवोयंतुविश्वतोदब्धासोऽअपरीतासऽउद्भिदः । देवानोयथासदमि
द्वृधेऽअसन्नप्रायुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ देवानांभद्रासुमतिर्ऋजूयतांदेवानांरातिरभिनोनिवर्ततां । देवानांसख्यमुप
सेदिमावयंदेवानऽआयुःप्रतिरंतुजीवसे ॥ तान्पूर्वयानिविदाहूमहेवयंभगंमित्रमदितिंदक्षमस्रिधं । अर्यमणंवरुणंसो
ममश्विनासरस्वतीनःसुभगामयस्करत् ॥ तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजंतन्मातापृथिवीतत्पिताद्यौः । तद्ग्रावाणःसोम
सुतोमयोभुवस्तदश्विनाशृणुतंधिष्ण्यायुवं+ ॥ तमीशानंजगतस्तस्थुषस्पतिंधियंजिन्वमवसेहूमहेवयं । पूषानोयथावे
दसामसद्वृधेरक्षितापायुरदब्धःस्वस्तये ॥ १५ ॥ स्वस्तिनऽइंद्रोवृद्धश्रवाःस्वस्तिनःपूषाविश्ववेदाः । स्वस्तिनस्तार्क्ष्यो
ऽअरिष्टनेमिःस्वस्तिनोबृहस्पतिर्दधातु ॥ पृषदश्वामरुतःपृश्निमातरःशुभंयावानोविदथेषुजग्मयः । अग्निजिह्वामन
वःसूरचक्षसोविश्वेनोदेवाऽअवसागमन्निह+ ॥ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवाभद्रंपश्येमाक्षभिर्यजत्राः । स्थिरैरंगैस्तुष्टु
वांसस्तनूभिर्व्यशेमदेवहितंयदायुः ॥ शतमिन्नुशरदोऽअंतिदेवायत्रानश्चक्राजरसंतनूनां । पुत्रासोयत्रपितरोभवंति
मानोमध्यारीरिषतायुर्गंतोः ॥ अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः । विश्वेदेवाऽअदितिःपंचजनाऽ

(१।१४।५) आनोभद्राइतिदशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आद्याःपंचसप्तमीचजगत्यःषष्ठीविराट्स्थाना ।
(सूक्तभेदप्रयोगपक्षेतुआद्यानांचतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याइंद्रापूषणौततश्चतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअदितिःएवंदश) ।

अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥ (१।१४।६) ऋजुनीतीनोवरुणोमित्रोनयतुविद्वान् । अर्यमादेवैःसजोषाः ॥
तेहिवस्वोवसवानास्तेऽअप्रमूरामहोभिः । व्रतारक्षंतेविश्वाहा ॥ तेऽअस्मभ्यंशर्मयंसन्नमृतामर्त्येभ्यः । बाधमानाऽ
अपद्विषः ॥ विनःपथःसुवितायचियंत्विंद्रोमरुतः । पूषाभगोवंद्यासः ॥ उतनोधियोगोऽअग्राःपूषन्विष्णवेवयावः ।
कर्तानःस्वस्तिमतः ॥ १७ ॥ मधुवाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः । माध्वीर्नःसंत्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधु
मत्पार्थिवंरजः । मधुद्यौरस्तुनःपिता+ ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँऽअस्तुसूर्यः । माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ शंनोमि
त्रःशंवरुणःशंनोभवत्वर्यमा । शंनऽइंद्रोबृहस्पतिःशंनोविष्णुरुरुक्रमः+ ॥ १८ ॥ (१।१४।७) त्वंसोमप्रचिकितो
मनीषात्वंरजिष्ठमनुनेषिपंथां । तवप्रणीतीपितरोनऽइंदोदेवेषुरत्नमभजंतधीराः ॥ त्वंसोमक्रतुभिःसुक्रतुर्भूस्त्वंदक्षैःसु
दक्षोविश्ववेदाः । त्वंवृषावृषत्वेभिर्महित्वाद्युम्नेभिर्द्युम्न्यभवोनृचक्षाः ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गभीरंतवसोमधा
म । शुचिष्ट्वमसिप्रियोनमित्रोदक्षाय्योऽअर्यमेवासिसोम ॥ यातेधामानिदिवियापृथिव्यांयापर्वतेष्वोषधीष्वप्सु । ते

(१।१४।६) ऋजुनीतीनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोविश्वेदेवागायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (वैश्वदेवसूक्तेप्यस्मिन्भेदप्रयोगकरणाशक्यत्वान्नवानामपिविश्वेदेवाएव) । (१।१४।७) त्वंसोमइतित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमःसोमस्त्रिष्टुप्पंचम्यादिद्वादशगायत्र्यःसप्तदश्युष्णिक् ।

भिर्नोविश्वैःसुमनाऽअहेळन्राजन्त्सोमप्रतिहव्यागृभाय ॥ त्वंसोमासिसत्पतिस्त्वंराजोतवृत्रहा । त्वंभद्रोऽअसिक्रतुः ॥ १९ ॥ त्वंचसोमनोवशोजीवातुंनमरामहे । प्रियस्तोत्रोवनस्पतिः ॥ त्वंसोममहेभगंत्वंयूनऽऋतायते । दक्षंदधासिजीवसे ॥ त्वंनःसोमविश्वतोरक्षाराजन्नघायतः । नरिष्येत्त्वावतःसखा ॥ सोमयास्तेमयोभुवऽऊतयःसंतिदाशुषे । ताभिर्नोविताभव ॥ इमंयज्ञमिदंवचोजुजुषाणऽउपागहि । सोमत्वंनोवृधेभव ॥ २० ॥ सोमगीर्भिष्ट्वावयंवर्धयामोवचोविदः । सुमृळीकोनऽआविश ॥ गयस्फानोऽअमीवहावसुवित्पुष्टिवर्धनः । सुमित्रःसोमनोभव ॥ सोमरारंधिनोहृदिगावोनयवसेष्वा । मर्यऽइवस्वऽओक्ये* ॥ यःसोमसख्येतवरारणद्देवमर्त्यः । तंदक्षःसचतेकविः+ ॥ उरुष्याणोऽअभिशस्तेःसोमनिपाह्यंहसः । सखासुशेवऽएधिनः ॥ २१ ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं । भवावाजस्यसंगथे+ ॥ आप्यायस्वमदिन्तमसोमविश्वेभिरंशुभिः । भवानःसुश्रवस्तमःसखावृधे+ ॥ संतेपयांसिसमुयंतुवाजाःसंवृष्ण्यान्यभिमातिषाहः । आप्यायमानोऽअमृतायसोमदिविश्रवांस्युत्तमानिधिष्व ॥ यातेधामानिहविषायजंतितातेविश्वापरिभूरस्तुयज्ञं । गयस्फानःप्रतरणःसुवीरोवीरहाप्रचरासोमदुर्यान् ॥ सोमोधेनुंसोमोऽअर्वंतमाशुंसोमोवीरंकर्मण्यंददाति । सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृश्रवणंयोददाशदस्मै ॥ २२ ॥ अषाळ्हंयुत्सुपृतनासुपप्रिंस्वर्षामप्सांवृजनस्यगोपां । भरेषुजांसुक्षितिंसुश्रवसंजयंतंत्वामनुमदेमसोम ॥ त्वमिमाऽओषधीःसोमविश्वास्त्वमपोऽअजनयस्त्वंगाः । त्वमाततंथोर्वं१तरिक्षंत्वंज्योतिषावितमोववर्थ ॥ देवेनर्नोमनसादेवसोमरायोभागंसहसावन्नभियुध्य । मात्वातनदीशिषेवीर्यस्योभयेभ्यःप्रचिकित्सागविष्टौ ॥ २३ ॥ (१।१४।८) एताऽउत्याऽउषसःकेतुमक्रतपूर्वेऽअर्धेरजसोभानुमंजते । निष्कृण्वानाऽआयुधानीवधृष्णवःप्रतिगावोरुषीर्यंतिमातरः ॥ उदपप्तन्नरुणाभानवोवृथास्वायुजोऽअरुषीर्गाऽअयुक्षत । अक्रन्नुषासोवयुनानिपूर्वथारुशंतंभानुमरुषीरशिश्रयुः ॥ अर्चंतिनारीरपसोनविष्टिभिःसमानेनयोजनेनापरावतः । इषंवहंतीःसुकृतेसुदानवेविश्वेदहयजमानायसुन्वते+ ॥ अधिपेशांसिवपतेनृतूरिवापोर्णुतेवक्षऽउस्रेवबर्जहं । ज्योतिर्विश्वस्मैभुवनायकृण्वतीगावोनव्रजंव्यु१षाऽआवर्तमः ॥ प्रत्यर्चीरुशदस्याऽअदर्शिवितिष्ठतेबाधतेकृष्णमभ्वं । स्वरुंनपेशोविदथेष्वंजन्चित्रंदिवोदुहिताभानुमश्रेत् ॥ २४ ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्योषाऽउच्छंतीवयुनाकृणोति । श्रियेछंदोनस्मयतेविभातीसुप्रतीकासौमनसायाजीगः ॥ भास्वतीनेत्रीसूनृतानांदिवस्तवेदुहितागोतमेभिः । प्रजावतोनृवतोऽअश्वबुध्यानुषोगोऽअग्राँऽउपमासिवाजान् ॥ उषस्तमश्यांयशसंसुवीरंदासप्रवर्गंरयिमश्वबुध्यं । सुदंससाश्रवसायाविभासिवाजप्रसूतासुभगेबृहंतं ॥ विश्वानिदेवीभुवनाभिचक्ष्याप्रतीचीचक्षुरुर्वियाविभाति । विश्वंजीवंचरसेबोधयंतीविश्वस्यवाचमविदन्मनायोः+ ॥ पुनःपुनर्जायमानापुराणीसमानंवर्णमभि

(१।१४।८) एताउत्याइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमउषाःअंत्यानांतिसृणामश्विनौआद्याश्चतस्रोजगत्यःततोष्टौत्रिष्टुभःअंत्याःषळुष्णिहः

शुंभमाना । श्वघ्नीवकृत्नुर्विजऽआमिनानामर्तस्यदेवीजरयंत्यायुः ॥ २५ ॥ व्यूर्ण्वतीदिवोऽअंताँऽअबोध्यपस्वसारं
सनुतर्युयोति । प्रमिनतीमनुष्यायुगानियोषाजारस्यचक्षसाविभाति ॥ पशून्नचित्रासुभगाप्रथानासिंधुर्नक्षोदऽउर्वि
याव्यश्वैत् । अमिनतीदैव्यानिव्रतानिसूर्यस्यचेतिरश्मिभिर्दृशाना+ ॥ उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यंवाजिनीवति । येन
तोकंचतनयंचधामहे ॥ उषोऽअद्येहगोमत्यश्वावतिविभावरि । रेवदस्मेव्युच्छसूनृतावति ॥ युक्ष्वाहिवाजिनीवत्य
श्वाँऽअद्यारुणाँऽउषः । अथानोविश्वासौभगान्यावह ॥ २६ ॥ अश्विनावर्तिरस्मदागोमद्दस्राहिरण्यवत् । अर्वाग्र
थंसमनसानियच्छतं ॥ यावित्थाश्लोकमादिवोज्योतिर्जनायचक्रथुः । आनऽऊर्जंवहतमश्विनायुवं+ ॥ एहदेवाम
योभुवादस्राहिरण्यवर्तनी । उषर्बुधोवहंतुसोमपीतये ॥ २७ ॥ (१।१४।९) अग्नीषोमाविमंसुमेशृणुतंवृषणाहवं ।
प्रतिसूक्तानिहर्यतंभवतंदाशुषेमयः ॥ अग्नीषोमायोऽअद्यवामिदंवचःसपर्यति । तस्मैधत्तंसुवीर्यंगवांपोषंस्वश्व्यं ॥
अग्नीषोमायऽआहुतिंयोवांदाशाद्धविष्कृतिं । सप्रजयासुवीर्यंविश्वमायुर्व्यश्नवत् ॥ अग्नीषोमाचेतितद्वीर्यंवांयदमु
ष्णीतमवसंपणिंगाः । अवातिरतंबृसयस्यशेषोविंदतंज्योतिरेकंबहुभ्यः ॥ युवमेतानिदिविरोचनान्यग्निश्चसोमसक्रतू
अधत्तं । युवंसिंधूँऽरभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुंचतंगृभीतान्+ ॥ आन्यंदिवोमातरिश्वाजभारामथ्नादन्यंपरिश्येनो

(१।१४।९)अग्नीषोमावितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमोग्नीषोमौत्रिष्टुप् आद्यास्तिस्रोनुष्टुभो(ष्टमीजगतीवा)नवम्यादितिस्रोगायत्र्यः ।

ऽअद्रेः । अग्नीषोमाब्रह्मणावावृधानोरुंयज्ञायचक्रथुरुलोकं+ ॥ २८ ॥ अग्नीषोमाहविषःप्रस्थितस्यवीतंहर्यतंवृषणा
जुषेथां । सुशर्माणास्ववसाहिभूतमथाधत्तंयजमानायशंयोः ॥ योऽअग्नीषोमाहविषासपर्याद्देवद्रीचामनसायोघृतेन ।
तस्यव्रतंरक्षतंपातमंहसोविशेजनायमहिशर्मयच्छतं ॥ अग्नीषोमासवेदसासहूतीवनतंगिरः । संदेवत्राबभूवथुः ॥
अग्नीषोमावनेनवांयोवांघृतेनदाशति । तस्मैदीदयतंबृहत्+ ॥ अग्नीषोमाविमानिनोयुवंहव्याजुजोषतं । आयातमुप
नःसचा ॥ अग्नीषोमापिपृतमर्वतोनऽआप्यायंतामुस्रियाहव्यसूदः । अस्मेबलानिमघवत्सुधत्तंकृणुतंनोऽअध्वरंश्रुष्टि
मंतं ॥ २९ ॥ (१।१५।१) इमंस्तोममर्हतेजातवेदसेरथमिवसंमहेमामनीषया । भद्राहिनःप्रमतिरस्यसंसद्यग्नेस
ख्येमारिषामावयंतव ॥ यस्मैत्वमायजसेससाधत्यनर्वाक्षेतिदधतेसुवीर्यं । सतूतावनैनमश्नोत्यंहतिरग्ने॰ ॥ शकेमत्वा
समिधंसाधयाधियस्त्वेदेवाहविरदंत्याहुतं । त्वमादित्याँऽआवहतान्ह्यु१श्मस्यग्ने॰ ॥ भरामेध्मंकृणवामाहवींषितेचि
तयंतःपर्वणापर्वणावयं । जीवातवेप्रतरंसाधयाधियोग्ने॰ ॥ विशांगोपाऽअस्यचरंतिजंतवोद्विपच्चयदुतचतुष्पदक्तु
भिः । चित्रःप्रकेतऽउषसोमहाँऽअस्यग्ने॰ ॥ ३० ॥ त्वमध्वर्युरुतहोतासिपूर्व्यःप्रशास्तापोताजनुषापुरोहितः । वि

(१।१५।१) इमंस्तोममितिषोडशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोग्निःपूर्वोदेवाइत्यस्यादेवाअग्निश्चतन्नोमित्रइत्यंत्यार्धर्चस्यमित्रवरुणादितिसिंधुपृथिवीद्यावोजगतीअंत्येत्रिष्टुभौ । (यद्दैवत्यंवासूक्तमितिपक्षेऽग्निरेवदेवता) ।

श्वाविद्वाँऽआर्त्विज्याधीरपुष्यस्यग्ने० ॥ योविश्वतःसुप्रतीकःसदृङ्ङसिदूरेचित्संतळिदिवातिरोचसे । रात्र्याश्चिदंधो
ऽअतिदेवपश्यस्यग्ने० ॥ पूर्वोदेवाभवतुसुन्वतोरथोस्माकंशंसोऽअभ्यस्तुदूढ्यः । तदाजानीतोतपुष्यतावचोग्ने० ॥
वधैर्दुःशंसाँऽअपदूढ्योजहिदूरेवायेऽअंतिवाकेचिदत्रिणः । अथायज्ञायगृणतेसुगंकृध्यग्ने० ॥ यदयुक्थाऽअरुषारो
हितारथेवातजूतावृषभस्येवतेरवः । आदिन्वसिवनिनोधूमकेतुनाग्ने० ॥ ३१ ॥ अधस्वनादुतबिभ्युःपतत्रिणोद्रप्सा
यत्तेयवसादोव्यस्थिरन् । सुगंतत्तेतावकेभ्योरथेभ्योग्ने० ॥ अयंमित्रस्यवरुणस्यधायसेवयातांमरुतांहेळोऽअद्भुतः ।
मृळासुनोभूत्वेषांमनःपुनरग्ने० ॥ देवोदेवानामसिमित्रोऽअद्भुतोवसुर्वसूनामसिचारुरध्वरे । शर्मन्त्स्यामतवसप्रथ
स्तमेग्ने० ॥ तत्तेभद्रंयत्समिद्धःस्वेदमेसोमाहुतोजरसेमृळयत्तमः । दधासिरत्नंद्रविणंचदाशुषेग्ने० ॥ यस्मैत्वंसुद्रविणोददा
शोनागास्त्वमदितेसर्वताता । यंभद्रेणशवसाचोदयासिप्रजावताराधसातेस्याम ॥ सत्वमग्नेसौभगत्वस्यविद्वानस्माक
मायुःप्रतिरेहदेव । तन्नोमित्रोवरुणोमामहंतामदितिःसिंधुःपृथिवीऽउतद्यौः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

षष्ठाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं.४१ मरुद्भ्यइदं.३४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं.४ इंद्रापूषभ्यामिदं.१
विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं.४ अदित्याइदं.१ विश्वेदेवेभ्यइदं.९ सोमायेदं.२३ उषसइदं.१५ अश्विभ्यामिदं.३ अग्नीषोमाभ्यामिदं.१२ अग्नयइदं.
७देवाग्निभ्यामिदं (देवेभ्योऽग्निभ्यइदं.) अग्नयइदं.७ अग्निमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवीद्युभ्यइदं.१ ॥ इतिप्रथमेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

द्वेएकादशौषसायवाग्नयेसप्रत्नथानवद्रविणोदसेपनोष्टौशुचयेगायत्रंवैश्वानरस्यतृचंवैश्वानरीयंजातवेदसएका
जातवेदस्यमेतदादीन्येकभूयांसिसूक्तसहस्रमेतत्तुकश्यपार्षंसयोवृषैकोनांवार्षागिराऋज्राश्वांबरीषसहदेवभय
मानसुराधसःप्रमंदिनएकादशकुत्सश्चतुस्त्रिष्टुबंतमाद्यागर्भस्त्राविण्युपनिषदिमांतेत्यात्रिष्टुप्सत्तेष्टौयोनिर्नवचंद्र
माएकोनाह्यस्त्रितोवावैश्वदेवंहिपांक्तमंत्यात्रिष्टुबष्टमीमहाबृहतीयवमध्यैंद्रंमित्रंसप्तत्रिष्टुबंतंयज्ञस्तृचंयइंद्रा
ग्नीसप्तोनैंद्राग्नंतुविह्यष्टौततंनवार्भवंतुपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौतक्षन्पंचांत्यात्रिष्टुबीळेपंचाधिकाश्विनंमाद्यौपादौलिङ्गो
क्तदेवतांवंत्येत्रिष्टुभौ ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःओ३म् ॥ (१।१५।२) द्वेविरूपेचरतःस्वर्थेऽअन्यान्यावत्समुपधापयेते । हरिरन्यस्यांभवतिस्वधावान्छु
क्रोऽअन्यस्यांददृशेसुवर्चाः ॥ दशेमंत्वष्टुर्जनयंतगर्भमतंद्रासोयुवतयोविभृत्रं । तिग्मानीकंस्वयशसंजनेषुविरोचमानं
परिषींनयंति ॥ त्रीणिजानापरिभूषंत्यस्यसमुद्रऽएकंदिव्येकमप्सु । पूर्वामनुप्रदिशंपार्थिवानामृतून्प्रशासद्विदधावनु
ष्टु+ ॥ कऽइमंवोनिण्यमाचिकेतवत्सोमातॄर्जनयतस्वधाभिः । बह्वीनांगर्भोऽअपसामुपस्थान्महान्कविर्निश्चरतिस्वधा
वान् ॥ आविष्ट्योवर्धतेचारुरासुजिह्मानामूर्ध्वःस्वयशाऽउपस्थे । उभेत्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात्प्रतीचीसिंहंप्रतिजोषयेते

(१।१५।२) द्वेविरूपेइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सउषोग्निस्त्रिष्टुप् । (इतआरभ्यजातवेदसइत्यंतंशुद्धोग्निर्वा) ।

॥ १ ॥ उ॒भेभ॒द्रेजो॑षयेते॒नमेने॒गावो॒नवा॒श्राऽउप॑तस्थु॒रेवैः॑ । सदक्षा॑णांदक्ष॑पतिर्ब॑भूवां॒जंति॒यंद॑क्षिण॒तोह॒विर्भिः॑ ॥ उद्यं॑
यमीतिसवि॒तेव॑बा॒हूऽउ॒भेसिचौ॑यततेभी॒मऽऋंजन् । उच्छु॒क्रमत्क॑मजतेसि॒मस्मा॒न्नवा॑मा॒तृभ्यो॒वस॑नाजहाति ॥ त्वे॒षंरू॒पं
कृणुत॒ऽउत्त॑रं॒यत्सं॑पृंचा॒नःसद॑ने॒गोभि॑र॒द्भिः । क॒विर्बु॒ध्नंपरि॑मर्मृज्यते॒धीःसादे॒वता॑ता॒समि॑तिर्बभूव ॥ उ॒रुते॒ज्रयः॒पर्यें॑ति
बु॒ध्नंवि॒रोच॑मानंमहि॒षस्य॒धाम॑ । विश्वे॑भिरग्ने॒स्वय॑शोभिरि॒द्धोऽद॑ब्धेभिः॒पा॒युभिः॑पाह्य॒स्मान्+ ॥ धन्व॒न्त्स्रोतः॑कृणुतेगा॒
तुमू॒र्मिंशु॒क्रैरू॒र्मिभि॑र॒भिन॑क्षति॒क्षां । विश्वा॒सना॑निज॒ठरे॑षुधत्ते॒ऽंतर्नवा॑सुचरतिप्र॒सूषु॑ ॥ ए॒वानो॑ऽअग्ने॒स॒मिधा॑वृ॒धानो॑रे॒व
त्पा॑वक॒श्रव॑से॒विभा॑हि । तन्नो॑मि॒त्रोवरु॑णोमामहंता॒मदि॑ति॒ःसिंधुः॑पृथि॒वीऽउ॒तद्यौः+ ॥ २ ॥ (१।१५।३) सप्र॒त्नथा॒
सह॑सा॒जाय॑मानःस॒द्यःकाव्या॑नि॒बळ॑धत्त॒विश्वा॑ । आप॑श्चमि॒त्रंधि॒षणा॑चसाधन्दे॒वाऽअ॒ग्निंधा॑रयन्द्रवि॒णोदां ॥ सपूर्व॑
यानि॒विदा॑क॒व्यता॒योरि॒माःप्र॒जाऽअ॑जनय॒न्मनू॑नां । वि॒वस्व॑ता॒चक्ष॑सा॒द्याम॒पश्च॑दे॒वा० ॥ तमी॑ळतप्रथ॒मंय॑ज्ञ॒साधं॑वि॒श
ऽआरी॒राहु॑तमृं॒जसा॒नं । ऊ॒र्जःपु॒त्रंभ॑र॒तंसृ॒प्रदा॑नुंदे॒वा० ॥ समा॑त॒रिश्वा॑पु॒रुवा॑रपुष्टिर्वि॒दद्गा॒तुंतन॑यायस्व॒र्वित् । वि॒शां
गो॒पाज॑नि॒तारोद॑स्योर्दे॒वा० ॥ नक्तो॒षासा॒वर्ण॑मा॒मेम्या॑ने॒धा॒पये॑ते॒शिशु॒मेकं॑स॒मीची॑ । द्यावा॒क्षामा॑रु॒क्मोऽअं॒तर्वि॑भाति॒दे॒
वा० ॥ ३ ॥ रा॒योबु॒ध्नःसं॒गम॑नो॒वसू॑नांय॒ज्ञस्य॑के॒तुर्म॑न्म॒साध॑नो॒वेः । अ॒मृ॒त॒त्वंरक्ष॑माणासऽएनंदे॒वा० ॥ नू॒चपु॒राच॒सद॑नं

(१।१५।३) सप्रत्नथेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोद्रविणोदाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

र॒यी॒णांजा॒तस्य॑च॒जाय॑मानस्य॒चक्षां । स॒तश्च॑गो॒पांभव॑तश्च॒भूरे॑र्दे॒वा० ॥ द्र॒वि॒णो॒दाद्रवि॑णसस्तु॒रस्य॑द्रवि॒णो॒दाःसन॑रस्य॒
प्रयं॑सत् । द्र॒वि॒णो॒दावी॒रव॑ती॒मिषं॑नोद्रवि॒णो॒दारा॑सते॒दी॒र्घमायुः॑ ॥ ए॒वानो॑ऽअग्ने॒स॒मिधा॑वृ॒धानो॑रे॒वत्पा॑वक॒श्रव॑से॒विभा॑
हि । तन्नो॑मि॒त्रोवरु॑णोमामहंता॒मदि॑ति॒ःसिंधुः॑पृथि॒वीऽउ॒तद्यौः ॥ ४ ॥ (१।१५।४) अप॑नः॒शोशु॑चद॒घमग्ने॑शुशु॒
ग्ध्यार॒यिं । अप॑नः॒शोशु॑चद॒घं+ ॥ सु॒क्षे॒त्रि॒यासु॑गातु॒याव॑सू॒याच॑यजामहे । अप॑नः॒० ॥ प्रयद्भंदि॑ष्ठऽए॒षांप्रास्माका॑सश्च
सू॒रयः॑ । अप॑नः॒० ॥ प्रयत्ते॑ऽअग्नेसू॒रयो॒जाये॑महि॒प्रते॑व॒यं । अप॑नः॒० ॥ प्रयद॒ग्नेःसह॑स्वतोवि॒श्वतो॒यंति॑भा॒नवः॑ । अप॑
नः॒० ॥ त्वंहिवि॑श्वतोमुखवि॒श्वतः॑परि॒भूरसि॑ । अप॑नः॒० ॥ द्विषो॑नोविश्वतोमु॒खाति॑ना॒वेव॑पारय । अप॑नः॒० ॥ सनः॒
सिंधु॑मिवना॒वयाति॑पर्षास्व॒स्तये॑ । अप॑नः॒० ॥ ५ ॥ (१।१५।५) वै॒श्वा॒न॒रस्य॑सुम॒तौस्या॑म॒राजा॒हिकं॒भुव॑नानामभि॒
श्रीः । इ॒तोजा॒तोविश्व॑मि॒दंविच॑ष्टेवैश्वान॒रोय॑तते॒सूर्ये॑ण ॥ पृ॒ष्टोदि॒विपृ॒ष्टोऽअ॒ग्निःपृ॑थि॒व्यांपृ॒ष्टोविश्वा॒ऽओष॑धी॒राविवे॑
श । वै॒श्वा॒न॒रःसह॑सापृ॒ष्टोऽअ॒ग्निःसनो॒दिवा॒सरि॒षःपा॑तु॒नक्तं॑ ॥ वैश्वा॑नर॒तव॒तत्स॒त्यमं॑स्त्व॒स्मान्रायो॑म॒घवा॑नःसचंतां ।
तन्नो॑मि॒त्रो० ॥ ६ ॥ (१।१५।६) जा॒तवे॑दसेसुनवा॒मसोम॑मरातीय॒तोनिद॑हाति॒वेदः॑ । सनः॑पर्ष॒दति॑दु॒र्गाणि॒विश्वा॑

(१।१५।४) अपनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सःशुचिरग्निर्गायत्री । (१।१५।५) वैश्वानरस्येतितृचस्यसूक्तस्यकुत्सोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।
(१।१५।६) जातवेदसइत्येकर्चस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपोजातवेदाअग्निस्त्रिष्टुप् ।

नावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ ७ ॥ (१।१५।७) सयोवृषावृष्ण्येभिःसमोकामहोदिवःपृथिव्याश्चसम्राट् । सतीनस
त्वाहव्योभरेषुमरुत्वान्नोभवत्विंद्रऽऊती+ ॥ यस्यानाप्तःसूर्यस्येवयामोभरेभरेवृत्रहाशुष्मोऽअस्ति । वृषन्तमःसखिभिः
स्वेभिरेवैर्मरु० ॥ दिवोनयस्यरेतसोदुघानाःपंथासोयंतिशवसापरीताः। तरद्द्वेषाःसासहिःपौंस्येभिर्मरु० ॥ सोऽअंगि
रोभिरंगिरस्तमोभूद्वृषावृषभिःसखिभिःसखासन् । ऋग्मिभिर्ऋग्मीगातुभिर्ज्येष्ठोमरु० ॥ ससूनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋभ्वानृ
षाह्येसासह्वाँऽअमित्रान् । सनीळेभिःश्रवस्यानितूर्वन्मरु० ॥ ८ ॥ समन्युमीःसमदनस्यकर्तास्माकेभिर्नृभिःसूर्यंसन
त् । अस्मिन्नहन्त्सत्पतिःपुरुहूतोमरु० ॥ तमूतयोरणयन्छूरसातौतंक्षेमस्यक्षितयःकृण्वतत्रां । सविश्वस्यकरुणस्येश
ऽएकोमरु० ॥ तमप्संतशवसऽउत्सवेषुनरोनरमवसेतंधनाय । सोऽअंधेचित्तमसिज्योतिर्विदन्मरु० ॥ ससव्येनयम
तिव्राधतश्चित्सदक्षिणेसंगृभीताकृतानि । सकीरिणाचित्सनिताधनानिमरु० ॥ सग्रामेभिःसनितासरथेभिर्विदेविश्वा
भिःकृष्टिभिर्न्व१द्य । सपौंस्येभिरभिभूरशस्तीर्मरु० ॥ ९ ॥ सजामिभिर्यत्समजातिमीह्ळेजामिभिर्वापुरुहूतऽएवैः ।
अपांतोकस्यतनयस्यजेषेमरु० ॥ सवज्रभृद्दस्युहाभीमऽउग्रःसहस्रचेताःशतनीथऽऋभ्वा । चम्रीषोनशवसापांचज

(१।१५।७) सयोवृषेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवार्षागिराऋज्राश्वांबरीषसहदेवभयमानसुराधसइंद्रस्त्रिष्टुप् । (इतआरभ्यमरुत्वा
निंद्रइतिकश्चित् । तन्न । सर्वानुक्रमादिभिरनादृतत्वात् ।)

न्योमरु० ॥ तस्यवज्रःक्रंदतिस्मत्स्वर्षादिवोनत्वेषोरवथःशिमीवान् । तंसचंतेसनयस्तंधनानिमरु० ॥ यस्याजस्रंशव
सामानमुक्थंपरिभुजद्रोदसीविश्वतःसीं । सपारिषत्क्रतुभिर्मंदसानोमरु० ॥ नयस्यदेवादेवतानमर्ताऽआपश्चनशव
सोऽअंतमापुः । सप्ररिक्वात्वक्षसाक्ष्मोदिवश्चमरु० ॥ १० ॥ रोहिच्छ्यावासुमदंशुर्ललामीर्द्युक्षारायऽऋज्राश्वस्य । वृ
षण्वंतंबिभ्रतीधूर्षुरथंमंद्राचिकेतनाहुषीषुविक्षु+ ॥ एतत्त्यत्तऽइंद्रवृष्णऽउक्थंवार्षागिराऽअभिगृणंतिराधः । ऋज्रा
श्वःप्रष्टिभिरंबरीषःसहदेवोभयमानःसुराधाः ॥ दस्यून्छिम्यूँश्चपुरुहूतऽएवैर्हत्वापृथिव्यांशर्वानिबर्हीत् । सनत्क्षेत्रं
सखिभिःश्वित्न्येभिःसनत्सूर्यंसनदपःसुवज्रः ॥ विश्वाहेंद्रोऽअधिवक्तानोऽअस्त्वपरिह्वृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो०
॥ ११ ॥ (१।१५।८) प्रमंदिनेपितुमदर्चतावचोयःकृष्णगर्भानिरहन्नृजिश्वना । अवस्यवोवृषणंवज्रदक्षिणंमरुत्वंतं
सख्यायहवामहे ॥ योव्यंसंजाहृषाणेनमन्युनायःशंबरंयोऽअहन्पिप्रुमव्रतं । इंद्रोयःशुष्णमशुषंन्यावृणङ्मरु० ॥
यस्यद्यावापृथिवीपौंस्यंमहद्यस्यव्रतेवरुणोयस्यसूर्यः । यस्येंद्रस्यसिंधवःसश्चतिव्रतंमरु० ॥ योऽअश्वानांयोगवांगोपति
र्वशीयऽआरितःकर्मणिकर्मणिस्थिरः । वीळोश्चिदिंद्रोयोऽअसुन्वतोवधोमरु० ॥ योविश्वस्यजगतःप्राणतस्पतिर्योब्रह्म
णेप्रथमोगाऽअविंदत् । इंद्रोयोदस्यूँरधराँऽअवातिरन्मरु० ॥ यःशूरेभिर्हव्योयश्चभीरुभिर्योधावद्भिर्हूयतेयश्चजिग्यु

(१।१५।८) प्रमंदिनइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रोजगतीअंत्याश्चतस्रस्त्रिष्टुभः । (आद्यागर्भस्राविणीतिगुणः) ।

भिः । इंद्रंयंविश्वाभुवनाभिसंदधुर्मरु० ॥ १२ ॥ रुद्राणामेतिप्रदिशाविचक्षणोरुद्रेभिर्योषातनुतेपृथुज्रयः । इंद्रंम
नीषाऽअभ्यर्चतिश्रुतंमरु० ॥ यद्वामरुत्वःपरमेसधस्थेयद्वावमेवृजनेमादयासे । अतऽआयाह्यध्वरंनोऽअच्छात्वाया
हविश्चकृमासत्यराधः ॥ त्वायेंद्रसोमंसुषुमासुदक्षत्वायाहविश्चकृमाब्रह्मवाहः । अधानियुत्वःसगणोमरुद्भिरस्मिन्य
ज्ञेबर्हिषिमादयस्व ॥ मादयस्वहरिभिर्येतऽइंद्रविष्यस्वशिप्रेविसृजस्वधेने । आत्वासुशिप्रहरयोवहंतूशन्हव्यानिप्रति
नोजुषस्व ॥ मरुत्स्तोत्रस्यवृजनस्यगोपावयमिंद्रेणसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥ १३ ॥ (१।१५।९) इमांतेधियंप्र
भरेमहोमहीमस्यस्तोत्रेधिषणायत्तऽआनजे । तमुत्सवेचप्रसवेचसासहिमिंद्रंदेवासःशवसामदन्ननु ॥ अस्यश्रवोनद्यः
सप्तबिभ्रतिद्यावाक्षामापृथिवीदर्शतंवपुः । अस्मेसूर्याचंद्रमसाभिचक्षेश्रद्धेकमिंद्रचरतोवितर्तुरं+ ॥ तंस्मारथंमघव
न्प्रावसातयेजैत्रंयंतेऽअनुमदामसंगमे । आजानऽइंद्रमनसापुरुष्टुतत्वायद्भ्योमघवन्छर्मयच्छनः ॥ वयंजयेमत्वयायु
जावृतमस्माकमंशमुदवाभरेभरे । अस्मभ्यमिंद्रवरिवःसुगंकृधिप्रशत्रूणांमघवन्वृष्ण्यारुज ॥ नानाहित्वाहवमानाज
नाऽइमेधनानांधर्तरवसाविपन्यवः । अस्माकंस्मारथमातिष्ठसातयेजैत्रंहींद्रनिभृतंमनस्तव ॥ १४ ॥ गोजिताबाहूऽ
अमितक्रतुःसिमःकर्मन्कर्मन्छतमूतिःखजंकरः । अकल्पऽइंद्रःप्रतिमानमोजसाथाजनाविह्वयंतेसिषासवः ॥ उत्तेश

(१।१५।९) इमांतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

तान्मघवन्नुच्चभूयसऽउत्सहस्राद्रिरिचेकृष्टिषुश्रवः । अमात्रंत्वाधिषणातित्विषेमह्यधावृत्राणिजिघ्नसेपुरंदर ॥ त्रिवि
ष्टिधातुप्रतिमानमोजसस्तिस्रोभूमीर्नृपतेत्रीणिरोचना । अतीदंविश्वंभुवनंववक्षिथाशत्रुरिंद्रजनुषासनादसि ॥ त्वां
देवेषुप्रथमंहवामहेत्वंबभूथपृतनासुसासहिः । सेमंनःकारुमुपमन्युमुद्भिदमिंद्रःकृणोतुप्रसवेरथंपुरः+ ॥ त्वंजिगेथन
धनारुरोधिथार्भेष्वाजामघवन्महत्सुच । त्वामुग्रमवसेसंशिशीमस्यथानऽइंद्रहवनेषुचोदय ॥ विश्वाहेंद्रोऽअधिवक्ता
नोऽअस्त्वपरिह्वृताःसनुयामवाजं । तन्नोमित्रो० ॥ १५ ॥ (१।१५।१०) तत्तऽइंद्रियंपरमंपराचैरधारयंतकवयःपुरे
दं । क्षमेदमन्यद्दिव्यं१न्यदस्यसमीपृच्यतेसमनेवकेतुः+ ॥ सधारयत्पृथिवींपप्रथच्चवज्रेणहत्वानिरपःससर्ज । अह
न्नहिमभिनद्रौहिणंव्यहन्व्यंसंमघवाशचीभिः ॥ सजातूभर्माश्रद्दधानऽओजःपुरोविभिंदन्नचरद्विदासीः । विद्वान्व
ज्रिन्दस्यवेहेतिमस्यार्यंसहोवर्धयाद्युम्नमिंद्र ॥ तदूचुषेमानुषेमायुगानिकीर्तेन्यंमघवानामबिभ्रत् । उपप्रयन्दस्युहत्या
यवज्रीयद्धसूनुःश्रवसेनामदधे+ ॥ तदस्येदंपश्यताभूरिपुष्टंश्रदिंद्रस्यधत्तनवीर्याय । सगाऽअविंदत्सोऽअविंददश्वान्त्स
ऽओषधीःसोऽअपःसवनानि ॥ १६ ॥ भूरिकर्मणेवृषभायवृष्णेसत्यशुष्मायसुनवामसोमं । यऽआदृत्यापरिपंथीवशू
रोयज्वनोविभजन्नेतिवेदः ॥ तदिंद्रप्रेववीर्यंचकर्थयत्ससंतंवज्रेणाबोधयोहिं । अनुत्वापत्नीर्हृषितंवयश्चविश्वेदेवासोऽ

(१।१५।१०) तत्तइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

अमदन्ननुत्वा ॥ शुष्णंपिप्रुंकुयवंवृत्रमिंद्रयदावधीर्विपुरःशंबरस्य । तन्नोमित्रो० ॥ १७ ॥ (१।१५।११) योनिष्ट
ऽइंद्रनिषदेऽअकारितमानिषीदस्वानोनार्वा । विमुच्यावयोवसायाश्वान्दोषावस्तोर्वहीयसःप्रपित्वे+ ॥ ओत्येनरऽइं
द्रमूतयेगुर्नूचित्तान्सद्योऽअध्वनोजगम्यात् । देवासोमन्युंदासस्यश्चम्नन्तेनऽआवक्षन्त्सुवितायवर्णं ॥ अवत्मनाभर
तेकेतवेदाऽअवत्मनाभरतेफेनमुदन् । क्षीरेणस्नातःकुयवस्ययोषेहतेतेस्यातांप्रवणेशिफायाः ॥ युयोपनाभिरुपरस्या
योःप्रपूर्वाभिस्तिरतेराष्टिशूरः । अंजसीकुलिशीवीरपत्नीपयोहिन्वानाऽउदभिर्भरंते ॥ प्रतियत्स्यानीथादर्शिदस्योरो
कोनाच्छासदनंजानतीगात् । अधस्मानोमघवन्चर्कृतादिन्मानोमघेवनिष्षपीपरादाः ॥ १८ ॥ सत्वंनऽइंद्रसूर्येसोऽ
अप्स्वनागास्त्वऽआभंजजीवशंसे । मांतरांभुजमारीरिषोनःश्रद्धितंतेवहतऽइंद्रियाय ॥ अधामन्येश्रत्तेऽअस्माऽअ
धायिवृषाचोदस्वमहतेधनाय । मानोऽअकृतेपुरुहूतयोनाविंद्रक्षुध्यद्भ्योवयऽआसुतिंदाः ॥ मानोवधीरिंद्रमापरादा
मानःप्रियाभोजनानिप्रमोषीः । आंडामानोमघवञ्छक्रनिर्भेन्मानःपात्राभेत्सहजानुषाणि ॥ अर्वाङेहिसोमकामंत्वा
हुरयंसुतस्तस्यपिबामदाय । उरुव्यचाजठरऽआवृषस्वपितेवनःशृणुहिहूयमानः ॥ १९ ॥ (१।१५।१२) चंद्रमाऽ

(१।१५।११) योनिष्टइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।१५।१२) चंद्रमाइत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोविश्वेदेवाः
पंक्तिःअंत्यात्रिष्टुप्अष्टमीमहाबृहतीयवमध्या । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेतुआद्यायाविश्वेदेवाःद्वितीयायारोदसीतृतीयायाविश्वेदेवाःचतुर्थ्याअग्नि

अप्स्वं१तरासुपर्णोधावतेदिवि । नवोहिरण्यनेमयःपदंविंदंतिविद्युतोवित्तंमेऽअस्यरोदसी ॥ अर्थमिद्वाऽउऽअर्थिन
ऽआजायायुवतेपतिं । तुंजातेवृष्ण्यंपयःपरिदायरसंदुहेवित्तं० ॥ मोषुदेवाऽअदःस्व१रवपादिदिवस्परि । मासोम्य
स्यशंभुवःशूनेभूमकदाचनवित्तं० ॥ यज्ञंपृच्छाम्यवमंसतद्दूतोविवोचति । क्वऽऋतंपूर्व्यंगतंकस्तद्बिभर्तिनूतनोवित्तं० ॥
अमीयेदेवाःस्थनत्रिष्वारोचनेदिवः । कद्वऽऋतंकदनृतंक्वप्रत्नावऽआहुतिर्वित्तं० ॥ २० ॥ कद्वऽऋतस्यधर्णसिकद्व
रुणस्यचक्षणं । कदर्यम्णोमहस्पथातिक्रामेमदूढ्योवित्तं० ॥ अहंसोऽअस्मियःपुरासुतेवदामिकानिचित् । तंमाव्यं
त्याध्यो३वृकोनतृष्णजंमृगंवित्तं० ॥ संमातपंत्यभितःसपत्नीरिवपर्शवः । मूषोनशिश्नाव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेशतक्र
तोवित्तं० ॥ अमीयेसप्तरश्मयस्तत्रामेनाभिरातता । त्रितस्तद्वेदाप्त्यःसजामित्वायरेभतिवित्तं० ॥ अमीयेपंचोक्षणो
मध्येतस्थुर्महोदिवः । देवत्रानुप्रवाच्यंसध्रीचीनानिवावृतुर्वित्तं० ॥ २१ ॥ सुपर्णाऽएतऽआसतेमध्यऽआरोधनेदि
वः । तेसेधंतिपथोवृकंतरंतंयह्वतीरपोवित्तं० ॥ नव्यंतदुक्थ्यंहितंदेवासःसुप्रवाचनं । ऋतमर्षतिसिंधवःसत्यंतातान
सूर्योवित्तं० ॥ अग्नेतवत्यदुक्थ्यंदेवेष्वस्त्याप्यं । सनःसत्तोमनुष्वदादेवान्यक्षिविदुष्टरोवित्तं० ॥ सत्तोहोतामनुष्वदा

रोदस्यःततस्तिसृणांविश्वेदेवाःअष्टम्याइंद्ररोदस्यःनवम्याःसूर्यरश्मिरोदस्यःदशम्याविश्वेदेवाःएकादश्याःसूर्यरश्मिरोदस्यःद्वादश्याविश्वेदे
वाःततोद्वयोरग्निरोदसीततएकस्यावरुणरोदस्यःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःततएकस्यारोदसीअंत्यायाविश्वेदेवाः । उत्तरसूक्तद्वयेविश्वेदेवाएव) ।

देवाँऽअच्छाविदुष्टरः । अग्निर्हव्यासुषूदतिदेवोदेवेषुमेधिरोवित्तं० ॥ ब्रह्माकृणोतिवरुणोगातुविदंतमीमहे । व्यूर्णोतिहृदामतिंनव्योजायतामृतंवित्तं० ॥ २२ ॥ असौयःपंथाऽआदित्योदिविप्रवाच्यंकृतः । नसदेवाऽअतिक्रमेतंमर्तासोनपश्यथवित्तं० ॥ त्रितःकूपेवहितोदेवान्हवतऽऊतये । तच्छुश्रावबृहस्पतिःकृण्वन्नंहूरणादुरुवित्तं० ॥ अरुणोमासकृद्वृकःपथायंतंददर्शहि । उज्जिहीतेनिचाय्यातष्टेवपृष्ठ्यामयीवित्तं० ॥ एनांगूषेणवयमिंद्रवंतोभिष्यामवृजनेसर्ववीराः । तन्नोमित्रो० ॥ २३ ॥ (१।१६।१) इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमूतयेमारुतंशर्धोऽअदितिंहवामहे । रथंनदुर्गाद्वसवःसुदानवोविश्वस्मान्नोऽअंहसोनिष्पिपर्तन ॥ तऽआदित्याऽआगतासर्वतातयेभूतदेवावृत्रतूर्येषुशंभुवः । रथंन० ॥ अवंतुनःपितरःसुप्रवाचनाऽउतदेवीदेवपुत्रेऽऋतावृधा । रथंन० ॥ नराशंसंवाजिनंवाजयन्निहक्षयद्वीरंपूषणंसुम्नैरीमहे । रथंन० ॥ बृहस्पतेसदमिन्नःसुगंकृधिशंयोर्यत्तेमनुर्हितंतदीमहे । रथंन० ॥ इंद्रंकुत्सोवृत्रहणंशचीपतिंकाटेनिबाह्ळऽऋषिरह्वदूतये । रथंन० ॥ देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातुदेवस्त्रातात्रायतामप्रयुच्छन् । तन्नोमित्रो० ॥ २४ ॥ (१।१६।२) यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुम्नमादित्यासोभवतामृळयंतः । आवोर्वाचीसुमतिर्ववृत्याद्ंहोश्चिद्यावरिवोवित्त

(१।१६।१) इंद्रंमित्रमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोविश्वेदेवाजगतीअंत्यात्रिष्टुप् । (१।१६।२) यज्ञोदेवानामितितृचस्यसूक्तस्य कुत्सोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

रासत् ॥ उपनोदेवाऽअवसागमंत्वंगिरसांसामभिःस्तूयमानाः । इंद्रऽइंद्रियैर्मरुतोमरुद्भिरादित्यैर्नोऽअदितिःशर्मयंसत् ॥ तन्नऽइंद्रस्तद्वरुणस्तदग्निस्तदर्यमातत्सविताचनोधात् । तन्नोमित्रो० ॥ २५ ॥ (१।१६।३) यऽइंद्राग्नीचित्रतमोरथोवामभिविश्वानिभुवनानिचष्टे । तेनायातंसरथंतस्थिवांसाथासोमस्यपिबतंसुतस्य ॥ यावदिदंभुवनंविश्वमस्त्युरुव्यचावरिमतागभीरं । तावाँऽअयंपातवेसोमोऽअस्त्वरमिंद्राग्नीमनसेयुवभ्यां ॥ चक्राथेहिसध्र्य१ङ्नामभद्रंसध्रीचीनावृत्रहणाऽउतस्थः । ताविंद्राग्नीसध्र्यंचानिषद्यावृष्णःसोमस्यवृषणावृषेथां ॥ समिद्धेष्वग्निष्वानजानायतस्रुचाबर्हिरुतिस्तिराणा । तीव्रैःसोमैःपरिषिक्तेभिरर्वागेंद्राग्नीसौमनसाययातं ॥ यानींद्राग्नीचक्रथुर्वीर्याणियानिरूपाण्युतवृष्ण्यानि । यावांप्रत्नानिसख्याशिवानितेभिःसोमस्यपिबतंसुतस्य ॥ २६ ॥ यदब्रवंप्रथमंवांवृणानो३यंसोमोऽअसुरैर्नोविहव्यः । तांसत्यांश्रद्धामभ्याहियातमथासोमस्यपिबतंसुतस्य ॥ यदिंद्राग्नीमदथःस्वेदुरोणेयद्ब्रह्मणिराजनिवायजत्रा । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीयदुषुतुर्वशेषुयद्द्रुह्युष्वनुषुपूरुषुस्थः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीऽअवमस्यांपृथिव्यांमध्यमस्यांपरमस्यामुतस्थः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीपरमस्यांपृथिव्यांमध्यमस्यामवमस्यामुतस्थः । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीदिविष्ठोयत्पृथि

(१।१६।३) यइंद्राग्नीइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्राग्नीत्रिष्टुप् ।

व्यांयत्पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु । अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ यदिंद्राग्नीऽउदितासूर्यस्यमध्येदिवःस्वधयामादयेथे ।
अतःपरिवृषणावाहियातमथा० ॥ एवेंद्राग्नीपपिवांसासुतस्यविश्वास्मभ्यंसंजयतंधनानि । तन्नोमित्रो० ॥ २७ ॥
(१।१६।४) विह्यख्यंमनसावस्यऽइच्छन्निंद्राग्नीज्ञासऽउतवासजातान् । नान्यायुवत्प्रमतिरस्तिमह्यंसवांधियंवाज
यंतीमतक्षं ॥ अश्रवंहिभूरिदावत्तरावांविजामातुरुतवाघास्यालात् । अथासोमस्यप्रयतीयुवभ्यामिंद्राग्नीस्तोमंजनया
मिनव्यं ॥ माच्छेद्मरश्मीँरितिनाधमानाःपितृणांशक्तीरनुयच्छमानाः । इंद्राग्निभ्यांकंवृषणोमदंतिताह्यद्रीधिषणा
याऽउपस्थे ॥ युवाभ्यांदेवीधिषणामदायेंद्राग्नीसोममुशतीसुनोति । तावश्विनाभद्रहस्तासुपाणीऽआधावतंमधुनापृ
ङ्क्तमप्सु+ ॥ युवामिंद्राग्नीवसुनोविभागेतवस्तमाशुश्रववृत्रहत्ये । तावासद्याबर्हिषियज्ञेऽअस्मिन्प्रचर्षणीमादयेथांसुत
स्य ॥ २८ ॥ प्रचर्षणिभ्यःपृतनाहवेषुप्रपृथिव्यारिरिचाथेदिवश्च । प्रसिंधुभ्यःप्रगिरिभ्योमहित्वाप्रेंद्राग्नीविश्वाभुव
नात्यन्या+ ॥ आभरतंशिक्षतंवज्रबाहूऽअस्माँऽइंद्राग्नीऽअवतंशचीभिः । इमेनुतेरश्मयःसूर्यस्ययेभिःसपित्वंपितरोनऽ
आसन् ॥ पुरंदराशिक्षतंवज्रहस्तास्माँऽइंद्राग्नीऽअवतंभरेषु । तन्नोमित्रो० ॥ २९ ॥ (१।१६।५) ततंमेऽअपस्तदु
तायतेपुनःस्वादिष्ठाधीतिरुचथायशस्यते । अयंसमुद्रऽइहविश्वदेव्यःस्वाहाकृतस्यसमुतृप्णुतऽऋभवः ॥ आभोगयं

(१।१६।४) विह्यख्यमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकुत्सइंद्राग्नीत्रिष्टुप् । (१।१६।५) ततंमइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकुत्सऋभवोजगतीपंचम्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

प्रयदिच्छंतऽऐतनापाकाःप्रांचोममकेचिदापयः । सौधन्वनासश्चरितस्यभूमनागच्छतसवितुर्दाशुषोगृहं+ ॥ तत्सवि
तावोमृतत्वमासुवदगोह्यंयच्छ्रवयंतऽऐतन । त्यंचिच्चमसमसुरस्यभक्षणमेकंसंतमकृणुताचतुर्वयं ॥ विष्ट्वीशमीतरणि
त्वेनवाघतोमर्तासःसंतोऽअमृतत्वमानशुः । सौधन्वनाऽऋभवःसूरचक्षसःसंवत्सरेसमपृच्यंतधीतिभिः ॥ क्षेत्रमिव
विममुस्तेजनेनऽएकंपात्रमृभवोजेहमानं । उपस्तुताऽउपमंनाधमानाऽअमर्त्येषुश्रवऽइच्छमानाः ॥ ३० ॥ आमनी
षामंतरिक्षस्यनृभ्यःस्रुचेवघृतंजुहवामविद्मना । तरणित्वायेपितुरस्यसश्चिरऽऋभवोवाजमरुहन्दिवोरजः ॥ ऋभुर्नऽइंद्रः
शवसानवीयानृभुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्ददिः । युष्माकंदेवाऽअवसाहनिप्रियेऽभितिष्ठेमपृत्सुतीरसुन्वतां ॥ निश्चर्मणऽऋभ
वोगामपिंशतसंवत्सेनासृजतामातरंपुनः । सौधन्वनासःस्वपस्यानरोजिव्रीयुवानापितराकृणोतन ॥ वाजेभिर्नोवा
जसातावविड्ढ्यृभुमाँऽइंद्रचित्रमादर्षिराधः । तन्नोमित्रो० ॥ ३१ ॥ (१।१६।६) तक्षन्रथंसुवृतंविद्मनापसस्तक्ष
न्हरीऽइंद्रवाहावृषण्वसू । तक्षन्पितृभ्यामृभवोयुवद्वयस्तक्षन्वत्सायमातरंसचाभुवं ॥ आनोयज्ञायतक्षतऽऋभुमद्वयः
क्रत्वेदक्षायसुप्रजावतीमिषं । यथाक्षयामसर्ववीरयाविशातन्नःशर्धायधासथास्विंद्रियं+ ॥ आतक्षतसातिमस्मभ्यमृ
भवःसातिंरथायसातिमर्वतेनरः । सातिंनोजैत्रींसंमहेतविश्वहाजामिमजामिंपृतनासुसक्षणिं ॥ ऋभुक्षणमिंद्रमाहुवऽ

(१।१६।६) तक्षन्रथमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकुत्सऋभवोजगतीअंत्यात्रिष्टुप् ।

ऊतयऽऋभून्वाजान्मरुतःसोमपीतये । उभामित्रावरुणानूनमश्विनातेनोहिन्वंतुसातयेधियेजिषे+ ॥ ऋभुर्भरायसं
शिशातुसातिंसमर्यजिद्वाजोऽअस्माँऽअविष्टु । तन्नोमित्रो० ॥ ३२ ॥ (१।१६।७) ईळेद्यावापृथिवीपूर्वचित्तयेग्निंघ
र्मंसुरुचंयामन्निष्टये । याभिर्भरेकारमंशायजिन्वथस्ताभिरूषुऽऊतिभिरश्विनागतं ॥ युवोर्दानायसुभराऽअसश्चतो
रथमातस्थुर्वचसंनमंतवे । याभिर्धियोवथःकर्मन्निष्टयेताभि० ॥ युवंतासाँदिव्यस्यप्रशासनेविशांक्षयथोऽअमृतस्यम
ज्मना । याभिर्धेनुमस्वं१पिन्वथोनराताभि० ॥ याभिःपरिज्मातनयस्यमज्मनाद्विमातातूर्षुतरणिर्विभूषति । याभि
स्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभि० ॥ याभीरेभंनिवृतंसितमद्भ्यऽउद्वंदनमैरयतंस्वर्दृशे । याभिःकण्वंप्रसिषासंतमावतंता
भि० ॥ ३३ ॥ याभिरंतकंजसमानमारणेभुज्युंयाभिरव्यथिभिर्जिजिन्वथुः । याभिःकर्कंधुंवय्यंचजिन्वथस्ताभि० ॥
याभिःशुचंतिंधनसांसुषंसदंतप्तंघर्ममोम्यावंतमत्रये । याभिःपृश्निगुंपुरुकुत्समावतंताभि० ॥ याभिःशचीभिर्वृषणाप
रावृजंप्रांधंश्रोणंचक्षसऽएतवेकृथः । याभिर्वर्तिकांग्रसिताममुंचतंताभि० ॥ याभिःसिंधुंमधुमंतमसश्चतंवसिष्ठंयाभि
रजरावजिन्वतं । याभिःकुत्संश्रुतर्यंनर्यमावतंताभि० ॥ याभिर्विश्पलांधनसामथर्व्यंसहस्रमीळ्हऽआजावजिन्वतं ।
याभिर्वशमश्व्यंप्रेणिमावतंताभि० ॥ ३४ ॥ याभिःसुदानूऽऔशिजायवणिजेदीर्घश्रवसेमधुकोशोऽअक्षरत् । कक्षी

(१।१६।७) ईळेद्यावापृथिवीइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकुत्सःआद्यायाद्यावापृथिव्यग्न्यश्विनःशिष्टानामश्विनौजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

वंतंस्तोतारंयाभिरावतंताभि० ॥ याभीरसांक्षोदसोद्नःपिपिन्वथुरनश्वंयाभीरथमावतंजिषे । याभिस्त्रिशोकऽउस्त्रि
याऽउदाजतताभि० ॥ याभिःसूर्यंपरियाथःपरावतिमंधातारंक्षैत्रपत्येष्वावतं । याभिर्विप्रंप्रभरद्वाजमावतंताभि० ॥
याभिर्महामतिथिग्वंकशोजुवंदिवोदासंशंबरहत्यऽआवतं । याभिःपूर्भिद्येत्रसदस्युमावतंताभि० ॥ याभिर्वम्रंविपि
पानमुपस्तुतंकलिंयाभिर्वित्तजानिंदुवस्यथः । याभिर्व्यश्वमुतपृथिमावतंताभि० ॥ ३५ ॥ याभिर्नराशयवेयाभिरत्र
येयाभिःपुरामनवेगातुमीषथुः । याभिःशारीराजतंस्यूमरश्मयेताभि० ॥ याभिःपठर्वाजठरस्यमज्मनाग्निर्नादीदेच्चि
तऽइद्धोऽअज्मन्ना । याभिःशर्यातमवथोमहाधनेताभि० ॥ याभिरंगिरोमनसानिरण्यथोग्रंगच्छथोविवरेगोऽअर्ण
सः । याभिर्मनुंशूरमिषासमावतंताभि० ॥ याभिःपत्नीर्विमदायन्यूहथुराघवायाभिररुणीरशिक्षतं । याभिःसुदासऽ
ऊहथुःसुदेव्यं१ताभि० ॥ याभिःशंतातीभवथोददाशुषेभुज्युंयाभिरवथोयाभिरध्रिगुं । ओम्यावतींसुभरामृतस्तुभं
ताभि० ॥ ३६ ॥ याभिःकृशानुमसनेदुवस्यथोजवेयाभिर्यूनोऽअर्वंतमावतं । मधुप्रियंभरथोयत्सरड्भ्यस्ताभि० ॥
याभिर्नरंगोषुयुधंनृषाह्येक्षेत्रस्यसातातनयस्यजिन्वथः । याभीरथाँऽअवथोयाभिरर्वतस्ताभि० ॥ याभिःकुत्समार्जुनेयं
शतक्रतूप्रतुर्वीतिंप्रचदभीतिमावतं । याभिर्ध्वसंतिंपुरुषंतिमावतंताभि० ॥ अप्नस्वतीमश्विनावाचमस्मेकृतंनोदस्रावृ

षणामनीषां । अद्यूत्येवसेनिह्वयेवांवृधेचनोभवतंवाजसातौ ॥ द्युभिरक्तुभिःपरिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विनासौभगे
भिः । तन्नोमित्रो० ॥ ३७ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

सप्तमाध्याये वर्गाः ३७ सूक्तानि १८ ऋचः १७९ ॥ त्यागः ॥ उषसेग्नयइदं. ११ द्रविणोदसेग्नयइदं. ९ अग्नयेशुचयइदं. ८ अग्नयेवैश्वानरायेदं. ३ जातवेदसेग्नयइदं. इंद्रायेदं. ५८ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २९ [भे. प. विश्वेभ्योदेवेभ्य. रोदसीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्निरोदसीभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ इंद्ररोदसीभ्य. सूर्यरश्मिरोदसीभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्यरश्मिरोदसीभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्निरोदसीभ्य. २ वरुणरोदसीभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ रोदसीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ११] इंद्राग्निभ्यामिदं. २१ ऋभुभ्यइदं. १४ द्यावापृथिव्यग्न्यश्विभ्यइदं. अश्विभ्यामिदं.२४ ॥ इतिप्रथमेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

इदंविंशतिरुषस्यंद्वितीयोर्धर्चोरात्रेश्चैमाएकादशरौद्रंद्वित्रिष्टुबंतंचित्रंषट्सौर्यंनासत्याभ्यांपंचाधिकाकक्षीवा
न्दैर्घतमसऽउशिक्प्रसूतआश्विनंवैमध्वआवामेकादशावांरथंदशजागतंकाराधद्वादशौत्यादुःस्वप्ननाशिन्याद्या
गायत्रींद्वितीयाककुप्तृतीयाचतुर्थ्यौकाविराण्नष्टरूप्यौपंचमीतनुशिराषष्ठ्यक्षरैरुष्णिग्विष्टारबृहतीकृतिर्विरा
ट्तिस्रोगायत्र्यःकदित्थापंचोनावैश्वदेवंवा ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिः३ओम् (१।१६।८) इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरागाच्चित्रःप्रकेतोऽअजनिष्टविभ्वा । यथाप्रसूतासवितुःसवायँ

(१।१६।८) इदंश्रेष्ठमितिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकुत्सउषाद्वितीयायाअर्धर्चोरात्रिस्त्रिष्टुप् ।

ऽएवारात्र्युषसेयोनिमारैक् ॥ रुशद्वत्सारुशतीश्वेत्यागादारैगुकृष्णासदनान्यस्याः । समानबंधूऽअमृतेऽअनूचीद्या
वावर्णंचरतऽआमिनाने ॥ समानोऽअध्वास्वस्रोरनंतस्तमन्यान्याचरतोदेवशिष्टे । नमेथेतेनतस्थतुःसुमेकेनक्तोषा
सासमनसाविरूपे ॥ भास्वतीनेत्रीसूनृतानामचेतिचित्राविदुरोनऽआवः । प्रार्प्याजगद्व्युनोरायोऽअख्यदुषाऽअजी
गर्भुवनानिविश्वा ॥ जिह्मश्ये३चरितवेमघोन्याभोगयऽइष्टयेरायऽउत्वं । दभ्रंपश्यद्भ्यऽउर्वियाविचक्षऽउषा० ॥
॥ १ ॥ क्षत्रायत्वंश्रवसेत्वंमहीयाऽइष्टयेत्वमर्थमिवत्वमित्यै । विसदृशाजीविताभिप्रचक्षऽउषा० ॥ एषादिवोदुहि
ताप्रत्यदर्शिव्युच्छंतीयुवतिःशुक्रवासाः । विश्वस्येशानापार्थिवस्यवस्वऽउषोऽअद्येहसुभगेव्युच्छ ॥ परायतीनामन्वे
तिपाथऽआयतीनांप्रथमाशश्वतीनां । व्युच्छंतीजीवमुदीरयंत्युषामृतंकंचनबोधयंती ॥ उषोयदग्निंसमिधेचकर्थवि
यदावश्चक्षसासूर्यस्य । यन्मानुषान्यक्ष्यमाणाँऽअजीगस्तद्देवेषुचकृषेभद्रमप्नः ॥ कियात्यायत्समयाभवातियाव्यूषुर्या
श्चनूनंव्युच्छान् । अनुपूर्वाःकृपतेवावशानाप्रदीध्यानाजोषमन्याभिरेति ॥ २ ॥ ईयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमु
षसंमर्त्यासः । अस्माभिरूनुप्रतिचक्ष्याभूदोतेयंतियेऽअपरीषुपश्यान् ॥ यावयद्द्वेषाऽऋतपाऽऋतेजाःसुम्नावरीसूनृता
ईरयंती । सुमंगलीर्बिभ्रतीदेववीतिमिहाद्योषःश्रेष्ठतमाव्युच्छ ॥ शश्वत्पुरोषाव्युवासदेव्यथोऽअद्येदंव्यावोमघोनी ।
अथोव्युच्छादुत्तराँऽअनुद्यूनजरामृताचरतिस्वधाभिः ॥ व्यं१जिभिर्दिवऽआतास्वद्यौदपकृष्णांनिर्णिजंदेव्यावः ।

प्रबोधयंत्यरुणेभिरश्वैरोषायातिसुयुजारथेन ॥ आवहंतीपोष्यावार्याणिचित्रंकेतुंकृणुतेचेकिताना । ईयुषीणामुपमा
शश्वतीनांविभातीनांप्रथमोषाव्यश्वैत् ॥ ३ ॥ उदीर्ध्वंजीवोऽअसुर्नऽआगादपप्रागात्तमऽआज्योतिरेति । आरैक्पं
थांयातवेसूर्यायागन्मयत्रप्रतिरंतऽआयुः ॥ स्यूमनावाचऽउदियर्तिवह्निःस्तवानोरेभऽउषसोविभातीः । अद्यातदुच्छ
गृणतेमघोन्यस्मेऽआयुर्निदिदीहिप्रजावत् ॥ यागोमतीरुषसःसर्ववीराव्युच्छंतिदाशुषेमर्त्याय । वायोरिवसूनृतानामु
दर्केताऽअश्वदाऽअश्नवत्सोमसुत्वा ॥ मातादेवानामदितेरनीकंयज्ञस्यकेतुर्बृहतीविभाहि । प्रशस्तिकृद्ब्रह्मणेनोव्यु१
च्छानोजनेजनयविश्ववारे ॥ यच्चित्रमप्नऽउषसोवहंतीजानायशशमानायभद्रं । तन्नोमित्रो० ॥ ४ ॥ (१।१६।९)
इमारुद्रायतवसेकपर्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः । यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वंपुष्टंग्रामेऽअस्मिन्ननातुरं+ ॥ मृ
ळानोरुद्रोतनोमयस्कृधिक्षयद्वीरायनमसाविधेमते । यच्छंचयोश्चमनुरायेजेपितातदश्यामतवरुद्रप्रणीतिषु ॥ अश्या
मतेसुमतिंदेवयज्ययाक्षयद्वीरस्यतवरुद्रमीढ्वः । सुम्नायन्निद्विशोऽअस्माकमाचरारिष्टवीराजुहवामतेहविः+ ॥ त्वेषं
वयंरुद्रंयज्ञसाधंवंकुंकविमवसेनिह्वयामहे । आरेऽअस्मद्दैव्यंहेळोऽअस्यतुसुमतिमिद्वयमस्यावृणीमहे ॥ दिवोवराहम
रुषंकपर्दिनंत्वेषंरूपंनमसानिह्वयामहे । हस्तेबिभ्रद्भेषजावार्याणिशर्मवर्मच्छर्दिरस्मभ्यंयंसत् ॥ ५ ॥ इदंपित्रेमरुतामुच्यते

(१।१६।९) इमारुद्रायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकुत्सोरुद्रोजगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

वचःस्वादोःस्वादीयोरुद्रायवर्धनं । रास्वाचनोऽअमृतमर्तभोजनंत्मनेतोकायतनयायमृळ ॥ मानोमहांतमुतमानोऽअर्भ
कंमानऽउक्षंतमुतमानऽउक्षितं । मानोवधीःपितरंमोतमातरंमानःप्रियास्तन्वोरुद्ररीरिषः ॥ मानस्तोकेतनयेमानऽआयौ
मानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः । वीरान्मानोरुद्रभामितोवधीर्हविष्मंतःसदमित्त्वाहवामहे ॥ उपतेस्तोमान्पशुपाऽइ
वाकरंरास्वापितर्मरुतांसुम्नमस्मे । भद्राहितेसुमतिर्मृळयत्तमाथावयमवऽइत्तेवृणीमहे ॥ आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नंक्षय
द्वीरसुम्नमस्मेतेऽअस्तु । मृळाचनोऽअधिचब्रूहिदेवाधाचनःशर्मयच्छद्विबर्हाः ॥ अवोचामनमोऽअस्माऽअवस्यवःशृणो
तुनोहवंरुद्रोमरुत्वान् । तन्नोमित्रो० ॥ ६ ॥ (१।१६।१०) चित्रंदेवानामुदगादनीकंचक्षुर्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ।
आप्राद्यावापृथिवीऽअंतरिक्षंसूर्यऽआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥ सूर्योदेवीमुषसंरोचमानांमर्योनयोषामभ्येतिपश्चात् ।
यत्रानरोदेवयंतोयुगानिवितन्वतेप्रतिभद्रायभद्रं+ ॥ भद्राऽअश्वाहरितःसूर्यस्यचित्राऽएतग्वाऽअनुमाद्यासः । नम
स्यंतोदिवऽआपृष्ठमस्थुःपरिद्यावापृथिवीयंतिसद्यः+ ॥ तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वंमध्याकर्तोर्विततंसंजभार । यदेद
युक्तहरितःसधस्थादाद्रात्रीवासस्तनुतेसिमस्मै ॥ तन्मित्रस्यवरुणस्याभिचक्षेसूर्योरूपंकृणुतेद्योरुपस्थे । अनंतमन्यद्रु
शदस्यपाजःकृष्णमन्यद्धरितःसंभरंति ॥ अद्यादेवाऽउदितासूर्यस्यनिरंहसःपिपृतानिरवद्यात् । तन्नोमित्रो० ॥ ७ ॥

(१।१६।१०) चित्रंदेवानामितिषडृचस्यसूक्तस्यकुत्सःसूर्यस्त्रिष्टुप् ।

(१।१७।१) नासत्याभ्यांबर्हिरिवप्रवृंजेस्तोमाँऽइयर्म्यभ्रियेववातः । यावर्भगायविमदायजायांसेनाजुवान्यूहतूरथेन ॥ वीळुपत्मभिराशुहेमभिर्वादेवानांवाजूतिभिःशाशदाना । तद्रासभोनासत्यासहस्रमाजायमस्यप्रधनेजिगाय ॥ तुग्रोहभुज्युमश्विनोदमेघेरयिंनकश्चिन्ममृवाँऽअवाहाः । तमूहथुर्नौभिरात्मन्वतीभिरंतरिक्षप्रुद्भिरपोदकाभिः ॥ तिस्रःक्षपस्त्रिरहातिव्रजद्भिर्नासत्याभुज्युमूहथुःपतंगैः । समुद्रस्यधन्वन्नार्द्रस्यपारेत्रिभीरथैःशतपद्भिःषळश्वैः ॥ अनारंभणेतदवीरयेथामनास्थानेऽअग्रभणेसमुद्रे । यदश्विनाऽऊहथुर्भुज्युमस्तंशतारित्रांनावमातस्थिवांसं ॥ ८ ॥ यमश्विनाददथुःश्वेतमश्वमघाश्वायशश्वदित्स्वस्ति । तद्वांदात्रंमहिकीर्तेन्यंभूत्पैद्वोवाजीसदमिद्धव्योऽअर्यः+ ॥ युवंनरास्तुवतेपज्रियायकक्षीवतेऽअरदतंपुरंधिं । कारोतराच्छफादश्वस्यवृष्णःशतंकुंभाँऽअसिंचतंसुरायाः ॥ हिमेनाग्निंघ्रंसमवारयेथांपितुमतीमूर्जमस्माऽअधत्तं । ऋबीसेऽअत्रिमश्विनावनीतमुन्निन्यथुःसर्वगणंस्वस्ति+ ॥ परावतंनासत्यानुदेथामुच्चाबुध्नंचक्रथुर्जिह्मबारं । क्षरन्नापोनपायनायरायेसहस्रायतृष्यतेगोतमस्य ॥ जुजुरुषोनासत्योतवव्रिंप्रामुंचतंद्रापिमिवच्यवानात् । प्रातिरतंजहितस्यायुर्दस्रादित्पतिमकृणुतंकनीनां ॥ ९ ॥ तद्वांनराशंस्यंराध्यंचाभिष्टिमन्नासत्यावरूथं । यद्विद्वांसानिधिमिवापगूळ्हमुद्दर्शतादूपथुर्वंदनाय ॥ तद्वांनरासनयेदंसऽउग्रमाविष्कृणोमितन्यतुर्नवृष्टिं ।

(१।१७।१) नासत्याभ्यामितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

दध्यङ्हयन्मध्वाथर्वणोवामश्वस्यशीर्ष्णाप्रयदीमुवाच ॥ अजोहवीन्नासत्याकरावांमहेयामन्पुरुभुजापुरंधिः । श्रुतंतच्छासुरिववध्रिमत्याहिरण्यहस्तमश्विनावदत्तं ॥ आस्नोवृकस्यवर्तिकामभीकेयुवंनरानासत्यामुमुक्तं । उतोकविंपुरुभुजायुवंहकृपमाणमकृणुतंविचक्षे ॥ चरित्रंहिवेरिवाच्छेदिपर्णमाजाखेलस्यपरितक्म्यायां । सद्योजंघामायसींविश्पलायैधनेहितेसर्तवेप्रत्यधत्तं ॥ १० ॥ शतंमेषान्वृक्येचक्षदानमृज्राश्वंतंपितांधंचकार । तस्माऽअक्षीनासत्याविचक्षऽआधत्तंदस्राभिषजावनर्वन्+ ॥ आवांरथंदुहितासूर्यस्यकार्ष्मेवातिष्ठदर्वताजयंती । विश्वेदेवाऽअन्वमन्यंतहृद्भिःसमुश्रियानासत्यासचेथे ॥ यदयातंदिवोदासायवर्तिर्भरद्वाजायाश्विनाहयंता । रेवदुवाहसचनोरथोवांवृषभश्चशिंशुमारश्चयुक्ता+ ॥ रयिंसुक्षत्रंस्वपत्यमायुःसुवीर्यंनासत्यावहंता । आजह्नावींसमनसोपवाजैस्त्रिरह्नोभागंदधतीमयातं ॥ परिविष्टंजाहुषंविश्वतःसींसुगेभिर्नक्तमूहथूरजोभिः । विभिंदुनानासत्यारथेनविपर्वताँऽअजरयूऽअयातं ॥ ११ ॥ एकस्यावस्तोरावतंरणायवशमश्विनासनयेसहस्रा । निरहतंदुच्छुनाऽइंद्रवंतापृथुश्रवसोवृषणावरातीः ॥ शरस्यचिदार्चत्कस्यावतादानीचादुच्चाचक्रथुःपातवेवाः । शयवेचिन्नासत्याशचीभिर्जसुरयेस्तर्यंपिप्यथुर्गां+ ॥ अवस्यतेस्तुवतेकृष्णियायऽऋजूयतेनासत्याशचीभिः । पशुंननष्टमिवदर्शनायविष्णाप्वंददथुर्विश्वकाय ॥ दशरात्रीरशिवेनानवद्यूनवनद्धंश्नथितमप्स्वं१तः । विप्रुतंरेभमुदनिप्रवृक्तमुन्निन्यथुःसोममिवस्रुवेण ॥ प्रवांदंसांस्यश्विनाववोचमस्यपतिःस्यां

सुगवः सुवीरः । उतपश्यन्नश्नुवन्दीर्घमायुरस्तमिवेज्जरिमाणंजगम्यां ॥ १२ ॥ (१।१७।२) मध्वः सोमस्याश्विना
मदायप्रत्नोहोताविवासतेवां । बर्हिष्मतीरातिर्विश्रितागीरिषायातंनासत्योपवाजैः ॥ योवामश्विनामनसोजवीयान्रथः
स्वश्वोविशऽआजिगाति । येनगच्छथःसुकृतोदुरोणंतेननरावर्तिरस्मभ्यंयातं ॥ ऋषिंनरावंहसःपांचजन्यमृबीसा
दत्रिंमुंचथोगणेन । मिनंतादस्योरशिवस्यमायाऽअनुपूर्वंवृषणाचोदयंता ॥ अश्वंनगूह्ळमश्विनादुरेवैरृषिंनरावृषणारे
भमप्सु । संतंरिणीथोविप्रुतंदंसोभिर्नवांजूर्यंतिपूर्व्याकृतानि ॥ सुषुप्वांसंननिर्ऋतेरुपस्थेसूर्यंनदस्रातमसिक्षियंतं ।
शुभेरुक्मंनदर्शतंनिखातमुदूपथुरश्विनावंदनाय ॥ १३ ॥ तद्वांनराशंस्यंपज्रियेणकक्षीवतानासत्यापरिज्मन् । श
फादश्वस्यवाजिनोजनायशतंकुंभाँऽअसिंचतंमधूनां ॥ युवंनरास्तुवतेकृष्णियायविष्णाप्वंददथुर्विश्वकाय । घोषायै
चित्पितृषदेदुरोणेपतिंजूर्यंत्याऽअश्विनावदत्तं ॥ युवंश्यावायरुशतीमदत्तंमहःक्षोणस्याश्विनाकण्वाय । प्रवाच्यंतद्वृष
णाकृतंवांयन्नार्षदायश्रवोऽअध्यधत्तं ॥ पुरूवर्पांस्यश्विनादधानानिपेदवऽऊहथुराशुमश्वं । सहस्रसांवाजिनमप्रतीत
महिहनंश्रवस्यँ१तरुत्रं ॥ एतानिवांश्रवस्यासुदानूब्रह्मांगूषंसदनंरोदस्योः । यद्वांपज्रासोऽअश्विनाहवंतेयातमिषाच
विदुषेचवाजं ॥ १४ ॥ सूनोर्मानेनाश्विनागृणानावाजंविप्रायभुरणारदंता । अगस्त्येब्रह्मणावावृधानासंविश्पलांना

(१।१७।२) मध्वःसोमस्येतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

सत्यारिणीतं ॥ कुहयांतासुष्टुतिंकाव्यस्यदिवोनपातावृषणाशयुत्रा । हिरण्यस्येवकलशंनिखातमुदूपथुर्दशमेऽअश्वि
नाहन् ॥ युवंच्यवानमश्विनाजरंतंपुनर्युवानंचक्रथुःशचीभिः । युवोरथंदुहितासूर्यस्यसहश्रियानासत्यावृणीत ॥ युवं
तुग्रायपूर्व्येभिरेवैःपुनर्मन्यावभवतंयुवाना । युवंभुज्युमर्णसोनिःसमुद्राद्विभिरूहथुरृज्रेभिरश्वैः ॥ अजोहवीदश्वि
नातौग्र्योवांप्रोळ्हःसमुद्रमव्यथिर्जगन्वान् । निष्टमूहथुःसुयुजारथेनमनोजवसावृषणास्वस्ति+ ॥ १५ ॥ अजोहवीद
श्विनावर्तिकावामास्नोयत्सीममुंचतंवृकस्य । विजयुषाययथुःसान्वद्रेर्जातंविष्वाचोऽअहतंविषेण ॥ शतंमेषान्वृक्ये
मामहानंतमःप्रणीतमशिवेनपित्रा । आक्षीऽऋज्राश्वेऽअश्विनावधत्तंज्योतिरंधायचक्रथुर्विचक्षे ॥ शुनमंधायभरमह्व
यत्सावृकीरश्विनावृषणानरेति । जारःकनीनऽइवचक्षदानऽऋज्राश्वःशतमेकंचमेषान् ॥ महीवामूतिरश्विनामयो
भूरुतस्रामंधिष्ण्यासंरिणीथः । अथायुवामिदह्वयत्पुरंधिरागच्छतंसींवृषणाववोभिः ॥ अधेनुंदस्रास्तर्यँ१विषक्ताम
पिन्वतंशयवेऽअश्विनागां । युवंशचीभिर्विमदायजायांन्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषां ॥ १६ ॥ यवंवृकेणाश्विनावपंतेषंदु
हंतामनुषायदस्रा । अभिदस्युंबकुरेणाधमंतोरुज्योतिश्चक्रथुरार्याय ॥ आथर्वणायाश्विनादधीचेश्व्यंशिरःप्रत्यैरयतं ।
सवांमधुप्रवोचदृतायन्त्वाष्ट्रंयद्दस्रावपिकक्ष्यंवां ॥ सदाकवीसुमतिमाचकेवांविश्वाधियोऽअश्विनाप्रावतंमे । अस्मेर
यिंनासत्याबृहंतमपत्यसाचंश्रुत्यंरराथां ॥ हिरण्यहस्तमश्विनाररणापुत्रंनरावध्रिमत्याऽअदत्तं । त्रिधाहश्यावमश्वि

नाविकस्तमुज्जीवसऽऐरयतंसुदानू ॥ एतानिवामश्विनावीर्याणिप्रपूर्व्याण्यायवोवोचन् । ब्रह्मकृण्वंतोवृषणायुव
भ्यांसुवीरासोविदथमावदेम ॥ १७ ॥ (१ । १७ । ३) आवांरथोऽश्विनाश्येनपत्वासुमृळीकःस्ववांयात्ववाङ् ।
योमर्त्यस्यमनसोजवीयान्त्रिवंधुरोवृषणावातरंहाः ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेनत्रिचक्रेणसुवृतायातमर्वाक् । पिन्वं
तंगाजिन्वतमर्वतोनोवर्धयतमश्विनावीरमस्मे+ ॥ प्रवद्यामनासुवृतारथेनदस्राविमंशृणुतंश्लोकमद्रेः । किमंगवांप्रत्य
वर्तिंगमिष्ठाहुर्विप्रासोऽअश्विनापुराजाः+ ॥ आवांश्येनासोऽअश्विनावहंतुरथेयुक्तासऽआशवःपतंगाः । येऽअप्तुरो
दिव्यासोनगृध्राऽअभिप्रयोऽनासत्यावहंति ॥ आवांरथंयुवतिस्तिष्ठदत्रजुष्ट्वीनरादुहितासूर्यस्य । परिवामश्वावपुषः
पतंगावयोवहंत्वरुषाऽअभीके ॥ १८ ॥ उद्वंदनमैरतंदंसनाभिरुद्रेभंदस्रावृषणाशचीभिः । निष्टौग्र्यंपारयथःसमु
द्रात्पुनश्च्यवानंचक्रथुर्युवानं ॥ युवमत्रयेवनीतायतप्तमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं । युवंकण्वायापिरिप्तायचक्षुःप्रत्यध
त्तंसुष्टुतिंजुजुषाणा+ ॥ युवंधेनुंशयवेनाधितायापिन्वतमश्विनापूर्व्याय । अमुंचतंवर्तिकामंहसोनिःप्रतिजंघांविश्प
लायाऽअधत्तं ॥ युवंश्वेतंपेदवऽइंद्रजूतमहिहनमश्विनादत्तमश्वं । जोहूत्रमर्योऽअभिभूतिमुग्रंसहस्रसांवृषणंवीड्वंगं ॥
तावांनरास्ववसेसुजाताहवामहेऽअश्विनानाधमानाः । आनऽउपवसुमतारथेननगिरोजुषाणासुविताययातं ॥ आश्ये

(१।१७।३) आवांरथइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौत्रिष्टुप् ।

नस्यजवसानूतनेनास्मेयातंनासत्यासजोषाः । हवेहिवामश्विनारातहव्यःशश्वत्तमायाऽउषसोव्युष्टौ ॥ १९ ॥ (१।१७।४)
आवांरथंपुरुमायंमनोजुवंजीराश्वंयज्ञियंजीवसेहुवे । सहस्रकेतुंवनिनंशतद्वसुंश्रुष्टीवानंवरिवोधामभिप्रयः ॥ ऊर्ध्वा
धीतिःप्रत्यस्यप्रयामन्यधायिशस्मन्त्समयंतऽआदिशः । स्वदामिघर्मंप्रतियंत्यूतयऽआवामूर्जानीरथमश्विनारुहत् ॥
संयन्मिथःपस्पृधानासोऽअग्मतशुभेमखाऽअमिताजायवोरणे । युवोरहप्रवणेचेकितेरथोयदश्विनावहथःसूरिमावरं ॥
युवंभुज्युंभुरमाणंविभिर्गतंस्वयुक्तिभिर्निवहंतापितृभ्यऽआ । यासिष्टंवर्तिर्वृषणाविजेन्यं१दिवोदासायमहिचेतिवाम
वः ॥ युवोरश्विनावपुषेयुवायुजंरथंवाणीयेमतुरस्यशर्ध्यं । आवांपतित्वंसख्यायजग्मुषीयोषावृणीतजेन्यायुवांपती ॥
॥ २० ॥ युवंरेभंपरिषूतेरुरुष्यथोहिमेनघर्मंपरितप्तमत्रये । युवंशयोरवसंपिप्यथुर्गविप्रदीर्घेणवंदनस्तार्यायुषा ॥ यु
वंवंदनंनिर्ऋतंजरण्ययारथंनदस्राकरणासमिन्वथः । क्षेत्रादाविप्रंजनथोविपन्ययाप्रवामत्रविधतेदंसनाभुवत् ॥ अग
च्छतंकृपमाणंपरावतिपितुःस्वस्यत्यजसानिबाधितं । स्वर्वतीरितऽऊतीर्युवोरहचित्राऽअभीकेऽअभवन्नभिष्टयः ॥
उतस्यावांमधुमन्मक्षिकारपन्मदेसोमस्यौशिजोहुवन्यति । युवंदधीचोमनऽआविवासथोथाशिरःप्रतिवामश्व्यंवदत् ॥
युवंपेदवेपुरुवारमश्विनास्पृधांश्वेतंतरुतारंदुवस्यथः । शर्यैरभिद्युंपृतनासुदुष्टरंचर्कृत्यमिन्द्रमिवचर्षणीसहं ॥ २१ ॥

(१।१७।४) आवांरथमितिदशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौजगती ।

(१।१७।५) कारांधद्धोत्राश्विनावांकोवांजोषऽउभयोः । कथाविधात्यप्रचेताः ॥ विद्वांसाविद्दुरःपृच्छेदविद्वानि
त्थापरोऽअचेताः । नूचिन्नुमर्तेऽअक्रौ ॥ ताविद्वांसाहवामहेवांतानोविद्वांसामन्मवोचेतमद्य । प्रार्चद्दयमानोयुवा
कुः ॥ विपृच्छामिपाक्या३नदेवान्वषट्कृतस्याद्भुतस्यदस्रा । पातंचसह्यसोयुवंचरभ्यसोनः ॥ प्रयाघोषेभृगवाणेनशो
भेययावाचायजतिपज्रियोवां । प्रैषयुर्नविद्वान्+ ॥ २२ ॥ श्रुतंगायत्रंतकवानस्याहंचिद्धिरिरेभाश्विनावां । आक्षी
शुभस्पतीदन्+ ॥ युवंह्यास्तंमहोरन्युवंवायन्निरततंसतं । तानोवसूसुगोपास्यातंपातंनोवृकादघायोः+ ॥ माकस्मैधा
तमभ्यमित्रिणेनोमाकुत्रानोगृहेभ्योधेनवोगुः । स्तनाभुजोऽअशिश्वीः ॥ दुहीयन्मित्रधितयेयुवाकुरायेचनोमिमीतं
वाजवत्यै ॥ इषेचनोमिमीतंधेनुमत्यै ॥ अश्विनोरसनंरथमनश्वंवाजिनीवतोः । तेनाहंभूरिचाकन ॥ अयंसमहमात
नूह्यातेजनाँऽअनु । सोमपेयंसुखोरथः ॥ अधस्वप्नस्यनिर्विदेभुंजतश्चरेवतः । उभाताबस्रिनश्यतः ॥ २३ ॥ (१।१८।१)
कदित्थानॄँःपात्रंदेवयतांश्रवद्गिरोऽअंगिरसांतुरण्यन् । प्रयदानड्विशऽआहर्म्यस्योरुक्रंसतेऽअध्वरेयजत्रः ॥ स्तंभीद्ध

(१।१७।५) काराधदितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानश्विनौआद्यागायत्रीद्वितीयाककुप्तृतीयाकाविराट्चतुर्थीनष्टरूपी
पंचमीतनुशिराषष्ठ्युष्णिक्सप्तमीविष्टारबृहत्यष्टमीकृतिर्नवमीविराट्अंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः (अंत्यादुःस्वप्ननाशिनी)। (१।१८।१)
कदित्थेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानिंद्रस्त्रिष्टुप् (विश्वेदेवावा)।

द्यांसधरुणंप्रुषायदृभुर्वाजायद्रविणंनरोगोः । अनुस्वजांमहिषश्चक्षतव्रांमेनामश्वस्यपरिमातरंगोः+ ॥ नक्षद्धवमरुणीः
पूर्व्यंराट्तुरोविशामंगिरसामनुद्यून् । तक्षद्वज्रंनियुतंतस्तंभद्द्यांचतुष्पदेनर्यायद्विपादे ॥ अस्यमदेस्वर्यंदाऽऋतायापी
वृतमुस्रियाणामनीकं । यद्धप्रसर्गेत्रिककुम्निवर्तदपद्रुहोमानुषस्यदुरोवः ॥ तुभ्यंपयोयत्पितरावनीतांराधःसुरेतस्तु
रणेभुरण्यू । शुचियत्तेरेक्णऽआयजंतसबर्दुघायाःपयऽउस्रियायाः ॥ २४ ॥ अधप्रजज्ञेतरणिर्ममत्तुप्ररोच्यस्याऽउष
सोनसूरः । इंदुर्येभिराष्टस्वेदुहव्यैःस्रुवेणसिंचन्जरणाभिधाम ॥ स्विध्मायद्वनधितिरपस्यात्सूरोऽअध्वरेपरिरोधना
गोः । यद्धप्रभासिकृत्व्याँऽअनुद्यूननर्विशेपश्विषेतुराय ॥ अष्टामहोदिवऽआदोहरीऽइहद्युम्नासाहमभियोधानऽउत्सं ।
हरिंयत्तेमंदिनंदुक्षन्वृधेगोरभसमद्रिभिर्वाताप्यं ॥ त्वमायसंप्रतिवर्तयोगोर्दिवोऽअश्मानमुपनीतमृभ्वा । कुत्सायय
त्रपुरुहूतवन्वन्छुष्णमनंतैःपरियासिवधैः+ ॥ पुरायत्सूरस्तमसोऽअपीतेस्तमद्रिवःफलिगंहेतिमस्य । शुष्णस्यचित्प
रिहितंयदोजोदिवस्परिसुग्रथितंतदादः ॥ २५ ॥ अनुत्वामहीपाजसीऽअचक्रेद्यावाक्षामामदतामिंद्रकर्मन् । त्वंवृत्र
माशयानंसिरासुमहोवज्रेणसिष्वपोवराहुं ॥ त्वमिंद्रनर्योयाँऽअवोनॄन्तिष्ठावातस्यसुयुजोवहिष्ठान् । यंतेकाव्यऽउश
नामंदिनंदाद्वृत्रहणंपार्यंततक्षवज्रं ॥ त्वंसूरोहरितोरामयोनॄन्भरच्चक्रमेतशोनायमिंद्र । प्रास्यपारंनवतिंनाव्यानाम
पिकर्तमवर्तयोयज्यून् ॥ त्वंनोऽअस्याऽइंद्रदुर्हणायाःपाहिवज्रिवोदुरितादभीके । प्रनोवाजान्रथ्यो३अश्वबुध्यानिषे

यँधि॒श्रव॑सेसू॒नृता॑यै ॥ मासा॑ते॑ऽअ॒स्मत्सु॑म॒तिर्वि॑द॑स॒द्वाज॑प्रमहः॒समिषो॑वरंत । आनो॑भजमघव॒न्गोष्व॒र्यो॑मंहि॑ष्ठास्तेसध॒मादः॑स्याम ॥ २६ ॥ ॥ इतिप्रथमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥

अष्टमाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि ९ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ उषोरात्रिभ्यामिदं. उषसइदं. १८ उषोमित्रावरुणादितिसिंधुपृथिवीद्युभ्यइदं. रुद्रायेदं. ११ सूर्यायेदं. ६ अश्विभ्यामिदं. ८३ इंद्रायेदं १५ ॥ इतिप्रथमेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

॥ इति प्रथमाष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथ द्वितीयाष्टकप्रारंभः ॥

ॐप्रवोवैश्वदेवंमावोविराड्रूपेंपृथुःसप्तोनोषस्यैंतूषाउच्छंतीप्रातारत्नैंसप्तस्वनयस्यदानस्तुतिंरुपजगत्यावमंदानितिंकक्षीवान्दानतुष्टःपंचभिर्भावयव्यंतुष्टावांत्येअनुष्टुभौभावयव्यरोमशयोर्दंपत्योःसंवादोंग्निमेकादशपरुच्छेपोंदैवोदासिराग्नेयंतुपारुच्छेपंसर्वमात्यष्टैंतत्रातिधृतिःषष्ठ्यंयंजायताष्टौयंत्वमेकादशषष्ठ्यैंदवींप्रप्रावोतिशक्कर्यावष्टिरंत्यैंद्रयाहिदशांत्यात्रिष्टुबिंद्रायसप्तत्वयावयंषड्युंवंतमैंद्रापार्वतोर्धर्चैउभेसप्तादौत्रिष्टुप्तिस्रोनुष्टुभोंगायत्रीधृतिरष्टिरात्वाषड्वायव्यंत्वंत्याष्टिःस्तीर्णंनवचतुर्थ्याद्याःपंचैंद्यश्चोपांत्येअष्टीप्रसुतसप्तमैत्रावरुणंत्वंत्येलिंगोक्तदेवतेंअंत्यात्रिष्टुप् ॥ १ ॥

हरिः३ओम् ॥ (१।१८।२) प्रव॒ःपांतं॑रघुमन्य॒वोंधो॑य॒ज्ञंरु॒द्राय॑मी॒ळ्हुषे॑भरध्वं । दि॒वो॑ऽअ॑स्तो॒ष्यसु॑रस्यवी॒रैरि॑षु॒ध्येव॑ म॒रु॒तो॑रो॒द॑स्योः ॥ पत्नी॑वपू॒र्वहू॑तिंवावृ॒धध्या॑ऽउ॒षा॒सा॒नक्ता॑पुरु॒धाविदा॑ने । स्त॒रीर्नात्कं॒व्यु॑तं॒वसा॑ना॒सूर्य॑स्यश्रि॒यासु॒दृशी॑ हिर॑ण्यैः ॥ म॒मत्तु॑न॒ःपरि॑ज्मावस॒र्हाम॒मत्तु॒वातो॑ऽअ॒पांवृष॑ण्वान् । शि॒शी॒तमिं॑द्रापर्वतायु॒वंन॒स्तन्नो॒विश्वे॑वरिवस्यंतुदे॒वाः+ ॥ उ॒तत्यामे॑य॒शसा॑श्वे॒तना॑यै॒व्यं॑ता॒पांतौ॑शि॒जोहु॒वध्यै॑ । प्रव॒ोनपा॑तम॒पांकृ॑णुध्वं॒प्रमा॒तरा॑रास्पि॒नस्या॒योः+ ॥ आवो॑रुव॒ण्यु

(१।१८।२) प्रवःपांतमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवान्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्पंचमीषष्ठ्यौविराड्रूपे । (भेदप्रयोगपक्षेतुआद्यानांषण्णांक्रमेणरुद्रमरुतउषासानक्ताविश्वेदेवाअश्विनौविश्वेदेवामित्रावरुणासिंधवोदेवताःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःततोद्वयोर्मित्रावरुणौअंत्यपंचानांविश्वेदेवाः एवं १५) ।

मौशिजोहुवध्यैघोषेवशंसमर्जुनस्यनंशे । प्रवःपूष्णेदावनऽआँऽअच्छावोचेयवसुतातिमग्नेः+ ॥ १ ॥ श्रुतंमेमित्रावरु
णाहवेमोतश्रुतंसदनेविश्वतःसीं । श्रोतुनःश्रोतुरातिःसुश्रोतुःसुक्षेत्रासिंधुरद्भिः+ ॥ स्तुषेसावांवरुणमित्ररातिर्गवांश
तापृक्षयामेषुपज्रे । श्रुतरथेप्रियरथेदधानाःसद्यःपुष्टिंनिरुंधानासोऽअग्मन् ॥ अस्यस्तुषेमहिमघस्यराधःसचासनेमन
हुषःसुवीराः । जनोयःपज्रेभ्योवाजिनीवानश्वावतोरथिनोमह्यंसूरिः+ ॥ जनोयोमित्रावरुणावभिध्रुगपोनवांसुनोत्य
क्षणयाध्रुक् । स्वयंसयक्ष्मंहृदयेनिधत्तऽआपयदींहोत्राभिर्ऋतावा ॥ सव्राधतोनहुषोदंसुजूतःशर्धस्तरोनरांगूर्तश्रवाः ।
विसृष्टरातिर्यातिबाळ्हसृत्वाविश्वासुपृत्सुसदमिच्छूरः ॥ २ ॥ अधग्मंतानहुषोहवंसूरेःश्रोताराजानोऽअमृतस्यमंद्राः ।
नभोजुवोयन्निरवस्यराधःप्रशस्तयेमहिनारथवते ॥ एतंशर्धंधामयस्यसूरेरित्यवोचन्दशतयस्यनंशे । द्युम्नानियेषुवसु
तातीरारन्विश्वेसन्वंतुप्रभृथेषुवाजं ॥ मंदामहेदशतयस्यधासेर्द्विर्यत्पंचबिभ्रतोयंत्यन्ना । किमिष्टाश्वऽइष्टरश्मिरेतऽ
ईशानासस्तरुषऽऋंजतेनॄन् ॥ हिरण्यकर्णंमणिग्रीवमर्णस्तन्नोविश्वेवरिवस्यंतुदेवाः । अर्योगिरःसद्यऽआजग्मुषीरो
स्राश्चाकंतूभयेष्वस्मे+ ॥ चत्वारोमामशर्शारस्यशिश्वस्त्रयोराज्ञऽआयवसस्यजिष्णोः । रथोवांमित्रावरुणादीर्घाप्साः
स्यूमगभस्तिःसूरोनाद्यौत् ॥ ३ ॥ (१।१८।३) पृथूरथोदक्षिणायाऽअयोज्यैनंदेवासोऽअमृतासोऽअस्थुः । कृष्णादु

(१।१८।३) पृथूरथइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानुषास्त्रिष्टुप् ।

दस्थादर्या३विहायाश्चिकित्संतीमानुषायक्षयाय ॥ पूर्वाविश्वस्माद्भुवनादबोधिजयंतीवाजंबृहतीसनुत्री । उच्चाव्य
ख्यद्युवतिःपुनर्भूरोषाऽअगन्प्रथमापूर्वहूतौ ॥ यदद्यभागंविभजासिनृभ्यऽउषोदेविमर्त्यत्रासुजाते । देवोनोऽअत्रस
वितादमूनाऽअनागसोवोचतिसूर्याय ॥ गृहंगृहमहनायात्यच्छादिवेदिवेऽअधिनामादधाना । सिषासंतीद्योतनाश
श्वदागादग्रमग्रमिद्भजतेवसूनां ॥ भगस्यस्वसावरुणस्यजामिरुषःसूनृतेप्रथमाजरस्व । पश्चासदघ्यायोऽअघस्यधाता
जयेमतंदक्षिणयारथेन ॥ ४ ॥ उदीरतांसूनृताऽउत्पुरंधीरुदग्नयःशुशुचानासोऽअस्थुः । स्पार्हावसूनितमसापगूळ्हा
विष्कृण्वंत्युषसोविभातीः+ ॥ अपान्यदेत्यभ्य१न्यदेतिविषुरूपेऽअहनीसंचरेते । परिक्षितोस्तमोऽअन्यागुहाकरद्यौ
दुषाःशोशुचतारथेन ॥ सदृशीरद्यसदृशीरिदुश्वोदीर्घंसचंतेवरुणस्यधाम । अनवद्यास्त्रिंशतंयोजनान्येकैकाक्रतुंपरियं
तिसद्यः+ ॥ जानत्यह्नःप्रथमस्यनामशुक्राकृष्णादजनिष्टश्वितीची । ऋतस्ययोषानमिनातिधामाहरहर्निष्कृतमाचरं
ती ॥ कन्येवतन्व३शाशदानाँऽएषिदेविदेवमियक्षमाणं । संस्मयमानायुवतिःपुरस्तादाविर्वक्षांसिकृणुषेविभाती+
॥ ५ ॥ सुसंकाशामातृमृष्टेवयोषाविस्तन्वंकृणुषेदृशेकं । भद्रात्वमुषोवितरंव्युच्छनतत्तेऽअन्याऽउषसोनशंत ॥ अ
श्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारायतमानारश्मिभिःसूर्यस्य । पराचयंतिपुनराचयंतिभद्रानामवहमानाऽउषासः ॥ ऋत
स्यरश्मिमनुयच्छमानाभद्रंभद्रंक्रतुमस्मासुधेहि । उषोनोऽअद्यसुहवाव्युच्छास्मासुरायोमघवत्सुचस्युः ॥ ६ ॥

(१।१८।४) उषाऽउच्छंतींसमिधानेऽअग्नाऽउद्यन्त्सूर्यंऽउर्वियाज्योतिरश्रेत् । देवोनोऽअत्रसवितान्वर्थंप्रासावीद्द्वि
पत्प्रचतुष्पदित्यै+ ॥ अमिनतीदैव्यानिव्रतानिप्रमिनतीमनुष्यायुगानि । ईयुषीणामुपमाशश्वतीनामायतीनांप्रथमो
षाव्यद्यौत् ॥ एषादिवोदुहिताप्रत्यदर्शिज्योतिर्वसानासमनापुरस्तात् । ऋतस्यपंथामन्वेतिसाधुप्रजानतीवनदिशोमि
नाति ॥ उपोऽअदर्शिशुंध्युवोनवक्षोनोधाऽइवाविरकृतप्रियाणि । अद्मसन्नससतोबोधयंतीशश्वत्तमागात्पुनरेयुषी
णां ॥ पूर्वेऽअर्धेरजसोऽअप्त्यस्यगवांजनित्र्यकृतप्रकेतुं । व्युप्रथतेवितरंवरीयऽओभापृणंतीपित्रोरुपस्था ॥ ७ ॥
एवेदेषापुरुतमादृशेकंनाजामिंनपरिवृणक्तिजामिं । अरेपसातन्वाशाशदानानार्भादीषंतेनमहोविभाती+ ॥ अभ्रा
तेवपुंसऽएतिप्रतीचीगर्तारुगिवसनयेधनानां । जायेवपत्यऽउशतीसुवासाऽउषाहस्रेवनिरिणीतेऽअप्सः ॥ स्वसास्व
स्रेज्यायस्यैयोनिमारैगपैत्यस्याःप्रतिचक्ष्येव । व्युच्छंतीरश्मिभिःसूर्यस्यांज्यंक्तेसमनगाऽइवव्राः+ ॥ आसांपूर्वासामह
सुस्वसॄणामपरापूर्वामभ्येतिपश्चात् । ताःप्रत्नवन्नव्यसीर्नूनमस्मेरेवदुच्छंतुसुदिनाऽउषासः ॥ प्रबोधयोषःपृणतोम
घोन्यबुध्यमानाःपणयःससंतु । रेवदुच्छमघवद्भ्योमघोनिरेवत्स्तोत्रेसूनृतेजारयंती ॥ ८ ॥ अवेयमश्वैद्युवतिःपुरस्ताद्युंक्ते
गवामरुणानामनीकं । विनूनमच्छादसतिप्रकेतुर्गृहंगृहमुपतिष्ठातेऽअग्निः+ ॥ उत्तेवयश्चिद्वसतेरपप्तन्नरश्चयेपितुभा

(१।१८।४) उषाउच्छंतीतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानुषास्त्रिष्टुप् ।

जोव्युष्टौ । अमासतेवहसिभूरिवाममुषोदेविदाशुषेमर्त्याय ॥ अस्तोढ्वंस्तोम्याब्रह्मणामेवीवृधध्वमुशतीरुषासः । युष्मा
कंदेवीरवसासनेमसहस्रिणंचशतिनंचवाजं ॥ ९ ॥ (१।१८।५) प्रातारत्नंप्रातरित्वादधातितंचिकित्वान्प्रतिगृह्यानिध
त्ते । तेनप्रजांवर्धयमानऽआयूरायस्पोषेणसचतेसुवीरः ॥ सुगुरसत्सुहिरण्यःस्वश्वोबृहदस्मैवयऽइंद्रोदधाति । यस्त्वा
यंतंवसुनाप्रातरित्वोमुक्षीजयेवपदिमुत्सिनाति ॥ आर्यमद्यसुकृतंप्रातरिच्छन्निष्टेःपुत्रंवसुमतारथेन । अंशोःसुतंपायय
मत्सरस्यक्षयद्वीरंवर्धयसूनृताभिः ॥ उपक्षरंतिसिंधवोमयोभुवऽईजानंचयक्ष्यमाणंचधेनवः । पृणंतंचपपुरिंचश्रवस्य
वोघृतस्यधाराऽउपयंतिविश्वतः ॥ नाकस्यपृष्ठेऽअधितिष्ठतिश्रितोयःपृणातिसहदेवेषुगच्छति । तस्माऽआपोघृतमर्ष
तिसिंधवस्तस्माऽइयंदक्षिणापिन्वतेसदा ॥ दक्षिणावतामिदिमानिचित्रादक्षिणावतांदिविसूर्यासः । दक्षिणावंतोऽ
अमृतंभजंतेदक्षिणावंतःप्रतिरंतऽआयुः ॥ मापृणंतोदुरितमेनऽआरन्माजारिषुःसूरयःसुव्रतासः । अन्यस्तेषांपरिधि
रस्तुकश्चिदपृणंतमभिसंयंतुशोकाः ॥ १० ॥ (१।१८।६) अमंदान्स्तोमान्प्रभरेमनीषासिंधावधिक्षियतोभाव्यस्य ।

(१।१८।५) प्रातारत्नमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवान्स्वनयस्यदानस्तुतिस्त्रिष्टुप्चतुर्थीपंचम्यौजगत्यौ । (स्वनयनाम्नोरा
ज्ञोदानस्तुतिरतःस्वनयोदेवता) । (१।१८।६) अमंदानितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवानृषिःआगधितेत्यस्यभावयव्यऋषिःरो
मशादेवताउपोपमइत्यस्यरोमशाऋषिकास्वनयोदेवतात्रिष्टुप् अंत्येद्वेअनुष्टुभौ । (स्वनयएवभावयव्यशब्देनोच्यतेरोमशास्वनयभार्याअंत्ये

योमेसहस्रममिमीतसवानतूर्तोराजाश्रवऽइच्छमानः ॥ शतंराज्ञोनाधमानस्यनिष्काच्छतमश्वान्प्रयतान्त्सद्यऽआदं ।
शतंकक्षीवाँऽअसुरस्यगोनांदिविश्रवोजरमाततान ॥ उपमाश्यावाःस्वनयेनदत्तावधूमंतोदशरथासोऽअस्थुः । षष्टिः
सहस्रमनुगव्यमागात्सनत्कक्षीवाँऽअभिपित्वेऽअह्नां ॥ चत्वारिंशद्दशरथस्यशोणाःसहस्रस्याग्रेश्रेणिंनयंति । मदच्यु
तःकृशनावतोऽअत्यान्कक्षीवंतऽउदमृक्षंतपज्राः+ ॥ पूर्वामनुप्रयतिमाददेवस्त्रीन्युक्ताँऽअष्टावरिधायसोगाः । सुबंध
वोयेविश्याऽइवव्राऽअनस्वंतःश्रवऽऐषंतपज्राः+ ॥ आगधितापरिगधितायाकशीकेवजंगहे । ददातिमह्यंयादुरीयाशू
नांभोज्याशता+ ॥ उपोपमेपरामृशमामेदभ्राणिमन्यथाः । सर्वाहमस्मिरोमशागंधारीणामिवाविका+ ॥ ११ ॥
(१।१९।१) अग्निंहोतारंमन्येदास्वंतंवसुंसूनुंसहसोजातवेदसंविप्रंनजातवेदसं । यऽऊर्ध्वयास्वध्वरोदेवोदेवाच्याकृ
पा । घृतस्यविभ्राष्टिमनुवष्टिशोचिषाजुह्वानस्यसर्पिषः ॥ यजिष्ठंत्वायजमानाहुवेमज्येष्ठमंगिरसांविप्रमन्मभिर्विप्रे
भिःशुक्रमन्मभिः । परिज्मानमिवद्यांहोतारंचर्षणीनां । शोचिष्केशंवृषणंयमिमाविशःप्रावंतुजूतयेविशः ॥ सहिपुरू
चिदोजसाविरुक्मतादीद्यानोभवतिद्रुहंतरःपरशुर्नद्रुहंतरः । वीळुचिद्यस्यसमृतौश्रुवद्वनेवयत्स्थिरं । निष्षहमाणोय

द्वेऋचौतयोःपरस्परंसंवादः आद्याभिःपंचभिर्दानतुष्टःकक्षीवान्भावयव्यमस्तौत्ततश्चसएवदेवता) । (१।१९।१) अग्निंहोतारमित्ये
कादशर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोऽग्निरत्यष्टिःषष्ठ्यतिधृतिः ।

मतेनायतेधन्वासहानायते ॥ दृह्ळाचिदस्माऽअनुदुर्यथाविदेतेजिष्ठाभिररणिभिर्दाष्ट्यवसेग्नयेदाष्ट्यवसे । प्रयःपुरूणि
गाहतेतक्षद्वनेवशोचिषा । स्थिराचिदन्नानिरिणात्योजसानिस्थिराणिचिदोजसा ॥ तमस्यपृक्षमुपरासुधीमहिनक्तंयः
सुदर्शतरोदिवातरादप्रायुषेदिवातरात् । आदस्यायुर्ग्रभणवद्वीळुशर्मनसूनवे । भक्तमभक्तमवोव्यंतोऽअजराऽअग्न
योव्यंतोऽअजराः ॥ १२ ॥ सहिशर्धोनमारुतंतुविष्वणिरप्नस्वतीषूर्वरास्विष्टनिरातनास्विष्टनिः । आदद्धव्यान्याद
दिर्यज्ञस्यकेतुरर्हणा । अधस्मास्यहर्षतोहृषीवतोविश्वेजुषंतपंथांनरःशुभेनपंथां ॥ द्वितायदींकीस्तासोऽअभिद्यवोनम
स्यंतऽउपवोचंतभृगवोमथ्नंतोदाशाभृगवः । अग्निरीशेवसूनांशुचिर्योधर्णिरेषां । प्रियाँऽअपिधीँऽवनिषीष्टमेधिरऽआ
वनिषीष्टमेधिरः ॥ विश्वासांत्वाविशांपतिंहवामहेसर्वासांसमानंदंपतिंभुजेसत्यगिर्वाहसंभुजे । अतिथिंमानुषाणांपि
तुर्नयस्यासया । अमीचविश्वेऽअमृतासऽआवयोहव्यादेवेष्वावयः ॥ त्वमग्नेसहसासहन्तमःशुष्मिन्तमोजायसेदेव
तातयेरयिर्नदेवतातये । शुष्मिन्तमोहितेमदोद्युम्निन्तमऽउतक्रतुः । अधस्मातेपरिचरंत्यजरश्रुष्टीवानोनाजर ॥
प्रवोमहेसहसासहस्वतऽउषर्बुधेपशुषेनाग्नयेस्तोमोबभूत्वग्नये । प्रतियदींहविष्मान्विश्वासुक्षासुजोगुवे । अग्नेरेभोनज
रतऽऋषूणांजूर्णिर्होतऽऋषूणां+ ॥ सनोनेदिष्ठंददृशानऽआभराग्नेदेवेभिःसचनाःसुचेतुनामहोरायःसुचेतुना । महि

शविष्ठनस्कृधिसंचक्षेभुजेऽअस्यै । माहिस्तोतृभ्योमघवन्त्सुवीर्यंमथीरुग्रोनशवसा ॥ १३ ॥ (१।१९।२) अयंजाय
तमनुषोधरीमणिहोतायजिष्ठऽउशिजामनुव्रतमग्निःस्वमनुव्रतं । विश्वश्रुष्टिःसखीयतेरयिरिवश्रवस्यते । अदब्धोहोता
निषददिळस्पदेपरिवीतऽइळस्पदे+ ॥ तंयज्ञसाधमपिवातयामस्यृतस्यपथानमसाहविष्मतादेवताताहविष्मता । सनं
ऽऊर्जामुपाभृत्ययाकृपानजूर्यति । यंमातरिश्वामनवेपरावतोदेवंभाःपरावतः ॥ एवेनसद्यःपर्येतिपार्थिवंमुहुर्गीरेतो
वृषभःकनिक्रदद्दधद्रेतःकनिक्रदत् । शतंचक्षाणोऽअक्षभिर्देवोवनेषुतुर्वणिः । सदोदधानऽउपरेषुसानुष्वग्निःपरेषुसानु
षु ॥ ससुक्रतुःपुरोहितोदमेदमेग्निर्यज्ञस्याध्वरस्यचेततिक्रत्वायज्ञस्यचेतति । क्रत्वावेधाऽइषूयतेविश्वाजातानिपस्पशे ।
यतोघृतश्रीरतिथिरजायतवह्निर्वेधाऽअजायत ॥ क्रत्वायदस्यतविषीषुपृंचतेग्नेरवेणमरुतांनभोज्येषिरायनभोज्या । सहि
ष्मादानमिन्वतिवसूनांचमज्मना । सनस्त्रासतेदुरितादभिहुतःशंसादघादभिहुतः ॥१४॥ विश्वोविहायाऽअरतिर्वसुर्द
धेहस्तेदक्षिणेतरणिर्नशिश्रथच्छ्रवस्ययानशिश्रथत् । विश्वस्माऽइदिषुध्यतेदेवत्राहव्यमोहिषे । विश्वस्माऽइत्सुकृतेवार
मृण्वत्यग्निर्द्वाराव्यृण्वति ॥ समानुषेवृजनेशंतमोहितो३ग्निर्यज्ञेषुजेन्योनविश्पतिःप्रियोयज्ञेषुविश्पतिः । सहव्यामा
नुषाणामिळाकृतानिपत्यते । सनस्त्रासतेवरुणस्यधूर्तेर्महोदेवस्यधूर्तेः+ ॥ अग्निंहोतारमीळतेवसुधितिंप्रियंचेतिष्ठमर

(१।१९।२) अयंजायतेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोग्निरत्यष्टिः ।

तिंन्यैरिरेहव्यवाहंन्यैरिरे । विश्वायुंविश्ववेदसंहोतारंयजतंकविं । देवासोरण्वमवसेवसूयवोगीर्भीरण्वंवसूयवः
॥ १५ ॥ (१।१९।३) यंत्वंरथमिंद्रमेधसातयेपाकासंतमिषिरप्रणयसिप्रानवद्यनयसि । सद्यश्चित्तमभिष्टयेकरोव
शश्चवाजिनं । सास्माकमनवद्यतूतुजानवेधसामिमांवाचंनवेधसां ॥ सःश्रुधियःस्मापृतनासुकासुचिद्दक्षाय्यऽइंद्रभरं
हूतयेनृभिरसिप्रतूर्तयेनृभिः । यःशूरैःस्वः१सनितायोविप्रैर्वाजंतरुता । तमीशानासऽइरधंतवाजिनंपृक्षमत्यंनवाजि
नं ॥ दस्मोहिष्मावृषणंपिन्वसित्वचंकंचिद्यावीरररुंशूरमर्त्यंपरिवृणक्षिमर्त्यं । इंद्रोततुभ्यंतद्दिवेतद्रुद्रायस्वयशसे ।
मित्रायवोचंवरुणायसप्रथःसुमृळीकायसप्रथः ॥ अस्माकंवऽइंद्रमुश्मसीष्टयेसखायंविश्वायुंप्रासहंयुजंवाजेषुप्रासहंयु
जं । अस्माकंब्रह्मोतयेवापृत्सुषुकासुचित् । नहित्वाशत्रुःस्तरतेस्तृणोषियंविश्वंशत्रुंस्तृणोषियं+ ॥ निषूनमातिमतिंकय
स्यचित्तेजिष्ठाभिररणिभिर्नोतिभिरुग्राभिरुग्रोतिभिः । नेषिणोयथापुरानेनाःशूरमन्यसे । विश्वानिपूरोरपपर्षिवह्नि
रासावह्निर्नोऽअच्छ ॥ १६ ॥ प्रतद्वोचेयंभव्यायेंदवेहव्योनयऽइषवान्मन्मरेजतिरक्षोहामन्मरेजति । स्वयंसोऽअस्मदा
निदोवधैरजेतदुर्मतिं । अवस्रवेदघशंसोवतरमवक्षुद्रमिवस्रवेत् ॥ वनेमतद्धोत्रयाचितंत्यावनेमरयिंरयिवःसुवीर्यंर
ण्वंसंतंसुवीर्यं । दुर्मन्मानंसुमंतुभिरेमिषापृचीमहि । आसत्याभिरिंद्रंद्युम्नहूतिभिर्यजत्रंद्युम्नहूतिभिः ॥ प्रप्रावोऽअ

(१।१९।३) यंत्वंरथमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपइंद्रःषष्ठ्याइंदुरत्यष्टिःअष्टमीनवम्यावतिशक्वर्यावेकादश्यष्टिः ।

स्मेस्वयशोभिरूतीपरिवर्गऽइंद्रोदुर्मतीनांदरीमन्दुर्मतीनां । स्वयंसारिषयध्यैयानऽउपेषेऽअत्रैः । हतेमसन्नवक्षतिक्षि
प्ताजूर्णिर्नवक्षति ॥ त्वंनऽइंद्ररायापरीणसायाहिपथाँऽअनेहसापुरोयाह्यरक्षसा । सचस्वनःपराकऽआसचस्वास्तमी
कऽआ । पाहिनोदूरादारादभिष्टिभिःसदापाह्यभिष्टिभिः ॥ त्वंनऽइंद्ररायातरूषसोग्रंचित्त्वामहिमासक्षदवसेमहेमि
त्रंनावसे । ओजिष्ठत्रातरवितारथंकंचिदमर्त्य । अन्यमस्मद्रिरिषेःकंचिदद्रिवोरिरिक्षंतंचिदद्रिवः ॥ पाहिनऽइंद्रसु
ष्टुतस्रिधोवयातासदमिद्दुर्मतीनांदेवःसन्दुर्मतीनां ॥ हंतापापस्यरक्षसस्त्राताविप्रस्यमावतः । अधाहित्वाजनिताजी
जनद्वसोरक्षोहणंत्वाजीजनद्वसो ॥ १७ ॥ (१।१९।४) एंद्रयाह्युपनःपरावतोनायमच्छाविदथानीवसत्पतिरस्तंरा
जेवसत्पतिः । हवामहेत्वावयंप्रयस्वंतःसुतेसचा । पुत्रासोनपितरंवाजसातयेमंहिष्ठंवाजसातये ॥ पिबासोममिंद्रसुवान
मद्रिभिःकोशेनसिक्तमवतंनवंसगस्तातृषाणोनवंसगः । मदायहर्यतायतेतुविष्टमायधायसे । आत्वायच्छंतुहरितोन
सूर्यमहाविश्वेवसूर्यं ॥ अविंदद्दिवोनिहितंगुहानिधिंवेर्नगर्भंपरिवीतमश्मन्यनंतेऽअंतरश्मनि । व्रजंवज्रीगवामिवसिषा
सन्नंगिरस्तमः । अपावृणोदिषऽइंद्रःपरीवृताद्वारऽइषःपरीवृताः ॥ दादृहाणोवज्रमिंद्रोगभस्त्योःक्षद्मेवतिग्ममसनाय
संश्यदहिहत्यायसंश्यत् । संविव्यानऽओजसाशवोभिरिंद्रमज्मना । तष्टेववृक्षंवनिनोनिवृश्चसिपरश्वेवनिवृश्चसि ॥

(१।१९।४) एंद्रयाहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपइंद्रोत्यष्टिरंत्यात्रिष्टुप् । (अष्टिरित्येवप्रयोगःसाधुः) ।

त्वंवृथानद्यऽइंद्रसर्तवेच्छासमुद्रमसृजोरथाँऽइववाजयतोरथाँऽइव । इतऽऊतीरयुंजतसमानमर्थमक्षितं । धेनूरिवमनवे
विश्वदोहसोजनायविश्वदोहसः ॥ १८ ॥ इमांतेवाचंवसूयंतऽआयवोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षिषुःसुम्नायत्वामतक्षिषुः ।
शुंभंतोजेन्यंयथावाजेषुविप्रवाजिनं । अत्यमिवशवसेसातयेधनाविश्वाधनानिसातये ॥ भिनत्पुरोनवतिमिंद्रपूरवेदिवो
दासायमहिदाशुषेनृतोवज्रेणदाशुषेनृतो । अतिथिग्वायशंबरंगिरेरुग्रोऽअवाभरत् । महोधनानिदयमानऽओजसावि
श्वाधनान्योजसा ॥ इंद्रःसमत्सुयजमानमार्यंप्रावद्विश्वेषुशतमूतिराजिषुस्वर्मीह्ळेष्वाजिषु । मनवेशासदव्रतान्त्वचंकृ
ष्णामरंधयत् । दक्षन्नविश्वंततृषाणमोषतिन्यर्शसानमोषति ॥ सूरश्चक्रंप्रवृहज्जातऽओजसाप्रपित्वेवाजमरुणोमुषाय
तीशानऽआमुषायति । उशनायत्परावतोजगन्नूतयेकवे । सुम्नानिविश्वामनुषेवतुर्वणिरहाविश्वेवतुर्वणिः ॥ सनोन
व्येभिर्वृषकर्मन्नुक्थैःपुरांदर्तःपायुभिःपाहिशग्मैः । दिवोदासेभिरिंद्रस्तवानोवावृधीथाऽअहोभिरिवद्यौः+ ॥ १९ ॥
(१।१९।५) इंद्रायहिद्यौरसुरोऽअनम्नतेंद्रायमहीपृथिवीवरीमभिर्द्युम्नसातावरीमभिः । इंद्रंविश्वेसजोषसोदेवासो
दधिरेपुरः । इंद्रायविश्वासवनानिमानुषारातानिसंतुमानुषा ॥ विश्वेषुहित्वासवनेषुतुंजतेसमानमेकंवृषमण्यवःपृथक्
स्वःसनिष्यवःपृथक् । तंत्वानावंनपर्षणिंशूषस्यधुरिधीमहि । इंद्रंनयज्ञैश्चितयंतऽआयवःस्तोमेभिरिंद्रमायवः ॥ वि

(१।१९।५) इंद्रायहीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपइंद्रोत्यष्टिः ।

त्वाततस्रेमिथुनाऽअवस्यवोव्रजस्यसातागव्यस्यनिःसृजःसक्षंतऽइंद्रनिःसृजः । यद्गव्यंताद्वाजनास्व१र्यंतासमूहसि ।
आविष्करिक्रद्वृषणंसचाभुवंवज्रमिंद्रसचाभुवं ॥ विदुष्टेऽअस्यवीर्यस्यपूरवःपुरोयदिंद्रशारदीरवातिरःसासहानोऽ
अवातिरः । शासस्तमिंद्रमर्त्यमयज्युंशवसस्पते । महीममुष्णाःपृथिवीमिमाऽअपोमंदसानऽइमाऽअपः+ ॥ आदित्ते
ऽअस्यवीर्यस्यचर्किरन्मदेषुवृषन्नुशिजोयदाविथसखीयतोयदाविथ । चकर्थकारमेभ्यःपृतनासुप्रवंतवे । तेऽअन्याम
न्यांनद्यंसनिष्णतश्रवस्यंतःसनिष्णत ॥ उतोनोऽअस्याऽउषसोजुषेतह्य१र्कस्यबोधिहविषोहवीमभिःस्वर्षाताहवीम
भिः । यदिंद्रहंतवेमृधोवृषावज्रिन्चिकेतसि । आमेऽअस्यवेधसोनवीयसोमन्मश्रुधिनवीयसः ॥ त्वंतमिंद्रवावृ
धानोऽअस्मयुरमित्रयंतंतुविजातमर्त्यंवज्रेणशूरमर्त्यं । जहियोनोऽअघायतिशृणुष्वसुश्रवस्तमः । रिष्टंनयामन्नपभूतु
दुर्मतिर्विश्वापभूतुदुर्मतिः+ ॥ २० ॥ (१।१९।६) त्वयावयंमघवन्पूर्व्येधनऽइंद्रत्वोताःसासह्यामपृतन्यतोवनुयाम
वनुष्यतः । नेदिष्ठेऽअस्मिन्नहन्यधिवोचानुसुन्वते । अस्मिन्यज्ञेविचयेमाभरेकृतंवाजयंतोभरेकृतं+ ॥ स्वर्जेषे
भरेऽआप्रस्यवक्मन्युषर्बुधःस्वस्मिन्नंजसिक्राणस्यस्वस्मिन्नंजसि । अहन्निंद्रोयथाविदेशीर्ष्णाशीर्ष्णोपवाच्यः । अस्म
त्रातेसध्र्यक्संतुरातयोभद्राभद्रस्यरातयः ॥ तत्तुप्रयःप्रत्नथातेशुशुक्वनंयस्मिन्यज्ञेवारमकृण्वतक्षयमृतस्यवारसिक्षयं ।

(१।१९।६) त्वयावयमितिषडृचस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपइंद्रोयुवंतमिंद्रेत्यर्धर्चेइंद्रापर्वतावत्यष्टिः ।

वितद्वोचेरधद्वितांतःपश्यंतिरश्मिभिः । सघाविदेऽअन्विंद्रोगवेषणोबंधुक्षिद्भ्योगवेषणः ॥ नूऽइत्थातेपूर्वथाचप्रवा
च्यंयदंगिरोभ्योवृणोरपव्रजमिंद्रशिक्षन्नपव्रजं । ऐभ्यःसमान्यादिशास्मभ्यंजेषियोत्सिच । सुन्वद्भ्योरंधयाकंचिदव्रतं
हृणायंतंचिदव्रतं+ ॥ संयज्जनान्क्रतुभिःशूरऽईक्षयद्धनेहितेतरुषंतश्रवस्यवःप्रयक्षंतश्रवस्यवः । तस्माऽआयुःप्रजाव
दिद्बाधेऽअर्चंत्योजसा । इंद्रऽओक्यंदिधिषंतधीतयोदेवाँऽअच्छानधीतयः ॥ युवंतमिंद्रापर्वतापुरोयुधायोनःपृत
न्यादपतंतमिद्धतंवज्रेणतंतमिद्धतं । दूरेचत्तायच्छन्त्सद्गहनंयदिनक्षत् । अस्माकंशत्रून्परिशूरविश्वतोदर्मादर्षीष्टवि
श्वतः ॥ २१ ॥ (१।१९।७) उभेपुनामिरोदसीऽऋतेनद्रुहोदहामिसंमहीरनिंद्राः । अभिव्लग्ययत्रहताऽअमित्रा
वैलस्थानंपरितृह्ळाऽअशेरन् ॥ अभिव्लग्याचिदद्रिवःशीर्षायातुमतीनां । छिंधिवटूरिणापदामहावटूरिणापदा+ ॥
अवासांमघवन्जहिशर्धोयातुमतीनां । वैलस्थानकेऽअर्मकेमहावैलस्थेऽअर्मके+ ॥ यासांतिस्रःपंचाशतोभिव्लंगैरपाव
पः । तत्सुतेमनायतितकत्सुतेमनायति ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणंपिशाचिमिंद्रसंमृण । सर्वंरक्षोनिबर्हय ॥ अवर्महऽइंद्र
दादृहिश्रुधीनःशुशोचहिद्यौःक्षानभीषाँऽअद्रिवोघृणान्नभीषाँऽअद्रिवः । शुष्मिन्तमोहिशुष्मिभिर्वधैरुग्रेभिरीयसे । अ
पूरुषघ्नोऽअप्रतीतशूरसत्वभिस्त्रिसप्तैःशूरसत्वभिः ॥ वनोतिहिसुन्वन्क्षयंपरीणसःसुन्वानोहिष्मायजत्यवद्विषोदेवा

(१।१९।७) उभेपुनामीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपइंद्रआद्यात्रिष्टुप्द्वितीयादितिस्रोनुष्टुभःपंचमीगायत्रीषष्ठीधृतिःसप्तम्यष्टिः।

नामवद्विषः । सुन्वानऽइत्सिषासतिसहस्रांवाज्यवृतः । सुन्वानायेंद्रोददात्याभुवंरयिंददात्याभुवं ॥ २२ ॥ (१।२०।१)
आत्वाजुवोरारहाणाऽअभिप्रयोवायोवहेत्विहपूर्वपीतयेसोमस्यपूर्वपीतये । ऊर्ध्वातेऽअनुसूनृतामनस्तिष्ठतुजानती ।
नियुत्वंतारथेनायाहिदावनेवायोमखस्यदावने ॥ मंदंतुत्वामंदिनोवायविंदवोस्मत्क्राणासःसुकृताऽअभिद्यवोगोभिः
क्राणाऽअभिद्यवः । यद्धक्राणाऽइरध्यैदक्षंसचंतऽऊतयः । सध्रीचीनानियुतोदावनेधियऽउपब्रुवतऽईधियः ॥ वायुर्युं
क्तेरोहितावायुररुणावायूरथेऽअजिराधुरिवोढवेवहिष्ठाधुरिवोढवे । प्रबोधयापुरंधिंजारऽआससतीमिव । प्रचक्षयरो
दसीवासयोषसःश्रवसेवासयोषसः ॥ तुभ्यमुषासःशुचयःपरावतिभद्रावस्त्रातन्वतेदंसुरश्मिषुचित्रानव्येषुरश्मिषु ।
तुभ्यंधेनुःसबर्दुघाविश्वावसूनिदोहते । अजनयोमरुतोवक्षणाभ्योदिवऽआवक्षणाभ्यः ॥ तुभ्यंशुक्रासःशुचयस्तुर
ण्यवोमदेषूग्राऽइषणंतभुर्वण्यपामिषंतभुर्वणि । त्वांत्सारीदसमानोभगमीट्टेतक्ववीये । त्वंविश्वस्माद्भुवनात्पासिधर्म
णासुर्यात्पासिधर्मणा ॥ त्वंनोवायवेषामपूर्व्यःसोमानांप्रथमःपीतिमर्हसिसुतानांपीतिमर्हसि । उतोविहुत्मतीनांवि
शांववर्जुषीणां । विश्वाऽइत्तेधेनवोदुह्रऽआशिरंघृतंदुह्रतऽआशिरम् ॥ २३ ॥ (१।२०।२) स्तीर्णंबर्हिरुपनोयाहि

(१।२०।१) आत्वाजुवइतिषड़ृचस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोवायुरत्यष्टिरंत्याष्टिः । (१।२०।२) स्तीर्णंबर्हिरितिनवर्चस्यसूक्त
स्यदैवोदासिःपरुच्छेपोवायुश्चतुर्थ्यादिपंचानामिंद्रोवाअत्यष्टिःसप्तम्यष्टम्यावष्टी ।

वीतयेसहस्रेणनियुतानियुत्वतेशतिनीभिर्नियुत्वते । तुभ्यंहिपूर्वपीतयेदेवादेवाययेमिरे । प्रतेसुतासोमधुमंतोऽअस्थि
रन्मदायक्रत्वेऽअस्थिरन् ॥ तुभ्यायंसोमःपरिपूतोऽअद्रिभिःस्पार्हावसानःपरिकोशमर्षतिशुक्रावसानोऽअर्षति ।
तवायंभागऽआयुषुसोमोदेवेषुहूयते । वहवायोनियुतोयाह्यस्मयुर्जुषाणोयाह्यस्मयुः+ ॥ आनोनियुद्भिःशतिनीभिर
ध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहिवीतयेवायोहव्यानिवीतये । तवायंभागऽऋत्वियःसरश्मिःसूर्येसचा । अध्वर्युभिर्भरमाणा
ऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत ॥ आवांरथोनियुत्वान्वक्षदवसेभिप्रयांसिसुधितानिवीतयेवायोहव्यानिवीतये । पिबं
तंमध्वोऽअंधसःपूर्वपेयंहिवांहितं । वायवाचंद्रेणराधसागतमिंद्रश्चराधसागतं ॥ आवांधियोववृत्युरध्वराँऽउपेममिं
दुंमर्मृजंतवाजिनमाशुमत्यंनवाजिनं । तेषांपिबतमस्मयूऽआनोगंतमिहोत्या । इंद्रवायूसुतानामद्रिभिर्युवंमदायवा
जदायुवं+ ॥ २४ ॥ इमेवांसोमाऽअप्स्वासुताऽइहाध्वर्युभिर्भरमाणाऽअयंसतवायोशुक्राऽअयंसत । एतेवामभ्यसृक्ष
ततिरःपवित्रमाशवः । युवायवोतिरोमाण्यव्ययासोमासोऽअत्यव्यया ॥ अतिवायोससतोयाहिशश्वतोयत्रग्रावावदति
तत्रगच्छतंगृहमिंद्रश्चगच्छतं । विसूनृतादद‍ृशेरीयतेघृतमापूर्णयानियुतायाथोऽअध्वरमिंद्रश्चयाथोऽअध्वरं+ ॥ अत्राहत
द्वहेथेमध्वऽआहुतिंयमश्वत्थमुपतिष्ठंतजायवोस्मेतेसंतुजायवः । साकंगावःसुवतेपच्यतेयवोनतेवायऽउपदस्यंतिधेनवो
नापदस्यंतिधेनवः ॥ इमेयेतेसुवायोबाह्वोजसोंतर्नदीतेपतयंत्युक्षणोमहिव्राधंतऽउक्षणः । धन्वन्चिद्येऽअनाशवोजीरा

श्विदगिरौकसः । सूर्यस्येवरश्मयोदुर्नियंतवोहस्तयोर्दुर्नियंतवः ॥ २५ ॥ (१।२०।३) प्रसुज्येष्ठंनिचिराभ्यांबृहन्नमोहव्यंमतिंभरतामृळयद्भ्यांस्वादिष्ठंमृळयद्भ्यां । तासम्राजाघृतासुतीयज्ञेयज्ञऽउपस्तुता । अथैनोःक्षत्रंनकुतश्चनाधृषेदेवत्वंनूचिदाधृषे ॥ अदर्शिगातुरुरवेवरीयसीपंथाऽऋतस्यसमयंस्तरश्मिभिश्चक्षुर्भगस्यरश्मिभिः । द्युक्षंमित्रस्यसादनमर्यम्णोवरुणस्यच । अथादधातेबृहदुक्थ्यं१वयऽउपस्तुत्यंबृहद्वयः । ज्योतिष्मतीमदितिंधारयत्क्षितिंस्वर्वतीमासचेतेदिवेदिवेजागृवांसादिवेदिवे । ज्योतिष्मत्क्षत्रमाशातेऽआदित्यादानुनस्पती । मित्रस्तयोर्वरुणोयातयज्जनोर्यमायातयज्जनः ॥ अयंमित्रायवरुणायशंतमःसोमोभूत्ववपानेष्वाभगोदेवोदेवेष्वाभगः । तंदेवासोजुषेरतविश्वेऽअद्यसजोषसः । तथाराजानाकरथोयदीमहऽऋतावानायदीमहे ॥ योमित्रायवरुणायाविधज्जनोनर्वाणंतंपरिपातोऽअंहसोदाश्वांसंमर्तमंहसः । तमर्यमाभिरक्षत्यृजूयंतमनुव्रतं । उक्थैर्यऽएनोःपरिभूषतिव्रतंस्तोमैराभूषतिव्रतं+ ॥ नमोदिवेबृहतेरोदसीभ्यांमित्रायवोचंवरुणायमीळ्हुषेसुमृळीकायमीळ्हुषे । इंद्रमग्निमुपस्तुहिद्युक्षमर्यमणंभगं । ज्योग्जीवंतःप्रज

(१।२०।३) प्रसुज्येष्ठमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोमित्रावरुणौनमोदिवइत्यस्यारोदसीमित्रावरुणेंद्राग्न्यर्यमभगसोमा देवताःऊतीदेवानामित्यस्यादेवमरुदग्निमित्रवरुणमघवंतोदेवताअत्यष्टिःअंत्यात्रिष्टुप् ।

यांसचेमहिसोमस्योतीसचेमहि ॥ ऊतीदेवानांवयमिंद्रवंतोमंसीमहिस्वयशसोमरुद्भिः । अग्निर्मित्रोवरुणःशर्मयंसन्तदश्याममघवानोवयंच ॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

द्वितीयाष्टके सूक्तानि ११९ ऋचः ११५७

नवमाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १५ [भे. प. रुद्रमरुद्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अश्विभ्यामिदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणसिंधुभ्यइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. २ मित्रावरुणाभ्यामिदं. २ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ५] उषसइदं. २६ स्वनयायेदं. ७ भावयव्यायेदं. ५ रोमशायेदं. भावयव्यायेदं. अग्नयइदं. १९ इंद्रायेदं. ५ इंदवइदं. इंद्रायेदं. २७ इंद्रापर्वतेंद्रेभ्यइदं. इंद्रायेदं. ७ वायवइदं. ९ इंद्रवायुभ्यामिदं ५ वायवइदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. ५ सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्रेंद्राग्न्यर्यमभगसोमेभ्यइदं. देवमरुदग्निमित्रवरुणमघवद्भ्यइदं. १ ॥ इतिद्वितीयेप्रथमः ॥ १ ॥

सुषुमतृचमतिशाक्करंप्रप्रचतुष्कंपौष्णमस्तुश्रौषळेकादशवैश्वदेवींमैत्रावरुण्याश्विन्यस्तिस्रऐंद्र्याग्नेयीमारुत्यैंद्राग्नीबार्हस्पत्यावैश्वदेव्यंत्यात्रिष्टुप्पंचमीबृहतीवैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगेवैश्वदेवत्वंसूक्तभेदप्रयोगेयल्लिंगंसादेवतावेदिषदेसप्तोनादीर्घतमाऔचथ्यआग्नेयंतुद्वित्रिष्टुबंतंतुत्रिष्टुब्दशमीवांबळित्थासमिद्धआप्रियंआनुष्टुभमंत्यैंद्रीप्रतव्यसीमष्टावाग्नेयंतुतत्रिष्टुबंतंमेतिप्रसप्तजागतंतंपृच्छतपंचांत्यात्रिष्टुप्त्रिमूर्धानंकथामथी

न्महःसत्रैराजंपुरुतृचमौष्णिहंमित्रंनवमैत्रावरुणंहिजागतंमैत्र्याद्यांयुवंसप्तयजामहेचतुष्कंविष्णोःषड्वैष्णवंहि
प्रवोजागतंत्वैंद्रश्चाद्यस्तृचौभवपंचाबोधिषळाश्विनंत्वंत्येत्रिष्टुभौ ॥ २ ॥ ॥ ॥
हरिः३ओम्(१।२०।४) सुषुमायांतमद्रिभिर्गोश्रीतामत्सराऽइमेसोमासोमत्सराऽइमे। आरांजानादिविस्पृशास्मत्रागं
तमुपनः । इमेवांमित्रावरुणागवाशिरःसोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ इमऽआयांतमिंदवःसोमासोदध्याशिरःसुतासोदध्या
शिरः । उतवामुषसोबुधिसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः। सुतोमित्रायवरुणायपीतयेचारुर्ऋतायपीतये ॥ तांवांधेनुंनवासरीमंशुं
दुहंत्यद्रिभिःसोमंदुहंत्यद्रिभिः । अस्मत्रागंतमुपनोर्वाचासोमपीतये । अयंवांमित्रावरुणानृभिःसुतःसोमऽआपीतये
सुतः+ ॥ १ ॥ (१।२०।५) प्रप्रपूष्णस्तुविजातस्यशस्यतेमहित्वमस्यतवसोनतंदतेस्तोत्रमस्यनतंदते। अर्चामिसुम्नयन्नहमं
त्यूतिंमयोभुवं । विश्वस्ययोमनऽआयुयुवेमखोदेवऽआयुयुवेमखः+ ॥ प्रहित्वापूषन्नजिरंनयामनिस्तोमेभिःकृण्वऽऋ
णवोयथामृधऽउष्ट्रोनपीपरोमृधः । हुवेयत्त्वामयोभुवंदेवंसख्यायमर्त्यः । अस्माकमांगूषान्द्युम्निनस्कृधिवाजेषुद्युम्नि
नस्कृधि ॥ यस्यतेपूषन्त्सख्येविपन्यवःक्रत्वाचित्संतोवसाबुभुज्रिरऽइतिक्रत्वाबुभुज्रिरे । तामनुत्वानवीयसींनियुतं
रायऽईमहे । अहेळमानऽउरुशंससरीभववाजेवाजेसरीभव ॥ अस्याऽऊषुणऽउपसातयेभुवोहेळमानोररिवाँऽअंजा

(१।२०।४) सुषुमेतितृचस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपोमित्रावरुणावतिशक्करी । (१।२०।५) प्रप्रपूष्णइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्य

श्वश्रवस्यतामजाश्व । ओषुत्वाववृतीमहिस्तोमेभिर्दस्मसाधुभिः । नहित्वापूषन्नतिमन्यऽआघृणेनतेसख्यमपह्नुवे+ ॥
॥ २ ॥ (१।२०।६) अस्तुश्रौषट्पुरोऽअग्निंधियादधऽआनुतच्छर्धोदिव्यंवृणीमहऽइंद्रवायूवृणीमहे । यद्धक्राणा
विवस्वतिनाभासंदायिनव्यसी । अधप्रसूनऽउपयंतुधीतयोदेवाँऽअच्छानधीतयः ॥ यद्धत्यन्मित्रावरुणावृतादध्या
ददाथेऽअनृतंस्वेनमन्युनादक्षस्यस्वेनमन्युना । युवोरित्थाधिसद्मस्वपश्यामहिरण्ययं । धीभिश्चनमनसास्वेभिरक्षभिः
सोमस्यस्वेभिरक्षभिः ॥ युवांस्तोमेभिर्देवयंतोऽअश्विनाश्रावयंतऽइवश्लोकमायवोयुवांहव्याभ्या३यवः । युवोर्विश्वा
ऽअधिश्रियःपृक्षश्चविश्ववेदसा । प्रुषायंतेवांपवयोहिरण्ययेरथेदस्राहिरण्यये ॥ अचेतिदस्राव्यु१नाकमृण्वथोयुंजते
वांरथयुजोदिविष्टिष्वध्वस्मानोदिविष्टिषु । अधिवांस्थामवंधुरेरथेदस्राहिरण्यये । पथेवयंतावनुशासतारजोंजसाशा
संतारजः ॥ शचीभिर्नःशचीवसूदिवानक्तंदशस्यतं । मावांरातिरुपदसत्कदाचनास्मद्रातिःकदाचन+ ॥ ३ ॥ वृषन्निं

दैवोदासिःपरुच्छेपःपूषात्यष्टिः । (१।२०।६) अस्तुश्रौषडित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यदैवोदासिःपरुच्छेपआद्यायाविश्वेदेवाःद्वितीयाया मित्रावरुणौतृतीयादितिसृणामाश्विनौषष्ठ्याइंद्रःसप्तम्याअग्निरष्टम्यामरुतोनवम्याइंद्राग्नीदशम्याबृहस्पतिरंत्यायाविश्वेदेवाअत्यष्टिःपंचमी बृहत्यंत्यात्रिष्टुप् । (वैश्वदेवमेतत्सूक्तं । अत्रप्रत्येकंदेवताविभागस्त्वाकरएवपठितः । अनयैवदिशासर्वत्रापिवैश्वदेवसूक्तेदेवताविभागः कर्तव्यइतिहितदनुज्ञा । यथाह—एवमन्यासामपिसूक्तप्रयोगेवैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगेतुयल्लिंगंसादेवतेति)।

द्रवृष॒पाणा॑स॒ऽइंद॑वऽइ॒मेसु॒ताऽअद्रि॑षुतास॒ऽउ॒द्भिद॒स्तुभ्यं॑सु॒तास॑ऽउ॒द्भिद॑ः । तेत्वा॑मंद॑ंतुदा॒वने॑म॒हे॑चि॒त्राय॒राध॑से । गी॒
र्भिर्गि॑र्वाह॒ःस्तव॑मान॒ऽआग॑हिसुमृ॒ळीको॑न॒ऽआग॑हि ॥ ओषूणो॑ऽअग्नेशृणुहि॒त्वमी॑ळि॒तोदे॒वेभ्यो॑ब्रवसिय॒ज्ञिये॑भ्यो॒राज॑
भ्योय॒ज्ञिये॑भ्यः । यद्ध॒त्याम॑ंगि॑रोभ्योधे॒नुं॑दे॑वा॒ऽअद॑त्तन । विता॑ंदुह्रेऽअर्य॒माक॒र्तरी॒सचाँ॑ऽए॒षतां॑वे॑दमे॒सचा॑ ॥ मोषुवो॑
ऽअ॒स्मद॒भितानि॒पौंस्या॒सना॑भूवन्द्यु॒म्नानि॒मोतजा॑रिषुर॒स्मत्पु॒रोतजा॑रिषुः । यद्व॑श्चि॒त्रंयु॒गेयु॑गे॒नव्यं॒घोषा॒दम॑र्त्यं॑ । अ॒स्मा
सु॒तन्म॑रु॒तोयच्च॑दु॒ष्टरं॑दि॒धृतायच्च॑दु॒ष्टरं॑ ॥ द॒ध्यङ्ह॑मे॒जनु॒षंपूर्वो॒ऽअंगि॑राःप्रि॒यमे॑ध॒ःकण्वो॒ऽअत्रि॒र्मनु॑र्वि॑दु॒स्तेमे॒पूर्वे॒मनु॑र्वि॑
दुः । तेषां॑दे॒वेष्वाय॑तिर॒स्माकं॒तेषु॒नाभ॑यः । तेषां॑प॒देन॒मह्यान॑मेगि॒रेंद्रा॒ग्नीऽआन॑मेगि॒रा+ ॥ होता॑यक्षद्व॒निनो॑वंत॒वार्यं॑
बृह॒स्पति॑र्यजति॒वेन॒ऽउ॒क्षभि॑ःपुरु॒वारे॑भिरु॒क्षभि॑ः । ज॒गृ॒भ्मादू॒रऽआ॑दि॒शं॒श्लोक॒मद्रे॒रध॒त्मना॑ । अधा॑रयद्र॒रिंदा॑निसु॒क्र
तु॒ःपु॒रूसद्मा॑निसु॒क्रतु॑ः ॥ येदे॑वासो॒दि॒व्येका॑दश॒स्थपृ॑थि॒व्यामध्येका॑दश॒स्थ । अ॒प्सु॒क्षितो॑महि॒नैका॑दश॒स्थतेदे॑वासोय॒ज्ञ
मि॒मंजु॑षध्वं ॥ ४ ॥ (१।२१।१) वे॒दि॒षदे॑प्रि॒यधा॑मायसु॒द्युते॑धा॒सिमि॑व॒प्रभ॑रा॒योनि॑म॒ग्नये॑ । वस्त्रे॑णेववासया॒मन्म॑ना॒
शुचिं॑ज्यो॒तीर॑थंशु॒क्रव॑र्णंतमो॒हनं॑ ॥ अ॒भिद्वि॒जन्मा॑त्रि॒वृद॑न्नमृज्यतेसंवत्स॒रेवा॑वृधेज॒ग्धमी॒पुन॑ः । अ॒न्यस्या॒साजि॒ह्वया॒जे
न्यो॒वृषा॒न्य॑१न्येन॑व॒निनो॑मृष्टवार॒णः+ ॥ कृ॒ष्णप्रुतौ॑वेवि॒जेऽअ॑स्यस॒क्षिता॑ऽउ॒भात॑रेतेऽअ॒भिमा॒तरा॒शिशुं॑ । प्रा॒चाजि॑ह्वं

(१।२१।१) वेदिषदइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौदशमीत्रिष्टुब्वा ।

ध्व॒सयं॑तं॒तृषु॒च्युत॒मासा॒च्यं॑कु॒प॑यं॒व॒र्धनं॑पि॒तुः+ ॥ मु॒मु॒क्ष्वो॒३॒मन॑वेमानव॒स्यते॑रघु॒द्रुव॑ःकृ॒ष्णसी॑तास॒ऽऊ॒जुव॑ः । अ॒स॒म॒नाऽ
अ॒जि॒रासो॑रघु॒ष्यदो॒वात॑जूता॒ऽउप॑युज्यंत॒ऽआ॒शव॑ः ॥ आद॑स्य॒तेध्व॒सयं॑तो॒वृथे॑रतेकृ॒ष्णमभ्वं॑महि॒वर्प॑ःकरि॑क्रतः । यत्सीं॑
म॒हीम॒वनिं॑प्रा॒भिमर्मृ॑शदभि॒श्वसन्त्स्त॒नय॒न्नेति॒नान॑दत् ॥ ५ ॥ भूष॒न्नयोधि॑ब॒भ्रूषुनम्न॑ते॒वृषे॑व॒पत्नी॑र॒भ्ये॑ति॒रोरु॑वत् ।
ओ॒जा॒यमा॑नस्त॒न्व॑श्चशुंभते॒भी॒मोनशृं॒गा॑दविधाव॒दुर्गृभि॑ः ॥ स॒संस्ति॒रोवि॒ष्टिर॒ःसंगृ॑भायति॒जान॒न्नेवजा॑न॒तीर्नित्य॒ऽआ
श॑ये । पुन॑र्वर्धंते॒ऽअपि॑यंतिदे॒व्यम॒न्यद्वर्प॑ःपि॒त्रोःकृ॑ण्वते॒सचा॑ ॥ तम॒ग्रुव॑ःके॒शिनी॒ःसंहि॑रे॑भि॒रऽऊ॒र्ध्वास्त॑स्थुर्म॒म्रुषी॒ःप्राय
वे॒पुन॑ः । तासां॑ज॒रांप्र॑मु॒ंचन्ने॑ति॒नान॑द॒दसुं॒परं॑ज॒नयं॑न्जी॒वमस्तृ॑तं ॥ अ॒धी॒वा॒संपरि॑मा॒तूरि॒हन्नह॑तुवि॒ग्रेभि॒ःसत्व॑भिर्याति॒वि
ज्रय॑ः । वयो॒दध॑त्प॒द्वते॑रेरि॑ह॒त्सदानु॒श्येनी॑सचतेवर्त॒नीरह॑ ॥ अ॒स्माक॑मग्नेम॒घव॑त्सुदीदि॒ह्यध॒श्वसी॑वान्वृष॒भोदमू॑नाः ।
अ॒वास्या॒शिशु॑मतीरदीदे॒र्वर्मे॑वयु॒त्सुप॑रि॒जर्भु॑राणः ॥ ६ ॥ इ॒दम॑ग्ने॒सुधि॑तं॒दुर्धि॑ता॒दधि॑प्रि॒याद॑चि॒न्मन्म॑न॒ःप्रेयो॑ऽअस्तुते ।
यत्ते॑शु॒क्रंत॒न्वो॒३॒रोच॑ते॒शुचि॒तेना॒स्मभ्यं॑वनसे॒रत्न॒मात्वं+ ॥ रथा॑य॒नाव॑मु॒तनो॑गृ॒हाय॒नित्या॑रित्रांप॒द्वतीँ॑ऽरास्यग्ने । अ॒स्मा
कं॑वी॒राऽउ॒तनो॑म॒घोनो॒जनाँ॑श्च॒यापा॒रया॒च्छर्म॒याचं॑ ॥ अ॒भीनो॑ऽअग्न॒ऽउ॒क्थमिज्जु॑गुर्या॒द्यावा॒क्षामा॒सिंध॑वश्च॒स्वगू॑र्ताः ।
ग॒व्यंय॒व्यंयंतो॑दी॒र्घाहे॒षंवर॑मरु॒ण्यो॑वरंत ॥ ७ ॥ (१।२१।२) ब॒ळि॒त्थातद्वपु॑षेधायिद॒र्शतंदे॒वस्य॒भर्ग॒ःसह॑सो॒यतो॒जनि॑ ।

(१।२१।२) बळित्थेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

यदीमुपह्वरंतेसाधंतेमतिर्ऋतस्यधेनाऽअनयंतसस्रुतः ॥ पृक्षोवपुःपितुमान्नित्यऽआशयेद्वितीयमासप्तशिवासुमातृषु ।
तृतीयमस्यवृषभस्यदोहसेदशप्रमतिंजनयंतयोषणः ॥ निर्यदींबुध्नान्महिषस्यवर्पसऽईशानासःशवसाक्रंतसूरयः । यदी
मनुप्रदिवोमध्वऽआधवेगुहासंतंमातरिश्वामथायति ॥ प्रयत्पितुःपरमान्नीयतेपर्यापृक्षुधोवीरुधोदंसुरोहति । उभाय
दस्यजनुषंयदिन्वतऽआदिद्यविष्ठोऽअभवद्घृणाशुचिः ॥ आदिन्मातृराविशद्यास्वाशुचिरहिंस्यमानऽउर्वियाविवावृ
धे । अनुयत्पूर्वाऽअरुहत्सनाजुवोनिनव्यसीष्ववरासुधावते ॥ ८ ॥ आदिद्धोतारंवृणतेदिविष्टिषुभगमिवपपृचाना
सऽऋंजते । देवान्यत्क्रत्वामज्मनापुरुष्टुतोमर्तंशंसंविश्वधावेतिधायसे ॥ वियदस्थाद्यजतोवातचोदितोह्वारोनवक्वाज
रणाऽअनाकृतः । तस्यपत्मन्दक्षुषःकृष्णजंहसःशुचिजन्मनोरजऽआव्यध्वनः ॥ रथोनयातःशिक्वभिःकृतोद्यामंगेभि
ररुषेभिरीयते । आदस्यतेकृष्णासोदक्षिसूरयःशूरस्येवत्वेषथादीषतेवयः ॥ त्वयाह्यग्नेवरुणोधृतव्रतोमित्रःशाशद्रेऽअ
र्यमासुदानवः । यत्सीमनुक्रतुनाविश्वथाविभुररान्ननेमिःपरिभूरजायथाः ॥ त्वमग्नेशशमानायसुन्वतेरत्नंयविष्ठदेव
तातिमिन्वसि । तंत्वानुनव्यंसहसोयुवन्वयंभगंनकारेमहिरत्नधीमहि ॥ अस्मेरयिंनस्वर्थंदमूनसंभगंदक्षंनपपृचासिध
र्णसिं । रश्मीँऽरिवयोयमतिजन्मनीऽउभेदेवानांशंसमृतऽआचसुक्रतुः ॥ उतनःसुद्योत्माजीराश्वोहोतामंद्रःशृणवच्च
द्ररथः । सनोनेषन्नेषतमैरमूरोग्निर्वामंसुवितंवस्योऽअच्छ ॥ अस्ताव्यग्निःशिमीवद्भिरर्कैःसाम्राज्यायप्रतरंदधानः ।

अमीचयेमघवानोवयंचमिहंनसूरोऽअतिनिष्टतन्युः ॥ ९ ॥ (१।२२।३) समिद्धोऽअग्नऽआवहदेवाँऽअद्ययतस्रुचे ।
तंतुंतनुष्वपूर्व्यंसुतसोमायदाशुषे ॥ घृतवंतमुपमासिमधुमंतंतनूनपात् । यज्ञंविप्रस्यमावतःशशमानस्यदाशुषः ॥
शुचिःपावकोऽअद्भुतोमध्वायज्ञंमिमिक्षति । नराशंसस्त्रिरादिवोदेवेषुयज्ञियः ॥ ईळितोऽअग्नऽआवहेंद्रंचित्रमिह
प्रियं । इयंहित्वामतिर्ममाच्छासुजिह्ववच्यते ॥ स्तृणानासोयतस्रुचोबर्हिर्यज्ञेस्वध्वरे । वृंजेदेवव्यचस्तममिंद्रायशर्मस
प्रथः ॥ विश्रयंतामृतावृधःप्रयैदेवेभ्योमहीः । पावकासःपुरुस्पृहोद्वारोदेवीरसश्चतः ॥ १० ॥ आभंदमानेऽउपाके
नक्तोषासासुपेशसा । यह्वीऽऋतस्यमातरासीदतांबर्हिरासुमत्+ ॥ मंद्रजिह्वाजुगुर्वणीहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोय
क्षतामिमंसिध्रमद्यदिविस्पृशं ॥ शुचिर्देवेष्वर्पिताहोत्रामरुत्सुभारती । इळासरस्वतीमहीबर्हिःसीदंतुयज्ञियाः ॥ त
न्नस्तुरीपमद्भुतंपुरुवारंपुरुत्मना । त्वष्टापोषायविष्यतुरायेनाभानोऽअस्मयुः+ ॥ अवसृजन्नुपत्मनादेवान्यक्षिवनस्
ते । अग्निर्हव्यासुषूदतिदेवोदेवेषुमेधिरः ॥ पूषण्वतेमरुत्वतेविश्वदेवायवायवे । स्वाहागायत्रवेपसेहव्यमिंद्रायकर्त
न ॥ स्वाहाकृतान्यागह्युपहव्यानिवीतये । इंद्रागहिश्रुधीहवंत्वांहवंतेऽअध्वरे+ ॥ ११ ॥ (१।२२।४) प्रतव्यसीं

(१।१२।३) समिद्धोअग्नइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाऋषिःइध्मस्तनूनपान्नराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौ
सरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताःअंत्यायाइंद्रोनुष्टुप् । (१।२१।४) प्रतव्यसीमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यौचथ्यो

नव्यसींधीतिमग्नयेवाचोमतिंसहसःसूनवेभरे । अपांनपाद्योवसुभिःसहप्रियोहोतापृथिव्यांन्यसीददृत्वियः । सजाय
मानःपरमेव्योमन्याविरग्निरभवन्मातरिश्वने । अस्यक्रत्वासमिधानस्यमज्मनाप्रद्यावाशोचिःपृथिवीऽअरोचयत् ॥
अस्यत्वेषाऽअजराऽअस्यभानवःसुसंदृशःसुप्रतीकस्यसुद्युतः । भात्वक्षसोऽअत्यक्तुर्नसिंधवोग्नेरेजंतेऽअससंतोऽअज
राः ॥ यमेरिरेभृगवोविश्ववेदसंनाभापृथिव्याभुवनस्यमज्मना । अग्निंतंगीर्भिर्हिनुहिस्वऽआदमेयऽएकोवस्वोवरुणो
नराजति ॥ नयोवरायमरुतामिवस्वनःसेनेवसृष्टादिव्यायथाशनिः । अग्निर्जंभैस्तिगितैरत्तिभर्वतियोधोनशत्रून्त्सव
नान्यृंजते ॥ कुविन्नोऽअग्निरुचथस्यवीरसद्वसुष्कुविद्वसुभिःकाममावरत् । चोदःकुवित्तुतुज्यात्सातयेधियःशुचिप्रती
कंतमयाधियागृणे ॥ घृतप्रतीकंवऽऋतस्यधूर्षदमग्निंमित्रंनसमिधानऽऋंजते । इंधानोऽअक्रोविदथेषुदीद्यच्छुक्रवर्णा
मुदुनोयंसतेधियं ॥ अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरग्नेशिवेभिर्नःपायुभिःपाहिशग्मैः । अदब्धेभिरदृपितेभिरिष्टेनिमिषद्भिः
परिपाहिनोजाः+ ॥ १२ ॥ (१।२१।५) एतिप्रहोताव्रतमस्यमाययोर्ध्वांदधानःशुचिपेशसंधियं । अभिस्रुचःक्रम
तेदक्षिणावृतोयाऽअस्यधामप्रथमंहनिंसते ॥ अभीमृतस्यदोहनाऽअनूषतयोनौदेवस्यसदनेपरीवृताः । अपामुपस्थेवि
भृतोयदावसदधस्वधाऽअधयद्याभिरीयते ॥ युयूषतःसवयसातदिद्वपुःसमानमर्थंवितरित्रतामिथः । आदींभगोन

दीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्यात्रिष्टुप् । (१।२१।५) एतीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगती ।

हव्यःसमस्मदावोह्ळुर्नरश्मीन्त्समयंस्तसारथिः ॥ यमींद्वासवयसासपर्यतःसमानेयोनामिथुनासमोकसा । दिवानन
क्तंपलितोयुवाजनिपुरूचरन्नजरोमानुषायुगा+ ॥ तमींहिन्वंतिधीतयोदशव्रिशोदेवंमर्तासऽऊतयेहवामहे । धनोर
धिप्रवतऽआसऽऋण्वत्यभिव्रजद्भिर्वयुनानवाधित ॥ त्वंह्यग्नेदिव्यस्यराजसित्वंपार्थिवस्यपशुपाऽइवत्मना । एनीतऽ
एतेबृहतीऽअभिश्रियाहिरण्ययीवक्वरीबर्हिराशाते ॥ अग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वचोमंद्रस्वधावऽऋतजातसुक्रतो । योवि
श्वतःप्रत्यङ्ङसिदर्शतोरण्वःसंदृष्टौपितुमाँऽइवक्षयः ॥ १३ ॥ (१।२१।६) तंपृच्छतासजगामासवेदसचिकित्वाँईय
तेसान्वीयते । तस्मिन्त्संतिप्रशिषस्तस्मिन्निष्टयःसवाजस्यशवसःशुष्मिणस्पतिः ॥ तमित्पृच्छंतिनसिमोविपृच्छतिस्वे
नेवधीरोमनसायदग्रभीत् । नमृष्यतेप्रथमंनापरंवचोस्यक्रत्वासचतेऽअप्रदृपितः ॥ तमिद्गच्छंतिजुह्व१स्तमर्वतीर्वि
श्वान्येकःशृणवद्वचांसिमे । पुरुप्रैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनोच्छिद्रोतिःशिशुरादत्तसंरभः ॥ उपस्थायंचरतियत्समारतसद्यो
जातस्तत्सारयुज्येभिः । अभिश्वांतंमृशतेनांद्येमुदेयदींगच्छंत्युशतीरपिष्ठितं+ ॥ सईंमृगोऽअप्योवनर्गुरुपत्वच्युपम
स्यांनिधायि । व्यब्रवीद्वयुनामर्त्येभ्योग्निर्विद्वाँऽऋतचिद्धिसत्यः+ ॥ १४ ॥ (१।२१।७) त्रिमूर्धानंसप्तरश्मिंगृणी
षेनूनमग्निंपित्रोरुपस्थे । निषत्तमस्यचरतोध्रुवस्यविश्वादिवोरोचनापप्रिवांसं ॥ उक्षामहाँऽअभिववक्षऽएनेऽअजरस्त

(१।२१।६) तंपृच्छतेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्जगतीअंत्यात्रिष्टुप् । (१।२१।७) त्रिमूर्धानमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्यो

स्थावितऽऊतिर्ऋष्वः । उर्व्याःपदोनिदधातिसानौरिहंत्यूधोऽअरुषासोऽअस्य ॥ समानंवत्समभिसंचरंतीविष्वग्धे
नूविचरतःसुमेके । अनपवृज्याँऽअध्वनोमिमानेविश्वान्केताँऽअधिमहोदधाने ॥ धीरासःपदंकवयोनयंतिनानाहृदा
रक्षमाणाऽअजुर्यं । सिषासंतःपर्यपश्यंतसिंधुमाविरेभ्योऽअभवत्सूर्योऽनॄन्+ ॥ दिदृक्षेण्यःपरिकाष्ठासुजेन्यऽईळेन्यो
महोऽअर्भायजीवसे।पुरुत्रायदभवत्सूरहैभ्योगर्भेभ्योमघवाविश्वदर्शतः॥१५॥ (१।२१।८) कथातेऽअग्नेशुचयंतऽआ
योर्ददाशुर्वाजेभिराशुषाणाः । उभेयत्तोकेतनयेदधानाऽऋतस्यसामन्रणयंतदेवाः+ ॥ बोधामेऽअस्यवचसोयविष्ठमं
हिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधावः । पीयतित्वोऽअनुत्वोगृणातिवंदारुस्तेतन्वंवंदेऽअग्ने ॥ येपायवोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यंतोऽअं
धंदुरितादरक्षन् । ररक्षतान्त्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतऽइद्रिपवोनाहदेभुः ॥ योनोऽअग्नेऽअररिवाँऽअघायुररातीवा
मर्चयतिद्वयेन । मंत्रोगुरुःपुनरस्तुसोऽअस्माऽअनुमृक्षीष्टतन्वंदुरुक्तैः+ ॥ उतवायःसहस्यप्रविद्वान्मर्तोमर्तमर्चयति
द्वयेन । अतःपाहिस्तवमानस्तुवंतमग्नेमाकिर्नोदुरितायधायीः ॥ १६ ॥ (१।२१।९) मथीद्यदींविष्टोमातरिश्वाहो
तारंविश्वाप्सुंविश्वदेव्यं । नियंदधुर्मनुष्यासुविक्षुस्व१र्णचित्रंवपुषेविभावं ॥ ददानमिन्नददभंतमन्माग्निर्वरूथंममत
स्यचाकन् । जुषंतविश्वान्यस्यकर्मोपस्तुतिंभरमाणस्यकारोः+ ॥ नित्येचिन्नुयंसदनेजगृभ्रेप्रशस्तिभिर्दधिरेयज्ञिया

दीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् । (१।२१।८) कथातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् ।(१।२१।९) मथीद्यदीमितिपंचर्चस्यसूक्त

सः । प्रसूनयंतगृभयंतऽइष्टावश्वासोनरथ्योरारहाणाः+ ॥ पुरूणिदस्मोनिरिणातिजंभैराद्रोचतेवनऽआविभावा ।
आदस्यवातोऽअनुवातिशोचिरस्तुर्नशर्यामसनामनुद्यून्+ ॥ नयंरिपवोनरिषण्यवोगर्भेसंतंरेषणारेषयंति । अंधाऽअ
पश्यानदभन्नभिख्यानित्यासऽईंप्रेतारोऽअरक्षन् ॥ १७ ॥ (१।२१।१०) महःसरायऽएषतेपतिर्दन्निनऽइनस्यव
सुनःपदऽआ । उपध्रजंतमद्रयोविधन्नित्+ ॥ सयोवृषानरांनरोदस्योःश्रवोभिरस्तिजीवपीतसर्गः । प्रयःसस्राणःशि
श्रीतयोनौ ॥ आयःपुरंनार्मिणीमदीदेदत्यःकविर्नभन्यो३नार्वा । सूरोनरुरुक्वान्छतात्मा ॥ अभिद्विजन्मात्रीरोच
नानिविश्वारजांसिशुशुचानोऽअस्थात् । होतायजिष्ठोऽअपांसधस्थे ॥ अयंसहोतायोद्विजन्माविश्वादधेवार्याणिश्रव
स्या । मर्तोयोऽअस्मैसुतुकोददाश ॥ १८ ॥ (१।२१।११) पुरुत्वादाश्वान्वोचेरिरग्नेतवस्विदा । तोदस्येवशरण
ऽआमहस्य ॥ व्यऽनिनस्यधनिनःप्रहोषेचिदररुषः । कदाचनप्रजिगतोऽअदेवयोः ॥ सचंद्रोविप्रमर्त्योमहोव्राधन्त
मोदिवि । प्रप्रेत्तेऽअग्नेवनुषःस्याम॥ १९ ॥(१।२१।१२) मित्रंनयंशिम्यागोषुगव्यवःस्वाध्योविदथेऽअप्सुजीजनन् ।
अरेजेतांरोदसीपाजसागिराप्रतिप्रियंयजतंजनुषामवः ॥ यद्धत्यद्वांपुरुमीह्ळस्यसोमिनःप्रमित्रासोनदधिरेस्वाभुवः ।

स्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निस्त्रिष्टुप् । (१।२१।१०) महःसरायइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निर्विराट् । (१।२१।११) पुरुत्वेतितृ
चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअग्निरुष्णिक् । (१।२१।१२) मित्रंनयमितिनवर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणावाद्यायामित्रोजगती ।

अधक्रतुंविदतंगातुमर्चतऽउतश्रुतंवृषणापस्त्यावतः ॥ आवांभूषन्क्षितयोजन्मरोदस्योःप्रवाच्यंवृषणादक्षसेमहे ।
यदीमृतायभरथोयदर्वतेप्रहोत्रयाशिम्यावीथोऽअध्वरं+ ॥ प्रसाक्षितिरसुरयामहिप्रियऽऋतावानावृतमाघोषथोबृहत् ।
युवंदिवोबृहतोदक्षमाभुवंगांनधुर्युपयुंजाथेऽअपः+ ॥ महीऽअत्रमहिनावारमृण्वथोरेणवस्तुजऽआसद्मन्धेनवः । स्वरं
तिताऽउपरतातिसूर्यमानिम्रुचऽउषसस्तक्ववीरिव ॥ २० ॥ आवामृतायकेशिनीरनूषतमित्रयत्रवरुणगातुमर्चथः ।
अवत्मनासृजतंपिन्वतंधियोयुवंविप्रस्यमन्मनामिरज्यथः ॥ योवांयज्ञैःशशमानोहदाशतिकविर्होतायजतिमन्मसाध
नः । उपाहतंगच्छथोवीथोऽअध्वरमच्छागिरःसुमतिंगंतमस्मयू+ ॥ युवांयज्ञैःप्रथमागोभिरंजतऽऋतावानामनसोन
प्रयुक्तिषु । भरंतिवांमन्मनासंयतागिरोदृप्यतामनसारेवदाशाथे ॥ रेवद्वयोदधाथेरेवदाशाथेनरामायाभिरितऽऊ
तिमाहिनं । नवांद्यावोहभिर्नोतसिंधवोनदेवत्वंपणयोनानशुर्मघं+ ॥ २१ ॥ (१।२१।१३) युवंवस्त्राणिपीवसावं
साथेयुवोरच्छिद्रामंतवोहसर्गाः । अवातिरतमनृतानिविश्वऽऋतेनमित्रावरुणासचेथे ॥ एतच्चनत्वोविचिकेतदेषांस
त्योमंत्रःकविशस्तऽऋघावान् । त्रिरश्रिंहंतिचतुरश्रिरुग्रोदेवनिदोहप्रथमाऽअजूर्यन् ॥ अपादेतिप्रथमापद्वतीनांकस्त
द्वांमित्रावरुणाचिकेत । गर्भोभारंभरत्याचिदस्यऽऋतंपिपर्त्यनृतंनितारीत् ॥ प्रयंतमित्परिजारंकनीनांपश्यामसिनो

(१।२१।१३) युवंवस्त्राणीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

पनिपद्यमानं । अनवपृग्णाविततावसानंप्रियंमित्रस्यवरुणस्यधाम ॥ अनश्वोजातोऽअनभीशुरर्वाकनिक्रदत्पतयदूर्ध्व
सानुः । अचित्तंब्रह्मजुजुषुर्युवानःप्रमित्रेधामवरुणेगृणंतः ॥ आधेनवोमामतेयमवंतीर्ब्रह्मप्रियंपीपयन्त्सस्मिन्नूधन् ।
पित्वोभिक्षेतवयुनानिविद्वानासाविवासन्नदितिमुरुष्येत् ॥ आवांमित्रावरुणाहव्यजुष्टिंनमसादेवाववसाववृत्यां ।
अस्माकंब्रह्मपृतनासुसह्याऽअस्माकंवृष्टिर्दिव्यासुपारा ॥ २२ ॥ (१।२१।१४) यजामहेवांमहःसजोषाहव्येभिर्मित्रावरु
णानमोभिः । घृतैर्घृतस्नूऽअधयद्वामस्मेऽअध्वर्यवोनधीतिभिर्भरंति ॥ प्रस्तुतिर्वांधामनप्रयुक्तिरयामिमित्रावरुणासुवृ
क्तिः । अनक्तियद्वांविदथेषुहोतासुम्नंवांसूरिर्वृषणावियक्षन् ॥ पीपायधेनुरदितिर्ऋतायजनायमित्रावरुणाहविर्दे ।
हिनोतियद्वांविदथेसपर्यन्त्सरातहव्योमानुषोनहोता ॥ उतवांविक्षुमद्यास्वंधोगावऽआपश्चपीपयंतदेवीः । उतोनोऽ
अस्यपूर्व्यःपतिर्दन्वीतंपातंपयसऽउस्रियायाः ॥ २३ ॥ (१।२१।१५) विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयःपार्थिवानिवि
ममेरजांसि । योऽअस्कभायदुत्तरंसधस्थंविचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः+ ॥ प्रतद्विष्णुःस्तवतेवीर्येणमृगोनभीमःकुचरोगि
रिष्ठाः । यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियंतिभुवनानिविश्वा ॥ प्रविष्णवेशूषमेतुमन्मगिरिक्षितऽउरुगायायवृष्णे ।

(१।२१।१४) यजामहइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमामित्रावरुणौत्रिष्टुप् । (१।२१।१५) विष्णोर्नुकमितिषडृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाविष्णुस्त्रिष्टुप् ।

यऽइदंदीर्घंप्रयतंसधस्थमेकोविममेत्रिभिरित्पदेभिः ॥ यस्यत्रीपूर्णामधुनापदान्यक्षीयमाणाःस्वधयामदंति । यऽउत्रिधातुपृथिवीमुतद्यामेकोदाधारभुवनानिविश्वा ॥ तदस्यप्रियमभिपाथोऽअश्यांनरोयत्रदेवयवोमदंति । उरुक्रमस्यसहिबंधुरित्थाविष्णोःपदेपरमेमध्वऽउत्सः ॥ तावांवास्तून्युश्मसिगमध्यैयत्रगावोभूरिशृंगाऽअयासः । अत्राहतदुरुगायस्यवृष्णःपरमंपदमवभातिभूरि ॥ २४ ॥ (१।२१।१६) प्रवःपांतमंधसोधियायतेमहेशूरायविष्णवेचार्चत । यासानुनिपर्वतानामदाभ्यामहस्तस्थतुरर्वतेवसाधुना ॥ त्वेषमित्थासमरणंशिमीवतोरिंद्राविष्णूसुतपावामुरुष्यति । यामर्त्यायप्रतिधीयमानमित्कृशानोरस्तुरसनामुरुष्यथः ॥ ताऽईंवर्धंतिमह्यस्यपौंस्यंनिमातरानयतिरेतसेभुजे । दधातिपुत्रोवरंपरंपितुर्नामतृतीयमधिरोचनेदिवः+ ॥ तत्तदिदस्यपौंस्यंगृणीमसीनस्यत्रातुरवृकस्यमीळ्हुषः । यःपार्थिवानित्रिभिरिद्विगामभिरुरुक्रमिष्टोरुगायायजीवसे ॥ द्वेऽइदस्यक्रमणेस्वर्दृशोभिख्यायमर्त्योभुरण्यति । तृतीयमस्यनकिरादधर्षतिवयश्चनपतयंतःपतत्रिणः ॥ चतुर्भिःसाकंनवतिंचनामभिश्चक्रंनवृत्तंव्यतीँऽरवीविपत् । बृहच्छरीरोविमिमानऽऋक्वभिर्युवाकुमारःप्रत्येत्याहवं+ ॥ २५ ॥ (१।२१।१७) भवामित्रोनशेव्योघृतासुतिर्विभूतद्युम्नऽएवयाऽउसप्रथाः ।

(१।२१।१६) प्रवःपांतमितिषडृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाआद्यानांतिसृणामिंद्राविष्णूततस्तिसृणांविष्णुर्जगती । (१।२१।१७) भवामित्रइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाविष्णुर्जगती ।

अधातेविष्णोविदुषाचिदर्ध्यःस्तोमोयज्ञश्चराध्योहविष्मता ॥ यःपूर्व्यायवेधसेनवीयसेसुमज्जानयेविष्णवेददाशति । योजातमस्यमहतोमहिब्रवत्सेदुश्रवोभिर्युज्यंचिदभ्यसत् ॥ तमुस्तोतारःपूर्व्यंयथाविदऽऋतस्यगर्भंजनुषापिपर्तन । आस्यजानंतोनामचिद्विवक्तनमहस्तेविष्णोसुमतिंभजामहे ॥ तमस्यराजावरुणस्तमश्विनाक्रतुंसचंतमारुतस्यवेधसः । दाधारदक्षमुत्तममहर्विदंव्रजंचविष्णुःसखिवाँऽअपोर्णुते+ ॥ आयोविवायसचथायदैव्यऽइंद्रायविष्णुःसुकृतेसुकृत्तरः । वेधाऽअजिन्वत्रिषधस्थऽआर्यमृतस्यभागेयजमानमाभजत् ॥ २६ ॥ (१।२२।१) अबोध्यग्निर्ज्मऽउदेतिसूर्योव्यु१षाश्चंद्रामह्यावोऽअर्चिषा । आयुक्षातामश्विनायातवेरथंप्रासावीद्देवःसविताजगत्पृथक् । यद्युंजाथेवृषणमश्विनारथंघृतेननोमधुनाक्षत्रमुक्षतं । अस्माकंब्रह्मपृतनासुजिन्वतंवयंधनाशूरसाताभजेमहि ॥ अर्वाङ्त्रिचक्रोमधुवाहनोरथोजीराश्वोऽअश्विनोर्यातुसुष्टुतः । त्रिवंधुरोमघवाविश्वसौभगःशंनऽआवक्षद्द्विपदेचतुष्पदे ॥ आनऽऊर्जंवहतमश्विनायुवंमधुमत्यानःकशयामिमिक्षतं । प्रायुस्तारिष्टंनीरपांसिमृक्षतंसेधतंद्वेषोभवतंसचाभुवा ॥ युवंहगर्भंजगतीषुधत्थोयुवंविश्वेषुभुवनेष्वंतः । युवमग्निंचवृषणावपश्चवनस्पतीँरश्विनावैरयेथां ॥ युवंहस्थोभिषजाभेषजेभिरथोहस्थोरथ्या३राथ्येभिः । अथोहक्षत्रमधिधत्थऽउग्रायोवांहविष्मान्मनसाददाश ॥२७॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

(१।२२।१) अबोध्यग्निरितिषडृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्विनौजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

दशमाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि २१ ऋचः १४३ ॥ त्यागः-मित्रावरुणाभ्यामिदं.३ पूष्णइदं.४ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं. अश्विभ्यामिदं.३ इंद्रायेदं. अग्नयइदं. मरुद्भ्यइदं. इंद्राग्निभ्यामिदं. बृहस्पतयइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. अग्नयइदं.२६ इध्मायेदं. तनूनपातइदं. नराशंसायेदं. इळायेदं. बर्हिषइदं. देवीभ्योद्वार्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं. स्वाहाकृतीभ्यइदं. इंद्रायेदं. अग्नयइदं.४३ मित्रायेदं. मित्रावरुणाभ्यामिदं.१९ विष्णवइदं.६ इंद्राविष्णुभ्यामिदं.३ विष्णवइदं.८ अश्विभ्यामिदं.६ ॥ इतिद्वितीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

वसूअंत्यानुष्टुप्प्रद्यावापंचद्यावापृथिवीयंतुजागतंतुतेहिंकिमुश्रेष्ठःषळूनांभवंत्रिष्टुबंतंमानोव्यधिकाश्वस्तुतिस्तुतृतीयाषष्ठ्यौजगत्यौयदक्रंदःसप्तोनास्यद्विपंचाशदल्पस्तवंत्वेतत्संशयोत्थापनप्रश्नंप्रतिवाक्यान्यत्रप्रायेणज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसार्चंपंचपादंसाकंजानांयज्ञायत्रेयंसशिंक्तैसप्तार्धंगभार्गौरीरितिजगत्यंएतदंतंतुवैश्वदेवंतस्याःसमुद्राइतिवाचःसमुद्रांआपोक्षरंसाप्रस्तारपंक्तिःशकमयमितिशकधूमंउक्षाणंपृश्निमितिसोमंस्त्रयःकेशिनइत्यग्निःसूर्योवायुश्चकेशिनश्चत्वारिवाग्वाचंइंद्रंमित्रंसौर्यौद्वादशेतिसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनंयस्तेसरस्वत्यैयज्ञेनसाध्येभ्यःपरानुष्टुप्सौरीपर्जन्याग्निदेवतावांत्यासरस्वतेसूर्यायवाकयापंचोनासंवादस्तृतीयाद्ययुजोमरुतांवाक्यंमंत्यस्तृचोगस्त्यस्यचंशिष्टाइंद्रस्यैकादशीचंमरुत्वांस्त्विंद्रोदेवता ॥ ३ ॥ ॥ ॥

हरिः३ओम् ॥ (१।२२।२) वसूरुद्रापुरुमंतूवृधंतादशस्यतंनोवृषणावभिष्टौ। दस्राहयद्रेक्णऽऔचथ्योवांप्रयत्सस्राथेऽअकवाभिरूती+ ॥ कोवांदाशत्सुमतयेचिदस्यैवसूयद्धेथेनमसापदेगोः । जिगृतमस्मेरेवतीःपुरंधीःकामप्रेणेवमनसाचरंता ॥ युक्तोहयद्वांतौग्र्यायपेरुर्विमध्येऽअर्णसोधायिपज्रः । उपवामवःशरणंगमेयंशूरोनाज्मपतयद्भिरेवैः ॥ उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्येन्मामामिमेपतत्रिणीविदुग्धां । मामामेधोदशतयश्चितोधाक्प्रयद्वांबद्धस्त्मनिखादतिक्षां+ ॥ नमागरन्नद्योमातृतमादासायदींसुसमुब्धमवाधुः । शिरोयदस्यत्रैतनोवितक्षत्स्वयंदासऽउरोऽअंसावपिग्ध ॥ दीर्घतमामामतेयोजुजुर्वान्दशमेयुगे । अपामर्थंयतीनांब्रह्माभवतिसारथिः ॥ १ ॥ (१।२२।३) प्रद्यावायज्ञैःपृथिवीऽऋतावृधामहीस्तुषेविदथेषुप्रचेतसा । देवेभिर्येदेवपुत्रेसुदंससेत्थाधियावार्याणिप्रभूषतः ॥ उतमन्येपितुरद्रुहोमनोमातुर्महिस्वतवस्तद्धवीमभिः । सुरेतसापितराभूमचक्रतुरुरुप्रजायाऽअमृतंवरीमभिः ॥ तेसूनवःस्वपसःसुदंससोमहीजज्ञुर्मातरापूर्वचित्तये । स्थातुश्चसत्यंजगतश्चधर्मणिपुत्रस्यपाथःपदमद्वयाविनः ॥ तेमायिनोममिरेसुप्रचेतसोजामीसयोनीमिथुनासमोकसा । नव्यंनव्यंतंतुमातन्वतेदिविसमुद्रेऽअंतःकवयःसुदीतयः ॥ तद्राधोऽअद्यसवि

(१।२२।२) वसूरुद्राइतिषडृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्विनौत्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् । (१।२२।३) प्रद्यावायज्ञैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाद्यावापृथिव्यौजगती ।

तुर्वरेण्यंवयंदेवस्यप्रसवेमनामहे । अस्मभ्यंद्यावापृथिवीसुचेतुनारयिंधत्तंवसुमंतंशतग्विनं ॥ २ ॥ (१।२२।४)
तेहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवऽऋतावरीरजसोधारयत्कवी । सुजन्मनीधिषणेऽअंतरीयतेदेवोदेवीधर्मणासूर्यःशुचिः ॥
उरुव्यचसामहिनीऽअसश्चतापितामाताचभुवनानिरक्षतः । सुधृष्टमेवपुष्ये३नरोदसीपितायत्सीमभिरूपैरवासयत् ॥
सवह्निःपुत्रःपित्रोःपवित्रवान्पुनातिधीरोभुवनानिमायया । धेनुंचपृश्निंवृषभंसुरेतसंविश्वाहाशुक्रंपयोऽअस्यदुक्षत ॥
अयंदेवानामपसामपस्तमोयोजजानरोदसीविश्वशंभुवा । वियोममेरजसीसुक्रतूययाजरेभिःस्कंभनेभिःसमानृचे ॥
तेनोगृणानेमहिनीमहिश्रवःक्षत्रंद्यावापृथिवीधासथोबृहत् । येनाभिकृष्टीस्ततनामविश्वहापनाय्यमोजोऽअस्मेसमि
न्वतं ॥ ३ ॥ (१।२२।५) किमुश्रेष्ठःकिंयविष्ठोनऽआजगन्किमीयतेदूत्यं१कद्यदूचिम । ननिंदिमचमसंयोमहाकु
लोग्नेभ्रातर्द्रुणऽइद्भूतिमूदिम ॥ एकंचमसंचतुरःकृणोतनतद्वोदेवाऽअब्रुवंतद्वऽआगमं । सौधन्वनायद्येवाकरिष्यथ
साकंदेवैर्यज्ञियासोभविष्यथ ॥ अग्निंदूतंप्रतियदब्रवीतनाश्वःकर्त्वोरथऽउतेहकर्त्वः । धेनुःकर्त्वायुवशाकर्त्वाद्वातानि
भ्रातरनुवःकृत्व्येमसि ॥ चकृवांसऽऋभवस्तदपृच्छतक्वेदभूद्यस्यदूतोनऽआजगन् । यदावाख्यच्चमसांचतुरःकृताना

(१।२२।४) तेहीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाद्यावापृथिव्यौजगती। (१।२२।५) किमुश्रेष्ठइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यौचथ्यो दीर्घतमाऋभवोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

दित्त्वष्टाग्नास्वंतर्न्यानजे ॥ हनामैनाँऽइतित्वष्टायदब्रवीच्चमसंयेदेवपानमनिंदिषुः । अन्यानामानिकृण्वतेसुतेसचाँ
अन्यैरेनान्कन्या३नामभिःस्परत् ॥ ४ ॥ इंद्रोहरीयुयुजेऽअश्विनारथंबृहस्पतिर्विश्वरूपामुपाजत । ऋभुर्विभ्वावा
जोदेवाँऽअगच्छतस्वपसोयज्ञियंभागमैतन ॥ निश्चर्मणोगामरिणीतधीतिभिर्याजरंतायुवशाताकृणोतन । सौधन्व
नाऽअश्वादश्वमतक्षतयुक्त्वारथमुपदेवाँऽअयातन ॥ इदमुदकंपिबतेत्यब्रवीतनेदंवाघापिबतामुंजनेजनं । सौधन्व
नायदितन्नेवहर्यथतृतीयेघासवनेमादयाध्वै ॥ आपोभूयिष्ठाऽइत्येकोऽअब्रवीदग्निर्भूयिष्ठऽइत्यन्योऽअब्रवीत् । वधर्यं
तींबहुभ्यःप्रैकोऽअब्रवीदृतावदंतश्चमसाँऽअपिंशत ॥ श्रोणामेकऽउदकंगामवाजतिमांसमेकःपिंशतिसूनयाभृतं ।
आनिम्रुचःशकृदेकोऽअपाभरत्किंस्वित्पुत्रेभ्यःपितराऽउपावतुः ॥ ५ ॥ उद्वत्स्वस्माऽअकृणोतनातृणंनिवत्स्वपःस्व
पस्ययानरः । अगोह्यस्ययदसस्तनागृहेतदद्येदमृभवोनानुगच्छथ ॥ संमील्ययद्भुवनापर्यसर्पतक्वस्वित्तात्यापितरावऽ
आसतुः । अशपतयःकरस्नंवऽआददेयःप्राब्रवीत्प्रोतस्माऽअब्रवीतन ॥ सुषुप्वांसऽऋभवस्तदपृच्छतागोह्यकऽइदंनो
ऽअबूबुधत् । श्वानंबस्तोबोधयितारमब्रवीत्संवत्सरऽइदमद्याव्यख्यत ॥ दिवायांतिमरुतोभूम्याग्निरयंवातोऽअंतरि
क्षेणयाति । अद्भिर्यातिवरुणःसमुद्रैर्युष्माँऽइच्छन्तःशवसोनपातः ॥ ६ ॥ (१।२२।६) मानोमित्रोवरुणोऽअर्य

(१।२२।६) मानोमित्रइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्वस्त्रिष्टुप्तृतीयाषष्ठ्यौजगत्यौ । (अश्वस्तुत्याश्वोदेवता)।

मायुरिंद्रऽऋभुक्षामरुतःपरिख्यन् । यद्वाजिनोदेवजातस्यसप्तेःप्रवक्ष्यामोविदथेवीर्याणि ॥ यन्निर्णिजारेक्णसाप्रावृ
तस्यरातिंगृभीतांमुखतोनयंति । सुप्राङजोमेम्यद्विश्वरूपऽइंद्रापूष्णोःप्रियमप्येतिपाथः ॥ एषच्छागःपुरोऽअश्वेनवा
जिनापूष्णोभागोनीयतेविश्वदेव्यः । अभिप्रियंयत्पुरोळाशमर्वतात्वष्टेदेनंसौश्रवसायजिन्वति ॥ यद्धविष्यमृतुशोदे
वयानंत्रिर्मानुषाःपर्यश्वंनयंति । अत्रापूष्णःप्रथमोभागऽएतियज्ञंदेवेभ्यःप्रतिवेदयन्नजः+ ॥ होताध्वर्युरावयाऽअग्नि
मिंधोग्रावग्राभऽउतशंस्तासुविप्रः । तेनयज्ञेनस्वरंकृतेनस्विष्टेनवक्षणाऽआपृणध्वं ॥ ७ ॥ यूपव्रस्काऽउतयेयूपवाहा
श्चषालंयेऽअश्वयूपायतक्षति । येचार्वतेपचनंसंभरंत्युतोतेषामभिगूर्तिर्नऽइन्वतु ॥ उपप्रागात्सुमन्मेधायिमन्मदेवा
नामाशाऽउपवीतपृष्ठः । अन्वेनंविप्राऽऋषयोमदंतिदेवानांपुष्टेचकृमासुबंधुं ॥ यद्वाजिनोदामसंदानमर्वतोयाशीर्ष
ण्यारशनारज्जुरस्य । यद्वाघास्यप्रभृतमास्ये३तृणंसर्वातातेऽअपिदेवेष्वस्तु ॥ यदश्वस्यक्रविषोमक्षिकाशयद्वास्वरौस्व
धितौरिप्तमस्ति । यद्धस्तयोःशमितुर्यन्नखेषुसर्वातातेऽअपिदेवेष्वस्तु ॥ यदूवध्यमुदरस्यापवातियऽआमस्यक्रविषोगं
धोऽअस्ति । सुकृतातच्छमितारःकृण्वंतूतमेधंशृतपाकंपचंतु ॥ ८ ॥ यत्तेगात्रादग्निनापच्यमानादभिशूलंनिहतस्या
वधावति । मातद्भूम्यामाश्रिषन्मातृणेषुदेवेभ्यस्तदुशद्भ्योरातमस्तु ॥ येवाजिनंपरिपश्यंतिपक्वंयऽईमाहुःसुरभिर्निर्ह
रेति । येचार्वतोमांसभिक्षामुपासतऽउतोतेषामभिगूर्तिर्नऽइन्वतु ॥ यन्नीक्षणंमांस्पचन्याऽउखायायापात्राणियूष्णऽ

आसेचनानि । ऊष्मण्यापिधानाचरूणामंकाःसूनाःपरिभूषंत्यश्वं ॥ निक्रमणंनिषदनंविवर्तनंयच्चपड्वीशमर्वतः । य
च्चपपौयच्चघासिंजघाससर्वातातेऽअपिदेवेष्वस्तु ॥ मात्वाग्निर्ध्वनयीद्धूमगंधिर्मोखाभ्राजंत्यभिविक्तजघ्रिः । इष्टंवीत
मभिगूर्तंवषट्कृतंतंदेवासःप्रतिगृभ्णंत्यश्वं ॥ ९ ॥ यदश्वायवासऽउपस्तृणंत्यधीवासंयाहिरण्यान्यस्मै । संदानमर्वंतं
पड्वीशंप्रियादेवेष्वायामयंति ॥ यत्तेसादेमहसाशूकृतस्यपाष्ण्यावाकशयावातुतोद । स्रुचेवताहविषोऽअध्वरेषुसर्वा
तातेब्रह्मणासूदयामि ॥ चतुस्त्रिंशद्वाजिनोदेवबंधोर्वंक्रीरश्वस्यस्वधितिःसमेति । अच्छिद्रागात्रावयुनाकृणोतपरुःष
रुरनुघुष्याविशस्त ॥ एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ताद्वायंतारांभवतस्तथऽऋतुः । यातेगात्राणामृतुथाकृणोमितातापिंडा
नांप्रजुहोम्यग्नौ+ ॥ मात्वातपत्प्रियऽआत्मापियंतंमास्वधितिस्तन्व१आतिष्ठिपत्ते । मातेगृध्नुरविशस्तातिहायछिद्रा
गात्राण्यसिनामिथूकः ॥ नवाउऽएतन्म्रियसेनरिष्यसिदेवाँऽइदेषिपथिभिःसुगेभिः । हरीतेयुंजापृषतीऽअभूतामुपा
स्थाद्वाजीधुरिरासभस्य ॥ सुगव्यंनोवाजीस्वश्व्यंपुंसःपुत्राँऽउतविश्वापुषंरयिं । अनागास्त्वंनोऽअदितिःकृणोतुक्षत्रं
नोऽअश्वोवनतांहविष्मान् ॥ १० ॥ (१।२२।७) यदक्रंदःप्रथमंजायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतवापुरीषात् । श्येनस्य
पक्षाहरिणस्यबाहूऽउपस्तुत्यंमहिजातंतेऽअर्वन् ॥ यमेनदत्तंत्रितऽएनमायुनगिंद्रऽएणंप्रथमोऽअध्यतिष्ठत् । गंधर्वोऽ

(१।२२।७) यदक्रंदइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाअश्वस्त्रिष्टुप् ।

अस्यरशनामगृभ्णात्सूरादश्वंवसवोनिरतष्ट ॥ असियमोऽअस्यादित्योऽअर्वन्नसित्रितोगुह्येनव्रतेन । असिसोमेनसम
याविपृक्तऽआहुस्तेत्रीणिदिविबंधनानि ॥ त्रीणितऽआहुर्दिविबंधनानित्रीण्यप्सुत्रीण्यंतःसमुद्रे । उतेवमेवरुणश्छ
न्त्स्यर्वन्यत्रातऽआहुःपरमंजनित्रं ॥ इमातेवाजिन्नवमार्जनानीमाशफानांसनितुर्निधाना । अत्रातेभद्रारशनाऽअप
श्यमृतस्ययाऽअभिरक्षंतिगोपाः+ ॥ ११ ॥ आत्मानंतेमनसारादजानामवोदिवापतयंतंपतंगं । शिरोऽअपश्यंपथि
भिःसुगेभिररेणुभिर्जेहमानंपतत्रि+ ॥ अत्रातेरूपमुत्तममपश्यंजिगीषमाणमिषऽआपदेगोः । यदातेमर्तोऽअनुभोग
मानळादिद्ग्रसिष्ठऽओषधीरजीगः ॥ अनुत्वारथोऽअनुमर्योऽअर्वन्ननुगावोनुभगःकनीनां । अनुव्रातासस्तवसख्यमी
युरनुदेवाममिरेवीर्यंते ॥ हिरण्यशृंगोयोऽअस्यपादामनोजवाऽअवरऽइंद्रऽआसीत् । देवाऽइदस्यहविरद्यमायन्योऽ
अर्वंतंप्रथमोऽअध्यतिष्ठत् ॥ ईर्मातासःसिलिकमध्यमासःसंशूरणासोदिव्यासोऽअत्याः । हंसाऽइवश्रेणिशोयतंतेय
दाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥ १२ ॥ तवशरीरंपतयिष्ण्वर्वन्तवचित्तंवातऽइवध्रजीमान् । तवशृंगाणिविष्ठितापुरुत्रा
रण्येषुजर्भुराणाचरंति ॥ उपप्रागाच्छसनंवाज्यर्वादेवद्रीचामनसादीध्यानः । अजःपुरोनीयतेनाभिरस्यानुपश्चात्कव
योयंतिरेभाः+ ॥ उपप्रागात्परमंयत्सधस्थमर्वाँऽअच्छापितरंमातरंच । अद्यादेवान्जुष्टतमोहिगम्याऽअथाशास्तेदाशु

षेवार्याणि ॥ १३ ॥ (१।२२।८) अस्यवामस्यपलितस्यहोतुस्तस्यभ्रातामध्यमोऽअस्त्यश्नः । तृतीयोभ्राताघृतपृष्ठो
ऽअस्यात्रापश्यंविश्पतिंसप्तपुत्रं ॥ सप्तयुंजंतिरथमेकचक्रमेकोऽअश्वोवहतिसप्तनामा । त्रिनाभिचक्रमजरमनर्वंयत्रे
माविश्वाभुवनाधितस्थुः+ ॥ इमंरथमधियेसप्ततस्थुःसप्तचक्रंसप्तवहंत्यश्वाः । सप्तस्वासारोऽअभिसंनवंतेयत्रगवांनि
हितासप्तनाम ॥ कोददर्शप्रथमंजायमानमस्थन्वंतंयदनस्थाबिभर्ति । भूम्याऽअसुरसृगात्माक्वस्वित्कोविद्वांसमुपगा
त्प्रष्टुमेतत् ॥ पाकःपृच्छामिमनसाविजानन्देवानामेनानिहितापदानि । वत्सेबष्कयेधिसप्ततंतून्वितत्निरेकवयऽओ
तवाऽउ ॥ १४ ॥ अचिकित्वान्चिकितुषश्चिदत्रकवीन्पृच्छामिविद्मनेनविद्वान् । वियस्तस्तंभषळिमारजांस्यजस्यरूपे
किमपिस्विदेकं ॥ इहब्रवीतुयऽईमंगवेदास्यवामस्यनिहितंपदंवेः । शीर्ष्णःक्षीरंदुह्रतेगावोऽअस्यवव्रिंवसानाऽउदकं

(१।२२।८) अस्यवामस्येतिद्विपंचाशदृचस्यसूक्तस्यौचथ्योदीर्घतमाआद्यानामेकचत्वारिंशदृचांविश्वेदेवास्तस्याःसमुद्राइत्यस्यावाक्समुद्राक्षरापःशकमयमित्यस्याःशकधूमसोमौत्रयःकेशिनइत्यस्याअग्निसूर्यवायवो (केशिनइतिगुणः) चत्वारिवागित्यस्यावाक्इंद्रंमित्रमिति द्वयोःसूर्योद्वादशप्रधयइत्यस्याःकालचक्रं (अत्रसंवत्सरसंस्थंकालचक्रवर्णनं) यस्तइत्यस्याःसरस्वतीयज्ञेनेत्यस्याःसाध्याःसमानमित्यस्याः सूर्यः (पर्जन्याग्नीवा) दिव्यंसुपर्णमित्यस्याःसरस्वान् (सूर्योवा) त्रिष्टुप् द्वादशीपंचदशीत्रयोविंशीएकोनत्रिंशीषट्त्रिंश्येकचत्वारिंशीचजगत्यः द्विचत्वारिंशीप्रस्तारपंक्तिःएकपंचाश्यनुष्टुप् ।

प॒दापु॑ः ॥ मा॒तापि॒तर॑मृ॒तऽआब॑भाजधी॒त्यग्रे॒मन॑सा॒संहि॒ज॒ग्मे । साबी॒भ॒त्सुर्गर्भ॑रसा॒नि॑विद्धा॒नम॑स्वं॒त॒ऽइदु॑पवा॒कमी॑
युः ॥ यु॒क्तामा॒तासी॑द्धु॒रिदक्षि॑णाया॒ऽअति॑ष्ठ॒द्गर्भो॑वृज॒नीष्वं॒तः । अमी॑मेद्व॒त्सोऽअनु॒गाम॑पश्यद्विश्वरू॒प्यं॑त्रि॒षुयोज॑नेषु ॥
ति॒स्रोमा॒तॄस्त्रीन्पि॒तॄन्बि॒भ्र॒देक॑ऽऊ॒र्ध्वस्त॑स्थौ॒नेमव॑ग्लापयंति । मं॒त्रयं॑तेदि॒वोऽअ॒मुष्य॑पृ॒ष्ठेवि॑श्व॒विदं॒वाच॒मवि॑श्वमिन्वां॑
॥ १५ ॥ द्वाद॑शारं॒नहि॒तज्जरा॑य॒वर्व॑र्ति॒चक्रं॒परि॒द्यामृ॒तस्य॑ । आपु॒त्राऽअ॑ग्नेमिथु॒नासो॒ऽअत्र॑स॒प्तश॒तानि॑विंश॒तिश्च॑त
स्थुः ॥ पंच॑पादंपि॒तरं॒द्वाद॑शाकृतिंदि॒वऽआ॑हुः॒परे॒ऽअर्धे॑पुरी॒षिणं॑ । अथे॒मेऽअ॒न्यऽउप॑रेविचक्ष॒णंस॒प्तच॑क्रे॒षळ॑रऽआहु॒
रर्पि॑तं ॥ पंचा॑रेच॒क्रेप॑रि॒वर्त॑माने॒तस्मि॒न्नात॑स्थु॒र्भुव॑नानि॒विश्वा॑ । तस्य॒नाक्ष॑स्तप्यते॒भूरि॑भारः॒सनादे॒वनशी॑र्यते॒सना॑भिः ॥
सने॑मिच॒क्रम॒जरं॒विवा॑वृत॒ऽउत्ता॒नायां॒दश॑यु॒क्तावहं॑ति । सूर्य॑स्य॒चक्षू॒रज॑सै॒त्यावृ॑तं॒तस्मि॒न्नार्पि॑ता॒भुव॑नानि॒विश्वा॑ ॥ सा॒कं॒
जानां॑स॒प्तथ॑माहुरेक॒जंषळि॒द्यमाऽऋष॑योदेव॒जाऽइति॑ । तेषा॑मि॒ष्टानि॒विहि॑तानिधाम॒शःस्था॒त्रेरे॑जंते॒विकृ॑तानिरू॒प॒शः+
॥ १६ ॥ स्त्रियः॑स॒तीस्ताँऽउ॑मेपुं॒सऽआ॑हुः॒पश्य॑दक्ष॒ण्वान्नविचे॑तद॒न्धः । क॒विर्यः॑पु॒त्रःसई॒माचि॑केत॒यस्ताविजा॒नात्सपि॒तु
ष्पि॒तास॑त् ॥ अ॒वःपरे॑ण॒परऽए॒नाव॑रेणप॒दाव॒त्संबिभ्र॑ती॒गौरुद॑स्थात् । साक॒द्रीची॒कंस्वि॒दर्धं॒परा॑गा॒त्क्वस्वि॑त्सूते॒नहि॑यू॒थे
ऽअं॒तः+ ॥ अ॒वःपरे॑णपि॒तरं॒योऽअ॑स्यानु॒वेद॑प॒रऽए॒नाव॑रेण । क॒वी॒यमा॑नः॒कऽइ॒हप्रवो॑च॒द्दे॒वंमन॒ःकुतो॒ऽअधि॒प्रजा॑तं ॥
येऽअ॒र्वांच॒स्ताँऽउ॒परा॑च॒ऽआहु॒र्येपरां॑च॒स्ताँऽउ॒ऽअ॒र्वाच॑ऽआहुः । इंद्र॑श्च॒याच॒क्रथुः॑सो॒म॒तानि॒धुरान॒युक्ता॒रजं॑सोवहंति ॥

द्वासु॑प॒र्णास॒युजा॒सखा॑यासमा॒नंवृ॒क्षंपरि॑षस्वजाते । तयो॑र॒न्यःपिप्प॑लंस्वा॒द्वत्त्यन॑श्नन्न॒न्योऽअ॒भिचा॑कशीति ॥ १७ ॥
यत्रा॑सुप॒र्णाऽअ॒मृत॑स्यभा॒गमनि॑मेषंवि॒दथा॑भि॒स्वरं॑ति । इ॒नोविश्व॑स्य॒भुव॑नस्य॒गो॒पाःस॒माधीर॒ःपाक॒मत्राविवे॑श ॥ यस्मि॑
न्वृ॒क्षेम॒ध्वदः॑सु॒प॒र्णानि॑वि॒शंते॒सुव॑ते॒चाधि॒विश्वे॑ । तस्ये॒दा॑हुःपिप्प॑लंस्वा॒द्वग्रे॒तन्नोन्न॑श॒द्यःपि॒तरं॒नवे॑द ॥ यद्गा॑य॒त्रेऽअधि॑
गा॒य॒त्रमाहि॑तं॒त्रैष्टु॑भाद्वा॒त्रैष्टु॑भं॒नि॒रत॑क्षत । यद्वा॒जग॒ज्जग॒त्याहि॑तंप॒दंयऽइत्तद्वि॒दुस्ते॒ऽअ॑मृत॒त्वमा॑नशुः ॥ गा॒य॒त्रेण॒प्रति॑मि
मीते॒ऽअ॒र्कम॒र्केण॒साम॒त्रैष्टु॑भेन॒वा॒कं । वा॒केन॒वा॒कंद्वि॒पदा॒चतु॑ष्पदा॒क्षरे॑णमिमते॒स॒प्तवाणीः॑ ॥ जग॑ता॒सिंधुं॑दि॒व्य॑स्तभायद्रथं
त॒रेसूर्यं॒पर्य॑पश्यत् । गा॒य॒त्रस्य॑स॒मिध॑स्ति॒स्रऽआ॑हु॒स्ततो॑म॒ह्नाप्ररि॑रिचेमहि॒त्वा+ ॥ १८ ॥ उप॑ह्वयेसु॒दुघां॑धे॒नुमे॒तांसु॒हस्तो॑
गो॒धुगु॒तदो॑हदेनां । श्रेष्ठं॑स॒वंस॑वि॒तासा॑विष॒न्नोभी॑द्धो॒घ॒र्मस्तदु॒षुप्रवो॑चं ॥ हिं॒कृ॒ण्व॒तीव॑सु॒पत्नी॒वसू॑नांव॒त्समि॒च्छंती॒मन॑सा॒
भ्यागा॑त् । दु॒हाम॒श्विभ्यां॒पयो॒ऽअघ्न्येयंसावर्ध॑तांमह॒तेसौभ॑गाय ॥ गौर॑मीमे॒दनु॑व॒त्संमि॒षंतं॑मू॒र्धानं॒हिङ्ङ॑कृणो॒न्मात॒
वाऽउ॑ । सृक्वा॑णंघ॒र्मम॒भिवा॑वशा॒नामिमा॑तिमा॒युंपय॑ते॒पयो॑भिः ॥ अ॒यंसशि॑क्ते॒येन॒गौर॒भीवृ॑ता॒मिमा॑तिमा॒युंध्व॒सना॒व
धि॒श्रि॒ता । साचि॒त्तिभि॒र्निहि॒चकार॒मर्त्यं॑वि॒द्युद्भवं॑ती॒प्रति॑व॒व्रिमौ॑हत ॥ अ॒नच्छ॑येतु॒रगा॑तु॒जीव॒मेज॑द्ध्रु॒वंमध्य॒ऽआप॒स्त्या॑
नां । जी॒वोमृ॒तस्य॑चरतिस्व॒धाभि॒रम॑र्त्यो॒मर्त्ये॑ना॒सयो॑निः ॥ १९ ॥ अप॑श्यंगो॒पामनि॑पद्यमान॒माच॒परा॑च॒पथि॑भि॒श्चरं॑
तं । सस॒ध्रीचीः॒सविषू॒चीर्वसा॑न॒ऽआव॑रीवर्ति॒भुव॑नेष्वं॒तः+ ॥ यऽईं॑च॒कार॒नसोऽअ॒स्यवे॑द॒ऽयईं॒द॒दर्श॒हिरु॒गिन्नुतस्मा॑त् ।

ऋक्सं.

अ.२अ.३

॥ २२ ॥

मंडलं १

अनु. २२

समातुर्योनापरिवीतोऽअंतर्बहुप्रजानिर्ऋतिमाविवेश ॥ द्यौर्मेपिताजनितानाभिरत्रबंधुर्मेमातापृथिवीमहीयं । उत्तान
योश्चम्वो३र्योनिरंतरत्रापितादुहितुर्गर्भमाधात् ॥ पृच्छामित्वापरमंतंपृथिव्याःपृच्छामियत्रभुवनस्यनाभिः । पृच्छा
मित्वावृष्णोऽअश्वस्यरेतःपृच्छामिवाचःपरमंव्योम ॥ इयंवेदिःपरोऽअंतःपृथिव्याऽअयंयज्ञोभुवनस्यनाभिः । अयं
सोमोवृष्णोऽअश्वस्यरेतोब्रह्मायंवाचःपरमंव्योम ॥ २० ॥ सप्तार्धगर्भाभुवनस्यरेतोविष्णोस्तिष्ठंतिप्रदिशाविधर्मणि ।
तेधीतिभिर्मनसातेविपश्चितःपरिभुवःपरिभवंतिविश्वतः ॥ नविजानामियदिवेदमस्मिनिण्यःसंनद्धोमनसाचरामि ।
यदामागन्प्रथमजाऋतस्यादिद्वाचोऽअश्नुवेभागमस्याः ॥ अपाङ्प्राङेतिस्वधयागृभीतोमर्त्योमर्त्येनासयोनिः ।
ताशश्वंताविषूचीनावियंतान्य१न्यंचिक्युर्ननिचिक्युरन्यं+ ॥ ऋचोऽअक्षरेपरमेव्योमन्यस्मिन्देवाऽअधिविश्वेनिषे
दुः । यस्तन्नवेदकिमृचाकरिष्यतियऽइत्तद्विदुस्तऽइमेसमासते ॥ सूयवसाद्भगवतीहिभूयाऽअथोवयंभगवंतःस्याम ।
अद्धितृणमघ्न्येविश्वदानींपिबशुद्धमुदकमाचरंती ॥ २१ ॥ गौरीर्मिमायसलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसाचतुष्पदी ।
अष्टापदीनवपदीबभूवुषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन् ॥ तस्याःसमुद्राऽअधिविक्षरंतितेनजीवंतिप्रदिशश्चतस्रः । ततःक्ष
रत्यक्षरंतद्विश्वमुपजीवति ॥ शकमयंधूममारादपश्यंविषूवतापरऽएनावरेण । उक्षाणंपृश्निमपचंतवीरास्तानिधर्माणि
प्रथमान्यासन् ॥ त्रयःकेशिनऽऋतुथाविचक्षतेसंवत्सरेवपतऽएकएषां । विश्वमेकोऽअभिचष्टेशचीभिर्ध्राजिरेकस्य

॥ २२ ॥

ददृशेनरूपं+ ॥ चत्वारिवाक्परिमितापदानितानिविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः । गुहात्रीणिनिहितानेंगयंतितुरीयंवाचो
मनुष्यावदंति ॥ इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुरथोदिव्यःससुपर्णोगरुत्मान् । एकंसद्विप्राबहुधावदंत्यग्निंयमंमातरिश्वान
माहुः ॥ २२ ॥ कृष्णंनियानंहरयःसुपर्णाऽअपोवसानादिवमुत्पतंति । तऽआववृत्रन्त्सदनादृतस्यादिद्घृतेनपृथिवी
व्युद्यते ॥ द्वादशप्रधयश्चक्रमेकंत्रीणिनभ्यानिकऽउतच्चिकेत । तस्मिन्त्साकंत्रिशतानशंकवोर्पिताःषष्टिर्नचलाचला
सः ॥ यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्येनविश्वापुष्यसिवार्याणि । योरत्नधावसुविद्यःसुदत्रःसरस्वतितमिहधातवेकः ॥
यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् । तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः+ ॥ समान
मेतदुदकमुच्चैत्यवचाहभिः । भूमिंपर्जन्याजिन्वंतिदिवंजिन्वंत्यग्नयः ॥ दिव्यंसुपर्णंवायसंबृहंतमपांगर्भंदर्शतमोषधी
नां । अभीपतोवृष्टिभिस्तर्पयंतंसरस्वंतमवसेजोहवीमि ॥ २३ ॥ (१।२३।१) कयाशुभासवयसःसनीळाःसमान्या
मरुतःसंमिमिक्षुः । कयामतीकुतऽएतासऽएतेर्चंतिशुष्मंवृषणोवसूया+ ॥ कस्यब्रह्माणिजुजुषुर्युवानःकोऽअध्वरेमरु
तऽआववर्त । श्येनाँऽइवध्रजतोऽअंतरिक्षेकेनमहामनसारीरमाम ॥ कुतस्त्वमिंद्रमाहिनःसन्नेकोयासिसत्पतेकिंतऽ

(१।२३।१) कयाशुभेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यतृतीयाद्ययुगृचामेकादशीवर्ज्यानांमरुतःत्रयोदश्यादितिसृणामगस्त्यःशिष्टानामिंद्रऋषिः
सर्वसूक्तस्यमरुत्वानिंद्रोदेवतात्रिष्टुप्छंदः ।

सं. १४

इत्था । संपृच्छसेसमराणःशुंभानैर्वोचेस्तन्नोहरिवोयत्तेऽअस्मे+ ॥ ब्रह्माणिमेमतयःशंसुतासःशुष्मऽइयर्तिप्रभृतोमेऽअ
द्रिः । आशासतेप्रतिहर्यंत्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छ ॥ अतोवयमंतमेभिर्युजानाःस्वक्षत्रेभिस्तन्व१ःशुंभमानाः ।
महोभिरेताँऽउपयुज्महेन्विंद्रस्वधामनुहिनोबभूथ ॥ २४ ॥ क्व१स्यावोमरुतःस्वधासीद्यन्मामेकंसमधत्ताहिहत्ये ।
अहंह्यु१ग्रस्तविषस्तुविष्मान्विश्वस्यशत्रोरनमंवधस्नैः+ ॥ भूरिचकर्थयुज्येभिरस्मेसमानेभिर्वृषभपौंस्येभिः । भूरीणि
हिकृणवामाशविष्ठेंद्रक्रत्वामरुतोयद्वशाम । वधींवृत्रंमरुतऽइंद्रियेणस्वेनभामेनतविषोबभूवान् । अहमेतामनवेवि
श्वश्चंद्राःसुगाऽअपश्चकरवज्रबाहुः ॥ अनुत्तमातेमघवन्नकिर्नुनत्वावाँऽअस्तिदेवताविदानः । नजायमानोनशतेनजा
तोयानिकरिष्याकृणुहिप्रवृद्ध ॥ एकस्यचिन्मेविभ्व१स्त्वोजोयानुदधृष्वान्कृणवैमनीषा । अहंह्यु१ग्रोमरुतोविदानो
यानिच्यवमिंद्रऽइदीशऽएषां ॥ २५ ॥ अमंदन्मामरुतःस्तोमोऽअत्रयन्मेनरःश्रुत्यंब्रह्मचक्र । इंद्रायवृष्णेसुमखायम
ह्यंसख्येसखायस्तन्वेतनूभिः ॥ एवेदेतेप्रतिमारोचमानाऽअनेद्यःश्रवऽएषोदधानाः । संचक्ष्यामरुतश्चंद्रवर्णाऽअच्छां
तमेछदयाथाचनूनं+ ॥ कोन्वत्रमरुतोमामहेवःप्रयातनसखीँऽरच्छासखायः । मन्मानिचित्राऽअपिवातयंतऽएषांभू
तनवेदामऽऋतानां ॥ आयद्दुवस्याद्दुवसेनकारुरस्मान्चक्रेमान्यस्यमेधा । ओषुवर्तमरुतोविप्रमच्छेमाब्रह्माणिजरिता

वोऽअर्चत् ॥ एषवःस्तोमोमरुतऽइयंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायासीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥
॥ २६ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

एकादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि ८ ऋचः १३२ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं. ६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं. १० ऋभुभ्यइदं. १४ अश्वायेदं.
३५ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं. ४१ वाक्समुद्राक्षरोभ्यइदं. (वागभ्यइतिवा). शकधूमसोमाभ्यामिदं. केश्यग्निसूर्यवायुभ्यइदं. वाचइदं. सूर्यायेदं. २
कालचक्रायेदं. सरस्वत्याइदं. साध्येभ्यइदं. पर्जन्याग्निभ्यामिदं. सरस्वतइदं. मरुत्वत. इंद्रायेदं. १५ ॥ इतिद्वितीयेतृतीयः ॥ ३ ॥

तन्वगस्त्योमारुतंहिद्वित्रिष्टुबंतंमित्रावरुणयोर्दीक्षितयोरुर्वशीमप्सरसंदृष्ट्वावासतीवरेकुंभेरेतोपतत्ततोगस्त्यव
सिष्ठावजायेतांसहस्रमेकादशाद्यैंद्रीयज्ञायज्ञादशत्रित्रिष्टुबंतंमहोष्टौद्वितीयाविराण्नंनूनंपंचागस्त्येनैंद्रेहविषिम
रुतामुद्यतंइंद्रागस्त्ययोःसंवादऐंद्रंस्तत्राद्यातृतीयाचेंद्रवाक्यंचतुर्थीचादौबृहतीतिस्रोनुष्टुभःप्रतिवःषण्मारुतं
तुंचतस्रोत्यामरुत्वतीयाश्चित्रस्तृचंगायत्रंगायत्सप्तोनात्वंराजादशमत्तिसिषळानुष्टुभंतुत्रिष्टुबंतंत्वाद्यास्कंधोग्री
वीवामत्सिनआचर्षणिप्राःपंचयद्धस्यापूर्वीःषड्जायापत्योर्लोपामुद्रायाअगस्त्यस्यचद्व्यृचाभ्यांरत्यर्थंसंवादंश्रु
त्वांतेवासीब्रह्मचारीत्येबृहत्यादीअपश्यद्युवोर्दशाश्विनंवैकदुनवाभूदिदमष्टौषष्ठ्यंत्येत्रिष्टुभौतंयुंजाथांषट् ॥ ४ ॥

हरिःओम् ॥ (१।२३।२) तन्नुवोचामरभसायजन्मनेपूर्वंमहित्वंवृषभस्यकेतवे । ऐधेवयामन्मरुतस्तुविष्वणो
युधेवशक्रास्तविषाणिकर्तन ॥ नित्यंनसूनुंमधुबिभ्रतऽउपक्रीळंतिक्रीळाविदथेषुघृष्वयः । नक्षंतिरुद्राऽअवसानमस्वि
नंनमर्धंतिस्वतवसोहविष्कृतं ॥ यस्माऽऊमासोऽअमृताऽअरासतरायस्पोषंचहविषाददाशुषे । उक्षंत्यस्मैमरुतोहिताऽ
इवपुरूरजांसिपयसामयोभुवः ॥ आयेरजांसितविषीभिरव्यंतप्रवऽएवासःस्वयतासोऽअध्रजन् । भयंतेविश्वाभवना
निहर्म्याचित्रोवोयामःप्रयतास्वृष्टिषु ॥ यत्त्वेषयामानदयंतपर्वतान्दिवोवापृष्ठंनर्याऽअचुच्यवुः । विश्वोवोऽअज्मन्भ
यतेवनस्पतीरथीयंतीवप्रजिहीतऽओषधिः ॥ १ ॥ यूयंनऽउग्रामरुतःसुचेतुनारिष्टग्रामाःसुमतिंपिपर्तन । यत्रावोदि
द्युद्रदतिक्रिविर्दतीरिणातिपश्वःसुधितेवबर्हणा ॥ प्रस्कंभदेष्णाऽअनवभ्रराधसोलातृणासोविदथेषुसुष्टुताः । अर्चं
त्यर्कंमदिरस्यपीतयेविदुर्वीरस्यप्रथमानिपौंस्या ॥ शतभुजिभिस्तमभिह्रुतेरघात्पूर्भीरक्षतामरुतोयमावत । जनंयमु
ग्रास्तवसोविरप्शिनःपाथनाशंसात्तनयस्यपुष्टिषु ॥ विश्वानिभद्रामरुतोरथेषुवोमिथस्पृध्येवतविषाण्याहिता । अंसे
ष्वावःप्रपथेषुखादयोक्षोवश्चक्रासमयाविवावृते ॥ भूरीणिभद्रानर्येषुबाहुषुवक्षःसुरुक्मारभसासोऽअंजयः । अंसेष्वे
ताःपविषुक्षुराऽअधिवयोनपक्षान्व्यनुश्रियोधिरे ॥ २ ॥ महांतोमह्नाविभ्वो३विभूतयोदूरेदृशोयेदिव्याऽइवस्तृभिः ।

(१।२३।२) तन्नुवोचामेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

मंद्राःसुजिह्वाःस्वरितारऽआसभिःसंमिश्लाऽइंद्रेमरुतःपरिष्टुभः ॥ तद्वःसुजातामरुतोमहित्वनंदीर्घंवोदात्रमदितेरि
वव्रतं । इंद्रश्चनत्यजसाविह्रुणातितज्जनाययस्मैसुकृतेऽअराध्वं ॥ तद्वोजामित्वंमरुतःपरेयुगेपुरूयच्छंसममृतासऽआ
वत । अयाधियामनवेश्रुष्टिमाव्यासाकंनरोदंसनैराचिकित्रिरे ॥ येनदीर्घंमरुतःशूशवामयुष्माकेनपरीणसातुरासः ।
आयत्ततनन्वृजनेजनासऽएभिर्यज्ञेभिस्तदभीष्टिमश्यां ॥ एषवःस्तोमोमरुतऽइयंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषाया
सीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१।२३।३) सहस्रंतऽइंद्रोतयोनःसहस्रमिषोहरिवोगूर्ततमाः । सह
स्रंरायोमादयध्यैसहस्रिणऽउपनोयंतुवाजाः ॥ आनोवोभिर्मरुतोयांत्वच्छाज्येष्ठेभिर्वाबृहद्दिवैःसुमायाः । अधयदेषां
नियुतःपरमाःसमुद्रस्यचिद्धनयंतपारे+ ॥ मिम्यक्षयेषुसुधिताघृताचीहिरण्यनिर्णिगुपरानऽऋष्टिः । गुहाचरंतीमनु
षोनयोषासभावतीविदथ्येवसंवाक्+ ॥ पराशुभ्राऽअयासोयव्यासाधारण्येवमरुतोमिमिक्षुः । नरोदसीऽअपनुदंत
घोराजुषंतवृधंसख्यायदेवाः+ ॥ जोषद्यदीमसुर्यासचध्यैविषितस्तुकारोदसीनृमणाः । आसूर्येवविधतोरथंगात्त्वेषप्र
तीकानभसोनेत्या+ ॥ ४ ॥ आस्थापयंतयुवतिंयुवानःशुभेनिमिश्लांविदथेषुपज्रां । अर्कोयद्वोमरुतोहविष्मान्गायद्गा
थंसुतसोमोदुवस्यन्+ ॥ प्रतंविवक्मिवक्म्योयऽएषांमरुतांमहिमासत्योऽअस्ति । सचायदींवृषमणाऽअहंयुःस्थिरा

(१।२३।३) सहस्रंतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतआद्यायाइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

चिज्जनीर्वहतेसुभागाः+ ॥ पांतिमित्रावरुणाववद्याच्चयतऽईमर्यमोऽअप्रशस्तान् । उतच्यवंतेऽअच्युताध्रुवाणिवावृधऽ
ईंमरुतोदातिवारः ॥ नहीनुवोमरुतोऽअंत्यस्मेऽआरात्ताच्चिच्छवसोऽअंतमापुः । तेधृष्णुनाशवसाशूशुवांसोर्णोनद्वेषोधृ
षतापरिष्ठुः ॥ वयमद्येंद्रस्यप्रेष्ठावयंश्वोवोचेमहिसमर्ये । वयंपुरामहिचनोऽअनुद्यून्तन्नऽऋभुक्षानरामनुष्यात् ॥ एष
वःस्तोमोमरुतऽइयंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायासीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१।२३।४)
यज्ञायज्ञावःसमनातुतुर्वणिर्धियंधियंवोदेवयाऽउदधिध्वे । आवोर्वाचःसुवितायरोदस्योर्महेववृत्यामवसेसुवृक्तिभिः ॥
वव्रासोनयेस्वजाःस्वतवसऽइषंस्वरभिजायंतधूतयः । सहस्रियासोऽअपांनोर्मयऽआसागावोवंद्यासोनोक्षणः ॥ सोमा
सोनयेसुतास्तृप्तांशवोहृत्सुपीतासोदुवसोनासते । ऐषामंसेषुरंभिणीवरारभेहस्तेषुखादिश्चकृतिश्चसंदधे ॥ अवस्वयु
क्तादिवऽआवृथाययुरमर्त्याःकशयाचोदतत्मना । अरेणवस्तुविजाताऽअचुच्यवुर्दृह्ळानिचिन्मरुतोभ्राजदृष्टयः ॥
कोवोंतर्मरुतऽऋष्टिविद्युतोरेजतित्मनाहन्वेवजिह्वया । धन्वच्युतऽइषांनयामनिपुरुप्रैषाऽअहन्यो३नैतशः ॥ ६ ॥
क्वस्विदस्यरजसोमहस्परंक्वावरंमरुतोयस्मिन्नायय । यच्च्यावयथविथुरेवसंहितंव्यद्रिणापतथत्वेषमर्णवं+ ॥ सातिर्न
वोमवतीस्वर्वतीत्वेषाविपाकामरुतःपिपिष्वती । भद्रावोरातिःपृणतोनदक्षिणापृथुज्रयीऽअसुर्येवजंजती ॥ प्रतिष्टो

(१।२३।४) यज्ञायज्ञेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतोजगतीअंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

भंतिसिंधवःपविभ्योयदभ्रियांवाचमुदीरयंति । अवस्मयंतविद्युतःपृथिव्यांयदीघृतंमरुतःप्रुष्णुवंति ॥ असूतपृश्निर्म
हतेरणायत्वेषमयासांमरुतामनीकं । तेसप्सरासोजनयंताभ्वमादित्स्वधामिषिरांपर्यपश्यन् ॥ एषवःस्तोमोमरुतऽइ
यंगीर्मांदार्यस्यमान्यस्यकारोः । एषायासीष्टतन्वेवयांविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ७ ॥ (१।२३।५) महश्चित्त्वमिंद्र
यतऽएतान्महश्चिदसित्यजसोवरूता । सनोवेधोमरुतांचिकित्वान्त्सुम्नावनुष्वतवहिप्रेष्ठा ॥ अयुज्रन्तऽइंद्रविश्वकृ
ष्टीर्विदानासोनिष्षिधोमर्त्यत्रा । मरुतांपृत्सुतिर्हासमानास्वर्मीह्ळस्यप्रधनस्यसातौ+ ॥ अम्यक्सातऽइंद्रऽऋष्टिरस्मेसने
म्यभ्वंमरुतोजुनंति । अग्निश्चिद्धिष्मातसेशुशुक्वानापोनद्वीपंदधतिप्रयांसि ॥ त्वंतूनऽइंद्रतंरयिंदाऽओजिष्ठयादक्षि
णयेवरातिं । स्तुतश्चयास्तेचकनंतवायोःस्तनंनमध्वःपीपयंतवाजैः ॥ त्वेरायऽइंद्रतोशतमाःप्रणेतारःकस्यचिदृतायोः ।
तेषुणोमरुतोमृळयंतुयेस्मापुरागातूयंतीवदेवाः+ ॥ ८ ॥ प्रतिप्रयाहींद्रमीह्ळुषोनॄन्महःपार्थिवेसदनेयतस्व । अधयदे
षांपृथुबुध्नासऽएतास्तीर्थेनार्यःपौंस्यानितस्थुः+ ॥ प्रतिघोराणामेतानामयासांमरुतांशृण्वऽआयतामुपब्दिः । येम
र्त्यंपृतनायंतमूमैर्ऋणावानंनपतयंतसर्गैः ॥ त्वंमानेभ्यऽइंद्रविश्वजन्यारदामरुद्भिःशुरुधोगोऽअग्राः । स्तवानेभिःस्तव

(१।२३।५) महश्चिदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप्द्वितीयाविराट् ।

सेदेवदेवैर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ९ ॥ (१।२३।६) ननूनमस्तिनोश्वःकस्तद्वेदयदद्भुतं । अन्यस्यचित्तमभिसं
चरेण्यमुताधीतंविनश्यति ॥ किंनऽइंद्रजिघांससिभ्रातरोमरुतस्तव । तेभिःकल्पस्वसाधुयामानःसमरणेवधीः ॥
किंनोभ्रातरगस्त्यसखासन्नतिमन्यसे । विद्माहितेयथामनोस्मभ्यमिन्नदित्ससि ॥ अरंकृण्वंतुवेदिंसमग्निमिंधतांपुरः ।
तत्रामृतस्यचेतनंयज्ञंतेतनवावहै ॥ त्वमीशिषेवसुपतेवसूनांत्वंमित्राणांमित्रपतेधेष्ठः । इंद्रत्वंमरुद्भिःसंवदस्वाधप्रा
शानऽऋतुथाहवींषि ॥ १० ॥ (१।२३।७) प्रतिवऽएनानमसाहमेमिसूक्तेनभिक्षेसुमतिंतुराणां । रराणतामरुतो
वेद्याभिर्निहेळोधत्तविमुचध्वमश्वान् ॥ एषवःस्तोमोमरुतोनमस्वान्हृदातष्टोमनसाधायिदेवाः । उपेमायातमनसाजु
षाणायूयंहिष्ठानमसऽइद्वृधासः ॥ स्तुतासोनोमरुतोमृळयंतूतस्तुतोमघवाशंभविष्ठः । ऊर्ध्वानःसंतुकोम्यावनान्यहा
निविश्वामरुतोजिगीषा+ ॥ अस्मादहंतविषादीषमाणऽइंद्राद्भियामरुतोरेजमानः । युष्मभ्यंहव्यानिशितान्यासन्ता
न्यारेचकृमामृळतानः ॥ येनमानासश्चितयंतऽउस्राव्युष्टिषुशवसाशश्वतीनां । सनोमरुद्भिर्वृषभश्रवोधाऽउग्रऽउग्रे
भिःस्थविरःसहोदाः+ ॥ त्वंपाहींद्रसहीयसोनॄन्भवामरुद्भिरवयातहेळाः । सुप्रकेतेभिःसासहिर्दधानोविद्यामेषंवृजनं

(१।२३।६) ननूनमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यप्रथमतृतीयाचतुर्थीनामृचामिंद्रोगस्त्योद्वितीयापंचम्योरगस्त्यऋषिरिंद्रोदेवताआद्याबृहती
ततस्तिस्रोनुष्टुभोंत्यात्रिष्टुप् । (१।२३।७) प्रतिवइतिषडृचस्यसूक्तस्यागस्त्योमरुतःअंत्यानांचतसृणांमरुत्वानिंद्रस्त्रिष्टुप् ।

जीरदानुं ॥ ११ ॥ (१।२३।८) चित्रोवोस्तुयामश्चित्रऽऊतीसुदानवः । मरुतोऽअहिभानवः ॥ आरेसावःसु
दानवोमरुतऽऋंजतीशरुः । आरेऽअश्मायमस्यथ ॥ तृणस्कंदस्यनुविशःपरिवृंक्तसुदानवः । ऊर्ध्वान्नःकर्तजीवसे
॥ १२ ॥ (१।२३।९) गायत्सामनभन्यं१यथावेरर्चामतद्वावृधानंस्वर्वत् । गावोधेनवोबर्हिष्यदब्धाऽआयत्सद्मा
नंदिव्यंविवासान् ॥ अर्चद्वृषावृषभिःस्वेदुहव्यैर्मृगोनाश्नोऽअतियज्जुगुर्यात् । प्रमंदयुर्मनांगूर्तहोताभरतेमर्योमिथुना
यजत्रः ॥ नक्षद्धोतापरिसद्ममितायन्भरद्गर्भमाशरदःपृथिव्याः । क्रंददश्वोनयमानोरुवद्गौरंतर्दूतोनरोदसीचरद्वा
क्+ ॥ ताकर्माषतरास्मैप्रच्यौत्नानिदेवयंतोभरंते । जुजोषदिंद्रोदस्मवर्चानासत्येवसुग्म्योरथेष्ठाः+ ॥ तमुष्टुहींद्रंयोह
सत्वायःशूरोमघवायोरथेष्ठाः । प्रतीचश्चिद्योधीयान्वृषण्वान्ववव्रुषश्चित्तमसोविहंता+ ॥ १३ ॥ प्रयदित्थामहिना
नृभ्योऽअस्त्यरंरोदसीकक्ष्ये३नास्मै । संविव्यऽइंद्रोवृजनंनभूमाभर्तिस्वधावाँऽओपशमिवद्यां+ ॥ समत्सुत्वाशूरसता
मुराणंप्रपथिंतमंपरितंसयध्यै । सजोषसऽइंद्रंमदेक्षोणीःसूरिंचिद्येऽअनुमदंतिवाजैः ॥ एवाहितेशंसवनासमुद्रऽआ
पोयत्तऽआसुमदंतिदेवीः । विश्वातेऽअनुजोष्याभूद्गौःसूरींश्चिद्यदिधिषावेषिजनान् ॥ असामयथासुषखायऽएन
स्वभिष्टयोनरांनशंसैः । असद्यथानऽइंद्रोवंदनेष्ठास्तुरोऽनकर्मनयमानऽउक्था+ ॥ विष्पर्धसोनरांनशंसैरस्माकासदिं

(१।२३।४) चित्रोवइतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योमरुतोगायत्री । (१।२३।९) गायत्सामेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणि

द्रोवज्रहस्तः । मित्रायुवोनपूर्पतिंसुशिष्टौमध्यायुवउपंशिक्षंतियज्ञैः+ ॥ १४ ॥ यज्ञोहिष्मेंद्रंकश्चिदृंधन्जुंहुराणश्चिन्म
नंसापरियन् । तीर्थेनाच्छांतातृषाणमोकोदीर्घोनसिध्रमाकृणोत्यध्वा ॥ मोषूणंऽइंद्रात्रपृत्सुदेवैरस्तिहिष्मातेशुष्मिन्न
वयाः । महश्चिद्यस्यमीह्लुषोयव्याहविष्मंतोमरुतोवंदतेगीः+ ॥ एषःस्तोमंऽइंद्रतुभ्यमस्मेऽएतेनंगातुंहरिवोविदोनः ।
आनोववृत्याःसुवितायदेवविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १५ ॥ (१।२३।१०) त्वंराजेंद्रयेचदेवारक्षानॄन्पाह्यसुरत्वम
स्मान् । त्वंसत्पतिर्मघवानस्तरुत्रस्त्वंसत्योवसवानःसहोदाः+ ॥ दनोविशंऽइंद्रमृध्रवाचःसप्तयत्पुरःशर्मशारदीर्दत् ।
ऋणोरपोऽअनवद्यार्णायूनेवृत्रंपुरुकुत्सायरंधीः ॥ अजावृतंऽइंद्रशूरपत्नीर्द्यांचयेभिःपुरुहूतनूनं । रक्षोंऽअग्निमशुषं
तूर्वयाणंसिंहोनदमेऽअपांसिवस्तोः ॥ शेषन्नुतऽइंद्रसस्मिन्योनौप्रशस्तयेपवीरवस्यमह्ना । सृजदर्णांस्यवयद्युधागास्ति
ष्ठद्धरीधृषतामृष्टवाजान् ॥ वहकुत्समिंद्रयस्मिन्चाकन्त्स्यूमन्यूऽऋज्रावातस्याश्वा । प्रसूरश्चक्रंबृहतादभीकेभिस्पृधो
यासिषद्वज्रबाहुः ॥ १६ ॥ जघन्वाँऽइंद्रमित्रेरूंन्चोदप्रवृद्धोहरिवोऽअदाशून् । प्रयेपश्यंन्नर्यमणंसचायोस्त्वयाशूर्ता
वहमानाऽअपत्यं ॥ रपत्कविरिंद्रार्कसातौक्षांदासायोपबर्हणींकः । करत्तिस्रोमघवादानुचित्रानिदुर्योणेकुयवाचंमृ
धिश्रेत् ॥ सनातातंऽइंद्रनव्याऽआगुःसहोनभोविरणायपूर्वीः । भिनत्पुरोनभिदोऽअदेवीर्ननमोवधरदेवस्यपीयोः+ ॥

रगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।२३।१०) त्वंराजेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

त्वंधुनिरिंद्रधुनिमतीरृणोरपःसीरानस्रवंतीः । प्रयत्समुद्रमतिशूरपर्षिपारयातुर्वशंयदुंस्वस्ति+ ॥ त्वमस्माकमिंद्रवि
श्वधस्याऽअवृकतमोनरांनृपाता । सनोविश्वासांस्पृधांसहोदाविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १७ ॥ (१।२३।११) म
त्स्यपायितेमहःपात्रस्येवहरिवोमत्सरोमदः । वृषातेवृष्णऽइंदुर्वाजीसहस्रसातमः ॥ आनस्तेगंतुमत्सरोवृषामदोवरे
ण्यः । सहावाँऽइंद्रसानसिःपृतनाषाळमर्त्यः ॥ त्वंहिशूरःसनिताचोदयोमनुषोरथं । सहावांदस्युमव्रतमोषःपात्रंनशो
चिषा ॥ मुषायसूर्यंकवेचक्रमीशानऽओजसा । वहशुष्णायवधंकुत्संवातस्याश्वैः ॥ शुष्मिन्तमोहितेमदोद्युम्निन्तमऽ
उतक्रतुः । वृत्रघ्नावरिवोविदामंसीष्ठाऽअश्वसातमः ॥ यथापूर्वेभ्योजरितृभ्यंऽइंद्रमयंऽइवापोनतृष्यतेबभूथ । ता
मनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १८ ॥ (१।२३।१२) मत्सिनोवस्यंऽइष्टयऽइंद्रमिंदोवृषाविश ।
ऋघायमाणऽइन्वसिशत्रुमंतिनाविंदसि ॥ तस्मिन्नावेशयागिरोयऽएकश्चर्षणीनां । अनुस्वधायमुप्यतेयवंनचर्कृषद्वृषा ॥
यस्यविश्वानिहस्तयोःपंचक्षितीनांवसु । स्पाशयस्वयोऽअस्मध्रुग्दिव्येवाशानिर्जहि ॥ असुन्वंतंसमंजहिदूणाशंयोनते
मयः । अस्मभ्यमस्यवेदनंदद्धिसूरिश्चिदोहते ॥ आवोयस्यद्विबर्हसोर्केषुसानुषगसत् । आजाविंद्रस्येंदोप्रावोवाजेषु

(१।२३।११) मत्स्यपायीतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइंद्रोनुष्टुप्आद्यास्कंधोग्रीवाअंत्यात्रिष्टुप् । (१।२३।१२) मत्सि
नइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइंद्रोनुष्टुबंत्यात्रिष्टुप् ।

वाजिनं ॥ यथापूर्वेभ्योजरितृभ्यऽइंद्रमयऽइवापोनतृष्यतेबभूथ । तामनुत्वानिविदंजोहवीमिविद्यामेषंवृजनंजीरदा
नुं ॥ १९ ॥ (१।२३।१३) आचर्षणिप्रावृषभोजनानांराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रः । स्तुतःश्रवस्यन्नवसोपमद्रिग्यु
क्त्वाहरीवृषणायाह्यर्वाङ्+ ॥ येतेवृषणोवृषभासऽइंद्रब्रह्मयुजोवृषरथासोऽअत्याः । ताँऽआतिष्ठतेभिरायाह्यर्वाङ्ह
वामहेत्वासुतऽइंद्रसोमे ॥ आतिष्ठरथंवृषणंवृषातेसुतःसोमःपरिषिक्तामधूनि । युक्त्वावृषभ्यांवृषभक्षितीनांहरिभ्यां
याहिप्रवतोपमद्रिक्+ ॥ अयंयज्ञोदेवयाऽअयंमियेधऽइमाब्रह्माण्ययमिंद्रसोमः । स्तीर्णंबर्हिरातुशक्रप्रयाहिपिबानि
षद्यविमुचाहरीऽइह+ ॥ ओसुष्टुतऽइंद्रयाह्यर्वाङुपब्रह्माणिमान्यस्यकारोः । विद्यामवस्तोरवसागृणंतोविद्यामेषंवृज
नंजीरदानुं ॥ २० ॥ (१।२३।१४) यद्धस्यातऽइंद्रश्रुष्टिरस्तिययाबभूथजरितृभ्यऽऊती । मानःकामंमहयं
तमाधग्विश्वातेऽअश्यांपर्यापऽआयोः+ ॥ नघाराजेंद्रऽआदभन्नोयानुस्वसाराकृणवंतयोनौ । आपश्चिदस्मैसुतु
काऽअवेषन्गमन्नऽइंद्रःसख्यावयश्च ॥ जेतानृभिरिंद्रःपृत्सुशूरःश्रोताहवंनाधमानस्यकारोः । प्रभर्तारथंदाशुषऽउ
पाकऽउद्यंतागिरोयदिचत्मनाभूत्+ ॥ एवानृभिरिंद्रःसुश्रवस्याप्रखादःपृक्षोऽअभिमित्रिणोभूत् । समर्यऽइषःस्तव
तेविवाचिसत्राकरोयजमानस्यशंसः ॥ त्वयावयंमघवनिंद्रशत्रूनभिष्याममहतोमन्यमानान् । त्वंत्रातात्वमुनोवृधेभू

(१।२३।१३) आचर्षणिप्राइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।२३।१४) यद्धस्यातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणि

र्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २१ ॥ (१।२३।१५) पूर्वीरहंशरदःशश्रमाणादोषावस्तोरुषसोजरयंतीः । मिनातिश्रि
यंजरिमातनूनामप्यूनुपत्नीर्वृषणोजगम्युः ॥ येचिद्धिपूर्वऽऋतसापऽआसन्त्साकंदेवेभिरवदन्नृतानि । तेचिदवासुर्न
ह्यंतमापुःसमूनुपत्नीर्वृषभिर्जगम्युः ॥ नमृषाश्रांतंयदवंतिदेवाविश्वाऽइत्स्पृधोऽअभ्यश्नवाव । जयावेदत्रशतनीथमा
जिंयत्सम्यंचामिथुनावभ्यजाव ॥ नदस्यमारुधतःकामऽआगन्नितऽआजातोऽअमुतःकुतश्चित् । लोपामुद्रावृषणंनी
रिणातिधीरमधीराधयतिश्वसंतं ॥ इमंनुसोममंतितोहृत्सुपीतमुपब्रुवे । यत्सीमागश्चकृमातत्सुमृळतुपुलुकामोहिम
र्त्यः ॥ अगस्त्यःखनमानःखनित्रैःप्रजामपत्यंबलमिच्छमानः । उभौवर्णावृषिरुग्रःपुपोषसत्यादेवेष्वाशिषोजगाम
॥ २२ ॥ (१।२४।१) युवोरजांसिसुयमासोऽअश्वारथोयद्वांपर्यर्णांसिदीयत् । हिरण्ययावांपवयःप्रुषायन्मध्वःपि
बंताऽउषसःसचेथे ॥ युवमत्यस्यावनक्षथोयद्विपत्मनोनर्यस्यप्रयज्योः । स्वसायद्वांविश्वगूर्तीभरातिवाजायेट्टेमधुपा
विषेच ॥ युवंपयऽउस्रियायामधत्तंपक्वमामायामवपूर्व्यंगोः । अंतर्यद्वनिनोवामृतप्सूह्वारोनशुचिर्यजतेहविष्मान् ॥
युवंहघर्मंमधुमंतमत्रयेपोनक्षोदोवृणीतमेषे । तद्वांनरावश्विनापश्वऽइष्टीरथ्येवचक्राप्रतियंतिमध्वः ॥ आवांदानाय

रगस्त्यइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१।२३।१५) पूर्वीरहमितिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यःआद्ययोर्द्वयोर्लोपामुद्राऋषिकाअंत्ययोर्द्वयोरगस्त्यांतेवासी
ब्रह्मचारीऋषिःसर्वासांरतिर्देवतात्रिष्टुप्पंचमीबृहती । (१।२४।१) युवोरजांसीतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

ववृतीयदस्रागोरोहेणतौग्र्योनजिव्रिः । अपःक्षोणीसंचतेमाहिनावांजूर्णोवामक्षुरंहसोयजत्रा ॥ २३ ॥ नियद्युवेथेनि
युतःसुदानूऽउपस्वधाभिःसृजथःपुरंधिं । प्रेषद्वेषद्वातोनसूरिरामहेददेसुव्रतोनवाजं ॥ वयंचिद्धिवांजरितारःसत्या
विपन्यामहेविपणिर्हितावान् । अधाचिद्धिष्माश्विनावनिंद्यापाथोहिष्मावृषणावंतिदेवं ॥ युवांचिद्धिष्माश्विनावनु
द्यून्विरुद्रस्यप्रस्रवणस्यसातौ । अगस्त्योनरांनृषुप्रशस्तःकाराधुनीवचितयत्सहस्रैः ॥ प्रयद्वहेथेमहिनारथस्यप्रस्पंद्राया
थोमनुषोनहोता । धत्तंसूरिभ्यंऽउतवास्वश्व्यंनासत्यारयिषाचःस्याम ॥ तंवांरथंवयमद्याहुवेमस्तोमैरश्विनासुविताय
नव्यं । अरिष्टनेमिंपरिद्यामियानंविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २४ ॥ (१।२४।२) कदुप्रेष्ठाविषांरयीणामध्वर्यंताय
दुन्निनीथोऽअपां । अयंवांयज्ञोऽअकृतप्रशस्तिंवसुधितीऽअविताराजनानां ॥ आवामश्वासःशुचयःपयस्पावातरंहसो
दिव्यासोऽअत्याः । मनोजुवोवृषणोवीतपृष्ठाऽएहस्वराजोऽअश्विनावहंतु ॥ आवांरथोवनिर्नप्रवत्वान्त्सृप्रवंधुरःसु
वितायगम्याः । वृष्णःस्थातारामनसोजवीयानहंपूर्वोयजतोधिष्ण्यायः+ ॥ इहेहजातासमवावशीतामरेपसातन्वा३
नामभिःस्वैः । जिष्णुर्वामन्यःसुमखस्यसूरिर्दिवोऽअन्यःसुभगःपुत्रऽऊहे ॥ प्रवांनिचेरुःककुहोवशाँऽअनुपिशंगरूपः
सदनानिगम्याः । हरीऽअन्यस्यपीपयंतवाजैर्मथ्राराजांस्यश्विनाविघोषैः ॥ २५ ॥ प्रवांशरद्वान्वृषभोननिःषाट्पूर्वी

(१।२४।२) कदुप्रेष्ठावितिनवर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

रिषश्चरतिमध्वऽइष्णन् । एवैरन्यस्यपीपयंतवाजैर्वेषंतीरूर्ध्वानद्योनऽआगुः ॥ असर्जिवांस्थविरावेधसागीर्बाळ्हेऽअ
श्विनात्रेधाक्षरंती । उपस्तुताववतंनाधमानंयामन्नयामन्छृणुतंहवंमे ॥ उतस्यावांरुशतोवप्ससोगीस्त्रिबर्हिषिसदसि
पिन्वतेनॄन् । वृषावांमेघोवृषणापीपायगोर्नसेकेमनुषोदशस्यन्+ ॥ युवांपूषेवाश्विनापुरंधिरग्निमुषांनजरतेहविष्मा
न्। हुवेयद्वांवरिवस्यागृणानोविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २६ ॥ (१।२४।३) अभूदिदंवयुनमोषुभूषतारथोवृष
ण्वान्मदतामनीषिणः । धियंजिन्वाधिष्ण्याविश्पलावसूदिवोनपातासुकृतेशुचिव्रता ॥ इंद्रतमाहिधिष्ण्यामरुत्तमा
दस्रादंसिष्ठारथ्यारथीतमा । पूर्णंरथंवहेथेमध्वऽआचितंतेनदाश्वांसमुपयाथोऽअश्विना ॥ किमत्रदस्राकृणुथःकिमा
साथेजनोयःकश्चिदहविर्महीयते । अतिक्रमिष्टंजुरतंपणेरसुंज्योतिर्विप्रायकृणुतंवचस्यवे ॥ जंभयतमभितोरायतःशु
नोहतंमृधोविदथुस्तान्यश्विना । वाचंवाचंजरितूरत्निनींकृतमुभाशंसंनासत्यावतंमम ॥ युवमेतंचक्रथुःसिंधुषुप्लवमा
त्मन्वंतंपक्षिणंतौग्र्यायकं । येनदेवत्रामनसानिरूहथुःसुपप्तनीपेतथुःक्षोदसोमहः+ ॥ २७ ॥ अवविद्धंतौग्र्यमप्स्व१
तरनारंभणेतमसिप्रविद्धं । चतस्रोनावोजठलस्यजुष्टाऽउदश्विभ्यामिषिताःपारयंति ॥ कःस्विद्वृक्षोनिष्ठितोमध्येऽ
अर्णसोयंतौग्र्योनाधितःपर्यषस्वजत् । पर्णामृगस्यपतरोरिवारभऽउदश्विनाऽऊहथुःश्रोमतायकं+ ॥ तद्वांनरानास

(१।२४।३) अभूदिदमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौजगतीषष्ठ्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

त्यावनुष्याद्यद्वामानासऽउचथमवोचन् । अस्माद्द्यसदंसःसोम्यादाविद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २८ ॥ (१।२४।४) तंयुंजाथांमनसोयोजवीयान्त्रिवंधुरोवृषणायस्त्रिचक्रः । येनोपयाथःसुकृतोदुरोणंत्रिधातुनापतथोविर्नपर्णैः+ ॥ सुवृद्रथोवर्ततेयन्नभिक्षांयत्तिष्ठथःक्रतुमंतानुपृक्षे । वपुर्वपुष्यासचतामियंगीर्दिवोदुहित्रोषसासचेथे ॥ आतिष्ठतंसुवृतंयोरथोवामनुव्रतानिवर्ततेहविष्मान् । येनंनरानासत्येषयध्यैवर्तिर्याथस्तनयायत्मनेच ॥ मावांवृकोमावृकीरादधर्षीन्मापरिवर्क्तमुतमातिधक्तं । अयंवांभागोनिहितऽइयंगीर्दस्राविमेवांनिधयोमधूनां ॥ युवांगोतमःपुरुमीह्ळोऽअत्रिर्दस्राहवतेवसेहविष्मान् । दिशंनदिष्टामृजूयेवयंतामेहवंनासत्योपयातं ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एहयातंपथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥

द्वादशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १८ ऋचः १४२ ॥ त्यागः ॥ मरुद्भ्यइदं.१५ इंद्रायेदं. मरुद्भ्यइदं.२० इंद्रायेदं.१३ रुद्रमरुद्भ्यइदं.२ मरुत्वतइंद्रायेदं.४ मरुद्भ्यइदं.३ इंद्रायेदं.४५ रत्याइदं.६ अश्विभ्यामिदं.३३ ॥ इतिद्वितीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

तावांकतरैकादशंद्यावापृथिवीयमानोवैश्वदेवंपितुंन्वन्नस्तुतिर्गायत्रंत्वाद्यानुष्टुब्गर्भातृतीयांत्येपंचम्याद्याश्चतस्रोनुष्टुभौत्याबृहतीर्वासमिद्धआप्रियोग्नेनयाष्टावाग्नेयंमनवर्णंबार्हस्पत्यंकंकतःषोळशौपनिषदस्तृणसौर्यस्यानु

(१।२४।४) तंयुंजाथामितिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

ष्टुभंविषशंकावानगस्त्यःप्राब्रवीद्दशम्याद्याश्चतिस्रोमहापंक्तयोमहाबृहतीर्चयआंगिरसःशौनहोत्रोभूत्वाभार्गवःशौनकोभवत्सगृत्समदोद्वितीयंमंडलमपश्यत्त्वमग्नेजागतंतुयज्ञेनसप्तोनासमिद्धएकादशाप्रंसप्तमीजगतीहुवेनवसोमाहुतिर्भार्गवोहंहोताष्टावानुष्टुभंमिमांमेगायत्रंहिश्रेष्ठंषड्वाजयन्निवांत्यानुष्टुप् ॥ १ ॥

हरिः३ओम् ॥ (१।२४।५) तावामद्यतावपरंहुवेमोच्छंत्यामुषसिवह्निरुक्थैः । नासत्याकुहचित्संतावर्योदिवोनपातासुदास्तराय+ ॥ अस्मेऽऊषुवृषणामादयेथामुत्पणीँर्हतमूर्म्यामदंता । श्रुतंमेऽअच्छोक्तिभिर्मतीनामेष्टानरानिचेताराचकर्णैः ॥ श्रियेपूषन्निषुकृतेवदेवानासत्यावहतुंसूर्यायाः । वच्यंतेवांककुहाऽअप्सुजातायुगाजूर्णेववरुणस्यभूरेः ॥ अस्मेसावांमाध्वीरातिरस्तुस्तोमंहिनोतंमान्यस्यकारोः । अनुयद्वांश्रवस्यासुदानूसुवीर्यायचर्षणयोमदंति ॥ एषवांस्तोमोऽअश्विनावकारिमानेभिर्मघवानासुवृक्ति । यातंवर्तिस्तनयायत्मनेचागस्त्येनासत्यामदंता ॥ अतारिष्मतमसस्पारमस्यप्रतिवांस्तोमोऽअश्विनावधायि । एहयातंपथिभिर्देवयानैर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ १ ॥ (१।२४।६) कतरापूर्वाकतरापरायोःकथाजातेकवयःकोविवेद । विश्वंत्मनाबिभृतोयद्धनामविवर्तेतेऽअहनीचक्रियेव ॥ भूरिंद्वेऽअचरंतीचरंतंपद्वंतंगर्भमपदीदधाते । नित्यंनसूनुंपित्रोरुपस्थेद्यावारक्षतंपृथिवीनोऽअभ्वात् ॥ अनेहोदात्रमदितेरनर्वं

(१।२४।५) तावामितिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योश्विनौत्रिष्टुप् । (१।२४।६) कतरेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यो

हुवेस्वर्वदवधंनमस्वत् । तद्रोदसीजनयतंजरित्रेद्यावा० ॥ अतप्यमानेऽअवसावंतीऽअनुष्यामरोदसीदेवपुत्रे । उ
भेदेवानामुभयेभिरह्नांद्यावा० ॥ संगच्छमानेयुवतीसमंतेस्वसाराजामीपित्रोरुपस्थे । अभिजिघ्रंतीभुवनस्यनाभिंद्या
वा० ॥ २ ॥ उर्वीसद्मनीबृहतीऽऋतेनहुवेदेवानामवसाजनित्री । दधातेयेऽअमृतंसुप्रतीकेद्यावा० ॥ उर्वीपृथ्वीबहु
लेदूरेऽअंतेऽउपब्रुवेनमसायज्ञेऽअस्मिन् । दधातेयेसुभगेसुप्रतूर्तीद्यावा० ॥ देवान्वायच्चकृमाकच्चिदागःसखायंवा
सदमिज्जास्पतिंवा । इयंधीर्भूयाऽअवयानमेषांद्यावा० ॥ उभाशंसानर्यामामविष्टामुभेमामूतीऽअवसासचेतां । भू
रिचिदर्यःसुदास्तरायेषामदंतऽइषयेमदेवाः ॥ ऋतंदिवेतदवोचंपृथिव्याऽअभिश्रावायप्रथमंसुमेधाः । पातामवद्या
द्दुरितादभीकेपितामाताचरक्षतामवोभिः ॥ इदंद्यावापृथिवीसत्यमस्तुपितर्मातर्यदिहोपब्रुवेवां । भूतंदेवानामवमेऽ
अवोभिर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ३ ॥ (१।२४।७) आनऽइळाभिर्विदथेसुशस्तिविश्वानरःसवितादेवऽएतु ।
अपियथायुवानोमत्सथानोविश्वंजगदभिपित्वेमनीषा+ ॥ आनोविश्वऽआस्क्रागमंतुदेवामित्रोऽअर्यमावरुणःसजो
षाः । भुवन्यथानोविश्वेवृधासःकरन्त्सुषाहाविथुरंनशवः ॥ प्रेष्ठंवोऽअतिथिंगृणीषेग्निंशस्तिभिस्तुर्वणिःसजोषाः ।

द्यावापृथिवीत्रिष्टुप् । (१।२४।७) आनइळाभिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (सूक्तभेदप्रयोगेतु-आद्यचतसृणांविश्वेदेवाःततएकस्याअहिर्बुध्न्यःततएकस्यास्त्वष्टाततएकस्याइंद्रःततोद्वयोर्मरुतःततोद्वयोर्विश्वेदेवाःएवमेकादश) ।

असद्यथानोवरुणःसुकीर्तिरिषश्चपर्षदरिगूर्तःसूरिः+ ॥ उपवऽएषेनमसाजिगीषोषासानक्तासुदुघेवधेनुः । समानेऽअ
हन्विमिमानोऽअर्कंविषुरूपेपयसिसस्मिन्नूधन् ॥ उतनोहिर्बुध्न्यो३मयस्कःशिशुंनपिप्युषीववेतिसिंधुः । येननपातम
पांजुनाममनोजुवोवृषणोयंवहंति ॥ ४ ॥ उतनऽईंत्वष्टागंत्वच्छास्मत्सूरिभिरभिपित्वेसजोषाः । आवृत्रहेंद्रश्चर्षणि
प्रास्तुविष्टमोनरांनऽइहगम्याः ॥ उतनऽईंमतयोश्वयोगाःशिशुंनगावस्तरुणंरिहंति । तमींगिरोजनयोनपत्नीःसुरभिष्ट
मंनरांनसंत ॥ उतनऽईंमरुतोवृद्धसेनाःस्मद्रोदसीसमनसःसदंतु । पृषदश्वासोवनयोनरथारिशादसोमित्रयुजोनदे
वाः+ ॥ प्रनुयदेषांमहिनाचिकित्रेप्रयुंजतेप्रयुजस्तेसुवृक्ति । अधयदेषांसुदिनेनशरुर्विश्वमेरिणंप्रुषायंतसेनाः ॥ प्रोऽ
अश्विनाववसेकृणुध्वंप्रपूषणंस्वतवसोहिसंति । अद्वेषोविष्णुर्वातऽऋभुक्षाऽअच्छासुम्नायववृतीयदेवान्+ ॥ इयंसावो
ऽअस्मेदीधितिर्यजत्राऽअपिप्राणीचसदनीचभूयाः । नियादेवेषुयततेवसूयुर्विद्यामेषंवृजनंजीरदानुं ॥ ५ ॥ (१।२४।८)
पितुंनुस्तोषंमहोधर्माणंतविषीं । यस्यत्रितोव्योजसावृत्रंविपर्वमर्दयत् ॥ स्वादोपितोमधोपितोवयंत्वाववृमहे । अस्मा
कमविताभव ॥ उपनःपितवाचरशिवःशिवाभिरूतिभिः । मयोभुरद्विषेण्यःसखासुशेवोऽअद्वयाः ॥ तवत्येपितोर
सारजांस्यनुविष्ठिताः । दिविवाताऽइवश्रिताः+ ॥ तवत्येपितोददतस्तवस्वादिष्ठतेपितो । प्रस्वाद्मानोरसानांतुविग्री

(१।२४।८) पितुंन्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योन्नंगायत्रीआद्यानुष्टुब्गर्भातृतीयापंचम्याद्याश्चतस्रोनुष्टुभोंत्याबृहतीवा ।

3/3-17

वाऽइवेरते ॥ ६ ॥ त्वेपितोमहानांदेवानांमनोहितं । अकारिचारुकेतुनातवाहिमवंसावधीत् ॥ यद्दोपितोऽअज
गन्विवस्वपर्वतानां । अत्राचिन्नोमधोपितोरंभक्षायगम्याः ॥ यदपामोषधीनांपरिंशामारिशामहे । वातापेपीवऽइद्भ
व ॥ यत्तेसोमगवाशिरोयवाशिरोभजामहे । वातापेपी० ॥ करंभऽओषधेभवपीवोवृक्कऽउदारथिः । वातापेपी० ॥
तंत्वावयंपितोवचोभिर्गावोनहव्यासुषूदिम । देवेभ्यस्त्वासधमादमस्मभ्यंत्वासधमादं ॥ ७ ॥ (१।२४।९) समि
द्धोऽअध्वरांजसिदेवोदेवैःसहस्रजित् । दूतोहव्याकविर्वह ॥ तनूनपादृतंयतेमध्वायज्ञःसमज्यते । दधत्सहस्रिणीरि
षः ॥ आजुह्वानोनऽईड्योदेवाँऽआवक्षियज्ञियान् । अग्नेसहस्रसाऽअसि ॥ प्राचीनंबर्हिरोजसासहस्रवीरमस्तृणन् ।
यत्रादित्याविराजथ ॥ विराट्सम्राड्विभ्वीःप्रभ्वीर्बह्वीश्चभूयसीश्चयाः । दुरोघृतान्यक्षरन् ॥ ८ ॥ सुरुक्मेहिसुपेश
साधिश्रियाविराजतः । उषासावेहसीदतां ॥ प्रथमाहिसुवाचसाहोतारादैव्याकवी । यज्ञंनोयक्षतामिमं ॥ भारती
ळेसरस्वतियावःसर्वाऽउपब्रुवे । तानश्चोदयतश्रिये+ ॥ त्वष्टारूपाणिहिप्रभुःपशून्विश्वान्त्समानजे । तेषांनःस्फाति
मायज ॥ उपत्मन्यावनस्पतेपाथोदेवेभ्यःसृज । अग्निर्हव्यानिसिष्वदत् ॥ पुरोगाऽअग्निर्देवानांगायत्रेणसमज्यते ।

(१।२४।९) समिद्धइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यइध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळा
भारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवताःगायत्रीच्छंदः ।

स्वाहाकृतीषुरोचते ॥ ९ ॥ (१।२४।१०) अग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वानिदेववयुनानिविद्वान् । युयोध्य१
स्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठांतेनमऽउक्तिंविधेम ॥ अग्नेत्वंपारयानव्योऽअस्मान्त्स्वस्तिभिरतिदुर्गाणिविश्वा । पूश्चपृथ्वी
बहुलानऽउर्वीभवातोकायतनयायशंयोः+ ॥ अग्नेत्वमस्मद्युयोध्यमीवाऽअनग्नित्राऽअभ्यमंतकृष्टीः । पुनरस्मभ्यंसु
वितायदेववक्षांविश्वेभिरमृतेभिर्यजत्र ॥ पाहिनोऽअग्नेपायुभिरजस्रैरुतप्रियेसदनऽआशुशुक्वान् । मातेभयंजरितारंय
विष्ठनूनंविदन्मापरंसहस्वः ॥ मानोऽअग्नेवसृजोऽअघायाविष्यवेरिपवेदुच्छुनायै । मादत्वतेदशतेमादतेनोमारीषते
सहसावन्परादाः ॥ १० ॥ विघत्वावाँऽऋतजातयंसद्गृणानोऽअग्नेतन्वे३वरूथं । विश्वाद्रिरिक्षोरुतवानिनित्सोरभि
ह्रुतामसिहिदेवविष्पट् ॥ त्वंताँऽअग्नऽउभयान्विविद्वान्वेषिप्रपित्वेमनुषोयजत्र । अभिपित्वेमनवेशास्योभूर्मर्मृजे
न्यऽउशिग्भिर्नाक्रः+ ॥ अवोचामनिवचनान्यस्मिन्मानस्यसूनुःसहसानेऽअग्नौ । वयंसहस्रमृषिभिःसनेमविद्यामेषंवृ
जनंजीरदानुं ॥ ११ ॥ (१।२४।११) अनर्वाणंवृषभंमंद्रजिह्वंबृहस्पतिंवर्धयानव्यमर्कैः । गाथान्यःसुरुचोयस्यदे
वाऽआशृण्वंतिनवमानस्यमर्ताः ॥ तमृत्वियाऽउपवाचःसचंतेसर्गोनयोदेवयतामसर्जि । बृहस्पतिःसह्यंजोवरांसिवि
भ्वाभवत्समृतेमातरिश्वा ॥ उपस्तुतिंनमसऽउद्यतिंचश्लोकंयंसत्सवितेवप्रबाहू । अस्यक्रत्वाहन्यो३योऽअस्तिमृगोन

(१।२४।१०) अग्नेनयेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योग्निस्त्रिष्टुप् । (१।२४।११) अनर्वाणमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्यो

भी॒मोऽअ॑र॒क्षस॒स्तुवि॑ष्मान् ॥ अ॒स्यश्लो॒कोदि॒वीय॑तेपृथि॒व्याम॒त्यो॑नयं॑स॒द्यक्ष॒भृद्वि॒चे॑ताः । मृ॒गाणां॑नहे॒तयो॒यंति॑चे॒माबृह॒स्पते॒र॑हिमा॒याँऽअ॒भिद्यू॑न्+ ॥ ये॒त्वा॑दे॒वोस्रि॒कं॑मन्य॑मानाःपा॒पाभ॒द्रमु॑प॒जीवं॑ति॒प॒ज्राः । नदू॒ढ्ये॒३अनु॑ददासि॒वा॒मं॑बृह॑स्पते॒चयं॑स॒ऽइत्पि॒यारुं॑ ॥ १२ ॥ सु॒प्रै॒तुः॑सू॒यव॑सो॒नपंथा॑दु॒र्नि॒यंतुः॒परि॑प्री॒तो॒नमि॒त्रः । अ॒न॒र्वाणो॒ऽअ॒भि॒येचक्ष॑ते॒नोपी॑वृताऽअपो॒र्णु॑वंतो॒ऽअस्थुः ॥ संयं॒स्तु॒भो॒वन॑यो॒नयंति॑समु॒द्रंन॒स्रुवतो॒रोधं॑चक्राः । सवि॒द्वाँऽउ॒भयं॑चष्टेऽअं॒तर्बृह॒स्पति॒स्तर॒ऽआप॑श्चगृध्रः ॥ ए॒वाम॒हस्तु॑वि॒जा॒तस्तुवि॑ष्मा॒न्बृह॒स्पति॑र्वृष॒भोधा॑यिदे॒वः । सनः॑स्तु॒तोवी॒रव॑द्धातु॒गोम॑द्वि॒द्यामे॒षंवृ॒जनं॑जी॒रदा॑नुं ॥ १३ ॥ (१।२४।१२) कंक॑तो॒नकं॑क॒तोथो॑सती॒नकं॑कतः । द्वावि॑ति॒प्लु॒षीऽइ॒ति॒न्य॑१दृष्टा॑ऽअलिप्सत ॥ अ॒दृष्टा॑न्हं॑त्याय॒त्यथो॑हंति॑पराय॒ती । अथो॑ऽअवघ्न॒तीह॒त्यथो॑पिनष्टि॑पिंष॒ती+ ॥ श॒रास॒ःकुश॑रासोद॒र्भासः॑सै॒र्याऽउ॒त । मौं॒जाऽअ॒दृष्टा॑वैरि॒णाःसर्वे॑सा॒कंन्य॑लिप्सत ॥ निगावो॑गो॒ष्ठेऽअ॑सद॒न्निमृ॒गासो॑ऽअविक्षत । निके॒तवो॒जना॑ना॒ंन्य॑१दृष्टा॑ऽअलिप्सत ॥ ए॒तऽउ॒त्येप्रत्य॑दृश्रन्प्रदो॒षंतस्क॑राऽइव । अदृ॑ष्टा॒विश्व॑दृष्टाः॒प्रति॑बुद्धाऽअभूतन ॥ १४ ॥ द्यौर्वः॑पि॒तापृ॑थि॒वीमा॒तासोमो॒भ्राता॒दिति॒ःस्वसा॑ । अदृ॑ष्टा॒विश्व॑दृष्टा॒स्तिष्ठ॑ते॒लय॑ता॒सुकं॑ ॥ येऽअंस्या॒येऽअंग्या॑ःसू॒चीका॒येप्र॑कंक॒ताः । अदृ॑ष्टाःकिंच॒नेहवः॒सर्वे॑सा॒कंनिज॑स्यत ॥ उत्पु॒रस्ता॒त्सूर्य॑ऽएतिवि॒श्वदृ॑ष्टोऽअदृष्ट॒हा । अ॒दृष्टा॒न्त्सर्वा॑ञ्जं॒भय॒न्त्सर्वा॑श्चयातु॒धा

बृहस्पतिस्त्रिष्टुप् । (१।२४।१२) कंकतइतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिरगस्त्योप्तृणसूर्याअनुष्टुप्दशम्याद्यास्तिस्रोमहापंक्तयस्त्रयोदशी

न्यः॑ ॥ उद॑पप्तद॒सौसूर्यः॑पु॒रुविश्वा॑नि॒जूर्व॑न् । आ॒दि॒त्यःपर्व॑तेभ्योवि॒श्वदृ॑ष्टोऽअदृष्ट॒हा+ ॥ सूर्ये॑वि॒षमास॑जामि॒दृतिं॑सूरा॑वतोगृ॒हे । सोचि॒न्नुनम॑रा॒ति॒नोवयं॑मरा॒मा॒रेऽअ॑स्य॒योज॑नंहरि॒ष्ठामधु॑त्वामधु॒ला॒च॑कार ॥ १५ ॥ इ॒य॒त्ति॒काश॑कुंति॒कास॒काजं॑घासतेवि॒षं । सोचि॒न्नुनम॑राति॒० ॥ त्रिः॒स॒प्तवि॑ष्पुलिंग॒कावि॒षस्य॒पुष्प॑मक्षन् । ताश्चि॒न्नुनम॑रंति॒० ॥ न॒वा॒नां॑नव॒ती॒नां॑वि॒षस्य॒रोपु॑षीणां । सर्वा॑सामग्रभ॒ंनामा॒रे० ॥ त्रिः॒स॒प्तम॑यू॒र्यः॑स॒प्तस्वसा॑रोऽअ॒ग्रुव॑ः । तास्ते॑वि॒षंविज॑भ्रिरऽउद॒कंकुं॒भिनी॑रिव ॥ इ॒य॒त्त॒कःकु॑षुं॒भ॒कस्त॒कंभि॑न॒द्म्यश्म॑ना । ततो॑वि॒षंप्रवा॑वृते॒परा॑ची॒रनु॑सं॒वत॑ः ॥ कु॒षुं॒भ॒कस्तद॑ब्रवीद्गि॒रेःप्र॑वर्तमा॒न॒कः । वृश्चि॑कस्या॒रसंवि॒षम॑र॒संवृ॑श्चिकतेवि॒षं ॥ १६ ॥ (इतिशातर्चिनंप्रथमंमंडलं ॥ अत्रसूक्तानि १९१) ॥ ॥ परिशिष्टं ॥ माबिभे॒र्नम॑रिष्यसि॒परि॑त्वापामि॒सर्व॑तः । घ॒नेन॒हन्मि॒वृश्चि॑क॒महिं॑दं॒डेना॑गतं ॥ आ॒दि॒त्य॒र॒थवे॑गे॒नवि॒ष्णुबा॑हु॒ब॒ले॑नच । ग॒रु॒ड॒प॒क्ष॒नि॒पाते॑नभूमिंग॑च्छम॒हाय॑शाः ॥ ग॒रु॒ड॒स्य॒जात॑मात्रे॑ण॒त्रयोलो॑काःप्रकं॑पिताः । प्र॒कं॒पि॒ता॒म॒ही॒सर्वा॑स॒शैल॑वन॒काना॑ना ॥ ग॒ग॒नं॑नष्ट॑चंद्रा॒र्कंज्यो॒तिषं॑नप्र॒काश॑ते । दे॒व॒ताभय॑भीता॒श्चमा॒रुतो॑नप्ल॒वाय॑तिमा॒रुतो॑नप्ल॒वाय॒त्यो॑नमः॑ ॥ भो॒स॒र्प॒भ॒द्र॒भ॒द्रं॑तेदू॒रंग॑च्छम॒हाय॑शाः । ज॒नमे॑ज॒यस्य॑यज्ञां॑तेऽआ॒स्तीक॑वचनंस्म॑र ॥ आ॒स्ती॒क॒व॒च॒नंश्रु॒त्वा॑यः॒सर्पो॑ननि॒वर्त॑ते । श॒त॒धा॒भिद्य॑तेमू॒र्ध्नि॒शि॒श॒वृक्ष॒फ॒लंय॑था ॥ न॒र्म॒दा॒यैनमः॑प्रा॒तर्न॒र्मदा॑यैन॒मोनिशि॑ । नमो॑स्तुन॒र्म॑देतु॒भ्यंत्रा॒हिमां॑वि॒षस॒र्पतः॑ ॥

महाबृहती (विषघ्नसूक्तं) ।

योजरत्कारुणाजातोजरत्कन्यांमहायशाः । तस्यसर्पापभद्रंतेदूरंगच्छमहायशाः ॥ १ ॥ (२।१।१) त्वमग्नेद्यु
भिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि । त्वंवनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वंनृणांनृपतेजायसेशुचिः ॥ तवाग्नेहोत्रंतव
पोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निर्ऋतायतः । तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमे ॥ त्वमग्नऽइंद्रोवृषभःस
तामसित्वंविष्णुरुरुगायोनमस्यः । त्वंब्रह्मारयिविद्ब्रह्मणस्पतेत्वंविधर्तःसचसेपुरंध्या ॥ त्वमग्नेराजावरुणोधृतव्रतस्त्वं
मित्रोभवसिदस्मऽईड्यः । त्वमर्यमासत्पतिर्यस्यसंभुजंत्वमंशोविदथेदेवभाजयुः+ ॥ त्वमग्नेत्वष्टाविधतेसुवीर्यंतवग्ना
वोमित्रमहःसजात्यं । त्वमाशुहेमाररिषेस्वश्व्यंत्वंनरांशर्धोऽअसिपुरूवसुः ॥ १७ ॥ त्वमग्नेरुद्रोऽअसुरोमहोदिवस्त्वं
शर्धोमारुतंपृक्षऽईशिषे । त्वंवातैररुणैर्यासिशंगयस्त्वंपूषाविधतःपासिनुत्मना ॥ त्वमग्नेद्रविणोदाऽअरंकृतेत्वंदेवः
सवितारत्नधाऽअसि । त्वंभगोनृपतेवस्वऽईशिषेत्वंपायुर्दमेयस्तेविधत् ॥ त्वामग्नेदमऽआविश्पतिंविशस्त्वांराजा
नंसुविदत्रमृंजते । त्वंविश्वानिस्वनीकपत्यसेत्वंसहस्राणिशतादशप्रति ॥ त्वामग्नेपितरमिष्टिभिर्नरस्त्वांभ्रात्राय
शम्यातनूरुचं । त्वंपुत्रोभवसियस्तेविधत्त्वंसखासुशेवःपास्याधृषः ॥ त्वमग्नऽऋभुराकेनमस्य१स्त्वंवाजस्यक्षुमतो
रायऽईशिषे । त्वंविभास्यनुदक्षिदावनेत्वंविशिक्षुरसियज्ञमातनिः ॥ १८ ॥ त्वमग्नेऽअदितिर्देवदाशुषेत्वंहोत्राभारती

(२।१।१) (अथगार्त्समदेद्वितीयेमंडलेचतस्रोऽनुवाकाः) ॥ त्वमग्नइतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोग्निर्जगती ।

वर्धसेगिरा । त्वमिळाशतहिमासिदक्षसेत्वंवृत्रहावसुपतेसरस्वती ॥ त्वमग्नेसुभृतऽउत्तमंवयस्तवस्पार्हेवर्णऽआसंदृ
शिश्रियः । त्वंवाजःप्रतरणोबृहन्नसित्वंरयिर्बहुलोविश्वतस्पृथुः+ ॥ त्वामग्नऽआदित्यासऽआस्यं१त्वांजिह्वांशुचयश्च
क्रिरेकवे । त्वांरातिषाचोऽअध्वरेषुसश्चिरेत्वेदेवाहविरदंत्याहुतं ॥ त्वेऽअग्नेविश्वेऽअमृतासोऽअद्रुहऽआसादेवाहवि
रदंत्याहुतं । त्वयामर्तासःस्वदंतऽआसुतिंत्वंगर्भोवीरुधांजज्ञिषेशुचिः ॥ त्वंतान्त्संचप्रतिचासिमज्मनाग्नेसुजातप्रचदे
वरिच्यसे । पृक्षोयदत्रमहिनावितेभुवदनुद्यावापृथिवीरोदसीऽउभे+ ॥ येस्तोतृभ्योगोऽअग्रामश्वपेशसमग्नेरातिमुपसृ
जंतिसूरयः । अस्मान्चतांश्चप्रहिनेषिवस्यऽआबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १९ ॥ (२।१।२) यज्ञेनवर्धतजातवेदसम
ग्निंयजध्वंहविषातनागिरा । समिधानंसुप्रयसंस्वर्णरंद्युक्षंहोतारंवृजनेषुधूर्षदं ॥ अभित्वानक्तीरुषसोववाशिरेग्नेवत्संन
स्वसरेषुधेनवः । दिवऽइवेदरतिर्मानुषायुगाक्षपोभासिपुरुवारसंयतः ॥ तंदेवाबुध्नेरजसःसुदंससंदिवस्पृथिव्योररतिं
न्येरिरे । रथमिववेद्यंशुक्रशोचिषमग्निंमित्रंनक्षितिषुप्रशंस्यं ॥ तमुक्षमाणंरजसिस्वऽआदमेचंद्रमिवसुरुचंह्वारऽआद
धुः । पृश्न्याःपतरंचितयंतमक्षभिःपाथोनपायुंजनसीऽउभेऽअनु ॥ सहोताविश्वंपरिभूत्वध्वरंतमुहव्यैर्मनुषऽऋंजते
गिरा । हिरिशिप्रोवृधसानासुजर्भुरद्द्यौर्नस्तृभिश्चितयद्रोदसीऽअनु ॥ २० ॥ सनोरेवत्समिधानःस्वस्तयेसंददस्वान्र

(२।१।२) यज्ञेनेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोग्निर्जगती ।

यिमस्मासुदीदिहि । आनःकृणुष्वसुवितायरोदसीऽअग्नेहव्यामनुषोदेववीतये ॥ दानोऽअग्नेबृहतोदाःसहस्रिणोदु
रोनवाजंश्रुत्याऽअपावृधि । प्राचीद्यावापृथिवीब्रह्मणाकृधिस्व१र्णशुक्रमुषसोविदिद्युतुः ॥ सऽइधानऽउषसोराम्याऽ
अनुस्व१र्णदीदेदरुषेणभानुना । होत्राभिरग्निर्मनुषःस्वध्वरोराजाविशामतिथिश्चारुरायवे ॥ एवानोऽअग्नेऽअमृतेषु
पूर्व्यधीष्पीपायबृहद्दिवेषुमानुषा । दुहानाधेनुर्वृजनेषुकारवेत्मनाशतिनंपुरुरूपमिषणि ॥ वयमग्नेऽअर्वतावासुवीर्यं
ब्रह्मणावाचितयेमाजनाँऽअति । अस्माकंद्युम्नमधिपंचकृष्टिषूच्चास्व१र्णशुशुचीतदुष्टरं ॥ सनोबोधिसहस्यप्रशंस्योय
स्मिन्त्सुजाताऽइषयंतसूरयः । यमग्नेयज्ञमुपयंतिवाजिनोनित्येतोकेदीदिवांसंस्वेदमे ॥ उभयासोजातवेदःस्यामतेस्तो
तारोऽअग्नेसूरयश्चशर्मणि । वस्वोरायःपुरुश्चंद्रस्यभूयसःप्रजावतःस्वपत्यस्यशग्धिनः ॥ येस्तोतृभ्योगोऽअग्रामश्वपेश
समग्नेरातिमुपसृजंतिसूरयः । अस्मान्चतांश्चप्रहिनेषिवस्यऽआबृहद्वदेमविदथेसुविराः ॥ २१ ॥ (२।१।३) समिद्धो
ऽअग्निर्निहितःपृथिव्यांप्रत्यङ्विश्वानिभुवनान्यस्थात् । होतापावकःप्रदिवःसुमेधादेवोदेवान्यजत्वग्निरर्हन् ॥ नरा
शंसःप्रतिधामान्यंजन्तिस्रोदिवःप्रतिमह्नास्वर्चिः । घृतप्रुषामनसाहव्यमुंदन्मूर्धन्यज्ञस्यसमनक्तुदेवान्+ ॥ ईळितोऽ

(२।१।३) समिद्धोअग्निरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुप्षष्ठीसप्तम्यौजगत्यौ ।

ऋ॰ आ॰

अग्नेमनसानोऽअर्हन्देवान्यक्षिमानुषात्पूर्वोऽअद्य । सऽआवहमरुतांशर्धोऽअच्युतमिंद्रंनरोबर्हिषदंयजध्वं ॥ देवब
र्हिर्वर्धमानंसुवीरंस्तीर्णंरायेसुभरंवेद्यस्यां । घृतेनाक्तंवसवःसीदतेदंविश्वेदेवाऽआदित्यायज्ञियासः ॥ विश्रयंतामुर्वि
याहूयमानाद्वारोदेवीःसुप्रायणानमोभिः । व्यचस्वतीर्विप्रथंतामजुर्यावर्णंपुनानायशसंसुवीरं ॥ २२ ॥ साध्वपांसि
सनतानऽउक्षितेऽउषासानक्तावय्येवरण्विते । तंतुंततंसंवयंतीसमीचीयज्ञस्यपेशःसुदुघेपयस्वती ॥ दैव्याहोताराप्रथ
माविदुष्टरऽऋजुयक्षतःसमृचावपुष्टरा । देवान्यजंतावृतुथासमंजतोनाभापृथिव्याऽअधिसानुषुत्रिषु+ ॥ सरस्वती
साधयंतीधियंनऽइळादेवीभारतीविश्वतूर्तिः । तिस्रोदेवीःस्वधयाबर्हिरेदमच्छिद्रंपांतुशरणंनिषद्य ॥ पिशंगरूपःसुभ
रोवयोधाःश्रुष्टीवीरोजायतेदेवकामः । प्रजांत्वष्टाविष्यतुनाभिमस्मेऽअथादेवानामप्येतुपाथः ॥ वनस्पतिरवसृजन्नु
पस्थादग्निर्हविःसूदयातिप्रधीभिः । त्रिधासमक्तंनयतुप्रजानन्देवेभ्योदैव्यःशमितोपहव्यं+ ॥ घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययो
निर्घृतेश्रितोघृतम्वस्यधाम । अनुष्वधमावहमादयस्वस्वाहाकृतंवृषभवक्षिहव्यं+ ॥ २३ ॥ (२।१।४) हुवेवःसुद्यो
त्मानंसुवृक्तिंविशामग्निमतिथिंसुप्रयसं । मित्रऽइवयोदिधिषाय्योभूद्देवऽआदेवेजनेजातवेदाः ॥ इमंविधंतोऽअपांस
धस्थेद्वितादधुर्भृगवोविक्ष्वा३योः । एषविश्वान्यभ्यस्तुभूमादेवानामग्निररतिर्जीराश्वः ॥ अग्निंदेवासोमानुषीषुविक्षु

(२।१।४) हुवेवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमाहुतिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

प्रियंधुःक्षेष्यंतोनमित्रं । सदीदयदुशतीरूर्म्याऽआदुक्षाय्योयोदास्वंतेदमऽआ+ ॥ अस्यरण्वास्वस्यैवपुष्टिःसंदृष्टिरस्य
हियानस्यदक्षोः । वियोभरिभ्रदोषधीषुजिह्वामत्योनरथ्योदोधवीतिवारान् ॥ आयन्मेऽअभ्वैवनदःपनंतोशि
ग्भ्योनामिमीतवर्णं । सचित्रेणचिकितेरंसुभासाजुजुर्वायोमुहुरायुवाभूत्+ ॥ २४ ॥ आयोवनातातृषाणोनभातिवा
र्णपथारथ्येवस्वानीत् । कृष्णाध्वातपूरण्वश्चिकेतद्यौरिवस्मयमानोनभोभिः ॥ सयोव्यस्थादभिदक्षदुर्वीपशुर्नैतिस्वयुर
गोपाः । अग्निःशोचिष्माँऽअतसान्युष्णन्कृष्णव्यथिरस्वदयन्नभूम ॥ नूतेपूर्वस्यावसोऽअधीतौतृतीयेविदथेमन्मशंसि ।
अस्मेऽअग्नेसंयद्वीरंबृहंतंक्षुमंतंवाजंस्वपत्यंरयिंदाः ॥ त्वयायथागृत्समदासोऽअग्नेगुहावन्वंतऽउपराँऽअभिष्युः । सुवी
रासोऽअभिमातिषाहःस्मत्सूरिभ्योगृणतेतद्वयोधाः ॥ २५ ॥ (२।१।५) होताजनिष्टचेतनःपितापितृभ्यऽऊतये । प्रयक्ष
न्जेन्यंवसुशकेमवाजिनोयमं ॥ आयस्मिन्त्सप्तरश्मयस्तताययज्ञस्यनेतरि । मनुष्वद्दैव्यमष्टमंपोताविश्वंतदिन्वति ॥
दधन्वेवायदीमनुवोचद्ब्रह्माणिवेरुतत् । परिविश्वानिकाव्यानेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥ साकंहिशुचिनाशुचिःप्रशास्ताक्र
तुनाजनि । विद्वाँऽअस्यव्रताध्रुवावयाऽइवानुरोहते ॥ ताऽअस्यवर्णमायुवोनेष्टुःसचंतधेनवः । कुवित्तिसृभ्यऽआव
रंस्वसारोयाऽइदंययुः+ ॥ यदीमातुरुपस्वसाघृतंभरंत्यस्थित । तासामध्वर्युरागतौयवोवृष्टीवमोदते ॥ स्वःस्वायधा

(२।१।५) होताजनिष्टेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमाहुतिरग्निरनुष्टुप् ।

यसेकृणुतामृत्विगृत्विजं । स्तोमंयज्ञंचादरंवनेमाररिमावयं ॥ यथाविद्वाँऽअरंकरद्विश्वेभ्योयजतेभ्यः । अयमग्नेत्वेऽ
अपियंयज्ञंचकृमावयं+ ॥ २६ ॥ (२।१।६) इमांमेऽअग्नेसमिधमिमामुपसदंवनेः । इमाऽउषुश्रुधीगिरः ॥ अया
तेऽअग्नेविधेमोर्जोनपादश्वमिष्टे । एनासूक्तेनसुजात ॥ तंत्वागीर्भिर्गिर्वणसंद्रविणस्युंद्रविणोदः । सपर्येमसपर्यवः ॥
सबोधिसूरिर्मघवावसुपतेवसुदावन् । युयोध्य१स्मद्द्वेषांसि ॥ सनोवृष्टिंदिवस्परिसनोवाजमनर्वाणं । सनःसहस्रिणी
रिषः ॥ ईळानायावस्यवेयविष्ठदूतनोगिरा । यजिष्ठहोतरागहि ॥ अंतर्ह्यग्नऽईयसेविद्वान्जन्मोभयाकवे । दूतोजन्ये
वमित्र्यः ॥ सविद्वाँऽआचपिप्रयोयक्षिचिकित्वऽआनुषक् । आचास्मिन्त्सत्सिबर्हिषि ॥ २७ ॥ (२।१।७) श्रेष्ठंय
विष्ठभारताग्नेद्युमंतमाभर । वसोपुरुस्पृहंरयिं+ ॥ मानोऽअरातिरीशतदेवस्यमर्त्यस्यच । पर्षितस्याऽउतद्विषः+ ॥
विश्वाऽउतत्वयावयंधाराऽउदन्याऽइव । अतिगाहेमहिद्विषः ॥ शुचिःपावकवंद्योग्नेबृहद्विरोचसे । त्वंघृतेभिराहुतः ॥
त्वंनोऽअसिभारताग्नेवशाभिरुक्षभिः । अष्टापदीभिराहुतः ॥ द्र्वन्नःसर्पिरासुतिःप्रत्नोहोतावरेण्यः । सहसस्पुत्रोऽअद्भुतः
॥ २८ ॥ (२।१।८) वाजयन्निवनूरथान्योगाँऽअग्नेरुपस्तुहि । यशस्तमस्यमीळ्हुषः ॥ यःसुनीथोददाशुषेजुर्योजरयन्न

(२।१।६) इमांमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमाहुतिरग्निर्गायत्री । (२।१।७) श्रेष्ठमितिषडृचस्यसूक्तस्यभार्गवःसोमाहुतिरग्नि
र्गायत्री । (२।१।८) वाजयन्नितिषडृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोग्निर्गायत्र्यंत्यानुष्टुप् ।

रिं । चारुप्रतीकऽआहुतः ॥ यऽउश्रियादमेष्वादोषोषसिंप्रशस्यते । यस्यव्रतंनमीयते ॥ आयःस्वर्णभानुनाचित्रोवि
भास्यर्चिषा । अंजानोऽअजरैरभि ॥ अत्रिमनुस्वराज्यमग्निमुक्थानिवावृधुः । विश्वाऽअधिश्रियोदधे ॥ अग्नेरिंद्रस्य
सोमस्यदेवानामूतिभिर्वयं । अरिष्यंतःसचेमह्यभिष्यामपृतन्यतः ॥ २९ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥५॥

त्रयोदशाध्याये वर्गाः २९ सूक्तानि १६ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं.६ द्यावापृथिवीभ्यामिदं.११ विश्वेभ्योदेवेभ्य.११ [भे.प.विश्वभ्योदेवे.४ अहयेबुध्न्यायेदं. त्वष्ट्रइदं. इंद्रायेदं. मरुद्भ्यइदं.२ विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं.२] अन्नायेदं.११ समिद्धायाग्नयइदं. तनूनपातइदं. इळायेदं. बर्हिषइदं. देवीभ्योद्वार्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्या. दैवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं. स्वाहाकृतीभ्यइदं. अग्नयइदं.८ बृहस्पतयइदं.८ अतृणसूर्येभ्यइदं.१६ अग्नयइदं.२९ समिद्धायाग्नयइदं. नराशंसायेदं. इळायेदं. बर्हिषइदं. दैवीभ्योद्वार्भ्यइदं. उषासानक्ताभ्यामिदं. दैवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामिदं. सरस्वतीळाभारतीभ्यइदं. त्वष्ट्रइदं. वनस्पतयइदं स्वाहाकृतीभ्यइदं. अग्नयइदं.३७ ॥ इतिद्वितीयेपंचमः ॥ ५ ॥

निहोताजोहूत्रःश्रुधिसैकैंद्रंविराट्स्थानमृतंत्यांयोजातःपंचोनंऋतुःसप्तोनांत्यात्रिष्टुबध्वर्यवोद्वादशंप्रघदशप्र
वोनवांत्यात्रिष्टुप्तदस्मैद्विरित्रिष्टुबंतंप्रातरपायिवयंतेसनोविराड्रूपाविश्वजितेषट्त्रिष्टुबंतंत्रिकद्रुकेषुचतुष्कंम
ष्याद्यतिशाक्वरमंत्याष्टिर्वांगणानामेकोनाब्राह्मणस्पत्यंहबार्हस्पत्यास्तुदृष्टलिंगाःपंचदश्यंत्येत्रिष्टुभौ ॥ १ ॥

हरिः३ओम् ॥ (२।१।९) निहोताहोतृषदनेविदानस्त्वेषोदीदिवाँऽअसदत्सुदक्षः । अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठःसह
स्रंभरःशुचिजिह्वोऽअग्निः+ ॥ त्वंदूतस्त्वमुनःपरस्पास्त्वंवस्यऽआवृषभप्रणेता । अग्नेतोकस्यनस्तनेतनूनामप्रयुच्छ
न्दीद्यद्बोधिगोपाः+ ॥ विधेमतेपरमेजन्मन्नग्नेविधेमस्तोमैरवरेसधस्थे । यस्माद्योनेरुदारिथायजेतंप्रत्वेहवींषिजुहुरेसमि
द्धे ॥ अग्नेयजस्वहविषायजीयाञ्छ्रुष्टीदेष्णमभिगृणीहिराधः । त्वंह्यसिरयिपतीरयीणांत्वंशुक्रस्यवचसोमनोता ॥ उ
भयंतेनक्षीयतेवसव्यंदिवेदिवेजायमानस्यदस्म । कृधिक्षुमंतंजरितारमग्नेकृधिपतिंस्वपत्यस्यरायः+ ॥ सैनानीकेनसु
विदत्रोऽअस्मेयष्टादेवाँऽआयजिष्ठःस्वस्ति । अदब्धोगोपाऽउतनःपरस्पाऽअग्नेद्युमदुतरेवद्दिदीहि ॥ १ ॥(२।१।१०)
जोहूत्रोऽअग्निःप्रथमःपितेवेळस्पदेमनुषायत्समिद्धः । श्रियंवसानोऽअमृतोविचेतामर्मृजेन्यःश्रवस्यःसवाजी+ ॥
श्रूयाऽअग्निश्चित्रभानुर्हवंमेविश्वाभिर्गीर्भिरमृतोविचेताः । श्यावारथंवहतोरोहितावोतारुषाहचक्रेविभृत्रः ॥ उत्ताना
यामजनयन्त्सुषूतंभुवदग्निःपुरुपेशासुगर्भः । शिरिणायांचिदक्तुनामहोभिरपरीवृतोवसतिप्रचेताः ॥ जिघर्म्यग्निंहवि
षाघृतेनप्रतिक्षियंतंभुवनानिविश्वा । पृथुंतिरश्चावयसाबृहंतंव्यचिष्ठमन्नैरभसंदृशानं ॥ आविश्वतःप्रत्यंचंजिघर्म्यरक्ष
सामनसातज्जुषेत । मर्यश्रीःस्पृहयद्वर्णोऽअग्निर्नाभिमृशेतन्वाजर्भुराणः ॥ ज्ञेयाभागंसहसानोवरेणत्वादूतासोमनु

(२।१।९) निहोतेतिषड्डृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोग्निस्त्रिष्टुप् । (२।१।१०) जोहूत्रइतिषड्डृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोग्निस्त्रिष्टुप् ।

वर्द्धदेम । अनूनमग्निंजुह्वावचस्यामधुपृचंधनसाजोहवीमि ॥ २ ॥ (२।१।११) श्रुधीहवमिंद्रमारिषण्यःस्यामतेदा
वनेवसूनां । इमाहित्वामूर्जोवर्धयंतिवसूयवःसिंधवोनक्षरंतः ॥ सृजोमहीरिंद्रयाऽअपिन्वःपरिष्ठिताऽअहिनाशूरपू
र्वीः । अमर्त्यंचिद्दासंमन्यमानमवाभिनदुक्थैर्वावृधानः+ ॥ उक्थेष्विन्नुशूरयेषुचाकन्स्तोमेष्विंद्ररुद्रियेषुच । तुभ्ये
देतायासुमंदसानःप्रवायवेसिस्रतेनशुभ्राः+ ॥ शुभ्रंनुतेशुष्मंवर्धयंतःशुभ्रंवज्रंबाह्वोर्दधानाः । शुभ्रस्त्वमिंद्रवावृधा
नोऽअस्मेदासीर्विशःसूर्येणसह्याः ॥ गुहाहितंगुह्यंगूळ्हमप्स्वपीवृतंमायिनंक्षियंतं । उतोऽअपोद्यांतस्तभ्वांसमहन्नहिंशू
रवीर्येण ॥ ३ ॥ स्तवानुतेऽइंद्रपूर्व्यामहान्युतस्तवामनूतनाकृतानि । स्तवावज्रंबाह्वोरुशंतंस्तवाहरीसूर्यस्यकेतू+ ॥ ह
रीनुतेऽइंद्रवाजयंताघृतश्चुतंस्वारमस्वार्ष्टां । विसमनाभूमिरप्रथिष्टारंस्तपर्वतश्चित्सरिष्यन्+ ॥ निपर्वतःसाद्यप्रयुच्छ
न्त्संमातृभिर्वावशानोऽअक्रान् । दूरेपारेवाणींवर्धयंतऽइंद्रेषितांधमनिंपप्रथन्नि+ ॥ इंद्रोमहांसिंधुमाशयानंमायाविनं
वृत्रमस्फुरन्निः । अरेजेतांरोदसीभियानेकनिक्रदतोवृष्णोऽअस्यवज्रात् ॥ अरोरवीद्वृष्णोऽअस्यवज्रोमानुषंयन्मानु
षोनिजूर्वात् । निमायिनोदानवस्यमायाऽअपादयत्पपिवान्त्सुतस्य ॥ ४ ॥ पिबापिबेदिंद्रशूरसोमंमंदंतुत्वामंदिनः
सुतासः । पृणंतस्तेकुक्षीवर्धयंत्वित्थासुतःपौरऽइंद्रमाव ॥ त्वेऽइंद्राप्यभूमविप्राधियंवनेमऽऋतयासपंतः । अवस्यवो

(२।१।११) श्रुधीहवमित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रोविराट्स्थानाअंत्यात्रिष्टुप् ।

धीमहिप्रशस्तिंसद्यस्तेरायोदावनेस्याम ॥ स्यामतेतऽइंद्रयेतऽऊतीऽअवस्यवऽऊर्जंवर्धयंतः । शुष्मिन्तमंयंचाकनामदे
वास्मेरयिंरासिवीरवंतं ॥ रासिक्षयंरासिमित्रमस्मेरासिशर्धऽइंद्रमारुतंनः । सजोषसोयेचमंदसानाःप्रवायवःपांत्यग्रं
णीतिं ॥ व्यंत्विन्नुयेषुमंदसानस्तृपत्सोमंपाहिद्रह्यदिंद्र । अस्मान्त्सुपृत्स्वातरुत्रावर्धयोद्यांबृहद्भिरर्कैः ॥ ५ ॥ बृहंत
ऽइन्नुयेतेतरुत्रोक्थेभिर्वासुम्नमाविवासान् । स्तृणानासोबर्हिःपस्त्यावत्त्वोताऽइदिंद्रवाजमग्मन् ॥ उग्रेष्विन्नुशूरमंद
सानस्त्रिकद्रुकेषुपाहिसोममिंद्र । प्रदोधुवच्छ्मश्रुषुप्रीणानोयाहिहरिभ्यांसुतस्यपीतिं+ ॥ धिष्वाशवःशूरयेनवृत्रमवा
भिनद्दानुमौर्णवाभं । अपावृणोर्ज्योतिरार्यायनिसव्यतःसादिदस्युरिंद्र ॥ सनेमयेतऽऊतिभिस्तरंतोविश्वाःस्पृधऽआ
र्येणदस्यून् । अस्मभ्यंतत्त्वाष्ट्रंविश्वरूपमरंधयःसाख्यस्यत्रिताय ॥ अस्यसुवानस्यमंदिनस्त्रितस्यन्यर्बुदंवावृधानोऽअ
स्तः । अवर्तयत्सूर्योनचक्रंभिनद्वलमिंद्रोऽअंगिरस्वान् ॥ नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रेदुहीयदिंद्रदक्षिणामघोनी । शिक्षा
स्तोतृभ्योमातिधग्भगोनोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।२।१) योजातऽएवप्रथमोमनस्वान्देवोदेवान्क्रतुना
पर्यभूषत् । यस्यशुष्माद्रोदसीऽअभ्यसेतांनृम्णस्यमह्नासजनासऽइंद्रः ॥ यःपृथिवींव्यथमानामदृंहद्यःपर्वतान्प्रकुपि
ताँऽअरम्णात् । योऽअंतरिक्षंविममेवरीयोयोद्यामस्तभ्नात्सजनासऽइंद्रः ॥ योहत्वाहिमरिणात्सप्तसिंधून्योगाऽउदा

(२।२।१) योजातइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

जंदपधावलस्यं । योऽअश्मनोरंतरग्निंजजानसंवृक्समत्सुसजनासऽइंद्रः ॥ येनेमाविश्वाच्यवनाकृतानियोदासंवर्णम
धरंगुहाकः । श्वघ्नीवयोजिगीवाँलक्षमाददर्यःपुष्टानिस० ॥ यंस्मापृच्छंतिकुहसेतिघोरमुतेमाहुर्नैषोऽअस्तीत्येनं । सो
ऽअर्यःपुष्टीर्विजऽइवामिनातिश्रदस्मैधत्तस० ॥ ७ ॥ योरध्रस्यचोदितायःकृशस्ययोब्रह्मणोनाधमानस्यकीरेः । युक्त
ग्राव्णोयोवितासुशिप्रःसुतसोमस्यस० ॥ यस्याश्वासःप्रदिशियस्यगावोयस्यग्रामायस्यविश्वेरथासः । यःसूर्यंयऽउषसं
जजानयोऽअपांनेतासजनास० ॥ यंक्रंदसीसंयतीविह्वयेतेपरेवरऽउभयाऽअमित्राः । समानंचिद्रथमातस्थिवांसाना
नाहवेतेस० ॥ यस्मान्नऽऋतेविजयंतेजनासोयंयुध्यमानाऽअवसेहवंते । योविश्वस्यप्रतिमानंबभूवयोऽअच्युतच्युत्स० ॥
यःशश्वतोमह्येनोदधानानमन्यमानान्छर्वाजघान । यःशर्धतेनानुददातिशृध्यांयोदस्योर्हंतास० ॥ ८ ॥ यःशंबरं
पर्वतेषुक्षियंतंचत्वारिंश्यांशरद्यन्वविंदत् । ओजायमानंयोऽअहिंजघानदानुंशयानंस० ॥ यःसप्तरश्मिर्वृषभस्तुवि
ष्मानवासृजत्सर्तवेसप्तसिंधून् । योरौहिणमस्फुरद्वज्रबाहुर्द्यामारोहंतंस० ॥ द्यावाचिदस्मैपृथिवीनमेतेशुष्माच्चिदस्य
पर्वताभयंते । यःसोमपानिचितोवज्रबाहुर्योवज्रहस्तःस० ॥ यःसुन्वंतमवतियःपचंतंयःशंसंतंयःशशमानमूती । यस्य
ब्रह्मवर्धनंयस्यसोमोयस्येदंराधःस० ॥ यःसुन्वतेपचतेदुध्रऽआचिद्वाजंदर्दर्षिसकिलासिसत्यः । वयंतऽइंद्रविश्वहप्रिया

सःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ ९ ॥ (२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतस्याऽअपस्परिमक्षूजातऽआविशद्यासुवर्धते । तदाह
नाऽअभवत्पिप्युषीपयोंशोःपीयूषंप्रथमंतदुक्थ्यं* ॥ सध्रीमायंतिपरिबिभ्रतीःपयोविश्वप्स्न्यायप्रभरंतभोजनं । समा
नोऽअध्वाप्रवतामनुष्यदेयस्ताकृणोःप्रथमंसास्युक्थ्यः* ॥ अन्वेकोवदतियद्ददातितद्रूपामिनन्तदपाऽएकऽईयते । वि
श्वाऽएकस्यविनुदस्तितिक्षतेयस्ता० ॥ प्रजाभ्यःपुष्टिंविभजंतऽआसतेरयिमिवपृष्ठंप्रभवंतमायते । असिन्वन्दंष्ट्रैःपितु
रत्तिभोजनंयस्ता० ॥ अधाकृणोःपृथिवींसंदृशेदिवेयोधौतीनामहिहन्नारिणक्पथः । तंत्वास्तोमेभिरुदभिर्नवाजिनंदे
वंदेवाऽअजनन्त्सास्युक्थ्यः* ॥ १० ॥ योभोजनंचदयसेचवर्धनमार्द्रादाशुष्कंमधुमद्दुदोहिथ । सशेवधिंनिदधिषेविवस्वति
विश्वस्यैकऽईशिषेसा० ॥ यःपुष्पिणीश्चप्रस्वश्चधर्मणाधिदानेव्य१वनीरधारयः । यश्चासमाऽअजनोदिद्युतोदिवऽउ
रुरूर्वाँऽअभितःसा० ॥ योनार्मरंसहवसुंनिहंतवेपृक्षायचदासवेशायचावहः । ऊर्जयंत्याऽअपरिविष्टमास्यमुतैवाद्यपु
रुकृत्सा० ॥ शतंवायस्यदशसाकमाद्यऽएकस्यश्रुष्टौयद्धचोदमाविथ । अरज्जौदस्यून्त्समुनब्दभीतयेसुप्राव्योऽअभवः
सा० ॥ विश्वेदनुरोधनाऽअस्यपौंस्यंददुरस्मैदधिरेकृत्नवेधनं । षळस्तभ्नाविष्टिरःपंचसंदृशःपरिपरोऽअभवःसा० ॥
॥११॥ सुप्रवाचनंतववीरवीर्य१यदेकेनक्रतुनाविंदसेवसु । जातूष्ठिरस्यप्रवयःसहस्वतोयाचकर्थसेंद्रविश्वास्युक्थ्यः* ॥

(२।२।२) ऋतुर्जनित्रीतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

अरमयःसरपसस्तरायकंतुर्वीतयेचवय्यायचस्रुतिं । नीचासंतमुदनयःपरावृजंप्रांधंश्रोणंश्रवयन्त्सा० ॥ अस्मभ्यंतद्व
सोदानायराधःसमर्थयस्वबहुतेवसव्यं । इंद्रयच्चित्रंश्रवस्याऽअनुद्यून्बृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १२ ॥ (२।२।३)
अध्वर्यवोभरतेंद्रायसोममामत्रेभिःसिंचतामद्यमंधः । कामीहिवीरःसदमस्यपीतिंजुहोतवृष्णेतदिदेषवष्टि ॥ अध्वर्य
वोयोऽअपोवव्रिवांसंवृत्रंजघानाशन्येववृक्षं । तस्माऽएतंभरततद्वशायँऽएषऽइंद्रोऽअर्हतिपीतिमस्य ॥ अध्वर्यवोयोदृ
भीकंजघानयोगाऽउदाजदपहिवलंवः । तस्माऽएतमंतरिक्षेनवातमिंद्रंसोमैरोर्णुतजूर्नवस्त्रैः ॥ अध्वर्यवोयऽउरणंजघा
ननवचख्वांसंनवतिंचबाहून् । योऽअर्बुदमवनीचावबाधेतमिंद्रंसोमस्यभृथेहिनोत ॥ अध्वर्यवोयःस्वश्नंजघानयःशु
ष्णमशुषंयोव्यंसं । यःपिप्रुंनमुचिंयोरुधिक्रांतस्माऽइंद्रायांधसोजुहोत ॥ अध्वर्यवोयःशतंशंबरस्यपुरोबिभेदाश्मनेवपू
र्वीः । योवर्चिनःशतमिंद्रःसहस्रमपावपद्भरतासोममस्मै ॥ १३ ॥ अध्वर्यवोयःशतमासहस्रंभूम्याऽउपस्थेवपज्जघ
न्वान् । कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्यवीरान्न्यावृणग्भरतासोममस्मै ॥ अध्वर्यवोयन्नरःकामयाध्वेश्रुष्टीवहंतोनशथातदिं
द्रे । गभस्तिपूतंभरतश्रुतायेंद्रायसोमंयज्यवोजुहोत ॥ अध्वर्यवःकर्तनाश्रुष्टिमस्मैवनेनिपूतंवनऽउन्नयध्वं । जुषाणोह
स्त्यमभिवावशेवऽइंद्रायसोमंमदिरंजुहोत ॥ अध्वर्यवःपयसोधर्यथागोःसोमेभिरींपृणताभोजमिंद्रं । वेदाहमस्यनिभृतं

(२।२।३) अध्वर्यवइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

मऽएतद्दित्संतंभूयोयजतश्चिकेत ॥ अध्वर्यवोयोदिव्यस्यवस्वोयःपार्थिवस्यक्षम्यस्यराजा । तमूर्दरंनपृणतायवेनेंद्रंसोमै
भिस्तदपोवोऽअस्तु ॥ अस्मभ्यंतद्वसोदानायराधःसमर्थयस्वबहुतेवसव्यं । इंद्रयच्चित्रंश्रवस्याऽअनुद्यून्बृहद्वदेमविदथे
सुवीराः ॥ १४ ॥ (२।२।४) प्रघान्वस्यमहतोमहानिसत्यासत्यस्यकरणानिवोचं । त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्यास्यमदेऽअ
हिमिंद्रोजघान ॥ अवंशेद्यामस्तभायद्बृहंतमारोदसीऽअपृणदंतरिक्षं । सधारयत्पृथिवींपप्रथच्चसोमस्यतामदऽइंद्रश्चका
र ॥ सद्मेवप्राचोविमिमायमानैर्वज्रेणखान्यतृणन्नदीनां । वृथासृजत्पथिभिर्दीर्घयाथैःसोमस्य० ॥ सप्रवोळ्हृन्परिगत्या
दभीतेर्विश्वमधागायुधमिद्धेऽअग्नौ । संगोभिरश्वैरसृजद्रथेभिःसोमस्य० ॥ सऽईंमहींधुनिमेतोररम्णात्सोऽअस्नातॄन
पारयत्स्वस्ति । तऽउत्स्नायरयिमभिप्रतस्थुःसोमस्य० ॥ १५ ॥ सोदंचंसिंधुमरिणान्महित्वावज्रेणानऽउषसःसंपि
पेष । अजवसोजविनीभिर्विवृश्चन्त्सोमस्य० ॥ सविद्वाँऽअपगोहंकनीनामाविर्भवन्नुदतिष्ठत्परावृक् । प्रतिश्रोणःस्था
द्व्य१नगचष्टसोमस्य० ॥ भिनद्वलमंगिरोभिर्गृणानोविपर्वतस्यदृंहितान्यैरत् । रिणग्रोधांसिकृत्रिमाण्येषांसोमस्य० ॥
स्वप्नेनाभ्युप्याचुमुरिंधुनिंचजघंथदस्युंप्रदभीतिमावः । रंभीचिदत्रविविदेहिरण्यंसोमस्य० ॥ नूनंसाते० ॥ १६ ॥
(२।२।५) प्रवःसतांज्येष्ठतमायसुष्टुतिमग्नाविवसमिधानेहविर्भरे । इंद्रमजुर्यंजरयंतमुक्षितंसनाद्युवानमवसेहवामहे ॥

(२।२।४) प्रघान्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् । (२।२।५) प्रवःसतामितिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रो

यस्मादिंद्राद्बृहतःकिंचनेमृतेविश्वान्यस्मिन्त्संभृताधिवीर्या । जठरेसोमंतन्वी३सहोहस्तेवज्रंभरतिशीर्षणिक्रतुं ॥ न
क्षोणीभ्यांपरिभ्वेतऽइंद्रियंनसमुद्रैःपर्वतैरिंद्रतेरथः । नतेवज्रमन्वश्नोतिकश्चनयदाशुभिःपतसियोजनापुरु+ ॥ विश्वेह्य
स्मैयजतायधृष्णवेक्रतुंभरंतिवृषभायसश्चते । वृषायजस्वहविषाविदुष्टरःपिबेंद्रसोमंवृषभेणभानुना ॥ वृष्णःकोशःपवते
मध्वऽऊर्मिर्वृषभान्नायवृषभायपातवे । वृषणाध्वर्यूवृषभासोऽअद्रयोवृषणंसोमंवृषभायसुष्वति ॥ १७ ॥ वृषातेवज्रऽउ
ततेवृषारथोवृषणाहरीवृषभाण्यायुधा । वृष्णोमदस्यवृषभत्वमीशिषऽइंद्रसोमस्यवृषभस्यतृप्णुहि ॥ प्रतेनावंनसमने
वचस्युवंब्रह्मणायामिसवनेषुदाधृषिः । कुविन्नोऽअस्यवचसोनिबोधिषदिंद्रमुत्संनवसुनःसिचामहे ॥ पुरासंबाधादभ्या
ववृत्स्वनोधेनुर्नवत्संयवसस्यपिप्युषी । सकृत्सुतेसुमतिभिःशतक्रतोसंपत्नीभिर्नवृषणोनसीमहि ॥ नूनंसाते० ॥ १८ ॥
(२।२।६) तदस्मैनव्यमंगिरस्वदर्चतशुष्मायदस्यप्रत्नथोदीरते । विश्वायद्गोत्रासहसापरीवृतामदेसोमस्यदृंहितान्यैर
यत् ॥ सभूतुयोहप्रथमायधायसऽओजोमिमानोमहिमानमातिरत् । शूरोयोयुत्सुतन्वंपरिव्यतशीर्षणिद्यांमहिनाप्र
त्यमुंचत ॥ अधाकृणोःप्रथमंवीर्यंमहद्यदस्याग्रेब्रह्मणाशुष्ममैरयः । रथेष्ठेनहर्यश्वेनविच्युताःप्रजीरयःसिस्रतेसध्र्य१
क्पृथक् ॥ अधायोविश्वाभुवनाभिमज्मनेशानकृत्प्रवयाऽअभ्यवर्धत । आद्रोदसीज्योतिषावह्निरातनोत्सीव्यन्तमां

जगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (२।२।६) तदस्माइतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

सिदुधितासमव्ययत् ॥ सप्राचीनान्पर्वतान्दृंहदोजसाधराचीनमकृणोदपामपः । अधारयत्पृथिवींविश्वधायसमस्त
भ्नान्माययाद्यामवस्रसः ॥ १९ ॥ सास्माऽअरंबाहुभ्यांयंपिताकृणोद्विश्वस्मादाजनुषोवेदसस्परि । येनापृथिव्यांनि
क्रिविंशयध्यैवज्रेणहत्व्यवृणक्तुविष्वणिः ॥ अमाजूरिवपित्रोःसचासतीसमानादासदसस्त्वामियेभगं । कृधिप्रकेतमु
पमास्याभरदद्धिभागंतन्वो३येनमामहः ॥ भोजंत्वामिंद्रवयंहुवेमददिष्ट्वमिंद्रापांसिवाजान् । अविड्ढींद्रचित्रयानऊ
तीकृधिवृषन्निंद्रवस्यसोनः ॥ नूनंसातेप्र० ॥ २० ॥ (२।२।७) प्रातारथोनवोयोजिसस्निश्चतुर्युगस्त्रिकशःसप्तर
श्मिः । दशारित्रोमनुष्यःस्वर्षाःसऽइष्टिभिर्मतिभीरंह्योभूत् ॥ सास्माऽअरंप्रथमंसद्वितीयमुतोतृतीयंमनुषःसहोता ।
अन्यस्यागर्भमन्यऽऊंजनंतसोऽअन्येभिःसचतेजेन्योवृषा ॥ हरीनुकंरथऽइंद्रस्ययोजमायैसूक्तेनवचसानवेन । मोषु
त्वामत्रबहवोहिविप्रानिरीरमन्यजमानासोऽअन्ये ॥ आद्वाभ्यांहरिभ्यामिंद्रयाह्याचतुर्भिराषड्भिर्हूयमानः । आष्टाभि
र्दशभिःसोमपेयमयंसुतःसुमखमामृधस्कः ॥ आविंशत्यात्रिंशतायाह्यर्वाङाचत्वारिंशताहरिभिर्युजानः । आपंचाश
तासुरथेभिरिंद्राषष्ट्यासप्तत्यासोमपेयं ॥ २१ ॥ आशीत्यानवत्यायाह्यर्वाङाशतेनहरिभिरुह्यमानः । अयंहितेशुन
होत्रेषुसोमऽइंद्रत्वायापरिषिक्तोमदाय ॥ ममब्रह्मेंद्रयाह्यच्छाविश्वाहरीधुरिधिष्वारथस्य । पुरुत्राहिविहव्योबभूथा

(२।२।७) प्रातारथइतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

स्मिन्छूरसवनेमादयस्व ॥ नमऽइंद्रेणसख्यंवियौषदस्मभ्यमस्यदक्षिणादुहीत । उपज्येष्ठेवरूथेगभस्तौप्रायेप्रायेजिगी
वांसःस्याम ॥ नूनंसाते० ॥ २२ ॥ (२।२।८) अपाय्यस्यांधसोमदायमनीषिणःसुवानस्यप्रयसः । यस्मिन्निंद्रःप्र
दिविवावृधानऽओकोदधेब्रह्मण्यंतश्चनरः ॥ अस्यमंदानोमध्वोवज्रहस्तोहिमिंद्रोऽअर्णोवृतंविवृश्चत् । प्रयद्वयोनस्वस
राण्यच्छाप्रयांसिचनदीनांचक्रमंत ॥ समाहिनऽइंद्रोऽअर्णोऽअपांप्रैरयदहिहाच्छासमुद्रं । अजनयत्सूर्यंविदद्गाऽअक्तु
नाह्नांवयुनानिसाधत् ॥ सोऽअप्रतीनिमनवेपुरूणींद्रोदाशद्दाशुषेहंतिवृत्रं । सद्योयोनृभ्योऽअतसाय्योभूत्पस्पृधाने
भ्यःसूर्यस्यसातौ+ ॥ ससुन्वतऽइंद्रःसूर्यमादेवोरिणङ्मर्त्यायस्तवान् । आयद्रयिंगुहदवद्यमस्मैभरदंशंनैतशोदशस्यन्+
॥ २३ ॥ सरंधयत्सदिवःसारथयेशुष्णमशुषंकुयवंकुत्साय । दिवोदासायनवतिंचनवेंद्रःपुरोव्यैरच्छंबरस्य ॥ एवा
तंऽइंद्रोचथमहेमश्रवस्यानत्मनावाजयंतः । अश्यामतत्साप्तमाशुषाणाननमोवधरदेवस्यपीयोः+ ॥ एवातेगृत्समदाः
शूरमन्मावस्यवोनवयुनानितक्षुः । ब्रह्मण्यंतऽइंद्रतेनवीयऽइषमूर्जंसुक्षितिंसुम्नमश्युः ॥ नूनंसाते० ॥ २४ ॥ (२।२।९)
वयंतेवयऽइंद्रविद्धिषुणःप्रभरामहेवाजयुर्नरथं । विपन्यवोदीध्यतोमनीषासुम्नमियक्षंतस्त्वावतोनॄन्+ ॥ त्वंनऽइंद्र
त्वाभिरूतीत्वायतोऽअभिष्टिपासिजनान् । त्वमिनोदाशुषोवरूथेत्थाधीरभियोनक्षतित्वा ॥ सनोयुवेंद्रोजोहूत्रःसखा

(२।२।८) अपाय्यस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप् । (२।२।९) वयंतइतिनवर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रस्त्रिष्टुप्

शिवोनरामस्तुपाता । यःशंसंतंयःशशमानमूतीपचंतंचस्तुवंतंचप्रणेषत् ॥ तमुस्तुषऽइंद्रंतंगृणीषेयस्मिन्पुरावावृधुः
शाशदुश्च । सवस्वःकामंपीपरदियानोब्रह्मण्यतोनूतनस्यायोः+ ॥ सोऽअंगिरसामुचथाजुजुष्वान्ब्रह्मातूतोदिंद्रोगातु
मिष्णन् । मुष्णन्नुषसःसूर्येणस्तवानश्वस्यचिच्छिश्नथत्पूर्व्याणि ॥ २५ ॥ सहश्रुतऽइंद्रोनामदेवऽऊर्ध्वोभुवन्मनुषेद
स्मतमः । अवप्रियमर्शसानस्यसाह्वान्छिरोभरद्दासस्यस्वधावान् ॥ सवृत्रहेंद्रःकृष्णयोनीःपुरंदरोदासीरैरयद्वि । अ
जनयन्मनवेक्षामपश्चसत्राशंसंयजमानस्यतूतोत् ॥ तस्मैतवस्य१मनुदायिसत्रेंद्रायदेवेभिरर्णसातौ । प्रतियदस्यवज्रं
बाह्वोर्धुर्हत्वीदस्यून्पुरऽआयसीर्नितारीत् ॥ नूनंसाते० ॥ २६ ॥ (२।२।१०) विश्वजितेधनजितेस्वर्जितेसत्राजितेनृजि
तऽउर्वराजिते । अश्वजितेगोजितेऽअब्जितेभरेंद्रायसोमंयजतायहर्यतं+ ॥ अभिभुवेभिभंगायवन्वतेषाह्लायसहमानाय
वेधसे । तुविग्रयेवह्नयेदुष्टरीतवेसत्रासाहेनमऽइंद्रायवोचत ॥ सत्रासाहोजनभक्षोजनंसहश्च्यवनोयुध्मोऽअनुजोषमु
क्षितः । वृतंचयःसहुरिर्विक्ष्वारितऽइंद्रस्यवोचंप्रकृतानिवीर्या* ॥ अनानुदोवृषभोदोधतोवधोगंभीरऽऋष्वोऽअसम
ष्टकाव्यः । रध्रचोदःश्नथनोवीळितस्पृथुरिंद्रःसुयज्ञऽउषसःस्वर्जनत् ॥ यज्ञेनगातुमप्तुरोविविद्रिरेधियोहिन्वानाऽउ
शिजोमनीषिणः । अभिस्वरानिषदागाऽअवस्यवऽइंद्रेहिन्वानाद्रविणान्याशत ॥ इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानिधेहिचित्तिं

तृतीयाविराड्रूपा । (२।२।१०) विश्वजितइतिषडृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

दक्षस्यसुभगत्वमस्मे । पोषंरयीणामरिष्टिंतनूनांस्वाद्मानंवाचःसुदिनत्वमह्नां ॥ २७ ॥ (२।२।११) त्रिकद्रु
केषुमहिषोयवाशिरंतुविशुष्मस्तृपत्सोममपिबद्विष्णुनासुतंयथावशत् । सऽईंममादमहिकर्मकर्तवेमहामुरुंसैनंसश्चद्दे
वोदेवंसत्यमिंद्रंसत्यऽइंदुः ॥ अधत्विषीमाँऽअभ्योजसाक्रिविंयुधाभवदारोदसीऽअपृणदस्यमज्मनाप्रवावृधे । अध
त्तान्यंजठरेप्रेमरिच्यतसैनं० ॥ साकंजातःक्रतुनासाकमोजसाववक्षिथसाकंवृद्धोवीर्यैःसासहिर्मृधोविचर्षणिः । दा
ताराधःस्तुवतेकाम्यंवसुसैनं० ॥ तवत्यन्नर्यंनृतोपऽइंद्रप्रथमंपूर्व्यंदिविप्रवाच्यंकृतं । यद्देवस्यशवसाप्रारिणाऽअसुंरि
णन्नपः । भुवद्विश्वमभ्यादेवमोजसाविदादूर्जंशतक्रतुर्विदादिषं ॥ २८ ॥ (२।३।१) गणानांत्वागणपतिंहवाम
हेकविंकवीनामुपमश्रवस्तमं । ज्येष्ठराजंब्रह्मणांब्रह्मणस्पतऽआनःशृण्वन्नूतिभिःसीदसादनं ॥ देवाश्चित्तेऽअसुर्यप्रचे
तसोबृहस्पतेयज्ञियंभागमानशुः । उस्राऽइवसूर्योज्योतिषामहोविश्वेषामिज्जनिताब्रह्मणामसि ॥ आविबाध्यापरिरा
पस्तमांसिचज्योतिष्मंतंरथमृतस्यतिष्ठसि । बृहस्पतेभीममममित्रदंभनंरक्षोहणंगोत्रभिदंस्वर्विदं ॥ सुनीतिभिर्नयसि
त्रायसेचनंयस्तुभ्यंदाशान्नतमंहोऽअश्नवत् । ब्रह्मद्विषस्तपनोमन्युमीरसिबृहस्पतेमहितत्तेमहित्वनं+ ॥ नतमंहोनदु

(२।२।११) त्रिकद्रुकेष्वितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रआद्याष्टिस्ततोद्वेअतिशक्कर्यावंत्याष्टिर्वा ।(२।३।१) गणानामित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःआद्यापंचमीनवम्येकादशीसप्तदश्यंत्यानांब्रह्मणस्पतिःशिष्टानांबृहस्पतिर्जगतीपंचदश्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

रितंकुतश्चननारातयस्तितिरुर्नद्वयाविनः । विश्वाऽइदस्माद्ध्वरसोविबाधसेयंसुगोपारक्षसिब्रह्मणस्पते ॥ २९ ॥
त्वंनोगोपाःपथिकृद्विचक्षणस्तवव्रतायमतिभिर्जरामहे । बृहस्पतेयोनोऽअभिह्वरोदधेस्वातंमर्मर्तुदुच्छुनाहरस्वती ॥
उतवायोनोमर्चयादनागसोरातीवामर्तःसानुकोवृकः । बृहस्पतेऽअपतंवर्तयापथःसुगंनोऽअस्यैदेववीतयेकृधि ॥
त्रातारंत्वातनूनांहवामहेवस्पर्तरधिवक्तारमस्मयुं । बृहस्पतेदेवनिदोनिबर्हयमादुरेवाऽउत्तरंसुम्नमुन्नशन् ॥ त्वयावयं
सुवृधाब्रह्मणस्पतेस्पार्हावसुमनुष्याददीमहि । यानोदूरेतळितोयाऽअरातयोभिसंतिजंभयाताऽअनप्नसः ॥ त्वयाव
यमुत्तमंधीमहेवयोबृहस्पतेपप्रिणासस्निनायुजा । मानोदुःशंसोऽअभिदिप्सुरीशतप्रसुशंसामतिभिस्तारिषीमहि ॥३०॥
अनानुदोवृषभोजग्मिराहवंनिष्टप्ताशत्रुंपृतनासुसासहिः । असिसत्यऽऋणयाब्रह्मणस्पतऽउग्रस्यचिद्दमितावीळुहर्षि
णः ॥ अदेवेनमनसायोरिषण्यतिशासामुग्रोमन्यमानोजिघांसति । बृहस्पतेमाप्रणक्तस्यनोवधोनिकर्ममन्युंदुरेवस्यश
र्धतः ॥ भरेषुहव्योनमसोपसद्योगंतावाजेषुसनिताधनंधनं । विश्वाऽइदर्योऽअभिदिप्स्वो३मृधोबृहस्पतिर्विववर्हा
रथाँऽइव ॥ तेजिष्ठयातपनीरक्षसस्तपयेत्वानिदेदधिरेदृष्टवीर्यं । आविस्तत्कृष्वयदसत्तऽउक्थ्यं१बृहस्पतेविपरिरापो
ऽअर्दय ॥ बृहस्पतेऽअतियदर्योऽअर्हाद्द्युमद्विभातिक्रतुमज्जनेषु । यद्दीदयच्छवसऽऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणंधेहि
चित्रं+ ॥ ३१ ॥ मानःस्तेनेभ्योयेऽअभिद्रुहस्पदेनिरामिणोरिपवोन्नेषुजागृधुः । आदेवानामोहतेविव्रयोहृदिबृहस्प

तेनपरःसाम्नोविदुः ॥ विश्वेभ्योहित्वाभुवनेभ्यस्परित्वष्टाजनत्साम्नःसाम्नःकविः । सऽऋणचिदृणयाब्रह्मणस्पतिर्द्रुहोहंतामहऽऋतस्यधर्तरि ॥ तववश्रियेव्यजिहीतपर्वतोगवांगोत्रमुदसृजोयदंगिरः । इंद्रेणयुजातमसापरीवृतंबृहस्पतेनिरपामौब्जोऽअर्णवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययंतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्व । विश्वंतद्भद्रंयदवंतिदेवाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ३२ ॥ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुर्दशाध्याये वर्गाः ३२ सूक्तानि १५ ऋचः १५७ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइदं.१२ इंद्रायेदं.१२३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं.३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं.३ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पदयइदं. बृहस्पतयइदं.५ ब्रह्मणस्पतयइदं. बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ॥ इतिद्वितीयेषष्ठः ॥ ६ ॥

सेमांषोळशांत्यात्रिष्टुब्द्वादशीचसैंद्रीचैंधानःपंचजागतंत्वृजुश्चतुष्कंमिमागिरस्त्र्यूनाकूर्मोगार्त्समदोहिवादित्यंमिदमेकादशवारुणंमुपांत्यादुःस्वप्ननाशिनींधृतव्रताःसप्तवैश्वदेवंमृतमेकादशजगत्यंतंषष्ठ्यैंद्रासोमींसरस्वतित्वमितिसारस्वतोर्धर्चोयोनोबार्हस्पत्यांतंवोमारुत्यस्माकंसप्तवैश्वदेवंत्रिष्टुबंतमस्यमेष्टौजागतंत्र्यनुष्टुबंतंद्यावापृथिव्यैकाद्वेऐंद्यौत्वाष्ट्र्यौर्वाद्वेद्वेराकासिनीवाल्योरंत्यालिंगोक्तदेवतांतेपंचोनारौद्रंधारावरामारुतंत्रिष्टुबंतमुपेमपोनप्त्रीयंतुभ्यंषळृतव्यंतुजागतंतु ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिः३ओम् ॥ (२।३।२) सेमामविड्ढिप्रभृतिंयऽईशिषेयाविधेमनवयामहागिरा । यथानोमीढ्वान्स्तवतेसखातवबृहस्पतेसीषधःसोतनोमतिं+ ॥ योनंत्वान्यनमन्न्योजसोतादर्दमन्युनाशंबराणिवि । प्राच्यावयदच्युताब्रह्मणस्पतिराचाविशद्वसुमंतंविपर्वतं ॥ तद्देवानांदेवतमायकर्त्वमश्रथ्नन्दृळ्हाव्रदंतवीळिता । उद्गाऽआजदभिनद्ब्रह्मणावलमगूहत्तमोव्यचक्षयत्स्वः* ॥ अश्मास्यमवतंब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभियमोजसातृणत् । तमेवविश्वेपपिरेस्वर्दृशोबहुसाकंसिसिचुरुत्समुद्रिणं ॥ सनाताकाचिद्भुवनाभवीत्वामाद्भिःशरद्भिर्दुरोवरंतवः । अयतंताचरतोऽअन्यदन्यदिद्याचकारवयुनाब्रह्मणस्पतिः ॥ १ ॥ अभिनक्षंतोऽअभियेतमानशुर्निधिंपणीनांपरमंगुहाहितं । तेविद्वांसःप्रतिचक्ष्यानृतापुनर्यतऽउऽआयंतदुदीयुराविशं ॥ ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृतापुनरातऽआतस्थुःकवयोमहस्पथः । तेबाहुभ्यांधमितमग्निमश्मनिनकिःषोऽअस्त्यरणोजहुर्हितं+ ॥ ऋतज्येनक्षिप्रेणब्रह्मणस्पतिर्यत्रवष्टिप्रतदश्नोतिधन्वना । तस्यसाध्वीरिषवोयाभिरस्यतिनृचक्षसोदृशयेकर्णयोनयः ॥ ससंनयःसविनयःपुरोहितःससुष्टुतःसयुधिब्रह्मणस्पतिः । चाक्ष्मोयद्वाजंभरतेमतीधनादित्सूर्यस्तपतितप्यतुर्वृथा ॥ विभुप्रभुप्रथमंमेहनावतोबृहस्पतेःसुविदत्राणिराध्या । इमासातानिवेन्यस्यवाजिनोयेनजनाऽउभयेभुंजतेविशः ॥२॥ योवरेवृजनेविश्वथाविभुर्महामुरण्वःशवसावविक्षिथ । सदेवोदेवान्प्रति

(२।३।२)सेमामितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिःप्रथमादशम्योबृहस्पतिर्द्वादश्यैंद्राब्रह्मणस्पतीजगतीद्वादश्यंत्येत्रिष्टुभौ ।

पप्रथेपृथुविश्वेदुतापरिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ॥ विश्वंसत्यंमघवानायुवोरिदापश्चनप्रमिनंतिव्रतंवां । अच्छेंद्राब्रह्मणस्पतीहवि
र्नोन्नंयुजेंववाजिनाजिगातं॥उताशिष्ठाऽअनुशृण्वंतिवह्नयःसभेयोविप्रोभरतेमतीधना । वीळुद्वेषाऽअनुवशऽऋणमाद
दिःसहवाजीसमिथेब्रह्मणस्पतिः ॥ ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथावशंसत्योमन्युर्महिकर्माकरिष्यतः । योगाऽउदाजत्सदिवेवि
चाभजन्महीवरीतिःशवसासरत्पृथक् ॥ ब्रह्मणस्पतेसुयमस्यविश्वहारायःस्यामरथ्यो३वयस्वतः । वीरेषुवीराँऽउपपृंग्धि
नस्त्वंयदीशानोब्रह्मणावेषिमेहवं ॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययंतासूक्तस्यबोधितनयंचजिन्व । विश्वंतद्भद्रंयदवंतिदेवाबृहद्वदे
मविदथेसुवीराः ॥ ३ ॥ (२।३।३) इंधानोऽअग्निंवनवद्वनुष्यतःकृतब्रह्माशूशुवद्रातहव्यऽइत् । जातेनजातमतिसप्रसं
सृतेयंयंयुजंकृणुतेब्रह्मणस्पतिः ॥ वीरेभिर्वीरान्वनवद्वनुष्यतोगोभीरयिंपप्रथद्बोधतित्मना । तोकंचतस्यतनयंचवर्धतेयं
यंयुजं० ॥ सिंधुर्नक्षोदःशिमीवाँऽऋघायतोवृषेववध्रीँऽरभिवष्ट्योजसा । अग्नेरिवप्रसितिर्नाहवर्तवेयंयंयुजं० ॥ तस्माऽअर्ष
तिदिव्याऽअसश्चतःससत्वभिःप्रथमोगोषुगच्छति । अनिभृष्टतविषिर्हंत्योजसायंयंयुजं० ॥ तस्माऽइद्विश्वेधुनयंतसिंधवो
च्छिद्राशर्मदधिरेपुरूणि । देवानांसुम्नेसुभगःसऽएधतेयंयंयुजं० ॥ ४ ॥ (२।३।४) ऋजुरिच्छंसोवनवद्वनुष्यतोदेवयन्निद
देवयंतमभ्यसत् । सुप्रावीरिद्वनवत्पृत्सुदुष्टरंयज्वेदयज्योर्विभजातिभोजनं ॥ यजस्ववीरप्रविहिमनायतोभद्रंमनःकृणु

(२।३।३) इंधानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती । (२।३।४) ऋजुरिदितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यशौनको

ष्ववृत्रतूर्ये । हविष्कृणुष्वसुभगोयथाससिब्रह्मणस्पतेरवऽआवृणीमहे ॥ सऽइज्जनेनसविशासजन्मनासपुत्रैर्वाजंभरतेध
नानृभिः । देवानांयःपितरमाविवासतिश्रद्धामनाहविषाब्रह्मणस्पतिं ॥ योऽअस्मैहव्यैर्घृतवद्भिरविधत्प्रतंप्राचानयति
ब्रह्मणस्पतिः । उरुष्यतीमंहसोरक्षतीरिषो३होश्चिदस्माऽउरुचक्रिरद्भुतः ॥५॥ (२।३।५) इमागिरऽआदित्येभ्योघृतस्नूः
सनाद्राजभ्योजुह्वाजुहोमि । शृणोतुमित्रोऽअर्यमाभगोनस्तुविजातोवरुणोदक्षोऽअंशः ॥ इमंस्तोमंसक्रतवोमेऽअद्यमित्रो
ऽअर्यमावरुणोजुषंत । आदित्यासःशुचयोधारपूताऽअवृजिनाऽअनवद्याऽअरिष्टाः ॥ तऽआदित्यासऽउरवोगभीरा
ऽअदब्धासोदिप्संतोभूर्यक्षाः । अंतःपश्यंतिवृजिनोतसाधुसर्वंराजभ्यःपरमाचिदंति ॥ धारयंतऽआदित्यासोजग
त्स्थादेवाविश्वस्यभुवनस्यगोपाः । दीर्घाधियोरक्षमाणाऽअसुर्यमृतावानश्चयमानाऽऋणानि ॥ विद्यामादित्याऽअवसो
वोऽअस्ययदर्यमन्भयऽआचिन्मयोभु । युष्माकंमित्रावरुणाप्रणीतौपरिश्वभ्रेवदुरितानिवृज्यां ॥ ६ ॥ सुगोहिवोऽ
अर्यमन्मित्रपंथाऽअनृक्षरोवरुणसाधुरस्ति । तेनादित्याऽअधिवोचतानोयच्छतानोदुष्परिहंतुशर्म ॥ पिपर्तुनोऽअदि
तीराजपुत्रातिद्वेषांस्यर्यमासुगेभिः । बृहन्मित्रस्यवरुणस्यशर्मोपस्यामपुरुवीराऽअरिष्टाः ॥ तिस्रोभूमीर्धारयन्त्रीँऽरुत
द्यून्त्रीणिव्रताविदथेऽअंतरेषां । ऋतेनादित्यामहिवोमहित्वंतदर्यमन्वरुणमित्रचारु ॥ त्रीरोचनादिव्याधारयंतहिर

गृत्समदोब्रह्मणस्पतिर्जगती । (२।३।५) इमागिरइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगार्त्समदःकूर्मआदित्यास्त्रिष्टुप् ।

ण्ययाःशुचयोधारपूताः । अस्वप्नजोऽअनिमिषाऽअदब्धाऽउरुशंसाऽऋजवेमर्त्याय ॥ त्वंविश्वेषांवरुणासिराजायेचदेवाऽअसुरयेचमर्ताः । शतंनोरास्वशरदोविचक्षेश्यामायूंषिसुधितानिपूर्वा ॥ ७ ॥ नदक्षिणाविचिकितेनसव्यानप्राचीनमादित्यानोतपश्चा । पाक्याचिद्वसवोधीर्याचिद्युष्मानीतोऽअभयंज्योतिरश्यां ॥ योराजभ्यऽऋतनिभ्योददाशयंवर्धयंतिपुष्टयश्चनित्याः । सरेवान्यातिप्रथमोरथेनवसुदावाविदथेषुप्रशस्तः+ ॥ शुचिरपःसूयवसाऽअदब्धऽउपक्षेतिवृद्धवयाःसुवीरः । नकिष्टंघ्नंत्यंतितोनदूराद्यऽआदित्यानांभवतिप्रणीतौ ॥ अदितेमित्रवरुणोतमृळयद्वोवयंचकृमाकच्चिदागः । उर्वश्यामभयंज्योतिरिंद्रमानोदीर्घाऽअभिनशन्तमिस्राः ॥ उभेऽअस्मैपीपयतःसमीचीदिवोवृष्टिंसुभगोनामपुष्यन् । उभाक्षयावाजयन्यातिपृत्सूभावर्धौभवतःसाधूऽअस्मै ॥ यावोमायाऽअभिद्रुहेयजत्राःपाशाऽआदित्यारिपवेविचृत्ताः । अश्वीवताँऽअतियेषंरथेनारिष्टाऽउरावाशर्मन्त्स्याम ॥ माहंमघोनोवरुणप्रियस्यभूरिदाव्नऽआविदंशूनमापेः । मारायोराजन्त्सुयमादवस्थांबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ८ ॥ (२।३।६) इदंकवेरादित्यस्यस्वराजोविश्वानिसांत्यभ्यस्तुमह्ना । अतियोमंद्रोयजथायदेवःसुकीर्तिंभिक्षेवरुणस्यभूरेः ॥ तवव्रतेसुभगासःस्यामस्वाध्योवरुणतुष्टुवांसः । उपायनऽउषसांगोमतीनामग्नयोनजरमाणाऽअनुद्यून्+ ॥ तवस्यामपुरुवीरस्यशर्मन्नुरुशंसस्यवरुणप्रणेतः । यूयं

(२।३।६) इदंकवेरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगार्त्समदःकूर्मोवरुणस्त्रिष्टुप् । (दशमीदुःस्वप्ननाशिनीत्रिष्वपिसूक्तेषुपाक्षिकोगृत्समदोस्त्येव) ।

नःपुत्राऽअदितेरदब्धाऽअभिक्षमध्वंयुज्यायदेवाः ॥ प्रसीमादित्योऽअसृजद्विधर्ताँऽऋतंसिंधवोवरुणस्ययंति । नश्राम्यंतिनविमुंचंत्येतेवयोनपप्तूरघुयापरिज्मन् ॥ विमच्छ्रथायरशनामिवागऽऋध्यामतेवरुणखामृतस्य । मातंतुश्छेदिवयतोधियंमेमामात्राशार्यपसःपुरऽऋतोः+ ॥ ९ ॥ अपोसुम्यक्षवरुणभियसंमत्सम्राळृतावोनुमागृभाय । दामेववत्साद्विमुमुग्ध्यंहोनहित्वदारेनिमिषश्चनेशे ॥ मानोवधैर्वरुणयेतऽइष्टावेनःकृण्वंतमसुरभ्रीणंति । माज्योतिषःप्रवसथानिगन्मविषूमृधःशिश्रथोजीवसेनः ॥ नमःपुरातेवरुणोतनूनमुतापरंतुविजातब्रवाम । त्वेहिकंपर्वतेनश्रितान्यप्रच्युतानिदूळभव्रतानि ॥ परऽऋणासावीरधमत्कृतानिमाहंराजन्नन्यकृतेनभोजं । अव्युष्टाऽइन्नुभूयसीरुषासऽआनोजीवान्वरुणतासुशाधि ॥ योमेराजन्युज्योवासखावास्वप्नेभयंभीरवेमह्यमाह । स्तेनोवायोदिप्सतिनोवृकोवात्वंतस्माद्वरुणपाह्यस्मान्+ ॥माहं० ॥१०॥(२।३।७) धृतव्रताऽआदित्याऽइषिराऽआरेमत्कर्तरहसूरिवागः । शृण्वतोवोवरुणमित्रदेवाभद्रस्यविद्वाँऽअवसेहुवेवः ॥ यूयंदेवाःप्रमतिर्यूयमोजोयूयंद्वेषांसिसनुतर्युयोत । अभिक्षत्तारोऽअभिचक्षमध्वमद्याचनोमृळयतापरंच ॥ किमूनुवःकृणवामापरेणकिंसनेनवसवऽआप्येन । यूयंनोमित्रावरुणादितेचस्वस्तिमिंद्रामरुतोदधात ॥ हयेदेवायूयमिदापयःस्थतेमृळतनाधमानायमह्यं । मावोरथोमध्यमवाळृतेभून्मायुष्मावत्स्वापिषुश्रमिष्म ॥ प्रवऽएको

(२।३।७) धृतव्रताइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगार्त्समदःकूर्मोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (भेदप्रयोगे—आद्यानांषण्णांविश्वेदेवाःअंत्यायावरुणः) ।

मिमयभूर्यागोयन्मापितेवकितवंशशास । आरेपाशाऽआरेऽअघानिदेवामामाधिपुत्रेविमिवग्रभीष्ट ॥ अर्वांचोऽअद्याभवतायजत्राऽआवोहार्दिभयमानोव्ययेयं । त्राध्वंनोदेवानिजुरोवृकस्यत्राध्वंकर्तादवपदोयजत्राः ॥ माहं० ॥ ११ ॥ (२।३।८) ऋतंदेवायकृण्वतेसवित्रऽइंद्रायाहिघ्नेनरमंतऽआपः । अहरहर्यात्यक्तुरपांकियात्याप्रथमःसर्गऽआसां ॥ योवृत्रायसिनमत्राभरिष्यत्प्रतंजनित्रीविदुषऽउवाच । पथोरदंतीरनुजोषमस्मैदिवेदिवेधुनयोयंत्यर्थं ॥ ऊर्ध्वोह्यस्थादध्यंतरिक्षेधावृत्रायप्रवधंजभार । मिहंवसानऽउपहीमदुद्रोत्तिग्मायुधोऽअजयच्छत्रुमिंद्रः ॥ बृहस्पतेतपुषाश्नेवविध्यवृकद्वरसोऽअसुरस्यवीरान् । यथाजघंथधृषतापुराचिदेवाजहिशत्रुमस्माकमिंद्र ॥ अवक्षिपदिवोऽअश्मानमुच्चायेनशत्रुंमंदसानोनिजूर्वाः । तोकस्यसातौतनयस्यभूरेरस्माँऽअर्धंकृणुतादिंद्रगोनां ॥ १२ ॥ प्रहिक्रतुंवृहथोयंवनुथोरध्रस्यस्थोयजमानस्यचोदौ । इंद्रासोमायुवमस्माँऽअविष्टमस्मिन्भयस्थेकृणुतमुलोकं+ ॥ नमातमन्नश्रमन्नोततंद्रन्नवोचाममासुनोतेतिसोयं । योमेपृणाद्योददद्योनिबोधाद्योमासुन्वंतमुपगोभिरायत् ॥ सरस्वतित्वमस्माँऽअविड्ढिमरुत्वतीधृषतीजेषिशत्रून् । त्यंचिच्छर्धंतंतविषीयमाणमिंद्रोहंतिवृषभंशंडिकानां ॥ योनःसनुत्यऽउतवाजिघत्नुरभिख्यायतंतिगितेनविध्य । बृहस्पतऽआयुधैर्जेषिशत्रून्द्रुहेरीषंतंपरिधेहिराजन् ॥ अस्माकेभिःसत्वभिःशूरशूरैर्वीर्याकृधियानितेकर्त्वानि । ज्योग

(२।३।८) ऋतंदेवायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदइंद्रःषष्ठ्याइंद्रासोमौअष्टम्याःसरस्वतीनवम्याबृहस्पतिरेकादश्यामरुतस्त्रिष्टु

भूवन्ननुधूपितासोहत्वीतेषामाभरानोवसूनि ॥ तंवःशर्धंमारुतंसुम्नयुर्गिरोपब्रुवेनमसादैव्यंजनं । यथारयिंसर्ववीरंनशामहाऽअपत्यसाचंश्रुत्यंदिवेदिवे ॥ १३ ॥ (२।३।९) अस्माकंमित्रावरुणावतंरथमादित्यैरुद्रैर्वसुभिःसचाभुवा । प्रयद्वयोनपप्तन्वस्मनस्परिश्रवस्यवोहृषीवंतोवनर्षदः ॥ अधस्मानऽउदवतासजोषसोरथंदेवासोऽअभिविक्षुवाजयुं । यदाशवःपद्याभिस्तित्रतोरजःपृथिव्याःसानौजंघनंतपाणिभिः ॥ उतस्यनऽइंद्रोविश्वचर्षणिर्दिवःशर्धेनमारुतेनसुक्रतुः । अनुनुस्थात्यवृकाभिरूतिभीरथंमहेसनयेवाजसातये ॥ उतस्यदेवोभुवनस्यसक्षणिस्त्वष्टाग्नाभिःसजोषाजूजुवद्रथं । इळाभगोबृहद्दिवोतरोदसीपूषापुरंधिरश्विनावधापती ॥ उतत्येदेवीसुभगेमिथूदृशोषासानक्ताजगतामपीजुवा । स्तुषेयद्वांपृथिविनव्यसावचःस्थातुश्चवयस्त्रिवयाऽउपस्तिरे ॥ उतवःशंसमुशिजामिवश्मस्यहिर्बुध्न्यो३जएकपादुत त्रितऽऋभुक्षाःसविताचनोदधेपांनपादाशुहेमाधियाशमि ॥ एतावोवश्म्युद्यतायजत्राऽअतक्षन्नायवोनव्यसेसं । श्रवस्यवोवाजंचकानाःसप्तिर्नरथ्योऽअहधीतिमश्याः ॥ १४ ॥ (२।३।१०) अस्यमेद्यावापृथिवीऽऋतायतोभूतमवि

बंत्याजगती। (२।३।९) अस्माकमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोविश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (भेदपक्षे—आद्यायामित्रावरुणौद्वितीयाचतुर्थीपंचमीनांविश्वेदेवाःतृतीयायाउषासानक्ताषष्ठ्याद्यावापृथिवीसप्तम्याइंद्रः) । (२।३।१०) अस्यमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदआद्यायाद्यावापृथिवीद्वितीयातृतीययोरिंद्रः (त्वष्टावा) चतुर्थीपंचम्योराकाषष्ठीसप्तम्योःसिनीवालीअंत्यायागुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणान्योजगतीअंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः ।

त्रीवचसः सिषासतः । ययोरायुः प्रतरंतेऽइदंपुरऽउपस्तुतेवसूयुर्वांमहोदधे ॥ मानोगुह्यारिपऽआयोरहन्दभन्मानऽ
आभ्योरीरधोदुच्छुनाभ्यः । मानोवियौः सख्याविद्धितस्यनः सुम्नायतामनसातत्त्वैमहे ॥ अहेळतामनसाश्रुष्टिमाव
हदुहानांधेनुंपिप्युषीमसश्चतं । पद्याभिराशुंवचसाचवाजिनंत्वांहिनोमिपुरुहूतविश्वहा ॥ राकामहंसुहवांसुष्टुतीहुवे
श्रृणोतुनः सुभगाबोधतुत्मना । सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानयाददातुवीरंशतदायमुक्थ्यं* ॥ यास्तेराकेसुमतयः सुपेश
सोयाभिर्ददासिदाशुषेवसूनि । ताभिर्नोऽअद्यसुमनाऽउपागहिसहस्रपोषंसुभगेरराणा ॥ सिनीवालिपृथुष्टुकेयादेवा
नामसिस्वसा । जुषस्वहव्यमाहुतंप्रजांदेविदिदिड्ढिनः ॥ यासुबाहुः स्वंगुरिः सुषूमाबहुसूवरी । तस्यैविश्पत्न्यैहविः सि
नीवाल्यैजुहोतन ॥ यागुंगूर्यासिनीवालीयाराकायासरस्वती । इंद्राणीमह्वऽऊतयेवरुणानींस्वस्तये ॥ १५ ॥ (२।४।१)
आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतुमानः सूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः । अभिनोवीरोऽअर्वतिक्षमेतप्रजायेमहिरुद्रप्रजाभिः ॥ त्वादत्ते
भीरुद्रशंतमेभिः शतंहिमाऽअशीयभेषजेभिः । व्य१स्मद्द्वेषोवितरंव्यंहोव्यमीवाश्चातयस्वाविषूचीः ॥ श्रेष्ठोजातस्यरु
द्रश्रियासितवस्तमस्तवसांवज्रबाहो । पर्षिणः पारमंहसः स्वस्तिविश्वाऽअभीतीरपसोयुयोधि ॥ मात्वारुद्रचुक्रुधामान
मोभिर्मादुष्टुतीवृषभमासहूती । उन्नोवीराँऽअर्पयभेषजेभिर्भिषक्तमंत्वाभिषजांशृणोमि ॥ हवीमभिर्हवतेयोहविर्भिरव

(२।४।१) आतेपितरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोरुद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

स्तोमेभीरुद्रंदिषीय । ऋदूदरः सुहवोमानोऽअस्यैबभ्रुः सुशिप्रोरीरधन्मनायै ॥ १६ ॥ उन्मामंदवृषभोमरुत्वान्त्व
क्षीयसावयसानाधमानं । घृणीवच्छायामरपाऽअशीयाविवासेयंरुद्रस्यसुम्नं+ ॥ क्व१स्यतेरुद्रमृळयाकुर्हस्तोयोऽअस्ति
भेषजोजलाषः । अपभर्तारपसोदैव्यस्याभीनुमावृषभचक्षमीथाः ॥ प्रबभ्रवेवृषभायश्वितीचेमहोमहींसुष्टुतिमीरया
मि । नमस्याकल्मलीकिनंनमोभिर्गृणीमसित्वेषंरुद्रस्यनाम ॥ स्थिरेभिरंगैः पुरुरूपऽउग्रोबभ्रुः शुक्रेभिः पिपिशेहिर
ण्यैः । ईशानादस्यभुवनस्यभूरेर्नवाऽउयोषद्रुद्रादसुर्यं* ॥ अर्हन्बिभर्षिसायकानिधन्वार्हन्निष्कंयजतंविश्वरूपं । अर्ह
न्निदंदयसेविश्वमभ्वंनवाऽओजीयोरुद्रत्वदस्ति ॥ १७ ॥ स्तुहिश्रुतंगर्तसदंयुवानंमृगंनभीममुपहत्नुमुग्रं । मृळाजरि
त्रेरुद्रस्तवानोन्यंतेऽअस्मन्निवपंतुसेनाः ॥ कुमारश्चित्पितरंवंदमानंप्रतिनानामरुद्रोपयंतं । भूरेर्दातारंसत्पतिंगृणीषे
स्तुतस्त्वंभेषजारास्यस्मे+ ॥ यावोभेषजामरुतः शुचीनियाशंतमावृषणोयामयोभु । यानिमनुरवृणीतापितानस्ताशंच
योश्चरुद्रस्यवश्मि ॥ परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याः परित्वेषस्यदुर्मतिर्महीगात् । अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतनं
यायमृळ ॥ एवाबभ्रोवृषभचेकितानयथादेवनहृणीषेनहंसि । हवनश्रुन्नोरुद्रेहबोधिबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १८ ॥
(२।४।२) धारावरामरुतोधृष्ण्वोजसोमृगानभीमास्तविषीभिरर्चिनः । अग्नयोनशुशुचानाऽऋजीषिणोभृमिंधमंतो

(२।४।२) धारावराइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोमरुतोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

ऽअप॒गाऽअ॑वृण्वत ॥ द्यावो॒नस्तृभि॑श्चितयंतखा॒दिनो॒व्य॑१॒भ्रिया॒नद्यु॑तयंतवृ॒ष्टयः॑ । रु॒द्रोयद्वो॑मरुतोरुक्मवक्ष॒सो॒वृषा
ज॑नि॒पृश्न्याः॑शुक्रऽऊध॑नि ॥ उ॒क्षंते॒ऽअश्वाँ॒ऽअत्याँ॑ऽइ॒वाजिषु॑न॒दस्य॒कर्णै॑स्तुरयंतऽआ॒शुभिः॑ । हिर॑ण्यशिप्रामरु॒तो॒दवि॑
ध्वतःपृ॒क्षंया॑थ॒पृष॑तीभिःसमन्यवः ॥ पृ॒क्षेताविश्वा॒भुव॑नाववक्षि॑रेमि॒त्राय॑वा॒सद॒माजी॒रदा॑नवः । पृष॑दश्वासोऽअनव॒भ्र
रा॑धसऽऋजि॒प्यासो॒नव॒युने॑षुधू॒र्षदः॑ ॥ इंधं॑न्वभि॒र्धेनु॑भी॑र॒प्शदू॑धभिरध्व॒स्मभिः॑प॒थिभि॑र्भ्राजदृष्टयः । आ॒हं॒सासो॒नस्व
स॑राणिगंतन॒मधो॒र्मदा॑यमरुतःसमन्यवः ॥ १९ ॥ आनो॒ब्रह्मा॑णिमरुतःसमन्यवोन॒रांनशंस॒ःसव॑नानिगंतन । अश्वा॑
मिवपिप्यतधे॒नुमूध॑नि॒कर्ता॒धियं॑जरि॒त्रेवाज॑पेशसं ॥ तंनो॑दातमरुतोवा॒जिनं॒रथ॑ऽआपा॒नंब्रह्म॑चि॒तय॑द्दि॒वेदि॑वे । इषं॑
स्तो॒तृभ्यो॑वृ॒जने॑षुका॒रवे॑स॒निंमे॒धामरि॑ष्टंदु॒ष्टरं॒सहः॑ ॥ यद्युं॑जते॒मरु॑तोरु॒क्मव॑क्षसोश्वा॒न्रथे॑षु॒भग॒ऽआसु॒दान॑वः । धे॒नुर्नशि
श्वे॒स्वस॑रेषुपिन्वते॒जना॑यरा॒तह॑विषेम॒हीमिषं॑ ॥ योनो॑मरुतोवृ॒कता॑ति॒मर्त्यो॑रि॒पुर्द॒धेव॑सवो॒रक्ष॑तारि॒षः । व॒र्तय॑त॒तपु॑षाच॒
क्रिय॒ाभितमव॑रुद्राऽअ॒शसो॑हंतना॒वधः॑ ॥ चि॒त्रंतद्वो॑मरु॒तोयाम॑चेकिते॒पृश्न्या॒यदूध॒रप्या॒पयो॑दु॒हुः । यद्वा॑नि॒देनव॑मान
स्यरुद्रियास्त्रि॒तंजरा॑यजु॒रतामदा॑भ्याः ॥ २० ॥ तान्वो॑म॒होम॒रुत॑ऽएव॒याव्नो॒विष्णो॑रे॒षस्य॑प्रभृ॒थेह॑वामहे । हिर॑ण्यवर्णा
न्ककु॒हान्य॒तस्रु॑चोब्रह्म॒ण्यंतः॒शंस्यं॒राध॑ऽईमहे ॥ तेद॑श॒ग्वाःप्र॑थ॒मायज्ञमू॑हि॒रे॒तेनो॑हिन्वंतू॒षसो॒व्यु॑ष्टिषु । उ॒षानरा॒मीर॑रु॒
णैरपो॑र्णुतेम॒होज्योति॑षाशु॒चतागोऽअ॑र्णसा ॥ तेक्षो॒णीभि॑ररु॒णेभि॒र्नांजिभी॑रु॒द्राऽऋ॒तस्य॒सद॑नेषुवावृधुः । नि॒मेघ॑माना॒

ऽअत्यै॑न॒पाजं॑सासु॒श्चं॒द्रंवर्णं॑दधिरेसु॒पेश॑सं ॥ ताँऽइ॒यानो॒महि॒वरू॑थमू॒तय॒ऽउप॒घेदे॒नानम॑सागृणीमसि । त्रि॒तोनयान्पंच॒
होतॄ॑न॒भिष्ट॑यऽआव॒वर्त॒दव॑रांच॒क्रिया॒वसे॑ ॥ यया॑र॒ध्रंपा॒रय॒थात्यं॑हो॒यया॑नि॒दोमुं॒चथ॑वंदि॒तारं॑ । अ॒र्वाची॒साम॑रु॒तो॒याव
ऽऊ॒तिरो॑षुवा॒श्रेव॑सुम॒तिर्जि॑गातु ॥ २१ ॥ (२।४।३) उपे॑मसृक्षिवा॒जयु॑र्वच॒स्यांचनो॑दधीतना॒द्योगिरो॑मे । अ॒पांनपा॑
दाशु॒हेमा॑कुवित्ससु॒पेश॑सस्करति॒जोषि॑ष॒द्धि ॥ इ॒मंस्व॑स्मैहृ॒दऽआसु॑त॒ष्टंमंत्रं॑वोचेमकु॒विद॑स्य॒वेद॑त् । अ॒पांनपा॑दसु॒र्य॑स्यम॒
ह्नाविश्वा॑न्य॒र्योभुव॑नाजजान ॥ सम॒न्यायं॒त्युप॑यंत्य॒न्याःस॑मा॒नमू॒र्वंन॒द्यः॑पृणंति । तमू॒शुचिं॒शुच॑योदीदि॒वांस॑म॒पांनपा॑तं॒
परि॑तस्थु॒राप॑ः ॥ तमस्मे॑रा॒युव॒तयो॒युवा॑नंमर्मृ॒ज्यमा॑ना॒ःपरि॑य॒ंत्याप॑ः । सशु॒क्रेभि॒ःशिक्व॑भीरे॒वद॒स्मेदी॒दाया॑नि॒ध्मोघृ॒तनि॑
र्णि॑ग॒प्सु+ ॥ अ॒स्मैति॒स्रोऽअ॑व्य॒थ्याय॒नारी॑र्दे॒वाय॑दे॒वीर्दि॑धिष॒ंत्यन्नं॑ । कृता॑ऽइ॒वोप॒हिप्र॑स॒र्स्रेऽअ॒प्सुसपी॒यूषं॑धयतिपू॒र्वसू॒
नां ॥ २२ ॥ अश्व॒स्यात्र॒जनि॑मा॒स्य॒चस्व॑र्द्रु॒होरि॒षःसं॒पृच॑ःपाहिसू॒रीन् । आ॒मासु॑पू॒र्षुप॒रोऽअ॑प्रमृ॒ष्यंनारा॑तयो॒विन॑श॒न्नानृ॑
तानि ॥ स्वऽआद॑मे॒सु॒दुघा॒यस्य॑धे॒नुःस्व॒धांपी॑पाय॒सुभ्वन्न॑मत्ति । सोऽअ॒पांनपा॑दू॒र्जय॑न्न॒प्स्वं१॒तर्व॑सु॒देया॑यविध॒तेविभा॑
ति ॥ योऽअ॒प्स्वाशुचि॑ना॒दैव्ये॑नऽऋ॒तावाज॑स्रऽउर्वि॒याविभाति॑ । व॒याऽइद॒न्याभुव॑नान्यस्य॒प्रजा॑यंतेवी॒रुध॑श्चप्र॒जा
भिः ॥ अ॒पांनपा॒दाह्यस्था॑दु॒पस्थं॑जि॒ह्मानां॑मू॒र्ध्वोवि॒द्युतं॒वसा॑नः । तस्य॒ज्येष्ठं॑महि॒मानं॒वहं॑ती॒र्हिर॑ण्यवर्णा॒ःपरि॑यंतिय॒ह्वीः+ ॥

(२।४।३) उपेमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोपांनपात्रिष्टुप् ।

हिरण्यरूपःसहिरण्यसंदृगपांनपात्सेदुहिरण्यवर्णः । हिरण्ययात्परियोनेर्निषद्याहिरण्यदाददत्यन्नमस्मै ॥ २३ ॥ तदस्या
नीकमुतचारुनामापीच्यंवर्धतेनप्तुरपां । यमिंधतेयुवतयःसमित्थाहिरण्यवर्णंघृतमन्नमस्य ॥ अस्मैबहूनामवमायसख्ये
यज्ञैर्विधेमनमसाहविर्भिः । संसानुमार्ज्मिदिधिषामिबिल्मैर्दधाम्यन्नैःपरिवंदऽऋग्भिः+ ॥ सऽईंवृषाजनयत्तासुगर्भंस
ऽईंशिशुर्धयतितंरिहंति । सोऽअपांनपादनभिम्लातवर्णोन्यस्येवेहतन्वाविवेष ॥ अस्मिन्पदेपरमेतस्थिवांसमध्वस्माभि
र्विश्वहादीदिवांसं । आपोनप्त्रेघृतमन्नंवहंतीःस्वयमत्कैःपरिदीयंतियह्वीः+ ॥ अयांसमग्नेसुक्षितिंजनायायांसमुमघवद्भ्यः
सुवृक्तिं । विश्वंतद्भद्रंयदवंतिदेवाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २४ ॥ (२।४।४) तुभ्यंहिन्वानोवसिष्टगाऽअपोधुक्षन्त्सी
मविभिरद्रिभिर्नरः । पिबेंद्रस्वाहाप्रहुतंवषट्कृतंहोत्रादासोमंप्रथमोयऽईशिषे ॥ यज्ञैःसंभिश्लाःपृषतीभिर्ऋष्टिभिर्यामं
न्छुभ्रासोऽअंजिषुप्रियाऽउत । आसद्याबर्हिर्भरतस्यसूनवःपोत्रादासोमंपिबतादिवोनरः ॥ अमेवनःसुहवाऽआहिगंत
ननिबर्हिषिसदतनारणिष्टन । अथामंदस्वजुजुषाणोऽअंधसस्त्वष्टर्देवेभिर्जनिभिःसुमद्गणः ॥ आवक्षिदेवाँऽइहविप्रय
क्षिचोशन्होतर्निषदायोनिषुत्रिषु । प्रतिवीहिप्रस्थितंसोम्यंमधुपिबाग्नीध्रात्तवभागस्यतृप्णुहि ॥ एषस्यतेतन्वोनृम्णवर्ध
नःसहऽओजःप्रदिविबाह्वोर्हितः । तुभ्यंसुतोमघवन्तुभ्यमाभृतस्त्वमस्यब्राह्मणादातृपत्पिब ॥ जुषेथांयज्ञंबोधतंहवस्य

(२।४।४) तुभ्यमितिषड्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःइंद्रोमरुतस्त्वष्टाग्निरिंद्रोमित्रावरुणावितिक्रमेणदेवताजगती । (एताऋतुदेवताः) ।

मेसत्तोहोतानिविदःपूर्व्याऽअनु । अच्छाराजानानमऽएत्यावृतंप्रशास्त्रादापिबतंसोम्यंमधु ॥ २५ ॥ द्वितीयेसप्तमः ॥

पंचदशाध्याये वर्गाः २५ सूक्तानि १३ ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ बृहस्पतयइदं. ब्रह्मणस्पतयइदं. ८ बृहस्पतय. ब्रह्मणस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. ब्रह्मणस्पत.१३ आदित्येभ्य.१७ वरुणाये.११ विश्वेभ्योदेवेभ्यः ७[भे. विश्वे.६ वरुणा.१] वरुणाये. इंद्रायेदं.५ इंद्रासोमाभ्या. इंद्राये. सरस्वतीइंद्राभ्यां. बृहस्पतय. इंद्राये. मरुद्भ्य. विश्वान्दे.७ [भे. मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उषासानक्ताभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.२] द्यावापृथिवीभ्या. इंद्राये.२ राकायाइ.२ सिनीवाल्या.२ गुंगूसिनीवालीराकासरस्वतींद्राणीवरुणानीभ्य. रुद्राये.१५ मरुद्भ्य.१५ अपांनप्त्रेग्नय.१५ इंद्राये. मरुद्भ्य. त्वष्ट्रे. अग्नय. इंद्राये. मित्रावरुणाभ्यामि. ॥ इति द्वितीयेसप्तमः ॥ ७ ॥

मंदस्वोदुष्यएकादशसावित्रंग्रावाणेवाष्टावाश्विनंसोमापूषणाषट्सोमापौष्णमंत्योर्धर्चोप्यदितेर्वायोसैकागाय
त्रमुक्तादेवताःप्रउगेणाद्येतुतृचेत्वैंद्रवायवींद्यावापृथिव्योंत्यस्तृचोहविर्धानोर्वातृतीयःपादोवाग्नेयोंबितमेनुष्टु
भौबृहतीचंकनिक्रदत्तृचंप्रदक्षिणिज्जागतंमध्येतिशक्वर्यष्टिवैताभ्यामृषिरध्वानिंवाश्यमानंशकुंतंतुष्टावकुशिक
स्त्वैषीरथिरिंद्रतुल्यंपुत्रमिच्छन्ब्रह्मचर्यंचचारतस्येंद्रएवगाथीपुत्रोजज्ञेगाथिनोविश्वामित्रःसतृतीयंमंडलमपश्यं
त्सोमस्यत्र्यधिकावैश्वानरायपंचोनावैश्वानरीयंतुजागतंतुवैश्वानरायैकादशंसमित्समिदाप्रियःप्रत्यग्निःप्रकार
वइत्याग्नेययोरन्यासामपिनिपातोदृश्यते ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

---

१ इतःषड्ऋतुदेवताः ।

हरिःओम् (२।४।५) मंदस्वहोत्रादनुजोषमंधसोध्वर्यवःसपूर्णांवष्ट्यासिचं । तस्माऽएतंभरततद्वशोददिर्होत्रात्सोमंद्रविणोदःपिबऽऋतुभिः ॥ यमुपूर्वमहुवेतमिदंहुवेसेदुहव्योददिर्योनामपत्यते । अध्वर्युभिःप्रस्थितंसोम्यंमधुपोत्रात्सोमंद्रवि० ॥ मेद्यंतुतेवह्नयोयेभिरीयसेरिषण्यन्वीळयस्वावनस्पते । आयूयाधृष्णोऽअभिगूर्यात्वंनेष्ट्रात्सोमंद्रवि० ॥ अपाद्धोत्रादुतपोत्रादमत्तोतनेष्ट्रादजुषतप्रयोहितं । तुरीयंपात्रममृक्तममर्त्यंद्रविणोदाःपिबतुद्राविणोदसः+ ॥ अर्वांचमद्ययय्यंनृवाहणंरथंयुंजाथामिहवांविमोचनं । पृंक्तंहवींषिमधुनाहिकंगतमथासोमंपिबतंवाजिनीवसू ॥ जोष्यग्नेसमिधंजोष्याहुतिंजोषिब्रह्मजन्यंजोषिसुष्टुतिं । विश्वेभिर्विश्वाँऽऋतुनावसोमहऽउशन्देवाँऽउशतःपाययाहविः ॥ १ ॥
(२।४।६) उदुष्यदेवःसवितासवायशश्वत्तमंतदपावह्निरस्थात् । नूनंदेवेभ्योविहिधातिरत्नमथाभजद्वीतिहोत्रंस्वस्तौ ॥ विश्वस्यहिश्रुष्टयेदेवऽऊर्ध्वःप्रबाहवापृथुपाणिःसिसर्ति । आपश्चिदस्यव्रतऽआनिमृग्राऽअयंचिद्वातोरमतेपरिज्मन् ॥ आशुभिश्चिद्यान्विमुचातिनूनमरीरमदतमानंचिदेतोः । अह्यर्षूणांचिन्न्ययाँऽअविष्यामनुव्रतंसवितुर्मोक्यागात् ॥ पुनःसमव्यद्विततंवयंतीमध्याकर्तोन्यधाच्छक्मधीरः । उत्संहायास्थाद्व्यृ१तूँरदर्धररमतिःसवितादेवऽआगा

(२।४।५) मन्दस्वेतिषडृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःआद्यानांचतसृणांद्रविणोदाःपंचम्याआश्विनौषष्ठ्याअग्निर्जगती । (२।४।६) उदुष्यइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःसवितात्रिष्टुप् ।

त् ॥ नानौकांसिदुर्योविश्वमायुर्वितिष्ठतेप्रभवःशोकोऽअग्नेः । ज्येष्ठंमातासूनवेभागमाधादन्वस्यकेतमिषितंसवित्रा ॥ २ ॥ समाववर्तिविष्ठितोजिगीषुर्विश्वेषांकाममश्चरतामभूत् । शश्वाँऽअपोविकृतंहित्व्यागादनुव्रतंसवितुर्दैव्यस्य ॥ त्वयाहितमप्यमप्सुभागंधन्वान्वामृगयसोवितस्थुः । वनानिविभ्योनकिरस्यतानिव्रतादेवस्यसवितुर्मिनंति ॥ याद्राध्यं१वरुणोयोनिमप्यमनिशितंनिमिषिजर्भुराणः । विश्वोमार्तांडोव्रजमापशुर्गात्स्थशोजन्मानिसविताव्याकः ॥ नयस्येंद्रोवरुणोनमित्रोव्रतमर्यमानमिनंतिरुद्रः । नारातयस्तमिदंस्वस्तिहुवेदेवंसवितारंनमोभिः ॥ भगंधियंवाजयंतःपुरंधिंनराशंसोग्नास्पतिर्नोऽअव्याः । आयेवामस्यसंगथेरयीणांप्रियादेवस्यसवितुःस्याम ॥ अस्मभ्यंतद्दिवोऽअद्भ्यःपृथिव्यास्त्वयादत्तंकाम्यंराधऽआगात् । शंयत्स्तोतृभ्यऽआपयेभवात्युरुशंसायसवितर्जरित्रे ॥ ३ ॥ (२।४।७) ग्रावाणेवतदिदर्थंजरेथेगृध्रेववृक्षंनिधिमंतमच्छ । ब्रह्माणेवविदथऽउक्थशासादूतेवहव्याजन्यापुरुत्रा ॥ प्रातर्यावाणारथ्येववीराजेवयमावरमासचेथे । मेनेऽइवतन्वा३शुंभमानेदंपतीवक्रतुविदाजनेषु ॥ श्रृंगेवनःप्रथमागंतमर्वाक्शफाविवजर्भुराणातरोभिः । चक्रवाकेवप्रतिवस्तोरुस्रावाँचायातंरथ्येवशक्रा ॥ नावेवनःपारयतंयुगेवनभ्येवनऽउपधीवप्रधीव । श्वानेवनोऽअरिषण्यातनूनांखृगलेवविस्रसःपातमस्मान् ॥ वातेवाजुर्यानद्येवरीतिरक्षीऽइवचक्षुषायातमर्वा

(२।४।७) ग्रावाणेवेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदोश्विनौत्रिष्टुप् ।

क् । हस्ताविवतन्वे३शंभविष्ठापादेवनोनयतंवस्योऽअच्छ ॥ ४ ॥ ओष्ठाविवमध्वास्नेवदंतास्तनाविवपिप्यतंजीवसे
नः । नासेवनस्तन्वौरक्षिताराकर्णाविवसुश्रुताभूतमस्मे+ ॥ हस्तेवशक्तिमभिसंददीनःक्षामेवनःसमजतंरजांसि ।
इमागिरोऽअश्विनायुष्मयंतीःक्ष्णोत्रेणेवस्वधितिंसंशिशीतं ॥ एतानिवामश्विनावर्धनानिब्रह्मस्तोमंगृत्समदासोऽअक्र
न् । तानिनराजुजुषाणोपयातंबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ५ ॥ (२।४।८) सोमापूषणाजननारयीणांजननादिवो
जननापृथिव्याः । जातौविश्वस्यभुवनस्यगोपौदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभिं ॥ इमौदेवौजायमानौजुषंतेमौतमांसिगू
हतामजुष्टा । आभ्यामिंद्रःपक्वमामास्वंतःसोमापूषभ्यांजनदुस्रियासु ॥ सोमापूषणारजसोविमानंसप्तचक्रंरथमवि
श्वमिन्वं । विषूवृतंमनसायुज्यमानंतंजिन्वथोवृषणापंचरश्मिं ॥ दिव्य१न्यःसदनंचक्रऽउच्चापृथिव्यामन्योऽअध्यं
तरिक्षे । तावस्मभ्यंपुरुवारंपुरुक्षुंरायस्पोषंविष्यतांनाभिमस्मे+ ॥ विश्वान्यन्योभुवनाजजानविश्वमन्योऽअभिच
क्षाणऽएति । सोमापूषणाववतंधियंमेयुवाभ्यांविश्वाःपृतनाजयेम ॥ धियंपूषाजिन्वतुविश्वमिन्वोरयिंसोमोरयिपति
र्दधातु । अवतुदेव्यदितिरनर्वाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ६ ॥ (२।४।९) वायोयेतेसहस्रिणोरथासस्तेभिरागहि ।

(२।४।८) सोमापूषणेतिषडृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःसोमापूषणौअंत्यायाःसोमपूषादित्यास्त्रिष्टुप् । (२।४।९) वायोइत्येकविंशत्यृचस्य
सूक्तस्यशौनकोगृत्समदःआद्ययोर्द्वयोर्वायुस्तृतीयायाइंद्रवायूचतुर्थ्यादितिसृणांमित्रावरुणौसप्तम्यादितिसृणामश्विनौदशम्यादितिसृणामिं

नियुत्वान्त्सोमपीतये ॥ नियुत्वान्वायवागह्ययंशुक्रोऽअयामिते । गंतासिसुन्वतोगृहं+ ॥ शुक्रस्याद्यगवाशिरऽइंद्र
वायूनियुत्वतः । आयातंपिबतंनरा ॥ अयंवांमित्रावरुणासुतःसोमऽऋतावृधा । ममेदिहश्रुतंहवं ॥ राजानावनभि
द्रुहाध्रुवेसदस्युत्तमे । सहस्रस्थूणऽआसाते ॥ ७ ॥ तासम्राजाघृतासुतीऽआदित्यादानुनस्पती । सचेतेऽअनवह्वरं ॥
गोमदूषुनासत्याश्वावद्यातमश्विना । वर्तीरुद्रानृपाय्यं ॥ नयत्परोनांतरऽआदधर्षद्वृषण्वसू । दुःशंसोमर्त्योरिपुः+ ॥
तानऽआवोह्ळमश्विनारयिंपिशंगसंदृशं । धिष्ण्यावरिवोविदं ॥ इंद्रोऽअंगमहद्भयमभीषदपचुच्यवत् । सहिस्थिरो
विचर्षणिः ॥ ८ ॥ इंद्रश्चमृळयातिनोननःपश्चादघंनशत् । भद्रंभवातिनःपुरः+ ॥ इंद्रऽआशाभ्यस्परिसर्वाभ्योऽअ
भयंकरत् । जेताशत्रून्विचर्षणिः ॥ विश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमंहवं । एदंबर्हिर्निषीदत ॥ तीव्रोवोमधुमाँऽ
अयंशुनहोत्रेषुमत्सरः । एतंपिबतकाम्यं ॥ इंद्रज्येष्ठामरुद्गणादेवासःपूषरातयः । विश्वेममश्रुताहवं ॥ ९ ॥ अंबित
मेनदीतमेदेवितमेसरस्वति । अप्रशस्ताऽइवस्मसिप्रशस्तिमंबनस्कृधि ॥ त्वेविश्वासरस्वतिश्रितायूंषिदेव्यां । शुन
होत्रेषुमत्स्वप्रजांदेविदिदिड्ढिनः ॥ इमाब्रह्मसरस्वतिजुषस्ववाजिनीवति । यातेमन्मगृत्समदाऽऋतावरिप्रियादेवेषु
जुह्वति ॥ प्रेतांयज्ञस्यशंभुवायुवामिदावृणीमहे । अग्निंचहव्यवाहनं ॥ द्यावानःपृथिवीऽइमंसिध्रमद्यदिविस्पृशं ।

द्रःत्रयोदश्यादितिसृणांविश्वेदेवाःषोडश्यादितिसृणांसरस्वतीअंत्यानांतिसृणांद्यावापृथिवी (हविर्धानावा) गायत्रीअंबितमइतिद्वेअनुष्टुभौ

यज्ञंदेवेषुयच्छतां ॥ आवामुपस्थमद्रुहादेवाःसीदंतुयज्ञियाः । इहाद्यसोमपीतये ॥ १० ॥ (२।४।१०) कनिक्रद
ज्जनुषंप्रब्रुवाणऽइयर्तिवाचमरितेवनावं । सुमंगलश्चशकुनेभवासिमात्वाकाचिदभिभाविश्व्याविदत् ॥ मात्वाश्येन
ऽउद्वधीन्मासुपर्णोमात्वाविदद्दिषुमान्वीरोऽअस्ता । पित्र्यामनुप्रदिशंकनिक्रदत्सुमंगलोभद्रवादीवदेह+ ॥ अवक्रंदद
क्षिणतोगृहाणांसुमंगलोभद्रवादीशकुंते । मानःस्तेनऽईशतमाघशंसोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ ११ ॥ (२।४।११)
प्रदक्षिणिदभिगृणंतिकारवोवयोवदंतऽऋतुथाशकुंतयः । उभेवाचौवदतिसामगाऽइवगायत्रंचत्रैष्टुभंचानुराजति ॥
उद्गातेवशकुनेसामगायसिब्रह्मपुत्रऽइवसवनेषुशंससि । वृषेववाजीशिशुमतीरपीत्यासर्वतोनःशकुनेभद्रमावदविश्वतो
नःशकुनेपुण्यमावद ॥ आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमावदतूष्णीमासीनःसुमतिंचिकिद्धिनः । यदुत्पतन्वदसिकर्करिर्यथाबृह
द्वदेमविदथेसुवीराः ॥ १२ ॥ (इतिगार्त्समदंद्वितीयंमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ४३) (परिशिष्टं ॥ भद्रंवददक्षिणतोभ
द्रमुत्तरतोवद । भद्रंपुरस्तान्नोवदभद्रंपश्चात्कपिंजल ॥ भद्रंवदपुत्रैर्भद्रंवदगृहेषुच । भद्रमस्माकंनोवदभद्रंनोऽअभ
यंकृधि ॥ भद्रमधस्तान्नोवदभद्रमुपरिष्टान्नोवद । भद्रंभद्रंनऽआवदभद्रंनःसर्वतोवद ॥ असपत्नःपुरस्तान्नःशिवंदक्षि

इमाब्रह्मेतिबृहती । (२।४।१०) कनिक्रददितितृचस्यसूक्तस्यशौनकोगृत्समदःशकुंतस्त्रिष्टुप् । (२।४।११) प्रदक्षिणिदितितृचस्यसूक्तस्य
शौनकोगृत्समदःशकुंतोजगतीद्वितीयातिशकरीअष्टिर्वा ।

णतस्कृधि । अभयंसततंपश्चाद्भद्रमुत्तरतोगृहे ॥ यौवनानिमहयसिजिग्युषामिवदुंदुभिः । शकुंतकप्रदक्षिणंशतपत्रा
भिनोवद ॥ आवदँस्त्वं० ॥ इतिपरिशिष्टं॥१॥)(३।१।१)सोमस्यमातवसंवक्ष्यग्नेवह्निंचकर्थविदथेयजध्यै । देवाँऽअच्छा
दीद्यद्युंजेऽअद्रिंशमायेऽअग्नेतन्वंजुषस्व ॥ प्रांचंयज्ञंचकृमवर्धतांगीःसमिद्भिरग्निंनमसादुवस्यन् । दिवःशशासुर्वि
दथाकवीनांगृत्सायचित्तवसेगातुमीषुः ॥ मयोदधेमेधिरःपूतदक्षोदिवःसुबंधुर्जनुषापृथिव्याः । अविंदन्नुदर्शतमप्स्वं१
तर्देवासोऽअग्निमपसिस्वसॄणां ॥ अवर्धयन्सुभगंसप्तयह्वीःश्वेतंजज्ञानमरुषंमहित्वा । शिशुंनजातमभ्यारुरश्वा
देवासोऽअग्निंजनिमन्वपुष्यन्+ ॥ शुक्रेभिरंगैरजऽआततन्वान्क्रतुंपुनानःकविभिःपवित्रैः । शोचिर्वसानःपर्यायुर
पांश्रियोमिमीतेबृहतीरनूनाः ॥ १३ ॥ वव्राजासीमनदतीरदब्धादिवोयह्वीरवसानाऽअनग्नाः । सनाऽअत्रयुवतयः
सयोनीरेकंगर्भंदधिरेसप्तवाणीः ॥ स्तीर्णाऽअस्यसंहतोविश्वरूपाघृतस्ययोनौस्रवथेमधूनां । अस्थुरत्रधेनवःपिन्वमा
नामहीदस्मस्यमातरासमीची+ ॥ बभ्राणःसूनोसहसोव्यद्यौद्दधानःशुक्रारभसावपूंषि । श्चोतंतिधारामधुनोघृतस्यवृ
षायत्रवावृधेकाव्येन ॥ पितुश्चिदूधर्जनुषाविवेदव्यस्यधाराऽअसृजद्विधेनाः । गुहाचरंतंसखिभिःशिवेभिर्दिवोयह्वी
भिर्नगुहाबभूव ॥ पितुश्चगर्भंजनितुश्चबभ्रेपूर्वीरेकोऽअधयत्पीप्यानाः । वृष्णेसपत्नीशुचयेसबंधूऽउभेऽअस्मैमनुष्ये३

अथवैश्वामित्रेतृतीयेमंडलेपंचानुवाकाः (३।१।१) सोमस्यमेतित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ।

निपाहि ॥ १४ ॥ उरौमहाँऽअनिबाधेववर्धापोऽअग्निंयशसःसंहिपूर्वीः । ऋतस्ययोनावशयद्दमूनाजामीनामग्निरप
सिस्वसृणां ॥ अक्रोनबभ्रिःसमिथेमहीनांदिदृक्षेयःसूनवेभाऽऋजीकः । उदुस्रियाजनितायोजजानापांगर्भोनृतमोय
ह्वोऽअग्निः+ ॥ अपांगर्भंदर्शतमोषधीनांवनाजजानसुभगाविरूपं । देवासश्चिन्मनसासंहिजग्मुःपनिष्ठंजातंतवसंदुव
स्यन् ॥ बृहंतऽइद्भानवोभाऽऋजीकमग्निंसचंतविद्युतोनशुक्राः । गुहेववृद्धंसदसिस्वेऽअंतरपारऽऊर्वेऽअमृतंदुहानाः ॥
ईळेचत्वायजमानोहविर्भिरीळेसखित्वंसुमतिंनिकामः । देवैरवोमिमीहिसंजरित्रेरक्षाचनोदम्येभिरनीकैः ॥ १५ ॥
उपक्षेतारस्तवसुप्रणीतेग्नेविश्वानिधन्यादधानाः । सुरेतसाश्रवसातुंजमानाऽअभिष्यामपृतनायूँरदेवान् ॥ आदेवाना
मभवःकेतुरग्नेमंद्रोविश्वानिकाव्यानिविद्वान् । प्रतिमर्ताँऽअवासयोदमूनाऽअनुदेवान्रथिरोयासिसाधन् ॥ निदुरो
णेऽअमृतोमर्त्यानांराजाससादविदथानिसाधन् । घृतप्रतीकऽउर्वियाव्यद्यौदग्निर्विश्वानिकाव्यानिविद्वान्+ ॥ आ
नोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरूतिभिःसरण्यन् । अस्मेरयिंबहुलंसंतरुत्रंसुवाचंभागंयशसंकृधीनः ॥ एताते॒ऽ
अग्नेजनिमासनानिप्रपूर्व्यायनूतनानिवोचं । महांतिवृष्णेसवनाकृतेमाजन्मन्जन्मन्निहितोजातवेदाः ॥ जन्मन्जन्म
न्निहितोजातवेदाविश्वामित्रेभिरिध्यतेऽअजस्रः । तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ इमंयज्ञंसहसाव
न्त्वंनोदेवत्राधेहिसुक्रतोरराणः । प्रयंसिहोतर्बृहतीरिषोनोग्नेमहिद्रविणमायजस्व ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्त

मंहवमानायसाध । स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे+ ॥ १६ ॥ (३।१।२) वैश्वानरायधिषणामृ
तावृधेघृतंनपूतमग्नयेजनामसि । द्विताहोतारंमनुषश्चवाघतोधियारथंनकुलिशःसमृण्वति ॥ सरोचयज्जनुषारोदसी
ऽउभेसमात्रोरभवत्पुत्रऽईड्यः । हव्यवाळग्निरजरश्चनोहितोदूळभोविशामतिथिर्विभावसुः ॥ क्रत्वादक्षस्यतरुषोविधर्म
णदेवासोऽअग्निंजनयंतचित्तिभिः । रुरुचानंभानुनाज्योतिषामहामत्यंनवाजंसनिष्यन्नुपब्रुवे ॥ आमंद्रस्यसनिष्यंतोव
रेण्यंवृणीमहेऽअह्रयंवाजमृग्मियं । रातिंभृगूणामुशिजंकविक्रतुमग्निंराजंतंदिव्येनशोचिषा ॥ अग्निंसुम्नायदधिरेपुरोज
नावाजश्रवसमिहवृक्तबर्हिषः । यतस्रुचःसुरुचंविश्वदेव्यंरुद्रंयज्ञानांसाधदिष्टिमपसां ॥ १७ ॥ पावकशोचेतवहिक्ष
यंपरिहोतर्यज्ञेषुवृक्तबर्हिषोनरः । अग्नेदुवऽइच्छमानासऽआप्यमुपासतेद्रविणंधेहितेभ्यः ॥ आरोदसीऽअपृणदा
स्वर्महज्जातंयदेनमपसोऽअधारयन् । सोऽअध्वरायपरिणीयतेकविरत्योनवाजसातयेचनोहितः ॥ नमस्यतहव्यदा
तिंस्वध्वरंदुवस्यतदम्यंजातवेदसं । रथीर्ऋतस्यबृहतोविचर्षणिरग्निर्देवानामभवत्पुरोहितः ॥ तिस्रोयह्वस्यसमिधःप
रिज्मनोग्नेरपुनन्नुशिजोऽअमृत्यवः । तासामेकामदधुर्मर्त्येभुजमुलोकमुद्वेऽउपजामिमीयतुः ॥ विशांकविंविश्पतिंमानु
षीरिषःसंसीमकृण्वन्त्स्वधितिंनतेजसे । सऽउद्वतोनिवतोयातिवेविषत्सगर्भमेषुभुवनेषुदीधरत् ॥१८॥ सजिन्वतेजठरे

(३।१।२) वैश्वानरायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोवैश्वानरोग्निर्जगती ।

षुप्रजज्ञिवान्वृषाचित्रेषुनानदन्नसिंहः । वैश्वानरःपृथुपाजाऽअमर्त्योवसुरत्नादयमानोविदाशुषे ॥ वैश्वानरःप्रत्नथाना
कमारुहद्दिवस्पृष्ठंभंदमानःसुमन्मभिः । सपूर्ववज्जनयन्जंतवेधनंसमानमज्मंपर्येतिजागृविः ॥ ऋतावानंयज्ञियंविप्र
मुक्थ्य१ मायंदधेमातरिश्वादिविक्षयं । तंचित्रयामंहरिकेशमीमहेसुदीतिमग्निंसुवितायनव्यसे ॥ शुचिंनयामन्नि
षिरंस्वर्दृशंकेतुंदिवोरोचनस्थामुषर्बुधं । अग्निंमूर्धानंदिवोऽअप्रतिष्कुतंतमीमहेनमसावाजिनंबृहत्+ ॥ मंद्रंहोतारंशु
चिमद्वयाविनंदमूनसमुक्थ्यंविश्वचर्षणिं । रथंनचित्रंवपुषायदर्शतंमनुर्हितंसदमिद्रायऽईमहे ॥ १९ ॥ (३।१।३)
वैश्वानरायपृथुपाजसेविपोरत्नाविधंतधरुणेषुगातवे । अग्निर्हिदेवाँऽअमृतोदुवस्यत्यथाधर्माणिसनतानदूदुषत् ॥ अं
तर्दूतोरोदसीदस्मऽईयतेहोतानिषत्तोमनुषःपुरोहितः । क्षयंबृहंतंपरिभूषतिद्युभिर्देवेभिरग्निरिषितोधियावसुः ॥ केतुंय
ज्ञानांविदथस्यसाधनंविप्रासोऽअग्निंमहयंतचित्तिभिः । अपांसियस्मिन्नधिदधुर्गिरस्तस्मिन्त्सुम्नानियजमानऽआच
के ॥ पितायज्ञानामसुरोविपश्चितांविमानमग्निर्वयुनंचवाघतां । आविवेशरोदसीभूरिवर्पसापुरुप्रियोभंदतेधामभिः
कविः+ ॥ चंद्रमग्निंचंद्ररथंहरिव्रतंवैश्वानरमप्सुषदंस्वर्विदं । विगाहंतूर्णिंतविषीभिरावृतंभूर्णिंदेवासऽइहसुश्रियंदधुः
॥ २० ॥ अग्निर्देवेभिर्मनुषश्चजंतुभिस्तन्वानोयज्ञंपुरुपेशसंधिया । रथीरंतरीयतेसाधदिष्टिभिर्जीरोदमूनाऽअभिश

(३।१।३) वैश्वानरायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोवैश्वानरोग्निर्जगती ।

स्तिचातनः । अग्नेजरस्वस्वपत्यऽआयुन्यूर्जापिन्वस्वसमिषोदिदीहिनः । वयांसिजिन्वबृहतश्चजागृवऽउशिग्देवाना
मसिसुक्रतुर्विपां+ ॥ विश्पतिंयह्वमतिथिंनरःसदायंतारंधीनामुशिजंचवाघतां । अध्वराणांचेतनंजातवेदसंप्रशंसंति
नमसाजूतिभिर्वृधे+ ॥ विभावादेवःसुरणःपरिक्षितीरग्निर्बभूवशवसासुमद्रथः । तस्यव्रतानिभूरिपोषिणोवयमुपभूषे
मदमऽआसुवृक्तिभिः ॥ वैश्वानरतवधामान्याचकेयेभिःस्वर्विदभवोविचक्षण । जातऽआपृणोभुवनानिरोदसीऽअ
ग्नेताविश्वापरिभूरसित्मना ॥ वैश्वानरस्यदंसनाभ्योबृहदरिणादेकःस्वपस्ययाकविः । उभापितरामहयन्नजायताग्नि
र्द्यावापृथिवीभूरिरेतसा ॥ २१ ॥ (३।१।४) समित्समित्सुमनाबोध्यस्मेशुचाशुचासुमतिंरासिवस्वः । आदेवदेवा
न्यजथायवक्षिसखासखीन्त्सुमनायक्ष्यग्ने ॥ यंदेवासस्त्रिरहन्नायजंतेदिवेदिवेवरुणोमित्रोऽअग्निः । सेमंयज्ञंमधुमंतं
कृधीनस्तनूनपाद्घृतयोनिंविधंतं ॥ प्रदीधितिर्विश्ववाराजिगातिहोतारमिळःप्रथमंयजध्यै । अच्छानमोभिर्वृषभंवंद
ध्यैसदेवान्यक्षदिषितोयजीयान् ॥ ऊर्ध्वोवांगातुरध्वरेऽअकार्यूर्ध्वाशोचींषिप्रस्थितारजांसि । दिवोवानाभान्यसादि
होतास्तृणीमहिदेवव्यचाविबर्हिः+ ॥ सप्तहोत्राणिमनसावृणानाऽइन्वंतोविश्वंप्रतियन्नृतेन । नृपेशसोविदथेषुप्रजा

६।आ.

(३।१।४) समित्समिदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वती
ळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुप् ।

ताऽअभी३मंयज्ञंविचरंतपूर्वीः+ ॥ २२ ॥ आभंदमानेऽउषसाऽउपाकेऽउतस्मयेतेतन्वा३विरूपे । यथानोमित्रोवरु
णोजुजोषदिंद्रोमरुत्वाँऽउतवामहोभिः ॥ दैव्याहोताराप्रथमान्यृंजेसप्तपृक्षासःस्वधयामदंति । ऋतंशंसंतऽऋतमित्त
ऽआहुरनुव्रतंव्रतपादीध्यानाः ॥ आभारतीभारतीभिःसजोषाऽइळादेवैर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वतीसारस्वतेभिरर्वा
क्तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंसदंतु ॥ तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नुदेवत्वष्टर्विरराणःस्यस्व । यतोवीरःकर्मण्यःसुदक्षोयुक्तग्रावाजा
यतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसृजोपदेवानग्निर्हविःशमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानि
वेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाङिंद्रेणदेवैःसरथंतुरेभिः । बर्हिर्नऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयं
तां ॥ २३ ॥ (३।१।५) प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानोबोधिविप्रःपदवीःकवीनां । पृथुपाजादेवयद्भिःसमिद्धोपद्वारातम
सोवर्हिरावः ॥ प्रेद्वग्निर्वावृधेस्तोमेभिर्गीर्भिःस्तोतृणांनमस्यऽउक्थैः । पूर्वीऽऋतस्यसंदृशश्चकानःसंदूतोऽअद्यौदुषसो
विरोके+ ॥ अधाय्यग्निर्मानुषीषुविक्ष्व१पांगर्भोमित्रऽऋतेनसाधन् । आहर्यतोयजतःसान्वस्थादभूदुविप्रोहव्योमती
नां+ ॥ मित्रोऽअग्निर्भवतियत्समिद्धोमित्रोहोतावरुणोजातवेदाः । मित्रोऽअध्वर्युरिषिरोदमूनामित्रःसिंधूनामुतपर्व

(३।१।५) प्रत्यग्निरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् (प्रत्यग्निःप्रकारवःसूक्तयोरन्यासांद्यावापृथिव्यादीनांनि
पाताद्दृश्यंतेअतस्तयोर्लिंगोक्तादेवताःपाक्षिकाः) ।

तानां ॥ पातिप्रियंरिपोऽअग्रंपदंवेःपातियह्वश्चरणंसूर्यस्य । पातिनाभासप्तशीर्षाणमग्निःपातिदेवानामुपमादमृष्वः
॥ २४ ॥ ऋभुश्चक्रऽईड्यंचारुनामविश्वानिदेवोवयुनानिविद्वान् । ससस्यचर्मघृतवत्पदंवेस्तदिदग्नीरक्षत्यप्रयुच्छन् ॥
आयोनिमग्निर्घृतवंतमस्थात्पृथुप्रगाणमुशंतमुशानः । दीद्यानःशुचिर्ऋष्वःपावकःपुनःपुनर्मातरानव्यसीकः ॥ सद्यो
जातऽओषधीभिर्ववक्षेयदीवर्धंतिप्रस्वोघृतेन । आपऽइवप्रवताशुंभमानाऽउरुष्यदग्निःपित्रोरुपस्थे ॥ उदुष्टुतःसमिधा
यह्वोऽअद्यौद्वर्ष्मन्दिवोऽअधिनाभापृथिव्याः । मित्रोऽअग्निरीड्योमातरिश्वादूतोवक्षद्यजथायदेवान्+ ॥ उदस्तंभीत्स
मिधानाकमृष्वो३ग्निर्भवन्नुत्तमोरोचनानां । यदीभृगुभ्यःपरिमातरिश्वागुहासंतंहव्यवाहंसमीधे+ ॥ इळामग्ने० ॥ २५ ॥
(३।१।६) प्रकारवोमननावच्यमानादेवद्रीचींनयतदेवयंतः । दक्षिणावाड्वाजिनीप्राच्येतिहविर्भरंत्यग्नयेघृताची ॥ आ
रोदसीऽअपृणाजायमानऽउतप्ररिक्थाऽअधनुप्रयज्यो । दिवश्चिदग्नेमहिनापृथिव्यावच्यंतांतेवह्नयःसप्तजिह्वाः ॥ द्यौ
श्चत्वापृथिवीयज्ञियासोनिहोतारंसादयंतेदमाय । यदीविशोमानुषीर्देवयंतीःप्रयस्वतीरीळतेशुक्रमर्चिः+ ॥ महान्त्स
धस्थेध्रुवऽआनिषत्तोन्तर्द्यावामाहिनेहर्यमाणः । आस्क्रेसपत्नीऽअजरेऽअमृक्तेसबर्दुघेऽउरुगायस्यधेनू+ ॥ व्रतातेऽअ
ग्नेमहतोमहानितवक्रत्वारोदसीऽआततंथ । त्वंदूतोऽअभवोजायमानस्त्वंनेतावृषभचर्षणीनां+ ॥ २६ ॥ ऋतस्यवाके

(३।१।६) प्रकारवइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ।

शिनायोग्याभिर्घृतस्नुवारोहिताधुरिधिष्व । अथावहदेवान्देवविश्वान्त्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ दिवश्चिदातेरुचयंतरोकाऽउषोविभातीरनुभासिपूर्वीः । अपोयदग्नऽउशधग्वनेषुहोतुर्मंद्रस्यपनयंतदेवाः+ ॥ उरौवायेऽअंतरिक्षेमदंतिदिवोवायेरोचनेसंतिदेवाः । ऊमावायेसुहवासोयजत्राऽआयेमिरेरथ्योऽअग्नेऽअश्वाः ॥ ऐभिरग्नेसरथंयाह्यर्वाङ्नानारथंवाविभवोह्यश्वाः । पत्नीवतस्त्रिंशतंत्रींश्चदेवाननुष्वधमावहमादयस्व ॥ सहोतायस्यरोदसीचिदुर्वीयज्ञंयज्ञमभिवृधेगृणीतः । प्राचीऽअध्वरेवतस्थतुःसुमेकेऽऋतावरीऽऋतजातस्यसत्ये+ ॥ इळामग्नेपुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्तमंहवमानायसाध । स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे+ ॥ २७ ॥ इतिद्वितीयाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥

षोडशाध्याये वर्गाः २७ सूक्तानि १३ ऋचः १४० ॥ त्यागः ॥ [१]द्रविणोदसेग्नयइषायेदं. द्रविणोदसेग्नयऊर्जाये. द्रविणोदसेग्नयेसहाये. द्रविणोदसेग्नयेसहस्याये. अश्विभ्यांतपस. अग्नयेतपस्याये. सवित्र. ११ अश्विभ्या. ८ सोमापूषणाभ्या. ५ सोमापूषणादितिभ्य. वायव. २ इंद्रवायुभ्या. मित्रावरुणाभ्या. ३ अश्विभ्या. ३ इंद्राये. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सरस्वत्याइ. ३ द्यावापृथिवीभ्या. ३ शकुंताये. ६ अग्नय. २३ वैश्वानरायाग्नय. २६ समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये. बर्हिष. देवीभ्योद्वार्भ्य. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्यामि. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्रइ. वनस्पतय. स्वाहाकृतिभ्य. अग्नयइदं. २२ ॥ इतिद्वितीयेऽष्टमः ॥ (१ इतःषट् ऋतुदेवताः ।)

॥ द्वितीयाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः समाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयाष्टकप्रारंभः ॥

सं. २०

श्रीः ॥ प्रयेंऽजंतियूपस्तुतिंःषष्ठ्याद्याभिर्बह्वौंत्याव्रश्चन्यष्टमीवैश्वदेवीवांतृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौसखायोनव बार्हतंत्रिष्टुबंतंत्वामग्नऔष्णिहंमग्निर्होतागायत्रींत्विंद्राग्नीऐंद्राग्नंप्रवःसप्तऋषभस्त्वानुष्टुभंमाहोताविपाजसांका त्योत्कीलस्त्वंयमग्निःषट्प्रागाथंसमिध्यमानःपंचंकतोवैश्वामित्रस्तुंभवानोग्निंहोतारंगाथीहाग्निमुषसंमाद्यांत्ये वैश्वदेव्यांविमंनउपाद्येअनुष्टुभौविराड्रूपासतोबृहतीचांत्यांयंसउपांत्यानुष्टुप्पुंरीष्येभ्योग्निभ्योंनिर्मथितोदेवश्र वादेववातश्चभारतौंतृतीयासतोबृहंत्यग्नेसहस्वागायत्रमाद्यानुष्टुबंग्नेदिवोवैराजंमुपांत्याग्नेंद्रींवैश्वानरंनवतृचौं वैश्वानरीयंमारुतौंजागतौंद्वृचआत्मस्तुतिर्वांपूर्वात्मगीतांत्योपाध्यायस्तुतिंःप्रवःपंचोनागायत्रंत्वृंतव्यावाद्याग्ने जुषस्वषट्तृतीयाद्युष्णिक्त्रिष्टुप्जगत्यौंस्तींदंषोळशांद्याचतुर्थींदशमीद्वादश्योनुष्टुभंःषष्ठ्येकादश्युपांत्येचजग त्यंःपंचम्यृत्विग्भ्योवा ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः३ओम् ॥ (३।१।७) प्रयऽआ॒रुःशि॑तिपृ॒ष्ठस्य॑धा॒सेरामा॒तरा॑विविशुःस॒प्तवाणीः॑ । प॒रि॒क्षिता॑पि॒तरा॒संच॑रेते॒प्रस॑स्रा॑तेदी॒र्घमायु॑ःप्र॒यक्षे॑ ॥ दि॒वक्ष॑सोधे॒नवो॒वृष्णो॒ऽअश्वा॑दे॒वीरात॑स्थौ॒मधु॑म॒द्वह॑ंतीः । ऋ॒तस्य॑त्वा॒सद॑सिक्षेम॒यंत॒पर्ये॑का॑चरतिवर्त॒निंगौः+ ॥ आसी॑मरोहत्सु॒यमा॒भव॑न्ती॒ःपति॑श्चिकि॒त्वान्र॑यि॒विद्र॑यी॒णां । प्रनील॑पृष्ठोऽअ

(३।१।७) प्रयआरुरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् ।

तसस्वधासेस्ताऽअवासयत्पुरुधप्रतीकः ॥ महित्वाष्ट्रमूर्जयंतीरजुर्यस्तंभूयमानंवहतोवहंति । व्यंगेभिर्दिद्युतानःसध
स्थऽएकामिवरोदसीऽआविवेश ॥ जानंतिवृष्णोऽअरुषस्यशेवमुतब्रध्नस्यशासनेरणंति । दिवोरुचःसुरुचोरोचमानाऽ
इळायेषांगण्यामाहिनागीः+ ॥ १ ॥ उतोपितृभ्यांप्रविदानुघोषंमहोमहद्भ्यामनयंतशूषं । उक्षाहयत्रपरिधानमक्तोरनु
स्वंधामजरितुर्ववक्ष ॥ अध्वर्युभिःपंचभिःसप्तविप्राःप्रियंरक्षंतेनिहितंपदंवेः । प्रांचोमदंत्युक्षणोऽअजुर्यादेवादेवानाम
नुहिव्रतागुः+ ॥ दैव्याहोताराप्रथमान्यृंजेसप्तपृक्षासःस्वधयामदंति । ऋतंशंसंतऽऋतमित्तऽआहुरनुव्रतंव्रतपादीध्या
नाः ॥ वृषायंतेमहेऽअत्यायपूर्वीर्वृष्णेचित्रायरश्मयःसुयामाः । देवहोतर्मंद्रतरश्चिकित्वान्महोदेवान्रोदसीऽएहवक्षि ॥
पृक्षप्रयजोद्रविणःसुवाचःसुकेतवऽउषसोरेवदूषुः । उतोचिदग्नेमहिनापृथिव्याःकृतंचिदेनःसंमहेदशस्य ॥ इळामग्ने
पुरुदंसंसनिंगोःशश्वत्तमंहवमानायसाध । स्यान्नःसूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे+ ॥ २ ॥ (३।१।८) अं
जंतित्वामध्वरेदेवयंतोवनस्पतेमधुनादैव्येन । यदूर्ध्वस्तिष्ठाद्रविणेहधत्ताद्यद्वाक्षयोमातुरस्याऽउपस्थे ॥ समिद्धस्यश्र
यमाणःपुरस्ताद्ब्रह्मवन्वानोऽअजरंसुवीरं । आरेऽअस्मदमतिंबाधमानऽउच्छ्रयस्वमहतेसौभगाय ॥ उच्छ्रयस्ववनस्पते

(३।१।८) अंजंतीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोयूपःषष्ठ्यादिपंचानांयूपाः (अष्टम्याविश्वेदेवावा) अंत्यायाव्रश्चनास्त्रिष्टुप् तृतीयासप्तम्यावनुष्टुभौ ।

वर्ष्मन्पृथिव्याऽअधि । सुमितीमीयमानोवर्चोधायज्ञवाहसे ॥ युवासुवासाःपरिवीतऽआगात्सऽउश्रेयान्भवतिजा
यमानः । तंधीरासःकवयऽउन्नयंतिस्वाध्यो३मनसादेवयंतः ॥ जातोजायतेसुदिनत्वेऽअह्नांसमर्यऽआविदथेवर्धमा
नः । पुनंतिधीराऽअपसोमनीषादेवयाविप्रऽउदियर्तिवाचं ॥ ३ ॥ यान्वोनरोदेवयंतोनिमिम्युर्वनस्पतेस्वधितिर्वात
तक्ष । तेदेवासःस्वरवस्तस्थिवांसःप्रजावदस्मेदिधिषंतुरत्नं ॥ येवृक्णासोऽअधिक्षमिनिमितासोयतस्रुचः । तेनोव्यंतु
वार्यंदेवत्राक्षेत्रसाधसः ॥ आदित्यारुद्रावसवःसुनीथाद्यावाक्षामापृथिवीऽअंतरिक्षं । सजोषसोयज्ञमवंतुदेवाऽऊर्ध्वं
कृण्वंत्वध्वरस्यकेतुं+ ॥ हंसाऽइवश्रेणिशोयतानाःशुक्रावसानाःस्वरवोनऽआगुः । उन्नीयमानाःकविभिःपुरस्ताद्देवा
देवानामपियंतिपाथः ॥ शृंगाणीवेच्छृंगिणांसंददृश्रेचषालवंतःस्वरवःपृथिव्यां । वाघद्भिर्वाविहवेश्रोषमाणाऽअस्माँ
ऽअवंतुपृतनाज्येषु ॥ वनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शाविवयंरुहेम । यंत्वामयंस्वधितिस्तेजमानःप्रणिनायमहते
सौभगाय ॥ ४ ॥ (३।१।९) सखायस्त्वाववृमहेदेवंमर्तासऽऊतये । अपांनपातंसुभगंसुदीदितिंसुप्रतूर्तिमनेहसं ॥
कायमानोवनात्वंयन्मातॄरजगन्नपः । नतत्तेऽअग्नेप्रमृषेनिवर्तनंयद्दूरेसन्निहाभवः ॥ अतितृष्टंववक्षिथाथैवसुमनाऽअ
सि । प्रप्रान्येयंतिपर्यन्यऽआसतेयेषांसख्येऽअसिश्रितः+ ॥ ईयिवांसमतिस्रिधःशश्वतीरतिसश्चतः । अन्वीमविंद

(३।१।९) सखायइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निर्बृहत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

न्निचिरासोऽअद्रुहोप्सुसिंहमिवश्रितं+ ॥ ससूवांसमिवत्मनाग्निमित्थातिरोहितं । ऐनंनयन्मातरिश्वापरावतोदेवे
भ्योमथितंपरि ॥ ५ ॥ तंत्वामर्ताऽअगृभ्णतदेवेभ्योहव्यवाहन । विश्वान्यद्यज्ञाँऽअभिपासिमानुषतवक्रत्वायवि
छ्य ॥ तद्भद्रंतवदंसनापाकायचिच्छदयति । त्वांयदग्नेपशवःसमासतेसमिद्धमपिशर्वरे+ ॥ आजुहोतास्वध्वरंशीरंपा
वकशोचिषं । आशुंदूतमजिरंप्रत्नमीड्यंश्रुष्टीदेवंसपर्यत ॥ त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिंशच्चदेवानवचासपर्यन् ।
औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माऽआदिद्धोतारंन्यसादयंत ॥ ६ ॥ (३।१।१०) त्वामग्नेमनीषिणःसम्राजंचर्षणीनां ।
देवंमर्तासऽइंधतेसमध्वरे+ ॥ त्वांयज्ञेष्वृत्विजमग्नेहोतारमीळते । गोपाऽऋतस्यदीदिहिस्वेदमे ॥ सघायस्तेददाशति
समिधाजातवेदसे । सोऽअग्नेधत्तेसुवीर्यंसपुष्यति ॥ सकेतुरध्वराणामग्निर्देवेभिरागमत् । अंजानःसप्तहोतृभिर्हविष्म
ते ॥ प्रहोत्रेपूर्व्यंवचोग्नयेभरताबृहत् । विपांज्योतींषिबिभ्रतेनवेधसे ॥ ७ ॥ अग्निंवर्धंतुनोगिरोयतोजायतऽउक्थ्यः ।
महेवाजायद्रविणायदर्शतः+ ॥ अग्नेयजिष्ठोऽअध्वरेदेवान्देवयतेयज । होतामंद्रोविराजस्यतिस्त्रिधः ॥ सनःपावक
दीदिहिद्युमदस्मेसुवीर्यं । भवास्तोतृभ्योऽअंतमःस्वस्तये ॥ तंत्वाविप्राविपन्यवोजागृवांसःसमिंधते । हव्यवाहमम
र्त्यंसहोवृधं ॥ ८ ॥ (३।१।११) अग्निर्होतापुरोहितोध्वरस्यविचर्षणिः । सवेदयज्ञमानुषक्+ ॥ सहव्यवाळमर्त्य

(३।१।१०)त्वामग्नइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निरुष्णिक् । (३।१।११) अग्निर्होतेतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निर्गा

ऽउशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धियासमृण्वति ॥ अग्निर्धियासचेततिकेतुर्यज्ञस्यपूर्व्यः । अर्थंह्यस्यतरणि ॥ अग्निंसूनुं
सनश्रुतंसहसोजातवेदसं । वह्निंदेवाऽअकृण्वत ॥ अदाभ्यःपुरऽएताविशामग्निर्मानुषीणां । तूर्णीरथःसदानवः
॥ ९ ॥ साह्वान्विश्वाऽअभियुजःक्रतुर्देवानाममृक्तः । अग्निस्तुविश्रवस्तमः ॥ अभिप्रयांसिवाहसादाश्वाँऽअश्नोति
मर्त्यः । क्षयंपावकशोचिषः ॥ परिविश्वानिसुधिताग्नेरश्याममन्मभिः । विप्रासोजातवेदसः ॥ अग्नेविश्वानिवार्या
वाजेषुसनिषामहे । त्वेदेवासऽएरिरे ॥ १० ॥ (३।१।१२) इंद्राग्नीऽआगतंसुतंगीर्भिर्नभोवरेण्यं । अस्यपातंधि
येषिता+ ॥ इंद्राग्नीजरितुःसचायज्ञोजिगातिचेतनः । अयापातमिमंसुतं+ ॥ इंद्रमग्निंकविच्छदायज्ञस्यजूत्यावृणे ।
तासोमस्येहतृंपतां ॥ तोशावृत्रहणाहुवेसजित्वानापराजिता । इंद्राग्नीवाजसातमा ॥ प्रवामर्चंत्युक्थिनोनीथाविदो
जरितारः । इंद्राग्नीऽइषऽआवृणे ॥ ११ ॥ इंद्राग्नीनवतिंपुरोदासपत्नीरधूनुतं । साकमेकेनकर्मणा ॥ इंद्राग्नीऽअप
सस्पर्युपप्रयंतिधीतयः । ऋतस्यपथ्या३अनु ॥ इंद्राग्नीतविषाणिवांसधस्थानिप्रयांसिच । युवोरप्तूर्यंहितं+ ॥ इंद्राग्नी
रोचनादिवःपरिवाजेषुभूषथः । तद्वांचेतिप्रवीर्यं+ ॥ १२ ॥ (३।२।१) प्रवोदेवायाग्नयेबर्हिष्ठमर्चास्मै । गमद्देवे
भिरासनोयजिष्ठोबर्हिरासदत् ॥ ऋतावायस्यरोदसीदक्षंसचंतऽऊतयः । हविष्मंतस्तमीळतेतंसनिष्यंतोवसे ॥ सयं

यत्री । (३।१।२२) इंद्राग्नीइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्राग्नीगायत्री । (३।२।१) प्रवोदेवायेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रऋषभो

ताविप्रंऽएषांसयज्ञानामथाहिषः । अग्निंतंवोदुवस्यतदातायोवनितामघं+ ॥ सनःशर्माणिवीतयेग्निर्यच्छतुशंतमा । यतोनःप्रुष्णवद्वसुदिविक्षितिभ्योऽअप्स्वा+ ॥ दीदिवांसमपूर्व्यंवस्वीभिरस्यधीतिभिः । ऋक्वाणोऽअग्निमिंधतेहोतारंविश्पतिंविशां+ ॥ उतनोब्रह्मन्नविषऽउक्थेषुदेवहूतमः । शंनःशोचामरुद्वृधोग्नेसहस्रसातमः ॥ नूनोरास्वसहस्रवत्तोकवत्पुष्टिमद्वसु ॥ द्युमदग्नेसुवीर्यंवर्षिष्ठमनुपक्षितं ॥ १३ ॥ (३।२।२) आहोतामंद्रोविदथान्यस्थात्सत्योयज्वाकवितमःसवेधाः । विद्युद्रथःसहसस्पुत्रोऽअग्निःशोचिष्केशःपृथिव्यांपाजोऽअश्रेत् ॥ अयामितेनमऽउक्तिंजुषस्वऽऋतावस्तुभ्यंचेतेसहस्वः । विद्वाँऽआवक्षिविदुषोनिषत्सिमध्यऽआबर्हिरूतयेयजत्र ॥ द्रवतांतऽउषसावाजयंतीऽअग्नेवातस्यपथ्याभिरच्छ । यत्सीमंजंतिपूर्व्यंहविर्भिरावंधुरेवतस्थतुर्दुरोणे+ ॥ मित्रश्चतुभ्यंवरुणःसहस्वोग्नेविश्वेमरुतःसुम्नमर्चन् । यच्छोचिषासहसस्पुत्रतिष्ठाऽअभिक्षितीःप्रथयन्त्सूर्योनॄन्+ ॥ वयंतेऽअद्यररिमाहिकाममुत्तानहस्तानमसोपसद्य । यजिष्ठेनमनसायक्षिदेवानस्रेधतामन्मनाविप्रोऽअग्ने ॥ त्वद्धिपुत्रसहसोविपूर्वीर्देवस्ययंत्यूतयोविवाजाः । त्वंदेहिसहस्रिणंरयिंनोद्रोघेणवचसासत्यमग्ने ॥ तुभ्यंदक्षकविक्रतोयानीमादेवमर्तासोऽअध्वरेऽअकर्म । त्वंविश्वस्यसुरथस्यबोधिसर्वंतदग्नेऽअमृतस्वदेह+ ॥ १४ ॥ (३।२।३) विपाजसापृथुनाशोशुचानोबाधस्वद्विषोरक्षसोऽअमी

ग्निरनुष्टुप्। (३।२।२)आहोतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रऋषभोग्निस्त्रिष्टुप् ।(३२३)विपाजसेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकात्यउत्कीलोग्निस्त्रिष्टुप्।

वाः । सुशर्मणोबृहतःशर्मणिस्यामग्नेरहंसुहवस्यप्रणीतौ । त्वंनोऽअस्याऽउषसोव्युष्टौत्वंसूरऽउदितेबोधिगोपाः । जन्मेवनित्यंतनयंजुषस्वस्तोमंमेऽअग्नेतन्वासुजात ॥ त्वंनृचक्षावृषभानुपूर्वीःकृष्णास्वग्नेऽअरुषोविभाहि । वसोनेषिचपर्षिचात्यंहःकृधीनोरायऽउशिजोयविष्ठ ॥ अषाढोऽअग्नेवृषभोदिदीहिपुरोविश्वाःसौभगासंजिगीवान् । यज्ञस्यनेताप्रथमस्यपायोर्जातवेदोबृहतःसुप्रणीते ॥ अच्छिद्राशर्मजरितःपुरूणिदेवाँऽअच्छादीद्यानःसुमेधाः । रथोनसस्निरभिवक्षिवाजमग्नेत्वंरोदसीनःसुमेके ॥ प्रपीपयवृषभजिन्ववाजानग्नेत्वंरोदसीनःसुदोघे । देवेभिर्देवसुरुचारुचानोमानोमर्तस्यदुर्मतिःपरिष्ठात् ॥ इळामग्ने० ॥ १५ ॥ (३।२।४) अयमग्निःसुवीर्यस्येशेमहःसौभगस्य । रायऽईशेस्वपत्यस्यगोमतऽईशेवृत्रहथानां ॥ इमंनरोमरुतःसश्चतावृधंयस्मिन्रायःशेवृधासः । अभियेसंतिपृतनासुदूढ्योविश्वाहाशत्रुमादभुः+ ॥ सत्वंनोरायःशिशीहिमीढ्वोऽअग्नेसुवीर्यस्य । तुविद्युम्नवर्षिष्ठस्यप्रजावतोनमीवस्यशुष्मिणः ॥ चक्रिर्योविश्वाभुवनाभिसासहिश्चक्रिर्देवेष्वादुवः । आदेवेषुयततऽआसुवीर्येऽआशंसऽउतनृणां+ ॥ मानोऽअग्नेमतयेमावीरतायैरीरधः । मागोतायैसहसस्पुत्रमानिदेपद्वेषांस्याकृधि ॥ शग्धिवाजस्यसुभगप्रजावतोग्नेबृहतोऽअध्वरे । संराया

(३।२।४) अयमग्निरितिषडृचस्यसूक्तस्यकात्यउत्कीलोग्निःआद्यातृतीयापंचम्योबृहत्यःद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः।

भूयसास्त्रुजमयोभुनातुविद्युम्नयशस्वता ॥ १६ ॥ (३।२।५) समिध्यमानःप्रथमानुधर्मासमक्तुभिरज्यतेविश्ववा
रः । शोचिष्केशोघृतनिर्णिक्पावकःसुयज्ञोऽअग्निर्यजथायदेवान्+ ॥ यथायजोहोत्रमग्नेपृथिव्यायथादिवोजातवेद
श्चिकित्वान् । एवानेनहविषायक्षिदेवान्मनुष्वद्यज्ञंप्रतिरेममद्य+ ॥ त्रीण्यायूंषितवजातवेदस्तिस्रऽआजानीरुषसस्ते
ऽअग्ने । ताभिर्देवानामवोयक्षिविद्वानथाभवयजमानायशंयोः+ ॥ अग्निंसुदीतिंसुदृशंगृणंतोनमस्यामस्त्वेड्यंजातवे
दः । त्वांदूतमरतिंहव्यवाहंदेवाऽअकृण्वन्नमृतस्यनाभिं ॥ यस्त्वद्धोतापूर्वोऽअग्नेयजीयान्द्विताचसत्तास्वधयाचशंभुः ।
तस्यानुधर्मप्रयजाचिकित्वोथानोधाऽअध्वरंदेववीतौ ॥ १७ ॥ (३।२।६) भवानोऽअग्नेसुमनाऽउपेतौसखेवसख्ये
पितरेवसाधुः । पुरुद्रुहोहिक्षितयोजनानांप्रतिप्रतीचीर्दहतादरातीः ॥ तपोष्वग्नेऽअंतराँऽअमित्रान्तपाशंसमररुषःप
रस्य । तपोवसोचिकितानोऽअचित्तान्वितेतिष्ठंतामजराऽअयासः ॥ इध्मेनाग्नऽइच्छमानोघृतेनजुहोमिहव्यंतरसेबला
य । यावदीशेब्रह्मणावंदमानऽइमांधियंशतसेयायदेवीं+ ॥ उच्छोचिषासहसस्पुत्रस्तुतोबृहद्वयःशशमानेषुधेहि । रे
वदग्नेविश्वामित्रेषुशंयोर्मर्मृज्मातेतन्वं१भूरिकृत्वः ॥ कृधिरत्नंसुसनितर्धनानांसघेदग्नेभवसियत्समिद्धः । स्तोतुर्दुरोणे

(३।२।५) समिध्यमानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःकतोग्निस्त्रिष्टुप् । (३।२।६) भवानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःकतो
ग्निस्त्रिष्टुप् ।

सुभगस्यरेवत्सृप्राकरस्नादधिषेवपूंषि ॥ १८ ॥ (३।२।७) अग्निंहोतारंप्रवृणेमियेधेगृत्संकविंविश्वविदममूरं ।
सनोयक्षद्देवतातायजीयान्रायेवाजायवनतेमघानि ॥ प्रतेऽअग्नेहविष्मतीमियर्म्यच्छासुद्युम्नांरातिनींघृताचीं ॥ प्रद
क्षिणिद्देवतातिमुराणःसंरातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्रेत् ॥ सतेजीयसामनसात्वोतऽउतशिक्षस्वपत्यस्यशिक्षोः । अग्नेरायोनृ
तमस्यप्रभूतौभूयामतेसुष्टुतयश्चवस्वः ॥ भूरीणिहित्वेदधिरेऽअनीकाग्नेदेवस्ययज्यवोजनासः । सऽआवहदेवतातिंय
विष्ठशर्धोयदद्यदिव्यंयजासि ॥ यत्त्वाहोतारमनजन्मियेधेनिषादयंतोयजथायदेवाः । सत्वंनोऽअग्नेवितेहबोध्यधिश्र
वांसिधेहिनस्तनूषु ॥ १९ ॥ (३।२।८) अग्निमुषसमश्विनादधिक्रांव्युष्टिषुहवतेवह्निरुक्थैः । सुज्योतिषोनःशृण्वं
तुदेवाःसजोषसोऽअध्वरंवावशानाः+ ॥ अग्नेत्रीतेवाजिनात्रीषधस्थातिस्रस्तेजिह्वाऽऋतजातपूर्वीः । तिस्रऽउतेतन्वो
देववातास्ताभिर्नःपाहिगिरोऽअप्रयुच्छन् । अग्नेभूरीणितवजातवेदोदेवस्वधावोमृतस्यनाम । याश्चमायामायिनांवि
श्वमिन्वत्वेपूर्वीःसंदधुःपृष्टबंधो ॥ अग्निर्नेताभगऽइवक्षितीनांदैवीनांदेवऽऋतुपाऽऋतावा । सवृत्रहासनयोविश्ववेदाः
पर्षद्विश्वातिदुरितागृणंतं ॥ दधिक्रामग्निमुषसंचदेवींबृहस्पतिंसवितारंचदेवं । अश्विनामित्रावरुणाभगंचवसून्रुद्राँऽ

(३।२।७) अग्निंहोतारमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकौशिकोगाथ्यग्निस्त्रिष्टुप् । (३।२।८) अग्निमुषसमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकौशिको
गाथ्यग्निःआद्यांत्ययोर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

आदित्याँऽइहहुवे ॥ २० ॥ (३।२।९) इमंनोयज्ञममृतेषुधेहीमाहव्याजातवेदोजुषस्व । स्तोकानामग्नेमेदसोघृतस्यहोतःप्राशानप्रथमोनिषद्य ॥ घृतवंतःपावकतेस्तोकाश्चोतंतिमेदसः । स्वधर्मन्देववीतयेश्रेष्ठंनोधेहिवार्यं ॥ तुभ्यंस्तोकाघृतश्चुतोग्नेविप्रायसंत्य । ऋषिःश्रेष्ठःसमिध्यसेयज्ञस्यप्राविताभव ॥ तुभ्यंश्चोतंत्यध्रिगोऽशचीवःस्तोकासोऽअग्नेमेदसोघृतस्य । कविशस्तोबृहताभानुनागाहव्याजुषस्वमेधिर ॥ ओजिष्ठंतेमध्यतोमेदऽउद्भृतंप्रतेवयंददामहे । श्चोतंतितेवसोस्तोकाऽअधित्वचिप्रतितान्देवशोविहि ॥ २१ ॥ (३।२।१०) अयंसोऽअग्निर्यस्मिन्त्सोममिंद्रःसुतंदधेजठरेवावशानः । सहस्रिणंवाजमत्यंनसप्तिंससवान्त्सन्त्स्तूयसेजातवेदः ॥ अग्नेयत्तेदिविवर्चःपृथिव्यांयदोषधीष्वप्स्वायजत्र । येनांतरिक्षमुर्वाततंथत्वेषःसभानुरर्णवोनृचक्षाः ॥ अग्नेदिवोऽअर्णमच्छाजिगास्यच्छादेवाँऽऊचिषेधिष्ण्याये । यारोचनेपरस्तात्सूर्यस्ययाश्चावस्तादुपतिष्ठंतऽआपः ॥ पुरीष्यासोऽअग्नयःप्रावणेभिःसजोषसः । जुषंतांयज्ञमद्रुहोनमीवाऽइषोमहीः+ ॥ इळामग्ने० ॥ २२ ॥ (३।२।११) निर्मथितःसुधितऽआसधस्थेयुवाकविरध्वरस्य

(३।२।९) इमंनइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकौशिकोगाथ्यग्निःआद्यात्रिष्टुप्द्वितीयातृतीयेनुष्टुभौचतुर्थीविराड्रूपांत्यासतोबृहती । (३।२।१०) अयंसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकौशिकोगाथ्यग्निरुपांत्यायाःपुरीष्याग्नयस्त्रिष्टुप्चतुर्थ्यनुष्टुप् । (३।२।११) निर्मथितइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारतौदेवश्रवोदेववातावग्निस्त्रिष्टुप्तृतीयासतोबृहती ।

प्रणेता । जूर्यत्स्वग्निरजरोवनेष्वत्रादधेऽअमृतंजातवेदाः ॥ अमंथिष्टांभारतारेवदग्निंदेवश्रवादेववातःसुदक्षं । अग्नेविपश्यबृहताभिरायेषांनोनेताभवतादनुद्यून्+ ॥ दशक्षिपःपूर्व्यंसीमजीजनन्त्सुजातंमातृषुप्रियं । अग्निंस्तुहिदैववातंदेवश्रवोयोजनानामसद्वशी+ ॥ नित्वादधेवरऽआपृथिव्याऽइळायास्पदेसुदिनत्वेऽअह्नां । दृषद्वत्यांमानुषऽआपयायांसरस्वत्यांरेवदग्नेदिदीहि ॥ इळामग्ने० ॥ २३ ॥ (३।२।१२) अग्नेसहस्वपृतनाऽअभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्चोधायज्ञवाहसे ॥ अग्नऽइळासमिध्यसेवीतिहोत्रोऽअमर्त्यः । जुषस्वसूनोऽअध्वरं+ ॥ अग्नेद्युम्नेनजागृवेसहसःसूनवाहुत । एदंबर्हिःसदोमम ॥ अग्नेविश्वेभिरग्निभिर्देवेभिर्महयागिरः । यज्ञेषुयऽउचायवः ॥ अग्नेदादाशुषेरयिंवीरवंतंपरीणसं । शिशीहिनःसूनुमतः ॥ २४ ॥ (३।२।१३) अग्नेदिवःसूनुरसिप्रचेतास्तनापृथिव्याऽउतविश्ववेदाः । ऋधग्देवाँऽइहयजाचिकित्वः ॥ अग्निःसनोतिवीर्याणिविद्वान्त्सनोतिवाजममृतायभूषन् । सनोदेवाँऽएहवहापुरुक्षो ॥ अग्निद्यावापृथिवीविश्वजन्येऽआभातिदेवीऽअमृतेऽअमूरः । क्षयन्वाजैःपुरुश्चंद्रोनमोभिः ॥ अग्नऽइंद्रश्चदाशुषोदुरोणेसुतावतोयज्ञमिहोपयातं । अमर्धंतासोमपेयायदेवा ॥ अग्नेऽअपांसमिध्यसेदुरोणेनित्यःसूनोसहसोजातवेदः । सधस्था

(३।२।१२) अग्नेसहस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निर्गायत्रीआद्यानुष्टुप् । (३।२।१३) अग्नेदिवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निश्चतुर्थ्याइंद्राग्नीविराट् ।

निमहयमानऽऊती+ ॥ २५ ॥ (३।२।१४) वैश्वानरंमनसाग्निंनिचाय्याहविष्मंतोऽअनुषत्यंस्वर्विदं । सुदानुंदेवं
रथिरंवसूयवोगीर्भीरण्वंकुशिकासोहवामहे ॥ तंशुभ्रमग्निमवसेहवामहेवैश्वानरंमातरिश्वानमुक्थ्यं । बृहस्पतिंमनु
षोदेवतातयेविप्रंश्रोतारमतिथिंरघुष्यदं ॥ अश्वोनक्रंदन्जनिभिःसमिध्यतेवैश्वानरःकुशिकेभिर्युगेयुगे । सनोऽअग्निः
सुवीर्यंस्वश्व्यंदधातुरत्नममृतेषुजागृविः ॥ प्रयंतुवाजास्तविषीभिरग्नयःशुभेसंमिश्लाःपृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षोमरुतो
विश्ववेदसःप्रवेपयंतिपर्वताँऽअदाभ्याः ॥ अग्निश्रियोमरुतोविश्वकृष्टयऽआत्वेषमुग्रमवऽईमहेवयं । तेस्वानिनोरुद्रि
यावर्षनिर्णिजःसिंहानहेषक्रतवःसुदानवः ॥ २६ ॥ व्रातंव्रातंगणंगणंसुशस्तिभिरग्नेर्भामंमरुतामोजऽईमहे । पृषदश्वासो
ऽअनवभ्रराधसोगंतारोयज्ञंविदथेषुधीराः ॥ अग्निरस्मिजन्मनाजातवेदाघृतंमेचक्षुरमृतंमऽआसन् । अर्कस्त्रिधातू
रजसोविमानोजस्रोघर्मोहविरस्मिनाम ॥ त्रिभिःपवित्रैरपुपोध्य१र्कंहृदामतिंज्योतिरनुप्रजानन् । वर्षिष्ठंरत्नमकृतस्व
धाभिरादिद्द्यावापृथिवीपर्यपश्यत् ॥ शतधारमुत्समक्षीयमाणंविपश्चितंपितरंवक्त्वानां । मेळिंमदंतंपित्रोरुपस्थेतंरो
दसीपिपृतंसत्यवाचं ॥ २७ ॥ (३।२।१५) प्रवोवाजाऽअभिद्यवोहविष्मंतोघृताच्या । देवान्जिगातिसुम्नयुः+ ॥

(३।२।१४) वैश्वानरमितिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रःआद्यानांतिसृणांवैश्वानरोग्निश्चतुर्थ्यादितिसृणांमरुतःसप्तम्यष्टम्योरात्मा
अंत्यायाउपाध्यायःआद्याःषट्जगत्योंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः । (३।२।१५) प्रवोवाजाइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निःआद्याया

ईळेऽअग्निंविपश्चितंगिरायज्ञस्यसाधनं । श्रुष्टीवानंधितावानं ॥ अग्नेशकेमतेवयंयमंदेवस्यवाजिनः । अतिद्वेषांसित
रेम ॥ समिध्यमानोऽअध्वरे३ग्निःपावकऽईड्यः । शोचिष्केशस्तमीमहे ॥ पृथुपाजाऽअमर्त्योघृतनिर्णिक्स्वाहुतः ।
अग्निर्यज्ञस्यहव्यवाट्+ ॥ २८ ॥ तंसबाधोयतस्रुचऽइत्थाधियायज्ञवंतः । आचक्रुरग्निमूतये ॥ होतादेवोऽअमर्त्यः
पुरस्तादेतिमायया । विदथानिप्रचोदयन् ॥ वाजीवाजेषुधीयतेध्वरेषुप्रणीयते । विप्रोयज्ञस्यसाधनः ॥ धियाचक्रेव
रेण्योभूतानांगर्भमादधे । दक्षस्यपितरंतना ॥ नित्वादधेवरेण्यंदक्षस्येळासहस्कृत । अग्नेसुदीतिमुशिजं ॥ २९ ॥
अग्निंयंतुरमप्तुरमृतस्ययोगेवनुषः । विप्रावाजैःसमिंधते ॥ ऊर्जोनपातमध्वरेदीदिवांसमुपद्यवि । अग्निमीळेकविक्र
तुं ॥ ईळेन्योनमस्यस्तिरस्तमांसिदर्शतः । समग्निरिध्यतेवृषा ॥ वृषोऽअग्निःसमिध्यतेश्वोनदेववाहनः । तंहविष्मंत
ऽईळते ॥ वृषणंत्वावयंवृषन्वृषणःसमिधीमहि । अग्नेदीद्यतंबृहत्+ ॥ ३० ॥ (३।२।१६) अग्नेजुषस्वनोहविःपुरो
ळाशंजातवेदः । प्रातःसावेधियावसो ॥ पुरोळाऽअग्नेपचतस्तुभ्यंवाघापरिष्कृतः । तंजुषस्वयविष्ठ्य ॥ अग्नेवीहिपु
रोळाशमाहुतंतिरोऽअह्न्यं । सहसःसूनुरस्यध्वरेहितः+ ॥ माध्यंदिनेसवनेजातवेदःपुरोळाशमिहकवेजुषस्व । अग्नेय
ह्वस्यतवभागधेयंनप्रमिनंतिविदथेषुधीराः ॥ अग्नेतृतीयेसवनेहिकानिषःपुरोळाशंसहसःसूनवाहुतं । अथादेवेष्वध्वरं

ऋतवोवागायत्री । (३।२।१६) अग्नेजुषस्वेतिषड्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निर्गायत्रीतृतीयोष्णिक्चतुर्थीत्रिष्टुप्पंचमीजगती ।

विपन्ययाधारत्वंवंतममृतेषुजागृविं ॥ अग्नेवृधानऽआहुतिंपुरोळाशंजातवेदः । जुषस्वतिरोऽअह्न्यं ॥३१॥ (३।२।१७) अस्तीदमधिमंथनमस्तिप्रजननंकृतं । एतांविश्पत्नीमाभराग्निंमंथामपूर्वथा ॥ अरण्योर्निहितोजातवेदागर्भऽइवसुधितोगर्भिणीषु । दिवेदिवऽईड्योजागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः+ ॥ उत्तानायामवभराचिकित्वान्त्सद्यःप्रवीतावृषणंजजान । अरुषस्तूपोरुशदस्यपाजऽइळायास्पुत्रोवयुनेजनिष्ट ॥ इळायास्त्वापदेवयंनाभापृथिव्याऽअधि । जातवेदोनिधीमह्यग्नेहव्यायवोळ्हवे ॥ मंथतानरःकविमद्वयंतंप्रचेतसममृतंसुप्रतीकं । यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरस्तादग्निंनरोजनयतासुशेवं ॥ ३२ ॥ यदीमंथंतिबाहुभिर्विरोचतेश्वोनवाज्यरुषोवनेष्वा । चित्रोनयामन्नश्विनोरनिवृतःपरिवृणक्त्यश्मनस्तृणादहन् ॥ जातोऽअग्नीरोचतेचेकितानोवाजीविप्रःकविशस्तःसुदानुः । यंदेवासऽईड्यंविश्वविदंहव्यवाहमदधुरध्वरेषु ॥ सीदहोतःस्वऽउलोकेचिकित्वान्त्सादयायज्ञंसुकृतस्ययोनौ । देवावीर्देवान्हविषायजास्यग्नेबृहद्यजमानेवयोधाः ॥ कृणोतधूमंवृषणंसखायोस्रेधंतऽइतनवाजमच्छ । अयमग्निःपृतनाषाट्सुवीरोयेनदेवासोऽअसहंतदस्यून् ॥ अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजातोऽअरोचथाः । तंजानन्नग्नऽआसीदाथानोवर्धयागिरः ॥ ३३ ॥ तनूनपा

(३।२।१७) अस्तीदमितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोग्निस्त्रिष्टुप् (पंचम्याऋत्विजोवा) आद्यचतुर्थीदशमीद्वादश्योनुष्टुभःषष्ठ्येकादशीपंचदश्योजगत्यः ।

दुच्यतेगर्भऽआसुरोनराशंसोभवतियद्विजायते । मातरिश्वायदमिमीतमातरिवातस्यसर्गोऽअभवत्सरीमणि ॥ सुनिर्मथानिर्मथितःसुनिधानिहितःकविः । अग्नेस्वध्वराकृणुदेवान्देवयतेयज ॥ अजीजनन्नमृतंमर्त्यासोस्रेमाणंतरणिंवीळुजंभं । दशस्वसारोऽअग्रुवःसमीचीःपुमांसंजातमभिसंरभंते ॥ प्रसप्तहोतासनकादरोचतमातुरुपस्थेयदशोचदूधनि । ननिमिषतिसुरणोदिवेदिवेयदसुरस्यजठरादजायत ॥ अमित्रायुधोमरुतामिवप्रयाःप्रथमजाब्रह्मणोविश्वमिद्विदुः । द्युम्नवद्ब्रह्मकुशिकासऽएरिरऽएकऽएकोदमेऽअग्निंसमीधिरे ॥ यदद्यत्वाप्रयतियज्ञेऽअस्मिन्होतश्चिकित्वोवृणीमहीह । ध्रुवमयाध्रुवमुताशमिष्ठाःप्रजानन्विद्वाँऽउपयाहिसोमं ॥ ३४ ॥ ॥ इतितृतीयाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

तृतीयाष्टकेसूक्तानि १२२ ऋचः १२०९

सप्तदशाध्याये वर्गाः ३४ सूक्तानि २३ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइदं. ११ यूपायेदं. ५ यूपेभ्य. ५ व्रश्चनाय. १ अग्नय. २७ इंद्राग्निभ्या. ९ अग्नय. ४२ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. ८ पुरीष्येभ्योग्निभ्य. अग्नय. १४ अग्नींद्राभ्यामि. अग्नय. वैश्वानरायाग्नय. ३ मरुद्भ्योग्निभ्य. ३ आत्मन. २ उपाध्यायाये. अग्नय. ३७ ॥ इतितृतीयेप्रथमः ॥ १ ॥ (१ आदित्यारुद्राइत्यस्याअष्टम्याविश्वेदेवता ।)

इच्छंतिद्व्यधिकैंद्रंशासत्कुशिकोविश्वामित्रएववांश्रुतेरिंद्रसोमंत्र्यूनांप्रपर्वतानांसप्तोनांसंवादोनदीभिर्विश्वामि
त्रस्योत्तितीर्षोस्तत्रनदीवाक्यंचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशम्यंःषष्ठीसप्तम्योस्त्विद्रस्तुतिरंत्यानुष्टुबिंद्रःपूर्भिदेकादशंति
ष्ठाहरीइमामूषूपांत्यांघोरोपश्यंत्सानिर्दहेच्छस्यमानेतिश्रूयतेवार्त्रहत्यायगायत्रमंत्यानुष्टुबभितष्टेवदशप्रजाप
तिःसवैश्वामित्रोवाच्योवांद्यौवातौनवैकोपींद्रंमतिर्नव ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (३।३।१) इच्छंतित्वासोम्यासःसखायःसुन्वंतिसोमंदधतिप्रयांसि । तितिक्षंतेऽअभिशस्तिंज
नानामिंद्रत्वदाकश्चनहिप्रकेतः+ ॥ नतेदूरेपरमाचिद्रजांस्यातुप्रयाहिहरिवोहरिभ्यां । स्थिरायवृष्णेसवनाकृतेमायु
क्ताग्रावाणःसमिधानेऽअग्नौ+ ॥ इंद्रंःसुशिप्रोमघवातरुत्रोमहाव्रातस्तुविकूर्मिर्ऋघावान् । यदुग्रोधाबाधितोमर्त्येषुक्वं१
त्यातेवृषभवीर्याणि ॥ त्वंहिष्मांच्यावयन्नच्युतान्येकोवृत्राचरसिजिघ्नमानः । तवद्यावापृथिवीपर्वतासोनुव्रतायनि
मितेवतस्थुः ॥ उताभयेपुरुहूतश्रवोभिरेकोदृळ्हमवदोवृत्रहासन् । इमेचिदिंद्ररोदसीऽअपारेयत्संगृभ्णामघवन्काशि
रित्ते ॥ १ ॥ प्रसूनऽइंद्रप्रवताहरिभ्यांप्रतेवज्रःप्रमृणन्नेतुशत्रून् । जहिप्रतीचोऽअनूचःपराचोविश्वंसत्यंकृणुहिविष्टम
स्तु ॥ यस्मैधायुरदधामर्त्यायाभक्तंचिद्भजतेगेह्यं१सः । भद्रातऽइंद्रसुमतिर्घृताचीसहस्रदानापुरुहूतरातिः+ ॥

(३।३।१) इच्छंतित्वेतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

सहदानुंपुरुहूतक्षियंतमहस्तमिंद्रसंपिणक्कुणारुं । अभिवृत्रंवर्धमानंपियारुमपादमिंद्रतवसाजघंथ ॥ निसा
मनामिषिरामिंद्रभूमिंमहीमपारांसदनेससत्थ । अस्तभ्नाद्द्यांवृषभोऽअंतरिक्षमर्षन्त्वापस्त्वयेहप्रसूताः ॥ अलातृणो
वलऽइंद्रव्रजोगोःपुराहंतोर्भयमानोव्यार । सुगान्पथोऽअकृणोन्निरजेगाःप्रावन्वाणीःपुरुहूतंधमंतीः ॥ २ ॥
एकोद्वेवसुमतीसमीचीऽइंद्रऽआपप्रौपृथिवीमुतद्यां । उतांतरिक्षादभिनःसमीकऽइषोरथीसयुजःशूरवाजान् ॥ दि
शःसूर्योनमिनातिप्रदिष्टादिवेदिवेहर्यश्वप्रसूताः । संयदानळध्वनऽआदिदश्वैर्विमोचनंकृणुतेतत्त्वस्य ॥ दिदृक्षंतऽउ
षसोयामन्नक्तोर्विवस्वत्यामहिचित्रमनीकं । विश्वेजानंतिमहिनायदागादिंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि ॥ महिज्योतिर्निहि
तंवक्षणास्वामापक्वंचरतिबिभ्रतीगौः । विश्वंस्वाद्मसंभृतमुस्रियायांयत्सीमिंद्रोऽअदधाद्भोजनाय ॥ इंद्रदृह्यंयामको
शाऽअभूवन्यज्ञायशिक्षगृणतेसखिभ्यः । दुर्मायवोदुरेवामर्त्यासोनिषंगिणोरिपवोहंत्वासः ॥ ३ ॥ संघोषःशृण्वेवमैर
मित्रैर्जहीन्येष्वशनिंतपिष्ठां । वृश्चेमधस्ताद्विरुजासहस्वजहिरक्षोमघवन्रंधयस्व ॥ उद्वृहरक्षःसहमूलमिंद्रवृश्चामध्यंप्र
त्यग्रंशृणीहि । आकीवतःसललूकंचकर्थब्रह्मद्विषेतपुषिंहेतिमस्य ॥ स्वस्तयेवाजिभिश्चप्रणेतःसंयन्महीरिषऽआसत्सि
पूर्वीः । रायोवंतारोबृहतःस्यामास्मेऽअस्तुभगऽइंद्रप्रजावान् ॥ आनोभरभगमिंद्रद्युमंतंनितेदेष्णस्यधीमहिप्ररेके ।
ऊर्वऽइवपप्रथेकामोऽअस्मेतमापृणवसुपतेवसूनां ॥ इमंकामंमंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवताराधसापप्रथश्च । स्वर्यवोमति

भिस्तुभ्यंविप्राऽइंद्रायवाहःकुशिकासोऽअक्रन् ॥ आनोगोत्रादर्द्दहिगोपतेगाःसमस्मभ्यंसनयोयंतुवाजाः । दिवक्षाऽ
असिवृषभसत्यशुष्मोस्मभ्यंसुमघवन्बोधिगोदाः+ ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसातौ । श्रृण्वंतमुग्रमू
तयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजितंधनानां ॥ ४ ॥ (३।३।२) शासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यंगाद्विद्वाँऽऋतस्यदीधितिंसपर्यन् ।
पितायत्रदुहितुःसेकमृंजन्त्संशग्म्येनमनसादधन्वे+ ॥ नजामयेतान्वोरिक्थमारैक्चकारगर्भंसनितुर्निधानं । यदी
मातरोजनयंतवह्निमन्यःकर्तासुकृतोरन्यऽऋंधन्+ ॥ अग्निर्जज्ञेजुह्वा३रेजमानोमहस्पुत्राँऽअरुषस्यप्रयक्षे । महान्ग
र्भोमह्याजातमेषांमहीप्रवृद्धर्यश्वस्ययज्ञैः+ ॥ अभिजैत्रीरसचंतस्पृधानंमहिज्योतिस्तमसोनिरजानन् । तंजानतीःप्र
त्युदायन्नुषासःपतिर्गवामभवदेकऽइंद्रः ॥ वीळौसतीरभिधीराऽअतृंदन्प्राचाहिन्वमनसासप्तविप्राः । विश्वामविंद
न्पथ्यामृतस्यप्रजानन्नित्तानमसाविवेश ॥ ५ ॥ विदद्यदीसरमारुग्णमद्रेर्महिपाथःपूर्व्यंसध्र्यक्कः । अग्रंनयत्सुपद्यक्षरा
णामच्छारवंप्रथमाजानतीगात् ॥ अगच्छदुविप्रतमःसखीयन्नसूदयत्सुकृतेगर्भमद्रिः । ससानमर्योयुवभिर्मखस्यन्नथा
भवदंगिराःसद्योऽअर्चन् ॥ सतःसंतःप्रतिमानंपुरोभूर्विश्वावेदजनिमाहंतिशुष्णं । प्रणोदिवःपदवीर्गव्युरर्चन्त्सखास
खीँऽरमुंचन्निरवद्यात्+ ॥ निगव्यतामनसासेदुरर्कैःकृण्वानासोऽअमृतत्वायगातुं । इदंचिन्नुसदनंभूर्येषांयेनमासाँऽ

(३।३।२) शासद्वह्निरितिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यैषीरथिःकुशिकइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

असिषासन्नृतेन ॥ संपश्यमानाऽअमदन्नभिस्वंपयःप्रत्नस्यरेतसोदुघानाः । विरोदसीऽअतपद्घोषऽएषांजातेनिष्ठाम
दधुर्गोषुवीरान्+ ॥ ६ ॥ सजातेभिर्वृत्रहासेदुहव्यैरुदुस्त्रियाऽअसृजदिंद्रोऽअर्कैः । उरूच्यस्मैघृतवद्भरंतीमधुस्वाद्म
दुदुहेजेन्यागौः+ ॥ पित्रेचिच्चक्रुःसदनंसमस्मैमहित्विषीमत्सुकृतोविहिख्यन् । विष्कभ्नंतःस्कंभनेनाजनित्रीऽआसी
नाऽऊर्ध्वंरभसंविमिन्वन् ॥ महीयदिंधिषणाशिश्नथेधात्सद्योवृधंविभ्वं१रोदस्योः । गिरोयस्मिन्ननवद्याःसमीचीर्वि
श्वाऽइंद्रायतविषीरनुत्ताः ॥ मह्यातेसख्यंवश्मिशक्तीरावृत्रघ्नेनियुतोयंतिपूर्वीः । महिस्तोत्रमवऽआगन्मसूरेरस्माकंसुम
घवन्बोधिगोपाः+ ॥ महिक्षेत्रंपुरुश्चंद्रंविविद्वानादित्सखिभ्यश्चरथंसमैरत् । इंद्रोनृभिरजनद्दीद्यानःसाकंसूर्यमुषसंगा
तुमग्निं+ ॥ ७ ॥ अपश्चिदेषविभ्वो३दमूनाःप्रसध्रीचीरसृजद्विश्वश्चंद्राः । मध्वःपुनानाःकविभिःपवित्रैर्द्युभिर्हिन्वंत्य
क्तुभिर्धनुत्रीः ॥ अनुकृष्णेवसुधितीजिहातेऽउभेसूर्यस्यमंहनायजत्रे । परियत्तेमहिमानंवृजध्यैसखायऽइंद्रकाम्याऽ
ऋजिप्याः+ ॥ पतिर्भववृत्रहन्त्सूनृतानांगिरांविश्वायुर्वृषभोवयोधाः । आनोगहिसख्येभिःशिवेभिर्महान्महीभिरू
तिभिःसरण्यन्+ ॥ तमंगिरस्वन्नमसासपर्यन्नव्यंकृणोमिसन्यसेपुराजां । द्रुहोवियाहिबहुलाऽअदेवीःस्वश्चनोमघव
न्त्सातयेधाः ॥ मिहःपावकाःप्रतताऽअभूवन्त्स्वस्तिनःपिपृहिपारमासां । इंद्रत्वंरथिरःपाहिनोरिषोमक्षूमक्षूकृणुहि
गोजितोनः ॥ अदेदिष्टवृत्रहागोपतिर्गाऽअंतःकृष्णाँऽअरुषैर्धामभिर्गात् । प्रसूनृतादिशमानऽऋतेनदुरश्चविश्वाऽअ

वृणोदपस्वाः+ ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रं० ॥ ८ ॥ (३।३।३) इंद्रसोमंसोमपतेपिबेमंमाध्यंदिनंसवनंचारुयत्ते । प्रपुथ्याशिप्रेमघवन्नृजीषिन्विमुच्याहरीऽइहमादयस्व ॥ गवाशिरंमंथिनमिंद्रशुक्रंपिबासोमंररिमातेमदाय । ब्रह्मकृतामारुतेनागणेनसजोषारुद्रैस्तृपदावृषस्व ॥ येतेशुष्मंयेतविषीमवर्धन्नर्चंतऽइंद्रमरुतस्तऽओजः । माध्यंदिनेसवनेवज्रहस्तपिबारुद्रेभिःसगणःसुशिप्र ॥ तऽइन्न्वस्यमधुमद्विविप्रऽइंद्रस्यशर्धोमरुतोयऽआसन् । येभिर्वृत्रस्येषितोविवेदामर्मणोमन्यमानस्यमर्म ॥ मनुष्वदिंद्रसवनंजुषाणःपिबासोमंशश्वतेवीर्याय । सऽआववृत्स्वहर्यश्वयज्ञैःसरण्युभिरपोऽअर्णांसिसर्षि ॥ ९ ॥ त्वमपोयद्धवृत्रंजघन्वाँऽअत्याँऽइवप्रासृजःसर्तवाजौ । शयानमिंद्रचरतावधेनवव्रिवांसंपरिदेवीरदेवं ॥ यजामऽइन्नमसावृद्धमिंद्रंबृहंतमृष्वमजरंयुवानं । यस्यप्रियेममतुर्यज्ञियस्यनरोदसीमहिमानंममाते ॥ इंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणिव्रतानिदेवानमिनंतिविश्वे । दाधारयःपृथिवींद्यामुतेमांजजानसूर्यमुषसंसुदंसाः ॥ अद्रोघसत्यंतवतन्महित्वंसद्योयज्जातोऽपिबोहसोमं । नद्यावऽइंद्रतवसस्तऽओजोनाहानमासाःशरदोवरंत ॥ त्वंसद्योऽअपिबोजातऽइंद्रमदायसोमंपरमेव्योमन् । यद्धद्यावापृथिवीऽआविवेशीरथाभवःपूर्व्यःकारुधायाः ॥ १० ॥ अहन्नहिंपरिशयानमर्णऽओजायमानंतुविजाततव्यान् । नतेमहित्वमनुभूदधद्यौर्यदन्ययास्फिग्या३क्षामवस्थाः ॥ यज्ञोहितऽ

(३।३।३) इंद्रसोममितिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इंद्रवर्धनोभूदुतप्रियःसुतसोमोमियेधः । यज्ञेनयज्ञमवयज्ञियःसन्यज्ञस्तेवज्रमहिहत्यऽआवत् ॥ यज्ञेनेंद्रमवसाचक्रेऽअर्वागैनंसुम्नायनव्यसेववृत्यां । यःस्तोमेभिर्वावृधेपूर्व्येभिर्योमध्यमेभिरुतनूतनेभिः ॥ विवेषयन्माधिषणाजजानस्तवैपुरापार्यादिंद्रमह्नः । अंहसोयत्रपीपरद्यथानोनावेवयांतमुभयेहवंते ॥ आपूर्णोऽअस्यकलशःस्वाहासेक्तेवकोशंसिसिचेपिबध्यै । समुप्रियाऽआववृत्रन्मदायप्रदक्षिणिदभिसोमासऽइंद्रं ॥ नत्वागभीरःपुरुहूतसिंधुर्नाद्रयःपरिषंतोवरंत । इत्थासखिभ्यऽइषितोयदिंद्राद्दृह्ळंचिदरुजोभव्यमूर्वं+ ॥ शुनंहुवेम० ॥ ११ ॥ (३।३।४) प्रपर्वतानामुशतीऽउपस्थादश्वेऽइवविषितेहासमाने । गावेवशुभ्रेमातरारिहाणेविपाट्च्छुतुद्रीपयसाजवेते ॥ इंद्रेषितेप्रसवंभिक्षमाणेऽअच्छासमुद्रंरथ्येवयाथः । समाराणेऽऊर्मिभिःपिन्वमानेऽअन्यावामन्यामप्येतिशुभ्रे ॥ अच्छासिंधुंमातृतमामयासंविपाशमुर्वींसुभगामगन्म । वत्समिवमातरासंरिहाणेसमानंयोनिमनुसंचरंती ॥ एनावयंपयसापिन्वमानाऽअनुयोनिंदेवकृतंचरंतीः । नवर्तवेप्रसवःसर्गतक्तःकिंयुर्विप्रोनद्योजोहवीति ॥ रमध्वंमेवचसेसोम्यायऽऋतावरीरुपमुहूर्तमेवैः । प्रसिंधुमच्छाबृहतीमनीषावस्युरह्वेकुशिकस्यसूनुः+ ॥ १२ ॥ इंद्रोऽअस्माँऽअरदद्वज्रबाहुरपाहन्वृत्रंपरिधिं

(३।३।४) प्रपर्वतानामितित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रःचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशमीनांनदीऋषकानद्योदेवताःएनावयमेतद्वचआतेकारोरितितिसृणांविश्वामित्रोदेवताइंद्रोअस्मानितिद्वयोरिंद्रस्त्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ।

नदीनां । देवोनयत्सवितासुपाणिस्तस्यवयंप्रसवेयामऽउर्वीः+ ॥ प्रवाच्यंशश्वधावीर्यं१तदिंद्रस्यकर्मयदहिंविवृश्चत् ।
विवज्रेणपरिषदोजघानायन्नापोयनमिच्छमानाः ॥ एतद्वचोजरितर्मापिमृष्ठाऽआयत्तेघोषानुत्तरायुगानि । उक्थेषु
कारोप्रतिनोजुषस्वमानोनिकःपुरुषत्रानमस्ते ॥ ओषुस्वसारःकारवेशृणोतययौवोदूरादनसारथेन । निषूनमध्वंभव
तासुपाराऽअधोऽअक्षाःसिंधवःस्रोत्याभिः ॥ आतेकारोशृणवामावचांसिययाथदूरादनसारथेन । नितेनंसैपी
प्यानेवयोषामर्यायेवकन्याशश्वचैते ॥ १३ ॥ यदंगत्वाभरताःसंतरेयुर्गव्यन्ग्रामऽइषितऽइंद्रजूतः । अर्षादहप्र
सवःसर्गतक्तऽआवोवृणेसुमतिंयज्ञियानां ॥ अतारिषुर्भरतागव्यवःसमभक्तविप्रःसुमतिंनदीनां । प्रपिन्वध्वमिषयं
तीःसुराधाऽआवक्षणाःपृणध्वंयातशीभं ॥ उद्वऽऊर्मिःशम्याहंत्वापोयोक्राणिमुंचत । मादुष्कृतौव्येनसाघ्न्यौशूनमा
रतां ॥ १४ ॥ (३।३।५) इंद्रःपूर्भिदातिरद्दासमर्कैर्विददवसुर्दयमानोविशत्रून् । ब्रह्मजूतस्तन्वावावृधानोभूरिदात्र
ऽआपृणद्रोदसीऽउभे+ ॥ मखस्यतेतविषस्यप्रजूतिमियर्मिवाचममृतायभूषन् । इंद्रक्षितीनामसिमानुषीणांविशांदैवी
नामुतपूर्वयावा ॥ इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिःप्रमायिनाममिनाद्वर्पणीतिः । अहन्व्यंसमुशधग्वनेष्वाविर्धेनाऽअकृ
णोद्राम्याणां ॥ इंद्रःस्वर्षाजनयन्नहानिजिगायोशिग्भिःपृतनाऽअभिष्टिः । प्रारोचयन्मनवेकेतुमह्नामविंदज्ज्योतिर्बृ

॥ १२ ॥

(३।३।५) इंद्रःपूर्भिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हतेरणाय ॥ इंद्रस्तुजोबर्हणाऽआविवेशनृवद्दधानोनर्यापुरूणि । अचेतयद्धियऽइमाजरित्रेप्रेमंवर्णमतिरच्छुक्रमासां
॥ १५ ॥ महोमहानिपनयंत्यस्येंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि । वृजनेनवृजिनान्त्संपिपेषमायाभिर्दस्यूँरभिभूत्योजाः ॥ यु
धेंद्रोमह्नावरिवश्चकारदेवेभ्यःसत्पतिश्चर्षणिप्राः । विवस्वतःसदनेऽअस्यतानिविप्राऽउक्थेभिःकवयोगृणंति ॥ सत्रा
साहंवरेण्यंसहोदांससवांसंस्वरपश्चदेवीः । ससानयःपृथिवींद्यामुतेमामिंद्रंमदंत्यनुधीरणासः ॥ ससानात्याँऽउतसूर्यं
ससानेंद्रःससानपुरुभोजसंगां । हिरण्ययमुतभोगंससानहत्वीदस्यून्प्रार्यंवर्णमावत् ॥ इंद्रऽओषधीरसनोदहानिवन
सतीँरसनोदंतरिक्षं । बिभेदवलंनुनुदेविवाचोथाभवद्दमिताभिक्रतूनां ॥ शुनंहुवेम० ॥ १६ ॥ (३।३।६) तिष्ठा
हरीरथऽआयुज्यमानायाहिवायुर्ननियुतोनोऽअच्छ । पिबास्यंधोऽअभिसृष्टोऽअस्मेऽइंद्रस्वाहाररिमातेमदाय ॥ उपा
जिरापुरुहूतायसप्तीहरीरथस्यधूर्ष्वायुनज्मि । द्रवद्यथासंभृतंविश्वतश्चिदुपेमंयज्ञमावहातऽइंद्रं ॥ उपोनयस्ववृषणा
तपुष्पोतेमवत्वंवृषभस्वधावः । ग्रसेतामश्वाविमुचेहशोणादिवेदिवेसदृशीरद्धिधानाः+ ॥ ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुनज्मि
हरीसखायासधमादऽआशू । स्थिरंरथंसुखमिंद्राधितिष्ठन्प्रजानन्विद्वाँऽउपयाहिसोमं ॥ मातेहरीवृषणावीतपृष्ठानि
रीरमन्यजमानासोऽअन्ये । अत्यायाहिशश्वतोवयंतेरँसुतेभिःकृणवामसोमैः ॥ १७ ॥ तवायंसोमस्त्वमेह्यर्वाङ्शश्व

(३।३।६) तिष्ठाहरीइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप्।

त्वमंसुमनाऽअस्यपाहि । अस्मिन्यज्ञेबर्हिष्यानिषद्यादधिष्वेमंजठरऽइंदुमिंद्र ॥ स्तीर्णंतेबर्हिःसुतऽइंद्रसोमःकृताधाना
ऽअत्तवेतेहरिभ्यां । तदोकसेपुरुशाकायवृष्णेमरुत्वतेतुभ्यंराताहवींषि ॥ इमंनरःपर्वतास्तुभ्यमापःसमिंद्रगोभिर्मधु
मंतमक्रन् । तस्यागत्यासुमनाऽऋष्वपाहिप्रजानन्विद्वान्पथ्या३ अनुस्वाः+ ॥ याँऽआभजोमरुतऽइंद्रसोमेयेत्वामवर्ध
न्नभवन्गणस्ते । तेभिरेतंसजोषावावशानो३ग्नेःपिबजिह्वयासोममिंद्र ॥ इंद्रपिबस्वधयाचित्सुतस्याग्नेर्वापाहिजिह्वया
यजत्र । अध्वर्योर्वाप्रयंतंशक्रहस्ताद्धोतुर्वायज्ञंहविषोजुषस्व ॥ शुनंहुवेम० ॥ १८ ॥ (३।३।७) इमामूषुप्रभृतिंसा
तयेधाःशश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः । सुतेसुतेवावृधेवर्धनेभिर्यःकर्मभिर्महद्भिःसुश्रुतोभूत्+ ॥ इंद्रायसोमाःप्रदिवो
विदानाऽऋभुर्येभिर्वृषपर्वाविहायाः । प्रयम्यमानान्प्रतिषूगृभायेंद्रपिबवृषधूतस्यवृष्णः ॥ पिबावर्धस्वतवघासुतास
ऽइंद्रसोमासःप्रथमाऽउतेमे । यथापिबःपूर्व्याँऽइंद्रसोमाँऽएवापाहिपन्योऽअद्यानवीयान् ॥ महाँऽअमत्रोवृजनेविर
प्श्युग्रंशवःपत्यतेधृष्ण्वोजः । नाहविव्याचपृथिवीचनैनंयत्सोमासोहर्यश्वममंदन् ॥ महाँऽउग्रोवावृधेवीर्यायसमा
चक्रेवृषभःकाव्येन । इंद्रोभगोवाजदाऽअस्यगावःप्रजायंतेदक्षिणाऽअस्यपूर्वीः+ ॥ १९ ॥ प्रयत्सिंधवःप्रसवंयथाय
न्नापःसमुद्रंरथ्येवजग्मुः ॥ अतश्चिदिंद्रःसदसोवरीयान्यदींसोमःपृणातिदुग्धोऽअंशुः+ ॥ समुद्रेणसिंधवोयादमानाऽ

(३।३।७) इमामूष्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रोदशम्याआंगिरसोघोरइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इंद्रायसोमंसुषुतंभरंतः । अंशुंदुहंतिहस्तिनोभरित्रैर्मध्वःपुनंतिधारयापवित्रैः ॥ ह्रदाऽइवकुक्षयःसोमधानाःसमीवि
व्याचसवनापुरूणि । अन्नायदिंद्रःप्रथमाव्याशवृत्रंजघन्वाँऽअवृणीतसोमं ॥ आतूभरमाकिरेतत्परिष्ठाद्विद्माहित्वा
वसुपतिंवसूनां । इंद्रयत्तेमाहिनंदत्रमस्त्यस्मभ्यंतद्धर्यश्वप्रयंधि ॥ अस्मेप्रयंधिमघवन्नृजीषिन्निंद्ररायोविश्ववारस्यभूरेः ।
अस्मेशतंशरदोजीवसेधाऽअस्मेऽवीरान्छश्वतऽइंद्रशिप्रिन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ २० ॥ (३।३।८) वार्त्रहत्यायशवसेपृ
तनाषाह्यायच । इंद्रत्वावर्तयामसि ॥ अर्वाचीनंसुतेमनऽउतचक्षुःशतक्रतो । इंद्रकृण्वंतुवाघतः ॥ नामानितेशतक्र
तोविश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इंद्राभिमातिषाह्ये ॥ पुरुष्टुतस्यधामभिःशतेनमहयामसि । इंद्रस्यचर्षणीधृतः ॥ इंद्रंवृत्रा
यहंतवेपुरुहूतमुपब्रुवे । भरेषुवाजसातये ॥ २१ ॥ वाजेषुसासहिर्भवत्वामीमहेशतक्रतो । इंद्रवृत्रायहंतवे ॥ द्युम्नेषु
पृतनाज्येपृत्सुतूर्षुश्रवःसुच । इंद्रसाक्ष्वाभिमातिषु ॥ शुष्मिन्तमंनऽऊतयेद्युम्निनंपाहिजागृविं । इंद्रसोमंशतक्रतो ॥
इंद्रियाणिशतक्रतोयातेजनेषुपंचसु । इंद्रतानितऽआवृणे ॥ अगन्निंद्रश्रवोबृहद्द्युम्नंदधिष्वदुष्टरं । उत्तेशुष्मंतिरामसि ॥
अर्वावतोनऽआगह्यथोशक्रपरावतः । उलोकोयस्तेऽअद्रिवऽइंद्रेहततऽआगहि ॥ २२ ॥ (३।३।९) अभितष्टेवदी

(३।३।८) वार्त्रहत्यायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रोगायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (३।३।९) अभितष्टेवेतिदशर्चस्यसूक्तस्य
वैश्वामित्रःप्रजापतिरिंद्रस्त्रिष्टुप् (वाच्यःप्रजापतिर्वाविश्वामित्रोवा) ।

धयामनीषामत्योनवाजीसुधुरोजिहानः । अभिप्रियाणिमर्मृशत्पराणिकवीँरिच्छामिसंदृशेसुमेधाः+ ॥ इनोतपृच्छ
जनिमाकवीनांमनोधृतःसुकृतस्तक्षतद्यां । इमाउतेप्रण्यो३ वर्धमानामनोवाताअधनुधर्मणिग्मन् ॥ निषीमिदत्रगु
ह्यादधानाउतक्षत्रायरोदसीसमंजन् । संमात्राभिर्ममिरेयेमुरुर्वीअंतर्महीसमृतेधायसेधुः ॥ आतिष्ठंतंपरिविश्वेऽ
अभूषञ्छ्रियोवसानश्चरतिस्वरोचिः । महत्तद्वृष्णोअसुरस्यनामाविश्वरूपोअमृतानितस्थौ ॥ असूतपूर्वोवृषभोज्या
यानिमाअस्यशुरुधःसंतिपूर्वीः । दिवोनपाताविदथस्यधीभिःक्षत्रंराजानाप्रदिवोदधाथे ॥ २३ ॥ त्रीणिराजाना
विदथेपुरूणिपरिविश्वानिभूषथःसदांसि । अपश्यमत्रमनसाजगन्वान्व्रतेगंधर्वाँअपिवायुकेशान् ॥ तदिन्न्वस्यवृषभ
स्यधेनोरानामभिर्ममिरेसक्म्यंगोः । अन्यदन्यदसुर्य१ंवसानानिमायिनोममिरेरूपमस्मिन् ॥ तदिन्न्वस्यसवितुर्नकि
र्मेहिरण्ययीममतिंयामशिश्रेत् । आसुष्टुतीरोदसीविश्वमिन्वेअपीवयोषाजनिमानिवव्रे ॥ युवंप्रत्नस्यसाधथोमहोय
द्दैवीस्वस्तिःपरिणःस्यातं । गोपाजिह्वस्यतस्थुषोविरूपाविश्वेपश्यंतिमायिनःकृतानि ॥ शुनंहुवेम० ॥ २४ ॥ (३।४।१)
इंद्रंमतिर्हृदआवच्यमानाच्छापतिंस्तोमतष्टाजिगाति । याजागृविर्विदथेशस्यमानेंद्रयत्तेजायतेविद्धितस्य ॥ दिव
श्चिदापूर्व्याजायमानाविजागृविर्विदथेशस्यमाना । भद्रावस्त्राण्यर्जुनावसानासेयमस्मेसनजापित्र्याधीः+ ॥ यमाचि

(३।४।१) इंद्रंमतिरितिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

दत्रंयमसूरसूतजिह्वायाअग्रंपतदाह्यस्थात् । वपूंषिजातामिथुनासचेतेतमोहनातपुषोबुध्नएता ॥ नकिरेषांनिंदिता
मर्त्येषुयेअस्माकंपितरोगोषुयोधाः । इंद्रएषांदृंहितामाहिनावानुद्गोत्राणिससृजेदंसनावान् ॥ सखाहयत्रसखिभिर्न
वग्वैरभिज्ञ्वासत्वभिर्गाअनुग्मन् । सत्यंतदिंद्रोदशभिर्दशग्वैःसूर्यंविवेदतमसिक्षियंतं ॥ २५ ॥ इंद्रोमधुसंभृतमुस्रिया
यांपद्वद्विवेदशफवन्नमेगोः । गुहाहितंगुह्यंगूळ्हमप्सुहस्तेदधेदक्षिणेदक्षिणावान् ॥ ज्योतिर्वृणीततमसोविजानन्नारेस्या
मदुरितादभीके । इमागिरःसोमपाःसोमवृद्धजुषस्वेंद्रपुरुतमस्यकारोः+ ॥ ज्योतिर्यज्ञायरोदसीअनुष्यादारेस्याममदु
रितस्यभूरेः । भूरिचिद्धितुंजतोमर्त्यस्यसुपारासोवसवोबर्हणावत् ॥ शुनं० ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेद्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥

अष्टादशाध्याये वर्गाः २६ सूक्तानि १० ऋचः १३७ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ६१ नदीभ्य. ३ विश्वामित्रा. नदीभ्य. इंद्राये. २
विश्वामित्राये. नदीभ्य. विश्वामित्राये. नदीभ्य. ३ इंद्राये. ६३ ॥ तृतीयेद्वितीयः ॥ २ ॥

इंद्रत्वागायत्रंह्यांतूनउपनआयाह्यष्टावयंतेपंचबार्हतंत्वामंद्रैर्युध्मस्यमरुत्वान्त्सद्योहशंसामहामिंद्रःस्वाहांचर्षणीधृतं
द्वादशाद्यांत्यौतृचौजागतगायत्रौधानावंतमष्टौपूर्वार्धंगायत्रंषष्ठीजगतींद्रापर्वताचतुर्विंशतिराद्यैंद्रापार्वतीपंचदश्या
दिद्वेवाचेससर्पर्यैचतस्रोरथांगस्तुतयोंत्याअभिशापार्थास्तावसिष्ठद्वेषिण्योनवसिष्ठाःश्रृण्वंतिदशमीषोळश्यौजगत्यौ
त्रयोदशीगायत्रींद्वादशीविंशीद्वाविंश्योनुष्टुभौष्टादशीबृहतींमंमहेव्यधिकोक्तगोत्रःप्रजापतिर्हिवैश्वदेवंहोषसः ॥१॥

॥ हरिःओम् ॥ (३।४।१२) इंद्रंत्वावृषभंवयंसुतेसोमेहवामहे । सपाहिमध्वोऽअंधसः ॥ इंद्रंक्रतुविदंसुतंसोमं
हर्यपुरुष्टुत । पिबावृषस्वतातृपिं ॥ इंद्रप्रणोधितावानंयज्ञंविश्वेभिर्देवेभिः । तिरस्तवानविश्पते ॥ इंद्रसोमाःसुताऽ
इमेतवप्रयंतिसत्पते । क्षयंचंद्रासऽइंदवः ॥ दधिष्वाजठरेसुतंसोममिंद्रवरेण्यं । तवद्युक्षासऽइंदवः ॥ १ ॥ गिर्वणः
पाहिनःसुतंमधोर्धाराभिरज्यसे । इंद्रत्वादातमिद्यशः ॥ अभिद्युम्नानिवनिनऽइंद्रंसचंतेऽअक्षिता । पीत्वीसोमस्यवा
वृधे ॥ अर्वावतोनऽआगहिपरावतश्चवृत्रहन् । इमाजुषस्वनोगिरः ॥ यदंतरापरावतमर्वावतंचहूयसे । इंद्रेहततऽ
आगहि ॥ २ ॥ (३।४।१३) आतूनऽइंद्रमद्र्यग्घुवानःसोमपीतये । हरिभ्यांयाह्यद्रिवः ॥ सत्तोहोतानऽऋत्वियस्ति
स्तिरेबर्हिरानुषक् । अयुंजन्प्रातरद्रयः ॥ इमाब्रह्मब्रह्मवाहःक्रियंतऽआबर्हिःसीद । वीहिशूरपुरोळाशं ॥ रारंधिस
वनेषुणऽएषुस्तोमेषुवृत्रहन् । उक्थेष्विंद्रगिर्वणः ॥ मतयःसोमपामुरुंरिहंतिशवसस्पतिं । इंद्रंवत्संनमातरः ॥ ३ ॥
समंदस्वाह्यंधसोराधसेतन्वामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ वयमिंद्रत्वायवोहविष्मंतोजरामहे । उतत्वमस्मयुर्वसो ॥
मारेऽअस्मद्विमुमुचोहरिप्रियार्वाङ्याहि । इंद्रस्वधावोमत्स्वेह+ ॥ अर्वांचंत्वासुखेरथेवहतामिंद्रकेशिना । घृतस्नूब

(३।४।१२) इंद्रत्वेतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रोगायत्री । (३।४।१३) आतूनइंद्रेतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्र
इंद्रोगायत्री ।

र्हिरासदे ॥ ४ ॥ (३।४।१४) उपनःसुतमागहिसोममिंद्रगवाशिरं । हरिभ्यांयस्तेऽअस्मयुः+ ॥ तमिंद्रमदमागहिब
र्हिष्ठांग्रावभिःसुतं । कुविन्न्वस्यतृप्णवः ॥ इंद्रमित्थागिरोममाच्छागुरिषिताऽइतः । आवृतेसोमपीतये ॥ इंद्रसोम
स्यपीतयेस्तोमैरिहहवामहे । उक्थेभिःकुविदागमत् ॥ इंद्रसोमाःसुताऽइमेतान्दधिष्वशतक्रतो । जठरेवाजिनीवसो
॥ ५ ॥ विद्माहित्वाधनंजयंवाजेषुदधृषंकवे । अधातेसुम्नमीमहे ॥ इममिंद्रगवाशिरंयवाशिरंचनःपिब । आगत्यावृ
षभिःसुतं+ ॥ तुभ्येदिंद्रस्वऽओक्ये३सोमंचोदामिपीतये । एषरारंतुतेहृदि+ ॥ त्वांसुतस्यपीतयेप्रत्नमिंद्रहवामहे ।
कुशिकासोऽअवस्यवः ॥ ६ ॥ (३।४।१५) आयाह्यर्वाङुपवंधुरेष्ठास्तवेदनुप्रदिवःसोमपेयं । प्रियासखायाविमुचोप
बर्हिस्त्वामिमेहव्यवाहोहवंते ॥ आयाहिपूर्वीरतिचर्षणीराँऽअर्यऽआशिषऽउपनोहरिभ्यां । इमाहित्वामतयःस्तोमत
ष्टाऽइंद्रहवंतेसख्यंजुषाणाः+ ॥ आनोयज्ञंनमोवृधंसजोषाऽइंद्रदेवहरिभिर्याहितूयं । अहंहित्वामतिभिर्जोहवीमिघृ
तप्रयाःसधमादेमधूनां ॥ आचत्वामेतावृषणावहातोहरीसखायासुधुरास्वंगा । धानावदिंद्रःसवनंजुषाणःसखास
ख्युःशृणवद्वंदनानि ॥ कुविन्मागोपांकरसेजनस्यकुविद्राजानंमघवन्नृजीषिन् । कुविन्मऽऋषिंपपिवांसंसुतस्यकुविन्मे
वस्वोऽअमृतस्यशिक्षाः ॥ आत्वाबृहंतोहरयोयुजानाऽअर्वागिंद्रसधमादोवहंतु । प्रयेद्विताद्विवऽऋंजंत्याताःसुसंमृ

(३।४।१४)उपनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रोगायत्री।(३।४।१५) आयाह्यर्वाङित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप्।

ष्टासोवृषभस्यंमूराः+ ॥ इंद्रपिबवृषधूतस्यवृष्णऽआयंतेंश्येनऽउशतेजभार । यस्यमदेच्यावयसिप्रकृष्टीर्यस्यमदेऽअप
गोत्राववर्थ ॥ शुनंहुवेम० ॥ ७ ॥ (३।४।६) अयंतेऽअस्तुहर्यतःसोमऽआहरिभिःसुतः । जुषाणऽइंद्रहरिभिर्नऽ
आगह्यातिष्ठहरितंरथं ॥ हर्यन्नुषसमर्चयःसूर्यहर्यन्नरोचयः । विद्वाँश्चिकित्वान्हर्यश्ववर्धसऽइंद्रविश्वाऽअभिश्रियः ॥
द्यामिंद्रोहरिधायसंपृथिवींहरिवर्पसं । अधारयद्धरितोर्भूरिभोजनंययोरंतर्हरिश्चरत् ॥ जज्ञानोहरितोवृषाविश्वमाभा
तिरोचनं । हर्यश्वोहरितंधत्तऽआयुधमावज्रंबाह्वोर्हरिं ॥ इंद्रोहर्यतमर्जुनंवज्रंशुक्रैरभीवृतं । अपावृणोद्धरिभिरद्रि
भिःसुतमुद्गाहरिभिराजत ॥ ८ ॥ (३।४।७) आमंद्रैरिंद्रहरिभिर्याहिमयूररोमभिः । मात्वाकेचिन्नियमन्विंनपा
शिनोतिधन्वेवताँऽइहि ॥ वृत्रखादोवलंरुजःपुरांदर्मोऽअपामजः । स्थातारथस्यहर्योरभिस्वरऽइंद्रोदृह्ळाचिदारुजः+ ॥
गंभीराँऽउदधीँऽरिवक्रतुंपुष्यसिगाऽइव । प्रसुगोपायवसंधेनवोयथाह्रदंकुल्याऽइवाशत ॥ आनस्तुजंरयिंभरांशंनप्र
तिजानते । वृक्षंपक्वंफलमंकीवधूनुहींद्रसंपारणंवसु ॥ स्वयुरिंद्रस्वराळसिस्मादिष्टिःस्वयशस्तरः । सवावृधानऽओज
सापुरुष्टुतभवानःसुश्रवस्तमः ॥ ९ ॥ (३।४।८) युध्मस्यतेवृषभस्यस्वराजऽउग्रस्ययूनःस्थविरस्यघृष्वेः । अजूर्यतो

(३।४।६) अयंतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रोबृहती । (३।४।७) आमंद्रैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्र इंद्रोबृहती । (३।४।८) युध्मस्यतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

वज्रिणोवीर्या३णींद्रश्रुतस्यमहतोमहानि ॥ महाँऽअसिमहिषवृष्ण्येभिर्धनस्पृदुग्रसहमानोऽअन्यान् । एकोविश्वस्यभु
वनस्यराजासयोधयाचक्षययाचजनान् ॥ प्रमात्राभीरिरिचेरोचमानःप्रदेवेभिर्विश्वतोऽअप्रतीतः । प्रमज्मनादिवऽ
इंद्रःपृथिव्याःप्रोरोर्महोऽअंतरिक्षादृजीषी+ ॥ उरुंगभीरंजनुषाभ्यु१ग्रंविश्वव्यचसमवतंमतीनां । इंद्रंसोमासःप्रदिवि
सुतासःसमुद्रंनस्रवतऽआविशंति ॥ यंसोममिंद्रपृथिवीद्यावागर्भंनमाताबिभृतस्त्वाया । तंतेहिन्वंतितमुतेमृजंत्यध्व
र्यवोवृषभपातवाऽउ ॥ १० ॥ (३।४।९) मरुत्वाँऽइंद्रवृषभोरणायपिबासोममनुष्वधंमदाय । आसिंचस्वजठरेम
ध्वऽऊर्मिंत्वंराजासिप्रदिवःसुतानां ॥ सजोषाऽइंद्रसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहाशूरविद्वान् । जहिशत्रूँरपमृधोनुद
स्वाथाभयंकृणुहिविश्वतोनः ॥ उतऽऋतुभिर्ऋतुपाःपाहिसोममिंद्रदेवेभिःसखिभिःसुतंनः । याँऽआभजोमरुतोयेत्वा
न्वहन्वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ॥ येत्वाहिहत्येमघवन्नवर्धन्येशांबरेहरिवोयेगविष्टौ । येत्वानूनमनुमदंतिविप्राःपिबेंद्रसो
मंसगणोमरुद्भिः ॥ मरुत्वंतंवृषभंवावृधानमकवारिंदिव्यंशासमिंद्रं । विश्वासाहमवसेनूतनायोग्रंसहोदामिहतंहुवेम
॥ ११ ॥ (३।४।१०) सद्योहजातोवृषभःकनीनःप्रभर्तुमावदंधसःसुतस्य । साधोःपिबप्रतिकामंयथातेरसाशिरःप्रथ
मंसोम्यस्य ॥ यज्जायथास्तदहरस्यकामेंशोःपीयूषमपिबोगिरिष्ठां । तंतेमातापरियोषाजनित्रीमहःपितुर्दमऽआसिंचद

(३।४।९) मरुत्वाँइंद्रेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् । (३।४।१०) सद्योहजातइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनो

ग्रे ॥ उपस्थायंमातरमन्नमैट्टतिग्ममपश्यदभिसोममूधः । प्रयावयन्नचरद्गृत्सोऽअन्यान्महानिचक्रेपुरुधप्रतीकः ॥ उ
ग्रस्तुराषाळभिभूत्योजायथावशंतन्वंचक्रऽएषः । त्वष्टारमिंद्रोजनुषाभिभूयामुष्यासोममपिबच्चमूषु ॥ शुनंहुवेम०
॥ १२ ॥ (३।४।११) शंसामहामिंद्रंयस्मिन्विश्वाऽआकृष्टयःसोमपाःकाममव्यन् । यंसुक्रतुंधिषणेविभ्वतष्टंघनंवृ
त्राणांजनयंतदेवाः+ ॥ यंनुनकिःपृतनासुस्वराजंद्वितातरतिनृतमंहरिष्ठां । इनतमःसत्वभिर्योहशूषैःपृथुज्रयाऽअमि
नादायुर्दस्योः ॥ सहावापृत्सुतरणिर्नावाव्यानशीरोदसीमेहनावान् । भगोनकारेहव्योमतीनांपितेवचारुःसुहवोवयो
धाः+ ॥ धर्तादिवोरजसस्पृष्टऽऊर्ध्वोरथोनवायुर्वसुभिर्नियुत्वान् । क्षपांवस्ताजनितासूर्यस्यविभक्ताभागंधिषणेववा
जं ॥ शुनंहुवेम० ॥ १३ ॥ (३।४।१२) इंद्रःस्वाहापिबतुयस्यसोमऽआगत्यातुम्रोवृषभोमरुत्वान् । ओरुव्यचाः
पृणतामेभिरन्नैरास्यहविस्तन्व१ःकाममृध्याः ॥ आतेसपर्यूजवसेयुनज्मिययोरनुप्रदिवःश्रुष्टिमावः । इहत्वाधेयुर्हर
यःसुशिप्रपिबात्व१स्यसुषुतस्यचारोः ॥ गोभिर्मिमिक्षुंदधिरेसुपारमिंद्रंज्यैष्ठ्यायधायसेगृणानाः । मंदानःसोमंपपिवाँ
ऽऋजीषिन्त्समस्मभ्यंपुरुधागाऽइषण्य ॥ इमंकाममंदयागोभिरश्वैश्चंद्रवताराधसापप्रथश्च । स्वर्यवोमतिभिस्तुभ्यंवि

विश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् । (३।४।११) शंसामहामितिपंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् । (३।४।१२) इंद्रःस्वाहेति
पंचर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

प्राऽइंद्रायवाहःकुशिकासोऽअक्रन् ॥ शुनंहुवेम० ॥ १४ ॥ (३।४।१३) चर्षणीधृतंमघवानमुक्थ्य१मिंद्रंगिरोबृ
हतीरभ्यनूषत । वावृधानंपुरुहूतंसुवृक्तिभिरमर्त्यंजरमाणंदिवेदिवे ॥ शतक्रतुमर्णवंशाकिनंनरंगिरोमऽइंद्रमुपयंति
विश्वतः । वाजसनिंपूर्भिदंतूर्णिमप्तुरंधामसाचमभिषाचंस्वर्विदं ॥ आकरेवसोर्जरितापनस्यतेनेहसःस्तुभऽइंद्रोदुव
स्यति । विवस्वतःसदनऽआहिपिप्रियेसत्रासाहमभिमातिहनंस्तुहि ॥ नृणामुत्वानृतमंगीर्भिरुक्थैरभिप्रवीरमर्चतास
बाधः । संसहसेपुरुमायोजिहीतेनमोऽअस्यप्रदिवऽएकऽईशे ॥ पूर्वीरस्यनिष्षिधोमर्त्येषुपुरूवसूनिपृथिवीबिभर्ति ।
इंद्रायद्यावऽओषधीरुतापोरयिंरक्षंतिजीरयोवनानि ॥ १५ ॥ तुभ्यंब्रह्माणिगिरऽइंद्रतुभ्यंसत्रादधिरेहरिवोजुषस्व ।
बोध्या३पिरवसोनूतनस्यसखेवसोजरितृभ्योवयोधाः ॥ इंद्रमरुत्वऽइहपाहिसोमंयथाशार्यातेऽअपिबःसुतस्य । तवप्र
णीतीतवशूरशर्मन्नाविवासंतिकवयःसुयज्ञाः+ ॥ सवावशानऽइहपाहिसोमंमरुद्भिरिंद्रसखिभिःसुतंनः । जातंयत्त्वा
परिदेवाऽअभूषन्महेभरायपुरुहूतविश्वे ॥ अप्तूर्येमरुतऽआपिरेषोमंदन्निंद्रमनुदातिवाराः । तेभिःसाकंपिबतुवृत्रखा
दःसुतंसोमंदाशुषःस्वेसधस्थे ॥ इदंह्यन्वोजसासुतंराधानांपते । पिबात्व१स्यगिर्वणः ॥ यस्तेऽअनुस्वधामसत्सुतेनि

(३।४।१३) चर्षणीधृतमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुप्आद्यास्तिस्रोजगत्यःअंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

यच्छतन्वं । सत्वाममत्तुसोम्यं+ ॥ प्रतेऽअश्नोतुकुक्ष्योःप्रेंद्रब्रह्मणाशिरः । प्रबाहूशूररराधसे ॥ १६ ॥ (३।४।१४)
धानावंतंकरंभिणमपूपवंतमुक्थिनं । इंद्रप्रातर्जुषस्वनः ॥ पुरोळाशंपचत्यंजुषस्वेंद्रागुरस्वच । तुभ्यंहव्यानिसिस्रते ॥
पुरोळाशंचनोघसोजोषयासेगिरश्चनः । वधूयुरिवयोषणां ॥ पुरोळाशंसनश्रुतप्रातःसावेजुषस्वनः । इंद्रक्रतुर्हितेबृह
न्+ ॥ माध्यंदिनस्यसवनस्यधानाःपुरोळाशमिंद्रकृष्वेहचारुं । प्रयत्स्तोताजरितातूर्ण्यर्थोवृषायमाणऽउपगीर्भिरीट्टे
॥ १७ ॥ तृतीयेधानाःसवनेपुरुष्टुतपुरोळाशमाहुतंमामहस्वनः । ऋभुमंतंवाजवंतंत्वाकवेप्रयस्वंतऽउपशिक्षेमधीति
भिः ॥ पूषण्वतेतेचकृमाकरंभंहरिवतेहर्यश्वायधानाः । अपूपमद्धिसगणोमरुद्भिःसोमंपिबवृत्रहाशूरविद्वान्+ ॥ प्र
तिधानाभरततूयमस्मैपुरोळाशंवीरतमायनृणां । दिवेदिवेसदृशीरिंद्रतुभ्यंवर्धंतुत्वासोमपेयायधृष्णो ॥ १८ ॥
(३।४।१५) इंद्रापर्वताबृहतारथेनवामीरिषऽआवहतंसुवीराः । वीतंहव्यान्यध्वरेषुदेवावर्धेथांगीर्भिरिळयामदंता ॥
तिष्ठासुकंमघवन्मापरागाःसोमस्यनुत्वासुषुतस्ययक्षि । पितुर्नपुत्रःसिचमारभेतऽइंद्रस्वादिष्ठयागिराशचीवः ॥ शंसा

(३।४।१४) धानावंतमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रइंद्रस्त्रिष्टुपूआद्याश्चतस्रोगायत्र्यःषष्ठीजगती । (३।४।१५) इंद्रापर्वते
तिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रऋषिरिंद्रोदेवताआद्यायाइंद्रापर्वतौपंचदश्यादिद्वयोःससर्परीवाकृततश्चतसृणांरथांगानित्रिष्टुप्
शमीषोळश्यौजगत्यौद्वादशीद्वाविंश्योनुष्टुभःत्रयोदशीगायत्रीअष्टादशीबृहती ।

वाध्वर्योप्रतिमेगृणीहींद्रायवाहःकृणवावजुष्टं । एदंबर्हिर्यजमानस्यसीदाथाचभूदुक्थमिंद्रायशस्तं+ ॥ जायेदस्तंमघव
न्त्सेदुयोनिस्तदित्त्वायुक्ताहरयोवहंतु । यदाकदाचसुनवामसोमममग्निष्ट्वादूतोधन्वात्यच्छ ॥ परायाहिमघवन्नाचयाहीं
द्रभ्रातरुभयत्राते अर्थं । यत्रारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोरासभस्य ॥ १९ ॥ अपाःसोममस्तमिंद्रप्रयाहि
कल्याणीर्जायासुरणंगृहेते । यत्रारथस्यबृहतोनिधानंविमोचनंवाजिनोदक्षिणावत् ॥ इमेभोजाऽअंगिरसोविरूपादि
वस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विश्वामित्रायददतोमघानिसहस्रसावेप्रतिरंतऽआयुः ॥ रूपंरूपंमघवाबोभवीतिमायाः
कृण्वानस्तन्वं१परिस्वां । त्रिर्यद्दिवःपरिमुहूर्तमागात्स्वैर्मंत्रैरनृतुपाऽऋतावा ॥ महाँऽऋषिर्देवजादेवजूतोस्तभ्नात्सिंधु
मर्णवंनृचक्षाः । विश्वामित्रोयदवहत्सुदासमप्रियायतकुशिकेभिरिंद्रः ॥ हंसाऽइवकृणुथश्लोकमद्रिभिर्मदंतोगीर्भिर
ध्वरेसुतेसचा । देवेभिर्विप्राऽऋषयोनृचक्षसोविपिबध्वंकुशिकाःसोम्यंमधु ॥ २० ॥ उपप्रेतकुशिकाश्चेतयध्वमश्वंरा
येप्रमुंचतासुदासः । राजावृत्रंजंघनत्प्रागपागुदगथायजातेवरऽआपृथिव्याः+ ॥ यऽइमेरोदसीऽउभेऽअहमिंद्रमतुष्ट
वं । विश्वामित्रस्यरक्षतिब्रह्मेदंभारतंजनं ॥ विश्वामित्राऽअरासतब्रह्मेंद्रायवज्रिणे । करदिन्नःसुराधसः ॥ किंतेकृण्वं
तिकीकटेषुगावोनाशिरंदुह्रेनतपंतिघर्मं । आनोभरप्रमगंदस्यवेदोनैचाशाखंमघवन्रंधयानः ॥ ससर्परीरमतिंबाधमा
नाबृहन्मिमायजमदग्निदत्ता । आसूर्यस्यदुहितातताननश्रवोदेवेष्वमृतमजुर्यं+ ॥ २१ ॥ ससर्परीरभरत्तूयमेभ्योधि

श्रवःपांचजन्यासुकृष्टिषु । सापक्ष्या३नव्यमायुर्दधानायांमेपलस्तिजमदग्नयोददुः ॥ स्थिरौगावौभवतांवीळुरक्षोमेषा
विवर्हिमायुगंविशारि । इंद्रःपातल्येददतांशरीतोररिष्टनेमेऽअभिनःसचस्व ॥ बलंधेहितनूषुनोबलमिंद्रानळुत्सुनः ।
बलंतोकायतनयायजीवसेत्वंहिबलदाऽअसि ॥ अभिव्ययस्वखदिरस्यसारमोजोधेहिस्पंदनेशिंशपायां । अक्षवीळो
वीळितवीळयस्वमायामादस्मादवजीहिपोनः ॥ अयमस्मान्वनस्पतिर्माचहामाचरीरिषत् । स्वस्त्यागृहेभ्यऽआवसाऽ
आविमोचनात् ॥ २२ ॥ इंद्रोतिभिर्बहुलाभिर्नोऽअद्ययाच्छ्रेष्ठाभिर्मघवन्छूरजिन्व । योनोद्वेष्ट्यधरःसस्पदीष्टयमुद्वि
ष्मस्तमुप्राणोजहातु ॥ परशुंचिद्वितपतिशिंबलंचिद्विवृश्चति । उखाचिदिंद्रयेषंतीप्रयस्ताफेनमस्यति ॥ नसायकस्यचि
किते जनासोलोधंनयंतिपशुमन्यमानाः । नावाजिनंवाजिनाहासयंतिनगर्दभंपुरोऽअश्वान्नयंति ॥ इमऽइंद्रभरतस्य
पुत्राऽअपपित्वंचिकितुर्नप्रपित्वं । हिन्वंत्यश्वमरणंननित्यंज्यावाजंपरिणयंत्याजौ+ ॥ २३ ॥ (३।५।१) इमंमहेविदथ्या
यशूषंशश्वत्कृत्वऽईड्यायप्रजभ्रुः । शृणोतुनोदम्येभिरनीकैःशृणोत्वग्निर्दिव्यैरजस्रः ॥ महिमहेदिवेऽअर्चापृथिव्यैका

(३।५।१) इमंमहइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःप्रजापतिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (सूक्तभेदप्रयोगपक्षेदेवताः क्रमेण—अग्निः १ विश्वेदेवाः २ द्यावापृथिवी १ विश्वे. १ सूर्यद्यावापृथिव्यः १ द्यावापृथिवी २ द्यौः १ विश्वेदेवाः १ सविता १ विश्वे. २ विष्णुः १ इंद्रः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः ५ अग्निः १ एवं २२ ॥ उत्तरसूक्तेअखिलाअपिविश्वेदेवाः) ।

मोमऽइच्छन्चरतिप्रजानन् । ययोर्हस्तोमेविदथेषुदेवाःसपर्यवोमादयंतेसचायोः+ ॥ युवोर्ऋतंरोदसीसत्यमस्तुमहेषुणः
सुवितायप्रभूतं । इदंदिवेनमोऽअग्नेपृथिव्यैसपर्यामिप्रयसायामिरत्नं ॥ उतोहिवांपूर्व्याऽआविविद्रऽऋतावरीरोदसी
सत्यवाचः । नरश्चिद्वांसमिथेशूरसातौववंदिरेपृथिविवेविदानाः ॥ कोऽअद्धावेदकऽइहप्रवोचद्देवाँऽअच्छापथ्या३
कासमेति । ददृश्रऽएषामवमासदांसिपरेषुयागुह्येषुव्रतेषु ॥ २४ ॥ कविर्नृचक्षाऽअभिषीमचष्टऽऋतस्ययोनाविघृते
मदंती । नानाचक्रातेसदनंयथावेःसमानेनक्रतुनासंविदाने+ ॥ समान्यावियुतेदूरेऽअंतेध्रुवेपदेतस्थतुर्जागरूके । उ
तस्वसारायुवतीभवंतीऽआदुब्रुवातेमिथुनानिनाम ॥ विश्वेदेतेजनिमासंविविक्तोमहोदेवान्बिभ्रतीनव्यथेते । एजं
ध्रुवंपत्यतेविश्वमेकंचरत्पतत्रिविषुणंविजातं+ ॥ सनापुराणमध्येम्यारान्महःपितुर्जनितुर्जामितन्नः । देवासोयत्रपनि
तारऽएवैरुरौपथिव्युतेतस्थुरंतः+ ॥ इमंस्तोमंरोदसीप्रब्रवीम्यृदूदराःशृणवन्नग्निजिह्वाः । मित्रःसम्राजोवरुणोयुवान
ऽआदित्यासःकवयःपप्रथानाः+ ॥ २५ ॥ हिरण्यपाणिःसवितासुजिह्वस्त्रिरादिवोविदथेपत्यमानः । देवेषुचसवितः
श्लोकमश्रेरादस्मभ्यमासुवसर्वतातिं ॥ सुकृत्सुपाणिःस्ववाँऽऋतावादेवस्त्वष्टावसेतानिनोधात् । पूषण्वंतऽऋभवोमा
दयध्वमूर्ध्वग्रावाणोऽअध्वरमतष्ट ॥ विद्युद्रथामरुतऽऋष्टिमंतोदिवोमर्याऽऋतजाताऽअयासः । सरस्वतीशृणवन्य
ज्ञियासोधातारयिंसहवीरंतुरासः ॥ विष्णुंस्तोमासःपुरुदस्ममर्काभगस्येवकारिणोयामनिग्मन् । उरुक्रमःककुहोयस्य

पूर्वीर्नमंधंतियुवतयोजनित्रीः ॥ इंद्रोविश्वैर्वीर्यैं३ःपत्यमानऽउभेऽआपप्रौरोदसीमहित्वा । पुरंदरोवृत्रहाधृष्णुषेणः
संगृभ्यानऽआभराभूरिपश्वः+ ॥ २६ ॥ नासत्यामेपितराबंधुपृच्छासजात्यमश्विनोश्चारुनाम । युवंहिस्थोरयिदौनो
रयीणांदात्रंरक्षेथेऽअकवैरदब्धा ॥ महत्तद्वःकवयश्चारुनामयद्धदेवाभवथविश्वऽइंद्रे । सखऽऋभुभिःपुरुहूतप्रिये
भिरिमांधियंसातयेतक्षतानः ॥ अर्यमाणोऽअदितिर्यज्ञियासोदब्धानिवरुणस्यव्रतानि । युयोतनोऽअनपत्यानिगंतोः
प्रजावान्नःपशुमाँऽअस्तुगातुः+ ॥ देवानांदूतःपुरुधप्रसूतोनागान्नोवोचतुसर्वताता । श्रृणोतुनःपृथिवीद्यौरुतापःसूर्यो
नक्षत्रैरुर्वी१तरिक्षं ॥ श्रृण्वंतुनोवृषणःपर्वतासोध्रुवक्षेमासऽइळयामदंतः । आदित्यैर्नोऽअदितिःश्रृणोतुयच्छंतुनोम
रुतःशर्मभद्रं+ ॥ सदासुगःपितुमाँऽअस्तुपंथामध्वादेवाऽओषधीःसंपिपृक्त । भगोमेऽअग्नेसख्येनमृध्याऽउद्रायोऽअ
श्यांसदनंपुरुक्षोः+ ॥ स्वदंस्वहव्यासमिषोदिदीह्यस्मद्र्य१क्संमिमीहिश्रवांसि । विश्वाँऽअग्नेपृत्सुतान्जेषिशत्रूनहावि
श्वासुमनादीदिहीनः ॥ २७ ॥ (३।५।२) उषसःपूर्वाऽअधयद्व्यूषुर्महद्विजज्ञेऽअक्षरंपदेगोः । व्रतादेवानामुपनुप्र
भूषन्महद्देवानामसुरत्वमेकं ॥ मोषूणोऽअत्रजुहुरंतदेवामापूर्वेऽअग्नेपितरःपदज्ञाः । पुराण्योःसद्मनोःकेतुरंतर्महद्दे० ॥
विमेपुरुत्रापतयंतिकामाःशम्यच्छादीद्येपूर्व्याणि । समिद्धेऽअग्नावृतमिद्वदेममहद्दे० ॥ समानोराजाविभृतःपुरुत्रा

(३।५।२) उषसइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःप्रजापतिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

शयेशयासुप्रयुतोवनानु । अन्यावत्संभरतिक्षेतिमातामहद्दे० ॥ आक्षित्पूर्वास्वपराऽअनूरुत्सद्योजातासुतरुणीष्वंतः ।
अंतर्वतीःसुवतेऽअप्रवीतामहद्दे० ॥ २८ ॥ शयुःपरस्तादधनुद्विमाताबंधनश्चरतिवत्सऽएकः । मित्रस्यतावरुणस्यव्र
तानिमहद्दे० ॥ द्विमाताहोताविदथेषुसम्राळन्वग्रंचरतिक्षेतिबुध्नः । प्ररण्यानिरण्यवाचोभरंतेमहद्दे० ॥ शूरस्येवयु
ध्यंतोऽअंतमस्यप्रतीचीनंददृशेविश्वमायत् । अंतर्मतिश्चरतिनिष्षिधंगोर्महद्दे० ॥ निवेवेतिपलितोदूतऽआस्वंतर्महाँ
श्चरतिरोचनेन । वपूंषिबिभ्रदभिनोविचष्टेमहद्दे० ॥ विष्णुर्गोपाःपरमंपातिपाथःप्रियाधामान्यमृतादधानः । अग्नि
ष्टाविश्वाभुवनानिवेदमहद्दे० ॥ २९ ॥ नानाचक्रातेयम्या३वपूंषितयोरन्यद्रोचतेकृष्णमन्यत् । श्यावीचयदरुषीच
स्वसारौमहद्दे० ॥ माताचयत्रदुहिताचधेनूसबर्दुघेधापयेतेसमीची । ऋतस्यतेसदसीळेऽअंतर्महद्दे० ॥ अन्यस्या
वत्संरिहतीमिमायकयाभुवानिदधेधेनुरूधः । ऋतस्यसापयसापिन्वतेळामहद्दे० ॥ पद्यावस्तेपुरुरूपावपूंष्यूर्ध्वात
स्थौत्र्यविंरेरिहाणा । ऋतस्यसद्मविचरामिविद्वान्महद्दे० ॥ पदेऽइवनिहितेदस्मेऽअंतस्तयोरन्यद्गुह्यमाविरन्यत् ।
सध्रीचीनापथ्या३साविषूचीमहद्दे० ॥ ३० ॥ आधेनवोधुनयंतामशिश्वीःसबर्दुघाःशशयाऽअप्रदुग्धाः । नव्यान
व्यायुवतयोभवंतीर्महद्दे० ॥ यदन्यासुवृषभोरोरवीतिसोऽअन्यस्मिन्यूथेनिदधातिरेतः । सहिक्षपावान्त्सभगःसरा
जामहद्दे० ॥ वीरस्यनुस्वश्व्यंजनासःप्रनुवोचामविदुरस्यदेवाः । षोळ्हायुक्ताःपंचपंचावहंतिमहद्दे० ॥ देवस्त्वष्टास

वि॒तावि॒श्वरू॑पःपु॒पोष॑प्र॒जाःपु॑रु॒धाज॑जान । इ॒माच॒विश्वा॒भुव॑नान्यस्यम॒हद्दे॒० ॥ म॒हीस॒मैर॑च्च॒म्वा॑स॒मीची॑ऽउ॒भेतेऽअ॑स्य वसु॑ना॒न्यृष्टे । श्रृ॒ण्वेवी॒रोवि॒दंमा॑नो॒वसू॑निम॒हद्दे॒० ॥ इ॒मांच॑नःपृथि॒वींवि॒श्वधा॑या॒ऽउप॑क्षेतिहि॒तमि॑त्रो॒नरा॑जा । पु॒रः॒स द॑ःशर्म॒सदो॒नवी॒राम॒हद्दे॒० ॥ नि॒ष्षिध्व॑रीस्त॒ऽओष॑धीरु॒तापो॑र॒यिंत॑ऽइंद्रपृथि॒वीबि॑भर्ति । सखा॑यस्तेवाम॒भाज॑ःस्यामम॒ हद्दे॒० ॥ ३१ ॥ इतितृतीयाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

एकोनविंशाध्याये वर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १५८ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ९० इंद्रापर्वताभ्या. १ इंद्राये. १३ ससर्पर्यैवाचइ. २ रथांगेभ्य. ४ इंद्राये. ४ विश्वान्देवान् ४४ [भे. प. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्यः २ द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्यद्यावापृथिवीभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. २ द्यवइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सवित्रइदं. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ विष्णवइ. इंद्राये. अश्विभ्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २२ एवं ४४] ॥ इतितृतीयेतृतीयः ॥ ३ ॥

नताष्टौप्रमेषट्‍धेनुर्नवाश्विनंमित्रोमैत्रंचतुर्गायत्र्यंतंमिहेहवःसप्तार्भवंजागतंतृचोंत्यऐंद्रश्चोषउषस्यंमिमाउद्धूनैं द्रावरुणबार्हस्पत्यपौष्णंसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचांअंत्योजमदग्न्यार्षोवांचतुर्थ्याद्यागायत्र्यौयःपूजयितुंदेव पितृमनुष्यान्पेचआंत्राणिशुनःश्येनरूपेणेंद्रोवृत्त्यर्थमाहरन्मंधुयस्यसवामदेवोगौतमंश्चतुर्थंमंडलपश्यत्त्वांह्य ग्नेविंशतिरष्ध्यतिजगतीधृतिरुपाद्याश्चतस्रोवारुण्यश्ववायोमर्त्येष्वावःषोळशाद्यारौद्रींकृणुष्वपंचोनाराक्षोघ्नं॥१॥

॥ हरिः ओम् ॥ (३।५।३) नता॒मिनं॑ति॒मा॒यिनो॒नधीरा॑व्र॒तादे॒वानां॑प्रथ॒माध्रु॒वाणि॑ । नरोद॑सीऽअ॒द्रुहा॑वे॒द्याभि॒र्न पर्व॑तानि॒नमे॑तस्थि॒वांस॑ः ॥ ष॒ड्भा॒राँऽएको॒ऽअच॑रन्बिभर्त्यृ॒तंवर्षि॑ष्ठ॒मुप॒गाव॒ऽआगु॑ः । ति॒स्रोम॒हीरुप॑रास्तस्थु॒रत्या॒गुहा॒द्वे निहि॑ते॒दर्श्येका॑ ॥ त्रि॒पा॒ज॒स्योवृ॑ष॒भोवि॒श्वरू॑पऽउ॒तत्र्यु॒धापु॑रु॒धप्र॒जावा॑न् । त्र्य॒नी॒कःप॑त्यते॒माहि॑ना॒वान्त्सरे॑तो॒धावृ॑ष॒भः शश्व॑तीनां ॥ अ॒भीक॑ऽआसांपद॒वीर॑बोध्यादि॒त्याना॑मह्वे॒चारु॒नाम॑ । आप॑श्चिदस्मा॒ऽअरमंतदे॒वीःपृथ॒ग्व्रजं॑ती॒ःपरि॑षीम वृंजन् ॥ त्रीष॒धस्था॑सिंधव॒स्त्रिःक॑वी॒नामु॒तत्रि॑मा॒ताविद॑थेषु॒सम्राट् । ऋ॒ताव॑री॒र्योष॑णास्ति॒स्रोऽअप्या॒स्त्रिरादि॒वोवि॒दथे॒ पत्य॑मानाः ॥ त्रिरादि॒वःस॑वि॒तर्वार्या॑णिदि॒वेदि॑व॒ऽआसु॑व॒त्रिर्नो॒ऽअह्न॑ः । त्रि॒धातु॑रा॒यऽआसु॑वा॒वसू॑नि॒भग॑त्रातर्धिषणे सा॒तयेधा॑ः ॥ त्रिरादि॒वःस॑वि॒तासो॑षवीति॒राजा॑नामि॒त्रावरु॑णासु॒पाणी । आप॑श्चिदस्य॒रोद॑सीचिदु॒र्वीर॑त्नंभिक्षंतसवि॒ तुःस॒वाय॑ ॥ त्रिरु॑त्त॒मादू॒णशो॑रोच॒नानि॒त्रयो॑राजं॒त्यसु॑रस्यवी॒राः । ऋ॒तावा॑नऽइषि॒रादू॒ळभा॑स॒स्त्रिरादि॒वोवि॒दथे॑संतुदे॒ वाः+ ॥ १ ॥ (३।५।४) प्रमै॑विवि॒क्वाँऽअ॑विदन्मनी॒षांधे॒नुंचरं॑ती॒प्रयु॑ता॒मगो॑पां । स॒द्यश्चि॒द्यादु॑दु॒हेभूरि॑धा॒सेरिंद्र॒स्तद॒ग्निः

(३।२।३) नतामिनंतीत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षेविभागःक्रमेण—विश्वेदेवाः १ संवत्सरादित्याः सिंधवः १ सविता १ विश्वेदेवाः २ एवमष्टौ) । (३।५।४) प्रमेविविक्वानितिषडृचस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् भेदपक्षेविश्वेदेवाः ४ अग्निः २ एवंषट्) ।

पनितारोऽअस्याः ॥ इंद्रःसुपूषावृषणासुहस्तादिवोनप्रीताःशशयंदुदुह्रे । विश्वेयदस्यांरणयंतदेवाःप्रवोत्रवसवःसुम्न
मश्यां ॥ याजामयोवृष्णऽइच्छंतिशक्तिर्नमस्यंतीर्जानतेगर्भमस्मिन् । अच्छापुत्रंधेनवोवावशानामहश्चरंतिबिभ्रतंव
पूंषि ॥ अच्छाविवक्मिरोदसीसुमेकेग्राव्णोयुजानोऽअध्वरेमनीषा । इमाऽउतेमनवेभूरिवाराऽऊर्ध्वाभवंतिदर्शताय
जत्राः ॥ यातेजिह्वामधुमतीसुमेधाऽअग्नेदेवेषूच्यतऽउरूची । तयेहविश्वाँऽअवसेयजत्रानासादयपाययाचामधूनि ॥
यातेऽअग्नेपर्वतस्येवधारासश्चंतीपीपयद्देवचित्रा । तामस्मभ्यंप्रमतिंजातवेदोवसोरास्वसुमतिंविश्वजन्यां ॥ २ ॥
(३।५।५) धेनुःप्रत्नस्यकाम्यंदुहानांतःपुत्रश्चरतिदक्षिणायाः । आद्योतनिंवहतिशुभ्रयामोषसःस्तोमोऽअश्विनाव
जीगः ॥ सुयुग्वहंतिप्रतिवामृतेनोर्ध्वाभवंतिपितरेवमेधाः । जरेथामस्मद्विपणेर्मनीषांयुवोरवश्चकृमायातमर्वाक्+ ॥
सुयुग्भिरश्वैःसुवृतारथेनदस्राविमंशृणुतंश्लोकमद्रेः । किमंगवांप्रत्यवर्तिंगमिष्ठाहुर्विप्रासोऽअश्विनापुराजाः+ ॥ आ
मन्येथामागतंकच्चिदेवैर्विश्वेजनासोऽअश्विनाहवंते । इमाहिवांगोऽऋजीकामधूनिप्रमित्रासोनददुरुस्रोऽअग्रे ॥ तिरः
पुरूचिदश्विनारजांस्यांगूषोवांमघवानाजनेषु । एहयातंपथिभिर्देवयानैर्दस्राविमेवांनिधयोमधूनां ॥ ३ ॥ पुराणमो
कःसख्यंशिवंवांयुवोर्नराद्रविणंजह्नाव्यां । पुनःकृण्वानाःसख्याशिवानिमध्वामदेमसहनूसमानाः+ ॥ अश्विनावा

(३।५।५) धेनुःप्रत्नस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोश्विनौत्रिष्टुप् ।

युनायुवंसुदक्षानियुद्भिश्चसजोषसायुवाना । नासत्यातिरोऽअह्न्यंजुषाणासोमंपिबतमस्रिधासुदानू ॥ अश्विनापरि
वामिषःपुरूचीरीयुर्गीर्भिर्यतमानाऽअमृध्राः । रथोहवामृतजाऽअद्रिजूतःपरिद्यावापृथिवीयातिसद्यः+ ॥ अश्विना
मधुषुत्तमोयुवाकुःसोमस्तंपातमागतंदुरोणे । रथोहवांभूरिवर्पःकरिक्रत्सुतावतोनिष्कृतमागमिष्ठः ॥ ४ ॥ (३।५।६)
मित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणोमित्रोदाधारपृथिवीमुतद्यां । मित्रःकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेमित्रायहव्यंघृतवज्जुहोत ॥ प्रस
मित्रमर्तोऽअस्तुप्रयस्वान्यस्तऽआदित्यशिक्षतिव्रतेन । नहन्यतेनजीयतेत्वोतोनैनमंहोऽअश्नोत्यंतितोनदूरात्+ ॥
अनमीवासऽइळयामदंतोमितज्ञवोवरिमन्नापृथिव्याः । आदित्यस्यव्रतमुपक्षियंतोवयंमित्रस्यसुमतौस्याम ॥ अयं
मित्रोनमस्यःसुशेवोराजासुक्षत्रोऽअजनिष्टवेधाः । तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ महाँऽआदि
त्योनमसोपसद्योयातयज्जनोगृणतेसुशेवः । तस्माऽएतत्पन्यतमायजुष्टमग्नौमित्रायहविराजुहोत ॥ ५ ॥ मित्रस्य
चर्षणीधृतोवोदेवस्यसानसि । द्युम्नंचित्रश्रवस्तमं ॥ अभियोमहिनादिवंमित्रोबभूवसप्रथाः । अभिश्रवोभिःपृथि
वीं+ ॥ मित्रायपंचयेमिरेजनाऽअभिष्टिशवसे । सदेवान्विश्वान्बिभर्ति ॥ मित्रोदेवेष्वायुषुजनायवृक्तबर्हिषे । इषऽ

(३।५।६) मित्रोजनानितिनवर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रोमित्रस्त्रिष्टुप् अंत्याश्चतस्रोगायत्र्यः ।

इष्टव्रताऽअकः ॥ ६ ॥ (३।५।७) इहेहवोमनसाबंधुतानरऽउशिजोजग्मुरभितानिवेदसा । याभिर्मायाभिःप्रति
जूतिवर्पसःसौधन्वनायज्ञियँभागमानश+ ॥ याभिःशचीभिश्चमसाँऽअपिंशतयाधियागामरिणीतचर्मणः । येनह
रीमनसानिरतक्षततेनदेवत्वमृभवःसमानश ॥ इंद्रस्यसख्यमृभवःसमानशुर्मनोर्नपातोऽअपसोदधन्विरे । सौधन्व
नासोऽअमृतत्वमेरिरेविष्ट्वीशमीभिःसुकृतःसुकृत्यया ॥ इंद्रेणयाथसरथंसुतेसचाँऽअथोवशानांभवथासहश्रिया । न
वःप्रतिमैसुकृतानिवाघतःसौधन्वनाऽऋभवोवीर्याणिच ॥ इंद्रऽऋभुभिर्वाजवद्भिःसमुक्षितंसुतंसोममावृषस्वागभ
स्त्योः । धियेषितोमघवन्दाशुषोगृहेसौधन्वनेभिःसहमत्स्वानृभिः ॥ इंद्रऽऋभुमान्वाजवान्मत्स्वेहनोस्मिन्त्सवनेश
च्यापुरुष्टुत । इमानितुभ्यंस्वसराणियेमिरेव्रतादेवानांमनुषश्चधर्मभिः ॥ इंद्रऽऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निहस्तोमंजरि
तुरुपयाहियज्ञियँ । शतंकेतेभिरिषिरेभिरायवेसहस्रणीथोऽअध्वरस्यहोमनि ॥ ७ ॥ (३।५।८) उषोवाजेनवाजि
निप्रचेताःस्तोमंजुषस्वगृणतोमघोनि । पुराणीदेवियुवतिःपुरंधिरनुव्रतंचरसिविश्ववारे ॥ उषोदेव्यमर्त्याविभाहिचं
द्ररथासूनृताऽईरयंती । आत्वावहंतुसुयमासोऽअश्वाहिरण्यवर्णापृथुपाजसोये+ ॥ उषःप्रतीचीभुवनानिविश्वोर्ध्वाति

(३।५।७) इहेहवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रऋभवःअंत्यानांतिसृणामिंद्रऋभवोजगती । (३।५।८) उषोवाजेनेति
सप्तर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रउषास्त्रिष्टुप् ।

ष्ठस्यमृतस्यकेतुः । समानमर्थंचरणीयमानाचक्रमिवनव्यस्यावृत्स्व ॥ अवस्यूमेवचिन्वतीमघोन्युषायातिस्वसरस्य
पत्नी । स्व१र्जनंतीसुभगासुदंसाऽआंताद्दिवःपप्रथऽआपृथिव्याः+ ॥ अच्छावोदेवीमुषसंविभातींप्रवोभरध्वंनमसा
सुवृक्तिं । ऊर्ध्वंमधुधादिविपाजोऽअश्रेत्प्ररोचनारुरुचेरण्वसंदृक् ॥ ऋतावरीदिवोऽअर्कैरबोध्यारेवतीरोदसीचित्रम
स्थात् । आयतीमग्नऽउषसंविभातींवाममेषिद्रविणंभिक्षमाणः ॥ ऋतस्यबुध्नऽउषसामिषण्यन्वृषामहीरोदसीऽआविवे
श । महीमित्रस्यवरुणस्यमायाचंद्रेवभानुंविदधेपुरुत्रा+ ॥ ८ ॥ (३।५।९) इमाऽउवांभृमयोमन्यमानायुवावतेन
तुज्याऽअभूवन् । क्व१त्यदिंद्रावरुणायशोवांयेनस्मासिनंभरथःसखिभ्यः ॥ अयमुवांपुरुतमोरयीयन्छश्वत्तममवसे
जोहवीति । सजोषाविंद्रावरुणामरुद्भिर्दिवापृथिव्याशृणुतंहवंमे ॥ अस्मेतदिंद्रावरुणावसुष्यादस्मेरयिर्मरुतःसर्ववी
रः । अस्मान्वरूत्रीःशरणैरवंत्वस्मान्होत्राभारतीदक्षिणाभिः ॥ बृहस्पतेजुषस्वनोहव्यानिविश्वदेव्य । रास्वरत्नानि
दाशुषे ॥ शुचिमर्कैर्बृहस्पतिमध्वरेषुनमस्यत । अनाम्योजऽआचके ॥ ९ ॥ वृषभंचर्षणीनांविश्वरूपमदाभ्यं । बृह

(३।५।९) इमाउवामित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यगाथिनोविश्वामित्रः (अंत्यतृचस्यजमदग्निर्वा) आद्यतिसृणामिंद्रावरुणौचतुर्थ्यादिति
सृणांबृहस्पतिःइयंतइत्यादितिसृणांपूषातत्सवितुरित्यादितिसृणांसवितासोमइत्यादितिसृणांसोमआनइत्यादितिसृणांमित्रावरुणौदेवताः
आद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभःशिष्टाःपञ्चदशगायत्र्यः ।

स्प॒तिं॑वरे॑ण्यं ॥ इ॒यंते॑पूषन्नाघृणेसुष्टु॒तिर्दे॑व॒नव्य॑सी । अ॒स्माभि॒स्तुभ्यं॑शस्यते ॥ तां॑जु॑षस्व॒गिरं॒मम॑वाज॒यंतीम॑वा॒धियं॑ ।
व॒धू॒युरि॑व॒योष॑णां ॥ योविश्वा॒भिवि॒पश्य॑ति॒भुव॑ना॒संच॒पश्य॑ति । सनः॑पू॒षावि॒ताभु॑वत् ॥ तत्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यं॒भर्गो॑दे॒वस्य॑
धीमहि । धियो॒योनः॑प्रचो॒दया॑त् ॥ १० ॥ दे॒वस्य॑सवि॒तुर्व॒यं॑वाज॒यंतः॑पुरं॑ध्या । भग॑स्यरा॒तिमी॑महे ॥ दे॒वंनरः॑सवि॒
तारं॒विप्रा॑य॒ज्ञैः॑सुवृ॒क्तिभिः॑ । न॒म॒स्यंति॑धि॒येषि॒ताः+ ॥ सोमो॑जिगातिगातु॒विद्दे॒वाना॑मेतिनिष्कृ॒तं । ऋ॒तस्य॒योनि॑मा॒
सदं॑ ॥ सोमो॑ऽअ॒स्मभ्यं॑द्वि॒पदे॒चतु॑ष्पदेचप॒शवे॑ । अ॒न॒मी॒वाऽइष॑स्करत् ॥ अ॒स्माक॒मायु॒र्व॒र्धय॑न्न॒भिमा॑ती॒ःसह॑मानः ।
सोमः॑स॒धस्थ॒मास॑दत् ॥ आनो॑मित्रावरुणाघृ॒तैर्गव्यू॑तिमुक्षतं । मध्वा॒रजां॑सिसुक्रतू ॥ उ॒रु॒शंसा॑नमो॒वृधा॑म॒ह्नादक्ष॑स्य
राजथः । द्राघि॑ष्ठाभिःशुचिव्रता ॥ गृ॒णा॒नाज॒मद॑ग्निना॒योना॑वृ॒तस्य॑सीदतं । पा॒तंसोम॑मृतावृधा ॥ ११ ॥ (इतिवैश्वा
मित्रंतृतीयंमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ६२)(४।१।१) त्वांह्य॑ग्ने॒सद॒मित्स॑म॒न्यवो॑दे॒वासो॑दे॒वम॑र॒तिंन्ये॑रि॒रइति॒क्रत्वा॑न्ये
रि॒रे । अम॑र्त्यंयजत॒मर्त्ये॒ष्वादे॒वमादे॑वंजनत॒प्रचे॑तसं॒विश्व॒मादे॑वंजनत॒प्रचे॑तसं ॥ सभ्रात॑रं॒वरु॑णमग्न॒ऽआव॑वृत्स्वदे॒वाँऽ
अच्छा॑सुम॒तीय॒ज्ञव॑नसं॒ज्येष्ठं॑य॒ज्ञव॑नसं । ऋ॒तावा॑नमादि॒त्यं॑चर्ष॒णीधृतं॒राजा॑नंचर्ष॒णीधृतं॑ ॥ सखे॒सखा॑यम॒भ्याव॑वृत्स्वा॒शुं

वामदेवेचतुर्थेमंडलेपंचानुवाकाः (३।१।१) त्वांह्यग्नइतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निर्द्वितीयादिचतसृणामग्निवरुणौ त्रिष्टुप्आद्यास्तिस्रःक्रमेणाष्ट्यतिजगतीधृतयः ।

नच॒क्रंरथ्यै॑व॒रंह्या॒स्मभ्यं॑दस्म॒रंह्या॑ । अग्ने॑मृळी॒कंवरु॑णे॒सचा॑विदोम॒रुत्सु॑वि॒श्वभा॑नुषु । तो॒काय॑तु॒जेशु॑शुचान॒शंकृ॑ध्य॒स्म
भ्यं॑दस्म॒शंकृ॑धि ॥ त्वंनो॑ऽअग्ने॒वरु॑णस्यवि॒द्वान्दे॒वस्य॒हेळो॑वया॑सिसीष्ठाः । यजि॑ष्ठो॒वह्नि॑तमः॒शोशु॑चानो॒विश्वा॒द्वेषां॑सि॒प्र
मु॑मुग्ध्य॒स्मत्+ ॥ सत्वंनो॑ऽअग्ने॒वमो॑भवो॒तीनेदि॑ष्ठोऽअ॒स्याऽउ॒षसो॒व्यु॑ष्टौ । अव॑यक्ष्वनो॒वरु॑णं॒ररा॑णोवी॒हिमृ॑ळी॒कंसु॒हवो॑
नऽएधि ॥ १२ ॥ अ॒स्यश्रेष्ठा॑सु॒भग॑स्यसं॒दृग्दे॒वस्य॑चि॒त्रत॑मा॒मर्त्ये॑षु । शुचि॑घृ॒तंनत॒प्तमघ्न्या॑याःस्पा॒र्हादे॒वस्य॑मं॒हने॑वधे॒
नोः+ ॥ त्रिर॑स्य॒ताप॑र॒मासं॑तिस॒त्यास्पा॒र्हादे॒वस्य॒जनि॑मान्य॒ग्नेः । अ॒नं॒तेऽअं॒तःपरि॑वीत॒ऽआगा॒च्छुचिः॑शु॒क्रोऽअ॒र्योरोरु॑
चानः ॥ सदू॒तोविश्वे॑द॒भिव॑ष्टि॒सद्मा॒होता॒हिर॑ण्यरथो॒रंसु॑जिह्वः । रो॒हिद॑श्वोवपु॒ष्यो॑वि॒भावा॒सदा॑र॒ण्वःपि॑तु॒मतीव॑सं॒स
त्+ ॥ सचे॑तय॒न्मनु॑षोय॒ज्ञबं॑धुःप्र॒तंम॒ह्यार॑श॒नया॒नयं॑ति । सक्षे॑त्यस्य॒दुर्या॑सु॒साध॑न्दे॒वोमर्त॑स्यसधनि॒त्वमा॑प ॥ सतूनो॑ऽ
अ॒ग्निर्न॑यतुप्र॒जा॒नन्नच्छा॒रत्नं॑दे॒वभ॑क्तं॒यद॑स्य । धि॒यायद्विश्वे॑ऽअ॒मृता॒ऽअकृ॑ण्व॒न्द्यौष्पि॒ताज॑नि॒तास॒त्यमु॑क्षन् ॥ १३ ॥
सजा॑यतप्रथ॒मःप॒स्त्या॑सुम॒होबु॒ध्नेरज॑सोऽअ॒स्ययोनौ॑ । अ॒पाद॑शी॒र्षागु॒हमा॑नो॒ऽअं॒तायोयु॑वानोवृष॒भस्य॑नी॒ळे+ ॥ प्रशर्ध॑
ऽआर्त॑प्रथ॒मंवि॒पन्याँ॑ऽऋ॒तस्य॒योना॑वृष॒भस्य॑नी॒ळे । स्पा॒र्होयुवा॑वपु॒ष्यो॑वि॒भावा॑स॒प्तप्रि॒यासो॑जनयंत॒वृष्णे॑ ॥ अ॒स्माक॒मत्र॑
पि॒तरो॑मनु॒ष्या॑ऽअ॒भिप्रसे॑दुर्ऋ॒तमा॑शुषा॒णाः । अश्म॑व्रजाःसु॒दुघा॑व॒व्रेऽअं॒तरुदु॒स्राऽआ॑जन्नु॒षसो॑हु॒वा॒नाः+ ॥ तेम॑र्मृजत
दद्वां॑सो॒ऽअद्रिं॒तदे॑षाम॒न्येऽअ॒भितो॒विवो॑चन् । प॒श्वयं॑त्रासो॒ऽअभि॑का॒रम॑र्च॒न्वि॒दंत॒ज्योति॑श्चकृ॒पंत॒धीभिः॑+ ॥ तेग॒व्य

तामनसादृध्रमुब्धंगायेमानंपरिषंतमद्रिं । दृह्ळंनरोवचसादैव्येनव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः ॥ १४ ॥ तेमन्वतप्रथमं
नामधेनोस्त्रिःसप्तमातुःपरमाणिविंदन् । तज्जानतीरभ्यनूषतव्राऽआविर्भुवदरुणीर्यशसागोः+ ॥ नेशत्तमोदुधितंरो
चतद्यौरुद्देव्याऽउषसोभानुरर्त । आसूर्योबृहतस्तिष्ठदज्राँऽऋजुमर्तेषुवृजिनाचपश्यन् ॥ आदित्पश्चाबुबुधानाव्यख्य
न्नादिद्रत्नंधारयंतद्युभक्तं । विश्वेविश्वासुदुर्यासुदेवामित्रधियेवरुणसत्यमस्तु ॥ अच्छावोचेयशुशुचानमग्निंहोतारंवि
श्वभरसंयजिष्ठं । शुच्यूधोऽअतृणन्नगवामंधोनपूतंपरिषिक्तमंशोः+ ॥ विश्वेषामदितिर्यज्ञियानांविश्वेषामतिथिर्मानु
षाणां । अग्निर्देवानामवऽआवृणानःसुमृळीकोभवतुजातवेदाः ॥ १५ ॥ (४।१।२) योमर्त्येष्वमृतऽऋतावादेवो
देवेष्वरतिर्निधायि । होतायजिष्ठोमह्नाशुचध्यैहव्यैरग्निर्मनुषऽईरयध्यै ॥ इहत्वंसूनोसहसोनोऽअद्यजातोजाताँऽउभ
याँऽअंतरग्ने । दूतऽईयसेयुयुजानऽऋष्वऽऋजुमुष्कान्वृषणःशुक्राँश्च ॥ अत्यावृधस्नूरोहिताघृतस्नूऽऋतस्यमन्येमनसा
जविष्ठा । अंतरीयसेऽअरुषायुजानोयुष्माँश्चदेवान्विशऽआचमर्तान् ॥ अर्यमणंवरुणंमित्रमेषामिंद्राविष्णूमरुतोऽ
अश्विनोत । स्वश्वोऽअग्नेसुरथःसुराधाऽएदुवहसुहविषेजनाय ॥ गोमाँऽअग्नेविमाँऽअश्वीयज्ञोनृवत्सखासदमिदप्रमृ
ष्यः । इळावाँऽएषोऽअसुरप्रजावान्दीर्घोरयिःपृथुबुध्नःसभावान् ॥ १६ ॥ यस्तऽइध्मंजभरत्सिष्विदानोमूर्धानंवा

(४।१।२) योमर्त्येष्वितिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ततपतेत्वाया । भुवस्तस्यस्वतवाँःपायुरग्नेविश्वस्मात्सीमघायतऽउरुष्य ॥ यस्तेभरादन्नियतेचिदन्नंनिशिषन्मंद्रमति
थिमुदीरत् । आदेवयुरिनधतेदुरोणेतस्मिन्रयिर्ध्रुवोऽअस्तुदास्वान् ॥ यस्त्वादोषायऽउषसिप्रशंसात्प्रियंवात्वाकृणव
तेहविष्मान् । अश्वोनस्वेदमऽआहेम्यावान्तमंहसःपीपरोदाश्वांसं ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतायदाशद्दुवस्त्वेकृणवतेयत
स्रुक् । नसरायाशशमानोवियोषन्नैनमंहःपरिवरदघायोः+ ॥ यस्यत्वमग्नेऽअध्वरंजुजोषोदेवोमर्तस्यसुधितंरराणः ।
प्रीतेदसद्धोत्रासायविष्ठासामयस्यविधतोवृधासः ॥ १७॥ चित्तिमचित्तिंचिनवद्विविद्वान्पृष्ठेववीतावृजिनाचमर्तान् ।
रायेचनःस्वपत्यायदेवदितिंचरास्वादितिमुरुष्य ॥ कविंशशासुःकवयोदब्धानिधारयंतोदुर्यास्वायोः । अतस्त्वंदृ
श्याँऽअग्नऽएतान्पड्भिःपश्येरद्भुताँऽअर्यऽएवैः ॥ त्वमग्नेवाघतेसुप्रणीतिःसुतसोमायविधतेयविष्ठ । रत्नंभरशशमानाय
घृष्वेपृथुश्चंद्रमवसेचर्षणिप्राः+ ॥ अधाहयद्वयमग्नेत्वायापड्भिर्हस्तेभिश्चकृमातनूभिः । रथंनक्रंतोऽअपसाभुरिजोर्ऋतं
येमुःसुध्यऽआशुषाणाः+ ॥ अधामातुरुषसःसप्तविप्राजायेमहिप्रथमावेधसोनॄन् । दिवस्पुत्राऽअंगिरसोभवेमाद्रिंरु
जेमधनिनंशुचंतः ॥ १८ ॥ अधायथानःपितरःपरासःप्रत्नासोऽअग्नऽऋतमाशुषाणाः । शुचीदयन्दीधितिमुक्थ
शासःक्षामाभिंदंतोऽअरुणीरपव्रन् ॥ सुकर्माणःसुरुचोदेवयंतोयोनदेवाजनिमाधमंतः । शुचंतोऽअग्निंववृधंतऽइंद्र
मूर्वंगव्यंपरिषदंतोऽअग्मन् ॥ आयूथेवक्षुमतिपश्वोऽअख्यद्देवानांयज्जनिमांत्युग्र । मर्तानांचिदुर्वशीरकृप्रन्वृधेचिद

यँऽउपरस्यायोः+ ॥ अकर्मतेस्वपसोऽअभूमऽऋतमवस्रन्नुषसोविभातीः । अनूनमग्निंपुरुधासुश्चंद्रंदेवस्यमर्मृजतश्चारुचक्षुः ॥ एताते ऽअग्नऽउचथानिवेधोवोचामकवयेताजुषस्व । उच्छोचस्वकृणुहिवस्यसोनोमहोरायःपुरुवारप्रयँधि ॥ १९ ॥ (४।१।३) आवोराजानमध्वरस्यरुद्रंहोतारंसत्ययजंरोदस्योः । अग्निंपुरातनयित्नोरचित्ताद्धिरण्यरूपमवसेकृणुध्वं ॥ अयंयोनिश्चकृमायंवयंतेजायेवपत्यऽउशतीसुवासाः । अर्वाचीनःपरिवीतोनिषीदेमाऽउतेस्वपाकप्रतीचीः+ ॥ आशृण्वतेऽअदृपितायमन्मनृचक्षसेसुमृळीकायवेधः । देवायशस्तिममृतायशंसग्रावेवसोतामधुषुद्यमीळे+ ॥ त्वंचिन्नःशम्याऽअग्नेऽअस्याऽऋतस्यबोध्यृतचित्स्वाधीः । कदातऽउक्थासधमाद्यानिकदाभवंतिसख्यागृहेते ॥ कथाहतद्वरुणायत्वमग्नेकथादिवेगर्हसेकन्नऽआगः । कथामित्रायमीळ्हुषेपृथिव्यैब्रवःकदर्यम्णेकद्भगाय ॥ २० ॥ कद्धिष्ण्यासुवृधसानोऽअग्नेकद्वातायप्रतवसेशुभंये । परिज्मनेनासत्यायक्षेब्रवःकदग्नेरुद्रायनृघ्ने+ ॥ कथामहेपुष्टिंभरायपूष्णेकद्रुद्रायसुमखायहविर्दे । कद्विष्णवऽउरुगायायरेतोब्रवःकदग्नेशरवेबृहत्यै+ ॥ कथाशर्धायमरुतामृतायकथासूरेबृहतेपृच्छ्यमानः । प्रतिब्रवोदितयेतुरायसाधादिवोजातवेदश्चिकित्वान्+ ॥ ऋतेनऽऋतंनियतमीळऽआगोरामासचामधुमत्पक्वमग्ने । कृष्णासतीरुशताधासिनैषाजामर्येणपयसापीपाय ॥ ऋतेनहिष्मावृषभश्चिदक्तःपुमाँऽअग्निःपयसापृष्ठ्येन । अस्पंदमानोऽअचरद्वयोधावृषाशुक्रंदुदुहेपृश्निरूधः ॥ २१ ॥ ऋतेनाद्रिंव्यसन्भिदंतःसमंगिरसोनवंतगोभिः । शुनंनरःपरिषदन्नुषासमाविःस्वरभवज्जातेऽअग्नौ+ ॥ ऋतेनदेवीरमृताऽअमृक्ताऽअर्णोभिरापोमधुमद्भिरग्ने । वाजीनसर्गेषुप्रस्तुभानःप्रसदमित्स्रवितवेदधन्युः ॥ माकस्ययक्षंसदमिद्धुरोगामावेशस्यप्रमिनतोमापेः । माभ्रातुरग्नेऽअनृजोर्ऋणंवेर्मासख्युर्दक्षंरिपोर्भुजेम ॥ रक्षाणोऽअग्नेतवरक्षणेभीरारक्षाणःसुमखप्रीणानः । प्रतिष्फुरविरुजवीड्वंहोजहिरक्षोमहिचिद्वावृधानं+ ॥ एभिर्भवसुमनाऽअग्नेऽअर्कैरिमान्स्पृशमन्मभिःशूरवाजान् । उतब्रह्माण्यंगिरोजुषस्वसंतेशस्तिर्देववाताजरेत ॥ एताविश्वाविदुषेतुभ्यंवेधोनीथान्यग्नेनिण्यावचांसि । निवचनाकवयेकाव्यान्यशंसिषंमतिभिर्विप्रऽउक्थैः+ ॥ २२ ॥ (४।१।४) कृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वींयाहिराजेवामवाँऽइभेन । तृष्वीमनुप्रसितिंद्रूणानोस्तासिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ तवभ्रमासऽआशुयापतंत्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः । तपूँष्यग्नेजुह्वापतंगानसंदितोविसृजविष्वगुल्काः+ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः । योनोदूरेऽअघशंसोयोऽअंत्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत् ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्य१मित्राँऽओषतात्तिग्महेते । योनोऽअरातिंसमिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसंनशुष्कं ॥ ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने । अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहि

(४।१।३) आवोराजानमितिषोडशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवआद्यायारुद्रोद्वितीयादीनामग्निस्त्रिष्टुप् ।

(४।१।४) कृणुष्वेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप् ।

शत्रून् ॥ २३ ॥ सतेजानातिसुमतिंयविष्ठयऽईवतेब्रह्मणेगातुमैरत् । विश्वान्यस्मैसुदिनानिरायोद्युम्नान्यर्योविदुरो
ऽअभिद्यौत् ॥ सेदग्नेऽअस्तुसुभगःसुदानुर्यस्त्वानित्येनहविषायऽउक्थैः । पिप्रीषतिस्वऽआयुषिदुरोणेविश्वेदस्मैसुदि
नासासदिष्टिः⁺ ॥ अर्चामितेसुमतिंघोष्यर्वाक्संतेवावातांजरतामियंगीः । स्वश्वास्त्वासुरथामर्जयेमास्मेक्षत्राणिधार
येरनुद्यून्⁺ ॥ इहत्वाभूर्याचरेदुपत्मन्दोषावस्तर्दीदिवांसमनुद्यून् । क्रीळंतस्त्वासुमनसःसपेमाभिद्युम्नातस्थिवांसोज
नानां ॥ यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्योऽअग्नऽउपयातिवसुमतारथेन । तस्यत्राताभवसितस्यसखायस्तऽआतिथ्यमानु
षग्जुजोषत् ॥ २४ ॥ महोरुजामिबंधुतावचोभिस्तन्मापितुर्गोतमादन्वियाय । त्वंनोऽअस्यवचसश्चिकिद्धिहोतर्यवि
ष्ठसुक्रतोदमूनाः ॥ अस्वप्नजस्तरणयःसुशेवाऽअतंद्रासोवृकाऽअश्रमिष्ठाः । तेपायवःसध्र्यंचोनिषद्याग्नेतवनःपांत्वमू
र ॥ येपायवोमामतेयंतेऽअग्नेपश्यंतोऽअंधंदुरितादरक्षन् । ररक्षतान्त्सुकृतोविश्ववेदादिप्संतऽइद्रिपवोनाहदेभुः ॥
त्वयावयंसधन्य१स्त्वोतास्तवप्रणीत्यश्यामवाजान् । उभाशंसासूदयसत्यतातेनुष्ठुयाकृणुह्यह्याण ॥ अयातेऽअग्नेस
मिधाविधेमप्रतिस्तोमंशस्यमानंगृभाय । दहाशसोरक्षसःपाह्य१स्मान्द्रुहोनिदोमित्रमहोऽअवद्यात्⁺ ॥ २५ ॥ इति
तृतीयाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

विंशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि ११ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १४ [भे. प. विश्वेभ्यो. १ संवत्सरादित्येभ्य. ३
सिंधुभ्य. सवित्र. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अग्नय. २ एवं १४] अश्विभ्यामि. ९ मित्राय. ९ ऋभुभ्य. ४ इंद्रऋभुभ्य. ३ उषस. ७ इंद्रा-
वरुणाभ्यामि. ३ बृहस्पतय. ३ पूष्णइ. ३ सवित्र.३ सोमाये. ३ मित्रावरुणाभ्या. ३ अग्नय. अग्नीवरुणाभ्या. ४ अग्नय. ३५ रुद्राये.
अग्नय. १५ रक्षोघ्नेग्नय. १५ ॥ इतितृतीयेचतुर्थः ॥ ४ ॥

वैश्वानरायवैश्वानरीयंमूर्ध्वऊष्वेकादशायमिहादौजगतीपंचानुष्टुभौदूतंवोष्टौगायत्रंत्वग्नेमृळाग्नेतमद्यपदपांक्तं
पंचमीमहापदपंक्तिरंत्योष्णिक्चतुर्थीषष्ठ्युपांत्यावासप्तम्याःपंचकौमुख्यौतृतीयःसप्तकोनवकश्चाष्टम्याःपंचकः
पादश्चतुष्कःसप्तकस्त्रैष्टुभश्चभद्रंषड्यस्त्वांप्रत्यग्निःपंचलिंगोक्तदैवतंत्वेकैप्रत्यग्निरग्निर्होतादशगायत्रंमृषिर्बोध
दितिद्वाभ्यांसोमकंसाहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्यामस्याश्विनावायुरयाचतासत्यःसैकैंद्रंत्वंमहाँअसिन्नयामेकपदा
यंपंथाःसप्तोनासंवादइंद्रादितिवामदेवानां ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् (४।१।५) वैश्वानरायमीह्ळुषेसजोषाःकथादाशेमाग्नयेबृहद्भाः । अनूनेनबृहतावक्षथेनोपस्तभाय
दुपमिन्नरोधः ॥ मानिंदतयऽइमांमह्यंरातिंदेवोददौमर्त्यायस्वधावान् । पाकायगृत्सोऽअमृतोविचेतावैश्वानरोनृत

(४।१।५) वैश्वानरायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

मोयह्वोऽअग्निः+ ॥ सामद्विबर्हामहिंतिग्मभृष्टिःसहस्ररेतावृषभस्तुविष्मान् । पदंनगोरपगूळ्हंविविद्वानग्निर्मह्यंप्रेदुवो
चन्मनीषां+ ॥ प्रताँऽअग्निर्बभसत्तिग्मजंभस्तपिष्ठेनशोचिषायःसुराधाः । प्रयेमिनंतिवरुणस्यधामप्रियामित्रस्यचेत
तोध्रुवाणि ॥ अभ्रातरोनयोषणोव्यंतःपतिरिपोनजनयोदुरेवाः । पापासःसंतोऽअनृताऽअसत्याऽइदंपदमजनताग
भीरं+ ॥ १ ॥ इदंमेऽअग्नेकियतेपावकामिनतेगुरुंभारंनमन्म । बृहद्दधाथधृषतागभीरंयह्वंपृष्ठंप्रयसासप्तधातु ॥
तमिन्वे३वसमनासमानमभिक्रत्वापुनतीधीतिरश्याः । ससस्यचर्मन्नधिचारुपृश्नेरग्रेरुपऽआरुपितंजबारु ॥ प्रवाच्यं
वचसःकिंमेऽअस्यगुहाहितमुपनिणिग्वदंति । यदुस्रियाणामपवारिवव्रन्पातिप्रियंरुपोऽअग्रंपदंवेः+ ॥ इदमुत्यन्म
हिमहामनीकंयदुस्रियासचतपूर्व्यंगौः । ऋतस्यपदेऽअधिदीद्यानंगुहारघुष्यद्रघुयद्विवेद ॥ अधद्युतानःपित्रोःसचा
सामनुतगुह्यंचारुपृश्नेः । मातुष्पदेपरमेऽअंतिषद्गोर्वृष्णःशोचिषःप्रयतस्यजिह्वा+ ॥ २ ॥ ऋतंवोचेनमसापृच्छयमान
स्तवाशसाजातवेदोयदीदं । त्वमस्यक्षयसियद्धविश्वंदिवियदुद्रविणंयत्पृथिव्यां+ ॥ किंनोऽअस्यद्रविणंकद्धरत्नंविनो
वोचोजातवेदश्चिकित्वान् । गुहाध्वनःपरमंयन्नोऽअस्यरेकुपदंननिदानाऽअगन्म ॥ कामर्यादावयुनाकद्धवाममच्छा
गमेमरघवोनवाजं । कदानोदेवीरमृतस्यपत्नीःसूरोवर्णेनततनन्नुषासः ॥ अनिरेणवचसाफल्ग्वेनप्रतीत्येनकृधुनातृपा
सः । अधातेऽअग्नेकिमिहावदंत्यनायुधासऽआसतासचंतां ॥ अस्यश्रियेसमिधानस्यवृष्णोवसोरनीकंदमऽआरुरोच ।
रुशद्वसानःसुदृशीकरूपःक्षितिर्नरायापुरुवारोऽअद्यौत् ॥ ३ ॥ (४।१।६) ऊर्ध्वऽऊषुणोऽअध्वरस्यहोतरग्नेतिष्ठदेवता
तायजीयान् । त्वंहिविश्वमभ्यसिमन्मप्रवेधसश्चित्तिरसिमनीषां+ ॥ अमूरोहोतान्यसादिविक्ष्वग्निर्मद्रोविदथेषुप्र
चेताः । ऊर्ध्वंभानुंसवितेवाश्रेन्मेतेवधूमंस्तभायदुपद्यां+ ॥ यतासुजूर्णीरातिनीघृताचीप्रदक्षिणिद्देवतातिमुराणः ।
उदुस्वरुर्नवजानाक्रःपश्वोऽअनक्तिसुधितःसुमेकः ॥ स्तीर्णेबर्हिषिसमिधानेऽअग्नाऽऊर्ध्वोऽअध्वर्युर्जुजुषाणोऽअस्था
त् । पर्यग्निःपशुपानहोतात्रिविष्टयेतिप्रदिवऽउराणः+ ॥ परित्मनामितद्रुरेतिहोताग्निर्मद्रोमधुवचाऽऋतावा । द्रवंत्य
स्यवाजिनोनशोकाभयंतेविश्वाभुवनायदभ्राट् ॥ ४ ॥ भद्रातेऽअग्नेस्वनीकसंदृग्घोरस्यसतोविषुणस्यचारुः । नय
त्तेशोचिस्तमसावरंतनध्वस्मानस्तन्वी३रेपऽआधुः ॥ नयस्यसातुर्जनितोरवारिनमातरापितरानूचिदिष्टौ । अधामि
त्रोनसुधितःपावको३ग्निर्दीदायमानुषीषुविक्षु+ ॥ द्विर्यंपंचजीजनन्त्संवसानाःस्वसारोऽअग्निंमानुषीषुविक्षु । उषर्बुध
मथर्यो३नदंतंशुक्रंस्वासंपरशुंनतिग्मं+ ॥ तवत्येऽअग्नेहरितोघृतस्नारोहितासऽऋज्वंचःस्वंचः । अरुषासोवृषणऽऋजु
मुष्काऽआदेवतातिमह्वंतदस्माः+ ॥ येहत्येतेसहमानाऽअयासस्त्वेषासोऽअग्नेऽअर्चयश्चरंति । श्येनासोनदुवसना
सोऽअर्थंतुविष्वणसोमारुतंनशर्धः ॥ अकारिब्रह्मसमिधानतुभ्यंशंसात्युक्थंयजतेव्यूधाः । होतारमग्निंमनुषोनिषेदु

(४।१।६) ऊर्ध्वऊषुणइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ।

नमस्यंतऽउशिजःशंसमायोः+ ॥ ५ ॥ (४।१।७) अयमिहप्रथमोधायिधातृभिर्होतायजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः । यम
प्नवानोभृगवोविरुरुचुर्वनेषुचित्रंविभ्वंविशेविशे ॥ अग्नेकदातऽआनुषग्भुवद्देवस्यचेतनं । अधाहित्वाजगृभ्रिरेमर्ता
सोविक्ष्वीड्यं ॥ ऋतावानंविचेतसंपश्यंतोद्यामिवस्तृभिः । विश्वेषामध्वराणांहस्कर्तारंदमेदमे ॥ आशुंदूतंविवस्वतो
विश्वायश्चर्षणीरभि । आजभ्रुःकेतुमायवोभृगवाणंविशेविशे ॥ तमींहोतारमानुषक्चिकित्वांसंनिषेदिरे । रण्वंपावक
शोचिषंयजिष्ठंसप्तधामभिः ॥ ६ ॥ तंशश्वतीषुमातृषुवनऽआवीतमश्रितं । चित्रंसंतंगुहाहितंसुवेदंकूचिदर्थिनं ॥
ससस्ययद्वियुतातस्मिन्नूधन्नृतस्यधामन्रणयंतदेवाः । महाँऽअग्निर्नमसारातहव्योवेरध्वरायसदमिदृतावा ॥ वेरध्वर
स्यंदूत्यानिविद्वानुभेऽअंतारोदसीसंचिकित्वान् । दूतऽईयसेप्रदिवऽउराणोविदुष्टरोदिवऽआरोधनानि ॥ कृष्णंतऽ
एमरुशतःपुरोभाश्चरिष्ण्व१र्चिर्वपुषामिदेकं । यदप्रवीतादधतेहगर्भंसद्यश्चिज्जातोभवसीदुदूतः+ ॥ सद्योजातस्यददृ
शानमोजोयदस्यवातोऽअनुवातिशोचिः । वृणक्तितिग्मामतसेषुजिह्वांस्थिराचिदन्नादयतेविजंभैः ॥ तृषुयदन्नातृषु
णाववक्षतृषुंदूतंकृणुतेयह्वोऽअग्निः । वातस्यमेळिंसचतेनिजूर्वन्नाशुंनवाजयतेहिन्वेऽअर्वा ॥ ७ ॥ (४।१।८) दूतं

(४।१।७) अयमिहेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप्आद्याजगतीद्वितीयाद्याःपंचानुष्टुभः । (४।१।८) दूतंवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोवैश्वानरोग्निर्गायत्री ।

वोविश्ववेदसंहव्यवाहममर्त्यं । यजिष्ठमृंजसेगिरा+ ॥ सहिवेदावसुधितिंमहाँऽआरोधनंदिवः । सदेवाँऽएहवक्षति ॥
सवेददेवऽआनमंदेवाँऽऋतायतेदमे । दातिप्रियाणिचिद्वसु ॥ सहोतासेदुदूत्यंचिकित्वाँऽअंतरीयते । विद्वाँऽआरो
धनंदिवः+ ॥ तेस्यामयेऽअग्नयेददाशुर्हव्यदातिभिः । यऽईंपुष्यंतऽइंधते ॥ तेरायातेसुवीर्यैःससवांसोविशृण्विरे ।
येऽअग्नादधिरेदुवः ॥ अस्मेरायोदिवेदिवेसंचरंतुपुरुस्पृहः । अस्मेवाजासऽईरतां ॥ सविप्रश्चर्षणीनांशवसामानुषा
णां । अतिक्षिप्रेवविध्यति ॥ ८ ॥ (४।१।९) अग्नेमृळमहाँऽअसियऽईमादेवयुंजनं । इयेथबर्हिरासदं ॥ समानु
षीषुदूळभोविक्षुप्रावीरमर्त्यः । दूतोविश्वेषांभुवत् ॥ ससद्मपरिणीयतेहोतामंद्रोदिविष्टिषु । उतपोतानिषीदति ॥
उतग्नाऽअग्निरध्वरऽउतोगृहपतिर्दमे । उतब्रह्मानिषीदति ॥ वेषिह्यध्वरीयतामुपवक्ताजनानां । हव्याचमानुषाणां ॥
वेषीद्वस्यदूत्यं१यस्यजुजोषोऽअध्वरं । हव्यंमर्तस्यवोळ्हवे ॥ अस्माकंजोष्यध्वरमस्माकंयज्ञमंगिरः । अस्माकंशृ
णुधीहवं ॥ परितेदूळभोरथोस्माँऽअश्नोतुविश्वतः । येनरक्षसिदाशुषः ॥ ९ ॥ (४।१।१०) अग्नेतमद्याश्वंनस्तो
मैःक्रतुंनभद्रंहृदिस्पृशं । ऋध्यामातऽओहैः ॥ अधाह्यग्नेक्रतोर्भद्रस्यदक्षस्यसाधोः । रथीरृतस्यबृहतोबभूथ ॥

(४।१।९) अग्नेमृळेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निर्गायत्री । (४।१।१०) अग्नेतमद्येत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निःपदपंक्तिःपंचमीमहापदपंक्तिःअंत्येद्वेउष्णिहौ ।

एभिर्नोऽअर्कैर्भवानोऽअर्वाङ्स्व१र्णज्योतिः । अग्नेविश्वेभिःसुमनाऽअनीकैः ॥ आभिष्टेऽअद्यगीर्भिर्गृणंतोग्नेदा
शेम । प्रतेदिवोनस्तनयंतिशुष्माः ॥ तवस्वादिष्ठाग्नेसंदृष्टिरिदाचिदह्नऽइदाचिदक्तोः । श्रियेरुक्मोनरोचतऽउ
पाके+ ॥ घृतंनपूतंतनूररेपाःशुचिहिरण्यं । तत्तेरुक्मोनरोचतस्वधावः ॥ कृतंचिद्धिष्मासनेमिद्वेषोग्नऽइनोषिम
र्तात् । इत्थायजमानादृतावः ॥ शिवानःसख्यासंतुभ्रात्राग्नेदेवेषुयुष्मे । सानोनाभिःसदनेसस्मिन्नूधन् ॥ १० ॥
(४।२।१) भद्रंतेऽअग्नेसहसिन्ननीकमुपाकऽआरोचतेसूर्यस्य । रुशद्दृशेददृशेनक्तयाचिदरूक्षितंदृशऽआरूपेऽ
अन्नं ॥ विषाह्यग्नेगृणतेमनीषांखंवेपसातुविजातस्तवानः । विश्वेभिर्यद्वावनःशुक्रदेवैस्तन्नोरास्वसुमहोभूरिमन्म ॥
त्वदग्नेकाव्यात्वन्मनीषास्त्वदुक्थाजायंतेराध्यानि । त्वदेतिद्रविणंवीरपेशाऽइत्थाधियेदाशुषेमर्त्याय ॥ त्वद्वाजीवा
जंभरोविहायाऽअभिष्टिकृज्जायतेसत्यशुष्मः । त्वद्रयिर्देववजूतोमयोभुस्त्वदाशुर्जूजुवांऽअग्नेऽअर्वा ॥ त्वामग्नेप्रथमंदे
वयंतोदेवंमर्ताऽअमृतमंद्रजिह्वं । द्वेषोयुतमाविवासंतिधीभिर्दमूनसंगृहपतिममूरं ॥ आरेऽअस्मदमतिमारेऽअंहऽआ
रेविश्वांदुर्मतिंयन्निपासि । दोषाशिवःसहसःसूनोऽअग्नेयंदेवऽआचित्सचसेस्वस्ति+ ॥ ११ ॥ (४।२।२) यस्त्वा
मग्नऽइनधतेयतस्रुक्त्रिस्तेऽअन्नंकृणवत्सस्मिन्नहन् । ससुद्युम्नैरभ्यस्तुप्रसक्षत्तवक्रत्वाजातवेदश्चिकित्वान्+ ॥ इध्मंय

(४।२।१) भद्रंतइतिषडृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् । (४।२।२) यस्त्वामग्नइतिषडृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् ।

स्तइध्मंजभरच्छश्रमाणोमहोऽअग्नेऽअनीकमासपर्यन् । सइधानःप्रतिदोषामुषासंपुष्यन्रयिंसचतेघ्नन्नमित्रान् ॥ अग्निरीशे
बृहतःक्षत्रियस्याग्निर्वाजस्यपरमस्यरायः । दधातिरत्नंविधतेयविष्ठोव्यानुषङ्मर्त्यायस्वधावान् ॥ यच्चिद्धितेपुरुषत्राय
विष्ठाचित्तिभिश्चकृमाकच्चिदागः । कृधीष्व१स्माँऽअदितेरनागान्व्येनांसिशिश्रथोविष्वगग्ने ॥ महश्चिदग्नऽएनसोऽअ
भीकऽऊर्वाद्देवानामुतमर्त्यानां । मातेसखायःसदमिद्रिषामयच्छातोकायतनयायशंयोः+ ॥ यथाहत्यद्वसवोगौर्यंचि
त्पदिषिताममुंचतायजत्राः । एवोष्व१स्मन्मुंचताव्यंहःप्रतार्यग्नेप्रतरंनऽआयुः ॥ १२ ॥ (४।२।३) प्रत्यग्निरुषसा
मग्रमख्यद्विभातीनांसुमनारत्नधेयं । यातमश्विनासुकृतोदुरोणमुत्सूर्योज्योतिषादेवऽएति ॥ ऊर्ध्वंभानुंसवितादेवो
ऽअश्रेद्द्रप्संदविध्वद्गविषोनसत्वा । अनुव्रतंवरुणोयंतिमित्रोयत्सूर्यंदिव्यारोहयंति ॥ यंसीमकृण्वन्तमसेविपृचेध्रुवक्षे
माऽअनवस्यंतोऽअर्थं । तंसूर्यंहरितःसप्तयह्वीःस्पशंविश्वस्यजगतोवहंति ॥ वहिष्ठेभिर्विहरन्यासितंतुमवव्ययन्नसितं
देववस्म । दविध्वतोरश्मयःसूर्यस्यचर्मेवावाधुस्तमोऽअप्स्व१तः+ ॥ अनायतोऽअनिबद्धःकथायंन्यङ्ङुत्तानोवपद्यतेन ।
कयायातिस्वधयाकोददर्शदिवःस्कंभःसमृतःपातिनाकं ॥ १३ ॥ (४।२।४) प्रत्यग्निरुषसोजातवेदाऽअख्यद्देवोरोच

(४।२।३) प्रत्यग्निरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् । (४।२।४) प्रत्यग्निरुषसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुप् (अनयोःसूक्तयोःकेचिदाचार्यालिङ्गोक्तदेवताआहुःताश्चआद्यसूक्तेआद्यानांतिसृणामग्निःचतुर्थ्याःसवितृवरुणमित्राःपंचम्याः

माना॒महो॑भिः । आना॑सत्योरु॒गायार॒थे॑ने॒मंय॒ज्ञमुप॑नोयात॒मच्छ॑ ॥ ऊ॒र्ध्वंके॒तुंस॑वि॒तादे॒वोऽअ॑श्रे॒ज्ज्योति॒र्विश्व॑स्मै॒भुव॑नाय
कृ॒ण्वन् । आप्रा॒द्यावा॑पृथि॒वीऽअं॒तरि॑क्षं॒विसूर्यो॑र॒श्मिभि॒श्चेकि॑तानः ॥ आ॒वहं॑त्यरु॒णीर्ज्यो॑तिषागा॒न्म॒हीचि॒त्रार॒श्मिभि॒
श्चेकि॑ताना । प्र॒बो॒धयं॑तीसुवि॒ताय॑दे॒व्यु१॒षाऽई॑यतेसु॒युजा॒रथे॑न ॥ आ॒वां॑वहि॑ष्ठाऽइ॒हतेवहं॑तु॒रथा॒ऽअश्वा॑सऽउ॒षसो॒व्यु॑
ष्टौ । इ॒मेहिवां॑मधु॒पेया॑य॒सोमा॑ऽअ॒स्मिन्य॒ज्ञेवृ॑षणामादयेथां ॥ अना॑यतो॒० ॥ १४ ॥ (४।२।५) अ॒ग्निर्होता॑नोऽअ
ध्व॒रेवा॒जीसन्परि॑णीयते । दे॒वोदे॒वेषु॑य॒ज्ञियः॑ ॥ परि॑त्रिवि॒ष्ट्य॑ध्व॒रंयात्य॒ग्नीर॒थीरि॑व । आदे॒वेषु॒प्रयो॒दध॑त् ॥ परि॒वाज॑प
तिःक॒विर॒ग्निर्ह॒व्यान्य॑क्रमीत् । दध॒द्रत्ना॑निदा॒शुषे॑ ॥ अ॒यंयःसृंज॑येपु॒रोदै॑ववा॒तेस॑मि॒ध्यते॑ । द्यु॒माँऽअ॑मित्र॒दंभ॑नः ॥
अस्य॑घावी॒रऽईव॑तो॒ग्नेरी॑शीत॒मर्त्यः॑ । ति॒ग्मजं॑भस्यमी॒ळ्हुषः॑ ॥ १५ ॥ तमर्व॑न्तं॒नसा॑न॒सिम॑रु॒षंनदि॒वःशिशुं॑ । म॒र्मृज्यंते॑दि॒वेदि॑
वे ॥ बो॒धद्यन्मा॒हरि॑भ्यांकु॒मा॒रःसा॑हदे॒व्यः । अच्छा॒नहू॒तऽउद॑रं ॥ उ॒तत्याय॑ज॒ताहरी॑कु॒मा॒रात्सा॑हदे॒व्यात् । प्रय॑ता
स॒द्यऽआद॑दे ॥ ए॒षवां॑देवावश्विनाकु॒मा॒रःसा॑हदे॒व्यः । दी॒र्घायु॑रस्तु॒सोम॑कः ॥ तंयु॒वंदे॑वावश्विनाकु॒मारं॑सा॑हदे॒व्यं ।
दी॒र्घायु॑षंकृणोतन ॥ १६ ॥ (४।२।६) आस॒त्योया॑तु॒मघवाँ॑ऽऋ॒जी॒षीद्रवं॑त्वस्य॒हर॑य॒ऽउप॑नः । तस्मा॒ऽइदंधः॑सुषुमा

सूर्यः । अपरसूक्तेक्रमेणअग्न्यश्विनःसूर्यउषाअश्व्युषसःसूर्यइत्येवंज्ञेयाः) । (४।२।५) अग्निर्होतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवो-
ग्निःसप्तम्यष्टम्योःसोमःअंत्ययोरश्विनौगायत्री । (४।२।६) आसत्योयात्वित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

सु॒दक्ष॑मि॒हाभि॑पि॒त्वंक॑रतेगृणा॒नः+ ॥ अव॑स्यशूराध्व॑नो॒नांते॒स्मिन्नो॑ऽअ॒द्यसव॑ने॒मं॒दध्यै॑ । शंसा॑त्यु॒क्थमु॒शने॑व॒वे॒धाश्चि॑कि
तु॒षे॑ऽअसु॒र्या॑य॒मन्म॑ ॥ क॒विर्न॑नि॒ण्यंवि॒दथा॑नि॒साध॒न्वृ॒षायत्सेकं॑विपिपा॒नोऽअर्चा॑त् । दि॒वऽइ॒त्थाजी॑जनत्स॒प्तका॒रून
ह्ना॑चिच्चक्रु॒र्वयु॑नागृ॒णंतः॑ ॥ स्व१॒र्यद्वेदि॑सु॒दृशी॑कम॒र्कैर्म॒हिज्योती॑रुरु॒चु॒र्यद्ध॒वस्तोः॑ । अं॒धातमां॑सि॒दुधि॑ताविच॒क्षेनृभ्य॑श्च
का॒रन्नृ॒तमो॑ऽअ॒भिष्टौ॑ ॥ व॒व॒क्षऽइंद्रो॒ऽअमि॑तमृजी॒ष्यु१॒भेऽआप॑प्रौ॒रोद॑सीमहि॒त्वा । अत॑श्चिदस्यमहि॒मावि॑रे॒च्य॑भियो
विश्वा॒भुव॑नाब॒भूव॑ ॥ १७ ॥ विश्वा॑नि॒शक्रो॒नर्या॑णिवि॒द्वान॒पोरि॑रेच॒सखि॑भि॒र्निका॑मैः । अश्मा॑नंचि॒द्येबि॑भि॒दुर्वचो॑भि
र्व्र॒जंगोमं॑तमु॒शिजो॒विव॑व्रुः ॥ अ॒पोवृ॒त्रंव॑व्रि॒वांसं॒परा॑ह॒न्प्राव॑त्ते॒वज्रं॑पृथि॒वीसचे॑ताः । प्रार्णां॑सिसमु॒द्रिया॑ण्यैनोःपति॒र्भव॑
न्छव॑साशूरधृष्णो ॥ अ॒पोयद॑द्रिंपुरुहूत॒दर्द॑रा॒विर्भु॑वत्स॒रमा॑पू॒र्व्यंते॑ । सनो॑ने॒तावाज॒माद॑र्षि॒भूरिं॑गो॒त्रारु॒जन्नंगि॑रोभिर्गृ
णा॒नः+ ॥ अच्छा॑क॒विंनृ॑मणोगाऽअ॒भिष्टौ॒स्व॑र्षातामघव॒न्नाध॑मानं । ऊ॒तिभि॒स्तमि॑षणोद्यु॒म्नहू॑तौ॒निमा॒यावा॒नब्र॑ह्मादस्यु
र्त॑ ॥ आद॑स्युघ्ना॒मन॑साया॒ह्यस्तं॒भुव॑त्तेकु॒त्सःस॒ख्येनिका॑मः । स्वेयोनौ॒निष॑द॒तं॒सरू॑पा॒विवां॑चिकित्सदृ॒तचि॒द्धनारी॑
॥ १८ ॥ यासि॒कुत्से॑नस॒रथ॑मव॒स्युस्तो॒दोवात॑स्य॒हर्यो॒रीशा॑नः । ऋ॒ज्रावाजं॒नगध्यं॒युयू॑षन्क॒विर्यद॒ह॒न्पार्या॑य॒भूषा॑त् ॥
कुत्सा॑य॒शुष्ण॑म॒शुषं॒निब॑र्हीःप्रपि॒त्वेऽअह्नः॒कुय॑वं॒सहस्रा॑ । स॒द्योदस्यू॒न्प्रमृ॑णकु॒त्स्येन॒प्रसूर॑श्च॒क्रंवृ॑हतादभीके॑ ॥ त्वंपिप्रुं॑मृ
गयं॑शूशु॒वांस॑मृ॒जिश्व॑नेवैदथि॒नाय॑रंधीः । पं॒चा॒शत्कृ॒ष्णानिव॑पःस॒हस्रात्कं॒नपुरो॑जरि॒मावि॑दर्दः ॥ सूर॑ऽउपा॒केत॒न्वं१॒द

ऋक्सं.
अ.३अ.५
॥ ३२॥

मंडलं ४
अनु. २

धानोवियत्तेचेत्यमृतस्यवर्पः । मृगोनहस्तीतविषीमुषाणःसिंहोनभीमऽआयुधानिबिभ्रत् ॥ इंद्रंकामावसूयंतोऽअग्म
न्त्स्वर्मीळ्हेनसवनेचकानाः । श्रवस्यवःशशमानासऽउक्थैरोकोनरण्वासुदृशीवपुष्टिः+ ॥ १९ ॥ तमिद्वऽइंद्रंसुहवंहुवे
मयस्ताचकारनर्यापुरूणि । योमावतेजरित्रेगध्यंचिन्मक्षूवाजंभरतिस्पार्हराधाः ॥ तिग्मायदंतरशनिःपतातिकस्मि
न्चिच्छूरमुहुकेजनानां । घोरायदर्यसमृतिर्भवात्यधस्मानस्तन्वोबोधिगोपाः+ ॥ भुवोवितावामदेवस्यधीनांभुवःसखावृ
कोवाजसातौ । त्वामनुप्रमतिमाजगन्मोरुशंसोजरित्रेविश्वधस्याः ॥ एभिर्नृभिरिंद्रत्वायुभिष्ट्वामघवद्भिर्मघवन्विश्वऽ
आजौ । द्यावोनद्युम्नैरभिसंतोऽअर्यःक्षपोमदेमशरदश्चपूर्वीः+ ॥ एवेदिंद्रायवृषभायवृष्णेब्रह्माकर्मभृगवोनरथं । नू
चिद्यथानःसख्यावियोषदसन्नऽउग्रोवितातनूपाः+ ॥ नूष्टुतऽइंद्रनूगृणानऽइषंजरित्रेनद्योनपीपेः । अकारितेहरि
वोब्रह्मनव्यंधियास्यामरथ्यःसदासाः+ ॥ २० ॥ (४।२।७) त्वंमहाँऽइंद्रतुभ्यंहक्षाऽअनुक्षत्रंमंहनामन्यतद्यौः । त्वं
वृत्रंशवसाजघन्वान्त्सृजःसिंधूँरहिनाजग्रसानान्+ ॥ तवत्विषोजनिमन्रेजतद्यौरेजद्भूमिर्भियसास्वस्यमन्योः । ऋघायं
तसुभ्वःपर्वतासऽआर्दन्धन्वानिसरयंतऽआपः ॥ भिनद्गिरिंशवसावज्रमिष्णन्नाविष्कृण्वानःसहसानऽओजः । वधी
द्वृत्रंवज्रेणमंदसानःसरन्नापोजवसाहतवृष्णीः ॥ सुवीरस्तेजनितामन्यतद्यौरिंद्रस्यकर्तास्वपस्तमोभूत् । यऽईंजजानस्वर्यं

(४।२।७) त्वंमहानित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् असिक्न्यामित्येकपदाविराट् ।

॥ ३२ ॥

सुवज्रमनपच्युतंसदसोनभूम ॥ यऽएकऽइच्च्यावयतिप्रभूमाराजाकृष्टीनांपुरुहूतऽइंद्रः । सत्यमेनमनुविश्वेमदंतिरा
तिंदेवस्यगृणतोमघोनः ॥ २१ ॥ सत्रासोमाऽअभवन्नस्यविश्वेसत्रामदासोबृहतोमदिष्ठाः । सत्राभवोवसुपतिर्वसूनां
दत्रेविश्वाऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः+ ॥ त्वमधप्रथमंजायमानोमेविश्वाऽअधिथाऽइंद्रकृष्टीः । त्वंप्रतिप्रवतऽआशयानम
हिंवज्रेणमघवन्विवृश्चः ॥ सत्राहणंदाधृषिंतुम्रमिंद्रंमहामपारंवृषभंसुवज्रं । हंतायोवृत्रंसनितोतवाजंदातामघानिमघवा
सुराधाः ॥ अयंवृतश्चातयतेसमीचीर्यऽआजिषुमघवाशृण्वऽएकः । अयंवाजंभरतियंसनोत्यस्यप्रियासःसख्येस्याम ॥
अयंशृण्वेऽअधजयन्नुतघ्नन्नयमुतप्रकृणुतेयुधागाः । यदासत्यंकृणुतेमन्युमिंद्रोविश्वंदृळ्हंभयतऽएजदस्मात् ॥ २२ ॥
समिंद्रोगाऽअजयत्संहिरण्यासमश्वियामघवायोहपूर्वीः । एभिर्नृभिर्नृतमोऽअस्यशाकैरायोविभक्तासंभरश्चवस्वः ॥ कि
यत्स्विदिंद्रोऽअध्येतिमातुःकियत्पितुर्जनितुर्योजजान । योऽअस्यशुष्मंमुहुकैरियर्तिवातोनजूतःस्तनयद्भिरभ्रैः+ ॥ क्षि
यंतंत्वमक्षियंतंकृणोतीयर्तिरेणुंमघवासमोहं । विभंजनुरशनिमाँऽइवद्यौरुतस्तोतारंमघवावसौधात् ॥ अयंचक्रमिष
णत्सूर्यस्यन्येतशंरीरमत्ससृमाणं । आकृष्णऽईंजुहुराणोजिघर्तित्वचोबुध्नेरजसोऽअस्ययोनौ ॥ असिक्न्यांयजमानोन
होता ॥ २३ ॥ गव्यंतऽइंद्रंसख्यायविप्राऽअश्वायंतोवृषणंवाजयंतः । जनीयंतोजनिदामक्षितोतिमाच्यावयामोव
तेनकोशं ॥ त्रातानोबोधिददृशानऽआपिरभिख्यातामर्डितासोम्यानां । सखापितापितृतमःपितॄणांकर्तेमुलोकमुश

तेवयोधाः+ ॥ सखीयतामविताबोधिसखागृणानऽइंद्रस्तुवतेवयोधाः । वयंह्यातेचकृमासबाधऽआभिःशमीभिर्महयंतऽइंद्र ॥ स्तुतऽइंद्रोमघवायद्धवृत्राभूरीण्येकोऽअप्रतीनिहंति । अस्यप्रियोजरितायस्यशर्मन्नकिर्देवावारयंतेनमर्ताः ॥ एवानऽइंद्रोमघवाविरप्शीकरत्सत्याचर्षणीधृदनर्वा । त्वंराजाजनुषांधेह्यस्मेऽअधिश्रवोमाहिनंयज्जरित्रे+ ॥ नृष्टुतऽइंद्र० ॥ २४ ॥ (४।२।८) अयंपंथाऽअनुवित्तःपुराणोयतोदेवाऽउदजायंतविश्वे । अतश्चिदाजनिषीष्टप्रवृद्धोमामातरममुयापत्तवेकः ॥ नाहमतोनिरयादुर्गहैतत्तिरश्चतापार्श्वान्निर्गमाणि । बहूनिमेऽअकृताकर्त्वानियुध्यैत्वेनसंत्वेनपृच्छै ॥ परायतींमातरमन्वचष्टननानुगान्यनुनूगमानि । त्वष्टुर्गृहेऽअपिबत्सोममिंद्रःशतधन्यंचम्वोःसुतस्य ॥ किंसऽऋधक्कृणवद्यंसहस्रंमासोजभारशरदश्चपूर्वीः । नहीन्वस्यप्रतिमानमस्त्यंतर्जातेषूतयेजनित्वाः ॥ अवद्यमिवमन्यमानागुहाकरिंद्रंमातावीर्येणान्यृष्टं । अथोदस्थात्स्वयमत्कंवसानऽआरोदसीऽअपृणाज्जायमानः ॥ २५ ॥ एताऽअर्षंत्यललाभवंतीर्ऋतावरीरिवसंक्रोशमानाः । एताविपृच्छकिमिदंभनंतिकमापोऽअद्रिंपरिधिंरुजंति ॥ किमुष्विदस्मैनिविदोभनंतेंद्रस्यावद्यंदिधिषंतऽआपः । ममैतान्पुत्रोमहतावधेनवृत्रंजघन्वाँऽअसृजद्विसिंधून् ॥ ममच्चनत्वायुवतिः

(४।२।८) अयंपंथाइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋषिःआद्यायाइंद्रऋषिःनहीन्वस्येत्यादिसार्धतिसृणामदितिर्ऋषिकाआद्यायावामदेवोदेवता नाहमतइत्यादिपंचार्धर्चानामंत्यानांषण्णामृचांचेंद्रोदेवतानहीन्वस्येतिसार्धतिसृणांवामदेवोदेवतात्रिष्टुप् ।

परासममच्चनत्वाकुषवाजगार । ममच्चिदापःशिशवेममृड्युर्ममच्चिदिंद्रःसहसोदतिष्ठत् ॥ ममच्चनतेमघवन्व्यंसोनिविविध्वाँऽअपहनूजघान । अधानिविद्धऽउत्तरोबभूवान्छिरोदासस्यसंपिणग्वधेन ॥ गृष्टिःससूवस्थविरंतवागामनाधृष्यंवृषभंतुम्रमिंद्रं । अरीह्ळंवत्संचरथायमातास्वयंगातुंतन्वऽइच्छमानं ॥ उतमातामहिषमन्ववेनदमीत्वाजहतिपुत्रदेवाः । अथाब्रवीद्वृत्रमिंद्रोहनिष्यन्त्सखेविष्णोवितरंविक्रमस्व ॥ कस्तेमातरंविधवामचक्रच्छयुंकस्त्वामजिघांसच्चरंतं । कस्तेदेवोऽअधिमार्डीकऽआसीद्यत्प्राक्षिणाःपितरंपादगृह्य ॥ अवर्त्याशुनऽआंत्राणिपेचेनदेवेषुविविदेमर्डितारं । अपश्यंजायाममहीयमानामधामेश्येनोमध्वाजभार ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

एकविंशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १४ ऋचः १४८ ॥ त्यागः ॥ वैश्वानरायाग्नय. १५ अग्नय. ६१ सवितृवरुणमित्रेभ्य० सूर्याये. ३ अग्न्यश्विभ्य. सूर्याये. उषस. अश्व्युषोभ्य. सूर्याये. अग्नय. ६ सोमकाये. २ अश्विभ्या. २ इंद्राये. ४२ वामदेवाये. इंद्राये. २ इंद्रवामदेवाभ्या. वामदेवाये. ३ इंद्राये. ६ ॥ इतितृतीयेपंचमः ॥ ५ ॥

एवैकादशानआयातुयंनःकथोपांत्यस्तिस्रऋतुदेव्योवाकासुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुप्कोअद्याष्टावहंमनुःसप्ताद्याभिस्तिसृभिरिंद्रमिवात्मानमृषिस्तुष्टावेंद्रोवात्मानंपरानवाष्टौवाश्येनस्तुतिर्गर्भेनुपंचांत्याशक्करीत्वायुजेंद्रासोमंवानः

स्तुतौनकिश्चतुर्विंशतिर्द्विश्चित्तृचउषस्यश्चगायत्रंह्यष्टम्यंत्येअनुष्टुभौकयापंचोनाभीषुपादनिचृदातूनश्चतुर्विंश
तिरंत्याभ्यामैंद्राश्वौस्तुतौ ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (४।२।९) एवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्रविश्वेदेवासःसुहवासऽऊमाः । महामुभेरोदसीवृद्धमृष्वंनिरे
कमिद्वृणतेवृत्रहत्ये ॥ अवासृजंतजिव्रयोनदेवाभुवःसम्राळिंद्रसत्ययोनिः । अहन्नहिंपरिशयानमर्णःप्रवर्तनीररदोवि
श्वधेनाः ॥ अतृप्णुवंतंवियतमबुध्यमबुध्यमानंसुषुपाणमिंद्र । सप्तप्रतिप्रवतऽआशयानमहिंवज्रेणविरिणाऽअपर्व
न्+ ॥ अक्षोदयच्छवसाक्षामबुध्नंवार्णवातस्तविषीभिरिंद्रः । दृह्लान्यौभ्नादुशमानऽओजोवाभिनत्ककुभःपर्वतानां ॥
अभिप्रदद्रुर्जनयोनगर्भरथाऽइवप्रययुःसाकमद्रयः । अतर्पयोविसृतऽउब्जऽऊर्मीन्त्वंवृताँऽअरिणाऽइंद्रसिंधून् ॥ १ ॥
त्वंमहीमवनिंविश्वधेनांतुर्वीतयेवय्यायक्षरंतीं । अरमयोनमसैजदर्णःसुतरणाँऽअकृणोरिंद्रसिंधून् ॥ प्राग्रुवोनभन्वो३
नवक्राध्वस्राऽअपिन्वद्युवतीर्ऋतज्ञाः । धन्वान्यज्राँऽअपृणक्तृषाणाँऽअधोगिंद्रःस्तर्यो३दंसुपत्नीः ॥ पूर्वीरुषसःश
रदश्चगूर्तावृत्रंजघन्वाँऽअसृजद्विसिंधून् । परिष्ठिताऽअतृणद्बद्बधानाःसीराऽइंद्रःस्रवितवेपृथिव्या+ ॥ वम्रीभिःपुत्र
मग्रुवोऽअदानंनिवेशनाद्धरिवऽआजभर्थ । व्यं१धोऽअख्यदहिमाददानोनिर्भूदुखच्छित्समरंतपर्व ॥ प्रतेपूर्वाणिकर

(४।२।९) एवात्वामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

णानिविप्राविद्वाँऽआहविदुषेकरांसि । यथायथावृष्ण्यानिस्वगूर्तापांसिराजन्नर्याविवेषीः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ २ ॥
(४।२।१०) आनऽइंद्रोदूरादानऽआसादभिष्टिकृदवसेयासदुग्रः । ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुःसंगेसमत्सुतुर्वणिः
पृतन्यून्+ ॥ आनऽइंद्रोहरिभिर्यात्वच्छार्वाचीनोवसेराधसेच । तिष्ठातिवज्रीमघवाविरप्शीमंयज्ञमनुनोवाजसातौ ॥
इमंयज्ञंत्वमस्माकमिंद्रपुरोदधत्सनिष्यसिक्रतुंनः । श्वघ्नीववज्रिन्त्सनयेधनानांत्वयावयमर्यऽआजिंजयेम ॥ उशन्नुषु
णःसुमनाऽउपाकेसोमस्यनुसुषुतस्यस्वधावः । पाऽइंद्रप्रतिभृतस्यमध्वःसमंधसाममदःपृष्ठ्येन ॥ वियोररप्शऽऋषिभि
र्नवेभिर्वृक्षोनपक्वःसृण्योनजेता । मर्योनयोषामभिमन्यमानोच्छाविवक्मिपुरुहूतमिंद्रं ॥ ३ ॥ गिरिर्नयःस्वतवाँऽऋ
ष्वऽइंद्रःसनादेवसहसेजातऽउग्रः । आदर्तावज्रंस्थविरंनभीमऽउद्नेवकोशंवसुनान्यृष्टं ॥ नयस्यवर्ताजनुषान्वस्तिन
राधसऽआमरीतामघस्य । उद्वावृषाणस्तविषीवऽउग्रास्मभ्यंदद्धिपुरुहूतरायः+ ॥ ईक्षेरायःक्षयस्यचर्षणीनामुतव्रजम
पवर्तासिगोनां । शिक्षानरःसमिथेषुप्रहावान्वस्वोराशिमभिनेतासिभूरिं ॥ कयातच्छृण्वेशच्याशचिष्ठोययाकृणोतिमु
हुकाचिदृष्वः । पुरुदाशुषेविचयिष्ठोऽअंहोथादधातिद्रविणंजरित्रे+ ॥ मानोमर्धीराभरादद्धितन्नःप्रदाशुषेदातवेभूरिय
त्ते । नव्येदेष्णेशस्तेऽअस्मिन्तऽउक्थेप्रब्रवामवयमिंद्रस्तुवंतः ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ४ ॥ (४।२।११) आयात्विंद्रोव

(४।२।१०) आनइंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् । (४।२।११) आयात्विंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमो

सऽउपंनऽइहस्तुतःसंधमादंस्तुशूरः । वावृधानस्तविषीर्यस्यपूर्वीर्द्यौर्नक्षत्रमभिभूतिपुष्यात् ॥ तस्येदिहस्तवथवृष्ण्या
नितुविद्युम्नस्यतुविराधसोनॄन् । यस्यक्रतुर्विदथ्यो३नसम्राट्साह्वान्तरुत्रोऽअभ्यस्तिकृष्टीः+ ॥ आयात्विंद्रोदिवऽआ
पृथिव्यामक्षूसमुद्रादुतवापुरीषात् । स्वर्णरादवसेनोमरुत्वान्परावतोवासदनादृतस्य ॥ स्थूरस्यरायोबृहतोयऽईशेत
मुष्टवामविदथेष्विंद्रं । योवायुनाजयतिगोमतीषुप्रधृष्णुयानयतिवस्योऽअच्छ ॥ उपयोनमोनमसिस्तभायन्नियर्तिवा
चंजनयन्यजध्यै । ऋंजसानःपुरुवारऽउक्थैरेंद्रंकृण्वीतसदनेषुहोता ॥ ५ ॥ धिषायदिधिषण्यंतःसरण्यान्त्सदंतोऽ
अद्रिमौशिजस्यगोहे । आदुरोषाःपास्त्यस्यहोतायोनोमहान्त्संवरणेषुवह्निः ॥ सत्रायदीभार्वरस्यवृष्णःसिषक्तिशुष्मः
स्तुवतेभराय । गुहायदीमौशिजस्यगोहेप्रयद्धियेप्रायसेमदाय ॥ वियद्वरांसिपर्वतस्यवृण्वेपयोभिर्जिन्वेऽअपांजवां
सि । विदद्गौरस्यगवयस्यगोहेयदीवाजायसुध्यो३वहंति ॥ भद्रातेहस्तासुकृतोतपाणीप्रयंतारास्तुवतेराधऽइंद्र । का
तेनिषत्तिकिमुनोममत्सिकिंनोदुदुहर्षसेदातवाऽउ ॥ एवावस्वऽइंद्रःसत्यःसम्राड्ढंतावृत्रंवरिवःपूरवेकः । पुरुष्टुतक्र
त्वानःशग्धिरायोभक्षीयतेवसोदैव्यस्य ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ६ ॥ (४।३।१) यन्नऽइंद्रोजुजुषेयच्चवष्टितन्नोमहान्करं
तिशुष्म्याचित् । ब्रह्मस्तोमंमघवासोममुक्थायोऽअश्मानंशवसाबिभ्रदेति ॥ वृषावृषंधिंचतुरश्रिमस्यन्नुग्रोबाहुभ्यांनृ

वामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् । (४।३।१) यन्नइंद्रइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

तमःशचीवान् । श्रियेपरुष्णीमुषमाणऽऊर्णायस्याःपर्वाणिसख्यायविव्ये+ ॥ योदेवोदेवतमोजायमानोमहोवाजेभि
र्महद्भिश्चशुष्मैः । दधानोवज्रंबाह्वोरुशंतंद्याममेनरेजयत्प्रभूम ॥ विश्वारोधांसिप्रवतश्चपूर्वीर्द्यौर्ऋष्वाज्जनिमन्रेजत
क्षाः । आमातराभरतिशुष्म्यागोर्नृवत्परिज्मन्नोनुवंतवाताः ॥ तातूतऽइंद्रमहतोमहानिविश्वेष्वित्सवनेषुप्रवाच्या ।
यच्छूरधृष्णोधृषतादधृष्वानहिंवज्रेणशवसाविवेषीः ॥ ७ ॥ तातूतेसत्यातुविनृम्णविश्वाप्रधेनवःसिस्रतेवृष्णऽऊध्नः ।
अधाहत्वद्वृषमणोभियानाःप्रसिंधवोजवसाचक्रमंत ॥ अत्राहतेहरिवस्ताऽउदेवीरवोभिरिंद्रस्तवंतस्वसारः । यत्सीम
नुप्रमुचोबद्बधानादीर्घामनुप्रसितिंस्यंदयध्यै ॥ पिपीळेऽअंशुर्मद्योनसिंधुरात्वाशमीशशमानस्यशक्तिः । अस्मद्र्यक्शुशु
चानस्ययम्याऽआशुर्नरश्मिंतुव्योजसंगोः+ ॥ अस्मेवर्षिष्ठाकृणुहिज्येष्ठानृम्णानिसत्रासहुरेसहांसि । अस्मभ्यंवृत्रासुह
नानिरंधिजहिवधर्वनुषोमर्त्यस्य ॥ अस्माकमित्सुशृणुहित्वमिंद्रास्मभ्यंचित्राँऽउपमाहिवाजान् । अस्मभ्यंविश्वाऽइष
णःपुरंधीरस्माकंसुमघवन्बोधिगोदाः+ ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ ८ ॥ (४।३।२) कथामहामवृधत्कस्यहोतुर्यज्ञंजुषाणोऽअ
भिसोममूधः । पिबन्नुशानोजुषमाणोऽअंधोववक्षऽऋष्वःशुंचतेधनाय ॥ कोऽअस्यवीरःसधमादमापसमानंशसुमति
भिःकोऽअस्य । कदस्यचित्राचिकितेकदूतीवृधेभुवच्छशमानस्ययज्योः ॥ कथाशृणोतिहूयमानमिंद्रःकथाशृण्वन्नवसा

(४।३।२) कथामहामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् (अंत्यानांतिसृणांऋतंदेवतावा) ।

मस्यवेद । काऽअस्यपूर्वीरुपमातयोहकथैनमाहुःपपुरिंजरित्रे+ ॥ कथाऽसबाधःशशमानोऽअस्यनशद्भिद्रविणंदी
ध्यानः । देवोभुवन्नवेदामऽऋतानांनमौजगृभ्वाँऽअभियज्जुजोषत् ॥ कथाकदस्याऽउषसोव्युष्टौदेवोमर्तस्यसख्यंजु
जोष । कथाकदस्यसख्यंसखिभ्योयेऽअस्मिन्कामंसुयुजंततस्रे+ ॥ ९ ॥ किमादमत्रंसख्यंसखिभ्यःकदानुतेभ्रात्रंप्रब्र
वाम । श्रियेसुदृशोवपुरस्यसर्गाःस्व१र्णचित्रतममिषऽआगोः+ ॥ द्रुहंजिघांसन्ध्वरसमनिंद्रांतेतिक्तेतिग्मातुजसेऽअ
नीका । ऋणाचिद्यत्रऽऋणयानऽउग्रोदूरेऽअज्ञाताऽउषसोबबाधे+ ॥ ऋतस्यहिशुरुधःसंतिपूर्वीर्ऋतस्यधीतिर्वृजिनानि
हंति । ऋतस्यश्लोकोबधिराततर्दकर्णाबुधानःशुचमानऽआयोः+ ॥ ऋतस्यदृळ्हाधरुणानिसंतिपुरूणिचंद्रावपुषेवपूं
षि । ऋतेनदीर्घमिषणंतपृक्षऽऋतेनगावऽऋतमाविवेशुः ॥ ऋतंयेमानऽऋतमिद्वनोत्यृतस्यशुष्मस्तुरयाऽउगव्युः ।
ऋतायपृथ्वीबहुलेगभीरेऽऋतायधेनूपरमेदुहाते ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ १० ॥ (४।३।३) कासुष्टुतिःशवसःसूनुमिंद्रम
र्वाचीनंराधसऽआववर्तत् । ददिर्हिवीरोगृणतेवसूनिसगोपतिर्निष्षिधांनोजनासः ॥ सवृत्रहत्येहव्यःसऽईड्यःससुष्टु
तऽइंद्रःसत्यराधाः । सयामन्नामघवामर्त्यायब्रह्मण्यतेसुष्वयेवरिवोधात् ॥ तमिन्नरोविह्वयंतेसमीकेरिरिक्वांसस्तन्वः
कृण्वतत्रां । मिथोयत्त्यागमुभयासोऽअग्मन्नरस्तोकस्यतनयस्यसातौ+ ॥ ऋतूयंतिक्षितयोयोगऽउग्राशुषाणासोमिथो

(४।३।३) कासुष्टुतिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ऽअर्णसातौ । संयद्विशोववृत्रंतयुध्माऽआदिन्नेमऽइंद्रयंतेऽअभीके ॥ आदिद्धनेमऽइंद्रियंयजंतऽआदित्पक्तिःपुरोळा
शंरिरिच्यात् । आदित्सोमोविपपृच्यादसुष्वीनादिज्जुजोषवृषभंयजध्यै ॥ ११ ॥ कृणोत्यस्मैवरिवोयऽइत्थेंद्रायसोमं
मुशतेसुनोति । सध्रीचीनेनमनसाविवेनन्तमित्सखायंकृणुतेसमत्सु ॥ यऽइंद्रायसुनवत्सोममद्यपचात्पक्तीरुतभृज्जा
तिधानाः । प्रतिमनायोरुचथानिहर्यन्तस्मिन्दधद्वृषणंशुष्ममिंद्रः ॥ यदासमर्यंव्यचेदृघावादीर्घंयदाजिमभ्यख्यद
र्यः । अचिक्रदद्वृषणंपत्न्यच्छादुरोणऽआनिशितंसोमसुद्भिः ॥ भूयसावस्नमचरत्कनीयोविक्रीतोऽअकानिषंपुनर्यन् ।
सभूयसाकनीयोनारिरेचीद्दीनादक्षाविदुहंतिप्रवाणं+ ॥ कऽइमंदशभिर्ममेंद्रंक्रीणातिधेनुभिः । यदावृत्राणिजंघनद
थैनंमेपुनर्ददत् ॥ नूष्टुतऽइंद्र० ॥ १२ ॥ (४।३।४) कोऽअद्यनर्योदेवकामऽउशन्निंद्रस्यसख्यंजुजोष । कोवामहेव
सेपार्यायसमिद्धेऽअग्नौसुतसोमऽईट्टे ॥ कोनानामवचसासोम्यायमनायुर्वाभवतिवस्तऽउस्राः । कऽइंद्रस्ययुज्यंकःस
खित्वंकोभ्रात्रंवष्टिकवयेकऽऊती+ ॥ कोदेवानामवोऽअद्यावृणीतेकऽआदित्याँऽअदितिंज्योतिरीट्टे । कस्याश्विना
विंद्रोऽअग्निःसुतस्यांशोःपिबंतिमनसाविवेनं ॥ तस्माऽअग्निर्भारतःशर्मयंसज्ज्योक्पश्यात्सूर्यमुच्चरंतं । यऽइंद्रायसुन
वामेत्याहनरेनर्यायनृतमायनृणां+ ॥ नतंजिनंतिबहवोनदभ्राऽउर्वस्माऽअदितिःशर्मयंसत् । प्रियःसुकृत्प्रियऽइंद्रेम

(४।३।४) कोअद्येत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

नायुःप्रियःसुप्रावीःप्रियोऽअस्यसोमी+ ॥ १३ ॥ सुप्राव्यःप्राशुषाळेषवीरःसुष्वेःपक्तिंकृणुतेकेवलेंद्रः । नासुष्वेरापिर्न
सखानजामिर्दुष्प्राव्योवहंतेदवाचः ॥ नरेवतापणिनासख्यमिंद्रोऽसुन्वतासुतपाःसंगृणीते । आस्यवेदःखिदतिहंति
नग्नंविसुष्वयेपक्तयेकेवलोभूत् ॥ इंद्रंपरेवरेमध्यमासऽइंद्रंयांतोवसितासऽइंद्रं । इंद्रंक्षियंतऽउतयुध्यमानाऽइंद्रंनरो
वाजयंतोहवंते ॥ १४ ॥ (४।३।५) अहंमनुरभवंसूर्यश्चाहंकक्षीवाँऽऋषिरस्मिविप्रः । अहंकुत्समार्जुनेयंन्यृंजेहंक
विरुशनापश्यतामा ॥ अहंभूमिमददामार्यायाहंवृष्टिंदाशुषेमर्त्याय । अहमपोऽअनयंवावशानाममदेवासोऽअनुकेत
मायन् ॥ अहंपुरोमंदसानोव्यैरंनवसाकंनवतीःशंबरस्य । शततमंवेश्यंसर्वतातादिवोदासमतिथिग्वंयदावं ॥ प्रसुष
विभ्योमरुतोविरस्तुप्रश्येनःश्येनेभ्यऽआशुपत्वा । अचक्रयायत्स्वधयासुपर्णोहव्यंभरन्मनवेदेवजुष्टं ॥ भरद्यदिविर
तोवेविजानःपथोरुणामनोजवाऽअसर्जि । तूयंययौमधुनासोम्येनोतश्रवोविविदेश्येनोऽअत्र ॥ ऋजीपीश्येनोददमा
नोऽअंशुंपरावतःशकुनोमंद्रंमदं । सोमंभरद्दादृहाणोदेवानान्दिवोऽअमुष्मादुत्तरादादाय ॥ आदायश्येनोऽअभर

(४।३।५) अहंमनुरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवःआद्यानांतिसृणामात्मादेवताअंत्यानांचतसृणांश्येनस्त्रिष्टुप् (आद्यतृचेवामदेवेंद्रयोर्ऋषित्वविकल्पमाहुःकेचित्)।

त्सोमंसहस्रंसवाँऽअयुतंचसाकं । अत्रापुरंधिरजहादरातीर्मदेसोमस्यमूराऽअमूरः ॥ १५ ॥ (४।३।६) गर्भेनुसन्न
न्वेषामवेदमहंदेवानांजनिमानिविश्वा । शतंमापुरऽआयसीररक्षन्नधश्येनोजवसानिरदीयं ॥ नघासमामपजोषंज
भाराभीमासत्वक्षसावीर्येण । ईर्मापुरंधिरजहादरातीरुतवाताँऽअतरच्छूशुवानः ॥ अवयच्छ्येनोऽअस्वनीदधद्योर्वि
यद्यादिवातऽऊहुःपुरंधिं । सृजद्यदस्माऽअवहक्षिपज्ज्यांकृशानुरस्तामनसाभुरण्यन्+ ॥ ऋजिप्यऽईमिंद्रावतोनभुज्युं
श्येनोजभारबृहतोऽअधिष्णोः । अंतःपतत्पतत्र्यस्यपर्णमधयामनिप्रसितस्यतद्वेः+ ॥ अधश्वेतंकलशंगोभिरक्तमापि
प्यानंमघवाशुक्रमंधः । अध्वर्युभिःप्रयतंमध्वोऽअग्रमिंद्रोमदायप्रतिधत्पिबध्यैशूरोमदायप्रतिधत्पिबध्यै ॥ १६ ॥
(४।३।७) त्वायुजातवतत्सोमसख्यऽइंद्रोऽअपोमनवेसस्रुतस्कः । अहन्नहिमरिणात्सप्तसिंधूनपावृणोदपिहितेवखा
नि ॥ त्वायुजानिखिदत्सूर्यस्येंद्रश्चक्रंसहसासद्यऽइंदो । अधिष्णुनाबृहतावर्तमानंमहोद्रुहोऽअपविश्वायुधायि ॥ अ
हन्निन्द्रोऽअदहदग्निरिंदोपुरादस्यून्मध्यंदिनादभीके । दुर्गेदुरोणेक्रत्वानयातांपुरूसहस्राशर्वानिबर्हीत् ॥ विश्वस्मा
त्सीमधमाँऽइंद्रदस्यून्विशोदासीरकृणोरप्रशस्ताः । अबाधेथाममृणतंनिशत्रूनविन्देथामपचितिंवधत्रैः ॥ एवासत्यंम

(४।३।६) गर्भेन्वितिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवःश्येनस्त्रिष्टुबंत्याशक्करी (परानवाष्टौवेत्यनुक्रमण्यामुक्तेरधश्वेतमित्यस्यांपाक्षिकींद्रदेवतायदिश्येनदेवतायाअष्टर्चत्वंस्वीकृतंचेत्)। (४।३।७) त्वायुजेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् (इंद्रासोमौवादेवते)

घवानायुवंतदिंद्रश्चसोमोर्वमश्व्यंगोः । आर्दर्द्दतमपिहितान्यश्नारिरिचथुःक्षाश्चित्ततृदाना+ ॥ १७ ॥ (४।३।८)
आनःस्तुतऽउपवाजेभिरूतीऽइंद्रयाहिहरिभिर्मंदसानः । तिरश्चिदर्यःसवनापुरूण्यांगूषेभिर्गृणानःसत्यराधाः ॥ आ
हिष्मायातिनर्यश्चिकित्वान्हूयमानःसोतृभिरुपयज्ञं । स्वश्वोयोऽअभीरुर्मन्यमानःसुष्वाणेभिर्मदतिसंहवीरैः+ ॥ श्रा
वयेदस्यकर्णावाजयध्यैजुष्टामनुप्रदिशंमंदयध्यै । उद्वावृषाणोराधसेतुविष्मान्करन्नऽइंद्रःसुतीर्थाभयंच ॥ अच्छायो
गंतानाधमानमूतीऽइत्थाविप्रंहवमानंगृणंतं । उपत्मनिदधानोधुर्या३शून्सहस्राणिशतानिवज्रबाहुः ॥ त्वोतासोमघ
वन्निंद्रविप्रावयंतेस्यामसूरयोगृणंतः । भेजानासोबृहद्दिवस्यरायऽआकाय्यस्यदावनेपुरुक्षोः+ ॥ १८ ॥ (४।३।९)
नकिरिंद्रत्वदुत्तरोनज्यायाँऽअस्तिवृत्रहन् । नकिरेवायथात्वं+ ॥ सत्रातेऽअनुकृष्टयोविश्वाचक्रेववावृतुः । सत्रामहाँऽ
असिश्रुतः+ ॥ विश्वेचनेदनात्वादेवासऽइंद्रयुयुधुः । यदहानक्तमातिरः ॥ यत्रोतबाधितेभ्यश्चक्रंकुत्साययुध्यते ।
मुषायऽइंद्रसूर्यं ॥ यत्रदेवाँऽऋघायतोविश्वाँऽअयुध्यऽएकऽइत् । त्वमिंद्रवनूँरहन् ॥ १९ ॥ यत्रोतमर्त्यायकमरिणा
ऽइंद्रसूर्यं । प्रावःशचीभिरेतशं ॥ किमादुतासिवृत्रहन्मघवन्मन्युमत्तमः । अत्राहदानुमातिरः ॥ एतद्घेदुतवीर्यं१

(४।३।८) आनःस्तुतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रस्त्रिष्टुप् । (४।३।९) नकिरिंद्रेतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइन्द्रःचतुर्दश्यादितिसृणामिंद्रोषसौगायत्रीअष्टम्यंत्येअनुष्टुभौ ।

मिंद्रचकर्थपौंस्यं । स्त्रियंयद्दुर्हणायुवंवधीर्दुहितरंदिवः ॥ दिवश्चिद्घादुहितरंमहान्महीयमानां । उषासमिंद्रसंपिण
क् ॥ अपोषाऽअनसस्सरत्संपिष्टादहबिभ्युषी । नियत्सींशिश्नथद्वृषा ॥ २० ॥ एतदस्याऽअनःशयेसुसंपिष्टंविपा
श्या । ससारसींपरावतः ॥ उतसिंधुंविबाल्यंवितस्थानामधिक्षमि । परिष्ठाऽइंद्रमायया ॥ उतशुष्णस्यधृष्णुयाप्रमृ
क्षोऽअभिवेदनं । पुरोयदस्यसंपिणक्+ ॥ उतदासंकौलितरंबृहतःपर्वतादधि । अवाहन्निंद्रशंबरं ॥ उतदासस्यवर्चि
नःसहस्राणिशतावधीः । अधिपंचप्रधीँऽरिव ॥ २१ ॥ उतत्यंपुत्रमग्रुवःपरावृक्तंशतक्रतुः । उक्थेष्विंद्रऽआभजत् ॥
उतत्यातुर्वशायदूऽअस्नाताराशचीपतिः । इंद्रोविद्वाँऽअपारयत् ॥ उतत्यासद्यऽआर्यासरयोरिंद्रपारतः । अर्णाचि
त्ररथावधीः ॥ अनुद्वाजहितानयोधंश्रोणंचवृत्रहन् । नतत्तेसुम्नमष्टवे ॥ शतमश्मन्मयीनांपुरामिंद्रोव्यास्यत् । दि
वोदासायदाशुषे ॥ २२ ॥ अस्वापयद्दभीतयेसहस्रात्रिंशतंहथैः । दासानामिंद्रोमायया ॥ सघेदुतासिवृत्रहन्त्समा
नऽइंद्रगोपतिः । यस्ताविश्वानिचिच्युषे ॥ उतनूनंयदिंद्रियंकरिष्याऽइंद्रपौंस्यं । अद्यानकिष्टदामिनत् ॥ वामंवामं
तऽआदुरेदेवोददात्वर्यमा । वामंपूषावामंभगोवामंदेवःकरूळती ॥ २३ ॥ (४।३।१०) कयानश्चित्रऽआभुवदूतीस
दावृधःसखा । कयाशचिष्ठयावृता+ ॥ कस्त्वासत्योमदानांमंहिष्ठोमत्सदंधसः । दृह्लाचिदारुजेवसु ॥ अभीषुणःस

(४।३।१०) कयानइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रोगायत्रीतृतीयापादनिचृत् ।

खीनामविताजरितॄणां । शतंभवास्यूतिभिः ॥ अभीनऽआववृत्स्वचक्रंनवृत्तमर्वतः । नियुद्भिश्चर्षणीनां+ ॥ प्रवता
हिक्रतूनामाहापदेवगच्छसि । अभक्षिसूर्येसचा ॥ २४ ॥ संयत्तऽइंद्रमन्यवःसंचक्राणिदधन्विरे । अधत्वेऽअधसूर्यै ॥
उतस्माहित्वामाहुरिन्मघवानंशचीपते । दातारमविदीधयुं ॥ उतस्मासद्यऽइत्परिशशमानायसुन्वते । पुरूचिन्मंहसे
वसु ॥ नहिष्मातेशतंचनराधोवरंतऽआमुरः । नच्यौत्नानिकरिष्यतः+ ॥ अस्माँऽअवंतुतेशतमस्मान्त्सहस्रमूतयः ।
अस्मान्विश्वाऽअभिष्टयः ॥ २५ ॥ अस्माँऽइहावृणीष्वसख्यायस्वस्तये । महोरायेदिवित्मते ॥ अस्माँऽअविड्ढिवि
श्वहेंद्ररायापरीणसा । अस्मान्विश्वाभिरूतिभिः ॥ अस्मभ्यंताँऽअपावृधिव्रजाँऽअस्तेवगोमतः । नवाभिरिंद्रोतिभिः ॥
अस्माकंधृष्णुयारथोद्युमाँऽइंद्रानपच्युतः । गव्युरश्वयुरीयते ॥ अस्माकमुत्तमंकृधिश्रवोदेवेषुसूर्य । वर्षिष्ठंद्यामिवोपरि
॥ २६ ॥ (४।३।११) आतूनऽइंद्रवृत्रहन्नस्माकमर्धमागहि । महान्महीभिरूतिभिः ॥ भृमिश्चिद्धासितूतुजिराचित्रचि
त्रिणीष्वा । चित्रंकृणोष्यूतये ॥ दभ्रेभिश्चिच्छशीयांसंहंसिव्राधंतमोजसा । सखिभिर्येत्वेसचा ॥ वयमिंद्रत्वेसचावयं
त्वाभिनोनुमः । अस्माँऽअस्माँऽइदुदव ॥ सनश्चित्राभिरद्रिवोनवद्याभिरूतिभिः । अनाधृष्टाभिरागहि ॥ २७ ॥
भूयामोषुत्वावतःसखायऽइंद्रगोमतः । युजोवाजायघृष्वये ॥ त्वंह्येकऽईशिषऽइंद्रवाजस्यगोमतः । सनोयंधिमहीमि

(४।३।११) आतूनइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रोंत्ययोरिंद्राश्वौगायत्री ।

षं ॥ नत्वावरंतेऽअन्यथायद्दित्ससिस्तुतोमघं । स्तोतृभ्यऽइंद्रगिर्वणः ॥ अभित्वागोतमागिरानूषतप्रदावने । इंद्रवा
जायघृष्वये ॥ प्रतेवोचामवीर्या३ यामंदसानऽआरुजः । पुरोदासीरभीत्य ॥ २८ ॥ तातेगृणंतिवेधसोयानिचकर्थ
पौंस्या । सुतेष्विंद्रगिर्वणः ॥ अवीवृधंतगोतमाऽइंद्रत्वेस्तोमवाहसः । ऐषुधावीरवद्यशः ॥ यच्चिद्धिशश्वतामसींद्रसा
धारणस्त्वं । तंत्वावयंहवामहे ॥ अर्वाचीनोवसोभवास्मेसुमत्स्वांधसः । सोमानामिंद्रसोमपाः ॥ अस्माकंत्वामतीना
मास्तोमऽइंद्रयच्छतु । अर्वागावर्तयाहरी ॥ पुरोळाशंचनोघसोजोषयासेगिरश्चनः । वधूयुरिवयोषणां ॥ २९ ॥
सहस्रंव्यतीनांयुक्तानामिंद्रमीमहे । शतंसोमस्यखार्यः ॥ सहस्रातेशतावयंगवामाच्यावयामसि । अस्मत्राराधऽएतु
ते ॥ दशतेकलशानांहिरण्यानामधीमहि । भूरिदाऽअसिवृत्रहन् ॥ भूरिदाभूरिदेहिनोमादभ्रंभूर्याभर । भूरिघेदिं
द्रदित्ससि ॥ भूरिदाह्यसिश्रुतःपुरुत्राशूरवृत्रहन् । आनोभजस्वराधसि ॥ प्रतेबभ्रूविचक्षणशंसामिगोषणोनपात् ।
माभ्यांगाऽअनुशिश्रथः ॥ कनीनकेवविद्रधेनवेद्रुपदेऽअर्भके । बभ्रूयामेषुशोभेते ॥ अरमऽउस्रयाम्णेरमनुस्रयाम्णे ।
बभ्रूयामेष्वस्रिधा ॥ ३० ॥ ॥ इतितृतीयाष्टकेषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥

द्राविंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १४ ऋचः १५९ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं ५१ ऋताये. ३ इंद्राये. २० आत्मन. ३ सुपर्णात्मने
श्येनाये. ८ इंद्राये. इंद्रासोमाभ्यामि. ५ इंद्राये. १३ इंद्रोषसाभ्यामि.३ इंद्राये. ५० इंद्राश्वाभ्या. २ ॥ इतितृतीयेषष्ठः ॥ ६ ॥

प्रऋभुभ्यएकादशार्भवंवांऋभुर्विभ्वेहोपनवानश्वोंत्यात्रिष्टुबुपनोष्टौचतुरनुष्टुबंतमुतोहिदशदाधिक्रांहिंद्यावापृ
थिव्याद्याशुंषळंत्यानुष्टुब्दधिक्राव्णःपंचचतस्रोंत्याजगत्योंत्यासौरींद्राकोवामेकादशैंद्रावरुणंतुंममद्वितादशत्र
सदस्युःपौरुकुत्स्यःषळाद्याआत्मस्तवःकउश्रवत्सप्तपुरुमीह्ळाजमीह्ळौसौहोत्रौत्वाश्विनंहिंतंवामेषस्यत्रिष्टुबंतमग्रं
वायव्याद्यैंद्रवायवंतुगायत्रंवायोचतुष्कमानुष्टुभंत्वाद्यावायव्यांविहिपंचवायव्यमिदंवांषळैंद्राबार्हस्पत्यंगायत्रं
यस्तस्तंभैकादशबार्हस्पत्यमंत्येऐंद्र्यौचोपांत्याजगती ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ हरिः ओम् ॥ (४।४।१) प्रऽऋभुभ्योदूतमिववाचमिष्यऽउपस्तिरेश्वैतरींधेनुमीळे । येवातजूतास्तरणिभिरे
वैःपरिद्यांसद्योऽअपसोबभूवुः+ ॥ यदारमक्रन्नृभवःपितृभ्यांपरिविष्टीवेषणादंसनाभिः । आदिद्देवानामुपसख्यमाय
न्धीरासःपुष्टिमवहन्मनायै ॥ पुनर्येचक्रुःपितरायुवानासनायूपेवजरणाशयाना । तेवाजोविभ्वाँऽऋभुरिंद्रवंतोमधु
प्सरसोनोवंतुयज्ञं ॥ यत्संवत्समृभवोगामरक्षन्यत्संवत्समृभवोमाऽअपिंशन् । यत्संवत्समभरन्भासोऽअस्यास्ताभिःश
मीभिरमृतत्वमाशुः ॥ ज्येष्ठऽआहचमसाद्वाकरेतिकनीयान्त्रीन्कृणवामेत्याह । कनिष्ठऽआहचतुरस्करेतित्वष्टऽऋभव
स्तत्पनयद्वचोवः ॥ १ ॥ सत्यमूचुर्नरऽएवाहिचक्रुरनुस्वधामृभवोजग्मुरेतां । विभ्राजमानाँश्चमसाँऽअहेवावेनत्त्वष्टा

(४।४।१) प्रऋभुभ्यइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ।

चतुरोदद्दृश्वान्+ ॥ द्वादशद्यून्यदगोह्यस्यातिथ्येरणन्नृभवःससंतः । सुक्षेत्राकृण्वन्ननयंतसिंधून्धन्वातिष्ठन्नोषधीर्नि
म्नमापः ॥ रथंयेचक्रुःसुवृतंनरेष्ठांयेधेनुंविश्वजुवंविश्वरूपां । तऽआतक्षंत्वृभवोरयिंनःस्ववसःस्वपसःसुहस्ताः ॥ अ
पोह्येषामजुषंतदेवाऽअभिक्रत्वामनसादीध्यानाः । वाजोदेवानामभवत्सुकर्मेंद्रस्यऽऋभुक्षावरुणस्यविभ्वा ॥ येहरी
मेधयोक्थामदंतऽइंद्रायचक्रुःसुयुजायेऽअश्वा । तेरायस्पोषंद्रविणान्यस्मेधत्तऽऋभवःक्षेमयंतोनमित्रं+ ॥ इदाह्नःपी
तिमुतवोमदंधुर्नऽऋतेश्रांतस्यसख्यायदेवाः । तेनूनमस्मेऽऋभवोवसूनितृतीयेऽअस्मिन्त्सवनेदधात ॥ २ ॥ (४।४।२)
ऋभुर्विभ्वावाजऽइंद्रोनोऽअच्छेमंयज्ञंरत्नधेयोपयात । इदाहिवोधिषणादेव्यह्नामधात्पीतिंसंमदाऽअग्मतावः ॥ वि
दानासोजन्मनोवाजरत्नाऽउतऽऋतुभिर्ऋभवोमादयध्वं । संवोमदाऽअग्मतसंपुरंधिःसुवीरामस्मेरयिमेरयध्वं ॥ अयं
वोयज्ञऽऋभवोकारियमामनुष्वत्प्रदिवोदधिध्वे । प्रवोच्छाजुजुषाणासोऽअस्थुरभूतविश्वेऽअग्रियोतवाजाः ॥ अभूदु
वोविधतेरत्नधेयमिदानरोदाशुषेमर्त्याय । पिबतवाजाऽऋभवोददेवोमहितृतीयंसवनंमदाय ॥ आवाजायातोपनऽ
ऋभुक्षामहोनरोद्रविणसोगृणानाः । आवःपीतयोभिपित्वेऽअह्नामिमाऽअस्तंनवस्वऽइवग्मन् ॥ ३ ॥ आनपातःशव
सोयातनोपेमंयज्ञंनमसाहूयमानाः । सजोषसःसूरयोयस्यचस्थमध्वःपातरत्नधाऽइंद्रवंतः ॥ सजोषाऽइंद्रवरुणेनसोमंस

(४।४।२) ऋभुर्विभ्वेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ।

जोषाःपाहिगिर्वणोमरुद्भिः । अग्रेपाभिर्ऋतुपाभिःसजोषाग्नास्पत्नीभीरत्नधाभिःसजोषाः ॥ सजोषसऽआदित्यैर्मादयध्वं
सजोषसऽऋभवःपर्वतेभिः । सजोषसोदैव्येनासवित्रासजोषसःसिंधुभीरत्नधेभिः ॥ येऽअश्विनायेपितरायऽऊतीधेनुंत
तक्षुर्ऋभवोयेऽअश्वा । येऽअंसत्रायऽऋधग्रोदसीयेविभ्वोनरःस्वपत्यानिचक्रुः+ ॥ येगोमंतंवाजवंतंसुवीरंरयिंधत्थवसु
मंतंपुरुक्षुं । तेऽअग्रेपाऽऋभवोमंदसानाऽअस्मेधत्तयेचरातिंगृणंति ॥ नापाभूतनवोतीतृषामानिःशस्ताऽऋभवोयज्ञे
ऽअस्मिन् । समिंद्रेणमदथसंमरुद्भिःसंराजभीरत्नधेयायदेवाः ॥ ४ ॥ (४।४।३) इहोपयातशवसोनपातःसौधन्व
नाऽऋभवोमापभूत । अस्मिन्हिवःसवनेरत्नधेयंगमंत्विंद्रमनुवोमदासः ॥ आगन्नृभूणामिहरत्नधेयमभूत्सोमस्यसुषुतस्य
पीतिः । सुकृत्ययायत्स्वपस्ययाचँऽएकंविचक्रचमसंचतुर्धा ॥ व्यकृणोतचमसंचतुर्धासखेविशिक्षेत्यब्रवीत । अथैत
वाजाऽअमृतस्यपंथांगणंदेवानामृभवःसुहस्ताः ॥ किंमयःस्विच्चमसऽएषऽआसयंकाव्येनचतुरोविचक्र । अथासुनुध्वं
सवनंमदायपातऽऋभवोमधुनःसोम्यस्य ॥ शच्याकर्तपितरायुवानाशच्याकर्तचमसंदेवपानं । शच्याहरीधनुतरावत
ष्टेंद्रवाहावृभवोवाजरत्नाः ॥ ५ ॥ योवःसुनोत्यभिपित्वेऽअह्नांतीव्रंवाजासःसवनंमदाय । तस्मैरयिमृभवःसर्ववीरमा
तक्षतवृषणोमंदसानाः+ ॥ प्रातःसुतमपिबोहर्यश्वमाध्यंदिनंसवनंकेवलंते । समृभुभिःपिबस्वरत्नधेभिःसखीँऽर्याँऽइंद्र

(४।४।३) इहोपेतिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप् ।

चकृषेसुकृत्या+ ॥ येदेवासोऽअभवतासुकृत्याश्येनाऽइवेदधिदिविनिषेद । तेरत्नंधातशवसोनपातःसौधन्वनाऽअभ
वतामृतासः ॥ यत्तृतीयंसवनंरत्नधेयमकृणुध्वंस्वपस्यासुहस्ताः । तदृभवःपरिषिक्तंवऽएतत्संमदेभिरिंद्रियेभिःपिब
ध्वं ॥ ६ ॥ (४।४।४) अनश्वोजातोऽअनभीशुरुक्थ्यो३ रथस्त्रिचक्रःपरिवर्ततेरजः । महत्तद्वोदेव्यस्यप्रवाचनंद्या
मृभवःपृथिवींयच्चपुष्यथ ॥ रथंयेचक्रुःसुवृतंसुचेतसोविह्वरंतंमनसस्परिध्यया । ताँऽऊन्व१स्यसवनस्यपीतयऽआवो
वाजाऽऋभवोवेदयामसि ॥ तद्वोवाजाऽऋभवःसुप्रवाचनंदेवेषुविभ्वोऽअभवन्महित्वनं । जिव्रीयत्संतापितरासना
जुरापुनर्युवानाचरथायतक्षथ ॥ एकंविचक्रचमसंचतुर्वयंनिश्चर्मणोगामरिणीतधीतिभिः । अथादेवेष्वमृतत्वमानश
श्रुष्टीवाजाऽऋभवस्तद्वऽउक्थ्यं ॥ ऋभुतोरयिःप्रथमश्रवस्तमोवाजश्रुतासोयमजीजनन्नरः । विभ्वतष्टोविदथेषुप्रवा
च्योयंदेवासोवथासविचर्षणिः ॥ ७ ॥ सवाज्यर्वासऽऋषिर्वचस्ययासशूरोऽअस्तापृतनासुदुष्टरः । सरायस्पोषंससुवी
र्यंदधेयंवाजोविभ्वाँऽऋभवोयमाविषुः ॥ श्रेष्ठंवःपेशोऽअधिधायिदर्शतंस्तोमोवाजाऽऋभवस्तंजुजुष्टन । धीरासोहि
ष्ठाकवयोविपश्चितस्तान्वऽएनाब्रह्मणावेदयामसि ॥ यूयमस्मभ्यंधिषणाभ्यस्परिविद्वांसोविश्वानर्याणिभोजना । द्यु
मंतंवाजंवृषशुष्ममुत्तममानोरयिमृभवस्तक्षतावयः ॥ इहप्रजामिहरयिंरराणाऽइहश्रवोवीरवत्तक्षतानः । येनवयंचि

(४।४।४) अनश्वोजातइतिनवर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋभवोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

तयेमात्यन्यान्तंवाजँचित्रमृभवोददानः ॥ ८ ॥ (४।४।५) उपनोवाजाऽअध्वरमृभुक्षादेवायातपथिभिर्देवयानैः ।
यथायज्ञंमनुषोविक्ष्वा३सुदधिध्वेरण्वाःसुदिनेष्वह्नां ॥ तेवोहृदेमनसेसंतुयज्ञाजुष्टासोऽअद्यघृतनिर्णिजोगुः । प्रवःसु
तासोहरयंतपूर्णाःक्रत्वेदक्षायहर्षयंतपीताः⁺ ॥ त्र्युदायंदेवहितंयथावःस्तोमोवाजाऽऋभुक्षणोददेवः । जुह्वेमनुष्वदु
परासुविक्षुयुष्मेसचाबृहद्दिवेषुसोमं ॥ पीवोऽअश्वाःशुचद्रथाहिभूतायःशिप्रावाजिनःसुनिष्काः । इंद्रस्यसूनोशवसो
नपातोनुवश्चेत्यग्रियंमदाय ॥ ऋभुमृभुक्षणोरयिंवाजेवाजिन्तमंयुजं । इंद्रस्वंतंहवामहेसदासातममश्विनं ॥ ९ ॥
सेदृभवोयमवथयूयमिंद्रश्चमर्त्यं । सधीभिरस्तुसनितामेधसातासोऽअर्वता ॥ विनोवाजाऽऋभुक्षणःपथश्चितनयष्ट
वे । अस्मभ्यंसूरयःस्तुताविश्वाऽआशास्तरीषणि ॥ तंनोवाजाऽऋभुक्षणऽइंद्रनासत्यारयिं । समश्वंचर्षणिभ्यऽआपु
रुशस्तऽमघत्तये ॥ १० ॥ (४।४।६) उतोहिवांदात्रासंतिपूर्वायापुरुभ्यस्त्रसदस्युर्नितोशे । क्षेत्रासांददथुरुर्वरासां
घनंदस्युभ्योऽअभिभूतिमुग्रं⁺ ॥ उतवाजिनंपुरुनिष्षिध्वानंदधिक्रामुददथुर्विश्वकृष्टिं । ऋजिप्यंश्येनंप्रुषितप्सुमाशुं
चर्कृत्यमर्योनृपतिंनशूरं ॥ यंसीमनुप्रवतेवद्रवंतंविश्वःपूरुर्मदतिहर्षमाणः । पड्भिर्गृध्यंतंमेधयुंनशूरंरथतुरंवातमिवध्र

(४।४।५) उपनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवऋभवस्त्रिष्टुप्अंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः । (४।४।६) उतोहीतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमो
वामदेवोदधिक्रावाआद्यायाद्यावापृथिवीत्रिष्टुप् ।

जंतं ॥ यःस्मारुंधानोगध्यासमत्सुसनुतरश्चरतिगोषुगच्छन् । आविर्ऋजीकोविदथानिचिक्यत्तिरोऽअरतिंपर्याप‌ऽआ
योः⁺ ॥ उतस्मैनंवस्त्रमथिंनतायुमनुक्रोशंतिक्षितयोभरेषु । नीचायमानंजसुरिंनश्येनंश्रवश्चाच्छापशुमच्चयूथं⁺ ॥ ११ ॥
उतस्मासुप्रथमःसरिष्यन्निवेवेतिश्रेणिभीरथानां । स्रजंकृण्वानोजन्योनशुभ्वारेणुंरेरिहत्किरणंददश्वान्⁺ ॥ उतस्य
वाजीसहुरिर्ऋतावाशुश्रूषमाणस्तन्वासमर्ये । तुरंयतीषुतुरयन्नृजिप्योधिभ्रुवोःकिरतेरेणुमृंजन्⁺ ॥ उतस्मास्यतन्यतो
रिवद्योर्ऋघायतोऽअभियुजोभयंते । यदासहस्रमभिषीमयोधीद्दुर्वर्तुःस्माभवतिभीमऽऋंजन्⁺ ॥ उतस्मास्यपनयंतिज
नाजूतिंकृष्टिप्रोऽअभिभूतिमाशोः । उतैनमाहुःसमिथेवियंतःपरादधिक्राऽअसरत्सहस्रैः ॥ आदधिक्राःशवसापंचकृ
ष्टीःसूर्यऽइवज्योतिषापस्ततान । सहस्रसाःशतसावाज्यर्वापृणक्तुमध्वासमिमावचांसि ॥ १२ ॥ (४।४।७) आशुं
दधिक्रांतमुनुष्टवामदिवस्पृथिव्याऽउतचर्किराम । उच्छंतीर्मामुषसःसूदयंत्वतिविश्वानिदुरितानिपर्षन् ॥ महश्चर्कर्
म्यर्वतःक्रतुप्रादधिक्राव्णःपुरुवारस्यवृष्णः । यंपूरुभ्योदीदिवांसंनाग्निंददथुर्मित्रावरुणाततुरिं ॥ योऽअश्वस्यदधिक्रा
व्णोऽअकारीत्समिद्धेऽअग्नाऽउषसोव्युष्टौ । अनागसंतमदितिःकृणोतुसमित्रेणवरुणेनासजोषाः ॥ दधिक्राव्णऽइष
ऽऊर्जोमहोयदमन्महिमरुतांनामभद्रं । स्वस्तयेवरुणंमित्रमग्निंहवामहऽइंद्रंवज्रबाहुं ॥ इंद्रमिवेदुभयेविह्वयंतऽउदीरा

(४।४।७) आशुमितिषडृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोदधिक्रावात्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ।

णायज्ञमुपप्रयंतः । दधिक्रामुसूदनंमर्त्यायददथुर्मित्रावरुणानोऽअश्वं ॥ दधिक्राव्णोऽअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजि
नः । सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ १३ ॥ (४।४।८) दधिक्राव्णऽइदुनुचर्किरामविश्वाऽइन्मामुष
सःसूदयंतु । अपामग्नेरुषसःसूर्यस्यबृहस्पतेरांगिरसस्यजिष्णोः+ ॥ सत्वाभरिषोगविषोदुवन्यसच्छ्रवस्यादिषऽउषस
स्तुरण्यसत् । सत्योद्रवोद्रवरःपतंगरोदधिक्रावेषमूर्जंस्वर्जनत् ॥ उतस्मास्यद्रवतस्तुरण्यतःपर्णंनवेरनुवातिप्रगर्धिनः ।
श्येनस्येवध्रजतोऽअंकसंपरिदधिक्राव्णःसहोर्जातरित्रतः ॥ उतस्यवाजीक्षिपणिंतुरण्यतिग्रीवायांबद्धोऽअपिकक्षऽआ
सनि । क्रतुंदधिक्राऽअनुसंतवीत्वत्पथामंकांस्यन्वापनीफणत् ॥ हंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोण
सत् । नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतं ॥ १४ ॥ (४।४।९) इंद्राकोवांवरुणासुम्नमाप
स्तोमोहविष्माँऽअमृतोनहोता । योवांहृदिक्रतुमाँऽअस्मदुक्तःपस्पर्शदिंद्रावरुणानमस्वान् ॥ इंद्राहयोवरुणाचक्रऽआ
पीदेवौमर्तःसख्यायप्रयस्वान् । सहंतिवृत्रासमिथेषुशत्रूनवोभिर्वामहद्भिःसप्रशृण्वे ॥ इंद्राहरत्नंवरुणाधेष्ठेत्थानृभ्यः
शशमानेभ्यस्ता । यदीसखायासख्यायसोमैःसुतेभिःसुप्रयसामादयैते ॥ इंद्रायुवंवरुणादिद्युमस्मिन्नोजिष्ठमुग्रानिवं

(४।४।८) दधिक्राव्णइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोदधिक्रावाअंत्यायाःसूर्यस्त्रिष्टुप्अंत्याश्चतस्रोजगत्यः । (४।४।९) इंद्राकोवामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

धिष्टंवज्रं । योनोदुरेवोवृकतिर्दभीतिस्तस्मिन्मिमाथामभिभूत्योजः ॥ इंद्रायुवंवरुणाभूतमस्याधियःप्रेतारावृषभेवधे
नोः । सानोदुहीयद्यवसेवगत्वीसहस्रधारापयसामहीगौः+ ॥ १५ ॥ तोकेहितेतनयऽउर्वरासुसूरोदृशीकेवृषणश्चपौं
स्ये । इंद्रानोऽअत्रवरुणास्यातामवोभिर्दस्मापरितक्म्यायां ॥ युवामिद्ध्यवसेपूर्व्यायपरिप्रभूतीगविषःस्वापी । वृणीम
हेसख्यायप्रियायशूरामंहिष्ठापितरेवशंभू+ ॥ तावांधियोवसेवाजयंतीराजिंनजग्मुर्युवयूःसुदानू । श्रियेनगावऽउप
सोममस्थुरिंद्रंगिरोवरुणंमेमनीषाः+ ॥ इमाऽइंद्रंवरुणंमेमनीषाऽअग्मन्नुपद्रविणमिच्छमानाः । उपेमस्थुर्जोष्टारऽइव
वस्वोरघ्वीरिवश्रवसोभिक्षमाणाः ॥ अश्व्यस्यत्मनारथ्यस्यपुष्टेर्नित्यस्यरायःपतयःस्याम । ताचक्राणाऽऊतिभिर्नव्य
सीभिरस्मत्रारायोनियुतःसचंतां ॥ आनोबृहंताबृहतीभिरूतीऽइंद्रयातंवरुणवाजसातौ । यद्दिद्यवःपृतनासुप्रक्रीळा
न्तस्यवांस्यामसनितारऽआजेः+ ॥ १६ ॥ (४।४।१०) ममद्विताराष्ट्रंक्षत्रियस्यविश्वायोर्विश्वेऽअमृतायथानः ।
क्रतुंसचंतेवरुणस्यदेवाराजामिकृष्टेरुपमस्यवव्रेः ॥ अहंराजावरुणोमह्यंतान्यसुर्याणिप्रथमाधारयंत । क्रतुंसचंते० ॥
अहमिंद्रोवरुणस्तेमहित्वोर्वीगंभीरेरजसीसुमेके । त्वष्टेवविश्वाभुवनानिविद्वान्त्समैरयंरोदसीधारयंच ॥ अहमपोऽअ
पिन्वमुक्षमाणाधारयंदिवंसदनऽऋतस्य । ऋतेनपुत्रोऽअदितेर्ऋतावोतत्रिधातुप्रथयद्विभूम ॥ मांनरःस्वश्वावाजयंतो

(४।४।१०) ममद्वितेतिदशर्चस्यसूक्तस्यपौरुकुत्स्यस्त्रसदस्युःआद्यानांषण्णांत्रसदस्युर्देवताअंत्यानांचतसृणामिंद्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

मांवृताःसमरणेहवंते । कृणोम्याजिंमघवाहमिंद्रऽइयर्मिरेणुमभिभूत्योजाः ॥ १७ ॥ अहंताविश्वाचकरंनकिर्मादैव्यं
सहोवरतेऽअप्रतीतं । यन्मासोमासोममदन्यदुक्थोभेभयेतेरजसीऽअपारे+ ॥ विदुष्टेविश्वाभुवनानितस्यताप्रब्रवी
षिवरुणायवेधः । त्वंवृत्राणिशृण्विषेजघन्वान्त्वंवृताँऽअरिणाऽइंद्रसिंधून् ॥ अस्माकमत्रपितरस्तऽआसन्त्सप्तऽऋष
योदौर्गहेबध्यमाने । तऽआयजंतत्रसदस्युमस्याऽइंद्रंनवृत्रतुरमर्धदेवं+ ॥ पुरुकुत्सानीहिवामदाशद्धव्येभिरिंद्रावरु
णानमोभिः । अथाराजानंत्रसदस्युमस्यावृत्रहणंददथुरर्धदेवं+ ॥ रायावयंससवांसोमदेमहव्येनदेवायवसेनगावः ।
तांधेनुमिंद्रावरुणायुवंनोविश्वाहाधत्तमनपस्फुरंतीं ॥ १८ ॥ (४।४।११) कऽउंश्रवत्कतमोयज्ञियानांवंदारुदेवः
कतमोजुषाते । कस्येमांदेवीममृतेषुप्रेष्ठांहृदिश्रेषामसुष्टुतिंसुहव्यां+ ॥ कोमृळातिकतमऽआगमिष्ठोदेवानामुकतमःशं
भविष्ठः । रथंकमाहुर्द्रवदश्वमाशुंयंसूर्यस्यदुहितावृणीत ॥ मक्षूहिष्मागच्छथऽईवतोद्यूनिंद्रोनशक्तिंपरितक्म्यायां ।
दिवऽआजातादिव्यासुपर्णाकयाशचीनांभवथःशचिष्ठा ॥ कावांभूदुपमातिःकयानऽआश्विनागमथोहूयमाना । को
वांमहश्चित्त्यजसोऽअभीकऽउरुष्यतंमाध्वीदस्रानऽऊती+ ॥ उरुवांरथःपरिनक्षतिद्यामायत्समुद्रादभिवर्ततेवां । म
ध्वामाध्वीमधुवांप्रुषायन्यत्सींवांपृक्षोभुरजंतपक्काः+ ॥ सिंधुर्हवांरसयासिंचदश्वान्घृणावयोरुषासःपरिग्मन् । तदूषु

(४।४।११) कउश्रवदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौहोत्रौपुरुमीह्ळाजमीह्ळावश्विनौत्रिष्टुप् ।

वामजिरंचेतियानंयेनपतीभवथःसूर्यायाः ॥ इहेहयद्वांसमनापपृक्षेसेयमस्मेसुमतिर्वाजरत्ना । उरुष्यतंजरितारंयुवं
हश्रितःकामोनासत्यायुवद्रिक्+ ॥ १९ ॥ (४।४।१२) तंवांरथंवयमद्याहुवेमपृथुज्रयमश्विनासंगतिंगोः । यःसूर्यां
वहतिवंधुरायुर्गिर्वाहसंपुरुतमंवसूयुं+ ॥ युवंश्रियमश्विनादेवतातांदिवोनपातावनथःशचीभिः । युवोर्वपुरभिपृक्षःस
चंतेवहंतियत्ककुहासोरथेवां ॥ कोवामद्याकरतेरातहव्यऽऊतयेवासुतपेयायवार्कैः । ऋतस्यवावनुषेपूर्व्यायनमोयेमा
नोऽअश्विनावर्वर्तत् ॥ हिरण्ययेनपुरुभूरथेनेमंयज्ञंनासत्योपयातं । पिबाथऽइन्मधुनःसोम्यस्यदधथोरत्नंविधतेजना
य ॥ आनोयातंदिवोऽअच्छापृथिव्याहिरण्ययेनसुवृतारथेन । मावामन्येनियमन्देवयंतःसंयद्ददेनाभिःपूर्व्यावां ॥
नूनोरयिंपुरुवीरंबृहंतंदस्रामिमाथामुभयेष्वस्मे । नरोयद्वामश्विनास्तोममावन्त्सधस्तुतिमाजमीह्ळासोऽअग्मन् ॥ इ
हेहयद्वां० ॥ २० ॥ (४।४।१३) एषस्यभानुरुदियर्तियुज्यतेरथःपरिज्मादिवोऽअस्यसानवि । पृक्षासोऽअस्मि
न्मिथुनाऽअधित्रयोदृतिस्तुरीयोमधुनोविरप्शते ॥ उद्वांपृक्षासोमधुमंतऽईरतेरथाऽअश्वासऽउषसोव्युष्टिषु । अपोर्णु
वंतस्तमऽआपरीवृतंस्व१र्णशुक्रंतन्वंतऽआरजः ॥ मध्वःपिबतंमधुपेभिरासभिरुतप्रियंमधुनेयुंजाथांरथं । आवर्तनिं
मधुनाजिन्वथस्पथोदृतिंवहेथेमधुमंतमश्विना ॥ हंसासोयेवांमधुमंतोऽअस्रिधोहिरण्यपर्णाऽउहुवऽउषर्बुधः । उद

(४।४।१२) तंवामितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौहोत्रौपुरुमीह्ळाजमीह्ळावश्विनौत्रिष्टुप् । (४।४।१३) एषस्यइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमो

प्रतोमंदिनोमंदिनिस्पृशोमध्वोनमक्षःसवनानिगच्छथः ॥ स्वध्वरासोमधुमंतोऽग्नयऽउस्राजरंतेप्रतिवस्तोरश्विना । यन्निक्तहस्तस्तरणिर्विचक्षणःसोमँसुषावमधुमंतमद्रिभिः ॥ आकेनिपासोऽअहभिर्दविध्वतःस्व१र्णशुक्रंतन्वंतऽआरजः । सूरश्चिदश्वान्युयुजानऽईयतेविश्वाँऽअनुस्वधयाचेतथस्पथः+ ॥ प्रवामवोचमश्विनाधियंधारथःस्वश्वोऽअजरोयोऽअस्ति । येनसद्यःपरिरजांसियाथोहविष्मँतंतरणिंभोजमच्छ ॥ २१ ॥ (४।५।१) अग्रंपिबामधूनांसुतंवायोदिविष्टिषु । त्वंहिपूर्वपाऽअसि ॥ शतेनानोऽअभिष्टिभिर्नियुत्वाँऽइंद्रसारथिः । वायोसुतस्यतृंपतं ॥ आवाँसहस्रंहरयऽइंद्रवायूऽअभिप्रयः । वहंतुसोमपीतये ॥ रथंहिरण्यवंधुरमिंद्रवायूस्वध्वरं । आहिस्थाथोदिविस्पृशं ॥ रथेनपृथुपाजसादाश्वांसमुपगच्छतं । इंद्रवायूऽइहागतं ॥ इंद्रवायूऽअयंसुतस्तंदेवेभिःसजोषसा । पिबतंदाशुषोगृहे ॥ इहप्रयाणमस्तुवामिंद्रवायूविमोचनं । इहवांसोमपीतये ॥ २२ ॥ (४।५।२) वायोशुक्रोऽअयामितेमध्वोऽअग्रंदिविष्टिषु । आयाहिसोमपीतयेस्पार्होदेवनियुत्वता ॥ इंद्रश्चवायवेषांसोमानांपीतिमर्हथः । युवांहियंतींदवोनिम्नमापोनसध्र्यक् ॥ वायविंद्रश्चशुष्मिणासरथँशवसस्पती । नियुत्वँतानऽऊतयऽआयातंसोमपीतये ॥ यावांसंतिपुरुस्पृहो

वामदेवोश्विनौजगत्यंत्यात्रिष्टुप्। (४।५।१) अग्रंपिबेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रवायूआद्यायावायुर्गायत्री । (४।५।२) वायोशुक्रइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्रवायूआद्यायावायुरनुष्टुप् ।

नियुतोदाशुषेनरा । अस्मेतायज्ञवाहसेंद्रवायूनियच्छतं ॥ २३ ॥ (४।५।३) विहिहोत्राऽअवीताविपोनरायोऽअर्यः । वायवाचंद्रेणरथेनयाहिसुतस्यपीतये ॥ निर्युवाणोऽअशस्तीर्नियुत्वाँऽइंद्रसारथिः । वायवा० ॥ अनुकृष्णेवसुधितीयेमातेविश्वपेशसा । वायवा० ॥ वहंतुत्वामनोयुजोयुक्तासोनवतिर्नव । वायवा० ॥ वायोशतंहरीणांयुवस्वपोष्याणां । उतवांतेसहस्रिणोरथऽआयातुपाजसा ॥ २४ ॥ (४।५।४) इदंवामास्येहविःप्रियमिंद्राबृहस्पती । उक्थंमदश्चशस्यते ॥ अयंवांपरिषिच्यतेसोमऽइंद्राबृहस्पती । चारुर्मदायपीतये ॥ आनऽइंद्राबृहस्पतीगृहमिंद्रश्चगच्छतं । सोमपासोमपीतये ॥ अस्मेऽइंद्राबृहस्पतीरयिंधत्तंशतग्विनं । अश्वावंतंसहस्रिणं ॥ इंद्राबृहस्पतीवयंसुतेगीर्भिर्हवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ सोममिंद्राबृहस्पतीपिबतंदाशुषोगृहे । मादयेथांतदोकसा ॥ २५ ॥ (४।५।५) यस्तस्तंभसहसाविज्मोऽअंतान्बृहस्पतिस्त्रिषधस्थोरवेण । तंप्रत्नासऽऋषयोदीध्यानाःपुरोविप्रादधिरेमंद्रजिह्वं ॥ धुनेतयःसुप्रकेतंमदँतोबृहस्पतेऽअभियेनस्ततस्रे । पृषँतंसृप्रमदब्धमूर्वंबृहस्पतेरक्षतादस्ययोनिं ॥ बृहस्पतेयापरमापरावदतऽआतऽऋतस्पृशोनिषेदुः । तुभ्यँखाताऽअवताऽअद्रिदुग्धामध्वःश्चोतंत्यभितोविरप्शं+ ॥ बृहस्पतिःप्रथमंजाय

(४।५।३) विहिहोत्राइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोवायुरनुष्टुप् । (४।५।४) इदंवामितिषडृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवइंद्राबृहस्पतीगायत्री। (४।५।५) यस्तस्तंभेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोबृहस्पतिरंत्ययोर्द्वयोरिंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप्दशमीजगती ।

मानोमहोज्योतिषःपरमेव्योमन् । सप्तास्यस्तुविजातोरवेणविसप्तरश्मिरधमत्तमांसि ॥ ससुष्टुभासऽऋक्वतागणेनवलंरुरोजफलिगंरवेण । बृहस्पतिरुस्रियाहव्यसूदःकनिक्रदद्वावशतीरुदाजत् ॥ २६ ॥ एवापित्रेविश्वदेवायवृष्णेयज्ञैर्विधेमनमसाहविर्भिः । बृहस्पतेसुप्रजावीरवंतोवयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥ सऽइद्राजाप्रतिजन्यानिविश्वाशुष्मेणतस्थावभिवीर्येण । बृहस्पतिंयःसुभृतंबिभर्तिवल्गूयतिवंदतेपूर्वभाजं ॥ सऽइत्क्षेतिसुधितऽओकसिस्वेतस्माऽइळापिन्वतेविश्वदानीम् । तस्मैविशःस्वयमेवानमंतेयस्मिन्ब्रह्माराजनिपूर्वऽएति ॥ अप्रतीतोजयतिसंधनानिप्रतिजन्यान्युतयासजन्या । अवस्यवेयोवरिवःकृणोतिब्रह्मणेराजातमवंतिदेवाः+ ॥ इंद्रश्चसोमंपिबतंबृहस्पतेस्मिन्यज्ञेमंदसानावृषण्वसू । आवांविशंत्विंदवःस्वाभुवोस्मेरयिंसर्ववीरंनियच्छतं ॥ बृहस्पतऽइंद्रवर्धतंनःसचासावांसुमतिर्भूत्वस्मे । अविष्टंधियोजिगृतंपुरंधीर्जजस्तमर्योवनुषामरातीः ॥ २७ ॥ इतितृतीयाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

त्रयोविंशाध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि १८ ऋचः १४४ ॥ त्यागः ॥ ऋभुभ्य. ४८ द्याव्यापृथिवीभ्या. १ दधिक्राव्ण. १९ सूर्याये.१ इंद्रावरुणाभ्या. ११ त्रसदस्यव. ६ इंद्रावरुणाभ्या. ४ अश्विभ्या. २१ वायव. १ इंद्रवायुभ्या. ६ वायवे. इंद्रवायुभ्या. ३ वायव. ५ इंद्राबृहस्पतिभ्या. ६ बृहस्पतय. ९ इंद्राबृहस्पतिभ्या. २ ॥ इतितृतीयेसप्तमः ॥ ७ ॥

इदमुषस्यंतुप्रतिष्यासप्तगायत्रंतद्देवस्यसावित्रंतुजागतंमभूद्देवःषट्त्रिष्टुबंतंकोवोदशवैश्वदेवंत्रिगायत्र्यंतंतुमहीसप्तद्यावापृथिवीयंक्षेत्रस्याष्टौतिस्रःक्षैत्रपत्याःशुनायैकापरापुरउष्णिक्सांत्याचशुनासीराभ्यामुपांत्येसीतायैतेचानुष्टुभौवाद्याचतुर्थीचसमुद्रादेकादशाग्नेयंजगत्यंतंसौर्यंवापंवागव्यंवाघृतस्तुतिर्वानमोत्रिभ्योभौमोत्रिःपंचमेमंडलेनुक्तगोत्रमात्रेयंविद्यात्पंक्त्यंतस्यचसूक्तस्यशेषमानुष्टुभंमबोधिद्वादशबुधविष्ठिरौकुमारंकुमारोवृशोवाजा*नंउभौवाशक्वर्यंतंकंवीत्यृचोस्तुवृशएवंत्वमग्नेवसुश्रुतआद्याविराट्तृतीयामारुतरौद्रावैष्णवीत्वामग्नएकादशंसुसमिद्धायाप्रंगायत्रमग्निंतंदशपांक्तंसखायइषःपंक्त्यंतंत्वामग्नेसप्तजागतं ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (४।५।६) इदमुत्यत्पुरुतमंपुरस्ताज्ज्योतिस्तमसोवयुनावदस्थात् । नूनंदिवोदुहितरोविभातीगातुंकृणवन्नुषसोजनाय ॥ अस्थुरुचित्राऽउषसःपुरस्तान्मिताऽइवस्वरवोध्वरेषु । व्यूव्रजस्यतमसोद्वारोच्छंतीरव्रन्छुचयःपावकाः+ ॥ उच्छंतीरद्यचितयंतभोजान्राधोदेयायोषसोमघोनीः । अचित्रेऽअंतःपणयःससंत्वबुध्यमानास्तमसोविमध्ये ॥ कुवित्सदेवीःसनयोनवोवायामोबभूयादुषसोवोऽद्य । येनानवग्वेऽअंगिरेदशग्वेसप्तास्येरेवतीरेवदूष+ ॥ यूयंहिदेवीर्ऋतयुग्भिरश्वैःपरिप्रयाथभुवनानिसद्यः । प्रबोधयंतीरुषसःससंतंद्विपाच्चतुष्पाच्चरथायजीवं+ ॥ १ ॥

(* जननाम्नऋषेःपुत्रोजान इति सर्वा० भाष्यं । जार इति सायणः ।) (४।५।६) इदमुत्यदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवउषास्त्रिष्टुप् ।

क्वस्विदासांकतमापुराणीययाविधानाविदधुर्ऋभूणां । शुभंयच्छुभ्राऽउषसश्चरंतिनविज्ञायंतेसदृशीरजुर्याः+ ॥ ताघा
ताभद्राऽउषसःपुरासुरभिष्टिद्युम्नाऽऋतजातसत्याः । यास्वीजानःशशमानऽउक्थैःस्तुवन्छंसंद्रविणंसद्यऽआप ॥ ता
ऽआचरंतिसमनापुरस्तात्समानतःसमनापप्रथानाः । ऋतस्यदेवीःसदसोबुधानागवांनसर्गाऽउषसोजरंते ॥ ताऽइं
न्वे३वसमनासमानीरमीतवर्णाऽउषसश्चरंति । गूहंतीरभ्वमसितंरुशद्भिःशुक्रास्तनूभिःशुचयोरुचानाः+ ॥ रयिंदि
वोदुहितरोविभातीःप्रजावंतंयच्छतास्मासुदेवीः । स्योनादावःप्रतिबुध्यमानाःसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तद्वोदिवोदु
हितरोविभातीरुपब्रुवऽउषसोयज्ञकेतुः । वयंस्यामयशसोजनेषुतद्द्यौश्चधत्तांपृथिवीचदेवी+ ॥ २ ॥ (४।५।७) प्र
तिष्यासूनरीजनीव्युच्छंतीपरिस्वसुः । दिवोऽअदर्शिदुहिता+ ॥ अश्वेवचित्रारुषीमातागवामृतावरी । सखाभूदश्वि
नोरुषाः+ ॥ उतसखास्यश्विनोरुतमातागवामसि । उतोषोवस्वऽईशिषे ॥ यावयद्द्वेषसंत्वाचिकित्वित्सूनृतावरि ।
प्रतिस्तोमैरभुत्स्महि ॥ प्रतिभद्राऽअदृक्षतगवांसर्गानरश्मयः । ओषाऽअप्राऽउरुज्रयः ॥ आपप्रुषीविभावरिव्याव
र्ज्योतिषातमः । उषोऽअनुस्वधामव ॥ आद्यांतनोषिरश्मिभिरांतरिक्षमुरुप्रियं । उषःशुक्रेणशोचिषा ॥३॥ (४।५।८)
तद्देवस्यसवितुर्वार्यंमहद्वृणीमहेऽअसुरस्यप्रचेतसः । छर्दिर्येनदाशुषेयच्छतित्मनातन्नोमहाँऽउदयान्देवोऽअक्तुभिः ॥

(४।५।७) प्रतिष्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवउषागायत्री । (४।५।८) तद्देवस्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवःसविताजगती ।

दिवोधर्ताभुवनस्यप्रजापतिःपिशंगंद्रापिंप्रतिमुंचतेकविः । विचक्षणःप्रथयन्नापृणन्नुर्वजीजनत्सवितासुम्नमुक्थ्यं* ॥
आप्रारजांसिदिव्यानिपार्थिवाश्लोकंदेवःकृणुतेस्वायधर्मणे । प्रबाहूऽअस्राक्सवितासवीमनिनिवेशयन्प्रसुवन्नक्तुभि
र्जगत् ॥ अदाभ्योभुवनानिप्रचाकशद्व्रतानिदेवःसविताभिरक्षते । प्रास्राग्बाहूभुवनस्यप्रजाभ्योधृतव्रतोमहोऽअज्म
स्यराजति ॥ त्रिरंतरिक्षंसवितामहित्वनात्रीरजांसिपरिभूस्त्रीणिरोचना । तिस्रोदिवःपृथिवीस्तिस्रऽइन्वतित्रिभिर्व्रतै
रभिनोरक्षतित्मना ॥ बृहत्सुम्नःप्रसवीतानिवेशनोजगतःस्थातुरुभयस्ययोवशी । सनोदेवःसविताशर्मयच्छत्वस्मेक्षया
यत्त्रिवरूथमंहसः ॥ आगन्देवऽऋतुभिर्वर्धतुक्षयंदधातुनःसवितासुप्रजामिषं । सनःक्षपाभिरहभिश्चजिन्वतुप्रजावंतं
रयिमस्मेसमिन्वतु ॥ ४ ॥ (४।५।९) अभूद्देवःसवितावंद्योनुनऽइदानीमह्नऽउपवाच्योनृभिः । वियोरत्नाभजति
मानवेभ्यःश्रेष्ठंनोऽअत्रद्रविणंयथादधत् ॥ देवेभ्योहिप्रथमंयज्ञियेभ्योमृतत्वंसुवसिभागमुत्तमं । आदिद्दामानंसवि
तर्व्यूर्णुषेनूचीनाजीवितामानुषेभ्यः ॥ अचित्तीयच्चकृमादैव्येजनेदीनैर्दक्षैःप्रभूतीपूरुषत्वता । देवेषुचसवितर्मानुषेषु
चत्वंनोऽअत्रसुवतादनागसः ॥ नप्रमियेसवितुर्दैव्यस्यतद्यथाविश्वंभुवनंधारयिष्यति । यत्पृथिव्यावरिमन्नास्वंगुरि
र्वर्ष्मन्दिवःसुवतिसत्यमस्यतत्+ ॥ इंद्रज्येष्ठान्बृहद्भ्यःपर्वतेभ्यःक्षयाँऽएभ्यःसुवसिपस्त्यावतः । यथायथापतयंतोवि

(४।५।९) अभूद्देवइतिषडृचस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवःसविताजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

येभिरऽएवैवतस्थुःसवितःसवायते ॥ येतेत्रिरहन्त्सवितःसवासोदिवेदिवेसौभगमासुवंति । इंद्रोद्यावापृथिवीसिंधुर
द्भिरादित्यैर्नोऽअदितिःशर्मयंसत् ॥ ५ ॥ (४।५।१०) कोवस्त्रातावसवःकोवरूताद्यावाभूमीऽअदितेत्रासीथां
नः । सहीयसोवरुणमित्रमर्तात्कोवोध्वरेवरिवोधातिदेवाः ॥ प्रयेधामानिपूर्व्याण्यर्चान्वियदुच्छान्वियोतारोऽअमू
राः । विधातारोवितेदधुरजस्राऽऋतधीतयोरुरुचंतदस्माः+ ॥ प्रपस्त्या३मदितिंसिंधुमर्कैःस्वस्तिमीळेसख्यायदेवीं ।
उभेयथानोऽअहनीनिपातऽउषासानक्ताकरतामदब्धे ॥ व्यर्यमावरुणश्चेतिपंथामिषस्पतिःसुवितंगातुमग्निः । इंद्रा
विष्णूनृवदुषुस्तवानाशर्मनोयंतममवद्वरूथं ॥ आपर्वतस्यमरुतामवांसिदेवस्यत्रातुरव्रिभगस्य । पात्पतिर्जन्यादंहसोनो
मित्रोमित्रियादुतनऽउरुष्येत् ॥ ६ ॥ नूरोदसीऽअहिनाबुध्न्येनस्तुवीतदेवीऽअप्येभिरिष्टैः । समुद्रंनसंचरणेसनिष्यवो
घर्मस्वरसोनद्यो३ अपव्रन् ॥ देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातुदेवस्त्रातात्रायतामप्रयुच्छन् । नहिमित्रस्यवरुणस्यधासिमर्हाम
सिप्रमियंसान्वग्नेः+ ॥ अग्निरीशेवसव्यस्याग्निर्महःसौभगस्य । तान्यस्मभ्यंरासते ॥ उषोमघोन्यावहसूनृतेवार्या
पुरु । अस्मभ्यंवाजिनीवति ॥ तत्सुनःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । इंद्रोनोराधसागमत् ॥७॥ (४।५।११) मही

(४।५।१०) कोवस्त्रातेतिदशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्अंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः । (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः ७ अग्निः १ उषाः १ विश्वेदेवाः१ एवंदश) । (४।५।११) महीइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोद्यावापृथिवीत्रिष्टुप्अंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः ।

द्यावापृथिवीऽइहज्येष्ठेरुचाभवतांशुचयद्भिरर्कैः । यत्सींवरिष्ठेबृहतीविमिन्वन्नुवद्धोक्षापप्रथानेभिरेवैः ॥ देवीदे
वेभिर्यजतेयजत्रैरमिनतीतस्थतुरुक्षमाणे । ऋतावरीऽअद्रुहादेवपुत्रेयज्ञस्यनेत्रीशुचयद्भिरर्कैः+ ॥ सऽइत्स्वपाभुवने
ष्वासयऽइमेद्यावापृथिवीजजान । उर्वीगंभीरेरजसीसुमेकेऽअवंशेधीरःशच्यासमैरत् ॥ नूरोदसीबृहद्भिर्नोवरूथैःप
त्नीवद्भिरिषयंतीसजोषाः । उरूचीविश्वेयजतेनिपातंधियास्यामरथ्यःसदासाः+ ॥ प्रवांमहिद्यवीऽअभ्युपस्तुतिंभरा
महे । शुचीऽउपप्रशस्तये ॥ पुनानेतन्वामिथःस्वेनदक्षेणराजथः । ऊह्याथेसनादृतं+ ॥ महीमित्रस्यसाधथस्तरंतीपि
प्रतीऽऋतं । परियज्ञंनिषेदथुः ॥ ८ ॥ (४।५।१२) क्षेत्रस्यपतिनावयंहितेनेवजयामसि । गामश्वंपोषयित्न्वासनो
मृळातीदृशे ॥ क्षेत्रस्यपतेमधुमंतमूर्मिंधेनुरिवपयोऽअस्मासुधुक्ष्व । मधुश्चुतंघृतमिवसुपूतमृतस्यनःपतयोमृळयंतु ॥
मधुमतीरोषधीर्द्यावऽआपोमधुमन्नोभवत्वंतरिक्षं । क्षेत्रस्यपतिर्मधुमान्नोऽअस्त्वरिष्यंतोऽअन्वेनंचरेम ॥ शुनंवाहाः

(४।५।१२) क्षेत्रस्येत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवआद्यानांतिसृणांक्षेत्रपतिर्देवताचतुर्थ्याःशुनःपंचम्यष्टम्योःशुनासीरौषष्ठीसप्तम्योः सीता आद्याचतुर्थीषष्ठीसप्तम्योनुष्टुभःपंचमीपुरउष्णिक्शेषास्त्रिष्टुभः (अत्रचतुर्थ्याःशुनोऽदंतः । तथाशुनासीरावित्यत्रकेचिद्वाय्वादित्या वित्युच्चारयन्तितन्नचतुरस्रं यतःवायुःशुनःसूर्यएवात्रसीरःशुनासीरौवायुसूर्यौवदंति । शुनासीरंयास्कइंद्रंतुमेनेसूर्येंद्रौतौमन्यतेशाकपूणि रितिशुनासीरस्वरूपेशौनकेनाचार्यमतदर्शनव्याजेनवैविध्यंप्रतिपादितंतस्मात्प्रकृतिभूतशुनासीरशब्देनोच्चारणंयुक्तं) ।

शुनंनरः॑शुनंकृषतुलांगलं । शुनंवरत्राबध्यंतांशुनमष्ट्रामुदिंगय ॥ शुनासीराविमांवाचंजुषेथांयद्दिविचक्रथुःपयः । ते
नेमामुपसिंचतं ॥ अर्वाचीसुभगेभवसीतेवंदामहेत्वा । यथानःसुभगाससियथानःसुफलाससि ॥ इंद्रःसीतांनिगृह्णा
तुतांपूषानुयच्छतु । सानःपयस्वतीदुहामुत्तरामुत्तरांसमां ॥ शुनंनःफालाविकृषंतुभूमिंशुनंकीनाशाऽअभियंतुवाहैः ।
शुनंपर्जन्योमधुनापयोभिःशुनासीराशुनमस्मासुधत्तं ॥ ९ ॥ (४।५।१३) समुद्रादूर्मिर्मधुमाँऽउदारदुपांशुनासममृत
त्वमानट् । घृतस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानाममृतस्यनाभिः ॥ वयंनामप्रब्रवामाघृतस्यास्मिन्यज्ञेधारयामानमो
भिः । उपब्रह्माशृणवच्छस्यमानंचतुःशृंगोवमीद्गौरऽएतत्⁺ ॥ चत्वारिशृंगात्रयोऽअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोऽ
अस्य । त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याँऽआविवेश ॥ त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमानंगविदेवासोघृतमन्वविंदन् ।
इंद्रऽएकंसूर्यऽएकंजजानवेनादेकंस्वधयानिष्टतक्षुः ॥ एताऽअर्षंतिहृद्यात्समुद्राच्छतव्रजारिपुणानावचक्षे । घृतस्यधा
राऽअभिचाकशीमिहिरण्ययोवेतसोमध्यऽआसां ॥ १० ॥ सम्यक्स्रवंतिसरितोनधेनाऽअंतर्हृदामनसापूयमानाः ।
एतेऽअर्षंत्यूर्मयोघृतस्यमृगाऽइवक्षिपणोरीषमाणाः ॥ सिंधोरिवप्राध्वनेशूघनासोवातप्रमियःपतयंतियह्वाः । घृतस्य
धाराऽअरुषोनवाजीकाष्ठाभिंदन्नूर्मिभिःपिन्वमानः ॥ अभिप्रवंतसमनेवयोषाःकल्याण्य१ःस्मयमानासोऽअग्निं । घृत

(४।५।१३) समुद्रादूर्मिरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यगौतमोवामदेवोग्निस्त्रिष्टुबंत्याजगती । (सूर्योवागावोवाघृतस्तुतिर्वादेवता) ।

स्यधाराःसमिधोनसंतताजुषाणोहर्यतिजातवेदाः ॥ कन्याऽइववहतुमेतवाऽउऽअंज्यंजानाऽअभिचाकशीमि । यत्र
सोमःसूयतेयत्रयज्ञोघृतस्यधाराऽअभितत्पवंते ॥ अभ्यर्षतसुष्टुतिंगव्यमाजिमस्मासुभद्राद्रविणानिधत्त । इमंयज्ञंनय
तदेवतानोघृतस्यधारामधुमत्पवंते ॥ धामन्तेविश्वंभुवनमधिश्रितमंतःसमुद्रेहृद्य१ंतरायुषि । अपामनीकेसमिथेयऽ
आभृतस्तमश्यामममधुमंतंतऽऊर्मिं⁺ ॥ ११ ॥ (इतिवामदेवंचतुर्थंमंडलंसमाप्तं । अत्रसूक्तानि ५८)॥ (५।१।१) अ
बोध्यग्निःसमिधाजनानांप्रतिधेनुमिवायतीमुषासं । यह्वाऽइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रभानवःसिस्रतेनाकमच्छ ॥ अबोधि
होतायजथायदेवानूर्ध्वोऽअग्निःसुमनाःप्रातरस्थात् । समिद्धस्यरुशददर्शिपाजोमहान्देवस्तमसोनिरमोचि ॥ यदींग
णस्यरशनामजीगःशुचिरंक्तेशुचिभिर्गोभिरग्निः । आद्दक्षिणायुज्यतेवाजयंत्युत्तानामूर्ध्वोऽअधयज्जुहूभिः ॥ अग्निम
च्छादेवयतांमनांसिचक्षूंषीवसूर्येसंचरंति । यदीसुवातेऽउषसाविरूपेश्वेतोवाजीजायतेऽअग्रेऽअह्नां ॥ जनिष्टहिजे
न्योऽअग्रेऽअह्नांहितोहितेष्वरुषोवनेषु । दमेदमेसप्तरत्नादधानोग्निर्होतानिषसादायजीयान् ॥ अग्निर्होतान्यसीदद्य
जीयानुपस्थेमातुःसुरभाऽउलोके । युवाकविःपुरुनिष्ठऽऋतावाधर्ताकृष्टीनामुतमध्यऽइद्धः ॥ १२ ॥ प्रणुत्यंविप्रम
ध्वरेषुसाधुमग्निंहोतारमीळतेनमोभिः । आयस्ततानरोदसीऽऋतेननित्यंमृजंतिवाजिनंघृतेन ॥ मार्जाल्योमृज्यतेस्वे

आत्रेयेपंचमेमंडलेषडनुवाकाः । (५।१।१) अबोधीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयौबुधगविष्ठिरावग्निस्त्रिष्टुप् ।

दमूनाःकविप्रशस्तोऽअतिथिःशिवोनः । सहस्रशृंगोवृषभस्तदोजाविश्वाँऽअग्नेसहसाप्रास्यन्यान्+ ॥ प्रसद्योऽअग्नेऽ
अत्येष्यन्यानाविर्यस्मैचारुतमोबभूथ । ईळेन्योवपुष्योविभावाप्रियोविशामतिथिर्मानुषीणां ॥ तुभ्यँभरंतिक्षितयोय
विष्ठबलिमग्नेऽअंतितऽओतदूरात् । आभंदिष्ठस्यसुमतिंचिकिद्धिबृहत्तेऽअग्नेमहिशर्मभद्रं+ ॥ आद्यरथंभानुमोभानु
मंतमग्नेतिष्ठयजतेभिःसमंतं । विद्वान्पथीनामुर्व१तरिक्षमेहदेवान्हविरद्यायवक्षि ॥ अवोचामकवयेमेध्यायवचोवंदा
रुवृषभायवृष्णे । गविष्ठिरोनमसास्तोममग्नौदिवीवरुक्ममुरुव्यंचमश्रेत् ॥ १३ ॥ (५।१।२) कुमारंमातायुवतिः
समुब्धंगुहाबिभर्तिनददातिपित्रे । अनीकमस्यनमिनज्जनासःपुरःपश्यंतिनिहितमरतौ ॥ कमेतंत्वंयुवतेकुमारंपेषी
बिभर्षिमहिषीजजान । पूर्वीर्हिगर्भःशरदोववर्धापश्यंजातंयदसूतमाता+ ॥ हिरण्यदंतंशुचिवर्णमारात्क्षेत्रादपश्यमा
युधामिमानं । ददानोऽअस्माऽअमृतंविपृक्वत्किंमामनिंद्राःकृणवन्ननुक्थाः+ ॥ क्षेत्रादपश्यंसनुतश्चरंतंसुमद्यूथंनपुरु
शोभमानं । नताऽअगृभ्रन्नजनिष्टहिषःपलिक्नीरिद्युवतयोभवंति ॥ केमेमर्यकंवियवंतगोभिर्नयेषांगोपाऽअरणश्चिदा
स । यईंजगृभुरवतेसृजंत्वाजातिपश्वऽउपनश्चिकित्वान्+ ॥ वसांराजानंवसतिंजनानामरातयोनिदधुर्मर्त्येषु । ब्रह्मा

(५।१।२) कुमारमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःकुमारःकमेतंविज्योतिषेत्यनयोर्जानोवृशोग्निस्त्रिष्टुप्अंत्याशकरी (पाक्षिकोजारो वृशःसर्वसूक्तेपि । अत्रसर्वानुक्रमभाष्येजननाम्नऋषेःपुत्रोजानइत्येवनिर्णीतम् । जरनाम्नऋषेःपुत्रोजारोवृश्नइतितुसायनभाष्यम् ।)

ण्यत्रेरवतंसृजंतुनिंदितारोनिंद्यासोभवंतु ॥ १४ ॥ शुनश्चिच्छेपंनिदितंसहस्राद्यूपादमुंचोऽअशमिष्टहिषः । एवास्म
दग्नेविमुमुग्धिपाशान्होतश्चिकित्वऽइहतूनिषद्य ॥ हृणीयमानोऽअपहिमदैयेःप्रमेदेवानांव्रतपाऽउवाच । इंद्रोविद्वाँ
ऽअनुहित्वाचचक्षतेनाहमग्नेऽअनुशिष्टऽआगां ॥ विज्योतिषाबृहताभात्यग्निराविर्विश्वानिकृणुतेमहित्वा । प्रादेवी
र्मायाःसहतेदुरेवाःशिशीतेशृंगेरक्षसेविनिक्षे ॥ उतस्वानासोदिविषंत्वग्नेस्तिग्मायुधारक्षसेहंतवाऽउ । मदेचिदस्यप्ररु
जंतिभामानवरंतेपरिबाधोऽअदेवीः ॥ एतंतेस्तोमंतुविजातविप्रोरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षं । यदीदग्नेप्रतित्वंदेवहर्याः
स्वर्वतीरपऽएनाजयेम ॥ तुविग्रीवोवृषभोवावृधानोशत्र्व१र्यःसमजातिवेदः । इतीममग्निममृताऽअवोचन्बर्हिष्मते
मनवेशर्मयंसद्धविष्मतेमनवेशर्मयंसत् ॥ १५ ॥ (५।१।३) त्वमग्नेवरुणोजायसेयत्त्वंमित्रोभवसियत्समिद्धः । त्वे
विश्वेसहसस्पुत्रदेवास्त्वमिंद्रोदाशुषेमर्त्याय ॥ त्वमर्यमाभवसियत्कनीनांनामस्वधावन्गुह्यंबिभर्षि । अंजंतिमित्रंसु
धितंनगोभिर्यद्दंपतीसमनसाकृणोषि ॥ तवश्रियेमरुतोमर्जयंतरुद्रयत्तेजनिमचारुचित्रं । पदंयद्विष्णोरुपमंनिधायि
तेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ तवश्रियासुदृशोदेवदेवाःपुरूदधानाऽअमृतंसपंत । होतारमग्निंमनुषोनिषेदुर्दशस्यंतऽउ
शिजःशंसमायोः+ ॥ नत्वद्धोतापूर्वोऽअग्नेयजीयान्नकाव्यैःपरोऽअस्तिस्वधावः । विशश्चयस्याऽअतिथिर्भवासिसय

(५।१।३) त्वमग्नइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसुश्रुतोग्निस्तृतीयायामरुद्रुद्रविष्णवस्त्रिष्टुबाद्याविराट् ।

ग्नेनवनवद्देवमर्तान् ॥ वयमग्नेवनुयामत्वोतावसूयवोहविषाबुध्यमानाः । वयंसमर्येविदथेष्वह्नांवयंरायासहसस्पुत्रम
र्तान् ॥ १६ ॥ योनऽआगोऽअभ्येनोभरात्यधीदघमघशंसेदधात । जहीचिकित्वोऽअभिशस्तिमेतामग्नेयोनोमर्चयं
तिद्वयेन ॥ त्वामस्याव्युषिदेवपूर्वेदूतंकृण्वानाऽअयजंतहव्यैः । संस्थेयदग्नऽईयसेरयीणांदेवोमर्तैर्वसुभिरिध्यमानः ॥
अवस्पृधिपितरंयोधिविद्वान्पुत्रोयस्तेसहसःसूनऽऊहे । कदाचिकित्वोऽअभिचक्षसेनोग्नेकदाँऽऋतचिद्यातयासे ॥ भू
रिनामवंदमानोदधातिपितावसोयदितज्जोषयासे । कुविद्देवस्यसहसाचकानःसुम्नमग्निर्वनतेवावृधानः+ ॥ त्वमंगज
रितारंयविष्ठविश्वान्यग्नेदुरितातिपर्षि । स्तेनाऽअदृश्रन्रिपवोजनासोज्ञातकेतावृजिनाऽअभूवन् ॥ इमेयामासस्त्व
द्रिगभूवन्वसंवेवातदिदागोऽअवाचि । नाहायमग्निरभिशस्तयेनोनरीषतेवावृधानःपरादात् ॥ १७ ॥ (५।१।१४)
त्वामग्नेवसुपतिंवसूनामभिप्रमंदेऽअध्वरेषुराजन् । त्वयावाजंवाजयंतोजयेमाभिष्यामपृत्सुतीर्मर्त्यानां ॥ हव्यवाळ
ग्निरजरःपितानोविभुर्विभावासुदृशीकोऽअस्मे । सुगार्हपत्याःसमिषोदिदीह्यस्मद्र्य१क्संमिमीहिश्रवांसि ॥ विशांक
विंविश्पतिंमानुषीणांशुचिंपावकंघृतपृष्ठमग्निं । निहोतारंविश्वविदंदधिध्वेसदेवेषुवनतेवार्याणि ॥ जुषस्वाग्नऽइळया
सजोषायतमानोरश्मिभिःसूर्यस्य । जुषस्वनःसमिधंजातवेदऽआचदेवान्हविरद्यायवक्षि ॥ जुष्टोदमूनाऽअतिथिर्दु

(५।१।१४) त्वामग्नइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसुश्रुतोग्निस्त्रिष्टुप् ।

रोणऽइमंनोयज्ञमुपयाहिविद्वान् । विश्वाऽअग्नेऽअभियुजोविहत्याशत्रूयतामाभराभोजनानि ॥ १८ ॥ वधेनदस्युं
प्रहिचातयस्ववयःकृण्वानस्तन्वे३स्वायै । पिपर्षियत्सहसस्पुत्रदेवान्त्सोऽअग्नेपाहिनृतमवाजेऽअस्मान् ॥ वयंतेऽअग्न
ऽउक्थैर्विधेमवयंहव्यैःपावकभद्रशोचे । अस्मेरयिंविश्ववारंसमिन्वास्मेविश्वानिद्रविणानिधेहि ॥ अस्माकमग्नेऽअ
ध्वरंजुषस्वसहसःसूनोत्रिषधस्थहव्यं । वयंदेवेषुसुकृतःस्यामशर्मणानस्त्रिवरूथेनपाहि ॥ विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः
सिंधुंननावादुरितातिपर्षि । अग्नेऽअत्रिवन्नमसागृणानो३स्माकंबोध्यवितातनूनां ॥ यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यमानोम
र्त्यंमर्त्योजोहवीमि । जातवेदोऽयशोऽअस्मासुधेहिप्रजाभिरग्नेऽअमृतत्वमश्यां ॥ यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदऽउलोकमग्ने
कृणवःस्योनं । अश्विनंसपुत्रिणंवीरवंतंगोमंतंरयिंनशतेस्वस्ति ॥ १९ ॥ (५।१।१५) सुसमिद्धायशोचिषेघृतंतीव्रंजु
होतन । अग्नयेजातवेदसे ॥ नराशंसःसुषूदतीमंयज्ञमदाभ्यः । कविर्हिमधुहस्त्यः ॥ ईळितोऽअग्नऽआवहेंद्रंचित्रमि
हप्रियं । सुखैरथेभिरूतये ॥ ऊर्णम्रदाविप्रथस्वाभ्य१र्काऽअनूषत । भवानःशुभ्रसातये ॥ देवीर्द्वारोविश्रयध्वंसुप्रा
यणानऽऊतये । प्रप्रयज्ञंपृणीतन ॥ २० ॥ सुप्रतीकेवयोवृधायह्वीऽऋतस्यमातरा । दोषामुषासमीमहे ॥ वातस्यप

(७।आ

(५।१।१५) सुसमिद्धायेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसुश्रुतःइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयोगायत्री ।

त्वंमग्नीळितादैव्याहोतारामनुषः । इमंनोयज्ञमागतं ॥ इळासरस्वतीमहीतिस्रोदेवीर्मयोभुवः । बर्हिःसीदंत्वस्रिधः ॥
शिवस्त्वष्टरिहागहिविभुःपोषऽउतत्मना । यज्ञेयज्ञेनऽउदव ॥ यत्रवेत्थवनस्पतेदेवानांगुह्यानामानि । तत्रहव्यानि
गामय ॥ स्वाहाग्नयेवरुणायस्वाहेंद्रायमरुद्भ्यः । स्वाहादेवेभ्योहविः+ ॥ २१ ॥ (५।१।६) अग्निंतंमन्येयोवसुर
स्तंयंयंतिधेनवः । अस्तमर्वंतऽआशवोस्तंनित्यासोवाजिनऽइषंस्तोतृभ्यऽआभर ॥ सोऽअग्निर्योवसुर्गृणेसंयमायंतिधे
नवः । समर्वंतोरघुद्रुवःसंसुजातासःसूरयऽइषं० ॥ अग्निर्हिवाजिनंविशेददातिविश्वचर्षणिः । अग्नीरायेस्वाभुवंसप्री
तोयातिवार्यमिषं० ॥ आतेऽअग्नऽइधीमहिद्युमंतंदेवाजरं । यद्धस्यातेपनीयसीसमिद्दीदयतिद्यवीषं० ॥ आतेऽअग्न
ऽऋचाहविःशुक्रस्यशोचिषस्पते । सुश्चंद्रदस्मविश्पतेहव्यवाट्तुभ्यंहूयतऽइषं० ॥ २२ ॥ प्रोत्येऽअग्नयोग्निषुविश्वंपु
ष्यंतिवार्यं । तेहिन्विरेतऽइन्विरेतऽइषण्यंत्यानुषगिषं० ॥ तवत्येऽअग्नेऽअर्चयोमहिव्राधंतवाजिनः । येपत्वभिः
शफानांव्रजाभुरंतगोनामिषं० ॥ नवानोऽअग्नऽआभरस्तोतृभ्यःसुक्षितीरिषः । तेस्यामयऽआनृचुस्त्वादूतासोदमेदम
ऽइषं० ॥ उभेसुश्चंद्रसर्पिषोदर्वीश्रीणीषऽआसनि । उतोनऽउत्पुपूर्याऽउक्थेषुशवसस्पतऽइषं० ॥ एवाँऽअग्निमजुर्य
मुर्गीर्भिर्यज्ञेभिरानुषक् । दधदस्मेसुवीर्यमुतत्यदाश्वश्व्यमिषं० ॥ २३ ॥ (५।१।७) सखायःसंवःसम्यंचमिषंस्तो

(५।१।६) अग्निंतमितिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसुश्रुतोग्निःपंक्तिः । (५।१।७) सखायःसमितिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयइषोग्निरनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

मंचाग्नये । वर्षिष्ठायक्षितीनामूर्जोनप्त्रेसहस्वते ॥ कुत्राचिद्यस्यसमृतौरण्वानरोनृषदने । अर्हंतश्चिद्यमिंधतेसंजन
यंतिजंतवः ॥ संयदिषोवनामहेसंहव्यामानुषाणां । उतद्युम्नस्यशवसऽऋतस्यरश्मिमाददे ॥ सःस्माकृणोतिकेतु
मानक्तंचिद्दूरऽआसते । पावकोयद्वनस्पतीन्प्रस्मामिनात्यजरः ॥ अवस्मयस्यवेषणेस्वेदंपथिषुजुह्वति । अभीमह
स्वजेन्यंभूमापृष्ठेवरुरुहुः ॥ २४ ॥ यंमर्त्यःपुरुस्पृहंविदद्विश्वस्यधायसे । प्रस्वादनंपितूनामस्ततातिंचिदायवे ॥
सहिष्माधन्वाक्षितंदातानदात्यापशुः । हिरिश्मश्रुःशुचिदन्नृभुरनिभृष्टतविषिः ॥ शुचिःष्मयस्माऽअत्रिवत्प्रस्वधि
तीवरीयते । सुषूरसूतमाताक्राणायदानशेभगं ॥ आयस्तेसर्पिरासुतेग्नेशमस्तिधायसे । ऐषुद्युम्नमुतश्रवऽआचित्तं
मर्त्येषुधाः ॥ इतिचिन्मन्युमध्रिजस्त्वादातमापशुंददे । आदग्नेऽअपृणतोत्रिःसासह्याद्दस्यूनिषःसासह्यान्नॄन्+
॥ २५ ॥ (५।१।८) त्वामग्नऽऋतायवःसमीधिरेप्रत्नंप्रत्नासऽऊतयेसहस्कृत । पुरुश्चंद्रंयजतंविश्वधायसंदमूनसंगृ
हपतिंवरेण्यं ॥ त्वामग्नेऽअतिथिंपूर्व्यंविशःशोचिष्केशंगृहपतिंनिषेदिरे । बृहत्केतुंपुरुरूपंधनस्पृतंसुशर्माणंस्ववसंजर
द्विषं ॥ त्वामग्नेमानुषीरीळतेविशोहोत्राविदंविविचिंरत्नधातमं । गुहासंतंसुभगविश्वदर्शतंतुविष्वणसंसुयजंघृतश्रि
यं ॥ त्वामग्नेधर्णसिंविश्वधावयंगीर्भिर्गृणंतोनमसोपसेदिम । सनोजुषस्वसमिधानोऽअंगिरोदेवोमर्तस्ययशसासुदी

(५।१।८) त्वामग्नऋतायवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयइषोग्निर्जगती ।

तिभिः॑ ॥ त्वम॑ग्नेपुरु॒रूपो॑वि॒शेवि॑शे॒वयो॑दधासिप्र॒त्नथा॑पुरुष्टुत । पु॒रूण्यन्ना॒सह॑सा॒विरा॑जसि॒त्विषिः॒साते॑तित्विषा॒णस्य॒ नाधृषे॑ ॥ त्वाम॑ग्नेसमिधा॒नंय॑विष्ठ्यदे॒वादू॒तंच॑क्रिरेहव्य॒वाह॑नं । उ॒रु॒ज्रयं॑संघृ॒तयो॑नि॒माहु॑तंत्वे॒षंच॑क्षु॑र्दधिरेचोद॒यन्म॑ति ॥ त्वाम॑ग्नेप्र॒दिव॒ऽआहु॑तंघृ॒तैःसु॑म्ना॒यवः॑सुष॒मिधा॒समी॑धिरे । सवा॑वृधा॒नऽओष॑धीभिरु॒क्षि॒तो॒३॒ऽभिज्रयां॑सि॒पार्थि॑वा॒विति॑ष्ठसे ॥ २६ ॥ इतितृतीयाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुर्विंशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १६ ऋचः १५२ ॥ त्यागः ॥ उषस. १८ सवित्र. १३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० [भे. प. विश्वेभ्यो. ७ अग्नय. उषस. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] द्यावापृथिवीभ्या. ७ क्षेत्रपतय. ३ शुनाये. शुनासीराभ्या. सीताया. २ शुनासीराभ्या. अग्नय. ३७ मरुद्रुद्रविष्णुभ्य. अग्नय. २० समिद्धायाग्नय. नराशंसाये. इळाये. बर्हिषद. देवीभ्योद्वार्भ्यइ. उषासानक्ताभ्या. दैवीभ्यां-होतृभ्यां. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतिभ्य. अग्नय. २७ ॥ इतितृतीयेऽष्टमः ॥ ८ ॥

॥ इति तृतीयोऽष्टकः समाप्तः ॥

अथ चतुर्थाष्टकप्रारंभः ॥

ॐत्वामग्नेगयोंत्यापंचम्यौपंक्तीअग्नओजिष्ठमंत्याचतुथ्यौंचंजनस्यषट्सुतंभरोजागतंप्राग्नयेचंतोगायत्रंत्वांग्निंस्तोमेनंप्रवेधसेपंचांगिरसोधरुणौबृहत्पूरुःपंक्त्यंतंह्यायज्ञैःप्रातर्मृक्तवाहाद्वितौभ्यवस्थावग्निर्गायत्रावनुष्टुभौविराड्पायमग्नेचतुष्कंप्रयस्वंतःपंक्त्यंतंहमनुष्वत्ससंःप्रविश्वसामन्विश्वसामांग्नेद्युम्नोविश्वचर्षणिरंग्नेत्वंगौपायनालौपायनावांबंधुःसुबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैकर्चाद्वैपदंमच्छावोनवंवसूयवआनुष्टुभमंग्नेगायत्रमंत्यावैश्वदेव्यंनस्वंताषट्त्रैवृष्णःपौरुकुत्स्यौद्वौत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौभारतश्चाश्वमेधोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभोनात्मात्मनेदद्यादितिंसर्वास्वत्रिंकेचिदंत्यैंद्राग्नींसमिद्धोविश्ववारात्रेयींत्रिष्टुब्जगतींत्रिष्टुबनुष्टुब्गायत्र्यौत्र्यर्यमापंचोनागौरिवीतिःशाक्त्यऐंद्रंमुशनायदौशनसोवापादःकस्यबभ्रुर्ऋणंचयोंप्यत्रराजास्तुतंइंद्रोरथायसप्तोनांवस्युरुग्रमितिंकौत्स्यौशनसौवापादौपरैंद्राकौत्स्यदर्द्वादशगातुः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःओम् ॥ (५।१।९) त्वाम॑ग्नेह॒विष्मं॑तोदे॒वंमर्ता॑सऽईळते । मन्ये॑त्वाजा॒तवे॑दसं॒सह॒व्याव॑क्ष्यानु॒षक्+ ॥ अ॒ग्निर्होता॒दास्व॑तः॒क्षय॑स्यवृ॒क्तब॑र्हिषः । संय॒ज्ञास॒श्चरं॑ति॒यंसंवाजा॑सःश्र॒वस्य॑वः ॥ उ॒तस्म॒यंशिशुं॑यथा॒नवं॒जनि॑ष्टा॒रणी॑ । ध॒र्तारं॒मानु॑षीणांवि॒शाम॒ग्निंस्व॑ध्व॒रं+ ॥ उ॒तस्मं॑दुर्गृभीयसेपु॒त्रोनह्वा॒र्याणां॑ । पु॒रूयोदग्धासि॒वनाग्ने

(५।१।९) त्वामग्नइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगयोग्निरनुष्टुप्पंचमीसप्तम्यौपंक्ती ।

प॒शुर्नयव॑से ॥ अध॑स्म॒यस्या॒र्चय॑ःस॒म्यक्सं॒यंति॑धू॒मिनः॑ । यदी॒मह॑त्रि॒तोदि॒व्युप॒ध्माते॑व॒धम॑ति॒शिशी॑तेध्मा॒तरी॑यथा ॥ त॒वा॒हम॑ग्नऽऊ॒तिभि॑र्मि॒त्रस्य॑च॒प्रश॑स्तिभिः । द्वे॒षो॒युतो॒नदु॑रि॒ता॒तु॒र्याम॒मर्त्या॑नां ॥ तंनो॑ऽअग्नेऽअ॒भीनरो॑र॒यिंस॑हस्व॒ऽआभ॑र । सक्षे॑पय॒त्सपो॑षय॒द्भुव॒द्वाज॑स्यसा॒तय॑ऽउ॒तैधि॑पृ॒त्सुनो॑वृ॒धे+ ॥ १ ॥ (५।१।१०) अग्न॒ऽओजि॑ष्ठ॒माभ॑रद्यु॒म्नम॒स्मभ्य॑मध्रिगो । प्रनो॑रा॒याप॒री॑णसा॒रत्सि॒वाजा॑य॒पंथां॑ ॥ त्वंनो॑ऽअग्नेऽअद्भुत॒क्रत्वा॒दक्ष॑स्यमं॒हना॑ । त्वेऽअ॑सु॒र्यं१॒॑मारु॑हत्क्रा॒णामि॒त्रोनय॒ज्ञियः॑ ॥ त्वंनो॑ऽअग्नऽए॒षांगयं॑पु॒ष्टिंच॑वर्धय । येस्तोमे॑भि॒ःप्रसू॒रयो॒नरो॑म॒घान्या॑न॒शुः+ ॥ येऽअ॑ग्नेचंद्र॒तेगिर॑ःशुं॒भंत्यश्व॑राधसः । शुष्मे॑भिःशु॒ष्मिणो॒नरो॑दि॒वश्चि॒द्येषां॑बृ॒हत्सु॑की॒र्तिर्बोध॑ति॒त्मना॑ ॥ त॒वत्येऽअ॑ग्नेऽअ॒र्चयो॒भ्राजं॑तोयंतिधृ॒ष्णुया॑ । परि॑ज्मानो॒नवि॒द्युत॑ःस्वा॒नोरथो॒नवा॑ज॒युः+ ॥ नूनो॑ऽअग्नऽऊ॒तये॑स॒बाध॑सश्चरा॒तये॑ । अ॒स्माका॑सश्चसू॒रयो॒विश्वा॒ऽआशा॑स्त॒रीष॒णि ॥ त्वंनो॑ऽअग्नेऽअंगिरःस्तु॒तस्तवा॑न॒ऽआभ॑र ॥ होत॑र्विभ्वा॒सहं॑र॒यिंस्तो॒तृभ्य॒ःस्तव॑सेचन॒ऽउ॒तैधि॑पृ॒त्सुनो॑वृ॒धे+ ॥ २ ॥ (५।१।११) जन॑स्यगो॒पाऽअ॑जनिष्ट॒जागृ॑वि॒र॒ग्निःसु॒दक्ष॑ःसुवि॒ता॒यनव्य॑से । घृ॒तप्र॑तीकोबृह॒ता॒दि॒वि॒स्पृशा॑द्यु॒मद्विभा॑ति॒भर॒तेभ्य॒ःशुचि॑ः ॥ य॒ज्ञस्य॑के॒तुंप्र॑थ॒मंपु॒रोहि॑तम॒ग्निंनर॑स्त्रिषध॒स्थेसमी॑धिरे । इंद्रे॑णदे॒वैःस॒रथं॒

(५।१।१०) अग्नओजिष्ठमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगयोग्निरनुष्टुप्चतुर्थीसप्तम्यौपंक्ती । (५।१।११)जनस्येतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयः सुतंभरोग्निर्जगती ।

सब॒र्हिषि॒सीद॒ग्निर्होता॑य॒जथा॑यसु॒क्रतु॑ः ॥ अस॑मृष्टोजायसेमा॒त्रोःशुचि॑र्मं॒द्रःक॒विरुद॑तिष्ठोवि॒वस्व॑तः । घृ॒तेन॑त्वावर्धयन्नग्नऽआहुतधू॒मस्ते॑के॒तुर॑भवद्दि॒विश्रि॒तः+ ॥ अ॒ग्निर्नो॑य॒ज्ञमुप॑वेतुसाधु॒याग्निंनरो॒विभ॑रंतेगृ॒हेगृ॑हे । अ॒ग्निर्दू॒तोऽअ॑भवद्धव्य॒वाह॑नो॒ग्निंवृ॑णा॒नावृ॑णतेक॒विक्र॑तुं ॥ तुभ्ये॒दम॑ग्ने॒मधु॑मत्तमं॒वच॒स्तुभ्यं॑मनी॒षाऽइ॒यम॑स्तु॒शंहृ॒दे । त्वांगिर॒ःसिंधु॑मिवा॒वनी॑र्म॒हीरापृ॑णंति॒शव॑सावर्धयं॑तिच ॥ त्वाम॑ग्ने॒ऽअंगि॑रसो॒गुहा॑हि॒तमन्व॑विंदन्छिश्रिया॒णंवने॑वने । सजा॑यसेम॒थ्यमा॑नः॒सहो॑म॒हत्त्वामा॑हुः॒सह॑सस्पु॒त्रमं॑गिरः ॥ ३ ॥ (५।१।१२) प्राग्नये॑बृ॒हते॑य॒ज्ञिया॑यऽऋ॒तस्य॒वृष्णे॒ऽअसु॑राय॒मन्म॑ । घृ॒तंनय॒ज्ञऽआ॒स्ये॒३॒॑सुपू॑तं॒गिरं॑भरेवृष॒भाय॑प्रती॒चीं+ ॥ ऋ॒तंचि॑कित्वऽऋ॒तमिच्चि॑कि॒द्ध्यृ॒तस्य॒धारा॒ऽअनु॑तृंधि॒पूर्वीः॑ । नाहं॑या॒तुंस॑ह॒सा॒नद्व॒येन॑ऽऋ॒तंस॑पाम्यरु॒षस्य॒वृष्णः॑ ॥ कया॑नोऽअग्नऽऋ॒तय॑न्नृ॒तेन॒भुवो॒नवेदा॑ऽउ॒चथ॑स्य॒नव्यः॑ । वेदा॑मेदे॒वऽऋ॑तु॒पाऽऋ॑तू॒नांनाहंपतिं॑सनि॒तुर॒स्यरा॒यः+ ॥ केते॑ऽअग्नेरि॒पवे॒बंध॑नासः॒केपा॒यवः॑सनिषंतद्यु॒मंतः॑ । केधा॒सिम॑ग्ने॒ऽअनृ॑तस्यपांति॒कऽआस॑तो॒वच॑सःसंति॒गोपाः+ ॥ सखा॑यस्ते॒विषु॑णाऽअग्नऽए॒तेशि॒वास॒ःसंतो॒ऽअशि॑वाऽअभूवन् । अधू॑र्षतस्व॒यमे॒तेवचो॑भिर्ऋजूय॒तेवृ॑जि॒नानि॑ब्रु॒वंतः॑ ॥ यस्ते॑ऽअग्ने॒नम॑सा॒य॒ज्ञमीट्ट॑ऽऋ॒तंसपा॒त्यरु॒षस्य॒वृष्णः॑ । तस्य॒क्षयः॑पृ॒थुरासा॒धुरे॑तुप्र॒सर्स्रा॑णस्य॒नहु॑षस्य॒शेषः॑ ॥ ४ ॥ (५।१।१३) अर्चं॑तस्त्वाहवाम॒हेर्चं॑तः॒समि॑धीमहि । अग्ने॒ऽअर्चं॑तऽऊ॒तये॑ ॥ अ॒ग्नेः

(५।१।१२) प्राग्नयइतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयःसुतंभरोग्निस्त्रिष्टुप् । (५।१।१३) अर्चंतइतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयःसुतंभरोग्निर्गायत्री ।

स्तोमंमनामहेसिध्रमद्यादिविस्पृशः । देवस्यद्रविणस्यवः ॥ अग्निर्जुषतनोगिरोहोतायोमानुषेष्वा । सयक्षद्दैव्यंजनं ॥ त्वमग्नेसप्रथाऽअसिजुष्टोहोतावरेण्यः । त्वयायज्ञंवितन्वते ॥ त्वामग्नेवाजसातमंविप्रावर्धंतिसुष्टुतं । सनोरास्वसुवीर्यं ॥ अग्नेनेमिरराँऽइवदेवाँस्त्वंपरिभूरसि । आराधश्चित्रमृंजसे ॥ ५ ॥ (५।१।१४ ॥ अग्निंस्तोमेनबोधयसमिधानोऽअमर्त्यं । हव्यादेवेषुनोदधत् ॥ तमध्वरेष्वीळतेदेवंमर्ताऽअमर्त्यं । यजिष्ठंमानुषेजने ॥ तंहिशश्वंतऽईळतेस्रुचादेवंघृतश्चुता । अग्निंहव्यायवोढवे ॥ अग्निर्जातोऽअरोचतघ्नन्दस्यून्ज्योतिषातमः । अविंदद्गाऽअपःस्वः+ ॥ अग्निमीळेन्यंकविंघृतपृष्ठंसपर्यत । वेतुमेशृणवद्धवं ॥ अग्निंघृतेनवावृधुःस्तोमेभिर्विश्वचर्षणिं । स्वाधीभिर्वचस्युभिः ॥ ॥ ६ ॥ (५।२।१) प्रवेधसेकवयेवेद्यायगिरंभरेयशसेपूर्व्याय । घृतप्रसत्तोऽअसुरःसुशेवोरायोधर्ताधरुणोवस्वोऽअग्निः+ ॥ ऋतेनऽऋतंधरुणंधारयंतयज्ञस्यशाकेपरमेव्योमन् । दिवोधर्मन्धरुणेसेदुषोनॄन्जातैरजाताँऽअभियेननक्षुः+ ॥ अंहोयुवस्तन्वस्तन्वतेविवयोमहद्दुष्टरंपूर्व्याय । ससंवतोनवजातस्तुतुर्यात्सिंहंनक्रुद्धमभितःपरिष्ठुः ॥ मातेवयद्भरसेपप्रथानोजनंजनंधायसेचक्षसेच । वयोवयोजरसेयद्दधानःपरित्मनाविषुरूपोजिगासि ॥ वाजोनुतेशवसस्पात्वंतमुरुं

(५।१।१४) अग्निंस्तोमेनेतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयःसुतंभरोग्निर्गायत्री । (५।२।१) प्रवेधसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोधरुणोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

दोघंधरुणंदेवरायः । पदंनतायुर्गुहादधानोमहोरायेचितयन्नत्रिमस्पः ॥ ७ ॥ (५।२।२२) बृहद्वयोहिभानवेर्चादेवायाग्नये । यंमित्रंनप्रशस्तिभिर्मर्तासोदधिरेपुरः+ ॥ सहिद्युभिर्जनानांहोतादक्षस्यबाह्वोः । विहव्यमग्निरानुषग्भगोनवारमृण्वति ॥ अस्यस्तोमेमघोनःसख्येवृद्धशोचिषः । विश्वायस्मिन्तुविष्वणिसमर्येशुष्ममादधुः+ ॥ अधाह्यग्नऽएषांसुवीर्यस्यमंहना । तमिद्यह्वंनरोदसीपरिश्रवोबभूवतुः ॥ नूनऽएहिवार्यमग्नेगृणानऽआभर । येवयंयेचसूरयःस्वस्तिधामहेसचोतैधिपृत्सुनोवृधे+ ॥ ८ ॥ (५।२।३) आयज्ञैर्देवमर्त्यऽइत्थातव्यांसमूतये । अग्निंकृतेस्वध्वरेपूरुरीळीतावसे ॥ अस्यहिस्वयशस्तरऽआसाविधर्मन्मन्यसे । तंनाकंचित्रशोचिषंमंद्रंपरोमनीषया ॥ अस्यवासाऽउऽअर्चिषायऽआयुक्ततुजागिरा । दिवोनयस्यरेतसाबृहच्छोचंत्यर्चयः ॥ अस्यक्रत्वाविचेतसोदस्मस्यवसुरथऽआ । अधाविश्वासुहव्योग्निर्विक्षुप्रशस्यते ॥ नूनऽइद्धिवार्यमासासचंतसूरयः । ऊर्जोनपादभिष्टयेपाहिशग्धिस्वस्तयंऽउतैधिपृत्सुनोवृधे+ ॥ ९ ॥ (५।२।४) प्रातरग्निःपुरुप्रियोविशस्तवेतातिथिः । विश्वानियोऽअमर्त्योहव्यामर्तेषुरण्यति ॥ द्वितायंमृक्तवाहसेस्वस्यदक्षस्यमंहना । इंदुंसधत्तऽआनुषक्स्तोताचित्तेऽअमर्त्य ॥ तंवोदीर्घायुशोचिषंगिराहुवेमघोनां ।

(५।२।२) बृहद्वयइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपूरुरग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।३) आयज्ञैरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपूरुरग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।४) प्रातरग्निरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोमृक्तवाहाद्वितोग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः ।

अरिंष्टोयेषांरथोव्यंश्वदावन्नीयंते ॥ चित्रावायेषुदीधितिरासन्नुक्थापांतिये । स्तीर्णंबर्हिःस्वर्णरेश्रवांसिदधिरेपरिं ॥
येमैंपंचाशतंददुरश्वानांसधस्तुति । द्युमदंग्नेमहिश्रवोबृहत्कृंधिमघोनांनृवदंमृतनृणां+ ॥ १० ॥ (५।२।५) अभ्यं
वस्थाःप्रजायंतेप्रवव्रेर्वव्रिश्चिकेत । उपस्थेमातुर्विचंष्टे ॥ जुहुरेविचितयंतोनिमिषंनृम्णंपाति । आदृह्वांपुरंविविशुः ॥
आश्वैत्रेयस्यंजंतवोद्युमदंर्धतकृष्टयंः । निष्कग्रीवोबृहदुक्थऽएनामध्वानवाजयुः+ ॥ प्रियंदुग्धंनकाम्यमजामिजा
म्योःसचां । घर्मोनवाजंजठरोदंब्धःशश्वतोदभंः ॥ क्रीळन्नोरश्मऽआभुवःसंभस्मनावायुनावेविदानः । ताऽअस्यस
न्धृषजोनतिग्माःसुसंशितावक्ष्योवक्षणेस्थाः+ ॥ ११ ॥ (५।२।६) यमंग्नेवाजसातमत्वंचिन्मन्यसेरयिं । तंनोगी
र्भिःश्रवाय्यंदेवत्रापनयायुजं ॥ येऽअग्नेनेरयंतितेवृद्धाऽउग्रस्यशवसः । अपद्वेषोऽअपह्वरोन्यव्रतस्यसश्चिरे ॥ होतां
रंत्वावृणीमहेग्नेदक्षस्यसाधनं । यज्ञेषुपूर्व्यंगिराप्रयंस्वंतोहवामहे ॥ इत्थायथांतऽऊतयेसहंसावन्दिवेदिवे । रायऽऋ
तायंसुक्रतोगोभिःष्यामसधमादोवीरैःस्यामसधमादः ॥ १२ ॥ (५।२।७) मनुष्वत्त्वानिधीमहिमनुष्वत्समिंधीम
हि । अग्नेमनुष्वदंगिरोदेवान्देवयतेयंज ॥ त्वंहिमानुषेजनेग्नेसुप्रीतऽइध्यसे । स्रुचंस्त्वायंत्यानुषक्सुजातसर्पिरासु

(५।२।५) अभ्यवस्थाइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवव्रिरग्निःआद्येद्वेगायत्र्यौतृतीयाचतुर्थ्यावनुष्टुभौपंचमीविराड्रूपा ।(५।२।६)यमग्न
इतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रयस्वंतोग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः ।(५।२।७) मनुष्वदितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयःससोग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः ।

ते ॥ त्वांविश्वेसजोषसोदेवासोदूतमंक्रत । सपर्यंतस्त्वाकवेयज्ञेषुदेवमीळते ॥ देवंवोदेवयज्ययाग्निमीळीतमर्त्यः ।
समिद्धःशुक्रदीदिह्यृतस्ययोनिमासंदःससस्ययोनिमासंदः ॥ १३ ॥ (५।२।८) प्रविंश्वसामन्नत्रिवदर्चापावकशो
चिषे । योऽअध्वरेष्वीड्योहोतामंद्रतंमोविशि+ ॥ न्य१ग्निंजातवेदसंदधातादेवमृत्विजं । प्रयज्ञऽएत्वानुषगद्यादेव
व्यंचस्तमः ॥ चिकित्विन्मनसंत्वादेवंमर्तासऽऊतये । वरेण्यस्यतेवसऽइयानासोऽअमन्महि ॥ अग्नेचिकिद्ध्य१स्यन
ऽइदंवचःसहस्य । तंत्वासुशिप्रदंपतेस्तोमैर्वर्धंत्यत्रयोगीर्भिःशुंभंत्यत्रयः ॥ १४ ॥ (५।२।९) अग्नेसहंतमाभरद्युम्न
स्यप्रासहारयिं । विश्वायश्चर्षणीरभ्या३सावाजेषुसासहत् ॥ तमंग्नेपृतनाषहंरयिंसहस्वऽआभंर । त्वंहिसत्योऽअद्भु
तोदातावाजंस्यगोमंतः ॥ विश्वेहित्वासजोषसोजनासोवृक्तबर्हिषः । होतारंसद्मसुप्रियंव्यंतिवार्यापुरु+ ॥ सहिष्मा
विश्वचर्षणिरभिमातिसहोदधे । अग्नऽएषुक्षयेष्वारेवन्नःशुक्रदीदिहिद्युमत्पावकदीदिहि ॥१५॥ (५।२।१०) अग्नेत्वं
नोऽअंतमऽउतत्राताशिवोभंवावरूथ्यः+ ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवाऽअच्छांनक्षिद्युमत्तमंरयिंदाः ॥ सनोबोधिश्रुधीहवमुरुष्या

(५।२।८) प्रविश्वसामन्नितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयोविश्वसामाग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।९) अग्नेसहंतमितिचतुर्ऋचस्य
सूक्तस्यात्रेयोद्युम्नोविश्वचर्षणिरग्निरनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (५।२।१०) अग्नेत्वंनइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगौपायनालौपायनावाबंधुःसुबंधुः
श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चक्रमेणर्षयोऽग्निर्द्विपदाविराट् ।

णोऽअघायतःसमस्मात् ॥ तंत्वाशोचिष्ठदीदिवःसुम्नायनूनमीमहेसखिभ्यः ॥१६॥ (५।२।११) अच्छावोऽअग्निमवसे देवंगासिसनोवसुः । रासत्पुत्रऽऋषूणामृतावापर्षतिद्विषः+ ॥ सहिसत्योयंपूर्वेचिद्देवासश्चिद्यमीधिरे । होतारंमंद्रजिह्वमित्सुदीतिभिर्विभावसुं ॥ सनोधीतीवरिष्ठयाश्रेष्ठयाचसुमत्या । अग्नेरायोदिदीहिनःसुवृक्तिभिर्वरेण्य ॥ अग्निर्देवेषुराजत्यग्निर्मर्तेष्वाविशन् । अग्निर्नोहव्यवाहनोग्निंधीभिःसपर्यत ॥ अग्निस्तुविश्रवस्तमंतुविब्रह्माणमुत्तमं । अतूर्तंश्रावयत्पतिंपुत्रंददातिदाशुषे ॥ १७ ॥ अग्निर्ददातिसत्पतिंसासाहयोयुधानृभिः । अग्निरत्यंरघुष्यदंजेतारमपराजितं ॥ यद्वाहिष्ठंतदग्नयेबृहदर्चविभावसो । महिषीवत्वद्रयिस्त्वद्वाजाऽउदीरते ॥ तवद्युमंतोऽअर्चयोग्रावेवोच्यतेबृहत् । उतोतेतन्यतुर्यथास्वानोऽअर्तत्मनादिवः+ ॥ एवाँऽअग्निंवसूयवःसहसानंववंदिम । सनोविश्वाऽअतिद्विषःपर्षन्नावेवसुक्रतुः ॥ १८ ॥ (५।२।१२) अग्नेपावकरोचिषामंद्रयादेवजिह्वया । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाघृतस्नवीमहेचित्रभानोस्वर्दृशं । देवाँऽआवीतयेवह ॥ वीतिहोत्रंत्वाकवेद्युमंतंसमिधीमहि । अग्नेबृहंतमध्वरे+ ॥ अग्नेविश्वेभिरागहिदेवेभिर्हव्यदातये । होतारंत्वावृणीमहे ॥ यजमानायसुन्वतऽआग्नेसुवीर्यंवह । देवैरासत्सिबर्हिषि

(५।२।११) अच्छावइतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसूयवोग्निरनुष्टुप् । (५।२।१२) अग्नेपावकेतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवसूयवोग्निरंत्यायाविश्वेदेवागायत्री ।

॥ १९ ॥ समिधानःसहस्रजिदग्नेधर्माणिपुष्यसि । देवानांदूतऽउक्थ्यः* ॥ न्य१ग्निंजातवेदसंहोत्रवाहंयविष्ठ्यं । दधातादेवमृत्विजं ॥ प्रयज्ञऽएत्वानुषगद्यादेवव्यचस्तमः । स्तृणीतबर्हिरासदे ॥ एदंमरुतोऽअश्विनामित्रःसीदंतुवरुणः । देवासःसर्वयाविशा+ ॥ २० ॥ (५।२।१३) अनस्वंतासत्पतिर्मामहेमेगावाचेतिष्ठोऽअसुरोमघोनः । त्रैवृष्णोऽअग्नेदशभिःसहस्रैर्वैश्वानरत्र्यरुणश्चिकेत ॥ योमेशताचविंशतिंचगोनांहरीचयुक्तासुधुराददाति । वैश्वानरसुष्टुतोवावृधानोग्नेयच्छत्र्यरुणायशर्म ॥ एवातेऽअग्नेसुमतिंचकानोनविष्ठायनवमंत्रसदस्युः । योमेगिरस्तुविजातस्यपूर्वीर्युक्तेनाभित्र्यरुणोगृणाति ॥ योमऽइतिंप्रवोचत्यश्वमेधायसूरये । दददृचासनिंयतेददन्मेधामृतायते+ ॥ यस्यमापरुषाःशतमुद्धर्षयंत्युक्षणः । अश्वमेधस्यदानाःसोमाऽइवत्र्याशिरः ॥ इंद्राग्नीशतदाव्न्यश्वमेधेसुवीर्यं । क्षत्रंधारयतंबृहद्दिविसूर्यमिवाजरं ॥ २१ ॥ (५।२।१४) समिद्धोऽअग्निर्दिविशोचिरश्रेत्प्रत्यङ्ङुषसमुर्वियाविभाति । एतिप्रा

(५।२।१३) अनस्वंतेतिषडृचस्यसूक्तस्यत्रैवृष्णस्त्र्यरुणःपौरुकुत्स्यस्त्रसदस्युर्भारतोश्वमेधश्चैतेऋषयोऽग्निरंत्यायाइंद्राग्नीत्रिष्टुप् अंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः । (अस्मिन्सूक्तेभौमोत्रिरेवदेवतेतिकेचित् अन्यथायोमेशताचविंशतिंचगोनामित्यादिदातृक्रियायाअनुपपत्तेः । नैतदन्येमन्यंतेआत्माध्यासपक्षस्वीकारेणतथाप्युपपत्तेः) । (५।२।१४) समिद्धइतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयीविश्ववाराऋषिकाग्निः आद्याःक्रमेणत्रिष्टुब्जगतीत्रिष्टुबनुष्टुभःअंत्येद्वेगायत्र्यौ ।

चीविश्ववारानमोभिर्देवाँऽईळानाहविषाघृताची ॥ समिध्यमानोऽअमृतस्यराजसिहविष्कृण्वंतंसचसेस्वस्तये । विश्वंसधत्तेद्रविणंयमिन्वस्यातिथ्यमग्नेनिचधत्तऽइत्पुरः ॥ अग्नेशर्धमहतेसौभगायतवद्युम्नान्युत्तमानिसंतु । संजास्पत्यंसुयममाकृणुष्वशत्रूयतामभितिष्ठामहांसि ॥ समिद्धस्यप्रमहसोग्नेवंदेतवश्रियं । वृषभोद्युम्नवाँऽअसिसमध्वरेष्विध्यसे ॥ समिद्धोऽअग्नऽआहुतदेवान्यक्षिस्वध्वर । त्वंहिहव्यवाळसि ॥ आजुहोतादुवस्यताग्निंप्रयत्यध्वरे । वृणीध्वंहव्यवाहनं ॥ २२ ॥ (५।२।१५) त्र्यर्यमामनुषोदेवतातात्रीरोचनादिव्याधारयंत । अर्चंतित्वामरुतःपूतदक्षास्त्वमेषामृषिरिंद्रासिधीरः ॥ अनुयदीमरुतोमंदसानमार्चन्निंद्रंपपिवांसंसुतस्य । आदत्तवज्रमभियदहिंहन्नपोयह्वीरसृजत्सर्तवाऽउ ॥ उतब्रह्माणोमरुतोमेऽअस्येंद्रःसोमस्यसुषुतस्यपेयाः । तद्धिहव्यंमनुषेगाऽअविंददहन्नहिंपपिवाँऽइंद्रोऽअस्य ॥ आद्रोदसीवितरंविष्कभायत्संविव्यानश्चिद्भियसेमृगंकः । जिगर्तिमिंद्रोऽअपजर्गुराणःप्रतिश्वसंतमवदानवंहन् ॥ अधक्रत्वामघवन्तुभ्यंदेवाऽअनुविश्वेऽअददुःसोमपेयं । यत्सूर्यस्यहरितःपतंतीःपुरःसतीरुपराऽएतशेकः+ ॥ २३ ॥ नवयदस्यनवतिंचभोगान्त्साकंवज्रेणमघवाविवृश्चत् । अर्चंतींद्रंमरुतःसधस्थेत्रैष्टुभेनवचसाबाधतद्यां+ ॥ सखासख्येऽअपचत्तूयमग्निरस्यक्रत्वामहिषात्रीशतानि । त्रीसाकमिंद्रोमनुषःसरांसिसुतंपिबद्वृत्रहत्यायसो

(५।२।१५) त्र्यर्यमेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यशाक्त्योगौरिवीतिरिंद्रः(उशनायदितिपादस्योशनावा)त्रिष्टुप् ।

मं ॥ त्रीयच्छतामहिषाणामघोमास्त्रीसरांसिमघवासोम्यापाः । कारंनविश्वेऽअह्वंतदेवाभरमिंद्राययदहिंजघान ॥ उशनायत्सहस्यै३रयातंगृहमिंद्रजूजुवानेभिरश्वैः । वन्वानोऽअत्रसरथंययाथकुत्सेनदेवैरवनोर्हशुष्णं ॥ प्रान्यच्चक्रमवृहःसूर्यस्यकुत्सायान्यद्वरिवोयातवेकः । अनासोदस्यूँरमृणोवधेननिदुर्योणऽआवृणङ्मृध्रवाचः ॥ २४ ॥ स्तोमासस्त्वागौरिवीतेरवर्धन्नरंधयोवैदथिनायपिप्रुं । आत्वामृजिश्वासख्यायचक्रेपचन्पक्तीरपिबःसोममस्य ॥ नवग्वासःसुतसोमासऽइंद्रंदशग्वासोऽअभ्यर्चंत्यर्कैः । गव्यंचिदूर्वमपिधानवंतंतंचिन्नरःशशमानाऽअपव्रन् ॥ कथोनुतेपरिचराणिविद्वान्वीर्यामघवन्याचकर्थ । याचोनुनव्याकृणवःशविष्ठप्रेदुतातेविदथेषुब्रवाम ॥ एताविश्वाचकृवाँऽइंद्रभूर्यपरीतोजनुषावीर्येण । याचिन्नुवज्रिन्कृणवोदधृष्वान्नतेवर्तातविष्याऽअस्तितस्याः ॥ इंद्रब्रह्मक्रियमाणाजुषस्वयातेशविष्ठनव्याऽअकर्म । वस्त्रेवभद्रासुकृतावसूयूरथंनधीरःस्वपाऽअतक्षं ॥ २५ ॥ (५।२।१६) क्व१स्यवीरःकोऽअपश्यदिंद्रंसुखरथमीयमानंहरिभ्यां । योरायावज्रीसुतसोममिच्छन्तदोकोगंतापुरुहूतऽऊती+ ॥ अवाचचक्षंपदमस्यसस्वरुग्रंनिधातुरन्वायमिच्छन् । अपृच्छमन्याँऽउततेमऽआहुरिंद्रंनरोबुबुधानाऽअशेम ॥ प्रनुवयंसुतेयातेकृतानींद्रब्रवामयानिनोजुजोषः । वेददविद्वान्छृणवच्चविद्वान्वहतेयंमघवासर्वसेनः ॥ स्थिरंमनश्चकृषेजातऽइंद्रवेषीदेकोयुधयेभू

(५।२।१६) क्वस्येतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोबभ्रुरिंद्रोंत्यानांचतसृणामृणंचयेंद्रौदेवतेत्रिष्टुप् ।

यंसश्चित् । अश्मानंचिच्छवसादिद्युतोविविदोगवामूर्वमुस्रियाणां ॥ परोयत्त्वंपरमऽआजनिष्ठाःपरावतिश्रुत्यंनाम बिभ्रत् । अतश्चिदिंद्रादभयंतदेवाविश्वाऽअपोऽअजयद्दासपत्नीः ॥ २६ ॥ तुभ्येदेतेमरुतःसुशेवाऽअर्चंत्यर्कंसुन्वंत्यंधः । अहिमोहानमपऽआशयानंप्रमायाभिर्मायिनंसक्षदिंद्रः ॥ विषूमृधोजनुषादानमिन्वन्नहन्गवामघवन्त्संचकानः । अत्रादासस्यनमुचेःशिरोयदवर्तयोमनवेगातुमिच्छन्+ ॥ युजंहिमामकृथाऽआदिदिंद्रशिरोदासस्यनमुचेर्मथायन् । अश्मानंचित्स्वर्यं१वर्तमानंप्रचक्रियेवरोदसीमरुद्भ्यः ॥ स्त्रियोहिदासऽआयुधानिचक्रेकिंमाकरन्नबलाऽअस्यसेनाः । अंतर्ह्यख्यदुभेऽअस्यधेनेऽअथोपप्रैद्युधयेदस्युमिंद्रः ॥ समत्रगावोभितोनवंतेहेहवत्सैर्वियुतायदासन् । संताऽइंद्रोऽअसृजदस्यशाकैर्यदींसोमासःसुषुताऽअमंदन् ॥ २७ ॥ यदींसोमाबभ्रुधूताऽअमंदन्नरोरवीद्वृषभःसादनेषु । पुरंदरःपपिवाँऽइंद्रोऽअस्यपुनर्गवामददादुस्रियाणां ॥ भद्रमिदंरुशमाऽअग्नेऽअक्रन्गवांचत्वारिददतःसहस्रा । ऋणंचयस्यप्रयतामघानिप्रत्यग्रभीष्मनृतमस्यनृणां+ ॥ सुपेशसंमावसृजंत्यस्तंगवांसहस्रैरुशमासोऽअग्ने । तीव्राऽइंद्रममंदुःसुतासोक्तोर्व्युष्टौपरितक्म्यायाः ॥ औच्छत्सारात्रीपरितक्म्यायाँऽऋणंचयेराजनिरुशमानां । अत्योनवाजीरघुरज्यमानोबभ्रुश्चत्वार्यसनत्सहस्रा ॥ चतुःसहस्रंगव्यस्यपश्वःप्रत्यग्रभीष्मरुशमेष्वग्ने । घर्मश्चित्तप्तःप्रवृजेयऽ

आसीदयस्मयस्तम्वादामविप्राः ॥ २८ ॥ (५।२।१७) इंद्रोरथायप्रवतंकृणोतियमध्यस्थान्मघवावाजयंतं । यूथेवपश्वोव्युनोतिगोपाऽअरिष्टोयातिप्रथमःसिषासन् ॥ आप्रद्रवहरिवोमाविवेनःपिशंगरातेऽअभिनःसचस्व । नहित्वदिंद्रवस्योऽअन्यदस्त्यमेनाँश्चिज्जनिवतश्चकर्थ ॥ उद्यत्सहःसहसऽआजनिष्टदेदिष्टऽइंद्रऽइंद्रियाणिविश्वा । प्राचोदयत्सुदुघावव्रेऽअंतर्विज्योतिषासंववृत्वत्तमोवः ॥ अनवस्तेरथमश्वायतक्षन्त्वष्टावज्रंपुरुहूतद्युमंतं । ब्रह्माणऽइंद्रंमहयंतोऽअर्कैरवर्धयन्नहयेहंतवाऽउ ॥ वृष्णेयत्तेवृषणोऽअर्कमर्चानिंद्रग्रावाणोऽअदितिःसजोषाः । अनश्वासोयेपवयोरथाऽइंद्रेषिताऽअभ्यवर्तंतदस्यून् ॥ २९ ॥ प्रतेपूर्वाणिकरणानिवोचंप्रनूतनामघवन्याचकर्थ । शक्तीवोयद्विभरारोदसीऽउभेजयन्नपोमनवेदानुचित्राः ॥ तदिन्नुतेकरणंदस्मविप्राहिंयद्घ्नन्नोजोऽअत्रामिमीथाः । शुष्णस्यचित्परिमायाऽअगृभ्णाःप्रपित्वंयन्नपदस्यूँऽरसेधः ॥ त्वमपोयदवेतुर्वशायारमयःसुदुघाःपारऽइंद्र । उग्रमयातमवहोहकुत्संसंहयद्वामुशनारंतदेवाः+ ॥ इंद्राकुत्सावहमानारथेनावामत्याऽअपिकर्णेवहंतु । निःषीमद्भ्योधमथोनिःषधस्थान्मघोनोहृदोवरथस्तमांसि ॥ वातस्ययुक्तान्त्सुयुजश्चिदश्वान्कविश्चिदेषोऽअजगन्नवस्युः । विश्वेतेऽअत्रमरुतःसखायऽ

(५।२।१७) इंद्रोरथायेतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्युरिंद्रः (उग्रमयातमित्यादिपादौकुत्सदैवत्यौउशनोदैवत्यौवा) नवम्या इंद्राकुत्सौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ.४अ.१
॥ ८ ॥

मंडलं ५
अनु. २

इंद्रब्रह्माणितविषीमवर्धन् ॥ ३० ॥ सूरश्चिद्रथंपरितक्म्यायांपूर्वंकरदुपरंजूजुवांसं । भरच्चक्रमेतशः संरिणातिपुरो
दधत्सनिष्यतिक्रतुंनः ॥ आयंजनाऽअभिचक्षेजगामेंद्रः सखायंसुतसोममिच्छन् । वदन्ग्रावाववेदिंभ्रियातेयस्यजीर
मध्वर्यवश्चरंति ॥ येचाकनंतचाकनंतनूतेमर्ताऽअमृतमोतेऽअंहऽआरन् । वावंधियज्यूँऽरुततेषुधेह्योजोजनेषुयेषुते
स्याम ॥ ३१ ॥ (५।२।१८) अदर्दरुत्समसृजोविखानित्वमर्णवान्बद्बधानाँऽअरम्णाः । महांतमिंद्रपर्वतंवियद्वः
सृजोविधाराऽअवदानवंहन् ॥ त्वमुत्साँऽऋतुभिर्बद्बधानाँऽअरंहऽऊधः पर्वतस्यवज्रिन् । अहिंचिदुग्रप्रयुतंशयानंज
घन्वाँऽइंद्रतविषीमधत्थाः ॥ त्यस्यचिन्महतोनिर्मृगस्यवधर्जघानतविषीभिरिंद्रः । यऽएकऽइदप्रतिर्मन्यमानऽआद
स्मादन्योऽअजनिष्टतव्यान् ॥ त्यंचिदेषांस्वधयामदंतंमिहोनपातंसुवृधंतमोगां । वृषप्रभर्मादानवस्यभामंवज्रेणवज्री
निजघानशुष्णं ॥ त्यंचिदस्यक्रतुभिर्निषत्तममर्मणोविददिदस्यमर्म । यदींसुक्षत्रप्रभृतामदस्ययुयुत्संतंतमसिहर्म्येधाः+ ॥
त्यंचिदित्थाकत्पयंशयानमसूर्येतमसिवावृधानं । तंचिन्मंदानोवृषभः सुतस्योच्चैरिंद्रोऽअपगूर्याजघान ॥ ३२ ॥ उ
द्यदिंद्रोमहतेदानवायवधर्यमिष्टसहोऽअप्रतीतं । यदींवज्रस्यप्रभृतौददाभविश्वस्यजंतोरधमंचकार ॥ त्यंचिदर्णमधु
पंशयानमसिन्वंवव्रंमह्याददुग्रः । अपादमत्रंमहतावधेननिदुर्योणऽआवृणङ्मृध्रवाचं ॥ कोऽअस्यशुष्मंतविषींवरात

(५।२।१८) अदर्दरुत्समितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगातुरिंद्रस्त्रिष्टुप् ।

॥ ८ ॥

ऽएकोधनाभरतेऽअप्रतीतः । इमेचिदस्यज्रयसोनुदेवीऽइंद्रस्यौजसोभियसाजिहाते ॥ न्यस्मैदेवीस्वधितिर्जिहीतऽइं
द्रायगातुरुशतीवयेमे । संयदोजोयुवतेविश्वमाभिरनुस्वधाव्नेक्षितयोनमंत ॥ एकंनुत्वासत्पतिंपांचजन्यंजातंशृणो
मियशसंजनेषु । तंमेजगृभ्रऽआशसोनविष्ठंदोषावस्तोर्हवमानासऽइंद्रं ॥ एवाहित्वामृतुथायातयंतंमघाविप्रेभ्योददं
तंशृणोमि । किंतेब्रह्माणोगृहतेसखायोयेत्वायानिदधुःकाममिंद्र ॥ ३३ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

चतुर्थाष्टकेसूक्तानि १३० ऋचः १२६९

पंचविंशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि २४ ऋचः १६८ ॥ त्यागः ॥ अग्नयइदं.१०० विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय.५ इंद्राग्निभ्या.
अग्नय.६ इंद्राये.८ उशनइंद्राभ्या. इंद्राये.१७ ऋणंचयेंद्राभ्या.४ इंद्राये.७ इंद्रकुत्सोशनोभ्य. इंद्रकुत्साभ्या. इंद्राये.१६ ॥
इतिचतुर्थेप्रथमः ॥

महिदशप्राजापत्यः संवरणोजातशत्रुंनवत्रिष्टुबंतंयस्तेष्टौप्रभूवसुरांगिरसः पंक्त्यंतंसआगमत्षट्तृतीयाजगतींसं
भानुनापंचात्रिरुरोरानुष्टुभंयदिंद्रपंक्त्यंतंमायाहिनवत्र्युष्णिगाद्यंत्यानुष्टुम्मध्येचसासौरींतदादीतिहासः स्तु
तिकर्मत्वादत्रिरेवदेवः कोनुविंशतिर्वैश्वदेवंवैतंत्षोळश्याद्यतिजगत्यांवंत्यैकपदाप्रशंतमाद्यूनैकादशीरौद्र्याधेन

वरूत्र्यूनैतयोरुपांत्यैकपदांतंप्रत्नथापंचोनांकाश्यपोवत्सारोन्येचऋषयोदृष्टलिंगाद्वित्रिष्टुबंतैंविदाएकादशसदापृ
णोंहयोष्टौप्रतिक्षत्रौंत्योद्वृचोदेवपत्नीस्तवौंत्यात्रिष्टुप्द्वितीयाच ॥ १ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (५।३।१) महिमहेतवसेदीध्येनॄनिंद्रायेत्थातवसेऽअतव्यान् । योऽअस्मैसुमतिंवाजसातौस्तु
तोजनेसमर्यश्चिकेत ॥ सत्वंनऽइंद्रधियसानोऽअर्कैर्हरीणांवृषन्योक्त्रमश्रेः । याऽइत्थामघवन्ननुजोषंवक्षोऽअभिप्रार्यः
सक्षिजनान् ॥ नतेतऽइंद्राभ्य१स्मदृष्वायुक्तासोऽअब्रह्मतायदसन् । तिष्ठारथमधितंवज्रहस्तारश्मिंदेवयमसेस्वश्वः ॥
पुरूयत्तऽइंद्रसंत्युक्थागवेचकर्थोर्वरासुयुध्यन् । ततक्षेसूर्यायचिदोकसिस्वेवृषासमत्सुदासस्यनामचित् ॥ वयंतेतऽइं
द्रयेचनरःशर्धोजज्ञानायाताश्चरथाः । आस्मान्जगम्यादहिशुष्मसत्वाभगोनहव्यःप्रभृथेषुचारुः ॥ १ ॥ पपृक्षेण्यमिं
द्रत्वेह्योजोनृम्णानिचनृतमानोऽअमर्तः । सनऽएनींवसवानोरयिंदाःप्रार्यःस्तुषेतुविमघस्यदानं ॥ एवानऽइंद्रोतिभि
रवपाहिगृणतःशूरकारून् । उतत्वचंददतोवाजसातौपिप्रीहिमध्वःसुषुतस्यचारोः ॥ उतत्येमापौरुकुत्स्यस्यसूरेस्त्रस
दस्योर्हिरणिनोरराणाः । वहंतुमादशश्येतासोऽअस्यगैरिक्षितस्यक्रतुभिर्नुसश्चे ॥ उतत्येमामारुताश्वस्यशोणाःक्रत्वा
मघासोविदथस्यरातौ । सहस्रामेच्यवतानोददानऽआनूकमर्योवपुषेनार्चत् ॥ उतत्येमाध्वन्यस्यजुष्टालक्ष्मण्यस्यसुरु

(५।३।१) महिमहइतिदशर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्यःसंवरणइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

चोयतानाः । मह्नारायःसंवरणस्यऽऋषेर्व्रजंनगावःप्रयताऽअपिग्मन् ॥ २ ॥ (५।३।२) अजातशत्रुमजरास्वर्वत्य
नुस्वधामितादस्ममीयते । सुनोतनपचतब्रह्मवाहसेपुरुष्टुतायप्रतरंदधातन ॥ आयःसोमेनजठरमपिप्रतामंदतमघवा
मध्वोऽअंधसः । यदींमृगायहंतवेमहावधःसहस्रभृष्टिमुशनावधंयमत् ॥ योऽअस्मैघ्रंसऽउतवायऽऊधनिसोमंसुनो
तिभवतिद्युमाँऽअह । अपापशक्रस्ततनुष्टिमूहतितनूशुभ्रंमघवायःकवासखः+ ॥ यस्यावधीत्पितरंयस्यमातरंयस्यश
क्रोभ्रातरंनातऽईषते । वेतीद्वस्यप्रयतायतंकरोनकिल्बिषादीषतेवस्वऽआकरः+ ॥ नपंचभिर्दशभिर्वष्ट्यारभंनासुन्व
तासचतेपुष्यताचन । जिनातिवेदमुयाहंतिवाधुनिरादेवयुंभजतिगोमतिव्रजे+ ॥ ३ ॥ वित्वक्षणःसमृतौचक्रमास
जोसुन्वतोविषुणःसुन्वतोवृधः । इंद्रोविश्वस्यदमिताविभीषणोयथावशंनयतिदासमार्यः ॥ समींपणेरजतिभोजनंमु
षेविदाशुषेभजतिसूनरंवसु । दुर्गेचनध्रियतेविश्वऽआपुरुजनोयोऽअस्यतविषीमचुक्रुधत् ॥ संयज्जनौसुधनौविश्वश
र्धसाववेदिंद्रोमघवागोषुशुभ्रिषु । युजंह्य१न्यमकृतप्रवेपन्युदींगव्यंसृजतेसत्वभिर्धुनिः ॥ सहस्रसामाग्निवेशिंगृणी
षेशत्रिमग्नऽउपमांकेतुमर्यः । तस्माऽआपःसंयतःपीपयंततस्मिन्क्षत्रममवत्त्वेषमस्तु ॥ ४ ॥ (५।३।३) यस्तेसाधिष्ठो

(५।३।२) अजातशत्रुमितिनवर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्यःसंवरणइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (५।३।३) यस्तेसाधिष्ठइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रभूवसुरिंद्रोनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

वसऽइंद्रक्रतुष्टमाभर । अस्मभ्यंचर्षणीसहंसस्निंवाजेषुदुष्टरँ ॥ यदिंद्रतेचतस्रोयच्छूरसंतितिस्रः । यद्वापंचक्षितीना
मवस्तत्सुनऽआभर ॥ आतेवोवरेण्यंवृषन्तमस्यहूमहे । वृषजूतिर्हिजज्ञिषऽआभूभिरिंद्रतुर्वणिः ॥ वृषाह्यसिराधसे
जज्ञिषेवृष्णिंतेशवः । स्वक्षत्रंतेधृषन्मनःसत्राहमिंद्रपौंस्यं ॥ त्वंतमिंद्रमर्त्यममित्रयंतमद्रिवः । सर्वरथाशतक्रतोनिया
हिशवसस्पते ॥ ५ ॥ त्वामिद्वृत्रहन्तमजनासोवृक्तबर्हिषः । उग्रंपूर्वीषुपूर्व्यंहवंतेवाजसातये ॥ अस्माकमिंद्रदुष्टरँपु
रोयावानमाजिषु । सयावानंधनेधनेवाजयंतमवारथं ॥ अस्माकमिंद्रेहिनोरथमवापुरंध्या । वयंशविष्ठवार्यंदिविश्र
वोदधीमहिदिविस्तोमंमनामहे ॥ ६ ॥ (५।३।४) सऽआगमदिंद्रोयोवसूनांचिकेतद्दातुंदामनोरयीणां । धन्वचरो
नवंसगस्तृषाणश्चकमानःपिबतुदुग्धमंशुं+ ॥ आतेहनूहरिवःशूरशिप्रेरुहत्सोमोनपर्वतस्यपृष्ठे । अनुत्वाराजन्नर्वतोन
हिन्वन्गीर्भिर्मदेमपुरुहूतविश्वे ॥ चक्रंनवृत्तंपुरुहूतवेपतेमनोभियामेऽअमतेरिदद्रिवः । रथादधित्वाजरितासदावृध
कुविन्नुस्तोषन्मघवन्पुरूवसुः ॥ एषग्रावेवजरितातऽइंद्रेयर्तिवाचंबृहदाशुषाणः । प्रसव्येनमघवन्यंसिरायःप्रदक्षिणि
द्धरिवोमाविवेनः ॥ वृषात्वावृषणंवर्धतुद्यौर्वृषावृषभ्यांवहसेहरिभ्यां । सनोवृषावृषरथःसुशिप्रवृषक्रतोवृषावज्रिन्भ
रेधाः ॥ योरोहितौवाजिनौवाजिनीवान्त्रिभिःशतैःसचमानावदिष्ट । यूनेसमस्मैक्षितयोनमंतांश्रुतरथायमरुतोदुवो

(५।३।४) सआगमदितिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रभूवसुरिंद्रस्त्रिष्टुप्तृतीयाजगती ।

या+ ॥ ७ ॥ (५।३।५) संभानुनायततेसूर्यस्याजुह्वानोघृतपृष्ठःस्वंचाः । तस्माऽअमृध्राऽउषसोव्युच्छान्यऽइंद्रा
यसुनवामेत्याह ॥ समिद्धाग्निर्वनवत्स्तीर्णबर्हिर्युक्तग्रावासुतसोमोजराते । ग्रावाणोयस्येषिरंवदंत्ययदध्वर्युर्हविषाव
सिंधुं ॥ वधूरियंपतिमिच्छंत्येतियऽईंवहातेमहिषीमिषिरां । आस्यश्रवस्याद्रथऽआचघोषात्पुरूसहस्रापरिवर्तयाते ॥
नसराजाव्यथतेयस्मिन्निंद्रस्तीव्रंसोमंपिबतिगोसखायं । आसत्वनैरजतिहंतिवृत्रंक्षेतिक्षितीःसुभगोनामपुष्यन् ॥ पु
ष्यात्क्षेमेऽअभियोगेभवात्युभेवृतौसंयतीसंजयाति । प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नाभवातियऽइंद्रायसुतसोमोददाशत् ॥ ८ ॥
(५।३।६) उरोष्टऽइंद्रराधसोविभ्वीरातिःशतक्रतो । अधानोविश्वचर्षणेद्युम्नासुक्षत्रमंहय ॥ यदीमिंद्रश्र
वाय्यमिषंशविष्ठदधिषे । पप्रथेदीर्घश्रुत्तमंहिरण्यवर्णदुष्टरं ॥ शुष्मासोयेतेऽअद्रिवोमेहनाकेतसापः । उभादेवाव
भिष्टयेदिवश्चग्मश्चराजथः ॥ उतोनोऽअस्यकस्यचिद्दक्षस्यतववृत्रहन् । अस्मभ्यंनृम्णमाभरास्मभ्यंनृमणस्यसे ॥
नूतऽआभिरभिष्टिभिस्तवशर्मन्छतक्रतो । इंद्रस्यामसुगोपाःशूरस्यामसुगोपाः+ ॥ ९ ॥ (५।३।७) यदिंद्रचित्र
मेहनास्तित्वादातमद्रिवः । राधस्तन्नोविदद्वसऽउभयाहस्त्याभर ॥ यन्मन्यसेवरेण्यमिंद्रद्युक्षंतदाभर । विद्याम

(५।३।५) संभानुनेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रस्त्रिष्टुप् ।(५।३।६) उरोष्टइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रोनुष्टुप् ।(५।३।७)
यदिंद्रेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्रोनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

तस्यतेवयमकूपारस्यदावने ॥ यत्तेदित्सुप्रराध्यंमनोऽअस्तिश्रुतंबृहत् । तेनदृह्ळाचिदद्रिवऽआवाजंदर्षिसातये ॥
मंहिष्ठंवोमघोनांराजानंचर्षणीनां । इंद्रमुपप्रशस्तयेपूर्वीभिर्जुजुषेगिरः ॥ अस्माऽइत्काव्यंवचऽउक्थमिंद्रायशंस्यं ।
तस्माऽउब्रह्मवाहसेगिरोवर्धंत्यत्रयोगिरःशुंभंत्यत्रयः ॥ १० ॥ (५।३।८) आयाह्यद्रिभिःसुतंसोमंसोमपतेपिब ।
वृषन्निंद्रवृषभिर्वृत्रहंतम ॥ वृषाग्रावावृषामदोवृषासोमोऽअयंसुतः । वृषन्निंद्र० ॥ वृषात्वावृषणंहुवेवज्रिन्चित्राभिरू
तिभिः । वृषन्निंद्र० ॥ ऋजीषीवज्रीवृषभस्तुराषाट्च्छुष्मीराजावृत्रहासोमपावा । युक्त्वाहरिभ्यामुपयासदर्वाङ्मा
ध्यंदिनेसवनेमत्सदिंद्रः ॥ यत्त्वासूर्यस्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः । अक्षेत्रविद्यथामुग्धोभुवनान्यदीधयुः ॥ ११ ॥
स्वर्भानोरधयदिंद्रमायाऽअवोदिवोवर्तमानाऽअवाहन् । गूह्ळंसूर्यंतमसापव्रतेनतुरीयेणब्रह्मणाविंददत्रिः ॥ मामामि
मंतवसंतमत्रऽइरस्याद्रुग्धोभियसानिगारीत् । त्वंमित्रोऽअसिसत्यराधास्तौमेहावतंवरुणश्चराजा ॥ ग्राव्णोब्रह्मायुयु
जानःसपर्यन्कीरिणादेवान्नमसोपशिक्षन् । अत्रिःसूर्यस्यदिविचक्षुराधात्स्वर्भानोरपमायाऽअघुक्षत् ॥ यंवैसूर्यस्वर्भा
नुस्तमसाविध्यदासुरः । अत्रयस्तमन्वविंदन्नह्य१न्येऽअशक्नुवन् ॥ १२ ॥ (५।३।९) कोनुवांमित्रावरुणावृताय

(५।३।८)आयाहीतिनवर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःआद्यानांचतसृणामिंद्रःपंचम्याःसूर्यःषष्ठ्यादिचतसृणामत्रिर्देवता आद्यास्तिस्रउष्णिहःपंच-म्यंत्येऽनुष्टुभौ।शिष्टास्त्रिष्टुभः। (५।३।९) कोनुवामितिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्षोडशीसप्तदश्यावतिजगत्यावंत्यैकपदा।

न्दिवोवामहःपार्थिवस्यवादे । ऋतस्यवासदसित्रासीथांनोयज्ञायतेवापशुषोनवाजान् ॥ तेनोमित्रोवरुणोऽअर्यमायु
रिंद्रऽऋभुक्षामरुतोजुषंत । नमोभिर्वायेदधतेसुवृक्तिंस्तोमंरुद्रायमीह्ळुषेसजोषाः ॥ आवांयेष्ठाश्विनाहुवध्यैवातस्यप
त्मन्रथ्यस्यपुष्टौ । उतवादिवोऽअसुरायमन्मप्रांधांसीवयज्यवेभरध्वं ॥ प्रसक्षणोदिव्यःकण्वहोतात्रितोदिवःसजोषा
वातोऽअग्निः । पूषाभगःप्रभृथेविश्वभोजाऽआजिंनजग्मुराश्वश्वतमाः ॥ प्रवोरयिंयुक्ताश्वंभरध्वंरायऽएषेवसेदधी
तधीः । सुशेवऽएवैरौशिजस्यहोतायेवऽएवामरुतस्तुराणां ॥ १३ ॥ प्रवोवायुंरथयुजंकृणुध्वंप्रदेवंविप्रंपनितारम
र्कैः । इषुध्यवऽऋतसापःपुरंधीर्वस्वीर्नोऽअत्रपत्नीराधियेधुः ॥ उपवऽएषेवंद्येभिःशूषैःप्रयह्वीदिवश्चितयद्भिरर्कैः । उ
षासानक्ताविदुषीवविश्वमाहावहतोमर्त्याययज्ञं+ ॥ अभिवोऽअर्चेपोष्यावतोनॄन्वास्तोष्पतिंत्वष्टारंरराणः । धन्यास
जोषाधिषणानमोभिर्वनस्पतीँऽरोषधीरायऽएषे ॥ तुजेनस्तनेपर्वताःसंतुस्वैतवोयेवसवोनवीराः । पनितऽआप्त्योयज
तःसदानोवर्धान्नःशंसंनर्योऽअभिष्टौ ॥ वृष्णोऽअस्तोषिभूम्यस्यगर्भंत्रितोनपातमपांसुवृक्तिः । गृणीतेऽअग्निरेतरीनशू
षैःशोचिष्केशोनिरिणातिवना ॥ १४ ॥ कुथामहेरुद्रियायब्रवामकद्रायेचिकितुषेभगाय । आपऽओषधीरुतनोवंतु

(भेदपक्षे–मित्रावरुणौ १ विश्वेदेवाः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः १ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ उषासानक्ते १ विश्वेदेवाः २ अग्निः १ विश्वेदेवाः २ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ भूमिः १ विश्वेदेवाः ३ भूमिः १ विश्वेदेवाः १ एवं २० ।

द्यौर्वनागिरयोवृक्षकेशाः ॥ शृणोतुनऽऊर्जांपतिर्गिरःसनभस्तरीयाँऽइषिरःपरिज्मा । शृण्वंत्वापःपुरोनशुभ्राःपरिस्रु
चोबबृहाणस्याद्रेः ॥ विदाचिन्नुमहांतोयेवऽएवाब्रवामदस्मावार्यंदधानाः । वयश्चनसुभ्व१आवयंतिक्षुभामर्तमनुय
तंवधस्नैः+ ॥ आदैव्यानिपार्थिवानिजन्मापश्चाच्छासुमखायवोचं । वर्धंतांद्यावोगिरश्चंद्राग्राऽउदावर्धंतामभिषाता
ऽअर्णाः ॥ पदेपदेमेजरिमानिधायिवरूत्रीवाशक्रायापायुभिश्च । सिषक्तुमातामहीरसानःस्मत्सूरिभिर्ऋजुहस्तऽऋजु
वनिः ॥ १५ ॥ कथादाशेमनमसासुदानूनेवयामरुतोऽअच्छोक्तौप्रश्रवसोमरुतोऽअच्छोक्तौ । मानोहिर्बुध्न्योरिषेधा
दस्माकंभूदुपमातिवनिः ॥ इतिचिन्नुप्रजायैपशुमत्यैदेवासोवनतेमर्त्योवऽआदेवासोवनतेमर्त्योवः । अत्राशिवांतन्वो
धासिमस्याजरांचिन्मेनिर्ऋतिर्जग्रसीत ॥ तांवोदेवाःसुमतिमूर्जयंतीमिषमश्यामवसवःशसागोः । सानःसुदानुर्मृळयं
तीदेवीप्रतिद्रवंतीसुवितायगम्याः ॥ अभिनऽइळायूथस्यमातास्मन्नदीभिरुर्वशीवागृणातु । उर्वशीवाबृहद्दिवागृणाना
भ्यूर्ण्वानाप्रभृथस्यायोः+ ॥ सिषक्तुनऽऊर्जव्यस्यपुष्टेः+ ॥ १६ ॥ (५।३।१०) प्रशंतमावरुणंदीधितीगीर्मित्रंभग
मदितिंनूनमश्याः । पृषद्योनिःपंचहोताशृणोत्वतूर्तपंथाऽअसुरोमयोभुः+ ॥ प्रतिमेस्तोममदितिर्जगृभ्यात्सूनुंनमा

(५।३।१०) प्रशंतमेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिर्विश्वेदेवाःएकादश्यारुद्रस्त्रिष्टुप्सप्तदश्येकपदा। (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः २ सविता १ इंद्रः १ विश्वेदेवाः१ इंद्रः१ बृहस्पतिः३ मरुतः१ रुद्रः१ विश्वेदेवाः१ पर्जन्यः२ मरुतः१ विश्वेदेवाः २ अश्विनौ १ एवं १८)।

ताहृद्यंसुशेवं । ब्रह्मप्रियंदेवहितंयदस्त्यहंमित्रेवरुणेयन्मयोभु+ ॥ उदीरयकवितमंकवीनामुनत्तैनमभिमध्वाघृतेन ।
सनोवसूनिप्रयताहितानिचंद्राणिदेवःसवितासुवाति ॥ समिंद्रणोमनसानेषिगोभिःसंसूरिभिर्हरिवःसंस्वस्ति । संब्रह्म
णादेवहितंयदस्तिसंदेवानांसुमत्यायज्ञियानां ॥ देवोभगःसवितारायोऽअंशऽइंद्रोवृत्रस्यसंजितोधनानां । ऋभुक्षा
वाजऽउतवापुरंधिरवंतुनोऽअमृतासस्तुरासः ॥ १७ ॥ मरुत्वतोऽअप्रतीतस्यजिष्णोरजूर्यतःप्रब्रवामाकृतानि । नते
पूर्वेमघवन्नापरासोनवीर्यं१नूतनःकश्चनाप ॥ उपस्तुहिप्रथमंरत्नधेयंबृहस्पतिंसनितारंधनानां । यःशंसतेस्तुवतेशंभ
विष्ठःपुरूवसुरागमज्जोहुवानं ॥ तवोतिभिःसचमानाऽअरिष्टाबृहस्पतेमघवानःसुवीराः । येऽअश्वदाऽउतवासंतिगो
दायेवस्त्रदाःसुभगास्तेषुरायः ॥ विसर्माणंकृणुहिवित्तमेषांयेभुंजतेऽअपृणंतोनऽउक्थैः । अपव्रतान्प्रसवेवावृधानान्ब्र
ह्मद्विषःसूर्याद्यावयस्व ॥ यऽओहतेरक्षसोदेववीतावचक्रेभिस्तंमरुतोनियात । योवःशमींशशमानस्यनिंदात्तुच्छ्या
न्कामान्करतेसिष्विदानः+ ॥ १८ ॥ तमुष्टुहियःस्विषुःसुधन्वायोविश्वस्यक्षयतिभेषजस्य । यक्ष्वामहेसौमनसायरु
द्रंनमोभिर्देवमसुरंदुवस्य ॥ दमूनसोऽअपसोयेसुहस्तावृष्णःपत्नीर्नद्योविभ्वतष्टाः । सरस्वतीबृहद्दिवोतराकादशस्यं
तीर्वरिवस्यंतुशुभ्राः+ ॥ प्रसूमहेसुशरणायमेधांगिरंभरेनव्यसींजायमानां । यऽआहनादुहितुर्वक्षणासुरूपामिनानोऽ
अकृणोदिदंनः ॥ प्रसुष्टुतिःस्तनयंतंरुवंतमिळस्पतिंजरितर्नूनमश्याः । योऽअब्दिमाँऽउदनिमाँऽइयर्तिप्रविद्युतारोद

सीऽउक्षमाणः ॥ एषःस्तोमोमारुतंशर्धोऽअच्छारुद्रस्यसूनूँर्युवन्यूँरुदश्याः । कामोरायेहवतेमास्वस्त्युपस्तुहिपृषदश्वाँऽअयासः ॥ प्रैषःस्तोमःपृथिवीमंतरिक्षंवनस्पतीँरोषधीरायेऽअश्याः । देवोदेवःसुहवोभूतुमह्यंमानोमातापृथिवीदुर्मतौधात् ॥ उरौदेवाऽअनिबाधेस्याम ॥ समश्विनोरवसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरयिंवहतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ १९ ॥ (५।३।११) आधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाऽअमर्धंतीरुपनोयंतुमध्वा । महोरायेबृहतीःसप्तविप्रोमयोभुवोजरिताजोहवीति ॥ आसुष्टुतीनमसावर्तयध्यैद्यावावाजायपृथिवीऽअमृध्रे । पितामातामधुवचाःसुहस्ताभरेभरेनोयशसावविष्टां ॥ अध्वर्यवश्चकृवांसोमधूनिप्रवायवेभरतचारुशुक्रं । होतेवनःप्रथमःपाह्यस्यदेवमध्वोररिमातेमदाय ॥ दशक्षिपोयुंजतेबाहूऽअद्रिंसोमस्ययाशमितारासुहस्ता । मध्वोरसंसुगभस्तिर्गिरिष्ठांचनिश्चदद्दुदुहेशुक्रमंशुः+ ॥ असावितेजुजुषाणायसोमःक्रत्वेदक्षायबृहतेमदाय । हरीरथेसुधुरायोगेऽअर्वागिंद्रप्रियाकृणुहिहूयमानः ॥ २० ॥ आनोमहीमरमतिंसजोषाग्नांदेवींनमसारातहव्यां । मधोर्मदायबृहतीमृतज्ञामाग्नेवहपथिभिर्देवयानैः ॥ अंजंतियंप्रथयंतोनविप्रावपावंतंनाग्निनातपंतः । पितुर्नपुत्रऽउपसिप्रेष्ठऽआघर्मोऽअग्निमृतयन्नसादि ॥

(५।३।११) आधेनवइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्षोडश्येकपदाविराट् (भेदपक्षे–नदी १द्यावापृथिवी १ वायुः१ सोमः १ इंद्रः १ अग्निः १ घर्मः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः २ सरस्वती १ बृहस्पतिः १ अग्निः ३ विश्वेदेवाः १ अश्विनौ १ एवं १७) ।

अच्छामहीबृहतीशंतमागीर्दूतोनगंत्वश्विनाहुवध्यै । मयोभुवासरथायातमर्वाग्गंतंनिधिंधुरमाणिर्ननाभिं ॥ प्रतव्यसोनमउक्तिंतुरस्याहंपूष्णऽउतवायोरदिक्षि । याराधसाचोदितारामतीनांयावाजस्यद्रविणोदाऽउतत्मन्+ ॥ आनामभिर्मरुतोवक्षिविश्वानारूपेभिर्जातवेदोहुवानः । यज्ञंगिरोजरितुःसुष्टुतिंचविश्वेगंतमरुतोविश्वऽऊती+ ॥ २१ ॥ आनोदिवोबृहतःपर्वतादासरस्वतीयजतागंतुयज्ञं । हवंदेवीजुजुषाणाघृताचीशग्मांनोवाचमुशतीशृणोतु ॥ आवेधसंनीलपृष्ठंबृहंतंबृहस्पतिंसदनेसादयध्वं । सादद्योनिंदमऽआदीदिवांसंहिरण्यवर्णमरुषंसपेम ॥ आधर्णसिर्बृहद्दिवोरराणोविश्वेभिर्गंत्वोमभिर्हुवानः । ग्नावसानऽओषधीरमृध्रस्त्रिधातुशृंगोवृषभोवयोधाः+ ॥ मातुष्पदेपरमेशुक्रऽआयोर्विपन्यवोरास्पिरासोऽअग्मन् । सुशेव्यंनमसारातहव्याःशिशुंमृजंत्यायवोनवासे+ ॥ बृहद्वयोबृहतेतुभ्यमग्नेधियाजुरोमिथुनासःसचंत । देवोदेवःसुहवोभूतुमह्यंमानोमातापृथिवीदुर्मतौधात् ॥ उरौदेवाऽअनिबाधेस्याम ॥ समश्विनोरवसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमेम । आनोरयिंवहतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥२२॥(५।३।१२) तंप्रत्नथापूर्वथाविश्वथेमथाज्येष्ठतातिंबर्हिषदंस्वर्विदं । प्रतीचीनंवृजनंदोहसेगिराशुंजयंतमनुयासुवर्धसे ॥ श्रियेसुदृ

(५।३।१२) तंप्रत्नथेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारोविश्वेदेवाजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ (भेदपक्षे—इंद्रः २ अग्निः १ सूर्यः १ अग्निः १ विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ अग्निः १ सूर्यः २ विश्वेदेवाः २ सुतंभरः १ अग्निः २ एवं १५) ।

शीरुपरस्ययाःस्वर्विरोचमानःककुभामचोदते । सुगोपाऽअसिनदभायसुक्रतोपरोमायाभिर्ऋतऽआसनामते ॥ अत्यं
हविःसचतेसच्चधातुचारिष्टगातुःसहोतासहोभरिः । प्रसर्स्राणोऽअनुबर्हिर्वृषाशिशुर्मध्येयुवाजरोविस्रुहाहितः+ ॥ प्र
वऽएतेसुयुजोयामन्निष्टयेनीचीरमुष्मैयम्यऽऋतावृधः । सुयंतुभिःसर्वशासैरभीशुभिःक्रिविर्नामानिप्रवणेमुषायति ॥
संजभुराणस्तरुभिःसुतेगृभंवयाकिनंचित्तगर्भासुसुस्वरुः । धारवाकेष्वृजुगाथशोभसेवर्धस्वपत्नीरभिजीवोऽअध्वरे+
॥ २३ ॥ यादृगेवददृशेतादृगुच्यतेसंच्छायायादधिरेसिध्रयाप्स्वा । महीमस्मभ्यमुरुषामुरुज्रयोबृहत्सुवीरमनपच्युतं
सहः ॥ वेत्यग्रुर्जनिवान्वाऽअतिस्पृधःसमर्यतामनसासूर्यःकविः । घ्रंसंरक्षंतंपरिविश्वतोगयमस्माकंशर्मवनवत्स्वाव
सुः ॥ ज्यायांसमस्ययतुनस्यकेतुनऽऋषिस्वरंचरतियासुनामते । यादृश्मिन्धायितमपस्ययाविदद्यऽउस्वयंवहतेसोऽ
अरंकरत् ॥ समुद्रमासामवतस्थेऽअग्रिमानरिष्यतिसवनंयस्मिन्नायता । अत्रानहार्दिक्रवणस्यरेजतेयत्रामतिर्विद्यते
पूतबंधनी ॥ सहिक्षत्रस्यमनसस्यचित्तिभिरेवावदस्ययजतस्यसध्रेः । अवत्सारस्यस्पृणवामरण्वभिःशविष्ठंवाजंविदुषा
चिदर्ध्यं ॥ २४ ॥ श्येनऽआसामदितिःकक्ष्यो३मदोविश्ववारस्ययजतस्यमायिनः । समन्यमन्यमर्थयंत्येतवेविदुर्विषा
णंपरिपानमंतिते+ ॥ सदापृणोयजतोविद्विषोवधीद्बाहुवृक्तःश्रुतवित्तर्योवःसचा । उभासवराप्रत्येतिभातिचयदींग
णंभजतेसुप्रयावभिः ॥ सुतंभरोयजमानस्यसत्पतिर्विश्वासामूधःसधियामुदंचनः । भरद्धेनूरसवच्छिश्रियेपयोनुब्रु

वाणोऽअध्येतिनस्वपन्+ ॥ योजागारतमृचःकामयंतेयोजागारतमुसामानियंति । योजागारतमयंसोमऽआहतवाह
मस्मिसख्येन्योकाः ॥ अग्निर्जागारतमृचःकामयंतेग्निर्जागारतमुसामानियंति । अग्निर्जागारतमयंसोमऽआहतवाह
मस्मिसख्येन्योकाः ॥ २५ ॥ (परिशिष्टं ॥ जागर्षित्वंभुवनेजातवेदोजागर्षियत्रयजतेहविष्मान् । इदंहविःश्रद्दधा
नोजुहोमितेनपासिगुह्यंनामगोनां ॥ (५।४।१) विदादिवोविष्यन्नद्रिमुक्थैरायत्याऽउषसोऽअर्चिनोगुः । अपावृ
तव्रजिनीरुत्स्वर्गाद्विदुरोमानुषीर्देवऽआवः ॥ विसूर्योऽअमतिंनश्रियंसादोर्वाद्गवांमाताजानतीगात् । धन्वर्णसोनद्य१ः
खादोऽअर्णाःस्थूणेवसुमितादृंहतद्यौः+ ॥ अस्माऽउक्थायपर्वतस्यगर्भोमहीनांजनुषेपूर्व्याय । विपर्वतोजिहीतसा
धतद्यौराविवासंतोदसयंतभूम ॥ सूक्तेभिर्वोवचोभिर्देवजुष्टैरिंद्रान्व१ग्नीऽअवसेहुवध्यै । उक्थेभिर्हिष्माकवयःसुय
ज्ञाऽआविवासंतोमरुतोयजंति ॥ एतोन्व१द्यसुध्यो३भवामप्रदुच्छुनामिनवामावरीयः । आरेद्वेषांसिसनुतर्दधामा
यामप्रांचोयजमानमच्छ ॥ २६ ॥ एताधियंकृणवामासखायोपयामाताँऽऋणुतव्रजंगोः । ययामनुर्विशिशिप्रंजिगाय
ययावणिग्वंकुरापापुरीषं ॥ अनूनोदत्रहस्तयतोऽअद्रिरार्चन्येनदशमासोनवग्वाः । ऋतंयतीसरमागाऽअविंदद्विश्वा

(५।४।१) विदादिवइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःसदापृणोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्। (भेदपक्षे—इंद्रसूर्यौ १ विश्वेदेवाः २ इंद्राग्नी १ विश्वेदेवाः ६ आपः १ एवं ११ । अत्रसूक्तेसदापृणर्षेर्यजतइत्यादिलिंगोक्तऋषिभिःसमुच्चयइतिकेचित्) ।

निसत्यांगिराश्चकार ॥ विश्वेऽअस्याव्युषिमाहिनायाःसंयद्गोभिरंगिरसोनवंत । उत्सऽआसांपरमेसधस्थऽऋतस्यपथा
सरमाविदद्गाः+ ॥ आसूर्योयातुसप्ताश्वःक्षेत्रंयदस्योर्वियादीर्घयाथे । रघुःश्येनःपतयदंधोअच्छायुवाकविर्दीदय
द्गोषुगच्छन् ॥ आसूर्योऽअरुहच्छुक्रमर्णोयुक्तयद्धरितोवीतपृष्ठाः । उद्नाननावमनयंतधीराऽआश्रृण्वतीरापोऽअर्वा
गतिष्ठन् ॥ धियंवोऽअप्सुदधिषेस्वर्षांययातरन्दशमासोनवग्वाः । अयाधियास्यामदेवगोपाऽअयाधियातुतुर्यामा
त्यंहः ॥ २७ ॥ (५।४।२) हयोनविद्वाँऽअयुजिस्वयंधुरितांवहामिप्रतरणीमवस्युवं । नास्यावश्मिविमुचंनावृतंपु
नर्विद्वान्पथःपुरऽएतऽऋजुनेषति ॥ अग्नऽइंद्रवरुणमित्रदेवाःशर्धःप्रयंतमारुतोतविष्णो । उभानासत्यारुद्रोऽअध
ग्नाःपूषाभगःसरस्वतीजुषंत ॥ इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिंस्वःपृथिवींद्यांमरुतःपर्वताँऽअपः । हुवेविष्णुंपूषणंब्रह्मणस्प
तिंभगंनुशंसंसवितारमूतये ॥ उतनोविष्णुरुतवातोऽअस्रिधोद्रविणोदाऽउतसोमोमयस्करत् । उतऽऋभवऽउतराये
नोऽअश्विनोतत्वष्टोतविभ्वानुमंसते ॥ उतत्यन्नोमारुतंशर्धऽआगमद्दिविक्षयंयजतंबर्हिरासदे । बृहस्पतिःशर्मपूषोत
नोयमद्वरूथ्यं१वरुणोमित्रोऽअर्यमा+ ॥ उतत्येनःपर्वतासःसुशस्तयःसुदीतयोनद्य१स्त्रामणेभुवन् । भगोविभक्ताश

(५।४।२) हयोनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिक्षत्रोविश्वेदेवाजगतीसप्तम्यष्टम्योर्देवपत्न्यःद्वितीयांत्येत्रिष्टुभौ । (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः ६ देवपत्न्यः २ एवं ८) ।

वसावसागमदुरुव्यचाऽअदितिःश्रोतुमेहवं ॥ देवानांपत्नीरुशतीरवंतुनःप्रावंतुनस्तुजयेवाजसातये । याःपार्थिवा
सोयाऽअपामपिव्रतेतानोदेवीःसुहवाःशर्मयच्छत ॥ उतग्नाव्यंतुदेवपत्नीरिंद्राण्य१ग्नाय्यश्विनीराट् । आरोदसीवरु
णानीश्रृणोतुव्यंतुदेवीर्यऋतुर्जनीनां ॥ २८ ॥ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥

षड्विंशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४६ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ५२ सूर्याये. अत्रय. ४ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३० [भे. प. मित्रावरुणाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. उषासानक्ताभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ भूम्याइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सवित्र. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. बृहस्पतय. ३ मरुद्भ्य.] रुद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५६ [भे. प. विश्वेभ्यो. पर्जन्याये. २ मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अश्विभ्या. नद्याइ. द्यावापृथिवीभ्या. वायव. सोमाये. इंद्राये. अग्नय. घर्माये. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सरस्वत्या. बृहस्पतय. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. अश्विभ्या. इंद्राये. २ अग्नय. सूर्याये. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सूर्याये. अग्नय. सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ सुतंभराये. अग्नय. २ इंद्रसूर्याभ्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ इंद्राग्निभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६ अद्भ्यइ. विश्वे. ६] देवानांपत्नीभ्य. २ ॥ इतिचतुर्थेद्वितीयः ॥

प्रयुंजतीसप्तप्रतिरथःकदुपंचप्रतिभानुर्जागतंदेवंवःप्रतिभोत्यातृणपाणिर्विश्वःस्वस्त्यात्रेयःपंक्त्यंतमग्नेपंचोना
चतुर्थ्यैंद्रवायवीवायव्यैकैंद्रवायव्यौचतस्रोगायत्र्यःषळुष्णिहस्तिस्रोजगत्यस्त्रिष्टुभोवांत्येअनुष्टुभौप्रश्यावाश्व

त्र्यूनांश्यावाश्वोमारुतंहतंत्पंक्तिःषष्ठ्यंत्येचंकोवेदषोळशंककुब्बृहत्यनुष्टुप्पुंरउष्णिक्ककुप्सतोबृहत्यौगायत्रीसतो
बृहतीककुभौगायत्रीसतोबृहत्यौककुप्सतोबृहतीप्रशर्धायपंचोनाजागतंमुपांत्यात्रिष्टुप्प्रयज्यवोदशांत्यात्रिष्टुंब
ग्नेनवबार्हतंतृतीयासप्तम्यौसतोबृहत्यावारुद्रासोष्टौद्वित्रिष्टुबंतंतमुप्रवस्त्रिष्टुबंतमीळेद्विजगत्यंतमाग्नेयंचवाके
ष्ठेकोनागायत्रंश्यावाश्वोत्रवैददश्वींतरंतपुरुमीह्लौदार्भ्यंरथवीतिंमरुतश्चंदानतुष्टःप्रशशंसंबुद्ध्वाचतरंतमहिषीं
शशीयसींपंचम्यनुष्टुम्नवमीसतोबृहत्यृतेननवश्रुतविंन्मैत्रावरुणंवैतत् ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःॐम् ॥ ॥ (५।४।३) प्रयुंजतीदिवऽएंतिब्रुवाणामहीमातादुहितुर्बोधयंती । आविवासंतीयुवतिर्म
नीषापितृभ्यऽआसदनेजोहुवाना ॥ अजिरासस्तदपऽईयमानाऽआतस्थिवांसोऽअमृतस्यनाभिं । अनंतासऽउरवो
विश्वतःसींपरिद्यावापृथिवीयंतिपंथाः ॥ उक्षासमुद्रोऽअरुषःसुपर्णःपूर्वस्ययोनिंपितुराविवेश । मध्येदिवोनिहितःपृ
श्निरश्माविचक्रमेरजसस्पात्यंतौ ॥ चत्वारऽईंबिभ्रतिक्षेमयंतोदशगर्भंचरसेधापयंते । त्रिधातवःपरमाऽअस्यगावो
दिवश्चरंतिपरिसद्योऽअंतान् ॥ इदंवपुर्निवचनंजनासश्चरंतियन्नद्यस्तस्थुरापः । द्वेयदींबिभृतोमातुरन्येऽइहेहजाते

(५।४।३) प्रयुंजतीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिरथोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (भेदपक्षे—उषाः १ सूर्यरश्मयः १ सूर्यः ३ विश्वेदेवाः १ मित्रावरुणाग्नयः १ एवं ७) ।

यम्या३सबंधू ॥ वितन्वतेधियोऽअस्माऽअपांसिवस्त्रापुत्रायमातरोवयंति । उपप्रक्षेवृषणोमोदमानादिवस्पथावध्वो
यंत्यच्छ ॥ तदस्तुमित्रावरुणातदग्नेशंयोरस्मभ्यमिदमस्तुशस्तं । अशीमहिगाधमुतप्रतिष्ठांनमोदिवेबृहतेसादनाय
॥ १ ॥ (५।४।४) कदुप्रियायधाम्नेमनामहेस्वक्षत्रायस्वयशसेमहेवयं । आमेन्यस्यरजसोयदभ्रऽआँऽअपोवृणा
नावितनोतिमायिनी ॥ ताऽअत्नतवयुनंवीरवक्षणंसमान्यावृतयाविश्वमारजः । अपोऽअपाचीरपराऽअपेजतेप्रपूर्वा
भिस्तिरतेदेवयुर्जनः ॥ आग्रावभिरहन्येभिरक्तुभिर्वरिष्ठंवज्रमाजिघर्तिमायिनि । शतंवायस्यप्रचरन्त्स्वेदमेसंवर्तयं
तोविचवर्तयन्नहा ॥ तामस्यरीतिंपरशोरिवप्रत्यनीकमख्यंभुजेऽअस्यवर्पसः । सचायदिपितुमंतमिवक्षयंरत्नंदधाति
भरहूतयेविशे+ ॥ सजिह्वयाचतुरनीकऽऋंजतेचारुवसानोवरुणोयतन्नरिं । नतस्यविद्मपुरुषत्वतावयंयतोभगःसवि
तादातिवार्यं ॥ २ ॥ (५।४।५) देवंवोऽअद्यसवितारमेषेभगंचरत्नंविभजंतमायोः । आवांनरापुरुभुजाववृत्यांदि
वेदिवेचिदश्विनासखीयन्+ ॥ प्रतिप्रयाणमसुरस्यविद्वान्त्सूक्तैर्देवंसवितारंदुवस्य । उपब्रुवीतनमसाविजानञ्ज्येष्ठंच
रत्नंविभजंतमायोः+ ॥ अदत्रयादयतेवार्याणिपूषाभगोऽअदितिर्वस्तऽउस्रः । इंद्रोविष्णुर्वरुणोमित्रोऽअग्निरहानिभ

(५।४।४) कदुप्रियायेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिभानुर्विश्वेदेवाजगती (भेदपक्षे—विद्युतोग्निः १ उषाः १ इंद्रसूर्यौ १ अग्निः २ एवं ५)।
(५।४।५) देवंवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःप्रतिप्रभुर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्अंत्यातृणपाणिः (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ सूर्यः १ विश्वेदेवाः ३ एवं ५)।

द्राजंनयंतदस्माः+ ॥ तन्नोऽअनर्वासवितावरूथंतत्सिंधवऽइषयंतोऽअनुग्मन् । उपयद्वोचेऽअध्वरस्यहोतारायःस्या
मपतंयोवाजरत्नाः ॥ प्रयेवसुभ्यऽईवदानमोदुर्येमित्रेवरुणेसूक्तवाचः । अवैत्वभ्वंकृणुतावरीयोदिवस्पृथिव्योरवसा
मदेम ॥ ३ ॥ परिशिष्टं ॥ सूक्तांतेतृणान्यग्नावरण्येवोदकेपिवा ॥ यत्स्तृणैरध्ययनंतदधीतैस्तृणानिभवतेभव ॥ वा
पीकूपतडागानांसमुद्रंगच्छस्वाहा ॥ ॥ (५।४।६) विश्वोदेवस्यनेतुर्मर्तोवुरीतसख्यं । विश्वोरायऽइषुध्यतिद्यु
म्नंवृणीतपुष्यसे ॥ तेतेदेवनेतर्येचेमाँऽअनुशसे । तेरायातेह्या३पृचेसचेमहिसचथ्यैः* ॥ अतोनऽआनॄनतिथीनतःप
त्नीर्दशस्यत । आरेविश्वंपथेष्ठांद्विषोयुयोतुयूयुविः ॥ यत्रवह्निरभिहितोदुद्रवद्द्रोण्यःपशुः । नृमणावीरपस्त्योर्णाधीरे
वसनिता ॥ एषतेदेवनेतारथस्पतिःशंरयिः । शंरायेशंस्वस्तयऽइषःस्तुतोमनामहेदेवस्तुतोमनामहे ॥ ४ ॥ (५।४।७)
अग्नेसुतस्यपीतयेविश्वैरूमेभिरागहि । देवेभिर्हव्यदातये ॥ ऋतंधीतयऽआगतसत्यधर्माणोऽअध्वरं । अग्नेःपिबतजि

(५।४।६) विश्वोदेवस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवाअनुष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (भेदपक्षे—सविता २ विश्वेदेवाः १ सविता २ एवं ५) (५।४।७) अग्नेसुतस्येतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यस्वस्त्यात्रेयोविश्वेदेवाश्चतुर्थीषष्ठीसप्तमीनामिंद्रवायूपंचम्यावायुःआद्याश्चतस्रो गायत्र्यःपंचम्यादिषळुष्णिहःएकादश्यादितिस्रोजगत्यः (त्रिष्टुभोवा) अंत्येद्वेअनुष्टुभौ। (भेदपक्षे—अग्निः २ विश्वेदेवाः १ इंद्रवायू १ वायुः १ इंद्रवायू २ अग्निः ३ विश्वेदेवाः ५ एवं १५) ।

ह्वया ॥ विप्रेभिर्विप्रसंत्यप्रातर्यावभिरागहि । देवेभिःसोमपीतये ॥ अयंसोमश्चमूसुतोऽमत्रेपरिषिच्यते । प्रियऽइं
द्रायवायवे ॥ वायवायाहिवीतयेजुषाणोहव्यदातये । पिबासुतस्यांधसोऽअभिप्रयः ॥ ५ ॥ इंद्रश्चवायवेषांसुताना
पीतिमर्हथः । तान्जुषेथामरेपसावभिप्रयः ॥ सुताऽइंद्रायवायवेसोमासोदध्याशिरः । निम्नंनयंतिसिंधवोभिप्रयः ॥
सजूर्विश्वेभिर्देवेभिरश्विभ्यामुषसासजूः । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरण ॥ सजूर्मित्रावरुणाभ्यांसजूःसोमेनविष्णुना ।
आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरण ॥ सजूरादित्यैर्वसुभिःसजूरिंद्रेणवायुना । आयाह्यग्नेऽअत्रिवत्सुतेरण ॥ ६ ॥ स्वस्ति
नोमिमीतामश्विनाभगःस्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः । स्वस्तिपूषाऽअसुरोदधातुनःस्वस्तिद्यावापृथिवीसुचेतुना ॥ स्वस्त
येवायुमुपब्रवामहैसोमंस्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः । बृहस्पतिंसर्वगणंस्वस्तयेस्वस्तयऽआदित्यासोभवंतुनः ॥ विश्वेदेवा
नोऽअद्यास्वस्तयेवैश्वानरोवसुरग्निःस्वस्तये । देवाऽअवंत्वृभवःस्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रःपात्वंहसः ॥ स्वस्तिमित्रावरुणा
स्वस्तिपथ्येरेवति । स्वस्तिनऽइंद्रश्चाग्निश्चस्वस्तिनोऽअदितेकृधि ॥ स्वस्तिपंथामनुचरेमसूर्याचंद्रमसाविव । पुनर्ददता
घ्नताजानतासंगमेमहि ॥ ७ ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमरिष्टनेमिंमहद्भूतंवायसंदेवतानां । असुरघ्नमिं
द्रसखंसमत्सुबृहद्यशोनावमिवारुहेम ॥ अंहोमुचमांगिरसंगयंचस्वस्त्यात्रेयंमनसाचतार्क्ष्यं । प्रयतपाणिःशरणंप्रपद्ये

स्वस्तिसंबाधेष्वभयंनोऽअस्तु ॥) (५।४।८) प्रश्यावाश्वधृष्णुयार्चामरुद्भिर्ऋक्वभिः । येऽअद्रोघमनुष्वधंश्रवोम
दंतियज्ञियाः ॥ तेहिस्थिरस्यशवसःसखायःसंतिधृष्णुया । तेयामन्नाधृषद्विनस्त्मनापांतिशश्वतः ॥ तेस्पंद्रासोनोक्ष
णोतिष्कंदंतिशर्वरीः । मरुतामधामहोदिविक्षमाचमन्महे ॥ मरुत्सुवोदधीमहिस्तोमंयज्ञंचधृष्णुया । विश्वेयेमानुषा
युगापांतिमर्त्यंरिषः+ ॥ अर्हंतोयेसुदानवोनरोऽअसामिशवसः । प्रयज्ञंयज्ञियेभ्योदिवोऽअर्चामरुद्भ्यः ॥ ८ ॥ आरु
क्मैरायुधानरऽऋष्वाऽऋष्टीरसृक्षत । अन्वेनाँऽअहविद्युतोमरुतोजज्झतीरिवभानुरर्तत्मनादिवः+ ॥ येवावृधंत
पार्थिवायऽउरावंतरिक्षऽआ । वृजनेवानदीनांसधस्थेवामहोदिवः+ ॥ शर्धोमारुतमुच्छंससत्यशवसमृभ्वसं । उतस्म
तेशुभेनरःप्रस्पंद्रायुजतत्मना ॥ उतस्मतेपरुष्ण्यामूर्णावसतशुंध्यवः । उतपव्यारथानामद्रिंभिंदंत्योजसा ॥ आपथ
योविपथयोंतस्पथाऽअनुपथाः । एतेभिर्मह्यंनामभिर्यज्ञंविष्टारऽओहते ॥ ९ ॥ अधानरोन्योहतेधानियुतऽओहते ।
अधापारावताऽइतिचित्रारूपाणिदश्या ॥ छंदःस्तुभःकुभन्यवऽउत्समाकीरिणोनृतुः । तेमेकेचिन्नतायवऽऊमाऽआ
सन्दृशिविषे+ ॥ यऽऋष्वाऽऋष्टिविद्युतःकवयःसंतिवेधसः । तमृषेमारुतंगणंनमस्यारमयागिरा+ ॥ अच्छऽऋषे
मारुतंगणंदानामित्रंनयोषणा । दिवोवाधृष्णवऽओजसास्तुताधीभिरिषण्यत ॥ नूमन्वानऽएषांदेवाँऽअच्छानवक्ष

(५।४।८) प्रश्यावाश्वेतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोनुष्टुप्षष्ठीषोडशीसप्तदश्यःपंक्तयः ।

णा । दानासचेतसूरिभिर्यामश्रुतेभिरंजिभिः ॥ प्रयेमेबंध्वेषेगांवोचंतसूरयःपृश्निंवोचंतमातरं । अधापितरमिष्मिणं
रुद्रंवोचंतशिक्वसः ॥ सप्तमेसप्तशाकिनऽएकमेकाशतादुदुः । यमुनायामधिश्रुतमुद्राधोगव्यंमृजेनिराधोऽअश्व्यंमृ
जे ॥ १० ॥ (५।४।९) कोवेदजानमेषांकोवापुरासुम्नेष्वासमरुतां । यद्युयुज्रेकिलास्यः* ॥ ऐतान्रथेषुतस्थुषःकः
शुश्रावकथाययुः । कस्मैसस्रुःसुदासेऽअन्वापयऽइळाभिर्वृष्टयःसह+ ॥ तेमऽआहुर्यऽआययुरुपद्युभिर्विभिर्मदे । न
रोमर्याऽअरेपसऽइमान्पश्यन्नितिष्टुहि ॥ येऽअंजिषुयेवाशीषुस्वभानवःस्रक्षुरुक्मेषुखादिषु । श्रायारथेषुधन्वसु ॥
युष्माकंस्मारथाँऽअनुमुदेदधेमरुतोजीरदानवः । वृष्टीद्यावोयतीरिव ॥ ११ ॥ आयंनरःसुदानवोददाशुषेदिवःको
शमचुच्यवुः । विपर्जन्यंसृजंतिरोदसीऽअनुधन्वनायंतिवृष्टयः ॥ ततृदानाःसिंधवःक्षोदसारजःप्रसस्रुर्धेनवोयथा ।
स्यंनाऽअश्वाऽइवाध्वनोविमोचनेवियद्वर्तंतऽएन्यः* ॥ आयातमरुतोदिवऽआंतरिक्षादमादुत । मावस्थातपरावतः ॥
मावोरसानितभाकुभाक्रुमुर्मावःसिंधुर्निरीरमत् । मावःपरिष्ठात्सरयुःपुरीषिण्यस्मेऽइत्सुम्नमस्तुवः ॥ तंवःशर्धंरथा
नांत्वेषंगणंमारुतंनव्यसीनां । अनुप्रयंतिवृष्टयः ॥ १२ ॥ शर्धंशर्धंवऽएषांव्रातंव्रातंगणंगणंसुशस्तिभिः । अनुक्रामे

(५।४।९) कोवेदेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतः क्रमेणककुप्बृहत्यनुष्टुप्पुरउष्णिक्ककुप्सतोबृहतीसतोबृहतीगायत्रीसतो
बृहतीककुप्ककुब्गायत्रीसतोबृहतीसतोबृहतीककुप्सतोबृहत्यः ।

मधीतिभिः ॥ कस्माऽअद्यसुजातायरातहव्यायप्रययुः । एनायामेनमरुतः ॥ येनतोकायतनयायधान्यं१बीजंवह
ध्वेऽअक्षितं । अस्मभ्यंतद्धत्तनयद्वऽईमहेराधोविश्वायुसौभगं ॥ अतीयामनिदस्तिरःस्वस्तिभिर्हित्वावद्यमरातीः ।
वृष्ट्वीशंयोरापऽउस्रिभेषजंस्याममरुतःसह+ ॥ सुदेवःसमहासतिसुवीरोनरोमरुतःसमर्त्यः । यंत्रायध्वेस्यामते+ ॥
स्तुहिभोजान्स्तुवतोऽअस्ययामनिरणन्गावोनयवसे । यतःपूर्वाँऽइवसखीँऽरनुह्वयगिरागृणीहिकामिनः ॥ १३ ॥
(५।४।१०) प्रशर्धायमारुतायस्वभानवऽइमांवाचमनजापर्वतच्युते । घर्मस्तुभेदिवऽआपृष्ठयज्वनेद्युम्नश्रवसेमहिनृ
म्णमर्चत ॥ प्रवोमरुतस्तविषाऽउदन्यवोवयोवृधोऽअश्वयुजःपरिज्रयः । संविद्युतादधतिवाशतित्रितःस्वरंत्यापोव
नापरिज्रयः ॥ विद्युन्महसोनरोऽअश्मदिद्यवोवातत्विषोमरुतःपर्वतच्युतः । अब्दयाचिन्मुहुराह्रादुनीवृतःस्तनयद
मारभसाऽउदोजसः ॥ व्य१क्तून्रुद्राव्यहानिशिक्वसोव्य१तरिक्षंविरजांसिधूतयः । वियदज्राँऽअजथनावऽईयथावि
दुर्गाणिमरुतोनाहरिष्यथ ॥ तद्वीर्यंवोमरुतोमहित्वनंदीर्घंततानसूर्योनयोजनं । एतानयामेऽअगृभीतशोचिषोनश्व
दांयन्न्ययातनागिरिं+ ॥ १४ ॥ अभ्राजिशर्धोमरुतोयदर्णसंमोषथावृक्षंकपनेववेधसः । अधस्मानोऽअरमतिंसजोष
सश्चक्षुरिवयंतमनुनेषथासुगं+ ॥ नसजीयतेमरुतोनहन्यतेनस्रेधतिनव्यथतेनरिष्यति । नास्यरायऽउपदस्यंतिनोतय

(५।४।१०) प्रशर्धायेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगतीचतुर्दशीत्रिष्टुप् ।

ऽऋषिंवायंराजानंवासुषूदथ ॥ नियुत्वंतोग्रामजितोयथानरोर्यमणोनमरुतःकबंधिनः । पिन्वंत्युत्संयदिनासोऽअ
स्वरन्व्युंदंतिपृथिवींमध्वोऽअंधसा ॥ प्रवत्वतीयंपृथिवीमरुद्भ्यःप्रवत्वतीद्यौर्भवतिप्रयद्भ्यः । प्रवत्वतीःपथ्याऽअंतरि
क्ष्याःप्रवत्वंतःपर्वताजीरदानवः ॥ यन्मरुतःसभरसःस्वर्णरःसूर्यऽउदितेमदथादिवोनरः । नवोश्वाःश्रथयंताहसिस्र
तःसद्योऽअस्याध्वनःपारमश्नुथ ॥ १५ ॥ अंसेषुवऽऋष्टयःपत्सुखादयोवक्षःसुरुक्मामरुतोरथेशुभः । अग्निभ्राजसो
विद्युतोगभस्त्योःशिप्राःशीर्षसुवितताहिरण्ययीः ॥ तंनाकमर्योऽअगृभीतशोचिषंरुशत्पिप्पलंमरुतोविधूनुथ । सम
च्यंतवृजनातित्विषंतयत्स्वरंतिघोषंविततमृतायवः ॥ युष्मादत्तस्यमरुतोविचेतसोरायःस्यामरथ्यो३वयस्वतः । नयो
युच्छतितिष्यो३यथादिवो३स्मेरारंतमरुतःसहस्रिणं ॥ यूयंरयिंमरुतःस्पार्हवीरंयूयमृषिमवथसामविप्रं । यूयमर्वंतंभ
रतायवाजंयूयंधत्थराजानंश्रुष्टिमंतं ॥ तद्वोयामिद्रविणंसद्यऽऊतयोयेनास्व१र्णततनामनॄँरभि । इदंसुमेमरुतोहर्यता
वचोयस्यतरेमतरसाशतंहिमाः ॥ १६ ॥ (५।४।११) प्रयज्यवोमरुतोभ्राजदृष्टयोबृहद्वयोदधिरेरुक्मवक्षसः । ई
यंतेऽअश्वैःसुयमेभिराशुभिःशुभंयातामनुरथाऽअवृत्सत ॥ स्वयंदधिध्वेतविषींयथाविदबृहन्महांतऽउर्वियाविराज
थ । उतांतरिक्षंममिरेव्योजसाशुभं० ॥ साकंजाताःसुभ्वःसाकमुक्षिताःश्रियेचिदाप्रतरंवावृधुर्नरः । विरोकिणःसूर्य

(५।४।११) प्रयज्यवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

स्येवरश्मयःशुभं० ॥ आभूषेण्यंवोमरुतोमहित्वनंदिदृक्षेण्यंसूर्यस्येवचक्षणं । उतोऽअस्माँऽअमृतत्वेदधातनशुभं० ॥
उदीरयथामरुतःसमुद्रतोयूयंवृष्टिंवर्षयथापुरीषिणः । नवोदस्राऽउपदस्यंतिधेनवःशुभं० ॥ १७ ॥ यदश्वान्धूर्षुपृष
तीरयुग्ध्वंहिरण्ययान्प्रत्यत्काँऽअमुग्ध्वं । विश्वाऽइत्स्पृधोमरुतोव्यस्यथशुभं० ॥ नपर्वतानन्द्योवरंतवोयत्राचिध्वंम
रुतोगच्छथेदुतत् । उतद्यावापृथिवीयाथनापरिशुभं० ॥ यत्पूर्व्यंमरुतोयच्चनूतनंयदुद्यतेवसवोयच्चशस्यते । विश्वं
स्यतस्यभवथानवेदसःशुभं० ॥ मृळतनोमरुतोमावधिष्टनास्मभ्यंशर्मबहुलंवियंतन । अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातनशु
भं० ॥ यूयमस्मान्नयतवस्योऽअच्छानिरंहतिभ्योमरुतोगृणानाः । जुषध्वंनोहव्यदातिंयजत्रावयंस्यामपतयोरयीणां+
॥ १८ ॥ (५।४।१२) अग्नेशर्धंतमागणंपिष्टंरुक्मेभिरंजिभिः । विशोऽअद्यमरुतामवह्वयेदिवश्चिद्रोचनादधि ॥
यथाचिन्मन्यसेहृदातदिन्मेजग्मुराशसः । येतेनेदिष्ठंहवनान्यागमन्तान्वर्धभीमसंदृशः ॥ मीळ्हुष्मंतीवपृथिवीपराह
तामदंत्येत्यस्मदा । ऋक्षोनवोमरुतःशिमीवाँऽअमोदुध्रोगौरिवभीमयुः+ ॥ नियेरिणंत्योजसावृथागावोनदुर्धुरः ।
अश्मानंचित्स्वर्यं१पर्वतंगिरिंप्रच्यावयंतियामभिः ॥ उत्तिष्ठनूनमेषांस्तोमैःसमुक्षितानां । मरुतांपुरुतममपूर्व्यंगवांस
र्गमिवह्वये ॥ १९ ॥ युङ्ध्वंह्यरुषीरथेयुङ्ध्वंरथेषुरोहितः । युङ्ध्वंहरीऽअजिराधुरिवोळ्हवेवहिष्ठाधुरिवोळ्हवे ॥ उत

(५।४।१२) अग्नेशर्धंतमितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोबृहतीतृतीयासप्तम्यौसतोबृहत्यौ ।

स्यवाज्यंरुषस्तुविष्वणिरिहस्मधायिदर्शतः । मावोयामेषुमरुतश्चिरंकरत्प्रतंरथेषुचोदत ॥ रथंनुमारुतंवयंश्रवस्युमा
हुवामहे । आयस्मिन्तस्थौसुरणानिबिभ्रतीसचामरुत्सुरोदसी+ ॥ तंवःशर्धंरथेशुभंत्वेषंपनस्युमाहुवे । यस्मिन्त्सुजा
तासुभगामहीयतेसचामरुत्सुमीळ्हुषी+ ॥ २० ॥ (५।५।१) आरुद्रासऽइंद्रवंतःसजोषसोहिरण्यरथाःसुवितायगं
तन । इयंवोऽअस्मत्प्रतिहर्यतेमतिस्तृष्णजेनदिवऽउत्साऽउदन्यवे ॥ वाशीमंतऽऋष्टिमंतोमनीषिणःसुधन्वानऽइषुमं
तोनिषंगिणः । स्वश्वास्थसुरथाःपृश्निमातरःस्वायुधामरुतोयाथनाशुभं ॥ धूनुथद्यांपर्वतान्दाशुषेवसुनिवोवनाजिहते
यामनोभिया । कोपयथपृथिवींपृश्निमातरःशुभेयदुग्राःपृषतीरयुग्ध्वं ॥ वातत्विषोमरुतोवर्षनिर्णिजोयमाऽइवसुसं
दृशःसुपेशसः । पिशंगाश्वाऽअरुणाश्वाऽअरेपसःप्रत्वक्षसोमहिनाद्यौरिवोरवः ॥ पुरुद्रप्साऽअंजिमंतःसुदानवस्त्वेष
संदृशोऽअनवभ्रराधसः । सुजातासोजनुषारुक्मवक्षसोदिवोऽअर्काऽअमृतंनामभेजिरे ॥ २१ ॥ ऋष्टयोवोमरुतोऽ
अंसयोरधिसहऽओजोबाह्वोर्वोबलंहितं । नृम्णाशीर्षस्वायुधारथेषुवोविश्वावःश्रीरधितनूषुपिपिशे ॥ गोमदश्वावद्रथ
वत्सुवीरंचंद्रवद्राधोमरुतोददानः । प्रशस्तिंनःकृणुतरुद्रियासोभक्षीयवोवसोदैव्यस्य ॥ हयेनरोमरुतोमृळतानस्तुवी

(५।५।१) आरुद्रासइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

मघासोऽअमृताऽऋतज्ञाः । सत्यश्रुतःकवयोयुवानोबृहद्गिरयोबृहदुक्षमाणाः ॥ २२ ॥ (५।५।२) तमुनूनंतविषीमंतमेषांस्तुषेगणंमारुतंनव्यसीनां । यऽआश्वश्वाऽअमवद्वहंतऽउतेशिरेऽअमृतस्यस्वराजः ॥ त्वेषंगणंतवसंखादिहस्तंधुनिव्रतंमायिनंदातिवारं । मयोभुवोयेऽअमितामहित्वावंदस्वविप्रतुविराधसोनृन्+ ॥ आवोयंतूदवाहासोऽअद्यवृष्टिंयेविश्वेमरुतोजुनंति । अयंयोऽअग्निर्मरुतःसमिद्धऽएतंजुषध्वंकवयोयुवानः ॥ यूयंराजानमिर्यंजनायविभ्वतष्टंजनयथायजत्राः । युष्मदेतिमुष्टिहाबाहुजूतोयुष्मत्सदश्वोमरुतःसुवीरः ॥ अराऽइवेदचरमाऽअहेवप्रप्रजायंतेऽअकवामहोभिः । पृश्नेःपुत्राऽउपमासोरभिष्ठाःस्वयामत्यामरुतःसंमिमिक्षुः ॥ यत्प्रायासिष्टपृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतोरथेभिः । क्षोदंतऽआपोरिणतेवनान्यवोस्रियोवृषभःक्रंदतुद्यौः+ ॥ प्रथिष्टयामन्पृथिवीचिदेषांभर्तेवगर्भंस्वमिच्छवोधुः । वातान्ह्यश्वान्धुर्यायुयुज्रेवर्षंस्वेदंचक्रिरेरुद्रियासः ॥ हयेनरो० ॥२३॥ (५।५।३) प्रवःस्पळक्रन्त्सुवितायदावनेर्चादिवेप्रपृथिव्याऽऋतंभरे । उक्षंतेऽअश्वान्तरुषंतऽआरजोनुस्वंभानुंश्रथयंतेऽअर्णवैः+ ॥ अमादेषांभियसाभूमिरेजतिनौर्नपूर्णाक्षरतिव्यथिर्यती । दूरेदृशोयेचितयंतऽएमभिरंतर्महेविदथेयेतिरेनरः ॥ गवामिवश्रियसेशृंगमुत्तमंसूर्योनचक्षूरजसोविसर्जने । अत्याऽइवसुभ्व१श्चारवस्थनमर्याऽइवश्रियसेचेतथानरः ॥ कोवोमहांतिमहतामुदश्नवत्कस्का

(५।५।२) तमुनूनमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतस्त्रिष्टुप् । (५।५।३)प्रवःस्पळित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतोजगत्यंत्या

व्यामरुतःकोहपौंस्या । यूयंहभूमिंकिरणंनरेजथप्रयद्भरध्वेसुवितायदावने ॥ अश्वाऽइवेदरुषासःसबंधवःशूराऽइवप्रयुधःप्रोतयुयुधुः । मर्याऽइवसुवृधोवावृधुर्नरःसूर्यस्यचक्षुःप्रमिनंतिवृष्टिभिः ॥ तेऽअज्येष्ठाऽअकनिष्ठासऽउद्भिदोमध्यमासोमहसाविवावृधुः । सुजातासोजनुषापृश्निमातरोदिवोमर्याऽआनोऽअच्छाजिगातन ॥ वयोनयेश्रेणीःपप्तुरोजसांतान्दिवोबृहतःसानुनस्परि । अश्वासऽएषामुभयेयथाविदुःप्रपर्वतस्यनभनूँरचुच्यवुः ॥ मिमातुद्यौरदितिर्वीतयेनःसंदानुचित्राऽउषसोयतंतां । आचुच्यवुर्दिव्यंकोशमेतऽऋषेरुद्रस्यमरुतोगृणानाः+ ॥२४॥ (५।५।४) ईळेऽअग्निंस्ववसंनमोभिरिहप्रसत्तोविचयत्कृतंनः । रथैरिवप्रभरेवाजयद्भिःप्रदक्षिणिन्मरुतांस्तोममृध्यां ॥ आयेतस्थुःपृषतीषुश्रुतासुसुखेषुरुद्रामरुतोरथेषु । वनाचिदुग्राजिहतेनिवोभियापृथिवीचिद्रेजतेपर्वतश्चित् ॥ पर्वतश्चिन्महिवृद्धोबिभायदिवश्चित्सानुरेजतस्वनेवः । यत्क्रीळथमरुतऽऋष्टिमंतऽआपऽइवसध्र्यंचोधवध्वे ॥ वराऽइवेद्रैवतासोहिरण्यैरभिस्वधाभिस्तन्वःपिपिश्रे । श्रियेश्रेयांसस्तवसोरथेषुसत्रामहांसिचक्रिरेतनूषु ॥ अज्येष्ठासोऽअकनिष्ठासऽएतेसंभ्रातरोवावृधुःसौभगाय । युवापितास्वपारुद्रऽएषांसुदुघापृश्निःसुदिनामरुद्भ्यः ॥ यदुत्तमेमरुतोमध्यमेवायद्वावमेसुभगासोदिविष्ठ । अतोनोरुद्राऽउतवान्व१स्याग्नेवित्ताद्धविषोयद्यजाम ॥ अग्निश्चयन्मरुतोविश्ववेदसोदिवोवहध्वऽउत्त

त्रिष्टुप् । (५।५।४) ईळेअग्निमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोमरुतस्त्रिष्टुबंत्येद्वेजगत्यौ । (आग्नेयंचवेत्यनुक्रमण्युक्तेरग्नामरुतोवा) ।

रादधिष्णुभिः । तेमंदसानाधुनयोरिशादसोवामंधत्तयजमानायसुन्वते+ ॥ अग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिर्ऋक्वभिःसोमंपिबमंदसानोगणश्रिभिः । पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिरायुभिर्वैश्वानरप्रदिवाकेतुनासजूः+ ॥ २५ ॥ (५।५।५) केष्ठानरःश्रेष्ठतमायऽएकंऽएकऽआयय । परमस्याःपरावतः ॥ क्व१वोश्वाःक्वा३भीशवःकथंशेककथायय । पृष्ठेसदोनसोर्यमः ॥ जघनेचोदऽएषांविसक्थानिनरोयमुः । पुत्रकृथेनजनयः ॥ परावीरासऽएतनमर्यासोभद्रजानयः । अग्नितपोयथासथ ॥ सनत्साश्व्यंपशुमुतगव्यंशतावयं । श्यावाश्वस्तुताययादोर्वीरायोपबर्बृहत् ॥ २६ ॥ उतत्वास्त्रीशशीयसीपुंसोभवतिवस्यसी । अदेवत्रादराधसः ॥ वियाजानातिजसुरिंवितृष्यंतंविकामिनं । देवत्राकृणुतेमनः ॥ उतघानेमोऽअस्तुतःपुमाँऽइतिब्रुवेपणिः । सवैरदेयऽइत्समः+ ॥ उतमेरपद्युवतिर्ममंदुषीप्रतिश्यावायवर्तनिं । विरोहितापुरुमीळ्हाययेमतुर्विप्रायदीर्घयशसे ॥ योमेधेनूनांशतंवैददश्विर्यथाददत् । तरंतऽइवमंहना ॥ २७ ॥ यऽईंवहंतऽआशुभिःपिबंतोमदिरंमधु । अत्रश्रवांसिदधिरे ॥ येषांश्रियाधिरोदसीविभ्राजंतेरथेष्वा । दिविरुक्मऽइवोपरि ॥

(५।५।५) केष्ठानरइत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यश्यावाश्वः आद्यानांचतसृणांयईंवहंतइत्यादिषण्णांचमरुतःपंचम्यादिचतसृणांतरंतमहिषीशशीयसी उतमेरपदित्यस्याःपुरुमीळ्होयोमेधेनूनामित्यस्यास्तरंतःएतंमेस्तोममित्यादितिसृणांरथवीतिर्गायत्रीपंचम्यनुष्टुप्नवमीसतोबृहती । (अत्रत्यौपुरुमीळ्हतरंतौवैददश्वी रथवीतिर्दार्भ्यः) ।

युवासमारुतोगणस्त्वेषरथोऽअनेद्यः । शुभंयावाप्रतिष्कुतः ॥ कोवेदनूनमेषांयत्रामदंतिधूतयः । ऋतजाताऽअरेपसः ॥ यूयंमर्तंविपन्यवःप्रणेतारऽइत्थाधिया । श्रोतारोयामहूतिषु ॥ २८ ॥ तेनोवसूनिकाम्यापुरुश्चंद्रारिशादसः । आयज्ञियासोववृत्तन ॥ एतंमेस्तोममूर्म्येदार्भ्यायपरावह । गिरोदेविरथीरिव ॥ उतमेवोचतादितिसुतसोमेरथवीतौ । नकामोऽअपवेतिमे ॥ एषक्षेतिरथवीतिर्मघवागोमतीरनु । पर्वतेष्वपश्रितः ॥ २९ ॥ (५।५।६) ऋतेनऽऋतमपिहितंध्रुवंवांसूर्यस्ययत्रविमुचंत्यश्वान् । दशशतासहतस्थुस्तदेकंदेवानांश्रेष्ठंवपुषामपश्यं ॥ तत्सुवांमित्रावरुणामहित्वमीर्मातस्थुषीरहभिर्दुदुह्रे । विश्वाःपिन्वथःस्वसरस्यधेनाऽअनुवामेकःपविरावर्वत ॥ अधारयतंपृथिवीमुतद्यांमित्रराजानावरुणामहोभिः । वर्धयतमोषधीःपिन्वतंगाऽअववृष्टिंसृजतंजीरदानू ॥ आवामश्वासःसुयुजोवहंतुयतरश्मयऽउपयंत्वर्वाक् । घृतस्यनिर्णिगनुवर्ततेवामुपसिंधवःप्रदिविक्षरंति ॥ अनुश्रुताममतिंवर्धदुर्वींबर्हिरिवयजुषारक्षमाणा । नमस्वंताधृतदक्षाधिगर्तेमित्रासाथेवरुणेळास्वंतः+ ॥ ३० ॥ अक्रविहस्तासुकृतेपरस्पायंत्रासाथेवरुणेळास्वंतः । राजानाक्षत्रमहृणीयमानासहस्रस्थूणंबिभृथःसहद्वौ+ ॥ हिरण्यनिर्णिगयोऽअस्यस्थूणाविभ्राजतेदिव्य१श्वाजनीव । भद्रेक्षेत्रेनिमितातिल्विलेवासनेममध्वोऽअधिगर्त्यस्य ॥ हिरण्यरूपमुषसोव्युष्टावयःस्थू

(५।५।६) ऋतेनऋतमितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्रुतविन्मित्रवारुणौत्रिष्टुप् ।

ण॒मुदि॑ता॒सूर्य॑स्य । आरो॑हथोवरुणमित्र॒गर्त॒मत॑श्चक्षाथे॒ऽअदि॑तिं॒दिति॑ंच ॥ यद्बंहि॑ष्ठं॒नाति॒विधे॑सुदानू॒ऽअच्छि॑द्रं॒शर्म॑भु
वनस्यगोपा । तेन॑नोमित्रावरुणावविष्टं॒सिषा॑संतोजिगी॒वांस॑ःस्याम ॥ ३१ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

सप्तविंशाध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. २५ [मे. प. उषसइ. सूर्यरश्मिभ्य. सूर्याये.३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. मित्रावरुणाभ्यामग्नय. विद्युतेग्नय. उषस. इंद्रसूर्याभ्या. अग्नय.२ विश्वेभ्यो. सूर्याये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ सवित्र.२ विश्वेभ्योदेवे. सवित्र.२ अग्नय.२ विश्वेभ्योदेवेभ्य.] इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या.२ विश्वेभ्योदेवेभ्य.८ मरुद्भ्य.९१ अग्नामरुद्भ्य.८ मरुद्भ्य.४ तरंतमहिष्याशसीयस्याइ.४ पुरुमीह्लाये. तरंताये. मरुद्भ्य.६ रथवीतय.३ मित्रावरुणाभ्या.९ ॥ इतिचतुर्थेतृतीयः ॥

ऋतस्यसप्तार्चनानाजागतं॑वरुणं॑पंक्त्यं॑तंतु॑यश्चिकेतषड्डातहव्यं॑आचिकितानानुष्टुभंतु॑बळित्थापंचयजतः॑प्रवोगा
यत्रं॑त्रीरोचनाचतुष्कमुरुचक्रिः॑पुरुरुणागायत्रंत्वा॑नस्तृचंबाहुवृक्तंआमित्रऔष्णिहं॑यदद्यदशपौरं॑आश्विनंतदा
नुष्टुभंतु॑कूष्ठःप्रतिनवावस्युः॑पांक्तंमाभातिपंचात्रिः॑प्रातर्यावाणाश्विनौनवंसप्तवध्रिरुयुष्णिगादिंचतुर्थीत्रिष्टुप्पं
चानुष्टुभौंत्याःपंचगर्भस्राविण्यउपनिषन्महेदशसत्यश्रवाउषस्यंतुपांक्तंद्युतद्यामानंषड्युंजतेपंचश्यावाश्वःसावि
त्रंतुजागतंतत्सवितुर्नवगायत्रंमाद्यानुष्टुबच्छदशात्रिःपार्जन्यंमुपाद्यास्तिस्रोजगत्यउपांत्यानुष्टुब्बळित्थातृचंपा
र्थिवमानुष्टुभंप्रसम्राजेष्टौवारुणमिंद्राग्नीषळैंद्राग्नमानुष्टुभंविराट्पूर्वांतंप्रवोनवैवयामरुन्मारुतमतिजागतंबार्ह
स्पत्योभरद्वाजःषष्ठंमंडलमपश्यंस्त्वंह्यग्नेसप्तोना ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (५।५।७) ऋतं॑स्यगोपा॒वधि॑तिष्ठथो॒रथं॒सत्य॑धर्माणापर॒मेव्यो॑मनि । यम॑त्रमित्रावरु॒णाव॑थोयु॒वं
तस्मै॑वृष्टिर्मधु॑मत्पिन्वतेदि॒वः+ ॥ स॒म्राजा॑व॒स्यभुव॑नस्यराजथो॒मित्रा॑वरुणावि॒दथे॑स्व॒र्दृशा॑ । वृष्टिं॑वा॒राधो॑ऽअमृत॒त्व
मी॑महेद्या॒वापृ॑थि॒वीविच॑रंतित॒न्यव॑ः ॥ स॒म्राजा॑ऽउ॒ग्रावृ॑ष॒भादि॒वस्पती॑पृथि॒व्यामि॒त्रावरु॑णा॒विच॑र्षणी । चि॒त्रेभि॑र॒भ्रैरुप॑
तिष्ठथो॒रवं॑द्यांव॑र्षयथो॒ऽअसु॑रस्यमा॒यया॑ ॥ मा॒यावां॑मित्रावरुणादि॒विश्रि॒तासूर्यो॒ज्योति॑श्चरतिचि॒त्रमायु॑धं । तम॒भ्रेण॑
वृष्ट्यागूहथोदि॒विपर्ज॑न्यद्र॒प्सामधु॑मंतऽईरते ॥ रथं॑युंजतेम॒रुत॑ःशु॒भेसु॒खंशूरो॑नमित्रावरु॒णागवि॑ष्टिषु । रजां॑सिचि॒त्रा
विच॑रंतित॒न्यवो॑दि॒वःसंम्राजा॒पय॑सानऽउक्षतं ॥ वाचं॑सुमित्रावरुणा॒विरा॑वतींप॒र्जन्य॑श्चि॒त्रांव॑दति॒त्विषी॑मतीं । अ॒भ्रा
वं॑सतम॒रुत॑ःसु॒माय॑या॒द्यांव॑र्षयतम॒रुणाम॑रे॒पसं॑ ॥ धर्म॑णामित्रावरुणाविपश्चितात्र॒तार॑क्षेथे॒ऽअसु॑रस्यमा॒यया॑ । ऋ॒तेन॑
विश्वं॒भुव॑नं॒विरा॑जथ॒ःसूर्य॒माध॑त्थोदि॒विचित्र्यं॒रथं॑ ॥ १ ॥ (५।५।८) वरु॑णंवोरि॒शाद॑समृ॒चामि॒त्रंह॑वामहे । परि॑व्र
जेव॑बा॒ह्वोर्ज॑ग॒न्वांसा॒स्व॑र्णरं ॥ ताबा॒हवा॑सु॒चेतु॒नाप्रयं॑तमस्मा॒ऽअर्च॑ते । शेवं॒हि॒जार्यं॑वां॒विश्वा॑सुक्षासु॒जोगु॑वे ॥ यन्नू॒नम॒
श्यांगतिं॑मि॒त्रस्य॑यायांप॒था । अस्य॑प्रि॒यस्य॒शर्म॒ण्यहिं॑सानस्यसश्चिरे+ ॥ युवाभ्यां॑मित्रावरुणोप॒मंधे॑यामृ॒चा । यद्ध॒क्षये॑

(५।५।७) ऋतस्यगोपावितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोर्चनानामित्रावरुणौजगती । (५।५।८) वरुणंवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यार्चनाना मित्रावरुणावनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

मघोनांस्तोतॄणांचस्पूर्धसे ॥ आनोमित्रसुदीतिभिर्वरुणश्चसधस्थऽआ । स्वेक्षयेमघोनांसखीनांचवृधसे ॥ युवंनोयेषुव
रुणक्षत्रंबृहच्चबिभृथः । उरुणोवाजसातयेकृतंरायेऽस्वस्तये ॥ उच्छंत्यांमेयजतादेवक्षत्रेरुशद्गवि । सुतंसोमंनहस्ति
भिरापड्भिर्धावतंनराबिभ्रतावर्चनानसं ॥ २ ॥ (५।५।९) यश्चिकेतससुक्रतुर्देवत्रासब्रवीतुनः । वरुणोयस्यदर्शतोमित्रो
वावनंतेगिरः ॥ ताहिश्रेष्ठवर्चसाराजानादीर्घश्रुत्तमा । तासत्पतीऽऋतावृधऽऋतावानाजनेजने ॥ तावामियानोवसेपू
र्वाऽउपब्रुवेसचा । स्वश्वासःसुचेतुनावाजाँऽअभिप्रदावने ॥ मित्रोऽअंहोश्चिदादुरुक्षयायगातुंवनते । मित्रस्यहिप्रतूर्व
तःसुमतिरस्तिविधतः+ ॥ वयंमित्रस्यावसिस्यामसप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयःसत्रावरुणशेषसः ॥ युवंमित्रेमंजनंयत
थःसंचनयथः । मामघोनःपरिख्यतंमोऽअस्माकमृषीणांगोपीथेनऽउरुष्यतं ॥ ३ ॥ (५।५।१०) आचिकितानसु
क्रतूदेवौमर्तरिशादसा । वरुणायऽऋतपेशसेदधीतप्रयसेमहे+ ॥ ताहिक्षत्रमविह्रुतंसम्यगसुर्य१माशाते । अधव्रतेव
मानुषंस्व१र्णधायिदर्शतं+ ॥ तावामेषेरथानामुर्वींगव्यूतिमेषां । रातहव्यस्यसुष्टुतिंदधृक्स्तोमैर्मनामहे ॥ अधाहि
काव्यायुवंदक्षस्यपूर्भिरद्भुता । निकेतुनाजनानांचिकेथेपूतदक्षसा ॥ तदृतंपृथिविबृहच्छ्रवऽएषऽऋषीणां । श्रयसा

(५।५।९) यश्चिकेतेतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयोरातहव्योमित्रावरुणावनुष्टुबंत्यापंक्तिः । (५।५।१०) आचिकितानेतिषडृचस्य
सूक्तस्यात्रेयोरातहव्योमित्रावरुणावनुष्टुप् ।

नावरंपृथ्वतिक्षरंतियामभिः ॥ आयद्वामीयचक्षसामित्रवयंचसूरयः । व्यचिष्ठेबहुपाय्येयतेमहिस्वराज्ये ॥ ४ ॥
(५।५।११) बळित्थादेवनिष्कृतमादित्यायजतंबृहत् । वरुणमित्रार्यमन्वर्षिष्ठंक्षत्रमाशाथे ॥ आयद्योनिंहिरण्ययं
वरुणमित्रसदथः । धर्तारांचर्षणीनांयंतंसुम्नंरिशादसा ॥ विश्वेहिविश्ववेदसोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । व्रतापदेवसश्चि
रेपांतिमर्त्यंरिषः+ ॥ तेहिसत्याऽऋतस्पृशऽऋतावानोजनेजने । सुनीथासःसुदानवोंहोश्चिदुरुचक्रयः ॥ कोनुवांमि
त्रास्तुतोवरुणोवातनूनां । तत्सुवामेषतेमतिरत्रिभ्यऽएषतेमतिः+ ॥ ५ ॥ (५।५।१२) प्रवोमित्रायगायतवरुणा
यविपागिरा । महिक्षत्रावृतंबृहत्+ ॥ सम्राजायाघृतयोनीमित्रश्चोभावरुणश्च । देवादेवेषुप्रशस्ता+ ॥ तानःशक्तंपा
र्थिवस्यमहोरायोदिव्यस्य । महिवांक्षत्रंदेवेषु ॥ ऋतमृतेनसपंतेषिरंदक्षमाशाते । अद्रुहादेवौवर्धेते ॥ वृष्टिद्यावारीत्या
पेषस्पतीदानुमत्याः । बृहंतंगर्तमाशाते ॥ ६ ॥ (५।५।१३) त्रीरोचनावरुणत्रीँऽरुतद्यून्त्रीणिमित्रधारयथोरजांसि । वा
वृधानावमतिंक्षत्रियस्यानुव्रतंरक्षमाणावजुर्यं+ ॥ इरावतीर्वरुणधेनवोवांमधुमद्वांसिंधवोमित्रदुह्रे । त्रयस्तस्थुर्वृष
भासस्तिसृणांधिषणानांरेतोधाविद्युमंतः ॥ प्रातर्देवीमदितिंजोहवीमिमध्यंदिनऽउदितासूर्यस्य । रायेमित्रावरुणा

(५।५।११) बळित्थादेवेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोयजतोमित्रावरुणावनुष्टुप् । (५।५।१२) प्रवोमित्रायेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयो
यजतोमित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१३) त्रीरोचनेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयउरुचक्रिर्मित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

सर्वतातेळैतोकायतनयायशंयोः+ ॥ याधर्तारारजसोरोचनस्योतादित्यादिव्यापार्थिवस्य । नवांदेवाऽअमृताऽआमिनंतिव्रतानिमित्रावरुणाध्रुवाणि ॥ ७ ॥ (५।५।१४) पुरूरुणाचिद्ध्यस्त्यवोनूनंवांवरुण । मित्रवंसिवांसुमतिं+ ॥ तावांसम्यगद्रुह्वाणेषमश्यामधायसे । वयंतेरुद्रास्याम ॥ पातंनोरुद्रापायुभिरुतत्रायेथांसुत्रात्रा । तुर्यामदस्यून्तनूभिः ॥ माकस्याद्भुतक्रतूयक्षंभुजेमातनूभिः । माशेषसामातनसा ॥ ८ ॥ (५।५।१५) आनोगंतंरिशादसावरुणमित्रबर्हणा । उपेमंचारुमध्वरं+ ॥ विश्वस्यहिप्रचेतसावरुणमित्रराजथः । ईशानापिप्यतंधियः ॥ उपनःसुतमागतंवरुणमित्रदाशुषः । अस्यसोमस्यपीतये ॥ ९ ॥ (५।५।१६) आमित्रेवरुणेवयंगीर्भिर्जुहुमोऽअत्रिवत् । निबर्हिषिसदतंसोमपीतये ॥ व्रतेनस्थोध्रुवक्षेमाधर्मणायातयज्जना । निबर्हिषि० ॥ मित्रश्चनोवरुणश्चजुषेतांयज्ञमिष्टये । निबर्हिषिसदतांसोम० ॥१०॥ (५।६।१) यद्द्यस्थःपरावतियदर्वावत्यश्विना । यद्वापुरूपुरुभुजायदंतरिक्षऽआगतं ॥ इहत्यापुरुभूतमापुरूदंसांसिबिभ्रता । वरस्यायाम्यध्रिगूहुवेतुविष्टमाभुजे+ ॥ ईर्मान्यद्वपुषेवपुश्चक्रंरथस्ययेमथुः । पर्य

(५।५।१४) पुरूरुणेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यात्रेयउरुचक्रिर्मित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१५) आनोगंतमितितृचस्यसूक्तस्यात्रेयोबाहुवृक्तोमित्रावरुणौगायत्री । (५।५।१६) आमित्रइतितृचस्यसूक्तस्यात्रेयोबाहुवृक्तोमित्रावरुणावुष्णिक् । (५।६।१) यद्द्यस्थइतिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपौरोश्विनावनुष्टुप् ।

न्यानाहुषायुगामह्नारजांसिदीयथः ॥ तदूषुवामेनाकृतंविश्वायद्वामनुष्टवे । नानाजातावरेपसासमस्मेबंधुमेयथुः ॥ आयद्वांसूर्यारथंतिष्ठद्रघुष्यदंसदा । परिवामरुषावयोघृणावरंतऽआतपः ॥ ११ ॥ युवोरत्रिश्चिकेततिनरासुम्नेनचेतसा । घर्मंयद्वामरेपसंनासत्यास्नाभुरण्यति ॥ उग्रोवांककुहोययिःशृण्वेयामेषुसंतनिः । यद्वांदंसोभिरश्विनात्रिर्नराववर्तति ॥ मध्वऽऊषुमधूयुवारुद्रासिषक्तिपिप्युषी । यत्समुद्रातिपर्षथःपक्काःपृक्षोभरंतवां ॥ सत्यमिद्वाऽउऽअश्विनायुवामाहुर्मयोभुवा । तायामन्यामहूतमायामन्नामृळयत्तमा ॥ इमाब्रह्माणिवर्धनाश्विभ्यांसंतुशंतमा । यातक्षामरथांऽइवावोचामबृहन्नमः ॥ १२ ॥ (५।६।२) कूष्ठोदेवावश्विनाद्यादिवोमनावसू । तच्छ्रवथोवृषण्वसूऽअत्रिर्वामाविवासति ॥ कुहत्याकुहनुश्रुतादिविदेवानासत्या । कस्मिन्नायतथोजनेकोवांनदीनांसचा ॥ कंयाथःकंहगच्छथःकमच्छायुंजाथेरथं । कस्यब्रह्माणिरण्यथोवयंवामुश्मसीष्टये ॥ पौरंचिद्ध्युदप्रुतंपौरपौरायजिन्वथः । यदीगृभीततातयेसिंहमिवद्रुहस्पदे+ ॥ प्रच्यवानाज्जुजुरुषोवव्रिमत्कंनमुंचथः । युवायदीकृथःपुनराकाममृण्वेवध्वः+ ॥ १३ ॥ अस्तिहिवामिहस्तोतास्मसिवांसंदृशिश्रिये । नूश्रुतंमऽआगंतमवोभिर्वाजिनीवसू ॥ कोवामद्यपुरूणामावव्नेमर्त्यानां । कोविप्रोविप्रवाहसाकोयज्ञैर्वाजिनीवसू ॥ आवांरथोरथानांयेष्ठोयात्वश्विना । पुरूचिदस्मयुस्तिरऽआंगूषोमर्त्येष्वा+ ॥

(५।६।२) कूष्ठोदेवावितिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःपौरोश्विनावनुष्टुप् ।

शमूषुवांमधूयुवास्माकमस्तुचर्कृतिः । अर्वाचीनाविचेतसाविभिःश्येनेवदीयतं ॥ अश्विनायद्धकर्हिचिच्छुश्रूयातमि
मंहवं । वस्वीरूषुवांभुजःपृंचंतिसुवांपृचः ॥ १४ ॥ (५।६।३) प्रतिप्रियतमंरथंवृषणंवसुवाहनं । स्तोतावामश्वि
नावृषिःस्तोमेनप्रतिभूषतिमाध्वीममश्रुतंहवं ॥ अत्यायातमश्विनातिरोविश्वाऽअहंसना । दस्राहिरण्यवर्तनीसुषुम्ना
सिंधुवाहसामाध्वी० ॥ आनोरत्नानिबिभ्रतावश्विनागच्छतंयुवं । रुद्राहिरण्यवर्तनीजुषाणावाजिनीवसूमाध्वी० ॥
सुष्टुभोवांवृषण्वसूरथेवाणीच्याहिता । उतवांककुहोमृगःपृक्षःकृणोतिवापुषोमाध्वी० ॥ बोधिन्मनसारथ्येषिराहवन
श्रुता । विभिक्ष्यवानमश्विनानियाथोऽअद्वयाविनंमाध्वी० ॥ १५ ॥ आवांनरामनोयुजोश्वासःप्रुषितप्सवः ।
वयोवहंतुपीतयेसहसुम्नेभिरश्विनामाध्वी० ॥ अश्विनावेहगच्छतंनासत्यामाविवेनतं । तिरश्चिदर्ययापरिवर्तिर्यातम
दाभ्यामाध्वी० ॥ अस्मिन्यज्ञेऽअदाभ्याजरितारंशुभस्पती । अवस्युमश्विनायुवंगृणंतमुपभूषथोमाध्वी० ॥ अभूदु
षारुशत्पशुराग्निरधाय्यृत्वियः । अयोजिवांवृषण्वसूरथोदस्रावमर्त्योमाध्वी० ॥ १६ ॥ (५।६।४) आभात्यग्निरु
षसामनीकमुद्विप्राणांदेवयावाचोऽअस्थुः । अर्वाचानूनंरथ्येहयातंपीपिवांसमश्विनाघर्ममच्छ ॥ नसंस्कृतंप्रमिमीतो
गमिष्ठांतिनूनमश्विनोपस्तुतेह । दिवाभिपित्वेवसागमिष्ठाप्रत्यवर्तिंदाशुषेशंभविष्ठा ॥ उतायातंसंगवेप्रातरह्नोमध्यं

(५।६।३)प्रतिप्रियतमममतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोवस्युरश्विनौपंक्तिः।(५।६।४)आभात्यग्निरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरश्विनौत्रिष्टुप्।

दिनऽउदितासूर्यस्य । दिवानक्तमवसाशंतमेननेदानींपीतिरश्विनाततान ॥ इदंहिवांप्रदिविस्थानमोकऽइमेगृहाऽअ
श्विनेदंदुरोणं । आनोदिवोबृहतःपर्वतादाद्भ्योयातमिषमूर्जंवहंता ॥ समश्विनोरवसानूतनेनमयोभुवासुप्रणीतीगमे
म । आनोरयिंवहतमोतवीरानाविश्वान्यमृतासौभगानि ॥ १७ ॥ (५।६।५) प्रातर्यावाणाप्रथमायजध्वंपुरागृ
ध्रादररुषःपिबातः । प्रातर्हियज्ञमश्विनादधातेप्रशंसंतिकवयःपूर्वभाजः ॥ प्रातर्यजध्वमश्विनाहिनोतनसायमस्तिदे
वयाऽअजुष्टं । उतान्योऽअस्मद्यजतेविचावःपूर्वःपूर्वोयजमानोवनीयान् ॥ हिरण्यत्वङ्मधुवर्णोघृतस्नुःपृक्षोवहन्नारथो
वर्ततेवां । मनोजवाऽअश्विनावातरंहायेनातियाथोदुरितानिविश्वा ॥ योभूयिष्ठंनासत्याभ्यांविवेषचनिष्ठंपित्वोररते
विभागे । सतोकमस्यपीपरच्छमीभिरनूर्ध्वभासःसदमित्तुतुर्यात् ॥ समश्विनो० ॥ १८ ॥ (५।६।६) अश्विनावे
हगच्छतंनासत्यामाविवेनतं । हंसाविवपततमासुताँऽउप ॥ अश्विनाहरिणाविवगौराविवानुयवसं । हंसाविव० ॥
अश्विनावाजिनीवसूजुषेथांयज्ञमिष्टये । हंसाविव० ॥ अत्रिर्यद्वामवरोहन्नृबीसमजोहवीन्नाधमानेवयोषा । श्येनस्य
चिज्जवसानूतनेनागच्छतमश्विनाशंतमेन ॥ १९ ॥ विजिहीष्ववनस्पतेयोनिःसूष्यंत्याऽइव । श्रुतंमेऽअश्विनाहवंस

(५।६।५) प्रातर्यावाणेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरश्विनौत्रिष्टुप् । (५।६।६) अश्विनावितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःसप्तवध्रि
रश्विनावनुष्टुप्आद्यास्तिस्रउष्णिहश्चतुर्थीत्रिष्टुप् (पंचम्यादिपंचगर्भस्राविण्यउपनिषदः) ।

स्रवध्रिंचमुंचतं ॥ भीतायनाधमानायऽऋषयेसप्तवध्रये । मायाभिरश्विनायुवंवृक्षंसंचविचाचथः ॥ यथावातःपुष्करि
णींसमिंगयतिसर्वतः । एवातेगर्भऽएजतुनिरैतुदशमास्यः । यथावातोयथावनंयथासमुद्रऽएजति । एवात्वंदशमास्य
सहावेहिजरायुणा ॥ दशमासान्छशयानःकुमारोऽअधिमातरि । निरैतुजीवोऽअक्षतोजीवोजीवंत्याऽअधि ॥ २० ॥
(५।६।७) महेनोऽअद्यबोधयोषोरायेदिवित्मती । यथाचिन्नोऽअबोधयःसत्यश्रवसिवाय्येसुजातेऽअश्वसूनृते ॥ यासु
नीथेशौचद्रथेव्यौच्छोदुहितर्दिवः । साव्युच्छसहीयसिसत्य० ॥ सानोऽअद्याभरद्वसुर्व्युच्छादुहितर्दिवः । योव्यौच्छः
सहीयसिसत्य० ॥ अभियेत्वाविभावरिस्तोमैर्गृणंतिवह्नयः । मघैर्मघोनिसुश्रियोदामन्वंतःसुरातयःसुजाते० ॥ यच्चि
द्धितेगणाऽइमेछदयंतिमघत्तये । परिचिद्वष्टयोदधुर्ददतोराधोऽअह्रयंसुजाते० ॥ २१ ॥ ऐषुधावीरवद्यशऽउषोमघो
निसूरिषु । येनोराधांस्यह्रयामघवानोऽअरासतसुजा० ॥ तेभ्योद्युम्नंबृहद्यशऽउषोमघोन्यावह । येनोराधांस्यश्व्यागव्याभजंतसूरयःसुजा० ॥ उतनोगोमतीरिषऽआवहादुहितर्दिवः । साकंसूर्यस्यरश्मिभिःशुक्रैःशोचद्भिरर्चिभिःसुजा०॥
व्युच्छादुहितर्दिवोमाचिरंतनुथाऽअपः । नेत्त्वास्तेनंयथारिपुंतपातिसूरोऽअर्चिषासुजा० ॥ एतावद्वेदुषस्त्वंभूयोवादा
तुमर्हसि । यास्तोतृभ्योविभावर्युच्छंतीनप्रमीयसेसुजा० ॥ २२ ॥ (५।६।८) द्युतद्यामानंबृहतीमृतेनऽऋतावरीमरुणप्सुं

(५।६।७) महेनइतिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःसत्यश्रवाउषाःपंक्तिः । (५।६।८) द्युतद्यामानमितिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयःसत्यश्रवाउषास्त्रिष्टुप् ।

विभातीं । देवीमुषसंस्वरावहंतींप्रतिविप्रासोमतिभिर्जरंते ॥ एषाजनंदर्शताबोधयंतीसुगान्पथःकृण्वतीयात्यग्रे । बृह
द्रथाबृहतीविश्वमिन्वोषाज्योतिर्यच्छत्यग्रेऽअह्नां ॥ एषागोभिररुणेभिर्युजानास्रेधंतीरयिमप्रायुचक्रे । पथोरदंतीसुवि
तायदेवीपुरुष्टुताविश्ववाराविभाति ॥ एषाव्येनीभवतिद्विबर्हाऽआविष्कृण्वानातन्वंपुरस्तात् । ऋतस्यपंथामन्वेतिसा
धुप्रजानतीवनदिशोमिनाति ॥ एषाशुभ्रानतन्वोविदानोर्ध्वेवस्नातीदृशयेनोऽअस्थात् । अपद्वेषोबाधमानातमांस्युषा
दिवोदुहिताज्योतिषागात् ॥ एषाप्रतीचीदुहितादिवोनॄन्योषेवभद्रानिरिणीतेऽअप्सः । व्यूर्ण्वतीदाशुषेवार्याणिपुन
र्ज्योतिर्युवतिःपूर्वथाकः ॥२३॥ (५।६।९) युंजतेमनऽउतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतोविपश्चितः । विहोत्रादधेवयु
नाविदेकऽइन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः ॥ विश्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकविःप्रासावीद्भद्रंद्विपदेचतुष्पदे । विनाकमख्य
त्सवितावरेण्योनुप्रयाणमुषसोविराजति ॥ यस्यप्रयाणमन्वन्यऽइद्ययुर्देवादेवस्यमहिमानमोजसा । यःपार्थिवानिवि
ममेसऽएतशोरजांसिदेवःसवितामहित्वना+ ॥ उतयासिसवितस्त्रीणिरोचनोतसूर्यस्यरश्मिभिःसमुच्यसि । उतरा
त्रीमुभयतःपरीयसऽउतमित्रोभवसिदेवधर्मभिः ॥ उतेशिषेप्रसवस्यत्वमेकऽइदुतपूषाभवसिदेवयामभिः । उतेदंवि
श्वंभुवनंविराजसिश्यावाश्वस्तेसवितःस्तोममानशे ॥ २४ ॥ (५।६।१०) तत्सवितुर्वृणीमहेवयंदेवस्यभोजनं । श्रे

(५।६।९) युंजतेमनइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वःसविताजगती । (५।६।१०) तत्सवितुरितिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वः

ष्ठंसर्वधातमंतुरंभगस्यधीमहि ॥ अस्यहिस्वयशस्तरंसवितुःकच्चनप्रियं । नमिनंतिस्वराज्यं ॥ सहिरत्नानिदाशुषेसुवा
तिसविताभगः । तंभागंचित्रमीमहे ॥ अद्यानोदेवसवितःप्रजावत्सावीःसौभगं । परादुःष्वप्न्यंसुव ॥ विश्वानिदेव
सवितर्दुरितानिपरासुव । यद्भद्रंतन्नऽआसुव ॥ २५ ॥ अनागसोऽअदितयेदेवस्यसवितुःसवे । विश्वावामानिधीम
हि ॥ आविश्वदेवंसत्पतिंसूक्तैरद्यावृणीमहे । सत्यसवंसवितारं ॥ यऽइमेऽउभेऽअहनीपुरऽएत्यप्रयुच्छन् । स्वाधी
र्देवःसविता ॥ यऽइमाविश्वाजातान्याश्रावयतिश्लोकेन । प्रचसुवातिसविता+ ॥ २६ ॥ (५।६।११) अच्छा
वदतवसंगीर्भिराभिःस्तुहिपर्जन्यंनमसाविवास । कनिक्रदद्वृषभोजीरदानूरेतोदधात्योषधीषुगर्भं ॥ विवृक्षान्हंत्युतहं
तिरक्षसोविश्वंबिभायभुवनंमहावधात् । उतानागाऽईषतेवृष्ण्यावतोयत्पर्जन्यःस्तनयन्हंतिदुष्कृतः ॥ रथीवकशया
श्वाँऽअभिक्षिपन्नाविर्दूतान्कृणुतेवर्ष्याँ३ अह । दूरात्सिंहस्यस्तनथाऽउदीरतेयत्पर्जन्यःकृणुतेवर्ष्यं१नभः ॥ प्रवाता
वांतिपतयंतिविद्युतऽउदोषधीर्जिहतेपिन्वतेस्वः । इराविश्वस्मैभुवनायजायतेयत्पर्जन्यःपृथिवींरेतसावति ॥ यस्यव्र
तेपृथिवीनन्नमीतियस्यव्रतेशफवज्जर्भुरीति । यस्यव्रतऽओषधीर्विश्वरूपाःसनःपर्जन्यमहिशर्मयच्छ ॥ २७ ॥ दिवो
नोवृष्टिंमरुतोररीध्वंप्रपिन्वतवृष्णोऽअश्वस्यधाराः । अर्वाङेतेनस्तनयित्नुनेह्यपोनिषिंचन्नसुरःपितानः ॥ अभिक्रंद

सवितागायत्रीआद्यानुष्टुप् । (५।६।११) अच्छावदेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःपर्जन्यस्त्रिष्टुप्द्वितीयादितिस्रोजगत्योनवम्यनुष्टुप् ।

स्तनयगर्भमाधाऽउदन्वतापरिदीयारथेन । दृतिंसुकर्षविषितंन्यंचंसमाभवंतूद्वतोनिपादाः+ ॥ महांतंकोशमुदचानि
षिंचस्यंदंतांकुल्याविषिताःपुरस्तात् । घृतेनद्यावापृथिवीव्युंधिसुप्रपाणंभवत्वघ्न्याभ्यः ॥ यत्पर्जन्यकनिक्रदत्स्तनय
न्हंसिदुष्कृतः । प्रतीदंविश्वंमोदतेयत्किंचपृथिव्यामधि ॥ अवर्षीर्वर्षमुदुषूगृभायाकर्धन्वान्यत्येतवाऽउ । अजीजन
ऽओषधीर्भोजनायकमुतप्रजाभ्योविदोमनीषां+ ॥ २८ ॥ (५।६।१२) बळित्थापर्वतानांखिद्रंबिभर्षिपृथिवि ।
प्रयाभूमिंप्रवत्वतिमह्नाजिनोषिमहिनि ॥ स्तोमासस्त्वाविचारिणिप्रतिष्टोभंत्यक्तुभिः । प्रयावाजंनहेषंतंपेरुमस्यस्यर्जु
नि ॥ दृह्ळाचिद्यावनस्पतीन्क्ष्मयादर्धर्ष्योजसा । यत्तेऽअभ्रस्यविद्युतोदिवोवर्षंतिवृष्टयः ॥ २९ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥
वर्षंतुतेविभावरिदिवोऽअभ्रस्यविद्युतः । रोहंतुसर्वबीजान्यवब्रह्मद्विषोजहि ॥) (५।६।१३) प्रसम्राजेबृहदर्चा
गभीरंब्रह्मप्रियंवरुणायश्रुताय । वियोजघानशमितेवचर्मोपस्तिरेपृथिवींसूर्याय ॥ वनेषुव्यं१तरिक्षंततानवाजमर्वत्सु
पयऽउस्रियासु । हृत्सुक्रतुंवरुणोऽअप्स्व१ग्निंदिविसूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥ नीचीनबारंवरुणःकवंधंप्रससर्जरोदसीऽ
अंतरिक्षं । तेनविश्वस्यभुवनस्यराजायवंनवृष्टिर्व्युनत्तिभूम ॥ उनत्तिभूमिंपृथिवीमुतद्यांयदादुग्धंवरुणोवष्ट्यादित् ।
समभ्रेणवसतपर्वतासस्तविषीयंतःश्रथयंतवीराः ॥ इमामूष्वासुरस्यश्रुतस्यमहींमायांवरुणस्यप्रवोचं । मानेनेवतस्थि

(५।६।१२) बळित्थेतितृचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिःपृथिव्यनुष्टुप् । (५।६।१३) प्रसम्राजइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभौमोत्रिर्वरुणस्त्रिष्टुप् ।

वाँऽअंतरिक्षेवियोममेपृथिवींसूर्येण ॥ ३० ॥ इमामूनुकवितमस्यमायांमहींदेवस्यनकिरादधर्ष । एकंयदुद्नानपृणंत्येनीरासिंचंतीरवनयःसमुद्रं+ ॥ अर्यम्यंवरुणमित्र्यंवासखायंवासदमिद्भ्रातरंवा । वेशंवानित्यंवरुणारणंवायत्सीमागश्चकृमाशिश्रथस्तत्+ ॥ कितवासोयद्रिरिपुर्नदीवियद्वाघासत्यमुतयन्नविद्म । सर्वाताविष्यशिथिरेवदेवाधातेस्यामवरुणप्रियासः ॥ ३१ ॥ (५।६।१४) इंद्राग्नीयमवथऽउभावाजेषुमर्त्यं । दृह्ळाचित्सप्रभेदतिद्युम्नावाणीरिवत्रितः+ ॥ यापृतनासुदुष्टरायावाजेषुश्रवाय्या । यापंचचर्षणीरभींद्राग्नीताहवामहे ॥ तयोरिदमवच्छवस्तिग्माद्दिद्युन्मघोनोः । प्रतिद्रुणागभस्त्योर्गवांवृत्रघ्नऽएषते ॥ तावामेषेरथानामिंद्राग्नीहवामहे । पतीतुरस्यराधसोविद्वांसागिर्वणस्तमा ॥ तावृधंतावनुद्यून्मर्तायदेवावदभा । अर्हंताचित्पुरोदधेंशेवदेवावर्वते ॥ एवेंद्राग्निभ्यामहाविहव्यंशूष्यंघृतंनपूतमद्रिभिः । तासूरिषुश्रवोबृहद्रयिंगृणत्सुदिधृतमिषंगृणत्सुदिधृतं ॥ ३२ ॥ (५।६।१५) प्रवोमहेमतयोयंतुविष्णवेमरुत्वतेगिरिजाऽएवयामरुत् । प्रशर्धायप्रयज्यवेसुखादयेतवसेभंददिष्टयेधुनिव्रतायशवसे ॥ प्रयेजातामहिनायेचनुस्वयंप्रविद्मनाब्रुवतऽएवयामरुत् । क्रत्वातद्वोमरुतोनाधृषेशवोदानामह्नातदेषामधृष्टासोनाद्रयः ॥ प्रयेदिवोबृहतःशृण्विरेगिरासुशुक्वानःसुभ्वऽएवयामरुत् । नयेषामिरीसधस्थऽईष्टऽआँऽअग्नयोनस्वविद्युतःप्रस्पंद्रासोधुनीनां ॥ सचक्रमेमहतोनिरुरुक्रमःसमानस्मात्सदसऽएवयामरुत् । यदायुक्तत्मनास्वादधिष्णुभिर्विष्पर्धसोविमहसोजिगातिशेवृधोनृभिः ॥ स्वनोनवोमवान्रेजयद्वृषात्वेषोययिस्तविषऽएवयामरुत् । येनासहंतऽऋंजतस्वरोचिषःस्थारश्मानोहिरण्ययाःस्वायुधासऽइष्मिणः ॥ ३३ ॥ अपारोवोमहिमावृद्धशवसस्त्वेषंशवोवत्वेवयामरुत् । स्थातारोहिप्रसितौसंदृशिस्थनतेनऽउरुष्यतानिदःशुशुक्वांसोनाग्नयः ॥ तेरुद्रासःसुमखाऽअग्नयोयथातुविद्युम्नाऽअवंत्वेवयामरुत् । दीर्घंपृथुपप्रथेसद्मपार्थिवंयेषामज्मेष्वामहःशर्धांस्यद्भुतैनसां ॥ अद्वेषोनोमरुतोगातुमेतनश्रोताहवंजरितुरेवयामरुत् । विष्णोर्महःसमन्यवोयुयोतनस्मद्रथ्यो३नदंसनापद्वेषांसिसनुतः+ ॥ गंतानोयज्ञंयज्ञियाःसुशमिश्रोताहवमरक्षऽएवयामरुत् । ज्येष्ठासोनपर्वतासोव्योमनियूयंतस्यप्रचेतसःस्यातदुर्धर्तवोनिदः+ ॥३४॥ (इत्यात्रेयंपंचमंमंडलंसमाप्तम् ॥ अत्रसूक्तानि ८७) ॥ ५ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥ हिरण्यवर्णांहरिणींसुवर्णरजतस्रजां । चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआवह ॥ तांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यांहिरण्यंविंदेयंगामश्वंपुरुषानहं ॥ अश्वपूर्वांरथमध्यांहस्तिनादप्रमोदिनीं । श्रियंदेवीमुपह्वयेश्रीर्मादेवीजुषतां ॥ कांसोस्मितांहिरण्यप्राकारामार्द्रांज्वलंतींतृप्तांतर्पयंतीं । पद्मेस्थितांपद्मवर्णांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ चंद्रांप्रभासांयशसाज्वलंतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां । तांपद्मिनीमींशरणमहं

धि२

(५।६।१४) इंद्राग्नीयमितिषडृचस्यसूक्तस्यभौमोत्रिरिंद्राग्न्यनुष्टुप्अंत्याविराट्पूर्वापंक्त्युत्तरावा । (५।६।१५) प्रवोमहइतिनवर्चस्यसूक्तस्यात्रेयएवयामरुन्मरुतोतिजगती ।

ऋक्सं.
अ.४अ.४
॥ ३० ॥

मंडलं ६
सू२ द्वि२
अनु. ६

मि
प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मेनश्यतांत्वांवृणे॥ १ ॥ आदित्यवर्णेतपसोधिजातोवनस्पतिस्तववृक्षोथबिल्वः । तस्यफलानितपसानु
दंतुमायांतरायाश्चबाह्याऽअलक्ष्मीः ॥ उपैतुमांदेवसखःकीर्तिश्चमणिनासह । प्रादुर्भूतोस्मिराष्ट्रेस्मिन्कीर्तिमृद्धिंददातु
मे ॥ क्षुत्पिपासामलांज्येष्ठामलक्ष्मींनाशयाम्यहं । अभूतिमसमृद्धिंचसर्वान्निर्णुदमेगृहात् ॥ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपु
ष्टांकरीषिणीं । ईश्वरींसर्वभूतानांतामिहोपह्वयेश्रियं ॥ मनसःकाममाकूतिंवाचःसत्यमशीमहि । पशूनांरूपमन्नस्यम
यिश्रीःश्रयतांयशः ॥ २ ॥ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम । श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनीं । आपःसृजंतु
स्निग्धानिचिक्लीतवसमेगृहे । निचदेवींमातरंश्रियंवासयमेकुले ॥ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिंसुवर्णांहेममालिनीं । सूर्यांहि
रण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआवह ॥ आर्द्रांयःकरिणींयष्टिंपिंगलांपद्ममालिनीं । चंद्रांहिरण्मयींलक्ष्मींजातवेदोमऽआव
ह ॥ तांमऽआवहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं । यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्योश्वान्विंदेयंपुरुषानहं ॥ ३ ॥ यःशु
चिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं । सूक्तंपंचदशर्चंचश्रीकामःसततंजपेत् ॥ पद्माननेपद्मऽऊरूपद्माक्षीपद्मसंभवे ।
तन्मेभजसिपद्माक्षीयेनसौख्यंलभाम्यहं ॥ अश्वदायीगोदायीधनदायीमहाधने । धनंमेजुषतांदेविसर्वकामांश्चदेहिमे ॥
पद्माननेपद्मविपद्मपत्रेपद्मप्रियेपद्मदलायताक्षि । विश्वप्रियेविश्वमनोनुकूलेत्वत्पादपद्मंमयिसंनिधत्स्व ॥ पुत्रपौत्रध
नंधान्यंहस्त्यश्वादिगवेरथं । प्रजानांभवसीमाताऽआयुष्मंतंकरोतुमे ॥ धनमग्निर्धनंवायुर्धनंसूर्योधनंवसुः । धनमिंद्रोबृ

नि२

॥ ३० ॥

हस्पतिर्वरुणंधनमस्तुते ॥ वैनतेयसोमंपिबसोमंपिबतुवृत्रहा । सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददातुसोमिनः ॥ नक्रोधोन
चमात्सर्यंनलोभोनाशुभामतिः । भवंतिकृतपुण्यानांभक्तानांश्रीसूक्तंजपेत् ॥ सरसिजनिलयेसरोजहस्तेधवलतरां
शुकगंधमाल्यशोभे । भगवतिहरिवल्लभेमनोज्ञेत्रिभुवनभूतिकरिप्रसीदमह्यं ॥ विष्णुपत्नींक्षमांदेवींमाधवींमाधवप्रि
यां । लक्ष्मींप्रियसखींदेवींनमाम्यच्युतवल्लभां ॥ महालक्ष्मीचविद्महेविष्णुपत्नीचधीमहि । तन्नोलक्ष्मीःप्रचोदयात् ॥
श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधाच्छोभमानंमहीयते । धान्यंधनंपशुंबहुपुत्रलाभंशतसंवत्सरंदीर्घमायुः ॥ ४ ॥
इतिपरिशिष्टं ॥ ६ ॥) (६।१।१) त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोतास्याधियोऽअभवोदस्महोता । त्वंसींवृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु
सहोविश्वस्मैसहसेसहध्यै ॥ अधाहोतान्यसीदोयजीयानिळस्पदऽइषयन्नीड्यःसन् । तंत्वानरःप्रथमंदेवयंतोमहोराये
चितयंतोऽअनुग्मन् ॥ वृतेवयंतंबहुभिर्वसव्यै३स्त्वेरयिंजागृवांसोऽअनुग्मन् । रुशंतमग्निंदर्शतंबृहंतंवपावंतंविश्वहा
दीदिवांसं ॥ पदंदेवस्यनमसाव्यंतःश्रवस्यवःश्रवऽआपन्नमृक्तं । नामानिचिद्दधिरेयज्ञियानिभद्रायांतेरणयंतसंदृ
ष्टौ ॥ त्वांवर्धंतिक्षितयःपृथिव्यांत्वांरायऽउभयासोजनानां । त्वंत्राताताततरणेचेत्योभूःपितामातासदमिन्मानुषाणां
॥ ३५ ॥ सपर्येण्यःसप्रियोविक्ष्व१ग्निर्होतामंद्रोनिषसादायजीयान् । तंत्वावयंदमऽआदीदिवांसमुपज्ञुबाधोनमसा

भारद्वाजेषष्ठेमंडलेषडनुवाकाः । (६।१।१) त्वंह्यग्नइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निस्त्रिष्टुप् ।

अ३
पव५

सं. ३४

सदेम ॥ तंत्वावयंसुध्योऽ३ नव्यमग्नेसुम्नायवऽईमहेदेवयंतः । त्वंविशोऽअनयोदीद्यानोदिवोऽअग्नेबृहतारोचनेन ॥
विशांकविंविश्पतिंशश्वतीनांनितोशनंवृषभंचर्षणीनां । प्रेतीषणिमिषयंतंपावकंराजंन्तमग्निंयजतंरयीणां+ ॥ सोऽअ
ग्नऽईजेशशमेचमर्तोयस्तऽआनट्समिधाहव्यदातिं । यऽआहुतिंपरिवेदानमोभिर्विश्वेत्सवामादधतेत्वोतः ॥ अस्मा
ऽउंतेमहिमहेविधेमनमोभिरग्नेसमिधोतहव्यैः । वेदीसूनोसहसोगीर्भिरुक्थैरातेभद्रायांसुमतौयतेम ॥ आयस्ततंथरोद
सीविभासाश्रवोभिश्चश्रवस्य१स्तरुत्रः । बृहद्भिर्वाजैःस्थविरेभिरस्मेरेवद्भिरग्नेवितरंविभाहि ॥ नृवद्वसोसदमिद्धेह्यस्मे
भूरितोकायतनयायपश्वः । पूर्वीरिषोबृहतीरारेऽअघाऽअस्मेभद्रासौश्रवसानिसंतु ॥ पुरूण्यग्नेपुरुधात्वायावसूनिरा
जन्वसुतातेऽअश्यां । पुरूणिहित्वेपुरुवारसंत्यग्नेवसुविधतेराजनित्वे+ ॥ ३६ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

अष्टाविंशाध्याये वर्गाः ३६ सूक्तानि २६ ऋचः १७७ ॥ त्यागः ॥ मित्रावरुणाभ्या.५० अश्विभ्या.४८ उषस.१६ सवित्र.१४
पर्जन्याये.१० पृथिव्या.३ वरुणाये.८ इंद्राग्निभ्यां.६ मरुद्भ्य.९ अग्नय.१३ ॥ इतिचतुर्थेचतुर्थः ॥

त्वंह्येकादशानुष्टुभंशक्वर्यंतमग्नेऽष्टौयथाहोतर्हुवेसप्तंप्रनव्यसामूर्धानंवैश्वानरीयंहिद्विजगत्यंतंपृक्षस्यांत्यात्रिष्टु
बंहश्चपुरोवोद्विपदांतंयजस्वषणमध्यैत्वद्धिश्वाग्नायआनुष्टुभंशक्वर्यंतमिममूष्वेकोनावीतहव्यऋषिर्वाजागतंप्रा
गदशम्यास्तृतीयापंचदश्यौशक्वर्यौषष्ठ्यतिशक्वर्यनुष्टुब्बृहत्याउपांत्यैत्वमग्नेष्टाचत्वारिंशद्गायत्रंवर्धमानाद्याषष्ठी
चसप्तविंश्यनुष्टुप्त्रिष्टुप्पूर्वेचांत्ये ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।१।२) त्वंहिक्षैतवद्यशोग्नेमित्रोनपत्यसे । त्वंविचर्षणेश्रवोवसोपुष्टिंनपुष्यसि ॥ त्वांहिष्मा
चर्षणयोयज्ञेभिर्गीर्भिरीळते । त्वांवाजीयात्यवृकोरजस्तूर्विश्वचर्षणिः ॥ सजोषस्त्वादिवोनरोयज्ञस्यकेतुमिंधते ।
यद्धस्यमानुषोजनःसुम्नायुर्जुह्वेऽअध्वरे+ ॥ ऋधद्यस्तेसुदानवेधियामर्तःशशमते । ऊतीषबृहतोदिवोद्विषोऽअंहोनत
रति ॥ समिधायस्तऽआहुतिंनिशितिंमर्त्योनशत् ॥ वयावंतंसपुष्यतिक्षयमग्नेशतायुषं ॥ १ ॥ त्वेषस्तेधूमऽऋण्वति
दिविषन्छुक्रऽआततः । सूरोनहिद्युतात्वंकृपापावकरोचसे ॥ अधाहिविक्ष्वीड्योसिप्रियोनोऽअतिथिः । रण्वःपुरी
वजूर्यःसूनुर्नत्रययाय्यः ॥ क्रत्वाहिद्रोणेऽअज्यसेग्नेवाजीनकृत्व्यः । परिज्मेवस्वधागयोत्योनह्वार्यःशिशुः ॥ त्वंत्या
चिदच्युताग्नेपशुर्नयवसे । धामाहयत्तेऽअजरवनावृश्चंतिशिक्वसः ॥ वेषिह्यध्वरीयतामग्नेहोतादमेविशां । समृधोवि
श्पतेकृणुजुषस्वहव्यमंगिरः ॥ अच्छानोमित्रमहोदेवदेवानग्नेवोचःसुमतिंरोदस्योः । वीहिस्वस्तिंसुक्षितिंदिवोनॄन्द्वि

(६।१।२) त्वंहिक्षैतवदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निरनुष्टुबंत्याशक्वरी ।

षोऽअंहांसिदुरितातरेमतातरेमतवावसातरेम ॥ २ ॥ (६।१।३) अग्नेसक्षेषदृतपाऽऋतेजाऽउरुज्योतिर्नशतेदेवयुष्टे ।
यंत्वंमित्रेणवरुणःसजोषादेवपासित्यजसामर्तमंहः ॥ ईजेयज्ञेभिःशशमेशमीभिर्ऋधद्वारायाग्नयेददाश । एवाचनतंय
शसामजुष्टिर्नांहोमर्तंनशतेनप्रदृप्तिः ॥ सूरोनयस्यदृशतिररेपाभीमायदेतिशुचतस्तऽआधीः । हेषस्वतःशुरुधोनायम
क्तोःकुत्राचिद्रण्वोवसतिर्वनेजाः+ ॥ तिग्मंचिदेममहिवर्पोऽअस्यभसदश्वोनयमसानऽआसा । विजेहमानःपरशुर्न
जिह्वांद्रविर्नद्रावयतिदारुधक्षत् ॥ सऽइदस्तेवप्रतिधादसिष्यन्छिशीततेजोयसोनधारां । चित्रध्रजतिररतिर्योऽअ
क्तोर्वेर्नद्रुषद्वारघुपत्मजंहाः ॥ ३ ॥ सऽईंरेभोनप्रतिवस्तऽउस्राःशोचिषारारपीतिमित्रमहाः । नक्तंयऽईमरुषोयोदि
वानॄनमर्त्योऽअरुषोयोदिवानॄन्+ ॥ दिवोनयस्यविधतोनवीनोद्वृषारुक्षऽओषधीषुनूनोत् । घृणानयोध्रजसापत्मनाय
न्नारोदसीवसुनादंसुपत्नी ॥ धायोभिर्वायोयुज्येभिरर्कैर्विद्युन्नदविद्योत्स्वेभिःशुष्मैः । शर्धोवायोमरुतांततक्षऽऋभुर्न
त्वेषोरभसानोऽअद्यौत् ॥ ४ ॥ (६।१।४) यथाहोतर्मनुषोदेवतातायज्ञेभिःसूनोसहसोयजासि । एवानोऽअद्यस
मनासमानानुशन्नग्नऽउशतोयक्षिदेवान्+ ॥ सनोविभावाचक्षणिर्नवस्तोरग्निर्वन्दारुवेद्यश्चनोधात् । विश्वायुर्योऽअमृ
तोमर्त्येषूषर्भुद्भूदतिथिर्जातवेदाः ॥ द्यावोनयस्यपनयंत्यभ्वंभासांसिवस्तेसूर्योनशुक्रः । वियऽइनोत्यजरःपावकोश्न

(६।१।३) अग्नेसक्षेषदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।४) यथाहोतरित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्नि-

स्यचिच्छिश्नथत्पूर्व्याणि ॥ वद्माहिसूनोऽअस्यद्मसद्वाचक्रेऽअग्निर्जनुषाज्मान्नं । सत्वंनऽऊर्जसनऽऊर्जंधाराजेवजेर
वृकेक्षेष्यंतः+ ॥ नितिक्तियोवारणमन्नमत्तिवायुर्नराष्ट्र्यत्येत्यक्तून् । तुर्यामयस्तऽआदिशामरातीरत्योनह्रुतःपततः
परिह्रुत्+ ॥ ५ ॥ आसूर्योनभानुमद्भिरर्कैरग्नेततंथरोदसीविभासा । चित्रोनयत्परितमांस्यक्तःशोचिषापत्मन्नौशिजो
नदीयन् । त्वांहिमंद्रतममर्कशोकैर्ववृमहेमहिनःश्रोष्यग्ने । इंद्रंनत्वाशवसादेवतावायुंपृणंतिराधसानृतमाः ॥ नूनो
ऽअग्नेवृकेभिःस्वस्तिवेषिरायःपथिभिःपर्ष्यंहः । तासूरिभ्योगृणतेरासिसुम्नंमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ ६ ॥ (६।१।५)
हुवेवःसूनुंसहसोयुवानमद्रोघवाचंमतिभिर्यविष्ठं । यऽइन्वतिद्रविणानिप्रचेताविश्ववाराणिपुरुवारोऽअध्रुक्+ ॥ त्वे
वसूनिपुर्वणीकहोतर्दोषावस्तोरेरिरेयज्ञियासः । क्षामेवविश्वाभुवनानियस्मिन्त्संसौभगानिदधिरेपावके+ ॥ त्वंविक्षु
प्रदिवःसीदऽआसुक्रत्वारथीरभवोवार्याणां । अतऽइनोषिविधतेचिकित्वोव्यानुषग्जातवेदोवसूनि ॥ योनःसनुत्यो
ऽअभिदासदग्नेयोऽअंतरोमित्रमहोवनुष्यात् । तमजरेभिर्वृषभिस्तवस्वैस्तपातपिष्ठतपसातपस्वान् ॥ यस्तेयज्ञेनसमि
धायऽउक्थैरर्केभिःसूनोसहसोददाशत् । समर्त्येष्वमृतप्रचेतारायाद्युम्नेनश्रवसाविभाति ॥ सतत्कृधीषितस्तूयमग्ने
स्पृधोबाधस्वसहसासहस्वान् । यच्छस्यसेद्युभिरक्तोवचोभिस्तज्जुषस्वजरितुर्घोषिमन्म ॥ अश्यामतंकाममग्नेतवोतीऽ

त्रिष्टुप् । (६।१।५) हुवेवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् ।

अश्यामरयिंरयिवःसुवीरं । अश्यामवाजमभिवाजयंतोश्यामद्युम्नमजराजरंते ॥ ७ ॥ (६।१।६) प्रनव्यसासहसःसूनुम
च्छायज्ञेनगातुमवऽइच्छमानः । वृश्चद्वनंकृष्णयामंरुशंतंवीतीहोतारंदिव्यंजिगाति ॥ सःश्वितानस्तन्यतूरोचनस्थाऽ
अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः । यःपावकःपुरुतमःपुरूणिपृथून्यग्निरनुयातिभर्वन् ॥ वितेविष्वग्वातजूतासोऽअग्नेभामा
सःशुचेशुचयश्चरंति । तुविम्रक्षासोदिव्यानवग्वावनावनंतिधृषतारुजंतः ॥ येतेशुक्रासःशुचयःशुचिष्मःक्षांवपंतिवि
षितासोऽअश्वाः । अधभ्रमस्तऽउर्वियाविभातियातयमानोऽअधिसानुपृश्नेः ॥ अधजिह्वापापतीतिप्रवृष्णोगोषुयुधो
नाशनिःसृजाना । शूरस्येवप्रसितिःक्षातिरग्नेर्दुर्वर्तुर्भीमोदयतेवनानि ॥ आभानुनापार्थिवानिज्रयांसिमहस्तोदस्यधृ
षतातंतथ । सबाधस्वापभयासहोभिःस्पृधोवनुष्यन्वनुषोनिजूर्व ॥ सचित्रचित्रंचितयंतमस्मेचित्रक्षत्रचित्रतमंवयो
धां । चंद्रंरयिंपुरुवीरंबृहंतंचंद्रचंद्राभिर्गृणतेयुवस्व ॥ ८ ॥ (६।१।७) मूर्धानंदिवोऽअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतऽ
आजातमग्निं । कविंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः+ ॥ नाभियज्ञानांसदनंरयीणांमहामाहावमभि
संनवंत । वैश्वानरंरथ्यमध्वराणांयज्ञस्यकेतुंजनयंतदेवाः+ ॥ त्वद्विप्रोजायतेवाज्यग्नेत्वद्वीरासोऽअभिमातिषाहः ।
वैश्वानरत्वमस्मासुधेहिवसूनिराजन्स्पृहयाय्याणि ॥ त्वांविश्वेऽअमृतजायमानंशिशुंनदेवाऽअभिसंनवंते । तवक्रतु

(६।१।६)प्रनव्यसेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप्।(६।१।७)मूर्धानमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोवैश्वानर

भिरमृतत्वमायन्वैश्वानरयत्पित्रोरदीदेः ॥ वैश्वानरतवतानिव्रतानिमहान्यग्नेनकिरादधर्ष । यज्जायमानःपित्रोरुप
स्थेविंदःकेतुंवयुनेष्वह्नां ॥ वैश्वानरस्यविमितानिचक्षसासानूनिदिवोऽअमृतस्यकेतुना । तस्येदुविश्वाभुवनाधिमूर्ध
निवयाऽइवरुरुहुःसप्तविस्रुहः ॥ वियोरजांस्यमिमीतसुक्रतुर्वैश्वानरोविदिवोरोचनाकविः । परियोविश्वाभुवनानिप
प्रथेदब्धोगोपाऽअमृतस्यरक्षिता+ ॥ ९ ॥ (६।१।८) पृक्षस्यवृष्णोऽअरुषस्यनूसहःप्रनुवोचंविदथाजातवेदसः ।
वैश्वानरायमतिर्नव्यसीशुचिःसोमऽइवपवतेचारुरग्नये ॥ सजायमानःपरमेव्योमनिव्रतान्यग्निर्व्रतपाऽअरक्षत । व्यँ१
तरिक्षममिमीतसुक्रतुर्वैश्वानरोमहिनानाकमस्पृशत् ॥ व्यस्तभ्नाद्रोदसीमित्रोऽअद्भुतोंतर्वावदकृणोज्ज्योतिषातमः ।
विचर्मणीवधिषणेऽअवर्तयद्वैश्वानरोविश्वमधत्तवृष्ण्यं ॥ अपामुपस्थेमहिषाऽअगृभ्णतविशोराजानमुपतस्थुर्ऋग्मि
यं । आदूतोऽअग्निमभरद्विवस्वतोवैश्वानरंमातरिश्वापरावतः ॥ युगेयुगेविदथ्यंगृणद्भ्योग्नेरयिंयशसंधेहिनव्यसीं ।
पव्येवराजन्नघशंसमजरनीचानिवृश्चवनिनंनतेजसा ॥ अस्माकमग्नेमघवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरंसुवीर्यं । वयंजयेम
शतिनंसहस्रिणंवैश्वानरवाजमग्नेतवोतिभिः ॥ अदब्धेभिस्तवगोपाभिरिष्टेस्माकंपाहित्रिषधस्थसूरीन् । रक्षाचनोददु

स्त्रिष्टुबंत्येद्वेजगत्यौ । (६।१।८) पृक्षस्येतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोवैश्वानरोग्निर्जगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

षांशर्धोऽअग्नेवैश्वानरप्रचतारीःस्तवानः ॥ १० ॥ (६।१।९) अहश्चकृष्णमहरर्जुनंचविवर्तेतेरजसीवेद्याभिः । वै
श्वानरोजायमानोनराजावातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि ॥ नाहंतंतुंनविजानाम्योतुंनयंवयंतिसमरेतमानाः । कस्यस्वि
त्पुत्रऽइहवक्त्वानिपरोवदात्यवरेणपित्रा+ ॥ सऽइत्तंतुंसविजानात्योतुंसवक्त्वान्यृतुथावदाति । यऽईंचिकेतदमृत
स्यगोपाऽअवश्चरन्परोऽअन्येनपश्यन् ॥ अयंहोताप्रथमःपश्यतेममिदंज्योतिरमृतंमर्त्येषु । अयंसजज्ञेध्रुवऽआनिष
त्तोमर्त्यस्तन्वा३ वर्धमानः ॥ ध्रुवंज्योतिर्निहितंदृशयेकंमनोजविष्ठंपतयत्स्वंतः । विश्वेदेवाःसमनसःसकेताऽएकंक्रतु
मभिवियंतिसाधु+ ॥ विमेकर्णापतयतोविचक्षुर्वी३दंज्योतिर्हृदयऽआहितंयत् । विमेमनश्चरतिदूरऽआधीःकिंस्विद्व
क्ष्यामिकिमुनूमनिष्ये ॥ विश्वेदेवाऽअनमस्यन्भियानास्त्वामग्नेतमसितस्थिवांसँ । वैश्वानरोवतूतयेनोमर्त्योवतूतये
नः ॥ ११ ॥ (६।१।१०) पुरोवोमंद्रंदिव्यंसुवृक्तिंप्रयतियज्ञेऽअग्निमध्वरेदधिध्वं । पुरऽउक्थेभिःसहिनोविभावा
स्वध्वराकरतिजातवेदाः ॥ तमुद्युमःपुर्वणीकहोतरग्नेऽअग्निभिर्मनुषऽइधानः । स्तोमंयमस्मैममतेवशूषंघृतंनशुचिमत
यःपवंते ॥ पीपायसःश्रवसामर्त्येषुयोऽअग्नयेददाशविप्रऽउक्थैः । चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्व्रजस्यसातागोमतो

(६।१।९) अहश्चकृष्णमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१०) पुरोवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्य
बार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निस्त्रिष्टुबंत्याद्विपदाविराट् ।

दधाति ॥ आयःपप्रौजायमानऽउर्वीदूरेदृशाभासाकृष्णाध्वा । अधबहुचित्तमऽऊर्म्यायास्तिरःशोचिषाददृशेपाव
कः+ ॥ नूनंश्चित्रंपुरुवाजाभिरूतीऽअग्नेरयिंमघवद्भ्यश्चधेहि । येराधसाश्रवसाचात्यन्यान्त्सुवीर्येभिश्चाभिसंतिजना
न् ॥ इमंयज्ञंचनोधाऽअग्नऽउशन्यंतऽआसानोजुहुतेहविष्मान् । भरद्वाजेषुदधिषेसुवृक्तिमवीर्वाजस्यगध्यस्यसातौ+ ॥
विद्वेषांसीनुहिवर्धयेळांमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ १२ ॥ (६।१।११) यजस्वहोतरिषितोयजीयानग्नेबाधोमरुतां
नप्रयुक्ति । आनोमित्रावरुणानासत्याद्यावाहोत्रायपृथिवीववृत्याः ॥ त्वंहोतामंद्रतमोनोऽअध्रुगंतर्देवोविदथामर्त्ये
षु । पावकयाजुह्वा३वह्निरासाग्नेयजस्वतन्वं१तवस्वां+ ॥ धन्याचिद्धित्वेधिषणावष्टिप्रदेवान्जन्मगृणतेयजध्यै । वे
पिष्ठोऽअंगिरसांयद्धविप्रोमधुच्छंदोभनतिरेभऽइष्टौ+ ॥ अदिद्युतत्स्वपाकोविभावाग्नेयजस्वरोदसीऽउरूची । आयुं
नयंनमसारातहव्याऽअंजंतिसुप्रयसंपंचजनाः ॥ वृंजेहयन्नमसाबर्हिरग्नावयामिस्रुग्घृतवतीसुवृक्तिः । अम्यक्षिसद्मस
दनेपृथिव्याऽअश्रायियज्ञःसूर्येनचक्षुः ॥ दशस्यानःपुर्वणीकहोतर्देवेभिरग्नेऽअग्निभिरिधानः । रायःसूनोसहसोवाव
सानाऽअतिस्रसेमवृजनंनांहः ॥ १३ ॥ (६।१।१२) मध्येहोतादुरोणेबर्हिषोराळग्निस्तोदस्यरोदसीयजध्यै । अयं
ससूनुःसहसऽऋतावादूरात्सूर्योनशोचिषाततान ॥ आयस्मिन्त्वेस्वपाकेयजत्रयक्षद्राजन्त्सर्वतातेवनुद्यौः । त्रिषध

(६।१।११) यजस्वहोतरितिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१२) मध्येहोतेतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यो

स्वस्ततरुषोनजंहोहव्यामघानिमानुषायजध्यै ॥ तेजिष्ठायस्यारतिर्वनेराट्तोदोऽअध्वन्नवृधसानोऽअद्यौत् । अद्रोघो
नद्रविताचेततित्मन्नमर्त्योऽवर्त्रऽओषधीषु ॥ सास्माकेभिरेतरीनशूषैरग्निष्टवेदमऽआजातवेदाः । द्र्वन्नोवन्वन्क्रत्वाना
र्वोस्रःपितेवजारयायियज्ञैः+ ॥ अधस्मास्यपनयंतिभासोवृथायत्तक्षदनुयातिपृथ्वीं । सद्योयस्पंद्रोविषितोधवीयानृ
णोनतायुरतिधन्वाराट् ॥ सत्वंनोऽअर्वन्निदायाविश्वेभिरग्नेऽअग्निभिरिधानः । वेषिरायोवियासिदुच्छुनामदेमश
तहिमाःसुवीराः ॥ १४ ॥ (६।१।१३) त्वद्विश्वासुभगसौभगान्यग्नेवियंतिवनिनोनवयाः । श्रुष्टीरयिर्वाजोवृत्रतू
र्येदिवोवृष्टिरीड्योरीतिरपां+ ॥ त्वंभगोनऽआहिरत्नमिषेपरिज्मेवक्षयसिदस्मवर्चाः । अग्नेमित्रोनबृहतऽऋतस्यासि
क्षत्तावामस्यदेवभूरेः ॥ ससत्पतिःशवसाहंतिवृत्रमग्नेविप्रोविपणेर्भर्तिवाजं । यंत्वंप्रचेतऽऋतजातरायासजोषानप्त्रा
पांहिनोषि ॥ यस्तेसूनोसहसोगीर्भिरुक्थैर्यज्ञैर्मर्तोनिशितिंवेद्यानट् । विश्वंसदेवप्रतिवारमग्नेधत्तेधान्यं१पत्यतेवस
व्यैः* ॥ तानृभ्यऽआसौश्रवसासुवीराग्नेसूनोसहसःपुष्यसेधाः । कृणोषियच्छवसाभूरिपश्वोवयोवृकायारयेजसु
रये ॥ वद्मासूनोसहसोनोविहायाऽअग्नेतोकंतनयंवाजिनोदाः । विश्वाभिर्गीर्भिरभिपूर्तिमश्यांमदेमशतहिमाः
सुवीराः ॥ १५ ॥ (६ । १ । १४) अग्नायोमर्त्योदुवोधियंजुजोषधीतिभिः । भसन्नुषप्रपूर्व्यऽइषंवुरीतावसे ॥

भरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१३) त्वद्विश्वेतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निस्त्रिष्टुप् । (६।१।१४) अग्नायइतिषडृचस्यसूक्तस्य

ऽअग्निरिद्धिप्रचेताऽअग्निर्वेधस्तमऽऋषिः । अग्निंहोतारमीळतेयज्ञेषुमनुषोविशः ॥ नानाह्य१ग्नेवसेस्पर्धंतेरायो
ऽअर्यः । तूर्वंतोदस्युमायवोव्रतैःसीक्षंतोऽअव्रतं+ ॥ अग्निरप्सामृतीषहंवीरंददातिसत्पतिं । यस्यत्रसंतिशवसः
संचक्षिशत्रवोभिया+ ॥ अग्निर्हिविद्मनानिदोदेवोमर्तमुरुष्यति । सहावायस्यावृतोरयिर्वाजेष्ववृतः ॥ अच्छानोमि
त्रमहोदेवदेवानग्नेवोचःसुमतिंरोदस्योः । वीहिस्वस्तिंसुक्षितिंदिवोनॄन्द्विषोऽअंहांसिदुरितातरेमतातरेमतवावसातरे
म ॥ १६ ॥ (६।१।१५) इममूषुवोऽअतिथिमुषर्बुधंविश्वासांविशांपतिमृंजसेगिरा । वेतीद्दिवोजनुषाकच्चिदाशु
चिर्ज्योक्चिदत्तिगर्भोयदच्युतं ॥ मित्रंनयंसुधितंभृगवोदधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषं । सत्वंसुप्रीतोवीतहव्येऽअद्भु
तप्रशस्तिभिर्महयसेदिवेदिवे ॥ सत्वंदक्षस्यावृकोवृधोभूरर्यःपरस्यांतरस्यतरुषः । रायःसूनोसहसोमर्त्येष्वाछर्दिर्यच्छ
वीतहव्यायसप्रथोभरद्वाजायसप्रथः ॥ द्युतानंवोऽअतिथिंस्वर्णरमग्निंहोतारंमनुषःस्वध्वरं । विप्रंनद्युक्षवचसंसुवृक्ति
भिर्हव्यवाहमरतिंदेवमृंजसे ॥ पावकयायश्चितयंत्याकृपाक्षामन्रुरुचऽउषसोनभानुना । तूर्वन्नयामन्नेतशस्यनूरणऽ
आयोघृणेनततृषाणोऽअजरः ॥ १७ ॥ अग्निमग्निंवःसमिधादुवस्यतप्रियंप्रियंवोऽअतिथिंगृणीषणि । उपवोगीर्भिर

बार्हस्पत्योभरद्वाजोऽग्निरनुष्टुबंत्याशक्वरी । (६।१।१५) इममूष्वित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसोवीतहव्यो (भरद्वाजोवा) ग्निर्ज
गतीतृतीयापंचदश्यौशक्वर्यौषष्ठ्यतिशक्वरीसप्तदश्यनुष्टुप्अष्टादशीबृहतीदशम्याद्याःपंचषोडश्येकोनविंशीचत्रिष्टुभः ।

मृतंविवासतदेवोदेवेषुवनतेहिवार्यंदेवोदेवेषुवनतेहिनोदुवः ॥ समिद्धमग्निंसमिधागिरागृणेशुचिंपावकंपुरोऽअध्वरे
ध्रुवं । विप्रंहोतारंपुरुवारमद्रुहंकविंसुम्नैरीमहेजातवेदसं ॥ त्वांदूतमग्नेऽअमृतंयुगेयुगेहव्यवाहंदधिरेपायुमीड्यं । दे
वासश्चमर्तासश्चजागृविंविभुंविश्पतिंनमसानिषेदिरे ॥ विभूषन्नग्नऽउभयाँऽअनुव्रतादूतोदेवानांरजसीसमीयसे ।
यत्तेधीतिंसुमतिमावृणीमहेधस्मानस्त्रिवरूथःशिवोभव ॥ तंसुप्रतीकंसुदृशंस्वंचमविद्वांसोविदुष्टरंसपेम । सयक्षद्वि
श्वावयुनानिविद्वान्प्रहव्यमग्निरमृतेषुवोचत् ॥ १८ ॥ तमग्नेपास्युततंपिपर्षियस्तऽआनट्कवयेशूरधीतिं । यज्ञस्यवा
निशितिंवोदितिंवातमित्पृणक्षिशवसोतराया+ ॥ त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहित्वमुनःसहसावन्नवद्यात् । संत्वाध्वस्मन्व
दभ्येतुपाथःसंरयिःस्पृहयाय्यःसहस्री+ ॥ अग्निर्होतागृहपतिःसराजाविश्वावेदजनिमाजातवेदाः । देवानामुतयोम
र्त्यानांयजिष्ठःसप्रयजतामृतावा ॥ अग्नेयदद्यविशोऽअध्वरस्यहोतःपावकशोचेवेष्ट्वंहियज्वा । ऋतायजासिमहिना
वियद्भूर्हव्यावहयविष्ठयातेऽअद्य+ ॥ अभिप्रयांसिसुधितानिहिख्योनित्वादधीतरोदसीयजध्यै । अवानोमघवन्वा
जसाताग्नेविश्वानिदुरितातरेमतातरेमतवावसातरेम ॥ १९ ॥ अग्नेविश्वेभिःस्वनीकदेवैरूर्णावंतंप्रथमःसीदयोनिं ।
कुलायिनंघृतवंतंसवित्रेयज्ञंनययजमानायसाधु+ ॥ इममुत्यमथर्ववदग्निंमंथंतिवेधसः । यमंकूयंतमानयन्नमूरंश्या
व्याभ्यः ॥ जनिष्वादेववीतयेसर्वतातास्वस्तये । आदेवान्वक्ष्यमृतांऽऋतावृधोयज्ञंदेवेषुपिस्पृशः ॥ वयमुत्वागृह

पतेजनानामग्नेऽअकर्मसमिधाबृहंतं । अस्थूरिनोगार्हपत्यानिसंतुतिग्मेननस्तेजसासंशिशाधि ॥ २० ॥ (६।२।१)
त्वमग्नेयज्ञानांहोताविश्वेषांहितः । देवेभिर्मानुषेजने ॥ सनोमंद्राभिरध्वरेजिह्वाभिर्यजामहः । आदेवान्वक्षियक्षि
च ॥ वेत्थाहिवेधोऽअध्वनःपथश्चदेवांजसा । अग्नेयज्ञेषुसुक्रतो ॥ त्वामीळेऽअधद्वितामरतोवाजिभिःशुनं । ईजेय
ज्ञेषुयज्ञियं ॥ त्वमिमावार्यापुरुदिवोदासायसुन्वते । भरद्वाजायदाशुषे ॥ २१ ॥ त्वंदूतोऽअमर्त्यऽआवहादैव्यंज
नं । शृण्वन्विप्रस्यसुष्टुतिं+ ॥ त्वामग्नेस्वाध्यो३मर्तासोदेववीतये । यज्ञेषुदेवमीळते ॥ तवप्रयक्षिसंदृशमुतक्रतुंसुदा
नवः । विश्वेजुषंतकामिनः ॥ त्वंहोतामनुर्हितोवह्निरासाविदुष्टरः । अग्नेयक्षिदिवोविशः ॥ अग्नऽआयाहिवीतयेगृ
णानोहव्यदातये । निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ २२ ॥ तंत्वासमिद्भिरंगिरोघृतेनवर्धयामसि । बृहच्छोचायविष्ठ्य ॥ स
नःपृथुश्रवाय्यमच्छादेवविवाससि । बृहदग्नेसुवीर्यं ॥ त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वानिरमंथत । मूर्ध्नोविश्वस्यवाघतः ॥
तमुत्वादध्यङ्ऽऋषिःपुत्रऽईधेऽअथर्वणः । वृत्रहणंपुरंदरं+ ॥ तमुत्वापाथ्योवृषासमीधेदस्युहंतमं । धनंजयंरणेरणे
॥ २३ ॥ एह्यूषुब्रवाणितेग्नऽइत्थेतरागिरः । एभिर्वर्धासऽइंदुभिः ॥ यत्रक्वचतेमनोदक्षंदधसऽउत्तरं । तत्रासदःकृ

(६।२।१)त्वमग्नेयज्ञानामित्यष्टाचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोग्निर्गायत्रीआद्याषष्ठ्यौवर्धमानेसप्तविंश्यनुष्टुप्षड्चत्वारिं
शीत्रिष्टुप्अंत्येद्वेअनुष्टुभौ ।

णवसे ॥ नहितेपूर्तमक्षिपद्भुवन्नेमानांवसो । अथादुवोवनवसे ॥ आग्निरगामिभारतोवृत्रहापुरुचेतनः । दिवोदा
सस्यसत्पतिः ॥ सहिविश्वातिपार्थिवारयिंदाशन्महित्वना । वन्वन्नवातोऽअस्तृतः ॥ २४ ॥ सप्रत्नवन्नवीयसाग्नेद्यु
म्नेनसंयता । बृहत्ततंथभानुना । प्रवःसखायोऽअग्नयेस्तोमंयज्ञंचधृष्णुया । अर्चगायचवेधसे । सहियोमानुषायु
गासीद्धोताकविक्रतुः । दूतश्चहव्यवाहनः ॥ ताराजानाशुचिव्रतादित्यान्मारुतंगणं । वसोयक्षीहरोदसी ॥ वस्वी
तेऽअग्नेसंदृष्टिरिषयतेमर्त्याय । ऊर्जोनपादमृतस्य ॥ २५ ॥ क्रत्वादाऽअस्तुश्रेष्ठोद्यत्वावन्वन्त्सुरेक्णाः । मर्तऽआना
शसुवृक्तिं+ ॥ तेतेऽअग्नेत्वोताऽइषयंतोविश्वमायुः । तरंतोऽअर्योऽअरातीर्वन्वंतोऽअर्योऽअरातीः ॥ अग्निस्तिग्मेन
शोचिषायासद्विश्वंन्य१त्रिणं । अग्निर्नोवनतेरयिं+ ॥ सुवीरंरयिमाभरजातवेदोविचर्षणे । जहिरक्षांसिसुक्रतो ॥
त्वंनःपाह्यंहसोजातवेदोऽअघायतः । रक्षाणोब्रह्मणस्कवे ॥ २६ ॥ योनोऽअग्नेदुरेवऽआमर्तोवधायदाशति । तस्मा
न्नःपाह्यंहसः ॥ त्वंतंदेवजिह्वयापरिबाधस्वदुष्कृतं । मर्तोयोनोजिघांसति ॥ भरद्वाजायसप्रथःशर्मयच्छसहंत्य ।
अग्नेवरेण्यंवसु ॥ अग्निर्वृत्राणिजंघनद्द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धःशुक्रऽआहुतः ॥ गर्भेमातुःपितुष्पिताविदिद्युता
नोऽअक्षरे । सीदन्नृतस्ययोनिमा+ ॥ २७ ॥ ब्रह्मप्रजावदाभरजातवेदोविचर्षणे । अग्नेयद्दीदयद्दिवि+ ॥ उपत्वार
ण्वसंदृशंप्रयस्वंतःसहस्कृत । अग्नेससृज्महेगिरः ॥ उपच्छायामिवघृणेरगन्मशर्मतेवयं । अग्नेहिरण्यसंदृशः ॥ यऽउ

ग्रऽइवशर्यहातिग्मशृंगोनवंसगः । अग्नेपुरोरुरोजिथ ॥ आयंहस्तेनखादिनंशिशुंजातंनबिभ्रति । विशामग्निंस्वध्व
रं+ ॥ २८ ॥ प्रदेवंदेववीतयेभरतावसुवित्तमं । आस्वेयोनौनिषीदतु ॥ आजातंजातवेदसिप्रियंशिशीतातिथिं ।
स्योनऽआगृहपतिं ॥ अग्नेयुक्ष्वाहियेतवाश्वासोदेवसाधवः । अरंवहंतिमन्यवे ॥ अच्छानोयाह्यावहाभिप्रयांसिवीत
ये । आदेवान्त्सोमपीतये ॥ उदग्नेभारतद्युमदजस्रेणदविद्युतत् । शोचाविभाह्यजर ॥ २९ ॥ वीतीयोदेवंमर्तोदु
वस्येदग्निमीळीताऽध्वरेहविष्मान् । होतारंसत्ययजंरोदस्योरुत्तानहस्तोनमसाविवासेत् ॥ आतेऽअग्नऽऋचाहविर्हृ
दातष्टंभरामसि । तेतेभवंतूक्षणऽऋषभासोवशाऽउत+ ॥ अग्निंदेवासोऽअग्रियमिंधतेवृत्रहन्तमं । येनावसून्याभृ
तातृह्ळारक्षांसिवाजिना ॥ ३० ॥ इतिचतुर्थाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥

एकोत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १५ ऋचः १६० ॥ त्यागः ॥ अग्नय.४१ वैश्वानरायाग्नय.२१ अग्नय.९८ ॥ इति
चतुर्थेपंचमः ॥

पिबपंचोनैंद्रंत्रैष्टुभंद्विपदांतंतमुष्टुहिमहान्त्सप्तोनाद्यौर्नविपिप्रोर्विरोळिमाउद्वादशनवम्येकादश्यौवैश्वदेव्यौय
एकएकादशसुतइदशंवृषायातेनवश्रुधीनोष्टौकिमस्यांत्याचायमानस्याभ्यावर्तिनोदानस्तुतिरागावोगव्यंद्वि
तीयैंद्रीचांत्यश्चपादोंत्यानुष्टुब्जागतस्तृचोद्वितीयादिः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।२।२) पिबासोममभियमुग्रतर्दऽऊर्वंगव्यंमहिगृणानऽइंद्र । वियोधृष्णोवधिषोवज्रहस्तवि
श्वावृत्रममित्रियाशवोभिः ॥ सऽईंपाहियऽऋजीषीतरुत्रोयःशिप्रवान्वृषभोयोमतीनां । योगोत्रभिद्वज्रभृद्योहरिष्ठाः
सऽइंद्रचित्राँऽअभितृंधिवाजान् ॥ एवापाहिप्रत्नथामंदतुत्वाश्रुधिब्रह्मवावृधस्वोतगीर्भिः । आविःसूर्यंकृणुहिपीपि
हीषोजहिशत्रूँरभिगाऽइंद्रतृंधि ॥ तेत्वामदाबृहदिंद्रस्वधावऽइमेपीताऽउक्षयंतद्युमंतं । महामनूनंतवसंविभूतिंमत्स
रासोजर्हृषंतप्रसाहं ॥ येभिःसूर्यमुषसंमंदसानोवासयोपदृह्ळानिदर्द्रत् । महामद्रिंपरिगाऽइंद्रसंतंनुत्थाऽअच्युतंसद
सस्परिस्वात्+ ॥ १ ॥ तवक्रत्वातवतद्दंसनाभिरामासुपक्वंशच्यानिदीधः । और्णोर्दुरऽउस्रियाभ्योविदृह्ळोदूर्वाद्गाऽ
अंसृजोऽअंगिरस्वान् ॥ पप्राथक्षांमहिदंसोव्यु१र्वीमुपद्यामृष्वोबृहदिंद्रस्तभायः । अधारयोरोदसीदेवपुत्रेप्रत्नेमातरा
यह्वीऽऋतस्य ॥ अधत्वाविश्वेपुरऽइंद्रदेवाऽएकंतवसंदधिरेभराय । अदेवोयदभ्यौहिष्टदेवान्त्स्वर्षातावृणतऽइंद्रम
त्रं ॥ अधद्यौश्चित्तेऽअपसानुवज्राद्द्वितानमद्भियसास्वस्यमन्योः । अहिंयदिंद्रोऽअभ्योहसानंनिचिद्विश्वायुःशयथेज
घान ॥ अधत्वष्टातेमहऽउग्रवज्रंसहस्रभृष्टिंववृतच्छताश्रिं । निकाममरमणसंयेननवंतमहिंसंपिणगृजीषिन् ॥ २ ॥
वर्धान्यंविश्वेमरुतःसजोषाःपचच्छतंमहिषाँऽइंद्रतुभ्यं । पूषाविष्णुस्त्रीणिसराँसिधावन्वृत्रहणंमदिरमंशुमस्मै ॥ आ

(६।२।२) पिबासोममितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुबंत्याद्विपदात्रिष्टुप् ।

क्षोदोमहिवृतंनदीनांपरिष्ठितमसृजऽऊर्मिमपां । तासामनुप्रवतऽइंद्रपंथांप्रार्दयोनीचीरपसःसमुद्रं+ ॥ एवाताविश्वा
चकृवांसमिंद्रंमहामुग्रमजुर्यंसहोदां । सुवीरंत्वास्वायुधंसुवज्रमाब्रह्मनव्यमवसेववृत्यात् ॥ सनोवाजायश्रवसऽइषेच
रायेधेहिद्युमतऽइंद्रविप्रान् । भरद्वाजेनृवतऽइंद्रसूरीन्दिविचस्मैधिपार्येनऽइंद्र ॥ अयावाजंदेवहितंसनेममदेमशत
हिमाःसुवीराः ॥ ३ ॥ (६।२।३) तमुष्टुहियोऽअभिभूत्योजावन्वन्नवातःपुरुहूतऽइंद्रः । अषाळ्हमुग्रंसहमानमाभि
गीर्भिर्वर्धवृषभंचर्षणीनां+ ॥ सयुध्मःसत्वाखजकृत्समद्वातुविम्रक्षोनदनुमाँऽऋजीषी । बृहद्रेणुश्च्यवनोमानुषीणामे
कःकृष्टीनामभवत्सहावा ॥ त्वंहनुत्यददमायोदस्यूँरेकःकृष्टीरवनोरार्याय । अस्तिस्विन्नुवीर्य१तत्तऽइंद्रनस्विदस्तितदृ
तुथाविवोचः ॥ सदिद्धितेतुविजातस्यमन्येसहःसहिष्ठतुरतस्तुरस्य । उग्रमुग्रस्यतवसस्तवीयोरध्रस्यरध्रतुरोबभूव ॥
तन्नःप्रत्नंसख्यमस्तुयुष्मेऽइत्थावदद्भिर्वलमंगिरोभिः । हन्नच्युतच्युद्दस्मेषयंतमृणोःपुरोविदुरोऽअस्यविश्वाः ॥ ४ ॥
सहिधीभिर्हव्योऽअस्त्युग्रऽईशानकृन्महतिवृत्रतूर्ये । सतोकसातातनयेसवज्रीवितंतसाय्योऽअभवत्समत्सु ॥ सम
ज्मनाजनिममानुषाणाममर्त्येननाम्नातिप्रसर्स्रे । सद्युम्नेनसशवसोतरायासवीर्येणनृतमःसमोकाः ॥ सयोनमुहेनमि
थूजनोभूत्सुमंतुनामाचुमुरिंधुनिंच । वृणक्पिप्रुंशंबरंशुष्णमिंद्रःपुरांच्यौत्नायशयथायनूचित् ॥ उदावतात्वक्षसाप

(६।२।३) तमुष्टुहीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

न्यंसाचवृत्रहत्यायरथमिंद्रतिष्ठ । धिष्ववज्रंहस्तऽआदक्षिणत्राभिप्रमंदपुरुदत्रमायाः+ ॥ अग्निर्नशुष्कंवनमिंद्रहेतीर
क्षोनिधक्ष्यशनिर्नभीमा । गंभीरयंऽऋष्वयायोरुरोजाध्वानयद्दुरितादंभयच्च ॥ ५ ॥ आसहस्रंपथिभिरिंद्ररायातुवि
द्युम्नतुविवाजेभिरर्वाक् । याहिसूनोसहसोयस्यनूचिददेवऽईशेपुरुहूतयोतोः ॥ प्रतुविद्युम्नस्यस्थविरस्यघृष्वेर्दिवोरर
प्शोमहिमापृथिव्याः । नास्यशत्रुर्नप्रतिमानमस्तिनप्रतिष्ठिःपुरुमायस्यसह्योः ॥ प्रतत्तेऽअद्याकरणंकृतंभूत्कुत्संयदायु
मतिथिग्वमस्मै । पुरूसहस्रानिशिशाऽअभिक्षामुत्तूर्वयाणंधृषतानिनेथ ॥ अनुत्वाहिघ्नेऽअधदेवदेवामदन्विश्वेकवित
मंकवीनां । करोयत्रवरिवोबाधितायदिवेजनायतन्वेगृणानः+ ॥ अनुद्यावापृथिवीतत्तऽओजोमर्त्याजिहतऽइंद्रदे
वाः । कृष्वाकृत्नोऽअकृतंयत्तेऽअस्त्युक्थंनवीयोजनयस्वयज्ञैः+ ॥ ६ ॥ (६।२।४) महाँऽइंद्रोनृवदाचर्षणिप्राऽउ
तद्विबर्हाऽअमिनःसहोभिः । अस्मद्र्यग्वावृधेवीर्यायोरुःपृथुःसुकृतःकर्तृभिर्भूत् ॥ इंद्रमेवधिषणासातयेधाद्बृहंतमृष्व
मजरंयुवानं । अषाळ्हेनशवसाशूशुवांसंसद्यश्चिद्योवावृधेऽअसामि ॥ पृथूकरस्नाबहुलागभस्तीऽअस्मद्र्य१क्संमिमीहि
श्रवांसि । यूथेवपश्वःपशुपादमूनाऽअस्माँऽइंद्राभ्यावर्वृत्स्वाजौ+ ॥ तंवऽइंद्रंचतिनमस्यशाकैरिहनूनंवाजयंतोहुवेम ।
यथाचित्पूर्वेजरितारऽआसुरनेद्याऽअनवद्याऽअरिष्टाः ॥ धृतव्रतोधनदाःसोमवृद्धःसहिवामस्यवसुनःपुरुक्षुः । संजग्मिरे

(६।२।४) महाँइंद्रइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

पथ्या३रायोऽअस्मिन्त्समुद्रेनसिंधवोयादमानाः ॥ ७ ॥ शविष्ठंनऽआभरशूरशवऽओजिष्ठमोजोऽअभिभूतऽउग्रं ।
विश्वाद्युम्नावृष्ण्यामानुषाणामस्मभ्यंदाहरिवोमादयध्यै ॥ यस्तेमदःपृतनाषाळमृध्रऽइंद्रतंनऽआभरशूशुवांसं । येन
तोकस्यतनयस्यसातौमंसीमहिजिगीवांसस्त्वोताः ॥ आनोभरवृषणंशुष्ममिंद्रधनस्पृतंशूशुवांसंसुदक्षं । येनवंसामपृ
तनासुशत्रून्तवोतिभिरुतजामीँऽरजामीन् ॥ आतेशुष्मोवृषभऽएतुपश्चादोत्तरादधरादापुरस्तात् । आविश्वतोऽअ
भिसमेत्वर्वाङिंद्रद्युम्नंस्वर्वद्धेह्यस्मे+ ॥ नृवत्तऽइंद्रनृतमाभिरूतीवंसीमहिवामंश्रोमतेभिः । ईक्षेहिवस्वऽउभयस्यराज
न्धारत्नंमहिस्थूरंबृहंतं ॥ मरुत्वंतंवृषभंवावृधानमकवारिंदिव्यंशासमिंद्रं । विश्वासाहमवसेनूतनायोग्रंसहोदामिहतं
हुवेम ॥ जनंवज्रिन्महिचिन्मन्यमानमेभ्योनृभ्योरंधयायेष्वस्मि । अधाहित्वापृथिव्यांशूरसातौहवामहेतनयेगोष्व
प्सु+ ॥ वयंतऽएभिःपुरुहूतसख्यैःशत्रोःशत्रोरुत्तरऽइत्स्याम । घ्नंतोवृत्राण्युभयानिशूररायामदेमबृहतात्वोताः ॥ ८ ॥
(६।२।५) द्यौर्नयऽइंद्राभिभूमार्यस्तस्थौरयिःशवसापृत्सुजनान् । तंनःसहस्रंभरमुर्वरासांदद्धिसूनोसहसोवृत्रतुरं ॥
दिवोनतुभ्यमन्विंद्रसत्रासुर्यंदेवेभिर्धायिविश्वं । अहिंयद्वृत्रमपोवव्रिवांसंहन्नृजीषिन्विष्णुनासचानः+ ॥ तूर्वन्नोजी
यान्तवसस्तवीयान्कृतब्रह्मेंद्रोवृद्धमहाः । राजाभवन्मधुनःसोम्यस्यविश्वासांयत्पुरांदर्त्नुमावत् ॥ शतैरपद्रन्पणयऽ

(६।२।५) द्यौर्नयइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप्सप्तमीविराट्पंक्तिः ।

इंद्रात्रदशोणयेकवयेर्कसातौ । वधैःशुष्णस्याशुषस्यमायाःपित्वोनारिरेचीत्किंचनप्र+ ॥ महोद्रुहोऽअपविश्वायुधायि
वज्रस्ययत्पतनेपादिशुष्णः । उरुषसरथंसारथयेकरिंद्रःकुत्सायसूर्यस्यसातौ+ ॥ ९ ॥ प्रश्येनोनमदिरमंशुमस्मैशिरो
दासस्यनमुचेर्मथायन् । प्रावन्नमींसाप्यंससंतंपृणग्रायासमिषासंस्वस्ति+ ॥ विपिप्रोरहिमायस्यदृह्लाःपुरोवज्रिन्छव
सानदर्दः । सुदामन्तद्रेक्णोऽअप्रमृष्यमृजिश्वनेदात्रंदाशुषेदाः ॥ सवेतसुंदशमायंदशोणिंतूतुजिमिंद्रःस्वभिष्टिसु
म्नः । आतुग्रंशश्वदिभंद्योतनायमातुर्नसीमुपसृजाऽइयध्यै ॥ सईस्पृधोवनतेऽअप्रतीतोबिभ्रद्वज्रंवृत्रहणंगभस्तौ ।
तिष्ठद्धरीऽअध्यस्तेवगर्तेवचोयुजावहतऽइंद्रमृष्वं+ ॥ सनेमतेवसानव्यऽइंद्रप्रपूरवस्तवंतऽएनायज्ञैः । सप्तयत्पुरःश
र्मशारदीर्दर्धन्दासीःपुरुकुत्सायशिक्षन् ॥ त्वंवृधऽइंद्रपूर्व्योभूर्वरिवस्यन्नुशनेकाव्याय । परानववास्त्वमनुदेयंमहेपि
त्रेददाथस्वन्नपातं ॥ त्वंधुनिरिंद्रधुनिमतीर्ऋणोरपःसीरानस्रवंतीः । प्रयत्समुद्रमतिशूरपर्षिपारयातुर्वशंयदुंस्वस्ति+ ॥
तवहत्यदिंद्रविश्वमाजौसस्तौधुनीचुमुरीयाहसिष्वप् । दीदयदित्तुभ्यंसोमेभिःसुन्वन्दभीतिरिध्मभृतिःपक्थ्य१र्कैः+
॥ १० ॥ (६।२।६) इमाऽउत्वापुरुतमस्यकारोर्हव्यंवीरहव्याहवंते । धियोरथेष्ठामजरंनवीयोरयिर्विभूतिरीयते
वचस्या+ ॥ तमुस्तुषऽइंद्रंयोविदानोगिर्वाहसंगीर्भिर्यज्ञवृद्धं । यस्यदिवमतिमह्नापृथिव्याःपुरुमायस्यरिरिचेमहि

(६।२।६) इमाउत्वेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रोनवम्येकादश्योर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

त्वं+ ॥ सऽइत्तमोवयुनंततन्वत्सूर्येणवयुनवच्चकार । कदातेमर्ताऽअमृतस्यधामेयक्षंतोनमिनंतिस्वधावः ॥ यस्ताचका
रसकुहस्विदिंद्रःकमाजनंचरतिकासुविक्षु । कस्तेयज्ञोमनसेशंवरायकोऽअर्कऽइंद्रकतमःसहोता ॥ इदाहितेवेविषतः
पुराजाःप्रत्नासऽआसुःपुरुकृत्सखायः । येमध्यमासऽउतनूतनासऽउतावमस्यपुरुहूतबोधि ॥ ११ ॥ तंपृच्छंतोवरा
सःपराणिप्रत्नातऽइंद्रश्रुत्यानुयेमुः । अर्चामसिवीरब्रह्मवाहोयादेवविद्मतात्त्वामहांतं ॥ अभित्वापाजोरक्षसोवितस्थे
महिजज्ञानमभितत्सुतिष्ठ । तवप्रत्नेनयुज्येनसख्यावज्रेणधृष्णोऽअपतानुदस्व ॥ सतुश्रुधींद्रनूतनस्यब्रह्मण्यतोवीर
कारुधायः । त्वंह्या३पिःप्रदिविपितृणांशश्वद्बभूथसुहवऽएष्टौ ॥ प्रोतयेवरुणंमित्रमिंद्रंमरुतःकृष्वावसेनोऽअद्य ।
प्रपूषणंविष्णुमग्निंपुरंधिंसवितारमोषधीःपर्वतांश्च ॥ इमऽउत्वापुरुशाकप्रयज्योजरितारोऽअभ्यर्चंत्यर्कैः । श्रुधीहव
माहुवतोहुवानोनत्वावाँऽअन्योऽअमृतत्वदस्ति ॥ नूमऽआवाचमुपयाहिविद्वान्विश्वेभिःसूनोसहसोयजत्रैः । येऽअ
ग्निजिह्वाऽऋतसापऽआसुर्येमनुंचक्रुरुपरंदसाय ॥ सनोबोधिपुरऽएतासुगेषूतदुर्गेषुपथिकृद्विदानः । येऽअश्रमासऽउर
वोवहिष्ठास्तेभिर्नऽइंद्राभिवक्षिवाजं ॥ १२ ॥ (६।२।७) यऽएकऽइद्धव्यश्चर्षणीनामिंद्रंतंगीर्भिरभ्यर्चऽआभिः ।
यःपत्यतेवृषभोवृष्ण्यावान्त्सत्यःसत्वापुरुमायःसहस्वान् ॥ तमुनःपूर्वेपितरोनवग्वाःसप्तविप्रासोऽअभिवाजयंतः ।

(६।२।७) यएकइदित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

नक्षद्दाभंततुरिंपर्वतेष्ठामद्रोघवाचंमतिभिःशविष्ठं ॥ तमीमहऽइंद्रमस्यरायःपुरुवीरस्यनृवतःपुरुक्षोः । योऽअस्कृधो
युरजरःस्वर्वान्तमाभरहरिवोमादयध्यै ॥ तन्नोविवोचोयदितेपुराचिज्जरितारऽआनशुःसुम्नमिंद्र । कस्तेभागःकिंव
योदुध्रखिद्वःपुरुहूतपुरूवसोसुरघ्नः+ ॥ तंपृच्छंतीवज्रहस्तंरथेष्ठामिंद्रंवेपीवक्करीयस्यनूगीः । तुविग्राभंतुविकूर्मिरंभो
दांगातुमिषेनक्षतेतुम्रमच्छ ॥ १३ ॥ अयाहत्यंमाययावावृधानंमनोजुवास्वतवःपर्वतेन । अच्युताचिद्वीळितास्वोजो
रुजोविदृह्वाधृषताविरप्शिन् ॥ तंवोधियानव्यस्याशविष्ठंप्रत्नंप्रत्नवत्परितंसयध्यै । सनोवक्षदनिमानःसुवह्मेंद्रोविश्वा
न्यतिदुर्गहाणि ॥ आजनायद्रुहणेपार्थिवानिदिव्यानिदीपयोंतरिक्षा । तपावृषन्विश्वतःशोचिषातान्ब्रह्मद्विषेशोच
यक्षामपश्च ॥ भुवोजनस्यदिव्यस्यराजापार्थिवस्यजगतस्त्वेषसंदृक् । धिष्ववज्रंदक्षिणऽइंद्रहस्तेविश्वाऽअजुर्यदयसे
विमायाः+ ॥ आसंयतमिंद्रणःस्वस्तिंशत्रुतूर्यायबृहतीममृध्रां । ययादासान्यार्याणिवृत्राकरोवज्रिन्त्सुतुकानाहुषा
णि ॥ सनोनियुद्भिःपुरुहूतवेधोविश्ववाराभिरागहिप्रयज्यो । नयाऽअदेवोवरतेनदेवऽआभिर्याहितूयमामद्र्यद्रिक्+
॥ १४ ॥ (६।२।८) सुतऽइत्त्वंनिमिश्लऽइंद्रसोमेस्तोमेब्रह्मणिशस्यमानऽउक्थे । यद्वायुक्ताभ्यांमघवन्हरिभ्यांबिभ्रद्व
ज्रंबाह्वोरिंद्रयासि ॥ यद्वादिविपार्येसुष्विमिंद्रवृत्रहत्येवसिशूरसातौ । यद्वादक्षस्यबिभ्युषोऽअबिभ्यदरंधयःशर्धतऽ

(६।२।८) सुतइदितिदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इंद्रदस्यून् ॥ पातासुतमिंद्रोऽअस्तुसोमंप्रनेनीरुग्रोजरितारमूती । कर्तावीरायसुष्वयऽउलोकंदातावसुस्तुवतेकीरये
चित् ॥ गंतेयांतिसवनाहरिभ्यांबभ्रिर्वज्रंपपिःसोमंददिर्गाः । कर्तावीरंनर्यंसर्ववीरंश्रोताहवंगृणतःस्तोमवाहाः ॥ अ
स्मैवयंयद्वावानतद्विविष्मऽइंद्राययोनःप्रदिवोऽअपस्कः । सुतेसोमेस्तुमसिशंसदुक्थेंद्रायब्रह्मवर्धनंयथासत् ॥ १५ ॥
ब्रह्माणिहिचकृषेवर्धनानितावत्तऽइंद्रमतिभिर्विविष्मः । सुतेसोमेसुतपाःशंतमानिरांड्याक्रियास्मवक्षणानियज्ञैः+ ॥
सनोबोधिपुरोळाशंरराणःपिबातुसोमंगोऽऋजीकमिंद्र । एदंबर्हिर्यजमानस्यसीदोरुंकृधित्वायतऽउलोकं+ ॥ समंद
स्वाह्यनुजोषमुग्रप्रत्वायज्ञासऽइमेऽअश्नुवंतु । प्रेमेहवासःपुरुहूतमस्मेऽआत्वेयंधीरवसऽइंद्रयम्याः ॥ तंवःसखायःसं
यथासुतेषुसोमेभिरींपृणताभोजमिंद्रं । कुवित्तस्माऽअसतिनोभरायनसुष्विमिंद्रोवसेमृधाति ॥ एवेदिंद्रःसुतेऽअस्ता
विसोमेभरद्वाजेषुक्षयदिन्मघोनः । असद्यथाजरित्रऽउतसूरिरिंद्रोरायोविश्ववारस्यदाता+ ॥ १६ ॥ (६।३।१) वृषा
मदऽइंद्रेश्लोकऽउक्थासचासोमेषुसुतपाऽऋजीषी । अर्चत्र्योमघवानृभ्यऽउक्थैर्द्युक्षोराजागिरामक्षितोतिः ॥ ततु
रिर्वीरोनर्योविचेताःश्रोताहवंगृणतऽउर्व्यूतिः । वसुःशंसोनरांकारुधायावाजीस्तुतोविदथेदातिवाजं ॥ अक्षोनच
क्र्योःशूरबृहन्प्रतेमह्नारिरिचेरोदस्योः । वृक्षस्यनुतेपुरुहूतवयाव्यू३तयोरुरुहुरिंद्रपूर्वीः+ ॥ शचीवतस्तेपुरुशाकशा

(६।३।१) वृषामदइतिदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

कागवामिवस्रुतयःसंचरणीः । वत्सानांनतंतयस्तऽइंद्रदामन्वंतोऽअदामानःसुदामन् ॥ अन्यदद्यकर्वरमन्यदुश्वोस
च्चसन्मुहुराचक्रिरिंद्रः । मित्रोनोऽअत्रवरुणश्चपूषार्योवशस्यपर्येतास्ति ॥ १७ ॥ वित्वदापोनपर्वतस्यपृष्ठादुक्थेभिरिं
द्रानयंतयज्ञैः । तंत्वाभिःसुष्टुतिभिर्वाजयंतऽआजिंनजग्मुर्गिर्वाहोऽअश्वाः ॥ नयंजरंतिशरदोनमासानद्यावऽइंद्रम
वकर्शयंति । वृद्धस्यचिद्वर्धतामस्यतनूःस्तोमेभिरुक्थैश्चशस्यमाना ॥ नवीळवेनमतेनस्थिरायनशर्धतेदस्युजूतायस्त
वान् । अज्राऽइंद्रस्यगिरयश्चिदृष्वागंभीरेचिद्भवतिगाधमस्मै ॥ गंभीरेणनऽउरुणामत्रिन्प्रेषोयंधिसुतपावन्वाजा
न् । स्थाऽऊषुऽऊर्ध्वऽऊतीऽअरिषण्यन्नक्तोर्व्युष्टौपरितक्म्यायां ॥ सचस्वनायमवसेऽअभीकऽइतोवातमिंद्रपाहिरि
षः । अमाचैनमरण्येपाहिरिषोमदेमशतहिमाःसुवीराः ॥ १८ ॥ (६।३।२) यातऽऊतिरवमायापरमायामध्यमें
द्रशुष्मिन्नस्ति । ताभिरूषुवृत्रहत्येवीर्नऽएभिश्चवाजैर्महान्नऽउग्र ॥ आभिःस्पृधोमिथतीररिषण्यन्नमित्रस्यव्यथयाम
न्युमिंद्र । आभिर्विश्वाऽअभियुजोविषूचीरार्यायविशोवतारीर्दासीः ॥ इंद्रजामयऽउतयेजामयोर्वाचीनासोवनुषोयु
युज्रे । त्वमेषांविथुराशवांसिजहिवृष्ण्यानिकृणुहीपराचः ॥ शूरोवाशूरंवनतेशरीरैस्तनूरुचातरुषियत्कृण्वैते । तोके
वागोषुतनयेयदप्सुविक्रंदसीऽउर्वरासुब्रवैते ॥ नहित्वाशूरोनतुरोनधृष्णुर्नत्वायोधोमन्यमानोयुयोध । इंद्रनकिष्ट्वाप्र

(६।३।२) यातऊतिरितिनवर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

त्यस्त्येषांविश्वाजातान्यभ्यसितानि ॥ १९ ॥ सपत्यतऽउभयोर्नृम्णमयोर्यदीवेधसःसमिथेहवंते । वृत्रेवामहोनृवति
क्षयेवाव्यचस्वंतायदिवितंतसैते ॥ अधस्मातेचर्षणयोयदेजानिंद्रत्रातोतभवावरूता । अस्माकासोयेनृतमासोऽअर्यऽ
इंद्रसूरयोदधिरेपुरोनः ॥ अनुतेदायिमहऽइंद्रियायसत्रातेविश्वमनुवृत्रहत्ये । अनुक्षत्रमनुसहोयजत्रेंद्रदेवेभिरनुतेनृ
षह्ये ॥ एवानःस्पृधःसमजासमत्स्विंद्ररारंधिमिथतीरदेवीः । विद्यामवस्तोरवसागृणंतोभरद्वाजाऽउततऽइंद्रनूनं+
॥ २० ॥ (६।३।३) श्रुधीनऽइंद्रह्वयामसित्वामहोवाजस्यसातौवावृषाणाः । संयद्विशोयंतशूरसाताऽउग्रंनोवःपा
र्येऽअहन्दाः ॥ त्वांवाजीहवतेवाजिनेयोमहोवाजस्यगध्यस्यसातौ । त्वांवृत्रेष्विंद्रसत्पतिंतरुत्रंत्वांचष्टेमुष्टिहागोषुयुध्य
न् ॥ त्वंकविंचोदयोर्कसातौत्वंकुत्सायशुष्णंदाशुषेवर्क् । त्वंशिरोऽअमर्मणःपराहन्नतिथिग्वायशंस्यंकरिष्यन्+ ॥
त्वंरथंप्रभरोयोधमृष्वमावोयुध्यंतंवृषभंदशद्युं । त्वंतुग्रंवेतसवेसचाहन्त्वंतुजिंगृणंतमिंद्रतूतोः ॥ त्वंतदुक्थमिंद्रबर्ह
णाकःप्रयच्छतासहस्राशूरदर्षि । अवगिरेर्दासंशंबरंहन्प्रावोदिवोदासंचित्राभिरूती+ ॥ २१ ॥ त्वंश्रद्धाभिर्मंदसानः
सोमैर्दभीतयेचुमुरिमिंद्रसिष्वप् । त्वंरजिंपिठीनसेदशस्यन्षष्टिंसहस्राशच्यासचाहन् ॥ अहंचनतत्सूरिभिरानश्यांत
वज्यायऽइंद्रसुम्नमोजः । त्वयायत्स्तवंतेसधवीरवीरास्त्रिवरूथेननहुषाशविष्ठ ॥ वयंतेऽअस्यामिंद्रद्युम्नहूतौसखायः

(६।३।३) श्रुधीनइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

स्याममहिन्प्रेष्ठाः । प्रातर्दनिःक्षत्रश्रीरस्तुश्रेष्ठोघनेवृत्राणांसनयेधनानां ॥ २२ ॥ (६।३।४) किमस्यमदेकिम्वस्य
पीताविंद्रःकिमस्यसख्येचकार । रणावायेनिषदिकिंतेऽअस्यपुराविविद्रेकिमुनूतनासः ॥ सदस्यमदेसद्वस्यपीतावि
द्रःसदस्यसख्येचकार । रणावायेनिषदिसत्तेऽअस्यपुराविविद्रेसदुनूतनासः ॥ नहिनुतेमहिमनःसमस्यनमघवन्मघ
वत्त्वस्यविद्म । नराधसोराधसोनूतनस्येंद्रनकिर्ददृशऽइंद्रियंते ॥ एतत्त्यत्तऽइंद्रियमचेतियेनावधीर्वरशिखस्यशेषः ।
वज्रस्ययत्तेनिहतस्यशुष्मात्स्वनाच्चिदिंद्रपरमोददार ॥ वधीदिंद्रोवरशिखस्यशेषोभ्यावर्तिनेचायमानायशिक्षन् । वृ
चीवतोयद्धरियूपीयायांहन्पूर्वेऽअर्धेभियसापरोदर्त्+ ॥ २३ ॥ त्रिंशच्छतंवर्मिणऽइंद्रसाकंयव्यावत्यांपुरुहूतश्रवस्या ।
वृचीवंतःशरवेपत्यमानाःपात्राभिंदानान्यर्थान्यायन् ॥ यस्यगावावरुषासूयवस्यूऽअंतरूषुचरतोरेरिहाणा । ससृंज
यायतुर्वशंपरादाद्वृचीवतोदैववातायशिक्षन् ॥ द्वयाँऽअग्नेरथिनोविंशतिंगावधूमतोमघवामह्यंसम्राट् । अभ्यावर्ती
चायमानोददातिदूणाशेयंदक्षिणापार्थवानाम् ॥ २४ ॥ (६।३।५) आगावोऽअग्मन्नुतभद्रमक्रन्त्सीदंतुगोष्ठेरण
यंत्वस्मे । प्रजावतीःपुरुरूपाऽइहस्युरिंद्रायपूर्वीरुषसोदुहानाः ॥ इंद्रोयज्वनेपृणतेचशिक्षत्युपेद्ददातिनस्वंमुषायति ।

(६।३।४)किमस्यमदइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रःअंत्यायाश्चायमानोराजात्रिष्टुप्(चायमानस्यराज्ञोदानस्तुतिः)।(६।३।५)
आगावइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोगौस्त्रिष्टुप् (द्वितीयायाइंद्रश्चांत्यपादस्यच) द्वितीयाद्यास्तिस्रोजगत्योंत्यानुष्टुप् ।

भूयोभूयोरयिमिदस्यवर्धयन्नभिन्नेखिल्येनिदधातिदेवयुं+ ॥ नतानशंतिनदभातितस्करोनासामामित्रोव्यथिरादधर्ष
ति । देवाँश्चयाभिर्यजतेददातिचज्योगित्ताभिःसचतेगोपतिःसह+ ॥ नताऽअर्वारेणुककाटोऽअश्नुतेनसंस्कृतत्रमुपयंति
ताऽअभि । उरुगायमभयंतस्यताऽअनुगावोमर्तस्यविचरंतियज्वनः ॥ गावोभगोगावऽइंद्रोमेऽअच्छान्गावःसोमस्य
प्रथमस्यभक्षः । इमायागावःसजनासऽइंद्रऽइच्छामीद्धृदामनसाचिदिंद्रं ॥ यूयंगावोमेदयथाकृशंचिदश्रीरंचित्कृणुथासु
प्रतीकं । भद्रंगृहंकृणुथभद्रवाचोबृहद्वोवयऽउच्यतेसभासु ॥ प्रजावतीःसूयवसंरिशंतीःशुद्धाऽअपःसुप्रपाणेपिबंतीः ।
मावस्तेनऽईशतमाघशंसःपरिवोहेतीरुद्रस्यवृज्याः ॥ उपेदमुपपर्चनमासुगोषूपपृच्यतां । उपऽऋषभस्यरेतस्युपेंद्रतव
वीर्ये* ॥ २५ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

त्रिंशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि १२ ऋचः १३२ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. ६४ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. ५५
चायमानाये. गोभ्यइ. गवेंद्राभ्या. गोभ्य. ५ गवेंद्राभ्या. ॥ इतिचतुर्थेषष्ठः ॥

**इंद्रंषड्भूयःपंचाभूरेकःसुहोत्रस्तुंचतुर्थीशक्रर्यपूर्व्यायओजिष्ठःशुनहोत्रस्तुंसंचत्वेकदानरस्तुंसत्रावागपान्मंद्र
स्यैंद्रपिबाहेळमानःप्रत्यस्मैचतुष्कमानुष्टुभंबृहत्यंतंयस्यौष्णिहंयोरयिवश्चतुर्विंशतिःशंयुर्बार्हस्पत्योद्यादौषळनु
ष्टुभस्तिस्रश्चविराजोमध्यमैववासांयआनयत्रयस्त्रिंशद्गायत्रंपुरूतममतिनिचृदधिबृबुःपादनिचृदंत्यानुष्टुप्तृचं**

त्येबृबुस्तक्षादैवतंत्वामिद्धिषळूनाप्रागाथंस्वादुरेकत्रिंशद्वर्गः पंचादौसौम्योगव्यूत्यर्धर्चोलिंगोक्तदैवतःप्रस्तो
कइतित्रिष्टुबनुष्टुब्गायत्रीद्विपदासार्ञ्जयस्यप्रस्तोकस्यदानस्तुतिःपरौतृचौरथदुंदुभिदैवत्यावैंद्रोंत्योर्धर्चोयुजा
नोबृहतीत्रिष्टुब्द्विपदादिवस्पृथिव्याजगती ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (६।३।६) इंद्रंवोनरःसख्यायसेपुर्महोयंतःसुमतयेचकानाः । महोहिदातावज्रहस्तोऽअस्तिम
हामुरण्वमवसेयजध्वं ॥ आयस्मिन्हस्तेनर्यामिमिक्षुरारथेहिरण्ययेरथेष्ठाः । आरश्मयोगभस्त्योःस्थूरयोराध्वन्नश्वा
सोवृषणोयुजानाः+ ॥ श्रियेतेपादादुवऽआमिमिक्षुर्धृष्णुर्वज्रीशवसादक्षिणावान् । वसानोऽअत्कंसुरभिंदृशेकंस्व१
र्णनृतविषिरोबभूथ ॥ ससोमऽआमिश्लतमःसुतोभूद्यस्मिन्पक्तिःपच्यतेसंतिधानाः । इंद्रंनरःस्तुवंतोब्रह्मकाराऽउ
क्थाशंसंतोदेववाततमाः ॥ नतेऽअंतःशवसोधाय्यस्यवितुबाबधेऽरोदसीमहित्वा । आतासूरिःपृणतितूतुजानोयूथे
वाप्सुसमीजमानऽऊती+ ॥ एवेदिंद्रःसुहवऽऋष्वोऽअस्तूतीऽअनूतीहिरिशिप्रःसत्वा । एवाहिजातोऽअसमात्योजाःपु
रूचवृत्राहनतिनिदस्यून् ॥ १ ॥ (६।३।७) भूयऽइद्वावृधेवीर्यायँऽएकोऽअजुर्योदयतेवसूनि । प्ररिरिचेदिवऽइंद्रःपृथि
व्याऽअर्धमिदस्यप्रतिरोदसीऽउभे+ ॥ अधामन्येबृहदसुर्यमस्ययानिदाधारनकिरामिनाति । दिवेदिवेसूर्योदर्शतोभू

(६।३।६) इंद्रंवइतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।७) भूयइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

द्विसद्मान्युर्वियासुक्रतुर्धात् ॥ अद्याचिन्नूचित्तदपोनदीनांयदाभ्योऽअरदोगातुमिंद्र । निपर्वताऽअद्मसदोनसेदुस्त्व
यादृह्ळानिसुक्रतोरजांसि ॥ सत्यमित्तन्नत्वावाँऽअन्योऽअस्तींद्रदेवोनमर्त्योज्यायान् । अहन्नहिंपरिशयानमर्णोवासृ
जोऽअपोऽअच्छासमुद्रं+ ॥ त्वमपोविदुरोविषूचीरिंद्रदृह्ळमरुजःपर्वतस्य । राजाभवोजगतश्चर्षणीनांसाकंसूर्यंजनय
न्द्यामुषासं ॥ २ ॥ (६।३।८) अभूरेकोरयिपतेरयीणामाहस्तयोरधिथाऽइंद्रकृष्टीः । वितोकेऽअप्सुतनयेचसूरेवो
चंतचर्षणयोविवाचः ॥ त्वद्भियेंद्रपार्थिवानिविश्वाच्युताचिच्च्यावयंतेरजांसि । द्यावाक्षामापर्वतासोवनानिविश्वंदृ
ह्ळंभयतेऽअज्मन्नाते ॥ त्वंकुत्सेनाभिशुष्णमिंद्राशुषंयुध्यकुयवंगविष्टौ । दशप्रपित्वेऽअधसूर्यस्यमुषायश्चक्रमविवेरपां
सि ॥ त्वंशतान्यवशंबरस्यपुरोजघंथाप्रतीनिदस्योः । अशिक्षोयत्रशच्याशचीवोदिवोदासायसुन्वतेसुतक्रेभरद्वाजाय
गृणतेवसूनि ॥ ससत्यसत्वन्महतेरणायरथमातिष्ठतुविनृम्णभीमं । याहिप्रपथिन्नवसोपमद्रिक्प्रचश्रुतश्रावयचर्षणि
भ्यः ॥ ३ ॥ (६।३।९) अपूर्व्यापुरुतमान्यस्मैमहेवीरायतवसेतुराय । विरप्शिनेवज्रिणेशंतमानिवचांस्यासास्थ
विरायतक्षं ॥ समातरासूर्येणाकवीनामवासयद्रुजदद्रिंगृणानः । स्वाधीभिर्ऋक्वभिर्वावशानऽउदुस्रियाणामसृजन्नि

(६।३।८) अभूरेकइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःसुहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप्चतुर्थीशक्करी (सुहोत्रःशुनहोत्रोनरोगर्गऋजिश्वाइत्येतेऋषयोबृहस्पतेःपौत्राउतदौष्यंतेर्भरतस्यपौत्राइतिविषयेइतिहासःश्रूयते) । (६।३।९) अपूर्व्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःसुहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

दानं ॥ सवह्निभिर्ऋक्वभिर्गोषुशश्वन्मितज्ञुभिःपुरुकृत्वाजिगाय । पुरःपुरोहासखिभिःसखीयन्दृह्लारुरोजकविभिः
कविःसन्+ ॥ सनीव्याभिर्जरितारमच्छामहोवाजेभिर्महद्भिश्चशुष्मैः । पुरुवीराभिर्वृषभक्षितीनामागिर्वणःसुविताय
प्रयाहि ॥ ससर्गेणशवसातक्तोऽअत्यैरपऽइंद्रोदक्षिणतस्तुराषाट् । इत्थासृजानाऽअनपावृदर्थंदिवेदिवेविविषुरप्रमृ
ष्यं+ ॥ ४ ॥ (६।३।१०) यऽओजिष्ठऽइंद्रतंसुनोदामदोवृषन्त्स्वभिष्टिर्दास्वान् । सौवश्व्यंयोवनवत्स्वश्वोवृत्रासु
मत्सुसासहदमित्रान् ॥ त्वांहीं३द्रावसेविवाचोहवंतेचर्षणयःशूरसातौ । त्वंविप्रेभिर्विपणीँऽरशायस्त्वोतऽइत्सनिता
वाजमर्वा ॥ त्वंताँऽइंद्रोभयाँऽअमित्रान्दासावृत्राण्यार्याचशूर । वधीर्वनेवसुधितेभिरत्कैरापृत्सुदर्षिनृणांनृतम ॥
सत्वंनऽइंद्राकवाभिरूतीसखाविश्वायुरवितावृधेभूः । स्वर्षातायद्ध्वयामसित्वायुध्यंतोनेमधितापृत्सुशूर ॥ नूनंनऽइं
द्रापरायचस्याभवामृळीकऽउतनोऽअभिष्टौ । इत्थागृणंतोमहिनस्यशर्मन्दिविष्यामपार्येगोषतमाः ॥ ५ ॥(६।३।११)
संचत्वेजग्मुर्गिरऽइंद्रपूर्वीर्विचत्वद्यंतिविभ्वोमनीषाः । पुरानूनंचस्तुतयऽऋषीणांपस्पृध्रऽइंद्रेऽअध्युक्थार्का+ ॥ पुरु
हूतोयःपुरुगूर्तऽऋभ्वाँऽएकःपुरुप्रशस्तोऽअस्तियज्ञैः । रथोनमहेशवसेयुजानो३स्माभिरिंद्रोऽअनुमाद्योभूत् । नयंहिं
सँतिधीतयोनवाणीरिंद्रंनक्षंतीदभिवर्धयंतीः । यदिस्तोतारःशतंयत्सहस्रंगृणंतिगिर्वणसंशंतदस्मै ॥ अस्माऽएतद्धि

(६।३।१०) यओजिष्ठइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशुनहोत्रइंद्रस्त्रिष्टुप्। (६।३।११) संचत्वइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशुनहोत्र-

व्य१र्चैवमासामिमिक्षऽइंद्रेन्ययामिसोमः । जनंनधन्वन्नभिसंयदापःसत्रावावृधुर्हवनानियज्ञैः+ ॥ अस्माऽएतन्मह्यां
गूषमस्माऽइंद्रायस्तोत्रंमतिभिरवाचि । असद्यथामहतिवृत्रतूर्यऽइंद्रोविश्वायुरवितावृधश्च ॥ ६ ॥ (६।३।१२) कु
दाभुवन्रथक्षयाणिब्रह्मकदास्तोत्रेसहस्रपोष्यंदाः । कदास्तोमंवासयोस्यरायाकदाधियःकरसिवाजरत्नाः ॥ कर्हिस्वि
त्तदिंद्रयन्नृभिर्नृन्वीरैर्वीरान्नीळयासेजयाजीन् । त्रिधातुगाऽअधिजयासिगोष्विंद्रद्युम्नंस्वर्वद्धेह्यस्मे+ ॥ कर्हिस्वित्त
दिंद्रयज्जरित्रेविश्वप्सुब्रह्मकृणवःशविष्ठ । कदाधियोननियुतोयुवासेकदागोमघाहवनानिगच्छाः ॥ सगोमघाजरित्रे
ऽअश्वश्चंद्रावाजश्रवसोऽअधिधेहिपृक्षः । पीपिहीषःसुदुघामिंद्रधेनुंभरद्वाजेषुसुरुचोरुरुच्याः ॥ तमानूनंवृजनमन्य
थाचिच्छूरोयच्छक्रविदुरोगृणीषे । मानिररंशुक्रदुघस्यधेनोराँगिरसान्ब्रह्मणाविप्रजिन्व ॥ ७ ॥ (६।३।१३) सत्राम
दासस्तवविश्वजन्याःसत्रारायोधयेपार्थिवासः । सत्रावाजानामभवोविभक्तायद्देवेषुधारयथाऽअसुर्यं* ॥ अनुप्रयेजे
जनऽओजोऽअस्यसत्रादधिरेऽअनुवीर्याय । स्यूमगृभेदुधयेर्वतेचक्रतुंवृंजंत्यपिवृत्रहत्ये ॥ तंसध्रीचीरूतयोवृष्ण्यानि
पौंस्यानिनियुतःसश्चुरिंद्रं । समुद्रंनसिंधवऽउक्थशुष्माऽउरुव्यचसंगिरऽआविशंति ॥ सरायस्खामुपसृजागृणानः

इंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१२) कदाभुवन्नितिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजोनरइंद्रस्त्रिष्टुप्। (६।३।१३) सत्रामदासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजोनरइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

पुरुश्चंद्रस्यत्वमिंद्रवस्वः । पतिर्बभूथासमोजनानामेकोविश्वस्यभुवनस्यराजा ॥ सतुश्रुधिश्रुत्यायोदुवोयुर्द्यौर्नभूमाभि
रायोऽअर्यः । असोयथानःशवसाचकानोयुगेयुगेवयसाचेकितानः ॥ ८ ॥ (६।३।१४) अर्वाग्रथंविश्ववारंतऽउग्रें
द्रयुक्तासोहरयोवहंतु । कीरिश्चिद्धित्वाहवतेस्वर्वानृधीमहिसधमादस्तेऽअद्य+ ॥ प्रोद्रोणेऽहरयःकर्मग्मन्पुनानासऽ
ऋज्यंतोऽअभूवन् । इंद्रोनोऽअस्यपूर्व्यःपपीयाद्युक्षोमदस्यसोम्यस्यराजा ॥ आसस्राणासःशवसानमच्छेंद्रंसुचक्रेरथ्या
सोऽअश्वाः । अभिश्रवऽऋज्यंतोवहेयुर्नूचिन्नुवायोरमृतंविदस्येत् ॥ वरिष्ठोऽअस्यदक्षिणामियर्तींद्रोमघोनांतुविकूर्मि
तमः । ययावज्रिवःपरियास्यंहोमघाचधृष्णोदयसेविसूरीन्+ ॥ इंद्रोवाजस्यस्थविरस्यदातेंद्रोगीर्भिर्वर्धतांवृद्धमहाः ।
इंद्रोवृत्रंहनिष्ठोऽअस्तुसत्वातासूरिःपृणतितूतुजानः ॥ ९ ॥ (६।३।१५) अपादितऽउदुनश्चित्रतमोमहीभर्षद्द्युम
तीमिंद्रहूतिं । पन्यसींधीतिंदैव्यस्ययामन्जनस्यरातिंवनतेसुदानुः ॥ दूराच्चिदावसतोऽअस्यकर्णाघोषादिंद्रस्यतन्यति
ब्रुवाणः । एयमेनंदेवहूतिर्ववृत्यान्मद्र्य१गिंद्रमियमृच्यमाना ॥ तंवोधियापरमयापुराजामजरमिंद्रमभ्यनूष्यर्कैः ।
ब्रह्माचगिरोदधिरेसमस्मिन्महाँश्चस्तोमोऽअधिवर्धदिंद्रे ॥ वर्धाद्यंयज्ञऽउतसोमऽइंद्रंवर्धाद्ब्रह्मगिरऽउक्थाचमन्म ।
वर्धाहैनमुषसोयामन्नक्तोर्वर्धान्मासाःशरदोद्यावऽइंद्रं ॥ एवाजज्ञानंसहसेऽअसामिवावृधानंराधसेचश्रुताय । महा

(६।३।१४) अर्वाग्रथमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१५) अपादितइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाज

मुग्रमवसेविप्रनूनमाविवासेमवृत्रतूर्येषु ॥ १० ॥ (६।३।१६) मंद्रस्यकवेर्दिव्यस्यवह्नेर्विप्रमन्मनोवचनस्यमध्वः ।
अपानस्तस्यंसचनस्यदेवेषोयुवस्वगृणतेगोऽअग्राः ॥ अयमुशानःपर्यद्रिमुस्राऽऋतधीतिभिर्ऋतयुग्युजानः । रुजदरु
गणंविवलस्यसानुंपणींऽर्वचोभिरभियोधदिंद्रः ॥ अयंद्योतयदद्युतोव्यं१क्तून्दोषावस्तोःशरदऽइंदुरिंद्र । इमंकेतुम
दधुर्नूचिदह्नांशुचिजन्मनऽउषसश्चकार ॥ अयंरोचयदरुचोरुचानो३यंवासयद्व्यृ१तेनपूर्वीः । अयमीयतऽऋतयु
ग्भिरश्वैःस्वर्विदानाभिनाचर्षणिप्राः+ ॥ नृगृणानोगृणतेप्रत्नराजन्निषःपिन्ववसुदेयायपूर्वीः । अपऽओषधीरविषा
वनानिगाऽअर्वतोनृनृचसेरिरीहि ॥ ११ ॥ (६।३।१७) इंद्रपिबतुभ्यंसुतोमदायावस्यहरीविमुचासखाया । उत
प्रगायगणऽआनिषद्याथायज्ञायगृणतेवयोधाः ॥ अस्यपिबयस्यजज्ञानऽइंद्रमदायक्रत्वेऽअपिबोविरप्शिन् । तमु
तेगावोनरऽआपोऽअद्रिरिंदुंसमंह्यन्पीतयेसमस्मै ॥ समिद्धेऽअग्नौसुतऽइंद्रसोमऽआत्वावहंतुहरयोवहिष्ठाः । त्वाय
तामनसाजोहवीमींद्रायाहिसुवितायमहेनः ॥ आयाहिशश्वदुशताययाथेंद्रमहामनसासोमपेयं । उपब्रह्माणिशृणवऽ
इमानोथातेयज्ञस्तन्वे३वयोधात् ॥ यदिंद्रदिविपार्येयदृधग्यद्वास्वेसदनेयत्रवासि । अतोनोयज्ञमवसेनियुत्वान्त्स

इंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१६) मंद्रस्यकवेरितिपंचर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१७) इंद्रपिबेतिपंचर्चस्यसूक्तस्य
बार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

जोषाःपाहिगिर्वणोमरुद्भिः ॥ १२ ॥ (६।३।१८) अहेळमानऽउपयाहियज्ञंतुभ्यंपवंतऽइंदवःसुतासः । गावोन
वज्रिन्त्स्वमोकोऽअच्छेंद्रागहिप्रथमोयज्ञियानां ॥ यातेकाकुत्सुकृतायावरिष्ठाययाशश्वत्पिबसिमध्वऽऊर्मिं । तया
पाहिप्रतेऽअध्वर्युरस्थात्संतेवज्रोवर्ततामिंद्रगव्युः+ ॥ एषद्रप्सोवृषभोविश्वरूपऽइंद्रायवृष्णेसमकारिसोमः । एतंपि
बहरिवःस्थातरुग्रयस्येशिषेप्रदिवियस्तेऽअन्नं ॥ सुतःसोमोऽअसुतादिंद्रवस्यानयंश्रेयान्चिकितुषेरणाय । एतंतितिर्व
ऽउपयाहियज्ञंतेनविश्वास्तविषीरापृणस्व ॥ ह्वयामसित्वेंद्रयाह्यर्वाङरंतेसोमस्तन्वेभवाति । शतक्रतोमादयस्वासुते
षुप्रास्माँऽअवपृतनासुप्रविक्षु+ ॥ १३ ॥ (६।३।१९) प्रत्यस्मैपिपीषतेविश्वानिविदुषेभर । अरंगमायजग्मये
पश्चाद्दघ्वनेनरे ॥ एमेनंप्रत्येतनसोमेभिःसोमपातमं । अमत्रेभिरृजीषिणमिंद्रंसुतेभिरिंदुभिः ॥ यदीसुतेभिरिंदु
भिःसोमेभिःप्रतिभूषथ ॥ वेदाविश्वस्यमेधिरोधृषत्तंतमिदेषते ॥ अस्माऽअस्माऽइदंधसोध्वर्योप्रभरासुतं । कुवित्सम
स्यजेन्यस्यशर्धतोभिशस्तेरवस्परत् ॥ १४ ॥ (६।३।२०) यस्त्यच्छंबरंमदेदिवोदासायरंधयः । अयंससोमऽइंद्र
तेसुतःपिब ॥ यस्यतीव्रसुतंमदंमध्यमंतंचरक्षसे । अयंस० ॥ यस्यगाऽअंतरश्मनोमदेदृह्ळाऽअवासृजः । अयंस० ॥

(६।३।१८) अहेळमानइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रस्त्रिष्टुप् । (६।३।१९) प्रत्यस्माइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रोनुष्टुबंत्याबृहती । (६।३।२०) यस्त्यदितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रउष्णिक् ।

यस्यमंदानोऽअंधसोमाघोनंदधिषेशवः । अयंस० ॥ १५ ॥ (६।४।१) योरयिवोरयिंतमोयोद्युम्नैर्द्युम्नवत्तमः ।
सोमःसुतःसऽइंद्रतेस्तिस्वधापतेमदः ॥ यःशग्मस्तुविशग्मतेरायोदामामतीनां । सोमःसुतः० ॥ येनवृद्धोनशवसा
तुरोनस्वाभिरूतिभिः । सोमःसुतः० ॥ त्यमुवोऽअप्रहणंगृणीषेशवसस्पतिं । इंद्रंविश्वासाहंनरंमंहिष्ठंविश्वचर्षणिं ॥
यंवर्धयंतीद्गिरःपतिंतुरस्यराधसः । तमिन्न्वस्यरोदसीदेवीशुष्मंसपर्यतः ॥ १६ ॥ तद्वऽउक्थस्यबर्हणेंद्रायोपस्तृणी
षणि । विपोनयस्योतयोवियद्रोहंतिसक्षितः ॥ अविदद्दक्षंमित्रोनवीयान्पपानोदेवेभ्योवस्योऽअचैत् । ससवान्स्तौ
लाभिर्धौतरीभिरुरुष्यापायुरभवत्सखिभ्यः ॥ ऋतस्यपथिवेधाऽअपायिश्रियेमनांसिदेवासोऽअक्रन् । दधानोनाम
महोवचोभिर्वपुर्दृशयेवेन्योव्यावः ॥ द्युमत्तमंदक्षंधेह्यस्मेसेधाजनानांपूर्वीररातीः । वर्षीयोवयःकृणुहिशचीभिर्धनं
स्यसातावस्माँऽअविड्ढि ॥ इंद्रतुभ्यमिन्मघवन्नभूमवयंदात्रेहरिवोमाविवेनः । नकिरापिर्ददृशेमर्त्यत्राकिमंगरध्रचोद
नंत्वाहुः ॥ १७ ॥ माजस्वनेवृषभनोररीथामातेरेवतःसख्येरिषाम । पूर्वीष्टऽइंद्रनिष्षिधोजनेषुजह्यसुष्वीन्प्रवृहापृ
णतः ॥ उदभ्राणीवस्तनयन्नियर्तींद्रोराधांस्यश्व्यानिगव्या । त्वमसिप्रदिवःकारुधायामात्वादामानऽआदभन्मघो

(६।४।१) योरयिवइतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यःशंयुरिंद्रस्त्रिष्टुबाद्याःषडनुष्टुभःसप्तम्यादितिस्रोविराट्पंक्तयः । (तिसृष्वष्टम्ये
वविराट्सप्तमीनवम्यौतुत्रिष्टुभावितिकेचित्) ।

नः ॥ अध्वर्योवीरप्रमहेसुतानामिंद्रायभरसह्यस्यराजा । यःपूर्व्याभिरुतनूतनाभिर्गीर्भिर्वावृधेगृणतामृषीणां ॥ अस्यमदेपुरुवर्पांसिविद्वानिंद्रोवृत्राण्यप्रतीजघान । तमुप्रहोषिमधुमंतमस्मैसोमंवीरायशिप्रिणेपिबध्यै ॥ पातासुतमिंद्रोऽअस्तुसोमंहंतावृत्रंवज्रेणमंदसानः । गंतायज्ञंपरावतश्चिदच्छावसुर्धीनामविताकारुधायाः ॥ १८ ॥ इदंत्यत्पात्रमिंद्रपानमिंद्रस्यप्रियममृतमपायि । मत्सद्यथासौमनसायदेवंव्य१स्मद्द्वेषोयुयवद्व्यंहः ॥ एनामंदानोजहिशूरशत्रून्जामिमजामिंमघवन्नमित्रान् । अभिषेणाँऽअभ्या३देदिशानान्पराचऽइंद्रप्रमृणाजहीच ॥ आसुष्माणोमघवन्निंद्रपृत्स्व१स्मभ्यंमहिवरिवःसुगंकः । अपांतोकस्यतनयस्यजेषऽइंद्रसूरीन्कृणुहिस्मानोऽअर्धं+ ॥ आत्वाहरयोवृषणोयुजानावृषरथासोवृषरश्मयोत्याः । अस्मत्रांचोवृषणोवज्रवाहोवृष्णेमदायसुयुजोवहंतु ॥ आतेवृषन्वृषणोद्रोणमस्थुर्घृतप्रुषोनोर्मयोमदंतः । इंद्रप्रतुभ्यंवृषभिःसुतानांवृष्णेभरंतिवृषभायसोमं ॥ १९ ॥ वृषासिदिवोवृषभःपृथिव्यावृषासिंधूनांवृषभस्तियानां । वृष्णेतऽइंदुर्वृषभपीपायस्वादूरसोमधुपेयोवराय ॥ अयंदेवःसहसाजायमानऽइंद्रेणयुजापणिमस्तभायत् । अयंस्वस्यपितुरायुधानींदुरमुष्णादशिवस्यमायाः+ ॥ अयमकृणोदुषसःसुपत्नीरयंसूर्येऽअदधाज्ज्योतिरंतः । अयंत्रिधातुदिविरोचनेषुत्रितेषुविंददमृतंनिगूह्ळं ॥ अयंद्यावापृथिवीविष्कभायदयंरथमयुनक्सप्तरश्मिं । अयंगोषुशच्यापक्वमंतःसोमोदाधारदशयंत्रमुत्सं ॥ २० ॥ (परिशिष्टं ॥ ॥ चक्षुश्चश्रोत्रंचमनश्चवाक्चप्राणापानौदेहऽइदंशरीरं ॥ द्वौप्रत्यंचावनुलोमौविसर्गावेतंत्वंमन्येदशयंत्रमुत्सं ॥ नखश्चपृष्ठश्चकरौचबाहूजंघेचोरूऽउदरंशिरश्च ॥ रोमाणिमांसंरुधिरंस्थिमज्जमेतच्छरीरंजलबुद्बुदोपमं ॥ भ्रुवौललाटेचतथाचकर्णौहनूकपोलौछुबुकस्तथाच । ओष्ठौचदंताश्चतथैवजिह्वामेतच्छरीरंमुखरत्नकोशं ॥) (६।४।२) यऽआनयत्परावतःसुनीतीतुर्वशंयदुं । इंद्रःसनोयुवासखा ॥ अविप्रेचिद्वयोदधदनाशुनाचिदर्वता । इंद्रोजेताहितंधनं ॥ महीरस्यप्रणीतयःपूर्वीरुतप्रशस्तयः । नास्यक्षीयंतऽऊतयः । सखायोब्रह्मवाहसेर्चतप्रचगायत । सहिनःप्रमतिर्मही+ ॥ त्वमेकस्यवृत्रहन्नविताद्वयोरसि । उतेदृशेयथावयं+ ॥ २१ ॥ नयसीद्वतिद्विषःकृणोष्युक्थशंसिनः । नृभिःसुवीरऽउच्यसे ॥ ब्रह्माणंब्रह्मवाहसंगीर्भिःसखायमृग्मियं । गांनदोहसेहुवे ॥ यस्यविश्वानिहस्तयोरूचुर्वसूनिनिद्विता । वीरस्यपृतनाषहः ॥ विदृह्ळानिचिदद्रिवोजनानांशचीपते । वृहमायाऽअनानत ॥ तमुत्वासत्यसोमपाऽइंद्रवाजानांपते । अहूमहिश्रवस्यवः ॥ २२ ॥ तमुत्वायःपुरासिथयोवानूनंहितेधने । हव्यःसःश्रुधीहवं ॥ धीभिरर्वद्भिरर्वतोवाजाँऽइंद्रश्रवाय्यान् । त्वयाजेष्महितंधनं ॥ अभूरुवीरगिर्वणोमहाँऽइंद्रधनेहिते । भरेवितंतसाय्यः ॥ यातऽऊतिरमित्रहन्मक्षूजवस्तमासति । तयानोहिनुहीरथं ॥ सरथेनरथीतमोस्माकेनाभियुग्वना । जेषिजिष्णोहितंधनं ॥ २३ ॥ यऽएकऽइत्तमुष्टुहिकृष्टीनांविच

(६।४।२) यआनयदितित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यःशंयुरिंद्रोंत्यतृचस्यबृबुस्तक्षागायत्रीएकोनत्रिंश्यतिनिचृदेकात्रिंशीपादनिचृ

र्षणिः । पतिर्जज्ञेवृषक्रतुः ॥ योगृणतामिदासिथापिरूतीशिवःसखा । सत्वंनऽइंद्रमृळय ॥ धिष्ववज्रंगभस्त्योर
क्षोहत्यायवज्रिवः । सासहीष्ठाऽअभिस्पृधः ॥ प्रत्नंरयीणांयुजंसखायंकीरिचोदनं । ब्रह्मवाहस्तमंहुवे ॥ सहिविश्वा
निपार्थिवाँऽएकोवसूनिपत्यते । गिर्वणस्तमोऽअध्रिगुः ॥ २४ ॥ सनोनियुद्भिरापृणकामंवाजेभिरश्विभिः । गोम
द्भिर्गोपतेधृषत्⁺ ॥ तद्वोगायसुतेसचापुरुहूतायसत्वने । शंयद्गवेनशाकिने ॥ नघावसुर्नियमतेदानंवाजस्यगोमतः ।
यत्सीमुपश्रवद्गिरः ॥ कुवित्सस्यप्रहिव्रजंगोमंतंदस्युहागमत् । शचीभिरुपनोवरत् ॥ इमाऽउत्वाशतक्रतोभिप्रणोनु
वुर्गिरः । इंद्रवत्संनमातरः ॥ २५ ॥ दूणाशंसख्यंतवगौरसिवीरगव्यते । अश्वोऽअश्वायतेभव ॥ समंदस्वाह्यंध
सोराधसेतन्वामहे । नस्तोतारंनिदेकरः ॥ इमाऽउत्वासुतेसुतेनक्षंतेगिर्वणोगिरः । वत्संगावोनधेनवः ॥ पुरूतमंपुरू
णांस्तोतॄणांविवाचि । वाजेभिवाजयतां⁺ ॥ अस्माकमिंद्रभूतुतेस्तोमोवाहिष्ठोऽअंतमः । अस्मान्रायेमहेहिनु । अधि
बृबुःपणीनांवर्षिष्ठेमूर्धन्नस्थात् । उरुःकक्षोनगांग्यः⁺ ॥ यस्यवायोरिवद्रवद्भद्रारातिःसहस्रिणी । सद्योदानायमंहते ॥
तत्सुनोविश्वेऽअर्यऽआसदागृणंतिकारवः । बृबुंसहस्रदातमंसूरिंसहस्रसातमं ॥ २६ ॥ (६।४।३) त्वामिद्धिहवा
महेसातावाजस्यकारवः । त्वांवृत्रेष्विंद्रसत्पतिंनरस्त्वांकाष्ठास्वर्वतः ॥ सत्वंनश्चित्रवज्रहस्तधृष्णुयामहस्तवानोऽअं

दंत्यानुष्टुप् । (६।४।३) त्वामिद्धीतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यःशंयुरिंद्रःअयुजोबृहत्यःयुजःसतोबृहत्यः ।

द्रिवः । गामश्वंरथ्यमिंद्रसंकिरसत्रावाजंनजिग्युषे ॥ यःसत्राहाविचर्षणिरिंद्रंतंहूमहेवयं । सहस्रमुष्कतुविनृम्णसत्प
तेभवासमत्सुनोवृधे⁺ ॥ बाधसेजनान्वृषभेवमन्युनाघृषौमीळ्हऽऋचीषम । अस्माकंबोध्यवितामहाधनेतनूष्वप्सुसूर्ये ॥
इंद्रज्येष्ठंनऽआभरँऽओजिष्ठंपपुरिश्रवः । येनेमेचित्रवज्रहस्तरोदसीऽओभेसुशिप्रप्राः⁺ ॥ २७ ॥ त्वामुग्रमवसेचर्ष
णीसहंराजन्देवेषुहूमहे । विश्वासुनोविथुरापिब्दनावसोमित्रान्त्सुषहान्कृधि ॥ यदिंद्रनाहुषीष्वाँऽओजोनृम्णंचकृष्टि
षु । यद्वापंचक्षितीनांद्युम्नमाभरसत्राविश्वानिपौंस्या ॥ यद्वातृक्षौमघवन्द्रुह्यावाजनेयत्पूरौकच्चवृष्ण्यं । अस्मभ्यंत
द्रिरीहिसंनृषाह्येमित्रान्पृत्सुतुर्वणे ॥ इंद्रत्रिधातुशरणंत्रिवरूथंस्वस्तिमत् । छर्दिर्यच्छमघवद्भ्यश्चमह्यंचयावयादिद्युमे
भ्यः ॥ येगव्यतामनसाशत्रुमादभुरभिप्रघ्नंतिधृष्णुया । अधस्मानोमघवन्निंद्रगिर्वणस्तनूपाऽअंतमोभव ॥ २८ ॥
अधस्मानोवृधेभवेंद्रनायमवायुधि । यदंतरिक्षेपतयंतिपर्णिनोदिद्यवस्तिग्ममूर्धानः ॥ यत्रशूरासस्तन्वोवितन्वतेप्रि
याशर्मपितॄणां । अधस्मायच्छतन्वे३ तनेचछर्दिरचित्तंयावयद्वेषः ॥ यदिंद्रसर्गेऽअर्वतश्चोदयासेमहाधने । असमने
ऽअध्वनिवृजिनेपथिश्येनाँऽइवश्रवस्यतः⁺ ॥ सिंधूँऽरिवप्रवणऽआशुयायतोयदिक्लोशमनुष्वणि । आयेवयोनवर्वृत
त्यामिषिगृभीताबाह्वोर्गवि ॥ २९ ॥ (६।४।४) स्वादुष्किलायंमधुमाँऽउतायंतीव्रःकिलायंरसवाँऽउतायं ।

(६।४।४) स्वादुष्किलायमित्येकत्रिंशदृचस्यसूक्तस्यभारद्वाजोगर्गइंद्रःआद्यानांपंचानांसोमोऽगव्यूतीत्यस्यादेवभूमींद्राःप्रस्तोकइत्यादि

उतोन्व१स्यपपिवांसमिंद्रंनकश्चनसहतऽआहवेषु ॥ अयंस्वादुरिहमदिष्ठऽआसयस्येंद्रोवृत्रहत्येममाद । पुरूणियश्च्यौ
त्नाशंबरस्यविनवतिंनवचदेह्यो३हन्+ ॥ अयंमेपीतऽउदियर्तिवाचमयंमनीषामुशतीमजीगः । अयंषळुर्वीरमिमी
तधीरोनयाभ्योभुवनंकच्चनारे+ ॥ अयंसयोवरिमाणंपृथिव्यावर्ष्माणंदिवोऽअकृणोदयंसः । अयंपीयूषंतिसृषुप्रव
त्सुसोमोदाधारोर्व१तरिक्षं ॥ अयंविदच्चित्रदृशीकमर्णःशुक्रसद्मनामुषसामनीके । अयंमहान्महतास्कंभनेनोद्या
मस्तभ्नाद्वृषभोमरुत्वान् ॥ ३० ॥ धृषत्पिबकलशेसोममिंद्रवृत्रहाशूरसमरेवसूनां । माध्यंदिनेसवनऽआवृष
स्वरयिस्थानोरयिमस्मासुधेहि ॥ इंद्रप्रणःपुरऽएतेवपश्यप्रनोनयप्रतरंवस्योऽअच्छ । भवासुपारोऽअतिपारयोनो
भवासुनीतिरुतवामनीतिः ॥ उरुंनोलोकमनुनेषिविद्वान्त्स्वर्वज्ज्योतिरभयंस्वस्ति । ऋष्वातऽइंद्रस्थविरस्यबाहूऽ
उपस्थेयामशरणाबृहंता ॥ वरिष्ठेनऽइंद्रवंधुरेधावहिष्ठयोःशतावन्नश्वयोरा । इषमावक्षीषांवर्षिष्ठांमानस्तारीन्मघव
न्रायोऽअर्यः+ ॥ इंद्रंमृळमह्यंजीवातुमिच्छचोदयधियमयसोनधारां । यत्किंचाहंत्वायुरिदंवदामितज्जुषस्वकृधिमा
देववंतं ॥ ३१ ॥ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रंहवेहवेसुहवंशूरमिंद्रं । ह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिंद्रंस्वस्तिनोमघवाधात्विंद्रः ॥

चतसृणांप्रस्तोकोवनस्पतइत्यादितिसृणांरथउपश्वासयेतिद्वयोर्दुंदुभिःआमूरजइत्यस्यादुंदुभींद्रौत्रिष्टुप् एकोनविंशीबृहतीत्रयोविंश्यनुष्टुप्
चतुर्विंशीगायत्रीपंचविंशीद्विपदासप्तविंशीजगती ।

इंद्रःसुत्रामास्ववाँऽअवोभिःसुमृळीकोभवतुविश्ववेदाः । बाधतांद्वेषोऽअभयंकृणोतुसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तस्यव
यंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम । ससुत्रामास्ववाँऽइंद्रोऽअस्मेऽआराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोतु ॥ अवत्वेऽइंद्रप्र
वतोनोर्मिंगिरोब्रह्माणिनियुतोधवंते । उरूनराधःसवनापुरूण्यपोगावज्रिन्युवसेसमिंदून् ॥ कऽईस्तवत्कःपृणात्को
यंजातेयदुग्रमिन्मघवाविश्वहावेत् । पादाविवप्रहरन्नन्यमन्यंकृणोतिपूर्वमपरंशचीभिः ॥ ३२ ॥ शृण्वेवीरऽउग्रमु
ग्रंदमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः । एधमानद्विळुभयस्यराजाचोष्कूयतेविशऽइंद्रोमनुष्यान्* ॥ परापूर्वेषांसख्या
वृणक्तिवितर्तुराणोऽअपरेभिरेति । अनानुभूतीरवधून्वानःपूर्वीरिंद्रःशरदस्तर्तरीति ॥ रूपंरूपंप्रतिरूपोबभूवतदस्य
रूपंप्रतिचक्षणाय । इंद्रोमायाभिःपुरुरूपऽईयतेयुक्ताह्यस्यहरयःशतादश ॥ युजानोहरितारथेभूरित्वष्टेहराजति ।
कोविश्वाहाद्विषतःपक्षऽआसतऽउतासीनेषुसूरिषु ॥ अगव्यूतिक्षेत्रमागन्मदेवाऽउर्वीसतीभूमिरंहूरणाभूत् । बृह
स्पतेप्रचिकित्सागविष्टावित्थासतेजरित्रऽइंद्रपंथां ॥ ३३ ॥ दिवेदिवेसदृशीरन्यमर्धंकृष्णाऽअसेधदपसद्मनोजाः ।
अहन्दासावृषभोवस्नयंतोदव्रजेवर्चिनंशंबरंच ॥ प्रस्तोकऽइन्नुराधसस्तऽइंद्रदशकोशयीर्दशवाजिनोदात् । दिवोदा
सादतिथिग्वस्यराधःशांबरंवसुप्रत्यग्रभीष्म ॥ दशाश्वान्दशकोशान्दशवस्त्राधिभोजना । दशोहिरण्यपिंडान्दिवो
दासादसानिषं ॥ दशरथान्प्रष्टिमतःशतंगाऽअथर्वभ्यः । अश्वथःपायवेदात् ॥ महिराधोविश्वजन्यंदधानान्भर

द्वांजान्त्सार्ञ्जयोऽअभ्ययष्ट ॥ ३४ ॥ वनस्पतेवीड्वंगोहिभूयाऽअस्मत्सखाप्रतरणःसुवीरः । गोभिःसंनद्धोऽअसिवी
ळयस्वास्थातातेजयतुजेत्वानि ॥ दिवस्पृथिव्याःपर्योजऽउद्भृतंवनस्पतिभ्यःपर्याभृतंसहः । अपामोज्मानंपरिगो
भिरावृतमिंद्रस्यवज्रंहविषारथंयज ॥ इंद्रस्यवज्रोमरुतामनीकंमित्रस्यगर्भोवरुणस्यनाभिः । सेमांनोहव्यदातिंजुषा
णोदेवरथप्रतिहव्यागृभाय ॥ उपश्वासयपृथिवीमुतद्यांपुरुत्रातेमनुतांविष्ठितंजगत् । सदुंदुभेसजूरिंद्रेणदेवैर्दूराद्द
वीयोऽअपसेधशत्रून् ॥ आक्रंदयबलमोजोनऽआधानिष्टनिहिदुरिताबाधमानः । अपप्रोथदुंदुभेदुच्छुनाऽइतऽइं
द्रस्यमुष्टिरसिवीळयस्व ॥ आमूरजप्रत्यावर्तयेमाःकेतुमद्दुंदुभिर्वावदीति । समश्वपर्णाश्चरंतिनोनरोऽस्माकमिंद्ररथि
नोजयंतु ॥ ३५ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

एकत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३५ सूक्तानि १९ ऋचः १७६ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं.१२८ बृबवेतक्षणइ.३ इंद्राये.१४ सोमाये.५
इंद्राये.१४ देवभूमिबृहस्पतींद्रेभ्य. इंद्राये. प्रस्तोकाये.४ रथाये.३ दुंदुभ्या.२ दुंदुभींद्राभ्या. ॥ इतिचतुर्थेसप्तमः ॥

यज्ञायज्ञाद्यधिकाशंयुस्तृणपाणिकंपृश्निसूक्तंप्रगाथौबृहतीमहासतोबृहतीमहाबार्हतबार्हतौप्रगाथावित्याग्ने
य्यःकाकुभःप्रगाथःपुरउष्णिग्बृहत्यतिजगतीतिमारुत्यौत्यास्तिस्रोवासांलिंगोक्तदेवताःकाकुभःप्रगाथःपुरउ
ष्णिग्बृहतीतिपौष्ण्योबृहतीमहाबृहतीयवमध्यौत्यानुष्टुम्मारुत्यौत्याद्यावाभूम्योर्वापृश्न्योर्वास्तुषेपंचोनऋजिश्वा

हवैश्वदेवंहशक्रयंतंहुवेवउदुत्यत्षोळशंत्र्युष्णिगनुष्टुबंतंनतंत्र्यूनासप्तम्याद्याःषड्गायत्र्यश्चतुर्दशीजगतीसुहोत्रा
दयोनुक्तगोत्राभारद्वाजाःपौत्राबृहस्पतेर्दौष्षंतेर्वाभरतस्त्वंवयंदशपौष्णंतद्गायत्रंवैयांपूषन्ननुष्टुप्संपूषन्नेहिवांष
ड्यंएनमंत्यानुष्टुबिंद्रान्वैद्रंचंशुक्रंचतुष्कंद्वितीयाजगतीप्रनुदशैंद्राग्नंतुबार्हतंचतुरनुष्टुबंतंश्नथत्पंचोनागायत्रंतु
त्रित्रिष्टुबादित्रिष्टुब्बृहत्यनुष्टुबंतमियंषळूनासारस्वतंत्रिजगत्यादिजगतीत्रिष्टुबंतं ॥ १ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (६।४।५) यज्ञायज्ञावोऽअग्नयेगिरागिराचदक्षसे । प्रप्रवयममृतंजातवेदसंप्रियंमित्रंनशंसि
षं ॥ ऊर्जोनपातंसहिनायमस्मयुर्दाशेमहव्यदातये । भुवद्वाजेष्ववितावृधऽउतत्रातातनूनां ॥ वृषाह्यग्नेऽअज
रोमहान्विभास्यर्चिषा । अजस्रेणशोचिषाशोशुचच्छुचेसुदीतिभिःसुदीदिहि ॥ महोदेवान्यजसियक्ष्यानुषक्तवक्रत्वो
तदंसना । अर्वाचःसींकृणुह्यग्नेवसेरास्ववाजोतवंस्व ॥ यमापोऽअद्रयोवनागर्भमृतस्यपिप्रति । सहसायोमथितोजायते
नृभिःपृथिव्याऽअधिसानवि ॥ १ ॥ आयःपप्रौभानुनारोदसीऽउभेधूमेनधावतेदिवि । तिरस्तमोददृशऽऊर्म्यास्वा

(६।४।५) यज्ञायज्ञावइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यःशंयुस्तृणपाणिःआद्यानांदशानामग्निरेकादश्यादिपंचानांमरुतस्ततश्चतुर्णां
पूषाततस्तृचस्यमरुतः (त्रयोदश्यादितिसृणामिंद्रार्यमपूषविष्णवाद्यालिंगोक्तदेवतावाअंत्ययोर्द्यावाभूमीवापृश्निर्वा) आद्याबृहतीद्विती
यासतोबृहतीतृतीयाबृहतीचतुर्थीसतोबृहतीपंचमीबृहतीषष्ठीमहासतोबृहतीसप्तमीमहाबृहतीअष्टमीमहासतोबृहतीनवमीबृहतीदशमीस

श्यावास्वरुषोवृषाश्यावाऽअरुषोवृषा ॥ बृहद्भिरग्नेऽअर्चिभिःशुक्रेणदेवशोचिषा । भरद्वाजेसमिधानोयविष्ठ्यरेवन्नःशुक्रदीदिहिद्युमत्पावकदीदिहि ॥ विश्वासांगृहपतिर्विशामसित्वमग्नेमानुषीणां । शतंपूर्भिर्यविष्ठपाह्यंहसःसमेद्धारंशतंहिमाःस्तोतृभ्योयेचददति ॥ त्वंनश्चित्रऽऊत्यावसोराधांसिचोदय । अस्यरायस्त्वमग्नेरथीरसिविदागाधंतुचेतुनः ॥ पर्षितोकंतनयंपर्तृभिष्ट्वमदब्धैरप्रयुत्वभिः । अग्नेहेळांसिदैव्यायुयोधिनोदेवानिह्वरांसिच ॥ २ ॥ आसखायःसबर्दुघांधेनुमजध्वमुपनव्यसावचः । सृजध्वमनपस्फुरां ॥ याशर्धायमारुतायस्वभानवेश्रवोमृत्युधुक्षत । यामृळीकेमरुतांतुराणांयासुम्नैरेवयावरी ॥ भरद्वाजायावधुक्षतद्विता । धेनुंचविश्वदोहसमिषंचविश्वभोजसं ॥ तंवऽइंद्रंनसुक्रतुंवरुणमिवमायिनं । अर्यमणंनमंद्रंसृप्रभोजसंविष्णुंनस्तुषऽआदिशे ॥ त्वेषंशर्धोनमारुतंतुविष्वण्यनर्वाणंपूषणंसंयथाशता । संसहस्राकारिषच्चर्षणिभ्यऽआँऽआविर्गूळ्हावसूकरत्सुवेदानोवसूकरत् ॥ आमापूषन्नुपद्रवशंसिषंनुतेऽअपिकर्णऽआघृणे । अघाऽअर्योऽअरातयः ॥ ३ ॥ माकाकंबीरमुद्वृहोवनस्पतिमशस्तीर्विहिनीनशः । मोतसूरोऽअहऽएवाचनग्रीवाऽआदधतेवेः+ ॥ दृतेरिवतेवृकमस्तुसख्यं । अच्छिद्रस्यदधन्वतःसुपूर्णस्यदधन्वतः ॥ परोहिम

तोबृहतीएकादशीककुप्द्वादशीसतोबृहतीत्रयोदशीपुरउष्णिक्चतुर्दशीबृहतीपंचदश्यतिजगतीषोडशीककुप्सप्तदशीसतोबृहतीअष्टादशीपुरउष्णिक्एकोनविंशीबृहतीविंशीबृहतीएकाविंशीमहाबृहतीयवमध्याद्वाविंश्यनुष्टुप् । (पृश्निसूक्तमिदं) ।

त्यैरसिसमोदेवैरुतश्रिया । अभिख्यःपूषन्पृतनासुनस्त्वमवानूनंयथापुरा+ ॥ वामीवामस्यधूतयःप्रणीतिरस्तुसूनृता । देवस्यवामरुतोमर्त्यस्यवेजानस्यप्रयज्यवः ॥ सद्यश्चिद्यस्यचर्कृतिःपरिद्यांदेवोनैतिसूर्यः । त्वेषंशवोदधिरेनामयज्ञियंमरुतोवृत्रहंशवोज्येष्ठंवृत्रहंशवः ॥ सकृद्धद्यौरजायतसकृद्भूमिरजायत । पृश्न्यादुग्धंसकृत्पयस्तदन्योनानुजायते ॥ ४ ॥ परिशिष्टं ॥ सूक्तांतेतृणान्युन्नावरण्यैवोदकेपिंवा । यत्स्तृणैरध्ययनंतदधीतंस्तृणानिभवतेभवं ॥ वापीकूपतडागानांसमुद्रंगच्छस्वाहा ॥) (६।४।६) स्तुषेजनंसुव्रतंनव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणासुम्नयंता । तऽआगमंतुतऽइहश्रुवंतुसुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निः+ ॥ विशोविशऽईड्यमध्वरेष्वदृप्तक्रतुमरतिंयुवत्योः । दिवःशिशुंसहसःसूनुमग्निंयज्ञस्यकेतुमरुषंयजध्यै ॥ अरुषस्यदुहितराविरूपेस्तृभिरन्यापिपिशेसूरोऽअन्या । मिथस्तुराविचरंतीपावकेमन्मश्रुतंनक्षतऽऋच्यमाने ॥ प्रवायुमच्छाबृहतीमनीषाबृहद्रयिंविश्ववारंरथप्रां । द्युतद्यामानियुतःपत्यमानःकविःकविमियक्षसिप्रयज्यो ॥ समेवपुश्छदयदश्विनोर्योरथोविरुक्मान्मनसायुजानः । येननरानासत्येषयध्यैवर्तिर्याथस्तनयायत्मनेच ॥ ५ ॥ पर्जन्यवातावृषभापृथिव्याःपुरीषाणिजिन्वतमप्यानि । सत्यश्रुतःकवयोयस्यगीर्भिर्ज

(६।४।६) स्तुषेजनमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुबंत्याशकरी (इतश्चत्वारिवैश्व. । भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ अग्निः १ अहोरात्रे १ वायुः १ अश्विनौ १ विश्वेदेवाः १ सरस्वती १ पूषा १ अग्नित्वष्टारौ १ रुद्रः १ मरुतः २ विष्णुः १ विश्वेदेवाः २ एवं १५)

गंतःस्थातुर्जगदाकृणुध्वं ॥ पावीरवीकन्याचित्रायुःसरस्वतीवीरपत्नीधियंधात् । ग्नाभिरच्छिद्रंशरणंसजोषादुराध
र्षंगृणतेशर्मयंसत् ॥ पथस्पथःपरिपतिंवचस्याकामेनकृतोऽअभ्यानळर्कं । सनोरासच्छुरुधश्चंद्राग्राधियंधियंसीषधा
तिप्रपूषा+ ॥ प्रथमभाजंयशसंवयोधांसुपाणिंदेवंसुगभस्तिमृभ्वं । होतायक्षद्यजतंपस्त्यानामग्निस्त्वष्टारंसुहवंविभा
वा ॥ भुवनस्यपितरंगीर्भिराभीरुद्रंदिवावर्धयारुद्रमक्तौ । बृहंतऽमृष्वमजरंसुषुम्नमृधग्घुवेमकविनेषितासः ॥ ६ ॥
आयुवानःकवयोयज्ञियासोमरुतोगंतगृणतोवरस्यां । अचित्रंचिद्धिजिन्वथावृधंतऽइत्थानक्षंतोनरोऽअंगिरस्वत्+ ॥
प्रवीरायप्रतवसेतुरायाजायूथेवपशुरक्षिरस्तं । सपिस्पृशतितन्विश्रुतस्यस्तृभिर्ननाकंवचनस्यविपः ॥ योरजांसिविम
मेपार्थिवानित्रिश्चिद्विष्णुर्मनवेबाधिताय । तस्यतेशर्मन्नुपदद्यमानेरायामदेमतन्वा३तनाच ॥ तन्नोहिर्बुध्न्योऽअद्भि
रर्कैस्तत्पर्वतस्तत्सविताचनोधात् । तदोषधीभिरभिरातिषाचोभगःपुरंधिर्जिन्वतुप्रराये+ ॥ नूनोरयिंरथ्यंचर्षणिप्रां
पुरुवीरंमहऽऋतस्यगोपां । क्षयंदाताजरंयेनजनान्त्स्पृधोऽअदेवीरभिचक्रमामविशऽआदेवीरभ्य३श्नवाम ॥ ७ ॥
(६।५।१) हुवेवोदेवीमदितिंनमोभिर्मृळीकायवरुणंमित्रमग्निं । अभिक्षदामर्यमणंसुशेवंत्रातॄन्देवान्त्सवितारंभगं

(६।५।१) हुवेवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वे. १ सूर्यः १ द्यावापृथिवी १ मरुतः २ इंद्रः १ अपः १ सविता १ अग्निः १ अश्विनौ १ विश्वे० ५ एवं १५)।

च ॥ सुज्योतिषःसूर्यदक्षपितॄननागास्त्वेसुमहोवीहिदेवान् । द्विजन्मानोयऽऋतसापःसत्याःस्वर्वंतोयजताऽअग्निजि
ह्वाः+ ॥ उतद्यावापृथिवीक्षत्रमुरुबृहद्रोदसीशरणंसुषुम्ने । महस्करथोवरिवोयथानोस्मेक्षयायधिषणेऽअनेहः+ ॥
आनोरुद्रस्यसूनवोनमंतामद्याहूतासोवसवोधृष्टाः । यदीमर्भेमहतिवाहितासोबाधेमरुतोऽअह्वामदेवान्+ ॥ मिम्य
क्षयेषुरोदसीनुदेवीसिषक्तिपूषाऽअभ्यर्धयज्वा । श्रुत्वाहवंमरुतोयद्धयाथभूमारेजंतेऽअध्वनिप्रविक्ते ॥ ८ ॥ अभि
त्यंवीरंगिर्वणसमर्चेंद्रंब्रह्मणाजरितर्नवेन । श्रवदिद्धवमुपचस्तवानोरासद्वाजाँऽउपमहोगृणानः+ ॥ ओमानमापो
मानुषीरमृक्तंधाततोकायतनयायशंयोः । यूयंहिष्ठाभिषजोमातृतमाविश्वस्यस्थातुर्जगतोजनित्रीः ॥ आनोदेवःस
वितात्रायमाणोहिरण्यपाणिर्यजतोजगम्यात् । योदत्रवाँऽउषसोनप्रतीकंव्यूर्णुतेदाशुषेवार्याणि ॥ उतत्वंसूनोसह
सोनोऽअद्यादेवाँऽअस्मिन्नध्वरेववृत्याः । स्यामहंतेसदमिद्रातौतवस्यामग्नेवंसासुवीरः ॥ उतत्यामेहवमाजग्म्यातंना
सत्याधीभिर्युवमंगविप्रा । अत्रिंनमहस्तमसोमुमुक्तंतूर्वतंनरादुरितादभीके ॥ ९ ॥ तेनोरायोद्युमतोवाजवतोदाता
रोभूतनृवतःपुरुक्षोः । दशस्यंतोदिव्याःपार्थिवासोगोजाताऽअप्यामृळताचदेवाः ॥ तेनोरुद्रःसरस्वतीसजोषामीह्ळु
ष्मंतोविष्णुर्मृळंतुवायुः । ऋभुक्षावाजोदैव्योविधातापर्जन्यावातापिप्यतामिषंनः ॥ उतस्यदेवःसविताभगोनोपांन
पादवतुदानुपप्रिः । त्वष्टादेवेभिर्जनिभिःसजोषाद्यौर्देवेभिःपृथिवीसमुद्रैः+ ॥ उतनोहिर्बुध्न्यःशृणोत्वजऽएकपात्पृ

थिवीसमुद्रः । विश्वेदेवाऽऋतावृधोहुवानास्तुतामंत्राःकविशस्ताऽअवंतु ॥ एवानपातोममतस्यधीभिर्भरद्वाजाऽअ
भ्यर्चंत्यर्कैः । ग्नाहुतासोवसवोधृष्टाविश्वेस्तुतासोभूतायजत्राः ॥१०॥ (६।५।२) उदुत्यच्चक्षुर्महिमित्रयोराँऽएतिप्रियं
वरुणयोरदब्धं । ऋतस्यशुचिदर्शतमनीकंरुक्मोनदिवऽउदिताव्यद्यौत् ॥ वेदयस्त्रीणिविदथान्येषांदेवानांजन्म
सनुतराचविप्रः । ऋजुमर्तेषुवृजिनाचपश्यन्नभिचष्टेसूरोऽअर्यऽएवान् ॥ स्तुषऽउवोमहऽऋतस्यगोपानदितिंमित्रंवरु
णंसुजातान् । अर्यमणंभगमदब्धधीतीनच्छावोचेसधन्यःपावकान्+ ॥ रिशादसःसत्पतीँऽरदब्धान्महोराज्ञःसुवस
नस्यदातॄन् । यूनःसुक्षत्रान्क्षयतोदिवोनॄनादित्यान्याम्यदितिंदुवोयु+ ॥ द्यौ३ष्पितःपृथिविमातरध्रुगग्नेभ्रातर्वसवो
मृळतानः । विश्वऽआदित्याऽअदितेसजोषाऽअस्मभ्यंशर्मबहुलंवियंत ॥ ११ ॥ मानोवृकायवृक्येसमस्माऽअघाय
तेरीरधतायजत्राः । यूयंहिष्ठारथ्योनस्तनूनांयूयंदक्षस्यवचसोबभूव+ ॥ मावऽएनोऽअन्यकृतंभुजेममातत्कर्मवसवो
यच्चयध्वे । विश्वस्यहिक्षयथविश्वदेवाःस्वयंरिपुस्तन्वंरीरिषीष्ट ॥ नमऽइदुग्रंनमऽआविवासेनमोदाधारपृथिवीमुत
द्यां । नमोदेवेभ्योनमऽईशऽएषांकृतंचिदेनोनमसाविवासे ॥ ऋतस्यवोरथ्यःपूतदक्षानृतस्यपस्त्यसदोऽअदब्धान् ।

(६।५।२) उदुत्यदितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजऋजिश्वाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्त्रयोदश्याद्यास्तिस्रउष्णिहोंत्यानुष्टुप् । (भेदपक्षे–सूर्यः२ विश्वेदेवाः १० अग्निः १ सोमः १ विश्वेदेवाः २ एवं १६)।

ताँऽआनमोभिरुरुचक्षसोनॄन्विश्वान्वऽआनमेमहोयजत्राः ॥ तेहिश्रेष्ठवर्चसस्तऽउनस्तिरोविश्वानिदुरितानयंति ।
सुक्षत्रासोवरुणोमित्रोऽअग्निर्ऋतधीतयोवक्मराजसत्याः ॥ १२ ॥ तेनऽइंद्रःपृथिवीक्षामवर्धन्पूषाभगोऽअदितिःपंच
जनाः । सुशर्माणःस्ववसःसुनीथाभवंतुनःसुत्रात्रासःसुगोपाः+ ॥ नूसद्मानंदिव्यंनंशिदेवाभारद्वाजःसुमतिंयातिहो
ता । आसानेभिर्यजमानोमियेधैर्देवानांजन्मवसूयुर्ववंद ॥ अपत्यंवृजिनंरिपुंस्तेनमग्नेदुराध्यं । दविष्ठमस्यसत्पतेकृ
धीसुगं+ ॥ ग्रावाणःसोमनोहिकंसखित्वनायवावशुः । जहीन्य१त्रिणंपणिंवृकोहिषः+ ॥ यूयंहिष्ठासुदानवऽइंद्रज्ये
ष्ठाऽअभिद्यवः । कर्तानोऽअध्वन्नासुगंगोपाऽअमा+ ॥ अपिपंथामगन्महिस्वस्तिगामनेहसं । येनविश्वाःपरिद्विषो
वृणक्तिविंदतेवसु ॥ १३ ॥ (६।५।३) नतद्दिवानपृथिव्यानुमन्येनयज्ञेननोतशमीभिराभिः । उब्जंतुतंसुभ्व१ःप
र्वतासोनिहीयतामतियाजस्ययष्टा+ ॥ अतिवायोमरुतोमन्यतेनोब्रह्मवायःक्रियमाणंनिनित्सात् । तपूंषितस्मैवृजि
नानिसंतुब्रह्मद्विषमभितंशोचतुद्यौः+ ॥ किमंगत्वाब्रह्मणःसोमगोपांकिमंगत्वाहुरभिशस्तिपांनः । किमंगनःपश्यसि
निद्यमानान्ब्रह्मद्विषेतपुषिंहेतिमस्य ॥ अवंतुमामुषसोजायमानाऽअवंतुमासिंधवःपिन्वमानाः । अवंतुमापर्वतासो

(६।५।३) नतद्दिवेतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजऋजिश्वा।विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्सप्तम्याद्याःषड्गायत्र्यश्चतुर्दशीजगती । (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः २ सोमः १ विश्वे० ८ अग्निः १ विश्वे० ३ अग्निपर्जन्यौ १ विश्वे० १ एवं १७)।

ध्रुवासोवंतुमापितरोदेवहूतौ ॥ विश्वदानींसुमनसःस्यामपश्येमनुसूर्यमुच्चरंतं । तथाकरद्वसुपतिर्वसूनांदेवाँऽओहा
नोवसागमिष्ठः ॥ १४ ॥ इंद्रोनेदिष्ठमवसागमिष्ठःसरस्वतीसिंधुभिःपिन्वमाना । पर्जन्योनऽओषधीभिर्मयोभुरग्निः
सुशंसःसुहवःपितेव ॥ विश्वेदेवासऽआगतशृणुतामऽइमंहवं । एदंबर्हिर्निषीदत ॥ योवोदेवाघृतस्नुनाहव्येनप्रतिभू
षति । तंविश्वऽउपगच्छथ ॥ उपनःसूनवोगिरःशृण्वंत्वमृतस्यये । सुमृळीकाभवंतुनः ॥ विश्वेदेवाऽऋतावृधऽऋतु
भिर्हवनश्रुतः । जुषंतांयुज्यंपयः ॥ १५ ॥ स्तोत्रमिंद्रोमरुद्गणस्त्वष्टृमान्मित्रोऽअर्यमा । इमाहव्याजुषंतनः ॥ इमं
नोऽअग्नेऽअध्वरंहोतर्वयुनशोयज । चिकित्वान्दैव्यंजनं ॥ विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवंमेयेऽअंतरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ । येऽ
अग्निजिह्वाऽउतवायजत्राऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वं ॥ विश्वेदेवाममशृण्वंतुयज्ञियाऽउभेरोदसीऽअपांनपाच्चम
न्म । मावोवचांसिपरिचक्ष्याणिवोचंसुम्नेष्विद्वोऽअंतमामदेम ॥ येकेचज्मामहिनोऽअहिमायादिवोजज्ञिरेऽअपांस
धस्थे । तेऽअस्मभ्यमिषयेविश्वमायुःक्षपऽउस्रावरिवस्यंतुदेवाः ॥ अग्नीपर्जन्याववतंधियंमेस्मिन्हवेसुहवासुष्टुतिंनः ।
इळामन्योजनयद्गर्भमन्यःप्रजावतीरिषऽआधत्तमस्मे+ ॥ स्तीर्णेबर्हिषिसमिधानेऽअग्नौसूक्तेनमहानमसाविवासे ।
अस्मिन्नोऽअद्यविदथेयजत्राविश्वेदेवाहविषिमादयध्वं ॥ १६ ॥ (६।५।४) वयमुत्वापथस्पतेरथंनवाजसातये ।

(६।५।४) वयमुत्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःपूषागायत्रीअष्टम्यनुष्टुप् ।

धियेपूषन्नयुज्महि ॥ अभिनोनर्यंवसुवीरंप्रयतदक्षिणं । वामंगृहपतिंनय ॥ अदित्संतंचिदाघृणेपूषन्दानायचो
दय । पणेश्चिद्विम्रदामनः ॥ विपथोवाजसातयेचिनुहिविमृधोजहि । साधंतामुग्रनोधियः ॥ परितृंधिपणीनामारं
याहृदयाकवे । अथेमस्मभ्यंरंधय ॥ १७ ॥ विपूषन्नारयातुदपणेरिच्छहृदिप्रियं । अथे० ॥ आरिखकिकिराकृणुप
णीनांहृदयाकवे । अथे० ॥ यांपूषन्ब्रह्मचोदनीमारांबिभर्ष्याघृणे । तयासमस्यहृदयमारिखकिकिराकृणु ॥ यातेऽ
अष्ट्रागोऽओपशाघृणेपशुसाधनी । तस्यास्तेसुम्नमीमहे ॥ उतनोगोषणिंधियमश्वसांवाजसामुत । नृवत्कृणुहिवीत
ये ॥ १८ ॥ (६।५।५) संपूषन्विदुषानययोऽअंजसानुशासति । यऽएवेदमितिब्रवत् ॥ समुपूष्णागमेमहियोगृ
हाँऽअभिशासति । इमऽएवेतिचब्रवत् ॥ पूष्णश्चक्रंनरिष्यतिनकोशोवपद्यते । नोऽअस्यव्यथतेपविः+ ॥ योऽअस्मै
हविषाविधन्नतंपूषापिमृष्यते । प्रथमोविंदतेवसु ॥ पूषागाऽअन्वेतुनःपूषारक्षत्वर्वतः । पूषावाजंसनोतुनः ॥ १९ ॥
पूषन्ननुप्रगाऽइहियजमानस्यसुन्वतः । अस्माकंस्तुवतामुत+ ॥ माकिर्नेशन्माकींरिषन्माकींसंशारिकेवटे । अथा
रिष्टाभिरागहि ॥ शृण्वंतंपूषणंवयमिर्यमनष्टवेदसं । ईशानंरायऽईमहे ॥ पूषन्तवव्रतेवयंनरिष्येमकदाचन । स्तोता
रस्तऽइहस्मसि ॥ परिपूषापरस्ताद्धस्तंदधातुदक्षिणं । पुनर्नोनष्टमाजतु ॥ २० ॥ (६।५।६) एहिवांविमुचोनपा

(६।५।५) संपूषन्नितिदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःपूषागायत्री । (६।५।६) एहिवामितिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःपूषा

दाघृणेसंसचावहै । रथीॠतस्यनोभव ॥ रथीतमंकपर्दिनमीशानंराधसोमहः । रायःसखायमीमहे ॥ रायोधारा
स्याघृणेवसोराशिरजाश्व । धीवतोधीवतःसखा ॥ पूषणंन्व१जाश्वमुपस्तोषामवाजिनं । स्वसुर्योजारऽउच्यते ॥
मातुर्दिधिषुमब्रवंस्वसुर्जारःशृणोतुनः । भ्रातेंद्रस्यसखामम ॥ आजासःपूषणंरथेनिशृंभास्तेजनश्रियं । देवंवहंतुबि
भ्रतः ॥२१॥ (६।५।७) यऽएनमादिदेशतिकरंभादितिपूषणं । नतेनदेवऽआदिशे ॥ उतघासरथीतमःसख्यासत्पतिर्यु
जा । इंद्रोवृत्राणिजिघ्नते ॥ उतादःपरुषेगविसूरश्चक्रंहिरण्ययं । न्यैरयद्रथीतमः ॥ यदद्यत्वापुरुष्टुतब्रवामदस्रमंतुमः ।
तत्सुनोमन्मसाधय ॥ इमंचनोगवेषणंसातयेसीषधोगणं । आरात्पूषन्नसिश्रुतः+ ॥ आतेस्वस्तिमीमहऽआरेऽघा
मुपावसुं । अद्याचसर्वतातयेश्वश्चसर्वतातये ॥ २२ ॥ (६।५।८) इंद्रानुपूषणावयंसख्यायस्वस्तये । हुवेमवाजसा
तये ॥ सोममन्यऽउपासदत्पातवेचम्वोःसुतं । करंभमन्यऽइच्छति ॥ अजाऽअन्यस्यवह्नयोहरीऽअन्यस्यसंभृता ।
ताभ्यांवृत्राणिजिघ्नते ॥ यदिंद्रोऽअनयद्रितोमहीरपोवृषन्तमः । तत्रपूषाभवत्सचा ॥ तांपूष्णःसुमतिंवयंवृक्षस्यप्रव
यामिव । इंद्रस्यचारभामहे ॥ उत्पूषणंयुवामहेभीशूँऽरिवसारथिः । मह्याऽइंद्रंस्वस्तये ॥ २३ ॥ (६।५।९) शुक्रं

गायत्री । (६।५।७) यएनमितिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःपूषागायत्रीअंत्यानुष्टुप् । (६।५।८) इंद्रान्वितिषडृचस्यसूक्तस्य
बार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रापूषणौगायत्री । (६।५।९) शुक्रंतइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःपूषात्रिष्टुप्द्वितीयाजगती ।

तेऽअन्यद्यजतंतेऽअन्यद्विषुरूपेऽअहनीद्यौरिवासि । विश्वाहिमायाऽअवसिस्वधावोभद्रातेपूषन्निहरातिरस्तु ॥ अ
जाश्वःपशुपावाजपस्त्योधियंजिन्वोभुवनेविश्वेऽअर्पितः । अष्ट्रांपूषाशिथिरामुद्वरीवृजत्संचक्षाणोभुवनादेवऽईयते ॥
यास्तेपूषन्नावोऽअंतःसमुद्रेहिरण्ययीरंतरिक्षेचरंति । ताभिर्यासिदूत्यांसूर्यस्यकामेनकृतश्रवऽइच्छमानः ॥ पूषासुबं
धुर्दिवऽआपृथिव्याऽइळस्पतिर्मघवादस्मवर्चाः । यंदेवासोऽअददुःसूर्यायैकामेनकृतंतवसंस्वंचं ॥ २४ ॥ (६।५।१०)
प्रनुवोचासुतेषुवांवीर्या३यानिचक्रथुः । हतासोवांपितरोदेवशत्रवऽइंद्राग्नीजीवथोयुवं+ ॥ बळित्थामहिमावामिंद्रा
ग्नीपनिष्ठऽआ । समानोवांजनिताभ्रातरायुवंयमाविहेहमातरा ॥ ओकिवांसासुतेसचाँऽअश्वासप्तीऽइवादने । इं
द्रान्व१ग्नीऽअवसेहवज्रिणावयंदेवाहवामहे । यऽइंद्राग्नीसुतेषुवांस्तवत्तेष्वृतावृधा । जोषवाकंवदतःपज्रहोषिणान
देवाभसथश्चन+ ॥ इंद्राग्नीकोऽअस्यवांदेवौमर्तश्चिकेतति । विषूचोऽअश्वान्युयुजानऽईयतऽएकःसमानऽआरथे
॥ २५ ॥ इंद्राग्नीऽअपादियंपूर्वागात्पद्वतीभ्यः । हित्वीशिरोजिह्वयावावदच्चरत्त्रिंशत्पदान्यक्रमीत् ॥ इंद्राग्नीऽआ
हितंन्वतेनरोधन्वानिबाह्वोः । मानोऽअस्मिन्महाधनेपरावर्क्तंगविष्टिषु ॥ इंद्राग्नीतपंतिमाघाऽअर्योऽअरातयः ।
अपद्वेषांस्याकृतंयुयुतंसूर्यादधि ॥ इंद्राग्नीयुवोरपिवसुदिव्यानिपार्थिवा । आनऽइहप्रयच्छतंरयिंविश्वायुपोषसं ॥

(६।५।१०) प्रनुवोचेतिदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्राग्नीबृहतीअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

इंद्राग्नीऽउक्थवाहसास्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरागतमस्यसोमस्यपीतये ॥ २६ ॥ (६।५।११) श्नथद्वृ
त्रमुतसनोतिवाजमिंद्रायोऽअग्नीसहुरीसपर्यात् । इरज्यंतावसव्यस्यभूरेःसहस्तमासहसावाजयंता ॥ तायोधिष्टम
भिगाऽइंद्रनूनमपःस्वरुषसोऽअग्नऽऊह्लाः । दिशःस्वरुषसऽइंद्रचित्राऽअपोगाऽअग्नेयुवसेनियुत्वान् ॥ आवृत्रहणा
वृत्रहभिःशुष्मैरिंद्रयातंनमोभिरग्नेऽअर्वाक् । युवंराधोभिरकवेभिरिंद्राग्नेऽअस्मेभवतमुत्तमेभिः ॥ ताहुवेययोरिदंप
प्नेविश्वंपुराकृतं । इंद्राग्नीनमर्धतः ॥ उग्राविघनिनामृधऽइंद्राग्नीहवामहे । तानोमृळातऽईदृशे ॥ २७ ॥ हतोवृत्रा
ण्यार्याहतोदासानिसत्पती । हतोविश्वाऽअपद्विषः ॥ इंद्राग्नीयुवामिमे३भिस्तोमाऽअनूषत । पिबतंशंभुवासुतं ॥
यावांसंतिपुरुस्पृहोनियुतोदाशुषेनरा । इंद्राग्नीताभिरागतं ॥ ताभिरागच्छतंनरोपेदंसवनंसुतं । इंद्राग्नीसोमपीत
ये ॥ तमीळिष्वयोऽअर्चिषावनाविश्वापरिष्वजत् । कृष्णाकृणोतिजिह्वया ॥ २८ ॥ यऽइद्धऽआविवासतिसुम्नमिं
द्रस्यमर्त्यः । द्युम्नायसुतराऽअपः+ ॥ तानोवाजवतीरिषऽआशून्पिपृतमर्वतः । इंद्रमग्निंचवोह्ळवे ॥ उभावामिंद्रा
ग्नीऽआहुवध्याऽउभाराधसःसहमादयध्यै । उभादातारविषांरयीणामुभावाजस्यसातयेहुवेवां ॥ आनोगव्येभिर
श्व्यैर्वसव्यै३रुपगच्छतं । सखायौदेवौसख्यायशंभुवेंद्राग्नीताहवामहे ॥ इंद्राग्नीशृणुतंहवंयजमानस्यसुन्वतः । वीतं

(६।५।११) श्नथद्वृत्रमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्राग्नीगायत्रीआद्यास्तिस्रस्त्रयोदशीचत्रिष्टुभःचतुर्दशीबृहत्यंत्यानुष्टुप् ।

हव्यान्यागतंपिबतंसोम्यंमधु ॥ २९ ॥ (६।५।१२) इयमददाद्रभसमृणच्युतंदिवोदासंवध्र्यश्वायदाशुषे । या
शश्वंतमाचखादावसंपणिंतातेदात्राणितविषासरस्वति ॥ इयंशुष्मेभिर्बिसखाऽइवारुजत्सानुगिरीणांतविषेभिरूर्मि
भिः । पारावतघ्नीमवसेसुवृक्तिभिःसरस्वतीमाविवासेमधीतिभिः ॥ सरस्वतिदेवनिदोनिबर्हयप्रजांविश्वस्यबृसयस्य
मायिनः । उतक्षितिभ्योवनीरविंदोविषमेभ्योऽअस्रवोवाजिनीवति ॥ प्रणोदेवीसरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती ।
धीनामवित्र्यवतु ॥ यस्त्वादेविसरस्वत्युपब्रूतेधनेहिते । इंद्रंनवृत्रतूर्ये ॥ ३० ॥ त्वंदेविसरस्वत्यवावाजेषुवाजिनि ।
रदापूषेवनःसनिं+ ॥ उतस्यानःसरस्वतीघोराहिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नीवष्टिसुष्टुतिं+ ॥ यस्याऽअनंतोऽअह्रुतस्त्वेषश्च
रिष्णुरर्णवः । अमश्चरतिरोरुवत् ॥ सानोविश्वाऽअतिद्विषःस्वसॄरन्याऽऋतावरी । अतन्नहेवसूर्यः ॥ उतनःप्रियाप्रिया
सुसप्तस्वसासुजुष्टा । सरस्वतीस्तोम्याभूत् ॥ ३१ ॥ आपप्रुषीपार्थिवान्युरुरजोऽअंतरिक्षं । सरस्वतीनिदस्पातु ॥
त्रिषधस्थासप्तधातुःपंचजातावर्धयंती । वाजेवाजेहव्याभूत् ॥ प्रयामहिम्नामहिनासुचेकितेद्युम्नेभिरन्याऽअपसाम
पस्तमा । रथऽइवबृहतीविभ्वनेकृतोपस्तुत्याचिकितुषासरस्वती ॥ सरस्वत्यभिनोनेषिवस्योमापस्फरीःपयसामानऽ
आधक् । जुषस्वनःसख्यावेश्याचमात्वत्क्षेत्राण्यरणानिगन्म ॥ ३२ ॥ ॥ इतिचतुर्थाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

(६।५।१२) इयमददादितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःसरस्वतीगायत्रीआद्यास्तिस्रस्त्रयोदशीचजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

द्वात्रिंशाध्यायेवर्गाः ३२ सूक्तानि १४ ऋचः १६६ ॥ त्यागः ॥ अग्नय. १० मरुद्भ्य. ५ पूष्णइदं. ४ मरुद्भ्य. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ६३ [भे. प. विश्वेभ्योदेवेभ्य. अग्नय. अहोरात्राभ्या. वायव. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सरस्वत्याइ. पूष्ण. अग्नयेत्वष्ट्रइ. रुद्राये. मरुद्भ्य. २ विष्णव. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ सूर्यायेदं. द्यावापृथिवीभ्या. मरुद्भ्य. २ इंद्राये. अद्भ्य. सवित्र. अग्नय. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ५ सूर्याये. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १० अग्नय. सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ४ सोमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ८ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. ३ अग्निपर्जन्याभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] पूष्णइ. ३२ इंद्रापूषभ्या. ६ पूष्ण. ४ इंद्राग्निभ्या. २५ सरस्वत्याइ. १४ ॥ इतिचतुर्थेऽष्टमः ॥

॥ इतिचतुर्थाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथपंचमाष्टकप्रारंभः ॥

श्रीः ॥ स्तुषएकादशाश्विनंतुक्तत्यैकपदांतंत्रैष्टुभंमाद्याविरांलुदुश्रियेषलुषस्यंत्वेषास्यावपुन्वैकादशमारुतंविश्वेषांमैत्रावरुणंश्रुष्टीवामैंद्रावरुणंमुपांत्येजगत्यौसंवामष्टावैंद्रावैष्णवंघृतवतीषड्द्यावापृथिवीयंजागतंमुदुष्यः सावित्रंत्रित्रिष्टुबंतामिंद्रासोमापंचैंद्रासोमंयोअद्रिभित्तृचंबार्हस्पत्यंसोमारुद्राचतुष्कंसोमारौद्रंजीमूतस्येवैकोनांपायुर्भारद्वाजःसंग्रामांगान्यृक्शोभितुष्टाववर्मधनुर्ज्यामार्त्नींइषुधिंजगत्यर्धेसारथिमर्धेरश्मीनश्वान्रथंरथगोपान्जगत्याद्यालिंगोक्तदेवतांद्वाभ्यामिषून्प्रतोदंहस्तघ्नंद्वाभ्यामिषून्पराःपंक्त्यादयोलिंगोक्तदेवताःसंग्रामाशिषोत्यानुष्टुब्बृजीतआलाक्तेतिचद्वेद्वेयोन्यःसंभूतौवसतीवरीषुगृह्यमाणासुपुष्करेस्थितवान्सर्वतःपुष्करंतत्रविश्वेदेवाअधारयन्नुत्थापयतोमहत्तपश्चकारांदृष्टमिंद्रमन्यैर्ऋषिभिर्योदृष्टवांस्तपसापूर्वंस्तोमभागान्परितुष्टःशक्रःप्रब्रूतेंयस्यसगुणतोनामजज्ञेंवसतःश्रैष्ठ्यकर्मणःससप्तमंमंडलंवसिष्ठोपश्यंदाग्निंपंचाधिकाविराजोष्टादशाद्याः ॥ १ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ हरिःओम् ॥ (६।६।१) स्तुषेनरांदि॒वोऽअ॒स्यप्र॒संता॒श्विनां॑हुवे॒जरं॑माणोऽअ॒र्कैः । यास॒द्यऽउ॒स्राव्युषि॒ज्मोऽअं॑ता॒न्युयूं॑षत॒ःपर्यु॑रू॒वरां॑सि ॥ ताय॒ज्ञमाशुचिं॑भिश्चक्रमा॒णारथ॑स्यभा॒नुंरुरु॑चूरजों॑भिः । पुरूव॒रांस्यमि॑ता॒मिमां॑ना॒पोधन्व॒ान्यतिं॑याथो॒ऽअज्रा॑न् ॥ ता॒हत्यद्व॒र्तिर्यदरं॑ध्रमु॒ग्रेत्थाधियं॑ऽऊहथुः॒शश्व॒दश्वैः॑ । मनोजवे

षष्ठेनुवाकेचतुर्दशसूक्तानि (६।६।१) स्तुषेनरेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुप् ।

भिरिषिरैःशयध्यैपरिव्यथिर्दाशुषोमर्त्यस्य ॥ तानव्यंसोजरमाणस्यमन्मोपभूषतोयुयुजानसप्ती । शुभंपृक्षमिषमूर्जंव
हंताहोतायक्षत्प्रत्नोऽअध्रुग्युवाना ॥ तावल्गूदस्रापुरुशाकतमाप्रत्नानव्यसावचसाविवासे । याशंसंतेस्तुवतेशंभवि
ष्ठाबभूवतुर्गृणतेचित्रराती ॥ १ ॥ ताभुज्युंविभिरद्भ्यःसमुद्रात्तुग्रस्यसूनुमूहथूरजोभिः । अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजंताप
तत्रिभिरर्णसोनिरुपस्थात् ॥ विजयुषारथ्यायातमद्रिंश्रुतंहवंवृषणावध्रिमत्याः । दशस्यंताशयवेपिप्यथुर्गामितिच्य
वानासुमतिंभुरण्यू ॥ यद्रोदसीप्रदिवोऽअस्तिभूमाहेळोदेवानामुतमर्त्यत्रा । तदादित्यावसवोरुद्रियासोरक्षोयुजेतपु
रघंदधात ॥ यऽईंराजानावृतुथाविदधद्रजसोमित्रोवरुणश्चिकेतत् । गंभीरायरक्षसेहेतिमस्यद्रोघायचिद्वचसऽआन
वाय ॥ अंतरैश्चक्रैस्तनयायवर्तिर्द्युमतायातंनृवतारथेन । सनुत्येनत्यजसामर्त्यस्यवनुष्यतामपिशीर्षाववृक्तं ॥ आप
रमाभिरुतमध्यमाभिर्नियुद्भिर्यातमवमाभिरर्वाक् । दृह्ळस्यचिद्गोमतोविव्रजस्यदुरोवर्तंगृणतेचित्रराती ॥ २ ॥
(६।६।२) क्व१त्यावल्गूपुरुहूताद्यदूतोनस्तोमोविदन्नमस्वान् । आयोऽअर्वाङ्नासत्याववर्तप्रेष्ठाह्यसथोऽअस्यमन्म
न् ॥ अरंमेगंतंहवनायास्मैगृणानायथापिबाथोऽअंधः । परिहत्यद्वर्तिर्याथोरिषोनयत्परोनांतरस्तुतुर्यात्+ ॥ अका
रिवामंधसोवरीमन्नस्तारिबर्हिःसुप्रायणतमं । उत्तानहस्तोयुवयुर्ववंदावांनक्षंतोऽअद्रयऽआंजन् ॥ ऊर्ध्वोवामग्निरध्व

(६।६।२) क्वत्येत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोश्विनौत्रिष्टुप्आद्याविराळंत्यैकपदा ।

रेष्वस्थात्प्ररातिरेतिजूर्णिनीघृताची । प्रहोतागूर्तमनाऽउराणोयुक्तयोनासत्याहवीमन् ॥ अधिश्रियेदुहितासूर्यस्य
रथंतस्थौपुरुभुजाशतोतिं । प्रमायाभिर्मायिनाभूतमत्रनरानृतूजनिमन्यज्ञियानां ॥ ३ ॥ युवंश्रीभिर्दर्शताभिराभिः
शुभेपुष्टिमूहथुःसूर्यायाः । प्रवांवयोवपुषेनुपप्तन्नक्षद्वाणीसुष्टुताधिष्ण्यावां ॥ आवांवयोश्वासोवहिष्ठाऽअभिप्रयोना
सत्यावहंतु । प्रवांरथोमनोजवाऽअसर्जीषःपृक्षऽइषिधोऽअनुपूर्वीः+ ॥ पुरुहिवांपुरुभुजादेष्णंधेनुंनऽइषंपिन्वतमस
क्रां । स्तुतश्चवांमाध्वीसुष्टुतिश्चरसाश्चयेवामनुरातिमग्मन् ॥ उतमऽऋज्रेपुरयस्यरघ्वीसुमीह्ळेशतंपेरुकेचपक्वा । शां
डोदाद्धिरणिनःस्मद्दिष्टीन्दशवशासोऽअभिषाचऽऋष्वान्+ ॥ संवांशतानासत्यासहस्राश्वानांपुरुपंथागिरेदात् ।
भरद्वाजायवीरनूगिरेदाद्धतारक्षांसिपुरुदंससास्युः ॥ आवांसुम्नेवरिमन्सूरिभिःष्यां ॥ ४ ॥ (६।६।३) उदुश्रिय
ऽउषसोरोचमानाऽअस्थुरपांनोर्मयोरुशंतः । कृणोतिविश्वासुपथासुगान्यभूदुवस्वीदक्षिणामघोनी ॥ भद्रादद्दक्षऽउ
र्वियाविभास्युत्तेशोचिर्भानवोद्यामपप्तन् । आविर्वक्षःकृणुषेशुंभमानोषोदेविरोचमानामहोभिः ॥ वहंतिसीमरुणा
सोरुशंतोगावःसुभगामुर्वियाप्रथानां । अपेजतेशूरोऽअस्तेवशत्रून्बाधतेतमोऽअजिरोनवोह्ळा ॥ सुगोततेसुपथापर्वते
ष्ववातेऽअपस्तरसिस्वभानो । सानऽआवहपृथुयामन्नृष्वेरयिंदिवोदुहितरिषयध्यै ॥ सावहयोक्षभिरवातोषोवरंवह

(६।६।३) उदुश्रियइतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजउषास्त्रिष्टुप् ।

सिजोषमनु । त्वंदिवोदुहितर्याहदेवीपूर्वहूतौमंहनादर्शताभूः ॥ उत्तेवयश्चिद्वसतेरपप्तन्नरश्चयेपितुभाजोव्युष्टौ । अमासतेवहसिभूरिवाममुषोदेविदाशुषेमर्त्याय ॥ ५ ॥ (६।६।४) एषास्यानोदुहितादिवोजाःक्षितीरुच्छंतीमानुषीरजीगः । याभानुनारुशताराम्यास्वज्ञायितिरस्तमसश्चिदक्तून्⁺ ॥ वितद्ययुररुणयुग्भिरश्वैश्चित्रंभांत्युषसश्चंद्ररथाः । अग्रंयज्ञस्यबृहतोनयंतीर्विताबाधंतेतमऽऊर्म्यायाः ॥ श्रवोवाजमिषमूर्जंवहंतीर्निदाशुषऽउषसोमर्त्याय । मघोनीर्वीरवत्पत्यमानाऽअवोधातविधतेरत्नमद्य⁺ ॥ इदाहिवोविधतेरत्नमस्तीदावीरायदाशुषऽउषासः । इदाविप्रायजरतेयदुक्थानिष्ममावतेवहथापुराचित् ॥ इदाहितऽउषोऽअद्रिसानोगोत्रागवामंगिरसोगृणंति । व्य१र्केणबिभिदुर्ब्रह्मणाचसत्यानृणामभवद्देवहूतिः ॥ उच्छादियोदुहितःप्रत्नवन्नोभरद्वाजवद्विधतेमघोनि । सुवीरंरयिंगृणतेरिरीह्युरुगायमधिधेहिश्रवोनः ॥ ६ ॥ (६।६।५) वपुर्नुतच्चिकितुषेचिदस्तुसमानंनामधेनुपत्यमानं । मर्तेष्वन्यद्दोहसेपीपायसकृच्छुक्रंदुदुहेपृश्निरूधः ॥ येऽअग्नयोनशोशुचन्निधानाद्विर्यत्त्रिर्मरुतोवावृधंत । अरेणवोहिरण्ययासऽएषांसाकंनृम्णैःपौंस्येभिश्चभूवन् ॥ रुद्रस्ययेमीह्ळुषःसंतिपुत्रायांश्चोनुदाधृविर्भरध्यै । विदेहिमातामहोमहीषासेत्पृश्निःसुभ्वे३गर्भमाधात् ॥ नयऽईषंतेजनुषोयान्व१तःसंतोवद्यानिपुनानाः । निर्यद्दुह्रेशुचयोनुजोषमनुश्रियातन्वमुक्षमाणाः ॥

(६।६।४) एषास्येतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजउषास्त्रिष्टुप् । (६।६।५) वपुर्न्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोमरुत-

मक्षूनयेषुदोहसेचिद्याऽआनामधृष्णुमारुतंदधानाः । नयेस्तौनाऽअयासोमह्नानूचित्सुदानुरवयासदुग्रान्⁺ ॥ ७ ॥ तऽइदुग्राःशवसाधृष्णुषेणाऽउभेयुजंतरोदसीसुमेके । अधस्मैषुरोदसीस्वशोचिरामवत्सुतस्थौनरोकः ॥ अनेनोवोमरुतोयामोऽअस्त्वनश्वश्चिद्यमजत्यरथीः । अनवसोऽअनभीशूरजस्तूर्विरोदसीपथ्यायातिसाधन् ॥ नास्यवर्तानतरुतान्वस्तिमरुतोयमवथवाजसातौ । तोकेवागोषुतनयेयमप्सुसव्रजंदर्तापार्येऽअधद्योः⁺ ॥ प्रचित्रमर्कंगृणतेतुरायमारुतायस्वतवसेभरध्वं । येसहांसिसहसासहंतेरेजतेऽअग्नेपृथिवीमखेभ्यः ॥ त्विषीमंतोऽअध्वरस्येवदिद्युत्तृषुच्यवसोजुह्वो३नाग्नेः । अर्चत्रयोधुनयोनवीराभ्राजज्जन्मानोमरुतोऽअधृष्टाः ॥ तंवृधंतंमारुतंभ्राजदृष्टिंरुद्रस्यसूनुंहवसाविवासे । दिवःशर्धायशुचयोमनीषागिरयोनापऽउग्राऽअस्पृध्रन् ॥ ८ ॥ (६।६।६) विश्वेषांवःसतांज्येष्ठतमागीर्भिर्मित्रावरुणावावृधध्यै । संयारश्मेवयमतुर्यमिष्ठाद्वाजनाँऽअसमाबाहुभिःस्वैः⁺ ॥ इयंमद्वांप्रस्तृणीतेमनीषोपप्रियानमसाबर्हिरच्छ । यंतंनोमित्रावरुणावधृष्टंछर्दिर्यद्वांवरूथ्यंसुदानू ॥ आयातंमित्रावरुणासुशस्त्युपप्रियानमसाहूयमाना । संयावप्नःस्थोऽअपसेवजनान्छ्रुधीयतश्चिद्यतथोमहित्वा⁺ ॥ अश्वानयावाजिनापूतबंधूऽऋतायद्गर्भमदितिर्भरध्यै । प्रयामहिमहांताजायमानाघोरामर्तायरिपवेनिदीधः ॥ विश्वेयद्वांमंहनामंदमानाःक्षत्रंदेवासोऽअदधुःसजो

स्त्रिष्टुप्। (६।६।६) विश्वेषामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

षा॑ः । परि॒यद्भू॒थोरोद॑सीचिदु॒र्वी॑संति॒स्पशो॒ऽअद॑ब्धासो॒ऽअमू॑राः ॥ ९ ॥ ताहि॒क्षत्रं॒धार॑येथे॒ऽअनु॒द्यून्दृं॒हेथे॒सानु॑मुप॒
मादि॑व॒द्योः । दृ॒ळ्होनक्ष॑त्रऽउ॒तवि॒श्वदे॑वो॒भूमि॒माता॒न्द्यांधा॒सिना॒योः+ ॥ तावि॒ग्रंधै॑थेज॒ठरं॑पृ॒णध्या॒ऽआयत्सद्म॒सभृ॑त
यः पृ॒णंति॑ । नमृ॑ष्यंतेयुव॒तयो॒वा॑ता॒वियत्पयो॒विश्वजि॑न्वा॒भरं॑ते ॥ ताजि॒ह्वया॒सद॒मेदं॑सुमे॒धाऽआय॒द्वां॑स॒त्योऽअ॒रति॒र्ऋ॒
तेभू॒त् । तद्वां॑महि॒त्वंघृ॑तान्ना॒वस्तु॒युवंदा॒शुषे॒विच॑यि॒ष्टमंहः॑ ॥ प्रयद्वां॑मित्रावरुणास्पू॒र्धन्प्रि॒याधाम॑यु॒वधि॑ता॒मिनंति॑ ।
नये॒दे॒वास॒ऽओहं॑सा॒नमर्ता॒ऽअयं॑ज्ञसा॒चो॒ऽअप्यो॒नपु॒त्राः+ ॥ वियद्वा॒चंकी॒स्तासो॒भरं॑ते॒शंसं॑ति॒केचि॑न्नि॒विदो॑मना॒नाः ।
आद्वां॑ब्रवाम॒सत्या॑न्यु॒क्थानकि॑र्दे॒वेभि॑र्यतथोमहि॒त्वा+ ॥ अ॒वोरि॒त्थावां॑छ॒र्दिषो॑ऽअ॒भिष्टौ॑यु॒वोर्मि॑त्रावरुणा॒वस्कृ॑धो
यु । अनु॒यद्गावः॑स्फु॒रानृ॑जि॒प्यंधृ॒ष्णुंयद्रणे॒वृष॑णंयु॒नज॑न् ॥ १० ॥ (६।६।७) श्रुष्टी॒वां॑ऽय॒ज्ञऽउद्य॑तःस॒जोषा॑मनु॒ष्व
वृ॒क्तब॑र्हिषो॒यज॑ध्यै । आय॑ऽइंद्रावरुणावि॒षेऽअ॒द्यम॒हेसु॒म्नाय॑म॒हऽआ॑व॒वर्त॑त् ॥ ताहि॒श्रेष्ठा॑दे॒वता॑तातु॒जाशूरा॑णां॒शवि॑
ष्ठाताहि॒भूतं॑ । म॒घोनां॒मंहि॑ष्ठातुवि॒शुष्म॒ऽऋ॒तेन॑वृत्र॒तुरा॒सर्व॑सेना ॥ तागृ॑णीहिनम॒स्ये॑भिःशू॒षैःसु॒म्नेभि॒रिंद्रा॒वरु॑णाचका॒
ना । वज्रे॑णा॒न्यःशव॑सा॒हंति॑वृ॒त्रंसिष॑क्त्य॒न्योवृ॒जने॑षु॒विप्रः॑ ॥ ग्नाश्च॒यन्नर॑श्चवावृ॒धंत॒विश्वे॑दे॒वासो॑न॒रांस्वगू॑र्ताः । प्रैभ्य॑
ऽइंद्रावरुणामहि॒त्वाद्यौश्च॑पृथिविभूतमु॒र्वी+ ॥ सऽइत्सु॒दानुः॒स्ववाँ॑ऽऋ॒तावेंद्रा॒योवां॑वरुण॒दाश॑ति॒त्मन् । इ॒षासद्वि॒ष

(६।६।७) श्रुष्टीवामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रावरुणौत्रिष्टुप्नवमीदशम्यौजगत्यौ ।

स्त॑रे॒द्वास्वा॑न्वं॒सद्र॒यिंर॑यि॒वत॑श्च॒जना॑न् ॥ ११ ॥ यंयु॒वंदा॒श्व॑ध्वरायदेवार॒यिंध॒त्थोवसु॑मंतंपु॒रु॒क्षुं । अ॒स्मेसऽइंद्रावरु॒णा
वपि॑ष्या॒त्प्रयो॑भ॒नक्ति॑व॒नुषा॒मश॑स्तीः ॥ उ॒तनः॑सुत्रा॒त्रोदे॒वगो॑पाःसू॒रिभ्य॑ऽइंद्रावरुणार॒यिःष्या॑त् । येषां॒शुष्मः॒पृत॑नासु
सा॒ह्वान्प्रस॒द्योद्यु॒म्नाति॒रते॒ततु॑रिः ॥ नूनं॑ऽइंद्रावरुणागृ॒णानापृं॒क्तंर॒यिंसौ॑श्रव॒साय॑देवा । इ॒त्थागृ॒णंतो॑म॒हिनं॑स्य॒शर्धो॒पो
न॒नावा॒दु॑रि॒ता॒त॑रेम ॥ प्रस॒म्राजे॑बृह॒तेमन्म॑नु॒प्रि॒यमर्च॑दे॒वाय॒वरु॑णायस॒प्रथः॑ । अ॒यंय॑ऽउ॒र्वीम॑हि॒नाम॒हिव्र॑तः॒क्रत्वा॑वि॒
भात्य॒जरो॒नशो॒चिषा॑ ॥ इंद्रा॑वरुणासुतपावि॒मंसु॒तंसोमं॑पिबतं॒मद्यं॑धृतव्रता । यु॒वोरथो॑ऽअध्व॒रंदे॒ववी॑तये॒प्रति॒स्वस॑र॒मु
पया॑तिपी॒तये॑ ॥ इंद्रा॑वरु॒णामधु॑मत्तमस्य॒वृष्णः॒सोम॑स्यवृषणा॒वृषे॑थां । इ॒दंवा॒मंधः॒परि॑षिक्तम॒स्मेऽआ॒सद्या॒स्मिन्ब॒र्हिषि॑
मादये॑थां ॥ १२ ॥ (६।६।८) सं॒वांकर्म॑णा॒समि॒षाहि॑नो॒मींद्रा॑विष्णू॒ऽअप॑सस्पा॒रेऽअ॒स्य । जु॒षेथां॑य॒ज्ञंद्रवि॑णंचधत्त॒म
रि॑ष्टैर्नः॑प॒थिभिः॑पा॒रय॑ता ॥ याविश्वा॑सांजनि॒तारा॑मती॒नामिंद्रा॒विष्णू॑क॒लशा॑सोम॒धाना॑ । प्रवां॒गिरः॑श॒स्यमा॑नाऽअवं॑
तु॒प्रस्तोमा॑सोगी॒यमा॑नासो॒ऽअ॒र्कैः+ ॥ इंद्रा॑विष्णूमदपतीमदाना॒मासोमं॑यातं॒द्रवि॑णो॒दधा॑ना । संवा॑मंजंत्व॒क्तुभि॑र्मती॒
नांसंस्तोमा॑सःश॒स्यमा॑नास॒ऽउ॒क्थैः ॥ आ॒वामश्वा॑सोऽअभिमाति॒षाह॒ऽइंद्रा॑विष्णूसध॒मादो॑वहंतु । जु॒षेथां॒विश्वा॒ह
वं॑नामती॒नामुप॒ब्रह्मा॑णिशृ॒णुतं॒गिरो॑मे ॥ इंद्रा॑विष्णूतत्प॑न॒याय्यं॑वां॒सोम॑स्य॒मद॑ऽउ॒रुचं॑क्रमाथे । अकृ॑णुतमं॒तरि॑क्षं॒वरी॑यो

(६।६।८) संवामित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्राविष्णूत्रिष्टुप् ।

प्रथतंजीवसेनोरजांसि ॥ इंद्राविष्णूहविषावावृधानाग्राद्वानानमसारातहव्या । घृतासुतीद्रविणंधत्तमस्मेसमुद्रःस्थः
कलशःसोमधानः ॥ इंद्राविष्णूपिबतंमध्वोऽअस्यसोमस्यदस्राजठरंपृणेथां । आवामंधांसिमदिराण्यग्मन्नुपब्रह्माणि
शृणुतंहवंमे ॥ उभाजिग्यथुर्नपराजयेथेनपराजिग्येकतरश्चनैनोः । इंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांत्रेधासहस्रंवितदैरये
थां ॥ १३ ॥ (६।६।९) घृतवतीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेशसा । द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणावि
ष्कभितेऽअजरेभूरिरेतसा ॥ असश्चंतीभूरिधारेपयस्वतीघृतंदुहातेसुकृतेशुचिव्रते । राजंतीऽअस्यभुवनस्यरोदसीऽ
अस्मेरेतःसिंचतंयन्मनुर्हितं ॥ योवामृजवेक्रमणायरोदसीमर्तोददाशधिषणेससाधति । प्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्प
रियुवोःसिक्ताविषुरूपाणिसव्रता ॥ घृतेनद्यावापृथिवीऽअभीवृतेघृतश्रियाघृतपृचाघृतावृधा । उर्वीपृथ्वीहोतृवूर्येपु
रोहितेतेऽइद्विप्राऽईळतेसुम्नमिष्टये ॥ मधुनोद्यावापृथिवीमिमिक्षतांमधुश्चुतामधुदुघेमधुव्रते । दधानेयज्ञंद्रविणंच
देवतामहिश्रवोवाजमस्मेसुवीर्यं ॥ ऊर्जंनोद्यौश्चपृथिवीचपिन्वतांपितामाताविश्वविदासुदंससा । संरराणेरोदसीवि
श्वशंभुवासनिंवाजंरयिमस्मेसमिन्वतां ॥ १४ ॥ (६।६।१०) उदुष्यदेवःसविताहिरण्ययाबाहूऽअयंस्तसवनायसु

(६।६।९) घृतवतीइतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोद्यावापृथिव्यौजगती । (६।६।१०) उदुष्येतिषडृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यो
भरद्वाजःसविताजगतीअंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

क्रतुः । घृतेनपाणीऽअभिप्रुष्णुतेमखोयुवासुदक्षोरजसोविधर्मणि ॥ देवस्यवयंसवितुःसवीमनिश्रेष्ठेस्यामवसुनश्चदाव
ने । योविश्वस्यद्विपदोयश्चतुष्पदोनिवेशनेप्रसवेचासिभूमनः ॥ अदब्धेभिःसवितःपायुभिष्ट्वंशिवेभिरद्यपरिपाहिनोग
यं । हिरण्यजिह्वःसुवितायनव्यसेरक्षामाकिर्नोऽअघशंसऽईशत ॥ उदुष्यदेवःसवितादमूनाहिरण्यपाणिःप्रतिदोषम
स्थात् । अयोहनुर्यजतोमंद्रजिह्वऽआदाशुषेसुवतिभूरिवामं+ ॥ उदूऽअयाँऽउपवक्तेवबाहूहिरण्ययासवितासुप्रतीका ।
दिवोरोहांस्यरुहत्पृथिव्याऽअरीरमत्पतयत्कच्चिदभ्वं ॥ वाममद्यसवितर्वाममुश्वोदिवेदिवेवाममस्मभ्यंसावीः । वाम
स्यहिक्षयस्यदेवभूरेरयाधियावामभाजःस्याम ॥ १५ ॥ (६।६।११) इंद्रासोमामहितद्वांमहित्वंयुवंमहानिप्रथमानिच
क्रथुः । युवंसूर्यंविविदथुर्युवंस्व१र्विश्वातमांस्यहतंनिदश्च ॥ इंद्रासोमावासयथऽउषासमुत्सूर्यंनयथोज्योतिषासह ।
उपद्यांस्कंभथुःस्कंभनेनाप्रथतंपृथिवींमातरंवि+ ॥ इंद्रासोमावहिमपःपरिष्ठांहथोवृत्रमनुवांद्यौरमन्यत । प्रार्णांस्यै
रयतंनदीनामासमुद्राणिपप्रथुःपुरूणि ॥ इंद्रासोमापक्वमामास्वंतर्निगवामिद्दधथुर्वक्षणासु । जगृभथुरनपिनद्धमासु
रुशच्चित्रासुजगतीष्वंतः+ ॥ इंद्रासोमायुवमंगतरुत्रमपत्यसाचंश्रुत्यंरराथे । युवंशुष्मंनर्यंचर्षणिभ्यःसंविव्यथुःपृत
नाषाहमुग्रा ॥ १६ ॥ (६।६।१२) योऽअद्रिभित्प्रथमजाऽऋतावाबृहस्पतिरांगिरसोहविष्मान् । द्विबर्हज्माप्राघ

(६।६।११) इंद्रासोमेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजइंद्रासोमौत्रिष्टुप् । (६।६।१२) योअद्रिभिदितितृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यो

र्मसत्पितान्ऽआरोदसीवृषभोरोरवीति ॥ जनायचिद्यऽईवतऽउलोकंबृहस्पतिर्देवहूतौचकार । घ्नन्वृत्राणिविपुरोदर्द
रीतिजयञ्छत्रूँरमित्रान्पृत्सुसाहन् ॥ बृहस्पतिःसमजयद्वसूनिमहोव्रजान्गोमतोदेवऽएषः । अपःसिषासन्त्स्व१रप्रती
तोबृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः+ ॥१७॥ (६।६।१३) सोमारुद्राधारयेथामसुर्यं१प्रवामिष्टयोरमश्नुवंतु । दमेदमेसप्तरत्ना
दधानाशंनोभूतंद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ सोमारुद्राविवृहतंविषूचीममीवायानोगयमाविवेश । आरेबाधेथांनिर्ऋतिंपराचैर
स्मेभद्रासौश्रवसानिसंतु ॥ सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मेविश्वातनूषुभेषजानिधत्तं । अवस्यतंमुंचतंयन्नोऽअस्तितनूषुबद्धंकृ
तमेनोऽअस्मत्+ ॥ तिग्मायुधौतिग्महेतीसुशेवौसोमारुद्राविहसुमृळतंनः । प्रनोमुंचतंवरुणस्यपाशाद्गोपायतंनःसुमन
स्यमाना ॥ १८ ॥ (६।६।१४) जीमूतस्येवभवतिप्रतीकंयद्वर्मीयातिसमदामुपस्थे । अनाविद्धयातन्वाजयत्वंसत्वा
वर्मणोमहिमापिपर्तु ॥ धन्वनागाधन्वनाजिंजयेमधन्वनातीव्राःसमदोजयेम । धनुःशत्रोरपकामंकृणोतिधन्वनास

भरद्वाजोबृहस्पतिस्त्रिष्टुप्।(६।६।१३)सोमारुद्रेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजःसोमारुद्रौत्रिष्टुप्।(६।६।१४) जीमूतस्येवेत्येको
नविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःपायुः आद्यानांनवानांक्रमेणवर्मधनुर्ज्याधनुष्कोटीषुधिःसारथीरश्मयोऽश्वारथोरथगोपाः दशम्याब्राह्मण
पितृसोमपृथिवीपूषाणः एकादश्यादिद्वयोरिषवः त्रयोदश्याःप्रतोदः चतुर्दश्याहस्तत्राणं पंचदशीषोडश्योरिषवः सप्तदश्यायुद्धभूमिकवच
ब्रह्मणस्पत्यदित्यः अष्टादश्यावर्मसोमवरुणाः अंत्यायादेवब्रह्माणित्रिष्टुप् ।षष्ठीदशम्यौजगत्यौद्वादशीत्रयोदशीपंचदशीषोळश्यंत्याअनुष्टुभः

वीःप्रदिशोजयेम ॥ वक्ष्यंतीवेदागनीगंतिकर्णंप्रियंसखायंपरिषस्वजाना । योषेवशिङ्क्तेवितताधिधन्वञ्ज्याऽइयंसमनेपा
रयंती ॥ तेऽआचरंतीसमनेवयोषामातेवपुत्रंबिभृतामुपस्थे । अपशत्रून्विध्यतांसंविदानेऽआर्त्नीऽइमेविष्फुरंतीऽअ
मित्रान् ॥ बह्वीनांपिताबहुरस्यपुत्रश्चिश्चाकृणोतिसमनावगत्य । इषुधिःसंकाःपृतनाश्चसर्वाःपृष्ठेनिनद्धोजयतिप्रसूतः
॥ १९ ॥ रथेतिष्ठन्नयतिवाजिनःपुरोयत्रयत्रकामयतेसुषारथिः । अभीशूनांमहिमानंपनायतमनःपश्चादनुयच्छंतिर
श्मयः ॥ तीव्रान्घोषान्कृण्वतेवृषपाणयोश्वारथेभिःसहवाजयंतः । अवक्रामंतःप्रपदैरमित्रान्क्षिणंतिशत्रूँरनपव्ययं
तः ॥ रथवाहनंहविरस्यनामयत्रायुधंनिहितमस्यवर्म । तत्रारथमुपशग्मंसदेमविश्वाहावयंसुमनस्यमानाः ॥ स्वादु
षंसदःपितरोवयोधाःकृच्छ्रेश्रितःशक्तीवंतोगभीराः । चित्रसेनाऽइषुबलाऽअमृध्राःसतोवीराऽउरवोव्रातसाहाः+ ॥
ब्राह्मणासःपितरःसोम्यासःशिवेनोद्यावापृथिवीऽअनेहसा । पूषानःपातुदुरिताहृतावृधोरक्षामाकिर्नोऽअघशंसऽई
शत ॥ २० ॥ सुपर्णंवस्तेमृगोऽअस्यादंतोगोभिःसंनद्धापततिप्रसूता । यत्रानरःसंचविचद्रवंतितत्रास्मभ्यमिषवःशर्म
यंसन् ॥ ऋजीतेपरिवृंग्धिनोश्माभवतुनस्तनूः । सोमोऽअधिब्रवीतुनोदितिःशर्मयच्छतु ॥ आजंघंतिसान्वेषांजघनाँ

सप्तदशीपंक्तिः।(त्रयोदश्याःप्रतोदइत्यत्राश्वोदेवतेतिकेचित्। चतुर्दश्याहस्तघ्नमित्यत्रहस्तत्राणंचतुर्दश्यामितिशौनकोक्तेर्हस्तत्राणमेवयुक्तं। प
राःपंक्त्यादयोलिंगोक्तदेवताइत्येवमनुक्रमण्यांसत्यामंत्ययोर्द्वयोर्विश्वेदेवाइतिकेचिन्मन्यंतेबहुदैवतत्वात्।पंचदश्यादिद्वयोर्विषाक्तमुखबाण

ऽउ॒प॑जिघ्नते । अश्वा॑जनि॒प्रचे॑त॒सोश्वा॑न्त्स॒मत्सु॑चोदय ॥ अहि॑रिवभो॒गैःपर्ये॑तिबा॒हुं॑ज्याया॑हे॒तिंप॑रि॒बाध॑मानः । ह॒स्त॒घ्नो विश्वा॑व॒युना॑निवि॒द्वान्पुमा॒न्पुमां॑सं॒परि॑पातुवि॒श्वतः॑ ॥ आला॑क्ता॒यारु॑रु॒शी॒र्ष्ण्य॑थो॒यस्या॒ऽअयो॒मुखं॑ । इ॒दंप॒र्जन्य॑रेत॒सऽइष्वै॑दे॒व्यै॑बृ॒हन्नमः॑ ॥ २१ ॥ अव॑सृ॒ष्टा॒परा॑पत॒शर॑व्ये॒ब्रह्म॑संशिते । गच्छा॒मित्रा॒न्प्रप॑द्यस्व॒मामीषां॒कं॑च॒नोच्छि॑षः ॥ यत्र॑बा॒णाःसं॒पतं॑तिकुमा॒रावि॑शि॒खाऽइ॑व । तत्रा॑नो॒ब्रह्म॑ण॒स्पति॒रदि॑ति॒ःशर्म॑यच्छतुवि॒श्वाहा॒शर्म॑यच्छतु ॥ मर्मा॑णिते॒वर्म॑णाच्छादयामि॒सोम॑स्त्वा॒राजा॒मृते॒नानु॑वस्तां । उ॒रोर्वरी॑यो॒वरु॑णस्तेकृणोतु॒जयं॑तं॒त्वानु॑दे॒वामदं॑तु ॥ योन॒ःस्वोऽअर॑णो॒यश्च॒निष्ट्यो॒जिघां॑सति । दे॒वास्तंसर्वे॑धूर्वं॑तु॒ब्रह्म॒वर्म॒ममां॑तरं ॥ २२ ॥ (इतिभारद्वाजंषष्ठंमंडलंसमाप्तं अत्रसूक्तानि ७५)

(७।१।१) अ॒ग्निंनरो॒दीधि॑तिभिर॒रण्यो॒र्हस्त॑च्युतीजनयंतप्रश॒स्तं । दू॒रे॒दृशं॑गृ॒हप॑तिमथ॒र्युं+ ॥ तम॒ग्निमस्ते॒वस॑वो॒न्यृण्वन्त्सुप्रति॒चक्ष॒मव॑से॒कुत॑श्चित् । द॒क्षाय्यो॒योदम॒ऽआस॒नित्यः॑ ॥ प्रेद्धो॑ऽअग्नेदीदिहिपु॒रोनोज॑स्रयासू॒र्म्या॑यविष्ठ । त्वांशश्वं॑त॒ऽउप॑यंति॒वाजाः॑ ॥ प्रते॑ऽअ॒ग्नयो॒ग्निभ्यो॒वरं॒निःसु॒वीरा॑सःशोशुचंतद्यु॒मंतः॑ । यत्रा॒नरः॑स॒मास॑तेसु॒जाताः+ ॥ दानो॑ऽअग्नेधि॒यार॒यिंसु॒वीरं॑स्वप॒त्यंस॑हस्यप्रश॒स्तं । नयंया॒वात॑रतियातु॒मावा॑न् ॥ २३ ॥ उप॒यमेति॑युव॒तिःसु॒दक्षं॑दो॒षावस्तो॑र्ह॒विष्म॑तीघृ॒ताची॑ । उप॒स्वैन॑म॒रम॑तिर्वसू॒युः+ ॥ विश्वा॑ऽअ॒ग्नेप॑द॒हारा॑ती॒र्येभि॒स्तपो॑भि॒रद॑हो॒जरू॑थं । प्रनि॑स्व॒रं

इतिशौनकः)।वासिष्ठेसप्तमेमंडलेषडनुवाकाः(७।१।१)अग्निंनरइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निर्विराट्अंत्याःसप्तत्रिष्टुभः।

चा॑तय॒स्वामी॑वां ॥ आय॑स्ते॑ऽअग्नऽइ॒ध॒तेऽअनी॑कं॒वसि॑ष्ठ॒शुक्र॒दीदि॑वः॒पाव॑क । उ॒तोन॑ऽए॒भिःस्त॒वथै॑रि॒हस्याः॑ ॥ वियेते॑ऽअग्ने॒भेजि॒रेऽअनी॑कं॒मर्ता॒नर॒ःपित्र्या॑सःपुरु॒त्रा । उ॒तोन॑ऽए॒भिःसु॒मना॑ऽइ॒हस्याः॑ ॥ इ॒मेनरो॑वृत्र॒हत्ये॑षु॒शूरा॒विश्वा॒ऽअदे॑वीर॒भिसं॑तुमा॒याः । येमे॒धियं॑प॒नयं॑तप्रश॒स्तां+ ॥ २४ ॥ माशूने॑ऽअग्ने॒निष॑दामनृ॒णांमाशेष॑सो॒वीर॑ता॒परि॑त्वा । प्र॒जाव॑तीषु॒दुर्या॑सुदुर्य ॥ यम॒श्वीनित्य॑मुप॒याति॑य॒ज्ञंप्र॒जावं॑तंस्वप॒त्यंक्षयं॑नः । स्वज॑न्मना॒शेष॑सावावृ॒धानं+ ॥ पा॒हिनो॑ऽअग्नेर॒क्षसो॒ऽअजु॑ष्टात्पा॒हिधू॒र्तेरर॑रुषोऽअघा॒योः । त्वायु॒जापृत॑ना॒यूँर॒भिष्याः॑ ॥ सेद॒ग्निर॒ग्नीँऽरत्य॑स्त्व॒न्यान्यत्र॑वा॒जीतन॑योवी॒ळुपा॑णिः । स॒हस्र॑पाथाऽअ॒क्षरा॑स॒मेति॑ ॥ सेद॒ग्निर्यो॑वनुष्य॒तोनि॒पाति॑स॒मेद्धा॑र॒मंह॑सऽउरु॒ष्यात् । सु॒जाता॑स॒ःपरि॑चरंति॒वीराः+ ॥ २५ ॥ अ॒यंसोऽअ॒ग्निराहु॑तःपुरु॒त्रायमीशा॑न॒ःसमिदिं॒धेह॒विष्मा॑न् । परि॒यमेत्य॑ध्व॒रेषु॒होता॑ ॥ त्वेऽअ॑ग्नऽआ॒हव॑नानि॒भूरी॑शा॒नास॒ऽआजु॑हुयाम॒नित्या॑ । उ॒भाकृ॒ण्वंतो॑व॒ह॒तूमि॒येधे॑ ॥ इ॒मोऽअ॑ग्ने॒वीत॑तमानिह॒व्याज॑स्रोवक्षिदे॒वता॑ति॒मच्छ॑ । प्रतिं॑नऽईंसुर॒भीणि॑व्यंतु ॥ मानो॑ऽअग्ने॒वीर॑ते॒परा॑दादु॒र्वास॒सेम॑तये॒मानो॑ऽअ॒स्यै । मान॑ःक्षुधे॒मार॒क्षस॑ऽऋतावो॒मानो॒दमे॒माव॒नऽआजु॑हूर्थाः ॥ नूमे॒ब्रह्मा॑ण्यग्न॒ऽउच्छ॑शाधि॒त्वंदे॑वम॒घव॑द्भ्यःसुषूदः । रा॒तौस्या॑मो॒भया॑स॒ऽआते॑यूयंपा॑तस्व॒स्तिभि॒ःसदा॑नः ॥ २६ ॥ त्वम॑ग्नेसुहवो॑र॒ण्वसं॑दृक्सुदी॒तीसू॑नोसहसोदिदीहि । मात्वेसचा॒तन॑ये॒नित्य॒ऽआध॒ङ्मावी॒रोऽअ॒स्मन्नर्यो॒विदा॑सीत् ॥ मानो॑ऽअग्नेदु॒र्भृत॑ये॒सचै॒षुदे॒वेद्धे॑ष्व॒ग्निषु॒प्रवो॑चः । माते॑ऽअ॒स्मान्दु॒र्मत॑यो॒भृमा॑च्चिद्दे॒व

स्यसूनोसहसोनशंत ॥ समर्तोऽअग्नेस्वनीकरेवानमर्त्यायऽआजुहोतिहव्यं । सदेवतावसुवनिंदधातियंसूरिरर्थीपृच्छमानऽएति ॥ महोनोऽअग्नेसुवितस्यविद्वान्रयिंसूरिभ्यऽआवहाबृहंतं । येनवयंसहसावन्मदेमाविक्षितासऽआयुषासुवीराः ॥ नूमेब्रह्माण्य० ॥ २७ ॥ इतिपंचमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

पंचमाष्टकेसूक्तानि १२९ ऋचः १२६३

त्रयस्त्रिंशाष्टकेवर्गाः २७ सूक्तानि १५ ऋचः १४३ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्यामिदं.२२ उषस.१२ मरुद्भ्य.११ मित्रावरुणाभ्या. ११ इंद्रावरुणाभ्या.११ इंद्राविष्णुभ्या.८ द्यावापृथिवीभ्या.६ सवित्र.६ इंद्रासोमाभ्या.५ बृहस्पतय.३ सोमारुद्राभ्या.४ वर्मणइ. धनुषइ. ज्यायाइ. धनुष्कोट्या. इषुध्याइ. सारथिरश्मिभ्य. अश्वेभ्य. रथाये. रथगोपेभ्य. ब्राह्मणपितृसोमद्यावापृथिवीपूषभ्य. इषुभ्य.२ प्रतोदाये. हस्तत्राणाये. इषुभ्य.२ युद्धभूमिकवचब्रह्मणस्पत्यदितिभ्य. वर्मसोमवरुणेभ्य. देवब्रह्मभ्य. अग्नये.२५ ॥ इतिपंचमेप्रथमः ॥

जुषस्वैकादशाद्यंमग्निंवोदशप्रवःप्राग्नयेनववैश्वानरीयंतुप्रसम्राजःसप्तप्रवोदेवमिंधेंबोधिषळुषोनपंचमहानगन्म तृचंप्राग्नयेवैश्वानरीयंसमिधाबृहत्यांद्युपसद्यायपंचोनागायत्रमेनावोद्वादशप्रागाथमग्नेभवसप्तद्वैपदंत्रैष्टुभंत्वे हपंचाधिकैंद्रंसुदासःपैजवनस्यचतस्रोंत्यादानस्तुतिर्यस्तिग्मश्रृंगएकादश ॥ २ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (७।१।२) जुषस्वनःसमिधमग्नेऽअद्यशोचाबृहद्यजतंधूममृण्वन् । उपस्पृशदिव्यंसानुस्तूपैः संरश्मिभिस्ततनःसूर्यस्य ॥ नराशंसस्यमहिमानमेषामुपस्तोषामयजतस्ययज्ञैः । येसुक्रतवःशुचयोधियंधाःस्वदंतिदेवाऽउभयानिहव्या+ ॥ ईळेन्यंवोऽअसुरंसुदक्षमंतर्दूतंरोदसीसत्यवाचं । मनुष्वदग्निंमनुनासमिद्धंसमध्वरायसदमिन्महेम ॥ सपर्यवोभरमाणाऽअभिज्ञुप्रवृंजतेनमसाबर्हिरग्नौ । आजुह्वानाघृतपृष्ठंपृषद्वदध्वर्यवोहविषामर्जयध्वं ॥ स्वाध्यो३विदुरोदेवयंतोशिश्रयूरथयुर्देवताता । पूर्वीशिशुंनमातरारिहाणेसमग्रुवोनसमनेष्वंजन् ॥ १ ॥ उतयोषणेदिव्येमहीनऽउषासानक्तासुदुघेवधेनुः । बर्हिषदापुरुहूतेमघोनीऽआयज्ञियेसुवितायश्रयेतां ॥ विप्रायज्ञेषुमानुषेषुकारूमन्येवांजातवेदसायजध्यै । ऊर्ध्वंनोऽअध्वरंकृतंहवेषुतादेवेषुवनथोवार्याणि ॥ आभारतीभारतीभिःसजोषाऽइळादेवैर्मनुष्येभिरग्निः । सरस्वतीसारस्वतेभिरर्वाक्तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंसदंतु ॥ तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नुदेवत्वष्टर्विरराणःस्यस्व । यतोवीरःकर्मण्यःसुदक्षोयुक्तग्रावाजायतेदेवकामः ॥ वनस्पतेवसृजोपदेवानग्निर्हविःशमितासूदयाति । सेदुहोतासत्यतरोयजातियथादेवानांजनिमानिवेद ॥ आयाह्यग्नेसमिधानोऽअर्वाङिंद्रेणदेवैःसरथंतुरेभिः । बर्हि

(७।१।२) जुषस्वेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयस्त्रिष्टुप् ।

र्नऽआस्तामदितिःसुपुत्रास्वाहादेवाऽअमृतामादयंतां ॥ २ ॥ (७।१।३) अग्निंवोदेवमग्निभिःसजोषायजिष्ठंदूत
मध्वरेकृणुध्वं । योमर्त्येषुनिध्रुविर्ऋतावातपुर्मूर्धाघृतान्नःपावकः+ ॥ प्रोथदश्वोनयवसेविष्यन्यदामहःसंवरणाद्व्यस्था
त् । आदस्यवातोऽअनुवातिशोचिरधस्मतेव्रजनंकृष्णमस्ति ॥ उद्यस्यतेनवजातस्यवृष्णोग्नेचरंत्यजराऽइधानाः ।
अच्छाद्यामरुषोधूमऽएतिसंदूतोऽअग्नऽईयसेहिदेवान्+ ॥ वियस्यतेपृथिव्यांपाजोऽअश्रेत्तृषुयदन्नासमवृक्तजंभैः ।
सेनेवसृष्टाप्रसितिष्टऽएतियवंनदस्मजुह्वाविवेक्षि ॥ तमिद्दोषातमुषसियविष्ठमग्निमत्यंनमर्जयंतनरः । निशिशानाऽ
अतिथिमस्ययोनौदीदायशोचिराहुतस्यवृष्णः ॥ ३ ॥ सुसंदृक्तेस्वनीकप्रतीकंवियद्रुक्मोनरोचसऽउपाके । दिवोनते
तन्यतुरेतिशुष्मश्चित्रोनसूरःप्रतिचक्षिभानुं+ ॥ यथावःस्वाहाग्नयेदाशेमपरीळाभिर्घृतवद्भिश्चहव्यैः । तेभिर्नोऽअग्ने
ऽअमितैर्महोभिःशतंपूर्भिरायसीभिर्निपाहि ॥ यावातेसंतिदाशुषेऽअधृष्टागिरोवायाभिर्नृवतीरुरुष्याः । ताभिर्नः
सूनोसहसोनिपाहिस्मत्सूरीन्जरितृन्जातवेदः ॥ निर्यत्पूतेवस्वधितिःशुचिर्गात्स्वयाकृपातन्वा३रोचमानः । आयोमा
त्रोरुशेन्योजनिष्टदेवयज्यायसुक्रतुःपावकः+ ॥ एतानोऽअग्नेसौभगादिदीह्यपिक्रतुंसुचेतसंवतेम । विश्वास्तोतृभ्यो
गृणतेचसंतुयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ४ ॥ (७।१।४) प्रवःशुक्रायभानवेभरध्वंहव्यंमतिंचाग्नयेसुपूतं । योदै

(७।१।३) अग्निंवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।४) प्रवःशुक्रायेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्नि

व्यानिमानुषाजनूंष्यंतर्विश्वानिविद्मनाजिगाति ॥ सगृत्सोऽअग्निस्तरुणश्चिदस्तुयतोयविष्ठोऽअजनिष्टमातुः । संयो
वनायुवतेशुचिदन्भूरिचिदन्नासमिदत्तिसद्यः+ ॥ अस्यदेवस्यसंसद्यनीकेयंमर्तासःश्येतंजगृभ्रे । नियोगृभंपौरुषेयी
मुवोचदुरोकमग्निरायवेशुशोच ॥ अयंकविरकविषुप्रचेतामर्तेष्वग्निरमृतोनिधायि । समानोऽअत्रजुहुरःसहस्वःसदा
त्वेसुमनसःस्याम ॥ आयोयोनिंदेवकृतंससादक्रत्वाह्य१ग्निरमृताँऽअतारीत् । तमोषधीश्चवनिनश्चगर्भंभूमिश्चविश्व
धायसंबिभर्ति ॥ ५ ॥ ईशेह्य१ग्निरमृतस्यभूरेरीशेरायःसुवीर्यस्यदातोः । मात्वावयंसहसावन्नवीरामाप्सवःपरिष
दाममादुवः ॥ परिषद्यंह्यरणस्यरेक्णोनित्यस्यरायःपतयःस्याम । नशेषोऽअग्नेऽअन्यजातमस्त्यचेतानस्यमापथोवि
दुक्षः+ ॥ नहिग्रभायारणःसुशेवोन्योदर्योमनसामंतवाऽउ । अधाचिदोकःपुनरित्सऽएत्यानोवाज्यभीषाळेतुनव्यः ॥
त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहित्वमुनःसहसावन्नवद्यात् । संत्वाध्वस्मन्वदभ्येतुपाथःसंरयिःस्पृहयाय्यःसहस्री+ ॥ एतानो
ऽअग्नेसौभगादिदीह्यपिक्रतुंसुचेतसंवतेम । विश्वास्तोतृभ्योगृणतेचसंतुयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥६॥ (७।१।५) प्रा
ग्नयेतवसेभरध्वंगिरंदिवोऽअरतयेपृथिव्याः । योविश्वेषाममृतानामुपस्थेवैश्वानरोवावृधेजागृवद्भिः ॥ पृष्टोदिवि
धाय्यग्निःपृथिव्यांनेतासिंधूनांवृषभःस्तियानां । समानुषीरभिविशोविभातिवैश्वानरोवावृधानोवरेण ॥ त्वद्भिया

त्रिष्टुप् । (७।१।५) प्राग्नयइतिनवर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

विशऽआयन्नसिक्नीरसमनाजहतीर्भोजनानि । वैश्वानरपूरवेशोशुचानःपुरोयदग्नेदरयन्नदीदेः ॥ तवत्रिधातुपृथिवीऽउतद्यौर्वैश्वानरव्रतमग्नेसचंत । त्वंभासारोदसीऽआततंथाजस्रेणशोचिषाशोशुचानः ॥ त्वामग्नेहरितोवावशानागिरःसचंतेधुनयोघृताचीः । पतिंकृष्टीनांरथ्यंरयीणांवैश्वानरमुषसांकेतुमह्नां ॥ ७ ॥ त्वेऽअसुर्यं१वसवोन्यृण्वन्क्रतुंहितेमित्रमहोजुषंत । त्वंदस्यूँरोकसोऽअग्नऽआजऽउरुज्योतिर्जनयन्नार्याय ॥ सजायमानःपरमेव्योमन्वायुर्नपाथःपरिपासिसद्यः । त्वंभुवनाजनयन्नभिक्रन्नपत्यायजातवेदोदशस्यन्+ ॥ तामग्नेऽअस्मेऽइषमेरयस्ववैश्वानरद्युमतींजातवेदः । ययाराधःपिन्वसिविश्ववारपृथुश्रवोदाशुषेमर्त्याय ॥ तंनोऽअग्नेमघवद्भ्यःपुरुक्षुंरयिंनिवाजंश्रुत्यंयुवस्व । वैश्वानरमहिनःशर्मयच्छरुद्रेभिरग्नेवसुभिःसजोषाः ॥ ८ ॥ (७।१।६) प्रसम्राजोऽअसुरस्यप्रशस्तिंपुंसःकृष्टीनामनुमाद्यस्य । इंद्रस्येवप्रतवसस्कृतानिवंदेदारुंवंदमानोविवक्मि ॥ कविंकेतुंधासिंभानुमद्रेर्हिन्वंतिशंराज्यंरोदस्योः । पुरंदरस्यगीर्भिराविवासेग्नेर्व्रतानिपूर्व्यामहानि ॥ न्यक्रतून्ग्रथिनोमृध्रवाचःपणीँरश्रद्धाँऽअवृधाँऽअयज्ञान् । प्रप्रतान्दस्यूँरग्निर्विवायपूर्वश्चकारापराँऽअयज्यून्+ ॥ योऽअपाचीनेतमसिमदंतीःप्राचीश्चकारनृतमःशचीभिः । तमीशानंवस्वोऽअग्निंगृणीषेनानतंदमयंतंपृतन्यून्+ ॥ योदेह्यो३अनमयद्वधस्नैर्योऽअर्यपत्नीरुषसश्चकार । सनिरुध्यानहु

(७।१।६) प्रसम्राजइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् ।

षोयह्वोऽअगिर्विशश्चक्रेबलिहृतःसहोभिः ॥ यस्यशर्मन्नुपविश्वेजनासऽएवैस्तस्थुःसुमतिंभिक्षमाणाः । वैश्वानरोवरमारोदस्योराग्निःससादपित्रोरुपस्थं ॥ आदेवोददेबुध्न्या३वसूनिवैश्वानरऽउदितासूर्यस्य । आसमुद्रादवरादापरस्मादाग्निर्ददेदिवऽआपृथिव्याः+ ॥ ९ ॥ (७।१।७) प्रवोदेवंचित्सहसानमग्निमश्वंनवाजिनंहिषेनमोभिः । भवानोदूतोऽअध्वरस्यविद्वान्त्मनादेवेषुविविदेमितद्रुः ॥ आयाह्यग्नेपथ्या३अनुस्वामंद्रोदेवानांसख्यंजुषाणः । आसानुशुष्मैर्नदयन्पृथिव्याजंभेभिर्विश्वमुशधग्वनानि ॥ प्राचीनोयज्ञःसुधितंहिबर्हिःप्रीणीतेऽअग्निरीळितोनहोता । आमातराविश्ववारेहुवानोयतोयविष्ठजज्ञिषेसुशेवः ॥ सद्योऽअध्वरेरथिरंजनंतमानुषासोविचेतसोयऽएषां । विशामधायिविश्पतिर्दुरोणे३ग्निर्मंद्रोमधुवचाऽऋतावा ॥ असादिवृतोवह्निराजगन्वानग्निर्ब्रह्मानृषदनेविधर्ता । द्यौश्चयंपृथिवीवावृधातेऽआयंहोतायजतिविश्ववारं ॥ एतेद्युम्नेभिर्विश्वमातिरंतमंत्रंयेवारंनर्याऽअतक्षन् । प्रयेविशस्तिरंतश्रोषमाणाऽआयेमेऽअस्यदीधयन्नृतस्य ॥ नूत्वामग्नऽईमहेवसिष्ठाऽईशानंसूनोसहसोवसूनां । इषंस्तोतृभ्योमघवद्भ्यऽआनड्यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १० ॥ (७।१।८) इंधेराजासमर्योनमोभिर्यस्यप्रतीकमाहुतंघृतेन । नरोहव्येभिरीळतेसबाधऽआग्निरग्रंऽउषसामशोचि ॥ अयमुष्यसुमहाँऽअवेदिहोतामंद्रोमनुषोयह्वोऽअग्निः । विभाऽअकःसस

(७।१।७) प्रवोदेवमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।८) इंधेराजेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् ।

ज्ञानःपृथिव्यांकृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे ॥ कयानोऽअग्नेविवसःसुवृक्तिंकामुस्वधामृणवःशस्यमानः । कदाभवेमपत
यःसुदत्ररायोवंतारोदुष्टरस्यसाधोः+ ॥ प्रप्रायमग्निर्भरतस्यशृण्वेवियत्सूर्योनरोचतेबृहद्भाः । अभियःपूरुंपृतनासुत
स्थौद्युतानोदैव्योऽअतिथिःशुशोच ॥ असन्नित्वेऽआहवनानिभूरिभुवोविश्वेभिःसुमनाऽअनीकैः । स्तुतश्चिदग्नेशृ
ण्विषेगृणानःस्वयंवर्धस्वतन्वंसुजात ॥ इदंवचःशतसाःसंसहस्रमुदग्नयेजनिषीष्टद्विबर्हाः । शंयत्स्तोतृभ्यऽआपयेभ
वातिद्युमदमीवचातनंरक्षोहा+ ॥ नूत्वामग्नऽईमहेवसिष्ठाऽईशानंसूनोसहसोवसूनां । इषंस्तोतृभ्योमघवद्भ्यऽआन
ड्यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ११ ॥ (७।१।९) अबोधिजारऽउषसामुपस्थाद्धोतामंद्रःकवितमःपावकः । दधा
तिकेतुमुभयस्यजंतोर्हव्यादेवेषुद्रविणंसुकृत्सु ॥ ससुक्रतुर्योविदुरःपणीनांपुनानोऽअर्कंपुरुभोजसंनः । होतामंद्रोवि
शांदमूनास्तिरस्तमोददृशेराम्याणां ॥ अमूरःकविरदितिर्विवस्वान्त्सुसंसन्मित्रोऽअतिथिःशिवोनः । चित्रभानुरुषसां
भात्यग्रेपांगर्भःप्रस्व१आविवेश ॥ ईळेन्योवोमनुषोयुगेषुसमनगाऽअशुचज्जातवेदाः । सुसंदृशाभानुनायोविभातिप्र
तिगावःसमिधानंबुधंत ॥ अग्नेयाहिदूत्यं१मारिषण्योदेवाँऽअच्छाब्रह्मकृतागणेन । सरस्वतींमरुतोऽअश्विनापोय
क्षिदेवान्रत्नधेयायविश्वान् ॥ त्वामग्नेसमिधानोवसिष्ठोजरूथंहन्यक्षिरायेपुरंधिं । पुरुणीथाजातवेदोजरस्वयूयंपातस्व

(७।१।९) अबोधिजारइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् ।

स्तिभिःसदानः ॥ १२ ॥ (७।१।१०) उषोनजारःपृथुपाजोऽअश्रेद्दविद्युतद्दीद्यच्छोशुचानः । वृषाहरिःशुचिरा
भातिभासाधियोहिन्वानऽउशतीरजीगः ॥ स्व१र्णवस्तोरुषसामरोचियज्ञंतन्वानाऽउशिजोनमन्म । अग्निर्जन्मानि
देवऽआविविद्वान्द्रवद्दूतोदेवयावावनिष्ठः ॥ अच्छागिरोमतयोदेवयंतीरग्निंयंतिद्रविणंभिक्षमाणाः । सुसंदृशंसुप्र
तीकंस्वंचंहव्यवाहमरतिंमानुषाणां ॥ इंद्रंनोऽअग्नेवसुभिःसजोषारुद्रंरुद्रेभिरावहाबृहंतं । आदित्येभिरदितिंविश्व
जन्यांबृहस्पतिमृक्वभिर्विश्ववारं । मंद्रंहोतारमुशिजोयविष्ठमग्निंविशऽईळतेऽअध्वरेषु । सहिक्षपावाँऽअभवद्रयीणा
मतंद्रोदूतोयजथायदेवान्+ ॥ १३ ॥ (७।१।११) महाँऽअस्यध्वरस्यप्रकेतोनऽऋतेत्वदमृतामादयंते । आविश्वे
भिःसरथंयाहिदेवैर्न्यग्नेहोताप्रथमःसदेह+ ॥ त्वामीळतेऽअजिरंदूत्यायहविष्मंतःसदमिन्मानुषासः । यस्यदेवैरास
दोबर्हिरग्नेहान्यस्मैसुदिनाभवंति ॥ त्रिश्चिदक्तोःप्रचिकितुर्वसूनित्वेऽअंतर्दाशुषेमर्त्याय । मनुष्वदग्नऽइहयक्षिदेवा
न्भवानोदूतोऽअभिशस्तिपावा ॥ अग्निरीशेबृहतोऽअध्वरस्याग्निर्विश्वस्यहविषःकृतस्य । क्रतुंह्यस्यवसवोजुषंताथादे
वादधिरेहव्यवाहं ॥ आग्नेवहहविरद्यायदेवानिंद्रज्येष्ठासऽइहमादयंतां । इमंयज्ञंदिविदेवेषुधेहियूयंपातस्वस्तिभिः

(७।१।१०) उषोनजारइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप्। (७।१।११) महाँअसीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठो

सदानः ॥ १४ ॥ (७।१।१२) अगन्ममहानमसायविष्ठंयोदीदायसमिद्धःस्वेदुरोणे । चित्रभानुंरोदसीऽअंतरुर्वी
स्वाहुतंविश्वतःप्रत्यंचं ॥ समह्नाविश्वादुरितानिसाह्वानग्निष्टवेदमऽआजातवेदाः । सनोरक्षिषद्दुरितादवद्यादस्मा
न्गृणतऽउतनोमघोनः ॥ त्वंवरुणऽउतमित्रोऽअग्नेत्वांवर्धतिमतिभिर्वसिष्ठाः । त्वेवसुसुषणनानिसंतुयूयंपातस्वस्ति
भिःसदानः ॥ १५ ॥ (७।१।१३) प्राग्नयेविश्वशुचेधियंधेसुरघ्नेमन्मधीतिंभरध्वं । भरेहविर्नबर्हिषिप्रीणानोवै
श्वानराययतयेमतीनां+ ॥ त्वमग्नेशोचिषाशोशुचानऽआरोदसीऽअपृणाजायमानः । त्वंदेवाँऽअभिशस्तेरमुंचोवै
श्वानरजातवेदोमहित्वा ॥ जातोयदग्नेभुवनाव्यख्यःपशून्नगोपाऽइर्यःपरिज्मा । वैश्वानरब्रह्मणेविंदगातुंयूयंपातस्व
स्तिभिःसदानः ॥ १६ ॥ (७।१।१४) समिधाजातवेदसेदेवायदेवहूतिभिः । हविर्भिःशुक्रशोचिषेनमस्विनोवयंदा
शेमाग्नये ॥ वयंतेऽअग्नेसमिधाविधेमवयंदाशेमसुष्टुतीयजत्र । वयंघृतेनाध्वरस्यहोतर्वयंदेवहविषाभद्रशोचे ॥ आ
नोदेवेभिरुपदेवहूतिमग्नेयाहिवषट्कृतिंजुषाणः । तुभ्यंदेवायदाशतःस्यामयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥१७॥ (७।१।१५)
उपसद्यायमीळ्हुषऽआस्येजुहुताहविः । योनोनेदिष्ठमाप्यं ॥ यःपंचचर्षणीरभिनिषसाददमेदमे । कविर्गृहपतिर्युवा ॥

ग्निस्त्रिष्टुप्। (७।१।१२) अगन्मेतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।१३) प्राग्नयइतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठो
वैश्वानरोग्निस्त्रिष्टुप् । (७।१।१४) समिधेतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निस्त्रिष्टुबाद्याबृहती । (७।१।१५) उपसद्यायेतिपंचदशर्चस्य

सनोवेदोऽअमात्यमग्नीरक्षतुविश्वतः । उतास्मान्पात्वंहसः ॥ नवंनुस्तोममग्नयेदिवःश्येनायजीजनं । वस्वःकुविद्वना
तिनः ॥ स्पार्हायस्यश्रियोदृशेरयिर्वीरवतोयथा । अग्रेयज्ञस्यशोचतः ॥ १८ ॥ सेमांवेतुवषट्कृतिमग्निर्जुषतनोगिरः ।
यजिष्ठोहव्यवाहनः ॥ नित्वानक्ष्यविश्पतेद्युमंतंदेवधीमहि । सुवीरमग्नऽआहुत ॥ क्षपऽउस्रश्चदीदिहिस्वग्नयस्त्वया
वयं । सुवीरस्त्वमस्मयुः ॥ उपत्वासातयेनरोविप्रासोयंतिधीतिभिः । उपाक्षरासहस्रिणी ॥ अग्नीरक्षांसिसेधतिशु
क्रशोचिरमर्त्यः । शुचिःपावकऽईड्यः ॥ १९ ॥ सनोराधांस्याभरेशानःसहसोयहो । भगश्चदातुवार्यं ॥ त्वमग्नेवी
रवद्यशोदेवश्चसविताभगः । दितिश्चदातिवार्यं ॥ अग्नेरक्षाणोऽअंहसःप्रतिष्मदेवरीषतः । तपिष्ठैरजरोदह ॥ अधा
महीनऽआयस्यनाधृष्टोनृपीतये । पूर्भवाशतभुजिः ॥ त्वंनःपाह्यंहसोदोषावस्तरघायतः । दिवानक्तमदाभ्य ॥ २० ॥
(७।१।१६) एनावोऽअग्निंनमसोर्जोनपातमाहुवे । प्रियंचेतिष्ठमरतिंस्वध्वरंविश्वस्यदूतममृतं ॥ सयोजतेऽअरुषा
विश्वभोजसासदुद्रवत्स्वाहुतः । सुब्रह्मायज्ञःसुशमीवसूनांदेवंराधोजनानां ॥ उदस्यशोचिरस्थादाजुह्वानस्यमीळ्हुषः ।
उद्धूमासोऽअरुषासोदिविस्पृशःसमग्निमिंधतेनरः ॥ तंत्वादूतंकृण्महेयशस्तमंदेवाँऽआवीतयेवह । विश्वासूनोसह
सोमर्तभोजनारास्वतद्यत्त्वेमहे ॥ त्वमग्नेगृहपतिस्त्वंहोतानोऽअध्वरे । त्वंपोताविश्ववारप्रचेतायक्षिवेषिचवार्यं ॥ कृधि

सूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निर्गायत्री । (७।१।१६) एनावोअग्निमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निःप्रथमाद्ययुजोबृहत्यःद्वितीया

रत्नंयजमानायसुकृतोत्वंहिरत्नधाऽअसि । आनंऽऋतेशिशीहिविश्वमृत्विजंसुशंसोयश्चदक्षते ॥ २१ ॥ त्वेऽअग्नेस्वा
हुतप्रियासःसंतुसूरयः । यंतारोयेमघवानोजनानामूर्वांदयंतगोनां ॥ येषामिळाघृतहस्तादुरोणऽआँऽअपिप्रातानि
षीदति । तांस्त्रायस्वसहस्यद्रुहोनिदोयच्छानःशर्मदीर्घश्रुत्+ ॥ समंद्रयाचजिह्वयावह्निरासाविदुष्टरः । अग्नेरयिंम
घवद्भ्योनऽआवहहव्यदातिंचसूदय ॥ येराधांसिददत्यश्व्यामघाकामेननश्रवसोमहः । तांऽअंहसःपिपृहिपर्तृभिष्ट्वंशतं
पूर्भिर्यविष्ठ्य ॥ देवोवोद्रविणोदाःपूर्णांविवष्ट्यासिचं । उद्वासिंचध्वमुपवापृणध्वमादिद्वोदेवऽओहते ॥ तंहोतारम
ध्वरस्यप्रचेतसंवह्निंदेवाऽअकृण्वत । दधातिरत्नंविधतेसुवीर्यमग्निर्जनायदाशुषे ॥ २२ ॥ (७।१।१७) अग्नेभवसु
षमिधासमिद्धऽउतबर्हिरुर्वियाविस्तृणीतां ॥ उतद्वारऽउशतीर्विश्रयंतामुतदेवाँऽउशतऽआवहेह+ ॥ अग्नेवीहिहवि
षायक्षिदेवान्त्स्वध्वराकृणुहिजातवेदः ॥ स्वध्वराकरतिजातवेदायक्षद्देवाँऽअमृतान्पिप्रयच्च ॥ वंस्वविश्वावार्याणि
प्रचेतःसत्याभवंत्वाशिषोनोऽअद्य+ ॥ त्वामुतेदधिरेहव्यवाहंदेवासोऽअग्नऽऊर्जऽआनपातं ॥ तेतेदेवायदाशतःस्या
ममहोनोरत्नाविदधऽइयानः+ ॥ २३ ॥ (७।२।१) त्वेहयत्पितरश्चिन्नऽइंद्रविश्वावामाजरितारोऽअसन्वन् । त्वे

दियुजःसतोबृहत्यः । (७।१।१७) अग्नेभवेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोग्निर्द्विपदात्रिष्टुप् ॥ द्वितीयेनुवाकेषोडशसूक्तानि
(७।२।१) त्वेहयदितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रोंत्यानांचतसृणांसुदासस्त्रिष्टुप् ।

गावःसुदुघास्त्वेह्यश्वास्त्वंवसुदेवयतेवनिष्ठः ॥ राजेवहिजनिभिःक्षेष्येवावद्युभिरभिविदुष्कविःसन् । पिशागिरोमघ
वन्गोभिरश्वैस्त्वायतःशिशीहिरायेऽअस्मान्+ । इमाऽउत्वापस्पृधानासोऽअत्रमंद्रागिरोदेवयंतीरुपस्थुः । अर्वाची
तेपथ्यारायऽएतुस्यामतेसुमताविंद्रशर्मन् । धेनुंनत्वासूयवसेदुदुक्षन्नुपब्रह्माणिससृजेवसिष्ठः । त्वामिन्मेगोपतिंवि
श्वऽआहानऽइंद्रःसुमतिंगंत्वच्छ ॥ अर्णांसिचित्पप्रथानासुदासऽइंद्रोगाधान्यकृणोत्सुपारा । शर्धंतंशिम्युमुचथस्य
नव्यःशापंसिंधूनामकृणोदशस्तीः ॥ २४ ॥ पुरोळाऽइत्तुर्वशोयक्षुरासीद्रायेमत्स्यासोनिशिताऽअपीव । श्रुष्टिंचक्रुर्भृ
गवोद्रुह्यवश्चसखासखायमतरद्विषूचोः ॥ आपक्थासोभलानसोभनंतालिनासोविषाणिनःशिवासः । आयोनयत्स
धमाऽआर्यस्यगव्यातृत्सुभ्योऽअजगन्युधानॄन्+ ॥ दुराध्यो३अदितिंस्रेवयंतोचेतसोविजगृभ्रेपरुष्णीं । महाविव्य
क्पृथिवींपत्यमानःपशुष्कविरशयच्चायमानः ॥ ईयुरर्थंनन्यर्थंपरुष्णीमाशुश्चनेदभिपित्वंजगाम । सुदासऽइंद्रःसुतु
काँऽअमित्रानरंधयन्मानुषेवध्रिवाचः ॥ ईयुर्गावोनयवसादगोपायथाकृतमभिमित्रंचितासः । पृश्निगावःपृश्निनिप्रे
षितासःश्रुष्टिंचक्रुर्नियुतोरंतयश्च ॥ २५ ॥ एकंचयोविंशतिंचश्रवस्यावैकर्णयोर्जनान्राजान्यस्तः । दस्मोनसद्मन्निशि
शातिबर्हिःशूरःसर्गमकृणोदिंद्रऽएषां ॥ अधश्रुतंकवषंवृद्धमप्स्वनुद्रुह्युंनिवृणक्वज्रबाहुः । वृणानाऽअत्रसख्यायस
ख्यंत्वायंतोयेऽअमदन्ननुत्वा ॥ विसद्योविश्वादृंहितान्येषामिंद्रःपुरःसहसासप्तदर्दः । व्यानवस्यतृत्सवेगयंभाग्जेष्म

पूरुंविदथेमृध्रवाचं ॥ निगव्यवोनवोद्रुह्यवश्चषष्टिःशतासुषुपुःषट्सहस्रा । षष्टिर्वीरासोऽअधिषड्दुवोयुविश्वेदिंद्रस्य वीर्याकृतानि ॥ इंद्रेणैतेतृत्सवोवेविषाणाऽआपोनसृष्टाऽअधवंतनीचीः । दुर्मित्रासःप्रकलविन्मिमानाजहुर्विश्वानि भोजनासुदासे ॥ २६ ॥ अर्धंवीरस्यशृतपामनिंद्रंपराशर्धंतंनुनुदेऽअभिक्षां । इंद्रोमन्युंमन्युम्योमिमायभेजेपथोवर्तनिंपत्यमानः ॥ आध्रेणचित्तद्वेकंचकारसिंह्यंचित्पेत्वेनाजघान । अवस्रक्तीर्वेश्यावृश्चदिंद्रःप्रायच्छद्विश्वाभोजनासुदासे ॥ शश्वंतोहिशत्रवोरारधुष्टेभेदस्यचिच्छर्धतोविंदरंधिं । मर्ताँऽएनःस्तुवतोयःकृणोतितिग्मंतस्मिन्निजहिवज्रमिंद्र ॥ आवदिंद्रंयमुनातृत्सवश्चप्रात्रभेदंसर्वतातामुषायत् । अजासश्चशिग्रवोयक्षवश्चबलिंशीर्षाणिजभ्रुरश्व्यानि ॥ नतऽइंद्रसुमतयोनरायःसंचक्षेपूर्वाऽउषसोननूत्नाः । देवकंचिन्मान्यमानंजघंथावत्मनाबृहतःशंबरंभेत् ॥ २७ ॥ प्रयेगृहादममदुस्त्वायापराशरःशतयातुर्वसिष्ठः । नतेभोजस्यसख्यंमृषंताधासूरिभ्यःसुदिनाव्युच्छान् ॥ द्वेनप्तुर्देववतःशतेगोर्द्वारथावधूमंतासुदासः । अर्हन्नग्नेपैजवनस्यदानंहोतेवसद्मपर्येमिरेभन् ॥ चत्वारोमापैजवनस्यदानाःस्मद्दिष्टयःकृशनिनोनिरेके । ऋज्रासोमापृथिविष्ठाःसुदासस्तोकंतोकायश्रवसेवहंति ॥ यस्यश्रवोरोदसीऽअंतरुर्वीशीर्ष्णेशीर्ष्णेविबभाजाविभक्ता । सप्तेदिंद्रंनस्रवतोगृणंतिनियुध्यामधिमशिशादभीके ॥ इमंनरोमरुतःसश्चतानुदिवो

दासंनपितरंसुदासः । अविष्टनापैजवनस्यकेतंदूणाशंक्षत्रमजरंदुवोयु+ ॥ २८ ॥ (७।२।२) यस्तिग्मशृंगोवृषभोनभीमऽएकःकृष्टीश्च्यावयतिप्रविश्वाः । यःशश्वतोऽअदाशुषोगयस्यप्रयंतासिसुष्वितरायवेदः ॥ त्वंहत्यदिंद्रकुत्समावःशुश्रूषमाणस्तन्वासमर्ये । दासंयच्छुष्णंकुयवंन्यस्माऽअरंधयऽआर्जुनेयायशिक्षन् ॥ त्वंधृष्णोधृषतावीतहव्यंप्रावोविश्वाभिरूतिभिःसुदासं । प्रपौरुकुत्सिंत्रसदस्युमावःक्षेत्रसातावृत्रहत्येषुपूरुं+ ॥ त्वंनृभिर्नृमणोदेववीतौभूरीणिवृत्राहर्यश्वहंसि । त्वंनिदस्युंचुमुरिंधुनिंचास्वापयोदभीतयेसुहंतु ॥ तवच्यौत्नानिवज्रहस्ततानिनवयत्पुरोनवतिंचसद्यः । निवेशनेशततमाविवेषीरहन्चवृत्रंनमुचिमुताहन् ॥ २९ ॥ सनातातऽइंद्रभोजनानिरातहव्यायदाशुषेसुदासे । वृष्णेतेहरीवृषणायुनज्मिव्यंतुब्रह्माणिपुरुशाकवाजं ॥ मातेऽअस्यांसहसावन्परिष्टावघायभूमहरिवःपरादै । त्रायस्वनोवृकेभिर्वरूथैस्तवप्रियासःसूरिषुस्याम ॥ प्रियासऽइत्तेमघवन्नभिष्टौनरोमदेमशरणेसखायः । नितुर्वशंनियाद्वंशिशीह्यतिथिग्वायशंस्यंकरिष्यन्+ ॥ सद्यश्चिन्नुतेमघवन्नभिष्टौनरःशंसंत्युक्थशासऽउक्था । येतेहवेभिर्विपणीँऽरदाशन्नस्मान्वृणीष्वयुज्यायतस्मै ॥ एतेस्तोमानरांनृतमतुभ्यमस्मद्र्यंचोददतोमघानि । तेषामिंद्रवृत्रहत्येशिवोभूःस

(७।२।२) यस्तिग्मशृंगइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

स्वा॑च॒शूरो॑वि॒ताच॑नृ॒णां+ ॥ नूऽइं॑द्रशू॒रस्तव॑मानऽऊ॒तीब्रह्म॑जूतस्त॒न्वा॑वावृधस्व । उप॑नो॒वाजा॑न्मिमी॒ह्युप॒स्तीन्यू॒यंपा॑त
स्व॒स्तिभि॒ःसदा॑नः ॥ ३० ॥ ॥ इतिपंचमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥

चतुस्त्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १८ ऋचः १५६ ॥ त्यागः ॥ समिद्धायाग्नय. नराशंसाये. इळाये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वार्भ्यइ. उषासानक्ताभ्या. दैवीभ्यांहोतृभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. अग्नय.२० वैश्वानरायाग्नय.१६ अग्नय.३३ वैश्वानरायाग्नय.३ अग्नय.३७ इंद्राये.२१ सुदासायेदं.४ इंद्राये.११ ॥ इतिपंचमेद्वितीयः ॥

उग्रोदशासार्विंपिबनववैराजमृतेंत्यांमुदुषड्योनिरातैंनसोमःपंचैंद्रंनरोब्रह्माणोयंसोमआनःप्रवोद्वादशगायत्र्यं त्रिविराळंतैंमोषुसप्ताधिकाप्रगाथैंतृतीयाद्विपदासौदासैरग्नौप्रक्षिप्यमाणाःशक्तिरंत्यंप्रगाथमालेभेसोर्धर्चउक्ते दह्यततंपुत्रोक्तंवसिष्ठःसमापयतेतिशाट्यायनकंवसिष्ठस्यैवहतपुत्रस्यार्षमितितांडकंश्वित्यंचःषळूनासंस्तवोव सिष्ठस्यसपुत्रस्यैंद्रेणवासंवादःप्रशुक्रापंचाधिकावैश्वदेवंहाद्याएकाविंशतिर्द्विपदाअब्जामहेरर्धर्चैंउत्तरोहिर्बुध्न्या यंशंनःपंचोनाशांतिः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७।२।३) उ॒ग्रोज॑ज्ञेवी॒र्या॑यस्व॒धावा॒न्चक्रि॒रपो॒नर्यो॒यत्क॑रि॒ष्यन् । जग्मि॒र्युवा॑नृ॒षद॑न॒मवो॑भिस्त्रा॒ता

(७।२।३) उग्रोजज्ञइतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

न॒ऽइंद्र॒ऽएन॑सोम॒हश्चि॑त् ॥ हंता॑वृ॒त्रमिंद्र॒ःशूशु॑वा॒नःप्रावी॒न्नुवी॒रोज॑रि॒तार॑मू॒ती । कर्ता॑सु॒दासे॒ऽअह॒वाऽउ॑लो॒कंदाता॒वसु मुहु॒रादा॒शुषे॑भूत् ॥ यु॒ध्मोऽअ॑न॒र्वाखं॑ज॒कृत्स॒मद्वा॒शूरः॑सत्रा॒षाड्ज॒नुषे॒मषा॑ढः । व्या॑स॒ऽइंद्र॒ःपृत॑ना॒ःस्वोजा॒ऽअधा॒विश्वं॑ शत्रू॒यंतं॑जघान ॥ उ॒भेचि॑दिंद्र॒रोद॑सीमहि॒त्वाप॑प्राथ॒तवि॑षीभिस्तुविष्मः । निवज्र॑मिंद्रो॒हरि॑वा॒न्मिमि॑क्षन्त्समंध॑सा॒म दे॑षुवाऽउ॑वोच ॥ वृषा॑जजान॒वृष॑ण॒ंरणा॑य॒तमु॑चि॒न्नारी॒नर्यं॑ससूव । प्रयःसे॑ना॒नीरध॒नृभ्यो॒ऽअस्ती॒नःसत्वा॑ग॒वेष॑ण॒ःसधृ ष्णुः+ ॥ १ ॥ नूचि॒त्सभ्रे॑षते॒जनो॒नरे॑षन्मनो॒योऽअ॑स्यघो॒रमा॒विवा॑सात् । य॒ज्ञैर्यऽइंद्रे॒दध॑ते॒दुवां॑सि॒क्षय॒त्सरा॒यऽऋ॑त॒पा ऽऋ॑ते॒जाः+ ॥ यदिं॑द्र॒पूर्वो॒ऽअप॑राय॒शिक्ष॒न्नय॒ज्ज्याया॒न्कनी॑यसोदे॒ष्णं+ । अ॒मृत॒ऽइत्पर्या॑सीतदू॒रमा॑चित्र॒चित्र्यं॑भरार॒ यिं॑नः ॥ यस्त॑ऽइंद्रप्रि॒योजनो॒ददा॑श॒दस॑न्नि॒रेके॒ऽअ॑द्रिव॒ःसखा॑ते । व॒यंते॒ऽअ॒स्यांसु॑म॒तौचनि॑ष्ठा॒ःस्याम॒वरू॑थे॒ऽअघ्न॑तो॒नृपी॑ तौ ॥ ए॒षःस्तोमो॑ऽअचिक्रद॒द्वृषा॑तऽउ॒तस्ता॒मुर्म॑घवन्नक्रपिष्ट । रा॒यस्कामो॑जरि॒तारं॑त॒ऽआग॒न्त्वम॒ंगशक्र॒वस्व॒ऽआशा॑को नः ॥ स॒नंऽइंद्र॒त्वयं॑ताया॒ऽइ॒षेधा॒स्त्मना॑च॒येम॒घवा॑नोजु॒नंति॑ । वस्वी॒षुते॑जरि॒त्रेऽअ॑स्तुश॒क्तिर्यू॒यंपा॑त० ॥२॥ (७।२।४) अ॒सा॑विदे॒वंगो॑ऽऋजीक॒मंधो॒न्य॑स्मि॒न्निंद्रो॑ज॒नुषे॑मुवोच । बोधा॑मसित्वाहर्यश्वय॒ज्ञैर्बोधा॑न॒ःस्तोम॒मंध॑सो॒मदे॑षु ॥ प्रयं॑ति य॒ज्ञंवि॒पयं॑तिब॒र्हिःसो॑म॒मादो॑वि॒दथे॑दु॒ध्रवा॑चः । न्यु॑भ्रियंते॒य॒शसो॑गृ॒भादादू॒रऽउ॑पब्दो॒वृष॑णोनृ॒षाचः॑ ॥ त्वमिं॑द्र॒स्रवि॑त॒

(७।२।४) असाविदेवमितिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

वाऽअपस्कःपरिष्ठिताऽअहिनाशूरपूर्वीः । त्वद्वावक्रेरथ्यो३नधेनारेजंतेविश्वाकृत्रिमाणिभीषा+ ॥ भीमोविवेषायुधे
भिरेषामपांसिविश्वानर्याणिविद्वान् । इंद्रःपुरोजर्हृषाणोविदूधोद्विवज्रहस्तोमहिनाजघान ॥ नयातवऽइंद्रजूजुवुर्नो
नवंदनाशविष्ठवेद्याभिः । सशर्धदर्योविषुणस्यजंतोर्माशिश्नदेवाऽअपिगुर्ऋतंनः ॥ ३ ॥ अभिक्रत्वेंद्रभूरधज्मन्नतेवि
व्यङ्महिमानंरजांसि । स्वेनाहिवृत्रंशवसाजघंथनशत्रुरंतंविविदद्युधाते ॥ देवाश्चित्तेऽअसुर्यायपूर्वेनुक्षत्रायममिरेस
हांसि । इंद्रोमघानिदयतेविषह्येंद्रंवाजस्यजोहुवंतसातौ+ ॥ कीरिश्चिद्धित्वामवसेजुहावेशानमिंद्रसौभगस्यभूरेः ।
अवोबभूथशतमूतेऽअस्मेऽअभिक्षत्तुस्त्वावतोवरूता+ ॥ सखायस्तऽइंद्रविश्वहस्यामनमोवृधासोमहिनातरुत्र । वन्वं
तुस्मातेवसासमीके३भीतिमर्योवनुषांशवांसि ॥ सनऽइंद्रत्वयतायाऽइषेधास्त्मनाचयेमघवानोजुनंति । वस्वीषुतेज
रित्रेऽअस्तुशक्तिर्यूयं० ॥४॥(७।२।५)पिबासोममिंद्रमंदतुत्वायंतेसुषावहर्यश्वाद्रिः । सोतुर्बाहुभ्यांसुयतोनार्वा ॥ यस्ते
मदोयुज्यश्चारुरस्तियेनवृत्राणिहर्यश्वहंसि । सत्वामिंद्रप्रभूवसोममत्तु ॥ बोधासुमेमघवन्वाचमेमांयांतेवसिष्ठोऽअर्च
तिप्रशस्तिं । इमाब्रह्मसधमादेजुषस्व ॥ श्रुधीहवंविपिपानस्याद्रेर्बोधाविप्रस्यार्चतोमनीषां । कृष्वादुवांस्यंतमासचे
मा+ ॥ नतेगिरोऽअपिमृष्येतुरस्यनसुष्टुतिमसुर्यस्यविद्वान् । सदातेनामस्वयशोविवक्मि ॥ ५ ॥ भूरिहितेसवना

(७।२।५) पिबासोममितिनवर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रोविराळंत्यात्रिष्टुप् ।

मानुषेषुभूरिमनीषीहवतेत्वामित् । मारेऽअस्मन्मघवन्ज्योकः ॥ तुभ्येदिमासवनाशूरविश्वातुभ्यंब्रह्माणिवर्धनाकृ
णोमि । त्वंनृभिर्हव्योविश्वधासि ॥ नूचिन्नुतेमन्यमानस्यदस्मोदश्नुवंतिमहिमानमुग्र । नवीर्यमिंद्रतेनराधः ॥ येच
पूर्वऽऋषयोयेचनूत्नाऽइंद्रब्रह्माणिजनयंतविप्राः । अस्मेतेसंतुसख्याशिवानियूयंपात० ॥ ६ ॥ (७।२।६) उदुब्रह्मा
ण्यैरतश्रवस्येंद्रंसमर्येमहयावसिष्ठ । आयोविश्वानिशवसाततानोपश्रोतामऽईवतोवचांसि ॥ अयामिघोषऽइंद्रदेव
जामिरिरज्यंतयच्छुरुधोविवाचि । नहिस्वमायुश्चिकितेजनेषुतानीदंहांस्यतिपर्ष्यस्मान्+ ॥ युजेरथंगवेषणंहरिभ्या
मुपब्रह्माणिजुजुषाणमस्थुः । विबाधिष्टस्यरोदसीमहित्वेंद्रोवृत्राण्यप्रतीजघन्वान्+ ॥ आपश्चित्पिप्युस्तर्यो३नगावो
नक्षन्नृतंजरितारस्तऽइंद्र । याहिवायुर्ननियुतोनोऽअच्छात्वंहिधीभिर्दयसेविवाजान् ॥ तेत्वामदाऽइंद्रमादयंतुशु
ष्मिणंतुविराधसंजरित्रे । एकोदेवत्रादयसेहिमर्तानस्मिन्छूरसवनेमादयस्व ॥ एवेदिंद्रंवृषणंवज्रबाहुंवसिष्ठासोऽअ
भ्यर्चंत्यर्कैः । सनःस्तुतोवीरवद्धातुगोमद्यूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ७ ॥ (७।२।७) योनिष्टऽइंद्रसदनेऽअकारि
तमान्नृभिःपुरुहूतप्रयाहि । असोयथानोवितावृधेचददोवसूनिममदश्चसोमैः ॥ गृभीतंतेमनऽइंद्रद्विबर्हाःसुतःसोमः
परिषिक्तामधूनि । विसृष्टधेनाभरतेसुवृक्तिरियमिंद्रंजोहुवतीमनीषा+ ॥ आनोदिवऽआपृथिव्याऽऋजीषिन्निदंब

(७।२।६) उदुब्रह्माणीतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (७।२।७) योनिष्टइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हिः सोमपेयाययाहि । वहंतुत्वाहरयोमद्र्यंचमांगूषमच्छातवसंमदाय ॥ आनोविश्वाभिरूतिभिःसजोषाब्रह्मजुषाणो
हर्यश्वयाहि । वरीवृजत्स्थविरेभिःसुशिप्रास्मेदधद्वृषणंशुष्ममिंद्र ॥ एषःस्तोमोमहऽउग्रायवाहेधुरी३वात्योनवाजयन्न
धायि । इंद्रत्वायमर्कऽईट्टेवसूनांदिवीवद्यामधिनःश्रोमतंधाः ॥ एवानऽइंद्रवार्यस्यपूर्धिप्रतेमहींसुमतिंवेविदाम ।
इषंपिन्वमघवद्भ्यःसुवीरांयूयंपात० ॥ ८ ॥ (७।२।८) आतेमहऽइंद्रोत्युग्रसमन्यवोयत्समरंतसेनाः । पतातिदि
द्युन्नर्यस्यबाह्वोर्मातेमनोविष्वद्र्य१ग्विचारीत् ॥ निदुर्गऽइंद्रश्नथिह्यमित्रानभियेनोमर्तासोऽअमंति । आरेतंशंसंकृ
णुहिनिनित्सोरानोभरसंभरणंवसूनां ॥ शतंतेशिप्रिन्नूतयःसुदासेसहस्रंशंसाऽउतरातिरस्तु । जहिवधर्वनुषोमर्त्यस्या
स्मेद्युम्नमधिरत्नंचधेहि ॥ त्वावतोहींद्रक्रत्वेऽअस्मित्वावतोवितुःशूररातौ । विश्वेदहानितविषीवऽउग्रँऽओकःकृणु
ष्वहरिवोनमर्धीः ॥ कुत्साऽएतेहर्यश्वायशूषमिंद्रेसहोदेवजूतमियानाः । सत्राकृधिसुहनाशूरवृत्रावयंतरुत्राःसनुया
मवाजं ॥ एवानऽइंद्रवार्यस्यपूर्धिप्रतेमहींसुमतिंवेविदाम । इषंपिन्वमघवद्भ्यःसुवीरांयूयंपात० ॥ ९ ॥ (७।२।९)
नसोमऽइंद्रमसुतोममादनाब्रह्माणोमघवानंसुतासः । तस्माऽउक्थंजनयेयज्जुजोषन्नृवन्नवीयःशृणवद्यथानः ॥ उक्थ
ऽउक्थेसोमऽइंद्रंममादनीथेनीथेमघवानंसुतासः । यदींसबाधःपितरंनपुत्राःसमानदक्षाऽअवसेहवंते । चकारताकृ

(७।२।८) आतेमहइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।(७।२।९) नसोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

णवन्नूगमन्यायानिब्रुवंतिवेधसःसुतेषु । जनीरिवपतिरेकःसमानोनिमामृजेपुरऽइंद्रःसुसर्वाः ॥ एवातमाहुरुतशृण्व
ऽइंद्रऽएकोविभक्तातरणिर्मघानां । मिथस्तुरऽऊतयोयस्यपूर्वीरस्मेभद्राणिसश्चतप्रियाणि ॥ एवावसिष्ठऽइंद्रमूतयेनॄ
न्कृष्टीनांवृषभंसुतेगृणाति । सहस्रिणऽउपनोमाहिवाजान्यूयंपात० ॥ १० ॥ (७।२।१०) इंद्रंनरोनेमधिताहव
तेयत्पार्यायुनजंतेधियस्ताः । शूरोनृषाताशवसश्चकानऽआगोमतिव्रजेभजात्वंनः ॥ यऽइंद्रशुष्मोमघवन्तेऽअस्तिशि
क्षासखिभ्यःपुरुहूतनृभ्यः । त्वंहिदृह्ळामघवन्विचेताऽअपावृधिपरिवृतंनराधः ॥ इंद्रोराजाजगतश्चर्षणीनामधिक्षमि
विषुरूपंयदस्ति । ततोददातिदाशुषेवसूनिचोदद्राधऽउपस्तुतश्चिदर्वाक्+ ॥ नूचिन्नऽइंद्रोमघवासहूतीदानोवाजंनि
यमतेनऽऊती । अनूनायस्यदक्षिणापीपायवामंनृभ्योऽअभिवीतासखिभ्यः ॥ नूऽइंद्ररायेवरिवस्कृधीनऽआतेमनो
ववृत्याममघाय । गोमदश्वावद्रथवद्व्यंतोयूयंपात० ॥ ११ ॥ (७।२।११) ब्रह्माणऽइंद्रोपयाहिविद्वानर्वांचस्तेहर
यःसंतुयुक्ताः । विश्वेचिद्धित्वाविहवंतमर्ताऽअस्माकमिच्छृणुहिविश्वमिन्व ॥ हवंतऽइंद्रमहिमाव्यानड्ब्रह्मयत्पासि
शवसिन्नृषीणां । आयद्वज्रंदधिषेहस्तऽउग्रघोरःसन्क्रत्वाजनिष्ठाऽअषाह्ळः । तवप्रणीतींद्रजोहुवानान्त्संयन्नॄन्नरोद
सीनिनेथ । महेक्षत्रायशवसेहिजज्ञेतूतुजिंचित्तूतुजिरशिश्नत् ॥ एभिर्नऽइंद्राहभिर्दशस्यदुर्मित्रासोहिक्षितयःपवंते ।

(७।२।१०) इंद्रंनरइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप्। (७।२।११) ब्रह्माणइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप्।

प्रतियच्चष्टेऽअनृतमनेनाऽअवद्विताव‍रुणोमायीनःसात् ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्ददन्नः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमविष्ठोयूयंपात० ॥ १२ ॥ (७।२।१२) अयंसोमऽइंद्रतुभ्यंसुन्वऽआतुप्रयाहिहरिवस्तदोकाः । पिबात्व१स्यसुषुतस्यचारोर्ददोमघानिमघवन्नियानः+ ॥ ब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषाणोर्वाचीनोहरिभिर्याहितूयं । अस्मिन्नूषुसवनेमादयस्वोपब्रह्माणिशृणवऽइमानः ॥ कातेऽअस्त्यरंकृतिःसूक्तैःकदानूनंतेमघवन्दाशेम । विश्वामतीराततनेत्वायाधामऽइंद्रशृणवोहवेमा+ ॥ उतोघातेपुरुष्या३इदासन्येषांपूर्वेषामशृणोर्ऋषीणां । अधाहंत्वामघवन्जोहवीमित्वंनइंद्रासिप्रमतिःपितेव ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्ददन्नः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमविष्ठोयूयंपात० ॥ १३ ॥ (७।२।१३) आनोदेवशवसायाहिशुष्मिन्भवावृधऽइंद्ररायोऽअस्य । महेनृम्णायनृपतेसुवज्रमहिक्षत्रायपौंस्यायशूर ॥ हवंतऽउत्वाहव्यंविवाचितनूषुशूराःसूर्यस्यसातौ । त्वंविश्वेषुसेन्योजनेषुत्वंवृत्राणिरंधयासुहंतु ॥ अहायदिंद्रसुदिनाव्युच्छान्दधोयत्केतुमुपमंसमत्सु । न्य१ग्निःसीददसुरोनहोताहुवानोऽअत्रसुभगायदेवान्+ ॥ वयंतेतऽइंद्रयेचदेवस्तवंतशूरददतोमघानि । यच्छासूरिभ्यऽउपमंवरूथंस्वाभुवोजरणामश्नवंत ॥ वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनंमहोरायोराधसोयद्ददन्नः । योऽअर्चतोब्रह्मकृतिमविष्ठोयूयंपात० ॥ १४ ॥ (७।२।१४) प्रवऽइंद्रायमादनंहर्यश्वायगायत । सखायःसोमपाव्ने ॥ शंसेदुक्थंसुदानवऽउतद्युक्षंयथानरः । चकृमासत्यराधसे ॥ त्वंनऽइंद्रवाजयुस्त्वंगव्युःशतक्रतो । त्वंहिरण्ययुर्वसो ॥ वयमिंद्रत्वायवोभिप्रणोनुमोवृषन् । विद्धीत्व१स्यनोवसो ॥ मानोनिदेचवक्तवेर्योरंधीररावणे । त्वेऽअपिक्रतुर्मम ॥ त्वंवर्मासिसप्रथःपुरोयोधश्चवृत्रहन् । त्वयाप्रतिब्रुवेयुजा+ ॥ १५ ॥ महाँऽउतासियस्यतेनुस्वधावरीसहः । मम्नातेऽइंद्ररोदसी ॥ तंत्वामरुत्वतीपरिभुवद्वाणीसयावरी । नक्षमाणासहद्युभिः ॥ ऊर्ध्वासस्त्वान्विंदवोभुवन्दस्ममुपद्यवि । संतेनमंतकृष्टयः ॥ प्रवोमहेमहिवृधेभरध्वंप्रचेतसेप्रसुमतिंकृणुध्वं । विशःपूर्वीःप्रचराचर्षणिप्राः+ ॥ उरुव्यचसेमहिनेसुवृक्तिमिंद्रायब्रह्मजनयंतविप्राः । तस्यव्रतानिनमिनंतिधीराः ॥ इंद्रंवाणीरनुत्तमन्युमेवसत्राराजानंदधिरेसहध्यै । हर्यश्वायबर्हयासमापीन्+ ॥ १६ ॥ (७।२।१५) मोषुत्वावाघतश्चनारेऽअस्मन्निरीरमन् । आरात्ताच्चित्सधमादंनऽआगहीहवासन्नुपश्रुधि ॥ इमेहितेब्रह्मकृतःसुतेसचाम

(७।२।१२) अयंसोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (७।२।१३) आनोदेवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

(७।२।१४) प्रवइंद्रायेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रोगायत्र्यंत्यास्तिस्रोविराजः । (७।२।१५) मोषुत्वेतिसप्तविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रः प्रथमाचतुर्थीषष्ठ्यादियुगृचश्चबृहत्यःद्वितीयापंचम्याद्ययुगृचश्चसतोबृहत्यःरायस्कामइतितृतीयाद्विपदाविराट् (इंद्रक्रतुंनइत्यर्धर्चोवासिष्ठःशक्तिर्ऋषिरितिशाट्यायनब्राह्मणं, इंद्रक्रतुंनइत्यृग्द्वयात्मकस्यशक्तिर्ऋषिरितितांडकब्राह्मणं ।)

धौनमक्षऽआसंते । इंद्रेकामंजरितारोवसूयवोरथेनपादमादधुः ॥ रायस्कामोवज्रहस्तंसुदक्षिणंपुत्रोनपितरंहुवे ॥
इमऽइंद्रायसुन्विरेसोमासोदध्याशिरः । ताँऽआमदायवज्रहस्तपीतयेहरिभ्यांयाह्योकऽआ+ ॥ श्रवच्छुत्कर्णऽईयतेव
सूनांनूचिन्नोमर्धिषद्गिरः । सद्यश्चिद्यःसहस्राणिशतादददन्नकिर्दित्संतमामिनत् ॥ १७ ॥ सवीरोऽअप्रतिष्कुतऽइंद्रे
णशूशुवेनृभिः । यस्तेगभीरासवनानिवृत्रहन्त्सुनोत्याचधावति ॥ भवावरूथंमघवन्मघोनांयत्समजासिशर्धतः । वि
त्वाहतस्यवेदनंभजेमह्यादूणाशोभरागयँ ॥ सुनोतासोमपाव्नेसोममिंद्रायवज्रिणे । पचतापक्तीरवसेकृणुध्वमित्पृणन्नि
त्पृणतेमयः ॥ मास्रेधतसोमिनोदक्षतामहेकृणुध्वंरायऽआतुजे । तरणिरिज्जयतिक्षेतिपुष्यतिनदेवासःकवत्नवे ॥
नकिःसुदासोरथंपर्यासनरीरमत् । इंद्रोयस्यावितायस्यमरुतोगमत्सगोमतिव्रजे+ ॥ १८ ॥ गमद्वाजंवाजयन्निंद्रम
र्त्योयस्यत्वमविताभुवः । अस्माकंबोध्यवितारथानामस्माकंशूरनृणां+ ॥ उदिन्न्वस्यरिच्यतेंशोधनंनजिग्युषः । यऽ
इंद्रोहरिवान्नदभंतितंरिपोदक्षंदधातिसोमिनि ॥ मंत्रमखर्वंसुधितंसुपेशसंदधातयज्ञियेष्वा । पूर्वीश्चनप्रसितयस्तरंति
तंयऽइंद्रेकर्मणाभुवत् ॥ कस्तमिंद्रत्वावसुमामर्त्योदधर्षति । श्रद्धाऽइत्तेमघवन्पार्येदिविवाजीवाजंसिषासति ॥ म
घोनःस्मवृत्रहत्येषुचोदययेददतिप्रियावसु । तवप्रणीतीहर्यश्वसूरिभिर्विश्वातरेमदुरिता+ ॥ १९ ॥ तवेदिंद्रावमंव
सुत्वंपुष्यसिमध्यमं । सत्राविश्वस्यपरमस्यराजसिनकिष्ट्वागोषुवृण्वते ॥ त्वंविश्वस्यधनदाऽअसिश्रुतोयऽईंभवंत्याज

यः । तवायंविश्वःपुरुहूतपार्थिवोवस्युर्नामभिक्षते ॥ यदिंद्रयावतस्त्वमेतावदहमीशीय । स्तोतारमिद्दिधिषेयरदाव
सोनपापत्वायरासीय ॥ शिक्षेयमिन्महयतेदिवेदिवेरायऽआकुहचिद्विदे । नहित्वदन्यन्मघवन्नऽआप्यंवस्योऽअ
स्तिपिताचन+ ॥ तरणिरित्सिषासतिवाजंपुरंध्यायुजा । आवऽइंद्रंपुरुहूतंनमेगिरानेमिंतष्टेवसुद्र्वं ॥ २० ॥ नदुष्टु
तीमर्त्योविंदतेवसुनस्रेधंतंरयिर्नशत् । सुशक्तिरिन्मघवन्तुभ्यंमावतेदेष्णंयत्पार्येदिवि+ ॥ अभित्वाशूरनोनुमोदु
ग्धाऽइवधेनवः । ईशानमस्यजगतःस्वर्दृशमीशानमिंद्रतस्थुषः ॥ नत्वावाँऽअन्योदिव्योनपार्थिवोनजातोनजनि
ष्यते । अश्वायंतोमघवन्निंद्रवाजिनोगव्यंतस्त्वाहवामहे ॥ अभीषतस्तदाभरेंद्रज्यायःकनीयसः । पुरूवसुर्हिमघव
न्त्सनादसिभरेभरेचहव्यः ॥ पराणुदस्वमघवन्नमित्रान्त्सुवेदानोवसूकृधि । अस्माकंबोध्यवितामहाधनेभवावृधःसखी
नां ॥ इंद्रक्रतुंनऽआभरपितापुत्रेभ्योयथा । शिक्षाणोऽअस्मिन्पुरुहूतयामनिजीवाज्योतिरशीमहि ॥ मानोऽअज्ञा
तावृजनादुराध्यो३माशिवासोऽअवक्रमुः । त्वयावयंप्रवतःशश्वतीरपोतिशूरतरामसि ॥ २१ ॥ (७।२।१६) श्वि
त्यंचोमादक्षिणतस्कपर्दाधियंजिन्वासोऽअभिहिप्रमंदुः । उत्तिष्ठन्वोचेपरिबर्हिषोनृन्नमेदूरादवितवेवसिष्ठाः ॥ दूरा

(७।२।१६) श्वित्यंचइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठऋषिःआद्यानांपंचानांवसिष्ठपुत्राऋषयःआद्यानांनवानांवसिष्ठपुत्रा
देवताःअंत्यानांपंचानांवसिष्ठोदेवतात्रिष्टुप् (आद्यानांनवानामिंद्रोदेवताअंत्यानांपंचानांवसिष्ठोदेवताव्यत्यासेनमिथस्तौवाऋषी)।

दिंद्रंमनयन्नासुतेनंतिरोवैशंतमतिपांतमुग्रं । पाशंद्युम्नस्यवायतस्यसोमात्सुतादिंद्रोऽवृणीतावसिष्ठान् ॥ एवेन्नुकंसिं
धुंमेभिस्ततारेवेन्नुकंभेदमेभिर्जघान । एवेन्नुकंदाशराज्ञेसुदासंप्रावदिंद्रोब्रह्मणावोवसिष्ठाः ॥ जुष्टीनरोब्रह्मणावःपि
तृणामक्षमव्ययंनकिलारिषाथ । यच्छक्करीषुबृहतारवेणेंद्रेशुष्ममदधातावसिष्ठाः ॥ उद्द्यामिवेत्तृष्णजोनाथितासो
दीधयुर्दाशराज्ञेवृतासः । वसिष्ठस्यस्तुवतऽइंद्रोऽअश्रोदुरुंतृत्सुभ्योऽअकृणोदुलोकं+ ॥ २२ ॥ दंडाऽइवेद्गोऽअज
नासऽआसन्परिच्छिन्नाभरताऽअर्भकासः । अभवच्चपुरऽएतावसिष्ठऽआदित्तृत्सूनांविशोऽअप्रथंत ॥ त्रयःकृण्वंति
भुवनेषुरेतस्तिस्रःप्रजाऽआर्याज्योतिरग्राः । त्रयोघर्मासऽउषसंसचंतेसर्वाँऽइत्ताँऽअनुविदुर्वसिष्ठाः ॥ सूर्यस्येववक्ष
थोज्योतिरेषांसमुद्रस्येवमहिमागंभीरः । वातस्येवप्रजवोनान्येनस्तोमोवसिष्ठाऽअन्वेतवेवः ॥ तऽइन्निण्यंहृदयस्यप्र
केतैःसहस्रवल्शमभिसंचरंति । यमेनततंपरिधिंवयंतोऽप्सरसऽउपसेदुर्वसिष्ठाः ॥ विद्युतोज्योतिःपरिसंजिहानंमि
त्रावरुणायदपश्यतांत्वा । तत्तेजन्मोतैकंवसिष्ठागस्त्योयत्त्वाविशऽआजभार ॥ २३ ॥ उतासिमैत्रावरुणोवसिष्ठोर्व
श्याब्रह्मन्मनसोधिजातः । द्रप्संस्कन्नंब्रह्मणादैव्येनविश्वेदेवाःपुष्करेत्वाददंत ॥ सप्रकेतऽउभयस्यप्रविद्वान्त्सहस्र
दानऽउतवासदानः । यमेनततंपरिधिंवयिष्यन्नप्सरसःपरिजज्ञेवसिष्ठः ॥ सत्रेहजाताविषितानमोभिःकुंभेरेतःसि
षिचतुःसमानं । ततोहमानऽउदियायमध्यात्ततोजातमृषिमाहुर्वसिष्ठं ॥ उक्थभृतंसामभृतंबिभर्तिग्रावाणंबिभ्रत्प्र
वदात्यग्रे । उपैनमाध्वंसुमनस्यमानाऽआवोगच्छातिप्रतृदोवसिष्ठः ॥ २४ ॥ (७।३।१) प्रशुक्रैतुदेवीमनीषाऽअ
स्मत्सुतष्टोरथोनवाजी+ ॥ विदुःपृथिव्यादिवोजनित्रंशृण्वंत्यापोऽअधक्षरंतीः ॥ आपश्चिदस्मैपिन्वंतपृथ्वीर्वृत्रेषुशूरा
मंसंतऽउग्राः+ ॥ आधूर्ष्वस्मैदधाताश्वानिंद्रोनवज्रीहिरण्यबाहुः ॥ अभिप्रस्थाताहेवयज्ञंयातेवपत्मन्त्मनाहिनोत ॥
त्मनासमत्सुहिनोतयज्ञंदधातकेतुंजनायवीरं+ ॥ उदस्यशुष्माद्भानुर्नार्तबिभर्तिभारंपृथिवीनभूम ॥ ह्वयामिदेवाँऽ
अयातुरग्नेसाधन्नृतेनधियंदधामि ॥ अभिवोदेवींधियंदधिध्वंप्रवोदेवत्रावाचंकृणुध्वं ॥ आचष्टऽआसांपाथोनदीनां
वरुणऽउग्रःसहस्रचक्षाः ॥ २५ ॥ राजाराष्ट्रानांपेशोनदीनामनुत्तमस्मैक्षत्रंविश्वायु ॥ अविष्टोऽअस्मान्विश्वासुवि
क्ष्वद्युंकृणोतशंसंनिनित्सोः+ ॥ व्येतुदिद्युद्द्विषामशेवायुयोतविष्वग्रपस्तनूनां ॥ अवीन्नोऽअग्निर्हव्यान्नमोभिःप्रेष्ठोऽ
अस्माऽअधायिस्तोमः ॥ सजूर्देवेभिरपांनपातंसखायंकृध्वंशिवोनोऽअस्तु ॥ अब्जामुक्थैरहिंगृणीषेबुध्नेनदीनांरजः
सुषीदन् ॥ मानोहिर्बुध्न्योरिषेधान्मायज्ञोऽअस्यस्रिधदृतायोः+ ॥ उतनऽएषुनृषुश्रवोधुःप्ररायेयंतुशर्धंतोऽअर्यः+ ॥

तृतीयेनुवाकेद्वाविंशतिसूक्तानि (७।३।१) प्रशुक्रैत्विति पंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवाद्विपदाविराट् अंत्याश्चतस्रस्त्रिष्टु
भः अब्जामुक्थैरितिद्विपदायाअहिर्देवता मानोहिर्बुध्न्योरित्यस्याअहिर्बुध्न्यः (इतश्चत्वारिवैश्वदेवसूक्तानि। भेदपक्षे—देवाः१ आपः१ इंद्रः२
यज्ञः ३ देवाः २ वरुणः १ देवाः ३ अग्निः १ अपांनपात् १ अहिः १ अहिर्बुध्न्यः १ देवाः २ देवपत्नीत्वष्टारः१ त्वष्टा १ विश्वे. ४ एवं२५)

तपतिशत्रुंस्व१र्णभूमामहासेनासोऽअमेभिरेषां ॥ आयन्नःपत्नीर्गमन्त्यच्छात्वष्टासुपाणिर्दधातुवीरान्+ ॥ २६ ॥
प्रतिनःस्तोमंत्वष्टाजुषेतस्यादस्मेऽअरमतिर्वसूयुः+ ॥ तानोरासन्नातिषाचोवसून्यारोदसीवरुणानीशृणोतु । वरूत्री
भिःसुशरणोनोऽअस्तुत्वष्टासुदत्रोविदधातुरायः ॥ तन्नोरायःपर्वतास्तन्नऽआपस्तद्रातिषाचऽओषधीरुतद्यौः । वन
स्पतिभिःपृथिवीसजोषाऽउभेरोदसीपरिपासतोनः ॥ अनुतदुर्वीरोदसीजिहातामनुद्युक्षोवरुणऽइंद्रसखा । अनुवि
श्वेमरुतोयेसहासोरायःस्यामधरुणंधियध्यै ॥ तन्नऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअग्निरापऽओषधीर्वनिनोजुषंत । शर्मन्त्स्याम
मरुतामुपस्थेयूयंपात० ॥ २७ ॥ (७।३।२) शंनऽइंद्राग्नीभवतामवोभिःशंनऽइंद्रावरुणारातहव्या । शमिंद्रासोमा
सुवितायशंयोःशंनऽइंद्रापूषणावाजसातौ ॥ शंनोभगःशमुनःशंसोऽअस्तुशंनःपुरंधिःशमुसंतुरायः । शंनःसत्यस्यसु
यमस्यशंसःशंनोऽअर्यमापुरुजातोऽअस्तु ॥ शंनोधाताशमुधर्तानोऽअस्तुशंनऽउरूचीभवतुस्वधाभिः । शंरोदसीबृ
हतीशंनोऽअद्रिःशंनोदेवानांसुहवानिसंतु ॥ शंनोऽअग्निर्ज्योतिरनीकोऽअस्तुशंनोमित्रावरुणावश्विनाशं । शंनःसु
कृतांसुकृतानिसंतुशंनऽइषिरोऽअभिवातुवातः ॥ शंनोद्यावापृथिवीपूर्वहूतौशमंतरिक्षंदृशयेनोऽअस्तु । शंनऽओष
धीर्वनिनोभवंतुशंनोरजसस्पतिरस्तुजिष्णुः+ ॥ २८ ॥ शंनऽइंद्रोवसुभिर्देवोऽअस्तुशमादित्येभिर्वरुणःसुशंसः ॥ शं

(७।३।२) शंनइंद्राग्नीइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (अत्रसूक्तेसर्वेपिविश्वेदेवाः) ।

नोरुद्रोरुद्रेभिर्जलाषःशंनस्त्वष्टाग्नाभिरिहशृणोतु ॥ शंनःसोमोभवतुब्रह्मशंनःशंनोग्रावाणःशमुसंतुयज्ञाः । शंनःस्व
रूणांमितयोभवंतुशंनःप्रस्व१ःशम्वस्तुवेदिः ॥ शंनःसूर्यऽउरुचक्षाऽउदेतुशंनश्चतस्रःप्रदिशोभवंतु । शंनःपर्वताध्रुव
योभवंतुशंनःसिंधवःशमुसंत्वापः ॥ शंनोऽअदितिर्भवतुव्रतेभिःशंनोभवंतुमरुतःस्वर्काः । शंनोविष्णुःशमुपूषानोऽ
अस्तुशंनोभवित्रंशम्वस्तुवायुः+ ॥ शंनोदेवःसवितात्रायमाणःशंनोभवंतूषसोविभातीः । शंनःपर्जन्योभवतुप्रजाभ्यः
शंनःक्षेत्रस्यपतिरस्तुशंभुः+ ॥ २९ ॥ शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतुशंसरस्वतीसहधीभिरस्तु । शमभिषाचःशमुरातिषा
चःशंनोदिव्याःपार्थिवाःशंनोऽअप्याः ॥ शंनःसत्यस्यपतयोभवंतुशंनोऽअर्वंतःशमुसंतुगावः । शंनऽऋभवःसुकृतः
सुहस्ताःशंनोभवंतुपितरोहवेषु ॥ शंनोऽअजऽएकपाद्देवोऽअस्तुशंनोहिर्बुध्न्य१ःशंसमुद्रः । शंनोऽअपांनपात्पेरुरस्तु
शंनःपृश्निर्भवतुदेवगोपा ॥ आदित्यारुद्रावसवोजुषंतेदंब्रह्मक्रियमाणंनवीयः । शृण्वंतुनोदिव्याःपार्थिवासोगोजा
ताऽउतयेयज्ञियासः ॥ येदेवानांयज्ञियायज्ञियानांमनोर्यजत्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपात०
॥ ३०॥ (अथपरिशिष्टं ॥ शंवतीःपारयंत्येतेतंपृच्छंतिवचोयुजा । अभ्यारंतयमाकेतुंयऽएवेदमितिब्रवन् ॥ भा
साकेतुंपरिस्रुतंभारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानानामहीमातायऽएवेदमितिब्रवत् ॥ इंद्रस्तंकिंविभुंप्रभुंभानुनेयंसरस्वतीं ।
येनसूर्यमरोचयद्येनेमेरोदसीऽउभे ॥ जुषस्वाग्नेऽअंगिरःकाण्वंमेध्यातिथिं । मात्वासोमस्यबर्बृहत्सुतस्यमधुमत्तमः ॥

त्वमग्नेऽअंगिरःशोचस्वदेववीतमः । आशंतमशंतमाभिरभिष्टिभिःशांतिःस्वस्तिमकुर्वत ॥ शंनःकनिक्रदद्देवःपर्जन्योऽअभिवर्षतु । शंनोद्यावापृथिवीशंप्रजाभ्यःशंनएधिद्विपदेशंचतुष्पदे ॥१॥) इतिपंचमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

पंचत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ इंद्रायेदं. १११ वसिष्ठपुत्रेभ्य. ९ वसिष्ठाये. ५ विश्वेभ्योदेवेभ्य. १५ [भे. प. देवेभ्य. अब्यइ. इंद्राये. २ यज्ञाये. ३ देवेभ्य. २ वरुणाये. देवेभ्य. ३ अग्नय. अपांनप्त्रेग्नय.] अहयेग्नय. अहयेबुध्न्यायाग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य.२३ [भे. प. देवेभ्य. २ देवपत्नीत्वष्टृभ्य. त्वष्ट्रे. विश्वेभ्योदेवेभ्यः १९] ॥ इतिपंचमेतृतीयः ॥

प्रब्रह्मनवावोष्टांवुदुष्यःसावित्रंमंत्येवाजिन्यौभगमितिभागोवार्धचैऊर्ध्वःसप्तवैश्वदेवंत्वोश्रुष्टिःप्रातर्भागंजगत्याद्यालिंगोक्तदेवतांत्योषस्यांप्रब्रह्माणःषड्वैश्वदेवंतुप्रवःपंचदधिक्रांदाधिक्रेजगत्याद्यालिंगोक्तदेवतांदेवश्वतुष्कंसावित्रंमिमारौद्रंत्रिष्टुबंतमापोयमापमृभुक्षणआर्भवंमंत्यावैश्वदेवीवासमुद्रज्येष्ठाआपंमामांमैत्रावरुण्याग्नेयीवैश्वदेवींनदीस्तुतिर्जागतंमंत्यातिजगतीशक्करीवादित्यानांतृचमादित्यंत्वादित्यासःप्रद्यावाद्यावापृथिवीयंवास्तोर्वास्तोष्पत्यंममीवहाष्टौवास्तोष्पत्यांद्यागायत्रींशेषारुयुपरिष्टाद्बृहत्यादयोनुष्टुभंःप्रस्वापिन्यउपनिषत्कईपंचाधिकामारुतंहांद्याएकादशद्विपदांमध्वःसप्तप्रसाकमुक्षेषंड्यंत्रायध्वेद्वादशंत्रिप्रगाथादिनवम्याद्यागायत्र्योंत्यानुष्टुब्रौद्रीमृत्युविमोचनी ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःॐम् ॥ (७।३।३) प्रब्रह्मैतुसदनादृतस्यविरश्मिभिःससृजेसूर्योगाः । विसानुनापृथिवीसस्रऽउर्वीपृथुप्रतीकमध्येधेऽअग्निः+ ॥ इमांवांमित्रावरुणासुवृक्तिमिषंनकृण्वेऽअसुरानवीयः । इनोवामन्यःपदवीरदब्धोजनंचमित्रोयंततिब्रुवाणः+ ॥ आवातस्यध्रजतोरंतऽइत्याऽअपीपयंतधेनवोनसूदाः । महोदिवःसदनेजायमानोचिक्रदद्वृषभःसस्मिन्नूधन् ॥ गिरायऽएतायुनजद्धरींतऽइंद्रप्रियासुरथाशूरधायू । प्रयोमन्युंरिरिक्षतोमिनात्यासुक्रतुमर्यमणंववृत्यां ॥ यजंतेऽअस्यसख्यंवयश्चनमस्विनःस्वऽऋतस्यधामन् । विपृक्षोबाबधेनृभिःस्तवानऽइदंनमोरुद्रायप्रेष्ठं ॥१॥ आयत्साकंयशसोवावशानाःसरस्वतीसप्तथीसिंधुमाता । याःसुष्वयंतसुदुघाःसुधाराऽअभिस्वेनपयसापीप्यानाः ॥ उतत्येनोमरुतोमंदसानाधियंतोकंचवाजिनोवंतु । मानःपरिख्यदक्षराचरंत्यवीवृधन्युज्यंतेरयिंनः ॥ प्रवोमहीमरमतिंकृणुध्वंप्रपूषणंविदथ्यं१नवीरं । भगंधियोवितारंनोऽअस्याःसातौवाजंरातिषाचंपुरंधिं ॥ अच्छायंवोमरुतःश्लोकऽएत्वच्छाविष्णुंनिषिक्तपामवोभिः । उतप्रजायैगृणतेवयोधुर्यूयंपात० ॥ २ ॥ (७।३।४) आवोवाहिष्ठोवहतु

(७।३।३) प्रब्रह्मेतिनवर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् । (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः ३ इंद्रार्यमणौ १ रुद्रः १ नद्यः १ मरुतः १ विश्वेदेवाः १ विष्णुमरुतः १ एवं ९)। (७।३।४) आवोवाहिष्ठइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—ऋभवः २ इंद्रः ६ एवमष्टौ) ।

स्तवध्यैरथौवाजाऽऋभुक्षणोऽअमृक्तः । अभित्रिपृष्ठैःसवनेषुसोमैर्मदेसुशिप्रामहभिःपृणध्वं ॥ यूयंहरत्नंमघवत्सुधत्थस्वर्दृशऽऋभुक्षणोऽअमृक्तं । संयज्ञेषुस्वधावंतःपिबध्वंविनोराधांसिमतिभिर्दयध्वं ॥ उवोचिथहिमघवन्देष्णंमहोऽअर्भस्यवसुनोविभागे । उभातेपूर्णावसुनागभस्तीनसूनृतानियमतेवसव्या* ॥ त्वमिंद्रस्वयशाऽऋभुक्षावाजोनसाधुरस्तमेष्यृक्वा । वयंनुतेदाश्वांसःस्यामब्रह्मकृण्वंतोहरिवोवसिष्ठाः ॥ सनितासिप्रवतोदाशुषेचिद्याभिर्विवेषोहर्यश्वधीभिः । ववन्मानुतेयुज्याभिरूतीकदानऽइंद्ररायऽआदशस्येः ॥ ३ ॥ वासयसीववेधसस्त्वंनःकदानऽइंद्रवचसोबुबोधः । अस्तंतात्याधियारयिंसुवीरंपृक्षोनोऽअर्वान्युहीतवाजी+ ॥ अभियंदेवीनिर्ऋतिश्चिदीशेनक्षंतऽइंद्रंशरदःसुपृक्षः । उपत्रिबंधुर्जरदष्टिमेत्यस्ववेशंयंकृणवंतमर्ताः ॥ आनोराधांसिसवितःस्तवध्याऽआरायोयंतुपर्वतस्यरातौ । सदानोदिव्यःपायुःसिषक्तुयूयंपात० ॥ ४ ॥ (७।३।५) उदुष्यदेवःसवितायंयामहिरण्ययीममतिंयामशिश्रेत् । नूनंभगोहव्योमानुषेभिर्वियोरत्नापुरूवसुर्दधाति ॥ उदुतिष्ठसवितःश्रुध्य१स्यहिरण्यपाणेप्रभृतावृतस्य । व्यु१र्वीपृथ्वीममतिंसृजानऽआनृभ्योमर्तभोजनंसुवानः+ ॥ अपिष्टुतःसवितादेवोऽअस्तुयमाचिद्विश्वेवसवोगृणंति । सनःस्तोमान्नमस्य१श्चनोधाद्विश्वेभिःपातुपायुभिर्निसूरीन्+ ॥ अभियंदेव्यदितिर्गृणातिसवंदेवस्यसवितुर्जुषाणा । अभिसम्रा

(७।३।५) उदुष्यदेवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःआद्यानांषण्णांसविताअंत्ययोर्द्वयोर्वाजिनस्त्रिष्टुप् (भगमित्यर्धर्चस्यभगोवा)।

जोवरुणोगृणंत्यभिमित्रासोऽअर्यमासजोषाः ॥ अभियेमिथोवनुषःसपंतेरातिंदिवोरातिषाचःपृथिव्याः ॥ अहिर्बुध्न्यऽउतनःश्रृणोतुवरूत्र्येकधेनुभिर्निपातु ॥ अनुतन्नोजास्पतिर्मंसीष्टरत्नंदेवस्यसवितुरियानः । भगमुग्रोवसेजोहवीतिभगमनुग्रोऽअधयातिरत्नं ॥ शंनोभवंतुवाजिनोहवेषुदेवतातामितद्रवःस्वर्काः । जंभयंतोहिंवृकंरक्षांसिसनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥ वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुविप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः । अस्यमध्वःपिबतमादयध्वंतृप्तायातपथिभिर्देवयानैः ॥ ५ ॥ (७।३।६) ऊर्ध्वोऽअग्निःसुमतिंवस्वोऽअश्रेत्प्रतीचीजूर्णिर्देवतातिमेति । भेजातेऽअद्रीरथ्येवपंथामृतंहोतानऽइषितोयजाति ॥ प्रवांवृजेसुप्रयाबर्हिरेषामाविश्पतीवबीरिटऽइयाते । विशामक्तोरुषसःपूर्वहूतौवायुःपूषास्वस्तयेनियुत्वान् ॥ ज्मयाऽअत्रवसवोरंतदेवाऽउरावंतरिक्षेमर्जयंतशुभ्राः । अर्वाक्पथऽउरुज्रयःकृणुध्वंश्रोतादूतस्यजग्मुषोनोऽअस्य+ ॥ तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऊमाःसधस्थंविश्वेऽअभिसंतिदेवाः । ताँऽअध्वरऽउशतोयक्ष्यग्नेश्रुष्टीभगंनासत्यापुरंधिं ॥ आग्नेगिरोदिवऽआपृथिव्यामित्रंवहवरुणमिंद्रमग्निं । आर्यमणमदितिंविष्णुमेषांसरस्वतीमरुतोमादयंतां ॥ ररेहव्यंमतिभिर्यज्ञियानांनक्षत्कामंमर्त्यानामसिन्वन् । धातारयिमविदस्यंसदासांसक्षीमहियुज्यैभिर्नुदेवैः ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुतेवसिष्ठैर्ऋतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंनोऽअर्कंयूयंपात०

(७।३।६) ऊर्ध्वोअग्निरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः१ वायुपूषणौ १ विश्वेदेवाः ५ एवं ७)।

॥ ६ ॥ (७।३।७) ओश्रुष्टिर्विदथ्या३ समेतुप्रतिस्तोमंदधीमहितुराणां । यदद्यदेवःसवितासुवातिस्यामास्यरत्निनोविभागे+ ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोरोदसीचद्युभक्तमिंद्रोऽअर्यमाददातु । दिदेष्टुदेव्यदितीरेक्णोवायुश्चयन्नियुवैतेभगश्च ॥ सेदुग्रोऽअस्तुमरुतःसशुष्मीयंमर्त्यंपृषदश्वाऽअवाथ । उतेमग्निःसरस्वतीजुनंतिनतस्यरायःपर्येतास्ति ॥ अयंहिनेतावरुणऽऋतस्यमित्रोराजानोऽअर्यमापोधुः । सुहवादेव्यदितिरनर्वातेनोऽअंहोऽअतिपर्षन्नरिष्टान् ॥ अस्यदेवस्यमीह्लुषोवयाविष्णोरेषस्यप्रभृथेहविर्भिः । विदेहिरुद्रोरुद्रियंमहित्वंयासिष्टंवर्तिरश्विनाविरावत् ॥ मात्रपूषन्नाघृणऽइरस्योवरूत्रीयद्रातिषाचश्चरासन् । मयोभुवोनोऽअर्वंतोनिपांतुवृष्टिंपरिज्मावातोददातु ॥ नूरोदसीऽअभिष्टुतेवसिष्ठैर्ऋतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंनोऽअर्कंयूयंपात० ॥ ७ ॥ (७।३।८) प्रातरग्निंप्रातरिंद्रंहवामहेप्रातर्मित्रावरुणाप्रातरश्विना । प्रातर्भगंपूषणंब्रह्मणस्पतिंप्रातःसोममुतरुद्रंहुवेम ॥ प्रातर्जितंभगमुग्रंहुवेमवयंपुत्रमदितेर्योविधर्ता । आध्रश्चिद्यंमन्यमानस्तुरश्चिद्राजाचिद्यंभगंभक्षीत्याह ॥ भगप्रणेतर्भगसत्यराधोभगेमांधियमुदवाददन्नः । भगप्रणोजनयगोभिरश्वैर्भगप्रनृभिर्नृवंतःस्याम ॥ उतेदानींभगवंतःस्यामोतप्रपित्वऽउत

(७।३।७) ओश्रुष्टिरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (अत्राखिलाविश्वेदेवाः)। (७।३।८) प्रातरग्निमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोभगः आद्यायाअग्नींद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिरुद्रादेवताःअंत्यायाउषा आद्याजगतीशेषास्त्रिष्टुभः ।

मध्येऽअह्नां । उतोदितामघवन्त्सूर्यस्यवयंदेवानांसुमतौस्याम ॥ भगऽएवभगवाँऽअस्तुदेवास्तेनवयंभगवंतःस्याम । तंत्वाभगसर्वऽइज्जोहवीतिसनोभगपुरऽएताभवेह+ ॥ समध्वरायोषसोनमंतदधिक्रावेवशुचयेपदाय । अर्वाचीनंवसुविदंभगंनोरथमिवाश्वावाजिनऽआवहंतु ॥ अश्वावतीर्गोमतीर्नऽउषासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः । घृतंदुहानाविश्वतःप्रपीतायूयंपात० ॥ ८ ॥ (७।३।९) प्रब्रह्माणोऽअंगिरसोनक्षंतप्रक्रंदनुर्नभन्यस्यवेतु । प्रधेनवऽउदप्रुतोनवंतयुज्यातामद्रीऽअध्वरस्यपेशः ॥ सुगस्तेऽअग्नेसनवित्तोऽअध्वायुक्ष्वासुतेहरितोरोहितश्च । येवासद्मन्नरुषावीरवाहोहुवेदेवानांजनिमानिसत्तः+ ॥ समुवोयज्ञंमहयन्नमोभिःप्रहोतामंद्रोरिरिचऽउपाके । यजस्वसुपुर्वणीकदेवानायज्ञियामरमतिंववृत्याः ॥ यदावीरस्यरेवतोदुरोणेस्योनशीरतिथिराचिकेतत् । सुप्रीतोऽअग्निःसुधितोदमऽआसविशेदातिवार्यमियत्यै ॥ इमंनोऽअग्नेऽअध्वरंजुषस्वमरुत्स्विंद्रेयशसंकृधीनः । आनक्ताबर्हिःसदतामुषासोशंतामित्रावरुणायजेह+ ॥ एवाग्निंसहस्यं१वसिष्ठोरायस्कामोविश्वप्स्न्यस्यस्तौत् । इषंरयिंपप्रथद्वाजमस्मेयूयंपात० ॥ ९ ॥ (७।३।१०) प्रवोयज्ञेषुदेवयंतोऽअर्चन्द्यावानमोभिःपृथिवीऽइषध्यै । येषांब्रह्माण्यसमानिविप्राविष्वग्वियंतिवनि

(७।३।९) प्रब्रह्माणइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ अग्निः १ देवाः १ अग्निः ३ एवं ६)। (७।३।१०) प्रवोयज्ञेष्वितिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १ यज्ञः १

नोनशाखाः ॥ प्रयज्ञऽएंतुहेत्वोनसप्तिरुद्यच्छध्वंसमनसोघृताचीः । स्तृणीतबर्हिरध्वरायसाधूर्ध्वाशोचींषिदेवयून्य
स्थुः ॥ आपुत्रासोनमातरंविभृत्राःसानौदेवासोबर्हिषःसदंतु । आविश्वाचीविदथ्यामनक्त्वग्नेमानोदेवतातामृध
स्कः ॥ तेसीषपंतजोषमायजंत्राऽऋतस्यधाराःसुदुघादुहानाः । ज्येष्ठंवोऽअद्यमहऽआवसूनामागंतनसमनसोयति
ष्ठ+ ॥ एवानोऽअग्नेविक्ष्वादशस्यत्वयावयंसहसावन्नास्क्राः । रायायुजासधमादोऽअरिष्टायूयंपात० ॥ १० ॥
(७।३।११) दधिक्रांवःप्रथममश्विनोषसमग्निंसमिद्धंभगमूतयेहुवे । इंद्रंविष्णुंपूषणंब्रह्मणस्पतिमादित्यान्द्यावापृ
थिवीऽअपःस्वः* ॥ दधिक्रामुनमसाबोधयंतऽउदीराणायज्ञमुपप्रयंतः । इळांदेवींबर्हिषिसादयंतोश्विनाविप्रासुहवा
हुवेम ॥ दधिक्रावाणंबुबुधानोऽअग्निमुपब्रुवऽउषसंसूर्यंगां । ब्रध्नंमाँश्चतोर्वरुणस्यबभ्रुंतेविश्वास्मद्दुरितायावयंतु ॥
दधिक्रावाप्रथमोवाज्यर्वाग्रेरथानांभवतिप्रजानन् । संविदानऽउषसासूर्येणादित्येभिर्वसुभिरंगिरोभिः ॥ आनोदधि
क्राःपथ्यामनक्त्वृतस्यपंथामन्वेतवाऽउ । शृणोतुनोदैव्यंशर्धोऽअग्निःशृण्वंतुविश्वेमहिषाऽअमूराः ॥ ११ ॥

विश्वेदेवाः २ अग्निः १ एवं ५)। (७।३।११) दधिक्रांवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोदधिक्रा आद्यायादधिक्राश्व्युषो
ग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापस्त्रिष्टुबाद्याजगती ।

(७।३।१२) आदेवोयातुसवितासुरत्नोंतरिक्षप्रावहमानोऽअश्वैः । हस्तेदधानोनर्यापुरूणिनिवेशयन्चप्रसुवन्चभूम ॥
उदस्यबाहूशिथिराबृहंताहिरण्ययादिवोऽअंताँऽअनष्टां । नूनंसोऽअस्यमहिमापनिष्टसूरश्चिदस्माऽअनुदादपस्यां+ ॥
सघानोदेवःसवितासहावासाविषद्वसुपतिर्वसूनि । विश्रयमाणोऽअमतिमुरूचीमर्तभोजनमधरासतेनः ॥ इमागिरः
सवितारंसुजिह्वंपूर्णगभस्तिमीळतेसुपाणिं । चित्रंवयोबृहदस्मेदधातुयूयंपात० ॥ १२ ॥ (७।३।१३) इमारुद्राय
स्थिरधन्वनेगिरःक्षिप्रेषवेदेवायस्वधान्ने । अषाह्वायसहमानायवेधसेतिग्मायुधायभरताशृणोतुनः ॥ सहिक्षयेणक्ष
म्यस्यजन्मनःसाम्राज्येनदिव्यस्यचेतति । अवन्नवंतीरुपनोदुरश्चरानमीवोरुद्रजासुनोभव ॥ यातेदिद्युदवसृष्टादिव
स्परिक्ष्मयाचरतिपरिसावृणक्तुनः । सहस्रंतेस्वपिवातभेषजामानस्तोकेषुतनयेषुरीरिषः ॥ मानोवधीरुद्रमापरादा
मातेभूमप्रसितौहीळितस्य । आनोभजबर्हिषिजीवशंसेयूयंपात० ॥ १३ ॥ (७।३।१४) आपोयंवःप्रथमंदेवयंतऽ
इंद्रपानमूर्मिमकृण्वतेळः । तंवोवयंशुचिमरिप्रमद्यघृतप्रुषंमधुमंतंवनेम ॥ तमूर्मिमापोमधुमत्तमंवोनपादवत्वाशुहे
मा । यस्मिन्निंद्रोवसुभिर्मादयातेतमश्यामदेवयंतोवोऽअद्य+ ॥ शतपवित्राःस्वधयामदंतीदेवीर्देवानामपियंतिपा

(७।३।१२) आदेवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसवितात्रिष्टुप् । (७।३।१३) इमांरुद्रायेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमैत्रा
वरुणिर्वसिष्ठोरुद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (७।३।१४) आपोयंवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् ।

थः । ताऽइंद्र॑स्य॒नमि॑नं॑ति॒व्रता॑नि॒सिंधु॑भ्योह॒व्यंघृ॒तव॑ज्जुहोत ॥ याः॒सूर्यो॑र॒श्मिभि॑रात॒तान॒याभ्य॒ऽइंद्रो॒ऽअर॑दद्गा॒तुमू॒र्मिं । तेसिं॑धवो॒वरि॑वोधातनानोयू॒यंपा॑त० ॥ १४ ॥ (७।३।१५) ऋभु॑क्षणोवाजा॒माद॑यध्वम॒स्मेन॑रोमघवानः॒सुतस्य॑ । आवो॒र्वाचः॒क्रत॑वो॒नय॒तां॑विभ्वो॒रथं॒नर्यं॑वर्तयंतु ॥ ऋ॒भुर्ऋ॒भुभि॑र॒भिवः॑स्याम॒विभ्वो॑वि॒भुभिः॒शव॑सा॒शवां॑सि । वाजो॑ऽअ॒स्माँऽअ॑वतु॒वाज॑साता॒विंद्रे॑णयु॒जात॑रुषेमवृ॒त्रं+ ॥ ते॒चि॒द्धि॒पूर्वी॑र॒भिसं॑ति॒शा॒साविश्वाँ॑ऽअ॒र्यऽउ॑प॒रता॑तिवन्वन् । इंद्रो॒विभ्वाँ॑ऋभु॒क्षावाजो॑ऽअ॒र्यः॑शत्रो॑र्मिथ॒त्याकृ॑णव॒न्विनृ॒म्णं+ ॥ नूदे॑वासो॒वरि॑वःकर्तनानोभू॒तनो॒विश्वे॑व॑से॒स॒जोषाः॑ । सम॒स्मेऽइष॒ंवस॑वोददीरन्यू॒यंपा॑त० ॥ १५ ॥ (७।३।१६) स॒मु॒द्रज्ये॑ष्ठाःसलि॒लस्य॒मध्या॑त्पुना॒नाय॒ंत्यनि॑विशमानाः । इंद्रो॒याव॒ज्रीवृ॑ष॒भोर॒राद॒ताऽआपो॑दे॒वीरि॒हमाम॑वंतु ॥ याऽआपो॑दि॒व्याऽउ॒तवा॒स्रवं॑तिख॒नित्रि॑माऽउ॒तवा॒याःस्व॑यं॒जाः । स॒मु॒द्रार्था॒याःशुच॑यःपाव॒कास्ताऽआपो॑० ॥ यासां॒राजा॒वरु॑णो॒याति॒मध्ये॑सत्यानृ॒तेऽअ॑व॒पश्य॒ञ्जना॑नां । म॒धु॒श्चुतः॒शुच॑यो॒याःपा॑व॒कास्ताऽआपो॑० ॥ यासु॒राजा॒वरु॑णो॒यासु॒सोमो॒विश्वे॑दे॒वायासूर्ज॒ंमद॑ति । वै॒श्वा॒न॒रोयास्व॒ग्निःप्रवि॑ष्ट॒स्ताऽआपो॑० ॥ १६ ॥ (७।३।१७) आमां॑मित्रावरुणे॒हर॑क्षतंकुला॒यय॑द्वि॒श्वय॒न्मान॒ऽआग॑न् । अ॒ज॒का॒वंदु॑र्दृ॒शीकं॑ति॒रो

(७।२।१५) ऋभुक्षणइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठऋभवस्त्रिष्टुप्अंत्यायाविश्वेदेवावा । (७।३।१६)समुद्रज्येष्ठाइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठआपस्त्रिष्टुप् । (७।३।१७) आमामितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमित्रावरुणावग्निर्विश्वेदेवानद्यइति-

दं॑धे॒मामां॒पद्ये॑न॒रप॑साविद॒त्त्सरुः॑ ॥ यद्वि॑जा॒मन्परु॑षि॒वंद॑नं॒भुव॑द॒ष्ठीवं॑तौ॒परि॑कु॒ल्फौ॒च॒देह॑त् । अ॒ग्निष्टच्छोच॒न्नप॑बाधतामि॒तोमामां॑० ॥ यच्छ॒ल्म॒लौभव॑ति॒यन्न॒दीषु॒यदोष॑धीभ्यः॒परि॒जाय॑तेवि॒षं । विश्वे॑दे॒वानिरि॒तस्तत्सु॑वंतु॒मामां॑० ॥ याः प्र॒वतो॑नि॒वत॑ऽउ॒द्वत॑ऽउद॒न्वती॑रनुद॒काश्च॒याः । ताऽअ॒स्मभ्यं॒पय॑सा॒पिन्व॑मानाःशि॒वादे॒वीर॑शिप॒दाभ॑वंतु॒सर्वा॑न॒द्यो॑ऽअशि॒मि॒दाभ॑वंतु ॥ १७ ॥ (७।३।१८) आ॒दि॒त्याना॒मव॑सा॒नूत॑नेनसक्षी॒महि॒शर्म॑णा॒शंत॑मेन । अ॒ना॒गा॒स्त्वेऽअ॑दिति॒त्वेतु॒रास॑ऽइ॒मंय॒ज्ञंद॑धतु॒श्रोष॑माणाः ॥ आ॒दि॒त्या॒सोऽअदि॑ति॒र्मा॑दयंतां॒मि॒त्रोऽअ॑र्य॒मावरु॑णो॒रजि॑ष्ठाः । अ॒स्माकं॑संतु॒भुव॑नस्य॒गो॒पाःपिबं॑तु॒सोम॒मव॑सेनोऽअ॒द्य+ ॥ आ॒दि॒त्याविश्वे॑म॒रुत॑श्च॒विश्वे॑दे॒वाश्च॒विश्वे॑ऽऋ॒भव॑श्च॒विश्वे॑ । इंद्रो॑ऽअ॒ग्निर॒श्विना॑तुष्टु॒वानायू॒यंपा॑त० ॥ १८ ॥ (७।३।१९) आ॒दि॒त्या॒सोऽअदि॑तयःस्याम॒पूर्दे॑व॒त्रावस॑वोमर्त्य॒त्रा । सने॑ममित्रावरुणा॒सनं॑तो॒भवे॑मद्यावापृथि॒वीभवं॑तः ॥ मि॒त्रस्तन्नो॒वरु॑णोमामहंत॒शर्म॑तो॒काय॒तन॑याय॒गो॒पाः । मावो॑भुजेमा॒न्यजा॑त॒मेनो॒मातत्कर्म॑वसवो॒यच्चय॑ध्वे ॥ तु॒र॒ण्यवों॑गि॑रसोनक्षंत॒रत्नं॑दे॒वस्य॑सवि॒तुरि॑या॒नाः । पि॒ता॒च॒तन्नो॑म॒हान्यज॑त्रो॒विश्वे॑दे॒वाःसम॑नसोजुषंत ॥ १९ ॥ (७।३।२०) प्रद्यावा॑य॒ज्ञैःपृ॑थि॒वीनमो॑भिःस॒बाध॑ऽईळेबृ॒ह॒तीयज॑त्रे । ते॒चि॒द्धि॒पूर्वे॑क॒व

क्रमेणदेवताजगत्यंत्यातिजगतीशकरीवा । (७।३।१८) आदित्यानामितितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठआदित्यास्त्रिष्टुप् । (७।३।१९) आदित्यासइतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठआदित्यास्त्रिष्टुप् । (७।३।२०) प्रद्यावेतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोद्यावापृथिव्यौत्रिष्टुप् ।

योगृणंतःपुरोमहीदधिरेदेवपुत्रे ॥ प्रपूर्वजेपितरानव्यसीभिर्गीर्भिःकृणुध्वंसदनेऽऋतस्य । आनोद्यावापृथिवीदैव्येन
जनेनयातंमहिवांवरूथं ॥ उतोहिवांरत्नधेयानिसंतिपुरूणिद्यावापृथिवीसुदासे । अस्मेधत्तंयदसदस्कृधोयुयूयंपात०
॥ २० ॥ (७।३।२१) वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्त्स्वावेशोऽअनमीवोभवानः । यत्त्वेमहेप्रतितन्नोजुषस्वशंनोभ
वद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ वास्तोष्पतेप्रतरणोनऽएधिगयस्फानोगोभिरश्वेभिरिंदो । अजरासस्तेसख्येस्यामपितेवपुत्रान्प्र
तिनोजुषस्व ॥ वास्तोष्पतेशग्मयासंसदातेसक्षीमहिरण्वयागातुमत्या । पाहिक्षेमऽउतयोगेवरंनोयूयंपात० ॥ २१ ॥
(७।३।२२) अमीवहावास्तोष्पतेविश्वारूपाण्याविशन् । सखासुशेवऽएधिनः ॥ यदर्जुनसारमेयदतःपिशंगयच्छ
से । वीवभ्राजंतऽऋष्टयऽउपस्रक्केषुबप्सतोनिषुस्वप ॥ स्तेनंरायसारमेयतस्करंवापुनःसर । स्तोतृनिंद्रस्यरायसिकि
मस्मान्दुच्छुनायसे० ॥ त्वंसूकरस्यदर्दृहितवदर्दर्तुसूकरः । स्तोतृनिंद्रस्यरायसिकिमस्मा० ॥ सस्तुमातासस्तुपिता
सस्तुश्वासस्तुविश्पतिः । ससंतुसर्वेज्ञातयःसस्त्वयमभितोजनः ॥ यऽआस्तेयश्चचरतियश्चपश्यतिनोजनः । तेषांसं
हन्मोऽअक्षाणियथेदंहर्म्यंतथा ॥ सहस्रशृंगोवृषभोयःसमुद्रादुदाचरत् । तेनासहस्येनावयंनिजनान्त्स्वापयामसि ॥

(७।३।२१) वास्तोष्पतइतितृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवास्तोष्पतिस्त्रिष्टुप् । (७।३।२२) अमीवहेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणि
र्वसिष्ठःआद्यायावास्तोष्पतिःद्वितीयादिसप्तानांप्रस्वापिनीआद्यागायत्रीततस्तिस्रउपरिष्टाद्बृहत्यःअंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

प्रोष्ठेशयावह्येशयानारीर्यास्तल्पशीवरीः । स्त्रियोयाःपुण्यगंधास्ताःसर्वाःस्वापयामसि ॥ २२ ॥ (॥ परिशिष्टं ॥
स्वप्नस्वप्नाधिकरणेसर्वेनिष्वापयाजनं । आसूर्यमन्यान्त्स्वापयव्यूछंजाग्रियादहं ॥ अजंगरोनामसर्पःसर्पिरविषोम
हान् । तस्मिन्हिसर्पःसुधितस्तेनंत्वास्वापयामसि ॥ सर्पःसर्पोऽअजगरःसर्पिरविषोमहान् । तस्यसर्पात्सिंधवस्तस्य
गाधमशीमहि ॥ काळिकोनामसर्पोनवनागसहस्रबळः । यमुनह्रदेहसोजातोयोनारायणवाहनः ॥ यदिकाळिकदू
तस्ययदिकाःकाळिकाद्भयात् । जन्मभूमिमतिक्रांतोनिर्विषोयातिकाळिकः ॥ आयाहींद्रपथिभिरीळितेभिर्यज्ञमिमं
नोभागधेयंजुषस्व । तृप्तांजहुर्मातुळस्येवयोषाभागस्तेपैतृष्वसेयीवपामिव ॥ यशस्करंबलवंतंप्रभुत्वंतमेवराजाधिप
तिर्बभूव । संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणांसुमंगल्यंसततंदीर्घमायुः ॥ कर्कोटकोनामसर्पोयोदृष्टीविषऽउच्यते । तस्यसर्प
स्यसर्पत्वंतस्मैसर्पनमोस्तुते ॥ १ ॥) (७।४।१) कईव्यक्तानरःसनीळारुद्रस्यमर्याऽअधास्वश्वाः ॥ नकिर्ह्येषांज
नूंषिवेदतेऽअंगविद्रेमिथोजनित्रं ॥ अभिस्वपूभिर्मिथोवपंतवातस्वनसःश्येनाऽअस्पृध्रन् ॥ एतानिधीरोनिण्याचि
केतपृश्निर्यदूधोमहीजभार ॥ साविट्सुवीरामरुद्भिरस्तुसनात्सहंतीपुष्यंतीनृम्णं+ ॥ यामंयेष्ठाःशुभाशोभिष्ठाःश्रिया

चतुर्थेनुवाकेपंचदशसूक्तानि (७।४।१) कईव्यक्ताइतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप्आद्याएकादशद्विपदाविरा-
जः । (अत्रांत्यायावैश्वदेवत्वंकश्चिन्मन्यतेतन्मानाभावादुपेक्ष्यं) ।

संमिश्लाऽओजोभिरुग्राः+ ॥ उग्रंवऽओजःस्थिराशवांस्यधामरुद्भिर्गणस्तुविष्मान् ॥ शुभ्रोवःशुष्मःक्रुध्मीमनांसि
धुनिर्मुनिरिवशर्धस्यधृष्णोः+ ॥ सनेम्यस्मद्युयोतदिद्युंमावोदुर्मतिरिहप्रणङ्नः ॥ प्रियावोनामहुवेतुराणामायत्तृपन्म
रुतोवावशानाः+ ॥ २३ ॥ स्वायुधासऽइष्मिणःसुनिष्काऽउतस्वयंतन्वः१शुंभमानाः ॥ शुचीवोहव्यामरुतःशुचीं
नांशुचिंहिनोम्यध्वरंशुचिभ्यः । ऋतेनसत्यमृतसापऽआयन्छुचिजन्मानःशुचयःपावकाः ॥ अंसेष्वामरुतःखादयो
वोवक्षःसुरुक्माऽउपशिश्रियाणाः । विविद्युतोनवृष्टिभीरुचानाऽअनुस्वधामायुधैर्यच्छमानाः ॥ प्रबुध्न्यावऽईरतेम
हांसिप्रनामानिप्रयज्यवस्तिरध्वं । सहस्रियंदम्यंभागमेतंगृहमेधीयंमरुतोजुषध्वं ॥ यदिस्तुतस्यमरुतोऽअधीथेत्था
विप्रस्यवाजिनोहवीमन् । मक्षूरायःसुवीर्यस्यदाततनूचिद्यमन्यऽआदभद्रावा ॥ २४ ॥ अत्यासोनयेमरुतःस्वंचोयक्षदृशो
नशुभयंतमर्याः । तेहर्म्येष्ठाःशिशवोनशुभ्रावत्सासोनप्रक्रीळिनःपयोधाः+ ॥ दशस्यंतोनोमरुतोमृळंतुवरिवस्यंतोरोदसी
सुमेके । आरेगोहानृहावधोवोऽअस्तुसुम्नेभिरस्मेवसवोनमध्वं ॥ आवोहोताजोहवीतिसत्तःसत्राचींरातिंमरुतोगृणा
नः । यऽईवतोवृषणोऽअस्तिगोपाःसोऽअद्वयावीहवतेवऽउक्थैः+ ॥ इमेतुरंमरुतोरामयंतीमेसहःसहसऽआनमंति ।
इमेशंसंवनुष्यतोनिपांतिगुरुद्वेषोऽअररुषेदधंति ॥ इमेरध्रंचिन्मरुतोजुनंतिभृमिंचिद्यथावसवोजुषंत । अपबाधध्वं
वृषणस्तमांसिधत्तविश्वंतनयंतोकमस्मे ॥ २५ ॥ मावोदात्रान्मरुतोनिरराममापश्चाद्दध्मरथ्योविभागे । आनःस्पा

र्हेभजतनावसव्ये३यदींसुजातंवृषणोवोऽअस्ति ॥ संयद्धनंतमन्युभिर्जनासःशूरायह्वीष्वोषधीषुविक्षु । अधस्मानोम
रुतोरुद्रियासस्त्रातारोभूतपृतनास्वर्यः+ ॥ भूरिचक्रमरुतःपित्र्याण्युक्थानियावःशस्यंतेपुराचित् । मरुद्भिरुग्रःपृत
नासुसाह्ळामरुद्भिरित्सनितावाजमर्वा ॥ अस्मेवीरोमरुतःशुष्म्यस्तुजनानांयोऽअसुरोविधर्ता । अपोयेनसुक्षितयेतरे
माधस्वमोकोऽअभिवःस्याम ॥ तन्नऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअग्निरापऽओषधीर्वनिनोजुषंत । शर्मन्त्स्याममरुतामुपस्थेयू
यंपात० ॥२६॥ (७।४।२) मध्वोवोनाममारुतंयजत्राःप्रयज्ञेषुशवसामदंति । येरेजयंतिरोदसीचिदुर्वीपिन्वंत्युत्संयदया
सुरुग्राः+ ॥ निचेतारोहिमरुतोगृणंतंप्रणेतारोयजमानस्यमन्म । अस्माकमद्यविदथेषुबर्हिरावीतयेसदतपिप्रिया
णाः+ ॥ नैतावदन्येमरुतोयथेमेभ्राजंतेरुक्मैरायुधैस्तनूभिः । आरोदसीविश्वपिशःपिशानाःसमानमंज्यंचतेशुभे
कं+ ॥ ऋधक्सावोमरुतोदिद्युदस्तुयद्वऽआगःपुरुषताकराम । मावस्तस्यामपिभूमायजत्राऽअस्मेवोऽअस्तुसुमतिश्च
निष्ठा ॥ कृतेचिदत्रमरुतोरणंतानवद्यासःशुचयःपावकाः । प्रणोवतसुमतिभिर्यजत्राःप्रवाजेभिस्तिरतपुष्यसेनः ॥
उतस्तुतासोमरुतोव्यंतुविश्वेभिर्नामभिर्नरोहवींषि । ददातनोऽअमृतस्यप्रजायैजिगृतरायःसूनृतामघानि ॥
आस्तुतासोमरुतोविश्वऽऊतीऽअच्छासूरीन्त्सर्वताताजिगात । येनस्त्मनाशतिनोवर्धयंतियूयंपात० ॥ २७ ॥

(७।४।२) मध्वोवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् ।

(७।४।३) प्रसाकमुक्षेऽअर्चतागणाययोदैव्यस्यधाम्नस्तुविष्मान् । उतक्षोदंतिरोदसीमहित्वानक्षंतेनाकंनिर्ऋतेरवं
शात्+ ॥ जनूश्चिद्वोमरुतस्त्वेष्येणभीमासस्तुविमन्यवोयासः । प्रयेमहोभिरोजसोनसंतिविश्वोवोयामन्भयतेस्वर्दृ
क्+ ॥ बृहद्वयोमघवद्भ्योदधातजुजोषन्निन्मरुतःसुष्टुतिंनः । गतोनाध्वावितिरातिजंतुंप्रणःस्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेत ॥
युष्मोतोविप्रोमरुतःशतस्वीयुष्मोतोऽअर्वासहुरिःसहस्री । युष्मोतःसम्राळुतहंतिवृत्रंप्रतद्वोऽअस्तुधूतयोदेष्णं+ ॥
ताँऽआरुद्रस्यमीळ्हुषोविवासेकुविन्नंसंतेमरुतःपुनर्नः । यत्सस्वर्ताजिहीळिरेयदाविरवतदेनऽईमहेतुराणां ॥ प्रसावा
चिसुष्टुतिर्मघोनामिदंसूक्तंमरुतोजुषंत । आराच्चिद्द्वेषोवृषणोयुयोतयूयंपात० ॥ २८ ॥ (७।४।४) यंत्रायध्वऽ
इदमिदंदेवासोयंचनयथ । तस्माऽअग्नेवरुणमित्रार्यमन्मरुतःशर्मयच्छत ॥ युष्माकंदेवाऽअवसाहनिप्रियऽईजान
स्तरतिद्विषः । प्रसक्षयंतिरतेविमहीरिषोयोवोवरायदाशति ॥ नहिवश्चरमंचनवसिष्ठःपरिमंसते । अस्माकमद्यमरु
तःसुतेसचाविश्वेपिबतकामिनः ॥ नहिवऽऊतिःपृतनासुमर्धतियस्माऽअराध्वंनरः । अभिवऽआवर्त्सुमतिर्नवीयसी
तूयंयातपिपीषवः ॥ ओषुघृष्विराधसोयातनांधांसिपीतये । इमावोहव्यामरुतोररेहिकंमोष्व१न्यत्रगंतन ॥ आच

(७।४।३) प्रसाकमुक्षइतिषड्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमरुतस्त्रिष्टुप् । (७।४।४) यंत्रायध्वइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसि
ष्ठोमरुतोंत्यायारुद्रः आद्यातृतीयापंचम्योबृहत्यःद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यःसप्तम्यष्टम्यौत्रिष्टुभौनवम्याद्यास्तिस्रोगायत्र्योंत्यानुष्टुप् ।

नोबर्हिःसदंताविताचनःस्पार्हाणिदातवेवसु । अस्रेधंतोमरुतःसोम्येमधौस्वाहेहमादयाध्वै ॥ २९ ॥ सस्वश्चिद्धित
न्व१ःशुंभमानाऽआहंसासोनीलपृष्ठाऽअपप्तन् । विश्वंशर्धोऽअभितोमानिषेदनरोनरण्वाःसवनेमदंतः ॥ योनोमरुतो
ऽअभिदुर्हृणायुस्तिरश्चित्तानिवसवोजिघांसति । द्रुहःपाशान्प्रतिसमुंचीष्टतपिष्ठेनहन्मनाहंतनातं+ ॥ सांतपनाऽइ
दंहविर्मरुतस्तज्जुजुष्टन । युष्माकोतीरिशादसः ॥ गृहमेधासऽआगतमरुतोमापभूतन । युष्माकोतीसुदानवः ॥
इहेहवःस्वतवसःकवयःसूर्यत्वचः । यज्ञंमरुतऽआवृणे ॥ त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिवर्धनं । उर्वारुकमिवबंधनान्मृ
त्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ ३० ॥ इतिपंचमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

षट्त्रिंशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि २४ ऋचः १५६ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदे. १७ [मे. प. विश्वेभ्योदेवेभ्यइ. ३ इंद्रार्यमभ्या.
रुद्राये. नदीभ्य. मरुद्भ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य. विष्णुमरुद्भ्य. ऋभुभ्य. २ इंद्राये. ६] सवित्र. ६ वाजिभ्य. २ विश्वेभ्योदे. १४ [मे. प. विश्वेभ्योदे.
वायुपूषभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य. १२] अग्नींद्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्रेभ्य. भगाये. ५ उषसइ. विश्वेभ्योदे० ११ [मे. प.
अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. ३ विश्वेभ्योदेवेभ्य. यज्ञाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. २ अग्नय. दधिक्राश्व्युषोग्निभगेंद्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्य
भ्यइ.] दधिक्रायिदं. ४ सवित्र. ४ रुद्राये. ४ अद्भ्य. ४ ऋभुभ्य. ४ अद्भ्य. ४ मित्रावरुणाभ्या. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. नदीभ्य. आदि-
त्येभ्य. ६ द्यावापृथिवीभ्या. ३ वास्तोष्पतय. ४ प्रस्वापिन्या. ७ मरुद्भ्य. ४९ रुद्राये. ॥ इतिपंचमेचतुर्थः ॥

यदद्यमैत्रावरुणंतुवैसौर्याद्योद्वांसप्तोत्सूर्यःषळाद्यास्तिस्रःसौर्यैउद्वेतीतिचार्धपंचमादिविपंचप्रतिवांप्रमित्रयोरे
कोनागायत्रंदशम्यादयस्त्रयःप्रगाथाःपुरउष्णिक्चतुर्थ्याद्यादशादित्यास्तिस्रःसौर्यैःप्रतिवांदशाश्विनंतुतदाशु
भ्रानवसप्ताद्याविराजआवांरथोष्टावाविश्ववाराःसप्तापस्वसुःषळागोमतापंचातारिष्मेमाउवांषट्प्रागाथंव्यु
षाअष्टाउषस्यंतुवांउदुसप्तोपोरुरुचेषट्प्रतिपंचव्युषाःप्रतितृचं ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (७।४।५) यद॒द्यसू॑र्य॒ब्रवोना॑गाऽउ॒द्यन्मि॒त्राय॒वरु॑णायस॒त्यं । व॒यंदे॑व॒त्रादि॑तेस्याम॒तव॑प्रि॒यासो॑
ऽअर्य॑मन्गृ॒णंतः॑ ॥ ए॒षःस्य॑मि॑त्रावरुणानृ॒चक्षा॑ऽउ॒भेऽउदे॑ति॒सूर्यो॑ऽअ॒भिज्मन् । विश्व॑स्यस्था॒तुर्जग॑तश्चगो॒पाऽऋ॒जुमर्ते॑षु
वृजि॒नाच॒पश्य॑न् ॥ अयु॑क्तस॒प्तह॒रितः॑स॒धस्था॒द्याऽईं॒वहं॑ति॒सूर्यं॑घृताचीः॑ । धामा॑निमित्रावरुणायु॒वाकु॒ःसंयोयू॒थेव॒ज
नि॑मानि॒चष्टे॑ ॥ उद्वां॑पृक्षासो॒मधु॑मंतोऽअस्थु॒रासूर्यो॑ऽअरुहच्छु॒क्रमर्णः॑ । यस्मा॑ऽआदि॒त्याऽअध्व॑नो॒रदं॑तिमि॒त्रोऽअ॑र्य॒
मावरु॑णःस॒जोषाः॑ ॥ इ॒मेचे॒तारो॒ऽअनृ॑तस्य॒भूरे॑र्मि॒त्रोऽअ॑र्य॒मावरु॑णो॒हिसंति॑ । इ॒मऽऋ॒तस्य॑वावृधुर्दु॒रो॒णेश॒ग्मासः॑पु॒
त्राऽअदि॑ते॒रद॑ब्धाः ॥ इ॒मेमि॒त्रोवरु॑णोदू॒ळभा॑सोचे॒तसं॑चिच्चितयं॑ति॒दक्षैः॑ । अपि॒क्रतुं॑सु॒चेत॑संव॒तंत॑स्ति॒रश्चि॒दंहः॑सु॒पथा॑
नयंति ॥ १ ॥ इ॒मेदि॒वोऽअनि॑मिषापृथि॒व्याश्चि॑कि॒त्वांसो॑ऽअचे॒तसं॑नयंति । प्र॒व्राजेचि॒न्न॒द्यो॑गा॒धम॑स्ति॒पा॒रंनो॑ऽअ॒

(७।४।५) यदद्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमित्रावरुणावाद्यायाःसूर्यस्त्रिष्टुप् ।

स्यवि॑ष्पि॒तस्य॑पर्षन् ॥ यद्गो॒पाव॒ददि॑तिः॒शर्म॑भ॒द्रंमि॒त्रोयच्छं॑ति॒वरु॑णःसु॒दासे॑ । तस्मि॒न्नातो॒कंतन॑यं॒दधा॑ना॒माक॑र्मदेव॒हे
ळनं॑तुरासः ॥ अव॒वेदिं॑होत्रा॑भिर्यजेत॒रिपः॒काश्चि॑द्वरुण॒ध्रुतः॒सः । परि॒द्वेषो॑भिरर्य॒मावृ॑णक्तू॒रुं॑सु॒दासे॑वृषणाऽउलो॒कं+ ॥
स॒स्वश्चि॒द्धिसमृ॑तिस्त्वे॒ष्ये॑षामपी॒च्ये॑न॒सहं॑सा॒सहं॑ते । यु॒ष्मद्भि॒यावृ॑षणो॒रेजं॑माना॒दक्षं॑स्यचिन्महि॒नामृ॒ळता॑नः ॥ योब्रह्मं॑
णेसु॒मति॒माय॒जा॑ते॒वाजं॑स्यसा॒तौप॑र॒मस्यं॑रा॒यः । सीक्षं॑त॒मन्युं॑म॒घवा॑नोऽअ॒र्य॑ऽउ॒रुक्षया॑यचक्रिरेसु॒धातु॑ ॥ इ॒यंदे॑वपु॒रोहि॑
ति॒र्यु॒वभ्यां॑य॒ज्ञेषु॑मित्रावरुणावकारि । विश्वा॑निदु॒र्गापि॑पृतं॒ति॒रोनो॑यू॒यंपा॑त० ॥ २ ॥ (७।४।६) उद्वां॑चक्षु॒र्व॑रुणसु॒
प्रती॑कंदे॒वयो॑रेति॒सूर्यं॑स्तत॒न्वान् । अ॒भियोविश्वा॒भुवं॑नानि॒चष्टे॒सम॒न्युंमर्त्ये॑ष्वा॒चि॑केत ॥ प्रव॒ांसमि॑त्रावरुणावृ॒तावा॒वि
प्रो॒मन्मा॑निदी॒र्घश्रु॒दि॑यर्ति॑ । यस्य॒ब्रह्मा॑णिसुक्रतू॒ऽअवा॑थ॒ऽआयत्क्रत्वा॒नश॒रदः॑पृ॒णैथे॑ ॥ प्रोरोर्मि॑त्रावरुणापृथि॒व्याःप्र
दि॒वऽऋ॒ष्वाद्बृ॑ह॒तःसु॑दानू । स्पशो॑दधाथे॒ऽओष॑धीषुवि॒क्ष्वृध॑ग्य॒तोऽअनि॑मिषं॒रक्ष॑माणा ॥ शंसा॑मि॒त्रस्य॒वरु॑णस्य॒धाम॒
शुष्मो॒रोद॑सीबद्बधेमहि॒त्वा । अय॒न्मासा॒ऽअय॑ज्वनाम॒वीराः॒प्रय॒ज्ञम॑न्मावृ॒जनं॑तिराते ॥ अमू॑रा॒विश्वा॑वृषणावि॒मावां॑
नयासु॑चि॒त्रंददृ॒शेनय॒क्षं । द्रुहः॑सचंते॒ऽअनृ॑ता॒जना॑नां॒नवां॑नि॒ण्यान्य॒चिते॑ऽअभूवन् ॥ समु॑वांय॒ज्ञंम॑हय॒ंनमो॑भिर्हु॒वेवां॑

(७।४।६) उद्वांचक्षुरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

मित्रावरुणासबाधः । प्रवांमन्मान्यृचसेनवानिकृतानिब्रह्मंजुजुषन्निमानि ॥ इयंदेवपुरोहिति० ॥ ३ ॥ (७।४।७) उत्सूर्योबृहदर्चींष्यश्रेत्पुरुविश्वाजनिममानुषाणां । समोदिवाददृशेरोचमानःकृत्वाकृतःसुकृतःकर्तृभिर्भूत् ॥ ससूर्यप्रतिपुरोनऽउद्गाऽएभिःस्तोमेभिरेतशेभिरेवैः । प्रनोमित्रायवरुणायवोचोनागसोऽअर्यम्णेऽअग्नयेच ॥ विनःसहस्रंशुरुधोरदंत्वृतावानोवरुणोमित्रोऽअग्निः । यच्छंतुचंद्राऽउपमंनोऽअर्कमानःकामंपूपुरंतुस्तवानाः ॥ द्यावाभूमीऽअदितेत्रासीथांनोयेवांजज्ञुःसुजनिमानऽऋष्वे । माहेळेभूमवरुणस्यवायोर्मामित्रस्यप्रियतमस्यनृणां+ ॥ प्रबाहवासिसृतंजीवसेनऽआनोगव्यूतिमुक्षतंघृतेन । आनोजनेश्रवयतंयुवानाश्रुतंमेमित्रावरुणाहवेमा+ ॥ नूमित्रोवरुणोऽअर्यमानस्त्मनेतोकायवरिवोदधंतु । सुगानोविश्वासुपथानिसंतुयूयंपात० ॥४॥ (७।४।८) उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाःसाधारणःसूर्योमानुषाणां । चक्षुर्मित्रस्यवरुणस्यदेवश्चर्मेवयःसमविव्यक्तमांसि ॥ उद्वेतिप्रसवीताजनानांमहान्केतुरर्णवःसूर्यस्य । समानंचक्रंपर्याविवृत्सन्यदेतशोवहतिधूर्षुयुक्तः । विभ्राजमानऽउषसामुपस्थाद्रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः । एषमेदेवःसविताचच्छंदयःसमानंनप्रमिनातिधाम ॥ दिवोरुक्मऽउरुचक्षाऽउदेतिदूरेऽअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः । नूनंजनाःसूर्येणप्रसूताऽ

(७।४।७) उत्सूर्यइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठआद्यानांतिसृणांसूर्यस्ततस्तिसृणांमित्रावरुणौत्रिष्टुप् । (७।४।८) उद्वेतीतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःआद्यानांसार्धचतसृणांसूर्यस्ततोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

अयन्नर्थानिकृणवन्नपांसि ॥ यत्राचक्रुरमृतागातुमस्मैश्येनोनदीयन्नन्वेतिपाथः । प्रतिवांसूरऽउदितेविधेमनमोभिर्मित्रावरुणोतहव्यैः+ ॥ नूमित्रोवरुणो० ॥ ५ ॥ (७।४।९) दिविक्षयंतारजसःपृथिव्यांप्रवांघृतस्यनिर्णिजोददीरन् । हव्यंनोमित्रोऽअर्यमासुजातोराजासुक्षत्रोवरुणोजुषंत ॥ आराजानामहऽऋतस्यगोपासिंधुपतीक्षत्रियायातमर्वाक् । इळांनोमित्रावरुणोतवृष्टिमवदिवऽइन्वतंजीरदानू ॥ मित्रस्तन्नोवरुणोदेवोऽअर्यःप्रसाधिष्ठेभिःपथिभिर्नयंतु । ब्रवद्यथानऽआदरिःसुदासऽइषामदेमसहदेवगोपाः ॥ योवांगर्तंमनसातक्षदेतमूर्ध्वांधीतिंकृणवद्धारयच्च । उक्षेथांमित्रावरुणाघृतेनताराजानासुक्षितीस्तर्पयेथां ॥ एषःस्तोमोवरुणमित्रतुभ्यंसोमःशुक्रोनवायवेयामि । अविष्टंधियोजिगृतंपुरंधीर्यूयंपात० ॥ ६ ॥ (७।४।१०) प्रतिवांसूरऽउदितेसूक्तैर्मित्रंहुवेवरुणंपूतदक्षं । ययोरसुर्य१मक्षितंज्येष्ठंविश्वस्ययामन्नाचिताजिगत्नु+ ॥ ताहिदेवानामसुरातावर्यातानःक्षितीःकरतमूर्जयंतीः । अश्याममित्रावरुणावयंवांद्यावाचयत्रपीपयन्नहाच ॥ ताभूरिपाशावनृतस्यसेतूदुरत्येतूरिपवेमर्त्याय । ऋतस्यमित्रावरुणापथावामपोननावादुरितातरेम ॥ आनोमित्रावरुणाहव्यजुष्टिंघृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः । प्रतिवामत्रवरमाजनायपृणीतमुद्नोदिव्यस्यचारोः ॥

(७।४।९) दिविक्षयंतेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् । (७।४।१०) प्रतिवामितिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमित्रावरुणौत्रिष्टुप् ।

एषःस्तोमो० ॥ ७ ॥ (७।४।११) प्रमित्रयोर्वरुणयोःस्तोमोनऽएतुशूष्यः । नमस्वान्तुविजातयोः ॥ याधारयंतदेवाः
सुदक्षादक्षपितरा । असुर्यायप्रमहसा ॥ तानःस्तिपातनूपावरुणजरितॄणां । मित्रसाधयतंधियः ॥ यदद्यसूरऽउदि
तेनागामित्रोऽअर्यमा । सुवातिसविताभगः ॥ सुप्रावीरस्तुसक्षयःप्रनुयामन्त्सुदानवः । येनोऽअंहोतिपिप्रति ॥ ८ ॥
उतस्वराजोऽअदितिरदब्धस्यव्रतस्यये । महोराजानऽईशते ॥ प्रतिवांसूरऽउदितेमित्रंगृणीषेवरुणं । अर्यमणंरिशा
दसं ॥ रायाहिरण्ययामतिरियमवृकायशवसे । इयंविप्रामेधसातये ॥ तेस्यामदेववरुणतेमित्रसूरिभिःसह । इषंस्व
श्चधीमहि ॥ बहवःसूरचक्षसोग्निजिह्वाऽऋतावृधः । त्रीणियेयेमुर्विदथानिधीतिभिर्विश्वानिपरिभूतिभिः ॥ ९ ॥
वियेदधुःशरदंमासमादहर्यज्ञमक्तुंचादृचं । अनाप्यंवरुणोमित्रोऽअर्यमाक्षत्रंराजानऽआशत ॥ तद्वोऽअद्यमनामहे
सूक्तैःसूरऽउदिते । यदोहतेवरुणोमित्रोऽअर्यमायूयमृतस्यरथ्यः ॥ ऋतावानऽऋतजाताऽऋतावृधोघोरासोऽअनृ
तद्विषः । तेषांवःसुम्नेसुच्छर्दिष्टमेनरःस्यामयेचसूरयः ॥ उदुत्यद्दर्शतंवपुर्दिवऽएतिप्रतिह्वरे । यदीमाशुर्वहतिदेवऽ
एतशोविश्वस्मैचक्षसेऽअरं ॥ शीर्ष्णःशीर्ष्णोजगतस्तस्थुषस्पतिंसमयाविश्वमारजः । सप्तस्वसारःसुवितायसूर्यंवहे

(७।४।११) प्रमित्रयोरित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोमित्रावरुणौचतुर्थ्यादिदशानामादित्यःचतुर्दश्यादितिसृणां सूर्योगायत्रीदशमीद्वादशीचतुर्दश्योबृहत्यःएकादशीत्रयोदशीपंचदश्यःसतोबृहत्यःषोडशीपुरउष्णिक् ।

तिहरितोरथे ॥ १० ॥ तच्चक्षुर्देवहितंशुक्रमुच्चरत् । पश्येमशरदःशतंजीवेमशरदःशतं+ ॥ काव्येभिरदाभ्यायां
तंवरुणद्युमत् । मित्रश्चसोमपीतये ॥ दिवोधामभिर्वरुणमित्रश्चायातमद्रुहा । पिबतंसोममातुजी+ ॥ आयातंमि
त्रावरुणाजुषाणावाहुतिंनरा । पातंसोममृतावृधा ॥ ११ ॥ (७।४।१२) प्रतिवांरथंनृपतीजरध्यैहविष्मतामनं
सायज्ञियेन । योवांदूतोनधिष्ण्यावजीगरच्छासूनुर्नपितराविवक्मि ॥ अशोच्यग्निःसमिधानोऽअस्मेऽउपोऽअदृश्र
न्तमसश्चिदंताः । अचेतिकेतुरुषसःपुरस्ताच्छ्रियेदिवोदुहितुर्जायमानः ॥ अभिवांनूनमश्विनासुहोतास्तोमैःसिषक्ति
नासत्याविवक्वान् । पूर्वीभिर्यातंपथ्याभिरर्वाक्स्वर्विदावसुमतारथेन ॥ अवोर्वांनूनमश्विनायुवाकुर्हुवेयद्वांसुतेमाध्वी
वसूयुः । आवांवहंतुस्थविरासोऽअश्वाःपिबाथोऽअस्मेसुषुतामधूनि ॥ प्राचीमुदेवाश्विनाधियंमेमृध्रांसातयेकृतंवसू
युं । विश्वाऽअविष्टंवाजऽआपुरंधीस्तानःशक्तंशचीपतीशचीभिः ॥ १२ ॥ अविष्टंधीष्वश्विनानऽआसुप्रजावद्रेतोऽ
अह्रयंनोऽअस्तु । आवांतोकेतनयेतूतुजानाःसुरत्नासोदेववीतिंगमेम ॥ एषस्यवांपूर्वगत्वेवसख्येनिधिर्हितोमाध्वी
रातोऽअस्मे । अहेळतामनसायातमर्वागश्नंताहव्यंमानुषीषुविक्षु+ ॥ एकस्मिन्योगेभुरणासमानेपरिवांसप्तस्रवतोर
थोगात् । नवायंतिसुभ्वोदेवयुक्तायेवांधूर्षुतरणयोवहंति ॥ असश्चतामघवद्भ्योहिभूतंयेरायामघदेयंजुनंति । प्रयेबं

(७।४।१२) प्रतिवामितिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ. ५ अ. ५
॥ ३३ ॥

धुँसूनृताभिस्तिरंतेगव्यापृंचंतोऽअश्व्यामघानि ॥ नूमेहवमाशृणुतंयुवानायासिष्टंवर्तिरश्विनाविरावत् । धत्तंरत्नानि
जरतंचसूरीन्यूयंपात० ॥ १३ ॥ (७।४।१३) आशुभ्रायातमश्विनास्वश्वागिरोदस्राजुजुषाणायुवाकोः । हव्यानि
चप्रतिभृतावीतंनः ॥ प्रवामंधांसिमद्यान्यस्थुररंगंतंहविषोवीतयेमे । तिरोऽअर्योहवनानिश्रुतंनः ॥ प्रवांरथोमनो
जवाऽइयर्तितिरोरजांस्यश्विनाशतोतिः । अस्मभ्यंसूर्यावसूऽइयानः+ ॥ अयंहयद्वांदेवयाऽउऽअद्रिरूर्ध्वोविवक्ति
सोमसुद्युवभ्यां । आवल्गूविप्रोववृतीतहव्यैः+ ॥ चित्रंहयद्वांभोजनंन्वस्तिन्यत्रयेमहिष्वंतंयुयोतं । योवांमोमानंद
धंतेप्रियःसन्+ ॥ १४ ॥ उतत्यद्वांजुरतेऽअश्विनाभूच्च्यवानायप्रतीत्यंहविर्दे । अधियद्वर्पऽइतऽऊतिधत्थः+ ॥ उत
त्यंभुज्युमश्विनासखायोमध्येजहुर्दुरेवासःसमुद्रे । निरींपर्षदरावायोयुवाकुः ॥ वृकायचिज्जसमानायशक्तमुतश्रुतं
शयवेहूयमाना । यावघ्न्यामपिन्वतमपोनस्तर्यंचिच्छक्त्यश्विनाशचीभिः ॥ एषस्यकारुर्जरतेसूक्तैरग्रेबुधानऽउषसां
सुमन्मा । इषातंवर्धदघ्न्यापयोभिर्यूयंपात० ॥ १५ ॥ (७।४।१४) आवांरथोरोदसीबद्बधानोहिरण्ययोवृषभि
र्यात्वश्वैः । घृतवर्तनिःपविभीरुचानऽइषांवोळ्हानृपतिर्वाजिनीवान् ॥ सपप्रथानोऽअभिपंचभूमात्रिवंधुरोमनसाया

मंडलं ७
अनु. ४
॥ ३३ ॥

(७।४।१३) आशुभ्रेतिनवर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप्आद्याःसप्तविराजः । (७।४।१४) आवांरथइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्य
मैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ।

तुयुक्तः । विशोयेनगच्छथोदेवयंतीःकुत्राचिद्याममश्विनादधाना ॥ स्वश्वायशसायातमर्वाग्दस्रानिधिंमधुमंतंपिबा
थः । विवांरथोवध्वा३यादमानोंतान्दिवोबाधतेवर्तनिभ्यां ॥ युवोःश्रियंपरियोषावृणीतसूरोदुहितापरितक्म्यायां ।
यद्देवयंतमवथःशचीभिःपरिघ्रंसमोमनावांवयोगात् ॥ योहस्यवांरथिरावस्तऽउस्रारथोयुजानःपरियातिवर्तिः । ते
नंनःशंयोरुषसोव्युष्टौन्यश्विनावहतंयज्ञेऽअस्मिन् ॥ नरागौरेवविद्युतंतृषाणास्माकमद्यसवनोपयातं । पुरुत्राहिवाम
तिभिर्हवंतेमावामन्येनियमन्देवयंतः ॥ युवंभुज्युमवविद्धंसमुद्रऽउदूहथुरर्णसोऽअस्रिधानैः । पतत्रिभिरश्रमैरव्य
थिभिर्दंसनाभिरश्विनापारयंता ॥ नूमेहवमाशृणुतंयुवानायासिष्टंवर्तिरश्विनाविरावत् । धत्तंरत्नानिजरतंचसूरी
न्यूयंपात० ॥ १६ ॥ (७।४।१५) आविश्ववाराश्विनागतंनःप्रतत्स्थानमवाचिवांपृथिव्यां । अश्वोनवाजीशुनपृ
ष्ठोऽअस्थादायत्सेदथुर्ध्रुवसेनयोनिं ॥ सिषक्तिसावांसुमतिश्चनिष्ठातापिघर्मोमनुषोदुरोणे । योवांसमुद्रान्त्सरितःपि
पर्त्येतग्वाचिन्नसुयुजायुजानः+ ॥ यानिस्थानान्यश्विनादधाथेदिवोयह्वीष्वोषधीषुविक्षु । निपर्वतस्यमूर्धनिसदंतेषं
जनायदाशुषेवहंता ॥ चनिष्टंदेवाऽओषधीष्वप्सुयद्योग्याऽअश्नवैथेऽऋषीणां । पुरूणिरत्नादधतौन्य१स्मेऽअनुपूर्वा
णिचख्यथुर्युगानि ॥ शुश्रुवांसाचिदश्विनापुरूण्यभिब्रह्माणिचक्षाथेऽऋषीणां । प्रतिप्रयातंवरमाजनायास्मेवामस्तु

(७।४।१५) आविश्ववारेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप् ।

सुमतिश्चनिष्ठा ॥ योवांयज्ञोनासत्याहविष्मान्कृतब्रह्मासमर्यो३भवाति । उपप्रयातंवरमावसिष्ठमिमाब्रह्माण्यृच्यंते
युवभ्यां ॥ इयंमनीषाऽइयमश्विनागीरिमांसुवृक्तिंवृषणाजुषेथां । इमाब्रह्माणियुवयून्यंग्मन्यूयंपात० ॥ १७ ॥
(७।५।१) अपस्वसुरुषसोनग्जिहीतेरिणक्तिकृष्णीररुषायपंथां । अश्वामघागोमघावांहुवेमदिवानक्तंशरुमस्मद्युयोतं ॥
उपायातंदाशुषेमर्त्यायरथेनवाममश्विनावहंता । युयुतमस्मदनिराममीवांदिवानक्तंमाध्वीत्रासीथांनः ॥ आवांरथ
मवमस्यांव्युष्टौसुम्नायवोवृषणोवर्तयंतु । स्यूमगभस्तिमृतयुग्भिरश्वैराश्विनावसुमंतंवहेथां ॥ योवांरथोनृपतीऽअस्ति
वोह्ळात्रिवंधुरोवसुमाँऽउस्रयामा । आनंऽएनानासत्योपयातमभियद्वांविश्वप्स्न्योजिगाति ॥ युवंच्यवानंजरसोमुमुक्तं
निपेदवंऽऊहथुराशुमश्वं । निरंहसस्तमसःस्पर्तमत्रिंनिजाहुषंशिथिरेधातमंतः ॥ इयंमनीषा० ॥ १८ ॥ (७।५।२)
आगोमतानासत्यारथेनाश्वावतापुरश्चंद्रेणयातं । अभिवांविश्वानियुतःसचंतेस्पार्हयाश्रियातन्वाशुभाना+ ॥ आनो
देवेभिरुपयातमर्वाक्सजोषसानासत्यारथेन । युवोर्हिनःसख्यापित्र्याणिसमानोबंधुरुततस्यवित्तं ॥ उदुस्तोमासोऽ
अश्विनोरबुध्रन्जामिब्रह्माण्युषसश्चदेवीः । आविवासन्रोदसीधिष्ण्येमेऽअच्छाविप्रोनासत्याविवक्ति ॥ विचेदुच्छंत्यश्वि
नाऽउषासःप्रवांब्रह्माणिकारवोभरंते । ऊर्ध्वंभानुंसवितादेवोऽअश्रेद्बृहदग्नयःसमिधाजरंते ॥ आपश्चातान्नासत्यापु

(७।५।१) अपस्वसुरितिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप्। (७।५।२) आगोमतेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौ

रस्तादाश्विनायातमधरादुदक्तात् । आविश्वतःपांचजन्येनरायायूयंपात० ॥ १९ ॥ (७।५।३) अतारिष्मतमस
स्पारमस्यप्रतिस्तोमंदेवयंतोदधानाः । पुरुदंसापुरुतमापुराजामर्त्याहवतेऽअश्विनागीः+ ॥ न्युप्रियोमनुषःसादिहो
तानासत्यायोयजतेवंदतेच । अश्नीतंमध्वोऽअश्विनाऽउपाकऽआवांवोचेविदथेषुप्रयस्वान् ॥ अहेमयज्ञंपथामुराणाऽ
इमांसुवृक्तिंवृषणाजुषेथां । श्रुष्टीवेवप्रेषितोवामबोधिप्रतिस्तोमैर्जरमाणोवसिष्ठः ॥ उपत्यावह्नीगमतोविशंनोरक्षोह
णासंभृतावीळुपाणी । समंधांस्यग्मतमत्सराणिमानोमर्धिष्टमागतंशिवेन ॥ आपश्चातान्नासत्या० ॥ २० ॥ (७।५।४)
इमाऽउवांदिविष्टयऽउस्राहवंतेऽअश्विना । अयंवामह्वेवसेशचीवसूविशंविशंहिगच्छथः ॥ युवंचित्रंददथुर्भोजनंनरा
चोदेथांसूनृतावते । अर्वाग्रथंसमनसानियच्छतंपिबतंसोम्यंमधु ॥ आयातमुपभूषतंमध्वःपिबतमश्विना । दुग्धंपयो
वृषणाजेन्यावसूमानोमर्धिष्टमागतं ॥ अश्वासोयेवामुपदाशुषोगृहंयुवांदीयंतिबिभ्रतः । मक्षूयुभिर्नराहयेभिरश्वि
नादेवायातमस्मयू ॥ अधाहयंतोऽअश्विनापृक्षःसचंतसूरयः । तायंसतोमघवद्भ्योध्रुवंयशश्छर्दिरस्मभ्यंनासत्या ॥
प्रयेययुरवृकासोरथाऽइवनृपातारोजनानां । उतस्वेनशवसाशूशुवुर्नरऽउतक्षियंतिसुक्षितिं ॥ २१ ॥ (७।५।५) व्यु१षा

त्रिष्टुप्। (७।५।३) अतारिष्मेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौत्रिष्टुप्। (७।५।४) इमाउवामितिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोश्विनौबृहतीद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः। (७।५।५) व्युषाआवइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठउषास्त्रिष्टुप्।

ऽआवोदिविजाऽऋतेनाविष्कृण्वानामहिमानमागात् । अपद्रुहस्तमऽआवरजुष्टमंगिरस्तमापथ्याऽअजीगः ॥ महे
नोऽअद्यसुवितायबोध्युषोमहेसौभगायप्रयंधि । चित्रंरयिंयशसंधेह्यस्मेदेविमर्तेषुमानुषिश्रवस्युं+ ॥ एतेत्येभान
वोदर्शतायाश्चित्राऽउषसोऽअमृतासऽआगुः । जनयंतोदैव्यानिव्रतान्यापृणंतोऽअंतरिक्षाव्यस्थुः ॥ एषास्यायुजाना
पराकात्पंचक्षितीःपरिसद्योजिगाति । अभिपश्यंतीवयुनाजनानांदिवोदुहिताभुवनस्यपत्नी ॥ वाजिनीवतीसूर्यस्ययो
षाचित्रामघारायऽईशेवसूनां । ऋषिष्टुताजरयंतीमघोन्युषाऽउच्छतिवह्निभिर्गृणाना+ ॥ प्रतिद्युतानामरुषासोऽअ
श्वाश्चित्राऽअदृश्रन्नुषसंवहंतः । यातिशुभ्राविश्वपिशारथेनदधातिरत्नंविधतेजनाय ॥ सत्यासत्येभिर्महतीमहद्भिर्दे
वीदेवेभिर्यजतायजत्रैः । रुजदृह्ळानिददुस्रियाणांप्रतिगावऽउषसंवावशंत ॥ नूनोगोमद्वीरवद्धेहिरत्नमुषोऽअश्वाव
त्पुरुभोजोऽअस्मे । मानोबर्हिःपुरुषतानिदेकर्यूयंपात० ॥ २२ ॥ (७।५।६) उदुज्योतिरमृतंविश्वजन्यंविश्वानरः
सवितादेवोऽअश्रेत् । क्रत्वादेवानामजनिष्टचक्षुराविरकर्भुवनंविश्वमुषाः+ ॥ प्रमेपंथादेवयानाऽअदृश्रन्नमर्धंतोवसु
भिरिष्कृतासः । अभूदुकेतुरुषसःपुरस्तात्प्रतीच्यागादधिहर्म्येभ्यः ॥ तानीदहानिबहुलान्यासन्याप्राचीनमुदितासू
र्यस्य । यतःपरिजारऽइवाचरंत्युषोददृक्षेनपुनर्यतीव ॥ तऽइद्देवानांसधमादऽआसन्नृतावानःकवयःपूर्व्यासः । गूह्ळं

(७।५।६) उदुज्योतिरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् ।

ज्योतिःपितरोऽअन्वविंदन्त्सत्यमंत्राऽअजनयन्नुषासं ॥ समानऽऊर्वेऽअधिसंगतासःसंजानतेनयतंतेमिथस्ते । तेदेवा
नांनमिनंतिव्रतान्यमर्धंतोवसुभिर्यादमानाः ॥ प्रतित्वास्तोमैरीळतेवसिष्ठाऽउषर्बुधःसुभगेतुष्टुवांसः । गवांनेत्रीवाज
पत्नीनऽउच्छोषःसुजातेप्रथमाजरस्व ॥ एषानेत्रीराधसःसूनृतानामुषाऽउच्छंतीरिभ्यतेवसिष्ठैः । दीर्घश्रुतंरयिमस्मे
दधानायूयंपात० ॥ २३ ॥ (७।५।७) उपोरुरुचेयुवतिर्नयोषाविश्वंजीवंप्रसुवंतीचरायै । अभूदग्निःसमिधेमानु
षाणामकर्ज्योतिर्बाधमानातमांसि ॥ विश्वंप्रतीचीसप्रथाऽउदस्थाद्रुशद्वासोबिभ्रतीशुक्रमश्वैत् । हिरण्यवर्णासुदृशी
कसंदृग्गवांमातानेत्र्यह्नामरोचि ॥ देवानांचक्षुःसुभगावहंतीश्वेतंनयंतीसुदृशीकमश्वं । उषाऽअदर्शिरश्मिभिर्व्यक्ता
चित्रामघाविश्वमनुप्रभूता ॥ अंतिवामादूरेऽअमित्रमुच्छोर्वींगव्यूतिमभयंकृधीनः । यावयद्द्वेषऽआभरावसूनिचोद
यराधोगृणतेमघोनि ॥ अस्मेश्रेष्ठेभिर्भानुभिर्विभाह्युषोदेविप्रतिरंतीनऽआयुः । इषंचनोदधतीविश्ववारेगोमदश्वाव
द्रथवच्चराधः ॥ यांत्वादिवोदुहितर्वर्धयंत्युषःसुजातेमतिभिर्वसिष्ठाः । सास्मासुधारयिमृष्वंबृहंतंयूयंपात० ॥२४॥
(७।५।८) प्रतिकेतवःप्रथमाऽअदृश्रन्नूर्ध्वाऽअस्याऽअंजयोविश्रयंते । उषोऽअर्वाचाबृहतारथेनज्योतिष्मतावाम
मस्मभ्यंवक्षि ॥ प्रतिषीमग्निर्जरतेसमिद्धःप्रतिविप्रासोमतिभिर्गृणंतः । उषायातिज्योतिषाबाधमानाविश्वातमांसिदु

(७।५।७) उपोरुरुचइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् । (७।५।८) प्रतिकेतवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणि-

रितापदेवी+ ॥ एताऽउत्याःप्रत्यंदृश्रन्पुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छंतीरुषसोविभातीः । अजीजनन्त्सूर्यंयज्ञमग्निमपाचीनंतमो
ऽअगादजुष्टं ॥ अचेतिदिवोदुहितामघोनीविश्वैपश्यंत्युषसंविभातीं । आस्थाद्रथंस्वधयायुज्यमानमायमश्वासःसुयु
जोवहंति ॥ प्रतित्वाद्यसुमनसोबुधंतास्माकासोमघवानोवयंच । तिल्विलायध्वमुषसोविभातीर्यूयंपात० ॥ २५ ॥
(७।५।९) व्युषाऽआवःपथ्या३जनानांपंचक्षितीर्मानुषीर्बोधयंती । सुसंदृग्भिरुक्षभिर्भानुमश्रेद्विसूर्योरोदसीचक्ष
सावः ॥ व्यंजतेदिवोऽअंतेष्वक्तून्विशोनयुक्ताऽउषसोयतंते । संतेगावस्तमऽआवर्तयंतिज्योतिर्यच्छंतिसवितेवबा
हू+ ॥ अभूदुषाऽइंद्रतमामघोन्यजीजनत्सुवितायश्रवांसि । विदिवोदेवीदुहितादधात्यंगिरस्तमासुकृतेवसूनि ॥ ता
वदुषोराधोऽअस्मभ्यंरास्वयावत्स्तोतृभ्योऽअरदोगृणाना । यांत्वाजज्ञुर्वृषभस्यारवेणविदृह्ळस्यदुरोऽअद्रेरौर्णोः ॥ देवं
देवंराधसेचोदयंत्यस्मद्र्यक्सूनृताऽईरयंती । व्युच्छंतीनःसनयेधियोधायूयंपात० ॥ २६ ॥ (७।५।१०) प्रतिस्तो
मेभिरुषसंवसिष्ठागीर्भिर्विप्रासःप्रथमाऽअबुध्रन् । विवर्तयंतींरजसीसमंतेऽआविष्कृण्वतींभुवनानिविश्वा ॥ एषास्या
नव्यमायुर्दधानागूढ्वीतमोज्योतिषोषाऽअबोधि । अग्रऽएतियुवतिरह्रयाणाप्राचिकितत्सूर्यंयज्ञमग्निं+ ॥ अश्वावती

र्वसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् । (७।५।९) व्युषाआवइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् । (७।५।१०) प्रतिस्तोमेभिरितितृच-
स्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठउषास्त्रिष्टुप् ।

गोमतीर्नऽउषासोवीरवतीःसदमुच्छंतुभद्राः । घृतंदुहानाविश्वतःप्रपीतायूयंपात० ॥ २७ ॥ ॥ इतिपंचमाष्टके
पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

सप्तत्रिंशाध्यायेवर्गाः ३७ सूक्तानि २१ ऋचः १५० ॥ त्यागः ॥ सूर्याये. मित्रावरुणाभ्या.१८ सूर्याये.३ मित्रावरुणाभ्या.३
सूर्याये.४ सूर्यमित्रावरुणेभ्य. मित्रावरुणाभ्या.१४ आदित्येभ्य.१० सूर्याये.३ मित्रावरुणाभ्या.३ अश्विभ्या.५६ उषस.३४
॥ इतिपंचमेपंचमः ॥

प्रत्युषट्प्रागाथंमिंद्रावरुणादशैंद्रावरुणंहजागतंतुंयुवांनरावांपंचंपुनीषेधीराष्टौवारुणंहरदत्सप्तप्रशुंध्युवंमंत्या
पाशविमोचनींमोषुपंचगायत्रंजगत्यंतंप्रवीरयासप्तवायव्यंह्यैंद्र्यश्वयाद्विवदुक्ताःकुविदंगावायोपंचंशुचिंन्वष्टावैं
द्राग्नंत्वियंवांद्वादशगायत्रमंत्यानुष्टुप्प्रक्षोदसाषट्सारस्वतंतुंतृतीयासरस्वतेबृहदुप्रगाथःप्रस्तारपंक्तिःपरास्ति
स्रोगायत्र्यःसरस्वतेयज्ञेदशैंद्र्यादिंबार्हस्पत्यमंत्यैंद्रीचंतृतीयानवम्यावैंद्राब्राह्मणस्पत्यैअध्वर्यवःसप्तोक्तदेवतांत्या
परोवैष्णवंतूरुमित्यैंद्र्यश्वतिस्रोनूमर्तः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (७।५।११) प्रत्युंऽअदर्श्यायत्युं१च्छंतींदुहितादिवः । अपोमहिंव्ययतिचक्षसेतमोज्योतिष्कृ

(७।५।११) प्रत्युअदर्शीतिषड्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठउषाबृहतीद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः ।

णोतिसूनरी ॥ उदुस्रियाःसृजतेसूर्यःसचाँऽउद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् । तवेदुषोव्युषिसूर्यस्यचसंभक्तेनगमेमहि ॥ प्रतित्वा
दुहितर्दिवऽउषोजीराऽअभुत्स्महि । यावहसिपुरुस्पार्हंवनन्वतिरत्नंनदाशुषेमयः ॥ उच्छंतीयाकृणोषिमंहनामहिप्र
ख्यैदेविस्वर्दृशे । तस्यास्तेरत्नभाजऽईमहेवयंस्याममातुर्नसूनवः ॥ तच्चित्रंराधऽआभरोषोयद्दीर्घश्रुत्तमं । यत्तेदिवो
दुहितर्मर्तभोजनंतद्रास्वभुनजामहै ॥ श्रवःसूरिभ्योऽअमृतंवसुत्वनंवाजाँऽअस्मभ्यंगोमतः । चोदयित्रीमघोनःसूनृ
तावत्युषाऽउच्छदपस्रिधः ॥ १ ॥ (७।५।१२) इंद्रावरुणायुवमध्वरायनोविशेजनायमहिशर्मयच्छतं । दीर्घप्रय
ज्युमतियोवनुष्यतिवयंजयेमपृतनासुदूढ्यः* ॥ सम्राळन्यःस्वराळन्यऽउच्यतेवांमहांताविंद्रावरुणामहावसू । विश्वे
देवासःपरमेव्योमनिसंवामोजोवृषणासंबलँदधुः ॥ अन्वपांखान्यतृंतमोजसासूर्यमैरयतंदिविप्रभुं । इंद्रावरुणामदे
ऽअस्यमायिनोपिन्वतमपितःपिन्वतंधियः ॥ युवामिद्युत्सुपृतनासुवह्नयोयुवांक्षेमस्यप्रसवेमितज्ञवः । ईशानावस्वऽ
उभयस्यकारवऽइंद्रावरुणासुहवाहवामहे ॥ इंद्रावरुणायदिमानिचक्रथुर्विश्वाजातानिभुवनस्यमज्मना । क्षेमेणमि
त्रोवरुणंदुवस्यतिमरुद्भिरुग्रःशुभमन्यऽईयते ॥ २ ॥ महेशुल्कायवरुणस्यनुत्विषऽओजोमिमातेध्रुवमस्ययत्स्वं । अ
जामिमन्यःश्नथयंतमातिरद्दभ्रेभिरन्यःप्रवृणोतिभूयसः ॥ नतमंहोनदुरितानिमर्त्यमिंद्रावरुणानतपःकुतश्चन ।

(७।५।१२) इंद्रावरुणेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रावरुणौजगती ।

यस्यदेवागच्छथोवीथोऽअध्वरंनतंमर्तस्यनशतेपरिह्वृतिः ॥ अर्वाङ्नरादैव्येनावसागतंश्रृणुतंहवंयदिमेजुजोषथः ।
युवोर्हिसख्यमुतवायदाप्यंमार्डीकमिंद्रावरुणानियच्छतं ॥ अस्माकमिंद्रावरुणाभरेभरेपुरोयोधाभवतंकृष्ट्योजसा ।
यद्वाँहवंतऽउभयेऽअधस्पृधिनरस्तोकस्यतनयस्यसातिषु ॥ अस्मेऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअर्यमाद्युम्नंयच्छंतुमहिशर्मसप्रथः ।
अवध्रंज्योतिरदितेर्ऋतावृधोदेवस्यश्लोकंसवितुर्मनामहे ॥ ३ ॥ (७।५।१३) युवांनरापश्यमानासऽआप्यंप्राचाग
व्यंतःपृथुपर्शवोययुः । दासाचवृत्राहतमार्याणिचसुदासमिंद्रावरुणावसावतं ॥ यत्रानरःसमयंतेकृतध्वजोयस्मिन्ना
जाभवतिकिंचनप्रियं । यत्राभयंतेभुवनास्वर्दृशस्तत्रानऽइंद्रावरुणाधिवोचतं ॥ संभूम्याऽअंताध्वसिराऽअदृक्षतेंद्राव
रुणादिविघोषऽआरुहत् । अस्थुर्जनानामुपमामरातयोर्वागवसाहवनश्रुतागतं ॥ इंद्रावरुणावधनाभिरप्रतिभेदंवन्वं
ताप्रसुदासमावतं । ब्रह्माण्येषांश्रृणुतंहवीमनिसत्यातृत्सूनामभवत्पुरोहितिः ॥ इंद्रावरुणावभ्यातपंतिमाघान्यर्योव
नुषामरातयः । युवंहिवस्वऽउभयस्यराजथोधस्मानोवतंपार्येदिवि+ ॥ ४ ॥ युवांहवंतऽउभयासऽआजिष्विंद्रंचव
स्वोवरुणंचसातये । यत्रराजभिर्दशभिर्निबाधितंप्रसुदासमावतंतृत्सुभिःसह+ ॥ दशराजानःसमिताऽअयज्यवःसु
दासमिंद्रावरुणानयुयुधुः । सत्यानृणामद्मसदामुपस्तुतिर्देवाऽएषामभवन्देवहूतिषु ॥ दाशराज्ञेपरियत्तायविश्वतः

(७।५।१३) युवांनरेतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रावरुणौजगती ।

सुदासऽइंद्रावरुणावशिक्षतं । श्वित्यंचोयत्रनमसाकपर्दिनोधियाधीवंतोऽअसपंततृत्सवः ॥ वृत्राण्यन्यःसमिथेषुजि
घ्नतेव्रतान्यन्योऽअभिरक्षतेसदा । हवामहेवांवृषणासुवृक्तिभिरस्मेऽइंद्रावरुणाशर्मयच्छतं ॥ अस्मेऽइंद्रोवरुणोमित्रोऽअ
र्यमाद्युम्नंयच्छंतुमहिशर्मसप्रथः । अवध्रंज्योतिरदितेर्ऋतावृधोदेवस्यश्लोकंसवितुर्मनामहे ॥ ५ ॥ (७।५।१४) आ
वांराजानावध्वरेववृत्यांहव्येभिरिंद्रावरुणानमोभिः । प्रवांघृताचीबाह्वोर्दधानापरित्मनाविषुरूपाजिगाति ॥ युवोरा
ष्ट्रंबृहदिन्वतिद्यौर्यौसेतृभिररज्जुभिःसिनीथः । परिनोहेळोवरुणस्यवृज्याऽउरुंनऽइंद्रःकृणवदुलोकं+ ॥ कृतंनोयज्ञं
विदथेषुचारुंकृतंब्रह्माणिसूरिषुप्रशस्ता । उपोरयिर्देवजूतोनऽएतुप्रणःस्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेतं ॥ अस्मेऽइंद्रावरुणा
विश्ववारंरयिंधत्तंवसुमंतंपुरुक्षुं । प्रयऽआदित्योऽअनृतामिनात्यमिताशूरोदयतेवसूनि ॥ इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीःप्रा
वत्तोकेतनयेतूतुजाना । सुरत्नासोदेववीतिंगमेमयूयंपात० ॥ ६ ॥ (७।५।१५) पुनीषेवामरक्षसंमनीषांसोममिं
द्रायवरुणायजुह्वत् । घृतप्रतीकामुषसंनदेवींतानोयामन्नुरुष्यतामभीके ॥ स्पर्धंतेवाऽउदेवहूयेऽअत्रयेषुध्वजेषुदिद्य
वःपतंति । युवंताँऽइंद्रावरुणावमित्रान्हतंपराचःशर्वाविषूचः ॥ आपश्चिद्धिस्वयशसःसदःसुदेवीरिंद्रंवरुणंदेवताधुः ।
कृष्टीरन्योधारयतिप्रविक्तावृत्राण्यन्योऽअप्रतीनिहंति ॥ ससुक्रतुर्ऋतचिदस्तुहोतायऽआदित्यशवसावांनमस्वान् ।

(७।५।१४) आवांराजानावितिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रावरुणौत्रिष्टुप् । (७।५।१५) पुनीषेवामितिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणि

आववर्तदवसेवांहविष्मानसदित्ससुवितायप्रयस्वान् ॥ इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीःप्रावत्तोकेतनयेतूतुजाना । सुरत्नासो
देववीतिंगमेमयूयंपात० ॥ ७ ॥ (७।५।१६) धीरात्वस्यमहिनाजनूंषिवियस्तस्तंभरोदसीचिदुर्वी । प्रनाकमृष्वंनु
नुदेबृहंतंद्वितानक्षत्रंपप्रथच्चभूम ॥ उतस्वयातन्वा३संवदेतत्कदान्वं१तर्वरुणेभुवानि । किंमेहव्यमहृणानोजुषेतक
दामृळीकंसुमनाऽअभिख्यं ॥ पृच्छेतदेनोवरुणदिदृक्षूपोऽएमिचिकितुषोविपृच्छं । समानमिन्मेकवयश्चिदाहुरयं
हतुभ्यंवरुणोहृणीते ॥ किमागऽआसवरुणज्येष्ठंयत्स्तोतारंजिघांससिसखायं । प्रतन्मेवोचोदूळभस्वधावोवत्वाने
नानमसातुरऽइयां ॥ अवद्रुग्धानिपित्र्यासृजानोवयावयंचकृमातनूभिः । अवराजन्पशुतृपंनतायुंसृजावत्संनदाम्नो
वसिष्ठं ॥ नसःस्वोदक्षोवरुणध्रुतिःसासुरामन्युर्विभीदकोऽअचित्तिः । अस्तिज्यायान्कनीयसऽउपारेस्वप्नश्चनेदनृ
तस्यप्रयोता+ ॥ अरंदासोनमीह्ळुषेकराण्यहंदेवायभूर्णयेनागाः । अचेतयदचितोदेवोऽअर्योगृत्संरायेकवितरोजुना
ति ॥ अयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावोहृदिस्तोमऽउपश्रितश्चिदस्तु । शंनःक्षेमेशमुयोगेनोऽअस्तुयूयंपातस्वस्तिभिः० ॥ ८ ॥
(७।५।१७) रदत्पथोवरुणःसूर्यायप्रार्णांसिसमुद्रियानदीनां । सर्गोनसृष्टोऽअर्वतीर्ऋतायन्चकारमहीरवनीरहभ्यः ॥
आत्मातेवातोरजऽआनवीनोत्पशुर्नभूर्णिर्यवसेससवान् । अंतर्महीबृहतीरोदसीमेविश्वातेधामवरुणप्रियाणि ॥ परि

वसिष्ठइंद्रावरुणौत्रिष्टुप् । (७।५।१६) धीरात्वित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुप् । (७।५।१७) रदत्पथइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्य

स्पशोवरुणस्यस्मदिष्टाऽउभेपश्यंतिरोदसीसुमेके । ऋतावानःकवयोयज्ञधीराःप्रचेतसोयऽइषयंतमन्म ॥ उवाचमेवरुणोमेधिरायत्रिःसप्तनामाघ्न्याबिभर्ति । विद्वान्पदस्यगुह्यानवोचद्युगायविप्रऽउपरायशिक्षन् ॥ तिस्रोद्यावोनिहिताऽअंतरस्मिन्तिस्रोभूमीरुपराःषड्विधानाः । गृत्सोराजावरुणश्चक्रऽएतंदिविप्रेंखंहिरण्ययंशुभेकं+ ॥ अवसिंधुंवरुणोद्यौरिवस्थाद्द्रप्सोनश्वेतोमृगस्तुविष्मान् । गंभीरशंसोरजसोविमानःसुपारक्षत्रःसतोऽअस्यराजा ॥ योमृळयातिचक्रुषेचिदागोवयंस्याममवरुणेऽअनागाः । अनुव्रतान्यदितेर्ऋधंतोयूयंपात० ॥ ९ ॥ (७।५।१८) प्रशुंध्युवंवरुणायप्रेष्ठांमतिंवसिष्ठमीळ्हुषेभरस्व । यईमर्वांचंकरतेयजत्रंसहस्रामघंवृषणंबृहंतं ॥ अधान्वस्यसंदृशंजगन्वानग्नेरनीकंवरुणस्यमंसि । स्व१र्यदश्मन्नधिपाऽउऽअंधोभिमावपुर्दृशयेनिनीयात् ॥ आयद्रुहाववरुणश्चनावंप्रयत्समुद्रमीरयावमध्यं । अधियदपांस्नुभिश्चरावप्रप्रेंखऽईंखयावहैशुभेकं+ ॥ वसिष्ठंहवरुणोनाव्याधादृषिंचकारस्वपामहोभिः । स्तोतारंविप्रःसुदिनत्वेऽअह्नांयान्नुद्यावस्ततनन्यादुषासः ॥ क्व१त्यानिनौसख्याबभूवुःसचावहेयदवृकंपुराचित् । बृहंतंमानंवरुणस्वधावःसहस्रद्वारंजगमागृहंते ॥ यऽआपिर्नित्योवरुणप्रियःसन्त्वामागांसिकृणवत्सखाते । मातऽएनस्वंतोयक्षिन्भुजेमयंधिष्माविप्रःस्तुवतेवरूथं ॥ ध्रुवासुत्वासुक्षितिषुक्षियंतोव्य१स्मत्पाशंवरुणोमुमोचत् । अवोवन्वानाऽअदितेरु

मैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुप् । (७।५।१८) प्रशुंध्युवमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवरुणस्त्रिष्टुबंत्याजगती । (अंत्यापाशवि-

पस्थाद्यूयंपात० ॥ १० ॥ (७।५।१९) मोषुवरुणमृन्मयंगृहंराजन्नहंगमं । मृळासुक्षत्रमृळय ॥ यदेमिप्रस्फुरन्निवदृतिर्नध्मातोऽअद्रिवः । मृळा० ॥ क्रत्वःसमहदीनताप्रतीपंजगमाशुचे । मृळा० ॥ अपांमध्येतस्थिवांसंतृष्णाविदज्जरितारं । मृळा० ॥ यत्किंचेदंवरुणदैव्येजनेभिद्रोहंमनुष्या३श्चरामसि । अचित्तीयत्तवधर्मायुयोपिममानस्तस्मादेनसोदेवरीरिषः ॥ ११ ॥ (७।६।१) प्रवीरयाशुचयोदद्रिरेवामध्वर्युभिर्मधुमंतःसुतासः । वहवायोनियुतोयाह्यच्छापिबासुतस्यांधसोमदाय ॥ ईशानायप्रहुतिंयस्तऽआनट्शुचिंसोमंशुचिपास्तुभ्यंवायो । कृणोषितंमर्त्येषुप्रशस्तंजातोजातोजायतेवाज्यस्य ॥ रायेनुयंजज्ञतूरोदसीमेरायेदेवीधिषणाधातिदेवं । अधवायुंनियुतःसश्चतस्वाऽउतश्वेतंवसुधितिंनिरेके+ ॥ उच्छन्नुषसःसुदिनाऽअरिप्राऽउरुज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः । गव्यंचिदूर्वमुशिजोविवव्रुस्तेषामनुप्रदिवःसस्रुरापः ॥ तेसत्येनमनसादीध्यानाःस्वेनयुक्तासःक्रतुनावहंति । इंद्रवायूवीरवाहंरथंवामीशानयोरभिपृक्षःसचंते ॥ ईशानासोयेदधतेस्वर्णोगोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः । इंद्रवायूसूरयोविश्वमायुरर्वद्भिर्वीरैःपृतनासुसह्युः ॥ अर्वंतोनश्रवसोभिक्षमाणाऽइंद्रवायूसुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः । वाजयंतःस्ववसेहुवेमयूयंपात० ॥ १२ ॥ (७।६।२) कुवि

मोचनीतिगुणः) (७।५।१९) मोषुवरुणेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवरुणोगायत्र्यंत्याजगती । (७।६।१) प्रवीरयेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःआद्यानांचतसृणांवायुरंत्यानांतिसृणामिंद्रवायूत्रिष्टुप् । (७।६।२) कुविदंगेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठ

दंगनमसायेवृधासःपुरादेवाऽअनवद्यासऽआसन् । तेवायवेमनवेबाधितायावासयन्नुषसंसूर्येण ॥ उशंतादूतानदभा
यगोपामासश्चपाथःशरदश्चपूर्वीः । इंद्रवायूसुष्टुतिर्वामियानामार्डीकमीट्टेसुवितंचनव्यं ॥ पीवोऽअन्नाँरयिवृधःसुमे
धाःश्वेतःसिषक्तिनियुतामभिश्रीः । तेवायवेसमनसोवितस्थुर्विश्वेन्नरःस्वपत्यानिचक्रुः ॥ यावत्तरस्तन्वो३यावदोजो
यावन्नरश्चक्षसादीध्यानाः । शुचिंसोमंशुचिपापातमस्मेऽइंद्रवायूसदतंबर्हिरेदं ॥ नियुवानानियुतःस्पार्हवीराऽइंद्रवायू
सरथंयातमर्वाक् । इदंहिवांप्रभृतंमध्वोऽअग्रमधप्रीणानाविमुमुक्तमस्मे ॥ यावांशतंनियुतोयाःसहस्रमिंद्रवायूविश्व
वाराःसचंते । आभिर्यातंसुविदत्राभिरर्वाक्पातंनराप्रतिभृतस्यमध्वः ॥ अर्वंतोनश्रवसोभिक्षमाणाऽइंद्रवायूसुष्टुति
भिर्वसिष्ठाः । वाजयंतःस्ववसेहुवेमयूयंपात० ॥ १३ ॥ (७।६।३) आवायोभूषशुचिपाऽउपनःसहस्रंतेनियुतोवि
श्ववार । उपोतेऽअंधोमद्यमयामियस्यदेवदधिषेपूर्वपेयं ॥ प्रसोताजीरोऽअध्वरेष्वस्थात्सोममिंद्रायवायवेपिबध्यै ।
प्रयद्वांमध्वोऽअग्रियंभरंत्यध्वर्यवोदेवयंतःशचीभिः ॥ प्रयाभिर्यासिदाश्वांसमच्छानियुद्भिर्वायविष्टयेदुरोणे । निनो
रयिंसुभोजसंयुवस्वनिवीरंगव्यमश्व्यंचराधः ॥ येवायवऽइंद्रमादनासऽआदेवासोनितोशनासोऽअर्यः । घ्नंतोवृत्रा
णिसूरिभिःष्यामसासह्वांसोयुधानृभिरमित्रान् ॥ आनोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरंसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञं । वायो

इंद्रवायूआद्यातृतीययोर्वायुस्त्रिष्टुप् । (७।६।३) आवायवितिपंचर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोवायुर्द्वितीयाचतुर्थ्योरिंद्रवायूत्रिष्टुप् ।

ऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयंपात० ॥ १४ ॥ (७।६।४) शुचिंनुस्तोमंनवजातमद्येंद्राग्नीवृत्रहणाजुषेथां । उभाहि
वांसुहवाजोहवीमिताबाजंसद्यऽउशतेधेष्ठा ॥ तासानसीशवसानाहिभूतंसाकंवृधाशवसाशूशुवांसा । क्षयंतौरायोय
वसस्यभूरेःपृंक्तंवाजस्यस्थविरस्यघृष्वेः ॥ उपोहयद्विदथंवाजिनोगुर्धीभिर्विप्राःप्रमतिमिच्छमानाः । अर्वंतोनकाष्ठां
नक्षमाणाऽइंद्राग्नीजोहुवतोनरस्ते+ ॥ गीर्भिर्विप्रःप्रमतिमिच्छमानऽईट्टेरयिंयशसंपूर्वभाजं । इंद्राग्नीवृत्रहणासुवज्रा
प्रनोनव्येभिस्तिरतंदेष्णैः+ ॥ संयन्महीमिथतीस्पर्धमानेतनूरुचाशूरसातायतैते । अदेवयुंविदथेदेवयुभिःसत्राहतं
सोमसुताजनेन ॥ १५ ॥ इमामुषुसोमसुतिमुपनऽएंद्राग्नीसौमनसाययातं । नूचिद्धिपरिमम्नाथेऽअस्मानावांशश्व
द्भिर्ववृतीयवाजैः ॥ सोऽअग्नऽएनानमसासमिद्धोच्छामित्रंवरुणमिंद्रंवोचेः । यत्सीमागश्चकृमातत्सुमृळतदर्यमादि
तिःशिश्रथंतु ॥ एताऽअग्नऽआशुषाणासऽइष्टीर्युवोःसचाभ्यश्यामवाजान् । मेंद्रोनोविष्णुर्मरुतःपरिख्यन्यूयंपात०
॥ १६ ॥ (७।६।५) इयंवामस्यमन्मनऽइंद्राग्नीपूर्व्यस्तुतिः । अभ्राद्वृष्टिरिवाजनि ॥ शृणुतंजरितुर्हवमिंद्राग्नीव
नतंगिरः । ईशानापिप्यतंधियः ॥ मापापत्वायनोनरेंद्राग्नीमाभिशस्तये । मानोरीरधतंनिदे ॥ इंद्रेऽअग्नानमोबृह
त्सुवृक्तिमेरयामहे । धियाधेनाऽअवस्यवः ॥ ताहिशश्वंतऽईळतऽइत्थाविप्रासऽऊतये । सबाधोवाजसातये ॥ ता

(७।६।४) शुचिंन्वित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्राग्नीत्रिष्टुप् । (७।६।५) इयंवामितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्राग्नी

वाँगीर्भिर्विँपन्यवःप्रयस्वंतोहवामहे । मेधसातासनिष्यवः ॥ १७ ॥ इंद्राग्नीऽअवसागतमस्मभ्यंचर्षणीसहा । मा
नोदुःशंसऽईशत ॥ माकस्यनोऽअररुषोधूर्तिःप्रणङ्मर्त्यस्य । इंद्राग्नीशर्मयच्छतं ॥ गोमद्धिरण्यवद्वसुयद्वामश्वावदी
महे । इंद्राग्नीतद्वनेमहि ॥ यत्सोमऽआसुतेनरऽइंद्राग्नीऽअजोहवुः । सप्तीवंतासपर्यवः ॥ उक्थेभिर्वृत्रहंतमायामँ
दानाचिदागिरा । आंगूषैराविवासतः ॥ ताविद्दुःशंसंमर्त्यंदुर्विद्वांसंरक्षस्विनं । आभोगंहन्मनाहतमुदधिंहन्मनाह
तं ॥ १८ ॥ (७।६।६) प्रक्षोदसाधायसासस्रऽएषासरस्वतीधरुणमायसीपूः । प्रबाबधानारथ्येवयातिविश्वाऽअ
पोमहिनासिंधुरन्याः+ ॥ एकाचेतत्सरस्वतीनदीनांशुचिर्यतीगिरिभ्यऽआसमुद्रात् । रायश्चेतंतीभुवनस्यभूरेर्घृतंप
योदुदुहेनाहुषाय ॥ सवावृधेनर्योयोषणासुवृषाशिशुर्वृषभोयज्ञियासु । सवाजिनंमघवद्भ्योदधातिविसातयेतन्वंमा
मृजीत ॥ उतस्यानःसरस्वतीजुषाणोपश्रवत्सुभगायज्ञेऽअस्मिन् । मितज्ञुभिर्नमस्यैरियानारायायुजाचिदुत्तरासखि
भ्यः ॥ इमाजुह्वानायुष्मदानमोभिःप्रतिस्तोमंसरस्वतिजुषस्व । तवशर्मन्प्रियतमेदधानाऽउपस्थेयामशरणंनवृक्षं+ ॥
अयमुतेसरस्वतिवसिष्ठोद्वारावृतस्यसुभगेव्यावः । वर्धशुभ्रेस्तुवतेरासिवाजान्यूयंपात० ॥ १९ ॥ (७।६।७) बृहदु

गायत्र्यंत्यानुष्टुप्। (७।६।६)प्रक्षोदसेतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसरस्वतीतृतीयायाःसरस्वांस्त्रिष्टुप्। (७।६।७) बृहदुगायिषइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःसरस्वतीअंत्यानांतिसृणांसरस्वान्आद्याबृहतीद्वितीयासतोबृहतीतृतीयाप्रस्तारपंक्तिःअंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः।

गायिषेवचोसुर्यानदीनां । सरस्वतीमिन्महयासुवृक्तिभिःस्तोमैर्वसिष्ठरोदसी ॥ उभेयत्तेमहिनाशुभ्रेऽअंधसीऽअ
धिक्षियंतिपूरवः । सानोबोध्यवित्रीमरुत्सखाचोदराधोमघोनां ॥ भद्रमिद्भद्राकृणवत्सरस्वत्यकवारीचेततिवाजिनी
वती । गृणानाजमदग्निवत्स्तुवानाचवसिष्ठवत्+ ॥ जनीयंतोन्वग्रवःपुत्रीयंतःसुदानवः । सरस्वंतंहवामहे ॥ येतेस
रस्वऽऊर्मयोमधुमंतोघृतश्चुतः । तेभिर्नोऽविताभव ॥ पीपिवांसंसरस्वतःस्तनंयोविश्वदर्शतः । भक्षीमहिप्रजामिषं
॥ २० ॥ (७।६।८) यज्ञेदिवोनृषदनेपृथिव्यानरोयत्रदेवयवोमदंति । इंद्राययत्रसवनानिसुन्वेगमन्मदायप्रथमंवय
श्च ॥ आदैव्यावृणीमहेवांसिबृहस्पतिर्नोमहऽआसखायः । यथाभवेममीह्ळुषेऽअनागायोनोदातापरावतःपितेव ॥
तमुज्येष्ठंनमसाहविर्भिःसुशेवंब्रह्मणस्पतिंगृणीषे । इंद्रंश्लोकोमहिदैव्यःसिषक्तुयोब्रह्मणोदेवकृतस्यराजा ॥ सऽआ
नोयोनिंसदतुप्रेष्ठोबृहस्पतिर्विश्ववारोयोऽअस्ति । कामोरायःसुवीर्यस्यतंदात्पर्षन्नोऽअतिसश्चतोऽअरिष्टान् ॥ तमानो
ऽअर्कममृतायजुष्टमिमेधासुरमृतासःपुराजाः । शुचिक्रंदंयजतंपस्त्यानांबृहस्पतिमनर्वाणंहुवेम ॥ २१ ॥ तंशग्मा
सोऽअरुषासोऽअश्वाबृहस्पतिंसहवाहोवहंति । सहश्चिद्यस्यनीलवत्सधस्थंनभोनरूपमरुषंवसानाः ॥ सहिशुचिःशत
पत्रःसशुंध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरःस्वर्षाः । बृहस्पतिःसस्वावेशऽऋष्वःपुरूसखिभ्यऽआसुतिंकरिष्ठः ॥ देवीदेवस्यरोद

(७।६।८)यज्ञेदिवइतिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोबृहस्पतिःआद्यायाइंद्रःतृतीयानवम्योरिंद्राब्रह्मणस्पतीअंत्यायाइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप्

सीजनित्रीबृहस्पतिंवावृधतुर्महित्वा । दक्षाय्यायदक्षतासखायःकरद्ब्रह्मणेसुतरासुगाधा+ ॥ इयंवांब्रह्मणस्पतेसुवृ
क्तिर्ब्रह्मेंद्रायवज्रिणेऽअकारि । अविष्टंधियोजिगृतंपुरंधीर्जजस्तमर्योवनुषामरातीः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वोदिव्य
स्येशाथेऽउतपार्थिवस्य । धत्तंरयिंस्तुवतेकीरयेचिद्यूयंपात॰ ॥ २२ ॥ (७।६।९) अध्वर्यवोरुणंदुग्धमंशुंजुहोतन
वृषभायक्षितीनां । गौराद्वेदीयाँऽअवपानमिंद्रोविश्वाहेद्यातिसुतसोममिच्छन्+ ॥ यद्दधिषेप्रदिविचार्वन्नंदिवेदिवे
पीतिमिदस्यवक्षि । उतहृदोतमनसाजुषाणऽउशन्निंद्रप्रस्थितान्पाहिसोमान् ॥ जज्ञानःसोमंसहसेपपाथप्रतेमाताम
हिमानमुवाच । एंद्रपप्राथोर्व१ंतरिक्षंयुधादेवेभ्योवरिवश्चकर्थ ॥ यद्बोधयामहतोमन्यमानान्त्साक्षामतान्बाहुभिः
शाशदानान् । यद्वानृभिर्वृतऽइंद्राभियुध्यास्तंत्वयाजिंसौश्रवसंजयेम ॥ प्रेंद्रस्यवोचंप्रथमाकृतानिप्रनूतनामघवाया
चकार । यदेददेवीरसहिष्टमायाऽअथाभवत्केवलःसोमोऽअस्य ॥ तवेदंविश्वमभितःपशव्यं१यत्पश्यसिचक्षसासूर्य
स्य । गवामसिगोपतिरेकऽइंद्रभक्षीमहितेप्रयतस्यवस्वः ॥ बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वोदिव्यस्येशाथेऽउतपार्थिवस्य ।
धत्तंरयिंस्तुवतेकीरयेचिद्यूयंपात॰ ॥ २३ ॥ (७।६।१०) परोमात्रयातन्वावृधाननतेमहित्वमन्वश्नुवंति । उभेते

(७।६।९) अध्वर्यवइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रोंत्यायाइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप् । (७।६।१०) परोमात्रयेतिसप्तर्चस्य
सूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविष्णुःउरुंयज्ञायेतितिसृणामिंद्राविष्णूत्रिष्टुप् ।

विद्मरजसीपृथिव्याविष्णोदेवत्वंपरमस्यवित्से ॥ नतेविष्णोजायमानोनजातोदेवमहिम्नःपरमंतमाप । उदस्तभ्नाना
कमृष्वंबृहंतंदाधर्थप्राचींककुभंपृथिव्याः+ ॥ इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयवसिनीमनुषेदशस्या । व्यस्तभ्नारोदसीवि
ष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमभितोमयूखैः ॥ उरुंयज्ञायचक्रथुरुलोकंजनयंतासूर्यमुषासमग्निं । दासस्यचिद्वृषशिप्रस्यमाया
जघ्नथुर्नरापृतनाज्येषु ॥ इंद्राविष्णूदृंहिताःशंबरस्यनवपुरोनवतिंचश्नथिष्टं । शतंवर्चिनःसहस्रंचसाकंहथोऽअप्रत्य
सुरस्यवीरान्+ ॥ इयंमनीषाबृहतीबृहंतोरुक्रमातवसावर्धयंती । ररेवांस्तोमंविदथेषुविष्णोपिन्वतमिषोवृजनेष्विंद्र ॥
वषट्तेविष्णवासऽआकृणोमितन्मेजुषस्वशिपिविष्टहव्यं । वर्धंतुत्वासुष्टुतयोगिरोमेयूयंपात॰ ॥ २४ ॥ (७।६।११)
नूमर्तोदयतेसनिष्यन्योविष्णवऽउरुगायायदाशत् । प्रयःसत्राचामनसायजातऽएतावंतंनर्यमाविवासात् ॥ त्वंवि
ष्णोसुमतिंविश्वजन्यामप्रयुतामेवयावोमतिंदाः । पर्चोयथानःसुवितस्यभूरेरश्वावतःपुरुश्चंद्रस्यरायः+ ॥ त्रिर्देवःपृ
थिवीमेषऽएतांविचक्रमेशतर्चसंमहित्वा । प्रविष्णुरस्तुतवसस्तवीयान्त्वेषंह्यस्यस्थविरस्यनाम ॥ विचक्रमेपृथिवीमे
षऽएतांक्षेत्रायविष्णुर्मनुषेदशस्यन् । ध्रुवासोऽअस्यकीरयोजनासऽउरुक्षितिंसुजनिमाचकार ॥ प्रतत्तेऽअद्यशिपिवि
ष्टनामार्यःशंसामिवयुनानिविद्वान् । तंत्वागृणामितवसमतव्यान्क्षयंतमस्यरजसःपराके+ ॥ किमित्तेविष्णोपरिचक्ष्यं

(७।६।११) नूमर्तइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठोविष्णुस्त्रिष्टुप् ।

भू॒त्प्रयद्व॒क्षे॑शि॑पिवि॒ष्टोऽअ॑स्मि । माव॒र्पो॑ऽअ॒स्मदप॑गूह॒ऽए॒तद्यद॒न्यरू॑पःसमि॒थेब॒भूथ॑ ॥ वष॑ट्तेविष्णव॒ासऽआकृ॑णो मि॒तन्मे॑जुषस्वशिपिविष्टह॒व्यं । वर्धं॑तुत्वासुष्टु॒तयो॒गिरो॑मेयू॒यंपा॑त० ॥ २५ ॥ इतिपंचमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

अष्टत्रिंशाध्यायेवर्गाः २५ सूक्तानि २० ऋचः १४५ ॥ त्यागः ॥ उषस.६ इंद्रावरुणाभ्या.३० वरुणाये.२७ वायव. ४ इंद्रवायुभ्या.३ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या.४ वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्रवायुभ्या. वायव. इंद्राग्निभ्या.२० सरस्वत्या.२ सरस्वत. सरस्वत्या.६ सरस्वत.३ इंद्राये. बृहस्पतय. इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. बृहस्पतय.५ इंद्राब्रह्मणस्पतिभ्या. इंद्राबृहस्पतिभ्या. इंद्राये.६ इंद्राबृहस्पतिभ्या. विष्णव.३ इंद्राविष्णुभ्या.३ विष्णव.८ ॥ इतिपंचमेषष्ठः ॥

तिस्रःषट्पार्जन्यंतुपर्जन्यायतृचंगायत्रंद्वितीयापादनिचृदेतेकुमारआग्नेयोपश्यद्वसिष्ठएववावृष्टिकामःसंवत्सरंदशपर्जन्यस्तुतिःसंहृष्टान्मंडूकांस्तुष्टावाद्यानुष्टुबिंद्रासोमापंचाधिकैंद्रासोमंराक्षोघ्नंशापाभिशापप्रायंषट्सप्तवाद्याजगत्यएकविंशीत्रयोविंश्यौचाष्टादशीमारुतीचदशमीचतुर्दश्यावाग्नेय्यौदैव्यैकादश्यंत्यानुष्टुन्नवमीद्वादशीत्रयोदशीसौम्यःसप्तदशीग्राव्ण्यष्टमीषोळश्यावैंद्र्यौप्रवर्तयेतिचतस्रऐंद्र्योमानोरक्षइत्यृषेरात्मानआशीरुत्तरोर्धर्चैःपृथिव्यंतरिक्षं*दैवतःपरंगायत्रंप्राग्वत्सप्रैंऋषिश्चानुक्तगोत्रःप्राङ्मत्स्यात्काण्वोष्टमंमंडलंमाचिच्चतुस्त्रिंशन्मेधातिथिमेध्यातिथीऐंद्रंबार्हतंद्विप्रगाथादिद्वित्रिष्टुबंतमाद्यंद्वृचंप्रगाथोपश्यत्सघौरःसन्भ्रातुःकण्वस्यपुत्रतामगात्प्लायोगिश्चासंगोयःस्त्रीभूत्वापुमानभूत्समेध्यातिथयेदानंदत्त्वास्तुहिस्तुहीतिचतसृभिरात्मानंतुष्टावपत्नीचास्यांगिरसीशश्वतीपुंस्त्वमुपलभ्यैनंप्रीतांत्ययातुष्टावेदंवसोद्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरांगिरसश्चप्रियमेधःस्वादवोनुष्टुबंत्याभ्यांमेधातिथिर्विभिंदोर्दानंतुष्टावपिबचतुर्विंशतिर्मेध्यातिथिःप्रागाथंत्वनुष्टुब्गायत्र्यौबृहतीचांत्याःकौरयाणस्यपाकस्थाम्नोदानस्तुतिर्यदिंद्रसैकादेवातिथिस्तृचोंत्यःपुरउष्णिगंतःकुरुंगस्यदानस्तुतिस्तत्पूर्वाश्चतस्रःपौष्ण्योवा ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

---

*अत्रांतरिक्षंद्यौरितिदैवतइतिपाठोस्तिसचमानोरक्षइतिमंत्रेद्योर्देवत्वेनग्रहणाभावादुपेक्ष्यःवसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षदेवतात्रयमेवात्रयुक्तं।

॥ हरिः ओम् ॥ (७।६।१२) ति॒स्रोवाच॒ःप्रव॑द॒ज्योति॑रग्राया॒ऽए॒तद्दु॑ह्रेम॑धुदो॒घमूध॑ः । स॒वत्सं॑कृ॒ण्वन्गर्भ॒मोष॑धीनां स॒द्योजा॒तोवृ॑ष॒भोरो॑रवीति ॥ योवर्ध॑न॒ऽओष॑धीना॒ंयोऽअ॒पांयोविश्व॑स्य॒जग॑तोदे॒वऽईशे॑ । सत्रि॒धातु॑शर॒णंशर्म॑यंसत्त्रि॒वर्तु॒ज्योति॑ःस्वभि॒ष्ट्य१॒स्मे ॥ स्त॒रीरु॑त्व॒द्भव॑ति॒सूत॑ऽउत्वद्यथाव॒शंत॒न्वं॑चक्रऽए॒षः । पि॒तुःपय॒ःप्रति॑गृभ्णातिमा॒तातेन॑पि॒तावर्ध॑ते॒तेन॑पु॒त्रः+ ॥ यस्मि॒न्विश्वा॑नि॒भुव॑नानि॒तस्थु॒स्ति॒स्रोद्याव॑स्त्रे॒धास॒स्रुराप॑ः । त्रय॒ःकोशा॑सऽउप॒सेच॑नास॒ोमध्व॑ःश्चोतं॑त्य॒भितो॑विर॒प्शं+ ॥ इ॒दंवच॑ःप॒र्जन्या॑यस्व॒राजे॑हृ॒दोऽअ॒स्त्वंत॑रं॒तज्जु॑जोषत् । म॒यो॒भुवो॑वृ॒ष्टय॑ःसंत्व॒स्मेसु॑पिप्प॒लाऽओष॑धीर्दे॒वगो॑पाः ॥ सरे॑त॒ोधावृ॑ष॒भःशश्व॑तीनां॒तस्मि॑न्ना॒त्माजग॑तस्त॒स्थुष॑श्च । तन्म॑ऽऋ॒तंपा॑तुश॒तशा॑रदाययू॒यंपा॑त० ॥

(७।६।१२) तिस्रोवाचइतिषड्टचस्यसूक्तस्याग्नेयःकुमारःपर्जन्यस्त्रिष्टुप्) (तिस्रोवाचःपर्जन्यायेतिसूक्तयोर्वृष्टिकामोवसिष्ठःपाक्षिकः ।

॥ १ ॥ (७।६।१३) पर्जन्यायप्रगायतदिवस्पुत्रायमीह्ळुषे । सनोयवसमिच्छतु ॥ योगर्भमोषधीनांगवांकृणोत्यर्वतां । पर्जन्यःपुरुषीणां ॥ तस्माऽइदास्येहविर्जुहोतामधुमत्तमं । इळांनःसंयतंकरत् ॥ २ ॥ (७।६।१४) संवत्सरंशशयानाब्राह्मणाव्रतचारिणः । वाचंपर्जन्यजिन्वितांप्रमंडूकाऽअवादिषुः ॥ दिव्याऽआपोऽअभियदेनमायन्दृतिंनशुष्कंसरसीशयानं । गवामहनमायुर्वत्सिनीनांमंडूकानांवग्नुरत्रासमेति ॥ यदीमेनाँऽउशतोऽअभ्यवर्षीत्तृष्यावतःप्रावृष्यागतायां । अक्खलीकृत्यापितरंनपुत्रोऽअन्योऽअन्यमुपवदंतमेति ॥ अन्योऽअन्यमनुगृभ्णात्येनोरपांप्रसर्गेयदमंदिषातां । मंडूकोयदभिवृष्टःकनिष्कन्पृश्निःसंपृंक्तेहरितेनवाचं ॥ यदेषामन्योऽअन्यस्यवाचंशाक्तस्येववदतिशिक्षमाणः । सर्वंतदेषांसमृधेवपर्वयत्सुवाचोवदथनाध्यप्सु+ ॥ ३ ॥ गोमायुरेकोऽअजमायुरेकःपृश्निरेकोहरितऽएकऽएषां । समानंनामबिभ्रतोविरूपाःपुरुत्रावाचंपिपिशुर्वदंतः ॥ ब्राह्मणासोऽअतिरात्रेनसोमेसरोनपूर्णमभितोवदंतः । संवत्सरस्यतदहःपरिष्ठयन्मंडूकाःप्रावृषीणंबभूव ॥ ब्राह्मणासःसोमिनोवाचमक्रतब्रह्मकृण्वंतःपरिवत्सरीणं । अध्वर्यवोघर्मिणःसिष्विदानाऽआविर्भवंतिगुह्यानकेचित् ॥ देवहितिंजुगुपुर्द्वादशस्यऽऋतुंनरोनप्रमिनंत्येते । संवत्सरेप्रावृ

(७।६।१३) पर्जन्यायेतितृचस्यसूक्तस्याग्नेयःकुमारःपर्जन्योगायत्री । (७।६।१४) संवत्सरमितिदशर्चस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःपर्जन्यस्तुतिसंहृष्टमंडूकास्त्रिष्टुबाद्यानुष्टुप् ।

ष्यागतायांतप्ताघर्माऽअश्नुवतेविसर्ग+ ॥ गोमायुरदादजमायुरदात्पृश्निरदाद्धरितोनोवसूनि । गवांमंडूकाददतःशतानिसहस्रसावेप्रतिरंतऽआयुः ॥ ४ ॥ (परिशिष्टं ॥ उपप्लवदमंडूकीवर्षमावदतादुरि । मध्येह्रदस्यप्लवस्वनिगृह्यचतुरःपरः ॥) (७।६।१५) इंद्रासोमातपतंरक्षऽउब्जतंन्यर्पयतंवृषणातमोवृधः । पराश्रृणीतमचितोन्योषतंहतंनुदेथांनिशिशीतमत्रिणः ॥ इंद्रासोमासमघशंसमभ्य१घंतपुर्ययस्तुचरुरग्निवाँऽइव । ब्रह्मद्विषेक्रव्यादेघोरचक्षसेद्वेषोधत्तमनवायंकिमीदिने ॥ इंद्रासोमादुष्कृतोवव्रेऽअंतरनारंभणेतमसिप्रविध्यतं । यथानातःपुनरेकश्चनोदयत्तद्वामस्तुसहसेमन्युमच्छवः ॥ इंद्रासोमावर्तयतंदिवोवधंसंपृथिव्याऽअघशंसायतर्हणं । उत्तक्षतंस्वर्य१पर्वतेभ्योयेनरक्षोवावृधानंनिजूर्वथः ॥ इंद्रासोमावर्तयतंदिवस्पर्यग्नितप्तेभिर्युवमश्महन्मभिः । तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणोनिपर्शानेविध्यतंयंतुनिस्वर+ ॥ ५ ॥ इंद्रासोमापरिवांभूतुविश्वतऽइयंमतिःकक्ष्याश्वेववाजिना । यांवांहोत्रांपरिहिनोमिमेधयेमाब्रह्माणिनृपतीवजिन्वतं ॥ प्रतिस्मरेथांतुजयद्भिरेवैर्हतंद्रुहोरक्षसोभंगुरावतः । इंद्रासोमादुष्कृतेमासुगंभूद्योनः

(७।६।१५) इंद्रासोमेतिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठइंद्रासोमौअष्टमीषोडश्येकोनविंशीविंश्येकविंशीद्वाविंशीचतुर्विंशीनामिंद्रःनवमीद्वादशीत्रयोदशीनांसोमःदशमीचतुर्दश्योरग्निःएकादश्याविश्वेदेवाःसप्तदश्याग्रावाणःअष्टादश्यामरुतःत्रयोविंश्यावसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षाणि आद्याःषडष्टादशीद्वाविंशीत्रयोविंश्योजगत्योंत्यानुष्टुप्शिष्टास्त्रिष्टुभः।(अस्मिन्सूक्तेरक्षोघ्नत्वंगुणःसर्वासांदेवतानांवक्तव्यः)

कदाचिदभिदासतिद्रुहा+ ॥ योमापाकेनमनसाचरंतमभिचष्टेऽअनृतेभिर्वचोभिः । आपऽइवकाशिनासंगृभीताऽ
असन्नस्त्वासतऽइंद्रवक्ता+ ॥ येपाकशंसंविहरंतऽएवैर्येवाभद्रंदूषयंतिस्वधाभिः । अहयेवातान्प्रददातुसोमऽआवा
दधातुनिर्ऋतेरुपस्थे ॥ योनोरसंदिप्सतिपित्वोऽअग्नेयोऽअश्वानांयोगवांयस्तनूनां । रिपुःस्तेनःस्तेयकृद्दभ्रमेतुनिषही
यतांतन्वा३तनाच ॥ ६ ॥ परःसोऽअस्तुतन्वा३तनाचतिस्रःपृथिवीरधोऽअस्तुविश्वाः । प्रतिशुष्यतुयशोऽअस्यदे
वायोनोदिवादिप्सतियश्चनक्तं ॥ सुविज्ञानंचिकितुषेजनायसच्चासच्चवचसीपस्पृधाते । तयोर्यत्सत्यंयतरदृजीयस्तदि
त्सोमोवतिहंत्यासत् ॥ नवाऽउसोमोवृजिनंहिनोतिनक्षत्रियंमिथुयाधारयंतं । हंतिरक्षोहंत्यासद्वदंतमुभाविंद्रस्यप्रसि
तौशयाते ॥ यदिवाहमनृतदेवऽआसमोघंवादेवाँऽअप्यूहेऽअग्ने । किमस्मभ्यंजातवेदोहृणीषेद्रोघवाचस्तेनिर्ऋथंसचं
तां ॥ अद्यामुरीययदियातुधानोऽअस्मियदिवायुस्ततपपूरुषस्य । अधासवीरैर्दशभिर्वियूयायोमामोघंयातुधानेत्याह
॥ ७ ॥ योमायातुंयातुधानेत्याहयोवारक्षाःशुचिरस्मीत्याह । इंद्रस्तंहंतुमहतावधेनविश्वस्यजंतोरधमस्पदीष्ट ॥ प्र
याजिगातिखर्गलेवनक्तमपद्रुहातन्वं१गूहमाना । वव्राँऽअनंताँऽअवसापदीष्टग्रावाणोघ्नंतुरक्षसऽउपब्दैः+ ॥ वि
तिष्ठध्वंमरुतोविक्ष्वि१च्छतगृभायतरक्षसःसंपिनष्टन । वयोयेभूत्वीपतयंतिनक्तभिर्येवारिपोदधिरेदेवेऽअध्वरे+ ॥
प्रवर्तयदिवोऽअश्मानमिंद्रसोमशितंमघवन्त्संशिशाधि । प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्तादभिजहिरक्षसःपर्वतेन ॥ एत

ऽउत्येपतयंतिश्वयातवऽइंद्रंदिप्संतिदिप्सवोदाभ्यं । शिशीतेशक्रःपिशुनेभ्योवधंनूनंसृजदशनिंयातुमद्भ्यः ॥ ८ ॥
इंद्रोयातूनामभवत्पराशरोहविर्मथीनामभ्या३विवासतां । अभीदुशक्रःपरशुर्यथावनंपात्रेवभिंदन्त्सतऽएतिरक्षसः ॥
उलूकयातुंशुशुलूकयातुंजहिश्वयातुमुतकोकयातुं । सुपर्णयातुमुतगृध्रयातुंदृषदेवप्रमृणरक्षऽइंद्र ॥ मानोरक्षोऽअभि
नड्यातुमावतामपोच्छतुमिथुनायाकिमीदिनां । पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहसोंतरिक्षंदिव्यात्पात्वस्मान्+ ॥ इंद्रजहि
पुमांसंयातुधानमुतस्त्रियंमाययाशाशदानां । विग्रीवासोमूरदेवाऽऋदंतुमातेदृशन्त्सूर्यमुच्चरंतं ॥ प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वें
द्रश्चसोमजागृतं । रक्षोभ्योवधमस्यतमशनिंयातुमद्भ्यः ॥ ९ ॥ (इतिवासिष्ठंसप्तमंमंडलंसमाप्तंअत्रसूक्तानि १००)
(८।१।१) माचिदन्यद्विशंसतसखायोमारिषण्यत । इंद्रमित्स्तोतावृषणंसचासुतेमुहुरुक्थाचशंसत ॥ अवक्रक्षि
णंवृषभंयथाजुरंगांनचर्षणीसहं । विद्वेषणंसंवननोभयंकरंमंहिष्ठमुभयाविनं ॥ यच्चिद्धित्वाजनाऽइमेनानाहवंतऽऊ

प्रागाथेष्टमेमंडलेदशानुवाकाः तत्रप्रथमेनुवाकेपंचसूक्तानि (८।१।१) माचिदन्यदितिचतुस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यआद्ययोर्द्वयोःकाण्वः प्रगाथऋषिःशिष्टानांकाण्वौमेधातिथिमेध्यातिथीऋषी स्तुहिस्तुहीत्यादिचतसृणांप्लायोगिरासंगऋषिःअंत्यायाआंगिरसीशश्वतीऋषिका इंद्रोदेवतास्तुहिस्तुहीत्यादिपंचानामासंगोदेवताबृहती द्वितीयासतोबृहतीअंत्येद्वेत्रिष्टुभौ। (काण्वःप्रगाथइत्यत्रत्यःप्रगाथोवस्तुतोघौरःसन् भ्रातुःकण्वस्यपुत्रतांगतइतीतिहासःश्रूयते)।

तये । अस्माकंब्रह्मेदमिंद्रभूतुतेहाविश्वाचवर्धनं ॥ वितर्तूर्यंतेमघवन्विपश्चितोर्योविपोजनानां । उपंक्रमस्वपुरुरूप
माभरवाजंनेदिष्ठमूतये ॥ महेचनत्वामद्रिवःपराशुल्कायदेयां । नसहस्रायनायुतायवज्रिवोनशतायशतामघ ॥१०॥
वस्याँऽइंद्रासिमेपितुरुतभ्रातुरभुंजतः । माताचमेछदयथःसमावसोवसुत्वनायराधसे ॥ क्वेयथक्वेदसिपुरुत्राचिद्धिते
मनः । अलर्षियुध्मखजकृत्पुरंदरप्रगायत्राऽअगासिषुः ॥ प्रास्मैगायत्रमर्चतवावातुर्यःपुरंदरः । याभिःकाण्वस्योपब
र्हिरासदंयासद्वज्रीभिनत्पुरः ॥ येतेसंतिदशग्विनःशतिनोयेसहस्रिणः । अश्वासोयेतेवृषणोरघुद्रुवस्तेभिर्नःस्तूयमा
गहि ॥ आत्व१द्यसबर्दुघांहुवेगायत्रवेपसं । इंद्रंधेनुंसुदुघामन्यामिषमुरुधारामरंकृतं ॥ ११ ॥ यत्तुदत्सूरऽएतशंवं
कूवातस्यपर्णिना । वहत्कुत्समार्जुनेयंशतक्रतुःत्सरद्गंधर्वमस्तृतं ॥ यऽऋतेचिदभिश्रिषःपुराजत्रुभ्यऽआतृदः । सं
धातासंधिंमघवापुरूवसुरिष्कर्ताविहुतंपुनः ॥ माभूमनिष्ट्याऽइवेंद्रत्वदरणाऽइव । वनानिनप्रजहितान्यद्रिवोदुरोषा
सोऽअमन्महि ॥ अमन्महीदनाशवोनुग्रासश्चवृत्रहन् । सकृत्सुतेमहताशूरराधसानुस्तोमंमुदीमहि ॥ यदिस्तोमंमम
श्रवदस्माकमिंद्रमिंदवः । तिरःपवित्रंससृवांसऽआशवोमंदंतुतुग्र्यावृधः ॥ १२ ॥ आत्व१द्यसधस्तुतिंवावातुःसख्यु
रागहि । उपस्तुतिर्मघोनांप्रत्वावत्वधातेवश्मिसुष्टुतिं+ ॥ सोताहिसोममद्रिभिरेमेनमप्सुधावत । गव्यावस्त्रेववास
यंतऽइन्नरोनिर्धुक्षन्वक्षणाभ्यः ॥ अधज्मोऽअधवादिवोबृहतोरोचनादधि । अयावर्धस्वतन्वागिरामाजातासुक्र

तोपृण ॥ इंद्रायसुमदिंतमंसोमंसोतावरेण्यं । शक्रऽएणंपीपयद्विश्वयाधियाहिन्वानंनवाजयुं+ ॥ मात्वासोमस्यगल्द
यासदायाचन्नहंगिरा । भूर्णिमृगंनसवनेषुचुक्रुधंकऽईशानंनयाचिषत् ॥१३॥ मदेनेषितंमदमुग्रमुग्रेणशवसा । विश्वे
षांतरुतारंमदच्युतंमदेहिष्मादंदातिनः ॥ शेवारेवार्यापुरुदेवोमर्तायदाशुषे । ससुन्वतेचस्तुवतेचरासतेविश्वगूर्तोऽअ
रिष्टुतः+ ॥ एंद्रयाहिमत्स्वचित्रेणदेवराधसा । सरोनप्रास्युदरंसपीतिभिरासोमेभिरुरुस्फिरं+ । आत्वासहस्रमाश
तंयुक्तारथेहिरण्यये । ब्रह्मयुजोहरयऽइंद्रकेशिनोवहंतुसोमपीतये ॥ आत्वारथेहिरण्ययेहरीमयूरशेप्या । शितिपृष्ठा
वहतांमध्वोऽअंधसोविवक्षणस्यपीतये ॥ १४ ॥ पिबात्व१स्यगिर्वणःसुतस्यपूर्वपाऽइव । परिष्कृतस्यरसिनऽइयमासु
तिश्चारुर्मदायपत्यते ॥ यऽएकोऽअस्तिदंसनामहाँऽउग्रोऽअभिव्रतैः । गमत्सशिप्रीनसयोषदागमद्धवन्नपरिवर्जति ॥
त्वंपुरंचरिष्णवंवधैःशुष्णस्यसंपिणक् । त्वंभाऽअनुचरोऽअधद्वितायदिंद्रहव्योभुवः ॥ ममत्वासूरऽउदितेममंमध्यंदिने
दिवः । ममप्रपित्वेऽअपिशर्वरेवसवास्तोमासोऽअवृत्सत ॥ स्तुहिस्तुहीदेतेघातेमंहिष्ठासोमघोनां । निंदिताश्वःप्रप
थीपरमज्यामघस्यमेध्यातिथे ॥ १५ ॥ आयदश्वान्वनन्वतःश्रद्धयाहंरथेरुहं । उतवामस्यवसुनश्चिकेततियोऽअस्ति
याद्वःपशुः+ ॥ यऽऋज्रामह्यंमामहेसहत्वचाहिरण्यया । एषविश्वान्यभ्यस्तुसौभगासंगस्यस्वनद्रथः ॥ अधप्लायोगि
रतिंदासदन्यानासंगोऽअग्नेदशभिःसहस्रैः । अधोक्षणोदशमह्यंरुशंतोनळाऽइवसरसोनिरतिष्ठन् ॥ अन्वस्यस्थूरंद

दृशेपुरस्तादनस्थऽऊरुरवरंबमाणः । शश्वतीनार्यभिचक्ष्याहसुभद्रमर्यभोजनंबिभर्षि ॥ १६ ॥ (८।१।२) इदंव
सोसुतमंधःपिबासुपूर्णमुदरं । अनाभयिन्ररिमाते ॥ नृभिर्धूतःसुतोऽअश्नैरव्योवारैःपरिपूतः । अश्वोननिक्तोनदी
षु ॥ तंतेयवंयथागोभिःस्वादुमकर्मश्रीणंतः । इंद्रत्वास्मिन्त्सधमादे ॥ इंद्रऽइत्सोमपाऽएकऽइंद्रःसुतपाविश्वायुः ।
अंतर्देवान्मर्त्याँश्च ॥ नयंशुक्रोनदुराशीर्नतृप्राऽउरुव्यचसं । अपस्पृण्वतेसुहार्दं ॥ १७ ॥ गोभिर्यदीमन्येऽअस्मन्मृ
गंनवामृगयंते । अभित्सरंतिधेनुभिः ॥ त्रयऽइंद्रस्यसोमाःसुतासःसंतुदेवस्य । स्वेक्षयेसुतपाव्नः ॥ त्रयःकोशासः
श्चोतंतितिस्रश्चम्व१ःसुपूर्णाः । समानेऽअधिभार्मन् ॥ शुचिरसिपुरुनिष्ठाःक्षीरैर्मध्यतऽआशीर्तः । दध्नामंदिष्ठःशूर
स्य ॥ इमेतऽइंद्रसोमास्तीव्राऽअस्मेसुतासः । शुक्राऽआशिरंयाचंते ॥ १८ ॥ ताँऽआशिरंपुरोळाशमिंद्रेमंसो
मंश्रीणीहि । रेवंतंहित्वाशृणोमि ॥ हृत्सुपीतासोयुध्यंतेदुर्मदासोनसुरायां । ऊधर्ननग्नाजरंते ॥ रेवाँऽइद्रेवतःस्तोता
स्यात्वावतोमघोनः । प्रेदुहरिवःश्रुतस्य ॥ उक्थंचनशस्यमानमगोररिराचिकेत । नगायत्रंगीयमानं ॥ मानऽइंद्र
पीयत्नवेमाशर्धतेपरादाः । शिक्षाशचीवःशचीभिः ॥ १९ ॥ वयमुत्वातदिदर्थाऽइंद्रत्वायंतःसखायः । कण्वाऽउ

(८।१।२) इदंवसोसुतमितिद्विचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यमेधातिथिरांगिरसःप्रियमेधश्चेत्युभावृषीअंत्ययोर्द्वयोःकाण्वोमेधातिथिर्ऋषिरिंद्रः
अंत्ययोर्विभिंदुर्गायत्रीअष्टाविंश्यनुष्टुप् । (विभिंदोर्दानस्तुतिः)

क्थेभिर्जरंते ॥ नघेमन्यदापपनवज्रिन्नपसोनविष्टौ । तवेदुस्तोमंचिकेत ॥ इच्छंतिदेवाःसुन्वंतंनस्वप्नायस्पृहयंति ।
यंतिप्रमादमतंद्राः ॥ ओषुप्रयाहिवाजेभिर्माहृणीथाऽअभ्य१स्मान् । महाँऽइवयुवजानिः ॥ मोष्व१द्यदुर्हणावान्त्सा
यंकरदारेऽअस्मत् । अश्रीरऽइवजामाता ॥ २० ॥ विद्माह्यस्यवीरस्यभूरिदावरींसुमतिं । त्रिषुजातस्यमनांसि ॥
आतूषिंचकण्वमंतंनघाविद्मशवसानात् । यशस्तरंशतमूतेः ॥ ज्येष्ठेनसोतरिंद्रायसोमंवीरायशक्राय । भरापिबन्नर्याय ॥
योवेदिष्ठोऽअव्यथिष्वश्वावंतंजरितृभ्यः । वाजंस्तोतृभ्योगोमंतं ॥ पन्यंपन्यमित्सोतारऽआधावतमद्याय । सोमंवीराय
शूराय ॥ २१ ॥ पातावृत्रहासुतमाघागमन्नारेऽअस्मत् । नियमतेशतमूतिः ॥ एहहरीब्रह्मयुजाशग्मावक्षतःसखा
यं । गीर्भिःश्रुतंगिर्वणसं ॥ स्वादवःसोमाऽआयाहिश्रीताःसोमाऽआयाहि । शिप्रिन्नृषीवःशचीवोनायमच्छासधमा
दं ॥ स्तुतश्चयास्त्वावर्धंतिमहेराधसेनृम्णाय । इंद्रंकारिणंवृधंतः ॥ गिरश्चयास्तेगिर्वाहऽउक्थाचतुभ्यंतानि । सत्रा
दधिरेशवांसि ॥ २२ ॥ एवेदेषतुविकूर्मिर्वाजाँऽएकोवज्रहस्तः । सनादमृक्तोदयते ॥ हंतावृत्रंदक्षिणेनेंद्रःपुरूपुरुहूतः ।
महान्महीभिःशचीभिः ॥ यस्मिन्विश्वाश्चर्षणयऽउतच्यौत्नाज्रयांसिच । अनुघेन्मंदीमघोनः ॥ एषऽएतानिचकारें
द्रोविश्वायोतिशृण्वे । वाजदावामघोनां ॥ प्रभर्तारथंगव्यंतमपाकाच्चिद्यमवति । इनोवसुसहिवोळ्हा ॥ २३ ॥
सनिताविप्रोऽअर्वद्भिर्हंतावृत्रंनृभिःशूरः । सत्योविताविधंतं ॥ यजध्वैनंप्रियमेधाऽइंद्रंसत्राचामनसा । योभूत्सोमैः

सत्यमद्धा ॥ गाथश्रवसंसत्पतिंश्रवस्कामंपुरुत्मानं । कण्वासोगातवाजिनं ॥ यऽऋतेचिद्गास्पदेभ्योदात्सखानृभ्यःश
चीवान् ॥ येऽअस्मिन्काममश्रियन् ॥ इत्थाधीवंतमद्रिवःकाण्वंमेध्यातिथिं । मेषोभूतो३ भियन्नयः ॥ शिक्षाविभिं
दोऽअस्मैचत्वार्ययुतादददत् । अष्टापरःसहस्रा ॥ उतसुत्येपयोवृधामाकीरणंस्यनप्त्या । जनित्वनायमामहे ॥ २४ ॥
(८।१।३) पिबासुतस्यरसिनोमत्स्वानऽइंद्रगोमतः । आपिनोबोधिसधमाद्योवृधे३स्माँऽअवंतुतेधियः ॥ भूयाम
तेसुमतौवाजिनोवयंमानःस्तरभिमातये । अस्मान्चित्राभिरवतादभिष्टिभिरानःसुम्नेषुयामय ॥ इमाऽउत्वापुरूवसो
गिरोवर्धंतुयाममं । पावकवर्णाःशुचयोविपश्चितोभिस्तोमैरनूषत ॥ अयंसहस्रमृषिभिःसहस्कृतःसमुद्रऽइवपप्रथे ।
सत्यःसोऽअस्यमहिमागृणेशवोयज्ञेषुविप्रराज्ये ॥ इंद्रमिद्देवतातयऽइंद्रंप्रयत्यध्वरे । इंद्रंसमीकेवनिनोहवामहऽइंद्रं
धनस्यसातये ॥ २५ ॥ इंद्रोमह्नारोदसीपप्रथच्छवऽइंद्रःसूर्यमरोचयत् । इंद्रेहविश्वाभुवनानियेमिरऽइंद्रेसुवानास
ऽइंदवः ॥ अभित्वापूर्वपीतयऽइंद्रस्तोमेभिरायवः । समीचीनासऽऋभवःसमस्वरन्रुद्रागृणंतपूर्व्यं ॥ अस्येदिंद्रोवावृ
धेवृष्ण्यंशवोमदेसुतस्यविष्णवि । अद्यातमस्यमहिमानमायवोनुष्टुवंतिपूर्वथा ॥ तत्त्वायामिसुवीर्यंतद्ब्रह्मपूर्वचित्तये ।

(८।१।३) पिबासुतस्येतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेध्यातिथिरिंद्रःअंत्यचतसृणांपाकस्थामादेवता प्रथमाद्येकोनविंश्यंताअयुजो
बृहत्यःद्वितीयादिविंश्यंतायुजःसतोबृहत्यःअंत्याश्चतस्रःक्रमेणानुष्टुबूगायत्र्यौबृहतीच ।

येनायतिभ्योभृगवेधनेहितेयेनप्रस्कण्वमाविथ ॥ येनासमुद्रमसृजोमहीरपस्तदिंद्रवृष्णितेशवः । सद्यःसोऽअस्यम
हिमानसंनशेयंक्षोणीरनुचक्रदे ॥ २६ ॥ शग्धीनऽइंद्रयत्त्वारयिंयामिसुवीर्यं । शग्धिवाजायप्रथमंसिषासतेशग्धि
स्तोमायपूर्व्य ॥ शग्धीनोऽअस्ययद्धपौरमाविथधियऽइंद्रसिषासतः । शग्धियथारुशमंश्यावकंकृपमिंद्रप्रावःस्वर्णरं ॥
कन्नव्योऽअतसीनांतुरोगृणीतमर्त्यः । नहीन्वस्यमहिमानमिंद्रियंस्वर्गृणंतऽआनशुः ॥ कदुस्तुवंतऽऋतयंतदेवतऽऋ
षिःकोविप्रऽओहते । कदाहवंमघवन्निंद्रसुन्वतःकदुस्तुवतऽआगमः ॥ उदुत्येमधुमत्तमागिरःस्तोमासऽईरते । सत्रा
जितोधनसाऽअक्षितोतयोवाजयंतोरथाऽइव ॥ २७ ॥ कण्वाऽइवभृगवःसूर्याऽइवविश्वमिद्धीतमानशुः । इंद्रंस्तोमे
भिर्महयंतऽआयवःप्रियमेधासोऽअस्वरन् ॥ युक्ष्वाहिवृत्रहन्तमहरीऽइंद्रपरावतः । अर्वाचीनोमघवन्त्सोमपीतयऽ
उग्रऽऋष्वेभिरागहि ॥ इमेहितेकारवोवावशुर्धियाविप्रासोमेधसातये । सत्वंनोमघवन्निंद्रगिर्वणोवेनोनशृणुधीहवं ॥
निरिंद्रबृहतीभ्योवृत्रंधनुभ्योऽअस्फुरः । निरर्बुदस्यमृगयस्यमायिनोनिःपर्वतस्यगाऽआजः ॥ निरग्नयोरुरुचुर्निरुसू
र्योनिःसोमऽइंद्रियोरसः । निरंतरिक्षादधमोमहामहिंकृषेतदिंद्रपौंस्यं ॥ २८ ॥ यंमेदुरिंद्रोमरुतःपाकस्थामाकौर
याणः । विश्वेषांत्मनाशोभिष्ठमुपेवदिविधावमानं ॥ रोहितंमेपाकस्थामासुधुरंकक्ष्यप्रां । अदाद्रायोविबोधनं ॥ य
स्माऽअन्येदशप्रतिधुरंवहंतिवह्नयः । अस्तंवयोनतुग्र्यं ॥ आत्मापितुस्तनूर्वासऽओजोदाऽअभ्यंजनं । तुरीयमिद्रो

हिंतस्यपाकस्थामानंभोजंदातारमब्रवं ॥ २९ ॥ (८।१४) यदिंद्रप्रागपागुदङ्न्यग्वाहूयसेनृभिः । सिमापुरूनृषू
तोऽअस्यानवेसिप्रशर्धतुर्वशे ॥ यद्वारुमेरुशमेश्यावकेकृपऽइंद्रमादयसेसचा । कण्वासस्त्वाब्रह्मभिःस्तोमवाहसऽइंद्राय
च्छंत्यागहि ॥ यथागौरोऽअपाकृतंतृष्यन्नेत्यवेरिणं । आपित्वेनःप्रपित्वेतूयमागहिकण्वेषुसुसचापिब ॥ मंदंतुत्वा
मघवन्निंद्रेंदवोराधोदेयायसुन्वते । आमुष्यासोममपिबश्चमूसुतंज्येष्ठंतद्दधिषेसहः ॥ प्रचक्रेसहसासहोबभंजमन्युमो
जसा । विश्वेतऽइंद्रपृतनायवोयहोनिवृक्षाऽइवयेमिरे ॥ ३० ॥ सहस्रेणेवसचतेयवीयुधायस्तऽआनळुपस्तुतिं । पुत्रं
प्रावर्गंकृणुतेसुवीर्येदाश्नोतिनमऽउक्तिभिः ॥ माभेममाश्रमिष्मोग्रस्यसख्येतव । महत्तेवृष्णोऽअभिचक्ष्यंकृतंपश्येमतु
र्वशंयदुं ॥ सव्यामनुस्फिग्यंवावसेवृषानदानोऽअस्यरोषति । मध्वासंपृक्ताःसारघेणधेनवस्तूयमेहिद्रवापिब ॥ अश्वी
रथीसुरूपऽइद्गोमाँऽइदिंद्रतेसखा । श्वात्रभाजावयसासचतेसदाचंद्रोयातिसभामुप ॥ ऋश्योनतृष्यन्नवपानमागहि
पिबासोमंवशाँऽअनु । निमेघमानोमघवन्दिवेदिवऽओजिष्ठंदधिषेसहः ॥ ३१ ॥ अध्वर्योद्रावयात्वंसोममिंद्रःपिपास
ति । उपनूनंयुयुजेवृषणाहरीऽआचजगामवृत्रहा ॥ स्वयंचित्समन्यतेदाशुरिर्जनोयत्रासोमस्यतृंपसि । इदंतेऽअ

(८।१४) यदिंद्रेत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिंद्रःअंत्यतिसृणांकुरुंगः अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यःअंत्यापुरउष्णिक्
(प्रपूषणमित्यादिचतसृणांपूषादेवतावा) ।

न्नंयुज्यंसमुक्षितंतस्येहिप्रद्रवापिब ॥ रथेष्ठायाध्वर्यवःसोममिंद्रायसोतन । अधिब्रध्नस्याद्रयोविचक्षतेसुन्वंतोदाश्वध्वरं ॥
उपब्रध्नंवावातावृषणाहरीऽइंद्रमपसुवक्षतः । अर्वाचंत्वासप्तयोध्वरश्रियोवहंतुसवनेदुप ॥ प्रपूषणंवृणीमहेयुज्यायपुरू
वसुं । सशक्रशिक्षपुरुहूतनोधियातुजेरायेविमोचन ॥ ३२ ॥ संनःशिशीहिभुरिजोरिवक्षुरंरास्वरायोविमोचन । त्वेत
न्नःसुवेदमुस्रियंवसुयंत्वंहिनोषिमर्त्यं ॥ वेमित्वापूषन्नृंजसेवेमिस्तोतवऽआघृणे । नतस्यवेम्यरणंहितद्वसोस्तुषेपज्रायसा
म्ने ॥ परागावोयवसंकच्चिदाघृणेनित्यंरेक्णोऽअमर्त्य । अस्माकंपूषन्नविताशिवोभवमंहिष्ठोवाजसातये ॥ स्थूरंराधः
शताश्वंकुरुंगस्यदिविष्टिषु । राज्ञस्त्वेषस्यसुभगस्यरातिषुतुर्वशेष्वमन्महि ॥ धीभिःसातानिकाण्वस्यवाजिनःप्रियमेधै
रभिद्युभिः । षष्टिंसहस्रानुनिर्मजामजेनिर्यूथानिगवामृषिः ॥ वृक्षाश्चिन्मेऽअभिपित्वेऽअरारणुः । गांभजंतमेहनाश्वं
भजंतमेहना ॥ ३३ ॥ इतिपंचमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

एकोनचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ८ ऋचः १६५ ॥ त्यागः ॥ पर्जन्याये.९ मंडूकेभ्य.१० इंद्रासोमाभ्या.७ इंद्राये.
सोमाये. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. सोमाये.२ अग्नय. इंद्रासोमाभ्यामि. इंद्राये. ग्रावभ्यइ. मरुद्भ्य. इंद्राये.४ वसिष्ठाशीःपृथिव्यंतरिक्षेभ्य.
इंद्रासोमाभ्या.२ इंद्राये.२९ आसंगायात्मने.४ आसंगाये.१ इंद्राये.४० विभिंदव.२ इंद्राये. २० पाकस्थाम्न.४ इंद्राये.१८
कुरुंगाये.३ ॥ इतिपंचमेसप्तमः ॥

दूरादेकान्नचत्वारिंशद्ब्रह्मातिथिराश्विनंद्विबृहत्यनुष्टुबंतंमंत्याःपंचार्धर्चाश्चैद्यस्यकशोर्दानस्तुतिर्महाँइंद्रोष्टाच त्वारिंशद्वत्सस्तृचोंत्यस्तिरिंदिरस्यपार्शव्यस्यदानस्तुतिःप्रयद्वःषट्त्रिंशत्पुनर्वत्सोमारुतमानस्त्र्यधिकासध्वंसं आश्विनंह्यानुष्टुभंत्वांनूनंसैकाशशकर्णोंत्येगायत्र्याउपाद्येचाद्याचतुर्थीषष्ठीचतुर्दश्याद्येचबृहत्यःपंचमीककुब्द शम्याद्यास्त्रिष्टुब्विराड्जगत्यौयत्स्थःषट्प्रगाथोपश्यद्बृहतीमध्येज्योतिरनुष्टुबास्तारपंक्तिःप्रगाथस्त्वमग्नेदशव त्सआग्नेयेगायत्रंत्यादैवीत्रिष्टुबाद्याप्रतिष्ठोपाद्यावर्धमाना ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।१।५) दूरादिहेवयत्सत्यरुणप्सुरशिश्वितत् । विभानुंविश्वधातनत् ॥ नृवद्दस्रामनोयुजा रथेनपृथुपाजसा । सचेथेऽअश्विनोषसँ ॥ युवाभ्याँवाजिनीवसूप्रतिस्तोमाऽअदृक्षत । वाचँदूतोयथोहिषे ॥ पुरुप्रि याणऽऊतयेपुरुमंद्रापुरूवसू । स्तुषेकण्वासोऽअश्विना ॥ मंहिष्ठावाजसातमेषयँताशुभस्पती । गंतारादाशुषोगृहं+ ॥ १ ॥ तासुदेवायदाशुषेसुमेधामवितारिणीं । घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं ॥ आनःस्तोममुपद्रवत्तूयँश्येनेभिराशुभिः । यात मश्वेभिरश्विना ॥ येभिस्तिस्रःपरावतोदिवोविश्वानिरोचना । त्रीँऽरक्तून्परिदीयथः ॥ उतनोगोमतीरिषऽउतसाती रहर्विदा । विपथःसातयेसितं ॥ आनोगोमँतमश्विनासुवीरंसुरथंरयिं । वोळ्हमश्वावतीरिषः ॥ २ ॥ वावृधानाशुभस्प तीदस्राहिरण्यवर्तनी । पिबतंसोम्यंमधु ॥ अस्मभ्यँवाजिनीवसूमघवद्भ्यश्चसप्रथः । छर्दिर्यँतमदाभ्यं ॥ निषुब्रह्मज नानांयाविष्टंतूयमागतं । मोष्व१न्याँऽउपारतं ॥ अस्यपिबतमश्विनायुवंमदस्यचारुणः । मध्वोरातस्यधिष्ण्या ॥ अस्मेऽआवहतंरयिंशतवँतंसहस्रिणं । पुरुक्षुंविश्वधायसं ॥ ३ ॥ पुरुत्राचिद्धिवाँनराविह्वयँतेमनीषिणः । वाघद्भिर श्विनागतं ॥ जनासोवृक्तबर्हिषोहविष्मँतोऽअरंकृतः । युवांहवंतेऽअश्विना ॥ अस्माकमद्यवामयंस्तोमोवाहिष्ठोऽअंत मः । युवाभ्याँभूत्वश्विना ॥ योहवांमधुनोदृतिराहितोरथचर्षणे । ततःपिबतमश्विना ॥ तेननोवाजिनीवसूपश्वेतो कायशंगवे । वहतंपीवरीरिषः ॥ ४ ॥ उतनोदिव्याऽइषऽउतसिंधूँरहर्विदा । अपद्वारेववर्षथः ॥ कदावाँतौग्र्यो विधत्समुद्रेजहितोनरा । यद्वांरथोविभिष्पतात् ॥ युवंकण्वायनासत्यापिरिप्तायहर्म्ये । शश्वदूतीर्दशस्यथः ॥ ताभि रायातमूतिभिर्नव्यसीभिःसुशस्तिभिः । यद्वाँवृषण्वसूहुवे+ ॥ यथाचित्कण्वमावतंप्रियमेधमुपस्तुतं । अत्रिंशिंजार मश्विना ॥ ५ ॥ यथोतकृत्व्येधनेंशुंगोष्वगस्त्यँ । यथावाजेषुसोभरिं ॥ एतावद्वांवृषण्वसूऽअतोवाभूयोऽअश्विना । गृणंतःसुम्नमीमहे ॥ रथंहिरण्यवंधुरंहिरण्याभीशुमश्विना । आहिस्थाथोदिविस्पृशँ ॥ हिरण्ययीवांरभिरीषाऽअक्षो हिरण्ययः । उभाचक्राहिरण्यया ॥ तेननोवाजिनीवसूपरावतश्चिदागतं । उपेमांसुष्टुतिंमम ॥ ६ ॥ आवहेथेपराका

(८।१।५) दूरादिहेवेत्येकोनचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोब्रह्मातिथिरश्विनौ यथाचिच्चैद्यःकशुरित्यादिसार्धद्वयोःकशुर्गायत्रीअंत्या स्तिस्रःक्रमेणबृहत्यावनुष्टुप्च ।

त्पूर्वीरश्वंतावश्विना । इषोदासीरमर्त्या ॥ आनोद्युम्नैराश्ववोभिरारायायांतमश्विना । पुरुश्चंद्रानासत्या ॥ एहवांप्रु
षितप्सवोवयोवहंतुपर्णिनः । अच्छास्वध्वरंजनं ॥ रथंवामनुगायसंयऽइषावर्ततेसह । नचक्रमभिबाधते ॥ हिरण्य
येननरथेनद्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवनानासत्या ॥ ७ ॥ युवंमृगंजागृवांसंस्वदथोवावृषण्वसू । तानःपृंक्तमिषार
यिं+ ॥ तामेऽअश्विनासनीनांविद्यातंनवानां । यथाचिच्चैद्यःकशुःशतमुष्ट्रानांददत्सहस्रादशगोनां ॥ योमेहिरण्यसं
दृशोदशराज्ञोऽअमंहत । अधस्पदाऽइच्चैद्यस्यकृष्टयश्चर्मम्नाऽअभितोजनाः ॥ माकिरेनापथागाद्येनेमेयंतिचेदयः ।
अन्योनेत्सूरिरोहतेभूरिदावत्तरोजनः ॥ ८ ॥ (८।२।१) महाँऽइंद्रोयऽओजसापर्जन्योवृष्टिमाँऽइव । स्तोमैर्वत्स
स्यवावृधे ॥ प्रजामृतस्यपिप्रतःप्रयद्भरंतवह्नयः । विप्राऽऋतस्यवाहसा ॥ कण्वाऽइंद्रंयदक्रतस्तोमैर्यज्ञस्यसाधनं ।
जामिब्रुवतऽआयुधं ॥ समस्यमन्यवेविशोविश्वानमंतकृष्टयः । समुद्रायेवसिंधवः ॥ ओजस्तदस्यतित्विषऽउभेयत्स
मवर्तयत् । इंद्रश्चर्मेवरोदसी ॥ ९ ॥ विचिद्वृत्रस्यदोधतोवज्रेणशतपर्वणा । शिरोबिभेदवृष्णिना ॥ इमाऽअभिप्र
णोनुमोविपामग्रेषुधीतयः । अग्नेःशोचिर्नदिद्युतः ॥ गुहासतीरुपत्मनाप्रयच्छोचंतधीतयः । कण्वाऽऋतस्यधारया ॥
प्रतमिंद्रनशीमहिरयिंगोमंतमश्विनं । प्रब्रह्मपूर्वचित्तये ॥ अहमिद्धिपितुष्परिमेधामृतस्यजग्रभ । अहंसूर्यऽइवाज

(८।२।१) महाँइंद्रइत्यष्टाचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोवत्सइंद्रोंत्यतिसृणांतिरिंदिरोगायत्री । (पार्शव्यस्यदानस्तुतिः)

नि ॥ १० ॥ अहंप्रत्नेनमन्मनागिरःशुंभामिकण्ववत् । येनेंद्रःशुष्ममिद्दधे+ ॥ येत्वामिंद्रनतुष्टुवुरृषयोयेचतुष्टुवुः ।
ममेद्वर्धस्वसुष्टुतः ॥ यदस्यमन्युरध्वनीद्विवृत्रंपर्वशोरुजन् । अपःसमुद्रमैरयत् ॥ निशुष्णऽइंद्रधर्णसिंवज्रंजघंथदस्यं
वि । वृषाह्युग्रशृण्विषे+ ॥ नद्यावऽइंद्रमोजसानांतरिक्षाणिवज्रिणं । नविव्यचंतभूमयः ॥ ११ ॥ यस्तऽइंद्रमहीर
पःस्तभूयमानऽआशयत् । नितंपद्यासुशिश्नथः ॥ यऽइमेरोदसीमहीसमीचीसमजग्रभीत् । तमोभिरिंद्रतंगुहः ॥
यऽइंद्रयतयस्त्वाभृगवोयेचतुष्टुवुः । ममेदुग्रश्रुधीहवं ॥ इमास्तऽइंद्रपृश्नयोघृतंदुहतऽआशिरं । एनामृतस्यपिप्यु
षीः ॥ याऽइंद्रप्रस्वस्त्वासागर्भमचक्रिरन् । परिधर्मेवसूर्यं ॥ १२ ॥ त्वामिच्छवसस्पतेकण्वाऽउक्थेनवावृधुः । त्वांसु
तासऽइंदवः ॥ तवेदिंद्रप्रणीतिषूतप्रशस्तिरद्रिवः । यज्ञोवितंतसाय्यः ॥ आनऽइंद्रमहीमिषंपुरंनदर्षिगोमतीं । उत
प्रजांसुवीर्यं ॥ उतत्यदाश्वश्व्यंयदिंद्रनाहुषीष्वा । अग्रेविक्षुप्रदीदयत् ॥ अभिव्रजंनतत्निषेसूरऽउपाकचक्षसं । यदिंद्र
मृळयासिनः ॥ १३ ॥ यदंगतविषीयसऽइंद्रप्रराजसिक्षितीः । महाँऽअपारऽओजसा ॥ तंत्वाहविष्मतीर्विशऽउप
ब्रुवतऽऊतये । उरुज्रयसमिंदुभिः ॥ उपह्वरेगिरीणांसंगथेचनदीनां । धियाविप्रोऽअजायत ॥ अतःसमुद्रमुद्वतश्चि
कित्वाँऽअवपश्यति । यतोविपानऽएजति ॥ आदित्प्रत्नस्यरेतसोज्योतिष्पश्यंतिवासरं । परोयदिध्यतेदिवा+
॥ १४ ॥ कण्वासऽइंद्रतेमतिंविश्वेवर्धंतिपौंस्यं । उतोशविष्ठवृष्ण्यं ॥ इमांमऽइंद्रसुष्टुतिंजुषस्वप्रसुमामव ।

उतप्रवर्धयामतिं+ ॥ उतब्रह्मण्यावयंतुभ्यंप्रवृद्धवज्रिवः । विप्राऽअतक्ष्मजीवसे ॥ अभिकण्वाऽअनूषतापोनप्रवतायतीः । इंद्रंवनन्वतीमतिः+ ॥ इंद्रमुक्थानिवावृधुःसमुद्रमिवसिंधवः । अनुत्तमन्युमजरं ॥ १५ ॥ आनोयाहिपरावतोहरिभ्यांहर्यताभ्यां । इममिंद्रसुतंपिब ॥ त्वामिद्वृत्रहंतमजनासोवृक्तबर्हिषः । हवंतेवाजसातये ॥ अनुत्वारोदसीऽउभेचक्रंनवर्त्येतशं । अनुसुवानासऽइंदवः ॥ मंदंत्वासुस्वर्णरऽउतेंद्रशर्यणावति । मत्स्वाविवस्वतोमती+ ॥ वावृधानऽउपद्यविवृषावज्र्यरोरवीत् । वृत्रहासोमपातमः ॥ १६ ॥ ऋषिर्हिपूर्वजाऽअस्येकऽईशानऽओजसा । इंद्रचोष्कूयसेवसु ॥ अस्माकंत्वासुताँऽउपवीतपृष्ठाऽअभिप्रयः । शतंवहंतुहरयः ॥ इमांसुपूर्व्यांधियंमधोर्घृतस्यपिप्युषीं । कण्वाऽउक्थेनवावृधुः ॥ इंद्रमिद्विमहीनांमेधेवृणीतमर्त्यः । इंद्रंसनिष्युरूतये ॥ अर्वाचंत्वापुरुष्टुतप्रियमेधस्तुताहरी । सोमपेयायवक्षतः ॥ शतमहंतिरिंदिरेसहस्रंपर्शावाददे । राधांसियाद्वानां ॥ त्रीणिशतान्यर्वतांसहस्रादशगोनां । ददुष्पज्रायसाम्ने ॥ उदानट्ककुहोदिवमुष्ट्रांचतुर्युजोददत् । श्रवसायाद्वंजनं ॥ १७ ॥ (८।२।२) प्रयद्वस्त्रिष्टुभमिषंमरुतोविप्रोऽअक्षरत् । विपर्वतेषुराजथ ॥ यदंगतविषीयवोयामंशुभ्राऽअचिध्वं । निपर्वताऽअहासत ॥ उदीरयंतवायुभिर्वाश्रासःपृश्निमातरः । धुक्षंतपिप्युषीमिषं ॥ वपंतिमरुतोमिहंप्रवेपयंतिपर्वतान् । यद्यामं

(८।२।२) प्रयद्वइतिषट्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वःपुनर्वत्सोमरुतोगायत्री ।

यांतिवायुभिः ॥ नियद्यामायवोगिरिर्निसिंधवोविधर्मणे । महेशुष्माययेमिरे+ ॥ १८ ॥ युष्माँऽउनक्तमूतयेयुष्मान्दिवाहवामहे । युष्मान्प्रयत्यध्वरे+ ॥ उदुत्येऽअरुणप्सवश्चित्रायामेभिरीरते । वाश्राऽअधिष्णुनादिवः+ ॥ सृजंतिरश्मिमोजसापंथांसूर्याययातवे । तेभानुभिर्वितस्थिरे ॥ इमांमेमरुतोगिरमिमंस्तोममृभुक्षणः । इमंमेवनताहवं ॥ त्रीणिसरांसिपृश्नयोदुदुह्रेवज्रिणेमधु । उत्संकवंधमुद्रिणं ॥ १९ ॥ मरुतोयद्धवोदिवःसुम्नायंतोहवामहे । आतूनऽउपगंतन ॥ यूयंहिष्ठासुदानवोरुद्राऽऋभुक्षणोदमे । उतप्रचेतसोमदे ॥ आनोरयिंमदच्युतंपुरुक्षुंविश्वधायसं । इयर्तामरुतोदिवः+ ॥ अधीवयद्गिरीणांयामंशुभ्राऽअचिध्वं । सुवानैर्मंदध्वऽइंदुभिः ॥ एतावतश्चिदेषांसुम्नंभिक्षेतमर्त्यः । अदाभ्यस्यमन्मभिः ॥ २० ॥ येद्रप्साऽइवरोदसीधमंत्यनुवृष्टिभिः । उत्संदुहंतोऽअक्षितं ॥ उदुस्वानेभिरीरतऽउद्रथैरुदुवायुभिः । उत्स्तोमैःपृश्निमातरः ॥ येनावतुर्वशंयदुंयेनकण्वंधनस्पृतं । रायेसुतस्यधीमहि ॥ इमाऽउवःसुदानवोघृतंनपिप्युषीरिषः । वर्धान्काण्वस्यमन्मभिः ॥ क्वनूनंसुदानवोमदथावृक्तबर्हिषः । ब्रह्माकोवःसपर्यति ॥ २१ ॥ नहिष्मयद्धवःपुरास्तोमेभिर्वृक्तबर्हिषः । शर्धाँऽऋतस्यजिन्वथ ॥ समुत्येमहतीरपःसंक्षोणीसमुसूर्यं । संवज्रंपर्वशोदधुः ॥ विवृत्रंपर्वशोययुर्विपर्वताँऽअराजिनः । चक्राणावृष्णिपौंस्यं ॥ अनुत्रितस्ययुध्यतःशुष्ममावन्नुतक्रतुं । अन्विंद्रंवृत्रतूर्ये ॥ विद्युद्धस्ताऽअभिद्यवःशिप्राःशीर्षन्हिरण्ययीः । शुभ्राव्यंजतश्रिये+ ॥ २२ ॥ उशनायत्प

रावतंऽउक्ष्णोरंध्रमयातन । द्यौर्नचक्रदद्भिया+ ॥ आनोमखस्यदावनेश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवासऽउपगंतन ॥ यदे
षांपृषतीरथेप्रष्टिर्वहतिरोहितः । यांतिशुभ्रारिणन्नपः+ ॥ सुषोमेशर्यणावत्यार्जीकेपस्त्यावति । ययुर्निचक्रयानरः ॥
कदागच्छाथमरुतऽइत्थाविप्रंहवमानं । मार्डीकेभिर्नाधमानं ॥ २३ ॥ कद्धनूनंकधप्रियोयदिंद्रमजहातन । कोवः
सखित्वऽओहते ॥ सहोषुणोवज्रहस्तैःकण्वासोऽअग्निंमरुद्भिः । स्तुषेहिरण्यवाशीभिः ॥ ओषुवृष्णःप्रयज्यूनानव्य
सेसुविताय । ववृत्यांचित्रवाजान् ॥ गिरयश्चिन्निजिहतेपर्शानासोमन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नियेमिरे ॥ आक्ष्णयावा
नोवहंत्यंतरिक्षेणपततः । धातारःस्तुवतेवयः ॥ अग्निर्हिजानिपूर्व्यश्छंदोनसूरोऽअर्चिषा । तेभानुभिर्वितस्थिरे
॥ २४ ॥ (८।२।३) आनोविश्वाभिरूतिभिरश्विनागच्छतंयुवं । दस्राहिरण्यवर्तनीपिबतंसोम्यंमधु ॥ आनूनंया
तमश्विनारथेनसूर्यत्वचा । भुजीहिरण्यपेशसाकवीगंभीरचेतसा ॥ आयातंनहुषस्पर्यांतरिक्षात्सुवृक्तिभिः । पिबा
थोऽअश्विनामधुकण्वानांसवनेसुतं+ ॥ आनोयातंदिवस्पर्यांतरिक्षादधप्रिया । पुत्रःकण्वस्यवामिहसुषावसोम्यंम
धु ॥ आनोयातमुपश्रुत्यश्विनासोमपीतये । स्वाहास्तोमस्यवर्धनाप्रकवीधीतिभिर्नरा ॥ २५ ॥ यच्चिद्धिवांपुरऽऋष
योजुहूरेवसेनरा । आयातमश्विनागतमुपेमांसुष्टुतिंमम ॥ दिवश्चिद्रोचनादध्यानोगंतंस्वर्विदा । धीभिर्वत्सप्रचेतसा

(८।२।३) आनोविश्वाभिरितित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वःसध्वंसोश्विनावनुष्टुप् ।

स्तोमेभिर्हवनश्रुता ॥ किमन्येपर्यासतेस्मत्स्तोमेभिरश्विना । पुत्रःकण्वस्यवामृषिर्गीर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ आवांविप्रऽ
इहावसेह्वत्स्तोमेभिरश्विना । अरिप्रावृत्रहंतमातानोभूतंमयोभुवा ॥ आयद्वांयोषणारथमतिष्ठद्वाजिनीवसू । विश्वान्य
श्विनायुवंप्रधीतान्यगच्छतं ॥ २६ ॥ अतःसहस्रनिर्णिजारथेनायातमश्विना । वत्सोवांमधुमद्वचोशंसीत्काव्यःक
विः ॥ पुरुमंद्रापुरूवसूमनोतरारयीणां । स्तोमंमेऽअश्विनाविममभिवह्नीऽअनूषातां ॥ आनोविश्वान्यश्विनाधत्तंरा
धांस्यह्रया । कृतंनऽऋत्वियावतोमानोरीरधतंनिदे ॥ यन्नासत्यापरावतियद्वास्थोऽअध्यंबरे । अतःसहस्रनिर्णिजा
रथेनायातमश्विना ॥ योवांनासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् । तस्मैसहस्रनिर्णिजमिषंधत्तंघृतश्चुतं ॥ २७ ॥ प्रा
स्माऽऊर्जंघृतश्चुतमश्विनायच्छतंयुवं । योवांसुम्नायतुष्टवद्वसूयाद्दानुनस्पती ॥ आनोगंतंरिशादसेमंस्तोमंपुरुभुजा ।
कृतंनःसुश्रियोनरेमादातमभिष्टये ॥ आवांविश्वाभिरूतिभिःप्रियमेधाऽअहूषत । राजंतावध्वराणामश्विनायामहू
तिषु ॥ आनोगंतंमयोभुवाश्विनाशंभुवायुवं । योवांविपन्यूधीतिभिर्गीर्भिर्वत्सोऽअवीवृधत् ॥ याभिःकण्वंमेधाति
थिंयाभिर्वशंदशव्रजं । याभिर्गोशर्यमावतंताभिर्नोवतंनरा ॥ २८ ॥ याभिर्नरात्रसदस्युमावतंकृत्व्येधने । ताभिः
ष्व१स्माँऽअश्विनाप्रावतंवाजसातये ॥ प्रवांस्तोमाःसुवृक्तयोगिरोवर्धंत्वश्विना । पुरुत्रावृत्रहंतमातानोभूतंपुरुस्पृ

हा ॥ त्रीणिपदान्यश्विनोराविःसांतिगुहापरः । कवीऽऋतस्यपत्मभिरर्वाग्जीवेभ्यस्परि ॥ २९ ॥ (८।२।४) आ
नूनमश्विनायुवंवत्सस्यगंतमवसे । प्रास्मैयच्छतमवृकंपृथुच्छर्दिर्युयुतंयाऽअरातयः ॥ यदंतरिक्षेयद्दिवियत्पंचमानुषाँ
ऽअनु । नृम्णंतद्धत्तमश्विना ॥ येवांदंसांस्यश्विनाविप्रासःपरिमामृशुः । एवेत्काण्वस्यबोधतं ॥ अयंवांघर्मोऽअश्वि
नास्तोमेनपरिषिच्यते । अयंसोमोमधुमान्वाजिनीवसूयेनवृत्रंचिकेतथः ॥ यदप्सुयद्वनस्पतौयदोषधीषुपुरुदंससाकृ
तं । तेनमाविष्टमश्विना ॥ ३० ॥ यन्नासत्याभुरण्यथोयद्वादेवभिषज्यथः । अयंवांवत्सोमतिभिर्नविंधतेहविष्मंतं
हिगच्छथः ॥ आनूनमश्विनोर्ऋषिःस्तोमंचिकेतवामया । आसोमंमधुमत्तमंघर्मंसिंचादथर्वणि ॥ आनूनंरघुवर्तनिंर
थंतिष्ठाथोऽअश्विना । आवांस्तोमाऽइमेममनभोनचुच्यवीरत ॥ यद्यवांनासत्योक्थैराचुच्युवीमहि । यद्वावाणी
भिरश्विनेवेत्काण्वस्यबोधतं ॥ यद्वांकक्षीवाँऽउतयद्व्यश्वऽऋषिर्यद्वांदीर्घतमाजुहाव । पृथीयद्वांवैन्यःसादनेष्वेवेदतो
ऽअश्विनाचेतयेथां ॥ ३१ ॥ यातंछर्दिष्पाऽउतनःपरस्पाभूतंजगत्पाऽउतनस्तनूपा । वर्तिस्तोकायतनयाययातं ॥
यदिंद्रेणसरथंयाथोऽअश्विनायद्वावायुनाभवथःसमोकसा । यदादित्येभिर्ऋभुभिःसजोषसायद्वाविष्णोर्विक्रमणेषुति

(८।२।४) आनूनमित्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वःशशकर्णोश्विनावनुष्टुप् आद्याचतुर्थीषष्ठीचतुर्दशीपंचदश्योबृहत्यःद्वितीयातृतीया
विंश्येकविंश्योगायत्र्यःपंचमीककुप्दशमीत्रिष्टुबेकादशीविराट्द्वादशीजगती ।

ष्ठथः ॥ यद्द्याश्विनावहंहुवेयवाजसातये । यत्पृत्सुतुर्वणेसहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः ॥ आनूनंयातमश्विनेमाह
व्यानिवांहिता । इमेसोमासोऽअधितुर्वशेयदाविमेकण्वेषुवामथ ॥ यन्नासत्यापराकेऽअर्वाकेऽअस्तिभेषजं ।
तेननूनंविमदायप्रचेतसाछर्दिर्वत्साययच्छतं ॥ ३२ ॥ अभुत्स्युप्रदेव्यासाकंवाचाहमश्विनोः । व्यावर्देव्याम
तिंविरातिंमर्त्येभ्यः ॥ प्रबोधयोषोऽअश्विनाप्रदेविसूनृतेमहि । प्रयज्ञहोतरानुषक्प्रमदायश्रवोबृहत् ॥ यदु
षोयासिभानुनासंसूर्येणरोचसे । आहायमश्विनोरथोवर्तिर्यातिनृपाय्यं ॥ यदापीतासोऽअंशवोगावोनदुह्रऽऊधभिः ।
यद्वावाणीरनूषतप्रदेवयंतोऽअश्विना ॥ प्रद्युम्नायप्रशवसेप्रनृषाह्यायशर्मणे । प्रदक्षायप्रचेतसा ॥ यन्नूनंधीभिरश्वि
नापितुर्योनानिषीदथः । यद्वासुम्नेभिरुक्थ्या ॥ ३३ ॥ (८।२।५) यत्स्थोदीर्घप्रसद्मनियद्वादोरोचनेदिवः । यद्वा
समुद्रेऽअध्याकृतेगृहेतऽआयातमश्विना ॥ यद्वायज्ञंमनवेसंमिमिक्षथुरेवेत्काण्वस्यबोधतं । बृहस्पतिंविश्वान्देवाँऽअहं
हुवऽइंद्राविष्णूऽअश्विनावाशुहेषसा ॥ त्यान्व१श्विनाहुवेसुदंससागृभेकृता । ययोरस्तिप्रणःसख्यंदेवेष्वध्याप्यं ॥
ययोरधिप्रयज्ञाऽअसूरेसंतिसूरयः । तायज्ञस्याध्वरस्यप्रचेतसास्वधाभिर्यापिबतःसोम्यंमधु ॥ यद्द्याश्विनावपाग्य
त्प्राक्स्थोवाजिनीवसू । यद्द्रुह्यव्यनवितुर्वशेयदौहुवेवामथमागतं ॥ यदंतरिक्षेपतथःपुरुभुजायद्वेमेरोदसीऽअनु । यद्वा

(८।२।५) यत्स्थइतिषडृचस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथोश्विनौक्रमेणबृहतीमध्येज्योतिरनुष्टुबास्तारपंक्तिर्बृहतीसतोबृहत्यः ।

स्वधाभिरधितिष्ठथोरथमतऽआयातमश्विना ॥ ३४ ॥ (८।२।६) त्वमग्नेव्रतपाऽअसिदेवऽआमर्त्येष्वा । त्वंयज्ञेष्वीड्यः ॥ त्वमसिप्रशस्योविदथेषुसहंत्य । अग्नेरथीरध्वराणां ॥ सत्वमस्मदपद्विषोयुयोधिजातवेदः । अदेवीरग्नेऽअरातीः ॥ अंतिचित्संतमहयज्ञंमर्तस्यरिपोः । नोपवेषिजातवेदः ॥ मर्ताऽअमर्त्यस्यतेभूरिनाममनामहे । विप्रासोजातवेदसः ॥ ३५ ॥ विप्रंविप्रासोवसेदेवंमर्तासऽऊतये । अग्निंगीर्भिर्हवामहे ॥ आतेवत्सोमनोयमत्परमाच्चित्सधस्थात् । अग्नेत्वांकामयागिरा+ ॥ पुरुत्राहिसदृङ्ङसिविशोविश्वाऽअनुप्रभुः । समत्सुत्वाहवामहे ॥ समत्स्वग्निमवसेवाजयंतोहवामहे । वाजेषुचित्रराधसं ॥ प्रत्नोहिकमीड्योऽअध्वरेषुसनाच्चहोतानव्यश्चसत्सि । स्वांचाग्नेतन्वंपिप्रयस्वास्मभ्यंचसौभगमायजस्व ॥ ३६ ॥ इतिपंचमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ इतिपंचमोऽष्टकः ॥ ५ ॥ ॥

चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३६ सूक्तानि ७ ऋचः १८३ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्या.३६ अश्विकशुभ्य. कशव.२ इंद्राये.४५ तिरिंदिराये.३ मरुद्भ्य.३६ अश्विभ्या.५० अग्नय.१० ॥ इतिपंचमेऽष्टमः ॥

(८।२।६) त्वमग्नइतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोवत्सोग्निर्गायत्रीप्रथमाप्रतिष्ठाद्वितीयावर्धमानांत्यात्रिष्टुप् ।

॥ इतिपंचमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथषष्ठाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ यइंद्रत्रयस्त्रिंशत्पर्वत औष्णिहंत्विंद्रःसुतेषुनारदोयदिंद्रपंचोनागोषूक्त्यश्वसूक्तिनौकाण्वायनौतम्त्रभिसप्तौष्णिहंप्रसम्राजंद्वादशोरिंबिठिंरायाहिपंचोनाप्रगाथांतमिदंहव्यधिकादित्यमौष्णिहंमष्टम्यश्विभ्यांपराग्निसूर्यानिळानां (देवेभिरित्यदितैरदितिर्नइतिचद्वे) तंगूर्धयसप्तत्रिंशत्सोभरिराग्नेयंकाकुभंप्रागाथंहपितुर्नद्विपदांत्येककुप्पंक्तीत्रसदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वेउष्णिक्सतोबृहत्यावादित्येभ्यआगंतषड्विंशतिर्मारुतं ॥ १ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ हरिःओम् ॥ (८।२।७) यऽइंद्रसोमपातमोमदःशविष्ठचेतति । येनाहंसिन्यत्रिणंतमीमहे ॥ येनादशग्वमध्रिगुंवेपयंतंस्वर्णरं । येनासमुद्रमाविथातमीमहे ॥ येनसिंधुंमहीरपोरथाँऽइवप्रचोदयः । पंथामृतस्ययातवेतमीमहे ॥ इमंस्तोममभिष्टयेघृतंनपूतमद्रिवः । येनानुसद्यऽओजसाववक्षिथ ॥ इमंजुषस्वगिर्वणःसमुद्रइवपिन्वते । इंद्रविश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ ॥ १ ॥ योनोदेवःपरावतःसखित्वनायमामहे । दिवोनवृष्टिंप्रथयन्ववक्षिथ ॥ ववक्षुरस्यकेतवऽउतवज्रोगभस्त्योः । यत्सूर्योनरोदसीऽअवर्धयत् ॥ यदिप्रवृद्धसत्पतेसहस्रंमहिषाँऽअघः । आदित्तऽइंद्रियंमहिप्रवावृधे ॥ इंद्रःसूर्यस्यरश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति । अग्निर्वनेवसासहिःप्रवावृधे ॥ इयंतऽऋत्वियावतीधीतिरेतिनवीयसी । सपर्यंतीपुरुप्रियामिमीतऽइत् ॥ २ ॥ गर्भोयज्ञस्यदेवयुःक्रतुंपुनीतऽआनुषक् । स्तो

(८।२।७) यइंद्रेतित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वःपर्वतइंद्रउष्णिक् ।

मैरिंद्रस्यवावृधेमिमीतऽइत् ॥ सनिर्मित्रस्यपप्रथऽइंद्रःसोमस्यपीतये । प्राचीवाशीवसुन्वतेमिमीतऽइत् ॥ यंविप्राऽ
उक्थवाहसोभिप्रमंदुरायवः । घृतंनपिप्यऽआसन्यृतस्ययत्+ ॥ उतस्वराजेऽअदितिःस्तोममिंद्रायजीजनत् । पुरुप्र
शस्तमूतयऽऋतस्ययत् ॥ अभिवह्नयऽऊतयेनूषतप्रशस्तये । नदेवविव्रताहरीऽऋतस्ययत् ॥ ३ ॥ यत्सोममिंद्रविष्णविय
द्वाघत्रितऽआप्त्ये । यद्वामरुत्सुमंदसेसमिंदुभिः ॥ यद्वाशक्रपरावतिसमुद्रेऽअधिमंदसे । अस्माकमित्सुतेरणासमिंदुभिः ॥
यद्वासिसुन्वतोवृधोयजमानस्यसत्पते । उक्थेवायस्यरण्यसिसमिंदुभिः ॥ देवंदेवंवोवसऽइंद्रमिंद्रंगृणीषणि । अ
धायज्ञायतुर्वणेव्यानशुः ॥ यज्ञेभिर्यज्ञवाहसंसोमेभिःसोमपातमं । होत्राभिरिंद्रंवावृधुर्व्यानशुः ॥ ४ ॥ महीरस्यप्र
णीतयःपूर्वीरुतप्रशस्तयः । विश्वावसूनिदाशुषेव्यानशुः ॥ इंद्रंवृत्रायहंतवेदेवासोदधिरेपुरः । इंद्रंवाणीरनूषतास
मोजसे ॥ महांतंमहिनावयंस्तोमेभिर्हवनश्रुतं । अर्कैरभिप्रणोनुमःसमोजसे ॥ नयंविविक्तोरोदसीनांतरिक्षाणिवज्रि
णं । अमादिदस्यतित्विषेसमोजसः ॥ यदिंद्रपृतनाज्येदेवास्त्वादधिरेपुरः । आदित्तेहर्यताहरीववक्षतुः ॥ ५ ॥ यं
दावृत्रंनदीवृतंशवसावज्रिन्नवधीः । आदित्ते० ॥ यदातेविष्णुरोजसात्रीणिपदाविचक्रमे । आदित्ते० ॥ यदातेहर्य
ताहरीवावृधातेदिवेदिवे । आदित्तेविश्वाभुवनानियेमिरे ॥ यदातेमारुतीर्विशस्तुभ्यमिंद्रनियेमिरे । आदित्ते० ॥
यदासूर्यममुंदिविशुक्रंज्योतिरधारयः ॥ आदित्ते० ॥ इमांतऽइंद्रसुष्टुतिंविप्रऽइयर्तिधीतिभिः । जामिंपदेवपिप्रतींप्रा

ध्वरे ॥ यदस्यधामनिप्रियेसमीचीनासोऽअस्वरन् । नाभायज्ञस्यदोहनाप्राध्वरे+ ॥ सुवीर्यंस्वश्व्यंसुगव्यमिंद्रदद्धिनः ।
होतेवपूर्वचित्तयेप्राध्वरे ॥ ६ ॥ (८।३।१) इंद्रःसुतेषुसोमेषुक्रतुंपुनीतऽउक्थ्यं । विदेवृधस्यदक्षसोमहान्हिषः+ ॥
सप्रथमेव्योमनिदेवानांसदनेवृधः । सुपारःसुश्रवस्तमःसमप्सुजित्+ ॥ तमह्वेवाजसातयऽइंद्रंभरायशुष्मिणं । भवा
नःसुम्नेऽअंतमःसखावृधे+ ॥ इयंतऽइंद्रगिर्वणोरातिःक्षरतिसुन्वतः । मंदानोऽअस्यबर्हिषोविराजसि ॥ नूनंतदिंद्र
दद्धिनोयत्त्वासुन्वंतऽईमहे । रयिंनश्चित्रमाभरास्वर्विदं ॥ ७ ॥ स्तोतायत्तेविचर्षणिरतिप्रशर्धयद्गिरः । वयाऽइवानु
रोहतेजुषंतयत्+ ॥ प्रत्नवज्जनयागिरःशृणुधीजरितुर्हवं । मदेमदेववक्षिथासुकृत्वने ॥ क्रीळंत्यस्यसूनृताऽआपोनप्र
वतायतीः । अयाधियायऽउच्यतेपतिर्दिवः+ ॥ उतोपतिर्यऽउच्यतेकृष्टीनामेकऽइद्वशी । नमोवृधैरवस्युभिःसुतेर
ण ॥ स्तुहिश्रुतंविपश्चितंहरीयस्यप्रसक्षिणा । गंतारादाशुषोगृहंनमस्विनः ॥ ८ ॥ तूतुजानोमहेमतेश्वेभिःप्रुषितप्सु
भिः । आयाहियज्ञमाशुभिःशमिद्धिते ॥ इंद्रशविष्ठसत्पतेरयिंगृणत्सुधारय । श्रवःसूरिभ्योऽअमृतंवसुत्वनं+ ॥ हवे
त्वासूरऽउदितेहवेमध्यंदिनेदिवः । जुषाणऽइंद्रसप्तिभिर्नऽआगहि ॥ आतूगहिप्रतुद्रवमत्स्वासुतस्यगोमतः । तंतुंतनुष्व
पूर्व्यंयथाविदे+ ॥ यच्छक्रासिपरावतियदर्वावतिवृत्रहन् । यद्वासमुद्रेऽअंधसोवितेदसि ॥ ९ ॥ इंद्रंवर्धंतुनोगिरऽइंद्रं

तृतीयेनुवाकेष्टसूक्तानि (८।३।१) इंद्रःसुतेष्वितित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोनारदइंद्रउष्णिक् ।

सुतासऽइंदवः । इंद्रेहविष्मतीर्विशोऽअराणिषुः ॥ तमिद्विप्राऽअवस्यवःप्रवत्वतीभिरूतिभिः । इंद्रंक्षोणीरवर्धयन्वयाऽ
इव ॥ त्रिकद्रुकेषुचेतनंदेवासोयज्ञमत्नत । तमिद्वर्धंतुनोगिरःसदावृधं ॥ स्तोतायत्तेऽअनुव्रतऽउक्थान्यृतुथादधे ।
शुचिःपावकऽउच्यतेसोऽअद्भुतः ॥ तदिद्रुद्रस्यचेततियह्वंप्रत्नेषुधामसु । मनोयत्रावितद्दधुर्विचेतसः ॥ १० ॥ यदि
मेसख्यमावरऽइमस्यपाह्यंधसः । येनविश्वाऽअतिद्विषोऽअतारिम ॥ कदातऽइंद्रगिर्वणःस्तोताभवातिशंतमः ।
कदानोगव्येऽअश्व्येवसौदधः ॥ उततेसुष्टुताहरीवृषणावहतोरथं । अजुर्यस्यमदिंतमंयमीमहे ॥ तमीमहेपुरुष्टुतंयह्वं
प्रत्नाभिरूतिभिः । निबर्हिषिप्रियेसददधद्विता+ ॥ वर्धस्वासुपुरुष्टुतऽऋषिष्टुताभिरूतिभिः । धुक्षस्वपिप्युषीमिषम
वाचनः ॥ ११ ॥ इंद्रत्वमवितेदसीत्थास्तुवतोऽअद्रिवः । ऋतादियर्मितेधियंमनोयुजं ॥ इहत्यासधमाद्यायुजानः
सोमपीतये । हरीऽइंद्रप्रतद्वसूऽअभिस्वर ॥ अभिस्वरंतुयेतवरुद्रासःसक्षतश्रियं । उतोमरुत्वतीर्विशोऽअभिप्रयः ॥
इमाऽअस्यप्रतूर्तयःपदंजुषंतयद्दिवि । नाभायज्ञस्यसंदधुर्यथाविदे+ ॥ अयंदीर्घायचक्षसेप्राचिप्रयत्यध्वरे । मिमीते
यज्ञमानुषग्विचक्ष्य ॥ १२ ॥ वृषायमिंद्रतेरथऽउतोतेवृषणाहरी । वृषात्वंशतक्रतोवृषाहवः ॥ वृषाग्रावावृषामदोवृ
षासोमोऽअयंसुतः । वृषायज्ञोयमिन्वसिवृषाहवः ॥ वृषात्वावृषणंहुवेवज्रिन्चित्राभिरूतिभिः । वावंथहिप्रतिष्टुतिं

वृषाहवः ॥ १३ ॥ (८।३।२) यदिंद्राहंयथात्वमीशीयवस्वऽएकऽइत् । स्तोतामेगोषखास्यात् ॥ शिक्षेयमस्मैदित्से
यंशचीपतेमनीषिणे । यदहंगोपतिःस्यां+ ॥ धेनुष्टऽइंद्रसूनृतायजमानायसुन्वते । गामश्वंपिप्युषीदुहे ॥ नतेवर्ता
स्तिराधसऽइंद्रदेवोनमर्त्यः । यद्दित्ससिस्तुतोमघं+ ॥ यज्ञऽइंद्रमवर्धयद्यद्भूमिंव्यवर्तयत् । चक्राणऽओपशंदिवि+
॥ १४ ॥ वावृधानस्यतेवयंविश्वाधनानिजिग्युषः । ऊतिमिंद्रावृणीमहे ॥ व्यं१तरिक्षमतिरन्मदेसोमस्यरोचना ।
इंद्रोयदभिनद्वलं+ ॥ उद्गाऽआजदंगिरोभ्यऽआविष्कृण्वन्गुहासतीः । अर्वांचंनुनुदेवलं ॥ इंद्रेणरोचनादिवोदृह्ळा
निदृंहितानिच । स्थिराणिनपराणुदे ॥ अपामूर्मिर्मदन्निवस्तोमऽइंद्राजिरायते । वितेमदाऽअराजिषुः ॥ १५ ॥
त्वंहिस्तोमवर्धनऽइंद्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुतभद्रकृत्+ ॥ इंद्रमित्केशिनाहरीसोमपेयायवक्षतः । उपयज्ञंसुरा
धसं ॥ अपांफेनेननमुचेःशिरऽइंद्रोदवर्तयः । विश्वायदजयःस्पृधः ॥ मायाभिरुत्सिसृप्सतऽइंद्रद्यामारुरुक्षतः ।
अवदस्यूँऽरधूनुथाः ॥ असुन्वामिंद्रसंसदंविषूचींव्यनाशयः । सोमपाऽउत्तरोभवन् ॥ १६ ॥ (८।३।३) तम्वभि
प्रगायतपुरुहूतंपुरुष्टुतं । इंद्रंगीर्भिस्तविषमाविवासत ॥ यस्यद्विबर्हसोबृहत्सहोदाधाररोदसी । गिरीँरज्राँऽअपःस्व

(८।३।२) यदिंद्राहमितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वायनौगोषूक्त्यश्वसूक्तिनाविंद्रोगायत्री । (८।३।३) तम्वभीतित्रयोदशर्चस्य
सूक्तस्यकाण्वायनौगोषूक्त्यश्वसूक्तिनाविंद्रउष्णिक् ।

वृषत्वना+ ॥ सराजसिपुरुष्टुतँऽएकोवृत्राणिजिघ्नसे । इंद्रजैत्राश्रवस्याचयंतवे ॥ तंतेमदंगृणीमसिवृषणंपृत्सुसास
हिं । उलोककृत्नुमद्रिवोहरिश्रियं ॥ येनज्योतींष्यायवेमनवेचविवेदिथ । मंदानोऽअस्यबर्हिषोविराजसि ॥ १७ ॥
तदद्याचित्तऽउक्थिनोनुष्टुवंतिपूर्वथा । वृषपत्नीरपोजयादिवेदिवे ॥ तवत्यदिंद्रियंबृहत्तवशुष्ममुतक्रतुं । वज्रंशिशा
तिधिषणावरेण्यं ॥ तवद्यौरिंद्रपौंस्यंपृथिवीवर्धतिश्रवः । त्वामापःपर्वतासश्चहिन्विरे ॥ त्वांविष्णुर्बृहन्क्षयोमित्रोगृ
णातिवरुणः । त्वांशर्धोमदत्यनुमारुतं ॥ त्वंवृषाजनानांमंहिष्ठऽइंद्रजज्ञिषे । सत्राविश्वास्वपत्यानिदधिषे ॥ १८ ॥
सत्रात्वंपुरुष्टुतँऽएकोवृत्राणितोशसे । नान्यऽइंद्रात्करणंभूयऽइन्वति ॥ यदिंद्रमन्मशस्त्वानानाहवंतऽऊतये । अ
स्माकेभिर्नृभिरत्रास्वर्जय ॥ अरंक्षयायनोमहेविश्वारूपाण्याविशन् । इंद्रंजैत्रायहर्षयाशचीपतिं ॥ १९ ॥ (८।३।४)
प्रसम्राजंचर्षणीनामिंद्रंस्तोतानव्यंगीर्भिः । नरंनृषाहंमंहिष्ठं ॥ यस्मिन्नुक्थानिरण्यंतिविश्वानिचश्रवस्या । अपामवो
नसमुद्रे+ ॥ तंसुष्टुत्याविवासेज्येष्ठराजंभरेकृत्नुं । महोवाजिनंसनिभ्यः ॥ यस्यानूनागभीरामदाऽउरवस्तरुत्राः ।
हर्षुमंतःशूरसातौ ॥ तमिद्धनेषुहितेष्वधिवाकायहवंते । येषामिंद्रस्तेजयंति ॥ तमिच्च्यौत्नैरार्यंतितंकृतेभिश्चर्षणयः ।
एषऽइंद्रोवरिवस्कृत्+ ॥ २० ॥ इंद्रोब्रह्मेंद्रऽऋषिरिंद्रःपुरूपुरुहूतः । महान्महीभिःशचीभिः ॥ सःस्तोम्यःसहव्यः

(८।३।४) प्रसम्राजमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वइरिंबिठिरिंद्रोगायत्री ।

सत्यःसत्वातुविकूर्मिः । एकश्चित्सन्नभिभूतिः ॥ तमर्केभिस्तंसामभिस्तंगायत्रैश्चर्षणयः । इंद्रंवर्धतिक्षितयः ॥ प्रणेता
रंवस्योऽअच्छाकर्तारंज्योतिःसमत्सु । सासह्वांसंयुधामित्रान् ॥ सनःपप्रिःपारयातिस्वस्तिनावापुरुहूतः । इंद्रोविश्वा
अतिद्विषः ॥ सत्वंनऽइंद्रवाजेभिर्दशस्याचगातुयाच । अच्छाचनःसुम्नंनेषि ॥ २१ ॥ (८।३।५) आयाहिसुषुमा
हितऽइंद्रसोमंपिबाऽइमं । एदंबर्हिःसदोमम ॥ आत्वाब्रह्मयुजाहरीवहतामिंद्रकेशिना । उपब्रह्माणिनःशृणु ॥ ब्र
ह्माणस्त्वावयंयुजासोमपामिंद्रसोमिनः । सुतावंतोहवामहे ॥ आनोयाहिसुतावतोस्माकंसुष्टुतीरुप । पिबासुशिप्रि
न्नंधसः ॥ आतेसिंचामिकुक्ष्योरनुगात्राविधावतु । गृभायजिह्वयामधु ॥ २२ ॥ स्वादुष्टेऽअस्तुसंसुदेमधुमान्तन्वेउ
तव । सोमःशमस्तुतेहृदे+ ॥ अयमुत्वाविचर्षणेजनीरिवाभिसंवृतः । प्रसोमऽइंद्रसर्पतु ॥ तुविग्रीवोवपोदरःसुबा
हुरंधसोमदे । इंद्रोवृत्राणिजिघ्नते ॥ इंद्रप्रेहिपुरस्त्वंविश्वस्येशानऽओजसा । वृत्राणिवृत्रहन्जहि ॥ दीर्घस्तेऽअस्त्वंकु
शोयेनावसुप्रयच्छसि । यजमानायसुन्वते+ ॥ २३ ॥ अयंतऽइंद्रसोमोनिपूतोऽअधिबर्हिषि । एहीमस्यद्रवापिब ॥
शाचिगोशाचिपूजनायंरणायतेसुतः । आखंडलप्रहूयसे ॥ यस्तेशृंगवृषोनपात्प्रणपात्कुंडपाय्यः । न्यस्मिन्दध्रऽआ

(८।३।५) आयाहीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वइरिंबिठिरिंद्रोगायत्र्यंत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यौ । त्वास्तोष्पतइत्यस्यावास्तोष्पतिर्देव
तेतिशौनकः । उपांत्यायाअर्धर्चेदेवोवास्तोष्पतिःस्तुतइतिहितद्वाक्यम्) ।

ऋक्सं.
अ. ६ अ. १
॥ ५ ॥

मंडलं ८
अनु. ३
॥ ५ ॥

मनः ॥ वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणांसत्रंसोम्यानां । द्रप्सोभेत्तापुरांशश्वतीनामिंद्रोमुनीनांसखा ॥ पृदाकुसानुर्यजतोगवे
षणऽएकःसन्नभिभूयसः । भूर्णिमश्वंनयत्तुजापुरोगृभेंद्रंसोमस्यपीतये ॥ २४ ॥ (८।३।६) इदंहनूनमेषांसुम्नंभिक्षे
तमर्त्यः । आदित्यानामपूर्व्यंसवीमनि ॥ अनर्वाणोह्येषांपंथाऽआदित्यानां । अदब्धाःसंतिपायवःसुगेवृधः ॥ तत्सु
नःसविताभगोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । शर्मयच्छंतुसप्रथोयदीमहे ॥ देवेभिर्देव्यदितेरिष्टभर्मन्नागहि । स्मत्सूरिभिःपु
रुप्रियेसुशर्मभिः ॥ तेहिपुत्रासोऽअदितेर्विदुर्द्वेषांसियोतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोनेहसः ॥ २५ ॥ अदितिर्नोदिवाप
शुमदितिर्नक्तमद्वयाः । अदितिःपात्वंहसःसदावृधा ॥ उतस्यानोदिवामतिरदितिरूत्यागमत् । साशंतातिमयस्कर
दपस्रिधः ॥ उतत्यादैव्याभिषजाशंनःकरतोऽअश्विना । युयुयातामितोरपोऽअपस्रिधः ॥ शमग्निरग्निभिःकरच्छंनं
स्तपतुसूर्यः । शंवातोवात्वरपाऽअपस्रिधः ॥ अपामीवामपस्रिधमपसेधतदुर्मतिं । आदित्यासोयुयोतनानोऽअंहसः
॥ २६ ॥ युयोताशरुमस्मदाँऽआदित्यासऽउतामतिं । ऋधग्द्वेषःकृणुतविश्ववेदसः ॥ तत्सुनःशर्मयच्छतादित्याय
न्मुमोचति । एनस्वंतंचिदेनसःसुदानवः ॥ योनःकश्चिद्रिरिक्षतिरक्षस्त्वेनमर्त्यः । स्वैःषऽएवैरिरिषीष्टयुर्जनः ॥ स
मित्तमघमश्नवद्दुःशंसंमर्त्यंरिपुं । योऽअस्मत्रादुर्हणावाँऽउपद्वयुः+ ॥ पाकत्रास्थनदेवाहृत्सुजानीथमर्त्यं । उपद्वयुंचा

(८।३।६) इदंहेतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वइरिंबिठिरादित्याःचतुर्थीषष्ठीसप्तमीनामदितिःअष्टम्याअश्विनौनवम्याअग्निसूर्यानिला

द्वयुंचवसवः ॥ २७ ॥ आशर्मपर्वतानामोतापांवृणीमहे । द्यावाक्षामारेऽअस्मद्रपस्कृतं ॥ तेनोभद्रेणशर्मणायुष्मा
कंनावावसवः । अतिविश्वानिदुरितापिपर्तन ॥ तुचेतनायतत्सुनोद्राघीयऽआयुर्जीवसे । आदित्यासःसुमहसःकृ
णोतन ॥ यज्ञोहीळोवोऽअंतरऽआदित्याऽअस्तिमृळत । युष्मेऽइद्वोऽअपिष्मसिसजात्ये* ॥ बृहद्वरूथंमरुतांदेवंत्रा
तारमश्विना । मित्रमीमहेवरुणंस्वस्तये ॥ अनेहोमित्रार्यमन्नृवद्वरुणशंस्यं । त्रिवरूथंमरुतोयंतनश्छर्दिः+ ॥ येचि
द्धिमृत्युबंधवऽआदित्यामनवःस्मसि । प्रसूनऽआयुर्जीवसेतिरेतन ॥ २८ ॥ (८।३।७) तंगूर्धयास्वर्णरंदेवासोदे
वमरतिंदधन्विरे । देवत्राहव्यमोहिरे ॥ विभूतरातिंविप्रचित्रशोचिषमग्निमीळिष्वयंतुरं । अस्यमेधस्यसोम्यस्यसो
भरेप्रेमध्वरायपूर्व्यं ॥ यजिष्ठंत्वाववृमहेदेवंदेवत्राहोतारममर्त्यं । अस्ययज्ञस्यसुक्रतुं ॥ ऊर्जोनपातंसुभगंसुदीदितिम
ग्निंश्रेष्ठशोचिषं । सनोमित्रस्यवरुणस्यसोऽअपामासुम्नंयक्षतेदिवि+ ॥ यःसमिधायऽआहुतीयोवेदेनददाशमर्तोऽअ
ग्नये । योनमसास्वध्वरः+ ॥ २९ ॥ तस्येदर्वंतोरंहयंतऽआशवस्तस्यद्युम्नितमंयशः । नतमंहोदेवकृतंकुतश्चननमर्त्यकृ

उष्णिक् । (८।३।७) तंगूर्धयेतिसप्तत्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरग्निः चतुस्त्रिंशीपंचत्रिंश्योरादित्याअंत्ययोर्द्वयोस्त्रसदस्युःप्रथमा
दिपंचविंश्यंताअयुजःककुभःद्वितीयादिषड्विंश्यंतायुजःसतोबृहत्यः पितुर्नेतिसप्तविंशीद्विपदाअष्टाविंशीत्रिंशीद्वात्रिंशीषट्त्रिंश्यःककुभः
एकोनत्रिंश्येकात्रिंशीत्रयस्त्रिंशीपंचत्रिंश्यःसतोबृहत्यःचतुस्त्रिंश्युष्णिक्सप्तत्रिंशीपंक्तिः ।

तंनशत् ॥ स्वग्नयोवोऽअग्निभिःस्यामसूनोसहसऽऊर्जांपते । सुवीरस्त्वमस्मयुः+ ॥ प्रशंसमानोऽअतिथिर्नमित्रियो
ग्नीरथोनवेद्यः । त्वेक्षेमासोऽअपिसंतिसाधवस्त्वंराजारयीणां+ ॥ सोऽअद्धादाश्वध्वरोग्नेमर्तःसुभगसप्रशंस्यः । सधी
भिरस्तुसनिता ॥ यस्यत्वमूर्ध्वोऽअध्वरायतिष्ठसिक्षयद्वीरःससाधते । सोऽअर्वद्भिःसनितासविपन्युभिःसशूरैःसनि
ताकृतं+ ॥ ३० ॥ यस्याग्निर्वपुर्गृहेस्तोमंचनोदधीतविश्ववार्यः । हव्यावावेविषद्विषः ॥ विप्रस्यवास्तुवतःसहसोय
होमक्षूतमस्यरातिषु । अवोदेवमुपरिमर्त्यंकृधिवसोविविदुषोवचः ॥ योऽअग्निंहव्यदातिभिर्नमोभिर्वासुदक्षमाविवा
सति । गिरावाजिरशोचिषं ॥ समिधायोनिशितीदाशददितिंधामभिरस्यमर्त्यः । विश्वेत्सधीभिःसुभगोजनाँऽअति
द्युम्नैरुद्नऽइवतारिषत् ॥ तदग्नेद्युम्नमाभरयत्सासहत्सदनेकंचिदत्रिणं । मन्युंजनस्यदूढ्यः* ॥ ३१ ॥ येनचष्टेवरु
णोमित्रोऽअर्यमायेननासत्याभगः । वयंतत्तेशवसागातुवित्तमाऽइंद्रत्वोताविधेमहि ॥ तेघेदग्नेस्वाध्यो३येत्वाविप्रनि
दधिरेनृचक्षसं । विप्रासोदेवसुक्रतुं ॥ तऽइद्वेदिंसुभगतऽआहुतिंतेसोतुंचक्रिरेदिवि । तऽइद्वाजेभिर्जिग्युर्महद्धनंये
त्वेकामंन्येरिरे+ ॥ भद्रोनोऽअग्निराहुतोभद्रारातिःसुभगभद्रोऽअध्वरः । भद्राऽउतप्रशस्तयः ॥ भद्रंमनःकृणुष्ववृ
त्रतूर्येयेनासमत्सुसासहः । अवस्थिरातनुहिभूरिशर्धतांवनेमातेऽअभिष्टिभिः ॥ ३२ ॥ ईळेगिरामनुर्हितंयंदेवादूत
मरतिंन्येरिरे । यजिष्ठंहव्यवाहनं ॥ तिग्मजंभायतरुणायराजतेप्रयोगायस्यग्नये । यःपिंशतेसूनृताभिःसुवीर्यमग्निर्घृते

भिराहुतः ॥ यदींघृतेभिराहुतोवाशीमग्निर्भरतऽउच्चावच । असुरऽइवनिर्णिजं ॥ योहव्यान्यैरयतामनुर्हितोदेवऽ
आसासुगंधिना । विवासतेवार्याणिस्वध्वरोहोतादेवोऽअमर्त्यः ॥ यदग्नेमर्त्यस्त्वंस्यामहंमित्रमहोऽअमर्त्यः । सहसः
सूनवाहुत ॥ ३३ ॥ नत्वारासीयाभिशस्तयेवसोनपापत्वायसंत्य । नमेस्तोतामतीवानदुर्हितःस्यादग्नेनपापया ॥
पितुर्नपुत्रःसुभृतोदुरोणऽआदेवाँऽएतुप्रणोहविः+ ॥ तवाहमग्नऽऊतिभिर्नेदिष्ठाभिःसचेयजोषमावसो । सदादेवस्य
मर्त्यः ॥ तवक्रत्वासनेयंतवरातिभिरग्नेतवप्रशस्तिभिः । त्वामिदाहुःप्रमतिंवसोममाग्नेहर्षस्वदातवे ॥ प्रसोऽअग्नेतवो
तिभिःसुवीराभिस्तिरतेवाजभर्मभिः । यस्यत्वंसख्यमावरः ॥ ३४ ॥ तवद्रप्सोनीलवान्वाशऽऋत्वियऽइंधानःसिष्ण
वाददे । त्वंमहीनामुषसामसिप्रियःक्षपोवस्तुषुराजसि ॥ तमागन्मसोभरयःसहस्रमुष्कंस्वभिष्टिमवसे । सम्राजंत्रास
दस्यवं ॥ यस्यतेऽअग्नेऽअन्येऽअग्नयऽउपक्षितोवयाऽइव । विपोनद्युम्नानियुवेजनानांतवक्षत्राणिवर्धयन् ॥ यमादि
त्यासोऽअद्रुहःपारंनयथमर्त्यं । मघोनांविश्वेषांसुदानवः ॥ यूयंराजानःकंचिच्चर्षणीसहःक्षयंतंमानुषाँऽअनु । वयंते
वोवरुणमित्रार्यमन्त्स्यामेदृतस्यरथ्यः* ॥ अदान्मेपौरुकुत्स्यःपंचाशतंत्रसदस्युर्वधूनां । मंहिष्ठोऽअर्यःसत्पतिः ॥ उत
मेप्रयियोर्वयियोःसुवास्त्वाऽअधितुग्वनि । तिसृणांसप्ततीनांश्यावःप्रणेताभुवद्वसुर्दियानांपतिः ॥३५॥(८।३।८)आगं

(८।३।८) आगंतेतिषड्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिर्मरुतः अयुजःककुभोयुजःसतोबृहत्यः ।

तामारिषण्यतप्रस्थांवानोमापस्थातासमन्यवः । स्थिराचिन्नमयिष्णवः ॥ वीळुपविभिर्मरुतऽऋभुक्षणऽआरुद्रासःसु
दीतिभिः । इषानोऽअद्यागंतापुरुस्पृहोयज्ञमासौभरीयवः ॥ विद्माहिरुद्रियाणांशुष्ममुग्रंमरुतांशिमीवतां । विष्णोरे
षस्यमीह्लुषां ॥ विद्वीपानिपापतंतिष्ठद्दुच्छुनोभेयुजंतरोदसी । प्रधन्वान्यैरतशुभ्रखादयोयदेजथस्वभानवः ॥ अच्युं
ताचिद्वोऽअज्मन्नानानदतिपर्वतासोवनस्पतिः । भूमिर्यामेषुरेजते ॥ २६ ॥ अमायवोमरुतोयातवेद्यौर्जिहीतऽउत्तराबृ
हत् । यत्रानरोदेदिशतेतनूष्वात्वक्षांसिबाह्वौजसः ॥ स्वधामनुश्रियंनरोमहित्वेषाऽअमवंतोवृषप्सवः । वहंतेऽअह्रुत
प्सवः ॥ गोभिर्वाणोऽअज्यतेसोभरीणांरथेकोशेहिरण्यये । गोबंधवःसुजातासऽइषेभुजेमहांतोनःस्परसेनु⁺ ॥ प्रति
वोवृषदंजयोवृष्णेशर्धायमारुतायभरध्वं । हव्यावृषप्रयाव्णे ॥ वृषणश्वेनमरुतोवृषप्सुनारथेनवृषनाभिना । आश्येन
नासोनपक्षिणोवृथानरोहव्यानोवीतयेगत ॥ २७ ॥ समानमंज्येषांविभ्राजंतेरुक्मासोऽअधिबाहुषु । दविद्युत
त्यृष्टयः ॥ तऽउग्रासोवृषणऽउग्रबाहवोनकिष्टनूषुयेतिरे । स्थिराधन्वान्यायुधारथेषुवोनीकेष्वधिश्रियः ॥ ये
षामर्णोनसप्रथोनामत्वेषंशश्वतामेकमिद्भुजे । वयोनपित्र्यंसहः ॥ तान्वंदस्वमरुतस्ताँऽउपस्तुहितेषांहिधुनीनां ।
अराणांनचरमस्तदेषांदानामह्नातदेषां ॥ सुभगःसवऽऊतिष्वासपूर्वासुमरुतोव्युष्टिषु । योवांनूनमुतासति ॥ २८ ॥
यस्यंवायूयंप्रतिवाजिनोनरऽआहव्यावीतयेगथ । अभिषद्युम्नैरुतवाजसातिभिःसुम्नावोधूतयोनशत् ॥ यथारुद्रस्य

सूनवोदिवोवशंत्यसुरस्यवेधसः । युवानस्तथेदसत् ॥ येचार्हतिमरुतःसुदानवःस्मन्मीह्लुषश्चरंतिये । अतश्चिदानऽ
उपवस्यसाहृदायुवानऽआववृध्वं ॥ यूनऽऊषुनविष्ठयावृष्णःपावकाँऽअभिसोभरेगिरा । गायगाऽइवचर्कृषत् ॥
साहायेसंतिमुष्टिहेवहव्योविश्वासुपृत्सुहोतृषु । वृष्णश्चंद्रान्नसुश्रवस्तमान्गिरावंदस्वमरुतोऽअह ॥ २९ ॥ गावश्चि
द्धासमन्यवःसजात्येनमरुतःसबंधवः । रिहतेककुभोमिथः⁺ ॥ मर्तश्चिद्वोनृतवोरुक्मवक्षसऽउपभ्रातृत्वमायति ।
अधिनोगातमरुतःसदाहिवऽआपित्वमस्तिनिध्रुवि ॥ मरुतोमारुतस्यनऽआभेषजस्यवहतासुदानवः । यूयंसखायः
सप्तयः ॥ याभिःसिंधुमवथयाभिस्तूर्वथयाभिर्दशस्यथाक्रिविं । मयोनोभूतोतिभिर्मयोभुवःशिवाभिरसचद्विषः ॥
यत्सिंधौयदसिक्न्यांयत्समुद्रेषुमरुतःसुबर्हिषः । यत्पर्वतेषुभेषजं⁺ ॥ विश्वंपश्यंतोबिभृथातनूष्वातेनानोऽअधिवो
चत । क्षमारपोमरुतऽआतुरस्यनऽइष्कर्ताविह्रुतंपुनः ॥ ४० ॥ इतिषष्ठाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥

षष्ठाष्टकेसूक्तानि १२४ ऋचः १६५०

एकचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ४० सूक्तानि ९ ऋचः २०६ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.१२१ [भे. प. इंद्राये.११९ वास्तोष्पतींद्राभ्यामि.
इंद्राये.] आदित्येभ्य.३ अदित्याइ.१ आदित्येभ्य.१ अदित्या.२ अश्विभ्या. अग्निसूर्यानिलेभ्य. आदित्येभ्य.१३ अग्नय.३३ आदित्येभ्य.२
त्रसदस्यव.२ मरुभ्द्य.२६ ॥ इतिषष्ठेप्रथमः ॥

वयमुब्धूनाँत्येद्वृचेचित्रस्यदानस्तुतिरोत्यमाश्विनंत्रिप्रगाथादिबृहत्यनुष्टुबेकादश्याद्यैककुम्मध्येज्योतिषीईळि
ष्वात्रिंशद्विश्वमनावैयश्वंआग्नेयमौष्णिहंहंसखायस्तृचोंत्यःसौषाम्णस्यवरोर्दानस्तुतिरंत्यानुष्टुप्सावांचतुर्विंशति
मैत्रावरुणंदशम्याद्यास्तिस्रोवैश्वदेव्यंउपांत्योष्णिग्गर्भायुवोःपंचाधिकाव्यश्वोवांगिरसआश्विनंविंश्याद्यावाय
व्यांस्तत्पूर्वाश्चतस्रोगायत्र्योंत्यैकविंश्यौचविंश्यनुष्टुबग्निरुक्थेव्यधिकामनुर्वैवस्वतोवैश्वदेवंहप्रगाथंयेत्रिंशतिपं
चौपांत्यापुरउष्णिग्बभ्रुर्दशकश्यपोवामारीचोद्वैपदंनहिवश्चतुष्कंपुरउष्णिग्बृहत्यनुष्टुबंतंयोयजातिद्व्यूनांत्रेज्या
स्तवोयजमानप्रशंसाचयेत्यादिपंचदंपत्योःशिष्टास्तदाशिषोनुष्टुप्चतुष्पंक्त्यंतंनवम्यनुष्टुब्दशमीपादनिचृत्॥२॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।४।१) व॒यमु॒त्वाम॑पूर्व्यस्थू॒रंनकच्चि॒द्भरं॑तोव॒स्यवः॑ । वाजे॑चि॒त्रंह॑वामहे ॥ उप॑त्वा॒कर्म॑न्नू॒तये॒
स॒नो॒युवो॒ग्रश्च॑क्राम॒योधृ॒षत् । त्वामिद्ध्य॑वि॒तारं॑ववृ॒महे॒सखा॑यऽइंद्रसान॒सिं+ ॥ आया॑ही॒मऽइंद॒वोश्व॑पते॒गोप॑त॒ऽउर्व॑
रापते । सोमं॑सोमपतेपिब ॥ व॒यंहित्वा॒बंधु॑मंतम॒बंधवो॒विप्रा॑सऽइंद्रयेमि॒म । याते॒धामा॑निवृषभ॒तेभि॒राग॑हि॒विश्वे॑भिः॒
सोम॑पीतये ॥ सीदं॑तस्ते॒वयो॑यथा॒गोश्री॑ते॒मधौ॑मदि॒रेवि॒वक्ष॑णे । अ॒भित्वामिं॑द्रनोनुमः ॥ १ ॥ अच्छा॑चत्वै॒नानम॑सा॒व
दा॑मसि॒किंमुहु॑श्चि॒द्विदी॑धयः । संति॒कामा॑सोहरिवोद॒दिष्ट्वंस्मोव॒यंसंति॑नो॒धियः॑ ॥ नूत्ना॒ऽइदिं॑द्रतेव॒यमू॒तीऽअ॑भूमन॒हि

चतुर्थेनुवाकेदशसूक्तानि (८।४।१) वयमुत्वेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरिंद्रोंत्ययोर्द्वयोश्चित्रःअयुजःककुभोयुजःसतोबृहत्यः ।

नूते॑ऽअद्रिवः । वि॒द्मापु॒रापरी॑णसः ॥ वि॒द्मास॒खित्वमु॒तशू॑र॒भोज्यं१॒मातेतावं॑ज्रिन्नीमहे । उ॒तोस॑मस्मि॒न्नाशि॑शीहिनो
वसो॒वाजे॑सुशिप्र॒गोम॑ति ॥ योनं॑ऽइ॒दमि॑दंपु॒राप्रव॑स्यऽआनि॒नाय॒तमु॑वःस्तुषे । सखा॑य॒ऽइंद्र॑मू॒तये॑ ॥ हर्य॑श्वं॒सत्प॑तिंचर्ष
णी॒सह॒ंसहि॒ष्मायोऽअम॑ंदत । आतु॒नःसव॑यति॒गव्य॒मश्व्यं॑स्तो॒तृभ्यो॑म॒घवा॑श॒तं+ ॥ २ ॥ त्वया॑हस्विद्यु॒जाव॒यंप्रति॑श्व॒
संतं॑वृषभब्रुवीमहि । सं॒स्थेजन॑स्य॒गोम॑तः ॥ जये॑मका॒रेपु॑रुहूतका॒रिणो॒भिति॑ष्ठेमदूढ्यः॑ । नृभि॑र्वृ॒त्रंह॒न्याम॑शूशु॒याम॒चा
वैरिं॑द्र॒प्रणो॒धियः॑ ॥ अ॒भ्रा॒तृव्योऽअ॒नात्वमना॑पिरिंद्रज॒नुषा॑स॒नाद॑सि । यु॒धेदा॑पि॒त्वमि॑च्छसे ॥ नकी॑रे॒वंतं॑स॒ख्याय॑
विं॑दसे॒पीय॑ंतितेसु॒राश्वः॑ । य॒दाकृ॒णोषि॑नद॒नुंसमू॑ह॒स्यादित्पि॒तेव॑हूयसे ॥ माते॑ऽअमाजु॒रोयथामू॒रास॑ऽइंद्रस॒ख्येत्वाव॑
तः । निष॑दाम॒सचा॑सुते+ ॥ ३ ॥ मातेगोदत्र॒निर॑राम॒राध॑स॒ऽइंद्र॒मातेगृहामहि । दृ॒ह्ळाचि॑द॒र्यःप्रमृ॒शाभ्याभ॑र॒नतेदा॒
मानं॑ऽआ॒दभे॑ ॥ इंद्रो॑वा॒घेदिय॑न्म॒घंसर॑स्वतीवासुभगा॑द॒दिर्वसु॑ । त्वंवा॑चित्रदा॒शुषे॑ ॥ चित्र॒ऽइद्राजा॑राज॒काऽइद॒न्य॒
केय॒केसर॑स्व॒तीमनु॑ । प॒र्जन्य॑ऽइवत॒तन॒द्धिवृ॒ष्ट्यास॒हस्र॑म॒युता॒दद॑त् ॥ ४ ॥ (८।४।२) ओत्यम॑ह्व॒ऽआरथ॑म॒द्याद॑सिं
ष्ठमू॒तये॑ । यम॑श्विनासुहवारुद्रवर्तनी॒ऽआसू॒र्यायै॑त॒स्थथुः॑ ॥ पूर्वा॒पुषं॑सु॒हवं॑पु॒रु॒स्पृहं॑भु॒ज्युंवाजे॒॑षुपूर्व्य॑ । स॒च॒नाव॑ंतंसुम॒

(८।४।२) ओत्यमह्वइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरश्विनौ प्रथमातृतीयापंचमीसप्तमीबृहत्यःद्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः अष्टम्यनुष्टुप् नवमीत्रयोदशीपंचदशीसप्तदश्यःककुभःदशमीचतुर्दशीषोडश्यष्टादश्यःसतोबृहत्यः एकादशीद्वादश्यौककुम्मध्येज्योतिषी।

ति॑भिःसोभ॑रे॒वि॒द्वेष॑सम॒ने॒ह॑सँ ॥ इ॒हत्यापु॑रु॒भूत॑मादे॒वानमो॑भिर॒श्विना॑ । अ॒र्वा॒ची॒नास्वव॑सेकरामहे॒गंता॑रादा॒शुषो॑
गृ॒हं+ ॥ यु॒वोरथ॑स्य॒परि॑च॒क्रमी॑यतऽई॒र्मान्यद्वा॑मिषण्यति । अ॒स्माँऽअच्छा॑सुम॒तिर्वां॑शुभस्पती॒ऽआधे॒नुरि॑वधावतु ॥
र॒थोयोवां॑त्रि॒वं॑धु॒रोहिर॑ण्याभीशुरश्विना । परि॒द्यावा॑पृथि॒वीभूष॑तिश्रु॒तस्तेन॑नासत्या॒गतं॑ ॥ ५ ॥ द॒शस्यंता॒मन॑वेपू॒र्व्यं
दि॒वियवं॒वृके॑णक॒र्षथः । तावा॑म॒द्यसु॑म॒तिभिः॑शुभस्पती॒ऽअश्वि॑ना॒प्रस्तु॑वीमहि ॥ उप॑नोवाजिनीवसूया॒तमृ॒तस्य॑प॒थि
भिः । येभि॑स्तृ॒क्षिं॑वृषणात्रासद॒स्यवं॑म॒हेक्ष॒त्राय॒जिन्व॑थः ॥ अ॒यंवा॒मद्रि॑भिःसु॒तःसोमो॑नरावृषण्वसू । आया॑तं॒सोम॑पी
तये॒पिब॑तंदा॒शुषो॑गृ॒हे+ ॥ आहि॒रुह॑तमश्विना॒रथे॒कोशे॑हिर॒ण्यये॑वृषण्वसू । यु॒ंजाथां॒पीव॑री॒रिषः॑ ॥ याभिः॑प॒क्थमव॑
थो॒याभि॒रध्रि॑गुं॒याभि॑र्ब॒भ्रुंवि॒जोष॑सं । ताभि॑र्नोम॒क्षूतूय॑मश्वि॒नाग॑तंभिष॒ज्यतं॒यदातु॑रं ॥ ६ ॥ यदध्रि॑गावो॒ऽअध्रि॑गूऽ
इ॒दाचि॒दह्नो॑ऽअ॒श्वि॒ना॒हवा॑महे । व॒यंगी॒र्भिर्वि॑प॒न्यवः॑ ॥ ताभि॒राया॑तंवृष॒णोप॑मे॒हवं॑वि॒श्वप्सुं॑वि॒श्ववा॑र्यं । इ॒षामंहि॑ष्ठा
पु॒रु॒भूत॑मानरा॒याभिः॒क्रिविं॑वावृ॒धुस्ताभि॒राग॑तं ॥ तावि॒दाचि॒दहा॑नांताव॒श्विना॒वंद॑मान॒ऽउप॑ब्रुवे । ताऽऊनमो॑भिरीम
हे ॥ तावि॒द्दोषाता॒ऽउ॒षसि॑शु॒भस्पती॒तायाम॒न्रुद्रव॑र्तनी । मानो॒मर्ता॑यरि॒पवे॑वाजिनीवसूप॒रोरु॑द्रा॒वति॑ख्यतं ॥ आसु
ग्म्या॑यसु॒ग्म्यं॑प्रातार॒थेना॒श्विना॑वासक्षणी॑ । हु॒वेपि॒तेव॒सोभ॑री ॥ ७ ॥ मनो॑जवसावृषणामदच्युतामक्षुंग॒माभि॑रू॒ति
भिः । आ॒रात्ता॑च्चिद्भूतम॒स्मेऽअव॑सेपू॒र्वीभिः॑पुरुभोजसा ॥ आनो॒ऽअश्वा॑वदश्विनाव॒र्तिर्या॑सिष्टंमधुपातमानरा । गो

मंद॑स्रा॒हिर॑ण्यवत् ॥ सु॒प्राव॒र्गंसु॒वीर्यं॑सु॒ष्टुवार्य॒मना॑धृष्टंरक्ष॒स्विना॑ । अ॒स्मिन्नावा॑म॒याने॑वाजिनीवसू॒विश्वा॑वा॒मानि॑धीम
हि ॥ ८ ॥ (८।४।३) ईळि॑ष्वा॒हिप्र॑ती॒व्यं१॒यजं॑स्वजा॒तवे॑दसं । च॒रि॒ष्णुधू॑म॒मगृ॑भीतशोचिषं ॥ दा॒मानं॒विश्व॑चर्ष
णे॒ग्निंविश्व॑मनो॒गिरा । उ॒तस्तु॑षे॒विष्प॑र्धसो॒रथा॑नां ॥ येषा॑मा॒बाधऽऋ॒ग्मिय॑ऽइ॒षःपृ॒क्षश्च॑नि॒ग्रभे॑ । उ॒प॒वि॒दावह्नि॑र्विं॑दते॒
वसु॑ ॥ उद॑स्यशो॒चिर॑स्थाद्दी॒दि॒युषो॒व्यं१॒जरं॑ । तपु॑र्जंभस्यसु॒द्युतो॑गण॒श्रियः॑ ॥ उदु॑तिष्ठस्वध्वर॒स्तवा॑नोदे॒व्याकृ॒पा ।
अ॒भि॒ख्याभा॒साबृ॑ह॒ताशु॑शु॒क्वनिः॑ ॥ ९ ॥ अग्ने॑या॒हिसु॑श॒स्तिभि॑र्ह॒व्याजुह्वा॑नऽआनु॒षक् । यथा॑दू॒तोब॒भूथ॑हव्य॒वाह॑नः ॥
अ॒ग्निंवः॑पू॒र्व्यंहु॑वे॒होता॑रंचर्ष॒णीनां॑ । त॒मया॒वा॒चागृ॑णे॒तमु॑वःस्तुषे ॥ य॒ज्ञेभि॒रद्भु॑तक्रतुं॒यंकृ॒पासू॒दयं॑त॒ऽइत् । मि॒त्रंनजने॒
सुधि॑तमृ॒ताव॑नि ॥ ऋ॒तावा॑नमृतायवोय॒ज्ञस्य॒साध॑नंगि॒रा । उपो॑ऽएनंजुजुषु॒र्नम॑सस्प॒दे+ ॥ अच्छा॑नो॒ऽअंगि॑रस्तमंय॒
ज्ञासो॑यंतुसं॒यतः॑ । होता॒योऽअस्ति॑वि॒क्ष्वाय॒शस्त॑मः ॥ १० ॥ अग्ने॒तव॒त्येऽअ॑ज॒रेंधा॑नासोबृ॒हद्भाः । अश्वा॑ऽइ॒ववृष॑ण
स्तवि॒षीयवः॑ ॥ सत्वंन॑ऽऊर्जांपते॒र॒यिंरा॑स्वसु॒वीर्यं॑ । प्राव॑नस्तो॒केतन॑येस॒मत्स्वा+ ॥ यद्वा॑ऽउ॒विश्प॑तिःशि॒तःसुप्री॑तो॒म
नु॑षोवि॒शि । विश्वेद॒ग्निःप्रति॒रक्षां॑सिसेधति ॥ श्रु॒ष्ट्य॑ग्नेनव॑स्य॒मेस्तोम॑स्यवीरविश्पते । निमा॒यिन॒स्तपु॑षार॒क्षसो॑दह ॥
नत॑स्य॒माय॒याच॒नरि॒पुरी॑शीत॒मर्त्यः॑ । योऽअ॒ग्नये॑द॒दाश॑ह॒व्यदा॑तिभिः ॥ ११ ॥ व्यं॑श्वस्त्वावसु॒विदं॑मुक्ष॒ण्युर॑प्रीणा॒दृ

(८।४।३) ईळिष्वेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यवैयश्वोविश्वमनाअग्निरुष्णिक् ।

षिः । महोरायेतमुत्वासमिधीमहि ॥ उशनाकाव्यस्त्वानिहोतारमसादयत् । आयजिंत्वामनवेजातवेदसं ॥ विश्वेहि
त्वासजोषसोदेवासोदूतमक्रत । श्रुष्टीदेवप्रथमोयज्ञियोभुवः ॥ इमंघावीरोऽअमृतंदूतंकृण्वीतमर्त्यः । पावकंकृष्ण
वर्तनिंविहायसं ॥ तंहुवेमयतस्रुचःसुभासंशुक्रशोचिषं । विशामग्निमजरंप्रत्नमीड्यं ॥ १२ ॥ योऽअस्मैहव्यदाति
भिराहुतिंमर्तोविधत् । भूरिपोषंसधत्तेवीरवद्यशः ॥ प्रथमंजातवेदसमग्निंयज्ञेषुपूर्व्यं । प्रतिस्रुगेतिनमसाहविष्मती ॥
आभिर्विधेमाग्नयेज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत् । मंहिष्ठाभिर्मतिभिःशुक्रशोचिषे ॥ नूनमर्चविहायसेस्तोमेभिःस्थूरयूपवत् ।
ऋषेवैयश्वदम्यायाग्नये ॥ अतिथिंमानुषाणांसूनुंवनस्पतीनां । विप्राऽअग्निमवसेप्रत्नमीळते ॥ १३ ॥ महोविश्वाँऽअ
भिषतो३भिहव्यानिमानुषा । अग्नेनिषत्सिनमसाधिबर्हिषि ॥ वंस्वानोवार्यापुरुवंस्वरायःपुरुस्पृहः । सुवीर्यस्यप्रजा
वतोयशस्वतः ॥ त्वंवरोसुषाम्णेग्नेजनायचोदय । सदावसोरातिंयविष्ठशश्वते ॥ त्वंहिसुप्रतूरसित्वंनोगोमतीरिषः ।
महोरायःसातिमग्नेऽअपावृधि ॥ अग्नेत्वंयशाऽअस्यामित्रावरुणावह । ऋतावानासम्राजापूतदक्षसा ॥ १४ ॥
(८।४।४) सखायऽआशिषामहिब्रह्मेंद्रायवज्रिणे । स्तुषऽऊषुवोनृतमायधृष्णवे ॥ शवसाह्यसिश्रुतोवृत्रहत्येनवृत्र
हा । मघैर्मघोनोऽअतिशूरदाशसि ॥ सनःस्तवानऽआभररयिंचित्रश्रवस्तमं । निरेकेचिद्योहरिवोवसुर्ददिः+ ॥

(८।४।४) सखायइतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यवैयश्वोविश्वमनाइंद्रोंत्यतृचस्यवरुरुष्णिगंत्यानुष्टुप् (वरुःसौषाम्णोयंराजा) ।

आनिरेकमुतप्रियमिंद्रदर्षिजनानां । धृषताधृष्णोस्तवमानऽआभर ॥ नतेसव्यंनदक्षिणंहस्तंवरंतऽआमुरः । नपरिबा
धोहरिवोगविष्टिषु ॥ १५ ॥ आत्वागोभिरिवव्रजंगीर्भिर्ऋणोम्यद्रिवः । आस्माकामंजरितुरामनःपृण ॥ विश्वानि
विश्वमनसोधियानोवृत्रहंतम । उग्रप्रणेतरधिषूवसोगहि ॥ वयंतेऽअस्यवृत्रहन्विद्यामंशूरनव्यसः । वसोःस्पार्हस्य
पुरुहूतराधसः ॥ इंद्रयथाह्यस्तितेपरीतंनृतोशवः । अमृक्तारातिःपुरुहूतदाशुषे ॥ आवृषस्वमहामहमहेनृतमराधसे ।
दृह्ळश्चिदृह्यमघवन्मघत्तये ॥ १६ ॥ नूऽअन्यत्राचिदद्रिवस्त्वंनोजग्मुराशसः । मघवन्छग्धितवतन्नऽऊतिभिः ॥
नह्यं१गनृतोत्वदन्यंविंदामिराधसे । रायेद्युम्नायशवसेचगिर्वणः ॥ एंदुमिंद्रायसिंचतपिबातिसोम्यंमधु । प्रराधसा
चोदयातेमहित्वना+ ॥ उपोहरीणांपतिंदक्षंपृंचंतमब्रवं । नूनंश्रुधिस्तुवतोऽअश्व्यस्य ॥ नह्यं१गपुराचनजज्ञेवीरतर
स्त्वत् । नकीरायानैवथानभंदना ॥ १७ ॥ एदुमध्वोमदिन्तरंसिंचवाध्वर्योऽअंधसः । एवाहिवीरःस्तवतेसदावृ
धः ॥ इंद्रस्थातर्हरीणांनकिष्टेपूर्व्यस्तुतिं । उदानंशशवसानभंदना ॥ तंवोवाजानांपतिमहूमहिश्रवस्यवः । अप्रायु
भिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यं ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामसखायःस्तोम्यंनरं । कृष्टीर्योविश्वाऽअभ्यस्त्येकऽइत् ॥ अगोरुधायगवि
षेद्युक्षायदस्म्यंवचः । घृतात्स्वादीयोमधुनश्चवोचत ॥ १८ ॥ यस्यामितानिवीर्या३नराधःपर्येतवे । ज्योतिर्नविश्व
मभ्यस्तिदक्षिणा ॥ स्तुहींद्रंव्यश्ववदनूर्मिंवाजिनंयमं । अर्योगयंमंहमानंविदाशुषे ॥ एवानूनमुपस्तुहिवैयश्वदशमं

नवं । सुविद्वांसंचर्कृत्यंचरणीनां ॥ वेत्थाहिनिर्ऋतीनांवज्रहस्तपरिवृजं । अहरहःशुंध्युःपरिपदामिव ॥ तदिंद्रावऽ
आभरयेनादंसिष्ठकृत्वने । द्विताकुत्सायशिश्नथोनिचोदय ॥ १९ ॥ तमुत्वानूनमीमहेनव्यंदंसिष्ठसन्यसे । सत्वंनो
विश्वाऽअभिमातीःसक्षणिः ॥ यऽऋक्षादंहसोमुचद्योवार्यात्सप्तसिंधुषु । वधर्दासस्यतुविनृम्णनीनमः ॥ यथावरो
सुषाम्णेसनिभ्यऽआवहोरयिं । व्यश्वेभ्यःसुभगेवाजिनीवति ॥ आनार्यस्यदक्षिणाव्यश्वाँऽएतुसोमिनः । स्थूरंचरा
धःशतवत्सहस्रवत् ॥ यत्त्वापृच्छादीजानःकुहयाकुहयाकृते । एषोऽअपश्रितोवलोगोमतीमवतिष्ठति ॥ २० ॥
(८।४।५) तावांविश्वस्यगोपादेवादेवेषुयज्ञिया । ऋतावानायजसेपूतदक्षसा ॥ मित्रातनानरथ्या३वरुणोयश्चसु
क्रतुः । सनात्सुजातातनयाधृतव्रता ॥ तामाताविश्ववेदसासुर्यायप्रमहसा । महीजजानादितिर्ऋतावरी ॥ महांता
मित्रावरुणासम्राजादेवावसुरा । ऋतावानावृतमाघोषतोबृहत्+ ॥ नपाताशवसोमहःसूनूदक्षस्यसुक्रतू । सृप्रदानूऽ
इषोवास्त्वधिक्षितः ॥ २१ ॥ संयादानूनियेमथुर्दिव्याःपार्थिवीरिषः । नभस्वतीरावांचरंतुवृष्टयः ॥ अधियाबृहतो
दिवो३भियूथेवपश्यतः । ऋतावानासम्राजानमसेहिता+ ॥ ऋतावानानिषेदतुःसाम्राज्यायसुक्रतू । धृतव्रताक्षत्रिया
क्षत्रमाशतुः ॥ अक्ष्णश्चिद्गातुवित्तरानुल्बणेनचक्षसा । निचिन्मिषंतानिचिरानिचिक्यतुः ॥ उतनोदेव्यादितिरुरुष्य

(८।४।५) तावांविश्वस्येतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यवैयश्वोविश्वमनामित्रावरुणौदशम्यादितिसृणांविश्वेदेवाउष्णिक्ककुउपांत्योष्णिग्गर्भा ।

तांनासत्या । उरुष्यंतुमरुतोवृद्धशवसः ॥ २२ ॥ तेनोनावमुरुष्यतदिवानक्तंसुदानवः । अरिष्यंतोनिपायुभिःसचे
महि ॥ अघ्नतेविष्णवेवयमरिष्यंतःसुदानवे । श्रुधिस्वयावन्त्सिंधोपूर्वचित्तये ॥ तद्वार्यंवृणीमहेवरिष्ठंगोपयत्यं ।
मित्रोयत्पांतिवरुणोयदर्यमा+ ॥ उतनःसिंधुरपांतन्मरुतस्तदश्विना । इंद्रोविष्णुर्मीढ्वांसःसजोषसः ॥ तेहिष्मावनु
षोनरोभिमातिंकयस्यचित् । तिग्मंनक्षोदःप्रतिघ्नंतिभूर्णयः ॥ २३ ॥ अयमेकऽइत्थापुरूरुचष्टेविविश्पतिः । तस्य
व्रतान्यनुवश्चरामसि ॥ अनुपूर्वाण्योक्यासाम्राज्यस्यसश्चिम । मित्रस्यव्रतावरुणस्यदीर्घश्रुत्+ ॥ परियोरश्मिनादि
वोंतान्ममेपृथिव्याः । उभेऽआपप्रौरोदसीमहित्वा+ ॥ उदुष्यशरणेदिवोज्योतिरयंस्तसूर्यः । अग्निर्नशुक्रःसमिधान
ऽआहुतः ॥ वचोदीर्घप्रसद्मनीशेवाजस्यगोमतः । ईशेहिपित्वोविषस्यदावने ॥ २४ ॥ तत्सूर्यंरोदसीऽउभेदोषाव
स्तोरुपब्रुवे । भोजेष्वस्माँऽअभ्युच्चरासदा ॥ ऋज्रमुक्षण्यायनेरजतंहरयाणे । रथंयुक्तमसनामसुषामणि ॥ तामेऽअ
श्व्यानांहरीणांनितोशना । उतोनुकृत्व्यानांनृवाहसा ॥ स्मदभीशूकशावंताविप्रानविष्ठयामती । महोवाजिनावर्वं
तासचासनं ॥ २५ ॥ (८।४।६) युवोरुषूरथंहुवेसधस्तुत्यायसूरिषु । अतूर्तदक्षावृषणावृषण्वसू ॥ युवंवरोसुषा

(८।४।६) युवोरुष्वितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसोऽव्यश्वोऽश्विनावंत्यषण्णांवायुरुष्णिक् वा हिष्ठोवामित्यादिचतस्रोगायत्र्यःविंश्येकविंश्यंत्याअनुष्टुभः (व्यश्वोवेतिसर्वानुक्रमोक्तावपिशौनकेनऽव्यश्वस्यैवमुख्यत्वद्योतनादत्रऽव्यश्वेमुख्यत्वमादृतंतेनपाक्षिकोविश्वमनाः) ।

म्णैमहेतनैनासत्या । अवौभिर्याथोवृषणावृषण्वसू ॥ तावामद्यहवामहेहव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिषऽइषयंताव
तिक्षपः+ ॥ आवांवाहिष्ठोऽअश्विनारथोयातुश्रुतोनरा । उपस्तोमान्तुरस्यदर्शथःश्रिये+ ॥ जुहुराणाचिदश्विनाम
न्येथांवृषण्वसू । युवंहिरुद्रापर्षथोऽअतिद्विषः ॥ २६ ॥ दस्राहिविश्वमानुषङ्मक्षूभिःपरिदीयथः । धियंजिन्वाम
धुवर्णाशुभस्पती ॥ उपनोयातमश्विनारायाविश्वपुषासह । मघवानासुवीरावनपच्युता ॥ आमेऽअस्यप्रतीव्यं१मिं
द्रंनासत्यागतं । देवादेवेभिरद्यसचनस्तमा ॥ वयंहिवांहवामहऽउक्षण्यंतोव्यश्ववत् । सुमतिभिरुपविप्राविहागतं ॥
अश्विनास्वृषेस्तुहिकुवित्तेश्रवतोहवं । नेदीयसःकूळयातःपणीँऽरुत+ ॥ २७ ॥ वैयश्वस्यश्रुतंनरोतोमेऽअस्यवेदथः ।
सजोषसावरुणोमित्रोऽअर्यमा+ ॥ युवादत्तस्यधिष्ण्यायुवानीतस्यसूरिभिः । अहरहर्वृषणामह्यंशिक्षतं ॥ योवांय
ज्ञेभिरावृतोधिवस्त्रावधूरिव । सपर्यंताशुभेचक्रातेऽअश्विना ॥ योवामुरुव्यचस्तमंचिकेततिनृपाय्यं । वर्तिरश्विनापरि
यातमस्मयू+ ॥ अस्मभ्यंसुवृषण्वसूयातंवर्तिर्नृपाय्यं । विषुद्रुहेवयज्ञमूहथुर्गिरा+ ॥२८॥ वाहिष्ठोवांहवानांस्तोमोदूतोहुव
न्नरा । युवाभ्यांभूत्वश्विना ॥ यददोदिवोऽअर्णवऽइषोवामदथोगृहे । श्रुतमिन्मेऽअमर्त्या ॥ उतस्याश्वेतयावरीवाहिष्ठा
वांनदीनां । सिंधुर्हिरण्यवर्तनिः ॥ स्मदेतयासुकीर्त्याश्विनाश्वेतयाधिया । वहेथेशुभ्रयावाना ॥ युक्ष्वाहित्वंरथासहायु
वस्वपोष्यावसो । आन्नौवायोमधुपिबास्माकंसवनागहि ॥ २९ ॥ तववायवृतस्पतेत्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांस्यावृणीमहे ॥

त्वष्टुर्जामातरंवयमीशानंरायऽईमहे । सुतावंतोवायुंद्युम्नाजनासः ॥ वायोयाहिशिवादिवोवहस्वासुस्वश्व्यं । वहस्व
महःपृथुपक्षसारथे ॥ त्वांहिसुप्सरस्तमंनृषदनेषुहूमहे । ग्रावाणंनाश्वपृष्ठंमंहना ॥ सत्वंनोदेवमनसावायोमंदानोऽअग्रि
यः । कृधिवाजाँऽअपोधियः ॥३०॥ (८।४।७) अग्निरुक्थेपुरोहितोग्रावाणोबर्हिरध्वरे । ऋचायामिमरुतोब्रह्मणस्पतिंदे
वाँऽअवोवरेण्यं ॥ आपशुंगासिपृथिवींवनस्पतीनुषासानक्तमोषधीः । विश्वेचनोवसवोविश्ववेदसोधीनांभूतप्रावि
तारः ॥ प्रसूनऽएत्वध्वरो३ग्नादेवेषुपूर्व्यः । आदित्येषुप्रवरुणेधृतव्रतेमरुत्सुविश्वभानुषु ॥ विश्वेहिष्मामनवेविश्ववेदसोभु
वन्वृधेरिशादसः । अरिष्टेभिःपायुभिर्विश्ववेदसोयंतानोवृकंच्छर्दिः+ ॥ आनोऽअद्यसमनसोगंताविश्वेसजोषसः । ऋचा
गिरामरुतोदेव्यदितेसदनेपस्त्येमहि ॥ ३१ ॥ अभिप्रियामरुतोयावोऽअश्व्याहव्यामित्रप्रयाथन । आबर्हिरिंद्रोवरुणस्तु
रानरऽआदित्यासःसदंतुनः ॥ वयंवोवृक्तबर्हिषोहितप्रयसऽआनुषक् । सुतसोमासोवरुणहवामहेमनुष्वदिद्धाग्नयः ॥
आप्रयातमरुतोविष्णोऽअश्विनापूषन्माकीनयाधिया । इंद्रऽआयातुप्रथमःसनिष्युभिर्वृषायोवृत्रहागृणे+ ॥ विनोदे
वासोऽअद्रुहोच्छिद्रंशर्मयच्छत । नयद्दूराद्वसवोनूचिदंतितोवरूथमादधर्षति ॥ अस्तिहिवःसजात्यंरिशादसोदेवासोऽ

(८।४।७) अग्निरुक्थइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुर्विश्वेदेवाः अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः । (अग्निरुक्थइत्यादिवैश्वदेवेषु
चतुःसूक्तेषुआद्ययोरंत्येचसर्वेविश्वेदेवाएवनात्रभेदः) ।

अस्त्याप्यं। प्रणःपूर्वस्मैसुवितायवोचतमक्षूसुम्नायनव्यसे॥ ३२॥इदाहिवऽउपस्तुतिमिदावामस्यभक्तये। उपवोविश्ववेद
सोनमस्युराँऽअसृक्ष्यन्यामिव ॥ उदुष्यवःसवितासुप्रणीतयोस्थादूर्ध्वोवरेण्यः। निद्विपादश्चतुष्पादोऽअर्थिनोविश्रन्पत
यिष्णवः ॥ देवंदेवंवोवसेदेवंदेवमभिष्टये। देवंदेवंहुवेमवाजसातयेगृणंतोदेव्याधिया+ ॥ देवासोहिष्मामनवेसमन्य
वोविश्वेसाकंसरातयः । तेनोऽअद्यतेऽअपरंतुचेतुनोभवंतुवरिवोविदः ॥ प्रवःशंसाम्यद्रुहःसंस्थऽउपस्तुतीनां। नतं
धूर्तिर्वरुणमित्रमर्त्यंयोवोधामभ्योविधत् ॥ प्रसक्षयंतिरतेविमहीरिषोयोवोवरायदाशति । प्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्प
र्यरिष्टःसर्वऽएधते ॥ ३३ ॥ ऋतेसविंदतेयुधःसुगेभिर्यात्यध्वनः । अर्यमामित्रोवरुणःसरातयोयंत्रायंतेसजोषसः ॥
अत्रेचिदस्मैकृणुथान्यंचनंदुर्गेचिदासुसरणं। एषाचिदस्मादशनिःपरोनुसास्रेधंतीविनश्यतु ॥ यदद्यसूर्यऽउद्यतिप्रि
यक्षत्राऽऋतंदध । यन्निम्रुचिप्रबुधिविश्ववेदसोयद्वामध्यंदिनेदिवः+ ॥ यद्वाभिपित्वेऽअसुराऽऋतंयतेछर्दिर्येमविदा
शुषे। वयंतद्वोवसवोविश्ववेदसऽउपस्थेयाममध्यऽआ+ ॥ यदद्यसूरऽउदितेयन्मध्यंदिनऽआतुचि । वामंधत्थमनं
वेविश्ववेदसोजुह्वानायप्रचेतसे ॥ वयंतद्वःसम्राजऽआवृणीमहेपुत्रोनबहुपाय्यं । अश्यामतदादित्याजुह्वतोहविर्येन
वस्योनशामहै ॥ ३४ ॥ (८।४।८) येत्रिंशतित्रयस्परोदेवासोबर्हिरासदन्। विदन्नहद्वितासनन् ॥ वरुणोमित्रोऽ

(८।४।८) येत्रिंशतीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुर्विश्वेदेवागायत्रीचतुर्थीपुरउष्णिक् ।

अर्यमास्मद्रातिषाचोऽअग्नयः। पत्नीवंतोवषट्कृताः ॥ तेनोगोपाऽअपाच्यास्तऽउदक्तऽइत्थान्यक् । पुरस्तात्सर्व
याविशा+ ॥ यथावशंतिदेवास्तथेदसत्तदेषांनकिरामिनत् । अरावाचनमर्त्यः ॥ सप्तानांसप्तऽऋष्टयःसप्तद्युम्नान्ये
षां। सप्तोऽअधिश्रियोधिरे ॥ ३५ ॥ (८।४।९) बभ्रुरेकोविषुणःसूनरोयुवांज्यंक्तेहिरण्ययं ॥ योनिमेकऽआससा
दद्योतनोंतर्देवेषुमेधिरः ॥ वाशीमेकोबिभर्तिहस्तऽआयसीमंतर्देवेषुनिध्रुविः ॥ वज्रमेकोबिभर्तिहस्तऽआहितंतेनवृ
त्राणिजिघ्नते ॥ तिग्ममेकोबिभर्तिहस्तऽआयुधंशुचिरुग्रोजलाषभेषजः ॥ पथऽएकःपीपायतस्करोयथाँऽएषवेदनि
धीनां+ ॥ त्रीण्येकऽउरुगायोविचक्रमेयत्रदेवासोमदंति ॥ विभिर्द्वाचरतऽएकयासहप्रप्रवासेववसतः ॥ सदोद्वाच
क्रातेऽउपमादिविसम्राजासर्पिरासुती ॥ अर्चंतऽएकेमहिसामंमन्वततेनसूर्यमरोचयन् ॥ ३६ ॥ (८।४।१०) नहि
वोऽअस्त्यर्भकोदेवासोनकुमारकः। विश्वेसतोमहांतऽइत्+ ॥ इतिस्तुतासोऽअसथारिशादसोयेस्थत्रयश्चत्रिंशच्च ।
मनोर्देवायज्ञियासः ॥ तेनस्त्राध्वंतेवततऽउनोऽअधिवोचत । मानःपथःपित्र्यान्मानवादधिदूरंनैष्टपरावतः ॥ येदेवा

(८।४।९) बभ्रुरेकइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुर्विश्वेदेवाद्विपदाविराट् । (भेदपक्षे—सोमः १ अग्निः १ त्वष्टा १ इंद्रः १ रुद्रः १ पूषा १ विष्णुः १ अश्विनौ १ मित्रावरुणौ १ अश्विनौ १ एवंदश । अस्मिन्मारीचःकश्यपर्षिःपाक्षिकः)। (८।४।१०) नहिव इतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुर्विश्वेदेवागायत्रीपुरउष्णिग्बृहत्यनुष्टुभः ।

सऽइहस्थनविश्वैवैश्वानराऽउत । अस्मभ्यंशर्मसप्रथोगवेश्वाययच्छत ॥ ३७ ॥ (८।५।१) योयजातियजातऽइ
त्सुनवच्चपचातिच । ब्रह्मेदिंद्रस्यचाकनत् ॥ पुरोळाशंयोऽअस्मैसोमंररतऽआशिरं । पादित्तंशक्रोऽअंहसः ॥ तस्य
द्युमाँऽअसद्रथोदेवजूतःसशूशुवत् । विश्वावन्वन्नमित्रिया ॥ अस्यप्रजावतीगृहेसश्चंतीदिवेदिवे । इळाधेनुमतीदु
हे ॥ यादंपतीसमनसासुनुतऽआचधावतः । देवासोनित्ययाशिरा ॥ ३८ ॥ प्रतिप्राशव्याँऽइतःसम्यंचाबर्हिराशाते ।
नतावाजेषुवायतः ॥ नदेवानामपिह्नुतःसुमतिंनजुगुक्षतः । श्रवोबृहद्विवासतः ॥ पुत्रिणाताकुमारिणाविश्वमायुर्व्य
श्नुतः । उभाहिरण्यपेशसा ॥ वीतिहोत्राकृतद्वसूदशस्यंतामृतायकं । समूधोरोमशंहतोदेवेषुकृणुतोदुवः ॥ आशर्म
पर्वतानांवृणीमहेनदीनां । आविष्णोःसचाभुवः ॥ ३९ ॥ ऐतुपूषारयिर्भगःस्वस्तिसर्वधातमः । उरुरध्वास्वस्तये ॥
अरमतिरनर्वणोविश्वोदेवस्यमनसा । आदित्यानामनेहऽइत्+ ॥ यथानोमित्रोऽअर्यमावरुणःसंतिगोपाः । सुगाऽऋ
तस्यपंथाः ॥ अग्निंवःपूर्व्यंगिरादेवमीळेवसूनां । सपर्यंतःपुरुप्रियंमित्रंनक्षेत्रसाधसं ॥ मक्षूदेववतोरथःशूरोवापृत्सु

पंचमेनुवाकेद्वादशसूक्तानि(८।५।१) योयजातीत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोमनुः यज्ञोदेवतातृतीयादिद्वयोर्यजमानःपंचम्यादीनांदंपती
दशम्यादिनवानांदंपत्याशिषोगायत्रीनवमीचतुर्दश्यावनुष्टुभौदशमीपादनिचृदंत्याश्चतस्रःपंक्तयः(प्रथमयोर्द्वयोरिंद्रोदेवतेतिकेचित् दशम्या
यजमानपत्न्याशीःततोद्वयोःपूषाततएकस्यामित्रार्यमवरुणाःततएकस्याअग्निःअंत्यचतसृणांयजमानइतिशौनकाद्यभिप्रायेणकेचिदाहुः)।

कासुचित् । देवानांयऽइन्मनोयजमानऽइयक्षत्यभीदयज्वनोभुवत् ॥ नयजमानरिष्यसिनसुन्वाननदेवयो । देवा
नांय० ॥ नकिष्टंकर्मणानशन्नप्रयोषन्नयोषति । देवानांय० ॥ असदत्रसुवीर्यमुतत्यदाश्वश्व्यं । देवनांय० ॥ ४० ॥
इतिषष्ठाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्विचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ४० सूक्तानि ११ ऋचः २०४ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.१६ चित्राये.२ अश्विभ्या.१८ अग्नय.३० इंद्राये.२७
वरवइदं.३ मित्रावरुणाभ्या.९ विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ मित्रावरुणाभ्या.१२ अश्विभ्या.१९ वायव.६ विश्वेभ्योदेवेभ्य.४१ [भे. प. विश्वेभ्यो-
दे.२७ सोमाये. अग्नय. त्वष्ट्र. इंद्राये. रुद्राय. पूष्ण. विष्णव. अश्विभ्या. मित्रावरुणाभ्या. अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.४] यज्ञाय.२
यजमानाय.२ दंपतीभ्या.५ दंपत्याशीर्भ्य.९ ॥ इतिषष्ठेद्वितीयः ॥

प्रकृतानित्रिंशन्मेधातिथिर्वयंघैकोनामेध्यातिथिर्बार्हतंत्रिगायत्र्यनुष्टुबंतमेंद्रयाहिव्यूनानीपातिथिरानुष्टुभंतृचौ
त्योगायत्रंस्तंसहस्रंवसुरोचिषोंगिरसोपश्यन्नग्निनाचतुर्विंशतिःश्यावाश्वआश्विनमुपरिष्टाज्ज्योतिषंपंक्तिमहा
बृहतीपंक्त्यंतमंवितासिसप्तशाक्करंमहापंक्त्यंतंप्रेदंमहापांक्तमाद्यातिजगतीयज्ञस्यदशैंद्राग्नमग्निमस्तोषिनाभा
कंआग्नेयंमहापांक्तंहींद्राग्नीद्वादशैंद्राग्नमंत्यात्रिष्टुप्द्वितीयाशक्वर्यस्माऊषुदशवारुणंत्वंस्तभ्नात्षळर्चनानावात्रैष्टु

भमंत्यंवातृचमाश्विनंमानुष्टुभमपश्यदिमेत्रयस्त्रिंशद्विरूपआंगिरसआग्नेयंतुसमिधाग्निंत्रिंशदाद्यद्विचत्वारिंशं
त्रिशोकआद्याग्नेंद्री ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
हरिःओम् ॥ (८।५।२) प्रकृतान्यृजीषिणःकण्वाऽइंद्रस्यगाथया । मदेसोमस्यवोचत ॥ यःसृबिंदमनर्श
निंपिप्रुंदासमहीशुवं । वधींदुग्रोरिणन्नपः+ ॥ न्यर्बुदस्यविष्टपंवर्ष्माणंबृहतस्तिर । कृषेतदिंद्रपौंस्यं ॥ प्रतिश्रुताय
वोधृषत्तूर्णाशंनगिरेरधि । हुवेसुशिप्रमूतये ॥ सगोरश्वस्यविव्रजंमंदानःसोम्येभ्यः । पुरंनशूरदर्षसि ॥ १ ॥ यदिमे
रारणःसुतऽउक्थेवादधसेचनः । आरादुपस्वधागहि ॥ वयंघातेऽअपिष्मसिस्तोतारऽइंद्रगिर्वणः । त्वंनोजिन्वसोम
पाः+ ॥ उतनःपितुमाभरसंरराणोऽअविक्षितं । मघवन्भूरितेवसु ॥ उतनोगोमतस्कृधिहिरण्यवतोऽअश्विनः ।
इळाभिःसंरभेमहि ॥ बृहदुक्थंहवामहेसृप्रकरस्नमूतये । साधुकृण्वंतमवसे ॥ २ ॥ यःसंस्थेचिच्छतक्रतुरादींकृणो
तिवृत्रहा । जरितृभ्यःपुरूवसुः ॥ सनःशक्रश्चिदाशकद्दानवाँऽअंतराभरः । इंद्रोविश्वाभिरूतिभिः ॥ योरायो३वनिर्म
हान्त्सुपारःसुन्वतःसखा । तमिंद्रमभिगायत ॥ आयंतारंमहिस्थिरंपृतनासुश्रवोजितं । भूरेरीशानमोजसा ॥ नकि
रस्यशचीनांनियंतासूनृतानां । नकिर्वक्तानदादिति ॥ ३ ॥ ननूनंब्रह्मणामृणंप्राशूनामस्तिसुन्वतां । नसोमोऽअप्र

(८।५।२) प्रकृतानीतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिरिंद्रोगायत्री ।

ताप्पे ॥ पन्यऽइदुपगायतपन्यऽउक्थानिशंसत । ब्रह्माकृणोतपन्यऽइत्+ ॥ पन्यऽआदर्दिरच्छतासहस्रावाज्यवृ
तः । इंद्रोयोयज्वनोवृधः ॥ विषूचरस्वधाऽअनुकृष्टीनामन्वाहुवः । इंद्रपिबसुतानां ॥ पिबस्वधैनवानामुतयस्तुग्र्ये
सचा । उतायमिंद्रयस्तव ॥ ४ ॥ अतीहिमन्युषाविणंसुषुवांसमुपारणे । इमंरातंसुतंपिब ॥ इहितिस्रःपरावतऽइहि
पंचजनाँऽअति । धेनाऽइंद्रावचाकशत् ॥ सूर्योरश्मिंयथासृजात्वायच्छंतुमेगिरः । निम्नमापोनसध्र्यक्+ ॥ अध्व
र्यवातुहिषिंचसोमंवीरायशिप्रिणे । भरासुतस्यपीतये ॥ यऽउद्नःफलिगंभिनन्न्यं१क्सिंधूँऽरवासृजत् । योगोषुपक्वं
धारयत् ॥ ५ ॥ अहन्वृत्रमृचीषमऽऔर्णवाभमहीशुवं । हिमेनाविध्यदर्बुदं ॥ प्रवंऽउग्रायनिष्टुरेषाह्वायप्रसक्षिणे ।
देवत्तंब्रह्मगायत ॥ योविश्वान्यभिव्रतासोमस्यमदेऽअंधसः । इंद्रोदेवेषुचेतति ॥ इहत्यासधमाद्याहरीहिरण्यके
श्या । वोह्ळामभिप्रयोहितं+ ॥ अर्वांचंत्वापुरुष्टुतप्रियमेधस्तुताहरी । सोमपेयायवक्षतः ॥ ६ ॥ (८।५।३)
वयंघत्वासुतावंतऽआपोनवृक्तबर्हिषः । पवित्रस्यप्रस्रवणेषुवृत्रहन्परिस्तोतारऽआसते ॥ स्वरंतित्वासुतेनरोवसोनिरेकऽ
उक्थिनः । कदासुतंतृषाणऽओकऽआगमऽइंद्रस्वब्दीववंसगः ॥ कण्वेभिर्धृष्णवाधृषद्वाजंदर्षिसहस्रिणं । पि
शंगरूपंमघवन्विचर्षणेमक्षूगोमंतमीमहे ॥ पाहिगायांधसोमदऽइंद्रायमेध्यातिथे । यःसंमिश्लोहर्योर्यःसुतेसचा

(८।५।३) वयंघेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेध्यातिथिरिंद्रोबृहतीषोडश्याद्यास्तिस्रोगायत्र्योन्त्यानुष्टुप् ।

वज्रीरथोहिरण्ययः ॥ यःसुषव्यःसुदक्षिणऽइनोयःसुक्रतुर्गृणे । यऽआकरःसहस्रायःशतामघऽइंद्रोयःपूर्भिदारितः+ ॥ ७ ॥ योधृषितोयोवृतोयोऽअस्तिश्मश्रुषुश्रितः । विभूतद्युम्नश्च्यवनःपुरुष्टुतःक्रत्वागौरिवशाकिनः+ ॥ कईंवेदसुतेसचापिबंतंकद्वयोदधे । अयंयःपुरोविभिनत्त्योजसामंदानःशिप्र्यंधसः ॥ दानामृगोनवारणःपुरुत्राचरथंदधे । नकिष्ट्वानियमदासुतेगमोमहाँश्चरस्योजसा ॥ यऽउग्रःसन्ननिःष्टृतःस्थिरोरणायसंस्कृतः । यदिंस्तोतुर्मघवाशृणवद्धवंनेंद्रोयोषत्यागमत् ॥ सत्यमित्थावृषेदसिवृषजूतिर्नोवृतः । वृषाह्युग्रशृण्विषेपरावतिवृषोऽअर्वावतिश्रुतः ॥ ८ ॥ वृषणस्तेऽअभीशवोवृषाकशाहिरण्ययी । वृषारथोमघवन्वृषणाहरीवृषात्वंशतक्रतो ॥ वृषासोतासुनोतुतेवृषन्नृजीपिन्नाभर । वृषादधन्वेवृषणंनदीष्वातुभ्यंस्थातर्हरीणां ॥ एंद्रयाहिपीतयेमधुशविष्ठसोम्यं । नायमच्छामघवाशृणवद्गिरोब्रह्मोक्थाचसुक्रतुः ॥ वहंतुत्वारथेष्ठामाहरयोरथयुजः । तिरश्चिदर्यंसवनानिवृत्रहन्नन्येषांयाशतक्रतो ॥ अस्माकमद्यांतमंस्तोमंधिष्वमहामह । अस्माकंतेसवनासंतुशंतमामदायद्युक्षसोमपाः ॥ ९ ॥ नहिषस्तवनोममशास्त्रेऽअन्यस्यरण्यति । योऽअस्मान्वीरऽआनयत् ॥ इंद्रश्चिद्घातदब्रवीत्स्त्रियाऽअशास्यंमनः । उतोऽअहक्रतुंरघुं+ ॥ सप्तीचिद्घामदच्युतामिथुनावहतोरथं । एवेद्धूर्वृषणऽउत्तरा ॥ अधःपश्यस्वमोपरिसंतरांपादकौहर । मातेकशप्लकौदृशन्स्त्रीहिब्रह्माबभूविथ ॥ १० ॥ (८।५।४) एंद्रयाहिहरिभिरुपकण्वस्यसुष्टुतिं । दिवोऽअमुष्यशासतोदिवंययदिवावसो ॥ आत्वाग्रावावदन्निहसोमीघोषेणयच्छतु । दिवो० ॥ अत्राविनेमिरेषामुरांनधूनुतेवृकः । दिवो० ॥ आत्वाकण्वाऽइहावसेहवंतेवाजसातये । दिवो० ॥ दधामितेसुतानांवृष्णेनपूर्वपाय्यं । दिवो० ॥ ११ ॥ स्मत्पुरंधिर्नऽआगहिविश्वतोधीर्नऽऊतये । दिवो० ॥ आनोयाहिमहेमतेसहस्रोतेशतामघ । दिवो० ॥ आत्वाहोतामनुर्हितोदेवत्रावक्षदीड्यः । दिवो० ॥ आत्वामदच्युताहरीश्येनंपक्षेववक्षतः । दिवो० ॥ आयाह्यर्यऽआपरिस्वाहासोमस्यपीतये । दिवो० ॥ १२ ॥ आनोयाह्युपश्रुत्युक्थेषुरणयाऽइह । दिवो० ॥ सरूपैरासुनोगहिसंभृतैःसंभृताश्वः । दिवो० ॥ आयाहिपर्वतेभ्यःसमुद्रस्याधिविष्टपः ॥ दिवो० ॥ आनोगव्यान्यश्व्यासहस्राशूरदर्दृहि । दिवो० ॥ आनःसहस्रशोभरायुतानिशतानिच । दिवो० ॥ आयदिंद्रश्चदद्वहेसहस्रंवसुरोचिषः । ओजिष्ठमश्व्यंपशुं+ ॥ यऽऋज्रावातरंहसोरुषासोरघुष्यदः । भ्राजंतेसूर्याऽइव ॥ पारावतस्यरातिषुद्रवच्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठंवनस्यमध्यऽआ+ ॥ १३ ॥ (८।५।५) अग्निनेंद्रेणवरुणेनविष्णुनादित्यैरुद्रैर्वसुभिःसचाभुवा । सजोषसाऽउषसासूर्येणचसोमं

(८।५।४) एंद्रयाहीत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोनीपातिथिरिंद्रःआयदिंद्रइत्यादितिसृणामांगिरसाःसहस्रवसुरोचिषऋषयइंद्रोऽनुष्टुबंत्यास्तिस्रोगायत्र्यः(८।५।५) अग्निनेंद्रेणेतिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वोश्विनावुपरिष्टाज्ज्योतिरंत्यास्तिस्रःक्रमेणपंक्तिमहाबृहतीपंक्तयः ।

पिबतमश्विना ॥ विश्वा॑भि॒र्धीभि॒र्भुव॑नेनवाजिनादि॒वापृ॑थि॒व्याद्रि॑भिः सचा॒भुवा॑ । स॒जोष॑सा० ॥ विश्वै॑र्दे॒वैस्त्रि॒भिरे॑
काद॒शैरि॒हाद्भिर्म॒रुद्भि॒र्भृगु॑भिः सचा॒भुवा॑ । स॒जोष॑सा० ॥ जु॒षेथां॑य॒ज्ञंबोध॑तं॒हव॑स्यमे॒विश्वे॒हदे॒वौसव॒नाव॑गच्छतं । स॒
जोष॑साऽउ॒षसा॒सूर्ये॑ण॒चेषं॑नोवोह्लमश्विना ॥ स्तोमं॑जुषेथांयुव॒शेव॑क॒न्यना॒ंविश्वे॒हदे॒वौसव॒नाव॑गच्छतं । स॒जोष॑सा० ॥
गिरो॑जुषेथामध्व॒रंजु॑षे॒थां॒विश्वे॒हदे॒वौसव॒नाव॑गच्छतं । स॒जोष॑सा० ॥ १४ ॥ हा॒रि॒द्र॒वेव॑पतथो॒वनेदुप॒सोमं॑सु॒तंम॑हि॒षे
वाव॑गच्छथः । स॒जोष॑साऽउ॒षसा॒सूर्ये॑ण॒चत्रि॒र्व॒र्तिर्या॑तमश्विना ॥ हं॒साविव॑पतथोऽअध्व॒गावि॑व॒सोमं॑सु॒तंम॑हि॒षेवाव॑ग
च्छथः । स॒जोष॑सा० ॥ श्ये॒नावि॑वपतथोह॒व्यदा॑तये॒सोमं॑सु॒तंम॑हि॒षेवाव॑गच्छथः । स॒जोष॑सा० ॥ पिब॑तंचतृ॒ष्णुतं॑चा
चं॑गच्छतंप्र॒जांच॑ध॒त्तंद्रवि॑णंचधत्तं । स॒जोष॑साऽउ॒षसा॒सूर्ये॑ण॒चोर्जं॑नोधत्तमश्विना ॥ जय॑तंच॒प्रस्तु॑तंच॒प्रचा॑वतंप्र॒जांच॑ध॒
त्तंद्रवि॑णंचधत्तं । स॒जोष॑सा० ॥ ह॒तंच॒शत्रू॒न्यत॑तंचमि॒त्रिणः॑प्र॒जांच॑ध॒त्तंद्रवि॑णंचधत्तं ॥ स॒जोष॑सा० ॥ १५ ॥ मि॒
त्राव॑रुणवंताऽउ॒तधर्म॑वंताम॒रुत्वं॑ताजरि॒तुर्ग॑च्छथो॒हवं॑ । स॒जोष॑साऽउ॒षसा॒सूर्ये॑ण॒चादि॒त्यैर्या॑तमश्विना ॥ अंगि॑रस्वंता
ऽउ॒तविष्णु॑वंताम॒रुत्वं॑ताजरि॒तुर्ग॑च्छथो॒हवं॑ । स॒जोष॑सा० ॥ ऋ॒भुमं॑तावृषणा॒वाज॑वंताम॒रुत्वं॑ताजरि॒तुर्ग॑च्छथो॒हवं॑ ।
स॒जोष॑सा० ॥ ब्रह्म॑जिन्वतमु॒तजि॑न्वतं॒धियो॑ह॒तंरक्षां॑सि॒सेध॑त॒ममी॑वाः । स॒जोष॑साऽउ॒षसा॒सूर्ये॑ण॒सोमं॑सुन्व॒तोऽअ॑
श्विना ॥ क्ष॒त्रंजि॑न्वतमु॒तजि॑न्वतं॒नॄन्ह॒तंरक्षां॑सि॒सेध॑त॒ममी॑वाः । स॒जोष॑सा० ॥ धे॒नूर्जि॑न्वतमु॒तजि॑न्वतं॒विशो॑ह॒तंरक्षां॑

सि॒सेध॑त॒ममी॑वाः । स॒जोष॑सा० ॥ १६ ॥ अत्रे॑रिवशृणुतंपू॒र्व्यस्तु॑तिंश्या॒वाश्व॑स्यसुन्व॒तोम॑दच्युता । स॒जोष॑साऽउ॒ष
सा॒सूर्ये॑ण॒चाश्वि॑नाति॒रोऽअ॑ह्न्यं ॥ सर्गाँ॑ऽइवसृजतंसुष्टु॒तीरुप॑श्या॒वाश्व॑स्यसुन्व॒तोम॑दच्युता । स॒जोष॑सा० ॥ र॒श्मीँऽ
रि॑वयच्छतमध्व॒राँऽउप॑श्या॒वाश्व॑स्यसुन्व॒तोम॑दच्युता । स॒जोष॑सा० ॥ अ॒र्वाग्रथं॒नियं॑च्छतं॒पिब॑तंसो॒म्यंमधु॑ । आया॑
तमश्वि॒नागं॑तमव॒स्युर्वा॑म॒हंहु॑वेध॒त्तंरत्ना॑निदा॒शुषे॑ ॥ न॒मो॒वा॒केप्रस्थि॑तेऽअध्व॒रेन॑राविवक्ष॑णस्यपी॒तये॑ । आया॑त० ॥
स्वाहा॑कृतस्यतृंपतंसु॒तस्य॑दे॒वावंध॑सः । आया॑त० ॥ १७ ॥ (८।५।६) अ॒वि॒ता॑सिसुन्व॒तोवृ॒क्तब॑र्हिषः॒पिबा॒सोमं॒मदा॑
य॒कंश॑तक्रतो । यंते॑भा॒गमधा॑रय॒न्विश्वाः॑सेहा॒नःपृत॑नाऽउ॒रु॒ज्रयः॒सम॑प्सु॒जिन्म॒रुत्वाँ॑ऽइंद्रसत्पते ॥ प्राव॑स्तो॒तारं॑मघव॒
न्नव॒त्वांपिबा॒सोमं॒मदा॑य॒कंश॑तक्रतो । यंते॑भा॒ग० ॥ ऊ॒र्जादे॒वाँऽअव॒स्योज॑सा॒त्वांपिबा॒सोमं॒मदा॑य॒कंश॑तक्रतो । यंते॑भा॒
ग० ॥ ज॒नि॒तादि॒वोज॑नि॒तापृ॑थि॒व्याःपिबा॒सोमं॒मदा॑य॒कंश॑तक्रतो । यंते॑भा॒ग० ॥ ज॒नि॒ताश्वा॑नांजनि॒तागवा॑मसि॒पि
बा॒सोमं॒मदा॑य॒कंश॑तक्रतो । यंते॑भा॒ग० ॥ अत्री॑णां॒स्तोम॑मद्रिवोम॒हस्कृ॑धि॒पिबा॒सोमं॒मदा॑य॒कंश॑तक्रतो । यंते॑भा॒ग० ॥
श्या॒वाश्व॑स्यसुन्व॒तस्तथा॑शृणु॒यथाशृ॑णो॒रत्रेः॒कर्मा॑णिकृ॒ण्व॒तः । प्रत्र॒सद॑स्युमावि॒थत्वमेक॒ऽइन्नृ॑षा॒ह्यऽइंद्र॒ब्रह्मा॑णिव॒र्ध
य॑न् ॥ १८ ॥ (८।५।७) प्रेदंब्रह्म॑वृत्र॒तूर्ये॑ष्वाविथ॒प्रसु॑न्व॒तः श॑चीपत॒ऽइंद्र॒विश्वा॑भिरू॒तिभिः॑ । माध्यं॑दिनस्य॒सव॑न

(८।५।६) अवितासीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वइंद्रःशकर्यंत्यामहापंक्तिः। (८।५।७) प्रेदमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वइंद्रो-

स्यवृत्रहन्ननेद्यपिबासोम॑स्यवज्रिवः ॥ से॒हा॒नऽउ॑ग्रपृत॑नाऽअ॒भिद्रुह॑ःशचीपत॒ऽइंद्र॒विश्वा॑भिरू॒तिभि॑ः । माध्यँ॑दिनस्य॒० ॥
ए॒कु॒रा॒ळस्यभुव॑नस्यराजसिशचीपत॒ऽइंद्र॒विश्वा॑भिरू॒तिभि॑ः । माध्यँ॑दिनस्य॒० ॥ स॒स्थावा॑नायवयसि॒त्वमेकु॒ऽइच्छ॑चीप
त॒ऽइंद्र॒विश्वा॑भिरू॒तिभि॑ः । माध्यँ॑दिनस्य॒० ॥ क्षेम॑स्यचप्र॒युज॑श्चत्वमी॑शिषेशचीपत॒ऽइंद्र॒विश्वा॑भिरू॒तिभि॑ः । माध्यँ॑दि
नस्य॒० ॥ क्ष॒त्राय॑त्वमव॑सि॒नत्व॑माविथशचीपत॒ऽइंद्र॒विश्वा॑भिरू॒तिभि॑ः । माध्यँ॑दिनस्य॒० ॥ श्या॒वाश्व॑स्य॒रेभ॑त॒स्तथा॑श्रृ
णु॒यथाश्रृ॑णो॒रत्रे॒ःकर्मा॑णिकृ॒ण्वतः । प्रत्र॒सद॑स्युमाविथ॒त्वमेकु॒ऽइन्नृ॒षाह्य॒ऽइंद्रं॑क्ष॒त्राणि॑व॒र्धय॑न् ॥ १९ ॥ (८।५।८)
य॒ज्ञस्य॒हिस्थ॒ऽऋत्वि॒जा॒सस्नी॒वाजे॑षु॒कर्म॑सु । इंद्रा॑ग्नी॒तस्य॑बोधतं ॥ तो॒शासा॑रथ॒यावा॑नावृत्र॒हणाप॑राजिता । इंद्रा॑ग्नी॒० ॥
इ॒दंवा॑ंमदि॒रंमध्वधु॑क्ष॒न्नद्रि॑भि॒र्नर॑ः । इंद्रा॑ग्नी॒० ॥ जुषेथा॑ंय॒ज्ञमि॒ष्टये॑सुतंसोम॑ंसधस्तुती । इंद्रा॑ग्नी॒ऽआग॑तंनरा ॥ इ॒मा
जु॑षेथा॒ंसव॑ना॒येभि॑र्ह॒व्यान्यू॒हथु॑ः । इंद्रा॑ग्नी॒० ॥ इ॒मांगा॑य॒त्रव॑र्तनिंजु॒षेथा॑ंसुष्टु॒तिंमम॑ । इंद्रा॑ग्नी॒० ॥ २० ॥ प्रा॒त॒र्यावं॑
भि॒राग॑तंदे॒वेभि॑र्जेन्यावसू । इंद्रा॑ग्नी॒सोम॑पीतये ॥ श्या॒वाश्व॑स्यसुन्व॒तोत्री॑णा॒ंशृणु॒तंहव॑ं । इंद्रा॑ग्नी॒० ॥ ए॒वावा॑मह्वऽऊ॒
तये॒यथाहु॑वंत॒मेधि॑राः । इंद्रा॑ग्नी॒० ॥ आहंसर॑स्वतीवतो॒रिंद्रा॒ग्न्योरवो॑वृणे । याभ्या॑ंगाय॒त्रमृ॒च्यते॑ ॥ २१ ॥ (८।५।९)
अ॒ग्निमस्तो॑ष्यृ॒ग्मिय॑म॒ग्निमी॒ळाय॒जध्यै॑ । अ॒ग्निर्दे॒वाँऽअ॑नक्तुनऽउ॒भेहिवि॒दथे॑क॒विर॒ंतश्चर॑तिदू॒त्यं१॒॑नभं॑तामन्य॒केस॑मे ॥

महापंक्तिराद्यातिजगती । (८।५।८) यज्ञस्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वइंद्राग्नीगायत्री । (८।५।९) अग्निमितिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वो

न्यग्ने॒नव्य॑सा॒वच॑स्त॒नूषु॒शंस॑मेषां । न्यरा॑ती॒ररा॑व्णां॒विश्वा॑ऽअ॒र्योऽअरा॑ती॒रि॒तोयु॑च्छंत्वा॒मुरो॒नभं॑ता० ॥ अग्ने॒मन्मा॑नि॒
तुभ्य॒ंकंघृ॒तंनजु॑ह्व॒ऽआ॒सनि॑ । सदे॒वेषु॒प्रचि॑किद्धि॒त्वंह्यसि॑पू॒र्व्यः॑शि॒वोदू॒तोवि॒वस्व॑तो॒नभं॑ता० ॥ तत्त॑द॒ग्निर्वयो॑दधे॒यथा॑य
थाकृ॒पण्य॑ति । ऊ॒र्जाहु॑ति॒र्वसू॑ना॒ंशंच॒योश्च॒मयो॑दधे॒विश्व॑स्यैदे॒वहू॑त्यै॒नभं॑ता० ॥ सचि॑केत॒सही॑यसा॒ग्निश्चि॒त्रेण॒कर्म॑णा ।
सहोता॒शश्व॑ती॒नांदक्षि॑णाभि॒रभीवृ॑तऽइ॒नोति॑चप्रती॒व्यं१॒॑नभं॑ता० ॥ २२ ॥ अ॒ग्निर्जा॒तादे॒वाना॑म॒ग्निर्वे॑द॒मर्ता॑नामपी
च्यँ॑ । अ॒ग्निःसद्र॑विणो॒दाऽअ॒ग्निर्द्वारा॒व्यू॑र्णुते॒स्वा॑हुतो॒नवी॑यसा॒नभं॑ता० ॥ अ॒ग्निर्दे॒वेषु॒संव॑सुः॒सवि॒क्षुय॒ज्ञिया॒स्वा । सम॒
दाका॒व्या॑पु॒रुवि॒श्वंभूमे॑वपुष्यतिदे॒वोदे॒वेषु॒यज्ञियो॒नभं॑ता० ॥ योऽअ॒ग्निःस॒प्तमा॑नुषःश्रि॒तोविश्वे॑षु॒सिंधु॑षु । तमाग॑न्मत्रि
प॒स्त्यंमं॑धा॒तुर्द॑स्यु॒हंत॑मम॒ग्निंय॒ज्ञेषु॑पू॒र्व्यंनभं॑ता० ॥ अ॒ग्निस्त्रीणि॑त्रि॒धातू॒न्याक्षे॑तिवि॒दथा॑क॒विः । सत्रीँ॑ऽरेका॑दशाँ॑ऽइ॒हय
क्ष॑च्चपि॒प्रय॑च्चनो॒विप्रो॑दू॒तःपरि॑ष्कृ॒तो॒नभं॑ता० ॥ त्वंनो॑ऽअग्नऽआ॒यु॒षु॒त्वंदे॒वेषु॑पू॒र्व्यव॑स्व॒ऽएक॑ऽइरज्यसि । त्वामाप॑ःपरि॒स्रु
तः॒परि॑यंति॒स्वसे॑त॒वो॒नभं॑ता० ॥ २३ ॥ (८।५।१०) इंद्रा॑ग्नीयु॒वंसु॒नः॒सहं॑ता॒दास॑थोर॒यिं । येन॑दृ॒ळ्हासम॒त्स्वावी॒ळुचि॒त्साहि॑षी॒म
ह्य॒ग्निर्वने॑व॒वात॒ऽइन्नभं॑ता० ॥ न॒हिवा॑ंव॒व्रया॑म॒हेथेंद्र॒मिद्य॑जामहे॒शवि॑ष्ठंनृ॒णांनर॑ं । सनः॑कु॒दाचि॒दर्व॑ता॒गम॒दावाज॑सातये॒गम॒
दामे॒धसा॑तये॒नभं॑ता० ॥ ताहिमध्य॒ंभरा॑णामिंद्रा॒ग्नीऽअ॑धिक्षि॒तः । ताऽउ॑कवित्व॒नाक॒वीपृ॒च्छ्यमा॑नासखीय॒तेसंधी॒तम॑श्नुतं

नाभाकोग्निर्महापंक्तिः । (८।५।१०) इंद्राग्नीइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोनाभाकइंद्राग्नीमहापंक्तिर्द्वितीयाशक्वर्यंत्यात्रिष्टुप् ।

नरानभंता०॥अभ्यर्चनभाकवदिंद्राग्नीयजसागिरा॥ययोर्विश्वमिदंजगदियंद्यौःपृथिवीमह्यु१पस्थेबिभृतोवसुनभंता० ॥
प्रब्रह्माणिनभाकवदिंद्राग्निभ्यामिरज्यत । यासप्तबुध्नमर्णवंजिह्मबारमपोर्णुतऽइंद्रऽईशानऽओजसानभंता० ॥ अपि
वृश्चपुराणवद्व्रततेरिवगुष्पितमोजोदासस्यदंभय । वयंतदस्यसंभृतंवस्विंद्रेणविभजेमहिनभंता० ॥ २४ ॥ यदिंद्राग्नीज
नाऽइमेविह्वयंतेतनागिरा । अस्माकेभिर्नृभिर्वयंसासह्यामपृतन्यतोवनुयामवनुष्यतोनभंता० ॥ यानुश्वेताववोदि
वऽउच्चरातऽउपद्युभिः । इंद्राग्न्योरनुव्रतमुहानायंतिसिंधवोयान्त्सींबंधादमुंचतांनभंता० ॥ पूर्वीष्टऽइंद्रोपमातयः
पूर्वीरुतप्रशस्तयःसूनोहिन्वस्यहरिवः । वस्वोवीरस्यापृचोयानुसाधंतनोधियोनभंता० ॥ तंशिशीतासुवृक्तिभिस्त्वेषं
सत्वानमृग्मियं । उतोनुचिद्यऽओजसाशुष्णस्यांडानिभेदतिजेषत्स्वर्वतीरपोनभंता० ॥ तंशिशीतास्वध्वरंसत्यंसत्वा
नमृत्वियं । उतोनुचिद्यऽओहतऽआंडाशुष्णस्यभेदत्यजैःस्वर्वतीरपोनभंता० ॥ एवेंद्राग्निभ्यांपितृवन्नवीयोमंधातृवदं
गिरस्वदवाचि । त्रिधातुनाशर्मणापातमस्मान्वयंस्यामपतयोरयीणां॥२५॥(८।५।११)अस्माऽऊषुप्रभूतयेवरुणायमरु
द्भ्योर्चाविदुष्टरेभ्यः । योधीतामानुषाणांपश्वोगाऽइवरक्षतिनभंता० ॥ तमूषुसमनगिरापितृणांचमन्मभिः । नाभाक
स्यप्रशस्तिभिर्यःसिंधूनामुपोदयेसप्तस्वसासमध्यमोनभंता० ॥ सक्षपःपरिषस्वजेन्यु१स्रोमाययादधेसविश्वंपरिदर्श

(८।५।११) अस्माऊष्वितिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोनाभाकोवरुणोमहापंक्तिः ।

तः । तस्यवेनीरनुव्रतमुषस्तिस्रोऽअवर्धयन्नभंता० ॥ यःककुभोनिधारयःपृथिव्यामधिदर्शतः । समातापूर्व्यंपदंतद्व
रुणस्यसप्त्यंसहिगोपाऽइवेर्योनभंता० ॥ योधर्ताभुवनानांयऽउस्राणामपीच्या३वेदनामानिगुह्या । सकविःकाव्या
पुरुरूपंद्यौरिवपुष्यतिनभंता० ॥ २६ ॥ यस्मिन्विश्वानिकाव्याचक्रेनाभिरिवश्रिता । त्रितंजूतीसपर्यतव्रजेगावोन
संयुजेयुजेऽअश्वाँऽअयुक्षतनभंता० ॥ यऽआस्वत्कऽआशयेविश्वाजातान्येषां । परिधामानिमर्मृशद्वरुणस्यपुरोगये
विश्वेदेवाऽअनुव्रतंनभंता० ॥ ससमुद्रोऽअपीच्यस्तुरोद्यामिवरोहतिनियदासुयजुर्दधे । समायाऽअर्चिनापदास्तृणा
न्नाकमारुहन्नभंता० ॥ यस्यश्वेताविचक्षणातिस्रोभूमीरधिक्षितः । त्रिरुत्तराणिपप्रतुर्वरुणस्यध्रुवंसदःससप्तानामिर
ज्यतिनभंता० ॥ यःश्वेताँऽअधिनिर्णिजश्चक्रेकृष्णाँऽअनुव्रता । सधामपूर्व्यंममेयःस्कंभेनविरोदसीऽअजोनद्यामधा
रयन्नभंता० ॥ २७ ॥ (८।५।१२) अस्तभ्नाद्द्यामसुरोविश्ववेदाऽअमिमीतवरिमाणंपृथिव्याः । आसीदद्विश्वाभु
वनानिसम्राड्विश्वेत्तानिवरुणस्यव्रतानि ॥ एवावंदस्ववरुणंबृहंतंनमस्याधीरममृतस्यगोपां । सनःशर्मत्रिवरूथंवियंस
त्पातंनोद्यावापृथिवीऽउपस्थे ॥ इमांधियंशिक्षमाणस्यदेवक्रतुंदक्षंवरुणसंशिशाधि । ययातिविश्वादुरितातरेमसुत
र्माणमधिनावंरुहेम ॥ आवांग्रावाणोऽअश्विनाधीभिर्विप्राऽअचुच्यवुः । नासत्यासोमपीतयेनभंता० ॥ यथावाम

(८।५।१२) अस्तभ्नादितिषड्चस्यसूक्तस्यकाण्वोनाभाकऋषिरंत्यानांतिसृणामात्रेयार्चनानाऋषिराद्यानांतिसृणांवरुणोंऽत्यानांति
सृणामश्विनौआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः ।

त्रिरश्विनागीर्भिर्विप्रोऽअजोहवीत् । नासत्यासोमपीतयेनभंता० ॥ एवावामह्वऽऊतयेयथाहुवंतमेधिराः । नासत्या
सोमपीतयेनभंता० ॥ २८ ॥ (८।६।१) इमेविप्रस्यवेधसोग्नेरस्तृतयज्वनः । गिरःस्तोमासऽईरते ॥ अस्मैतेप्रतिह
र्यतेजातवेदोविचर्षणे । अग्नेजनामिसुष्टुतिं+ ॥ आरोकाऽइवघेदहतिग्माऽअग्नेतवत्विषः । दद्भिर्वनानिबप्सति ॥
हरयोधूमकेतवोवातजूताऽउपद्यवि । यतंतेवृथगग्नयः ॥ एतेत्येवृथगग्नयऽइद्धासःसमदृक्षत । उषसामिवकेत
वः ॥ २९ ॥ कृष्णारजांसिपत्सुतःप्रयाणेजातवेदसः । अग्निर्यद्रोधतिक्षमि ॥ धासिंकृण्वानऽओषधीर्बप्सदग्निर्नवा
यति । पुनर्यंतरुणीरपि ॥ जिह्वाभिरहनंनमदर्चिषाजंजणाभवन् । अग्निर्वनेषुरोचते ॥ अप्स्वग्नेसधिष्टवसौषधीरनु
रुध्यसे । गर्भेसंजायसेपुनः ॥ उदग्नेतवतद्घृतादर्चीरोचतऽआहुतं । निंसानंजुह्वो३मुखे ॥ ३० ॥ उक्षान्नायवशान्नाय
सोमपृष्ठायवेधसे । स्तोमैर्विधेमाग्नये ॥ उतत्वानमसावयंहोतर्वरेण्यक्रतो । अग्नेसमिद्भिरीमहे ॥ उतत्वाभृगुवच्छु
चेमनुष्वदग्नऽआहुत । अंगिरस्वद्धवामहे ॥ त्वंह्यग्नेऽअग्निनाविप्रोविप्रेणसन्त्सता । सखासख्यासमिध्यसे ॥ सत्वं
विप्रायदाशुषेरयिंदेहिसहस्रिणं । अग्नेवीरवतीमिषं ॥ ३१ ॥ अग्नेभ्रातःसहस्कृतरोहिदश्वशुचिव्रत । इमंस्तोमंजुष
स्वमे ॥ उतत्वाग्नेममस्तुतोवाश्रायप्रतिहर्यते । गोष्ठंगावऽइवाशत ॥ तुभ्यंताऽअंगिरस्तमविश्वाःसुक्षितयःपृथक् ।

षष्ठेनुवाकेषट्सूक्तानि (८।६।१) इमेविप्रस्येतित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ।

अग्नेकामाययेमिरे ॥ अग्निंधीभिर्मनीषिणोमेधिरासोविपश्चितः । अद्मसद्यायहिन्विरे ॥ तंत्वामज्मेषुवाजिनंतन्वानाऽ
अग्नेऽअध्वरं । वह्निंहोतारमीळते ॥ ३२ ॥ पुरुत्राहिसदृङ्ङसिविशोविश्वाऽअनुप्रभुः । समत्सुत्वाहवामहे ॥ तमीळिष्व
यऽआहुतोग्निर्विभ्राजतेघृतैः । इमंनःशृणवद्धवं ॥ तंत्वावयंहवामहेशृण्वंतंजातवेदसं । अग्नेघ्नंतमपद्विषः ॥ विशांराजा
नमद्भुतमध्यक्षंधर्मणामिमं । अग्निमीळेसऽउश्रवत् ॥ अग्निंविश्वायुवेपसंमर्यंनवाजिनंहितं । सप्तिंनवाजयामसि ॥ ३३ ॥
घ्नन्मृध्राण्यपद्विषोदहन्रक्षांसिविश्वहा । अग्नेतिग्मेनदीदिहि ॥ यंत्वाजनासऽइंधतेमनुष्वदंगिरस्तम । अग्नेसबोधिमे
वचः ॥ यदग्नेदिविजाऽअस्यप्सुजावासहस्कृत । तंत्वागीर्भिर्हवामहे ॥ तुभ्यंघेत्तेजनाऽइमेविश्वाःसुक्षितयःपृथक् ।
धासिंहिन्वंत्यत्तवे ॥ तेघेदग्नेस्वाध्योहाविश्वानृचक्षसः । तरंतःस्यामदुर्गहा ॥ ३४ ॥ अग्निंमंद्रंपुरुप्रियंशीरंपावकशो
चिषं । हृद्भिर्मंद्रेभिरीमहे ॥ सत्वमग्नेविभावसुःसृजन्त्सूर्योनरश्मिभिः । शर्धन्तमांसिजिघ्नसे ॥ तत्तेसहस्वऽईमहे
दात्रंयन्नोपदस्यति । त्वदग्नेवार्यंवसु ॥ ३५ ॥ (८।६।२) समिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिं । आस्मिन्हव्या
जुहोतन ॥ अग्नेस्तोमंजुषस्वमेवर्धस्वानेनमन्मना । प्रतिसूक्तानिहर्यनः ॥ अग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे । देवाँऽ
आसादयादिह+ ॥ उत्तेबृहंतोऽअर्चयःसमिधानस्यदीदिवः । अग्नेशुक्रासऽईरते ॥ उपत्वाजुह्वो३ममघृताचीर्यंतुहर्य

(८।६।२) समिधाग्निमितित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ।

त । अग्नेहव्याजुषस्वनः ॥ ३६ ॥ मंद्रंहोतारमृत्विजंचित्रभानुंविभावसुं । अग्निमीळेसउश्रवत् ॥ प्रत्नंहोतारमी
ड्यंजुष्टमग्निंकविक्रतुं । अध्वराणामभिश्रियं ॥ जुषाणोऽअंगिरस्तमेमाहव्यान्यानुषक् । अग्नेयज्ञंनयऽऋतुथा+ ॥
समिधानउसंत्यशुक्रशोचऽइहावह । चिकित्वान्दैव्यंजनं ॥ विप्रंहोतारमद्रुहंधूमकेतुंविभावसुं । यज्ञानांकेतुमीम
हे ॥ ३७ ॥ अग्नेनिपाहिनस्त्वंप्रतिष्मदेवरीषतः । भिंधिद्वेषःसहस्कृत ॥ अग्निःप्रत्नेनमन्मनाशुंभानस्तन्वं१स्वां । क
विर्विप्रेणवावृधे ॥ ऊर्जोनपातमाहुवेग्निंपावकशोचिषं । अस्मिन्यज्ञेस्वध्वरे+ ॥ सनोमित्रमहस्त्वमग्नेशुक्रेणशोचि
षा । देवैरासत्सिबर्हिषि ॥ योऽअग्निंतन्वो३दमेदेवंमर्तःसपर्यति । तस्माऽइद्दीदयद्वसु ॥ ३८ ॥ अग्निर्मूर्धादिवःककु
त्पतिःपृथिव्याऽअयं । अपांरेतांसिजिन्वति ॥ उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजंतऽईरते । तवज्योतींष्यर्चयः ॥ ईशिषेवा
र्यस्यहिदात्रस्याग्नेस्वर्पतिः । स्तोतास्यांतवशर्मणि ॥ त्वामग्नेमनीषिणस्त्वांहिन्वंतिचित्तिभिः । त्वांवर्धंतुनोगिरः ॥
अदब्धस्यस्वधावतोदूतस्यरेभतःसदा । अग्नेःसख्यंवृणीमहे ॥ ३९ ॥ अग्निःशुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिःकविः ।
शुचीरोचतऽआहुतः ॥ उतत्वाधीतयोममगिरोवर्धंतुविश्वहा । अग्नेसख्यस्यबोधिनः ॥ यदग्नेस्यामहंत्वंत्वंवाघास्या
ऽअहं । स्युष्टेसत्याऽइहाशिषः ॥ वसुर्वसुपतिर्हिकमस्यग्नेविभावसुः । स्यामतेसुमतावपि ॥ अग्नेधृतव्रतायतेसमुद्रायै
वसिंधवः । गिरोवाश्रासऽईरते ॥ ४० ॥ युवानंविश्पतिंकविंविश्वादंपुरुवेपसं । अग्निंशुंभामिमन्मभिः ॥ यज्ञानां

रथ्यैवयंतिग्मजंभायवीळवे । स्तोमैरिषेमाग्नये ॥ अयमग्नेत्वेऽअपिजरिताभूतुसंत्य । तस्मैपावकमृळय ॥ धीरोह्यस्य
द्मसद्विप्रोनजागृविःसदा । अग्नेदीदयसिद्यवि ॥ पुराग्नेदुरितेभ्यःपुरामृध्रेभ्यःकवे । प्रणऽआयुर्वसोतिर ॥ ४१ ॥
(८।६।२) आघायेऽअग्निमिंधतेस्तृणंतिबर्हिरानुषक् । येषामिंद्रोयुवासखा ॥ बृहन्निदिध्मऽएषांभूरिशस्तंपृथुःस्व
रुः । येषामिंद्रोयुवासखा ॥ अयुद्धऽइद्युधावृतंशूरऽआजतिसत्वभिः । येषामिंद्रोयुवासखा ॥ आबुंदंवृत्रहाददेजा
तःपृच्छद्विमातरं । कऽउग्राःकेहश्रृण्विरे ॥ प्रतित्वाशवसीवदद्गिरावप्सोनयोधिषत् । यस्तेशत्रुत्वमाचके+ ॥ ४२ ॥
उतत्वंमघवन्छृणुयस्तेवष्टिववक्षितत् । यद्वीळयासिवीळुतत्+ ॥ यदाजिंयात्याजिकृदिंद्रःस्वश्वयुरुप । रथीतमोर
थीनां ॥ विषुविश्वाऽअभियुजोवज्रिन्विष्वग्यथावृह । भवानःसुश्रवस्तमः ॥ अस्माकंसुरथंपुरऽइंद्रःकृणोतुसातये ।
नयंधूर्वंतिधूर्तयः ॥ वृज्यामतेपरिद्विषोरंतेशक्रदावने । गमेमेदिंद्रगोमतः ॥ ४३ ॥ शनैश्चिद्यंतोऽअद्रिवोश्वावंतः
शतग्विनः । विवक्षणाऽअनेहसः ॥ ऊर्ध्वाहितेदिवेदिवेसहस्रासूनृताशता । जरितृभ्योविमंहते ॥ विद्माहित्वाधनं
जयमिंद्रदृह्ळाचिदारुजं । आदारिणंयथागयं ॥ ककुहंचित्त्वाकवेमंदंतुधृष्णविंदवः । आत्वापणिंयदीमहे ॥ यस्तेरे
वाँऽअदाशुरिःप्रममर्षमघत्तये । तस्यनोवेदऽआभर ॥ ४४ ॥ इमऽउत्वाविचक्षतेसखायऽइंद्रसोमिनः । पुष्टावंतोय

(८।६।२) आघायइतिद्विचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यकाण्वस्त्रिशोकइंद्रआद्यायाअग्नींद्रागायत्री ।

थापशुं+ ॥ उतत्वाबधिरंवयंश्रुत्कर्णंसंतमूतये । दूरादिहहवामहे ॥ यच्छुश्रूयाऽइमंहवंदुर्मर्षंचक्रियाऽउत । भवे
रापिर्नोऽअंतमः ॥ यच्चिद्धितेऽअपिव्यथिर्जगन्वांसोऽअमन्महि । गोदाऽइदिंद्रबोधिनः ॥ आत्वारंभंनजिव्रयोरर
भ्माशवसस्पते । उश्मसित्वासधस्थऽआ+ ॥ ४५ ॥ स्तोत्रमिंद्रायगायतपुरुनृम्णायसत्वने । नकिर्यंवृण्वतेयुधि+ ॥
अभित्वावृषभासुतेसुतंसृजामिपीतये । तृंपाव्यश्नुहीमदं ॥ मात्वामूराऽअविष्यवोमोपहस्वानऽआदभन् । माकींब्र
ह्मद्विषोवनः ॥ इहत्वागोपरीणसामहेमंदंतुराधसे । सरोगौरोयथापिब ॥ यावृत्रहापरावतिसनानवाचचुच्युवे ।
तासंसत्सुप्रवोचत ॥ ४६ ॥ अपिबत्कद्रुवःसुतमिंद्रःसहस्रबाह्वे । अत्रादेदिष्टपौंस्यं ॥ सत्यंतत्तुर्वशेयदौविदानोऽ
अह्ववाय्यं । व्यानट्तुर्वणेशमि ॥ तरणिंवोजनानांत्रदंवाजस्यगोमतः । समानमुप्रशंसिषं ॥ ऋभुक्षणंनवर्तवऽउक्थे
षुतुग्र्यावृधं । इंद्रंसोमेसचासुते+ ॥ यःकृंतदिद्वियोन्यंत्रिशोकायगिरिंपृथुं । गोभ्योगातुंनिरेतवे ॥ ४७ ॥ यद्दधि
षेमनस्यसिमंदानःप्रेदियक्षसि । मातत्करिंद्रमृळय ॥ दभ्रंचिद्धित्वावतःकृतंशृण्वेऽअधिक्षमि । जिगात्विंद्रतेमनः ॥
तवेदुताःसुकीर्तयोसन्नुतप्रशस्तयः । यदिंद्रमृळयासिनः ॥ मानऽएकस्मिन्नागसिमाद्वयोरुतत्रिषु । वधीर्माशूरभूरि
षु ॥ बिभयाहित्वावतऽउग्रादभिप्रभंगिणः । दस्मादहमृतीषहः ॥ ४८ ॥ मासख्युःशूनमाविदेमापुत्रस्यप्रभूवसो ।
आवृत्वद्भूतुतेमनः ॥ कोनुमर्याऽअमिथितःसखासखायमब्रवीत् । जहाकोऽअस्मदीषते ॥ एवारेवृषभासुतेसिन्व

न्भूर्यावयः । श्वघ्नीवनिवताचरन् ॥ आतऽएतावचोयुजाहरीगृभ्णेसुमद्रथा । यदीब्रह्मभ्यऽइद्ददः ॥ भिंधिविश्वा
ऽअपद्विषःपरिबाधोजहीमृधः । वसुस्पार्हंतदाभर ॥ यद्वीळाविंद्रयत्स्थिरेयत्पर्शानेपराभृतं । वसु० ॥ यस्यतेविश्व
मानुषोभूरेर्दत्तस्यवेदति । वसु० ॥ ४९ ॥ इतिषष्ठाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

त्रिंचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ४९ सूक्तानि १४ ऋचः २५८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.६७ अश्विभ्या.२४ इंद्राये.१४ इंद्राग्निभ्यां.१० अग्नय.
इंद्राग्निभ्या.१२ वरुणाये.१३ अश्विभ्या.३ अग्नय.६३ अग्नींद्राभ्या. इंद्राये.४१ ॥ इतिषष्ठेतृतीयः ॥

त्वावतस्त्रयस्त्रिंशद्वशोश्व्यआसआदिकानीतस्यपृथुश्रवसोदानस्तुतिराद्यापादनिचृत्पंचम्यादिककुब्गायत्री
बृहत्यनुष्टुप्सतोबृहतीगायत्रीविपरीतोत्तराप्रगाथौद्विपदाचतुर्विंशिकाबृहतीपिपीलिकमध्याककुन्न्यंकुशिरा
विराड्जगत्युपरिष्टाद्बृहतीबृहत्यौविषमपदोत्तरापंक्तिःसंस्तारपंक्तिर्गायत्रीपंक्तिःप्रगाथौवायव्यौचगायत्रीद्वि
पदोष्णिक्पंक्तिर्वायव्यागायत्रीमहिवोब्यूनात्रितआप्त्यआदित्येभ्यौत्यादुःस्वप्नघ्न्यःपंचोषसेपिमहापांक्तंस्वादोः
पंचोनाप्रगाथःसौम्यंत्रैष्टुभंपंचमीजगत्यभिप्रदशप्रस्कण्वःप्रागाथंतंस्रसुश्रुतंपुष्टिगुर्यथामनौश्रुष्टिगुर्यथामना
वायुरुपमंत्वाष्ट्रौमेध्यएतत्तेमातरिश्वानौविश्वइतिवैश्वदेवःप्रगाथौभूरीत्पंचकृशःप्रस्कण्वस्यदानस्तुतिर्गायत्रं
तुतृतीयांत्येअनुष्टुभौप्रतितेपृषध्रौत्याग्निसौरीपंक्तिर्युवंदेवाचतुष्कंमेध्याआश्विनंत्रैष्टुभंयमृत्विजस्तृचंवैश्वदेवं

माद्यऋत्विक्स्तुतिर्वैमानिवांसप्तसुपर्णऐंद्रावरुणंजागतमन्नआविंशतिर्भर्गःप्रागाथआग्नेयंप्रागाथंतूभयंद्यूनांप्रोअस्मैद्वादशप्रगाथःपांक्तंसप्तम्याद्यास्तिस्रोबृहत्यःसपूर्व्योगायत्रमाद्याचतुर्थ्यादिद्वेसप्तमीचानुष्टुभौगायत्रंत्यादैवीत्रिष्टुबुत्त्वायदिंद्रतरोभिःपंचोनाकलिःप्रागाथःप्रागाथंमंत्यानुष्टुप्त्यांनुसैकामत्स्यःसांमदोमैत्रावरुणिर्मान्योवाबहवोवामत्स्याजालनद्धाआदित्यानस्तुवन्दशम्याद्यास्तिस्रोप्यदितेः ॥ ४ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (८।६।४) त्वावतःपुरूवसोवयमिंद्रप्रणेतः । स्मसिस्थातर्हरीणां ॥ त्वांहिसत्यमद्रिवोविद्मदातारमिषां । विद्मदातारंरयीणां+ ॥ आयस्यंतेमहिमानंशतमूतेशतक्रतो । गीर्भिर्गृणंतिकारवः ॥ सुनीथोघासमर्त्योयंमरुतोयमर्यमा । मित्रःपांत्यद्रुहः ॥ दधानोगोमदश्ववत्सुवीर्यमादित्यजूतऽएधते । सदारायापुरुस्पृहा ॥ १ ॥ तमिंद्रंदानमीमहेशवसानमभीर्वं । ईशानंरायऽईमहे ॥ तस्मिन्हिसंत्यूतयोविश्वाऽअभीरवःसचा । तमावहंतुस

(८।६।४) त्वावतइतित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्याश्वयोवशऋषिःपृथुश्रवादेवता आद्यानांविंशत्यृचामिंद्रोदेवताआनोवायवित्यादिचतसृणांशतंदासइत्यस्याश्ववायुर्देवता आद्यापादनिचृद्द्वितीयादितिस्रोगायत्र्यःपंचम्याद्याःक्रमेणककुब्गायत्रीबृहत्यनुष्टुप्सतोबृहतीगायत्रीबृहतीविपरीताद्विपदागायत्रीबृहतीपिपीलिकमध्याककुन्न्यंकुशिराविराड्जगत्युपरिष्टाद्बृहतीबृहतीविषमपदाबृहतीपंक्तिसंस्तारपंक्तिगायत्रीपंक्तिबृहतीसतोबृहतीबृहतीसतोबृहतीगायत्रीद्विपदाविराडुष्णिक्पंक्तिगायत्र्यः । (पृथुश्रवाःकानीतोराजातस्यदानस्तुतिः) ।

प्तयःपुरूवसुंमदायहरयःसुतं+ ॥ यस्तेमदोवरेण्योयऽइंद्रवृत्रहंतमः । यऽआददिःस्व१र्नृभिर्यःपृतनासुदुष्टरः ॥ योदुष्टरोविश्ववारश्रवाय्योवाजेष्वस्तितरुता । सनःशविष्ठसवनावसोगहिगमेमगोमतिव्रजे+ ॥ गव्योषुणोयथापुराश्वयोतरथया । वरिवस्यमहामह ॥ २ ॥ नहितेशूरराधसोंतंविंदामिसत्रा । दशस्यानोमघवन्नूचिदद्रिवोधियोवाजेभिराविथ ॥ यऽऋष्वःश्रावयत्सखाविश्वेत्सवेदजनिमापुरुष्टुतः । तंविश्वेमानुषायुगेंद्रंहवंतेतविषंयतस्रुचः ॥ सनोवाजेष्ववितापुरूवसुःपुरस्थातामघवावृत्रहाभुवत् ॥ अभिवोवीरमंधसोमदेषुगायगिरामहाविचेतसं । इंद्रंनामश्रुत्यंशाकिनंवचोयथा ॥ ददीरेक्णस्तन्वेददिर्वसुददिर्वाजेषुपुरुहूतवाजिनं । नूनमथ ॥ ३ ॥ विश्वेषामिरज्यंतंवसूनांसासह्वांसंचिदस्यवर्पसः । कृपयतोनूनमत्यथ ॥ महःसुवोऽअरमिषेस्तवामहेमीह्ळुषेऽअरंगमायजग्मये । यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषांमरुतामियक्षसिगायेत्वानमसागिरा+ ॥ येपातयंतेऽअज्मभिर्गिरीणांस्नुभिरेषां । यज्ञंमहिष्वणीनांसुम्नंतुविष्वणीनांप्राध्वरे+ ॥ प्रभंगंदुर्मतीनामिंद्रशविष्ठाभर । रयिमस्मभ्यंयुज्यंचोदयन्मतेज्येष्ठंचोदयन्मते ॥ सनितःसुसनितरुग्रचित्रचेतिष्ठसूनृत । प्रासहासम्राट्सहुरिंसहंतंभुज्युंवाजेषुपूर्व्यं ॥ ४ ॥ आसऽएतुयऽईवदाँऽअदेवःपूर्तमाददे । यथाचिद्वशोऽअश्व्यःपृथुश्रवसिकानीते३स्याव्युष्यांददे+ ॥ षष्टिंसहस्राश्व्यस्यायुतासनमुष्ट्रानांविंशतिंशता । दशश्यावीनांशतादशत्र्यरुषीणांदशगवांसहस्रा ॥ दशश्यावाऽऋधद्रयोवीतवारासऽआशवः ।

मथ्रानेमिंनिवावृतुः ॥ दानासःपृथुश्रवसःकानीतस्यसुराधसः । रथंहिरण्ययंददन्मंहिष्ठःसूरिरभूद्वर्षिष्ठमकृतश्रवः ॥
आनोवायोमहेतनेयाहिमखायपाजसे । वयंहितेचकृमाभूरिदावनेसद्यश्चिन्महिदावने ॥ ५ ॥ योऽअश्वेभिर्वहतेव
स्तऽउस्रास्त्रिःसप्तसप्ततीनां । एभिःसोमेभिःसोमसुद्भिःसोमपादानायशुक्रपूतपाः ॥ योमऽइमंचिदुत्मनामंदच्चित्रंदाव
ने । अरट्वेऽअक्षेनहुषेसुकृत्वनिसुकृत्तरायसुक्रतुः ॥ उचथ्ये३वपुषियःस्वराळुतवायोघृतस्नाः । अश्वेषितंरजेषितंशुनेषितं
प्राज्मतदिदन्नुतत्+ ॥ अधप्रियमिषिरायषष्टिंसहस्रासनं । अश्वानामिन्नवृष्णां ॥ गावोनयूथमुपयंतिवध्रयऽउपमायंति
वध्रयः ॥ अधयच्चारथेगणेशतमुष्ट्राँऽअचिक्रदत् । अधश्वित्नेषुविंशतिंशता+ ॥ शतंदासेबल्बूथेविप्रस्तरुक्षऽआददे । तेते
वायविमेजनामदंतींद्रगोपामदंतिदेवगोपाः ॥ अधस्यायोषणामहीप्रतीचीवशमश्व्यं । अधिरुक्माविनीयते ॥ ६ ॥ (८।६।५)
महिवोमहतामवोवरुणमित्रदाशुषे । यमादित्याऽअभिद्रुहोरक्षथानेमघंनशदनेहसोवऽऊतयःसुऽऊतयोवऽऊतयः ॥
विदादेवाऽअघानामादित्यासोऽअपाकृतिं । पक्षावयोयथोपरिव्य१स्मेशर्मयच्छतानेहसो॰ ॥ व्य१स्मेऽअधिशर्मत
त्पक्षावयोनयंतन । विश्वानिविश्ववेदसोवरूथ्यामनामहेनेहसो॰ ॥ यस्माऽअरासतक्षयंजीवातुंचप्रचेतसः । मनो
र्विश्वस्यघेदिमऽआदित्याराायऽईशतेनेहसो॰ ॥ परिणोवृणजन्नघादुर्गाणिरथ्योयथा । स्यामेदिंद्रस्यशर्मण्यादित्या

(८।६।५) महिवइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितआदित्याअंत्यपंचानामादित्योषसोमहापंक्तिः । (अंत्याःपंचदुःस्वप्नघ्न्यः) ।

नामुतावस्यनेहसो॰ ॥ ७ ॥ परिह्वृतेदनाजनोयुष्मादत्तस्यवायति । देवाऽअदभ्रमाशवोयमादित्याऽअहेतनानेह
सो॰ ॥ नतंतिग्मंचनत्यजोनद्रासदभितंगुरु । यस्माऽउशर्मसप्रथऽआदित्यासोऽअराध्वमनेहसो॰ ॥ युष्मेदेवाऽअ
पिष्मसियुध्यंतऽइववर्मसु । यूयंमहोनऽएनसोयूयमर्भादुरुष्यतानेहसो॰ ॥ अदितिर्नऽउरुष्यत्वदितिःशर्मयच्छतु ।
मातामित्रस्यरेवतोर्यम्णोवरुणस्यचानेहसो॰ ॥ यद्देवाःशर्मशरणंयद्भद्रंयदनातुरं । त्रिधातुयद्वरूथ्यं१तदस्मासुवियं
तनानेहसो॰ ॥ ८ ॥ आदित्याऽअवहिख्यताधिकूलादिवस्पशः । सुतीर्थमर्वतोयथानुनोनेषथासुगमनेहसो॰ ॥
नेहभद्रंरक्षस्विनेनावयैनोपयाऽउत । गवेचभद्रंधेनवेवीरायचश्रवस्यतेनेहसो॰ ॥ यदाविर्यदपीच्यं१देवासोऽअस्ति
दुष्कृतं । त्रितेतद्विश्वमाप्त्यऽआरेऽअस्मद्दधातनानेहसो॰ ॥ यच्चगोषुदुःष्वप्न्यंयच्चास्मेदुहितर्दिवः । त्रितायतद्वि
भावर्याप्त्यायपरावहानेहसो॰ ॥ निष्कंवाघाकृणवतेस्रजंवादुहितर्दिवः । त्रितेदुःष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येपरिदद्मस्यनेहसो॰
॥ ९ ॥ तदन्नायतदपसेतंभागमुपसेदुषे । त्रितायचद्वितायचोषोदुःष्वप्न्यंवहानेहसो॰ ॥ यथाकलांयथाशफंयथऽ
ऋणंसंनयामसि । एवादुःष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येसंनयामस्यनेहसो॰ ॥ अजैष्माद्यासनामचाभूमानागसोवयं । उषोयस्मा
दुःष्वप्न्यादभैष्मापतदुच्छत्वनेहसो॰ ॥ १० ॥ (८।६।६) स्वादोरभक्षिवयसःसुमेधाःस्वाध्योवरिवोवित्तरस्य ।

(८।६।६) स्वादोरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथःसोमस्त्रिष्टुप्पंचमीजगती ।

विश्वेयंदेवाऽउतमर्त्यासोमधुब्रुवंतोऽअभिसंचरंति ॥ अंतश्चप्रागाऽअदितिर्भवास्यवयाताहरसोदैव्यस्य । इंदुविंद्रस्यसख्यंजुषाणःश्रौष्टीवधुरमनुरायऽऋध्याः ॥ अपामसोमममृताऽअभूमागन्मज्योतिरविंदामदेवान् । किंनूनमस्मान्कृणवदरातिःकिमुधूर्तिरमृतमर्त्यस्य ॥ शंनोभवहृदऽआपीतऽइंदोपितेवसोमसूनवेसुशेवः । सखेवसख्यऽउरुशंसधीरःप्रणऽआयुर्जीवसेसोमतारीः ॥ इमेमापीतायशसऽउरुष्यवोरथंनगावःसमनाहपर्वसु । तेमारक्षंतुविस्रसश्चरित्रादुतमास्रामाद्यवयंत्विंदवः ॥ ११ ॥ अग्निंनमामथितंसंदिदीपःप्रचक्षयकृणुहिवस्यसोनः । अथाहितेमदऽआसोममन्येरेवाँऽइवप्रचरापुष्टिमच्छ ॥ इषिरेणतेमनसासुतस्यभक्षीमहिपित्र्यस्येवरायः । सोमराजन्प्रणऽआयूंषितारीरहानीवसूर्योवासराणि ॥ सोमराजन्मृळयानःस्वस्तितवस्मसिव्रत्या३स्तस्यविद्धि । अलर्तिदक्षऽउतमन्युरिंदोमानोऽअर्योऽअनुकामंपरादाः ॥ त्वंहिनस्तन्वःसोमगोपागात्रेगात्रेनिषसत्थानृचक्षाः । यत्तेवयंप्रमिनामव्रतानिसनोमृळसुषखादेववस्यः ॥ ऋदूदरेणसख्यासचेययोमानरिष्येद्धर्यश्वपीतः । अयंयःसोमोन्यधाय्यस्मेतस्माऽइंद्रंप्रतिरमेम्यायुः ॥ १२ ॥ अपत्याऽअस्थुरनिराऽअमीवानिरत्रसन्तमिषीचीरभैषुः । आसोमोऽअस्माँऽअरुहद्विहायाऽअगन्मयत्रप्रतिरंतऽआयुः ॥ योनऽइंदुःपितरोहृत्सुपीतोमर्त्योमर्त्याँऽआविवेश । तस्मैसोमायहविषाविधेममृळीकेऽअस्यसुमतौस्याम ॥ त्वंसोमपितृभिःसंविदानोनुद्यावापृथिवीऽआततंथ । तस्मैतऽइंदोहविषाविधेमवयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥

त्रातारोदेवाऽअधिवोचतानोमानोनिद्राऽईशतमोतजल्पिः । वयंसोमस्यविश्वहप्रियासःसुवीरासोविदथमावदेम ॥ त्वंनःसोमविश्वतोवयोधास्त्वंस्वर्विदाविशानृचक्षाः । त्वंनऽइंदऽऊतिभिःसजोषाःपाहिपश्चातादुतवापुरस्तात् ॥ १३ ॥

([१]अथवालखिल्यानि ॥ (१) अभिप्रवःसुराधसमिंद्रमर्चयथाविदे । योजरितृभ्योमघवापुरूवसुःसहस्रेणेवशिक्षति ॥ शतानीकेवप्रजिगातिधृष्णुयाहंतिवृत्राणिदाशुषे । गिरेरिवप्ररसाऽअस्यपिन्विरेदत्राणिपुरुभोजसः ॥ आत्वासुतासऽइंदवोमदायऽइंद्रगिर्वणः । आपोनवज्रिन्नन्वोक्यं१सरःपृणंतिशूरराधसे ॥ अनेहसंप्रतरणंविवक्षणंमध्वःस्वादिष्ठमींपिब । आयथामंदसानःकिरासिनःप्रक्षुद्रेवत्मनाधृषत् ॥ आनःस्तोममुपद्रवद्धियानोऽअश्वोनसोतृभिः । यंतेस्वधावन्त्स्वदयंतिधेनवऽइंद्रकण्वेषुरातयः ॥ १४ ॥ उग्रंनवीरंनमसोपसेदिमविभूतिमक्षितावसुं । उद्रीववज्रि

---

[१] अथैकादशसूक्तात्मकंवालखिल्याख्यंभागंपाठकाअस्मिन्नध्यायेपठंति सवेदपारायणादौनेष्यते खिलत्वात् ।—"सूक्तसहस्रंससप्तदशकमृग्वेदेपारायणपाठेशाकल्ये" इत्यत्रसिद्धान्तितायाःसप्तदशाधिकसहस्रसूक्तसंख्यायाःखिलरहितसंहितयेवपूर्तेश्च । यश्चसर्वानुक्रमण्यामेषामनुक्रमोदृश्यतेसविचारणीयोवैदिकधुरीणैः । सत्यप्येवमेषांपारायणादौनिषेधेऽध्ययनाध्यापनादावृष्यादिज्ञानंश्रेयोहेतुरित्यभिप्रेत्य दृष्टसर्वानुक्रमानुसारेणसूक्तप्रतीकाद्यंलिख्यते ।

(१) अभिप्रेतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रस्कण्वइंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

न्नवतोनासिंचतेक्षरंतींद्रधीतयः ॥ यद्धंनूनंयद्वायज्ञेयद्वापृथिव्यामधि । अतोनोयज्ञमाशुभिर्महेमतऽउग्रऽउग्रेभिराग
हि ॥ अजिरासोहरयोयेतऽआशवोवाताऽइवप्रसक्षिणः । येभिरपत्यंमनुषःपरीयसेयेभिर्विश्वंस्वर्दृशे ॥ एतावतस्तऽ
ईमहऽइंद्रसुम्नस्यगोमतः । यथाप्रावोमघवन्मेध्यातिथिंयथानीपातिथिंधने ॥ यथाकण्वेमघवन्त्रसदस्यवियथापक्थे
दशव्रजे । यथागोशर्येऽअसनोर्ऋजिश्वनींद्रगोमद्धिरण्यवत् ॥ १५ ॥ (२) प्रसुश्रुतंसुराधसमर्चाशक्रमभिष्टये ।
यःसुन्वतेस्तुवतेकाम्यंवसुसहस्रेणेवमंहते ॥ शतानीकाहेतयोऽअस्यदुष्टराऽइंद्रस्यसमिषोमहीः । गिरिर्नभुज्मामघव
त्सुपिन्वतेयदींसुताऽअमंदिषुः ॥ यदींसुतासऽइंदवोभिप्रियममंदिषुः । आपोनधायिसवनंमऽआवसोदुघाऽइवोपदा
शुषे ॥ अनेहसंवोहवमानमूतयेमध्वःक्षरंतिधीतयः । आत्वावसोहवमानासऽइंदवऽउपस्तोत्रेषुदधिरे ॥ आनःसोमे
स्वध्वरऽइयानोऽअत्योनतोशते । यंतेस्वदावन्त्स्वदंतिगूर्तयःपौरेछंदयसेहवे ॥ १६ ॥ प्रवीरमुग्रंविविचिंधनस्पृतंवि
भूतिंराधसोमहः । उद्रीवंवज्रिन्नवतोवसुत्वनासदापीपेथदाशुषे ॥ यद्धनूनंपरावतियद्वापृथिव्यांदिवि । युजानऽइं
द्रहरिभिर्महेमतऽऋष्वऽऋष्वेभिरागहि ॥ रथिरासोहरयोयेतेऽअस्रिधऽओजोवातस्यपिप्रति । येभिर्निदस्युंमनुषो
निघोषयोयेभिःस्वःपरीयसे ॥ एतावतस्तेवसोविद्यामशूरनव्यसः । यथाप्रावऽएतशंकृत्व्येधनेयथावशंदशव्रजे ॥

---

(२) प्रसुश्रुतमितिदशर्चस्यसूक्तस्यपुष्टिगुरिंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

यथाकण्वेमघवन्मेधेऽअध्वरेदीर्घनीथेदमूनसि । यथागोशर्येऽअसिषासोऽअद्रिवोमयिगोत्रंहरिश्रियं ॥ १७ ॥ (३)
यथामनौसांवरणौसोममिंद्रापिबःसुतं । नीपातिथौमघवन्मेध्यातिथौपुष्टिगौश्रुष्टिगौसचा ॥ पार्षद्वाणःप्रस्कण्वंसम
सादयच्छयानंजिव्रिमुद्धितं । सहस्राण्यसिषासद्गवामृषिस्त्वोतोदस्यवेवृकः ॥ यऽउक्थेभिर्नविंधतेचिकिद्यऋषिचो
दनः । इंद्रंतमच्छावदनव्यस्यामत्यरिष्यंतंनभोजसे ॥ यस्माऽअर्कंसप्तशीर्षाणमानृचुस्त्रिधातुमुत्तमेपदे । सत्वि१मा
विश्वाभुवनानिचिक्रददादिज्जनिष्टपौंस्यं ॥ योनोदातावसूनामिंद्रंतंहूमहेवयं । विद्माह्यस्यसुमतिंनवीयसींगमेमगोमति
व्रजे ॥ १८ ॥ यस्मैत्वंवसोदानायशिक्षसिसरायस्पोषमश्नुते । तंत्वावयंमघवन्निंद्रगिर्वणःसुतावंतोहवामहे ॥ कदा
चनस्तरीरसिनेंद्रसश्चसिदाशुषे । उपोपेन्नुमघवन्भूयऽइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यते ॥ प्रयोननक्षेऽअभ्योजसाक्रिविंवधैः
शुष्णंनिघोषयन् । यदेदस्तंभीत्प्रथयन्नमूंदिवमादिज्जनिष्टपार्थिवः ॥ यस्यायंविश्वऽआर्योदासःशेवधिपाऽअरिः ।
तिरश्चिदर्येरुशमेपवीरवितुभ्येत्सोऽअज्यतेरयिः ॥ तुरण्यवोमधुमंतंघृतश्चुतंविप्रासोऽअर्कमानृचुः । अस्मेरयिःपप्रथे
वृष्ण्यंशवोस्मेसुवानासऽइंदवः ॥ १९ ॥ (४) यथामनौविवस्वतिसोमंशक्रापिबःसुतं । यथात्रितेछंदऽइंद्रजुजो

---

(३) यथामनावितिदशर्चस्यसूक्तस्यश्रुष्टिगुरिंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः । (४) यथामनावितिदशर्चस्यसूक्तस्यायुरिंद्रः अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

षस्यायौमादयसेसचा ॥ पृषध्रेमेध्येमातरिश्वनींद्रसुवानेऽअमंदथाः । यथासोमंदशशिप्रेदशोण्येस्यूमरश्मावृजूनसि ॥
यऽउक्थाकेवलादधेयःसोमंधृषितापिबत् । यस्मैविष्णुस्त्रीणिपदाविचक्रमऽउपमित्रस्यधर्मभिः ॥ यस्यत्वमिंद्रस्तोमे
षुचाकनोवाजेवाजिन्छतक्रतो । तंत्वावयंसुदुघामिवगोदुहोजुहूमसिश्रवस्यवः ॥ योनोदातासनःपितामहाँऽउग्रऽई
शानकृत् । अयामन्नुग्रोमघवापुरूवसुर्गोरश्वस्यप्रदातुनः ॥ २० ॥ यस्मैत्वंवसोदानायमंहसेसरायस्पोषमिन्वति ।
वसूयवोवसुपतिंशतक्रतुंस्तोमैरिंद्रंहवामहे ॥ कदाचनप्रयुच्छस्युभेनिपासिजन्मनी । तुरीयादित्यहवनंतऽइंद्रियमात
स्थावमृतंदिवि ॥ यस्मैत्वंमघवन्निंद्रगिर्वणःशिक्षोशिक्षसिदाशुषे । अस्माकंगिरऽउतसुष्टुतिंवसोकण्ववच्छृणुधीहवं ॥
अस्ताविमन्मपूर्व्यंब्रह्मेंद्रायवोचत । पूर्वीर्ऋतस्यबृहतीरनूषतस्तोतुर्मेधाऽअसृक्षत ॥ समिंद्रोरायोबृहतीरधूनुतसंक्षो
णीसमुसूर्यं । संशुक्रासःशुचयःसंगवाशिरःसोमाऽइंद्रममंदिषुः ॥ २१ ॥ (५) उपमंत्वामघोनांज्येष्ठंचवृषभाणां ।
पूर्भित्तमंमघवन्निंद्रगोविदमीशानंरायऽईमहे ॥ यऽआयुंकुत्समतिथिग्वमर्दयोवावृधानोदिवेदिवे । तंत्वावयंहर्यश्वं
शतक्रतुंवाजयंतोहवामहे ॥ आनोविश्वेषांरसंमध्वःसिंचंत्वद्रयः । येपरावतिसुन्विरेजनेष्वायेऽअर्वावतींदवः ॥ वि
श्वाद्वेषाँसिजहिचावचाकृधिविश्वेसन्वंत्वावसु । शीष्टेषुचित्तेमदिरासोऽअंशवोयत्रासोमस्यतृंपसि ॥ २२ ॥ इंद्रने

---

(५) उपमंत्वेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमेध्यइंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

दीयऽएदिंहिमितमेधाभिरूतिभिः । आशंतमशंतमाभिरभिष्टिभिरास्वापेस्वापिभिः ॥ आजितुरंसत्पतिंविश्वचर्षणिं
कृधिप्रजास्वाभगं । प्रसूतिराशचीभिर्येतऽउक्थिनःक्रतुंपुनतऽआनुषक् ॥ यस्तेसाधिष्ठोवसेतेस्यामभरेषुते । वयंहो
त्राभिरुतदेवहूतिभिःससवांसोमनामहे ॥ अहंहितेहरिवोब्रह्मवाजयुराजिंयामिसदोतिभिः । त्वामिदेवतममेसम
श्वयुर्गव्युरग्रेमथीनां ॥ २३ ॥ (६) एतत्तऽइंद्रवीर्यंगीर्भिर्गृणंतिकारवः । तेस्तोभंतऽऊर्जमावन्घृतश्चुतंपौरासोन
क्षन्धीतिभिः ॥ नक्षंतऽइंद्रमवसेसुकृत्ययायेषांसुतेषुमंदसे । यथासंवर्तेऽअमदोयथाकृशऽएवास्मेऽइंद्रमत्स्व ॥ आ
नोविश्वेसजोषसोदेवासोगंतनोपनः । वसवोरुद्राऽअवसेनऽआगमन्छृण्वंतुमरुतोहवं ॥ पूषाविष्णुर्हवनंमेसरस्वत्यवं
तुसप्तसिंधवः । आपोवातःपर्वतासोवनस्पतिःशृणोतुपृथिवीहवं ॥ २४ ॥ यदिंद्रराधोऽअस्तितेमाघोनंमघवत्तम ।
तेननोबोधिसधमाद्योवृधेभगोदानायवृत्रहन् ॥ आजिपतेनृपतेत्वमिद्धिनोवाजऽआवक्षिसुक्रतो । वीतीहोत्राभिरुतदे
ववीतिभिःससवांसोविशृण्विरे ॥ संतिह्य१र्यऽआशिषऽइंद्रऽआयुर्जनानां । अस्मान्नक्षस्वमघवन्नुपावसेधुक्षस्वपिप्यु
षीमिषं ॥ वयंतऽइंद्रस्तोमेभिर्विधेमत्वमस्माकंशतक्रतो । महिस्थूरंशशयंराधोऽअह्रयंप्रस्कण्वायनितोशय ॥ २५ ॥

---

(६) एतत्तइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यमातरिश्वानइंद्रस्तृतीयाचतुर्थ्योर्विश्वेदेवाः अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

(७) भूरीदिंद्रस्यवीर्यं१व्यख्यमभ्यायंति । राधस्तेदस्यवेवृक ॥ शतंश्वेतासऽउक्षणोदिवितारोनरोचंते । महादिवंनतस्तभुः ॥ शतंवेणून्छतंशुनःशतंचर्माणिम्लातानि । शतंमेबल्बजस्तुकाऽअरुषीणांचतुःशतं ॥ सुदेवाःस्थकाण्वायनावयोवयोविचरंतः । अश्वासोनचंक्रमत ॥ आदित्साप्तस्यचर्किरन्नानूनस्यमहिश्रवः । श्यावीरतिध्वसन्पथश्चक्षुषाचनसंनशे ॥ २६ ॥ (८) प्रतितेदस्यवेवृकराधोऽअदर्श्यह्रयं । द्यौर्नप्रथिनाशवः ॥ दशमह्यंपौतक्रतःसहस्रादस्यवेवृकः । नित्याद्रायोऽअमंहत ॥ शतंमेगर्दभानांशतमूर्णावतीनां । शतंदासाँऽअतिस्रजः ॥ तत्रोऽअपिप्राणीयतपूतक्रतायैव्यक्ता । अश्वानामिन्नयूथ्यां* ॥ अचेत्यग्निश्चिकितुर्हव्यवाट्ससुमद्रथः । अग्निःशुक्रेणशोचिषाबृहत्सूरोऽअरोचतदिविसूर्योऽअरोचत ॥ २९ ॥ (९) युवंदेवाक्रतुनापूर्व्येणयुक्तारथेनतविषंयजत्रा । आगच्छतंनासत्याशचीभिरिदंतृतीयंसवनंपिबाथः ॥ युवांदेवास्त्रयंऽएकादशासःसत्याःसत्यस्यददृशेपुरस्तात् । अस्माकंयज्ञंसवनंजुषाणापातंसोममश्विनादीद्यग्नी ॥ पनाय्यंतदश्विनाकृतंवांवृषभोदिवोरजसःपृथिव्याः । सहस्रंशंसाऽउतयेगविष्टौसर्वाँऽइत्ताँऽउपयातापिबध्यै ॥ अयंवांभागोनिहितोयजत्रेमागिरोनासत्योपयातं । पिबतंसोमंमधुमंतमस्मेप्रदाश्वांसमवतंशचीभिः ॥ २८ ॥ (१०) यमृत्विजोबहुधाकल्पयंतःसचेतसोयज्ञमिमंवहंति । योऽअनूचानोब्राह्मणोयुक्तऽआसीत्कास्वित्तत्रयजमानस्यसंवित् ॥ एकऽएवाग्निर्बहुधासमिद्धऽएकःसूर्योविश्वमनुप्रभूतः । एकैवोषाःसर्वमिदंविभात्येकंवाऽइदंविबभूवसर्वं ॥ ज्योतिष्मंतंकेतुमंतंत्रिचक्रंसुखंरथंसुषदंभूरिवारं । चित्रामघायस्ययोगेधिजज्ञेतंवांहुवेऽअतिरिक्तंपिबध्यै ॥ २९ ॥ (११) इमानिवांभागधेयानिसिस्रतऽइंद्रावरुणाप्रमहेसुतेषुवां । यज्ञेयज्ञेहसवनाभुरण्यथोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षथः ॥ निःषिध्वरीरोषधीरापऽआस्तामिंद्रावरुणामहिमानमाशत । यासिस्रतुरजसःपारेऽअध्वनोययोःशत्रुर्नकिरादेवऽओहते ॥ सत्यंतदिंद्रावरुणाकृशस्यवांमध्वऽऊर्मिंदुहतेसप्तवाणीः । ताभिर्दाश्वांसमवतंशुभस्पतीयोवामदब्धोऽअभिपातिचित्तिभिः ॥ घृतप्रुषःसौम्याजीरदानवःसप्तस्वसारःसदनऽऋतस्य । याहवामिंद्रावरुणाघृतश्चुतस्ताभिर्धत्तंयजमानायशिक्षतं ॥ ३० ॥ अवोचाममहतेसौभगायसत्यंत्वेषाभ्यांमहिमानमिंद्रियं । अस्मान्त्स्विंद्रावरुणाघृतश्चुतस्त्रिभिःसाप्तेभिरवतंशुभस्पती ॥ इंद्रावरुणायदृषिभ्योमनीषांवाचोमतिंश्रुतमदत्तमग्रे । यानिस्थानान्यसृजंतधीरायज्ञंतन्वानास्तपसाभ्यपश्यं ॥ इंद्रावरुणासौमनसमदृप्तंरायस्पोषंयजमा

---

(७) भूरीदितिपंचर्चस्यसूक्तस्यकृशइंद्रोगायत्रीतृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । (८) प्रतितइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यपृषध्रइंद्रोंत्यायाअग्निसूर्यौगायत्र्यंत्यापंक्तिः । (९) युवंदेवेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमेध्योश्विनौत्रिष्टुप् ।

(१०) यमृत्विजइतितृचस्यसूक्तस्यमेध्योविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (आद्यायाऋत्विजोदेवतावा) । (११) इमानिवामितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसुपर्णइंद्रावरुणौजगती ।

नेषुधत्तं । प्रजापुष्टिंभूतिमस्मासुधत्तंदीर्घायुत्वायप्रतिरतंनऽआयुः ॥ ३१ ॥ इतिवालखिल्यानि ॥) (८।७।१)
अग्नऽआयाह्यग्निभिर्होतारंत्वावृणीमहे । आत्वामनक्तुप्रयताहविष्मतीयजिष्ठंबर्हिरासदे ॥ अच्छाहित्वासहसःसूनो
ऽअंगिरःस्रुचश्चरंत्यध्वरे । ऊर्जोनपातंघृतकेशमीमहेग्निंयज्ञेषुपूर्व्यं+ ॥ अग्नेकविर्वेधाऽअसिहोतापावकयक्ष्यः । मं
द्रोयजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्योविप्रेभिःशुक्रमन्मभिः ॥ अद्रोघमावहोशतोयविष्ठ्यदेवाँऽअजस्रवीतये । अभिप्रयांसिसु
धितावसोगहिमंदस्वधीतिभिर्हितः+ ॥ त्वमित्सप्रथाऽअस्यग्नेत्रातर्ऋतस्कविः । त्वांविप्रासःसमिधानदीदिवऽआवि
वासंतिवेधसः ॥ ३२ ॥ शोचाशोचिष्ठदीदिहिविशेमयोरास्वस्तोत्रेमहाँऽअसि । देवानांशर्मन्ममसंतुसूरयःशत्रूषाहः
स्वग्नयः ॥ यथाचिद्वृद्धमतसमग्नेसंजूर्वसिक्षमि । एवादहमित्रमहोयोऽअस्मध्रुग्दुर्मन्माकश्चवेनति ॥ मानोमर्तायरि
पवेरक्षस्विनेमाघशंसायरीरधः । अस्रेधद्भिस्तरणिभिर्यविष्ठ्यशिवेभिःपाहिपायुभिः ॥ पाहिनोऽअग्नऽएकयापाह्युत
द्वितीयया । पाहिगीर्भिस्तिसृभिरूर्जांपतेपाहिचतसृभिर्वसो ॥ पाहिविश्वस्माद्रक्षसोऽअराव्णःप्रस्मवाजेषुनोव ।
त्वामिद्धिनेदिष्ठंदेवतातयऽआपिंनक्षामहेवृधे+ ॥ ३३ ॥ आनोऽअग्नेवयोवृधंरयिंपावकशंस्यं । रास्वाचनऽउपमा
तेपुरुस्पृहंसुनीतीस्वयशस्तरं ॥ येनवंसामपृतनासुशर्धतस्तरंतोऽअर्यऽआदिशः । सत्वंनोवर्धप्रयसाशचीवसोजिन्वा

सप्तमेनुवाकेदशसूक्तानि (८।७।१) अग्नआयाहीतिविंशत्यृचस्यसूक्तस्यप्रागाथोभर्गोग्निःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

धियोवसुविदः ॥ शिशानोवृषभोयथाग्निःशृंगेदविध्वत् । तिग्माऽअस्यहनवोनप्रतिधृषेसुजंभःसहसोयहुः+ ॥ नहि
तेऽअग्नेवृषभप्रतिधृषेजंभासोयद्वितिष्ठसे । सत्वंनोहोतःसुहुतंहविष्कृधिवंस्वानोवार्यापुरु+ ॥ शेषेवनेषुमात्रोःसंत्वा
मर्तासइंधते । अतंद्रोहव्यावहसिहविष्कृतऽआदिद्देवेषुराजसि ॥ ३४ ॥ सप्तहोतारस्तमिदीळतेत्वाग्नेसुत्यजमह्रयं ।
भिनत्स्यद्रिंतपसाविशोचिषाप्राग्नेतिष्ठजनाँऽअति ॥ अग्निमग्निंवोऽअध्रिगुंहुवेमवृक्तबर्हिषः । अग्निंहितप्रयसःशश्वती
ष्वाहोतारंचर्षणीनां ॥ केतेनशर्मन्त्सचतेसुषामण्यग्नेतुभ्यंचिकित्वना । इषण्ययानःपुरुरूपमाभरवाजंनेदिष्ठमूतये ॥
अग्नेजरितर्विश्पतिस्तेपानोदेवरक्षसः । अप्रोषिवान्गृहपतिर्महाँऽअसिदिवस्पायुर्दुरोणयुः+ ॥ मानोरक्षऽआवेशीदा
घृणीवसोमायातुर्यातुमावतां । परोगव्यूत्यनिरामपक्षुधमग्नेसेधरक्षस्विनः ॥ ३५ ॥ (८।७।२) उभयंशृणवच्चनऽइं
द्रोऽअर्वागिदंवचः । सत्राच्यामघवासोमपीतयेधियाशविष्ठऽआगमत् ॥ तंहिस्वराजंवृषभंतमोजसेधिषणेनिष्टतक्ष
तुः । उतोपमानांप्रथमोनिषीदसिसोमकामंहितेमनः ॥ आवृषस्वपुरूवसोसुतस्येंद्रांधसः । विद्माहित्वाहरिवःपृत्सुसा
सहिमधृष्टंचिद्दधृष्वणिं ॥ अप्रामिसत्यमघवन्तथेदसदिंद्रक्रत्वायथावशः । सनेमवाजंतवशिप्रिन्नवसामक्षूचिद्यंतोऽ
अद्रिवः ॥ शग्ध्यू३षुशचीपतऽइंद्रविश्वाभिरूतिभिः । भगंनहित्वायशसंवसुविदमनुशूरचरामसि ॥ ३६ ॥ पौरोऽ

(८।७।२) उभयमित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यप्रागाथोभर्गइंद्रः अयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

अश्वस्यपुरुकृद्गवामस्युत्सोदेवहिरण्ययः । नकिर्हिदानंपरिमर्धिषत्त्वेयद्यद्यामितदाभर ॥ त्वंह्येहिचेरवेविदाभगंवसु
त्तये । उद्वावृषस्वमघवन्गविष्टयऽउदिंद्राश्वमिष्टये ॥ त्वंपुरूसहस्राणिशतानिचयूथादानायमंहसे । आपुरंदरंचकृ
मविप्रवचसऽइंद्रंगायंतोवसे ॥ अविप्रोवायदविधद्विप्रोवेंद्रतेवचः । सप्रममंदत्त्वायाशतक्रतोप्राचामन्योऽअहंसन ॥
उग्रबाहुर्म्रक्षकृत्वापुरंदरोयदिमेशृणवद्धवं । वसूयवोवसुपतिंशतक्रतुंस्तोमैरिंद्रंहवामहे ॥ ३७ ॥ नपापासोमनामहे
नारायासोनजल्हवः । यदिन्विंद्रंवृषणंसचासुतेसखायंकृणवामहै ॥ उग्रंयुयुज्मपृतनासुसासहिमृणकातिमदाभ्यं ।
वेदाभृमंचित्सनितारथीतमोवाजिनंयमिदूनशत् ॥ यतंऽइंद्रभयामहेततोनोऽअभयंकृधि । मघवन्छग्धितवतन्नऽ
ऊतिभिर्विद्विषोविमृधोजहि ॥ त्वंहिराधस्पतेराधसोमहःक्षयस्यासिविधतः । तंत्वावयंमघवन्निंद्रगिर्वणःसुतावंतोह
वामहे ॥ इंद्रःस्पळुतवृत्रहापरस्पानोवरेण्यः । सनोरक्षिषच्चरमंसमध्यमंसपश्चात्पातुनःपुरः+ ॥ ३८ ॥ त्वंनःपश्चा
दधरादुत्तरात्पुरऽइंद्रनिपाहिविश्वतः । आरेऽअस्मत्कृणुहिदैव्यंभयमारेहेतीरदेवीः ॥ अद्याद्याश्वश्वऽइंद्रत्रास्वपरे
चनः । विश्वाचनोजरितृन्त्सत्पतेऽअहादिवानक्तंचरक्षिषः ॥ प्रभंगीशूरोमघवातुवीमघःसंमिश्लोवीर्यायकं । उभाते
बाहूवृषणाशतक्रतोनियावज्रंमिमिक्षतुः ॥ ३९ ॥ (८।७।३) प्रोऽअस्माऽउपस्तुतिंभरतायज्जुजोषति । उक्थैरिंद्र

(८।७।३) प्रोअस्माइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रःपंक्तिःसप्तम्याद्यास्तिस्रोबृहत्यः ।

स्यमाहिनंवयोवर्धतिसोमिनोभद्राऽइंद्रस्यरातयः ॥ अयुजोऽअसमोनृभिरेकःकृष्टीरयास्यः । पूर्वीरतिप्रवावृधेविश्वा
जातान्योजसाभद्रा० ॥ अहितेनचिदर्वताजीरदानुःसिषासति । प्रवाच्यमिंद्रतत्तववीर्याणिकरिष्यतोभद्रा० ॥
आयाहिकृणवामतऽइंद्रब्रह्माणिवर्धना । येभिःशविष्ठचाकनोभद्रमिहश्रवस्यतेभद्रा० ॥ धृषतश्चिद्धृषन्मनःकृणोषी
द्रयत्त्वं । तीव्रैःसोमैःसपर्यतोनमोभिःप्रतिभूषतोभद्रा० ॥ अवचष्टऽऋचीषमोवताँऽइवमानुषः । जुष्ट्वीदक्षस्यसोमि
नःसखायंकृणुतेयुजंभद्रा० ॥ ४० ॥ विश्वेतऽइंद्रवीर्यंदेवाऽअनुक्रतुंददुः । भुवोविश्वस्यगोपतिःपुरुष्टुतभद्रा० ॥
गृणेतदिंद्रतेशवऽउपमंदेवतातये । यद्धंसिवृत्रमोजसाशचीपतेभद्रा० ॥ समनेववपुष्यतःकृणवन्मानुषायुगा । विदे
तदिंद्रश्चेतनमधश्रुतोभद्रा० ॥ उज्जातमिंद्रतेशवऽउत्त्वामुत्तवक्रतुं । भूरिगोभूरिवावृधुर्मघवन्तवशर्मणिभद्रा० ॥
अहंचत्वंचवृत्रहन्त्संयुज्यावसनिभ्यऽआ । अरातीवाचिदद्रिवोनुनौशूरमंसतेभद्रा० ॥ सत्यमिद्वाऽउतंवयमिंद्रंस्तवा
मनानृतं । महाँऽअसुन्वतोवधोभूरिज्योतींषिसुन्वतोभद्रा० ॥ ४१ ॥ (८।७।४) सपूर्व्योमहानांवेनःक्रतुभिरान
जे । यस्यद्वारामनुष्पितादेवेषुधियऽआनजे+ ॥ दिवोमानंनोत्सदन्त्सोमपृष्ठासोऽअद्रयः । उक्थाब्रह्मचशंस्या ॥
सविद्वाँऽअंगिरोभ्यऽइंद्रोगाऽअवृणोदप । स्तुषेतदस्यपौंस्यं ॥ सप्रत्नथाकविवृधऽइंद्रोवाकस्यवक्षणिः । शिवोऽअर्क

(८।७।४) सपूर्व्यइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रोंत्यायादेवागायत्रीआद्याचतुर्थीपंचमीसप्तम्योनुष्टुभःअंत्यात्रिष्टुप् ।

स्यहोमन्यस्मत्रागंत्ववसे ॥ आदूनुतेऽअनुक्रतुंस्वाहावरस्ययज्यवः । श्वात्रमर्काऽअनूषतेंद्रगोत्रस्यदावने ॥ इंद्रेवि
श्वानिवीर्याकृतानिकर्त्वानिच । यमर्काऽअध्वरंविदुः+ ॥ ४२ ॥ यत्पांचजन्ययाविशेंद्रेघोषाऽअसृक्षत । अस्तृणाद्ब
र्हणाविपो३योमानस्यसक्षयः ॥ इयमुतेऽअनुष्टुतिश्चकृषेतानिपौंस्या । प्रावश्चक्रस्यवर्तनिं+ ॥ अस्यवृष्णोव्योदनऽउ
रुक्रमिष्टजीवसे । यवंनपश्वऽआददे ॥ तद्दधानाऽअवस्यवोयुष्माभिर्दक्षपितरः । स्याममरुत्वतोवृधे+ ॥ बळृत्विया
यधाम्नऽऋक्वभिःशूरनोनुमः । जेषामेंद्रत्वयायुजा+ ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः । यःशंसते
स्तुवतेधायिपज्रऽइंद्रज्येष्ठाऽअस्माँऽअवंतुदेवाः+ ॥ ४३ ॥ (८।७।५) उत्त्वामंदंतुस्तोमाःकृणुष्वराधोऽअद्रिवः ।
अवब्रह्मद्विषोजहि ॥ पदापणीँऽरराधसोनिबाधस्वमहाँऽअसि । नहित्वाकश्चनप्रति ॥ त्वमीशिषेसुतानामिंद्रत्वमसु
तानां । त्वंराजाजनानां ॥ एहिप्रेहिक्षयोदिव्या३घोषन्चर्षणीनां । ओभेपृणासिरोदसी ॥ त्यंचित्पर्वतंगिरिंशतवंतंस
हस्रिणं । विस्तोतृभ्योरुरोजिथ ॥ वयमुत्वादिवासुतेवयंनक्तंहवामहे । अस्माकंकाममापृण ॥ ४४ ॥ क१स्यवृषभो
युवातुविग्रीवोऽअनानतः । ब्रह्माकस्तंसपर्यति ॥ कस्यस्वित्सवनंवृषाजुजुष्वाँऽअवगच्छति । इंद्रंकऽउस्विदाचके ॥
कंतेदानाऽअसक्षतवृत्रहन्कंसुवीर्या । उक्थेकऽउस्विदंतमः ॥ अयंतेमानुषेजनेसोमःपूरुषुसूयते । तस्येहिप्रद्रवापि

(८।७।५) उत्त्वामंदंत्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रोगायत्री ।

ब ॥ अयंतेशर्यणावतिसुषोमायामधिप्रियः । आर्जीकीयेमदिन्तमः ॥ तमद्यराधसेमहेचारुंमदायघृष्वये । एहीमिंद्र
द्रवापिब ॥ ४५ ॥ (८।७।६) यदिंद्रप्रागपागुदङ्न्यग्वाहूयसेनृभिः । आयाहितूयमाशुभिः ॥ यद्वाप्रस्रवणेदि
वोमादयासेस्वर्णरे । यद्वासमुद्रेऽअंधसः ॥ आत्वागीर्भिर्महामुरुंहुवेगामिवभोजसे । इंद्रसोमस्यपीतये ॥ आतऽइं
द्रमहिमानंहरयोदेवतेमहः । रथेवहंतुबिभ्रतः ॥ इंद्रंगृणीषऽउस्तुषेमहाँऽउग्रऽईशानकृत् । एहिनःसुतंपिब ॥
सुतावंतस्त्वावयंप्रयस्वंतोहवामहे । इदंनोबर्हिरासदे ॥ ४६ ॥ यच्चिद्धिशश्वतामसींद्रसाधारणस्त्वम् । तंत्वावयंह
वामहे ॥ इदंतेसोम्यंमध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः । जुषाणऽइंद्रतत्पिब ॥ विश्वाँऽअर्योविपश्चितोतिख्यस्तूयमागहि । अ
स्मेधेहिश्रवोबृहत्+ ॥ दातामेपृषतीनांराजाहिरण्यवीनां । मादेवामघवारिषत् ॥ सहस्रेपृषतीनामधिश्चंद्रंबृहत्पृथु ।
शुक्रंहिरण्यमाददे ॥ नपातोदुर्गहस्यमेसहस्रेणसुराधसः । श्रवोदेवेष्वक्रत ॥ ४७ ॥ (८।७।७) तरोभिर्वोविदद्व
सुमिंद्रंसबाधऽऊतये । बृहद्गायंतःसुतसोमेऽअध्वरेहुवेभरंनकारिणं ॥ नयंदुध्रावरंतेनस्थिरामुरोमदेसुशिप्रमंधसः ।
यऽआदृत्याशशमानायसुन्वतेदाताजरित्रऽउक्थ्यं* ॥ यःशक्रोमृक्षोऽअश्व्योयोवाकीजोहिरण्ययः । सऽऊर्वस्यरेज

(८।७।६) यदिंद्रेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःप्रगाथइंद्रोगायत्री । (८।७।६) तरोभिरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यप्रागाथःकलिरिंद्रः
प्रथमादित्रयोदश्यंताअयुजोबृहत्यःद्वितीयादियुजःसतोबृहत्योंत्यानुष्टुप् ।

यत्यपावृतिमिंद्रोगव्यंस्यवृत्रहा+ ॥ निखातंचिद्यःपुरुसंभृतंवसूदिद्वपतिदाशुषे । वज्रीसुशिप्रोहर्यश्वऽइत्करदिंद्रःक्र
त्वायथावशत् ॥ यद्वावंथपुरुष्टुतपुराचिच्छूरनृणां । वयंतत्तऽइंद्रसंभरामसियज्ञमुक्थंतुरंवचः ॥ ४८ ॥ सचासोमे
षुपुरुहूतवज्रिवोमदायद्युक्षसोमपाः । त्वमिद्धिब्रह्मकृतेकाम्यंवसुदेष्ठःसुन्वतेभुवः ॥ वयमेनमिदाह्योपीपेमेहवज्रिणं ।
तस्माऽउऽअद्यसमनासुतंभरानूनंभूषतश्रुते+ ॥ वृकश्चिदस्यवारणऽउरामथिरावयुनेषुभूषति । सेमंनःस्तोमंजुजुषाणऽ
आगहींद्रप्रचित्रयाधिया+ ॥ कदून्व१स्याकृतमिंद्रस्यास्तिपौंस्यं । केनोनुकंश्रोमतेननशुश्रुवेजनुषःपरिवृत्रहा+ ॥
कदूमहीरधृष्टाऽअस्यतविषीःकदुवृत्रघ्नोऽअस्तृतं । इंद्रोविश्वान्बेकनाटाँऽअहर्दृशऽउतक्रत्वापणीँऽरभि+ ॥ ४९ ॥
वयंघातेऽअपूर्व्येंद्रब्रह्माणिवृत्रहन् । पुरूतमासःपुरुहूतवज्रिवोभृतिंनप्रभरामसि ॥ पूर्वीश्चिद्धित्वेतुविकूर्मिन्नाशसोह
वंतऽइंद्रोतयः । तिरश्चिदर्यःसवनावसोगहिशविष्ठश्रुधिमेहवं ॥ वयंघातेत्वेऽइद्विंद्रविप्राऽअपिष्मसि । नहित्वद
न्यःपुरुहूतकश्चनमघवन्नस्तिमर्डिता+ ॥ त्वंनोऽअस्याऽअमतेरुतक्षुधो३भिशस्तेरवस्पृधि । त्वंनऽऊतीतवचित्रयाधि
याशिक्षाशचिष्ठगातुवित्+ ॥ सोमऽइद्वःसुतोऽअस्तुकलयोमाबिभीतन । अपेदेषध्वस्मायतिस्वयंघैषोऽअपायति
॥ ५० ॥ (८।७।८) त्यान्नुक्षत्रियाँऽअवऽआदित्यान्याचिषामहे । सुमृळीकाँऽअभिष्टये ॥ मित्रोनोऽअत्यंहतिंवरु

(८।७।८)त्यान्विल्येकविंशत्यृ.सू.सांमदोमत्स्यआदित्यादशम्यादितिस्तृणामदितिर्गायत्री(मैत्रावरुणिर्मान्योवहवोवामत्स्याजालनद्धाऋष.)

णःपर्षदर्यमा । आदित्यासोयथाविदुः+ ॥ तेषांहिचित्रमुक्थ्यं१वरूथमस्तिदाशुषे । आदित्यानामरंकृते ॥ महिवो
महतामवोवरुणमित्रार्यमन् । अवांस्यावृणीमहे ॥ जीवान्नोऽअभिधेतनादित्यासःपुराहथात् । कद्धस्थहवनश्रुतः
॥ ५१ ॥ यद्वःश्रांतायसुन्वतेवरूथमस्तियच्छर्दिः । तेनानोऽअधिवोचत ॥ अस्तिदेवाऽअंहोरुर्वस्तिरत्नमनागसः ।
आदित्याऽअद्भुतैनसः ॥ मानःसेतुःसिषेदयंमहेवृणक्तुनस्परि । इंद्रऽइद्धिश्रुतोवशी+ ॥ मानोमृचारिपूणांवृजिना
नामविष्यवः । देवाऽअभिप्रमृक्षत ॥ उतत्वामदितेमह्यहंदेव्युपब्रुवे । सुमृळीकामभिष्टये ॥ ५२ ॥ पर्षिदीनेगभीर
ऽआँऽउग्रपुत्रेजिघांसतः । माकिस्तोकस्यनोरिषत् ॥ अनेहोनऽउरुव्रजऽउरूचिविप्रसर्तवे । कृधितोकायजीवसे ॥
येमूर्धानःक्षितीनामदब्धासःस्वयशसः । व्रतारक्षंतेऽअद्रुहः ॥ तेनऽआस्नोवृकाणामादित्यासोमुमोचत । स्तेनंबद्ध
मिवादिते ॥ अपोषुणऽइयंशरुरादित्याऽअपदुर्मतिः । अस्मदेत्वजघ्नुषी ॥ ५३ ॥ शश्वद्धिवःसुदानवऽआदित्याऽ
ऊतिभिर्वयं । पुरानूनंबुभुज्महे ॥ शश्वंतंहिप्रचेतसःप्रतियंतंचिदेनसः । देवाःकृणुथजीवसे ॥ तत्सुनोनव्यंसन्यसऽ
आदित्यायन्मुमोचति । बंधाद्बद्धमिवादिते ॥ नास्माकमस्तितत्तरऽआदित्यासोऽअतिष्कदे । यूयमस्मभ्यंमृळत ॥
मानोहेतिर्विवस्वतऽआदित्याःकृत्रिमाशरुः । पुरानुजरसोवधीत् ॥ विषुद्वेषोव्यंहतिमादित्यासोविसंहितं । विष्व
ग्विवृहतारपः ॥ ५४ ॥ ॥ इतिषष्ठाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुश्चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ५४ सूक्तानि ११ ऋचः १८८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.२० पृथुश्रवस.४ वायव.४ पृथुश्रवसे.३ वायव. पृथुश्रवसे. आदित्येभ्य.१३ आदित्योषोभ्य.५ सोमाये.१५ अग्नय.२० इंद्राये.४१ देवेभ्य. इंद्राये.३९ आदित्येभ्य.९ अदित्या.३ आदित्येभ्य.९ ॥ इतिषष्ठेचतुर्थः ॥

आत्वैकोनाप्रियमेधआदावनुष्टुम्मुखास्तृचाश्चत्वारोंत्याःषळृक्षाश्वमेधयोर्दानस्तुतिःप्रप्रद्व्यूनानुष्टुभंद्विबृहत्यंतं
द्वितीयोष्णिक्चतुर्थ्याद्यास्तिस्रोगायत्र्यःषोळश्येकादश्यौपंक्तीअपाद्वैश्वदेवोर्धर्चस्त्र्योवारुणायोराजापंचोना
पुरुहन्माबार्हतंत्रिप्रगाथाद्युष्णिगनुष्टुप्पुरउष्णिगंतंत्वंनःसुदीतिपुरुमीह्ळौतयोर्वान्यतरआग्नेयंतुत्रिप्रगाथांतंह
विर्द्व्यूनाहर्यतःप्रागाथोहविषांस्तुतिर्वांदीराथांगोपवनआत्रेयःसप्तवध्रिर्वाश्विनंविशोविशोवःपंचोनाग्नेयंत्वनुष्टु
म्मुखास्तृचाश्चत्वारोंत्यास्तिस्रोनुष्टुभआर्क्षस्यश्रुतर्वणोदानस्तुतिर्युक्ष्वाहिषोळशविरूपइमंनुद्वादशकुरुसुतिःका
ण्वोजज्ञानएकादशप्रगाथांतंपुरोळाशंदशबृहत्यंतमयंकृत्नुर्नवकृत्नुर्भार्गवःसौम्यमंत्यानुष्टुम्नह्यन्यंदशैकद्व्यूनौध
सोगायत्रंत्यादैवीत्रिष्टुबातूनोनवकुसीदीकाण्वः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (८।७।९) आत्वारथंयथोतयेसुम्नायवर्तयामसि । तुविकूर्मिमृतीषहमिंद्रशविष्ठसत्पते ॥ तु
विशुष्मतुविक्रतोशचीवोविश्वयामते । आपप्राथमहित्वना+ ॥ यस्यंतेमहिनामहःपरिज्मायंतमीयतुः । हस्तावज्रंहि
रण्ययं ॥ विश्वानरस्यवस्पतिमनानतस्यशवसः । एवैश्चचर्षणीनामूतीहुवेरथानाम् ॥ अभिष्टयेसदावृधंस्वर्मीह्ळेषुयंन
रः । नानाहवंतऽऊतये ॥ १ ॥ परोमात्रमृचीषममिंद्रमुग्रंसुराधसं । ईशानंचिद्वसूनां ॥ तंतमिद्राधसेमहऽइंद्रंचो
दामिपीतये । यःपूर्व्यामनुष्टुतिमीशेकृष्टीनांनृतुः+ ॥ नयस्यतेशवसानसख्यमानंशमर्त्यः । नकिःशवांसितेनशत् ॥
त्वोतासस्त्वायुजाप्सुसूर्येमहद्धनं । जयेमपृत्सुवज्रिवः ॥ तंत्वायज्ञेभिरीमहेतंगीर्भिर्गिर्वणस्तम । इंद्रयथाचिदाविथ
वाजेषुपुरुमाय्यं ॥ २ ॥ यस्यंतेस्वादुसख्यंस्वाद्वीप्रणीतिरद्रिवः । यज्ञोवितंतसाय्यः ॥ उरुणस्तन्वेतुतनऽउरुक्षयायन
स्कृधि । उरुणोयंधिजीवसे ॥ उरुंनृभ्यऽउरुंगवऽउरुंरथायपंथां । देववीतिंमनामहे ॥ उपमाषड्द्वाद्वानरःसोमस्यह
र्ष्या । तिष्ठंतिस्वादुरातयः ॥ ऋज्राविंद्रोतऽआददेहरीऽऋक्षस्यसूनवि । आश्वमेधस्यरोहिता ॥ ३ ॥ सुरथाँऽआ
तिथिग्वेस्वभीशूँरार्क्षे । आश्वमेधेसुपेशसः ॥ षळश्वाँऽआतिथिग्वऽइंद्रोतेवधूमतः । सचापूतक्रतौसनं ॥ ऐषुचेतद्वृ
षण्वत्यंतर्ऋज्रेष्वरुषी । स्वभीशुःकशावती ॥ नयुष्मेवाजबंधवोनिनित्सुश्चनमर्त्यः । अवद्यमधिदीधरत् ॥ ४ ॥
(८।७।१०) प्रप्रवस्त्रिष्टुभमिषंमंदद्वीरायेंदवे । धियावोमेधसातयेपुरंध्याविवासति ॥ नदंवऽओदतीनांनदंयो

(८।७।९)आत्वेत्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रियमेधइंद्रश्चतुर्दश्यादिषण्णामृक्षाश्वमेधौगायत्रीआद्याचतुर्थीसप्तमीदशम्योनुष्टुभः ।

(८।७।१०) प्रप्रवइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रियमेधइंद्रःअपादिंद्रइत्यस्यविश्वेदेववरुणादेवताःसुदेवइत्यस्यवरुणोनुष्टुप्द्वितीयो

युवतीनां । पतिंवोऽअघ्न्यानांधेनूनामिषुध्यसि ॥ ताऽअस्यसूददोहसःसोमंश्रीणंतिपृश्नयः । जन्मन्देवानांविशस्त्रि
ष्वारोचनेदिवः ॥ अभिप्रगोपतिंगिरेंद्रमर्चयथाविदे । सूनुंसत्यस्यसत्पतिं ॥ आहरयःससृज्रिरेरुषीरधिबर्हिषि । य
त्राभिसंनवामहे ॥ ५ ॥ इंद्रायगावऽआशिरंदुदुह्रेवज्रिणेमधु । यत्सीमुपह्वरेविदत्+ ॥ उद्यद्ब्रध्नस्यविष्टपंगृहमिंद्र
श्चगन्वहि । मध्वःपीत्वासचेवहित्रिःसप्तसख्युःपदे+ ॥ अर्चतप्रार्चतप्रियमेधासोऽअर्चत । अर्चंतुपुत्रकाऽउतपुरंन
धृष्ण्वर्चत ॥ अवस्वरातिगर्गरोगोधापरिसनिष्वणत् । पिंगापरिचनिष्कददिंद्रायब्रह्मोद्यतं ॥ आयत्पतंत्येन्यःसुदु
घाऽअनपस्फुरः । अपस्फुरंगृभायतसोममिंद्रायपातवे ॥ ६ ॥ अपादिंद्रोऽअपादग्निर्विश्वेदेवाऽअमत्सत । वरुणऽ
इदिहक्षयत्तमापोऽअभ्यनूषतवत्संसंशिश्वरीरिव ॥ सुदेवोऽअसिवरुणयस्यतेसप्तसिंधवः । अनुक्षरंतिकाकुदंसूर्म्यंसु
षिरामिव ॥ योव्यतीँऽरफाणयत्सुयुक्ताँऽउपदाशुषे । तक्वोनेतातदिद्वपुरुपमायोऽअमुच्यत ॥ अतीदुशक्रऽओहत
ऽइंद्रोविश्वाऽअतिद्विषः । भिनत्कनीनऽओदनंपच्यमानंपरोगिरा+ ॥ अर्भकोनकुमारकोधितिष्ठन्नवंरथं । सपक्षन्म
हिषंमृगंपित्रेमात्रेविभुक्रतुं ॥ आतूसुशिप्रदंपतेरथंतिष्ठाहिरण्ययं । अधद्युक्षंसचेवहिसहस्रपादमरुषंस्वस्तिगामनेह
सं ॥ तंघेमित्थानमस्विनऽउपस्वराजमासते । अर्थंचिदस्यसुधितंयदेतवऽआवर्तयंतिदावने ॥ अनुप्रत्नस्यौकसःप्रि

ष्णिक्चतुर्थ्याद्यास्तिस्रोगायत्र्यःएकादशीषोळश्यौपंक्तीअंत्येद्वेबृहत्यौ ।

यमेधासऽएषां । पूर्वामनुप्रयतिंवृक्तबर्हिषोहितप्रयसऽआशत ॥ ७ ॥ (८।८।१) योराजाचर्षणीनांयातारथेभिर
ध्रिगुः । विश्वासांतरुतापृतनानांज्येष्ठोयोवृत्रहागृणे+ ॥ इंद्रंतंशुंभपुरुहन्मन्नवसेयस्यद्विताविधर्तरि । हस्तायवज्रःप्रति
धायिदर्शतोमहोदिवेनसूर्यः ॥ नकिष्टंकर्मणानशद्यश्चकारसदावृधं । इंद्रंनयज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टंधृष्ण्वोजसं ॥
अषाह्ळमुग्रंपृतनासुसासहिंयस्मिन्महीरुरुज्रयः । संधेनवोजायमानेऽअनोनवुर्द्यावःक्षामोऽअनोनवुः ॥ यद्द्यावऽइंद्रते
शतंशतंभूमीरुतस्युः । नत्वावज्रिन्त्सहस्रंसूर्याऽअनुनजातमष्टरोदसी ॥ ८ ॥ आपप्राथमहिनावृष्ण्यावृषन्विश्वाश
विष्ठशवसा । अस्माँऽअवमघवन्गोमतिव्रजेवज्रिन्चित्राभिरूतिभिः ॥ नसीमदेवऽआपदिषंदीर्घायोमर्त्यः । एतग्वा
चिद्यऽएतशायुयोजतेहरीऽइंद्रोयुयोजते ॥ तंवोमहोमहाय्यमिंद्रंदानायसक्षणिं । योगाधेषुयऽआरणेषुहव्योवाजेष्व
स्तिहव्यः ॥ उदूषुणोवसोमहेमृशस्वशूरराधसे । उदूषुमह्यैमघवन्मघत्तयऽउदिंद्रश्रवसेमहे+ ॥ त्वंनऽइंद्रऽऋतयुस्त्वा
निदोनितृंपसि । मध्यैवसिष्वतुविनृम्णोर्वोर्निदासंशिश्नथोहथैः ॥ ९ ॥ अन्यव्रतममानुषमयज्वानमदेवयुं । अव
स्वःसखादुधुवीतपर्वतःसुम्नायदस्युंपर्वतः ॥ त्वंनऽइंद्रासांहस्तेशविष्ठदावने । धानानांनसंगृभायास्मयुर्द्विःसंगृभाया

अष्टमेनुवाकएकादशसूक्तानि (८।८।१) योराजेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःपुरुहन्मेंद्रोबृहती द्वितीयाचतुर्थीषष्ठ्यःसतोबृहत्यः
त्रयोदश्युष्णिक्चतुर्दश्यनुष्टुबंत्यापुरउष्णिक् ।

स्मयुः+ ॥ सखायःक्रतुमिच्छतकथाराधामशरस्य । उपस्तुतिंभोजःसूरिर्योऽअह्रयः ॥ भूरिभिःसमहऽऋषिभिर्बर्हि
ष्मद्भिःस्तविष्यसे । यदित्थमेकमेकमिच्छरवत्सान्पराददः ॥ कर्णगृह्यामघवाशौरदेव्योवत्संनस्त्रिभ्यऽआनयत् । अजां
सूरिर्नधातवे ॥ १० ॥ (८।८।२) त्वंनोऽअग्नेमहोभिःपाहिविश्वस्याऽअरातेः । उतद्विषोमर्त्यस्य ॥ नहिमन्युः
पौरुषेयऽईशेहिवःप्रियजात । त्वमिदसिक्षपावान् ॥ सनोविश्वेभिर्देवेभिरूर्जोनपाद्भद्रशोचे । रयिंदेहिविश्ववारं ॥
नतमग्नेऽअरातयोमर्तंयुवंतरायः । यंत्रायसेदाश्वांसं ॥ यंत्वंविप्रमेधसातावग्नेहिनोषिधनाय । सतवोतीगोषुगंता
॥ ११ ॥ त्वंरयिंपुरुवीरमग्नेदाशुषेमर्ताय । प्रणोनयवस्योऽअच्छ ॥ उरुष्याणोमापरादाऽअघायतेजातवेदः । दुरा
ध्ये३मर्ताय ॥ अग्नेमाकिष्टेदेवस्यरातिमदेवोयुयोत । त्वमीशिषेवसूनां ॥ सनोवस्वऽउपमास्यूर्जोनपान्माहिनस्य ।
सखेवसोजरितृभ्यः ॥ अच्छानःशीरशोचिषंगिरोयंतुदर्शतम् । अच्छायज्ञासोनमसापुरूवसुंपुरुप्रशस्तमूतये ॥ १२ ॥
अग्निंसूनुंसहसोजातवेदसंदानायवार्याणां । द्वितायोभूदमृतोमर्त्येष्वाहोतामंद्रतमोविशि+ ॥ अग्निंवोदेवयज्यया
ग्निंप्रयत्यध्वरे । अग्निंधीषुप्रथममग्निमर्वत्यग्निंक्षैत्रायसाधसे ॥ अग्निरिषांसख्येददातुनऽईशेयोवार्याणां । अग्निंतोके

(८।८।२) त्वंनोअग्नइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यसुदीतिपुरुमीह्ळावग्निर्गायत्री दशमीद्वादशीचतुर्दश्योबृहत्यः एकादशीत्रयोदशीपंचदश्यःसतोबृहत्यः । (अत्रसुदीतिपुरुमीह्ळयोरन्यतरोवाऋषिः) ।

तनयेशश्वदीमहेवसुंसंतंतनूपां+ ॥ अग्निमीळिष्वावसेगाथाभिःशीरशोचिषं । अग्निंरायेपुरुमीह्ळश्रुतंनरोग्निंसुदीतये
छर्दि+ः ॥ अग्निंद्वेषोयोतवैनोगृणीमस्यग्निंशंयोश्चदातवे । विश्वासुविक्ष्ववितेवहव्योभुवद्वस्तुर्ऋषूणां+ ॥ १३ ॥
(८।८।३) हविष्कृणुध्वमागमदध्वर्युर्वनतेपुनः । विद्वाँऽअस्यप्रशासनं ॥ नितिग्ममभ्यं१शुंसीदद्धोतामनावधि ।
जुषाणोऽअस्यसख्यं+ ॥ अंतरिच्छंतितंजनेरुद्रंपरोमनीषया । गृभ्णंतिजिह्वयाससं+ ॥ जाम्यतीतपेधनुर्वयोधाऽअ
रुहद्वनं । दृषदंजिह्वयावधीत् ॥ चरन्वत्सोरुशन्निहनिदातारंनविंदते । वेतिस्तोतवऽअंब्यं* ॥ १४ ॥ उतोन्वस्यय
न्महदश्वावद्योजनंबृहत् । दामारथस्यददृशे ॥ दुहंतिसप्तैकामुपद्वापंचसृजतः । तीर्थेसिंधोरधिस्वरे+ ॥ आदशभि
र्विवस्वतऽइंद्रःकोशमचुच्यवीत् । खेदयात्रिवृतादिवः+ ॥ परित्रिधातुरध्वरंजूर्णिरेतिनवीयसी । मध्वाहोतारोऽअं
जते ॥ सिंचंतिनमसावतमुच्चाचक्रंपरिज्मानं । नीचीनबारमक्षितं ॥ १५ ॥ अभ्यारमिदद्रयोनिषिक्तंपुष्करेमधु ।
अवतस्यविसर्जने ॥ गावऽउपावतावतंमहीयज्ञस्यरप्सुदा । उभाकर्णाहिरण्यया ॥ आसुतेसिंचतश्रियंरोदस्योरभि
श्रियं । रसादधीतवृषभं+ ॥ तेजानतस्वमोक्यं१संवत्सासोनमातृभिः । मिथोनसंतजामिभिः ॥ उपस्रक्वेषुबप्सतः
कृण्वतेधरुणंदिवि । इंद्रेऽअग्नानमःस्वः* ॥ १६ ॥ अधुक्षत्पिप्युषीमिषमूर्जंसप्तपदीमरिः । सूर्यस्यसप्तरश्मिभिः ॥

(८।८।३) हविरित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यप्रागाथोहर्यतोग्निर्गायत्री । (हविषांस्तुतिर्वादेवता)

सोम॑स्यमित्रावरु॒णोदि॑ता॒सूर॒ऽआद॑दे । तदा॑तुरस्यभेष॒जं+ ॥ उ॒तोन्व॑स्य॒यत्प॒दंह॑र्य॒तस्य॑निधा॒न्यं॑ । परि॒द्यांजि॒ह्वया॑तनत् ॥ १७ ॥ (८।८।४) उदी॑राथामृताय॒तेयुं॒जाथा॑मश्विना॒रथं॑ । अंति॒षद्भू॑तुवा॒मवः॑ ॥ नि॒मिष॑श्चि॒ज्जवी॑यसा॒रथे॑ना या॑तमश्विना । अंति॒० ॥ उप॑स्तृणी॒तमत्र॑येहि॒मेनं॑घ॒र्मम॑श्विना । अंति॒० ॥ कुह॑स्थ॒ःकुह॑जग्मथु॒ःकुह॑श्ये॒नेव॑पेतथुः । अंति॒० ॥ यद॒द्यकर्हि॑कर्हि॑चिच्छुश्रू॒यात॑मि॒मंहवं॑ । अंति॒० ॥ १८ ॥ अ॒श्विना॑यामहू॒तमा॒नेदि॑ष्ठंया॒म्याप्यं॑ । अंति॒०॥ अवं॑त॒मत्र॑येगृ॒हंकृ॑णु॒तंयु॒वम॑श्विना । अंति॒० ॥ वरं॑थेऽअ॒ग्निमा॒तपो॒वद॑ते॒वल्ग्वत्र॑ये । अंति॒० ॥ प्रस॒प्तव॑ध्रिरा॒शसा॒धारा॑म॒ग्नेर॑शायत । अंति॒० ॥ इ॒हाग॑तंवृषण्वसूश्रृणु॒तंम॑ऽइ॒मंहवं॑ । अंति॒० ॥ १९ ॥ किमि॒दंवां॑पुरा॒णव॒ज्जर॑तोरिवशस्यत । अंति॒० ॥ स॒मा॒नंवां॑सजा॒त्यं॑समा॒नोबंधु॑रश्विना । अंति॒० ॥ योवां॒रजां॑स्यश्विना॒रथो॑वि॒याति॒रोद॑सी । अंति॒० ॥ आ॒नोगव्ये॑भि॒रश्व्यैः॑स॒हस्रै॒रुप॑गच्छतं । अंति॒० ॥ मा॒नोगव्ये॑भि॒रश्व्यैः॑स॒हस्रे॑भि॒रति॑ख्यतं । अंति॒० ॥ अ॒रु॒णप्सु॑रु॒षाऽअ॑भू॒दक॒र्ज्योति॑र्ऋ॒ताव॑री । अंति॒० ॥ अ॒श्विना॒सुवि॒चाक॑शद्वृ॒क्षंपर॑शु॒माँऽइ॑व । अंति॒० ॥ पुरं॒नधृ॒ष्ण॒वारु॑जकृ॒ष्णया॑बाधि॒तोवि॒शा । अंति॒० ॥ २० ॥ (८।८।५) वि॒शोवि॑शोवो॒ऽअति॑थिंवाज॒यंतः॑पुरुप्रि॒यं । अ॒ग्निंवो॒दुर्यं॒वचः॑स्तु॒षेशू॒ष

(८।८।४) उदीराथामित्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगोपवनोश्विनौगायत्री । (सप्तवध्रिर्वाऋषिः) (८।८।५) विशोविशइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यात्रेयोगोपवनोग्निरंत्यतिसृणांश्रुतर्वागायत्री आद्याचतुर्थीसप्तमीदशम्यस्त्रयोदश्यादितिस्रश्चानुष्टुभः ।

स्य॒मन्म॑भिः ॥ यंजना॑सोह॒विष्मं॑तोमि॒त्रंनस॒र्पिरा॑सुतिं । प्र॒शंसं॑ति॒प्रश॑स्तिभिः ॥ पन्यां॑संजा॒तवे॑दसं॒योदे॒वता॒त्युद्य॑ता । ह॒व्यान्यैर॑यद्दि॒वि+ ॥ आग॑न्मवृत्र॒हंत॑मं॒ज्येष्ठ॑म॒ग्निमान॑वं । यस्य॑श्रु॒तर्वा॑बृ॒हन्ना॒र्क्षोऽअनी॑क॒ऽएध॑ते ॥ अ॒मृतं॑जा॒तवे॑दसंति॒रस्तमां॑सिद॒र्शतं । घृ॒ताह॑वन॒मीड्यं॑ ॥ २१ ॥ स॒बा॒धोयंजना॑ऽइ॒मे॒ऽग्निंह॒व्येभि॒रीळ॑ते । जुह्वा॑नासो॒यतस्रु॑चः ॥ इ॒यंते॒नव्य॑सीम॒तिरग्ने॒ऽअधा॑य्य॒स्मदा । मंद्र॒सुजा॑त॒सुक्र॑तो॒मूर॒दस्माति॑थे ॥ सातेऽअग्ने॒शंत॑मा॒चनि॑ष्ठाभवतुप्रि॒या । तया॑वर्धस्व॒सुष्टु॑तः ॥ सा॒द्यु॒म्नैर्द्यु॒म्निनी॑बृ॒हदुपो॑प॒श्रव॑सि॒श्रवः॑ । दधी॑तवृत्र॒तूर्यं॑ ॥ अश्व॒मिद्गां॑रथ॒प्रांत्वे॒षमिंद्रं॒नसत्प॑तिं । यस्य॒श्रवां॑सि॒तूर्व॑थ॒पन्य॑पन्यंचकृ॒ष्टयः॑ ॥ २२ ॥ यंत्वा॑गो॒पव॑नोगि॒राचनि॑ष्ठदग्नेऽअंगिरः । सपा॑वकश्रुधी॒हवं॑ ॥ यंत्वा॒जना॑स॒ऽईळ॑ते॒सबा॒धोवाज॑सातये । सबो॑धिवृत्र॒तूर्यं॑ ॥ अ॒हंहु॑वा॒नऽआ॒र्क्षेश्रु॒तर्व॑णिम॒द्च्युति॑ । शर्धां॑सीवस्तु॒काविनां॑मृक्षाशी॒र्षाच॑तु॒र्णां+ ॥ मांच॒त्वार॑ऽआ॒शवः॒शवि॑ष्ठस्यद्रवि॒त्नवः॑ । सु॒रथा॑सोऽअ॒भिप्रयो॒वक्ष॒न्वयो॒नतुग्र्यं॑ ॥ स॒त्यमित्त्वा॑महेनदि॒परु॒ष्ण्यव॑देदिशं । नेमा॑पोऽअश्व॒दात॑र॒ःशवि॑ष्ठादस्ति॒मर्त्यः॑ ॥ २३ ॥ (८।८।६) यु॒क्ष्वाहिदे॑व॒हूत॑माँ॒ऽअश्वाँ॑ऽअग्ने॒रथी॑रिव । निहोता॑पू॒र्व्यःसदः॑ ॥ उ॒तनो॑देवदे॒वाँऽअच्छा॑वोचोवि॒दुष्ट॑रः । श्रद्विश्वा॒वार्या॑कृधि ॥ त्वंह॒यद्य॑विष्ठ्य॒सह॑सःसूनवाहुत । ऋ॒तावा॑य॒ज्ञियो॒भुवः॑ ॥ अ॒यम॒ग्निःस॑ह॒स्रिणो॒वाज॑स्यश॒तिन॒स्पतिः॑ । मू॒र्धाक॒वीर॑यी॒णां+ ॥ तंने॒मि

(८।८।६) युक्ष्वाहीतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोविरूपोग्निर्गायत्री ।

मृभवौयथानमस्वसहूतिभिः । नेदीयोयज्ञमंगिरः ॥ २४ ॥ तस्मैनूनमभिद्यवेवाचाविरूपनित्यया । वृष्णेचोदस्वसुष्टुतिं+ ॥ कमुष्विदस्यसेनयाग्नेरपाकचक्षसः । पणिंगोषुस्तरामहे ॥ मानोदेवानांविशःप्रस्नातीरिवोस्राः । कृशंनहासुरघ्न्याः ॥ मानःसमस्यदूढ्य१ःपरिद्वेषसोऽअंहतिः । ऊर्मिर्ननावमावधीत् ॥ नमस्तेऽअग्नऽओजसेगृणंतिदेवकृष्टयः । अमैरमित्रमर्दय ॥ २५ ॥ कुवित्सुनोगविष्टयेग्नेसंवेषिषोरयिं । उरुकृदुरुणस्कृधि ॥ मानोऽअस्मिन्महाधनेपरावग्भारभृद्यथा । संवर्गंसंरयिंजय ॥ अन्यमस्मद्भियाऽइयमग्नेसिषक्तुदुच्छुना । वर्धानोऽअमवच्छवः ॥ यस्याजुषन्नमस्विनःशमीमदुर्मखस्यवा । तंघेदग्निर्वृधावति ॥ परस्याऽअधिसंवतोवराँऽअभ्यातर । यत्राहमस्मिताँऽअव ॥ विद्माहितेपुरावयमग्नेपितुर्यथावसः । अधातेसुम्नमीमहे ॥ २६ ॥ (८।८।७) इमंनुमायिनंहुवऽइंद्रमीशाननमोजसा । मरुत्वंतंनवृंजसे ॥ अयमिंद्रोमरुत्सखाविवृत्रस्याभिनच्छिरः । वज्रेणशतपर्वणा ॥ वावृधानोमरुत्सखेंद्रोविवृत्रमैरयत् । सृजन्त्समुद्रियाऽअपः+ ॥ अयंहयेनवाऽइदंस्वर्मरुत्वताजितं । इंद्रेणसोमपीतये ॥ मरुत्वंतमृजीषिणमोजस्वंतंविरप्शिनं । इंद्रंगीर्भिर्हवामहे ॥ इंद्रंप्रत्नेनमन्मनामरुत्वंतंहवामहे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ २७ ॥ मरुत्वाँऽइंद्रमीढ्वःपिबासोमंशतक्रतो । अस्मिन्यज्ञेपुरुष्टुत ॥ तुभ्येदिंद्रमरुत्वतेसुताःसोमासोऽअद्रिवः । हृदाहूयंतऽउक्थि

(८।८।७) इमंन्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुरुसुतिरिंद्रोगायत्री ।

नः ॥ पिबेदिंद्रमरुत्सखासुतंसोमंदिविष्टिषु । वज्रंशिशानऽओजसा ॥ उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वीशिप्रेऽअवेपयः । सोममिंद्रचमूसुतं+ ॥ अनुत्वारोदसीऽउभेक्रक्षमाणमकृपेतां । इंद्रयद्दस्युहाभवः ॥ वाचमष्टापदीमहंनवस्रक्तिमृतस्पृशं । इंद्रात्परितन्वंममे ॥ २२ ॥ (८।८।८) जज्ञानोनुशतक्रतुर्विपृच्छदितिमातरं । कऽउग्राःकेहश्रृण्विरे ॥ आदींशवस्यब्रवीदौर्णवाभमहीशुवम् । तेपुत्रसंतुनिष्टुरः ॥ समित्तान्वृत्रहाखिदत्खेऽअराँऽइवखेदया । प्रवृद्धोदस्युहाभवत् ॥ एकयाप्रतिधापिबत्साकंसरांसित्रिंशतं । इंद्रःसोमस्यकाणुका+ ॥ अभिगंधर्वमतृणदबुध्नेषुरजःस्वा । इंद्रोब्रह्मभ्यऽइद्वृधे+ ॥ २९ ॥ निराविध्यद्गिरिभ्यऽआधारयत्पक्वमोदनं । इंद्रोबुंदंस्वाततं ॥ शतब्रध्नऽइषुस्तवसहस्रपर्णऽएकऽइत् । यमिंद्रचकृषेयुजं ॥ तेनस्तोतृभ्यऽआभरनृभ्योनारिभ्योऽअत्तवे । सद्योजातऽऋभुष्ठिर ॥ एताच्यौत्नानितेकृतावर्षिष्ठानिपरीणसा । हृदावीड्वधारयः ॥ विश्वेत्ताविष्णुराभरदुरुक्रमस्त्वेषितः । शतंमहिषान्क्षीरपाकमोदनंवराहमिंद्रऽएमुषं+ ॥ तुविक्षंतेसुकृतंसूमयंधनुःसाधुर्बुंदोहिरण्ययः । उभातेबाहूरण्यासुसंस्कृतऽऋदूपेचिदृदूवृधा ॥ ३० ॥ (८।८।९) पुरोळाशंनोऽअंधसऽइंद्रसहस्रमाभर । शताचशूरगोनां ॥ आनोभरव्यंजनंगामश्वं

(८।८।८) जज्ञानइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुरुसुतिरिंद्रोगायत्रीअंत्येद्वेबृहतीसतोबृहत्यौ । (८।८।९) पुरोळाशमितिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुरुसुतिरिंद्रोगायत्र्यंत्याबृहती ।

मभ्यंजनं । सचामनाहिरण्ययां ॥ उतनःकर्णशोभनापुरूणिधृष्णवाभर । त्वंहिशृण्विषेवसो ॥ नकींवृधीकऽइंद्रते
नसुषानसुदाऽउत । नान्यस्त्वच्छूरवाघतः ॥ नकीमिंद्रोनिकर्तवेनशक्रःपरिशक्तवे । विश्वंशृणोतिपश्यति ॥ ३१ ॥
समन्युंमर्त्यानामदब्धोनिचिकीषते । पुरानिदश्चिकीषते ॥ क्रत्वऽइत्पूर्णमुदरंतुरस्यास्तिविधतः । वृत्रघ्नःसोमपान्नः ॥
त्वेवसूनिसंगताविश्वाचसोमसौभगा । सुदात्वपरिह्वृता ॥ त्वामिद्यवयुर्ममकामोगव्युर्हिरण्ययुः । त्वामश्वयुरेषते ॥
तवेदिंद्राहमाशसाहस्तेदात्रंचनाददे । दिनस्यंवामघवन्त्संभृतस्यवापूर्धियवस्यकाशिना ॥ ३२ ॥ (८।८।१०)
अयंकृत्नुरगृभीतोविश्वजिदुद्भिदित्सोमः । ऋषिर्विप्रःकाव्येन ॥ अभ्यूर्णोतियन्नग्नंभिषक्तिविश्वंयत्तुरं । प्रेमंधःख्य
न्निःश्रोणोभूत् ॥ त्वंसोमतनूकृद्भ्योद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यः । उरुयंतासिवरूथं ॥ त्वंचित्तीतवदक्षैर्दिवऽआपृथिव्याऽ
ऋजीषिन् । यावीरघस्यचिद्द्वेषः ॥ अर्थिनोयंतिचेदर्थंगच्छानिद्ददुषोरातिं । ववृज्युस्तृष्यतःकामं ॥ ३३ ॥ विदद्य
त्पूर्व्यंनष्टमुदीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तारीदतीर्णं ॥ सुशेवोनोमृळयाकुरदृप्तक्रतुरवातः । भवानःसोमशंहृदे+ ॥
मानःसोमसंवीविजोमाविबीभिषथाराजन् । मानोहार्दित्विषावधीः ॥ अवयत्स्वेसधस्थेदेवानांदुर्मतीरीक्षे । राजन्न

(८।८।१०) अयंकृत्नुरितिनवर्चस्यसूक्तस्यकृत्नुर्भार्गवःसोमोगायत्र्यंत्यानुष्टुप् ।

पद्विषःसेधमीढ्वोऽअपस्त्रिधःसेध ॥ ३४ ॥ (८।८।११) नह्य१न्यंबळाकरंमर्डितारंशतक्रतो । त्वंनऽइंद्रमृळय ॥
योनःशश्वत्पुराविथामृध्रोवाजसातये । सत्वंनऽइंद्रमृळय ॥ किमंगरध्रचोदनःसुन्वानस्यावितेदसि । कुवित्स्विद्रणः
शकः ॥ इंद्रप्रणोरथमवपश्चाच्चित्संतमद्रिवः । पुरस्तादेनंमेकृधि ॥ हंतोनुकिमाससेप्रथमंनोरथंकृधि । उपमंवाजयु
श्रवः ॥ ३५ ॥ अवानोवाजयुरथंसुकरंतेकिमित्परि । अस्मान्त्सुजिग्युषस्कृधि ॥ इंद्रदृह्यस्वपूरसिभद्रातऽएतिनि
ष्कृतं । इयंधीर्ऋत्वियावती ॥ मासीमवद्यऽआभागुर्वीकाष्ठाहितंधनं । अपावृक्ताऽअरत्नयः ॥ तुरीयंनामयज्ञियंय
दाकरस्तदुश्मसि । आदित्पतिर्नऽओहसे ॥ अवीवृधद्वोऽअमृताऽअमंदीदेकद्यूर्देवाऽउतयाश्चदेवीः । तस्माऽउरा
धःकृणुतप्रशस्तंप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३६ ॥ (८।९।१) आतूनऽइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय । महाह
स्तीदक्षिणेन ॥ विद्माहित्वातुविकूर्मिंतुविदेष्णंतुवीमघं । तुविमात्रमवोभिः ॥ नहित्वाशूरदेवानमर्तासोदित्संतं ।
भीमंनगांवारयंते ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामेशानंवस्वःस्वराजं । नराधसामर्धिषन्नः ॥ प्रस्तोषदुपगासिषच्छ्रवत्सामगीयमा
नं । अभिराधसाजुगुरत् ॥ ३७ ॥ आनोभरदक्षिणेनाभिसव्येनप्रमृश । इंद्रमानोवसोर्निर्भाक् ॥ उपक्रमस्वाभर

(८।८।११) नह्यन्यमितिदशर्चस्यसूक्तस्यनौधसएकद्यूरिंद्रोंत्यायादेवागायत्र्यंत्यात्रिष्टुप् ॥ नवमेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (८।९।१)
आतूनइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुसीदींद्रोगायत्री ।

धृषताधृष्णोजनानाम् । अदाशूष्टरस्यवेदः ॥ इंद्रयऽउनुतेऽअस्तिवाजोविप्रेभिःसनित्वः । अस्माभिःसुतंसंनुहि ॥
सद्योजुवस्तेवाजाऽअस्मभ्यंविश्वश्चंद्राः । वशैश्चमक्षूजरंते ॥ ३८ ॥ इतिषष्ठाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥

पंचचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३८ सूक्तानि १४ ऋचः १९५ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.१३ ऋक्षाश्वमेधाभ्या.६ इंद्राये.१० विश्वदेववरुणेभ्य. वरुणाये. इंद्राये.२१ अग्नय.३३ अश्विभ्या.१८ अग्नय.१२ श्रुतर्वणाये.३ अग्नय.१६ इंद्राये.३३ सोमाये.९ इंद्राये.९ देवेभ्य. इंद्राये.९ ॥ इतिषष्ठेपंचमः ॥

आप्रदेवानांवैश्वदेवंप्रेष्ठंमुशनाकाव्यआग्नेयंमामेकृष्णआश्विनंद्युभाहिपंचविश्वकोवाकार्ष्णिर्जागतंद्युम्नीषड्वा
सिष्ठोवाद्युम्नीकःप्रियमेधोवाप्रागाथंहंतंवोदस्नंनोधाबृहदिंद्रायसप्तनृमेधपुरुमेधौद्यनुष्टुब्बृहत्यंतंमानोविश्वा
सुषट्कन्यावाःसप्तात्रेय्यपालेतिहासऐंद्रंआनुष्टुभंद्विपंक्त्यादिपांतंत्रयस्त्रिंशच्छ्रुतकक्षःसुकक्षोवाद्यानुष्टुबुद्ध्च
तुस्त्रिंशंत्सुकक्षोंत्यैंद्राभवींगौर्धयतिद्वादशबिंदुःपूतदक्षोवामारुतंमात्वानक्तिरश्चीरांगिरसआनुष्टुभंमस्यैसैका
द्युतानोवामारुतस्त्रैष्टुभंचतुर्थीविराळिष्यामितिमारुतःपादःपरैंद्राबार्हस्पत्यायाइंद्रपंचोनारेभःकाश्यपोबार्ह
तमतिजगत्युंपरिष्टाद्बृहत्यावतिजगतींत्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ ६ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (८।९।२) आप्रद्रवपरावतोवावतश्चवृत्रहन् । मध्वःप्रतिप्रभर्मणि ॥ तीव्राःसोमासऽआगहि
सुतासोमादयिष्णवः । पिबादधृग्यथोचिषे+ ॥ इषामंदस्वादुतेरंवरायमन्यवे । भुवत्तइंद्रशंहृदे+ ॥ आत्वशत्रवाग
हिन्युं१क्थानिचहूयसे । उपमेरोचनेदिवः+ ॥ तुभ्यायमद्रिभिःसुतोगोभिःश्रीतोमदायकं । प्रसोमऽइंद्रहूयते
॥ १ ॥ इंद्रश्रुधिसुमेहवमस्मेसुतस्यगोमतः । विपीतिंतृप्तिमश्नुहि ॥ यऽइंद्रचमसेष्वासोमश्चमूषुतेसुतः । पिबेदस्य
त्वमीशिषे ॥ योऽअप्सुचंद्रमाऽइवसोमश्चमूषुददृशे । पिबे० ॥ यंतेश्येनःपदाभरत्तिरोरजांस्यस्पृतं । पिबे० ॥ २ ॥
(८।९।३) देवानामिदवोमहत्तदावृणीमहेवयं । वृष्णामस्मभ्यमूतये ॥ तेनःसंतुयुजःसदावरुणोमित्रोऽअर्यमा ।
वृधासश्चप्रचेतसः ॥ अतिनोविष्पितापुरुनौभिरपोनपर्षथ । यूयमृतस्यरथ्यः ॥ वामंनोऽअस्त्वर्यमन्वामंवरुणशंस्यं ।
वामंह्यावृणीमहे ॥ वामस्यहिप्रचेतसऽईशानासोरिशादसः । नेमादित्याऽअघस्ययत्+ ॥ ३ ॥ वयमिद्वःसुदानवः
क्षियंतोयांतोऽअध्वन्ना । देवावृधायहूमहे ॥ अधिनऽइंद्रैषांविष्णोसजात्यानां । इतामरुतोऽअश्विना ॥ प्रभ्रातृ
त्वंसुदानवोधद्वितासमान्या । मातुर्गर्भेभरामहे ॥ यूयंहिष्ठासुदानवऽइंद्रंज्येष्ठाऽअभिद्यवः । अधाचिद्वऽउतब्रुवे

(८।९।२) आप्रद्रवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुसीदींद्रोगायत्री । (८।९।३) देवानामितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःकुसीदीविश्वेदेवा गायत्री । (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः ३ अर्यमवरुणौ १ विश्वेदेवाः ५ एवं ९)

॥ ४ ॥ (८।९।४) प्रेष्ठंवोऽअतिथिंस्तुषेमित्रमिवप्रियं । अग्निंरथंनवेद्यं ॥ कविमिवप्रचेतसंयंदेवासोऽअधद्विता । निमर्त्येष्वादधुः+ ॥ त्वंयविष्ठदाशुषोनॄँःपाहिशृणुधीगिरः । रक्षातोकमुतत्मना ॥ कयातेऽअग्नेऽअंगिरऽऊर्जोनपादुपस्तुतिं । वरायदेवमन्यवे ॥ दाशेमकस्यमनसायज्ञस्यसहसोयहो । कदुवोचऽइदंनमः ॥ ५ ॥ अधात्वंहिनस्करोविश्वाऽअस्मभ्यंसुक्षितीः । वाजद्रविणसोगिरः ॥ कस्यनूनंपरीणसोधियोजिन्वसिदंपते । गोषातायस्यतेगिरः ॥ तंमर्जयंतसुक्रतुंपुरोयावानमाजिषु । स्वेषुक्षयेषुवाजिनं ॥ क्षेतिक्षेमेभिःसाधुभिर्नकिर्यंघ्नंतिहंतियः । अग्नेसुवीरऽएधते ॥ ६ ॥ (८।९।५) आमेहवंनासत्याश्विनागच्छंतंयुवं । मध्वःसोमस्यपीतये ॥ इमंमेस्तोममश्विनेमंमेशृणुतंहवं । मध्वःसो० ॥ अयंवांकृष्णोऽअश्विनाहवतेवाजिनीवसू । मध्वःसो० ॥ शृणुतंजरितुर्हवंकृष्णस्यस्तुवतोनरा । मध्वःसो० ॥ छर्दिर्यंतमदाभ्यंविप्रायस्तुवतेनरा । मध्वःसो० ॥ ७ ॥ गच्छंतंदाशुषोगृहमित्थास्तुवतोऽअश्विना । मध्वःसो० ॥ युंजाथांरासभंरथेवीड्वंगेवृषण्वसू । मध्वःसो० ॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेनायातमश्विना । मध्वःसो० ॥ नूमेगिरोनासत्याश्विनाप्रावतंयुवं । मध्वःसो० ॥ ८ ॥ (८।९।६) उभाहिदस्राभिषजामयोभुवोभादक्षस्यवचसोबभूवथुः । तावांविश्वकोहवतेतनूकृथेमानोवियौष्टंसख्यामुमोचतं ॥ कथानूनंवांविमनाऽउपस्तवद्युवंधियंददथुर्वस्यऽइष्टये । तावांविश्वकोहवतेतनूकृथेमानो० ॥ युवंहिष्मापुरुभुजेममेधतुंविष्णाप्वेददथुर्वस्यऽइष्टये । तावांविश्वकोहवतेतनूकृथेमानो० ॥ उतत्यंवीरंधनसामृजीषिणंदूरेचित्संतमवसेहवामहे । यस्यस्वादिष्ठासुमतिःपितुर्यथामानो० ॥ ऋतेनदेवःसविताशमायतऽऋतस्यशृंगमुर्वियाविपप्रथे । ऋतंसासाहमहिचित्पृतन्यतोमानो० ॥ ९ ॥ (८।९।७) द्युम्नीवांस्तोमोऽअश्विनाक्रिविर्नसेकऽआगतं । मध्वःसुतस्यसदिविप्रियोनरापातंगौराविवेरिणे ॥ पिबतंघर्ममधुमंतमश्विनाबर्हिःसीदतंनरा । तामंदसानामनुषोदुरोणऽआनिपातंवेदसावयः ॥ आवांविश्वाभिरूतिभिःप्रियमेधाऽअहूषत । तावर्तिर्यातमुपवृक्तबर्हिषोजुष्टंयज्ञंदिविष्टिषु ॥ पिबतंसोमंमधुमंतमश्विनाबर्हिःसीदतंसुमत् । तावावृधानाऽउपसुष्टुतिंदिवोगंतंगौराविवेरिणं ॥ आनूनंयातमश्विनाश्वेभिःप्रुषितप्सुभिः । दस्राहिरण्यवर्तनीशुभस्पतीपातंसोममृतावृधा ॥ वयंहिवांहवामहेविपन्यवोविप्रासोवाजसातये । तावल्गूदस्रापुरुदंससाधियाश्विनाश्रुष्ट्यागतं ॥ १० ॥ (८।९।८) तंवोदस्ममृतीषहंवसोर्मंदानमंधसः । अभिवत्संनस्वसरेषुधेनवऽइंद्रंगीर्भिर्नवामहे ॥ द्युक्षंसुदानुंतवि

(८।९।४) प्रेष्ठंवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनाअग्निर्गायत्री । (८।९।५) आमेहवमितिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोश्विनौगायत्री । (८।९।६) उभाहीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोश्विनौजगती । (अत्रकार्ष्णिर्विश्वकऋषिःपाक्षिकः) ।

(८।९।७) द्युम्नीवामितिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णोश्विनौअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः । (अत्रवासिष्ठोद्युम्नीकआंगिरसः प्रियमेधश्चेत्युभावृषीवैकल्पिकौ) । (८।९।८) तंवोदस्ममितिषडृचस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाइंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

षीभिरावृतंगिरिंनपुरुभोजसं । क्षुमंतंवाजंशतिनंसहस्रिणंमक्षूगोमंतमीमहे ॥ नत्वांबृहंतोऽअद्रयोवरंतऽइंद्रवीळवः । यद्दित्ससिस्तुवतेमावतेवसुनकिष्टदामिनातिते ॥ योद्धासिक्रत्वाशवसोतदंसनाविश्वाजाताभिमज्मना । आत्वायमर्कऽऊतयेववर्ततियंगोतमाऽअजीजनन् ॥ प्रहिरिरिक्षऽओजसादिवोऽअंतेभ्यस्परि । नत्वाविव्याचरजऽइंद्रपार्थिवमनुस्वधांववक्षिथ ॥ नकिःपरिष्टिर्मघवन्मघस्यतेयद्दाशुषेदशस्यसि । अस्माकंबोध्युचथस्यचोदितामंहिष्ठोवाजसातये ॥ ११ ॥ (८।९।९) बृहदिंद्रायगायतमरुतोवृत्रहंतमं । येनज्योतिरजनयन्नृतावृधोदेवंदेवायजागृवि ॥ अपाधमदभिशस्तीरशस्तिहाथेंद्रोद्युम्न्याभवत् । देवास्तऽइंद्रसख्याययेमिरेबृहद्भानोमरुद्गण ॥ प्रवऽइंद्रायबृहतेमरुतोब्रह्मार्चत । वृत्रंहनतिवृत्रहाशतक्रतुर्वज्रेणशतपर्वणा ॥ अभिप्रभरधृषताधृषन्मनःश्रवश्चित्तेऽअसद्बृहत् । अर्षत्वापोजवसाविमातरोहनोवृत्रंजयास्वः* ॥ यज्जायथाऽअपूर्व्यमघवन्वृत्रहत्याय । तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्नाऽउतद्यां+ ॥ तत्तेयज्ञोऽअजायततदर्कऽउतहस्कृतिः । तद्विश्वमभिभूरसियज्जातंयच्चजंत्वं ॥ आमासुपक्वमैरयऽआसूर्यंरोहयोदिवि । घर्मंनसामन्तपतासुवृक्तिभिर्जुष्टंगिर्वणसेबृहत्+ ॥ १२ ॥ (८।९।१०) आनोविश्वासुहव्यऽइंद्रःस

(८।९।९) बृहदिंद्रायेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यांगिरसौनृमेधपुरुमेधाविंद्रोबृहती द्वितीयाचतुर्थ्यौसतोबृहत्यौपंचमीषष्ठ्यावनुष्टुभौ ।
(८।९।१०) आनोविश्वास्वितिषड्चस्यसूक्तस्यांगिरसौनृमेधपुरुमेधाविंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः ।

मत्सुभूषतु । उपब्रह्माणिसवनानिवृत्रहापरमज्याऽऋचीषमः ॥ त्वंदाताप्रथमोराधसामस्यसिसत्यऽईशानकृत् । तुविद्युम्नस्ययुज्यावृणीमहेपुत्रस्यशवसोमहः+ ॥ ब्रह्मातऽइंद्रगिर्वणःक्रियंतेऽअनतिद्भुता । इमाजुषस्वहर्यश्वयोजनेंद्रयातेऽअमन्महि ॥ त्वंहिसत्योमघवन्ननानतोवृत्राभूरिन्यृंजसे । सत्वंशविष्ठवज्रहस्तदाशुषेर्वाचंरयिमाकृधि ॥ त्वमिंद्रयशाऽअस्यृजीषीशवसस्पते । त्वंवृत्राणिहंस्यप्रतीन्येकऽइदनुत्ताचर्षणीधृता ॥ तमुत्वानूनमसुरप्रचेतसंराधोभागमिवेमहे । महीवकृत्तिःशरणातऽइंद्रप्रतेसुम्नानोऽअश्नवन् ॥ १३ ॥ (८।९।११) कन्या३वारवायतीसोममपिस्रुताविदत् । अस्तंभरंत्यब्रवीदिंद्रायसुनवैत्वाशक्रायसुनवैत्वा ॥ असौयऽएषिवीरकोगृहंगृहंविचाकशत् । इमंजंभसुतंपिबधानावंतंकरंभिणमपूपवंतमुक्थिनं ॥ आचनत्वाचिकित्सामोधिचनत्वानेमसि । शनैरिवशनकैरिवेंद्रायेंदोपरिस्रव ॥ कुविच्छकत्कुवित्करत्कुविन्नोवस्यसस्करत् । कुवित्पतिद्विषोयतीरिंद्रेणसंगमामहै ॥ इमानित्रीणिविष्टपातानींद्रविरोहय । शिरस्ततस्योर्वरामादिदंमऽउपोदरे ॥ असौचयानऽउर्वरादिमांतन्वं१मम । अथोततस्ययच्छिरःसर्वातारोमशाकृधि ॥ खेरथस्यखेनसःखेयुगस्यशतक्रतो । अपालामिंद्रत्रिष्पूत्व्यकृणोःसूर्यत्वचं ॥ १४ ॥ (८।९।१२) पांत

(८।९।११) कन्यावारितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यात्रेय्यपालेंद्रोनुष्टुबाद्येद्वेपंक्ती । (८।९।१२) पांतमितित्रयस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसःश्रुतकक्षइंद्रोगायत्र्याद्यानुष्टुप् (सुकक्षोवाऋषिः) ।

मा॒वो॒ऽअंध॑स॒ऽइंद्र॑म॒भिप्रगा॑यत । वि॒श्वा॒साहं॑श॒तक्र॑तुं॒मंहि॑ष्ठंचर्षणी॒नां+ ॥ पु॒रु॒हू॒तंपु॑रुष्टु॒तंगा॑था॒न्यं१॒॑सनं॑श्रु॒तं । इंद्र॒ऽइ
ति॒ब्रवीतन ॥ इंद्र॒ऽइन्नो॑म॒हानां॑दा॒तावाजा॑नांनृ॒तुः । म॒हाँऽअ॑भि॒ज्ञ्वाय॑मत् ॥ अपा॑दुशि॒प्र्यं॑धसःसु॒दक्षं॑स्यप्रहो॒षिणः॑ ।
इंदो॒रिंद्रो॒यवा॑शिरः ॥ तम्व॒भिप्रार्च॒तेंद्रं॒सोम॑स्यपी॒तये॑ । तदिद्ध्य॑स्य॒वर्ध॑नं ॥ १५ ॥ अ॒स्यपी॒त्वामदा॑नांदे॒वोदे॒वस्यौज॑सा । वि
श्वा॒भिभुव॑नाभुवत् ॥ त्यमु॑वःसत्रा॒साहं॒विश्वा॑सुगी॒र्ष्वाय॑तं । आच्या॑वयस्यू॒तये॑ ॥ यु॒ध्मंसंत॑मन॒र्वाणं॑सोम॒पामन॑पच्युतं ।
नर॑मवा॒र्यक्र॑तुं ॥ शिक्षा॑णऽइंद्ररा॒यऽआपु॑रुवि॒द्वाँऽऋ॑चीषम । अवा॑नः॒पार्ये॒धने॑ ॥ अत॑श्चिदिंद्रण॒ऽउपा॑याहिश॒तवा॑जया ।
इ॒षास॒हस्र॑वाजया ॥ १६ ॥ अया॑म॒धीव॑तो॒धियोऽर्व॑द्भिःशक्रगोदरे । जये॑मपृ॒त्सुव॑ज्रिवः ॥ व॒यमु॑त्वाशतक्र॒तोगा॒वोनय
वंसे॒ष्वा । उ॒क्थेषु॑रणयामसि ॥ विश्वा॒हिम॑र्त्य॒त्व॒नानु॑का॒माश॑तक्रतो । अग॑न्मवज्रिन्ना॒शसः॑ ॥ त्वेसुपु॑त्रशव॒सोवृ॑त्र
न्कामं॑कातयः । नत्वामिं॒द्राति॑रिच्यते ॥ सनो॑वृष॒न्त्सनि॑ष्ठया॒संघो॒रया॑द्रवि॒त्न्वा । धि॒यावि॑ड्ढि॒पुरं॑ध्या ॥ १७ ॥ यस्ते॑
नू॒नंश॑तक्रत॒विंद्र॑द्यु॒म्नित॑मो॒मदः॑ । तेन॑नू॒नंमदे॑मदेः ॥ यस्ते॑चि॒त्रश्र॑वस्तमो॒यऽइं॑द्रवृत्र॒हन्त॑मः । यऽओ॑जो॒दात॑मो॒मदः॑ ॥
वि॒द्माहि॒यस्ते॑ऽअद्रिव॒स्त्वाद॑त्तःसत्यसोमपाः । विश्वा॑सुदस्मकृ॒ष्टिषु॑ ॥ इंद्रा॑य॒मद्व॑नेसु॒तंपरि॑ष्टोभंतु॒नोगिरः॑ । अ॒र्कम॑
र्चंतुका॒रवः॑ ॥ यस्मि॒न्विश्वा॒ऽअधि॒श्रियो॒रणं॑तिस॒प्तसं॒सदः॑ । इंद्रं॑सु॒तेह॑वामहे ॥ १८ ॥ त्रिक॑द्रुकेषु॒चेत॑नंदे॒वासो॑य॒ज्ञम॑
त्नत । तमिद्व॑र्धंतु॒नोगिरः॑ ॥ आत्वा॑विशं॒त्विंद॑वःसमु॒द्रमि॑व॒सिंध॑वः । नत्वामिं॒द्राति॑रिच्यते ॥ वि॒व्यक्थ॑महि॒नावृ॑ष

न्भ॒क्षंसोम॑स्यजागृवे । यऽइं॑द्रज॒ठरे॑षुते ॥ अरं॑तऽइंद्रकु॒क्षये॒सोमो॑भवतुवृत्रहन् । अरं॒धाम॑भ्य॒ऽइंद॑वः ॥ अ॒रमश्वा॑य
गायतिश्रु॒तक॑क्षो॒ऽअरं॒गवे॑ । अ॒रमिं॒द्रस्य॒धाम्ने॑ ॥ अरं॒हिष्मा॑सु॒तेषु॑णःसोमे॑ष्विंद्र॒भूष॑सि । अरं॑तेशक्रदा॒वने॑ ॥ १९ ॥
प॒रा॒का॒त्ता॑च्चिदद्रिव॒स्त्वांन॑क्षंत॒नोगिरः॑ । अरं॑गमामतेव॒यं+ ॥ ए॒वाह्यसि॑वीर॒युरे॒वाशूर॑ऽउ॒तस्थि॒रः । ए॒वाते॒राध्य॒मनः॑ ॥
ए॒वारा॒तिस्तु॑वीमघ॒विश्वे॑भिर्धायिधा॒तृभिः॑ । अधा॑चिदिंद्रमे॒सचा॑ ॥ मोषुब्र॒ह्मेव॑तं॒द्र॒युर्भुवो॑वाजानांपते । मत्स्वा॑सु॒त
स्य॒गोम॑तः ॥ मान॑ऽइंद्रा॒भ्या॒३॒॑दिशः॒सूरो॑ऽअ॒क्तुष्वाय॑मन् । त्वायु॒जाव॑नेम॒तत्+ ॥ त्वयेदिं॑द्रयु॒जाव॒यंप्रति॑ब्रुवीमहि॒
स्पृधः॑ । त्वम॒स्माकं॒तव॑स्मसि ॥ त्वामिद्धित्वा॒यवो॑नु॒नोनु॑वत॒श्चरा॑न् । सखा॑यऽइंद्रका॒रवः॑ ॥ २० ॥ (८।९।१३)
उद्धेद॒भिश्रु॒ताम॑घंवृष॒भंनर्या॑पसं । अस्ता॑रमेषिसूर्य ॥ नव॒योन॑व॒तिंपुरो॑बि॒भेद॑बा॒ह्वो॑जसा । अहिं॑चवृत्र॒हाव॑धीत् ॥
सन॒ऽइंद्रः॑शि॒वःसखाश्वा॑व॒द्गोम॒द्यव॑मत् । उ॒रुधा॑रेवदोहते ॥ यद॒द्यक॑च्चवृत्रहन्नु॒दगा॑ऽअ॒भिसू॑र्य । सर्वं॒तदि॑द्र॒तेवशे॑ ॥
यद्वा॑प्रवृद्धसत्पते॒नम॑रा॒ऽइति॒मन्य॑से । उ॒तोतत्स॒त्यमित्तव॑ ॥ २१ ॥ येसोमा॑सःप॒राव॒तियेऽर्वा॒वति॑सुन्वि॒रे । सर्वाँ॑
स्ताँऽइं॑द्रगच्छसि ॥ तमिं॒द्रंवा॑जयामसिम॒हेवृ॒त्राय॒हंत॑वे । सवृषा॑वृष॒भोभु॑वत् ॥ इंद्रः॒सदाम॑नेकृ॒तऽओजि॑ष्ठः॒समदे॑हि॒
तः । द्यु॒म्नीश्लो॒कीससो॒म्यः+ ॥ गि॒रावज्रो॒नसंभृ॑तः॒सब॑लो॒ऽअन॑पच्युतः । व॒व॒क्षऽऋ॒ष्वोऽअस्तृ॑तः ॥ दु॒र्गोचि॑न्नःसु॒गं

(८।९।१३) उद्धेदभीतिचतुस्त्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसःसुकक्षइंद्रोंत्यायाइंद्रर्भवोगायत्री ।

कृधिगृणानऽइंद्रगिर्वणः । त्वंचमघवन्वशः ॥ २२ ॥ यस्यतेनूचिदादिशंनमिनंतिस्वराज्यं । नदेवोनाध्रिगुर्जनः ॥
अधातेऽअप्रतिष्कुतंदेवीशुष्मंसपर्यतः । उभेसुशिप्ररोदसी ॥ त्वमेतदधारयःकृष्णासुरोहिणीषुच । परुष्णीषुरुशत्प
यः ॥ वियदहेरधत्विषोविश्वेदेवासोऽअक्रमुः । विदन्मृगस्यताँऽअमः ॥ आदुमेनिवरोभुवद्वृत्रहादिष्टपौंस्यं । अजा
तशत्रुरस्तृतः ॥ २३ ॥ श्रुतंवोवृत्रहन्तमंप्रशर्धंचर्षणीनां । आशुषेराधसेमहे+ ॥ अयाधियाचगव्ययापुरुणामन्पुरु
ष्टुत । यत्सोमेसोमऽआभवः ॥ बोधिन्मनाऽइदस्तुनोवृत्रहाभूर्यासुतिः । शृणोतुशक्रऽआशिषं ॥ कयात्वंनऽऊत्या
भिप्रमंदसेवृषन् । कयास्तोतृभ्यऽआभर ॥ कस्यवृषासुतेसचानियुत्वान्वृषभोरणत् । वृत्रहासोमपीतये ॥ २४ ॥
अभीषुणस्त्वंरयिंमंदसानःसहस्रिणं । प्रयंताबोधिदाशुषे ॥ पत्नीवंतःसुताऽइमऽउशंतोयंतिवीतये । अपांजग्मिर्नि
चुंपुणः+ ॥ इष्टाहोत्राऽअसृक्षतेंद्रंवृधासोऽअध्वरे । अच्छावभृथमोजसा ॥ इहत्यासधमाद्याहरीहिरण्यकेश्या । बो
ह्ळामभिप्रयोहितं+ ॥ तुभ्यंसोमाःसुताऽइमेस्तीर्णंबर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्यऽइंद्रमावह ॥ २५ ॥ आतेदक्षंविरोच
नादधद्रत्नाविदाशुषे । स्तोतृभ्यऽइंद्रमर्चत ॥ आतेदधामींद्रियमुक्थाविश्वाशतक्रतो । स्तोतृभ्यऽइंद्रमृळय ॥
भद्रंभद्रंनऽआभरेषमूर्जंशतक्रतो । यदिंद्रमृळयासिनः ॥ सनोविश्वान्याभरसुवितानिशतक्रतो । यदिंद्र०
॥ त्वामिद्वृत्रहन्तमसुतावंतोहवामहे । यदिंद्रमृळयासिनः ॥ २६ ॥ उपनोहरिभिःसुतंयाहिमदानांपते । उप

नोहरिभिःसुतं+ ॥ द्वितायोवृत्रहन्तमोविदऽइंद्रःशतक्रतुः । उप० ॥ त्वंहिवृत्रहन्नेषांपातासोमानामसि । उप० ॥
इंद्रऽइषेददातुनऽऋभुक्षणमृभुंरयिं । वाजीददातुवाजिनं ॥ २७ ॥ (८।१०।१) गौर्धयतिमरुतांश्रवस्युर्माता
मघोनां । युक्तावह्नीरथानां ॥ यस्यादेवाऽउपस्थेव्रताविश्वेधारयंते । सूर्यामासादृशेकं+ ॥ तत्सुनोविश्वेऽअर्य
ऽआसदागृणंतिकारवः । मरुतःसोमपीतये ॥ अस्तिसोमोऽअयंसुतःपिबंत्यस्यमरुतः । उतस्वराजोऽअश्विना ॥
पिबंतिमित्रोऽअर्यमातनापूतस्यवरुणः । त्रिषधस्थस्यजावतः ॥ उतोन्वस्यजोषमाँऽइंद्रःसुतस्यगोमतः । प्रातर्होते
वमत्सति ॥ २८ ॥ कदत्विषंतसूरयस्तिरऽआपऽइवस्रिधः । अर्षंतिपूतदक्षसः ॥ कद्वोऽअद्यमहानांदेवानामवोवृ
णे । त्मनाचदस्मवर्चसां ॥ आयेविश्वापार्थिवानिपप्रथन्रोचनादिवः । मरुतःसोमपीतये ॥ त्यान्नुपूतदक्षसोदिवोवो
मरुतोहुवे । अस्यसोमस्यपीतये ॥ त्यान्नुयेविरोदसीतस्तभुर्मरुतोहुवे । अस्य० ॥ त्यंनुमारुतंगणंगिरिष्ठांवृषणंहुवे । अस्य०
॥ २९ ॥ (८।१०।२) आत्वागिरोरथीरिवास्थुःसुतेषुगिर्वणः । अभित्वासमनूषतेंद्रवत्संनमातरः ॥ आत्वाशुक्रा
ऽअचुच्यवुःसुतासऽइंद्रगिर्वणः । पिबात्व१स्यांधसऽइंद्रविश्वासुतेहितं+ ॥ पिबासोमंमदायकमिंद्रश्येनाभृतंसु

दशमेनुवाकेदशसूक्तानि (८।१०।१) गौर्धयतीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबिंदुर्मरुतोगायत्री (पूतदक्षोवाऋषिः) । (८।१०।२)
आत्वागिरइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसस्तिरश्चीरिंद्रोनुष्टुप् ।

तं । त्वंहिशश्वतीनांपतीराजाविशामसि ॥ श्रुधीहवंतिरश्च्याऽइंद्रयस्त्वासपर्यति । सुवीर्यस्यगोमतोरायस्पूर्धिमहा
ऽअसि ॥ इंद्रयस्तेनवीयसींगिरंमंद्रामजीजनत् । चिकित्विन्मनसंधियंप्रत्नामृतस्यपिप्युषीं ॥ ३० ॥ तमुष्टवामयं
गिरऽइंद्रमुक्थानिवावृधुः । पुरूण्यस्यपौंस्यासिषासंतोवनामहे ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धंशुद्धेनसाम्ना । शुद्धैरुक्थै
र्वावृध्वांसंशुद्धऽआशीर्वान्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धोनऽआगहिशुद्धःशुद्धाभिरूतिभिः । शुद्धोरयिंनिधारयशुद्धोममद्धिसो
म्यः+ ॥ इंद्रशुद्धोहिनोरयिंशुद्धोरत्नानिदाशुषे । शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसेशुद्धोवाजंसिषाससि ॥ ३१ ॥ (८।१०।२)
अस्माऽउषासऽआतिरंतयाममिंद्रायनक्तमूर्म्याःसुवाचः । अस्माऽआपोमातरःसप्ततस्थुर्नृभ्यस्तरायसिंधवःसुपाराः+ ॥
अतिविद्धाविथुरेणाचिदस्त्रात्रिःसप्तसानुसंहितागिरीणां । नतद्देवोनमर्त्यस्तुतुर्याद्यानिप्रवृद्धोवृषभश्चकार ॥ इंद्रस्य
वज्रऽआयसोनिमिश्लऽइंद्रस्यबाह्वोर्भूयिष्ठमोजः । शीर्षन्निंद्रस्यक्रतवोनिरेकऽआसन्नेषंतश्रुत्याऽउपाके+ ॥ मन्ये
त्वायज्ञियंयज्ञियानांमन्येत्वाच्यवनमच्युतानां । मन्येत्वासत्वनामिंद्रकेतुंमन्येत्वावृषभंचर्षणीनां+ ॥ आयद्वज्रंबा
ह्वोरिंद्रधत्सेमदच्युतमहयेहंतवाऽउ । प्रपर्वताऽअनवंतप्रगावःप्रब्रह्माणोऽअभिनक्षंतऽइंद्रं ॥ ३२ ॥ तमुष्टवामयऽ
इमाजजानविश्वाजातान्यवराण्यस्मात् । इंद्रेणमित्रंदिधिषेमगीर्भिरुपोनमोभिर्वृषभंविशेम ॥ वृत्रस्यत्वाश्वसथादी

(८।१०।३) अस्माइत्येकविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसस्तिरश्चीरिंद्रश्चतुर्दश्याइंद्रामरुतःपंचदश्याइंद्राबृहस्पतीत्रिष्टुप्चतुर्थीविराट्(द्युतानोवाक्र.)

षमाणाविश्वेदेवाऽअजहुर्येसखायः । मरुद्भिरिंद्रसख्यंतेऽअस्त्वथेमाविश्वाःपृतनाजयासि ॥ त्रिःषष्टिस्त्वामरुतोवा
वृधानाऽउस्राऽइवराशयोयज्ञियासः । उपत्वेमःकृधिनोभागधेयंशुष्मंतऽएनाहविषाविधेम ॥ तिग्ममायुधंमरुताम
नीकंकस्तऽइंद्रप्रतिवज्रंदधर्ष । अनायुधासोऽअसुराऽअदेवाश्चक्रेणताँऽअपवपऽऋजीषिन् ॥ महऽउग्रायतवसेसुवृ
क्तिंप्रेरयशिवतमायपश्वः । गिर्वाहसेगिरऽइंद्रायपूर्वीर्धेहितन्वेकुविदंगवेदत् ॥ ३३ ॥ उक्थवाहसेविभ्वेमनीषांद्रु
णानपारमीरयानदीनां । निस्पृशधियातन्विश्रुतस्यजुष्टतरस्यकुवि० ॥ तद्विविड्ढियत्तऽइंद्रोजुजोषत्स्तुहिसुष्टुतिंनम
साविवास । उपभूषजरितर्मारुवण्यःश्रावयावाचंकुवि० ॥ अवद्रप्सोऽअंशुमतीमतिष्ठदियानःकृष्णोदशभिःसहस्रैः ।
आवत्तमिंद्रःशच्याधमंतमपस्नेहितीर्नृमणाऽअधत्त ॥ द्रप्समपश्यंविषुणेचरंतमुपह्वरेनद्योऽअंशुमत्याः । नभोनकृ
ष्णमवतस्थिवांसमिष्यामिवोवृषणोयुध्यताजौ+ ॥ अधद्रप्सोऽअंशुमत्याऽउपस्थेधारयत्तन्वंतित्विषाणः । विशोऽ
अदेवीरभ्या३चरंतीर्बृहस्पतिनायुजेंद्रःससाहे ॥ ३४ ॥ त्वंहत्यत्सप्तभ्योजायमानोशत्रुभ्योऽअभवःशत्रुरिंद्र । गूह्ळे
द्यावापृथिवीऽअन्वविंदोविभुमद्भ्योभुवनेभ्योरणंधाः ॥ त्वंहत्यदप्रतिमानमोजोवज्रेणवज्रिन्धृषितोजघंथ । त्वंशुष्ण
स्यावातिरोवधत्रैस्त्वंगाऽइंद्रशच्येदविंदः ॥ त्वंहत्यद्वृषभचर्षणीनांघनोवृत्राणांतविषोबभूथ । त्वंसिंधूँऽरसृजस्तस्त
भानान्त्वमपोऽअजयोदासपत्नीः ॥ ससुक्रतूरणितायःसुतेष्वनुत्तमन्युर्योऽअहेवरेवान् । यऽएकऽइन्नर्यपांसिकर्तास

वृत्रहाप्रतीदन्यमाहुः ॥ सवृत्रहेंद्रश्चर्षणीधृत्तंसुष्टुत्याहव्यँहुवेम । सप्रावितामघवानोधिवक्तासवाजस्यश्रवस्यस्यदा
ता+ ॥ सवृत्रहेंद्रऽऋभुक्षाःसद्योजज्ञानोहव्योबभूव । कृण्वन्नपांसिनर्यांपुरूणिसोमोनपीतोहव्यःसखिभ्यः ॥ ३५ ॥
(८।१०।४) याऽइँद्रभुजऽआभरःस्वर्वाँऽअसुरेभ्यः । स्तोतारमिन्मघवन्नस्यवर्धययेचत्वेवृक्तबर्हिषः ॥ यमिंद्रद
धिषेत्वमश्वंगांभागमव्ययं । यजमानेसुन्वतिदक्षिणावतितस्मिन्तंधेहिमापणौ+ ॥ यऽइँद्रसस्त्यव्रतोनुष्वापमदेवयुः ।
स्वैःषऽएवैर्मुमुरत्पोष्यंरयिंसनुतधेहितंततः ॥ यच्छक्रासिपरावतियदर्वावतिवृत्रहन् । अतस्त्वागीर्भिर्द्युगदिंद्रकेशि
भिःसुतावाँऽआविवासति ॥ यद्वासिरोचनेदिवःसमुद्रस्याधिविष्टपि । यत्पार्थिवेसदनेवृत्रहन्तमयदंतरिक्षऽआग
हि ॥ ३६ ॥ सनःसोमेषुसोमपाःसुतेषुशवसस्पते । मादयस्वराधसासूनृतावतेंद्ररायापरीणसा ॥ मानऽइंद्रपरावृ
णग्भवानःसधमाद्यः । त्वंनऽऊतीत्वमिन्नऽआप्यंमानऽइंद्रपरावृणक् ॥ अस्मेऽइँद्रसचासुतेनिषदापीतयेमधु । कृ
धीजरित्रेमघवन्नवोमहदस्मेऽइँद्रसचासुते+ ॥ नत्वादेवासऽआशतनमर्त्यासोऽअद्रिवः । विश्वाजातानिशवसाभिभू
रसिनत्वादेवासऽआशत ॥ विश्वाःपृतनाऽअभिभूतरंनरंसजूस्ततक्षुरिंद्रंजजनुश्चराजसे । क्रत्वावरिष्ठंवरऽआमुरिमु
तोग्रमोजिष्ठंतवसंतरस्विनं ॥ ३७ ॥ समींरेभासोऽअस्वरन्निंद्रंसोमस्यपीतये । स्वर्पतिंयदींवृधेधृतव्रतोह्योजसासमू

(८।१०।४) याइंद्रेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोरेभइंद्रोबृहतीदशम्याद्याःक्रमेणातिजगत्युपरिष्टाद्बृहत्योजगतीत्रिष्टुप्जगत्यः ।

तिभिः ॥ नेमिंनमंतिचक्षसामेषंविप्राऽअभिस्वरा । सुदीतयोवोऽअद्रुहोपिकर्णेतरस्विनःसमृक्वभिः ॥ तमिंद्रंजोहवी
मिमघवानमुग्रंसत्रादधानमप्रतिष्कुतंशवांसि । मंहिष्ठोगीर्भिराचयज्ञियोववर्तद्रायेनोविश्वासुपथाकृणोतुवज्री+ ॥
त्वंपुरऽइंद्रचिकिदेनाव्योजसाशविष्ठशक्रनाशयध्यै । त्वद्विश्वानिभुवनानिवज्रिन्द्यावारेजेतेपृथिवीचभीषा+ ॥
तन्मऽऋतमिंद्रशूरचित्रपात्वपोनवज्रिन्दुरितातिपर्षिभूरि । कदानऽइंद्ररायऽआदशस्येर्विश्वप्स्न्यस्यस्पृहयाय्यस्यरा
जन् ॥ ३८ ॥ इतिषष्ठाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

षट्चत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३८ सूक्तानि १६ ऋचः १९७ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.९ विश्वेभ्योदेवेभ्य.९ [मे. प. विश्वेभ्योदे.३ अर्यमवरुणाभ्यामि. विश्वेभ्योदेवेभ्य.५] अग्नय. ९ अश्विभ्यामि.२० इंद्राये.९२ इंद्रर्भुभ्य. मरुद्भ्य.१२ इंद्राये.२२ इंद्रामरुद्भ्य. इंद्राबृहस्पतिभ्या. इंद्रायेदं.२१ ॥ इतिषष्ठेषष्ठः ॥

इंद्रायद्वादशनृमेधऔष्णिहंसप्तम्युपांत्येचककुभौत्यानवम्यौपुरउष्णिहौत्वामिदाष्टौप्रागाथमयंतेद्वादशनेमो
भार्गवस्त्रैष्टुभंषष्ठीजगतीपरास्तिस्रोनुष्टुभौयमितिद्वृचेनेंद्रआत्मानमस्तौदुपांत्येवाच्यावृधक्षोळशजमदग्निर्भा
र्गवोमैत्रावरुणंप्रागाथंत्रित्रिष्टुबंतंतृतीयादिगायत्रींपरासतोबृहतींस्तोत्रंराजस्वृक्सपादादित्याश्विन्यौवायव्यै
सौर्यौबृहत्युषस्यांसूर्यप्रभास्तुतिर्वीपावमानीगव्यैत्वमग्नेब्यधिकाभार्गवःप्रयोगोबार्हस्पत्योवाग्निःपावकःसहस

स्तुतयोर्वाद्ययोर्गृहपतिर्यविष्ठयोर्वान्यतरआग्नेयंत्वदर्शिंषळूनांसोभरिर्बार्हतंपंचमीविराड्रूपासप्तम्याद्ययुजःसतोबृहत्यौष्टम्यादियुजःककुब्भ्रसीयसीककुबनुष्टुबंत्याग्निमारुतीनवमंमंडलंपावमानंसौम्यंस्वादिष्ठयादशमधुच्छंदाःपवस्वमेधातिथिरेषशुनःशेपःसनहिरण्यस्तूपःसमिद्धएकादशंकाश्यपोसितोदेवलोवाविंशतिःसूक्तान्याद्यमाप्रियंश्चतुरनुष्टुबंतंमंद्रयानवासृग्रमेतेसोमाःपरिप्रियाप्रस्वानासउपास्मैसोमाअसृग्रं ॥ ७ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (८।१०।५) इंद्रायसामगायतविप्रायबृहतेबृहत् । धर्मकृतेविपश्चितेपनस्यवे ॥ त्वमिंद्राभिभूरसित्वंसूर्यमरोचयः । विश्वकर्माविश्वदेवोमहाँऽअसि ॥ विभ्राजञ्ज्योतिषास्व१रगच्छोरोचनंदिवः । देवास्तंऽइंद्रसख्यायेमिरे ॥ एंद्रनोगधिप्रियःसत्राजिदगोह्यः । गिरिर्नविश्वतस्पृथुःपतिर्दिवः+ ॥ अभिहिसत्यसोमपाऽउभेबभूथरोदसी । इंद्रासिसुन्वतोवृधःपति० ॥ त्वंहिशश्वतीनामिंद्रदर्तापुरामसि । हंतादस्योर्मनोर्वृधःपति० ॥ १ ॥ अधाहींद्रगिर्वणऽउपत्वाकामान्महःससृज्महे । उदेवयंतऽउदभिः ॥ वार्णत्वायव्याभिर्वर्धंतिशूरब्रह्माणि । वावृध्वांसंचिदद्रिवोदिवेदिवे ॥ युंजंतिहरीऽइषिरस्यगाथयोरौरथऽउरुयुगे । इंद्रवाहावचोयुजा ॥ त्वंनऽइंद्राभरँऽओजोनृम्णंशतक्रतोविचर्षणे । आवीरंपृतनाषहं ॥ त्वंहिनःपितावसोत्वंमाताशतक्रतोबभूविथ । अधातेसुम्नमीमहे ॥ त्वांशुष्मिन्पुरुहूतवाजयंतमुपब्रुवेशतक्रतो । सनोरास्वसुवीर्यं ॥ २ ॥ (८।१०।६) त्वामिदाह्योनरोपीप्यन्वज्रिन्भूर्णयः । सऽइंद्रस्तोमवाहसामिहश्रुध्युपस्वसरमागहि ॥ मत्स्वासुशिप्रहरिवस्तदीमहेत्वेऽआभूषंतिवेधसः । तवश्रवांस्युपमान्युक्थ्यासुतेष्विंद्रगिर्वणः ॥ श्रायंतऽइवसूर्यंविश्वेदिंद्रस्यभक्षत । वसूनिजातेजनमानऽओजसाप्रतिभागंनदीधिम ॥ अनर्शरातिंवसुदामुपस्तुहिभद्राऽइंद्रस्यरातयः । सोऽअस्यकामंविधतोनरोषतिमनोदानायचोदयन् ॥ त्वमिंद्रप्रतूर्तिष्वभिविश्वाऽअसिस्पृधः । अशस्तिहाजनिताविश्वतूरसित्वंतूर्यतरुष्यतः+ ॥ अनुतेशुष्मंतुरयंतमीयतुःक्षोणीशिशुंनमातरा । विश्वास्तेस्पृधःश्नथयंतमन्यवेवृत्रंयदिंद्रतूर्वसि ॥ इतऽऊतीवोऽअजरंप्रहेतारमप्रहितं । आशुंजेतारंहेतारंरथीतममतूर्तंतुग्र्यावृधं ॥ इष्कर्तारमनिष्कृतंसहस्कृतंशतमूर्तिंशतक्रतुं । समानमिंद्रमवसेहवामहेवसवानंवसूजुवं ॥ ३ ॥ (८।१०।७) अयंतऽएमितन्वापुरस्ताद्विश्वेदेवाऽअभिमायंतिपश्चात् । यदामह्यंदीधरोभागमिंद्रादिन्मयाकृणवोवीर्याणि ॥ दधामितेमधुनोभक्षमग्रेहितस्तेभागःसुतोऽअस्तुसोमः । असश्चत्वंदक्षिणतःसखामेधावृत्राणिजंघनाव

(८।१०।५) इंद्रायसामेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोनृमेधइंद्रउष्णिक्सप्तमीदशम्येकादश्यःककुभोनवम्यंत्येपुरउष्णिहौ ।

(८।१०।६) त्वामिदेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोनृमेधइंद्रःअयुजोबृहत्योयुजःसतोबृहत्यः । (८।१०।७) अयंतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोनेमऋषिःअयंतइतिद्वयोरिंद्रऋषिःइंद्रोदेवतामनोजवाइत्यस्याःसुपर्णोदेवतासमुद्रेइत्यस्यावज्रंयद्वाग्वदंतीतिद्वयोर्वाग्देवतात्रिष्टुप्षष्ठीजगतीसप्तम्याद्यास्तिस्रोनुष्टुभः ।

भूरिं ॥ प्रसुस्तोमंभरतवाजयंतऽइंद्रायसत्यंयदिंसत्यमस्ति । नेंद्रोऽअस्तीतिनेमंऽउत्वऽआहकईंददर्शकमभिष्टवाम ॥
अयमंस्मिजरितःपश्यंमेहविश्वाजातान्यभ्यंस्मिमह्ना । ऋतस्यंमाप्रदिशोवर्धयंत्यादर्दिरोभुवंनादर्दरीमि ॥ आयन्मा
वेनाऽअरुंहन्नृतस्यँऽएकमासीनंहर्यतस्यंपृष्ठे । मनंश्चिन्मेहृदऽआप्रत्यंवोचदचिक्रदन्छिशुंमंतःसखायः ॥ विश्वेत्ताते
सवंनेषुप्रवाच्यायाचकर्थमघवन्निंद्रसुन्वते । पारावतंयत्पुरुसंभृतंवस्वपावृंणोःशरभायऽऋषिबंधवे ॥ ४ ॥ प्रनूनंधा
वतापृथङ्नेहयोवोऽअवावरीत् । निषींवृत्रस्यमर्मणिवज्रमिंद्रोऽअपीपतत् ॥ मनोजवाऽअयंमानऽआयसीमंतरत्पुरं ।
दिवंसुपर्णोगत्वायसोमंवज्रिणऽआभंरत् ॥ समुद्रेऽअंतःशयतऽउद्नावज्रोऽअभीवृंतः । भरंत्यस्मैसंयतःपुरःप्रस्रवणा
बलिं+ ॥ यद्वाग्वदंत्यविचेतनानिराष्ट्रींदेवानांनिषसादमंद्रा । चतंस्रऽऊर्जंदुदुहेपयांसिक्कंस्विदस्याःपरमंजगाम ॥
देवींवाचंमजनयंतदेवास्तांविश्वरूपाःपशवोवदंति । सानोमंद्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु ॥ सखेविष्णोवि
तरंविक्रंमस्वद्यौर्देहिलोकंवज्रायविष्कभे । हनाववृत्रंरिणचावसिंधूनिंद्रस्ययंतुप्रसवेविसृष्टाः ॥ ५ ॥ (८।१०।८) ऋध

(८।१०।८) ऋधगित्थेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोजमदग्निर्ऋषिर्मित्रावरुणौदेवते पंचम्यामित्रावरुणादित्यादेवताःषष्ठयाआदि
त्याःसप्तम्यष्टम्योरश्विनौनवमीदशम्योर्वायुरेकादशीद्वादश्योःसूर्यस्त्रयोदश्याउषाश्चतुर्दश्याःपवमानस्ततोद्वयोर्गौर्बृहती द्वितीयाचतुर्थी-
षष्ठयष्टम्यःसतोबृहत्यःतृतीयागायत्र्यंत्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

गित्थासमर्त्यःशशमेदेवतातये । योनूनंमित्रावरुणावभिष्टयऽआचक्रेहव्यदातये ॥ वर्षिष्ठक्षत्राऽउरुचक्षसानरा
राजानादीर्घश्रुत्तंमा । ताबाहुतानदंसनारथर्यतःसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ प्रयोवांमित्रावरुणाजिरोदूतोऽअद्रवत् ।
अयःशीर्षामदेरघुः ॥ नयःसंपृच्छेनपुनर्हवींतवेनसंवादायरमंते । तस्मान्नोऽअद्यसमृतेरुरुष्यतंबाहुभ्यांनऽउरुष्यतं ॥
प्रमित्रायप्रार्यम्णेसंचथ्यंमृतावसो । वरूथ्यं१वरुणेछंद्यंवचःस्तोत्रंराजंसुगायत ॥ ६ ॥ तेहिन्विरेऽअरुणंजेन्यंवस्वे
कंपुत्रंतिसृणां । तेधामान्यमृतामर्त्यानामदंब्धाऽअभिचंक्षते ॥ आमेवचांस्युद्यंताद्युमत्तंमानिकर्त्वा । उभायातंना
सत्यासजोषंसाप्रतिंहव्यानिवीतये ॥ रातिंयद्वामरक्षसंहवांमहेयुवाभ्यांवाजिनीवसू । प्राचींहोत्रांप्रतिरंतावितंनरा
गृणानाजमदग्निना ॥ आनोयज्ञंदिविस्पृशंवायोयाहिसुमन्मंभिः । अंतःपवित्रऽउपरिश्रीणानो३यंशुक्रोऽअयामि
ते ॥ वेत्यध्वर्युःपथिभीरजिष्ठैःप्रतिहव्यानिवीतये । अधानियुत्वऽउभयंस्यनःपिबशुचिंसोमंगवाशिरं ॥ ७ ॥ बण्म
हाँऽअंसिसूर्यबळादित्यमहाँऽअंसि । महस्तेसतोमंहिमापंनस्यतेद्धादेवमहाँऽअंसि ॥ बट्सूर्यश्रवसामहाँऽअंसिसत्रा
देवमहाँऽअंसि । मह्नादेवानांमसुर्यःपुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यं ॥ इयंयानीच्यर्किणीरूपारोहिण्याकृता । चित्रेव
प्रत्यंदर्श्यायत्यं१तर्दशसुबाहुषु ॥ प्रजाहतिस्रोऽअत्यायमीयुन्यं१न्याऽअर्कमभितोविविश्रे । बृहद्धतस्थौभुवंनेष्वंतः
पवमानोहरितऽआविवेश ॥ मातारुद्राणांदुहितावसूनांस्वसादित्यानाममृतस्यनाभिः । प्रनुवोचंचिकितुषेजनाय

मागामनागामदितिंवधिष्ट ॥ वचोविदंवाचमुदीरयंतींविश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानां । देवींदेवेभ्यःपर्येयुषींगामा
मावृक्तमर्त्योदभ्रचेताः ॥ ८ ॥ (८।१०।९) त्वमग्नेबृहद्वयोदधासिदेवदाशुषे । कविर्गृहपतिर्युवा ॥ सनऽईळान
यासहदेवाँऽअग्नेदुवस्युवा । चिकिद्विभानवावह ॥ त्वयाहस्विद्युजावयंचोदिष्ठेनयविष्ठ्य । अभिष्मोवाजसातये ॥
और्वभृगुवच्छुचिमप्नवानवदाहुवे । अग्निंसमुद्रवाससं ॥ हुवेवातस्वनंकविंपर्जन्यक्रंद्यंसहः । अग्निं० ॥ ९ ॥ आस
वंसवितुर्यथाभगस्येवभुजिंहुवे । अग्निं० ॥ अग्निंवोवृधंतमध्वराणांपुरूतमं । अच्छानप्त्रेसहस्वते ॥ अयंयथानऽआ
भुवत्त्वष्टारूपेवतक्ष्या । अस्यक्रत्वायशस्वतः ॥ अयंविश्वाऽअभिश्रियोग्निर्देवेषुपत्यते । आवाजैरुपनोगमत् ॥ वि
श्वेषामिहस्तुहिहोतॄणांयशस्तमं । अग्निंयज्ञेषुपूर्व्यं ॥ १० ॥ शीरंपावकशोचिषंज्येष्ठोयोदमेष्वा । दीदायदीर्घश्रुत्त
मः ॥ तमर्वंतंनसानसिंगृणीहिविप्रशुष्मिणं । मित्रंनयातयज्जनं ॥ उपत्वाजामयोगिरोदेदिशतीर्हविष्कृतः । वायोर
नीकेऽअस्थिरन् ॥ यस्यत्रिधात्ववृतंबर्हिस्तस्थावसंदिनं । आपश्चिन्निदधापदं ॥ पदंदेवस्यमीळ्हुषोनाधृष्टाभिरूति
भिः । भद्रासूर्यऽइवोपदृक् ॥ ११ ॥ अग्नेघृतस्यधीतिभिस्तेपानोदेवशोचिषा । आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वाजनं

(८।१०।९) त्वमग्नइतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभार्गवःप्रयोगोग्निर्गायत्री । अस्मिन्सूक्तेएतऋषयोविकल्प्यंते—बार्हस्पत्योग्निःपावकः
यद्वासहसःपुत्रौगृहपतियविष्ठौअनयोरन्यतरोवा) ।

तमातरःकविंदेवासोऽअंगिरः । हव्यवाहममर्त्यं ॥ प्रचेतसंत्वाकवेग्नेदूतंवरेण्यं । हव्यवाहंनिषेदिरे ॥ नहिमेऽअ
स्त्यघ्न्यानस्वधितिर्वनन्वति । अथैतादृग्भरामिते ॥ यदग्नेकानिकानिचिदातेदारूणिदध्मसि । ताजुषस्वयविष्ठ्य ॥
यदत्त्युपजिह्विकायद्वम्रोऽअतिसर्पति । सर्वंतदस्तुतेघृतं ॥ अग्निमिंधानोमनसाधियंसचेतमर्त्यः । अग्निमीधेवि
वस्वभिः ॥ १२ ॥ (८।१०।१०) अदर्शिगातुवित्तमोयस्मिन्व्रतान्यादधुः । उपोषुजातमार्यस्यवर्धनमग्निंनक्षंतनो
गिरः ॥ प्रदैवोदासोऽअग्निर्देवाँऽअच्छानमज्मना । अनुमातरंपृथिवींविवावृतेतस्थौनाकस्यसानवि ॥ यस्माद्रेजंतकृ
ष्टयश्चर्कृत्यानिकृण्वतः । सहस्रसांमेधसाताविवत्मनाग्निंधीभिःसपर्यत ॥ प्रयंरायेनिनीषसिमर्तोयस्तेवसोदाशत् ।
सवीरंधत्तेऽअग्नऽउक्थशंसिनंत्मनासहस्रपोषिणं ॥ सदृह्ळेचिदभितृणत्तिवाजमर्वतासधत्तेऽअक्षितिश्रवः । त्वेदेवत्रा
सदापुरूवसोविश्वावामानिधीमहि ॥ १३ ॥ योविश्वादयतेवसुहोतामंद्रोजनानां । मधोर्नपात्राप्रथमान्यस्मैप्रस्तोमा
यंत्यग्नये ॥ अश्वंनगीर्भीरथ्यंसुदानवोमर्मृज्यंतेदेवयवः । उभेतोकेतनयेदस्मविश्पतेपर्षिराधोमघोनां ॥ प्रमंहिष्ठाय
गायतऽऋताव्नेबृहतेशुक्रशोचिषे । उपस्तुतासोऽअग्नये ॥ आवंसतेमघवावीरवद्यशःसमिद्धोद्युम्न्याहुतः । कुविन्नोऽ

(८।१०।१०) अदर्शीतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वःसोभरिरग्निरंत्यायाअग्नामरुतोबृहतीपंचमीविराड्रूपासप्तम्याद्ययुजःसतोबृहत्यो
ऽष्टम्यादियुजःक्रमेणककुब्ह्रसीयसीककुबनुष्टुभः ।

अस्यसुमतिर्नवीयस्यच्छावाजेभिरागमत् ॥ प्रेष्ठमुप्रियाणांस्तुह्यासावातिथिं । अग्निंरथानांयमं ॥ १४ ॥ उदितायो
निदितावेदितावस्वायज्ञियोववर्तति । दुष्टरायस्यप्रवणेनोर्मयोधियावाजंसिषासतः ॥ मानोहृणीतामतिथिर्वसुरग्निः
पुरुप्रशस्तऽएषः । यःसुहोतास्वध्वरः+ ॥ मोतेरिषन्येऽअच्छोक्तिभिर्वसोग्नेकेभिश्चिद्देवैः । कीरिश्चिद्धित्वामीट्टेदूत्यां
यरातहव्यःस्वध्वरः+ ॥ आग्नेयाहिमरुत्सखारुद्रेभिःसोमपीतये । सोभर्याऽउपसुष्टुतिंमादयस्वस्वर्णरे ॥ १५ ॥ ॥
(इतिप्रागाथमष्टमंमंडलंअत्रसूक्तानि ९२) ॥ (९।१।१) स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसु
तः+ ॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहतं । द्रुणासधस्थमासदत् ॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहन्तमः । पर्षि
राधोमघोनाम् ॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांवीतिमंधसा । अभिवाजमुतश्रवः ॥ त्वामच्छाचरामसितदिदर्थंदिवेदिवे ।
इंदोत्वेनऽआशसः ॥ १६ ॥ पुनातितेपरिस्रुतंसोमंसूर्यस्यदुहिता । वारेणशश्वतातना ॥ तमीमण्वीःसमर्यऽआगृ
भ्णंतियोषणोदश । स्वसारःपार्येदिवि+ ॥ तमींहिन्वंत्यग्रुवोधमंतिबाकुरंदृतिं । त्रिधातुवारणंमधु ॥ अभी३मम
घ्न्याऽउतश्रीणंतिधेनवःशिशुं । सोममिंद्रायपातवे ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाविश्वावृत्राणिजिघ्नते । शूरोमघाचमंह

पावमानेनवमेमंडलेसप्तानुवाकाःतत्रप्रथमेनुवाकेचतुर्विंशतिसूक्तानि (९।१।१) स्वादिष्ठयेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोमधुच्छंदाः
पवमानसोमोगायत्री ।

ते ॥ १७ ॥ (९।१।२) पवस्वदेववीरतिपवित्रंसोमरंह्या । इंद्रमिंदोवृषाविश ॥ आवच्यस्वमहिप्सरोवृषेंदोद्युम्नव
त्तमः । आयोनिंधर्णसिःसदः ॥ अधुक्षतप्रियंमधुधारासुतस्यवेधसः । अपोवसिष्टसुक्रतुः ॥ महांतंत्वामहीरन्वापो
ऽअर्षंतिसिंधवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ समुद्रोऽअप्सुमामृजेविष्टंभोधरुणोदिवः । सोमःपवित्रेऽअस्मयुः+ ॥ १८ ॥
अचिक्रदद्वृषाहरिर्महान्मित्रोनदर्शतः । संसूर्येणरोचते ॥ गिरस्तऽइंदऽओजसामर्मृज्यंतेऽअपस्युवः । याभिर्मदाय
शुंभसे ॥ तंत्वामदायघृष्वयऽउलोककृत्नुमीमहे । तवप्रशस्तयोमहीः+ ॥ अस्मभ्यमिंदविंद्रयुर्मध्वःपवस्वधारया ।
पर्जन्योवृष्टिमाँऽइव ॥ गोषाऽइंदोनृषाऽअस्यश्वसावाजसाऽउत । आत्मायज्ञस्यपूर्व्यः+ ॥ १९ ॥ (९।१।३) एष
देवोऽअमर्त्यःपर्णवीरिवदीयति । अभिद्रोणान्यासदं ॥ एषदेवोविपाकृतोतिह्वरांसिधावति । पवमानोऽअदाभ्यः ॥
एषदेवोविपन्युभिःपवमानऽऋतायुभिः । हरिर्वाजायमृज्यते ॥ एषविश्वानिवार्याशूरोयन्निवसत्वभिः । पवमानःसि
षासति ॥ एषदेवोरथर्यतिपवमानोदशस्यति । आविष्कृणोतिवग्वनुं+ ॥ २० ॥ एषविप्रैरभिष्टुतोपोदेवोविगाहते ।
दधद्रत्नानिदाशुषे ॥ एषदिवंविधावतितिरोरजांसिधारया । पवमानःकनिक्रदत् ॥ एषदिवंव्यासरत्तिरोरजांस्यस्पृ

(९।१।२) पवस्वेतिदशर्चस्यसूक्तस्यकाण्वोमेधातिथिःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।३) एषदेवइतिदशर्चस्यसूक्तस्याजीगर्तिः
शुनःशेपःसकृत्रिमोवैश्वामित्रोदेवरातःपवमानसोमोगायत्री ।

तः । पवमानःस्वध्वरः+ ॥ एषप्रत्नेनजन्मनादेवोदेवेभ्यःसुतः । हरिःपवित्रेऽअर्षति ॥ एषऽउस्यपुरुव्रतोजज्ञानोज
नयन्निषः । धारयापवतेसुतः+ ॥ २१ ॥ (९।१।४) सनाचसोमजेषिचपवमानमहिश्रवः । अथानोवस्यसस्कृ
धि ॥ सनाज्योतिःसनास्व१र्विश्वाचसोमसौभगा । अथा० ॥ सनादक्षमुतक्रतुमपसोममृधोजहि । अथा० ॥ पवी
तारःपुनीतनसोममिंद्रायपातवे । अथा० ॥ त्वंसूर्येनऽआभजतवक्रत्वातवोतिभिः । अथा० ॥ २२ ॥ तवक्रत्वात
वोतिभिर्ज्योक्पश्येमसूर्यं । अथा० ॥ अभ्यर्षस्वायुधसोमद्विबर्हसंरयिं । अथा० ॥ अभ्य१र्षानपच्युतोरयिंसमत्सु
सासहिः । अथा० ॥ त्वांयज्ञैरवीवृधन्पवमानविधर्मणि । अथा० ॥ रयिंनश्चित्रमश्विनमिंदोविश्वायुमाभर । अ
था० ॥ २३ ॥ (९।१।५) समिद्धोविश्वतस्पतिःपवमानोविराजति । प्रीणन्वृषाकनिक्रदत् ॥ तनूनपात्पवमानः
शृंगेशिशानोऽअर्षति । अंतरिक्षेणरारजत् ॥ ईळेन्यःपवमानोरयिर्विराजतिद्युमान् । मधोर्धाराभिरोजसा ॥ बर्हिः
प्राचीनमोजसापवमानस्तृणन्हरिः । देवेषुदेवऽईयते ॥ उदातैर्जिहतेबृहद्द्वारोदेवीर्हिरण्ययीः । पवमानेनसुष्टु

(९।१।४) सनाचेतिदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।५) समिद्धइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःक्रमेणेध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौतिस्रोदेव्यःसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयोगायत्री-अंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः । (इतआरभ्यविंशतिसूक्तेषुकाश्यपोदेवलोऽसितेनसहविकल्पते) ।

ताः ॥ २४ ॥ सुशिल्पेबृहतीमहीपवमानोवृषण्यति । नक्तोषासानदर्शते+ ॥ उभादेवानृचक्षसाहोतारादैव्याहुवे । पव
मानऽइंद्रोवृषा ॥ भारतीपवमानस्यसरस्वतीळामही । इमंनोयज्ञमागमन्तिस्रोदेवीःसुपेशसः ॥ त्वष्टारमग्रजांगोपां
पुरोयावानमाहुवे । इंदुरिंद्रोवृषाहरिःपवमानःप्रजापतिः ॥ वनस्पतिंपवमानमध्वासमंङ्धिधारया । सहस्रवल्शंहरिं
तंभ्राजमानंहिरण्ययं ॥ विश्वेदेवाःस्वाहाकृतिंपवमानस्यागत । वायुर्बृहस्पतिःसूर्योग्निरिंद्रःसजोषसः ॥ २५ ॥
(९।१।६) मंद्रयासोमधारयावृषापवस्वदेवयुः । अव्योवारेष्वस्मयुः+ ॥ अभित्यंमद्यंमदमिंदविंद्रऽइतिक्षर । अ
भिवाजिनोऽअर्वतः ॥ अभित्यंपूर्व्यंमदंसुवानोऽअर्षपवित्रऽआ । अभिवाजमुतश्रवः ॥ अनुद्रप्सासऽइंदवऽआपो
नप्रवतासरन् । पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ यमत्यमिववाजिनंमृजंतियोषणोदश । वनेक्रीळंतमत्यविं ॥ २६ ॥ तंगोभि
र्वृषणंरसंमदायदेववीतये । सुतंभरायसंसृज ॥ देवोदेवायधारयेंद्रायपवतेसुतः । पयोयदस्यपीपयत् ॥ आत्मायज्ञ
स्यरंह्यासुष्वाणःपवतेसुतः । प्रत्नंनिपातिकाव्यं ॥ एवापुनानऽइंद्रयुर्मदंमदिष्ठवीतये । गुहाचिद्दधिषेगिरः ॥ २७ ॥
(९।१।७) असृग्रमिंदवःपथाधर्मन्नृतस्यसुश्रियः । विदानाऽअस्ययोजनं ॥ प्रधारामध्वोऽअग्रियोमहीरपोविगाह

(९।१।६) मंद्रयेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।७) असृग्रमितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोऽसितःपवमानसोमोगायत्री ।

ते । हविर्हविष्षुवंद्यः ॥ प्रयुजोवाचोऽअग्रियोवृषावचक्रदद्वने । सद्माभिसत्योऽअध्वरः+ ॥ परियत्काव्याकविर्नृ
म्णावसानोऽअर्षति । स्वर्वाजीसिषासति ॥ पवमानोऽअभिस्पृधोविशोराजेवसीदति । यदीमृण्वंतिवेधसः ॥ २८ ॥
अव्योवारेपरिप्रियोहरिर्वनेषुसीदति । रेभोवनुष्यतेमती+ ॥ सवायुमिंद्रमश्विनासाकंमदेनगच्छति । रणायोऽअस्य
धर्मभिः ॥ आमित्रावरुणाभगंमध्वःपवंतऽऊर्मयः । विदानाऽअस्यशक्मभिः ॥ अस्मभ्यँरोदसीरयिंमध्वोवाजस्य
सातये । श्रवोवसूनिसंजितं ॥ २९ ॥ (९।१।८) एतेसोमाऽअभिप्रियमिंद्रस्यकाममक्षरन् । वर्धंतोऽअस्यवी
र्यं* ॥ पुनानासश्चमूषदोगच्छंतोवायुमश्विना । तेनोधांतुसुवीर्यं ॥ इंद्रस्यसोमराधसेपुनानोहार्दिचोदय । ऋतस्य
योनिमासदं ॥ मृजंतित्वादशक्षिपोहिन्वंतिसप्तधीतयः । अनुविप्राऽअमादिषुः ॥ देवेभ्यस्त्वामदायकंसृजानमति
मेष्यः । संगोभिर्वासयामसि ॥ ३० ॥ पुनानःकलशेष्वावस्त्राण्यरुषोहरिः । परिगव्यान्यव्यत ॥ मघोनऽआपव
स्वनोजहिविश्वाऽअपद्विषः । इंदोसखायमाविश ॥ वृष्टिंदिवःपरिस्रवद्युम्नंपृथिव्याऽअधि । सहोनःसोमपृत्सुधाः ॥
नृचक्षसंत्वावयमिंद्रपीतंस्वर्विदं । भक्षीमहिप्रजामिषं ॥ ३१ ॥ (९।१।९) परिप्रियादिवःकविर्वयांसिनप्त्योर्हि
तः । सुवानोयातिकविक्रतुः ॥ प्रप्रक्षयायपन्यसेजनायजुष्टोऽअद्रुहे । वीत्यर्षचनिष्ठया ॥ ससूनुर्मातराशुचिर्जातो

(९।१।९) एतेसोमाइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।९) परिप्रियेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमान

जातेऽअरोचयत् । महान्महीऽऋतावृधा ॥ ससप्तधीतिभिर्हितोनद्योऽअजिन्वदद्रुहः । याऽएकमक्षिवावृधुः+ ॥
ताऽअभिसंतमस्तृतंमहेयुवानमादधुः । इंदुमिंद्रतवव्रते+ ॥ ३२ ॥ अभिवह्निरमर्त्यःसप्तपश्यतिवावहिः । क्रिविर्दे
वीरतर्पयत् ॥ अवाकल्पेषुनःपुमस्तमांसिसोमयोध्या । तानिपुनानजंघनः ॥ नूनव्यसेनवीयसेसूक्तायसाधयापथः ।
प्रत्नवद्रोचयारुचः ॥ पवमानमहिश्रवोगामश्वंरासिवीरवत् । सनामेधांसनास्वः* ॥ ३३ ॥ (९।१।१० ॥ प्रस्वा
नासोरथाऽइवार्वंतोनश्रवस्यवः । सोमासोरायेऽअक्रमुः ॥ हिन्वानासोरथाऽइवदधन्विरेगभस्त्योः । भरासःकारि
णामिव ॥ राजानोनप्रशस्तिभिःसोमासोगोभिरंजते । यज्ञोनसप्तधातृभिः ॥ परिसुवानासऽइंदवोमदायबर्हणागि
रा । सुताऽअर्षंतिधारया ॥ आपानासोविवस्वतोजनंतऽउषसोभगं । सूराऽअण्वंवितन्वते ॥ ३४ ॥ अपद्वारामती
नांप्रत्नाऽऋण्वंतिकारवः । वृष्णोहरसऽआयवः ॥ समीचीनासऽआसतेहोतारःसप्तजामयः । पदमेकस्यपिप्रतः ॥ ना
भानाभिनऽआददेचक्षुश्चित्सूर्येसचा । कवेरपत्यमादुहे ॥ अभिप्रियादिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहाहितं । सूरःपश्यतिचक्षसा
॥ ३५ ॥ (९।१।११) उपास्मैगायतानरःपवमानायेंदवे । अभिदेवाँऽइयक्षते ॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणोऽअशि

सोमोगायत्री । (९।१।१०) प्रस्वानासइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।११) उपास्माइति
नवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ।

श्रयुः । देवंदेवायदेवयु+ ॥ सनःपवस्वशंगवेशंजनायशमर्वते । शंराजन्नोषधीभ्यः ॥ बभ्रवेनुस्वतवसेरुणायदिविस्पृशे । सोमायगाथमर्चत ॥ हस्तच्युतेभिरद्रिभिःसुतंसोमंपुनीतन । मधावाधावतामधु ॥ ३६ ॥ नमसेदुपसीदत दध्नेदभिश्रीणीतन । इंदुमिंद्रेदधातन ॥ अमित्रहाविचर्षणिःपवस्वसोमशंगवे । देवेभ्योऽअनुकामकृत्+ ॥ इंद्रायसोमपातवेमदायपरिषिच्यसे । मनश्चिन्मनसस्पतिः ॥ पवमानसुवीर्यंरयिंसोमरिरीहिनः । इंदविंद्रेणनोयुजा+ ॥ ३७ ॥ (९।११२) सोमाऽअसृग्रमिंदवःसुताऽऋतस्यसादने । इंद्रायमधुमत्तमाः ॥ अभिविप्राऽअनूषतगावोवत्संनमातरः । इंद्रंसोमस्यपीतये ॥ मदच्युत्क्षेतिसादनेसिंधोरूर्माविपश्चित् । सोमोगौरीऽअधिश्रितः+ ॥ दिवोनाभाविचक्षणोव्योवारेमहीयते । सोमोयःसुक्रतुःकविः+ ॥ यःसोमःकलशेष्वाँऽअंतःपवित्रऽआहितः । तमिंदुःपरिषस्वजे ॥ ३८ ॥ प्रवाचमिंदुरिष्यतिसमुद्रस्याधिविष्टपि । जिन्वन्कोशंमधुश्चुतं ॥ नित्यस्तोत्रोवनस्पतिर्धीनामंतःसबर्दुघः । हिन्वानोमानुषायुगा+ ॥ अभिप्रियादिवस्पदासोमोहिन्वानोऽअर्षति । विप्रस्यधारयाकविः+ ॥ आपवमानधारयरयिंसहस्रवर्चसं । अस्मेऽइंदोस्वाभुवं ॥ ३९ ॥ इतिषष्ठाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥

(९।११२) सोमाअसृग्रमितिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ।

सप्तचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३९ सूक्तानि १८ ऋचः १९८ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.२७ सुपर्णाय.१ वज्राय.१ वाचे.२ इंद्राये. मित्रावरुणाभ्या.४ मित्रावरुणादित्येभ्य. आदित्येभ्य. अश्विभ्या.२ वायव.२ सूर्याये.२ उषस. पवमानाये. गवइ०२ अग्नय.३५ अग्नामरुद्भ्य. पवमानायसोमाये.४० समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वार्भ्य. उषासानक्ताभ्या. दैविभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. पवमानायसोमाये.६३ ॥ इतिषष्ठेसप्तमः ॥

सोमःपरिप्राष्टावेषधियाप्रतेप्रनिम्नेनेवपरिसुवानःसस्रंयत्सोमप्रकविरेतेधावन्त्येतेसोमासःसोमाअसृग्रंप्रसोमासःपवस्वषट्दृह्ळच्युतंआगस्त्यंस्तममृक्षंतेध्मवाहोदार्ढच्युतंएषकविर्नृमेधंएषवाजीप्रियमेधःप्रास्यनृमेधःप्रधाराबिंदुःप्रसोमासोगोतमःप्रसोमासःश्यावाश्वःप्रसोमासस्त्रितःप्रसुवानआनःपवस्वप्रभूवसुरसर्जिससुतोरहूगणएषउस्यआशुरर्षबृहन्मतिःपुनानःप्रयेगावोमेध्यातिथिर्जनयन्योअत्यइव ॥ ८ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।११३) सोमःपुनानोऽअर्षतिसहस्रधारोऽअत्यविः । वायोरिंद्रस्यनिष्कृतं+ ॥ पवमानमवस्यवोविप्रमभिप्रगायत । सुष्वाणंदेववीतये ॥ पवंतेवाजसातयेसोमाःसहस्रपाजसः । गृणानादेववीतये ॥ उतनोवाजसातयेपवस्वबृहतीरिषः । द्युमदिंदोसुवीर्यं ॥ तेनःसहस्रिणंरयिंपवंतामासुवीर्यं । सुवानादेवासऽइंदवः ॥

(९।११३) सोमःपुनानइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोऽसितःपवमानसोमोगायत्री ।

॥ १ ॥ अत्या॑हि॒याना॒नहे॒तृभि॒रसृ॑ग्रं॒वाज॑सातये । विवा॑र॒मव्य॑मा॒शवः॑ ॥ वा॒श्राऽअ॑र्ष॒ंतींद॑वो॒भिव॒त्सं॑नधे॒नवः॑ । द॒ध॒न्वि॒रे॒गभ॑स्त्योः ॥ जुष्ट॒ऽइंद्रा॑यमत्स॒रःपव॑मान॒कनि॑क्रदत् । विश्वा॒ऽअप॒द्विषो॑जहि ॥ अ॒प॒घ्नंतो॒ऽअरा॑व्णः॒पव॑मानाः स्व॒र्दृशः॑ । योना॑वृ॒तस्य॑सीदत ॥ २ ॥ (९।१।१४) परि॒प्रासि॑ष्यदत्क॒विःसिंधो॑रू॒र्मावधि॑श्रि॒तः । का॒रंबिभ्र॑त्पुरु॒स्पृहं॑ ॥ गि॒रायदी॒सबं॑धवः॒पंच॒व्राता॒ऽअप॒स्यवः॑ । प॒रि॒ष्कृ॒ण्वंति॒धर्ण॒सिं+ ॥ आद॑स्यशु॒ष्मिणो॒रसे॒विश्वे॑दे॒वाऽअ॑मत्सत । यदी॒गोभि॑र्व॒सा॒यते॑ ॥ नि॒रि॒णानो॒विधा॑वति॒जह॒च्छर्या॑णि॒तान्वा॑ । अत्रा॒सं॑जि॒घ्रते॑यु॒जा+ ॥ न॒प्तीभि॒र्यो॑वि॒वस्व॑तःशु॒भ्रोनमा॑मृ॒जे॒युवा॑ । गाःकृ॒ण्वानो॒ननि॒र्णिजं॑ ॥ ३ ॥ अति॑श्रि॒तीति॑र॒श्चता॑ग॒व्याजि॑गा॒त्यण्व्या॑ । व॒ग्नुमि॑यर्ति॒यंवि॒दे+ ॥ अ॒भिक्षि॒पःसम॑ग्मतम॒र्जयं॑तीरि॒षस्पतिं॑ । पृ॒ष्ठागृ॒भ्णत॒वाजिनः॑ ॥ परि॑दि॒व्यानि॒मर्मृ॑श॒द्विश्वा॑निसोम॒पार्थि॑वा । वसू॑नियाह्यस्म॒युः+ ॥ ४ ॥ (९।१।१५) ए॒षधि॒याया॒त्यण्व्या॒शूरो॒रथे॑भिरा॒शुभिः॑ । गच्छ॒न्निंद्र॑स्यनिष्कृ॒तं+ ॥ ए॒षपु॒रुधि॑याय॒तेबृ॑ह॒तेदे॒वता॑तये । यत्रा॒मृता॑स॒ऽआस॑ते ॥ ए॒षहि॒तोविनी॑यतें॒तःशु॒भ्राव॑ताप॒था । यदी॑तुं॒जंति॒भूर्ण॑यः ॥ ए॒षशृंगा॑णि॒दोधु॑व॒च्छिशी॑तेयू॒थ्यो॒३॒वृषा॑ । नृ॒म्णाद॒धान॒ऽओज॑सा ॥ ए॒षरु॒क्मिभि॑रीयते॒वाजी॑शु॒भ्रेभि॑रं॒शुभिः॑ । पति॒ःसिंधू॑नां॒भव॑न् ॥ ए॒षवसू॑निपिब्द॒नापरु॑षाययि॒वाँऽअति॑ । अव॒शादे॑षुगच्छति ॥ ए॒तंमृ॑जंति॒मर्ज्य॒मुप॒द्रोणे॑ष्वा॒यवः॑ । प्र॒च॒क्रा॒णंम॒हीरिषः॑ ॥ ए॒तमु॒त्यंद॒शक्षिपो॑मृ॒जंति॑स॒प्तधी॑तयः । स्वा॒यु॒धंम॒दिंत॑मं ॥ ५ ॥ (९।१।१६) प्रते॒सो॒तार॒ऽओण्यो॒३॒रसं॒मदा॑य॒घृष्व॑ये । सर्गो॒नत॒क्त्येत॑शः ॥ क्रत्वा॒दक्ष॑स्यर॒थ्य॑म॒पोवसा॑न॒मंध॑सा । गो॒षामण्वे॑षुसश्चिम ॥ अन॑प्तम॒प्सुदु॒ष्टरं॒सोमं॑प॒वित्र॒ऽआसृ॑ज । पुनी॒हींद्रा॑य॒पात॑वे ॥ प्रपु॑ना॒नस्य॒चेत॑सा॒सोमः॑प॒वित्रे॒ऽअर्ष॑ति । क्रत्वा॑स॒धस्थ॒मास॑दत्+ ॥ प्रत्वा॒नमो॑भि॒रिंद॑व॒ऽइंद्र॒सोमा॑ऽअसृक्षत । म॒हेभरा॑यका॒रिणः॑ ॥ पु॒ना॒नोरू॒पे॒ऽअ॒व्यये॒विश्वा॒ऽअर्ष॑न्न॒भिश्रियः॑ । शूरो॒नगोषु॑तिष्ठति ॥ दि॒वोनसानु॑पि॒प्युषी॒धारा॑सु॒तस्य॑वे॒धसः॑ । वृथा॑प॒वित्रे॒ऽअर्ष॑ति ॥ त्वंसो॑मविप॒श्चितं॒तना॑पुना॒नऽआ॒युषु॑ । अव्यो॒वारं॒विधा॑वसि ॥ ६ ॥ (९।१।१७) प्रनि॒म्नेने॑व॒सिंध॑वो॒घ्नंतो॑वृ॒त्राणि॒भूर्ण॑यः । सोमा॑ऽअसृग्र॒मा॒शवः॑ ॥ अ॒भिसु॑वा॒नास॒ऽइंद॑वोवृ॒ष्टयः॑पृथि॒वीमि॑व । इंद्रं॒सोमा॑सोऽअक्षरन् ॥ अत्यू॒र्मिर्म॑त्स॒रोमदः॒सोमः॑प॒वित्रे॒ऽअर्ष॑ति । वि॒घ्नन्रक्षां॑सिदेव॒युः+ ॥ आक॒लशे॑षुधावतिप॒वित्रे॒परि॑षिच्यते । उ॒क्थैर्य॒ज्ञेषु॑वर्धते ॥ अति॒त्रीसो॑मरोच॒नारोह॒न्नभ्रा॑जसे॒दिवं॑ । इ॒ष्णन्त्सूर्यं॒नचो॑दयः ॥ अ॒भिविप्रा॑ऽअनूषतमू॒र्धन्य॒ज्ञस्य॑का॒रवः॑ । दधा॑ना॒श्चक्ष॑सिप्रि॒यं+ ॥ तमु॑त्वा॒वा॒जिनं॒नरो॑धी॒भिर्विप्रा॑ऽअव॒स्यवः॑ । मृ॒जंति॑दे॒वता॑तये ॥ मधो॒र्धारा॑मनु॒क्षर॑ती॒व्रःस॒धस्थ॒मास॑दः । चारु॑रृ॒ताय॑पी॒तये॑ ॥ ७ ॥

(९।१।१४) परिप्रेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१५) एषधियेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१६) प्रतेसोतारइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१७) प्रनिम्नेनेवेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ।

(९।१।१८) परि॑सुवा॒नोगि॑रि॒ष्ठाःप॒वित्रे॒सोमो॑ऽअक्षाः । मदे॑षुसर्व॒धाऽअ॑सि ॥ त्वंविप्र॒स्त्वंक॒विर्मधु॒प्रजा॒तमंध॑सः ।
मदे॑षु० ॥ तव॒विश्वे॑स॒जोष॑सोदे॒वासः॑पी॒तिमा॑शत । मदे॑षु० ॥ आयोविश्वा॑नि॒वार्या॒वसू॑नि॒हस्त॑योर्द॒धे । मदे॑षु० ॥
यऽइ॒मेरोद॑सीम॒हीसंमा॒तरे॑व॒दोह॑ते । मदे॑षु० ॥ परि॒योरोद॑सीऽउ॒भेस॒द्योवाजे॑भि॒रर्ष॑ति । मदे॑षु० ॥ सशु॒ष्मीक॒लशे॒
ष्वापु॑ना॒नोऽअ॑चिक्रदत् । मदे॑षु० ॥ ८ ॥ (९।१।१९) यत्सो॑मचि॒त्रमु॒क्थ्यं॑दि॒व्यंपार्थि॑वं॒वसु॑ । तन्नः॑पुना॒नऽआ
भ॑र ॥ यु॒वंहिस्थः॑स्व॑र्पती॒ऽइंद्र॑श्चसोम॒गोप॑ती । ई॒शा॒नापि॑प्यतं॒धियः॑ ॥ वृषा॑पुना॒नऽआ॒युषु॑स्त॒नय॒न्नधि॑ब॒र्हिषि॑ । हरिः॒
सन्योनि॒मास॑दत् ॥ अवा॑वशंतधी॒त॑यो॒वृष॒भस्याधि॒रेत॑सि । सू॒नोर्व॒त्सस्य॑मा॒तरः॑ ॥ कु॒विद्वृ॑ष॒ण्यंती॑भ्यःपुना॒नोगर्भ॑मा॒
दध॑त् । याःशु॒क्रंदु॑ह॒तेपयः॑ ॥ उप॑शिक्षापत॒स्थुषो॑भि॒यस॒माधे॑हि॒शत्रु॑षु । पव॑मानवि॒दार॒यिं+ ॥ निशत्रोः॑सोम॒वृष्ण्यं॒
निशुष्मं॒निव॑यस्तिर । दू॒रेवा॑स॒तोऽअंति॑वा ॥ ९ ॥ (९।१।२०) प्रक॒विर्दे॒ववी॑त॒येव्यो॒वारे॑भिरर्षति । सा॒ह्वान्विश्वा॑
ऽअ॒भिस्पृधः॑ ॥ सहि॒ष्मा॑जरि॒तृभ्य॒ऽआवाजं॒गोम॑त॒मिन्व॑ति । पव॑मानःसह॒स्रिणं॑ ॥ परि॒विश्वा॑नि॒चेत॑सामृ॒शसे॒पव॑से
म॒ती । सनः॑सोम॒श्रवो॑विदः ॥ अ॒भ्यर्ष॑बृ॒हद्यशो॒मघ॑वद्भ्योध्रु॒वंर॒यिं । इषं॑स्तो॒तृभ्य॒ऽआभ॑र ॥ त्वंराजे॑वसुव्र॒तोगिरः॑सो॒मा

(९।१।१८) परिसुवानइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।१९) यत्सोमेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्य काश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।२०) प्रकविरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ।

वि॒वे॑शिथ । पु॒ना॒नोव॑ह्नेऽअद्भुत ॥ सवह्नि॑र॒प्सुदु॒ष्टरो॑मृ॒ज्यमा॑नो॒गभ॑स्त्योः । सोम॑श्च॒मूषु॑सीदति ॥ क्री॒ळुर्म॒खोनमं॑ह॒युःप॒
वि॒त्रं॑सोमगच्छसि । दध॑त्स्तो॒त्रेसु॒वीर्यं॑ ॥ १० ॥ (९।१।२१) ए॒तेधा॑वं॒तींद॑वः॒सोमा॒ऽइंद्रा॑य॒घृष्व॑यः । म॒त्स॒रासः॑
स्व॒र्विदः॑ ॥ प्र॒वृ॒ण्वंतो॑ऽअ॒भियु॒जःसुष्व॑येवरि॒वोविदः॑ । स्व॒यंस्तो॒त्रेव॑य॒स्कृतः॑ ॥ वृ॒थाक्री॑ळं॒त॒ऽइंद॑वःस॒धस्थ॑म॒भ्येक॒मित् ।
सिंधो॑रू॒र्माव्य॑क्षरन् ॥ ए॒तेविश्वा॑नि॒वार्या॒पव॑मानासऽआशत । हि॒तानसप्त॑यो॒रथे॑ ॥ आस्मि॑न्पि॒शंग॑मिंद॒वोद॑धा॑तावे॒
नमा॒दिशे॑ । योऽअ॒स्मभ्य॒मरा॑वा ॥ ऋ॒भुर्नरथ्यं॒नवं॒दधा॑ता॒केत॑मा॒दिशे॑ । शु॒क्राःप॑वध्व॒मर्ण॑सा ॥ ए॒तऽउ॒त्येऽअ॑वीवश॒
न्काष्ठां॑वा॒जिनो॑ऽअक्रत । स॒तःप्रासा॑विषुर्म॒तिं+ ॥ ११ ॥ (९।१।२२) ए॒तेसोमा॑सऽआ॒शवो॒रथा॑ऽइव॒प्रवा॒जिनः॑ ।
सर्गाः॑सृ॒ष्टाऽअ॑हेषत ॥ ए॒तेवाता॑ऽइवो॒रवः॑प॒र्जन्य॑स्येववृ॒ष्टयः॑ । अ॒ग्नेरि॑वभ्र॒मावृथा॑ ॥ ए॒तेपू॒ता॑विप॒श्चितः॒सोमा॑सो॒द
ध्या॑शिरः । वि॒पाव्या॑नशु॒र्धियः॑ ॥ ए॒तेमृ॒ष्टाऽअम॑र्त्याःसस॒वांसो॒नश॑श्रमुः । इयक्षं॑तःप॒थोरजः॑ ॥ ए॒तेपृ॒ष्ठानि॒रोद॑सोर्वि॒
प्र॒यंतो॒व्या॑नशुः । उ॒तेदमु॑त्त॒मंरजः॑ ॥ तंतुं॑तन्वा॒नमु॑त्त॒मम॑नु॒प्रव॑तऽआशत । उ॒तेदमु॑त्त॒माय्यं॑ ॥ त्वंसो॑मप॒णिभ्य॒ऽआ
वसु॒गव्या॑निधारयः । त॒तंतंतु॑मचिक्रदः ॥ १२ ॥ (९।१।२३) सोमा॑ऽअसृग्रमा॒शवो॒मधो॒र्मद॑स्य॒धार॑या । अ॒भिवि

(९।१।२१) एतेधावंतीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।२२) एतेसोमासइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्य काश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री । (९।१।२३) सोमाअसृग्रमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ।

श्वानिकाव्या ॥ अनुप्रत्नासऽआयवःपदंनवीयोऽअक्रमुः । रुचेजनंतसूर्यं ॥ आपवमाननोभरार्योऽअदाशुषोगयं ।
कृधिप्रजावतीरिषः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवंतेमद्यंमदं । अभिकोशंमधुश्चुतं ॥ सोमोऽअर्षतिधर्णसिर्दधानऽइंद्रि
यंरसं । सुवीरोऽअभिशस्तिपाः+ ॥ इंद्रायसोमपवसेदेवेभ्यःसधमाद्यः । इंदोवाजंसिषाससि ॥ अस्यपीत्वामदाना
मिंद्रोवृत्राण्यप्रति । जघानजघनच्चनु+ ॥ १३ ॥ (९।१।२४) प्रसोमासोऽअधन्विषुःपवमानासऽइंदवः । श्रीणा
नाऽअप्सुमृंजत ॥ अभिगावोऽअधन्विषुरापोनप्रवतायतीः । पुनानाऽइंद्रमाशत ॥ प्रपवमानधन्वसिसोमेंद्रायपा
तवे । नृभिर्यतोविनीयसे ॥ त्वंसोमनृमादनःपवस्वचर्षणीसहे । सस्निर्योऽअनुमाद्यः ॥ इंदोयदद्रिभिःसुतःपवित्रं
परिधावसि । अरमिंद्रस्यधाम्ने ॥ पवस्ववृत्रहन्तमोक्थेभिरनुमाद्यः । शुचिःपावकोऽअद्भुतः ॥ शुचिःपावकऽउच्य
तेसोमःसुतस्यमध्वः । देवावीरघशंसहा+ ॥ १४ ॥ (९।२।१) पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेहरे । मरुद्भ्योवाय
वेमदः ॥ पवमानधियाहितो३भियोनिंकनिक्रदत् । धर्मणावायुमाविश ॥ संदेवैःशोभतेवृषाकविर्योनावधिप्रियः ।
वृत्रहादेववीतमः ॥ विश्वारूपाण्याविशन्पुनानोयातिहर्यतः । यत्रामृतासऽआसते ॥ अरुषोजनयन्गिरःसोमःपव

(९।१।२४) प्रसोमासइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोसितःपवमानसोमोगायत्री ॥ द्वितीयेनुवाकेषट्त्रिंशत्सूक्तानि । (९।२।१)
पवस्वेतिषडृचस्यसूक्तस्यागस्त्योदृह्ळच्युतःपवमानसोमोगायत्री ।

तऽआयुषक् । इंद्रंगच्छंन्कविक्रतुः ॥ आपवस्वमदिन्तमपवित्रंधारयाकवे । अर्कस्ययोनिमासदं ॥ १५ ॥ (९।२।२)
तमंमृक्षंतवाजिनमुपस्थेऽअदितेरधि । विप्रासोऽअण्व्याधिया+ ॥ तंगावोऽअभ्यनूषतसहस्रधारमक्षितं । इंदुंधर्ता
रमादिवः+ ॥ तंवेधांमेधयाह्यन्पवमानमधिद्यवि । धर्णसिंभूरिधायसं ॥ तमह्यन्भुरिजोर्धियासंवसानंविवस्वतः ।
पतिंवाचोऽअदाभ्यं ॥ तंसानावधिजामयोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । हर्यतंभूरिचक्षसं ॥ तंत्वाहिन्वंतिवेधसःपवमानगि
रावृधं । इंदविंद्रायमत्सरं+ ॥ १६ ॥ (९।२।३) एषकविरभिष्टुतःपवित्रेऽअधितोशते । पुनानोघ्नन्नपस्रिधः ॥
एषऽइंद्रायवायवेस्वर्जित्परिषिच्यते । पवित्रेदक्षसाधनः ॥ एषनृभिर्विनीयतेदिवोमूर्धावृषासुतः । सोमोवनेषुविश्व
वित्+ ॥ एषगव्युरचिक्रदत्पवमानोहिरण्ययुः । इंदुःसत्राजिदस्तृतः ॥ एषसूर्येणहासतेपवमानोऽअधिद्यवि ।
पवित्रेमत्सरोमदः ॥ एषशुष्म्यसिष्यददंतरिक्षेवृषाहरिः । पुनानऽइंदुरिंद्रमा+ ॥ १७ ॥ (९।२।४) एषवाजीहि
तोनृभिर्विश्वविन्मनसस्पतिः । अव्योवारंविधावति ॥ एषपवित्रेऽअक्षरत्सोमोदेवेभ्यःसुतः । विश्वाधामान्याविश
न्+ ॥ एषदेवःशुभायतेधियोनावमर्त्यः । वृत्रहादेववीतमः ॥ एषवृषाकनिक्रदद्दशभिर्जामिभिर्यतः । अभिद्रोणा

(९।२।२) तमम्मृक्षंतेतिषडृचस्यसूक्तस्यदार्ढच्युतइध्मवाहःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३) एषकविरितिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसो
नृमेधःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।४) एषवाजीतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रियमेधःपवमानसोमोगायत्री ।

निधावति ॥ एषसूर्यमरोचयत्पवमानोविचर्षणिः । विश्वाधामानिविश्ववित्+ ॥ एषशुष्म्यदाभ्यःसोमःपुनानोऽअर्षति । देवावीरघशंसहा+ ॥ १८ ॥ (९।२।५) प्रास्यधाराऽअक्षरन्वृष्णःसुतस्यौजसा । देवाँऽअनुप्रभूषतः ॥ सप्तिंमृजंतिवेधसोगृणंतःकारवोगिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यं* ॥ सुषहासोमतानितेपुनानायप्रभूवसो । वर्धासमुद्रमुक्थ्यं* ॥ विश्वावसूनिसंजयन्पवस्वसोमधारया । इनुद्वेषांसिसध्र्यक् ॥ रक्षासुनोऽअररुषःस्वनात्समस्यकस्यचित् । निदोयत्रमुमुच्महे ॥ एंदोपार्थिवंरयिंदिव्यंपवस्वधारया । द्युमंतंशुष्ममाभर ॥ १९ ॥ (९।२।६) प्रधाराऽअस्यशुष्मिणोवृथापवित्रेऽअक्षरन् । पुनानोवाचमिष्यति+ ॥ इंदुर्हियानःसोतृभिर्मृज्यमानःकनिक्रदत् । इयर्तिवग्नुमिंद्रियं+ ॥ आनःशुष्मंनृषाह्यंवीरवंतंपुरुस्पृहं । पवस्वसोमधारया ॥ प्रसोमोऽअतिधारयापवमानोऽअसिष्यदत् । अभिद्रोणान्यासदं ॥ अप्सुत्वामधुमत्तमंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदविंद्रायपीतये ॥ सुनोतामधुमत्तमंसोममिंद्रायवज्रिणे । चारुंशर्धायमत्सरं+ ॥ २० ॥ (९।२।७) प्रसोमासःस्वाध्य१ःपवमानासोऽअक्रमुः । रयिंकृण्वंतिचेतनं ॥ दिवस्पृथिव्याऽअधिभवेंदोद्युम्नवर्धनः । भवावाजानांपतिः ॥ तुभ्यंवाताऽअभिप्रियस्तुभ्यमर्षंतिसिंधवः ।

(९।२।५) प्रास्यधाराइतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोनृमेधःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।६) प्रधाराइतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोबिंदुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।७) प्रसोमासइतिषडृचस्यसूक्तस्यराहूगणोगोतमःपवमानसोमोगायत्री ।

सोमवर्धंतितेमहः ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृष्ण्यं । भवावाजस्यसंगथे+ ॥ तुभ्यंगावोघृतंपयोबभ्रोदुदुह्रेऽअक्षितं । वर्षिष्ठेऽअधिसानवि ॥ स्वायुधस्यतेसतोभुवनस्यपतेवयं । इंदोसखित्वमुश्मसि ॥ २१ ॥ (९।२।८) प्रसोमासोमदच्युतःश्रवसेनोमघोनः । सुताविदथेऽअक्रमुः ॥ आदींत्रितस्ययोषणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदुमिंद्रायपीतये ॥ आदींहंसोयथागणंविश्वस्यावीवशन्मतिं । अत्योनगोभिरज्यते ॥ उभेसोमावचाकशन्मृगोनतक्तोऽअर्षसि । सीदन्नृतस्ययोनिमा+ ॥ अभिगावोऽअनूषतयोषाजारमिवप्रियं । अगन्नाजिंयथाहितं+ ॥ अस्मेधेहिद्युमद्यशोमघवद्भ्यश्चमह्यंच । सनिंमेधामुतश्रवः ॥ २२ ॥ (९।२।९) प्रसोमासोविपश्चितोपांनयंत्यूर्मयः । वनानिमहिषाऽइव ॥ अभिद्रोणानिबभ्रवःशुक्राऽऋतस्यधारया । वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमाऽअर्षंतिविष्णवे ॥ तिस्रोवाचऽउदीरतेगावोमिमंतिधेनवः । हरिरेतिकनिक्रदत् ॥ अभिब्रह्मीरनूषतयह्वीरृतस्यमातरः । मर्मृज्यंतेदिवःशिशुं ॥ रायःसमुद्रांश्चतुरोस्मभ्यंसोमविश्वतः । आपवस्वसहस्रिणः ॥ २३ ॥ (९।२।१०) प्रसुवानोधारयातनेंदुर्हिन्वानोऽअर्षति । रुजदृह्ळाव्योजसा ॥ सुतऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमोऽअर्षति

(९।२।८) प्रसोमासइतिषडृचस्यसूक्तस्यात्रेयःश्यावाश्वःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।९) प्रसोमासइतिषडृचस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१०) प्रसुवानइतिषडृचस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितःपवमानसोमोगायत्री ।

विष्णवे ॥ वृषाणंवृषभिर्यतंसुन्वंतिसोममद्रिभिः । दुहंतिशक्मनापयः ॥ भुवत्त्रितस्यमर्ज्योभुवदिंद्रायमत्सरः । सं
रूपैरज्यतेहरिः ॥ अभीमृतस्यविष्टपंदुहतेपृश्निमातरः । चारुप्रियतमंहविः+ ॥ समेनमह्रुताऽइमागिरोऽअर्षंतिस
स्रुतः । धेनूर्वाश्रोऽअवीवशत् ॥ २४ ॥ (९।२।११) आनःपवस्वधारयापवमानरयिंपृथुं । ययाज्योतिर्विदा
सिनः ॥ इंदोसमुद्रमींखयपवस्वविश्वमेजय । रायोधर्तानऽओजसा ॥ त्वयावीरेणवीरवोभिष्यामपृतन्यतः । क्षरा
णोऽअभिवार्यं ॥ प्रवाजमिंदुरिष्यतिसिषासन्वाजसाऽऋषिः । व्रताविदानऽआयुधा ॥ तंगीभिर्वाचमींखयंपुनानं
वासयामसि । सोमंजनस्यगोपतिं ॥ विश्वोयस्यव्रतेजनोदाधारधर्मणस्पतेः । पुनानस्यप्रभूवसोः ॥ २५ ॥ (९।२।१२)
असर्जिरथ्योयथापवित्रेचम्वोःसुतः । काष्मन्वाजीन्यक्रमीत् ॥ सवह्निःसोमजागृविःपवस्वदेववीरति । अभिकोशं
मधुश्चुतं ॥ सनोज्योतींषिपूर्व्यपवमानविरोचय । क्रत्वेदक्षायनोहिनु ॥ शुंभमानऽऋतायुभिर्मृज्यमानोगभस्त्योः ।
पवतेवारेऽअव्यये ॥ सविश्वादाशुषेवसुसोमोदिव्यानिपार्थिवा । पवतामांतरिक्ष्या ॥ आदिवस्पृष्ठमश्वयुर्गव्ययुः
सोमरोहसि । वीरयुःशवसस्पते ॥ २६ ॥ (९।२।१३) ससुतःपीतयेवृषासोमःपवित्रेऽअर्षति । विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः+ ॥

(९।२।११) आनःपवस्वेतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसःप्रभूवसुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१२) असर्जीतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसः
प्रभूवसुःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१३) ससुतइतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोरहूगणःपवमानसोमोगायत्री ।

सपवित्रेविचक्षणोहरिरर्षतिधर्णसिः । अभियोनिंकनिक्रदत् ॥ सवाजीरोचनादिवःपवमानोविधावति । रक्षोहावारम
व्ययं ॥ सत्रितस्याधिसानविपवमानोऽअरोचयत् । जामिभिःसूर्यंसह+ ॥ सवृत्रहावृषासुतोवरिवोविददाभ्यः । सोमो
वाजमिवासरत् ॥ सदेवःकविनेषितोऽभिद्रोणानिधावति । इंदुरिंद्रायमंहना ॥ २७ ॥ (९।२।१४) एषऽउस्यवृषार
थोव्योवारेभिरर्षति । गच्छन्वाजंसहस्रिणं ॥ एतंत्रितस्ययोषणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदुमिंद्रायपीतये ॥ एतंत्यं
हरितोदशमर्मृज्यंतेऽअपस्युवः । याभिर्मदायशुंभते ॥ एषस्यमानुषीष्वाश्येनोनविक्षुसीदति । गच्छंजारोनयोषि
तं ॥ एषस्यमद्योरसोवचष्टेदिवःशिशुः । यऽइंदुर्वारमाविशत् ॥ एषस्यपीतयेसुतोहरिरर्षतिधर्णसिः । क्रंदन्योनि
मभिप्रियं+ ॥ २८ ॥ (९।२।१५) आशुरर्षबृहन्मतेपरिप्रियेणधाम्ना । यत्रदेवाऽइतिब्रवन् ॥ परिष्कृण्वन्ननि
ष्कृतंजनाययातयन्निषः । वृष्टिंदिवःपरिस्रव ॥ सुतऽएतिपवित्रऽआत्विषिंदधानऽओजसा । विचक्षाणोविरोचयं
न् ॥ अयंसयोदिवस्परिरघुयामापवित्रऽआ । सिंधोरूर्माव्यक्षरत् ॥ आविवासन्परावतोऽअथोऽअर्वावतःसुतः ।
इंद्रायसिच्यतेमधु ॥ समीचीनाऽअनूषतहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । योनावृतस्यसीदत ॥ २९ ॥ (९।२।१६) पुनानो

(९।२।१४) एषउस्यइतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोरहूगणःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१५) आशुरर्षेतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसो
बृहन्मतिःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१६) पुनानइतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोबृहन्मतिःपवमानसोमोगायत्री ।

ऽअ॑क्रमीद॒भिविश्वा॑मृ॒धो॒विच॑र्षणिः । शुं॒भं॑ति॒विप्रं॑धी॒तिभिः॑ ॥ आयो॒नि॑मरु॒णोरु॑ह॒द्गम॒दिंद्रं॒वृषा॑सु॒तः । ध्रु॒वेसद॑सिसी
दति ॥ नूनो॑र॒यिंम॒हामिं॑दो॒स्मभ्यं॑सोमवि॒श्वतः॑ । आप॑वस्वसह॒स्रिणं॑ ॥ विश्वा॑सोमपवमानद्यु॒म्नानीं॑द॒वाभ॑र । वि॒
दाःस॑ह॒स्रिणी॒रिषः॑ ॥ सनः॑पुना॒नऽआभ॑रर॒यिंस्तो॒त्रेसु॒वीर्यं॑ । ज॒रि॒तुर्व॑र्धया॒गिरः॑ ॥ पु॒नानऽइं॑द॒वाभ॑र॒सोम॑द्वि॒बर्ह॑संर॒यिं ।
वृष॑न्निंदोनऽउ॒क्थ्यं॑* ॥ ३० ॥ (९।२।१७) प्रये॑गा॒वोनभूर्ण॑यस्त्वे॒षाऽअ॒यासो॒ऽअक्र॑मुः । घ्नंतः॑कृ॒ष्णामप॒त्वचं॑ ॥
सु॒वि॒तस्यं॑मनाम॒हेति॒सेतुं॑दु॒राव्यं॑ । सा॒ह्वांसो॑दस्युंम॒व्रतं॑+ ॥ शृ॒ण्वेवृ॒ष्टेरि॑वस्व॒नःपव॑मानस्यशु॒ष्मिणः॑ । चरं॑तिवि॒द्युतो॑
दि॒वि+ ॥ आप॑वस्वम॒हीमिषं॒गोम॑दिंदो॒हिर॑ण्यवत् । अश्वा॑व॒द्वाज॑वत्सु॒तः+ ॥ सप॑वस्वविचर्षण॒ऽआम॒हीरोद॑सीपृण ।
उ॒षाःसूर्यो॒नर॒श्मिभिः॑ ॥ परि॑णःशर्म॒यंत्या॒धार॑यासोमवि॒श्वतः॑ । सरा॑र॒सेव॑वि॒ष्टपं॑ ॥ ३१ ॥ (९।२।१८) ज॒नयं॑
न्रोच॒नादि॒वोज॒नयं॑न्न॒प्सुसूर्यं॑ । वसा॑नो॒गाऽअ॒पोहरिः॑ ॥ एषप्र॒त्नेन॒मन्म॑नादे॒वोदे॒वेभ्य॒स्परि॑ । धार॑यापवतेसु॒तः+ ॥
वा॒वृ॒धा॒ना॒य॒तूर्व॑ये॒पवं॑ते॒वाज॑सातये । सोमाः॑स॒हस्र॑पाजसः ॥ दु॒हा॒नःप्र॒त्नमित्पयः॑प॒वित्रे॒परि॑षिच्यते । क्रंद॑न्दे॒वाँऽअ॑
जीजनत् ॥ अ॒भिविश्वा॑नि॒वार्या॒भिदे॒वाँऽऋ॑ता॒वृधः॑ । सोमः॑पुना॒नोऽअ॑र्षति ॥ गोम॑न्नःसोमवी॒रव॒दश्वा॑व॒द्वाज॑वत्सु॒तः

(९।२।१७) प्रयेगावइतिषडृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेध्यातिथिःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।१८) जनयन्नितिषडृचस्यसूक्तस्य
काण्वोमेध्यातिथिःपवमानसोमोगायत्री ।

पव॑स्वबृह॒तीरिषः॑ ॥ ३२ ॥ (९।२।१९) योऽअत्य॑ऽइवमृ॒ज्यते॒गोभि॒र्मदा॑यह॒र्य॒तः । तंगी॒र्भिर्वा॑सयामसि ॥ तंनो॒
विश्वा॑ऽअव॒स्युवो॒गिरः॑शुं॒भंति॑पू॒र्वथा॑ । इंदु॒मिंद्रा॑यपी॒तये॑ ॥ पु॒नानो॑याति॒हर्य॒तःसोमो॑गी॒र्भिःपरि॑ष्कृतः । विप्र॑स्य॒मेध्या॑
तिथेः ॥ पव॑मानवि॒दार॒यिम॒स्मभ्यं॑सोमसु॒श्रियं॑ । इंदो॑स॒हस्र॑वर्चसं ॥ इंदु॒रत्यो॒नवा॑ज॒सृत्कनि॑क्रंतिप॒वित्र॒ऽआ । यद
क्षा॒रति॑दे॒व॒युः+ ॥ पव॑स्ववाज॑सातये॒विप्र॑स्यगृण॒तोवृ॒धे । सोम॒रास्व॑सु॒वीर्यं॑ ॥ ३३ ॥ इतिषष्ठाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
अष्टचत्वारिंशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ३१ ऋचः २०४ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं. २०४ ॥ इतिषष्ठेऽष्टमः ॥

(९।२।१९) योअत्यइवेतिषडृचस्यसूक्तस्यकाण्वोमेध्यातिथिःपवमानसोमोगायत्री ।

॥ इतिषष्ठाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथसप्तमाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रणोयास्यःसपवस्वांसृग्रन्नयासोर्मःपंचकविर्भार्गवंस्तंत्वापवस्वौत्तेशुष्मासउचथ्यौध्वर्योपरिद्युक्षंउत्तेचतुष्कमवत्सारौस्यप्रत्नांयवंयवैंपरिसोमःप्रतेधारांस्तरत्सपवस्वप्रगायत्रेणौपांत्यापुरउष्णिगयावीतीत्रिंशदमहीयुरेतेऽअसृग्रंजमदग्निरापवस्वनिध्रुविःकाश्यपौवृषासोमकश्यपः ॥ १ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (९।२।२०) प्रणंऽइंदोमहेतनंऽऊर्मिंनबिभ्रंदर्षसि । अभिदेवाँऽअयास्यः ॥ मतीजुष्टोधियाहितःसोमौहिन्वेपरावति । विप्रस्यधारंयाकविः+ ॥ अयंदेवेषुजागृंविःसुतऽएंतिपवित्रऽआ । सोमौयातिविचर्षणिः ॥ सनःपवस्ववाजयुश्चंक्राणश्चारुमध्वरं । बर्हिष्माँऽआविवासति ॥ सनोभगायवायवेविप्रवीरःसदावृधः । सोमौदेवेष्वायमत् ॥ सनोऽअद्यवसुत्तयेक्रतुविद्गातुवित्तमः । वाजंजेषिश्रवौबृहत् ॥ १ ॥ (९।२।२१) सपवस्वमदायकंनृचक्षांदेववीतये । इंदविंद्रायपीतयें ॥ सनोऽअर्षाभिदूत्यं१त्वमिंद्रायतोशसे । देवान्त्सखिभ्यऽआवरं ॥ उतत्वामरुणंवयंगोभिरंञ्जमोमदायकं । विनौरायेदुरोवृधि ॥ अत्यूंपवित्रमक्रमीद्वाजीधुरंनयामनि । इंदुर्देवेषुपत्यते ॥ समीसखायोऽअस्वरन्वनेक्रीळंतमत्यविं । इंदुंनावाऽअनूषत ॥ तयापवस्वधारयाययापीतोविचक्षसे । इंदोस्तोत्रेसु

(९।२।२०) प्रणइंदवितिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोयास्यःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।२१) सपवस्वेतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोयास्यःपवमानसोमोगायत्री ।

वीर्यं ॥ २ ॥ (९।२।२२) असृग्रन्देववीतयेत्यासःकृत्व्याऽइव । क्षरंतःपर्वतावृधः ॥ परिष्कृतासऽइंदवोयोषेवपि
त्र्यावती । वायुंसोमाऽअसृक्षत ॥ एतेसोमासऽइंदवःप्रयस्वंतश्चमूसुताः । इंद्रंवर्धंतिकर्मभिः ॥ आधावतासुह
स्त्यःशुक्रागृभ्णीतमंथिना । गोभिःश्रीणीतमत्सरं ॥ सपवस्वधनंजयप्रयंताराधसोमहः । अस्मभ्यंसोमगातुवि
त् ॥ एतंमृजंतिमर्ज्यंपवमानंदशक्षिपः । इंद्रायमत्सरंमदं ॥ ३ ॥ (९।२।२३) अयासोमःसुकृत्ययामहश्चि
दभ्यवर्धत । मंदानऽउद्वृषायते ॥ कृतानीदस्यकर्त्वाचेतंतेदस्युतर्हणा । ऋणाचधृष्णुश्चयते ॥ आत्सोमऽइंद्रियोर
सोवज्रःसहस्रसाभुवत् । उक्थंयदस्यजायते ॥ स्वयंकविर्विधर्तरिविप्रायरत्नमिच्छति । यदीमर्मृज्यतेधियः ॥ सि
षासतूरयीणांवाजेष्वर्वतामिव । भरेषुजिग्युषामसि ॥ ४ ॥ (९।२।२४) तंत्वानृम्णानिबिभ्रतंसधस्थेषुमहोदि
वः । चारुंसुकृत्ययेमहे ॥ संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यंमहामहिव्रतंमदं । शतंपुरोरुरुक्षणिं ॥ अतस्त्वारयिमभिराजानंसुक्रतो
दिवः । सुपर्णोऽअव्यथिर्भरत् ॥ विश्वस्माऽइत्स्वर्दृशेसाधारणंरजस्तुरं । गोपामृतस्यविर्भरत् ॥ अधाहिन्वानऽइं
द्रियंज्यायोमहित्वमानशे । अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥ ५ ॥ (९।२।२५) पवस्ववृष्टिमासुनोपामूर्मिंदिवस्परि । अ

(९।२।२२) असृग्रमितिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोयास्यःपवमानसोमोगायत्री ।(९।२।२३) अयासोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविः पवमानसोमोगायत्री । (९।२।२४)तंत्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।२५) पवस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्य

यक्ष्माबृहतीरिषः ॥ तयापवस्वधारयाययागावऽइहागमन् । जन्यासऽउपनोगृहं ॥ घृतंपवस्वधारयायज्ञेषुदेववीतमः ।
अस्मभ्यंवृष्टिमापव ॥ सनऽऊर्जेव्य१व्ययंपवित्रंधावधारया । देवासःशृणवन्हिकं ॥ पवमानोऽअसिष्यदद्रक्षांस्यपजंघ
नत् । प्रत्नवद्रोचयन्रुचः ॥ ६ ॥ (९।२।२६) उत्तेशुष्मासऽईरतेसिंधोरूर्मेरिवस्वनः । वाणस्यचोदयापविं ॥ प्रसवेतऽ
उदीरतेतिस्रोवाचोमखस्युवः । यदव्यऽएषिसानवि ॥ अव्योवारेपरिप्रियंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । पवमानंमधुश्चुतं ॥
आपवस्वमदिंतमपवित्रंधारयाकवे । अर्कस्ययोनिमासदं ॥ सपवस्वमदिंतमगोभिरंजानोऽअक्तुभिः । इंदविंद्रायपी
तये ॥ ७ ॥ (९।२।२७) अध्वर्योऽअद्रिभिःसुतंसोमंपवित्रऽआसृज । पुनीहींद्रायपातवे ॥ दिवःपीयूषमुत्तमंसो
ममिंद्रायवज्रिणे । सुनोतामधुमत्तमं ॥ तवत्यऽइंदोऽअंधसोदेवामधोर्व्यश्नते । पवमानस्यमरुतः ॥ त्वंहिसो
मवर्धयन्त्सुतोमदायभूर्णये । वृषन्त्स्तोतारमूतये ॥ अभ्यर्षविचक्षणपवित्रंधारयासुतः । अभिवाजमुतश्रवः ॥ ८ ॥
(९।२।२८) परिद्युक्षःसनद्रयिर्भरद्वाजंनोऽअंधसा । सुवानोऽअर्षपवित्रऽआ ॥ तवप्रत्नेभिरध्वभिरव्योवारे
परिप्रियः । सहस्रधारोयात्तना ॥ चरुर्नयस्तमींखयेंदोनदानमींखय । वधैर्वधस्नवींखय ॥ निशुष्ममिंदवेषांपुरुहूत

भार्गवःकविःपवमानसोमोगायत्री ।(९।२।२६) उत्तेशुष्मासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसउचथ्यःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।२७)अध्वर्योइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसउचथ्यःपवमानसोमोगायत्री।(९।२।२८)परिद्युक्षइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसउचथ्यःपवमानसोमोगायत्री

जनानां । योऽअस्माँऽआदिदेशति ॥ शतंनऽइंदऽऊतिभिःसहस्रंवाशुचीनां । पवस्वमंहयद्रयिः ॥ ९ ॥ (९।२।२९) उत्तेशुष्मासोऽअस्थूरक्षोभिंदंतोऽअद्रिवः । नुदस्वयाःपरिस्पृधः ॥ अयानिजघ्निरोजसारथसंगेधनेहिते । स्तवाऽअबिभ्युषाहृदा+ ॥ अस्यव्रतानिनाधृषेपवमानस्यदूढ्या । रुजयस्त्वापृतन्यति ॥ तंहिन्वंतिमदच्युतंहरिंनदीषुवाजिनं । इंदुमिंद्रायमत्सरं+ ॥ १० ॥ (९।२।३०) अस्यप्रत्नामनुद्युतंशुक्रंदुदुह्रेऽअह्रयः । पयःसहस्रसामृषिं । अयंसूर्यऽइवोपदृगयंसरांसिधावति । सप्तप्रवतऽआदिवं ॥ अयंविश्वानितिष्ठतिपुनानोभुवनोपरि । सोमोदेवोनसूर्यः ॥ परिणोदेववीतयेवाजाँऽअर्षसिगोमतः । पुनानऽइंदविंद्रयुः+ ॥ ११ ॥ (९।२।३१) यवंयवंनोऽअंधसापुष्टंपुष्टंपरिस्रव । सोमविश्वांचसौभगा ॥ इंदोयथातवस्तवोयथातेजातमंधसः । निबर्हिषिप्रियेसदः ॥ उतनोगोविदश्ववित्पवस्वसोमांधसा । मक्षूतमेभिरहभिः ॥ योजिनातिनजीयतेहंतिशत्रुमभीत्य । सपवस्वसहस्रजित् ॥ १२ ॥ (९।२।३२) परिसोमऽऋतंबृहदाशुःपवित्रेऽअर्षति । विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः ॥ यत्सोमोवाजमर्षतिशतंधाराऽअपस्युवः । इंद्रस्यसख्यमाविशन्+ ॥ अभित्वायोषणोदशंजारंनकन्यानूषत । मृज्यसेसोमसातये ॥ त्वमिंद्रायविष्णवेस्वादुरिंदोपरिस्रव । नृन्स्तोतृन्पाह्यंहसः ॥ १३ ॥ (९।२।३३) प्रतेधाराऽअसश्चतोदिवोनयंतिवृष्टयः । अच्छावाजंसहस्रिणं ॥ अभिप्रियाणिकाव्याविश्वाचक्षाणोऽअर्षति । हरिस्तुंजानऽआयुधा ॥ समर्मृजानऽआयुभिरिभोराजेवसुव्रतः । श्येनोनवंसुषीदति ॥ सनोविश्वादिवोवसूतोपृथिव्याऽअधि । पुनानऽइंदवाभर ॥ १४ ॥ (९।२।३४) तरत्समंदीधावतिधारासुतस्यांधसः । तरत्समंदीधावति ॥ उस्रावेदवसूनांमर्तस्यदेव्यवसः । तरत्स० ॥ ध्वस्रयोःपुरुषंत्योरासहस्राणिदद्महे । तरत्स० ॥ आययोस्त्रिंशतंतनासहस्राणिचदद्महे । तरत्स० ॥ १५ ॥ (९।२।३५) पवस्वगोजिदश्वजिद्विश्वजित्सोमरण्यजित् । प्रजावद्रत्नमाभर ॥ पवस्वाद्भ्योऽअदाभ्यःपवस्वौषधीभ्यः । पवस्वधिषणाभ्यः ॥ त्वंसोमपवमानोविश्वानिदुरितातर । कविःसीदनिबर्हिषि ॥ पवमानःस्वर्विदोजायमानोभवोमहान् । इंदोविश्वाँऽअभीदसि ॥ १६ ॥ (९।२।३६) प्रगायत्रेणगायतपवमानंविचर्षणिं । इंदुंसहस्रचक्षसं ॥ तंत्वासहस्रचक्ष

(९।२।२९) उत्तेशुष्मासइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३०) अस्यप्रत्नामितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३१) यवंयवमितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३२) परिसोमइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री ।

(९।२।३३) प्रतेधाराइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३४) तरत्समंदीतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३५) पवस्वेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्री । (९।२।३६) प्रगायत्रेणेतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाश्यपोवत्सारःपवमानसोमोगायत्रीतृतीयापुरउष्णिक् ।

समथौसहस्रभर्णसं । अतिवारमपाविषुः ॥ अतिवारान्पवमानोऽअसिष्यदत्कलशाँऽअभिधावति । इंद्रस्यहार्द्या
विशन्+ ॥ इंद्रस्यसोमराधसेशंपवस्वविचर्षणे । प्रजावद्रेतऽआभर ॥ १७ ॥ (९।३।१) अयावीतीपरिस्रवय
स्तऽइंदोमदेष्वा । अवाहन्नवतीर्नव ॥ पुरःसद्यऽइत्थाधियेदिवोदासायशंबरं । अधत्यंतुर्वशंयदुं ॥ परिणोऽअ
श्वमश्वविद्गोमदिंदोहिरण्यवत् । क्षरासहस्रिणीरिषः ॥ पवमानस्यतेवयंपवित्रमभ्युंदतः । सखित्वमावृणीमहे ॥
येतेपवित्रमूर्मयोभिक्षरंतिधारया । तेभिर्नःसोममृळय ॥ १८ ॥ सनःपुनानऽआभररयिंवीरवतीमिषं । ईशानःसो
मविश्वतः ॥ एतमुत्यंदशक्षिपोमृजंतिसिंधुमातरं । समादित्येभिरख्यत ॥ समिंद्रेणोतवायुनासुतऽएतिपवित्रऽआ ।
संसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ सनोभगायवायवेपूष्णेपवस्वमधुमान् । चारुर्मित्रेवरुणेच ॥ उच्चातेजातमंधसोदिविषद्भूम्या
ददे । उग्रंशर्ममहिश्रवः ॥ १९ ॥ एनाविश्वान्यर्यऽआद्युम्नानिमानुषाणां । सिषासंतोवनामहे ॥ सनऽइंद्राययज्य
वेवरुणायमरुद्भ्यः । वरिवोवित्परिस्रव ॥ उपोषुजातमप्तुरंगोभिर्भंगंपरिष्कृतं । इंदुंदेवाऽअयासिषुः ॥ तमिद्वर्धंतु
नोगिरोवत्संसंशिश्वरीरिव । यऽइंद्रस्यहृदंसनिः ॥ अर्षाणःसोमशंगवेधुक्षस्वपिप्युषीमिषं । वर्धासमुद्रमुक्थ्यं*
॥ २० ॥ पवमानोऽअजीजनद्दिवश्चित्रंनतन्यतुं । ज्योतिर्वैश्वानरंबृहत्+ ॥ पवमानस्यतेरसोमदोराजन्नदुच्छुनः ।

तृतीयेनुवाकेसप्तसूक्तानि (९।३।१) अयावीतीतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यांगिरसोऽमहीयुःपवमानसोमोगायत्री ।

विवारमव्यमर्षति ॥ पवमानरसस्तवदक्षोविराजतिद्युमान् । ज्योतिर्विश्वंस्वर्दृशे+ ॥ यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्वांध
सा । देवावीरघशंसहा+ ॥ जघ्निर्वृत्रममित्रियंसस्निर्वाजंदिवेदिवे । गोषाऽउऽअश्वसाऽअसि ॥ २१ ॥ संमिश्लोऽअ
रुषोभवसूपस्थाभिर्नधेनुभिः । सीदन्छ्येनोनयोनिमा+ ॥ सपवस्वयऽआविथेंद्रंवृत्रायहंतवे । वव्रिवांसंमहीरपः+ ॥
सुवीरासोवयंधनाजयेमसोममीढ्वः । पुनानोवर्धनोगिरः ॥ त्वोतासस्तवावसास्यामवन्वंतऽआमुरः । सोमव्रतेषुजा
गृहि ॥ अपघ्नन्पवतेमृधोपसोमोऽअराव्णः । गच्छन्निंद्रस्यनिष्कृतं+ ॥ २२ ॥ महोनोरायऽआभरपवमानजहीमृ
धः । रास्वेंदोवीरवद्यशः ॥ नत्वाशतंचनह्रुतोराधोदित्संतमामिनन् । यत्पुनानोमखस्यसे ॥ पवस्वेंदोवृषासुतःकृधी
नोयशसोजने । विश्वाऽअपद्विषोजहि ॥ अस्यतेसख्येवयंतवेंदोद्युम्नऽउत्तमे । सासह्यामपृतन्यतः+ ॥ यातेभीमा
न्यायुधातिग्मानिसंतिधूर्वणे । रक्षासमस्यनोनिदः+ ॥ २३ ॥ (९।३।२) एतेऽअसृग्रमिंदवस्तिरःपवित्रमाशवः ।
विश्वान्यभिसौभगा ॥ विघ्नंतोदुरितापुरुसुगातोकायवाजिनः । तनाकृण्वंतोऽअर्वते ॥ कृण्वंतोवरिवोगवेभ्यर्षतिसु
ष्टुतिं । इळामस्मभ्यंसंयतं ॥ असाव्यंशुर्मदायाप्सुदक्षोगिरिष्ठाः । श्येनोनयोनिमासदत् ॥ शुभ्रमंधोदेववातमप्सु
धूतोनृभिःसुतः । स्वदंतिगावःपयोभिः ॥ २४ ॥ आदीमश्वंनहेतारोशूशुभन्नमृताय । मध्वोरसंसधमादे ॥ यास्ते

(९।३।२) एतेअसृग्रमितित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यभार्गवोजमदग्निःपवमानसोमोगायत्री ।

धारामधुश्चुतोसृग्रमिंदऽऊतयें । ताभिःपवित्रमासदः ॥ सोऽअर्षेंद्रायपीतयेंतिरोरोमाण्यव्यया । सीदन्योनावने
ष्वा+ ॥ त्वमिंदोपरिस्रवस्वादिष्ठोऽअंगिरोभ्यः । वरिवोविद्घृतंपयः ॥ अयंविचर्षणिर्हितःपवमानःसचेतति ।
हिन्वानऽआप्यंबृहत्+ ॥ २५ ॥ एषवृषावृषव्रतःपवमानोऽअशस्तिहा । करद्वसूनिदाशुषें ॥ आपवस्वसहस्रिणंर
यिंगोमंतमश्विनं । पुरुश्चंद्रंपुरुस्पृहं ॥ एषस्यपरिषिच्यतेमर्मृज्यमानऽआयुभिः । उरुगायःकविक्रतुः ॥ सहस्रोतिः
शतामघोविमानोरजसःकविः । इंद्रायपवतेमदः ॥ गिराजातऽइहस्तुतऽइंदुरिंद्रायधीयते । विर्योनावसताविव
॥ २६ ॥ पवमानःसुतोनृभिःसोमोवाजमिवासरत् । चमूषुशक्मनासदं ॥ तंत्रिपृष्ठेत्रिवंधुरेरथेंयुंजंतियातवे । ऋषी
णांसप्तधीतिभिः ॥ तंसोतारोधनस्पृतमाशुंवाजाययातवे । हरिंहिनोतवाजिनं ॥ आविशन्कलशंसुतोविश्वाऽअर्षन्न
भिश्रियः । शूरोनगोषुतिष्ठति ॥ आतऽइंदोमदायकंपयोदुहंत्यायवः । देवादेवेभ्योमधु ॥ २७ ॥ आनःसोमपवि
त्रऽआसृजतामधुमत्तमं । देवेभ्योदेवश्रुत्तमं ॥ एतेसोमाऽअसृक्षतगृणानाःश्रवसेमहे । मदिन्तमस्यधारया ॥ अभि
गव्यानिवीतयेनृम्णापुनानोऽअर्षसि । सनद्वाजःपरिस्रव ॥ उतनोगोमतीरिषोविश्वाऽअर्षपरिष्टुभः । गृणानोजमद
ग्निना ॥ पवस्ववाचोऽअग्रियःसोमचित्राभिरूतिभिः । अभिविश्वानिकाव्या ॥ २८॥ त्वंसमुद्रियाऽअपोग्रियोवाच
ऽईरयन् । पवस्वविश्वमेजय ॥ तुभ्येमाभुवनाकवेमहिम्नेसोमतस्थिरे । तुभ्यमर्षतिसिंधवः ॥ प्रतेदिवोनवृष्टयोधा

रायंत्यसश्चतः । अभिशुक्रामुपस्तिरं ॥ इंद्रायेंदुंपुनीतनोग्रंदक्षायसाधनं । ईशानंवीतिराधसं ॥ पवमानऽऋतःकविः
सोमःपवित्रमासदत् । दधंत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ २९ ॥ (९।३।२) आपवस्वसहस्रिणंरयिंसोमसुवीर्यं । अस्मेश्रवांसि
धारय ॥ इषमूर्जंचपिन्वसऽइंद्रायमत्सरिन्तमः । चमूष्वानिषीदसि ॥ सुतऽइंद्रायविष्णवेसोमःकलशेऽअक्षरत् ।
मधुमाँऽअस्तुवायवें ॥ एतेऽअसृग्रमाशवोतिह्वरांसिबभ्रवः । सोमाऽऋतस्यधारया ॥ इंद्रंवर्धंतोऽअप्तुरःकृण्वंतोवि
श्वमार्यं । अपघ्नंतोऽअराव्णः ॥ ३० ॥ सुताऽअनुस्वमारजोभ्यर्षंतिबभ्रवः । इंद्रंगच्छंतऽइंदवः ॥ अयापवस्वधार
यायया सूर्यमरोचयः । हिन्वानोमानुषीरपः+ ॥ अयुक्तसूरऽएतशंपवमानोमनावधि । अंतरिक्षेणयातवे ॥ उतत्या
हरितोदशसूरोऽअयुक्तयातवे । इंदुरिंद्रऽइतिब्रुवन्+ ॥ परीतोवायवेसुतंगिरऽइंद्रायमत्सरं । अव्योवारेषुसिंचत
॥ ३१ ॥ पवमानविदारयिमस्मभ्यंसोमदुष्टरं । योदूणाशोवनुष्यता+ ॥ अभ्यर्षसहस्रिणंरयिंगोमंतमश्विनं । अभि
वाजमुतश्रवः ॥ सोमोदेवोनसूर्योद्रिभिःपवतेसुतः । दधानःकलशेरसं ॥ एतेधामान्यार्याशुक्राऽऋतस्यधारया ।
वाजंगोमंतमक्षरन् ॥ सुताऽइंद्रायवज्रिणेसोमासोदध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन् ॥ ३२ ॥ प्रसोममधुमत्तमोरायेऽ
अर्षपवित्रऽआ । मदोयोदेववीतमः ॥ तमीमृजंत्यायवोहरिंनदीषुवाजिनं । इंदुमिंद्रायमत्सरं+ ॥ आपवस्वहिरण्य

(९।३।३) आपवस्वेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यकाश्यपोनिध्रुविःपवमानसोमोगायत्री ।

वदश्वावत्सोमवीरवत् । वाजंगोमँतमाभर ॥ परिवाजेनवाजयुमव्योवारेषुसिंचत । इंद्रायमधुमत्तमं ॥ कविंमृजंति
मर्ज्यंधीभिर्विप्राऽअवस्यवः । वृषाकनिक्रदर्षति ॥ ३३ ॥ वृषणंधीभिरप्तुरंसोममृतस्यधारया । मतीविप्राःसमस्वर
न् ॥ पवस्वदेवायुषगिंद्रंगच्छतुतेमदः । वायुमारोहधर्मणा ॥ पवमाननितोशसेरयिंसोमश्रवाय्यं । प्रियःसमुद्रमा
विश ॥ अपघ्नन्पवसेमृधःक्रतुवित्सोममत्सरः । नुदस्वादेवयुंजनं ॥ पवमानाऽअसृक्षतसोमाःशुक्रासऽइंदवः । अभि
विश्वानिकाव्या ॥ ३४ ॥ पवमानासऽआशवःशुभ्राऽअसृग्रमिंदवः । घ्नंतोविश्वाऽअपद्विषः ॥ पवमानादिवस्पर्यं
तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्याऽअधिसानवि ॥ पुनानःसोमधारयेंदोविश्वाऽअपस्रिधः । जहिरक्षांसिसुक्रतो ॥ अपघ्न
न्त्सोमरक्षसोभ्यर्षकनिक्रदत् । द्युमंतंशुष्ममुत्तमं+ ॥ अस्मेवसूनिधारयसोमदिव्यानिपार्थिवा । इंदोविश्वानिवार्या
॥ ३५ ॥ (९।३।४) वृषासोमद्युमाँऽअसिवृषादेववृषव्रतः । वृषाधर्माणिदधिषे ॥ वृष्णस्तेवृष्ण्यंशवोवृषावनंवृषा
मदः । सत्यंवृषन्वृषेदसि ॥ अश्वोनचक्रदोवृषासंगाऽइंदोसमर्वतः । विनोरायेदुरोवृधि ॥ असृक्षतप्रवाजिनोगव्या
सोमासोऽअश्वया । शुक्रासोवीरयाशवः ॥ शुंभमानाऽऋतायुभिर्मृज्यमानागभस्त्योः । पवंतेवारेऽअव्यये ॥ ३६ ॥
तेविश्वादाशुषेवसुसोमादिव्यानिपार्थिवा । पवंतामांतरिक्ष्या ॥ पवमानस्यविश्ववित्प्रतेसर्गाऽअसृक्षत । सूर्यस्येवन

(९।३।४) वृषासोमेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमानसोमोगायत्री ।

रश्मयः ॥ केतुंकृण्वन्दिवस्परिविश्वारूपाभ्यर्षसि । समुद्रःसोमपिन्वसे ॥ हिन्वानोवाचमिष्यसिपवमानविधर्मणि ।
अक्रान्देवोनसूर्यः ॥ इंदुःपविष्टचेतनःप्रियःकवीनांमती । सृजदश्वंरथीरिव ॥ ३७ ॥ ऊर्मिर्यस्तेपवित्रऽआदेवावीः
पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्ययोनिमा+ ॥ सनोऽअर्षपवित्रऽआमदोयोदेववीतमः । इंदविंद्रायपीतये ॥ इषेपवस्वधारया
मृज्यमानोमनीषिभिः । इंदोरुचाभिगाऽइहि ॥ पुनानोवरिवस्कृध्यूर्जंजनायगिर्वणः । हरेसृजानऽआशिरं ॥ पुना
नोदेववीतयऽइंद्रस्ययाहिनिष्कृतं । द्युतानोवाजिभिर्यतः+ ॥ ३८ ॥ प्रहिन्वानासऽइंदवोच्छासमुद्रमाशवः । धि
याजूताऽअसृक्षत ॥ मर्मृजानासऽआयवोवृथासमुद्रमिंदवः । अग्मन्नृतस्ययोनिमा+ ॥ परिणोयाह्यस्मयुर्विश्वावसू
न्योजसा । पाहिनःशर्मवीरवत् ॥ मिमातिवह्निरेतशःपदंयुजानऋक्वभिः । प्रयत्समुद्रऽआहितः ॥ आयद्योनिंहि
रण्ययमाशुर्ऋतस्यसीदति । जहात्यप्रचेतसः ॥ ३९ ॥ अभिवेनाऽअनूषतेयक्षंतिप्रचेतसः । मज्जंत्यविचेतसः ॥
इंद्रायेंदोमरुत्वतेपवस्वमधुमत्तमः । ऋतस्ययोनिमासदं ॥ तंत्वाविप्रावचोविदःपरिष्कृण्वंतिवेधसः । संत्वामृजंत्या
यवः ॥ रसंतेमित्रोऽअर्यमापिबंतिवरुणःकवे । पवमानस्यमरुतः ॥ त्वंसोमविपश्चितंपुनानोवाचमिष्यसि । इंदोस
हस्रभर्णसं ॥ ४० ॥ उतोसहस्रभर्णसंवाचंसोममखस्युवं । पुनानऽइंदवाभर ॥ पुनानऽइंदवेषांपुरुहूतजनानां ।
प्रियःसमुद्रमाविश ॥ दविद्युतत्यारुचापरिष्टोभंत्याकृपा । सोमाःशुक्रागवाशिरः ॥ हिन्वानोहेतृभिर्यतऽआवाजं

वाज्यंक्रमीत् । सीदंतोवनुषोयथा ॥ ऋधक्सोमस्वस्तयेसंजग्मानोदिवःकविः । पवस्वसूर्योदृशे+ ॥ ४१ ॥ इतिसप्तमाष्टकेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

सप्तमाष्टकेसूक्तानि ११६ ऋचः १२६३

एकोनपंचाशाध्यायेवर्गाः ४१ सूक्तानि २१ ऋचः २०० ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं २०० ॥ इतिसप्तमेप्रथमः ॥

हिन्वंतिभृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वापवस्वशतंवैखानसाअष्टादश्यनुष्टुप्परास्तिस्रआग्नेय्यस्त्वंसोमासिद्वात्रिंशद्भरद्वाजःकश्यपोगोतमोत्रिर्विश्वामित्रोजमदग्निर्वसिष्ठइतीहतृचाःसप्तर्षयःशेषेपवित्रोवसिष्ठोवोभौवापवस्वसोमतिस्रोनित्यद्विपदागायत्र्योऽवितानस्तिस्रःपौष्ण्योवायत्तेपवित्रंपंचाग्नेय्यःसावित्र्यग्निसावित्रीवैश्वदेवीवासामंत्यास्त्रिशीपुरउष्णिक्सप्तविंश्यनुष्टुबंत्येचतेपावमान्यध्येतृस्तुतीजागतमूर्ध्वंप्रागुशनसःप्रदेवंदशवत्सप्रिर्भालंदनस्त्रिष्टुबंतंहेषुर्नहिरण्यस्तूपोंत्येत्रिष्टुभौत्रिरस्मैरेणुरादक्षिणानवऋषभस्तौवैश्वामित्रौहारिंहरिमंतःस्रक्केपवित्रःशिशुर्नकक्षीवांस्त्रिष्टुबष्टम्याभिप्रियाणिपंचकविः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (९।३।५) हिन्वंतिसूरमुस्रयःस्वसारोजामयस्पतिं । महामिंदुंमहीयुवः ॥ पवमानरुचारुचा

(९।३।५) हिन्वंतीतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यवारुणिर्भृगुःपवमानसोमोगायत्री । (अत्रभार्गवोजमदग्निःपाक्षिकः) ।

देवोदेवेभ्यस्परि । विश्वावसून्याविश ॥ आपवमानसुष्टुतिंवृष्टिंदेवेभ्योदुवः । इषेपवस्वसंयतं ॥ वृषाह्यसिभानुनाद्युमंतंत्वाहवामहे । पवमानःस्वाध्यः* ॥ आपवस्वसुवीर्यंमंदमानःस्वायुध । इहोष्विंदवागहि ॥ १ ॥ यदद्भिःपरिषिच्यसेमृज्यमानोगभस्त्योः । द्रुणासधस्थमश्नुषे ॥ प्रसोमायव्यश्ववत्पवमानायगायत । महेसहस्रचक्षसे ॥ यस्यवर्णंमधुश्चुतंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः । इंदुमिंद्रायपीतये ॥ तस्यतेवाजिनोवयंविश्वाधनानिजिग्युषः । सखित्वमावृणीमहे ॥ वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः । विश्वादधानऽओजसा ॥ २ ॥ तंत्वाधर्तारमोण्यो३ःपवमानस्वर्दृशं । हिन्वेवाजेषुवाजिनं ॥ अयाचित्तोविपानयाहरिःपवस्वधारया । युजंवाजेषुचोदय ॥ आनऽइंदोमहीमिषंपवस्वविश्वदर्शतः । अस्मभ्यंसोमगातुवित् ॥ आकलशाऽअनूषतेंदोधाराभिरोजसा । एंद्रस्यपीतयेविश ॥ यस्यतेमद्यंरसंतीव्रंदुहंत्यद्रिभिः । सपवस्वाभिमातिहा+ ॥ ३ ॥ राजामेधाभिरीयतेपवमानोमनावधि । अंतरिक्षेणयातवे ॥ आनऽइंदोशतग्विनंगवांपोषंस्वश्व्यं । वहाभगत्तिमूतये ॥ आनःसोमसहोजुवोरूपंनवर्चसेभर । सुष्वाणोदेववीतये ॥ अर्षासोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् । सीदन्छ्येनोनयोनिमा+ ॥ अप्साऽइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः । सोमोऽअर्षतिविष्णवे ॥ ४ ॥ इषंतोकायनोदधदस्मभ्यंसोमविश्वतः । आपवस्वसहस्रिणं ॥ येसोमासःपरावतियेऽअर्वावतिसुन्विरे । येवादःशर्यणावति ॥ यऽआर्जीकेषुकृत्वसुयेमध्येपस्त्यानां । येवाजनेषुपंचसु ॥ तेनोवृष्टिंदिवस्परिपवंता

मासुवीर्यं । सुवानादेवासऽइंदवः ॥ पवंतेहर्यतोहरिर्गृणानोजमदग्निना । हिन्वानोगोरधित्वचि+ ॥ ५ ॥ प्रशुक्रा
सोवयोजुवोहिन्वानासोनसप्तयः । श्रीणानाऽअप्सुमृंजत ॥ तंत्वासुतेष्वाभुवोहिन्विरेदेवतातये । सपवस्वानयारु
चा+ ॥ आतेदक्षंमयोभुवंवह्निमद्यावृणीमहे । पांतमापुरुस्पृहं ॥ आमंद्रमावरेण्यमाविप्रमामनीषिणं । पांतमा० ॥
आरयिमासुचेतुनमासुक्रतोतनूष्वा । पांतमा० ॥ ६ ॥ (९।३।६) पवस्वविश्वचर्षणेभिविश्वानिकाव्या । सखासखि
भ्यऽईड्यः ॥ ताभ्यांविश्वस्यराजसियेपवमानधामनी । प्रतीचीसोमतस्थतुः ॥ परिधामानियानितेत्वंसोमासिविश्व
तः । पवमानऽऋतुभिःकवे ॥ पवस्वजनयन्निषोभिविश्वानिवार्या । सखासखिभ्यऽऊतये ॥ तवशुक्रासोऽअर्चयो
दिवस्पृष्ठेवितन्वते । पवित्रंसोमधामभिः ॥ ७ ॥ तवेमेसप्तसिंधवःप्रशिषंसोमसिस्रते । तुभ्यंधावंतिधेनवः ॥ प्रसो
मयाहिधारयासुतऽइंद्रायमत्सरः । दधानोऽअक्षितिश्रवः ॥ समुत्वाधीभिरस्वरन्हिन्वतीःसप्तजामयः । विप्रमाजा
विवस्वतः ॥ मृजंतित्वासमग्रुवोव्येजीरावधिष्वणि । रेभोयदज्यसेवने ॥ पवमानस्यतेकवेवाजिन्त्सर्गाऽअसृक्षत ।
अर्वंतोनश्रवस्यवः ॥ ८ ॥ अच्छाकोशंमधुश्चुतमसृग्रंवारेऽअव्यये । अवावशंतधीतयः ॥ अच्छासमुद्रमिंदवोस्तंगावोन

(९।३।६) पवस्वेतित्रिंशदृचस्यसूक्तस्यशतंवैखानसाःपवमानसोमएकोनविंश्यादितिसृणामग्निःपवमानोगायत्र्यष्टादश्यनुष्टुप् (शतं
वैखानसाएतेस्वायंभुवाःअतएषांगोत्रंनास्तिएवमग्रेपिनारायणादयऊह्याः) ।

धेनवः । अग्मन्नृतस्ययोनिमा+ ॥ प्रणऽइंदोमहेरणऽआपोऽअर्षंतिसिंधवः । यद्गोभिर्वासयिष्यसे ॥ अस्यतेसख्येवयमि
यक्षंतस्त्वोतयः । इंदोसखित्वमुश्मसि ॥ आपवस्वगविष्टयेमहेसोमनृचक्षसे । एंद्रस्यजठरेविश ॥ ९ ॥ महाँऽअसिसो
मज्येष्ठऽउग्राणामिंदऽओजिष्ठः । युध्वासन्छश्वज्जिगेथ ॥ यऽउग्रेभ्यश्चिदोजीयान्च्छूरेभ्यश्चिच्छूरतरः । भूरिदाभ्य
श्चिन्मंहीयान् ॥ त्वंसोमसूरऽएषस्तोकस्यसातातनूनां । वृणीमहेसख्यायवृणीमहेयुज्याय ॥ अग्नऽआयूंषिपवसऽ
आसुवोर्जमिषंचनः । आरेबाधस्वदुच्छुनां ॥ अग्निर्ऋषिःपवमानःपांचजन्यःपुरोहितः । तमीमहेमहागयं+ ॥१०॥
अग्नेपवस्वस्वपाऽअस्मेवर्चःसुवीर्यं । दधद्रयिंमयिपोषं ॥ पवमानोऽअतिस्रिधोभ्यर्षतिसुष्टुतिं । सूरोनविश्वदर्शतः ॥
समर्मृजानऽआयुभिःप्रयस्वान्प्रयसेहितः । इंदुरत्योविचक्षणः+ ॥ पवमानऽऋतंबृहच्छुक्रंज्योतिरजीजनत् । कृष्णा
तमांसिजंघनत् ॥ पवमानस्यजंघ्नतोहरेश्चंद्राऽअसृक्षत । जीराऽअजिरशोचिषः ॥ ११ ॥ पवमानोरथीतमःशुभ्रे
भिःशुभ्रशस्तमः । हरिश्चंद्रोमरुद्गणः ॥ पवमानोव्यश्नवद्रश्मिभिर्वाजसातमः । दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ प्रसुवानऽइंदु
रक्षाःपवित्रमत्यव्ययं । पुनानऽइंदुरिंद्रमा ॥ एषसोमोऽअधित्वचिगवांक्रीळत्यद्रिभिः । इंद्रंमदायजोहुवत् ॥ यस्य
तेद्युम्नवत्पयःपवमानाभृतंदिवः । तेननोमृळजीवसे ॥ १२ ॥ (९।३।७) त्वंसोमासिधारयुर्मंद्रऽओजिष्ठोऽअध्व

(९।३।७) त्वंसोमासीतिद्वात्रिंशदृचस्यसूक्तस्याद्यानांसप्तानांतृचानांभरद्वाजकश्यपगोतमात्रिविश्वामित्रजमदग्निवसिष्ठाऋषयःशिष्टाना

रे । पवस्वमंहयद्रयिः ॥ त्वंसुतोनृमादनोदधन्वान्मत्सरिन्तमः । इंद्रायसूरिरंधसा ॥ त्वंसुष्वाणोऽअद्रिभिरभ्य
र्षकनिक्रदत् । द्युमंतंशुष्ममुत्तमं+ ॥ इंदुंहिन्वानोऽअर्षतितिरोवाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिक्रदत् ॥ इंदोव्यव्यम
र्षसिविश्रवांसिविश्वासौभगा । विवाजान्त्सोमगोमतः ॥ १३ ॥ आनऽइंदोशतग्विनंरयिंगोमंतमश्विनं । भरासोमस
हस्रिणं ॥ पवमानासऽइंदवस्तिरःपवित्रमाशवः । इंद्रंयामेभिराशत ॥ ककुहःसोम्योरसऽइंदुरिंद्रायपूर्व्यः । आ
युःपवतऽआयवे ॥ हिन्वंतिसूरमुस्रयःपवमानंमधुश्चुतं । अभिगिरासमस्वरन् ॥ अवितानोऽअजाश्वःपूषायामनिया
मनि । आभक्षत्कन्यासुनः ॥ १४ ॥ अयंसोमःकपर्दिनेघृतंनपवतेमधु । आभ० ॥ अयंतऽआघृणेसुतोघृतंनपव
तेशुचि । आभ० ॥ वाचोजंतुःकवीनांपवस्वसोमधारया । देवेषुरत्नधाऽअसि ॥ आकलशेषुधावतिश्येनोवर्मविगा
हते । अभिद्रोणाकनिक्रदत् ॥ परिप्रसोमतेरसोसर्जिकलशेसुतः । श्येनोनतक्तोऽअर्षति ॥ १५ ॥ पवस्वसोममंदय
न्निंद्रायमधुमत्तमः । असृग्रन्देववीतयेवाजयंतोरथाऽइव ॥ तेसुतासोमदिन्तमाःशुक्रावायुमसृक्षत ॥ ग्राव्णांतुन्नोऽ

मांगिरसःपवित्रऋषिः (अत्रवसिष्ठोवापवित्रवसिष्ठौवेतिविपक्षौ) पवमानसोमोदेवता दशम्यादितिसृणांपूषावा यत्तेपवित्रमित्यादिपंचानामग्निःअंत्ययोर्द्वयोःपावमान्यध्येतागायत्री षोडश्याद्यास्तिस्रोद्विपदागायत्र्यःत्रिंशीपुरउष्णिक्सप्तविंश्येकत्रिंशीद्वात्रिंश्योनुष्टुभः (पंचविंश्यादितिसृणांक्रमात्सविताग्निसवितारौविश्वेदेवाइतिदेवताअग्निनासहविकल्पंते) ।

अभिष्टुतःपवित्रंसोमगच्छसि । दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥ एषतुन्नोऽअभिष्टुतःपवित्रमतिगाहते । रक्षोहावारमव्ययं ॥ १६ ॥
यदंतियच्चदूरकेभयंविंदतिमामिह । पवमानवितज्जहि ॥ पवमानःसोऽअद्यनःपवित्रेणविचर्षणिः । यःपोतासपुनातु
नः ॥ यत्तेपवित्रमर्चिष्यग्नेविततमंतरा । ब्रह्मतेनपुनीहिनः ॥ यत्तेपवित्रमर्चिवदग्नेतेनपुनीहिनः । ब्रह्मसवैःपुनीहिनः ॥
उभाभ्यांदेवसवितःपवित्रेणसवेनच । मांपुनीहिविश्वतः ॥ १७ ॥ त्रिभिष्ट्वंदेवसवितर्वर्षिष्ठैःसोमधामभिः । अग्नेदक्षैःपु
नीहिनः ॥ पुनंतुमांदेवजनाःपुनंतुवसवोधिया । विश्वेदेवाःपुनीतमाजातवेदःपुनीहिमा ॥ प्रप्यायस्वप्रस्यंदस्वसोमवि
श्वेभिरंशुभिः । देवेभ्यऽउत्तमंहविः+ ॥ उपप्रियंपनिप्नतंयुवानमाहुतीवृधं । अगन्मबिभ्रतोनमः ॥ अलाय्यस्यपरशुर्न
नाशतमापवस्वदेवसोम । आखुंचिदेवदेवसोम ॥ यःपावमानीरध्येत्यृषिभिःसंभृतंरसं । सर्वंसपूतमश्नातिस्वदितंमात
रिश्वना ॥ पावमानीर्योऽअध्येत्यृषिभिःसंभृतंरसं । तस्मैसरस्वतीदुहेक्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ १८ ॥ (परिशिष्टं ॥ पावमा
नीःस्वस्त्ययनीःसुदुघाहिघृतश्चुतः । ऋषिभिःसंभृतोरसोब्राह्मणेष्वमृतंहितं ॥ पावमानीर्दिशंतुनऽइमंलोकमथोऽअमुं ।
कामान्त्समर्धयंतुनोदेवीर्देवैःसमाहिताः ॥ येनदेवाःपवित्रेणात्मानंपुनतेसदा । तेनसहस्रधारेणपावमान्यःपुनंतुमां ॥
प्राजापत्यंपवित्रंशतोद्यामंहिरण्मयं । तेनब्रह्मविदोवयंपूतंब्रह्मपुनीमहे ॥ इंद्रःपुनीतीसहमापुनातुसोमःस्वस्त्यावरु
णःसमीच्या । यमोराजाप्रमृणाभिःपुनातुमाजातवेदामूर्जयंत्यापुनातु ॥ ऋषयस्तुतपस्तेपुःसर्वेस्वर्गजिगीषवः । तप

सस्तपसोग्र्यंतुपावमानीर्ऋचोब्रवीत् ॥ १ ॥ यन्मेगर्भेवसतःपापमुग्रंयज्जायमानस्यचकिंचिदन्यत् । जातस्यचयच्चापिचवर्धतोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ मातापित्रोर्यन्नकृतंवचोमेयत्स्थावरंजंगममाबभूव । विश्वस्यतत्प्रहृषितंवचोमेतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ गोघ्नात्तस्करत्वात्स्त्रीवधाद्यच्चकिल्बिषं । पापकंचचरणेभ्यस्तत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ ब्रह्मवधात्सुरापानात्स्वर्णस्तेयाद्वृषलिगमनमैथुनसंगमात् । गुरोर्दाराधिगमनाच्चतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ बालघ्नान्मातृपितृवधाद्भूमितस्करात्सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् । पापेभ्यश्चप्रतिग्रहात्सद्यःप्रहरतिसर्वदुष्कृतंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ क्रयविक्रयाद्योनिदोषाद्भक्षाद्भोज्यात्प्रतिग्रहात् । असंभोजनाच्चापिनृशंसंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ २ ॥ दुर्यष्टंदुरधीतंपापंयच्चाज्ञानतोकृतं । अयाजिताश्चासंयाज्यास्तत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ अमंत्रमन्नंयत्किंचिद्धूयतेचहुताशने । संवत्सरकृतंपापंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ ऋतस्ययोनयोमृतस्यधामविश्वादेवेभ्यःपुण्यगंधाः । तानऽआपःप्रवहंतुपापंशुद्धागच्छामिसुकृतामुलोकंतत्पावमानीभिरहंपुनामि ॥ पावमानीःस्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छतिनांदनं । पुण्यांश्चभक्षान्भक्षयत्यमृतत्वंचगच्छति ॥ पावमानीःपितॄन्देवान्ध्यायेद्यश्चसरस्वतीं । पितॄंस्तस्योपवर्तेतत्क्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानंपरंब्रह्मशुक्रंज्योतिःसनातनं । ऋषींस्तस्योपतिष्ठेतत्क्षीरंसर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानंपरंब्रह्मयेपठंतिमनीषिणः । सप्तजन्मभवेद्विप्रोधनाढ्योवेदपारगाः ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैवपावमानीःशतानिषट् ।

एतज्जुह्वन्जपेन्मंत्रंघोरंमृत्युभयंहरेत् ॥ ३ ॥ इतिपरि०) (९।४।१) प्रदेवमच्छामधुमंतऽइंदवोसिष्यदंतगावऽआनधेनवः । बर्हिषदोवचनावंतऽऊधभिःपरिस्रुतमुस्रियानिर्णिजंधिरे ॥ सरोरुवदभिपूर्वाऽअचिक्रददुपारुहःश्रथयन्त्स्वादतेहरिः । तिरःपवित्रंपरियन्नुरुज्रयोनिशर्याणिदधतेदेवऽआवरं ॥ वियोममेयम्यासंयतीमदःसाकंवृधापयसापिन्वदक्षिता । महीऽअपारेरजसीविवेविददभिव्रजन्नक्षितंपाजऽआददे ॥ समातराविचरन्वाजयन्नपःप्रमेधिरःस्वधयापिन्वतेपदं । अंशुर्यवेनपिपिशेयतोनृभिःसंजामिभिर्नसतेरक्षतेशिरः ॥ संदक्षेणमनसाजायतेकविर्ऋतस्यगर्भोनिहितोयमापरः । यूनाहसंताप्रथमंविजज्ञतुर्गुहाहितंजनिमनेममुद्यतं ॥ १९ ॥ मंद्रस्यरूपंविविदुर्मनीषिणःश्येनोयदंधोऽअभरत्परावतः । तंमर्जयंतसुवृधंनदीष्वाँऽउशंतमंशुंपरियंतमृग्मियं ॥ त्वांमृजंतिदशयोषणःसुतंसोमऽऋषिभिर्मतिभिर्धीतिभिर्हितं । अव्योवारेभिरुतदेवहूतिभिर्नृभिर्यतोवाजमादर्षिसातये ॥ परिप्रयंतंवय्यंसुषंसदंसोमंमनीषाऽअभ्यनूषतस्तुभः । योधारयामधुमाँऽऊर्मिणादिवऽइयर्तिवाचंरयिषाळमर्त्यः ॥ अयंदिवऽइयर्तिविश्वमारजःसोमःपुनानःकलशेषुसीदति । अद्भिर्गोभिर्मृज्यतेऽअद्रिभिःसुतःपुनानऽइंदुर्वरिवोविदत्प्रियं+ ॥ एवानःसो

चतुर्थेनुवाकेऽष्टादशसूक्तानि (९।४।१) प्रदेवमितिदशर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

मपरिषिच्यमानोवयोदधच्चित्रतमंपवस्व । अद्वेषेद्यावापृथिवीहुवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवीरं ॥ २० ॥ (९।४।२) इषुर्न
धन्वन्प्रतिधीयतेमतिर्वत्सोनमातुरुपसर्ज्यूधनि । उरुधारेवदुहेऽअग्रऽआयत्यस्यव्रतेष्वपिसोमऽइष्यते ॥ उपो
मतिःपृच्यतेसिच्यतेमधुमंद्राजनीचोदतेऽअंतरासनि । पवमानःसंतनिःप्रघ्नतामिवमधुमान्द्रप्सःपरिवारमर्षति ॥
अव्येवधूयुःपवतेपरित्वचिश्रथ्नीतेनप्तीरदितेर्ऋतंयते । हरिरक्रान्यजतःसंयतोमदोनृम्णाशिशानोमहिषोनशोभते ॥
उक्षामिमातिप्रतियंतिधेनवोदेवस्यदेवीरुपयंतिनिष्कृतं । अत्यक्रमीदर्जुनंवारमव्ययमत्कंननिक्तंपरिसोमोऽअव्यत ॥
अमृक्तेनरुशतावाससाहरिरमर्त्योनिर्णिजानःपरिव्यत । दिवस्पृष्ठंबर्हणानिर्णिजेकृतोपस्तरणंचम्वोर्नभस्मयं ॥ २१ ॥
सूर्यस्येवरश्मयोद्रावयित्नवोमत्सरासःप्रसुपःसाकमीरते । तंतुंततंपरिसर्गासऽआशवोनेंद्रादृतेपवतेधामकिंचन ॥
सिंधोरिवप्रवणेनिम्नऽआशवोवृषच्युतामदासोगातुमाशत । शंनोनिवेशेद्विपदेचतुष्पदेस्मेवाजाःसोमतिष्ठंतुकृष्टयः ॥
आनःपवस्ववसुमद्धिरण्यवदश्वावद्गोमद्यवमत्सुवीर्यं । यूयंहिसोमपितरोममस्थनदिवोमूर्धानःप्रस्थितावयस्कृतः ॥
एतेसोमाःपवमानासऽइंद्रंरथाऽइवप्रययुःसातिमच्छ । सुताःपवित्रमतियंत्यव्यंहित्वीवव्रिंहरितोवृष्टिमच्छ ॥ इंदवि

(९।४।२) इषुर्नेतिदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहिरण्यस्तूपःपवमानसोमोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

द्रायबृहतेपवस्वसुमृळीकोऽअनवद्योरिशादाः । भराचंद्राणिगृणतेवसूनिदेवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः ॥ २२ ॥ (९।४।३)
त्रिरस्मैसप्तधेनवोदुदुह्रेसत्यामाशिरंपूर्व्येव्योमनि । चत्वार्यन्याभुवनानिनिर्णिजेचारूणिचक्रेयदृतैरवर्धत ॥ सभि
क्षमाणोऽअमृतस्यचारुणऽउभेद्यावाकाव्येनाविशश्रथे । तेजिष्ठाऽअपोमंहनापरिव्यतयदीदेवस्यश्रवसासदोविदुः ॥
तेऽअस्यसंतुकेतवोमृत्यवोदाभ्यासोजनुषीऽउभेऽअनु । येभिर्नृम्णाचदेव्याचपुनतऽआदिद्राजानंमननाऽअगृभ्णत ॥
समृज्यमानोदशभिःसुकर्मभिःप्रमध्यमासुमातृषुप्रमेसचा । व्रतानिपानोऽअमृतस्यचारुणऽउभेनृचक्षाऽअनुपश्यते
विशौ ॥ समर्मृजानऽइंद्रियायधायसऽओभेऽअंतारोदसीहर्षतेहितः । वृषाशुष्मेणबाधतेविदुर्मतीरादेदिशानःशर्य
हेवशुरुधः ॥ २३ ॥ समातरानददृशानऽउस्रियोनानददेतिमरुतामिवस्वनः । जानन्नृतंप्रथमंयत्स्वर्णरंप्रशस्तयेकम
वृणीतसुक्रतुः ॥ रुवतिभीमोवृषभस्तविष्ययाशृंगेशिशानोहरिणीविचक्षणः । आयोनिंसोमःसुकृतंनिषीदतिगव्ययी
त्वग्भवतिनिर्णिगव्ययी ॥ शुचिःपुनानस्तन्वमरेपसमव्येहरिन्यधाविष्टसानवि । जुष्टोमित्रायवरुणायवायवेत्रिधा
तुमधुक्रियतेसुकर्मभिः ॥ पवस्वसोमदेववीतयेवृषेंद्रस्यहार्दिसोमधानमाविश । पुरानोबाधाद्दुरितातिपारयक्षेत्रविद्धि
दिशऽआहाविपृच्छते ॥ हितोनसप्तिरभिवाजमर्षेंद्रस्येंदोजठरमापवस्व । नावानसिंधुमतिपर्षिविद्वान्छूरोनयुध्यन्न

(९।४।३) त्रिरस्माइतिदशर्चस्यक्तसूस्यवैश्वामित्रोरेणुःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ. ७ अ. २
॥ १२ ॥

वंनोनिदस्पः ॥ २४ ॥ (९।४।४) आदक्षिणासृज्यतेशुष्म्या३सदंवेतिद्रुहोरक्षसःपातिजागृविः । हरिरोपशंकृणु
तेनभस्पयंऽउपस्तिरेचम्वो३र्ब्रह्मनिर्णिजे ॥ प्रकृष्टिहेवशूषऽएतिरोरुवदसुर्ये१वर्णंनिरिणीतेऽअस्यतं । जहातिवव्रिंपि
तुरेतिनिष्कृतमुपप्रुतंकृणुतेनिर्णिजंतना ॥ अद्रिभिःसुतःपवतेगभस्त्योर्वृषायतेनभसावेपतेमती । समोदतेनसतेसा
धतेगिरानेनिक्तेऽअप्सुयजतेपरीमणि ॥ परिद्युक्षंसहसःपर्वतावृधंमध्वःसिंचतिहर्म्यस्यसक्षणिं । आयस्मिन्गावःसुहु
तादऽऊधनिमूर्धन्छ्रीणंत्यग्रियंवरीमभिः ॥ समीरथंनभुरिजोरहेषतदशस्वसारोऽअदितेरुपस्थऽआ । जिगादुपज्रय
तिगोरपीच्यंपदंयदस्यमतुथाऽअजीजनन् ॥ २५ ॥ श्येनोनयोनिंसदनंधियाकृतंहिरण्ययमासदंदेवऽएषति । एरीं
णंतिबर्हिषिप्रियंगिराश्वोनदेवाँऽअप्येतियज्ञियः ॥ पराव्यक्तोऽअरुषोदिवःकविर्वृषात्रिपृष्ठोऽअनविष्टगाऽअभि ।
सहस्रणीतिर्यतिःपरायतीरेभोनपूर्वीरुषसोविराजति ॥ त्वेषंरूपंकृणुतेवर्णोऽअस्यसयत्राशयत्समृतासेधतिस्रिधः ।
अप्सायातिस्वधयादैव्यंजनंसंसुष्टुतीनसतेसंगोऽअग्रया ॥ उक्षेवयूथापरियन्नरावीदधित्विषीरधितसूर्यस्य । दिव्यः
सुपर्णोवचक्षतक्षांसोमःपरिक्रतुनापश्यतेजाः+ ॥ २६ ॥ (९।४।५) हरिंमृजंत्यरुषोनयुज्यतेसंधेनुभिःकलशेसोमो

(९।४।४) आदक्षिणेतिनवर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रऋषभःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (९।४।५) हरिंमृजंतीतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोहरिमंतःपवमानसोमोजगती ।

मंडलं ९
अनु. ४
–
॥ १२ ॥

ऽअज्यते । उद्वाचमीरयतिहिन्वतेमतीपुरुष्टुतस्यकतिचित्परिप्रियः ॥ साकंवदंतिबहवोमनीषिणऽइंद्रस्यसोमंजठरेय
दादुहुः । यदीमृजंतिसुगभस्तयोनरःसनीळाभिर्दशभिःकाम्यंमधु ॥ अरममाणोऽअत्येतिगाऽअभिसूर्यस्यप्रियंदुहि
तुस्तिरोरवं । अन्वस्मैजोषमभरद्विनंगृसःसंद्वयीभिःस्वसृभिःक्षेतिजामिभिः ॥ नृधूतोऽअद्रिषुतोबर्हिषिप्रियःपतिर्ग
वांप्रदिवऽइंदुर्ऋत्वियः । पुरंधिवान्मनुषोयज्ञसाधनःशुचिर्धियापवतेसोमऽइंद्रते ॥ नृबाहुभ्यांचोदितोधारयासुतो
नुष्वधंपवतेसोमऽइंद्रते । आप्राःक्रतून्त्समजैरध्वरेमतीर्वेर्नद्रुषच्चम्वो३रासदद्धरिः ॥ २७ ॥ अंशुंदुहंतिस्तनयंतम
क्षितंकविंकवयोपसोमनीषिणः । समीगावोमतयोयंतिसंयतऽऋतस्ययोनासदनेपुनर्भुवः ॥ नाभापृथिव्याधरुणोम
होदिवो३पामूर्मौसिंधुष्वंतरुक्षितः । इंद्रस्यवज्रोवृषभोविभूवसुःसोमोहृदेपवतेचारुमत्सरः+ ॥ सतूपवस्वपरिपार्थिवं
रजःस्तोत्रेशिक्षन्नाधून्वतेचसुक्रतो । मानोनिर्भागवसुनःसादनस्पृशोरयिंपिशंगंबहुलंवसीमहि ॥ आतूनऽइंदोशतदा
त्वश्व्यंसहस्रंदातुपशुमद्धिरण्यवत् । उपमास्वबृहतीरेवतीरिषोधिस्तोत्रस्यपवमाननोगहि ॥ २८ ॥ (९।४।६) स्रक्वे
द्रप्सस्यधमतःसमस्वरन्नृतस्ययोनासमरंतनाभयः । त्रीन्त्समूर्ध्नोऽअसुरश्चक्रऽआरभेसत्यस्यनावःसुकृतमपीपरन् ॥
सम्यक्सम्यंचोमहिषाऽअहेषतसिंधोरूर्मावधिवेनाऽअवीविपन् । मधोर्धाराभिर्जनयंतोऽअर्कमित्प्रियामिंद्रस्यतन्वं

(९।४।६) स्रक्वेद्रप्सस्येतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःपवित्रःपवमानसोमोजगती ।

सं. ६०

मवीवृधन् ॥ पवित्रवंतःपरिवाचमासतेपितैषाँप्रत्नोऽअभिरक्षतिव्रतं । महःसमुद्रंवरुणस्तिरोदधेधीराऽइच्छेकुर्धरुणे
ष्वारभं ॥ सहस्रधारेवतेसमस्वरन्दिवोनाकेमधुजिह्वाऽअसश्चतः । अस्यस्पशोननिमिषंतिभूर्णयःपदेपदेपाशिनःसं
तिसेतवः ॥ पितुर्मातुरध्यायेसमस्वरन्नृचाशोचंतःसंदहंतोऽअव्रतान् । इंद्रद्विष्टामपधमंतिमाययात्वचमसिक्नींभूम
नोदिवस्परि ॥ २९ ॥ प्रत्नान्मानादध्यायेसमस्वरन्छ्लोकयंत्रासोरभसस्यमंतवः । अपानक्षासोबधिराऽअहासतऽऋ
तस्यपंथांनतरंतिदुष्कृतः ॥ सहस्रधारेविततेपवित्रऽआवाचंपुनंतिकवयोमनीषिणः । रुद्रासऽएषामिषिरासोऽअद्रु
हःस्पशःस्वंचःसुदृशोनृचक्षसः ॥ ऋतस्यगोपानदभायसुक्रतुस्त्रीषपवित्राहृद्यं१तरादधे । विद्वान्त्सविश्वाभुवनाभि
पश्यत्यवाजुष्टान्विध्यतिकर्तेऽअव्रतान्+ ॥ ऋतस्यतंतुर्विततःपवित्रऽआजिह्वायाऽअग्रेवरुणस्यमायया । धीराश्चित्त
त्समिनक्षंतऽआशतात्राकर्तमवपदात्यप्रभुः ॥ ३० ॥ (९।४।७) शिशुर्नजातोवचक्रदद्वनेस्व१र्यद्वाज्यरुषःसिषा
सति । दिवोरेतसासचतेपयोवृधातमीमहेसुमतीशर्मसप्रथः ॥ दिवोयस्कंभोधरुणःस्वाततऽआपूर्णोऽअंशुःपर्येतिवि
श्वतः । सेमेमहीरोदसीयक्षदावृतासमीचीनेदाधारसमिषःकविः+ ॥ महिप्सरःसुकृतंसोम्यंमधूर्वीगव्यूतिरदितेर्ऋ
तंयते । ईशेयोवृष्टेरितऽउस्रियोवृषापांनेतायऽइतऽऊतिर्ऋग्मियः ॥ आत्मन्वन्नभोदुह्यतेघृतंपयऽऋतस्यनाभिरमृतं

(९।४।७) शिशुर्नेतिनवर्चस्यसूक्तस्यदैर्घतमसःकक्षीवान्पवमानसोमोजगत्यष्टमीत्रिष्टुप् ।

विजायते । समीचीनाःसुदानवःप्रीणंतितंनरोहितमवमेहंतिपेरवः ॥ अरावीदंशुःसचमानऽऊर्मिणादेवाव्यं१मनुषेपि
न्वतित्वचं । दधातिगर्भमदितेरुपस्थऽआयेनतोकंचतनयंचधामहे ॥ ३१ ॥ सहस्रधारेवताऽअसश्चतस्तृतीयेसंतुर
जसिप्रजावतीः । चतस्रोनाभोनिहिताऽअवोदिवोहविर्भरंत्यमृतंघृतश्चुतः ॥ श्वेतंरूपंकृणुतेयत्सिषासतिसोमोमीढ्वाँऽ
असुरोवेदभूमनः । धियाशमीसचतेसेमभिप्रवद्दिवस्कवंधमवदर्षदुद्रिणं ॥ अधश्वेतंकलशंगोभिरक्तंकार्ष्मन्नावाज्य
क्रमीत्ससवान् । आहिन्विरेमनसादेवयंतःकक्षीवतेशतहिमायगोनां ॥ अद्भिःसोमपपृचानस्यतेरसोव्योवारंविपव
मानधावति । समृज्यमानःकविभिर्मदिन्तमस्वदस्वेंद्रायपवमानपीतये ॥ ३२ ॥ (९।४।८) अभिप्रियाणिपवतेच
नोहितोनामानियह्वोऽअधियेषुवर्धते । आसूर्यस्यबृहतोबृहन्नधिरथंविष्वंचमरुहद्विचक्षणः+ ॥ ऋतस्यजिह्वापवतेम
धुप्रियंवक्तापतिर्धियोऽअस्याऽअदाभ्यः । दधातिपुत्रःपित्रोरपीच्यं१नामतृतीयमधिरोचनेदिवः+ ॥ अवद्युतानःक
लशाँऽअचिक्रदन्नृभिर्येमानःकोशऽआहिरण्यये । अभीमृतस्यदोहनाऽअनूषताधित्रिपृष्ठऽउषसोविराजति ॥ अद्रि
भिःसुतोमतिभिश्चनोहितःप्ररोचयन्रोदसीमातराशुचिः । रोमाण्यव्यासमयाविधावतिमधोर्धारापिन्वमानादिवेदि

(९।४।८) अभिप्रियाणीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोजगती ।

वे ॥ परिसोमप्रधन्वास्वस्तयेनृभिःपुनानोऽअभिवासयाशिरं । येतेमदाऽआहनसोविहायसस्तेभिरिंद्रंचोदयदातवे
मघं+ ॥ ३३ ॥ इतिसप्तमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥

पंचाशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि ११ ऋचः १६३ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमाये.४८ अग्नयेपवमानाये.३ पवमानायसोमाये.३१
[भे. प. पवमानायसो.१८ पूष्णेपवमानायसोमाये.३ पवमानायसोमाये.१०] अग्नयेपवमानाये.५ [भे. प. अग्नयेप.२ सवित्र. अग्नि-
सवितृभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] पवमानायसोमाये.३ पावमान्यध्येतृभ्यइ.२ पवमानायसोमाये. ७१ ॥ इतिसप्तमेद्वितीयः ॥

धर्तैषप्रराजाचोदसःसोमस्यवसुर्भारद्वाजःप्रसोमस्यासावीतित्रिष्टुबंतैंपवित्रंतेपवित्रःपवस्ववाच्यःप्रजापतिरिं
द्रायद्वादशवेनोभार्गवोद्वित्रिष्टुबंतंप्रतेष्टाचत्वारिंशदृषिगणादशर्चाअकृष्टामाषाःप्रथमेसिकतानिवावरीद्विती
येपृश्नयोजास्तृतीयेत्रयश्चतुर्थैत्रिःपंचांत्यागृत्समदःप्रतुनवोशनायंसोमोष्टौप्रोस्यसप्तप्रहिन्वानःषड्वसिष्ठः ॥ ३ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (९।४।९) धर्तादिवःपवतेकृत्व्योरसोदक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः । हरिःसृजानोऽअत्योनस
त्वभिर्वृथापाजांसिकृणुतेनदीष्वा+ ॥ शूरोनधत्तऽआयुधागभस्त्योःस्व१ःसिषासन्रथिरोगविष्टिषु । इंद्रस्यशुष्ममी
रयन्नपस्युभिरिंदुर्हिन्वानोऽअंज्यतेमनीषिभिः ॥ इंद्रस्यसोमपवमानऽऊर्मिणातविष्यमाणोजठरेष्वाविश । प्रणःपि

(९।४।९) धर्तेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोजगती ।

न्वविद्युदभ्रेवरोदसीधियानवाजाँऽउपमासिशश्वतः ॥ विश्वस्यराजापवतेस्वर्दृशऽऋतस्यधीतिमृषिषाळवीवशत् ।
यःसूर्यस्यासिरेणमृज्यतेपितामतीनामसमष्टकाव्यः ॥ वृषेवयूथापरिकोशमर्षस्यपामुपस्थेवृषभःकनिक्रदत् । सइंद्राय
पवसेमत्सरिन्तमोयथाजेषामसमिथेत्वोतयः ॥ १ ॥ (९।४।१०) एषप्रकोशेमधुमाँऽअचिक्रददिंद्रस्यवज्रोवपुषोवपुष्ट
रः । अभीमृतस्यसुदुघाघृतश्चुतोवाश्राऽअर्षतिपयसेवधेनवः ॥ सपूर्व्यःपवतेयंदिवस्परिश्येनोमथायदिषितस्तिरोर
जः । समध्वऽआयुवतेवेविजानऽइत्कृशानोरस्तुर्मनसाहबिभ्युषा ॥ तेनःपूर्वासऽउपरासऽइंदवोमहेवाजायधन्वंतुगो
मते । ईक्षेण्यासोऽअह्यो३नचारवोब्रह्मब्रह्मयेजुजुषुर्हविर्हविः ॥ अयंनोविद्वान्वनवद्वनुष्यतऽइंदुःसत्राचामनसापुरुष्टु
तः । इनस्ययःसदनेगर्भमादधेगवामुरुब्जमभ्यर्षतिव्रजं+ ॥ चक्रिर्दिवःपवतेकृत्व्योरसोमहाँऽअदब्धोवरुणोहुरुग्य
ते । असाविमित्रोवृजनेषुयज्ञियोत्योनयूथेवृषयुःकनिक्रदत् ॥ २ ॥ (९।४।११) प्रराजावाचंजनयन्नसिष्यददपो
वसानोऽअभिगाऽइयक्षति । गृभ्णातिरिप्रमविरस्यतान्वाशुद्धोदेवानामुपयातिनिष्कृतं+ ॥ इंद्रायसोमपरिषिच्यसे
नृभिर्नृचक्षाऽऊर्मिःकविरज्यसेवने । पूर्वीर्हितेस्रुतयःसंतियातवेसहस्रमश्वाहरयश्चमूषदः ॥ समुद्रियाऽअप्सरसोम
नीषिणमासीनाऽअंतरभिसोममक्षरन् । ताऽईंहिन्वंतिहर्म्यस्यसक्षणिंयाचंतेसुम्नंपवमानमक्षितं ॥ गोजिन्नःसोमोर

(९।४।१०) एषइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोजगती । (९।४।११) प्रराजेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमो

थजिद्धिरण्यजित्स्वर्जिदब्जित्पवतेसहस्रजित् । यंदेवासश्चक्रिरेपीतयेमदंस्वादिष्ठंद्रप्समरुणंमयोभुवँ ॥ एतानिसोम
पवमानोऽअस्मयुःसत्यानिकृण्वन्द्रविणान्यर्षसि । जहिशत्रुंमंतिकेदूरकेचयऽउर्वींगव्यूतिमभयंचनस्कृधि ॥ ३ ॥
(९।४।१२) अचोदसोनोधन्वंत्विंदवःप्रसुवानासोबृहद्दिवेषुहरयः । विचनशन्नऽइषोऽअरातयोर्योनशंतसनिषंत
नोधियः ॥ प्रणोधन्वंत्विंदवोमदच्युतोधनावायेभिरर्वतोजुनीमसि । तिरोमर्तस्यकस्यचित्परिह्वृतिंवयंधनानिविश्व
धाभरेमहि ॥ उतस्वस्याऽअरात्याऽअरिर्हिषऽउतान्यस्याऽअरात्यावृकोहिषः । धन्वन्नतृष्णासमरीतताँऽअभिसोम
जहिपवमानदुराध्यः* ॥ दिवितेनाभापरमोयऽआददेपृथिव्यास्तेरुरुहुःसानविक्षिपः । अद्रयस्त्वाबप्सतिगोरधित्व
च्य१प्सुत्वाहस्तैर्दुदुहुर्मनीषिणः ॥ एवातऽइंदोसुभ्वंसुपेशसंरसंतुंजंतिप्रथमाऽअभिश्रियः । निदंनिदंपवमाननिता
रिषऽआविस्तेशुष्मोभवतुप्रियोमदः ॥ ४ ॥ (९।४।१३) सोमस्यधारापवतेनृचक्षसऽऋतेनदेवान्हवतेदिवस्परि ।
बृहस्पतेरवथेनाविदिद्युतेसमुद्रासोनसवनानिविव्यचुः ॥ यंत्वावाजिन्नघ्न्याऽअभ्यनूषतायोहतंयोनिमारोहसिद्युमा
न् । मघोनामायुःप्रतिरन्महिश्रवऽइंद्रायसोमपवसेवृषामदः ॥ एंद्रस्यकुक्षापवतेमदिन्तमऽऊर्जंवसानःश्रवसेसुमंग

जगती । (९।४।१२) अचोदसइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःकविःपवमानसोमोजगती । (९।४।१३) सोमस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्य
भारद्वाजोवसुःपवमानसोमोजगती ।

लः । प्रत्यङ्सविश्वाभुवनाभिपप्रथेक्रीळन्हरिरत्यःस्यंदतेवृषा ॥ तंत्वादेवेभ्योमधुमत्तमंनरःसहस्रधारंदुहतेदशक्षि
पः । नृभिःसोमप्रच्युतोग्रावभिःसुतोविश्वान्देवाँऽआपवस्वासहस्रजित् ॥ तंत्वाहस्तिनोमधुमंतमद्रिभिर्दुहंत्यप्सुवृ
षभंदशक्षिपः । इंद्रंसोममादयन्दैव्यंजनंसिंधोरिवोर्मिःपवमानोऽअर्षसि ॥ ५ ॥ (९।४।१४) प्रसोमस्यपवमानस्यो
र्मयऽइंद्रस्ययंतिजठरंसुपेशसः । दध्नायदीमुन्नीतायशसागवांदानायशूरमुदमंदिषुःसुताः+ ॥ अच्छाहिसोमःकलशाँ
ऽअसिष्यददत्योनवोह्ळारघुवर्तनिर्वृषा । अथादेवानामुभयस्यजन्मनोविद्वाँऽअश्नोत्यमुतऽइतश्चयत्+ ॥ आनःसोमप
वमानःकिरावस्विंदोभवमघवाराधसोमहः । शिक्षावयोधोवसुवेसुचेतुनामानोगयमारेऽअस्मत्परासिचः ॥ आनःपू
षापवमानःसुरातयोमित्रोगच्छंतुवरुणःसजोषसः । बृहस्पतिर्मरुतोवायुरश्विनात्वष्टासवितासुयमासरस्वती ॥ उ
भेद्यावापृथिवीविश्वमिन्वेऽअर्यमादेवोऽअदितिर्विधाता । भगोनृशंसऽउर्वं१तरिक्षंविश्वेदेवाःपवमानंजुषंत ॥ ६ ॥
(९।४।१५) असाविसोमोऽअरुषोवृषाहरीराजेवदस्मोऽअभिगाऽअचिक्रदत् । पुनानोवारंपर्येत्यव्ययंश्येनोनयो
निंघृतवंतमासदं ॥ कविर्वेधस्यापर्येषिमाहिनमत्योनमृष्टोऽअभिवाजमर्षसि । अपसेधन्दुरितासोममृळयघृतंवसानः

(९।४।१४) प्रसोमस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजोवसुःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (९।४।१५) असावीतिपंचर्चस्यसूक्तस्य
भारद्वाजोवसुःपवमानसोमोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

पर्यासिनिर्णिजं ॥ पर्जन्यःपितामहिषस्यपर्णिनोनाभापृथिव्यागिरिषुक्षयंदधे । स्वसारऽआपोऽअभिगाऽउतासर
न्त्संग्रावभिर्नसतेवीतेऽअध्वरे+ ॥ जायेवपत्यावधिशेवमंहसेपज्रायागर्भशृणुहिब्रवीमिते । अंतर्वाणीषुप्रचरासुजी
वसेनिंद्योवृजनेसोमजागृहि ॥ यथापूर्वेभ्यःशतसाऽअमृध्रःसहस्रसाःपर्ययावाजमिंदो । एवापवस्वसुवितायनव्यसेत
वव्रतमन्वापःसचंते ॥ ७ ॥ (९।४।१६) पवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः । अतप्ततनूर्नतदा
मोऽअश्नुतेशृतासऽइद्वहंतस्तत्समाशत ॥ तपोष्पवित्रंविततंदिवस्पदेशोचंतोऽअस्यतंतवोव्यस्थिरन् । अवंत्यस्यपवी
तारमाशवोदिवस्पृष्ठमधितिष्ठंतिचेतसा ॥ अरूरुचदुषसःपृश्निरग्रियऽउक्षाबिभर्तिभुवनानिवाजयुः । मायाविनोममिरे
ऽअस्यमाययानृचक्षसःपितरोगर्भमादधुः ॥ गंधर्वऽइत्थापदमस्यरक्षतिपातिदेवानांजनिमान्यद्भुतः । गृभ्णातिरिपुं
निधयानिधापतिःसुकृत्तमामधुनोभक्षमाशत ॥ हविर्हविष्मोमहिसद्मदैव्यंनभोवसानःपर्यास्यध्वरं । राजापवित्रर
थोवाजमारुहःसहस्रभृष्टिर्जयसिश्रवोबृहत्+ ॥ ८ ॥ (९।४।१७) पवस्वदेवमादनोविचर्षणिरप्साऽइंद्रायवरुणाय
वायवे । कृधीनोऽअद्यवरिवःस्वस्तिमदुरुक्षितौगृणीहिदैव्यंजनं ॥ आयस्तस्थौभुवनान्यमर्त्योविश्वानिसोमःप

(९।४।१६) पवित्रंतइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःपवित्रःपवमानसोमोजगती । (९।४।१७) पवस्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवाच्यः
प्रजापतिःपवमानसोमोजगती ।

रितान्यर्षति । कृण्वन्त्संचृतंविचृतमभिष्टयऽइंदुःसिषक्त्युषसंनसूर्यः ॥ आयोगोभिःसृज्यतऽओषधीष्वादेवानांसु
म्नऽइषयन्नुपावसुः । आविद्युतापवतेधारयासुतऽइंद्रंसोमोमादयन्दैव्यंजनं ॥ एषस्यसोमःपवतेसहस्रजिद्धिन्वानो
वाचमिषिरामुषर्बुधं । इंदुःसमुद्रमुदियर्तिवायुभिरेंद्रस्यहार्दिकलशेषुसीदति ॥ अभित्यंगावःपयसापयोवृधंसोमंश्री
णंतिमतिभिःस्वर्विदं । धनंजयःपवतेकृत्व्योरसोविप्रःकविःकाव्येनास्वर्चनाः ॥ ९ ॥ (९।४।१८) इंद्रायसोमसु
षुतःपरिस्रवापामीवाभवतुरक्षसासह । मातेरसस्यमत्सतद्वयाविनोद्रविणस्वंतऽइहसंत्विंदवः ॥ अस्मान्त्समर्येपवमा
नचोदयदक्षोदेवानामसिहिप्रियोमदः । जहिशत्रूँऽरभ्याभंदनायतःपिबेंद्रसोममवनोमृधोजहि ॥ अदब्धऽइंदोपव
सेमदिन्तमऽआत्मेंद्रस्यभवसिधासिरुत्तमः । अभिस्वरंतिबहवोमनीषिणोराजानमस्यभुवनस्यनिंसते ॥ सहस्रणीथः
शतधारोऽअद्भुतऽइंद्रायेंदुःपवतेकाम्यंमधु । जयन्क्षेत्रमभ्यर्षाजयन्नपऽउरुंनोगातुंकृणुसोममीढ्वः ॥ कनिक्रदत्कल
शेगोभिरज्यसेव्य१व्ययंसमयावारमर्षसि । मर्मृज्यमानोऽअत्योनसानसिरिंद्रस्यसोमजठरेसमक्षरः ॥ स्वादुःपवस्व
दिव्यायजन्मनेस्वादुरिंद्रायसुहवीतुनाम्ने । स्वादुर्मित्रायवरुणायवायवेबृहस्पतयेमधुमाँऽअदाभ्यः ॥ १० ॥ अ
त्यंमृजंतिकलशेदशक्षिपःप्रविप्राणांमतयोवाचऽईरते । पवमानाऽअभ्यर्षंतिसुष्टुतिमेंद्रंविशंतिमदिरासऽइंदवः ॥

(९।४।१८) इंद्रायेतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोवेनःपवमानसोमोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

पवमानोऽअभ्यर्षासुवीर्यमुर्वींगव्यूतिंमहिशर्मसप्रथः । मार्किर्नोऽअस्यपरिषूतिरीशतेंदोजयेमत्वयाधनंधनं ॥ अधिद्यामस्थाद्वृषभोविचक्षणोरूरुचद्विदिवोरोचनाकविः । राजापवित्रमत्येतिरोरुवद्दिवःपीयूषंदुहतेनृचक्षसः ॥ दिवोनाकेमधुजिह्वाऽअसश्चतोवेनादुहन्त्युक्षणंगिरिष्ठां । अप्सुद्रप्संवावृधानंसमुद्रऽआसिंधौरूर्मामधुमंतंपवित्रऽआ+ ॥ नाकेसुपर्णमुपपप्तिवांसंगिरोवेनानामकृपंतपूर्वीः । शिशुंरिहंतिमतयःपनिप्नतंहिरण्ययंशकुनंक्षामणिस्थां+ ॥ ऊर्ध्वोगंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थाद्विश्वारूपाप्रतिचक्षाणोऽअस्य । भानुःशुक्रेणशोचिषाव्यद्यौत्प्रारूरुचद्रोदसीमातराशुचिः ॥ ११ ॥ (९।५।१) प्रतऽआशवःपवमानधीजवोमदाऽअर्षंतिरघुजाऽइवत्मना । दिव्याःसुपर्णामधुमंतऽइंदवोमदिन्तमासःपरिकोशमासते ॥ प्रतेमदासोमदिरासऽआशवोसृक्षतरथ्यासोयथापृथक् । धेनुर्नवत्संपयसाभिवज्रिणमिंद्रमिंदवोमधुमंतऽऊर्मयः ॥ अत्योनहियानोऽअभिवाजमर्षस्वर्वित्कोशंदिवोऽअद्रिमातरं । वृषापवित्रेऽअधिसानोऽअव्ययेसोमःपुनानऽइंद्रियायधायसे ॥ प्रतऽआश्विनीःपवमानधीजुवोदिव्याऽअसृग्रन्पयसाधरीमणि । प्रां

पंचमेनुवाकेएकादशसूक्तानि (९।५।१) प्रतआशवइत्यष्टाचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यआद्यानांदशानामकृष्टामाषाऋषयःएकादश्यादिदशानांसिकतानिवावरीएकविंश्यादिदशानांपृश्नियोजाःएकत्रिंश्यादिदशानामत्रयःएकचत्वारिंश्यादिपंचानांभौमोत्रिःअंत्यानांतिसृणांशौनकोगृत्समदःपवमानसोमोजगती ।

तक्रऋषयःस्थाविरीरसृक्षतयेत्वामृजंत्यृषिषाणवेधसः ॥ विश्वाधामानिविश्वचक्षऽऋभ्वसःप्रभोस्तेसतःपरियंतिकेतवः । व्यानशिःपवसेसोमधर्मभिःपतिर्विश्वस्यभुवनस्यराजसि ॥ १२ ॥ उभयतःपवमानस्यरश्मयोध्रुवस्यसतःपरियंतिकेतवः । यदीपवित्रेऽअधिमृज्यतेहरिःसत्तानियोनाकलशेषुसीदति ॥ यज्ञस्यकेतुःपवतेस्वध्वरःसोमोदेवानामुपयातिनिष्कृतं । सहस्रधारःपरिकोशमर्षतिवृषापवित्रमत्येतिरोरुवत् ॥ राजासमुद्रंनद्यो३विगाहतेपामूर्मिंसचतेसिंधुषुश्रितः । अध्यस्थात्सानुपवमानोऽअव्ययंनाभापृथिव्याधरुणोमहोदिवः+ ॥ दिवोनसानुस्तनयन्नचिक्रदद्द्यौश्चयस्यपृथिवीचधर्मभिः । इंद्रस्यसख्यंपवतेविवेविदत्सोमःपुनानःकलशेषुसीदति ॥ ज्योतिर्यज्ञस्यपवतेमधुप्रियंपितादेवानांजनिताविभूवसुः । दधातिरत्नंस्वधयोरपीच्यंमदिन्तमोमत्सरऽइंद्रियोरसः ॥ १३ ॥ अभिक्रंदन्कलशंवाज्यर्षतिपतिर्दिवःशतधारोविचक्षणः । हरिर्मित्रस्यसदनेषुसीदतिमर्मृजानोविभिःसिंधुभिर्वृषा ॥ अग्रेसिंधूनांपवमानोऽअर्षत्यग्रेवाचोऽअग्रियोगोषुगच्छति । अग्रेवाजस्यभजतेमहाधनंस्वायुधःसोतृभिःपूयतेवृषा ॥ अयंमतवान्छकुनोयथाहितोव्येससारपवमानऽऊर्मिणा । तवक्रत्वारोदसीऽअंतराकवेशुचिर्धियापवतेसोमऽइंद्रते ॥ द्रापिंवसानोयजतोदिविस्पृशमंतरिक्षप्राभुवनेष्वर्पितः । स्वर्जज्ञानोनभसाभ्यक्रमीत्प्रत्नमस्यपितरमाविवासति ॥ सोऽअस्यविशेमहिशर्मयच्छतियोऽअस्यधामप्रथमंव्यानशे । पदंयदस्यपरमेव्योमन्यतोविश्वाऽअभिसंयातिसंयतः ॥ १४ ॥ प्रोऽअ

यासीदिंदुरिंद्रस्यनिष्कृतंसखासख्युर्नप्रमिनातिसंगिरं । मर्यऽइवयुवतिभिःसमर्षतिसोमःकलशेशतयाम्नापथा+ ॥
प्रवोधियोमंद्रयुवोविपन्युवःपनस्युवःसंवसनेष्वक्रमुः । सोमंमनीषाऽअभ्यनूषतस्तुभोभिधेनवःपयसेमशिश्रयुः ॥
आनःसोमसंयतंपिप्युषीमिषमिंदोपवस्वपवमानोऽअस्रिधं । यानोदोहतेत्रिरहन्नसश्चुषीक्षुमद्वाजवन्मधुमत्सुवीर्यं ॥
वृषामतीनांपवतेविचक्षणःसोमोऽअह्नःप्रतरीतोषसोदिवः । क्राणासिंधूनांकलशाँऽअवीवशदिंद्रस्यहार्द्याविशन्मनी
षिभिः ॥ मनीषिभिःपवतेपूर्व्यःकविर्नृभिर्यतःपरिकोशाँऽअचिक्रदत् । त्रितस्यनामजनयन्मधुक्षरदिंद्रस्यवायोःस
ख्यायकर्तवे ॥ १५ ॥ अयंपुनानऽउषसोविरोचयदयंसिंधुभ्योऽअभवदुलोककृत् । अयंत्रिःसप्तदुदुहानऽआशिरं
सोमोहृदेपवतेचारुमत्सरः+ ॥ पवस्वसोमदिव्येषुधामसुसृजानऽइंदोकलशेपवित्रऽआ । सीदन्निंद्रस्यजठरेकनिक्रद
न्नृभिर्यतःसूर्यमारोहयोदिवि+ ॥ अद्रिभिःसुतःपवसेपवित्रऽआँऽइंदविंद्रस्यजठरेष्वाविशन् । त्वंनृचक्षाऽअभवोवि
चक्षणसोमगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरप ॥ त्वांसोमपवमानंस्वाध्योनुविप्रासोऽअमदन्नवस्यवः । त्वांसुपर्णऽआभरद्दिव
स्परींदोविश्वाभिर्मतिभिःपरिष्कृतं ॥ अव्येपुनानंपरिवारऽऊर्मिणाहरिंनवंतेऽअभिसप्तधेनवः । अपामुपस्थेऽअध्या
यवःकविमृतस्ययोनामहिषाऽअहेषत ॥ १६ ॥ इंदुःपुनानोऽअतिगाहतेमृधोविश्वानिकृण्वन्त्सुपथानियज्यवे ।
गाःकृण्वानोनिर्णिजंहर्यतःकविरत्योनक्रीळन्परिवारमर्षति ॥ असश्चतःशतधाराऽअभिश्रियोहरिंनवंतेवताऽउद

न्युवः । क्षिपोमृजंतिपरिगोभिरावृतंतृतीयेपृष्ठेऽअधिरोचनेदिवः+ ॥ तवेमाःप्रजादिव्यस्यरेतसस्त्वंविश्वस्यभुवन
स्यराजसि । अथेदंविश्वंपवमानतेवशेत्वमिंदोप्रथमोधामधाऽअसि ॥ त्वंसमुद्रोऽअसिविश्ववित्कवेतवेमाःपंचप्रदि
शोविधर्मणि । त्वंद्यांचपृथिवींचातिजभ्रिषेतवज्योतींषिपवमानसूर्यः ॥ त्वंपवित्रेरजसोविधर्मणिदेवेभ्यःसोमपव
मानपूयसे । त्वामुशिजःप्रथमाऽअगृभ्णततुभ्येमाविश्वाभुवनानियेमिरे ॥ १७ ॥ प्ररेभऽएत्यतिवारमव्ययंवृषाव
नेष्ववचक्रदद्धरिः । संधीतयोवावशानाऽअनूषतशिशुंरिहंतिमतयःपनिप्नतं ॥ ससूर्यस्यरश्मिभिःपरिव्यततंतुंत
न्वानस्त्रिवृतंयथाविदे । नयन्नृतस्यप्रशिषोनवीयसीःपतिर्जनीनामुपयातिनिष्कृतं+ ॥ राजासिंधूनांपवतेपतिर्दिवऽ
ऋतस्ययातिपथिभिःकनिक्रदत् । सहस्रधारःपरिषिच्यतेहरिःपुनानोवाचंजनयन्नुपावसुः ॥ पवमानमह्यर्णोविधावसि
सूरोनचित्रोऽअव्ययानिपव्यया । गभस्तिपूतोनृभिरद्रिभिःसुतोमहेवाजायधन्यायधन्वसि ॥ इषमूर्जंपवमानाभ्यर्ष
सिश्येनोनवंसुकलशेषुसीदसि । इंद्रायमद्वामद्योमदःसुतोदिवोविष्टंभऽउपमोविचक्षणः+ ॥ १८ ॥ सप्तस्वसारोऽअभि
मातरःशिशुंनवंजज्ञानंजेन्यंविपश्चितं । अपांगंधर्वंदिव्यंनृचक्षसंसोमंविश्वस्यभुवनस्यराजसे ॥ ईशानऽइमाभुवना
निवीयसेयुजानऽइंदोहरितःसुपर्ण्यः । तास्तेक्षरंतुमधुमद्घृतंपयस्तवव्रतेसोमतिष्ठंतुकृष्टयः ॥ त्वंनृचक्षाऽअसिसोमवि
श्वतःपवमानवृषभताविधावसि । सनःपवस्ववसुमद्धिरण्यवद्वयंस्यामभुवनेषुजीवसे ॥ गोवित्पवस्ववसुविद्धिरण्य

विद्धर्तोधाऽइंद्रोभुवनेष्वर्पितः । त्वंसुवीरोऽअसिसोमविश्ववित्तंत्वाविप्राऽउपगिरेमऽआसते ॥ उन्मध्वऽऊर्मिर्वनना
ऽअतिष्ठिपदपोवसानोमहिषोविगाहते । राजापवित्ररथोवाजमारुहत्सहस्रभृष्टिर्जयतिश्रवोबृहत्+ ॥ १९ ॥ सभं
दनाऽउदियर्तिप्रजावतीर्विश्वायुर्विश्वाःसुभराऽअहर्दिवि । ब्रह्मप्रजावद्रयिमश्वपस्त्यंपीतऽइंदविंद्रमस्मभ्यंयाचता
त् ॥ सोऽअग्रेऽअह्नांहरिर्हर्यतोमदःप्रचेतसाचेतयतेऽअनुद्युभिः । द्वाजनायातयन्नंतरीयतेनराचशंसंदैव्यंचधर्त
रि ॥ अंजतेव्यंजतेसमंजतेक्रतुंरिहंतिमधुनाभ्यंजते । सिंधोरुच्छ्वासेपतयंतमुक्षणंहिरण्यपावाःपशुमासुगृभ्णते ॥
विपश्चितेपवमानायगायतमहीनधारात्यंधोऽअर्षति । अहिर्नजूर्णामतिसर्पतित्वचमत्योनक्रीळन्नसरद्वृषाहरिः ॥
अग्रेगोराजाप्यस्तविष्यतेविमानोऽअह्नांभुवनेष्वर्पितः । हरिर्घृतस्नुःसुदृशीकोऽअर्णवोज्योतीरथःपवतेरायऽओक्यः*
॥ २० ॥ असर्जिस्कंभोदिवऽउद्यतोमदःपरित्रिधातुर्भुवनान्यर्षति । अंशुंरिहंतिमतयःपनिप्नतंगिरायदिनिर्णिजमृ
ग्मिणोययुः+ ॥ प्रतेधाराऽअत्यण्वानिमेष्यःपुनानस्यसंयतोयंतिरंहयः । यद्गोभिरिंदोचम्वोःसमज्यसऽआसुवानः
सोमकलशेषुसीदसि ॥ पवस्वसोमक्रतुविन्नऽउक्थ्योव्योवारेपरिधावमधुप्रियं । जहिविश्वान्रक्षसऽइंदोऽअत्रिणोबृ
हद्वदेमविदथेसुवीराः ॥ २१ ॥ (९।५।२) प्रतुद्रवपरिकोशंनिषीदनृभिःपुनानोऽअभिवाजमर्ष । अश्वंनत्वावा

(९।५।२) प्रतुद्रवेतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

जिनंमर्जयंतोच्छाबर्हीरशनाभिर्नयंति ॥ स्वायुधःपवतेदेवऽइंदुरशस्तिहावृजनंरक्षमाणः । पितादेवानांजनितासु
दक्षोविष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याः ॥ ऋषिर्विप्रःपुरऽएताजनानामृभुर्धीरऽउशनाकाव्येन । सचिद्विवेदनिहितंयदा
सामपीच्यं१गुह्यंनामगोनां ॥ एषस्यतेमधुमाँऽइंद्रसोमोवृषावृष्णेपरिपवित्रेऽअक्षाः । सहस्रसाःशतसाभूरिदावाश
श्वत्तमंबर्हिरावाज्यस्थात् ॥ एतेसोमाऽअभिगव्यासहस्रामहेवाजायामृतायश्रवांसि । पवित्रेभिःपवमानाऽअसृग्र
न्छ्रवस्यवोनपृतनाजोऽअत्याः ॥ २२ ॥ परिहिष्मापुरुहूतोजनानांविश्वासरद्भोजनापूयमानः । अथाभरश्येनभृत
प्रयांसिरयिंतुंजानोऽअभिवाजमर्ष ॥ एषसुवानःपरिसोमःपवित्रेसर्गोनसृष्टोऽअदधावदर्वा । तिग्मेशिशानोमहिषो
नशृंगेगागव्यन्नभिशूरोनसत्वा ॥ एषाययौपरमादंतरद्रेःकूचित्सतीरूर्वेगाविवेद । दिवोनविद्युत्स्तनयंत्यभ्रैःसोम
स्यतेपवतऽइंद्रधारा ॥ उतस्मराशिंपरियासिगोनामिंद्रेणसोमसरथंपुनानः । पूर्वीरिषोबृहतीर्जीरदानोशिक्षाशचीव
स्तवताऽउपष्टुत्+ ॥ २३ ॥ (९।५।३) अयंसोमऽइंद्रतुभ्यंसुन्वेतुभ्यंपवतेत्वमस्यपाहि । त्वंहयंचकृषेत्वंववृषऽइं
दुंमदाययुज्यायसोमं ॥ सऽईंरथोनभुरिषाळयोजिमहःपुरूणिसातयेवसूनि । आदींविश्वानहुष्याणिजातास्वर्षाताव
नेऽऊर्ध्वानवंत ॥ वायुर्नयोनियुत्वाँऽइष्टयामानासत्येवहवऽआशंभविष्ठः । विश्ववारोद्रविणोदाऽइवत्मन्पूषेवधीज

(९।५।३) अयंसोमइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

वनोसिसोम ॥ इंद्रोनयोमहाकर्माणिचक्रिर्हंतावृत्राणामसिसोमपूर्भित् । पैद्वोनहित्वमहिनाम्नांहंताविश्वस्यासिसोम
दस्योः ॥ अग्निर्नयोवनऽआसृज्यमानोवृथापाजांसिकृणुतेनदीषु । जनोनयुध्वामहतऽउपब्दिरियर्तिसोमःपवमानऽ
ऊर्मिं+ ॥ एतेसोमाऽअतिवाराण्यव्यादिव्यानकोशासोऽअभ्रवर्षाः । वृथासमुद्रंसिंधवोननीचीःसुतासोऽअभिकल
शाँऽअसृग्रन् ॥ शुष्मीशर्धोनमारुतंपवस्वानभिशस्तादिव्यायथाविट् । आपोनमक्षूसुमतिर्भवानःसहस्राप्साःपृतना
षाण्नयज्ञः+ ॥ राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गभीरंतवसोमधाम । शुचिष्ट्वमसिप्रियोनमित्रोदक्षाय्योऽअर्यमेवासिसो
म ॥ २४ ॥ (९।५।४) प्रोस्यवह्निःपथ्याभिरस्यान्दिवोनवृष्टिःपवमानोऽअक्षाः । सहस्रधारोऽअसदन्न्य१स्मेमा
तुरुपस्थेवनऽआचसोमः ॥ राजासिंधूनामवसिष्टवासऽऋतस्यनावमारुहद्रजिष्ठां । अप्सुद्रप्सोवावृधेश्येनजूतोदुहऽ
ईंपितादुहऽईंपितुर्जां+ ॥ सिंहंनसंतमध्वोऽअयासंहरिमरुषंदिवोऽअस्यपतिं । शूरोयुत्सुप्रथमःपृच्छतेगाऽअस्यच
क्षसापरिपात्युक्षा+ ॥ मधुपृष्ठंघोरमयासमश्वंरथेयुंजंत्युरुचक्रऽऋष्वं । स्वसारऽईंजामयोमर्जयंतिसनाभयोवाजिनं
मूर्जयंति ॥ चतस्रऽईंघृतदुहःसचंतेसमानेऽअंतर्धरुणेनिषत्ताः । ताऽईमर्षतिनमसापुनानास्ताऽईंविश्वतःपरिषंति
पूर्वीः+ ॥ विष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याविश्वाऽउतक्षितयोहस्तेऽअस्य । असत्तऽउत्सोगृणतेनियुत्वान्मध्वोऽअंशुःप

(९।५।४) प्रोस्यवह्निरितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाव्यउशनापवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

वतऽइंद्रियाय ॥ वन्वन्नवातोऽअभिदेववीतिमिंद्रायसोमवृत्रहापवस्व । शग्धिमहःपुरुश्चंद्रस्यरायःसुवीर्यस्यपतयः
स्याम ॥ २५ ॥ (९।५।५) प्रहिन्वानोजनितारोदस्योरथोनवाजंसनिष्यन्नयासीत् । इंद्रंगच्छन्नायुधासंशिशानो
विश्वावसुहस्तयोरादधानः ॥ अभित्रिपृष्ठंवृषणंवयोधामांगूषाणामवावशंतवाणीः । वनावसानोवरुणोनसिंधून्विर
त्नधादयतेवार्याणि ॥ शूरग्रामःसर्ववीरःसहावान्जेतापवस्वसनिताधनानि । तिग्मायुधःक्षिप्रधन्वासमत्स्वषाढ्हःसा
ह्वान्पृतनासुशत्रून् ॥ उरुगव्यूतिरभयानिकृण्वन्त्समीचीनेऽआपवस्वापुरंधी । अपःसिषासन्नुषसःस्व१र्गाःसंचिक्र
दोमहोऽअस्मभ्यंवाजान् ॥ मत्सिसोमवरुणंमत्सिमित्रंमत्सींद्रमिंदोपवमानविष्णुं । मत्सिशर्धोमारुतंमत्सिदेवान्म
त्सिमहामिंद्रमिंदोमदाय ॥ एवाराजेवक्रतुमाँऽअमेनविश्वाघनिघ्नद्दुरितापवस्व । इंदोसूक्तायवचसेवयोधायूयंपा
तस्वस्तिभिःसदानः ॥ २६ ॥ ॥ इतिसप्तमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

एकपंचाशाध्यायेवर्गाः २६ सूक्तानि १५ ऋचः १३५ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं १३५ ॥ इतिसप्तमेतृतीयः ॥

असर्जिकश्यपःपरिसुवानःसाकमुक्षःपंचनोधाअधियत्कण्वःकनिक्रंतिप्रस्कण्वःप्रसेनानीश्चतुर्विंशतिर्दैवोदासिः
प्रतर्दनोस्यप्रेषाष्टापंचाशदाद्यंतृचंवसिष्ठोपश्यदुत्तरांनवपृथग्वासिष्ठाइंद्रप्रमतिर्वृषगणोमन्युरुपमन्युर्व्याघ्रपा

(९।५।५) प्रहिन्वानइतिषडृचस्यसूक्तस्यमैत्रावरुणिर्वसिष्ठःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् । क्रि

च्छर्क्तिःकर्णश्रुन्मृळीकोवसुक्रइतिचतुर्दशपराशरोत्याःकुत्सौभिनोद्वादशांबरीषंऋजिश्वाचानुष्टुभंहंबृहत्युपां
त्याहर्यतायाष्टौरेभसूनूकाश्यपौबृहत्याद्याभीनवंतेनव ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (९।५।६) अस॑र्जि॒व॒क्वारथ्ये॒यथा॒जौधि॒याम॒नोता॑प्रथ॒मोम॑नी॒षी । दश॒स्वसा॑रो॒ऽअधि॒सानो॒ऽ
अव्येजं॑ति॒वह्निं॒सदं॑ना॒न्यच्छं॑ ॥ वी॒तीजनं॑स्यदि॒व्यस्यं॑क॒व्यैरधिं॑सुवा॒नोनं॑हु॒ष्ये॑भि॒रिं॑दुः । प्रयोनृभि॑र॒मृतो॒मर्त्ये॑भिर्मर्मृ
जा॒नोविं॑भि॒र्गोभि॑र॒द्भिः+ ॥ वृषा॒वृष्णे॒रोरु॑वद॒ंशुरं॑स्मै॒पवं॑मा॒नोरु॒शं॑दीर्ते॒पयो॒गोः । स॒ह॒स्रमृक्वा॑प॒थिभि॑र्वचो॒विदं॑ध्व॒स्म
भि॒ःसूरो॒ऽअण्व॒ंविया॑ति ॥ रु॒जाद्दृ॒ळ्हाचि॑द्र॒क्षस॒ःसदां॑सिपुना॒नऽइं॑दऽऊर्णु॒हि॒विवाजा॑न् । वृ॒श्चोप॒रिष्टा॑त्तुज॒ताव॒धेन॒येऽ
अंति॑दू॒रादु॑पना॒यमे॑षां ॥ सप्र॑त्न॒वन्नव्य॑सेविश्ववारसू॒क्ताय॑प॒थःकृ॑णुहि॒प्राचः॑ । येदु॒ःषहा॑सोव॒नुषा॑बृ॒हंत॒स्ताँस्ते॑ऽअश्याम
पुरुकृत्पुरुक्षो ॥ ए॒वापुं॑ना॒नोऽअ॒पःस्व॑१॒र्गा॑ऽअ॒स्मभ्यं॑तो॒कात॑नं॑यानि॒भूरिं॑ । शंन॒ःक्षेत्रं॑मु॒रुज्योतीं॑षि॒सोम॒ज्योङ्नः॒सूर्यं॑दृ॒श
ये॑रिरीहि ॥ १ ॥ (९।५।७) परि॑सुवा॒नोहरि॑र॒ंशुःप॒वित्रे॒रथो॒नस॑र्जि॒स॒नये॑हि॒यानः । आप॒च्छ्लोकं॑मिं॒द्रियं॑पू॒यमा॑न॒ःप्र
तिं॑दे॒वाँऽअं॑जुषत॒प्रयो॑भिः ॥ अच्छा॑नृ॒चक्षा॑ऽअसरत्प॒वित्रे॒नाम॒दधा॑नःक॒विरं॑स्य॒योनौ॑ । सीद॒न्होते॑व॒सद॑ने॒चमू॒षूपे॑मग्म॒
न्नृष॑यःस॒प्तविप्राः॑ ॥ प्रसु॑मे॒धागा॑तु॒विद्वि॒श्वदे॑व॒ःसोमः॑पुना॒नःसद॑ऽएति॒नित्यं॑ । भुव॒द्विश्वे॑षु॒काव्ये॑षु॒रंता॑नु॒जना॑न्यतते॒पं

(९।५।६) असर्जीतिषडृचस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमानसोमस्त्रिष्टुप्। (९।५।७)परिसुवानइतिषडृचस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमा

च॒धीरः॑ ॥ तव॒त्येसो॑मपवमान॒निण्ये॒विश्वे॑दे॒वास्त्रय॑ऽएकाद॒शासः॑ । दश॑स्व॒धाभि॒रधि॒सानो॒ऽअव्ये॑मृ॒जंति॒त्वान॒द्यः॑स॒प्त
य॒ह्वीः+ ॥ तन्नु॑स॒त्यंपवं॑मानस्यास्तु॒यत्र॒विश्वे॑का॒रवः॑सं॒नसं॑त । ज्योति॒र्यदह्ने॒ऽअकृ॑णोदु॒लोकं॑प्राव॒न्मनुं॒दस्य॑वे॒कर॒भीकं॑ ॥
परि॒सद्मे॑वपशु॒मांति॒होता॒राजा॒नस॒त्यःसमि॑तीरि॒यानः । सोमः॑पुना॒नःक॒लशाँ॑ऽअयासी॒त्सीद॑न्मृ॒गोनम॑हि॒षोवने॑षु ॥ २ ॥
(९।५।८) सा॒क॒मुक्षो॑मर्जयंत॒स्वसा॑रो॒दश॒धीर॑स्यधी॒तयो॒धनु॑त्रीः । हरि॒ःपर्य॑द्रव॒ज्जाःसूर्य॑स्य॒द्रोणं॑ननक्षे॒ऽअत्यो॒नवा॒
जी॑+ ॥ संमा॒तृभि॒र्नशिशु॑र्वावशा॒नोवृषा॑दधन्वेपुरु॒वारो॑ऽअ॒द्भिः । मर्यो॒नयोषा॑म॒भिनि॑ष्कृ॒तंयन्त्संग॑च्छतेक॒लश॑ऽउ॒स्रि
या॑भिः ॥ उ॒तप्रपि॑प्य॒ऽऊध॒रघ्न्या॑या॒ऽइंदु॒र्धारा॑भिःसचतेसुमे॒धाः । मू॒र्धानं॒गाव॒ःपय॑साच॒मूष्व॒भिश्री॑णंति॒वसु॑भि॒र्ननि॒
क्तैः+ ॥ सनो॑दे॒वेभिः॑पवमानर॒देंदो॑र॒यिम॒श्विनं॑वावशा॒नः । र॒थि॒रा॒यता॑मुश॒तीपुरं॑धिरस्म॒द्र्य॑१॒गादा॒वने॒वसू॑नां ॥ नू
नो॑र॒यिमुप॑मास्वनृ॒वंतं॑पुना॒नोवा॒ताप्यं॑वि॒श्वश्चं॑द्रं । प्रवं॑दि॒तुरिं॑दोता॒र्यायुः॑प्रा॒तर्म॒क्षूधि॒याव॑सु॒र्जग॑म्यात् ॥ ३ ॥ (९।५।९)
अ॒धियद॑स्मिन्वा॒जिनी॑व॒शुभ॒ःस्पर्धं॑ते॒धिय॒ःसूर्ये॒नविशः॑ । अ॒पोवृ॑णा॒नःप॑वतेकवी॒यन्व्र॒जंनप॑शु॒वर्ध॑ना॒यमन्म॑ ॥ द्वि॒ता
व्यू॒र्णव॑न्न॒मृत॑स्य॒धाम॑स्व॒र्विदे॒भुव॑नानिप्रथंत । धियः॑पिन्वा॒नाःस्वस॑रे॒नगाव॑ऽऋता॒यंती॑र॒भिवा॑वश्र॒ऽइंदुं॑ ॥ परि॒यत्क॒विः

नसोमस्त्रिष्टुप्। (९।५।८) साकमुक्षइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यगौतमोनोधाःपवमानसोमस्त्रिष्टुप्। (९।५।९) अधियदितिपंचर्चस्यसूक्तस्य
घौरःकण्वःपवमानसोमस्त्रिष्टुप्।

काव्याभरतेशूरोनरथोभुवनानिविश्वा। देवेषुयशोमर्तायभूषन्दक्षायरायःपुरुभूषुनव्यः॥ श्रियेजातःश्रियऽआनिरियाय श्रियंवयोजरितृभ्योदधाति। श्रियंवसानाऽअमृतत्वमायन्भवंतिसत्यासमिथामितद्रौ ॥ इषमूर्जमभ्य१र्षाश्वंगामुरु ज्योतिःकृणुहिमत्सिदेवान्। विश्वानिहिसुषहातानितुभ्यंपवमानबाधसेसोमशत्रून्॥४॥(९।५।१०) कनिक्रंतिहरिरासृज्यमानःसीदन्वनस्यजठरेपुनानः। नृभिर्यतःकृणुतेनिर्णिजंगाऽअतोमतीर्जनयतस्वधाभिः॥ हरिःसृजानःपथ्यामृतस्येयर्तिवाचमरितेवनावं। देवोदेवानांगुह्यानिनामाविष्कृणोतिबर्हिषिप्रवाचे ॥ अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाःप्रमनीषाऽईरतेसोममच्छ। नमस्यंतीरुपचयंतिसंचाचविशंत्युशतीरुशंतं ॥ तंमर्मृजानंमहिषंनसानावंशुंदुहंत्युक्षणंगिरिष्ठां। तंवावशानंमतयःसचंतेत्रितोबिभर्तिवरुणंसमुद्रे+ ॥ इष्यन्वाचमुपवक्तेवहोतुःपुनानऽइंदोविष्यामनीषां। इंद्रश्चयत्क्षयथःसौभगायसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ ५ ॥ (९।५।११) प्रसेनानीःशूरोऽअग्रेरथानांगव्यन्नेतिहर्षतेऽअस्यसेना। भद्रान्कृण्वन्निंद्रहवान्त्सखिभ्यऽआसोमोवस्त्रारभसानिदत्ते ॥ समस्यहरिंहरयोमृजंत्यश्वहयैरनिशितंनमोभिः। आतिष्ठतिरथमिंद्रस्यसखाविद्वाँऽएनासुमतिंयात्यच्छ ॥ सनोदेवदेवतातेपवस्वमहेसोमप्सरसऽइंद्रपानः। कृण्वन्न

(९।५।१०) कनिक्रंतीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यकण्वःप्रस्कण्वःपवमानसोमस्त्रिष्टुप्। (९।५।११) प्रसेनानीरितिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्य दैवोदासिःप्रतर्दनःपवमानसोमस्त्रिष्टुप्।

पोवर्षयन्द्यामुतेमामुरोरानोवरिवस्यापुनानः+ ॥ अजीतयेहतयेपवस्वस्वस्तयेसर्वतातयेबृहते। तदुशंतिविश्वऽइमेसखायस्तदहंवश्मिपवमानसोम ॥ सोमःपवतेजनितामतीनांजनितादिवोजनितापृथिव्याः। जनिताग्नेर्जनितासूर्यस्य जनितेंद्रस्यजनितोतविष्णोः ॥ ६ ॥ ब्रह्मादेवानांपदवीःकवीनामृषिर्विप्राणांमहिषोमृगाणां। श्येनोगृध्राणांस्वधितिर्वनानांसोमःपवित्रमत्येतिरेभन् ॥ प्रावीविपद्वाचऽऊर्मिंनसिंधुर्गिरःसोमःपवमानोमनीषाः। अंतःपश्यन्वृजनेमावराण्यातिष्ठतिवृषभोगोषुजानन्+ ॥ समत्सरःपृत्सुवन्वन्नवातःसहस्ररेताऽअभिवाजमर्ष। इंद्रायेंदोपवमानोमनीष्यं१शोरूर्मिमीरयगाऽइषण्यन्+ ॥ परिप्रियःकलशेदेववातऽइंद्रायसोमोरण्योमदाय। सहस्रधारःशतवाजऽइंदुर्वाजीनसप्तिःसमनाजिगाति ॥ सपूर्व्योवसुविज्जायमानोमृजानोऽअप्सुदुदुहानोऽअद्रौ। अभिशस्तिपाभुवनस्यराजाविदद्गातुंब्रह्मणेपूयमानः ॥ ७ ॥ त्वयाहिनःपितरःसोमपूर्वेकर्माणिचक्रुःपवमानधीराः। वन्वन्नवातःपरिधीँऽरपोर्णुवीरेभिरश्वैर्मघवाभवानः ॥ यथापवथामनवेवयोधाऽअमित्रहावरिवोविद्धविष्मान्। एवापवस्वद्रविणंदधानऽइंद्रेसंतिष्ठजनयायुधानि ॥ पवस्वसोममधुमाँऽऋतावापोवसानोऽअधिसानोऽअव्ये। अवद्रोणानिघृतवांतिसीदमदिन्तमोमत्सरऽइंद्रपानः ॥ वृष्टिंदिवःशतधारःपवस्वसहस्रसावाजयुर्देववीतौ। संसिंधुभिःकलशेवावशानःसमुस्रियाभिःप्रतिरन्नऽआयुः ॥ एषस्यसोमोमतिभिःपुनानोत्योनवाजीतरतीदरातीः। पयोनदुग्धमदितेरिषिरमुर्विवगातुःसुयमो

नवोह्ळा ॥ ८ ॥ स्वायुधःसोतृभिःपूयमानोभ्यर्षगुह्यंचारुनाम । अभिवाजंसप्तिरिवश्रवस्याभिवायुमभिगादेवसोम ॥
शिशुंजज्ञानंहर्यतंमृजंतिशुंभंतिवह्निंमरुतोगणेन । कविर्गीर्भिःकाव्येनाकविःसन्त्सोमःपवित्रमत्येतिरेभन् ॥ ऋषिम
नायऽऋषिकृत्स्वर्षाःसहस्रणीथःपदवीःकवीनां । तृतीयंधाममहिषःसिषासन्त्सोमोविराजमनुराजतिष्टुप्+ ॥ चमूष
च्छ्येनःशकुनोविभृत्वागोविंदुर्द्रप्सऽआयुधानिबिभ्रत् । अपामूर्मिंसचमानःसमुद्रंतुरीयंधाममहिषोविवक्ति ॥ मर्यो
नशुभ्रस्तन्वंमृजानोत्योनसृत्वासनयेधनानां । वृषेवयूथापरिकोशमर्षन्कनिक्रदच्चम्वो३राविवेश ॥ ९ ॥ पवस्वेंदो
पवमानोमहोभिःकनिक्रदत्परिवाराण्यर्ष । क्रीळन्चम्वो३राविशपूयमानऽइंद्रंतेरसोमदिरोममत्तु ॥ प्रास्यधाराबृहती
रसृग्रन्नक्तोगोभिःकलशाँऽआविवेश । सामकृण्वन्त्सामन्योविपश्चित्क्रंदन्नेत्यभिसख्युर्नजामिं+ ॥ अपघ्नन्नेषिपवमा
नशत्रून्प्रियांनजारोऽअभिगीतऽइंदुः । सीदन्वनेषुशकुनोनपत्वासोमःपुनानःकलशेषुसत्ता ॥ आतेरुचःपवमानस्य
सोमयोषेवयंतिसुदुघाःसुधाराः । हरिरानीतःपुरुवारोऽअप्स्वचिक्रदत्कलशेदेवयूनां+ ॥ १० ॥ (९।६।१) अस्य

षष्ठेनुवाकेसप्तसूक्तानि (९।६।१) अस्यप्रेषेत्यष्टपंचाशदृचस्यसूक्तस्याद्यानांतिसृणांमैत्रावरुणिर्वसिष्ठश्चतुर्थ्यादितिसृणांवासिष्ठइंद्रप्रमतिः
ततःद्वितीयादिनवतृचानांपवमानसोमस्त्रिष्टुप् सप्तम्यादितिसृणांवासिष्ठोवृषगणोदशम्यादितिसृणांवासिष्ठोमन्युस्त्रयोदश्यादितिसृणांवा
सिष्ठउपमन्युःषोडश्यादितिसृणांवासिष्ठोव्याघ्रपादेकोनविंश्यादितिसृणांवासिष्ठःशक्तिर्द्वाविंश्यादितिसृणांवासिष्ठःकर्णश्रुत्पंचविंश्यादि

प्रेषाहेमनापूयमानोदेवोदेवेभिःसमपृक्तरसं । सुतःपवित्रंपर्येतिरेभन्मितेवसद्मपशुमांतिहोता ॥ भद्रावस्त्रासमन्या३
वसानोमहान्कविर्निवचनानिशंसन् । आवच्यस्वचम्वोःपूयमानोविचक्षणोजागृविर्देववीतौ ॥ समुप्रियोमृज्यते
सानोऽअव्येयशस्तरोयशसांक्षैतोऽअस्मे । अभिस्वरधन्वापूयमानोयूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रगायताभ्यर्चामदे
वान्त्सोमंहिनोतमहतेधनाय । स्वादुःपवातेऽअतिपारमव्यमासीदातिकलशंदेवयुर्नः ॥ इंदुर्देवानामुपसख्यमाय
न्त्सहस्रधारःपवतेमदाय । नृभिःस्तवानोऽअनुधामपूर्वमगन्निंद्रंमहतेसौभगाय ॥ ११ ॥ स्तोत्रेरायेहरिरर्षापुनानऽइंद्रं
मदोगच्छतुतेभराय । देवैर्याहिसरथंराधोऽअच्छायूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ प्रकाव्यमुशनेवब्रुवाणोदेवोदेवानांज
निमाविवक्ति । महिव्रतःशुचिबंधुःपावकःपदावराहोऽअभ्येतिरेभन् ॥ प्रहंसासस्तृपलंमन्युमच्छामादस्तंवृषगणाऽ
अयासुः । आंगूष्यं१पवमानंसखायोदुर्मर्षसाकंप्रवदंतिवाणं+ ॥ सरंहतऽउरुगायस्यजूतिंवृथाक्रीळंतंमिमतेनगावः ।
परीणसंकृणुतेतिग्मशृंगोदिवाहरिर्ददृशेनक्तमृज्रः+ ॥ इंदुर्वाजीपवतेगोन्योघाऽइंद्रेसोमःसहऽइन्वन्मदाय । हंतिर
क्षोबाधतेपर्यरातीर्वरिवःकृण्वन्वृजनस्यराजा ॥ १२ ॥ अधधारयामध्वापृचानस्तिरोरोमपवतेऽअद्रिदुग्धः । इंदु

तिसृणांवासिष्ठोमृळीकोष्टविंश्यादितिसृणांवासिष्ठोवसुक्रएकत्रिंश्यादिचतुर्दशानांशाक्त्यःपराशरःपंचचत्वारिंश्यादिचतुर्दशानामांगिर
सःकुत्सऋषयःपवमानसोमस्त्रिष्टुप् ।

रिंद्रस्यसख्यंजुषाणोदेवोदेवस्यमत्सरोमदाय ॥ अभिप्रियाणिपवतेपुनानोदेवोदेवान्त्स्वेनरसेनपृंचन् । इंदुर्धर्माण्यृ
तुथावसानोदशक्षिपोऽअव्यतसानोऽअव्ये ॥ वृषाशोणोऽअभिकनिक्रदद्गानदयन्नेतिपृथिवीमुतद्यां । इंद्रस्येववग्नु
राशृण्वऽआजौप्रचेतयन्नर्षतिवाचमेमां+ ॥ रसाय्यःपयसापिन्वमानऽईरयन्नेषिमधुमंतमंशुं । पवमानःसंतनिमेषि
कृण्वन्निंद्रायसोमपरिषिच्यमानः ॥ एवापवस्वमदिरोमदायोदग्राभस्यनमयन्वधस्नैः । परिवर्णंभरमाणोरुशंतंगव्यु
र्नोऽअर्षपरिसोमसिक्तः+ ॥ १३ ॥ जुष्टीनऽइंदोसुपथासुगान्युरौपवस्ववरिवांसिकृण्वन् । घनेवविष्वग्दुरितानिवि
घ्नन्नधिष्णुनाधन्वसानोऽअव्ये ॥ वृष्टिंनोऽअर्षदिव्यांजिगत्नुमिळावतींशंगयींजीरदानुं । स्तुकेववीताधन्वाविचिन्व
न्बंधूंऽरिमाँऽअवराँऽइंदोवायून्+ ॥ ग्रंथिंनविष्यग्रथितंपुनानऽऋजुंचगातुंवृजिनंचसोम । अत्योनक्रदोहरिरासृजा
नोमर्योदेवधन्वपस्त्यावान् ॥ जुष्टोमदायदेवतातऽइंदोपरिष्णुनाधन्वसानोऽअव्ये । सहस्रधारःसुरभिरदब्धःपरिस्र
ववाजसातौनृषह्ये ॥ अरश्मानोयेरथाऽअयुक्ताऽअत्यासोनससृजानासऽआजौ । एतेशुक्रासोधन्वंतिसोमादेवासस्ताँ
ऽउपयातापिबध्यै ॥ १४ ॥ एवानऽइंदोऽअभिदेववीतिंपरिस्रवनभोऽअर्णश्चमूषु । सोमोऽअस्मभ्यंकाम्यंबृहंतंरयिंददा
तुवीरवंतमुग्रं+ ॥ तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाग्ज्येष्ठस्यवाधर्मणिक्षोरनीके । आदीमायन्वरमावावशानाजुष्टंपतिंकलशे
गावऽइंदुं ॥ प्रदानुदोदिव्योदानुपिन्वऽऋतमृतायपवतेसुमेधाः । धर्माभुवद्वृजन्यस्यराजाप्ररश्मिभिर्दशभिर्भारिभूम ॥

पवित्रेभिःपवमानोनृचक्षाराजादेवानामुतमर्त्यानां । द्विताभुवद्रयिपतीरयीणामृतंभरत्सुभृतंचार्विंदुः ॥ अर्वाँऽइवश्र
वसेसातिमच्छेंद्रस्यवायोरभिवीतिमर्ष । सनःसहस्राबृहतीरिषोदाभवासोमद्रविणोवित्पुनानः+ ॥ १५ ॥ देवाव्यो
नःपरिषिच्यमानाःक्षयंसुवीरंधन्वंतुसोमाः । आयज्यवःसुमतिंविश्ववाराहोतारोनदिविजयोमंद्रतमाः ॥ एवादेवदे
वतातेपवस्वमहेसोमप्सरसेदेवपानः । महश्चिद्धिष्मसिहिताःसमर्येकृधिसुष्ठानेरोदसीपुनानः+ ॥ अश्वोनक्रदोवृष
भिर्युजानःसिंहोनभीमोमनसोजवीयान् । अर्वाचीनैःपथिभिर्येरजिष्ठाऽआपवस्वसौमनसंनऽइंदो ॥ शतंधारादेवजा
ताऽअसृग्रन्त्सहस्रमेनाःकवयोमृजंति । इंदोसनित्रंदिवऽआपवस्वपुरऽएतासिमहतोधनस्य ॥ दिवोनसर्गाऽअससृ
ग्रमह्नांराजानमित्रंप्रमिनातिधीरः । पितुर्नपुत्रःक्रतुभिर्यतानऽआपवस्वविशेऽअस्याऽअजीतिं ॥ १६ ॥ प्रतेधाराम
धुमतीरसृग्रन्वारान्यत्पूतोऽअत्येष्यव्यान् । पवमानपवसेधामगोनांजज्ञानःसूर्यमपिन्वोऽअर्कैः+ ॥ कनिक्रददनुपंथा
मृतस्यशुक्रोविभास्यमृतस्यधाम । सऽइंद्रायपवसेमत्सरवान्हिन्वानोवाचंमतिभिःकवीनां+ ॥ दिव्यःसुपर्णोवचक्षि
सोमपिन्वन्धाराःकर्मणादेववीतौ । एंदोविशकलशंसोमधानंक्रंदन्निहिसूर्यस्योपरश्मिं+ ॥ तिस्रोवाचऽईरयतिप्रवह्नि
र्ऋतस्यधीतिंब्रह्मणोमनीषां । गावोयंतिगोपतिंपृच्छमानाःसोमंयंतिमतयोवावशानाः+ ॥ सोमंगावोधेनवोवावशा
नाःसोमंविप्रामतिभिःपृच्छमानाः । सोमःसुतःपूयतेऽअज्यमानःसोमेऽअर्कास्त्रिष्टुभःसंनवंते ॥ १७ ॥ एवानःसोम

परिषिच्यमानऽआपवस्वपूयमानःस्वस्ति । इंद्रमाविशबृहतारवेणवर्धयावाचंजनयापुरंधिं ॥ आजागृविर्विप्रऽऋता
मतीनांसोमःपुनानोऽअसदच्चमूषु । सपंतियंमिथुनासोनिकामाऽअध्वर्यवोरथिरासःसुहस्ताः ॥ सपुनानऽउपसूरेन
धातोभेऽअप्रारोदसीविषऽआवः । प्रियाचिद्यस्यप्रियसासऽऊतीसतूधनंकारिणेनप्रयंसत् ॥ सवर्धितावर्धनःपूयमा
नःसोमोमीढ्वाँऽअभिनोज्योतिषावीत् । येनानःपूर्वेपितरःपदज्ञाःस्वर्विदोऽअभिगाऽअद्रिमुष्णन्+ ॥ अक्रान्त्समुद्रः
प्रथमेविधर्मन्जनयन्प्रजाभुवनस्यराजा । वृषापवित्रेऽअधिसानोऽअव्येबृहत्सोमोवावृधेसुवानऽइंदुः ॥ १८ ॥ मह
त्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोवृणीतदेवान् । अदधादिंद्रेपवमानऽओजोजनयत्सूर्येज्योतिरिंदुः ॥ मत्सिवायुमिष्ट
येराधसेचमत्सिमित्रावरुणापूयमानः । मत्सिशर्धोमारुतंमत्सिदेवान्मत्सिद्यावापृथिवीदेवसोम ॥ ऋजुःपवस्ववृजि
नस्यहंतापामीवांबाधमानोमृधश्च । अभिश्रीणन्पयःपयसाभिगोनामिंद्रस्यत्वंतववयंसखायः ॥ मध्वःसूदंपवस्वव
स्वऽउत्संवीरंचनऽआपवस्वाभगंच । स्वदस्वेंद्रायपवमानऽइंदोरयिंचनऽआपवस्वासमुद्रात्+ ॥ सोमःसुतोधारया
त्योनहित्वासिंधुर्ननिम्नमभिवाज्यक्षाः । आयोनिंवन्यमसदत्पुनानःसमिंदुर्गोभिरसरत्समद्भिः ॥ १९ ॥ एषस्यते
पवतऽइंद्रसोमश्चमूषुधीरऽउशतेतवस्वान् । स्वर्चक्षारथिरःसत्यशुष्मःकामोनयोदेवयतामसर्जि ॥ एषप्रत्नेनवयसापु
नानस्तिरोवर्पांसिदुहितुर्दधानः । वसानःशर्मत्रिवरूथमप्सुहोतेवयातिसमनेषुरेभन् ॥ नूनस्त्वंरथिरोदेवसोमपरिस्र

वचम्वोःपूयमानः । अप्सुस्वादिष्ठोमधुमाँऽऋतावादेवोनयःसवितासत्यमन्मा ॥ अभिवायुंवीत्यर्षागृणानो३भिमि
त्रावरुणापूयमानः । अभीनरंधीजवनंरथेष्ठामभींद्रंवृषणंवज्रबाहुं ॥ अभिवस्त्रासुवसनान्यर्षाभिधेनूःसुदुघाःपूयमा
नः । अभिचंद्राभर्तवेनोहिरण्याभ्यश्वान्रथिनोदेवसोम ॥ २० ॥ अभीनोऽअर्षदिव्यावसून्यभिविश्वापार्थिवापूय
मानः । अभियेनद्रविणमश्नवामाभ्यार्षेयंजमदग्निवन्नः ॥ अयापवापवस्वैनावसूनिमाँश्चत्वऽइंदोसरसिप्रधन्व । ब्र
ध्नश्चिदत्रवातोनजूतःपुरुमेधश्चित्तकवेनरंदात् ॥ उतनऽएनापवयापवस्वाधिश्रुतेश्रवाय्यस्यतीर्थे । षष्टिंसहस्रानैगुतो
वसूनिवृक्षंनपक्वंधूनवद्रणाय ॥ महीमेऽअस्यवृषनामशूषेमाँश्चत्वेवापृशनेवावधत्रे । अस्वापयन्निगुतःस्नेहयच्चापामि
त्राँऽअपाचितोऽअचेतः+ ॥ संत्रीपवित्राविततान्येष्यन्वेकंधावसिपूयमानः । असिभगोऽअसिदात्रस्यदातासिमघ
वामघवद्भ्यऽइंदो ॥ २१ ॥ एषविश्ववित्पवतेमनीषीसोमोविश्वस्यभुवनस्यराजा । द्रप्साँऽईरयन्विदथेष्विंदुर्विवार
मव्यंसमयातियाति ॥ इंदुंरिहंतिमहिषाऽअदब्धाःपदेरेभंतिकवयोनगृध्राः । हिन्वंतिधीरादशभिःक्षिपाभिःसमंज
तेरूपमपांरसेन ॥ त्वयावयंपवमानेनसोमभरेकृतंविचिनुयामशश्वत् । तन्नोमित्रो० ॥ २२ ॥ (९।६।२) अभि
नोवाजसातमंरयिमर्षपुरुस्पृहं । इंदोसहस्रभर्णसंतुविद्युम्नंविभ्वासहं ॥ परिष्यसुवानोऽअव्ययंरथेनवर्माव्यत ।

(९।६।२) अभिनइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांबरीषऋजिश्वानौपवमानसोमोनुष्टुबेकादशीबृहती ।

इंदुरभिद्रुणाहितोहियानोधाराभिरक्षाः ॥ परिष्यसुवानोऽअक्षाऽइंदुरव्येमदच्युतः । धारायऽऊर्ध्वोऽअध्वरेभ्राजा
नैतिगव्ययुः+ ॥ सहित्वंदेवशश्वतेवसुमर्तायदाशुषे । इंदोसहस्रिणंरयिंशतात्मानंविवाससि ॥ वयंतेऽअस्यवृत्रह
न्वसोवस्वःपुरुस्पृहः । निनेदिष्ठतमाऽइषःस्यामसुम्नस्याध्रिगो ॥ द्विर्यंपंचस्वयशसंस्वसारोऽअद्रिसंहतं । प्रियमिंद्र
स्यकाम्यंप्रस्नापयंत्यूर्मिणं ॥ २३ ॥ परित्यंहर्यतंहरिंबभ्रुंपुनंतिवारेण । योदेवान्विश्वाँऽइत्परिमदेनसहगच्छति ॥
अस्यवोह्यवसापांतोदक्षसाधनं । यःसूरिषुश्रवोबृहद्दधेस्व१र्णहर्यतः+ ॥ सवांयज्ञेषुमानवीऽइंदुर्जनिष्टरोदसी । देवो
देवीगिरिष्ठाऽअस्रेधंतंतुविष्वणि ॥ इंद्रायसोमपातवेवृत्रघ्नेपरिषिच्यसे । नरेचदक्षिणावतेदेवायसदनासदे ॥ तेप्र
त्नासोव्युष्टिषुसोमाःपवित्रेऽअक्षरन् । अपप्रोथंतःसनुतर्हुरश्चितःप्रातस्ताँऽअप्रचेतसः ॥ तंसखायःपुरोरुचंयूयंवयंच
सूरयः । अश्यामवाजगंध्यंसनेमवाजपस्त्यं ॥ २४ ॥ (९।६।३) आहर्यतायधृष्णवेधनुस्तन्वंतिपौंस्यं । शुक्रांव
यंत्यसुरायनिर्णिजंविपामग्रेमहीयुवः ॥ अधक्षपापरिष्कृतोवाजाँअभिप्रगाहते । यदीविवस्वतोधियोहरिंहिन्वंति
यातवे ॥ तमस्यमर्जयामसिमदोयऽइंद्रपातमः । यंगावऽआसभिर्दधुःपुरानूनंचसूरयः ॥ तंगाथयापुराण्यापुनान
मभ्यनूषत । उतोकृपंतधीतयोदेवानांनामबिभ्रतीः ॥ तमुक्षमाणमव्ययेवारेपुनंतिधर्णसिं । दूतंनपूर्वचित्तयऽआ

(९।६।३) आहर्यतायेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपौरेभसूनूपवमानसोमोनुष्टुबाद्याबृहती ।

शासतेमनीषिणः ॥ २५ ॥ सपुनानोमदिन्तमःसोमश्चमूषुसीदति । पशौनरेतऽआदधत्पतिर्वचस्यतेधियः+ ॥ समृ
ज्यतेसुकर्मभिर्देवोदेवेभ्यःसुतः । विदेयदासुसंददिर्महीरपोविगाहते ॥ सुतऽइंदोपवित्रऽआनृभिर्यतोविनीयसे ।
इंद्रायमत्सरिन्तमश्चमूष्वानिषीदसि ॥ २६ ॥ (९।६।४) अभीनवंतेऽअद्रुहःप्रियमिंद्रस्यकाम्यं । वत्संनपूर्वऽआ
युनिजातंरिहंतिमातरः ॥ पुनानऽइंदवाभरसोमद्विबर्हसंरयिं । त्वंवसूनिपुष्यसिविश्वानिदाशुषोगृहे+ ॥ त्वंधियंम
नोयुजंसृजावृष्टिंनतन्यतुः । त्वंवसूनिपार्थिवादिव्याचसोमपुष्यसि ॥ परितेजिग्युषोयथाधारासुतस्यधावति । रंह
माणाव्य१व्ययंवारंवाजीवसानसिः+ ॥ क्रत्वेदक्षायनःकवेपवस्वसोमधारया । इंद्रायपातवेसुतोमित्रायवरुणायच
॥ २७ ॥ पवस्ववाजसातमःपवित्रेधारयासुतः । इंद्रायसोमविष्णवेदेवेभ्योमधुमत्तमः ॥ त्वांरिहंतिमातरोहरिंपवि
त्रेऽअद्रुहः । वत्संजातंनधेनवःपवमानविधर्मणि ॥ पवमानमहिश्रवश्चित्रेभिर्यासिरश्मिभिः । शर्धन्तमांसिजिघ्नसे
विश्वानिदाशुषोगृहे ॥ त्वंद्यांचमहिव्रतपृथिवींचातिजभ्रिषे । प्रतिद्रापिममुंचथाःपवमानमहित्वना+ ॥ २८ ॥ इति
सप्तमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्विपंचाशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १० ऋचः १३८ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमायेदं. १३८ ॥ इतिसप्तमेचतुर्थः ॥

(९।६।४) अभीनवंतइतिनवर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपौरेभसूनूपवमानसोमोनुष्टुप् ।

पुरोजितीषोळशांधीगुःश्यावाश्विर्ययातिर्नाहुषोनहुषोमानवोमनुःसांवरणइतितृचाःशेषेप्रजापतिरुपाद्येगायत्र्यौक्राणाष्टौत्रितऔष्णिहंवैप्रपुनानायषड्द्वितआप्त्यःसखायःपर्वतनारदौकाश्यपौद्वेशिखंडिन्यौवाप्सरसौतंवइंद्रमच्छषळूनांग्निश्चाक्षुषश्चक्षुर्मानवोमनुराप्सवइतितृचाःपंचाग्निःपरीतःषड्विंशतिःसप्तऋषयःप्रागाथंतृतीयाषोळश्यौद्विपदेअष्टम्याद्येचबृहत्यौपवस्वषोळशगौरिवीतिर्द्वृचंशक्तिरेकामूरुरृजिश्वोर्ध्वसद्माकृतयशाऋणंचयइत्यृषयोद्वृचास्तिस्रःशक्तिःकाकुभाःप्रागाथाःससुन्वेगायत्रीयवमध्यापरासतोबृहतीपरिह्यधिकाग्नयोधिष्ण्याऐश्वरयोद्विपदंपर्यूषुद्वादशत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौतिस्रोनुष्टुभःपिपीलिकमध्यांषळूर्ध्वबृहत्यस्तिस्रश्चविराजोयारुचातृचमनानतःपारुच्छेपिरात्यष्टिनानानंचतुष्कंशिशुःपाङ्क्तंहिंशर्यणावत्येकादशकश्यपोयइंदोश्चतुष्कंदशमंमंडलमग्रेसप्तत्रितःपिप्रीहीनःप्रतएकः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥

प्र५

॥ हरिः ओम् ॥ (९।६।५) पुरोजितीवोऽअंधसःसुतायमादयित्नवे। अपश्वानंश्नथिष्टनसखायोदीर्घजिह्व्यं* ॥ योधारयापावकयापरिप्रस्यंदतेसुतः। इंदुरश्वोनकृत्व्यः ॥ तंदुरोषमभीनरःसोमंविश्वाच्याधिया। यज्ञंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥

(९।६।५) पुरोजितीतिषोळशर्चस्यसूक्तस्याद्यानांतिसृणांश्यावाश्विरंधीगुश्चतुर्थ्यादितिसृणांनाहुषोययातिःसप्तम्यादितिसृणांमानवोनहुषोदशम्यादितिसृणांसांवरणोमनुस्त्रयोदश्यादिचतसृणांवैश्वामित्रःप्रजापतिःपवमानसोमोनुष्टुप्द्वितीयातृतीयेगायत्र्यौ।

सुतासोमधुमत्तमाःसोमाऽइंद्रायमंदिनः। पवित्रवंतोऽअक्षरन्देवान्गच्छंतुवोमदाः ॥ इंदुरिंद्रायपवतऽइतिदेवासोऽअब्रुवन्। वाचस्पतिर्मखस्यतेविश्वस्येशानऽओजसा ॥ १ ॥ सहस्रधारःपवतेसमुद्रोवाचमींखयः। सोमःपतीरयीणांसखेंद्रस्यदिवेदिवे ॥ अयंपूषारयिर्भगःसोमःपुनानोऽअर्षति। पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यख्यद्रोदसीऽउभे+ ॥ समुप्रियाऽअनूषतगावोमदायघृष्वयः। सोमासःकृण्वतेपथःपवमानासऽइंदवः ॥ यऽओजिष्ठस्तमाभरपवमानश्रवाय्यं। यःपंचचर्षणीरभिरयिंयेनवनामहै ॥ सोमाःपवंतऽइंदवोस्मभ्यंगातुवित्तमाः। मित्राःसुवानाऽअरेपसःस्वाध्यःस्वर्विदः ॥ २ ॥ सुष्वाणासोव्यद्रिभिश्चितानागोरधित्वचि। इषमस्मभ्यमभितःसमस्वरन्वसुविदः ॥ एतेपूताविपश्चितःसोमासोदध्याशिरः। सूर्यासोनदर्शतासोजिगत्नवोध्रुवाघृते+ ॥ प्रसुन्वानस्यांधसोमर्तोनवृततद्वचः। अपश्वानमराधसंहतामखंनभृगवः ॥ आजामिरत्केऽअव्यतभुजेनपुत्रऽओण्योः। सरज्जारोनयोषणांवरोनयोनिमासदं ॥ सवीरोदक्षसाधनोवियस्तस्तंभरोदसी। हरिःपवित्रेऽअव्यतवेधानयोनिमासदं ॥ अव्योवारेभिःपवतेसोमोगव्येऽअधित्वचि। कनिक्रदद्वृषाहरिरिंद्रस्याभ्येतिनिष्कृतं+ ॥ ३ ॥ (९।६।६) क्राणाशिशुर्महीनांहिन्वन्नृतस्यदीधितिं। विश्वापरिप्रियाभुवदधद्विता+ ॥ उपत्रितस्यपाष्यो३रभक्तयद्गुहापदं। यज्ञस्यसप्तधामभिरधप्रियं+ ॥ त्री

(९।६।६) क्राणाशिशुरित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यास्यत्रितःपवमानसोमउष्णिक्।

णित्रितस्यधारयापृष्ठेष्वेरयारयिं । मिमीतेऽअस्ययोजनाविसुक्रतुः ॥ जज्ञानंसप्तमातरोवेधामशासतश्रिये । अयंध्रु
वोरयीणांचिकेतयत्+ ॥ अस्यव्रतेसजोषसोविश्वेदेवासोऽअद्रुहः । स्पार्हाभवंतिरंतयोजुषंतयत्+ ॥ ४ ॥ यमीगर्भमृतावृ
धोदृशेचारुमजीजनन् । कविंमंहिष्ठमध्वरेपुरुस्पृहं ॥ समीचीनेऽअभित्मनायह्वीऽऋतस्यमातरा । तन्वानायज्ञमानु
षग्यदंजते+ ॥ क्रत्वाशुक्रेभिरक्षभिर्ऋणोरपव्रजंदिवः । हिन्वन्नृतस्यदीधितिंप्राध्वरे ॥ ५ ॥ (९।६।७) प्रपुनाना
यवेधसेसोमायवचऽउद्यतं । भृतिंनभरामतिभिर्जुजोषते ॥ परिवाराण्यव्ययागोभिरंजानोऽअर्षति । त्रीषधस्था
पुनानःकृणुतेहरिः ॥ परिकोशंमधुश्चुतमव्ययेवारेऽअर्षति । अभिवाणीर्ऋषीणांसप्तनूषत ॥ परिणेतामतीनांविश्वदे
वोऽअदाभ्यः । सोमःपुनानश्चम्वोर्विशद्धरिः ॥ परिदैवीरनुस्वधाऽइंद्रेणयाहिसरथं । पुनानोवाघद्वाघद्भिरमर्त्यः ॥
परिसप्तिर्नवाजयुर्देवोदेवेभ्यःसुतः । व्यानशिःपवमानोविधावति ॥ ६ ॥ (९।७।१) सखायऽआनिषीदतपुना
नायप्रगायत । शिशुंनयज्ञैःपरिभूषतश्रिये+ ॥ समीवत्संनमातृभिःसृजतागयसाधनं । देवाव्यं१मदमभिद्विशवसं ॥
पुनातादक्षसाधनंयथाशर्धायवीतये । यथामित्रायवरुणायशंतमः ॥ अस्मभ्यंत्वावसुविदमभिवाणीरनूषत । गोभि

(९।६।७) प्रपुनानायेतिषडृचस्यसूक्तस्याप्त्योद्वितःपवमानसोमउष्णिक् ॥ सप्तमेनुवाकेएकादशसूक्तानि (९।७।१) सखायइ
तिषडृचस्यसूक्तस्यकाश्यपौपर्वतनारदौपवमानसोमउष्णिक् (शिखंडिन्यावप्सरसौऋषिकेत्रपाक्षिके किंचपर्वतनारदौकाण्वावपि)।

ष्टेवर्णमभिवासयामसि ॥ सनोमदानांपतऽइंदोदेवप्सराऽअसि । सखेवसख्येगातुवित्तमोभव ॥ सनेमिकृध्य१स्म
दारक्षसंकंचिदत्रिणं । अपादेवंद्वयुमंहोयुयोधिनः ॥ ७ ॥ (९।७।२) तंवःसखायोमदायपुनानमभिगायत । शि
शुंनयज्ञैःस्वदयंतगूर्तिभिः ॥ संवत्सऽइवमातृभिरिंदुर्हिन्वानोऽअज्यते । देवावीर्मदोमतिभिःपरिष्कृतः ॥ अयंदक्षा
यसाधनोयंशर्धायवीतये । अयंदेवेभ्योमधुमत्तमःसुतः+ ॥ गोमन्नऽइंदोऽअश्ववत्सुतःसुदक्षधन्व । शुचिंतेवर्णमधि
गोषुदीधरं ॥ सनोहरीणांपतऽइंदोदेवप्सरस्तमः । सखेवसख्येनर्योरुचेभव ॥ सनेमित्वमस्मदाँऽअदेवंकंचिदत्रिणं ।
साह्वाँऽइंदोपरिबाधोऽअपद्वयुं+ ॥ ८ ॥ (९।७।३) इंद्रमच्छसुताऽइमेवृषणंयंतुहरयः । श्रुष्टीजातासऽइंदवःस्व
र्विदः ॥ अयंभरायसानसिरिंद्रायपवतेसुतः । सोमोजैत्रस्यचेततियथाविदे+ ॥ अस्येदिंद्रोमदेष्वाग्राभंगृभ्णीतसा
नसिं । वज्रंचवृषणंभरत्समप्सुजित्+ ॥ प्रधन्वासोमजागृविरिंद्रायेंदोपरिस्रव । द्युमंतंशुष्ममाभरास्वर्विदं ॥ इंद्रा
यवृषणंमदंपवस्वविश्वदर्शतः । सहस्रयामापथिकृद्विचक्षणः+ ॥ ९ ॥ अस्मभ्यंगातुवित्तमोदेवेभ्योमधुमत्तमः ।
सहस्रंयाहिपथिभिःकनिक्रदत् ॥ पवस्वदेववीतयऽइंदोधाराभिरोजसा । आकलशंमधुमान्त्सोमनःसदः ॥ तवद्र

(९।७।२) तंवइतिषडृचस्यसूक्तस्यपर्वतनारदौपवमानसोमउष्णिक् । (९।७।३) इंद्रमच्छेतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्याद्यानांतिसृणां
चाक्षुषोग्निश्चतुर्थ्यादितिसृणांमानवश्चक्षुःसप्तम्यादितिसृणामाप्सवोमनुर्दशम्यादिपंचानांचाक्षुषोग्निःपवमानसोमउष्णिक् ।

प्साऽउंदप्रुतऽइंद्रंमदायवावृधुः । त्वांदेवासोऽअमृतायकंपपुः ॥ आनःसुतासऽइंदवःपुनानाधावतारयिं । वृष्टिद्या
वोरीत्यापःस्वर्विदः ॥ सोमःपुनानऽऊर्मिणाव्योवारंविधावति । अग्रेवाचःपवमानःकनिक्रदत् ॥ १० ॥ धीभिर्हि
न्वंतिवाजिनंवनेक्रीळंतमत्यविं । अभित्रिपृष्ठंमतयःसमस्वरन् ॥ असर्जिकलशाँऽअभिमीळ्हेसप्तिर्नवाजयुः । पुनानो
वाचंजनयन्नसिष्यदत् ॥ पवतेहर्यतोहरिरतिह्वरांसिरंह्या । अभ्यर्षन्स्तोतृभ्योवीरवद्यशः ॥ अयापवस्वदेवयुर्मधो
र्धाराऽअसृक्षत । रेभन्पवित्रंपर्येषिविश्वतः ॥ ११ ॥ (९।७।४) परीतोषिंचतासुतंसोमोयऽउत्तमंहविः । दधन्वाँ
योनर्योऽअप्स्वं१तरासुषावसोममद्रिभिः ॥ नूनंपुनानोविभिःपरिस्रवादब्धःसुरभिंतरः । सुतेचित्त्वाप्सुमदामोऽअंध
साश्रीणंतोगोभिरुत्तरं ॥ परिसुवानश्चक्षसेदेवमादनःक्रतुरिंदुर्विचक्षणः+ ॥ पुनानःसोमधारयापोवसानोऽअर्षसि ।
आरत्नधायोनिमृतस्यसीदस्युत्सोदेवहिरण्ययः ॥ दुहानऽऊधर्दिव्यंमधुप्रियंप्रत्नंसधस्थमासदत् । आपृच्छ्यंधरुणं
वाज्यर्षतिनृभिर्धूतोविचक्षणः+ ॥ १२ ॥ पुनानःसोमजागृविरव्योवारेपरिप्रियः । त्वंविप्रोऽअभवोंगिरस्तमोमध्वा

(९।७।४) परीतइतिषड्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्योभरद्वाजोमारीचःकश्यपोराहूगणोगोतमोभौमोत्रिर्गाथिनोविश्वामित्रोभार्गवो जमदग्निर्मैत्रावरुणिर्वसिष्ठऋषयःपवमानसोमोदेवता आद्याचतुर्थीषष्ठ्यष्टमीनवमीदशमीद्वादशीचतुर्दश्यःसप्तदश्याद्ययुजश्चबृहत्यःद्वितीयापंचमीसप्तम्येकादशीत्रयोदशीपंचदश्योष्टादश्यादियुजश्चसतोबृहत्यःतृतीयाषोडशीचद्विपदाविराट् ।

यज्ञंमिमिक्षनः ॥ सोमोमीढ्वान्पवतेगातुवित्तमऽऋषिर्विप्रोविचक्षणः ॥ त्वंकविरभवोदेववीतमऽआसूर्यंरोहयोदिवि+ ॥
सोमऽउषुवाणःसोतृभिरधिष्णुभिरवीनां । अश्वयेवहरितायातिधारयामंद्रयायातिधारया ॥ अनूपेगोमान्गोभिर
क्षाःसोमोदुग्धाभिरक्षाः । समुद्रंनसंवरणान्यग्मन्मंदीमदायतोशते ॥ आसोमसुवानोऽअद्रिभिस्तिरोवाराण्यव्य
या । जनोनपुरिचम्वोर्विशद्धरिःसदोवनेषुदधिषे ॥ १३ ॥ समामृजेतिरोऽअण्वानिमेष्योमीळ्हेसप्तिर्नवाजयुः । अ
नुमाद्यःपवमानोमनीषिभिःसोमोविप्रेभिर्ऋक्वभिः ॥ प्रसोमदेववीतयेसिंधुर्नपिप्येऽअर्णसा । अंशोःपयसामदिरोन
जागृविरच्छाकोशंमधुश्चुतं ॥ आहर्यतोऽअर्जुनेऽअत्केऽअव्यतप्रियःसूनुर्नमर्ज्यः । तमींहिन्वंत्यपसोयथारथंनदीष्वा
गभस्त्योः ॥ अभिसोमासऽआयवःपवंतेमद्यंमदं । समुद्रस्याधिविष्टपिमनीषिणोमत्सरासःस्वर्विदः ॥ तरत्समुद्रंपव
मानऽऊर्मिणाराजादेवऽऋतंबृहत् । अर्षन्मित्रस्यवरुणस्यधर्मणाप्रहिन्वानऽऋतंबृहत्+ ॥ १४ ॥ नृभिर्येमानोहर्य
तोविचक्षणोराजादेवःसमुद्रियः ॥ इंद्रायपवतेमदःसोमोमरुत्वतेसुतः । सहस्रधारोऽअत्यव्यमर्षतितमीमृजंत्याय
वः ॥ पुनानश्चमूजनयन्मतिंकविःसोमोदेवेषुरण्यति । अपोवसानःपरिगोभिरुत्तरःसीदन्वनेष्वव्यत ॥ तवाहंसोम
रारणसख्यऽइंदोदिवेदिवे । पुरूणिबभ्रोनिचरंतिमामवपरिधीँऽरतिताँऽइहि ॥ उताहंनक्तमुतसोमतेदिवासख्याय
बभ्रऽऊधनि । घृणातपंतमतिसूर्यंपरःशकुनाऽइवपप्तिम ॥ १५ ॥ मृज्यमानःसुहस्त्यसमुद्रेवाचमिन्वसि । रयिंपि

शंगं॑बहु॒लंपु॑रु॒स्पृहं॒पव॑माना॒भ्य॑र्षसि ॥ मृ॒जा॒नोवारे॒पव॑मानोऽअ॒व्यये॒वृषाव॑चक्रदो॒वने॑ । दे॒वानां॑सोमपवमाननिष्कृ॒तं
गोभि॑रंजा॒नोऽअ॑र्षसि ॥ पव॑स्व॒वाज॑सातये॒भिविश्वा॑नि॒काव्या॑ । त्वंस॑मु॒द्रंप्र॑थ॒मोविधा॑रयोदे॒वेभ्यः॑सोममत्स॒रः+ ॥
सतूप॑वस्व॒परि॒पार्थि॑वं॒रजो॑दि॒व्याच॑सोम॒धर्म॑भिः । त्वांविप्रा॑सोम॒तिभि॑र्विचक्षणशु॒भ्रंहि॑न्वंतिधी॒तिभिः॑ ॥ पव॑माना
ऽअसृक्षतप॒वित्र॒मति॒धार॑या । म॒रुत्वं॑तोमत्स॒राऽइंद्रि॒याह॒या॑मे॒धाम॒भिप्रयां॑सिच ॥ अ॒पोवसा॑नः॒परि॒कोश॑मर्ष॒तीं
दुर्हि॑या॒नःसो॒तृभिः॑ । ज॒नय॒न्ज्योति॑र्म॒दना॑ऽअवीवश॒द्गाःकृ॒ण्वा॒नोननि॒र्णिजं॑ ॥ १६ ॥ (९।७।५) पव॑स्व॒मधु॑
मत्तम॒ऽइंद्रा॑यसोमक्रतु॒वित्त॑मो॒मदः॑ । महि॑द्यु॒क्षत॑मो॒मदः॑ ॥ यस्य॑ते॒पी॒त्वावृ॑ष॒भोवृ॑षा॒यते॒स्यपी॒तास्व॒र्विदः॑ । ससु॒
प्रके॑तोऽअ॒भ्य॑क्रमी॒दिषो॒च्छावा॒जंनैत॑शः ॥ त्वंह्यं१गदै॒व्यापव॑मान॒जनि॑मानिद्यु॒मत्त॑मः । अ॒मृ॒त॒त्वाय॑घो॒षयः॑ ॥ ये॑
ना॒नव॑ग्वोद॒ध्यङ्ङ॑पोर्णु॒तेयेन॒विप्रा॑सऽआपि॒रे । दे॒वानां॑सु॒म्नेऽअ॒मृत॑स्य॒चारु॑णो॒येन॒श्रवां॑स्यान॒शुः+ ॥ ए॒षस्यधार॑यासु॒तो
व्यो॒वारे॑भिःपवतेम॒दिन्त॑मः । क्रीळ॑न्नू॒र्मिर॒पामि॑व ॥ १७ ॥ यऽउ॒स्रिया॒ऽअप्या॑ऽअं॒तरश्म॑नो॒निर्गाऽअकृं॑त॒दोज॑सा ।

(९।७।५) पवस्वेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्याद्ययोर्द्वयोःशाक्त्योगौरिवीतिस्तृतीयायावसिष्ठःशक्तिश्चतुर्थ्यादिद्वयोरांगिरसउरुःषष्ठ्यादिद्वयोर्भारद्वाजऋजिश्वाष्टम्यादिद्वयोरांगिरसऊर्ध्वसद्मादशम्यादिद्वयोरांगिरसःकृतयशाद्वादश्यादिद्वयोर्ऋणंचयश्चतुर्दश्यादितिसृणांवासिष्ठःशक्तिरित्यृषयःपवमानसोमोदेवता अयुजःककुभोयुजःसतोबृहत्यःससुन्वेयइतियवमध्यागायत्री ।

अ॒भिव्र॒जंतत्नि॑षे॒गव्य॒मश्व्यं॑व॒र्मीव॑धृष्ण॒वारु॑ज ॥ आसो॑ता॒परि॑षिंच॒ताश्वं॒नस्तोम॑म॒प्तुरं॑रज॒स्तुरं॑ । व॒न॒क्र॒क्षमु॑द॒प्रुतं॑ ॥
स॒हस्र॑धारंवृष॒भंप॑यो॒वृधं॑प्रि॒यंदे॒वाय॒जन्म॑ने । ऋ॒तेन॒यऽऋ॒तजा॑तोविवावृ॒धेराजा॑दे॒वऽऋ॒तंबृ॒हत्+ ॥ अ॒भिद्यु॒म्नंबृ॒हद्य
श॒ऽइष॑स्पतेदिदी॒हिदे॑वदेव॒युः । विकोशं॑मध्य॒मंयु॑व ॥ आव॑च्यस्वसुदक्षच॒म्वोः॑सु॒तोवि॒शांवह्नि॒र्नवि॒श्पतिः॑ । वृ॒ष्टिंदि॒वः
प॑वस्वरी॒तिम॒पांजि॒न्वागवि॑ष्टये॒धियः॑ ॥ १८ ॥ ए॒तमु॒त्यंम॑द॒च्युतं॑स॒हस्र॑धारंवृष॒भंदिवो॑दुहुः । विश्वा॒वसू॑नि॒बिभ्र॑तं ॥
वृषा॒विज॑ज्ञेज॒नय॒न्नम॑र्त्यःप्र॒तप॒न्ज्योति॑षा॒तमः॑ ॥ ससुष्टु॑तःक॒विभि॑र्नि॒र्णिजं॑दधेत्रि॒धात्व॑स्य॒दंस॑सा ॥ ससु॑न्वे॒योवसू॑ना॒यो
रा॒यामा॑ने॒तायऽइळा॑नां । सो॒मो॒यःसु॑क्षिती॒नां+ ॥ यस्य॑न॒ऽइंद्रः॒पिबा॒द्यस्य॑म॒रुतो॒यस्य॑वार्य॒मणा॒भगः॑ । आयेन॑मि॒त्रावरु॑
णाकरा॑मह॒ऽएंद्र॒मव॑सेम॒हे+ ॥ इंद्रा॑यसोम॒पात॑वेनृ॒भिर्य॒तःस्वा॑यु॒धोम॒दिन्त॑मः । पव॑स्व॒मधु॑मत्तमः ॥ इंद्र॑स्य॒हार्दि॑
सोम॒धान॒मावि॑शसमु॒द्रमि॑व॒सिंध॑वः । जुष्टो॑मि॒त्राय॒वरु॑णाय॒वाय॑वेदि॒वोवि॑ष्टं॒भऽउ॑त्त॒मः+ ॥ १९ ॥ (९।७।६)
परि॒प्रध॒न्वेंद्रा॑यसोमस्वा॒दुर्मि॒त्राय॑पू॒ष्णेभगा॑य ॥ इंद्र॑स्तेसोमसु॒तस्य॑पेयाः॒क्रत्वे॒दक्षा॑य॒विश्वे॑चदे॒वाः+ ॥ ए॒वामृता॑यम॒
हेक्षया॑य॒सशु॒क्रोऽअ॑र्षदि॒व्यःपी॒यूषः॑ ॥ पव॑स्वसोमम॒हान्त्स॑मु॒द्रःपि॒तादे॒वानां॒विश्वा॒भिधाम॑ ॥ शु॒क्रःप॑वस्वदे॒वेभ्यः॑सोम
दि॒वेपृ॑थि॒व्यैशंच॑प्र॒जायै॑ ॥ दि॒वोध॒र्तासि॑शु॒क्रःपी॒यूषः॑स॒त्येविध॑र्मन्वा॒जीप॑वस्व ॥ पव॑स्वसोमद्यु॒म्नीसु॑धा॒रोम॒हामवी॑ना॒म

(९।७।६) परिप्रेतिद्वाविंशत्यृचस्यसूक्तस्यैश्वरयोधिष्ण्याग्नयःपवमानसोमोद्विपदाविराट् ।

नुपूर्व्यः+ ॥ नृभिर्येमानोजज्ञानःपूतःक्षरद्विश्वानिमंद्रःस्वर्वित्+ ॥ इंदुःपुनानःप्रजामुराणःकरद्विश्वानिद्रविणानि
नः ॥ पवस्वसोमक्रत्वेदक्षायाश्वोननिक्तोवाजीधनाय ॥ २० ॥ तंतेसोतारोरसंमदायपुनंतिसोमंमहेद्युम्नाय ॥ शिशुं
जज्ञानंहरिंमृजंतिपवित्रेसोमंदेवेभ्यऽइंदुं ॥ इंदुःपविष्टचारुर्मदायापामुपस्थेकविर्भगाय ॥ बिभर्तिचार्विंद्रस्यनाम
येनविश्वानिवृत्राजघान ॥ पिबंत्यस्यविश्वेदेवासोगोभिःश्रीतस्यनृभिःसुतस्य ॥ प्रसुवानोऽअक्षाःसहस्रधारस्तिरःप
वित्रंविवारमव्यम् ॥ सवाज्यक्षाःसहस्ररेताऽअद्भिर्मृजानोगोभिःश्रीणानः+ ॥ प्रसोमयाहींद्रस्यकुक्षानृभिर्येमानोऽ
अद्रिभिःसुतः+ ॥ असर्जिवाजीतिरःपवित्रमिंद्रायसोमःसहस्रधारः ॥ अंजंत्येनंमध्वोरसेनेंद्रायवृष्णऽइंदुंमदाय ॥
देवेभ्यस्त्वावृथापाजसेपोवसानंहरिंमृजंति ॥ इंदुरिंद्रायतोशतेनितोशतेश्रीणन्नुग्रोरिणन्नपः+ ॥ २१ ॥ (९।७।७)
पर्यूषुप्रधन्ववाजसातयेपरिवृत्राणिसक्षणिः । द्विषस्तरध्याऽऋणयानऽईयसे ॥ अनुहित्वासुतंसोममदामसिमहेसम
र्यराज्ये । वाजाँऽअभिपवमानप्रगाहसे ॥ अजीजनोहिपवमानसूर्यंविधारेशक्मनापयः । गोजीरयारंहमाणःपुरंध्या ॥
अजीजनोऽअमृतमर्त्येष्वाँऽऋतस्यधर्मन्नमृतस्यचारुणः । सदासरोवाजमच्छासनिष्यदत् ॥ अभ्यभिहिश्रवसातत

(९।७।७) पर्यूष्वितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यत्र्यरुणत्रसदस्यूराजानौपवमानसोमःआद्यास्तिस्रोनुष्टुभःपिपीलिकमध्याःचतुर्थ्यादिषळूर्ध्वबृहत्योऽत्यास्तिस्रोविराजः ।

र्दिथोत्संनकंचिज्जनपानमक्षितं । शर्याभिर्नभरमाणोगभस्त्योः ॥ आदींकेचित्पश्यमानासऽआप्यंवसुरुचोदिव्याऽ
अभ्यनूषत । वारंनदेवःसविताव्यूर्णुते ॥ २२ ॥ त्वेसोमप्रथमावृक्तबर्हिषोमहेवाजायश्रवसेधियंदधुः । सत्वंनोवी
रवीर्यायचोदय ॥ दिवःपीयूषंपूर्व्यंयदुक्थ्यंमहोगाहाद्दिवऽआनिरधुक्षत । इंद्रमभिजायमानंसमस्वरन् ॥ अधय
दिमेपवमानरोदसीऽइमाचविश्वाभुवनाभिमज्मना । यूथेननिःष्ठावृषभोवितिष्ठसे ॥ सोमःपुनानोऽअव्ययेवारेशिशु
र्नक्रीळन्पवमानोऽअक्षाः । सहस्रधारःशतवाजऽइंदुः ॥ एषपुनानोमधुमाँऽऋतावेंद्रायेंदुःपवतेस्वादुरूर्मिः । वाज
सनिर्वरिवोविद्वयोधाः+ ॥ सपवस्वसहमानःपृतन्यून्त्सेधन्रक्षांस्यपदुर्गहाणि । स्वायुधःसासह्वान्त्सोमशत्रून् ॥ २३ ॥
(९।७।८) अयारुचाहरिण्यापुनानोविश्वाद्द्वेषांसितरतिस्वयुग्वभिःसूरोनिस्वयुग्वभिः । धारासुतस्यरोचतेपुनानो
अरुषोहरिः । विश्वायद्रूपापरियात्यृक्वभिःसप्तास्यैभिर्ऋक्वभिः ॥ त्वंत्यत्पणीनांविदोवसुसंमातृभिर्मर्जयसिस्वऽआद
मऽऋतस्यधीतिभिर्दमे । परावतोनसामतद्यत्रारणंतिधीतयः । त्रिधातुभिररुषीभिर्वयोदधेरोचमानोवयोदधे ॥
पूर्वामनुप्रदिशंयातिचेकितत्संरश्मिभिर्यततेदर्शतोरथोदैव्योदर्शतोरथः । अग्मन्नुक्थानिपौंस्येंद्रंजैत्रायहर्षयन् ।

(९।७।८) अयारुचेतितृचस्यसूक्तस्यपारुच्छेपिरनानतःपवमानसोमोत्यष्टिः ।

वज्रश्चयद्भवथोऽअनपच्युतासमत्स्वनपच्युता ॥ २४ ॥ (९।७।९) नानानंवाऽउनोधियोविव्रतानिजनानां ।
तक्षारिष्टंरुतंभिषग्ब्रह्मासुन्वंतमिच्छतींद्रायेंदोपरिस्रव ॥ जरतीभिरोषधीभिःपर्णेभिःशकुनानां । कार्मारोऽअश्मभि
र्द्युभिर्हिरण्यवंतमिच्छतीं० ॥ कारुरहंततोभिषगुपलप्रक्षिणीनना । नानाधियोवसूयवोनुगाऽइवतस्थिमेंद्रा० ॥ अ
श्वोवोळ्हासुखंरथंहसनामुपमंत्रिणः । शेपोरोमण्वंतौभेदौवारिन्मंडूकऽइच्छतीं० ॥ २५ ॥ (९।७।१०) शर्यणावं
तिसोममिंद्रःपिबतुवृत्रहा । बलंदधानऽआत्मनिकरिष्यन्वीर्यंमहदिंद्रा० ॥ आपवस्वदिशांपतऽआर्जीकात्सोममी
ढ्वः । ऋतवाकेनसत्येनश्रद्धयातपसासुतऽइंद्रा० ॥ पर्जन्यवृद्धंमहिषंतंसूर्यस्यदुहिताभरत् । तंगंधर्वाःप्रत्यगृभ्णन्तं
सोमेरसमादधुरिंद्रा० ॥ ऋतंवदन्नृतद्युम्नसत्यंवदन्त्सत्यकर्मन् । श्रद्धांवदन्त्सोमराजन्धात्रासोमपरिष्कृतऽइंद्रा० ॥
सत्यमुग्रस्यबृहतःसंस्रवंतिसंस्रवाः । संयंतिरसिनोरसाःपुनानोब्रह्मणाहरऽइंद्रा० ॥ २६ ॥ यत्रब्रह्मापवमानछंदस्यां३
वाचंवदन् । ग्राव्णासोमेमहीयतेसोमेनानंदंजनयन्निंद्रा० ॥ यत्रज्योतिरजस्रंयस्मिँल्लोकेस्वर्हितं । तस्मिन्मांधेहिप
वमानामृतेलोकेऽअक्षितऽइंद्रा० ॥ यत्रराजावैवस्वतोयत्रावरोधनंदिवः । यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥

(९।७।९) नानानमितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यांगिरसःशिशुःपवमानसोमःपंक्तिः । (९।७।१०) शर्यणावतीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्य
मारीचःकश्यपःपवमानसोमःपंक्तिः ।

यत्रानुकामंचरणंत्रिनाकेत्रिदिवेदिवः । लोकायत्रज्योतिष्मंतस्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रकामानिकामाश्चयत्रब्रध्न
स्यविष्टपं । स्वधाचयत्रतृप्तिश्चतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रानंदाश्चमोदाश्चमुदःप्रमुदऽआसते । कामस्ययत्राप्ताःका
मास्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ २७ ॥ (९।७।११) यऽइंदोःपवमानस्यानुधामान्यक्रमीत् । तमाहुःसुप्रजाऽइतिय
स्तेसोमाविधन्मनऽइंद्रा० ॥ ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैःकश्यपोद्वर्धयन्गिरः । सोमंनमस्यराजानंयोजज्ञेवीरुधांपतिरिंद्रा० ॥
सप्तदिशोनानासूर्याःसप्तहोतारऽऋत्विजः । देवाऽआदित्यायेसप्ततेभिःसोमाभिरक्षनऽइंद्रा० ॥ यत्तेराजन्छृतंहविस्ते
नसोमाभिरक्षनः । अरातीवामानस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिंद्रा० ॥ २८ ॥ (इतिपावमानंनवमंमंडलंसमाप्तं
सूक्तानि ११४ ॥) (॥ परिशिष्टं ॥ यत्रतत्परमंपदंविष्णोर्लोकेमहीयते । देवैःसुकृतकर्मभिस्तत्रमाममृतंकृधीं
द्रा० ॥ यत्रतत्परमाय्यँभूतानामधिपतिं । भावभावीचयोगीश्चतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रलोकास्तनूत्यजः
श्रद्धयातपसाजिताः । तेजश्चयत्रब्रह्मचतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रदेवामहात्मानःसेंद्राश्चमरुद्गणाः । ब्रह्मा
चयत्रविष्णुश्चतत्रमाममृतंकृधींद्रा० ॥ यत्रगंगाचयमुनायत्रप्राचीसरस्वती । यत्रसोमेश्वरोदेवस्तत्रमाममृतं

(९।७।११) यइंदोरितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यमारीचःकश्यपःपवमानसोमःपंक्तिः ।

कृधींद्रा० ॥ १ ॥) (१०।१।१) अग्नेबृहन्नुषसामूर्ध्वोऽअस्थान्निर्जगन्वान्तमसोज्योतिषागात् । अग्निर्भानुनारुशतास्वंगऽआजातोविश्वासद्मान्यप्राः ॥ सजातोगर्भोऽअसिरोदस्योरग्नेचारुर्विभृतऽओषधीषु । चित्रःशिशुःपरितमाँस्यक्तून्प्रमातृभ्योऽअधिकनिक्रदद्गाः ॥ विष्णुरित्थापरममस्यविद्वान्जातोबृहन्नभिपातितृतीयं । आसायदस्यपयोऽअक्रतस्वंसचेतसोऽअभ्यर्चत्यत्र ॥ अतऽउत्वापितुभृतोजनित्रीरन्नावृधंप्रतिचरंत्यन्नैः । ताऽईंप्रत्येषिपुनरन्यरूपाऽअसित्वंविक्षुमानुषीषुहोता ॥ होतारंचित्ररथमध्वरस्ययज्ञस्ययज्ञस्यकेतुंरुशंतं । प्रत्यर्धिंदेवस्यदेवस्यमह्नाश्रियात्व१ग्निमतिथिंजनानां ॥ सतुवस्त्राण्यधपेशनानिवसानोऽअग्निर्नाभापृथिव्याः । अरुषोजातःपदऽइळायाःपुरोहितोराजन्यक्षीहदेवान्+ ॥ आहिद्यावापृथिवीऽअग्नऽउभेसदापुत्रोनमातराततंथ । प्रयाह्यच्छोशतोयविष्ठाथावहसहस्येहदेवान्+ ॥ २९ ॥ (१०।१।२) पिप्रीहिदेवाँऽउशतोयविष्ठविद्वाँऽऋतूँऽऋतुपतेयजेह । येदैव्याऽऋत्विजस्तेभिरग्नेत्वंहोतृणामस्यायजिष्ठः ॥ वेषिहोत्रमुतपोत्रंजनानांमंधातासिद्रविणोदाऽऋतावा । स्वाहावयंकृणवामाहवींषिदेवोदे

दशमेमंडलेदशानुवाकाः । तत्रप्रथमेनुवाकेषोडसूक्तानि । (१०।१।१) अग्नेबृहन्नितिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।१।२) पिप्रीहीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

वान्यजत्वग्निरर्हन्१ ॥ आदेवानामपिपंथामगन्मयच्छक्नवामतदनुप्रवोळ्हुं । अग्निर्विद्वान्त्सयजात्सेदुहोतासोऽअध्वरान्त्सऽऋतून्कल्पयाति ॥ यद्वोवयंप्रमिनामव्रतानिविदुषांदेवाऽअविदुष्टरासः । अग्निष्टद्विश्वमापृणातिविद्वान्येभिर्देवाँऽऋतुभिःकल्पयाति ॥ यत्पाकत्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्त्यासः । अग्निष्टद्धोताक्रतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवाँऽऋतुशोयजाति ॥ विश्वेषांह्यध्वराणामनीकंचित्रंकेतुंजनितात्वाजजान । सऽआयजस्वनृवतीरनुक्षाःस्पार्हाऽइषःक्षुमतीर्विश्वजन्याः ॥ यंत्वाद्यावापृथिवीयंत्वापस्त्वष्टायंत्वासुजनिमाजजान । पंथामनुप्रविद्वान्पितृयाणंद्युमदग्नेसमिधानोविभाहि ॥ ३० ॥ (१०।१।३) इनोराजन्नरतिःसमिद्धोरौद्रोदक्षायसुषुमाँऽअदर्शि । चिकिद्विभातिभासाबृहतासिक्नीमेतिरुशतीमपाजन् ॥ कृष्णांयदेनीमभिवर्पसाभूज्जनयन्योषांबृहतःपितुर्जां । ऊर्ध्वंभानुंसूर्यस्यस्तभायन्दिवोवसुभिररतिर्विभाति ॥ भद्रोभद्रयासचमानऽआगात्स्वसारंजारोऽअभ्येतिपश्चात् । सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठन्रुशद्भिर्वर्णैरभिराममस्थात् ॥ अस्ययामासोबृहतोनवग्नूनिंधानाऽअग्नेःसख्युःशिवस्य । ईड्यस्यवृष्णोबृहतःस्वासोभामासोयामन्नक्तवश्चिकित्रे ॥ स्वनानयस्यभामासःपवंतेरोचमानस्यबृहतःसुदिवः । ज्येष्ठेभिर्यस्तेजिष्ठैःक्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षतिद्यां+ ॥ अस्यशुष्मासोददृशानपवेर्जेहमानस्यस्वनयन्नियुद्भिः । प्रत्नेभिर्योरुशद्भिर्देव

(१ नात्रस्वाहाकारःकिंतुमंत्रांतएवहविःप्रक्षेपः ।) (१०।१।३) इनोराजन्नितिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

तमोविरेभद्भिररतिर्भातिविभ्वा ॥ सऽआवक्षिमहिनऽआचसत्सिदिवस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः । अग्निःसुतुकःसुतुके
भिरश्वैरभस्वद्भीरभस्वाँऽएहगम्याः ॥ ३१ ॥ (१०।१।४) प्रतेयक्षिप्रतऽइयर्मिमन्मभुवोयथावंद्योनोहवेषु । धन्व
न्निवप्रपाऽअसित्वमग्नऽइयक्षवेपूरवेप्रत्नराजन् ॥ यंत्वाजनासोऽअभिसंचरंतिगावऽउष्णमिवव्रजंयविष्ठ । दूतोदेवा
नामसिमर्त्यानामंतर्महाँश्चरसिरोचनेन ॥ शिशुंनत्वाजेन्यंवर्धयंतीमाताबिभर्तिसचनस्यमाना । धनोरधिप्रवताया
सिहर्यन्जिगीषसेपशुरिवावसृष्टः ॥ मूराऽअमूरनवयंचिकित्वोमहित्वमग्नेत्वमंगवित्से । शयेवव्रिश्चरतिजिह्वयादन्रेरि
ह्यतेयुवतिंविश्पतिःसन्+ ॥ कूचिज्जायतेसनयासुनव्योवनेतस्थौपलितोधूमकेतुः । अस्नातापोवृषभोनप्रवेतिसचेत
सोयंप्रणयंतमर्ताः ॥ तनूत्यजेवतस्करावनर्गूरशनाभिर्दशभिरभ्यधीतां । इयंतेऽअग्नेनव्यसीमनीषायुक्ष्वारथंनशुच
यद्भिरंगैः ॥ ब्रह्मचतेजातवेदोनमश्चेयंचगीःसदमिद्वर्धनीभूत् । रक्षाणोऽअग्नेतनयानितोकारक्षोतनस्तन्वो३अप्रयु
च्छन् ॥ ३२ ॥ (१०।१।५) एकःसमुद्रोधरुणोरयीणामस्मद्धृदोभूरिजन्माविचष्टे । सिषक्त्यूधर्निण्योरुपस्थऽउ
त्सस्यमध्येनिहितंपदंवेः+ ॥ समानंनीळंवृषणोवसानाःसंजग्मिरेमहिषाऽअर्वतीभिः । ऋतस्यपदंकवयोनिपांतिगुहा
नामानिदधिरेपराणि ॥ ऋतायिनीमायिनीसंदधातेमित्वाशिशुंजज्ञतुर्वर्धयंती । विश्वस्यनाभिंचरतोध्रुवस्यकवेश्चित्तं

(१०।१।४) प्रतइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।१।५) एकःसमुद्रइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

तुंमनसावियंतः ॥ ऋतस्यहिवर्तनयःसुजातमिषोवाजायप्रदिवःसचंते । अधीवासंरोदसीवावसानेघृतैरन्नैर्वावृधाते
मधूनां ॥ सप्तस्वसॄररुषीर्वावशानोविद्वान्मध्वऽउज्जभारादृशेकं । अंतर्येमेऽअंतरिक्षेपुराजाऽइच्छन्वव्रिमविदत्पूषण
स्य ॥ सप्तमर्यादाःकवयस्ततक्षुस्तासामेकामिदभ्यंहुरोगात् । आयोर्हस्कंभऽउपमस्यनीळेपथांविसर्गेधरुणेषुतस्थौ ॥
असच्चसच्चपरमेव्योमन्दक्षस्यजन्मन्नदितेरुपस्थे । अग्निर्हनःप्रथमजाऽऋतस्यपूर्वऽआयुनिवृषभश्चधेनुः+ ॥ ३३ ॥
इतिसप्तमाष्टकेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

त्रिपंचाशाध्यायेवर्गाः ३३ सूक्तानि १९ ऋचः १८९ ॥ त्यागः ॥ पवमानायसोमाये. १५४ अग्नयइदं. ३५ ॥ इतिसप्तमेपंचमः ॥

अयंस्वस्तिप्रकेतुनानवत्रिशिरास्त्वाष्ट्रस्तृचोंत्यऐंद्रआपोहिसिंधुद्वीपोवांबरीषआपंगायत्रंत्र्यनुष्टुबंतंपंचमीवर्ध
मानासप्तमीप्रतिष्ठाचित्षळूनावैवस्वतयोर्यमयम्योःसंवादःषष्ठ्ययुग्भिर्यमीमिथुनार्थयमंप्रोवाचसतांनवमीयु
ग्भिरनिच्छन्प्रत्याचष्टेवृषानवांगिर्हविर्धानआग्नेयंतुत्रित्रिष्टुबंतंद्यावायुजेपंचविवस्वान्वादित्योहाविर्धानंजग
त्यंतंपरेयिवांसंषोळशयमोयामंषष्ठीलिंगोक्तदेवतापराश्चतिस्रःपित्र्यावांतृचःश्वभ्यांपराऽअनुष्टुभोबृहत्युपां
त्यायामायनाःपरेपंचोदीरतांषळूनाशंखःपित्र्यंजगत्येकादशीमैनंदमनऽआग्नेयंचतुरनुष्टुबंतंत्वष्टादेवश्रवाद्वे
सरण्यूदेवतंपौष्णयश्चतस्रःसारस्वत्यस्तिस्रःपंचाप्योद्रप्सस्तिस्रःसौम्योवांत्येअनुष्टुभाउपांत्यापुरस्ताद्बृहतीवापरं

मृत्योःसंकुसुकश्चतस्रोमृत्युदेवताःपराधात्रीपरात्वाष्ट्रीपराःपितृमेधाएकादशीप्रस्तारपङ्क्तिर्जगत्युपांत्यांत्यानुष्टुप्
प्राजापत्यावासानिरुक्ता ॥ ६ ॥

॥ हरिः ॐम् ॥ (१०।१।६) अयंसयस्यशर्मन्नवोभिरग्नेरेधतेजरिताभिष्टौ । ज्येष्ठेभिर्योभानुभिर्ऋषूणांपर्येतिपरिवीतोविभावा ॥ योभानुभिर्विभावाविभात्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजस्रः । आयोविवायसख्यासखिभ्योपरिह्वृतोऽअत्योनसप्तिः ॥ ईशेयोविश्वस्यादेववीतेरीशेविश्वायुरुषसोव्युष्टौ । आयस्मिन्मनाहवींष्यग्नावरिष्टरथःस्कभ्नातिशूषैः+ ॥ शूषेभिर्वृधोजुषाणोऽअर्कैर्देवाँऽअच्छारघुपत्वाजिगाति । मंद्रोहोतासजुह्वा३ यजिष्ठःसंमिश्लोऽअग्निराजिघर्तिदेवान्+ ॥ तमुस्रामिंद्रंनरेजमानमग्निंगीर्भिर्नमोभिराकृणुध्वं । आयंविप्रासोमतिभिर्गृणंतिजातवेदसंजुह्वंसहानां ॥ संयस्मिन्विश्वावसूनिजग्मुर्वाजेनाश्वाःसप्तीवंतऽएवैः । अस्मेऽऊतीरिंद्रवाततमाऽअर्वाचीनाऽअग्नऽआकृणुष्व ॥ अधाह्यग्नेमह्नानिषद्यासद्योजज्ञानोहव्योबभूथ । तंतेदेवासोऽअनुकेतमायन्नधावर्धंतप्रथमासऽऊमाः ॥ १ ॥ (१०।१।७) स्वस्तिनोदिवोऽअग्नेपृथिव्याविश्वायुर्धेहियजथायदेव । सचेमहितवदस्मप्रकेतैरुरुष्याणऽउरुभिर्देवशंसैः ॥ इमाऽअग्नेमतयस्तुभ्यंजातागोभिरश्वैरभिगृणंतिराधः । यदातेमर्तोऽअनुभोगमानड्वसोदधानोमतिभिःसुजात ॥ अग्निंमन्येपितरमग्निमापिमग्निंभ्रातरंसदमित्सखायं । अग्नेरनीकंबृहतःसपर्यंदिविशुक्रंयजतंसूर्यस्य ॥ सिध्राऽअग्नेधियोऽअस्मेसनुत्रीर्यंत्रायसेदमऽआनित्यहोता । ऋतावासरोहिदश्वःपुरुक्षुर्द्युभिरस्माऽअहभिर्वाममस्तु ॥ द्युभिर्हितंमित्रमिवप्रयोगंप्रत्नमृत्विजमध्वरस्यजारं । बाहुभ्यामग्निमायवोजनंतविक्षुहोतारंन्यसादयंत ॥ स्वयंयजस्वदिविदेवदेवान्किंतेपाकःकृणवदप्रचेताः । यथायजऽऋतुभिर्देवदेवानेवायजस्वतन्वंसुजात ॥ भवानोऽअग्नेवितोतगोपाभवावयस्कृदुतनोवयोधाः । रास्वाचनःसुमहोहव्यदातिंत्रास्वोतनस्तन्वो३ अप्रयुच्छन् ॥ २ ॥ (१०।१।८) प्रकेतुनाबृहतायात्यग्निरारोदसीवृषभोरोरवीति । दिवश्चिदंताँऽउपमाँऽउदानळपामुपस्थेमहिषोववर्ध ॥ मुमोदगर्भोवृषभःककुद्मानस्रेमावत्सःशिमीवाँऽअरावीत् । सदेवतात्युद्यतानिकृण्वन्त्स्वेषुक्षयेषुप्रथमोजिगाति ॥ आयोमूर्धानंपित्रोररब्धन्यध्वरेदधिरेसूरोऽअर्णः । अस्यपत्मन्नरुषीरश्वबुध्नाऽऋतस्ययोनौतन्वोजुषंत ॥ उषऽउषोहिवसोऽअग्रमेषित्वंयमयोरभवोविभावा । ऋतायसप्तदधिषेपदानिजनयन्मित्रंतन्वे३ स्वायै ॥ भुवश्चक्षुर्महऽऋतस्यगोपाभुवोवरुणोयदृतायवेषि । भुवोऽअपांनपाज्जातवेदोभुवोदूतोयस्यहव्यंजुजोषः ॥ ३ ॥ भुवोयज्ञस्यरजसश्चनेतायत्रानियुद्भिःसचसेशिवाभिः । दिविमूर्धानंदधिषेस्वर्षांजिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहं ॥ अस्यत्रितःक्रतुनावव्रेऽअंतरिच्छन्धीतिंपितुरेवैःपरं

(१०।१।६) अयंसइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।१।७) स्वस्तिनइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्याप्त्यस्त्रितोग्निस्त्रिष्टुप् ।

(१०।१।८) प्रकेतुनेतिनवर्चस्यसूक्तस्यत्वाष्ट्रस्त्रिशिराअग्निःअंत्यतृचस्येंद्रस्त्रिष्टुप् ।

स्य । सचस्यमानःपित्रोरुपस्थेजामिब्रुवाणऽआयुधानिवेति ॥ सपित्र्याण्यायुधानिविद्वानिंद्रेषितऽआप्त्योऽअभ्ययु
ध्यत् । त्रिशीर्षाणंसप्तरश्मिंजघन्वान्त्वाष्ट्रस्यचिन्निःससृजेत्रितोगाः+ ॥ भूरीदिंद्रऽउदिनक्षंतमोजोवाभिनत्सत्पति
र्मन्यमानं । त्वाष्ट्रस्यचिद्विश्वरूपस्यगोनामाचक्राणस्त्रीणिशीर्षापरावर्क् ॥ ४ ॥ (१०।१।९) आपोहिष्ठामयोभुव
स्तानऽऊर्जेदधातन । महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः । उशतीरिवमातरः ॥ तस्माऽअरंग
मामवोयस्यक्षयायजिन्वथ । आपोजनयथाचनः ॥ शंनोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये । शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ ई
शानावार्याणांक्षयंतीश्चर्षणीनां । अपोयाचामिभेषजं+ ॥ अप्सुमेसोमोऽअब्रवीदंतर्विश्वानिभेषजा । अग्निंचविश्वशं
भुवं ॥ आपःपृणीतभेषजंवरूथंतन्वे३मम । ज्योक्चसूर्यंदृशे+ ॥ इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि । यद्वाहमभि
दुद्रोहयद्वाशेपऽउतानृतं ॥ आपोऽअद्यान्वचारिषंरसेनसमगस्महि । पयस्वानग्नऽआगहितंमासंसृजवर्चसा ॥ (प
रिशिष्टं ॥ सस्रुषीस्तदपसोदिवानक्तंचसस्रुषीः । वरेण्यक्रतूरहमादेवीरवसेहुवे) ॥ ५ ॥ (१०।१।१०) ओचि

(१०।१।९) आपोहिष्ठेतिनवर्चस्यसूक्तस्यांबरीषःसिंधुद्वीपआपोगायत्रीपंचमीवर्धमानासप्तमीप्रतिष्ठांत्येद्वेअनुष्टुभौ। आपोहिसिंधुद्वीपोवां
बरीषइत्येवमनुक्रमण्यांसिंधुद्वीपस्यपाक्षिकत्वस्वीकारेपूर्वोक्तस्त्रिशिराःप्राप्नोतितथापिप्रयोक्तृभिःसिंधुद्वीपएवाद्रियते। (१०।१।१०)ओचि
दितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यनवमीवर्ज्यानामयुजांषष्ठ्याश्चवैवस्वतीयमीऋषिकायमोदेवताषष्ठीवर्ज्यानांयुजांनवम्याश्चवैवस्वतोयमीत्रिष्टुप् ।

त्सखायंसख्याववृत्यांतिरःपुरूचिदर्णवंजगन्वान् । पितुर्नपातमादधीतवेधाऽअधिक्षमिप्रतरंदीध्यानः ॥ नतेसखास
ख्यंवष्ट्येतत्सलक्ष्मायद्विषुरूपाभवाति । महस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीरादिवोधर्तारऽउर्वियापरिख्यन् ॥ उशंतिघातेऽ
अमृतासऽएतदेकस्यचित्त्यजसंमर्त्यस्य । नितेमनोमनसिधाय्यस्मेजन्युःपतिस्तन्व१माविविश्याः ॥ नयत्पुराचकृमा
कद्धनूनमृतावदंतोऽअनृतंरपेम । गंधर्वोऽअप्स्वप्याचयोषासानोनाभिःपरमंजामितन्नौ ॥ गर्भेनुनौजनितादंप
तीकर्देवस्त्वष्टासविताविश्वरूपः । नकिरस्यप्रमिनंतिव्रतानिवेदनावस्यपृथिवीऽउतद्यौः+ ॥ ६ ॥ कोऽअस्यवेदप्र
थमस्याह्नःकऽईंददर्शकऽइहप्रवोचत् । बृहन्मित्रस्यवरुणस्यधामकदुब्रवऽआहनोवीच्यानॄन्+ ॥ यमस्यमायम्यं१
कामऽआगन्त्समानेयोनौसहशेय्याय । जायेवपत्येतन्वंरिरिच्यांविचिद्वृहेवरथ्येवचक्रा+ ॥ नतिष्ठंतिननिमिषं
त्येतेदेवानांस्पशऽइहयेचरंति । अन्येनमदाहनोयाहितूयंतेनविवृहरथ्येवचक्रा+ ॥ रात्रीभिरस्माऽअहभिर्दशस्येत्सू
र्यस्यचक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् । दिवापृथिव्यामिथुनासबंधूयमीर्यमस्यबिभृयादजामि ॥ आघातागच्छानुत्तरायुगानि
यत्रजामयःकृणवन्नजामि । उपबर्बृहिवृषभायबाहुमन्यमिच्छस्वसुभगेपतिंमत्+ ॥ ७ ॥ किंभ्रातासद्यदनाथंभवा
तिकिमुस्वसायन्निरृतिर्निगच्छात् । काममूताबह्वे३तद्रपामितन्वामेतन्व१संपिपृग्धि ॥ नवाऽउतेतन्वातन्व१संपपृ
च्यांपापमाहुर्यःस्वसारंनिगच्छात् । अन्येनमत्प्रमुदःकल्पयस्वनतेभ्रातासुभगेवष्ट्येतत्+ ॥ बतोबतासियमनैवतेम

ऋक्सं.
अ. ७ अ. ६
॥ ३७ ॥

मंडलं १०
अनु. १
॥ ३७ ॥

नोहृदयंचाविदाम । अन्याकिलत्वांकक्ष्येवयुक्तंपरिष्वजातेलिबुंजेववृक्षं+ ॥ अन्यमूषुत्वंयम्यन्यऽउत्वांपरिष्वजातेलिबुंजेववृक्षं । तस्यवात्वंमनऽइच्छासवातवाधाकृणुष्वसंविदंसुभद्रां ॥ ८ ॥ (१०।१।११) वृषावृष्णेदुदुहेदोहसादिवःपयांसियह्वोऽअदितेरदाभ्यः । विश्वंसवेदवरुणोयथाधियासयज्ञियोयजतुयज्ञियाँऽऋतून्+ ॥ रपद्गंधर्वीरप्याचयोषणानदस्यनादेपरिपातुमेमनः । इष्टस्यमध्येऽअदितिर्निधातुनोभ्रातानोज्येष्ठःप्रथमोविवोचति ॥ सोचिन्नुभद्राक्षुमतीयशस्वत्युषाऽउवासमनवेस्वर्वती । यदीमुशंतमुशतामनुक्रतुमग्निंहोतारंविदथायजीजनन् ॥ अधत्यंद्रप्संविभ्वंविचक्षणंविराभरदिषितःश्येनोऽअध्वरे । यदीविशोवृणतेदस्ममार्याऽअग्निंहोतारमधधीरजायत ॥ सदासिरण्वोयवसेवपुष्यतेहोत्राभिरग्नेमनुषःस्वध्वरः । विप्रस्यवायच्छशमानऽउक्थ्यँ१वाजंससवाँऽउपयासिभूरिभिः ॥ ९ ॥ उदीरयपितराजारऽआभगमियक्षतिहर्यतोहृत्तऽइष्यति । विवक्तिवह्निःस्वपस्यतेमखस्तविष्यतेऽअसुरोवेपतेमती+ ॥ यस्तेऽअग्नेसुमतिंमर्तोऽअक्षत्सहसःसूनोऽअतिसप्रशृण्वे । इषंदधानोवहमानोऽअश्वैरासद्युमाँऽअमवान्भूषतिद्यून्+ ॥ यदग्नऽएषासमितिर्भवातिदेवीदेवेषुयजतायजत्र । रत्नाचयद्विभजासिस्वधावोभागंनोऽअत्रवसुमंतंवीतात् ॥ श्रुधीनोऽअग्नेसदनेसधस्थेयुक्ष्वारथममृतस्यद्रवित्नुं । आनोवहरोदसीदेवपुत्रेमाकिर्देवानामपभूरिहस्याः

(१०।१।११) वृषावृष्णइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिर्हविर्धानोऽग्निर्जगतीअंत्यास्तिस्त्रस्त्रिष्टुभः ।

॥ १० ॥ (१०।१।१२) द्यावाहक्षामाप्रथमेऽऋतेनाभिश्रावेभवतःसत्यवाचा । देवोयन्मर्तान्यजथायकृण्वन्त्सीदद्धोताप्रत्यङ्स्वमसुंयन्+ ॥ देवोदेवान्परिभूर्ऋतेनवहानोहव्यंप्रथमश्चिकित्वान् । धूमकेतुःसमिधाभाऽऋजीकोमंद्रोहोतानित्योवाचायजीयान् ॥ स्वावृग्देवस्यामृतंयदीगोरतोजातासोधारयंतऽउर्वी । विश्वेदेवाऽअनुतत्तेयजुर्गुर्दुहेयदेनीदिव्यंघृतंवाः+ ॥ अर्चामिवांवर्धायापोघृतस्नूद्यावाभूमीश्रृणुतंरोदसीमे । अहायद्द्यावोसुनीतिमयन्मध्वानोऽअत्रपितराशिशीतां ॥ किंस्विन्नोराजाजगृहेकदस्यातिव्रतंचकृमाकोविवेद । मित्रश्चिद्धिष्माजुहुराणोदेवाञ्छ्लोकोनयातामपिवाजोऽअस्ति ॥ ११ ॥ दुर्मंत्वत्रामृतस्यनामसलक्ष्मायद्विषुरूपाभवाति । यमस्ययोमनवतेसुमंत्वग्नेतमृष्वपाह्यप्रयुच्छन् ॥ यस्मिन्देवाविदथेमादयंतेविवस्वतःसदनेधारयंते । सूर्येज्योतिरदधुर्मास्य१क्तून्परिद्योतनिंचरतोऽअजस्रा ॥ यस्मिन्देवामन्मनिसंचरंत्यपीच्ये३नवयमस्यविद्म । मित्रोनोऽअत्रादितिरनागान्त्सवितादेवोवरुणायवोचत् ॥ श्रुधीनोऽअग्नेसदनेसधस्थेयुक्ष्वारथममृतस्यद्रवित्नुं । आनोवहरोदसीदेवपुत्रेमाकिर्देवानामपभूरिहस्याः ॥ १२ ॥ (१०।१।१३) युजेवांब्रह्मपूर्व्यंनमोभिर्विश्लोकऽएतुपथ्येवसूरेः । श्रृण्वंतुविश्वेऽअमृतस्यपुत्राऽआयेधा

(१०।१।१२) द्यावाहेतिनवर्चस्यसूक्तस्यहविर्धानोग्निस्त्रिष्टुप् । (१०।१।१३) युजेवामितिपंचर्चस्यसूक्तस्यादित्योविवस्वान्हविर्धानस्त्रिष्टुबंत्याजगती ।

मानिदिव्यानितस्थुः ॥ यमेऽइवयतमानेयदैतंप्रवांभरन्मानुषादेवयंतः । आसीदतंस्वमुलोकंविदानेस्वासस्थेभवत
मिंदवेनः ॥ पंचपदानिरुपोऽअन्वरोहंचतुष्पदीमन्वेमिव्रतेन । अक्षरेणप्रतिमिमऽएतामृतस्यनाभावधिसंपुनामि ॥
देवेभ्यःकमवृणीतमृत्युंप्रजायैकममृतंनावृणीत । बृहस्पतिंयज्ञमकृण्वतऽऋषिंप्रियांयमस्तन्वं१प्रारिरेचीत् ॥ सप्तक्ष
रंतिशिशवेमरुत्वतेपित्रेपुत्रासोऽअप्यवीवतन्नृतं । उभेऽइदस्योभयस्यराजतऽउभेयतेतेऽउभयस्यपुष्यतः ॥ १३ ॥
(१०।१।१४) परेयिवांसंप्रवतोमहीरनुबहुभ्यःपंथामनुपस्पशानं । वैवस्वतंसंगमनंजनानांयमंराजानंहविषादुव
स्य ॥ यमोनोगातुंप्रथमोविवेदनैषागव्यूतिरपभर्तवाऽउ । यत्रानःपूर्वेपितरःपरेयुरेनाजज्ञानाःपथ्या३ अनुस्वाः+ ॥
मातलीकव्यैर्यमोऽअंगिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्वभिर्वावृधानः । याँश्चदेवावावृधुर्येचदेवान्त्स्वाहान्येस्वधयान्येमदंति ॥
इमंयमप्रस्तरमाहिसीदांगिरोभिःपितृभिःसंविदानः । आत्वामंत्राःकविशस्तावहंत्वेनाराजन्हविषामादयस्व ॥ अं
गिरोभिरागहियज्ञियेभिर्यमवैरूपैरिहमादयस्व । विवस्वंतंहुवेयःपितातेस्मिन्यज्ञेबर्हिष्यानिषद्य ॥ १४ ॥ अंगिरसो
नःपितरोनवग्वाऽअथर्वाणोभृगवःसोम्यासः । तेषांवयंसुमतौयज्ञियानामपिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ प्रेहिप्रेहिपथिभिः

(१०।१।१४) परेयिवांसमितिषोळशर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतोयमऋषिःयमोदेवताषष्ठ्याअंगिरःपित्रथर्वभृगुसोमाःदशम्यादितिसृणां
श्वानौत्रिष्टुप्त्रयोदशीचतुर्दशीषोडश्योनुष्टुभःपंचदशीबृहती (प्रेहिप्रेहीत्यादितिसृणांपितृदेवतावैकल्पिकी) ।

पूर्व्येभिर्यत्रानःपूर्वेपितरःपरेयुः । उभाराजानास्वधयामदंतायमंपश्यासिवरुणंचदेवं+ ॥ संगच्छस्वपितृभिःसंयमेने
ष्टापूर्तेनपरमेव्योमन् । हित्वायावद्यंपुनरस्तमेहिसंगच्छस्वतन्वासुवर्चाः ॥ अपेतवीतविचसर्पतातोस्माऽएतंपितरो
लोकमक्रन् । अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तंयमोददात्यवसानमस्मै ॥ अतिद्रवसारमेयौश्वानौचतुरक्षौशबलौसाधुनाप
था । अथापितॄन्त्सुविदत्राँऽउपेहियमेनयेसधमादंमदंति ॥ १५ ॥ यौतेश्वानौयमरक्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनृचक्ष
सौ । ताभ्यामेनंपरिदेहिराजन्त्स्वस्तिचास्माऽअनमीवंचधेहि ॥ उरूणसावसुतृपाऽउदुंबलौयमस्यदूतौचरतोजनाँऽ
अनु । तावस्मभ्यंदृशयेसूर्यायपुनर्दातामसुमद्येहभद्रं+ ॥ यमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः । यमंहयज्ञोगच्छत्य
ग्निदूतोऽअरंकृतः ॥ यमायघृतवद्धविर्जुहोतप्रचतिष्ठत । सनोदेवेष्वायमद्दीर्घमायुःप्रजीवसे ॥ यमायमधुमत्तमंरा
ज्ञेहव्यंजुहोतन । इदंनमऽऋषिभ्यःपूर्वजेभ्यःपूर्वेभ्यःपथिकृद्भ्यः ॥ त्रिकद्रुकेभिःपततिषळुर्वीरेकमिद्बृहत् । त्रिष्टुब्गा
यत्रीछंदांसिसर्वातायमऽआहिता ॥ १६ ॥ (१०।१।१५) उदीरतामवरऽउत्परासऽउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ।
असुंयऽईयुरवृकाऽऋतज्ञास्तेनोवंतुपितरोहवेषु ॥ इदंपितृभ्योनमोऽअस्त्वद्ययेपूर्वासोयऽउपरासऽईयुः । येपार्थिवे
रजस्यानिषत्तायेवानूनंसुवृजनासुविक्षु ॥ आहंपितॄन्त्सुविदत्राँऽअवित्सिनपातंचविक्रमणंचविष्णोः । बर्हिषदोयेस्व

(१०।१।१५) उदीरतामितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनःशंखःपितरस्त्रिष्टुबेकादशीजगती ।

धयासुतस्यभजंतपित्वस्तऽइहागमिष्ठाः ॥ बर्हिषदःपितरऽऊत्य१र्वागिमावोहव्याचकृमाजुषध्वं । तऽआगतावसाशं
तमेनाथानःशंयोररपोदधात ॥ उपहूताःपितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधिषुप्रियेषु । तऽआगमंतुतऽइहश्रुवंत्वधिब्रुवं
तुतेवंत्वस्मान्+ ॥ १७ ॥ आच्याजानुदक्षिणतोनिषद्येमंयज्ञमभिगृणीतविश्वे । माहिंसिष्टपितरःकेनचिन्नोयद्वऽआ
गःपुरुषताकराम ॥ आसीनासोऽअरुणीनामुपस्थेरयिंधत्तदाशुषेमर्त्याय । पुत्रेभ्यःपितरस्तस्यवस्वःप्रयच्छततऽइहोर्जंद
धात ॥ येनःपूर्वेपितरःसोम्यासोनूहिरेसोमपीथंवसिष्ठाः । तेभिर्यमःसंरराणोहवींष्युशन्नुशद्भिःप्रतिकाममत्तु ॥ ये
तातृषुर्देवत्राजेहमानाहोत्राविदःस्तोमतष्टासोऽअर्कैः । आग्नेयाहिसुविदत्रेभिरर्वाङ्सत्यैःकव्यैःपितृभिर्घर्मसद्भिः ॥
येसत्यासोहविरदोहविष्पाऽइंद्रेणदेवैःसरथंदधानाः । आग्नेयाहिसहस्रंदेववंदैःपरैःपूर्वैःपितृभिर्घर्मसद्भिः ॥ १८ ॥
अग्निष्वात्ताःपितरऽएहगच्छतसदःसदःसदतसुप्रणीतयः । अत्ताहवींषिप्रयतानिबर्हिष्यथारयिंसर्ववीरंदधातन ॥
त्वमग्नऽईळितोजातवेदोवाड्ढव्यानिसुरभीणिकृत्वी । प्रादाःपितृभ्यःस्वधयातेऽअक्षन्नद्धित्वंदेवप्रयताहवींषि ॥ येचेह
पितरोयेचनेहयाँश्चविद्मयाँऽउचनप्रविद्म । त्वंवेत्थयतितेजातवेदःस्वधाभिर्यज्ञंसुकृतंजुषस्व ॥ येऽअग्निदग्धायेऽअ
नग्निदग्धामध्येदिवःस्वधयामादयंते । तेभिःस्वराळसुनीतिमेतांयथावशंतन्वंकल्पयस्व ॥ १९ ॥ (१०।१।१६) मैनं

(१०।१।१६) मैनमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनोदमनोग्निस्त्रिष्टुबंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः ।

मग्नेविदहोमाभिशोचोमास्यत्वचंचिक्षिपोमाशरीरं । यदाशृतंकृणवोजातवेदोथेमेनंप्रहिणुतात्पितृभ्यः ॥ शृतंय
दाकरसिजातवेदोथेमेनंपरिदत्तात्पितृभ्यः । यदागच्छात्यसुनीतिमेतामथादेवानांवशनीर्भवाति ॥ सूर्यंचक्षुर्गच्छतु
वातमात्माद्यांचगच्छपृथिवींचधर्मणा । अपोवागच्छयदितत्रतेहितमोषधीषुप्रतितिष्ठाशरीरैः ॥ अजोभागस्तपसातं
तपस्वतंतेशोचिस्तपतुतंतेऽअर्चिः । यास्तेशिवास्तन्वोजातवेदस्ताभिर्वहैनंसुकृतामुलोकं+ ॥ अवसृजपुनरग्नेपितृभ्यो
यस्तऽआहुतश्चरतिस्वधाभिः । आयुर्वसानऽउपवेतुशेषःसंगच्छतांतन्वाजातवेदः ॥ २० ॥ यत्तेकृष्णःशकुनऽआतु
तोदपिपीलःसर्पऽउतवाश्वापदः । अग्निष्टद्विश्वादगदंकृणोतुसोमश्चयोब्राह्मणाँऽआविवेश ॥ अग्नेर्वर्मपरिगोभिर्व्यय
स्वसंप्रोर्णुष्वपीवसामेदसाच । नेत्त्वाधृष्णुर्हरसाजर्हृषाणोदधृग्विधक्ष्यन्पर्यंखयाते ॥ इममग्नेचमसंमाविजिह्वरःप्रियो
देवानामुतसोम्यानां । एषयश्चमसोदेवपानस्तस्मिन्देवाऽअमृतामादयंते ॥ क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरंयमराज्ञोगच्छ
तुरिप्रवाहः । इहैवायमितरोजातवेदादेवेभ्योहव्यंवहतुप्रजानन्+ ॥ योऽअग्निःक्रव्यात्प्रविवेशवोगृहमिमंपश्यन्नि
तरंजातवेदसं । तंहरामिपितृयज्ञायदेवंसघर्ममिन्वात्परमेसधस्थे ॥ २१ ॥ योऽअग्निःक्रव्यवाहनःपितृन्यक्षदृतावृ
धः । प्रेदुहव्यानिवोचतिदेवेभ्यश्चपितृभ्यऽआ ॥ उशंतस्त्वानिधीमह्युशंतःसमिधीमहि । उशन्नुशतऽआवहपितृन्ह
विषेऽअत्तवे ॥ यंत्वमग्नेसमदहस्तमुनिर्वापयापुनः । कियाम्ब्वत्ररोहतुपाकदूर्वाव्यल्कशा ॥ शीतिकेशीतिकावतिह्ला

दिकेह्वादिकावति । मंडूक्या३सुसंगमऽइमंस्व१ग्निंहर्षय ॥ २२ ॥ (१०।२।१) त्वष्टादुहित्रेवहतुंकृणोतीतीदं
विश्वंभुवनंसमेति । यमस्यमातापर्युह्यमानामहोजायाविवस्वतोननाश ॥ अपागूहन्नमृतांमर्त्येभ्यःकृत्वीसवर्णामददु
र्विवस्वते । उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहादुद्वामिथुनासरण्यूः+ ॥ पूषात्वेतश्च्यावयतुप्रविद्वाननष्टपशुर्भुवनस्यगो
पाः । सत्वैतेभ्यःपरिददत्पितृभ्योग्निर्देवेभ्यःसुविदत्रियेभ्यः ॥ आयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वापूषात्वापातुप्रपथेपुर
स्तात् । यत्रासतेसुकृतोयत्रतेययुस्तत्रत्वादेवःसवितादधातु ॥ पूषेमाऽआशाऽअनुवेदसर्वाःसोऽअस्माँऽअभयतमेन
नेषत् । स्वस्तिदाऽआघृणिःसर्ववीरोप्रयुच्छन्पुरऽएतुप्रजानन्+ ॥ २३ ॥ प्रपथेपथामजनिष्टपूषाप्रपथेदिवःप्रपथेपृथि
व्याः । उभेऽअभिप्रियतमेसधस्थेऽआचपराचचरतिप्रजानन्+ ॥ सरस्वतींदेवयंतोहवंतेसरस्वतीमध्वरेतायमाने ।
सरस्वतींसुकृतोऽअह्वयंतसरस्वतीदाशुषेवार्यंदात् ॥ सरस्वतियासरथंययाथस्वधाभिर्देविपितृभिर्मदंती । आसद्या
स्मिन्बर्हिषिमादयस्वानमीवाऽइषऽआधेह्यस्मे+ ॥ सरस्वतींयांपितरोहवंतेदक्षिणायज्ञमभिनक्षमाणाः । सहस्रार्घमि
ळोऽअत्रभागंरायस्पोषंयजमानेषुधेहि ॥ आपोऽअस्मान्मातरःशुंधयंतुघृतेननोघृतप्वःपुनंतु । विश्वंहिरिप्रंप्रवहंतिदेवी

द्वितीयेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (१०।२।१) त्वष्टादुहित्रइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनोवेदश्रवाऋषिःआद्ययोर्द्वयोःसरण्यूदेवताततश्चतसृणांपूषाततस्तिसृणांसरस्वतीततःपंचानामापस्त्रिष्टुप् अंत्येद्वेअनुष्टुभौ(द्रप्सश्चस्कन्देतितिसृणांसोमोदेवतावाउपांत्यापुरस्ताद्बृहतीवेतिच)।

रुदिदाभ्यःशुचिरापूतऽएमि ॥ २४ ॥ द्रप्सश्चस्कंदप्रथमाँऽअनुद्यूनिमंचयोनिमनुयश्चपूर्वः । समानंयोनिमनुसं
चरंतंद्रप्संजुहोम्यनुसप्तहोत्राः ॥ यस्तेद्रप्सःस्कंदतियस्तेऽअंशुर्बाहुच्युतोधिषणायाऽउपस्थात् । अध्वर्योर्वापरिवायःप
वित्रात्तंतेजुहोमिमनसावषट्कृतं ॥ यस्तेद्रप्सःस्कन्नोयस्तेऽअंशुरवश्चयःपरःस्रुचा । अयंदेवोबृहस्पतिःसंतंसिंचतुराध
से ॥ पयस्वतीरोषधयःपयस्वन्मामकंवचः । अपांपयस्वदित्पयस्तेनमासहशुंधत ॥ २५ ॥ (१०।२।२) परंमृत्यो
ऽअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वऽइतरोदेवयानात् । चक्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान्+ ॥ मृत्योःपदं
योपयंतोयदैतद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः । आप्यायमानाःप्रजयाधनेनशुद्धाःपूताभवतयज्ञियासः ॥ इमेजीवावि
मृतैराववृत्रन्नभूद्भद्रादेवहूतिर्नोऽअद्य । प्रांचोऽअगामनृतयेहसायद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ इमंजीवेभ्यःपरि
धिंदधामिमैषांनुगादपरोऽअर्थमेतं । शतंजीवंतुशरदःपुरूचीरंतर्मृत्युंदधतांपर्वतेन ॥ यथाहान्यनुपूर्वंभवंतियथऽ
ऋतवऽऋतुभिर्यंतिसाधु । यथानपूर्वमपरोजहात्येवाधातरायूंषिकल्पयैषां+ ॥ २६ ॥ आरोहतायुर्जरसंवृणानाऽअ
नुपूर्वंयतमानायतिष्ठ । इहत्वष्टासुजनिमासजोषादीर्घमायुःकरतिजीवसेवः ॥ इमानारीरविधवाःसुपत्नीरांजनेनस

(१०।२।२) परंमृत्योइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्ययामायनःसंकुसुकःआद्यानांचतसृणांमृत्युःपंचम्याधाताषष्ठ्यास्त्वष्टाशिष्टानांपितृमेधा त्रिष्टुप्एकादशीप्रस्तारपंक्तिःत्रयोदशीजगत्यंत्येद्वेअनुष्टुभौ (अंत्यायाःप्रजापतिर्वादेवता) ।

पिंषासंविशंतु । अनश्रवोनमीवाःसुरत्नाऽआरोहंतुजनयोयोनिमग्रे ॥ उदीर्ष्वनार्यभिजीवलोकंगतासुमेतमुपशेषऽए
हिं । हस्तग्राभस्यदिधिषोस्तवेदंपत्युर्जनित्वमभिसंबभूथ ॥ धनुर्हस्तादाददानोमृतस्यास्मेक्षत्रायवर्चसेबलाय । अत्रैव
त्वमिहवयंसुवीराविश्वाःस्पृधोऽअभिमातीर्जयेम ॥ उपसर्पमातरंभूमिमेतामुरुव्यचसंपृथिवींसुशेवां । ऊर्णम्रदायुव
तिर्दक्षिणावतऽएषात्वापातुनिर्ऋतेरुपस्थात् ॥ २७ ॥ उच्छ्वंचस्वपृथिविमानिबाधथाःसूपायनास्मैभवसूपवंचना ।
मातापुत्रंयथासिचाभ्येनंभूमऽऊर्णुहि ॥ उच्छ्वंचमानापृथिवीसुतिष्ठतुसहस्रंमितऽउपहिश्रयंतां । तेगृहासोघृतश्चुतो
भवंतुविश्वाहास्मैशरणाःसंत्वत्र ॥ उत्तेस्तभ्नामिपृथिवींत्वत्परीमंलोगंनिदधन्मोऽअहंरिषं । एतांस्थूणांपितरोधारयं
तुतेत्रायमःसादनातेमिनोतु ॥ प्रतीचीनेमामहनीष्वाःपर्णमिवादधुः । प्रतीचींजग्रभावाचमश्वंरशनयायथा ॥ २८ ॥
इतिसप्तमाष्टकेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

चतुःपंचाशाध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १३ ऋचः १४१ ॥ त्यागः ॥ अग्नय. २० इंद्राये. ३ अब्ध्यइ. ९ यमाये. यम्याइ. यमाये.
यम्याइ. यमाये. ३ यम्या. ३ यमाये. यम्या. यमाये. यम्या. अग्नय. १८ हविर्धानाये. ५ यमाये. ५ अंगिरःपित्रथर्वभृगुसोमेभ्यः.
यमाये. ३ श्वानाभ्यामि. ३ यमाये. ४ पितृभ्य. १४ अग्नय. १४ सरण्यव. २ पूष्ण. ४ सरस्वत्या. ३ अब्ध्य. ५ मृत्यव. ४ धात्रइ.
त्वष्ट्रइ. पितृमेधाये. ८ ॥ इतिसप्तमेषष्ठः ॥

निवर्तध्वमष्टौमथितोभृगुर्वा(वा)रुणिर्भार्गवश्च्यवनोवापंगव्यंवानुष्टुभंमग्नीषोमीयोद्वितीयोर्धर्चःषष्ठीगायत्रीस
प्तोत्तराण्यैंद्रोविमदःप्राजापत्योवावासुक्रोवसुकृद्वाभद्रंदशाग्नेयंतुगायत्रमाद्यैकपदापादएववाशांत्यर्थःपरानुष्टु
बंत्येविराड्त्रिष्टुभावाग्निंनाष्टावास्तारपांक्तिंकुहपंचोनापुरस्ताद्बार्हतंत्रिष्टुबंतंत्वंत्याचिदानस्त्वंनोनुष्टुभोयजाम
हेसप्ताद्यांत्येत्रिष्टुभौपंचम्यभिसारिणींद्रसोमंषळास्तारपांक्तंत्वाश्विन्योंत्यास्तिस्रोनुष्टुभोभद्रमेकादशसौम्यंप्रहि
नवपौष्णमानुष्टुभंमाद्याचतुर्थ्याऽउष्णिहावसत्सुचतुर्विंशतिरैंद्रोवसुक्रोविश्वोहिद्वादशैंद्रवसुक्रयोःसंवादऐंद्रः
सूक्तस्यप्रथमयेंद्रस्यस्नुषापरोक्षवदिंद्रमाहेंद्रस्ययुजःशेषाऋषेश्चतुर्थीचवनेनाष्टौप्रदेवत्रापंचोनाकवषऽऐलूषआ
पमपोनप्त्रीयंवानएकादशवैश्वदेवंप्रसुग्मंतानवपंचाद्याजगत्यः ॥ ७ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् (१०।२।३) निवर्तध्वंमानुगातास्मान्त्सिषक्तरेवतीः । अग्नीषोमापुनर्वसूऽअस्मेधारयतंरयिं + ॥
पुनरेनानिवर्तयपुनरेनान्याकुरु । इंद्रऽएणानियच्छत्वग्निरेनाऽउपाजतु ॥ पुनरेतानिवर्ततामस्मिन्पुष्यंतुगोपतौ ।
इहैवाग्नेनिधारयेहतिष्ठतुयारयिः + ॥ यन्नियानंन्ययनंसंज्ञानंयत्परायणं । आवर्तनंनिवर्तनंयोगोपाऽअपितंहुवे ॥

(१०।२।३) निवर्तध्वमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्ययामायनोमथितऋषिःआपोदेवताःआद्यायाअबग्नीषोमाअनुष्टुप्षष्ठीगायत्री । (अत्रसूक्ते
वारुणिर्भृगुर्भार्गवश्च्यवनश्चेमौपाक्षिकावृषीगौर्वादेवता) ।

यऽउदानड्व्ययनंयऽउदानट्परायणं । आवर्तनंनिवर्तनमपिगोपानिवर्ततां ॥ आनिवर्तनिवर्तयपुनर्नऽइंद्रगादेहि ।
जीवाभिर्भुनजामहै ॥ परिवोविश्वतोदधऽऊर्जाघृतेनपयसा । येदेवाःकेचयज्ञियास्तेरय्यासंसृजंतुनः ॥ आनिवर्त
नवर्तयनिनिवर्तनवर्तय । भूम्याश्चतस्रःप्रदिशस्ताभ्यऽएनानिवर्तय ॥ १ ॥ (१०।२।४) भद्रंनोऽअपिवातयमनः ॥
अग्निमीळेभुजांयविष्ठंशासामित्रंदुर्धरीतुं । यस्यधर्मन्त्स्व१रेनीःसपर्यंतिमातुरूधः ॥ यमासाकृपनीळंभासाकेतुंवर्ध
यंति । भ्राजतेश्रेणिदन् ॥ अर्योविशांगातुरेतिप्रयदानड्दिवोऽअंतान् । कविरभ्रंदीद्यानः ॥ जुषद्धव्यामानुषस्यो
र्ध्वस्तस्थावृभ्वायज्ञे । मिन्वन्त्सद्मपुरऽएति ॥ सहिक्षेमोहविर्यज्ञःश्रुष्टीदस्यगातुरेति । अग्निंदेवावाशीमंतं ॥ २ ॥
यज्ञासाहंदुवऽइषेग्निंपूर्वस्यशेवस्य । अद्रेःसूनुमायुमाहुः ॥ नरोयेकेचास्मदाविश्वेत्तेवामऽआस्युः । अग्निंहविषावर्ध
तः ॥ कृष्णःश्वेतोरुषोयामोऽअस्यब्रध्नऽऋज्रऽउतशोणोयशस्वान् । हिरण्यरूपंजनिताजजान ॥ एवातेऽअग्नेविम
दोमनीषामूर्जोनपादमृतेभिःसजोषाः । गिरऽआवक्षत्सुमतीरियानऽइषमूर्जंसुक्षितिंविश्वमाभाः ॥ ३ ॥ (१०।२।५)
आग्निंनस्ववृक्तिभिर्होतारंत्वावृणीमहे । यज्ञायस्तीर्णबर्हिषेविवोमदेशीरंपावकशोचिषंविवक्षसे ॥ त्वामुतेस्वाभुवः

(१०।२।४) भद्रमितिदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदोग्निर्गायत्रीआद्यैकपदाविराड्द्वितीयानुष्टुबंत्येविराट्त्रिष्टुभौ (भद्रंनःप्रभृतिसप्तसूक्तेषु
यऐंद्रोविमदःसप्राजापत्योवैकल्पिकः किंचवासुक्रोवसुकृद्वा) । (१०।२।५) आग्निंनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदोग्निरास्तारपंक्तिः ।

शुंभंत्यश्वराधसः । वेतित्वामुपसेचनीविवोमदऽऋजीतिरग्नऽआहुतिर्वि० ॥ त्वेधर्माणऽआसतेजुहूभिःसिंचतीरिव ।
कृष्णारूपाण्यर्जुनाविवोमदेविश्वाऽअधिश्रियोधिषेवि० ॥ यमग्नेमन्यसेरयिंसहसावन्नमर्त्य । तमानोवाजसातयेवि
वोमदेयज्ञेषुचित्रमाभराविं० ॥ अग्निर्जातोऽअथर्वणाविदद्विश्वानिकाव्या । भुवद्दूतोविवस्वतोविवोमदेप्रियोयमस्यका
म्योवि० ॥४॥ त्वांयज्ञेष्वीळतेग्नेप्रयत्यध्वरे । त्वंवसूनिकाम्याविवोमदेविश्वादधासिदाशुषेवि० ॥ त्वांयज्ञेष्वृत्विजंचारु
मग्नेनिषेदिरे । घृतप्रतीकंमनुषोविवोमदेशुक्रंचेतिष्ठमक्षभिर्वि० ॥ अग्नेशुक्रेणशोचिषोरुप्रथयसेबृहत् । अभिक्रंदन्वृषा
यसेविवोमदेगर्भंदधासिजामिषुवि० ॥ ५ ॥ (१०।२।६) कुहश्रुतऽइंद्रःकस्मिन्नद्यजनेमित्रोनश्रूयते । ऋषीणां
वायःक्षयेगुहावाचकृषेगिरा+ ॥ इहश्रुतऽइंद्रोऽअस्मेऽअद्यस्तवेवज्र्यृचीषमः । मित्रोनयोजनेष्वायशश्चक्रेऽअसा
म्या+ ॥ महोयस्पतिःशवसोऽअसाम्यामहोनृम्णस्यतूतुजिः । भर्तावज्रस्यधृष्णोःपितापुत्रमिवप्रियं+ ॥ युजानोऽअ
श्वावातस्यधुनीदेवोदेवस्यवज्रिवः । स्यंतापथाविरुक्मतासृजानःस्तोष्यध्वनः ॥ त्वंत्याचिद्वातस्याश्वागाऽऋज्रात्म
नावहध्यै । ययोर्देवोनमर्त्योयंतानकिर्विदाय्यः ॥ ६ ॥ अधग्मंतोशनापृच्छतेवांकदर्थानऽआगृहं । आजग्मथुःपरा
काद्दिवश्चग्मश्चमर्त्यं ॥ आनऽइंद्रपृक्षसेस्माकंब्रह्मोद्यतं । तत्त्वायाचामहेवःशुष्णंयद्धन्नमानुषं ॥ अकर्मादस्युरभि

(१०।२।६) कुहश्रुतइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदइंद्रःपुरस्ताद्बृहतीपंचमीसप्तमीनवम्योनुष्टुभोंत्यात्रिष्टुप् ।

नोऽअमंतुरन्यव्रतोऽअमानुषः । त्वंतस्यामित्रहन्वधर्दासस्यदंभय ॥ त्वंनऽइंद्रशूरशूरैरुतत्वोतासोबर्हणा । पुरुत्रा
तेविपूर्तयोनवंतक्षोणयोयथा ॥ त्वंतान्वृत्रहत्येचोदयोनॄन्कार्पाणेशूरवज्रिवः । गुहायदीकवीनांविशांनक्षत्रशवसां
॥ ७ ॥ मक्षूतातऽइंद्रदानाप्नसऽआक्षाणेशूरवज्रिवः । यद्धशुष्णस्यदंभयोजातंविश्वंसयावभिः ॥ माकुध्र्यगिंद्रशू
रवस्वीरस्मेभूवन्नभिष्टयः । वयंवयंतऽआसांसुम्नेस्यामवज्रिवः ॥ अस्मेतातऽइंद्रसंतुसत्याहिंसंतीरुपस्पृशः । विद्या
मयासांभुजोधेनूनांनवज्रिवः ॥ अहस्तायदपदीवर्धतक्षाःशचीभिर्वेद्यानां । शुष्णंपरिप्रदक्षिणिद्विश्वायवेनिशिश्नथः ॥
पिबापिबेदिंद्रशूरसोमंमारिषण्योवसवानवसुःसन् । उतत्रायस्वगृणतोमघोनोमहश्वरायोरेवतस्कृधीनः ॥ ८ ॥
(१०।२।७) यजामहऽइंद्रंवज्रंदक्षिणंहरीणांरथ्यं१विव्रतानां । प्रश्मश्रुदोधुवदूर्ध्वथाभूद्विसेनाभिर्दयमानोविरा
धसा ॥ हरीन्वस्ययावनेविदेवस्विंद्रोमघैर्मघवावृत्रहाभुवत् । ऋभुर्वाजऽऋभुक्षाःपत्यतेशवोवक्ष्णौमिदासस्यनामचि
त् ॥ यदावज्रंहिरण्यमिदथारथंहरीयमस्यवहतोविसूरिभिः । आतिष्ठतिमघवासनश्रुतऽइंद्रोवाजस्यदीर्घश्रवसस्प
तिः ॥ सोचिन्नुवृष्टिर्यूथ्या३स्वासचाँऽइंद्रःश्मश्रूणिहरिताभिप्रुष्णुते । अववेतिसुक्षयंसुतेमधूदिद्धूनोतिवातोयथाव
नं ॥ योवाचाविवाचोमृध्रवाचःपुरूसहस्राशिवाजघान । तत्तदिदस्यपौंस्यंगृणीमसिपितेवयस्तविषींवावृधेशवः ॥

(१०।२।७) यजामहइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदइंद्रोजगत्याद्यांत्येत्रिष्टुभौपंचम्यभिसारिणी ।

न 6

स्तोमंतऽइंद्रविमदाऽअजीजनन्नपूर्व्यंपुरुतमंसुदानवे । विद्माह्यस्यभोजनमिनस्ययदापशुंनगोपाःकरामहे ॥ माकिं
र्नऽएनासख्यावियौषुस्तवचेंद्रविमदस्यचऽऋषेः । विद्माहितेप्रमतिंदेवजामिवदस्मेतेसंतुसख्याशिवानि ॥ ९ ॥
(१०।२।८) इंद्रसोममिमंपिबमधुमंतंचमूसुतं । अस्मेरयिंनिधारयविवोमदेसहस्रिणंपुरूवसोविवक्षसे ॥ त्वांयज्ञे
भिरुक्थैरुपहव्येभिरीमहे । शचीपतेशचीनांविवोमदेश्रेष्ठंनोधेहिवार्यंवि० ॥ यस्पतिर्वार्याणामसिरध्रस्यचोदिता ।
इंद्रस्तोतॄणामविताविवोमदेद्विषोनःपाह्यंहसोवि० ॥ युवंशक्रामायाविनासमीचीनिरमंथतं । विमदेनयदीळिताना
सत्यानिरमंथतं ॥ विश्वेदेवाऽअकृपंतसमीच्योर्निष्पतंत्योः । नासत्यावब्रुवन्देवाःपुनरावहतादिति ॥ मधुमन्मेप
रायणंमधुमत्पुनरायनं । तानोदेवादेवतयायुवंमधुमतस्कृतं ॥ १० ॥ (१०।२।९) भद्रंनोऽअपिवातयमनोदक्षमु
क्रतुं । अधातेसख्येऽअंधसोविवोमदेरणन्गावोनयवसेविवक्षसे ॥ हृदिस्पृशस्तऽआसतेविश्वेषुसोमधामसु । अधा
कामाऽइमेममविवोमदेवितिष्ठंतेवसूयवोवि० ॥ उतव्रतानिसोमतेप्राहंमिनामिपाक्या । अधापितेवसूनवेविवोमदे
मृळानोऽअभिचिद्वधाद्वि० ॥ समुप्रयंतिधीतयःसर्गासोवताँऽइव । क्रतुंनःसोमजीवसेविवोमदेधारयाचमसाँऽइव

(१०।२।८) इंद्रसोममितिषडृचस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदइंद्रोंत्यतिसृणामश्विनावास्तारपंक्तिरंत्यास्तिस्रोनुष्टुभः । (१०।२।९) भद्रमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदःसोमआस्तारपंक्तिः ।

वि० ॥ तवत्येसोमशक्तिभिर्निकामासोव्यृण्विरे । गृत्सस्यधीरास्तवसोविवोमदेव्रजंगोमंतमश्विनंविवक्षसे ॥ ११ ॥
पशुंनःसोमरक्षसिपुरुत्राविष्ठितंजगत् । समाकृणोषिजीवसेविवोमदेविश्वासंपश्यन्भुवनावि० ॥ त्वंनःसोमविश्वतो
गोपाऽअदाभ्योभव । सेधराजन्नपस्रिधोविवोमदेमानोदुःशंसऽईशतावि० ॥ त्वंनःसोमसुक्रतुर्वयोधेयायजागृहि ।
क्षेत्रवित्तरोमनुषोविवोमदेद्रुहोनःपाह्यंहसोवि० ॥ त्वंनोवृत्रहंतमेंद्रस्येंदोशिवःसखा । यत्सींहवंतेसमिथेविवोमदेयु
ध्यमानास्तोकसातौवि० ॥ अयंघसतुरोमदऽइंद्रस्यवर्धतप्रियः । अयंकक्षीवतोमहोविवोमदेमतिंविप्रस्यवर्धयद्वि० ॥
अयंविप्रायदाशुषेवाजाँऽइयर्तिगोमतः । अयंसप्तभ्यऽआवरंविवोमदेप्रांधंश्रोणंचतारिषद्वि० ॥ १२ ॥ (१०।२।१०)
प्रह्यच्छामनीषाःस्पार्हायंतिनियुतः । प्रदस्रानियुद्रथःपूषाऽअविष्टुमाहिनः ॥ यस्यत्यन्महित्वंवाताप्यमयंजनः ।
विप्रऽआवंसद्धीतिभिश्चिकेतसुष्टुतीनां ॥ सवेदसुष्टुतीनामिंदुर्नपूषावृषा । अभिप्सुरःप्रुषायतिव्रजंनऽआप्रुषायति ॥
मंसीमहित्वावयमस्माकंदेवपूषन् । मतीनांचसाधनंविप्राणांचाधवं+ ॥ प्रत्यर्धिर्यज्ञानामश्वहयोरथानां । ऋषिःस
योमनुर्हितोविप्रस्ययावयत्सखः+ ॥ १३ ॥ आधीषमाणायाःपतिःशुचायाश्चशुचस्यच । वासोवायोवीनामावासां
सिमर्मृजत् ॥ इनोवाजानांपतिरिनःपुष्टीनांसखा । प्रश्मश्रुहर्यतोदूधोद्विवृथायोऽअदाभ्यः ॥ आतेरथस्यपूषन्नजा

(१०।२।१०) प्रह्यच्छेतिनवर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोविमदःपूषानुष्टुप्आद्याचतुर्थ्यावुष्णिहौ ।

धुरंववृत्युः । विश्वस्यार्थिनःसखासनोजाऽअनपच्युतः ॥ अस्माकमूर्जारथंपूषाऽअविष्टुमाहिनः । भुवद्वाजानांवृध
ऽइमंनःश्रृणवद्धवं ॥ १४ ॥ (१०।२।११) असत्सुमेजरितःसाभिवेगोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षं । अनाशीर्दाम
हमस्मिप्रहंतासत्यध्वृतंवृजिनायंतमाभुं+ ॥ यदीदहंयुधयेसंनयान्यदेवयून्तन्वा३शूशुजानान् । अमातेतुम्रंवृषभंप
चानितीव्रंसुतंपंचदशंनिषिंचं ॥ नाहंतंवेदयऽइतिब्रवीत्यदेवयून्त्समरणेजघन्वान् । यदावाख्यत्समरणमृघावदादि
द्धमेवृषभाप्रब्रुवंति ॥ यदज्ञातेषुवृजनेष्वासंविश्वेसतोमघवानोमऽआसन् । जिनामिवेत्क्षेमऽआसंतमाभुंप्रतंक्षिणां
पर्वतेपादगृह्य ॥ नवाऽउमांवृजनेवारयंतेनपर्वतासोयदहंमनस्ये । ममस्वनात्कृधुकर्णोभयातऽएवेदनुद्यून्किरणःस
मेजात् ॥ १५ ॥ दर्शन्न्वत्रश्रृतपाँऽअनिंद्रान्बाहुक्षदःशरवेपत्यमानान् । घृषुंवायेनिनिदुःसखायमध्यून्वेषुपवयोव
वृत्युः ॥ अभूर्वौक्षीर्व्युं१आयुरानड्दर्षन्नुपूर्वोऽअपरोनुदर्षत् । द्वेपवस्तेपरितंनभूतोयोऽअस्यपारेरजसोविवेष ॥ गा
वोयवंप्रयुताऽअर्योऽअक्षन्ताऽअपश्यंसहगोपाश्चरंतीः । हवाऽइदर्योऽअभितःसमायन्कियदासुस्वपतिश्छंदयाते ॥
संयद्वयंयवसादोजनानामहंयवादऽउर्वज्रेऽअंतः । अत्रायुक्तोवसातारमिच्छादथोऽअयुक्तंयुनजद्ववन्वान्+ ॥ अत्रे
दुमेमंससेसत्यमुक्तंद्विपाच्चयच्चतुष्पात्संसृजानि । स्त्रीभिर्योऽअत्रवृषणंपृतन्यादयुद्धोऽअस्यविभंजानिवेदः ॥ १६ ॥

(१०।२।११) असत्स्वितिचतुर्विंशत्यृचस्यसूक्तस्यैंद्रोवसुक्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

यस्या॑न॒क्षादु॑हि॒ताजात्वास॒कस्तांवि॒द्वाँऽअ॒भिम॑न्यातेऽअं॒धां । क॒त॒रोमे॒निंप्रति॒तंमु॑चाते॒यऽईं॒वहा॑ते॒यऽईं॑वावरे॒यात्+ ॥
किय॑ती॒योषा॑मर्य॒तोव॑धू॒योःपरि॑प्रीता॒पन्य॑सा॒वार्ये॑ण । भ॒द्राव॒धूर्भ॑वति॒यत्सु॒पेशाः॑स्व॒यंसामि॒त्रंव॑नुते॒जने॑चित् ॥ प॒त्तोज॑
गारप्र॒त्यंच॑मत्तिशी॒र्ष्णाशिरः॒प्रति॑दधौ॒वरू॑थं । आसी॑नऽऊ॒र्ध्वामु॒पसि॑क्षिणाति॒न्य॑ङ्ङुत्ता॒नामन्वे॑ति॒भूमिं॑ ॥ बृ॒हन्न॑च्छा॒
योऽअ॑पला॒शोऽअर्वा॑त॒स्थौमा॒ताविषि॑तोऽअत्ति॒गर्भः॑ । अ॒न्यस्या॑व॒त्संरि॑ह॒तीमि॑माय॒कया॑भु॒वानिद॑धेधे॒नुरूधः॑ ॥ स॒प्त
वी॒रासो॑ऽअध॒रादुदा॑यन्न॒ष्टोत्त॒रात्ता॒त्सम॑जग्मिर॒न्ते । नव॑प॒श्चाता॑त्स्थि॒विमं॑तऽआय॒न्दश॒प्राक्सानु॒विति॑र॒न्त्यश्नः॑ ॥ १७ ॥
द॒शाना॒मेकं॑कपि॒लंस॑मा॒नंतंहि॑न्वंति॒क्रत॑वे॒पार्या॑य । गर्भं॑मा॒तासुधि॑तंव॒क्षणा॒स्ववे॑नंतंतु॒षयं॑तीबिभर्ति ॥ पीवा॑नंमे॒षम॑प
चंतवी॒रान्यु॑प्ताऽअ॒क्षाऽअनु॑दी॒वऽआ॑सन् । द्वाधनुं॑बृह॒तीम॒प्स्वं॑१॒तःप॒वित्र॑वंताचरतःपु॒नंता॑ ॥ विक्रो॑श॒नासो॒विष्वं॑च
ऽआय॒न्पचा॑ति॒नेमो॑न॒हिपक्ष॑द॒र्धः । अ॒यंमे॑दे॒वःस॑वि॒तातदा॑ह॒द्र्वं॑न्न॒ऽइद्वं॑नवत्स॒र्पिर॑न्नः ॥ अप॑श्यं॒ग्रामं॒वह॑मानमा॒राद॑च॒
क्रया॑स्व॒धया॒वर्त॑मानं । सिष॑क्त्य॒र्यःप्रयु॒गाजना॑नांस॒द्यःशि॒श्नाप्र॑मि॒नानो॒नवी॑यान् ॥ ए॒तौमे॒गावौ॑प्रम॒रस्य॑यु॒क्तौमोषुप्र
सेधीः॒मुहु॒रिन्म॑मंधि । आप॑श्चिदस्य॒विन॑शंत्य॒र्थंसूर॑श्चम॒र्कऽउप॑रोबभू॒वान्+ ॥ १८ ॥ अ॒यंयोवज्रः॑पुरु॒धाविवृ॑त्तो॒वःसूर्य॑
स्यबृह॒तःपुरी॑षात् । श्रव॒ऽइदे॒नाप॒रोऽअ॒न्यद॑स्ति॒तद॑व्य॒थीज॑रि॒माण॑स्तरंति ॥ वृ॒क्षेवृ॑क्षे॒निय॑तामीमय॒द्गौस्ततो॒वयः॒प्रप॑
तान्पूरु॒षादः॑ । अथे॒दंविश्वं॒भुव॑नंभयात॒ऽइंद्रा॑यसु॒न्वदृष॑ये॒चशिक्ष॑त् ॥ दे॒वानां॒माने॑प्रथ॒माऽअ॑तिष्ठन्कृं॒तत्रा॑देषा॒मुप॑रा

ऽउदा॑यन् । त्रय॑स्तपंतिपृथि॒वीम॑नू॒पाद्वाबृबू॑कंवहतः॒पुरी॑षं ॥ साते॑जी॒वातु॑रु॒ततस्य॑विद्धि॒मास्मै॑ता॒दृगप॑गूहःसम॒र्ये ।
आ॒विःस्वः॑कृणु॒तेगूह॑तेबु॒संसपा॒दुर॑स्यनि॒र्णिजो॒नमु॑च्यते ॥ १९ ॥ (१०।२।१२) विश्वो॒ह्य॑१॒न्योऽअ॒रिरा॑ज॒गाम॒ममे
दह॒श्वशु॑रो॒नाज॑गाम । ज॒क्षीयाद्धा॒नाऽउ॒तसोमं॑पपीया॒त्स्वा॑शितः॒पुन॒रस्तं॑जगायात् ॥ सरोरु॑वद्वृष॒भस्ति॒ग्मशृं॑गो॒वर्ष्म॑
न्तस्थौ॒वरि॑म॒न्नापृ॑थि॒व्याः । विश्वे॑ष्वेनंवृ॒जने॑षुपामि॒योमे॑कु॒क्षीसु॒तसो॑मःपृ॒णाति॑ ॥ अद्रि॑णातेमं॒दिन॑ऽइंद्र॒तूया॑न्त्सु॒न्वं
ति॒सोमा॒न्पिब॑सि॒त्वमे॑षां । पचं॑तितेवृष॒भाँऽअत्सि॒तेषां॑पृ॒क्षेण॒यन्म॑घवन्हू॒यमा॑नः ॥ इ॒दंसुमे॑जरित॒राचि॑किद्धिप्रती॒पंशा
पं॑न॒द्यो॑वहंति । लो॒पा॒शःसिं॒हंप्र॒त्यंच॑मत्साःक्रो॒ष्टाव॑रा॒हंनिर॑तक्त॒कक्षा॑त् ॥ क॒थात॑ऽए॒तद॒हमाचि॑केतं॒गृत्स॑स्य॒पाक॑स्त॒वसो॑
मनी॒षां । त्वंनो॑वि॒द्वाँऽऋ॑तु॒थाविवो॑चो॒यमर्धं॑तेमघवन्क्षे॒म्याधूः+ ॥ ए॒वाहिमांत॒वसं॑व॒र्धयं॑तिदि॒वश्चि॑न्मेबृह॒तऽउत्त॑रा॒
धूः । पु॒रूस॒हस्रा॒निशि॑शामिसा॒कम॑श॒त्रुंहिमा॒जनि॑ताज॒जान॑ ॥ २० ॥ ए॒वाहिमांत॒वसं॑ज॒ज्ञुरु॒ग्रंकर्मं॑न्कर्म॒न्वृष॑णमिंद्रदे॒वाः ।
वधीं॑वृ॒त्रंवज्रे॑णमंदसा॒नोप॑व्र॒जंम॑हि॒नादा॒शुषे॑वं ॥ दे॒वास॑ऽआयन्पर॒शूँर॑बिभ्र॒न्वना॑वृ॒श्चंतो॑ऽअ॒भिवि॒ड्भिरा॑यन् । निसु॒द्र्वं॑१॒

(१०।२।१२) विश्वोहीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यआद्यायाइंद्रस्नुषाऋषिकाद्वितीयादिचतुर्थीवर्जानांयुजामिंद्रऋषिःचतुर्थीसहितानाम युजांवसुक्रऋषिःचतुर्थीवर्ज्यानांयुजांवसुक्रोदेवताशिष्टानामिंद्रस्त्रिष्टुप् । (अत्रसूक्तेप्रथमर्चिइंद्रस्नुषार्षत्वेविकल्पंशौनकोमन्यतेतत्पक्षेतत्र वसुक्रोविज्ञेयः) ।

दधंतोवक्षणांसुयत्राकृपीटमनुतद्दहंति ॥ शशःक्षुरंप्रत्यंचंजगाराद्रिंलोगेनव्यभेदमारात् । बृहंतंचिद्दहतेरंधयानिव
यद्वत्सोवृषभंशूशुवानः ॥ सुपर्णऽइत्थानखमासिषायावरुद्धःपरिपदंनसिंहः । निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान्गोधात
स्माऽअयथंकर्षदेतत्+ ॥ तेभ्योगोधाऽअयथंकर्षदेतद्येब्रह्मणःप्रतिपीयंत्यन्नैः । सिमऽउक्ष्णोवसृष्टाँऽअदंतिस्वयंबला
नितन्वःशृणानाः+ ॥ एतेशमीभिःसुशमीऽअभूवन्येहिन्विरेतन्व१ःसोमऽउक्थैः । नृवद्वदन्नुपनोमाहिवाजान्दि
विश्ववोदधिषेनामवीरः+ ॥ २१ ॥ (१०।२।१३) वनेनवायोन्यधायिचाकन्छुचिर्वांस्तोमोभुरणावजीगः । यस्ये
दिंद्रःपुरुदिनेषुहोतानृणांनर्योनृतमःक्षपावान् ॥ प्रतेऽअस्याऽउषसःप्रापरस्यानृतौस्यामनृतमस्यनृणां । अनुत्रिशो
कःशतमावहन्नृन्कुत्सेननरथोयोऽअसत्ससवान्+ ॥ कस्तेमदऽइंद्ररंत्योभूद्दुरोगिरोऽअभ्यु१ग्रोविधाव । कद्वाहोऽअ
र्वागुपमामनीषाऽआत्वांशक्यामुपमंराधोऽअन्नैः ॥ कदुद्युम्नमिंद्रत्वावतोनृन्कयाधियाकरसेकन्नऽआगन् । मित्रोन
सत्यऽउरुगायभृत्याऽअन्नेसमस्ययदसन्मनीषाः+ ॥ प्रेरयसूरोऽअर्थंनपारंयेऽअस्यकामंजनिधाऽइवग्मन् । गिरश्चये
तेतुविजातपूर्वीर्नरऽइंद्रप्रतिशिक्षंत्यन्नैः ॥ २२ ॥ मात्रेनुतेसुमितेऽइंद्रपूर्वीद्यौर्मज्मनापृथिवीकाव्येन । वरायतेघृ
तवंतःसुतासःस्वाद्मन्भवंतुपीतयेमधूनि ॥ आमध्वोऽअस्माऽअसिचन्नमत्रमिंद्रायपूर्णंसहिसत्यराधाः । सवावृधेव

(१०।२।१३) वनेनेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोवसुक्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

रिमन्नापृथिव्याऽअभिक्रत्वानर्यःपौंस्यैश्च ॥ व्यानळिंद्रःपृतनाःस्वोजाऽआस्मैयतंतेसख्यायपूर्वीः । आस्मारथंनपृत
नासुतिष्ठयंभद्रयासुमत्याचोदयासे ॥ २३ ॥ (१०।३।१) प्रदेवत्राब्रह्मणेगातुरेत्वपोऽअच्छामनसोनप्रयुक्ति ।
महींमित्रस्यवरुणस्यधासिंपृथुज्रयसेरीरधासुवृक्तिं+ ॥ अध्वर्यवोहविष्मंतोहिभूताच्छापऽइतोशतीरुशंतः । अवया
श्चष्टेऽअरुणःसुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्यासुहस्ताः ॥ अध्वर्यवोपऽइतासमुद्रमपांनपातंहविषायजध्वं । सवोददूर्मिम
द्यासुपूतंतस्मैसोमंमधुमंतंसुनोत ॥ योऽअनिध्मोदीदयदप्स्वं१तर्यंविप्रासऽईळतेऽअध्वरेषु । अपांनपान्मधुमतीरपो
दायाभिरिंद्रोवावृधेवीर्याय ॥ याभिःसोमोमोदतेहर्षतेचकल्याणीभिर्युवतिभिर्नमर्यः । ताऽअध्वर्योऽअपोऽअच्छा
परेहियदासिंचाऽओषधीभिःपुनीतात् ॥ २४ ॥ एवेद्यूनेयुवतयोनमंतयदीमुशन्नुशतीरेत्यच्छ । संजानतेमनसासं
चिकित्रेध्वर्यवोधिषणापश्चदेवीः+ ॥ योवोवृताभ्योऽअकृणोदुलोकंयोवोमह्याऽअभिशस्तेरमुंचत् । तस्माऽइंद्रायम
धुमंतमूर्मिंदेवमादनंप्रहिणोतनापः ॥ प्रास्मैहिनोतमधुमंतमूर्मिंगर्भोयोवःसिंधवोमध्वऽउत्सः । घृतपृष्ठमीड्यमध्वरे
ष्वापोरेवतीःशृणुताहवंमे ॥ तंसिंधवोमत्सरमिंद्रपानमूर्मिंप्रहेतयऽउभेऽइयर्ति । मदच्युतमौशानंनभोजांपरित्रितंतु
विचरंतमुत्सं ॥ आवर्वृततीरधनुद्विधारागोषुयुधोननियवंचरंतीः । ऋषेजनित्रीर्भुवनस्यपत्नीरपोवंदस्वसवृधःसयो

तृतीयेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (१०।३।१) प्रदेवत्रेतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषआपस्त्रिष्टुप् ।

नीः ॥ २५ ॥ हिनोतानोऽअध्वरंदेवयज्याहिनोतब्रह्मसनयेधनानां । ऋतस्ययोगेविष्यध्वमूधःश्रुष्टीवरीर्भूतनास्म
भ्यमापः ॥ आपोरेवतीःक्षयथाहिवस्वःक्रतुँचभद्रंबिभृथामृतँच । रायश्चस्थःस्वपत्यस्यपत्नीःसरस्वतीतद्गृणतेवयोधा
त् ॥ प्रतियदापोऽअदृश्रमायतीर्घृतंपयांसिबिभ्रतीर्मधूनि । अध्वर्युभिर्मनसासंविदानाऽइंद्रायसोमंसुषुतंभरंतीः ॥
एमाऽअग्मन्रेवतीर्जीवधन्याऽअध्वर्यवःसादयतासखायः । निबर्हिषिधत्तनसोम्यासोपांनप्त्रासंविदानासऽएनाः ॥
आग्मन्नापऽउशतीर्बर्हिरेदंन्यध्वरेऽअसदन्देवयंतीः । अध्वर्यवःसुनुतेंद्रायसोममभूदुवःसुशकादेवयज्या+ ॥ २६ ॥
(१०।३।२) आनोदेवानामुपवेतुशंसोविश्वेभिस्तुरैरवसेयजत्रः । तेभिर्वयंसुषखायोभवेमतरंतोविश्वादुरितास्या
म ॥ परिचिन्मर्तोद्रविणंममन्यादृतस्यपथानमसाविवासेत् । उतस्वेनक्रतुनासंवदेतश्रेयांसंदक्षंमनसाजगृभ्यात् ॥
अधायिधीतिरससृग्रमंशास्तीर्थेनदस्ममुपयंत्यूमाः । अभ्यानश्मसुवितस्यशूषंनवेदसोऽअमृतानामभूम ॥ नित्यश्चा
कन्यात्स्वपतिर्दमूनायस्माऽउदेवःसविताजजान । भगोवागोभिरर्यमेमनज्यात्सोऽअस्मैचारुश्छदयदुतस्यात् ॥ इयं
साभूयाऽउषसामिवक्षायद्धक्षुमंतःशवसासमायन् । अस्यस्तुतिंजरितुर्भिक्षमाणाऽआनःशग्मासऽउपयंतुवाजाः
॥ २७ ॥ अस्येदेषासुमतिःपप्रथानाभवत्पूर्व्याभूमनागौः । अस्यसनीळाऽअसुरस्ययोनौसमानऽआभरणेबिभ्रमा

(१०।३।२)आनोदेवानामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे-विश्वेदेवाः९अश्वत्थगर्भाशमी१उषोग्नी१एवं११)।

णाः ॥ किंस्विद्वनंकऽउसवृक्षऽआसयतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः । संतस्थानेऽअजरेऽइतऽऊतीऽअहानिपूर्वीरुषसोज
रंत ॥ नैतावदेनापरोऽअन्यदस्त्युक्षासद्यावापृथिवीबिभर्ति । त्वचँपवित्रँकृणुतस्वधावान्यदीँसूर्यँनहरितोवहँति ॥
स्तेगोनक्षामत्येतिपृथ्वींमिहंनवातोविहवातिभूम । मित्रोयत्रवरुणोऽअज्यमानोग्निर्वनेनव्यसृष्टशोकं ॥ स्तरीर्यत्सूत
सद्योऽअज्यमानाव्यथिरव्यथीःकृणुतस्वगोपा । पुत्रोयत्पूर्वःपित्रोर्जनिष्टशम्यांगौर्जगारयद्धपृच्छान्+ ॥ उतकण्वंनृ
षदःपुत्रमाहुरुतश्यावोधनमादत्तवाजी । प्रकृष्णायरुशदपिन्वतोधर्ऋतमत्रनकिरस्माऽअपीपेत् ॥ २८ ॥ (१०।३।३)
प्रसुग्मंताधियसानस्यसक्षणिवरेभिर्वराँऽअभिषुप्रसीदतः । अस्माकमिंद्रऽउभयँजुजोषतियत्सोम्यस्यांधसोबुबोधति ॥
वींद्रयासिदिव्यानिरोचनाविपार्थिवानिरजसापुरुष्टुत । येत्वावहँतिमुहुरध्वराँऽउपतेसुवन्वंतुवग्वनाँऽअराधसः ॥
तदिन्मेच्छन्त्सद्वपुषोवपुष्टरंपुत्रोयज्जानँपित्रोरधीयति । जायापतिँवहतिवग्नुनासुमत्पुंसऽइद्भद्रोवहतुःपरिष्कृतः ॥
तदित्सधस्थमभिचारुदीधयगावोयच्छासन्वहतुंनधेनवः । मातायन्मंतुर्यूथस्यपूर्व्याभिवाणस्यसप्तधातुरिज्जनः ॥
प्रवोच्छारिरिचेदेवयुष्पदमेकोरुद्रेभिर्यातितुर्वणिः । जरावायेष्वमृतेषुदावनेपरिवऽऊमेभ्यःसिंचतामधु ॥ २९ ॥
निधीयमानमपगूळ्हमप्सुप्रमेदेवानाँव्रतपाऽउवाच । इंद्रोविद्वाँऽअनुहित्वाचचक्षतेनाहमग्नेऽअनुशिष्टऽआगाँ ॥ अक्षेत्र

(१०।३।३) प्रसुग्मंतेतिनवर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषइंद्रोजगतीअंत्याश्चतस्रस्त्रिष्टुभः ।

वित्क्षेत्रविद्ध्यप्राट्सप्रैतिक्षेत्रविदानुशिष्टः । एतद्वैभद्रमनुशासनस्योतस्रुतिंविंदत्यंजसीनां ॥ अद्येदुप्राणीदममन्निमाहापीवृतोऽअधयन्मातुरूधः । एमेनमापजरिमायुवानमहेळन्वसुःसुमनाबभूव ॥ एतानिभद्राकलशक्रियामकुरुश्रवणददतोमघानि । दानऽइद्वोमघवानःसोऽअस्त्वयंचसोमोहृदियंबिभर्मि ॥ ३० ॥ इतिसप्तमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

पंचपंचाशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १४ ऋचः १५३ ॥ त्यागः ॥ अग्न्योग्नीषोमाभ्या. अग्न्य.७ अग्नय.१८ इंद्राये.२५ अश्विभ्या.२ सोमाये.११ पूष्ण.९ इंद्राये.२५ वसुक्राये. इंद्राये.३ वसुक्राये. इंद्राये. वसुक्राये. इंद्राये. वसुक्राये. इंद्राये. वसुक्राये. इंद्राये.८ अग्न्य.१५ विश्वेभ्योदेवेभ्य.११ [भे. प. विश्वेभ्योदे.९ अश्वत्थगर्भायैशम्याइ. उषसेग्नय.] इंद्राये.९ ॥ इतिसप्तमेसप्तमः ॥

प्रमाद्यावैश्वदेव्यैंद्रःप्रगाथःपरागायत्र्यौद्वेकुरुश्रवणस्यत्रासदस्यवस्यदानस्तुतिःपराभिर्मृतेमित्रातिथौराज्ञित्स्नेहाद्दषिरुपमश्रवसंपुत्रमस्यव्यशोकयत्प्रावेपाःषळूनामौजवान्वाक्षोक्षकृषिप्रशंसाचाक्षकितवनिंदाचसप्तमीजगत्यंबुध्रंलुशोधानाकोवैश्वदेवंतुद्वित्रिष्टुबंतंतूषासानक्तानमोद्वादशसौर्योभितपाःसौर्यंजागतंवैत्रिष्टुब्दशम्यस्मिन्नःपंचमुष्कवानिंद्रोयोवांषळूनाकाक्षीवतीघोषाश्विनंहित्रिष्टुबंतंरथंयांतंसमानंतृचंसुहस्त्योघौषेयोस्तेवैकादशकृष्णोच्छामेद्वित्रिष्टुबंतंत्वायातुत्रित्रिष्टुबादिदिवस्परिद्वादशंवत्सप्रिराग्नेयंतु ॥ ८ ॥ ॥

॥ हरिःओम् ॥ (१०।३।४) प्रमायुयुज्रेप्रयुजोजनानांवहामिस्मपूषणमंतरेण । विश्वेदेवासोऽअधमामरक्षन्दुःशासुरागादितिघोषऽआसीत् ॥ संमातपंत्यभितःसपत्नीरिवपर्शवः । निबाधतेऽअमतिर्नग्नताजसुर्वेर्नवेवीयतेमतिः+ ॥ मूषोनशिश्नाव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेशतक्रतो । सकृत्सुनोमघवन्निंद्रमृळयाधापितेवनोभव ॥ कुरुश्रवणमावृणिराजानंत्रासदस्यवं । मंहिष्ठंवाघतामृषिः ॥ यस्यमाहरितोरथेतिस्रोवहंतिसाधुया । स्तवैसहस्रदक्षिणे ॥ १ ॥ यस्यप्रस्वादसोगिरऽउपमश्रवसःपितुः । क्षेत्रंनरण्वमूचुषे ॥ अधिपुत्रोपमश्रवोनपान्मित्रातिथेरिहि । पितुष्टेऽअस्मिवंदिता+ ॥ यदीशीयामृतानामुतवामर्त्यानां । जीवेदिन्मघवामम ॥ नदेवानामतिव्रतंशतात्माचनजीवति । तथायुजाविवावृते ॥ २ ॥ (१०।३।५) प्रावेपामाबृहतोमादयंतिप्रवातेजाऽइरिणेवर्वृतानाः । सोमस्येवमौजवतस्यभक्षोविभीदकोजागृविर्मह्यमच्छान् ॥ नमामिमेथनजिहीळऽएषाशिवासखिभ्यऽउतमह्यमासीत् । अक्षस्याहमेकपरस्यहेतोरनुव्रतामपजायामरोधं ॥ द्वेष्टिश्वश्रूरपजायारुणद्धिननाथितोविंदतेमर्डितारं । अश्वस्येवजरतोवस्न्यस्यनाहं

(१०।३।४) प्रमायुयुज्रइतिनवर्चस्यसूक्तस्यैलूषःकवषऋषिःआद्यायाविश्वेदेवाःततोद्वयोरिंद्रःचतुर्थीपंचम्योःकुरुश्रवणःषष्ठ्यादिचतसृणामुपश्रवा आद्यात्रिष्टुप्द्वितीयाबृहतीतृतीयासतोबृहतीशेषाःषड्गायत्र्यः । (१०।३।५) प्रावेपाइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यमौजवानक्षऋषिःआद्यासप्तमीनवमीद्वादशीनामक्षादेवताःत्रयोदश्याःकृषिःशिष्टानामक्षनिंदादेवतात्रिष्टुप्सप्तमीजगती ।

विंदामिकितवस्यभोगं ॥ अन्येजायांपरिमृशंत्यस्ययस्यागृधद्वेदनेवाज्यं१क्षः । पितामाताभ्रातरऽएनमाहुर्नजानी
मोनयताबद्धमेतं+ ॥ यदादीध्येनदविषाण्येभिःपरायद्भ्योवहीयेसखिभ्यः । न्युप्ताश्चबभ्रवोवाचमक्रतँऽएमीदेषांनि
ष्कृतंजारिणीव ॥ ३ ॥ सभामेतिकितवःपृच्छमानोजेष्यामीतितन्वा३शूशुजानः । अक्षासोऽअस्यवितिरंतिकामंप्र
तिदीव्नेदधतऽआकृतानि ॥ अक्षासऽइदंकुशिनोनितोदिनोनिकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः । कुमारदेष्णाजयतःपुन
र्हणोमध्वासंपृक्ताःकितवस्यबर्हणा ॥ त्रिपंचाशःक्रीळतिव्रातऽएषांदेवऽइवसवितासत्यधर्मा । उग्रस्यचिन्मन्यवेनान
मंतेराजाचिदेभ्योनमऽइत्कृणोति ॥ नीचावर्तंतऽउपरिस्फुरंत्यहस्तासोहस्तवंतंसहंते । दिव्याऽअंगाराऽइरिणेन्यु
प्ताःशीताःसंतोहृदयंनिर्दहंति ॥ जायातप्यतेकितवस्यहीनामातापुत्रस्यचरतःक्वस्वित् । ऋणावाबिभ्यद्धनमिच्छमा
नोन्येषामस्तमुपनक्तमेति ॥ ४ ॥ स्त्रियंदृष्ट्वायकितवंततापान्येषांजायांसुकृतंचयोनिं । पूर्वाह्णेऽअश्वान्युयुजेहिबभ्रू
न्त्सोऽअग्नेरंतेवृषलःपपाद ॥ योवःसेनानीर्महतोगणस्यराजाव्रातस्यप्रथमोबभूव । तस्मैकृणोमिनधनारुणध्मिदशा
हंप्राचीस्तदृतंवदामि ॥ अक्षैर्मादीव्यःकृषिमित्कृषस्ववित्तेरमस्वबहुमन्यमानः । तत्रगावःकितवतत्रजायातन्मेविच
ष्टेसवितायमर्यः+ ॥ मित्रंकृणुध्वंखलुमृळतानोमानोघोरेणचरताभिधृष्णु । निवोनुमन्युर्विशतामरातिरन्योबभ्रू

णांप्रसितौन्वस्तु ॥ ५ ॥ (१०।३।६) अबुध्रमुत्यऽइंद्रवंतोऽअग्नयोज्योतिर्भरंतऽउषसोव्युष्टिषु । महीद्यावापृथि
वीचेततामपोद्यादेवानामवऽआवृणीमहे ॥ दिवस्पृथिव्योरवऽआवृणीमहेमातॄन्त्सिंधून्पर्वतान्छर्यणावतः । अना
गास्त्वंसूर्यमुषासमीमहेभद्रंसोमःसुवानोऽअद्याकृणोतुनः ॥ द्यावानोऽअद्यपृथिवीऽअनागसोमहीत्रायेतांसुविताय
मातरा । उषाऽउच्छंत्यपबाधतामघंस्वस्त्यं१ग्निंसमिधानमीमहे ॥ इयंनऽउस्राप्रथमासुदेव्यंरेवत्सनिभ्योरेवतीव्यु
च्छतु । आरेमन्युंदुर्विदत्रस्यधीमहिस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ प्रयाःसिस्रतेसूर्यस्यरश्मिभिर्ज्योतिर्भरंतीरुषसोव्युष्टिषु । भद्रा
नोऽअद्यश्रवसेव्युच्छतस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ ६ ॥ अनमीवाऽउषसऽआचरंतुनऽउदग्नयोजिहतांज्योतिषाबृहत् । आयु
क्षातामश्विनातूतुजिंरथंस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ श्रेष्ठंनोऽअद्यसवितर्वरेण्यंभागमासुवसहिरत्नधाऽअसि । रायोजनित्रींधि
षणामुपब्रुवेस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ पिपर्तुमातदृतस्यप्रवाचनंदेवानांयन्मनुष्या३अमन्महि । विश्वाऽइदुस्राःस्पळुदेतिसूर्यः
स्वस्त्यं१ग्निं० ॥ अद्वेषोऽअद्यबर्हिषःस्तरीमणिग्राव्णांयोगेमन्मनःसाधऽईमहे । आदित्यानांशर्मणिस्थाभुरण्यसिस्व
स्त्यं१ग्निं० ॥ आनोबर्हिःसधमादेबृहद्दिविदेवाँऽईळेसादयासप्तहोतॄन्। इंद्रंमित्रंवरुणंसातयेभगंस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ ७ ॥ तऽ
आदित्याऽआगंतासर्वतातयेवृधेनोयज्ञमवतासजोषसः । बृहस्पतिंपूषणमश्विनाभगंस्वस्त्यं१ग्निं० ॥ तन्नोदेवायच्छत

(१०।३।६) अबुध्रमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यधानाकोलुशोविश्वेदेवाजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ(भेद-विश्वेदेवाः३उषसोग्निः२विश्वेदेवाः९एवं१४)

सुप्रवाचनंछर्दिरादित्याःसुभरंनृपाय्यं । पश्वेतोकायतनयायजीवसेस्वस्त्य१ग्निं० ॥ विश्वेऽअद्यमरुतोविश्वऽऊती
विश्वेभवंत्वग्नयःसमिद्धाः । विश्वेनोदेवाऽअवसागमंतुविश्वमस्तुद्रविणंवाजोऽअस्मे ॥ यंदेवासोवथवाजसातौयं
त्रायध्वेयंपिपृथात्यंहः । योवोगोपीथेनभयस्यवेदतेस्यामदेववीतयेतुरासः ॥ ८ ॥ (१०।३।७) उषासानक्ताबृह
तीसुपेशसाद्यावाक्षामावरुणोमित्रोऽअर्यमा । इंद्रंहुवेमरुतःपर्वताँऽअपऽआदित्यान्द्यावापृथिवीऽअपःस्वः* ॥ द्यौ
श्चनःपृथिवीचप्रचेतसऽऋतावरीरक्षतामंहसोरिषः । मादुर्विदत्रानिर्ऋतिर्नऽईशततद्देवानामवोऽअद्यावृणीमहे ॥
विश्वस्मान्नोऽअदितिःपात्वंहसोमातामित्रस्यवरुणस्यरेवतः । स्वर्वज्ज्योतिरवृकंनशीमहितद्दे० ॥ ग्रावावदन्नपरक्षां
सिसेधतुदुःष्वप्न्यंनिर्ऋतिंविश्वमत्रिणं । आदित्यंशर्ममरुतामशीमहितद्दे० ॥ एंद्रोबर्हिःसीदतुपिन्वतामिळाबृहस्पतिः
सामभिर्ऋक्वोऽअर्चतु । सुप्रकेतंजीवसेमन्मधीमहितद्दे० ॥ ९ ॥ दिविस्पृशंयज्ञमस्माकमश्विनाजीराध्वरंकृणुतंसुम्नमिष्ट
ये । प्राचीनरश्मिमाहुतंघृतेनतद्दे० ॥ उपह्वयेसुहवंमारुतंगणंपावकमृष्वंसख्यायशंभुवं । रायस्पोषंसौश्रवसायधीम
हितद्दे० ॥ अपांपेरुंजीवधन्यंभरामहेदेवाव्यंसुहवमध्वरश्रियं । सुरश्मिंसोममिंद्रियंयमीमहितद्दे० ॥ सनेमतत्सुस
नितासनित्वभिर्वयंजीवाजीवपुत्राऽअनागसः । ब्रह्मद्विषोविष्वगेनोभरेरततद्दे० ॥ येस्थामनोर्यज्ञियास्तेश्रृणोतनयद्वो

(१०।३।७) उषासानक्तेतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यधानाकोलुशोविश्वेदेवाजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः १३ सविता १ एवं १४) ।

देवाऽईमहेतद्ददातन । जैत्रंक्रतुंरयिमद्वीरवद्यशस्तद्दे० ॥ १० ॥ महदद्यमहतामावृणीमहेवोदेवानांबृहतामनर्वणां ।
यथावसुवीरजातंनशामहैतद्दे० ॥ महोऽअग्नेःसमिधानस्यशर्मण्यनागामित्रेवरुणेस्वस्तये । श्रेष्ठेस्यामसवितुःसवीम
नितद्दे० ॥ येसवितुःसत्यसवस्यविश्वेमित्रस्यव्रतेवरुणस्यदेवाः । तेसौभगंवीरवद्गोमदप्नोदधातनद्रविणंचित्रमस्मे ॥
सवितापश्चातात्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात् । सवितानःसुवतुसर्वतातिंसवितानोरासतांदीर्घमा
युः ॥ ११ ॥ (१०।३।८) नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदेवायतदृतंसपर्यत । दूरेदृशेदेवजातायकेतवेदिवस्पुत्रा
यसूर्यायशंसत ॥ सामासत्योक्तिःपरिपातुविश्वतोद्यावाचयत्रततनन्नहानिच । विश्वमन्यन्निविशतेयदेजतिविश्वाहा
पोविश्वाहोदेतिसूर्यः ॥ नतेऽअदेवःप्रदिवोनिवासतेयदेतशेभिःपतरैरथर्यसि । प्राचीनमन्यदनुवर्ततेरजऽउदन्येन
ज्योतिषायासिसूर्य ॥ येनसूर्यज्योतिषाबाधसेतमोजगच्चविश्वमुदियर्षिभानुना । तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपा
मीवामपदुःष्वप्न्यंसुव ॥ विश्वस्यहिप्रेषितोरक्षसिव्रतमहेळयन्नुच्चरसिस्वधाऽअनु । यदद्यत्वासूर्योपब्रवामहैतंनोदेवा
ऽअनुमंसीरतक्रतुं ॥ तंनोद्यावापृथिवीतन्नऽआपइंद्रःश्रृण्वंतुमरुतोहवंवचः । माशूनेभूमसूर्यस्यसंदृशिभद्रंजीवंतो
जरणामशीमहि ॥ १२ ॥ विश्वाहात्वासुमनसःसुचक्षसःप्रजावंतोऽअनमीवाऽअनागसः । उद्यंतंत्वामित्रमहोदिवे

(१०।३।८) नमोमित्रस्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यसौर्योभितपाःसूर्योजगतीदशमीत्रिष्टुप् ।

ऋक्सं.
अ. ७ अ. ८
॥ ५१ ॥

मंडलं १०
अनु. ३
॥ ५१ ॥

दिवेज्योग्जीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ महिज्योतिर्बिभ्रतंत्वाविचक्षणभास्वंतंचक्षुषेचक्षुषेमयः । आरोहंतंबृहतःपाजस
स्परिवयंजीवाःप्रतिपश्येमसूर्य ॥ यस्यतेविश्वाभुवनानिकेतुनाप्रचेरतेनिचविशंतेऽअक्तुभिः । अनागास्त्वेनहरिके
शसूर्याह्नाह्नानोवस्यसावस्यसोदिहि ॥ शंनोभवचक्षसाशंनोऽअह्नाशंभानुनाशंहिमाशंघृणेन । यथाशमध्वन्छमसद्दु
रोणेतत्सूर्यद्रविणंधेहिचित्रं+ ॥ अस्माकंदेवाऽउभयायजन्मनेशर्मयच्छतद्विपदेचतुष्पदे । अदत्पिबदूर्जयमानमाशि
तंतदस्मेशंयोररपोदधातन ॥ यद्वोदेवाश्चकृमजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं । अरावायोनोऽअभिदुच्छुनायते
तस्मिन्तदेनोवसवोनिधेतन ॥ १३ ॥ (१०।३।९) अस्मिन्नऽइंद्रपृत्सुतौयशस्वतिशिमीवतिक्रंदसिप्रावसातये ।
यत्रगोषाताधृषितेषुखादिषुविष्वक्पतंतिदिद्यवोनृषाह्ये ॥ सनःक्षुमंतंसदनेव्यूर्णुहिगोऽअर्णसंरयिमिंद्रश्रवाय्यं । स्या
मतेजयतःशक्रमेदिनोयथावयमुश्मसितद्वसोकृधि ॥ योनोदासऽआर्योवापुरुष्टुतादेवऽइंद्रयुधयेचिकेतति । अस्मा
भिष्टेसुषहाःसंतुशत्रवस्त्वयावयंतान्वनुयामसंगमे+ ॥ योदभ्रेभिर्हव्योयश्चभूरिभिर्योऽअभीकेवरिवोविन्नृषाह्ये । तं
विखादेसस्निमद्यश्रुतंनरमर्वाचमिंद्रमवसेकरामहे ॥ स्ववृजंहित्वामहमिंद्रशुश्रवानानुदंवृषभरध्रचोदनं । प्रमुंचस्व

(१०।३।९) अस्मिन्नइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यमुष्कवानिंद्रइंद्रोजगती ।

परिकुत्सादिहागहिकिमुत्वावान्मुष्कयोर्बद्धऽआसते ॥ १४ ॥ (१०।३।१०) योवांपरिज्मासुवृदश्विनारथोदोषा
मुषासोहव्योहविष्मता । शश्वत्तमासस्तमुवामिदंवयंपितुर्ननामसुहवंहवामहे ॥ चोदयतंसूनृताःपिन्वतंधियऽउत्पुरं
धीरीरयतंतदुश्मसि । यशसंभागंकृणुतंनोऽअश्विनासोमंनचारुंमघवत्सुनस्कृतं ॥ अमाजुरश्चिद्भवथोयुवंभगोनाशो
श्चिदवितारापमस्यचित् । अंधस्यचिन्नासत्याकृशस्यचिद्युवामिदाहुर्भिषजारुतस्यचित् ॥ युवंच्यवानंसनयंयथारथं
पुनर्युवानंचरथायतक्षथुः । निष्टौग्र्यमूहथुरद्भ्यस्परिविश्वेत्तावांसवनेषुप्रवाच्या ॥ पुराणावांवीर्या३प्रब्रवाजनेथोहा
सथुर्भिषजामयोभुवा । तावांनुनव्याववसेकरामहेयंनासत्याश्रदरिर्यथादधत् ॥ १५ ॥ इयंवामह्वेशृणुतंमेऽअश्वि
नापुत्रायेवपितरामह्यंशिक्षतं । अनापिरज्ञाऽअसजात्यामतिःपुरातस्याऽअभिशस्तेरवस्पृतं ॥ युवंरथेनविमदायशुं
ध्युवंन्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषणां । युवंहवंवध्रिमत्याऽअगच्छतंयुवंसुषुतिंचक्रथुःपुरंधये ॥ युवंविप्रस्यजरणामुपेयुषःपु
नःकलेरकृणुतंयुवद्वयः । युवंवंदनमृश्यदादुदूपथुर्युवंसद्योविश्पलामेतवेकृथः ॥ युवंहरेभंवृषणागुहाहितमुदैरयतंम
मृवांसमश्विना । युवमृबीसमुततप्तमत्रयऽओमन्वंतंचक्रथुःसप्तवध्रये ॥ युवंश्वेतंपेदवेश्विनाश्वंनवभिर्वाजैर्नवतीच
वाजिनं । चर्कृत्यंददथुर्द्रावयत्सखंभगंननृभ्योहव्यंमयोभुवं ॥ १६ ॥ नतंराजानावदितेकुतश्चननांहोऽअश्नोति

(१०।३।१०) योवामितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाक्षीवतीघोषाश्विनौजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

दुरितंनकिर्भयं । यमश्विनासुहवारुद्रवर्तनीपुरोरथंकृणुथःपत्न्यासह+ ॥ आतेनयातंमनसोजवीयसारथंयंवामृभवश्च
क्रुरश्विना । यस्ययोगेदुहिताजायतेदिवऽउभेऽअहनीसुदिनेविवस्वतः ॥ तावर्तिर्यातंजयुषाविपर्वतमपिन्वतंशयवे
धेनुमश्विना । वृकस्यचिद्वर्तिकामंतरास्याद्युवंशचीभिर्ग्रसिताममुंचतं ॥ एतंवांस्तोममश्विनावकर्मातक्षामभृगवोन
रथं । न्यमृक्षामयोषणांनमर्येनित्यंनसूनुंतनयंदधानाः ॥ १७ ॥ (१०।३।११) रथंयांतंकुहकोहवांनराप्रतिद्युमंतं
सुवितायभूषति । प्रातर्यावाणंविभ्वंविशेविशेवस्तोर्वस्तोर्वहमानंधियाशमि ॥ कुहस्विद्दोषाकुहवस्तोरश्विनाकुहाभि
पित्वंकरतःकुहोषतुः । कोवांशयुत्राविधवेवदेवरंमर्यंनयोषाकृणुतेसधस्थऽआ+ ॥ प्रातर्जरेथेजरणेवकापयावस्तोर्व
स्तोर्यजतागच्छथोगृहं । कस्यध्वस्राभवथःकस्यवानराराजपुत्रेवसवनावगच्छथः ॥ युवांमृगेववारणामृगण्यवोदोषा
वस्तोर्हविषानिह्वयामहे । युवंहोत्रामृतुथाजुह्वतेनरेषंजनायवहथःशुभस्पती ॥ युवांहघोषापर्यश्विनायतीराज्ञऽऊचे
दुहितापृच्छेवांनरा । भूतंमेऽअह्नऽउतभूतमक्तवेश्वावतेरथिनेशक्तमर्वते ॥ १८ ॥ युवंकवीष्ठःपर्यश्विनारथंविशोन
कुत्सोजरितुर्नशायथः । युवोर्हमक्षापर्यश्विनामध्वासाभरतनिष्कृतंनयोषणा ॥ युवंहभुज्युंयुवमश्विनावशंयुवंशिंजा
रमुशनामुपारथुः । युवोररावापरिसख्यमासतेयुवोरहमवसासुम्नमाचके ॥ युवंहकृशंयुवमश्विनाशयुंयुवंविधंतंविध

(१०।३।११) रथंयांतमितिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाक्षीवतीघोषाश्विनौजगती ।

वामुरुष्यथः । युवंसनिभ्यःस्तनयन्तमश्विनापव्रजमूर्णुथःसप्तास्यं ॥ जनिष्टयोषापतयत्कनीनकोविचारुहन्वीरुधोदं
सनाऽअनु । आस्मैरीयंतेनिवनेवसिंधवोस्माऽअह्नेभवतितत्पतित्वनं+ ॥ जीवंरुदंतिविमयंतेऽअध्वरेदीर्घामनुप्रसि
तिंदीधियुर्नरः । वामंपितृभ्योयऽइदंसमेरिरेमयःपतिभ्योजनयःपरिष्वजे ॥ १९ ॥ नतस्यविद्मतदुषुप्रवोचतयुवाह
यद्युवत्याःक्षेतियोनिषु । प्रियोस्रियस्यवृषभस्यरेतिनोगृहंगमेमाश्विनातदुश्मसि ॥ आवामगन्त्सुमतिर्वाजिनीवसून्य
श्विनाहृत्सुकामाऽअयंसत । अभूतंगोपामिथुनाशुभस्पतीप्रियाऽअर्यम्णोदुर्याँऽअशीमहि ॥ तामंदसानामनुषोदुरो
णऽआधत्तंरयिंसहवीरंवचस्यवे । कृतंतीर्थंसुप्रपाणंशुभस्पतीस्थाणुंपथेष्ठामपदुर्मतिंहतं ॥ क्वस्विदद्यकतमास्वश्विना
विक्षुदस्रामादयेतेशुभस्पती । कऽईंनियेमेकतमस्यजग्मतुर्विप्रस्यवायजमानस्यवागृहं+ ॥ २० ॥ (१०।३।१२)
समानमुत्यंपुरुहूतमुक्थ्यं१रथंत्रिचक्रंसवनागनिग्मतं । परिज्मानंविदथ्यंसुवृक्तिभिर्वयंव्युष्टाऽउषसोहवामहे ॥ प्रा
तर्युजंनासत्याधितिष्ठथःप्रातर्यावाणंमधुवाहनंरथं । विशोयेनगच्छथोयज्वरीर्नराकीरेश्चिद्यज्ञंहोतृमंतमश्विना ॥ अ
ध्वर्युंवामधुपाणिंसुहस्त्यमग्निधंवाधृतदक्षंदमूनसं । विप्रस्यवायत्सवनानिगच्छथोतऽआयातंमधुपेयमश्विना ॥ २१ ॥
(१०।३।१३) अस्तैवसुप्रतरंलायमस्यन्भूषन्निवप्रभरास्तोममस्मै । वाचाविप्रास्तरतवाचमर्योनिरामयजरितःसोम

(१०।३।१२) समानमितितृचस्यसूक्तस्यघौषेयःसुहस्त्योश्विनौजगती। (१०।३।१३)अस्तेवेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णइंद्रस्त्रिष्टुप्।

ऽइंद्रं ॥ दोहेनगामुपशिक्षासखायंप्रबोधयजरितर्जारमिंद्रं । कोशंनपूर्णंवसुनान्यृष्टमाच्यावयमघदेयायशूरं ॥ कि
मंगत्वामघवन्भोजमाहुःशिशीहिमाशिशयंत्वाशृणोमि । अप्नस्वतीमममधीरस्तुशक्रवसुविदंभगमिंद्राभरानः ॥ त्वांज
नाममसत्येष्विंद्रसंतस्थानाविह्वयंतेसमीके । अत्रायुजंकृणुतेयोहविष्मान्नासुन्वतासख्यंवष्टिशूरः ॥ धनंनस्पंद्रंबहुलं
योऽअस्मैतीव्रान्त्सोमाँऽआसुनोतिप्रयस्वान् । तस्मैशत्रून्त्सुतुकान्प्रातरह्नोनिस्वष्ट्रान्युवतिहंतिवृत्रं ॥ २२ ॥ यस्मिं
न्वयंदधिमाशंसमिंद्रेयःशिश्रायमघवाकाममस्मे । आराच्चित्सन्भयतामस्यशत्रुर्न्यस्मैद्युम्नाजन्यानमंतां ॥ आराच्छ
त्रुमपबाधस्वदूरमुग्रोयःशंबःपुरुहूततेन । अस्मेधेहियवमद्गोमदिंद्रकृधीधियंजरित्रेवाजरत्नां ॥ प्रयमंतर्वृषसवासोऽ
अग्मन्तीव्राःसोमाबहुलान्तासऽइंद्रं । नाहंदामानंमघवानियंसन्निसुन्वतेवहतिभूरिवामं ॥ उतप्रहामतिदीव्याजया
तिकृतंयच्छ्वघ्नीविचिनोतिकाले । योदेवकामोनधनारुणद्धिसमित्तंरायासृजतिस्वधावान् ॥ गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांय
वेनक्षुधंपुरुहूतविश्वां । वयंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादध
रादघायोः । इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २३ ॥ (१०।४।१) अच्छामऽइंद्रंमतयःस्व
र्विदःसध्रीचीर्विश्वाऽउशतीरनूषत । परिष्वजंतेजनयोयथापतिंमर्यंनशुंध्युंमघवानमूतये ॥ नघात्वद्रिगपवेतिमेमन

चतुर्थेनुवाकेष्टादशसूक्तानि । (१०।४।१) अच्छामइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ ।

स्त्वेऽइत्कामंपुरुहूतशिश्रय । राजेवदस्मनिषदोधिबर्हिष्यस्मिन्त्सुसोमेवपानमस्तुते ॥ विषूवृदिंद्रोऽअमतेरुतक्षुधःस
ऽइद्रायोमघवावस्वऽईशते । तस्येदिमेप्रवणेसप्तसिंधवोवयोवर्धंतिवृषभस्यशुष्मिणः ॥ वयोनवृक्षंसुपलाशमासद
न्त्सोमासऽइंद्रंमंदिनश्चमूषदः । प्रैषामनीकंशवसादविद्युतद्विदत्स्व१र्मनवेज्योतिरार्यं ॥ कृतंनश्वघ्नीविचिनोतिदेव
नेसंवर्गंयन्मघवासूर्यंजयत् । नतत्तेऽअन्योऽअनुवीर्यंशकन्नपुराणोमघवन्नोतनूतनः ॥ २४ ॥ विशंविशंमघवापर्य
शायतजनानांधेनाऽअवचाकशद्वृषा । यस्याहशक्रःसवनेषुरण्यतिसतीव्रैःसोमैःसहतेपृतन्यतः+ ॥ आपोनसिंधुम
भियत्समक्षरन्त्सोमासऽइंद्रंकुल्याऽइवह्रदं । वर्धंतिविप्रामहोऽअस्यसादनेयवंनवृष्टिर्दिव्येनदानुना ॥ वृषानक्रु
द्धःपतयद्रजःस्वायोऽअर्यपत्नीरकृणोदिमाऽअपः । ससुन्वतेमघवाजीरदानवेविंदज्ज्योतिर्मनवेहविष्मते ॥ उज्जा
यतांपरशुर्ज्योतिषासहभूयाऽऋतस्यसुदुघापुराणवत् । विरोचतामरुषोभानुनाशुचिःस्व१र्णशुक्रंशुशुचीतसत्पतिः ॥
गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांयवेनक्षुधंपुरुहूतविश्वां । वयंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृहस्पतिर्नःप
रिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः । इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २५ ॥ (१०।४।२)
आयात्विंद्रःस्वपतिर्मदाययोधर्मणातूतुजानस्तुविष्मान् । प्रत्वक्षाणोऽअतिविश्वासहांस्यपारेणमहतावृष्ण्येन ॥

(१०।४।२) आयात्वित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसःकृष्णइंद्रोजगतीआद्यास्तिस्रोंत्येद्वेचत्रिष्टुभः ।

सुष्ठामारथःसुयमाहरीतेमिम्यक्षवज्रोनृपतेगभस्तौ । शीभंराजन्सुपथायाह्यर्वाङ्वर्धामतेपपुषोवृष्ण्यानि ॥ ऐंद्रवाहौनृपतिंवज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तविषासऽएनं । प्रत्वक्षसंवृषभंसत्यशुष्ममेमस्मत्रासधमादोवहंतु ॥ एवापतिंद्रोणसाचंसचेतसमूर्जःस्कंभंधरुणऽआवृषायसे । ओजःकृष्वसंगृभायत्वेऽअप्यसोयथाकेनिपानामिनोवृधे+ ॥ गमन्नस्मेवसून्याहिशंसिषंस्वाशिषंभरमायाहिसोमिनः । त्वमीशिषेसास्मिन्नासत्सिबर्हिष्यनाधृष्यातवपात्राणिधर्मणा ॥ २६ ॥ पृथक्प्रायन्प्रथमादेवहूतयोकृण्वतश्रवस्यानिदुष्टरा । नयेशेकुर्यज्ञियांनावमारुहमीर्मैवतेन्यविशंतकेपयः ॥ एवैवापागपरेसंतुदूढ्योश्वायेषांदुर्युजऽआयुयुज्रे । इत्थायेप्रागुपरेसंतिदावनेपुरूणियत्रवयुनानिभोजना ॥ गिरीँऽरज्रान्रेजमानाँऽअधारयद्द्यौःक्रंदद्अंतरिक्षाणिकोपयत् । समीचीनेधिषणेविष्कभायतिवृष्णःपीत्वामदऽउक्थानिशंसति ॥ इमंबिभर्मिसुकृतंतेऽअंकुशंयेनारुजासिमघवञ्छफारुजः । अस्मिन्त्सुतेसवनेऽअस्त्वोक्यंसुतऽइष्टौमघवन्बोध्याभगः ॥ गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांयवेनक्षुधंपुरुहूतविश्वां । वयंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृहस्पतिर्नःपरिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः । इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २७ ॥ (१०।४।३) दिवस्परिप्रथमंजज्ञेऽअग्निरस्मद्द्वितीयंपरिजातवेदाः ॥ तृतीयमप्सुनृमणाऽअजस्रमिंधानऽएनंजरतेस्वाधीः+ ॥ विद्मातेऽअग्नेत्रेधात्रयाणिविद्मातेधामविभृतापुरुत्रा । विद्मातेनामपरमंगुहायद्विद्मातमुत्संयतऽआजगंथ ॥ समुद्रेत्वानृमणाऽअप्स्व१ंतर्नृचक्षाऽईधेदिवोऽअग्नऽऊधन् । तृतीयेत्वारजसितस्थिवांसमपामुपस्थेमहिषाऽअवर्धन् ॥ अक्रंददग्निःस्तनयन्निवद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन् । सद्योजज्ञानोविहीमिद्धोऽअख्यदारोदसीभानुनाभात्यंतः+ ॥ श्रीणामुदारोधरुणोरयीणांमनीषाणांप्रार्पणःसोमगोपाः । वसुःसूनुःसहसोऽअप्सुराजाविभात्यग्रेऽउषसामिधानः+ ॥ विश्वस्यकेतुर्भुवनस्यगर्भऽआरोदसीऽअपृणाज्जायमानः । वीळुंचिदद्रिमभिनत्परायन्जनायदग्निमयजंतपंच ॥ २८ ॥ उशिक्पावकोऽअरतिःसुमेधामर्तेष्वग्निरमृतोनिधायि । इयर्तिधूममरुषंभरिभ्रदुच्छुक्रेणशोचिषाद्यामिनक्षन् ॥ दृशानोरुक्मऽउर्वियाव्यद्यौदुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः । अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्यदेनंद्यौर्जनयत्सुरेताः ॥ यस्तेऽअद्यकृणवद्भद्रशोचेपूपंदेवघृतवंतमग्ने । प्रतंनयप्रतरंवस्योऽअच्छाभिसुम्नंदेवभक्तंयविष्ठ ॥ आतंभजसौश्रवसेष्वग्नऽउक्थऽउक्थऽआभजशस्यमाने । प्रियःसूर्येप्रियोऽअग्नाभवात्युज्जातेनभिनदुज्जनित्वैः ॥ त्वामग्नेयजमानाऽअनुद्यून्विश्वावसुदधिरेवार्याणि । त्वयासहद्रविणमिच्छमानाव्रजंगोमंतमुशिजोविवव्रुः ॥ अस्ताव्यग्निर्नरांसुशेवोवैश्वानरऽऋषिभिःसोमगोपाः । अद्वेषेद्यावापृथिवीहुवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवीरं ॥ २९ ॥

॥ ॥ इतिसप्तमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

(१०।४।३) दिवस्परीतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

॥ षट्पंचाशाध्यायेवर्गाः २९ सूक्तानि १३ ऋचः १४४ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये.२ कुरुश्रवणाये.२ उपमश्रवस.४ अक्षेभ्य. अक्षकितवाये.५ अक्षेभ्य. अक्षकितवाये. अक्षेभ्य. अक्षकितवाये.२ अक्षेभ्य. कृष्याइ. अक्षकितवाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.२८ [भे. प. विश्वेभ्योदे.३ उषसेग्नय.२ विश्वेभ्योदेवेभ्य.२२ सवित्र. १] सूर्याये.१२ इंद्राये.५ अश्विभ्यामि.३१ इंद्राये.३३ अग्नय.१२ ॥ इतिसप्तमेष्टमः ॥

॥ इतिसप्तमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ इतिसप्तमाष्टकःसमाप्तः ॥

॥ अथाष्टमाष्टकप्रारंभः ॥

ॐ प्रहोतादशजगृभ्माष्टौसप्तगुर्वैकुंठमिंद्रंतुष्टावविकुंठानामासुरींद्रतुल्यंपुत्रमिच्छंतीमहत्तपस्तेपेतस्याःस्वयमेवेंद्रःपुत्रोजज्ञेससप्तगुस्तुतिसंहृष्टआत्मानमुत्तरैस्त्रिभिस्तुष्टावाहंभुवमेकादशांत्येत्रिष्टुभौसप्तमीचाहंदामंत्योपाद्येचत्रिष्टुभौप्रवोमहेसप्तद्विजगत्यांद्यंतकेतेभिसारिण्यौवषट्कारेणवृक्णेषुभ्रातृषुसौचीकोग्निरपःप्रविश्यदेवैःसमवददुत्तरैस्त्रिभिर्महत्तन्नवात्रयुजोग्निवाक्यैर्विश्वइत्युत्तरंचषट्कंमयुजोदेवानांयमैच्छामेत्युत्तरंचैकादशकैंतदद्येतितुद्वृचोग्नेस्तंतुमाद्याजगत्योष्टमीवर्जितांसुषट्बृहदुक्थोवामदेव्योवांदूरेष्टाविदंतेसप्तवैश्वदेवंतुचतुर्थ्याद्यास्तिस्रोजगत्यःपराणिचत्वारिसूक्तान्युक्ताऋषयोद्विपदेत्वत्रिमंडलेथहैक्ष्वाकोराजासमातिर्गौपायनान्बंध्वादीन्पुरोहितांस्त्यक्त्वान्यौमायाविनौश्रेष्ठतमौमत्वापुरोदधेतमितरेक्रुद्धाअभिचेरुरथतौमायाविनौसुबंधोःप्राणानाचिक्षिपतुरथास्यभ्रातरस्त्रयोमाप्रगामेतिषट्कंगायत्रंस्वस्त्ययनंजप्त्वायत्तइतिद्वादशर्चमानुष्टुभंमनआवर्तनंजेपुःप्रतारीतिदशर्चंचतस्रोनिर्ऋत्यपनोदार्थंजेपुश्चतुर्थ्यांसोमंचास्तुवन्मृत्योरपगमायोत्तराभ्यांदेवीमसुनीतिंसप्तम्यांलिंगोक्तदेवताःशिष्टाभिःपङ्क्तिमहापाङ्क्तिपङ्क्त्युत्तराभिर्द्यावापृथिव्यौसमिंद्रेतींद्रंचार्धर्चेनाजनमितिद्वादशर्चआनुष्टुभंचतसृभिरसमातिमस्तुवन्पंचम्यैंद्रंषष्ठ्यागस्त्यस्यस्वसामातैषांराजानमस्तौत्पराभिःसुबं

धोर्जीवमाह्वयंस्तमंत्ययालब्धसंज्ञमस्पृशंन्पंचाद्यागायत्र्यौष्टम्याद्येपङ्क्तीइदमित्थासप्ताधिकानाभानेदिष्ठोमा
नवोवैश्वदेवंतत् ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
॥ हरिःओम् ॥ (१०।४।४) प्रहोताजातोमहान्नभोविन्नृषद्वासीददपामुपस्थे । दधिर्योधायिसतेवयांसियंतावसू
निविधतेतनूपाः+ ॥ इमंविधंतोऽअपांसधस्थेपशुंननष्टंपदैरनुग्मन् । गुहाचतंतमुशिजोनमोभिरिच्छंतोधीराभृगवो
विंदन् ॥ इमंत्रितोभूर्यविंददिच्छन्वैभूवसोमूर्धन्यघ्न्यायाः । सशेवृधोजातऽआहर्म्येषुनाभिर्युवाभवतिरोचनस्य ॥
मंद्रंहोतारमुशिजोनमोभिःप्रांचंयज्ञंनेतारमध्वराणां । विशामकृण्वन्नरतिंपावकंहव्यवाहंदधतोमानुषेषु ॥ प्रभूर्जयं
तंमहांविपोधांमूराऽअमूरंपुरांदर्माणं । नयंतोगर्भंवनांधियंधुर्हिरिश्मश्रुंनार्वाणंधनर्चं ॥ १ ॥ निपस्त्यासुत्रितःस्तभू
यन्परिवीतोयोनौसीददंतः । अतःसंगृभ्याविशांदमूनाविधर्मणायंत्रैरीयतेनॄन्+ ॥ अस्याजरासोदमामरित्राऽअर्च
द्धूमासोऽअग्नयःपावकाः । श्वितीचयःश्वात्रासोभुरण्यवोवनर्षदोवायवोनसोमाः ॥ प्रजिह्वयाभरतेवेपोऽअग्निःप्रव
युनानिचेतसापृथिव्याः । तमायवःशुचयंतंपावकंमंद्रंहोतारंदधिरेयजिष्ठं ॥ द्यावायमग्निंपृथिवीजनिष्टामापस्त्वष्टा
भृगवोयंसहोभिः । ईळेन्यंप्रथमंमातरिश्वादेवास्ततक्षुर्मनवेयजंत्रं ॥ यंत्वादेवादधिरेहव्यवाहंपुरुस्पृहोमानुषासोय

(१०।४।४) प्रहोतेतिदशर्चस्यसूक्तस्यभालंदनोवत्सप्रिरग्निस्त्रिष्टुप् ।

जंत्रं । सयामन्नग्नेस्तुवतेवयोधाःप्रदेवयन्यशसःसंहिपूर्वीः+ ॥ २ ॥ (१०।४।५) जगृभ्मातेदक्षिणमिंद्रहस्तंवसूय
वोवसुपतेवसूनां । विद्माहित्वागोपतिंशूरगोनामस्मभ्यंचित्रंवृषणंरयिंदाः ॥ स्वायुधंस्ववसंसुनीथंचतुःसमुद्रंधरुणं
रयीणां । चर्कृत्यंशंस्यंभूरिवारमस्मभ्यं० ॥ सुब्रह्माणंदेववंतंबृहंतमुरुंगभीरंपृथुबुध्नमिंद्र । श्रुतऽऋषिमुग्रमभिमाति
षाहमस्मभ्यं० ॥ सनद्वाजंविप्रवीरंतरुत्रंधनस्पृतंशूशुवांसंसुदक्षं । दस्युहनंपूर्भिदमिंद्रसत्यमस्मभ्यं० ॥ अश्वावंतंर
थिनंवीरवंतंसहस्रिणंशतिनंवाजमिंद्र । भद्रव्रातंविप्रवीरंस्वर्षामस्मभ्यं० ॥ ३ ॥ प्रसप्तगुमृतधीतिंसुमेधांबृहस्पतिंम
तिरच्छाजिगाति । यऽआंगिरसोनमसोपसद्योस्मभ्यं० ॥ वनीवानोममदूतासऽइंद्रंस्तोमाश्चरंतिसुमतीरियानाः ।
हृदिस्पृशोमनसावच्यमानाऽअस्मभ्यं० ॥ यत्त्वायामिदद्धितन्नऽइंद्रबृहंतंक्षयमसमंजनानां । अभितद्यावापृथिवी
गृणीतामस्मभ्यं० ॥ ४ ॥ (१०।४।६) अहंभुवंवसुनःपूर्व्यस्पतिरहंधनानिसंजयामिशश्वतः । मांहवंतेपितरंनजं
तवोहंदाशुषेविभजामिभोजनं ॥ अहमिंद्रोरोधोवक्षोऽअथर्वणस्त्रितायगाऽअजनयमहेरधि । अहंदस्युभ्यःपरिनृम्ण
माददेगोत्राशिक्षन्दधीचेमातरिश्वने ॥ मह्यंत्वष्टावज्रमतक्षदायसंमयिदेवासोवृजन्नपिक्रतुं । ममानीकंसूर्यस्येवदुष्टरं

(१०।४।५) जगृभ्मेत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसप्तगुर्वैकुंठइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।४।६) अहंभुवमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवैकुंठइंद्रोवैकुंठइंद्रो
जगतीसप्तमीदशम्येकादश्यस्त्रिष्टुभः ।

मामायंतिकृतेनकर्त्वेनच ॥ अहमेतंगव्ययमश्व्यंपशुंपुरीषिणंसायकेनाहिरण्ययं । पुरूसहस्रानिशिशामिदाशुषेयन्मा
सोमासऽउक्थिनोऽअमंदिषुः ॥ अहमिंद्रोनपराजिग्यऽइद्धनंनमृत्यवेवतस्थेकदाचन । सोममिन्मासुन्वंतोयाचताव
सुनमेपूरवःसख्येरिषाथन ॥ ५ ॥ अहमेतान्छाश्वसतोद्वाद्वेंद्रंयेवज्रंयुधयेकृण्वत । आह्वयमानाँऽअवहन्मनाहनंदृ
ह्लावदन्ननमस्युर्नमस्विनः ॥ अभी३दमेकमेकोऽअस्मिनिष्षाळभीद्वाकिमुत्रयःकरंति । खलेनपर्षान्प्रतिहन्मिभूरिकिं
मानिंदंतिशत्रवोनिंद्राः+ ॥ अहंगुंगुभ्योऽअतिथिग्वमिष्करमिषंनवृत्रतुरंविक्षुधारयं । यत्पर्णयघ्नऽउतवाकरंजहेप्रा
हंमहेवृत्रहत्येऽअशुश्रवि ॥ प्रमेनमीसाप्यऽइषेभुजेभूद्गवामेषेसख्याकृणुतद्विता । दिद्युंयदस्यसमिथेषुमंहयमादिदे
नंशंस्यमुक्थ्यंकरं ॥ प्रनेमस्मिन्ददृशेसोमोऽअंतर्गोपानेममाविरस्थाकृणोति । सतिग्मशृंगंवृषभंयुयुत्सन्द्रुहस्तस्थौ
बहुलेबद्धोऽअंतः+ ॥ आदित्यानांवसूनांरुद्रियाणांदेवोदेवानांनमिनामिधाम । तेमाभद्रायशवसेततक्षुरपराजितम
स्तृतमषाह्ळं ॥ ६ ॥ (१०।४।७) अहंदांगृणतेपूर्व्यंवस्वहंब्रह्मकृणवंमह्यंवर्धनं । अहंभुवंयजमानस्यचोदितायज्व
नःसाक्षिविश्वस्मिन्भरे ॥ मांधुरिंद्रंनामदेवतादिवश्चग्मश्चापांचजंतवः । अहंहरीवृषणाविव्रतारघूऽअहंवज्रंशवसेधृ
ष्णवाददे ॥ अहमत्कंकवयेशिश्नथंहथैरहंकुत्समावमाभिरूतिभिः । अहंशुष्णस्यश्नथितावधर्यमंनयोररऽआर्यंनामद

(१०।४।७) अहंदामित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवैकुंठइंद्रोवैकुंठइंद्रोजगतीद्वितीयांत्येत्रिष्टुभौ ।

स्यवे ॥ अहंपितेववेतसूँरभिष्टयेतुग्रंकुत्सायस्मदिभंचरंधयं । अहंभुवंयजमानस्यराजनिप्रयद्भरेतुजयेनप्रियाधृषे ॥
अहंरंधयंमृगयंश्रुतर्वणेयन्माजिहीतवयुनाचनानुषक् । अहंवेशंनम्रमायवेकरमहंसव्यायपड्गृभिमरंधयं ॥ ७ ॥ अ
हंसयोनवंवास्त्वंबृहद्रथंसंवृत्रेवदासंवृत्रहारुजं । यद्वर्धयंतंप्रथयंतमानुषग्दूरेपारेरजसोरोचनाकरं ॥ अहंसूर्यस्यपरि
याम्याशुभिःप्रैतशेभिर्वहमानऽओजसा । यन्मासावोमनुषऽआहनिर्णिजऽऋधक्कृषेदासंकृत्व्यंहथैः ॥ अहंसप्तहानहु
षोनहुष्टरःप्राश्रावयंशवसातुर्वशंयदुं । अहंन्य१न्यंसहसासहस्करंनवव्राधतोनवतिंचवक्षयं ॥ अहंसप्तस्रवतोधारयंवृ
षाद्रवित्न्वःपृथिव्यांसीराऽअधि । अहमर्णांसिवितिरामिसुक्रतुर्युधाविदंमनवेगातुमिष्टये ॥ अहंतदासुधारयंयदासु
नदेवश्चनत्वष्टाधारयद्रुशत् । स्पार्हंगवामूधःसुवक्षणास्वामधोर्मधुश्वात्र्यंसोममाशिरं ॥ एवादेवाँऽइंद्रोविव्येनॄन्प्रच्यौ
त्नेनमघवासत्यराधाः । विश्वेत्तातेहरिवःशचीवोभितुरासःस्वयशोगृणंति ॥ ८ ॥ (१०।४।८) प्रवोमहेमंदमाना
यांधसोर्चाविश्वानरायविश्वाभुवे । इंद्रस्ययस्यसुमखंसहोमहिश्रवोनृम्णंचरोदसीसपर्यतः ॥ सोचिन्नुसख्यानर्यऽइन
स्तुतश्चर्कृत्यऽइंद्रोमावतेनरे । विश्वासुधूर्षुवाजकृत्येषुसत्पतेवृत्रेवाप्स्व१भिशूरमंदसे ॥ केतेनरऽइंद्रयेतऽइषेयेतेसु
म्नंसधन्य१मियक्षान् । केतेवाजायासुर्यायहिन्विरेकेऽअप्सुस्वासूर्वरासुपौंस्ये ॥ भुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणामहान्भुवोविश्वे

(१०।४।८) प्रवोमहइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवैकुंठइंद्रोवैकुंठइंद्रोजगतीतृतीयाचतुर्थ्यावभिसारिण्यौपंचमीत्रिष्टुप् ।

षुसवनेषुयज्ञियः । भुवोनॄँश्च्यौत्नोविश्वस्मिन्भरेज्येष्ठश्चमंत्रोविश्वचर्षणे ॥ अवानुकंज्यायान्यज्ञवनसोमहींतऽओमा
त्रांकृष्टयोविदुः । असोनुकमजरोवर्धाश्चविश्वेदेतासवनातूतुमाकृषे ॥ एताविश्वासवनातूतुमाकृषेस्वयंसूनोसहसोया
निदधिषे । वरायतेपात्रंधर्मणेतनायज्ञोमंत्रोब्रह्मोद्यतंवचः ॥ येतेविप्रब्रह्मकृतःसुतेसचावसूनांचवसुनश्चदावने ।
प्रतेसुम्नस्यमनसापथाभुवन्मदेसुतस्यसोम्यस्यांधसः ॥ ९ ॥ (१०।४।९) महत्तदुल्बंस्थविरंतदासीद्येनाविष्टितःप्र
विवेशिथापः । विश्वाऽअपश्यद्बहुधातेऽअग्नेजातवेदस्तन्वोदेवऽएकः ॥ कोमाददर्शकतमःसदेवोयोमेतन्वोबहुधाप
र्यपश्यत् । क्वाहमित्रावरुणाक्षियंत्यग्नेर्विश्वाःसमिधोदेवयानीः ॥ ऐच्छामत्वाबहुधाजातवेदःप्रविष्टमग्नेऽअप्स्वोष
धीषु । तंत्वायमोऽअचिकेच्चित्रभानोदशांतरुष्यादतिरोचमानं ॥ होत्रादहंवरुणबिभ्यदायन्नेदेवमायुनजन्नत्रदेवाः ।
तस्यमेतन्वोबहुधानिविष्टाऽएतमर्थंनचिकेताहमग्निः+ ॥ एहिमनुर्देवयुर्यज्ञकामोरंकृत्यातमसिक्षेष्यग्ने । सुगान्पथः
कृणुहिदेवयानान्वहहव्यानिसुमनस्यमानः ॥ १० ॥ अग्नेःपूर्वेभ्रातरोऽअर्थमेतंरथीवाध्वानमन्वावरीवुः । तस्मा
द्भियावरुणदूरमायंगौरोनक्षेप्नोरविजेज्यायाः ॥ कुर्मस्तऽआयुरजरंयदग्नेयथायुक्तोजातवेदोनरिष्याः । अथावहासि
सुमनस्यमानोभागंदेवेभ्योहविषःसुजात ॥ प्रयाजान्मेऽअनुयाजांश्चकेवलानूर्जस्वंतंहविषोदत्तभागं । घृतंचापांपुरु

(१०।४।९) महत्तदितिनवर्चस्यसूक्तस्यद्वितीयादियुगृचांसौचीकोग्निर्ऋषिःअयुजांदेवाऋषयःयुजांदेवादेवताःअयुजामग्निर्देवतात्रिष्टुप् ।

षंचौषधीनामग्नेश्चदीर्घमायुरस्तुदेवाः ॥ तवप्रयाजाऽअनुयाजाश्चकेवलऽऊर्जस्वंतोहविषःसंतुभागाः । तवाग्नेयज्ञो३
यमस्तुसर्वस्तुभ्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रः ॥ ११ ॥ (१०।४।१०) विश्वेदेवाःशास्तनमायथेहहोतावृतोमनवैयन्निष
द्य । प्रमेब्रूतभागधेयंयथावोयेनपथाहव्यमावोवहानि ॥ अहंहोतान्यसीदंयजीयान्विश्वेदेवामरुतोमाजुनंति । अह
रहरश्विनाध्वर्यवंवांब्रह्मासमिद्भवतिसाहुतिर्वां ॥ अयंयोहोताकिरुसयमस्यकमप्यूहेयत्समंजंतिदेवाः । अहरहर्जाय
तेमासिमास्यथादेवादधिरेहव्यवाहं ॥ मांदेवादधिरेहव्यवाहमपम्लुक्तंबहुकृच्छ्राचरंतं । अग्निर्विद्वान्यज्ञंनःकल्पया
तिपंचयामंत्रिवृतंसप्ततंतुं ॥ आवोयक्ष्यमृतत्वंसुवीरंयथावोदेवावरिवःकराणि । आबाह्वोर्वज्रमिंद्रस्यधेयामथेमावि
श्वाःपृतनाजयाति ॥ त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिंशच्चदेवानवचासपर्यन् । औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माऽआदिद्धो
तारंन्यसादयंत ॥ १२ ॥ (१०।४।११) यमैच्छाममनसासो३यमागाद्यज्ञस्यविद्वान्परुषश्चिकित्वान् । सनोयक्षद्देव
तातायजीयान्निहिषत्सदंतरःपूर्वोऽअस्मत् ॥ अराधिहोतानिषदायजीयानभिप्रयांसिसुधितानिहिख्यत् । यजामहैय
ज्ञियान्हंतदेवाँऽईळामहाऽईड्याँऽआज्येन ॥ साध्वीमकर्देववीतिंनोऽअद्ययज्ञस्यजिह्वामविदामगुह्यां । सऽआयुरागा

(१०।४।१०) विश्वेदेवाइतिषडृचस्यसूक्तस्यसौचीकोग्निर्देवास्त्रिष्टुप् । (१०।४।११) यमैच्छामेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यदेवाऋषयः
चतुर्थीपंचम्योःसौचीकोग्निर्ऋषिःअग्निर्देवताचतुर्थीपंचम्योर्देवादेवताजगतीअश्मन्वतीरितित्रिष्टुप् ।

त्सुरभिर्वसानोभद्रामकर्देवहूतिंनोऽअद्य+ ॥ तदद्यवाचःप्रथमंमसीययेनासुराँऽअभिदेवाऽअसाम । ऊर्जादऽउतयज्ञि
यासःपंचजनाममहोत्रंजुषध्वं ॥ पंचजनाममहोत्रंजुषंतांगोजाताऽउतयेयज्ञियासः । पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहसोंतरिक्षं
दिव्यात्पात्वस्मान्+ ॥ १३ ॥ तंतुंतन्वन्रजसोभानुमन्विहिज्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान् । अनुल्बणंवयतजोगुवामपो
मनुर्भवजनयादैव्यंजनं ॥ अक्षानहोनह्यतनोतसोम्याऽइष्कृणुध्वंरशनाऽओतपिंशत । अष्टावंधुरंवहताभितोरथंयेन
देवासोऽअनयन्नभिप्रियं+ ॥ अश्मन्वतीरीयतेसंरभध्वमुत्तिष्ठतप्रतरतासखायः । अत्राजहामयेऽअसन्नशेवाःशिवा
न्वयमुत्तरेमाभिवाजान् ॥ त्वष्टामायावेदपसामपस्तमोबिभ्रत्पात्रादेवपानानिशंतमा । शिशीतेनूनंपरशुंस्वायसंयेनवृ
श्चादेतशोब्रह्मणस्पतिः ॥ सतोनूनंकवयःसंशिशीतवाशीभिर्याभिरमृतायतक्षथ । विद्वांसःपदागुह्यानिकर्तनयेनदे
वासोऽअमृतत्वमानशुः+ ॥ गर्भेयोषामदधुर्वत्समासन्यपीच्येनमनसोतजिह्वया । सविश्वाहासुमनायोग्याऽअभिसि
षासनिर्वनतेकारऽइज्जितिं ॥ १४ ॥ (१०।४।१२) तांसुतेकीर्तिंमघवन्महित्वायत्त्वाभीतेरोदसीऽअह्वयेतां । प्रा
वोदेवाँऽआतिरोदासमोजःप्रजायैत्वस्यैयदशिक्षऽइंद्र ॥ यदचरस्तन्वावावृधानोबलानींद्रप्रब्रुवाणोजनेषु । माये
त्सातेयानियुद्धान्याहुर्नाद्यशत्रुंननुपुराविवित्से ॥ कऽउनुतेमहिमनःसमस्यास्मत्पूर्वऽऋषयोंतमापुः । यन्मातरंचपितरं

(१०।४।१२) तांसुतइतिषडृचस्यसूक्तस्यवामदेव्योबृहदुक्थइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

चसाकमजनयथास्तन्व१ःस्वायाः ॥ चत्वारितेऽअसुर्याणिनामादाभ्यानिमहिषस्यसंति । त्वमंगतानिविश्वानिवि
त्सेयेभिःकर्माणिमघवन्चकर्थ ॥ त्वंविश्वादधिषेकेवलानियान्याविर्याचगुहावसूनि । काममिन्मेमघवन्मावितारी
स्त्वमाज्ञातात्वमिंद्रासिदाता+ ॥ योऽअदधाज्ज्योतिषिज्योतिरंतर्योऽअसृजन्मधुनासंमधूनि । अधप्रियंशूषमिंद्रायमन्म
ब्रह्मकृतोबृहदुक्थादवाचि ॥ १५ ॥ (१०।४।१३) दूरेतन्नामगुह्यंपराचैर्यत्त्वाभीतेऽअह्वयेतांवयोधै । उदस्तभ्नाःपृ
थिवींद्यामभीकेभ्रातुःपुत्रान्मघवन्तित्विषाणः+ ॥ महत्तन्नामगुह्यंपुरुस्पृग्येनभूतंजनयोयेनभव्यं । प्रत्नंजातंज्योति
र्यदस्यप्रियंप्रियाःसमविशंतपंच ॥ आरोदसीऽअपृणादोतमध्यंपंचदेवाँऽऋतुशःसप्तसप्त । चतुस्त्रिंशतापुरुधाविचष्टे
सरूपेणज्योतिषाविव्रतेन ॥ यदुषऽऔच्छःप्रथमाविभानामजनयोयेनपुष्टस्यपुष्टं । यत्तेजामित्वमवरंपरस्यामहन्मह
त्याऽसुरत्वमेकं ॥ विधुंदद्राणंसमनेबहूनांयुवानंसंतंपलितोजगार । देवस्यपश्यकाव्यंमहित्वाद्याममारसह्यःसमा
न ॥ १६ ॥ शाक्मनाशाकोऽअरुणःसुपर्णऽआयोमहःशूरःसनादनीळः । यच्चिकेतसत्यमित्तन्नमोघंवसुस्पार्हमुतजे
तोतदाता ॥ ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानियेभिरौक्षद्वृत्रहत्यायवज्री । येकर्मणःक्रियमाणस्यमह्नऽऋतेकर्ममुदजायंतदे
वाः+ ॥ युजाकर्माणिजनयन्विश्वौजाऽअशस्तिहाविश्वमनास्तुराषाट् । पीत्वीसोमस्यदिवऽआवृधानःशूरोनिर्युधाधम

(१०।४।१३) दूरेतदित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवामदेव्योबृहदुक्थइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हस्यून् ॥ १७ ॥ (१०।४।१४) इदंतऽएकंपरऽऊतऽएकंतृतीयेनज्योतिषासंविशस्व । संवेशनेतन्व१श्चारुरेधिप्रियोदेवानांपरमेजनित्रे ॥ तनूष्टेवाजिन्तन्वं१नयंतीवाममस्मभ्यंधातुशर्मतुभ्यं । अह्रुतोमहोधरुणायदेवान्दिवीवज्योतिःस्वमामिमीयाः ॥ वाज्यसिवाजिनेनासुवेनीःसुवितःस्तोमंसुवितोदिवंगाः । सुवितोधर्मप्रथमानुसत्यासुवितोदेवान्सुवितोनुपत्म ॥ महिम्नऽएषांपितरश्चनेशिरेदेवादेवेष्वदधुरपिक्रतुं । समविव्यचुरुतयान्यत्विषुरैषांतनूषुनिविविशुःपुनः ॥ सहोभिर्विश्वंपरिचक्रमूरजःपूर्वाधामान्यमितामिमानाः । तनूषुविश्वाभुवनानियेमिरेप्रासारयंतपुरुधप्रजाऽअनु ॥ द्विधासूनवोसुरंस्वर्विदमास्थापयंततृतीयेनकर्मणा । स्वांप्रजांपितरःपित्र्यंसहऽआवरेष्वदधुस्तंतुमाततं ॥ नावानक्षोदःप्रदिशःपृथिव्याःस्वस्तिभिरतिदुर्गाणिविश्वा । स्वांप्रजांबृहदुक्थोमहित्वावरेष्वदधादापरेषु ॥ १८ ॥ (१०।४।१५) माप्रगामपथोवयंमायज्ञादिंद्रसोमिनः । मांतस्थुर्नोऽअरातयः ॥ योयज्ञस्यप्रसाधनस्तंतुर्देवेष्वाततः । तमाहुतंनशीमहि ॥ मनोन्वाहुवामहेनाराशंसेनसोमेन । पितॄणांचमन्मभिः ॥ आतऽएतुमनःपुनःक्रत्वेदक्षाय

(१०।४।१४) इदंतइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवामदेव्योबृहदुक्थोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्चतुर्थ्यादितिस्रोजगत्यः । (१०।४।१५) माप्रगामेतिषडृचस्यसूक्तस्यगौपायनाबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुर्विश्वेदेवागायत्री । (भेदपक्षे—इंद्रः१ अग्निस्तंतुः१ विश्वेदेवाः३ सोमः१ एवं६ । माप्रगामेतिसूक्तानांबंध्वाद्याऋषयइत्यार्षानुक्रमण्यांशौनकः) । अत्रैषांगौपायनत्वमेवनलौपायनत्वं तथासुबंधोर्लोपश्च सर्वा. भा.) ।

जीवसे । ज्योक्चसूर्यंदृशे+ ॥ पुनर्नःपितरोमनोददातुदैव्योजनः । जीवंव्रातंसचेमहि ॥ वयंसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः । प्रजावंतःसचेमहि ॥ १९ ॥ (१०।४।१६) यत्तेयमंवैवस्वतंमनोजगामदूरकं । तत्तऽआवर्तयामसीहक्षयायजीवसे ॥ यत्तेदिवंयत्पृथिवींमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेभूमिंचतुर्भृष्टिंमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेचतस्रःप्रदिशोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेसमुद्रमर्णवंमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेमरीचीःप्रवतोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ २० ॥ यत्तेऽअपोयदोषधीर्मनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेसूर्यंयदुषसंमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेपर्वतान्बृहतोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेविश्वमिदंजगन्मनोजगामदूरकं० । तत्त० ॥ यत्तेऽपराःपरावतोमनोजगामदूरकं । तत्त० ॥ यत्तेभूतंचभव्यंचमनोजगामदूरकं ॥ तत्त० ॥ २१ ॥ (१०।४।१७) प्रतार्यायुःप्रतरंनवीयःस्थातारेवक्रतुमतारथस्य । अधच्यवानऽउत्त्वीत्यर्थंपरातरंसुनिर्ऋतिर्जिहीतां ॥ सामन्नुरायेनिधिमन्वन्नंकरामहेसुपुरुधश्रवांसि । तानोविश्वानिजरिताममत्तुपरा० ॥ अभीष्व१र्यःपौंस्यैर्भवेमद्यौर्नभूमिंगिरयोना

(१०।४।१६) यत्तेयममितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगौपायनाबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुर्मनोनुष्टुप् । (१०।४।१७) प्रतार्यायुरितिदशर्चस्यसूक्तस्यगौपायनाबंध्वादयऋषयःआद्यानांचतसृणांनिर्ऋतिर्देवताचतुर्थ्यानिर्ऋतिसोमौपंचमीषष्ठयोरसुनीतिर्देवीसप्तम्याःपृथिवीद्यावंतरिक्षसोमपूषपथ्यास्वस्तयोदेवताःअंत्यानांतिसृणांद्यावापृथिव्यौत्रिष्टुप् अंत्यार्धर्चस्येंद्रः अंत्यास्तिस्रःक्रमेणपंक्तिमहापंक्तिपंक्त्युत्तराः ।

त्रान् । तानोविश्वानिजरिताचिकेतपरा० ॥ मोषुणःसोममृत्यवेपरादाःपश्येमनुसूर्यमुच्चरंतं । द्युभिर्हितोजरिमासू
नोऽअस्तुपरा० ॥ असुनीतेमनोऽअस्मासुधारयजीवातवेसुप्रतिरानऽआयुः । रारंधिनःसूर्यस्यसंदृशिघृतेनत्वंतन्वंव
र्धयस्व ॥ २२ ॥ असुनीतेपुनरस्मासुचक्षुःपुनःप्राणमिहनोधेहिभोगं । ज्योक्पश्येमसूर्यमुच्चरंतमनुमतेमृळयानःस्व
स्ति+ ॥ पुनर्नोऽअसुँपृथिवीददातुपुनर्द्यौर्देवीपुनरंतरिक्षं । पुनर्नःसोमस्तन्वंददातुपुनःपूषापथ्यां३यास्वस्तिः+ ॥
शंरोदसीसुबंधवेयह्वीऽऋतस्यमातरा । भरतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ अवद्वकेऽअव
त्रिकादिवश्चरंतिभेषजा । क्षमाचरिष्ण्वेककंभरतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ समिंद्रेरय
गामनड्वाहंयऽआवहदुशीनराण्याऽअनः । भरतामपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् ॥ २३ ॥
(१०।४।१८) आजनंत्वेषसंदृशंमाहीनानामुपस्तुतं । अगन्मबिभ्रतोनमः ॥ असमातिंनितोशनंत्वेषंनिययिनं
रथं । भजेरथस्यसत्पतिं ॥ योजनान्महिषाँऽइवातितस्थौपवीरवान् । उतापवीरवान्युधा+ ॥ यस्यैक्ष्वाकुरुपव्रतेरे
वान्मराय्येधते । दिवीवपंचकृष्टयः ॥ इंद्रक्षत्रासमातिषुरथप्रोष्ठेषुधारय । दिवीवसूर्यंदृशे+ ॥ अगस्त्यस्यनद्भ्यःस

(१०।४।१८) आजनमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यगौपायनाबंध्वादयऋषयःषष्ठ्याअगस्त्यस्वसाऋषिकाआद्यानांचतसृणांषष्ठ्याश्चासमाति
देवतापंचम्याइंद्रःसप्तम्यादिपंचानांजीवःद्वादश्याहस्तोऽनुष्टुप् आद्याःपंचगायत्र्यःअष्टमीनवम्यौपंक्ती ।

सप्तीयुनक्षिरोहिता । पणीन्न्यक्रमीरभिविश्वान्राजन्नराधसः ॥ २४ ॥ अयंमातायंपितायंजीवातुरागमत् । इदंतवप्र
सर्पणंसुबंधवेहिनिरिहि ॥ यथायुगंवरत्रयानह्यंतिधरुणायकं । एवादाधारतेमनोजीवातवेनमृत्यवेथोऽअरिष्टतात
ये ॥ यथेयंपृथिवीमहीदाधारेमान्वनस्पतीन् । एवादाधार० ॥ यमादहंवैवस्वतात्सुबंधोर्मनऽआभरं । जीवातवेनमृ
त्यवेथो० ॥ न्य१ग्वातोववातिन्यक्तपतिसूर्यः । नीचीनमघ्न्यादुहेन्यग्भवतुतेरपः ॥ अयंमेहस्तोभगवानयंमेभगव
त्तरः । अयंमेविश्वभेषजोयंशिवाभिमर्शनः ॥ २५ ॥ (१०।५।१) इदमित्थारौद्रंगूर्तवचाब्रह्मक्रत्वाशच्यामंतरा
जौ ॥ क्राणायदस्यपितरामंहनेष्ठाःपर्षत्पक्थेऽअहन्नासप्तहोतॄन् ॥ सऽइद्दानायदभ्यायवन्वन्च्यवानःसूदैरमिमीतवे
दिं । तूर्वयाणोगूर्तवचस्तमःक्षोदोनरेतऽइतऽऊतिसिंचत् ॥ मनोनयेषुहवनेषुतिग्मंविपःशच्यावनुथोद्रवंता । आयः
शर्याभिस्तुविनृम्णोऽअस्याश्रीणीतादिशंगभस्तौ ॥ कृष्णायद्गोष्वरुणीषुसीदद्दिवोनपाताश्विनाहुवेवां । वीतंमेयज्ञ
मागतंमेऽअन्नंववन्वांसानेषमस्मृतध्रू ॥ प्रथिष्टयस्यवीरकर्ममिष्णदनुष्ठितंनुनर्योऽअपौहत् । पुनस्तदावृहतियत्कना

पंचमेनुवाकेष्टसूक्तानि । (१०।५।१) इदमित्थेतिसप्तविंशत्यृचस्यसूक्तस्यमानवोनाभानेदिष्ठोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् (भेदपक्षे–रुद्रः २
अश्विनौ२रुद्रः२विश्वेदेवाः१वास्तोष्पतिरुद्रौ१वास्तोष्पत्यग्नी१अंगिरसः १ इंद्रः ३अग्निः१नासत्येंद्राः१ सोमः१अग्निः १ आदित्यनाभाने
दिष्ठौ१नाभानेदिष्ठधेनू१अग्निः१इंद्राग्नी१इंद्रः१मित्रावरुणनाभानेदिष्ठाः१वरुणः१मित्रावरुणौ१वरुणः १ देवाः१ एवं २७) ।

यादुहितुराऽअनुभृतमनर्वा+ ॥ २६ ॥ मध्यायत्कर्त्वमभवदभीकेकामंकृण्वानेपितरियुवत्यां । मनानग्रेतोजहतुर्वि
यंतासानौनिषिक्तंसुकृतस्ययोनौ ॥ पितायत्स्वांदुहितरमधिष्कन्क्ष्मयारेतःसंजग्मानोनिषिंचत् । स्वाध्योजनयन्ब्रह्म
देवावास्तोष्पतिंव्रतपांनिरतक्षन् ॥ सऽईंवृषानफेनमस्यदाजौस्मदापरैदपदभ्रचेताः । सरत्पदानदक्षिणापरावृङ्न
तानुमेपृशन्योजगृभ्रे ॥ मक्षूनवह्निःप्रजायाऽउपब्दिरग्निंननग्नऽउपसीददूधः । सनितेध्मंसनितोतवाजंसधर्ताजज्ञे
सहसायवीयुत्+ ॥ मक्षूकनार्याःसख्यंनवग्वाऽऋतंवदंतऽऋतयुक्तिमग्मन् । द्विबर्हसोयऽउपगोपमागुरदक्षिणासोऽ
अच्युतादुदुक्षन् ॥ २७ ॥ मक्षूकनार्याःसख्यंनवीयोराधोनरेतऽऋतमित्तुरण्यन् । शुचियत्तेरेक्णऽआयजंतसबर्दु
घायाःपयऽउस्रियायाः ॥ पश्वायत्पश्चावियुताबुधंतेतिब्रवीतिवक्तरीरराणः । वसोर्वसुत्वाकारवोनेहाविश्वंविवेष्टिद्र
विणमुपक्षु+ ॥ तदिन्न्वस्यपरिषद्वानोऽअग्मन्पुरूसदंतोनार्षदंबिभित्सन् । विशुष्णस्यसंग्रथितमनर्वाविदत्पुरुप्रजा
तस्यगुहायत्+ ॥ भर्गोहनामोतयस्यदेवाःस्व१र्णयेत्रिषधस्थेनिषेदुः । अग्निर्हनामोतजातवेदाःश्रुधीनोहोतर्ऋतस्य
होताध्रुक् ॥ उतत्यामेरौद्रावर्चिमंतानासत्याविंद्रगूर्तयेयजध्यै । मनुष्वद्वृक्तबर्हिषेरराणामंदूहितप्रयसाविक्षुयज्यू
॥ २८ ॥ अयंस्तुतोराजावंदिवेधाऽअपश्चविप्रस्तरतिःस्वसेतुः । सकक्षीवंतंरेजयत्सोऽअग्निंनेमिंनचक्रमर्वतोरघुद्रु+ ॥
सद्विबंधुर्वैतरणोयष्टासबर्धुंधेनुमस्वंदुहध्यै । संयन्मित्रावरुणावृंजऽउक्थैर्ज्येष्ठेभिरर्यमणंवरूथैः ॥ तद्बंधुःसूरिर्दिवि

तेधियंधानाभानेदिष्ठोरपतिप्रवेनन् । सानोनाभिःपरमास्यवाघाहंतत्पश्चाकतिथश्चिदास ॥ इयंमेनाभिरिहमेसधस्थ
मिमेमेदेवाऽअयमस्मिसर्वः । द्विजाऽअहप्रथमजाऽऋतस्येदंधेनुरदुहज्जायमाना ॥ अधासुमंद्रोऽअरतिर्विभावावस्य
तिद्विवर्तनिर्वनेषाट् । ऊर्ध्वायच्छ्रेणिर्नशिशुर्दन्मक्षूस्थिरंशेवृधंसूतमाता+ ॥ २९ ॥ अधागावऽउपमातिंकनायाऽअ
नुश्वांतस्यकस्यचित्परेयुः । श्रुधित्वंसुद्रविणोनस्त्वंयाळाश्वघ्नस्यवावृधेसूनृताभिः ॥ अधत्वमिंद्रविद्ध्य१स्मान्महोरा
येनृपतेवज्रबाहुः । रक्षाचनोमघोनःपाहिसूरीननेहसस्तेहरिवोऽअभिष्टौ ॥ अधयद्राजानागविष्टौसरत्सरण्युःकारवे
जरण्युः । विप्रःप्रेष्ठःसह्येषांबभूवपराचवक्षदुतपर्षदेनान् ॥ अधान्वस्यजेन्यस्यपुष्टौवृथारेभंतऽईमहेतदूनु । सरण्युरं
स्यसूनुरश्वोविप्रश्चासिश्रवसश्चसातौ+ ॥ युवोर्यदिसख्यायास्मेशर्धायस्तोमंजुजुषेनमस्वान् । विश्वत्रयस्मिन्नागिरःस
मीचीःपूर्वीवगातुर्दाशंसूनृतायै ॥ सगृणानोऽअद्भिर्देववानितिसुबंधुर्नमसासूक्तैः । वर्धदुक्थैर्वचोभिराहिनूनंव्यध्वै
तिपर्यसऽउस्रियायाः ॥ तऽऊषुणोमहोयजत्राभूतदेवासऽऊतयेसजोषाः । येवाजाँऽअनयताविंयतोयेस्थानिचेता
रोऽअमूराः ॥ ३० ॥ इत्यष्टमाकेप्रथमोऽध्यायः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अष्टमाष्टकेसूक्तानि १४५ ऋचः १२९३

सप्तपंचाशाध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि १६ ऋचः १६१ ॥ त्यागः ॥ अग्नय.१० वैकुंठायेंद्राये.३७ अग्नय. देवेभ्य. अग्नय.

देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य. अग्नय. देवेभ्य.६ अग्नय.३ देवेभ्य.२ अग्नय.६ इंद्राये.१४ विश्वेभ्योदेवेभ्य.१३ [भे. प. विश्वेभ्योदे.७ इंद्राये. अग्नयेतंतव. विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ सोमाये.] मनसइदं.१२ निर्ऋतय.३ निर्ऋतिसोमाभ्या. असुनीत्या.२ पृथिवीद्यंतरिक्षसोमपूषपथ्यास्वस्तिभ्य. द्यावापृथिवीभ्या.२ इंद्रद्यावापृथिवीभ्य. असमातय.४ इंद्राये. असमातय. जीवायेदं.५ हस्ताये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.२७ [भे. प. रुद्राये.२ अश्विभ्या.२ रुद्राये.२ विश्वेभ्योदेवेभ्य. वास्तोष्पतयेरुद्राये. वास्तोष्पत्यग्निभ्या. अंगिरोभ्य. इंद्राये.३ अग्नय. नासत्येंद्रेभ्य. सोमाये. अग्नय. आदित्यनाभानेदिष्ठेभ्य. नाभानेदिष्ठधेनुभ्या. अग्नय. इद्राग्निभ्या. इंद्राये. मित्रावरुणनाभानेदिष्ठेभ्य. वरुणाये. मित्रावरुणाभ्या.२ देवेभ्य.] ॥ इत्यष्टमेप्रथमः ॥

येयज्ञेनैकादशाद्याः षळंगिरसांस्तुतिर्वीत्यात्रिष्टुप्पंचम्यनुष्टुप्प्रगाथोनुष्टुभौगायत्रींचतस्रोंत्याः सावर्णेर्दानस्तुतिः परावतस्त्र्यूनांगयः प्लातोद्वित्रिष्टुबंतंतुस्वस्तिनस्त्रिष्टुब्वांसासहोत्तरयांपथ्यास्वस्तिदेवत्यांकथायांमेत्रिष्टुबग्निरिंद्रः पंचोनांवसुकर्णोवासुक्रस्त्रिष्टुबंतंतुदेवान्हुवइमांधियंद्वादशांयास्योबार्हस्पत्यंतूदप्लुतोभद्राः सुमित्रोवाध्र्यश्वंऽआग्नेयंद्विजगत्यादींमांमएकादशाप्रैबृहस्पतेबृहस्पतिर्ज्ञानंतुष्टावंनवमीजगती ॥ ३ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (१०।५।२) येयज्ञेनदक्षिणयासमक्ताऽइंद्रस्यसख्यममृतत्वमानश । तेभ्योभद्रमंगिरसोवोऽअस्तुप्रतिगृभ्णीतमानवंसुमेधसः ॥ यऽउदाजन्पितरोगोमयंवस्वृतेनाभिंदन्परिवत्सरेवलं । दीर्घायुत्वमंगिरसोवोऽअस्तुप्रति० ॥ यऽऋतेनसूर्यमारोहयन्दिव्यप्रथयन्पृथिवींमातरंवि । सुप्रजास्त्वमंगिरसोवोऽअस्तुप्रति० ॥ अयंनाभावदतिवल्गुवोगृहेदेवपुत्राऽऋषयस्तच्छृणोतन । सुब्रह्मण्यमंगिरसोवोऽअस्तुप्रति० ॥ विरूपासऽइदृषयस्तऽइद्गंभीरवेपसः । तेऽअंगिरसः सूनवस्तेऽअग्नेः परिजज्ञिरे ॥ १ ॥ येऽअग्नेः परिजज्ञिरेविरूपासोदिवस्परि । नवग्वोनुदशग्वोऽअंगिरस्तमः सचादेवेषुमंहते ॥ इंद्रेणयुजानिः सृजंतवाघतोव्रजंगोमंतमश्विनं । सहस्रंमेददतोऽअष्टकर्ण्यः श्रवोदेवेष्वक्रत ॥ प्रनूनंजायतामयंमनुस्तोक्मेवरोहतु । यः सहस्रंशताश्वंसद्योदानायमंहते ॥ नतमश्नोतिकश्चनदिवऽइवसान्वारभं । सावर्ण्यस्यदक्षिणाविसिंधुरिवपप्रथे ॥ उतदासापरिविषेस्मद्दिष्टीगोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्चमामहे ॥ सहस्रदाग्रामणीर्मारिषन्मनुः सूर्येणास्ययतमानैतुदक्षिणा । सावर्णेर्देवाः प्रतिरंत्वायुर्यस्मिन्नश्रांताऽअसनामवा

(१०।५।२) येयज्ञेनेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यमानवोनाभानेदिष्ठोविश्वेदेवाः प्रनूनमित्यादिचतसृणांसावर्णिर्जगतीपंचम्यष्टमीनवम्योनुष्टुभः षष्ठीबृहतीसप्तमीसतोबृहतीदशमीगायत्रीअंत्यात्रिष्टुप् (भेदपक्षे—अंगिरसः ६ विश्वेदेवाः १ सावर्णिः ४ एवं ११ । अंगिरसोनुक्रमण्यांपाक्षिकाउक्ताः) । येयज्ञेनेतिचतसृणांत्रिष्टुप्छंदस्त्वंकश्चिद्ब्रूतेतद्बहुविरुद्धं । विरोधास्तु—षळंगिरसांस्तुतिर्वांत्यात्रिष्टुबित्यनुक्रमाच्छेषाजगत्यइतिपरिभाषाव्याघातएकः । तासांत्रिष्टुप्छंदस्त्वेनादेशपरिभाषयातासामंत्यायाश्चत्रिष्टुप्त्वेसिद्धेंत्यात्रिष्टुबितिसिद्धानुवादलक्षणदोषाविष्करणंद्वितीयः । दशमीत्वस्यगायत्रीजगत्यन्याविनोत्तमामितिशौनकवचनाज्ञानेनस्वेच्छयाव्याख्यानमितितृतीयश्चेति ।)

जँ ॥ २ ॥ (१०।५।३) परावतोयेदिधिषंतऽआप्यंमनुप्रीतासोजनिमाविवस्वतः । ययातेर्येनहुष्यस्यबर्हिषिदेवा
ऽआसतेतेऽअधिब्रुवंतुनः ॥ विश्वाहिवोनमस्यानिवंद्यानामानिदेवाऽउतयज्ञियानिवः । येस्थजाताऽअदितेरद्भ्यस्प
रियेपृथिव्यास्तेमऽइहश्रुताहवं ॥ येभ्योमातामधुमत्पिन्वतेपयःपीयूषंद्यौरदितिरद्रिबर्हाः । उक्थशुष्मान्वृषभरा
न्त्स्वप्नसस्ताँऽआदित्याँऽअनुमदास्वस्तये ॥ नृचक्षसोऽअनिमिषंतोऽअर्हणाबृहद्देवासोऽअमृतत्वमानशुः ॥ ज्योतीर
थाऽअहिमायाऽअनागसोदिवोवर्ष्माणंवसतेस्वस्तये ॥ सम्राजोयेसुवृधोयज्ञमाययुरपरिह्वृतादधिरेदिविक्षयं । ताँऽ
आविवासनमसासुवृक्तिभिर्महोऽआदित्याँऽअदितिंस्वस्तये ॥ ३ ॥ कोवःस्तोमंराधतियंजुजोषथविश्वेदेवासोमनुषो
यतिष्ठन । कोवोध्वरंतुविजाताऽअरंकरद्योनःपर्षदत्यंहःस्वस्तये ॥ येभ्योहोत्रांप्रथमामायेजेमनुःसमिद्धाग्निर्मनसास
प्तहोतृभिः । तऽआदित्याऽअभयंशर्मयच्छतसुगानःकर्तसुपथास्वस्तये ॥ यऽईशिरेभुवनस्यप्रचेतसोविश्वस्यस्थातुर्ज
गतश्चमंतवः । तेनःकृतादकृतादेनसस्पर्यद्यादेवासःपिपृतास्वस्तये ॥ भरेष्विंद्रंसुहवंहवामहेंहोमुचंसुकृतंदैव्यंजनं ।
अग्निंमित्रंवरुणंसातयेभगंद्यावापृथिवीमरुतःस्वस्तये ॥ सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं । दैवीं

(१०।५।३) परावतइतिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगयःप्लातोविश्वेदेवाःपंचदशीषोडश्योःपथ्यास्वस्तिर्जगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौस्वस्तिस्त्रिष्टुब्वा । (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः९दिवः१विश्वेदेवाः४पथ्यास्वस्ति२विश्वेदेवाः१एवं१७) । गयःप्लातइत्यत्रप्लातोगयोविश्वेदेवाइत्यपिक्वचित्प्रयुंजते) ।

नावंस्वरित्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्वस्तये ॥ ४ ॥ विश्वेयजत्राऽअधिवोचतोतयेत्रायध्वंनोदुरेवायाऽअभिह्रुतः ।
सत्ययावोदेवहूत्याहुवेमशृण्वतोदेवाऽअवसेस्वस्तये ॥ अपामीवामपविश्वामनाहुतिमपारातिंदुर्विदत्रामघायतः ।
आरेदेवाद्वेषोऽअस्मद्युयोतनोरुणःशर्मयच्छतास्वस्तये ॥ अरिष्टःसमर्तोविश्वऽएधतेप्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि ।
यमादित्यासोनयथासुनीतिभिरतिविश्वानिदुरितास्वस्तये ॥ यंदेवासोवथवाजसातौयंशूरसातामरुतोहितेधने । प्रा
तर्यावाणंरथमिंद्रसानसिमरिष्यंतमारुहेमास्वस्तये ॥ स्वस्तिनःपथ्यासुधन्वसुस्वस्त्य१प्सुवृजनेस्वर्वति । स्वस्तिनःपु
त्रकृथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन ॥ स्वस्तिरिद्धिप्रपथेश्रेष्ठारेक्णस्वत्यभियावाममेति । सानोऽअमासोऽअर
णेनिपातुस्वावेशाभवतुदेवगोपा ॥ एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वोविश्वऽआदित्याऽअदितेमनीषी । ईशानासोनरोऽअम
र्त्येनास्तावि जनोदिव्योगयेन ॥ ५ ॥ (१०।५।४) कथादेवानांकतमस्ययामनिसुमंतुनामशृण्वतांमनामहे । को
मृळातिकतमोनोमयस्करत्कतमऽऊतीऽअभ्यावर्वतति ॥ क्रतूयंतिक्रतवोहृत्सुधीतयोवेनंतिवेनाःपतयंत्यादिशः ।
नमर्डिताविद्यतेऽअन्यऽएभ्योदेवेषुमेऽअधिकामाऽअयंसत ॥ नरावाशंसंपूषणमगोह्यमग्निंदेवेद्धमभ्यर्चसेगिरा ।

(१०।५।४) कथादेवानामितिसप्तदशर्चस्यसूक्तस्यगयःप्लातोविश्वेदेवाजगतीद्वादशीषोडशीसप्तदश्यस्त्रिष्टुभः (भेदपक्षे—विश्वेदेवाः४ आदित्यार्यमणः१विश्वेदेवाः३नद्यः१विश्वेदेवाः४द्यावापृथिव्यौ१विश्वेदेवाः३एवं१७) ।

सूर्यामासाचंद्रमसायमंदिविवित्रितंवातमुषसमक्तुमश्विना ॥ कथाकविस्तुवीरवान्कयागिराबृहस्पतिर्वावृधतेसुवृक्ति
भिः । अजऽएकपात्सुहवेभिर्ऋक्वभिरहिःशृणोतुबुध्न्यो३हवीमनि ॥ दक्षस्यवादितेजन्मनिव्रतेराजानामित्रावरुणावि
वाससि । अतूर्तपंथाःपुरुरथोऽअर्यमासप्तहोताविषुरूपेषुजन्मसु ॥ ६ ॥ तेनोऽअर्वंतोहवनश्रुतोहवंविश्वेशृण्वंतुवा
जिनोमितद्रवः । सहस्रसामेधसाताविवत्मनामहोयेधनंसमिथेषुजभ्रिरे+ ॥ प्रवोवायुंरथयुजंपुरंधिंस्तोमैःकृणुध्वंस
ख्यायपूषणं । तेहिदेवस्यसवितुःसवीमनिक्रतुंसचंतेसचितःसचेतसः ॥ त्रिःसप्तसस्रानद्योमहीरपोवनस्पतीन्पर्वताँऽ
अग्निमूतये । कृशानुमस्तॄन्तिष्यंसधस्थऽआरुद्रंरुद्रेषुरुद्रियंहवामहे ॥ सरस्वतीसरयुःसिंधुरूर्मिभिर्महोमहीरवसायंतु
वक्षणीः । देवीरापोमातरःसूदयित्न्वोघृतवत्पयोमधुमन्नोऽअर्चत ॥ उतमाताबृहद्दिवाशृणोतुनस्त्वष्टादेवेभिर्जनि
भिःपितावचः । ऋभुक्षावाजोरथस्पतिर्भगोरण्वःशंसःशशमानस्यपातुनः ॥ ७ ॥ रण्वःसंदृष्टौपितुमाँऽइववक्षयोभद्रा
रुद्राणांमरुतामुपस्तुतिः । गोभिःष्यामयशसोजनेष्वासदादेवासऽइळयासचेमहि ॥ यांमेधियंमरुतऽइंद्रदेवाऽअद
दातवरुणमित्रयूयं । तांपीपयतपयसेवधेनुंकुविद्गिरोऽअधिरथेवहाथ ॥ कुविदंगप्रतियथाचिदस्यनःसजात्यस्यमरु
तोबुबोधथ । नाभायत्रप्रथमंसंनसामहेतत्रजामित्वमदितिर्दधातुनः ॥ तेहिद्यावापृथिवीमातरामहीदेवीदेवान्जन्म
नायज्ञियेऽइतः । उभेबिभृतऽउभयंभरीमभिःपुरूरेतांसिपितृभिश्चसिंचतः ॥ विषाहोत्राविश्वमश्नोतिवार्यंबृहस्पति
ररमतिःपनीयसी । ग्रावायत्रमधुषुदुच्यतेबृहदवीवशंतमतिभिर्मनीषिणः ॥ एवाकविस्तुवीरवाँऽऋतज्ञाद्रविणस्यु
र्द्रविणसश्चकानः । उक्थेभिरत्रमतिभिश्चविप्रोपीपयद्गयोदिव्यानिजन्म ॥ एवाप्लुतेःसूनुरवीवृधद्वोविश्वऽआदित्याऽ
अदितेमनीषी । ईशानासोनरोऽअमर्त्येनास्ताविजनोदिव्योगयेन ॥ ८ ॥ (१०।५।५) अग्निरिंद्रोवरुणोमित्रोऽअर्यमा
वायुःपूषासरस्वतीसजोषसः । आदित्याविष्णुर्मरुतःस्वर्बृहत्सोमोरुद्रोऽअदितिर्ब्रह्मणस्पतिः ॥ इंद्राग्नीवृत्रहत्येषुस
त्पतीमिथोहिन्वानातन्वा३समोकसा । अंतरिक्षंमह्यापप्रुरोजसासोमोघृतश्रीर्महिमानमीरयन् ॥ तेषांहिमह्नामहता
मनर्वणांस्तोमाँऽइयर्म्यृतज्ञाऽऋतावृधां । येऽअप्सवमर्णवंचित्रराधसस्तेनोरासंतांमहयेसुमित्र्याः+ ॥ स्वर्णरमंतरि
क्षाणिरोचनाद्यावाभूमीपृथिवींस्कंभुरोजसा । पृक्षाऽइवमहयंतःसुरातयोदेवाःस्तवंतेमनुषायसूरयः ॥ मित्रायशिक्ष
वरुणायदाशुषेयासम्राजामनसानप्रयुच्छतः । ययोर्धाममधर्मणारोचतेबृहद्ययोरुभेरोदसीनाधसीवृतौ ॥ ९ ॥ यागौ
र्वर्तनिंपर्येतिनिष्कृतंपयोदुहानाव्रतनीरवारतः । साप्रब्रुवाणावरुणायदाशुषेदेवेभ्योदाशद्धविषाविवस्वते ॥ दिवक्ष
सोऽअग्निजिह्वाऽऋतावृधऽऋतस्ययोनिंविमृशंतऽआसते । द्यांस्कभित्व्य१पऽआचक्रुरोजसायज्ञंजनित्वीतन्वी३नि

(१०।५।५) अग्निरिंद्रइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवासुक्रोवसुकर्णोविश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप् । (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः ४मित्रावरुणौ१ गौः१विश्वेदेवाः१द्यावापृथिव्यौ१विश्वेदेवाः३अश्विनौ१विश्वेदेवाः३एवं१५)।

मामृजुः ॥ परिक्षितापितरापूर्वजावरीऽऋतस्ययोनाक्षयतःसमोकसा । द्यावापृथिवीवरुणायसव्रतेघृतवत्पयोमहि
षायपिन्वतः ॥ पर्जन्यावातावृषभापुरीषिणेंद्रवायूवरुणोमित्रोऽअर्यमा । देवाँऽआदित्याँऽअदितिंहवामहेयेपार्थि
वासोदिव्यासोऽअप्सुये + ॥ त्वष्टारंवायुमृभवोयऽओहतेदैव्याहोताराऽउषसंस्वस्तये । बृहस्पतिंवृत्रखादंसुमेधस
मिंद्रियंसोमंधनसाऽउऽईमहे ॥ १० ॥ ब्रह्मगामश्वंजनयंतऽओषधीर्वनस्पतीन्पृथिवींपर्वताँऽअपः । सूर्यंदिविरोह
यंतःसुदानवऽआर्याव्रताविसृजंतोऽअधिक्षमि ॥ भुज्युमंहसःपिपृथोनिरश्विनाश्यावंपुत्रंवध्रिमत्याऽअजिन्वतं । क
मद्युवंविमदायोहथुर्युवंविष्णाप्वं१ विश्वकायावसृजथः ॥ पावीरवीतन्यतुरेकपादजोदिवोधर्तासिंधुरापःसमुद्रियः ।
विश्वेदेवासःश्रृणवन्वचांसिमेसरस्वतीसहधीभिःपुरंध्या ॥ विश्वेदेवाःसहधीभिःपुरंध्यामनोर्यजत्राऽअमृताऽऋत
ज्ञाः । रातिषाचोऽअभिषाचःस्वर्विदःस्व१ र्गिरोब्रह्मसूक्तंजुषेरत ॥ देवान्वसिष्ठोऽअमृतान्ववंदेयेविश्वाभुवनाभिप्र
तस्थुः । तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ ११ ॥ (१०।५।६) देवान्हुवेबृहच्छ्रवसःस्वस्तयेज्योति
ष्कृतोऽअध्वरस्यप्रचेतसः । येवावृधुःप्रतरंविश्ववेदसऽइंद्रज्येष्ठासोऽअमृताऽऋतावृधः ॥ इंद्रप्रसूतावरुणप्रशिष्टा
येसूर्यस्यज्योतिषोभागमानशुः । मरुद्गणेवृजनेमन्मधीमहिमाघोनेयज्ञंजनयंतसूरयः ॥ इंद्रोवसुभिःपरिपातुनोगय

(१०।५।६)देवान्हुवइतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवासुक्रोवसुकर्णोविश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप्(पक्षे-विश्वेदेवाः६अग्नीषोमौ१विश्वेदेवाः८एवं१५)।

मादित्यैर्नोऽअदितिःशर्मयच्छतु । रुद्रोरुद्रेभिर्देवोमृळयातिनस्त्वष्टानोग्नाभिःसुवितायजिन्वतु ॥ अदितिर्द्यावापृ
थिवीऽऋतंमहदिंद्राविष्णूमरुतःस्वर्बृहत् । देवाँऽआदित्याँऽअवसेहवामहेवसून्रुद्रान्त्सवितारंसुदंससं ॥ सरस्वान्धी
भिर्वरुणोधृतव्रतःपूषाविष्णुर्महिमावायुरश्विना । ब्रह्मकृतोऽअमृताविश्ववेदसःशर्मनोयंसन्त्रिवरूथमंहसः ॥ १२ ॥
वृषायज्ञोवृषणःसंतुयज्ञियावृषणोदेवावृषणोहविष्कृतः । वृषणाद्यावापृथिवीऽऋतावरीवृषापर्जन्योवृषणोवृषस्तुभः ॥
अग्नीषोमावृषणावाजसातयेपुरुप्रशस्तावृषणाऽउपब्रुवे । यावीजिरेवृषणोदेवयज्ययातानःशर्मत्रिवरूथंवियंसतः ॥
धृतव्रताःक्षत्रियायज्ञनिष्कृतोबृहद्दिवाऽअध्वराणामभिश्रियः । अग्निहोतारऽऋतसापोऽअद्रुहोपोऽअसृजन्ननुवृत्र
तूर्ये ॥ द्यावापृथिवीजनयन्नभिव्रतापऽओषधीर्वनिनानियज्ञिया । अंतरिक्षंस्व१ रापप्रुरूतयेवशंदेवासस्तन्वी३ निमा
मृजुः ॥ धर्तारोदिवऽऋभवःसुहस्तावातापर्जन्यामहिषस्यतन्यतोः । आपऽओषधीःप्रतिरंतुनोगिरोभगोरातिर्वाजि
नोयंतुमेहवं ॥ १३ ॥ समुद्रःसिंधूरजोऽअंतरिक्षमजऽएकपात्तनयित्नुरर्णवः । अहिर्बुध्न्यःश्रृणवद्वचांसिमेविश्वेदेवा
सऽउतसूरयोमम ॥ स्यामवोमनवोदेववीतयेप्रांचंनोयज्ञंप्रणयतसाधुया । आदित्यारुद्रावसवःसुदानवऽइमाब्रह्मश
स्यमानानिजिन्वत ॥ दैव्याहोताराप्रथमापुरोहितऽऋतस्यपंथामन्वेमिसाधुया । क्षेत्रस्यपतिंप्रतिवेशमीमहेविश्वान्देवाँ
ऽअमृताँऽअप्रयुच्छतः ॥ वसिष्ठासःपितृवद्वाचमक्रतदेवाँऽईळानाऽऋषिवत्स्वस्तये । प्रीताऽइवज्ञातयःकाममेत्या

स्मेदेवासोवधूनुतावसुं ॥ देवान्वसिष्ठोऽअमृतान्ववंदेयेविश्वाभुवनाभिप्रतस्थुः । तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपात
स्वस्तिभिःसदानः ॥ १४ ॥ (१०।५।७) इमांधियंसप्तशीर्ष्णींपितानऽऋतप्रजातांबृहतीमविंदत् । तुरीयंस्विज्ज
नयद्विश्वजन्योयास्यऽउक्थमिंद्रायशंसन् ॥ ऋतंशंसंतऽऋजुदीध्यानादिवस्पुत्रासोऽअसुरस्यवीराः । विप्रंपदमंगि
रसोदधानायज्ञस्यधामप्रथमंमनंत ॥ हंसैरिवसखिभिर्वावदद्भिरश्मन्मयानिनहनाव्यस्यन् । बृहस्पतिरभिकनिक्र
दद्गाऽउतप्रास्तौदुच्चविद्वाँऽअगायत् ॥ अवोद्वाभ्यांपरऽएकयागागुहातिष्ठंतीरनृतस्यसेतौ । बृहस्पतिस्तमसिज्यो
तिरिच्छन्नुदुस्राऽआकर्विहितिस्रऽआवः ॥ विभिद्यापुरंशयथेमपाचींनिस्त्रीणिसाकमुदधेरकृंतत् । बृहस्पतिरुषसंसू
र्यंगामर्कंविवेदस्तनयन्निवद्यौः+ ॥ इंद्रोवलंरक्षितारंदुघानांकरेणेवविचकर्तारवेण । स्वेदांजिभिराशिरमिच्छमानो
रोदयत्पणिमागाऽअमुष्णात् ॥ १५ ॥ सऽईंसत्येभिःसखिभिःशुचद्भिर्गोधायसंविधनसैरदर्दः । ब्रह्मणस्पतिर्वृषभि
र्वराहैर्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणंव्यानट् ॥ तेसत्येनमनसागोपतिंगाऽइयानासऽइषणयंतधीभिः । बृहस्पतिर्मिथोऽअवद्यपे
भिरुदुस्रियाऽअसृजतस्वयुग्भिः ॥ तंवर्धयंतोमतिभिःशिवाभिःसिंहमिवनानदतंसधस्थे । बृहस्पतिंवृषणंशूरसातौ
भरेभरेऽअनुमदेमजिष्णुं+ ॥ यदावाजमसनद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणिसद्म । बृहस्पतिंवृषणंवर्धयंतोनानासंतो

(१०।५।७) इमांधियमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोऽयास्योबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

बिभ्रतोज्योतिरासा+ ॥ सत्यामाशिषंकृणुतावयोधैकीरिंचिद्ध्यवथस्वेभिरेवैः । पश्चामृधोऽअपभवंतुविश्वास्तद्रोद
सीशृणुतंविश्वमिन्वे+ ॥ इंद्रोमह्नामहतोऽअर्णवस्यविमूर्धानमभिनदर्बुदस्य । अहन्नहिमरिणात्सप्तसिंधून्देवैर्द्यावा
पृथिवीप्रावतंनः ॥ १६ ॥ (१०।५।८) उदप्रुतोनवयोरक्षमाणावावदतोऽअभ्रियस्येवघोषाः । गिरिभ्रजोनोर्म
योमदंतोबृहस्पतिमभ्य१र्काऽअनावन् ॥ संगोभिरांगिरसोनक्षमाणोभगऽइवेदर्यमणंनिनाय । जनेमित्रोनदंपतीऽ
अनक्तिबृहस्पतेवाजयाशूँरिवाजौ+ ॥ साध्वर्याऽअतिथिनीरिषिराःस्पार्हाःसुवर्णाऽअनवद्यरूपाः । बृहस्पतिःपर्वते
भ्योवितूर्यानिर्गाऽऊपेयवमिवस्थिविभ्यः ॥ आप्रुषायन्मधुनऽऋतस्ययोनिमवक्षिपन्नर्कऽउल्कामिवद्योः । बृहस्प
तिरुद्धरन्नश्मनोगाभूम्याऽउद्नेववित्वचंबिभेद ॥ अपज्योतिषातमोऽअंतरिक्षादुद्नःशीपालमिववातऽआजत् । बृह
स्पतिरनुमृश्यावलस्याभ्रमिववातऽआचक्रऽआगाः+ ॥ यदावलस्यपीयतोजसुंभेद्बृहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः । दद्भि
र्नजिह्वापरिविष्टमाददाविर्निधीँरकृणोदुस्रियाणां ॥ १७ ॥ बृहस्पतिरमतहित्यदासांनामस्वरीणांसदनेगुहायत् ।
आंडेवभित्त्वाशकुनस्यगर्भमुदुस्रियाःपर्वतस्यत्मनाजत् ॥ अश्नापिनद्धंमधुपर्यपश्यन्मत्स्यंनदीनऽउदनिक्षियंतं । नि
ष्टज्जभारचमसंनवृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणाविकृत्य ॥ सोषामविंदत्सःस्व१ःसोऽअग्निंसोऽअर्केणविबबाधेतमांसि । बृह

(१०।५।८) उदप्रुतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोयास्योबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ।

स्पतिर्गोवपुषोवलस्यनिर्मज्जानंनपर्वणोजभार ॥ हिमेवपर्णामुषितावनानिबृहस्पतिनाकृपयद्वलोगाः । अनानुकृत्य
मपुनश्चकारयात्सूर्यामासामिथऽउच्चरातः ॥ अभिश्यावंनकृशनेभिरश्वंनक्षत्रेभिःपितरोद्यामपिंशन् । रात्र्यांतमोऽ
अदधुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिंविदद्गाः+ ॥ इदमकर्मनमोऽअभ्रियाययःपूर्वीरन्वानोनवीति । बृहस्पतिःसहि
गोभिःसोऽअश्वैःसवीरेभिःसनृभिर्नोवयोधात् ॥ १८ ॥ (१०।६।१) भद्राऽअग्नेर्वध्र्यश्वस्यसंदृशोवामीप्रणीतिः
सुरणाऽउपेतयः। यदींसुमित्राविशोऽअग्रऽइंधतेघृतेनाहुतोजरतेदविद्युतत् ॥ घृतमग्नेर्वध्र्यश्वस्यवर्धनंघृतमन्नंघृत
म्वस्यमेदनं । घृतेनाहुतऽउर्वियाविपप्रथेसूर्यऽइवरोचतेसर्पिरासुतिः ॥ यत्तेमनुर्यदनीकंसुमित्रःसमीधेऽअग्नेतदिदं
नवीयः । सरेवच्छोचसगिरोजुषस्वसवाजंदर्षिसऽइहश्रवोधाः ॥ यंत्वापूर्वमीळितोवध्र्यश्वःसमीधेऽअग्नेसऽइदंजुष
स्व । सनःस्तिपाऽउतभवातनूपादात्रंरक्षस्वयदिदंतेऽअस्मे+ ॥ भवाद्युम्नीवाध्र्यश्वोतगोपामात्वातारीदभिमातिर्जना
नां । शूरऽइवधृष्णुश्च्यवनःसुमित्रःप्रनुवोचंवाध्र्यश्वस्यनाम ॥ समज्र्यापर्वत्या३वसूनिदासावृत्राण्यार्याजिगेथ ।
शूरऽइवधृष्णुश्च्यवनोजनानांत्वमग्नेपृतनायूँरभिष्याः ॥ १९ ॥ दीर्घतंतुर्बृहदुक्षायमग्निःसहस्रस्तरीःशतनीथऽऋ
भ्वा । द्युमान्द्युमत्सुनृभिर्मृज्यमानःसुमित्रेषुदीदयोदेवयत्सु ॥ त्वेधेनुःसुदुघाजातवेदोसश्चतेवसमनासबर्धुक् । त्वं

षष्ठेनुवाकेषोडशसूक्तानि (१०।६।१) भद्राअग्नेरितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रोग्निस्त्रिष्टुबाद्येद्वेजगत्यौ ।

नृभिर्दक्षिणावद्भिरग्नेसुमित्रेभिरिध्यसेदेवयद्भिः ॥ देवाश्चित्तेऽअमृताजातवेदोमहिमानंवाध्र्यश्वप्रवोचन् । यत्संपृ
च्छंमानुषीर्विशऽआयन्त्वंनृभिरजयस्त्वावृधेभिः ॥ पितेवपुत्रमबिभरुपस्थेत्वामग्नेवध्र्यश्वःसपर्यन् । जुषाणोऽअस्य
समिधंयविष्ठोतपूर्वाँऽअवनोर्व्राधतश्चित् ॥ शश्वदग्निर्वध्र्यश्वस्यशत्रून्नृभिर्जिगायसुतसोमवद्भिः । समनंचिददहश्चि
त्रभानोवव्राधंतमभिनद्वृधश्चित् ॥ अयमग्निर्वध्र्यश्वस्यवृत्रहासनकात्प्रेद्धोनमसोपवाक्यः । सनोऽअजामीँरुतवावि
जामीनभितिष्ठशर्धतोवाध्र्यश्व ॥ २० ॥ (१०।६।२) इमांमेऽअग्नेसमिधंजुषस्वेळस्पदेप्रतिहर्याघृताचीं । वर्ष्मं
न्पृथिव्याःसुदिनत्वेऽअह्नामूर्ध्वोभवसुक्रतोदेवयज्या+ ॥ आदेवानामग्रयावेहयातुनराशंसोविश्वरूपेभिरश्वैः । ऋत
स्यपथानमसामियेधोदेवेभ्योदेवतमःसुषूदत् ॥ शश्वत्तममीळतेदूत्यायहविष्मंतोमनुष्यासोऽअग्निं । वर्हिष्ठैरश्वैःसु
वृतारथेनादेवान्वक्षिनिषदेहहोता ॥ विप्रथतांदेवजुष्टंतिरश्चादीर्घंद्राघ्मासुरभिभूत्वस्मे । अहेळतामनसादेवबर्हिरिं
द्रज्येष्ठाँऽउशतोयक्षिदेवान् ॥ दिवोवासानुस्पृशतावरीयःपृथिव्यावामात्रयाविश्रयध्वं । उशतीर्द्वारोमहिनामह
द्भिर्देवंरथंरथयुर्धारयध्वं ॥ २१ ॥ देवीदिवोदुहितरासुशिल्पेऽउषासानक्तासदतांनियोनौ । आवांदेवासऽउशती

(१०।६।२) इमांमइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवाध्र्यश्वःसुमित्रइध्मोनराशंसइळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौप्रचेतसौसरस्व
तीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयस्त्रिष्टुप् ।

उशंतऽउशैसीदंतुसुभगेऽउपस्थे ॥ ऊर्ध्वोग्रावाबृहदग्निःसमिद्धःप्रियाधामान्यदितेरुपस्थे । पुरोहितावृत्विजायज्ञेऽ
अस्मिन्विदुष्टराद्रविणमायजेथां ॥ तिस्रोदेवीर्बर्हिरिदंवरीयऽआसीदतचकृमावःस्योनं । मनुष्वद्यज्ञंसुधिताहवींषी
ळादेवीघृतपदीजुषंत ॥ देवत्वष्टर्यद्धचारुत्वमानड्यदंगिरसामभवःसचाभूः । सदेवानांपाथऽउपप्रविद्वानुशन्यक्षि
द्रविणोदःसुरत्नः ॥ वनस्पतेरशनयानियूयादेवानांपाथऽउपवक्षिविद्वान् । स्वदातिदेवःकृणवद्धवींष्यवतांद्यावापृ
थिवीहवंमे ॥ आग्नेवहवरुणमिष्टयेनऽइंद्रंदिवोमरुतोऽअंतरिक्षात् । सीदंतुबर्हिर्विश्वऽआयजत्राःस्वाहादेवाऽअमृ
तामादयंतां ॥ २२ ॥ (१०।६।३) बृहस्पतेप्रथमंवाचोऽअग्रंयत्प्रैरतनामधेयंदधानाः । यदेषांश्रेष्ठंयदरिप्रमासी
त्प्रेणातदेषांनिहितंगुहाविः⁺ ॥ सक्तुमिवतितउनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचमक्रत । अत्रासखायःसख्यानिजान
तेभद्रैषांलक्ष्मीर्निहिताधिवाचि⁺ ॥ यज्ञेनवाचःपदवीयमायन्तामन्वविंदन्नृषिषुप्रविष्टां । तामाभृत्याव्यदधुःपुरुत्रा
तांसप्तरेभाऽअभिसंनवंते ॥ उतत्वःपश्यन्नददर्शवाचमुतत्वःशृण्वन्नशृणोत्येनां । उतोत्वस्मैतन्वं१विसस्रेजायेवपत्य
ऽउशतीसुवासाः ॥ उतत्वंसख्येस्थिरपीतमाहुर्नैनंहिन्वंत्यपिवाजिनेषु । अधेन्वाचरतिमाययैषवाचंशुश्रुवाँऽअफ
लामपुष्पां⁺ ॥ २३ ॥ यस्तित्याजसचिविदंसखायंनतस्यवाच्यपिभागोऽअस्ति । यदींशृणोत्यलकंशृणोतिनहिप्रवेद

(१०।६।३) बृहस्पतइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोबृहस्पतिर्ज्ञानंत्रिष्टुप्नवमीजगती ।

सुकृतस्यपंथां ॥ अक्षण्वंतःकर्णवंतःसखायोमनोजवेष्वसमाबभूवुः । आदघ्नासऽउपकक्षासऽउत्वेह्रदाऽइवस्नात्वाऽ
उत्वेददृश्रे ॥ हृदातष्टेषुमनसोजवेषुयद्ब्राह्मणाःसंयजंतेसखायः । अत्राहत्वंविजहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणोविचरंत्युत्वे ॥
इमेयेनार्वाङ्नपरश्चरंतिनब्राह्मणासोनसुतेकरासः । तऽएतेवाचमभिपद्यपापयासिरीस्तंत्रंतन्वतेऽअप्रजज्ञयः ॥ सर्वेनं
दंतियशसागतेनसभासाहेनसख्यासखायः । किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्ह्येषामरंहितोभवतिवाजिनाय ॥ ऋचांत्वःपोष
मास्तेपुपुष्वान्गायत्रंत्वोगायतिशक्वरीषु । ब्रह्मात्वोवदतिजातविद्यांयज्ञस्यमात्रांविमिमीतऽउत्वः ॥ २४ ॥ ॥ इत्य
ष्टमाष्टकेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अष्टपंचाशाध्यायेवर्गाः २४ सूक्तानि १० ऋचः १३३ ॥ त्यागः ॥ विश्वेभ्योदेवेभ्य.७ [भे. प. अंगिरोभ्य.६ विश्वेभ्योदेवेभ्य.१]
सावर्णय.४ विश्वेभ्योदेवेभ्य.१४ [भे. प. विश्वेभ्योदे.९ दिवे. विश्वेभ्योदेवेभ्य.४] पथ्यायैस्वस्तय.२ विश्वेभ्योदे.४७ [भे. प. विश्वेभ्योदे.४
अदित्यर्यमभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ नदीभ्य. विश्वेभ्योदे.४ द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.७ मित्रावरुणाभ्या. गवइ. विश्वेभ्योदेवेभ्य.
द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ अश्विभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.९ अग्नीषोमाभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.८] बृहस्पतय.२४ अग्नय.१२ समि-
द्धायाग्नय. नराशंसाये. इळाये. बर्हिषइ. देवीभ्योद्वार्भ्यइ. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्रइ.
वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. ज्ञानाये.११ ॥ इत्यष्टमेद्वितीयः ॥

देवानांनवलौक्योवाबृहस्पतिर्दाक्षायण्यदितिर्वादैवमानुष्टुभंजनिष्ठाएकादशगौरिवीतिर्वसूनांषट्प्रसुनवासिंधुक्षित्प्रैयमेधोनदीस्तुतिर्जागतंत्वावोष्टौसर्पएरावतोजरत्कर्णोग्राव्णोस्तौदभ्रप्रुषःस्यूमरश्मिर्भार्गवोमारुतंतुपंचमीजगतीविप्रासोद्वितीयापंचम्याद्याश्चतिस्रोजगत्योपश्यंसप्तसौचीकोग्निर्वैश्वानरोवासप्तिर्वावाजंभरऽआग्नेयंत्वंग्निःसप्तिंयइमाविश्वाविश्वकर्माभौवनोवैश्वकर्माणंतुद्वितीयाविराड्रूपाचक्षुषोयस्तेमन्योमन्युस्तापसोमान्यवंत्वाद्याजगतीत्वयामन्योचतुर्जगत्यंतंसत्येनसप्तचत्वारिंशत्सावित्रीसूर्यात्मदैवतमानुष्टुभंपंचभिःसोममस्तौत्पराभिःस्वविवाहंसप्तदश्यादेवान्परयासोमार्कौपरयाचंद्रमसंपरानृणांविवाहमंत्राआशीःप्रायाःपरादेहीतिद्वेवधूवासःसंस्पर्शानिंदार्थंपरायक्ष्मनाशिनीदंपत्योर्नवोनवस्तिस्रोनृक्षरागृभ्णामीतिद्वेद्वेयदश्विनापूषाघोरचक्षुरितित्रिष्टुभंस्तृष्टमुरोबृहतीपूर्वापरमिहप्रियमानःप्रजांजगत्यः ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ (१०।६।४) दे॒वानां॒नुव॒यंजाना॒प्रवो॑चामविप॒न्यया॑ । उ॒क्थेषु॑श॒स्यमा॑नेषु॒यःपश्या॒दुत्त॑रेयु॒गे+ ॥ ब्रह्म॑ण॒स्पति॑रे॒तासंक॒र्मार॑ऽइवाधमत् । दे॒वानां॑पू॒र्व्येयु॒गेस॑तः॒सद॑जायत ॥ दे॒वानां॑यु॒गेप्र॑थ॒मेस॑तः॒सद॑जायत । तदाशा॒ऽअन्व॑जायंत॒तदु॑त्ता॒नप॑द॒स्परि॑ ॥ भूर्ज॑ज्ञऽउ॒त्तान॑पदोभु॒वऽआशा॑ऽअजायंत । अदि॑ते॒र्दक्षो॑ऽअजायत॒दक्षा॒द्वदि॑तिः॒परि॑ ॥ अदि॑ति॒र्ह्यज॑निष्ट॒दक्ष॒यादु॑हि॒तातव॑ । तांदे॒वाऽअन्व॑जायंतभ॒द्राऽअ॒मृत॑बंधवः ॥ १ ॥ यद्दे॑वाऽअ॒दःस॑लि॒लेसुसं॑रब्धा॒ऽअति॑ष्ठत । अत्रा॑वो॒नृत्य॑तामिवती॒व्रोरे॒णुरपा॑यत ॥ यद्दे॑वा॒यत॑योयथा॒भुव॑ना॒न्यपि॑न्वत । अत्रा॑समु॒द्रऽआगू॒ळ्हमासूर्य॑मजभर्तन ॥ अ॒ष्टौपु॒त्रासो॒ऽअदि॑ते॒र्येजा॒तास्त॒न्व१॒॑स्परि॑ । दे॒वाँऽउप॒प्रैत्स॒प्तभिः॒परा॑मार्ता॒ंडमा॑स्यत् ॥ स॒प्तभिः॑पु॒त्रैरदि॑ति॒रुप॒प्रैत्पू॒र्व्यंयु॒गं । प्र॒जायै॑मृ॒त्यवे॑त्व॒त्पुन॑र्मार्ता॒ंडमाभ॑रत् ॥ २ ॥ (१०।६।५) जनि॑ष्ठाऽउ॒ग्रःसह॑सेतु॒राय॑मं॒द्रऽओजि॑ष्ठोबहु॒लाभि॑मानः । अव॑र्ध॒न्निंद्रं॑म॒रुत॑श्चि॒दत्र॑मा॒तायद्वी॒रंद॒धन॒द्धनि॑ष्ठा ॥ द्रु॒होनिष॑त्तापृश॒नीचि॑दे॒वैःपु॒रूशंसे॑नवावृधु॒ष्टऽइंद्रं॑ । अ॒भीवृ॑तेव॒ताम॑हाप॒देन॑ध्वा॒न्तात्प्र॑पि॒त्वादुद॑रन्त॒गर्भाः॑ ॥ ऋ॒ष्वाते॒पादा॒प्रयज्जिगा॒स्यव॑र्ध॒न्वाजा॑ऽउ॒तयेचि॒दत्र॑ । त्वमिं॑द्रसालावृ॒कान्स॒हस्र॑मा॒सन्द॑धिषेऽअ॒श्विनाव॑वृत्याः ॥ स॒म॒नातूर्णि॒रुप॑यासिय॒ज्ञमानास॑त्यास॒ख्याय॑वक्षि । व॒साव्या॑मिंद्रधारयःस॒हस्रा॒श्विना॑शूरददतु॒र्मघा॑नि ॥ मन्द॑मानऽऋ॒तादधि॑प्र॒जायै॒सखि॑भि॒रिंद्र॑ऽइषि॒रेभि॒रर्थं॑ । आभि॒र्हिमा॒याऽउप॒दस्यु॒मागा॒न्मिहः॒प्रत॒म्राऽअं॑वप॒त्तमां॑सि ॥ ३ ॥ सना॑मानाचिद्ध्वसयो॒न्य॑स्मा॒ऽअवा॑ह॒न्निंद्र॑ऽउ॒षसो॒यथानः॑ । ऋ॒ष्वैर॑गच्छः॒सखि॑भि॒र्निका॑मैःसा॒कंप्र॑ति॒ष्ठाहृद्या॑जघंथ ॥ त्वंज॑घंथ॒नमु॑चिंमख॒स्युंदासं॑कृण्वा॒नऽऋष॑ये॒विमा॑यं । त्वंच॑कर्थ॒मन॑वेस्यो॒नान्प॒थोदे॑व॒त्रान्ज॑सेव॒याना॑न् ॥ त्वमे॒तानि॑पप्रि॒षेविनामेशा॑नऽइंद्रदधिषे॒

(१०।६।४) देवानामितिनवर्चस्यसूक्तस्यलौक्योबृहस्पतिर्देवाअनुष्टुप् ।(आंगिरसोवाबृहस्पतिऋषिर्दाक्षायण्यदितिर्वाऋषिका) ।

(१०।६।५) जनिष्ठाइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यशाक्त्योगौरिवीतिरिंद्रस्त्रिष्टुप् ।

गभस्तौ । अनुत्वादेवाःशवसामदंत्युपरिबुध्नान्वनिनश्चकर्थ ॥ चक्रंयदस्याप्स्वानिषत्तमुतोतदस्मैमध्विच्चच्छद्यात् । पृथिव्यामतिंषितंयदूधःपयोगोष्वदधाऽओषधीषु ॥ अश्वादियायेतियद्वदंत्योजसोजातमुतमन्यऽएनं । मन्योरियायहर्म्येषुतस्थौयतःप्रजज्ञऽइंद्रोऽअस्यवेद ॥ वयःसुपर्णाऽउपसेदुरिंद्रंप्रियमेधाऽऋषयोनाधमानाः । अपध्वांतमूर्णुहिपूर्धिचक्षुर्मुमुग्ध्य१स्मान्निधयेवबद्धान्+ ॥ ४ ॥ (१०।६।६) वसूनांवाचर्कृषऽइयंक्षन्धियावायज्ञैर्वारोदस्योः । अर्वंतोवायेरयिमंतःसातौवनुंवायेसुश्रुणंसुश्रुतोधुः+ ॥ हवऽएषामसुरोनक्षतद्यांश्रवस्यतामनसानिंसतक्षां । चक्षाणायत्रसुवितायदेवाद्यौर्नवारेभिःकृणवंतस्वैः+ ॥ इयमेषाममृतानांगीःसर्वतातायेकृपणंतरत्नं । धियंचयज्ञंचसाधंतस्तेनोधांतुवसव्यं१मसामि ॥ आतत्तऽइंद्रायवःपनंताभियऽऊर्वंगोमंतंतितृत्सान् । सकृत्स्वं१येपुरुपुत्रांमहींसहस्रधारांबृहतींदुदुक्षन् ॥ शचीवऽइंद्रमवसेकृणुध्वमनानतंदमयंतंपृतन्यून् । ऋभुक्षणंमघवानंसुवृक्तिंभर्तायोवज्रंनर्यंपुरुक्षुः+ ॥ यद्वावानंपुरुतमंपुराषाळावृत्रहेंद्रोनामान्यप्राः । अचेतिप्रासहस्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसिकर्तवेकरत्तत्+ ॥५॥ (१०।६।७) प्रसुवऽआपोमहिमानमुत्तमंकारुर्वोचातिसदनेविवस्वतः । प्रसप्तसप्तत्रेधाहिचक्रमुःप्रसृत्वरीणामतिसिंधुरोजसा ॥ प्रतेरदद्वरुणोयातवेपथःसिंधोयद्वाजाँऽअभ्यद्रवस्त्वं । भूम्याऽअधिप्रवतायासिसानुनायदेषामग्रंजगतामिर

(१०।६।६) वसूनामितिषडृचस्यसूक्तस्यशाक्तयोगौरिवीतिरिंद्रस्त्रिष्टुप् ।(१०।६।७)प्रसुवइतिनवर्चस्यसूक्तस्यप्रैयमेधःसिंधुक्षिन्नद्योजगती ।

ज्यसि ॥ दिविस्वनोयततेभूम्योपर्यनंतंशुष्ममुदियर्तिभानुना । अभ्रादिवप्रस्तनयंतिवृष्टयःसिंधुर्यदेतिवृषभोनरोरुवत् ॥ अभित्वासिंधोशिशुमिन्नमातरोवाश्राऽअर्षंतिपयसेवधेनवः । राजेवयुध्वानयसित्वमित्सिचौयदासामग्रंप्रवतामिनक्षसि ॥ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या । असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ ६ ॥ (परिशिष्टं ॥ सितासितेसरितेयत्रसंगथेतत्राप्लुतासोदिवमुत्पतंति । येवैतन्वं१विसृजंतिधीरास्तेजनासोऽअमृतत्वंभजंते ॥ १ ॥) तृष्टामयाप्रथमंयातवेसजूःसुसर्त्वारसयाश्वेत्यात्या । त्वंसिंधोकुभयागोमतींक्रुमुंमेहत्वासरथंयाभिरीयसे ॥ ऋजीत्येनीरुशतीमहित्वापरिज्रयांसिभरतेरजांसि । अदब्धासिंधुरपसामपस्तमाश्वानचित्रावपुषीवदर्शता+ ॥ स्वश्वासिंधुःसुरथासुवासाहिरण्ययीसुकृतावाजिनीवती । ऊर्णावतीयुवतिःसीलमावत्युताधिवस्तेसुभगामधुवृधं ॥ सुखंरथंयुयुजेसिंधुरश्विनंतेनवाजंसनिषदस्मिन्नाजौ । महान्ह्यस्यमहिमापनस्यतेदब्धस्यस्वयशसोविरप्शिनः ॥ ७ ॥ (१०।६।८) आवऽऋंजसऽऊर्जांव्युष्टिष्विंद्रंमरुतोरोदसीऽअनक्तन । उभेयथानोऽअहनीसचाभुवासदःसदोवरिवस्यातऽउद्भिदा ॥ तदुश्रेष्ठंसवनंसुनोतनात्योनहस्तयतोऽअद्रिःसोतरि । विदद्ध्य१र्योऽअभिभूतिपौंस्यंमहोरायेचित्तरुतेयदर्वतः ॥ तदिद्ध्यस्यसवनंविवेरपोयथापुरामनवेगातुमश्रेत् । गोऽअर्णसित्वाष्ट्रेऽअ

(१०।६।८) आवऋंजसइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यैरावतोजरत्कर्णःसर्पोग्रावाणोजगती ।

श्वनिर्णिजिप्रेमध्वरेष्वध्वराँऽअशिश्रयुः ॥ अपहतरक्षसोभंगुरावतःस्कभायतनिर्ऋतिंसेधतामतिं । आनोरयिंसर्ववी
रंसुनोतनदेवाव्यंभरतश्लोकमद्रयः ॥ दिवश्चिदावोमवत्तरेभ्योविभ्वनाचिदाश्वपस्तरेभ्यः । वायोश्चिदासोमरभस्त
रेभ्योग्नेश्चिदर्चपितुकृत्तरेभ्यः ॥ ८ ॥ भुरंतुनोयशसःसोत्वंधसोग्रावाणोवाचादिवितादिवित्मता । नरोयत्रदुहतेका
म्यंमध्वाघोषयंतोऽअभितोमिथस्तुरः ॥ सुन्वंतिसोमंरथिरासोऽअद्रयोनिरस्यरसंगविषोदुहंतिते । दुहंत्यूधरुपसेच
नायकंनरोहव्यानमर्जयंतऽआसभिः ॥ एतेनरःस्वपसोऽअभूतनयऽइंद्रायसुनुथसोममद्रयः । वामंवामंवोदिव्या
यधाम्नेवसुवसुवःपार्थिवायसुन्वते+ ॥ ९ ॥ (१०।६।९) अभ्रप्रुषोनवाचाप्रुषावसुहविष्मंतोनयज्ञाविजानुषः । सुमारु
तंनब्रह्माणमर्हसेगणमस्तोष्येषांनशोभसे ॥ श्रियेमर्यासोऽअंजीँऽरकृण्वतसुमारुतंनपूर्वीरतिक्षपः । दिवस्पुत्रासऽ
एतानयेतिरऽआदित्यासस्तेऽअक्रानवावृधुः ॥ प्रयेदिवःपृथिव्यानबर्हणात्मनारिरिच्रेऽअभ्रान्नसूर्यः । पाजस्वंतो
नवीराःपनस्यवोरिशादसोनमर्याऽअभिद्यवः ॥ युष्माकंबुध्नेऽअपांनयामनिविथुर्यतिनमहीश्रथर्यति । विश्वप्सुर्यज्ञो
ऽअर्वागयंसुवःप्रयस्वंतोनसत्राचऽआगत ॥ यूयंधूर्षुप्रयुजोनरश्मिभिर्ज्योतिष्मंतोनभासाव्युष्टिषु । श्येनासोनस्वय
शसोरिशादसःप्रवासोनप्रसितासःपरिप्रुषः ॥ १० ॥ प्रयद्वहध्वेमरुतःपराकाद्यूयंमहःसंवरणस्यवस्वः । विदानासो

(१०।६।९) अभ्रप्रुषइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःस्यूमरश्मिर्मरुतस्त्रिष्टुप्पंचमीजगती ।

वसवोराध्यस्याराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोत ॥ यऽउदृचियज्ञेऽअध्वरेष्ठामरुद्भ्योनमानुषोददाशत् । रेवत्सवयोदधतेसुवीरंस
देवानामपिगोपीथेऽअस्तु ॥ तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऊमाऽआदित्येननाम्नाशंभविष्ठाः । तेनोवंतुरथतूर्मनीषांमहश्चयाम
न्नध्वरेचकानाः+ ॥ ११ ॥ (१०।६।१०) विप्रासोनमन्मभिःस्वाध्योदेवाव्यो३नयज्ञैःस्वप्नसः । राजानोनचित्राः
सुसंदृशःक्षितीनांनमर्याऽअरेपसः ॥ अग्निर्नयेभ्राजसारुक्मवक्षसोवातासोनस्वयुजःसद्यऽऊतयः । प्रज्ञातारोनज्ये
ष्ठाःसुनीतयःसुशर्माणोनसोमाऽऋतंयते+ ॥ वातासोनयेधुनयोजिगत्नवोग्नीनांनजिह्वाविरोकिणः । वर्मण्वंतोनयो
धाःशिमीवंतःपितृणांनशंसाःसुरातयः ॥ रथानांनये१राःसनाभयोजिगीवांसोनशूराऽअभिद्यवः । वरेयवोनमर्याघृ
तप्रुषोभिस्वर्तारोऽअर्कंनसुष्टुभः ॥ अश्वासोनयेज्येष्ठासऽआशवोदिधिषवोनरथ्यःसुदानवः । आपोननिम्नैरुदभिर्जि
गत्नवोविश्वरूपाऽअंगिरसोऽनसामभिः ॥ १२ ॥ ग्रावाणोनसूरयःसिंधुमातरऽआदर्दिरासोऽअद्रयोनविश्वहा ।
शिशूलानक्रीळयःसुमातरोमहाग्रामोनयामन्नुतत्विषा+ ॥ उषसांनकेतवोध्वरश्रियःशुभंयवोनांजिभिर्व्यश्वितन् ।
सिंधवोनययियोभ्राजदृष्टयःपरावतोनयोजनानिममिरे ॥ सुभागान्नोदेवाःकृणुतासुरत्नानस्मान्स्तोतॄन्मरुतोवावृधा

(१०।६।१०) विप्रासइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवःस्यूमरश्मिर्मरुतस्त्रिष्टुप्द्वितीयापंचम्याद्याश्चतस्रश्चजगत्यः ।

नाः । अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातसनाद्ध्रुवोरत्नधेयानिसंति ॥ १३ ॥ (१०।६।११) अपश्यमस्यमहतोमहित्वम
मर्त्यस्यमर्त्यासुविक्षु । नानाहनूविभृतेसंभरेतेऽअसिन्वतीबप्सतीभूर्यत्तः ॥ गुहाशिरोनिहितमृधगक्षीऽअसिन्वन्न
त्तिजिह्वयावनानि । अत्राण्यस्मैपड्भिःसंभरंत्युत्तानहस्तानमसाधिविक्षु+ ॥ प्रमातुःप्रतरंगुह्यमिच्छन्कुमारोनवीरुधः
सर्पदुर्वीः । ससंनपक्वमविदच्छुचंतंरिरिह्वांसंरिपऽउपस्थेऽअंतः+ ॥ तद्वामृतंरोदसीप्रब्रवीमिजायमानोमातरागर्भो
ऽअत्ति । नाहंदेवस्यमर्त्यश्चिकेताग्निरंगविचेताःसप्रचेताः ॥ योऽअस्माऽअन्नंतृष्वा३दधात्याज्यैर्घृतैर्जुहोतिपुष्यति ।
तस्मैसहस्रमक्षभिर्विचक्षेग्नेविश्वतःप्रत्यङ्ङसित्वं+ ॥ किंदेवेषुत्यजऽएनश्चकर्थाग्नेपृच्छामिनुत्वामविद्वान् । अक्रीळन्क्री
ळन्हरिरत्तवेदन्विपर्वशश्चकर्तगामिवासिः+ ॥ विषूचोऽअश्वान्युयुजेवनेजाऽऋजीतिभीरशनाभिर्गृभीतान् । चक्ष
देमित्रोवसुभिःसुजातःसमानृधेपर्वभिर्वावृधानः+ ॥ १४ ॥ (१०।६।१२) अग्निःसप्तिंवाजंभरंददात्यग्निर्वीरंश्रु
त्यंकर्मनिःष्ठां । अग्नीरोदसीविचरत्समन्जन्नग्निर्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं ॥ अग्नेरप्नसःसमिदस्तुभद्राग्निर्महीरोदसीऽआवि
वेश । अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणिदयतेपुरूणि ॥ अग्निर्हत्यंजरतःकर्णमावाग्निरद्भ्योनिरदहज्जरूथं । अग्निरत्रिं

(१०।६।११) अपश्यमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौचीकोग्निरग्निस्त्रिष्टुप् (वैश्वानरोग्निर्वाजंभरःसप्तिरितीमावृषीपाक्षिकौ) । (१०।६।१२)
अग्निःसप्तिमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसौचीकोग्निरग्निस्त्रिष्टुप् (वैश्वानरोग्निर्वाजंभरःसप्तिरितीमावृषीपाक्षिकौ) ।

घर्मऽउरुष्यदंतरग्निर्नृमेधंप्रजयासृजत्सं+ ॥ अग्निर्दाद्द्रविणंवीरपेशाऽअग्निर्ऋषिंयःसहस्रासनोति । अग्निर्दिविहव्यमा
ततानाग्नेर्धामानिविभृतापुरुत्रा+ ॥ अग्निमुक्थैर्ऋषयोविह्वयंतेग्निंनरोयामनिबाधितासः । अग्निंवयोऽअंतरिक्षेपतं
तोग्निःसहस्रापरियातिगोनां ॥ अग्निंविशऽईळतेमानुषीर्याऽअग्निंमनुषोनहुषोविजाताः । अग्निर्गांधर्वींपथ्यामृतस्याग्ने
र्गव्यूतिर्घृतऽआनिषत्ता ॥ अग्नयेब्रह्मऽऋभवस्ततक्षुरग्निंमहामवोचामासुवृक्तिं । अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रवि
णमायजस्व ॥ १५ ॥ (१०।६।१३) यऽइमाविश्वाभुवनानिजुह्वदृषिर्होतान्यसीदत्पितानः । सऽआशिषाद्रविण
मिच्छमानःप्रथमच्छदवराँऽआविवेश ॥ किंस्विदासीदधिष्ठानमारंभणंकतमत्स्वित्कथासीत् । यतोभूमिंजनयन्वि
श्वकर्माविद्यामौर्णोन्महिनाविश्वचक्षाः ॥ विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् । संबाहुभ्यांध
मतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवएकः ॥ किंस्विद्वनंकऽउसवृक्षऽआसयतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः । मनीषिणोमन
सापृच्छतेदुतद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन् ॥ यातेधामानिपरमाणियावमायामध्यमाविश्वकर्मन्नुतेमा । शिक्षासखि
भ्योहविषिस्वधावःस्वयंयजस्वतन्वंवृधानः+ ॥ विश्वकर्मन्हविषावावृधानःस्वयंयजस्वपृथिवीमुतद्यां । मुह्यंत्वन्येऽ
अभितोजनासऽइहास्माकंमघवासूरिरस्तु ॥ वाचस्पतिंविश्वकर्माणमूतयेमनोजुवंवाजेऽअद्याहुवेम । सनोविश्वानि

(१०।६।१३) यइमाविश्वेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभौवनोविश्वकर्माविश्वकर्मात्रिष्टुप्द्वितीयाविराड्रूपा ।

हवनानिजोषद्विश्वशंभूरवसेसाधुकर्मा ॥ १६ ॥ (१०।६।१४) चक्षुषःपितामनसाहिधीरोघृतमेनेऽअजनन्नम्नमाने । यदेदंताऽअददृहंतपूर्वऽआदिद्द्यावापृथिवीऽअप्रथेतां ॥ विश्वकर्माविमनाऽआद्विहायाधाताविधातापरमोतसंदृक् । तेषामिष्टानिसमिषामदंतियत्रासप्तऽऋषीन्परऽएकमाहुः+ ॥ योनःपिताजनितायोविधाताधामानिवेदभुवनानिविश्वा । योदेवानांनामधाऽएकऽएवतंसंप्रश्नंभुवनायंत्यन्या+ ॥ तऽआयजंतद्रविणंसमस्माऽऋषयःपूर्वेजरितारोनभूना । असूर्तेसूर्तेरजसिनिषत्तेयेभूतानिसमकृण्वन्निमानि ॥ परोदिवापरऽएनापृथिव्यापरोदेवेभिरसुरैर्यदस्ति । कंस्विद्गर्भंप्रथमंदध्रऽआपोयत्रदेवाःसमपश्यंतविश्वे ॥ तमिद्गर्भंप्रथमंदध्रऽआपोयत्रदेवाःसमगच्छंतविश्वे । अजस्यनाभावध्येकमर्पितंयस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुः+ ॥ नतंविदाथयऽइमाजजानान्यद्युष्माकमंतरंबभूव । नीहारेणप्रावृताजल्प्याचासुतृपऽउक्थशासश्चरंति ॥ १७ ॥ (१०।६।१५) यस्तेमन्योविधद्वज्रसायकसहऽओजःपुष्यतिविश्वमानुषक् । साह्यामदासमार्यंत्वयायुजासहस्कृतेनसहसासहस्वता ॥ मन्युरिंद्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होतावरुणोजातवेदाः । मन्युंविशऽईळतेमानुषीर्याःपाहिनोमन्योतपसासजोषाः ॥ अभीहिमन्योतवसस्तवीयान्तपसायुजाविजहिशत्रून् । अमित्रहावृत्रहादस्युहाचविश्वावसून्याभरात्वंनः ॥ त्वंहिमन्योऽअभिभूत्योजाःस्वयंभूर्भामोऽअभिमातिषाहः । विश्वचर्षणिःसहुरिःसहावानस्मास्वोजःपृतनासुधेहि ॥ अभागःसन्नपपरेतोऽअस्मितवक्रत्वातविषस्यप्रचेतः । तंत्वामन्योऽअक्रतुर्जिहीळाहंस्वातनूर्बलदेयायमेहि ॥ अयंतेऽअस्म्युपमेह्यर्वाङ्प्रतीचीनःसहुरेविश्वधायः । मन्योवज्रिन्नभिमामाववृत्स्वहनावदस्यूँरुतबोध्यापेः+ ॥ अभिप्रेहिदक्षिणतोभवामेधावृत्राणिजंघनावभूरि । जुहोमितेधरुणंमध्वोऽअग्रमुभाऽउपांशुप्रथमापिबाव ॥ १८ ॥ (१०।६।१६) त्वयामन्योसरथमारुजंतोहर्षमाणासोधृषितामरुत्वः । तिग्मेषवऽआयुधासंशिशानाऽअभिप्रयन्तुनरोऽअग्निरूपाः ॥ अग्निरिवमन्योत्विषितःसहस्वसेनानीर्नःसहुरेहूतऽएधि । हत्वायशत्रून्विभजस्ववेदऽओजोमिमानोविमृधोनुदस्व ॥ सहस्वमन्योऽअभिमातिमस्मेरुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहिशत्रून् । उग्रंतेपाजोनन्वारुरुध्रेवशीवशंनयसऽएकजत्वं+ ॥ एकोबहूनामसिमन्यवीळितोविशंविशंयुधयेसंशिशाधि । अकृत्तरुक्त्वयायुजावयंद्युमन्तंघोषंविजयायकृण्महे ॥ विजेषकृदिंद्रऽइवानवब्रवो३स्माकंमन्योऽअधिपाभवेह । प्रियंतेनामसहुरेगृणीमसिविद्मातमुत्संयतऽआबभूथ ॥ आभूत्यासहजावज्रसायकसहोबिभर्ष्यभिभूतऽउत्तरं । क्रत्वानोमन्योसहमेद्येधिमहाधनस्यपुरुहूतसंसृजि ॥ संसृष्टंधनमुभयंसमाकृतमस्मभ्यंदत्तांवरुणश्चमन्युः । भि

(१०।६।१४) चक्षुषइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभौवनोविश्वकर्माविश्वकर्मात्रिष्टुप् । (१०।६।१५) यस्तेमन्यवितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्मन्युस्त्रिष्टुबाद्याजगती ।

(१०।६।१६) त्वयामन्यवितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यतापसोमन्युर्मन्युर्जगतीआद्यास्तिस्रस्त्रिष्टुभः ।

यंदधानाहृदयेषुशत्रवःपराजितासोऽअपनिलयंतां ॥ १९ ॥ (१०।७।१) सत्येनोत्तभिताभूमिःसूर्येणोत्तभिताद्यौः।
ऋतेनादित्यास्तिष्ठंतिदिविसोमोऽअधिश्रितः ॥ सोमेनादित्याबलिनःसोमेनपृथिवीमही । अथोनक्षत्राणामेषामुपस्थे
सोमऽआहितः ॥ सोमंमन्यतेपपिवान्यत्संपिंषंत्योषधिं । सोमंयंब्रह्माणोविदुर्नतस्याश्नातिकश्चन+ ॥ आच्छद्विधा
नैर्गुपितोबार्हतैःसोमरक्षितः । ग्राव्णामिच्छृण्वन्तिष्ठसिनतेऽअश्नातिपार्थिवः ॥ यत्त्वादेवप्रपिबंतितत‌ऽआप्यायसे
पुनः । वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासऽआकृतिः ॥ २० ॥ रैभ्यासीदनुदेयीनाराशंसीन्योचनी । सूर्यायाभद्रमि
द्वासोगाथयैतिपरिष्कृतं ॥ चित्तिराऽउपबर्हणंचक्षुराऽअभ्यंजनं । द्यौर्भूमिःकोशऽआसीद्यदयात्सूर्यापतिं ॥ स्तोमा
ऽआसन्प्रतिधयःकुरीरंछंदऽओपशः । सूर्यायाऽअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः+ ॥ सोमोवधूयुरभवदश्विनास्तामुभा
वरा । सूर्यांयत्पत्येशंसंतीमनसासविताददात् ॥ मनोऽअस्याऽअनऽआसीद्द्यौरासीदुतछदिः । शुक्रावनड्वाहावास्तां

सप्तमेनुवाकेषट्सूक्तानि । (१०।७।१) सत्येनेतिसप्तचत्वारिंशदृचस्यसूक्तस्यसूर्यासावित्रीऋषिकापंचानांसोमोदेवताततएकादशानां
सूर्याविवाहःसप्तदश्यादेवाःअष्टादश्याःसोमार्कौएकोनविंश्याश्चंद्रमाःततोनवानांनृणांविवाहमंत्राआशीःप्रायाः ततोद्वयोर्वधूर्वासोदेवता
एकत्रिंश्यायक्ष्महाशिष्टानामृचांसूर्यासावित्रीअनुष्टुप्चतुर्दशीएकोनविंश्यादितिस्रस्त्रयोविंशीचतुर्विंशीषड्विंशीषट्त्रिंशीसप्तत्रिंशीचतुश्च
त्वारिंश्यश्चत्रिष्टुभःअष्टादशीसप्तविंशीत्रिचत्वारिंश्यश्चजगत्यःचतुस्त्रिंश्युरोबृहती ।

यदयात्सूर्यागृहं+ ॥ २१ ॥ ऋक्सामाभ्यामभिहितौगावौतेसामनावितः । श्रोत्रंतेचक्रेऽआस्तांदिविपंथाश्चराचरः+ ॥
शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोऽअक्षऽआहतः । अनोमनस्मयंसूर्यारोहत्प्रयतीपतिं ॥ सूर्यायावहतुःप्रागात्सवितायमवा
सृजत् । अघासुहन्यंतेगावोर्जुन्योःपर्युह्यते ॥ यदश्विनापृच्छमानावयातंत्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः । विश्वेदेवाऽअनु
तद्वामजानन्पुत्रःपितरावववृणीतपूषा+ ॥ यदयातंशुभस्पतीवरेयंसूर्यामुप । क्वैकंचक्रंवामासीत्क्वदेष्ट्रायतस्थथुः ॥२२॥
द्वेतेचक्रेसूर्येब्रह्माणऽऋतुथाविदुः । अथैकंचक्रंयद्गुहातदद्धातयऽइद्विदुः ॥ सूर्यायैदेवेभ्योमित्रायवरुणायच । ये
भूतस्यप्रचेतसऽइदंतेभ्योकरंनमः ॥ पूर्वापरंचरतोमाययैतौशिशूक्रीळंतौपरियातोऽअध्वरं । विश्वान्यन्योभुवनाभि
चष्टऽऋतूँरन्योविदधज्जायतेपुनः ॥ नवोनवोभवतिजायमानोह्नांकेतुरुषसामेत्यग्रं । भागंदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचं
द्रमास्तिरतेदीर्घमायुः ॥ सुकिंशुकंशल्मलिंविश्वरूपंहिरण्यवर्णसुवृतंसुचक्रं । आरोहसूर्येऽअमृतस्यलोकंस्योनंपत्येव
हतुंकृणुष्व ॥ २३ ॥ उदीर्ष्वातःपतिवतीह्येषाविश्वावसुंनमसागीर्भिरीळे । अन्यामिच्छपितृषदंव्यक्तांसतेभागोज
नुषातस्यविद्धि ॥ उदीर्ष्वातोविश्वावसोनमसेळामहेत्वा । अन्यामिच्छप्रफर्व्यंसंजायांपत्यासृज ॥ अनृक्षराऽऋज
वःसंतुपंथायेभिःसखायोयंतिनोवरेयं । समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयममस्तुदेवाः ॥ प्रत्वामुंचामिवरुण
स्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवितासुशेवः । ऋतस्ययोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासहपत्यादधामि ॥ प्रेतोमुंचामिनामुतःसुब

द्धामुमुतस्करं । यथेयमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रासुभगासति ॥ २४ ॥ पूषात्वेतोनयतुहस्तगृह्याश्विनात्वाप्रवहतांरथेन । गृहा
न्गच्छगृहपत्नीयथासोवशिनीत्वंविदथमावदासि ॥ इहप्रियंप्रजयातेसमृध्यतामस्मिन्गृहेगार्हपत्यायजागृहि । एना
पत्यातन्वं१संसृजस्वाधाजिव्रीविदथमावदाथः ॥ नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते । एधंतेऽअस्याज्ञातयःपति
र्बंधेषुबध्यते ॥ परादेहिशामुल्यंब्रह्मभ्योविभजावसु । कृत्यैषापद्वतीभूत्व्याजायाविशतेपतिं ॥ अश्रीरातनूर्भवतिरु
शतीपापयामुया । पतिर्यद्वध्वो३वाससास्वमंगमभिधित्सते ॥ २५ ॥ येवध्वश्चंद्रंवहतुंयक्ष्मायंतिजनादनु । पुनस्ता
न्यज्ञियादेवानयंतुयतऽआगताः ॥ माविदन्परिपंथिनोयऽआसीदंतिदंपती । सुगेभिर्दुर्गमतीतामपद्रान्त्वरातयः ॥
सुमंगलीरियंवधूरिमांसमेतपश्यत । सौभाग्यमस्यैदत्वायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विषवन्नैतद
त्तवे । सूर्यायोब्रह्माविद्यात्सऽइद्वाधूयमर्हति ॥ आशसनंविशसनमथोऽअधिविकर्तनं । सूर्यायाःपश्यरूपाणितानि
ब्रह्मातुशुंधति ॥ २६ ॥ गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः । भगोऽअर्यमासवितापुरंधिर्मह्यंत्वा
दुर्गार्हपत्यायदेवाः+ ॥ तांपूषन्छिवतमामेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्या३वपंति । यानऽऊरूऽउशतीविश्रयातेयस्यामुशंतः
प्रहरामशेपं ॥ तुभ्यमग्रेपर्यवहन्सूर्यांवहतुनासह । पुनःपतिभ्योजायांदाऽअग्नेप्रजयासह+ ॥ पुनःपत्नीमग्निरदादा
युषासहवर्चसा । दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिशरदःशतं+ ॥ सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदऽउत्तरः । तृतीयोऽ

॥ २२ ॥

अग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाः+ ॥ २७ ॥ सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोददद्ग्नये । रयिंचपुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथोऽइ
मां+ ॥ इहैवस्तंमावियौष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतं । क्रीळंतौपुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौस्वेगृहे+ ॥ आनःप्रजांजनयतुप्रजापतिरा
जरसायसमनक्त्वर्यमा । अदुर्मंगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवाप
शुभ्यःसुमनाःसुवर्चाः । वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इमांत्वमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ।
दशास्यांपुत्रानाधेहिपतिमेकादशंकृधि ॥ सम्राज्ञीश्वशुरेभवसम्राज्ञीश्वश्र्वांभव । ननांदरिसम्राज्ञीभवसम्राज्ञीऽअ
धिदेवृषु ॥ समंजंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ । संमातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्रीदधातुनौ ॥ २८ ॥ (॥ परिशि
ष्टं ॥ ॥ अविधवाभववर्षाणिशतंसाग्रंतुसुव्रता । तेजस्वीचयशस्वीचधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ जनयद्बहुपुत्राणिमाच
दुःखंलभेत्क्वचित् । भर्तातेसोमपानित्यंभवेद्धर्मपरायणः ॥ अष्टपुत्राभवत्वंचसुभगाचपतिव्रता । भर्तुश्चैवपितुर्भ्रातु
र्हृदयानंदिनीसदा ॥ इंद्रस्यतुयथेंद्राणीश्रीधरस्ययथाश्रिया । शंकरस्ययथागौरीतद्वत्तुरपिभर्तरि ॥ अत्रेर्यथानुसू
यास्याद्वसिष्ठस्याप्यरुंधती । कौशिकस्ययथासतीतथात्वमपिभर्तरि ॥ ध्रुवैधिपोष्यामयिमह्यंत्वादाद्बृहस्पतिः ।
मयापत्याप्रजावतीसंजीवशरदःशतं ॥) इत्यष्टमाष्टकेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॥ ॥

सं. ७१

एकोनषष्ठ्यध्यायेवर्गाः २८ सूक्तानि १४ ऋचः १४८॥ त्यागः॥ देवेभ्य.९ इंद्राये.१७ नदीभ्य.९ ग्रावभ्य.८ मरुद्भ्य.१६ अग्नय. १४ विश्वकर्मण.१४ मन्यव.१४ सोमाये.५ सूर्याविवाहाये.११ देवेभ्य. सोमार्काभ्या. चंद्रमस. सूर्यासावित्र्या.९ वधूवाससइ.२ दंपतीराजयक्ष्मघ्नइ. सूर्यासावित्र्या.१६ ॥ इत्यष्टमेतृतीयः ॥

विहित्र्यधिकैंद्रोवृषाकपिरिंद्राणींद्रश्चसमूदिरेपाङ्क्तंरक्षोहणंपंचाधिकापायुराग्नेयंराक्षोघ्नंचतुरनुष्टुबंतंहविरेकोनांगिरसौमूर्धन्वान्वामदेव्योवासौर्यवैश्वानरीयमिंद्रंस्तवद्ध्यूनारेणुःपंचम्यैंद्रासोमीसहस्रशीर्षाषोळशनारायणःपौरुषमानुष्टुभंत्रिष्टुबंतंतुसंजागृवद्भिःपंचोनारुणोवैतहव्यआग्नेयंयज्ञस्यशार्यातोमानवोवैश्वदेवंतुजागतंमहितान्वःपार्थ्यःप्रस्तारपाङ्क्तंपुरस्ताद्बृहत्यंतंत्रयोदश्युपाद्येचानुष्टुभौनवम्यक्षरैःपङ्क्तिरेकादशीन्यंकुसारिणींप्रैतेषळूनासर्पोर्बुदःकाद्रवेयोग्राव्णोस्तौत्सप्तम्यंत्येत्रिष्टुभौपंचमीच ॥ ४ ॥ ॥ ॥

॥ हरिः ॐम् ॥ (१०।७२) विहिसोतोरसृक्षतनेंद्रंदेवममंसत । यत्रामदद्वृषाकपिरर्यःपुष्टेषुमत्सखाविश्वस्मा

(१०।७२) विहिसोतोरितित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्यआद्याष्टम्येकादशीद्वादशीचतुर्दशीनामेकोनविंश्यादिचतसृणांचेंद्रऋषिःसप्तमीत्रयोदशीत्रयोविंशीनामैंद्रोवृषाकपिऋषिःशिष्टानामेकादशर्चामिंद्राणीऋषिकाइंद्रःपंक्तिः । (अत्रयस्यवाक्यमितिपरिभाषांस्वीकृत्य-इंद्रेंद्राणीवृषाकपीनांविभागशोदेवतात्वंकेचिन्मन्यंतेतद्भाष्यकारादिविरुद्धं) ।

दिंद्रऽउत्तरः ॥ पराहींद्रधावसिवृषाकपेरतिव्यथिः । नोऽअहप्रविंदस्यन्यत्रसोमपीतयेविश्व॰ ॥ किमयंत्वांवृषाकपिश्चकारहरितोमृगः । यस्माऽइरस्यसीदुन्व१र्योवापुष्टिमद्वसुविश्व॰ ॥ यमिमंत्वंवृषाकपिंप्रियमिंद्राभिरक्षसि । श्वान्वस्यजंभिषदपिकर्णेवराहयुविश्व॰ ॥ प्रियातष्टानिमेकपिर्व्यक्ताव्यदूदुषत् । शिरोन्वस्यराविषंनसुगंदुष्कृतेभुवंविश्व॰ ॥ १ ॥
नमत्स्त्रीसुभसत्तरानसुयाशुतराभुवत् । नमत्प्रतिच्यवीयसीनसक्थ्युद्यमीयसीविश्व॰ ॥ उवेऽअंबसुलाभिकेयथेवांगभविष्यति । भसन्मेऽअंबसक्थिमेशिरोमेवीवहृष्यतिविश्व॰ ॥ किंसुबाहोस्वंगुरेपृथुष्टोपृथुजाघने । किंशूरपत्निनस्त्वमभ्यमीषिवृषाकपिंविश्व॰ ॥ अवीरामिवमामयंशरारुरभिमन्यते । उताहमस्मिवीरिणींद्रपत्नीमरुत्सखाविश्व॰ ॥ संहोत्रंस्मपुरानारीसमनंवावगच्छति । वेधाऽऋतस्यवीरिणींद्रपत्नीमहीयतेविश्व॰ ॥ २ ॥ इंद्राणीमासुनारिषुसुभगामहमश्रवं । नह्यस्याऽअपरंचनजरसामरतेपतिर्विश्व॰ ॥ नाहमिंद्राणिरारणसख्युर्वृषाकपेर्ऋते । यस्येदमप्यंहविःप्रियंदेवेषुगच्छतिविश्व॰ ॥ वृषाकपायिरेवतिसुपुत्रऽआदुसुस्नुषे । घसत्तऽइंद्रऽउक्षणःप्रियंकाचित्करंहविर्विश्व॰ ॥ उक्षणोहिमेपंचदशसाकंपचंतिविंशतिं । उताहमद्मिपीवऽइदुभाकुक्षीपृणंतिमेविश्व॰ ॥ वृषभोनतिग्मशृंगोंतर्यूथेषुरोरुवत् । मंथस्तऽइंद्रशंहृदेयंतेसुनोतिभावयुर्विश्व॰ ॥ ३ ॥ नसेशेयस्यरंबतेंतरासक्थ्या३कपृत् । सेदीशेयस्यरोमशंनिषेदुषोविजृंभतेविश्व॰ ॥ नसेशेयस्यरोमशंनिषेदुषोविजृंभते । सेदीशेयस्यरंबतेंतरासक्थ्या३कपृद्विश्व॰ ॥

अयमिंद्रवृषाकपिःपरस्वंतंहतंविदत्। असिंसूनांनवंचरुमादेधस्यानऽआचितंविश्वं०॥ अयमेमिविचाकशद्विचिन्वन्दा
समार्यं। पिबामिपाकसुत्वनोभिधीरमचाकशंविश्वं०॥ धन्वचयत्कृंतत्रंचकतिस्वित्तावियोजना। नेदीयसोवृषाकपे
स्तमेहिंगृहाँऽउपविश्वं०॥ पुनरेहिवृषाकपेसुविताकल्पयावहै। यऽएषःस्वप्ननंशनोस्तमेषिपथापुनर्विश्वं०॥ यदुदंचोवृ
षाकपेगृहमिंद्राजगंतन। क्व१स्यपुल्वघोमृगःकमगन्जनयोपनोविश्वं०॥ पर्शुर्हनाममानवीसाकंससूवविंशतिं। भद्रंभ
लत्यस्याऽअभूद्यस्याऽउदरमामयद्विश्वं०॥४॥(१०।७।३)रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म। शिशा
नोऽअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं॥ अयोदंष्ट्रोऽअर्चिषायातुधानानुपस्पृशजातवेदःसमिद्धः। आजि
ह्वयामूरदेवान्रभस्वक्रव्यादोवृक्त्व्यपिधत्स्वासन्+॥ उभोभयाविन्नुपधेहिदंष्ट्राहिंस्रःशिशानोवरंपरंच। उतांतरिक्षेपरि
याहिराजन्जंभैःसंधेह्यभियातुधानान्॥ यज्ञैरिषूःसन्नममानोऽअग्नेवाचाशल्याँऽअशनिभिर्दिहानः। ताभिर्विध्यहृद
येयातुधानान्प्रतीचोबाहून्प्रतिभङ्ध्येषां॥ अग्नेत्वचंयातुधानस्यभिंधिहिंस्राशनिर्हरसाहंत्वेनं। प्रपर्वाणिजातवेदःशृ
णीहिक्रव्यात्क्रविष्णुर्विचिनोतुवृक्णं+॥५॥ यत्रेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठंतमग्नऽउतवाचरंतं। यद्वांतरिक्षेपथिभिःपतं
तंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः॥ उतालब्धंस्पृणुहिजातवेदऽआलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात्। अग्नेपूर्वोनिर्जहिशोशुचानऽ

(१०।७।३) रक्षोहणमितिपंचविंशत्यृचस्यसूक्तस्यभारद्वाजःपायूरक्षोहाग्निस्त्रिष्टुप्अंत्याश्चतस्रोनुष्टुभः।

आमादःक्ष्विंकास्तमदंत्वेनीः॥ इहप्रब्रूहियतमःसोऽअग्नेयोयातुधानोयऽइदंकृणोति। तमारभस्वसमिधायविष्ठनृच
क्षसश्चक्षुषेरंधयैनं॥ तीक्ष्णेनाग्नेचक्षुषारक्षयज्ञंप्रांचंवसुभ्यःप्रणयप्रचेतः। हिंस्रंरक्षांस्यभिशोशुचानंमात्वादभन्यातुधा
नानृचक्षः॥ नृचक्षारक्षःपरिपश्यविक्षुतस्यत्रीणिप्रतिशृणीह्यग्रा। तस्याग्नेपृष्टीर्हरसाशृणीहित्रेधामूलंयातुधानस्यवृ
श्च॥ ६ ॥ त्रिर्यातुधानःप्रसितिंतऽएत्वृतंयोऽअग्नेऽअनृतेनहंति। तमर्चिषास्फूर्जयन्जातवेदःसमक्षमेनंगृणतेनिवृ
ङ्धि॥ तदग्नेचक्षुःप्रतिधेहिरेभेशफारुजंयेनपश्यसियातुधानं। अथर्ववज्ज्योतिषादैव्येनसत्यंधूर्वंतमचितंन्योष॥ यद
ग्नेऽअद्यमिथुनाशपातोयद्वाचस्तृष्टंजनयंतरेभाः। मन्योर्मनसःशरव्या१जायतेयातयाविध्यहृदयेयातुधानान्॥ पराशृ
णीहितपसायातुधानान्पराग्नेरक्षोहरसाशृणीहि। परार्चिषामूरदेवाञ्छृणीहिपरासुतृपोऽअभिशोशुचानः॥ पराद्य
देवावृजिनंशृणंतुप्रत्यगेनंशपथायंतुतृष्टाः। वाचास्तेनंशरवऽऋच्छंतुमर्मन्विश्वस्यैतुप्रसितिंयातुधानः॥ ७ ॥ यःपौ
रुषेयेणक्रविषासमङ्क्तेयोऽअश्व्येनपशुनायातुधानः। योऽअघ्न्यायाभरतिक्षीरमग्नेतेषांशीर्षाणिहरसापिवृश्च॥ संवत्स
रीणंपयऽउस्रियायास्तस्यमाशीद्यातुधानोनृचक्षः। पीयूषमग्नेयतमस्तितृप्सात्तंप्रत्यंचमर्चिषाविध्यमर्मन्॥ विषंगवां
यातुधानाःपिबंत्वावृश्च्यंतामदितयेदुरेवाः। परैनान्देवःसविताददातुपराभागमोषधीनांजयंतां॥ सनादग्नेमृणसि
यातुधानान्नत्वारक्षांसिपृतनासुजिग्युः। अनुदहसहमूरान्क्रव्यादोमातेहेत्यामुक्षतदैव्यायाः॥ त्वंनोऽअग्नेऽअध

रादुदक्तात्त्वंपश्चादुतरक्षापुरस्तात् । प्रतितेतेऽअजरासस्तपिष्ठाऽअघशंसंशोशुचतोदहंतु ॥ ८ ॥ पश्चात्पुरस्तादधरादुदक्तात्कविःकाव्येनपरिपाहिराजन् । सखेसखायमजरोजरिम्णेग्नेमर्ताँऽअमर्त्यस्त्वंनः ॥ परित्वाग्नेपुरंवयंविप्रंसहस्यधीमहि । धृषद्वर्णंदिवेदिवेहंतारंभंगुरावतां ॥ विषेणभंगुरावतःप्रतिष्मरक्षसोदह । अग्नेतिग्मेनशोचिषातपुरग्राभिर्ऋष्टिभिः ॥ प्रत्यग्नेमिथुनादहयातुधानाकिमीदिना । संत्वाशिशामिजागृह्यदब्धंविप्रमन्मभिः ॥ प्रत्यग्नेहरसाहरःशृणीहिविश्वतःप्रति । यातुधानस्यरक्षसोबलंविरुजवीर्यं ॥ ९ ॥ (१०।७।४) हविष्पांतमजरंस्वर्विदिदिविस्पृश्याहुतंजुष्टमग्नौ । तस्यभर्मणेभुवनायदेवाधर्मणेकंस्वधयापप्रथंत ॥ गीर्णंभुवनंतमसापगूळ्हमाविःस्वरभवज्जातेऽअग्नौ । तस्यदेवाःपृथिवीद्यौरुतापोरणयन्नोषधीःसख्येऽअस्य ॥ देवेभिर्न्विषितोयज्ञियेभिरग्निंस्तोषाण्यजरंबृहंतं । योभानुनापृथिवींद्यामुतेमामाततानरोदसीऽअंतरिक्षं ॥ योहोतासीत्प्रथमोदेवजुष्टोयंसमांजन्नाज्येनावृणानाः । सपतत्रीत्वरंस्थाजगद्यच्छ्वात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ॥ यज्जातवेदोभुवनस्यमूर्धन्नतिष्ठोऽअग्नेसहरोचनेन । तंत्वाहेममतिभिर्गीर्भिरुक्थैःसयज्ञियोऽअभवोरोदसिप्राः+ ॥ १० ॥ मूर्धाभुवोभवतिनक्तमग्निस्ततःसूर्योजायतेप्रातरुद्यन् । मा

(१०।७।४) हविष्पांतमित्येकोनविंशत्यृचस्यसूक्तस्यांगिरसोमूर्धन्वान्सूर्यवैश्वानरौत्रिष्टुप् । (मरीचिः—हविष्पांतंद्विदैवत्यंसौर्यवैश्वानरीयकमितिद्वेदेवतेअत्र । तेनसूर्यवैश्वानरइत्यग्नेर्गुणइतिवदंतःपरास्ताः) ।

यामुतुयज्ञियानामेतामपोयत्तूर्णिश्चरतिप्रजानन्+ ॥ दृशेन्योयोमहिनासमिद्धोरोचतदिवियोनिर्विभावा । तस्मिन्नग्नौसूक्तवाकेनदेवाहविर्विश्वऽआजुहवुस्तनूपाः+ ॥ सूक्तवाकंप्रथममादिदग्निमादिद्धविरजनयंतदेवाः । सऽएषांयज्ञोऽअभवत्तनूपास्तंद्यौर्वेदतंपृथिवीतमापः ॥ यंदेवासोजनयंताग्निंयस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानिविश्वा । सोऽअर्चिषापृथिवींद्यामुतेमामृजूयमानोऽअतपन्महित्वा+ ॥ स्तोमेनहिदिविदेवासोऽअग्निमजीजनन्छक्तिभीरोदसिप्रां । तमूऽअकृण्वन्त्रेधाभुवेकंसऽओषधीःपचतिविश्वरूपाः ॥ ११ ॥ यदेदेनमदधुर्यज्ञियासोदिविदेवाःसूर्यमादितेयं । यदाचरिष्णूमिथुनावभूतामादित्प्रापश्यन्भुवनानिविश्वा ॥ विश्वस्माऽअग्निंभुवनायदेवावैश्वानरंकेतुमह्नामकृण्वन् । आयस्ततानोषसोविभातीरपोऽऊर्णोतितमोऽअर्चिषायन्+ ॥ वैश्वानरंकवयोयज्ञियासोग्निंदेवाऽअजनयन्नजुर्यं । नक्षत्रंप्रत्नममिनच्चरिष्णुयक्षस्याध्यक्षंतविषंबृहंतं ॥ वैश्वानरंविश्वहादीदिवांसंमंत्रैरग्निंकविमच्छावदामः । योमहिम्नापरिबभूवोर्वीऽउतावस्तादुतदेवःपरस्तात् ॥ द्वेस्रुतीऽअशृणवंपितृणामहंदेवानामुतमर्त्यानां । ताभ्यामिदंविश्वमेजत्समेतियदंतरापितरंमातरंच ॥ १२ ॥ द्वेसमीचीबिभृतश्चरंतंशीर्षतोजातंमनसाविमृष्टं । सप्रत्यङ्विश्वाभुवनानितस्थावप्रयुच्छन्तरणिर्भ्राजमानः ॥ यत्रावदेतेऽअवरःपरश्चयज्ञन्योःकतरोनौविवेद । आशेकुरित्सधमादंसखायोनक्षंतयज्ञंकऽइदंविवोचत् ॥ कत्यग्नयःकतिसूर्यासःकत्युषासःकत्युस्विदापः । नोपस्पिजंवःपितरोवदामिपृ

ऋक्सं.
अ. ८ अ. ४
॥ २६ ॥

च्छामिवःकवयोविद्मनेकं+ ॥ यावन्मात्रमुषसोनप्रतीकंसुपर्ण्यो३वसंतेमातरिश्वः । तावद्दधात्युपयज्ञमायन्ब्राह्म
णोहोतुरवरोनिषीदन् ॥ १३ ॥ (१०।७५) इंद्रंस्तवानृतमंयस्यमह्नाविबबाधेरोचनाविज्मोऽअंतान् । आयःप
प्रौचर्षणीधृद्वरोभिःप्रसिंधुभ्योरिरिचानोमहित्वा+ ॥ ससूर्यःपर्युरूवरांस्येंद्रोववृत्याद्रथ्येवचक्रा । अतिष्ठंतमपस्यं१
नसर्गंकृष्णातमांसित्विष्याजघान ॥ समानमस्माऽअनपावृदर्चक्ष्मयादिवोऽअसमंब्रह्मनव्यं । वियःपृष्ठेवजनिमा
न्यर्यऽइंद्रश्चिकायनसखायमीषे+ ॥ इंद्रायगिरोऽअनिशितसर्गाऽअपःप्रेरयंसगरस्यबुध्नात् । योऽअक्षेणेवचक्रिया
शचीभिर्विष्वक्तस्तंभपृथिवीमुतद्यां+ ॥ आपांतमन्युस्तृपलप्रभर्माधुनिःशिमीवान्छरुमाँऽऋजीषी । सोमोविश्वान्य
तसावनानिनार्वागिंद्रंप्रतिमानानिदेभुः ॥ १४ ॥ नयस्यद्यावापृथिवीनधन्वनांतरिक्षंनाद्रयःसोमोऽअक्षाः । यद
स्यमन्युरधिनीयमानःशृणातिवीळुरुजतिस्थिराणि ॥ जघानवृत्रंस्वधितिर्वनेवरुरोजपुरोऽअरदन्नसिंधून् । बिभेद
गिरिंनवमिन्नकुंभमागाऽइंद्रोऽअकृणुतस्वयुग्भिः ॥ त्वंहत्यदृणयाऽइंद्रधीरोसिर्नपर्ववृजिनाशृणासि । प्रयेमित्रस्य
वरुणस्यधामयुजंनजनामिनंतिमित्रं+ ॥ प्रयेमित्रंप्रार्यमणंदुरेवाःप्रसंगिरःप्रवरुणंमिनंति । न्य१मित्रेषुवधमिंद्रतुम्रं
वृषन्वृषाणमरुषंशिशीहि ॥ इंद्रोदिवऽइंद्रऽईशेपृथिव्याऽइंद्रोऽअपामिंद्रऽइत्पर्वतानां । इंद्रोवृधामिंद्रऽइन्मेधिरा

(१०।७५) इंद्रंस्तवेत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोरेणुरिंद्रःपंचम्याइंद्रासोमौत्रिष्टुप् ।

मंडलं १०
अनु. ७
॥ २६ ॥

णामिंद्रःक्षेमेयोगेहव्यऽइंद्रः ॥ १५ ॥ प्राक्तुभ्यऽइंद्रःप्रवृधोऽअहभ्यःप्रांतरिक्षात्प्रसमुद्रस्यधासेः । प्रवातस्यप्रथसः
प्रज्मोऽअंतात्प्रसिंधुभ्योरिरिचेप्रक्षितिभ्यः ॥ प्रशोशुचत्याऽउषसोनकेतुरसिन्वातेवर्ततामिंद्रहेतिः । अश्मेवविध्य
दिवऽआसृजानस्तपिष्ठेनहेषसाद्रोघमित्रान् ॥ अन्वहमासाऽअन्विद्वनान्यन्वोषधीरनुपर्वतासः । अन्विंद्रंरोदसी
वावशानेऽअन्वापोऽअजिहतजायमानं ॥ कर्हिस्वित्सातऽइंद्रचेत्यासदघस्ययद्भिनदोरक्षऽएषत् । मित्रक्रुवोयच्छस
नेनगावःपृथिव्याऽआपृगमुयाशयंते ॥ शत्रूयंतोऽअभियेनस्ततस्नेमहिव्राधंतऽओगणासऽइंद्र । अंधेनामि
त्रास्तमसासचंतांसुज्योतिषोऽअक्तवस्ताँऽअभिष्युः ॥ पुरूणिहित्वासवनाजनानांब्रह्माणिमंदन्गृणतामृषीणां ।
इमामाघोषन्नवसासहूतिंतिरोविश्वाँऽअर्चतोयाह्यर्वाङ्+ ॥ एवातेवयमिंद्रभुंजतीनांविद्यामसुमतीनांनवानां ।
विद्यामवस्तोरवसागृणंतोविश्वामित्राऽउततऽइंद्रनूनं ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसातौ । शृण्वंत
मुग्रमूतयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजितंधनानां ॥ १६ ॥ (१०।७६) सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् । सभूमिं
विश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं+ ॥ पुरुषऽएवेदंसर्वंयद्भूतंयच्चभव्यं । उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ एता
वानस्यमहिमातोज्यायाँश्चपूरुषः । पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि+ ॥ त्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषःपादोस्येहा

(१०।७६) सहस्रशीर्षेतिषोळशर्चस्यसूक्तस्यनारायणःपुरुषोनुष्टुबंत्यात्रिष्टुप् ।

भवत्पुनः । ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि+ ॥ तस्माद्विराळजायतविराजोऽअधिपूरुषः । सजातोऽअ
त्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः+ ॥ १७ ॥ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत । वसंतोऽअस्यासीदाज्यंग्रीष्मऽइध्मः
शरद्धविः+ ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः । तेनदेवाऽअयजंतसाध्याऽऋषयश्चये+ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसं
भृतंपृषदाज्यं । पशून्तांश्चक्रेवायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये+ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचःसामानिजज्ञिरे । छंदांसिज
ज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाऽअजायंतयेकेचोभयादतः । गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः
॥ १८ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यकल्पयन् । मुखंकिमस्यकौबाहूकाऽऊरूपादाऽउच्येते ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमासी
द्बाहूराजन्यःकृतः । ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोऽअजायत ॥ चंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योऽअजायत । मुखादिं
द्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ नाभ्याऽआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत । पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँऽ
अकल्पयन् ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः । देवायद्यज्ञंतन्वानाऽअबध्नन्पुरुषंपशुं+ ॥ यज्ञेनयज्ञमय
जंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् । तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः+ ॥ १९ ॥ (१०।८।१)
संजागृवद्भिर्जरमाणऽइध्यतेदमेदमूनाऽइषयन्निळस्पदे । विश्वस्यहोताहविषोवरेण्योविभुर्विभावासुषखासखीयते+ ॥

अष्टमेनुवाकेनवसूक्तानि । (१०।८।१) संजागृवद्भिरितिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यवैतहव्योरुणोग्निर्जगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

सदर्शतश्रीरतिथिर्गृहेगृहेवनेवनेशिश्रियेतक्ववीरिव । जनंजनंजन्योनातिमन्यतेविशऽआक्षेतिविश्यो३विशंविशं ॥
सुदक्षोदक्षैःक्रतुनासिसुक्रतुरग्नेकविःकाव्येनासिविश्ववित् । वसुर्वसूनांक्षयसित्वमेकऽइद्द्यावाचयानिपृथिवीचपुष्य
तः ॥ प्रजानन्नग्नेतवयोनिमृत्वियमिळायास्पदेघृतवंतमासदः । आतेचिकित्रऽउषसामिवेतयोरेपसःसूर्यस्येवरश्मयः ॥
तवश्रियोवर्ष्यस्येवविद्युतश्चित्राश्चिकित्रऽउषसांनकेतवः । यदोषधीरभिसृष्टोवनानिचपरिस्वयंचिनुषेऽअन्नमास्ये
॥ २० ॥ तमोषधीर्दधिरेगर्भमृत्वियंतमापोऽअग्निंजनयंतमातरः । तमित्समानंवनिनश्चवीरुधोंतर्वतीश्चसुवतेचवि
श्वहा ॥ वातोपधूतऽइषितोवशाँऽअनुतृषुयदन्नावेविषद्वितिष्ठसे । आतेयतंतेरथ्यो३यथापृथक्शर्धांस्यग्नेऽअजरा
णिधक्षतः ॥ मेधाकारंविदथस्यप्रसाधनमग्निंहोतारंपरिभूतमंमतिं । तमिदर्भेहविष्यासमानमित्तमिन्महेवृणतेना
न्यंत्वत्+ ॥ त्वामिदत्रवृणतेत्वायवोहोतारमग्नेविदथेषुवेधसः । यद्देवयंतोदधतिप्रयांसितेहविष्मंतोमनवोवृक्तबर्हि
षः ॥ तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निदृतायतः । तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमे
॥ २१ ॥ यस्तुभ्यमग्नेऽअमृतायमर्त्यःसमिधादाशदुतवाहविष्कृति । तस्यहोताभवसियासिदूत्य१मुपब्रूषेयजस्यध्व
रीयसि ॥ इमाऽअस्मैमतयोवाचोऽअस्मदाँऽऋचोगिरःसुष्टुतयःसमग्मत । वसूयवोवसवेजातवेदसेवृद्धासुचिद्वर्धनो
यासुचाकनत् ॥ इमांप्रत्नायसुष्टुतिंनवीयसींवोचेयमस्माऽउशतेशृणोतुनः । भूयाऽअंतराहृद्यस्यनिस्पृशेजायेवपत्यऽ

उशतीसुवासाः ॥ यस्मिन्नश्वासऽऋषभासऽउक्षणोवशामेषाऽअवसृष्टासऽआहुताः । कीलालपेसोमपृष्ठायवेधसेहृदा
मतिंजनयेचारुमग्नये ॥ अहाव्यग्नेहविरास्यैतेस्रुचीवघृतंचम्वीवसोमः । वाजसनिंरयिमस्मेसुवीरंप्रशस्तंधेहियशसंबृ
हंतं ॥ २२ ॥ (१०।८।२) यज्ञस्यवोरथ्यंविश्पतिंविशांहोतारमक्तोरतिथिंविभावसुं । शोचन्छुष्कासुहरिणीषुजर्भुरद्वृ
षाकेतुर्यजतोद्यामशायत ॥ इममंजस्पामुभयेऽअकृण्वतधर्माणमग्निंविदथस्यसाधनं । अक्तुंनयह्वमुषसःपुरोहितंतनू
नपातमरुषस्यनिंसते ॥ बळस्यनीथाविपणेश्चमन्महेवयाऽअस्यप्रहुताऽआसुरत्तवे । यदाघोरासोऽअमृतत्वमाशता
दिज्जनस्यदैव्यस्यचर्किरन् ॥ ऋतस्यहिप्रसितिर्द्यौरुरुव्यचोनमोमह्य१रमतिःपनीयसी । इंद्रोमित्रोवरुणःसंचिकित्रि
रेथोभगःसवितापूतदक्षसः ॥ प्ररुद्रेणययिनायंतिसिंधवस्तिरोमहीमरमतिंदधन्विरे । येभिःपरिज्मापरियन्नुरुज्रयो
विरोरुवज्जठरेविश्वमुक्षते ॥ २३ ॥ क्राणारुद्रामरुतोविश्वकृष्टयोदिवःश्येनासोऽअसुरस्यनीळयः । तेभिश्चष्टेवरुणो
मित्रोऽअर्यमेंद्रोदेवेभिरर्वशेभिरर्वशः ॥ इंद्रेभुजंशशमानासऽआशतसूरोदृशीकेवृषणश्चपौंस्ये । प्रयेन्वस्यार्हणाततक्षि
रेयुजंवज्रंनृषदनेषुकारवः ॥ सूरश्चिदाहरितोऽअस्यरीरमदिंद्रादाकश्चिद्भयतेतवीयसः । भीमस्यवृष्णोजठरादभिश्व
सोदिवेदिवेसहुरिस्तन्नबाधितः ॥ स्तोमंवोऽअद्यरुद्रायशिक्वसेक्षयद्वीरायनमसादिदिष्टन । येभिःशिवःस्ववाँऽएव

(१०।८।२) यज्ञस्येतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यमानवःशार्यातोविश्वेदेवाजगती ।

यावभिर्दिवःसिषक्तिस्वयशानिकामभिः ॥ तेहिप्रजायाऽअभरंतविश्रवोबृहस्पतिर्वृषभःसोमजामयः । यज्ञैरथर्वाप्र
थमोविधारयद्देवादक्षैर्भृगवःसंचिकित्रिरे ॥ २४ ॥ तेहिद्यावापृथिवीभूरिरेतसानराशंसश्चतुरंगोयमोदितिः । देव
स्त्वष्टाद्रविणोदाऽऋभुक्षणःप्ररोदसीमरुतोविष्णुरर्हिरे ॥ उतस्यनऽउशिजामुर्वियाकविरहिःशृणोतुबुध्न्यो३हवीमनि ।
सूर्यामासाविचरंतादिविक्षितांधियाशमीनहुषीऽअस्यबोधतं ॥ प्रनःपूषाचरथंविश्वदेव्योपांनपादवतुवायुरिष्टये ।
आत्मानंवस्योऽअभिवातमर्चततदश्विनासुहवायामनिश्रुतं ॥ विशामासामभयानामधिक्षितंगीर्भिरुस्वयशसंगृणी
मसि । ग्नाभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानंनृमणाऽअधापतिं ॥ रेभदत्रंजनुषापूर्वोऽअंगिराग्रावाणऽऊर्ध्वाऽ
अभिचक्षुरध्वरं ॥ येभिर्विहायाऽअभवद्विचक्षणःपाथःसुमेकंस्वधितिर्वनन्वति ॥ २५ ॥ (१०।८।३) महिद्यावा
पृथिवीभूतमुर्वीनारीयह्वीनरोदसीसदंनः । तेभिर्नःपातंसह्यसऽएभिर्नःपातंशूषणि ॥ यज्ञेयज्ञेसमर्त्योदेवान्त्सपर्य
ति । यःसुम्नैर्दीर्घश्रुत्तमऽआविवासात्येनान् ॥ विश्वेषामिरज्यवोदेवानांवार्महः । विश्वेहिविश्वमहसोविश्वेयज्ञेषु
यज्ञियाः ॥ तेघाराजानोऽअमृतस्यमंद्राऽअर्यमामित्रोवरुणःपरिज्मा । कद्रुद्रोनृणांस्तुतोमरुतःपूषणोभगः ॥ उत

(१०।८।३) महीतिपंचदशर्चस्यसूक्तस्यपाथ्यस्तान्वोविश्वेदेवाःप्रस्तारपंक्तिर्द्वितीयात्रयोदश्यनुष्टुभौनवम्यक्षरैःपंक्तिरेकादशीन्यं
कुसारिण्यंत्यापुरस्ताद्बृहती ।

नोनक्तमपांवृषण्वसूसूर्यामासासदनायसधन्यां । सचायत्साद्येषामहिर्बुध्नेषुबुध्न्यः* ॥ २६ ॥ उतनोदेवावश्विनाशु
भस्पतीधामभिर्मित्रावरुणाऽउरुष्यतां । महःसरायऽएषतेतिधन्वेवदुरिता+ ॥ उतनोरुद्राचिन्मृळतामश्विनाविश्वेदे
वासोरथस्पतिर्भगः । ऋभुर्वाजऽऋभुक्षणःपरिज्माविश्ववेदसः ॥ ऋभुर्ऋभुक्षाऽऋभुर्विधतोमदऽआतेहरीजूजुवान
स्यवाजिना । दुष्टरंयस्यसामचिदृधग्यज्ञोनमानुषः ॥ कृधीनोऽअह्रयोदेवसवितःसचस्तुषेमघोनां । सहोनऽइंद्रोव
ह्निभिर्न्येषांचर्षणीनांचक्रंरश्मिंनयोयुवे ॥ ऐषुद्यावापृथिवीधातंमहदस्मेवीरेषुविश्वचर्षणिश्रवः । पृक्षंवाजस्यसातये
पृक्षंरायोततुर्वणे ॥ २७ ॥ एतंशंसमिंद्रास्मयुष्ट्वंकूचित्संतंसहसावन्नभिष्टयेसदापाह्यभिष्टये । मेदतांवेदतावसो ॥
एतंमेस्तोमंतनानसूर्येद्युतद्यामानंवावृधंतनृणां । संवननंनाश्व्यंतष्टेवानपच्युतं ॥ वावर्तयेषांरायायुक्तैषांहिरण्ययी ।
नेमधितानपौंस्यावृथैवविष्टांता ॥ प्रतद्दुःशीमेपृथवानेवेनेप्ररामेवोचमसुरेमघवत्सु । येयुक्त्वायपंचशतास्मयुपथावि
श्राव्येषां ॥ अधीन्वत्रसप्ततिंचसप्तच । सद्योदिदिष्टतान्वःसद्योदिदिष्टपार्थ्यःसद्योदिदिष्टमायवः+ ॥ २८ ॥ (१०।८।४)
प्रैतेवदंतुप्रवयंवदामग्रावभ्योवाचंवदतावदद्भ्यः । यदद्रयःपर्वताःसाकमाशवःश्लोकंघोषंभरथेंद्रायसोमिनः ॥ एतेव
दंतिशतवत्सहस्रवदभिक्रंदंतिहरितेभिरासभिः । विष्ट्वीग्रावाणःसुकृतःसुकृत्ययाहोतुश्चित्पूर्वेहविरद्यमाशत ॥ एतेव

(१०।८।४) प्रैतइतिचतुर्दशर्चस्यसूक्तस्यकाद्रवेयोर्बुदःसर्पोग्रावाणोजगतीपंचमीसप्तमीचतुर्दश्यस्त्रिष्टुभः ।

दंत्यविदन्ननामधुन्यूंखयंतेऽअधिपक्वऽआमिषि । वृक्षस्यशाखामरुणस्यबप्संतस्तेसूभर्वावृषभाःप्रेमराविषुः ॥ बृहद्व
दंतिमदिरेणमंदिनेंद्रंक्रोशंतोविदन्ननामधु । संरभ्याधीराःस्वसृभिरनर्तिषुराघोषयंतःपृथिवीमुपब्दिभिः ॥ सुपर्णा
वाचमक्रतोपद्यव्याखरेकृष्णाऽइषिराऽअनर्तिषुः । न्यं१ङ्नियंत्युपरस्यनिष्कृतंपुरूरेतोदधिरेसूर्यश्वितः ॥ २९ ॥ उ
ग्राऽइवप्रवहंतःसमायमुःसाकंयुक्तावृषणोबिभ्रतोधुरः । यच्छ्वसंतोजग्रसानाऽअराविषुःशृण्वऽएषांप्रोथथोऽअर्वता
मिव ॥ दशावनिभ्योदशकक्ष्येभ्योदशयोक्त्रेभ्योदशयोजनेभ्यः । दशाभीशुभ्योऽअर्चताजरेभ्योदशधुरोदशयुक्ताव
हद्भ्यः ॥ तेऽअद्रयोदशयंत्रासऽआशवस्तेषामाधानंपर्येतिहर्यतं । तऽऊसुतस्यसोम्यस्यांधसोंशोःपीयूषंप्रथमस्यभेजिरे ॥
तेसोमादोहरीऽइंद्रस्यनिंसतेंशुंदुहंतोऽअध्यासतेगवि । तेभिर्दुग्धंपपिवान्त्सोम्यंमध्विंद्रोवर्धतेप्रथतेवृषायते ॥ वृषा
वोऽअंशुर्नकिलारिषाथनेळावंतःसदमित्स्थनाशिताः । रैवत्येवमहसाचारवःस्थनयस्यग्रावाणोऽअजुषध्वमध्वरं+
॥ ३० ॥ तृदिलाऽअतृदिलासोऽअद्रयोश्रमणाऽअशृथिताऽअमृत्यवः । अनतुराऽअजराःस्थामविष्णवःसुपीवसो
ऽअतृषिताऽअतृष्णजः ॥ ध्रुवाऽएववःपितरोयुगेयुगेक्षेमकामासःसदसोनयुंजते । अजुर्यासोहरिषाचोहरिद्रवऽआ
द्यांरवेणपृथिवीमशुश्रवुः ॥ तदिद्वदंत्यद्रयोविमोचनेयामन्नंजस्पाऽइवघेदुपब्दिभिः । वपंतोबीजमिवधान्याकृतःपृं

चतिसोमंनमिनंतिबप्संतः ॥ सुतेऽअध्वरेऽअधिवाचमक्रताक्रीळयोनमातरंतुदंतः । विषूमुंचासुषुवुषोमनीषांविवर्तं
तामद्र्यश्चायमानाः ॥ ३१ ॥ इत्यष्टमाष्टकेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥

षष्ठ्वध्यायेवर्गाः ३१ सूक्तानि ९ ऋचः १६० ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.२३ रक्षोघ्नेग्नय.२५ सूर्यवैश्वानराये.१९ इंद्राये.४ इंद्रासोमाभ्या. इंद्राये.१३ पुरुषाये.१६ अग्नय.१५ विश्वेभ्योदेवेभ्य.३० [भे. प. विश्वेभ्योदे.१ अग्नय.३ विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ इंद्राये. विश्वेभ्योदवेभ्य.७ द्यावापृथिवीभ्या. विश्वेभ्योदेवेभ्य.६ इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य. द्यावापृथिवीभ्या. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.४] ग्रावभ्यइदं१४॥ इत्यष्टमेचतुर्थः ॥

हयेज्बूनोर्वशीमैळःपुरूरवाःपूर्वोषितान्कामान्पुनरासाद्यावरोद्धुमैच्छंत्सातमनिच्छंतीप्रत्याचष्टेहयऽइषुर्याकदासुदेवोंतरिक्षप्रांसचेतिंतितिस्रश्चैलवाक्यैःशिष्टाऽउर्वश्याःप्रतेसप्तोनाबरुःसर्वहरिवैंद्रोहरिस्तुतिर्द्विंत्रिष्टुबंतंयाऽओषधीरूयधिकाथर्वणोभिषगोषधिस्तुतिरानुष्टुभंबृहस्पतेद्वादशार्ष्टिषेणोदेवापिर्वृष्टिकामोदेवांस्तुष्टावकंनोवम्रोवैखानसंइंद्रदुवस्युर्वांदनोवैश्वदेवंतुत्रिष्टुबंतंमुद्धुध्यध्वंबुधःसौम्यंऋत्विक्स्तुतिर्वानवम्यंत्येजगत्यौपंचमीबृहतीगायत्र्योर्मध्येप्रतेमुद्गलोभार्म्यश्वोद्घणेनऋषभेणचाजिंजिगायेतिद्रौघणंवाद्यातृतीयांत्याबृहत्यंऽआशुःसप्तोनैंद्रोप्रतिरथंश्चतुर्थीबार्हस्पंत्योपांत्याप्वादेव्यंत्यानुष्टुम्मारुतीवासाव्येकादशाष्टकौवैश्वामित्रःकदाकौत्सोदुर्मित्रोनाम्नासुमित्रोगुणतःसुमित्रोवानाम्नादुर्मित्रोगुणतऽऔष्णिहंहरीवज्रंपिपीलिकमध्येत्रिष्टुबंत्याद्यागायत्रीवा॥५॥

हरिःओम् ॥ (१०।८।५) हयेजायेमनसातिष्ठघोरेवचांसिमिश्राकृणवावहैनु । ननौमंत्राऽअनुदितासऽएतेम
यस्करन्परंतरेचनाहन् ॥ किमेतावाचाकृणवातवाहंप्राक्रमिषमुषसामग्रियेव । पुरूरवःपुनरस्तंपरेहिदुरापनावातऽ
इवाहमस्मि ॥ इषुर्नश्रियऽइषुधेरसनागोषाःशतसानरंहिः । अवीरेक्रतौविदविद्युतन्नोरानमायुंचितयंतधुनयः ॥
सावसुदधतीश्वशुरायवयऽउषोयदिवष्ट्यंतिगृहात् । अस्तंननक्षेयस्मिन्चाकन्दिवानक्तंश्नथितावैतसेन ॥ त्रिःस्ममाह्नः
श्नथयोवैतसेनोतस्मेव्यंत्यैपृणासि । पुरूरवोनुतेकेतमायंराजामेवीरतन्व१स्तदासीः ॥ १ ॥ यासुजूर्णिःश्रेणिःसु
म्नऽआपिर्ह्रदेचक्षुर्नग्रंथिनीचरण्युः । ताऽअंजयोरुणयोनसस्रुःश्रियेगावोनधेनवोनवंत ॥ समस्मिन्जायमानऽआसत
ग्नाऽउतेमवर्धन्नद्य१ःस्वगूर्ताः । महेयत्त्वापुरूरवोरणायावर्धयन्दस्युहत्यायदेवाः+ ॥ सचायदासुजहतीष्वत्कममा
नुषीषुमानुषोनिषेवे । अपस्मत्तरसंतीनभुज्युस्ताऽअत्रसन्रथस्पृशोनाश्वाः ॥ यदासुमर्तोऽअमृतासुनिस्पृक्संक्षोणी
भिःक्रतुभिर्नपृंक्ते । ताऽआतयोनतन्वःशुंभतस्वाऽअश्वासोनक्रीळयोदंदशानाः ॥ विद्युन्नयापतंतीदविद्योद्भरंतीमेऽ
अप्याकाम्यानि । जनिष्टोऽअपोनर्यःसुजातःप्रोर्वशीतिरतदीर्घमायुः ॥ २ ॥ जज्ञिषऽइत्थागोपीथ्यायहिदधाथत

(१०।८।५) हयेजायेइत्यष्टादशर्चस्यसूक्तस्यआद्यातृतीयाषष्ठीनवम्यादिचतसृणांचतुर्दशीसप्तदशीत्येवंनवानामैलःपुरूरवाऋषिरुर्वशी देवता शिष्टानामुर्वशीऋषिकापुरूरवादेवतात्रिष्टुप् ।

त्पुरूरवोमऽओजः । अशासंत्वाविदुषीसस्मिन्नहन्नमऽआशृणोःकिमभुग्वदासि ॥ कदासूनुःपितरंजातऽइच्छाच्चक्रं
नाश्रुवर्तयद्विजानन् । कोदंपतीसमनसाविर्यूयोदधयदग्निःश्वशुरेषुदीदयत् ॥ प्रतिब्रवाणिवर्तयतेऽअश्रुचक्रंनक्रंद
दाध्येशिवायै । प्रतत्तेहिनवायत्तेऽअस्मेपरेह्यस्तंनहिमूरमापः ॥ सुदेवोऽअद्यप्रपतेदनावृत्परावतंपरमांगंतवाऽउ ।
अधाशयीतनिर्ऋतेरुपस्थेधैनंवृकारभसासोऽअद्युः+ ॥ पुरूरवोमामृथामाप्रपप्तोमात्वावृकासोऽअशिवासऽउक्षन् ।
नवैस्त्रैणानिसख्यानिसंतिसालावृकाणांहृदयान्येता+ ॥ ३ ॥ यद्विरूपाचरंमर्त्येष्ववसंरात्रीःशरदश्चतस्रः । घृतस्य
स्तोकंसकृदह्नऽआश्नांतादेवेदंतातृपाणाचरामि ॥ अंतरिक्षप्रांरजसोविमानीमुपशिक्षाम्युर्वशींवसिष्ठः । उपत्वारा
तिःसुकृतस्यतिष्ठान्निवर्तस्वहृदयंतप्यतेमे ॥ इतित्वादेवाऽइमऽआहुरैळयथेमेतद्भवसिमृत्युबंधुः । प्रजातेदेवान्हवि
षायजातिस्वर्गऽउत्वमपिमादयासे ॥ ४ ॥ (१०।८।६) प्रतेमहेविदथेशंसिषंहरीप्रतेवन्वेवनुषोहर्यतंमदं । घृतंन
योहरिभिश्चारुसेचतऽआत्वाविशंतुहरिवर्पसंगिरः ॥ हरिंहियोनिमभियेसमस्वरन्हिन्वंतोहरीदिव्यंयथासदः । आ
यंपृणंतिहरिभिर्नधेनवऽइंद्रायशूषंहरिवंतमर्चत ॥ सोऽअस्यवज्रोहरितोयऽआयसोहरिर्निकामोहरिरागभस्त्योः ।

(१०।८।६) प्रतइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोवरुर्हरिर्जगत्यंत्येद्वेत्रिष्टुभौ (ऐंद्रःसर्वहरिर्वाषिरत्र । हरिरितींद्रनाम । शौनकस्तु मुखतएवैतत्सूक्तमैंद्रमित्याह । हरिरितींद्राश्वनामेतिचकश्चित् । एवंहरिशब्दार्थेविप्रतिपत्तावप्याकरोदितहरिशब्दोच्चारणंयुक्तमुत्पश्यामः)।

द्युम्नीसुशिप्रोहरिमन्युसायकऽइंद्रेनिरूपाहरितामिमिक्षिरे ॥ दिविनकेतुरधिधायिहर्यतोविव्यचद्वज्रोहरितोनरंह्या ।
तुददहिंहरिशिप्रोयऽआयसःसहस्रशोकाऽअभवद्धरिंभरः+ ॥ त्वंत्वमहर्यथाऽउपस्तुतःपूर्वेभिरिंद्रहरिकेशयज्वभिः ।
त्वंहर्यसितवविश्वमुक्थ्य१मसामिराधोहरिजातहर्यतं+ ॥ ५ ॥ तावज्रिणंमंदिनंस्तोम्यंमदऽइंद्रंरथेवहतोहर्यताहरी ।
पुरूण्यस्मैसवनानिहर्यतऽइंद्रायसोमाहरयोदधन्विरे ॥ अरंकामायहरयोदधन्विरेस्थिरायहिन्वन्हरयोहरीतुरा ।
अर्वद्भिर्योहरिभिर्जोषमीयतेसोऽअस्यकामंहरिवंतमानशे ॥ हरिश्मशारुर्हरिकेशऽआयसस्तुरस्पेयेयोहरिपाऽअवर्धत ।
अर्वद्भिर्योहरिभिर्वाजिनीवसुरतिविश्वादुरितापारिषद्धरी ॥ स्रुवेवयस्यहरिणीविपेततुःशिप्रेवाजायहरिणीदविध्वतः ।
प्रयत्कृतेचमसेमर्मृजद्धरीपीत्वामदस्यहर्यतस्यांधसः ॥ उतस्मसद्महर्यतस्यपस्त्यो३रत्योनवाजंहरिवाँऽअचिक्रदत् ।
महीचिद्धिधिषणाहर्यदोजसाबृहद्वयोदधिषेहर्यतश्चिदा+ ॥६॥ आरोदसीहर्यमाणोमहित्वानव्यंनव्यंहर्यसिमन्मनुप्रियं ।
प्रपस्त्यमसुरहर्यतंगोराविष्कृधिहरयेसूर्याय ॥ आत्वाहर्यंतंप्रयुजोजनानांरथेवहंतुहरिशिप्रमिंद्र । पिबायथाप्रतिभृत
स्यमध्वोहर्यन्यज्ञंसधमादेदशोणिं ॥ अपाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामथोऽइदंसवनंकेवलंते । ममद्धिसोमंमधुमंतमिंद्रसत्रावृ
षन्जठरऽआवृषस्व ॥७॥ (१०।८।७) याऽओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुरा । मनैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तच ॥

(१०।८।७) याओषधीरितित्रयोविंशत्यृचस्यसूक्तस्याथर्वणोभिषगोषधयोनुष्टुप् ।

शतंवोऽअंबधामानिसहस्रमुतवोरुहः । अधाशतक्रत्वोयूयमिमंमेऽअगदंकृत ॥ ओषधीःप्रतिमोदध्वंपुष्पवतीःप्रसूव
रीः । अश्वाऽइवसजित्वरीर्वीरुधःपारयिष्ण्वः* ॥ ओषधीरितिमातरस्तद्वोदेवीरुपब्रुवे । सनेयमश्वंगांवासऽआत्मा
नंतवपूरुष ॥ अश्वत्थेवोनिषदनंपर्णेवोवसतिष्कृता । गोभाजऽइत्किलासथयत्सनवथपूरुषं ॥ ८ ॥ यत्रौषधीःसमग्म
तराजानःसमिताविव । विप्रःसऽउच्यतेभिषग्रक्षोहामीवचातनः ॥ अश्वावतींसोमावतीमूर्जयंतीमुदोजसं । आवि
त्सिसर्वाऽओषधीरस्माऽअरिष्टतातये ॥ उच्छुष्माऽओषधीनांगावोगोष्ठादिवेरते । धनंसनिष्यंतीनामात्मानंतवपू
रुष ॥ इष्कृतिर्नामवोमाताथोयूयंस्थनिष्कृतीः । सीराःपतत्रिणीस्थनयदामयतिनिष्कृथ ॥ अतिविश्वाःपरिष्ठाःस्ते
नऽइवव्रजमक्रमुः । ओषधीःप्राचुच्यवुर्यत्किंचतन्वो३रपः ॥ ९ ॥ यदिमावाजयन्नहमोषधीर्हस्तऽआदधे । आत्मा
यक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा ॥ यस्यौषधीःप्रसर्पथांगमंगंपरुष्परुः । ततोयक्ष्मंविबाधध्वऽउग्रोमध्यमशीरिव ॥
साकंयक्ष्मप्रपतचाषेणकिकिदीविना । साकंवातस्यध्राज्यासाकंनश्यनिहाकया ॥ अन्यावोऽअन्यामवत्वन्यान्यस्या
ऽउपावत । ताःसर्वाःसंविदानाऽइदंमेप्रावतावचः ॥ याःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः । बृहस्पतिप्र
सूतास्तानोमुंचंत्वंहसः ॥ १० ॥ मुंचंतुमाशपथ्या३दथोवरुण्यादुत । अथोयमस्यपड्बीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात्+ ॥
अवपतंतीरवदन्दिवऽओषधयस्परि । यंजीवमश्नवामहैनसरिष्यातिपूरुषः ॥ याऽओषधीःसोमराज्ञीर्बह्वीःशतविच
क्षणाः । तासांत्वमस्युत्तमारंकामायशंहृदे+ ॥ याऽओषधीःसोमराज्ञीर्विष्ठिताःपृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूताऽअस्यै
संदत्तवीर्यं* ॥ मावोरिषत्खनितायस्मैचाहंखनामिवः । द्विपच्चतुष्पदस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं+ ॥ याश्चेदमुपशृण्वंति
याश्चदूरंपरागताः । सर्वाःसंगत्यवीरुधोस्यैसंदत्तवीर्यं ॥ ओषधयःसंवदंतेसोमेनसहराज्ञा । यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंरा
जन्पारयामसि ॥ त्वमुत्तमास्योषधेतववृक्षाऽउपस्तयः । उपस्तिरस्तुसो३स्माकंयोऽअस्माँऽअभिदासति ॥ ११ ॥
॥ (१०।८।८) बृहस्पतेप्रतिमेदेवतामिहिमित्रोवायद्वरुणोवासिपूषा । आदित्यैर्वायद्वसुभिर्मरुत्वान्त्सपर्जन्यंशंतनवे
वृषाय ॥ आदेवोदूतोऽअजिरश्चिकित्वान्त्वद्देवापेऽअभिमामगच्छत् । प्रतीचीनःप्रतिमामाववृत्स्वदधामितेद्युमतीं
वाचमासन्+ ॥ अस्मेधेहिद्युमतींवाचमासन्बृहस्पतेऽअनमीवामिषिरां । ययावृष्टिंशंतनवेवनावदिवोद्रप्सोमधुमाँऽ
आविवेश ॥ आनोद्रप्सामधुमंतोविशंत्विंद्रदेह्यधिरथंसहस्रं । निषीदहोत्रमृतुथायजस्वदेवान्देवापेहविषासपर्य ॥
आर्ष्टिषेणोहोत्रमृषिर्निषीदन्देवापिर्देवसुमतिंचिकित्वान् । सऽउत्तरस्मादधरंसमुद्रमपोदिव्याऽअसृजद्वर्ष्याऽअ
भि+ ॥ अस्मिन्समुद्रेऽअध्युत्तरस्मिन्नापोदेवेभिर्निवृताऽअतिष्ठन् । ताऽअद्रवन्नार्ष्टिषेणेनसृष्टादेवापिनाप्रेषितामृक्षि

(१०।८।८) बृहस्पतइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यार्ष्टिषेणोदेवापिर्देवास्त्रिष्टुप् । (शौनकस्त्वस्मिन्सूक्तेआद्यानांचतसृणांबृहस्पतिस्ततश्चतसृणांदेवास्ततःपंचानामग्निरित्येवंदेवताव्यवस्थामाह) ।

णींषु ॥ १२ ॥ यद्देवापिःशंतंनवेपुरोहितोहोत्रायवृतःकृपयन्नदीधेत् । देवश्रुतंवृष्टिवनिंरराणोबृहस्पतिर्वाचंमस्माऽ
अयच्छत् ॥ यंत्वादेवापिःशुशुचानोऽअग्नऽआर्ष्टिषेणोमनुष्यःसमीधे । विश्वैभिर्देवैरनुमद्यमानःप्रपर्जन्यमीरयावृ
ष्टिमंतं ॥ त्वांपूर्वऽऋषयोगीर्भिरायन्त्वामध्वरेषुपुरुहूतविश्वे । सहस्राण्यधिरथान्यस्मेऽआनोयज्ञंरोहिदश्वोपयाहि ॥
एतान्यग्नेनवतिर्नवत्वेऽआहुतान्यधिरथासहस्रा । तेभिर्वर्धस्वतन्वःशूरपूर्वीर्दिवोनोवृष्टिमिषितोरिरीहि ॥ एतान्य
ग्नेनवतिंसहस्रासंप्रयच्छवृष्णऽइंद्रायभागं । विद्वान्पथऽऋतुशोदेवयानानप्यौलानंदिविदेवेषुधेहि ॥ अग्नेबाधस्ववि
मृधोविदुर्गहापामीवामपरक्षांसिसेध । अस्मात्समुद्राद्बृहतोदिवोनोपांभूमानमुपनःसृजेह⁺ ॥ १३ ॥ (१०।८।९)
कन्नश्चित्रमिषण्यसिचिकित्वान्पृथुग्मानंवाश्रंवावृधध्यै । कत्तस्यदातुशवसोव्युष्टौतक्षद्वज्रंवृत्रतुरमपिन्वत् ॥ सहिद्यु
ताविद्युतावेतिसामपृथुंयोनिमसुरत्वाससाद । ससनीळेभिःप्रसहानोऽअस्यभ्रातुर्नऽऋतेसप्तथस्यमायाः⁺ ॥ सवाजं
यातापदुष्पदायन्त्स्वर्षातापरिषदत्सनिष्यन् । अनर्वायच्छतदुरस्यवेदोघ्नन्छिश्नदेवाँऽअभिवर्पसाभूत्⁺ ॥ सयह्व्यो३
वनीर्गोष्ववर्जुहोतिप्रधन्यासुसस्निः । अपादोयत्रयुज्यासोरथाद्रोण्यश्वासऽईरतेघृतंवाः⁺ ॥ सरुद्रेभिरशस्तवारऽ
ऋभ्वाहित्वीगयमारेऽअवद्यऽआगात् । वम्रस्यमन्येमिथुनाविवव्रीऽअन्नमभीत्यारोदयन्मुषायन्⁺ ॥ सऽइद्दासंतुवी

(१०।८।९) कन्नइतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवैखानसोवम्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

रवंपतिर्दन्षळक्षंत्रिशीर्षाणंदमन्यत् । अस्यत्रितोन्वोजसावृधानोविपावराहमयोऽअग्रयाहन् ॥ १४ ॥ सद्रुह्वणेमनु
षऽऊर्ध्वसानऽआसाविषदर्शसानायशरुं । सनृतमोनहुषोस्मत्सुजातःपुरोभिनदर्हन्दस्युहत्ये ॥ सोऽअभ्रियोनयवस
ऽउदन्यन्क्षयायगातुंविदन्नोऽअस्मे । उपयत्सीददिंदुंशरीरैःश्येनोयोपाष्टिर्हतिदस्यून् ॥ सव्राधतःशवसानेभिरस्यकु
त्सायशुष्णंकृपणेपरादात् । अयंकविमनयच्छस्यमानमत्कंयोऽअस्यसनितोतनृणां⁺ ॥ अयंदशस्यन्नर्येभिरस्यदस्मो
देवेभिर्वरुणोनमायी । अयंकनीनऽऋतुपाऽअवेद्यमिमीतारंुयश्चतुष्पात् ॥ अस्यस्तोमेभिरौशिजऽऋजिश्वाव्रजंदर
यद्वृषभेणपिप्रोः । सुत्वायद्यजतोदीदयद्गीःपुरऽइयानोऽअभिवर्पसाभूत्⁺ ॥ एवामहोऽअसुरवक्षथायवम्रकःपड्भि
रुपसर्पदिंद्रं । सऽइयानःकरतिस्वस्तिमस्माऽइषमूर्जंसुक्षितिंविश्वमाभाः ॥ १५ ॥ (१०।९।१) इंद्रदृह्यमघवन्त्वा
वदिद्भुजऽइहस्तुतःसुतपाबोधिनोवृधे । देवेभिर्नःसविताप्रावतुश्रुतमासर्वतातिमदितिंवृणीमहे ॥ भरायसुभरतभा
गमृत्वियंप्रवायवेशुचिपेक्रंददिष्टये । गौरस्ययःपयसःपीतिमानशऽआसर्व० ॥ आनोदेवःसवितासाविषद्वयऽऋजूय
तेयजमानायसुन्वते । यथादेवान्प्रतिभूषेमपाकवदासर्व० ॥ इंद्रोऽअस्मेसुमनाऽअस्तुविश्वहाराजासोमःसुवितस्या

नवमेनुवाकेत्रयोदशसूक्तानि (१०।९।१) इंद्रदृह्येतिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यवांदनोदुवस्युर्विश्वेदेवाजगत्यंत्यात्रिष्टुप् (भेदपक्षे–विश्वेदेवाः १०
इंद्रादिती१ इंद्रः१ एवं१२) ।

ध्यैतुनः । यथायथामित्रधितानिसंदधुरासर्व० ॥ इंद्रऽउक्थेनशवसापरुर्दधेबृहस्पतेप्रतरीतास्यायुषः । यज्ञोमनुः
प्रमतिर्नःपिताहिकमासर्व० ॥ इंद्रस्यनुसुकृतंदैव्यंसहोग्निर्गृहेजरितामेधिरःकविः । यज्ञश्चभूद्विदथेचारुरंतमऽआस
र्व० ॥ १६ ॥ नवोगुहाचकृमभूरिदुष्कृतंनाविष्ट्यंवसवोदेवहेळनं । माकिर्नोदेवाऽअनृतस्यवर्पसऽआसर्व० ॥ अपा
मीवांसवितासाविषन्न्य१ग्वरीयऽइदपसेधन्त्वद्रयः । ग्रावायत्रमधुषुदुच्यतेबृहदासर्व० ॥ ऊर्ध्वोग्रावावसवोस्तुसोत
रिविश्वाद्द्वेषांसिसनुतर्युयोत । सनोदेवःसवितापायुरीड्यऽआसर्व० ॥ ऊर्जंगावोयवसेपीवोऽअत्तनऽऋतस्ययाःसद
नेकोशेऽअङ्ध्वे । तनूरेवतन्वोऽअस्तुभेषजमासर्व० ॥ क्रतुप्रावाजरिताशश्वतामवऽइंद्रऽइद्भद्राप्रमतिःसुतावतां ।
पूर्णमूधर्दिव्यंयस्यसिक्तयऽआसर्व० ॥ चित्रस्तेभानुःक्रतुप्राऽअभिष्टिःसंतिस्पृधोजरणिप्राऽअधृष्टाः । रजिष्ठयार
ज्यापश्वऽआगोस्तूतूर्षतिपर्यग्रंदुवस्युः+ ॥ १७ ॥ (१०।९।२) उद्बुध्यध्वंसमनसःसखायःसमग्निमिंध्वंबहवःसनी
ळाः । दधिक्रामग्निमुषसंचदेवीमिंद्रावतोवसेनिह्वयेवः ॥ मंद्राकृणुध्वंधियऽआतनुध्वंनावमरित्रपरणींकृणुध्वं । इ
ष्कृणुध्वमायुधारंकृणुध्वंप्रांचंयज्ञंप्रणयतासखायः ॥ युनक्तसीरावियुगातनुध्वंकृतेयोनौवपतेहबीजं । गिराचश्रुष्टिः

(१०।९।२) उद्बुध्यध्वमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यसौम्योबुधोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप्चतुर्थीषष्ठ्यौगायत्र्यौपंचमीबृहतीनवमीद्वादश्यौजगत्यौ (ऋत्विजोदेवतावा) ।

सभराऽअसन्नोनेदीयऽइत्सृण्यःपक्वमेयात् ॥ सीरायुंजंतिकवयोयुगावितन्वतेपृथक् । धीरादेवेषुसुम्नया+ ॥ निरा
हावान्कृणोतनसंवरत्रादधातन । सिंचामहाऽअवतमुद्रिणंवयंसुषेकमनुपक्षितं ॥ इष्कृताहावमवतंसुवरत्रंसुषेचनं ।
उद्रिणंसिंचेऽअक्षितं ॥ १८ ॥ प्रीणीताश्वान्हितंजयाथस्वस्तिवाहंरथमित्कृणुध्वं । द्रोणाहावमवतमश्मचक्रमंसत्र
कोशंसिंचतानृपाणं ॥ व्रजंकृणुध्वंसहिवोनृपाणोवर्मसीव्यध्वंबहुलापृथूनि । पुरःकृणुध्वमायसीरधृष्टामावःसुस्रोच्च
मसोदृंहतातं+ ॥ आवोधियंयज्ञियांवर्तऽऊतयेदेवादेवींयजतांयज्ञियामिह । सानोदुहीयद्यवसेवगत्वीसहस्रधाराप
यसामहीगौः+ ॥ आतूषिंचहरिमींद्रोरुपस्थेवाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः । परिष्वजध्वंदशकक्ष्याभिरुभेधुरौप्रतिव
ह्निंयुनक्त ॥ उभेधुरौवह्निरापिब्दमानोंतर्योनेवचरतिद्विजानिः । वनस्पतिंवनऽआस्थापयध्वंनिषूदधिध्वमखनंतऽ
उत्सं ॥ कपृन्नरःकपृथमुद्दधातनचोदयतखुदतवाजसातये । निष्टिग्र्यःपुत्रमाच्यावयोतयऽइंद्रंसबाधऽइहसोमपीत
ये ॥ १९ ॥ (१०।९।३) प्रतेरथंमिथूकृतमिंद्रोवतुधृष्णुया । अस्मिन्नाजौपुरुहूतश्रवाय्येधनभक्षेषुनोव ॥ उत्स

(१०।९।३) प्रतेरथमितिद्वादशर्चस्यसूक्तस्यभार्म्यश्वोमुद्गलोद्रुघणस्त्रिष्टुप्आद्यातृतीयांत्याबृहत्यः । (प्रतेरथमितिसूक्तदेवतात्वे विप्रतिपत्तिःपरस्परमाचार्याणां । उक्तंचशौनकेन—प्रेतीतिहाससूक्तंतुमन्यतेशाकटायनः । यास्कोद्रौघणमैंद्रंवावैश्वदेवंतुशौनकः । आजानवेनंभार्म्यश्वइंद्रासोमौतुमुद्गलइति ।)

वातोवहतिवासोऽअस्याऽअधिरथंयदजयत्सहस्रं । रथीरभून्मुद्गलानीगविष्टौभरेकृतंव्यचेदिंद्रसेना+ ॥ अंतर्यच्छ
जिघांसतोवज्रमिंद्राभिदासतः । दासस्यवामघवन्नार्यस्यवासनुतर्यवयावधं+ ॥ उद्नोह्रदमपिबज्जर्हृषाणःकूटंस्मतृंहद्
भिमातिमेति । प्रमुष्कभारःश्रवऽइच्छमानोजिरंबाहूऽअभरत्सिषासन् ॥ न्यक्रंदयन्नुपयंतऽएनममेहयन्वृषभंमध्य
ऽआजेः । तेनसूभर्वंशतवत्सहस्रंगवांमुद्गलःप्रधनेजिगाय ॥ ककर्दवेवृषभोयुक्तऽआसीदवावचीत्सारथिरस्यकेशी ।
दुधेर्युक्तस्यद्रवतःसहानसऽऋच्छंतिष्मानिष्पदोमुद्गलानीं ॥ २० ॥ उतप्रधिमुदहन्नस्यविद्वानुपायुनग्वंसगमत्रशि
क्षन् । इंद्रऽउदावत्पतिमघ्न्यानामरंहतपद्याभिःककुद्मान् ॥ शुनमष्ट्राव्यचरत्कपर्दीवरत्रायांदार्वानह्यमानः । नृम्णा
निकृण्वन्बहवेजनायगाःपस्पशानस्तविषीरधत्त ॥ इमंतंपश्यवृषभस्ययुंजंकाष्ठायामध्येद्रुघणंशयानं । येनजिगायश
तवत्सहस्रंगवांमुद्गलःपृतनाज्येषु ॥ आरेऽअघाकोन्वी१त्थाददर्शयंयुंजंतितम्वास्थापयंति । नास्मैतृणंनोदकमाभर
न्त्युत्तरोधुरोवहतिप्रदेदिशत् ॥ परिवृक्तेवपतिविद्यमानट्पीप्यानाकूचक्रेणेवसिंचन् । एषैष्याचिद्रथ्याजयेमसुमंगलंसि
नवदस्तुसातं+ ॥ त्वंविश्वस्यजगतश्चक्षुरिंद्रासिचक्षुषः । वृषायदाजिंवृषणासिषाससिचोदयन्वध्रिणायुजा+ ॥ २१ ॥
(१०।९।४) आशुःशिशानोवृषभोनभीमोघनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनां । संक्रंदनोनिमिषऽएकवीरःशतंसेनाऽअज

(१०।९।४) आशुःशिशानइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रोप्रतिरथइंद्रश्चतुर्थ्याबृहस्पतिर्द्वादश्याअप्वादेव्यंत्यायामरुतस्त्रिष्टुबंत्यानुष्टुप् ।

यत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना । तदिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरऽइषुह
स्तेनवृष्णा ॥ सऽइषुहस्तैःसनिषंगिभिर्वशीसंस्रष्टासयुधऽइंद्रोगणेन । संसृष्टजित्सोमपाबाहुशर्ध्यू१ग्रधन्वाप्रतिहि
ताभिरस्ता ॥ बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्राँऽअपबाधमानः । प्रभंजन्त्सेनाःप्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेध्यविता
रथानां ॥ बलविज्ञायःस्थविरःप्रवीरःसहस्वान्वाजीसहमानऽउग्रः । अभिवीरोऽअभिसत्वासहोजाजैत्रमिंद्ररथमातिष्ठ
गोवित्+ ॥ गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुंजयंतमज्मप्रमृणंतमोजसा । इमंसजाताऽअनुवीरयध्वमिंद्रंसखायोऽअनुसंरभ
ध्वं ॥ २२ ॥ अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदयोवीरःशतमन्युरिंद्रः । दुश्च्यवनःपृतनाषाळयुध्यो३स्माकंसेनाऽअव
तुप्रयुत्सु+ ॥ इंद्रऽआसांनेताबृहस्पतिर्दक्षिणायज्ञःपुरऽएतुसोमः । देवसेनानामभिभंजतीनांजयंतीनांमरुतोयंत्व
ग्रं ॥ इंद्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञऽआदित्यानांमरुतांशर्धऽउग्रं । महामनसांभुवनच्यवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्था
त् ॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्सत्वनांमामकानांमनांसि । उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतांयंतुघोषाः ॥
अस्माकमिंद्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाऽइषवस्ताजयंतु । अस्माकंवीराऽउत्तरेभवंत्वस्माँऽउदेवाऽअवताहवेषु ॥ अमी
षांचित्तंप्रतिलोभयंतीगृहाणांगान्यप्वेपरेहि । अभिप्रेहिनिर्दहहृत्सुशोकैरंधेनामित्रास्तमसासचंतां ॥ प्रेताजयतानर

(आशुःशिशानःसूक्तोपांत्यायाआप्वादेवीत्यनुक्रमण्यांमप्वादेवीतिशोनकीये)

इंद्रोवःशर्मयच्छतु । उग्रावःसंतुबाहवोनाधृष्यायथासथ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ असौयासेनामरुतःपरेषामभ्यैतिनऽओज
सास्पर्धमाना । तांगूहततमसापव्रतेनयथामीषाऽअन्योऽअन्यंनजानात् ॥ अंधाऽअमित्राभवताशीर्षाणाऽअहयऽइव ।
तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्निमूढानामिंद्रोहंतुवरंवरं) ॥ २३ ॥ (१०।९।५) असाविसोमःपुरुहूततुभ्यंहरिभ्यांयज्ञ
मुपयाहितूयं । तुभ्यंगिरोविप्रवीराऽइयानादधन्विरऽइंद्रपिबासुतस्य ॥ अप्सुधूतस्यहरिवःपिबेहनृभिःसुतस्यजठरं
पृणस्व । मिमिक्षुर्यमद्रयऽइंद्रतुभ्यंतेभिर्वर्धस्वमदमुक्थवाहः ॥ प्रोग्रांपीतिंवृष्णऽइयर्मिसत्यांप्रयैसुतस्यहर्यश्वतुभ्यं ।
इंद्रधेनाभिरिहमादयस्वधीभिर्विश्वाभिःशच्यागृणानः+ ॥ ऊतीशचीवस्तववीर्येणवयोदधानाऽउशिजऽऋतज्ञाः ।
प्रजावदिंद्रमनुषोदुरोणेतस्थुर्गृणंतःसधमाद्यासः ॥ प्रणीतिभिष्टेहर्यश्वसुष्टोःसुषुम्नस्यपुरुरुचोजनासः । मंहिष्ठामूतिं
वितिरेदधानाःस्तोतारऽइंद्रतवसूनृताभिः ॥ २४ ॥ उपब्रह्माणिहरिवोहरिभ्यांसोमस्ययाहिपीतयेसुतस्य । इंद्रत्वा
यज्ञःक्षममाणमानड्दाश्वाँऽअस्यध्वरस्यप्रकेतः+ ॥ सहस्रवाजमभिमातिषाहंसुतेरणंमघवानंसुवृक्तिं । उपभूषंतिगि
रोऽअप्रतीतमिंद्रंनमस्याजरितुःपनंत ॥ सप्तापोदेवीःसुरणाऽअमृक्तायाभिःसिंधुमतरऽइंद्रपूर्भित् । नवतिंस्रोत्यान
वचस्रवंतीर्देवेभ्योगातुंमनुषेचविंदः ॥ अपोमहीरभिशस्तेरमुंचोजागरास्वधिदेवऽएकः । इंद्रयास्त्वंवृत्रतूर्येचकर्थ

(१०।९।५) असावीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रोष्टकइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

ताभिर्विश्वायुस्तन्वंपुपुष्याः ॥ वीरेण्यःक्रतुरिंद्रःसुशस्तिरुतापिधेनापुरुहूतमीट्टे । आर्दयद्वृत्रमकृणोदुलोकंससाहेश
क्रःपृतनाऽअभिष्टिः+ ॥ शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसातौ । शृण्वंतमुग्रमूतयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजि
तंधनानां ॥ २५ ॥ (१०।९।६) कदावसोस्तोत्रंहर्यतऽआवश्मशारुधद्वाः । दीर्घंसुतंवाताप्याय ॥ हरीयस्यसुयु
जाविव्रतावेरर्वतानुशेपा । उभारजीनकेशिनापतिर्दन्+ ॥ अपयोरिंद्रःपापजऽआमर्तोनशश्रमाणोबिभीवान् । शुभे
यद्युयुजेतविषीवान् ॥ सचायोरिंद्रश्चकृषऽआँऽउपानसःसपर्यन् । नदयोर्विव्रतयोःशूरऽइंद्रः ॥ अधियस्तस्थौकेश
वंताव्यचस्वंतानपुष्टै । वनोतिशिप्राभ्यांशिप्रिणीवान् ॥ २६ ॥ प्रास्तौदृष्वौजाऽऋष्वेभिस्ततक्षशूरःशवसा । ऋभु
र्नक्रतुभिर्मातरिश्वा ॥ वज्रंयश्चक्रेसुहनायदस्यवेहिरीमशोहिरीमान् । अरुतहनुरद्भुतंनरजः ॥ अवनोवृजिनाशिशी
ह्यृचावनेमानृचः । नाब्रह्मायज्ञऽऋधग्जोषतित्वे+ ॥ ऊर्ध्वायत्तेत्रेतिनीभूद्यज्ञस्यधूर्षुसद्मन् । सजूर्नावस्वयशसंसचा
योः+ ॥ श्रियेतेपृश्निरुपसेचनीभूच्छ्रियेदर्विररेपाः । ययास्वेपात्रेसिंचसऽउत्+ ॥ शतंवायदसुर्यप्रतित्वासुमित्रऽइ
त्थास्तौद्दुर्मित्रऽइत्थास्तौत् । आवोयद्दस्युहत्येकुत्सपुत्रंप्रावोयद्दस्युहत्येकुत्सवत्सं+ ॥ २७ ॥ इत्यष्टमाष्टकेपं
चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

(१०।९।६) कदेत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकौत्सोदुर्मित्रइंद्रउष्णिकूआद्यागायत्रीवाद्वितीयासप्तम्यौपिपीलिकमध्येअंत्यात्रिष्टुप् ।

एकषष्ट्याध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि ११ ऋचः १४९ ॥ त्यागः ॥ उर्वश्या. पुरूरवस. उर्वश्या. पुरूरवस.२ उर्वश्या. पुरूरवस. उर्वश्या.३ पुरूरवस. उर्वश्या. पुरूरवस. उर्वश्या. पुरूरवस.२ उर्वश्या. पुरूरवस. इंद्राये.१३ ओषधीभ्य.२३ देवेभ्य. १२ [भे. प. बृहस्पतय.३ देवेभ्य.४ अग्नय.५] इंद्राये.१२ विश्वेभ्योदेवेभ्य.२४ [भे. प. विश्वेभ्योदे.१० इंद्रादितिभ्या. इंद्राये. ऋत्विज.१२] द्रुघणाये.१२ इंद्राये.३ बृहस्पतय. इंद्राये.७ अप्वायैदेव्याइ. मरुद्भ्य. इंद्राये.२२ ॥ इत्यष्टमेपंचमः ॥

उभौभूतांशःकाश्यपआश्विनमाविर्दिव्योदक्षिणावाप्राजापत्यांदक्षिणांतद्दातृन्वास्तौचचतुर्थीजगतींकिमिच्छंती पणिभिरसुरैर्निगूह्ळागाअन्वेष्टुंसरमांदेवशुनीमिंद्रेणप्रहितामयुग्भिःपणयोमित्रीयंतःप्रोचुःसातान्युग्मांत्याभिरनिच्छंतीप्रत्याचष्टेतेवदन्त्सप्तजुहूर्ब्रह्मजायांब्राह्मोवोर्ध्वनाभांवैश्वदेवंह्यनुष्टुबंतंसमिद्धऽएकादशजमदग्निस्तत्सुतोवारामआप्रियःपरेचत्वारोवैरूपांमनीषिणोदशाष्टादंष्ट्रइंद्रपिबनभःप्रभेदनस्तमस्यशतप्रभेदनोंत्यात्रिष्टुप्घर्मासद्भ्रिस्तापसोवाघर्मोवैश्वदेवंचतुर्थीजगतींचित्रऽइन्नववार्ष्टिहव्यउपस्तुतंआग्नेयंजागतंत्रिष्टुप्शक्कर्यंतंपिबस्थौरोग्निर्युतोग्निर्यूपोवानवाउभिक्षुर्धनान्नदानप्रशंसाचाद्येजगत्यांवह्नेहंस्युरुक्षयऽआमहीयवऽआग्नेयंराक्षोघ्नंगायत्रंत्वितिवैसप्तोनैंद्रोलबआत्मानंतुष्टाव ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् ॥ (१०।९।७) उभाऽउनूनंतदिदर्थयेथेवितन्वाथेधियोवस्त्रापसेव । सध्रीचीनायातवेप्रेमजीगःसुदिनेवपृक्षऽआतंसयेथे ॥ उष्टारेवफर्वरेषुश्रयेथेप्रायोगेवश्वात्र्याशासुरेथः । दूतेवहिष्ठोयशसाजनेषुमापस्थातंमहिषेवावपानात् ॥ साकंयुजाशकुनस्येवपक्षापश्वेवचित्रायजुरागमिष्टं । अग्निरिवदेवयोर्दीदिवांसापरिज्मानेवयजथःपुरुत्रा ॥ आपीवोऽअस्मेपितरेवपुत्रोग्रेवरुचानृपतीवतुर्यै । इर्येवपुष्ट्यैकिरणेवभुज्यैश्रुष्टीवानेवहवमागमिष्टं ॥ वंसगेवपूषर्याशिंबातामित्रेवऽऋताशतराशातपंता । वाजेवोच्चावयसाघर्म्येष्ठामेषेवेषासपर्या३पुरीषा ॥ १ ॥ सृण्येवजर्भरीतुर्फरीतूनैतोशेवतुर्फरीपर्फरीका । उदन्यजेवजेमनामदेरूतामेजराय्वजरंमरायु ॥ पज्रेवचर्चरंजारंमरायुक्षद्मेवार्थेषुतर्तरीथऽउग्रा । ऋभूनापत्खरमज्राखरज्रुर्वायुर्नपर्फरत्क्षयद्रयीणां ॥ घर्मेवमधुजठरेसनेरूभगेवितातुर्फरीफारिवारं । पतरेवचचराचंद्रनिर्णिङ्मनऽऋंगामनन्या३नजग्मी ॥ बृहंतेवगंभरेषुप्रतिष्ठांपादेवगाधंतरतेविदाथः । कर्णेवशासुरनुहिस्मराथोंशेवनोभजतंचित्रमप्नः ॥ आरंगरेवमध्वेरयेथेसारघेवगविनीचीनबारे । कीनारेवस्वेदमासिष्विदानाक्षामेवोर्जासूयवसात्सचेथे ॥ ऋध्यामस्तोमंसनुयामवाजमानोमंत्रंसरथेहोपयातं । यशोनपक्वंमधुगोष्वंतराभूतांशोऽअश्विनोःकाममप्राः ॥ (परिशिष्टं ॥ हविर्भिरेकेस्वरितःसचंतेसुन्वंतऽएकेसवनेषुसोमान् । शचीर्मदंतऽउत

(१०।९।७) उभाउनूनमित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यकाश्यपोभूतांशोश्विनौत्रिष्टुप् ।

दक्षिणाभिर्नेज्जिह्मायंत्योनरकेपंताम) ॥ २ ॥ (१०।९।८) आविर्भून्महिमाघोनमेषांविश्वंजीवंतमसोनिर्मो
चि । महिज्योतिःपितृभिर्दत्तमागादुरुःपंथादक्षिणायाऽअदर्शि ॥ उच्चादिविदक्षिणावंतोऽअस्थुर्येऽअश्वदाःसहते
सूर्येण । हिरण्यदाऽअमृतत्वंभजंतेवासोदाःसोमप्रतिरंतऽआयुः ॥ दैवीपूर्तिर्दक्षिणादेवयज्यानकवारिभ्योनहितेपृ
णंति । अथानरःप्रयतदक्षिणासोवद्यभियाबहवःपृणंति ॥ शतधारंवायुमर्कंस्वर्विदंनृचक्षसस्तेऽअभिचक्षतेहविः । ये
पृणंतिप्रचयच्छंतिसंगमेतेदक्षिणांदुहतेसप्तमातरं ॥ दक्षिणावान्प्रथमोहूतऽएतिदक्षिणावान्ग्रामणीरग्रमेति । तमेव
मन्येनृपतिंजनानांयःप्रथमोदक्षिणामाविवाय ॥ ३ ॥ तमेवऽऋषिंतमुब्रह्माणमाहुर्यज्ञन्यंसामगामुक्थशासं । सशुक्र
स्यतन्वोवेदतिस्रोयःप्रथमोदक्षिणयारराध ॥ दक्षिणाश्वंदक्षिणागांददातिदक्षिणाचंद्रमुतयद्धिरण्यं । दक्षिणान्नंवनु
तेयोनऽआत्मादक्षिणांवर्मकृणुतेविजानन्+ ॥ नभोजाममुर्नन्यर्थमीयुर्नरिष्यंतिनव्यथंतेहभोजाः । इदंयद्विश्वंभुव
नंस्वश्चैतत्सर्वंदक्षिणैभ्योददाति ॥ भोजाजिग्युःसुरभिंयोनिमग्रेभोजाजिग्युर्वध्वं१यासुवासाः । भोजाजिग्युरंतःपे
यंसुरायाभोजाजिग्युर्येऽअहूताःप्रयंति ॥ भोजायाश्वंसंमृजंत्याशुंभोजायास्तेकन्या३शुंभमाना । भोजस्येदंपुष्करि

(१०।९।८) आविरित्येकादशर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोदिव्योदक्षिणात्रिष्टुप्चतुर्थीजगती । (प्राजापत्यादक्षिणानाम्नीऋषिकावादक्षिणादातारोवादेवता) ।

णीववेश्मपरिष्कृतंदेवमानेवचित्रं+ ॥ भोजमश्वाःसुष्ठुवाहोवहंतिसुवृद्रथोवर्ततेदक्षिणायाः । भोजंदेवासोवताभरेषु
भोजःशत्रून्समनीकेषुजेता ॥ ४ ॥ (१०।९।९) किमिच्छंतीसरमाप्रेदमानड्दूरेह्यध्वाजगुरिःपराचैः । कास्मेहि
तिःकापरितक्म्यासीत्कथंरसायाऽअतरःपयांसि ॥ इंद्रस्यदूतीरिषिताचरामिमहऽइच्छंतीपणयोनिधीन्वः । अति
ष्कदोभियसातन्नऽआवत्तथारसायाऽअतरंपयांसि ॥ कीदृङ्ङिंद्रःसरमेकादृशीकायस्येदंदूतीरसरःपराकात् । आच
गच्छान्मित्रमेनादधामाथागवांगोपतिर्नोभवाति ॥ नाहंतंवेददभ्यंदभत्सयस्येदंदूतीरसरंपराकात् । नतंगूहंतिस्रव
तोगभीराहताऽइंद्रेणपणयःशयध्वे ॥ इमागावःसरमेयाऽऐच्छःपरिदिवोऽअंतान्सुभगेपतंती । कस्तऽएनाऽअव
सृजादयुध्व्युतास्माकमायुधासंतितिग्मा+ ॥ ५ ॥ असेन्यावःपणयोवचांस्यनिषव्यास्तन्वःसंतुपापीः । अधृष्टोवऽ
एतवाऽअस्तुपंथाबृहस्पतिर्वऽउभयानमृळात् ॥ अयंनिधिःसरमेऽअद्रिबुध्नोगोभिरश्वेभिर्वसुभिन्यृष्टः । रक्षंतितंप
णयोयेसुगोपारेकुपदमलकमाजगंथ ॥ एहगमन्नृषयःसोमशिताऽअयास्योऽअंगिरसोनवग्वाः । तऽएतमूर्वंविभजंत
गोनामथैतद्वचःपणयोवमन्नित्+ ॥ एवाचत्वंसरमऽआजगंथप्रबाधितासहसादैव्येन । स्वसारंत्वाकृणवैमापुनर्गाऽ

(१०।९।९) किमिच्छंतीत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यायुजांपणिनामासुराऋषयःयुजामेकादश्याश्चसरमानाम्नीदेवशुनीऋषिकाअयुजांसरमादेवतायुजामेकादश्याश्चपणयस्त्रिष्टुप् ।

अपतेगवांसुभगेभजाम ॥ नाहंवेदभ्रातृत्वंनोस्वसृत्वमिंद्रोविदुरंगिरसश्चघोराः । गोकामामेऽअच्छदयन्यदायमपा
तऽइतपणयोवरीयः ॥ दूरमितपणयोवरीयऽउद्गावोयंतुमिनतीऋतेन । बृहस्पतिर्याऽअविंदन्निगूह्ळाःसोमोग्रावाण
ऽऋषयश्चविप्राः ॥ ६ ॥ (१०।९।१०) तेवदन्प्रथमाब्रह्मकिल्बिषेकूपारःसलिलोमातरिश्वा । वीळुहरास्तपऽउग्रो
मयोभूरापोदेवीःप्रथमजाऽऋतेन ॥ सोमोराजाप्रथमोब्रह्मजायांपुनःप्रायच्छदहृणीयमानः । अन्वर्तितावरुणोमित्र
ऽआसीदग्निर्होताहस्तगृह्यानिनाय ॥ हस्तेनैवग्राह्यऽआधिरस्याब्रह्मजायेयमितिचेदवोचन् । नदूतायप्रह्येतस्थऽए
षातथाराष्ट्रंगुपितंक्षत्रियस्य ॥ देवाऽएतस्यामवदंतपूर्वेसप्तऽऋषयस्तपसेयेनिषेदुः । भीमाजायाब्राह्मणस्योपनीतादु
र्धांदधातिपरमेव्योमन् ॥ ब्रह्मचारीचरतिवेविषद्विषःसदेवानांभवत्येकमंगं । तेनजायामन्वविंदद्बृहस्पतिःसोमेन
नीतांजुह्वं१नदेवाः ॥ पुनर्वैदेवाऽअददुःपुनर्मनुष्याऽउत । राजानःसत्यंकृण्वानाब्रह्मजायांपुनर्ददुः ॥ पुनर्दायब्रह्म
जायांकृत्वीदेवैर्निकिल्बिषं । ऊर्जंपृथिव्याभक्त्वायोरुगायमुपासते ॥ ७ ॥ (१०।९।११) समिद्धोऽअद्यमनुषो

(१०।९।१०) तेवदन्नितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यब्रह्मजायाजुहूर्विश्वेदेवात्रिष्टुबंत्येद्वेअनुष्टुभौ । (ब्राह्मोवोर्ध्वनाभऋषिः) (१०।९।११) समिद्धइत्येकादशर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोजमदग्निरिध्मस्तनूनपादिळोबर्हिर्देवीर्द्वारउषासानक्तादैव्यौहोतारौसरस्वतीळाभारत्यस्त्वष्टावनस्पतिस्वाहाकृतयस्त्रिष्टुप् । (जामदग्निःपरशुरामोवा)

दुरोणेदेवोदेवान्यजसिजातवेदः । आचवहमित्रमहश्चिकित्वान्त्वंदूतःकविरसिप्रचेताः ॥ तनूनपात्पथऽऋतस्ययया
नान्मध्वासमंजन्त्स्वदयासुजिह्व । मन्मानिधीभिरुतयज्ञमृन्धन्देवत्राचकृणुह्यध्वरंनः ॥ आजुह्वानऽईड्योवंद्यश्चाया
ह्यग्नेवसुभिःसजोषाः । त्वंदेवानामसियह्वहोतासऽएनान्यक्षीषितोयजीयान् ॥ प्राचीनंबर्हिःप्रदिशापृथिव्यावस्तो
रस्यावृज्यतेऽअग्रेऽअह्नां । व्युप्रथतेवितरंवरीयोदेवेभ्योऽअदितयेस्योनं+ ॥ व्यचस्वतीरुर्वियाविश्रयंतांपतिभ्योनज
नयःशुंभमानाः । देवीर्द्वारोबृहतीर्विश्वमिन्वादेवेभ्योभवतसुप्रायणाः+ ॥ ८ ॥ आसुष्वयंतीयजतेऽउपाकेऽउषा
सानक्तासदतांनियोनौ । दिव्येयोषणेबृहतीसुरुक्मेऽअधिश्रियंशुक्रपिशंदधाने ॥ दैव्याहोताराप्रथमासुवाचामिमा
नायज्ञंमनुषोयजध्यै । प्रचोदयंताविदथेषुकारूप्राचीनंज्योतिःप्रदिशादिशंता ॥ आनोयज्ञंभारतीतूयमेत्विळामनु
ष्वदिहचेतयंती । तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंस्योनंसरस्वतीस्वपसःसदंतु ॥ यऽइमेद्यावापृथिवीजनित्रीरूपैरापिंशद्भुवनानि
विश्वा । तमद्यहोतरिषितोयजीयान्देवंत्वष्टारमिहयक्षिविद्वान्+ ॥ उपावसृजत्मन्यासमंजन्देवानांपाथऽऋतुथाह
वींषि । वनस्पतिःशमितादेवोऽअग्निःस्वदंतुहव्यंमधुनाघृतेन ॥ सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरो
गाः । अस्यहोतुःप्रदिश्यृतस्यवाचिस्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाः+ ॥ ९ ॥ (१०।९।१२) मनीषिणःप्रभरध्वंमनीषां

(१०।९।१२) मनीषिणइतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपोष्टादंष्ट्रइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

यथायथामतयःसंतिनृणां । इंद्रंसत्यैरेरयामाकृतेभिःसहिवीरोगिर्वणस्युर्विदानः ॥ ऋतस्यहिसदसोधीतिरद्यौत्संगा
र्ष्टेयोवृषभोगोभिरानट् । उददतिष्ठत्तविषेणारवेणमहांतिचित्संविव्याचारजांसि ॥ इंद्रःकिलश्रुत्याऽअस्यवेदसहिजि
ष्णुःपथिकृत्सूर्याय । आन्मेनांकृण्वन्नच्युतोभुवद्गोःपतिर्दिवःसनजाऽअप्रतीतः ॥ इंद्रोमह्नामहतोऽअर्णवस्यव्रतामि
नादंगिरोभिर्गृणानः । पुरूणिचिन्नितताननारजांसिदाधारयोधरुणंसत्यताता ॥ इंद्रोदिवःप्रतिमानंपृथिव्याविश्वावे
दसवनाहंतिशुष्णं । महींचिद्द्यामातनोत्सूर्येणचास्कंभचित्कंभनेनस्कभीयान् ॥ १० ॥ वज्रेणहिवृत्रहावृत्रमस्तरदेवस्यशू
शुवानस्यमायाः । विधृष्णोऽअत्रधृषताजघंथाथाभवोमघवन्बाह्वोजाः ॥ सचैतयदुषसःसूर्येणचित्रामस्यकेतवोरामाविं
दन् । आयन्नक्षत्रंददृशेदिवोनपुनर्यतोनकिरद्धानुवेद ॥ दूरंकिलप्रथमाजग्मुरासामिंद्रस्ययाःप्रसवेसस्रुरापः । क्व
स्विदग्रंक्वबुध्नऽआसामापोमध्यंक्वोनूनमंतः ॥ सृजःसिंधूँरहिनाजग्रसानाँऽआदिदेताःप्रविविज्रेजवेन । मुमुक्षमा
णाऽउतयामुमुच्रेधेदेतानरमंतेनितिक्ताः ॥ सध्रीचीःसिंधुमुशतीरिवायन्त्सनाज्जारऽआरितःपूर्भिदासां । अस्तमा
तेपार्थिवावसून्यस्मेजग्मुःसूनृताऽइंद्रपूर्वीः+ ॥ ११ ॥ (१०।९।१२) इंद्रपिबप्रतिकामंसुतस्यप्रातःसावस्तवहिपू
र्वपीतिः । हर्षस्वहंतवेशूरशत्रूनुक्थेभिष्टेवीर्या३प्रब्रवाम ॥ यस्तेरथोमनसोजवीयानेंद्रतेनसोमपेयाययाहि । तूयमाते

(१०।९।१२) इंद्रपिबेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपोनभःप्रभेदनइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

हरयःप्रद्रवंतुयेभिर्यासिवृषभिर्मंदमानः ॥ हरित्वतावर्चसासूर्यस्यश्रेष्ठैरूपैस्तन्वंस्पर्शयस्व । अस्माभिरिंद्रसखिभि
र्हुवानःसध्रीचीनोमादयस्वानिषद्य ॥ यस्यत्यत्तेमहिमानंमदेष्विमेमहीरोदसीनाविविक्तां । तदोकऽआहरिभिरिंद्रयु
क्तैःप्रियेभिर्याहिप्रियमन्नमच्छ ॥ यस्यशश्वत्पपिवाँऽइंद्रशत्रूननानुकृत्यारण्याचकर्थ । सतेपुरंधिंतविषीमियर्तिसते
मदायसुतऽइंद्रसोमः ॥ १२ ॥ इदंतेपात्रंसनवित्तमिंद्रपिबासोममेनाशतक्रतो । पूर्णऽआहावोमदिरस्यमध्वोयंवि
श्वऽइदभिहर्यंतिदेवाः+ ॥ विहित्वामिंद्रपुरुधाजनासोहितप्रयसोवृषभह्वयंते । अस्माकंतेमधुमत्तमानीमाभुवन्त्सवं
नातेषुहर्य ॥ प्रतऽइंद्रपूर्व्याणिप्रनूनंवीर्यावोचंप्रथमाकृतानि । सतीनमन्युरश्रथायोऽअद्रिंसुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणे
गां+ ॥ निषुसीदगणपतेगणेषुत्वामाहुर्विप्रतमंकवीनां । नऽऋतेत्वत्क्रियतेकिंचनारेमहामर्कंमघवन्चित्रमर्च ॥ अभि
ख्यानोमघवन्नाधमानान्त्सखेबोधिवसुपतेसखीनां । रणंकृधिरणकृत्सत्यशुष्माभक्तेचिदाभजारायेऽअस्मान्+
॥ १३ ॥ (१०।१०।१) तमस्यद्यावापृथिवीसचेतसाविश्वेभिर्देवैरनुशुष्ममावतां । यदैत्कृण्वानोमहिमानमिंद्रियं
पीत्वीसोमस्यक्रतुमाँऽअवर्धत ॥ तमस्यविष्णुर्महिमानमोजसांशुंदधन्वान्मधुनोविरप्शते । देवेभिरिंद्रोमघवासया
वभिर्वृत्रंजघन्वाँऽअभवद्वरेण्यः ॥ वृत्रेणयदहिनाबिभ्रदायुधासमस्थिथायुधयेशंसमाविदे । विश्वेतेऽअत्रमरुतःस

दशमेनुवाकेषोडशसूक्तानि (१०।१०।१) तमस्येतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपःशतप्रभेदनोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

हत्मनावर्धन्नुग्रमहिमानमिंद्रियं+ ॥ जज्ञानऽएवव्यबाधतस्पृधःप्रापश्यद्वीरोऽअभिपौंस्यंरणं । अवृश्चदद्रिमवसस्य
दःसृजदस्तभ्नान्नाकंस्वपस्ययापृथुं+ ॥ आदिंद्रःसत्रातविषीरपत्यतवरीयोद्यावापृथिवीऽअबाधत । अवाभरद्धृषितो
वज्रमायसंशेवंमित्रायवरुणायदाशुषे ॥ १४ ॥ इंद्रस्यात्रतविषीभ्योविरप्शिनऽऋघायतोऽअरंहयंतमन्यवे । वृत्रंय
दुग्रोव्यवृश्चदोजसापोबिभ्रतंतमसापरीवृतं ॥ यावीर्याणिप्रथमानिकर्त्वामहित्वेभिर्यतमानौसमीयतुः । ध्वांतंतमो
वदध्वसेहतऽइंद्रोमह्नापूर्वहूतावपत्यत ॥ विश्वेदेवासोऽअधवृष्ण्यानितेवर्धयन्त्सोमवत्यावचस्यया । रद्धंवृत्रमहि
मिंद्रस्यहन्मनाग्निर्नजंभैस्तृष्वन्नमावयत् ॥ भूरिदक्षेभिर्वचनेभिर्ऋक्वभिःसख्येभिःसख्यानिप्रवोचत । इंद्रोधुनिंचचु
मुरिंचदंभयंछ्रद्धामनस्याशृणुतेदभीतये ॥ त्वंपुरूण्याभरास्वश्व्यायेभिर्मंसैनिवचनानिशंसन् । सुगेभिर्विश्वादुरि
तातरेमविदोषुणऽउर्वियागाधमद्य+ ॥ १५ ॥ (१०।१०।२) घर्मासमंतात्रिवृतंव्यापतुस्तयोर्जुष्टिमातरिश्वाजगा
म । दिवस्पयोदिधिषाणाऽअवेषन्विदुर्देवाःसहसामानमर्कं+ ॥ तिस्रोदेष्ट्रायनिर्ऋतीरुपासतेदीर्घश्रुतोविहिजानंति
वह्नयः । तासांनिचिक्युःकवयोनिदानंपरेषुयागुह्येषुव्रतेषु ॥ चतुष्कपर्दायुवतिःसुपेशाघृतप्रतीकावयुनानिवस्ते ।
तस्यांसुपर्णावृषणानिषेदतुर्यत्रदेवादधिरेभागधेयं ॥ एकःसुपर्णःससमुद्रमाविवेशसऽइदंविश्वंभुवनंविचष्टे । तंपाकें

(१०।१०।२) घर्मेतिदशर्चस्यसूक्तस्यवैरूपःसध्रिर्विश्वेदेवास्त्रिष्टुप्चतुर्थीजगती । (तापसोघर्मोवाऋषिः)

नमनसापश्यमंतितस्तंमातारेह्निसऽउरेह्निमातरं ॥ सुपर्णविप्राःकवयोवचोभिरेकंसंतंबहुधाकल्पयंति । छंदांसिचद
धतोऽअध्वरेषुग्रहान्त्सोमस्यमिमतेद्वादश ॥ १६ ॥ षट्त्रिंशांश्चचतुरःकल्पयंतश्छंदांसिचदधतऽआद्वादशं । यज्ञंवि
मायकवयोमनीषऽऋक्सामाभ्यांप्ररथंवर्तयंति ॥ चतुर्दशान्येमहिमानोऽअस्यतंधीरावाचाप्रणयंतिसप्त । आप्नानं
तीर्थंकऽइहप्रवोचद्येनपथाप्रपिबंतेसुतस्य ॥ सहस्रधापंचदशान्युक्थायावद्द्यावापृथिवीतावदित्तत् । सहस्रधामहि
मानःसहस्रंयावद्ब्रह्मविष्ठितंतावतीवाक्+ ॥ कश्छंदसांयोगमावेदधीरःकोधिष्ण्यांप्रतिवाचंपपाद । कमृत्विजामष्टमं
शूरमाहुर्हरीऽइंद्रस्यनिचिकायकःस्वित् ॥ भूम्याऽअंतंपर्येकेचरंतिरथस्यधूर्षुयुक्तासोऽअस्थुः । श्रमस्यदायंविभजं
त्येभ्योयदायमोभवतिहर्म्येहितः+ ॥ १७ ॥ (१०।१०।३) चित्रऽइच्छिशोस्तरुणस्यवक्षथोनयोमातरावप्येतिधा
तवे । अनूधायदिजीजनदधाचनुववक्षसद्योमहिदूत्यं१चरन् ॥ अग्निर्हनामधायिदन्नपस्तमःसंयोवनायुवतेभस्मना
दता । अभिप्रमुराजुह्वास्वध्वरऽइनोनप्रोथमानोयवसेवृषा ॥ तंवोविंनद्रुषदंदेवमंधसऽइंदुंप्रोथंतंप्रवपंतमर्णवं । आ
सावह्निंनशोचिषाविरप्शिनंमहिव्रतंनसरजंतमध्वनः ॥ वियस्यतेज्रयसानस्याजरधक्षोर्नवाताःपरिसंत्यच्युताः ।
आरण्वासोयुयुधयोनसत्वनंत्रितंनशंतप्रशिषंतऽइष्टये ॥ सऽइदग्निःकण्वतमःकण्वसखार्यःपरस्यांतरस्यतरुषः । अ

(१०।१०।३) चित्रइतिनवर्चस्यसूक्तस्यवार्ष्टिहव्यउपस्तुतोग्निर्जगतीअष्टमीनवम्यौत्रिष्टुप्शक्वर्यौ ।

ग्निःपातुगृणतोऽअग्निःसूरीनग्निर्ददातुतेषामवोनः ॥ १८ ॥ वाजिन्तमायसह्यसेसुपित्र्यतृषुच्यवानोऽअनुजातवेदसे ।
अनुद्रेचिद्योधृषतावरंसतेमहिन्तमायधन्वनेदविष्यते+ ॥ एवाग्निर्मर्तैःसहसूरिभिर्वसुःष्टवेसहसःसूनरोनृभिः । मित्रा
सोनयेसुधिताऽऋतायवोद्यावोनद्युम्नैरभिसंतिमानुषान् ॥ ऊर्जोनपात्सहसावन्नितित्वोपस्तुतस्यवन्दतेवृषावाक् ।
त्वांस्तोषामत्वयासुवीराद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः ॥ इतित्वाग्नेवृष्टिहव्यस्यपुत्राऽउपस्तुतासऽऋषयोवोचन् । तां
श्चपाहिगृणतश्चसूरीन्वषड्वषळित्यूर्ध्वासोऽअनक्षन्नमोनमऽइत्यूर्ध्वासोऽअनक्षन् ॥ १९ ॥ (१०।१०४) पिबासो
मँमहतऽइंद्रियायपिबावृत्रायहंतवेशविष्ठ । पिबरायेशवसेहूयमानःपिबमध्वस्तृपदिंद्रावृषस्व ॥ अस्यापिबक्षुमतःप्र
स्थितस्येंद्रसोमस्यवरमासुतस्य । स्वस्तिदामनसामादयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभगाय ॥ ममत्तुत्वादिव्यःसोमऽइंद्रमम
त्तुयःसूयतेपार्थिवेषु । ममत्तुयेनवरिवश्चकर्थममत्तुयेननिरिणासिशत्रून् ॥ आद्विबर्हाऽअमिनोयात्विंद्रोवृषाहरिभ्यां
परिषिक्तमंधः । गव्यासुतस्यप्रभृतस्यमध्वःसत्राखेदामरुशहावृषस्व ॥ नितिग्मानिभ्राशयन्भ्राश्यान्यवस्थिरातनु
हियातुजूनां । उग्रायतेसहोबलंददामिप्रतीत्याशत्रून्विगदेषुवृश्च ॥ २० ॥ व्य१र्यऽइंद्रतनुहिश्रवांस्योजःस्थिरेवध
न्वनोभिमातीः । अस्मद्र्यग्वावृधानःसहोभिरनिभृष्टस्तन्वंवावृधस्व ॥ इदंहविर्मघवन्तुभ्यंरातंप्रतिसम्राळहृणानोगृ

(१०।१०४) पिबेतिनवर्चस्यसूक्तस्यस्थौरोग्नियुतइंद्रस्त्रिष्टुप् । (अग्नियूपोवाऋषिः)

भाय । तुभ्यंसुतोमघवन्तुभ्यंपक्वो३द्धींद्रपिबचप्रस्थितस्य ॥ अद्धीदिंद्रप्रस्थितेमाहवींषिचनोदधिष्वपचतोतसोमं ।
प्रयस्वंतःप्रतिहर्यामसित्वासत्याःसंतुयजमानस्यकामाः ॥ प्रेंद्राग्निभ्यांसुवचस्यामियर्मिसिंधाविवप्रेरयंनावमर्कैः । अ
र्याऽइवपरिचरंतिदेवायेऽअस्मभ्यंधनदाऽउद्भिदश्च ॥ २१ ॥ (१०।१०५) नवाऽउदेवाःक्षुधमिद्वधंददुरुताशि
तमुपगच्छंतिमृत्यवः । उतोरयिःपृणतोनोपदस्यत्युतापृणन्मर्डितारंनविंदते ॥ यऽआध्रायचकमानायपित्वोन्नवा
न्त्सन्रफितायोपजग्मुषे । स्थिरंमनःकृणुतेसेवतेपुरोतोचित्समर्डितारंनविंदते ॥ सऽइद्भोजोयोगृहवेददात्यन्नकामा
यचरतेकृशाय । अरमस्मैभवतियामहूताऽउतापरीषुकृणुतेसखायं ॥ नससखायोनददातिसख्येसचाभुवेसचमाना
यपित्वः । अपास्मात्प्रेयान्नतदोकोऽअस्तिपृणंतमन्यमरणंचिदिच्छेत् ॥ पृणीयादिन्नाधमानायतव्यान्द्राघीयांसमनु
पश्येतपंथां । ओहिवर्ततेरथ्येवचक्रान्यमन्यमुपतिष्ठंतरायः ॥ २२ ॥ मोघमन्नंविंदतेऽअप्रचेताःसत्यंब्रवीमिवधऽ
इत्सतस्य । नार्यमणंपुष्यतिनोसखायंकेवलाघोभवतिकेवलादी+ ॥ कृषन्नित्फालऽआशितंकृणोतियन्नध्वानमपवृ
ङ्क्तेचरित्रैः । वदन्ब्रह्मावदतोवनीयान्पृणन्नापिरपृणंतमभिष्यात् ॥ एकपाद्भूयोद्विपदोविचक्रमेद्विपात्रिपादमभ्येति
पश्चात् । चतुष्पादेतिद्विपदामभिस्वरेसंपश्यन्पंक्तीरुपतिष्ठमानः ॥ समौचिद्धस्तौनसमंविविष्टःसंमातराचिन्नसमंदु

(१०।१०५) नवाइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोभिक्षुर्धनान्नदानंत्रिष्टुबाद्येजगत्यौ ।

हाते । यमयोश्विन्नसमावीर्याणिज्ञातीचित्संतौनसमंपृणीतः ॥ २३ ॥ (१०।१०१६) अग्नेहंसिन्यं१त्रिणंदीद्यन्मर्त्ये
ष्वा । स्वेक्षयेंशुचिव्रत ॥ उतिष्ठसिस्वाहुतोघृतानिप्रतिमोदसे । यत्त्वास्रुचंःसमस्थिरन् ॥ सऽआहुतोविरोचतेग्निरी
ळेन्योगिरा । स्रुचाप्रतीकमज्यते ॥ घृतेनाग्निःसमज्यतेमधुप्रतीकऽआहुतः । रोचमानोविभावसुः ॥ जरमाणःस
मिध्यसेदेवेभ्योहव्यवाहन । तंत्वाहवंतमर्त्याः ॥ २४ ॥ तंमर्ताऽअमर्त्यंघृतेनाग्निंसपर्यत । अदाभ्यंगृहपतिं ॥ अ
दाभ्येनशोचिषाग्नेरक्षस्त्वंदह । गोपाऽऋतस्यदीदिहि ॥ सत्वमग्नेप्रतीकेनप्रत्योषयातुधान्यः । उरुक्षयेषुदीद्यत् ॥
तंत्वागीर्भिरुरुक्षयाहव्यवाहंसमीधिरे ॥ यजिष्ठंमानुषेजने ॥ २५ ॥ (१०।१०१७) इतिवाऽइतिमेमनोगामश्वंस
नुयामिति । कुवित्सोमस्यापामिति ॥ प्रवाताऽइवदोधतऽउन्मापीताऽअयंसत । कुवि० ॥ उन्मापीताऽअयंसतर
थमश्वाऽइवाशवः । कुवि० ॥ उपमामतिरस्थितवाश्रापुत्रमिवप्रियं । कुवि० ॥ अहंतष्टेववंधुरंपर्यचामिहृदामतिं ।
कुवि० ॥ नहिमेऽअक्षिपच्चनाच्छान्त्सुःपंचकृष्टयः । कुवि० ॥ २६ ॥ नहिमेरोदसीऽउभेऽअन्यंपक्षंचनप्रति ।
कुवि० ॥ अभिद्यांमहिनाभुवमभी३मांपृथिवींमहीं । कुवि० ॥ हंताहंपृथिवीमिमांनिदधानीहवेहवा । कुवि० ॥

(१०।१०१६) अग्नेहंसीतिनवर्चस्यसूक्तस्यामहीयवउरुक्षयोरक्षोहाग्निर्गायत्री । (१०।१०१७) इतिवाइतित्रयोदशर्चस्यसूक्तस्यैंद्रो
लबोगायत्री ।

ओषमित्पृथिवीमहंजंघनानीहवेहवा । कुवि० ॥ दिविमेऽअन्यःपक्षो३धोऽअन्यमचीकृषं । कुवि० ॥ अहमस्मि
महामहोभिनभ्यमुदीषितः । कुवि० ॥ गृहोयाम्यरंकृतोदेवेभ्योहव्यवाहनः । कुवि० ॥ २७ ॥ इत्यष्टमाष्टके
षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

द्विषष्ट्यध्यायेवर्गाः २७ सूक्तानि १४ ऋचः १४० ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्या. ११ दक्षिणाया. ११ सरमाया. पणिभ्य. सरमाया.
पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. सरमाया. पणिभ्य. २ विश्वेभ्योदेवेभ्य. ७ समिद्धायाग्नय. तनूनपात. इळाये. बर्हिष.
देवीभ्योद्वार्भ्य. उषासानक्ताभ्या. देवीभ्यांहोतृभ्यांप्रचेतोभ्या. सरस्वतीळाभारतीभ्य. त्वष्ट्र. वनस्पतय. स्वाहाकृतीभ्य. इंद्राये. ३० विश्वे-
भ्योदेवेभ्य. १० [भे. प. विश्वेभ्योदे. ३ परमात्मनइंद्राये. २ यज्ञायपरमात्मन. २ मध्यमायैवाच. गायत्र्यादिछंदोभ्य. विश्वेभ्योदेवेभ्य.]
अग्नय. ९ इंद्राये. ९ धनान्नाय. ९ रक्षोघ्नेग्नय. ९ ऐंद्रायलबाये. १३ ॥ इत्यष्टमेषष्ठः ॥

तदिन्नवाथर्वणोबृहद्दिवोहिरण्यगर्भोदशहिरण्यगर्भःप्राजापत्यःकायंवसुंनाष्टौचित्रमहावासिष्ठआग्नेयंजागतं
माद्यांपंचमींचतैंयंवेनोवैन्यंमिमंनोनवैंद्युत्तमानिहवोग्निवरुणसोमानामाद्याग्नेयींतिस्रश्चाग्नेरात्मस्तवःशिष्टाय
थानिपातंसप्तमीजगत्यहमष्टौवागांभृण्यात्मानंतुष्टावद्वितीयाजगतींनतंशैलूषिःकुल्मलबर्हिषोवामदेव्योवांहो
मुग्वैश्वदेवंमुपरिष्टाद्बार्हतंमंत्यात्रिष्टुप्रात्रीकुशिकःसौभरोरात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवंगायत्रंममाग्नेनवविह

व्यो॑वैश्वदे॑वंजगत्यं॑तँनासत्सप्तप्रजापति॑ःपरमेष्ठीभाववृत्तंतुं॑योयज्ञोयज्ञःप्राजापत्यो॑जगत्याद्यापप्राचःसुकीर्ति॑ः
काक्षीवतोमध्येनुष्टु॑प्सोत्तराचाश्विन्या॑वीजानंशकपूतोनार्मे॑धौ॑मैत्रावरुणंन्यंकुसारिण्या॑द्यालिंगोक्तदेवतां॑त्या
महासतोबृहं॑त्युपाद्योपांत्येप्रस्तारपंक्तीं॑शेषाविराड्रूपा॑ःप्रोषुसुदाःपैजवन॑ःशाक्वरमहापांक्ता॑वाद्यौ॑तृचौ॑त्रिष्टुबंतं॑मु
भेयन्मांधातायौ॑वनाश्वौ॑महापांक्तंपंक्तिरंत्या॑तामध्य॑र्धागोधापश्यद्यस्मिन्कुमारोयामायनो॑यामममानुष्टुभंहिं॑के
शीमुनयोवातरशना॑जूतिर्वा॑तजूतिर्विं॑प्रजूति॑र्वृषाणकःकरिक्रत॑एतशऋष्यशृंगं॑श्चैकर्चा॑ःकैशिनं॑मुतदेवाःसप्तऋ
षयएकर्चा॑वैश्वदेवं॑तवत्येषळंगऽऔरवोजागतं॑सूर्यरश्मिर्दे॑वगंधर्वौ॑विश्वावसुरात्मानमस्तौ॑त्पूर्वा॑र्धंसवितारमग्ने
तवाग्निःपावकआग्नेयं॑विष्टारपंक्तीतिस्रःसतोबृहत्यं॑उपरिष्टाज्ज्योति॑रग्नेअच्छाग्निस्तापसो॑वैश्वदेवमानुष्टुभं॑ह्ययम
ष्टौद्वृचा॑ःशार्ङ्गाजरिताद्रोण॑ःसारिसृक्वःस्तंबमित्रश्चाग्नेयंमाद्येजगत्यौ॑चतस्रस्त्रिष्टुभः ॥ ७ ॥ ॥ ॥

हरिःओम् (१०।१०८) तदि॒दा॑स॒भुव॑नेषु॒ज्येष्ठं॒यतो॑ज॒ज्ञऽउ॒ग्रस्त्वे॒षनृ॑म्णः । स॒द्योज॑ज्ञा॒नोनिरि॑णाति॒शत्रू॒ननु॒यं
विश्वे॒मदं॒त्यूमा॑ः ॥ वा॒वृ॒धा॒नःशव॑सा॒भूयौ॑जा॒ःशत्रु॑र्दा॒साय॑भि॒यसं॑दधाति । अव्य॑नच्च॒व्य॒नच्च॒सस्नि॒संते॑नवंत॒प्रभृ॑ता॒मदे॑
षु ॥ त्वेक्रतु॒मपि॑वृंजंति॒विश्वे॒द्विर्यदे॒तेत्रिर्भवं॒त्यूमा॑ः । स्वा॒दोःस्वादी॑यःस्वा॒दुना॑सृ॒जासम॒दःसुमधु॒मधु॑ना॒भियो॑धीः ॥

(१०।१०८) तदिदितिनवर्चस्यसूक्तस्याथर्वणोबृहद्दिवइंद्रस्त्रिष्टुप् ।

इति॑चि॒द्धित्वा॒धना॒जयं॑त॒मदे॑मदेऽअनु॒मदं॑ति॒विप्रा॑ः । ओजी॑योधृष्णोस्थि॒रमा॑तनुष्व॒मात्वा॑दभन्यातु॒धाना॑दु॒रेवा॑ः ॥
त्वया॑व॒यंशा॑शद्महे॒रणे॑षुप्रपश्यं॑तोयु॒धेन्या॑नि॒भूरि॑ । चो॒दया॑मित॒ऽआयु॑धा॒वचो॑भि॒ःसंते॑शिशामि॒ब्रह्म॑णा॒वयां॑सि ॥ १ ॥
स्तु॒षेय्यं॑पुरु॒वर्प॑स॒मृभ्वं॑मि॒नत॑म॒मा॒प्त्यमा॒प्त्यानां॑ । आद॑र्षते॒शव॑सास॒प्तदानू॒न्प्रसा॑क्षतेप्रति॒माना॑नि॒भूरि॑ ॥ नितद्द॑धि॒षेव॑रं॒परं॑
च॒यस्मि॒न्नावि॑थाव॑सादु॒रोणे । आमा॒तरा॑स्थापयसेजिग॒त्नूऽअत॑ऽइनोषि॒कर्व॑रापु॒रूणि॑ ॥ इ॒माब्रह्म॑बृ॒हद्दि॑वोऽविव॒क्तींद्रा॑य
शू॒षम॑ग्रि॒यःस्व॒र्षाः । म॒होगो॒त्रस्य॑क्षयतिस्व॒राजो॒दुर॑श्च॒विश्वा॑ऽअवृ॒णोद॒पस्वाः+ ॥ ए॒वाम॒हान्बृ॒हद्दि॑वो॒ऽअथ॒र्वावो॑च॒
त्स्वांत॒न्व॑१॒मिंद्र॑मे॒व । स्वसा॑रोमा॒तरि॒भ्वरी॑ररि॒प्राहि॒न्वंति॑च॒शव॑साव॒र्धयं॑तिच ॥ २ ॥ (१०।१०९) हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भः
सम॑वर्त॒ताग्रे॑भू॒तस्य॑जा॒तःपति॒रेक॑ऽआसीत् । सदा॑धारपृथि॒वींद्यामु॒तेमांकस्मै॑दे॒वाय॑ह॒विषा॑विधेम ॥ यऽआ॑त्म॒दाब॑ल॒
दाय॒स्य॒विश्व॑ऽउ॒पास॑तेप्र॒शिषं॒यस्य॑दे॒वाः । यस्य॑च्छा॒यामृतं॒यस्य॑मृ॒त्युःकस्मै॰ ॥ यःप्रा॑ण॒तोनि॑मिष॒तोम॑हि॒त्वैक॒ऽइद्राजा॒
जग॑तोब॒भूव॑ । यऽईशे॑ऽअ॒स्यद्वि॒पद॒श्चतु॑ष्पद॒ःकस्मै॰ ॥ यस्ये॒मेहि॒मवं॑तोमहि॒त्वायस्य॑समु॒द्रंर॒सया॑स॒हाहुः । यस्ये॒माः
प्र॒दिशो॒यस्य॑बा॒हूकस्मै॰ ॥ येन॒द्यौरु॒ग्रापृ॑थि॒वीचं॑दृ॒ळ्हायेन॒स्वः॑स्तभि॒तंयेन॒नाकः॑ । योऽअं॒तरि॑क्षे॒रज॑सोवि॒मान॒ःकस्मै॰
॥ ३ ॥ यंक्रंद॑सी॒ऽअव॑सातस्तभा॒नेऽअ॒भ्यैक्षे॑तां॒मन॑सा॒रेज॑माने । यत्राधि॒सूर॒ऽउदि॑तोवि॒भाति॒कस्मै॰ ॥ आपो॑ह॒यद्बृ॒

(१०।१०९) हिरण्यगर्भइतिदशर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्योहिरण्यगर्भःप्रजापतिस्त्रिष्टुप् ।

हृतीर्विश्वमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निं । ततोदेवानांसमवर्ततासुरेकःकस्मै० ॥ यश्चिदापोमहिनापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञं । योदेवेष्वधिदेवऽएकऽआसीत्कस्मै० ॥ मानोहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवंसत्यधर्माजजान । यश्चापश्चंद्राबृहतीर्जजानकस्मै० ॥ प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव । यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां+ ॥ ४ ॥ (१०।१०।१०) वसुंनचित्रमहसंगृणीषेवामंशेवमतिथिमद्विषेण्यं । सरासतेशुरुधोविश्वधायसोग्निर्होतागृहपतिःसुवीर्यं ॥ जुषाणोऽअग्नेप्रतिहर्यमेवचोविश्वानिविद्वान्वयुनानिसुक्रतो । घृतनिर्णिग्ब्रह्मणेगातुमेरयतवदेवाऽअजनयन्ननुव्रतम्+ ॥ सप्तधामानिपरियन्नमर्त्योदाशद्दाशुषेसुकृतेमामहस्व । सुवीरेणरयिणाग्नेस्वाभुवायस्तऽआनट्समिधातंजुषस्व ॥ यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरोहितंहविष्मंतऽईळतेसप्तवाजिनं । शृण्वंतमग्निंघृतपृष्ठमुक्षणंपृणंतंदेवंपृणतेसुवीर्यं ॥ त्वंदूतःप्रथमोवरेण्यःसहूयमानोऽअमृतायमत्स्व । त्वांमर्जयन्मरुतोदाशुषोगृहेत्वांस्तोमेभिर्भृगवोविरुरुचुः ॥ ५ ॥ इषंदुहन्सुदुघांविश्वधायसंयज्ञप्रियेयजमानायसुक्रतो । अग्नेघृतस्नुस्त्रिर्ऋतानिदीद्यद्वर्तिर्यज्ञंपरियन्त्सुक्रतूयसे ॥ त्वामिदस्याऽउषसोव्युष्टिषुदूतंकृण्वानाऽअयजंतमानुषाः । त्वांदेवामहयाय्यायवावृधुराज्यमग्नेनिमृजंतोऽअध्वरे+ ॥ नित्वावसिष्ठाऽअह्वंतवाजिनंगृणंतोऽअग्नेविदथेषुवेधसः । रायस्पोषंयजमानेषुधारययूयं० ॥ ६ ॥ (१०।१०।११) अयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने । इममपांसंगमेसूर्यस्यशिशुन्नविप्रामतिभीरिहंति ॥ समुद्रादूर्मिमुदियर्तिवेनोनभोजाःपृष्ठंहर्यतस्यदर्शि । ऋतस्यसानावधिविष्टपिभ्राट्समानंयोनिमभ्यनूषतव्राः+ ॥ समानंपूर्वीरभिवावशानास्तिष्ठन्वत्सस्यमातरःसनीळाः । ऋतस्यसानावधिचक्रमाणारिहंतिमध्वोऽअमृतस्यवाणीः ॥ जानंतोरूपमकृपंतविप्रामृगस्यघोषंमहिषस्यहिग्मन् । ऋतेनयंतोऽअधिसिंधुमस्थुर्विदद्गंधर्वोऽअमृतानिनाम ॥ अप्सराजारमुपसिष्मियाणायोषाबिभर्तिपरमेव्योमन् । चरत्प्रियस्ययोनिषुप्रियःसन्सीदत्पक्षेहिरण्ययेसवेनः+ ॥ ७ ॥ नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतंहृदावेनंतोऽअभ्यचक्षतत्वा । हिरण्यपक्षंवरुणस्यदूतंयमस्ययोनौशकुनंभुरण्युं+ ॥ ऊर्ध्वोगंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थात्प्रत्यङ्चित्राबिभ्रदस्यायुधानि । वसानोऽअत्कंसुरभिंदृशेकंस्व१र्णनामजनतप्रियाणि ॥ द्रप्सःसमुद्रमभियज्जिगातिपश्यन्गृध्रस्यचक्षसाविधर्मन् । भानुःशुक्रेणशोचिषाचकानस्तृतीयेचक्रेरजसिप्रियाणि ॥ ८ ॥ (१०।१०।१२) इमंनोऽअग्नऽउपयज्ञमेहिपंचयामंत्रिवृतंसप्ततंतुं । असोहव्यवाळुतनःपुरोगाज्योगेवदीर्घंतमऽआशयिष्ठाः ॥ अदेवाद्देवःप्रचतागुहायन्प्रपश्यमानोऽअमृतत्वमेमि । शि

(१०।१०।१०) वसुमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यवासिष्ठश्चित्रमहाअग्निर्जगतीआद्यापंचम्यौत्रिष्टुभौ ।

(१०।१०।११) अयमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यभार्गवोवेनोवेनस्त्रिष्टुप् । (१०।१०।१२) इमंनइतिनवर्चस्यसूक्तस्याद्यायाःपंचम्यादिचतसृणांचाग्निवरुणसोमाऋषयःद्वितीयादितिसृणामग्निर्ऋषिःआद्यानांचतसृणामग्निःपंचमीसप्तम्यष्टमीनांवरुणःषष्ठ्याःसोमोनवम्याःसोमेंद्रौत्रिष्टुप्-

वंयत्संतमशिवोजहामिस्वात्सख्यादरणींनाभिमेमि ॥ पश्यन्नन्यस्याऽअतिथिंवयायाऽऋतस्यधामविमिमेपुरूणि ।
शंसामिपित्रेऽअसुरायशेवमयज्ञियाद्यज्ञियंभागमेमि ॥ बह्वीःसमाऽअकरमंतरस्मिन्निंद्रंवृणानःपितरंजहामि । अग्निः
सोमोवरुणस्तेच्यवंतेपर्यावर्द्राष्ट्रंतदवाम्यायन्+ ॥ निर्मायाऽउत्येऽअसुराऽअभूवन्त्वंचमावरुणकामयासे । ऋतेनरा
जन्ननृतंविविंचन्ममराष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ॥ ९ ॥ इदंस्वरिदमिदासवाममयंप्रकाशऽउर्वीं१तरिक्षं । हनाववृत्रंनिरेहि
सोमहविष्ट्वासंतंहविषायजाम ॥ कविःकवित्वादिविरूपमासंजदप्रभूतीवरुणोनिरपःसृजत् । क्षेमंकृण्वानाजनयोन
सिंधवस्ताऽअस्यवर्णंशुचयोभरिभ्रति ॥ ताऽअस्यज्येष्ठमिंद्रियंसचंतेताऽईमाक्षेतिस्वधयामदंतीः । ताऽईविशोनरा
जानंवृणानाबीभत्सुवोऽअपवृत्रादतिष्ठन् ॥ बीभत्सूनांसयुजंहंसमाहुरपांदिव्यानांसख्येचरंतं । अनुष्टुभमनुचर्चूर्य
माणमिंद्रंनिचिक्युःकवयोमनीषा+ ॥ १० ॥ (१०।१०।१३) अहंरुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुतविश्वदेवैः ।
अहंमित्रावरुणोभाबिभर्म्यहमिंद्राग्नीऽअहमश्विनोभा+ ॥ अहंसोममाहनसंबिभर्म्यहंत्वष्टारमुतपूषणंभगं । अहंदधा
मिद्रविणंहविष्मतेसुप्राव्ये३यजमानायसुन्वते+ ॥ अहंराष्ट्रीसंगमनीवसूनांचिकितुषीप्रथमायज्ञियानां । तांमादेवा
व्यदधुःपुरुत्राभूरिस्थात्रांभूर्यावेशयंतीं ॥ मयासोऽअन्नंऽमत्तियोविपश्यतियःप्राणितियऽईंशृणोत्युक्तं । अमंतवोमां

सप्तमीजगती । (१०।१०।१३) अहंरुद्रेभिरित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यांभृणिर्वागांभृणिर्वाक्त्रिष्टुप्द्वितीयाजगती ।

तऽउपक्षियंतिश्रुधिश्रुतश्रद्धिवंतेवदामि ॥ अहमेवस्वयमिदंवदामिजुष्टंदेवेभिरुतमानुषेभिः । यंकामयेतंतमुग्रंकृ
णोमितंब्रह्माणंतमृषिंतंसुमेधां+ ॥ ११ ॥ अहंरुद्रायधनुरातनोमिब्रह्मद्विषेशरवेहंतवाऽउ । अहंजनायसमदंकृणोम्य
हंद्यावापृथिवीऽआविवेश ॥ अहंसुवेपितरमस्यमूर्धन्ममयोनिरप्स्वं१तःसमुद्रे । ततोवितिष्ठेभुवनानुविश्वोतामूंद्यांव
र्ष्मणोपस्पृशामि ॥ अहमेववातऽइवप्रवाम्यारभमाणाभुवनानिविश्वा । परोदिवापरऽएनापृथिव्यैतावतीमहिनासं
बभूव ॥ १२ ॥ (१०।१०।१४) नतमंहोनदुरितंदेवासोऽअष्टमर्त्यं । सजोषसोयमर्यमामित्रोनयंतिवरुणोऽअति
द्विषः ॥ तद्विवयंवृणीमहेवरुणमित्रार्यमन् । येनानिरंहसोयूयंपाथनेथाचमर्त्यमतिद्विषः ॥ तेनूनंनोयमूतयेवरुणो
मित्रोऽअर्यमा । नयिष्ठाऽउनोनेषणिपर्षिष्ठाऽउनःपर्षण्यतिद्विषः ॥ यूयंविश्वंपरिपाथवरुणोमित्रोऽअर्यमा । युष्मा
कंशर्मणिप्रियेस्यामसुप्रणीतयोतिद्विषः ॥ आदित्यासोऽअतिस्रिधोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । उग्रंमरुद्भीरुद्रंहुवेमेंद्रमग्निं
स्वस्तयेतिद्विषः ॥ नेतारऽऊषुणस्तिरोवरुणोमित्रोऽअर्यमा । अतिविश्वानिदुरिताराजानश्चर्षणीनामतिद्विषः ॥ शुनम
स्मभ्यमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा । शर्मयच्छंतुसप्रथऽआदित्यासोयदीमहेऽअतिद्विषः ॥ यथाहत्यद्वसवोगौर्यंचित्प

(१०।१०।१४) नतमित्यष्टर्चस्यसूक्तस्यशैलूषिःकुल्मलबर्हिषोविश्वेदेवाउपरिष्टाद्बृहत्यंत्यात्रिष्टुप् । (अत्रवामदेव्योंहोमुक्पाक्षिकऋषिः ।
कुल्मलबर्हिषइत्यदंतंप्रातिपदिकं) ।

दिषिताममुंचतायजत्राः । एवोष्व१स्मन्मुंचताव्यंहःप्रतार्यग्नेप्रतरन्नऽआयुः ॥ १३ ॥ (१०।१०।१५) रात्रीव्य
ख्यदायतीपुरुत्रादेव्य१क्षभिः । विश्वाऽअधिश्रियोधित ॥ ओर्वप्राऽअमर्त्यानिवतोदेव्यु१द्वतः । ज्योतिषाबाधते
तमः ॥ निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेव्यायती । अपेदुहासतेतमः ॥ सानोऽअद्ययस्यावयंनितेयामन्नविक्ष्महि । वृक्षेनव
सतिंवयः ॥ निग्रामासोऽअविक्षतनिपद्वंतोनिपक्षिणः । निश्येनासश्चिदर्थिनः ॥ यावयावृक्य१वृकंयवयस्तेनमूर्म्ये ।
अथानःसुतराभव ॥ उपमापेपिशत्तमःकृष्णंव्यक्तमस्थित । उषऽऋणेवयातय ॥ उपतेगाऽइवाकरंवृणीष्वदुहितर्दिवः ।
रात्रिस्तोमंनजिग्युषे ॥१४॥ (परिशिष्टं ॥ आरात्रिपार्थिवंरजःपितरःप्रायुधामभिः । दिवःसदांसिबृहतीवितिष्ठसऽआ
त्वेषंवर्ततेतमः ॥ येतेरात्रीनृचक्षसोयुक्तासोनवतिर्नव । अशीतिःसंत्वष्टाऽउतोतेसप्तसप्ततीः ॥ रात्रींप्रपद्येजननींसर्वभू
तनिवेशनीं । भद्रांभगवतींकृष्णांविश्वस्यजगतोनिशां ॥ संवेशिनींसंयमिनींग्रहनक्षत्रमालिनीं । प्रपन्नोहंशिवांरात्रीं
भद्रेपारमशीमहिभद्रेपारमशीमह्योंनमः ॥ १ ॥ स्तोष्यामिप्रयतोदेवींशरण्यांबह्वृचप्रियां । सहस्रसंमितांदुर्गांजातवेद
सेसुनवामसोमं ॥ शांत्यर्थंतद्विजातीनामृषिभिःसोमपाश्रिताः । ऋग्वेदेत्वंसमुत्पन्नारातीयतोनिदहातिवेदः ॥ येत्वां
देविप्रपद्यंतिब्राह्मणाहव्यवाहनीं । अविद्याबहुविद्यावासनःपर्षदतिदुर्गाणिविश्वा ॥ येऽअग्निवर्णांशुभांसौम्यकीर्त

(१०।१०।१५) रात्रीत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यसौभरःकुशिकोरात्रिर्गायत्री । (अत्रभारद्वाजीरात्रिर्ऋषिकापाक्षिकी) ।

यिष्यंतियेद्विजाः । तान्तारयतिदुर्गाणिनावेवसिंधुंदुरितात्यग्निः ॥ २ ॥ दुर्गेषुविषमेघोरेसंग्रामेरिपुसंकटे । अग्निचो
रनिपातेषुदुष्टग्रहनिवारणे ॥ दुर्गेषुविषमेषुत्वंसंग्रामेषुवनेषुच । मोहयित्वाप्रपद्यंतेतेषांमेऽअभयंकुरुतेषांमेऽअभयंकुरु ॥
केशिनींसर्वभूतानांपंचमीतिचनामच । सामांसमानिशादेवींसर्वतःपरिरक्षतुसर्वतःपरिरक्षत्वोन्नमः ॥ ३ ॥ तामग्निवर्णां
तपसाज्वलंतींवैरोचनींकर्मफलेषुजुष्टां । दुर्गांदेवींशरणमहंप्रपद्येसुतरसितरसेनमःसुतरसितरसेनमः ॥ दुर्गादुर्गेषुस्थाने
षुशंनोदेवीरभिष्टये । यऽइमंदुर्गास्तवंपुण्यंरात्रौरात्रौसदापठेत् ॥ रात्रिःकुशिकसोभरोरात्रिर्वाभारद्वाजीरात्रिस्तवोगा
यत्री । रात्रीसूक्तंजपेन्नित्यंतत्कालमुपपद्यते ॥ उलूकयातुंशुशुलूकयातुंजहिश्वयातुमुतकोकयातुं । सुपर्णयातुमृतगृ
ध्रयातुंदृषदेवप्रमृणरक्षऽइंद्र ॥ पिशंगभृष्टिमंभृणंपिशाचिमिंद्रसंमृण । सर्वंरक्षोनिर्बर्हय ॥ ४ ॥ हिमस्यत्वाजरायु
णाशालेपरिव्ययामसि । उतह्रदोहिनोधियोग्निर्ददातुभेषजं ॥ शिशीतह्रदोहिनोधियोग्निर्ददातुभेषजं । अंतिकाम
ग्निमजनयदूवीतःशिशुलागमत् ॥ अजातपुत्रपक्षायाहृदयंममदूयते । विपुलंवनंबह्वाकाशंचरंजातवेदःकामाय ॥
मांचरक्षपुत्रांश्चशरणमभूत्तव । पिंगाक्षलोहितग्रीवकृष्णवर्णनमोस्तुते ॥ अस्मान्निबर्हरस्येनांसागरस्योर्मयोयथा ।
इंद्रःक्षत्रंददातुवरुणमभिषिंचतु ॥ शत्रवोनिधनंयांतुजयत्वंब्रह्मतेजसा ॥ ५ ॥ कपिलजटींसर्वभक्षंचाग्निंप्रत्यक्षदै
वतं ॥ वरुणंचवशाम्यग्नेममपुत्रांश्चरक्षतुममपुत्रांश्चरक्षत्वोन्नमः ॥ साग्रंवर्षशतंजीवपिबखादचमोदच ॥ दुःखितांश्चद्वि

जांश्चैवप्रजांचपशुपालय ॥ यावदादित्यस्तपतियावद्भ्राजतिचंद्रमाः । यावद्वायुःप्लवायतितावज्जीवजयाजय ॥ येन
केनप्रकारेणकोहिनामनुजीवति । परेषामुपकारार्थयज्जीवतिसजीवति । एतांवैश्वानरींसर्वदेवान्नमोस्तुते ॥ नचौर
भयंनचसर्पभयंनचव्याघ्रभयंनचमृत्युभयं । यस्यापमृत्युर्नचमृत्युःसर्वलभतेसर्वजयते ॥ ६ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥)
(१०।१०।१६) ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम । मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजये
म ॥ ममदेवाविहवेसंतुसर्वऽइंद्रवंतोमरुतोविष्णुरग्निः । ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेऽअस्मिन्+ ॥
मयिदेवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः । दैव्याहोतारोवनुषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामतन्वासुवीराः ॥ मह्यंयजं
तुममयानिहव्याकूतिःसत्यामनसोमेऽअस्तु । एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवासोऽअधिवोचतानः ॥ देवीःषळु
र्वीरुरुनःकृणोतविश्वेदेवासऽइहवीरयध्वं । माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विषतेसोमराजन् ॥ १५ ॥ अग्नेम
न्युंप्रतिनुदन्परेषामदब्धोगोपाःपरिपाहिनस्त्वं । प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेऽमैषांचित्तंप्रबुधांविनेशत् ॥ धाताधातॄ
णांभुवनस्ययस्पतिर्देवंत्रातारमभिमातिषाहं । इमंयज्ञमश्विनोभाबृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानंन्यर्थात्+ ॥ उरुव्यचा
नोमहिषःशर्मयंसदस्मिन्हवेपुरुहूतःपुरुक्षुः । सनःप्रजायैहर्यश्वमृळयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाः ॥ येनःसपत्नाऽअपते

(१०।१०।१६) ममाग्नइतिनवर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोविहव्योविश्वेदेवास्त्रिष्टुबंत्याजगती ।

भवंत्विंद्राग्निभ्यामवबाधामहेतान् । वसवोरुद्राऽआदित्याऽउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन् ॥ (परिशिष्टं ॥
अर्वाचमिंद्रममुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः । इमंनोयज्ञंविहवेजुषस्वास्यकुर्मोहरिवोमेदिनंत्वा) ॥ १६ ॥
(परिशिष्टं ॥ आयुष्यंवर्चस्यंरायस्पोषमौद्भिदं । इदंहिरण्यंवर्चस्वजैत्रायाविशतादिमाम् ॥ उच्चैर्वाजीपृतनाषाट्स
भासाहंधनंजयं । सर्वाःसमग्राऽऋद्धयोहिरण्येस्मिन्समाहिताः ॥ शुनमहंहिरण्यस्यपितुर्नामेवजग्रभ । तेनमांसूर्य
त्वचमकरंपुरुषुप्रियं ॥ सम्राजंचविराजंचाभिष्टिर्याचमेध्रुवा । लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामामिंद्रसंसृज ॥ अग्नेःप्रजा
तंपरियद्धिरण्यममृतंयज्ञेऽअधिमर्त्येषु । यऽएनद्वेदसइदेनमर्हतिजरामृत्युर्भवतियोबिभर्ति ॥ १ ॥ यद्वेदराजावरु
णोयदुदेवीसरस्वती । इंद्रोयद्वृत्रहावेदतन्मेवर्चसऽआयुषे ॥ नतद्रक्षांसिनपिशाचास्तरंतिदेवानामोजःप्रथमजंह्ये१
तत् । योबिभर्तिदाक्षायणाहिरण्यंसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घमायुः ॥ यदाबध्नन्दाक्षायणाहिरण्यंश
तानीकायसुमनस्यमाना । तन्नऽआबध्नामिशतशारदायायुष्मान्जरदष्टिर्यथासत् ॥ घृतादुल्लुप्तंमधुमत्सुवर्णंधनंजयंध
रुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय ॥ प्रियंमाकुरुदेवेषुप्रियंराजसुमाकुरु । प्रियं
विश्वेषुगोप्त्रेषुमयिधेहिरुचारुचं ॥ अग्निर्येनविराजतिसूर्योयेनविराजति ॥ विराज्येनविराजतितेनास्मान्ब्रह्मणस्पते

विराजसमिधंकुरु ॥ २ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥) (१०।११।१) नासदासीन्नोसदासीत्तदानींनासीद्रजोनोव्योमापरो
यत् । किमावरीवःकुहकस्यशर्मन्नंभःकिमासीद्गहनंगभीरं+ ॥ नमृत्युरासीदमृतंनतर्हिनरात्र्याऽअह्नऽआसीत्प्रकेतः ।
आनीदवातंस्वधयातदेकंतस्माद्धान्यन्नपरःकिंचनास ॥ तमऽआसीत्तमसागूह्ळमग्रेप्रकेतंसलिलंसर्वमाऽइदं । तुच्छ्ये
नाभ्वपिहितंयदासीत्तपसस्तन्महिनाजायतैकं ॥ कामस्तदग्रेसमवर्तताधिमनसोरेतःप्रथमंयदासीत् । सतोबंधुमसति
निरविंदन्हृदिप्रतीष्याकवयोमनीषा+ ॥ तिरश्चीनोविततोरश्मिरेषामधःस्विदासी३दुपरिस्विदासी३त् । रेतोधाऽ
आसन्महिमानऽआसन्स्वधाऽअवस्तात्प्रयतिःपरस्तात् ॥ कोऽअद्धावेदकऽइहप्रवोचत्कुतऽआजाताकुतऽइयंविसृ
ष्टिः । अर्वाग्देवाऽअस्यविसर्जनेनाथाकोवेदयतऽआबभूव ॥ इयंविसृष्टिर्यतऽआबभूवयदिवादधेयदिवान । योऽअ
स्याध्यक्षःपरमेव्योमन्त्सोऽअंगवेदयदिवानवेद ॥ १७ ॥ (१०।११।२) योयज्ञोविश्वतस्तंतुभिस्ततऽएकशतंदेवक
र्मभिरायतः । इमेवयंतिपितरोयऽआययुःप्रवयापवयेत्यासतेतते+ ॥ पुमाँऽएनंतनुतऽउत्कृणत्तिपुमान्वितत्नेऽअधि
नाकेऽअस्मिन् । इमेमयूखाऽउपसेदुरूसदःसामानिचक्रुस्तसराण्योतवे ॥ कासीत्प्रमाप्रतिमाकिंनिदानमाज्यंकिमासी

एकादशेनुवाकेत्रयोविंशतिसूक्तनि (१०।११।१) नासदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यपरमेष्ठीप्रजापतिर्भाववृत्तिस्त्रिष्टुप्। (१०।११।२) योयज्ञ
इतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्योयज्ञोभाववृत्तिस्त्रिष्टुबाद्याजगती ।

त्परिधिःकऽआसीत् । छंदःकिमासीत्प्रऽउगंकिमुक्थंयद्देवादेवमयजंतविश्वे ॥ अग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुग्वोष्णिहयासवि
तासंबभूव । अनुष्टुभासोमऽउक्थैर्महस्वान्बृहस्पतेर्बृहतीवाचमावत् ॥ विराण्मित्रावरुणयोरभिश्रीरिंद्रस्यत्रिष्टुबिह
भागोऽअह्नः । विश्वान्देवान्जगत्याविवेशतेनचाक्लृप्रऽऋषयोमनुष्याः ॥ चाक्लृप्रेतेनऽऋषयोमनुष्यायज्ञेजातेपितरो
नःपुराणे । पश्यन्मन्येमनसाचक्षसातान्यऽइमंयज्ञमयजंतपूर्वे ॥ सहस्तोमाःसहछंदसऽआवृतःसहप्रमाऽऋषयःसप्त
दैव्याः । पूर्वेषांपंथामनुदृश्यधीराऽअन्वालेभिरेरथ्यो३नरश्मीन्+ ॥ १८ ॥ (१०।११।३) अपप्राचऽइंद्रविश्वाँ
ऽअमित्रानपापाचोऽअभिभूतेनुदस्व । अपोदीचोऽअपशूराधराचऽउरौयथातवशर्मन्मदेम ॥ कुविदंगयवमंतोयवंचि
द्यथादांत्यनुपूर्वंवियूय । इहेहैषांकृणुहिभोजनानियेबर्हिषोनमोवृक्तिंनजग्मुः+ ॥ नहिस्थूर्यृतुथायातमस्तिनोतश्रवो
विविदेसंगमेषु । गव्यंतऽइंद्रंसख्यायविप्राऽअश्वायंतोवृषणंवाजयंतः ॥ युवंसुराममश्विनानमुचावासुरेसचा । वि
पिपानाशुभस्पतीऽइंद्रंकर्मस्वावतं ॥ पुत्रमिवपितरावश्विनोभेंद्रावथुःकाव्यैर्दंसनाभिः । यत्सुरामंव्यपिबःशचीभिः
सरस्वतीत्वामघवन्नभिष्णक् ॥ इंद्रःसुत्रामास्ववाँऽअवोभिःसुमृळीकोभवतुविश्ववेदाः । बाधतांद्वेषोऽअभयंकृणो
तुसुवीर्यस्यपतयःस्याम ॥ तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापिभद्रेसौमनसेस्याम । ससुत्रामास्ववाँऽइन्द्रोऽअस्मेऽआराच्चिद्द्वे

(१०।११।३) अपप्राचइतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यकाक्षीवतःसुकीर्तिरिंद्रश्चतुर्थीपंचम्योरश्विनौत्रिष्टुप्चतुर्थ्यनुष्टुप् ।

षःसनुतर्युयोतु ॥ १९ ॥ (१०।११।४) ईजानमिद्द्यौर्गूर्तावसुरीजानंभूमिरभिप्रभूषणि । ईजानंदेवावश्वि
नावभिसुम्नैरवर्धतां ॥ तावांमित्रावरुणाधारयत्क्षितीसुषुम्नेषितत्वतायजामसि । युवोःक्राणायसख्यैरभिष्यामरक्ष
सः ॥ अधाचिन्नुयद्दिधिषामहेवामभिप्रियंरेक्णःपत्यमानाः । दद्वाँवायत्पुष्यतिरेक्णःसम्वारन्नकिरस्यमघानि ॥
असावन्योऽअसुरसूयतद्यौस्त्वंविश्वेषांवरुणासिराजा । मूर्धारथस्यचाकन्नैतावतैनसांतकध्रुक्+ ॥ अस्मिन्त्स्वे३तच्छ
कपूतऽएनोहितेमित्रेनिगतान्हंतिवीरान् । अवोर्वायद्धात्तनूष्ववःप्रियासुयज्ञियास्ववा ॥ युवोर्हिमातादितिर्विचेत
साद्यौर्नभूमिःपयसापुपूतनि । अवप्रियादिदिष्टनसूरोनिनिक्तरश्मिभिः ॥ युवंह्यप्नराजावसीदतंतिष्ठद्रथंनधूर्षदंवन
र्षदं । तान्नःकणूकयंतीर्नृमेधस्तत्रेऽअंहसःसुमेधस्तत्रेऽअंहसः ॥ २० ॥ (१०।११।५) प्रोष्वस्मैपुरोरथमिंद्रायशूष
मर्चत । अभीकेचिदुलोककृत्संगेसमत्सुवृत्रहास्माकंबोधिचोदितानभंतामन्यकेषांज्याकाऽअधिधन्वसु ॥ त्वंसिंधूंर
वासृजोधराचोऽअहन्नहिं । अशत्रुरिंद्रजज्ञिषेविश्वंपुष्यसिवार्यंतंत्वापरिष्वजामहेनभंता० ॥ विषुविश्वाऽअरातयो
र्योनशंतनोधियः । अस्तासिशत्रवेवधंयोनऽइंद्रजिघांसतियातेरातिर्ददिर्वसुनभंता० ॥ योनऽइंद्राभितोजनोवृका

(१०।११।४) ईजानमितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यनार्मेधःशकपूतोमित्रावरुणावाद्यायाद्युभूम्यश्विनोविराड्रूपाःआद्यान्यंकुसारिणीद्वितीयाषष्ठ्यौ प्रस्तारपंक्तीअंत्यामहासतोबृहती। (१०।११।५) प्रोष्वितिसप्तर्चस्यसूक्तस्यसुदाःपैजवनइंद्रःशकरीचतुर्थ्यादितिस्रोमहापंक्तयोंत्यात्रिष्टुप् ।

युरादिदेशति । अधस्पदंतमींकृधिविबाधोऽअसिसासहिर्नभंता० ॥ योनऽइंद्राभिदासतिसनाभिर्यश्चनिष्ट्यः । अव
तस्यबलंतिरमहीवद्यौरधत्मनानभंता० ॥ वयमिंद्रत्वायवःसखित्वमारभामहे । ऋतस्यनःपथानयातिविश्वानिदुरि
तानभंता० ॥ अस्मभ्यंसुत्वमिंद्रतांशिक्षयादोहतेप्रतिवरंजरित्रे । अच्छिद्रोध्नीपीपयद्यथानःसहस्रधारापयसामहीगौः+
॥ २१ ॥ (१०।११।६) उभेयदिंद्ररोदसीऽआपप्राथोषाऽइव । महांतंत्वामहीनांसम्राजंचर्षणीनांदेवीजनित्र्यजी
जनद्भद्राजनित्र्यजीजनत् ॥ अवस्मदुर्हणायतोमर्तस्यतनुहिस्थिरं । अधस्पदंतमींकृधियोऽअस्माँऽआदिदेशतिदेवी० ॥
अवत्याबृहतीरिषोविश्वश्चंद्राऽअमित्रहन् । शचीभिःशक्रधूनुहींद्रविश्वाभिरूतिभिर्देवी० ॥ अवयत्त्वंशतक्रतविंद्रवि
श्वानिधूनुषे । रयिंनसुन्वतेसचासहस्रिणीभिरूतिभिर्देवी० ॥ अवस्वेदाऽइवाभितोविष्वक्पतंतुदिद्यवः । दूर्वाया
ऽइवतंतवोव्य१स्मदेतुदुर्मतिर्देवी० ॥ दीर्घंह्यंकुशंयथाशक्तिंबिभर्षिमंतुमः । पूर्वेणमघवन्पदाजोवयांयथायमोदेवी० ॥
नकिर्देवामिनीमसिनकिरायोपयामसिमंत्रश्रुत्यंचरामसि । पक्षेभिरपिकक्षेभिरत्राभिसंरभामहे ॥ २२ ॥ (१०।११।७)
यस्मिन्वृक्षेसुपलाशेदेवैःसंपिबतेयमः । अत्रानोविश्पतिःपितापुराणाँऽअनुवेनति ॥ पुराणाँऽअनुवेनंतंचरंतंपापया

(१०।११।६) उभेयदितिसप्तर्चस्यसूक्तस्ययौवनाश्वोमांधातेंद्रःअंत्यानांतिसृणामर्धर्चागोधेंद्रोमहापंक्तिरंत्यापंक्तिः । (१०।११।७) यस्मिन्नितिसप्तर्चस्यसूक्तस्ययामायनःकुमारोयमोनुष्टुप् ।

मुया । असूयन्नभ्यचाकशंतस्मांऽअस्पृहयंपुनः ॥ यंकुमारनवंरथमचक्रंमनसाकृणोः । एकेषंविश्वतःप्रांचमपश्यन्न
धितिष्ठसि ॥ यंकुमारप्रावर्तयोरथंविप्रेभ्यस्परि । तंसामानुप्रावर्ततसमितोनाव्याहितं ॥ कःकुमारमजनयद्रथंकोनि
रवर्तयत् । कःस्वित्तदद्यनोब्रूयादनुदेयीयथाभवत् ॥ यथाभवदनुदेयीततोऽअग्रमजायत । पुरस्ताद्बुध्नऽआततःप
श्चान्निरयणंकृतं+ ॥ इदंयमस्यसादनंदेवमानंयदुच्यते । इयमस्यधम्यतेनाळीरयंगीर्भिःपरिष्कृतः ॥ २३ ॥
(१०।११।८) केश्य१ग्निंकेशीविषंकेशीबिभर्तिरोदसी । केशीविश्वंस्वर्दृशेकेशीदंज्योतिरुच्यते ॥ मुनयोवातरश
नाःपिशंगावसतेमला । वातस्यानुध्राजिंयंतियद्देवासोऽअविक्षत ॥ उन्मदितामौनेयेनवाताँऽआतस्थिमावयं । शरी
रेदस्माकंयूयंमर्तासोऽअभिपश्यथ ॥ अंतरिक्षेणपततिविश्वारूपावचाकशत् । मुनिर्देवस्यदेवस्यसौकृत्यायसखाहि
तः+ ॥ वातस्याश्वोवायोःसखाथोदेवेषितोमुनिः । उभौसमुद्रावाक्षेतियश्चपूर्वऽउतापरः ॥ अप्सरसांगंधर्वाणांमृगा
णांचरणेचरन् । केशीकेतस्यविद्वान्सखास्वादुर्मदिन्तमः ॥ वायुरस्माऽउपामंथत्पिनष्टिस्माकुनन्नमा । केशीविषस्य

(१०।११।८) केशीतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यवातरशनाजूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्वृषाणकःकरिक्रतएतशऋष्यश्रृंगइतिक्रमेणैकर्चाऋषयः
केश्यग्निसूर्यवायवोदेवताअनुष्टुप् ।

पात्रेणयद्रुद्रेणापिबत्सह+ ॥ २४ ॥ (१०।११।९) उतदेवाऽअवहितंदेवाऽउन्नयथापुनः । उतागश्चक्रुषंदेवादेवा
जीवयथापुनः ॥ द्वाविमौवातौवातऽआसिंधोरापरावतः । दक्षंतेऽअन्यऽआवातुपरान्योवातुयद्रपः ॥ आवातवा
हिभेषजंविवातवाहियद्रपः । त्वंहिविश्वभेषजोदेवानांदूतऽईयसे ॥ आत्वागमंशंतातिभिरथोऽअरिष्टतातिभिः ।
दक्षंतेभद्रमाभार्षंपरायक्ष्मंसुवामिते ॥ त्रायंतामिहदेवास्त्रायतांमरुतांगणः । त्रायंतांविश्वाभूतानियथायमरपाऽअ
संत् ॥ आपऽइद्वाऽउंभेषजीरापोऽअमीवचातनीः ॥ आपःसर्वस्यभेषजीस्तास्तेकृण्वन्तुभेषजं+ ॥ हस्ताभ्यांदशशाखा
भ्यांजिह्वावाचःपुरोगवी । अनामयित्नुभ्यांत्वाताभ्यांत्वोपस्पृशामसि ॥ २५ ॥ (१०।११।१०) तवत्यऽइंद्रसख्ये
षुवह्नयऽऋतंमन्वानाव्यदर्दिरुर्वलं । यत्रादशस्यन्नुषसोरिणन्नपःकुत्सायमन्मन्नह्यश्चदंसयः ॥ अवासृजःप्रस्वःश्वंच
योगिरीनुदाजऽउस्राऽअपिबोमधुप्रियं । अवर्धयोवनिनोऽअस्यदंससाशुशोचसूर्यऽऋतजातयागिरा+ ॥ विसूर्योम
ध्येऽअमुचद्रथंदिवोविदद्दासायप्रतिमानमार्यः । दृह्ळानिपिप्रोरसुरस्यमायिनऽइंद्रोव्यास्यच्चकृवाँऽऋजिश्वना ॥ अ
नाधृष्टानिधृषितोव्यास्यन्निधीँऽरदेवाँऽअमृणदयास्यः । मासेवसूर्योवसुपुर्यमाददेगृणानःशत्रूँऽरशृणाद्विरुक्मता ॥

(१०।११।९) उतेतिसप्तर्चस्यसूक्तस्यभरद्वाजःकश्यपोगौतमोत्रिर्विश्वामित्रोजमदग्निर्वसिष्ठइतिक्रमेणैकर्चाऋषयोविश्वेदेवाअनुष्टुप् ।
(भेदपक्षे–देवाः १ वातः ३ विश्वेदेवाः १ आपः २ एवं ७)। (१०।११।१०) तवत्यइतिषडृचस्यसूक्तस्यौरवोंगइंद्रोजगती ।

अयुद्धसेनोविभ्वाविभिंदतादाशद्वृत्रहातुज्यानितेजते । इंद्रस्यवज्रादबिभेदभिश्नथःप्राक्रामच्छुंध्यूरजहादुषाऽअनः ॥
एतात्यातेश्रुत्यानिकेवलायदेकऽएकमकृणोरयज्ञं । मासांविधानमदधाऽअधिद्यविवयाविभिन्नंभरतिप्रधिंपिता+ ॥
॥ २६ ॥ (१०।११।११) सूर्यरश्मिर्हरिकेशःपुरस्तात्सविताज्योतिरुदयाँऽअजस्रं । तस्यपूषाप्रसवेयातिविद्वान्सं
पश्यन्विश्वाभुवनानिगोपाः+ ॥ नृचक्षाऽएषदिवोमध्यऽआस्तऽआपप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं । सविश्वाचीरभिचष्टेघृ
ताचीरंतरापूर्वमपरंचकेतुं+ ॥ रायोबुध्नःसंगमनोवसूनांविश्वारूपाभिचष्टेशचीभिः । देवऽइवसवितासत्यधर्मेंद्रोन
तस्थौसमरेधनानां ॥ विश्वावसुंसोमगंधर्वमापोददृशुषीस्तदृतेनाव्यायन् । तदन्ववैदिंद्रोरारहाणऽआसांपरिसूर्यस्य
परिधीँऽरपश्यत् ॥ विश्वावसुरभितन्नोऽगृणातुदिव्योगंधर्वोरजसोविमानः । यद्वाघासत्यमुतयन्नविद्मधियोहिन्वा
नोधियऽइन्नोऽअव्याः ॥ सस्निमविंदच्चरणेनदीनामपावृणोद्दुरोऽअश्मव्रजानां । प्रासांगंधर्वोऽअमृतानिवोचदिंद्रो
दक्षंपरिजानादहीनाँ ॥ २७ ॥ (१०।११।१२) अग्नेतवश्रवोवयोमहिभ्राजंतेऽअर्चयोविभावसो । बृहद्भानोशवसा
वाजमुक्थ्यं१दधासिदाशुषेकवे ॥ पावकवर्चाःशुक्रवर्चाऽअनूनवर्चाऽउदियर्षिभानुना । पुत्रोमातराविचरन्नुपावसि

(१०।११।११) सूर्यरश्मिरितिषडृचस्यसूक्तस्यदेवगंधर्वोविश्वावसुःसवितांत्यतिसृणांदेवगंधर्वोविश्वावसुस्त्रिष्टुप् । (१०।११।१२) अग्नेतवेतिषडृचस्यसूक्तस्यपावकोग्निरग्निःसतोबृहतीआद्येविष्टारपंक्तीअंत्योपरिष्टाज्ज्योतिः ।

पृणक्षिरोदसीऽउभे+ ॥ ऊर्जोनपाज्जातवेदःसुशस्तिभिर्मंदस्वधीतिभिर्हितः । त्वेऽइषःसंदधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो
वामजाताः ॥ इरज्यन्नग्नेप्रथयस्वजंतुभिरस्मेरायोऽअमर्त्य । सदर्शतस्यवपुषोविराजसिपृणाक्षिसानसिंक्रतुं ॥ इष्क
र्तारमध्वरस्यप्रचेतसंक्षयंतंराधसोमहः । रातिंवामस्यसुभगांमहीमिषंदधासिसानसिंरयिं+ ॥ ऋतावानंमहिषंविश्वद
र्शतमग्निंसुम्नायदधिरेपुरोजनाः । श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमंत्वागिरादैव्यंमानुषायुगा+ ॥ २८ ॥ (१०।११।१३) अग्नेऽ
अच्छावदेहनःप्रत्यङ्नःसुमनाभव । प्रनोयच्छविशस्पतेधनदाऽअसिनस्त्वं+ ॥ प्रनोयच्छत्वर्यमाप्रभगःप्रबृहस्पतिः ।
प्रदेवाःप्रोतसूनृतारायोदेवीददातुनः ॥ सोमंराजानमवसेग्निंगीर्भिर्हवामहे । आदित्यान्विष्णुंसूर्यंब्रह्माणंचबृहस्प
तिं ॥ इंद्रवायूबृहस्पतिंसुहवेहहवामहे । यथानःसर्वऽइज्जनःसंगत्यांसुमनाऽअसत् ॥ अर्यमणंबृहस्पतिमिंद्रंदाना
यचोदय । वातंविष्णुंसरस्वतींसवितारंचवाजिनं ॥ त्वंनोऽअग्नेऽअग्निभिर्ब्रह्मयज्ञंचवर्धय । त्वंनोदेवतातयेरायो
दानायचोदय ॥ २९ ॥ (१०।११।१४) अयमग्नेजरितात्वेऽअभूदपिसहसःसूनोनह्य१न्यदस्त्याप्यं । भद्रंहिश
र्मत्रिवरूथमस्तितऽआरेहिंसानामपदिद्युमाकृधि ॥ प्रवत्तेऽअग्नेजनिमापितूयतःसाचीवविश्वाभुवनान्यृंजसे । प्रस

(१०।११।१३) अग्नेअच्छेतिषडृचस्यसूक्तस्यतापसोग्निर्विश्वेदेवाअनुष्टुप् । (१०।११।१४) अयमग्नइत्यष्टर्चस्यसूक्तस्यप्रथमयोःशार्ङ्गो जरितातृतीयाचतुर्थ्योःशार्ङ्गोद्रोणःपंचमीषष्ठ्योःशार्ङ्गःसारिसृक्कःसप्तम्यष्टम्योःशार्ङ्गस्तम्बमित्रोग्निस्त्रिष्टुप्आद्येजगत्यावंत्येअनुष्टुभौ ।

संयःप्रसंनिषंतनोधियःपुरश्चरंतिपशुपाऽइवत्मना ॥ उतवाऽउपरिवृणक्षिबप्सद्बहोरग्नऽउलपस्यस्वधावः । उतखिल्याऽउर्वराणांभवंतिमातेहेतिंताविषींचुकुधाम ॥ यदुद्वतोनिवतोयासिबप्सत्पृथगेषिप्रगर्धिनीवसेना । यदातेवातोऽअनुवातिशोचिर्वप्तेवश्मश्रुवपसिप्रभूम ॥ प्रत्यस्यश्रेणयोददृश्रऽएकंनियानंबहवोरथासः । बाहूयदग्नेऽअनुमर्मृजानोन्यङ्ङुत्तानामन्वेषिभूमिं ॥ उत्तेशुष्माजिहतामुत्तेऽअर्चिरुत्तेऽअग्नेशशमानस्यवाजाः । उच्छ्वंचस्वनिनमवर्धमानऽआत्वाद्यविश्वेवसवःसदंतु ॥ अपामिदंन्ययनंसमुद्रस्यनिवेशनं । अन्यंकृणुष्वेतःपंथांतेनयाहिवशाँऽअनु ॥ आयंनेतेपरायणेदूर्वारोहंतुपुष्पिणीः । ह्रदाश्चपुंडरीकाणिसमुद्रस्यगृहाऽइमे+ ॥ ३० ॥ इत्यष्टमाष्टकेसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

त्रिषष्टयध्यायेवर्गाः ३० सूक्तानि २३ ऋचः १७२ ॥ त्यागः ॥ इंद्राये.९ प्रजापतय.१० अग्नय.८ वेनाये.८ अग्नय.४ वरुणाये. सोमाये. वरुणाये.२ सोमेंद्राभ्या. आंभृण्यैवाच.८ विश्वेभ्योदेवेभ्य.८ रात्र्या.८ विश्वेभ्योदेवेभ्य.९ [भे. प. विश्वेभ्योदे. अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य.४ अग्नय. विश्वेभ्योदेवेभ्य. इंद्राये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] भाववृत्तय.१४ इंद्राये.३ अश्विभ्यामि.२ इंद्राये.२ द्युभूम्यश्विभ्य. मित्रावरुणाभ्या.६ इंद्राये.११ गोधेंद्राये.३ यमाये.७ केश्यग्निसूर्यवायुभ्य.७ विश्वेभ्योदेवेभ्य.७ [भे.प. देवेभ्य. वाताये.३ विश्वेभ्योदेवेभ्य.१ अग्न्य.२] इंद्राये.६ सवित्रइ.३ देवगंधर्वाय. विश्वावसव.३ अग्नय.७ विश्वेभ्योदेवेभ्य.५ अग्नय.८ ॥ इत्यष्टमेसप्तमः ॥

त्यंषट्सांख्योत्रिराश्विनंमयंहितार्क्ष्यपुत्रःसुपर्णोयामायनोवोर्ध्वकृशनोगायत्रीबृहतीगायत्र्यौसतोबृहतीविष्टारपङ्क्तिरिमामिंद्राण्युपनिषत्सपत्नीबाधनमानुष्टुभंतुपङ्क्त्यंतमरण्यान्यैरंमदोदेवमुनिररण्यानींतुष्टावंश्रत्तेपंचसुवेदाःशैरीषिस्त्रिष्टुबंतंसुष्वाणासःपृथुर्वैन्यःसविताचंतोहैरण्यस्तूपःसावित्रंसमिद्धोमृळीकोवासिष्ठऽआग्नेयंबार्हतंमंत्येऽउपरिष्टाज्ज्योतिषींजगत्युपांत्यावांश्रद्धयाश्रद्धाकामायनींश्राद्धमानुष्टुभंतुंशासःशासोभारद्वाजंईखयंतीदेवजामयइंद्रमातरोगायत्रंसोमोयमीभाववृत्तमानुष्टुभंत्वंरायिशिरिंबिठोभारद्वाजोऽलक्ष्मीघ्नंद्वितीयातृतीयाब्राह्मणस्पत्यैअंत्यावैश्वदेव्याग्निंकेतुराग्नेयंआग्नेयंगायत्रमिमानुकंभुवनऽआप्त्यःसाधनोवाभौवनोवैश्वदेवंद्वैपदंत्रैष्टुभंसूर्योनश्चक्षुःसौर्यःसौर्यंगायत्रमुदसौषट्पौलोमीशच्यात्मानंतुष्टावानुष्टुभंतीव्रस्यपंचपूरणोवैश्वामित्रोमुंचामित्वाप्राजापत्योयक्ष्मनाशनोराजयक्ष्मघ्नंमंत्यानुष्टुब्ब्रह्मणाषट्ब्राह्मोरक्षोहागर्भसंस्रावेप्रायश्चित्तमानुष्टुभंह्यक्षीभ्यांविवृहाकाश्यपोयक्ष्मघ्नमपेहिपंचप्रचेतादुःस्वप्नघ्नंपक्त्यंतंत्रिष्टुम्मध्येदेवानैर्ऋतःकपोतःकपोतोपहतौप्रायश्चित्तंवैश्वदेवंमृषभमृषभोवैराजःशाक्वरोवासपत्नघ्नमानुष्टुभंमहापंक्त्यंतंतुभ्येदंचतुष्कंविश्वामित्रजमदग्नीजागतंतृतीयालिंगोक्तदेवतावातस्यानिलोवातायनोवायव्यंमयोभूःशंबरःकाक्षीवतोगव्यंविभ्राड्विभ्राट्सौर्यःसौर्यंजागतंमास्तारपंक्त्यंतंत्वंत्यमिटोभार्गवोगायत्रंमायाहिसंवर्तउषस्यंद्वैपदमात्वाषड्ध्रुवोराज्ञःस्तुतिस्त्वा

नुष्टुभंत्वंभीवर्तेनपंचाभीवर्तःप्रवश्चतुष्कंमूर्ध्वोग्रावासर्पोर्बुदिर्ग्राव्णोस्तौद्गायत्रँप्रसूनवःसूनुरार्भवंआग्नेयमानुष्टुभँद्वितीयागायत्र्याद्यार्भवींपतंगंतृचंपतंगःप्राजापत्योमायाभेदंजगत्यादित्यमूष्वरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यँमुत्तिष्ठतैकर्चाःशिबिरौशीनरःकाशिराजःप्रतर्दनोरोहिदश्वोवसुमनाआद्यानुष्टुप्प्रससाहिषेजयेंद्रःप्रथश्चैकर्चाःप्रथोवासिष्ठःसप्रथोभारद्वाजोघर्मःसौर्योवैश्वदेवंबृहस्पतिस्तपुर्मूर्धाबार्हस्पत्योबार्हस्पत्यमपश्यंप्रजावान्प्राजापत्योन्वृचँयजमानपत्नीहोत्राशिषोविष्णुस्त्वष्टागर्भकर्ताविष्णुर्वाप्राजापत्योगर्भार्थाशीर्लिंगोक्तदैवतमानुष्टुभँमहिसत्यधृतिर्वारुणिरादित्यंस्वस्त्ययनंगायत्रंवैवातोवातायनउलोवायव्यंप्राग्नयेपंचाग्नेयोवत्सआग्नेयंतुप्रनूनंतृचमाग्नेयःश्येनोजातवेदस्यमायंगौःसार्पराज्ञ्यात्मदैवतंसौर्यंवाऽऋतंचमाधुच्छंदसोऽघमर्षणोभाववृत्तमानुष्टुभंतुसंसंचतुष्कंसंवननःसंज्ञानमाद्याग्नेयींतृतीयात्रिष्टुप्तृतीयात्रिष्टुप् ॥ ८ ॥ तदेतत्सूक्तसहस्रंससप्तदशकंसपादाधिकंमृग्वेदेपारायणपाठेशाकल्येशैशिरीयकेनमःशौनकायनमःशौनकाय ॥ १ ॥ ॥ ॥

हरिः ओम् ॥ (१०।१११।१५) त्वंचि॒दत्रि॑मृ॒तजु॑र॒मर्थ॑म॒श्वंनया॒त॑वे । क॒क्षीव॑न्तं॒यदी॒पुन॒रथं॒नकृ॒णुथो॒नव॑म् ॥ त्वंचि॒दश्वं॒नवा॒जिन॑मरे॒णवो॒यम॑त्नत । दृ॒ह्लंग्र॒न्थिंनविष्य॑त॒मत्रिं॒यवि॑ष्ठ॒मार॑जः ॥ नरा॒दंसि॑ष्ठा॒वत्र॑ये॒शुभ्रा॒सिषा॑सतं॒धियः॑ ।

अथा॒हिवाँदि॒वोन॒रापुन॒स्तोमो॒नवि॒शसे॑ ॥ चि॒तेत॒द्वांसुराधसारा॒तिःसु॒म॒तिर॑श्विना । आयन्नः॒सद॑नेपृथौसम॑ने॒पर्ष॑थोनरा ॥ यु॒वंभु॒ज्युंस॑मु॒द्रऽआरज॑सःपा॒रऽईंखि॒तं । या॒तमच्छा॑पत॒त्रिभि॒र्नास॑त्या॒सा॒तये॑कृतं ॥ आवां॑सु॒म्नैःशं॒यूऽइ॑व॒मंहि॑ष्ठावि॒श्ववे॑दसा । सम॒स्मेभूष॑तं॒न॒रोत्सं॒नपि॒प्युषी॒रिषः॑ ॥ १ ॥ (१०।१११।१६) अ॒यंहि॒ते॒ऽअम॑र्त्य॒ऽइंदु॒रत्यो॒नपत्य॑ते । दक्षो॑वि॒श्वायु॑र्वे॒धसे॑ ॥ अ॒यम॒स्मासु॒काव्य॑ऽऋ॒भुर्वज्रो॒दास्व॑ते । अ॒यंबि॑भर्त्यू॒र्ध्वकृ॑शनं॒मद॑मृ॒भुर्नकृत्व्यं॒मद॑म् ॥ घृ॒षुःश्ये॒नाय॒कृत्व॑नऽआ॒सुस्वा॒सु॒वंस॑गः । अव॑दीधेद॒ही॒शुवः॑ ॥ यंसु॑प॒र्णःप॑रा॒वतः॑श्ये॒नस्य॑पु॒त्रऽआभ॑रत् । श॒तच॑क्रं॒यो॒३॒ह्यो॑वर्त॒निः+ ॥ यंते॑श्ये॒नश्चा॑रु॒मवृ॒कंप॒दाभ॑रद॒रु॒णंमा॒नमन्ध॑सः । ए॒नाव॒यो॒वि॒तार्या॒युर्जी॒वस॑ऽए॒नाजा॑गार॒ब॒न्धुता॑ ॥ ए॒वातदि॑न्द्र॒ऽइन्दु॑ना॒दे॒वेषु॑चिद्धारयाते॒महि॒त्यजः॑ । क्रत्वा॒व॒यो॒वि॒तार्या॒युःसुक्र॒तो॒क्रत्वा॒य॒म॒स्मदा॒सुतः॑+ ॥ २ ॥ (१०।१११।१७) इ॒मांख॑ना॒म्योष॑धिं॒वी॒रुधं॒बल॑वत्तमाम् । यया॑स॒पत्नीं॒बाध॑ते॒यया॑संवि॒न्द॒ते॒पति॑म् ॥ उत्ता॑नपर्णे॒सुभ॑गे॒देव॑जूते॒सह॑स्वति । स॒पत्नीं॑मे॒परा॑धम॒पतिं॑मे॒केव॑लंकुरु ॥ उत्त॑रा॒हमु॑त्तर॒ऽउत्त॒रेदुत्त॑राभ्यः । अथा॑स॒पत्नी॒याममाध॑रा॒साध॑राभ्यः ॥ न॒ह्य॑स्या॒नाम॑गृ॒भ्णामि॒नोऽअ॒स्मिन्र॑मते॒जने॑ । परा॑मे॒वप॑रा॒वतं॒सप॒त्नीं॑गमयामसि ॥ अ॒हम॑स्मि॒सह॑मा॒नाथ॒त्वम॑सि॒सास॒हिः । उ॒भेस

(१०।१११।१५) त्वंचिदितिषडृचस्यसूक्तस्यसांख्योत्रिरश्विनावनुष्टुप् ।

(१०।१११।१६) अयंहीतिषडृचस्यसूक्तस्यतार्क्ष्यपुत्रःसुपर्णइंद्रोगायत्रीद्वितीयाबृहतीपंचमीसतोबृहतीषष्ठीविष्टारपंक्तिः (यामायनऊर्ध्वकृशनोवात्रऋषिः) । (१०।१११।१७) इमामितिषडृचस्यसूक्तस्येंद्राणीसपत्नीनाशनमनुष्टुबंत्यापंक्तिः ।

हस्वतीभूत्वीसपत्नीमेसहावहै ॥ उपतेधांसहमानामभित्वाधांसहीयसा । मामनुप्रतेमनोवत्संगौरिवधावतुपथावारि
वधावतु ॥ ३ ॥ (१०।११।१८) अरण्यान्यरण्यान्यसौयाप्रेवनश्यसि । कथाग्रामंनपृच्छसिनत्वाभीरिवविंदतीँ३ ॥
वृषारवायवदतेयदुपावतिचिच्चिकः । आघाटिभिरिवधावयन्नरण्यानिर्महीयते ॥ उतगावऽइवादंत्युतवेश्मेव
दृश्यते । उतोऽअरण्यानिःसायंशकटीरिवसर्जति ॥ गामंगैषऽआह्वयतिदार्वंगैषोऽअपावधीत् । वसन्नरण्यान्यांसा
यमक्रुक्षदितिमन्यते ॥ नवाऽअरण्यानिर्हंत्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति । स्वादोःफलस्यजग्ध्वायथाकामंनिपद्यते ॥ आं
जनगंधिंसुरभिंबह्वन्नामकृषीवलां । प्राहंमृगाणांमातरमरण्यानिमशंसिषं ॥ ४ ॥ (१०।११।१९) श्रत्तेदधामिप्र
थमायमन्यवेहन्यद्वृत्रंनर्यंविवेरपः । उभेयत्त्वाभवतोरोदसीऽअनुरेजतेशुष्मात्पृथिवीचिदद्रिवः ॥ त्वंमायाभिरनव
द्यमायिनंश्रवस्यतामनसावृत्रमर्दयः । त्वामिन्नरोवृणतेगविष्टिषुत्वांविश्वासुहव्यास्विष्टिषु ॥ ऐषुचाकंधिपुरुहूतसूरि
षुवृधासोयेमघवन्नानशुर्मघं । अर्चंतितोकेतनयेपरिष्टिषुमेधसातावाजिनमह्रयेधने ॥ सऽइन्नुरायःसुभृतस्यचाकन
न्मदंयोऽअस्यरंह्यंचिकेतति । त्वावृधोमघवन्दाश्वध्वरोमक्षूसवाजंभरतेधनानृभिः ॥ त्वंशर्धायमहिनागृणानऽउरु

(१०।११।१८) अरण्यानीतिषडृचस्यसूक्तस्यैरंमदोदेवमुनिररण्यान्यनुष्टुप् । (१०।११।१९) श्रत्तइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यशैरीषिः
सुवेदाइंद्रोजगत्यंत्यात्रिष्टुप् ।

कृधिमघवञ्छग्धिरायः । त्वंनोमित्रोवरुणोनमायीपित्वोनदस्मदयसेविभक्ता+ ॥ ५ ॥ (१०।११।२०) सुष्वाणा
सऽइंद्रस्तुमसित्वासस्वांसश्चतुविनृम्णवाजं । आनोभरसुवितंयस्यचाकन्त्मनातनासनुयामत्वोताः ॥ ऋष्वस्त्व
मिंद्रशूरजातोदासीर्विशःसूर्येणसह्याः । गुहाहितंगुह्यंगूह्ळमप्सुबिभृमसिप्रस्रवणेनसोमं ॥ अर्योवागिरोऽअभ्यर्चवि
द्वानृषीणांविप्रःसुमतिंचकानः । तेस्यामयेरणयंतसोमैरेनोततुभ्यंरथोह्ळभक्षैः+ ॥ इमाब्रह्मेंद्रतुभ्यंशंसिदानृभ्योनृणां
शूरशवः । तेभिर्भवसक्रतुर्येषुचाकन्नुतत्रायस्वगृणतऽउतस्तीन्+ ॥ श्रुधीहवमिंद्रशूरपृथ्याऽउतस्तवसेवेन्यस्यार्कैः ।
आयस्तेयोनिंघृतवंतमस्वारूर्मिर्ननिम्नैर्द्रवयंतवक्वाः ॥ ६ ॥ (१०।११।२१) सवितायंत्रैःपृथिवीमरम्णादस्कंभने
सविताद्यामदृंहत् । अश्वमिवाधुक्षद्धुनिमंतरिक्षमतूर्तेबद्धंसवितासमुद्रं+ ॥ यत्रासमुद्रःस्कभितोव्यौनदपांनपात्स
वितातस्यवेद । अतोभूरतऽआऽउत्थितंरजोतोद्यावापृथिवीऽअप्रथेतां ॥ पश्चेदमन्यदभवद्यजत्रममर्त्यस्यभुवनस्य
भूना । सुपर्णोऽअंगसवितुर्गरुत्मान्पूर्वोजातःसऽउंऽअस्यानुधर्म ॥ गावऽइवग्रामंयूयुधिरिवाश्वान्वाश्रेववत्संसुमना
दुहाना । पतिरिवजायामभिनोन्येतुधर्तादिवःसविताविश्ववारः ॥ हिरण्यस्तूपःसवितर्यथात्वांगिरसोजुह्वेवाजेऽ

(१०।११।२०) सुष्वाणासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैन्यःपृथुरिंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।११।२१) सवितेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यहैरण्यस्तूपो
र्चन्सवितात्रिष्टुप् ।

अस्मिन् । एवात्वार्चन्नवसेवंदमानःसोमस्येवांशुंप्रतिजागराहं⁺ ॥ ७ ॥ (१०।११।२२) समिद्धश्चित्समिध्यसेदे
वेभ्योहव्यवाहन । आदित्यैरुद्रैर्वसुभिर्नऽआगहिमृळीकायनऽआगहि ॥ इमंयज्ञमिदंवचोजुजुषाणऽउपागहि । म
र्तासस्त्वासमिधानहवामहेमृळीकायहवामहे ॥ त्वामुजातवेदसंविश्ववारंगृणेधिया । अग्नेदेवाँऽआवहनःप्रियव्रता
न्मृळीकायप्रियव्रतान् ॥ अग्निर्देवोदेवानामभवत्पुरोहितोग्निंमनुष्या३ऋषयःसमीधिरे । अग्निंमहोधनसातावहंहुवे
मृळीकंधनसातये ॥ अग्निरत्रिंभरद्वाजंगविष्ठिरंप्रावन्नःकण्वंत्रसदस्युमाहवे । अग्निंवसिष्ठोहवतेपुरोहितोमृळीकाय
पुरोहितः ॥ ८ ॥ (१०।११।२३) श्रद्धयाग्निःसमिध्यतेश्रद्धयाहूयतेहविः । श्रद्धांभगस्यमूर्धनिवचसावेदयामसि ॥
प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्रद्धेदिदासतः । प्रियंभोजेषुयज्वस्विदंमऽउदितंकृधि ॥ यथादेवाऽअसुरेषुश्रद्धामुग्रेषुचक्रिरे ।
एवंभोजेषुयज्वस्वस्माकमुदितंकृधि ॥ श्रद्धांदेवायजमानावायुगोपाऽउपासते । श्रद्धांहृदय्य१याकूत्याश्रद्धयाविंद
तेवसु ॥ श्रद्धांप्रातर्हवामहेश्रद्धांमध्यंदिनंपरि । श्रद्धांसूर्यस्यनिम्रुचिश्रद्धेश्रद्धापयेहनः ॥ ९ ॥ (परिशिष्टं ॥ मे
धामह्यमंगिरसोमेधांसप्तऽऋषयोददुः । मेधामिंद्रश्चाग्निश्चमेधांधातादधातुते ॥ मेधांतेवरुणोराजामेधांदेवीसरस्व

(१०।११।२२) समिद्धइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवासिष्ठोमृळीकोग्निर्बृहतीअंत्येद्वेउपरिष्टाज्ज्योतिषी (उपांत्याजगतीवा) (१०।११।२३)
श्रद्धयेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यश्रद्धाकामायनीश्रद्धानुष्टुप् ।

ती । मेधांतेऽअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा ॥ यामेधाऽअप्सरस्सुगंधर्वेषुचयन्मनः । दैवीयामानुषीमेधासामामा
विशतादिमां ॥ यन्मेनोक्तंतद्रवतांशकेयंयदनुब्रुवे । निशामतंनिशामहैमयिव्रतंसहव्रतेषुभूयासंब्रह्मणासंगमेमहि ॥
शरीरंमेविचक्षणंवाङ्मेमधुमद्दुहा । अवृद्धमहमसौसूर्योब्रह्मणानीस्थःश्रुतंमेमाप्रहासीः ॥ मेधांदेवींमनसारेजमानांगं
धर्वजुष्टांप्रतिनोजुषस्व । मह्यंमेधांवदमह्यंश्रियंवदमेधावीभूयासमजराजरिष्णु⁺ ॥ सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्य
काम्यं । सनिंमेधामयासिषं ॥ यांमेधांदेवगणाःपितरश्चोपासते । तयामामेधयामेमेधाविनंकुरु ॥ मेधाव्य१हंसुमनाः
सुप्रतीकःश्रद्धामनाःसत्यमतिःसुशेवः । महायशाधारयिष्णुःप्रवक्ताभूयासमस्मैशरयाप्रयोगे ॥ १ ॥ इतिपरिशिष्टं ॥)
(१०।१२।१) शासऽइत्थामहांऽअस्यमित्रखादोऽअद्भुतः । नयस्यहन्यतेसखानजीयतेकदाचन⁺ ॥ स्वस्तिदावि
शस्पतिर्वृत्रहाविमृधोवशी । वृषेंद्रःपुरऽएतुनःसोमपाऽअभयंकरः⁺ ॥ विरक्षोविमृधोजहिविवृत्रस्यहनूरुज । विम
न्युमिंद्रवृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥ विनऽइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः । योऽअस्मांऽअभिदासत्यधरंगमया
तमः ॥ अपेंद्रद्विषतोमनोपजिज्यासतोवधं । विमन्योःशर्मयच्छवरीयोयवयावधं⁺ ॥ १० ॥ (१०।१२।२) ईंखयं

द्वादशेनुवाकेचत्वारिंशत्सूक्तानि (१०।१२।१) शासइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशासइंद्रोनुष्टुप् । (१०।१२।२) ईंखयंतीरिति
पंचर्चस्यसूक्तस्यदेवजामयइंद्रमातरइंद्रोगायत्री ।

तीरपस्युवऽइंद्रंजातमुपासते । भेजानासःसुवीर्यं ॥ त्वमिंद्रबलादधिसहसोजातऽओजसः । त्वंवृषन्वृषेदसि ॥ त्व
मिंद्रासिवृत्रहाव्यं१तरिक्षमतिरः । उद्द्यामस्तभ्नाऽओजसा ॥ त्वमिंद्रसजोषसमर्कंबिभर्षिबाह्वोः । वज्रंशिशानऽओज
सा ॥ त्वमिंद्राभिभूरसिविश्वाजातान्योजसा । सविश्वाभुवऽआभवः ॥ ११ ॥ (१०।१२।३) सोमऽएकेभ्यःप
वतेघृतमेकऽउपासते । येभ्योमधुप्रधावतितांश्चिदेवापिगच्छतात् ॥ तपसायेऽअनाधृष्यास्तपसायेस्वर्ययुः । तपोये
चक्रिरेमहस्तांश्चि० ॥ येयुध्यंतेप्रधनेषुशूरासोयेतनूत्यजः । येवासहस्रदक्षिणास्तांश्चि० ॥ येचित्पूर्वऽऋतसापऽऋ
तावानऽऋतावृधः । पितृन्तपस्वतोयमतांश्चि० ॥ सहस्रणीथाःकवयोयेगोपायंतिसूर्यं । ऋषीन्तपस्वतोयमतपोजाँऽ
अपिगच्छतात् ॥ १२ ॥ (१०।१२।४) अरायिकाणेविकटेगिरिंगच्छसदान्वे । शिरिंबिठस्यसत्वभिस्तेभिष्ट्वाचा
तयामसि ॥ चत्तोऽइतश्चत्तामुतःसर्वाभ्रूणान्यारुषी । अराय्यंब्रह्मणस्पतेतीक्ष्णशृंगोदृषन्निहि ॥ अदोयद्दारुप्लवते
सिंधोःपारेऽअपूरुषं । तदारभस्वदुर्हणोतेनगच्छपरस्तरं+ ॥ यद्धप्राचीरजगंतोरोमंडूरधाणिकीः । हताऽइंद्रस्यशत्रवः
सर्वेबुद्बुदयाशवः ॥ परीमेगामनेषतपर्यग्निमहृषत । देवेष्वक्रतश्रवःकऽइमाँऽआदधर्षति ॥ १३ ॥ (१०।१२।५)अग्निंहि

(१०।१२।३) सोमइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैवस्वतीयमीभाववृत्तिरनुष्टुप् । (१०।१२।४) अरायीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यभारद्वाजःशिरिंबिठो
ऽलक्ष्मीनाशनोद्वितीयातृतीययोर्ब्रह्मणस्पतिरंत्यायाविश्वेदेवाअनुष्टुप् । (१०।१२।५) अग्निमितिपंचर्चस्यसूक्तस्याग्नेयःकेतुरग्निर्गायत्री ।

न्वंतुनोधियःसप्तिमाशुमिवाजिषु । तेनजेष्मधनंधनं ॥ ययागाऽआकरामहेसेनयाग्नेतवोत्या । तांनोहिन्व
मघत्तये ॥ आग्नेस्थूरंरयिंभरपृथुंगोमंतमश्विनं । अङ्धिखंवर्तयापणिं+ ॥ अग्नेनक्षत्रमजरमासूर्यंरोहयोदिवि ।
दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः ॥ अग्नेकेतुर्विशामसिप्रेष्ठःश्रेष्ठऽउपस्थसत् । बोधास्तोत्रेवयोदधत् ॥ १४ ॥ (१०।१२।६)
इमानुकंभुवनासीषधामेंद्रश्चविश्वेचदेवाः+ ॥ यज्ञंचनस्तन्वंचप्रजांचादित्यैरिंद्रःसहचीक्लृपाति ॥ आदित्यैरिंद्रःसग
णोमरुद्भिरस्माकंभूत्वविताातनूनां ॥ हत्वायदेवाऽअसुरान्यदायन्देवादेवत्वमभिरक्षमाणाः ॥ प्रत्यंचमर्कमनयन्छ
चीभिरादित्स्वधामिषिरांपर्यपश्यन् ॥ १५ ॥ (१०।१२।७) सूर्योनोदिवस्पातुवातोऽअंतरिक्षात् । अग्निर्नःपार्थि
वेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्यतेहरःशतंसवाँऽअर्हति । पाहिनोदिद्युतःपतंत्याः ॥ चक्षुर्नोदेवःसविताचक्षुर्नऽउतपर्व
तः । चक्षुर्धातादधातुनः ॥ चक्षुर्नोधेहिचक्षुषेचक्षुर्विख्यैतनूभ्यः । संचेदंविचपश्येम ॥ सुसंदृशंत्वावयंप्रतिपश्येम
सूर्य । विपश्येमनृचक्षसः ॥ १६ ॥ (१०।१२।८) उदसौसूर्योऽअगादुदयंमामकोभगः । अहंतद्विद्वलापतिम
भ्यसाक्षिविषासहिः+ ॥ अहंकेतुरहंमूर्धाहमुग्राविवाचनी । ममेदनुक्रतुंपतिःसेहानायाऽउपाचरेत् ॥ ममपुत्राःशत्रु

(१०।१२।६) इमान्विवतिपंचर्चस्यसूक्तस्याप्त्योभुवनोविश्वेदेवाद्विपदात्रिष्टुप् । (अत्रभौवनःसाधनोवैकल्पिकः)(१०।१२।७) सूर्योन
इतिपंचर्चस्यसूक्तस्यसौर्यश्चक्षुर्मानवःसूर्योगायत्री । (१०।१२।८) उदसावितिषड्चस्यसूक्तस्यपौलोमीशचीशच्यनुष्टुप् ।

हणोथौंमेदुहि॒ताविरा॒ट् । उ॒ताहम॑स्मिसंज॒यापत्यौं॑मे॒श्लोक॑ऽउत्त॒मः+ ॥ येनेंद्रौ॑ह॒विषा॑कृ॒त्व्यभ॑वद्द्युम्न्यु॑त्त॒मः । इ॒दंतद॑क्रिदेवाऽअसप॒त्नाकिला॑भुवं ॥ अ॒स॒प॒त्नाः स॑पत्न॒घ्नीजयं॑त्यभि॒भूव॑री । आवृ॑क्षम॒न्यासां॒वर्चो॒राधो॒ऽअस्थे॑यसामिव ॥ सम॑जैषमि॒माऽअ॒हंस॒पत्नी॑रभि॒भूव॑री । यथा॒हम॒स्यवी॒रस्य॑वि॒राजा॑नि॒जन॑स्यच ॥ १७ ॥ (१०।१२।९) ती॒व्रस्या॒भिव॑यसोऽअ॒स्यपा॑हिसर्वर॒थाविह॑रीऽइ॒हमुं॑च । इंद्र॒मात्वा॒यज॑मानासोऽअ॒न्येनिरी॑रम॒न्तुभ्य॑मि॒मेसु॒तास॑ः ॥ तुभ्यं॑सु॒तास्तुभ्य॑मु॒सोत्वा॑स॒स्त्वांगिर॒ःश्वात्र्या॒ऽआह्व॑यंति । इंद्रे॒दम॒द्यसव॑नंजु॒षा॒णोविश्व॑स्यवि॒द्वाँऽइ॒हपा॑हि॒सोम॑ं ॥ यऽउ॑श॒तामन॑सा॒सोम॑मस्मैसर्व॒हृदा॒दे॒वका॑मःसु॒नोति॑ । नगाऽइंद्र॒स्तस्य॒परा॑ददातिप्रश॒स्तमिच्चारु॑मस्मैकृणोति ॥ अनु॑स्पष्टोभवत्ये॒षोऽअ॑स्य॒योऽअ॑स्मैरे॒वान्नसु॒नोति॒सोम॑ं । निर॑र॒त्नौम॒घवा॒तंद॑धातिब्रह्म॒द्विषो॒हं॑त्यना॑नुदिष्टः ॥ अ॒श्वा॒यंतो॑ग॒व्यंतो॑वा॒जयं॑तो॒हवा॑महे॒त्वोप॑गंत॒वाऽउ॑ । आ॒भूषं॑तस्ते॒सुम॒तौनवा॑यां॒व॒यमिं॑द्रत्वाशु॒नंहु॑वेम ॥ १८ ॥ (१०।१२।१०) मुंचामि॑त्वाह॒विषा॒

(१०।१२।९) तीव्रस्येतिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैश्वामित्रःपूरणइंद्रस्त्रिष्टुप्। (१०।१२।१०) मुंचामित्वेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यप्राजापत्योयक्ष्मनाशनइंद्राग्नीत्रिष्टुबंत्यानुष्टुप्।(मुंचामीतिसूक्तेराजयक्ष्मघ्नमित्युक्तेराजयक्ष्मनाशनोदेवतेतिकेचित् अन्येप्रजापतिमाहुः इंद्राग्नीइतितुयास्कः इत्थंमतवैविध्येपि ‘षळाहुतिश्चरुर्मुंचामित्वाहविषाजीवनायकमित्येतेनेति’ गृह्यसूत्रानुसारिवृत्तिकृत्कारिकाकारादिभिरस्यसूक्तस्यैंद्राग्निदेवतात्वनिर्देशात्तेएवस्माभिरुक्ते)।

जीव॑नाय॒कम॑ज्ञातय॒क्ष्मादु॒तरा॑जय॒क्ष्मात् । ग्राहि॑र्ज॒ग्राह॒यदि॑वै॒तदे॑नं॒तस्या॑ऽइंद्राग्नी॒प्रमु॑मुक्तमेनं ॥ यदि॑क्षि॒तायु॒र्यदि॑वा॒परे॑तो॒यदि॑मृ॒त्योरं॑ति॒कंनी॑तऽए॒व । तमाह॑रामि॒निर्ऋ॑ते॒रु॒पस्था॒दस्पा॑र्षमेनंश॒तशा॑रदाय ॥ स॒ह॒स्रा॒क्षेण॑श॒तशा॑रदेनश॒तायु॑षाह॒विषाहा॑र्षमेनं । श॒तंयथे॒मंश॒रदो॒नया॒तींद्रो॒विश्व॑स्यदु॒रि॒तस्य॑पा॒रं+ ॥ श॒तंजीव॑श॒रदो॒वर्ध॑मानःश॒तंहे॑मं॒तान्छ॒तमु॑व॒सं॒तान् । श॒तमिं॑द्रा॒ग्नीस॑वि॒ताबृह॒स्पति॑ःश॒तायु॑षाह॒विषे॒मंपुन॑र्दुः ॥ आहा॑र्ष॒त्वावि॑दं॒त्वापुन॒रागाः॑पुनर्नव । सर्वा॑ग॒सर्वं॑ते॒चक्षु॒ःसर्व॒मायु॑श्चतेविदं ॥ १९ ॥ (१०।१२।११) ब्रह्म॑णा॒ग्निःसं॑विदा॒नोर॑क्षो॒हाबा॑धतामि॒तः । अमी॑वा॒यस्ते॒गर्भ॑दु॒र्णामा॒योनि॑मा॒शये॑ ॥ यस्ते॒गर्भ॒ममी॑वादु॒र्णामा॒योनि॑मा॒शये॑ । अ॒ग्निष्टंब्रह्म॑णास॒हनिष्क्र॒व्याद॑मनीनशत् ॥ यस्ते॒हंति॑प॒तयं॑तंनिष॒त्स्नुंयःस॑रीसृ॒पं । जा॒तंयस्ते॒जिघां॑सतित॒मितोना॑शयामसि ॥ यस्त॑ऽऊ॒रूवि॒हर॑त्यंत॒राद॑ंपती॒शये॑ । योनि॒योऽअं॒त॒रा॒रेह्वि॑तमि॒तोना॑शयामसि ॥ यस्त्वा॒भ्राता॒पति॑र्भू॒त्वाजा॒रोभू॒त्वानि॒पद्य॑ते । प्र॒जांयस्ते॒जिघां॑सतित॒मि॒तोना॑श

(१०।१२।११) ब्रह्मणाग्निरितिषडृचस्यसूक्तस्यब्राह्मोरक्षोहाप्रजापतिरनुष्टुप्। (अत्रसूक्तेऽनुक्रमण्यवष्टंभेनदेवतानिर्णयोनभवति। यतस्तत्रगर्भस्रावेप्रायश्चित्तिरित्युक्तंतेनसूक्तस्यप्रभावमात्रंद्योत्यतेनतुदेवता।अतोत्रप्रजापतिर्देवताग्राह्या। तथाच शौनकः ‘मंत्रेषुह्यनिरुक्तेषुदेवतांकर्मतोवदेत्। मंत्रतःकर्मणाचैवप्रजापतिरसंभवे’ इति। भाष्यकारैरपिप्रजापतिरेवोक्तः।बृहद्देवतायांतुराक्षोघ्नाग्नेयमित्युक्तंतत्रयुक्तायुक्तंसद्भिर्विचारणीयम्)।

यामसि ॥ यस्त्वास्वप्नेनतमसामोहयित्वानिपद्यते । प्रजांयस्तेजिघांसतितमितोनाशयामसि ॥ २० ॥ (१०।१२।१२)
अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि । यक्ष्मंशीर्षण्यंमस्तिष्काज्जिह्वायाविवृहामिते ॥ ग्रीवाभ्यस्तऽउष्णिहा
भ्यःकीकसाभ्योऽअनूक्यात् । यक्ष्मंदोषण्य१मंसाभ्यांबाहुभ्यांवि० ॥ आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठोर्हृदयादधि ।
यक्ष्मंमतस्नाभ्यांयक्नःप्लाशिभ्योवि० ॥ ऊरुभ्यांतेऽअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्रपदाभ्यां । यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाद्भंससो
वि० ॥ मेहनाद्वनंकरणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः । यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंवि० ॥ अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणि
पर्वणि । यक्ष्मंसर्वस्मादात्मनस्तमिदंवि० ॥ २१ ॥ (१०।१२।१३) अपेहिमनसस्पतेपक्रामपरश्चर । परोनिर्ऋ
त्याऽआचक्ष्वबहुधाजीवतोमनः ॥ भद्रंवैवरंवृणतेभद्रंयुंजंतिदक्षिणं । भद्रंवैवस्वतेचक्षुर्बहुत्राजीवतोमनः ॥ यदाश
सानिःशसाभिशसोपारिमजाग्रतोयत्स्वपंतः । अग्निर्विश्वान्यपदुष्कृतान्यजुष्टान्यारेऽअस्मद्दधातु ॥ यदिंद्रब्रह्मणस्प
तेभिद्रोहंचरामसि । प्रचेतानऽआंगिरसोद्विषतांपात्वंहसः ॥ अजैष्माद्यासनामचाभूमानागसोवयं । जाग्रत्स्वप्नःसं
कल्पःपापोयंद्विष्मस्तंसऽऋच्छतुयोनोद्वेष्टितमृच्छतु ॥ २२ ॥ (१०।१२।१४) देवाःकपोतऽइषितोयदिच्छन्दूतो

(१०।१२।१२) अक्षीभ्यामितिषडृचस्यसूक्तस्यकाश्यपोविवृहायक्ष्महानुष्टुप् । (१०।१२।१३) अपेहीतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसः प्रचेतादुःस्वप्ननाशनोनुष्टुप्तृतीयात्रिष्टुप्अंत्यापंक्तिः । (१०।१२।१४) देवाइतिपंचर्चस्यसूक्तस्यनैर्ऋतःकपोतोविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

निर्ऋत्याऽइदमाजगाम । तस्माऽअर्चामकृणवामनिष्कृतिंशंनोऽअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ शिवःकपोतऽइषितोनोऽ
अस्त्वनागादेवाःशकुनोगृहेषु । अग्निर्हिविप्रोजुषतांहविर्नःपरिहेतिःपक्षिणीनोवृणक्तु ॥ हेतिःपक्षिणीनदभात्यस्मा
नाष्ट्र्यांपदंकृणुतेऽअग्निधाने । शंनोगोभ्यश्चपुरुषेभ्यश्चास्तुमानोहिंसीदिहदेवाःकपोतः ॥ यदुलूकोवदतिमोघमेत
द्यत्कपोतःपदमग्नौकृणोति । यस्यदूतःप्रहितऽएषऽएतत्तस्मैयमायनमोऽअस्तुमृत्यवे ॥ ऋचाकपोतंनुदतप्रणोदमिषं
मदंतःपरिगांनयध्वं । संयोपयंतोदुरितानिविश्वाहित्वानऽऊर्जंप्रपतात्पतिष्ठः ॥ २३ ॥ (१०।१२।१५) ऋषभंमा
समानानांसपत्नानांविषासहिं । हंतारंशत्रूणांकृधिविराजंगोपतिंगवां ॥ अहमस्मिसपत्नहेंद्रऽइवारिष्टोऽअक्षतः ।
अधःसपत्नामेपदोरिमेसर्वेऽअभिष्ठिताः ॥ अत्रैववोपिनह्याम्युभेऽआर्त्नीऽइवज्यया । वाचस्पतेनिषेधेमान्यथामदध
रंवदान् ॥ अभिभूरहमागमंविश्वकर्मेणधाम्ना । आवश्चित्तमावोव्रतमावोहंसमितिंददे ॥ योगक्षेमंवऽआदायाहंभू
यासमुत्तमऽआवोमूर्धानमक्रमीं । अधस्पदान्मऽउद्वदतमंडूकाऽइवोदकान्मंडूकाऽउदकादिव ॥२४॥ (१०।१२।१६)
तुभ्येदमिंद्रपरिषिच्यतेमधुत्वंसुतस्यकलशस्यराजसि । त्वंरयिंपुरुवीरामुनस्कृधित्वंतपःपरितप्याजयःस्वः* ॥ स्व

(१०।१२।१५) ऋषभमितिपंचर्चस्यसूक्तस्यवैराजऋषभःसपत्ननाशनोनुष्टुबंत्यामहापंक्तिः । (शाक्वरोवाऋषिः) । (१०।१२।१६) तुभ्येदमितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यगाथिभार्गवौविश्वामित्रजमदग्नीइंद्रस्तृतीयायाःसोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातारोजगती ।

जितंमहिंमंदानमंधसोहवामहेपरिंशक्रंसुताँऽउप । इमंनोयज्ञमिहबोध्यागहिस्पृधोजयंतंमघवानमीमहे ॥ सोमस्य
राज्ञोवरुणस्यधर्मणिबृहस्पतेरनुमत्याऽउशर्मणि । तवाहमद्यमघवन्नुपस्तुतौधातर्विधातःकलशाँऽअभक्षयं ॥ प्रसूतो
भक्षमकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्रथमःसूरिरुन्मृजे । सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे ॥ २५ ॥
(१०।१२।१७) वातस्यनुमहिमानंरथस्यरुजन्नेतिस्तनयन्नस्यघोषः । दिविस्पृग्यात्यरुणानिकृण्वन्नुतोऽएतिपृथि
व्यारेणुमस्यन् ॥ संप्रेरतेऽअनुवातस्यविष्ठाऽऐनंगच्छंतिसमनंनयोषाः । ताभिःसयुक्सरथंदेवऽईयतेस्यविश्वस्यभुव
नस्यराजा ॥ अंतरिक्षेपथिभिरीयमानोननिविशतेकतमच्चनाहः । अपांसखाप्रथमजाऽऋतावाक्वस्विज्जातःकुतऽआ
बभूव ॥ आत्मादेवानांभुवनस्यगर्भोयथावशंचरतिदेवऽएषः । घोषाऽइदस्यशृण्विरेनरूपंतस्मैवातायहविषाविधेम
॥ २६ ॥ (१०।१२।१८) मयोभूर्वातोऽअभिवातूस्राऽऊर्जस्वतीरोषधीरारिशंतां । पीवस्वतीर्जीवधन्याःपिबंत्वव
सायपद्वतेरुद्रमृळ ॥ याःसरूपाविरूपाऽएकरूपायासामग्निरिष्ट्यानामानिवेद । याऽअंगिरसस्तपसेहचक्रुस्ताभ्यःप
र्जन्यमहिशर्मयच्छ ॥ यादेवेषुतन्व१मैरयंतयासांसोमोविश्वारूपाणिवेद । ताऽअस्मभ्यंपयसापिन्वमानाःप्रजावती

(१०।१२।१७)वातस्येतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यवातायनोनिलोवायुस्त्रिष्टुप्।(१०।१२।१८)मयोभूरितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यकाक्षीवतः
शंबरोगावस्त्रिष्टुप् ।

रिंद्रगोष्ठेरिरीहि ॥ प्रजापतिर्मह्यमेतारराणोविश्वैर्देवैःपितृभिःसंविदानः । शिवाःसतीरुपनोगोष्ठमाकस्तासांवयंप्र
जयासंसदेम ॥ २७ ॥ (१०।१२।१९) विभ्राड्बृहत्पिबतुसोम्यंमध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतं । वातजूतोयोऽअ
भिरक्षतित्मनाप्रजाःपुपोषपुरुधाविराजति ॥ विभ्राड्बृहत्सुभृतंवाजसातमंधर्मन्दिवोधरुणेसत्यमर्पितं । अमित्रहावृ
त्रहादस्युहंतमंज्योतिर्जज्ञेऽअसुरहासपत्नहा+ ॥ इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरुत्तमंविश्वजिद्धनजिदुच्यतेबृहत् । विश्व
भ्राड्भ्राजोमहिसूर्योदृशऽउरुपप्रथेसहऽओजोऽअच्युतं ॥ विभ्राजंज्योतिषास्व१रगच्छोरोचनंदिवः । येनेमावि
श्वाभुवनान्याभृताविश्वकर्मणाविश्वदेव्यावता ॥ २८ ॥ (१०।१२।२०) त्वंत्यमिटतोरथमिंद्रप्रावःसुतावतः ।
अशृणोःसोमिनोहवं ॥ त्वंमखस्यदोधतःशिरोवत्वचोभरः । अगच्छःसोमिनोगृहं+ ॥ त्वंत्यमिंद्रमर्त्यमास्त्रबुध्नायवे
न्यं । मुहुःश्रथ्नामनस्यवे ॥ त्वंत्यमिंद्रसूर्यंपश्चासंतंपुरस्कृधि । देवानांचित्तिरोवशं ॥ २९ ॥ (१०।१२।२१) आ
याहिवनसासहगावःसचंतवर्तनिंयदूधभिः ॥ आयाहिवस्व्याधियामंहिष्ठोजारयन्मखःसुदानुभिः ॥ पितुभृतोनतं

(१०।१२।१९) विभ्राडितिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यसौर्योविभ्राट्सूर्योजगत्यंत्यास्तारपंक्तिः।(१०।१२।२०) त्वंत्यमितिचतुर्ऋचस्य
सूक्तस्यभार्गवइटइंद्रोगायत्री। (१०।१२।२१) आयाहीतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यांगिरसःसंवर्तउषाद्विपदाविराट् ।

तुमित्सुदानवःप्रतिदध्मोयजामसि ॥ उषाऽअपस्वसुस्तमःसंवर्तयतिवर्तनिंसुजाततां ॥ ३० ॥ (१०।१२।२२) आत्वा
हार्षमंतरेधिध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः । विशस्त्वासर्वावांछंतुमात्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत् ॥ इहैवैधिमापच्योष्ठाःपर्वतऽइवा
विचाचलिः । इंद्रऽइवेहध्रुवस्तिष्ठेहराष्ट्रमुधारय ॥ इममिंद्रोऽअदीधरद्ध्रुवंध्रुवेणहविषा । तस्मैसोमोऽअधिब्रवत्त
स्माऽउब्रह्मणस्पतिः ॥ ध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताऽइमे । ध्रुवंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोराजाविशामयं+ ॥ ध्रुवंतेरा
जावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः । ध्रुवंतऽइंद्रश्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवं+ ॥ ध्रुवंध्रुवेणहविषाभिसोमंमृशामसि । अथोत
ऽइंद्रःकेवलीर्विशोबलिहृतस्करत् ॥ ३१ ॥ (१०।१२।२३) अभीवर्तेनहविषायेनेंद्रोऽअभिवावृते । तेनास्मान्ब्र
ह्मणस्पतेभिराष्ट्रायवर्तय ॥ अभिवृत्यसपत्नानभियानोऽअरातयः । अभिपृतन्यंतंतिष्ठाभियोनऽइरस्यति ॥ अभि
त्वादेवःसविताभिसोमोऽअवीवृतत् । अभित्वाविश्वाभूतान्यभीवर्तोयथाससि ॥ येनेंद्रोहविषाकृत्व्यभवद्द्युम्न्युत्त
मः । इदंतदक्रिदेवाऽअसपत्नःकिलाभुवं ॥ असपत्नःसपत्नहाभिराष्ट्रोविषासहिः । यथाहमेषांभूतानांविराजानिज
नस्यच ॥ ३२ ॥ (१०।१२।२४) प्रवोग्रावाणःसवितादेवःसुवतुधर्मणा । धूर्षुयुज्यध्वंसुनुत+ ॥ ग्रावाणोऽअप

(१०।१२।२२) आत्वेतिषडृचस्यसूक्तस्यांगिरसोध्रुवोराजानुष्टुप् । (१०।१२।२३) अभीवर्तेनेतिपंचर्चस्यसूक्तस्यांगिरसोभीवर्तो
राजानुष्टुप् । (१०।१२।२४) प्रवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्योर्ध्वग्रावार्बुदःसर्पऋषिपुत्रोग्रावाणोगायत्री ।

दुच्छुनामपसेधतदुर्मतिं । उस्राःकर्तनभेषजं+ ॥ ग्रावाणऽउपरेष्वामहीयंतेसजोषसः । वृष्णेदधंतोवृष्ण्यं ॥ ग्रावा
णःसवितानुवोदेवःसुवतुधर्मणा । यजमानायसुन्वते+ ॥ ३३ ॥ (१०।१२।२५) प्रसूनवऽऋभूणांबृहन्नवंतवृज
ना । क्षामायेविश्वधायसोश्नन्धेनुंनमातरं ॥ प्रदेवंदेव्याधियाभरताजातवेदसं । हव्यानोवक्षदानुषक्+ ॥ अयमु
ष्यप्रदेवयुर्होतायज्ञायनीयते । रथोनयोरभीवृतोघृणीवान्चेततित्मना ॥ अयमग्निरुरुष्यत्यमृतादिवजन्मनः । सह
सश्चित्सहीयान्देवोजीवातवेकृतः+ ॥ ३४ ॥ (१०।१२।२६) पतंगमक्तमसुरस्यमाययाहृदापश्यंतिमनसाविपश्चि
तः । समुद्रेऽअंतःकवयोविचक्षतेमरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः ॥ पतंगोवाचंमनसाबिभर्तितांगंधर्वोवदद्गर्भेऽअंतः ।
तांद्योतमानांस्वर्यंमनीषामृतस्यपदेकवयोनिपांति ॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपराचपथिभिश्चरंतं । ससध्रीचीः
सविषूचीर्वसानऽआवरीवर्तिभुवनेष्वंतः ॥ ३५ ॥ (१०।१२।२७) त्यमूषुवाजिनंदेवजूतंसहावानंतरुतारंरथा
नां । अरिष्टनेमिंपृतनाजमाशुंस्वस्तयेताक्ष्यमिहाहुवेम ॥ इंद्रस्येवरातिमाजोहुवानाःस्वस्तयेनावमिवारुहेम । उर्वीन
पृथ्वीबहुलेगभीरेमावामेतौमापरेतौरिषाम ॥ सद्यश्चिद्यःशवसापंचकृष्टीःसूर्यऽइवज्योतिषापस्ततान । सहस्रसाःश

(१०।१२।२५) प्रसूनवइतिचतुर्ऋचस्यसूक्तस्यार्भवःसूनुरग्निराद्यायाऋभवोनुष्टुप्द्वितीयागायत्री । (१०।१२।२६) पतंगमितितृचस्य
स्यसूक्तस्यप्राजापत्यःपतंगोमायाभेदस्त्रिष्टुप्आद्याजगती । (१०।१२।२७) त्यमूष्वितितृचस्यसूक्तस्यताक्ष्योरिष्टनेमिस्ताक्ष्यस्त्रिष्टुप् ।

तसाऽअस्यरंहिनसावरंतेयुवतिंनशर्यां ॥ ३६ ॥ (१०।१२।२८) उत्तिष्ठतावपश्यतेंद्रस्यभागमृत्वियं । यदिंश्रा
तोजुहोतंनयद्यश्रातोममत्तनं ॥ श्रातंहविरोष्विंद्रप्रयाहिजगामसूरोऽअध्वनोविमध्यं । परित्वासतेनिधिभिःसखा
यःकुलपानव्राजपतिंचरंतं ॥ श्रातंमन्यऽऊधनिश्रातमग्नौसुश्रातंमन्येतदृतंनवीयः । माध्यंदिनस्यसवनस्यदध्नःपिबें
द्रवज्रिन्पुरुकृज्जुषाणः+ ॥ ३७ ॥ (१०।१२।२९) प्रससाहिषेपुरुहूतशत्रून्ज्येष्ठस्तेशुष्मऽइहरातिरस्तु । इंद्राभ
र्दक्षिणेनावसूनिपतिःसिंधूनामसिरेवतीनां ॥ मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरावतऽआजगंथापरस्याः । सृकंसंशा
यंपविमिंद्रतिग्मंविशत्रून्ताळ्हिविमृधोनुदस्व ॥ इंद्रंक्षत्रमभिवाममोजोजायथावृषभचर्षणीनां । अपानुदोजनममि
त्रयंतमुरुंदेवेभ्योऽअकृणोरुलोकं+ ॥ ३८ ॥ (१०।१२।३०) प्रथश्चयस्यसप्रथश्चनामानुष्टुभस्यहविषोहविर्यत् ।
धातुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोरथंतरमाजभारावसिष्ठः ॥ अविंदन्तेऽअतिहितंयदासीद्यज्ञस्यधामपरमंगुहायत् । धा
तुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोर्भरद्वाजोबृहदाचक्रेऽअग्नेः+ ॥ तेविंदन्मनसादीध्यानायजुःष्कन्नंप्रथमंदेवयानं । धातुर्द्यु

(१०।१२।२८) उत्तिष्ठतेतितृचस्यसूक्तस्यौशीनरःशिबिः१ काशिराजःप्रतर्दनो२ रोहिदश्वोवसुमना३ इतिक्रमेणैकर्चाइंद्रस्त्रिष्टुबा
द्यानुष्टुप् । (१०।१२।२९) प्रससाहिषइतितृचस्यसूक्तस्यैंद्रिर्जयइंद्रस्त्रिष्टुप् । (१०।१२।३०) प्रथश्चेतितृचस्यसूक्तस्यवासिष्ठःप्रथो १
भारद्वाजःसप्रथ२ सौर्योघर्म३ श्चैकर्चाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् ।

तानात्सवितुश्चविष्णोरासूर्यादभरन्घर्ममेते+ ॥ ३९ ॥ (१०।१२।३१) बृहस्पतिर्नयतुदुर्गहातिरःपुनर्नेषदघशंसा
यमन्म । क्षिपदशस्तिमपदुर्मतिंहन्नथाकरद्यजमानायशंयोः+ ॥ नराशंसोनोवतुप्रयाजेशंनोऽअस्त्वनुयाजोहवेषु ।
क्षिपद० ॥ तपुर्मूर्धातपतुरक्षसोयेब्रह्मद्विषःशरवेहंतवाऽउ । क्षिपद० ॥ ४० ॥ (१०।१२।३२) अपश्यंत्वामन
साचेकितानंतपसोजातंतपसोविभूतं । इहप्रजामिहरयिंरराणःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकाम ॥ अपश्यंत्वामनसादीध्या
नांस्वायांतनूऽऋत्व्येनाधमानां । उपमामुच्चायुवतिर्बभूयाःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकामे ॥ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहंवि
श्वेषुभुवनेष्वंतः । अहंप्रजाऽअजनयंपृथिव्यामहंजनिभ्योऽअपरीषुपुत्रान्+ ॥ ४१ ॥ (१०।१२।३३) विष्णुर्यो
निंकल्पयतुत्वष्टारूपाणिपिंशतु । आसिंचतुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते ॥ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भंधेहिसरस्वति ।
गर्भंतेऽअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा ॥ हिरण्ययीऽअरणीयंनिर्मंथतोऽअश्विना । तंतेगर्भंहवामहेदशमेमासिसू
तवे ॥ ४२ ॥ (अथपरिशिष्टं ॥ नेजमेषपरापतसुपुत्रःपुनरापत । अस्यैमेपुत्रकामायैगर्भमाधेहियःपुमान् ॥ यथेयंपृ

(१०।१२।३१) बृहस्पतिरितितृचस्यसूक्तस्यबार्हस्पत्यस्तपुर्मूर्धाबृहस्पतिस्त्रिष्टुप् । (१०।१२।३२) अपश्यमितितृचस्यसूक्तस्यप्राजापत्यःप्रजावानृषिःयजमानोयजमानपत्नीहोताइतिक्रमेणदेवतास्त्रिष्टुप् । (अपश्यंत्वेत्येतस्याद्ययायजमानमीक्षते द्वितीययापत्नींतृतीयया
त्मानंआ०श्रौ०)(१०।१२।३३) विष्णुरितितृचस्यसूक्तस्यगर्भकर्तात्वष्टाआद्यायाविष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातारोद्वितीयायाःसिनीवालिसरस्वत्य

थिवीमह्युत्तानागर्भमादधे । एवंतंगर्भमाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥ विष्णोःश्रेष्ठेनरूपेणास्यांनार्यांगवीन्यां । पुमांसं
पुत्रानाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥ १ ॥ (१०।१२।३४) महित्रीणामवोस्तुद्युक्षंमित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षंवरुणस्य ॥
नहितेषांममाचननाध्वसुवारणेषु । ईशेरिपुरघशंसः ॥ यस्मैपुत्रासोऽअदितेःप्रजीवसेमर्त्याय । ज्योतिर्यच्छंत्यजस्रं
॥ ४३ ॥ (१०।१२।३५) वातऽआवातुभेषजंशंभुमयोभुनोहृदे । प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ उतवातपितासिनऽउ
तभ्रातोतनःसखा । सनोजीवातवेकृधि ॥ यद्दोवाततेगृहे३मृतस्यनिधिर्हितः । ततोनोदेहिजीवसे ॥ ४४ ॥
(१०।१२।३६) प्राग्नयेवाचमीरयवृषभायक्षितीनां । सनःपर्षदतिद्विषः ॥ यःपरस्याःपरावतस्तिरोधन्वातिरोच
ते । सनः० ॥ योरक्षांसिनिजूर्वत्यग्निस्तिग्मेनशोचिषा । सनः० ॥ योविश्वाभिविपश्यतिभुवनासंचपश्यति ।
सनः० ॥ योऽअस्यपारेरजसःशुक्रोऽअग्निरजायत । सनः० ॥ ४५ ॥ (परिशिष्टं ॥ अनीकवंतमूतयेग्निंगीर्भिर्हवा

श्विनस्तृतीयायाअश्विनावनुष्टुप् । (प्राजापत्योविष्णुर्वाऋषिः) । (१०।१२।३४) महीतितृचस्यसूक्तस्यवारुणिःसत्यधृतिरादित्या
गायत्री । (महिसत्यधृतिर्वारुणिरादित्यंस्वस्त्ययनमित्यनुक्रमण्याअदितिर्देवतायस्येत्यादित्यंआदित्योदेवतायस्येत्यादित्यमितिद्वैविध्येनप्राप्ता
वप्यत्रादित्यानामेवदेवतात्वंनादितेः ‘माहित्रंयन्महित्रीणामादित्यानांस्तुतिंविदुः’ इतिशौनकोक्तेः) । (१०।१२।३५) वातइतितृचस्य
सूक्तस्यवातायनउलोवायुर्गायत्री । (१०।१२।३६) प्राग्नयइतिपंचर्चस्यसूक्तस्याग्नेयोवत्सोग्निर्गायत्री ।

महे । सनः०) ॥ (१०।१२।३७) प्रनूनंजातवेदसमश्वंहिनोतवाजिनं । इदंनोबर्हिरासदे ॥ अस्यप्रजातवेदसोविप्रवी
रस्यमीळ्हुषः । महीमियर्मिसुष्टुतिं ॥ यारुचोजातवेदसोदेवत्राहव्यवाहनीः । ताभिर्नोयज्ञमिन्वतु ॥ ४६ ॥ (१०।१२।३८)
आयंगौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः । पितरंचप्रयन्त्स्वः* ॥ अंतश्चरतिरोचनास्यप्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो
दिवं ॥ त्रिंशद्धामविराजतिवाक्पतंगायधीयते । प्रतिवस्तोरहद्युभिः ॥ ४७ ॥ (१०।१२।३९) ऋतंचसत्यंचा
भीद्धात्तपसोध्यजायत । ततोरात्र्यजायतततःसमुद्रोऽअर्णवः+ ॥ समुद्रादर्णवादधिसंवत्सरोऽअजायत । अहोरा
त्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोवशी+ ॥ सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत् । दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः*
॥ ४८ ॥ (१०।१२।४०) संसमिद्युवसेवृषन्नग्नेविश्वान्यर्यऽआ । इळस्पदेसमिध्यसेसनोवसून्याभर ॥ संगच्छध्वं
संवदध्वंसंवोमनांसिजानतां । देवाभागंयथापूर्वेसंजानानाऽउपासते ॥ समानोमंत्रःसमितिःसमानीसमानंमनःसह

(१०।१२।३७) प्रनूनमितितृचस्यसूक्तस्याग्नेयःश्येनोजातवेदाअग्निर्गायत्री । (१०।१२।३८) आयंगौरितितृचस्यसूक्तस्यसार्पराज्ञी
सूर्योगायत्री । (अत्रयद्यपिसार्पराज्ञ्यात्मदैवतमित्यनेनप्रकृतासार्पराज्ञीदेवताप्राप्नोतितथापिप्रयोक्तृभिःसूर्यस्यग्रहणात्पाक्षिकोपिसूर्योस्याभि
रुपात्तः) । (१०।१२।३९) ऋतंचेतितृचस्यसूक्तस्यमाधुच्छंदसोघमर्षणोभाववृत्तिरनुष्टुप् । (१०।१२।४०) संसमितिचतुर्ऋचस्य
सूक्तस्यांगिरसःसंवननःआद्यायाअग्निस्ततस्तिसृणांसंज्ञानमनुष्टुप्तृतीयात्रिष्टुप् ।

चित्तमेषां । समानंमंत्रमभिमंत्रयेवःसमानेनवोहविषाजुहोमि ॥ समानीवऽआकूतिःसमानाहृदयानिवः । समानम
स्तुवोमनोयथावःसुसहासति ॥ ४९ ॥ इत्यष्टमाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ (परिशिष्टं ॥ संज्ञानमुशनावदत्सं
ज्ञानंवरुणोवदत् । संज्ञानमिंद्रश्चाग्निश्चसंज्ञानंसवितावदत् ॥ संज्ञानंनश्वेभ्यःसंज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विनायुव
मिहास्मासुनियच्छतां ॥ यत्कक्षीवांसंवननंपुत्रोऽअंगिरसाभवेत् । तेननोद्यविश्वेदेवाःसंप्रियांसमजीजनन् ॥ संवो
मनांसिजानतांसमाकूतिर्मनामसि । असौयोविमनामनःसंसमावर्तयामसि ॥ १ ॥ नैर्हस्त्यंसेनादरणंपरिवर्त्मैतुयद्ध
विः । तेनामित्राणांबाहून्हविषाशोषयामसि ॥ परिवर्त्मान्येषामिंद्रःपूषाचसस्रतुः । तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्निमू
ढानामिंद्रोहंतुवरंवरं ॥ ऐषुनह्यवृषाजिनंहरिणस्याधियंयथा । परांऽअमित्राँऽऐषत्वर्वाचीगौरुपाजतु ॥ प्राध्वराणां
पतेवसोहोतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यंगायत्रमृच्यते ॥ गोकामोऽअन्नकामःप्रजाकामऽउतकश्यपः । भूतंभविष्यत्प्रस्तौति
सहब्रह्मैकमक्षरंबहुब्रह्मैकमक्षरं ॥ २ ॥ यदक्षरंभूतकृतंविश्वेदेवाऽउपासते । महऽऋषिमस्यगोप्तारंजमदग्निरकुर्वतं ॥
जमदग्निराप्यायतेछंदोभिश्चतुरुत्तरैः । राजासोमस्यभक्षेणब्रह्मणावीर्यावतां ॥ शिवानःप्रदिशोदिशःसत्यानःप्रदि
शोदिशः । अजोयत्तेजोददृश्रेशुक्रंज्योतिःपरोगुहा ॥ यदृषिःकश्यपःस्तौतिसत्यंब्रह्मचराचरंध्रुवंब्रह्मचराचरं । त्र्या
युषंजमदग्नेःकश्यपस्यत्र्यायुषमगस्त्यस्यत्र्यायुषं ॥ यद्देवानांत्र्यायुषंतन्मेऽअस्तुत्र्यायुषंसर्वमस्तुशतायुषंबलायुषं ॥

तच्छंयोरावृणीमहेगातुंयज्ञायगातुंयज्ञपतये । दैवीस्वस्तिरस्तुनःस्वस्तिर्मानुषेभ्यः । ऊर्ध्वंजिगातुभेषजंशंनोऽअस्तु
द्विपदेशंचतुष्पदे ॥ ३ ॥ (इतिपरिशिष्टं ॥) ॥ ॥ ॥ ॥

चतुःषष्ट्यध्यायेवर्गाः ४९ सूक्तानि ४९ ऋचः २१८ ॥ त्यागः ॥ अश्विभ्या.६ इंद्राये.६ सपत्नीनाशनाये.६ अरण्यान्या.६
इंद्राये.१० सवित्र.५ अग्नय.५ श्रद्धाया.५ इंद्राये.१० भाववृत्तय.५ अलक्ष्मीनाशनाये. ब्रह्मणस्पतय.२ अलक्ष्मीनाशनाये. विश्वेभ्यो-
देवेभ्य. अग्नय.५ विश्वेभ्योदेवेभ्य.५ सूर्याये.५ शच्याइ.६ इंद्राये.५ इंद्राग्निभ्या.५ प्रजापतय.६ यक्ष्मघ्नइ.६ दुःस्वप्ननाशनाये.५ विश्वे-
भ्योदेवेभ्य.५ [भे. प. विश्वेभ्योदे. ३ यमाये. विश्वेभ्योदेवेभ्य.] सपत्ननाशनाये.५ इंद्राये.२ सोमवरुणबृहस्पत्यनुमतिधातृविधातृभ्य.
इंद्राये. वायव.४ गोभ्य.४ सूर्याये.४ इंद्राये.४ उषस.४ राज्ञइदं.११ ग्रावभ्यइ.४ ऋभुभ्य. अग्नय.३ मायाभेदाये.३ तार्क्ष्याये.३
इंद्राये.६ विश्वेभ्योदेवेभ्य.३ बृहस्पतय.३ यजमानाय. यजमानपत्न्या. होत्रइदं. विष्णुत्वष्टृप्रजापतिधातृभ्य. सिनीवालिसरस्वत्यश्विभ्य.
अश्विभ्या. आदित्येभ्य.३ वायव.३ अग्नय.५ जातवेदसेग्नय.३ सूर्याये.३ भाववृत्तय.३ अग्नय. संज्ञानायेदं. ३ ॥ इत्यष्टमेऽष्टमः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ अथनिविदध्यायः ॥ ओम् अग्निर्देवेद्धः ॥ अग्निर्मन्विद्धः ॥ अग्निःसुषमित् ॥ होतादेव
वृतः ॥ होतामनुवृतः ॥ प्रणीर्यज्ञानां ॥ रथीरध्वराणाम् ॥ अतूर्तोहोता ॥ तूर्णिर्हव्यवाट् ॥ आदेवोदेवान्वक्षत् ॥
यक्षदग्निर्देवोदेवान् ॥ सोअध्वराकरतिजातवेदाः ॥ १२ ॥ १ ॥ इंद्रोमरुत्वान्सोमस्यपिबतु ॥ मरुत्स्तोत्रोमरुद्ग
णः ॥ मरुत्सखामरुद्वृधः ॥ घ्नन्वृत्रासृजदपः ॥ मरुतामोजसासह ॥ यईमेनंदेवाअन्वमदन् ॥ अप्तूर्येवृत्रतूर्ये ॥
शंबरहत्येगविष्टौ ॥ अर्चंतंगुह्यापदा ॥ परमस्यांपरावति ॥ आदींब्रह्माणिवर्धयन् ॥ अनाधृष्टान्योजसा ॥ कृण्व
न्देवेभ्योदुवः ॥ मरुद्भिःसखिभिःसह ॥ इंद्रोमरुत्वाँइहश्रवदिहसोमस्यपिबतु ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥
प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ २ ॥
इंद्रोदेवःसोमंपिबतु ॥ एकजानांवीरतमः ॥ भूरिदानंतवस्तमः ॥ हर्योःस्थाता ॥ पृश्नेःप्रेता ॥ वज्रस्यभर्ता ॥ पुरां
भेत्ता ॥ पुरांदर्मा ॥ अपांस्रष्टा ॥ अपांनेता ॥ सत्वानांनेता ॥ निजघ्निर्दूरेश्रवाः ॥ उपमातिकृद्दंसनावान् ॥
इहोशंदेवोबभूवान् ॥ इंद्रोदेवइहश्रवदिहसोमस्यपिबतु ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ।
प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु । चित्रश्चित्राभिरूतिभिः । श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ ३ ॥ सवितादेवःसोमस्य
पिबतु ॥ हिरण्यपाणिःसुजिह्वः ॥ सुबाहुःस्वंगुरिः ॥ त्रिरहन्त्सत्यसवनः ॥ यःप्रासुवद्वसुधीती ॥ उभेजोष्ट्रीसवीम

नि ॥ श्रेष्ठंसावित्रमासुवं ॥ दोग्ध्रींधेनुं ॥ वोढारमनड्वाहं ॥ आशुंसप्तिं ॥ पुरंधिंयोषां ॥ जिष्णुंरथेष्ठां ॥ सभेयं
युवानं ॥ परामीवांसाविषत्पराघशंसं ॥ सवितादेवइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ।
प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं । प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु । चित्रश्चित्राभिरूतिभिः । श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ २० ॥ ४ ॥
द्यावापृथिवीसोमस्यमत्सतां ॥ पिताचमाताच ॥ पुत्रश्चप्रजननंच ॥ धेनुश्चऋषभश्च ॥ धन्याचधिषणाच ॥ सुरे
ताश्चसुदुघाच ॥ शंभूश्चमयोभूश्च ॥ ऊर्जस्वतीचपयस्वतीच ॥ रेतोधाश्चरेतोभृच्च ॥ द्यावापृथिवीइहश्रुतामिहसो
मस्यमत्सतां ॥ प्रेमांदेवीदेवहूतिमवतांदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतां ॥ चित्रेचित्राभि
रूतिभिः ॥ श्रुताब्रह्माण्यावसागमंतां ॥ १५ ॥ ५ ॥ ऋभवोदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ विष्ट्वीस्वपसः ॥ कर्मणासुह
स्ताः ॥ धन्याधनिष्ठाः ॥ शम्याशमिष्ठाः ॥ शच्याशचिष्ठाः ॥ येधेनुंविश्वजुवंविश्वरूपामरक्षन् ॥ अरक्षन्धेनुमभ
वद्विश्वरूपी ॥ अयुंजतहरीअयुर्देवाँउप ॥ अबुभ्नन्त्संकनीनामदंतः ॥ संवत्सरेस्वपसोयज्ञियंभागमायन् ॥ ऋभवो
देवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवं
तु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ १७ ॥ ६ ॥ विश्वेदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ विश्वेवैश्वा
नराः ॥ विश्वेहिविश्वमहसः ॥ महिमहांतः ॥ तक्कान्नानेमतिथीवानः ॥ अस्काःपचतवाहसः ॥ वातात्मानोअग्नि

दूताः ॥ येद्यांचपृथिवींचातस्थुः ॥ अपश्चस्वश्च ॥ ब्रह्मचक्षत्रंच ॥ बर्हिश्चवेदिंच ॥ यज्ञंचोरुचांतरिक्षं ॥ येस्थत्रयएकादशाः ॥ त्रयश्चत्रिंशच्च ॥ त्रयश्चत्रीचशता ॥ त्रयश्चत्रीचसहस्रा ॥ तावंतोभिषाचः ॥ तावंतोरातिषाचः ॥ तावतीःपत्नीः ॥ तावतीर्ग्नाः ॥ तावंतउदरणे ॥ तावंतोनिवेशने ॥ अतोवादेवाभूयांसःस्थ ॥ मावोदेवाअपिशसामापरिशसावृक्षि ॥ विश्वेदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ ३० ॥ ७ ॥ अग्निर्वैश्वानरःसोमस्यमत्सत् ॥ विश्वेषांदेवानांसमित् ॥ अजस्रंदैव्यंज्योतिः ॥ योविड्भ्योमानुषीभ्योअदीदेत् ॥ द्युषुपूर्वासुदिद्युतानः ॥ अजरउषसामनीके ॥ आयोद्यांभात्यांपृथिवीम् ॥ ओर्वंतरिक्षं ॥ ज्योतिषायज्ञायशर्मयंसत् ॥ अग्निर्वैश्वानरइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १५ ॥ ८ ॥ मरुतोदेवाःसोमस्यमत्सन् ॥ सुष्टुभःस्वर्काः ॥ अर्कस्तुभोबृहद्वयसः ॥ शूराअनाधृष्टरथाः ॥ त्वेषासःपृश्निमातरः ॥ शुभ्राहिरण्यखादयः ॥ तवसोभंददिष्टयः ॥ नभस्यावर्षनिर्णिजः ॥ मरुतोदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमत्सन् ॥ प्रेमांदेवादेवहूतिमवंतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्राश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमन् ॥ १४ ॥ ९ ॥ अग्निर्जातवेदाःसोमस्यमत्सत् ॥ स्वनीकश्चित्रभानुः ॥ अप्रोषिवान्गृहपतिः ॥ तिरस्तमांसिदर्शतः ॥ घृताहवनईड्यः ॥ बहुलवर्मास्तृतयज्वा ॥ प्रतीत्याशत्रून्जेतापराजितः ॥ अग्नेजातवेदोभिद्युम्नमभिसहआयच्छस्व ॥ तुशोअद्युशः ॥ समेद्धारंस्तोतारमंहसस्पाहि ॥ अग्निर्जातवेदाइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १६ ॥ १० ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रःसोमस्यमत्सत् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोहिमहन् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोवृत्रमहन् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोपांवेगमैरयत् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोजिन्वदजुवोपिन्वदपितः ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रउदार्यंवर्णमतिरदवदासीद्विशोअस्तभ्नात् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रउद्यामस्तभ्नादप्रथयत्पृथिवीं ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रोदिविसूर्यमैरयद्व्यंतरिक्षमतिरत् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रःसमुद्रंप्रकुपितमरम्णात् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रऋष्याँइवपंफणतःपर्वतान्प्रकुपिताँअरम्णात् ॥ अस्यमदेजरितरिंद्रइहश्रवदिहसोमस्यमत्सत् ॥ प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया ॥ प्रेदंब्रह्मप्रेदंक्षत्रं ॥ प्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु ॥ चित्रश्चित्राभिरूतिभिः ॥ श्रवद्ब्रह्माण्यावसागमत् ॥ १६ ॥ ११ ॥ अग्निर्द्वादश ॥ इंद्रोमरुत्वानिंद्रोदेवःसवितादेवःपृथग्विंशतिः ॥ द्यावापृथिवीपंचदश ॥ ऋभवोदेवाःसप्तदश ॥ विश्वेदेवास्त्रिंशत् ॥ अग्निर्वैश्वानरःपंचदश ॥ मरुतोदेवाश्चतुर्दश ॥ अग्निर्जातवेदाअस्यमदेपृथक्षोळश ॥ ॥ इतिनिविदध्यायः ॥

अथकुंतापाध्यायः ॥ अथनाराशंस्यः ॥ ओम् ॥ इदंजनाउपश्रुतनराशंसस्तविष्यते ॥ षष्टिंसहस्रानवतिंचकौरमआरुशमेषुदद्महे ॥ उष्ट्रायस्यप्रवाहणोवधूमंतोद्विर्दश ॥ वर्ष्मारथस्यनिजिहीळतेदिवर्ईषमाणाउपस्पृशः ॥ एषइयायमामहेशतंनिष्कान्दशस्रजः ॥ त्रीणिशतान्यर्वतांसहस्रादशगोनां ॥ ३ ॥ इतितिस्रोनाराशंस्यः ॥ ॥ अथरैभ्यः ॥ वच्यस्वरेभवच्यस्ववृक्षेनपक्वेशकुनः ॥ नष्टेजिह्वाचर्चरीतिक्षुरोनभुरिजोरिव ॥ प्ररेभासोमनीषयावृथागावइवेरते ॥ अमोतपुत्रकाएषाममोतकाइवासते ॥ प्ररेभधियंभरस्वगोविदंवसुविदं ॥ देवत्रेमांवाचंश्रीणीहीषुर्नवीरमस्तारं ॥ ३ ॥ इतितिस्रोरैभ्यः ॥ ॥ अथपारिक्षित्यः ॥ राज्ञोविश्वजनीनस्ययोदेवोमर्त्याँअति ॥ वैश्वानरस्यसुष्टुतिमासुनोतापरिक्षितिः ॥ परिक्छिन्नःक्षेममकरत्तमासुनुमासरं ॥ मरायन्कुर्वन्कौरव्यःपतिर्वदतिजायया ॥ कतरत्तआहराणिदधिमंथांपरिस्रुतां ॥ जायापतिंविपृच्छतिराष्ट्रेराज्ञःपरिक्षितः ॥ अभीवर्ष्मप्रजिहातेयवःपक्वःपथोबिलं ॥ जनःसभद्रमेधत्तराष्ट्रेराज्ञःपरिक्षितः ॥ इतिचतस्रःपारिक्षित्यः ॥ ॥ अथकारव्याः ॥ इंद्रःकारुमबूबुधदुत्तिष्ठविचराजनं ॥ ममेदुग्रस्यचर्कृधिसर्वाइत्तेपृणादुरिः ॥ इहगावःप्रजायध्वमिहाश्वाइहपूरुषाः ॥ इहोसहस्रदक्षिणोवीरस्त्रातानिषीदतु ॥ नेमाइंद्रगावोरिषन्मोआसांगोपतीरिषत् ॥ मासाममित्रयुर्जनइंद्रमास्तेनईशत ॥ उपवोनरएमसिसूक्तेनवचसावयंभद्रेणवचसावयं ॥ चनोदधिध्वंनोअंगिरोनरिष्येमकदाचन ॥ ४ ॥ इतिचतस्रःकारव्याः ॥ ॥ अथदिशांक्लृप्तयः ॥

यःसभेयोविदथ्यःसुत्वायज्वाचपूरुषः ॥ सूर्यंचाभूरिशादसंतंदेवाःप्रागकल्पयन् ॥ योजाम्याअप्रत्तदमद्यःसखायन्निनित्सति ॥ ज्येष्ठोयदिप्रचेतास्तदाहुरधरागिति ॥ यद्भद्रस्यपुरुषस्यपुत्रोभवतिदाधृषिः ॥ तद्विप्रोअब्रवीदुदग्गंधर्वःकाव्यंवचः ॥ यश्चपणिरभुजिष्योयश्चरेवाँअदाशुरिः ॥ धीराणांशश्वतामहंतदपागितिशुश्रुम ॥ येचदेवाअयजंताथोयेचपराददिः ॥ सूर्योदिवमिवगत्वामघवानोविरप्शते ॥ ५ ॥ इतिपंचदिशांक्लृप्तयः ॥ ॥ अथजनकल्पाः ॥ योनाक्ताक्षोअनभ्यक्तोमणिवोअहिरण्यवः ॥ अब्रह्माब्रह्मणस्पुत्रस्तोताकल्पेषुसंमितः ॥ यआक्ताक्षःस्वभ्यक्तःसुमणिःसुहिरण्यवः ॥ सुब्रह्माब्रह्मणस्पुत्रस्तोताकल्पेषुसंमितः ॥ अप्रपाणाचयेशंतारेवाँअप्रददिश्चयः ॥ सुयभ्राकन्याकल्याणीतोताकल्पेषुसंमितः ॥ सुप्रपाणाचयेशांतारेवान्सुप्रददिश्चयः ॥ सुयभ्राकन्याकल्याणीतोताकल्पेषुसंयितः ॥ वावाताचमहिष्यंनस्ताचयुधिंगमः ॥ अनाशुरश्वआयामीतोताकल्पेषुसंमितः ॥ परिवृक्ताचमहिषीविश्वस्त्याचयुधिंगमः ॥ स्वाशुरश्वआयामीतोताकल्पेषुसंमितः ॥ इतिषड्जनकल्पाः ॥ ॥ अथेंद्रगाथाः ॥ यदिंद्रोदाशराज्ञेमानुषंव्यगाहथाः ॥ विरूपःसर्वस्माआसीत्सहगक्षायवंचते ॥ त्वंविषाक्षंमघवन्नम्रंपर्याकरोरभि ॥ त्वंरौहिणंव्यास्यस्त्वंवृत्रस्याभिनच्छिरः ॥ यःपर्वतान्व्यदधाद्योअपोव्यगाहथाः ॥ योवृत्रोवृत्रहन्नहंस्तस्माइंद्रनमोस्तुते ॥ प्रष्टिंधावंतंहर्योरौच्चैःश्रवसमब्रवं ॥ स्वस्त्यश्वजैत्रायेंद्रमावहसुस्रजं ॥ यत्त्वाश्वेतोच्चैःश्रवसंहर्योयुंजंतिदक्षिणं ॥

मूर्धानमश्वंदेवानाबिभ्रदिंद्रंमहीयसे ॥ इतिपंचेंद्रगाथाः ॥ ॥ अथैतशप्रलापाः ॥ एताअश्वाआप्लवंते ॥ प्रतीपंप्राति
सत्वनं ॥ तासामेकाहरिक्निका ॥ हरिक्निकेकिमिच्छसि ॥ साधुंपुत्रंहिरण्ययं ॥ क्वाहकंपरास्यः ॥ यत्रामूस्तिस्रः
शिंशपाः ॥ परित्रयःपृदाकवः ॥ शृंगंधमंतआसते ॥ अयंमहांतेअवहि ॥ १० ॥ सइत्थकंसएवकं ॥ सघाघतेस
घागमे ॥ गोमीघमोमिनीरभिः ॥ पुमान्भूम्नेनिनित्सति ॥ बद्धवथोइति ॥ बद्धवोअथोइति ॥ अजकोरकोविका ॥
अश्वस्यवालोगोशफः ॥ केशिनीश्येनीएनीवा ॥ अनामयोपजिह्विका ॥ २० ॥ कोअंबकुलिमायुंनि ॥ कोअर्जुन्याः
पयः ॥ कोअसिक्न्याःपयः ॥ एतंपृच्छकुहंपृच्छ ॥ कुहाकंपक्ककंपृच्छ ॥ यआयंतिश्वभिष्कुभिः ॥ अकुभ्यंतःकुभा
यवः ॥ आमणकोमणत्थकः ॥ देवत्तःप्रतिहूर्यः ॥ पिनष्टिपतिकाहविः ॥ ३० ॥ प्रबुद्धुदोमथायति ॥ शुंगउत्पत ॥
मात्वांबिसखानाविदन् ॥ वशायाःपुत्रमायांतं ॥ इराचेंद्रममंदत ॥ इयंनियंनिति ॥ अथोइयंनिति ॥ अथोज्याय
स्तरोभुवत् ॥ इयंयकाशलाकका ॥ आमिणोतिनिभज्यते ॥ ४० ॥ तस्याअनुनिभंजनं ॥ वरुणोयातिबभ्रुभिः ॥
शतंबभ्रोरभीशवः ॥ शतंकशाहिरण्ययीः ॥ शतंरथाहिरण्ययाः ॥ आहलकुःशवर्तकुः ॥ आयवनेनतेजनिः ॥
शफेनपीवओहति ॥ वनिष्टुनोपनृत्यति ॥ इयंमह्यमदुरिति ॥ ५० ॥ तेवृक्षाःसहतिष्ठंति ॥ पाकवलिःशकवलिः ॥
अश्वत्थःखबुरोधवः ॥ अरदुःपरमःशये ॥ हतइवपापपूरुषः ॥ अदोहमितपीयूषकं ॥ द्वौचहस्तिनौदती ॥ अध्य

र्धंचपरस्वतः ॥ आदलाबुकमेककं ॥ अलाबुकंनिरवातकं ॥ ६० ॥ कर्करिकोनिरवातकः ॥ तद्वातउन्मथाइति ॥
कुलायंकरवाँइति ॥ उग्रंबलिशदाततं ॥ नबलिशनदाततं ॥ कएषांकर्करींरिखत् ॥ कएषांदुंदुभिंहनत् ॥ यदींहन
त्कथंहनत् ॥ दैलींहनत्कथंहनत् ॥ पर्याकारंपुनःपुनः ॥ ७० ॥ इतिसप्ततिपदान्यैतशप्रलापाः ॥ ॥ अथप्रवह्लिकाः ॥
विततौकिरणौद्वौतावापिनष्टिपूरुषः ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ मातुष्टेकिरणौद्वौनीवीतःपुरुषादृते ॥
नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ निगृह्यकर्तकौद्वौनिरायच्छसिमध्यमां ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिम
न्यसे ॥ उत्तानायैशयानायैतिष्ठन्नेवावगूहसि ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ श्लक्ष्णायाश्लक्ष्णिकायांश्ल
क्ष्णमेवावगूहसि ॥ नवैकुमारितत्तथायथाकुमारिमन्यसे ॥ अवश्लक्ष्णमवभ्रशदंतर्लोमवतिह्रदे ॥ नवैकुमारितत्त
थायथाकुमारिमन्यसे ॥ इतिषट्प्रवह्लिकाः ॥ ॥ अथाजिज्ञासेन्याः ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ अरालाउदभं
थते ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ वत्साःप्रुषंतआसते ॥ इहेत्थप्रागपागुदगधराक् ॥ सवीपुत्सीलिलीशये ॥ इहे
त्थप्रागपागुदगधराक् ॥ स्थालीपाकोविलीयते ॥ इतिचतस्रआजिज्ञासेन्याः ॥ ॥ अथप्रतिराध्यः ॥ भुगित्यभिगतः ॥
शरित्यभिष्ठितः ॥ फलित्यपक्रांतः ॥ इतितिस्रःप्रतिराध्यः ॥ ॥ अथातिवादः ॥ वीमेदेवाअक्रंसताध्वर्योक्षिप्रंप्रचर ॥
सुशस्तिरिद्ववामस्यतिप्राक्खिदसोमहैं ॥ इत्यतिवादः ॥ ॥ अथदेवनीथाः ॥ आदित्याहजरितरंगिरोभ्योदक्षिणामन

यन् ॥ तांहजरितर्नप्रत्यायन् ॥ तामुहजरितःप्रत्यायन् ॥ तांहजरितर्नप्रत्यगृभ्णन् ॥ तामुहजरितःप्रत्यगृभ्णन् ॥
अहानेतसंनविचेतनानि ॥ जज्ञानेतसन्नपुरोगवासः ॥ उतश्वेतआशुपत्वा ॥ उतोपद्याभिर्जविष्ठः ॥ उतेमाशुमानं
पिपर्ति ॥ आदित्यारुद्रावसवस्त्वेळते ॥ इदंराधःप्रतिगृभ्णीह्यंगिरः ॥ इदंराधोबृहत्पृथु ॥ देवाददत्वावरं ॥ तद्वो
अस्तुसुचेतनं ॥ युष्मेअस्तुदिवेदिवे ॥ प्रत्येवगृभायत ॥ इतिसप्तदशपदानिदेवनीथाः ॥ अथभूतेच्छदः ॥ त्वमिं
द्रशर्मरिणाहव्यंपरावतेभ्यः ॥ विप्रायस्तुवतेवसूनिजुरश्रवसेंमहे ॥ त्वमिंद्रकपोतायच्छिन्नपक्षायवंचते ॥ श्यामा
कंपक्वंपीलुचवारस्माअकृणोर्बहु ॥ अरंगरोवावदीतित्रेधाबद्धोवरत्रया ॥ इरामुहप्रशंसत्यनिरामपबाधतां ॥ इतितिस्रो
भूतेच्छदः ॥ ॥ अथाहनस्याः ॥ यदस्याअंहुभेद्याःपृथुस्थूरमुपातसत् ॥ मुष्काविदस्याएजतेगोशफेशकुलाविव ॥ य
दास्थूरेणपससाअनूमुष्काउपावधीत् ॥ विष्वंचावस्याअर्दतेसिकतास्विवगर्दभः ॥ यदल्पिकास्वल्पिकाकर्कंधुकेवप
च्यते ॥ वासंतिकमिवतेजनोयभ्यमानावितन्वते ॥ यद्देवासोललागमुंप्रपिष्टीपिनमापिषुः ॥ सक्थ्नादेदृश्यतेनरःस
क्थ्यःसाक्षीवगोयथा ॥ महाणद्म्युपब्रुतेअश्वस्यावेशितंपसः ॥ ईदृक्फलस्यवृक्षस्यशूर्पेशूर्पंभजेमहि ॥ महाणद्मयदृसं
हिसोक्रंददस्तमासरत् ॥ शक्कुकाननाशकामशकंसक्थ्युद्यमत् ॥ महाणद्म्युलूखलमतिक्रामंत्यब्रवीत् ॥ यथैवतेवनस्प

तेपिप्नंतितथैवमे ॥ महान्वैभद्रोबिल्वोमहान्पक्वउदुंबरः ॥ महाँअभिज्ञुबाधतेमहतःसाधुखोदनं ॥ इत्यष्टावाहन
स्याः ॥ इतिकुंतापाध्यायःसमाप्तः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथपुरोरुक् ॥ वायुरग्रेगायज्ञप्रीःसाकंगन्मनसायज्ञं ॥ शिवोनियुद्भिःशिवाभिः ॥ १ ॥ हिरण्यवर्तनीनरादेवा
पतीअभिष्टये ॥ वायुश्चेंद्रश्चसुमुखः ॥ २ ॥ काव्याराजानाक्रत्वादक्षस्यदुरोणे ॥ रिशादसासधस्थआ ॥ ३ ॥ दै
व्याअध्वर्यूआगतंरथेनसूर्यत्वचा ॥ मध्वायज्ञंसमंजाथे ॥ ४ ॥ इंद्रउक्थेभिर्मंदिष्ठोवाजानांचवाजपतिः ॥ हरिवां
सुतानांसखा ॥ ५ ॥ विश्वान्देवान्हवामहेस्मिन्यज्ञेसुपेशसः ॥ तइमंयज्ञमागमंदेवासोदेव्याधिया ॥ ६ ॥ जुषा
णाअध्वरेसदोयेयज्ञस्यतनूकृतः ॥ विश्वआसोमपीतये ॥ ७ ॥ वाचमहंदेवींवाचास्मिन्यज्ञेसुपेशसा ॥ सरस्वतींह
वामहे ॥ ८ ॥ इत्यष्टौपुरोरुक् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथप्रैषाः ॥ होतायक्षदग्निंसमिधासुषमिधासमिद्धंनाभापृथिव्याःसंगथेवामस्य ॥ वर्ष्मन्दिवइळस्पदेवेत्वाज्य
स्यहोतर्यज ॥ १ ॥ होतायक्षत्तनूनपातमदितेर्गर्भंभुवनस्यगोपां ॥ मध्वाद्यदेवोदेवेभ्योदेवयानान्पथोअनक्तुवेत्वा
ज्यस्यहोतर्यज ॥ २ ॥ होतायक्षन्नराशंसंनृशस्त्रंनॄँःप्रणेत्रं ॥ गोभिर्वपावान्त्स्याद्वीरैःशक्तीवान्रथैःप्रथमयावाहिरण्यै
श्चंद्रीवेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ३ ॥ होतायक्षदग्निमीळईळितोदेवोदेवाँऽआवक्षदूतोहव्यवाळमूरः ॥ उपेमंयज्ञमुपेमां

देवोदेवहूतिमवतुवेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ४ ॥ होतायक्षद्बर्हिःसुष्टरीमोर्णम्रदाअस्मिन्यज्ञेविचप्रचप्रथतांस्वासस्थंदेवेभ्यः ॥ एमेनदद्यवसवोरुद्राआदित्याःसदंतुप्रियमिंद्रस्यास्तुवेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ५ ॥ होतायक्षद्दुरऋष्वाःकवष्योकोषधावनीरुद्राताभिर्जिहतांविपक्षोभिःश्रयतां ॥ सुप्रायणाअस्मिन्यज्ञेविश्रयंतामृतावृधोव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ६ ॥ होतायक्षदुषासानक्ताबृहतीसुपेशसानॄँःपतिभ्योयोनिंकृण्वाने ॥ संस्मयमानेइंद्रेणदेवैरेदंबर्हिःसीदतांवीतामाज्यस्यहोतर्यज ॥ ७ ॥ होतायक्षद्दैव्याहोतारामंद्रापोताराकवीप्रचेतसा ॥ स्विष्टमद्यान्यःकरदिषास्वभिगूर्तमन्यऊर्जासतवसेमंयज्ञंदिविदेवेषुधत्तांवीतामाज्यस्यहोतर्यज ॥ ८ ॥ होतायक्षत्तिस्रोदेवीरपसामपस्तमाअच्छिद्रमद्येदमपस्तन्वतां ॥ देवेभ्योदेवीर्देवमपोव्यंत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ९ ॥ होतायक्षत्त्वष्टारमचिष्टमपाकंरेतोधांविश्रवसंयशोधां ॥ पुरुरूपमकामकर्शनंसुपोषःपोषैःस्यात्सुवीरोवीरैर्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ १० ॥ होतायक्षद्वनस्पतिमुपावस्रक्षद्धियोजोष्टारंशशमंनरः ॥ स्वदान्स्वधितिर्ऋतुथाद्यदेवोदेवेभ्योहव्यवाड्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥ ११ ॥ अजैदग्निरसनद्वाजंनिदेवोदेवेभ्योहव्यवाट्प्रांजोभिर्हिन्वानोधेनाभिःकल्पमानोयज्ञस्यायुःप्रतिरन्नुपप्रेष्यहोतर्हव्यादेवेभ्यः ॥ १२ ॥ होतायक्षदग्निंस्वाहाज्यस्यस्वाहामेदसःस्वाहास्तोकानांस्वाहास्वाहाकृतीनांस्वाहाहव्यसूक्तीनां ॥ स्वाहादेवाआज्यपाजुषाणाअग्नआज्यस्यव्यंतुहोतर्यज ॥ १३ ॥ इतिप्रयाजप्रैषः ॥ ॥ होतायक्षदग्निमाज्यस्यजुषतांहविर्होतर्यज

॥ १४ ॥ होतायक्षत्सोममाज्यस्यजुषतांहविर्होतर्यज ॥ १५ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौछागस्यवपायामेदसोजुषेतांहविर्होतर्यज ॥ १६ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौपुरोळाशस्यजुषेतांहविर्होतर्यज ॥ १७ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशस्यजुषतांहविर्होतर्यज ॥ १८ ॥ होतायक्षदग्नीषोमौछागस्यहविषआत्तामद्यमध्यतोमेदउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्यागृभः ॥ घस्तान्नूनंघासेअज्राणांयवसप्रथमानांसुमत्क्षराणांशतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानांपीवोपवसनानांपार्श्वतःश्रोणितःशितामतउत्सादतोंगादंगादवत्तानांकरतएवाग्नीषोमौजुषेतांहविर्होतर्यज ॥ १९ ॥ देवेभ्योवनस्पतेहवींषिहिरण्यपर्णप्रदिवस्तेअर्थं ॥ प्रदक्षिणिद्रशनयानियूयऋतस्यवक्षिपथिभीरजिष्ठैः ॥ होतायक्षद्वनस्पतिमभिहिपिष्टतमयारभिष्टयारशनयाधित ॥ यत्राग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्रसोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्राग्नीषोमयोश्छागस्यहविषःप्रियाधामानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्होतुःप्रियाधामानितत्रैतंप्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयांसमिवकृत्वीकरदेवंदेवोवनस्पतिर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ २० ॥ वनस्पतेरशनयानियूयपिष्टतमयावयुनानिविद्वान् ॥ वहदेवत्रादिधिषोहवींषिप्रचदाताममृतेषुवोचः ॥ होतायक्षदग्निंस्विष्टकृतमयाळग्निरग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाट्सोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाळग्नीषोमयोश्छागस्यहविषःप्रियाधामान्ययाड्वनस्पतेःप्रियापाथांस्ययाड्देवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वंमहिमानमायजतामेज्याइषःकृणोतुसोअध्वरा

जातवेदाजुषतांहविर्होतर्यज ॥ २१ ॥ इतिपाशुकप्रैषाः ॥ ॥ अथानुयाजप्रैषाः ॥ देवंबर्हिःसुदेवंदेवैःस्यात्सुवीरंवीरै
र्वस्तोर्वृज्येताक्तोःप्रभ्रियेतात्यन्यान्रायाबर्हिष्मतोमदेमवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥२२॥ देवीर्द्वारःसंघातेविड्वीर्यामंछि
थिराध्रुवादेवहूतौवत्सईमेनास्तरुणआमिमीयात्कुमारोवावनजातौमैनाअर्वारेणुककाटःपृणग्वसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज
॥ २३ ॥ देवीउषासानक्ताद्यास्मिन्यज्ञेप्रयत्यह्वेतामपिनूनंदैवीर्विशःप्रायासिष्टांसुप्रीतेसुधितेवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज
॥ २४ ॥ देवीजोष्ट्रीवसुधितीययोरन्याघाद्वेषांसियुयवदान्यावक्षद्वसुवार्याणियजमानायवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज
॥ २५ ॥ देवीऊर्जाहुतीइषमूर्जमन्यावक्षत्सग्धिंसपीतिमन्यानवेनपूर्वंदयमानास्यामपुराणेननवंतामूर्जमूर्जाहुतीऊर्जय
मानेअधातांवसुवनेवसुधेयस्यवीतांयज ॥ २६ ॥ देवादैव्याहोतारापोतारानेष्टाराहताघशंतावाभरद्वसुवनेवसुधेयस्यवी
तांयज ॥ २७ ॥ देवीस्तिस्रस्तिस्रोदेवीरिळासरस्वतीभारतीद्यांभारत्यादित्यैरस्पृक्षत्सरस्वतीमंरुद्रैर्यज्ञमावीदिहैवेळया
वसुमत्यासधमादंमदेमवसुवनेवसुधेयस्यव्यंतुयज ॥ २८ ॥ देवोनराशंसस्त्रिशीर्षाषळक्षःशतमिदेनंशितिपृष्ठाआदधति
सहस्रमींप्रवहंतिमित्रावरुणेदस्युहोत्रमर्हतोबृहस्पतिस्तोत्रमश्विनाध्वर्यवंवसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ २९ ॥ देवोवनस्प
तिर्वर्षप्रावाघृतनिर्णिक्द्यामग्रेणास्पृक्षदांतरिक्षंमध्येनाप्राःपृथिवीमपरेणादृंहीद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ ३० ॥ देवंब
र्हिर्वारितीनांनिधेधासिप्रच्युतीनामप्रच्युतंनिकामधरणंपुरुस्पार्हंयशस्विदेनांबर्हिन्याबर्हींष्यभिष्यामवसुवनेवसुधेयस्य

वेतुयज ॥ ३१ ॥ देवोअग्निःस्विष्टकृत्सुद्रविणामंद्रःकविःसत्यमन्मायजीहोताहोतुर्होतुरायजीयानग्नेयांदेवायनयाञ्याँ
अपिप्रेर्यैतेहोत्रेअमत्सततांससनुषींहोत्रांदेवंगमांदिविदेवेषुयज्ञमेरयेमंस्विष्टकृच्चाग्नेहोताभूर्वसुवनेवसुधेयस्यनमोवाकेवी
हियज ॥ ३२ ॥ ॥ अथसूक्तवाकप्रैषः ॥ अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंयजमानःपचन्पक्तीःपचन्पुरोळाशंगृह्णन्नग्नयआज्यं
गृह्णन्त्सोमायाज्यंबध्नन्नग्नीषोमाभ्यांछागंसूपस्थाअद्यदेवोवनस्पतिरभवदग्नयआज्येनसोमायाज्येनाग्नीषोमाभ्यांछागेना
घस्तंतंमेदस्तःप्रतिपचताग्रभीष्टामवीवृधेतांपुरोळाशेनत्वामद्यर्षआर्षेयऋषीणांनपादवृणीतायंयजमानोबहुभ्यआसंगथे
भ्यः ॥ एषमेदेवेषुवार्यादक्ष्यतइतितायादेवादेवदानान्यदुस्तान्यस्माआचशास्वाचगुरस्वेषितश्चहोतरसिभद्रवाच्यायप्रे
षितोमानुषःसूक्तवाकायसूक्ताब्रू ३ हि ॥ ३३ ॥ ॥ अथसुत्यायांसवनीयप्रैषाः ॥ होतायक्षदग्निंछागस्यवपायामेदसो
जुषतांहविर्होतर्यज ॥ ३४ ॥ होतायक्षदिंद्रंहरिवाँइंद्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापइंद्रस्या
पूपः ॥ मित्रावरुणयोःपयस्याप्रातःप्रातःसावस्यपुरोळाशाँइंद्रःप्रस्थितांजुषाणोवेतुहोतर्यज ॥ ३५ ॥ होतायक्षदग्निंपु
रोळाशानांजुषतांहविर्होतर्यज ॥३६॥ होतायक्षद्वायुमग्रेगामग्रेयावाणमग्रेसोमस्यपातारंकरदेवंवायुरावसागमज्जुषतां
वेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ३७ ॥ होतायक्षदिंद्रवायूअर्हंताहार्णांगव्याभिर्गोमंताभ्रियंतांवीरयाशुक्रयाएनयोर्नियुतोगो
अग्रावीरोपशाश्वपुरस्त्यास्तासामिहप्रयाणमस्त्विहविमोचनंकरतएवेंद्रवायूजुषेतांवीतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥ ३८ ॥

होतायक्षन्मित्रावरुणासुक्षत्रारिशादसानिचिन्मिषंतानिचिरानिचिर्यांसाक्षणश्चिद्द्रातुवित्तरानुल्बणेनचक्षसऋतमृतमि
तिदीध्यानाकरतएवंमित्रावरुणाजुषेतांवीतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥३९॥ होतायक्षदश्विनानासत्यादीद्यग्नीरुद्रवर्तिनी
न्यतरेणचक्रेणवामीरिषऽऊर्जावहतंसुवीराः सनुतरेणाररुषोबाधेतांमधुकशयेमंयज्ञंयुवानामिमिक्षतांकरतएवाश्विना
जुषेतांपिबतांव्रीतांसोमंहोतर्यज ॥ ४० ॥ होतायक्षदिंद्रंप्रातःप्रातःसावस्यार्वावतोगमदापरावतओरोरंतरिक्षादास्वात्स
धस्थादिमेअस्मैशुक्रामधुश्चुतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ४१ ॥ होतायक्षदिंद्रंहोत्रात्सजूर्दि
वआपृथिव्याऋतुनासोमंपिबतुहोतर्यज ॥४२॥ होतायक्षन्मरुतःपोत्रात्सुष्टुभःस्वर्काऋतुनासोमंपिबतुपोतर्यज ॥४३॥
होतायक्षद्ग्नावोनेष्ट्रात्त्वष्टासुजनिमासजूर्देवानांपत्नीभिर्ऋतुनासोमंपिबतुनेष्टर्यज ॥ ४४ ॥ होतायक्षदग्निमाग्नीध्राद्दतुना
सोमंपिबत्वग्नीद्यज ॥ ४५ ॥ होतायक्षदिंद्रोब्रह्माब्राह्मणाद्दतुनासोमंपिबतुब्रह्मन्यज ॥ ४६ ॥ होतायक्षन्मित्रावरुणौ
प्रशास्तारौप्रशास्त्राद्दतुनासोमंपिबतांप्रशास्तर्यज ॥४७॥ होतायक्षद्देवंद्रविणोदांहोत्राद्दतुभिःसोमंपिबतुहोतर्यज॥४८॥
होतायक्षद्देवंद्रविणोदांपोत्राद्दतुभिःसोमंपिबतुपोतर्यज ॥ ४९ ॥ होतायक्षद्देवंद्रविणोदांनेष्ट्राद्दतुभिःसोमंपिबतुनेष्टर्यज
॥ ५० ॥ होतायक्षद्देवंद्रविणोदामपाद्धोत्रादपात्पोत्रादपान्नेष्ट्रात्तुरीयंपात्रममृक्तममर्त्यमिंद्रपानंदेवोद्रविणोदाद्राविणो
दसःस्वयमायूयाःस्वयमभिगूर्याःस्वयमभिगूर्तयाहोत्रयऋतुभिःसोमस्यपिबत्वच्छावाकयज ॥ ५१ ॥ होतायक्षदश्विना

ध्वर्यूआध्वर्यवाद्दतुनासोमंपिबतामध्वर्यूयजतं ॥ ५२ ॥ होतायक्षदग्निंगृहपतिंगार्हपत्यात्सुगृहपतिस्त्वयाग्नेयंसुन्वन्यज
मानस्यात्सुगृहपतिस्त्वमनेनसुन्वतायजमानेनाग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्याद्दतुनासोमंपिबंतुगृहपतेयज ॥ ५३ ॥ होतायक्षद
ग्निंपुरोळाशस्यजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ५४ ॥ होतायक्षदिंद्रंहरिवाँइंद्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्प
रिवापइंद्रस्यापूपः ॥ माध्यंदिनस्यसवनस्यपुरोळाशाँइंद्रःप्रस्थितांजुषाणोवेतुहोतर्यज ॥ ५५ ॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशा
नांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ५६ ॥ होतायक्षदिंद्रंमाध्यंदिनस्यसवनस्यनिष्केवल्यस्यभागस्यात्तारंपातारंश्रोतारंहवमागंता
रमस्याधियोवितारंसुन्वतोयजमानस्यवृधं ॥ ओभाकुक्षीपृणतांवार्त्रघ्नंचमाघोनंचेमेअस्मैशुक्रामधुश्चुतःप्रस्थिताइंद्रायसो
मास्तांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ५७ ॥ होतायक्षदिन्द्रंमरुत्वंतमिंद्रोमरुत्वान्जुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥५८॥
होतायक्षदादित्यान्प्रियान्प्रियधाम्नःप्रियव्रतान्महस्वसरस्यपतीनुरोरंतरिक्षस्याध्यक्षान्त्स्वादित्यानवोदधतस्मैसुन्वतेय
जमानायकरन्नेवमादित्याजुषंतांमदंतांव्यंतुपिबंतुसोमंहोतर्यज ॥ ५९ ॥ होतायक्षदग्निंछागस्यहविषआददद्यमध्यतोमे
दउद्भृतंपुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्यागृभः ॥ घसन्नूनंघासेअज्राणांयवसप्रथमानांसुमत्क्षराणांशतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां
पीवोपवसनानांपार्श्वतःश्रोणितःशितामतउत्सादतोंगादंगादवत्तानांकरदेवाग्निर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ ६० ॥ (होताय
क्षद्वनस्पतिमभिहिपिष्टतमयारभिष्टयारशनयाधित ॥ यत्राग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामानियत्रसोमस्याज्यस्यहविषःप्रि

याधामानियत्राग्नेश्छागस्यहविषःप्रियाधामानियत्रवनस्पतेःप्रियापाथांसियत्रदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियत्राग्नेर्होतुःप्रियाधामानितत्रैतंप्रस्तुह्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयांसमिवकृत्वीकरदेवंदेवोवनस्पतिर्जुषतांहविर्होतर्यज ॥ होतायक्षदग्निंस्विष्टकृतमयाळग्निरग्नेराज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाट्सोमस्याज्यस्यहविषःप्रियाधामान्ययाळग्नेश्छागस्यहविषःप्रियाधामान्ययाड्वनस्पतेःप्रियापाथांस्ययाड्देवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्नेर्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वंमहिमानमायजतामेज्याऽइषकृणोतुसोऽअध्वराजातवेदाजुषतांहविर्होतर्यज) ॥ होतायक्षदिंद्रंहरिवांऽइंद्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापइंद्रस्यापूपः ॥ तृतीयस्यसवनस्यपुरोळशाँइंद्रःप्रस्थितांजुषाणोवेतुहोतर्यज॥ ६१॥ होतायक्षदग्निंपुरोळाशानांजुषतांहविर्होतर्यज ॥ ६२ ॥ होतायक्षदिंद्रंतृतीयस्यसवनस्यऋभुमतोविभुमतोवाजवतोबृहस्पतिवतोविश्वदेव्यावतःसमस्यमदाःप्रातस्तनाअग्मतसंमाध्यंदिनाः समिदातनास्तेषांसमुक्षितानांगौरइवप्रगाह्यावृषायस्वायूयाबाहुभ्यामुपयाहिहरिभ्यांप्रप्रुथ्याशिप्रेनिष्यृथ्यऋजीषमिमेअस्मैतीव्राआशीर्वंतःप्रस्थिताइंद्रायसोमास्तांजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ६३ ॥ होतायक्षद्देवंसवितारंपरामीवांसाविषत्पराघशंसंसुसावित्रमासाविषदस्मैसुन्वतेयजमानायकरदेवंदेवःसविताजुषतांमदतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ६४ ॥ अग्निमद्यहोतारमवृणीतायंसुन्वन्यजमानःपचन्पक्तीःपचन्पुरोळाशान्गृह्णन्नग्नयऽआज्यंगृह्णन्त्सोमायाज्यंबध्नन्नग्नयेछागंसुन्वंनिंद्रायसोमंभृंजन्हरिभ्यांधानाःसूपस्था

अद्यदेवोवनस्पतिरभवदग्नयआज्येनसोमायाज्येनाग्नयेछागेनेंद्रायसोमेनहरिभ्यांधानाभिरघत्तंमेदस्तःप्रतिपचग्रभीदवीवृधतपुरोळाशैरपादिंद्रःसोमंगवाशिरंयवाशिरंतीव्रांतंबहुदमध्यमुपोत्थामदाश्रौद्भिमदाँआनळवीवृधतांगूषैस्त्वामद्यर्षआर्षेयऋषीणांनपादवृणीतायंसुन्वन्यजमानोबहुभ्यआसंगथेभ्यः ॥ एषमेदेवेषुवसुवार्यायक्ष्यतइतितायादेवादेवदानान्यदुस्तान्यस्माआचशास्वाचगुरस्वेषितश्चहोतरसिभद्रवाच्यायप्रेषितोमानुषःसूक्तवाकायसूक्ताब्रू ३ हि ॥६५॥ धानासोमानामिंद्राद्धिचपिबचबब्धांतंहरीधानाउपऋजीषंजिघ्रतामारथचर्षणेसिंचस्वयत्त्वापृच्छाद्विषन्पत्नीःक्कामीमदथाइत्यस्मिन्सुन्वतियजमानेतस्मैकिमराथाः सुष्टुसुवीर्यंयज्ञस्यागुरउद्दचयद्यद्दचीकमतोतोतत्तथाभूद्धोतर्यज ॥ ६६ ॥ होतायक्षदश्विनासोमानांतिरोअह्न्यानांत्रिर्वर्तिर्यातंत्रिरिहमादयेथामुतोतुरीयंनासत्यावाजिनायधेनुःसजूरग्नीरोहिदश्वोघृतस्नुःसजूरुषाअरुणीभिःसजूःसूर्यएतशेनसजोषावश्विनादंसोभिःकरतएवाश्विनाजुषेतांमदेतांपिबतांसोमंहोतर्यज ॥६७॥ होतायक्षदश्विनासरस्वतीमिंद्रंसुत्रामाणंसोमानांसुराम्णांजुषतांव्यंतुपिबंतुमदंतुसोमान्सुराम्णोहोतर्यज ॥६८॥ होतायक्षत्प्रजापतिंमहिम्नोजुषतांवेतुपिबतुसोमंहोतर्यज ॥ ६९ ॥ इतिप्रैषाध्यायःसमाप्तः ॥ ॥ ७ ॥

इतिऋक्संहितापरिशिष्टानि

॥ इति अष्टमाष्टकः समाप्तः ॥

॥ ऋग्वेदसंहितर्चामकारादिक्रमकोशः ॥

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अंगादंगाल्लोम्नोंलोम्नो	८	८	२१
अंगिरसोनःपितरः	७	६	१५
अंगिरस्वंताउतविष्णुवंता	६	३	१६
अंगिरोभिरागहि	७	६	१४
अंजंतित्वामध्वरे	३	१	३
अंजंतियंप्रथयंतोनविप्राः	४	२	२१
अंजतेव्यंजते	७	३	२०
अंजंत्येनंमध्वोरसेन	७	५	२१
अंतरिक्षप्रांरजसो	८	५	४
अंतरिक्षेणपतति	८	७	२४
अंतरिक्षेपथिभिः	८	८	२६
अंतरिच्छंतितंजने	६	५	१४
अंतरैश्चक्रैस्तनयाय	५	१	२
अंतर्दूतोरोदसीदस्मईयते	२	८	२०
अंतर्यच्छजिघांसतः	८	५	२०
अंतर्ह्यग्नईयसे	२	५	२७
अंतश्चप्रागाअदितिः	६	४	११
अंतश्चरतिरोचना	८	८	४७
अंतिचित्संतमह	५	८	३५
अंतिवामादूरेअमित्रंमुच्छः	५	५	२४
अंबयोयंत्यध्वभिः	१	२	११
अंबितमेनदीतमे	२	८	१०
अंशुंदुहंतिस्तनयन्तं	७	२	२८
अंसेषुवऋष्टयः	४	३	१६
अंसेष्वामरुतःखादयः	५	४	२४
अंहोयुवस्तन्वस्तन्वतेवि	४	३	७
अकर्मतेस्वपसोअभूम	३	४	१९
अकर्मादस्युरभिनोअमंतुः	७	७	७
अकारितइंद्रगोतमेभिः	१	५	५
अकारिब्रह्मसमिधान्	३	५	५
अकारिवामंधसो	५	१	३
अक्रंददग्निस्तनयन्	७	८	२८
अक्रविहस्तासुकृते	४	३	३१
अक्रान्त्समुद्रःप्रथमे	७	४	१८
अक्रोनबभ्रिःसमिथे	२	८	१५
अक्षण्वंतःकर्णवंतः	८	२	२४
अक्षन्नमीमदंतहि	१	६	३
अक्षानहोनह्यतन	८	१	१४
अक्षासइदंकुशिनः	७	८	४
अक्षितोतिःसनेदिमं	१	१	१०
अक्षीभ्यांतेनासिकाभ्यां	८	८	२१
अक्षेत्रवित्क्षेत्रविदं	७	७	३०
अक्षैर्मादीव्यःकृषिमित्	७	८	५
अक्षोदयच्छवसाक्षाम	३	६	१
अक्षोनचक्र्योःशूर	४	६	२७
अक्षणश्चिद्गातुवित्तरा	६	२	२०
अगच्छतंकृपमाणं	१	८	२१
अगच्छतुविप्रतमः	३	२	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अगन्निंद्रश्रवोबृहत्	३	२	२२	अग्निंतंमन्येयोवसु	३	८	२२	अग्निंविशईळते	८	३	१५	अग्निनातुर्वशंयदुं	१	३	११
अगन्ममहानमसा	५	२	१५	अग्निंदूतंपुरोदधे	६	३	३६	अग्निंविश्वायुवेपसं	६	३	३३	अग्निनारयिमश्नवत्	१	१	१
अगव्यूतिक्षेत्रमागन्म	४	७	३३	अग्निंदूतंवृणीमहे	१	१	२२	अग्निंविश्वाअभिपृक्षः	१	५	१६	अग्निनेंद्रेणवरुणेन	६	३	१४
अगस्त्यःखनमानः	२	४	२२	अग्निंदूतंप्रतियत्	२	३	४	अग्निंवोदेवमग्निभिः	५	२	३	अग्निःपूर्वेभिर्ऋषिभिः	१	१	१
अगस्त्यस्यनद्भ्यः	८	१	२४	अग्निंदेवासोमानुषीषु	२	५	२४	अग्निंवोदेवयज्यया	६	५	१३	अग्निःप्रत्नेनमन्मना	६	३	३८
अगोरुधायगविषे	६	२	१८	अग्निंदेवासोअग्रियं	४	५	३०	अग्निंवोवृधंतं	६	७	१०	अग्निमग्निंवःसमिधा	४	५	१८
अग्नआयाहिवीतये	४	५	२२	अग्निंद्वेषोयोतवैनो	६	५	१३	अग्निंसुदीतिंसुदृशं	३	१	१७	अग्निमग्निंवोअध्रिगुं	६	४	१७
अग्नआयाह्यग्निभिः	६	४	३२	अग्निंधीभिर्मनीषिणः	६	३	३२	अग्निंसुम्नायदधिरे	२	८	१७	अग्निमग्निंहवीमभिः	१	१	२२
अग्नआयूंषिपवस	७	२	१०	अग्निंनमामथितंसंदिदीपः	६	४	१२	अग्निंसूनुंसनश्रुतं	३	१	९	अग्निमच्छादेवयतां	३	८	१२
अग्नइळासमिध्यसे	३	१	२४	अग्निंनरोदीधितिभिः	५	१	२३	अग्निंसूनुंसहसोजातवेदसं	६	५	१३	अग्निमस्तोष्यृग्मियं	६	३	२२
अग्नइंद्रश्चदाशुषो	३	१	२५	अग्निंमंद्रंपुरुप्रियं	६	३	३५	अग्निंस्तोमेनबोधय	४	१	६	अग्निमिंधानोमनसा	६	७	१२
अग्नइंद्रवरुणमित्र	४	२	२८	अग्निंमन्येपितरमग्निमापिं	७	६	२	अग्निंहिन्वंतुनोधियः	८	८	१४	अग्निमीळिष्वावसे	६	५	१३
अग्नओजिष्ठमाभर	४	१	२	अग्निंयंतुरमप्तुरं	३	१	३०	अग्निंहोतारंप्रवृणे	३	१	१९	अग्निमीळेन्यंकविं	४	१	६
अग्नयेब्रह्मऋभवः	८	३	१५	अग्निंवःपूर्व्यंगिरा	६	३	४०	अग्निंहोतारंमन्येदास्वंतं	२	१	१२	अग्निमीळेपुरोहितं	१	१	१
अग्नायोमर्त्योदुवो	४	५	१६	अग्निंवःपूर्व्यंहुवे	६	२	१०	अग्निंहोतारमीळते	२	१	१५	अग्निमीळेभुजांयविष्ठं	७	७	२
अग्निंघृतेनवावृधुः	४	१	६	अग्निंवर्धंतुनोगिरो	३	१	८	अग्निनाग्निःसमिध्यते	१	१	२२	अग्निमुक्थैर्ऋषयः	८	३	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्निमुषसमश्विना	३	१	२०	अग्निर्जातोअथर्वणः	७	७	४	अग्निर्मूर्धादिवःककुत्	६	३	३९	अग्निश्रियोमरुतो	३	१	२६
अग्निरत्रिंभरद्वाजं	८	८	८	अग्निर्जातोअरोचत	४	१	६	अग्निर्वव्नेसुवीर्यमग्निः	१	३	११	अग्निष्वात्ताःपितरः	७	६	१२
अग्निरप्सामृतीषहं	४	५	१६	अग्निर्जुषतनोगिरः	४	१	५	अग्निर्वृत्राणिजंघनत्	४	५	२७	अग्निःसनोतिवीर्याणि	३	१	२५
अग्निरस्मिजन्मना	३	१	२७	अग्निर्ददातिसत्पतिं	४	१	१८	अग्निर्हत्यंजरतःकर्णं	८	३	१५	अग्निःसप्तिंवाजंभरं	८	३	१५
अग्निरिद्धिप्रचेताः	४	५	१६	अग्निर्दाद्द्रविणंवीरपेशाः	८	३	१०	अग्निर्हनामधायिदन्	८	६	१८	अग्निस्तिग्मेनशोचिषा	४	५	२६
अग्निरिंद्रोवरुणोमित्रः	८	२	९	अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च	२	८	२१	अग्निर्हिजानिपूर्व्यः	५	८	२४	अग्निस्तुविश्रवस्तमं	४	१	१७
अग्निरिवमन्यो	८	३	१९	अग्निर्देवेषुराजति	४	१	१७	अग्निर्हिवाजिनंविशे	३	८	२२	अग्निस्त्रीणित्रिधातूनि	६	३	२३
अग्निरिषांसख्येददातुनः	६	५	१३	अग्निर्देवेषुसंवसुः	६	३	२३	अग्निर्हिविद्मनानिदः	४	५	१६	अग्नीपर्जन्याववतं	४	८	१६
अग्निरीशेबृहतो	५	२	१४	अग्निर्देवोदेवानामभवत्	८	८	८	अग्निर्होताकविक्रतुः	१	१	१	अग्नीरक्षांसिसेधति	५	२	१९
अग्निरीशेबृहतःक्षत्रियस्य	३	५	१२	अग्निर्द्यावापृथिवी	३	१	२५	अग्निर्होतागृहपतिः	४	५	१९	अग्नीषोमाचेतितत्	१	६	२८
अग्निरीशेवसव्यस्य	३	८	७	अग्निर्धियासचेतति	३	१	९	अग्निर्होतादास्वतः	४	१	१	अग्नीषोमापिपृतं	१	६	२९
अग्निरुक्थेपुरोहितः	६	२	३०	अग्निर्नयेभ्राजसा	८	३	१२	अग्निर्होतानोअध्वरे	३	५	१५	अग्नीषोमायआहुतिं	१	६	२८
अग्निर्ऋषिःपवमानः	७	२	१०	अग्निर्नयोवनआ	७	३	२४	अग्निर्होतान्यसीदत्	३	८	१२	अग्नीषोमायोअद्यवां	१	६	२८
अग्निर्जज्ञेजुह्वा३रेजमानः	३	२	५	अग्निर्नशुष्कंवनं	४	६	५	अग्निर्होतापुरोहितो	३	१	९	अग्नीषोमावनेनवां	१	६	२९
अग्निर्जागारतमृचः	४	२	२५	अग्निर्नेताभगइव	३	१	२०	अग्निःशुचिव्रततमः	६	३	४०	अग्नीषोमाविमानिनः	१	६	२९
अग्निर्जातादेवानां	६	३	२३	अग्निर्नोयज्ञमुपवेतु	४	१	३	अग्निश्रयन्मरुतो	४	३	२५	अग्नीषोमाविमंसुमे	१	६	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्नीषोमावृषणा	८	२	१३	अग्नेतवत्येअजर	६	२	११	अग्नेनक्षत्रमजरं	८	८	१४	अग्नेमाकिष्टेदेवस्य	६	५	१२
अग्नीषोमासवेदसा	१	६	२९	अग्नेतवश्रवोवयो	८	७	२८	अग्नेनयसुपथाराये	२	५	१०	अग्नेमूळमहाँअसि	३	५	९
अग्नीषोमाहविषः	१	६	२९	अग्नेतृतीयेसवनेहि	३	१	३१	अग्नेनिपाहिनस्त्वं	६	३	३८	अग्नेयजस्वहविषा	२	६	१
अग्नेअच्छावदेहनः	८	७	२९	अग्नेत्रीतेवाजिना	३	१	२०	अग्नेनेमिरराँइव	४	१	५	अग्नेयजिष्ठोअध्वरे	३	१	८
अग्नेअपांसमिध्यसे	३	१	२५	अग्नेत्वचंयातुधानस्य	८	४	५	अग्नेपत्नीरिहावह	१	२	५	अग्नेयत्तेदिविवर्चः	३	१	२२
अग्नेकदातआनुषक्	३	५	६	अग्नेत्वंनोअंतमः	४	१	१६	अग्नेपवस्वस्वपा	७	२	११	अग्नेयद्यविशो	४	५	१९
अग्नेकविर्वेधाअसि	६	४	३२	अग्नेत्वंपारयानव्यः	२	५	१०	अग्नेपावकरोचिषा	४	१	१९	अग्नेयाहिदूत्यं१	५	२	१२
अग्नेकेतुर्विशामसि	८	८	१४	अग्नेत्वमस्मद्युयोधि	२	५	१०	अग्नेपूर्वाअनूषसो	१	३	२९	अग्नेयाहिसुशस्तिभिः	६	२	१०
अग्नेघृतस्यधीतिभिः	६	७	१२	अग्नेत्वंयशाअस्या	६	२	१४	अग्नेःपूर्वेभ्रातरः	८	१	११	अग्नेयुक्ष्वाहियेतव	४	५	२९
अग्नेचिकिद्ध्य१स्यनः	४	१	१४	अग्नेदादाशुषेरयिं	३	१	२४	अग्नेबाधस्वविमृधोवि	८	५	१३	अग्नेयंयज्ञमध्वरं	१	१	१
अग्नेजरस्वस्वपत्यआयुनि	२	८	२१	अग्नेदिवोअर्णमच्छा	३	१	२२	अग्नेभवसुषमिधा	५	२	२३	अग्नेरप्नसःसमिदस्तु	८	३	१५
अग्नेजरितर्विश्पतिः	६	४	३५	अग्नेदिवःसूनुरसि	३	१	२५	अग्नेभूरीणितव	३	१	२०	अग्नेरक्षाणोअंहसः	५	२	२०
अग्नेजुषस्वनोहविः	३	१	३१	अग्नेदेवाँइहावहजज्ञानः	१	१	२२	अग्नेभ्रातःसहस्कृत	६	३	३२	अग्नेरिंद्रस्यसोमस्य	२	५	२९
अग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वचः	२	२	१३	अग्नेदेवाँइहावहसादया	१	१	२८	अग्नेमन्मानितुभ्यंकं	६	३	२२	अग्नेर्गायत्र्यभवत्	८	७	१८
अग्नेतमद्याश्वंनस्तोमैः	३	५	१०	अग्नेद्युम्नेनजागृवे	३	१	२४	अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्	८	७	१६	अग्नेर्वर्मपरिगोभिः	७	६	२१
अग्नेतवत्यदुक्थ्यं	१	७	२२	अग्नेघृतव्रतायते	६	३	४०	अग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिः	४	३	२५	अग्नेर्वयंप्रथमस्यामृतानां	१	२	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अग्नेवाजस्यगोमतः	१	५	२७	अग्नेसहस्वपृतनाः	३	१	२४	अचेतिदिवोदुहिता	५	५	२५	अच्छामहीबृहतीशंतमा	४	२	२१
अग्नेविवस्वदुषसः	१	३	२८	अग्नेसुखतमेरथे	१	१	२४	अचेत्यग्निश्चिकितुः	६	४	२७	अच्छायंवोमरुतः	५	४	२
अग्नेविश्वानिवार्या	३	१	१०	अग्नेसुतस्यपीतये	४	३	५	अचोदसोनोधन्वंतु	७	३	४	अच्छायोगंतानाधमानः	३	६	१९
अग्नेविश्वेभिरग्निभिः	३	१	२४	अग्नेःस्तोमंमनामहे	४	१	५	अच्युताचिद्वोअज्मन्	६	१	३६	अच्छावदतवसंगीर्भिः	४	४	२७
अग्नेविश्वेभिरागहि	४	१	१९	अग्नेस्तोमंजुषस्वमे	६	३	३६	अच्छऋषेमारुतंगणं	४	३	१०	अच्छावदातनागिरा	१	३	१७
अग्नेविश्वेभिःस्वनीक	४	५	२०	अग्नेहंसिन्य१त्रिणं	८	६	२४	अच्छाकविंनृमणोगाः	३	५	१८	अच्छाविवक्मिरोदसी	३	४	२
अग्नेवीहिपुरोळाशं	३	१	३१	अग्रेपिबामधूनांसुतं	३	७	२२	अच्छाकोशंमधुश्चुतं	७	२	९	अच्छावोअग्निमवसे	४	१	१७
अग्नेवीहिहविषा	५	२	२३	अग्रेगोराजाप्यस्तविष्यते	७	३	२०	अच्छागिरोमतयो	५	२	१३	अच्छावोचेयशुशुचानं	३	४	१५
अग्नेवृधानआहुतिं	३	१	३१	अग्रेबृहन्नुषसामूर्ध्वो	७	५	२९	अच्छाचत्वैनानमसा	६	२	२	अच्छावोदेवीमुषसं	३	४	८
अग्नेशकेमतेवयं	३	१	२८	अग्रेसिंधूनांपवमानः	७	३	१४	अच्छानूचक्षाअसरत्	७	४	२	अच्छासमुद्रमिंदवः	७	२	९
अग्नेशर्धंतमागणं	४	३	१९	अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधि	८	३	२८	अच्छानोअंगिरस्तमं	६	२	२०	अच्छासिंधुंमातृतमा	३	२	१२
अग्नेशर्धमहतेसौभगाय	४	१	२२	अघ्नंतेविष्णवेवयं	६	२	२३	अच्छानोमित्रमहो	४	५	२	अच्छाहिसोमःकलशान्	७	३	६
अग्नेशुक्रेणशोचिषाविश्वेभिः	१	१	२३	अचिकित्वान्चिकितुषः	२	३	१५	अच्छानोमित्रमहो	४	५	१६	अच्छाहित्वासहसःसूनो	६	४	२२
अग्नेशुक्रेणशोचिषोरु	७	७	५	अचिक्रदद्वृषाहरिः	६	७	१९	अच्छानोयाह्यावह	४	५	२९	अच्छिद्राशर्मजरितः	३	१	१५
अग्नेसक्षेषद्दतपाः	४	५	३	अचित्तीयच्चकृमा	३	८	५	अच्छानःशीरशोचिषं	६	५	१२	अच्छिद्रासूनोसहसोनो	१	४	२४
अग्नेसहंतमाभर	४	१	१५	अचेतिदस्राव्यु१नाकं	२	२	३	अच्छामइंद्रंमतयः	७	८	२४	अजाअन्यस्यवह्नयो	४	८	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अजातशत्रुमजरास्वर्वती	४	२	३
अजावृतइंद्रशूरपत्नीः	२	४	१६
अजाश्वःपशुपावाजपस्त्यः	४	८	२४
अजिरासस्तदपः	४	३	१
अजिरासोहरयोयेत	६	४	१५
अजीजनन्नमृतंमर्त्यासो	३	३	३४
अजीजनोअमृतं	७	५	२२
अजीजनोहिपवमान	७	५	२२
अजीतयेहतये	७	४	६
अजैष्माद्यासनामच	६	४	१०
अजैष्माद्यासनामच	८	८	२२
अजोनक्षांदाधारपृथिवीं	१	५	११
अजोभागस्तपसातं	७	६	२०
अजोहवीदश्विनातौग्र्यो	१	८	१५
अजोहवीदश्विनावर्तिका	१	८	१६
अजोहवीन्नासत्याकरावां	१	८	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अज्येष्ठासोअकनिष्ठासः	४	३	२५
अज्रेचिदस्मैकृणुथा	६	२	३४
अतःपरिज्मन्नागहि	१	१	१२
अतःसमुद्रमुद्वतः	५	८	१४
अतःसहस्रनिर्णिजा	५	८	२७
अतउत्वापितुभृतः	७	५	२९
अतप्यमानेअवसावंती	२	५	२
अतश्चिदिंद्रणउप	६	६	१६
अतस्त्वारयिमभि	७	१	५
अतारिषुर्भरतागव्यवःसं	३	२	१४
अतारिष्मतमसस्पारमस्य	५	५	२०
अतारिष्मतमसस्पारं	१	६	२५
अतारिष्मतमसस्पारं	२	४	२९
अतारिष्मतमसस्पारमस्य	२	५	१
अतिवृष्टंववक्षिथ	३	१	५
अतित्रीसोमरोचना	६	८	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अतिथिंमानुषाणां	६	२	१३
अतिद्रवसारमेयौ	७	६	१५
अतिनःसश्चतोनय	१	३	२५
अतिनोविष्पितापुरु	६	६	३
अतिवायोससतोयाहि	२	१	२५
अतिवायोमरुतो	४	८	१४
अतिवारान्पवमानो	७	१	१७
अतिविद्धाविथुरेणाचित्	६	६	३२
अतिविश्वाःपरिष्ठाः	८	५	९
अतिश्रितीतिरश्चतां	६	८	४
अतिष्ठंतीनामनिवेशनानां	१	२	३७
अतीदुशक्रओहते	६	५	७
अतीयामनिदस्तिरः	४	३	१३
अतीहिमन्युषाविणं	६	३	५
अतृप्णुवंतंवियतमं	३	६	१
अतोदेवाअवंतुनः	१	२	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अतोनआनॄनतिथीन्	४	३	४
अतोवयमंतमेभिर्युजानाः	२	३	२४
अतोविश्वान्यद्भुता	१	२	१८
अत्यंमृजंतिकलशे	७	३	११
अत्यंहविःसचतेसच्चधातु	४	३	२३
अत्यायातमश्विना	४	४	१५
अत्यावृधस्नूरोहिता	३	४	१६
अत्यासोनयेमरुतः	५	४	२५
अत्याहियानानहेतृभिः	६	८	२
अत्यूपवित्रमक्रमीत्	७	१	२
अत्यूर्मिर्मत्सरोमदः	६	८	७
अत्योनहियानोअभि	७	३	१२
अत्योनाज्मन्त्सर्गप्रतक्तः	१	५	९
अत्रातेरूपमुत्तमं	२	३	१२
अत्राविनेमिरेषां	६	३	११
अत्राहगोरमन्वत	१	६	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अत्राहतद्वहेथेमध्वआहुतिं	२	१	२५
अत्राहतेहरिवस्ताउ	३	६	८
अत्रिमनुस्वराज्यं	२	५	२९
अत्रिर्यद्वामवरोहन्	४	४	१९
अत्रीणांस्तोममद्रिवो	६	३	१८
अत्रेदुमेमंससेसत्यमुक्तं	७	७	१६
अत्रेरिवशृणुतंपूर्व्यस्तुतिं	६	३	१७
अत्रैववोपिनह्यामि	८	८	२४
अथातेअंगिरस्तमः	१	५	२३
अथातेअंतमानां	१	१	७
अथानउभयेषां	१	२	२१
अदत्रयादयतेवार्याणि	४	३	३
अददाअर्भांमहते	१	४	११
अदब्धइंदोपवसे	७	३	१०
अदब्धस्यस्वधावतः	६	३	३९
अदब्धेभिःसवितः	५	१	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अदब्धेभिस्तवगोपाभिः	४	५	१०
अदर्दरुत्समसृजोविखानि	४	१	३२
अदर्शिगातुरुरवेवरीयसी	२	१	२६
अदर्शिगातुवित्तमः	६	७	१३
अदान्मेपौरुकुत्स्यः	६	१	३५
अदाभ्येनशोचिषा	८	६	२५
अदाभ्योभुवनानि	३	८	४
अदाभ्यःपुरएता	३	१	९
अदितिर्द्यावापृथिवीऋतं	८	२	१२
अदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षं	१	६	१६
अदितिर्नउरुष्यतु	६	४	८
अदितिर्नोदिवा	६	१	२६
अदितिर्ह्यजनिष्ट	८	३	१
अदितेमित्रवरुणो	२	७	८
अदित्संतंचिदाघृणे	४	८	१७
अदिद्युतत्स्वपाको	४	५	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अदृश्रमस्यकेतवः	१	४	७
अदृष्टान्हंत्यायती	२	५	१४
अदेदिष्टवृत्रहागोपतिर्गाः	३	२	८
अदेवाद्देवःप्रचता	८	७	९
अदेवेनमनसा	२	६	३१
अदोयद्दारुप्लवते	८	८	१३
अद्धीदिंद्रप्रस्थितेमा	८	६	२१
अद्भिःसोमपपृचानस्य	७	२	३२
अद्याचिन्नूचित्तदपो	४	७	२
अद्यादूतंवृणीमहे	१	३	२८
अद्यादेवाउदितासूर्यस्य	१	८	७
अद्याद्याश्वश्वइंद्रः	६	४	३९
अद्यानोदेवसवितः	४	४	२५
अद्यामुरीययदियातुधानः	५	७	७
अद्येदुप्राणीदममन्	७	७	३०
अद्रिणातेमंदिनः	७	८	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अद्रिभिःसुतोमतिभिः	७	२	३३
अद्रिभिःसुतःपवते	७	२	२५
अद्रिभिःसुतःपवसेपवित्रे	७	३	१६
अद्रोघमावहोशतो	६	४	३२
अद्रोघसत्यंतवतन्महित्वं	३	२	१०
अद्रौचिदस्माअंतर्दुरोणे	१	५	१४
अद्वेषोअद्यबर्हिषः	७	८	७
अद्वेषोनोमरुतो	४	४	३४
अधक्रत्वामघवन्तुभ्यं	४	१	२३
अधक्षपापरिष्कृतः	७	४	२५
अधग्मंतानहुषोहवंसूरेः	२	१	३
अधग्मंताशनापृच्छतेवां	७	७	७
अधजिह्वापापतीति	४	५	८
अधज्मोअधवादिवः	५	७	१३
अधतेविश्वमनुहासदिष्ट	१	४	२२
अधत्यंद्रप्सविभ्वं	७	६	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अधत्वमिंद्रविद्धि	८	१	३०
अधत्वष्टातेमहः	४	६	२
अधत्वाविश्वेपुरः	४	६	२
अधत्विषीमांअभ्योजसा	२	६	२८
अधद्रप्सोअंशुमत्याउपस्थे	६	६	३४
अधद्युतानःपित्रोः	३	५	२
अधद्यौश्चित्तेअपसा	४	६	२
अधधारयामध्वा	७	४	१३
अधःपश्यस्वमोपरि	६	३	१०
अधप्रजज्ञेतरणिर्ममत्तु	१	८	२५
अधप्रियमिषिराय	६	४	६
अधप्लायोगिरतिदासत्	५	७	१६
अधयच्चारथेगणे	६	४	६
अधयदिमेपवमान	७	५	२३
अधयद्राजानागविष्टौ	८	१	३०
अधश्रुतंकवषंवृद्धं	५	२	२६
अधश्वेतंकलशंगोभिरक्तं	६	३	१६
अधश्वेतंकलशं	७	२	३२
अधस्मयस्यार्चयः	४	१	१
अधस्मातेचर्षणयो	४	६	२०
अधस्मानउदवता	२	७	१४
अधस्मानोवृधेभव	४	७	२९
अधस्मास्यपनयंति	४	५	१४
अधस्यायोषणामही	६	४	६
अधस्वनादुतबिभ्युः	१	६	३२
अधस्वनान्मरुतांविश्वं	१	३	१६
अधस्वप्नस्यनिर्विदे	१	८	२३
अधाकृणोःपृथिवीं	२	६	१०
अधाकृणोःप्रथमंवीर्यं	२	६	१९
अधागावउपमातिं	८	१	३०
अधाचिन्नुयद्दिधिषा	८	७	२०
अधातेअप्रतिष्कुतं	६	६	२३
अधात्वंहिनस्करः	६	६	६
अधानरोन्योहतेधा	४	३	१०
अधानोविश्वसौभग	१	३	२५
अधान्वस्यजेन्यस्य	८	१	३०
अधान्वस्वसंदृशंजगन्वान्	५	६	१०
अधामन्येबृहदसुर्यम्	४	७	२
अधामन्येश्रत्तेअस्मा	१	७	१९
अधामहीनआयस्य	५	२	२०
अधामातुरुषसःसप्तविप्राः	३	४	१८
अधायथानःपितरःपरासः	३	४	१९
अधायिधीतिरससृग्रं	७	७	२७
अधायोविश्वाभुवना	२	६	१९
अधाय्यग्निर्मानुषीषुविक्षु	२	६	२४
अधारयतंपृथिवीं	४	३	३०
अधारयंतवह्नयः	१	२	२
अधासुमंद्रोअरतिः	८	१	२९
अधाहयद्वयमग्नेत्वाया	३	४	१८
अधाहयंतोअश्विना	५	५	२१
अधाहिकाव्यायुवं	४	४	४
अधाहिन्वानइंद्रियं	७	१	५
अधाहिविक्ष्वीड्योसि	४	५	२
अधाहींद्रगिर्वणः	६	७	२
अधाहोतान्यसीदो	४	४	३५
अधाह्यग्नएषां	४	१	८
अधाह्यग्नेक्रतोर्भद्रस्य	३	५	१०
अधाह्यग्नेमह्नानिषद्य	७	६	१
अधिद्यामस्थाद्वृषभो	७	३	११
अधिद्वयोरदधाउक्थ्यं	१	६	४
अधिनइंद्रैषां	६	६	४
अधिपुत्रोपमश्रवः	७	८	२
अधिपेशांसिवपतेनृतूरिव	१	६	२४
अधिबृबुःपणीनां	४	७	२६
अधियदस्मिन्वाजिनीव	७	४	४
अधियस्तस्थौकेशवंता	८	५	२६
अधियाबृहतोदिवः	६	२	२२
अधिश्रियेदुहिता	५	१	३
अधिश्रियंनिदधुश्चारु	१	५	१८
अधिसानौनिजिघ्नते	१	५	३०
अधीन्वत्रसप्ततिंचसप्तच	८	४	२८
अधीवयद्गिरीणां	५	८	२०
अधीवासंपरिमातुः	२	२	६
अधुक्षतप्रियंमधु	६	७	१८
अधुक्षत्पिप्युषीमिषं	६	५	१७
अधेनुंदस्रास्तर्यं१विषक्तां	१	६	१६
अध्वर्यवःकर्तनाश्रुष्टिं	२	६	१४
अध्वर्यवःपयसो	२	६	१४
अध्वर्यवश्चकृवांसोमधूनि	४	२	२०
अध्वर्युवातुहिषिंच	६	३	५
अध्वर्यवोपइंतासमुद्रं	७	७	२४
अध्वर्यवोभरतेंद्राय	२	६	१३
अध्वर्यवोयउरणं	२	६	१३
अध्वर्यवोयन्नरः	२	६	१४
अध्वर्यवोयोअपो	२	६	१३
अध्वर्यवोयोदिव्यस्य	२	६	१४
अध्वर्यवोयोदृभीकं	२	६	१३
अध्वर्यवोयःशतमासहस्रं	२	६	१४
अध्वर्यवोयःशतंशंबरस्य	२	६	१३
अध्वर्यवोयःस्वश्नं	२	६	१३
अध्वर्यवोरुणंदुग्धमंशुं	५	६	२३
अध्वर्यवोहविष्मंताहि	७	७	२४
अध्वर्युभिःपंचभिः	३	१	२
अध्वर्युवामधुपाणिं	७	८	२१
अध्वर्योअद्रिभिःसुतं	७	१	८
अध्वर्योद्रावयात्वं	५	७	३२
अध्वर्योवीरप्रमहे	४	७	१८
अनच्छयेतुरगातुजीवं	२	३	१९
अनक्षमप्सुदुष्टरं	६	८	६
अनमीवाउषसआ	७	८	७
अनमीवासइळयामदंतो	३	४	५
अनर्वाणोह्येषां	६	१	२५
अनर्वाणंवृषभंमंद्रजिह्वं	२	५	१२
अनर्शरातिंवसुदामुपस्तुहि	६	७	३
अनश्वोजातोअनभीशु	२	२	२२
अनश्वोजातोअनभीशु	३	७	७
अनवद्यैरभिद्युभिः	१	१	१२
अनवस्तेरथमश्वायतक्षन्	४	१	२९
अनस्वंतासत्पतिर्मामहेमे	४	१	२१
अनागसोअदितये	४	४	२६
अनाधृष्टानिधृषितः	८	७	२६
अनानुदोवृषभोदोधतः	२	६	२७
अनानुदोवृषभोजग्मिः	२	६	३१
अनायतोअनिबद्धःकथा	३	५	१३
अनायतोअनिबद्धः	३	५	१३
अनारंभणेतदवीरयेथाम्	१	८	८
अनिरेणवचसाफल्ग्वेन	३	५	३
अनुकृष्णेवसुधितीयेमाते	३	७	२४
अनुकामंतर्पयेथां	१	१	३२
अनुकृष्णेवसुधिती	३	२	८
अनुतदुर्वीरोदसी	५	३	२७
अनुतन्नोजास्पतिः	५	४	५
अनुतेदायिमहइंद्रियाय	४	६	२०
अनुतेशुष्मंतुरयंतमीयतुः	६	७	३
अनुत्तमातेमघवन्नकिर्नु	२	३	२५
अनुत्रितस्ययुध्यतः	५	९	२२
अनुत्वामहीपाजसीअचक्रे	१	८	२६
अनुत्वारथोअनुमर्योअर्वन्	२	३	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अनुत्वारोदसीउभे	६	५	२८
अनुत्वारोदसीउभेचक्रं	५	८	१६
अनुत्वाहिघ्नेअधदेव	४	६	६
अनुद्यावापृथिवी	४	६	६
अनुद्रप्सासइंदवः	६	७	२६
अनुद्राजहितानयो	३	६	२२
अनुपूर्वाण्योक्या	६	२	२४
अनुप्रत्नस्यौकसः	१	२	२९
अनुप्रत्नस्यौकसः	६	५	७
अनुप्रत्नासआयवः	६	८	१३
अनुप्रयेजेजनआजो	४	७	८
अनुयदींमरुतोमन्दसानं	४	१	२३
अनुव्रतायरन्धयन्नपव्रता	१	४	१०
अनुश्रुताममतिंवर्धत्	४	३	३०
अनुस्पष्टोभवत्येषः	८	८	१८
अनुस्वधामक्षरन्नापो	१	३	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अनुहित्वासुतंसोम	७	५	२२
अनूनोदत्रहस्तयतोअद्रिः	४	२	२७
अनूपेगोमान्गोभिरक्षाः	७	५	१३
अनृक्षराऋजवः	८	३	२४
अनेनोवोमरुतो	५	१	८
अनेहसंप्रतरणंविवक्षणं	६	४	१४
अनेहसंवोहवमानमूतये	६	४	१६
अनेहोदात्रमदितेरनर्वं	२	५	२
अनेहोनउरुव्रजे	६	४	५३
अनेहोमित्रार्यमन्	६	१	२८
अन्यदद्यकर्वरमन्यदु	४	६	१७
अन्यमस्मद्भियाइयं	६	५	२६
अन्यमूषुत्वंयम्यन्यः	७	६	८
अन्यव्रतममानुषं	६	५	१०
अन्यस्यावत्संरिहती	३	३	३०
अन्यावोअन्यामवतु	८	५	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अन्येजायांपरिमृशंत्यस्य	७	८	३
अन्योअन्यमनुगृभ्णाति	५	७	३
अन्वपांखान्यतृंतमोजसा	५	६	२
अन्वस्यस्थूरंददृशेपुरस्तात्	५	७	१६
अन्वहमासाअन्विद्वनानि	८	४	१६
अन्वेकोवदतियद्ददाति	२	६	१०
अपघ्नंतोअराव्णः	६	८	२
अपघ्नन्त्सोमरक्षसः	७	१	३५
अपघ्नन्नेषिपवमान	७	४	१०
अपघ्नन्पवतेमृधः	७	१	२२
अपघ्नन्पवसेमृधः	७	१	३४
अपज्योतिषातमो	८	२	१७
अपत्याअस्थुरनिरा	६	४	१३
अपत्येतायवोयथा	१	४	७
अपत्यंपरिपंथिनं	१	३	२४
अपत्यंवृजिनंरिपुं	४	८	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अपद्वारामतीनां	६	७	३५
अपनःशोशुचदघं	१	७	५
अपप्राचइंद्रविश्वान्	८	७	१९
अपयोरिंद्रःपापजे	८	५	२६
अपश्चिदेषविभ्वो३दमूनाः	३	२	८
अपश्यंगोपामनिपद्यमानं	२	३	२०
अपश्यंगोपामनिपद्यमानं	८	८	३५
अपश्यंग्रामंवहमानं	७	७	१८
अपश्यंत्वामनसा	८	८	४१
अपश्यंत्वामनसादीध्यानां	८	८	४१
अपश्यमस्यमहतो	८	३	१४
अपस्वसुरुषसोनग्जिहीते	५	५	१८
अपहतरक्षसोभंगुरावतः	८	३	८
अपागूहन्नमृतां	७	६	२३
अपाङ्प्राङेतिस्वधया	२	३	२१
अपादहस्तोअपृतन्यत्	१	२	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अपादितउदुनश्चित्रतमः	४	७	१०
अपादिंद्रोअपादग्निः	६	५	७
अपादुशिप्र्यंधसः	६	६	१५
अपादेतिप्रथमापद्वतीनां	२	२	२२
अपाद्धोत्रादुतपोत्रादमत्र	२	८	१
अपाधमदभिशस्ती	६	६	१२
अपान्यदेत्यभ्य१न्यदेति	२	१	५
अपामतिष्ठद्धरुणःह्वरंतमः	१	४	१८
अपामसोमममृताअभूम	६	४	११
अपामिदंन्ययनं	८	७	३०
अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः	७	४	५
अपामीवामपविश्वा	८	२	५
अपामीवामपस्रिधं	६	१	२६
अपामीवांसविता	८	५	१७
अपामुपस्थेमहिषा	४	५	१०
अपामूर्मिर्मदन्निव	६	१	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अपाय्यस्यांधसो	२	६	२३
अपारोवोमहिमा	४	४	३४
अपांगर्भंदर्शतमोषधीनां	२	८	१५
अपांनपातमवसे	१	२	५
अपांनपादाह्यस्थादुपस्थं	२	७	२३
अपांपेरुंजीवधन्यं	७	८	१०
अपांफेनेननमुचेः	६	१	१६
अपांमध्येतस्थिवांसं	५	६	११
अपाःपूर्वेषांहरिवः	८	५	७
अपाःसोममस्तमिंद्र	३	३	२०
अपिपंथामगन्महि	४	८	१३
अपिबत्कद्रुवःसुतं	६	३	४७
अपिवृश्चपुराणवत्	६	३	२४
अपिष्टुतःसविता	५	४	५
अपूर्व्यापुरुतमा	४	७	४
अपेतवीतविचसर्पतातः	७	६	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अपेंद्रद्विषतोमनः	८	८	१०
अपेहिमनसस्पते	८	८	२२
अपोदेवीरुपह्वये	१	२	११
अपोमहीरभिशस्ते	८	५	२५
अपोयदद्रिंपुरुहूत	३	५	१८
अपोवसानःपरिकोशं	७	५	१६
अपोवृत्रंवव्रिवांसं	३	५	१८
अपोषाअनसःसरत्	३	६	२०
अपोषुणइयंशरुः	६	४	५३
अपोसुम्यक्षवरुण	२	७	१०
अपोह्येषामजुषंतदेवाः	३	७	२
अप्सूयैंमरुतआपिः	३	३	१६
अप्नस्वतीमश्विनावाचं	१	७	३७
अप्रक्षितंवसुबिभर्षिहस्ते	१	४	१०
अप्रतीतोजयतिसंधनानि	३	७	२७
अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरग्ने	२	२	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अप्रामिसत्यमघवन्तथेत्	६	४	३६
अप्सरसांगंधर्वाणां	८	७	२४
अप्सराजामुपसिष्मि	८	७	७
अप्साइंद्रायवायवे	७	२	४
अप्सुत्वामधुमत्तमं	६	८	२०
अप्सुधूतस्यहरिवः	८	५	२४
अप्सुमेसोमोअब्रवीत्	१	२	११
अप्सुमेसोमोअब्रवीत्	७	५	५
अप्स्वग्नेसधिष्टव	६	३	३०
अप्स्वं१तरमृतमप्सु	१	२	११
अबुध्नेराजावरुणोवनस्य	१	२	१४
अबुध्रमुत्यइंद्रवंतः	७	८	६
अबोधिजारउषसां	५	२	१२
अबोधिहोतायजथा	३	८	१२
अबोध्यग्निर्ज्मउदेतिसूर्यः	२	२	२७
अबोध्यग्निःसमिधा	३	८	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अब्जामुक्थैरहिं	५	३	२६	अभितेमधुनापयः	६	७	३६	अभित्वावृषभासुते	६	३	४६	अभिप्रशूरधृषता	६	६	१२
अभागःसन्नपपरेतः	३	८	१८	अभित्यंगावःपयसा	७	३	९	अभित्वाशूरनोनुमः	५	३	२१	अभिप्रयांसिवाहसा	३	१	१०
अभिकण्वांअनूषत	५	८	१५	अभित्यंपूर्व्यंमदं	६	७	२६	अभित्वासिंधोशिशुमित्	८	३	६	अभिप्रयांसिसुधितानि	४	५	१९
अभिव्लग्यांचिदद्रिवः	२	१	२२	अभित्यंमद्यंमदं	६	७	२६	अभिद्यांमहिनाभुव	८	६	२७	अभिप्रवंतसमनेव	३	८	११
अभिक्रत्वेंद्रभूरध	५	३	४	अभित्यंमेषंपुरुहूतमृग्मियं	१	४	९	अभिद्युम्नानिवनिनः	३	३	२	अभिप्रवःसुराधसः	६	४	१४
अभिक्रंदन्कलशं	७	३	१४	अभित्यंवीरंगिर्वणसं	४	८	९	अभिद्युम्नंबृहद्यशः	७	५	१८	अभिप्रस्थाताहेव	५	६	२५
अभिक्रंदस्तनय	४	४	२८	अभित्रिपृष्ठंवृषणं	७	३	२६	अभिद्रोणानिबभ्रवः	६	८	२३	अभिप्रियाणिकाव्या	७	१	१४
अभिक्षिपःसमग्मत	६	८	४	अभित्वागोतमागिरा	१	५	२६	अभिद्विजन्मात्रिवृदन्नं	२	२	५	अभिप्रियाणिपवते	७	२	३३
अभिख्यानोमघवन्	८	६	१३	अभित्वागोतमागिरा	३	६	२८	अभिद्विजन्मात्रीरोचनानि	२	२	१८	अभिप्रियाणिपवते	७	४	१३
अभिगंधर्वमतृणत्	६	५	२९	अभित्वादेवसवितः	१	२	१३	अभिनइळायूथस्यमाता	४	२	१६	अभिप्रियादिवस्पदा	६	७	३९
अभिगव्यानिवीतये	७	१	२८	अभित्वादेवःसविता	८	८	३२	अभिनक्षंतोअभियेतं	२	७	२	अभिप्रियादिवस्पदं	६	७	३५
अभिगावोअधन्विषुः	६	८	१४	अभित्वानक्तीरुषसः	२	५	२०	अभिनोदेवीरवसा	१	२	६	अभिप्रियामरुतोयावो	६	२	३२
अभिगावोअनूषतयोषा	६	८	२२	अभित्वापाजोरक्षसो	४	६	१२	अभिनोनर्यंवसु	४	८	१७	अभिप्रेहिदक्षिणतः	८	३	१८
अभिगोत्राणिसहसा	८	५	२३	अभित्वापूर्वपीतये	१	१	३७	अभिनोवाजसातमं	७	४	२३	अभिब्रह्मीरनूषत	६	८	२३
अभिजैत्रीरसचंतस्पृधानं	३	२	५	अभित्वापूर्वपीतये	५	७	२६	अभिप्रगोपतिंगिरा	६	५	५	अभिभुवेभिभंगाय	२	६	२७
अभितष्टेवदीधयामनीषां	३	२	२३	अभित्वायोषणोदश	७	१	१३	अभिप्रदद्रुर्जनयोन	३	६	१	अभिभूरहमागमं	८	८	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अभियज्ञंगृणीहिनः	१	१	२८	अभिवोअर्चेपोष्यावतोनॄन्	४	२	१४	अभिहिसत्यसोमपाः	६	७	१	अभीष्व१र्यःपौंस्यैः	८	२	२२
अभियेत्वाविभावरि	४	४	२१	अभिवोदेवींधियं	५	३	२५	अभीकआसांपदवीर	३	४	१	अभीहिमन्योतवसः	८	३	१८
अभियेमिथोवनुषः	५	४	५	अभिवोवीरमन्धसोमदेषु	६	४	३	अभीनआववृत्स्व	३	६	२४	अभुत्सुप्रदेव्या	५	८	३३
अभियोमहिनादिवं	३	४	६	अभिव्ययस्वखदिरस्य	३	३	२२	अभीनवंतेअद्रुहः	७	४	२७	अभूदिदंवयुनमोषुभूषत	२	४	२७
अभियंदेवीनिर्ऋतिः	५	४	४	अभिव्रजंनतत्निषे	५	८	१३	अभीनोअग्नउक्थमित्	२	२	७	अभूदुपारमेतवे	१	३	३५
अभियंदेव्यदितिः	५	४	५	अभिश्यावंनकृशनेभिः	८	२	१७	अभीनोअर्षदिव्या	७	४	२१	अभूदुभाउअंशवे	१	३	३४
अभिवस्त्रासुवसनानि	७	४	२१	अभिष्टनेतेअद्रिवो	१	५	३१	अभी३दमेकमेकः	८	१	६	अभूदुवोविधतेरत्नधेयं	३	७	३
अभिवह्नयऊतये	६	१	३	अभिष्टयेसदावृधं	६	५	१	अभी३ममह्याउत	६	७	१७	अभूदुषाइंद्रतमामघोनी	५	५	२६
अभिवह्निरमर्त्यः	६	७	३३	अभिसिध्मोअजिगा	१	३	३	अभीमवन्वन्त्स्वभिष्टिं	१	४	९	अभूदुषारुशत्पशुः	४	४	१६
अभिवांनूनमश्विना	५	५	१२	अभिसुवानासइंदवः	५	८	७	अभीमृतस्यदोहनाअनूषत	२	२	१३	अभूद्देवःसवितावंद्यो	३	८	५
अभिवायुंवीत्यर्षा	७	४	२०	अभिसूयवसंनय	१	३	२५	अभीमृतस्यविष्टपं	६	८	२४	अभूरुवीरगिर्वणो	४	७	२३
अभिविप्राअनूषतगावः	६	७	३८	अभिसोमासआयवः	६	८	१३	अभीवर्तेनहविषा	८	८	३२	अभूरेकोरयिपते	४	७	३
अभिविप्राअनूषतमूर्धन्	६	८	७	अभिसोमासआयवः	७	५	१४	अभीवृतंकृशनैर्विश्वरूपं	१	३	६	अभूर्वौक्षीव्यू१आयु	७	७	१६
अभिविश्वानिवार्या	६	८	३२	अभिस्वपूभिर्मिथो	५	४	२३	अभीषतस्तदाभर	५	३	२१	अभ्यभिहिश्रवसा	७	५	२२
अभिवृत्यंसपत्नान्	८	८	३२	अभिस्वरंतुयेतव	६	१	१२	अभीषुणस्त्वंरयिं	६	६	२५	अभ्यर्चनभाकवत्	६	३	२४
अभिवेनाअनूषत	७	१	४०	अभिस्ववृष्टिंमदेअस्य	१	४	१२	अभीषुणःसखीनां	३	६	२४	अभ्यर्षतसुष्टुतिंगव्यं	३	८	११

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अभ्यर्षबृहद्यशः	६	८	१०	अमंदान्त्स्तोमान्प्रभरे	२	१	११	अमूराविश्वावृषणाविमा	५	५	३	अयंतेअस्म्युपमेह्यर्वाङ्	८	३	१८
अभ्यर्षमहानां	६	७	१६	अमन्महीदनाशवः	५	७	१२	अमूरोहोतान्यसादि	३	५	४	अयंतेमानषेजने	६	४	४५
अभ्यर्षविचक्षण	७	१	८	अमाजुरश्चिद्भवथोयुवं	७	८	१५	अमूर्याउपसूर्ये	१	२	११	अयंतेयोनिर्ऋत्वियः	३	१	३३
अभ्यर्षसहस्रिणं	७	१	३२	अमाजूरिवपित्रोः	२	६	२०	अमृक्तेनरुशता	७	२	२१	अयंतेशर्यणावति	६	४	४५
अभ्यर्षस्वायुध	६	७	२३	अमादेषांभियसा	४	३	२४	अमृतंजातवेदसं	६	५	२१	अयंतेस्तोमोअग्रियः	१	१	३१
अभ्य१र्षानपच्युतः	६	७	२३	अमायवोमरुतो	६	१	३७	अमेवनःसुहवा	२	७	२५	अयंदक्षायसाधनः	७	५	८
अभ्यर्वस्थाःप्रजायंते	४	१	११	अमित्रहाविचर्षणिः	६	७	३७	अम्यक्सातइंद्रऋष्टिरस्मे	२	४	८	अयंदशस्यन्नर्येभिः	८	५	१५
अभ्यारमिदद्रयः	६	५	१६	अमित्रायुधोमरुतामिव	३	१	३४	अयंकविरकविषु	५	२	५	अयंदिवइयर्तिविश्वा	७	२	२०
अभ्यूर्णोतियन्नग्नं	६	५	३३	अमिनतीदैव्यानिव्रतानि	२	१	७	अयंकृत्नुरगृभीतः	६	५	३३	अयंदीर्घायचक्षसे	६	१	१२
अभ्रप्रुषोनवाचा	८	३	१०	अमीयऋक्षानिहितास	१	२	१४	अयंघसतुरोमदः	७	७	१२	अयंदेवःसहसा	४	७	२०
अभ्राजिशर्धोमरुतो	४	३	१५	अमीयेदेवास्थन	१	७	२०	अयंचक्रमिषणत्सूर्यस्य	३	५	२३	अयंदेवानामपसामपस्तमो	२	३	३
अभ्रातरोनयोषणो	३	५	१	अमीयेपंचोक्षणः	१	७	२१	अयंजायतमनुषोधरीमणि	२	१	१४	अयंदेवायजन्मने	१	२	१
अभ्रातृव्योअनात्वं	६	२	३	अमीयेसप्तरश्मयः	७	१	२१	अयंतआघृणेसुतः	७	५	१५	अयंदेवेषुजागृविः	७	१	१
अभ्रातेवपुंसएतिप्रतीची	२	१	८	अमीवहावास्तोष्पते	५	४	२२	अयंतइंद्रसोमो	६	१	२४	अयंद्यावापृथिवी	४	७	२०
अमंथिष्टांभारता	३	१	२३	अमीषांचित्तंप्रतिलोभयंती	८	५	२३	अयंतएमितन्वापुरस्तात्	६	७	४	अयंद्योतयदद्युतो	४	७	११
अमंदन्मामरुतस्तोमः	२	३	२६	अमूरःकविरदिति	५	२	१२	अयंतेअस्तुहर्यतः	३	३	८	अयंनाभावदतिवल्गुवो	८	२	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अयंनिधिःसरमे	८	६	६	अयंयोवज्रःपुरुधा	७	७	१९	अयंवृतश्चातयते	३	५	२२	अयंसोमइंद्रतुभ्यं	७	३	२४
अयंनोविद्वान्वनवत्	७	३	२	अयंयोहोताकिरुस	८	१	१२	अयंवेनश्चोदयत्	८	७	७	अयंसोमश्चमूसुतो	४	३	५
अयंपंथाअनुवित्तः	३	५	२५	अयंयःसृंजयेपुरो	३	५	१५	अयंवोयज्ञऋभवो	३	७	३	अयंसोमःकपर्दिने	४	२	१५
अयंपुनानउषसः	७	३	१६	अयंरोचयदरुचो	४	७	११	अयंशृण्वेअधजयन्नुत	३	५	२२	अयंस्तुतोराजावंदि	८	१	२९
अयंपूषारयिर्भगः	७	५	२	अयंवांकृष्णोअश्विना	६	६	७	अयंसमहमातनू	१	८	२३	अयंस्वादुरिहमदिष्ठः	४	७	३०
अयंभरायसानसिः	७	५	९	अयंवांघर्मोअश्विना	५	८	३०	अयंसयस्यशर्मन्	७	६	१	अयंहयद्वांदेवयाउ	५	५	१४
अयंमतवान्छकुनः	७	३	१४	अयंवांपरिषिच्यते	३	७	२५	अयंसयोदिवस्परि	६	८	२९	अयंहयेनवाइदं	६	५	२७
अयंमातायंपिता	८	१	२५	अयंवांभागोनिहितो	६	४	२८	अयंसयोवरिमाणं	४	७	३०	अयंहितेअमर्त्यः	८	८	२
अयंमित्रस्यवरुणस्य	१	६	३२	अयंवामद्रिभिःसुतः	६	२	६	अयंसशिंक्तेयेनगौः	२	३	१९	अयंहिनेतावरुणः	५	४	७
अयंमित्रायवरुणायशंतमः	२	१	२६	अयंवांमधुमत्तमः	१	४	१	अयंसहस्रमृषिभिः	५	७	२५	अयंहोताप्रथमः	४	५	११
अयंमित्रोनमस्यः	३	४	५	अयंवांमित्रावरुणा	२	८	७	अयंसहोतायोद्विजन्मा	२	२	१८	अयमकृणोदुषसः	४	७	२०
अयंमेपीतउदियर्ति	४	७	३०	अयंविचर्षणिर्हितः	७	१	२५	अयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावः	५	६	८	अयमग्निरुरुष्यति	८	८	३२
अयंमेहस्तोभगवान्	८	१	२५	अयंविदच्चित्रदृशीकं	४	७	३०	अयंसूर्यइवोपदृक्	७	१	११	अयमग्निर्वध्र्यश्वस्य	८	२	२०
अयंयज्ञोदेवयाअयं	२	४	२०	अयंविप्रायदाशुषे	७	७	१२	अयंसोअग्निराहुतः	५	१	२६	अयमग्निःसहस्रिणः	६	५	२४
अयंयथानआभुवत्	६	७	१०	अयंविश्वाअभिश्रियः	६	७	१०	अयंसोअग्निर्यस्मिन्	३	१	२२	अयमग्निःसुवीर्यस्येशे	३	१	१६
अयंयोनिश्चकृमायंवयन्ते	३	४	२०	अयंविश्वानितिष्ठति	७	१	११	अयंसोमइंद्रतुभ्यंसुन्वआ	५	३	१३	अयमग्नेजरितात्वे	८	७	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अयमग्नेत्वेअपि	६	३	३१	अयाचित्तोविपानया	७	२	३	अयाहत्यंमाययावावृधानं	४	६	१४	अरंमउस्रयाम्णे	३	६	३०
अयमस्मान्वनस्पतिर्मा	३	३	२२	अयातेअग्नेविधेम	२	५	२७	अयुजोअसमोनृभिः	६	४	४०	अरंमेगंतंहवनाय	५	१	३
अयमस्मासुकाव्यः	८	८	२	अयातेअग्नेसमिधा	३	४	२५	अयुञ्जंतइंद्रविश्वकृष्टीः	२	४	८	अरंहिष्मासुतेषुणः	६	६	१९
अयमस्मिजरितःपश्यमेह	६	७	४	अयाधियाचगव्यया	६	६	२४	अयुक्तसप्तशुंध्युवः	१	४	८	अरण्यान्यरण्यानि	८	८	४
अयमिंद्रवृषाकपिः	८	४	४	अयानिजघ्निरोजसा	७	१	१०	अयुक्तसप्तहरितः	५	५	१	अरण्योर्निहितोजातवेदाः	३	१	३२
अयमिंद्रोमरुत्सखा	६	५	२७	अयापवस्वदेवयुः	७	५	११	अयुक्तसूरएतशं	७	१	३१	अरमतिरनर्वणः	६	२	४०
अयमिहप्रथमोधायि	३	५	६	अयापवस्वधारया	७	१	३१	अयुद्धइद्युधावृतं	६	३	४२	अरममाणोअत्येति	७	२	२७
अयमुतेसमतसि	१	२	२८	अयापवापवस्वैना	७	४	२१	अयुद्धसेनोविभ्वा	८	७	२६	अरमयःसरपसः	२	६	१२
अयमुतेसरस्वतिवसिष्ठः	५	६	१९	अयामधीवतोधियः	६	६	१७	अयुयुत्सन्ननवद्यस्यसेनां	१	३	२	अरमश्वायगायति	६	६	१९
अयमुत्वाविचर्षणे	६	१	२३	अयामिघोषइंद्र	५	३	७	अयोदंष्ट्रोअर्चिषा	८	४	५	अरश्मानोयेरथाः	७	४	१४
अयमुवांपुरुतमोरयीणां	३	४	९	अयामितेनमउक्तिं	३	१	१४	अयोद्धेवदुर्मदआहिजुह्वे	१	२	३७	अराइवेदचरमा	४	३	२३
अयमुशानःपर्यद्रिं	४	७	११	अयारुचाहरिण्या	७	५	२४	अरंकामायहरयः	८	५	६	अराधिहोतानिषदा	८	१	१३
अयमुष्यप्रदेवयुः	८	८	३४	अयावाजंदेवहितं	४	६	३	अरंकृण्वंतुवेदिं	२	४	१०	अराधिहोतास्वर्निषत्तः	१	५	१४
अयमुष्यसुमहां	५	२	११	अयावीतीपरिस्रव	७	१	१८	अरंक्षयायनोमहे	६	१	१९	अरायिकाणेविकटे	८	८	१३
अयमेकइत्थापुरू	६	२	२४	अयासमग्नेसुक्षितिं	२	७	२४	अरंतइंद्रकुक्षये	६	६	१९	अरावीदंशुःसचमानः	७	२	३१
अयमेभिर्विचाकशत्	८	४	४	अयासोमःसुकृत्यया	७	१	४	अरंदासोनमीळ्हुषेकराणि	५	६	८	अरित्रंवांदिवस्पृथु	१	३	३४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अरिष्टःसमर्तोविश्व	८	२	५	अर्णांसिचित्पप्रथाना	५	२	२४	अर्वाङेहिसोमकामंत्वाहुः	१	७	१९	अर्षासोमद्युमत्तमः	७	२	४
अरुणप्सुरुषाअभूत्	६	५	२०	अर्थमिद्वाउअर्थिनः	१	७	२७	अर्वाङ्त्रिचक्रोमधुवाहनो	२	२	२७	अर्षाणःसोमशंगवे	७	१	२०
अरुणोमासकृद्वृकः	१	७	२३	अर्थिनोयंतिचेदर्थं	६	५	३३	अर्वाङ्नरादैव्येनावसा	५	६	३	अर्हंतोयेसुदानवः	४	३	८
अरुषस्यदुहितरा	४	८	५	अर्धंवीरस्यशृतपां	५	२	२७	अर्वाइवश्रवसेसातिं	७	४	१५	अर्हन्बिभर्षिसायकानि	२	७	१७
अरुषोजनयन्गिरः	६	८	१५	अर्भकोनकुमारकः	६	५	७	अर्वाचमद्ययय्यंनृवाहणं	२	८	१	अलातृणोवलइंद्रव्रजोगोः	३	२	२
अरूरुचदुषसःपृश्नि	७	३	८	अर्यमणंबृहस्पतिं	८	७	२९	अर्वाचंत्वापुरुष्टुत	६	३	३	अलाय्यस्यपरशुर्ननाश	७	२	१८
अरोरवीद्वृष्णोअस्य	२	६	४	अर्यमणंवरुणंमित्रमेषां	३	४	१६	अर्वाचंत्वापुरुष्टुत	५	८	१७	अवंतमत्रयेगृहं	६	५	१९
अर्चतप्रार्चत	६	५	६	अर्यमाणोअदितिः	३	३	२७	अर्वाचंत्वासुखेरथे	३	३	४	अवक्रक्षिणंवृषभंयथाजुरं	५	७	१०
अर्चद्वृषावृषभिः	२	४	१३	अर्यम्यंवरुणमित्र्यंवा	४	४	३१	अर्वाचंदैव्यंजनं	१	३	३२	अवक्रंददक्षिणतोगृहाणां	२	८	११
अर्चंतएकेमहिसाममन्वत	६	२	३६	अर्योवागिरोअभ्यर्च	८	८	६	अर्वाचावांसप्तयः	१	४.	२	अवंतुनःपितरःसुप्रवाचनं	१	७	२४
अर्चंतस्त्वाहवामहे	४	१	५	अर्योविशांगातुरेति	७	७	२	अर्वाचोअद्याभवता	२	७	११	अवंतुमामुषसो	४	८	१४
अर्चंतिनारीरपसोन	१	६	२४	अर्वद्भिरग्नेअर्वतोनृभिः	१	५	२०	अर्वाचीनोवसोभव	३	६	२९	अवंशेद्यामस्तभाय	२	६	१५
अर्चादिवेबृहतेशूष्यं	१	४	१७	अर्वंतोनश्रवसो	५	६	१२	अर्वाचीनंसुतेमनः	३	२	२१	अवःपरेणपरएनावरेण	२	३	१७
अर्चामितेसुमतिं	३	४	२४	अर्वंतोनश्रवसो	५	६	१२	अर्वाचीसुभगेभव	३	८	९	अवःपरेणपितरंयः	२	३	१७
अर्चामिवांवर्धायापः	७	६	११	अर्वाग्रथंनियच्छतं	६	३	१७	अर्वावतोनआगहि	३	२	२२	अवक्षिपदिवोअश्मानं	२	७	१२
अर्चाशक्रायशाकिने	१	४	१७	अर्वाग्रथंविश्ववारंते	४	७	९	अर्वावतोनआगहि	३	३	२	अवचष्टऋचीषमः	६	४	४०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अवतेहेळोवरुणनमोभिः	१	२	१५	अवमहइंद्रदादृहिश्रुधीनः	२	१	२२	अवस्वरातिगर्गरः	६	५	६	अविप्रेचिद्वयोदधत्	४	७	२१
अवत्मनाभरतेकेतवेदाः	१	७	१८	अवर्षीर्वर्षमुदुषू	४	४	२८	अवस्वेदाइवाभितः	८	७	२२	अविप्रोवायदविधत्	६	४	३७
अवत्याबृहतीरिषः	८	७	२२	अवविद्धंतौग्र्यमप्सु	२	४	२८	अवाकल्पेषुनःपुमः	६	७	३३	अविष्टंधीष्वश्विनानआसु	५	५	१३
अवत्वेइंद्रप्रवतो	४	७	३२	अववेदिंहोत्राभिर्यजेत	५	५	२	अवाचचक्षंपदमस्यसस्वः	४	१	२६	अविष्टोअस्मान्विश्वासु	५	३	२६
अवद्यमिवमन्यमाना	३	५	२५	अवसिंधुंवरुणोद्यौरिव	५	६	९	अवानुकुंज्यायात्	८	१	९	अवीन्नोअग्निर्हव्यान्	५	३	२६
अवद्युतानःकलशान्	७	२	३३	अवसृजपुनरग्ने	७	६	२०	अवानोअग्नऊतिभिः	१	५	२८	अवीरामिवमामयं	८	४	२
अवद्रप्सोअंशुमतीमतिष्ठ	६	६	३४	अवसृजन्नुपत्मना	२	२	११	अवानोवाजयुंरथं	६	५	३६	अवीवृधद्वोअमृताअमंदी	६	५	३६
अवदुग्धानिपित्र्यासृजानो	५	६	८	अवसृजावनस्पते	१	१	२५	अवावशंतधीतयः	६	८	९	अवीवृधंतगोतमा	३	६	२९
अवद्वकेअवत्रिका	८	१	२३	अवसृष्टापरापत	५	१	२२	अवासामघवन्जहि	२	१	२२	अवेयमश्वैद्युवतिःपुरस्तात्	२	१	९
अवनोवृजिनाशिशीहि	८	५	२७	अवस्पृधिपितरंयोधि	३	८	१७	अवासृजंतजिव्रयोन	३	६	१	अवोचामकवयेमेध्याय	३	८	१३
अवपतंतीरवदन्	८	५	११	अवस्मदुर्हणायतः	८	७	२२	अवासृजःप्रस्वःश्वंचयः	८	७	२६	अवोचामनमोअस्मा	१	८	६
अवयच्छ्येनोअस्वनी	३	६	१६	अवस्मयस्यवेषणे	३	४	२४	अवितानोअजाश्वः	७	२	१४	अवोचामनिवचनानि	२	५	११
अवयत्वंशतक्रतो	८	७	२२	अवस्यतेस्तुवतेकृष्णियाय	१	८	२	अवितासिसुन्वतो	६	३	१८	अवोचाममहतेसौभगाय	६	४	३१
अवयत्स्वेसधस्थे	६	५	३४	अवस्यशूराध्वनोनांते	३	५	१७	अविदद्दक्षंमित्रो	४	७	१७	अवोचामरहूगणः	१	५	२६
अवर्त्याशुनआंत्राणि	३	५	२६	अवस्यूमेवचिन्वती	३	४	८	अविंदद्दिवोनिहितंगुहा	२	१	१८	अवोद्वाभ्यांपरएकया	८	२	१५
अवर्धयन्सुभगंसप्तयह्वीः	२	८	१३	अवस्वयुक्तादिवआवृथा	२	४	६	अविंदंतेअतिहितं	८	८	३९	अवोरित्थावांछर्दिषः	५	१	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अवोवांनूनमश्विनायुवाकुः	५	५	१२	अश्वंनत्वावारवंतं	१	२	२२	अश्वासोनयेज्येष्ठासः	८	३	१२	अश्विनास्वृषेस्तुहि	६	२	२७
अव्येपुनानंपरिवारे	७	३	१६	अश्वत्थेवोनिषदनं	८	५	८	अश्वासोयेवामुपदाशुषो	५	५	२१	अश्विनाहरिणाविव	४	४	१९
अव्येवधूयुःपवते	७	२	२१	अश्वमिद्गांरथप्रां	६	५	२२	अश्विनापरिवामिषः	३	४	४	अश्विनोरसनंरथं	१	८	२३
अव्योवारेपरिप्रियं	७	१	१	अश्व्यस्यत्मनारथ्यस्य	३	७	१६	अश्विनापिबतंमधु	१	१	२९	अश्वीरथीसुरूपइत्	५	७	२१
अव्योवारेपरिप्रियः	६	७	२९	अश्वस्यात्रजनिमा	२	७	२३	अश्विनापुरुदंससा	१	१	५	अश्वैवचित्रारुषी	३	८	३
अव्योवारेभिःपवते	७	५	३	अश्वाइवेदरुषासः	४	३	२४	अश्विनामधुमत्तमं	१	४	१	अश्वोनक्रंदन्जनिभिः	३	१	२६
अशोच्यग्निःसमिधानो	५	५	१२	अश्वादियायेतियद्वदंति	८	३	४	अश्विनामधुषुत्तमः	३	४	४	अश्वोनक्रंदोवृषभिः	७	४	१६
अश्नापिनद्धंमधुपर्यै	८	२	१८	अश्वानयावाजिना	५	१	९	अश्विनायज्वरीरिषः	१	१	५	अश्वोनचक्रदोवृषा	७	१	३६
अश्मन्वतीरीयते	८	१	१४	अश्वायंतोगव्यंतो	८	८	१८	अश्विनायद्धकर्हिचित्	४	४	१४	अश्वोवोळ्हासुखंरथं	७	५	२५
अश्मास्यमवतंब्रह्मणः	२	७	१	अश्वावतिप्रथमोगोषु	१	६	४	अश्विनायामहूतमा	६	५	१९	अश्व्योवारोअभवः	१	२	३८
अश्यामतेसुमतिंदेवयज्य	१	७	५	अश्वावतीर्गोमतीर्नः	५	४	८	अश्विनावर्तिरस्मदा	१	६	२७	अषाळ्हमुग्रंपृतनासु	६	५	८
अश्यामतंकाममग्ने	४	५	७	अश्वावतीर्गोमतीर्नउषासः	५	५	२७	अश्विनावाजिनीवसू	४	४	१९	अषाळ्होअग्नेवृषभो	३	१	१५
अश्रवंहिभूरिदावत्तरावां	१	७	२८	अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा	२	१	६	अश्विनावायुनायुवं	३	४	४	अषाळ्हंयुत्सुपृतनासुपप्रिं	१	६	२३
अश्रीरातनूर्भवति	८	१	२५	अश्वावतीर्गोमतीः	१	४	३	अश्विनावेहगच्छतं	४	४	१६	अष्टामहोदिवआदोहरी	१	८	२५
अश्वंनगीर्भीरथ्यंसुदानवः	६	७	१४	अश्वावतींसोमावतीं	८	५	९	अश्विनावेहगच्छतं	४	४	१९	अष्टौपुत्रासोअदितेः	८	३	७
अश्वंनगूळ्हमश्विनासुदेवैः	१	८	११	अश्वावंतंरथिनं	८	१	३	अश्विनासुविचाकशत्	६	५	२०	अष्टौव्यख्यत्ककुभः	१	३	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
असंमृष्टोजायतेमात्रोः	४	१	३
असच्चसच्चपरमेव्योमन्	७	५	३३
असत्सुमेजरितः	७	७	१५
असदत्रसुवीर्यं	६	२	४०
असन्नित्वेआवहवाने	५	२	११
असपत्नासपत्नघ्नी	८	८	१७
असपत्नःसपत्नहा	८	८	३२
असमंक्षत्रमसमामनीषा	१	४	१९
असमातिंनितोशनं	८	१	२४
असर्जिकलशाँअभि	७	५	११
असर्जिरथ्योयथा	६	८	२६
असर्जिवक्वारथ्ये	७	४	१
असर्जिवांस्थविरावेधसा	२	४	२६
असर्जिवाजीतिरःपवित्रं	७	५	२१
असर्जिस्कंभोदिवः	७	३	२१
असश्चतःशतधाराः	७	३	१७
असश्चतामघवद्भ्योहि	५	५	१३
असश्चंतीभूरिधारे	५	१	१४
असादिवृतोवह्निः	५	२	१०
असामयथासुषखायः	२	४	१४
असामिहिप्रयज्यवः	१	३	१९
असाम्योजोबिभृथा	१	३	१९
असावन्योअसुर	८	७	२०
असावितेजुजुषाणाय	४	२	२०
असाविदेवंगोऋजीकं	५	३	३
असाविसोमइंद्रते	१	६	५
असाविसोमोअरुषः	७	३	७
असाविसोमःपुरुहूत	८	५	२४
असाव्यंशुर्मदाय	७	१	२४
असिक्न्यांयजमानोनहोता	३	५	२३
असियमोअस्यादित्यः	२	३	११
असिहिवीरसेन्यः	१	६	१
असुनीतेपुनरस्मासु	८	१	२३
असुनीतेमनोअस्मासु	८	१	२२
असुन्वंतंसमंजहि	२	४	१९
असुन्वामिंद्रसंसदं	६	१	१६
असूतपूर्वोवृषभोज्यायान्	३	२	२३
असूतपृश्निर्महतेरणाय	२	४	७
असृक्षतप्रवाजिनः	७	१	३६
असृग्रंदेववीतये	७	१	३
असृग्रंदेववीतये	७	२	१६
असृग्रमिंदवःपथा	६	७	२८
असृग्रमिंद्रतेगिरः	१	१	१७
असेन्यावःपणयो	८	६	६
असौचयानउर्वरा	६	६	१४
असौयएषिवीरकः	६	६	१४
असौयःपंथाआदित्यः	१	७	२१
अस्तंभाद्द्यामसुरो	६	३	२८
अस्ताविमन्मपूर्व्यं	६	४	२१
अस्ताव्यग्निःशिमीवद्भिः	२	२	९
अस्ताव्यग्निर्नरांसुशेवः	७	८	२९
अस्तिदेवाअंहोरुरु	६	४	५२
अस्तिसोमोअयंसुतः	६	६	२८
अस्तिहिवामिहस्तोता	४	४	१४
अस्तिहिवःसजात्यं	६	२	३२
अस्तिहिष्मामदायवः	१	३	१४
अस्तीदमधिमन्थनं	३	१	३२
अस्तुश्रौषट्पुरोअग्निं	२	२	३
अस्तेवसुप्रतरंलायं	७	८	२२
अस्तोढ्वंस्तोम्याब्रह्मणामे	२	१	९
अस्थुरुचित्राउषसः	३	८	१
अस्मभ्यमिंदविंद्रयुः	६	७	१९
अस्मभ्यंगातुवित्तमः	७	५	१०
अस्मभ्यंतद्दिवोअद्भ्यः	२	८	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अस्मभ्यंतद्वसोदानाय	२	६	१२
अस्मभ्यंतद्वसोदानाय	२	६	१४
अस्मभ्यंताँअपावृधि	३	६	२६
अस्मभ्यंत्वावसुविदं	७	५	७
अस्मभ्यंरोदसीरयिं	६	७	२९
अस्मभ्यंवाजिनीवसू	५	८	३
अस्मभ्यंसुत्वमिंद्रतान्	८	७	२१
अस्मभ्यंसुवृषण्वसू	६	२	२८
अस्माँअवंतुतेशतं	३	६	२५
अस्माँअविड्ढिविश्वहा	३	६	२६
अस्माँइहावृणीष्व	३	६	२६
अस्माँअस्माँइदंधसो	४	७	१४
अस्माइदुग्नाश्चिद्देवपत्नीः	१	४	२८
अस्माइत्काव्यंवचः	४	२	१०
अस्माइदुत्यदनुदाय्येषां	१	४	२९
अस्माइदुत्यमुपमं	१	४	२७
अस्माइदुत्वष्टातक्षत्	१	४	२८
अस्माइदुप्रतवसेतुराय	१	४	२७
अस्माइदुप्रभरातूतुजानः	१	४	२९
अस्माइदुप्रयइवप्रयंसि	१	४	२७
अस्माइदुसप्तिमिव	१	४	२७
अस्माइदुस्तोमंसं	१	४	२७
अस्माउक्थायपर्वतस्य	४	२	२६
अस्माउतेमहिमहे	४	४	३६
अस्माउषासआतिरंतयाम	६	६	३२
अस्माऊषुप्रभूतये	६	३	२६
अस्माएतद्दिव्य१र्चेव	४	७	६
अस्माएतन्मह्यांगूषं	४	७	६
अस्माकंजोष्यध्वरं	३	५	२९
अस्माकंत्वामतीनां	३	६	९
अस्माकंत्वासुताँउप	५	८	१७
अस्माकंदेवाउभयाय	७	८	१३
अस्माकंधृष्णुयारथो	३	६	२६
अस्माकंमित्रावरुणा	२	७	१४
अस्माकंवइंद्रमुश्मसि	२	१	१६
अस्माकंशिप्रिणीनां	१	२	३०
अस्माकंसुरथंपुरः	६	३	४३
अस्माकमग्नेअध्वरं	३	८	१९
अस्माकमग्नेमघवत्सुदीदि	२	२	६
अस्माकमग्नेमघवत्सु	४	५	१०
अस्माकमत्रपितरः	३	७	१८
अस्माकमत्रपितरोमनुष्या	३	४	१४
अस्माकमद्यवामयं	५	८	४
अस्माकमद्यांतमं	६	३	९
अस्माकमायुर्वर्धयं	३	४	११
अस्माकमित्सुशृणुहि	३	६	८
अस्माकमिंद्रदुष्टरं	४	२	६
अस्माकमिंद्रभूतुते	४	७	२६
अस्माकमिंद्रावरुणा	५	६	३
अस्माकमिंद्रेहिनः	४	२	६
अस्माकमिंद्रःसमृतेषु	८	५	२३
अस्माकमुत्तमंकृधि	३	६	२६
अस्माकमूर्जारथं	७	७	१४
अस्माकेभिःसत्वभिः	२	७	१३
अस्मादहंतविषादीषमाणः	२	४	११
अस्मान्त्समर्येपवमान	७	३	१०
अस्मान्त्सुतत्रचोदय	१	१	१८
अस्मिन्नइंद्रपृत्सुतौ	७	८	१४
अस्मिन्त्समुद्रेअध्युत्तरस्मि	८	५	१२
अस्मिन्स्वे३तच्छकपूत	८	७	२०
अस्मिन्पदेपरमे	२	७	२४
अस्मिन्यज्ञेअदाभ्या	४	४	१६
अस्मेआवहतंरयिं	५	८	३
अस्मेइंद्रसचासुते	६	६	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अ॒स्मेइं॑द्राबृहस्पती	३	७	२५	अ॒स्मेवी॒रोम॑रुतः	५	४	२६	अ॒स्यदे॒वस्य॑मी॒ळ्हुषः॑	५	४	७	अ॒स्ययामा॑सोबृह॒तः	७	५	३१
अ॒स्मेइं॑द्रावरुणावि॒श्ववा॑रं	५	६	६	अ॒स्मेइंद्रो॒व॑रुणो	५	६	५	अ॒स्यदे॒वस्य॑सं॒सदि॑	५	२	५	अ॒स्यर॒ण्वास्वस्यै॑वपु॒ष्टिः	२	५	२४
अ॒स्मेइंद्रो॒व॑रुणोमि॒त्रो	५	६	३	अ॒स्मेश्रेष्ठें॑भिर्भा॒नुभि॒र्विं॑	५	५	२४	अ॒स्यपिब॑क्षु॒मतः॑	८	६	२०	अ॒स्यवा॒मस्य॑पलि॒तस्य॒	२	३	१४
अ॒स्मेऊ॒षुवृ॑षणामादयेथां	२	५	१	अ॒स्मेसावां॑माध्वीरा॒तिः	२	५	१	अ॒स्यपि॑बतमश्विना	५	८	३	अ॒स्यवासाउ॑अ॒र्चिषा॑	४	१	९
अ॒स्मेतदिं॑द्रावरु॒णा	३	४	९	अ॒स्मेसोमं॒श्रिय॒मधि॑	१	३	२७	अस्य॑पिब॒यस्य॑जज्ञा॒नः	४	७	१२	अ॒स्यवी॒रस्य॑ब॒र्हिषि॑	१	६	११
अ॒स्मेतातंइं॑द्रसंतु	७	७	८	अ॒स्मैति॒स्रोअ॑व्य॒थ्याय॑	२	७	२२	अ॒स्यपी॒त्वामदा॑नांदे॒वो	६	६	१६	अ॒स्यवृष्णो॒व्यो॑दने	६	४	४३
अ॒स्मेधें॑हिद्यु॒मतीं॒	८	५	१२	अस्मैं॑तेप्रति॒हर्यं॑ते	६	३	२९	अ॒स्यपी॒त्वामदा॑नां	६	८	१३	अ॒स्यवो॒ह्यव॑सा	७	४	२४
अ॒स्मेधें॑हिद्यु॒मद्यशः॑	६	८	२२	अ॒स्मैब॑हू॒नाम॑व॒माय॒	२	७	२४	अ॒स्यपी॒त्वाश॑तक्रतो	१	१	८	अस्य॑व्र॒तानि॒नाधृषे॒	७	१	१०
अ॒स्मेधें॑हि॒श्रवो॑बृ॒हत्	१	१	१८	अ॒स्मैभी॒माय॒नम॑सा॒	१	४	२२	अ॒स्यप्रजा॒तवे॑दसः	८	८	४६	अ॒स्यव्र॒तेस॒जोष॑सः	७	५	४
अ॒स्मेप्रयं॑धिमघवन्नृजीषिन्	३	२	२०	अस्मै॑व॒यंयद्वा॒वान॒	४	६	१५	अस्य॑प्र॒जाव॑तीगृ॒हे	६	२	३८	अ॒स्यशा॒सुरु॒भया॑सःसचंते	१	४	२६
अ॒स्मेर॒यिंनस्व॒र्थं	२	२	९	अ॒स्यक्रत्वा॒विचे॑तसः	४	१	९	अ॒स्यप्र॒त्नामनु॒द्युतं॑	७	१	१०	अ॒स्यशुष्मा॑सोददृशा॒नप॑वे	७	५	३१
अ॒स्मेरायो॑दि॒वेदि॑वे	३	५	८	अस्य॑घा॒वीरईव॑तः	३	५	१५	अ॒स्यप्रे॒षाहे॒मना॑	७	४	११	अ॒स्यश्रवो॑न॒द्यः॑स॒प्तबि॑भ्रति	१	५	१४
अ॒स्मेरु॒द्रामे॒हना॒पर्व॑तासः	१	४	४३	अस्य॑तेस॒ख्येव॒यंतव॑	७	१	२३	अ॒स्यमंदा॒नोमध्वो॒	२	६	२३	अ॒स्यश्रि॒येस॑मिधा॒नस्य॑	३	५	३
अ॒स्मेवर्षि॑ष्ठाकृणुहि॒	३	६	८	अस्य॑तेस॒ख्येव॒यमियं॑क्षंतः	७	२	९	अ॒स्यमदे॑पु॒रुवर्पां॑सि	४	७	१८	अ॒स्यश्रेष्ठा॑सु॒भग॑स्य	३	४	१३
अ॒स्मेवसू॑निधारय	७	१	३५	अ॒स्यत्रि॒तःक्रतु॑ना	७	६	४	अ॒स्यमदे॑स्व॒र्यं॑दाऋ॒ताय॑	१	८	२४	अ॒स्यश्रोषं॑त्वा॒भुवः॑	१	६	११
अ॒स्मेव॒त्संपरि॒षंतं॒नविं॑दन्	१	५	१७	अ॒स्यत्वे॒षाअ॒जरा॑अ॒स्य	२	२	१२	अ॒स्यमें॑द्यावापृथिवी	२	७	१५	अ॒स्यश्लोको॑दि॒वीय॑ते	२	५	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अ॒स्यसु॑वा॒नस्य॑मं॒दिनः॑	२	६	६	अ॒स्येदे॒वश्रव॑साशु॒षंतं॑	१	४	२८	अ॒हंपुरो॑मंदसा॒नो	३	६	१५	अ॒हंहि॒तेहरि॒वोब्रह्म॑	६	४	२३
अ॒स्यस्तुषे॒महि॑मघस्य॒राधः॑	२	१	२	अ॒स्येदे॒षासु॑म॒तिःप॑प्रथा॒ना	७	७	२८	अ॒हंभु॑वं॒वसु॑नः	८	१	५	अ॒हंहु॑वा॒नआ॒र्क्षे	६	५	२३
अ॒स्यस्तोमे॑भिरौशि॒जः	८	५	१६	अस्व॑प्नजस्त॒रण॑यः	३	४	२५	अ॒हंभूमि॑मददा॒मार्या॑य	३	६	१५	अ॒हंहोता॒न्य॑सीदं॒	८	१	१२
अ॒स्यस्तोमे॑म॒घोनः॑	४	१	८	अस्वा॑पयद्द॒भीत॑ये	३	६	२३	अ॒हंमनु॑रभवं॒सूर्य॑श्चा॒हं	३	६	१५	अह॒न्नहिं॒पर्व॑तेशिश्रिया॒णं	१	२	३६
अस्य॒हिस्वय॑शस्तरं	४	४	२५	अ॒हंके॒तुर॒हंमू॒र्धा	८	८	१७	अ॒हंरं॑धय॒न्मृग॑यं	८	१	७	अह॒न्निंद्रो॒अद॑हद॒ग्नि	३	६	१७
अस्य॒हिस्वय॑शस्तरः	४	१	९	अ॒हंगर्भ॑मद॒धा	८	१	४१	अ॒हंराजा॒वरु॑णो॒मह्यं॒	३	७	१७	अह॑न्वृत्रमृ॒चीष॑मः	६	३	६
अ॒स्याऊ॒षुण॒उप॑सा॒तये॑	२	२	२	अ॒हंगुं॒गुभ्यो॑अतिथि॒ग्व	८	१	६	अ॒हंरा॒ष्ट्रीसं॒गम॑नी	८	७	११	अह॑न्वृत्रंवृ॑त्रत॒रंव्यं॑सं॒	१	२	३६
अ॒स्याजरा॑सोद॒मां	८	१	२	अ॒हंच॒त्वंच॑वृत्रहन्	६	४	४१	अ॒हंरु॒द्राय॒धनु॒रा	८	७	१२	अ॒हम॒त्कंक॒वये॑	८	१	७
अ॒स्येदिंद्रो॒मदे॒ष्वा	६	७	१७	अ॒हंच॒नतत्सू॒रिभिः॑	४	६	२२	अ॒हंरु॒द्रेभि॒र्वसु॑भिः	८	७	११	अ॒हम॒पोअ॑पिन्वमु॒क्षमा॑णा	३	७	१७
अ॒स्येदिंद्रो॒मदे॒ष्वा	७	५	९	अ॒हंतदा॑सुधारयं॒	८	१	८	अ॒हंस॒प्तस्र॒वतः॑	८	१	८	अ॒हम॑स्मिमहाम॒हो	८	६	२७
अ॒स्येदिंद्रो॑वावृधे॒वृष्ण्यं॒	५	७	२६	अ॒हंतष्टे॑वव॒ंधुरं॒	८	६	२६	अ॒हंस॑स॒हान्नहु॑षः	८	१	८	अ॒हम॑स्मिसपत्न॒हा	८	८	२४
अ॒स्येदु॑त्वे॒षसा॑रंत॒सिंध॑वः	१	४	२९	अ॒हंताविश्वा॑चक॒रं	३	७	१८	अ॒हंसयो॒नव॑वास्त्वं	८	१	८	अ॒हम॑स्मि॒सह॑मा॒ना	८	८	३
अ॒स्येदु॒प्रब्रू॑हिपू॒र्व्याणि॑	१	४	२९	अ॒हंदां॑गृण॒तेपूर्व्यं॒	८	१	७	अ॒हंसु॑वेपि॒तर॑मस्य	८	७	१२	अ॒हमिद्धि॑पि॒तुष्परि॑	५	८	१०
अ॒स्येदु॑भि॒यागि॒रय॑श्च	१	४	२९	अह॒न्नहिं॑परि॒शया॑न॒मर्णः॑	३	२	११	अ॒हंसूर्य॑स्यपरि॑यामि	८	१	८	अ॒हमिंद्रो॒नपरा॑जिग्ये	८	१	५
अ॒स्येदु॑मा॒तुःसव॑नेषुस॒द्यः	१	४	२८	अ॒हंप्र॒त्नेन॒मन्म॑ना॒	५	८	११	अ॒हंसो॑अस्मि॒यःपु॒रासु॒ते	१	७	२१	अ॒हमिंद्रो॒रोधो॒वक्षः॑	८	१	५
अ॒स्येदे॒वप्ररि॑रिचे	१	४	२८	अ॒हंपि॒तेव॑वेत॒सून्	८	१	७	अ॒हंसोम॑माह॒नसं॑	८	७	११	अ॒हमिंद्रो॒वरु॑ण॒स्तेम॑हि॒त्वा	३	७	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
अहमेतंगव्ययमश्व्यं	८	१	५	आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्यः	८	८	२१	आगन्मवृत्रहंतमं	६	५	२१	आघायेअग्निमिंधते	६	३	४२
अहमेतान्च्छाश्वसतः	८	१	६	आकरेवसोर्जरिता	३	३	१५	आगावोअग्मन्नुतभद्रं	४	६	२५	आघायोषेवसूनरी	१	४	३
अहमेववातइव	८	७	१२	आकलशाअनूषत	७	२	३	आगोमतानासत्यारथेन	५	५	१९	आचत्वामेतावृषणा	३	३	७
अहमेवस्वयमिदं	८	७	११	आकलशेषुधावति	६	८	७	आग्नाअग्नइहावसे	१	२	५	आचनत्वाचिकित्सामा	६	६	१४
अहश्चकृष्णमहरर्जुनं	४	५	११	आकलशेषुधावतिश्येनः	७	२	१५	आग्निंनस्ववृक्तिभिः	७	७	४	आचनोबर्हिःसदंता	५	४	२९
अहस्तायदपदी	७	७	८	आकींसूर्यस्यरोचनात्	१	१	२७	आग्निरगामिभारतः	४	५	२४	आचर्षणिप्रावृषभः	२	४	२०
अहानिगृध्राःपर्याव	१	६	१४	आकृष्णेनरजसावर्तमानः	१	३	६	आग्नेगिरोदिवआ	५	४	६	आचवहासिताँइह	१	५	२२
अहायदिंद्रसुदिना	५	३	१४	आकेनिपासोअहभिः	३	७	२१	आग्नेयाहिमरुत्सखा	६	७	१५	आचष्टआसांपाथो	५	३	३५
अहाव्यग्नेहविरास्ये	८	४	२२	आक्रंदयबलमोजो	४	७	३५	आग्नेवहवरुणमिष्टयेनः	८	२	२२	आचिकितानसुक्रतू	४	४	४
अहितेनचिदर्वता	६	४	४०	आक्षित्पूर्वास्वपरा	३	३	२८	आग्नेवहहविरद्याय	५	२	१४	आच्याजानुदक्षिणतः	७	६	१८
अहिरिवभोगैःपर्येति	५	१	२१	आक्षोदोमहिवृतं	४	६	३	आग्नेस्थूरंरयिंभर	८	८	१४	आच्छद्विधानैर्गुपितः	८	३	२९
अहेमयज्ञंपथामुराणाः	५	५	२०	आक्ष्णयावानोवहन्ति	५	८	२४	आग्मन्नापउशतीर्बर्हिः	७	७	२६	आजंघंतिसान्वेषां	५	१	२४
अहेर्यातारंकमपश्यइंद्र	१	२	३८	आगधितापरिगधिता	२	१	११	आग्रावभिरहन्येभि	४	३	२	आजनायद्रुह्वणे	४	६	१४
अहेळतामनसाश्रुष्टिं	२	७	१५	आगंतामारिषण्यत	६	१	२६	आघत्वावान्त्मनाप्तः	१	२	३०	आजनंत्वेषसंदृशं	८	१	२४
अहेळमानउपयाहि	४	७	१३	आगन्देवऋतुभिर्वर्धतु	३	८	४	आघागमद्यदिश्रवत्	२	२	२९	आजागृविर्विप्रऋता	७	४	१८
आंजनगंधिंसुरभिं	८	८	४	आगन्नृभूणामिह	३	७	५	आघातागच्छानुत्तरा	७	६	७	आजातंजातवेदसि	४	५	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आजामिरत्केअव्यत	७	५	३	आतिष्ठतंसुवृतंयोरथः	२	४	२९	आतेअग्नऋचाहविः	३	८	२२	आतेसुपर्णाअमिनंतँएवैः	१	५	२७
आजासःपूषणंरथे	४	८	२१	आतिष्ठंतंपरिविश्वेअभूषन्	३	२	२३	आतेकारोशृणवामा	३	२	१३	आतेस्वस्तिमीमहे	४	८	२२
आजिपतेनृपतेत्वमिद्धि	६	४	२५	आतिष्ठरथंवृषणंवृषाते	२	४	२०	आतेदक्षंमयोभुवं	७	२	६	आतेहनूहरिवःशूरशिप्रे	४	२	७
आजितुरंसत्पतिं	६	४	२३	आतिष्ठवृत्रहन्रथं	१	६	५	आतेदक्षविरोचना	६	६	२६	आत्मन्वन्नभोदुह्यते	७	२	३१
आजुहोतादुवस्यता	४	१	२२	आतूगहिप्रतुद्रव	६	१	९	आतेदधामींद्रियं	६	६	२६	आत्मातेवातोरजआ	५	६	९
आजुहोतास्वध्वरं	३	१	६	आतूनइंद्रकौशिक	१	१	२०	आतेनयातंमनसः	७	८	१७	आत्मादेवानांभुवनस्य	८	८	२६
आजुह्वानईड्योवंद्यः	८	६	८	आतूनइंद्रक्षुमंतं	६	५	३७	आतेपितर्मरुतांसुम्न	२	७	२६	आत्मानंतेमनसारा	२	३	१२
आजुह्वानोनईड्यः	२	५	८	आतूनइंद्रमद्र्यक्	३	३	३	आतेमहइंद्रोत्युग्र	५	३	९	आत्मापितुस्तनूर्वासः	५	७	२९
आतंभजसौश्रवसेषु	७	८	२९	आतूनइंद्रवृत्रहन्	३	६	२७	आतेरथस्यपूषन्	७	७	१४	आत्मायज्ञस्यरंह्या	५	७	२७
आतइंद्रोमदायकं	७	१	२७	आतूनइंदोशतदातु	७	२	२८	आतेरुचःपवमानस्य	७	४	१०	आत्व१घसधस्तुतिं	५	७	१३
आतइंद्रमहिमानं	६	४	४६	आतूभरमाकिरेतत्परिष्ठात्	३	२	२०	आतेवत्सोमनोयमत्	५	८	३६	आत्व१घसबर्दुघां	५	७	११
आतएतावचोयुजा	६	३	४९	आतूषिंचकण्वमंतं	५	७	२१	आतेवृषन्वृषणो	४	७	१९	आत्वंशत्रवागहि	६	६	१
आतएतुमनःपुनः	८	१	१९	आतूषिंचहरिमींद्रो	८	५	१९	आतेवोवरेण्यं	४	२	५	आत्वाकण्वाअहूषत	१	१	२६
आतक्षतसातिमस्मभ्यं	१	७	३२	आतूसुशिप्रदंपते	६	५	७	आतेशुष्मोवृषभएतु	४	६	८	आत्वाकण्वाइहावसे	६	३	११
आतत्तइंद्रायवः	८	३	५	आतेअग्नइधीमहि	३	८	२२	आतेसपर्यूजवसे	३	३	१४	आत्वागमंशंतातिभिः	८	७	२५
आतत्तेदस्रमंतुमः	१	३	२४	आतेअग्नऋचाहविः	४	५	३०	आतेसिंचामिकुक्ष्योः	६	१	२२	आत्वागिरोरथीरिव	६	६	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आत्वागीर्भिर्महामुरुं	६	४	४८	आत्वासुतासइंदवः	६	४	१४	आदायश्येनोअभर	३	६	१५	आदित्यैरिंद्रःसगणः	८	८	१५
आत्वागोभिरिवव्रजं	६	२	१६	आत्वाहर्योवृषणो	४	७	१९	आदारोवांमतीनां	१	३	३३	आदित्साप्तस्यचर्किरन्	६	४	२६
आत्वाग्रावावदन्निह	६	३	११	आत्वाहर्यंतंप्रयुजः	८	५	७	आदिंद्रःसत्रातविषीः	८	६	१४	आदिद्धनेमइंद्रियं	३	६	१२
आत्वाजुवोरारहाणाअभि	२	१	२३	आत्वाहार्षमंतरेधि	८	८	३१	आदित्तेअस्यवीर्यस्य	२	१	२०	आदिद्धोतारंवृणते	२	२	९
आत्वाबृहंतोहरयः	३	३	७	आत्वाहोतामनुर्हितः	६	३	१२	आदित्तेविश्वेक्रतुंजुषंत	१	५	१२	आदिन्मातृराविशद्या	२	२	८
आत्वाब्रह्मयुजाहरी	६	१	२२	आत्वेतानिषीदत	१	१	९	आदित्पश्चाबुबुधाना	३	४	१५	आदिवस्पृष्ठमश्वयुः	६	८	२६
आत्वामदच्युताहरी	६	३	१२	आत्सोमइंद्रियोरसः	७	१	४	आदित्प्रत्नस्यरेतसः	५	८	१४	आदींकेचित्पश्यमानासः	७	५	२२
आत्वारथेहिरण्यये	५	७	१४	आथर्वणायाश्विनादधीचे	१	८	१७	आदित्याअवहिख्यत	६	४	९	आदींत्रितस्ययोषणः	६	८	२२
आत्वारथंयथोतये	६	५	१	आदंगिराःप्रथमंदधिरे	१	६	४	आदित्यानामवसा	५	४	१८	आदींशवस्यब्रवीत्	६	५	२९
आत्वारंभन्नजिव्रयो	६	३	४५	आदक्षिणासृज्यते	७	२	२५	आदित्यानांवसूनां	८	१	६	आदींहंसोयथागणम्	६	८	२२
आत्वावहंतुहरयः	१	१	३०	आदधिक्राःशवसा	३	७	१२	आदित्यारुद्रावसवः	३	१	४	आदीमश्वंनहेतारः	७	१	२५
आत्वाविप्राअचुच्यवुः	१	३	३२	आदशभिर्विवस्वतः	६	५	१५	आदित्यारुद्रावसवः	५	३	३०	आदुमेनिवरोभुवत्	६	६	२३
आत्वाविशंत्वाशवः	१	१	१०	आदस्यतेध्वसयंतः	२	२	५	आदित्याविश्वेमरुतः	५	४	१८	आदूनुतेअनुक्रतुं	६	४	४२
आत्वाविशंत्विंदवः	६	६	१९	आदस्यशुष्मिणोरसे	६	८	३	आदित्यासोअतिस्त्रिधः	८	७	१३	आदृध्नोतिहविष्कृतिं	१	१	३५
आत्वाशुक्राअचुच्यवुः	६	६	३०	आदस्युघ्नामनसा	३	५	१८	आदित्यासोअदितयः	५	४	१९	आदेवानामग्रयावा	८	२	२१
आत्वासहस्रमाशतम्	५	७	१४	आदर्हस्वधामनु	१	१	११	आदित्यासोअदितिः	५	४	१८	आदेवानामपिपंथां	७	५	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आदेवानामभवःकेतुरग्ने	२	८	१६	आधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाः	४	२	२०	आनःस्तुतउपवाजे	३	६	१८	आनामभिर्मरुतोवक्षि	४	२	२१
आदेवोददेबुध्न्या	५	२	९	आधेनवोधुनयंता	३	३	३१	आनःस्तोममुपद्रवत्	५	८	२	आनार्यस्यदक्षिणा	६	२	२०
आदेवोदूतोअजिरः	८	५	१२	आधेनवोमामतेयं	२	२	२२	आनःस्तोममुपद्रवत्	६	४	१	आनासत्यागच्छंतंहूयते	१	३	५
आदेवोयातुसविता	५	४	१२	आध्रेणचित्तद्वेकं	५	२	२७	आनइंद्रोमहीमिषं	७	२	३	आनासत्यात्रिभिरेकादशै	१	३	५
आदैव्यानिपार्थिवानि	४	२	१६	आनःपवस्वधारया	६	८	२५	आनइंद्रोशतग्विनंगवां	७	२	४	आनिरेकमुतप्रियं	६	२	१५
आदैव्यानिव्रताचिकित्वा	१	५	१४	आनःपवस्ववसुमत्	७	२	२२	आनइंद्रोशतग्विनं	७	२	१४	आनिवर्तनवर्तय	७	७	१
आदैव्यावृणीमहेवांसि	५	६	२१	आनःपूषापवमानः	७	३	६	आनइंद्रपृक्षसे	७	७	७	आनिवर्तनिवर्तयपुनः	७	७	१
आद्यरथंभानुमो	३	८	१३	आनःप्रजांजनयतु	८	३	२८	आनइंद्रमहीमिषं	५	८	१३	आनूनमश्विनोर्ऋषिः	५	८	३१
आद्यांतनोषिरश्मिभिः	३	८	३	आनःशुष्मंनृषाह्यं	६	८	२०	आनइंद्राबृहस्पती	३	७	२५	आनूनमश्विनायुवं	५	८	३०
आद्रोदसीवितरंवि	४	१	२३	आनःसहस्रशोभर	६	३	१३	आनइंद्रोदूरादान	३	६	३	आनूनंयातमश्विना	५	८	२५
आद्वाभ्यांहरिभ्यां	२	६	२१	आनःसुतासइंदवः	७	५	१०	आनइंद्रोहरिभि	३	६	३	आनूनंयातमश्विना	६	६	१०
आद्विबर्हाअमिनः	८	६	२०	आनःसोमपवमानःकिरा	७	३	६	आनइळाभिर्विदथे	२	५	४	आनूनंयातमश्विनेमा	५	८	३२
आधर्णसिबृहद्दिवोरराणः	४	२	२१	आनःसोमसहोजुवः	७	२	४	आनऊर्जंवहतमश्विनायुवं	२	२	२७	आनूनंरघुवर्तनिं	५	८	३१
आधावतासुहस्त्यः	७	१	३	आनःसोमसंयतं	७	३	१५	आनपातःशवसोयात	३	७	४	आनोअग्नेरयिंभर	१	५	२८
आधीषमाणायाःपतिः	७	७	१४	आनःसोमस्वध्वरः	६	४	१६	आनस्तुजंरयिंभरांशं	३	३	९	आनोअग्नेवयोवृधं	६	४	३४
आधूर्ष्वस्मैदधाता	५	३	२५	आनःसोमपवित्रआ	७	१	२८	आनस्तेगंतुमत्सरः	३	४	१८	आनोअग्नेसुचेतुना	१	५	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आनोअद्यसमनसः	६	२	३१	आनोदेवःसविता	८	५	१६	आनोभरभर्गमिंद्रद्युमंतं	३	२	४	आनोयातंदिवस्परि	५	८	२५
आनोअश्वावदश्विना	६	२	८	आनोदेवशवसा	५	३	१४	आनोभरवृषणंशुष्मं	४	६	८	आनोयाहिपरावतः	६	८	१६
आनोअश्विनात्रिवृता	१	३	५	आनोदेवानामुपवेतु	७	७	२७	आनोभरव्यंजनंगामश्वं	६	५	३१	आनोयाहिमहेमते	६	३	१२
आनोगंतंमयोभुवा	५	८	२८	आनोदेवेभिरुप	५	२	१७	आनोभरदक्षिणे	६	५	३८	आनोयाहिसुतावतो	६	१	२२
आनोगंतंरिशादसा	४	४	९	आनोदेवेभिरुपयातमर्वा	५	५	१९	आनोभद्राःक्रतवोयंतु	१	६	१५	आनोयाह्युपश्रुति	६	३	१३
आनोगंतंरिशादसा	५	८	२८	आनोद्युम्नैराश्रवोभिः	५	८	७	आनोमखस्यदावने	५	८	२३	आनोरत्नानिबिभ्रता	४	४	१५
आनोगव्यान्यश्व्या	६	३	१३	आनोद्रप्सामधुमतः	८	५	१२	आनोमहीमरमतिंसजोषा	४	२	२१	आनोरयिंमदच्युतं	५	८	२०
आनोगव्येभिरश्व्यैर्वसव्यैः	४	८	२९	आनोनावामतीनां	१	३	३४	आनोमित्रसुदीतिभिः	४	४	२	आनोराधांसिसवितः	५	४	४
आनोगव्येभिरश्व्यैः	६	५	२०	आनोनियुद्भिःशतिनीभिः	२	१	२४	आनोमित्रावरुणा	३	४	११	आनोरुद्रस्यसूनवो	४	८	८
आनोगहिसख्येभिः	२	८	१६	आनोनियुद्भिःशतिनीभिः	५	६	१४	आनोमित्रावरुणा	५	५	७	आनोवायोमहेतने	६	४	५
आनोगोत्रादर्दहिगोपते	३	२	४	आनोबर्हिःसधमादे	७	८	७	आनोयज्ञंदिविस्पृशं	६	७	७	आनोविश्वआस्क्रागमंतु	२	५	४
आनोगोमंतमश्विना	५	८	२	आनोबर्हीरिशादसः	१	२	२०	आनोयज्ञंनमोवृधं	३	३	७	आनोविश्वान्यश्विना	५	८	२७
आनोदधिक्राःपथ्या	५	४	११	आनोबृहंताबृहतीभि	३	७	१६	आनोयज्ञंभारती	८	६	९	आनोविश्वाभिरूतिभिः	५	३	८
आनोदिवआपृथिव्या	५	३	८	आनोब्रह्माणिमरुतः	२	७	२०	आनोयज्ञायतक्षतम्	१	७	२८	आनोविश्वाभिरूतिभिः	५	८	२५
आनोदिवोबृहतःपर्वतादा	४	२	२२	आनोभजपरसेषु	१	२	२२	आनोयातमुपश्रुति	५	३	२५	आनोविश्वासुहव्यः	६	३	१३
आनोदेवःसविता	४	८	९	आनोभरदक्षिणेना	६	५	३८	आनोयातंदिवोअच्छा	३	७	२०	आनोविश्वेषांरथं	६	४	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आनोविश्वेसजोषसा	६	४	२४	आपवमानसुष्टुतिं	७	२	१	आपानासोविवस्वतः	६	७	३४	आप्यायस्वमदिंतम	१	६	२२
आनोवोभिर्मरुतोयान्तु	२	४	४	आपवस्वगविष्टये	७	२	९	आपांतमन्युस्तृपलप्रभर्मा	८	४	१४	आप्यायस्वसमेतुते	१	६	२२
आन्यंदिवोमातरिश्वा	१	६	२८	आपवस्वदिशांपते	७	५	२६	आपीवोअस्मेपितरेव	८	६	१	आप्यायस्वसमेतुते	६	८	२१
आपःपृणीतभेषजं	१	२	१२	आपवस्वमदिंतम	६	८	१५	आपुत्रासोनमातरं	५	४	१०	आप्रद्रवपरावतः	६	६	१
आपःपृणीतभेषजं	७	६	५	आपवस्वमदिंतम	७	१	७	आपूर्णोअस्यकलशः	३	२	११	आप्रद्रवहरिवोमाविवेनः	४	१	२९
आपइद्वाउभेषजीः	८	७	२५	आपवस्वमहीमिषं	६	८	३१	आपूषंचित्रबर्हिषं	१	२	१०	आप्रयातमरुतोविष्णो	६	२	३२
आपक्थासोभलानता	५	२	२५	आपवस्वसहस्रिणं	७	१	२६	आपोअद्यान्वचारिषं	१	२	१२	आप्रारजांसिदिव्यानि	३	८	४
आपथयोविपथयो	४	३	९	आपवस्वसहस्रिणं	७	१	३०	आपोअद्यान्वचारिषं	७	६	५	आप्रुषायन्मधुन	८	२	१७
आपप्राथमहिनावृष्ण्या	६	५	९	आपवस्वसुवीर्यं	७	२	१	आपोअस्मान्मातरः	७	६	२४	आबुंदंवृत्रहाददे	६	३	४२
आपप्रुषीपार्थिवानि	४	८	३२	आपवस्वहिरण्यवत्	७	१	३३	आपोनदेवीरुपयंति	१	६	४	आभंदमानेउपाके	२	२	११
आपप्रुषीविभावरि	३	८	३	आपशुंगासिपृथिवीं	६	२	३१	आपोनसिंधुमभियत्	७	८	२५	आभंदमानेउषसाउपाके	२	८	२३
आपप्रौपार्थिवंरजः	१	६	१	आपश्चातान्नासत्यापुरस्ता	५	५	१९	आपोभूयिष्ठाइत्येको	२	३	५	आमध्वोअस्माअसिचन्	७	७	२३
आपरमाभिरुत	५	१	२	आपश्चातान्नासत्यापुरस्ता	५	५	२०	आपोयंवःप्रथमं	५	४	१४	आमनीषामंतरिक्षस्य	१	७	३१
आपर्वतस्यमरुतां	३	८	६	आपश्चितिपिप्युःस्तर्यः	५	३	७	आपोरेवतीःक्षयथाहि	७	७	२६	आमंद्रमावरेण्यं	७	२	६
आपवमानधारय	६	७	३९	आपश्चिदस्मैपिन्वंत	५	३	२५	आपोहयद्बृहतीर्विश्व	८	७	४	आमंद्रस्यसनिष्यंतो	२	८	१७
आपवमाननोभर	६	८	१३	आपश्चिद्धिस्वयशसः	५	६	७	आपोहिष्ठामयोभुवः	७	६	५	आमंद्रैरिंद्रहरिभिः	३	३	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आभानुनापार्थिवानि	४	५	८	आमित्रेवरुणेवयं	४	४	१०	आयजीवाजसातमा	१	२	२६	आयद्वामीयचक्षसा	४	४	४
आभात्यग्निरुषसा	४	४	१७	आमूरजप्रत्यावर्तय	४	७	३५	आयज्ञैर्देवमर्त्यः	४	१	१९	आयन्नेतेपरायणे	८	७	३०
आभारतंशिक्षतंवज्रबाहू	१	७	२९	आमेअस्यप्रतीव्यं	६	२	२७	आयत्पतंत्येन्यः	६	५	६	आयन्नःपत्नीर्गमन्	५	३	२६
आभारतीभारतीभिः	५	२	२	आमेवचांस्युद्यता	६	७	७	आयत्साकंयशसो	५	४	२	आयन्मावेनाअरुहन्नृतस्य	६	७	४
आभारतीभारतीभिः	२	८	२३	आमेहवंनासत्या	६	६	७	आयदश्वान्वनन्वतः	५	७	१६	आयन्मेअभ्वंवनदःपतंतः	२	५	२४
आभिस्पृधोमिथती	४	६	१९	आयंगौःपृश्निरक्रमीत्	८	८	४७	आयदिंद्रश्चदद्वहे	६	३	१३	आयमद्यसुकृतंप्रातरिच्छ	२	१	१०
आभिर्विधेमाग्नये	६	२	१३	आयंजनाअभिचक्षे	४	१	३१	आयद्दिषेनृपतिंतेजआनट्	१	५	१६	आययौस्त्रिंशतंतना	७	१	१५
आभिष्टेअस्यगीर्भिः	३	५	१०	आयंतारंमहिस्थिरं	६	३	३	आयद्दुवःशतक्रतो	१	२	३०	आयस्ततंथरोदसी	४	४	३६
आभूत्यासहजावज्र	८	३	१९	आयंपृणंतिदिवि	१	४	४२	आयद्दुवस्याद्दुवसेनकारुः	२	३	२६	आयस्तस्थौभुवनानि	७	३	९
आभूषेण्यंवोमरुतो	४	३	१७	आयन्नरःसुदानवो	४	३	१२	आयद्धरीइंद्रविव्रता	१	५	४	आयस्तेअग्नइधते	५	१	२४
आभोगयंप्रयदिच्छंत	१	७	३०	आयंहस्तेनखादिनं	४	५	२८	आयद्योनिंहिरण्ययं	७	१	३९	आयस्तेसर्पिरासुते	३	८	२५
आमन्येथामागतं	३	४	३	आयःपप्रौजायमानः	४	५	१२	आयद्योनिंहिरण्ययं	४	४	५	आयस्मिन्त्वेस्वपाके	४	५	१४
आमापूषन्नुपद्रव	४	८	३	आयःपप्रौभानुना	४	८	२	आयद्रुहाववरुणश्चनावं	५	६	१०	आयस्मिन्त्सप्तरश्मयः	२	५	२६
आमामित्रावरुणेह	५	४	१७	आयःपुरंनार्मिणीमदीदे	२	२	१८	आयद्वज्रंबाह्वोरिंद्रधत्से	६	६	३२	आयस्मिन्हस्तेनर्यामि	४	७	१
आमासुपक्वमैरयः	६	६	१२	आयःसोमेनजठरमपिप्रत	४	२	३	आयद्वांयोषणारथं	५	८	२६	आयस्यतेमहिमानं	६	४	१
आमित्रावरुणाभगं	६	७	२९	आयःस्व१र्णभानुना	२	५	२९	आयद्वांसूर्यारथं	४	४	११	आयातंनहुषस्परि	५	८	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आयातंमित्रावरुणा	५	१	९	आयाह्यग्नेसमिधानोअर्वा	२	८	२३	आयोमूर्धानंपित्रो	७	६	३	आरेसावःसुदानवः	२	४	१२
आयातंमित्रावरुणा	५	५	११	आयाह्यग्नेसमिधानो	५	२	२	आयोयोनिंदेवकृतं	५	२	५	आरोकाइवघेदहः	३	६	२९
आयातमरुतोदिवः	४	३	१२	आयाह्यद्रिभिःसुतं	४	२	११	आयोवनातातृषाणः	२	५	२५	आरोदसीअपृणदास्वः	२	८	१८
आयातमुपभूषतं	५	५	२१	आयाह्यर्यआपरि	६	३	१२	आविवायसचथाय	२	२	२६	आरोदसीअपृणाजायमान	२	८	२६
आयात्विंद्रःस्वपति	७	८	२६	आयाह्यर्वाङुपबंधु	३	३	७	आयोविश्वानिवार्या	६	८	८	आरोदसीअपृणादोत	८	१	१६
आयात्विंद्रोदिवआ	३	६	५	आयुर्विश्वायुःपरि	७	६	२३	आरंगरेवमध्वरेयेथे	७	६	२	आरोदसीबृहतीवेविदाना	१	५	१७
आयात्विंद्रोवसउप	३	६	५	आयुवानःकवयो	४	८	७	आरयिमासुचेतुनं	७	२	६	आरोदसीहर्यमाणो	८	५	७
आयाहिकृणवामते	६	४	४०	आयूथेवक्षुमतिपश्वो	३	४	१९	आराच्छत्रुमपबाधस्व	७	८	२३	आरोहतायुर्जरसं	७	६	२७
आयाहिपर्वतेभ्यः	६	३	१३	आयेतन्वंतिरश्मिभिः	१	१	३७	आराजानामहऋतस्य	५	५	६	आर्चन्नत्रमरुतःसस्मिन्ना	१	४	१४
आयाहिपूर्वीरति	३	३	७	आयेतस्थुःपृषतीषु	४	३	२५	आरिखकिकिराकृणु	४	८	१८	आलाक्तायारुरुशीर्ष्णी	५	१	२१
आयाहिवनसासह	८	८	३०	आयेरजांसितविषीभि	२	४	१	आरुक्मैरायुधानर	४	३	९	आवंसतेमघवावीरवद्यश	६	७	१४
आयाहिवस्व्याधिया	८	८	३०	आयेविश्वास्वपत्यानितस्थु	१	५	१८	आरुद्रासइंद्रवंतः	४	३	२१	आवःकुत्समिंद्रयस्मिन्	१	३	३
आयाहिशश्वदुशता	४	७	१२	आयेविश्वापार्थिवानि	६	६	२९	आरेअघाकोन्वि१त्था	८	५	२१	आवःशमंवृषभंतुग्र्यासु	१	३	३
आयाहिसुषुमाहिते	६	१	२२	आयोगोभिःसृज्यते	७	३	९	आरेअस्मदमतिमारे	३	५	११	आवइंद्रंक्रिविंयथा	१	२	२८
आयाहीमइंदवः	६	२	१	आयोनिमग्निर्घृतवंतम	२	८	२५	आरेतेगोघ्नमुतपूरुषघ्नं	१	८	६	आवंऋंजसऊर्जां	८	३	८
आयाह्यग्नेपथ्या१अनु	५	२	१०	आयोनिमरुणोरुहत्	६	८	३०	आरेमन्युंदुर्विदत्रस्य	७	८	६	आवक्षिदेवाँइहविप्र	२	७	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आवंच्यस्वमहिप्सरः	६	७	१८
आवंच्यस्वसुदक्षचम्वोः	७	५	१८
आवदिंद्रंयमुना	५	२	२७
आवदंस्त्वंशकुनेभद्रमा	२	८	१२
आववृंततीरधनुद्विधारा	७	७	२५
आवहंतीपोष्यावार्याणि	१	८	३
आवहंत्यरुणीर्ज्योतिषा	३	५	१४
आवहेथेपराकात्	५	८	७
आवांग्रावाणोअश्विना	६	३	२८
आवांदानायववृतीयदस्रा	२	४	२३
आवांधियोववृत्युरध्वरान्	२	१	२४
आवांनरामनोयुजो	४	४	१६
आवांभूषन्क्षितयोजन्म	२	२	२०
आवांमित्रावरुणाहव्यजुं	२	२	२२
आवांयेष्ठाश्विनाहुवध्यै	४	२	१३
आवांरथंदुहितासूर्यस्य	१	८	११
आवांरथंपुरुमायंमनोजुवं	१	८	२०
आवांरथंयुवतिस्तिष्ठदत्र	१	८	१८
आवांरथमवमस्यांव्युष्टौ	५	५	१८
आवांरथोअश्विना	१	८	१८
आवांरथोनियुत्वान्वक्ष	२	१	२४
आवांरथोरथानां	४	४	१४
आवांरथोरोदसीबद्धधानः	५	५	१६
आवांरथोवनिर्न	२	४	२५
आवांराजानावध्वरे	५	६	६
आवांवयोश्वासो	५	१	४
आवांवाहिष्ठाइहते	३	५	१४
आवांवाहिष्ठोअश्विना	६	२	२६
आवांविप्रइहावसे	५	८	२६
आवांविश्वाभिरूतिभिः	५	८	२८
आवांविश्वाभिरूतिभिः	६	६	१०
आवांश्येनासोअश्विना	१	८	१८
आवांसहस्रंहरय	३	७	२२
आवांसुम्नेवरिमन्	५	१	४
आवांसुम्नैःशंयूइव	८	८	१
आवाजायातोपनऋभुक्षा	३	७	३
आवातवाहिभेषजं	८	७	२५
आवातस्यध्रजंतो	५	४	१
आवामगन्त्सुमतिर्वां	७	८	२०
आवायोभूषशुचिपाउपनः	५	६	१४
आवामश्वासोअभि	५	१	१३
आवामश्वासःशुचयः	२	४	२५
आवामश्वासःसुयुजो	४	३	३०
आवामुपस्थमद्रुहा	२	८	१०
आवामृतायकेशिनी	२	२	२१
आविंशत्यात्रिंशता	२	६	२१
आविद्युन्मद्भिर्मरुतः	१	६	१४
आविबाध्यापरिराप	२	६	२९
आविरभून्महिमाघोनं	८	६	३
आविवासन्परावतः	६	८	२९
आविशन्कलशंसुतः	७	१	२७
आविश्वतःप्रत्यंचं	२	६	२
आविश्वदेवंसत्पतिं	४	४	२६
आविश्ववाराश्विनागतंनः	५	५	१७
आविष्ट्योवर्धतेचारुरासु	१	७	१
आवृत्रहणावृत्रहभिः	४	८	२७
आवृषस्वपुरूवसो	६	४	३६
आवृषस्वमहामह	६	२	१६
आवृषस्वमहामह	६	४	१८
आवेधसंनीलपृष्ठंबृहंतं	४	२	२२
आवोधियंयज्ञियां	८	५	१९
आवोमक्षूतनायकं	१	३	१९
आवोयक्ष्यमृतत्वं	८	१	१२
आवोयस्यद्विबर्हसः	२	४	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
आवोयंतूदवाहासः	४	३	२३
आवोराजानमध्वरस्य	३	४	२०
आवोरुवण्युमौशिजो	२	१	१
आवोवहंतुसप्तयोरघुष्यदः	१	६	९
आवोवाहिष्ठोवहतु	५	४	३
आवोहोताजोहवीति	५	४	२५
आशर्मपर्वतानामोता	६	१	२८
आशर्मपर्वतानांवृणीमहे	६	२	३९
आशसनंविशसनं	८	३	२६
आशीत्यानवत्यायाहि	२	६	२२
आशुंदधिक्रांतमुनुष्ट्वाम	३	७	१३
आशुंदूतंविवस्वतो	३	५	६
आशुःशिशानोवृषभः	८	५	२२
आशुभिश्चिद्यान्विमुंचाति	२	८	२
आशुभ्रायातमश्विना	५	५	१४
आशुरर्षबृहन्मते	६	८	२९
आशृण्वतेअदृपिताय	३	४	२०
आश्येनस्यजवसानूतनेन	१	८	१९
आश्रुत्कर्णश्रुधीहवं	१	१	२०
आश्विनावश्वावति	१	२	३१
आश्वैत्रेयस्यजंतवः	४	१	११
आर्ष्टिषेणोहोत्रमृषिः	८	५	१२
आसंयतमिंद्रणः	४	६	१४
आसएतुयईवदा	६	४	५
आसंखायःसबर्दुघां	४	८	३
आसत्योयातुमघवाँ	३	५	१७
आसवंसवितुर्यथा	६	७	१०
आसस्राणासःशवसानं	४	७	९
आसहस्रंपथिभिः	४	६	६
आसांपूर्वासामहंसु	२	१	८
आसीनासोअरुणीनां	७	६	१८
आसीमरोहत्सुयमा	३	१	१
आसुग्म्यायसुग्म्यं	६	२	७
आसुतेसिंचतश्रियं	६	५	१६
आसुष्टुतीनमसावर्तयध्यै	४	२	२०
आसुष्माणोमघवन्	४	७	१९
आसुष्वयंतीयजते	८	६	९
आसूर्येणरश्मयोध्रुवासः	१	४	२५
आसूर्योअरुहच्छुक्रमर्णः	४	२	२७
आसूर्योनभानुमद्भिः	४	५	६
आसूर्योयातुसप्ताश्वः	४	२	२७
आसोतापरिषिंचत	७	५	१८
आसोमसुवानोअद्रिभिः	७	५	१३
आस्तुतासोमरुतो	५	४	२७
आस्थापयंतयुवतिंयुवानः	२	४	५
आस्नोवृकस्यवर्तिकां	१	८	१०
आस्मारथंवृषपाणेषु	१	४	११
आस्मिन्पिशंगमिंदवः	६	८	११
आस्वमद्मयुवमानोअजरः	१	४	२३
आहंसरस्वतीवतोः	६	३	२१
आहंपितॄन्सुविदत्रान्	७	६	१७
आहरयःससृज्रिरे	६	५	५
आहर्यतायधृष्णवे	७	४	२५
आहर्यतोअर्जुनेअत्के	७	५	१४
आहायमश्विनोरथः	५	८	३३
आहार्षंत्वाविदंत्वा	८	८	१९
आहिद्यावापृथिवीअग्ने	७	५	२९
आहिरुहतमश्विना	६	२	६
आहिष्मायातिनर्यः	३	६	१८
आहिष्मासूनवेपिता	१	२	२०
आहोतामंद्रोविदथा	३	१	१४
इंदविंद्रायबृहते	७	२	२२
इंदुःपविष्टचारुर्मदाय	५	७	२१
इंदुःपविष्टचेतनः	७	१	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंदुःपुनानोअति	७	३	१७
इंदुःपुनानःप्रजामुराणः	७	५	२०
इंदुरत्योनवाजसृत्	६	८	३३
इंदुरिंद्रायपवते	७	५	१
इंदुरिंद्रायतोशते	७	५	२१
इंदुरिहंतिमहिषाः	७	४	२२
इंदुर्देवानामुपसख्य	७	४	११
इंदुर्वाजीपवते	७	४	१२
इंदुर्हिन्वानोअर्षति	७	२	१३
इंदुर्हियानःसोतृभिः	६	८	२०
इंदोयथातवस्तवः	७	१	१२
इंदोयदद्रिभिःसुतः	६	८	१४
इंदोव्यव्यंमर्षसि	७	२	१३
इंदोसमुद्रमींखय	६	८	२५
इंद्रंकामावसूयंतो	३	५	१९
इंद्रंकुत्सोवृत्रहणंशचीपतिं	१	७	२४
इंद्रंतंशुंभपुरुहन्मन्नवसे	६	५	८
इंद्रंनरोनेमधिता	५	३	११
इंद्रंवोनरःसख्याय	४	७	१
इंद्रंनोअग्नेवसुभिः	५	२	१३
इंद्रंपरेवरेमध्यमासः	३	६	१४
इंद्रंप्रत्नेनमन्मना	६	५	२७
इंद्रंप्रातर्हवामहे	१	१	३०
इंद्रंमतिर्हृदआवच्यमाना	३	२	२५
इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमाहुः	२	३	२२
इंद्रंमित्रंवरुणमग्निमूतये	१	७	२४
इंद्रंवयंमहाधने	१	१	१३
इंद्रंवर्धंतुनोगिरः	६	१	१०
इंद्रंवर्धंतोअप्तुरः	७	१	३०
इंद्रंवाणीरनुत्तमन्युं	५	३	१६
इंद्रंविश्वाअवीवृधन्	१	१	२१
इंद्रंवृत्रायहन्तवेपुरु	३	२	२१
इंद्रंवृत्रायहन्तवेदेवा	६	१	५
इंद्रंवोविश्वतस्परि	१	१	१४
इंद्रंसोमस्यपीतये	३	३	५
इंद्रंस्तवानृतमं	८	४	१४
इंद्रःकिलश्रुत्याअस्य	८	६	१०
इंद्रःपूर्भिदातिरद्दासमर्कैः	३	२	१५
इंद्रप्रणःपुरएतेव	४	७	३१
इंद्रःसदामनेकृतः	६	६	२२
इंद्रःसमत्सुयजमानमार्यं	२	१	१९
इंद्रःसहस्रदाव्नां	१	१	३२
इंद्रःसीतांनिगृह्णातु	३	८	९
इंद्रःसुतेषुसोमेषु	६	१	७
इंद्रःसुत्रामास्ववाँ	४	७	३२
इंद्रःसुत्रामास्ववान्	८	७	१९
इंद्रःसुपूषावृषणा	३	४	२
इंद्रःसुशिप्रोमघवातरुत्रः	३	२	१
इंद्रःसूर्यस्यरश्मिभिः	६	१	२
इंद्रःस्वर्षाजनयन्नहानि	३	२	१५
इंद्रःस्वाहापिबतु	३	३	१४
इंद्रआशाभ्यस्परि	२	८	९
इंद्रआसांनेताबृहस्पतिः	८	५	२३
इंद्रइत्सोमपाएकः	५	७	१७
इंद्रइद्धर्योःसच	१	१	१३
इंद्रइन्नोमहानां	६	६	१५
इंद्रइषेददातुनः	६	६	२७
इंद्रउक्थेनशवसा	८	५	१६
इंद्रऋभुभिर्वाजवद्भिः	३	४	७
इंद्रऋभुभिर्वाजिभिः	३	४	७
इंद्रऋभुमान्वाजवान्	३	४	७
इंद्रओषधीरसनोदहानि	३	२	१६
इंद्रक्रतुंनआभर	५	३	२१
इंद्रक्रतुविदंसुतं	३	३	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रक्षत्रमभिवामं	८	८	३८
इंद्रक्षत्रासमातिषु	८	१	२४
इंद्रगृणीषउस्तुष	६	४	४६
इंद्रजहिपुमांसंयातुधानं	५	७	९
इंद्रजामयउतये	४	६	१९
इंद्रज्येष्ठान्बृहद्भ्यः	३	८	५
इंद्रज्येष्ठामरुद्गणाः	१	२	९
इंद्रज्येष्ठामरुद्गणाः	२	८	९
इंद्रज्येष्ठंनआभर	४	७	२७
इंद्रतमाहिधिष्ण्याम	२	४	२७
इंद्रतुभ्यमिदद्रिवो	१	५	३०
इंद्रतुभ्यमिन्मघवन्	४	७	१७
इंद्रत्रिधातुशरणं	४	७	२८
इंद्रत्वमवितेदसि	६	१	१२
इंद्रत्वोतासआवयं	१	१	१५
इंद्रत्वावृषभंवयं	३	३	१
इंद्रदह्यमघवन्	८	५	१६
इंद्रदह्ययामकोशाअभूवन्	३	२	३
इंद्रदह्यस्वपूरसि	६	५	३६
इंद्रनेदीयएदिहि	६	४	२३
इंद्रपिबतुभ्यंसुतो	४	७	१२
इंद्रपिबतुवृषधूतस्य	३	३	७
इंद्रपिबप्रतिकामं	८	६	१२
इंद्रपिबस्वधयाचित्सुतस्य	३	२	१८
इंद्रप्रणःपुरएते	४	७	३१
इंद्रप्रणोधितावानं	३	३	१
इंद्रप्रणोरथमव	६	५	३५
इंद्रप्रसूतावरुणप्रशिष्टा	८	२	१२
इंद्रप्रेहिपुरस्त्वं	६	१	२३
इंद्रब्रह्मक्रियमाणाजुषस्व	४	१	२५
इंद्रमग्निंकविच्छदा	३	१	११
इंद्रमच्छसुताइमे	७	५	९
इंद्रमरुत्वइहपाहि	३	३	१६
इंद्रमित्केशिनाहरी	६	१	१६
इंद्रमित्थागिरोममा	३	३	५
इंद्रमिद्गाथिनोबृहत्	१	१	१३
इंद्रमिद्देवतातये	५	७	२५
इंद्रमिद्धरीवहतो	१	६	५
इंद्रमिद्विमहीनां	५	८	१७
इंद्रमिवेदुभयेविह्वयंत	३	७	१३
इंद्रमीशानमोजसा	१	१	२१
इंद्रमुक्थानिवावृधुः	५	८	१५
इंद्रमूळमह्यंजीवातुं	४	७	३१
इंद्रमेवधिषणासातये	४	६	७
इंद्रयउनुतेअस्ति	६	५	३८
इंद्रयथाह्यस्तिते	६	२	१६
इंद्रयस्तेनवीयसीं	६	६	३०
इंद्रवाजेषुनोव	१	१	१३
इंद्रवायूअयंसुतः	३	७	२२
इंद्रवायूइमेसुता	१	१	३
इंद्रवायूबृहस्पतिं	१	१	२६
इंद्रवायूबृहस्पतिं	८	७	२९
इंद्रवायूमनोजुवा	१	२	८
इंद्रशविष्ठसत्पत	६	१	९
इंद्रशुद्धोनआगहि	६	६	३१
इंद्रशुद्धोहिनोरयिं	६	६	३१
इंद्रश्चमूळयातिनः	२	८	९
इंद्रश्चवायवेषांसुतानां	४	३	६
इंद्रश्चवायवेषां	३	७	२३
इंद्रश्चसोमंपिबतं	३	७	२७
इंद्रश्चिद्घातदब्रवीत्	६	३	१०
इंद्रश्रुधिसुमेहवं	६	३	२
इंद्रश्रेष्ठानिद्रविणानि	२	६	२७
इंद्रसोमंपिबऋतुना	१	१	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रसोमंसोमपतेपिबेमं	३	२	९	इंद्रस्यसोमपवमान	७	३	१	इंद्राग्नीजरितुःसचा	३	१	११	इंद्राबृहस्पतीवयं	३	७	२५
इंद्रसोमंमिमंपिब	७	७	१०	इंद्रस्यसोमराधसे	७	१	१७	इंद्राग्नीतपंतिमा	४	८	२६	इंद्रायगावआशिरं	६	५	६
इंद्रसोमाःसुताइमेतवं	३	३	१	इंद्रस्यसोमराधसे	६	७	३०	इंद्राग्नीतविषाणिवां	३	१	१२	इंद्रायगिरोअनिशित	८	४	१४
इंद्रसोमाःसुताइमेतान्	३	३	५	इंद्रस्यहार्दिसोमधानं	७	५	१९	इंद्राग्नीनवतिंपुरो	३	१	१२	इंद्रायनूनमर्चत	१	६	५
इंद्रस्तुजोबर्हणाआविवेश	३	२	१५	इंद्रस्यांगिरसांचेष्टौ	१	५	१	इंद्राग्नीमित्रावरुणादितिं	४	२	२८	इंद्रायपवतेमदः	७	५	१५
इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाः	७	५	२०	इंद्रस्यात्रतविषीभ्यः	८	६	१५	इंद्राग्नीयमवथः	४	४	३२	इंद्रायमद्वनेसुतं	६	६	१८
इंद्रस्थातर्हरीणां	६	२	१८	इंद्रस्येवरातिमा	८	८	३६	इंद्राग्नीयुवोरपि	४	८	२६	इंद्रायवृषणंमदं	७	५	९
इंद्रःस्पळुतवृत्रहा	६	४	३८	इंद्राकुत्सावहमानारथेन	४	१	३०	इंद्राग्नीयुवामिमे	४	८	२८	इंद्रायसामगायत	६	७	१
इंद्रस्यकर्मसुकृतापुरूणि	३	२	१०	इंद्राकोवांवरुणा	३	७	१५	इंद्राग्नीयुवंसुनः	६	३	२४	इंद्रायसुमदिंतमं	५	७	१३
इंद्रस्यदूतीरिषिता	८	६	५	इंद्राग्नीअपसस्पर्युप	३	१	१२	इंद्राग्नीरोचनादिवः	३	१	१२	इंद्रायसोमपरिषिच्यसे	७	३	३
इंद्रस्यनुवीर्याणिप्रवोचं	१	२	३६	इंद्राग्नीअपादियं	४	८	२६	इंद्राग्नीवृत्रहत्येषु	८	२	९	इंद्रायसोमपवसे	६	८	१३
इंद्रस्यनुसुकृतंदैव्यं	८	५	१६	इंद्राग्नीअवसागतं	५	६	१८	इंद्राग्नीशतदाव्नि	४	१	२१	इंद्रायसोमपातवेनृभिः	७	५	१९
इंद्रस्यवज्रआयसो	६	६	३२	इंद्राग्नीआगतंसुतं	३	१	११	इंद्राग्नीशृणुतंहवं	४	८	२९	इंद्रायसोमपातवे	६	७	३७
इंद्रस्यवज्रोमरुतां	४	७	३५	इंद्राग्नीआहितन्वते	४	८	२६	इंद्राणीमासुनारिषु	८	४	३	इंद्रायसोमपातवेवृत्रघ्ने	७	४	२४
इंद्रस्यवृष्णोअसुरस्य	८	५	२३	इंद्राग्नीउक्थवाहसा	४	८	३६	इंद्रानुपूषणावयम्	४	८	२३	इंद्रायसोमसुषुतः	७	३	१०
इंद्रस्यसख्यमृभवः	३	४	७	इंद्राग्नीकोअस्यवां	४	८	२५	इंद्रापर्वताबृहतारथेन	३	३	१९	इंद्रायसोमाःप्रदिवो	३	२	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रायहिद्यौरसुरोअनम्नत	२	१	२०	इंद्रावरुणावभ्यातपंति	५	६	४	इंद्रासोमावहिमपः	५	१	१६	इंद्रोअश्रायिसुध्योनिरेके	१	४	११
इंद्रायाहिचित्रभानो	१	१	५	इंद्रावरुणासुतपौ	५	१	१२	इंद्रासोमावासयथ	५	१	१६	इंद्रोअस्माँअरदद्वज्रबाहुः	३	२	१३
इंद्रायाहितूतुजानः	१	१	५	इंद्रावरुणासौमनसमदृप्तं	६	४	२१	इंद्रासोमासमघशंसमभ्यं	५	७	५	इंद्रोअस्मेसुमनाअस्तु	८	५	१६
इंद्रायाहिधियेषितः	१	१	५	इंद्राविष्णूतत्पनयाय्यं	५	१	१३	इंद्राहयोवरुणाचक्र	३	७	१५	इंद्रोअंगमहद्भयं	२	८	८
इंद्रायुवंवरुणा	३	७	१५	इंद्राविष्णूदृंहिताःशंबरस्य	५	६	२४	इंद्राहरत्नंवरुणा	३	७	१५	इंद्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो	३	३	२३
इंद्रायुवंवरुणाभूतं	३	७	१५	इंद्राविष्णूपिबतं	५	१	१३	इंद्रियाणिशतक्रतो	३	२	२२	इंद्रोदधीचोअस्थभिः	१	६	७
इंद्रायेंदुंपुनीतन	७	१	२९	इंद्राविष्णूमदपती	५	१	१३	इंद्रेअग्नानमोबृहत्	५	६	१७	इंद्रोदिवइंद्रईशे	८	४	१५
इंद्रायेंदोमरुत्वते	७	१	४०	इंद्राविष्णूहविषा	५	१	१३	इंद्रेणयाथसरथंसुते	३	४	७	इंद्रोदिवःप्रतिमानं	८	६	१०
इंद्रावरुणनूनुवां	१	१	३३	इंद्रासोमातपतंरक्षउब्जतं	५	७	५	इंद्रेणयुजानिःसृजंत	८	२	२	इंद्रोदीर्घायचक्षसे	१	१	१३
इंद्रावरुणयोरहं	१	१	३२	इंद्रासोमादुष्कृतोवव्रेअंत	५	७	५	इंद्रेणरोचनादिवः	६	१	१५	इंद्रोनयोमहाकर्माणि	७	३	२४
इंद्रावरुणवामहं	१	१	३३	इंद्रासोमापक्वमामासु	५	१	१६	इंद्रेणसंहिदक्षसे	१	१	१२	इंद्रोनेदिष्ठमवसा	४	८	१५
इंद्रावरुणामधुमत्तमस्य	५	१	१२	इंद्रासोमापरिवांभूतु	५	७	६	इंद्रेणतेतृत्सवो	५	२	२६	इंद्रोब्रह्मेंद्रऋषिः	६	१	२१
इंद्रावरुणायदिमानि	५	६	२	इंद्रासोमामहितद्वां	५	१	१६	इंद्रेभुजंशशमानासः	८	४	४	इंद्रोमदायवावृधे	१	६	१
इंद्रावरुणायदृषिभ्यो	६	४	३१	इंद्रासोमायुवमंग	५	१	१६	इंद्रेविश्वानिवीर्या	६	४	४२	इंद्रोमधुसंभृतमुस्रियायां	३	२	२६
इंद्रावरुणायुवमध्वरायनः	५	६	२	इंद्रासोमावर्तयतंदिव	५	७	५	इंद्रेषितेप्रसवंभिक्षमाणे	३	२	१२	इंद्रोमहांसिंधुमाशयानं	२	६	४
इंद्रावरुणावधनाभिरप्रति	५	६	४	इंद्रासोमावर्तयतंदिवो	५	७	५	इंद्रेहिमत्स्यंधसः	१	१	१७	इंद्रोमह्नामहतो	८	२	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इंद्रोमह्नामहतः	८	६	१०
इंद्रोमह्नारोदसीपप्रथ	५	७	२६
इंद्रोयज्वनेपृणतेच	४	६	२५
इंद्रोयातूनामभवत्प	५	७	९
इंद्रोयातोवसितस्यराजा	१	२	३८
इंद्रोरथायप्रवतंकृणोति	४	१	२९
इंद्रोराजाजगतः	५	३	११
इंद्रोवलंरक्षितारं	८	२	१६
इंद्रो वसुभिःपरिपातु	८	२	१२
इंद्रोवाघेदियन्मघं	६	२	४
इंद्रोवाजस्यस्थविरस्य	४	७	९
इंद्रोविश्वैर्वीर्यैः	३	३	२६
इंद्रोवृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः	३	२	१५
इंद्रोवृत्रस्यतविषीं	१	५	३०
इंद्रोवृत्रस्यदोधतः	१	५	२९
इंद्रोहरीयुयुजेअश्विनारथं	२	३	५
इंद्रोहर्यंतमर्जुनं	३	३	८
इंधन्वभिर्धेनुभिः	२	७	१९
इंधानोअग्निंवनवत्	२	७	४
इंधेराजासमर्यो	५	२	११
इच्छंतरेतोमिथस्तनूषु	१	५	१२
इच्छंतित्वासोम्यासः	३	२	१
इच्छंतिदेवाःसुन्वंतं	५	७	२०
इच्छन्नश्वस्ययच्छिरः	१	६	७
इतऊतीवोअजरं	६	७	३
इतिचिद्धित्वाधना	८	७	१
इतिचिन्नुप्रजायैपशुमत्यै	४	२	१६
इतिचिन्मन्युमध्रिजः	३	८	२५
इतित्वाग्नेवृष्टिहव्यस्य	८	६	१९
इतित्वादेवाइमआहुः	८	५	४
इतिवाइतिमेमनः	८	६	२६
इतिस्तुतासोअसथा	६	२	३७
इतोदासातिमीमहे	१	१	१२
इत्थाधीवंतमद्रिवः	५	७	२४
इत्थायथातऊतये	४	१	१२
इत्थाहिसोमइन्मदे	१	५	२९
इदंकवेरादित्यस्य	२	७	९
इदंतएकंपरऊत	८	१	१८
इदंतेपात्रंसनवित्तं	८	३	१३
इदंतेसोम्यंमधु	६	४	४७
इदंत्यत्पात्रमिंद्रपानं	४	७	१९
इदंद्यावापृथिवीसत्यमस्तु	२	५	३
इदंनमोवृषभायस्वराजे	१	४	११
इदंपितृभ्योनमोअस्तु	७	६	१७
इदंपित्रेमरुतामुच्यते	१	८	६
इदंमेअग्नेकियते	३	५	२
इदंयमस्यसादनं	८	७	२६
इदंवचःपर्जन्यायस्वराजे	५	७	१
इदंवचःशतसाः	५	३	११
इदंवपुर्निवचनंजनासः	४	३	२१
इदंवसोसुतमंधः	५	७	१७
इदंवामास्येहविः	३	७	२५
इदंवामदिरंमधु	६	३	२०
इदंविष्णुर्विचक्रमे	१	२	७
इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरा	१	८	१
इदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योति	८	८	२८
इदंसुमेजरितराचिकिद्धि	७	७	२०
इदंस्वरिदमिदास	८	७	१०
इदंहनूनमेषां	६	१	२५
इदंह्यन्वोजसासुतं	३	३	१६
इदंहविर्मघवन्	८	६	२१
इदंहिवांप्रदिविस्थानं	४	४	१७
इदमकर्मनमो	८	२	१८
इदमग्नेसुधितंदुर्धितादधि	२	२	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इदमापःप्रवहत	१	२	१२
इदमापःप्रवहत	७	६	५
इदमित्थारौद्रंगूर्तवचाः	८	१	२६
इदमुत्यत्पुरुतमं	३	८	१
इदमुत्यन्महिमहा	३	५	२
इदमुदकंपिबतेत्यब्रवीतने	२	३	५
इदाहितउषोअद्रिसानो	५	१	६
इदाहितेवेविषतः	४	६	११
इदाहिवउपस्तुतिं	६	२	२३
इदाहिवोविधते	५	१	६
इदाह्नःपीतिमुतवोमदंधुः	३	७	२
इध्मेनाग्नइच्छमानो	३	१	१८
इध्मंयस्तेजभरं	३	५	१२
इनोतपृच्छजनिमाकवीनां	३	२	२३
इनोराजन्नरतिःसमिद्धः	७	५	३१
इनोवाजानांपतिः	७	७	१४
इमंकाममंदयागोभिरश्वैः	३	२	४
इमंकाममंदया	३	३	१४
इमंघावीरोअमृतं	६	२	१२
इमंचनोगवेषणं	४	८	२२
इमंजीवेभ्यःपरिधिं	७	६	२६
इमंजुषस्वगिर्वणः	६	१	१
इमंतंपश्यवृषभस्य	८	५	२१
इमंत्रितोभूर्यविंदत्	८	१	१
इमंनरोमरुतः	३	१	१६
इमंनरोमरुतःसश्चता	५	२	२८
इमंनरःपर्वतास्तुभ्यमापः	३	२	१८
इमंनुमायिनंहुवे	३	५	२७
इमंनुसोममंतितः	२	४	२२
इमंनोअग्नउपयज्ञं	८	७	९
इमंनोअग्नेअध्वरं	४	५	१६
इमंनोयज्ञममृतेषु	३	१	२१
इमंबिभर्मिसुकृतंते	७	८	२७
इमंमहेविदथ्याय	३	३	२४
इमंमेगंगेयमुने	८	३	६
इमंमेवरुणश्रुधी	१	२	१९
इमंमेस्तोममश्विना	६	६	७
इमंयज्ञमिदंवचः	१	६	२०
इमंयज्ञमिदंवचः	८	८	८
इमंयज्ञंचनोधा	४	५	१२
इमंयज्ञंत्वमस्माकं	३	६	३
इमंयज्ञंसहसावंत्वन्नः	२	८	१६
इमंयमप्रस्तरमाहि	७	६	१४
इमंरथमधियेसप्ततस्थुः	२	३	१४
इमंविधंतोअपांसधस्थे	२	५	२४
इमंविधंतोअपां	८	१	१
इमंस्तोममभिष्टये	६	१	१
इमंस्तोममर्हतेजातवेदसे	१	६	३०
इमंस्तोमंरोदसी	३	३	२५
इमंस्तोमंसक्रतवो	२	७	६
इमंस्वस्मैहृदआसुतष्टं	२	७	२१
इमआयातमिंदवः	२	२	१
इमइंद्रभरतस्य	३	३	२३
इमइंद्रायसुन्विरे	५	३	१७
इमउत्वाविचक्षते	६	३	४५
इममग्नेचमसंमावि	७	६	२१
इममिंद्रगवाशिरं	३	३	६
इममिंद्रसुतंपिब	१	६	५
इममिंद्रोअदीधरत्	८	८	३१
इममुत्यमथर्ववत्	४	५	२०
इममूषुवोअतिथिं	४	५	१७
इममूषुत्वमस्माकं	१	२	२२
इममंजस्पामुभये	८	४	२३
इमांखनाम्योषधिं	८	८	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमांगायत्रवर्तनिं	६	३	२०
इमांचनःपृथिवीं	३	३	३१
इमांतइंद्रसुष्टुतिं	६	१	६
इमांतेधियंप्रभरेमहो	१	७	१४
इमांतेवाचंवसूयंतआयवं	२	१	१९
इमांत्वमिंद्रमीढ्वः	८	३	२८
इमांधियंशिक्षमाणस्यदेव	६	३	२८
इमांधियंसप्तशीर्ष्णीम्	८	२	१५
इमांप्रत्नायसुष्टुतिं	८	४	२२
इमांमइंद्रसुष्टुतिं	५	८	१५
इमांमेअग्नेसमिधं	२	५	२७
इमांमेअग्नेसमिधं	८	२	२१
इमांमेमरुतोगिरं	५	८	१९
इमांवांमित्रावरुणा	५	४	१
इमांसुपूर्व्यांधियं	५	८	१७
इमाअग्नेमतयस्तुभ्यं	७	६	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमाअभिप्रणोनुमः	५	८	१०
इमाअस्मैमतयोवाचः	८	४	२२
इमाअस्यप्रतूर्तयः	६	१	१२
इमाइंद्रंवरुणंमे	३	७	१६
इमाउत्वापस्पृधानासः	५	२	२४
इमाउत्वापुरुतमस्य	४	६	११
इमाउत्वापुरुशाक	४	६	१२
इमाउत्वापुरूवसो	५	७	२५
इमाउत्वाशतक्रतो	४	७	२५
इमाउत्वासुतेसुते	४	७	२६
इमाउवांदिविष्टयः	५	५	२१
इमाउवांभूमयोम	३	४	९
इमाउवःसुदानवः	५	८	२१
इमागावःसरमेयाः	८	६	५
इमागिरआदित्येभ्यो	२	७	६
इमागिरःसवितारं	५	४	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमाजुषेथांसवना	६	३	२०
इमाजुह्वानायुष्मदा	५	६	१९
इमातेवाजिन्नवमार्जनानि	२	३	११
इमाधानाघृतस्नुवः	१	१	३०
इमानारीरविधवाः	७	६	२७
इमानित्रीणिविष्टपा	६	६	१४
इमानिवांभागधेयानि	६	४	३०
इमानुकंभुवना	८	८	१५
इमाब्रह्मबृहद्दिवः	८	७	२
इमाब्रह्माणिवर्धना	४	४	१२
इमाब्रह्मब्रह्मवाहः	३	३	३
इमाब्रह्मसरस्वति	२	८	१०
इमाब्रह्मेंद्रतुभ्यंशंसि	८	८	६
इमामग्नेशरणिंमीमृषः	१	२	३५
इमामुषुसोमसुतिमुपनः	५	६	१६
इमामूनुकवितमस्य	४	४	३१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमामूषुप्रभृतिंसातयेधाः	३	२	१९
इमामूष्वासुरस्य	४	४	३०
इमारुद्रायतवसेकपर्दिने	१	८	५
इमारुद्रायस्थिरधन्वने	५	४	१३
इमास्तइंद्रपृश्नयः	५	८	१२
इमेचित्तवमन्यवे	१	५	३१
इमेचेतारोअनृतस्यभूरेः	५	५	१
इमेजीवाविमृतैः	७	६	२६
इमेतइंद्रतेवयंपुरुष्टुत	१	४	२२
इमेतइंद्रसोमाः	५	७	१८
इमेतुरंमरुतो	५	४	२५
इमेदिवोअनिमिषा	५	५	२
इमेनरोवृत्रहत्ये	५	१	२५
इमेभोजाअंगिरसो	३	३	२०
इमेमापीतायशसउरुष्यवः	६	४	११
इमेमित्रोवरुणोदूळभासः	५	५	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इमेयामासस्त्वद्रिगभूवन्	३	८	१७
इमेयेतेसुवायोबाह्वोजसः	२	१	२५
इमेयेनार्वाङ्नपरः	८	२	२४
इमेरध्रंचिन्मरुतो	५	४	२५
इमेवांसोमाअप्स्वासुता	२	१	२५
इमेविप्रस्यवेधसः	६	३	२९
इमेसोमासइंदवः	१	१	३१
इमेहितेकारवोवावशु	५	७	२८
इमेहितेब्रह्मकृतः	५	३	१७
इमोअग्नेवीततमानि	५	१	२६
इमौदेवौजायमानौजुषंत	२	८	६
इयंतऋत्वियावती	६	१	२
इयंतइंद्रगिर्वणः	६	१	७
इयंतेनव्यसीमतिः	६	५	२२
इयंतेपूषन्नाघृणे	३	४	१०
इयंदेवपुरोहितिर्युवभ्यां	५	५	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इयंदेवपुरोहितिर्युवभ्यां	५	५	३
इयंनउस्राप्रथमासु	७	८	६
इयंमद्वांप्रस्तृणीते	५	१	९
इयंमनीषाइयमश्विनागीः	५	५	१७
इयंमनीषाइयमश्विनागीः	५	५	१८
इयंमनीषाबृहतीबृहंतः	५	६	२४
इयंमेनाभिरिहमे	८	१	२९
इयंयानीच्यार्किणी	६	७	८
इयंवामस्यमन्मनः	५	६	१७
इयंवामह्वेशृणुतं	७	८	१६
इयंवांब्रह्मणस्पतेसुवृक्तिः	५	६	२२
इयंविसृष्टिर्यतआ	८	७	१७
इयंवेदिःपरोअंतः	२	३	२०
इयंशुष्मेभिर्बिसखाइव	४	८	३०
इयंसाभूयाउषसामिवक्षाः	७	७	२७
इयंसावोअस्मेदीधितिः	२	५	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इयत्तकःकुषुंभकः	२	५	१६
इयत्तिकाशकुंतिका	२	५	१६
इयमददाद्रभसं	४	८	३०
इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीः	५	६	६
इयमिंद्रंवरुणमष्टमेगीः	५	६	७
इयमुतेअनुष्टुतिः	६	४	४३
इयमेषाममृतानांगीः	८	३	५
इरज्यन्नग्नेप्रथयस्व	८	७	२८
इरावतीधेनुमती	५	६	२४
इरावतीर्वरुणधेनवोवां	४	४	७
इषंतोकायनोदधत्	७	२	५
इषंदुहन्त्सुदुघां	८	७	६
इषमूर्जंचपिन्वसे	७	१	३०
इषमूर्जंपवमाना	७	३	१८
इषमूर्जमभ्य१र्षाश्वंगां	७	४	४
इषामंदस्वादुते	६	६	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इषिरेणतेमनसासुतस्य	६	४	१२
इषुर्नधन्वन्प्रति	७	२	२१
इषुर्नश्रियइषुधेः	८	५	१
इषेपवस्वधारया	७	१	३
इष्कर्तारमध्वरस्य	८	७	२८
इष्कर्तारमनिष्कृतं	६	७	३
इष्कृताहावमवतं	८	५	१८
इष्कृतिर्नामवोमाता	८	५	९
इष्टाहोत्राअसृक्षत	६	६	२५
इष्यन्वाचमुपवक्तेव	७	४	५
इहत्यापुरुभूतमा	४	४	११
इहत्यापुरुभूतमा	६	२	५
इहत्यासधमाद्या	६	१	१२
इहत्यासधमाद्या	६	२	६
इहत्वंसूनोसहसोनो	३	४	१६
इहत्वष्टारमग्रियं	१	१	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
इहत्वाभूर्याचरेदुप	३	४	२४	इहेहवोमनसाबंधुता	३	४	७	ईक्षेरायःक्षयस्य	३	६	४	ईशेयोविश्वस्यादेववीतौ	७	६	१
इहत्वागोपरीणसा	६	३	४६	इहेहवःस्वतवसः	५	४	३०	ईजानमिद्द्यौर्गूर्तावसुः	८	७	२०	ईळतेत्वामवस्यवः	१	१	२६
इहप्रजामिहरयिं	३	७	८	इहैवस्तंमावियौष्टं	८	३	२८	ईजेयज्ञेभिःशशमे	४	५	३	ईळानायावस्यवे	२	५	२७
इहप्रब्रूहियतमः	८	४	६	इहैवैधिमापच्योष्ठाः	८	८	३१	ईयिवांसमतिस्रिधः	३	१	५	ईळितोअग्नआवह	२	२	१०
इहप्रयाणमस्तुवा	३	७	२२	इहोपयातशवसोनपातः	३	७	५	ईयुरर्थंनन्यर्थं	५	२	२५	ईळितोअग्नआवहे	३	८	२०
इहप्रियंप्रजयाते	८	३	३५	इळामग्नेपुरुदंसं	२	८	१६	ईयुर्गावोनयवसा	५	२	२५	ईळितोअग्नेमनसानः	२	५	२२
इहब्रवीतुयईमंगवेद	२	३	१५	इळामग्नेपुरुदंससनिंगोः	२	८	२५	ईयुष्टेयेपूर्वतरामपश्यन्	१	८	३	ईळिष्वाहिप्रतीव्यं	६	२	९
इहश्रुतइंद्रोअस्मे	७	७	६	इळामग्नेपुरुदंससनिंगोः	२	८	२७	ईर्मांतासःसिलिक	२	३	१२	ईळेअग्निंविपश्चितं	३	१	२८
इहागतंवृषण्वसू	६	५	१९	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	२	ईर्मान्यद्वपुषे	४	४	११	ईळेअग्निंस्ववसं	४	३	२५
इहितिस्रःपरावतः	६	३	५	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	१५	ईशानइमाभुवनानि	७	३	१९	ईळेगिरामनुर्हितं	६	१	३३
इहेंद्राग्नीउपह्वये	१	२	३	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	२२	ईशानकृतोधुनयो	१	५	६	ईळेचत्वायजमानोहविर्भिः	२	८	१५
इहेंद्राणीमुपह्वये	१	२	६	इळामग्नेपुरुदंसं	३	१	२३	ईशानायप्रहुतिंयस्तआन	५	६	१२	ईळेद्यावापृथिवी	१	७	३३
इहेवश्रृण्वएषां	१	३	१२	इळायास्त्वापदेवयं	३	१	३२	ईशानावार्याणां	७	६	५	ईळेन्योनमस्यः	३	१	३०
इहेहजातासमवावशीतां	२	४	२५	इळासरस्वतीमही	१	१	२५	ईशानासोयेदधतेस्वर्णः	५	६	१२	ईळेन्योवोमनुषो	५	२	१२
इहेहयद्वांसमना	३	७	१९	इळासरस्वतीमही	३	८	२१	ईशिषेवार्यस्यहि	६	३	३९	ईळेन्यंवोअसुरं	५	२	१
इहेहयद्वांसमनापपृक्षे	३	७	२०	ईंखयंतीरपस्युवः	८	८	११	ईशेह्य१ग्निरमृतस्य	५	२	६	ईळेन्यःपवमानः	६	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उक्थंचनशस्यमानं	५	७	१९	उग्रंयुयुज्मपृतनासु	६	४	३८	उच्छंत्यांमेयजता	४	४	२	उतघासरथीतमः	४	८	२२
उक्थउक्थेसोमइंद्रं	५	३	१०	उग्रंवओजःस्थिरा	५	४	२३	उच्छादिवोदुहितः	५	१	६	उततेसुष्टुताहरी	६	१	११
उक्थभृतंसामभृतं	५	३	२४	उग्रबाहुर्म्रक्षकृत्वापुरंदर	६	४	३७	उच्छिष्टंचम्वोर्भर	१	२	२६	उतत्यंचमसंनवं	१	२	२
उक्थमिंद्रायशंस्यं	१	१	१९	उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजाः	३	३	१२	उच्छुष्माओषधीनां	८	५	९	उतत्यंनोमारुतंशर्धआगम	४	२	२८
उक्थवाहसेविभ्वेमनीषां	६	६	३४	उग्राइवप्रवहंतःसमायमुः	८	४	३०	उच्छोचिषासहसस्पुत्र	३	१	१८	उतत्यंपुत्रमग्रुवः	३	६	२२
उक्थेभिरर्वागवसे	१	४	२	उग्राविघनिनामृधः	४	८	२७	उच्छ्रयस्ववनस्पते	३	१	३	उतत्यंभुज्युमश्विना	५	५	१५
उक्थेभिर्वृत्रहंतमा	५	६	१८	उग्रासंताहवामहे	१	२	३	उच्छ्वंचस्वपृथिविमा	७	६	२८	उतत्यंवीरंधनसामृजीषिणं	६	६	९
उक्थेष्विन्नुशूरयेषु	२	६	२	उग्रेष्विन्नुशूरमंदसानः	२	६	६	उच्छ्वंचमानापृथिवी	७	६	२८	उतत्यदाश्वश्व्यं	५	८	१३
उक्षंतेअश्वाँअत्याँइव	२	७	१९	उग्रोजज्ञेवीर्याय	५	३	१	उज्जातमिंद्रतेशवः	६	४	४१	उतत्यद्वांजुरते	५	५	१५
उक्षान्नायवशान्नाय	६	३	३१	उग्रोवांककुहोययिः	४	४	१२	उज्जायतांपरशुः	७	८	२५	उतत्यातुर्वशायदू	३	६	२२
उक्षामहाँअभिववक्षएने	२	२	१५	उचथ्ये३वपुषियःस्वराट्	६	४	६	उतऋतुभिर्ऋतुपाः	३	३	११	उतत्यादैव्याभिषजा	६	१	२६
उक्षामिमातिप्रति	७	२	२१	उच्चातेजातमंधसः	७	१	१९	उतकण्वंनृषदःपुत्रं	७	७	२८	उतत्यामेयशसाश्वेतनायै	२	१	१
उक्षासमुद्रोअरुषः	४	३	१	उच्चादिविदक्षिणावंतः	८	६	३	उतगावइवादंति	८	८	४	उतत्यामेरौद्रावर्चिमंता	८	१	२८
उक्षेवयूथापरियन्	७	२	२६	उच्छंतीयाकृणोषिमंहना	५	६	१	उतग्नाअग्निरध्वर	३	५	९	उतत्यायजताहरी	३	६	१६
उक्ष्णोहिमेपंचदश	८	४	३	उच्छंतीरद्यचितयंत	३	८	१	उतग्नाव्यंतुदेवपत्नीः	४	२	२८	उतत्यासद्यआर्या	३	६	२२
उग्रंनवीरंनमसोपसेदिम	६	४	१५	उच्छन्नुषसःसुदिनाअरिप्राः	५	६	१२	उतघानेमोअस्तुतः	४	३	२७	उतत्याहरितोदश	७	१	३१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उतत्यामेहवमाजग्म्यातं	४	८	९	उतत्वामदितेमहि	६	४	५२	उतनःसुभगाँअरिः	१	१	८	उतनोदेव्यदितिः	६	२	२२
उतत्येदेवीसुभगे	२	७	१४	उतत्वामरुणंवयं	७	१	२	उतनईंत्वष्टागन्त्वच्छास्मत्	२	५	५	उतनोधियोगोअग्राः	१	६	१७
उतत्येनोमरुतो	५	४	२	उतत्वास्त्रीशशीयसी	४	३	२७	उतनईंमतयोश्वयोगाः	२	५	५	उतनोनक्तमपां	८	४	२६
उतत्येनःपर्वतासः	४	२	२८	उतदासस्यवर्चिनः	३	६	२१	उतनईंमरुतोवृद्धसेनाः	२	५	५	उतनोब्रह्मन्नविष	३	१	१३
उतत्येमाध्वन्यस्यजुष्टाः	४	२	२	उतदासापरिविषे	८	२	२	उतनएनापवया	७	४	२१	उतनोरुद्राचिन्मृळत	८	४	२७
उतत्येमापौरुकुत्स्यस्यसूरेः	४	२	२	उतदासंकौलितरं	३	६	२१	उतनएषुनृषु	५	३	२६	उतनोवाजसातये	६	८	१
उतत्येमामारुताश्वस्य	४	२	२	उतदेवाअवहितं	८	७	२५	उतनूनंयदिंद्रियं	३	६	३३	उतनोविष्णुरुतवातो	४	२	२८
उतत्वंमघवञ्छृणु	६	३	४३	उतद्यावापृथिवीक्षत्र	४	८	८	उतनोगोमतस्कृधि	६	३	२	उतनोहिर्बुध्न्यो१मयस्कः	२	५	४
उतत्वंसख्येस्थिरपीतं	८	२	२३	उतद्युमत्सुवीर्यं	१	५	२२	उतनोगोमतीरिषः	४	४	२२	उतनोहिर्बुध्न्यः	४	८	१०
उतत्वंसूनोसहसो	४	८	९	उतद्वारउशतीः	५	२	२३	उतनोगोमतीरिषः	५	८	२	उतप्रधिमुदहन्नस्य	८	५	२१
उतत्वःपश्यन्नददर्श	८	२	२३	उतनःकर्णशोभमाना	६	५	३१	उतनोगोमतीरिषः	७	१	२८	उतप्रपिप्यऊधरघ्न्यायाः	७	४	३
उतत्वाग्नेममस्तुतः	६	३	३२	उतनःपितुमाभर	६	३	२	उतनोगोविदश्ववित्	७	१	१२	उतप्रहामतिदीव्या	७	८	२३
उतत्वाधीतयोमम	६	३	४०	उतनःप्रियाप्रियासु	४	८	३१	उतनोगोषणिंधियं	४	८	१८	उतब्रह्मण्यावयं	५	८	१५
उतत्वानमसावयं	६	३	३१	उतनःसिंधुरपां	६	२	२३	उतनोदिव्याइषः	५	८	५	उतब्रह्माणोमरुतोमेअस्य	४	१	२३
उतत्वाबधिरंवयं	६	३	४५	उतनःसुत्रात्रोदेवगोपाः	५	१	१२	उतनोदेवदेवान्	६	५	२४	उतब्रुवंतुजंतवः	१	५	२१
उतत्वाभृगुवच्छुचे	६	३	३१	उतनःसुद्योत्माजीराश्वः	२	२	९	उतनोदेवावश्विना	८	४	२७	उतब्रुवंतुनोनिदो	१	१	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उतमंऋज्रेपुरयस्य	५	१	४	उतवांविक्षुमद्यास्वंधः	२	२	२३	उतस्मास्यतन्यतोरिव	३	७	१२	उतस्यावांरुशतोवप्ससः	२	४	२६
उतमन्येपितुरद्रुहः	२	३	२	उतवःशंसमुशिजां	२	७	१४	उतस्मास्यद्रवतः	३	७	१४	उतस्याश्वेतयावरी	६	२	२९
उतमाताबृहद्दिवा	८	२	७	उतव्रतानिसोमते	७	७	११	उतस्मास्यपनयंति	३	७	१२	उतस्वयातन्वा३संवदेतत्	५	६	८
उतमातामहिषमन्ववेन	३	५	२६	उतशुष्णस्यधृष्णुया	३	६	२१	उतस्माहित्वामाहु	३	६	२५	उतस्वराजोअदितिः	५	५	९
उतमेप्रयियोर्वयियोः	६	१	३५	उतासखास्यश्विनोरुत	३	८	३	उतस्मैनंवस्त्रमथिंन	३	७	११	उतस्वराजोअदितिः	६	१	३
उतमेवोचतादिति	४	३	२९	उतसिंधुंविबाल्यं	३	६	२१	उतस्यदेवःसविता	४	८	१०	उतस्वस्याअरात्याः	७	३	४
उतमेरपद्युवतिः	४	३	२७	उतसुत्येपयोवृधा	५	७	२४	उतस्यदेवोभुवनस्य	२	७	१४	उतस्वानासोदिविषंत्व	३	८	१५
उतवायःसहस्यप्रविद्वान्	२	२	१६	उतस्तुतासोमरुतो	५	४	२७	उतस्यनइंद्रोविश्वचर्षणिः	२	७	१४	उतादःपरुषेगवि	४	८	२२
उतयासिसवितस्त्रीणि	४	४	२४	उतस्मतेपरुष्ण्यां	४	३	९	उतस्यनउशिजामुर्विया	८	४	२५	उताभयेपुरुहूतश्रवोभिः	३	२	१
उतयोमानुषेष्वा	१	२	१८	उतस्मतेवनस्पते	१	२	२६	उतस्यवाजीक्षिपणिं	३	७	१४	उतायातंसंगवेप्रातः	४	४	१७
उतयोषणेदिव्येमही	५	२	२	उतस्मदुर्गृभीयसे	४	१	१	उतस्यवाजीसहुरि	३	७	१२	उतालब्धंस्पृणुहि	८	४	६
उतवाउपरिवृणक्षि	८	७	३०	उतस्मयंशिशुंयथा	४	१	१	उतस्यवाज्यरुषः	४	३	२०	उताशिष्टाअनुशृण्वंति	२	७	३
उतवाजिनंपुरुनिष्षिध्वानं	३	७	११	उतस्मराशिंपरि	७	३	२३	उतस्यानःसरस्वती	४	८	३१	उतासिमैत्रावरुणो	५	३	२४
उतवातपितासिनः	८	८	४४	उतस्मसद्मंहर्यतस्य	८	५	६	उतस्यानःसरस्वती	५	६	१९	उताहंनक्तमुतसोमतेदिवा	७	५	१५
उतवायस्यवाजिनः	१	६	११	उतस्मासद्यइत्परि	३	६	२५	उतस्यानोदिवा	६	१	२६	उतेदानींभगवंतः	५	४	८
उतवायोनोमर्चया	२	६	३०	उतस्मासुप्रथमःसरिष्य	३	७	१२	उतस्यावांमधुमन्मक्षिका	१	८	२१	उतेशिषेप्रसवस्य	४	४	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उतोघातेपुरुष्या३	५	३	१३	उत्तानायामवभरा	३	१	३२	उत्त्वामंदंतुस्तोमाः	६	४	४४	उदस्यशोचिरस्थात्	५	२	२१
उतोनोअस्यकस्यचित्	४	२	९	उत्तिष्ठतावपश्यत	८	८	३७	उत्सूर्योबृहदर्चींष्यश्रेत्	५	५	४	उदस्यशोचिरस्थात्	६	२	९
उतोनोअस्याउषसोजुषेत	२	१	२०	उत्तिष्ठनूनमेषां	४	३	१९	उत्स्मवातोवहतिवासो	८	५	२०	उदातैर्जिहतेबृहत्	६	७	२४
उतोन्वस्यजोषमां	६	६	२८	उत्तिष्ठन्नोजसासह	६	५	२८	उदगादयमादित्यः	१	४	८	उदानट्ककुहोदिवं	५	८	१७
उतोन्वस्ययत्पदं	६	५	१७	उत्तिष्ठब्रह्मणस्पते	१	३	२०	उदग्नेतवतद्घृतात्	६	३	३०	उदावतात्वक्षसा	४	६	५
उतोन्वस्ययन्महत्	६	५	१५	उत्तिष्ठसिस्वाहुतः	८	६	४	उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्व	३	४	२३	उदितायोनिदितावेदिता	६	७	१५
उतोपतिर्यउच्यते	६	१	८	उत्तेबृहंतोअर्चयः	६	३	३६	उदग्नेभारतद्युमत्	४	५	२९	उदिन्न्वस्यरिच्यते	५	३	१९
उतोपितृभ्यांप्रविदानु	३	१	२	उत्तेवयश्चिद्वसतेरपप्तन्	२	१	९	उदग्नेशुचयस्तव	६	३	३९	उदीरतामवरउत्	७	६	१७
उतोसमह्यमिंदुभिः	१	२	१०	उत्तेवयश्चिद्वसतेः	५	१	५	उदपप्तदसौसूर्यः	२	५	१५	उदीरतांसूनृताउत्पुरंधीः	२	१	५
उतोसहस्रभर्णसं	७	१	४१	उत्तेशतान्मघवन्नुच्च	१	७	१५	उदपप्तन्नरुणाभानवोवृथा	१	६	२४	उदीरयकवितमंकवीनां	४	२	१७
उतोहिवांदात्रासंति	३	७	११	उत्तेशुष्माजिहतां	८	७	३०	उदप्रुतोनवयो	८	२	१७	उदीरयथामरुतः	४	३	१७
उतोहिवांपूर्व्याआविविद्र	३	३	२४	उत्तेशुष्मासईरते	७	१	७	उदभ्राणीवस्तनयन्	४	७	१८	उदीरयपितराजारः	७	६	१०
उतोहिवांरत्नधेयानि	५	४	२०	उत्तेशुष्मासोअस्थुः	७	१	१०	उदसौसूर्योअगात्	८	८	१७	उदीरयंतवायुभिः	५	८	१८
उत्तराहमुत्तरः	८	८	३	उत्तेस्तभ्नामिपृथिवीं	७	६	२८	उदस्तंभीत्समिधानाकं	२	८	२५	उदीराथामृतायते	६	५	१८
उत्तानपर्णेसुभगे	८	८	३	उत्पुरस्तात्सूर्यः	२	५	१५	उदस्यबाहूशिथिरा	५	४	१२	उदीर्ध्वंजीवोअसुर्नआगा	१	८	४
उत्तानायामजनयन्	२	६	२	उत्पूषणंयुवामहे	४	८	२३	उदस्यशुष्माद्भानुः	५	३	२५	उदीर्ष्वनार्यभिजीवलोकं	७	६	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उदीर्ष्वातःपतिवतीह्ये	८	३	२४	उदुष्यदेवःसवितासवाय	२	८	२	उद्बुध्यध्वंसमनसः	८	५	१८	उद्वेतिप्रसवीताजनानां	५	५	५
उदीर्ष्वातोविश्वावसो	८	३	२४	उदुष्यदेवःसविता	५	१	१५	उद्यत्सहःसहसआजनिष्ट	४	१	२९	उद्वेतिसुभगोविश्वचक्षाः	५	५	५
उदुज्योतिरमृतंविश्वजन्यं	५	५	२३	उदुष्यदेवःसवितादमूना	५	१	१५	उद्यदिंद्रोमहतेदानवाय	४	१	३३	उनत्तिभूमिंपृथिवीं	४	४	३०
उदुतिष्ठसवितः	५	४	५	उदुष्यदेवःसविता	५	४	५	उद्यन्नद्यमित्रमहः	१	४	८	उन्मदितामौनेयेन	८	७	२४
उदुतिष्ठस्वध्वरः	६	२	९	उदुष्यवःसवितासुप्रणीत	६	२	२३	उद्यद्ब्रध्नस्यविष्टपं	६	५	६	उन्मध्वऊर्मिर्वननां	७	३	१९
उदुत्तमंमुमुग्धिनः	१	२	१९	उदुष्यशरणेदिवः	६	२	२४	उद्यंयमीतिसवितेवबाहू	१	७	२	उन्मापीताअयंसत	८	६	२६
उदुत्तमंवरुणपाशमस्मत्	१	२	१५	उदुस्तोमासोअश्विनोरबुध्र	५	५	१९	उद्यस्यतेनवजातस्य	५	२	३	उन्माममंदवृषभो	२	७	१७
उदुत्यच्चक्षुर्महिमित्रयो	४	८	११	उदुस्रियाःसृजतेसूर्यःसचा	५	६	१	उद्यमिवेत्तृष्णजौ	५	३	२२	उपक्रमस्वाभर	६	५	३८
उदुत्यंदर्शतंवपुः	५	५	१०	उदुस्वानेभिरीरते	५	८	२१	उद्वंदनमैरतंदंसनाभिः	१	८	१९	उपक्षत्रंपृंचीतहंति	१	३	२१
उदुत्येअरुणप्सवः	५	८	१९	उदूअयांउपवक्तेव	५	१	१५	उद्वऊर्मिःशम्याहंत्वापो	३	२	१४	उपक्षरंतिसिंधवोमयोभुवः	२	१	१०
उदुत्येमधुमत्तमाः	५	७	२७	उदूषुणोवसोमहे	६	५	९	उद्वत्स्वस्माअकृणोतना	२	३	६	उपक्षेतारस्तवसुप्रणीते	२	८	१६
उदुत्येसूनवोगिरः	१	३	१३	उद्गाआजदंगिरोभ्यः	६	१	१५	उद्वयंतमसस्परि	१	४	८	उपच्छायामिवघृणे	४	५	२८
उदुत्यंजातवेदसं	१	४	७	उद्गातेवशकुनेसामगायसि	२	८	१२	उद्वांचक्षुर्वरुणसुप्रतीकं	५	५	३	उपतेगाइवाकरं	८	७	१४
उदुब्रह्माण्यैरत	५	३	७	उद्धेदभिश्रुतामघं	६	६	२१	उद्वांपृक्षासोमधुमंत	३	७	२१	उपतेधांसहमाना	८	८	३
उदुश्रियउषसोरोचमाना	५	१	५	उद्धर्षयमघवन्नायुधानि	८	५	२३	उद्वांपृक्षासोमधुमंतो	५	५	१	उपतेस्तोमान्पशुपाइवाकरं	१	८	६
उदुष्टुतःसमिधायह्वोअद्यौ	२	८	२५	उद्गोहृदमपिबज्जर्हृषाणः	८	५	२०	उद्वृहरक्षःसहमूलमिंद्र	३	२	४	उपत्मन्यावनस्पते	२	५	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उपत्यावह्नींगमतोविशन्नः	५	५	२०
उपत्रितस्यपाष्योः	७	५	४
उपत्वाकर्मन्नूतये	६	२	१
उपत्वाग्नेदिवेदिवे	१	१	२
उपत्वाजामयोगिरः	६	७	११
उपत्वाजुह्वो३मम	६	३	३६
उपत्वारण्वसंदृशं	४	५	२८
उपत्वासातयेनरो	५	२	१९
उपनःपितवाचर	२	५	६
उपनःसवनागहि	१	१	७
उपनःसुतमागतं	४	४	९
उपनःसुतमागहि	१	१	३०
उपनःसुतमागहि	३	३	५
उपनःसूनवोगिरः	४	८	१५
उपनोदेवाअवसागमंतु	१	७	२५
उपनोयातमश्विना	६	२	२७
उपनोवाजाअध्वर	३	७	९
उपनोवाजिनीवसू	६	२	६
उपनोहरिभिःसुतं	६	६	२७
उपप्रजिन्वन्नुशती	१	५	१५
उपप्रयंतोअध्वरं	१	५	२१
उपप्रागाच्छसनंवाज्यर्वा	२	३	१३
उपप्रागात्परमंयत्सधस्थं	२	३	१३
उपप्रागात्सुमन्मेधायि	२	३	८
उपप्रियंपनिप्नतं	७	२	१८
उपप्रेतकुशिकाश्चेतयध्वं	३	३	२१
उपप्लवदमंडूकी	५	७	४
उपब्रध्नंवावातावृषणाहरी	५	७	३२
उपब्रह्माणिहरिवः	८	५	२५
उपमंत्वामघोनां	६	४	२२
उपमापेपिशत्तमः	८	७	१४
उपमामतिरस्थित	८	६	२६
उपमाश्यावाःस्वनयेन	२	१	११
उपमाषड्द्वाद्वा	६	५	३
उपयमेतियुवतिः	५	१	२४
उपयोनमोनमसि	३	६	५
उपवएषेनमसाजिगीषा	२	५	४
उपवएषेवंद्येभिःशूषैः	४	२	१४
उपशिक्षापतस्थुषः	६	८	९
उपश्वासयपृथिवीं	४	७	३५
उपसद्यायमीळ्हुषः	५	२	१८
उपसर्पमातरंभूमिं	७	६	२७
उपस्तुतिरौचथ्यमुरुष्ये	२	३	१
उपस्तुतिंनमसउद्यतिंच	२	५	१२
उपस्तुहिप्रथमंरत्नधेयं	४	२	१८
उपस्तृणीतमत्रये	६	५	१८
उपस्थायमातरमन्नं	३	३	१२
उपस्थायंचरतियत्समारत	२	२	१४
उपस्रक्वेषुबप्सतः	६	५	१६
उपहूताःपितरःसोम्यासः	७	६	१७
उपह्वयेसुदुघांधेनुमेतां	२	३	१९
उपह्वयेसुहवंमारुतं	७	८	१०
उपह्वरेगिरीणां	५	८	१४
उपह्वरेषुयदचिध्वं	१	६	१३
उपाजिरापुरुहूतायसप्तीः	३	२	१७
उपायातंदाशुषेमर्त्याय	५	५	१८
उपावसृजत्मन्या	८	६	९
उपास्मैगायतानरः	६	७	३६
उपेदहंधनदामप्रतीतं	१	३	१
उपेमसृक्षिवाजयु	२	७	२२
उपेदमुपपर्चनं	४	६	२५
उपोअदर्शिशुन्ध्युवोन	२	१	७
उपोनयस्ववृषणातपुष्पो	३	२	१७
उपोपमेपरामृशमामे	२	१	११

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उपोमतिःपृच्यते	७	२	२१
उपोरथेषुपृषतीरयुग्ध्वं	१	३	१९
उपोरुरुचेयुवतिर्नयोषा	५	५	२४
उपोषुजातमप्तुरं	७	१	२०
उपोषुशृणुहीगिरः	१	६	३
उपोहयद्विदथंवाजिनोगुः	५	६	१५
उपोहरीणांपतिं	६	२	१७
उभयंतेनक्षीयते	२	६	१
उभयंशृणवच्चन	६	४	३६
उभयतःपवमानस्य	७	३	१३
उभयासोजातवेदःस्याम	२	५	२१
उभाउनूनंतदिदर्थयेथे	८	६	१
उभाजिग्यथुर्नपरा	५	१	१३
उभादेवादिविस्पृशा	१	२	८
उभादेवानृचक्षसा	६	७	२५
उभापिबतमश्विना	१	३	३५
उभाभ्यांदेवसवितः	७	२	१७
उभावामिंद्राग्नीआहुवध्यै	४	८	२९
उभाशंसानर्यामामविष्टा	२	५	३
उभाहिदस्राभिषजा	६	६	९
उभेअस्मैपीपयतः	२	७	८
उभेचिदिंद्ररोदसी	५	३	१
उभेद्यावापृथिवी	७	३	६
उभेधुरौवह्निरापिब्दमानः	८	५	१९
उभेपुनामिरोदसीऋतेन	२	१	२२
उभेभद्रेजोषयेतेनमेने	१	७	२
उभेयत्तेमहिनाशुभ्रे	५	६	२०
उभेयदिंद्ररोदसी	८	७	२२
उभेसुश्चंद्रसर्पिषो	३	८	२३
उभेसोमावचाकशन्	६	८	२२
उभोभयाविन्नुपधेहि	८	४	५
उरुंगभीरंजनुषा	३	३	१०
उरुंनृभ्यउरुंगवे	६	५	३
उरुंनोलोकमनुनेषि	४	७	३१
उरुंयज्ञायचक्रथुरुलोकं	५	६	२४
उरुंहिराजावरुणश्चकार	१	२	१४
उरुगव्यूतिरभयानि	७	३	२६
उरुणस्तन्वे३तने	६	५	३
उरुतेज्रयःपर्येतिबुध्नं	१	७	२
उरुवांरथःपरिनक्षति	३	७	१९
उरुव्यचसामहिनी	२	३	३
उरुव्यचसेमहिने	५	३	१६
उरुव्यचानोमहिषः	८	७	१६
उरुशंसानमोवृधा	३	४	११
उरुष्याणोअभिशस्तेः	१	६	२१
उरुष्याणोमापरादाः	६	५	१२
उरूणसावसुतृपौ	७	६	१६
उरोष्टइंद्रराधसः	४	२	९
उरौदेवाअनिबाधेस्याम	४	२	१९
उरौदेवाअनिबाधेस्याम	४	२	२२
उरौमहाँअनिबाधेववर्ध	२	८	१५
उरौवायेअंतरिक्षेमदंति	२	८	२७
उर्वीपृथ्वीबहुले	२	५	३
उर्वीसद्मनीबृहतीऋतेन	२	५	३
उलूकयातुंशुशुलूकयातुं	५	७	९
उवाचमेवरुणोमेधिराय	५	६	९
उवासोषाउच्छाच्चनु	१	४	३
उवेअंबसुलाभिके	८	४	२
उवोचित्थहिमघवन्	५	४	३
उशंतस्त्वानिधीमहि	७	६	२२
उशंतादूतानदभायगोपा	५	६	१३
उशंतिघातेअमृतासः	७	६	६
उशनाकाव्यस्त्वा	६	२	१२
उशनायत्परावतः	५	८	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
उशनायत्सहस्यै	४	१	२४	उषोनजारोविभावोस्राः	१	५	१३	ऊर्जादेवाँअवस्योजसात्वां	६	३	१८	ऊर्ध्वाहितेदिवेदिवे	६	३	४४
उशन्नुषुणःसुमनाउपाके	३	६	३	उषोनजारःपृथुपाजो	५	२	१३	ऊर्जोनपाज्जातवेदः	८	७	२८	ऊर्ध्वाधीतिःप्रत्यस्यप्रयाम	१	८	२०
उशिक्पावकोअरतिः	७	८	२९	उषोभद्रेभिरागहि	१	४	६	ऊर्जोनपातमध्वरे	३	१	३०	ऊर्ध्वोअग्निःसुमतिं	५	४	६
उशिक्पावकोवसु	१	४	२६	उषोमघोन्यावहसूनृते	३	८	६	ऊर्जोनपातमाहुवे	६	३	३८	ऊर्ध्वोगंधर्वोअधिनाके	७	३	११
उषःप्रतीचीभुवनानि	३	४	८	उषोयदग्निंसमिथेचकर्थ	१	८	२	ऊर्जोनपातंसहिनायम्	४	८	१	ऊर्ध्वोगंधर्वोअधि	८	७	८
उषआभाहिभानुना	१	४	४	उषोयदद्यभानुना	१	४	५	ऊर्जोनपातंसुभगं	६	१	२९	ऊर्ध्वोग्रावाबृहदग्निः	८	२	२२
उषउषोहिवसोअग्रं	७	६	३	उषोयेतेप्रयामेषु	१	४	३	ऊर्जोनपात्सहसावन्	८	६	१९	ऊर्ध्वोग्रावावसवोस्तु	८	५	१७
उषसःपूर्वाअधयत्	३	३	२८	उषोवाजेनवाजिनिप्रचेताः	३	४	८	ऊर्णम्रदाविप्रथस्वाभ्यां	३	८	२०	ऊर्ध्वोनःपाह्यंहसः	१	३	१०
उषसांनकेतवो	८	३	१३	उषोवाजंहिवंस्व	१	४	५	ऊर्ध्वंकेतुंसवितादेवो	३	५	१४	ऊर्ध्वोभवप्रतिविध्या	३	४	२३
उषस्तच्चित्रमाभर	१	६	२६	उष्टारेवफर्वरेषु	८	६	१	ऊर्ध्वंनुनुद्रेवतंतओजसा	१	६	१०	ऊर्ध्वोवांगातुरध्वरेअका	२	८	२२
उषस्तमश्यांयशसंसुवीरं	१	६	२५	उस्रावेदवसूनां	७	१	१५	ऊर्ध्वंभानुंसवितादेवो	३	५	१३	ऊर्ध्वोवामग्निरध्वरे	५	१	३
उषाअपस्वसुस्तमः	८	८	३०	ऊतीदेवानांवयमिंद्रवंतः	२	१	२६	ऊर्ध्वऊषुणऊतये	१	३	१०	ऊर्ध्वोह्यस्थादध्यंतरिक्षे	२	७	१२
उषाउच्छन्तीसमिधाने	२	१	७	ऊतीशचीवस्तव	८	५	२४	ऊर्ध्वऊषुणोअध्वरस्य	३	५	४	ऊर्मिर्यस्तेपवित्रआ	७	१	३८
उषासानक्ताबृहती	७	७	९	ऊरुभ्यांतेअष्ठीवद्भ्यां	८	८	२१	ऊर्ध्वस्तिष्ठानऊतये	१	२	२९	ऋक्सामाभ्यामभिहितौ	८	३	२२
उषोअद्येहगोमति	१	६	२६	ऊर्जंगावोयवसे	८	५	१७	ऊर्ध्वायत्तेत्रेतिनीभूत्	८	५	२७	ऋचाकपोतंनुदत	८	८	२३
उषोदेव्यमर्त्याविभाहि	३	४	८	ऊर्जंनोद्यौश्चपृथिवी	५	१	१४	ऊर्ध्वासस्त्वान्विंदवः	५	३	१६	ऋचांत्वःपोषमास्ते	८	२	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋचोअक्षरेपरमेव्योमन्	२	३	२१	ऋतंवदन्नृतद्युम्न	७	५	२६	ऋतस्यवाकेशिनायोग्या	२	८	२७	ऋतावायस्यरोदसी	३	१	१३
ऋजिप्यईमिंद्रावतोन	३	६	१६	ऋतंवोचेनमसा	३	५	३	ऋतस्यवोरथ्यःपूतदक्षो	४	८	१२	ऋतुर्जनित्रीतस्या	२	६	१०
ऋजीतेपरिवृङ्धि	५	१	२१	ऋतंशंसंतऋजुदीध्यानाः	८	२	१५	ऋतस्यहिधेनवोवावशानः	१	५	२०	ऋतेनऋतमपिहितं	४	३	३०
ऋजीत्येनीरुशती	८	३	७	ऋतज्येनक्षिप्रेण	२	७	२	ऋतस्यहिप्रसितिर्द्यौः	८	४	२३	ऋतेनऋतंधरुणंधारयंत	४	१	७
ऋजीपीश्येनोददमानो	३	६	१५	ऋतंधीतयआगत	४	३	५	ऋतस्यहिवर्तनयः	७	५	३३	ऋतेनऋतंनियतमीळ	३	४	२१
ऋजीषीवज्रीवृषभ	४	२	११	ऋतमृतेनसपंते	४	४	६	ऋतस्यहिशुरुधःसंति	३	६	१०	ऋतेनदेवःसविताशमातय	६	६	९
ऋजुनीतीनोवरुणः	१	६	१७	ऋतस्यगोपानदभाय	७	२	३०	ऋतस्यहिसदसो	८	६	१०	ऋतेनदेवीरमृता	३	४	२२
ऋजुःपवस्ववृजिनस्य	७	४	१९	ऋतस्यगोपावधि	४	४	१	ऋतायिनीमायिनी	७	५	२२	ऋतेनमित्रावरुणा	१	१	४
ऋजुरिच्छंसोवनवत्	२	७	५	ऋतस्यजिह्वापवतेमधु	७	२	३३	ऋतावरीदिवोअर्कैरबोध्या	३	४	८	ऋतेनयावृतावृधा	१	२	८
ऋज्रमुक्षण्यायने	६	२	२५	ऋतस्यतंतुर्विततः	७	२	३०	ऋतावानऋतजाता	५	५	१०	ऋतेनहिष्मावृषभश्चिदक्तः	३	४	२१
ऋज्राविंद्रोतआददे	६	५	३	ऋतस्यदृळ्हाधरुणानि	३	६	१०	ऋतावानमृतायवो	६	२	१०	ऋतेनाद्रिंव्यसन्भिदंतः	३	४	२२
ऋतंचसत्यंचाभीद्धात्	८	८	४८	ऋतस्यदेवाअनुव्रता	१	५	९	ऋतावानानिषेदतुः	६	२	२२	ऋतेसविंदतेयुधः	६	२	३४
ऋतंचिकित्वऋतमित्	४	१	४	ऋतस्यपथिवेधा	४	७	१७	ऋतावानंमहिषं	८	७	२८	ऋदूदरेणसख्यासचेय	६	४	१२
ऋतंदिवेतदवोचंपृथिव्यै	२	५	३	ऋतस्यप्रेषाऋतस्यधीतिः	१	५	१२	ऋतावानंयज्ञियंविप्रं	२	८	१९	ऋधक्सावोमरुतो	५	४	२७
ऋतंदेवायकृण्वते	२	७	१२	ऋतस्यबुध्नउषसामिषण्यन्	३	४	८	ऋतावानंविचेतसं	३	५	६	ऋधक्सोमस्वस्तये	७	१	४१
ऋतंयेमानऋतमिद्वनो	३	६	१०	ऋतस्यरश्मिमनुयच्छमाना	२	१	६	ऋतावानःप्रतिचक्ष्यानृता	२	७	२	ऋधगित्थासमर्त्यैः	६	७	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ऋधद्यस्तेसुदानवे	४	५	१	ऋषभंमासमानानां	८	८	२४	एंद्रयाहिहरिभिः	६	३	११	एकस्मिन्योगेभुरणा	५	५	१३
ऋध्यामस्तोमंसनुयाम	८	६	२	ऋषिंमनायऋषिकृत्	७	४	९	एंद्रयाह्युपनःपरावतः	२	१	१८	एकस्यचिन्मेविभ्व१	२	३	२५
ऋभुक्षणमिंद्रमाहुव	१	७	३२	ऋषिर्नस्तुभ्वाविक्षुप्रशस्तः	१	५	१०	एंद्रवाहोनृपतिं	७	८	२६	एकस्यावस्तोरावतरणाय	१	८	१२
ऋभुक्षणंनवर्तवे	६	३	४७	ऋषिर्विप्रःपुरएता	७	३	२२	एंद्रसानसिंरयिं	१	१	१५	एकाचेतत्सरस्वतीनदीनां	५	६	१९
ऋभुक्षणोवाजाः	५	४	१५	ऋषिर्हिपूर्वजाअसि	५	८	१७	एंद्रस्यकुक्षापवते	७	३	५	एकोद्वेवसुमतीसमीची	३	२	३
ऋभुतोरयिःप्रथम	३	७	७	ऋषिंनरावंहसःपांचजन्यं	१	८	१३	एकंचमसंचतुरःकृणोतन	२	३	४	एकोबहूनामसिमन्यवी	८	३	१९
ऋभुमंतावृषणावाजवंता	६	३	१६	ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैः	७	५	२८	एकंचयोविंशतिं	५	२	२६	एतंतेस्तोमंतुविजात	३	८	१५
ऋभुमृभुक्षणोरयिं	३	७	९	ऋष्टयोवोमरुतो	४	३	२२	एकंनुत्वासत्पतिंपांचजन्यं	४	१	३३	एतंत्यंहरितोदश	६	८	२८
ऋभुर्ऋभुक्षाऋभुर्विधतः	८	४	२७	ऋष्वस्त्वमिंद्रशूरजातः	८	८	६	एकंविचक्रचमसंचतुर्वयं	३	७	७	एतंत्रितस्ययोषणः	६	८	२८
ऋभुर्ऋभुभिरभि	५	४	१५	ऋष्वातेपादाप्रयज्जिगासि	८	३	३	एकःसमुद्रोधरुणः	७	५	२३	एतंमृजंतिमर्ज्यं	६	८	५
ऋभुर्नइंद्रःशवसानवीया	१	७	३१	एंदुमिंद्रायसिंचत	६	२	१७	एकःसुपर्णःससमुद्रं	८	६	१६	एतंमृजंतिमर्ज्यं	७	१	३
ऋभुर्नरथ्यंनवं	६	८	११	एंदोपार्थिवंरयिं	६	८	१९	एकएवाग्निर्बहुधासमिद्धः	६	४	२९	एतंमेस्तोमंमूर्म्यै	४	३	२९
ऋभुर्भरायसंशिशातु	१	७	३२	एंदोबर्हिःसीदतु	७	८	९	एकंपाद्भूयोद्विपदो	८	६	२३	एतंमेस्तोमंतनानसूर्ये	८	४	२८
ऋभुर्विभ्वावाजइंद्रो	३	७	३	एंद्रनोगधिप्रियः	६	७	१	एकयाप्रतिधापिबत्	६	५	२९	एतंवांस्तोममश्विनौ	७	८	१८
ऋभुश्चक्रईड्यंचारुनाम	२	८	२५	एंद्रयाहिपीतये	६	३	९	एकराळस्यभुवनस्यराज	६	३	१९	एतंशर्धंधामयस्यसूरेः	२	१	३
ऋश्योनतृष्यन्नवपानमा	५	७	३१	एंद्रयाहिमत्स्व	५	७	१४	एकस्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ता	२	३	१०	एतंशंसमिंद्रास्मयुष्टं	८	४	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एतउत्येअवीवशन्	६	८	११	एताअर्षंत्यललाभवंती	३	५	२६	एतानोअग्नेसौभगा	५	२	४	एतेअसृग्रमाशवः	७	१	३०
एतउत्येपतयंतिश्वयातवः	५	७	८	एताउत्याउषसःकेतुमक्रत	१	६	२४	एतानोअग्नेसौभगा	५	२	६	एतेअसृग्रमिंदवः	७	१	२४
एतउत्येप्रत्यदृश्रन्	२	५	१४	एताउत्याःप्रत्यदृश्रन्पुरस्ता	५	५	२५	एतान्यग्नेनवतिर्नव	८	५	१३	एतेतइंद्रजंतवः	१	६	२
एतच्चनत्वोविचिकेतदेषां	२	२	२२	एताचिकित्वोभूमानिपा	१	५	१४	एतान्यग्नेनवतिंसहस्रा	८	५	१३	एतेत्येभानवोदर्शताया	५	५	२२
एतत्तइंद्रवीर्यं	६	४	२४	एताच्यौत्नानितेकृता	६	५	३०	एतायामोपगव्यंतइंद्रं	१	३	१	एतेत्येवृथगग्नयः	६	३	२९
एतत्यत्तइंद्रवृष्णउक्थं	१	७	११	एतातेअग्नउचथानिवेधः	१	५	२०	एतावतश्चिदेषां	५	८	२०	एतेद्युम्नेभिर्विश्वं	५	२	१०
एतत्यत्तइंद्रियमचेति	४	६	२३	एतातेअग्नउचथा	३	४	१९	एतावतस्तईमहे	६	४	१५	एतेधामान्यार्या	७	१	३२
एतत्यन्नयोजनमचेति	१	६	१४	एतातेअग्नेजनिमासनानि	२	८	१६	एतावतस्तेवसो	६	४	१७	एतेधावंतींदवः	६	८	११
एतदस्याअनःशये	३	६	२१	एतात्यातेश्रुत्यानि	८	७	२६	एतावद्वांवृषणवसू	५	८	६	एतेनरःस्वपसो	८	३	९
एतद्घेदुतवीर्यं	३	६	२०	एताधियंकृणवामासखायः	४	२	२७	एतावद्वेदुषस्त्वं	४	४	२२	एतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्व	१	२	३५
एतद्वचोजरितर्मापिमृष्ठाः	३	२	१३	एतानिधीरोनिण्या	५	४	२३	एतावानस्यमहिमा	८	४	१७	एतेपूताविपश्चितः	६	८	१२
एतमुत्यंदशक्षिपः	६	८	५	एतानिभद्राकलशक्रियाम	७	७	३०	एताविश्वाचकृवाँइंद्र	४	१	२५	एतेपूताविपश्चितः	७	५	३
एतमुत्यंदशक्षिपः	७	१	१९	एतानिवामश्विनावर्धना	२	८	५	एताविश्वाविदुषेतुभ्यं	३	४	२२	एतेपृष्ठानिरोदसोः	६	८	१२
एतमुत्यंमदच्युतंसहस्रं	७	५	१९	एतानिवामश्विनावीर्याणि	१	८	१७	एताविश्वासवना	८	१	९	एतेमृष्टाअमर्त्याः	६	८	१२
एताअग्नआशुषाणासइष्टीः	५	६	१६	एतानिवांश्रवस्यासुदानू	१	८	१४	एवावोवश्म्युद्यता	२	७	१४	एतेवदंतिशतवत्	८	४	२९
एताअर्षंतिहृद्यात्	३	८	१०	एतानिसोमपवमानः	७	३	३	एतिप्रहोताव्रतमस्य	२	२	१३	एतेवदंत्यविदन्नना	८	४	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एतेवाताइवोरवः	६	८	१२	एदंमरुतोअश्विना	४	१	२०	एवाँअग्निमजुर्यमुः	३	८	२३	एवातेवयमिंद्रभुंजतीनां	८	४	१६
एतेविश्वानिवार्या	६	८	११	एदुमध्वोमदिंतरं	६	२	१८	एवाँअग्निंवसूयवः	४	१	१८	एवातेहारियोजनासुवृक्ति	१	४	२९
एतेशमीभिःसुशमी	७	७	२१	एनांगूषेणवयमिंद्रवंतः	१	७	२३	एवाकविस्तुवीरवाँऋतज्ञा	८	२	८	एवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्र	३	६	१
एतेसोमाअतिवाराणि	७	३	२४	एनामंदानोजहिशूर	४	७	१९	एवाग्निंसहस्यं	५	४	९	एवादेवदेवताते	७	४	१६
एतेसोमाअभिगव्या	७	३	२२	एनावयंपयसापिन्वमानाः	३	२	१२	एवाग्निर्गोतमेभिर्ऋतावा	१	५	२५	एवादेवाँइंद्रोविव्ये	८	१	८
एतेसोमाअभिप्रियं	६	७	३०	एनाविश्वान्यर्यआ	७	१	२०	एवाग्निर्मर्तैःसह	८	६	१९	एवानइंद्रवार्यस्य	५	३	८
एतेसोमाअसृक्षत	७	१	२८	एनावोअग्निंनमसा	५	२	२१	एवाचत्वंसरमआ	८	६	६	एवानइंद्रवार्यस्य	५	३	९
एतेसोमाःपवमानासः	७	२	२२	एभिर्द्युभिःसुमनाएभिः	१	४	१५	एवाजज्ञानंसहसे	४	७	१०	एवानइंद्रोअभि	७	४	१५
एतेसोमासआशवः	६	८	१२	एभिर्नइंद्राहभिः	५	३	१२	एवातइंदोसुभ्वं	७	३	४	एवानइंद्रोतिभिरव	४	२	२
एतेसोमासइंदवः	७	१	३	एभिर्नृभिरिंद्रत्वायुभिः	३	५	२०	एवातइंद्रोचथमहे	२	६	२४	एवानइंद्रोमघवाविरप्शी	३	५	२४
एतेसोमानरांनृतम	५	२	३०	एभिर्नोअर्कैर्भवानो	३	५	१०	एवातदिंद्रइंदुना	८	८	२	एवानपातोममतस्य	४	८	१०
एतोन्व१द्यसुध्यो३भवाम	४	२	२६	एभिर्भवसुमनाअग्ने	३	४	२२	एवातमाहुरुतशृण्वः	५	३	१०	एवानूनमुपस्तुहि	६	२	१९
एतोन्विंद्रंस्तवाम	६	२	१८	एमाअग्मन्रेवतीः	७	७	२६	एवाताविश्वाचकृवांसं	४	६	३	एवानृभिरिंद्रःसुश्रवस्या	२	४	२१
एतोन्विंद्रंस्तवामेशं	६	५	३७	एमाशुमाशवेभर	१	१	८	एवातेअग्नेविमदो	७	७	३	एवानोअग्नेअमृतेषु	२	५	२१
एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धं	६	६	३१	एमेनंप्रत्येतन	४	७	१३	एवातेअग्नेसुमतिंचकानः	४	१	२१	एवानोअग्नेविक्ष्वा	५	४	१०
एतौमेगावौप्रभरस्य	७	७	१८	एमेनंसृजतासुते	१	१	१७	एवातेगृत्समदाःशूर	२	६	२४	एवानोअग्नेसमिधावृधानः	१	७	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एवानोअग्नेसमिधावृधाना	१	७	४	एवामृतायमहेक्षयाय	७	५	२०	एवाह्यस्यकाम्या	१	१	१६	एषइंद्रायवायवे	६	८	१७
एवानःसोमपरिषिच्य	७	२	२०	एवाराजेवक्रतुमान्	७	३	२६	एवाह्यस्यसूनृता	१	१	१६	एषउस्यपुरुव्रतः	६	७	२१
एवानःसोमपरिषिच्य	७	४	१८	एवारातिस्तुवीमघ	६	६	२०	एवेंद्राग्निभ्यांपितृवन्नवीय	६	३	३५	एषउस्यवृषारथः	६	८	२८
एवानःस्पृधःसमजा	४	६	२०	एवारेवृषभासुते	६	३	४९	एवेंद्राग्निभ्यामहा	४	४	३२	एषएतानिचकार	५	७	२३
एवापतिंद्रोणसाचं	७	८	२६	एवावंदस्ववरुणंबृहंतं	६	३	२८	एवेंद्राग्नीपपिवांसासुतस्य	१	७	२७	एषकविरभिष्टुतः	६	८	१७
एवापवस्वमदिरः	७	४	१३	एवावसिष्ठइंद्रं	५	३	१०	एवेदिंद्रायवृषभाय	३	५	२०	एषक्षेतिरथवीतिः	४	३	२९
एवापाहिप्रत्नथा	४	६	१	एवावस्वइंद्रःसत्यः	३	६	६	एवेदिंद्रंवृषणं	५	३	७	एषगव्युरचिक्रदत्	६	८	१७
एवापित्रेविश्वदेवाय	३	७	२७	एवावांमह्वऊतये	६	३	२१	एवेदिंद्रःसुतेअस्तावि	४	६	१६	एषग्रावेवजरितातइंद्र	४	२	७
एवापुनानइंद्रयुः	६	७	२७	एवावांमह्वऊतये	६	३	२८	एवेदिंद्रःसुहव	४	७	१	एषच्छागःपुरोअश्वेन	२	४	७
एवापुनानोअपस्वः	७	४	१	एवासत्यंमघवानायुवं	३	६	१७	एवेदेतेप्रतिमारोचमाना	२	३	२६	एषतुन्नोअभिष्टुतः	७	२	१७
एवाप्लुतेःसूनुरवीवृधद्वः	८	२	५	एवाहितेविभूतयः	१	१	१६	एवेदेषतुविकूर्मिः	५	७	२३	एषतेदेवनेता	४	३	४
एवाप्लुतेःसूनुरवीवृधद्वः	८	२	८	एवाहितेशंसवनासमुद्रे	२	४	१४	एवेदेषापुरुतमादृशेकं	२	१	८	एषदिवंविधावति	६	७	२१
एवाबभ्रोवृषभ	२	७	१८	एवाहित्वामृतुथायातयं	४	१	३३	एवेद्यूनेयुवतयोनमंत	७	७	२५	एषदिवंव्यासरत्	६	७	२१
एवामहस्तुविजातः	२	५	१३	एवाहिमांतवसंजज्ञुः	७	७	२१	एवेनसद्यःपर्येतिपार्थिवं	२	१	१४	एषदेवःशुभायते	६	८	१८
एवामहान्बृहद्दिवः	८	७	२	एवाहिमांतवसंवर्धयंति	७	७	२०	एवेन्नुकंसिंधुमेभिः	५	३	२२	एषदेवोअमर्त्यः	६	७	२०
एवामहोअसुर	८	५	१५	एवाह्यसिवीरयुः	६	६	२०	एवैवापागपरेसंतु	७	८	२७	एषदेवोरथर्यति	६	७	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषदेवोविपन्युभिः	६	७	२०
एषदेवोविपाकृतः	६	७	२०
एषद्रप्सोवृषभो	४	७	१३
एषधियायात्यण्व्या	६	८	५
एषनृभिर्विनीयते	६	८	१७
एषपवित्रेअक्षरत्	६	८	१८
एषपुनानोमधुमाँ	७	५	२३
एषपुरुधियायते	६	८	५
एषप्रकोशेमधुमान्	७	३	२
एषप्रत्नेनजन्मना	६	७	२१
एषप्रत्नेनमन्मना	६	८	३२
एषप्रत्नेनवयसा	७	४	२०
एषप्रपूर्वीरवतस्यचम्रिषः	१	४	२१
एषरुक्मिभिरीयते	६	८	५
एषवःस्तोमोमरुतइयंगीः	२	३	२६
एषवःस्तोमोमरुतइयंगीः	२	४	३
एषवःस्तोमोमरुतइयंगीः	२	४	५
एषवःस्तोमोमरुतः	२	४	७
एषवःस्तोमोमरुतोनमस्वा	२	४	११
एषवसूनिपिब्दना	६	८	५
एषवांदेवावश्विना	३	५	१६
एषवाँस्तोमोअश्विना	२	५	१
एषवाजीहितोनृभिः	६	८	१८
एषविप्रैरभिष्टुतः	६	७	२१
एषविश्ववित्पवते	७	४	२२
एषविश्वानिवार्या	६	७	२०
एषवृषावृषव्रतः	७	१	२६
एषवृषाकनिक्रदत्	६	८	१८
एषशुष्म्यसिष्यदत्	६	८	१७
एषशुष्म्यदाभ्यः	६	८	१८
एषशृंगाणिदोधुवत्	६	८	५
एषसुवानःपरिसोमः	७	३	२३
एषसूर्यमरोचयत्	६	८	१८
एषसूर्येणहासते	६	८	१७
एषसोमोअधित्वचि	७	२	१२
एषःस्तोमइंद्रतुभ्यमस्मे	२	४	१५
एषःस्तोमोअचिक्रदत्	५	३	२
एषःस्तोमोमहउग्राय	५	३	८
एषःस्तोमोवरुणमित्रतुभ्यं	५	५	६
एषःस्तोमोवरुणमित्रतुभ्यं	५	५	७
एषःस्तोमोमारुतंशर्धोअच्छ	४	२	१९
एषस्यकारुर्जरतेसूक्तैः	५	५	१५
एषस्यतेतन्वोनृम्ण	२	७	२५
एषस्यतेपवते	७	४	२०
एषस्यतेमधुमाँइंद्र	७	३	२२
एषस्यधारयासुतः	७	५	१७
एषस्यपरिषिच्यते	७	१	२६
एषस्यपीतयेसुतः	६	८	२८
एषस्यभानुरुदियर्ति	३	७	२१
एषस्यमद्योरसः	६	८	२८
एषस्यमानुषीष्वा	६	८	२८
एषस्यमित्रावरुणानृचक्षाः	५	५	१
एषस्यवांपूर्वगत्वेवमख्ये	५	५	१३
एषस्यसोमोमतिभिः	७	४	८
एषस्यसोमःपवते	७	३	९
एषहितोविनीयते	६	८	५
एषागोभिररुणेभिः	४	४	२३
एषाजनंदर्शताबोधयंती	४	४	२३
एषादिवोदुहिताप्रत्यदर्शि	१	८	२
एषादिवोदुहिताप्रत्यदर्शि	२	१	७
एषानेत्रीराधसःसूनृताना	५	५	२३
एषाप्रतीचीदुहिता	४	४	२३
एषाययौपरमादन्तः	७	३	२३
एषायुक्तपरावतः	१	४	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
एषाव्येनीभवति	४	४	२३
एषाशुभ्रानतन्वोविदा	४	४	२३
एषास्यानव्यमायुर्दधाना	५	५	२७
एषास्यानोदुहिता	५	१	७
एषास्यायुजानापराकात्	५	५	२२
एषास्यावोमरुतोनुभर्त्री	१	६	१४
एषोउषाअपूर्व्या	१	३	३३
एहगमन्नृषयःसोम	८	६	६
एहदेवामयोभुवा	१	६	२७
एहवांप्रुषितप्सवः	५	८	७
एहहरीब्रह्मयुजा	५	७	२२
एहिप्रेहिक्षयोदिवि	६	४	४४
एहिमनुर्देवयुः	८	१	१०
एहिवांविमुचोन	४	८	२१
एहिस्तोमाँअभिस्वर	१	१	१९
एह्यग्नइहहोतानिषीदा	१	५	२४
एह्यूषुब्रवाणितेग्ने	४	५	२४
ऐच्छामत्वाबहुधाजातवेद	८	१	१०
ऐतान्रथेषुतस्थुषः	४	३	११
ऐतुपूषारयिर्भगः	६	२	४०
ऐभिरग्नेदुवोगिरः	१	१	२६
ऐभिरग्नेसरथंयाह्यर्वाङ्	२	८	२७
ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानि	८	१	१७
ऐषुचाकन्धिपुरुहूत	८	८	५
ऐषुचेतद्वृषण्वती	६	५	४
ऐषुद्यावापृथिवीयातं	८	४	२७
ऐषुधावीरवद्यशः	४	४	२२
ओक्रिवांसासुतेसचा	४	८	२५
ओचित्सखायंसख्याववृ	७	६	६
ओजस्तदस्यतित्विषे	५	८	९
ओजिष्ठंतेमध्यतो	३	१	२१
ओत्यमह्वआरथं	६	२	५
ओत्येनरइंद्रमूतयेगुः	१	७	१८
ओमानमापोमानुषी	४	८	९
ओमासश्चर्षणीधृतो	१	१	६
ओर्वप्राअमर्त्या	८	७	१४
ओश्रुष्टिर्विदथ्या	५	४	७
ओषधयःसंवदन्ते	८	५	११
ओषधीःप्रतिमोदध्वं	८	५	८
ओषधीरितिमातरः	८	५	८
ओषमित्पृथिवीमहं	८	६	२७
ओषुघृष्विराधसो	५	४	२९
ओषुप्रयाहिवाजेभिः	५	७	२०
ओषुवृष्णःप्रयज्यून्	५	८	२४
ओषुस्वसारःकारवेशृणोत	३	२	१३
ओषूणोअग्नेशृणुहित्वं	२	२	४
ओष्ठाविवमध्वास्नेवदंता	२	८	५
ओसुष्टुतइंद्रयाहि	२	४	२०
औच्छत्साराात्रीपरितक्म्या	४	१	२८
और्वभृगुवच्छुचिं	६	७	९
कंकतोनकंकतो	२	५	१४
कंतेदानाअसक्षत	६	४	४५
कंनश्चित्रमिषण्यसिचिकि	८	५	१४
कंयाथःकंहगच्छथः	४	४	१४
कःकुमारमजनयत्	८	७	२३
कःस्विद्वृक्षोनिष्ठितो	२	४	२८
कइमंदशभिर्मम	३	६	१२
कइमंवोनिण्यमाचिकेत	१	७	१
कईवेदसुतेसचा	६	३	६
कईव्यक्तानरःसनीळाः	५	४	२३
कईषतेतुज्यतेकोवि	१	६	८
कईंस्तवत्कःपृणात्कोयजाते	४	७	३२
कउनुतेमहिमनःसमस्या	८	१	१५
कउश्रवत्कतमोयज्ञियानां	३	७	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ककर्दवेवृषभोयुक्तआसीत्	८	५	२०
ककुहंचित्त्वाकवे	६	३	४४
ककुहःसोम्योरसः	७	२	१४
कण्वाइवभृगवःसूर्याइव	५	७	२८
कण्वाइंद्रंयदक्रत	५	८	९
कण्वासइंद्रतेमतिं	५	८	१५
कण्वेभिर्धृष्णवाधृषत्	६	३	५
कतरापूर्वाकतरापरायोः	२	५	२
कत्यग्नयःकतिसूर्यासः	८	४	१३
कथाकदस्याउषसोव्युष्टौ	३	६	९
कथाकविस्तुवीरवान्	८	२	६
कथातएतदहमाचिकेतं	७	७	२०
कथातेअग्नेशुचयंतआयोः	२	२	१६
कथादाशेमनमसासुदानू	४	२	१६
कथादाशेमाग्नये	१	५	२५
कथादेवानांकतमस्ययाम	८	२	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कथानूनंवांविमनाउपस्तव	६	६	९
कथामहामवृधत्कस्यहोतुः	३	६	९
कथामहेपुष्टिंभरायपूष्णे	३	४	२१
कथामहेरुद्रियायब्रवाम	४	२	१५
कथाराधामसखायः	१	३	२३
कथाशर्धायमरुतामृताय	३	४	२१
कथाशृणोतिहूयमानमिं	३	६	९
कथासबाधःशशमानो	३	६	९
कथाहतद्वरुणायत्वमग्ने	३	४	२०
कथोनुतेपरिचराणि	४	१	२५
कदत्विषंतसूरयः	६	६	२९
कदाक्षत्रश्रियंनरमा	१	२	१६
कदागच्छाथमरुतः	५	८	२३
कदाचनस्तरीरसि	६	४	१९
कदाचनप्रयुच्छस्यु	६	४	२१
कदातइंद्रगिर्वणः	६	१	११

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कदाभुवन्रथक्षयाणि	४	७	७
कदामर्तमराधसं	१	६	६
कदावसोस्तोत्रंहर्यतः	८	५	२६
कदावांतौग्र्योविधत्	५	८	५
कदासूनुःपितरंजातइच्छा	८	५	३
कदित्थानॄँःपात्रंदेवयतां	१	८	२४
कदुद्युम्नमिंद्रत्वावतोनॄन्	७	७	२२
कदुप्रियायधाम्नेमनामहे	४	३	२
कदुप्रेष्ठाविषांरयीणां	२	४	२५
कदुस्तुवंतऋतयंतदेव	५	७	२७
कदून्व१स्याकृतं	६	४	४९
कदूमहीरधृष्टाअस्य	६	४	४९
कद्धनूनंकधप्रियः	१	३	१५
कद्धनूनंकधप्रियः	५	८	२४
कद्धिष्ण्यासुवृधसानोअग्ने	३	४	२१
कद्रुद्रायप्रचेतसे	१	३	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कद्वऋतस्यधर्णसि	१	७	२१
कद्वोअद्यमहानां	६	६	२९
कनिक्रदज्जनुषंप्रब्रुवाणः	२	८	११
कनिक्रदत्कलशेगोभिरज्य	७	३	१०
कनिक्रददनुपन्थामृतस्य	७	४	१७
कनिक्रंतिहरिरासृज्यमानः	७	४	५
कनीनकेवविद्रधे	३	६	३०
कन्नव्योअतसीनां	५	७	२७
कन्याइववहतुमेतवाउ	३	८	११
कन्या३वारवायती	६	६	१४
कन्येवतन्वा३शाशदाना	२	१	५
कपृन्नरःकपृथमुद्दधातन	८	५	१९
कमुष्विदस्यसेनया	६	५	२५
कमेतंत्वंयुवतेकुमारं	३	८	१४
कयातच्छृण्वेशच्याशचिष्ठ	३	६	४
कयातेअग्नेअङ्गिरः	६	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कयात्वंनऊत्या	६	६	२४
कयानश्चित्रआभुवदूती	३	६	२४
कयानोअग्नऋतयन्नृतेन	४	१	४
कयानोअग्नेविवसःसुवृक्तिं	५	२	११
कयाशुभासवयसः	२	३	२४
करंभओषधेभव	२	५	७
कर्णगृह्यामघवाशौरदेव्यः	६	५	१०
कर्हिस्वित्तदिंद्रयन्नृभिर्नॄन्	४	७	७
कर्हिस्वित्तदिंद्रयज्जरित्रे	४	७	७
कर्हिस्वित्सातइंद्रचेत्यासः	८	४	१६
कविंकेतुंधासिंभानुमद्रे	५	२	९
कविंमृजंतिमर्ज्यं	७	१	३३
कविंशशासुःकवयोदब्धा	३	४	१८
कविःकवित्वादिविरूपमा	८	७	१०
कविमग्निमुपस्तुहि	१	१	२३
कविमिवप्रचेतसं	६	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कविर्नृचक्षाअभिषीमचष्ट	३	३	२५
कविर्वेधस्यापर्येषिमाहिनं	७	३	७
कवीनोमित्रावरुणा	१	१	४
कश्छंदसांयोगमावेदधीर	८	६	१७
कस्तउषःकधप्रिये	१	२	३१
कस्तमिंद्रत्वावसुं	५	३	१९
कस्तेजामिर्जनानां	१	५	२३
कस्तेमदइंद्ररंत्योभूत्	७	७	२२
कस्तेमातरंविधवामचक्रत्	३	५	२६
कस्त्वासत्योमदानां	३	६	२४
कस्माअद्यसुजाताय	४	३	१३
कस्यनूनंकतमस्यामृतानां	१	२	१३
कस्यनूनंपरीणसः	६	६	६
कस्यब्रह्माणिजुजुषुर्युवां	२	३	२४
कविर्ननिण्यंविदथानि	३	५	१७
करंभओषधेभव	२	५	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कस्यवृषासुतेसचा	६	६	२४
कस्यस्वित्सवनंवृषा	६	४	४५
कातउपेतिर्मनसः	१	५	२४
कातेअस्त्यरंकृतिःसूक्तैः	५	३	१३
कामर्यादावयुनाकद्धवामं	३	५	३
कामस्तदग्रेसमवर्तताधि	८	७	१७
कायमानोवनात्वं	३	१	५
काराधद्धोत्राश्विनावां	१	८	२२
कारुरहंततोभिषक्	७	५	२५
कावांभूदुपमातिःकयानः	३	७	१९
काव्येभिरदाभ्या	५	५	११
कासीत्प्रमाप्रतिमाकिंनि	८	७	१८
कासुष्टुतिःशवसःसूनुं	३	६	११
किंतेकृण्वंतिकीकटेषु	३	३	२१
किंदेवेषुत्यजएनश्चकर्थ	८	१	१४
किंनइंद्रजिघांससि	२	४	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
किंनोअस्यद्रविणंकद्धरत्नं	३	५	३
किंनोभ्रातरगस्त्य	२	४	१०
किंभ्रातासद्यदनाथंभवा	७	६	८
किंमयस्विच्चमसएषआस	३	७	५
किंसऋधक्कृणवद्यंसहस्रं	३	५	२५
किंसुबाहोस्वंगुरे	८	४	२
किंस्विदासीदधिष्ठानं	८	३	१६
किंस्विद्वनंकउसवृक्षआस	८	३	१६
किंस्विद्वनंकउसवृक्षआस	७	७	२८
किंस्विन्नोराजाजगृहेकद	७	६	११
कितवासोयद्रिरिपुर्नदी	४	४	३१
किमंगत्वाब्रह्मणःसोमगो	४	८	१४
किमंगत्वामघवन्भोजमा	७	८	२२
किमंगरध्रचोदनः	६	५	३५
किमत्रदस्राकृणुथः	२	४	२७
किमन्येपर्यासते	५	८	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
किमयंत्वांवृषाकपिः	८	४	१
किमस्यमदेकिम्वस्यपीता	४	६	२३
किमागआसवरुणज्येष्ठं	५	६	८
किमादमंत्रंसख्यंसखिभ्यः	३	६	१०
किमादुतासिवृत्रहन्	३	६	२०
किमिच्छंतीसरमाप्रेदमा	८	६	५
किमित्तेविष्णोपरिचक्ष्यं	५	६	२५
किमिदंवांपुराणवत्	६	३	२०
किमुश्रेष्ठःकिंयविष्ठोन	२	३	४
किमुष्विदस्मैनिविदो	३	५	२६
किमूनुवःकृणवामा	२	७	११
किमेतावाचाकृणवातवाहं	८	५	१
कियतीयोषामर्यतोवधू	७	७	१७
कियत्स्विदिंद्रोअध्येति	३	५	२३
कियात्यायत्समयाभवाति	१	८	२
कीदृङ्ङिंद्रःसरमेकादृशी	८	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कीरिश्चिद्धित्वामवसेजुहा	५	३	४
कुतस्त्वमिंद्रमाहिनः	२	३	२४
कुत्रांचिद्यस्यसमृतौ	३	८	२४
कुत्साएतेहर्यश्वायशूषं	५	३	९
कुत्सायशुष्णमशुषंनिबर्हीः	३	५	१९
कुमारश्चित्पितरं	२	७	१८
कुमारंमातायुवतिःसमुब्धं	३	८	१४
कुरुश्रवणमावृणि	७	८	१
कुर्मस्तआयुरजरंयदग्ने	८	१	११
कुविच्छकत्कुवित्करत्	६	६	१४
कुवित्सदेवीःसनयोनवो	३	८	१
कुवित्संस्यप्रहिव्रजं	४	७	२५
कुवित्सुनोगविष्टये	६	५	२६
कुविदङ्गनमसायेवृधासः	५	६	१३
कुविदङ्गप्रतियथाचिदस्य	८	२	६
कुविदङ्गयवमंतोयवंचित्	८	७	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कुविद्वृषण्यंतीभ्यः	६	८	९
कुविन्नोअग्निरुचथस्य	२	२	१२
कुविन्मागोपांकरसेजनस्य	३	३	७
कुषुंभकस्तदब्रवीत्	२	५	१६
कुहत्याकुहनुश्रुता	४	४	१३
कुहयांतासुष्टुतिंकाव्यस्य	१	८	१५
कुहश्रुतइंद्रःकस्मिन्नद्य	७	७	६
कुहस्थःकुहजग्मतुः	६	५	१८
कुहस्विद्दोषाकुहवस्तोरश्वि	७	८	१८
कूचिज्जायतेसनयासुनव्यः	७	२	३२
कूष्ठोदेवावश्विना	४	४	१३
कृणुष्वपाजःप्रसितिंन	३	४	२३
कृणोतधूमंवृषणं	३	१	३३
कृणोत्यस्मैवरिवोयइत्था	३	६	१२
कृण्वंतोवरिवोगवे	७	१	२४
कृतानीदस्यकर्त्वा	७	१	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कृतेचिदत्रमरुतोरणंत	५	४	२७
कृतंचिद्धिष्मासनेमिद्वेषः	३	५	१०
कृतंनश्वघ्नीविचिनोतिदेवं	७	८	२४
कृतंनोयज्ञंविदथेषुचारुं	५	६	६
कृधिरत्नंसुसनितः	३	१	१
कृधीनोअह्रयोदेव	८	४	२७
कृधीरत्नंयजमानाय	५	२	२१
कृषन्नित्फालआशितंकृणो	८	६	२३
कृष्णंतएमरुशतःपुरोभाः	३	५	७
कृष्णंनियानंहरयःसुपर्णा	२	३	२३
कृष्णप्रुतौवेविजेअस्य	२	२	५
कृष्णांयदेनीमभिवर्पसा	७	५	३१
कृष्णःश्वेतोरुषोयामोअस्य	७	७	३
कृष्णायद्गोष्वरुणीषुसीद	८	१	२६
कृष्णारजांसिपत्सुतः	६	३	३०
केतुंकृण्वन्दिवस्परि	७	१	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
केतुंकृण्वन्नकेतवे	१	१	११
केतुंयज्ञानांविदथस्य	२	८	२०
केतेअग्नेरिपवेबंधनास	४	१	४
केतेनरइंद्रयेतइषे	८	१	९
केतेनशर्मन्त्सचतेसुषाम	६	४	३५
केमेमर्यकंवियवंतगोभिः	३	८	१४
केश्य१ग्निंकेशीविषं	८	७	२४
केष्ठानरःश्रेष्ठतमाः	४	३	२६
कोअग्निमीट्टेहविषा	१	६	८
कोअद्धावेदकइहप्रवोचत्	३	३	२४
कोअद्धावेदकइहप्रवोचत्	८	७	१७
कोअद्यनर्योदेवकामः	३	६	१३
कोअद्ययुङ्क्तेधुरिगा	१	६	८
कोअस्यवीरःसधमादमा	३	६	९
कोअस्यवेदप्रथमस्याह्नः	७	६	७
कोअस्यशुष्मंतविषीं	४	१	३३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कोददर्शप्रथमंजायमानं	२	३	१४
कोदेवयंतमश्नवत्	१	३	२१
कोदेवानामवोअद्यावृणीते	३	६	१३
कोनानामवचसासोम्याय	३	६	१३
कोनुमर्याअमिथितः	६	३	४९
कोनुवांमित्रावरुणावृता	४	२	१३
कोनुवांमित्रास्तुतः	४	४	५
कोन्वत्रमरुतोमामहे	२	३	२६
कोमाददर्शकतमःसदेवः	८	१	१०
कोमृळातिकतमआगमि	३	७	१९
कोवःस्तोमंराधतियंजुजोष	८	२	४
कोवस्त्रातावसवःकोवरूता	३	८	६
कोवामद्यपुरूणां	४	४	१४
कोवामद्याकरतेरातहव्यः	३	७	२०
कोवांदाशत्सुमतयेचित्	२	१	१
कोवेदजानमेषां	४	३	११

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
कोवेदनूनमेषां	४	३	२८
कोवोंतर्मरुतऋष्टिविद्यु	२	४	६
कोवोमहांतिमहतामुद	४	३	२४
कोवोवर्षिष्ठआनरो	१	३	१३
क्रतुप्रावाजरिताशश्वताम	८	५	१७
क्रतूयंतिक्रतवोहृत्सुधीत	८	२	६
क्रतूयंतिक्षितयोयोगउग्र	३	६	११
क्रत्वइत्पूर्णमुदरं	६	५	३२
क्रत्वादक्षस्यतरुषोविधर्म	२	८	१७
क्रत्वादक्षस्यरथ्यं	६	८	६
क्रत्वादाअस्तुश्रेष्ठः	४	५	२६
क्रत्वामहाँअनुष्वधं	१	६	१
क्रत्वायदस्यतविषीषु	२	१	१४
क्रत्वाशुक्रेभिरक्षभिः	७	५	५
क्रत्वाहिद्रोणेअज्यसे	४	५	२
क्रत्वेदक्षायनःकवे	७	४	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
क्रत्वःसमहदीनता	५	६	११
क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरं	७	६	२१
क्राणारुद्रामरुतोविश्वकृष्ट	८	४	२४
क्राणारुद्रेभिर्वसुभिःपुरो	१	४	२३
क्राणाशिशुर्महीनां	७	५	४
क्रीळंतोरश्मआभुवः	४	१	११
क्रीळंत्यस्यसूनृता	६	१	८
क्रीळंवःशर्धोमारुतं	१	३	१२
क्रीळुर्मखोनमंहयुः	६	८	१०
क्व१त्यानिनौसख्याबभूवुः	५	६	१०
क्व१त्यावल्गूपुरुहूताद्य	५	१	३
क्व१त्रीचक्रात्रिवृतो	१	३	५
क्वनूनंकद्वोअर्थं	१	३	१५
क्वनूनंसुदानवः	५	८	२१
क्व१वोश्वाःक्वा३भीशवः	४	३	२६
क्ववःसुम्नानव्यांसि	१	३	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
क्व१स्यतेरुद्रमृळयाकु	२	७	१७	क्षेत्रस्यपतिनावयं	३	८	९	गयस्फानोअमीवहा	१	६	२१	गायत्सामनभन्यं	२	४	१३
क्व१स्यवीरःकोअपश्यदि	४	१	२६	क्षेत्रस्यपतेमधुमंत	३	८	९	गर्भेनुनौजनितादंपतीकः	७	६	६	गायंतित्वागायत्रिणः	१	१	१९
क्व१स्यवृषभोयुवा	६	४	४५	क्षेत्रादपश्यंसनुत	३	८	१४	गर्भेनुसंनन्वेषामवेद	३	६	१६	गार्हपत्येनसंत्य	१	१	२९
क्व१स्यावोमरुतःस्वधासी	२	३	२५	क्षेमस्यचप्रयुजश्चत्वमीशि	६	३	१९	गर्भेमातुःपितुष्पिता	४	५	२७	गावइवग्रामंयूयुधिरिवा	८	८	७
क्वस्विदद्यकतमास्वश्विना	७	८	२०	क्षेमोनसाधुःक्रतुर्नभद्रः	१	५	११	गर्भेयोषामदधुर्वत्समास	८	१	१४	गावउपावतावतं	६	५	१६
क्वस्विदस्यरजसोमहः	२	४	७	खेरथस्यखेनसः	६	६	१४	गर्भोयज्ञस्यदेवयुः	६	१	३	गावश्चिद्धासमन्यवः	६	१	४०
क्वस्विदासांकतमापुराणी	३	८	२	गंतानोयज्ञंयज्ञियाः	४	४	३४	गर्भोयोअपांगर्भः	१	५	१४	गावोनयूथमुपयंतिवध्रयः	६	४	६
क्वेयथक्वेदसि	५	७	११	गंताराहिस्थोवसे	१	१	३२	गर्भंधेहिसिनीवालि	८	८	४२	गावोभगोगावइंद्रोमे	४	६	२५
क्षत्रंजिन्वतमुतजिन्वतं	६	३	१६	गंतेयांतिसवनाहरिभ्यां	४	६	१५	गवामिवश्रियसेशृंगमुत्त	४	३	२४	गावोयवंप्रयुताअर्योअक्षन्	७	७	१६
क्षत्रायत्वमवसिनत्वमावि	६	३	१९	गंधर्वइत्थापदमस्यरक्षति	७	३	८	गवाशिरंमंथिनमिंद्रशुक्रं	३	२	९	गिरयश्चिन्निजिहते	५	८	२४
क्षत्रायत्वंश्रवसेत्वंमहीया	१	८	२	गंभीराँउदधीँरिव	३	३	९	गव्यंतइंद्रंसख्यायविप्राः	३	५	२४	गिरश्चयास्तेगिर्वाहः	५	७	२२
क्षपउस्रश्चदीदिहि	५	२	१९	गंभीरेणनउरुणामत्रिन्प्रेषः	४	६	१८	गव्योषुणोयथापुरा	६	४	२	गिरस्तइंदओजसा	६	७	१९
क्षपोराजन्नुतत्मना	१	५	२७	गच्छंतंदाशुषोगृहं	६	६	८	गाथपतिंमेधपतिं	१	३	२६	गिराजातइहस्तुतः	७	१	२६
क्षियंतंत्वमक्षियंतं	३	५	२२	गणानांत्वागणपतिं	२	६	२९	गाथश्रवसंसत्पतिं	५	७	२४	गिरायएतायुनजद्धरीते	५	४	१
क्षेतिक्षेमेभिःसाधुभिः	६	६	६	गमद्वाजंवाजयन्निंद्रमर्त्यः	५	३	१९	गामङ्गैषआह्वयति	८	८	४	गिरायदीसबंधवः	६	८	३
क्षेत्रमिवविममुस्तेजनेन	१	७	३०	गमन्नस्मेवसून्याहिशंसिषं	७	८	२६	गायत्रेणप्रतिमिमीतेअर्कं	२	३	१८	गिरावज्रोनसंभृतः	६	६	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
गिरिर्नयःस्वतवाँऋष्व	३	६	४	गृष्टिःससूवस्थविरंतवा	३	५	२६	गोमन्नःसोमवीरवत्	६	८	३२	ग्रावाणेवतदिदर्थंजरेथे	२	८	४
गिरीँरज्रान्रेजमानांअधार	७	८	२७	गृहमेधासआगत	५	४	३०	गोमाँअग्नेविमाँअश्वीयज्ञः	३	४	१६	ग्रावाणोअपदुच्छुनां	८	८	३३
गिरोजुषेथामध्वरंजुषेथां	६	३	१४	गृहोयाम्यरंकृतः	८	६	२७	गोमातरोयच्छुभयंते	१	६	९	ग्रावाणोनसूरयःसिंधुमा	८	३	१३
गिर्वणःपाहिनःसुतं	३	३	२	गोजिताबाहूअमितक्रतुः	१	७	१५	गोमायुरदादजमायुरदात्	५	७	४	ग्रावावदन्नपरक्षांसिसेध	७	८	९
गीर्णंभुवनंतमसापगूळ्हं	८	४	१०	गोजिन्नःसोमोरथजिद्धिर	७	३	३	गोमायुरेकोअजमायुरेकः	५	७	४	ग्राव्णातुन्नोअभिष्टुतः	७	२	१६
गीर्भिर्विप्रःप्रमतिमिच्छ	५	६	१५	गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुं	८	५	२२	गोवित्पवस्ववसुविद्धिरण्य	७	३	१९	ग्राव्णोब्रह्मायुयुजानः	४	२	१२
गुहाशिरोनिहितमृधगक्षी	८	३	१४	गोभिर्मिमिक्षुंदधिरेसुपा	३	३	१४	गोषाइंदोनृषाअसि	६	७	१९	ग्रीवाभ्यस्तउष्णिहाभ्यः	८	८	२१
गुहासतीरुपत्मना	५	८	१०	गोभिर्यदीमन्येअस्मत्	५	७	१८	गोषुप्रशस्तिंवनेषुधिषे	१	५	१४	घनेवविष्वग्विजह्य	१	३	११
गुहाहितंगुह्यंगूळ्हं	२	६	३	गोभिर्वाणोअज्यतेसोभरी	६	१	३७	गौरमीमेदनुवत्संमिषन्तं	२	३	१९	घर्मासमंतात्रिवृतंव्यापतुः	८	६	१६
गूहतागुह्यंतमः	१	६	१२	गोभिष्टरेमामतिंदुरेवां	७	८	२३	गौरीर्मिमायसलिलानि	२	३	२२	घर्मेवमधुजठरेसनेरू	८	६	२
गृहंगृहमहनायात्य	२	१	४	गोभिष्टरेमामतिंदुरेवां	७	८	२५	गौर्धयतिमरुतां	६	६	२८	घृतपृष्ठामनोयुजः	१	१	२६
गृणानाजमदग्निना	३	४	११	गोभिष्टरेमामतिंदुरेवां	७	८	२७	ग्नाश्चयन्नरश्चवावृधंत	५	१	११	घृतप्रतीकंवऋतस्य	२	२	१२
गृणानोअंगिरोभिः	१	५	१	गोमदश्वावद्रथवत्सुवीरं	४	३	२२	ग्रंथिंनविष्यग्रथितंपुनानः	७	४	१४	घृतंनपूतंतनूररेपाः	३	५	१०
गृणेतदिंद्रतेशवः	६	४	४१	गोमदूषुनासत्या	२	८	८	ग्रावाणःसवितानुवः	८	८	३३	घृतंपवस्वधारया	७	१	६
गृभीतंतेमनइंद्रद्विबर्हाः	५	३	८	गोमद्धिरण्यवद्वसु	५	६	१८	ग्रावाणःसोमनोहिकं	४	८	१३	घृतंमिमिक्षेघृतमस्य	२	५	२३
गृभ्णामितेसौभगत्वाय	८	३	२७	गोमन्नइंदोअश्ववत्	७	५	८	ग्रावाणउपरेष्वा	८	८	२३	घृतप्रुषःसौम्याजीर	६	४	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
घृतमग्नेवध्र्यश्वस्यवर्धनं	८	२	१९	चकृवांसऋभवस्तदपृच्छत	२	३	४	चतुस्त्रिंशद्वाजिनोदेव	२	३	१०	चर्षणीधृतंमघवानमुक्थ्यं	३	३	१५
घृतवतीभुवनानामभिश्रि	५	१	१४	चक्रंनवृत्तंपुरुहूतवेपते	४	२	७	चतुःसहस्रंगव्यस्यपश्वः	४	१	२८	चाक्लृप्रेतेनऋषयोमनुष्याः	८	७	१८
घृतवंतमुपमासि	२	२	१०	चक्रंयदस्याप्स्वानिषत्तं	८	३	४	चत्तोइतश्चत्तामुतः	८	८	१३	चिकित्विन्मनसंत्वा	४	१	१४
घृतवंतःपावकते	३	१	२१	चक्राणासःपरीणहंपृथिव्या	१	३	२	चत्वारईंबिभ्रतिक्षेमयंतः	४	३	१	चितेतद्वांसुराधसा	८	८	१
घृताहवनदीदिवः	१	१	२२	चक्राथेहिसध्र्या१ङ्नामभद्रं	१	७	२६	चत्वारितेअसुर्याणिनाम	८	१	१५	चित्तिमचित्तिंचिनवद्विवि	३	४	१८
घृताहवनसंत्येमा	१	३	३१	चक्रिर्दिवःपवतेकृत्व्योरस	७	३	२	चत्वारिवाक्परिमितापदा	२	३	२२	चित्तिरपांदमेविश्वायुः	१	५	११
घृतेनद्यावापृथिवीअभिवृ	५	१	१४	चक्रियोविश्वाभुवना	३	१	१६	चत्वारिशृंगात्रयोअस्य	३	८	१०	चित्तिराउपबर्हणं	८	३	२१
घृतेनाग्निःसमज्यते	८	६	२४	चक्षुर्नोदेवःसविता	८	८	१६	चत्वारिंशद्दशतयस्य	२	१	११	चित्रंतद्वोमरुतोयाम	२	७	२०
घृषुंपावकंवनिनं	१	५	८	चक्षुर्नोधेहिचक्षुषे	८	८	१६	चत्वारोमापैजवनस्यदानाः	५	२	२८	चित्रंदेवानामुदगादनीकं	१	८	७
घृषुःश्येनायकृत्वने	८	८	२	चक्षुश्चश्रोत्रंचमनश्च	४	७	२०	चत्वारोमामशर्शारस्य	२	१	३	चित्रंहयद्वांभोजनंन्वस्ति	५	५	१४
घ्नंतोवृत्रमतरन्रोदसी	१	३	९	चक्षुषःपितामनसाहिधीरः	८	३	१७	चनिष्टंदेवाओषधीष्वप्सु	५	५	१७	चित्रइच्छिशोस्तरुणस्य	८	६	१८
घ्नन्मृध्राण्यपद्विषः	६	३	३४	चतस्रईंघृतदुहःसचंते	७	३	२५	चमूषच्छ्येनःशकुनोविभृ	७	४	९	चित्रइद्राजाराजकाइदन्य	६	२	४
चंद्रमग्निंचंद्ररथंहरिव्रतं	२	८	२०	चतुरश्चिद्ददमानात्	१	३	२३	चरन्वत्सोरुशन्निह	६	५	१४	चित्रस्तेभानुःक्रतुप्राअभि	८	५	१७
चंद्रमाअप्स्वं१तरा	१	७	२०	चतुर्दशान्ये हिमानोअ	८	६	१७	चरित्रंहिवेरिवाच्छेदिपर्णं	१	८	१०	चित्रावायेषुदीधितिः	४	१	१०
चंद्रमामनसोजातः	८	४	१९	चतुर्भिःसाकंनवतिंचनाम	२	२	२५	चरुर्नयस्तमींखय	७	१	९	चित्रैरंजिभिर्वपुषे	१	५	६
चकारताकृणवन्नूनमन्या	५	३	१०	चतुष्कपर्दायुवतिःसुपेशा	८	६	१६	चर्कृत्यंमरुतःपृत्सु	१	५	८	चित्रोयदभ्राट्छ्वेतोनविक्षु	१	५	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
चित्रोवोस्तुयामः	२	४	१२	जज्ञानोनुशतक्रतुः	६	५	२९	जनूश्चिद्वोमरुतस्त्वेष्येण	५	४	२८	जानंतोरूपमकृपंतविप्राः	८	७	७
चोदयंतसूनृताःपिन्वतं	७	८	१५	जज्ञानोहरितोवृषा	३	३	८	जनेनशेवआहूर्यः	१	५	१३	जानंत्यह्नःप्रथमस्य	२	१	५
चोदयित्रीसूनृतानां	१	१	६	जज्ञिषइत्थागोपीथ्यायहि	८	५	३	जनोयोमित्रावरुणा	२	१	२	जामिःसिंधूनांभ्रातेव	१	५	९
छंदस्तुभःकुभन्यवः	४	३	१०	जनंवज्रिन्महिचिन्मन्य	४	६	८	जन्मंजन्मन्निहितोजात	२	८	१६	जाम्यतीतपेधनुः	६	५	१४
छर्दिर्यंतमदाभ्यं	६	६	७	जनयन्रोचनादिवः	६	८	३२	जयंतंचप्रस्तुतंचप्रचावतं	६	३	१५	जायातप्यतेकितवस्यहीना	७	८	४
जंभयतमभितो	२	४	२७	जनस्यगोपाअजनिष्टजागृ	४	१	३	जयतामिवतन्यतुः	१	२	१०	जायेदस्तंमघवन्त्सेदुयोनि	३	३	१९
जगंतासिंधुंदिव्यस्तभाय	२	३	१८	जनायचिद्यईवतउलोकं	५	१	१७	जयेमकारेपुरुहूतकारिणः	६	२	३	जायेवपत्यावधिशेवमंहसे	७	३	७
जगृभ्मातेदक्षिणमिंद्र	८	१	३	जनासोअग्निंदधिरेसहः	१	३	८	जरंतीभिरोषधीभिः	७	५	२५	जिघर्म्यग्निंहविषाघृतेन	२	६	२
जघनेचोदएषां	४	३	२६	जनासोवृक्तबर्हिषः	५	८	४	जरमाणःसमिध्यसे	८	६	२४	जिह्मंनुनुद्रेवतंतया	१	६	१०
जघन्वाँइंद्रमित्रेरून्	२	४	१७	जनितादिवोजनितापृथि	६	३	१८	जराबोधतद्विविड्ढि	१	२	२३	जिह्मश्ये३चरितवेमघोनी	१	८	१
जघन्वाँउहरिभिःसंभृत	१	४	१३	जनिताश्वानांजनितागवां	६	३	१८	जागर्षित्वंभुवने	४	२	२५	जिह्वाभिरहनंनम	६	३	३०
जघानवृत्रंस्वधितिर्वनेव	८	४	१५	जनिष्टयोषापतयत्कनीन	७	८	१९	जातवेदसेसुनवामसोमं	१	७	७	जीमूतस्येवभवतिप्रतीकं	५	१	१९
जघ्निर्वृत्रममित्रियं	७	१	२१	जनिष्टहिजेन्योअग्रेअह्नां	३	८	१२	जातोअग्नीरोचते	३	१	३३	जीवान्नोअभिधेतन	६	४	५१
जज्ञानंसप्तमातरः	७	५	४	जनिष्ठाउग्रःसहसेतुराय	८	३	३	जातोजायतेसुदिनत्वे	३	१	३	जीवंरुदंतिविमयंतेअध्व	७	८	१९
जज्ञानःसोमंसहसेपपाथ	५	६	२३	जनिष्वादेववीतये	४	५	२०	जातोयदग्नेभुवनाव्यख्यः	५	१	१६	जुजुरुषोनासत्योतवव्रिं	१	८	९
जज्ञानएवव्यबाधतस्पृधः	८	४	१६	जनीयंतोन्वग्रवः	५	६	२०	जानंतिवृष्णोअरुषस्य	३	१	१	जुषद्धव्यामानुषस्य	७	७	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
जुषस्वनःसमिधमग्नेअद्य	५	२	१	जेतानृभिरिंद्रःपृत्सुशूरः	२	४	२१	तंगावोअभ्यनूषत	६	८	१६	तंत्वाघृतस्नवीमहे	४	१	१९
जुषस्वसप्रथस्तमं	१	५	२३	जोषद्यदीमसुर्यासचध्यै	२	४	४	तंगीर्भिर्वाचमीखयं	६	८	२५	तंत्वाजनंतमातरः	६	७	१२
जुषस्वाग्नइळयासजोषाः	३	८	१८	जोषासवितर्यस्यते	८	८	१६	तंगूर्तयोनेमन्निषःपरीणस	१	४	२१	तंत्वादूतंकृण्महेयशस्तमं	५	२	२१
जुषाणोअग्नेप्रतिहर्यमेवचः	८	७	५	जोष्यग्नेसमिधंजोष्याहुतिं	२	८	१	तंगूर्धयास्वर्णरं	६	१	२९	तंत्वादेवेभ्योमधुमत्तमंनरः	७	३	५
जुषाणोअंगिरस्तम	६	३	३७	जोहूत्रोअग्निःप्रथमः	२	६	२	तंगोभिर्वृषणंरसं	६	७	२७	तंत्वाधर्तारमोण्योः	७	२	३
जुषेथांयज्ञमिष्टये	६	३	२०	ज्ञेयाभागंसहसानोवरेण	२	६	२	तंघेमित्थानमस्विनः	१	३	९	तंत्वानरोदमआ	१	५	१९
जुषेथांयज्ञंबोधतंहवस्यमे	६	३	१४	ज्मयाअत्रवसवोरंतदेवाः	५	४	६	तंघेमित्थानमस्विनः	६	५	७	तंत्वानृम्णानिबिभ्रतं	७	१	५
जुषेथांयज्ञंबोधतं	२	७	२५	ज्यायांसमस्ययतुनस्यकेतु	४	२	२४	तंतमिद्राधसेमहे	६	५	२	तंत्वाभजेषुवाजिनं	६	३	३२
जुष्टइंद्रायमत्सरः	६	८	२	ज्येष्ठआहचमसाद्वाकरेति	३	७	१	तंतुंतन्वन्रजसोभानुमन्विं	८	१	१४	तंत्वामदायघृष्वये	६	७	१९
जुष्टीनरोब्रह्मणावःपितृणां	५	३	२२	ज्येष्ठेनसोतरिंद्रायसोमं	५	७	२१	तंतुंतन्वानमुत्तमं	६	८	१२	तंत्वामरुत्वतीपरि	५	३	१६
जुष्टोदमूनाअतिथिर्दुरोणे	३	८	१९	ज्योतिर्यज्ञस्यपवतेमधुप्रि	७	३	१३	तंतेमदंगृणीमसि	६	१	१७	तंत्वामर्ताअगृभ्णत	३	१	६
जुष्टोमदायदेवतातइंदो	७	४	१४	ज्योतिर्यज्ञायरोदसीअनु	३	२	२६	तंतेयवंयथागोभिः	५	७	१७	तंत्वायज्ञेभिरीमहे	६	५	२
जुष्टोहिदूतोअसि	१	३	२८	ज्योतिर्वृणीततमसोविजा	३	२	२६	तंतेसोतारोरसंमदाय	७	५	२१	तंत्वावयंपतिमग्नेरयीणां	१	४	२६
जुष्ट्वीनइंदोसुपथासुगानि	७	४	१४	ज्योतिष्मंतंकेतुमंतं	६	४	२९	तंत्रिपृष्ठेत्रिवंधुरे	७	१	२७	तंत्वावयंपितोवचोभिः	२	५	७
जुहुराणाचिदश्विना	६	२	२६	ज्योतिष्मतीमदितिंधारय	२	१	२६	तंत्वांगीर्भिरुरुक्षयां	८	६	२५	तंत्वावयंविश्ववारा	१	२	२९
जुहुरेविचितयंतः	४	१	११	तंगाथयापुराण्या	७	४	२५	तंत्वांगीर्भिर्गिर्वणस	२	५	२७	तंत्वावयंसुध्यो३ नव्यमग्ने	४	४	३६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तंत्वावयंहवामहे	६	३	३३	तंप्रत्नथापूर्वथाविश्वथेमथा	४	२	२३	तंवश्चराथावयंवसत्याः	१	५	१०	तंशुभ्रमग्निमवसे	३	१	२६
तंत्वावाजेषुवाजिनं	१	१	८	तंमर्जयंतसुक्रतुं	६	६	६	तंवांरथंवयमद्याहुवेम	२	४	२४	तंसखायःपुरोरुचं	७	४	२४
तंत्वाविप्रावचोविदः	७	१	४८	तंमर्ताअमर्त्यं	८	६	२५	तंवांरथंवयमद्याहुवेम	३	७	२०	तंसध्रीचीरूतयोवृष्ण्यानि	४	७	८
तंत्वाविप्राविपन्यवो	३	१	८	तंमर्मृजानंमहिषंनसानो	७	४	५	तंवृधंतंमारुतंभ्राजदृष्टिं	५	१	८	तंसबाधोयतस्रुचः	३	१	२९
तंत्वाशोचिष्ठदीदिवः	४	१	१६	तंयज्ञसाधमपिवात	२	१	१४	तंवेधांमेधयाह्यन्	६	८	१६	तंसानावधिजामयः	६	८	१६
तंत्वासमिद्भिरंगिरः	४	५	२३	तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्	८	४	१८	तंवोदस्ममृतीषहं	६	६	११	तंसिंधवोमत्सरमिंद्रपानं	७	७	२५
तंत्वासहस्रचक्षसं	७	१	१७	तंयुवंदेवावश्विना	३	५	१६	तंवोदीर्घायुशोचिषं	४	१	१०	तंसुप्रतीकंसुदृशंस्वंचं	४	५	१८
तंत्वासुतेष्वाभुवः	७	२	६	तंयुंजाथांमनसोयोजवी	२	४	२९	तंवोधियानव्यस्याशविष्ठं	४	६	१४	तंसुष्टुत्याविवासे	६	१	२०
तंत्वाहविष्मतीर्विशः	५	८	१४	तंवःशर्धंमारुतंसुम्नयुः	२	७	१३	तंवोधियापरमयापुराजाः	४	७	१०	तंसोतारोधनस्पृतं	७	१	२७
तंत्वाहस्तिनोमधुमंतम	७	३	५	तंवःशर्धंरथानां	४	३	१२	तंवोमहोमहाय्यं	६	६	९	तंस्मारथंमघवन्प्रावसात	१	७	१४
तंत्वाहिन्वंतिवेधसः	६	८	१६	तंवःशर्धंरथेशुभं	४	३	२०	तंवोवाजानांपतिं	६	२	१८	तंहिन्वंतिमदच्युतं	७	१	१०
तंदुरोषमभीनरः	७	५	१	तंवःसखायोमदाय	७	५	८	तंवोविन्नद्रुषदंदेवमंधसः	८	६	१८	तंहिशश्वंतईळते	४	१	६
तंदेवाबुध्नेरजसः	२	५	२०	तंवःसखायःसंयथासुतेषु	४	६	१६	तंशग्मासोअरुषासोअश्वा	५	६	२२	तंहिस्वराजंवृषभंतमोजसे	६	४	३६
तंपृच्छतासजगामासवे	२	२	१४	तंवइंद्रंचतिनमस्यशाकैः	४	६	७	तंशश्वतीषुमातृषु	३	५	७	तंहुवेमयतस्रुचः	६	२	१२
तंपृच्छंतीवज्रहस्तंरथेष्ठां	४	६	१३	तंवइंद्रंनसुक्रतुं	४	८	३	तंशिंशीतासुवृक्तिभिः	६	३	२५	तंहोतारमध्वरस्यप्रचेतसं	५	२	२२
तंपृच्छंतोवरासःपराणि	४	६	१२	तंवर्धयंतोमतिभिःशिवा	८	२	१६	तंशिंशीतास्वध्वरं	६	३	२५	तआदित्याआगंतासर्वता	१	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तआदित्याआगतासर्वताता	७	८	८	तच्चक्षुर्देवहितंशुक्रमुच्चरत्	५	५	११	तत्त्वायामिसुवीर्यं	५	७	२६	तद्यवाचःप्रथमं	८	१	१३
तआदित्यासउरवः	२	७	६	तच्चित्रंराधआभर	५	६	१	तत्सवितावोमृतत्वमासु	१	७	३०	तदद्याचित्तउक्थिनः	६	१	१८
तआयजंतद्रविणंसमस्मा	८	३	१७	ततंमेअपस्तदुतायतेपुनः	१	७	३०	तत्सवितुर्वरेण्यं	३	४	१०	तद्धानाअवस्यवः	६	४	३
तइदुग्राःशवसाधृष्णुषे	५	१	८	ततुरिर्वीरोनर्योविचेताः	४	६	१७	तत्सवितुर्वृणीमहे	४	४	२५	तदन्नायतदपसे	६	४	१०
तइद्देवानांसधमादआस	५	५	२३	ततृदानाःसिंधवःक्षोदसा	४	३	१२	तत्सुनःशर्मयच्छत	६	१	२७	तदस्तुमित्रावरुणातदग्ने	४	३	१
तइद्वेदिंसुभगतआहुतिं	६	१	३२	तत्तइंद्रियंपरमंपराचैः	१	७	१६	तत्सुनःसविताभगः	३	८	७	तदस्मैनव्यमंगिर	२	६	१९
तइन्निण्यंहृदयस्यप्रकेतैः	५	३	२३	तत्तदग्निर्वयोदधे	६	३	२२	तत्सुनःसविताभगः	६	१	२५	तदस्यप्रियमभिपाथोअ	२	२	२४
तइद्वस्यमधुमद्विविप्र	३	२	९	तत्तदिदश्विनोरवो	१	३	३५	तत्सुनोनव्यंसन्यस	६	४	५४	तदस्यानीकमुतचारु	२	७	२४
तउक्षितासोमहिमानं	१	६	९	तत्तदिदस्यपौंस्यंगृणीम	२	२	२५	तत्सुनोविश्वेअर्यआ	४	७	२६	तदस्येदंपश्यताभूरिपुष्टं	१	७	१६
तउग्रासोवृषणउग्रबाहवः	६	१	३८	तत्तुतेदंसोयदहन्	१	५	१३	तत्सुनोविश्वेअर्यआ	६	६	२८	तदिंद्रप्रेववीर्यंचकर्थयत्	१	७	१७
तऊषुणोमहोयजत्राः	८	१	३०	तत्तुप्रयःप्रत्नथाते	२	१	२१	तत्सुवांमित्रावरुणामहित्वं	४	३	३०	तदिंद्रावआभर	२	६	१९
तक्वानभूर्णिर्वना	१	५	१०	तत्तेभद्रंयत्समिद्धः	१	६	३२	तत्सूर्यंरोदसीउभे	६	२	२५	तदित्सधस्थमभिचारुदी	७	७	२९
तक्षद्यत्तउशनासहसासहः	१	४	१०	तत्तेयज्ञोअजायत	६	६	१२	तत्सूर्यस्यदेवत्वंतन्महित्वं	१	८	७	तदित्समानमाशाते	१	२	१७
तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाक्	७	४	१५	तत्तेसहस्वईमहे	६	३	३५	तथातदस्तुसोमपाः	१	२	३०	तदिदासभुवनेषुज्येष्ठं	८	७	१
तक्षन्नासत्याभ्यां	१	२	१	तत्रोअपिप्राणीयत	६	४	२७	तदग्नेचक्षुःप्रतिधेहिरेभे	८	४	२७	तदिद्वदंत्यद्रयोविमोचने	८	४	३१
तक्षन्रथंसुवृतंविद्मनापसः	१	७	३२	तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानः	१	२	१५	तदग्नेद्युम्नमाभर	६	१	३१	तदिद्ध्यस्यसवनंविवेरपः	८	३	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तदिद्रुद्रस्यचेतति	६	१	१०	तद्भद्रंतवदंसना	३	१	६	तद्वोजामित्वंमरुतःपरे	२	४	३	तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नु	२	८	२३
तदिन्नक्तंतद्दिवामह्यमाहुः	१	२	१५	तद्राधोअद्यसवितुर्वरेण्यं	२	३	२	तद्वोदिवोदुहितरोविभा	३	८	२	तन्नस्तुरीपमधपोषयित्नु	५	२	२
तदिन्नुतेकरणंदस्मविप्र	४	१	३०	तद्वःसुजातामरुतोमहि	२	४	३	तद्वोयामिद्रविणंसद्यऊत	४	३	१६	तन्नुसत्यंपवमानस्यास्तु	७	४	२
तदिन्मेच्छन्त्सद्वपुषोवपुष्ट	७	७	२९	तद्वउक्थस्यबर्हणा	४	७	१७	तद्वोवाजाऋभवःसुप्रवाच	३	७	७	तन्नाकमर्योअगृभीत	४	३	१६
तदिन्वस्यपरिषद्वानोअग्म	८	१	२८	तद्वांनरानासत्यावनुष्या	२	४	२८	तनूत्यजेवतस्करावनर्गू	७	५	३२	तन्नुवोचामरभसाय	२	४	१
तदिन्वस्यवृषभस्यधेनोः	३	२	२४	तद्वांनराशंस्यंपज्रियेण	१	८	१४	तनूनपात्पथऋतस्ययानां	८	६	८	तन्नेमिमृभवोयथा	६	५	२४
तदिन्वस्यसवितुर्नकिर्मे	३	२	२४	तद्वांनराशंस्यंराध्यंच	१	८	१०	तनूनपादुच्यतेगर्भः	३	१	३४	तंनोअग्नेअभीनरः	४	१	१
तदुप्रयक्षतममस्य	१	५	२	तद्वांनरासनयेदंसउग्रं	१	८	१०	तनूनपात्पवमानः	६	७	२४	तन्नोअग्नेमघवद्भ्यःपुरुक्षुं	५	२	८
तदुश्रेष्ठंसवनंसुनोतना	८	३	८	तद्वामृतंरोदसीप्रब्रवीमि	८	३	१४	तनूनपादृतंयतेम	२	५	८	तन्नोअनर्वासवितावरूथं	४	३	३
तदूचुषेमानुषेमायुगानि	१	७	१६	तद्वार्यंवृणीमहे	६	२	२४	तनूष्टेवाजिन्तन्वं१नयंती	८	१	१८	तन्नोदातमरुतोवाजिनं	२	७	२०
तदूषुवामेनाकृतं	४	४	११	तद्विप्रासोविपन्यवः	१	२	७	तन्नइंद्रस्तद्वरुणस्तदग्निः	१	७	२५	तन्नोदेवायच्छतसुप्रवाच	७	८	८
तदृतंपृथिविबृहत्	४	४	४	तद्विविड्ढियत्तइंद्रोजुजोष	६	६	३४	तन्नःप्रत्नंसख्यमस्तुयुष्मे	४	६	४	तन्नोद्यावापृथिवीतन्नआ	७	८	१२
तद्देवस्यसवितुर्वार्यंमहत्	३	८	४	तद्विष्णोःपरमंपदं	१	२	७	तन्नइंद्रोवरुणोमित्रोअग्नि	५	३	२७	तन्नोरायःपर्वतास्तन्नआपः	५	३	२७
तद्देवानांदेवतमाय	२	७	१	तद्वीर्यंवोमरुतोमहित्वनं	४	३	१४	तन्नइंद्रोवरुणोमित्रोअग्निः	५	४	६	तन्नोवाजाऋभुक्षणः	३	७	१०
तद्धिवयंवृणीमहे	८	७	१३	तद्वोअद्यमनामहे	५	५	१०	तंनव्यसीहृदआजायमानं	१	४	२६	तन्नोवातोमयोभुवातु	१	६	१५
तद्बंधुःसूरिर्दिवितेधियंधाः	८	१	२९	तद्वोगायसुतेसचा	४	७	२५	तन्नस्तुरीपमद्भुतं	२	२	११	तन्नोविवोचोयदितेपुराचित्	४	६	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तन्नोविश्वाअवस्यवः	६	८	३३	तमद्यराधसेमहे	६	४	४५	तमानूनंवृजनमन्यथाचि	४	७	७	तमिद्विप्राअवस्यवः	६	१	१०
तन्नोहिर्बुध्न्योअद्भिरर्कैः	४	८	७	तमध्वरेष्वीळते	४	१	६	तमानोअर्कममृतायजुष्टं	५	६	२१	तमिद्वोचेमाविदथेषु	१	३	२१
तन्मंऋतमिंद्रशूरचित्रपा	६	६	३८	तमप्संतशवसउत्सवेषु	१	७	९	तमिंद्रमदमागहि	३	३	५	तमिन्नरोविह्वयंतेसमीके	३	६	११
तन्मित्रस्यवरुणस्याभिच	१	८	७	तममृक्षंतवाजिनं	६	८	१६	तमिंद्रंजोहवीमिमघवान	६	६	३८	तमिन्वे३वसमनासमा	३	५	२
तपसायेअनाधृष्याः	८	८	१२	तमर्केभिस्तंसामभिः	६	१	२१	तमिंद्रंदानमीमहे	६	४	२	तमींहिन्वंतिधीतयोदश	२	२	१३
तपंतिशत्रूंस्व१र्णभूम	५	३	२६	तमर्वंतंनसानसिमरुषं	३	५	१६	तमिंद्रंवाजयामसि	६	६	२२	तमींहिन्वंत्यग्रुवः	६	७	१७
तपुर्जंभोवनआवातचोदि	१	४	२३	तमर्वंतंनसानसिंगृणीहि	६	७	११	तमिच्च्योत्नैरार्यंति	६	१	२०	तमींहोतारमानुषक्	३	५	६
तपुर्मूर्धातपतुरक्षसोये	८	८	४०	तमस्मेरायुवतयो	२	७	२२	तमित्पृच्छंतिनसिमोविपृ	२	२	१४	तमीळतप्रथमंयज्ञसाधं	१	७	३
तपोष्वग्नेअंतराँअमि	३	८	११	तमस्यद्यावापृथिवीसचेत	८	६	१४	तमित्सखित्वमीमहे	१	१	१९	तमीळिष्वयआहुतः	७	३	३३
तपोष्पवित्रंविततंदिवस्प	७	३	८	तमस्यपृक्षमुपरा	२	१	१२	तमित्सुहव्यमङ्गिरः	१	५	२१	तमीळिष्वयोअर्चिषा	४	८	२८
तमंगिरस्वन्नमसासपर्यन्	३	२	८	तमस्यमर्जयामसि	७	४	२५	तमिद्दोषातमुषसियविष्ठं	५	२	३	तमीमण्वीःसमर्यआ	६	७	१७
तमआसीत्तमसागूळहमग्रे	८	७	१७	तमस्यविष्णुर्महिमानमो	८	६	१४	तमिद्गच्छंतिजुह्व१स्तमर्वा	२	२	१४	तमीमहइंद्रमस्यरायः	४	६	१३
तमग्निमस्तेवसवोन्यृण्वन्	५	१	२३	तमस्यराजावरुणस्तमश्वि	२	२	२६	तमिद्गर्भंप्रथमंदध्रआपः	८	३	१७	तमीमहेपुरुष्टुतं	६	१	११
तमग्नेपास्युततंपिपर्षि	४	५	१९	तमह्वेवाजसातये	६	१	७	तमिद्धनेषुहितेषु	६	१	२०	तमीमृजंत्यायवः	७	१	३३
तमग्नेपृतनाषहं	४	१	१५	तमह्वन्भुरिजोर्धिया	६	८	१६	तमिद्वइंद्रंसुहवंहुवेम	३	५	२०	तमीशानंजगतः	१	६	१५
तमग्रुवःकेशिनीःसंहिरे	२	२	६	तमागन्मसोभरयः	६	१	३५	तमिद्वर्धंतुनोगिरः	७	१	२०	तमुक्षमाणमव्यये	७	४	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्र	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तमुक्षमाणंरजसिस्व	२	५	२०	तमुष्टवामयंगिरः	६	६	३१	तयापवस्वधारया	७	१	२	तवत्यइंद्रोअंधसः	७	१	८
तमुज्येष्ठंनमसाहविर्भिः	५	६	२१	तमुष्टुहियोअभिभूत्योजाः	४	६	४	तयापवस्वधारया	७	१	६	तवत्यदिंद्रियंबृहत्	६	१	१८
तमुत्वागोतमागिरा	१	५	२६	तमुष्टुहियःस्विषुःसुध	४	२	१९	तयोरिदमवच्छवः	४	४	३२	तवत्येअग्नेअर्चयः	३	८	२३
तमुत्वादध्यङ्ङृषिः	४	५	२३	तमुष्टुहींद्रंयोहसत्वा	२	४	१३	तयोरिदवसावयं	१	१	३३	तवत्येअग्नेअर्चयः	४	१	२
तमुत्वानूनमसुरप्रचेतसं	६	६	१३	तमुस्तुषइंद्रंतंगृणीषे	२	६	२७	तयोरिद्घृतवत्पयः	१	२	६	तवत्येअग्नेहरितोघृतस्नाः	३	५	५
तमुत्वानूनमीमहे	६	२	२०	तमुस्तुषइंद्रंयोविदानः	४	६	११	तरणिर्विश्वदर्शतः	१	४	७	तवत्येपितोददतः	२	५	६
तमुत्वापाथ्योवृषा	४	५	२३	तमुस्तोतारःपूर्व्यंयथाविद	२	२	२६	तरणिरित्सिषासति	५	३	२०	तवत्येपितोरसारजांसि	२	५	६
तमुत्वायःपुरासिथ	४	७	२३	तमुस्नामिंद्रंनरेजमानम्	७	६	१	तरणिंवोजनानां	६	३	४७	तवत्येसोमपवमाननिण्ये	७	४	२
तमुत्वावाजसातमं	१	५	२६	तमूतयोरणयन्छूरसातौ	१	७	९	तरत्समंदीधावति	७	१	१५	तवत्येसोमशक्तिभिः	७	७	११
तमुत्वावाजिनंनरः	६	८	७	तमूर्मिमापोमधुमत्तमंवः	५	४	१४	तरत्समुद्रंपवमानऊर्मिणा	७	५	१४	तवत्यंनर्यंनृतोपइंद्र	२	६	२८
तमुत्वावृत्रहंतमं	१	५	२७	तमूषुसमनागिरा	६	३	२६	तरोभिर्वोविदद्वसुः	६	४	४८	तवत्रिधातुपृथिवीउतद्यौः	५	२	७
तमुत्वासत्यसोमपाः	४	७	२२	तमृत्वियाउपवाचः	२	५	१२	तवक्रत्वातवतद्दंसनाभिः	४	६	२	तवत्विषोजनिमन्रेजतद्यौः	३	५	२१
तमुद्युमःपुर्वणीकहोतः	४	५	१२	तमेवऋषिंतमुब्रह्माणमाहु	८	६	४	तवक्रत्वातवोतिभिः	६	७	२३	तवद्युमंतोअर्चयः	४	१	१८
तमुनूनंतविषीमंतमेषां	४	३	२३	तमोषधीर्दधिरेगर्भमृत्वि	८	४	२२	तवक्रत्वासनेयंतवरातिभिः	६	१	१४	तवद्यौरिंद्रपौंस्यं	६	१	१८
तमुनःपूर्वेपितरोनवग्वा	४	६	२३	तम्वभिप्रगायत	६	१	१७	तवच्यौत्नानिवज्रहस्तता	५	२	२९	तवद्रप्साउदप्रुतः	७	५	१०
तमुष्टवामयइमाजजान	६	६	३३	तम्वभिप्रार्चत	६	६	१५	तवत्यइंद्रसख्येषुवह्नयः	८	७	२६	तवद्रप्सोनीलवान्वाशऋ	६	१	३५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तवप्रणीतींद्रजोहुवानान्	५	३	१२	तवहत्यादिंद्रविश्वमाजौ	४	६	१०	तस्माअग्निर्भारतःशर्मयंस	३	६	१३	तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्य	४	७	३२
तवप्रत्नेभिरध्वभिः	७	१	९	तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रं	२	५	१७	तस्माअर्षतिदिव्या	२	७	४	तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्य	८	७	१९
तवप्रयक्षिसंदृशं	४	५	२२	तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियं	८	४	२१	तस्माइदास्येहविः	५	७	२	तस्याःसमुद्राअधिविक्ष	२	३	२२
तवप्रयाजाअनुयाजाश्च	८	१	११	तवायंसोमस्त्वमेह्यर्वाङ्	३	२	१८	तस्माइद्विश्वेधुनयंत	२	७	४	तस्येदर्वतोरंहयंतआशवः	६	१	३०
तवभ्रमासआशुयापतंति	३	४	२३	तवाहंशूररातिभिः	१	१	२१	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचः	८	४	१८	तस्येदिहस्तवथवृष्ण्यानि	३	६	५
तववायवृतस्पते	६	२	३०	तवाहंसोमरारण	७	५	१५	तस्मादश्वाअजायंत	८	४	१८	ताआरुद्रस्यमीळ्हुषोविवा	५	४	२८
तवविश्वेसजोषसः	६	८	८	तवाहमग्नऊतिभिः	४	१	१	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृ	८	४	१८	ताँआशिरंपुरोळाशं	५	७	१९
तवव्रतेसुभगास	२	७	९	तवाहमग्नऊतिभिः	६	१	३४	तिस्माद्विराळजायत	८	४	१७	ताँइयानोमहिवरूथं	२	७	२१
तवशरीरंपतयिष्ण्वर्वन्	२	३	१३	तवेदंविश्वमभितःपशव्यं	५	६	२३	तस्माअरंगमामवः	७	६	५	ताँउशतोविबोधय	१	१	२२
तवशुक्रासोअर्चयः	७	२	७	तवेदिंद्रप्रणीतिषु	५	८	१३	तस्मिन्नावेशयागिरः	२	४	१९	तांजुषस्वगिरंमम	३	४	१०
तवश्रियासुदृशोदेवदेवाः	३	८	१६	तवेदिंद्रावमंवसु	५	३	२०	तस्मिन्हिसंत्यूतयः	६	४	२	तांपूषञ्छिवतमामेरयस्व	८	३	२७
तवश्रियेमरुतोमर्जयन्त	३	८	१६	तवेदिंद्राहमाशसा	६	५	३२	तस्मैतवस्यां१मनुदायि	२	६	२६	तांपूष्णःसुमतिंवयं	४	८	२३
तवश्रियेव्यजिहीत	२	६	३२	तवेदुताःसुकीर्तयः	६	३	४८	तस्मैनूनमभिद्यवे	६	५	२५	तांवांधेनुंनवासरीं	२	२	१
तवश्रियोवर्ष्यस्येवविद्युतः	८	४	२०	तवेमाःप्रजादिव्यस्यरेतसः	७	३	१७	तस्यतेवाजिनोवयं	७	२	२	तांवोदेवाःसुमतिमूर्जयं	४	२	१६
तवस्यामपुरुवीरस्य	२	७	९	तवेमेसप्तसिंधवः	७	२	८	तस्यद्युमाँअसद्रथः	६	२	३८	तांसुतेकीर्तिंमघवन्महि	८	१	१५
तवस्वादिष्ठाग्नेसंदृष्टिः	३	५	१०	तवोतिभिःसचमानाअरि	४	२	१८	तस्यवज्रःक्रन्दतिस्मत्स्वर्षा	१	७	१०	ताअत्नतवयुनंवीरवक्षणं	४	३	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ताअभिसंतमस्तृतं	६	७	३२	तानःशक्तंपार्थिवस्य	४	४	६	ताभिरायातंवृषणोपमेहवं	६	२	७	तावज्रिणंमंदिनंस्तोम्यंमदे	८	५	६
ताअस्यज्येष्ठमिंद्रियं	८	७	१०	तानआवोळ्हमश्विना	२	८	८	ताभुज्युंविभिरद्भ्यःसमुद्रा	५	१	२	तावदुषोराधोअस्मभ्यं	५	५	२६
ताअस्यनमसासहः	१	६	७	तानव्यसोजरमाणस्यमन्म	५	१	१	ताभूरिपाशावनृतस्यसेतू	५	५	७	तावर्तिर्यातंजयुषाविपर्वतं	७	८	१७
ताअस्यपृशनायुवः	१	६	७	तानस्तिपातनूपा	५	५	८	ताभ्यांविश्वस्यराजसि	७	२	७	तावल्गूदस्रापुरुशाकतमा	५	१	१
ताअस्यवर्णमायु	२	५	२६	तानीदहानिबहुलान्यास	५	५	२३	तामंदसानामनुषोदुरोण	७	८	२०	तावांगीर्भिर्विपन्यवः	५	६	१७
ताअस्यसूददोहसः	६	५	५	तानृभ्यआसौश्रवसासुवी	४	५	१५	तामग्नेअस्मेइषमेरयस्व	५	२	८	तावांधियोवसेवाजयंतीः	३	७	१६
ताआचरंतिसमनापुरस्ता	३	८	२	तानोअद्यवनस्पती	१	२	२६	तामस्यरीतिंपरशोरिवप्र	४	३	२	तावांनरास्ववसेसुजाता	१	८	१९
ताइन्वे३वसमनासमानी	३	८	२	तानोरासन्रातिषाचोवसू	५	३	२७	तामहांतासदस्पती	१	२	३	तावांमित्रावरुणाधारयत्	८	७	२०
ताईंवर्धंतिमह्यस्यपौंस्यं	२	२	२५	तानोवाजवतीरिषः	४	८	२९	तामाताविश्ववेदसा	६	२	२१	तावांवास्तून्युश्मसि	२	२	२४
ताकर्माषतरास्मै	२	४	१३	तान्यजत्राँऋतावृधः	१	१	२७	तामित्रस्यप्रशस्तये	१	२	३	तावांविश्वस्यगोपा	६	२	२१
तागृणीहिनमस्येभिःशूषैः	५	१	११	तान्पूर्वयानिविदाहूमहे	१	६	१५	तामेअश्विनासनीनां	५	८	८	तावांसम्यगद्रुह्वाणा	४	४	८
ताघाताभद्राउषसःपुरासु	३	८	२	तान्वंदस्वमरुतस्ताँउपस्तु	६	१	३८	तामेअश्व्यानांहरीणां	६	२	२५	तावामद्यतावपरंहुवेम	२	५	१
ताजिह्वयासदमेदंसुमेधा	५	१	१०	तान्वोमहोमरुतएव	२	७	२१	तायज्ञमाशुचिभिश्चक्रमा	५	१	१	तावामद्यहवामहे	६	२	२६
तातूतंइंद्रमहतोमहानि	३	६	७	ताबाहवासुचेतुना	४	४	२	तायज्ञेषुप्रशंसता	१	२	३	तावामियानोवसे	४	४	३
तातूतेसत्यातुविनृम्णवि	३	६	८	ताभिरागच्छतंनरा	४	८	२८	तायोधिष्टमभिगाइंद्रनू	४	८	२७	तावामेषेरथानां	४	४	४
तातेगृणंतिवेधसः	३	६	२९	ताभिरायातमूतिभिः	५	८	५	ताराजानाशुचिव्रता	४	५	२५	तावामेषेरथानां	४	४	३२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ताविग्रंधैथेजठरंपृणध्यै	५	१	१०	ताहिश्रेष्ठवर्चसा	४	४	३	तिस्रोद्यावोनिहिताअंतर	५	६	९	तुग्रोहभुज्युमश्विनोदमेघे	१	८	८
ताविदाचिदहानां	६	२	७	ताहिश्रेष्ठादेवतातातुजा	५	१	११	तिस्रोद्यावःसवितुर्द्वा	१	३	६	तुचेतनायतत्सुनः	६	१	२८
ताविद्दुःशंसंमर्त्यं	५	६	१८	ताहुवेययोरिदं	४	८	२७	तिस्रोभूमीर्धारयन्	२	७	७	तुजेनस्तनेपर्वताःसंतु	४	२	१४
ताविद्दोषाताउषसिशुभ	६	२	७	तिग्मंचिदेममहिवर्पो	४	५	३	तिस्रोमातॄस्त्रीन्पितॄन्	२	३	१५	तुभ्यंगावोघृतंपयः	६	८	२१
ताविद्वांसाहवामहेवां	१	८	२२	तिग्मजंभायतरुणाय	६	१	३३	तिस्रोयदग्नेशरदः	१	५	१७	तुभ्यंघेत्तेजनाइमे	६	३	३४
तावृधंतावनुद्यून्	४	४	३२	तिग्ममायुधंमरुतामनीं	६	६	३३	तिस्रोयह्वस्यसमिधःपरि	२	८	१८	तुभ्यंताअंगिरस्तम	६	३	३२
तासम्राजाघृतासुती	२	८	८	तिग्ममेकोबिभर्तिहस्तआ	६	२	३६	तिस्रोवाचईरयतिप्रवह्निः	७	४	१७	तुभ्यंदक्षकविक्रतो	३	१	१४
तासानसीशवसानाहिभू	५	६	१५	तिग्मायदंतरशनिःपता	३	५	२०	तिस्रोवाचउदीरते	६	८	२३	तुभ्यंपयोयत्पितरावनीतां	१	८	२४
तासुजिह्वासुपह्वये	१	१	२५	तिग्मायुधौतिग्महेतीसुशे	५	१	१८	तिस्रोवाचःप्रवदज्ज्योतिर	५	७	१	तुभ्यंब्रह्माणिगिरइंद्रतुभ्यं	३	३	१६
तासुदेवायदाशुषे	५	८	२	तिरःपुरूचिदश्विनारजां	३	४	३	तीक्ष्णेनाग्नेचक्षुषारक्षयज्ञं	८	४	६	तुभ्यंभरंतिक्षितयोयविष्ठ	३	८	१३
ताहत्यद्वर्तिर्यदरंध्रमुग्रा	५	१	१	तिरश्चीनोविततोरश्मिरे	८	७	१७	तीव्रस्याभिवयसोअस्यपा	८	८	१८	तुभ्यंवाताअभिप्रियः	६	८	२१
ताहिक्षत्रमविह्रुतं	४	४	४	तिष्ठासुकंमघवन्मापरागाः	३	३	१९	तीव्राःसोमासआगहि	१	२	८	तुभ्यंशुक्रासःशुचयस्तु	२	१	२३
ताहिक्षत्रंधारयेथेअनुद्यू	५	१	१०	तिष्ठाहरीरथआयुज्यमाना	३	२	१७	तीव्राःसोमासआगहि	६	६	१	तुभ्यंश्चोतंत्यध्रिगो	३	१	२१
ताहिदेवानामसुराताव	५	५	७	तिस्रःक्षपस्त्रिरहातिव्रजं	१	८	८	तीव्रान्घोषान्कृण्वतेवृषपा	५	१	२०	तुभ्यंसुतास्तुभ्यमुसोत्वा	८	८	१८
ताहिमध्यंभराणां	६	३	२४	तिस्रोदेवीर्बर्हिरिदंवरीयः	८	२	२२	तीव्रोवोमधुमाँअयं	२	८	९	तुभ्यंसोमाःसुताइमे	६	६	२५
ताहिशश्वंतईळते	५	६	१७	तिस्रोदंष्ट्रायनिर्ऋतीरुपासते	८	६	१६	तुंजेतुंजेयउत्तरे	१	१	१४	तुभ्यंस्तोकाघृतश्चुता	३	१	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तुभ्यंहिन्वानोवसिष्ठ	२	७	२५	तुविक्षंतेसुकृतंसूमयंधनुः	६	५	३०	तेआचरंतीसमनेवयोषा	५	१	१९	तेत्वामदाबृहदिंद्रस्वधावः	४	६	१
तुभ्यमग्रेपर्यवहन्	८	३	२७	तुविग्रीवावपोदरः	६	१	२३	तेक्षोणीभिररुणेभिः	२	७	२१	तेदशग्वाःप्रथमा	२	७	२१
तुभ्यमुषासःशुचयःपरा	२	१	२३	तुविग्रीवोवृषभोवावृधानः	३	८	१५	तेगव्यतामनसादृध्रमुब्धं	३	४	१४	तेनःपूर्वासउपरासइंदवः	७	३	२
तुभ्यायमद्रिभिःसुतः	६	६	१	तुविशुष्मतुविक्रतो	६	५	१	तेघाराजानोअमृतस्यमं	८	४	२६	तेनःसंतुयुजःसदा	६	६	३
तुभ्यायंसोमःपरिपूतो	२	१	२४	तूतुजानोमहेमते	६	१	९	तेघेदग्नेस्वाध्यः	६	१	३२	तेनःसहस्रिणंरयिं	६	८	१
तुभ्येदमग्नेमधुमत्तमंवचः	४	१	३	तूर्वन्नोजीयान्तवसस्तवी	४	६	९	तेघेदग्नेस्वाध्यः	६	३	३४	तेनआस्नोवृकाणां	६	४	५३
तुभ्येदमिंद्रपरिषिच्यतेम	८	८	२५	तृणस्कंदस्यनुविशः	२	४	१२	तेचिद्धिपूर्वीरभिसंतिशा	५	४	१५	तेनइंद्रःपृथिवीक्षामवर्ध	४	८	१३
तुभ्येदिमासवनाशूरविश्वा	५	३	६	तृतीयेधानाःसवनेपुरुष्टुत	३	३	१८	तेजज्ञिरेदिवऋष्वासः	१	५	६	तेननासत्यागतं	१	४	२
तुभ्येदिंद्रमरुत्वते	६	५	२८	तृदिलाअतृदिलासोअद्रयः	८	४	३१	तेजानतस्वमोक्यं	६	५	१६	तेननोवाजिनीवसूपश्वे	५	८	४
तुभ्येदिंद्रस्वओक्ये	३	३	६	तृषुयन्नातृषुणावक्ष	३	५	७	तेजिष्ठयातपनी	२	६	३१	तेनसत्येनजागृतं	१	२	३
तुभ्येदेतेबहुलाअद्रिदुग्धाः	१	४	१८	तृष्टमेतत्कटुकमेतत्	८	३	२६	तेजिष्ठायस्यारतिर्वनेराट्	४	५	१४	तेनस्तोतृभ्यआभर	६	५	३०
तुभ्येदेतेमरुतःसुशेवाः	४	१	२७	तृष्टामयाप्रथमंयातवेसजूः	८	३	७	तेतेअग्नेत्वोताः	४	५	२६	तेनस्त्राध्वंतेवतत	६	२	२७
तुभ्येमाभुवनाकवे	७	१	२९	तेअंज्येष्ठाअकनिष्ठासउ	४	३	२४	तेतेदेवनेतः	४	३	४	तेनूनंनोयमूतये	८	७	१३
तुरण्यवोमधुमंतंघृतश्चुतं	६	४	१९	तेअद्रयोदशयंत्रासआशव	८	४	३०	तेतेदेवायदाशतःस्याम	५	२	२३	तेनोअर्वंतोहवनश्रुतोहवं	८	२	७
तुरण्यवोंगिरसोनक्षंत	५	४	१९	तेअस्मभ्यंशर्मयंस	१	६	१७	तेत्वामदाअमदंतानिवृ	१	४	१६	तेनोगृणानेमहिनीमहिश्र	२	३	३
तुरीयंनामयज्ञियं	६	५	३६	तेअस्यसंतुकेतवोमृत्यवः	७	२	२३	तेत्वामदाइंद्रमादयंतु	५	३	७	तेनोगोपाअपाच्यः	६	२	३५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
तेनोनावमुरुष्यत	६	२	२३
तेनोभद्रेणशर्मणा	६	१	२८
तेनोमित्रोवरुणोअर्यमा	४	२	१३
तेनोरत्नानिधत्तन	१	२	२
तेनोरायोद्युमतोवाजवतः	४	८	१०
तेनोरुद्रःसरस्वतीसजो	४	८	१०
तेनोवसूनिकाम्या	४	३	२९
तेनोवृष्टिंदिवस्परि	७	२	५
तेप्रत्नासोव्युष्टिषु	७	४	२४
तेभ्योगोधाअयथंकर्षदेत	७	७	२१
तेभ्योद्युम्नंबृहद्यशः	४	४	२२
तेमआहुर्यआयुयुः	४	३	११
तेमन्वतप्रथमंनामधेनोः	३	४	१५
तेमर्मृजतदद्वांसोअद्रिं	३	४	१४
तेमायिनोममिरेसुप्रचेतसः	२	३	२
तेरायातेसुवीर्यैः	३	५	८
तेरुणेभिर्वरमापिशंगैः	१	६	१४
तेरुद्रासःसुमखाअग्नयो	४	४	३४
तेवदन्प्रथमाब्रह्मकिल्बि	८	६	७
तेवर्धंतस्वतवसो	१	६	१०
तेविंदन्मनसादीध्याना	८	८	३९
तेविश्वादाशुषेवसु	७	१	३७
तेवोहृदेमनसेसंतुयज्ञा	३	७	९
तेषांहिचित्रमुक्थ्यं	६	४	५१
तेषांहिमह्नामहतामनर्व	८	२	९
तेसत्येनमनसागोपतिंगाः	८	२	१६
तेसत्येनमनसादीध्यानाः	५	६	१२
तेसीषपंतजोषमायज	५	४	१०
तेसुतासोमदिंतमाः	७	२	१६
तेसूनवःस्वपसःसुदंससः	२	३	२
तेसोमादोहरीइंद्रस्यनिंस	८	४	३०
तेस्यंद्रासोनोक्षणः	४	३	८
तेस्यामदेववरुण	५	५	९
तेस्यामयेअग्नये	३	५	८
तेहिद्यावापृथिवीभूरिरेत	८	४	२५
तेहिद्यावापृथिवीमातरा	८	२	८
तेहिद्यावापृथिवीविश्वशं	२	३	३
तेहिन्विरेअरुणंजेन्यंवसु	६	७	७
तेहिपुत्रासोअदितेः	६	१	२५
तेहिप्रजायाअभरंतविश्र	८	४	२४
तेहियज्ञेषुयज्ञियासऊमाः	५	४	६
तेहियज्ञेषुयज्ञियासऊमाः	८	३	११
तेहिवस्वोवसवानाः	१	६	१७
तेहिश्रेष्ठवर्चसस्तउन	४	८	१२
तेहिष्मावनुषोनरः	६	२	२३
तेहिसत्याऋतस्पृशः	४	४	५
तेहिस्थिरस्यशवसः	४	३	८
तोकेहितेतनयउर्वरासु	३	७	१६
तोशावृत्रहणाहुवे	३	१	११
तोशासारथयावाना	६	३	२०
त्मनावहंतोदुरो	१	५	१३
त्मनासमत्सुहिनोतयज्ञं	५	३	२५
त्यंचित्पर्वतंगिरिं	६	४	४४
त्यंचिदत्रिमृतजुरं	८	८	१
त्यंचिदर्णमधुपंशयानं	४	१	३३
त्यंचिदश्वंनवाजिनं	८	८	१
त्यंचिदस्यक्रतुभिर्निषत्तं	४	१	३२
त्यंचिदित्थाकत्पयंशयानं	४	१	३२
त्यंचिदेषांस्वधयामदंतं	४	१	३२
त्यंचिद्धादीर्घंपृथुं	१	३	१४
त्यंनुमारुतंगणं	६	६	२९
त्यंन्व१श्विनाहुवे	५	८	३४
त्यंसुमेषंमहयास्वर्विदं	१	४	१२
त्यमुवोअप्रहणं	४	७	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्यमुवःसत्रासाहं	६	६	१६
त्यमूषुवाजिनंदेवजूतं	८	८	३६
त्यस्यचिन्महतोनिर्मृगस्य	४	१	३२
त्यांनुक्षत्रियाँअव	६	४	५१
त्यांनुपूतदक्षसः	६	६	२९
त्यांनुयेविरोदसी	६	६	२९
त्रयइंद्रस्यसोमाः	५	७	१८
त्रयःकृण्वंतिभुवनेषुरेतः	५	३	२३
त्रयःकेशिनऋतुथा	२	३	२२
त्रयःकोशासश्चोतंति	५	७	१८
त्रयःपवयोमधुवाहनेरथे	१	३	४
त्रातानोबोधिददृशानआ	३	५	२४
त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रं	४	७	३२
त्रातारोदेवाअधिवोचता	६	४	१३
त्रातारंत्वातनूनां	२	६	३०
त्रायंतामिहदेवाः	८	७	२५
त्रिंशच्छतंवर्मिणइंद्रसाकं	४	६	२४
त्रिंशद्धामविराजति	८	८	४७
त्रिःषष्टिस्त्वामरुतोवावृ	६	६	३३
त्रिःसप्तमयूर्यःसप्त	२	५	१६
त्रिःसप्तयद्गुह्यानित्वे	१	५	१८
त्रिःसप्तविष्पुलिंगका	२	५	१६
त्रिःसप्तसस्रानद्योमहीरपः	८	२	७
त्रिःस्ममाह्नःश्नथयोवैतसे	८	५	१
त्रिकद्रुकेभिःपतति	७	६	१६
त्रिकद्रुकेषुचेतनं	६	१	१०
त्रिकद्रुकेषुचेतनं	६	६	१९
त्रिकद्रुकेषुमहिषो	२	६	२८
त्रितःकूपेवहितोदेवान्	१	७	२३
त्रिधाहितंपणिभिर्गुह्यमा	३	८	१०
त्रिपंचाशःक्रीळतिव्रातए	७	८	४
त्रिपाजस्योवृषभोविश्वरू	३	४	१
त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषः	८	४	१७
त्रिभिःपवित्रैरपु	३	१	२७
त्रिभिष्ट्वंदेवसवितः	७	२	१८
त्रिमूर्धानंसप्तरश्मिंगृणीषे	२	२	१५
त्रिरंतरिक्षंसवितामहित्व	३	८	४
त्रिरश्विनासिंधुभिः	१	३	५
त्रिरस्मैसप्तधेनवोदुदुह्रे	७	२	२३
त्रिरस्यतापरमासंतिस	३	४	१३
त्रिरादिवःसवितर्वार्याणि	३	४	१
त्रिरादिवःसवितासोषवी	३	४	१
त्रिरुत्तमादूणशारोचनानि	३	४	१
त्रिर्देवःपृथिवीमेषएतां	५	६	२५
त्रिर्नोअश्विनादिव्यानि	१	३	४
त्रिर्नोअश्विनायजता	१	३	५
त्रिर्नोरयिंवहतमश्विना	१	३	४
त्रिर्यातुधानःप्रसितिंतए	८	४	७
त्रिर्वर्तिर्यातंत्रिरनुव्रते	१	३	४
त्रिवंधुरेणत्रिवृता	१	४	१
त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेन	१	८	१८
त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेन	६	६	८
त्रिविष्टिधातुप्रतिमानमो	१	७	१५
त्रिश्चिदक्तोःप्रचिकितुर्वसू	५	२	१४
त्रिश्चिन्नोअद्याभवतंनवेद	१	३	४
त्रिषधस्थासप्तधातुः	४	८	३२
त्रिषधस्थेबर्हिषि	१	४	१
त्रीणिजानापरिभूषंत्यस्य	१	७	१
त्रीणितआहुर्दिविबंधना	२	३	१२
त्रीणित्रितस्यधारया	७	५	४
त्रीणिपदान्यश्विनोः	५	८	२९
त्रीणिपदाविचक्रमे	१	२	७
त्रीणिराजानाविदथेपुरूणि	३	२	२४
त्रीणिशतात्रीसहस्रा	३	१	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्रीणिशतात्रीसहस्राण्य	८	१	१२	त्वंगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरप	१	४	९	त्वंतस्यद्वयाविनो	१	३	२४	त्वंदिवोबृहतःसानुकोपयः	१	४	१७
त्रीणिशतान्यर्वतां	५	८	१७	त्वंचसोमनोवशः	१	६	२०	त्वंताँअग्नउभयान्वि	२	५	२१	त्वंदूतःप्रथमोवरेण्यः	८	७	५
त्रीणिसरांसिपृश्नयः	५	८	१९	त्वंचित्तीतवदक्षैः	६	५	३३	त्वंताँइंद्रोभयाँअमित्रान्	४	७	५	त्वंदूतस्त्वमुनःपरस्पाः	२	६	१
त्रीण्यायूंषितवजातवेद	३	१	१७	त्वंचिन्नःशम्याअग्नेअस्याः	३	४	२०	त्वंतान्त्संचप्रतिचासि	२	५	१९	त्वंदूतोअमर्त्यः	४	५	२२
त्रीण्येकउरुगायोविचक्रमे	६	२	३६	त्वंजघंथनमुचिंमखस्युं	८	३	४	त्वंतान्वृत्रहत्येचोदयोनॄन्	७	७	७	त्वंदेविसरस्वति	४	८	३१
त्रीयच्छतामहिषाणामघो	४	१	२४	त्वंजामिर्जनानां	१	५	२३	त्वंतूनइंद्रतंरयिंदा	२	४	८	त्वंद्यांचमहिव्रत	७	४	२८
त्रीरोचनादिव्याधारयंत	२	७	७	त्वंजिगेथनधनारुरोधिथ	१	७	१५	त्वंत्यत्पणीनांविदोवसु	७	५	२४	त्वंधियंमनोयुजं	७	४	२७
त्रीरोचनावरुणत्रीँरुत	३	४	७	त्वंतदुक्थमिंद्रबर्हणाकः	४	६	२१	त्वंत्यमिटतोरथं	८	८	२९	त्वंधुनिरिंद्रधुनिमतीः	२	४	१७
त्रीषधस्थासिंधवस्त्रिःक	३	४	१	त्वंतंदेवजिह्वया	४	५	२७	त्वंत्यमिंद्रसूर्यं	८	८	२९	त्वंधुनिरिंद्रधुनिमतीः	४	६	१०
त्र्यंबकंयजामहे	५	४	३०	त्वंतंब्रह्मणस्पते	१	१	३४	त्वंत्याचिदच्युता	४	५	२	त्वंधृष्णोधृषतावीतहव्यं	५	२	२९
त्र्यर्यमामनुषोदेवताता	४	१	२३	त्वंतमग्नेअमृतत्व	१	२	३३	त्वंत्याचिद्वातस्याश्वागाः	७	७	६	त्वंनःपश्चादधरादुत्तरात्	६	४	३९
त्र्युदायंदेवहितंयथावः	३	७	९	त्वंतमिंद्रपर्वतंनभोजसे	१	४	१९	त्वंत्यान्इंद्रदेवचित्रा	१	५	५	त्वंनपाह्यंहसः	४	५	२६
त्वंकरंजमुतपर्णयंवधीः	१	४	१६	त्वंतमिंद्रपर्वतंमहामुरुं	१	४	२२	त्वंत्येभिरागहि	१	२	३१	त्वंनःपाह्यंहसः	५	२	२०
त्वंकविंचोदयोर्कसातौ	४	६	२१	त्वंतमिंद्रमर्त्यं	४	२	५	त्वंत्वमहर्यथाउपस्तुतः	८	५	५	त्वंनःसोमविश्वतः	७	७	१२
त्वंकुत्संशुष्णहत्येष्वाविथ	१	४	१०	त्वंतमिंद्रमर्त्यं	८	८	२९	त्वंदाताप्रथमोराधसाम	६	६	१३	त्वंनःसोमविश्वतोरक्ष	१	६	२०
त्वंकुत्सेनाभिशुष्णमिंद्र	४	७	३	त्वंतमिंद्रवावृधानो	२	१	२०	त्वंदिवोधरुणंधिषओजसा	१	४	२१	त्वंनःसोमविश्वतोवयोधाः	६	४	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंनःसोमसुक्रतुः	७	७	१२	त्वंनोअग्नेअधरादुदक्तात्	८	५	८	त्वंपाहींद्रसहीयसोनॄन्	२	४	११	त्वंरथंप्रभरोयोधमृष्वं	४	६	२१
त्वंनइंद्रऋतयुः	६	५	९	त्वंनोअग्नेअद्भुत	४	१	२	त्वंपिप्रुंमृगयंशूशुवांसं	३	५	१९	त्वंरयिंपुरुवीरं	६	५	१२
त्वंनइंद्रत्वाभिरूती	२	६	२५	त्वंनोअग्नेअंगिरः	४	१	२	त्वंपुरइंद्रचिकिदेनाव्योज	६	६	३८	त्वंराजेंद्रयेचदेवाः	२	४	१६
त्वंनइंद्ररायातरूषसा	२	१	१७	त्वंनोअग्नेतवदेव	१	२	३४	त्वंपुरंचरिष्णवं	५	७	१५	त्वंराजेवसुव्रतः	६	८	१०
त्वंनइंद्ररायापरीणसा	२	१	१७	त्वंनोअग्नेपित्रोरुपस्थे	१	२	३३	त्वंपुरूण्याभरास्वश्व्या	८	६	१५	त्वंवरुणउतमित्रोअग्ने	५	२	१५
त्वंनइंद्रवाजयुः	५	३	१५	त्वंनोअग्नेमहोभिः	६	५	११	त्वंपुरूसहस्राणिशतानिच	६	४	३७	त्वंवरोसुषाम्णे	६	२	१४
त्वंनइंद्रशूरशूरैः	७	७	७	त्वंनोअग्नेवरुणस्यविद्वान्	३	४	१२	त्वंभगोनआहिरत्नमिषे	४	५	१५	त्वंवर्मासिसप्रथः	५	३	१५
त्वंनइंद्राभरँओजो	६	७	२	त्वंनोअग्नेसनयेधनानां	१	२	३३	त्वंभुवःप्रतिमानंपृथिव्या	१	४	१४	त्वंवलस्यगोमतः	१	१	२१
त्वंनइंद्रासांहस्ते	६	५	१०	त्वंनोअसिभारताग्ने	२	५	२८	त्वंमखस्यदोधतः	८	८	२९	त्वंविक्षुप्रदिवःसीदआसु	४	५	७
त्वंनश्चित्रऊत्या	४	८	२	त्वंनोअस्याइंद्रदुर्हणायाः	१	८	२६	त्वंमहाँइंद्रतुभ्यंहक्षाः	३	५	२१	त्वंविप्रस्त्वंकविः	६	८	८
त्वंनृचक्षाअसिसोमविश्व	७	३	१९	त्वंनोअस्याअमतेरुतक्षुधः	६	४	५०	त्वंमहाँइंद्रयोहशुष्मै	१	५	४	त्वंविश्वस्यजगतः	८	५	२१
त्वंनृचक्षावृषभानु	३	१	१५	त्वंनोअस्याउषसो	३	१	१५	त्वंमहीमवनिंविश्वधेनां	३	६	२	त्वंविश्वस्यधनदाअसि	५	३	२०
त्वंनृभिर्नृमणोदेववीतौ	५	२	२९	त्वंनोगोपाःपथिकृत्	२	६	३०	त्वंमानेभ्यइंद्रविश्वजन्या	२	४	९	त्वंविश्वस्यमेधिर	१	२	१९
त्वंनोअग्नआयुषु	६	३	२३	त्वंनोवायवेषामपूर्व्यः	२	१	२३	त्वंमायाभिरनवद्यमायिनं	८	८	५	त्वंविश्वादधिषेकेवळानि	८	५	१५
त्वंनोअग्नएषां	४	१	२	त्वंनोवृत्रहंतम	७	७	१२	त्वंमायाभिरपमायिनोध	१	४	९	त्वंविश्वेषांवरुणासि	२	७	७
त्वंनोअग्नेअग्निभिः	८	७	२९	त्वंपवित्रेरजसोविधर्मणि	७	३	१७	त्वंयविष्ठदाशुषः	६	६	५	त्वंविष्णोसुमतिंविश्वज	५	६	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वंवृथानद्यइंद्र	२	१	१८	त्वंसूर्येनआभज	६	७	२२	त्वंहत्यदिंद्रकुत्समावः	५	२	२९	त्वंहिशश्वतीनां	६	७	१
त्वंवृधइंद्रपूर्व्योभू	४	६	१०	त्वंसोमक्रतुभिःसुक्र	१	६	१९	त्वंहत्यदिंद्रचोदीः	१	५	४	त्वंहिशूरःसनिता	२	४	१८
त्वंवृषाजनानां	६	१	१८	त्वंसोमतनूकृद्भ्यः	६	५	३३	त्वंहत्यदिंद्रसप्तयु	१	५	५	त्वंहिष्माच्यावयन्नच्युता	३	२	१
त्वंशतान्यवशंबरस्य	४	७	३	त्वंसोमनृमादनः	६	८	१४	त्वंहत्यदिंद्रारिषण्यन्	१	५	४	त्वंहिसत्योमघवन्ननानतः	६	६	१३
त्वंशर्धायमहिनागृणानः	८	८	५	त्वंसोमपणिभ्यआ	६	८	१२	त्वंहत्यदृणयाइंद्रधीरः	८	४	१५	त्वंहिसुप्रतूरसि	२	६	१४
त्वंश्रद्धाभिर्मंदसानः	४	६	२२	त्वंसोमपवमानः	७	१	१६	त्वंहत्यदृषभचर्षणीनां	६	६	३५	त्वंहिसोमवर्धयन्	७	१	८
त्वंसत्यइंद्रधृष्णुरेतान्	१	५	४	त्वंसोमपितृभिःसंविदान	६	४	१३	त्वंहनुत्यददमायोदस्यून्	४	६	४	त्वंहिस्तोमवर्धनः	६	१	१६
त्वंसद्योअपिबोजातइंद्र	३	२	१०	त्वंसोमप्रचिकितो	१	६	१९	त्वंहयद्यविष्ठ	६	५	२४	त्वंहोतामनुर्हितः	१	१	२७
त्वंसमुद्रियाअपः	७	१	२९	त्वंसोममहेभगं	१	६	२०	त्वंहिक्षैतवद्यशः	४	५	१	त्वंहोतामनुर्हितः	४	५	२२
त्वंसमुद्रोअसिविश्ववित्क	७	३	१७	त्वंसोमविपश्चितं	६	८	६	त्वंहिनस्तन्वःसोमगोपाः	६	४	१२	त्वंहोतामंद्रतमोनोअध्रु	४	५	१३
त्वंसिंधूँरवासृजः	८	७	२१	त्वंसोमविपश्चितं	७	१	४०	त्वंहिनःपितावसो	६	७	२	त्वंह्यग्नेअग्निना	६	३	३१
त्वंसुतस्यपीतये	१	१	१०	त्वंसोमसूरएषः	७	२	१०	त्वंहिमन्योअभिभूत्योजा	८	३	१८	त्वंह्यग्नेदिव्यस्यराजसि	२	२	१३
त्वंसुतोनृमादनः	७	२	१३	त्वंसोमासिधारयुः	७	२	१३	त्वंहिमानुषेजने	४	१	१३	त्वंह्यग्नेप्रथमोमनोता	४	४	३५
त्वंसुष्वाणोअद्रिभिः	७	२	१३	त्वंसोमासिसत्पतिः	१	६	१९	त्वंहिराधस्पतेराधसोम	६	४	३८	त्वंह्येकईशिषइंद्र	३	६	२८
त्वंसूकरस्यदर्दृहि	५	४	२२	त्वंहत्यत्सप्तभ्योजायमानः	६	६	३५	त्वंहिविश्वतोमुख	७	१	५	त्वंह्येहिचेरवे	६	४	३७
त्वंसूरोहरितोरामयोनॄन्	१	८	२६	त्वंहत्यदप्रतिमानमोजः	६	६	३५	त्वंहिवृत्रहन्नेषां	६	६	२७	त्वंह्यं१गदैव्या	७	५	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वदग्नेकाव्यात्वन्मनीषाः	३	५	११	त्वमग्नेत्वष्टाविधते	२	५	१७	त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहि	५	२	६	त्वमपामपिधानावृणोरप	१	४	९
त्वद्धिपुत्रसहसो	३	१	१४	त्वमग्नेद्युभिस्त्वमा	२	५	१७	त्वमग्नेवरुणोजायसेयत्	३	८	१६	त्वमपोयदवेतुर्वशाया	४	१	३०
त्वद्भियाविशआयन्नसि	५	२	७	त्वमग्नेद्रविणोदा	२	५	१८	त्वमग्नेवसूँरिह	१	३	३१	त्वमपोयद्धवृत्रंजघन्वान्	३	२	१०
त्वद्भियेंद्रपार्थिवानि	४	७	३	त्वमग्नेपुरुरूपोविशेविशे	३	८	२६	त्वमग्नेवाघतेसुप्रणीतिः	३	४	१८	त्वमपोविदुरोविषूचीः	४	७	२
त्वद्वाजीवाजंभरोविहायाः	३	५	११	त्वमग्नेप्रथमोअंगिरा	१	२	३२	त्वमग्नेवीरवद्यशः	५	२	२०	त्वमर्यमाभवसियत्	३	८	१६
त्वद्विप्रोजायतेवाज्यग्ने	४	५	९	त्वमग्नेप्रथमोअंगिरस्तमः	१	२	३२	त्वमग्नेवृजिनवर्तनिं	१	२	३३	त्वमसिप्रशस्यः	५	८	३५
त्वद्विश्वासुभगसौभगानि	४	५	१५	त्वमग्नेप्रथमोमातरिश्वने	१	२	३२	त्वमग्नेवृषभःपुष्टिवर्धनः	१	२	३२	त्वमस्माकमिंद्रविश्वध	२	४	१७
त्वमंगजरितारंयविष्ठ	३	८	१७	त्वमग्नेप्रमतिः	१	२	३३	त्वमग्नेव्रतपाअसि	५	८	३५	त्वमस्यपारेरजसोव्योमनः	१	४	१४
त्वमंगप्रशंसिषः	१	६	८	त्वमग्नेप्रयतदक्षिणं	१	२	३४	त्वमग्नेशशमानाय	२	२	९	त्वमायसंप्रतिवर्तयोगोः	१	८	२५
त्वमग्नइंद्रोवृषभः	२	५	१७	त्वमग्नेबृहद्वयः	६	७	९	त्वमग्नेशोचिषाशोशुचानः	५	२	१६	त्वमाविथनर्यंतुर्वशंयदुं	१	४	१८
त्वमग्नईळितोजातवेदः	७	६	१९	त्वमग्नेमनवेद्यामवाशयः	१	२	३२	त्वमग्नेसप्रथाअसिजुष्टो	४	१	५	त्वमाविथसुश्रवसंतवोति	१	४	१६
त्वमग्नउरुशंसायवाघते	१	२	३४	त्वमग्नेयज्ञानां	४	५	२१	त्वमग्नेसहसासहंतमः	२	१	१३	त्वमित्सप्रथाअसि	६	४	३२
त्वमग्नऋभुराकेन	२	५	१८	त्वमग्नेयज्यवेपायुः	१	२	३४	त्वमग्नेसुभृतउत्तमं	२	५	१९	त्वमिंद्रनर्योयाँअवोनॄन्	१	८	२६
त्वमग्नेअदितिर्देव	२	५	१९	त्वमग्नेराजावरुणो	२	५	१७	त्वमग्नेसुहवोरण्वसंदृक्	५	१	२७	त्वमिंद्रप्रतूर्तिषु	६	७	३
त्वमग्नेअमृतत्वउत्तमे	१	२	३३	त्वमग्नेरुद्रोअसुरो	२	५	१८	त्वमधप्रथमंजायमानः	३	५	२२	त्वमिंद्रबलादधि	८	८	११
त्वमग्नेगृहपतिः	५	२	२१	त्वमग्नेवनुष्यतोनिपाहि	४	५	१९	त्वमध्वर्युरुतहोता	१	६	३१	त्वमिंद्रयशाअसि	६	६	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वमिंद्रसजोषसं	८	८	११	त्वमेतानिंप्रपिषेविनामं	८	३	४	त्वयाह्यग्नेवरुणोधृतव्रतो	२	२	९	त्वांयज्ञेभिरुक्थैः	७	७	१०
त्वमिंद्रस्त्ववितवाअपस्कः	५	३	३	त्वमेतांजनराज्ञोद्विर्दशा	१	४	१६	त्वयाहिनःपितरःसोमपूर्वे	७	४	८	त्वांयज्ञेष्वृत्विजंचारुं	७	७	५
त्वमिंद्रस्वयशाऋभुक्षाः	५	४	३	त्वमेतान्रुदतोजक्षतः	१	३	२	त्वयेदिंद्रयुजावयं	६	६	२०	त्वांयज्ञेष्वृत्विजं	३	१	७
त्वमिंद्राभिभूरसि	८	८	११	त्वयामन्योसरथमारुजं	८	३	१९	त्वष्टादुहित्रेवहतुंकृणोति	७	६	२३	त्वांयज्ञेष्वीळते	७	७	५
त्वमिंद्राभिभूरसित्वंसूर्यं	६	७	१	त्वयायथागृत्समदासो	२	५	२५	त्वष्टामायावेदपसामपस्त	८	१	१४	त्वांयज्ञैरवीवृधन्	६	७	२३
त्वमिंद्रायविष्णवे	७	१	१३	त्वयावयमुत्तमं	२	६	३०	त्वष्टायद्वज्रंसुकृतं	१	६	१०	त्वांरिहंतिमातरः	७	४	२८
त्वमिंद्रासिवृत्रहा	८	८	११	त्वयावयंपवमानेनसोम	७	४	२२	त्वष्टारंवायुमृभवोहओह	८	२	१०	त्वांवर्धंतिक्षितयःपृथिव्यां	४	४	३५
त्वमिंद्रोपरिस्रव	७	१	२५	त्वयावयंमघवन्पूर्व्ये	२	१	२१	त्वष्टारमग्रजांगोपां	६	७	२५	त्वांवाजीहवतेवाजिनेयः	४	६	२१
त्वमिमाओषधीःसोम	१	६	३३	त्वयावयंमघवन्निंद्रशत्रू	२	४	२१	त्वष्टारूपाणिहिप्रभु	२	५	९	त्वांविश्वेअमृतजायमानं	४	५	९
त्वमिमावार्यापुरु	४	५	२१	त्वयावयंशाशद्महेरणेषु	८	७	१	त्वष्टुर्जामातरंवयं	६	२	३०	त्वांविश्वेसजोषसः	६	२	११
त्वमीशिषेवसुपतेवसूनां	२	४	१०	त्वयावयंसधन्य१स्त्वोताः	३	४	२५	त्वांचित्रश्रवस्तमं	१	३	३२	त्वांविश्वेसजोषसः	४	१	१३
त्वमीशिषेसुतानां	६	४	४४	त्वयावयंसुवृधा	२	६	३०	त्वांजनाममसत्येष्विंद्र	७	८	२२	त्वांविष्णुर्बृहन्क्षयः	६	१	१८
त्वमुत्तमास्योषधे	८	५	११	त्वयावीरेणवीरवः	६	८	२५	त्वांदूतमग्नेअमृतंयुगेयुगे	४	५	१८	त्वांशुष्मिन्पुरुहूतवाजयं	६	७	२
त्वमुत्साँऋतुभिर्बद्बधानात्	४	१	३२	त्वयाहस्विद्युजावयं	६	२	३	त्वांदेवेषुप्रथमंहवामहे	१	७	१५	त्वांसुतस्यपीतये	३	३	६
त्वमेकस्यवृत्रहन्	४	७	२१	त्वयाहस्विद्युजावयं	६	७	९	त्वांपूर्वऋषयोगीर्भिराय	८	५	१३	त्वांसोमपवमानंस्वाध्यः	७	३	१६
त्वमेतदधारयः	६	६	२३	त्वयाहितमप्यमप्सुभागं	२	८	३	त्वांमृजंतिदशयोषणःसुतं	७	२	२०	त्वांस्तोमाअवीवृधन्	१	१	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वांहत्यदिंद्रार्णसातौ	१	५	५	त्वामग्नेप्रथममायु	१	२	३४	त्वामिच्छवसस्पते	५	८	१३	त्वामुतेस्वाभुवः	७	७	४
त्वांहिमंद्रतममर्कशोकैः	४	५	६	त्वामग्नेप्रथमंदेवयंतः	३	५	११	त्वामिदत्रवृणतेत्वायवः	८	४	२१	त्वायुजातवतत्सोमसख्यः	३	६	१७
त्वांहिष्माचर्षणयः	४	५	१	त्वामग्नेप्रदिवआहुतंघृतैः	३	८	२६	त्वामिदस्याउषसोव्युष्टिषु	८	७	६	त्वायुजानिखिदत्सूर्यस्य	३	६	१७
त्वांहिसत्यमद्रिवः	६	४	१	त्वामग्नेमनीषिणः	३	१	७	त्वामिदाह्योनरः	६	७	३	त्वायेंद्रसोमंसुषुमासुदक्ष	१	७	१३
त्वांहिसुप्सरस्तमं	६	२	३०	त्वामग्नेमनीषिणः	६	३	३९	त्वामिद्धित्वायवः	६	६	२०	त्वावतोहींद्रक्रत्वेअस्मि	५	३	९
त्वांहीं३द्रावसेविवाचः	४	७	५	त्वामग्नेयजमानाअनुद्यून्	७	८	२९	त्वामिद्धिसहसस्पुत्र	१	३	२०	त्वावतःपुरूवसो	६	४	१
त्वांह्यग्नेसदमित्समन्यवः	३	४	१२	त्वामग्नेमानुषीरीळतेवि	३	८	२६	त्वामिद्धिहवामहे	४	७	२७	त्विषीमंतोअध्वरस्येवदि	५	१	८
त्वादत्तेभीरुद्रशंतमेभिः	२	७	१६	त्वामग्नेवसुपतिंवसूनां	३	८	१८	त्वामिद्यवयुर्मम	६	५	३२	त्वेअग्नआहवनानिभूरि	५	१	२६
त्वामग्नेअंगिरसोगुहाहितं	४	१	३	त्वामग्नेवाजसातमं	४	१	५	त्वामिद्वृत्रहंतम	४	२	६	त्वेअग्नेविश्वेअमृतासो	२	५	१९
त्वामग्नेअतिथिंपूर्व्यंविशः	३	८	२६	त्वामग्नेसमिधानोवसिष्ठः	५	२	१२	त्वामिद्वृत्रहंतम	५	८	१६	त्वेअग्नेसुमतिंभिक्ष	१	५	२०
त्वामग्नआदित्यासः	२	५	१९	त्वामग्नेसमिधानंयविष्ठ्य	३	८	२६	त्वामिद्वृत्रहंतमसुता	६	६	२६	त्वेअग्नेस्वाहुत	५	२	२२
त्वामग्नऋतायवःसमीधि	३	८	२६	त्वामग्नेस्वाध्यः	४	५	२२	त्वामीळतेअजिरंदूत्याय	५	२	१४	त्वेअसुर्य१वसवोन्यृण्वन्	५	२	८
त्वामग्नेदमआवि	२	५	१८	त्वामग्नेहरितोवावशानाः	५	२	७	त्वामीळेअधद्विता	४	५	२१	त्वेइदग्नेसुभगेयवि	१	३	९
त्वामग्नेधर्णसिंविश्वधावयं	३	८	२६	त्वामग्नेहविष्मंतः	४	१	१	त्वामुग्रमवसेचर्षणीसहं	४	७	२८	त्वेइंद्राप्यभूमविप्रा	२	६	५
त्वामग्नेपितरमिष्टि	२	५	१८	त्वामच्छाचरामसि	६	७	१६	त्वामुजातवेदसं	८	८	८	त्वेक्रतुमपिवृंजंतिविश्वे	८	७	१
त्वामग्नेपुष्करादधि	४	५	२३	त्वामस्याव्युषिदेवपूर्वे	३	८	१७	त्वामुतेदधिरेहव्यवाहं	५	२	२३	त्वेधर्माणआसते	७	७	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वेधेनुःसुदुघाजातवेदः	८	२	२०
त्वेपितोमहानांदेवानां	२	५	७
त्वेरायइंद्रतोशतमाः	२	४	८
त्वेवसूनिपुर्वणीकहोतः	४	५	७
त्वेवसूनिसंगता	६	५	३२
त्वेविश्वातविषीसध्र्यग्घि	१	४	१०
त्वेविश्वासरस्वति	२	८	१०
त्वेषमित्थासमरणंशिमीं	२	२	२५
त्वेषस्तेधूमऋण्वति	४	५	२
त्वेषासोअग्नेरमवंतो	१	३	११
त्वेषंगणंतवसंखादिहस्तं	४	३	२३
त्वेषंरूपंकृणुतउत्तरंयत्	१	७	२
त्वेषंरूपंकृणुतेवर्णोअस्य	७	२	२६
त्वेषंवयंरुद्रंयज्ञसाधं	१	८	५
त्वेषंशर्धोनमारुतंतुविष्व	४	८	३
वेसुपुत्रशवसः	६	६	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
त्वेसोमप्रथमावृक्तबर्हिषः	७	५	२३
त्वेहयत्पितरश्चिन्नइंद्र	५	२	२४
त्वोतासस्तवावसा	७	१	२२
त्वोतासस्त्वायुजा	६	५	२
त्वोतासोमघवन्निंद्रविप्राः	३	६	१८
त्वोतोवाज्यह्रयो	२	५	२२
दक्षस्यवादितेजन्मनिव्र	८	२	६
दक्षिणावतामिदिमानि	२	१	१०
दक्षिणावान्प्रथमोहूतएति	८	६	३
दक्षिणाश्वंदक्षिणागांददा	८	६	४
ददानमिन्नदभदंतमन्म	२	२	१७
ददीरेक्णस्तन्वेददिर्वसु	६	४	३
दधन्नृतंधनयन्नस्य	१	५	१५
दधन्वेवायदीमनु	२	५	२६
दधानोगोमदश्ववत्	६	४	१
दधामितेमधुनोभक्षमग्रे	६	७	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दधामितेसुतानां	६	३	११
दधिक्रामग्निमुषसं	३	१	२०
दधिक्रामुनमसाबोधयंतः	५	४	११
दधिक्रावाणंबुबुधानोअ	५	४	११
दधिक्रावाप्रथमोवाज्यर्वा	५	४	११
दधिक्राव्णइदुनुचर्किराम	३	७	१४
दधिक्राव्णइषऊर्जोमहोय	३	७	१३
दधिक्राव्णोअकारिषं	३	७	१३
दधिक्रांवःप्रथममश्विनोष	५	४	११
दधिष्वाजठरेसुतं	३	२	१
दधुष्ट्वाभृगवोमानुषेष्वा	१	४	२४
दध्यङ्हमेजनुषंपूर्वो	२	२	४
दनोविशइंद्रमृध्रवाचः	२	४	१६
दभ्रेभिश्चिच्छशीयांसं	३	६	२७
दभ्रंचिद्धित्वावतः	३	६	४८
दमूनसोअपसोयेसुहस्ताः	४	२	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दर्शंनुविश्वदर्शतं	१	२	१९
दर्शन्वत्रश्रृतपाँअनिंद्रान्	७	७	१६
दविद्युतत्यारुचा	७	१	४१
दशक्षिपोयुज्यतेबाहूअ	४	२	२०
दशक्षिपःपूर्व्यंसीं	३	१	२३
दशंतेकलशानां	३	६	३०
दशमासाञ्छशयानः	४	४	२०
दशरथान्प्रष्टिमतः	४	७	३४
दशराजानःसमिताअयज्य	५	६	५
दशरात्रीरशिवेनानवद्यून्	१	८	१२
दशश्यावाऋधद्रयः	६	४	५
दशस्यंतामनवेपूर्व्यंदिवि	६	२	६
दशमह्यंपौतक्रतः	६	४	२७
दशस्यंतोनोमरुतोमृळंतु	५	४	२५
दशस्यानःपुर्वणीकहोतः	४	५	१३
दशानामेकंकपिलंसमानं	७	७	१८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दशावनिभ्योदशकक्ष्येभ्यः	८	४	३०
दशाश्वान्दशकोशान्	४	७	३४
दशेमंत्वष्टुर्जनयंतगर्भं	१	७	१
दस्मोहिष्मावृषणं	२	१	१६
दस्रायुवाकवःसुता	१	१	५
दस्राहिविश्वमानुषक्	६	२	२७
दस्यूंच्छिम्यूंश्चपुरुहूतएवैः	१	७	११
दंडाइवेद्गोअजनासआस	५	३	२३
दातामेपृषतीनां	६	४	४७
दादृहाणोवज्रमिंद्रो	२	१	८
दाधारक्षेममोकोनर	१	५	१०
दानामृगोनवारणः	६	३	८
दानायमनःसोमपावन्न	१	४	२०
दानासःपृथुश्रवसः	६	४	५
दानोअग्नेधियारयिं	५	१	२३
दानोअग्नेबृहतोदाः	२	५	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दामानंविश्वचर्षणे	६	२	९
दाशराज्ञेपरियत्तायविश्व	५	६	५
दाशेमकस्यमनसा	६	६	५
दासपत्नीरहिगोपाअतिष्ठ	१	२	३८
दिदृक्षंतउषसोयामन्नक्तोः	३	२	३
दिदृक्षेण्यःपरिकाष्ठासुजे	२	२	१५
दिवःपीयूषमुत्तमं	७	१	८
दिवःपीयूषंपूर्व्यंयदुक्थ्यं	७	५	२३
दिवक्षसोअग्निजिह्वाऋता	८	२	१०
दिवक्षसोधेनवो	३	१	१
दिवश्चित्तेबृहतोजातवेदः	१	४	२५
दिवश्चिदस्यवरिमाविपप्र	१	४	१९
दिवश्चिदातेरुचयंतरोकाः	२	८	२७
दिवश्चिदापूर्व्याजायमाना	३	२	२५
दिवश्चिदावोमवत्तरेभ्यः	८	३	८
दिवश्चिद्घादुहितरं	३	६	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दिवश्चिद्रोचनादधि	५	८	२६
दिवस्कण्वासइंदवः	१	३	३४
दिवस्परिप्रथमंजज्ञेअग्निः	७	८	२८
दिवस्पृथिव्याअधि	६	८	२१
दिवस्पृथिव्योरवआवृणी	७	८	६
दिवस्पृथिव्याःपर्योजउद्भृ	४	७	३५
दिवाचित्तमःकृण्वंति	१	३	१६
दिवायांतिमरुतोभूम्याग्नि	२	३	६
दिविक्षयंतारजसःपृथिव्यां	५	५	६
दिवितेनाभापरमोयआददे	७	३	४
दिविनकेतुरधिधायिहर्यतः	८	५	५
दिविमेअन्यःपक्षः	८	६	२७
दिविस्पृशंयज्ञमस्माकम	७	८	१०
दिविस्वनोयततेभूम्योप	८	३	६
दिवेदिवेसदृशीरन्यमर्धं	४	७	३४
दिवोधर्ताभुवनस्यप्रजाप	३	८	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दिवोधर्तासिशुक्रःपीयूषः	७	५	२०
दिवोधामभिर्वरुण	५	५	११
दिवोनतुभ्यमन्विंद्रसत्रा	४	६	९
दिवोनयस्यरेतसोदुघानाः	१	७	८
दिवोनयस्यविधतोनवीं	४	५	४
दिवोनसर्गाअससृग्रमह्नां	७	४	१६
दिवोनसानुपिप्युषी	६	८	६
दिवोनसानुस्तनयन्नचिक्र	७	३	१३
दिवोनाकेमधुजिह्वा	७	३	११
दिवोनाभाविचक्षणः	६	७	३८
दिवोनोवृष्टिंमरुतोररीध्वं	४	४	२८
दिवोमानंनोत्सदन्	६	४	४२
दिवोयस्कंभोधरुणःस्वात	७	२	३१
दिवोरुक्मउरुचक्षाउदेति	५	५	५
दिवोवराहमरुषंकपर्दिनं	१	८	५
दिवोवासानुस्पृशतावरीय	८	२	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
दिव्यं१न्यःसदनंचक्रउच्चा	२	८	६
दिव्यंसुपर्णंवायसंबृहंतं	२	३	२३
दिव्यःसुपर्णोवचक्षिसोम	७	४	१७
दिव्याआपोअभियदेनमा	५	७	३
दिशःसूर्योनमिनाति	३	२	३
दीदिवांसमपूर्व्यं	३	१	१३
दीर्घंह्यंकुशंयथा	८	७	२२
दीर्घतंतुर्बृहदुक्षायमग्निः	८	२	२०
दीर्घतमामामतेयो	२	३	१
दीर्घस्तेअस्त्वंकुशः	६	१	२३
दुराध्यो३अदितिंस्रेवयंत	५	२	२५
दुरोअश्वस्यदुरइंद्रगोरसि	१	४	१५
दुरोकंशोचिःक्रतुर्न	१	५	१०
दुर्गेचिन्नःसुगंकृधि	६	६	२२
दुर्मंत्वत्रामृतस्यनाम	७	६	१२
दुहंतिसप्तैकामुप	६	५	१५
दुहानऊधर्दिव्यंमधुप्रियं	७	५	१२
दुहानःप्रत्नमित्पयः	६	८	३२
दुहीयन्मित्रधितयेयुवाकुः	१	८	२३
दूणाशंसख्यंतव	४	७	२६
दूतंवोविश्ववेदसं	३	५	८
दूरंकिलप्रथमाजग्मुरासां	८	६	११
दूरमितपणयोवरीयः	८	६	६
दूराच्चिदावसथोअस्यक	४	७	१०
दूरादिंद्रमनयन्नासुतेन	५	३	२२
दूरादिहेवयत्सती	५	८	१
दूरेतन्नामगुह्यंपराचैः	८	१	१६
दृतेरिवतेवृकमस्तुसख्यं	४	८	४
दृशानोरुक्मउर्वियाव्यद्यौ	७	८	२९
दृशेन्योयोमहिनासमिद्धः	८	४	११
दृह्ळाचिदस्माअनुदुः	२	१	२२
दृह्ळाचिद्यावनस्पतीन्	४	४	२९
देवंदेवंराधसेचोदयंति	५	५	२६
देवंदेवंवोवसइंद्रं	६	१	४
देवंदेवंवोवसेदेवं	६	२	३३
देवंनरःसवितारं	३	४	११
देवंवोअद्यसवितारमेषे	४	३	३
देवंवोदेवयज्यया	४	१	१३
देवत्वष्टर्यद्धचारुत्वमानट्	८	२	२२
देवबर्हिर्वर्धमानं	२	५	२२
देवयंतोयथामतिं	१	१	१२
देवस्त्वष्टासविताविश्वरूपः	३	३	३१
देवस्यवयंसवितुःसवीम	५	१	१५
देवस्यसवितुर्वयं	३	४	११
देवाहितिंजुगुपुर्द्वादशस्य	५	७	४
देवाःकपोतइषितोयदिच्छ	८	८	२३
देवाएतस्यामवदंतपूर्वे	८	६	७
देवानांचक्षुःसुभगावहंति	५	५	२४
देवानांदूतःपुरुधप्रसूतः	३	३	२७
देवानांनुवयंजाना	८	३	१
देवानांपत्नीरुशतीरवंतु	४	२	२८
देवानांभद्रासुमतिर्ऋजू	१	६	१५
देवानांमानेप्रथमाअतिष्ठ	७	७	१९
देवानांयुगेप्रथमे	८	३	१
देवानामिदवोमहत्	६	६	३
देवान्वसिष्ठोअमृतान्वव	८	२	११
देवान्वसिष्ठोअमृतान्वव	८	२	१४
देवान्वायच्चकृमाक	२	५	३
देवान्हुवेबृहच्छ्रवसःस्वस्त	८	२	१२
देवाव्योनःपरिषिच्यमानाः	७	४	१६
देवाश्चित्तेअमृताजातवेदः	८	२	२०
देवाश्चित्तेअसुर्यायपूर्वे	५	३	४
देवाश्चित्तेअसुर्यप्रचे	२	६	२९
देवासआयन्परशूंरबिभ्रन्	७	७	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
देवासस्त्वावरुणोमित्रो	१	३	८
देवासोहिष्मामनवेसमं	६	२	३३
देवींवाचमजनयंतदेवाः	६	७	५
देवीःषळुर्वीरुरुनःकृणोत	८	७	१५
देवीदिवोदुहितरासुशि	८	२	२२
देवीदेवस्यरोदसीजनित्री	५	६	२२
देवीदेवेभिर्यजतेयजत्रैः	३	८	८
देवीयदितविषीत्वावृधोत	१	४	२१
देवीर्द्वारोविश्रयध्वं	३	८	२०
देवेननोमनसादेवसोम	१	६	२३
देवेभिर्देव्यदिते	६	१	२५
देवेभिर्न्विषितोयज्ञियेभिः	८	४	१०
देवेभ्यःकर्मवृणीतमृत्युं	७	६	१३
देवेभ्यस्त्वामदायकं	६	७	३०
देवेभ्यस्त्वावृथापाजसे	७	५	२१
देवेभ्योहिप्रथमंयज्ञियेभ्यः	३	८	५
देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातु	१	७	२४
देवैर्नोदेव्यदितिर्निपातु	३	८	७
देवोदेवानामसिमित्रो	१	६	३२
देवोदेवान्परिभूर्ऋतेन	७	६	११
देवोदेवायधारय	६	७	२७
देवोनयःपृथिवीं	१	७	१९
देवोनयःसवितासत्य	१	५	१९
देवोभगःसवितारायोअं	४	२	१७
देवोवोद्रविणोदाः	५	२	२२
दैवीपूर्तिर्दक्षिणादेवयज्या	८	६	३
दैव्याहोताराप्रथमावि	२	५	२३
दैव्याहोताराप्रथमान्यृंजे	२	८	२३
दैव्याहोताराप्रथमा	३	१	२
दैव्याहोताराप्रथमापुरोहि	८	२	१४
दैव्याहोताराप्रथमासुवा	८	६	९
दोहेनगामुपशिक्षासखायं	७	८	२२
द्यामिंद्रोहरिधायसं	३	३	८
द्यावाचिदस्मैपृथिवी	२	६	९
द्यावानोअद्यपृथिवीअना	७	८	६
द्यावानःपृथिवीइमं	२	८	१०
द्यावापृथिवीजनयन्नभि	८	२	१३
द्यावाभूमीअदितेत्रासी	५	५	४
द्यावायमग्निंपृथिवीजनि	८	१	२
द्यावाहक्षामा	७	६	११
द्यावोनयस्यपनयं	४	५	५
द्यावोनस्तृभिश्चित	२	७	१९
द्युक्षंसुदानुंतविषीभिरावृं	६	६	१
द्युतद्यामानंबृहतीमृतेन	४	४	२३
द्युतानंवोअतिथिंस्वर्णरं	४	५	१७
द्युभिरक्तुभिःपरिपातम्	१	७	३७
द्युभिर्हितंमित्रमिवप्रयोगं	७	६	२
द्युमत्तमंदक्षंधेह्यस्मे	४	७	१७
द्युम्नीवांस्तोमोअश्विना	६	६	१०
द्युम्नेषुपृतनाज्ये	३	२	२२
द्यौर्नयइंद्राभिभूमा	४	६	९
द्यौर्मेपिताजनितानाभि	२	३	२०
द्यौर्वःपितापृथिवी	२	५	१५
द्यौश्चत्वापृथिवीयज्ञियासः	२	८	२६
द्यौश्चनःपृथिवीचप्रचेतसा	७	८	९
द्यौश्चिदस्यामवाँअहेः	१	४	१३
द्यौ३ष्पितःपृथिविमातर	४	८	११
द्रप्समपश्यंविषुणेचरंतं	६	६	३४
द्रप्सश्चस्कंदप्रथमाँअनुद्यू	७	६	२५
द्रप्सःसमुद्रमभियज्जिगा	८	७	८
द्रवंतांतउषसावाज	३	१	१४
द्रविणोदादददातुनः	१	१	२९
द्रविणोदाद्रविणसः	१	१	२९
द्रविणोदाद्रविणसस्तुर	१	७	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
द्रविणोदाःपिपीषति	१	१	२९
द्रापिंवसानोयजतोदिवि	७	३	१४
द्रुहोनिषत्तापृशनीचिदेवैः	८	३	३
द्रुहंजिघांसंध्वरसंमनिं	३	६	१०
द्वयाँअग्नेरथिनोविंशतिं	४	६	२४
द्वाविमौवातौवातः	८	७	२५
द्वादशद्यून्यदगोह्यस्य	३	७	२
द्वादशप्रधयश्चक्र	२	३	२३
द्वादशारंनहितज्जराय	२	३	१६
द्वासुपर्णासयुजासखाया	२	३	१७
द्वितायदींकीस्तासः	२	१	१३
द्वितायमृक्तवाहसे	४	१	१०
द्वितायोवृत्रहंतमः	६	६	२७
द्विताविवव्रेसनजासनीळे	१	५	२
द्विताव्यूर्णवन्नमृतस्यधा	७	४	४
द्विधासूनवोसुरंस्वर्विदं	८	१	१८
द्विमाताहोताविदथेषुस	३	३	२९
द्वियंत्पंचजीजनन्त्संवसा	३	५	५
द्वियंपंचस्वयंशसं	७	४	२३
द्विषोनोविश्वतोमुखाति	१	७	५
द्वेइदस्यक्रमणेस्वर्दृशो	२	२	३५
द्वेतेचक्रेसूर्येब्रह्माण	८	३	२३
द्वेनप्तुर्देववतःशतेगोः	५	२	२८
द्वेविरूपेचरतःस्वर्थे	१	७	१
द्वेष्टिश्वश्रूरपजायारुणद्धि	७	८	३
द्वेसमीचीबिभृतश्चरंतं	८	४	१३
द्वेस्रुतीअशृणवंपितॄणां	८	४	१२
द्वंनःसर्पिरासुतिः	२	५	२८
धनुर्हस्तादाददानोमृतस्य	७	६	२७
धनंनस्पंद्रंबहुलंयोअस्मे	७	८	२२
धनुर्हस्तादाददानोमृतस्य	७	६	२७
धन्याचिद्धित्वेधिषणाव	४	५	१३
धन्वंचयत्कृंतत्रंच	८	४	४
धन्वनागाधन्वनाजिंजये	५	१	१९
धन्वन्त्स्रोतःकृणुतेगातुं	१	७	२
धर्तारोदिवऋभवःसुह	८	२	१३
धर्तादिवोरजसस्पृष्टऊ	३	३	१३
धर्तादिवःपवतेकृत्व्योरसः	७	३	१
धर्मणामित्रावरुणाविपश्चि	४	४	१
धाताधातॄणांभुवनस्यय	८	७	१६
धानावंतंकरंभिणं	३	३	१७
धामंतेविश्वंभुवनमधिश्रि	३	८	११
धायोभिर्वायोयुज्येभिरर्कैः	४	५	४
धारयंतआदित्यासो	२	७	६
धारावरामरुतो	२	७	१९
धासिंकृण्वानओषधीः	६	३	३०
धियंपूषाजिन्वतुविश्वमि	२	८	१६
धियंवोअप्सुदधिषेस्वर्षा	४	२	२७
धियाचक्रेवरेण्यो	३	१	२९
धिषायदिधिषण्यंतः	३	६	६
धिष्ववज्रंगभस्त्योः	४	७	२४
धिष्वाशवःशूरयेनः	२	६	६
धीभिरर्वद्भिरर्वतः	४	७	२३
धीभिर्हिन्वंतिवाजिनं	७	५	११
धीभिःसातानिकाण्वस्य	५	७	३३
धीरात्वस्यमहिनाजनूंषि	५	६	८
धीरासःपदंकवयोनयंति	२	२	१५
धीरोह्यस्यद्मसत्	६	३	४१
धुनेतयःसुप्रकेतंमदंतः	३	७	२६
धूनुथद्यांपर्वतांदाशुषे	४	३	२१
धृतव्रताआदित्याइषिरा	२	७	११
धृतव्रताःक्षत्रियायज्ञनि	८	२	१३
धृतव्रतोधनदाःसोमवृद्धः	४	६	७
धृषतश्चिद्धृषन्मनः	६	४	४०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
धृषत्पिबकलशेसोममिं	४	७	३१
धेनुंनत्वासूयवसेदुदुक्षन्	५	२	२४
धेनुःप्रत्नस्यकाम्यं	३	४	३
धेनुष्टइंद्रसूनृता	६	१	१४
धेनूर्जिन्वतमुतजिन्वतंवि	६	३	१६
ध्रुवंतेराजावरुणः	८	८	३१
ध्रुवंध्रुवेणहविषा	८	८	३१
ध्रुवंज्योतिर्निहितंदृशयेकं	४	५	११
ध्रुवाएववःपितरोयुगेयुगे	८	४	३१
ध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवी	८	८	३१
ध्रुवासुत्वासुक्षितिषुक्षिय	५	६	१०
ध्वस्रयोःपुरुषंत्योः	७	१	१५
नकिःपरिष्टिर्मघवन्मघस्य	६	६	११
नकिःसुदासोरथं	५	३	१८
नकिरस्यशचीनां	६	३	३
नकिरस्यसहंत्य	१	२	२३
नकिरिंद्रत्वदुत्तरः	३	६	१९
नकिरेषांनिंदितामर्त्येषु	३	२	२५
नकिर्देवामिनीमसि	८	७	२२
नकिर्ह्येषांजनूंषिवेद	५	४	२३
नकिष्टएताव्रता	१	५	१३
नकिष्टंकर्मणानश	६	५	८
नकिष्टंकर्मणानशन्नप	६	२	४०
नकिष्ट्वद्रथीतरः	१	६	६
नकीमिंद्रोनिकर्तवे	६	५	३१
नकीरेवंतंसख्यायविंदसे	६	२	३
नकींवृधीकइंद्रते	६	५	३१
नक्तोषासावर्णमामेम्याने	१	७	३
नक्तोषासासुपेशसा	१	१	२५
नक्षंतइंद्रमवसे	६	४	२४
नक्षद्धवमरुणीःपूर्व्यंराट्	१	८	२४
नक्षद्धोतापरिसद्ममिताय	२	४	१३
नक्षोणीभ्यांपरिभ्वेत	२	६	१७
नघात्वद्रिगपवेतिमेमनः	७	८	२४
नघाराजेंद्रआदभन्नः	२	४	२१
नघावसुर्नियमते	४	७	२५
नघासमामपजोषंजभार	३	६	१६
नघेमन्यदापपन	५	७	२०
नजामयेतान्वोरिक्थमा	३	२	५
नतंजिनंतिबहवोनदभ्रा	३	६	१३
नतंतिग्मंचनत्यजः	६	४	८
नतंराजानावदितेकुतश्चन	७	८	१७
नतंविदाथयइमाजजान	८	३	१७
नतंइंद्रसुमतयोनरायः	५	२	२७
नतद्दिवानपृथिव्यानुमन्ये	४	८	१४
नतमग्नेअरातयः	६	५	११
नतमश्नोतिकश्चन	८	१	२
नतमंहोनदुरितानिमर्त्यं	५	६	३
नतमंहोनदुरितंकुतश्चन	२	६	२९
नतमंहोनदुरितंदेवासो	८	७	१३
नतस्यमायययाचन	६	२	१२
नतस्यविद्मतदुषुप्रवोचत	७	८	२०
नताअर्वारेणुककाटोअश्नुते	४	६	२५
नतानशंतिनदभातितस्क	४	६	२५
नतामिनंतिमायिनोनधी	३	४	१
नतिष्ठंतिननिमिषंत्येते	७	६	७
नतेअदेवःप्रदिवोनिवासते	७	८	१२
नतेअंतःशवसोधाय्यस्य	४	७	१
नतेगिरोअपिमृष्येतुरस्य	५	३	५
नतेतइंद्राभ्या१स्मदृष्व	४	२	१
नतेदूरेपरमाचिद्रजांसि	३	२	१
नतेवर्तास्तितराधसः	६	१	१४
नतेविष्णोजायमानोनजा	५	६	२४
नतेसखासख्यंवष्टयेतत्	७	६	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नतेसव्यंनदक्षिणं	६	२	१५
नत्वागभीरःपुरुहूतसिंधुः	३	२	११
नत्वादेवासआशत	६	६	३७
नत्वद्धोतापूर्वोअग्नेयजीया	३	८	१६
नत्वाबृहंतोअद्रयः	६	६	११
नत्वाशासीयाभिशस्तये	६	१	३४
नत्वावरंतेअन्यथा	३	६	२८
नत्वावाँअन्योदिव्योनपा	५	३	२१
नत्वाशतंचनह्रुतः	७	१	२३
नदक्षिणाविचिकिते	२	७	८
नदंनभिन्नममुयाशयानं	१	२	३७
नदंवओदतीनां	६	५	५
नदस्यमारुधतःकाम	२	४	२२
नदुष्टुतीमर्त्योविंदतेवसु	५	३	२१
नदेवानामपिव्रतं	७	८	२
नदेवानामपिह्रुतः	६	२	३९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नद्यावइंद्रमोजसा	५	८	११
ननूनंब्रह्मणामृणं	६	३	४
ननूनमस्तिनोश्वः	२	४	१०
नपंचभिर्दशभिर्वृष्ट्यारभं	४	२	३
नपर्वतानन्नद्योवरंतवः	४	३	१८
नपाताशवसोमहः	६	२	२१
नपातोदुर्गहस्यमे	६	४	४७
नपापासोमनामहे	६	४	३८
नपूषणंमेथामसि	१	३	२५
नह्रीभिर्योविवस्वतः	६	८	३
नप्रमियेसवितुर्दैव्यस्य	३	८	५
नभोजामम्रुर्नन्यर्थमीयुः	८	६	४
नमःपुरातेवरुणो	२	७	१०
नमइदुग्रंनमआविवासे	४	८	१२
नमइंद्रेणसख्यं	२	६	२२
नमत्स्त्रीसुभसत्तरा	८	४	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नमसेदुपसीदत	६	७	३७
नमस्तेअग्नओजसे	६	५	२५
नमस्यतहव्यदातिंस्वध्वरं	२	८	१८
नमागरंनद्योमातृतमा	२	३	१
नमातमन्नश्रमन्नोत	२	७	१३
नमामिमेथनजिहीळएषा	७	८	३
नमृत्युरासीदमृतंनतर्हि	८	७	१७
नमृषाश्रांतंयदवंतिदेवाः	२	४	२२
नमोदिवेबृहतेरोदसीभ्यां	२	१	२६
नमोमहद्भ्योनमो	१	२	२४
नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्ष	७	८	१२
नमोवाकेप्रस्थितेअध्वरे	६	१	१७
नयंजरंतिशरदोनमासा	४	६	१८
नयंदिप्संतिदिप्सवः	१	२	१८
नयंदुध्रावरंतेनस्थिरामुरः	६	४	४८
नयंरिपवोनरिषण्यवो	२	२	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नयंविविक्तोरोदसी	६	१	५
नयंशुक्रोनदुराशीः	५	७	१७
नयंहिंसंतिधीतयोनवाणीः	४	७	६
नयःसंपृच्छेनपुनर्हवीतवे	६	७	६
नयईषंतेजनुषोया	५	१	७
नयंजमानरिष्यसि	६	२	४०
नयसीद्वतिद्विषः	४	७	२२
नयस्यतेशवसान	६	५	२
नयस्यदेवादेवतानमर्ताः	१	७	१०
नयस्यद्यावापृथिवीअनु	१	४	१४
नयस्यद्यावापृथिवीनध	८	४	१५
नयस्यवर्ताजनुषान्वस्ति	३	६	४
नयस्यसातुर्जनितोर	३	५	५
नयत्परोनांतरः	२	८	८
नयत्पुराचकृमाकद्धनूनं	७	६	६
नयस्येंद्रोवरुणोनमित्रः	२	८	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नयातवइंद्रजूजुवुर्नः	५	३	३
नयुष्मेवाजबंधवः	६	५	४
नयेदिवःपृथिव्याअंतं	१	३	२
नयोरुपब्दिरश्व्यः	१	५	२२
नयोवरायमरुतां	२	२	१२
नरागौरेवविद्युतंतृषाणा	५	५	१६
नरादंसिष्ठावत्रये	८	८	१
नरावाशंसंपूषणमगोह्यं	८	२	६
नराशंसमिहप्रियं	१	१	२४
नराशंसस्यमहिमानमेषां	५	२	१
नराशंसोनोवतुप्रयाजे	८	८	४०
नराशंसंवाजिनंवाजयन्निह	१	७	२४
नराशंसंसुधृष्टमं	१	१	३५
नराशंसःप्रतिधामानि	२	५	२२
नराशंसःसुषूदति	३	८	२०
नरेवतापणिनासख्यमिंद्रः	३	६	१४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नरोयेकेचास्मदा	७	७	३
नवग्वासःसुतसोमासइंद्रं	४	१	२५
नवयदस्यनवतिंचभोगान्	४	१	२४
नवयोनवतिंपुरः	६	६	२१
नवाअरण्यानिर्हंति	८	८	४
नवाउएतन्म्रियसेनरि	२	३	१०
नवाउतेतन्वातन्वं१संप	७	६	८
नवाउदेवाःक्षुधमिद्वधं	८	६	२२
नवाउमांवृजनेवारयंते	७	७	१५
नवाउसोमोवृजिनंहिनो	५	७	७
नवानांनवतीनां	२	५	१६
नवानोअग्नआभर	३	८	२३
नविजानामियदिवेद	२	३	२१
नवीळवेनमतेनस्थिराय	४	६	१८
नवेपसानतन्यते	१	५	३१
नवोगुहाचकृमभूरिदुष्कृ	८	५	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नवोनवोभवतिजायमानः	८	३	२३
नवन्नुस्तोममग्नये	५	२	१८
नव्यंतदुक्थ्यंहितं	१	७	२२
नसंस्कृतंप्रमिमीतोगामि	४	४	१७
नसजीयतेमरुतोनहन्यते	४	३	१५
नसराजाव्यथतेयस्मिन्नि	४	२	८
नससखायोनददातिसख्ये	८	६	२२
नसःस्वोदक्षोवरुणध्रुतिःसा	५	६	८
नसायकस्यचिकितेजनासः	३	३	२३
नसीमदेवआपदिषं	६	५	९
नसेशेयस्यरोमशं	८	४	४
नसेशेयस्यरंबते	८	४	४
नसोमइंद्रमसुतोममाद	५	३	१०
नहिग्रभायारणःसुशेवः	५	२	६
नहितेअग्नेवृषभप्रतिधृषे	६	४	३४
नहितेक्षत्रंनसहोनमन्युं	१	२	१४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नहितेपूर्तमक्षिपत्	४	५	२४
नहितेशूरराधसः	६	४	३
नहितेषाममाचन	८	८	४३
नहित्वारोदसीउभे	१	१	२०
नहित्वाशूरदेवान्	६	५	३७
नहित्वाशूरोनतुरोनधृष्णु	४	६	१९
नहिदेवोनमर्त्यः	१	१	३८
नहिनुतेमहिमनःसमस्य	४	६	२३
नहिनुयादधीमसि	१	५	३१
नहिमन्युःपौरुषेयः	६	५	११
नहिमेअक्षिपच्चन	८	६	२६
नहिमेअस्त्यघ्न्या	६	७	१२
नहिमेरोदसीउभे	८	६	२७
नहिवःशत्रुर्विविदे	१	३	१८
नहिवऊतिःपृतनासु	५	४	२९
नहिवश्चरमंचन	५	४	२९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नहिवामस्तिदूरके	१	२	४	नानानंवाउनोधियः	७	५	२५	नास्मैविद्युन्नतन्यतुः	१	२	३८	नितद्दधिषेवरंपरंच	८	७	२
नहिवांवव्रयामहे	६	३	२४	नानाहित्वाहवमानाजना	१	७	१४	नास्यंवर्तानतरुतान्वस्ति	५	१	८	नितिक्तियोवारणमन्न	४	५	५
नहिवोअस्त्यर्भकः	६	२	३७	नानाह्यं१ग्नेवसे	४	५	१६	नाहमिंद्राणिरारण	८	४	३	नितिग्ममभ्यं१शुं	६	५	१४
नहिषस्तवनोमम	६	३	१०	नानौकांसिदुर्योविश्वमायु	२	८	२	नाहंतंतुंनविजानाम्योतुं	४	५	११	नितिग्मानिभ्राशयन्भ्रा	८	६	२०
नहिष्मयद्धवःपुरा	५	८	२२	नापाभूतनवोतीतृषा	३	७	४	नाहंतंवेददभ्यंदभत्सः	८	६	५	नित्यंनसूनुंमधुबिभ्रंत	२	४	१
नहिष्मातेशतंचन	३	६	२५	नाभानाभिंनआददे	६	७	३५	नाहंवेदभ्रातृत्वंनोस्वसृ	८	६	६	नित्यंश्चाकन्यात्स्वपतिर्दमू	७	७	२७
नहिस्थूर्यृतुथायातमस्ति	८	७	१९	नाभापृथिव्याधरुणोमहो	७	२	२८	नाहंतंवेदयइतिब्रवीति	७	७	१५	नित्यंस्तोत्रोवनस्पतिः	६	७	३९
नहीनुवोमरुतोअंत्यस्मे	२	४	५	नाभियज्ञानांसदनंरयीणां	४	५	९	नाहमतोनिरयादुर्गहैतत्	३	५	२५	नित्येचिन्नुयंसदने	२	२	१७
नह्यं१न्यंबळाकरं	६	५	३५	नाभ्याआसीदंतरिक्षं	८	४	१९	निकाव्यावेधसःशश्वत्	१	५	१७	नित्वादधेवरआ	३	१	२३
नह्यस्यानामगृभ्णामि	८	८	३	नामानितेशतक्रतो	३	२	२१	निक्रमणंनिषदनंविवर्तनं	२	३	९	नित्वादधेवरेण्यं	३	१	२९
नह्यं१गनृतोत्वत्	६	२	१७	नावानक्षोदःप्रदिशःपृथि	८	१	१८	निखातंचिद्यःपुरुसंभृतंव	६	४	४८	नित्वानक्षयविश्पते	५	२	१९
नह्यं१गपुराचन	६	२	१७	नावेवनःपारयतंयुगेव	२	८	४	निगव्यतामनसासेदुरर्कैः	३	२	६	नित्वामग्नेमनुर्दधे	१	३	११
नाकस्यपृष्ठेअधि	२	१	१०	नासत्याभ्यांबर्हिरिवप्रवृंजे	१	८	८	निगव्यवोनवोद्रुह्यवश्च	५	२	२६	नित्वायज्ञस्यसाधनं	१	३	३०
नाकेसुपर्णमुपपप्तिवांसं	७	३	११	नासत्यामेपितराबन्धुपृच्छ	३	३	२७	निगावोगोष्ठेअसदन्	२	५	१४	नित्वावसिष्ठाअह्वंतवाजि	८	७	६
नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतं	८	७	८	नासदासीन्नोसदासीत्	८	७	१७	निग्रामासोअविक्षत	८	७	१४	नित्वाहोतारमृत्विजं	१	३	३२
नानाचक्रातेयम्या३वपूंषि	३	३	३०	नास्माकमस्तितत्तरः	६	४	५४	निचेतारोहिमरुतोगृणंतं	५	४	२७	निदुरोणेअमृतोमर्त्यानां	२	८	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
निदुर्गइंद्रश्नथिह्यमित्रान्	५	३	९	निराहावान्कृणोतन	८	५	१८	निश्चर्मणऋभवोगामपिंश	१	७	३१	नीचीनंबारंवरुणःकबंधं	४	४	३९
निधीयमानमपगूह्ळमप्सु	७	७	३०	निरिणानोविधावति	६	८	३	निश्चर्मणोगामरिणीत	२	३	५	नीललोहितंभवति	८	३	२५
निनोहोतावरेण्यः	१	२	२०	निरिंद्रबृहतीभ्यः	५	७	२८	निषसादधृतव्रतः	१	२	१७	नूअन्यत्राचिदद्रिवः	६	२	१७
निपर्वतःसाद्यप्रयुच्छन्	२	६	४	निरिंद्रभूम्याअधि	१	५	२९	निःषिध्वरीरोषधी	६	४	३०	नूइत्थातेपूर्वथाचप्रवा	२	१	२१
निपस्त्यासुत्रितस्तभूयन्	८	१	२	निरुस्वसारमस्कृत	८	७	१४	निःषिध्वरीस्तओषधीरुता	३	३	३१	नूइंद्ररायेवरिवस्कृधीनः	५	३	११
निमिषश्चिज्जवीयसा	६	५	१८	निर्मथितःसुधित	३	१	२३	निषीमिदत्रगुह्यादधानाः	३	२	२३	नूइंद्रशूरस्तवमानऊती	५	२	३०
नियद्यामायवोगिरिः	५	८	१८	निर्मायाउत्येअसुराअभूव	८	७	९	निषुब्रह्मजनानां	५	८	३	नूगृणानोगृणतेप्रत्नराजन्	४	७	११
नियद्युवेथेनियुतःसुदानू	२	४	२४	निर्यत्पूतेवस्वधितिःशुचि	५	२	४	निषुसीदगणपतेगणेषु	८	६	१३	नूचपुराचसदनंरयीणाम्	१	७	४
नियद्वृणक्षिश्वसनस्यमूर्ध	१	४	१७	निर्यदींबुध्नान्महिषस्यव	२	२	८	निषूनमातिमतिंकयस्य	२	१	१६	नूचित्सभ्रेषतेजनोनरेषन्	५	३	२
नियुवानानियुतःस्पार्हवी	५	६	१३	निर्युवाणोअशस्तीः	३	७	२४	निष्कंवाघाकृणवते	६	४	९	नूचित्सहोजाअमृतोनितुं	१	४	२३
नियुत्वंतोग्रामजितोयथा	४	३	१५	निवर्तध्वंमानुगात	७	७	१	निष्वापयामिथूदृशा	१	२	२७	नूचिन्नइंद्रोमघवासहूती	५	३	११
नियुत्वान्वायवागहि	२	८	७	निवेवेतिपलितोदूतआसु	३	३	२९	निसर्वसेनइषुधीरं	१	३	१	नूचिन्नुतेमन्यमानस्यदस्म	५	३	६
नियेनमुष्टिहत्यया	१	१	१५	निवोयामायमानुषः	१	३	१३	निसामनामिषिरामिंद्र	३	२	२	नूतंआभिरभिष्टिभिः	४	२	९
नियेरिणंत्योजसा	४	३	१९	निशत्रोःसोमवृष्ण्यं	६	८	९	निहोताहोतृषदने	२	६	१	नूतेपूर्वस्यावसोअधीतौ	२	५	२५
निरग्नयोरुरुचुर्निरुसूर्यः	५	७	२८	निशुष्णइंद्रधर्णसिं	५	८	११	नीचावयाअभवद्वृत्रपुत्र	१	२	३७	नूष्ठाइदिंद्रतेवयं	६	२	२
निरावेध्यद्गिरिभ्यआ	६	५	३०	निशुष्मामिंदवेषां	७	१	९	नीचावतंतउपरि	७	८	४	नूत्वामग्नईमहेवसिष्ठाः	५	२	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नूत्वामग्नईमहेवसिष्ठाः	५	२	११	नूनव्यसेनवीयसे	६	७	३३	नूमेगिरोनासत्या	६	६	८	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	६	१२
नूदेवासोवरिवःकर्तनानः	५	४	१५	नूनंश्चित्रंपुरुवाजाभिरूती	४	५	१२	नूमेब्रह्माण्यग्नउच्छशाधि	५	१	२६	नूष्ठिरंमरुतोवीरवंतं	१	५	८
नूनंनइंद्रापरायंचस्य	४	७	५	नूनस्त्वंरथिरोदेवसोम	७	४	२०	नूमेब्रह्माण्यग्नउच्छशाधि	५	१	२७	नूसद्मानंदिव्यंनंशिदेवाः	४	८	१३
नूनंपुनानोविभिःपरिस्रव	७	५	१२	नूनोअग्नऊतये	४	१	२	नूमेहवमाश्रृणुतंयुवाना	५	५	१३	नृचक्षसोअनिमिषंतोअ	८	२	३
नूनंतदिंद्रदद्धिनः	६	१	७	नूनोअग्नेवृकेभिःस्वस्ति	४	५	६	नूमेहवमाश्रृणुतंयुवाना	५	५	१६	नृचक्षसंत्वावयं	६	७	३१
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	६	नूनोगोमद्वीरवद्धेहिरत्नं	५	५	२२	नूरोदसीअभिष्टुतेवसिष्ठैः	५	४	६	नृचक्षाएषदिवोमध्यआ	८	७	२७
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	१८	नूनोरयिंपुरुवीरंबृहंतं	३	७	२०	नूरोदसीअभिष्टुतेवसिष्ठैः	५	४	७	नृचक्षारक्षःपरिपश्यविक्षु	८	४	२६
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	२०	नूनोरयिंमहामिंदो	६	८	३०	नूरोदसीअहिनाबुध्न्येन	३	८	७	नृणामुत्वानृतमंगीर्भिरु	३	३	१५
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	२२	नूनोरयिंरथ्यंचर्षणिप्रां	४	८	७	नूरोदसीबृहद्भिर्नोवरूथैः	३	८	८	नृधूतोअद्रिषुतोबर्हिषिप्रि	७	२	२७
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	२४	नूनोरयिमुपमास्वनृवंतं	६	४	३	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	५	२०	नृबाहुभ्यांचोदितोधारया	७	२	२७
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	२६	नूनोरास्वसहस्रवत्	३	२	१३	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	५	२४	नृभिर्धूतःसुतोअश्नैः	५	७	१७
नूनंसातेप्रतिवरंजरित्रे	२	६	१६	नूमआवाचमुपयाहिवि	४	६	१२	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	६	२	नृभिर्येमानोजज्ञानःपूतः	७	५	२०
नूनइद्धिवार्यमासा	४	१	९	नूमन्वानएषां	४	३	१०	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	६	४	नृभिर्येमानोहर्यतोविचक्ष	७	५	१५
नूनंइंद्रावरुणागृणाना	५	१	१२	नूमर्तोदयतेसनिष्यन्	५	६	२५	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	६	६	नृवत्तइंद्रनृतमाभिरूती	४	६	८
नूनएहिवार्यमग्ने	४	१	८	नूमित्रोवरुणोअर्यमानः	५	५	४	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	६	८	नृवद्दस्रामनोयुजा	५	८	१
नूनमर्चविहायसे	६	२	१३	नूमित्रोवरुणोअर्यमानः	५	५	५	नूष्टुतइंद्रनूगृणानः	३	६	१०	नृवद्वसोसदमिद्धेह्यस्मे	४	४	३६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
नेतारऊषुणस्तिरः	८	७	१३	न्युप्रियोमनुषःसादिहोता	५	५	२०	पथस्पथःपरिपतिं	४	८	६	परःसोअस्तुतन्वा३तना	५	७	७
नेमिंनमंतिचक्षं	६	६	३८	न्यू३षुवाचंप्रमहेभरामहे	१	४	१५	पदापणीरराधसः	६	४	४४	परऋणासावीरध	२	७	१०
नेशत्तमोदुधितंरोचतद्यौः	३	४	१५	पंचजनाममहोत्रंजुषंतां	८	१	१३	पदेइवनिहिते	३	३	३०	परशुंचिद्वितपति	३	३	२३
नेहभद्रंरक्षस्विनः	६	४	९	पंचपदानिरुपोअन्वरोहं	७	६	१३	पदेपदेमेजरिमानिधायि	४	२	१५	परस्याअधिसंवतः	६	५	२६
नैतावदन्येमरुतोयथेमे	५	४	२७	पंचपादंपितरंद्वादशाकृतिं	२	३	१६	पदंदेवस्यनमसाव्यंतः	४	४	३५	पराकात्तांच्चिदद्रिवः	६	६	२०
नैतावदेनापरोअन्यदस्ति	७	७	२८	पंचारेचक्रेपरिवर्तमाने	२	३	१६	पदंदेवस्यमीह्लुषः	६	७	११	परागावोयवसंकच्चिदाघृ	५	७	३३
न्यक्रतून्ग्रथिनोमृध्रवाचः	५	२	९	पज्रेवचर्चरंजारं	८	६	२	पद्यावस्तेपुरुरूपा	३	३	३०	पराचिच्छीर्षावबृजुस्तइंद्र	१	३	१
न्यक्रंदयन्नुपयंतएनं	८	५	२०	पतंगमक्तमसुरस्य	८	८	३५	पनाय्यंतदश्विना	६	४	२८	पराणुदस्वमघवन्नमित्रान्	५	३	२१
न्य१ग्निंजातवेदसंदधाता	४	१	१४	पतंगोवाचंमनसा	८	८	३५	पन्यंपन्यमित्सोतारः	५	७	२१	परादेहिशामुल्यं	८	३	२५
न्य१ग्निंजातवेदसंहोत्रवा	४	१	२०	पतातिकुंडृणाच्या	१	२	२७	पन्युआदर्दिरच्छता	६	३	४	पराद्यदेवावृजिनं	८	४	७
न्यग्नेनव्यसावचः	६	३	२२	पतिर्भववृत्रहन्त्सूनृतानां	३	२	८	पन्युइदुपगायत	६	३	४	परापूर्वेषांसख्यावृणक्ति	४	७	३३
न्य१ग्वातोववाति	८	१	२५	पतिर्ह्यध्वराणां	१	३	२९	पन्यांसंजातवेदसं	६	५	२१	परामेयंतिधीतयः	१	२	१९
न्य१घ्न्यस्यमूर्धनि	१	२	३१	पत्तोजगारप्रत्यंचं	७	७	१७	पपृक्षेण्यमिंद्रत्वेह्योजः	४	२	२	परायतीनामन्वेतिपाथः	१	८	२
न्यर्बुदस्यविष्टपं	६	३	१	पत्नीवंतःसुताइमे	६	६	२५	पप्राथक्षांमहिदंसोव्यु	४	६	२	परायतींमातरं	३	५	२५
न्यस्मैदेवीस्वधितिर्जिही	४	१	३३	पत्नीवपूर्वहूतिं	२	१	१	पर्यस्वतीरोषधयः	७	६	२५	परायाहिमघवन्	३	३	१९
न्याविध्यदिलीबिशस्य	१	३	३	पथएकःपीपायतस्करोय	६	२	३६	परंमृत्योअनुपरेहि	७	६	२६	परावतोयेदिधिषंत	८	२	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
परावतंनासत्यानुदेथां	१	८	९
परावीरासएतन	४	३	२६
पराव्यक्तोअरुषः	७	२	२६
पराशुभ्राअयासोयव्या	२	४	४
पराश्वणीहितपसा	८	४	७
पराहयत्स्थिरंहथ	१	३	१८
पराहिमेविमन्यवः	१	२	१६
पराहींद्रधावसि	८	४	१
परिकोशंमधुश्चुतं	७	५	६
परिक्षितापितरा	८	२	१०
परिचिन्मर्तोद्रविणं	७	७	२७
परिणःशर्मयन्त्या	६	८	३१
परिणेतामतीनां	७	५	६
परिणोअश्वमश्ववित्	७	१	१८
परिणोदेववीतये	७	१	११
परिणोयाह्यस्मयुः	७	१	३९
परिणोवृणजन्नघा	६	४	७
परिणोहेतीरुद्रस्यवृज्याः	२	७	१८
परितृंधिपणीनां	४	८	१७
परितेजिग्युषोयथा	७	४	२७
परितेदूळभोरथो	३	५	९
परित्मनामितद्रु	३	५	४
परित्यंहर्यतंहरिं	७	४	२४
परित्रिधातुरध्वरं	६	५	१५
परित्रिविष्ट्यध्वरं	३	५	१५
परित्वागिर्वणोगिरः	१	१	२०
परित्वाग्नेपुरंवयं	८	४	९
परिदिव्यानिमर्मृशत्	६	८	४
परिदैवीरनुस्वधाः	७	५	६
परिद्युक्षंसहसः	७	२	२५
परिद्युक्षःसनद्रयिः	७	१	९
परिधामानियानिते	७	२	७
परिपूषापरस्तात्	४	८	२०
परिप्रजातःक्रत्वा	१	५	१३
परिप्रधन्वेंद्रायसोम	७	५	२०
परिप्रयंतंवय्यंसुषंसदं	७	२	२०
परिप्रसोमतेरसः	७	२	१५
परिप्रासिष्यदत्कविः	६	८	३
परिप्रियःकलशे	७	४	७
परिप्रियादिवःकविः	६	७	३२
परियत्कविःकाव्या	७	४	४
परियत्काव्याकविः	६	७	२८
परियदिंद्ररोदसीउभे	१	३	२
परियदेषामेको	१	५	१२
परियोरश्मिनादिवः	६	२	२४
परियोरोदसीउभे	६	८	८
परिवाजपतिःकविः	३	५	१५
परिवाजेनवाजयुं	७	१	३३
परिवाराण्यव्यया	७	५	६
परिविश्वानिचेतसा	६	८	१०
परिविश्वानिसुधिता	३	१	१०
परिविष्टंजाहुषंविश्वतःसीं	१	८	११
परिवृक्तेवपतिविद्यं	८	५	२१
परिवोविश्वतोदधे	७	७	१
परिषद्यंह्यरणस्यरेक्णो	५	२	६
परिष्यसुवानोअक्षाः	७	४	२३
परिष्यसुवानोअव्ययं	७	४	२३
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	६	८	२९
परिष्कृतासइंदवः	७	१	३
परिससिर्नवाजयुः	७	५	६
परिसद्मेवपशुमांति	७	४	२
परिसुवानश्चक्षसे	७	५	१२
परिसुवानासइंदवः	६	७	३४
परिसुवानोगिरिष्ठाः	६	८	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
परिसुवानोहरिः	७	४	२
परिसोमऋतंबृहत्	७	१	१३
परिसोमप्रधन्वा	७	२	३३
परिस्पशोवरुणस्यस्मदिष्टा	५	६	९
परिहिष्मापुरुहूतः	७	३	२३
परिह्वृतेदनाजनः	६	४	८
परीघृणाचरतितित्विषे	१	४	१३
परीतोषिंचतासुतं	७	५	१२
परीतोवायवेसुतं	७	१	३१
परीमेगामनेषत	८	८	१३
परेयिवांसंप्रवतः	७	६	१४
परेहिविग्रमस्तृतं	१	१	७
परोदिवापरएना	८	३	१७
परोमात्रयातन्वावृधान	५	६	२४
परोमात्रमृचीषमं	६	५	२
परोयत्त्वंपरमआजनिष्ठाः	४	१	२६
परोहिमर्त्यैरसि	४	८	४
पर्जन्यःपितामहिषस्य	७	३	६
पर्जन्यवातावृषभापृथि	४	८	६
पर्जन्यवृद्धंमहिषंतं	७	५	२६
पर्जन्यायप्रगायत	५	७	२
पर्जन्यावातावृषभा	८	२	१०
पर्यूषुप्रधन्ववाजसातये	७	५	२२
पर्वतश्चिन्महिवृद्धोबिभाय	४	३	२५
पर्शुर्हनाममानवी	८	४	४
पर्षितोकंतनयंपर्तृभिष्ट्वं	४	८	२
पर्षिदीनेगंभीरआँ	६	४	५३
पवंतेवाजसातये	६	८	१
पवतेहर्यतोहरिः	७	२	५
पवतेहर्यतोहरिः	७	५	११
पवमानःसुतोनृभिः	७	१	२७
पवमानःसोअद्यनः	७	२	१७
पवमानऋतःकविः	७	१	२९
पवमानऋतंबृहत्	७	२	११
पवमानधियाहितः	६	८	१५
पवमाननितोशसे	७	१	३४
पवमानमवस्यवः	६	८	१
पवमानमहिश्रवः	६	७	३७
पवमानमहिश्रवः	७	४	२८
पवमानमह्यर्णो	७	३	१८
पवमानविदारयिं	६	८	३३
पवमानविदारयिं	७	१	३२
पवमानरसस्तव	७	१	२१
पवमानरुचारुचा	७	२	१
पवमानसुवीर्यं	६	७	३७
पवमानस्यजंघ्नतः	७	२	२१
पवमानस्यतेकवे	७	२	८
पवमानस्यतेरसः	७	१	२१
पवमानस्यतेवयं	७	१	१८
पवमानस्यविश्ववित्	७	१	३७
पवमानःस्वर्विदः	७	१	१६
पवमानाअसृक्षत	७	१	३४
पवमानाअसृक्षत	७	५	१६
पवमानादिवस्परि	७	१	३५
पवमानासआशवः	७	१	३५
पवमानासइंदवः	७	२	१४
पवमानोअजीजनत्	७	१	२१
पवमानोअतिस्त्रिधः	७	२	१०
पवमानोअभिस्पृधः	६	७	२८
पवमानोअभ्यर्षा	७	३	११
पवमानोअसिष्यदत्	७	१	६
पवमानोरथीतमः	७	२	१२
पवमानोव्यश्नवत्	७	२	१२
पवस्वगोजिदश्वजित्	७	१	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
पवस्वजनयन्निषः	७	२	७	पवस्वदेवायुषक्	७	१	३४	पवस्वसोममहान्त्समुद्रः	७	५	२०	पातिमित्रावरुणाववद्यात्	२	४	५
पवस्वदक्षसाधनः	६	८	१५	पवस्वमधुमत्तमइंद्राय	७	५	१७	पवस्वाद्भ्योअदाभ्यः	७	१	१६	पाकत्रास्थनदेवाः	६	१	२७
पवस्वदेवमादनः	७	३	९	पवस्ववाचोअग्रियः	७	१	२८	पवस्वेंदोपवमानः	७	४	१०	पाकःपृच्छामिमनसावि	२	३	१४
पवस्वदेववीतये	७	५	१०	पवस्ववाजसातमः	७	४	२८	पवस्वेंदोवृषासुतः	७	१	२३	पातंनोरुद्रापायुभिः	४	४	८
पवस्वदेववीरति	६	७	१८	पवस्ववाजसातये	६	८	३३	पवित्रंतेविततं	७	३	८	पातावृत्रहासुतं	५	७	२२
पवस्वदेवायुषक्	७	१	३४	पवस्ववाजसातयेभि	७	५	१६	पवित्रवंतःपरिवाचं	७	२	२९	पातासुतमिंद्रोअस्तुसो	४	६	१५
पवस्वमधुमत्तमइंद्राय	७	५	१७	पवस्वविश्वचर्षणे	७	२	७	पवित्रेभिःपवमानः	७	४	१५	पातासुतमिंद्रोअस्तुसोमं	४	७	१८
पवस्ववाचोअग्रियः	७	१	२८	पवस्ववृत्रहन्तम	६	८	१४	पवीतारःपुनीतन	६	७	२२	पातिप्रियंरिपोअग्रंपदंवेः	२	८	२४
पवस्ववाजसातमः	७	४	२८	पवस्ववृष्टिमासुनः	७	१	६	पशुंनःसोमरक्षसि	७	७	१२	पारावतस्यरातिषु	६	३	१३
पवस्ववाजसातये	६	८	३३	पवस्वसोमक्रतुवित्	७	३	२१	पशून्नचित्रासुभगा	१	६	२६	पार्षद्वाणःप्रस्कण्वं	६	४	१८
पवस्ववाजसातयेभि	७	५	१६	पवस्वसोमक्रत्वेदक्षाय	७	५	२०	पश्चात्पुरस्तादधरात्	८	४	९	पावकयायश्चितयंत्याकृपा	४	५	१७
पवस्वविश्वचर्षणे	७	२	७	पवस्वसोमदिव्येषु	७	३	१६	पश्चेदमन्यदभवत्	८	८	७	पावकवर्चाःशुक्रवर्चाः	८	७	२८
पवस्वदक्षसाधनः	६	८	१५	पवस्वसोमदेववीतये	७	२	२४	पश्यन्नन्यस्याअतिथिं	८	७	९	पावकशोचेतवहिक्षयंपरि	२	८	१८
पवस्वदेवमादनः	७	३	९	पवस्वसोमद्युम्नीसुधारः	७	५	२०	पश्वानतायुंगुहा	१	५	९	पावकानःसरस्वती	१	१	६
पवस्वदेववीतये	७	५	१०	पवस्वसोममधुमाँऋतावा	७	४	८	पश्वायत्पश्वावियुता	८	१	२८	पावमानीर्योअध्येति	७	२	१८
पवस्वदेववीरति	६	७	१८	पवस्वसोममंदयन्	७	२	१६	पांतमावोअंधसः	६	६	१५	पावीरवीकन्याचित्रायुः	४	८	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
पावीरवीकन्याचित्रायुः	८	२	११	पितुश्चिदूधर्जनुषाविवेद	२	८	१४	(पिबापिबेदिंद्रशूर)	२	५	६	पीवोअन्नाँरयिवृधःसुमे	५	६	१३
पाहिगायांधसोमदे	६	३	७	पितुःप्रत्नस्यजन्मना	१	६	१३	पिबापिबेदिंद्रशूर	७	७	८	पीवोअश्वाःशुचद्रथाहिभू	३	७	९
पाहिनइंद्रसुष्टुत	२	१	१७	पितेवपुत्रमबिभः	८	२	२०	पिबावर्धस्वतवघासुतासः	३	२	१९	पुत्रमिवपितरौ	८	७	१९
पाहिनोअग्नएकया	६	४	३३	पित्रेचिच्चक्रुःसदनंसमस्मै	३	२	७	पिबासुतस्यरसिनः	५	७	२५	पुत्रिणाताकुमारिणा	६	२	३९
पाहिनोअग्नेपायुभिः	२	५	१०	पिन्वंत्यपोमरुतःसुदानं	१	५	७	पिबासोममभियमुग्रतर्द	४	६	१	पुत्रोनजातोरण्वो	१	५	१३
पाहिनोअग्नेरक्षसः	१	३	१०	पिपर्तुनोअदितीराजपुत्रा	२	७	७	पिबासोममिंद्र	२	१	१८	पुनंतुमांदेवजनाः	७	२	१८
पाहिनोअग्नेरक्षसो	५	१	२५	पिपर्तुमातदृतस्य	७	८	७	पिबासोममिंद्रमंदतु	५	३	५	पुनःपत्नीमग्निरदात्	८	३	२८
पाहिविश्वस्माद्रक्षसोअरा	६	४	३३	पिपीळेअंशुर्मद्योन	३	६	८	पिबासोमंमदायकं	६	६	३०	पुनःपुनर्जायमाना	१	६	२५
पितायज्ञानामसुरोविप	२	८	२०	पिप्रीहिदेवाँउशतः	७	५	३०	पिबासोमंमहते	८	६	२०	पुनःसमव्यद्विततंवयंती	२	८	२
पितायत्स्वांदुहितरं	८	१	२७	पिबतंघर्मंमधुमंतमश्वि	६	६	१०	पिबेदिंद्रमरुत्सखा	६	५	२८	पुनरेतानिवर्ततां	७	७	१
पितुंनुस्तोषंमहो	२	५	६	पिबतंचतृष्णुतंचाचगच्छ	६	३	१५	पिशङ्गभृष्टिमंभृणं	२	१	२२	पुनरेनानिवर्तय	७	७	१
पितुभृतोनतंतुमित्	८	८	३०	पिबतंसोमंमधुमंतमश्वि	६	६	१०	पिशंगरूपःसुभरो	२	५	२३	पुनरेहिवृषाकपे	८	४	४
पितुर्नपुत्रःसुभृतोदुरोण	६	१	३४	पिबंतिमित्रोअर्यमा	६	६	२८	पीपायधेनुरदितिः	२	२	२३	पुनर्दायब्रह्मजायां	८	६	७
पितुर्नपुत्राःक्रतुं	१	५	१२	पिबत्यस्यविश्वेदेवासः	७	५	२१	पीपायसःश्रवसामर्त्येषु	४	५	१२	पुनर्नोअसुंपृथिवी	८	१	२३
पितुर्मातुरध्यायेस	७	२	२९	पिबस्वधैनवानां	६	३	४	पीपिवांसंसरस्वतः	५	६	२०	पुनर्नःपितरोमनः	८	१	१९
पितुश्चगर्भंजनितुश्चबभ्रे	२	८	१४	पिबात्वं१स्यगिर्वणः	५	७	१५	पीवानंमेषमपचंत	७	७	१८	पुनर्येचक्रुःपितरायुवाना	३	७	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
पुनर्वैदेवाअददुः	८	६	७	पुनानोरूपेअव्यये	६	८	६	पुरुत्राचिद्धिवांनरा	५	८	४	पुरूतमंपुरूणांस्तोतॄणां	४	७	२६
पुनातादक्षसाधनं	७	५	७	पुनानोवरिवस्कृधि	७	१	३८	पुरुत्राहिसदृङ्ङसि	५	८	३६	पुरूयत्तइंद्रसंत्युक्था	४	२	१
पुनातितेपरिस्रुतं	६	७	१७	पुनीषेवामरक्षसंमनीषां	५	६	७	पुरुत्राहिसदृङ्ङसि	६	३	३३	पुरूरवोमामृथामा	८	५	३
पुनानःकलशेष्वा	६	७	३१	पुमाँएनंतनुतउत्	८	७	१८	पुरुत्वादाश्वान्वोचे	२	२	१९	पुरूरुणाचिद्ध्यस्ति	४	४	८
पुनानःसोमजागृविः	७	५	१३	पुरंदराशिक्षतंवज्रहस्ता	१	७	२९	पुरुद्रप्साअंजिमंतःसुदा	४	३	२१	पुरूवर्पांस्यश्विनादधाना	१	८	१४
पुनानःसोमधारया	७	१	३५	पुरंनधृष्णवारुज	६	५	२०	पुरुप्रियाणऊतयै	५	८	१	पुरोगाअग्निर्देवानां	२	५	९
पुनानःसोमधारया	७	५	१२	पुरःसद्यइत्थाधिये	७	१	१७	पुरुमंद्रापुरूवसू	५	८	२७	पुरोजितीवोअंधसः	७	५	१
पुनानइंदवाभर	७	४	२७	पुराग्नेदुरितेभ्यः	६	३	४१	पुरुषएवेदंसर्वं	८	४	१७	पुरोवांमंद्रंदिव्यंसुवृक्तिं	४	५	१२
पुनानइंदवाभर	६	८	३०	पुराणमोकःसख्यं	३	४	४	पुरुष्टुतस्यधामभिः	३	२	२१	पुरोळाअग्नेपचतः	३	१	३१
पुनानइंदवेषां	७	१	४१	पुराणावांवीर्या३प्रब्रवा	७	८	२५	पुरुहिवांपुरुभुजादेष्णं	५	१	४	पुरोळाइत्तुर्वशोयक्षु	५	२	२५
पुनानश्चमूजनयन्	७	५	१५	पुराणांअनुवेनंतं	८	७	२३	पुरुहूतोयःपुरुगूर्तः	४	७	६	पुरोळाशंचनोघसो	३	३	१७
पुनानासश्चमूषदः	६	७	३०	पुरायत्सूरस्तमसोअपीतेः	१	८	२५	पुरुहूतंपुरुष्टुतं	६	६	१५	पुरोळाशंचनोघसो	३	६	२९
पुनानेतन्वामिथः	३	८	८	पुरासंबाधादभ्यावंवृत्स्व	२	६	१८	पुरूणिदस्मोनिरिणाति	२	२	१७	पुरोळाशंनोअंधसः	६	५	३१
पुनानोअक्रमीदभि	६	८	३०	पुरांभिंदुर्युवाकविः	१	१	२१	पुरूणिहित्वासवना	८	४	१६	पुरोळाशंपचत्यं	३	३	१७
पुनानोदेववीतये	७	१	३८	पुरीष्यासोअग्नयः	३	१	२२	पुरूण्यग्नेपुरुधात्वाया	४	४	३६	पुरोळाशंयोअस्मै	६	२	३८
पुनानोयातिहर्यतः	६	८	३३	पुरुकुत्सानीहिवामदाशत्	३	७	१८	पुरूतमंपुरूणामी	१	१	९	पुरोळाशंसनश्रुत	३	३	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
पुष्टिर्नरण्वाक्षितिर्न	१	५	९	पूर्व्यहोतरस्यनो	१	२	२०	पृक्षेताविश्वाभुवनाववक्षि	२	७	१९	प्रऋभुभ्योदूतमिववाचं	३	७	१
पुष्यात्क्षेमेअभियोगेभवा	४	२	८	पूषणंन्व१जाश्वं	४	८	२१	पृक्षोवपुःपितुमान्	२	२	८	प्रकविर्देववीतये	६	८	१०
पर्वापरंचरतो	८	३	२३	पूषण्वतेतेचकृमा	३	३	१८	पृच्छामित्वापरमंतंपृथि	२	३	२०	प्रकारवोमननावच्यमा	२	८	२६
पूर्वापुषंसुहवंपुरुस्पृहं	६	२	५	पूषण्वतेमरुत्वते	२	२	११	पृच्छेतदेनोवरुणदिदृक्षूपो	५	६	८	प्रकाव्यमुशनेव	७	४	१२
पूर्वामनुप्रदिशंयाति	७	५	२४	पूषन्तवव्रतेवयं	४	८	२०	पृणीयादिन्नाधमानाय	८	६	२२	प्रकृतान्यृजीषिणः	६	३	१
पूर्वामनुप्रयति	२	१	२१	पूषन्ननुप्रगाइहि	४	८	२०	पृथक्प्रायन्प्रथमा	७	८	२७	प्रकृष्टिहेवशषएति	७	२	२५
पूर्वाविश्वस्माद्भुवना	२	१	४	पूषागाअन्वेतुनः	४	८	१९	पृथुपाजाअमर्त्यः	३	१	२८	प्रकेतुनाबृहतायाति	७	६	३
पूर्वीभिर्हिददाशिम	१	६	१२	पूषात्वेतश्च्यावयतु	७	६	२३	पृथूकरस्नाबहुलागभस्ती	४	६	७	प्रक्षोदसाधायसासस्र	५	६	१९
पूर्वीरस्यनिष्षिधो	३	३	१५	पूषात्वेतोनयतुहस्तगृह्य	८	३	२५	पृथूरथोदक्षिणाया	२	१	४	प्रगायताभ्यर्चाम	७	४	११
पूर्वीरहंशरदःशश्रमाणा	२	४	२२	पूषाराजानमाघृणिः	१	२	१०	पृदाकुसानुर्यजतोगवेषणः	६	१	२४	प्रगायत्रेणगायत	७	१	१७
पूर्वीरिंद्रस्यरातयः	१	१	२१	पूषाविष्णुर्हवनंमे	६	४	२४	पृषदश्वामरुतःपृश्नि	१	६	१९	प्रघान्वस्यमहतोमहानि	२	६	१५
पूर्वीरुषसःशरदश्च	३	६	२	पूषासुबंधुर्दिवआपृथि	४	८	२४	पृषध्रेमेध्येमातरिश्वनि	६	४	२४	प्रचक्रेसहसासहः	५	७	३०
पूर्वीश्चिद्धित्वेतुविकूर्मिना	६	४	५०	पूषेमाआशाअनुवेद	७	६	२३	पृष्टोदिविधाय्यग्निःपृथि	५	२	७	प्रचर्षणिभ्यःपृतनाहवेषु	१	७	२९
पूर्वीष्टइंद्रोपमातयः	६	३	२५	पूष्णश्चक्रंनरिष्यति	४	८	१९	पृष्टोदिविपृष्टोअग्निः	१	७	६	प्रचित्रमर्कंगृणतेतुराय	५	१	८
पूर्वेअर्धेरजसो	२	१	७	पृक्षप्रयजोद्रविणःसुवाचः	३	१	२	पौरंचिद्ध्युदप्रुतं	४	४	१३	प्रचेतसंत्वाकवे	६	७	१२
पूर्वोदेवाभवतुसु	१	६	३१	पृक्षस्यवृष्णोअरुषस्यनूस	४	५	१०	पौरोअश्वस्यपुरुकृद्गवाम	६	४	३७	प्रच्यवानाज्जुजुरुषः	४	४	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रजानन्नग्नेतवयोनिं	८	४	२०	प्रतआशवःपवमान	७	३	१२	प्रतितेदस्यवेवृक	६	४	२७	प्रतियदापोअदृश्रं	७	७	२६
प्रजापतिर्मह्यमेता	८	८	२७	प्रतआश्विनीःपवमान	७	३	१२	प्रतित्यंचारुमध्वरं	१	१	३६	प्रतियत्स्यानीथादर्शि	१	७	१८
प्रजापतेनत्वदेतानि	८	७	४	प्रतइंद्रपूर्व्याणिप्र	८	६	१३	प्रतित्वादुहितर्दिवः	५	६	१	प्रतिवएनानमसाहमेमि	२	४	११
प्रजाभ्यःपुष्टिंविभजंत	२	६	१०	प्रततेअद्यशिपिविष्टनाम	५	६	२५	प्रतित्वाद्यसुमनसोबुधंत	५	५	२५	प्रतिवांरथंनृपतीजरध्यै	५	५	१२
प्रजामृतस्यपिप्रतः	५	८	९	प्रततेअद्याकरणंकृतंभूत्	४	६	६	प्रतित्वाशवसीवदत्	६	३	४२	प्रतिवांसूरउदितेमित्रं	५	५	९
प्रजावतावचसा	१	५	२४	प्रतदुःशीमेपृथवाने	८	४	२८	प्रतित्वास्तोमैरीळतेवसि	५	५	२३	प्रतिवांसूरउदितेसूक्तैः	५	५	७
प्रजावतीःसूयवसं	४	६	२५	प्रतद्विष्णुस्तवते	२	२	२४	प्रतिद्युतानामरुषासोअ	५	५	२२	प्रतिवोवृषदंजयः	६	१	३७
प्रजाहतिस्रोअत्यायमी	६	७	८	प्रतद्वोचेयंभव्याये	२	१	१७	प्रतिधानाभरत	३	३	१८	प्रतिश्रुतायवोधृषत्	६	३	१
प्रजिह्वयाभरतेवेपः	८	१	२	प्रतमिंद्रनशीमहि	५	८	१०	प्रतिनस्तोमंत्वष्टाजुषेत	५	३	२७	प्रतिषीमग्निर्जरतेसमिद्धः	५	५	२५
प्रणइंदोमहेतने	७	१	१	प्रतव्यसींनव्यसीं	२	२	१२	प्रतिप्रयाणमसुरस्यविद्वान्	४	३	३	प्रतिष्टोभंतिसिंधवःपवि	२	४	७
प्रणइंदोमहेरणे	७	२	९	प्रतव्यसोनमउक्तिंतुरस्य	४	२	२१	प्रतिप्रयाहींद्रमीळ्हुषोनॄन्	२	४	९	प्रतिष्यासूनरीजनी	३	८	३
प्रणीतिभिष्टेहर्यश्व	८	५	२४	प्रतार्यायुःप्रतरं	८	१	२२	प्रतिप्राशव्याँइतः	६	२	३९	प्रतिस्तोमेभिरुषसंवसिष्ठाः	५	५	२७
प्रणुत्यंविप्रमध्वरेषुसाधुं	३	८	१३	प्रताँअग्निर्बभसत्	३	५	१	प्रतिप्रियतमंरथं	४	४	१५	प्रतिस्पशोविसृज	३	४	२३
प्रणेतारंवस्योअच्छ	६	१	२१	प्रतिकेतवःप्रथमाअदृश्रन्	५	५	२५	प्रतिब्रवाणिवर्तयते	८	५	३	प्रतिस्मरेथांतुजयद्भिरेवैः	५	७	६
प्रणोदेवीसरस्वती	४	८	३०	प्रतिघोराणामेतानाम्	२	४	९	प्रतिभद्राअदृक्षत	३	८	३	प्रतीचीनेमामहनि	७	६	२८
प्रणोधन्वंत्विंदवः	७	३	४	प्रतिचक्ष्वविचक्ष्वेंद्र	५	७	९	प्रतिमेस्तोममदितिर्जगृ	४	२	१७	प्रतुद्रवपरिकोशं	७	३	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रतुविद्युम्नस्यस्थविरस्य	४	६	६	प्रतेरथंमिथूकृतं	८	५	२०	प्रत्यङ्देवानांविशः	१	४	७	प्रदक्षिणिदभिगृणंति	२	८	१२
प्रतेअग्नयोग्निभ्योवरं	५	१	२३	प्रतेरदद्वरुणोयातवे	८	३	६	प्रत्यर्चीरुशदस्याः	१	६	२४	प्रदानुदोदिव्योदानु	७	४	१५
प्रतेअग्नेहविष्मतीमियु	३	१	१९	प्रतेवोचामवीर्या	३	६	२८	प्रत्यर्धिर्यज्ञानां	७	७	१३	प्रदीधितिर्विश्ववारा	२	८	२२
प्रतेअश्नोतुकुक्ष्योः	३	३	१६	प्रतेसोतारओण्योः	६	८	६	प्रत्यस्मैपिपीषते	४	७	१४	प्रदेवत्राब्रह्मणे	७	७	२४
प्रतेअस्याउषसःप्रा	७	७	२२	प्रतंविवक्मिवक्म्योयए	२	४	५	प्रत्यस्यश्रेणयोदृश्रे	८	७	३०	प्रदेवंदेववीतये	४	५	२९
प्रतेदिवोनवृष्टयः	७	१	२९	प्रत्ववर्जनयागिरः	६	१	८	प्रत्युअदर्श्यायती	५	६	१	प्रदेवमच्छामधुमंतः	७	२	१९
प्रतेधाराअत्यण्वानि	७	३	२१	प्रत्वान्मानादध्याये	७	२	३०	प्रत्वक्षसःप्रतवसः	१	६	१४	प्रदेवंदेव्याधिया	८	८	३४
प्रतेधाराअसश्चतः	७	१	१४	प्रत्वोहिकुमीड्योअध्वरेषु	५	८	३६	प्रत्वांदूतंवृणीमहे	१	३	८	प्रदैवोदासोअग्निः	६	७	१३
प्रतेधारामधुमतीः	७	४	१७	प्रत्वंरयीणांयुजं	४	७	२४	प्रत्वानमोभिरिंदवः	६	८	६	प्रद्यावायज्ञैःपृथिवीऋता	२	३	२
प्रतेनावंनसमने	२	६	१८	प्रत्वंहोतारमीड्यं	६	३	३७	प्रत्वांमुंचामिवरुणस्य	८	३	२४	प्रद्यावायज्ञैःपृथिवीनमो	५	४	२०
प्रतेपूर्वाणिकरणानिविप्रा	३	६	२	प्रत्यंचमर्कमनयन्	८	८	१५	प्रथमंजातवेदसं	६	२	१३	प्रद्युम्नायप्रशवसे	५	८	३४
प्रतेपूर्वाणिकरणानिवोचं	४	१	३०	प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानः	२	८	२४	प्रथमभाजंयशसंवयोधां	४	८	६	प्रधन्वासोमजागृविः	७	५	९
प्रतेबभ्रूविचक्षण	३	६	३०	प्रत्यग्निरुषसामग्रं	३	५	१३	प्रथमाहिसुवाचसा	२	५	९	प्रधाराअस्यशुष्मिणः	६	८	२०
प्रतेमदासोमदिरासः	७	३	१२	प्रत्यग्निरुषसोजात	३	५	१४	प्रथश्चयस्यसप्रथश्च	८	८	३९	प्रधारामध्वोअग्रियः	६	७	२८
प्रतेमहेविदथेशंसिषं	८	५	५	प्रत्यग्नेमिथुनादह	८	४	९	प्रथिष्टयस्यवीरकर्मं	८	१	२६	प्रनःपूषाचरथंविश्वदेव्यः	८	४	२५
प्रतेयक्षिप्रतइयर्मि	७	५	३२	प्रत्यग्नेहरसाहरः	८	४	९	प्रथिष्टयामन्पृथिवीचिदेषां	४	३	२३	प्रनव्यसासहसःसूनुमच्छ	४	५	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रनिम्नेनेवसिंधवः	६	८	७	प्रपीपयवृषभजिन्ववाजां	३	१	१५	प्रबोधयोषःपृणतो	२	१	८	प्रमित्रयोर्वरुणयोः	५	५	८
प्रनुयदेषांमहिनाचिं	२	५	५	प्रपुनानस्यचेतसा	६	८	६	प्रब्रह्माणिनभाकवत्	६	३	२४	प्रमित्रायप्रार्यम्णे	६	७	६
प्रनुवयंसुतेयातेकृतानि	४	१	२६	प्रपुनानायवेधसे	७	५	६	प्रब्रह्माणोअंगिरसोनक्षंत	५	४	९	प्रमेनमीसाव्यइषे	८	१	६
प्रनुवोचासुतेषुवां	४	८	२५	प्रपूतास्तिग्मशोचिषे	१	५	२८	प्रब्रह्मैतुसदनादृतस्य	५	४	१	प्रमेपंथादेवयानाअदृश्रन्	५	५	२३
प्रनूनंजातवेदसं	८	८	४६	प्रपूर्वजेपितरानव्यसीभिः	५	४	२०	प्रभंगीशूरोमघवातुवीमघः	६	४	३९	प्रमेविविक्वाँअविदन्	३	६	२
प्रनूनंजायतामयं	८	२	२	प्रपूषणंवृणीमहे	५	७	३२	प्रभंगंदुर्मतीनां	६	४	४	प्रयंतमित्परि	२	२	२२
प्रनूनंधावतापृथक्	६	७	५	प्रप्यायस्वप्रस्यंदस्व	७	२	१८	प्रभर्तारथंगव्यंतं	५	७	२३	प्रयंतियज्ञंविपयंतिबर्हिः	५	३	३
प्रनूनंब्रह्मणस्पतिः	१	३	२०	प्रप्रक्षयायपन्यसे	६	७	३२	प्रभूर्जयंतंमहां	८	१	१	प्रयंरायेनिनीषसि	६	७	१३
प्रनूमहित्वंवृषभस्य	१	४	२५	प्रप्रपूषणस्तुविजातस्य	२	२	२	प्रभ्रातृत्वंसुदानवः	६	६	४	प्रयंतुवाजास्तविषीभिरग्न	३	१	२६
प्रनूसमर्तःशवसा	१	५	८	प्रप्रवस्त्रिष्टुभमिषं	६	५	५	प्रमंदिनेपितुमदर्चता	१	७	१२	प्रयआरुःशितिपृष्ठस्यधासेः	३	१	१
प्रनेमस्मिन्ददृशे	८	१	६	प्रप्रायमग्निर्भरतस्यशृण्वे	५	२	११	प्रमंहिष्ठायगायत	६	७	१४	प्रयज्ञएतुहेत्वोनसप्तिः	५	४	१०
प्रनोयच्छत्वर्यमा	८	७	२९	प्रप्रावोअस्मेस्वयं	२	१	१७	प्रमंहिष्ठायबृहतेबृहद्रये	१	४	२२	प्रयज्ञएत्वानुषक्	४	१	२०
प्रपंथेपथामजनिष्ट	७	६	२४	प्रबभ्रवेवृषभायश्वितीचे	२	७	१७	प्रमन्महेशवसानाय	१	५	१	प्रयंज्यवोमरुतोभ्राजदृष्टयः	४	३	१७
प्रपर्वतानामुशतीउपस्थां	३	२	१२	प्रबाहवासिसृतंजीवसेनः	५	५	४	प्रमातुःप्रतरंगुह्यं	८	३	१४	प्रयत्तेअग्नेसूरयः	१	७	५
प्रपवमानधन्वसि	६	८	१४	प्रबुध्न्यावईरतेमहांसि	५	४	२४	प्रमात्राभीरिरिचे	३	३	१०	प्रयत्पितुःपरमात्	२	२	८
प्रपस्त्या३मदितिंसिंधुम	३	८	६	प्रबोधयोषोअश्विना	५	८	३३	प्रमायुयुज्रेप्रयुजः	७	८	१	प्रयत्सिन्धवःप्रसवंयथाय	३	२	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ॰	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रयदग्नेःसहस्वतः	१	७	५	प्रयाःसिस्रतेसूर्यस्ये	७	८	६	प्रराजावाचंजनयन्	७	३	३	प्रवएतेसुयुजोयामन्निष्टये	४	२	२३
प्रयदित्थापरावतः	१	३	१८	प्रयुंजतीदिवएतिब्रुवाणा	४	३	१	प्ररुद्रेणययिनायंति	८	४	२३	प्रवताहिक्रतूनां	३	६	२४
प्रयदित्थामहिनानृभ्यो	२	४	१४	प्रयुजोवाचोअग्रियः	६	७	२८	प्ररेभएत्यतिवारं	७	३	१८	प्रवत्तेअग्नेजनिमा	८	७	३०
प्रयद्वंदिष्टएषां	१	७	५	प्रयेगावोनभूर्णयः	६	८	३१	प्रवःपांतमंधसो	२	२	२५	प्रवत्वतीयंपृथिवीमरुद्भ्यः	४	३	१५
प्रयद्रथेषुपृषतीरयु	१	६	५	प्रयेगृहादममदुस्त्वाया	५	२	२८	प्रवःपांतंरघुमन्यवो	२	१	१	प्रवद्यामनासुवृतारथेन	१	८	१८
प्रयद्वस्त्रिष्टुभमिषं	५	८	१८	प्रयेजातामहिनायेचनुस्व	४	४	३३	प्रवःशर्धायघृष्वये	१	३	१२	प्रवर्तयदिवोअश्मानमिंद्र	५	७	८
प्रयद्वहंध्वेमरुतः	८	३	११	प्रयेदिवोबृहतःशृण्विरे	४	४	३३	प्रवःशुक्रायभानवेभरध्वं	५	२	५	प्रवांदंसांस्यश्विनाववोचं	१	८	१२
प्रयद्वहेथेमहिनारथस्य	२	४	२४	प्रयेदिवःपृथिव्यान	८	३	१०	प्रवःशंसाम्यद्रुहः	६	२	३३	प्रवांनिचेरुःकुकुहोवशां	२	४	२५
प्रयद्वांमित्रावरुणास्पूर्ध	५	१	१०	प्रयेधामानिपूर्व्याण्यर्चां	३	८	६	प्रवःसखायोअग्नये	४	५	२५	प्रवांमहिद्यवीअभि	३	८	८
प्रयमैतवृषसुवासः	७	८	२३	प्रयेमित्रंप्रार्यमणं	८	४	१५	प्रवःसतांज्येष्ठतमाय	२	६	१७	प्रवांरथोमनोजवाइयर्ति	५	५	१४
प्रयाघोषेभृगवाणेनशोभे	१	८	२२	प्रयेमेबंधवेषे	४	३	१०	प्रवःस्पळक्रन्त्सुवि	४	३	२४	प्रवांशरद्वान्वृषभोननिः	२	४	२६
प्रयाजान्मेअनुयाजान्	८	१	११	प्रयेययुरवृकासोरथाइव	५	५	२१	प्रवइंद्रायगायत	६	६	१२	प्रवांसमित्रावरुणावृतावा	५	५	३
प्रयाजिगातिखर्गलेवनक्तं	५	७	८	प्रयेवसुभ्यईवदानमोदुः	४	३	३	प्रवइंद्रायबृहते	६	६	१२	प्रवांस्तोमाःसुवृक्तयः	५	८	२९
प्रयांतशीभमाशुभिः	१	३	१४	प्रयेशुंभंतेजनयो	१	६	९	प्रवइंद्रायमादनं	५	३	१५	प्रवाचमिंदुरिष्यति	६	७	३९
प्रयाभिर्यासिदाश्वांसम	५	६	१४	प्रयोननक्षेअभ्यो	६	४	१९	प्रवउग्रायनिष्टुरे	६	३	२	प्रवाच्यंवचसःकिं	३	५	२
प्रयामहिम्नामहिनासुचे	४	८	३२	प्रयोवांमित्रावरुणा	६	७	६	प्रवएकोमिमय	२	७	११	प्रवाच्यंशश्वधावीर्य१तत्	३	२	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रवाजमिंदुरिष्यति	६	८	२५	प्रवेपयंतिपर्वतान्	१	३	१८	प्रवोयह्वंपुरूणां	१	३	८	प्रसक्षणोदिव्यःकण्वहोता	४	२	१३
प्रवाताइवदोधतः	८	६	२६	प्रवोग्रावणःसविता	८	८	३३	प्रवोरयिंयुक्ताश्वंभरध्वं	४	२	१३	प्रसक्षयंतिरतेविमही	६	२	३३
प्रवातावांतिपतयंतिविद्यु	४	४	२७	प्रवोच्छारिरिचेदेवयुः	७	७	२९	प्रवोवाजाअभिद्यवः	३	१	२८	प्रसद्योअग्नेअत्येष्यव्यान्	३	८	१३
प्रवामंधांसिमद्यान्यस्थुः	५	५	१४	प्रवोदेवायाग्नये	३	१	१३	प्रवोवयुंरथयुजंकृणुध्वं	४	२	१४	प्रसप्तगुमृतधीतिं	८	१	४
प्रवामर्चंत्युक्थिनः	३	१	११	प्रवोदेवंचित्सहसानमग्निं	५	२	१०	प्रवोवायुंरथयुजं	८	२	७	प्रसप्तवध्रिराशसा	६	५	१९
प्रवामवोचमश्विनाधिय	३	७	२१	प्रवोधियोमंद्रयुवः	७	३	१५	प्रशंतमावरुणंदीधितीगीः	४	२	१७	प्रसप्तहोतासनकादरोचत	३	१	३४
प्रवामश्नोतुसुष्टुतिः	१	१	३३	प्रवोभ्रियंतइंदवः	१	१	२६	प्रशंसमानोअतिथिर्नमि	६	१	३०	प्रसमित्रमर्तोअस्तु	३	४	५
प्रवायुमच्छाबृहतीमनी	४	८	५	प्रवोमरुतस्तविषाउदन्य	४	३	१४	प्रशंसागोष्वघ्न्यं	१	३	१२	प्रसम्राजेबृहतेमन्मनु	५	१	१२
प्रवावृजेसुप्रयाबर्हिरेषां	५	४	६	प्रवोमहीमरमतिंकृणुध्वं	५	४	२	प्रशर्धआर्तप्रथमं	३	३	१४	प्रसम्राजेबृहदर्चागभीरं	४	४	३०
प्रविश्वसामन्नत्रिवत्	४	१	१४	प्रवोमहेमतयोयंतुविष्ण	४	४	३३	प्रशर्धायमारुतायस्वभान	४	३	१४	प्रसम्राजोअसुरस्यप्रशस्तिं	५	२	९
प्रविष्णवेशूषमेतुमन्म	२	२	२४	प्रवोमहेमंदमानायांधसः	८	१	९	प्रशुक्रासोवयोजुवः	७	२	६	प्रसम्राजंचर्षणीनां	६	१	२०
प्रवीरमुग्रंविविचिं	६	४	१७	प्रवोमहेमहिवृधेभरध्वं	५	३	१६	प्रशुक्रैतुदेवीमनीषा	५	३	२५	प्रसवेतउदीरते	७	१	७
प्रवीरयाशुचयोदद्रिरेवां	५	६	१२	प्रवोमहेमहिनमो	१	५	१	प्रशुंध्युवंवरुणायप्रेष्ठां	५	६	१०	प्रससाहिषेपुरुहूत	८	८	३८
प्रवीरायप्रतवसेतुराय	४	८	७	प्रवोमहेसहसा	२	१	१३	प्रशोशुचत्याउषसो	८	४	१६	प्रसाकमुक्षेअर्चतागणाय	५	४	२८
प्रवृण्वंतोअभियुजः	६	८	११	प्रवोमित्रायगायत	४	४	६	प्रश्यावाश्वधृष्णुया	४	३	८	प्रसाक्षितिरसुरया	२	२	२०
प्रवेधसेकवयेवेद्याय	४	२	७	प्रवोयज्ञेषुदेवयंतोअर्चन्	५	४	१०	प्रश्येनोनमदिरमंशुमस्मै	४	६	१०	प्रसावाचिसुष्टुतिर्मघोनां	५	४	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रसीमादित्योअसृजत्	२	७	९	प्रसूनवऋभूणां	८	८	३४	प्रसोमोअतिधारया	६	८	२०	प्राग्नयेतवसेभरध्वंगिरं	५	२	७
प्रसुग्मंताधियसानस्य	७	७	२९	प्रसूनएत्वध्वरः	६	२	३१	प्रस्कंभदेष्णाअनवभ्र	२	४	२	प्राग्नयेबृहतेयज्ञियाय	४	१	४
प्रसुज्येष्ठंनिचिराभ्यां	२	१	२६	प्रसूमहेसुशरणायमेधां	४	२	१९	प्रस्तुतिर्वांधाम	२	२	२३	प्राग्नयेवाचमीरय	८	८	४५
प्रसुन्वानस्यांधसः	७	५	३	प्रसेनानीःशूरोअग्रे	७	४	६	प्रस्तोकइन्नुराधसस्तइंद्र	४	७	३४	प्राग्नयेविश्वशुचेधियंधे	५	२	१६
प्रसुमेधागातुवित्	७	४	२	प्रसोअग्नेतवोतिभिः	६	१	३४	प्रस्तोषदुपगासिषत्	६	५	३७	प्राग्रुवोनभन्वो३नवक्वा	३	६	२
प्रसुवआपोमहिमानं	८	३	६	प्रसोताजीरोअध्वरेष्व	५	६	१४	प्रस्वानासोरथाइव	६	७	३४	प्राचीनंबर्हिःप्रदिशा	८	६	८
प्रसुवानइंदुरक्षाः	७	२	१२	प्रसोमदेववीतये	७	५	१४	प्रहंसासस्तृपलमन्युं	७	४	१२	प्राचीनंबर्हिरोजसा	२	५	८
प्रसुवानोअक्षाःसहस्र	७	५	२१	प्रसोममधुमत्तमः	७	१	३३	प्रहिक्रतुंवृहथोयं	२	७	१३	प्राचीनोयज्ञःसुधितं	५	२	१०
प्रसुवानोधारयातना	६	८	२४	प्रसोमयाहिधारया	७	२	८	प्रहित्वापूषन्नजिर	२	२	२	प्राचीमुदेवाश्विनाधियं	५	५	१२
प्रसुविश्वान्रक्षसो	१	५	२४	प्रसोमयाहींद्रस्य	७	५	२१	प्रहिन्वानासइंदवः	७	१	३९	प्रांचंयज्ञंचकृमवर्धतांगीः	२	८	१३
प्रसुश्रुतंसुराधसं	६	४	१६	प्रसोमस्यपवमानस्य	७	३	६	प्रहिन्वानोजनिता	७	३	२६	प्रातःसुतमपिबोहर्यश्व	३	७	६
प्रसुषविभ्योमरुतो	३	६	१५	प्रसोमायव्यश्ववत्	७	२	२	प्रहिरिरिक्षओजसा	६	६	११	प्रातरग्निंप्रातरिंद्रंहवाम	५	४	८
प्रसुष्टुतिःस्तनयंतंरुवंतं	४	२	१९	प्रसोमासःस्वाध्यः	६	८	२१	प्रहोताजातोमहान्	८	१	१	प्रातरग्निःपुरुप्रियः	४	१	१०
प्रसुस्तोमंभरतवाजयंतः	६	७	४	प्रसोमासोअधन्विषुः	६	८	१४	प्रहोत्रेपूर्व्यंवचः	३	१	७	प्रातर्जरेथेजरणेव	७	८	१८
प्रसूतइंद्रप्रवताहरिभ्यां	३	२	२	प्रसोमासोमदच्युतः	६	८	२२	प्रह्यच्छामनीषाः	७	७	१३	प्रातर्जितंभगमुग्रंहुवेम	५	४	८
प्रसूतोभक्षमकरंचरौ	८	८	२५	प्रसोमासोविपश्चितः	६	८	२३	प्राक्तुभ्यइंद्रःप्रवृधः	८	४	१६	प्रातर्देवीमदितिंजोहवी	४	४	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
प्रातर्यजध्वमश्विनाहिनो	४	४	१८
प्रातर्यावभिरागतं	६	३	२१
प्रातर्यावाणाप्रथमायजध्वं	४	४	१८
प्रातर्यावाणारथ्येववीरा	२	८	४
प्रातर्याव्णःसहस्कृत	१	३	३२
प्रातर्युजंनासत्याधि	७	८	२१
प्रातर्युजाविबोधय	१	२	४
प्रातारत्नंप्रातरित्वा	२	१	१०
प्रातारथोनवोयोजि	२	६	२१
प्रान्यच्चक्रमवृहःसूर्यस्य	४	१	२४
प्रावःस्तोतारंमघवन्नव	६	३	१८
प्रावीविपद्वाचऊर्मिं	७	४	७
प्रावेपामाबृहतो	७	८	३
प्रास्तौदृष्वौजाऋष्वेभिः	८	५	२७
प्रास्माऊर्जंघृतश्चुतं	५	८	२८
प्रास्मैगायत्रमर्चत	५	७	११
प्रास्मैहिनोतमधु	७	७	२५
प्रास्यधाराअक्षरन्	६	८	१९
प्रास्यधाराबृहतीः	७	४	१०
प्रियंदुग्धंनकाम्यं	४	१	११
प्रियंश्रद्धेददतः	८	८	९
प्रियमेधवदत्रिवत्	१	३	३१
प्रियातष्टानिमेकपिः	८	४	१
प्रियापदानिपश्वो	१	५	११
प्रियावोनामहुवेतुराणां	५	४	२३
प्रियासइत्तेमघवन्नभिष्टौ	५	२	३०
प्रियोनोअस्तुविश्पतिः	१	२	२१
प्रीणीताश्वान्हितंजयाथ	८	५	१९
प्रेंद्रस्यवोचंप्रथमाकृतानि	५	६	२३
प्रेंद्राग्निभ्यांसुवचस्यां	८	६	२१
प्रेताजयतानरः	८	५	२३
प्रेतांयज्ञस्यशंभुवा	२	८	१०
प्रेतोमुंचामिनामुतः	८	३	२४
प्रेदंब्रह्मवृत्रतूर्येष्वाविथ	६	३	१९
प्रेद्धोअग्नेदीदिहिपुरो	५	१	२३
प्रेद्वग्निर्वावृधेस्तोमेभिः	२	८	२४
प्रेर्यसूरोअर्थंन	७	७	२२
प्रेष्ठमुप्रियाणां	६	७	१४
प्रेष्ठंवोअतिथिंगृणीषे	२	५	४
प्रेष्ठंवोअतिथिंस्तुषे	६	६	५
प्रेहिप्रेहिपथिभिः	७	६	१५
प्रेह्यभीहिधृष्णुहि	१	५	२९
प्रैतुब्रह्मणस्पतिः	१	३	२०
प्रैतेवदंतुप्रवयं	८	४	२९
प्रैषामज्मेषुपृथिवी	१	६	१३
प्रैषःस्तोमःपृथिवीमंतारिं	४	२	१९
प्रोअयासीदिंदुरिंद्रस्य	७	३	१५
प्रोअश्विनावसेकृणु	२	५	५
प्रोअस्माउपस्तुतिं	६	४	४०
प्रोग्रांपीतिंवृष्णइयर्मि	८	५	२४
प्रोतयेवरुणंमित्रमिंद्रं	४	६	१२
प्रोत्येअग्नयोग्निषु	३	८	२३
प्रोथदश्वोनयवसेविष्य	५	२	३
प्रोद्रोणेहरयःकर्माग्मन्	४	७	९
प्रोरोमित्रावरुणा	५	५	३
प्रोष्ठेशयावह्येशया	५	४	२२
प्रोष्वस्मैपुरोरथं	८	७	२१
प्रोस्यवह्निःपथ्याभिः	७	३	२५
बट्सूर्यश्रवसामहाँअसि	६	७	८
बण्महाँअसिसूर्य	६	७	८
बतोबतासियमनैव	७	६	८
बभ्रवेनुस्वतवसे	६	७	३६
बभ्राणःसूनोसहसोव्यद्यौत्	२	८	१४
बभ्रुरेकोविषुणःसूनरः	६	२	३६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
बर्हिःप्राचीनमोजसा	६	६	२४
बर्हिर्वायत्स्वपत्याय	१	६	४
बर्हिषदःपितरऊती	७	६	१७
बलंधेहितनूषुनो	३	३	२२
बलविज्ञायःस्थविरः	८	५	२२
बहवःसूरचक्षसः	५	५	९
बह्वीनांपिताबहुरस्यपुत्रः	५	१	१९
बह्वीःसमाअकरमंतः	८	७	९
बळस्यनीथाविपणेश्च	८	४	२३
बळित्थातद्वपुषे	२	२	८
बळित्थादेवनिष्कृतं	४	४	५
बळित्थापर्वतानां	४	४	२८
बळित्थामहिमावां	४	८	२५
बळृत्वियायधाम्ने	६	४	४३
बाधसेजनान्वृषभेवमन्यु	४	७	२७
बिभयाहित्वावतः	६	३	४७
बिभर्तिचार्विंद्रस्यनाम	७	५	२१
बिभ्रद्द्रापिंहिरण्ययं	१	२	१८
बीभत्सूनांसयुजंहंसं	८	७	१०
बृहदुक्थंहवामहे	६	३	२
बृहतीइवसूनवेरोदसी	१	४	२५
बृहत्सुम्नःप्रसवीतानिवेशं	३	८	४
बृहत्स्वश्चंद्रममवद्यदुक्थ्यं	१	४	१३
बृहदिंद्रायगायत	६	६	१२
बृहदुगायिषेवचोसुर्या	५	६	२०
बृहद्भिरग्नेअर्चिभिः	४	८	२
बृहद्वदंतिमदिरेण	८	४	२९
बृहद्वयोबृहतेतुभ्यमग्ने	४	४	२२
बृहद्वयोमघवद्भ्योदधात	५	४	२८
बृहद्वयोहिभानवे	४	१	८
बृहद्वरूथंमरुतां	६	१	२८
बृहंतइद्धानवोभाऋजीकः	२	८	१५
बृहंतइन्नुयेते	२	६	६
बृहंतेवगंभरेषु	८	६	२
बृहन्नच्छायोअपलाशः	७	७	१७
बृहन्निदिध्मएषां	६	३	४२
बृहस्पतइंद्रवर्धतंनः	३	६	२७
बृहस्पतिर्नःपरिपातु	७	८	२३
बृहस्पतिर्नःपरिपातु	७	८	२५
बृहस्पतिर्नःपरिपातु	७	८	२७
बृहस्पतिर्नयतुदुर्गहा	८	८	४०
बृहस्पतिःप्रथमंजायमानः	३	७	२६
बृहस्पतिरमतहित्यत्	८	२	१८
बृहस्पतिःसमजयद्वसूनि	५	१	१९
बृहस्पतेअतियदर्यो	२	६	३१
बृहस्पतेजुषस्वनः	३	४	९
बृहस्पतेतपुषाश्नेव	२	७	१२
बृहस्पतेपरिदीया	८	५	२२
बृहस्पतेप्रतिमेदेवतां	८	५	१२
बृहस्पतेप्रथमंवाचः	८	२	२३
बृहस्पतेयापरमापरावत्	३	७	२६
बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वो	५	६	२२
बृहस्पतेयुवमिंद्रश्चवस्वो	५	६	२३
बृहस्पतेसदमिन्नःसुगं	१	७	२४
बोधद्यन्माहरिभ्यां	३	५	१६
बोधामेअस्यवचसो	२	२	१६
बोधासुमेमघवन्वाचमेमां	५	३	५
बोधिन्मनसारथ्या	४	४	१५
बोधिन्मनाइदस्तुनः	६	६	२४
ब्रह्मगामश्वंजनयंतः	८	२	११
ब्रह्मचतेजातवेदः	७	५	३२
ब्रह्मचारीचरतिवेविं	८	६	७
ब्रह्मजिन्वतमुतजिन्वतं	६	३	१६
ब्रह्मणस्पतिरेता	८	३	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ब्रह्मणस्पतेत्वमस्य	२	६	३२
ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययंता	२	७	३
ब्रह्मणस्पतेरभवद्यथा	२	७	३
ब्रह्मणस्पतेसुयमस्य	२	७	३
ब्रह्मणाग्निःसंविदानः	८	८	२०
ब्रह्मणातेब्रह्मयुजायुन	३	२	१७
ब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषाण	५	३	१३
ब्रह्मप्रजावदाभर	४	५	२८
ब्रह्माकृणोतिवरुणः	१	७	२२
ब्रह्माणंब्रह्मवाहसं	४	७	२२
ब्रह्माणइंद्रोपयाहिविद्वा	५	३	१२
ब्रह्माणस्त्वावयंयुजा	६	१	२२
ब्रह्माणिहिचकृषेवर्धनानि	४	६	१६
ब्रह्माणिमेमतयःशंसुतास	२	३	२४
ब्रह्मातइंद्रगिर्वणः	६	६	१३
ब्रह्मादेवानांपदवीः	७	४	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ब्राह्मणादिंद्रराधसः	१	१	२८
ब्राह्मणासोअतिरात्रेनसो	५	७	४
ब्राह्मणासःपितरःसोम्या	५	१	२०
ब्राह्मणासःसोमिनोवाच	५	७	४
ब्राह्मणोस्यमुखमासीत्	८	४	१९
भगंधियंवाजयंतः	२	८	३
भगएवभगवाँअस्तुदेवाः	५	४	८
भगप्रणेतर्भगसत्यराधः	५	४	८
भगंभक्तस्यतेवयं	१	२	१३
भगस्यस्वसावरुणस्य	२	१	४
भजंतविश्वेदेवत्वं	१	५	१२
भद्रंकर्णेभिःश्रृणुयाम	१	६	१६
भद्रंतेअग्नेसहसि	३	५	११
भद्रंनोअपिवातयमनः	७	७	२
भद्रंनोअपिवातय	७	७	११
भद्रंभद्रंनआभर	६	६	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
भद्रंमनःकृणुष्ववृत्रतूर्ये	६	१	३२
भद्रंवैवरंवृणते	८	८	२२
भद्रमिदंरुशमाअग्नेअक्रन्	४	१	२८
भद्रमिद्भद्राकृणवत्सरं	५	६	२०
भद्राअग्नेर्वध्र्यश्वस्य	८	२	१९
भद्रातेअग्नेस्वनीक	३	५	५
भद्राअश्वाहरितःसूर्यस्य	१	८	७
भद्रातेहस्तासुकृतोत	३	६	६
भद्राद्दक्षउर्वियाविभा	५	१	५
भद्रावस्त्रासमन्या	७	४	११
भद्रोनोअग्निराहुतः	६	१	३२
भद्रोभद्रयासचमानः	७	५	३१
भरद्यदिविरतो	३	६	१५
भरद्वाजायसप्रथः	४	५	२७
भरद्वाजायावधुक्षतद्विता	४	८	३
भरामेध्मंकृणवा	१	६	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
भरायसुभरतभागं	८	५	१५
भरेषुहव्योनमसोप	२	६	३१
भरेष्विंद्रंसुहवं	८	२	४
भर्गोहनामोतयस्य	८	१	२८
भवाद्युम्नीवाध्र्यश्वस्य	८	२	१९
भवानोअग्नेवितोत	७	६	२
भवानोअग्नेसुमनाउपेतौ	३	१	१८
भवामित्रोनशेव्यो	२	२	२६
भवावरूथंगृणतेविभावो	१	४	२४
भवावरूथंमघवन्मघोनां	५	३	१८
भारतीपवमानस्य	६	७	२५
भारतीळेसरस्वति	२	५	९
भास्वतीनेत्री	१	६	२५
भास्वतीनेत्रीसूनृतानां	१	८	१
भिंधिविश्वाअपद्विषः	६	३	४९
भिनत्पुरोनवतिं	२	१	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
भिनद्गिरिंशवसा	३	५	२१
भिनद्वलमंगिरोभिः	२	६	१६
भीतायनाधमानाय	४	४	२०
भीमोविवेषायुधेभिरेषां	५	३	३
भुज्युमंहसःपिपृथः	८	२	११
भुरंतुनोयशसा	८	३	९
भुवत्रितस्यमर्ज्यः	६	८	२४
भुवनस्यपितरंगीर्भिराभिः	४	८	६
भुवश्चक्षुर्महऋतस्य	७	६	३
भुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणा	८	१	९
भुवोजनस्यदिव्यस्यराजा	४	६	१४
भुवोयज्ञस्यरजसः	७	६	४
भुवोवितावामदेवस्य	३	५	२०
भूम्याअंतंपर्येकेचरंति	८	६	१७
भूयइद्वावृधेवीर्या	४	७	२
भूयसावस्नमचरत्	३	६	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
भूयामतेसुमतौवाजिनोव	५	७	२५
भूयामोषुत्वावतः	३	६	२८
भूरिकर्मणेवृषभायवृष्णे	१	७	१७
भूरिचकर्थयुज्येभिः	२	३	२५
भूरिचकमरुतःपित्र्याणि	५	४	२६
भूरितइंद्रवीर्यं१तव	१	४	२२
भूरिदक्षेभिर्वचनेभिः	८	६	१५
भूरिदाभूरिदेहिनो	३	६	३०
भूरिदाह्यसिश्रुतःपुरुत्रा	३	६	३०
भूरिनामवंदमानोदधाति	३	८	१७
भूरिभिःसमहऋषिभिः	६	५	१०
भूरिहितेसवनामानुषेषु	५	३	६
भूरिद्वेअचरंतीचरंतं	२	५	२
भूरीणिभद्रानर्येषु	२	४	२
भूरीणिहित्वेदधिरेअनी	३	१	१९
भूरीदिंद्रउदिनक्षंत	७	६	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
भूरीदिंद्रस्यवीर्यं	६	४	२६
भूर्जज्ञउत्तानपदः	८	३	१
भूषन्नयोधिबभ्रूषु	२	२	६
भृमिश्चिद्घासितूतुजिः	३	६	२७
भोजंत्वामिंद्रवयं	२	६	२०
भोजमश्वाःसुष्ठुवाहः	८	६	४
भोजाजिग्युःसुरभिं	८	६	४
भोजायाश्वंसमृजंति	८	६	४
मंत्रमखर्वंसुधितंसुपेशसं	५	३	१९
मंथतानरःकविमद्वयंतं	३	१	३२
मंदमानऋतादधि	८	३	३
मंदंतुत्वामघवन्निंद्रेंदवः	५	७	३०
मंदंतुत्वामंदिनो	२	१	१३
मंदस्वहोत्रादनुजोषमंध	२	८	१
मंदस्वासुस्वर्णर	५	८	१६
मंदामहेदशतयस्य	२	१	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
मंदिष्टयदुशनेकाव्येसचां	१	४	११
मंद्रंहोतारमुशिजोयविष्ठ	५	२	१३
मंद्रंहोतारमुशिजः	८	१	१
मंद्रंहोतारमृत्विजं	६	३	३७
मंद्रंहोतारंशुचिमद्वयावि	२	८	१९
मंद्रजिह्वाजुगुर्वणिः	२	२	११
मंद्रयासोमधारया	६	७	२६
मंद्रस्यकवेर्दिव्यस्यवह्नेः	४	७	११
मंद्रस्यरूपंविविदुः	७	२	२०
मंद्राकृणुध्वंधियआतनुध्वं	८	५	१८
मंद्रोहोतागृहपतिः	१	३	८
मंसीमहित्वावयं	७	७	१३
मंहिष्ठावाजसातमा	५	८	१
मंहिष्ठंवोमघोनां	४	२	१०
मक्षूकुनायाःसख्यंनवग्वा	८	१	२७
मक्षूकुनायाःसख्यंनवीयः	८	१	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
मक्षूतातइंद्रदानाप्नसः	७	७	८
मक्षूदेववतोरथः	६	२	४०
मक्षूनवह्निःप्रजायाः	८	१	२७
मक्षूनयेषुदोहसेचिदया	५	१	७
मक्षूहिष्मागच्छथईवतोद्यू	३	७	१९
मखस्यतेतविषस्यप्रजूतिं	३	२	१५
मघोनआपवस्वनः	६	७	३१
मघोनःस्मवृत्रहत्येषुचोदय	५	३	१९
मतयःसोमपामुरुं	३	३	३
मतीजुष्टोधियाहितः	७	१	१
मत्सिनोवस्यइष्टये	२	४	१९
मत्सिवायुमिष्टये	७	३	२६
मत्सिवायुमिष्टये	७	४	१९
मत्सिसोमवरुणं	७	३	२६
मत्स्यपायितेमहः	२	४	१८
मत्स्वासुक्षिप्रमंदिभिः	१	१	१७
मत्स्वासुशिप्रहरिवस्तदीम	६	७	३
मथीद्यदींविष्टोमा	२	२	१७
मथीद्यदींविभृतो	१	५	१५
मदच्युत्क्षेतिसादने	६	७	३८
मदेनेषितंमदं	५	७	१४
मदेमदेहिनो	१	६	२
मधुनक्तमुतोषसो	१	६	१८
मधुनोद्यावापृथिवीमिमिं	५	१	१४
मधुपृष्ठंघोरमयासं	७	३	२५
मधुमतीरोषधीर्द्यावआपः	३	८	९
मधुमंतंतनूनपात्	१	१	२४
मधुमन्मेपरायणं	७	७	१०
मधुमान्नोवनस्पतिः	१	६	१८
मधुवाताऋतायते	१	६	१८
मधोर्धारामनुक्षर	६	८	७
मध्यायत्कर्त्वमभवत्	८	१	२७
मध्येहोतादुरोणेबर्हिषोरा	४	५	१४
मध्वऊषुमधूयुवा	४	४	१२
मध्वःपिबतंमधुपेभिरास	३	७	२१
मध्वःसूदंपवस्व	७	४	१९
मध्वःसोमस्याश्विनामदा	१	८	१३
मध्वोवोनाममारुतंयज	५	४	२७
मनीषिणःप्रभरध्वं	८	५	१०
मनीषिभिःपवतेपूर्व्यः	७	३	१५
मनुष्वत्त्वानिधीमहि	४	१	१३
मनुष्वदग्नेअंगिरस्वदंगिरः	१	२	३५
मनुष्वदिंद्रसवनंजुषाणः	३	२	९
मनोअस्याअनआसीत्	८	३	११
मनोजवसावृषणामदच्यु	६	२	८
मनोजवाअयमानः	६	७	५
मनोनयेषुहवनेषु	८	१	२६
मनोनयोऽध्वनः	१	५	१६
मनोन्वाहुवामहे	८	१	१९
मन्युरिंद्रोमन्युरेवास	८	३	१८
मन्येत्वायज्ञियंयज्ञियानां	६	३	३२
ममच्चनतेमघवन्	३	५	२६
ममच्चनत्वायुवतिः	३	५	२६
ममत्तुत्वादिव्यःसोमः	८	६	२०
ममत्तुनःपरिज्मावसर्हा	२	१	१
ममत्वासूरउदिते	५	७	१५
ममदेवाविहवेसंतु	८	७	१५
ममद्विताराष्ट्रंक्षत्रियस्य	३	७	१७
ममपुत्राःशत्रुहणः	८	८	१७
ममब्रह्मेंद्रयाह्यच्छ	२	६	२२
ममाग्नेवर्चोविहवेषु	८	७	१५
मयासोअन्नमत्तियो	८	७	११
मयिदेवाद्रविणमा	८	७	१५
मयोदधेमेधिरःपूतदक्षः	२	८	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
मयोभूर्वातोअभिवातु	८	८	२७
मरुतःपिबतऋतुना	१	१	२८
मरुतोमारुतस्यनः	६	१	४०
मरुतोयद्धवोदिवः	५	८	२०
मरुतोयद्धवोबलं	१	३	१४
मरुतोयस्यहिक्षये	१	६	११
मरुतोवीळुपाणिभिः	१	३	१७
मरुत्वंतोअप्रतीतस्यजि	४	२	१८
मरुत्वंतमृजीषिणं	६	५	२७
मरुत्वंतंवृषभं	३	३	११
मरुत्वंतंवृषभंवावृधानं	४	६	८
मरुत्वंतंहवामहे	१	२	९
मरुत्वाँइंद्रमीढ्वः	६	५	२८
मरुत्वाँइंद्रवृषभो	३	३	२१
मरुत्सुवोदधीमहि	३	३	८
मरुत्स्तोत्रस्यवृजनस्यगोपा	१	७	१३
मर्तश्चिद्वोमृतवोरुक्मवक्ष	६	१	४०
मर्ताअमर्त्यस्यते	५	८	३५
मर्माणितेवर्मणाछादया	५	१	१२
मर्मृजानासआयवः	७	१	३९
मर्योनशुभ्रस्तन्वं	७	४	९
महःसरायएषते	२	२	१८
महःसुवोअरमिषेस्तवाम	६	४	४
महउग्रायतवसेसुवृक्तिं	६	६	३३
महत्तत्सोमोमहिषः	७	४	१९
महत्तदुल्बंस्थविरं	८	१	१०
महत्तद्वःकवयः	३	३	२७
महत्तन्नामगुह्यंपुरुस्पृक्	८	१	१६
महद्यमहतामावृणीमहे	७	८	११
महश्चर्कर्म्यर्वतःक्रतुप्राः	३	७	१३
महश्चित्त्वमिंद्रयतएतान्	२	४	८
महश्चिदग्नएनसो	३	५	१२
महाँअमत्रोवृजनेविरप्शी	३	२	१९
महाँअसिमहिष	३	३	१०
महाँअसिसोमज्येष्ठः	७	२	१०
महाँअस्यध्वरस्यप्रकेतो	५	२	१४
महाँआदित्योनमसो	३	४	५
महाँइंद्रोनृवदाचर्षणिप्राः	४	६	७
महाँइंद्रोयओजसा	५	८	९
महाँइंद्रःपरश्चनु	१	१	१५
महाँउग्रोवावृधेवीर्याय	३	२	१९
महाँउतासियस्यते	५	३	१६
महाँऋषिर्देवजा	३	३	२०
महांतामित्रावरुणा	६	२	२१
महांतोमह्नाविभ्वो	२	४	३
महांतंकोशमुदचानिषिंच	४	४	२८
महांतंत्वामहीरनु	६	७	१८
महांतंमहिनावयं	६	१	५
महान्त्सधस्थेध्रुवआनिषं	२	८	२६
महिकेरवऊतये	१	३	३१
महिक्षेत्रंपुरुश्चंद्रंविविद्वान्	३	२	७
महिज्योतिर्निहितंवक्षणा	३	२	३
महिज्योतिर्बिभ्रतंत्वा	७	८	१३
महित्रीणामवोस्तु	८	८	४३
महित्वाष्ट्रमूर्जयंतीरजुर्यं	३	१	१
महिद्यावापृथिवीभूतं	८	४	२६
महिप्सरःसुकृतंसोम्यं	७	२	३१
महिमहेतवसेदीध्येनॄन्	४	२	१
महिमहेदिवेअर्चा	३	३	२४
महिम्नएषांपितरः	८	१	१८
महिराधोविश्वजन्यंदधा	४	७	३४
महिवोमहतामवः	६	४	७
महिवोमहतामवः	६	४	५१
महिषासोमायिनश्चित्र	१	५	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
महीअत्रमहिनावार	२	२	२०
महीद्यावापृथिवीइहज्येष्ठे	३	८	८
महीद्यौःपृथिवीचनः	१	२	६
महीमित्रस्यसाधथः	३	८	८
महीमेअस्यवृषनाम	७	४	२१
महीयदिधिषणाशिश्नथे	३	२	७
महीरस्यप्रणीतयः	४	७	२१
महीरस्यप्रणीतयः	६	१	५
महीवामूतिरश्विनामयोभु	१	८	२६
महीसमैरच्चम्वा	३	३	३१
महेचनत्वामद्रिवः	५	७	१०
महेनोअद्यबोधय	४	४	२१
महेनोअद्यसुवितायबोधि	५	५	२२
महेयत्पित्रईरसं	१	५	१५
महेशुल्कायवरुणस्यनुत्वि	५	६	३
महोअग्नेःसमिधानस्य	७	८	११
महोअर्णःसरस्वती	१	१	६
महोदेवान्यजसियक्ष्यानु	४	८	१
महोद्रुहोअपविश्वायुधा	४	६	९
महोनोअग्नेसुवितस्य	५	१	२७
महोनोरायआभर	७	१	२३
महोमहानिपनयंत्यस्य	३	२	१६
महोरुजामिबंधुता	३	४	२५
महोविश्वांअभिषतः	६	२	१४
महोयस्पतिःशवसः	७	७	६
मह्यंयजंतुममयानि	८	७	१५
मह्यंत्वष्टावज्रमतक्षत्	८	१	५
मह्यातेसख्यंवश्मिशक्तीः	३	२	७
मांचत्वारआशवः	६	५	२३
मांदेवादधिरेहव्यवाहं	८	१	१२
मांधुरिंद्रंनामदेवता	८	१	७
मांनरःस्वश्वावाजयंतः	३	७	१७
माकस्मैधातमभ्यमित्रिणे	१	८	२३
माकस्यनोअररुषो	५	६	१८
माकस्ययक्षंसदमित्	३	४	२२
माकस्याद्भुतक्रतू	४	४	८
माकाकंवीरमुद्वृहोवनस्प	४	८	४
माकिरेनापथागात्	५	८	८
माकिर्नएनासख्यावि	७	७	९
माकिर्नेशन्माकींरिषत्	४	८	२०
माकुध्र्यगिंद्रशूरवस्वीः	७	७	८
माचिदन्यद्विशंसत	५	७	१०
माच्छेद्मरश्मीँरितिनाध	१	७	२८
माजस्वनेवृषभनोररीथाः	४	७	१८
मातलीकव्यैर्यमोअंगिरो	७	६	१४
माताचयत्रदुहिता	३	३	३०
मातादेवानामदिते	१	८	४
मातापितरमृतआबभाज	२	३	१५
मातारुद्राणांदुहितावसू	६	७	८
मातुर्दिधिषुमब्रवं	४	८	५१
मातुष्पदेपरमेशुक्रआयोः	४	२	२२
मातेअमाजुरोयथा	६	२	३
मातेअस्यांसहसावन्परि	५	२	३०
मातेगोदत्रनिररामराधसः	६	२	४
मातेराधांसिमातऊतयो	१	६	८
मातेवयद्धरसेपप्रथानः	४	१	७
मातेहरीवृषणावीतपृष्ठा	३	२	१७
मात्रपूषन्नाघृणइरस्यः	५	४	७
मात्रेनुतेसुमिते	७	७	२३
मात्वाग्निर्ध्वनयीद्धूमगंधिः	२	३	९
मात्वातपत्प्रियआत्मापि	२	३	१०
मात्वामूराअविष्यवः	६	३	४६
मात्वारुद्रचुक्रुधामानमो	२	७	१६
मात्वाश्येनउद्वधीन्मासुप	२	८	११
मात्वासोमस्यगल्दया	५	७	१३
मादयस्वसुतेसचा	१	६	२
मादयस्वहरिभिर्येतइंद्र	१	७	१३
माध्यंदिनेसवनेजातवेदः	३	१	३१
माध्यंदिनस्यसवनस्य	३	३	१७
मानःशंसोअररुषः	१	१	३४
मानःसमस्यदूढ्यः	६	५	२५
मानःसेतुःसिषेदयं	६	४	५२
मानःसोमपरिबाधः	१	३	२७
मानःसोमसंवीविजः	६	५	३४
मानस्तेनेभ्योयेअभि	२	६	३२
मानइंद्रपरावृणक्	६	६	३७
मानइंद्रपीयत्नवे	५	७	१९
मानइंद्राभ्या३दिशः	६	६	२०
मानएकस्मिन्नागसि	६	३	४८
मानस्तोकेतनयेमानआ	१	८	६
मानिंदतयइमां	३	५	१
मानोअग्नेदुर्भृतयेसचैषु	५	१	२७
मानोअग्नेमतये	३	१	१६
मानोअग्नेवसृजो	२	५	१०
मानोअग्नेवीरतेपरादा	५	१	२६
मानोअग्नेसख्यापित्र्या	१	५	१६
मानोअज्ञातावृजनादुरा	५	३	२१
मानोअरातिरीशत	२	५	२८
मानोअस्मिन्मघवन्	१	४	१७
मानोअस्मिन्महाधने	६	५	२६
मानोगव्येभिरश्व्यैः	६	५	२०
मानोगुह्यारिपआयोरहन्द	२	७	१५
मानोदेवानांविशः	६	५	२५
मानोनिदेचवक्तवे	५	३	१५
मानोमर्ताअभिद्रुहन्	१	१	१०
मानोमर्तायरिपवे	६	४	३३
मानोमर्धीराभरा	३	६	४
मानोमहांतमुतमानोअर्भ	१	८	६
मानोमित्रोवरुणोअर्यमा	२	३	७
मानोमृचारिपूणां	६	४	५२
मानोरक्षआवेशीदाघृणीव	६	४	३५
मानोरक्षोअभिनड्यातुमा	५	७	९
मानोवधायहत्नवे	१	२	१६
मानोवधीरिंद्रमापरादा	१	७	१९
मानोवधीरुद्रमापरादाः	५	४	१३
मानोवधैर्वरुणयेतइष्टौ	२	७	१०
मानोवृकायवृक्येसमस्मै	४	८	१२
मानोहिर्बुध्न्योरिषेधात्	५	३	२६
मानोहिंसीज्जनितायः	८	७	४
मानोहृणीतामतिथिर्वसु	६	७	१५
मानोहेतिर्विवस्वतः	६	४	५४
मापापत्वायनोनरेंद्राग्नी	५	६	१७
मापृणंतोदुरित	२	१	१०
माप्रगामपथोवयं	८	१	१९
माभूमनिष्ट्याइवे	५	७	१२
मामेसमाश्रमिष्मः	५	७	३१
मामामिमंतवसंतमत्र	४	२	१२
मायाभिरिंद्रमायिनं	१	१	२१
मायाभिरुत्सिसृप्सत	६	१	१६
मायावांमित्रावरुणादिवि	४	४	१
मारेअस्मद्विमुमुच	३	३	४
मार्जाल्योमृज्यतेस्वेदमू	३	८	१३
मावएनोअन्यकृतंभुजेम	४	८	१२
मावांवृकोमावृकीः	२	४	२९
माविदन्परिपंथिनः	८	३	२६
मावोघ्नंतंमाशपंतं	१	३	२३
मावोदात्रान्मरुतोनिररा	५	४	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
मावोमृगोनयवसे	१	३	१५	मित्रश्चतुभ्यंवरुणः	३	१	१४	मिमातुद्यौरदितिर्वीतयेनः	४	२	२४	मूषोनशिश्नाव्यदंति	७	८	१
मावोरसानितभाकुभा	४	३	१२	मित्रश्चनोवरुणश्च	४	४	१०	मिमीहिश्लोकमास्ये	१	३	१७	मृगोनभीमःकुचरोगिरि	८	८	३८
मावोरिषत्खनिता	८	५	११	मित्रस्तन्नोवरुणोदेवोअर्यः	५	५	६	मिम्यक्षयेषुरोदसीनुदेवी	४	८	८	मृजंतित्वादशक्षिपः	६	७	३०
माशूनेअग्नेनिषदामनृणां	५	१	२५	मित्रस्तन्नोवरुणोमामहंत	५	४	१९	मिम्यक्षयेषुसुधिता	२	४	४	मृजंतित्वासमग्रुवः	७	२	१
मासख्युःशूनमाविदे	६	३	४९	मित्रस्तन्नोवरुणोरोदसीच	५	४	७	मिहःपावकाःप्रतताअभूव	३	२	८	मृजानोवारेपवमानः	७	५	२८
मासातेअस्मत्सुमतिर्विदं	१	८	२६	मित्रस्यचर्षणीधृतोवो	३	४	६	मीळ्हुष्मंतीवपृथिवीपराह	४	३	१९	मृज्यमानःसुहस्त्य	७	५	१६
मासीमवद्यआभाक्	६	५	३६	मित्रातनानरथ्या	६	२	२१	मुंचंतुमाशपथ्या	८	५	११	मृत्योःपदंयोपयंत	७	६	२६
मास्रेधतसोमिनोदक्षता	५	३	१९	मित्रायपंचयेमिरे	३	४	६	मुंचामित्वाहविषाजीवना	८	८	१९	मृळतनोमरुतोमावधि	४	३	१८
माहमघोनोवरुण	२	७	८	मित्रायशिक्षवरुणाय	८	२	९	मुनयोवातरशनाः	८	७	२४	मृळानोरुद्रोतनोमयस्कृ	१	८	५
माहमघोनोवरुण	२	७	१०	मित्रावरुणवंताउतधर्मवं	६	३	१६	मुमुक्ष्वो३मनवे	२	२	५	मेद्यंतुतेवह्नयोयेभिरीयसे	२	८	१
माहमघोनोवरुण	२	७	११	मित्रोअग्निर्भवतियत्समिं	२	८	२४	मुमोदगर्भोवृषभः	७	६	३	मेधाकारंविदथस्य	८	४	२१
मित्रंकृणुध्वंखलु	७	८	५	मित्रोअंहोश्चिदादुरु	४	४	३	मुषायसूर्यंकवे	२	४	१८	मेहनाद्वनंकरणात्	८	८	२१
मित्रंनयंशिम्यागोषु	२	२	२०	मित्रोजनान्यातयति	३	४	५	मूराअमूरनवयं	७	५	३२	मैनमग्नेविदहोमा	७	६	२०
मित्रंनयंसुधितंभृगवोद	४	५	१७	मित्रोदेवेष्वायुषु	३	४	६	मूर्धादिवोनाभिरग्निः	१	४	२५	मोघमन्नंविंदते	८	६	२३
मित्रंवयंहवामहे	१	२	८	मित्रोनोअत्यंहतिं	६	४	५१	मूर्धानंदिवोअरतिंपृथि	४	५	९	मोतेरिषन्येअच्छोक्तिभिर्व	६	७	१५
मित्रंहुवेपूतदक्षं	१	१	४	मिमातिवह्निरेतशः	७	१	३९	मूर्धाभुवोभवतिनक्तं	८	४	११	मोषुणःपरापरा	१	३	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
मोषुत्वावाघतश्चन	५	३	१७	यंत्रायध्वइदमिदं	५	४	२९	यंदेवासोवथवाजसातौ	७	८	८	यःकुकुभोनिधारयः	६	३	२६
मोषुदेवाअदस्वः	१	७	२०	यंत्वमग्नेसमदहः	७	६	२२	यंदेवासोवथवाजसातौ	८	२	५	यःकुक्षिःसोमपातमः	१	१	१६
मोषुणःसोममृत्यवे	८	१	२२	यंत्वंरथमिंद्रमेधसा	५	१	१६	यंबाहुतेवपिप्रति	१	३	२२	यःकृंतदिद्वियोन्यं	६	३	४७
मोषुब्रह्मेवतंद्रयुः	६	६	२०	यंत्वंविप्रमेधसातौ	६	५	११	यंमर्त्यःपुरुस्पृहं	३	८	२५	यःपरस्याःपरावतः	८	८	४५
मोषुवरुणमृन्मयंगृहं	५	६	११	यंत्वागोपवनोगिरा	६	५	२३	यंमेदुरिंद्रोमरुतः	५	७	२९	यःपंचचर्षणीरभि	५	२	१८
मोषुवोअस्मदभिता	२	२	४	यंत्वाजनासइंधते	६	३	३४	यंयज्ञंनयथानरः	१	३	२२	यःपावमानीरध्येति	७	२	१८
मोषूणइंद्रात्रपृत्सुदेवैः	२	४	१५	यंत्वाजनासईळते	६	५	२३	यंयुवंदाश्वध्वरायदेवा	५	१	१२	यःपुष्पिणीश्चप्रस्वश्च	२	६	२१
मोषूणोअत्रजुहुरन्त	३	३	२८	यंत्वाजनासोअभिसं	७	५	३२	यंरक्षंतिप्रचेतसः	१	३	२२	यःपूर्व्यायवेधसे	२	२	२६
मोष्व१द्यदुर्हणावान्	५	७	२०	यंत्वादेवादधिरेहव्य	८	१	२	यंवर्धयंतीद्गिरः	४	७	१६	यःपृथिवींव्यथमाना	२	६	७
यंकुमारनवंरथं	८	७	२३	यंत्वादेवापिःशुशुचानः	८	५	१३	यंविप्राउक्थवाहसः	६	१	३	यःपौरुषेयेणक्रविषा	८	४	८
यंकुमारप्रावर्तयः	८	७	२३	यंत्वादेवासोमनवेदधुरिह	१	३	९	यंवैसूर्यस्वर्भानुः	४	२	१२	यःप्राणतोनिमिषतः	८	७	३
यंक्रंदसीअवसा	८	७	४	यंत्वाद्यावापृथिवीयं	७	५	३०	यंसीमकृण्वन्तमसे	३	५	१३	यःशक्रोमृक्षोअश्व्यः	६	४	४८
यंक्रंदसीसंयती	२	६	८	यंत्वापूर्वमीळितो	८	२	१९	यंसीमनुप्रवतेवद्रवंतं	३	७	११	यःशग्मस्तुविशग्मते	४	७	१६
यंजनासोहविष्मंतः	६	५	२१	यंत्वावाजिन्नघ्न्याअभि	७	३	५	यंसुपर्णःपरावतः	८	८	२	यःशश्वतोमह्येनो	२	६	८
यंतेश्येनःपदाभरत्	६	६	२	यंदेवासस्त्रिरहन्नायजंते	२	८	२२	यंसोममिंद्रपृथिवी	३	३	१०	यःशंबरंपर्वते	२	६	९
यंतेश्येनश्चारुमवृकं	८	८	२	यंदेवासोजनयंताग्निं	८	४	११	यंस्मापृच्छंतिकुह	२	६	७	यःशुक्रइवसूर्यो	१	३	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यःशूरेभिर्हव्योयश्चभीरु	१	७	१२
यःश्वेताँअधिनिर्णिज	६	३	२७
यःसत्रहाविचर्षणिः	४	७	२७
यःसप्तरश्मिर्वृषभः	२	६	९
यःसमिधायआहुती	६	१	२९
यःसंस्थेचिच्छतक्रतुः	६	३	३
यःसुनीथोददाशुषे	२	५	२९
यःसुन्वंतमवतियः	२	६	९
यःसुन्वतेपचतेदुध्रः	२	६	९
यःसुषव्यःसुदक्षिणः	६	३	७
यःसृबिंदमनर्शनिं	६	३	१
यःसोमसख्येतव	१	६	२१
यःसोमःकलशेष्वा	६	७	३८
यःस्त्रीहितीषुपूर्व्यः	१	५	२१
यःस्मारुंधानोगध्यासम	३	७	२१
यआत्मदाबलदायस्य	८	७	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यआध्रायचकमानाय	८	६	२२
यआनयत्परावतः	४	७	२१
यआपिर्नित्योवरुणप्रियः	५	६	१०
यआयुंकुत्समतिथिग्व	६	४	२२
यआर्जीकेषुकृत्वसु	७	२	५
यआस्तेयश्चचरति	५	४	२२
यआस्वत्कआशये	६	३	२७
यइद्धआविवासति	४	८	२९
यइंदोःपवमानस्य	७	५	२८
यइंद्रचमसेष्वा	६	६	२
यइंद्रयतयस्त्वा	५	८	१२
यइंद्रशुष्मोमघवंतेअस्ति	५	३	१०
यइंद्रसस्त्यव्रतः	६	६	३६
यइंद्रसोमपातमः	६	१	१
यइंद्राग्नीचित्रतमोरथो	१	७	२६
यइंद्राग्नीसुतेषुवां	४	८	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यइंद्रायवचोयुजा	१	२	१
यइंद्रायसुनवत्	३	६	१२
यइमाविश्वाजातानि	४	४	२६
यइमाविश्वाभुवनानि	८	३	१६
यइमेउभेअहनी	४	४	२६
यइमेद्यावापृथिवी	८	६	९
यइमेरोदसीउभे	३	३	२१
यइमेरोदसीमही	५	८	१२
यइमेरोदसीमही	६	८	८
यईंखयंतिपर्वतान्	१	१	३७
यईंचकारनसोअस्यवेद	२	३	२०
यईंचिकेतगुहा	१	५	११
यईंराजानावृतुथा	५	१	२
यईंवहंतआशुभिः	४	३	२८
यईशिरेभुवनस्य	८	२	४
यउक्थाकेवलादधे	६	४	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यउक्थेभिर्नविंधते	६	४	१८
यउग्रइववशर्यहा	४	५	२८
यउग्राअर्कमानृचुः	१	१	३६
यउग्रेभ्यश्चिदोजीयान्	७	२	१०
यउग्रःसन्ननिष्टृतः	६	३	८
यउदाजन्पितरो	८	२	१
यउदानड्व्ययनं	७	७	१
यउदृचियज्ञेअध्वरेष्ठाः	८	३	११
यउदृचींद्रदेवगोपाः	१	४	१६
यउद्नःफलिगंभिनत्	६	३	५
यउशतामनसासोमं	८	८	१८
यउश्रियादमेष्वादो	२	५	२९
यउस्रियाअप्याअंतः	७	५	१८
यऋक्षादंहसोमुचत्	६	२	२०
यऋज्रामह्यंमामहे	५	७	१६
यऋज्रावातरंहसः	६	३	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यऋतेचिदभिश्रिषः	५	७	१२
यऋतेचिद्गास्पदेभ्यः	५	७	२४
यऋतेनसूर्यमारो	८	२	१
यऋष्वःश्रावयत्सखा	६	४	३
यऋष्वाऋष्टिविद्युतः	४	३	१०
यएकइच्च्यावयति	३	५	२१
यएकइत्तमुष्टुहि	४	७	२८
यएकइद्धव्यश्चर्षणीनां	४	६	१३
यएकइद्विदयते	१	६	६
यएकश्चर्षणीनां	१	१	१४
यएकोअस्तिदंसना	५	७	१५
यएनमादिदेशति	४	८	२२
यओजिष्ठइंद्रतंसुनो	४	७	५
यओजिष्ठस्तमाभर	७	५	२
यओहतेरक्षसोदेववीतौ	४	२	१८
यच्चगोषुदुःष्वप्न्यं	६	४	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यच्चित्रमप्नउषसोवहंती	१	८	४
यच्चिद्धितेअपिव्यथिः	६	३	४५
यच्चिद्धितेगणाइमे	४	४	२१
यच्चिद्धितेपुरुष	३	५	१२
यच्चिद्धितेविशोयथा	१	२	१६
यच्चिद्धित्वाजनाइमे	५	७	१०
यच्चिद्धित्वंगृहेगृहे	१	२	२५
यच्चिद्धिवांपुरऋषयः	५	८	२६
यच्चिद्धिशश्वतातना	१	२	२१
यच्चिद्धिशश्वतामसि	३	६	२९
यच्चिद्धिशश्वतामसि	६	४	४७
यच्चिद्धिसत्यसोमपा	१	२	२७
यच्छक्रासिपरावति	६	१	९
यच्छक्रासिपरावतियद	६	६	३६
यच्छल्मलौभवतियन्नदी	५	४	१७
यच्छुश्रूयाइमंहवं	६	३	४५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यजंतेअस्यसख्यंवयश्च	५	४	१
यजमानायसुन्वते	४	१	१९
यजध्वैनंप्रियमेधा	५	७	२४
यजस्ववीरप्रविहि	२	३	५
यजस्वहोतरिषितोयजी	४	५	१३
यजानोमित्रावरुणा	१	५	२३
यजामइन्नमसावृद्धमिंद्रं	३	२	१०
यजामहइंद्रंवज्र	७	७	९
यजामहेवांमहःसजोषा	२	२	२३
यजिष्ठंत्वायजमाना	२	१	१२
यजिष्ठंत्वाववृमहे	६	१	२९
यज्जातवेदोभुवनस्य	८	४	१०
यज्जायथाअपूर्व्य	६	६	१२
यज्जायथास्तदहरस्य	३	३	१२
यज्ञंचनस्तन्वंचप्रजांच	८	८	१५
यज्ञंपृच्छाम्यवमं	१	७	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यज्ञइंद्रमवर्धयत्	६	१	१४
यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपुरोहितं	४	१	३
यज्ञस्यकेतुंप्रथमं	८	७	५
यज्ञस्यकेतुःपवते	७	३	१३
यज्ञस्यवोरथ्यंविश्पतिं	८	४	२३
यज्ञस्यहिस्थऋत्विजा	६	३	२०
यज्ञानांरथ्येवयं	६	३	४१
यज्ञायज्ञावोअग्नये	४	८	१
यज्ञायज्ञावःसमनातुतुर्व	२	४	६
यज्ञासाहंदुवइषे	७	७	३
यज्ञेदिवोनृषदनेपृथिव्या	५	६	२०
यज्ञेनगातुमप्तुरो	२	६	२७
यज्ञेनयज्ञमयजंतदेवाः	२	३	२३
यज्ञेनयज्ञमयजंत	८	४	१९
यज्ञेनवर्धतजातवेदसं	२	५	२०
यज्ञेनवाचःपदवीय	८	२	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यज्ञेभिरद्भुतक्रतुं	६	२	१०	यत्तृतीयंसवनंरत्नधेयं	३	७	६	यत्तेराजन्छृतंहविः	७	५	२८	यत्रराजावैवस्वतः	७	५	२७
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं	६	१	४	यत्तेअपोयदोषधीः	८	१	३१	यत्तेविश्वमिदंजगत्	८	१	२१	यत्रवर्हिरभिहितः	४	३	४
यज्ञेनेंद्रमवसाचक्रेअर्वा	३	२	११	यत्तेकृष्णःशकुनः	७	६	२१	यत्तेसमुद्रमर्णवं	८	१	२०	यत्रवेत्थवनस्पते	३	८	२१
यज्ञेयज्ञेसमर्त्यः	८	४	२६	यत्तेगात्रादग्निनापच्यमाना	२	३	९	यत्तेसादेमहसा	२	३	१०	यत्रशूरासस्तन्वोवितन्वते	४	७	२९
यज्ञैरथर्वाप्रथमः	१	६	४	यत्तेचतस्रःप्रदिशः	८	१	२०	यत्तेसूर्यंयदुषसं	८	१	२१	यत्राचक्रुरमृतागातुमस्मै	५	५	५
यज्ञैरिषूःसन्नममानः	८	४	५	यत्तेदित्सुप्रराध्यं	४	३	१०	यत्तेसोमगवाशिरो	२	५	७	यत्रानंदाश्चमोदाश्च	७	५	२७
यज्ञैर्वायज्ञवाहसः	१	६	११	यत्तेदिवंयत्पृथिवीं	८	१	२०	यत्रकामानिकामाश्च	७	५	२७	यत्रानरःसमयंतेकृतध्व	५	६	४
यज्ञःसंमिश्लाःपृषतीभिः	२	७	२५	यत्तेपराःपरावतः	८	१	२१	यत्रकंचतेमनः	४	५	२४	यत्रानुकामंचरणं	७	५	२७
यज्ञोदेवानांप्रत्येतिसुम्नं	१	७	२५	यत्तेपर्वतान्बृहतः	८	१	२१	यत्रग्रावापृथुबुध्नः	१	२	२५	यत्रावदेतेअवरः	८	४	१३
यज्ञोहितइंद्रवर्धनोभूत्	३	२	११	यत्तेपवित्रमर्चिवत्	७	२	१७	यत्रज्योतिरजस्रं	७	५	२७	यत्रासमुद्रःस्कभितः	८	८	७
यज्ञोहिष्मेंद्रंकश्चिदृंधन्	२	४	१५	यत्तेपवित्रमर्चिषि	७	२	१७	यत्रदेवाँऋघायतो	३	६	१९	यत्रासुपर्णाअमृतस्यभागं	२	३	१८
यज्ञोहीळोवोअंतरः	६	१	२८	यत्तेभूतंचभव्यंच	८	१	२१	यत्रद्वाविवजघना	१	२	२५	यत्रेदानींपश्यसि	८	४	६
यतंइंद्रभयामहे	६	४	३८	यत्तेभूमिंचतुर्भृष्टिं	८	१	२०	यत्रनार्यपच्यवं	१	२	२५	यत्रोतबाधितेभ्यः	३	६	१९
यतासुजूर्णीराति	३	५	४	यत्तेमरीचीःप्रवतः	८	१	२०	यत्रबाणाःसंपतंति	५	१	२२	यत्रोतमर्त्यायकं	३	६	२०
यत्किंचेदंवरुणदैव्येजने	५	६	११	यत्तेमनुर्यदनीकं	८	२	१९	यत्रब्रह्मापवमान	७	५	२७	यत्रौषधीःसमग्मत	८	५	९
यत्तुदत्सूरएतशं	५	७	१२	यत्तेयमंवैवस्वतं	८	१	२०	यत्रमंथांविबध्नते	१	२	२५	यत्पर्जन्यकनिक्रदत्	४	४	२८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यत्पाकत्रामनसा	७	५	३०	यत्सोमआसुतेनरं	५	६	१८	यथापवथामनवे	७	४	८	यथावामत्रिरश्विना	६	३	२८
यत्पांचजन्ययाविशा	६	४	४३	यत्सोमचित्रमुक्थ्यं	६	८	९	यथापूर्वेभ्योजरितृभ्यः	२	४	१८	यथाविद्वाँअरंकरत्	२	५	२६
यत्पुरुषेणहविषा	८	४	२८	यत्सोममिंद्रविष्णवि	६	१	४	यथापूर्वेभ्योजरितृभ्यः	२	४	१९	यथाविप्रस्यमनुषो	१	५	२४
यत्पुरुषंव्यदधुः	८	४	१९	यत्सोमोवाजमर्षति	७	१	१३	यथापूर्वेभ्यःशतसाः	७	३	७	यथाहत्यद्वसवो	३	५	१२
यत्पूर्व्यंमरुतोयच्चनूतनं	४	३	१८	यत्स्थोदीर्घप्रसद्मनि	५	८	३४	यथाभवदनुदेयी	८	७	२३	यथाहत्यद्वसवोगौर्यं	८	७	१३
यत्प्रायासिष्टपृषतीभिर	४	३	२३	यथाकण्वेमघवत्रस	६	४	१५	यथामनौसांवरणौ	६	४	१८	यथाहान्यनुपूर्वं	७	६	२६
यत्त्वातुरीयमृतुभिः	१	१	१९	यथाकण्वेमघवन्मेधेअध्व	६	४	१७	यथामनौविवस्वति	६	४	२०	यथाहोतर्मनुषोदेवताता	४	५	५
यत्त्वादेवप्रपिबंति	८	३	२०	यथाकुलायथाशफं	६	४	१०	यथायजोहोत्रमग्नेपृथि	३	१	१७	यथेयंपृथिवीमही	८	१	२५
यत्त्वापृच्छादीजानः	६	२	२०	यथागौरोअपाकृतं	५	७	३०	यथायुगंवरत्रया	८	१	२५	यथोतकृत्व्येधने	५	८	६
यत्त्वायामिंदद्धितन्नः	८	१	४	यथाचित्कण्वमावतं	५	८	५	यथारुद्रस्यसूनवः	६	१	३९	यदंगतविषीयसे	५	८	१४
यत्त्वासूर्यस्वर्भानुः	४	२	११	यथाचिद्वृद्धमतसं	६	४	२२	यथावःस्वाहाग्नयेदाशेम	५	२	४	यदंगतविषीयवः	५	८	१८
यत्त्वाहोतारमनजन्मियेधे	३	१	१९	यथाचिन्मन्यसेहृदा	४	३	१९	यथावरोसुषाम्णे	६	२	२०	यदंगत्वाभरताःसंतरेयुः	३	२	१४
यत्त्वेषयामानदयंत	२	४	१	यथादेवाअसुरेषु	८	८	९	यथावरोसुषाम्णे	६	२	४०	यदंगदाशुषेत्वं	१	१	२
यत्संवत्समृभवोगामरक्ष	३	७	१	यथानोअदितिःकरत्	१	३	२६	यथावशंतिदेवास्तथेदसत्	६	२	३५	यदंतरापरावतं	३	३	२
यत्सानोःसानुमारुहत्	१	१	१९	यथानोमित्रोवरुणः	१	३	२६	यथावातःपुष्करिणीं	४	४	२०	यदंतरिक्षेपतथःपुरुभुजा	५	८	३४
यत्सिध्रौयदसिक्न्यां	६	१	४०	यथानोमित्रोअर्यमा	६	२	४०	यथावातोयथावनं	४	४	२०	यदंतरिक्षेयद्दिवि	५	८	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यदंतियच्चदूरके	७	२	१७	यदद्भिःपरिषिच्यसे	७	२	२	यदब्रवंप्रथमंवांवृणानः	१	७	२७	यदापीतासोअंशवः	५	८	३३
यदक्रंदःप्रथमंजायमानः	२	३	११	यदद्यकर्हिकर्हिचित्	६	५	१८	यदयातंदिवोदासायवर्तिः	१	८	११	यदारमक्रन्नृभवःपितृभ्यां	३	७	१
यदग्नएषासमितिः	७	६	१०	यदद्यत्वापुरुष्टुत	४	८	२२	यदयातंशुभस्पती	८	३	२२	यदावज्रंहिरण्यमित्	७	७	९
यदग्नेअद्यमिथुना	८	४	७	यदद्यत्वाप्रयतियज्ञेअस्मि	३	१	३४	यदयुक्थाअरुषा	१	६	३१	यदावलस्यपीयतः	८	२	१७
यदग्नेकानिकानिचित्	६	७	१२	यदद्यभागंविभजासि	२	१	४	यदर्जुनसारमेय	५	४	२२	यदावाजमसनत्	८	२	१६
यदग्नेदिविजाअसि	६	३	३४	यदद्यवांनासत्या	५	८	३१	यदश्वस्यक्रविषोमक्षिका	२	३	८	यदाविर्यदपीच्यं	६	४	९
यदग्नेमर्त्यस्त्वं	६	१	३३	यदद्यसूरउदिते	५	५	८	यदश्वान्धूर्षुपृषतीरयुग्ध्वं	४	३	१८	यदावीरस्यरेवतोदुरोणे	५	४	९
यदग्नेस्यामहं	६	३	४०	यदद्यसूरउदिते	६	२	३४	यदश्वायवासउपस्तृणंति	२	३	१०	यदावृत्रंनदीवृतं	६	१	६
यदचरस्तन्वावावृधानः	८	१	१५	यदद्यसूर्यउद्यति	६	२	३४	यदश्विनापृच्छमानौ	८	३	२२	यदाशसानिःशसा	८	८	२२
यदज्ञातेषुवृजनेषु	७	७	१५	यदद्यसूर्यब्रवोनागाः	५	५	१	यदस्यधामनिप्रिये	६	१	६	यदासमर्यंव्यचे	३	६	१२
यदत्त्युपजिह्विका	६	७	१२	यदद्यस्थःपरावति	४	४	११	यदस्यमन्युरध्वनीत्	५	८	११	यदासुमर्तौअमृतासु	८	५	२
यदद्रिगावोअद्रिगू	६	२	७	यदद्याश्विनावपाक	५	८	३४	यदाजिंयात्याजिकृत्	६	३	४३	यदासूर्यममुंदिवि	६	१	६
यददोदिवोअर्णवः	६	२	२९	यदद्याश्विनावहं	५	८	३२	यदातेमारुतीर्विशः	६	१	६	यदिक्षितायुर्यदिवा	८	८	१९
यददोपितोअजगन्	२	५	७	यदन्यासुवृषभो	३	३	३१	यदातेविष्णुरोजसा	६	१	६	यदिंद्रचित्रमेहना	४	२	१०
यददोवाततेगृहे	८	८	४४	यदपामोषधीनां	२	५	७	यदातेहर्यताहरी	६	१	६	यदिंद्रतेचतस्रः	४	२	५
यदद्यकच्चवृत्रहन्	६	६	२१	यदप्सुयद्वनस्पतौ	५	८	३०	यदादीध्येनदविषाणि	७	८	३	यदिंद्रदिविपार्येयदृधक्	४	७	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यदिंद्रनाहुषीष्वा	४	७	२८	यदिंद्राग्नीयदुषुतुर्वे	१	७	२७	यदीघृतेभिराहुतः	६	१	३३	यदूवध्यमुदरस्यापवाति	२	३	८
यदिंद्रपूर्वोअपरायशिक्षन्	५	३	२	यदिंद्राहन्प्रथमजामहीनां	१	२	३६	यदीदहंयुधये	७	७	१५	यदेदेनमदधुः	८	४	१२
यदिंद्रपृतनाज्ये	६	१	५	यदिंद्राहंयथात्वं	६	१	१४	यदीमन्थंतिबाहुभिः	३	१	३३	यदेमिप्रस्फुरन्निव	५	६	११
यदिंद्रप्रागपागुदक्	५	७	३०	यदिंद्रेणसरथंयाथोअश्वि	५	८	३२	यदीमातुरुपस्वसा	२	५	२६	यदेषामन्योअन्यस्यवाचं	५	७	३
यदिंद्रप्रागपागुदक्	६	४	४६	यदिंद्रोअनयद्रितः	४	८	२३	यदीमिंद्रश्रवाय्यं	४	२	९	यदेषांपृषतीरथे	५	८	२३
यदिंद्रब्रह्मणस्पते	८	८	२२	यदिंप्रवृद्धसत्पते	६	१	२	यदीमृतस्यपयसा	१	५	२७	यद्गायत्रेअधिगायत्रं	२	३	१८
यदिंद्रमन्मशस्त्वा	६	१	१९	यदिमावाजयन्नहं	८	५	१०	यदीमेनाँउशतोअभ्यव	५	७	३	यद्वोपावददितिःशर्मभद्रं	५	५	२
यदिंद्रयावतस्त्वं	५	३	२०	यदिमेरारणःसुते	६	३	२	यदीशीयामृतानां	७	८	२	यद्दधिषेप्रदिविचार्वन्नं	५	६	२३
यदिंद्रराधोअस्ति	६	४	२५	यदिमेसख्यमावरः	६	१	११	यदीसुतेभिरिन्दुभिः	४	७	१४	यद्दधिषेमनस्यसि	६	३	४८
यदिंद्रसर्गेअर्वतः	४	७	२९	यदिन्विंद्रपृथिवीदशभु	१	४	१४	यदुत्तमेमरुतोमध्यमेवा	४	३	३५	यद्देवाअदःसलिले	८	३	२
यदिंद्राग्नीअवमस्यां	१	७	२७	यदिवाहमनृतदेवआस	५	७	७	यदुदंचोवृषाकपे	८	४	४	यद्देवानांमित्रमहःपुरोहि	१	३	३०
यदिंद्राग्नीउदितासूर्ये	१	७	२७	यदिस्तुतस्यमरुतोअधी	५	४	२४	यदुदीरतआजयो	१	६	१	यद्देवापिःशंतनवे	८	५	१३
यदिंद्राग्नीजनाइमे	६	३	२५	यदिस्तोमंममश्रवत्	५	७	१२	यदुद्वतोनिवतोयासि	८	७	३०	यद्देवायतयोयथा	८	३	२
यदिंद्राग्नीदिविष्ठो	१	७	२७	यदींगणस्यरशनामजीगः	३	८	१२	यदुलूकोवदतिमोघं	८	८	२३	यद्देवाःशर्मशरणं	६	४	८
यदिंद्राग्नीपरमस्यां	१	७	२७	यदींसुतासइंदवः	६	४	१६	यदुषऔच्छःप्रथमा	८	१	१६	यद्धत्यद्वांपुरुमीह्लस्य	२	२	२०
यदिंद्राग्नीमदथःस्वे	१	७	२७	यदींसोमाबभ्रुधूताअमं	४	१	२८	यदुषोयासिभानुना	५	८	३३	यद्धत्यन्मित्रावरुणा	२	२	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यद्धनूनंपरावति	६	४	१७	यद्वातंजूतोवना	१	५	९	यद्विजामन्परुषिवंदनं	५	४	१७	यन्नूनमश्यांगतिं	४	४	२
यद्धनूनंयद्वायज्ञे	६	४	१५	यद्वातृक्षामघवंद्रुह्यावाज	४	७	२८	यद्विरूपाचरंमर्त्येषु	८	५	४	यन्नूनंधीभिरश्विना	५	८	३३
यद्धप्राचीरजंगंत	८	८	१३	यद्वादिविपार्येसुष्विमिंद्र	४	६	१५	यद्वीळाविंद्रयत्स्थिरे	६	३	४९	यन्मन्यसेवरेण्यं	४	२	१०
यद्धयांतिमरुतः	१	३	१४	यद्वाप्रवृद्धसत्पते	६	६	२१	यद्वृत्रंतवचाशनिं	१	५	३१	यन्मरुतःसभरसःस्वर्णरः	४	३	१५
यद्धविष्यंमृतुशोदेवयानं	२	३	७	यद्वाप्रस्रवणेदिवः	६	४	४६	यद्वोदेवाश्चकृम	७	८	१३	यमग्निंमेध्यातिथिः	१	३	१०
यद्धस्यातइंद्रश्रुष्टिरस्ति	२	४	२१	यद्वाभिपित्वेअसुराऋतंयु	६	२	३४	यद्वोवयंप्रमिनाम	७	५	३०	यमग्नेपृत्सुमर्त्यं	१	२	२३
यद्वंहिष्ठंनातिविधेसुदानू	४	३	३१	यद्वामरुत्वःपरमेसधस्थे	१	७	१३	यद्वःश्रांतायसुन्वते	६	४	५२	यमग्नेमन्यसेरयिं	७	७	४
यद्युंजतेमरुतोरुक्मवक्षसः	२	७	२०	यद्वायज्ञंमनवेसंमिमिक्ष	५	८	३४	यन्नइंद्रोजुजुषे	३	६	७	यमग्नेवाजसातम	४	१	१२
यद्युंजाथेवृषणमश्विना	२	२	२७	यद्वारुमेरुशमेश्यावकेकृ	५	७	३०	यन्नासत्यापराके	५	८	३२	यमत्यमिववाजिनं	६	७	२६
यद्यूयंपृश्निमातरः	१	३	१५	यद्वावन्थपुरुष्टुत	६	४	४८	यन्नासत्यापरावति	१	४	२	यमश्विनाददथुःश्वेतमश्वं	१	८	९
यद्योधयामहतोमन्यमा	५	६	२३	यद्वावानपुरुतमं	८	३	५	यन्नासत्यापरावति	५	८	२७	यमश्वीनित्यमुपयातियु	५	१	२५
यद्यावइंद्रतेशतं	६	५	८	यद्वाशक्रपरावति	६	१	४	यन्नासत्याभुरण्यथः	५	८	३१	यमस्यमायम्यं१कामः	७	६	७
यद्रोदसीप्रदिवोअस्ति	५	३	२	यद्वासिरोचनेदिवः	६	६	३६	यन्नियानंन्ययनं	७	७	१	यमाचिदत्रयमसूरसूत	३	२	२५
यद्वाउविश्पतिः	६	२	११	यद्वासिसुन्वतोवृधः	६	१	४	यन्निर्णिजारेक्णसाप्रावृ	२	३	७	यमादहंवैवस्वतात्	८	१	२५
यद्वाग्वदंत्यविचेतनानि	६	७	५	यद्वाहिष्ठंतदग्नये	४	१	१८	यन्नीक्षणंमांस्पचन्या	२	३	९	यमादित्यासोअद्रुहः	६	१	३६
यद्वाजिनोदामसंदानम	२	३	८	यद्वाकुक्षीवाँउत	५	८	३१	यंनुनकिःपृतनासु	३	३	१३	यमापोअद्रयोवना	४	८	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यमायघृतवद्धविः	७	६	१६	ययागाआकरामहे	८	८	१४	यस्तित्याजसचिविदं	८	२	२४	यस्तेमदोवरेण्यः	७	१	२१
यमायमधुमत्तमं	७	६	१६	ययारधंपारयथात्यंहः	२	७	२१	यस्तुभ्यमग्नेअमृता	३	४	१७	यस्तेमदःपृतनाषाट्	४	६	८
यमायसोमंसुनुत	७	६	१६	ययोरधिप्रयज्ञाः	५	८	३४	यस्तुभ्यमग्नेअमृताय	८	४	२२	यस्तेमन्योविधद्वज्र	८	३	१३
यमासाकृपनीळं	७	७	२	यवंवृकेणाश्विनावपन्ता	१	८	१७	यस्तुभ्यंदाशाद्योवा	१	५	१२	यस्तेयज्ञेनसमिधायउक्थैः	४	५	७
यमिंद्रदधिषेत्वं	६	६	३६	यवंयवन्नोअन्धसा	७	१	१२	यस्तेअग्नेनमसायज्ञमीट्टे	४	१	४	यस्तेरथोमनसो	८	६	१२
यमिमंत्वंवृषाकपिः	८	४	१	यश्चिकेतससुक्रतुः	४	४	३५	यस्तेअग्नेसुमतिंमर्तः	७	६	१०	यस्तेरेवाँअदाशुरिः	६	३	४४
यमीगर्भमृतावृधः	७	५	५	यश्चिदापोमहिना	८	७	४	यस्तेअद्यकृणवद्भद्रशोचे	७	८	२९	यस्तेशृङ्गवृषोनपात्	६	१	२४
यमीद्धासवयसा	२	२	१३	यश्चिद्धितइत्थाभगः	१	२	१३	यस्तेअनुस्वधामस	३	३	१६	यस्तेसाधिष्ठोवसे	४	२	५
यमुपूर्वमहुवेतमिदंहुवे	२	८	१	यश्चिद्धित्वाबहुभ्यः	१	६	६	यस्तेगर्भममीवा	८	८	२०	यस्तेसाधिष्ठोवसेतेस्या	६	४	२३
यमेइवयतमाने	७	६	१३	यस्तइध्मंजभरत्सि	३	४	१७	यस्तेचित्रश्रवस्तमः	६	६	१८	यस्तेसूनोसहसोगीर्भि	४	५	१५
यमेनदत्तंत्रितएनमायुन	२	३	११	यस्तइन्द्रप्रियोजनोददा	५	३	२	यस्तेद्रप्सःस्कन्दतियः	७	६	२५	यस्तेस्तनःशशयोयोमयो	२	३	२३
यमैरिरेभृगवोविश्व	२	२	१२	यस्तइन्द्रमहीरपः	५	८	१२	यस्तेद्रप्सस्कन्नोयस्ते	७	६	२५	यस्तेहन्तिपतयन्तं	८	८	२०
यमैच्छाममनसासः	८	१	१३	यस्तऊरूविहरति	८	८	२०	यस्तेनूनंशतक्रतो	६	६	१८	यस्त्वादेविसरस्वति	४	८	३०
यमोनोगातुंप्रथमो	७	६	१४	यस्तस्तंभसहसाविज्मोअ	३	७	२६	यस्तेभरादनियते	३	४	१७	यस्त्वादोषायउषसि	३	४	१७
यमृत्विजोबहुधाकल्प	६	४	२९	यस्ताचकारसकुहस्विदिं	४	६	११	यस्तेमदोयुज्यश्चारु	५	३	५	यस्त्वद्धोतापूर्वोअग्नेयजी	३	१	१७
यमोहजातोयमो	१	५	१०	यस्तिग्मश्रृंगोवृषभोनभी	५	२	२९	यस्तेमदोवरेण्यः	६	४	२	यस्त्वाभ्रातापतिर्भूत्वा	८	८	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यस्त्वामग्नइनधते	३	५	१२
यस्त्वामग्नेहविष्पतिः	१	१	२३
यस्त्वास्वप्नेनतमसा	८	८	२०
यस्त्वास्वश्वःसुहिरण्यो	३	४	२४
यस्त्वाहृदाकीरिणामन्यं	३	८	१९
यस्पतिर्वार्याणां	७	७	१०
यस्माअन्येदशप्रति	५	७	२९
यस्माअरासतक्षयं	६	४	७
यस्माअर्कंसप्तशीर्षाण	६	४	१८
यस्माऊमासोअमृता	२	४	१
यस्मादिन्द्राद्बृहतःकिंच	२	६	१७
यस्मादृतेनसिध्यति	१	१	३५
यस्माद्रेजन्तकृष्टयः	६	७	१३
यस्मान्नऋतेविजयन्ते	२	६	८
यस्मिन्देवामन्मनि	७	६	१२
यस्मिन्देवाविदथे	७	६	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यस्मिन्नश्वासऋषभासः	८	४	२२
यस्मिन्नुक्थानिरण्यन्ति	६	१	२०
यस्मिन्वयंदधिमा	७	८	२३
यस्मिन्विश्वाअधिश्रियः	६	६	१८
यस्मिन्विश्वानिकाव्या	६	३	२७
यस्मिन्विश्वानिभुवनानि	५	७	१
यस्मिन्विश्वाश्चर्षणयः	५	७	२३
यस्मिन्वृक्षेमध्वदःसुपर्णा	२	३	१८
यस्मिन्वृक्षेसुपलाशे	८	७	२३
यस्मैत्वमायजसे	१	६	३०
यस्मैत्वंवसोदानायशिक्ष	६	४	१९
यस्मैत्वंमघवन्निंद्रगिर्वणः	६	४	२१
यस्मैत्वंवसोदानायमंहसे	६	४	२१
यस्मैत्वंसुकृतेजातवेदः	३	८	१९
यस्मैत्वंसुद्रविणो	१	६	३२
यस्मैधायुरदधामर्त्याय	३	२	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यस्मैपुत्रासोअदितेः	८	८	४३
यस्यगाअन्तरश्मनः	४	७	१५
यस्यगावावरुषा	४	६	२४
यस्यतीव्रसुतंमदं	४	७	१५
यस्यतेअग्नेअन्येअग्नयः	६	१	३५
यस्यतेद्युम्नवत्पयः	७	२	१२
यस्यतेनूचिदादिशं	६	६	२३
यस्यतेपीत्वावृषभः	७	५	१७
यस्यतेपूषन्त्सख्ये	२	२	२
यस्यतेमद्यंरसं	७	२	३
यस्यतेमहिनामहः	६	५	१
यस्यतेविश्वमानुषः	६	३	४९
यस्यतेविश्वाभुवनानि	७	८	१३
यस्यतेस्वादुसख्यं	६	५	३
यस्यत्यच्छंबरंमदे	४	७	१५
यस्यत्यत्तेमहिमानं	८	६	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यस्यत्यन्महित्वं	७	७	१३
यस्यत्रिधात्ववृतं	६	७	११
यस्यत्रीपूर्णामधुना	२	२	२४
यस्यत्वमग्नेअध्वरं	३	४	११
यस्यत्वमिंद्रस्तोमेषु	६	४	२०
यस्यत्वमूर्ध्वोअध्वराय	६	१	३०
यस्यदूतोअसिक्षये	१	५	२१
यस्यद्यावापृथिवीपौंस्यं	१	७	१२
यस्यद्विबर्हसोबृहत्	६	१	१७
यस्यनइंद्रःपिबाद्यस्य	७	५	१९
यस्यप्रयाणमन्वन्यइद्य	४	४	२४
यस्यप्रस्वादसोगिरः	७	८	२
यस्यमंदानोअंधसः	४	७	१५
यस्यमापरुषाःशतं	४	१	२१
यस्यमाहरितोरथे	७	८	१
यस्यवर्णंमधुश्चुतं	७	२	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यस्यवायूयंप्रतिवाजिनो	६	१	३९
यस्यवायोरिवद्रवत्	४	७	२६
यस्यविश्वानिहस्तयोः	२	४	१९
यस्यविश्वानिहस्तयोः	४	७	२२
यस्यव्रतेपृथिवीनन्नमीति	४	४	२७
यस्यशर्मन्नुपविश्वेजनासः	५	२	९
यस्यशश्वत्पपिवांइन्द्र	८	६	१२
यस्यश्रवोरोदसीअन्तरु	५	२	२८
यस्यश्वेताविचक्षणा	६	३	२७
यस्यसंस्थेनवृण्वते	१	१	९
यस्याअनन्तोअह्रुतः	४	८	३१
यस्याग्निर्वपुर्गृहे	६	१	३१
यस्याजस्रंशवसामानमु	१	७	१०
यस्याजुषन्नमस्विनः	६	५	२५
यस्यादेवाउपस्थे	६	६	२८
यस्यानक्षादुहिता	७	७	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यस्यानाप्तःसूर्यस्येवयामः	१	७	८
यस्यानूनागभीराः	६	१	२०
यस्यामितानिवीर्या	६	२	१९
यस्यायंविश्वआर्यो	६	४	१९
यस्यारुशन्तोअर्चयः	१	४	५
यस्यावधीत्पितरंयस्य	४	२	३
यस्याश्वासःप्रदिशि	२	६	८
यस्यैक्ष्वाकुरुपव्रते	८	१	२४
यस्येमेहिमवन्तः	८	७	३
यस्यौषधीःप्रसर्पथ	८	५	१०
याँआभजोमरुतइन्द्रसो	३	२	१८
यांत्वादिवोदुहितर्वर्धय	५	५	२४
यांपूषन्ब्रह्मचोदनीं	४	८	१८
यांमेधियंमरुतः	८	२	८
याःप्रवतोनिवतः	५	४	१७
याःसरूपाविरूपा	८	८	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
याआपोदिव्याउतवास्रवं	५	४	१६
याइंद्रप्रस्वस्त्वा	५	८	१२
याइंद्रभुजआभरः	६	६	३६
याओषधीःपूर्वाजाता	८	५	८
याओषधीःसोमराज्ञीः	८	५	११
याओषधीःसोमराज्ञीर्वि	८	५	११
यागुंगूर्यासिनीवाली	२	७	१५
योगोमतीरुषसःसर्ववीरा	१	८	४
यागौर्वर्तनिंपर्येति	८	२	१०
याजामयोवृष्णइच्छन्ति	३	४	२
यातऊतिरमित्रहन्	४	७	२३
यातऊतिरवमायापरमा	४	६	१९
यातंच्छर्दिष्पाउतनःपर	५	८	३२
यातिदेवःप्रयतायात्युद्वता	१	३	६
यातेअग्नेपर्वतस्येव	३	४	२
यातेअष्ट्रागोओपशा	४	८	१८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यातेकाकुत्सुकृतायावरि	४	७	१३
यातेजिह्वामधुमती	३	४	२
यातेदिद्युदवसृष्टादिवस्प	५	४	१३
यातेधामानिदिवि	१	६	१९
यातेधामानिपरमाणि	८	३	१६
यातेधामानिहविषा	१	६	२२
यातेभीमान्यायुधा	७	१	२३
यादस्त्रासिन्धुमातरा	१	३	३३
यादंपतीसमनसा	६	२	३८
यादृगेवददृशेतादृगुच्यते	४	२	२४
यादेवेषुतन्व१मैरयन्त	८	८	२७
याद्राध्यं१वरुणोयोनिम	२	८	३
याधर्तारारजसोरोचनस्यो	४	४	७
याधारयन्तदेवाः	५	५	८
यानिस्थानान्यश्विनादधा	५	५	१७
यानींद्राग्नीचक्रथुर्वीर्या	१	७	२६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
यानुश्वेताववोदिवः	६	३	२५	याभिःकृशानुमसने	१	७	३७	याभीरिभंनिवृतं	१	७	३३	याविश्वासांजनितारा	५	१	१३
यानःपीपरदश्विना	१	३	३४	याभिःकुत्समार्जुनेयं	१	७	३७	यामथर्वामनुष्पिता	१	५	३१	यावीर्याणिप्रथमानि	८	६	१५
यान्रायेमर्तान्त्सुषूदो	१	५	२०	याभिःपक्थमवथोयाभि	६	२	६	यामंयेष्ठाःशुभाशोभिष्ठाः	५	४	२३	यावृत्रहापरावति	६	३	४६
यान्वोनरोदेवयंतोनिमि	३	१	४	याभिःपठर्वाजठरस्य	१	७	३६	यारुचोजातवेदसः	८	८	४६	यावोभेषजामरुतःशची	२	७	१८
यापृतनासुदुष्टरा	४	४	३२	याभिःपत्नीर्विमदाय	१	७	३६	यावत्तरस्तन्वो३यावदो	५	६	१३	यावोमायाअभिद्रुहे	२	७	८
याःफलिनीर्याअफलाः	८	५	१०	याभिःपरिज्मातनयस्य	१	७	३३	यावदिदंभुवनंविश्व	१	७	२६	यावःशर्मशशमानाय	१	६	१०
याभिरंगिरोमनसा	१	७	२६	याभिःशचीभिर्वृषणा	१	७	३४	यावयद्द्वेषसन्त्वा	३	८	३	याशर्धायमारुतायस्वभा	४	८	३
याभिरंतकंजसमान	१	७	३४	याभिःशचीभिश्चमसां	३	४	७	यावयद्द्वेषाऋतपाऋतेजाः	१	८	३	याश्चेदमुपशृण्वन्ति	८	५	११
याभिर्नरात्रसदस्युं	५	८	२९	याभिःशंतातीभवथो	१	७	२६	यावयावृक्यं१वृकं	८	७	१४	यासांतिस्रःपंचाशतः	२	१	२२
याभिर्नराशयवेयाभिः	१	७	३६	याभिःशुचन्तिधनसां	१	७	३४	यावन्मात्रमुषसोन	८	४	१३	यासांराजावरुणोयाति	५	४	१६
याभिर्नरंगोषुयुधं	१	७	३७	याभिःसिन्धुंमधुमंतं	१	७	३४	यावातेसन्तिदाशुषे	५	२	४	यासिकुत्सेनसरथं	३	५	१९
याभिर्महामतिथिग्वं	१	७	३५	याभिःसिन्धुमवथयाभि	६	१	४०	यावांकशामधुमती	१	२	४	यासुजूर्णिःश्रेणिःसुम्ने	८	५	२
याभिर्वम्रंविपिपानं	१	७	३५	याभिःसुदानूऔशिजाय	१	७	३५	यावांशतंनियुतोयाः	५	६	१३	यासुनीथेशौचद्रथे	४	४	२१
याभिर्विश्पलांधनसा	१	७	३४	याभिःसूर्यंपरियाथः	१	७	३५	यावांसन्तिपुरुस्पृहो	३	७	२३	यासुबाहुःस्वंगुरिः	२	७	१५
याभिःकण्वमभिष्टिभिः	१	४	१	याभिःसोमोमोदते	७	७	२४	यावांसन्तिपुरुस्पृहः	४	८	२८	यासुरथारथीतमा	१	२	४
याभिःकण्वंमेधातिथिं	५	८	२८	याभीरसांक्षोदसोद्नः	१	७	३५	यावित्थाश्लोकमादिव	१	६	२७	यासुराजावरुणोयासुसो	५	४	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
याःसूर्योरश्मिभिराततान	५	५	१४	युक्ष्वाहिदेवहूतमान्	६	५	२४	युनक्तसीरावियुगा	८	५	१८	युवंनरास्तुवतेकृष्णियाय	१	८	२४
यास्तेधारामधुश्चुतः	७	१	२५	युक्ष्वाहिवाजिनी	१	६	२६	युनज्मितेब्रह्मणा	१	६	३	युवंनरास्तुवतेपज्रियाय	१	८	९
यास्तेपूषन्नावोअंतःसमुद्रे	४	८	२४	युक्ष्वाहिवृत्रहन्तम	५	७	२८	युयूषतःसवयसा	२	२	१३	युवंनोयेषुवरुणा	४	४	२
यास्तेप्रजाअमृतस्य	१	३	२७	युक्ष्वाह्यरुषीरथे	१	१	२७	युयोताशरुमस्मदां	६	१	२७	युवंपयउस्रियायामधत्तं	२	४	२३
यास्तेराकेसुमतयःसुपेशस	२	७	१५	युगेयुगेविदथ्यंगृणद्भ्यः	४	५	१०	युयोपनाभिरुपरस्यायोः	१	७	१८	युवंपेदवेपुरुवारमश्विना	१	८	२१
युङ्ध्वंह्यरुषीरथे	४	३	२०	युजंहिमामकृथाआदिदं	४	१	२७	युवंकण्वायनासत्या	५	८	५	युवंदेवाक्रतुना	६	४	२८
युंजतेमनउतयुंजतेधियः	४	४	२४	युजाकर्माणिजनयन्	८	१	१७	युवंकवीष्ठःपर्यश्विनारथं	७	८	१९	युवंप्रत्नस्यसाधथोमहोयत्	३	२	२४
युंजंतिब्रध्नमरुषं	१	१	११	युजानोअश्वावातस्य	७	७	६	युवंचित्रंददथुर्भोजनंनरा	५	५	२१	युवंभुज्युमवविद्धंसमुद्रे	५	५	१६
युंजन्तिहरीइषिरस्यगाथ	६	७	२	युजानोहरितारथे	४	७	३३	युवंच्यवानमश्विनाजरन्तं	१	८	१५	युवंभुज्युंभुरमाणंविभिर्ग	१	८	२०
युंजत्यस्यकाम्या	१	१	११	युजेरथंगवेषणंहरिभ्यां	५	३	७	युवंच्यवानंजरसोमुमुक्तं	५	५	१८	युवंभुज्युंसमुद्रआ	८	८	१
युंजाथांरासभंरथे	६	६	८	युजेवांब्रह्मपूर्व्यं	७	६	१३	युवंच्यवानंसनयं	७	८	१५	युवंमित्रेमंजनं	४	४	३
युक्तस्तेअस्तुदक्षिण	१	६	३	युधायुधमुपघेदेषि	१	४	१६	युवन्तमिन्द्रापर्वता	२	१	२१	युवंमृगंजागृवांसं	५	८	८
युक्तामातासीद्धुरिदक्षिणा	२	३	१५	युधेंद्रोमह्नावरिवश्चकार	३	२	१६	युवंतासांदिव्यस्य	१	७	३३	युवंरथेनविमदाय	७	८	१६
युक्तोहयद्वांतौग्र्याय	२	३	१	युध्मस्यतेवृषभस्य	३	३	१०	युवंतुग्रायपूर्व्येभिरेवैः	१	८	१५	युवंरेभंपरिषूतेरुरुष्यथः	१	८	२१
युक्ष्वाहिकेशिनाहरी	१	१	१९	युध्मोअनर्वाखजकृत्सम	५	३	१	युवंदक्षंधृतव्रता	१	१	२८	युवंवरोसुषाम्णे	६	८	२६
युक्ष्वाहित्वंरथासहा	६	२	२९	युध्मंसन्तमनर्वाणं	६	६	१६	युवंधेनुंशयवेनाधिताय	१	८	१९	युवंवस्त्राणिपीवसा	२	२	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
युवंवन्दनंनिर्ऋतंजरण्यया	१	८	२१	युवंहिस्थःस्वर्पती	६	८	९	युवांदेवास्त्रयएकादशासः	६	४	२८	युवोरथस्यपरिचक्रमीयते	६	२	५
युवंविप्रस्यजरणां	७	८	१६	युवंह्यभ्रराजावसीदतं	८	७	२०	युवाकुहिशचीनां	१	१	३२	युवोरश्विनावपुषेयुवायुजं	१	८	२०
युवंशक्रामायाविना	७	७	१०	युवंह्यास्तंमहोरन्युवं	१	८	२३	युवादत्तस्यधिष्ण्या	६	२	२८	युवोराष्ट्रंबृहदिन्वतिद्यौः	५	६	६
युवंश्यावायरुशतीमदत्तं	१	८	१४	युवमत्यस्यावनक्षथः	२	४	२३	युवांनविश्पतिंकविं	६	३	४१	युवोरुषाअनुश्रियं	१	३	३५
युवंश्रियमश्विनादेवताता	३	७	२०	युवमत्रयेवनीतायतप्तं	१	८	१९	युवानापितरापुनः	१	२	१	युवोरुपूरथंहुवे	६	२	२६
युवंश्रीभिर्दर्शताभि	५	१	४	युवमेतानिदिवि	१	६	२८	युवानोरुद्राअजरा	१	५	६	युवोर्ऋतंरोदसी	३	३	२४
युवंश्वेतंपेदवइंद्रजूतं	१	८	१९	युवमेतंचक्रथुःसिन्धुषुप्लवं	२	४	२७	युवाभ्यांदेवीधिषणामदा	१	७	२८	युवोर्दानायसुभरा	१	७	३३
युवंश्वेतंपेदवे	७	८	१६	युवांगोतमःपुरुमीळ्हो	२	४	२९	युवाभ्यांमित्रावरुणा	४	४	२	युवोर्यदिंसख्यायास्मे	८	१	३०
युवंसुराममश्विना	८	७	१९	युवांचिद्धिष्माश्विनावनु	२	४	२४	युवाभ्यांवाजिनीवसू	५	८	१	युवोर्हिमातादितिः	८	७	२०
युवंहकृशंयुवमश्विना	७	८	१९	युवांनरापश्यमानासआ	५	६	४	युवामिद्युत्सुपृतनासुवह्नं	५	६	२	युवोःश्रियंपरियोषावृणीत	५	५	१६
युवंहगर्भंजगतीषु	२	२	२७	युवांपूषेवाश्विनापुरंधिः	२	४	२६	युवामिद्ध्यवसेपूर्व्याय	३	७	१६	युष्माँउनक्तमूतये	५	८	१९
युवंहघर्ममधुमन्तमत्रये	२	४	२३	युवांमृगेववारणा	७	८	१८	युवामिंद्राग्नीवसुनोविभा	१	७	२८	युष्माकंदेवाअवसाहनिप्रि	५	४	२९
युवंहभुज्युंयुवमश्विना	७	८	१९	युवांयज्ञैःप्रथमा	२	२	२१	युवासमारुतोगणः	४	३	२८	युष्माकंबुध्नेअपान्न	८	३	१०
युवंहरेभंवृषणा	७	८	१६	युवांस्तोमेभिर्देवयंतः	२	२	३	युवासुवासाःपरिवीतआ	३	१	३	युष्माकंस्मारथाँअनु	४	३	११
युवंहस्थोभिषजा	२	२	२७	युवांहघोषापर्यश्विनायती	७	८	१८	युवोरजांसिसुयमासोअ	२	४	२३	युष्मादत्तस्यमरुतोविचेत	४	३	१६
युवंहिष्मापुरुभुजेममेधतु	६	६	९	युवांहयंतडभयासआजि	५	६	५	युवोरत्रिश्चिकेतति	४	४	१२	युष्मेदेवाअपिष्मसि	६	४	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
युष्मेषितोमरुतोमर्त्येषित	१	३	१९	यूयंहरत्नंमघवत्सुधत्थ	५	४	३	येगोमंतंवाजवंतंसुवीरं	३	७	४	येतेशुष्मंयेतविषीमवर्धन्	३	२	९
युष्मोतोविप्रोमरुतःशत	५	४	२८	यूयंहिदेवीऋतयुग्भिरश्वैः	३	८	१	येचपूर्वऋषयोयेचनूत्नाः	५	३	६	येतेसरस्वऊर्मयो	५	६	२०
यूनंऊषुनविष्ठया	६	१	३९	यूयंहिष्ठासुदानवः	४	८	१३	येचाकनंन्तचाकनन्तनूते	४	१	३१	येतेसंतिदशग्विनः	५	७	११
यूपव्रस्काउतयेयूपवाहाः	३	२	८	यूयंहिष्ठासुदानवः	५	८	२०	येचार्हंतिमरुतःसुदानवः	६	१	३९	येत्रिंशतित्रयस्परः	६	२	३५
यूयमस्मभ्यंधिषणाभ्यस्प	३	७	८	यूयंहिष्ठासुदानवइन्द्र	६	६	४	येचित्पूर्वऋतसापः	८	८	१२	येत्वांदेवोस्त्रिकंमन्य	२	५	१२
यूयमस्मान्नयतवस्योअ	४	३	१८	येअग्नयोनशोशुचन्निधाना	५	१	७	येचिद्धित्वामृषयःपूर्व	१	४	५	येत्वामिंद्रनतुष्टुवुः	५	८	११
यूयंगावोमेदयथाकृशं	४	६	२५	येअग्निदग्धायेअनग्निद	७	६	१९	येचिद्धिपूर्वऋतसापआस	२	४	२२	यैत्वांहिहत्येमघवन्	३	३	११
यूयंतत्सत्यशवसः	१	६	१२	येअग्नेचन्द्रतेगिरः	४	१	२	येचिद्धिमृत्युबंधवः	६	१	२८	येदेवानांयज्ञियायज्ञिया	५	३	३०
यूयंदेवाःप्रमतिर्यूय	२	७	११	येअग्नेनेरयन्तिते	४	१	१२	येचेहपितरोयेच	७	६	१९	येदेवासइहस्थन	६	३	३७
यूयंधूर्षुप्रयुजोन	८	३	१०	येअग्नेःपरिजज्ञिरे	८	२	२	येतातृषुर्देवत्रा	७	६	१८	येदेवासोअभवतासुकृत्या	३	७	६
यूयंनउग्रामरुतः	२	४	२	येअर्वाचस्ताँउपराचआहुः	२	३	१७	येतेत्रिरहन्त्सवितःसवासः	३	८	५	येदेवासोदिव्येकादशस्थ	२	२	४
यूयंमर्तंविपन्यवः	४	३	२८	येअश्विनायेपितरायऊती	३	७	४	येतेपवित्रमूर्मयः	७	१	१८	येद्रप्साइवरोदसी	५	८	२१
यूयंरयिंमरुतःस्पार्हवीरं	४	३	१६	येअंजिषुयेवाशीषुस्वभा	४	३	११	येतेपंथाःसवितःपूर्व्यासः	१	३	७	येनःपूर्वेपितरः	७	६	१८
यूयंराजानमिर्यंजनाय	४	३	२३	येअंस्यायेअंग्याः	२	५	१५	येतेविप्रब्रह्मकृतः	८	१	९	येनःसपत्नाअपते	८	७	१६
यूयंराजानःकंचिच्चर्षणी	६	१	३५	येकेचज्मामहिनोअहिमा	४	८	१६	येतेवृषणोवृषभासइंद्र	२	४	२०	येनचष्टेवरुणोमित्रोअर्यमा	६	१	३२
यूयंविश्वंपरिपाथ	८	७	१३	येगव्यतामनसाशत्रुमादु	४	७	२८	येतेशुक्रासःशुचयःशुचि	४	५	८	येनज्योतींष्यायवे	६	१	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
येनतोकायतनयाय	४	३	१३	येनेमाविश्वाच्यवना	२	६	७	येराधांसिददत्यश्व्या	५	२	२२	येसोमासःपरावति	७	२	५
येनदीर्घंमरुतः	२	४	३	येपाकशंसंविहरंतएवैः	५	७	६	येवध्वश्चन्द्रंवहतुं	८	३	२६	येस्तोतृभ्योगोअग्रा	२	५	१९
येनद्यौरुग्रापृथिवी	८	७	३	येपातयन्तेअज्मभिर्गिरी	६	४	४	येवाजिनंपरिपश्यन्ति	२	३	९	येस्तोतृभ्योगोअग्रां	२	५	२१
येनमानासश्चितयंतउस्रा	२	४	११	येपायवोमामतेयं	२	२	१६	येवायवइंद्रमादनास	५	६	१४	येस्थामनोर्यज्ञियास्ते	७	८	१०
येनवृद्धोनशवसा	४	७	१६	येपायवोमामतेयं	३	४	२५	येवावृधंतपार्थिवाः	४	३	९	येहत्येतेसहमाना	३	५	५
येनवंसामपृतनासुशर्धतः	६	४	३३	येपृषतीभिर्ऋष्टिभिः	१	३	१२	येवांदंसांस्यश्विना	५	८	३०	येहरीमेधयोक्थामदन्तः	३	७	२
येनासमुद्रमसृजोमहीर	५	७	२६	येभिःसूर्यमुषसंमन्दसानः	४	६	१	येवृक्णासोअधिक्षमि	३	१	४	योअग्निंतन्वो३दमे	६	३	३८
येनासिंधुंमहीरपः	६	१	१	येभिस्तिस्रःपरावतः	५	८	२	येशुभ्राघोरवर्पसः	१	१	३६	योअग्निंदेववीतये	१	१	२३
येनसूर्यंज्योतिषा	७	८	१२	येभ्योमातामधुमत्	८	२	३	येषामज्मेषुपृथिवी	१	३	१३	योअग्निंहव्यदातिभिः	६	१	३१
येनाकुस्याधिरोचने	१	१	३७	येभ्योहोत्रांप्रथमा	८	२	४	येषामर्णोनसप्रथः	६	१	३८	योअग्निःक्रव्यवाहनः	७	६	२२
येनादशग्वमध्रिगुं	६	१	१	येमहोरजसोविदुः	१	१	३६	येषामाबाधऋग्मियः	६	२	९	योअग्निःक्रव्यात्प्रविवेश	७	६	२१
येनानवग्वोदध्यङ्	७	५	१७	येमूर्धानःक्षितीनां	६	४	५३	येषामिळाघृतहस्ता	५	२	२२	योअग्निःसप्तमानुषः	६	३	२३
येनापावकचक्षसा	१	४	८	येमेपंचाशतंददुः	४	१	१०	येषांश्रियाधिरोदसी	४	३	३८	योअग्नीषोमाहविषा	१	६	२९
येनावतुर्वशंयदुं	५	८	२१	येयजत्रायईड्याः	१	१	२७	येसत्यासोहविरदः	७	६	१८	योअत्यइवमृज्यते	६	८	३३
येनेंद्रोहविषाकृत्वी	८	८	१७	येयज्ञेनदक्षिणयासमक्ताः	८	२	१	येसवितुःसत्यसवस्य	७	८	११	योअदधाज्ज्योतिषि	८	१	१५
येनेंद्रोहविषाकृत्वी	८	८	३२	येयुध्यन्तेप्रधनेषु	८	८	१२	येसोमासःपरावति	६	६	२२	योअद्रिभित्प्रथमजाऋता	५	१	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
योअध्वरेषुशन्तम	१	५	२५	योगर्भमोषधीनां	५	७	२	योनःकश्चिद्रिरिक्षति	६	१	२७	योनोअग्नेअररिवां	२	२	१६
योअनिध्मोदीदयत्	७	७	२४	योगृणतामिदासिथ	४	७	२४	योनःपिताजनितायो	८	३	१७	योनोअग्नेदुरेवआ	४	५	२७
योअपाचीनेतमसिमदं	५	२	९	योगेयोगेतवस्तरं	१	२	२९	योनःपूषन्नघोवृकः	१	३	२४	योनोअग्नेभिदा	१	५	२८
योअप्सुचन्द्रमाइव	६	६	२	योजनान्महिषाँइव	८	१	२४	योनःशश्वत्पुराविथ	६	५	३५	योनोदातावसूनां	६	४	१८
योअप्स्वाशुचिनादैव्येन	२	७	२३	योजागारतमृचःकाम	४	२	२५	योनःसनुत्यउतवा	२	७	१३	योनोदातासनःपिता	६	४	२०
योअर्योमर्तभोजनं	१	६	२	योजातएवप्रथमो	२	६	७	योनःसनुत्योअभिदास	४	५	७	योनोदासआर्योवा	७	८	१४
योअश्वस्यदधिक्राव्णोअ	३	७	१३	योजिनातिनजीयते	७	१	१२	योनःस्वोअरणोय	५	१	२२	योनोदेवःपरावतः	६	१	२
योअश्वानांयोगवांगोपति	१	७	१२	योदभ्रेभिर्हव्योयश्च	७	८	१४	योनआगोअभ्येनोभराति	३	८	१७	योनोमरुतोअभिदुर्हृणायु	५	४	३०
योअश्वेभिर्वहतेवस्तउस्रा	६	४	६	योदुष्टरोविश्ववारःश्रवाय्य	६	४	२	योनइदमिदंपुरा	६	२	२	योनोमरुतोवृकतातिमर्त्यो	२	७	२०
योअस्माअन्नंतृषु	८	३	१४	योदेवोदेवतमो	३	६	७	योनइंदुःपितरोहृत्सुपीतः	६	४	१३	योनोरसंदिप्सतिपित्वोअ	५	७	६
योअस्मैघ्रंसउतवायऊधं	४	२	३	योदेह्यो३अनमयद्वधस्नैः	५	२	९	योनइंद्राभितोजनः	८	७	२१	योब्रह्मणेसुमतिमायजाते	५	५	२
योअस्मैहविषाविधत्	४	८	१९	योद्धासिक्रत्वाशवसोतदं	६	६	११	योनइंद्राभिदासति	८	७	२१	योभानुभिर्विभावाविभा	७	६	१
योअस्मैहव्यदातिभिः	६	२	१३	योधर्ताभुवनानां	६	३	२६	योनार्मरंसहवसुं	२	६	११	योभूयिष्ठंनासत्याभ्यां	४	४	१८
योअस्मैहव्यैर्घृतव	२	७	५	योधारयापावकया	७	५	१	योनिमेकआससादद्योतन	६	२	३६	योभोजनंचदयसे	२	६	११
योअस्यपारेरजसः	८	८	४५	योधृषितोयोवृतः	६	३	८	योनिष्टइंद्रनिषदेअकारि	१	७	१८	योमइतिप्रवोचति	४	१	२१
योगक्षेमंवआदाया	८	८	२४	योनंत्वान्यनमन्योज	२	७	१	योनिष्टइंद्रसदनेअकारि	५	३	८	योमइमंचिदुत्मना	६	४	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
योमर्त्येष्वमृतऋतावा	३	४	१५	योराजभ्यऋतनिभ्यो	२	७	८	योवाघतेददातिसूनरंवसु	१	३	२०	योवःसुनोत्यभिपित्वेअह्नां	३	७	६
योमापाकेनमनसाचरंतं	५	७	६	योराजाचर्षणीनां	६	५	८	योवाचाविवाचोमृध्रवाच	७	७	९	योवःसेनानीर्महतः	७	८	५
योमायातुंयातुधानेत्याह	५	७	८	योरायो३वनिर्महान्	१	१	८	योवामश्विनामनसोजवी	१	८	१३	योव्यतीँरफाणयत्	६	५	७
योमित्रायवरुणाया	२	१	२६	योरायो३वनिर्महान्	६	३	३	योवामुरुव्यचस्तमं	६	२	२८	योव्यंसंजाहृषाणेन	१	७	१२
योमृळयातिचक्रुषेचिदा	५	६	९	योरेवान्योअमीवहा	१	१	३४	योवामृजवेक्रमणाय	५	१	१४	योहत्वाहिमरिणात्स	२	६	७
योमेधेनूनांशतं	४	३	२७	योरोहितौवाजिनौवाजि	४	२	७	योविश्वतःसुप्रतीकः	१	६	३१	योहवांमधुनोदृतिः	५	८	४
योमेराजन्युज्योवा	२	७	१०	योवरेवृजनेविश्वथाविभु	२	७	३	योविश्वस्यजगतःप्राण	१	७	१२	योहव्यान्यैरयतामनुर्हितः	६	१	३३
योमेशताचविंशतिंचगो	४	१	२१	योवर्धनओषधीनांयोअपां	५	७	१	योविश्वादयतेवसु	६	७	१४	योहस्यवांरथिरावस्तउस्रा	५	५	१६
योमेहिरण्यसंदृशः	५	८	८	योवांगर्तंमनसातक्षदेतं	५	५	६	योविश्वान्यभिव्रता	६	३	६	योहोतासीत्प्रथमः	८	४	१०
योयजातियजातइत्	६	२	३८	योवांयज्ञैःशशमानो	२	२	२१	योविश्वाभिविपश्यति	३	४	१०	यौतेश्वानौयमरक्षितारौ	७	६	१६
योयज्ञस्यप्रसाधनः	८	१	१९	योवांनासत्यावृषिः	५	८	२७	योविश्वाभिविपश्यति	८	८	४५	रक्षाणोअग्नेतव	३	४	२२
योयज्ञोविश्वतस्तंतुभिः	८	७	१८	योवांपरिज्मासुवृत्	७	८	१५	योवृत्रायसिनमत्रा	२	७	१२	रक्षासुनोअररुषः	६	८	१९
योरक्षांसिनिजूर्वति	८	८	४५	योवांयज्ञेभिरावृतः	६	२	२८	योवेदिष्ठोअव्यथिषु	५	७	२१	रक्षोहणंवाजिनमा	८	४	५
योरजांसिविममेपार्थिवा	४	८	७	योवांयज्ञोनासत्याहवि	५	५	१७	योवोदेवाघृतस्नुना	४	८	१५	रक्षोहाविश्वचर्षणिः	६	७	१६
योरध्रस्यचोदिता	२	६	८	योवांरजांस्यश्विना	६	५	२०	योवोवृताभ्योअकृणोत्	७	७	२५	रण्वःसंदृष्टौपितुमान्	८	२	८
योरयिवोरयिंतमः	४	७	१६	योवांरथोनृपतीअस्तिवो	५	५	१८	योवःशिवतमोरसः	७	६	५	रथंनुमारुतंवयं	४	३	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
रथंयांतंकुहकोह	७	८	१८	रथोनयातःशिक्वभिः	२	२	९	राजंतमध्वराणां	१	१	२	रायस्पूर्धिस्वधावः	१	३	१०
रथंयुंजतेमरुतःशुभेसुखं	४	४	१	रथोयोवांत्रिवन्धुरः	६	२	५	राजानावनभिद्रुहा	२	८	७	रायावयंससवांसोमदे	३	७	१८
रथंयेचक्रुःसुवृतंनरेष्ठां	३	७	२	रदत्पथोवरुणःसूर्याय	५	६	९	राजानोनप्रशस्तिभिः	६	७	३४	रायाहिरण्ययामतिः	५	५	९
रथंयेचक्रुःसुवृतंसुचेतसः	३	७	७	रपत्कविरिंद्रार्कसातौ	२	४	१७	राजामेधाभिरीयते	७	२	४	रायेनुयंजज्ञतूरोदसीमे	५	६	१२
रथंवामनुगायसं	५	८	७	रपद्गंधर्वीरप्याच	७	६	९	राजाराष्ट्राणांपेशोनदीनां	५	३	२६	रायोधारास्याघृणे	४	८	२१
रथंहिरण्यवंधुरं	३	७	२२	रमध्वंमेवचसेसोम्याय	३	२	१२	राजासमुद्रंनद्यो३वि	७	३	१३	रायोबुध्नःसंगमनोवसूनां	१	७	४
रथंहिरण्यवंधुरं	५	८	६	रयिर्नचित्रासूरोन	१	५	१०	राजासिंधूनामवसिष्ट	७	३	२५	रायोबुध्नःसंगमनोवसूनां	८	७	२७
रथवाहनंहविरस्यनाम	५	१	२०	रयिर्नयःपितृवित्तो	१	५	१९	राजासिंधूनांपवतेपतिः	७	३	१८	रारंधिसवनेषुनः	३	३	३
रथानांनये१राः	८	३	१२	रयिंदिवोदुहितरोविभा	३	८	२	राजेवहिजनिभिःक्षयेष्वे	५	२	२४	रासिक्षयंरासिमित्र	२	६	५
रथायनावमुतनो	२	२	७	रयिंनश्चित्रमश्विनं	६	७	२३	राज्ञोनुतेवरुणस्य	१	६	१९	रिशादसःसत्पतींरदब्धा	४	८	११
रथिरासोहरयोयेतेअस्त्रि	६	४	१७	रयिंसुक्षत्रंस्वपत्यमायुः	१	८	११	राज्ञोनुतेवरुणस्य	७	३	२४	रुजादृळ्हाचिद्रक्षसः	७	४	१
रथीतमंकपर्दिनं	४	८	२१	ररेहव्यंमतिभिर्यज्ञियानां	५	४	६	रातिंयद्वामरक्षसंहवामहे	६	७	७	रुद्रस्ययेमीळ्हुषःसंति	५	१	७
रथीवकशयाश्वाँअभिक्षि	४	४	२७	रश्मींरिवयच्छतमध्वराँ	६	३	१७	रात्रीभिरस्माअहभिः	७	६	७	रुद्राणामेतिप्रदिशाविचक्ष	१	७	१३
रथेतिष्ठन्नयतिवाजिनः	५	१	२०	रसंतेमित्रोअर्यमा	७	१	४०	रात्रीव्यख्यदायती	८	७	१४	रुवतिभीमोवृषभः	७	२	२४
रथेनपृथुपाजसा	३	७	२२	रसाय्यःपयसा	७	४	१३	रायःसमुद्रांश्चतुरः	६	८	२३	रुशद्वत्सारुशतीश्वेत्यागात्	१	८	१
रथेष्ठायाध्वर्यवः	५	७	३२	राकामहंसुहवांसुष्टुतीहुवे	२	७	१५	रायस्कामोवज्रहस्तंसुदक्षिं	५	३	१७	रूपंरूपंप्रतिरूपोबभूव	४	७	३३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
रूपंरूपंमघवाबोभवीति	३	३	२०	वच्यंतेवांककुहासः	१	३	३३	वनस्पतेवसृजोपदेवा	५	२	२	वयंघातेअपूर्व्यं	६	४	५०
रेभदत्रंजनुषापूर्वः	८	४	२५	वज्रमेकोबिभर्तिहस्तआ	६	२	३६	वनस्पतेवीड्वंगोहिभूयाः	४	७	३५	वयंघातेत्वेइत्	६	४	५०
रेवतीर्नःसधमादे	१	२	३०	वज्रंयश्चक्रेसुहनाय	८	५	२७	वनस्पतेशतवल्शोविरोह	३	१	४	वयंचिद्धिवांजरितारःस	२	४	२४
रेवद्वयोदधाथे	२	२	२१	वज्रेणहिवृत्रहावृत्रं	८	६	११	वनीवानोममदूतासः	८	१	४	वयंजयेमत्वयायुजावृतं	१	७	१४
रेवाँइद्रेवतस्तोता	५	७	१९	वव्रासूनोसहसोनोविहा	४	५	१५	वनेनवायोन्यधायि	७	७	२२	वयंतइंद्रस्तोमेभिः	६	४	२५
रैभ्यासीदनुदेयी	८	३	२१	वव्राहिसूनोअस्यद्मसद्वा	४	५	५	वनेमतद्धोत्रया	२	१	१७	वयंतएभिःपुरुहूतसख्यैः	४	६	८
रोदसीआवदता	१	५	७	वधीदिंद्रोवरशिखस्य	४	६	२३	वनेमपूर्वीरर्यो	१	५	१४	वयंतद्वःसम्राजआवृणीम	६	२	३४
रोहिच्छ्यावासुमदंशुर्ल	१	७	२१	वधीर्हिदस्युंधनिनंघनेन	१	३	१	वनेषुजायुर्मर्तेषु	१	५	११	वयंतेअग्नउक्थैर्विधेम	३	८	१९
रोहितंमेपाकस्थामा	५	७	२९	वधीर्वृत्रंवज्रेणमंदसानः	२	३	२५	वनेषुव्यं१तरिक्षंततान	४	४	३०	वयंतेअग्नेसमिधाविधेम	५	२	१७
वंदस्वमारुतंगणं	१	३	१७	वधूरियंपतिमिच्छंत्येति	४	२	८	वनोतिहिसुन्वन्	२	१	२२	वयंतेअद्यररिमाहिकामं	३	१	१४
वंसगेवपूषर्यांशिंबाता	८	६	१	वधेनदस्युंप्रहिचातयस्व	३	८	१९	वन्वन्नवातोअभि	७	३	२५	वयंतेअस्यवृत्रहन्	६	२	१६
वंस्वविश्वावार्याणिप्रचेत	५	२	२३	वधैर्दुःशंसांअप	१	६	३१	वपंतिमरुतोमिहं	५	८	१८	वयंतेअस्यवृत्रहन्	७	४	२३
वंस्वानोवार्यापुरु	६	२	१४	वनस्पतिरसृजन्नु	२	५	२३	वपुर्नुतच्चिकितुषेचिदत्र	५	१	७	वयंतेअस्यामिंद्रद्युम्नहूतौ	४	६	२२
वक्ष्यंतीवेदागनीगंति	५	१	१९	वनस्पतिंपवमान	६	७	२५	वम्रीभिःपुत्रमग्रुवो	३	६	२	वयंतेतइंद्रयेचदेवा	५	३	१४
वचोदीर्घप्रसद्मनि	६	२	२४	वनस्पतेरशनया	८	२	२२	वयंघत्वासुतावंतः	६	३	७	वयंतेतइंद्रयेचनरः	४	२	१
वचोविदंवाचमुदीरयंतीं	६	७	८	वनस्पतेवसृजोपदेवान्	२	८	२३	वयंघातेअपिष्मसि	६	३	२	वयंतेवयइंद्रविद्धि	२	६	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वयंनामप्रब्रवामाघृतस्य	३	८	१०	वयमिंद्रत्वायवः	८	७	२१	वरिष्ठोअस्यदक्षिणामिय	४	७	९	वषट्तेविष्णवासआकृणो	५	६	२४
वयंमित्रस्यावसि	४	४	३	वयमिंद्रत्वेसचा	३	६	२७	वरुणोमित्रोअर्यमा	६	२	३५	वषट्तेविष्णवासआकृणो	५	६	२५
वयंवोवृक्तबर्हिषः	६	२	३२	वयमुत्वागृहपतेजनानां	४	५	२०	वरुणंवोरिशादसं	४	४	२	वसांराजानंवसतिंजना	३	८	१४
वयंशूरेभिरस्तृभिः	१	१	१५	वयमुत्वातदिदर्थाः	५	७	२०	वरुणःप्राविताभुवत्	१	२	९	वसिष्ठासःपितृवत्	८	२	१४
वयंसोमव्रतेतव	८	१	१९	वयमुत्वादिवासुते	६	४	४४	वरेथेअग्निमातपः	६	५	१९	वसिष्ठंहवरुणोनाव्याधा	५	६	१०
वयंहितेअमन्महि	१	२	३१	वयमुत्वापथस्पते	४	८	१७	वर्धंतीमापःपन्वा	१	५	९	वसिष्वाहिमियेध्य	१	२	२०
वयंहित्वाबंधुमंतं	६	२	१	वयमुत्वामपूर्व्य	६	२	१	वर्धस्वासुपुरुष्टुत	६	१	११	वसुरग्निर्वसुश्रवाः	४	१	१६
वयंहिवांहवामहे	६	२	२७	वयमुत्वाशतक्रतो	६	६	१७	वर्धाद्यंयज्ञउतसोमइंद्रं	४	७	१०	वसुर्वसुपतिर्हिक	६	३	४०
वयंहिवांहवामहेविपन्य	६	६	१०	वयमेनमिदाह्यः	६	४	४९	वर्धान्यंपूर्वीःक्षपो	१	५	१४	वसुंनचित्रमहसं	८	७	५
वयःसुपर्णाउपसेदुः	८	३	४	वयश्चित्तेपतत्रिणः	१	४	६	वर्धान्यंविश्वेमरुतःसजो	४	६	३	वसूनांवाचर्कृषे	८	३	५
वयमग्नेअर्वता	२	५	२१	वयाइदग्नेअग्नयस्ते	१	४	२५	वर्षंतुतेविभावरि	४	४	२९	वसूरुद्रापुरुमंतू	२	३	१
वयमग्नेवनुयामत्वोता	३	८	१६	वयोनयेश्रेणीःपप्तुरोजसा	४	३	२४	वर्षिष्ठक्षत्राउरुचक्षसानरा	६	७	६	वसोरिंद्रंवसुपतिं	१	१	१८
वयमद्येंद्रस्यप्रेष्ठा	२	४	५	वयोनवृक्षंसुपलाशं	७	८	२४	ववक्षइंद्रोअमित	३	५	१७	वस्याँइंद्रासिमेपितुः	५	७	११
वयमिद्वःसुदानवः	६	६	४	वराइवेद्रैवतासोहिरण्यैः	४	३	२५	ववक्षुरस्यकेतवः	६	१	२	वस्वीतेअग्नेसंदृष्टिः	४	५	२५
वयमिंद्रत्वायवो	३	३	४	वरिवोधातमोभव	६	७	१६	वव्राजासीमनदतीरद	२	८	१५	वहंतिसीमरुणासो	५	१	५
वयमिंद्रत्वायवः	५	३	१५	वरिष्ठेनइंद्रवंधुरेधाः	४	७	३१	वव्रासोनयेस्वजाःस्वतवसः	२	४	६	वहंतुत्वामनोयुजः	३	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वहंतुत्वारथेष्ठां	६	३	९	वाज्यसिवाजिनेना	८	१	१८	वायवायाहिदर्शत	१	१	३	वावसानाविवस्वतः	१	३	३५
वहकुत्समिंद्रयस्मिन्चाक	२	४	१६	वातआवातुभेषजं	८	८	४४	वायवायाहिवीतये	४	३	५	वावृधानउपद्यवि	५	८	१६
वहिंष्ठेभिर्विहरन्या	३	५	१३	वातत्विषोमरुतोवर्षनिं	४	३	२१	वायविंद्रश्चचेतथः	१	१	३	वावृधानस्यतेवयं	६	१	१५
वह्नियशसंविदथस्य	१	४	३६	वातस्यपत्मन्नीळिता	३	८	२१	वायविंद्रश्चशुष्मिणा	३	७	२३	वावृधानायतूर्वये	६	८	३२
वाचंसुमित्रावरुणाविरांव	४	४	१	वातस्यनुमहिमानं	८	८	२६	वायविंद्रश्चसुन्वतः	१	१	४	वावृधानाशुभस्पती	५	८	३
वाचस्पतिंविश्वकर्माणं	८	३	१६	वातस्ययुक्तान्त्सुयुजश्चिद	४	१	३०	वायुरस्माउपामंथत्	८	७	२४	वावृधानोमरुत्सखा	६	५	२७
वाचमष्टापदीमहं	६	५	२८	वातस्याश्वोवायोःसखा	८	७	२४	वायुर्नयोनियुत्वां	७	३	२४	वावृधानःशवसाभूर्योजाः	८	७	१
वाचोजंतुःकवीनां	७	२	१५	वातासोनयेधुनयः	८	३	१२	वायुर्युंक्तेरोहिता	२	१	२३	वाशीमंतऋष्टिमंतोमनी	४	३	२१
वाजयन्निवनूरथा	२	५	२९	वातेवाजुर्वानद्येवरीतिः	२	८	४	वायोनवप्रपृंचती	१	१	३	वाशीमेकोबिभर्तिहस्तआ	६	२	३६
वाजिनीवतीसूर्यस्ययोषा	५	५	२२	वातोपधूतइषितः	८	४	२१	वायोयाहिशिवादिवः	६	२	३०	वाश्राअर्षंतींदवः	६	८	२
वाजिंतमायसह्यसे	८	६	१९	वाममद्यसवितर्वाममुश्वो	५	१	१५	वायोयेतेसहस्रिणः	२	८	७	वाश्रेवविद्युन्मिमाति	१	३	१६
वाजीवाजेषुधीयते	३	१	२९	वामस्यहिप्रचेतसः	६	६	३	वायोशतंहरीणां	३	७	२४	वासयसीववेधसस्त्वंनः	५	४	४
वाजेभिर्नोवाजसाता	१	७	३१	वामंनोअस्त्वर्यमन्	६	६	३	वायोशुक्रोअयामिते	३	७	२३	वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणा	६	१	२४
वाजेवाजेवतवाजिनोनः	५	४	५	वामंवामंतआदुरे	३	६	२३	वार्णत्वायव्याभिः	६	७	२	वास्तोष्पतेप्रतरणोनएधि	५	४	२१
वाजेषुसासहिर्भव	३	२	२२	वामीवामस्यधूतयः	४	८	४	वात्रहत्यायशवसे	३	२	२१	वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्य	५	४	२१
वाजोनुतेशवसस्पात्वंतं	४	१	७	वायउक्थेभिर्जरंते	१	१	३	वावर्तयेषांराया	८	४	२८	वास्तोष्पतेशग्मयासंसदा	५	४	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ	वर्गः
वाहिष्ठोवांहवानां	६	२	२९	वितिष्ठध्वंमरुतोविक्ष्व	५	७	८	विदुष्टेअस्यवीर्यस्य	२	१	२०	विद्युद्धस्ताअभिद्यवः	५	८	२२
विक्रोशनासोविष्वंचः	७	७	१८	वितेवज्रासोअस्थि	१	५	३०	विदुष्टेविश्वाभुवनानि	३	७	१८	विद्युद्रथामरुतः	३	३	२६
विघत्वावाँऋतजातयं	२	५	११	वितेविष्वग्वातजूतासोअ	४	५	८	विद्ळहानिचिदद्रिवः	४	७	२२	विद्युन्नयापतंतीदविद्यो	८	५	२
विघ्नंतोदुरितापुरु	७	१	२४	वित्वक्षणःसमृतौचक्रमास	४	२	४	विद्मातेअग्नेत्रेधा	७	८	८२	विद्युन्महसोनरोअश्मदि	४	३	१४
विचक्रमेपृथिवीमेषएतां	५	६	२५	वित्वदापोनपर्वतस्यपृष्ठात्	४	६	१८	विद्मासखित्वमुतशूरभो	६	२	२	विद्वाँअग्नेवयुनानि	१	५	१७
विचिद्वृत्रस्यदोधतः	५	८	१०	वित्वाततस्रेमिथुना	२	१	२०	विद्माहितेपुरावयं	६	५	२६	विद्वांसाविदुरःपृच्छेत्	१	८	२२
विचेदुच्छंत्यश्विनाउषासः	५	५	१९	वित्वानरःपुरुत्रा	१	५	१४	विद्माहित्वातुविकूर्मिं	६	५	३७	विद्वीपानिपापतंतिष्ठदुच्छु	६	१	३६
विजनान्छयावाःशितिपा	१	३	६	विदद्यत्पूर्व्यंनष्टं	६	५	३४	विद्माहित्वाधनंजयं	३	३	६	विद्वेषांसीनुहिवर्धयेळां	४	५	१२
विजयुषारथ्याया	५	१	२	विदद्यदीसरमारुग्णमद्रेः	३	२	६	विद्माहित्वाधनंजयं	६	३	४४	विधुंदद्राणंसमने	८	१	१६
विजानीह्यार्यान्येचदस्यव	१	४	१०	विदंतीमत्रनरो	१	५	११	विद्माहित्वावृषंतमं	१	१	२०	विधेमतेपरमेजन्मन्नग्ने	२	६	१
विजिहीष्ववनस्पते	४	४	२०	विदाचिन्नुमहांतोयेवएवा	४	२	१५	विद्माहियस्तेअद्रिवः	६	६	१८	विनइंद्रमृधोजहि	८	८	१०
विजेषकृदिंद्रइव	८	३	१८	विदादिवोविष्यन्नद्रिमुक्थै	४	२	२६	विद्माहिरुद्रियाणां	६	१	३६	विनोदेवासोअद्रुहः	६	२	३२
विज्योतिषाबृहताभात्य	३	८	१५	विदादेवाअघानां	६	४	७	विद्माह्यस्यवीरस्य	५	७	२१	विनोवाजाऋभुक्षणः	३	७	१०
वितद्ययुररुणयुग्भिरश्वैः	५	१	६	विदानासोजन्मनोवाजर	३	७	३	विद्यामादित्याअवसः	२	७	६	विनःपथःसुविताय	१	६	१७
वितन्वतेधियोअस्माअपां	४	३	१	विदुःपृथिव्यादिवोजनि	५	३	२५	विद्यामेषिरजस्पृथु	१	४	८	विनःसहस्रंशुरुधोरदंतु	५	५	४
वितर्तूर्यंतेमघवन्विपश्चि	५	७	१०	विदुर्गाविद्विषःपुरः	१	३	२२	विद्युतोज्योतिःपरिसंजि	५	३	२३	विपथोवाजसातये	४	८	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विपश्चितेपवमानाय	७	३	२०	विभिद्यापुरंशयथा	८	२	१५	वियदहेरधत्विषः	६	६	२३	विराट्सम्राट्	२	५	८
विपाजसापृथुनाशोशुचान	३	१	१५	विभिद्वांचरतएकतयासह	६	२	३६	वियद्वरांसिपर्वतस्य	३	६	६	विराण्मित्रावरुणयोः	८	७	१८
विपिप्रोरहिमायस्यदृह्ळाः	४	६	१०	विभुप्रभुप्रथमंमेहना	२	७	२	वियद्वाचंकीस्तासोभरंते	५	१	१०	विरायऔर्णोद्दुरः	१	५	१२
विपूषन्नारयातुद	४	८	१८	विभूतरातिंविप्रचित्रशों	६	१	२९	वियस्यतेज्रयसानस्या	८	६	१८	विरूपासइदृषयः	८	२	१
विपृक्षोअग्नेमघवानो	१	५	१९	विभूषन्नग्नउभयाँअनुव्र	४	५	१८	वियस्यतेपृथिव्यांपाजो	५	२	३	विविप्रोरहिमायस्यदृह्ळाः	४	६	१०
विपृच्छामिपाक्या३नदेवा	१	८	२२	विभ्राजंज्योतिषास्वः	६	७	१	बियाजानातिजसुरिं	४	३	२७	विवातजूतोअतसेषुतिष्ठते	१	४	२३
विप्रंविप्रासोवसे	५	८	३६	विभ्राजंज्योतिषास्वः	८	८	२८	वियासृजतिसमनं	१	४	४	विवृक्षान्हन्त्युतहन्तिरक्ष	४	४	२७
विप्रंहोतारमद्रुहं	६	३	३७	विभ्राजमानउषसामुपस्था	५	५	५	वियेचृतंत्यृतासपंत	१	५	११	विवृत्रंपर्वशोययुः	५	८	२२
विप्रथतांदेवजुष्टं	८	२	२१	विभ्राड्बृहत्पिबतुसोम्यं	८	८	२८	वियेतेअग्नेभेजिरेअनीकं	५	१	२४	विवेषयन्मांधिषणाजजान	३	२	११
विप्रस्यवास्तुवतःसहसो	६	१	३१	विभ्राड्बृहत्सुभृतं	८	८	२८	वियेदधुःशरदंमासमादहः	५	५	१०	विव्यक्थमहिनावृषन्	६	६	१९
विप्रायज्ञेषुमानुषेषुकारू	५	२	२	विमच्छ्रथायरशना	२	७	९	वियेभ्राजंतेसुमखास	१	६	९	विशंविशंमघवापरि	७	८	२५
विप्रासोनमन्मभिः	८	३	१२	विमृळीकायतेमनः	१	२	१६	वियोममेयम्यासंयती	७	२	१९	विशांकविंविश्पतिंमानु	३	८	१८
विप्रेभिर्विप्रसंत्य	४	३	५	विमेकर्णापतयतोविचक्षुः	४	५	११	वियोरजांस्यमिमीतसुक्र	४	५	९	विशांकविंविश्पतिंमानु	२	८	१८
विभक्तारंहवामहे	१	२	५	विमेपुरुत्रापतयंति	३	३	२८	वियोररप्शऋषिभिः	३	६	३	विशांकविंविश्पतिंशश्वती	४	४	३६
विभक्तासिचित्रभानो	१	२	२३	वियत्तिरोधरुणमच्युतं	१	४	२१	वियोवीरुत्सुरोध	१	५	११	विशांगोपाअस्य	१	६	३०
विभावादेवःसुरणःपरिक्षि	२	८	२१	वियदस्थाद्यजतो	२	२	९	विरक्षोविमृधोजहि	८	८	१०	विशांराजानमद्भुतं	६	३	३३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विशामासामभयानां	८	४	२५	विश्वमस्यानानामचक्षसे	१	४	४	विश्वाउतत्वयावयं	२	५	२८	विश्वारूपाण्याविशन्	६	८	१५
विशोयदह्वेनृभिः	१	५	१३	विश्वमित्सवनंसुतं	१	१	३१	विश्वाद्वेषांसिजहिचावचा	६	४	२२	विश्वारोधांसिप्रवतः	३	६	७
विशोविशईड्यमध्वरेषु	४	८	५	विश्ववेदसोरयिभिः	१	५	७	विश्वाधामानिविश्वचक्षः	७	३	१२	विश्वावसुरभितन्नोगृणा	८	७	२७
विशोविशोवोअतिथिं	६	५	२१	विश्वस्माअग्निंभुवनाय	८	४	१२	विश्वानरस्यवस्पतिं	६	५	१	विश्वावसुंसोमगन्धर्वमाप	८	७	२७
विश्पतिंयह्वमतिथिंनरः	२	८	२१	विश्वस्माइत्स्वर्दृशे	७	१	५	विश्वानिदेवसवितः	४	४	२५	विश्वावसूनिसंजयन्	६	८	१९
विश्रयंतामुर्विया	२	५	२२	विश्वस्मात्सीमधमाँ	३	६	१७	विश्वानिदेवीभुवना	१	६	२५	विश्वासांगृहपतिर्विशाम	४	८	२
विश्रयंतामृतावृधः	१	१	२४	विश्वस्मान्नोअदितिः	७	८	९	विश्वानिनोदुर्गहाजातवे	३	८	१९	विश्वासांत्वाविशां	२	१	१३
विश्रयंतामृतावृधः	२	२	१०	विश्वस्यकेतुर्भुवनस्य	७	८	२८	विश्वानिभद्रामरुतोरथेषु	२	४	२	विश्वासोमपवमान	६	८	३०
विश्वंपश्यंतोविभृथातनू	६	१	४०	विश्वस्यराजापवते	७	३	१	विश्वानिविश्वमनसः	६	२	१६	विश्वाहात्वासुमनसः	७	८	१३
विश्वंप्रतीचीसप्रथाउद	५	५	२५	विश्वस्यहिश्रुष्टयेदेवऊर्ध्वः	२	८	२	विश्वानिशक्रोनर्याणि	३	५	२८	विश्वाहिमर्त्यत्वना	६	६	१७
विश्वंसत्यंमघवाना	२	७	३	विश्वस्यहिप्रचेतसा	४	४	९	विश्वान्देवाँआवहसोमपी	१	४	५	विश्वाहिवोनमस्यानि	८	२	३
विश्वकर्मन्हविषा	८	३	१६	विश्वस्यहिप्राणनंजीवनं	१	४	४	विश्वान्देवान्हवामहे	१	२	९	विश्वाहेंद्रोअधिवक्ता	१	७	११
विश्वकर्माविमनाः	८	३	१७	विश्वस्यहिप्रेषितः	७	८	१२	विश्वान्यन्योभुवनाजज्ञा	२	८	६	विश्वाहेंद्रोअधिवक्ता	१	७	१५
विश्वजितेधनजिते	२	६	२७	विश्वाँअर्योविपश्चितः	६	४	४७	विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेनवा	६	३	१४	विश्वेअद्यमरुतोविश्वे	७	८	८
विश्वतश्चक्षुरुत	८	३	१६	विश्वाःपृतनाअभिभूतरं	६	६	३७	विश्वामित्राअरासत	३	३	२१	विश्वअस्याव्युषिमाहिना	४	२	२७
विश्वदानींसुमनसःस्या	४	८	१४	विश्वाअग्नेपदहारातीर्ये	५	१	२४	विश्वारूपाणिप्रतिमुंचते	४	४	२४	विश्वेचनेदनात्वा	३	६	१९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विश्वेतइंद्रवीर्यं	६	४	४१
विश्वेत्तातेसवनेषुप्रवाच्या	६	७	४
विश्वेत्ताविष्णुराभरत्	६	५	३०
विश्वेदनुरोधनाअस्य	२	६	११
विश्वेदेतेजनिमा	३	३	२५
विश्वेदेवाअकृपंत	७	७	१०
विश्वेदेवाअनमस्यन्भिया	४	५	११
विश्वेदेवाऋतावृधः	४	८	१५
विश्वेदेवानोअद्यास्वस्तये	४	३	७
विश्वेदेवाममशृण्वंतुयज्ञि	४	८	१६
विश्वेदेवासआगत	२	८	९
विश्वेदेवासआगत	४	८	१५
विश्वेदेवासोअधवृष्ण्या	८	६	१५
विश्वेदेवासोअप्तुरः	१	१	६
विश्वेदेवासोअस्रिधः	१	१	६
विश्वेदेवाःशास्तनमा	८	१	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवंमे	४	८	१६
विश्वेदेवाःसहधीभिः	८	२	११
विश्वेदेवाःस्वाहाकृतिं	६	७	२५
विश्वेभिरग्नेअग्निभिः	१	२	२१
विश्वेभिःसोम्यंमधु	१	१	२७
विश्वेभ्योहित्वाभुवनेभ्यः	२	६	३२
विश्वेयजत्राअधि	८	२	५
विश्वेयद्वांमंहनामंदमानाः	५	१	९
विश्वेषामदितिर्यज्ञि	३	४	१५
विश्वेषामिरज्यंतंवसूनां	६	४	४
विश्वेषामिरज्यवः	८	४	२६
विश्वेषामिहस्तुहि	६	७	१०
विश्वेषांवःसतांज्येष्ठतमा	५	१	९
विश्वेषांह्यध्वराणामनीकं	७	५	३०
विश्वेषुहित्वासवनेषु	२	१	२०
विश्वेहित्वासजोषसः	४	१	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विश्वेहित्वासजोषसः	६	२	१८
विश्वेहिविश्ववेदसः	४	४	५
विश्वेहिष्मामनवेविश्ववेद	६	२	३१
विश्वेह्यस्मैयजताय	२	६	१७
विश्वैर्देवैस्त्रिभिरेकादशै	६	३	१४
विश्वोदेवस्यनेतुः	४	३	४
विश्वोयस्यव्रतेजनः	६	८	२५
विश्वोविहाया	२	१	१५
विश्वोह्य१न्योअरिः	७	७	२०
विषंगवांयातुधानाः	८	४	८
विषाहोत्राविश्वमश्नोति	८	२	८
विषाह्यग्नेगृणते	३	५	११
विषुद्वेषोव्यंहतिं	६	४	५४
विषुविश्वाअभियुजः	६	३	४३
विषुविश्वाअरातयः	८	७	२१
विषूचरस्वधाअनु	६	३	४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विषूचोअश्वान्युयुजे	८	३	१४
विषूमृधोजनुषादानमि	४	१	२७
विषूवृदिंद्रोअमतेः	७	८	२४
विषेणभंगुरावतः	८	४	९
विष्टंभोधरुणोदिवो	७	३	२५
विष्ट्वीशमीतरणित्वेनवाघ	१	७	३०
विष्णुरित्थापरममस्य	७	५	२९
विष्णुर्गोपाःपरमं	३	३	२९
विष्णुर्योनिंकल्पयतु	८	८	४२
विष्णुंस्तोमास पुरु	३	३	२६
विष्णोर्नुकंवीर्याणि	२	२	२४
विष्णोःकर्माणिपश्यत	१	२	७
विष्पर्धसोनरांनशंसैः	२	४	१४
विसद्योविश्वादंहिता	५	२	२६
विसर्माणंकृणुहिवित्तमेषां	४	२	१८
विसुपर्णोअंतरिक्षाण्यख्य	१	३	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
विसूर्योअमतिंनश्रियंसा	४	२	२६
विसूर्योमध्येअमुचत्	८	७	२६
विहित्वामिंद्रपुरुधा	८	६	१३
विहिसोतोरसृक्षत	८	४	१
विहिहोत्राअवीता	३	७	२४
विह्यख्यंमनसावस्यइच्छ	१	७	२८
वीतिहोत्रंत्वाकवे	४	१	१९
वीतिहोत्राकृतद्वसू	६	२	३९
वीतीजनस्यदिव्यस्य	७	४	१
वीतीयोदेवंमर्तोदुवस्येत्	४	५	३०
वींद्रयासिदिव्यानि	७	७	२९
वीरस्यनुस्वश्व्यं	३	३	३१
वीरेण्यःक्रतुरिंद्रः	८	५	२५
वीरेभिर्वीरान्वनवत्	२	७	४
वीळुचिदारुजत्नुभिः	१	१	११
वीळुचिद्दृह्ळापितरो	१	५	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वीळुपत्मभिराशुहेमभिर्वा	१	८	८
वीळुपविभिर्मरुतऋभुक्ष	६	१	२६
वीळौसतीरभिधीराअतृ	३	२	५
वृकश्चिदस्यवारणउरामथि	६	४	४९
वृकायचिज्जसमानायशक्तं	५	५	१५
वृक्षाश्चिन्मेअभिपित्वेअरा	५	७	३३
वृक्षेवृक्षेनियतामीमयत्	७	७	१९
वृज्यामतेपरिद्विषः	६	३	४३
वृंजेहयन्नमसाबर्हिरग्नौ	४	५	१३
वृतेवयंतंबहुभिर्वसव्यैः	४	४	३५
वृत्रखादोवलंरुजः	३	३	९
वृत्रस्यत्वाश्वसथादीषमा	६	६	३३
वृत्राण्यन्यःसमिथेषुजिघ्न	५	६	५
वृत्रेणयदहिनाबिभ्रत्	८	६	१४
वृथाक्रीळंतइंदवः	६	८	११
वृषणश्वेनमरुतोवृषप्सुना	६	१	३७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वृषणस्तेअभीशवः	६	३	९
वृषणंत्वावयंवृषन्	३	१	३०
वृषणंधीभिरप्तुरं	७	१	३४
वृषन्निंद्रवृषपा	२	२	४
वृषभंचर्षणीनां	३	४	१०
वृषभोनतिग्मशृङ्गः	८	४	३
वृषाकपायिरेवति	८	४	३
वृषाग्रावावृषामदः	४	२	११
वृषाग्रावावृषामदः	६	१	१३
वृषाजजानवृषणंरणाय	५	३	१
वृषाणंवृषभिर्यतं	६	८	२४
वृषातेवज्रउतते	२	६	१८
वृषात्वावृषणंवर्धतुद्यौः	४	२	७
वृषात्वावृषणंहुवे	४	२	११
वृषात्वावृषणंहुवे	६	१	१३
वृषानक्रुद्धःपतयत्	७	८	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वृषापवस्वधारया	७	२	२
वृषापुनानआयुषु	६	८	९
वृषामतीनांपवते	७	३	१५
वृषामदइंद्रेश्लोकउक्था	४	६	१७
वृषायुज्ञोवृषणः	८	२	१३
वृषायंतेमहेअत्यायपूर्वीः	३	१	२
वृषायमाणोवृणीतसोमं	१	२	३६
वृषायमिंद्रतेरथः	६	१	१३
वृषायूथेववंसगः	१	१	१४
वृषारवायवदते	८	८	४
वृषाविजज्ञेजनयन्	७	५	१९
वृषावृषंधिंचतुरः	३	६	७
वृषावृष्णेदुदुहे	७	६	९
वृषावृष्णेरोरुव	७	४	१
वृषावोअंशुर्नकिला	८	४	३०
वृषाशोणोअभिकनिक्रद्	७	४	१२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
वृषासिदिवोवृषभःपृथि	४	७	२०	वृष्णोअस्तोषिभूम्यस्युग	४	२	१४	वेषिह्यध्वरीयतां	४	५	२	वैश्वानरोमहिम्नाविश्व	१	४	२५
वृषासोतासुनोतुते	६	३	९	वेत्थाहिनिर्ऋतीनां	६	२	१९	वेषीद्वस्यदूत्यं१	३	५	९	वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनं	५	३	१२
वृषासोमद्युमाँअसि	७	१	३६	वेत्थाहिवेधोअध्वनः	४	५	२१	वैयश्वस्यश्रुतंनरा	६	२	२८	वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनं	५	३	१३
वृषाह्यग्नेअजरः	४	८	१	वेत्थाहिवेधोअध्वनः	६	२	१९	वैश्वानरतवतत्सत्यमस्तु	१	७	६	वोचेमेदिंद्रंमघवानमेनं	५	३	१४
वृषाह्यसिभानुना	७	२	१	वेत्यग्रुर्जनिवान्वाअतिस्पृ	४	२	२४	वैश्वानरतवतानिव्रतानि	४	५	९	व्यक्रुणोतचमसंचतुर्धा	३	७	५
वृषाह्यसिराधसे	४	२	५	वेत्यध्वर्युःपथिभीरजिष्ठैः	६	७	७	वैश्वानरतवधामान्याचके	२	८	२१	व्य१क्तून्रुद्राव्यहानिशिक्व	४	३	१४
वृषेवयूथापरिकोशं	७	३	१	वेदमासोधृतव्रतः	१	२	१७	वैश्वानरस्यदंसनाभ्योबृह	२	८	२१	व्यचस्वतीरुर्वियावि	८	६	८
वृषोअग्निःसमिध्यते	३	१	३०	वेदयस्त्रीणिविदथान्येषां	४	८	११	वैश्वानरस्यविमितानिच	४	५	९	व्यंजतेदिवोअंतेष्वक्तून्	५	५	२६
वृष्टिद्यावारीत्यापा	४	४	६	वेदवातस्यवर्तनिं	१	२	१७	वैश्वानरस्यसुमतौस्याम	१	७	६	व्यनिनस्यधनिनः	२	२	१९
वृष्टिंदिवःपरिस्रव	६	७	३१	वेदायोवीनांपदं	१	२	१७	वैश्वानरंकवयो	८	४	१२	व्यं१जिभिर्दिवआतास्व	१	८	३
वृष्टिंदिवःशतधारः	७	४	८	वेदिषदेप्रियधामाय	२	२	५	वैश्वानरंमनसाग्निंनिचा	३	१	२६	व्यं१तरिक्षमतिरत्	६	१	१५
वृष्टिंनोअर्षदिव्यांजिग	७	४	१४	वेधाअदृप्तोअग्निर्वि	१	५	१३	वैश्वानरंविश्वहा	८	४	१२	व्यंत्विन्नुयेषुमंदसानः	२	६	५
वृष्णःकोशःपवतेमध्वे	२	६	१७	वेमित्वापूषन्नृंजसे	५	७	२३	वैश्वानरःप्रत्नथानाकमारु	२	८	१९	व्यं१यइंद्रतनुहिश्रवांसि	८	६	२१
वृष्णस्तेवृष्ण्यंशवः	७	१	३६	वेरध्वरस्यदूत्यानि	३	५	७	वैश्वानरायधिषणामृतावृ	२	८	१६	व्यर्यमावरुणश्चेतिपंथां	३	८	६
वृष्णेयत्तेवृषणोअर्कमर्चा	४	१	२९	वेषिहोत्रमुतपोत्रंजनानां	७	५	३०	वैश्वानरायपृथुपाजसेवि	२	८	२०	व्यश्वस्त्वावसुविदः	६	२	१२
वृष्णशधायसुमखायवेध	१	६	६	वेषिह्यध्वरीयतां	३	५	९	वैश्वानरायमीह्ळुषे	३	५	१	व्यस्तभ्नाद्रोदसीमित्रोअ	४	५	१०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
व्यं१स्मेअधिशर्मतत्	६	४	७	शंनःसूर्यउरुचक्षाउदेतु	५	३	२९	शंसामहामिंद्रं	३	३	१३	शतंजीवशरदोवर्धमानः	८	८	१९
व्यानळिंद्रःपृतनाः	७	७	२३	शंनःसोमोभवतुब्रह्मशं	५	३	२९	शंसामित्रस्यवरुणस्यधा	५	५	३	शतंतेराजन्भिषजःसहस्रं	१	२	१४
व्युच्छन्तीहिरश्मिभिः	१	४	६	शंनोअग्निर्ज्योतिरनीकोअ	५	३	२८	शंसावाध्वर्योप्रतिमे	३	३	१९	शतंतेशिप्रिन्नूतयःसुदासे	५	३	९
व्युच्छादुहितर्दिवः	४	४	२२	शंनोअजएकपाद्देवोअस्तु	५	३	३०	शंसेदुक्थंसुदानवः	५	३	१५	शतंदासेबल्बूथे	६	४	६
व्यु१षाआवोदिविजाऋते	५	५	२२	शंनोअदितिर्भवतुव्रतेभिः	५	३	२९	शकमयंधूममारादपश्यं	२	३	२२	शतंधारादेवजाताः	७	४	१६
व्यु१षाआवःपथ्या३जनानां	५	५	२६	शंनोदेवःसवितात्रायमाण	५	३	२९	शकेमत्वासमिधं	१	६	३०	शतंनइंद्रऊतिभिः	७	१	९
व्यूर्ण्वतीदिवोअंतां	१	६	२६	शंनोदेवाविश्वदेवाभवंतु	५	३	३०	शग्धिपूर्धिप्रयंसिच	१	३	२५	शतंमेगर्दभानां	६	४	२७
व्यैतुदिद्युद्द्विषामशेवा	५	३	२६	शंनोदेवीरभिष्टये	७	६	५	शग्धिवाजस्यसुभगप्रजा	३	१	१६	शतंमेषान्वृक्येचक्षदानं	१	८	११
व्रजंकृणुध्वंसहिवो	८	५	१९	शंनोद्यावापृथिवीपूर्व	५	३	२८	शग्धीनइंद्रयत्त्वा	५	७	२७	शतंमेषान्वृक्येमामहानं	१	८	१६
व्रतातेअग्नेमहतोमहानि	२	८	२६	शंनोधाताशमुधर्तानोअ	६	३	२८	शग्धीनोअस्ययद्धपौरमा	५	७	२७	शतंराज्ञोनाधमानस्य	२	१	११
व्रतेनस्थोध्रुवक्षेमा	४	४	१०	शंनोभगःशमुनःशंसोअ	५	३	२८	शग्ध्यू३षुशचीपते	६	४	३६	शतंवायःशुचीनां	१	२	२८
व्रातंव्रातंगणंगणंसुशस्ति	३	१	२७	शंनोभवचक्षसाशं	७	८	१३	शचीभिर्नःशचीवसू	२	२	३	शतंवायदसुर्यप्रतित्वा	८	५	२७
शंनइंद्राग्नीभवतामवो	५	३	२८	शंनोभवहृदआपीतइंदो	६	४	११	शचीवइंद्रपुरुकृद्द्युमत्तम	१	४	१५	शतंवायस्यदशसाकं	२	६	११
शंनइंद्रोवसुभिर्देवो	५	३	२९	शंनोभवंतुवाजिनोहवेषु	५	४	५	शचीवइंद्रमवसे	८	३	५	शतंवेणूञ्छतंशुनः	६	४	२६
शंनःकरत्यर्वते	१	३	२७	शंनोमित्रःशंवरुणः	१	६	१८	शचीवतस्तेपुरुशाकशाका	४	६	१७	शतंश्वेतासउक्षणो	६	४	२६
शंनःसत्यस्यपतयोभवंतु	५	३	३०	शंरोदसीसुबंधवे	८	१	२३	शच्याकर्तपितरायुवाना	३	७	५	शतंवोअंबधामानि	८	५	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
शतक्रतुमर्णवंशाकिनं	३	३	१५	शमूषुवांमधूयुवा	४	४	१४	शश्वंतंहिप्रचेतसः	६	४	५४	शिशुंजज्ञानंहर्यतं	७	४	९
शतधारमुत्समक्षीयमाणं	३	१	२७	शयुःपरस्तादध	३	३	२९	शश्वंतोहिशत्रवोरारधुष्टे	५	२	२७	शिशुंनत्वाजेन्यंवर्धयंति	७	५	३२
शतधारंवायुमर्कं	८	६	३	शरस्यंचिदार्चत्कस्यावता	१	८	१२	शाकमनाशाकोअरुणः	८	१	१७	शिशुर्नजातोवचक्रदत्	७	२	३१
शतपवित्राःस्वधयामदंं	५	४	१४	शरासःकुशरासो	२	५	१४	शाचिगोशाचिपूजन	६	१	२४	शीतिकेशीतिकावति	७	६	२२
शतब्रध्नइषुस्तव	६	५	३०	शर्धंशर्धंवएषां	४	३	१३	शासइत्थामहाँअसि	८	८	१०	शीरंपावकशोचिषं	६	७	११
शतभुजिभिस्तमभिह्रुते	२	४	२	शर्धोमारुतमुच्छंस	४	३	९	शासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यंगात्	३	२	५	शीर्ष्णःशीर्ष्णोजगतस्तस्थु	५	५	१०
शतमहंतिरिन्दिरे	५	८	१७	शर्यणावतिसोमं	७	५	२६	शिक्षाणइंद्ररायआ	६	६	१६	शुंभमानऋतायुभिः	६	८	२४
शतमश्मन्मयीनां	३	६	२३	शवसाह्यसिश्रुतः	६	२	१५	शिक्षाविभिंदोअस्मै	५	७	२४	शुंभमानाऋतायुभिः	७	१	३६
शतमिन्नुशरदो	१	६	१६	शविष्ठंनआभरशूरशवः	४	६	८	शिक्षेयमस्मैदित्सेयं	६	१	१४	शुकेषुमेहरिमाणं	१	४	८
शतानीकाहेतयो	६	४	१६	शशःक्षुरंप्रत्यंचं	७	७	२१	शिक्षेयमिन्महयतेदिवेदिवे	५	३	२०	शुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअन्य	४	८	२४
शतानीकवप्रजिगाति	६	४	१४	शशमानस्यवानरः	१	६	१२	शिप्रिन्वाजानांपते	१	२	२७	शुक्रःपवस्वदेवेभ्यःसोम	७	५	२०
शतेनानोअभिष्टिभिः	३	७	२२	शश्वत्तममीळते	८	२	२१	शिवःकपोतइषितोनो	८	८	२३	शुक्रःशुशुक्वाँउषोन	१	५	१३
शतैरपद्रन्पणयइंद्रात्र	४	६	९	शश्वत्पुरोषाव्युवासदेव्य	१	८	३	शिवस्त्वष्टरिहागहि	३	८	२१	शुक्रस्याद्यगवाशिरः	२	८	७
शत्रूयंतोअभियेनः	८	४	१६	शश्वदग्निर्वध्र्यश्वस्यशत्रून्	८	२	२०	शिवानःसख्यासंतु	३	५	१०	शुक्रेभिरंगैरजआततन्वा	२	८	१३
शनैश्चिद्यंतोअद्रिवः	६	३	४४	शश्वदिंद्रःपोप्रुथद्भिर्जिगा	१	२	३१	शिशानोवृषभोयथा	६	४	३४	शुचिमर्कैर्बृहस्पतिं	३	४	९
शमग्निरग्निभिःकरत्	६	१	२६	शश्वद्धिवःसुदानवः	६	४	५४	शिशुंजज्ञानंहरिंमृजंति	७	५	२१	शुचिरपःसूयवसा	२	७	८

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
शुचिरसिपुरुनिष्ठाः	५	७	१८	शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	१६	शुनःशेपोह्यह्वद्गृभीतः	१	२	१५	शृंगाणीवेच्छृंगिणांसंददृ	३	१	४
शुचिर्देवेष्वर्पिता	२	२	११	शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	१८	शुभ्रमंधोदेववातं	.७	१	२४	शृंगेवनःप्रथमागंतमर्वा	२	८	४
शुचिंनयामन्निषिरंस्वर्विं	२	८	१९	शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	२०	शुभ्रंनुतेशुष्मंवर्धयंतः	२	६	३	शृणुतंजरितुर्हवमिंद्राग्नी	५	६	१७
शुचिंनुस्तोमंनवजातम	५	६	१५	शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	२४	शुभ्रोवःशुष्मःक्रुध्मीमनां	५	४	२३	शृणुतंजरितुर्हवं	६	६	७
शुचिःपावकउच्यते	६	८	१४	शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	२६	शुश्रुवांसाचिदश्विनापुरू	५	५	१७	शृणोतुनऊर्जांपतिर्गिरः	४	२	१५
शुचिःपावकवंद्योग्ने	२	५	२८	शुनंहुवेममघवानं	३	३	७	शुष्णंपिप्रुंकुयवंवृत्रमिंद्र	१	७	१७	शृण्वंतंपूषणंवयं	४	८	२०
शुचिःपावकोअद्भुतः	२	२	१०	शुनंहुवेममघवानं	३	३	१२	शुष्मासोयेतेअद्रिवः	४	२	९	शृण्वंतुनोवृषणः	३	३	२७
शुचिःपुनानस्तन्वं	७	२	२४	शुनंहुवेममघवानं	३	३	१३	शुष्मिन्तमंनऊतये	३	२	२२	शृण्वंतुस्तोमंमरुतः	१	३	३०
शुचिःष्मयःस्माअत्रिवत्	३	८	२५	शुनंहुवेममघवानं	३	३	१४	शुष्मिन्तमोहितेमदः	२	४	२८	शृण्वेवीरउग्रमुग्रंदमायन्	४	७	३३
शुचीतेचक्रेयात्या	८	३	२२	शुनंहुवेममघवानं	८	४	१६	शुष्मीशर्धोनमारुतं	७	३	२४	शृण्वेवृष्टेरिवस्वनः	६	८	३१
शुचीवोहव्यामरुतःशुची	५	४	२४	शुनंहुवेममघवानं	८	५	२५	शूरग्रामःसर्ववीरः	७	३	२६	शृतंयदाकरसि	७	६	२८
शुनंनःफालाविकृषंतुभू	३	८	९	शुनमष्ट्राव्यचरत्	८	५	२१	शूरस्येवयुध्यंतो	३	३	२९	शेवारेवार्यापुरु	५	७	१४
शुनंवाहाःशुनंनरः	३	८	९	शुनमस्मभ्यमूतये	८	७	२३	शूराइवेद्युयुधयो	१	६	१०	शेषंनुतइंद्रसस्मिन्योनौ	२	४	१६
शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	४	शुनमंधायभरमह्वयत्सा	१	८	१६	शूरोनधत्तआयुधा	७	३	१	शेषेवनेषुमात्रोः	६	४	३४
शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	८	शुनश्चिच्छेपंनिदितंसहस्रा	३	८	१५	शूरोवाशूरंवनतेशरीरैः	४	६	१९	शोचाशोचिष्ठदीदिहि	६	४	३३
शुनंहुवेममघवानमिंद्रं	३	२	११	शुनासीराविमांवाचंजुषे	३	८	९	शूषेभिर्वृधोजुषाणः	७	६	१	श्नथद्वृत्रमुतसनोतिवा	४	८	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
श्यावाश्वस्यरेभंतस्तथाश्व	६	३	१९	श्रावयेदस्यकर्णा	३	६	१८	श्रुधीनोअग्नेसदने	७	६	१०	श्वासित्यप्सुहंसोनसीदन्	१	५	९
श्यावाश्वस्यसुन्वतस्तथाश्व	६	३	१८	श्रियसेकंभानुभिः	१	६	१३	श्रुधीनोअग्नेसदने	७	६	१२	श्वित्यंचोमादक्षिणतस्कप	५	३	२२
श्यावाश्वस्यसुन्वतः	६	३	२१	श्रियेकंवोअधितनूषु	१	६	१४	श्रुधीहवमिंद्रमारिषण्यः	२	६	३	श्वेतंरूपंकृणुतेयत्	७	२	३२
श्येनआसामदितिःकक्ष्यो	४	२	२५	श्रियेजातःश्रियआ	७	४	४	श्रुधीहवंतिरश्च्या	६	६	३०	षट्त्रिंशांश्चचतुरःकल्पयं	८	६	१७
श्येनाविवपतथोहव्यदात	६	३	१५	श्रियेतेपादादुवआ	४	७	१	श्रुधीहवंविपिपानस्याद्रेः	५	३	५	षड्भाराँएकोअचरन्	३	४	१
श्येनोनयोनिंसदनं	७	२	२६	श्रियेतेपृश्निरुपसेचनी	८	५	२७	श्रुधीहवंविपिपानस्य	८	८	६	षष्टिंसहस्राश्व्यस्यायुता	६	४	५
श्रत्तेदधामिप्रथमाय	८	८	५	श्रियेपूषन्निषुकृतेवदेवाः	२	५	१	श्रुष्टीवानोहिदाशुषे	१	३	३१	षळश्वाआतिथिग्वे	६	५	४
श्रद्धयाग्निःसमिध्यते	८	८	९	श्रियेमर्यासोअंजीन्	८	३	३०	श्रुष्टीवांयज्ञउद्यतःसजोषा	५	१	११	संक्रंदनेनानिमिषेण	८	५	२२
श्रद्धांदेवायजमानाः	८	८	९	श्रियेसुदृशीरुपरस्ययास्वः	४	२	२३	श्रुष्ट्यग्नेनवस्यमे	६	२	११	संगच्छध्वंसंवदध्वं	८	८	४९
श्रद्धांप्रातर्हवामहे	८	८	९	श्रीणन्नुपस्थाद्दिवं	१	५	१२	श्रयाअग्नीश्चित्रभानुः	२	६	२	संगच्छमानेयुवति	२	५	२
श्रवच्छ्रुत्कर्णईयतेवसूनां	५	३	१७	श्रीणामुदारोधरुणः	७	८	२८	श्रेष्ठंनोअद्यसवितः	७	८	७	संगच्छस्वपितृभिःसं	७	६	१५
श्रवःसूरिभ्योअमृतंवसुत्व	५	६	१	श्रुतंगायत्रंतकवानस्याहं	१	८	२३	श्रेष्ठंयविष्ठभारताग्ने	२	५	२८	संगोमदिंद्रवाजवत्	१	१	१८
श्रवोवाजमिषमूर्जंवहंती	५	१	६	श्रुतंमेमित्रावरुणा	२	१	२	श्रेष्ठंयविष्ठमतिथिंस्वाहु	१	३	२८	संगोभिरांगिरसः	८	२	१७
श्रातंमन्यऊधनि	८	८	३७	श्रुतंवोवृत्रहन्तमं	६	६	२४	श्रेष्ठंवःपेशोअधिधायिदर्शं	३	७	८	संघोषःशृण्वेवमैरमित्रैः	३	२	४
श्रातंहविरोष्विंद्रप्रयाहि	८	८	३७	श्रुधिश्रुत्कर्णवह्निभिः	१	३	३०	श्रेष्ठोजातस्यरुद्रश्रियासि	२	७	१६	संचत्वेजग्मुर्गिरइंद्र	४	७	६
श्रायंतइवसूर्यं	६	७	३	श्रुधीनइंद्रह्वयामसित्वा	४	६	२१	श्रोणामेकउदकंगामवाज	२	२	५	संचोदयचित्रमर्वाक्	१	१	१७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
संजर्भुराणस्तरुभिःसुतेगृ	४	२	२३	संभानुनायततेसूर्यस्य	४	२	८	संयन्मिथःपस्पृधानासो	१	८	२०	सःस्वांकृणोतिकेतुमा	३	८	२४
संजागृवद्भिर्जरमाण	८	४	२०	संभूम्याअंताध्वसिराअ	५	६	४	संयस्मिन्विश्वावसूनि	७	६	१	सःश्वितानस्तन्यतूरोचनि	४	५	८
संजानानाउपसीदन्न	१	५	१७	संमाग्नेवर्चसासृज	१	२	१२	संयंस्तुभोवनयो	२	५	१३	सआगमदिंद्रोयोवसूनां	४	२	७
संतिह्व१र्यआशिष	६	४	२५	संमातपंत्यभितः	१	७	२१	संयादानूनियेमथुः	६	२	२२	सआनोयोनिंसदतुप्रेष्ठो	५	६	२१
				संमातपंत्यभितः	७	८	१	संवत्सइवमातृभिः	७	५	८	सआवक्षिमहिनआ	७	५	३१
संतेपयांसिसमु	१	६	२२	संमातृभिर्नशिशुः	७	४	३	संवत्सरंशशयानाः	५	७	३	सआहुतोविरोचते	८	६	२४
संत्रीपवित्राविततान्नि	७	४	२१	संमिश्लोअरुषोभव	७	१	२२	संवत्सरीणंपयउस्रियायाः	८	४	८	सइज्जनेनसविशास	२	७	५
संदक्षेणमनसा	७	२	१९	संमील्ययद्भुवनापर्यसर्पत	२	३	६	संवांकर्मणासमिषाहिनो	५	१	१३	सइत्तमोवयुनंततन्वत्	४	६	११
संदेवैःशोभतेवृषा	६	८	१५	संयज्जनान्क्रतुभिः	२	१	२१	संवांशतानासत्यासहस्रा	५	१	४	सइत्तंतुंसविजानात्योतुं	४	५	११
संनःशिशीहिभुरिजोरि	५	७	३३	संयज्जनौसुधनौविश्वशर्ध	४	२	४	संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	७	१	५	सइत्क्षेतिसुधितओकसि	३	७	२७
संनुवोचावहैपुनः	१	२	१९	संयत्तइंद्रमन्यवः	३	६	२५	संवोमदासोअग्मत	१	२	१	सइत्सुदानुःस्ववाँऋतावे	५	१	११
संनोरायाबृहताविश्वपेश	१	४	५	संयदिषोवनामहे	३	८	२४	संसमिद्युवसेवृषन्	८	८	४९	सइत्स्वपाभुवनेष्वास	३	८	८
संपश्यमानाअमदन्नभि	३	२	६	संयद्धनंतमन्युभिर्जना	५	४	२६	संसीदस्वमहाँअसि	१	३	९	सइदग्निःकण्वतमः	८	६	१८
संपूषन्नध्वनस्तिर	१	३	२४	संयद्वयंयवसादः	७	७	२६	संसृष्टंधनमुभयं	८	३	१९	सइदस्तेवप्रतिधादसिष्य	४	५	३
संपूषन्विदुषानय	४	८	१९	संयन्मदायशुष्मिणः	१	२	२८	संहोत्रंस्मपुरानारीः	८	४	२	सइद्दानायदभ्याय	८	१	२६
संप्रेरतेअनुवातस्य	८	८	२६	संयन्महीमिथतीस्पर्धमा	५	६	१५	सःस्तोम्यःसहव्यः	६	१	२१	सइद्दासंतुवीरवं	८	५	१४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सइद्भोजोयोगृहवे	८	६	२२
सइद्राजाप्रतिजन्यानिवि	३	७	२७
सइद्वनेनमस्युभिर्वचस्यते	१	४	१९
सइधानउषसोराम्या	२	५	२१
सइधानोवसुष्क	१	५	२७
सइन्नुरायःसुभृतस्य	८	८	५
सइन्महानिसमिथानि	१	४	१९
सइषुहस्तैःसनिषंगिभिः	८	५	२२
सईंपाहियऋजीषीतरुत्रः	४	६	१
सईंमहींधुनिमेतो	२	६	१५
सईंमृगोअप्योवन	२	२	१४
सईंरथोनभुरिषाट्	७	३	२४
सईंरेभोनप्रतिवस्तउस्राः	४	५	४
सईंवृषाजनयत्तासुगर्भं	२	७	२४
सईंवृषानफेनमस्य	८	१	२७
सईंसत्येभिःसखिभिः	८	२	१६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सईंस्पृधोवनतेअप्रतीतः	४	६	१०
सकृद्धद्यौरजायत	४	८	४
सकेतुरध्वराणां	३	१	७
सक्तुमिवतितउना	८	२	२३
सक्षपःपरिषस्वजे	६	३	२६
सखायआनिषीदत	१	२	५
सखायआनिषीदत	७	५	७
सखायआशिषामहि	६	२	१५
सखायस्तइंद्रविश्वहस्याम	५	३	४
सखायस्तेविषुणाअग्नएते	४	१	४
सखायस्त्वाववृमहे	३	१	५
सखायःक्रतुमिच्छत	६	५	१०
सखायःसंवःसम्यंचं	३	८	२४
सखायोब्रह्मवाहसे	४	७	२१
सखासख्येअपचत्तूयमग्निः	४	१	२४
सखाहयत्रसखिभिर्नवग्वै	३	२	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सखीयतामविता	३	५	२४
सखेविष्णोवितरंविक्रम	६	७	५
सखेसखायमभ्या	३	४	१२
सख्येतइंद्रवाजिनः	१	१	२१
सगृणानोअद्भिर्देववान्	८	१	३०
सगृत्सोअग्निस्तरुणश्चिद	५	२	५
सगोमघाजरित्रेअश्वं	४	७	७
सगोरश्वस्यविव्रजं	६	३	१
सग्रामेभिःसनितासरथै	१	७	९
सघातंवृषणंरथमधि	१	६	३
सघानःसूनुःशवसा	१	२	२२
सघानोदेवःसवितासहा	५	४	१२
सघानोयोगआभुवत्	१	१	९
सघायस्तेददाशति	३	१	७
सघाराजासत्पतिः	१	४	१८
सघावीरोनरिष्यति	१	१	३४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सघेदुतासिवृत्रहन्	३	६	३२
सचेतयदुषसःसूर्येण	८	६	११
सचंद्रोविप्रमर्त्यो	२	२	१९
सचक्रमेमहतोनिरु	४	४	३३
सचस्वनायमवसेअभीके	४	६	१८
सचायदासुजहतीषु	८	५	२
सचायोरिंद्रश्चकृषे	८	५	२६
सचासोमेषुपुरुहूतवज्रि	६	४	४९
सचिकेतमहीयसा	६	३	२२
सचित्रचित्रंचितयंतमस्मे	४	५	८
सचेतयन्मनुषो	३	४	१३
सजातूभर्माश्रद्दधानओ	१	७	१६
सजातेभिर्वृत्रहासेदुहव्यै	३	२	७
सजातोगर्भोअसि	७	५	२९
सजामिभिर्यत्समजाति	१	७	१०
सजायतप्रथमः	३	४	१४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सजायमानःपरमे	२	२	१२
सजायमानःपरमेव्योम	४	५	१०
सजायमानःपरमेव्योम	५	२	८
सजिन्वतेजठरेषुप्रजज्ञि	२	८	१९
सजिह्वयाचतुरनीकऋज	४	३	२
सजूरादित्यैर्वसुभिः	४	३	६
सजूर्देवेभिरपांनपातं	५	३	२६
सजूर्मित्रावरुणाभ्यां	४	३	६
सजूर्विश्वेभिर्देवेभिः	४	३	६
सजोषसआदित्यैर्मादय	३	७	४
सजोषस्त्वादिवोनरः	४	५	१
सजोषाइंद्रवरुणेनसोमं	३	७	४
सजोषाइंद्रसगणो	३	३	११
सजोषाधीराःपदैरनु	१	५	९
सतत्कृधीषितस्तूयमग्ने	४	५	७
सतःसतःप्रतिमानंपुरोभू	३	२	६

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सतुर्वणिर्महाँअरेणु	१	४	२१
सतुवस्त्राण्यधपेशनानि	७	५	२९
सतुश्रुधिश्रुत्यायोदुवो	४	७	८
सतुश्रुधींद्रनूतनस्य	४	६	१२
सतूनोअग्निर्नयतु	३	४	१३
सतूपवस्वपरिपार्थिवं	७	२	२८
सतूपवस्वपरिपार्थिवं	७	५	१६
सतेजानातिसुमतिंयविष्ठ	३	४	२४
सतेजीयसामनसात्वोतः	३	१	१९
सतोनूनंकवयःसं	८	१	१४
सत्तोहोतानऋत्वियः	३	३	३
सत्तोहोतामनुष्वदा	१	७	२२
सत्यंतदिंद्रावरुणा	६	४	३०
सत्यंतत्तुर्वशेयदौ	६	३	४७
सत्यंत्वेषाअमवन्तः	१	३	१६
सत्यमित्तंनत्वावान्	४	७	२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सत्यमित्त्वामहेनदि	६	५	२३
सत्यमित्थावृषेदसि	६	३	८
सत्यमिद्वाउतंवयं	६	४	४१
सत्यमिद्वाउअश्विना	४	४	१२
सत्यमुग्रस्यबृहतः	७	५	२६
सत्यमूचुर्नरएवाहिचक्रुः	३	७	२
सत्यामाशिषंकृणुता	८	२	१६
सत्यासत्येभिर्महतीमह	५	५	२२
सत्येनोत्तभिताभूमिः	८	३	२०
सत्रातेअनुकृष्टयो	३	६	१९
सत्रात्वंपुरुष्टुत	६	१	१९
सत्रामदासस्तव	४	७	८
सत्रायदींभार्वरस्य	३	६	६
सत्राहणंदाधृषिं	३	५	२२
सत्रासाहंवरेण्यंसहोदां	३	२	१६
सत्रासाहोजनभक्षो	२	६	२७

मंत्रः	अष्ट.	अ	वर्गः
सत्रासोमाअभवन्	३	५	२२
सत्रितस्याधिसानवि	६	८	२७
सत्रेहजाताविषितानमो	५	३	२४
सत्वंदक्षस्यावृकोवृधोभूः	४	५	१७
सत्वंनइंद्रधियसानोअर्कैः	४	२	१
सत्वंनइंद्रवाजेभिः	६	१	२१
सत्वंनइंद्रसूर्येसोअप्सु	१	७	१९
सत्वंनइंद्राकवाभिः	४	७	५
सत्वंनऊर्जांपते	६	२	२१
सत्वंनश्चित्रवज्रहस्तधृष्णु	४	७	२७
सत्वंनोअग्नेवमो	३	४	१२
सत्वंनोअर्वन्निदायाः	४	५	१४
सत्वंनोदेवमनसा	६	२	३०
सत्वंनोरायःशिशीहि	३	१	१६
सत्वंविप्रायदाशुषे	६	३	३१
सत्वमग्नेप्रतीकेन	८	६	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सत्वमग्नेविभावसुः	६	३	३५	सदेवःकुविर्नेषितः	६	८	२७	सध्रीचीःसिंधुमुशतीरिवा	८	६	११	सनःस्तवानआभर	१	१	२३
सत्वमग्नेसौभगत्व	१	६	३२	सदोद्वाचक्रातेउपमादिवि	६	२	३६	सध्रीमायंतिपरि	२	६	१०	सनःस्तवानआभर	६	२	१५
सत्वमस्मदपद्विषः	५	८	३५	सद्मेवप्राचोविमिमाय	२	६	१५	सनःक्षुमन्तंसदने	७	८	१४	सनइंद्रत्वयतायाइषेधाः	५	३	२
सत्वांभरिषोगविषोदुव	३	७	१४	सद्यश्चिद्यस्यचर्कृतिः	४	८	४	सनःपप्रिःपारयाति	६	१	२१	सनइंद्रत्वयतायाइषेधाः	५	३	४
सत्वामदद्वृषामदः	१	५	२९	सद्यश्चिद्यःशवसापंच	८	८	३६	सनःपवस्ववाजयुः	७	१	१	सनइंद्रःशिवःसखा	६	६	२१
सदर्शतश्रीरतिथिः	८	४	२०	सद्यश्चिन्नुतेमघवन्नभि	५	२	३०	सनःपवस्वशंगवे	६	७	३६	सनइंद्राययज्यवे	७	१	२०
सदसस्पतिमद्भुतं	१	१	३५	सद्यःसोअस्यमहिमा	५	७	२६	सनःपावकदीदिवः	१	१	२३	सनईळानयासह	६	७	९
सदस्यमदेसद्वस्यपीता	४	६	२३	सद्योअध्वरेरथिरंजनन्त	५	२	१०	सनःपावकदीदिहि	३	१	८	सनऊर्जेव्य१व्ययं	७	१	६
सदाकवीसुमतिमाचके	१	८	१७	सद्योजातओषधीभिर्वव	२	८	२५	सनःपितेवसूनवे	१	१	२	सनत्साश्व्यंपशुं	४	३	२६
सदापृणोयजतोविद्विषो	४	२	२५	सद्योजातस्यददृशानः	३	५	७	सनःपुनानआभर	६	८	३०	सनद्वाजंविप्रवीरं	८	१	३
सदासिरण्वोयवसेव	७	६	९	सद्योजातोव्यमिमीत	८	६	९	सनःपुनानआभर	७	१	१९	सनश्चित्राभिरद्रिवो	३	६	२७
सदासुगःपितुमान्	३	३	२७	सद्योजुवस्तेवाजाः	६	५	३८	सनःपृथुश्रवाय्यं	४	५	२३	सनाचसोमजेषिच	६	७	२२
सदिद्धितेतुविजातस्यम	४	६	४	सद्योहजातोवृषभः	३	३	१२	सनःशर्माणिवीतये	३	१	१३	सनाज्योतिःसनास्वः	६	७	२२
सदूतोविश्वेदभि	३	४	१३	सद्रुह्वणेमनुषः	८	५	१५	सनःशक्रश्चिदाशकत्	६	३	३	सनाताकाचिद्भुवना	२	७	१
सदृशीरद्यसदृशी	२	१	५	सद्विबंधुर्वैतरणः	८	१	२९	सनःसिंधुमिवनावया	१	७	५	सनातातइंद्रनव्यआगुः	२	४	१७
सदृळ्हेचिदभितृणत्तिवाज	६	७	१३	सधारयत्पृथिवींपप्रथ	१	७	१६	सनःसोमेषुसोमपाः	६	६	३७	सनातातइंद्रभोजनानि	५	२	३०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सनात्सनीळाअवनीरवा	१	५	२	सनेमयेतऊतिभिः	२	६	६	सनोनियुद्भिःपुरुहूतवेधः	६	४	१४	सनोवस्वउपमासि	६	५	१२
सनादक्षमुतक्रतुं	६	७	२२	सनेमिकृध्य१स्मदा	७	५	७	सनोनृणांनृतमो	१	५	२५	सनोवाजायश्रवसइषेच	४	६	३
सनादग्नेमृणसि	८	४	८	सनेमिचक्रमजरंविवा	२	३	१६	सनोनेदिष्ठंददृशा	२	१	१३	सनोवाजेष्ववितापुरूव	६	४	३
सनादेवतवरायो	१	५	३	सनेमित्वमस्मदा	७	५	८	सनोबोधिपुरएतासुगेषु	४	६	१२	सनोविभावाचक्षणिर्नव	४	५	५
सनाद्दिवंपरिभूमा	१	५	२	सनेमिसख्यंस्वपस्यमानः	१	५	२	सनोबोधिपुरोळाशंररा	४	६	१६	सनोविश्वादिवोवसु	७	१	१४
सनापुराणमध्येमि	३	३	२५	सनेम्यस्मद्युयोतदिद्युं	५	४	२३	सनोबोधिश्रुधीहवं	४	१	१६	सनोविश्वान्याभर	६	६	२६
सनामानाचिद्ध्वसयः	८	३	४	सनोअद्यवसुत्तये	७	१	१	सनोबोधिसहस्य	२	५	२१	सनोविश्वाहासुक्रतुः	१	२	१८
सनायतेगोतमइंद्र	१	५	३	सनोअर्षपवित्रआ	७	१	३८	सनोभगायवायवे	७	१	१	सनोविश्वेभिर्देवेभिः	६	५	११
सनायुवोनमसानव्यो	१	५	३	सनोअर्षाभिदूत्यं	७	१	२	सनोभगायवायवे	७	१	१९	सनोवृषन्त्सनिष्ठया	६	६	१७
सनितःसुसनितः	६	४	४	सनोज्योतींषिपूर्व्य	६	८	२६	सनोमदानांपते	७	५	७	सनोवृषन्नमुंचरुं	१	१	१४
सनिताविप्रोअर्वद्भिः	५	७	२४	सनोदूराच्चासात्	१	२	२२	सनोमंद्राभिरध्वरे	४	५	२१	सनोवृष्टिंदिवस्परि	२	५	२७
सनितासिप्रवतोदाशुषे	५	४	३	सनोदेवदेवताते	७	४	६	सनोमहाँअनिमानः	१	२	२४	सनोवेदोअमात्यं	५	२	१८
सनिर्मित्रस्यपप्रथः	६	१	३	सनोदेवेभिःपवमान	७	४	३	सनोमित्रमहस्त्वं	६	३	३८	सनोहरीणांपते	७	५	८
सनीव्याभिर्जरितार	४	७	४	सनोधीतीवरिष्ठया	४	१	१७	सनोयुवेंद्रोजोहूत्रः	२	६	२५	सपत्यतउभयोर्नृम्णमयोः	४	६	२०
सनेमतत्सुसनिता	७	८	१०	सनोनव्येभिर्वृष	१	२	१९	सनोराधांस्याभर	५	२	२०	सप्रथानोअभिपंचभूम	५	५	१६
सनेमतेवसानव्यइंद्र	४	६	१०	सनोनियुद्भिरापृण	४	७	२५	सनोरेवत्समिधानः	२	५	२१	सपर्यवोभरमाणाअभिज्ञु	५	२	१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सपर्येण्यःसप्रियोविक्ष्व	४	४	३६
सपर्वतोनधरुणेष्वच्युतः	१	४	१२
सपवस्वधनंजय	७	१	३
सपवस्वमदायकं	७	१	२
सपवस्वमदिन्तम	७	१	७
सपवस्वयआविथेंद्रं	७	१	२२
सपवस्वविचर्षणे	६	८	३१
सपवस्वसहमानः	७	५	२३
सपवित्रेविचक्षणः	६	८	२७
सपित्र्याण्यायुधानि	७	६	४
सपुनानउपसूरे	७	४	१८
सपुनानोमदिंतमः	७	४	२६
सपूर्वयानिविदाकव्य	१	७	३
सपूर्व्यःपवतेयं	७	३	२
सपूर्व्योमहानां	६	४	४२
सपूर्व्योवसुवित्	७	४	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सप्तक्षरन्तिशिशवे	७	६	१३
सप्तत्वाहरितोरथे	१	४	८
सप्तदिशोनानासूर्याः	७	५	२८
सप्तधामानिपरियन्	८	७	६
सप्तभिःपुत्रैरदितिः	८	३	२
सप्तमर्यादाःकवयः	७	५	३३
सप्तमेसप्तशाकिनः	४	३	१०
सप्तयुंजन्तिरथमेकचक्रं	२	३	१४
सप्तवीरासोअधरात्	७	७	१७
सप्तस्वसारोअभिमातरः	७	३	१९
सप्तस्वसृररुषीर्वावशानः	७	५	३३
सप्तहोतारस्तमिदीळते	६	४	३५
सप्तहोत्राणिमनसावृणा	२	८	२२
सप्तानांसप्तऋष्टयः	२	६	३५
सप्तापोदेवीःसुरणः	८	५	२५
सप्तार्धगर्भाभुवनस्यरेतः	२	३	२१

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सप्तास्यासन्परिधयः	८	४	१९
सप्तिंमृजन्तिवेधसः	६	८	१९
सप्तींचिद्धामदच्युता	६	३	१०
सप्रकेतउभयस्यप्रविद्वान्	५	३	२४
सप्रत्नथाकविवृधः	६	४	४२
सप्रत्नथासहसाजायमानः	१	७	३
सप्रत्नवन्नवीयसा	४	५	२५
सप्रत्नवन्नव्यसे	७	४	१
सप्रथमेव्योमनि	६	१	७
सप्रवोळ्हन्परिगत्या	२	६	१५
सप्राचीनान्पर्वतान्	२	६	१९
सबाधोयंजनाइमे	६	५	२२
सबोधिसूरिर्मघवा	२	५	२७
सभंदनाउदियर्ति	७	३	२०
सभामेतिकितवः	७	८	४
सभिक्षमाणोअमृतस्य	७	२	२३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सभूतुयोहप्रथमाय	२	६	१९
सभ्रातरंवरुणमग्न	३	४	१२
समंजंतुविश्वेदेवाः	८	३	२८
समंदस्वाह्यंधसो	३	३	४
समंदस्वाह्यंधसः	४	७	२६
समंदस्वाह्यनुजोषमुग्र	४	६	१६
समंद्रयाचजिह्वया	५	२	२३
समंजैषमिमाअहं	८	८	१७
समज्मनाजनिममानुषा	४	६	५
समज्र्यापर्वत्या३वसूनि	८	२	१९
समत्रगावोभितोनवन्ते	४	१	२७
समत्सरःपृत्सुवन्वन्	७	४	७
समत्सुत्वाशूरसतामुराणं	२	४	१४
समत्स्वग्निमवसे	५	८	३६
समध्वरायोषसोनमंत	५	४	८
समनातूर्णिरुपयासि	८	३	३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
समनेववपुष्यतः	६	४	४१
समन्यायन्त्युपयन्त्य	२	७	२२
समन्युमीःसमदनस्यक	१	७	९
समन्युमर्त्यानां	६	५	३२
समर्तोअग्नेस्वनीकरेवान्	५	१	२७
समर्मृजानआयुभिः	७	१	१४
समर्मृजानआयुभिःप्रय	७	२	११
समर्मृजानइन्द्रियाय	७	२	२३
समश्विनोरवसानूतं	४	४	१७
समश्विनोरवसानूतं	४	४	१८
समश्विनोरवसानूतनेन	४	२	१९
समश्विनोरवसानूतनेन	४	२	२२
समस्मिन्जायमानः	८	५	२
समस्यमन्यवेविशः	५	८	९
समस्यहरिंहरयः	७	४	६
समह्नाविश्वादुरितानि	५	२	१५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
समातरानददृशानः	७	२	२४
समातराविचरन्	७	२	१९
समातरासूर्येण	४	७	४
समातरिश्वापुरुवार	१	७	३
समानंनीळंवृषणः	७	५	३३
समानंपूर्वीरभिवावशा	८	७	७
समानंवत्समभि	२	२	१५
समानंवांसजात्यं	६	५	२०
समानऊर्वेअधिसंगतासः	५	५	२३
समानमस्माअनपावृत्	८	४	१४
समानमंज्येषां	६	१	३८
समानमुत्यंपुरुहूतं	७	८	२१
समानमेतदुदकं	२	३	२३
समानयोजनोहिवां	१	२	३१
समानीवआकूतिः	७	८	४९
समानुषीषुदूळभो	३	५	९

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
समानुषेवृजने	२	१	१५
समानेअहंत्रिरवद्यगोहना	१	३	४
समानोअध्वास्वस्रोरनन्त	१	८	१
समानोमंत्रःसमितिः	८	८	४९
समानोराजा	३	३	२८
समान्यावियुते	३	३	२५
समामृजेतिरोअण्वानि	७	५	१४
समाववर्तिविष्ठितोजिगी	२	८	३
समाहिनइंद्रोअर्णो	२	६	२३
समित्तमघमश्नवत्	६	१	२७
समित्तान्वृत्रहाखिदत्	६	५	२९
समित्समित्सुमनाबोध्य	२	८	२२
समिधाग्निंदुवस्यत	६	३	३६
समिधाजातवेदसे	५	२	१७
समिधानउसन्त्य	६	३	३७
समिधानःसहस्रजित्	४	१	२०

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
समिधायस्तआहुतिं	४	५	१
समिधायोनिशितीदाश	६	१	३१
समिद्धमग्निंसमिधागिरा	४	५	१८
समिद्धश्चित्समिध्यसे	८	८	८
समिद्धस्यप्रमहसः	४	१	२२
समिद्धस्यश्रयमाणःपुर	३	१	३
समिद्धाग्निर्वनवत्स्तीर्णब	४	२	८
समिद्धेअग्नौसुतइंद्रसो	४	७	१२
समिद्धेष्वग्निष्वानजाना	१	७	२६
समिद्धोअग्नआवह	२	२	१०
समिद्धोअग्नआहुत	४	१	२२
समिद्धोअग्निर्दिविशोचि	४	१	२२
समिद्धोअग्निर्निहितः	२	५	२२
समिद्धोअद्यमनुषो	८	६	८
समिद्धोअद्यराजसि	२	५	८
समिद्धोविश्वतस्पतिः	६	७	२४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
समिध्यमानःप्रथमानुध	३	१	१७	समीपुणेरजतिभोजनंमु	४	२	४	समुप्रयंतिधीतयः	७	७	११	सम्राजोयेसुवृधोयज्ञं	८	२	३
समिध्यमानोअध्वरे	३	१	२८	समीरेभासोअस्वरन्	६	६	३८	समुप्रियाअनूषत	७	५	२	सम्राज्ञीश्वशुरेभव	८	३	२८
समिध्यमानोअमृतस्यरा	४	१	२२	समुत्येमहतीरपः	५	८	२२	समुप्रियोमृज्यते	७	४	११	सम्राळन्यःस्वराळन्यउ	५	६	२
समिंद्रगर्दभंमृण	१	२	२७	समुत्वाधीभिरस्वरन्	७	२	८	समुवायज्ञंमहयन्नमोभिः	५	५	३	सयंताविप्रएषां	३	१	१३
समिंद्रणोमनसानेषिगो	४	२	१७	समुद्रज्येष्ठाःसलिलस्य	५	४	१६	समुवोयज्ञंमहयन्नमोभिः	५	४	९	सयह्व्योऽवनीर्गोष्वर्वा	८	५	१४
समिंद्ररायासमिषारभेम	१	४	१५	समुद्रमासामवतस्थेअग्नि	४	२	२४	समज्यतेसुकर्मभिः	७	४	२६	सयुध्मःसत्वाखजकृत्सम	४	६	४
समिंद्रैणोतवायुना	७	१	१९	समुद्रःसिंधूरजो	८	२	१४	समृज्यमानोदशभिः	७	२	२३	सयोजतेअरुषाविश्वभोज	५	२	२१
समिंद्रेरयगामनड्वाहं	८	१	२३	समुद्रादर्णवादधि	८	८	४८	समैनमह्रुताइमाः	६	८	२४	सयोनमुहेनमिथूजनोभूत्	४	६	५
समिंद्रोगाअजयत्	३	५	२३	समुद्रादूर्मिमुदियर्ति	८	७	७	समेवपुश्छदयदश्विनोर्यः	४	८	५	सयोवृषानराम्न	२	२	१८
समिंद्रोरायोबृहती	६	४	२१	समुद्रादूर्मिर्मधुमांउदार	३	८	१०	समोहेवायआशत	१	१	१६	सयोवृषावृष्ण्यभिःसमो	१	७	८
समीचीनाअनूषत	६	८	२९	समुद्रियाअप्सरसः	७	३	३	समौचिद्धस्तौनसमं	८	६	२३	सयोव्यस्थादभिदक्ष	२	५	२५
समीचीनासआसते	६	७	३५	समुद्रेअन्तःशयते	६	७	५	सम्यक्सम्यंचोमहिषाः	७	२	२९	सरंहतउरुगायस्य	७	४	१२
समीचीनेअभित्मना	७	५	५	समुद्रेणसिंधवोयादमा	३	२	२०	सम्यक्स्रवन्तिसरितोन	३	८	११	सरत्नंमर्त्योवसु	१	३	२३
समीरथंनभुरिजोः	७	२	२५	समुद्रेत्वानृमणा	७	८	२८	सम्राजाउग्रावृषभादिव	४	४	१	सरथेनरथीतमः	४	७	२३
समीवत्संनमातृभिः	७	५	७	समुद्रोअप्सुमामृजे	६	७	१८	सम्राजायाघृतयोनी	४	४	६	सरन्धयत्सदिवः	२	६	२४
समीसखायोअस्वरन्	७	१	२	समुपूष्णागमेमहि	४	८	१९	सम्राजावस्यभुवनस्यराज	४	४	१	सरस्वतित्वमस्मान्	२	७	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सरस्वतिदेवनिदोनिबर्ह	४	८	३०	सरोरुवद्वृषभः	७	७	२०	सवायुमिंद्रमश्विना	६	७	२९	सवृत्रहेंद्रःकृष्णयोनीः	२	६	२६
सरस्वतियासरथं	७	६	२४	सर्गांइवसृजतंसुष्टुतीरुप	६	३	१७	सवावशानइहपाहि	३	३	१६	सवृत्रहेंद्रश्चर्षणीधृत्तं	६	६	३५
सरस्वतींदेवयंतः	७	६	२४	सर्वंपरिक्रोशंजहि	१	२	२७	सवावृधेनर्योयोषणा	५	६	१९	सवेतसुंदशमायंदशोणिं	४	६	१०
सरस्वतींयांपितरः	७	६	२४	सर्वेनंदंतियशसा	८	२	२४	सवितापश्चातात्सविता	७	८	११	सवेदद्देवआनमं	३	५	८
सरस्वतीसरयुःसिंधुः	८	२	७	सवज्रभृद्दस्युहाभीमउग्रः	१	७	१०	सवितायंत्रैःपृथिवीं	८	८	७	सवेदसुष्टुतीनां	७	७	१३
सरस्वतीसाधयंती	२	५	२३	सवर्धितावर्धनः	७	४	१८	सवितारमुषसमश्विना	१	३	२९	सव्यामनुस्फिग्यंवावसे	५	७	३१
सरस्वत्यभिनोनेषिवस्यः	४	८	३२	सवह्निभिर्ऋक्वभिः	४	७	४	सविद्वाँअपगोहं	२	६	१६	सव्राधतःशवसानेभिः	८	५	१५
सरस्वान्धीभिर्वरुणः	८	२	१२	सवह्निरप्सुदुष्टरः	६	८	१०	सविद्वाँअंगिरोभ्यः	६	४	४२	सव्राधतोनहुषो	२	१	२
सराजसिपुरुष्टुत	६	१	१७	सवह्निःपुत्रःपित्रोःपवि	२	३	३	सविद्वाँआचपिप्रयो	२	५	२७	सशुष्मीकलशेष्वा	६	८	८
सरायस्खामुपसृजा	४	७	८	सवह्निःसोमजागृविः	६	८	२६	सविप्रश्चर्षणीनां	३	५	८	सशेवृधमधिधाद्युम्नमस्मे	१	४	१८
सरुद्रेभिरशस्तवार	८	५	१४	सवायज्ञेषुमानवी	७	४	२४	सविश्वादाशुषेवसु	६	८	२६	सःश्रुधियःस्मापृतना	२	१	१६
सरूपैरासुनोगहि	६	३	१३	सवाजंयातापदुष्पदायन्	८	५	१४	सवीरोअप्रतिष्कुतः	५	३	१८	सःश्वितानस्तन्यतूरोच	४	५	८
सरेतोधावृषभःशश्वतीनां	५	७	१	सवाजंविश्वचर्षणिः	१	२	२३	सवीरोदक्षसाधनः	७	५	३	ससत्पतिःशवसाहंति	४	५	१५
सरेवाँइवविश्पतिः	१	२	२४	सवाजीरोचनादिवः	६	८	२७	सवृत्रहत्येहव्यः	३	६	११	ससत्यसत्वन्महते	४	७	३
सरोचयज्जनुषारोदसी	२	८	१७	सवाज्यक्षाःसहस्र	७	५	२१	सवृत्रहावृषासुतः	६	८	२७	ससद्मपरिणीयते	३	५	९
सरोरुवदभिपूर्वाः	७	२	१९	सवाज्यर्वासऋषिर्वचस्य	३	७	८	सवृत्रहेंद्रऋभुक्षाः	६	६	३५	ससप्तधीतिभिर्हितः	६	७	३२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
ससमुद्रोअपीच्यः	६	३	२७
ससर्गणशवसातक्तो	४	७	४
ससर्परीरभरत्	३	३	२२
ससर्परीरमतिं	३	३	२१
ससव्येनयमतिव्राधतश्चि	१	७	९
ससस्ययद्वियुता	३	५	७
ससंतुत्याअरातयः	१	२	२७
ससंनयःसविंनयः	२	७	२
ससंस्तिरोविष्टरः	२	२	६
ससानात्याँउतसूर्यँससान	३	२	१६
ससुक्रतुर्ऋतचिदस्तुहो	५	६	७
ससुक्रतुर्योविदुरःपणीनां	५	२	१२
ससुक्रतुःपुरोहितो	२	१	१४
ससुक्रतूरणितायःसुतेषु	६	६	३५
ससुतःपीतयेवृषा	६	८	२७
ससुन्वतइंद्रःसूर्य	२	६	२३
ससुन्वेयोवसूनां	७	५	१९
ससुष्टुभासऋक्वतागणेन	३	७	२६
ससुष्टुभासस्तुभा	१	५	१
ससूनुभिर्नरुद्रेभिर्ऋभ्वा	१	७	८
ससूनुर्मातराशुचिः	६	७	३२
ससूर्यप्रतिपुरोनउद्गाः	५	५	४
ससूर्यस्यरश्मिभिः	७	३	१८
ससूर्यःपर्युरूवरांसि	८	४	१४
ससूवांसमिवत्मना	३	१	५
ससोमआमिश्लतमः	४	७	१
सस्तुमातासस्तुपिता	५	४	२२
सःस्तोम्यःसहव्यः	६	१	२१
सस्थावानायवयसित्वमे	६	३	१९
सस्निमविंदच्चरणे	८	७	२७
सस्वश्चिद्धितन्वःशुंभं	५	४	३०
सस्वश्चिद्धिसमृतिस्त्वेष्ये	५	५	२
सहदानुंपुरुहूतक्षियंतं	३	२	२
सहवामेननउषोवि	१	४	३
सहव्युवाळमर्त्यः	३	१	९
सहश्रुतइंद्रोनाम	२	६	२६
सहस्तोमाःसहछंदसः	८	७	१८
सहस्रणीथःशतधारः	७	३	१०
सहस्रणीथाःकवयः	८	८	१२
सहस्रदाग्रामणीर्मा	८	२	२
सहस्रधापंचदशा	८	६	१७
सहस्रधारंवृषभं	७	५	१७
सहस्रधारःपवते	७	५	२
सहस्रधारेवताः	७	२	३२
सहस्रधारेवतेसं	७	२	२९
सहस्रधारेवितते	७	२	३०
सहस्रवाजमभिमातिषा	८	५	२५
सहस्रशीर्षापुरुषः	८	४	१७
सहस्रशृङ्गोवृषभः	५	४	२२
सहस्रसामाग्निवेशिंगृणी	४	२	४
सहस्रंतइंद्रोतयोनः	२	४	४
सहस्रंव्यतीनां	३	६	३०
सहस्रंसाकमर्चत	१	५	३०
सहस्राक्षेणशतशारदेन	८	८	१९
सहस्राक्षोविचर्षणिः	१	५	२८
सहस्रातेशतावयं	३	६	३०
सहस्रेणेवसचतेयवीयुधा	५	७	३१
सहस्रेपृषतीनां	६	४	४७
सहस्रोतिःशतामघः	७	१	२६
सहस्वमन्योअभिमातिं	८	३	१९
सहावापृत्सुतरणिः	३	३	१३
सहिक्रतुःसमर्यः	१	५	२५
सहिक्षत्रस्यमनसस्यचि	४	२	२४
सहिक्षपावाअग्नी	१	५	१४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सहिक्षयेणक्षम्यस्यजन्मन	५	४	१३
सहिक्षेमोहविर्यज्ञः	७	७	२
सहित्वंदेवशश्वते	७	४	२३
सहिद्युताविद्युतावेति	८	५	१४
सहिद्युभिर्जनानां	४	१	८
सहिद्वरोद्वरिषुवव्रऊधनि	१	४	१२
सहिधीभिर्हव्योअस्त्युग्र	४	६	५
सहिपुरूचिदोजसा	२	१	१२
सहियोमानुषायुगा	४	५	२५
सहिरत्नानिदाशुषे	४	४	२५
सहिविश्वातिपार्थिवा	४	५	२४
सहिविश्वानिपार्थिवा	४	७	२४
सहिवेदावसुधितिं	३	५	८
सहिशर्धोनमारुतं	२	१	१३
सहिशुचिःशतपत्रःसशुं	५	६	२२
सहिश्रवस्युःसदनानि	१	४	२०
सहिष्माजरितृभ्यआ	६	८	१०
सहिष्माधन्वाक्षितं	३	८	२५
सहिष्माविश्वचर्षणिः	४	१	१५
सहिसत्योयंपूर्वेचित्	४	१	१७
सहिस्वसृत्पृषदश्वो	१	६	१३
सहोतायस्यरोदसीचिदु	२	८	२७
सहोताविश्वंपरिभूत्व	२	५	२०
सहोतासेदुदूत्यं	३	५	८
सहोभिर्विश्वंपरि	८	१	१८
सहोषुणोवज्रहस्तैः	५	८	२४
सांतपनाइदंहविः	५	२	३०
साकंजातःक्रतुना	२	६	२८
साकंजाताःसुभ्वःसाकमु	४	३	१७
साकंजानांसप्तथमाहुरेक	२	३	१६
साकंयक्ष्मप्रपत	८	५	१०
साकंयुजाशकुनस्येव	८	६	१
साकंवदंतिबहवः	७	२	२७
साकंहिशुचिनाशुचिः	२	५	२६
साकमुक्षोमर्जयंत	७	४	३
सातिर्नवोमवतीःस्वर्वतीः	२	४	७
सातेअग्नेशंतमा	६	५	२२
सातेजीवातुरुततस्य	७	७	१९
साद्युम्नैर्द्युम्निनीबृहत्	६	५	२२
साधुर्नगृध्नुरस्तेव	१	५	१४
साध्वपांसिसनता	२	५	२३
साध्वर्याअतिथिनीः	८	२	१७
साध्वीमकर्देववीतिं	८	१	१३
सानोअद्ययस्यावयं	८	७	१४
सानोअद्याभरद्वसुः	४	४	२१
सानोविश्वाअतिद्विषः	४	८	३१
सामद्विबर्हामहि	३	५	१
सामन्नुरायेनिधिमत्	८	१	२२
सामासत्योक्तिःपरि	७	८	१२
सावसुदधतीश्वशुराय	८	५	१
सावहयोक्षभिरवातो	५	१	५
साविट्सुवीरामरुद्भिरस्तु	५	४	२३
सास्माअरंप्रथमंस	२	६	२१
सास्माअरंबाहुभ्यां	२	६	२०
सास्माकेभिरेतरीनशूषैः	४	५	१४
साहायेसंतिमुष्टिहेवहव्यं	६	१	३९
साह्वान्विश्वाअभियुजः	३	१	१०
सिंचंतिनमसावतं	६	५	१५
सिंधुर्नक्षोदःशिमीवाँ	२	७	४
सिंधुर्नक्षोदःप्रनीचीं	१	५	१०
सिंधुर्हवांरसयासिंचदश्वां	३	७	१९
सिंधूँरिवप्रवणआशुयाय	४	७	२९
सिंधोरिवप्राध्वनेशूघना	३	८	११
सिंधोरिवप्रवणेनिम्ने	७	२	२२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सिंहंनसन्तमध्वः	७	३	२५	सुगव्यंनोवाजीस्वश्व्यंपुंसः	२	३	१०	सुताइंद्रायवायवे	४	३	६	सुनोतामधुमत्तमं	६	८	२०
सिंहाइवनानदति	१	५	७	सुगस्तेअग्नेसनवित्तोअध्वा	५	४	९	सुताइंद्रायवायवे	६	८	२३	सुनोतासोमपाव्ने	५	३	१८
सिध्राअग्नेधियोअस्मे	७	६	२	सुगुरसत्सुहिरण्यः	२	१	१०	सुतावंतस्त्वावयं	६	४	४६	सुन्वंतिसोमंरथिरासः	८	३	९
सिनीवालिपृथुष्टुके	२	७	१५	सुगोततेसुपथापर्वते	५	१	५	सुतासोमधुमत्तमाः	७	५	१	सुपर्णइत्थानखमासिं	७	७	२१
सिषक्तिसावांसुमतिश्चनि	५	५	१७	सुगोहिवोअर्यमंमित्र	२	७	७	सुतेअध्वरेअधिवाचं	८	४	३१	सुपर्णवस्तेमृगोअस्याद	५	१	२१
सिषक्तुनऊर्जव्यस्यपुष्टेः	४	२	१६	सुज्योतिषःसूर्यदक्षपितॄन्	४	८	८	सुतेसुतेन्योकसे	१	१	१८	सुपर्णविप्राःकवयः	८	६	१६
सिषासतूरयीणां	७	१	४	सुतंभरोयजमानस्यसत्प	४	२	२५	सुत्रामाणंपृथिवींद्यां	८	२	४	सुपर्णाएतआसते	१	७	२२
सीदंतस्तेवयोयथा	६	२	१	सुतःसोमोअसुतादिंद्र	४	७	१३	सुदक्षोदक्षैःक्रतुना	८	४	२१	सुपर्णावाचमक्रतो	८	४	२९
सीदहोतःस्वउलोकेचिकि	३	१	३३	सुतइत्त्वंनिमिश्लइंद्रसोमे	४	६	१५	सुदासेदस्रावसुबिभ्रता	१	४	२	सुपेशसंमावसृजंत्यस्तं	४	१	२८
सीरायुंजंतिकवयः	८	५	१८	सुतइंदोपवित्रआ	७	४	२६	सुदेवःसमहासति	४	३	१३	सुपेशसंसुखंरथं	१	४	६
सुकर्माणःसुरुचो	३	४	१९	सुतइंद्रायवायवे	६	८	२४	सुदेवास्थकाण्वायना	६	४	२६	सुप्रतीकेवयोवृधा	३	८	२१
सुकिंशुकंशल्मलिं	८	३	२३	सुतइंद्रायविष्णवे	७	१	३०	सुदेवोअद्यप्रपतेदना	८	५	३	सुप्रवाचनंतववीर	२	६	१२
सुकृत्सुपाणिःस्ववान्	३	३	२६	सुतएतिपवित्रआ	६	८	३९	सुदेवोअसिवरुण	६	५	७	सुप्रावर्गंसुवीर्यंसुष्टुवार्यं	६	२	८
सुक्षेत्रियासुगातुया	१	५	५	सुतपाव्नेसुताइमे	१	१	९	सुनिर्मथानिर्मथितः	३	१	३४	सुप्रावीरस्तुसक्षयः	५	५	८
सुखंरथंयुयुजेसिंधुः	८	३	७	सुताअनुस्वमारजः	७	१	३१	सुनीतिभिर्नयसित्रायसे	२	६	२९	सुप्राव्यःप्राशुषाळे	३	६	१४
सुगःपंथाअनृक्षरः	१	३	२२	सुताइंद्रायवज्रिणे	७	१	३२	सुनीथोघासमर्त्यः	६	४	१	सुप्रैतुःसूयवसोन	२	५	१३

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सुब्रह्माणंदेववंतं	८	१	३	सुवीर्यंस्वश्व्यंसुगव्यं	६	१	६	सुसंदृशंत्वावयं	१	६	४	सूर्यंचक्षुर्गच्छतुवातं	७	६	२०
सुभगःसप्रयज्यवो	१	६	१२	सुवृद्रथोवर्ततेयन्	२	४	२९	सुसंदृशंत्वावयं	८	८	१६	सूर्याचंद्रमसौधाता	८	८	४८
सुभगःसवंऊतिषु	६	१	३८	सुशंसोबोधिगृणतेयवि	१	३	२९	सुसमिद्धायशोचिषे	३	८	२०	सूर्यायावहतुःप्रागात्	८	३	२२
सुभागान्नोदेवाःकृणुत	८	३	१३	सुशिल्पेबृहतीमही	६	७	२५	सुसमिद्धोनआवह	१	१	२४	सूर्यायैदेवेभ्यः	८	३	२३
सुमंगलीरियंवधूः	८	३	२६	सुशेवोनोमृळयाकुः	६	५	३४	सूक्तवाकंप्रथममात्	८	४	११	सूर्येविषमासजा	२	५	१५
सुयुग्भिरश्वैःसुवृता	३	४	३	सुषहासोमतानिते	६	८	१९	सूक्तेभिर्वोवचोभिर्देवजुं	४	२	२६	सूर्योदेवीमुषसंरोचमानां	१	८	७
सुयुग्वहंतिप्रतिवा	३	४	३	सुषुप्वांसऋभवस्तदपृच्छ	२	३	६	सूनोर्मानेनाश्विनागृणाना	१	८	१५	सूर्योनोदिवस्पातु	८	८	१६
सुरथाँआतिथिग्वे	६	५	४	सुषुप्वांसंननिर्ऋतेरुपस्थे	१	८	१३	सूयवसाद्भगवतीहिभूयाः	२	३	२१	सूर्योरश्मिंयथासृज	६	३	५
सुरुक्मेहिसुपेशसा	२	५	९	सुषुमायातमद्रिभिः	२	२	१	सूरउपाकेतन्वं	३	५	१९	सृजंतिरश्मिमोजसा	५	८	१९
सुरूपकृत्नुमूतये	१	१	७	सुषोमेशर्यणावति	५	८	२३	सूरश्चक्रंप्रवृहत्	२	१	१९	सृजःसिंधूँरहिना	८	६	११
सुविज्ञानंचिकितुषेजना	५	७	७	सुष्टुभोवांवृषण्वसू	४	४	१५	सूरश्चिदाहरितोअस्य	८	४	२४	सृजोमहीरिंद्रया	२	६	३
सुवितस्यमनामहे	६	८	३१	सुष्ठामारथःसुयमा	७	८	२६	सूरश्चिद्रथंपरितक्म्यायां	४	१	३१	सृण्येवजर्भरीतुर्फरीतू	८	६	२
सुविवृतंसुनिरजं	१	१	२०	सुष्वाणासइंद्रस्तुमसिं	८	८	६	सूरोनयस्यदृशतिररेपाः	४	५	३	सेदग्निरग्नीँरत्यस्त्वन्या	५	१	२५
सुवीरस्तेजनिता	३	५	२१	सुष्वाणासोव्यद्रिभिः	७	५	३	सूर्यरश्मिर्हरिकेशः	८	७	२७	सेदग्निर्योवनुष्यतोनिपा	५	१	२५
सुवीरंरयिमाभर	४	५	२६	सुसंकाशामातृमृष्टेव	२	१	६	सूर्यस्येवरश्मयः	७	२	२२	सेदग्नेअस्तुसुभगः	३	४	२४
सुवीरासोवयंधना	७	१	२२	सुसंदृक्तेस्वनीकप्रतीकं	५	२	४	सूर्यस्येववक्षथोज्योतिरेषां	५	३	२३	सेदुग्रोअस्तुमरुतःसशु	५	४	७

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सेदंभवोयमवंथ	३	७	१०	सोअर्षेंद्रायपीतये	७	१	२५	सोमःपुनानोअव्यये	७	५	२३	सोमाअसृग्रमाशवः	६	८	१३
सेनैवसृष्टामंदधा	१	५	१०	सोअस्यवज्रोहरितः	८	५	५	सोमःप्रथमोविविदे	८	३	२७	सोमाअसृग्रमिंदवः	६	७	३८
सेमन्नःकाममापृण	१	१	३१	सोअस्यविशेमहिशर्म	७	३	१४	सोमःसुतोधारयात्यः	७	४	१९	सोमानंस्वरणं	१	१	३४
सेमन्नःस्तोममागहि	३	३	३०	सोअंगिरसामुचथा	२	६	२५	सोमइद्वःसुतोअस्तु	६	४	५०	सोमापूषणाजननारयीणां	२	८	६
सेमांवेतुवषट्कृति	५	२	१९	सोअंगिरोभिरंगिरस्तमो	१	७	८	सोमउषुवाणःसोतृभिः	७	५	१३	सोमापूषणारजसोविमानं	२	८	६
सेमाममविड्ढिप्रभृतिं	२	७	१	सोचिन्नुभद्राक्षुमती	७	६	९	सोमएकेभ्यःपवते	८	८	१२	सोमारुद्राधारयेथामसु	५	१	१८
सेहानउग्रपृतनाअभिद्रुहः	६	३	१९	सोचिन्नुवृष्टिर्यूथ्यास्वा	७	७	९	सोमंगीर्भिष्ट्वावयं	१	६	२१	सोमारुद्रायुवमेतान्यस्मे	५	१	१८
सैनानीकेनसुविदत्रो	२	६	१	सोचिन्नुसख्यानर्यइनः	८	१	९	सोममन्यउपासदत्	४	८	२३	सोमारुद्राविवृहतंविषूचीं	५	१	१८
सोअग्नईजेशशमेचमर्तः	४	४	३६	सोताहिसोममद्रिभिः	५	७	१३	सोममिंद्राबृहस्पती	३	७	२५	सोमासोनयेसुतास्तृप्तांश	२	४	६
सोअग्नएनानमसासमि	५	६	१६	सोदंचंसिंधुमरिणान्	२	६	१६	सोमयास्तेमयोभुवः	१	६	२०	सोमाःपवंतइंदवः	७	५	२
सोअग्निर्योवसुर्गृणे	३	८	२२	सोमंगावोधेनवः	७	४	१७	सोमराजन्मृळयानःस्व	६	४	१२	सोमेनादित्याबलिनः	८	३	२०
सोअग्रेअह्नांहरिः	७	३	२०	सोमंमन्यतेपपिवान्	८	३	२०	सोमरारंधिनोहृदि	१	६	२१	सोमोअर्षतिधर्णसिः	६	८	१३
सोअद्धादाश्वध्वरः	६	१	३०	सोमंराजानमवसे	८	७	२९	सोमस्यधारापवतेनृ	६	३	५	सोमोअस्मभ्यं	३	४	११
सोअप्रतीनिमनवे	२	६	२३	सोमःपवतेजनिता	७	४	६	सोमस्यमातवसंवक्ष्यग्ने	२	८	१३	सोमोजिगातिगातुवित्	३	४	११
सोअभ्रियोनयवसः	८	५	१५	सोमःपुनानऊर्मिणा	७	५	१०	सोमस्यमित्रावरुणा	६	५	१७	सोमोददद्गंधर्वाय	८	३	२८
सोअर्णवोननद्यः	१	४	१९	सोमःपुनानोअर्षति	६	८	१	सोमस्यराज्ञोवरुणस्य	८	८	२५	सोमोदेवोनसूर्यः	७	१	३२

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
सोमोधेनुंसोमो	१	६	२२	स्तीर्णेबर्हिषिसमिधाने	४	८	१६	स्तेगोनक्षामत्येति	७	७	२८	स्त्रियःसतीस्ताँउमेपुंसः	२	३	१७
सोमोनवेधाऋत	१	५	९	स्तुतइंद्रोमघवा	३	५	२४	स्तेनंरायसारमेय	५	४	२२	स्त्रियोहिदासआयुधानि	४	१	२७
सोमोमीढ्वान्पवते	७	५	१३	स्तुतश्चयास्त्वावर्धंति	५	७	२२	स्तोतायत्तेअनुव्रतः	६	१	१०	स्थिरंमनश्चकृषेजातइंद्र	४	१	२६
सोमोराजाप्रथमो	८	६	७	स्तुतासोनोमरुतोमृळय	२	४	११	स्तोतायत्तेविचर्षणिः	६	१	८	स्थिरंहिजानमेषां	१	३	१३
सोमोवधूयुरभवत्	८	३	२१	स्तुषउवोमहऋतस्यगोपा	४	८	११	स्तोत्रमिंद्रायगायत	६	३	४६	स्थिरावःसंतुनेमयः	१	३	१७
सोषामविंदत्सस्वः	८	२	१८	स्तुषेजनंसुव्रतंनव्यसीभिः	४	८	५	स्तोत्रमिंद्रोमरुद्गणः	४	८	१६	स्थिरावःसंत्वायुधापरा	१	३	१८
स्तंभीद्धद्यांसधरुणंप्रुषाय	१	८	२४	स्तुषेनरादिवोअस्य	५	१	१	स्तोत्रंराधानांपते	१	२	२८	स्थिरेभिरंगैःपुरुरूपउग्रो	२	७	१७
स्तरीरुत्वद्भवतिसूतउत्व	५	७	१	स्तुषेय्यंपुरुवर्पसं	८	७	२	स्तोत्रेरायेहरिरर्षा	७	४	१२	स्थिरौगावौभवतां	३	३	२२
स्तरीयंत्सूतसद्यो	७	७	२८	स्तुषेसावांवरुणमित्र	२	१	२	स्तोमंजुषेथांयुवशेवकन्य	६	३	१४	स्थूरस्यरायोबृहतो	३	६	५
स्तवानुतइंद्रपूर्व्या	२	६	४	स्तुहिभोजान्स्तुवतोअस्य	४	३	१३	स्तोमंतइंद्रविमदाः	७	७	९	स्थूरंराधःशताश्वं	५	७	३३
स्तविष्यामित्वामहं	१	३	२८	स्तुहिश्रुतंगर्तसदंयुवानं	२	७	१८	स्तोमंवोअद्यरुद्राय	८	४	२४	स्पर्धंतेवाउदेवहूयेअत्र	५	६	७
स्तीर्णंतेबर्हिःसुतइंद्रसो	३	२	१८	स्तुहिश्रुतंविपश्चितं	६	१	८	स्तोमाआसन्प्रतिधयः	८	३	२१	स्पार्हायस्यश्रियोदृशे	५	२	१८
स्तीर्णंबर्हिरुपनोयाहि	२	१	२४	स्तुहिस्तुहीदेतेघाते	५	७	१५	स्तोमासस्त्वागौरिवीतेरव	४	१	२५	स्मत्पुरंधिर्नआगहि	६	३	१२
स्तीर्णाअस्यसंहतोविश्व	२	८	१४	स्तुहींद्रंव्यश्ववत्	६	२	१९	स्तोमासस्त्वाविचारिणि	४	४	२९	स्मदभीशूकशावंता	६	२	२५
स्तीर्णेबर्हिषिसमिधा	३	५	४	स्तृणानासोयतस्रुचो	२	२	१०	स्तोमेनहिदिविदेवासः	८	४	११	स्मदेतयासुकीर्त्या	६	२	२९
				स्तृणीतबर्हिरानुषक्	१	१	२४	स्त्रियंदृष्ट्वायकितवं	७	८	५	स्यामतेतइंद्रयेत	२	६	५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
स्यामवोमनवोदेववीतये	८	२	१४	स्वयंकविर्विधर्तरि	७	१	४	स्वस्तयेवाजिभिश्चप्रणेतः	३	२	४	स्वादुःपवस्वदिव्याय	७	३	१०
स्यूमनावाचउदियर्तिव	१	८	४	स्वयंचित्समन्यतेदाशुरि	५	७	३२	स्वस्तयेवायुमुपब्रवामहै	४	३	७	स्वादोपितोमधोपितो	२	५	६
स्योनापृथिविभव	१	२	६	स्वयंदधिध्वेतविषींयथा	४	३	१७	स्वस्तिदाविशस्पतिः	८	८	१०	स्वादोरभक्षिवयसःसुमे	६	४	११
स्रक्वेद्रप्सस्यधमतः	७	२	२९	स्वयंयजस्वदिविदेव	७	६	२	स्वस्तिनइंद्रोवृद्धश्रवाः	१	६	१६	स्वादोरित्थाविषूवतो	१	६	६
स्रुवेवयस्यहरिणी	८	५	६	स्वयुरिंद्रस्वराळसि	३	३	९	स्वस्तिनःपथ्यासुधन्वसु	८	२	५	स्वाध्योदिवआसप्त	१	५	१८
स्वआदमेसुदुघायस्यधेनुः	२	७	२३	स्वरंतित्वासुतेनरः	६	३	७	स्वस्तिनोदिवोअग्ने	७	६	२	स्वाध्यो३विदुरोदेवयंतो	५	२	१
स्वआयस्तुभ्यंदमआ	१	५	१६	स्वर्जितंमहिमंदानं	८	८	२५	स्वस्तिनोमिमीतामश्वि	४	३	७	स्वायुधस्यतेसतः	६	८	२१
स्वग्नयोवोअग्निभिः	६	१	३०	स्वर्जेषेभरआप्रस्य	२	१	२१	स्वस्तिपंथामनुचरेम	४	३	७	स्वायुधंस्ववसंसुनीथं	८	१	३
स्वग्नयोहिवार्यं	१	२	२१	स्वर्णरमंतरिक्षाणि	८	२	९	स्वस्तिमित्रावरुणा	४	३	७	स्वायुधःपवतेदेवः	७	३	२२
स्वदस्वहव्यासमिषो	३	३	२७	स्व१र्णवस्तोरुषसामरो	५	२	१३	स्वस्तिरिद्धिप्रपथेश्रेष्ठा	८	५	५	स्वायुधःसोतृभिः	७	४	९
स्वधामनुश्रियंनरः	६	१	३७	स्वर्भानोरधयदिंद्रमायाः	४	२	१२	स्वःस्वायधायसेकृणु	२	५	२६	स्वायुधासइष्मिणःसुनि	५	४	२४
स्वध्वराकरतिजातवेदा	५	२	२३	स्व१र्यद्वेदिसुदृशी	३	५	१७	स्वादवःसोमाआयाहि	५	७	२२	स्वावृग्देवस्यामृतं	७	६	११
स्वध्वरासोमधुमंतोअग्न	३	७	२१	स्ववृजंहित्वामहमिंद्र	७	८	१४	स्वादिष्ठयामदिष्ठया	६	७	१६	स्वाहाकृतस्यतृंपतं	६	३	१७
स्वनानयस्यभामासः	७	५	३१	स्वश्वायशसायातमर्वाक्	५	५	१६	स्वादुषंसदःपितरोवयो	५	१	२०	स्वाहाकृतान्यागह्युप	२	२	११
स्वनोनवोमवान्रेजयद्वृषा	४	४	३३	स्वश्वासिंधुःसुरथा	८	३	७	स्वादुष्किलायंमधुमाँउता	४	७	३०	स्वाहाग्नयेवरुणाय	३	८	२१
स्वप्नेनाभ्युप्याचुमुरिं	२	६	२६	स्वसास्वस्रेज्यायस्यै	२	१	८	स्वादुष्टेअस्तुसंसुदे	६	१	२३	स्वाहायज्ञंकृणोतन	१	१	२५

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
स्विध्मायद्वनधितिरपस्या	१	८	२५	हयेजायेमनसातिष्ठघोरे	८	५	१	हर्यश्वंसत्पतिंचर्षणीसहं	६	२	२	हस्तेवशक्तिमभिसंददीनः	२	८	५
हंतावृत्रमिंद्रःशूशुवानः	५	३	१	हयेदेवायूयमिदापय	२	७	११	हवएषामसुरोनक्षतद्यां	८	३	५	हारिद्रवेवपतथोवनेदुप	६	३	१५
हंतावृत्रंदक्षिणेन	५	७	२३	हयेनरोमरुतोमृळतानः	४	३	२२	हवंतइंद्रमहिमा	५	३	१२	हितोनसप्तिरभि	७	२	२४
हंताहंपृथिवीमिमां	८	६	२७	हयेनरोमरुतोमृळतानः	४	३	२३	हवंतउत्वाहव्यंविवाचि	५	३	१४	हिनोतानोअध्वरं	७	७	२६
हंतोनुकिमाससे	६	५	३६	हयोनविद्वाँअयुजिस्वयंधु	४	२	२८	हविर्हविष्मोमहि	७	३	८	हिन्वंतिसूरमुस्रयः	७	२	१
हंसःशुचिषद्वसु	३	७	१४	हरयोधूमकेतवः	६	३	२९	हविषाजारोअपां	१	३	३३	हिन्वंतिसूरमुस्रयःपवमा	७	२	१४
हंसाइवकृणुथ	३	३	२०	हरिंमृजंत्यरुषो	७	२	२७	हविष्कृणुध्वमागमत्	६	५	१४	हिन्वानासोरथाइव	६	७	३४
हंसाइवश्रेणिशो	३	१	४	हरिंहियोनिमभियेसमस्व	८	५	५	हविष्पांतमजरंस्वर्विदि	८	४	१०	हिन्वानोवाचमिष्यति	७	१	३७
हंसाविवपतथोअध्वगा	६	३	१५	हरिःसृजानःपथ्यां	७	४	५	हवीमभिर्हवतेयोहविर्भिः	२	७	१६	हिन्वानोहेतृभिर्यतः	७	१	२१
हंसासोयेवांमधु	३	७	२१	हरित्वतावर्चसासूर्यस्य	८	६	१२	हवेत्वासूरउदिते	६	१	९	हिमेनाग्निंघ्रंसमवारयेथां	१	८	४९
हंसैरिवसखिभिर्वावद	८	२	१५	हरिश्मशारुर्हरिकेशआय	८	५	६	हव्यवाळग्निरजरः	३	८	१८	हिमेवपर्णामुषितावनानि	८	२	१८
हतंचशत्रून्यततंच	६	३	१५	हरीनुकंरथइंद्रस्य	२	६	२१	हस्काराद्विद्युतस्पर्यतो	१	२	१०	हिरण्यकर्णंमणिग्रीवं	२	१	३
हतवृत्रंसुदानवः	१	२	९	हरीनुतइंद्रवाजयंता	२	६	३	हस्तच्युतेभिरद्रिभिः	६	७	३६	हिरण्यकेशोरजसो	१	५	२७
हतोवृत्राण्यार्या	४	८	२८	हरीन्वस्ययावने	७	७	९	हस्ताभ्यांदशशाखाभ्यां	८	७	२५	हिरण्यगर्भःसमवर्तताग्रे	८	७	३
हत्वायदेवाअसुरान्यदाय	८	८	१५	हरीयस्यसुयुजाविव्रतावेः	८	५	२६	हस्तेदधानोनृम्णा	१	५	११	हिरण्यत्वङ्मधुवर्णोघृत	४	४	१८
हनामैनाँइतित्वष्टायदब्र	२	३	४	हर्यन्नुषसमर्चयः	३	३	८	हस्तेनैवग्राह्यआधिरस्याः	८	६	७	हिरण्यदंतंशुचिवर्ण	३	८	१४

मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः	मंत्रः	अष्ट.	अ.	वर्गः
हिरण्यनिर्णिगयोंअस्य	४	३	३१	हिरण्यरूपःसहिरण्यसं	२	७	२३	हृणीयमानोअपहि	३	८	१५	होतारंचित्ररथं	७	५	२९
हिरण्यपाणिमूतयें	१	२	४	हिरण्यशृंगोयोंअस्यपादा	२	३	१२	हृत्सुपीतासोयुध्यंते	५	७	१९	होतारंत्वावृणीमहे	४	१	१२
हिरण्यपाणिःसविता	१	३	७	हिरण्यस्तूपःसवितुर्यथा	८	८	७	हृदातष्टेषुमनसोजवेषु	८	२	२८	होतारंविश्ववेदसं	१	३	२९
हिरण्यपाणिःसविता	३	३	२६	हिरण्यहस्तमश्विनाररांणा	१	८	१७	हृदिस्पृशस्तआसते	७	७	२१	होतारंसप्तजुह्वो३यजिष्ठं	१	४	२४
हिरण्ययींअरणीयं	८	८	४२	हिरण्यहस्तोअसुरः	१	३	७	हेतिःपक्षिणीनदभात्यु	८	८	२३	होत्रादहंवरुणबिभ्यदाय	८	१	१०
हिरण्ययींवांरभिंः	५	८	६	हिङ्कृण्वतीवसुपत्नी	२	३	१९	होताजनिष्टचेतनः	२	५	२६	ह्रदंनहित्वान्यृषंत्यूर्मयः	१	४	१३
हिरण्ययेंनपुरुभू	३	७	२०	हुवेवःसुद्योत्मानं	२	५	२४	होतादेवोअमर्त्यः	३	१	२९	ह्रदाइवकुक्षयःसोमधाना	३	२	२०
हिरण्ययेंनरथेंन	५	८	७	हुवेवःसूनुंसहसो	४	५	७	होताध्वर्युरावयाअग्निमिं	२	३	७	ह्वयामसित्वेंद्रया	४	७	१३
हिरण्ययेंभिःपविभिंः	१	५	८	हुवेवातंस्वनंकविं	६	७	९	होतानिषत्तोमनो	१	५	१२	ह्वयामिदेवाँअयातुः	५	३	२५
हिरण्यरूपमुषसोव्युंष्टौ	४	३	३१	हुवेवोदेवीमदितिं	४	८	८	होतायक्षद्वनिनो	२	२	४	ह्वयाम्यग्निंप्रथमंस्वस्तये	१	३	६

इतिशाकलसंहितामंत्रकोशःसंपूर्णः ।

॥ प्रशस्तिः ॥

जंब्वंतर्गतदक्षिणापथगते**गोदावरी**दक्षिणेसह्याद्र्यब्धितटांतरालविलसत्क्षेत्रेपुन**र्भार्गवे** । यापूस्तत्रफिरंगभूपकलिता**गोमांतकाख्या**पुरां
स्रष्टुःसर्जनचातुरींप्रथयतीवर्वर्तिसर्वोपरि ॥ १ ॥ ग्रामोस्तितत्रसुमहान्कमलानिवासोयं**पेडणे**इतिजनाःसमुदाहरंति । योभक्तहेतुपरिपूरक
देवसंघैःश्रीमद्भिरर्थिजनहृच्छयदैश्चजुष्टः ॥ २ ॥ यस्यांतरे**भगवती**प्रमुखाहिदेव्यःसूर्जस्वला**रवळनाथ**मुखाश्चदेवाः । छायाश्रिताखिल
मनोरथपूरणेनकल्पद्रुमाइवलसंत्यनिशंप्रसन्नाः ॥ ३ ॥ तत्पश्चिमेपरिसरे**पणशी**तिवाड्यांजातायदेकनिलयाःपणशीकराख्याः । आसंश्चिराद्
रवळनाथपदारविंदसेवैकतानमनसोऽमलकीर्तिभाजः ॥ ४ ॥ तेष्वन्वयेष्टकरणेनसुशीलविद्यासंपद्धरेणविमलाचरणेनशश्वत् । श्रीशप्रसाद
समवाप्ततपःश्रुताब्धिगुर्वादरेणतिलकोऽजनि**लक्ष्मणार्यः** ॥ ५ ॥ भार्यापितंनिजमनोंनुगुणैवसाध्वीभामेवकृष्णमवृणोदथ**सत्यभामा** ।
दांपत्यकंजुजुषतुःसुतपुत्रिपौत्रैर्धर्मेणतौचिरमदभ्रसुखौप्रपंचे ॥ ६ ॥ तद्वर्ष्मजेषुपणशीकर**वासुदेवशर्मा**जनिष्टचरमःसुरविप्रभक्तः । ग्रंथंसम
स्कृषतशाकलसंहिताख्यंपारायणाध्ययनहोमविधानपूर्णं ॥ ७ ॥ तमांचक**न्निर्णयसागरे**शःश्रेष्ठी**तुकाराम**चतुर्धराख्यः (चौधरीत्युपनाम) ।
शकेदृगग्न्यष्टसुधांशु १८३२ केऽब्देसाधारणेबाहुलमासिपूर्णः ॥ ८ ॥ वर्णक्षोदकलाकलापकलनाच्छ्रीमानभूज्**जावजी**क्षोणीमंडलवर्ति

मुद्रणकलाजीवातुरासीच्छनैः । धैर्यौदार्यगुणैरुदारयशसागांभीर्यतःसागरोयज्जोनिर्णयसागरोविसृमरोवर्वर्तिलोकोत्तरः ॥ ९ ॥ आस्तांतत्तनुजा
वुदारयशसौदीपात्प्रदीपाविवज्येष्ठःपैतृकसद्गुणैःकिल**तुकारामो**भवन्मंडितः । ईड्यस्तत्सदृशोऽनुजोपिसमशीलः**पांडुरंगा**भिधःसौभ्रात्रेणविलो
भकौजनमनःस्तोमोहमय्यांपुरि ॥ १० ॥ पितुरनंतरमात्मगुणैर्जनंप्रकुरुतामधिकंवशवर्तिनम् । विनयतोनयतोनयतोऽधिकोऽन्यइति
सागरजाप्यवृणोच्चतौ ॥ ११ ॥ स्वंस्वैरिणीवचपलाकमलेतिलोकवादंप्रमार्ष्टुमिवयावचलासतीसा । वृत्वामुदाचिरमरीरमदुत्सवेनलुब्धा
प्रलोभकतदीयगुणैर्गुणज्ञा ॥ १२ ॥ ॥ इतिशुभम् ॥

प्रामादिकान्प्रथमसंस्करणावशिष्टान्दोषान्प्रमार्ज्यबहुलेनपरिश्रमेण ।
ऋक्संग्रहोऽयमधुनापुनरंकितोभूत्प्रीतोस्त्वनेनभगवाञ्छ्रुतिशास्त्रविच्च ॥ १ ॥

अयंग्रंथःपणशीकरोपनामकेनविद्वद्वरलक्ष्मणशर्मतनुजनुषावासुदेवशर्मणा–आठल्येकुलोद्भववैदिकप्रवरगणेशभट्टसाहाय्येनसंस्कृतः ।
श्रेष्ठिपाण्डुरङ्ग जावजीभिः स्वीयेनिर्णयसागरमुद्रणालयेमुद्रितःप्रकाशितश्च ।
(मुंबय्यां कोलभाटवीथ्यां. घ. नं. २६–२८,) शाकः १८५२ सनाब्दः १९३०.

अयं ग्रंथः पणशीकरोपाह्वविद्वद्वरलक्ष्मणशर्मतनुजनुषा वासुदेवशर्मणा परिष्कृत्य
संशोधितः सचायं मुंबय्यां निर्णयसागराख्यमुद्रणयंत्रपरिवृढैः श्रीमद्भिः
पांडुरंग जावजी इत्येतैः स्वीयेंऽकनालये मुद्रयित्वा प्रकाशितः ।

शाकः १८५२, सनः १९३०.

Published by Pandurang Jawaji, at the Nirnaya-sagar Press, 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

॥ ऋक्संहितासमाप्ता ॥

```
[OrderDescription]
,CREATED=23.08.19 11:37
,TRANSFERRED=2019/08/23 at 14:32:19
,PAGES=625
,TYPE=STD
,NAME=S0001525
,Book Name=M-730-TRIGVED SANHITA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
```

```
FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
```

```
FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
```

```
FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
```

```
FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
```

```
FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
```

```
FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
```

```
FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
,FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
```

```
FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
,FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF
,FILE316=00000316.TIF
,FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF
,FILE322=00000322.TIF
,FILE323=00000323.TIF
,FILE324=00000324.TIF
,FILE325=00000325.TIF
,FILE326=00000326.TIF
,FILE327=00000327.TIF
,FILE328=00000328.TIF
,FILE329=00000329.TIF
,FILE330=00000330.TIF
,FILE331=00000331.TIF
,FILE332=00000332.TIF
,FILE333=00000333.TIF
```

```
FILE334=00000334.TIF
,FILE335=00000335.TIF
,FILE336=00000336.TIF
,FILE337=00000337.TIF
,FILE338=00000338.TIF
,FILE339=00000339.TIF
,FILE340=00000340.TIF
,FILE341=00000341.TIF
,FILE342=00000342.TIF
,FILE343=00000343.TIF
,FILE344=00000344.TIF
,FILE345=00000345.TIF
,FILE346=00000346.TIF
,FILE347=00000347.TIF
,FILE348=00000348.TIF
,FILE349=00000349.TIF
,FILE350=00000350.TIF
,FILE351=00000351.TIF
,FILE352=00000352.TIF
,FILE353=00000353.TIF
,FILE354=00000354.TIF
,FILE355=00000355.TIF
,FILE356=00000356.TIF
,FILE357=00000357.TIF
,FILE358=00000358.TIF
,FILE359=00000359.TIF
,FILE360=00000360.TIF
,FILE361=00000361.TIF
,FILE362=00000362.TIF
,FILE363=00000363.TIF
,FILE364=00000364.TIF
,FILE365=00000365.TIF
,FILE366=00000366.TIF
,FILE367=00000367.TIF
,FILE368=00000368.TIF
,FILE369=00000369.TIF
,FILE370=00000370.TIF
,FILE371=00000371.TIF
```

```
FILE372=00000372.TIF
,FILE373=00000373.TIF
,FILE374=00000374.TIF
,FILE375=00000375.TIF
,FILE376=00000376.TIF
,FILE377=00000377.TIF
,FILE378=00000378.TIF
,FILE379=00000379.TIF
,FILE380=00000380.TIF
,FILE381=00000381.TIF
,FILE382=00000382.TIF
,FILE383=00000383.TIF
,FILE384=00000384.TIF
,FILE385=00000385.TIF
,FILE386=00000386.TIF
,FILE387=00000387.TIF
,FILE388=00000388.TIF
,FILE389=00000389.TIF
,FILE390=00000390.TIF
,FILE391=00000391.TIF
,FILE392=00000392.TIF
,FILE393=00000393.TIF
,FILE394=00000394.TIF
,FILE395=00000395.TIF
,FILE396=00000396.TIF
,FILE397=00000397.TIF
,FILE398=00000398.TIF
,FILE399=00000399.TIF
,FILE400=00000400.TIF
,FILE401=00000401.TIF
,FILE402=00000402.TIF
,FILE403=00000403.TIF
,FILE404=00000404.TIF
,FILE405=00000405.TIF
,FILE406=00000406.TIF
,FILE407=00000407.TIF
,FILE408=00000408.TIF
,FILE409=00000409.TIF
```

```
FILE410=00000410.TIF
,FILE411=00000411.TIF
,FILE412=00000412.TIF
,FILE413=00000413.TIF
,FILE414=00000414.TIF
,FILE415=00000415.TIF
,FILE416=00000416.TIF
,FILE417=00000417.TIF
,FILE418=00000418.TIF
,FILE419=00000419.TIF
,FILE420=00000420.TIF
,FILE421=00000421.TIF
,FILE422=00000422.TIF
,FILE423=00000423.TIF
,FILE424=00000424.TIF
,FILE425=00000425.TIF
,FILE426=00000426.TIF
,FILE427=00000427.TIF
,FILE428=00000428.TIF
,FILE429=00000429.TIF
,FILE430=00000430.TIF
,FILE431=00000431.TIF
,FILE432=00000432.TIF
,FILE433=00000433.TIF
,FILE434=00000434.TIF
,FILE435=00000435.TIF
,FILE436=00000436.TIF
,FILE437=00000437.TIF
,FILE438=00000438.TIF
,FILE439=00000439.TIF
,FILE440=00000440.TIF
,FILE441=00000441.TIF
,FILE442=00000442.TIF
,FILE443=00000443.TIF
,FILE444=00000444.TIF
,FILE445=00000445.TIF
,FILE446=00000446.TIF
,FILE447=00000447.TIF
```

```
FILE448=00000448.TIF
,FILE449=00000449.TIF
,FILE450=00000450.TIF
,FILE451=00000451.TIF
,FILE452=00000452.TIF
,FILE453=00000453.TIF
,FILE454=00000454.TIF
,FILE455=00000455.TIF
,FILE456=00000456.TIF
,FILE457=00000457.TIF
,FILE458=00000458.TIF
,FILE459=00000459.TIF
,FILE460=00000460.TIF
,FILE461=00000461.TIF
,FILE462=00000462.TIF
,FILE463=00000463.TIF
,FILE464=00000464.TIF
,FILE465=00000465.TIF
,FILE466=00000466.TIF
,FILE467=00000467.TIF
,FILE468=00000468.TIF
,FILE469=00000469.TIF
,FILE470=00000470.TIF
,FILE471=00000471.TIF
,FILE472=00000472.TIF
,FILE473=00000473.TIF
,FILE474=00000474.TIF
,FILE475=00000475.TIF
,FILE476=00000476.TIF
,FILE477=00000477.TIF
,FILE478=00000478.TIF
,FILE479=00000479.TIF
,FILE480=00000480.TIF
,FILE481=00000481.TIF
,FILE482=00000482.TIF
,FILE483=00000483.TIF
,FILE484=00000484.TIF
,FILE485=00000485.TIF
```

```
FILE486=00000486.TIF
,FILE487=00000487.TIF
,FILE488=00000488.TIF
,FILE489=00000489.TIF
,FILE490=00000490.TIF
,FILE491=00000491.TIF
,FILE492=00000492.TIF
,FILE493=00000493.TIF
,FILE494=00000494.TIF
,FILE495=00000495.TIF
,FILE496=00000496.TIF
,FILE497=00000497.TIF
,FILE498=00000498.TIF
,FILE499=00000499.TIF
,FILE500=00000500.TIF
,FILE501=00000501.TIF
,FILE502=00000502.TIF
,FILE503=00000503.TIF
,FILE504=00000504.TIF
,FILE505=00000505.TIF
,FILE506=00000506.TIF
,FILE507=00000507.TIF
,FILE508=00000508.TIF
,FILE509=00000509.TIF
,FILE510=00000510.TIF
,FILE511=00000511.TIF
,FILE512=00000512.TIF
,FILE513=00000513.TIF
,FILE514=00000514.TIF
,FILE515=00000515.TIF
,FILE516=00000516.TIF
,FILE517=00000517.TIF
,FILE518=00000518.TIF
,FILE519=00000519.TIF
,FILE520=00000520.TIF
,FILE521=00000521.TIF
,FILE522=00000522.TIF
,FILE523=00000523.TIF
```

```
FILE524=00000524.TIF
,FILE525=00000525.TIF
,FILE526=00000526.TIF
,FILE527=00000527.TIF
,FILE528=00000528.TIF
,FILE529=00000529.TIF
,FILE530=00000530.TIF
,FILE531=00000531.TIF
,FILE532=00000532.TIF
,FILE533=00000533.TIF
,FILE534=00000534.TIF
,FILE535=00000535.TIF
,FILE536=00000536.TIF
,FILE537=00000537.TIF
,FILE538=00000538.TIF
,FILE539=00000539.TIF
,FILE540=00000540.TIF
,FILE541=00000541.TIF
,FILE542=00000542.TIF
,FILE543=00000543.TIF
,FILE544=00000544.TIF
,FILE545=00000545.TIF
,FILE546=00000546.TIF
,FILE547=00000547.TIF
,FILE548=00000548.TIF
,FILE549=00000549.TIF
,FILE550=00000550.TIF
,FILE551=00000551.TIF
,FILE552=00000552.TIF
,FILE553=00000553.TIF
,FILE554=00000554.TIF
,FILE555=00000555.TIF
,FILE556=00000556.TIF
,FILE557=00000557.TIF
,FILE558=00000558.TIF
,FILE559=00000559.TIF
,FILE560=00000560.TIF
,FILE561=00000561.TIF
```

```
FILE562=00000562.TIF
,FILE563=00000563.TIF
,FILE564=00000564.TIF
,FILE565=00000565.TIF
,FILE566=00000566.TIF
,FILE567=00000567.TIF
,FILE568=00000568.TIF
,FILE569=00000569.TIF
,FILE570=00000570.TIF
,FILE571=00000571.TIF
,FILE572=00000572.TIF
,FILE573=00000573.TIF
,FILE574=00000574.TIF
,FILE575=00000575.TIF
,FILE576=00000576.TIF
,FILE577=00000577.TIF
,FILE578=00000578.TIF
,FILE579=00000579.TIF
,FILE580=00000580.TIF
,FILE581=00000581.TIF
,FILE582=00000582.TIF
,FILE583=00000583.TIF
,FILE584=00000584.TIF
,FILE585=00000585.TIF
,FILE586=00000586.TIF
,FILE587=00000587.TIF
,FILE588=00000588.TIF
,FILE589=00000589.TIF
,FILE590=00000590.TIF
,FILE591=00000591.TIF
,FILE592=00000592.TIF
,FILE593=00000593.TIF
,FILE594=00000594.TIF
,FILE595=00000595.TIF
,FILE596=00000596.TIF
,FILE597=00000597.TIF
,FILE598=00000598.TIF
,FILE599=00000599.TIF
```

```
FILE600=00000600.TIF
,FILE601=00000601.TIF
,FILE602=00000602.TIF
,FILE603=00000603.TIF
,FILE604=00000604.TIF
,FILE605=00000605.TIF
,FILE606=00000606.TIF
,FILE607=00000607.TIF
,FILE608=00000608.TIF
,FILE609=00000609.TIF
,FILE610=00000610.TIF
,FILE611=00000611.TIF
,FILE612=00000612.TIF
,FILE613=00000613.TIF
,FILE614=00000614.TIF
,FILE615=00000615.TIF
,FILE616=00000616.TIF
,FILE617=00000617.TIF
,FILE618=00000618.TIF
,FILE619=00000619.TIF
,FILE620=00000620.TIF
,FILE621=00000621.TIF
,FILE622=00000622.TIF
,FILE623=00000623.TIF
,FILE624=00000624.TIF
,FILE625=00000625.TIF
,
```